GERARDI JOANNIS VOSSII

ETYMOLOGICVM LATINVM

CUM

ALEXII SYMMACHI MAZOCHII

ETYMOLOGIIS QVAM PLVRIMIS EX ORIENTE PETITIS

ET

TYRRHENICARVM VOCVM ORIGINATIONIBVS.

Etymologiae Mazochianae signum † praefixum habent.

LABARUM, *vexillum erat ingens*, quod imperatori praeferri ac a militibus adorari solet, circiterque Adriani tempora usurpari coeptum, id in crucem commutavit Constantinus, cum ei per somnum apparuisset, hisce verbis inscriptis, ἐν τούτῳ νίκα, *in hoc vince*. Putarunt quidam, olim sic vocatum ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, hoc est, *a pietate*, cujus erat signum. Verum obstat, quod Constantini demum aetate id acceperit. Sane meminit quoque ejus Tertullianus in Apologetico. Quare verisimilius sic dici a λαβεῖν, hoc est, *capiendo*. Quamquam & esse video ex antiquis, quibus visum fuerit vocabulum origine Latinum a *labore*, quia (ut apud Nazianzenum στηλιτευτ. α legere est,) καμάτων λυτήριον, *laborum solutio*, vulgo diceretur. Sane λάβωρον per ω a Romanis vocari scribit Hermias Sozomenus, lib. I. cap. IV. [vide Valesium, qui tamen non persuadet. In Lexico Cyrilli λαβώριον est, & εἶδος ἱματίου ἐπάρματος & σκήπτρου.] Sed obstat huic etymo mediae syllabae quantitas, quam non Rabanus Maurus solum, sed & Prudentius corripit, cum de Constantino ait:

Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum . . . .

Verisimilius igitur Fallerus, lib. IV. Misc. cap. XII. censet *labarum* esse a λάφυρον, υ in α abeunte, ut a κύλιξ, *calix*. Nempe quia primitus *labarum* fuerit λάφυρον, hoc est, *exuviae seu spolia hosti vivo detracta*. Puta paludamentum imperatorium, quod vexilli loco gestabatur. [& puto hoc postremum verum, & fuisse *velum seu paludamentum imperatorium, & ab Aegyptiis translatam vocem*. Hesychio est λαβρώνιον, sic enim legendum ordo docet, a latis & magnis sic dictum auribus, ut puto.] Vide plura de *labaro*, dicto Sozomeni loco, ac imprimis Eusebium, libb. de vita Constantini, lib. I. qui de forma ejus: at lib. II. de ejus vi. Ex junioribus quaedam de *labaro* Gyraldus, dialogismo XXV. Alciatus, in XII. lib. Cod. tit. de Praepositis *laborum*, Mekerchus de pronunciat. Ling. Gr. cap. XXXIV. Cujacius l. XII. Tit. XVIII. Lipsius, ad lib. III. de cruce, cap. XV. & Observat. lib. II. cap. XX. Meursius, in Glossaria, voce λάβαρον.

LABDAE dicti flagitiosi homines, qui id agunt quod Varro, Murcipore, dixit *buccam offendere*; Suetonius *ore morigerari*, item *capitis illudere*; Martialis *fellare* & *irrumare*. Juvenalis:

Inguinis & capitis quae sint discrimina, nescit.

aliique aliter. Usus sic *labda* voce Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς.

. . . . *Depsistis, dicite labdae?*

Allusit & Ausonius: *Cui ipse linguam cum dedit suam, labda est*. Nominis ratio est, quod *labda* sit prima litera in λείχειν. [λαικάζειν] vel λεσβιάζειν, quod idem est ac *irrumare*, a *Lesbiorum moribus*, qui morbo hoc infames; ut & Phoenices, unde Lucianus id vocat φοινικίζειν· & Campani, unde *Campanum morbum* nominat Horatius. Quod vero *labdas* potius, quam *lambdas* dixere, id est ex eo, quod Graeci εὐφωνίας caussa λάβδα dicerent pro λάμβδα, omisso μ, quomodo Syri *lamda* dicunt omisso *b*.

LABES, a *labor*; ut a *cado*, *cades*; a *nubo*, *nubes*. Itaque proprie pro *ruina*, aut *lapsu*, ponitur; quam notionem tribuit Servius in I. Aen. Quia autem deformia sunt, quae *labe* conciderunt: hinc per translationem sumitur pro *macula*. Nonnulli tamen ita malunt vocari, quia *illabitur* vesti vel alteri rei. Nonnesio placet esse a λύμη, quod significat *sordes*, *illuviem*. Aliquibus etiam visum, esse a λώβη, quod notat *injuriam*, *contumeliam*, *dedecus*: nempe a לָעַב, quod est, *irrisit*, *contumelia affecit*.

LABOR aliquibus videtur esse a λύπη, *dolor*. Sane *labor* non raro sumitur pro *miseria*. Sed μεταληπτικῶς. Quare censeo esse ab ἄχος, *L* praemisso. Nam ἄχος, [Hesychio etiam αἶχος.] Euripidi idem ac κάματος, teste Eustathio. Vel *labori* nomen impositum ἀπὸ τῦ λαβεῖν, nempe ea verbi notione, qua Xenophon, & alii, dicunt, λαμβάνειν ἔργον, *opus suscipere*. A *labore* est verbum *laborare*. Nam qui *labat*, idem *laborat*, ut vitet *lapsum*. A *labo* autem est *labor* verbum. Vel & *labare* & *labi* erit ab intensivo λα, & βῶ, hoc est βαίνω. Ita proprie significent *celeriter descendere*. Ut, *Labere*, *Musa*, *polo*. Juxta aliquos *labori* fuerit nomen ex eo, quia facit, ut *labent* ac deficiant vires. Sed magis placet *labo* κατὰ συγκοπὴν factum esse ex *laboro*: quia *laborare* dicuntur, qui premuntur, & male habent. Quomodo homo *febri laborat*, aut *cornu laborat* in acie. Quod si est, non a *labando labor*, sed a *labore labare* aliquid dicetur. A verbo *labor* est *lubricus*, *A* in *V* abeunte, quomodo a *salto* est *exulto*: a *calco*, *conculco*. Nunnesio tamen in Grammaticae placet *lubricus* esse a λιβρός, quod exponit *humidus*, *lubricus*.

LABRUM nunc notat *vasis genus*, *in quo lavabant*; nunc *rei alicujus*, ac imprimis *oris extremitatem*. Utramque notionem complexae Glossae Philoxeni, in

quibus legas: *labrum*, χεῖλος, λουτήρ. Pro vase usus Maro, XII. Æn.

. . . . *Hos fuscum labris splendentibus amnem Infecit* . . . .

Diciturque hac notione quasi *lavabrum*, ut testatur Marius Victorinus. Estque similiter Græcum λουτὴρ a λούω. At altera significatione *labrum*, uti & *labium*, venit, non quidem a *lambendo*, ut Isidorus putabat lib. XI. Orig. cap. 1. sed, Ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. *Labiis* enim, sive *labris*, cibum apprehendimus; res quoque aliæ si ansas non habeant, *labris* plurimum apprehenduntur. Donat. ad Eunuch. Act. II. III. ait: *Labra sunt superiora, labia inferiora*. At contra apud Agrætium legas: *Labium superius dicitur, labrum inferius*. Verrius Flaccus quemadmodum Charisius tradit, lib. I. *sic distinxit*: *modica esse labra, labia autem immodica*: & *inde labeones dici*. Sed recte monet Charisius, *labra*, & *labia*, distincte dici. *Labia* Græcis χείλη, unde quibus ea immodica, *chilones* vocantur, teste Festo, Charisio & Velio Longo: ut in *obilo* dicimus. Iidem Latinis a *labiis labeones*, ut ex Verrio Charisius docuit. Apud Priscianum, lib. IV. legas, a *labo* esse *labeo*. Ita & veteres habent membranæ nostræ, & antiqua editio Veneta anni CIↃ CCCCLXXVI. & postrema Heliæ Putschii. Sed a *labiis*, vel scripsit, vel scribere debuit Priscianus. Iidem a *labris* videntur *labrosi* nuncupati. Glossæ Græcol. Προχειλὴς, *labrosus*.

LABRUSCA est, quæ Græcis ἄμπελος ἀγρία. Geminum ejus etymon adducit Servius, ad Ecl. V. *Labrusca vitis agrestis, quæ quia in terræ marginibus nascitur, labrusca dicitur, a labris & extremitatibus agrorum; vel quod sapore acerbo labra lædat*. Priorem sententiam apud Nonium quoque legas: *Labra, inquit, non hominum solum, sed & margines vel fines dici posse auctoritas persuadet. Nam & labruscam genus erraticæ vitis esse volunt, quæ & in sepibus & in labris agrorum & terminis nascitur*. Similiter Isidorus, lib. XVII. cap. V. [Malo ex ἀγριάμπελος, uti ἀγρίαν ἄμπελον dictam fuisse, docet Nicandri Schol. vide quoque Hesych. in ἀγριάμπελος. Puto omnia idem velle, ἀγρία, ἀγρίφη, vel ἀγρίζη, unde ἀγρίφα Αἰολεῖ: item ἄγριφος, vel ἄγρωστος, Laconicum, *non olea tantum, sed & quælibet sylvestris planta*. Ab autem ἀναγκαῖον.]

LAC κατ' ἀποκοπὴν nunc dicimus, quod veteribus *lacte*. [γλάγος] Isidorus, lib. XI. cap. 1. deducit a λευκὸν, id est, *album*. Sed præter principem litteram nulla convenientia inter λευκὸν & *lacte*. Quare iis potius subscribam, qui a *laciendo* derivant, quia *elicitur*: vel potius ἀπὸ τοῦ γάλακτος, truncata prima syllaba. Idem factum in *nasco*, quod a γνάσκω. Γάλα unde sit, diximus in *Galaxias*. Dictæ *lactes*, per quas in homine & ove cibus labitur, ut idem Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. de etymo ita eadem origine Priscianus, lib. VI. *Lactes partes sunt intestinorum a Græco γαλακτίδες dictæ, & servaverunt apud nos quoque idem genus, cujus singulare hæc lactis est*. Perottus vult *lactes* a *laciendo* dici, quia *alliciant cibum*: sed verisimilius est, sic vocari a *mollitie lacteoque candore*: propterque *lactes* videntur non *intestinum*, etsi id Nonius quoque sensit; sed *pingue* illud intestinum ambiens. Singulari, Prisciano teste, usus Titinnius: *Craticula, cerebellum, lactis agnina*. Plurali, eodem auctore, Pomponius: *Ore se, Basse, per lactes tuas*. Usurpat & Plautus, Curcul. act. II. sc. III.

Ita cibi vacivitate venio laxis lactibus.

Ita Nonius legit, non *lassis*, cum inedia cibique vacuitas mesenterium ac intestina non *lasset*, sed *laxet*: nisi dicas cum aliquibus, *lassis* (quod quoque in MSS. invenitur) pro *laxis* dici, quomodo promiscue scribebant *adassim* & *adaxint*. A *lacte* quoque dicta *lactuca*, nempe *lactuca* unum duntaxat genus olim cognitum erat; *meconium* nempe. Id quia *lacte* abundat, *lactucæ* nomen universo generi inditum est. Varro, IV. de L. L. *Lactuca a lacte, quod olus id habet lac*. Similiter Isidorus, lib. XVII. cap. X. Sed alterum quoque, quia *lacte* feminas nutrientes impleat. Sed prius istud præstat. A *lactuca* Romani *Lactucini*, de quo alibi. A *lacte* etiam *lactare*, id est, *lac præbere*, unde Varroni in libris rerum divinarum, *Lactans Deus*, qui *segetes facit lactescere*. Ab eodem *lactere*, *lac sugere*, unde *lactentia frumenta*, apud Maronem, I. G. ubi Servium vide.

LACERE, cum alibi usurpat Lucretius, tum lib. V.

Quæ lacere in fraudem possent, vinctosque tenerent.

Venit a *lax*. Festus: *Lacit, decipiendo inducit; inde est allicere, & lacessere. Inde lactat, illectat, delectat, oblectat*. Hæc Festus. [ex *lacio*, unde *inlacio*; omnia a *laqueo*]. Vel erit *lacio* ab λάκω, λάσκω seu λάκω, κατὰ μετάθεσιν principum literarum. Vel potius a λακίζειν, quod Hesychius non solum exponit ῥηγνύναι, *rumpere*: sed etiam θωπεύειν, hoc est, *adulari, blanditiis illicere*. Vel (quod Martinio visum) ab Hebræo לקח, *capere blanditiis, allicere*. A *lacere* est *lactare*, non quidem cum notat *lac præbere* (tunc enim est a *lacte*) sed cum significat *blanditiis trahere*: qua notione est a *lacere*, ut a *ducere ductare*. Interdum ἁπλῶς notat *trahere*, ut cum Lucretius ait, *catellos a canibus pedibus lactari*. Sic enim eopse libro canit:

At catulos blande cum lingua lambere tentant,
Aut ubi eos lactant, pedibus, morsuque petentes,
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus, &c.

Ab hac ejus vocis notione est *delectare*; unde hoc *allicere* & *attrahere* interpretatur Nonius. Parque ratio est in *oblecto*, item *prolecto*, quod est, *prolicio*, sive *elicio*. Utitur non uno loco Apuleius. Item in *electo*, quod Festus agnoscit, ac Plautus usurpat, Mercat. act. I. sc. II.

. . . . *Ea ego huc procucurri gratia,*
Ne te opprimeret imprudentem, atque electaret.

Hoc est, ne rem totam interrogando, abblandiendoque, ex te rescisceret. Utitur idem, Asin. II. II. *Delicio* usurpat Titinnius apud Nonium:

Quod eo parasitus habeat, quibus illum sciot
Delicere, & noctem facere possit de die.

Hinc dictæ *deliciæ*, quia *deliciant*, ac *trahant ad se*. Rectius autem *deliciæ* per C scribitur in vett. libb. quam, ut vulgo, per T. Quippe non tantum *lacio* per C scribitur, unde *delicias* deducebamus; sed & *delicatus*, quod a *deliciis* factum est. Possis tamen & *delicias* deducere a χλιδᾶν, *in deliciis vivo*: nempe κατὰ μετάθεσιν. Sed prius simplicius est. Ab *eliciendo*, Jupiter dictus *Elicius*.

Eliciunt cœlo te, Jupiter; unde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Ab eopse verbo *meretrices*, Festo teste, dicuntur *elecebræ argentariæ*: puta ab *eliciendo argento*. Plautus, Menæchmis, act. II. III.

Nam ita hoc sunt meretrices: omnes elecebræ argentariæ.

Atque ut ab *eliciendo elecebræ*; sic ab *illiciendo illecebra*. Ejusdem originis sunt *elices*, hoc est, *sulci aquarii* tertia aratione facti ad aquam deducendam. Idem Festus: *Elices, sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris*. Ubi *liras* dixit pro *sulcis minoribus*, unde aqua deducitur in sulcos majores. Columella, lib. II. cap. VIII. *Sed quamvis tempestive sementis confecta erit, cavebitur tamen, ut patentes liras, crebrosque sulcos aquarios, quos nonnulli elices vocant, faciamus, & omnem humorem in colliquias, atque inde extra segetes derivemus*. Ubi *Elices* hasce Martianus J. C. a *divertendo* vocat *diverticula*. Ab *aquis eliciendis* dicti quoque *elicatores*. Gloss. Philox. *Elicatores*, ὑδραγωγοί. Ejusdem originis est *illex*, seu *ilex*. Festus: *Inlices, canales, in quos aqua confluat in viis lapide stratis, ab illiciendo dicti*. Vel malim *ab inliciendo dicti*. Etiam ab *illiciendo illex* dicebatur avis in aucupiis. Quo respicit Plautus, Asin. act. I. sc. III.

Eadem hic apud nos: ædis nobis area est, auceps sum ego,
Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.

Ubi *illex* est *avis ceteras illiciens*. Gr. παλεύτρια. Ea solet esse *accipiter*. At aliud est *illex* porrecta secunda in obliquis. Est enim, *qui legi non paret*, teste

teste Festo: diciturque et *exlex*. *Illicium* quoque, & *collicia*, hujus sunt loci. Festus: *Illicium dicitur, cum populus ad concionem illicitur, id est, vocatur. Unde collicia tegulæ, per quas aqua in vas defluere potest*. Censet *collicias* dici a *colliciendo aqua*, ut *illices*, quia *illiciant aquam*. Plinius autem, lib. XVIII. cap. XIX. *collicias* vocat, quas *aliter* dicebamus. Nempe *sulcos agri aquarios*. Fortasse autem verius est *collicias* dici a *con* & *elicio*: quasi dicas *colelicias*. Aliqui etiam putant quasi *colliquias* vocari a *colliquando*. A *pelliciendo* est *pellax*, ut II. Æneid.

. . . . *Invidia postquam pellacis Ulyssei.*

[a πάλλαξ, πάλαξ· unde πολυπαίγμων, & προπαλαισμός.] Inde *pellacia*: ut apud Lucretium:

Subdola cum rides placidi pellacia Ponti.

Gloss. Græcol. Δόλιος, *dolosus*, *astutus*, *tergiversator*, *pellax*. A *pelliciendo* quoque dicitur *pellicator*, teste Festo, *qui in fraudem pellicit*: ac, eodem auctore, *pelliculatis* dixit Cato, pro *inductione in fraudem*: *Pellicio* autem dicimus pro *perlicio*, quia, teste Velio Longo, ex præpositione *per*, R abit in *L*, sequente *L*. ideoque semper *pellicio* legitur apud Lucilium, eodem teste: similisque est *pellabor*, pro *perlabor*. *Pellego* quoque maluere, quam *perlego*: ut docet Terentius Scaurus. *Perlego* autem scribo per *R*, ut & *intellego*; quomodo utrumque scribitur in vett. libb. Vide Ang. Polit. lib. V. epist. III.

LACERNA, *vestis* pallio, aut penulæ, similis, ita dicta putatur quasi *lacera*, quod capitio minor esset: ut Festus ait, sive potius Paullus Diaconus. Sed cum vestis fuerit domestica, vel qua foris quidem, sed ad imbres arcendos, uterentur: fortasse verius Martinius deducit a λακερὸς, hoc est, *vulgare*. Hesychius: Λακερὸς, κοινός.

LACERO mirifice ἐτυμολογίζει Perottus. Nam censet esse a *larvis*, quæ descendentes, uti ait, *lacerant cadaver*. Melius Nonnesius a ῥακόω, quod idem notat. Nam ρ sæpe abit in *L*, ut ῥαῦρος, *paulum*; λείριον, *lilium*; ἔρις, *lis*, &c. At vera sententia est, a λακῶ esse *lacero*. Λακεῖν quippe non tantum notat *sonare*, *crepare*: sed etiam cum crepitu rumpi, uti fit in iis, quæ *lacerantur*. Itaque Hesychius λάκε non solum exponit ἤχησε, ἐψόφησε, verum quoque ἐθλάσθη, συνετρίβη· puta per μετάληψιν, qua antecedens colligitur ex consequente. Idem Hesychius: Λακίζει, ῥηγνύει, *ferrum*. Λακὶς quoque est σχίσμα, ῥωγμή, *scissura* seu *fissura*, juxta eundem: sed speciatim pro *parte panni avulsa* accipitur. Nec ab ea significatione verbi λακῶ tantum *lacero* dixere, sed & *lacino*, quod in vett. codd. legas: sed usitatius *lancino*, N inserto, ut a λείχω, *lingo*; a νίφω, *ningo*; a πτίσσω, *pinso*. Vide plura de hoc verbo in *Lancea*.

LACERTUS proprie est os inter scutam gibbamque brachii partem, & manus vertebram. Contra *brachium* proprie est os inter humerum, & lacertum. Sic ea distinguit Ovidius, I. Met. fab. XII.

. . . . . *laudat digitosque manusque*
Brachiaque & nudos media plus parte lacertos.

Nec aliter accipiendum in illo apud Tullium, II. Tusc. quæst.

O pectora, o terga, o lacertorum tori.

Et hoc de Senect. *Aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansque dixisse. At hi quidem jam mortui sunt.* *Lacertum* autem quidam dici volunt a *lacerta serpente*, qui & *lacerta* dicitur, eadem nempe ratione, qua Græci pro eo utraque terminatione σαῦρος, & σαύρα, dicunt. Aliis contra placet, *lacertum serpentem* dictum, quod *pedes habeat ad similitudinem lacertorum in nobis*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Lacertus reptilis genus est, vocatus ita, quod brachia habeat*. Ubi Isidorus pedes lacertorum brachiis comparat, partim quia pedes eorum tanquam a palmis sive volis in digitos findantur: partim quia pedes in obliquum flectant, uti homo manus, cum quadrupes ingreditur. Est & *lacertus piscis* genus, cui inde nomen, quod *lineis*, *quibus pictus*, *referat lacertum terrestrem*. Meminere Plinius, Juvenalis, Martialis, &c. Vide Hier. Magium, lib. II. Miscell. cap. IX. Adde & quæ de *lacerto peregrino* tradit Rondeletius, lib. XV. de piscibus, cap. IX. A *lacertus* apud Cic. Colum. Ovidium, alios *lacertosus* legas pro *toroso*, *validoque*, quia nempe hominis robur in *torosis lacertis* maxime est conspicuum.

LACESSO esse frequentativum a *lacero* scribit Charisius, lib. III. cap. de paragogis; & Phocas, in Arte, cap. de verbo; imo & Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CXXIII. *Et qui lacessit*, inquit, *plus quam lacerat, & qui vexat, plus quam vehit*. Sed rectius a *lacio* deducit Festus in *Lacit*. Nempe ut *capesso* a *capio*, *facesso* a *facio*; *arcesso* ab *arcio*, hoc est, *adcieo*. Nec movere debet, quod *lacessere* dicatur, qui *ad lites provocat*: *lacere* vero proprie sit ejus, qui *amice id facit*: unde *delecto*, *oblecto*, & alia. Nam natura sua *lacio* vox est media: unde tam mala, quam bona, *allicere* dicimus. Imo prima sua notione in malam partem capitur: si Festo credimus, qui *lacere* exponit *in fraudem inducere*: ac deducit a *lax*, id est, *fraus*. Absque hoc esset, videretur *lacesso* esse a λάσκειν, quod significat λοιδορῶ, κακολογῶ, *convitior*, *maledictis lacesso*: nempe a לשון, hoc est, *lingua*, qua maledicta vibrantur.

LACINIA est *extima pars vestis nunc protuberans, nunc recedens*, ut idem sit ac *fimbria*. Gloss. κράσπεδον, *lacinia*, *fimbria*. Id malim, quam ut sic dicantur *flexus & quasi convalles inter editiores corrugatarum vestium partes*. Nec enim, puto, sic ipsæ convalles: sed infima pars vestis incisæ, ac nunc prominentis, nunc recedentis. A *lacerando* dici, legitur apud Festum in *dalaniare*: sed pro *lacinia* apud eum *laniena* legendum, jam alii monuere. Veram originem indicavit Angelus Caninius, qui ait esse a λακίδος. Nam Græcis sic dici partem vestimenti, & imprimis eam, quæ *lacerando* avulsa, cognoscimus ex Aristophanis Acarnan. & doctissimo Grammatico Hesychio in λακίδες. Nec tamen ἀμέσως est a λακὶς, sed a verbo λακῶ est *lacino*, quod idem ac *lancino* & *lacero*. A *lacina* autem est *lacinia*, ut ab *adtego*, seu *attego*, *attegia*, hoc est, καλύβη, seu σκηνοπηγία, ut vett. Gloss. exponunt. *Laciniam* vero esse partem vestimenti, disertim scribit Festus in *lacerare*. Ac sic usus Plautus, Asin. act. III. sc. II.

Laciniantem Lacinia tenet lacrimans.

Et Cicero Fil. lib. XVI. ep. XXI. *In lacinia servantem ex mensa secunda semina*. Quem locum P. Manutius satis inconstanter enarrat. Nam cum prius dixisset, *laciniam* hic non *pro vestis parte*, sed *linteolo* accipi, eodemque modo dixisse Plautum, Mercatore, Act. I. sc. II.

Sume laciniam, atque absterge sudorem:

paullo post, quasi pœnitudine ductus, ipse *laciniam* hic *vestimenti partem* interpretatur. Ego sane alteram illam significationem plane ignoro, nec ea Plauti loco adsitui potest. At illud verum, quia vestis flexuosa sinuosaque multas habet *lacinias*, sive partes: μεταφορικῶς *lacinias* quoque dici partes in quas vel greges, vel civitates, vel alia istiusmodi, dividantur. Ita Columella de grege male affecto locutus, lib. VII. cap. V. *Cum deinde grex ad locum fuerit perductus, in lacinias colonis distribuatur. Nam particulatim facilius, quam universus convalescit*. Plinius quoque, lib. VIII. cap. V. de capris ait: *Feminarum generositatis insigne, lacinia corporibus a cervice bina dependentes*. Ubi *lacinias* vocat, quæ Varroni, lib. II. cap. III. *mamillæ pensiles*, Festo *noneolæ*, sive, ut in aliis libris est, *nonceolæ*, vel, ut Josephus Scaliger, notis ad Varronem legendum putat *naevolæ*, ut nempe sic dicantur, quod sint veluti *naevoli*, quomodo & de *mamillis* agens loquitur Gallus. A *lacinia* est *laciniosus*, quod proprie convenit *vestibus sinuosis*: sed μεταφορικῶς ad alia deducitur. Sic Plinius, lib. V. cap. X. *Alexandriam*, ait, *ad effigiem Macedonicæ chlamydis orbe gyrato laciniosam*, hoc est, haud aliter in urbanas insulas distinctam, ac chlamys in

lacinias dividitur. Idem, lib. xxv. cap. x. *Folia*, inquit, *erant plantaginis*, *nisi angustiora essent ac magis laciniosa*, hoc est, *magis concisa*. Quia vero laciniarum copia in vestibus gressum impedit, hinc *laciniosum* ponitur pro *implicito*. Itaque Appuleio opponuntur, *expeditum*, & *laciniosum*. Sic enim scribit Apol. I. *Namque ita ut corporis sanitas expedita est*, *imbecillitas laciniosa*. Similiter usus Tertullianus, adversus Marcionem, cap. xxix. *Laciniosa*, inquit, *vita*, *&* *implicita*: ubi posterius esse prioris ἐξήγησιν monet Rhenanus. Item cap. I. ejusdem libri: *A legis laciniosis oneribus expeditum*. Ubi, ut idem ait, *laciniosa* est multiplicia, quæque hominem occupationibus distineant, sicut *laciniosa vestis* ingressum moratur. Libro quoque de cultu fœminarum, cap. ix. inquit, *laciniosis pomparum & deliciarum ineptiis*, hoc est, variis & multiplicibus. Idem scite, libro de velandis virginibus, ait: *Naturaliter compendium sermonis & gratum & necessarium est: quoniam sermo laciniosus & onerosus & vanus est*. Ubi intelligitur *sermo ambitiosus atque amplus*, *longusque*; ut ἀντίθεσις ostendit. Dicitur & *laciniatim* pro *particulatim*. Appuleius, lib. viii. *Non laciniatim disperso*, *sed cuneatim stipato commeatu*, *difficultates illas transabiremus*. Sententia est, periculum posse evitari, si non commearent dispersi per *lacinias*, & particulas, sed stipati instar cunei. Utitur sæpius eodem modo Frontinus, libro de coloniis. Hæc fusius sum prosecutus, quia proprietatem harum vocum non sunt assecuti viri aliqui doctissimi, quos inter repono Hadrianum Junium in Nomenclatore: ubi *laciniam* vult esse *fasciam*, *quæ proxime oram assuitur*. Quam sententiam abunde refutarint, tum locus Ciceronis filii, quem supra adduximus, tum vel hæc solius Servii verba: *Cinctus Gabinus est toga*, *sic in tergum rejecta*, *ut una ejus lacinia a tergo revocata hominem cingat*.

LACONICUM erat prima balneorum cella, in qua sicco calore sudorem provocabant: quam *sudationem assam* vocat Cornelius Celsus, lib. iii. cap. xxvii. ad discrimen ejus, quæ calida aqua fieret in altera balneorum cella, in qua calida sive tepida aqua lavabantur. Caussam, cur *Laconicum* dicatur, reddit Dio, lib. liii. ubi ait sic vocari, quod *Lacones* imprimis sudatoriis hujusmodi cruditatem coquebant. Utitur Columella, in proœmio, lib. I. *Quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus*, *& exucto sudore sitim quærimus*. Invenias & apud Celsum, lib. ii. cap. xvii. Vitruvium, lib. v. cap. x. & lib. vii. cap. x. Idem etiam *caldarium*, *vaporarium*, & *sudatorium* appellabatur: quarum appellationum caussam adtulimus in *Caleo*. De hac, cæterisque balneorum partibus, vide sis Fulvium Ursinum, in appendice de triclinio.

LACRIMA per *I* in vett. codd. scribitur: pro quo in vett. Inscriptionibus pag. Iↄcccccxlvi. num. ii. Collectan. Grut. & alibi aliquoties *lacruma* per *V* invenitur. Atque id magis accedit ad Græcum δάκρυμα, unde *lacryma* factum. Δάκρυμα est verbale a δακρύω. Hoc est a δάκρυ, vel δάκρυον, quod idem notat. Δάκρυον vero dictum putatur, quia δάκνει, hoc est, *morsicat*, utpote acre & salsum. Sunt quibus ἐτυμολογία *lacrima* adducta a nobis displiceat, eo quod vox hæc, uti dicebamus, in antiquis codd. scribatur per *I* non per *V*, uti fit in δάκρυον. Itaque hi a *lacerando*, *lacrimas* dici ajunt. Verum dubitari non debet, quin sit a δάκρυμα, δ in *l* converso, quemadmodum & ab ἄδακρυς est *alacris*, & *olere* ab ὄζειν. Quin vett. *dacrima* pro *lacrima* dixisse, Livii Andronici auctoritate docuit Festus. Sed & *dautia* eos pro *lautia* similiter extulisse, ibidem legere est. *Y* vero in *V* mutari, tam manifestum est, ut exemplis supersedendum putem. *V* autem in *I* converti, ostendunt *optumus*, *maxumus*, *inclutus*, *decumus* similiaque sexcenta, quæ nunc per *I* efferuntur. Vide, si lubet, Pierium, ad primum vers. vi. Æneidos. Mirandum autem (ut obiter hoc addamus,) Homerum Iliad. ρ, equum Achillis *lacrymantem* inducere, eumque hac in re secutum Maronem in *equo* Pallantis. Negant enim Philosophi ullum animal *lacrymas* emittere præter hominem. Ejusque rei caussam cum Philosophi assignant, tum etiam Antonius Majoragius, in Epistolicis suis, Quæstione xviii. Sane nec Homerum hoc nomine reprehendere dubitat Claudius Verderius, in sua in varios auctores censura.

†LACRIMA (olim *Dacrima*) est a דמעה *dima* ejusdem significationis, in hunc modum. A דמעה *Dima* factum est per reduplicationem דגדמעה *Dagdima*; nam prius Ain per G reddebatur, posterius D in R transibat more Tyrrhenico, fiebatque *Dagrima*, sive *Dacrima*, quomodo veteres pronuntiabant, teste Festo ex Liv. Andronico. Porro ex *Dacrima* Tyrrhenico factum est Græcum δάκρυμα (& per Apocopam δάκρυ) ex quo (quasi si esset verbale) ex post facto ventum est ad formandum thema δακρύω. MAZOCHIUS.

LACUS quando significat *vas amplum*, in quo mustum prælo expressum recipitur, videri possit unius literæ immutatione factum esse a ληνός, quod Doricum est pro ληνός, id est, *lacus torcularis preli*, unde *Bacchus* Ληναῖος, & *Bacchæ* Ληναί, & Ληνίδες, dicuntur. Sed meo judicio verius est, ita dici κατὰ μεταφοράν. Nam proprie *lacus* dici videtur de *locis profundis*, in quibus sunt aquæ resides, sed perpetuæ tamen, undeque rivi oriantur, & flumina. Græci λίμνας appellant. Hæc si prima significatio est, ita dicetur, non quidem quasi *aquæ locus*, quod putabat Isidorus, lib. xiii. cap. xix. ac apud Boccacium quoque libro de *lacubus* legitur; sed potius a Græco λάκκος, quomodo vocatur *fossa*: vel a λακίς, quod inter alia, Hesychio teste, notat σχίσμα, hoc est, *scissuram*, seu *fissuram*. Ac speciatim, ut idem Hesychius ait, signat χάσμα γῆς, *hiatum terræ*. Quomodo proprie *lacus* videatur esse *terra fissa recipiens aquam*. Hinc autem ob similitudinem transfertur ad *cætera rerum liquidarum receptacula*: ut cum Maroni sic dicitur *vas*, *quo mustum excipitur*; qua de significatione mox plura dicemus: aut cum eidem sic vocatur *conceptaculum aquæ fabrorum*, in quam metallum candens demergunt: aut cum Frontinus sic appellat *publicam lavatrinam*, ubi lintea abluebantur: aut cum Servius sic nominat *perpetuæ aquæ receptaculum*, unde erumpens aqua fontem facit, qui prorumpens alveum efficit. Imo par quoque ratio fuerit, cum Vitruvio sic vocatur *locus ubi calx restea subigitur*, *maceraturque*: aut cum Columella sic nominat, *quo distinguitur granarium ad legumina separanda*. A *lacus* est *lacuna*, Festo teste: idemque confirmat hic locus Varronis, lib. iv. de L. L. *Lacus*, *lacuna magna*, *ubi aqua contineri potest*. Ac qua forma a *lacus* est *lacuna*, eadem a *lacus* fit *lacunar*. Fit autem ab ea *lacus* notione, quæ notat *tignorum*, sive *trabium interstitium*, quod κατὰ μεταφορὰν *lacum* vocari paullo ante dicebamus, quia *lacuum quandam refert similitudinem*. [imo *lacunaria* seu *laquearia* dicuntur; *quia camerata seu fornicata essent & cava instar lacuum*: *in quibus sole splendente aquæ etiam compareibat motus*.] Ejusdem, & originis, & notionis, sunt *laquear*, & *laquearia*, quod nihil mirum, quando C, & Q, ἰσοδύναμα non videantur differre. *Laquear* igitur pro *lacuar*, *laquearia* pro *lacuaria* dixere. Quæ vero de prima *lacus* notione, necnon *laquearis*, *lacunaris*, *lacunarii*, seu *laquearii* etymo dicimus: ea complexus Servius ad illud I. Æn.

. . . . *Dependent lychni laquearibus aureis*.

Principaliter, inquit, *lacus dicitur*; *ut Lucillius*: *Resultat adesque*, *lacusque*. *Diminutivo lacunar facit*. *Horatius*:

. . . . *Nec mea renidet in domo lacunar*.

Inde fit alia diminutio lacunarium, *& per* ἀντίστοιχον *laquearium facit*. Hæc Servius, quæ iisdem ex eo verbis, more suo, descripsit Isidorus, lib. xv. Originum cap. viii. Quod ad Lucillii locum, Scaliger ex vett. codd. optime legit: *Resultant ædesque lacusque*; ut nempe sit ἓν διὰ δυοῖν, pro *ædium lacus*:

tus. Idem suspicatur in elegia Pedonis Albinovani legi debere:

. . . . *Scopulis se condit hirundo*,
Verberat egelido garrula vere lacus:

Lacusque hic quoque poni pro *aedium lacunaribus*. In vulgatis est *egelidos*: quae lectio si vera, simile erit illi Maronis, I. Georgicon:

Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo.

A *lacunar* est verbum *lacunare*, quod notat *in lacunaria distringere*. Ovid. VIII. Met. fab. V.

Summa lacunabant alterno murice conchae.

A *lacus* quoque est *lacuları*: unde *laculatur* apud Appuleium, II. Florid. Item, *vestis laculata*, de qua sic Isidorus, lib. XIX. cap. XXII. *Laculata est*, *quae lacus quadratos quosdam cum pictura habet intextos*, *aut additos acu*. Etiam in arboribus hinc dicta *ablaqueatio*, in ea minusculos *lacus* fodiebant circa radices: ut ex Columella & Plinio videre est. Hoc dicebant *ablacuare*, unde postea *ablaqueare*, a in q abeunte, ut *laquear* pro *lacuar*. Glossae: *Ablaqueata*, διαρχθέντα.

†Lacus propria ac primaria significatione *fossam*, *cisternam* & conceptaculum notat. In Glossis Cyrilli respondet tum Graeco ὑδροδοχεῖον i. e. *cisternae*, tum etiam Graeco λάκκος· ubi & *lacus* definitur τόπος, ἐν ᾧ ἄλογον ὕδωρ συνίσταται. Nec solum ad aquam concipiendam *lacus* fiebat, sed & ad mustum, oleum, &c. item ubi cala rutro subigitur: item ferarum receptacula. Haec ultima significatio legitur in Vulgata Scripturae versione, in qua & ceterae significationes occurrunt, & saepe Lacus non est aliud quam fovea. Atque ea est propria significatio: ceterum etiam λίμνη Latinis Lacus dicitur ad minorum conceptaculorum similitudinem. Nunc de etymologia laborandum, in quo Vossius frustra se torquet. Nec vero a Gr. λάκκος fit Latinum Lacus, sed contra Graeci per Aeolas hanc vocem ab Italia acceperunt. Quid ita? quia in Latio haec vox plurima derivatorum propagine subolescit (uti sunt *lacuna*, *lacunar*, *laquear*, *laqueus* &c. in quibus ultimis Q respondet Hebraeo *Quof*, uti mox dicetur) quam contra apud Graecos pauca inde deducantur vocabula, nec multum usitata. Latini autem hanc vocem ab Hebraeo habent, nim. a verbo לקח *laquah* h. e. *accipere*: a quo (sicuti δεξαμενή a δέχομαι *accipio*, & *conceptaculum* a *concipio*, *receptaculum* a *recipio*) fit Lacus i. e. *conceptaculum*. Sane vero vox Lacus est ipsissimum Syrum אוקלי *laiho*, quod Abacuk III. 4. Syrus pro *fossa* posuit. Hinc vides Latinos propius a fonte abesse (ut qui cum simplici littera scribant, & in Laqueare & Laqueus cum Q ex Hebr. *Quof*) quam Graecos, qui Kappa duplicant. Et quidem quod Laquear a Lacus fiat, ostendit cognata vox Lacunar & quod Lucilius apud Servium ad I. Aen. 730. Lacus pro laqueari posuit: *Resultant aedesque lacusque*. Est autem *lacunar* & *laquear* intercilitiam inter binas trabes, ubi quasi fovea intercipitur ad excipiendas animalium sculpturas. Indidem Laqueus certo fit, quia olim non aliter laquei parabantur tum feris tum hominibus, quam simul cum fovea, in cujus ore pedicae struebantur: id quod ex pluribus Psalmorum locis facile est ostendere, & ex Suida in Παγίς, ubi ex antiquo auctore haec recitat: τάφρους ὤρυξε, καὶ πεδήγρας ὑφῆκεν ὡς θηρίοις τοῖς πολεμίοις. *Fossas effodit*, *prae quibus pedicas hostibus*, *tanquam feris*, *clam tetendit*. Quamquam ceteroqui potest & Laqueus recto itinere a suprascripto verbo לקח *laquah* (i. e. *excipere*) fieri, sine ulla Lacus h. e. *foveae* necessitate, tanquam si *excipulum* aut *decipulum* diceris. A Laqueus demum aut a Lacus, aut ἀμέσως a לקח *laquah*, fit Lacio, quod est aliquem per fallacias sive in *laqueum*, sive in *lacum* i. e. fossam inducere aut qualibet decipere, unde composita Illicio, Pellicio &c. A Lacio ad ultimum fit Lacesso. Mazochius.

Ladanum, λήδανον, *pingue* illud *roscidum*, quod colligebatur ex herba, cui nomen *lada*, vel *ledon*, vel *ledon*, λῆδον· unde & *ladano* nomen. Herodotus, lib. III. Τὸ δὲ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλέουσι λάδανον. Aëtius: Κισθὸς ὁ λῆδον, ἐξ οὗ τὸ λάδανον. Plinius, lib. XXVI. cap. XXVI. *Lada* (in MSStis *Ledon*) *appellatur herba*, *ex qua fit ladanum*, *in Cypro barbis caprarum inhaerescens*. Hesychius: Λάδανον τὸ μὲν ἀπὸ τῶν πωγώνων τῶν αἰγῶν, καὶ τράγων· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς βοτάνης λῆδα. *Lada* igitur herba: *ladanum* pingue roscidum herbae insidens. Plinius, lib. XII. cap. XVII. ait colligi ex *hedera*, quae Graece κισσός. Sed *lada* non est κισσοῦ genus, verum κίστου. Nempe vel vitioso codice usus Plinius, vel duo tam vicina nomina confudit.

Laedo Perotto placet esse ex λοιδορῶ, hoc est, *convicior*. Sed si haec propria *laedendi* significatio, possis etiam deducere a λάζω, quod non solum notat λαμβάνω, *prehendo*, sed etiam ὑβρίζω, *contumelia afficio*: teste Hesychio. Z crebro abit in D: ut a βάζω *vado*, ab ὄζω *odor*. Verum non dubito, quin *laedere* de *corporibus* proprie magis, quam *verborum injuria* dicatur. Quid, si igitur dicamus, *laedo* esse a λεία λαΐδος, *praeda*, unde ληϊδιος, *captivus*: ληΐζω, *depraedor*, *praedando infesto*. Vel a λαιὸς, *laevum*, *sinistrum*; ut *do* sit vocis productio? Sed nihil horum placet prae isto, quod & Caninio, & Nunnesio placuit. Ut nempe κατὰ μετάθεσιν fit a δηλέω δηλῶ, quod *laedo* notat. Cujus immutationis similia multa adduximus in *Fulgeo*.

Laena, Nonio teste, *vestimentum militare*, *quod supra omnia vestimenta sumitur*. Servius, in quarto Æneid. proprie esse ait, *togam duplicem*, *vestem auguralem*. Sane *sacerdotalem* fuisse vestem indicat, quod Popilius *Laenatis* accepit cognomen ex eo, quia cum *laena* in publicum prodisset, ut seditionem sedaret, quam, dum sacrificium facit, obortam intelligebat. Vocem *laena* originis Latinam putat Varro. Sic enim ille, lib. IV. de L. L. *Laena*, *quod de lana multa*; *duarum enim togarum instar*, *ut antiquissimum mulierum ricinium*, *sic hoc duplex virorum*. Alii Hethruscum esse volunt. Plures Graecum. Festus: *Laena vestimenti genus habitus duplicis*; *quidam appellatam existimant Tusce*, *quidam Graece*, *quam χλαῖναν dicunt*. Nec desunt, quibus Gallicum videatur. Sic enim de Gallis Strabo, lib. IV. Ἀφ' ἧς τοὺς δασεῖς σάγους ἐξυφαίνουσιν, οὓς λαίνας καλοῦσιν· *ex ea densa saga texunt*, *quae laenas vocant*. P. Merula in Cosmogr. part. II. lib. III. cap. XV. legit χλαίνας, ac respicere Strabonem putat, vocem *kleen*, quomodo Galli Belgae sive Germani inferiores *vestem* appellant. Si hoc placet, dicendum aliud Graecis, aliud Gallis fuisse χλαῖνα. Latinorum *laena* a Graeco illo, non Gallico, venit. Diciturque χλαῖνα, quasi χλιαίνα, a χλιαίνω, id est, *calefacio*: quam etymologiam legere est apud Eustathium ad Iliad. π, pag. ClↃLVI. edit. Rom. Latini χ abjecere, quomodo pro χλιαρὸς dicitur λιαρὸς, pro χλιαίνεσθαι λιαίνεσθαι. Vide *Humi*.

†Laena (ait Festus in ea voce) *vestimenti genus habitus duplicis* (i. e. crassi; nam Varro ait: *Laena*, *quod de lana MULTA*; *duarum enim togarum instar*) *quidam appellatam existimant Tusce*, *quidam Graece*, *quam χλαῖναν dicunt*. At origo vestis simul & vocabuli est Orientalis, unde eodem tempore utrique acceperunt, sed paullo in usurpanda voce diversi, quia Tusci una littera minus eam vocem usurparunt, Graeci plus una littera: utri rectius, haud facile dixerim. Nam Gen. XXV. pro אדרת שער *adderet sear* i. e. *laena villosa*, in Onkelo, & Targ. Hierosl. legitur כלן שער, *celan sear*. Buxtorfius in Lex. Chald. hanc Targumicam vocem putat ex Graeco χλαῖνα detortam. Equidem non video, quin potius χλαῖνα ex כלן *celan* sive *clan* Chaldaico dicta fuerit: nam vestis erat heroicorum temporum, certe ex Oriente petita una cum vestis nomine. Id si est; Tusci, qui eodem tempore & vestem & vocabulum ex Oriente acceperant, primoris litterae dispendium fecerunt; cum Graecis contra integrum id nomen manserit. Quod si vera est Buxtorfii opinio putantis, eam vocem in Targum esse peregrinam, & ex Graeco sumptam; tum alia ineunda ratio

ratio erit. Scimus χλαίνας (quae teste Plutarcho Latinorum *Lanis* examussim respondent) potissimum in lectis pro stragulis usurpatas: id quod sexcenta Homeri loca docent, ut & χλαίνης crassitudo. Itaque erit LAENA a verbo Hebr. לון *lun*, *pernoctare*, & proxime a לן *len* i. e. *pernox*, *pernoctans* (quod Neh. XIII. 21. usurpatur) quia *laena* nobiscum in lecto *pernoctat*. Ea si verior etymologia est; tum vero rectius apud Tuscos, quam apud Graecos, ea vox sine C usurpabatur. Potest & illud dici, hujus vocabuli diversam Graecam ac Tuscis fuisse originem; cum illi a כלן *clen*, hi a לן *len*, suam vocem destraxerint. Ceterum quin LAENA Tuscum sit, negari nequit; quia praeter Festum, etiam Servio ad Aen. IV. 262. *amictus auguralis* fuisse *laena* dicitur. MAZOCHIVS.

LAETVS non a *lætitia* κατ' ἀντίφρασιν · non a *latus*; quia *in lætitia cor dilatatur*: quæ Grammaticorum commenta sunt: sed neque ab ἀτάλλω, *delicate nutrio*: unde κατὰ μετάθεσιν venire Nunnesius putabat: sed vel a λάω, *volo*; unde λαύω, *fruor*: vel a λαῖτος, quod *insolutaem* notat, ac μετὰ λαστικὸν *hilarum*. Hesychius: Λαῖτος, ἀκόρατος. Λαῖτος forte ab עלז, *lætari*, *exultare*. A *lætatum* est *lætamen*; ut a *gravatum*, *gravamen*. *Lætamen* enim (quemadmodum & Isidorus tradit, lib. XVII. cap. II.) dicitur *fimus*, quod *faciat lætas segetes*, ut loquitur Maro, hoc est, *pingues ac fertiles*, votisque agricolæ respondentes, unde in agricola *lætitia* oritur.

LÆVIR, vel potius *levir*, ἀνδράδελφος, ut *glos*, ἀνδρὸς ἀδελφὴ. Nonius: *Lævir dicitur frater mariti*, *quasi lævus vir*. Sed aliter Festus, cui *levir* est *uxoris meæ frater*: Nec dicitur quasi *lævus vir*: sed ita dicimus pro *laver*. Nam est a δαήρ · sed δ in *L* mutatur, ut factum in *Ulysses* ab Ὀδυσσεύς · *meditari* a μελετᾶν · *Pollux*, a πολυδεύκης quasi *Polducx*. *V* autem more Æolum interjectum, quomodo ab ὄϊς est *ovis*; ab ὠὸν, *ovum*, &c.

LÆVVS, *sinister*, a λαιὸς, quod idem signat. *V* infertum ut a σκαιὸς *scævus*. A *lævus* est nomen proprium *Lævinus*; ut a *scævus*, *Scævola*, qui *læva* sive *scæva* utitur manu.

†LAEVVS est a לב *leu* i. e. *cor*. Nam laeva pars est cordis regio. Falluntur autem qui τὸ LAEVVS a λαιὸς adsciscunt: nam utrumque ex Hebraeo est, a quo tamen Latinum propius abest. Vnde dicendum est, hoc vocabulum ab Aeolibus Tyrrhenis ex Italia in Graeciam invectum, ablato V consonan. MAZOCHIVS.

LAGANON, λάγανον, a λαγαρὸς deducit Suidas: quod valet *laxus*: unde Grammaticis *lagari versus*, quibus aliquid in medio deest: ut ἀκέφαλοι, quibus in principio, μείουροι, quibus in fine. Quid λάγανον sit optime docet Hesychius, qui scribit, fuisse genus placentæ ex simila & oleo. Sed loco olei nos butyro utimur. De eodem sic Isidorus, lib. XX. cap. II. *Laganum est latus & tenuis panis*, *qui primum in aqua*, *postea in oleo frigitur*. Quamquam verba hæc a MSStis meis absunt: ac in aliorum quoque MSStis deesse intelligo. Usus ea voce creditur Horatius, lib. I. sat. VI.

Ad porri & ciceris refero laganique catinum.

Ita legit Acron; sed meliores codd. habent *lachani*, quod rectum esse liquet, tum quod *lagana* non sint cibus facilis & ineptus, de cujusmodi agit Horatius: tum quod non *laganum*, sed *lachanon*, hoc est, *olus*, optime conjungatur cum cicere & porro, quæ itidem terrestris sunt cibus. A λάγανον & ἄρτος quod *panem* notat, est ἀρτολάγανον. Athenæus, lib. III. Εἰς δὲ τὸ καλούμενον ἀρτολάγανον ἐμβάλλεται οἰνάριον ὀλίγον καὶ πέπερι, γάλα τε καὶ ἔλαιον ὀλίγον ἢ στέαρ. In masculino utitur Plinius, lib. XVIII. cap. II. *Panis ipsius varia genera persequi supervacuum videtur*: *alias ab obsoniis appellari*, *ut ostreario*; *alias a delitiis*, *ut artolagani*, &c. Cicero libro IX. epistola XX. *Dedisc**enda tibi sunt sportellæ*: *& artolagani tui*.

LAGENA quamquam usitate dicatur, in veteri tamen inscriptione *logena* legas: in Glossis etiam Cyrilli est: λάγυνος, *lacuna*, ubi *laguna* legendum. Factum hoc Græcorum more, qui λάγυνος dicunt, ut cum ex allato Glossarii loco, tum ex Suida, constat. Indeque λαγυνοφορία · de qua Athenæus, initio lib. VII. Etsi autem plurimum per Υ in vett. libris scribatur, interdum tamen & per ε legas λάγηνος, ut in Latinis *lagena*. Quamquam vero λάγυνος, seu λάγηνος, & *lagena*, pro *poculi genere* accipi soleant, tamen cum hæc posterior significatio esse possit, & Athenæus lib. XI. disertim scribat, quosdam velle λάγυνον Græcis esse *mensuræ genus*, veluti χοᾶ, & κοτύλην, plane verisimile est, λάγυνον venire a לג, quod & ipsum est *mensuræ genus*. *Sextarium* transfert Hieronymus, Levit. XIV. vers. XII.

LAGEOS, *uvæ species*, memorata Maroni, & ex eo Plinio, lib. XIV. cap. III. Est autem plane Græcum λάγειος, *leporinus*, ut *uva lageos* Latine sit *leporaria*, teste Servio. Venit ab Jonico λαγὸς quod Attice λαγὼς, *lepus*. A quo & λαγωὸς, qui aliter λαγὼς ὁ λαγωὸς θαλάσσιος, *lepus marinus*. Græcam retinet Horatius, lib. II. Serm. sat. II.

Nec Scarus aut poterit peregrina juvare lagois.

Hinc quoque *lagopus*, λαγώπους, avis in Alpibus notior, habens pedes villis *leporino*, teste Plinio, lib. X. cap. XLVIII. Indeque nomen, quasi dicas, *leporipes*.

LALISIO est *onager lactens*. Plinius, lib. VIII. cap. XL. *Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui*. *Pullis eorum*, *ceu præstantibus sapore*, *Africa gloriatur*, *quos Lalisiones appellant*. Etiam apud Martialem, lib. XIII. lemma est *Lalisio*. Distichon vero tale:

Dum tener est onager, *soloque lalisio matre*
Pascitur, *hoc infans*, *sed breve tempus habet*.

Ubi cum *lalisionem*, hoc est *onagrum lactentem*, vocat *infantem*, videri possit etymon respexisse. Nam *infans* ad verbum Græce sonat ἄλαλος. Unde ἀλαλίζω, *infans sum*. Ab ἀλαλίζων autem *lalisio*: truncata voce, ut ab ἄρουρα, *rura*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀστὴρ, *stella*. Ait Martialis, *onagri pullum*, vel ut ipse loquitur, *infantem*, breve *lalisionis* nomen habere. Ubi *breve* vocat, *quod non diu durat*. Nam solum sic vocatur, dum sola matre pascitur, hoc est, lacte vivit materno. Primus *lalisionum* esum Mæcenas instituit, ut auctor est Plinius.

LALLARE est a sono factum. Dicitur de ea quæ *cantillando puerum demulcet*, *eique somnum conciliat*. Legas cum apud B. Hieronymum, tum Persium, sat. III.

. . . . *Et iratus mammæ lallare recusas*.

Similiter *lallum* dicere ipsam nutricum vocem infantes ad lac sugendum prolectantium. Ausonius, epist. III.

Nutricis inter lemmata,
Lallique somniferos modos.

Itidem a sono factum videtur Græcum λαλῶ, *dico*, & Hebræum עלג *balbutire*.

LAMÆ, πολύδεις τόποι, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Similiterque Festus: *Lacuna*, inquit, *aquæ collectio*, *quam alii lamam*, *alii lustrum dicunt*. De eadem voce sic vetus interpres, ad illud Horat. Epist. XIII. lib. I.

Viribus uteris per clivos, *flumina*, *lamas*:

Lamas inquit, *lacunas majores continentes aquam*, *pluviam*, *seu cælestem*, ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ, *quæ ingluvies est*, *& vorago viarum*, *seu fossa fluviorum*. *Hinc quoque dictæ sunt lamiæ*, *puerorum voratrices*. Ennius: *Silvarum saltus*, *latebras*, *lamasque lutosas*. Sed de etymo dissentiunt alii. Nam quia Græcis λάμη est *oculorum pituita*, immundusque humor palpebras velut glutinans, (qua de re in *Gramiis* dictum,) plane iis verisimile fit, apud Tarentinos aut Siculos vocem eam latius patuisse, deque immundis ac lutosis aquæ collectionibus fuisse usurpatum. Nec repugno. In vett. Glossis lego, *lamas* a *limis* dici: contra quam scripserat vetus Horatii interpres. Neutrum placet. De *Lamiis* postea dicemus. [a λαίδω est λιμὴν, & λάμα,

θα , & λῆμα .]

Lambo a λάπτω , quod est lambo , seu lambendo bibo. Hesychius : Λάπτοντες , πίνοντες τῇ γλώσσῃ . Λάπτω autem a sono lambentium factum videtur .

Lamentum , & lamentari , Perotto videntur esse e lameo , hoc est , scindo , lanio . Sed lameo est vox nihili , Latioque ignota . Quare rectius alii a Dorico λαμᾶν , pro λημᾶν , quod est lippire . Sane lamenta lippitudinem pariunt . Vel ab ἰαλεμίζω , quod est lamentor , θρηνῶ , ut ex Hesychio & Suida constat . Prima litera aufertur , quod insolens non est . [a λάμμα , vel λάβω , quod Hesych. interpretatur φάραγγα , ἢ λάκκον .]

Lamiæ , ut Isidorus ait , lib. viii. cap. ult. ita dicuntur a laniando quia infantes surripere ac laniare soleant . Sed Græcis similiter Λαμίαι dicuntur , ut e Latio vocis origo arcessi non possit . Λαμίαι autem vocatæ a Lamia Libyssa , regina , forma præstabili , sed moribus efferis , quæ demortuis liberis suis mœrore invidiaque aliarum liberos capi atque interimi jussit . Ut est apud Diodorum Sic. lib. xx. Aliter aliquanto Apollonius , Duris Samius , alii , quæ commemorare omnia longum foret . Sunt quibus placeat nomen id esse e pisce , qui Nicandro σκύλλα , Oppiano λάμνα , aliis λαμία vel καρχαρίας diceretur . Nempe propter omnivorum , quo piscem hunc , dum liberos alienos devorant , referrent . Vetus Horatii interpres , ad epist. xiii. lib. 2. deducit ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ , hoc est ingluvie , ut quæ infantes vorarent . Alii a λάμος , hoc est oculorum pituita : [λάμος vel λῆμα a λάω , sed lamia est a rictu , λαιμία .] Potius accedo Horatii interpreti . Nam erant Lamiæ spectra in formosarum mulierum figuram conformata , quæ adolescentes formosos voluptatibus deliniebant , dum eos devorarent . Quare ab ingluviis illis nomen impositum esse , haud adeo ab vero abludit . Non item ab λάω , quia , quæ formosæ mulieris imaginem haberent , lippientibus & gramosis oculis nequaquam fuerunt . Quod autem sagæ quoque nomine Lamiarum cœperint vocari , id inde factum suspicor ; quod sagæ in aliena specie apparere , imaginariis ædificiis , supellectile , cibis , misere fucum aliis facere , sæpe eosdem maximo mactare damno , veterum Lamiarum instar , crederentur . Erastus , libro de Lamiis , censet sic vocatas , quia eum spectris , qualia Lamiæ veterum erant , conversentur . Becmanno visum inde originem deducere , quod oculi sagarum lamis infestentur . Nos conjecturæ nostræ nondum pœnitet . Occurrit lamia vox etiam apud veterem interpretem Isai. xxxiv. xv. Ibi cubavit lamia . Hic in Hebræo לילית lilith . Ac censent Judæi intelligi dæmonem feminei sexus , infantes occidentem . Ac propterea in puerperæ cubili ad quatuor ejus latera adscribere solent אדם חוה חוץ לילית , Adam Eva , foras Lilith .

Lamina in Gloss. λεπίς , in Onomastico ἐλασμὸς exponitur . Estque non quidem e lamis , hoc est ruptum stillicidiis : ut nugatur Perottus ; sed a latus , quasi latumina : vel a להם ictibus percussa , in laminam extensa : vel potius ab ἐλαμένα , seu ἐλαμένα , quod ab ἐλαύνω , sive ἐλάω , ductile opus facio ; quomodo usus Homerus . Ac apud Plutarchum quoque in Camillo legas , λεπτὰς ἐληλαμένον σίδηρον , hoc est , ferrum in laminas deductum . Indeque χρυσήλατος , ex auro ductus ; & σφυρήλατος , ductus ex lamina . Κατὰ συγκοπὴν factum lamna . Lamna autem , non lamma in vett. libb. semper scribi , auctor est Lud. Carrio , Castigat. ad lib. 1. Valerii Flacci . Quare non audiendus Giffanius , qui lamma & lammina probat , atque id se in Horatii & Prudentii codd. MsS. constanter invenisse scribit , indice Lucretiano in Vamens . Sane scriptura huic etymon quoque repugnat , uti vidimus . Ut vero lamina etiam pro imo auricula ponatur dicimus in Lingula .

Lampas , λαμπὰς , a λάμπω luceo . Λάμπω a לפד hoc est , lampas , fax , inserto M , ut a תף , τύμπανον . Pro lampas , & lampada legas apud Plautum . Similisque hebdomas hebdomada ; Narbon , Narbona , & alia .

Lanam a laniando deducit Isidorus , lib. xix. capite xxvii. quia ; ut ait , ante inventam tonsuram lana soleat velli ; unde & vellus dicta . Sed immane quantum interest inter laniare , & vellere . Quare mirifica est Fungeri incuria , qui adducta hac ἐτυμολογίᾳ , quasi jam munia expleverit , ultra quod ad rem faciat , adjicit nihil . At vel Varronis vel veritatis caussa addidisset ἐτυμολογίαν , quæ est quarto Varronis lib. de L. L. Lana , inquit , Græcum , ut Polybius & Callimachus scribunt . Optime etiam Varro , quia est a λᾶνος , quod Doricum pro λῆνος . Id ab Hesychio quoque & Scholiaste Apollonii exponitur ἔριον . A λῆνος Græcis λανισταὶ dicti , qui lanam carminant , de quo in Lanista . Λῆνος vocem usurpant Æschylus Eumenidibus , & ἔστεπτ' ἐπὶ θόλοις · & Apollonius iv. Argonaut. Nisi autem hoc etymo nihil esset manifestius , poterat quoque videri lana esse a λάχνη , exciso χ . Nam λάχνη , lana , lanugo , ἁπαλὸν τρίχωμα , ut interpretatur Hesychius . A lana , lanerum , ut e quercus quercerus . Festus : Lanerum vestimenti genus ex lana succida confectum . Sive , ut in MSto est , contextum . In quo & pro lanerum est laverum , sed corrupte . Etiam a lanæ similitudine lanugo dicta in avibus , adolescentum malis , item in fructibus & herbis .

Lanceam Festus origine Græcum esse putabat . Nam deducit e λόγχη . Sane lancea Græcis λόγχη , ut explicant Glossæ Philoxeni . Isidorus lib. xviii. capite vii. arcessit e Latinis . Lancea , inquit , est hasta habens in medio amentum . Dicta autem lancea , quod æqua lance , id est , æquali amento libretur . Sed omnino est ab Hispanis , aut Gallis . Utrique enim usi videntur , quando Hispanicum vult Varro apud Agellium : Gallicum autem Diodorus Siculus . Hispani hodieque dicunt lança , Celtæ sive Franci lance , Belgæ seu Germani inferiores lancie . Sed & Britanni , quorum sermo idem olim ac Celtarum , launce nominatur . Ab his igitur habent Romani , ut a Romanis Itali , qui hodieque lancia appellant . A lancea est lanceare . Utitur Tertullianus , libro adversus Judæos , cap. 12. Infantes in prælium erumpunt , credo ad solem uncti prius ; deinde pannis armati , & butyro stipendiati , qui ante norint lanceare , quam lancinare . Quæ totidem verbis reperias lib. iii. adversus Marcionem , cap. xiii. Est vero elegans παρονομασία in lanceare , & lancinare . Lanceare est lanceam mittere . Lancinare vero Pamelius interpretatur manum lancibus admovere ; idque tum propter illud butyro stipendiati ; tum vero quod sequitur , ante militare , quam vivere . Aliis lancinare est , distribuere , dividere . Idque a lance non escaria , sed ea , qua distributio fit . Sed lancinare censeo esse e λακίζω , quod est lacero , scindo . Ut ejusdem originis sint lacero & lancino : quemadmodum in lacero diximus . Sane & lancinare Latinis lacerare , dissipare , unde in Philox. Gloss. Lancinat , κατακνίζει . Catullus epigram. xxx.

Paterna prima lancinata sunt bona .

Quod Plauto est lacerare bona . Sic enim ille , Mercat. act. 1. sc. 1.

Lacerari valide suam rem , illius angerier .

Apud Sallustium quoque in Catilinaria , ubi in vulgatis , bona patria laceraverat (quod & MSSti mei approbant) in aliis MSStis est lancinaverat . Seneca epist. xxxii. Diducimur vitam in particulas ac particulas , ac lacinamus . Apud Arnobium quoque , lib. 1. habes : membratim conjugem lancinatum : pro quo ipse eodem libro ait , membratim dissipatum ; & lib. v. membratim sectum . Utitur & semel iterumque lib. ii. Confirmat quoque hanc sententiam , quod in vett. libris crebro pro lancinare legas lacinare . Nempe quia a λακὶς est & lacero & lacino . N alii adjecere , ut pro pago , quod a πήγω , pango ; pro frago , frango , & multis aliis .

Langueo , juxta Nunnesium in Grammatistice est a χαλάω , laxo , remitto . Malim a λαγγάζω , quod est pigrari , otiari , tricari , ut languentes solent :

lent. Hesychius: *Λαγγάζει, ὀκνεῖ, οἱ δὲ λαγγεῦ.*

Lanista in Isidori Glossis exponitur *lanarius*. Nisi quod ibi pro *lanista* corrupte est *lanistra*. Hæc si vera notio, a Dorico *λανὸς* pro *λῆνος*, fit *λανίζω*, unde verbale *λανιστὴς*, a quo *lanista*, hoc est, *lanæ carminator*, *ξαντης*. Sed Latinis *lanista* aliud erat. Nempe *qui ludo præerat gladiatorio*: unde in Glossis Philoxeni legas: *Lanista, ἀνδροτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων*. A *laniandis corporibus* deducit Donatus, Eunuch. II. II. Sed malo credere Isidoro lib. X. ubi Tuscam esse vocem dicit. Atque eo lubentius ei credo, quod *gladiatores* ab Etruscis, ut etiam auctor Nicolaus Damascenus. Ejus hac de re verba. *Οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυρρηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος. Romani a Tyrrhenis accepere hunc morem*. [Puto esse ab *ἀπαλάζειν*, idem quod *ἀπαλύνειν*, seu *ἀπαλεῖν*. unde *ἀπαλιστὴς* idem quod *ἀπαλιστὴς*. *qui imperitos foris ad ludat*.]

†Lanista vocem esse Tuscam, ea solo Isidoro discimus; qui sic habet: *LANISTA gladiator idest carnifex Tusca lingua appellatus, a laniando scilicet corpora*. Atqui nec Lanista *gladiator* est, sed *qui ludo præerat gladiatorio*; unde in Philoxeni Glossis *Lanista* est *ἀνδροτρόφος, μονομαχοτρόφος, ἐπιστάτης μονομάχων*: nec a *laniandis corporibus* (quod a Donato hausit Isidorus) dicitur; sed si Tusca vox est (quod lubens Isidoro assentior, quia Nic. Damasceno teste, *οἱ Ῥωμαῖοι παρὰ Θυρρηνῶν παρέλαβον τὸ ἔθος*, *Romani a Tuscis* gladiatorum *institutum acceperunt*) si, inquam Tusca vox est, ea certe ab Oriente est. Nec dubito, quin sit ab Hebr. נסה *nissa* aut Chaldaico *nassa*, quod est *tentare*, *experiri*, *probare*, quia lanistae pluries inter se committebant gladiatores suae disciplinae creditos, ut rudibus utentes, umbratili pugna baterent, antequam ad justum certamen producerentur. Ea porro *tentatio* sive *proexercitatio* Chaldaeis נסא *nisa* appellatur. Is vero, qui huic rei praeerat, praeesse dicebatur לנסא *lenisa* i. e. *exercitationi gladiatoriae*. Ea qua locutione apud Tuscos usitatâ, Latini ei rei praefectos appellarunt *lanistas*. Ab eadem radice oritur & vox Munus (quando hoc *pugnam gladiatorum* significat) dumtaxat voci נסא *nisa* praeposito M, quod vocant *Heemanticum*; quod M hujus radicis vocabulis haud raro praeponunt Syri. Marochius.

Lanius, seu *lanio*, in vett. Gloss. exponitur *κρεοπώλης*. in Onomastico *μαγειρεύς*. Uti *lanionius*, *μαγειρικός*. A *laniandis pecudibus* nomen impositum.

Lanx, *patina* est ita a *latitudine* dicta. Etsi proprie sit *vas escarium*: postea tamen ob similitudinem translatum ad ea, quibus res ponderantur. Atque inde *bilancis* appellatio, quæ Gallis & Belgis est eo *balance*. *Langula* ὑποκοριστικῶς quasi *lancula*. Varro, lib. IV. de L. L. *Magidem aut langulam, alteram ab magnitudine, altera ab latitudine finxerunt*. Glossæ: *Lancis*, *λεκάνη*. Hujus quoque originis *lanceus*, de quo in *lancea* dictum.

Lapathum, *λάπαθος*, seu *λάπαθον*, παρὰ τὸ *λάπτειν*, ἢ *λαπάζειν*, ὃ δηλοῖ *κενοῦν*· teste Eustathio. Quippe *μαλάττει τὴν κοιλίαν ἑψηθὲν*, *coctum emollit alvum*: ut ait Dioscorides, lib. II. cap. VIII.

Lapis quasi *ladipes* dici putarunt superioris seculi Grammatici. Ridet eos in dialogis Pontanus, sed nec ipse tamen veram nominis rationem perspexit. Verba ejus sunt: Tu. *Quamobrem, qui sibi tantum tribuas, Menecille, dicas velim, cur lapidem hunc, petram vero hanc dicimus?* Men. *Videlicet, quod lapis agendi habeat, lædit enim pedem. At petra, quod pede teratur, ad patiendi genus transit*. Marcvrivs. *Nihil est Grammatico insulsius. Vide quam te decipiant. Cum petra Græca sit dictio, lapis vero fuerit a labando dictus, tertia immutata litera, cum labent ex eo ambulantium vestigia*. Sed profecto utrumque Græcum est, venitque *lapis* a *λᾶας*, unde *λατομία*, pro quo Latini dicunt *lautumia*, ut a *Laomedon*, *Laumedon*. [*λᾶις*, *λᾶιος*.] Vide de ea voce Asconium in Verr. III. Cujacium, lib. VI. cap. VII. observ. Scaligerum ad Festum, Gruterum ad Senecæ lib. IX. controvers. Goldastum ad Isidorum de Prælatis. Dicitur pro eo & *lapicidina* a *lapis*, & *cædo*. Corrupte pro hoc dicunt multi *lapidicina*. Nam ut a *fodio* est *fodina*, ita a *lapis*, & *cædo*, est *lapicædina*, &, *æ* in *i* converso, *lapicidina*. Festus: *Lapicidina, ubi exciduntur lapides*. *Exciduntur* est in MSto, non *exscinduntur*. Similiter Auctor Hermeneumatum: *Latomus lapiducasor: lapicidina, locus ubi caeduntur lapides*. Quare fallitur Heraldus, cum *lapidicina* dicendum pertendit, quanquam non modo in MSS. compluribus ita scribatur, sed etiam in veteri Glossario legatur, *lapidicina*, *λατομία*. Sane errorem eum satis refellit ipsa *lapicida* vox, cui similes *parricida*, *homicida*. A *lapis* est *lapio*, quasi dicat *lapidesco*, hoc est, *lapidis instar durum fio*. Itaque cor hominis proprie *lapit* mærore: unde Festus: *Lapit, dolore afficit*. Paccuvius: *Lapit cor curâ, ærumna corpus conficit*. Nonius: *Lapit significat obdurefacit, & lapidem facit*. Sunt qui malint *lapit*, quasi *λυπεῖ*, vel *λυποῖ*. Sed vera origo est, quam attulimus. Sane Græci similiter *πώρωσιν* vocant, *quando cor mærore quasi occallescit, & lapidem quasi duritiem accipit*, a verbo *πωρόω*, *tophi seu lapidis instar durum reddo*. Quod a *πῶρος*, *callus*, *tophus*; prout & Gaza interpretatur in Hist. animalium. *Lapides pretiosi* speciatim vocantur *lapilli*: qui parvi & rari: his enim duobus a *lapidibus* aliis separantur. Servius Jurisconsultus *lapidem* & *gemmam* eo distinguebat, quod *gemma* sit pellucida, ut amethystus, smaragdus; *lapis* non item, ut Opsidianus & Vejentanus. Quod non observatur.

Lappa, *triboli genus*, de quo sic Isidorus, lib. XVII. cap. IX. *Lappa dicta, quod habeat caulem ingentem per terram dispositam. Hæc herba a Græcis Φιλάνθρωπος vocatur, quod vestibus hominum inhæreat ob asperitatem sui. Nascitur juxta muros*. Ex quibus difficile est videre, quod etymon respiciat Isidorus. Possis autem deducere a *λαβεῖν*, hoc est, *prehendere*, quod vestes *prehendat*. A *lappa* est *lappago*, quia herba hæc *lappæ similis*: ut alia herba *cunilago*, quia *similis cunilæ*.

Lapsana, *sylvestris brassicæ genus*, de quo Plinius, lib. XIX. cap. VIII. item lib. XX. cap. VIII. ubi ait alvum leniter mollire. Ut videatur esse a *λάπτω*, quod Eustathius exponit *κενῶ*, unde & *λάπαθον* eidem dici videtur.

Laquear, sive *laquearium*, ejusdem ut significationis, sic etiam originis est ac *lacunar*. Quare vide quæ de eo in *lacunar* diximus.

Laqueus Nunnesio placet esse a *λύγος*, id est, *vitex*, *salix*. Ut mutetur *υ* in *a*, quomodo a *μολύω* est *malo*; *κύων κυνὸς*, *canis*, &c. Malim a *lax*, quod *fraudem* notat, Festo teste; unde & *lacio*, id est, *in fraudem induco*, ut idem exponit. Vel ab Hebræo לקח, hoc est, *capere*. [omnino ex *λαιός*.]

Lar quidem pro *ædibus* ponitur: sed *κατὰ μετωνυμίαν*. Nam proprie *Lar*, *κατοικίδιος θεὸς*, ut Priscianus ait, lib. V. Plauto est *Lar familiaris*. Nomen *Laris* quidam deducere a *λαύρα*, id est, *vicus*. Arnobius, lib. III. *Lares arbitratur vulgus vicorum atque itinerum Deos esse, ex eo quod Græci vicos cognominant lauras*. Qui locus confirmat ea, quæ de *λαύρα* & *λάυρα* disputat Casaubonus, lib. III. Animadvers. in Athen. cap. II. Interim falsa originatio, quam ex Arnobio attulimus. Nam *lar* Hetrusca vox est, & *principem* ac *προστάτην* significat, ut docuit Scaliger ad Propertium. Forte a שר, quod notat *principem esse*. [*Lars* Tolumnius, & *Lars* Porsenna; *lar*, *laris*, *lars*, *lartis*, *integrum*; unde *Lord*.] A *lare* vel *laribus* est *lararium*. Onomasticon interpretatur *ἱερεῖον*, hoc est, *locus*, *ubi dii tutelares domus reponerentur*. Ab eadem origine *Lara*, seu *Larunda*, nomen habet. Erat ea *mater Larium*: unde idem Onomasticon, *Larunda*, *μήτηρ δαιμόνων*. Vide omnino Lactantium, lib. I. de fals. relig. cap. XX. A *lara* etiam *larva*, quomodo dicebantur *defunctorum genii mali ac noxii*: qui eo a *laribus familiaribus* differebant, quod hi certis ædibus curam gererent posterorum: *larvæ* autem vagarentur sedibus incertis, cumque ejusmodi exsortes forent,

Quæ

Quæ pœna eos mansit, ob vitam male transactam. In Glossis vett. *larva* late olmie transfertur δαιμόνιον, εἴδωλον. In Onomastico exponitur μορμώ. Hinc *larvale simulacrum*, apud Ammianum, lib. XXXI. item *larvatus*. Nonius: *Romani*, inquit, *Ceritos*, vel *larvatos vocarunt*, *quod Cereris ira*, *aut larvarum*, *incursatione animo vexarentur*. Ad originem allusit Appuleius, in Apolog. *Hunc denique* (Mercuriolum, sive Mercurioli simulacrum affabre factum) *qui larvam putat*, *ipse est larvatus*. Ubi *larvam* vocat, non *Lemurem*, terriculamentum nocturnum, prout paullo ante usus Nonius: sed σκελετὸν, quomodo & alibi *formam larvalem* dixit, & Petronius *larvam argenteam*. Confirmant id vett. Glossæ, in quibus legitur: Σκελετὸς, *larva*, *ſecletus*. Si plenius lubet intelligere varias vocis *larvæ* significationes; videre potes quæ de τελωτέρῳ hac voce scripsit Turnebus, in præfat. Plinii.

†Lar, Lartis Tuscum praenomen Porsenae, & Tolumnii fuit (de quo vide veterum loca apud Dempsterum tom. I. pag. 135.) quod unde deducatur, difficile dictu est. Chaldaicum לרטיא *lurteja* genus vasis significat. An erat *pelvis*, qua infantes nominali die loti, hinc illud praenomen consequebantur? sed argutari piget: & ceteroqui non levis est suspicio, Chaldaicum illud vocabulum esse a Graeco λουτὴρ detortum. An vero tam hoc praenomen, quam dii Lares (quos non dubito ab Etruscis esse) sunt a Syriaco לרדא *larus* i. e. *nictans*; unde לרפותא *larfuto*, id est *nictatio*, *fatuitas*; & לרסיא *lersaja*, *fatuus*? sane hoc etymon diis *Laribus* (quos cum umbris & εἰδώλοις & lemuribus confundebant; unde ἥρωας τῶν εἰδώλων dixit Cic. in II. ad Att. 3. apprime convenit. Itaque deos Lares, deos *fatuos* licebit interpretari. A *Laribus* deinde est praenomen Lar Lartis, quod Sabino *Lucii* praenomini respondebat, ut Diatr. X. ad Marmor Pisaurense τῷ Θεῷ ostendetur. Mazochius.

Laridum contractum ex *laridum*, hoc quasi *large aridum* dici censet Macrobius, lib. VII. cap. XII. Hinc Glossæ Philoxeni: *Laridus*, ξηρὸς. Et Juvenalis illud: *Sicci terga suis*, vetus interpres *laridum* interpretatur. Sed dissentit Isidorus, lib. XX. cap. II. *Lardum*, inquit, *dicitur*, *eo quod in domo repositum conservatur*; *nam antiqui domos Lares dicebant*. Neutrum placet. Nam plane est a λαρὸν, quod Hesychius exponit, ἡδὺ, προσηνὲς, γλυκὺ, ἀπολαυστικὸν, καλὸν· indeque fortasse λαρινὸς, quod idem interpretatur εὐτραφὴς, *pingue*: de quo in *Larini* dicemus.

Largus, δαψιλὴς, *large* δαψιλῶς, ut Gloss. vett. exponunt. [λάργος.] Scaligero placet, esse a λαῦρος, hoc est, *copiosus*, *abundans*: ut apud Homerum, Iliad. Π, λαυρότατον ὕδωρ, *abundans* aqua. Ac, ut ab unda dicitur *abundans* pro copioso: ita Eustathius censet, λαῦρος esse ex λα ἐπιτατικῷ, & ῥέω, *fluo*. Martinius λαῦρος mavult esse a λαρὸς, quod, Hesychio teste, inter alia notat προσηνὴς, *benignus*, *lenis*. A *largus* est *largio*, & *largior*. Antiqui *largio* usi Lucilius, & Accius: uti *illargio* Cato. vide Nonium.

Larini *boves*, vel *sues*, λαρινοὶ βόες, ἢ ὕες, ita dicti a *Larino*, oppido Apuliæ, apud Melam, Plinium, Ptolemæum, Livium lib. XXII. & XXVII. & alios; unde *Larinates* Ciceroni in Cluentiana. Vel λαρινοὶ ex eo, quod λαρινὸν est εὐτραφὴς, ut Hesychius exponit, hoc est, *bene curatum*, *pingue*. Unde λαρινεύεσθαι, quod est, *bene curare*, *pinguefacere*. Ut illo Sophronis apud Athenæum, βοῦς δὲ λαρινεύονται. Λαρινὸν fortasse a λαρὸν, quod Hesychius exponit *dulce*, *suave*. Sunt quibus videatur λαρινὸν dici a λα particula ἐπιτατικῇ. Sed magis placet, quod dicebamus.

Larix Græcis quoque λάριξ, si credimus H. Junio. In Onomastico exponitur ἄγαλξ. Sed nec hoc, nec illud Græcum est. Imo videntur Græci arborem ignorare: ut quæ frigido cœlo gaudeat. Resinam fundit: & vere flores gignit odoratos. Quid, si igitur a *caloris facultate* deducamus cum Martinio? Sane λαρὸς est *suavis*.

Larus λάρος, *avis*, vel a *garrulitate*, quia λάλος, est enim *clamosa*: vel quasi λαῦρος, a *vorandi impetu*. Est quippe πολυφάγος. Unde & καῦηξ vocatur a καίω, *uro*.

Lasanum Horatio vas quo *retrimenta cibi excipiuntur*. Græcum est λάσανον, quod *familiaricam sellam* interpretatur Hesychius. Indeque λασανοφόρος, qui *sordidum vasis aut sella istiusmodi gestandi ministerium obit*. Vide Turnebum lib. XIII. cap. III.

Lascivus, a λάζω, hoc est, ὑβρίζω. vel a λάσω, hoc est, πίνω. vel a λάσθαι, hoc est, παίζειν. vel a λάσθος, hoc est, αἶσχος, unde λάσθη, αἰσχρολογία. Vide Hesychium. Vel a שגל, quod significat *rem habere cum muliere*, verbum obscœnum: sed unde sit castum vocabulum שגל, uxor. [a *lacio* & *lacesso*, *lacivus* & *lacessivus*.]

Lastaurum Lenæus Pompeii libertus appellabat *Salustium* Historicum, quemadmodum in Lenæo tradit auctor libri de Illustribus Grammaticis. Est vero a Græcis, quibus λάσταυρος notat τὸν πόρνον, ut Eustathius ait: sed & ἀντὶ τοῦ πόρνου sic accipi, auctores sunt Hesychius & Suidas. Est vero λάσταυρος derivatum a ταῦρος, significante vel ὄρρον, id est, *partem illam*, *quæ inter podicem & scrotum*, quomodo exponit Eustathius: vel τὸ αἰδοῖον τοῦ ἀνδρὸς, prout interpretatus Suidas: unde apud Aristophanem ἄταυρος dicitur *virgo intacta*. Porro Latinos quoque sic *tauri* vocem usurpare, indicat Diomedes lib. II. cap. de amphibologia: ubi hujusmodi ὁμωνυμίας exemplum ponit. *Cum*, inquit, *taurum*, *nec scias utrum de armento*, *an obscœnam corporis partem*, *an montem qui est in Cilicia*, *an*, *qui est in syderibus*, *taurum dicamus*. Mirum vero hanc a Fabio significationem negligi. Sic enim ille, lib. VIII. cap. II. quod de Perspicuitate inscribitur: *Taurus*, inquit, *animal sit*, *an mons*, *an signum in cœlo*, *an nomen hominis*, *an radix arboris*, *nisi distinctum*, *non intelligitur*. Sed facilis responsio: nam minime propositum, vel Diomedi, vel Fabio, omnes significationes coacervare: inde cognoscimus, quod ut Festus ait, *Tauri verbenæque in commentaria sacrorum significant fila farinacea*. Imo & Plinius, lib. XXX. cap. V. aliam nos significationem ac caussam ejus docet his verbis: *Tauri vocantur scarabæi terrestres ricino similes*: *nomen cornicula dedere*. Quod siquis nihilominus putet, a Diomede Græcæ magis, quam Latinæ linguæ, habitam rationem, ei scrupulum omnem eximet locus Festi, qui *tauri* voce pro *parte obscœna* utitur, cum in *Solitaurilibus* sic scribit: *Atque harum hostiarum omnium* (puta tauri, arietis, verris) *immolatio fiunt tauri*, *quæ pars scilicet cæditur in castratione*. Ubi Festus morem tangit antiquorum, qui hostias hasce aræ admotas, castrabant priusquam sacrificarent: quem morem in hirco clare indicat Martialis, lib. III. disticho III. epigrammatis XXIV. quod de *Tusco haruspice* inscribitur. Sed satis de voce *tauri*: quæ ex receptiori sententia, posterior est pars vocis *lastaurus*: quæ vero prior ejus compositi pars dici possit, non satis paret. Quibusdam placet esse a λα ἐπιτατικῷ, ut proprie notet *bene mutoniatum*, & μεταληπτικῶς accipiatur pro *homine salaci*. Alii quia non λάταυρος, sed λάσταυρος dicimus, malunt sic vocari, quasi λασιόταυρος, ut proprie sic appellatur, cui ταῦρος λάσιος, hoc est, *hirsutus*, seu *hispidus*; quod etymon præter alios ponit Suidas. Alii priorem partem putant λάσ, quod est πέρα teste Hesychio. Porro Phrynichus auctor est, veteribus quidem λάσταυρον dictum *catamitum*, seu *puerum afsutarium*; sed suo sæculo sic vocari *hominem pravum ac cruce dignum*, nempe quasi esset a σταυρὸς, quod *crucem* notat. Λάσταυρος μὲν, inquit, οἱ νῦν χρῶνται ἐπὶ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀξίου σταυροῦ. οἱ δὲ ἀρχαῖοι ἐπὶ τοῦ καταπύγονος.

Lassus origine est Hebræum a חלש vel חשל, quod est, *lassus fuit*, aut *lassum reddidit*. Sin e Latio origo peti deberet, non quidem deduxerim a *labore*, neo a *lapsu*, sed a *lacio*, unde *lassi* nomen,

quia *laritur*, five *elicitur*. Itaque vaccæ *lassæ* dicuntur, *cum diu nimis latluntur*. Nempe a *lacio* fuit *lacitus*, unde *lassus* ut a *fatiscor* & *defetiscor*, *fatiscitus*, & *defetiscitus*, pro quo dicimus *fessus* & *defessus*. Vide *Fessus*.

LATEO a Dorico λάθω, pro λήθω · ϑ in τ conversum, ut ab ἴϑω, *utor*; a μίνϑα, *mentha*. At λάϑω omnino est a לאט, quod, idem. Ejus compositum *delateo*, unde *delitesco*. Ab eodem est *latebra*, ut a *dolo*, *dolabra*: item *latibulum*, ut a *pateo*, *patibulum*, ab *infundendo*, *infundibulum*. Item *latus*, quia *latet* sub axilla. Item *laterna* quia in ea *latet* ignis. Item *laton*, *latrina*, & *latro*, de quibus separatim. Item *Latium*, at vel ex Virgilio & Ovidio notum. Idemque indicat hic Arnobii locus, lib. IV. *Pulsum a Jove* (sic recte emendant, pro quo vulgati *a nobis*) *Saturnum delituisse in finibus, & quod tutus fuisset a fuo, nomen Latio imposuisse pro munere*. A *Latium* est *Latinus*. Item *Latialis*, & *Latiaris*.

†LATEO est a themate לוט *lut*, quod est *abscondere*, unde לט *lat*, *latitatio*, & בלט *vallat*, *in abscondito*, & similia. MAZOCHIUS.

LATER a *lata forma*, ut Isidorus censet, lib. XIX. cap. X. vel potius ab eadem origine est, unde *lapis*. Nempe a λᾶς. [a *lavando*, ut & *latrina*.] Ingeniose etiam Martinius, cui dici *later* videtur quasi λᾶς ὑγρόμενος, *lapis siccatus*. A *later* est *laterculus*, πλινθίον. Item *panificium quadratum* operis dulciarii a *laterum forma*, ὀπτοπλινθωτόν dictum, Plautus, Pœn. act. I. sc. II.

. . . . *Nisi ossi laterculos*,
Sesamum, papaveremque, triticum, & frictas nuces.

Et Apuleius, lib. X. *Hic panes*, *crustula*, *lucunculos*, *hamos*, *laterculos*, *plura scitamenta mellita*. Idem nomen ob *lateris figuram* inditum *instrumento Mathematico*, quo de Turnebus ad Plutarchum, de oraculorum defectu. A *latere* quoque est Deus *Lateranus*; uti indicat hic locus Arnobii, lib. IV. *Lateranus*, *ut dicitis*, *Deus est focorum & genius*: *adauctusque hoc nomine*, *quod ex laterculis crudis ab hominibus caminorum istud ex-structur genus*.

LATEX a *lateo*, quia *profluens aqua* fit, dici Festo videtur. Sed est a *lateo*, quia *in ea latet humor*, ut bene Servius perspexit in I. Æn. Itaque & uvam Lucretius appellat *liquoris tangens laticem*. Nam *latet liquor in uva*. [est a λατάξ, *aqua cum sonitu profluens*.]

LATICLAVII *dignitas* est *senatoria*, ita dicta a *lato clavo*. Erat *clavus*, *plagula* quæ togis senatorum infuebatur ac ab humeris in pectus demittebatur, ut Græcorum *ἐπωμίς*. Nomen ea eo habet quod *clavis* quibusdam consuta erat *lateribus* quidem in *Senatore*, ac horum *liberis senatorio honori destinatis*; in *Equite* autem *angustioribus*. Unde lucem accipit illud Ovidii l. IV. Tristium, Eleg. extrema.

Curia restabat, clavi mensura coacta est.
Majus erat nostris viribus illud onus.

Quodque in *viris* erat *clavus*, id in *sequiori sexu* erat *patagium*, unde vestes *patagiatæ*. Plaut. Epid. II. II. Vide Budæum, in Pandect. l. ult. De senatoribus; Scaligerum, in Appendice Conject. ad libro VIII. Varr. ac Lipsium ad XIII. Annal. Taciti.

LATRARE a sono, ob liquidam, quæ & in ὑλακτεῖν unde *Hylax*, canis nomen: uti & *Hylaus* & *hylactor*, apud Nasonem, in fabula Actæonis. Quare non audio Varronem in VI de L. L. ubi *latratum* dici ait, quia *canes ea voce indicant*, *quæ noctu latent*. [λατράζειν. Hesych. *blaterare* ionidem.]

LATRINE verbale est simile illis, *tonstrina*, *molestina*, *furatrina*. Non uno modo sumitur. Nobis quidem locum notat, *in quem jactati eunt*, ut Plautus loquitur: qua significatione fortassis a *latendo* dicitur, quod in eam sese homines abdant, ne conspiciantur: unde & Græcis dicitur ἀφεδρὼν a *seorsim sedendo*. At olim notabat *balneum privatum*, idque a *lavando*, quasi *lavatrina*, ut Nonius scribit: & ante eum prodidit Varro, lib. IX. de Anal. *Deinde, cum brevitatis caussa nomina contraherent, quo essent aptiora, pro lavatrina latrinam nominaverunt: sicut ex maxillis, axillis, & vexillis, mala, ala, & vela diminuta sunt*. Plautus, Curcul. (act. I. sc. IV.)

Non pluris facio, quam ancillam meam, quæ latrinam lavat.

Ubi Lambinus quidem *locum excrementorum*: sed Turnebus, lib. XXI. cap. XX. *privatum* intelligit *balneum*. Glossæ Philoxeni: *Latrina*, λουτρόν. Onomasticon: *Lavatrina*, ἀπολύτρα.

LATRO olim notabat *militem conductum*: item *satellitem*, quem Græci σωματοφύλακα nominant. Ita dictus, non quidem quia *ad latus ferrum haberet*; sed quasi *latero*, quia *stipatores regis sui latus*: vel ἀπὸ τοῦ λάτρου, id est, *stipe*, quam mercedis nomine accipiebat, unde & *stipator* appellatus. Varro lib. VI. de L. L. Festus in *Latro*, & *stipatores*; Servius, in XII. Æn. versu VII. Usus ita hoc vocabulo Plautus Milite, ut ibidem monet Servius. Iisdem & *latrocinari* pro *militare* dixit ejusdem comœd. act. II. sc. ult.

An quia latrocinatus, arbitramini
Quidvis licere facere vobis, verbero?

Trinummo, sc. *Minus quindecim*, vers. antep.

Ibit latrocinatum aut in Asiam, aut in Ciliciam.

Id est, *militatum*. Gracchus in Nonium: *Qui apud regem in latrocinio fuissent*. Postea ita cœperunt vocari *viarum obsessores*, idque, quia *milites conducti* (quos primo *latrones* vocatos diximus) id facere solerent. Hoc qui non attendunt, *latrones* ita dici putarunt, sive quia a *latere adoriantur homines*, sive quia *latenter insidiantur*, teste Festo, & Prisciano, in XV. item Isidoro, in X.

LATUM, supinum a *fero* (unde *allatum*, & alia.) dicitur quasi *tolatum*, a *tolo*, unde & *tetuli*, & *tuli*. Vel a τολάω, sive τλάω, præciso τ. Sed de illo in Grammaticis Exercitationibus fusius diximus. A *latum* est *latio*, ut a *dictum*, *dictio*. Festus: *Lattaverunt Cato posuit pro sæpe tulerunt*. *Collativus venter* unde sit, dictum in *Fero*.

LATUS adjectivum a πλατύς, abjecto initiali π, quomodo pro πυγανον dicitur ὕγανον, pro ακλαμίς ἀλαμίς, quod apud Æschylum est. At *latus* substantivum est a *latendo*, quia *lateat tegaturque sub axillis*; ut bene Isidorus, lib. XI. cap. I.

†LAUDE est ab הוה *hodah*, *laudabit*: quod (si Syros Arabesque sequaris, O longum in AV resolvere solitos) pronuntiabitur *haudah*; cuique tritum laudandi verbum: cui ubi ל servile præfixeris (ut in להודות, *ad laudandum*) id efficere licebit *lehaudoth*, sive (absorpto *jerva*) *laudath*. Hinc *laudando* verbum & *laudis* vocabulum. MAZOCHIUS.

LAVERNIONES dicti *fures* a *Dea Laverna*, in cujus erant tutela, ut omnibus notum est. Ea Græcis Πραξιδίκη vocatur, ut e vett. Gloss. discimus. At obscuram plane, unde *Laverna* nomen acceperit. Non displicet, ut sit a λαβεῖν, quasi *laberna*, β conversa in υ; quomodo a βούλομαι est *volo*; ab Æolico βρῶτες, *vepres*; a Dorico ἀμέλγω, *vado* alisi γ. Vel a λαφύρα, id est, *præda*: ut dicatur quasi *Lapherna*. Interim verius, meo judicio, sic vocatam quasi *Levernam* a *levare*, id est, *furari*: vel a *lavando* dici *Lavernam*, si *lavare* pro *furari* dictum olim. [patet ἀπὸ τοῦ λαφύρου sic dictum, quasi λαφύριον.] Acro, in Horat. lib. I. epist. XVII. *Laverna dicta a lavando*: *Nam fures lavatores dicuntur*. Qui locus si sanus sit, dubium non est, quin vera sit posterior ἐτυμολογία. Sane apud Plautum, Asin. I. II. legas *elavi bonis*. Hoc est *bonis sum privatus*. Verum suspicor apud Acronem *levando*, & *levatores*, scribendum esse. Sane apud Petronium legimus. *Unde plani autem*, *unde levatores viverent*, *nisi aut locellos*, *aut sonantes ære sacellos pro hamis in turbam mitterent*? Sed invalidum fortasse hoc telum, quia nihil caussæ est, cur minus hic Petronii locus sit corruptus, quam ille Acronis. Adde quod & doctissimus Savaro, ad Sidon. lib. VII. epist. II. *levatores* apud Petronium

legendum

legendum putat. Illud autem validius, quod *levare* aliqui dixere pro *furari*, quomodo Sidonium, & Gregorium Turonensem, & auctorem historiæ Gothicæ locutos, ipse Savaro comprobat. Et sane, quid mirum, si *levare* pro *furari* dixerint, qui pro eo, duriori quoque συνεκδοχῇ, dixere *tagere*, id est, *tangere*, unde *sagax*? Ab *Laverna* dicta *porta Lavernalis*, quod ibi ara ejus deæ, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L.

LAVO, a λόω, seu λοέω, ex quo λῶ contractum. O abit in *A*, quomodo a βόσκειν est *pascere*. Præterea insertum *V* consonum, quomodo a σκαιὸς est *scævus*, ab Ἄορνος, *Avernus*; ab ἐλαίω vel ἐλαία, *oliva*, a κεραὸς, *cervus*, &c. A *lavatum* est *lavacrum*, ut ab *involutum*, *involucrum*; a *sepultum sepulcrum*, &c. Olim autem *lavo* tertiæ fuit, quomodo præter Plautum, & alios usus Maro, x. Æn. & Horatius, lib. III. od. IV. A *lavere* est præteritum *lavi*. Ab eodem in supino ἀναλόγως esset *lavitum*: sed κατὰ συγκοπὴν dicimus *lautum*: unde *lautus*, ὁ λελουμένος, ut Onomast. interpretatur. Sed κατὰ μεταφορὰν homines elegantes dicebantur *lauti*. Gloss. *Lautus*, λαμπρόβιος· *lautus*, πολυτελής. Caussa tralationis, quod *homines magnifici*, & *splendidi*, *crebro admodum sese in balneis lavarent*. Plautus Curcul. I. I.

Tute tibi puere lautus luces cereum.

Sive ut optime distinguit Acidalius.

Tute tibi puer es? lautus luces cereum?

Sententia est, Tu pueri seu servuli fungeris munere, & adolescens re adeo lauta, αὐτολυχνοῦχος es, ut Græci loquuntur, hoc est, *tibi ipsi lucernam præfers?* A *lautum* dictæ quoque *lautitiæ*: quod indicat hic Festi locus: *Lautitia* (sic libb. vett. non *lautia*, quod aliud est) *epularum magnificentia; alii a lavatione dicta putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lavabat*. *Lautitiam* quoque pro amylo dixere: unde idem Festus: *Lautitia farina appellabatur ex tritico aqua conspersa*. Ejusdem originis sunt *Lautolæ*, seu *Lautulæ*, cum quæ intra, tum quæ extra urbem. De illis sic Varro, lib. IV. de L. L. *Lautolæ a lavando, quod ibi ad Janum Geminum aquæ calidæ fuerunt*. De his ita Festus: *Lautulæ locus extra urbem, quo loco, quia aqua fluebat, lavandi usum exercebant*. Pro *lautum* dicitur & *lotum*, *AV* in O; converso quomodo ab *aula* est *olla*; a *caupa*, *copa*, &c. A *lotum* patet *lotium* dici & *lotices*; de quibus separatim.

LAVRICES Balearibus dicuntur *cuniculi*: teste Plinio, lib. VIII. cap. LV. Hispanica igitur vox, etsi fortasse a Græcia profecta.

LAVRVS, unde *laurea*, Græcum videri possit. Nam apud Hesychium legas, Λαῦρον, τὴν δάφνην. Sed si a Græcis est, potius putem esse a Pergæa voce λάφνα, quæ idem signabat. Hesych. Λάφνα, δάφνα. Περγαῖοι. Sin Latinis originem debet, fortasse erit a *lavo*, id est, *purgo*. Nam *sanguinis purgandi habet potestatem*. Vel, si veteres potius audiendi, prius fuit *laudus*, estque id a *laude*. Servius, ad Ecl. VIII. *Cur tamen triumphantes lauro coronentur, hæc causa est, quoniam apud veteres a laude habuit nomen. Nam laudum dicebant*. Idem scribit Isidorus, lib. XVII. cap. XVII. Nec tantum *laudum* pro *lauro*, sed & pro *laurea* olim *laudeam* vel *ludeam* dixerunt. Plaut. Cistellaria, I. II. *Parite laudem & lauream*: ubi in MSStis est *ludeam*, quod Meursius rectum putat. Lilius Gyraldus suspicatur, ut δάφνη, quæ *laurus* est, Græcis dicitur a δα particula intensiva, & φωνῇ, hoc est, *voce*: quia *igni injecta crepat*, & *quasi vocem edat*, ita & Latinum *laurus* componi ex λα ἐπιτατικῷ (quale esse volunt *lastaurus* & *larinus*) ac verbo *uro*, quia *facile incendatur*, & *in igne crepet*. Sed egregie nugatur vir doctissimus. Nam quod ait de notione particulæ δα, id quamquam etiam a veteribus quibusdam tradatur, nullo tamen fundamento subnixum est: quod non negabit, quisquis pensiculatius consideravit vocabula ea, quæ inde originem ducere existimantur. Quare verisimilius Etymologus: cum ait δάφνη dici quasi δαυφόνη, hoc est, ἐν τῷ δαίεσθαι φωνοῦσα, quia nempe ἠχεῖ καιομένη. De λα quod ait, id in Latinis locum non habet, cujusmodi est *lastaurus*. Ac fortasse nec *lastaurus* inde est, nec *Larini*, de quibus seorsim. Recte vero idem Gyraldus ibi docet, *crepantem in igne laurum bonum fuisse omen, tacitam autem infelix*: tum item *vates lauro vesci solitos*, quod valere crederent ad divinationem: quibus confirmandis supersedeo, quia hujus loci non sunt. Ipsum, si, Gyraldum adi dialogismo sextodecimo, & Dialogo secundo historiæ poëtarum.

LAVS, vel est a λαὸς, id est, *populus*, ut *laus* proprie sit *sermo populi de virtute alicujus testantis*; vel a λάω, id est, *eloquor*, qua ratione a φάω, seu φημὶ, est φήμη. Hesychius: Λάε ἐβόησεν, οἱ δὲ ἐφθέγγετο· λάειν, φθέγγεσθαι. Vel ab antiquo λαύω, id est, *fruor*, unde in usu remansit ἀπολαύω, ut sic dicatur, quia *nullius virtutis major est fructus, quam laus*. Postremam hanc originationem sequitur Julius Scaliger, lib. III. de R. P. cap. CX. [potest & esse a κλέος, & a λέγειν.] A *laude* est *laudare*: quamquam non semper primogenii retinet significationem; sed etiam ἁπλῶς usurpetur pro *nominare*, aut *citare*: ut monet Gellius, lib. II. cap. VI. Macrobius, lib. VI. cap. VII. & Nonius in *Laudare*. Pluribusque idem testimoniis comprobat Budæus, annot. prior. in Pand. Caussam autem ejus rei, quod antiqui non sine *laude* aliquem nominare soleant: præsertim cujus testimonio uti vellent, unde genus illud loquendi, *laudare aliquem testem*, pro *nominare*.

LAVTIA sunt *xenia* sive *munuscula*, *quæ legatis exterarum gentium dono mittuntur*: ut est apud Festum in voce DACRVMÆ. Idemque scribit Plutarchus, in Problematis Rom. ἐκαλεῖτο δὲ λαύτια τὰ πεμπόμενα τοῖς πρεσβευταῖς ξένια. Varios, qui ea voce utantur, suggerit Brissonius, in formulis. Eadem intelligit Cato, cum scripsit, lib. de innoc. sua: *Cum essem in provincia legatus, quamplures ad prætores & consules vinum honorarium dabant; nunquam accepi, ne privatus quidem*. Ajunt hoc nomine solum intelligi quæ ad victum pertinerent: sive ad *lautitias epuli*, indeque esse nomen. Eoque apud Livium legi, præter *lautia* legatis fuisse datas pecunias, vasaque aurea & argentea. Vide Livium, lib. XXXVIII. XLII. XLV. Favet huic sententiæ quodammodo Festus in *Lautia*: *Lautia*, inquit, *epularum magnificentia. Alii a lavatione dicta putant, quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc sunt, non erant, & raro aliquis lavabat*. Ita editum quoque in antiqua Mediolanensi Joannis Angeli. Ubi pro *lavatione* in veteribus aliquot edit. legitur *lautitia*. Quæ a *lavando* dicta esse, cuivis manifestum est. Sed omnino *lautia* dixere a Græco δόσια. Nam veteres *dautia* dixere, unde *lautia*, *D* in *L* converso, ut ex δάκρυα, *dacryma*, inde *lacryma*. Festus: *Dacrymas pro lacrymas Livius sæpe posuit, nimirum quod Græci appellant δάκρυα. Item dautia, quæ lautia dicimus, & dantur legatis hospitii gratia*.

LAVTVMIÆ voce usus Plautus, Pœnulo, act. IV. sc. II. Unde *Lautumerius* Cicero in Pisoniana juxta codd. antiquos, ut Turnebus monet, lib. XXI. Advers. cap. 25. In vulgatis est *laternarius*. Ita vocat sodalem Catilinæ, quasi qui aliquando *lautumiæ* sive *carceris colonus* fuisset. *Lautumia* carcer erat Syracusis, ut ait Asconius in III. Verr. ubi addit, sic lingua Siculorum dici *lapicidinas*, id est, *loca lapidibus excisa*. Dicitur autem *lautumia* pro *latomia*, λατομίας, quomodo Petronius dixit *Laucoontis* nati pro *Laocoonte*. Et apud Plinium, epist. XIV. lib. II. *Laudiceni* pro *Laodiceni*, ut alludatur ad *laudem*. *Inde jam*, inquit, *non inurbane σοφοκλεῖς vocantur: iisdem Latinum nomen impositum est Laudiceni*. Scaliger quoque censet veteres similiter *Laumedon* dixisse pro *Laomedon*: sed Festum, cum pro eo *Alumenta* scribit, deceptum esse vitiosis Livii Andronici exemplaribus. Vide plura apud Cujacium, lib. VI. Observ. cap. VII. Lambinum ad Plaut. Pœn. sc.

satis spectatum; Scaligerum ad Festum in *Alimento*, & castigat. in elegiam Pedonis Albinovani de obitu Mæcenatis, ac Janum Gruterum ad Senecæ lib. IX. controv. IV.

LAXUS a *latus*, si Perotto credimus. Sed potius est a χαλῶ, quod est *laxo*. Vel a λαγαρὸς, quomodo vocatur, *quod non est distentum aut plenum, sed quodammodo cavum ac vacuum*. Gloss. Cyrilli: Λαγαρὸς, *laxus*. Affineque est λαπαρὸς, hoc est, *mollis tenuisque*; item *inanis* ac *vacuus*. Itaque & a λαγαρὸς, λαγὼν, & a λαπαρὸς λαπάρα dicitur *cavitas*. Nempe locus is vere λαγαρὸς seu λαπαρὸς sive κενὸς ἐστι.

L E

LEBES, *olla aurea*, ut monet Servius, ad illud III. Æn.

.... Dodonæosque lebetas.

Est a Græco λέβης, hoc ἀπὸ τοῦ λείβειν, quoniam in eum τὸ ὕδωρ λείβεται, *aqua funditur*, ut ex Athenæo tradit Eustathius.

LECTISTERNIUM non privatorum cubiculorum fuit, sed erat *sacrificii genus*, in quo diis in templis *pulvinaria* sive *lecti sternebantur*, conviviumque iis apponebatur. Quia *lecti sternerentur*, dictum *lectisternium*: quia autem *cibi apponerentur*; idcirco *dapem* vocabant, aut *epulum*, unde *epulones*. Appuleius, de mundo: *Sunt & publicarum epularum apparatus, & lectisternia Deorum, & dies festi, ludi scenici, ludique Circenses*. Val. Maximus, lib. II. cap. I. *Jovis epulo ipse in lectulum, Juno & Minerva in sellas ad cœnam invitabantur*. Horatius:

.... Nunc Saliaribus
Ornare pulvinar Deorum,
Tempus erat dapibus sodales.

A *lectisternium* est *lectisterniator*; quomodo vocatur is, qui mensam ac *lectulos* discubitorios sternit. Utitur Plautus, Pseudolo act. I. sc. II.

LECTUS, ut Festus scribit, *dictus, vel a collectis foliis ad cubitandum, vel quod fatigatos ad se alliciat*: vel a *Græco* λέκτρον. Postremum placet. Omissum *R*, quomodo ab ἄρθρον est *artus*. Prima autem opinio erat Varronis, cui *lectus* dici videtur a *legendis*, hoc est, *colligendis stramentis*. Est vero λέκτρον a λέγω, non qua significat *dico*, aut *lego*, sive *colligo*; sed qua notat *cubo*, aut *dormio*: teste Eustathio. Similiterque Hesychius: Λέξασθαι, ἐπιλέξασθαι, κοιμηθῆναι. Ἔλεξεν, κατέκλινεν. Ἐλέξατο, ἐκοιμήθη. Mirum autem, Latinos quidem retinuisse λέκτρον, quod est a λέγω, hoc est, *cubo*: at λέγω hac significatione non retinuisse; sed tantum, qua *lego*, sive *colligo* significat. A *lectus* est *lectica*. Glossæ vett. *Lectica*, φορεῖον, κλίνη. Φορεῖον autem vocatum, ἀπὸ τοῦ φέρεσθαι. Nam *gestabatur*, nunc a *sex servis*, & *hexaphorum* dicebatur: nunc ab *octo*, & vocabatur *octaphorum*. Tenuiores autem vel duobus contenti erant. Dicti item *lecticarii* a Latinis, a Græcis φορεαφόροι, ut ex Glossis constat. *Lecticam* divitis describit Juvenalis, sat. IV.

.... Amica,
Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Ubi *fenestras lecticæ amplissimæ* signat. Vide & sat. V.

LEGARE, vel a לאך, quod est, *legavit*, *misit*, unde מלאך, *legatus*, *nuncius*, *angelus*; vel ἀπὸ τοῦ λέγειν, hoc est, *dicendo*, ut proprie signes *ad dicendum mitto*: vel potius a *lego*, cum notet *lege certa aliquem mittere*, aut *legis modo statuere*. Atque hæc clariora fiunt ex derivatis. Nam dicuntur *Legati*, quia *a Senatu leguntur*, hoc est, *mittuntur*. Cic. in Vatinium: *Ne hoc quidem Senatui relinquebas, quod nemo unquam ademit, ut legati ex ejus ordinis auctoritate legarentur*. Non igitur ita dicti a *legendo*, quamquam Varro IV. de L. L. scribat, *Legati, qui lecti publice, quorum opera consilioque uteretur peregre magistratus; quive nuncii senatus aut populi essent*. *Legatum* quoque ejusdem originis est. A *lege* id dici censuit Ulpianus, in cujus fragmentis scriptum: *Legatum est, quod legis modo, hoc est, imperative, testamento relinquitur*. Ubi *verba legati*, ut *legum*, *imperativa* dicuntur ob formulam, *heres dato*, *capito*, aut similem. Quidam dici putant, a *legendo*, quia l. CXVI. de leg. I. *legatum* dicatur esse *delibatio hereditatis, qua testator ex eo, quod universum heredis foret, alicui quid collatum velit*. Nam, inquiunt, quæ *delibantur & decerpuntur*, ea *leguntur*. Sed omnino est a *legando*, hoc est, *quasi lege quadam in testamento statuendo ac decernendo*, quomodo in legg. XII. tabb. legitur: *Paterfamilias uti legassit super pecunia tutelave suæ rei, ita jus esto*. Cum autem ipsa *legandi* vox sit a *lege*, liquet Ulpianum non falsam quidem at non proximam tamen adduxisse nominis caussam. *Collegæ* quoque non a *legendo* sic dicti quia *una lecti*; uti Varro censet, lib. V. de L. L. (nam huic etymo modulus primæ syllabæ repugnat) sed a *legando*, quasi *una legati*. Itaque vox ea primo competit *unius legationis sociis*; καταχρηστικῶς autem postea extensa ad *magistratus quosvis ejusdem potestatis*, nec non societatem omnium quibus coëundi jus permissum seu lege, seu senatusconsulto, seu principali aliqua constitutione. Vel dicendum appellationem hanc esse a *legando*, qua id verbum μεταληπτικῶς notat *committere*, *assignare*: quomodo usus Plautus Casina. A *legando* quoque dicta *relegatio*, ubi *re* valet *retro*. Erat *unum ex tribus exsilii generibus*. De ea sic Festus: *Relegati dicuntur proprie, quibus ignominiæ aut pœnæ caussa necesse est ab urbe Roma, aliove quo loco abesse lege senatusve consulto, aut edicto magistratus; ut etiam Ælius Gallus indicat*. Duo autem, Ulpiano teste, erant *relegatorum* genera. Nam alii in *insulam relegabantur*: alii *provincia* quidem *excedere* jubebantur, non tamen iis insula certa assignabatur. Differebant ab his *deportati* multifariam. Nam *deportatio in perpetuum* fiebat: *relegatio* sæpe *ad tempus*; *deportatio* adimebat omnino civitatem Romanam: *relegatio* non æque; *deportatus* amittebat bona, *relegatus*, sæpe vel nulla vel partem tantum amittebat; *deportatis* circumscribebatur exsilii locus: *relegatus* sæpe patria solum excedere jubebatur.

LEGIO dicta, *quod leguntur milites in delectu*: ut ait Varro, lib. IV. de L. L. & lib. III. de vita pop. Rom. Similiter Plutarchus, in Romulo; Vegetius, lib. II. cap. 2. Isidorus, lib. IX. cap. III. Ante C. Marium *legio* quatuor millium fuit: unde *Quadrata* dicebatur. Is autem primus *legionem* conscripsit *sex millium & ducentorum*. Auctor Festus. Fusius de his, qui scripsere de militia Romana.

LEGO, cum tertiæ est, venit a λέγω. Gloss. Philox. *Legit*, ἀναγινώσκει, λέγει. Proprie λέγω est συνάγω, *colligo*, vel ἐκλέγω, *eligo*. Pro ἀναγινώσκειν accipi solet, quia *qui id facit, literas vocesque colligit, ut oratio fiat*. Sic *legere mala* in Eclogis, hoc est *colligere*. A *lego*, qua ἐκλέγειν signat, sunt *deligo* vel *diligo*, & *neglego*. Cornelius Fronto: *Diligentia a deligendo singula: huic negligentia opponitur*. Varro, lib. V. de L. L. *Sed quod his magis promiscue quam diligenter consuetudo est usa, tralatitiis utimur verbis*. *Negligentia* igitur ex eo, *quod quis non utatur dilectu*: diligentia contra, *quia diligat*, hoc est, *deligat*. Nam veteres hæc duo non distinguebant: ut constat ex codd. antiquis. Unum e multis locum ponam. Versus Ennii sunt in Medea, apud Cic. I. Tusc. Quæst. & Cornificium, lib. II. ad Herennium, & Priscianum lib. de metris Comicis:

Argo quo vecti Argivi delecti viri,
Petebant illam pellem inauratam arietis.

Euripidi dicuntur χέρες ἀνδρῶν ἀρίστων, οἳ τὸ πάγχρυσον δέρας Πελίᾳ μετῆλθον. Quamquam vero ex istis pateat, *negligere* esse ab ea notione *legendi*, qua signat ἐκλέγειν, tamen nec inepte ab altera deduxeris, qua significat συνάγειν. Nempe ut *Negligere* proprie sit vox rustica, quando *ne legere quidem legumina aut fructus dignarentur*: inde ad alia sit translatum. Festus: *Neglegens, non legens, neque electum habens, quid debeat facere*. Beda de Orthogr. *Neglegens per G scribendum, quasi nec legens, C in G converso*. Videntur autem veteres & *lega*, ea notione,

tione, quæ nunc tertiæ est, in prima extulisse. Nam unde alioqui sit *elegans*? quod idem notat ac *electum*. Cicero tamen in secundo de Nat. Deor. *Religiosi ex relegendo, ut elegantes ex eligendo, tanquam a diligendo diligentes, ex intelligendo intelligentes*. Ab *inter* & *lego* est *intellige*, R in L abeunte, ut e Velio Longo dicemus in *Pellacia*. Nonnulli potius deducunt ab *intus*, ut *V* abeat in *E*. Ita *intelligere* sit *intus legere*. Sed mihi prior magis sententia placet. Nam cum duo sunt, ubi utra sententia præstet, dubitari potest, interque ex illam *legimus*, sive *eligimus*, quæ verior est; tum rem *interlegere*, sive *intelligere*, dicimus. Quamquam autem *intelligere* per *I* vulgo efferatur, tamen per *E* scribitur a Prisciano, eodemque modo in antiquis codd. exaratum invenitur, ut etiam Politianus observat, epist. ad Bartholomæum Scalam.

Legumen, ut ad 1. G. scribit Servius, *dicitur, quod manu legatur, nec sectionem requirat*. Idem indicat Varro, l. 1. de R. R. c. xxiii. *Hæc enim quoque legumina, ut cætera, quæ velluntur e terra, non subsecantur: quæ, quod ita leguntur, legumina dicta*. Et cap. xxxii. ejusdem libri: *Serendum viciam, lentem, cicerculam, erviliam, cæteraque, quæ alii legumina, alii (ut Gallicani quidam) legaria appellant: utraque dicta a legendo, quod ea non secantur, sed secanda velluntur*. Videri queat ad ἐτυμολογίαν respexisse Maro, 1. Georg. cum ait:

> . . . . Ni vis humana quotannis
> Maxima quæque manu legeret.

Quamquam non de solis *leguminibus*, sed *seminibus* in universum agat Poeta, ut autumat Columella. Confirmant eandem ἐτυμολογίαν, quod Græcis similiter χέδροψ dicitur, & χέδροπα, quia *manu legitur*. Quamvis alii deducant ἀπὸ τοῦ χεῖσθαι, quod terra id facile fundat. Onomasticon, *Legumen*, ὄσπριον. *Legumentum*, χέδροψ.

Lema, λήμη, unde & *glama*. Hesychius: Λῆμαι αἱ περὶ τὰς κανθοὺς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συγκρίσεις τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι.

Lembus, a Græco λέμβος, quod *exiguum navigii genus* esse docent Hesychius & Suidas. Cæterum pro *lembus* reperias *limbus* perscriptum apud Isidorum, lib. xix. cap. 1. item in Glossis Isidori, inque Glossis Arabicolatinis.

Lemma, λῆμμα, quod aliud a λέμμα. Hoc notat *librum* sive *corticem*, estque a λέπω, *decortico*, *delibro*. At λῆμμα dicitur quasi τὸ ληφθὲν, estque ἀπὸ τοῦ λαμβάνειν, ac tum *sumtionem* notat *in syllogismo*, quomodo Dialectici usurpant: tum *materiam Epigrammatis aliusve scripti*, ut cum Auson. ait præfat. Parent. *Sed quosdam solet commendare materia, & aliquotiens fortasse lectorem solum lemma sollicitat tituli, ut festivitate persuasus, & ineptiam ferre contentus sit*. Vide hac de notione Heraldi animadvers. in Martial. lib. 2. Epigr. lix.

Lemniscus quidam a *lemma*, hoc est, *lamina*, dici arbitrantur, ut prius fuerit *lemniscus*, & unius literæ mutatione *lemniscus*. Fundus autem hujus sententiæ, quod *lemnisci* sæpe fuerunt sive ex *auro*, sive ex *alio metallo*. Sed antiquitus fuisse *laneos* docet Festus: *Lemnisci*, inquit, *sunt fasciæ coloriæ dependentes ex coronis, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum*. Quo ex loco colligunt alii dici *lemniscum* a λῆνος, id est, *lana*. Sane cum Virgilius ait:

> Puniceis ibant evincti tempora vittis.

Coronas *lemniscatas* signat, ut ait Servius. Sed magis me placet Hesychii sententia, qui docet esse verbum Syracusanum, ac notare *tæniam angustam*. Λημνίσκος, inquit, τὴν ταινίαν Συρακούσιοι ταινίας. Vide Turnebum lib. xviii. cap. iii. & Cæsarem Bulingerum, lib. de spoliis bellicis, cap. xvii.

Lemuria, *feriæ Lemurum*. Quæ *Lemuralia* a Festo appellantur in *Fabis*: item in Glossis. Sic dicta a *lemuribus*, quibus sacra hæc fiebant Idibus Maii, ut scribit Ovid. v. Fast. *Lemures* vero idem (quem & Porphyrio & alii sequuntur) sic dictos vult, quasi *Remures*, a *Remo*, cujus occisi anima Romulus exagitabatur. Difficilis nempe pronuntiatio literæ *R*. Lucilius de hac:

> Irritata canes, quam homo, quod planius dicat.

Atque id imprimis norunt τραυλοί. Hinc Fabius, libro 1. cap. xii. *Quippe ρ litera, qua Demosthenes quoque laboravit λ succedit*. Quare nil mirandum, si mutatio harum literarum in aliis quoque linguis habeat locum. Ita nos pro *turtur* dicimus *tortel-duyft* & pro *luscinia* Celtæ dicunt *rossignol*, quasi *ruscinia*. Quomodo & Itali ex *lusciniola* tum *rusciguiolo*, tum *lusignuolo* fecerunt. Sed ad *Lemures* redeamus. Differunt *Lemures* & *Lares*, quod illud nomen naturæ sit commune, singulariter autem de *noxiis* dicatur, contra quam in *Laribus* fit, qui *propitii*. Indicat hoc Appuleius, lib. de Deo Socratis: *Lar dicitur familiaris, qui ex Lemuribus posterorum suorum curam sortitus, pacato & quieto numine domum possidet*. Glossæ Philoxeni simpliciter *Lemures* interpretantur, νυκτερινοὶ δαίμονες.

Lenis substantivum, *genus est vasis*, quomodo Afranium, & Laberium, usos esse, Nonius docebit. Imo & Alfenus in Digestis usurpat: quo de Cujacius, Observat. lib. vi. cap. vii. & lib. x. cap. xv. Eaque notione est a Græco ληνὸς, quomodo dicitur *lacus torcularis*, unde *Bacchus* dictus *Lenæus*, Ληναῖος, non a *leniendo*, ut ajunt. Ab similitudine ληνοῦ videtur & *navigii genus* ita dici, in illo Martialis, lib. 1. epigr. L. ad Licianum:

> Tepidi natabis lene Congedi vadum.

Et inde *lenunculus*, σίνδαλος, σκαφίδιον, ut Glossæ Philoxeni exponunt. Sane *lenunculum* esse *navigii genus*, ostendit Gellius, lib. x. cap. xxv. Atque ita, præter Sallustium, Cæsarem, ac Paullum Jurisconsultum, usus Marcellinus, lib. xiv. & xvi. Indeque *lenuncularii*, ut a *nave*, *navicularii*. Legas istud in veteri inscriptione, & tabula marmorea. Hæc de voce *lenis*, ut est substantivum. At *lenis* adjectivum a *mollitie lanæ*, quæ Græce λῆνος, ut pluribus diximus in *Lana*. Vel est *lenis* a λεῖος, quod est *levis*, priori porrecta, & quandoque etiam *lenis*. Insertum *N*, ut a σῶος, *sanus*; a πλέος, *plenus*. A *lenis* est *lenire*, & *delinire*, θέλγειν. Usus sæpius Plautus, item Horatius, od. 1. lib. iii.

> Nec purpurarum sidere clarior
> Delinit usus . . . .

Atque hinc *delenitus*, & *delenimentum*, & *delenificus*; sic enim in codicibus antiquis non raro invenias. Volgo per *I* malunt, *delinitus*, *delinimentum*. Est vero *delinimentum*, φίλτρον, sive *venenum conciliando amori datum*; *sed sæpius insaniam concinnans*. Plautus, Amph.

> Delenitus sum profecto: ita qui sim nescio.

Afranius:

> Si possent homines delinimentis capi,
> Omnes haberent nunc amatores anus.
> Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio,
> Hæc sunt venena formosarum mulierum.
> Mala ætas nulla delinimenta invenit.

Cajus, L. iv. de Inoff. Test. *Novercalibus delenimentis instigationibusque corrupti*.

Leno ab *alliciendo* dictus videtur Festo: sic sane etiam est in MSto: at a *leniendo*, Prisciano, in xv. & Isidoro, lib. x. nempe quod *mentes delinienda seducat*. [λενὸς, λῆνος, λαγὼς, & λάγνος· inde *leno* & *lena*, vide tamen Salmas. ad H. A.] Interdum notat *mediatorem*. Isidorus in Glossis: *Leno*, *lecator*, *mediator*. Ita usus hac voce Trogus Pompeius: *Præmissis lenonibus, qui hostibus parendi legem indicerent*. *Lecator*, quod in Isidori loco habes; idem est, quod Germanis ac Belgis *lecker* e unde in iisdem Glossis: *Lecator*, *gulosus*. Nec dubium, quin a Germanico illo *lecator* originem ceperit, infimi seculi vox. A *leno* est diminutivum *lenullus*, apud Plaut. Pœn. act. ii. Etiam *lenunculus* pro eo dici scribit Priscianus, lib. iii. *Lenunculus* quoque vocatur *navigii genus*. Estque ἰσοσκεπτικὸς a *lenis*, quod nomen *parvulæ navis*. Ea de notione vide quæ dicimus in *lenis*.

Lens, pro *pediculi fœtu*, Perotto videtur esse a *lede*:

forte

forte verius a λεῖος, hoc est, *lenis*: quia *lene* id animalculum sit *natura*. [hinc *lens* & *lentis*.] *Lens*, pro *legumine*, vel a *lenis* factum est, vel ex *lenpis*, quomodo vett. dixisse in recto, ait Priscianus in VII. Ratio nominis esse creditur, quia comesa *lenes* & *lentos facit*; unde Plinius, lib. XVIII. cap. XII. *Invenio apud auctores aequanimitatem fieri vescentibus lente*. Paullus Ægineta tamen lib. I. scribit, φακοὺς εἶναι κακόχυμον καὶ μελαγχολικόν. Cui favent hac parte Galenus, Dioscorides, & Rhasis ad Almansorem. Vide quæ de ea notavit Cælius Rhodiginus lib. XXIII. cap. XII. Fortasse igitur rectius Isidorus, lib. XVII. Originum, cap. IV. *Lens*, inquit, *vocata, quod humida & lenta est, vel quod adhaeret humo*. A *lente* dicta *lenticula*, & *lentigo*, quia ad *lentis similitudinem maculis subrufis ac nigris faciem fœdat*. Eas maculas *lenticulam* vocat Celsus, l. VI. c. V. *lentiginem* Plinius, lib. XX. cap. XV. Isidorus, lib. IV. cap. VII. *Lentigo est vestigia macularum parvula in rotunditatem formata, a specie lenticula dicta*. *Lenticula* etiam *vasis unguentarii genus* est: qua notione a *lineve* Isidorus deducit lib. XX. cap. VII. Sed esse a *lens*, quadruplici argumento colligo. Primum, quia id non obscure dicit Plinius, lib. XVIII. cap. XII. ubi locutus de *Ægyptia lentis* figura, subjicit: *unde nota usu translatum in lenticulas nomen*. Deinde quia Græcis similiter φακὸς, tum *lentem*, quæ *legumen* est; tum id *vasis genus* notat, quod *lenticula* vocatur. Tertium argumentum, quia vas hoc *formam* habuit *lenticularem*. Appuleius, lib. II. Florid. *Ampullam oleariam, quam gestabat lenticulari forma, tereti ambitu, pressula rotunditate*. Denique quia etiam *lens* appellatur. Nam Lucifer Calaritanus, lib. I. ad Constantium Imper. pro S. Athanasio locum I. Sam. XXVI. II. & XVI. ubi apud LXX. est φακὸς ὕδατος, ipse habet *lentem aquæ*. Apud vulgatam interpretem, item Pagninum & Vatablum pro eo *scyphum aquæ* translatum est: socer noster Junius, in ea interpretatione, quam cum Tremellio procuravit, *ampullam aquæ* vertit.

LENTISCUS, arbor, cujus resina mastiche. Glossæ Philoxeni. *Lentiscus*, σχῖνος. Ita vocatur, quod *folia ejus lentescant*: Vel quod potius *ipsa lentescat arbor, dum resinam fundit*. Σχῖνος, ἀπὸ τοῦ σχίζω, hoc est, *scindo, findo*. Facile enim lignum ejus finditur. Ad etymon allusum in Susannæ historia Daniel. cap XIII. ubi cum alter mendacium testium dixisset, visam a se Susannam ὑπὸ σχῖνον, *sub schino*, ut transtulit vetus interpres: dixit ei Daniel, Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ σχίσει σε μέσον. *Angelus Dei, accepta ab Deo sententia, scindet te medium*.

LENTUS, forte a λεπτὸς, *tenuis*, quia quod tale, hoc *lentum*, id est, εὐστρεφὲς. Glossæ Philoxeni: *Lentus*, ἔνοσος, λεπτὸς, ἀργός. Vel *lentum* παρὰ συγκοπὴν, est ex *lenitum*. Sane quæ *lenia* mollia que, eadem & *lenta* ac flexibilia. A *lentus* ὑποκοριστικῶς *Lentulus* est apud Tullium, ad Att. lib. V. epist. XIII. Sed pro *familiæ Romanæ nomine* a *lente* venit, teste Plinio, lib. XVIII. cap. III. ubi ait a *lentibus, fabis, pisis, ciceribus*, ut quisque aliquod optime sereret, reperta nomina *Lentuli, Fabii, Pisonis, Ciceronis*.

LEO verbum videtur esse ex Græco λεῶ, quod est, *levo ac glabrum reddo*. Pro λεῶ autem & λειαίνω dicitur. Utrumque a λεῖος, *levis, glaber*. Hesychius: Λελείωται, λελῶται, ἐξαλείφεται. Glossæ: Λειαίνω, *deleo*. Quia autem unguento aliquid *levigatur*, inde factum, ut *leo* μεταληπτικῶς significarit *lino, ungo*. Quamvis autem hac notione *leo* in præsenti amplius in usu non sit: remansit tamen præteritum *levi*, quod *lino* ab absoleto *leo* mutuatur. A *leo* est *oleo*, quod a Nonio exponitur *maculo*, in illo Lucilii: *Si his vestimenta oleret lutu, ab eo ejusm magnum ac cachinnum imprudens subjicis*. Verum sententia requirit, ut *olevit* exponamus, non *maculavit*, sed *mundavit*. Nam pro ridiculo habet si luto vestes mundemos, quod immundiores eas facit. Ita igitur est ἐξαλείφω, ut *leo*, ἀλείφω. Idemque ac *oleo* valet alterum compositum *deleo*. Sane id ab antiquo *leo* venire, agnoscit & Priscianus. Nec tamen hæc tam valida arbitror, ut nihil contra dici possit. Nam primum illud in mentem venit, Lucillium fortassis scripsisse non *olevit*, sed *elavit*, vel *eluit*. Nec enim raro Nonium corrupti codices decepere. Quodque ad *deleo* attinet, id videri queat ab *oleo* factum. Certe significatio convenit, quia *deoleo* erit ut *aboleo*. In *deleo* extrita vocalis, quomodo a *de*, & *emo*, est *demo*. Nec obstat, quod hic eadem sit vocalis; nam veteres fortasse *eleo* pro *oleo* dicebant, quomodo *hemo*, *benus*, *elus*, *Apello* aliaque per *E* extulerunt. Estque hoc eo verisimilius, quod *oleo* forte sit ab ἔλαιον, hoc est, *oleum*. [forte *delere* a δηλοποιεῖσθαι, sed rectius a *deoleo*, hoc autem non ab *oleo*, sed ab *olo*, *olesco*; ab ἄλδω, ἀλδήσκω · vide *Adolescens*.].

LEO nomen a λέων, venire a Græco nomine, significante regem, falso censet Isidorus, lib. XII. cap. II. Λέων Porphyrius esse putabat a λάω, *video*: nempe quod *leo visu sit acerrimo*. Alii malunt esse ab Hebræo לְבִיא, quod idem: vel אֵל, hoc est, *fortis*, quia robore valet. Quod non displicet. Aliter λέων vocatur λῖς, quod ab eodem אֵל venire puto. Et fortasse λέων non ἀμέσως ab Hebræo est; sed eo quod Græci *leonem* λῖν appellant. *Leæna*, Græce λέαινα. Hac propter *leæna* veteres Latinum esse negarunt, ut scribit Junius Philargyrius, ad illud Maronis, Ecl. II.

Torva leæna lupum sequitur . . .

Sane a *lea* esset *lea*. Lucretius, lib. V.

Irritata leæ jaciebant corpora saltu.

Quem locum & Nonius citat. Varro ad Ciceronem, lib. III. *Sicut noceт panthera, & lea*. Ovidius, IX. Metam. fab. XI. de Chimæra:

. . . . *Mediis in partibus ignem*
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.

Et Tristium lib IV. El. VII.

. . . . *Esse Chimæram*,
A truce quæ flammis separet angue leam.

Exstat ea vox quoque in Gloss. Græco-latinis. Antiquissimi vero nec *leæna*, nec *lea*, dixisse videntur, sed *leo femina*. Monuit id Philargyrius, ac sententiam ejus confirmatus illo Plauti, Vidularia:

Nam audivi feminam ego leonem semel parere.

At immerito Charisius, lib. I. *lea* Latinum negat, quo non Ovidium modo, quod Charisius agnoscit, sed Lucretium quoque ac Varronem usos vidimus. Rectius igitur Isidorus, lib. XII. cap II. ubi utrumque agnoscit, verum *leæna* totum esse Græcum; *lea* Latinum, sed poëticum esse ait.

†LEO & λέων fiunt ab Hebraeo ejusdem significationis לְבִיא *lavi*, eliquata labiali littera: sicuti contra ab אַרְיֵה *arie* (quod est alterum *leonis* nomen) fit ARIES, confuso uno animali cum alio. Eadem confusio nominum animantium (quoties ea nomina de Hebraeo in Latinum transfusa fuerunt) cernitur in aliis pluribus; quorum hic fasciculum dabimus. A כְּפִיר *cefir* (quod est tertium leonis nomen) fit CAPER & Gr. κάπρος · nisi quod κάπρος Graecorum plerumque *aprum* significat; cum Latinum CAPER *hircum* notet, cujus uxor *CAPRA* vocatur. ⁜ PARDUS est ab Hebr. פֶּרֶד *pered*, *mulus*. Tam PARDUS autem quam ARIES magis sunt sexûs, quam speciei nomina; nam mares, ille in pantherino, hic in ovillo genere, id nomen obtinent. ⁜ Ab Heb. סוּס *sus*, qui *equus* est, fit Latinum SUS; unde Graeci per Aeolicam aphaeresim suum ΥΣ acceperunt, longiuscule ab Hebr. radice. Etsi SUS poterat etiam fieri ab Hebraeo *apri* vocabulo זִיז *ziz* sive *sis*; ut alibi in SUS adnotavimus. ⁜ Ab אֶלֶף *eleph*, *bos*, fit ELEPHAS seu *bos Luca*. ⁜ A תַּנִּין *thannin* i. e. *draco* fit THYNNUS. *Tannin* in Psalmis passim animal aquatile est. ⁜ A שְׁפִיפוֹן *sephiphon*, qui *seraphes* esse creditur, fit ASPIS. ⁜ TALPA sine controversia est ab עֲטַלֵּף *atalleph*, abjecta gutturali; quod tamen nomen Lev. XI. 19. & Is. II. 20. redditur *vespertilio*, quod est aeque tenebras amicum animal, ac talpa. Ac plura alia liceбit animadvertere,

vertere, quae ad Latinos non sine significationis ἐτροπῇ transierunt. MANOCHIUS.

Lepas, sive, ut apud Nonium est, *lepas*, conchae genus est, petris ita arcte adhaerens, ut vix avelli queat. Galenus, in lexico Hippocr. Λεπάδες, αἱ ταῖς πέτραις προσεχόμεναι κόγχαι. Hesychius: Λεπάδες αἱ πρὸς ταῖς πέτραις κεκολλημένα κογχύλια ὄστρεα ἐλάττονα. Synesius in epist. ἡ δὲ λεπὰς, ὄστρεον ἐστὶ κοῖλον, ὅπερ ἐπειδὰν λάβηται πέτρας, ἀποσχηρίζεται. Meminit λεπάδων Aristophanes Pluto, Oppianus, alii. E Latinis utitur Plautus, Casina, act. II. VIII. Eustathius in Iliad. φ. pag. MCCCXLVI. derivat a λέπω, quod est *delibro*, *decortico*. Forte ob *tenue putamen*, vel quod petris *corticis* instar adhaereat.

Lepidus creditur esse a *lepore*; *lepor* autem a *lepus* esit, si Prisciano credimus, lib. IV. Argute autem Martinius, cui *lepus* quasi λεῖον ἔπος, *dictum pulchrum*, *ac suave*. Nam λεῖος, *lenis*, *levis*, *politus*, & interdum idem quod πρᾶος, καλός. Sane in Onomastico *lepor* exponitur καλλωπισμός. [λαμπρότης, & γλαφυρὸς, & γλαφυρία, *lepor*.] Apud veteres autem non aliud invenio, quam hoc Donati ad Eun. act. II. sc. 2. *Lepidus*, *qui politus est*, *ut* λεπὶς, *id est*, *lamina*. Quo Donati loco nituntur, qui λεπὶς etiam *laminam* notare ajunt. Sed nihil prohibet *lepidum* deducere a λεπὶς, qua *squamam* notat: unde λεπίζω, *desquamo*. Glossae Graeco lat. λεπίζω, *squamo*. Ubi viri eruditi corrigunt *desquamo*. Nec mirum, si a *squamis lepidi* vocem arcessamus, cum *desquamari* κατὰ μεταφορὰν de hominibus dicatur, quando ornantur. Lucilius lib. VII.

Scabor, suburllor, desquamor, pumicor, ornor.

Ab eadem λεπίδος, quam dixi, notione est quoque λεπίδιον, *lepidium* herba, de qua fuse Plinius, lib. XX. cap. XVI. ubi inter alia docet eam *abstergere squamas ac lentigines faciei*: indeque nomen. Ejusdem originis *lepidotes* gemma, quae *squamas piscium variis coloribus imitatur*; ut ait idem Plinius, lib. XXVII. cap. X.

Lepistae de voce Festus: *Lepista genus vasis aquarii*. Glossae Philox. *Lepista* εἶδος χύτρας. Meminit & Nonius, apud quem legas illud Varronis e primo de vita pop. Rom. *Lepista etiam nunc Sabinorum fanis pauperioribus plerisque, aut fictiles sunt, aut aenea.* Est a Graecis, quibus λεπαστὴ, vel λεπαστα, dicitur. Meminit Athenaeus, lib. XI. & al. Pollux, lib. VI. cap. II. & XVI. item lib. X. cap. XX. Pluribusque de hac voce Eustathius in Iliad. φ. ubi & de ejus vocabuli origine disserit. Interque alia Dolopum esse vocem ait, ac dici λεπαστὴν, διὰ τὸ λεπτὸν καὶ ἱκανὸν πίνειν, κατὰ λεπάδας· *quod tenue ac potulum foret*, *ad modum conchae*. Aliud autem φιάλη ἀπλῶς, aliud φιάλη λεπαστή. Quod illa Pollucis verba indicant, lib. VI. cap. XVI. Τὰ δὲ τούτων εἴδη, κάλπις, κυλίκιον, φιάλαι, ἄμβικες, φιάλαι λεπασταὶ, ἀρύβαλλοι, &c. Quare non assentior magnam Casaubono, qui apud Athenaeum lib. XI. legit, φιάλας τε καὶ λεπαστάς ubi in vulgatis φιάλαι τε λεπασταί. Vide eum Animadv. lib. XI. cap. III. Scaliger quoque *lepasta* legendum censet apud Varronem, lib. IV. de L. L. ubi vulgo legitur *depesta*. *Dicta*, inquit, *depesta etiam nunc in diebus sacris*, *Sabinis vasa vinaria in mensa Deorum sunt posita*. Qui locum idem pene dicit, ac is ejusdem Varronis de *lepasta*, quem e Nonio ante adduximus: quod Scaligeri emendationem non mediocriter fulcit. Interim *depasta* vel *depesta* defendi potest, cum Graece etiam dicatur δέπας & δέπαστρον, e quo Latinos *depestrum*, & quo mollius foret, *depestum* dixisse conjicit Becmanus. Unde δέπας sit, docet Hesychius: Δέπας, ποτήριον, παρὰ τὸ δέχεσθαι τὸ πόμα. Alia duo etyma adfert Eustathius in Odyss. I. p. MDCXXIV. A δέπας vero fuit δεπάζω, quod Etymologus in Θεόφραστον interpretatur πίνω, qui & δέπαστρον inde factum ait. De δεπάστρῳ voce plura vide apud Athenaeum lib. XI.

Lepra, λέπρα, eadem ac *impetigo*, vel species sane ejus. Gloss. Philox. *Impetigo*, λειχὴν, λέπρα. Item *depetigo*. Gloss. Cyrilli: Λέπρα, *lepra*, *depetigo*. *Depetiginis* voce usus Lucilius, sed quia *depue petigo* versus gratia κατὰ τμῆσιν dixerat, Nonius etiam *petigo* dici putavit. In quo deceptus est. Λέπρα a λέπος, vel λεπὶς, *squama*. Sive a λέπω, *desquamo*, *decortico*. *Lepra* enim cutim scabram & asperam reddit, *inque squamas resolvit*.

Lepus, quasi *levipes*, ut voluit Aelius; quam ἐτυμολογίαν merito reprehendit Varro, lib. XIV. rerum humanarum, apud Agellium, lib. I. cap. XVIII. & Quinctilianus, lib. I. cap. VI. Aelio tamen subscribit Fungerus, nec aliam ἐτυμολογίας meminit vir bonus, quod mihi manifestum indicium videtur, hominem eum, qui se de re etymologica operose adeo scripturum receperat, ne quidem vel legisse vel consuluisse Etymologicon Romanorum omnium doctissimi Varronis. Neque enim, id si esset, praeteriisset ἐτυμολογίαν hanc, quam adsignat IV. de L. L. *lepus*, inquit, *quod e Siculis quidam Graeci dicunt* λέποριν. Et lib. III. de R. R. cap. XII. *L. Aelius putabat dictum leporem a celeritudine*, *quod levipes esset*. *Ego arbitror a Graeco vocabulo antiquo*, *quod eum Aeoles Boeotii* λέποριν *appellabant*. Quam originationem isti Aelianae quoque praefert Caesar Scaliger, in suis de caussis L. L. libris, cap. CLXXXIX. Et sane ita manifesta est, ut in controversiam vocari non possit, nisi ab eo, qui cum Anaxagora ambigat, an nix sit alba. Quin, ut nesciremus Siculos λέποριν dixisse, non tamen *lepus* a *levipes* deduci deberet, sed a λαγὼς, quam & ipsam ἐτυμολογίαν Varro adducit apud Agellium, lib. I. cap. XVIII. & Nunnesius sequitur in Grammatistice. Sane & γ in *p* converti indicat, quod a ῥὼξ ῥαγὸς est *rupes*, quodque eadem mutatio locum habet in *a*, quae τῷ γ affinis. Sic sane a λύκος est *lupus*, a σπόγγος, *spongia*, &c. Affinitas vocis *lepos* & *lepus* originem praebuit opinioni, ut *lepidi* ac *formosi* fore crederentur, qui *carnibus vescerentur leporinis*. Vide hac de re Coelium Calcagninum, in epistolicis quaest. lib. I. ep. XXXII. Belgicum vero *haese* venit ab *haest*, id est, *celeriter*: sive utrumque ab Hebraeo חוש, *festinare*.

Lerìa, λῆροι. Festus: *Leria*, *ornamenta tunicarum aurea*. Hesychius: Λῆροι, τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι κεχρυσωμένα. Inter ornamenta muliebria λῆρον reponit & Pollux. Nominis caussam optime in Conjectaneis perspexit Scaliger. Λῆρος enim universe quidem *nugas* notat. Sed stricte iis accommodatum, quae a Latinis quoque vocantur *nugae muliebres*. Unde *schoenum nugarium*, vel, juxta codd. alios, *nugatorium unguentum* vocat Varro. Item *nugivendi*, apud Plautum, Aulularia, *qui muliebres nugas venderent*.

Lessus est *ejulatio funebris*. Onomasticon interpretatur θρῆνος. Eum XII. Tabulae in funeribus adhiberi vetuerunt: ut auctor est Cicero in Tuscul. Verba legis adfert idem in II. de Legibus: *Mulieres genas ne radunto*, *neve lessum funeris ergo habento*. *Hoc verbum* (ut ibidem Cicero adjungit) *veteres interpretes Sex. Aelius*, *& L. Acilius* (al. *Attilius*) *non satis intelligere se dixerunt*; *sed suspicari*, *vestimenti aliquod genus funebris L. Aelius* (cognomento *Stolo*, vel *Praeconinus*) *quasi lugubrem ejulationem*, *ut vox ipsa significat*: *quod eo magis* (inquit Tullius) *judico verum esse*, *quia lex Solonis id ipsum vetat*. [ἀίζω ab αἶ, αἶ.] Ea mente igitur Stolonis ac Tullii *lessus* κατ᾽ ὀνοματοποιίαν factum est e *sono ejulantium*: qui est *le le*, vel, uti apud Aristophanem, ἐ, ἐ, unde & *elegia* dicta creditur, ἀπὸ τοῦ ἒ ἒ λέγειν· vel *ei*, unde *ejulo*. Ut *lessus* nihil sit aliud, quam, ut Horatius loquitur, *illa non virilis ejulatio*. Quam Cicero, lib. II. Tusc. Quaest. ait ne mulieri quidem convenire. Hanc veram *lessi* originem puto. Aliqui tamen deducunt, vel a λέσχη, quo *confabulatio* denotatur; vel a λεπτὸς, quod Hesychius ait interdum signare ἄθλιον, hoc est, *miserum*, *aerumnabile*; vel (quae Meursii opinio est) a λῖνος, converso nempe *N* in *S*, quomodo a γέργυρα est *gurges*, ab ἀρχιτέκτων, *architectus*. Λῖνος vero erat canticum θρηνητικὸν, ut ex Athenaeo constat, & Eustathio. Quod etiam αἴλινος dicebatur, ex αἶ λῖνος

Λίνος quis propria fuerit *deploratio Lini*, herois ejus qui Uraniæ filius fuit.

LETHARGUS, ληθαργος, a λήθω, hoc est, *oblivio*; & ἀργὸς, hoc est, *iners*, five ἀργία, *torpor*: quia *oblivionem inertiamque homini inducit*. Cælius Aurelianus, lib. II. *acut.* cap. II. *Vocatur lethargus a consequentis passionis oblivione. Græci enim lethen oblivionem vocaverunt, argian vacationem, quam corpori atque animæ ingerit vis supradictæ passionis.* Verum quid, si potius factum dicamus ab *obliviscendi celeritate*, quando ἀργὸς non tantum *iners*, sed vel *album*, vel *velox*, significat, qua ratione poëtis ἀργοὶ κύνες vel *albi*, vel potius *veloces*, appellantur. Quin si Gu. Canterum, lib. I. Nov. Lect. cap. XV. audimus, in versu isthoc Epimenidis Cretensis ab Apostolo quoque adducto,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί

non tam *otiosi*, quam *avidi* & *visces*, intelliguntur. Verum caussa nihil video, cur hic ἀργὸς non obtineat *albi* significationem, cum & Latini ita utantur *albi* vocabulo. Horatius, sat. II. lib. II.

. . . . Pinguem vitiis, albumque . . . .

Persius, sat. III.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.

Et Sulpitia, in Satira:

Non trabe, sed tergo prolapsus, & ingluvie albus.

Itaque Epimenidis versiculum transferre possis,

Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est.

Vel hoc pacto:

Cres semper mendax, mala bestia, venter & albus.

LETUM quidam dictum esse putant, quasi *minime lætum*: inepte sane, etsi & apud Priscianum legatur in quinto. Appuleio Grammatico dici placuit a *leo*, ideoque per *e* scribebat *letum*. Verisimilius idem Priscianus, cum ibidem ait esse ab antiquo *leo*, quia *let*, hoc est, *delet*, omnia. Sed unum huic etymo obstat, quod probari satis solide nequit, veteres *leo* dixisse. Atque, ut *leo* dixerint, significaverit hoc, non idem quod compositum *deleo*; sed quod *lino*, sive *ungo*, qua de re in *Leo* satis diximus. Hæc faciunt, ut improbare non possim sententiam Verrii, sive Festi, qui *lethum* deducit a λήθω, hoc est, *oblivio*. Et firmat hoc Varronis, lib. IV. de L. L. *Olius leto datus est: quod Græcus dicit λήθῃ, id est, oblivioni*. Nec movet, quod in antiquis lapp. & libb. est *letum* sine adspiratione. Nam Latini sæpe spiritum tollebant, quod in *tus* quoque factum, ut suo loco dicemus. [Λοιγὸς idem quod λοιγὸς, θάνατος· hinc λοιγὰ, ὀλεθρός, & λοιγεύειν, θανατοῦν.] A *letum* est *letare*, θανατοῦν. Sane Scaliger apud Maronem in Culice legit ex veteri Codice:

Rursus acerba fremit Paris hunc quod letat . . . .

In vulgatis est *ledat*. Mihi ob vocis insolentiam vox ea hoc loco suspecta est.

LUCANICÆ voce usi Cicero, lib. XVI. epist. XX. Statius Papinius, lib. IV. Silvarum, *risu* Saturnalitio ad Plotium, Apicius de re coquin. lib. IV. cap. II. &c. Erat *genus farciminis ex porcina carne*: unde *porcæ filiam* appellat Martialis, lib. XIII.

Filia Picenæ venis Lucanica porcæ.

Gloss. vett. *Lucanica*, ἀλλᾶντια. Carnes vero istæ minutim cædebantur, & cum pipere subigebantur: ut ex IX. Athenæi constat. Nominis caussam aperit Varro, lib. IV. de L. L. *Lucanica*, inquit, *quod milites a Lucanis didicerunt*. Quod etiam scribit Isidorus, lib. XX. Orig. cap. II. de Escis.

LÆVIS pro *glabro politoque* (unde *levigo*) est a λεῖος, ut a λαιὸς, *lævus*; ab ᾠὸν, *ovum*; ab ᾠὸς, *ovis*. Itaque, quia Græce est *ει*, prior longa est: quæ res nonnullos in eum errorem impulit, ut per diphthongum scriberent. Nec enim *ει* in *Æ*; sed in *E* vel *I* mutant Romani. De modulo vero primæ syllabæ vel fidem fecerit unus Horatius, lib. II. sat. VII.

Fortis, & in se ipso totus teres, atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari.

Quos versus hoc pacto imitatus Ausonius, in viro bono:

Securus, mundi instar habens, teres atque rotundus,
Externæ nequid labis per levia sidat.

Pueriliter hac in re lapsus Nicolaus Erythræus, Indice Virgil. in voce *Unguem*. Nam quia carmen de viro bono a Marone in juventute factum putaret, eo adstruere conatus est Virgilium maximi ab Horatio fieri solere, ut cujus adhuc juvenis sententias, sententiarumque ordinem, & phrasin ipsam usurpare maluerit quam suam. A *levis* est *levitas*, λειότης, quomodo Seneca usus, & Appuleius. Alias *levitas* est κουφότης. Sed priorem tum corripit. *Leviga* quoque hinc, cum significat λεαίνω, hoc est, *glabrum reddo*, *polio*.

LEVIS, priori correpta, quomodo opponitur gravi ac ponderoso, videtur esse a λεπὶς, hoc est, *cortex*, qui *levissimus*. Eoque Horatius fortasse respexit lib. III. od. IX.

Quamquam sidere pulchrior
Ille est: tu levior cortice, & improbo
Iracundior Hadria.

A *levis* est verbum *levare*. Gloss. *Levat*, κουφίζει, ἐπαίρει. Ab eo *levamen*. Gloss. Cyrilli: κούφισμα, *levamen*. Item dea *Levana*: quæ recens natos de terra *levet*, ut est apud Augustinum, lib. IV. de Civ. Dei, cap. XI. *Levigo* quoque hinc venire putandum, cum Appuleius, lib. IV. Met. ait *Sarcina levigatos*, pro *levatos*, & *exoneratos*. A *levi* item & *denso* est *levidensis*, ἀραιὸν, quando tela leviter densata est: cui opponitur σπαθητὸν, quando tela τῇ σπάθῃ vehementius est *densata* & *artata*: σπαθητὸν Latinis est *pavitensis*, quia *paviendo densata* ut in *Pavimentum* dicemus. Nunc suffecerit locum adferre Isidori lib. XIX. cap. XXII. *Levidensis vestis dicta, inquit, quod rare sit fila, leviterque densata. Pavitensis contraria levidensi, quod graviter pressa atque calcata sit.* *Levidensis* vocabulum legimus apud Ciceronem, lib. IX. epist. XIII. *Sed ego hospiti veteri, & amico munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera.* Hanc sanam esse lectionem, cum sententia indicat, tum locus Isidori ante adductus. Quare non audio, qui *lenidense* scribunt. Sed nec ἀναλογίᾳ se tueri possunt, qui *levidense* malunt per diphthongum. At acute, quamquam haud vere Octavius Pantagathus, qui *levi dente* corrigit, hoc est, *levi pectine*, quomodo apud Juvenalem, sat. IX. queritur quidam donati vestem villo crasso, coloreque malo,

Et male percussas textoris pectine Galli.

LEX, ut Cic. I. de Leg. & Varro V. de L. L. testantur, ita dicta, quod *legi* soleat, quo omnibus innotescat. Quare ut a *ducendo dux*; a *regendo*, *rex*; ita a *legendo*, *lex*. Sunt quibus a *legendo* quidem dici placeat, sed quatenus *legere* est *eligere*. Augustinus, sive alius, in quæst. Novi Testam. *Lex ab electione dicta est, ut a multis quod eligas sumas.* Aliqui etiam sic dici volunt, non quia populo *legeretur*, cum ferretur: quod verum etymon putamus: sed quia scriberetur, *legendaque* proponeretur. Quam caussam affert Isidorus, lib. II. cap. X. & lib. V. cap. III. Ac Salmeron, lib. I. prolog. XXV. eo trahit illud Ovidii primo Metamorphoseos:

. . . . Nec verba minacia fixo
Ære legebantur . . . .

Et sane Micyllus quoque probat *legebantur*. Sed legendum:

. . . . Nec verba minantia cuso
Ære ligabantur . . . .

Ut est in vet. MSto meo: vel, quod magis placet, quodque item in MSto inveni, uti & Veneta Beroaldini anni MCCCCLXXXVI. & Aldina anni MDXVI.

. . . . Nec verba minantia fixo
Ære ligabantur . . . .

ut quoque est in Plantiniana anni MDLXVI. nisi quod ea pro *verba* habet *vincla*. At minime audiendus Thomas, quæst. XC. art. I. ubi *legem* dici ait a *ligando*: nempe κατὰ μεταφορὰν, quomodo *lex* & *jugum* appellatur Act. XV. Quod etymon plerique etiam Scholasticorum adferunt. Vide sis Jo:

de Salas, tractatu de Legg. in secunda secundæ Thomæ, disp. I. sect. I. & in fine sect. III. Quibus locis fuse de etymo *legis* tractat. A *lege* est *legitimus*; ut a *fine finitimus*; a *mari maritimus*.

L I

LIARE est λειαίνειν, *polire*, *levigare*. Nempe ex λεῖος, *lis*. Ita Tertullianus dixit *liare cisternam*, hoc est, *tectorio polire*. Glossæ: Λεῖος, *levis*. Λειότης, *levitas*; λεῖον ποιῶ, *polio*. A λεῖον vel λειῶ est *livium* pro *tectorio*, apud Jurisconsultum. A *liare* est *liaculum*; ut a *signare*, *signaculum*; a *crepitare*, *crepitaculum*. Gloss. *Liaculum*, λειωτὴς, q. d. *levigator*. Hanc *liaculi* vocem pluribus locis corruptam restituit Salmasius, Exerc. in Sol.

LIBANOTIS, λιβανωτὶς, de qua ita Dioscorides, lib. III. cap. LXXXVII. ῥίζα δὲ λευκὴ, εὐμεγέθης, ὄζουσα λιβάνου· *radix autem alba, prægrandis, & thus redolens*. Itaque conflatum putatur ex λίβανος, *thus*, & ὄζω, *oleo*. Sed simplicius dixeris, esse derivatum a λιβανωτὸς, quomodo vocatur *thus*, seu *concretus thuriferæ arboris liquor*. Λίβανος autem nunc *montis nomen*, nunc *thus* signat. *Mons* dicitur לבנון a לבן, *albus*: nempe quia altissima ejus juga propter nives longissime conspicua sunt. Quomodo & *Alpes* in Italia ab eapse caussa nomen habent. At λίβανος pro *thure* ab *hoc monte*, ubi *thura crescunt*, nomen accepit, si Isidoro credimus, lib. XVII. cap. VIII. Alii a λείβω, *stillo*, quia *thurifera* arbor, cortice inciso, *stillat* guttas thuris, quæ λιβάδες vocantur. Sed omnino est ab Hebræo לבונה, quomodo & *arbor thurifera*, & *ejus resina* dicitur: idque ab *albore* itidem.

LIBARE, juxta Isidorum, lib. VI. cap. XIX. a *Libero patre*, cui vinum in sacris *libabant*, quia vitem reperisset. Perottus dici ait quasi *labiare*, hoc est, *primis labris attingere*. Sed est a λείβω, *stillo*, *in sacrificiis fundo*. Ει in ῑ longum conversum, ut Δαρεῖος, *Darius*, &c. Quanquam & λίβω dixere. Hesychius: Λίβει, στάζει, Λίβων, στάζων. Sed Latini verbi latius extensa significatio.

LIBER, priore producta, unde sit, non æque patet. Aliqui deducunt, vel a *libet*, quia possunt *liberi*, quod *libet*: vel a *licet*, ut contractum sit ex *liciber*. Sunt & quibus placet esse a *libando*, quia *libere* atque ultro *libare* debemus: quam ob rationem & *sponte* a σπονδῇ dictum videtur. Sed nec minus acute Isaacus Casaubonus, cap. I. *libri de libertate* Ecclesiastica, ubi monet *liber* priori correpta proprie esse *corticem ab arbore resolutum*: inde *liberare*, *corticem detrahere*: postea cum in bellis captus aliquis captorem suum eluserat, militari elegantia an lascivia *liberum* dici cepisse: ut contra qui semel captus victori adhæreret, neque poterat se expedire, *servus* & *mancipium*. Paullo nempe aliter ac Græcis ἐλεύθερος, ob facultatem *eundi* quo vellet, non ut Etymologici Magni auctor censet ὁ ἐλεύθων ὅπου ἐρᾷ, sed eadem analogia ac a σπεύδω est σπεδαρὸς, a γοῶ γοερὸς, atque ita in aliis, in quibus duæ postremæ syllabæ non compositi pars sunt, sed vocis productio. Antiqui *liberum loebesum*, *libertatem loebertatem*, ut Græci λοιβὰν & λοίβω, dixere, teste Festo. Similiterque *ols* pro *ille*. Τὰς παῖδας *liberos* dixere, non αὐτοὺς, sed ad *discrimen servorum vernorumque*. Verum quid, si omnibus Latinæ vocis superioribus etymis rejectis, deducamus *liber* ab ἐλεύθερος; Facit hoc Nunnesius in Grammatistice. Nempe θ in β converso, ut ab ἐρυθρὸς, *ruber*; ab οὖθαρ, *uber*; a πλῆθος, *plebes* &c. A *liber* quoque est *libertus*, uti & *libertas*. Nam ut a *casti* est *castitas*: a *boni*, *bonitas*; ita a *liberi* esset *liberitas*, pro quo κατὰ συγκοπὴν dicitur *libertas*. Parum Grammaticæ Ludovicus Molina, lib. de concordia *liberi* arbitrii & gratiæ, disp. II. ubi de nomine *liberi* arbitrii disceptans, ait *libertatem* sumi bifariam; uno ut est a verbo *libero*: qua ratione opponitur *servituti*: altero ut est a verbo *libet*, qua ratione cum *coactioni*, tum *necessitati*, opponitur. Nam a *libet*, *libido*, non *libertas*, venit, quod & syllabæ quantitas ostendit. A *libertus* est *libertinus*. Duo autem hæc priscis temporibus, hoc est, tempore Appii Cæci & paullo post ita distinguebantur, ut *libertus* diceretur, qui aliquando servivisset & manumissione factus esset *liber*: *libertinus* autem, qui e *libertis natus* esset: eoque melior erat *libertinorum*, quam *libertorum* conditio. At posterioribus temporibus, hoc est tempore Ciceronis, & ante aliquanto, & post, iidem fuere *liberti* & *libertini*. Cic. Epist. I. lib. II. ad Att. *An libertinis, atque etiam servis serviamus?* Nam *servis* proxime sunt *liberti*. Martial. lib. III. ep. XXXIII.

Ingenuam malo: sed si tamen illa negetur;
Libertina mihi proxima conditio est.
Extremo est ancilla loco: sed vincet utramque,
Si facie nobis hæc erit ingenua.

Quintilianus, lib. V. cap. X. *Qui servus est, si manumittatur, fit libertinus, non idem addictus*. Et libro VII. cap. III. *Servus cum manumittitur, fit libertinus: addictus recepta libertate est ingenuus*. Tantum id discrimen inter *libertum*, & *libertinum*, observabatur, quod *libertus* dicebatur respectu privato, hoc est, ratione patroni: *libertinus* respectu publico, hoc est ratione ingenuorum. At longe aliter prius accipi solere has voces, satis docet locus hic Tranquilli de Claudio, cap. XXIV. *Latum clavum, quamvis initio affirmasset, non lecturum senatorem, nisi civis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit, sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Cæcum generis sui proauctorem, censorem, libertinorum filios in senatum adlegisse docuit: ignarus temporibus Appii, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos*. Hactenus Suetonius, qui potius audiendus nobis quam Carolus Sigonius: a quo Suetonius ob hæc verba reprehenditur, lib. I. de antiquo jure civium Romanorum, cap. VI. Vide Vallam lib. IV. Eleg. c. I. Et imprimis Ald. Manut. Nepotem, lib. I. de quæsit. Epist. VII. A *liber* quoque est *liberalis*; unde *liberalitas*. Quod autem virtutem in recte dando consistentem *liberalitatem* vocant, *liberalem* item qui ea præditus esset; id factum exemplo Græcorum, qui itidem hominem ἐλευθέριον dicunt, & virtutem ἐλευθεριότητα. Nempe utrumque ab ἐλεύθερος, quod est *liber*. Ratio vero est, quod virtus hæc sit hominis non servili vel conditione vel animo, sed vere *liberi*. Confirmat hanc rem, quod *liberalis* non semper virtutis nomen est. Nam *liberali caussa manu asserere*, nihil aliud est, quam *asserere in libertatem judicio seu caussa seu actione de libertate*. Est hoc loquendi genus in legibus XII. Tabb. Item apud Plaut. Pœnulo, IV. II. & Terentium, Adelphis, act. II. sc. I. ubi Donatum vide.

LIBER priori correpta, est *interior arboris cortex*, ut scribit Servius ad Ecl. X. De eadem voce sic Isidorus, lib. VI. cap. XII. *Liber est interior tunica corticis, quæ ligno cohæret: in qua antiqui scribebant*. Idem lib. XVII. cap. VI. *Liber est corticis pars interior, dictus a liberato cortice. Est autem medium quoddam inter lignum & corticem*. Sic *libri* voce utitur Maro Ecl. X. & II. G. item Ovid. IX. Met. fab. VIII. de Dryope in arborem conversa. Columella item lib. V. cap. X. & Cato de R. R. *Salictum*, inquit hic, *suo tempore cædito, glubito, arcteque alligato: librum conservato*. Ubi *glubere arborem* est *resolvere*, quod & *luere* dicitur, unde Scaligero in Conjectaneis dictus videtur *liber* quasi *luber*, quia de arbore *reluatur*, sive *resolvatur*, & ut Cato loquitur, *glubatur*. Ut a *cresco* est *creber*; a *facio*, *faber*; a *suo*, *suber*; sic a *luo* fuerit *luber*, & postea *liber*. Sed cum veteres, ut *magister* & *amecus*, sic & *leber* dixerint pro *liber*; non dubitandum quin *liber*, sive *leber*, dicatur quasi *leper* ab Æolico λέπορ pro λέπος, quod *corticem*, sive *librum*, notat. Hesych. φλοιὸς, λέπος τοῦ δένδρου. Idem: Φλοῦς, φλοιὸς, λεπύχανον, λεπρὸν. Et conversum

conversum in *B*, uti in λιβηρὶς factum. Nam hoc quoque est a λέπος, cum proprie notet λέπος τὸ κυάμου, corticem fabæ: teste Hesychio. Est vero λέπος à λέπω, quod idem est ac λεπίζω, sive ἀπολεπίζω, hoc est decortico, delibro. At Isidorianum libri έτυμον, quod ante adduximus, plane ineptum est. Nec pro veris etymis, sed potius pro allusionibus haberi debent duo illa, quæ Cœlius Calcagninus in apologis adducit: *Liber*, inquit, *quidam e meis operis prodire in publicum & claustra refringere, hoc se me argumento urgebat, quod liber esset & contra leges in ergastulo teneretur. Tum ego, Non est tibi a libertate nomen, ineptissime; sed a libratione, quod te librari, atque in Critolai trutina suspendi oporteat.* Quod autem *liber* ponatur pro *codice scripto*: id factum per μετωνυμίαν materiæ. Nam, ut Plinius ait lib. XIII. cap. XI. *in palmarum foliis primo scriptitatum: deinde quarundam arborum libris.* Quod & Cassiodorus indicat lib. XI. Var. epist. XXXVIII. ubi de charta agit. A *liber* est *libellus*. Unde *libellio*, quod in vett. Glossis exponitur *librarius*, βιβλιοπώλης, βιβλιογράφος. Nonius ait *libellio* dici ut *tabellio*: atque usum eo esse Varronem Manio. Hinc quoque *libellatici* in veteri Ecclesia qui per *libellos* nomina dederant, ne sacrificare idolis cogerentur: ut *sacrificati* vel *thurificati*, qui metu supplicii *thure* sacrificassent Diis. Vide Cyprianum, lib. IV. epist. II.

LIBENS, & *Libentina* a *libet*. Varro, lib. V. de L. L. *A libendo, libido, libidinosus; sic alia ut Libentina.* De ea ipsa voce sic Augustinus, lib. IV. Hypogn. *Quærendum est igitur, cur hoc malum, de quo agitur, libido dicatur. Sine dubio a libendo, id est, a libitu, per derivationem, libido est nuncupata. Ergo omne, quod libet, libido est? Respondeo, non omne, quod libet, sed omne, quod male libet, libido est. In bono enim libitu libido dici non potest, sed voluntas, de ratione scilicet mentis naturalis exoriens. Libet* vero a *libendo* est, si audimus Varronem, qui ante verba allata scribit: *Libere a lubendo dictum, quod lubrica mens prolabitur, ut dicebant olim.* Quod si est, proprio verbo usus est Cicero in Paradoxis cum dicit: *Lapsa est libido in muliere ignota: dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans fuisset in aliqua generosa ac nobili virgine.* Sed est *libet* a לב, id est, *cor*. Nam *libere* dicitur, quod cordi gratum est. Nunnesius tamen deducebat *libens* ex φίλος αὐτῷ φαίνεσθαι. Verum prius malim.

LIBITINA erat *lectulus*, *in quo mortui efferebantur*: ut Acro scribit ad odam ult. lib. III. & Satyra VI. lib. II. Sed placet eorum judicium, qui non tam *lectum* fuisse censent, quam id, *cui lectus imponebatur*. Indicat id locus Asconii in Ciceronis Milonianam: *Fasces ex lecto libitinæ raptos attulit ad domum Scipionis, & Hypsæi.* Usus & Martialis libro VIII. epist. XLIII.

Victores commune, Venus, quos iste manebis
Exitus, una duos ut libitina ferat.

Ubi merito ait *ferat*, si *libitina* (ut dicebamus) est *feretrum*, cui a *ferendo* nomen. Neutra tamen propria ejus vocis notio est, sed metonymica. Proprie autem *Libitina* dicebatur Dea, in cujus fano instrumenta funebria venibant: sive ea *Proserpina* sit sive *Venus*; ut arbitrati Romanorum eruditissimi, quemadmodum tradit Plutarchus, in Numa. Apud eundem, in Quæstionibus Romanis problema est, cur in templo *Libitinæ*, quæ eadem ac *Venus* putaretur, funebria venderentur. Ac respondetur, id forte factum, ut indicaretur, eandem Deam, & ortui, & interitui, præsidere. Atque id eo firmari, quod Delphis sit imaguncula Veneris ἐπιτυμβίας, sive *sepulcralis*, ad quam manes eorum evocant, quibus libant. Etiam Dionysius Halicarnassensis scribit, libro IV. Servium Tullium, quo numerum nosset quotannis abeuntium, jussisse, ut nummus in templum Veneris, cognomento *Libitinæ*, ferretur, quoties quis naturæ concederet. Proinde est verisimile, hinc factum esse, ut in *Libitinæ* templo venderentur quæ funeri necessaria, ipsaque *Venus Libitina* præesse funeribus, ac eadem esse, ac *Proserpina*, crederetur. Quare sic statuimus, *Libitinam* eandem esse, ac *Venerem*; ac *Libitinam* dici a *Libitu*, sive quod eodem recidit, a *libendo*, quasi *Libentinam*: quæ appellatio est apud Varronem lib. V. de L. L. *A libendo*, inquit, *libido, libidinosus; sic alia, ut Libentina.* Neutiquam vero iis accedimus, qui, quasi *Libitinæ* nomen primo conveniret *Proserpinæ*, censent *Libitinam* κατ' ἀντίφρασιν dici quasi *Labitinam*, nempe ἀπὸ τοῦ λαβεῖν, hoc est, *capiendo*. Quod etymon spectavit Julius Scaliger, cum l. III. de re poëtica cap. XC. ait, non *Libitinam* dictam primo, sed *Labitinam*, quæ *omnes mortales caperet* tandem. Sed sive hæc, sive prior sententia placet, paret ridiculos esse Grammaticos, cum ad ἀντίφρασιν refugientes, *Libitinam* somniant dictam, quia nemini *libeat*. [forte *Libitina* dicta a *limine*, *quasi liminentina*, *nam in limine ponebantur feretra mortuorum*.] A *Libitina* est *libitinarius*: usus Seneca, lib. VI. de beneficiis, cap. XXXVIII. & Ulpianus l. V. §. VIII. D. de institoria actione. Glossæ vett. Ἐνταφιαστής, *pollinctor*, *libitinarius*. Ἐνταφιάζω, *funero*. Onomasticon: *Libitinarius*, ταφεύς. Honestior eorum conditio, quam *pollinctorum*. Quippe *pollinctor*, servus erat *libitinarii*; hic autem iis præerat: ut ex citato Digestorum loco videre est. Nempe cum *libitinarius* transigi solet de sumptibus, quos funeri impendi oporteret. Hi deinde pollinctorum, præficarum, vespillonum opera administrabant quæcumque ad justa ac parentationem pertinerent.

LIBONOTUS memoratur Plinio, lib. II. c. XLVII. Etiam Senecæ, lib. V. Nat. Quæst. cap. XVI. *A meridiano axe euronotus est: deinde notus, Latine auster: deinde libonotus, qui apud nos sine nomine est.* Ita nunc in optimis editt. editum. In vett. multis est *leuconotus*: quod sonat λευκὸς νότος. Horat.

Albus ut obscuro deterget nubila cœlo
Sæpe notus: neque parturit imbres
Perpetuos. . . .

Nempe ab eadem caussa, qua dicitur *argestes* ἀργέστης, quod ab ἀργὸς, *albus*. Sane eundem esse Ἀργέστην & Λευκόνοτον, etiam Strabo docet. *Libonotus* autem ex eo nomen habet, *quod sit ex libe binis, & inde notus*: ut recte ait Isidorus, lib. XIII. cap. XI. Sed corrupte apud eum editum est *libanotus*: cum λιβανωτὸς sit *liquor* λιβάνου, seu *thurifera arboris*: de quo in *Libanotus* dictum. *Libs*, λίψ est quasi λίβος a λείβω, sive *Libya*. Etsi nec desint, quibus placeat esse a λείβω, *stillo*, quia ventus est pluvius. Sed prius malim, cum similiter Latinis *Africus* dicatur, quia ab *Africa* spirat. Sunt etiam qui non ventum a *Libya*, sed *Libyam a vento*, dici putent. Servius, in I. Æneid. *Dicta Libya, quod inde Libs flat, hoc est Africus: vel, ut Varro, quasi λείπουσα ὑετοῦ id est, egens pluviæ.* Isidorus, lib. XIV. cap. V. *Libya dicta quod inde libs flat, hoc est, Africus. Alii ajunt, Epaphum Jovis Filium, qui Memphim in Ægypto condidit, ex Cassiope uxore procreasse filiam Libyam, quæ postea in Africa regnum possedit. Cujus ex nomine terra Libya est appellata.* Vera nominis caussa petenda ex Scripturis. Ita *Afri* dicuntur [illegible] *lybim*, ut II. Chron. XII. XIII. ubi LXX. vertere Λίβυες. Item Danielis XI. XLIII. Ubi, qui in Hebræo לבים, ibidem Græce Λίβυες. Dicendum fuerat Λιβεῖς. Sed Græci vocalem trajecere, ut in aliis multis. Suntque iidem qui להבים, *laabim*, Λαβιεὶμ, Chami ex Misraim progenies, ut est Genes. X. XIII. Ibi Junium vide, & ad II. Chron. XVI. VIII.

LIBRA, quod sit *libera*, ut ait Isidorus, lib. XVI. cap. XXV. Sed est ea vox a Siculis qui *obolum* dixere λίτραν. Hinc Romanis *libra*, quia *oboli* sive *asses*, *librales*. Convertitur *T* in *B*, quomodo a τέτρατος est *tertius*. A *libra* est *librile* apud Gellium, lib. XX. cap. I. Idem est, ac *libra*, vel *libræ scapus*, ut Festus exponit. Legas & in Gloss. Philox. & Onomastico. Ab eodem est *librare*. Nam proprie signat *libra ponderare*, atque *expendere*. Gloss. vett.

Libratio

Libratio, λιτρασμός. Aliæ: *Libro*, σταθμίζω. Hinc *librilla*, vel potius *librilla*, quo saxa *librantur* in hostem. Festus: *Librilla appellantur instrumenta bellica, saxa scilicet ad brachii crassitudinem in modum flagellorum loris revincta*. Ab eodem, & *pendo*, est *libripens*, qui similiter Græcis ζυγοστάτης, ut in Glossis exponitur, quia nempe ζυγῷ ἵστησι, hoc est, *libra pendit*. Plinius, lib. XXXIII. cap. III. *Quin & militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur: qua consuetudine in his emtionibus, quæ mancipii sunt, etiam nunc libra interponitur*. Priscianus extremo libro sexto citat ex Caii primo institutorum: *Qui libram æneam teneat, qui appellatur libripens*. Originem habet ea vox a more antiquo, quo *pecuniam pendebant*, *non numerabant*. Sed quia populus Romanus consuetudinis & formularum fuit retinentissimus, hinc factum, ut etiam postquam mos *pendendæ pecuniæ* sublatus erat, in mancipatione tamen *libripendis* opera uterentur: quemadmodum superior Plinii locus indicat. Eandem consuetudinem comm. in Topica his verbis exponit Boëthius ex Caii Institut. *Is, qui mancipio accipiebat, æs tenens ita dicebat: Hunc ego hominem ex jure Quiritium, meum esse ajo: isque mihi emtus est hoc ære æneaque libra*. Hinc Horat.

Si proprium est, quod quis libra mercatur & ære.

Vide Rævardum, cap. XVI. in leg. XII. Tabb. Brissonium, c. VII. lib. I. Hottomannum, de re nummaria, cap. VII.

Libum, quod *libeat*, hoc est, *placeat*: si credimus Isidoro, lib. XX cap. II. Sed potius ita vocatum, quod *libandi* caussa fieret: ut ait Varro, in VI. de L. L. Sive, ut idem dixerat, lib. IV. *quod libaretur, priusquam esset coctum*; sive, ut Scaliger corrigit, *quod libaretur, priusquam essent*, *coctum*. Ut sententia sit, *libari* solitum jam coctum, priusquam essent, hoc est, comederent. Ovidius a *Libero* patre deducit, quia ei offerunt. Sic enim in V. Fastorum ait:

Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,
Libaque, quod sacris pars datur inde focis.

Sed omnino melius Varro.

Liburna, vel *Lyburna*, navigii genus, cujus descriptionem pete ex Vegetio, lib. V. cap. IV. VII. & XIII. A *Libyis* ita dici, Isidorus ait, lib. XIX. cap. I. Sed nihil apertius quam nomen esse a *Liburnis*, Illyridis populo, inter Istriam & Dalmatiam. Hodie ea Croatia nuncupatur.

Licent, quæ *fas & jura sinunt*: ut Maro loquitur, I. G. Itaque a δίκη, id est, *jus*. Δ in *L* abit, ut a δάκρυον, *lacryma*, Ὀδυσσεύς, *Ulysses*. Vel est a λείζω, id est, ἐάω, *permitto*. Pro quo non aliud afferre possumus quam hoc Hesychii: Λίσσομαι, ἐάσομαι. Vel est *licet* a *liqui* pro *linquo*. Nam id *licitum*, quod jus divinum humanumque potestati nostræ reliquit: unde Belgis *laeten*, tum *linquere* significat, tum *permittere*, *sinere*, unde *toegelaten*, & *ungelaten*, hoc est, *licitum*. Interdum autem *licet* conjunctionis vim obtinet: uti & futurum *licebit*: idemque valent, quod *etsi*, *quanquam*. Est & *licet* verbum auctionis, ubi res venalis dicitur *licere*: quia jus est emendi vendendique eam. Ut apud Plautum Menæchmis, *Licebunt præsenti pecunia*. Hoc est, *venales erunt*, sed pecunia præsens offerenda erit. At *liceri*, vel *licitari*, est ejus qui emere vult, ac pecuniam pro re offert. Ut apud eundem, Sticho:

Logos ridiculos vendo: agite, licemini.

A *liceor* est compositum *polliceor*: ut *pollucere*, pro *pellucere*, seu *perlucere*. Proprie igitur *pollicetur*, qui pro merce pretium offert ac promittit. Sed generatim postea accipi cœpit pro *promitto*. Hoc solum discrimine, quod, ut Servius distinguit, *pollicemur sponte*, *promittimus rogati*: sive quod, ut Donatus censet, *pollicitatio majoris est asseverationis*.

Licinum est, quod *sursum versus reflectitur*: ut *licini boves*, quibus cornua sursum versus reflexa: teste Servio: item *licini capilli*, qui sursum versi. Gloss. Phil. *Licinus*, ἀνάσιμος. Martinio placet esse a *licium*, ac *licinum* dici, quia instar *licii* reflectatur. Quid, si deducamus a λὶξ, id est, πλάγιος, *obliquus*, teste Hesychio? A quo ipso *licium* dictum videtur.

Lictor dictus non a *ligandis virgarum fascibus*, quod sensit Festus: sed a *ligandis reis*, ut Nonius comprobat illo Ciceronis pro C. Rabirio: *Lictor: colliga manus*. Eadem sententia, cum Agellii, tum Valgii Rufi, apud Agellium, lib. XII. cap. III. quo cap. de solo hujus vocis etymo pertractat: ac duo quoque alia ejus vocis etyma proponit ex Tirone Ciceronis liberto, qui *lictorem* vel a *limo*, vel a *licio* dictum scripsit: *licio enim transverso, quod limum appellatur, qui magistratibus*, inquit, *præministrabant, cincti erant*. De *limo* quod ait, confirmatur loco Isidori, lib. XV. cap. XIV. ubi cum dixisset *transversa omnia* antiquo verbo appellari *lima*, indeque dictos *limites*, hæc deinde subdit: *Hinc & limus vocabulum accepit, cingulum quo servi publici cingebantur obliqua purpura*. Sed & Plutarchus in Ῥωμαϊκοῖς quintum etymon ponit. Nam præter illud, quod ex Nonio adtulimus, hoc quoque promit, ut *lictores* dicantur quasi *litores*, a Græco λειτουργοί. In veteribus Lucani Glossis reperias hæc verba: *Lictor est, qui viam facit magistratibus in populo dictus a lino, quod album filum de lino propter insigne circum caput habebant*. Sed profecto simplicissima est originatio si dicamus a *ligo* esse *lictor*, uti a *lego lector*, a *rego rector*, ab *ago actor*.

†Lictores quandoquidem ab Etruria Romani acceperunt; inde & nomen mutuari debuerunt. Frustra ergo sunt qui Tuscæ vocis etymologiam in Latio quærunt; quæ in Oriente quærenda fuerat. Nam qui a *Ligo* deducunt, animadvertere debuerunt, hinc fieri debuisse Ligator, non Lictor. Atqui hoc est ab Hebr. לקט *lakat*, quod est *colligere*. Nam *colligere* apud Hebræos sæpissime tantumdem est quod *colligere ad perdendum*: sicuti אסף *asoph* eamdem vim habet. Ergo a *lakat* est *Lictorum* nomen, quorum erat magistratu jubente in reos animadvertere. ‖ Eodem pertinent & aliquot lictorum vocabula ex Oriente advecta. Ac primum Fasces: quod nomen quia nullas in Latio radices habet; tanto verius Etruscum est habendum h. e. Orientale. Nimirum aut est Chald. פשח *phesach*, *diffindere*, *diffringere*, ut inde *fasces* componantur; aut verius a Chald. פסק *phesak*, quod est *abscindere*, & *decidere*; unde פסקא *phiska* (aut *phaska*; nam I breve & A breve alternant apud Orientales) est *frustum*, ex cujusmodi virgarum frustis fasces compingebantur. Postremo ab eadem radice fit פסקיא *fascaja*; unde Latinum *Fascia*: vel sæpius פסקיא *phesikaja*: quæ vox significat *cingulum*, quo scil. quis præcingitur. At Romanorum fasces loro a summo deorsum vinciebantur. Ab ejusmodi cingulo (prout hoc Chaldaice passim in Targumim dicitur, uti jam innuimus, *fesikaja*) ortum est Fascia vocabulum. ‖ Fascibus porro abdebantur Secures. Quas quin a verbo Seco deducas, nulla per me mora erit. Tamen quia Fasces & Lictores ab Etruria sunt; inde quoque & Secures. Et certe Chaldæum סיקרא *sikora* pro Hebr. גרזן *garzen* h. e. pro *securi* usurpatur Deut. XIX. 5. & in Targum tum Jonathanis tum Hierosolymitano: quod quidem nomen Buxtorfius pro Latino habet. Atqui vix est ut unquam Targumistæ voces Latinas usurparint. Videndum ergo an non potius Securis vox sit ex alato Chaldaico *sikora* per Tuscos in Latium antiquitus infusa. Mazochius.

Licium, Isidorus lib. XIX. cap. XXIX. dici censet quasi *ligium*, quia utrimque iis stamina *ligantur*: ac probat hoc etymon quoque Scaliger de caus. L. L. cap. XI. *G* in *C* abire, multis alibi exemplis ostendimus. Aliter tamen veteres codices. Quid, si igitur dicamus, esse a λὶξ id est, *obliquus*, πλάγιος, ut Hesychius interpretatur. Nempe quia obliquum stamini implicatur. Magnus *liciorum* usus in veneficiis, nempe quia iis putarent mentes impli-

cari, ac conturbari, haut fecus ac *liciis* implicatur flamen. Ea autem *licia discolora* erant, ut loquitur Appuleius, five *varii coloris filis intexta*, ut id extulit Petronius. Maro, in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diversa colore
Licia circumdo.

Idem in Ciri:

Terque novena ligat triplici diversa colore
Licia.

Quo loco ad ἐτυμολογίαν videtur respexiffe, fi quidem a *ligando* eft. Nam focer meus Fr. Junius ad Tertull. de pallio, cap. III. putat effe a *lacio*, five a *lax*, quod proprie *filum* notet, metaphoricè *fraudem*, five *confutum dolum*. Quod fi eft, dicetur *licium* quafi *elicium*, quia nendo *elicitur* educiturque. Sane & *lacere*, unde *elicere*, a *lax* venire auctor eft Feftus. A *licium* eft *bilix*, & *trilix*, ut præter Servium & alios indicat Ifidorus, lib. XIX. cap. XXII. Virgil. XII. Æn.

. . . . *Rumpitque infixa bilicem*
Loricam.

Et lib. III. Æn.

Loricam confertam hamis, auroque trilicem.

Gloff. vett. *Bilix*, δίμιτος. Item: *Trilix*, τρίμιτος, a μίτος, *filum*, *licium*. Nempe funt hæ voces a numero *liciorum*, hoc eft *filorum*. Ita enim vocem *licii* hic accipi non negaoit, qui fciat loricam fieri folere ex confertis flaminibus, five *torulis*, hoc eft, *funiculis a pluribus filis tortis*. Vide quæ erudite hac de re notavit Yvo Villiomarus adverfus Titium, lib. II. Contr. c. XVIII. five animadverf. XXVI.

Liem fortaffe a λεῖος, *levis*, *mollis*. Sane Belgis *liem* eft *milte*, a *mils*, id eft, *mollis*, *lenis*.

Lienteria, λειεντερία, quia λεῖα ἔντερα, hoc eft, *levia*, ac *lubrica inteftina* eam gignere crederentur. Valde errat Ifidorus, lib. IV. cap. VII. cum *lienteriam* a *linea* duci putat, quia cibum facit per inteftina, quafi per *lineam* prolabi. Simile eft *dyfenteria*, de qua in *Exenterare*.

Lignum, fi Ifidoro credimus, lib. XIX. cap. XIX. venit a λύχνος, quia veteres id incenderent luminis cauffa ante candelas inventas. Virgil.

Urit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Sed ut a *tego*, *tignum*; ita a *lego*, *lignum*: quia in agro caduca legerentur *ligna*, ut in foco urerentur: quemadmodum Varro docet, lib. V. de L. L. [vel potius a *ligando* ut ligna dicta fint ξύλα δεσμῶν, non λελυμένα, ut habet Scymnus Chius.] Quare non placet opinio Nunnefii *lignum* deducentis a λιγνὺς, quo notatur *fumus* aut *fuligo*. Ut a *tignum*, *tigillum*, fic a *lignum*, *ligillum*, ξυλάριον.

Ligo nunc nomen eft, nunc verbum. De nomine prius agam. Id a *deligendis* fub terra radicibus fic dici, cenfet Varro, in IV. de L. L. *Ligo*, inquit, *quod eo*, *propter latitudinem*, *quod fub terra facilius legitur*. Perottus fic mavult vocari a *ligando*, *quod a radicibus*, *quæ fub terra funt*, *ligetur*. Alii, quia *terram liget ac confringat*. At potius fit a λίστρος, quomodo *ligonem* vocat Artemidorus. Indeque λιστράριον, pro *ligone*. Scholiaftes Theocriti, Idyll. IV. Σκαπάνιον ἔγωγε ὠχυλλως ὁ λιστγάριον, ὁ σκαφίον. Suidas pro eo λιγάριον habet: ὁ σκάφεως, inquit, καὶ σκαφίδιον, τὸ λιγάριον. Sed λιστγάριον refcribendum. Λίστρος forte a λίζω, id eft, *rado*. Sane Euftathio λίζειν, σίδηρον ξύειν: unde λίγδην, ξυστικῶς, fi eidem credimus in Od. a. pag. cIↃIↃcccxxvI. ed. Rom. Λίστρος igitur fic dicetur, quia *terram radit*: unde Columella:

Tu penitus latis eradere vifcera marris,
Ne dubita.

Ubi terram radi jubet *marris* five *ligonibus* latis & quadratis.

Ligo verbum a *lego* venire cenfuit Varro, fi credimus Jul. Scaligero in primum de plantis. Sed metuo ne eum memoria fefellerit. Nam *ligonem*, quia eo fub terram *legitur*, fic vocari fcribit in IV. de L. L. At verbum *ligo* eft a λυγῶ, hoc eft, *ligo*, *vincio*. Υ converfum in *I*, quomodo a φύω eft *fuo*; a φρύγω, *frigo*, &c. Λυγόω vero eft a λύγος, id eft, *vitex*, quia hæc apta πρὸς δεσμοὺς καὶ πλέγματα.

Ligula, & *lingula*, promifcue reperias in veteribus libb. fed pofterius hoc indoctorum Grammaticorum appellationem facit Martialis, lib. XIV. Carm. CIX. Nempe ad originem vocis refpexere, non cogitantes, uti ab *offa* eft *ofella*; a *mamma*, *mamilla*, a *curru curulis*, prima correpta: fic a *lingua* dici potuiffe *ligula*; prout *equitefque patrefque* locutos effe ait Martialis. Quos fequitur Prifcianus pene extremo lib. III. *Lingua*, *lingula*, *& per concifionem ligula*. Variæ autem funt hujus vocabuli notiones. Nam ita dicebatur in calceis *lingua* inftar faftigiatum. Martialis, lib. II. epig. XXIX.

Non extrema fedet lunata lingula planta.

Ubi mirum *lingula* fcribere, qui in Grammaticis damnet alibi. Præterea ita in *tibiis* vocabant, quod γλωττίδας Græci, fimili metaphora, dicunt. Philox. in Gloff. Latino-Græc. *Lingula*, γλωττίς. Græco hoc ita ufus Lucianus in Armonide. Etiam γλώττας dixere: ut Æfchines, qui in Demofthenem falfe fcripfit: Οὐ γὰρ γλῶτταν, ὥσπερ τῶν αὐλῶν, ἐάν τις ἀφέλῃ, λοιπὸν οὐδὲν ἔχει. Cui fiquis lingulam, velut tibiis, eximat, nihil fueris reliqui. Geminam hanc *lingulæ* notionem a *linguæ* fimilitudine fluxiffe, docet nos Feftus, his verbis: *Lingula per diminutionem linguæ dicta*, *alias a fimilitudine linguæ exerta*: *ut in calceis*: *alias inferta*, *id eft*, *infra dentes* (malim legere *intra dentes*) *coërcita*, *ut in tibiis*. Sed quod calceorum *ligulas* a lingua deducit, habet diffentientem veterem Juvenalis interpretem, in fat. V. ubi *ligulas* abfque *N* fcribit, & a *ligando* deducit. *Calcearii*, inquit, *cum feftinant*, *anfas caligarum prætereunt nonnullas*. *Dictæ autem ligulæ a ligando*. Quibus docet Scholiaftes ille, *ligulas* dici a *ligando*, atque effe *anfas calceorum*: eas *anfas* interdum omitti a feftinanti *calceario*: quo fimul indicat *caligas* fuiffe *calcearii* opus; quid mirum, cum fit *calceamentum militare*, ὑπόδημα στρατιωτικὸν, ut Dio interpretatur? Charifius quoque duplicem *lingulæ* notionem ponit, lib. I. *Lingula*, inquit, *cum non a linguendo dicta eft*, *in argento*: *in calceis vero lingula a ligando*. *Sed ufus ligulam fine N frequentat*. De *calceorum ligulis* idem dicit ac Scholiaftes Juvenalis. De *argenteis* vero *lingulis* illud addit, eas non dici a *ligando*. Unde ergo dictas cenfet? Conjicio Charifium fic fcripfiffe: *cum a linguendo dicta eft*; vel potius, *cum a lingua*; *non a linguendo dicta eft*. Quid Charifius vocet *argenteas ligulas*, non ita eft apertum, ob varias adeo ejus vocis notiones. Præter enim *calceamentorum ac tibiarum ligulas* ita vocabatur *inftrumentum cavum & oblongum*: quale eft quo aromatarii educunt unguenta e vafi. Ita accipit Plinius, lib. XXI. cap. XIV. Nomen ex eo eft, quia haberet *figuram linguæ ad palatum retractæ*, *atque ita cavæ*. A qua fimilitudine etiam *ligula* vel *lingula* dicebatur *menfuræ genus*, puta *quarta cyathi pars*: de quo Georgius Agricola, lib. I. de menfuris; & Lucas Pætus, lib. III. de antiquorum liquidis aridifque menfuris. Gloff. Philox. *Lingula*, μυστρίον, γλωττίς. Fannius quoque μύστρον exponit. Etfi vero idem credatur ac *cochleari*, tamen eft cum ab eo diftinguatur. Ut apud Martialem, lib. VIII. cap. XXXIII.

Quid tibi cum phiala, ligulam cum mittere poffis,
Mittere cum poffis vel cochleare mihi?

Adhæc *ligula* eft *gladiolus oblongus in fpeciem linguæ factus*: ut Gellius exponit, lib. X. cap. XXV. ubi & Nævium ita accipere docet in Hefiona: *Sine mihi morem gerere videar*, *haud lingua*, *verum lingula*. Gellioque ea in re prævit Varro extremo pene lib. VI. de L. L. Similitudo quoque *linguæ* nomen in architectura dedit *lingulis vectium*, quæ & *linguæ* dicuntur. Utroque modo loquitur Vitruvius, lib. X. cap. VIII. item *lingulis tubulorum*, quos *lingulatos* idcirco idem Vitruvius dicit, lib. VIII. cap. VII. Imo & *gutturis operculum* διὰ τὸ γλωττοειδὲς fic vocatum videtur. Onomafticon: *Ligula*, ἐπιγλωττίς. A *lingula* five *ligula* forte eft *ligula* apud Sidonium, epift. II. lib. I. five ita vocat *concavum aurium*,

aurium, a *similitudine ligulæ*, id est, *conchæ*: sive potius *imam auriculam*, quam *ligulam*, id est, *laminam*, refert: atque inde & *lamna*, sive *lamina*, vocatur Arnobio, lib. II. & Cælio Aureliano, lib. II. Tard. Pass. cap. II. & XIV. Vide Savaronem ad dictum Sidonii locum.

LIGURRIRE etsi unico *R* scribatur vulgo; tamen *ligurrire*, *R* geminato præfert Manutius: quomodo & in vett. libris se invenisse testatur P. Victorius in Varronis illud lib. III. de R. R. cap. XVI. *Non ut muscæ ligurriunt apes, quod nemo has videt* (*ut illas*) *in carne, aut adipe, aut sanguine*. Charisius, lib. III. *liguria* interpretatur. Sed amplius notat. Nempe *delicatissime undique carpere ac degustare*. Hinc Terentius Eunuch. Act. V. Sc. V. sub persona Parmenonis ita meretrices describit, sane scitissime:

Id vero est, quod ego mihi puto palmarium
Me reperisse, quomodo adolescentulus
Meretricum ingenia & mores possit noscere,
Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ, dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quicquam, neque magis elegans;
Quæ, cum amatore suo cum cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,
Quam inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi;
Quo pacto ex jure hesterno atrum panem vorent.

Ubi *ligurire* est, quod in Adelphis dixit, *Atque unum quod erit bellissimum, carpam*. Quam interpretationem etiam Donatus confirmat. Ex eodem etiam gemino in loco ἔτυμον vocis discere est. Prior est in illud Eunuchi, Act. II. Sc. II. *Patria qui abligurierat bona*. Ubi, inquit, *Abligurierat, suavibus escis consumserat. Nam ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ est ligurire, & λιγυρὸν Græci suave appellant*. Idem in ejusdem comœdiæ Act. V. Sc. IV. *Quæ cum amatore suo, cum cœnant, liguriunt*. *Ligurire ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ, quod secundum Græcos suave intelligitur. Ligurire dicitur, qui eleganter, & more suorum multa fastidia suaviora quæque degustat*. Tamen λιγυρὸν alii de *arguta*, *canora*, ac *stridula* voce dici malunt. Fortasse igitur *liguria* potius est a *lingo*. Vett. sane pro *lingo*, *ligo* dixere, a λείχω. Ita *ligurritor* fit, qui cupediis sic deditus est, ut digitos quoque *lingat*. Sive qui *lingendis* catinis sua absumit. Ut a *scateo*, *scaturio*; sic a *ligo* hoc est, λείχω, fit *ligurio*. Et hoc imprimis placet. Nec inepte tamen deducas *ligurio* a λιχνεύω, id est, *ligurio*: uti λιχνεύω, a λίχνος, quomodo Græce dicitur, qui Latinis *liguritor*: Nempe ἀπὸ τοῦ λείχειν. Similiter *catilla*, a *lingendo catinos*: uti Belgis *een plateelicker*. At a *Liguribus*, *ligurire* esse non potest: qui plane erant agrestes, eoque nomine male audiere. Tullius in Rull. II. ad pop. *Ligures montani, duri, atque agrestes: docuit ager ipse, nihil ferendo, nisi multa cultura & magno labore quæsitum*.

LIGUSTRUM a *legendo* ita dici, Perottus putabat, cum Maro tamen dicat, *cadere ligustra*, sed *legi vaccinia*. Sed eo respexit, quod *ligustra* etiam de *vaccinis* dicatur. Atque hoc in caussa est, cur *ligustra* Maro quidem *alba*, *nivea* item Ovidius: at Columella *nigra* appellet. Sic enim ille in X.

Fer calathis violam, & nigro permista ligustro
Balsama cum casia nectens.

Nimirum *flos ligustri albus*, *bacca* autem *nigra*. Aliis placet *ligustrum* esse *smilacem*, atque ita a *ligando* dici, quia viciniis implicetur ac circumvolvatur. Ita *smilax major*, *album* erit *ligustrum*: *campana* vero *cæruleo-purpurea*, *nigrum ligustrum* vocabatur. E Plinio quidem constat arborem eam quæ in Oriente *Cypros* vocabatur, in Italia *Cyprum* nominatam. Vide eum lib. XII. cap. XXIV. & lib. XXIV. cap. X. Ut omnino non a *legendo* nomen acceperit, sed potius a *ligando*, quia lignum ejus facile flectatur.

LILIUM a Græco λείριον recte deducit Varro, IV. de L. L. & e recentioribus Cælius Calcagninus lib. II. epist. VII. Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto; Adolphus Mekerchus; atque alii, quos nominare tædet in re per se clara. *R* mutatum in *L*, quomodo ab ἅλως est *area*: cujus contrarium in *Sirpe*, quod a σίλφι. Hispani hac in voce Græcos sequuntur, Itali Latinos. Hi enim *lilia*, illi *lirio* dicunt.

LIMA plerisque ita dici videtur a sono, uti & Græcum λίγγω. Sed est a Græco ῥίνη. Gloss. Ῥίνη, *lima*; ῥινίον, *lima*, ῥινητήριον, *lima*. Sæpe ρ in *L*, ac ν abit in *M*. Si tamen id durius videtur, possis deducere a λίζω, quod est *vitro aut ferro rado*: ut Eustathius interpretatur. Vel contractum sit ea *livma*, hoc est, λείωμα, quod a λειόω, uti hoc a λεῖος, *levis*. [unde λείτρον vel λίτρον.] Sane *lima* est *levigare & asperitatem tollere*. Et favet Isidorus, lib. XIX. cap. VII. ubi ejus verba, quæ corruptissima sunt, sic doctissimus Martinius restituit: *Lima dicta, quod leve faciat. Nam lion* (λεῖον) *leve est*. Intelliga autem *leve* priori porrecta, prout aspero opponitur. A *lima* est *limo*. Onomast. *Limo*, ῥινῶ. Hinc *limare cum aliqua caput* apud Plautum: de quo Turnebus, lib. XV. cap. VI. *Limatus*, unde apud Tullium, lib. VII. epist. *Opus est huc limatulo & polituto tuo judicio*. *Oblimare* etiam pro *deterere* ab hoc fabrili est instrumento: ut outavit vetus Horatii interpres, in illud sat. II. lib. I.

Rem patris oblimare, malum est ubicumque.

Alias *oblimare* non a *lima*, sed a *limus* venit: ut in illo Maronis II. G.

Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus
Sit genitali arvo, & sulcos oblimet inertes.

Ubi *oblimare* est *quasi limo obducere*. Quomodo Maro idem dixit:

. . . *Obducta late tenet omnia limo.*

Et sane nihil prohibet, quo minus in Horatii loco similiter accipiatur. Ut *oblimare patris bona* sit *quasi limo obducta corrumpere*.

LIMACES, *cochleæ a limo appellatæ*, ut scribit Festus; item Isidorus, lib. XII. cap. V. Et ante utrumque Varro, in VI. de L. L. qui & docet, inde sic *meretrices* dici. Nam cum citasset illud e Plauti Cistellaria:

Non quasi ut hæ sunt sumptus limaces lividæ.

(sic locum hunc emendat Scaliger,) mox subjicit, *Limax a limo, quod ibi vivit*. Magis tamen placet, *meretrices* sic κατὰ μεταφορὰν dici, quia ut *limaces* oleum arrodant folia, sic hæ amantium bona devorant. Suspicatur Scaliger, posse & nomen impositum videri, quia *caput cum amatoribus limet*: idque eo magis, quia Græci quoque ita accipiant ῥινᾶν. Id vero ex Æliano probare conatur. Sed ῥινᾶν Æliano est, non a ῥινῶ, quod est *limare*; verum a ῥινῶ, quod est *suspensa naso circumducere*; atque, ut Hesychius interpretatur ἐξαπατᾷν, id est, *decipere*. Nempe ab eo quod ῥῖνες sunt *nares*.

LIMBUS, (ut ad IV. Æneid. scribit Servius) est *fascia quæ ambit extremitatem vestium, secundum antiquum ritum*, ut,

Villari chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura.

Aliter *institam* vocari scribit, in II. Æn. at apud Horatium:

Quarum subsuta talos tegit instita veste.

Nonius interpretatur *muliebre vestimentum, quod purpuram in imo habet*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXXIII. *Limbus*, inquit, est, *quem nos ornaturam dicimus*. *Limbus* non occurrit nunc unde verisimilius deducam, quam a λοβὸς, quo τὰ ἄκρα πάντα significari Hesychius & Suidas testantur. [λοβόν· sed vide Salmas. ad H. A.] A *limbo* dicti *limbolarii*; sive, ut ea vox quoque in vett. libris scribitur *limborarii*. Solent enim *L* & *R* confundi: ut *Latiale*, & *Latiare*, & sexcenta hujusmodi. Quod addo ne credas Gollielmo qui in Plautinis suspicatur *limborarius* ex *limbo* & *ora* conflari.

LIMEN juxta Cornelium a Lapide, in Exodi cap. XII. dicitur, *quasi luminis limes*: ut Hebræis ab eadem caussa *limen* est *saph* a ספ, id est, *finire*, quia *lumen ibi finiatur, & umbra incipit*. Nunnesius, in Grammatistice, deducit a Græco βαλὸς, quod est, *limen domus*, nempe, ut β in *M* convertatur. Sed durius attamque hoc etymon. Quare melius, ut

puto,

puto, Festus: *Limus, obliquus, id est, transversus: unde & limina*. Similiter Aggenus Urbicus, & Isidorus: quorum verba referimus in *limes*. At Græce λιμὴν aliud est, nempe *portus*; unde *Limenarcha*, quod Accursius putabat esse ex *limen* & ἀρχός. Sed cum notat, *qui portibus præest*, a λιμὴν, & ἀρχός. Aristoteles, lib. VI. Πολιτ. vocat λιμενοφύλακας. A *limen* est *sublimen*, superius *limen*: quomodo apud Propertium legit Scaliger:

At nullo dominæ teritur sublimine amor qui Restat.

Et apud Ennium idem legit:

Aspice hoc sublimen candens, quem vocant omnes Jovem.

Sed rectum est *sublime*, ut in Oratoriis ostendimus. Interim verum est *sublime* venire a *sublimen*, quia quod *sublime* est, id *super limen* est *elevatum*. Quod *limen* Festus probat in *sublime*. Pro *limen* Romani veteres etiam *limentum* dixere, ut *monumen*, *monumentum*; *documen*, *documentum*, &c. Inde Deus *Limentinus*, qui *limentis* sive *liminibus*, *præest*; ut docet Tertullianus lib. de Corona militis, Scorpiaco adversus Gnosticos, & lib. de Idololatria; item Arnobius, lib. IV. &c.

LIMES, a *limus*, id est, *obliquus*. Hinc *limitanei* milites, qui in *limitibus* regionum agunt stationes. A *limus* quoque est *limen*. Tam de hoc, quam isto, auctor nobis Isidorus, lib. XV. cap. XIV. *Limites*, inquit, *appellati antiquo verbo transversi. Nam transversa omnia antiqui lima dicebant: a quo & limina ostiorum, per quæ foris & intus itur*. Prævivit hac parte ei Festus, his verbis: *Limites in agris, nunc termini, nunc viæ transversæ*. Et ibidem: *Limus obliquus, id est, transversus, unde & limina*. Item Aggenus Urbicus: *Limites*, inquit, *appellati a limo, id est, antiquo verbo, transversi. Nam & limum cinctum, ideo quod purpuram transversam habeat. Item limina ostiorum. Postea & prorsos & transversos limites appellaverunt a limitibus, quod per eos agrorum itinera serventur*. A *limes* est *collimitari*, & *collimitaneus*, & *collimitium*. Quo usus Solinus: *Hoc est collimitium, in quo limes Persicus Scythis jungitur*. Ubi vulgo *colliminium*: quasi de *liminum*, non *limitum* conjunctione agatur.

LIMVS a *levis*, ut scribit Isidorus, lib. XVI. cap I. Intelligit autem *levis*, priori porrecta, qua idem valet ac λεῖος. Nempe quia *limus* reddit loca *lubrica*. Sed potius est a λειμὼν, quo significatur *locus irriguus*, ὁ ὑγρὸς καὶ βοτανώδης τόπος, ἀπὸ τοῦ λείβω λίβω[?] ... γλῶσσα λείβαδον λέγει, ... ut scribit Eustathius in Il. Δ. p. CCLV. [Belg. *leem*, a λίμνη[?]: vide notata ad *Lama*.] Vel erit *limus* a λιμνὰς, quo *locus humidus* ac *pinguis* notatur, teste Hesychio. Vel a λύμα, quod notat *sordes quæ abluuntur*, a λύω, *purgo*. A *limus* est *illimis*, hoc est, *limpidus*. Ab eodem juxta aliquos *sublimus*, quasi *supra limum*. Sed magis placet, esse a *sublimen*, quo significatur *superum limen*: ut in *Limen* dictum. Saltem magis id placet quam ut κατὰ μετάθεσιν sit ex ὑψηλὸς, quod Nunnesio visum. Antiquis vero *limus* etiam adjectivum erat, & significabat *obliquus* vel *transversus*: teste Donato in Eun in III. v. ad illa, *Ego limis adspecto*: & ita Cornelium Severum in Ætna usum censet Scaliger. Sed cum in vulgatis aliter legatur, non immorabimur incertis; nec enim opus, quandoquidem in usu remansit *limis intueri*, quod Maro dixit:

. . . . *Transversa tuentibus hirquis*.

Ab eodem *Limi dii*, *obliquitatum curatores*, ut Arnobius scribit in IV. Imo ab hac *limi* notione dicuntur *limes*, & *limen*; ut scribunt Aggenus Urbicus, Festus, & Isidorus. Etiam *cingulum* hinc dici *limum* idem Aggenus ait. *Limum*, inquit, *cinctum*, *ideo quod purpuram transversam habeat*. Item Servius in Virgilii illud:

Velati limo, & verbena tempora vincti.

Ubi ait, *Caper*, & *Hyginus*, *hoc loco dicunt lectionem esse corruptam. Nam Virgilium ita reliquisse confirmant*; *Velati lino*. *Limus autem est vestis, qua ab umbilico usque ad pedes teguntur pudibunda poparum. Hæc autem vestis in extremo sui purpuram limam, id est, flexuosam habet: unde & nomen accepit; nam limum obliquum dicimus*. Et Isidorus, lib. XIX. cap. XIV. *Hinc*, inquit, *limus vocabulum accepit*, *cingulum*, *quo servi publici cingebantur obliqua purpura*. Verbum quoque *collimo* ex eo est, quod hoc *limis* fiat *oculis*.

*LINGO, a λείχω, ut Varro agnoscit etiamnum lib. V. de L. L. Est vero λείχω ejusdem significationis, unde *digitus index* Græcis λιχανὸς vocatur, quia eum *lingunt*, quorum est explorare ciborum saporem. Nec dubium, quin a λείχειν sit Belgicum *lecken*. Latinum vero *lingo* ex eo fit inserto N, quomodo a θίγω est *tango*, ab ὑω, *volumus*[?], &c. Primigenii naturam retinet *ligurio*, si est a *lingo*; ut a *scateo*, *scaturio*.

†LINGO (& inde derivatum LINGVA) non fit a λείχω, uti volunt: sed utrumque, tam *Lingo* quam λείχω, est ab Hebr. לקק ejusdem significationis, unde fiebat LICCO (quod hodie in usu est apud Italos, quibus *lingere* dicitur *leccare*). Sed re vera Latini, secuti Chaldæorum consuetudinem (qui *Dagesch* resolvunt, præposito N) fecerunt inde LINCO, ac postmodum euphoniæ causa LINGO. At Gr. λείχω longiuscule ab Orientali rad. abest, quia apud eos una consona deperiit. MOZOCHIVS.

LINGVA a *ligando* plerisque dici videtur: sive quia *verba liget* per articulatos sonos: ut ait Isidorus lib. XI. cap. I. sive quod *cibum liget*, ut ex Varronis auctoritate Lactantius tradidit de officio Dei, cap. X. hoc est (ut Perottus interpretatur,) quod *cibos vi sua conglobet*, & *deprimat*, *inque ventrem transmittat*. Sed magis verisimile est *linguam* a *dicendo* nomen accepisse. Nam veteres, ut lib. I. testatur Marius Victorinus, *dinguam* dixere. *D* vero in *L* conversum: quomodo a δάκρυον est *lacryma*, ab Ὀδυσσεὺς, *Ulisses*, &c. Vide *Alacris*, *Olere*, & *Novensiles*. Sed omnium maxime placet cum *lingua* unicum sit *linctus instrumentum*, dici *linguam*, quasi *lingam* a *lingo*. Atque hanc Varronis fuisse mentem, scribit Isidorus, lib. XI. cap. I. A *linguæ* similitudine piscis *lingulaca* nomen accepit, ut Varro innuit, lib. IV. de L. L. Tribuitur & *mulieri garrulæ lingua*. Festus: *Lingulaca*, *genus piscis*, *vel mulier argutatrix*. Sic enim & Canterus, lib. IV. cap. XXVIII. recte legit, pro *argutaria*, vel *garrulatrix*. Nonius: *Lingulaca*, *lo ucuiste*[?], a *procacitate linguæ*. Frutetius paullo aliter lib. I. Verisf. cap. XI. ubi *piscem* ita dici putat a *lingula*, gladioli genere. Turnebus vero a *lingua* alic agnoscit, ac Græce, quia *bovis linguam* referat, βούγλωσσον ait vocari: sed de ὀρθογραφίᾳ diversus abit. Nam lib. XVI. Adverf. cap. III. putat ἀναλογίαν exigere per T; ac similiter *pastinata* per T scribi debere. Ac pene est, ut ei adsentiar Lambinus, Annot. in Plautum. A *lingua* quoque est *linguarium* apud L. Senecam, lib. IV. de beneficiis, cap. XXXVI. *Quod dicere solemus*, *linguarium dabo*. Hoc est, pendam aliquid ob *linguam temere locutam*. Ab eodem *bilinguis*; qui *duas scit linguas*: quomodo *Brutates bilingues* dixit Ennius, teste Festo: nempe quia Osce & Græce scirent. Item *bilingues*, aliter loquentes ore, aliter sentientes corde, quomodo *Tyrios* Maro *bilingues* vocat.

LINO ex *limo* contractum est, uti *litera* ex *linitura*: si Cæsari Scaligero credimus, de caussis L. L. cap. IV. Sed longe verisimilius est *lino* venire ex λειαίνω, quod est, *leve ac lubricum reddo*, uti unguento fit, quod *linitur*. Hesychius: Λειαινοῦ, λεῖον καὶ ὁμαλὸν ποίησον. Unde etiam agnoscimus λειαίνω, sive λειόω esse a λεῖος, hoc est, *levis*, *mollis*, *glaber*, *politus*, *lubricus*.

LINQVO a λείπω, unde ἀπολιμπάνω. Λείπω a λίπω, quod a λίπω. Vertitur π in Q, quomodo a πέντε est *quinque*; a πόσος, *quotus*; a πέτορα, *quatuor*. Quamquam & possis *linquo* deducere ab usitato λίπω. Nam olim fuit *liquo*, unde præteritum *liqui*, ac derivata *reliquus*, *deliquus*, de quibus mox dicam.

Postea

Postea *N* inserto dixere *linquo*, uti & factum in *frango*, quod a *frago*, unde *fregi*, & *fragilis*: in *pango*; unde *pepigi*, & *pagina*; in *tango*, quod a *tago*, unde *tetigi* & *tagax*; in *tundo*, quod a *tudo*, unde *tutudi*, & *tudites*. *Reliquum* dicitur, quod *relictum residuumque est*. Hinc *reliquare*, quod significat non *parare*, sed *relinquere aliquid insolutum*: quomodo hæc vox usurpatur a Paullo, l. Titius. D. de administr. tutor. & Ulpiano, l. rescripto. D. de muner. ac honor. Eodemque modo usurpatur a Scævola *reliquator*, de eo *qui debitum non solvit*: & a Paullo *reliquatio*, de eo *quod rationibus deductis est reliquum*. Gloss. Phil. *Reliquatio*, λοιπογραφία. Quando nempe scribitur, quod reliquum est. Eandem vocem scite transtulit Tertullianus ad id, *quod in ætate residuum est*. Nam lib. de anima, cap. LVI. ait: *Donec reliquatio compleatur ætatis*. Et mox: *nulla erit reliquatio temporum*. *Reliquo* opponitur *deliquum*. Nam quemadmodum, *cui omnia desunt*, huic *nihil* est *reliquum*, ita *cui omnia adsunt*, ei *nihil* est *deliquum*. Plautus, Casina, act. II. sc. II.

Quando nil tibi domi deliquum est.

Hoc est, *deest*. Similiter vero *delinquendi* verbo, unde *deliquum* dicitur, usus est Tubero: *Num delinquit, aut superat aliquid tibi?* Et Cœlius: *Delinquere frumentum, hostes Sardiniam tenere*. Ut autem a *reliquus*, vel *relinquo*, dictæ *reliquiæ*, sic a *deliquus*, vel *delinquo*, dictum *deliquium*, hoc est, ἔκλειψις. Nam melius reddere non possumus, cum *liquo*, uti vidimus, sit a λείπω, hoc est, λείπω, unde ἔκλειψις, ut omnino κατὰ λέξιν *deliquium* sonet. Mire quoque hanc rem confirmat quod Plinius disertim pro *eclipsi deliquium* dicat. Falluntur igitur qui *deliquium* a *liquando* deducunt: quæ sententia magnos olim viros habuit auctores. Varro lib. VI. de L. L. *Deliquium dictum ab eo, quod deliquatur: ut turbida quæ sunt, deliquantur, ut liquida fiant*. *Aurelius scribit, deliquium esse a liquido*. *Claudius ab eliquato* (al. *a deliquato*). *Si quis alterutrum sequi malit, habebit auctorem Cæcilium*, *Per lætitiam liquitur animus*. Hæc Varro. Apud Festum quoque Colvius legendum censet: *Deliquium Solis a delinquendo dictum, quod delinquet in cursu suo*. Sed sive sic scripsit Festus, seu secus, omnino *deliquium* est a *delinquendo*, qua id olim notabat *deficere*, ἐκλείπειν: quomodo usi Tubero & Cœlius locis citatis. Estque ab hac notione quod κατὰ μεταφορὰν *delinquere* dicimus pro *peccare*, *delicta* pro *peccatis*. Nam *peccatum* proprie μὴ ὂν, ut docent Philosophi: unde scite Augustinus dicebat, *mali causam non esse efficientem*, sed *deficientem* tantum: quia nempe *malum* proprie *entis* est *absentia* seu *defectus*. Qui hæc sententia improbatur, eo argumento pugnant, quod si *reliquum*, *deliquum*, *deliquium* a *linquendo* essent, secundam producere deberent. Sed non cogitant hi ea non esse a præterito *reliqui*, & *deliqui*, sed antiquis præsentibus *reliquo* & *deliquo*, de quibus ante dicebamus. Sic sane *fragilis* quoque primam habet correptam, quia a *frago* est, non *frango* vel *fregi*: *tudes* quoque & *tuditare* eandem habent brevem, quia a *tudo* sunt, non a *tundo*: parque in aliis quibusdam ratio est.

LINTER, λυντήρ. Priscianus in v. *Linter quoque, quod apud Græcos masculinum est, ὁ λυντήρ, apud nostros femininum est*. [ἡ λῶα, à πλύνω, λυντήρ, πλυντήρ & πλυντήρ.] Sed quemquam Græcorum eo usum, non memini me legere. Itaque alii malunt deducere a *legendo* vel *lingendo littore*. Vel etiam a λενός, quod inter alia signat *alveum*.

LINUM a Græco λίνον, a quo non aliter differt, quam modulo syllabæ. Nam priorem Græcis corripit, Latinis producit. Sæpe utuntur Græci pro rebus a *lino confectis*. Ut pro *linteis ac velis*. Hesychius: λίνα, ἱστία. Latini pro eo dixere, *Linteum*, inserto T. Nam ut a πέκω, *pecto*, ut quoque *identidem* pro *itemitem* dixere, sic a λίνον, sive *linum*, *linteum*. Item λίνον utuntur Græci pro *eo de quo hamus dependet*. Latini similiter quia e *lino* est, *lineam* vocant: ut Isidorus ait, lib. XIX. cap. XVIII. Ita usus Plautus, Mostell. act. V. sc. I. Nec aliter dixit Seneca:

Sentit tremulos linea pisces.

Nec abludit, quod Jurisconsulti dicunt *linteum margaritarum*. Quæ si simplex, *monolinon*; si duplex, *dilinon*; si triplex, *trilinon*; si quadruplex, *tetralinon* dicebatur. Atque hæc quoque *lineam* a *lino* esse ostendunt. Geminum plane, quod *linea* ponitur pro *filo*, *quo fabri utuntur ad materiam signandam*. Cic. ad Quinct. Fr. *Aliquando perpendiculo & linea discet uti*. Gloss. *Linea*, *funis*. Ita Latinis est *alba linea*, quod in Græcorum proverbio, λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ. Hinc κατὰ μεταφορὰν dicitur de *lineis*, *quas ducunt pictores*. Græci vocant γραμμάς. Unde *lineare*, *lineam ducere*. Ab eo est *lineatura*. Quod in Glossis exponitur χαρακτήρ, περιγραφὴ εἴδους in Onomastico, ὑπογραφή.

LIPPUS forte a λιπος, *pinguedo*, quia *unguento illinatur*. Horat.

Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis.

Vel potius a λιπεῖν, ob *defectum oculorum*. Aut, quod Nunnesio visum, sit *lippio* a λημάω, ut μ transeat in p, quomodo u μαλλον est *pollus*. Aut, quod maxime placet, a λείβω, quia *lippientibus oculi fillent lacrimas*. [λήμη, λήμων, & glama, sunt a λείβω.]

LIQUO censet esse a *lix*, quod veteri lingua significabat *aquam*: ut ostendimus in *Elixum*. Puto autem contractum esse e *liquis*, quomodo *nix* est concisum ex *nivis* vel *ninguis*: quemadmodum suo loco probamus. A *lix* vero, vel *liquis*, est *liquo*, & *liquere*: ab illo est *liquesco*, ut a *labo*, *labasco*, ab hoc *liquesco*, ut a *caleo*, *calesco*. Ab eodem est *liquidus*, ut a *caleo*, *calidus*; & *liquor*; ut a *caleo*, *calor*, & similia. Differunt autem *liquare* & *liquere*, quod illud activum sit, hoc neutrum. Nam, ut *liquent vinum*, quod ante turbidum est, *liquatur*, hoc est, *defecatur* per saccum. Glossæ: *liquatur*, διυλίζεται. Sic usus Columella, lib a *Sacculi intersa metæ similis*, *qualis est*, *quo vinum liquatur*. Itaque *liquens*, quæ sunt jam *defecata*: unde μεταφορικῶς Plautus, Pseudolo: *Quicquid incerti mihi in animo prius*, *aut ambiguum fuit*, *nunc liquet*, *nunc defecatum est*. Suntque contraria *liquare* & *turbare*: quorum utrumque in *liquore* locum habet. Unde Idem, Mostell. act. II. sc. I.

Efficiam, quæ facta hic turbavimus
Profecto ut liqueant omnia, & tranquilla sint.

Item *liqui*, hoc est, *liquescere*, ac diffluere. Maro I. Georg.

. . . . *Canis cum montibus humor*
Liquitur . . . .

Liquidum quoque, ac *turbidum aëra*, opponi, notum est. A *liquare* est *eliquare*, apud Columellam, & Senecam: unde *eliquia* apud Solinum, quæ Græcis διυλισμοί: ab eodem est *colliquare*: unde *colliquiæ* vocamus tum *sulci majores in agris*: tum *tegulæ* in tectis. Priori modo usurpat Columella, lib. II. cap. VIII. *Crebros sulcos aquarios, quos nonnulli elices vocant, faciamus, & omnem humorem in colliquias, atque inde extra segetes derivemus*. Similiter usus Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. & Vitruvius, lib. II. cap. XII. Pro *tegulis tecti* accipi, auctor Festus. Pro eo & *collicias* dicimus, ob affinitatem literarum C & G. Ea res imposuit Festo, in voce *Inlicium*: ubi ejusdem hæc duo originis esse censet: *Inlicium*, inquit, *cum populus ad concionem elicitur*, *id est*, *vocatur*: *unde colliciæ tegulæ*, *per quas in vas defluere potest*.

†LIQUO a חלק *holak* (Ps. LV. 22. חלקו *Holkhu*, *Eliquaverunt præ butyro*) amoto *cheth*. MAROCHIUS.

LIS (ut Varro ait, lib. VI. de L. L.) *dicitur res, quæ in controversia est*. *A jurgio* distinguit ita Nonius Marcellus: *Jurgium*, inquit, *levior res est*. *Siquidem inter benevolos aut propinquos dissensio vel concertatio jurgium dicitur*. *Inter inimicos dissensio lis appellatur*. Quod deinde probat his Ciceronis verbis, e lib. IV. de Rep. *Admiror nec rerum solum*, *sed verborum etiam elegantiam*. *Si jurgant*, inquit, *bene-*

benevolorum concertatio, non *lis*, *inimicorum jurgium dicitur*. Et in sequenti: *Jurgare igitur lex putat inter se, non litigare*. *Lis* dicta creditur a *limes*, quod *prima* inter homines *lites* fuerint de *limitibus*. Sed puto κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum esse ex *elis*: hoc vero esse ex ἔρις. Nam ρ in L abire saepius solet. [ῥὶς dixere etiam pro ἔρις · unde *ῥίνωνες* pro ἐριστικοί, apud Hesych. & sane potest hoc dictum videri a ῥὶς seu ῥὶν · *natum enim in naribus iracundiae sedem locari*. Inde quoque *ira*, & *hirrire*, a *stava canina*, *R nempe*.] Quod nisi simplicissimum ἔτυμον foret, iis accederem, qui censent, vel esse κατὰ συγκοπὴν ex λύσις, hoc est, *solutio*, quia *lis dissolvat amorem*: vel sic vocari, quia in judicio ad praetorem *sisti* soleat. Pro quo etymo est, quod antiquitus *stlites* dicebant: teste Festo, & Glossis vett. in quibus est: *Stlites*, δίκαι, μάχαι. Ita legit Radulphus Fornerius lib. III. rerum quotidianarum cap. III. Sed magis placet emendatio Bonaventurae Vulcanii, corrigentis. *Stlites*, δίκαι, ἀγχεῖαι. In vulgatis est, *Stlites*, δικασπόχαι. A *sistendo* igitur *stlites* dici putant, quomodo ex *stlocus* vel *stlocus* factum est *locus* ad fugiendum sonum confragosum. Ita Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CCXXVIII. edit. Ald. Nicolaus Erythraeus, indice Virgil. voce *Lis*. Radulphus Fornerius, lib. III. Rerum quotid. cap. I. Quibus prora & puppis est locus Festi: *Stlata genus navigii latum magis, quam altum, & a latitudine sic appellatum, sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum, & stlitem pro lite dicebant*. A *lite* est *litigo*, ut a *purus*, *purigo*, unde *purgo*. A *vitio* & *litigo* est *vitilitigo*: quo usus Plinius in praefat. Historiae suae: unde *vitilitigatores*, *quibus studium est lites e litibus serere*: eoque aliena omnia anxie observant, indeque calumniandi ansam captant. Plinius, ibidem: *Ergo securi etiam contra vitilitigatores, quos Cato eleganter ex vitiis & litigatoribus composuit. Quid enim illi aliud quam litigant, aut litem quaerunt?* *Vitio* autem *litigare* dicitur qui vitiose litigat: quomodo, ut ad Varronem de R. R. monet Scaliger, aliquis *vitio pater* vocatur, qui *perperam pater putatur*, unde & *putatitius* vocatur. Ita Ovidius dixit:

Ut vitio factus sit pater ille meo.

Et Martialis:

Huic semper vitio pater fuisti.

†LIS. *Litis* nomen venit ab Heb. הֵלִיץ *helit*, quod a Graecis interpretibus redditur alicubi ἀντιτάσσομαι i. e. *adversarium stare*. Nec est dubitandum, quin locis pluribus id verbum significet non aliud meo judicio, quam litigare. Vide prae ceteris Prov. XIX. 29. XX. I. XXII. 10. XXIX. 8. Adde Ps. I. I. si hunc locum conferas cum ejusdem Psalmi vers. 6. MAZOCHIUS.

LITARE, & *sacrificare*, differunt: hoc generale est; illud locum habet, cum sacrificium est Diis gratum: unde Macrobius, lib. III. cap. v. interpretatur, *facto sacrificio numen placare*. Graeci id dicunt καλλιερεῖν, quia καλὰ ἱερὰ sunt *lata exta*. Ut *optimus* pro *opitumus*, *maximus* pro *magimus*, dixere posteriores, sic *latare*; a *luo*, quod est *solvo*: sic *litare sacra*, ut *sacra persolvere*. Ita Varro Ἱκαρόμενιππος περὶ θυσιῶν. *Habes qui, & cujus rei caussa fecerim hecatomben, in qua ego, ut puto, quoniam est luere solvere, lutavi*. Citat Nonius in *Lutare*. Atque adfert hoc etymon etiam Festus in *Lutare*. Eoque etiam firmatur, quod *luere* etiam dixerint pro *sacrificare*. Ut diximus in *Lupercalia*. Quare non dubito, quin *lito* sit frequentativum a *luo*, & eo sumatur pro *placare*, quia qui solvit, quod debet, is a creditore se molestia liberat. Nec absurde tamen deducas a λιτὴ, quo notentur *preces supplices*. Unde est λιτανεύειν, *supplicare*; & λιτανεία, *litania*. Nam Latinis quoque Ecclesiasticis scriptoribus ea vox est usitata. Vide Isidorum lib. VI. cap. ult. Gloss. Philox. *Litatio*, λιτανεία. Gloss. Cyrilli: *Λιτανεύω*, *lito*, *deprecor*. Λιτὴ, ἡ λιτανεία, *litatio*, *precatio*. Barbaris seculis *letaniam* scripsere, ac derivarunt a *letum*, propterque esse dicebant *precationem pro mortuis*. Sed *supplicationem* notare atque a λιτὴ venire, liquet ex iis, quae diximus. At *liturgia* aliunde est. Nam Graece est λειτουργία, quod ex origine sua generatim notat *munus publicum*: ut Suidas docet. Dicitur enim quasi λειτὸν, seu λαϊτὸν, hoc est, λαοῦ ἔργον, *publicum opus*. Unde λειτουργεῖν, *publicum munus exercere*. Quomodo & Lucas cepit, Act. XIII. ubi vulgatus interpres vertit *Domino ministrare*. Hinc est ἀλειτουργησία, *immunitas a munere publico*, apud Modestinum ff. de excusationibus tutorum, lib. XV.

LITERA ex *lineatura* contractum esse arbitratur Jul. Scaliger, de caussis L. L. IV. Sane Graece similiter γράμμα dicitur ἀπὸ τῆς γραμμῆς. [sic ἀλειπτήριον, γραφεῖον, Hesych.] Verum neque displicet, ut *litera* sit a supino *litum*, unde & *litura* dicitur. Nam qui *literam pingit*, *atramentum charta* inducere atque *illinere* solet. Ac ut a *litum* est *litera*: ita ab *oblitum* est verbum *oblitero*, quod est, *oblinendo deleo*, atque induco. Vel est *litera* a Graeco λιτὸς, hoc est ψιλὸς, *tenuis*, *exilis*, ut exponit Hesychius. Unde & dixere λῖτα, λινᾶ, seu λεπτὰ ὑφάσματα, *lineum*, seu *tenue linteum*. Sane *litera* quid sunt aliud, quam *tenues*, & *exiles ductus*? Haec quidem longe magis placent, quam ut *litera* dicatur quasi *legitera*, quia *legendi iter praebeat*, vel *legendo iteretur*; quod apud Diomedem legas, & Priscianum lib. VIII. Vel ut dicatur a *lituris*, ut apud eundem Priscianum scriptum invenitur. Nam prior ἐτυμολογία dura est, posterior etiam inepta: cum prius aliquid scribatur, quam deleatur, absurdumque sit *literam* ab eo dici, per quod desinit esse *litera*.

†LITERAE a Pelasgis & Tyrrhenis Italia habuit, ut alibi demonstratum. Itaque quae huc pertinent vocabula, ab Oriente sunt. Ac primum LITERA (cujus adhuc etymon ignoratur) videbatur fieri potuisse a Talmudico ליטור *litur* aut *litor*. Sed tamen hoc in Castelli Lexico exponitur *iriser*, ut videatur Latinum esse vocabulum a Talmudicis corruptum. Itaque de LITTERAE etymologia adhuc est cogitandum, an non aliquid commune habeat cum Syriaco לוטריא *Lutrojo*, quod redditur *encomium*, *paean*: sive an non potius sit a rad. לוץ *lut*: cujus derivata ab Hiphil assumunt vocalem I, & quidem cum *interpretandi* notione; quia certe literae signa sunt, & *interpretes* animi sententiae. Hoc ultimum verius est, in quo syllaba LIT cum *interpretandi* significatu reperitur: nam R quod sequitur, ex Tusco Rhotacismo est.)(Atque hic scriptorias voces ita derivato. CALAMUS est a Targumico vocabulo קולמוס *Kolmos*, aut sine puloro vau, & cum *patach*, ut fit *Kalmos* h. e. *calamus scriptorius*. Ac sane praestare antea non audebam, quin hoc fuerit a Graeco κάλαμος. Verum postea comperi, etiam Aethiopicum קלם Ps. XLIV. 2. pro *calamo* usurpari. Ergo & Graecum κάλαμος & Latinum *calamus* de Chaldaeo venit.)(Ad haec verbum ipsum Scrtan haud dubie est quasi *kribo*, a כתב *catab* scil. quod & Hebraice & in Dialectis est *scribere*.)(PITTACII nulla adhuc idonea etymologia allata fuit: quae vox revera est a Chaldaico פִּתְקָא *pitka*; quod saepe in Chaldaea paraphrasi hoc ipsum est, quod nobis *pittacium* dicitur; quam vocem etiam Graeci usurparunt, sed ita ut eam a Latio mea sententia acceperint. Vide Martinium in ea voce.)(Postremo vix alia vox est, quam magis Tuscam & Orientalem putem, quam TAEPOCON. De ea Festus scribit in hunc modum: *Taepocon soliti sunt appellare* Graeci (*) *genus scribendi*

(*) *Id quomodo Graecum sit, expedit in hunc modum Jo: Crojus observat. in N. T. cap. IX. quasi loco τοῦ* TAEPOCON *legendum sit* TOPPOBCHON, *ut sit* τὸ ἐπ᾽ ὄρχον *· quia litteras, instar arborum in viridario, κατὰ στίχον disponuntur a summa pagina ad infimam. Quod mihi non probatur. Graecis* Taepoci *vocabulum fuisse usitatum, Festo id testanti non possum non credere. Sed Graecam fuisse vocem* Taepocon

nec

di deorsum versus, ut nunc *dextrorsum scribimus*. Oedipode hic opus esse fatetur Scaliger. At Tuscum est nomen ex Oriente arcessitum (de quo vide modo inferne adnotata) quod *inversionem* h. e. inversam scripturam significat. Nec assentior Martinio pro *deorsum* corrigenti *retrorsum*, ut sit a dextra in sinistram more Orientalium. Atqui τὸ Deorsum est retinendum. Etenim in Taepoco scriptura deorsum procedebat. Quo id pacto? cum nim. litterae, ona alteri, sibi insistunt. Hoc scribendi genus in veteribus Latinis titulis (maxime in quibus mortuorum sunt sculptae effigies) saepissime visitur. In iis marmoribus medium defunctorum imagines occupant: superne inscriptio est sepulcralis: ac porro deinde in duobus lineis, quae hinc atque inde mortuorum sculptas effigies terminant, saepe legitur in hunc modum.

O		Ossa
H	hoc est	Haec
S		Sita
S		Svnt
Aut hoc alterum		
H		Hoc
M		Monvmentvm
S		Sive
S	hoc est	Sepvlcrvm
E		Est
H		Heredem
N		Non
S		Seqvitvr

Aut tale aliud. Hoc nim. erat Festi Taepocon: quam Latini vocem a Tuscis hauserunt, Tusci vero eamdem in Oriente didicerant. Nam Syri (teste Masio, quem vide in Martinio ad hanc vocem) tale aliquid usurpare consueverant. Mazochius.

Litharcyrvs, λιθάργυρος, voce ex *lapide* & *argento* conflata, quasi sit *arenosum illud ac lapideum*, *quod ab argento in secunda ejus coctura secernitur*. Latini convenientius *spumam argenti* dixere. Sic Plinius vocat, lib. xxxiii. cap. vi. Ac Glossa similiter: λιθάργυρος, *spuma argenti*. Nempe cum metalla excoquuntur, sordesque eorum purgantur, *spuma* ebullit, quae & *flos* vocatur, quia floris instar est, quomodo *florem aeris* dicere pro *spuma aeris*. Ac similiter *nitri florem* Vitruvius, lib. vii. cap. xi. dixit, quod Graecis ἀφρόνιτρον, hoc est, *spuma nitri*. In Glossis etiam λιθάργυρος exponitur σκωρία ἀργύρου. Proprie tamen *scoria* est vitium metalli se in coquendo purgantis: ut *flos* vel *spuma* vitium est jam post cocturam purgata, ac natantis in summo.

Lithostrota, λιθόστρωτα, generatim pavimenta notat *lapidibus strata*, a λίθος, & στρώννυμι. Sed speciatim ea significat, quae (ut Isidorus ait lib. xv. cap. viii.) *parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores*. Ubi late ita *lithostrota* capit, ut *tessellatum opus* comprehendat. Sed proprie *lithostrota* erant e parvis crustulis marmoris diversi coloris: *tessellata* e parvis *tessellis* sive calculis quadratis in varios tinctis colores. Suetonius in Julio, *lithostrota* vocat *sectilia*. Nam ait eum *sectilia ac tessellata pavimenta in expeditionibus circumtulisse*. *Sectilia* ac *tessellata*, etiam Vitruvius separat lib. vii. cap. i. *Lithostrota* sub Sylla coepisse, parvolis crustis, auctor est Plinius lib. xxxvi. cap. xxv. Atque addit, suo etiam aevo extitisse *lithostroton*, quod Praeneste in Fortunae templo fecerat Sylla.

Litvs, quid, & unde sit, docere conatus his verbis Isidorus, lib. xiv. cap. viii. *Litus est terra aqua & mari vicina. Et dictum litus, quia fluctu eliditur* (al. *eluditur*;) *vel quod aqua alluitur* (al. *alliditur*.) *Cic. in Topicis*; *Litus est, quod fluctus allidit*: ubi alii libri, *quod fluctus eludit*. Itaque dubitari possit, sitne litus a *laedo*, an *ludo*, an *luo*. Quartum etiam ex Pierio addit Aldus in orthographia, cum *litus* unico *T* scribendum docet, cum ex antiquis libris ac lapp. tum analogia, quia vel sit a *lido*, sive *laedo*; vel a *lino*. De Isidori loco vide Collectum, παρέργων cap. v. ubi docet Ciceronis verba sic legi debere, *Litus est, qua fluctus alludit*. Sed sive *alludit*, sive *allidit*, a Cicerone scriptum fuit, veram ἐτυμολογίαν hinc extricare non est. Alii, inque his Septimius Florens ad Sophoclis Philoctetem notis, putant *litus* esse ab antiquo *lido*, quod sit *frango*. Onomast. *Lido*, ἀγνύω. Nempe ut Graece est ἀκτὴ ab ἄγνυμαι, id est, *frango*, ita a *lido*, fit *litus*. Sed *lido* an dixerint, non satis liquet. Nam *allido*, *elido*, *collido*, videntur esse a *laedo*. Scio *lido* legi in legibus Bojor. Atque inde dici *Lidunam*, maris salaciam. Sed veteres non sic locuti. Potius ergo crediderim cum *litus* undarum appulsu attenuetur, venire hanc vocem a Graeco λιτὸς, hoc est, *tenuis*: quae sententia est Caesaris Scaligeri, Jacobi Cujacii, Nunnesii, & Coleri. Vel nomen ex eo esse, quia *tellus inculta*, *inarataque*, Graecis dicatur λιτή, ut apud Athenaeum lib. vii. δειπνοσ. ex Alexandro:

> . . . . ἐν αἰθίῳ φαίδοντι,
>
> Ἐς μακάρων νήσους λιτὴ φύει ἄσπορα γυῖα.

Qui locus convenit cum illo Horatii lib. Epod. od. xvi.

> *Petamus arva, divites & insulas,*
>
> *Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis.*

Ita *litus* dicetur, quia sit γαῖα λιτή, hoc est *inarata*, atque adeo aqua (contra quam in solo sit, de quo Alexander & Horatius loquuntur) *ne arari quidem possit*, ut proverbio docemus. Nam quod ad Iarbae illud, iv. Aen.

> . . . . *Cui litus arandum,*
>
> *Cuique loci leges dedimus.* . . .

litus hic laxe accipitur pro *terra mari vicina*, quemadmodum Servius monet.

Litvvs nunc est *genus tubae minoris*, ut ait Charisius in primo, nempe *tuba curva*: nunc est *auguratus insigne*. De quo ita apud Ciceronem legitur, libro i. de divinat. *Romuli lituus, id est, incurvum & leviter a summo inflexum bacillum, quod ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen invenit*. Sed quis credat Ciceronem putasse opus, ut quid lituus esset exponeret? Omnino interpretatio illa e Glossemate in textum irrepsit, ut jam alii observarunt. Interim vere ille, qui Glossam hanc adjecit. Eademque mens Gellii, lib. v. cap. viii. *Posse quaeri animadvertimus, utrum lituus auguralis a tuba, qua lituus appellatur, an tuba a lituo augurum lituus dicta sit. Utrumque enim pari forma, & pariter incurvum est. Sed si, ut quidam putant, tuba a sonitu lituus appellata est ex illo Homerico versu* λίγξε βιός· *necesse est ita accipi, ut tuba auguralis a tubae similitudine lituus vocetur*. Locus Homeri est Il. Δ. Nec repugno de etymo, ut sit a λίγγω, *sono*, *strideo*. Sane Hesychius λίγξαντα interpretatur ἠχήσαντα. Itidem λιγὺς, *stridulus*, *sonorus*. Vel est a λιτὸς, *tenuis*, *acutus*, nempe ob sonum. [vel potius *ob formam*. *Litui enim longi quidem, sed tenues*.] Ennius:

> *Inde loci lituus sonitus effundit acutos.*

Sane hoc malim, quam ut juxta aliquos dicatur a lite, quia bellici certaminis sit index.

†Litvvs non potuit vox Tusca non esse, quippe praecipuum auguralis scientiae instrumentum. In Ciceronis I. De Div. legitur, *ab ejus litui, quo canitur, similitudine nomen invenisse*. Sed bene est, quod id glossema esse, viri docti monuerunt. Gellius, uter lituus alteri nomen dederit ferme in ambiguo relinquit. Sed *litus* vox primario augurale illud bacillum inflexum sine controversia significavit; a cujus similitudine etiam canentium tuba similiter inflexa *lituus* est appellatus. Accedit quod *litui* vox ex Hebraeo & Chaldaeo exposita in augurale bacillum optime convenit. Nam ab Hebr. verbo לוץ *luz* (quod non tantum est *irridere*, *illudere*, verum etiam *eloqui*, δογματίζειν, *interpretari*) fit in Hiphil הליץ

nec Festus dicit, nec quisquam sibi persuaserit. Quid ergo est? Tusca vox est ex Oriente petita. Nam (ut jam alii ante me perviderunt) ex fut. תהפוך tohapoc, i. e. Vertes fit TAEPOCON.

הליץ *helis*, quod certe pluries in sacris paginis *interpretari* significat: sic Gen. XLII. 23. Job. XXXIII. 23 & alibi participium מליץ *melis*, *interpretem* designat. Sic etiam Chaldaice & Rabbinice מליצה *meliza* est *interpretatio*; & Aristotelis opus περὶ ἑρμηνείας vocatur ספר מליצה *sepher melitza* h. e. *liber de interpretatione*. Atqui in his vocabulis syllaba LIT (nam vau in *Jod* vertitur) unice ad radicem pertinet, cum cetera ad formandam vocem extrinsecus adiiciantur. Ex LIT igitur, sicuti paullo superius LITTERAS derivavimus ut *interpretes* animi, ita ex eod. LIT nunc augaralem LITUUM petimus, quo occulta *interpretabantur*. Hoc verum est *Litui* etymon: nam cetera quae afferuntur sunt gerrae germanae. MAZOCHIUS.

LIVIDUS color, idem qui *plumbeus*: Græcis vocatur πέλιος & πελιδνὸς, itaque Nunnesius putabat *lividus* κατὰ μετάθεσιν fieri ex πελιδνὸς. Quod magis placet, quam ut sit a Λίβυς, ut censet Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Nempe dicitur ei *livedus*, quasi *Libycus*, ut ipse ait Exercit. CCCXXV. sect. XV. Puta quia *Afris color lividus*, unde & primæ regionis incolæ μαυροὶ dicti. Similiter *Ægyptii* pro *nigris*. Unde Αἰγυπτιῶσαι, μελάνωσαι, ut ait Hesychius. Gaza *columbam agrestem*, quæ Græcis πελειὰς a *colore nigro* seu *livido*, similiter a *livore*, *Liviam* nuncupavit.

LIXÆ, *qui exercitum sequuntur, quæstus gratia*, teste Festo. Unde dicantur, docere conatus idem Festus his verbis: *Lixæ dicti, quod extra ordinem sint militiæ, eisque liceat quod libuerit. Alii eos a Licha appellatos dicunt, quod & his Herculem sit secutus. Quidam a ligurriendo quæstum*. Sed ex triplici hoc etymo nullum est verum. Tertium tamen proxime ad verum accedit, si sit *lixa* a λίγα, quod est λιγέα vel λιγέως. Id usitate quidem notat *stridulo*, *argute*: sed ponitur etiam pro *suaviter*, *concinne*. Quæ caussa est, cur a λιγυρὸς (quod idem ac λιγὺς,) Donatus non dubitet deducere *liguritor*. At quid aliud *lixæ*, quam *liguritores*? Hoc si etymon non placet, possis deducere vel a *lix* hoc est *aqua*, quod munus eorum esset *aquam ferre militibus* ex Nonio: sed quod ait *aquam* olim dictam *licem*, verum non est. Nec enim *lixa*, sed *lix* vocabatur: ut recte a Varrone proditum est. Vel a *lixando*, sive *elixando*, hoc est *coquendo cibos militibus*. Vide quæ diximus in *Elixus*, & in *Liqua*. Differunt *lixæ* a *calonibus*, quod (uti vetus Horatii interpres scribit ad sat. II. lib. I.) *calones* liberi sint homines, *lixæ* autem servi; sæpe autem junguntur. Ut apud Tacitum, lib. II. Histor. *Calonum numerus amplior procacissimis etiam inter servos lixarum ingeniis*. Et lib. seq. *Simul lixas calonesque tam recentissimis equitum, Bedriacum mittit, copias ceteraque usui allaturos*. Et eodem libro, *Calonum lixarumque amplior numerus, & in libidinem ac sævitiam corruptior*. Orosius lib. V. cap. 2. de exercitu Antiochi Sedetæ: *Centum millia armatorum, ducenta millia amplius calonum atque lixarum immixta scortis & histrionibus*, quam ipsam rem narrans Justinus, lib. XXXVIII. *calones* omittit. *LXX*. inquit, *millia armatorum secuta sunt CCC. millia lixarum: ex quibus coquorum, pistorum, scenicorumque major numerus fuit*. Ubi videmus, coquos & pistores dictos *lixas*: imo & *histriones*: sed ut puto ἀκύρως accenseri. A *lixa* est *lixabundus*, qui *lixæ instar vitam instituit*. Festus: *Lixabundus, iter libere & prolixe faciens*. Isidorus in Glossis: *Lixabundus ambulat, qui voluptatis caussa ambulat*.

LO

LOCUPLES, a *copia locorum*, ut scribit Cornelius Fronto. Nempe ex *locus*, quomodo *agros* imprimis dixere; & *ples*, quod ab antiquo *pleo*, unde *impleo*, *repleo*, *depleo*. Itaque & *locuples* esse potest, qui dives non sit. Ut siquis sit obæratus, sed tamen plus possideat quam debet. Cicero, Catil. II. *Unum genus est eorum, qui magno in ære alieno majores etiam possessiones habent: quorum amore adducti dissolvi nullo modo possunt. Horum hominum species est honestissima; sunt enim locupletes: voluntas vero & caussa impudentissima: Tu agris, tu ædificiis, tu argento, tu familia, tu rebus omnibus ornatus & copiosus sis, & dubites aliquid de possessione detrahere, ac fidem acquirere?* Nec relatu indigna est conjectura Joannis Meursii, qui auctario Philologico *locupletes* dici censet a *loculis* pecuniæ receptaculis. Sane Appuleius, lib. VIII. dixit *pecuniæ locuples*. Sed omnino καταχρηστικῶς. Nam *locuples* esse a *locis*, sive *agris*, ostendunt allata Ciceronis verba. Plinius item, lib. XVIII. cap. III. *Locupletes dicebant loci, hoc est, agri, plenos*. Similiter Isidorus lib. X. Præterea a *loculo* potius esset *loculoples*. Adde quod antiquorum *opes* non in *pecuniæ loculis* sitæ erant, sed *locis*, sive *agris*.

LOCUS, si Nunnesium audimus fuerit a χῶρος, quod idem notat, idque per μετάθεσιν, & ρ in *L* conversa: ut a λείριον, *lilium*. *Locus* ex quorundam mente prius fuit *stlocus*, quasi *stillarus*: de quo abunde in *Lis* diximus. Mallim ego a λέχομαι, si id uspiam legitur: vel potius a λέγομαι, quod est *cubo*, *jaceo*: unde λέχος, *lectus*, *locus ubi cubamus*: item λόχος, quod Homero significat *locum insidiis accommodatum*. Itaque & a λόχος *locum* dici putant Jul. Scaliger, lib. III. de re poët. cap. XC. & Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. χ mutatum in *c*, quomodo ab ὄρκα est *orca*, a σωκὸς, *siccus*, &c. Λόχος putabat Becmanus esse ab Hebræo נכל, quod est *dolose agere*, *insidiari*. Sed magis placet, λόχος esse a λέγομαι, ut a *sedendo*, *insidiæ*. In femina *loci muliebres*, ubi nascendi initia consistunt: ut scribit Varro IV. de L. L. Ita autem dicuntur quod sequior sexus iis a virili discernatur. Nisi malis ea eo esse nomen quia sint λόχος, sive *recessus uteri*: quod censet Cæsar Scaliger in III. Arist. Hist. Animal. sect. XXII. A *locus* est diminutivum *loculus*. Sed συνεκδοχικῶς *loculi* dictum de *pecuniarum forculis*: unde in Glossis: *Loculi*, γλωσσόκομον. Martialis, lib XIV. epigr. XII.

Hos nisi de fulva loculos implere moneta
Non decet: argentum vilia ligna ferant.

Eo autem *loculos*, quam *locos*, dicere maluerunt; quia ad pecunias recondendas, non amplo *locorum* spatio, sed paulo *loci* fere opus est. At quare Nunnesium non audio, cui *loculus* κατὰ μετάθεσιν a χυλὸς, credo ea notione qua ex se gignit πλεκτὸν, hoc est, πλεκτὸν, *plexum*. Etiam *loculos* dixere pro *capulo* sive *feretro*. Pro quo & *locum* dicebant. Unde Servius: *Feretrum, locus ubi mortui feruntur*. Nempe νεκροφόριον signat. A *locus* quoque est verbum *locare*, unde *collocare*, item *elocare*: ut, cum *elocare fundum* dicimus: ubi loci ususfructus conducitur. Item *elocare equum*, ubi de *loco* in *locum* traducendi jus est. A *locando*, *locarium* deducit Varro ibidem: atque addit, sic vocari, *quod datur in stabulo, & taberna, ubi consistant*. Similiter *locar*, ac postea mutata vocali *lucar* dixere, τὸ θεωρικὸν, id est, *pecunia quam pro loco solvunt spectatores*. Falluntur veteres qui a *lucis* deducant ut in *Lucus* diximus. Ut *locar* seu *lucar*, quod *pro loco solvitur in spectaculis*: sic *locarii* qui in iis sedes *locabant*. Martialis in laudibus Hermetis gladiatoris:

Hermes suppositicius sibi ipsi:
Hermes divitiæ locariorum:
Hermes cura laborque ludiorum.

Ubi ut Lipsius de Amphith. cap. XV. monet, *Hermetem locariorum* vocat *divitias*, quia, qui loca assignarent in spectaculis, a servis, & fortasse aliis a plebe, aliquid pretii reciperent. Hinc incertus, sed antiquus auctor in Prologo Plautini Pœnuli:

Servi ne obsideant, liberis ut sit locus,
Vel æs pro capite dent: si id facere non queunt,
Domum abeant.

Neque enim mihi placere potest, quod quidam *pretium* pro *libertate* intelligi putant. A *locus* quoque est *illico*. Nam, ut *illico* dicimus pro *in loco*; ita *illico* pro *in loco*: ut interpretatur Charisius,

cap.

cap. de Adverbio. Lucillius, lib. sat. apud Nonium in Sanium.

Testam sumit homo Samiam, sibique illico telo
Præcidit caulem, testesque una amputat ambo.

Antiqui & *e loco* pro eo dixere. Plautus, Aulul. Sc. *Picos qui*.

Exfodio aulam auri plenam, ex eo, e loco
Video recipere se senem, ille me non videt.

Ita optime hunc locum emendavit Janus Guilielmius, lib. II. Verisim. cap. XIII. Idem Plautus, Asin. act. I. sc. II.

.... *nunc jam ex hoc loco*
Ibo ego ad trapezitas, vestraque ibi nomina
Faxo erunt.

ubi *ex hoc loco* idem est, quod *e vestigio*.

† Locus (rejectis Vossianis) est a לקח *lakah* δέχεσθαι *accipio*. Nam sicuti a verbo *lakah*, rejecta prima littera (quæ in hoc verbo est defectiva) & *Chet* mutato de more in V consonum, fit Cavus; sic retenta prima fit Locus; quorum nominum utrumque natum est corpus sive *locatum* δέξασθαι i. e. *recipere*; sicuti loquitur Petrus de Christo Act. III. 21. *Quem oportet quidem Cælum suscipere* i. e. קחת. Ceterum alias *Cavi* etymologias habes loco suo in voce *Cavus*. Mazocchius.

Locusta, quasi *longa hasta*, si fides Isidoro, lib. XII. cap. ult. *Locusta*, inquit, *quod pedibus sit longis, veluti hasta: unde & eam Græci tam maritimam, quam terrestrem hastago appellant*. Sed Græcis non *hastago* est: verum ἀττέλεβος. Perottus itaque verisimilius, cum conflatum putat ex *locus* & *ustus*: quod *tactu multa urat, morsu vero omnia erodat*. [Ἀττέλαβος, ἄτταλος, ἀττέλεβος, Græcis.]

Lodices a *lotum*, quia subinde eas lavari opus. Isidorus tamen, lib. XIX. cap. XXVI. *ludices* scribit per *V*. atque a *ludis theatricis* nomen habere putat, quod istis juvenes velarent faciem pudoris caussa, cum pedem referrent a meretricibus, quæ post *ludos* exactos in theatro prostabant: ut idem Isidorus refert lib. XVIII. cap. XLII. Etiam Guilielmus Fornerius, lib. I. Selectionum, cap. XXI. auctoritate Isidori conatur probare, *ludices* esse inter *vestes scenicas*. Quo & refert illud Juvenalis:

.... *Modo sub lodice relictis*
Uteris in turba ....

Addit eas Græcis τὰ ποικίλα dici a *colorum varietate*. Quæ omnia, judicio meo, ἄμετρα ἀμφότερα.

Lolium, quasi δόλιον, hoc est, *adulterinum*. Fit enim e corruptis tritici ac hordei seminibus. *D* autem in *L* abit, ut ab Æolico Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*, a δάκρυα, *lacryma*. Vel dicitur ἀπὸ τοῦ λῶσαι ἅλω, hoc est, *segetem perdere*, sive quasi λωὸν ἅλων, hoc est, *seges noxia*. Ita Martinius.

Lolligo, vel *loligo*, *piscis a volando*. Varro, lib. IV. de L. L. *Loligo, quod subvolat, litera commutata, primo volligo*. Sane Plinius, lib. XXXII. scribit ex Trebio Nigro, tanta copia interdum extra aquam volitare, ut navigia demergant. Quod fidem exsuperet, etsi plurimum mutuo se complexæ natant; unde & facile capiuntur. Habet *atrum succum*, quem idcirco, Porphyrio teste, pro *livore hominis atri* posuit Horatius, lib. I. sat. IV.

.... *Hic nigræ succus loliginis, hæc est*
Ærugo mera ....

Et fortasse ab hoc *succo* nomen accepit. Sane ater iste *succus* in sepia vocatur θολός. Hesych. θολὸς μέλαν τῆς σηπίας. Videtur autem *loliginis succo* etiam convenisse id nomen. Hoc si est, *loligo* dicetur quasi *oligo* ab θολός præmisso *L*. quomodo, juxta aliquos, ab *aridus* est *luridus*. Idem piscis *gladiolum* habet, unde a Gallis corrupte vocatur *gangio*. Themistocles eo alludens de Eretriensibus dicebat, eos *loligini* similes esse, μάχαιραν μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχειν. Est vero alia *loligo* major, alia minor; illa Aristotelis τεῦθος, hæc τευθίς vocatur. Τευθὶς tam olim vilis erat, ut in proverbium abjecit. Nam apud Aristophanem in Acarnanibus leges, Ὦ δ᾽ ἴδιον τευθίδος ὀψάριον. Sententia est, *usitam tanta oppressum paupertate, ut vilissima etiam loliginis egeat*. Vide plura apud doctissimum Rondeletium.

Lomentum, *coloris genus*, a *lotum*, ut *fomentum* a *fotum*. Plinius, lib. II. cap. XIII. *Ex cæruleo fit, quod vocatur lomentum; perficitur id lavando terendoque. Est hoc est cæruleo candidius*. Quibus ex verbis caussa originis satis plana est. In Onomastico *lomentum* exponitur ἔρεγμα, id est, *farina fricta*. Puto hac quoque notione esse a *lotu*. Nempe quod *ea ad lavandum uterentur*. Unde & in Glossis *lomentum* transfertur σμῆγμα· *lomentarius*, σμηγματοπώλης.

Longuri, a *linea*, quæ porrecta est. Ita Isidorus, lib. XIX. Vel potius a *longa figura venabuli aut lanceæ*, quam Græci λόγχην vocant. Ita Cæsar Scaliger, Exercit. CIII. Sect. IV. Item Petrus Nunnesius in Grammatistice. A *longus* est *longitrorsus*. Festus: *Longitrorsus sic dicitur, sicut dextrorsus, sinistrorsus*. Ab eodem *longiscere*, hoc est, *in longum crescere*. Ennius XVII. Annal. apud Nonium.

.... *Neque corpora firma*
Longiscunt quicquam ....

Ab eodem *longior pertica* dicitur *longurius*. Cæsar, lib. III. de bello Gallico: *Falces præacutæ insertæ adfixæque longuriis, non absimili forma muralium (al. ruralium) falcium*. Sed convitii loco etiam usurpatur, haud aliter ac *ververram* ac *stipitem* pro eodem dicimus. [sed si *longus* pro *tardo* accipitur, potest duci a λογγάζειν.] Varro, Triphalo, περὶ ἀρρενότητος. *Ante me nescio qui longurio*. Item *longabo* farciminis genus: pro quo aliqui *longano* scribunt. Varro lib. IV. de L. L. *Longabo, quod longius, quam duo illa*. Puta *bilum*, & *apexabo*. Nam de his ante egerat Varro. Gloss. vett. *Longano*, κωλέντερον. hoc est, κῶλον ἔντερον, *intestinum*, quod κῶλον vocatur. Arnobius, lib. VII. contra gentes: *Quid sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longano?* Meminere & Cælius Aurelianus: lib. II. tard. pass. Apicius, lib. IV. cap. II. Vegetius Malomed. lib. I.

Lopas, λεπάς. Nonius Marc. *Lopades, genus conchæ marinæ*. Plautus, Parasito medico:

Addito lopades, echinos, ostreas.

Hesychius: Λεπάδες, τὰ πρὸς ταῖς πέτραις προσκολλώμενα κογχύλια, ὀστρέων ἐλάττω. Videtur id nomen esse vel a λέπος, *cortex*; vel a λέπας, *rupes*, quia *rupibus, instar corticis, adhærent*. Quod & Hesychii verba indicant.

Loquor unde fit, Varro conatur docere, lib. V. de L. L. *Loqui*, inquit, *ab loco dictum: quod qui primo dicitur fari, & vocabula & reliqua verba dicit, ante quam suo quodque loco ea dicere potest; hunc Chrysippus negat loqui, sed ut loqui. Quare ut imago hominis non sit homo, sic in corvis, cornicibus, pueris primitus incipientibus fari, verba non esse verba, quod non loquantur. Igitur is loquitur, qui suo loco quodque verbum sciens ponit*. Hæc Varro. Nota quoque affinitas inter *Q* & *C*. unde & est quod *locuntur* pro *loquuntur* scribatur in Longobardico & Romano codice Maronis, inque aliis libris *oblicum* pro *obliquum* legas: ut Pierius tradit ad Ecl. V. & I. Georg. Ubi etiam tradit hodieque esse Italiæ populos, qui *Q* ignorent. Sed quid clarius est, quam *loqui* esse a λόγος, quod Angelus Caninius, & uterque Scaliger, scripsere? Plurima enim Latini a verbalibus potius, quam a verbis deducunt. Sic a γεῦσις dixere *gustus*; a φατὸς, *fateor*, &c. A *loquor* est *locutuleius* apud Gellium qui Græcis ἀδολέσχης.

Lora quid sit & onde dicatur, docet Varro lib. I. de R. R. cap. LIV. *Quæ calcatæ uvæ erunt, earum scapi cum folliculis subjiciendi sub prelum, ut si quid reliqui habeant musti, exprimatur in eundem lacum. Cum desiit sub prelo fluere, quidam circumcidunt extrema, & rursus premunt, & rursus cum expressum, circumcisitium appellant, ac seorsum, quod expressum est, servant, quod resipit ferrum. Expressi acinorum folliculi in dolia conjiciuntur, eoque aqua additur. Ea vocatur lora, quod lota acina, ac pro vino operariis datur hieme*. De ea sic idem Varro, lib. de vita populi Rom. apud Nonium in *Lora*: *Antiquæ*

mulieres natu bibebant loram. Ubi legendum, *Antiquitus mulieres bibebant loram*; ut emendat Stevvechius ad iv. Arnobii. Vide & de *lora* Columellam, lib. xii. cap. xl. Plinium, lib. xiv. cap. x. Græci τὴν ἐπιγεγραμμένον οἶνον & δευτερίας, vocant. Ut præter alios docent Plinius, loco citato, & Pollux, lib. vi. cap. ii.

Lorica videtur esse ex Græco θώρηξ. Sæpe enim Latini ex obliquis Græcorum faciunt rectos suos, ut non semel ostensum: atque ut, *T* & Δ mutant in *L*: ut Θέτις, *Thetis*, teste Varrone, lib. de re Rust. Item ex δάκρυα, *dautia*, & *lautia*; ex δάκρυμα *dacryma*, & *lacryma*. Veteres tamen a *loris loricam* dici putarunt. Nempe quia, ut ajunt, ex *loris antiquitus fieret*. Isidorus, cum haut alias nosset, quam *ferreas*, putavit sic dici κατ' ἀντίφρασιν. Ita enim ille lib. xviii. *Lorica vocatur eo, quod loris careat; solis enim circulis ferreis contexta est*. Sed verisimilius Varro, lib. iv. de L. L. *Lorica a loris, quod de corio crudo pectoralia faciebant*. Item Servius, in illud xi. Æn.

Cui pellis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit.

Id est, lorica. Nam propria lorica est tegimen de corio, tanquam de loro factum: quo majores in bellis uti consueverant. Ut ab *ægide* differat, diximus in *Ægis*. Fiebant & *loricæ lineæ*: ut constat ex Suetonio in Galba; Plutarcho in Alexandro; Dione, ubi de Caracalla. Etiam *lorica ex cornibus rasis & levigatis plumarum in speciem linteis indumentis innexa* meminit Ammianus lib. xvii. Item Pausanias in Atticis. Fiebant quoque ex *consertis toris*, hoc est, *funiculis e pluribus liciis* sive *filis*: unde & *bilices*, & *trilices*, dicebantur. Vide *Bilix*. Κατὰ μεταφορὰν vero *lorica* vocatur *quævis rei protectio & munimentum*. Unde Curtio *lorica* est *structura fastigiata aquam pluviam dispellens extra perpendiculum velut suggrundis prominentibus*. In *pavimentis* quoque *ruderatis* Vitruvio ita vocatur *corium e marmore tuso cum calce & arena*. Hinc *loricare* apud Varronem & *loricatio* apud Paullum J. C. Vide Budæum Annot. poster. in Pandect. ubi eodem *diloricare*, quod proprie est *loricam aperire*, vel *dissolvere*. Sed ad alia quoque refertur. Ut apud Cic. ii. de Orat. *diloricare tunicam*: apud Appul. l. vi. *vestemque* (Psyches) *plurifariam diloricat*.

Lorum, quasi *laurum*, dicatur, proprieque notet *virgulam e lauro*, si recte Donatus in Adel. Act. ii. Sc. i. in illud Sannionis, *Loris liber?* inquit, *apud veteres laura dicebantur, a lauro triumphorum: sub qua mos erat captivos vinciri, ducique per pompam*. Ubi *sub* præpositione deleta, *quo mos erat vinciri*, legi debet: ut bene censet Nannius, libro ii. Miscell. cap. ix. Sed *lorum* a *lauro* esse Donato vix credo. Nam magistratus quidem *virgis* cædebat: sed *domi cædebantur servi loris*, quæ de coriis fuisse quis dubitat? nam iccirco & *lora* passim pro *habenis* legas, quæ ex *corio* sane erant. Quare potius censeo *lorum* lingua veteri *corium* notasse, unde & *lura* pro *utre coriaceo*; & *luridus*, qui *corii habet colorem*: quemadmodum suo loco probamus. Fuerit autem *lorum*, vel ἀπὸ τοῦ λύειν, id est, *solvere*: quia *de corpore detrahitur*; vel potius Hebræo עור, *pellis*, *corium*, *cutis*. *L* præponitur, ut fortasse ab ὄλιος, *loligo*, &, juxta aliquos, ab ἀρίδος est *laridus*.

Lotium, a *loto*, etsi quantitas sit dispar: sic autem dicatur, eo quod intus humores eo corporis partes *abluantur* per quas meat. Nisi forte magis placet, *lotium* proprie dici *aquam*, *quæ sumitur ad os colluendum*: sed figurate honestatis caussa hac voce appellari *urinam*, quæ & ὕδωρ in lingua vernacula *aqua* dicitur; imo & Latina, si Jos. Scaligerum audimus, qui ad lib. iv. Propertii ita accipi monet in illo Petronii: *Nec fefellit hoc Gitonem. Extra cellam processit, tanquam aquam peteret*. Ubi *aquam petere* interpretatur *urinam exonerare*. Pro eodem Ovidium censet dixisse *sumere aquam*: ut cum lib. iii. Artis ait:

Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
Sumendæ detur cum tibi tempus aquæ.

Sed puto hic rectius accipi in propria significatione, ut respiciatur ad eam meretricum morem, quod *post Venerem aqua sese eluebant*. Nec aliud quam *hujusmodi ablutionem* signat auctor Ityphallicus, cum Lampsacenum illum Deum inducit his versibus viam ad Fontem viatori monstrantem:

Vade per has vites; quarum si carpseris uvas,
Cur aliter sumas, hospes, habebis aquas.

A *lotium* Nonio teste est *lotiolentus*, ut a *lutum*, *lutulentus*. Ac idem notat, quod *commictilis*. Hinc *lotiolente* dixit Titinius, ut idem Nonius docebit.

Lotus, λωτὸς, & *herba* est, & *non unius generis arbor*, & *palustris Ægypti frutex*. Vox vel est Ægyptia, vel si Græcis eam debemus, fortasse erit verbale a λῶ, *volo*, unde λώϊον, *melius*, *optimus*, ut ab *opto*, *optimus*. Nempe ut primo ei sit tributa vox, quæ tantopere expeteretur. Nota res e *Lotophagis* Africæ. Plinius, lib. xiii. cap. xvii. *Præcipua est lotos circa Syrtes atque Nasamonas: tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali advenarum oblivione patriæ*. Ab hac *loto* nomen datum *loto communi*, in Italia provenienti, quæ a *figura* aliter dicitur *faba Græca* vel *Syriaca*; *lotos* vero a *fructus suavitate* nominatur. Vide de ea Plinium, lib. xxiv. cap. ii. Hanc Maro intellexit, ii. Georg.

Nec salici, lotoque nec Idæis cyparissis.

Ubi sic Servius: *Lotos nympha quædam fuit, quam cum amatam Priapus persequeretur, illa Deorum miseratione in arborem conversa est, quæ vulgo faba Syriaca dicitur*. Adi & Isidorum, lib. xvii. cap. vii. aut de Mella. E *loto* tibias fecere, teste Plinio, loco proxime memorato, Festo in *Lotos*, & Polluce, lib. iv. unde eædem λώτινοι dicitur.

L V

Lucar, si veteres audimus, dicitur a *lucis*. Festus: *Lucaris quæ in lucos erat data*. Idem: *Pecunia quæ erogatur in ludos & spectacula, appellatur lucaris, dicta quod e luco capiatur*. Hinc θεατρικὸν ἀργύριον exponitur a Charisio, & Cyrilli Glossis. Vel dicendum, quod nunc est *lucar*, prius dictum esse *locar*, a *locis*, pro quibus illud *locarium* solvebatur a sedentibus. Quæ clarissimi & amicissimi Petri Scriverii sententia est. Vel ut *lucrum*, ita & *lucar*, sit a *luo*, hoc est, *solvo*, quia pro *ludorum* spectaculis persolveretur. Meminere præter alios Liv. lib. iii. & Tertull. de Præcursore Domini. Vide Paulum Leopardum, lib. vii. cap. xvii. Justum Lipsium ad lib. Annal. Taciti; Scaligerum ad Festum in *Lucaris*; Inscriptiones Gruterianas, pag. ccxxxvi. Meursii Glossarium in Γλάρος. Scriverium Animadversionibus in lib. v. Martialis Epigr. xxiv. sive al. xxiii. Joannem Ludovicum de La-Cerda, in Adversariis Sacris, cap. xlviii. §. vi.

Lucaria a *lucis* dicuntur. Festus: *Lucaria festa in luco colebant Romani, qui permagnus inter Salariam & Tiberim fuit: pro eo quod victi a Gallis fugientes in prælio ibi se occultarunt*. Varro tamen, lib. v. de L. L. si vera Scaligeri emendatio, ita dici putabat a *luce*, hoc est, *vita amissa*. Sed absque dubio verius Festus. *Lucarium* meminit Masurius Sabinus apud Macrobium lib. i. Sat. cap. iv.

Lucas *bos* est *elephantus*, teste Varrone, lib. vi. de L. L. & Plinio, lib. viii. cap. vi. Etiam in Glossis veteribus, *Elephantus*, *vacinca*, *barrus*. Ubi recte Lipsius, *bos Luca*, *barrus*. Usus Lucretius, lib. v.

Inde boves Lucas turrito corpore . . . .

Et Seneca, in Hippolyto, act. i. vers. cccl.

Amat insani bellua ponti
Lucæque boves.

Silium quoque, & Ausonium, similiter loqui ostendimus in Oratoriis, lib. iv. cap. vi. Lactantium quoque, & B. Ambrosium, apud Claudianum Mamertum similiter locutos, ostendit V. Clariss. Andreas Scottus, lib. i. Nodor. Ciceronis cap. xviii.

Atque

Atque his adde etiam Marcellinum Comitem. Caussam nominis triplicem adfert Varro, in IV. de L. L. Unam suam, ut sic dicantur a *luce*, quod longe *relucerent* propter inauratos clypeos. Alteram C. Ælii, ut a *Libycis* sit factum *Lucæ*. Tertiam Vergilii, quam solum probo, quod Romani *elephantos primum conspexerint in Lucania* Pyrrhi bello; *bovem* autem vocasse, quod *maximum quadrupedem* quam ipsi haberent vocarent *bovem*. *Lucas* igitur dixere pro *Lucans*, ut *pregnas* pro *pragnans*. *Lucans* autem fecere a *Lucanus*, ut *Picens* dixere pro *Picenus*. Interim aliud est *bos Luca*: alius *bos Lucanus*; uti indicat, quod Lucilius *tauros Lucanos* dicit de *veris tauris*:

Quam neque Lucanis oriundi montibu' tauri,
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Cum vero *bos Lucas* sit *elephantus*, ut vidimus, parum scite Baronius ad an. LVIII. censet mystici aliquid in eo esse, quod Romani sic appellarint *bovem Lucam*: nempe quia *Evangelistæ Lucæ* typice soleat appingi *bos*, ut symbolum sit sacerdotii. Neque enim B. Lucæ *elephantus* appingitur, neque is sacerdotii symbolum. Ut mittam, quod non alia de caussa Romani sic vocarint *elephantum*, quam quia animal id nondum nossent. At ubi notum, *elephantum*, non *bovem*, dixere. Quare B. Lucæ tempore nemo sic vocabat *elephantum* ex vulgo, sed soli poëtæ interdum, ac postea alii quoque, quasi ad eruditionis ostentationem, hunc loquendi modum revocabant.

LVCERES unde dicti non convenit. Festus: *Lucerenses; & Luceres, quæ pars tertia populi Romani est, distributa a Tatio & Romulo, appellati sunt a Lucere Ardeæ rege, qui auxilio fuit Romulo adversus Tatium bellanti*. Sed alii hunc non *Lucerum*, verum Galeritum *Lucumonem* vocant, indeque *Luceres* Junius deducit, teste Varrone, lib. IV. de L. L. Sunt & qui a *luco* asyli derivent. Veterum hæc testimoniis comprobemus in *Tribus*. Vide & quæ fuse de *Luceribus* scribit Scoppa, Collectaneorum cap. XVIII.

LVCRVM, a *luo*, id est, *solvo*, unde & *lustrum*, quod quinto quoque anno vectigalia ac tributa *solverentur* per censores: ut scribit Varro. Ac *lustrum* quidem (ut seorsim hac de re diximus) ea ratione venit a supino *luitum*, qua *flustrum* est a *fluitum*, unde & *flumen*. *Lucrum* vero ea forma a *luitum* fit, qua a *lavatum* est *lavacrum*; ab *involutum*, *involucrum*; a *fultum*, *fulcrum*; a *sepultum*, *sepulcrum*. Varro, lib. IV. de L. L. *Lucrum ob luendo, si amplius ex eo luitur, quam quanti esset captum*. Ea, quam dixi, ἀναλογία facit, ut minus putem verisimile, a *lacu* dici lucrum, proprieque eo notari *lucorum proventum*: ut nempe prima sua acceptione *lucrum* idem fuerit, quod *lucar*; de quo in *Lucus* dicimus. Nec magis placet opinio Nunnesii, qui *lucrum*, ex κέρδος κατὰ μετάθεσιν fieri putabat. A *lucro* est *lucrio*, qui aliter *cercops*, si audimus Verrium, sive Festum, cum scribit: *Cercopa Græci appellant lucrari undique cupientem: quasi κέρδωπα, quem nos quoque lucrionem vocamus*. Sed *cerdonem* quidem ἀπὸ τοῦ κέρδους, id est, *lucro*, sic dici plane putamus (qui enim *lucello* magis inhiant, quam hoc hominum genus!) verum de *cercopis* voce omnino secus est: quippe κέρκωπες dicuntur *homines versuti*, sive a *Cercopibus* fratribus duobus Achemone, & Passalo, hominibus maleficis, quibus id præcepti mater, nomine Semonis dederat, ut caverent, ne in Melampygum inciderent: uti legere est apud Suidam; sive a fallaci *Cercopum* populo, qui ob πανουργίαν in *simias* a Jove est conversus, insulisque Pithecusis nomen dedit: ut Callimachus in insulis scripsit, ac narrat Ovidius, lib. XIV. Met. A *lucro* quoque dicti *Dii Lucrii*. Arnobius lib. IV. *Qui est enim, qui credat esse deos Lucrios, & lucrorum consecutionibus præsidere, cum ex turpibus caussis frequentissime veniant, & aliorum semper ex dispendiis constent*.

LVCTA, ut Isidorus ait lib. XVIII. a *laterum complexu vocatur*. Sed longe recedunt *lucta*, & *latus*. Scaliger, lib. I. de re Poët. cap. XXII. item comm. in Theophr. de plantis, deducit a λύω, quod malim. Nam animorum λύσις sive *dissolutio caussare solet luctum*, & *lucta caussat sæpe corporis λύσιν*. [λύκτα a λύκτισμα.]

LVCVBRO, quasi *lucibro*, ut *luculentus*, quasi *lucilentus* a *luce*, scribit Becmanus in Etymologico, non sequi quantitatem primogenii, unde ἀμφιλύκη venit; sed Græci λύκη, quandoquidem primam corripiant, contra quam fiat in *lucis*. Sed fallitur. Producit enim Martialis lib. IV. epigramm. XC.

Hæc dat nocturnis nox lucubrata Camenis.

A *lucubro* est *lucubrum*, vel potius, ut a *dolare* est *dolabra*; a *terere*, *terebra*; sic a *lucere*, *lucubrum*, quasi *lucebra*. Est autem *lucubrum* (quemadmodum ad Moretum docet Josephus Scaliger) *quicquid ex arida materia erat ad excipiendum ignem*, ut sunt sulfurata, & arborum fungi putres ad ignem arefacti vel insolati.

LVCVMONES qui sint, ne inter veteres quidem convenire videtur. Nam Festus, sive Paullus potius, sic scribit: *Lucumones, quidam homines ob insaniam dicti, quod loca ad quæ venissent, infesta facerent*. Unde clarum est, hoc voluisse Festum, *lucumonem* pro *insano* dici: sed obscurum est quid velit, cum caussam hanc addit, *lucumones* hos vocatos, quod *loca, ad quæ venissent, facerent infesta*. Scaliger, notis in Orphei initia scribit, Festum putare proprie ita vocari *genios qui loca infestant ad quæ veniunt*: quod proprie *Larum* est. Sed nihil apud Festum de *geniis*, sed tantum de *hominibus* legas. Interea verum est, *lucumonem* dici pro *insano*. Nam Ausonius ad Theonem scribit:

Sollito decies si cor purgaveris aceto,
Anticyrasque tuum Samii Lucumonis acumen.

Et apud Sidonium est: *Tempterm Lucumonem nostrum Tanaquil sua*. Sed Servius longe aliam significationem adfert. Nam in illud v. Æn. *Tres equitum numero turmæ*: *Lucumones* exponit Tuscos: & in VIII. Æn. ita scribit: *Tuscia duodecim Lucumones habuit, id est, reges, quibus unus præerat*. Itaque L. Jo. Scoppa, Collectaneorum lib. I. cap. XVIII. Servium erroris accusat, qui *insanum* exponat: etiam caussam appellationis adfert. Nam ait: *lucumonem dici a Syriaco lucu significante senem, sive seniorem, & moni*, quod iis τὸν λόγον notare, etiam B. Hieronymus auctor epist. ad Paullinum. Ego verum esse puto, quod Josephus Scaliger, cum alibi, tum Notis in Orphei initia scripsit, *Lucumones* esse eosdem ac Λυκάονας, planeque Latinum sive Thuscum illud ex Græco hoc factum puto. Λυκάων enim Arcadiæ rex fuit, ac *Arcadia* ab eo aliquando *Lycaonia* nomen habuit. Is autem in *lupum* a Jove commutatus dicitur, ut præter poëtas tradit Pausanias. Constat etiam λυκάονας dici, qui vulgo λυκάνθρωποι. Est vero λυκανθρωπία melancholiæ genus, quo qui laborant, noctu *luporum* instar eunt, & usque dum lucescat, circa mortuorum corpora versantur; ut ex Æginetа & Aëtio constat. Quæ qui consideravit nobiscum, puto non mirabitur, uti Λυκάων apud Græcos, ita *Lucumo* apud Thuscos (qui ex Arcadia in Italiam venere) utramque habuisse notionem, puta ut tum pro rege aut præfecto, tum pro melancholico vel insano sumeretur.

†LVCVMO quamvis nonnumquam apud Livium & alios, ut unius alicujus nomen proprium reperiatur; tamen credendum est Servio, apud quem duobus locis LVCVMO nomen est appellativum regum Etruscorum, ut & apud alios. Id autem nomen vel est per μετάθεσιν a מלך *Melec*, *rex*, factum; vel si te forte μετάθεσις offenderit; erit ab Hebr. לחם *lacham*, *pugnare*, quia Lucumones, & omnes reges Heroicis temporibus, non aliud quam belli duces erant. Solebant autem procerissimum quemque in reges eligere; cujusmodi Turnus a Virgilio describitur, & in Sacra Historia Saul. Atqui ab eadem radice fit apud Arabas nomen לחם *lachamo*, *quod magnum molis virum* significat. Verum quo Festi locum prætermittam?

ram? qui in *Lucumones* ait: *LUCUMONES quidam homines ob insaniam dicti, quod loca, ad quae venissent, infesta facerent*. Ac frustra in his verbis Arcadiae λυκαίους aut λυκανθρώπους vidit Scaliger. Tusci piratica & latrociniis excellebant; nec alio modo temporibus Heroicis pugnabatur, quando *Latronis* honorificum nomen erat. Ex revera לחם *lacham* (unde *Lucumones* dictos affirmavi) ita Hebraeis est belligerandi verbum, ut tamen Syriace sit *insidiari*. Certe in Syro Marci vi. 19. לחם *lecham* non aliud est, quam *insidias struere*, & in Graeco Marci respondet verbo ἐνεῖχεν *insidiabatur*. Ergo apud Etruscos, qui se duces latronibus praebebant, ii ex omnibus *Lucumones* creabantur; nam piratica Tusci excellebant. MAROCHIUS.

LUCUNTRUM (*edulii id genus erat*) ita dixere quasi λευκοῦντα, vel λευκοντῶμα, quia farina, quae *alba* est, adspergeretur: ut monet Jos. Scaliger. Meminit ejus Varro apud Nonium in *Lucuns*.

Ac nulla ambrosia ac nectar, non allia, farda,
Panis, pemma, lucuns, cibu' qui purissimu' multo est.

Item σατυρικῶν, περὶ νόχῳ apud eundem Nonium.

Vinum, pemma, lucuns, nihil adjuvat, ista ministrat.

Indeque *lucunculus*. Afranius Fratriis, apud eundem:

Pistori nau: at cur non scriblitario,
Ut mittas fratris filio lucunculos!

Papinio quoque in 1. Silv. & Appuleio in x. Milesiarum, eampse vocem restituit Turnebus lib. xviii. cap. xix. Legas & apud Tertullianum de Spectaculis.

LUCUS est *sylva sacra*: Graece ἄλσος· quomodo, ut ait Homeri interpres, vocatur πᾶς τόπος εὔδενδρος ὕδωρ ἔχων, καὶ θεῷ ἀφιερωμένος, id est, *omnis locus arboribus consitus aquam habens, dis que sacer*. [a λόχος, quod tenebras & obscuritatem notat, unde λυκόφως· idem quod ἄλογυ, σκιά.] *Lucum* a contrario dictum scribit Quinctilianus, lib. 1. cap. vi. quia umbra opacus parum luceat. Eodem modo Servius, ad 1. Aeneid. *Lucus a non lucendo, & bellum a nulla re bella*; & Cassiodorus, Psalm. cxviii. *Calumnias per antiphrasin, id est, per contrariam locutionem, sicut bellum quod non est bonum, & lucus qui non habet lucem*. Similiter Charisius, lib. iv. & Diomedes lib. ii. uterque cap. de Allegoria. Sed ἀντίφρασις est inane Grammaticorum commentum, ut quoque censet L. Joannes Scoppa, lib. 1. Collect. cap. xvii. Quare melius ii, quos damnat Servius, qui putarunt sic dici, *quod fiat ibi lumina caussa religionis*. Ita dicetur *lucus*, non quod minime, sed *quia maxime luceat religionis caussa*. Isidorus, lib. xiv. cap. viii. utrumque etymon conjungit. *Lucus*, inquit, *est locus densus arboribus septus, soli lucem detrahens*. *Potest & a collucendo crebris luminibus dici, quae ibi propter religionem gentilium cultumque fiebant*. Vel potius *lucus* fit a Graeco λόχος, *insidiae*, aut a λοχμη, quomodo Graecis vocatur *sylva*, quia *insidiantibus sit apta*. Hesychius: Λοχμάδες, αἱ ὕλαι. Verum Scoppa non Latinum, aut Graecum, sed Syriacum putat, a LUCA, id est, *senior*. Proprie enim notare *curiam*, sive *senatorum collegium*. Sylvis autem consecratis id nomen inditum, quia (ut Servii verbis utar) *nonnisi in augurato loco poterat Senatus habere curiam sive concilium*. Plura apud Scoppam hac de re vide. Cui tamen plus hac parte fidei haberem, si de Syra hac voce res extra controversiam foret. Utrum *lucar*, & *lucaria*, hinc veniant, diximus suo loco.

LUDI vocantur *celebritates publicae in cavea, aut circo, religionis caussa factae, & ad populi voluptatem*. Timaeus Siculus in commentariis scripsit, nomen id esse a *Lydis*, qui ex Asia Tyrrheno duce in *Hetruriam* concessere, ibique *ludos* invexere. Romani enim spectacula edituri *ludiones* & *histriones* ab Hetruria vocarunt, *spectaculaque* ab auctoribus, primo *lydos*, post Y in V more suo converso, *ludos* dixere. Varro tamen *ludos* simpliciter dictos putat, quod homines in iis *ludendo* discurrerent. Utramque nominis caussam adfert Tertullianus, lib. de spectaculis, cap. v. Vide quae mox dicemus in *Ludii*. *Ludorum* alii *circenses*, ita dicti, quod in *circo* fierent; alii *scenici*, sive *theatrales*, qui *in scena* sive *theatro* fiebant. *Circenses* erant, *cursus*, *ludi gymnici*, sive *athletici*, *pompa*, *venatio*, *ludus Trojae*, *pugna equestres* & *pedestres*, ac *naumachia*: de quibus Onuphrius Panvinus, & Caesar Bullingerus ex professo scripsere. *Scenici* vero *ludi* erant, *satyrae*, *comoedia*, *tragoedia*, *mimi*, & quaedam antiquiores, ut *Atellanae*. De his vide Caesarem Scaligerum, lib. 1. de re poet. At universe de *ludis* scribit Wolfangus Lazius, lib. x. de Rep. Rom. Sed & quaedam nos de singulis hoc opere suis locis. Vide imprimis *Circenses*.

LUDII, sive *ludiones*, ut e secundo Dionysii Halicarnassensis libro, docet Turnebus, lib. vi. Adversar. cap. xxvi. erant pueri puberes, elegantibus tunicis induti, galea insuper, ense, & parma armati, qui Circensibus & Theatralibus pompis ordine incedere soliti, veluti pompae duces, Saliis similes. Ad horum *saltationem* respicit Plautus, Curcul. act. 1. sc. ii. ait:

Pessuli, heus pessuli, vos saluto lubens,
Fite caussa mea ludii barbari,
Subsilite obsecro.

Meminit & Ovidius, lib. 1. de Arte.

Dumque rudem praebente modum tibicine Tusco,
Ludius aequatam ter pede pulsat humum.

Prudentius περὶ στεφάνων, hymno, qui in Romanum:

Cygnus stuprator peccat inter pulpita.
Saltat Tonantem tauricomem ludius.

Graecis dicuntur ὀρχησταὶ, & χορευταί. Adde quae de his notavit Scaliger ad illud Catulli, carm. xxvii.

Vosque Lydiae lacus undae.

Ludii vero sic quibusdam dicti videntur a *lusu*. Tertullianus, de spectaculis, cap. v. *Sicut & Lupercos ludios appellabant, quod ludendo discurrant*. Sic enim legendum, non *ludos*. Sed magis placet sic a *Lydis* dici. Pro qua sententia faciunt, quae paulo ante dixerat Tertullianus: *Ludorum*, inquit, *origo sic traditur, Lydos ex Asia transvenas in Hetruria consedisse, ut Timaeus refert duce Tyrrheno, qui fratri suo cesserat regni contentione. Igitur in Hetruria inter caeteros ritus superstitionum suarum, spectacula quoque religionis nomine instituunt. Inde Romani arcessitos artifices mutuantur, tempus, enuntiationem, ut ludi a Lydis vocarentur*. Et sane a *Lydis* esse scenicam illam *ludionum saltationem*, auctor etiam est Dionysius, lib. ii. Ἀρχαιολογίας. Nempe *Lydi* optimi ὀρχησταί· unde, ut Hesychius ait, Λυδίζειν, χορεύειν, ἀπὸ τῶν Λυδῶν. Quia autem *ludii* hi *scenici* vel *impuberes erant*, vel saltem *videri debebant*, idcirco qui *grandiusculi* & jam *vesticipes* erant, *pilis evulsis leves ac glabri reddebantur*. Hinc Plautus Aul. act. ii. sc. ix.

. . . . *Tu istum gallum, si sapis,*
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu' st.

Ubi antiquae, quas vidi, editiones, item MSSti Camerarii, & quinque Palatini, quibus usus Gruterus, habent *Lydius* per Y. Imo & in allatis Ovidii & Catulli locis sic libri vett. Quod etymon adductum confirmat. Ut *Pyrrhus*, *Purrhus*: *Syrus*, *Surus*; sic *Lydius*, *Ludius*.

LUDO non a *lusu*, sed *lusus* a *ludendo*. *Ludere* vero est a *Lydis*, qui *ludos invexere in Hetruriam*; unde eos accepere Romani. Vide quae diximus in *Ludi* & *Ludii*. Hic tantum ea persequemur, in quibus inest significatio minime ad *ludos* publicos restricta. A *ludo* est *ludicer*, unde ablativus *ludicri*, teste Prisciano in vii. Est tamen in Onomastico *ludicrus*, ubi exponitur παιγνιώδης. Et probat etiam Perottus. Sed *ludicer* esse dicendum in Animadversionibus Grammaticis ostendimus. Ab eodem *lusorium*, locus *lusibus* destinatus. Lamprid. in Heliogab. *Stravit sibi triclinium in summo lusorio*. A *ludus* est *ludibrium*, ut a *manus manubrium*. *Deludo*, *ludendi finem facio*. Varro, apud Plinium, lib. xxxvi. cap. xxvii. *Lix est focus: inde enim cinis lixivius potius medetur. Ut licet videre gladiatores, cum deluserint*, hoc

hac juvari potione. Ac facile assentio doctissimo Salmasio apud Horatium legenti :

. . . . *Clamo & deluda pesca.*

Ut *deludum* sit *cessata a ludo*. Ab *ad*, & *ludo*, non solum venit *alludere*, sed & *alludiare*. De canibus proprie dicitur, cum *alludunt heris*, a quibus demulcentur. Plautus, Pœn. Act. v. sc. iv.

AD. *Etiam mea in me* (ita vett. codd.) *latrant canes*
AG. *At tu hercle alludias.*

Stich. Act. ii. iii.

. . . . *Alludiabo mulieri.*

A *suavi lusu* est *suaviludius* apud Tertullianum, de Corona militis: *Sed & huic materiæ propter suaviludios nostros Græco quoque stylo satisfecimus.* Item de spectaculis, cap. xx. *Novam proxime defensionem suaviludii cujusdam audivi.*

†Lvdos Etrusci omnium primi in Italiam intulerunt iisque ex sese nomen pepererant. Nam Romani ipsi fatebantur, *ludos* sic appellatos quasi λυδοὺς (ex Lydia enim venisse Tuscos, vulgo creditum fuit) ut idem nomen & gentis esset, & artis ludicrae. Huc facit Appiani locus, quem in Comm. ad titul. Amphith. Camp. pag. 113. adn. 64. exposuimus. Adhaec Tertullianus in de spectaculis cap. 5. *Igitur Etruria inter ceteros ritus superstitionum suarum, spectacula quoque religionis nomine instituunt : inde Romani arcessitos artifices mutuantur, tempus, enuntiationem, ut LVDI a LYDIS vocarentur.* Quae verbo tenus descripsit Isidorus xviii. 16. Vide Dissertat. V. ad Genes. sect. 3. (ubi de Tyrrhenor. origine) plura ibi reperies huc pertinentia. Ceterum verbum Lvdo, quatenus est *irridere*, apposite fiet ab irridendi verbo לוץ, *luz*, tantum muta littera tenui in D mediam versa, unde Lvdo, & inde *illudo*. Mazochivs.

Lvgeo videtur esse vel a λυγρὸς, hoc est, *tristis*, *miserabilis*, *funestus*; vel a λοιγὸς, quod Hesychio est ὄλεθρος, θάνατος, *exitium*, *mors*. Unde apud Lycophronem λοιγαία ἐσθὴς, *lugubris vestis*. Veterum OI in OE vel V longum abire solet: ut *moirus*, *moerus*, *murus*; *poena*, *puna*, *punio*; *Phoinix*, *Poenus*, *Punicus*. Nec multum abit λευγαλέος, quod Hesychio, & Eustathio valet ὀλέθριος, *perniciosus*. [ab ἀλγέω. Nota vocabula ejusdem originis ἄλγος, ἀλέγεινος, ἔλεινος, ἄλγημος, ἀλγυνεῖν.] Apud Festum geminum etymon lego, unum ut sit a λύζω, *singultio*, quod etymon in Grammatistice sua sequitur Nunnesius : alterum a λυπέω, *doleo*, quod magis mihi placet priori. Perottus, quod probare neutiquam possum, a *luo*, quia *luctus* *vitam solvat*. Ingeniosius etiam, quam verius, quibus placet esse a λύχνος, id est, σκοτία, *tenebra*, ut Scholiastæ Homeri ac Suidas interpretantur. Videntur enim in *luctu non accendisse lucernas*. Itaque & *silicernium* (id erat *cœna funebris*) quibusdam dici placuit quasi *silucernium*, hoc est *sine lucerna*, ἀλυχνία. Gloss. vett. *Silicernium*, περίδειπνον· λύχνος γὰρ ἅπτειν ἐν πένθει οὐ θέμις, hoc est, *lucernas in luctu accendere fas non est*. Caussam ejus rei eruit ad Festum Scaliger. Nam factum id putat, διὰ τὸ ἀντίστροφον τῆς γενέσεως καὶ τῆς τελευτῆς. *Natali enim die accendebant lucernas.* Contrarium igitur conveniebat *die mortuali*, ut eum vocant Cato ac Plautus. De *natali die* docet Persius :

. . . . . *Unctaque lucernâ*
Dispositæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Tertull. de idololatria : *At nunc lucent tabernæ, & januæ nostræ. Plures jam Ethnicorum fores, sine lucernis & laureis quam Christianorum.*

†Lvgeo venit ex Hebr. הגה *hogah*, quod est *mœrore afficere*, unde & הגה est *mœror*. Porro littera *He* versa heic reperitur in L, haud secus quam Lavare vocabulum ex הדה *boda* sive *bauda* supra arcessivimus. Ac fortassis haec primitus deflexa fuerant ex Hebraicis Gerundiis לההגות & להגות. Plura enim non ex prima Thematis persona formantur, sed ex eodem Themate deflexo per casus aut tempora, aut praefixas habente serviles litteras. Sive dicemus apud primos Italiae incolas L fuisse unum ex Heemanticis litteris. Sic in Arabicis vocabulis τὸ AL cum ipsa voce apud nos coaluit. Sic ex *Hu-pherat* venit *Euphrates* & εἰς Ἀ᾽ρίμους *Inarime*; & ne ab L discedamus ex *Anxanum* & Itali. ex articulo *Lo* coaluit *Lausiano*, & sexcenta in eumdem modum. ☓ Porro ex hac τῷ Lvgeo originatione ostenditur, Lvgeo peculiare fuisse *præficarum* & mercede conductorum vocabulum, qui cantica comparata ad afficiendos mœrore adstantes (quae ob id dicuntur carmina *lugubria*, orationes *lugubres*) effundebant. Mazochivs.

Lvma in Onomastico exponitur ἄκανθα. Non tamen ἁπλῶς *spina* est, sed *ejus genus*. Festus : *Luma*, *genus herbæ*, *vel potius spinæ genus*. Recte Festus, cum geminam posuisset opinionem, mavult posteriorem. Priorem perperam sequuntur Glossæ Philoxeni, ubi legas : *Luma*, βοτάνη ὁμοία ἰδνόσμῳ ἢ τοῖς ποταμογείτοσι καλοῦσι, ἄλλοι καλαμίνθην. Quæ plane falsa. A *luma* est *lumectum*. Item *lumariæ falces*. Varro, lib. iv. de L. L. *Lumariæ falces, quibus secant lumecta, cum in agris serpunt spinæ, quas quod a terra agricolæ solvunt, id est, luunt, lumecta.* Putat *lumectus* esse nomen a *luo*, hoc est, *solvo*. Sed est a *luma*, quod a λῦμα, hoc est, *noxa*, vel a λύμη, *sordes*, *purgamentum*. Siquidem *luma* agris noxia, qui proinde ab ea expurgandi *falcibus lumariis*.

Lvmbi a *lubidine*, sive *libidine* dicti videntur Isidoro, lib. xi. Originum cap. i. Proque eo facit, quod & Græci ψόας, hoc est, *lumbos* esse dicunt, δι᾽ ὧν αἱ ὀρέξεις αἰσθάνονται. Itaque & *lumbi* dicuntur esse *Veneris sedes*. Persius, sat. i.

. . . . *Cum carmina lumbos*
Intrant, & tremulo scalpuntur ubi intima versu.

Juvenalis.

. . . . *Cum tibia lumbos*
Excitat.

Ac quis ab iis *generandi facultas*, id est, quod *elumbis* ponatur pro *parum virilis & effeminatus*. Nisi potius est ab altera *lumborum* significatione. Neque enim solum accipitur pro *quinque inferioribus spinæ vertebris*, sed & generatim pro *dorso*, quæ pars in oneribus maxime laborat. A *lumbus*, *lumbago*. Festus : *Lumbago vitium & debilitas lumborum.* In Glossis Philoxeni recte ita corrigebat Martinius : *Lumbago*; ἰσχίων ἀσθένεια. *Elumbis*, *evulso lumbo*: ut est apud Festum.

Lvmbricus, *vermis intestinorum*, *dictus quasi lubricus*, *quia labitur* : *vel quod in lumbis sit.* Ita Isidorus, lib. xii. cap. v. Nisi quod apud eum corrupte vulgo *lumbricus* legitur pro *lubricus* : uti est in uno e MSStis meis : item in veteri Dictionario, quod Isidorum exscribere solet. Ceterum Martinius ingeniose *lumbricus* deducit ex eo, quod ex λύματος βρύει, hoc est *e sordibus nascatur*.

Lvna videri posset κατὰ συγκοπὴν factum ex Hebræo לבנה, quomodo Isaiæ xxiv. xxiii. *Luna* vocatur a *candore*. Nam לבן, *albus*, vel κατ᾽ ἀφαίρεσιν fit ex σελήνη, *Luna*, quæ Nunnesii sententia est. Nec absurde deducas a Græco λούω, *purgare*, quandoquidem humores purgat : atque, ut ait Plinius, lib. ii. cap. xlvi. *omnia plenilunio maria purgantur.* [σελήνη & ἑλάνη, *fax*, ab ἕλη· unde σέλας, idem ἑλάνη, ut docet Hesych. unde *Helenæ* nomen.] Sed simplicius, qui Latinam originem dant, ut dicatur *Luna* quasi *Lucina* : ut Varro docet in iv. de L. L. *Luna*, *quod sola noctu lucet. Itaque ea dicta noctiluca in palatio. Nam ibi noctu lucet templum.* Item Cicero, lib. ii. de natura Deorum : *Luna a lucendo nominata. Ea est enim Lucina. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam, sic apud nostros Lucinam in pariendo invocant, quæ eadem Diana.* [Λύνα, λαμπηρά, Hesych.] Atque hinc in nummis Juliæ Piæ (ut ex Goltzii Antiq. Thes. discere est) legitur. Lvna Lvcifera : &, Templvm Dianæ Lvciferæ. Similiter Græcis Σελήνη vocatur a σέλας, quo *lumen* ac *splendor* notatur : unde Selruci nomen quasi σέλας λευκόν, *lux candicans*. A *Luna* dicti *Lunatici* ut

ut a Σελήνη Græcis Σεληνιακοί. Nempe quia melancholia qua laborant, accrescit, & decrescit pro ratione Lunæ. Sæpe autem ad naturalem morbi caussam accedit supernaturalis: nempe diabolicus furor. Itaque legimus, cap. xvii. Matth. eundem dici *Lunaticum* & *dæmoniacum*: quæ alioqui diversa esse constat ex cap. iv. ejusdem Evangelistæ.

†Lvna a לון *lun pernoctare*; quia noctis regina est, sicuti sol diei. Hoc verius quam Vossianae originationes. Mazochius.

Lvo, a λύω, hoc est, *solvo*, tum venit, cum dicimus, *luere æs alienum*, *delicta*, aut *pœnas*. Item cum generatim notat *solvere*: unde *lues* morbus, quia corpora ea *solvuntur*: quod etymon Priscianus posuit in iv. Similiaque sunt *tabes* a *tabeo*; *labes* a *labor*, & alia, quæ non ponam. At cum *luo* lavare significat, est a λούω, quod idem notat. Imo a λούω quoque sive λοέω (unde λόω contractum est) venit latinorum *lavo*, uti suo loco ostendimus. Similiter *diluo* pro *refuto* est a διαλύω, quod est, *dissolvo*. A in δια omittunt Latini, ut διαφέρω, *differo*; διαγινώσκω, *dignosco*. At *diluo* pro *mergere* ac *lavando abstergere*, est a λούω, sive *luo*, pro *lavo* accepto, unde Gellio *dilutus color*, qui velut aqua adhibita minus est intensus. *Dilui* etiam est κατακλυσθῆναι, unde κατακλυσμὸς *diluvium*, nisi *deluvium* malis, quod in vett. Gloss. legas, ut nempe sit a *deluo*, quod apud Varronem Catonemque legas. Pro eo & *diluvies* legas apud Lucretium Horatiumque. Atque ut *diluvies* vel *deluvies*, sic & legas, *interluvies* apud Solinum, cap. xxxv. Ita vocat *fretum interluens*, hoc est, *interfluens* τὸν μεταξὺ πορθμόν. *Circumluvium* locus, quem aqua *circumluit*. Festo *circumluvium ejus prædiorum*. Ita & est in MSto. Similiter a *colluo* est *colluvies*, *sordes simul ablutæ*. Unde apud Festum *colluvialis porcus*, *alio mixto ac colluvie nutritus*. Ejusque geminum, *illuvies*, *sordes needum ablutæ*. Nam, ut Priscianus ait in iv. ut a *sepio*, *sepes*; a *luo*, *lues*; a *struo*, *strues*; a *macero maceies*; a *luxurio luxuries*; sic ab *illuo illuvies*. Idem his verbis Agrætius docet: *Ingluvies est ventris ab ingluviendo: illuvies sordium, a non lavando*. Glossæ vett. *Illuvies*, ἀλουσία. Quare IN hic negat, ut in *illutus*, quod idem ac *illotus*. Plautus, Patruo:

> .... *Nam quæ eluta est, nisi*
> *Perculsa est, meo quidem animo, quasi illuta est.*

Ita vett libb. pro quo vulgati *illauta*. Ab *illutus* quoque est *illutibilis*. Plautus, Menæchmis, Act. i. Sc. ii.

> *Summum me olfactare oportet vestimentum muliebre.*
> *Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.*

Quamquam aliter alii legunt: ut te docebit Taubmannus. Ab *illutus* quoque est *illutibarbus*, quo usus Appuleius, lib. i. Flor. *Vultu ferino trux*, *hispidus*, *illutibarbus*, *spinis & pilis obsitus*. Hinc quoque *malluvia*, & *pelluvia*, de quibus infra. Item *elutia*, quia *eluuntur aqua*. Hac enim immissa sordes abluuntur metalli & verum metallum comparet. Plinius, libro xxxiv. c. xvi. *Invenitur &* (plumbum) *in aurariis metallis, quæ elutia vocant, aqua immissa eluente calculos nigros paullum candore variatos, quibus eadem gravitas, quæ auro.*

Lvperci, & *Lupercalia*, unde sint dicta, ne inter veteres quidem convenit. Si Ovidio credimus in ii. Fastorum locus sub monte Palatino *Lupercal* dicebatur ab *lupa* illa, quæ Romulum aluit. Sic enim scribit:

> *Illa loca nomen fecit, locus ille Lupercal:*
> *Magna dati nutrix præmia lactis habet.*

Indeque etiam Dea *Luperca*, si recte Varro & ex eo Arnobius, lib. iv. *Quod abjectis infantibus pepercit lupa non mitis, Luperca Dea est auctore appellata Varrone*. Item *sacerdotes Luperci*, & sacrum ipsum, quod fiebat xv. Kal. Mart. *Lupercalia*. Varro, lib. iv. de L. L. *Luperci*, *quod Lupercalibus in Lupercali sacra faciunt*. Alii vero *lupercal* & *lupercos*, literarum trajectione factum putant a *luo*, & *capro*, quod *Lupercalibus capro luant*, hoc est, *purgant*: sive *caprum luant*, hoc est, *sacrificent*. Quod etymon una cum superiori commemorat Servius, in viii. Æn. Sed & tertiam ibidem nominis caussam adfert. Audiamus ipsum: *Sub monte Palatino est quædam spelunca, in qua de capro luebatur, id est, sacrificabatur: unde Lupercal dictum nonnulli putant. Alii quod illic lupa Remum & Romulum nutrierit. Alii, quod est verius, locum esse hunc sacratum Pani Deo Arcadiæ, cui etiam mons Lycæus in Arcadia est consecratus. Et dictus Lycæus quod lupos non sinat in oves sævire. Ergo ideo & Evander Deo gentis suæ sacravit locum. & nominavit Lupercal, quod præsidio ipsius numinis lupi a pecudibus arcerentur*. Nos quoque cum Servio putamus hoc sacrum ab Evandro ex Arcadia in Latium esse advectum, ac institutum in honorem *Panis Lycæi*, & ut Græcis a λύκος, λύκαια, ita Latinis a *lupo Lupercalia* esse nominatum. Pro qua sententia est quod *Lupercalibus canem immolent*, qui *lupis natura adversatur*. Item quod *Pan Lycæus* dicatur, quod *lupos a stabulis arceat*. Item quod *Panis imago coleretur nuda*, *ac solam pellis caprinæ amictu tecta*: qua ratione & juvenes Romæ *Lupercalibus* discurrebant: unde illud viii. Æn.

> .... *nudosque Lupercos.*

Luperci aliter vocabantur *crepi*. Festus: *Crepos Romani Lupercos dicebant, a crepitu pellicularum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in Lupercalibus nudos discurrere & pellibus obvias quasque feminas ferire*. Ubi in MSto est *Creppos*.

Lvpinvs adjective a *lupus* dici, satis constat: ut *lupinus adeps* apud Plinium, *galea lupina* apud Propertium. Itaque & cum substantive sumitur pro *leguminis genere*, inde dici putarunt rationemque hanc nominis adferunt; quod *lupinû* quadam natura *terram vorat*. Nam ut Plinius ait, lib. xviii. cap. xiv. *Tellurem adeo amat, ut quamvis fruticoso solo conjectum inter folia veprosque, ad terram tamen radice perveniat*. Sed secus Isidorus, l. xvii. Originum, cap. iv. qui Græcum esse origine docet. Est enim ἀπὸ τῆς λύπης, quo respiciens Maro, i. G. ait:

> .... *Tristisque lupini.*

Nempe quia, ut loco dicto Isidorus ait: *Vultum gustantis amaritudine contristat*. Aqua tamen si macerentur, amarorem exuunt: unde Zeno Citticus rogatus, unde fieret, quod cum natura adeo tetricus esset, vinum si biberet, fieret suavior: sibi hoc cum *lupino* commune esse respondit. Meminere Athenæus libro ii. & Laërtius in Zenone. Cæsar Scaliger, Animadversionibus in Theophrasti Histor. lib. ii. cap. iv. *lupinum* dici ab ἀλυπία, quatenus ea voce significatur *levitas*, ac *concoquendi facilitas*, quomodo ibi conjunxit κοῦφον καὶ ἄλυπον· nempe ut opponantur βαρὺ, *grave stomacho*, & ἄλυπον, *leve*. Sed difficulter persuadet. Potius crediderim κατὰ μετάθεσιν, fieri ab Hebræo פול, hoc est, *faba*. Apud Suidam legas λουπῖνοι pro *leguminis genere*. Quare hinc fortasse nomen *lupino*. Sed contra est. Nam veterum Græcorum nemo eo vocabulo usus est. Quare Græcos a Latinis potius esse mutuatos plus quam verisimile est. Ex *lupino macerato* fiebant *nummi*, quorum in Comœdiis usus erat. Plautus Pœn. Act. iii. Sc. ii.

> Ad. *Hic trecentos numeratos habet.*
> Ad. *Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles:*
> *Ut sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.*
> Ad. *Agite, inspicite, aurum est.* Col. *Profecto spectatores Comicum.*
> *Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boves.*
> *Verum ad hanc rem agendam Philippeum est.*

Hinc Horat. lib. i. Epist. vii.

> *Nec tamen ignorat, quid distent æra lupinis.*

Ubi, ut Turnebus a Mureto edoctus, scripsit l. i. Advers. cap. xv. per *æra* intelliguntur *nummi æris*; per *lupinos*, *nummi Comici ex lupinis confecti*. Ut omnino fallantur, qui corrigunt:

Quid

. . . . *Quid distent erva lupinis.*

LVPVS, a λύκος, quod idem. *K* in *P* mutatur, quomodo a σκυλάω est *spolio*. Etiam *piscis* est nomen, ita dicti a voracitate: unde & Græcia dicitur λάβραξ, a λαβρὸς, quod est *vorax*, quasi λύκος βορός. Lato enim est oris rictu, & repente cum impetu in escam irruit: eoque facile capitur. Vulgo cum *lucio* confundunt: qua de re doctissimum Rondeletium vide. *Lupus* quoque est *frenum asperrimum*; ut apud Ovidium, Tristium libro IV. Eleg. V. de equo:

Et placido duros accipit ore lupos.

Græcorum id factum imitatione, quibus itidem dicitur λύκος τὸ ἐν τοῖς χαλινοῖς σιδήριον, teste Hesychio. Sæpius vero *lupatum*, vel ut Solinus loquitur, *lupatus* dicitur. Maro III. Georg.

. . . . *Et duris parere lupatis.*

Ubi sic Servius: *Lupatis frenis asperrimis. Dicta autem lupata a luporum dentibus, qui inæquales sunt; unde etiam eorum morsus vehementer obest.* Quæ & Isidorus exscripsit, lib. XX. c. XVI. Etiam meretrices *lupæ* dicuntur, quia *luporum instar sunt rapaces*: ut Isidorus ait lib. X. Gloss. Philox. *Lupa*, ἑταίρα καὶ λύκαινα. Atque inde *lupanar*. Nempe, ut Priscianus ait in IV. ut a *lacus*, *lacunar*; a *laqueus*, *laquear*; a *cæsus* (in quo tamen fallitur) *Cæsar*. Ex vocis *lupæ* ὁμωνυμίᾳ, ut Livius quoque testatur, occasionem præbuit fabulæ de Romulo & Remo, quibus, cum in litore essent expositi, *lupa* admovisse ubera dicitur. Nam *lupa* ea, non *quadrupes*, sed *meretrix* fuit, quæ infantes expositos sustulit, atque aluit. Quippe olim meretrices prope litus cellas sibi solent collocare: eaque res occasionem & alteri præbuit fabulæ de *Sirenibus*, quæ *in acta Siculi maris merebant*. Ac fortassis *aquariis*, & *aquarioli*, inde etiam dicti, qui ad aquas meretricum gratia versarentur: de quo in *Aquariis* plura diximus. A Græco λύκος, *Lupercal* dicebatur locus sub monte Palatino, si Ovidio credimus II. Fast. Maroni est *Lycisca*, a *canis forma*, *ac similitudine*: vel quia *a cane lupoque natus*. Nam coit canis cum lupo, uti & cum vulpe atque hyæna. Servius, ad Ecl. III. *Lyciscæ sunt, ut etiam Plinius dicit, canes nati ex lupis & canibus, cum inter se forte miscentur.*

LVRCARE, ut inquit Nonius, *est cum aviditate cibum sumere*. Itaque puto esse a λαῦρος, quod idem ac λάβρος, hoc est, *avidus*, *vorax*. Dicitur enim quasi λίαν βορός. Saltem hæc conjectura magis placet, quam illa Philelphi in epistola ad Perleonem edita a Goldasto in centuria epistolarum Philologicarum: ubi censet esse a λαρινὸς, quod est *cophini genus*, ut ex Hesychio & Suida constat. Quod si conjectura nostra non placet, proximum est, ut dicamus esse a *lura*, ut *lurco* dicatur quasi *lurico*; *lurcari*, quasi *luricari*: quod visum Julio Scaligero de causis L. L. cap. XXII. Idque præeunte Festo, his verbis: *Lura os culei, vel etiam utris: unde lurcones, capacis gulæ homines, & bonorum suorum consumtores.* Ita *lurcare sit cibum ἀθρόως ac confertim ingerere in os tanquam in utrem*, quam *luram*, sive *loram*, etiam Ausonius vocat, ut Josephus Scaliger observat. Ac Lucilium similiter usum apud Ciceronem in IV. Tuscul. Quæstionum, jamdiu est, quod Turnebus & Franciscus Fabricius monuerunt. Lucilii versus sunt isti:

Occidam illum equidem, & vincam; si id quæritis, inquit.

Verum illud credo fore. In os prius accipiam ipso,
Quam gladium in stomacho lurâ ac pulmonibus sisto.

Dicitur *lura* eo, quod sit ex corio, quod *lorum* vel *lorum* dicitur, unde & *lorica* nomen accepit, quæ ex *loro*, hoc est, *crudo corio*, fiebat, Varrone teste. A *luræ* sive *lori colore*, dictus *luror*, apud Lucretium, in IV. imo & Catullum de nuptiis Thetidis & Pelei:

. . . . *Luteo expalluit auri.*

Ubi alii *fulgore*. Inde *luridus*, hoc est, *supra modum pallidus*, ut Festus exponit. Quomodo *luridas mappas* dixit Papinius, IV. Sylv. Gloss. Latino-Græcæ: *Luridus*, ὠχρὸς, πελιὸς, ἰσχναίμων. De etymo aliato favet Isidorus, in X. *Luridus, quod sit pallidus, a loro dictus, quod hujusmodi habeat colorem.* Ut ab *expleo*, *explenο*; a *nato*, *natino*; a *nego*, *negumo*; a *pago*, *pagino*: sic a *lurcor*, *lurcinor*: unde *collurcinatio* apud Appuleium.

LVSCINIA quod *lugens canat*. *Luget autem, quod in avem sit conversa*, ut notum ex fabula de Tereo, Progne & Philomela. Martial. in apophoretis, Carm. LXXV.

Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur avis.

Nam φιλόμηλα est *luscinia*, sic dicta quasi φιλοῦσα τὸ μέλος. Eam vero, quam dixi, *lusciniæ* originationem ponit Varro, IV. de L. L. *Luscinia, quod luctuose canere existimatur, atque esse ex Attica Progne in luctu facta avis.* Quidam tamen libri pro *luscinia* habent *lusciola*, unde Erythræus, in indice Virgiliano (in voce *philomela*,) *lusciniola* legendum putat. Altera ἐτυμολογία est Isidori, qui sic scribit, lib. XII. cap. VII. *Luscinia avis inde nomen sumsit, quod cantu suo significare solet diei surgentis exortum, quasi lucinia.* [quasi *luci cinia quia sub lucem, id est, auroram canit.*] Confirmat hanc rem ibidem Isidorus illo Ciceronis in Prognosticis:

Et matutinos exercet acredula cantus.

Nam *acredula*, ut ait, eadem quæ *luscinia*. Sed valde fallitur Isidorus. Nam apud Aratum, quem Cicero transtulit, est ὀλολυγὼν, quæ avis dicta ab ὀλολύζω, quod est, *ululare*: Unde Festus Avienus pro *acredula ululam* vertit. Posses & *strigem* transferre, si recte in Lexico veteri scriptum: *Strix*, ὀλολυγὼν, & τρυγών. Ubi quod ὀλολυγὼν, & τρυγὼν, conjunguntur, minus mirandum, quando & Theoni, Arati interpreti, ὀλολυγὼν est avis τρίζουσα τὸ προσφθέγμα. In originatione vero respexit Isidorus hæc verba Ambrosii, lib. V. Hexaëmeron, cap. XII. *Utinam saltem luscinia canat, quæ dormientem de somno excitet. Ea enim avis excitare solet diei surgentis exortum, & effusiorem diluculo deferre lætitiam.* Etsi autem hanc ἐτυμολογίαν præferam isti Varronis: tamen magis verisimile fit, sic dici a *lucis*, quod *in iis canat*. Videtur eo respexisse Martialis, lib. I. epig. LIV.

. . . . *Multisida fervet sacer Atthide lucus.*

Nam per *Atthidem* intelligit *lusciniam*, quæ prius *puella Attica*, posteaque in avem conversa fuit: ut ex superiori Varronis loco cognoscimus. Item ex eo, quod Philochari fabula, quæ de *Philomela* erat, *Atthis* inscribebatur. Idem quoque confirmat, tum vox *multisona*, tum *lucus*: quando *luscinia* in *lucis canit*: uti *hirundo* in *tectis*. *Puella Atthidi*, de qua dictum, Varro, ut vidimus, ait nomen fuisse *Progne*. Sed receptior sententia est, ut *Progne* quidem in *hirundinem*, *Philomela* autem in *lusciniam* fit versa. Indeque passim poëtæ *philomelam* usurpant pro *luscinia*. Nec desunt, qui credant *philomelam* dici, quia φιλεῖ μέλος, hoc est *amat cantum*. Sed obstat, quod penultima corripiatur. Ergo ut *Progne*, ita & *Philomela*, videtur prius fuisse nomen muliebre. Forte quia φιλεῖ μῆλα, hoc est, *amat oves*, vel *mala*. Dicitur *luscinia* quoque *aëdon*: quomodo Petronio vocatur in Satyrico; & Senecæ, in Octavia, Act. V. Est Græcum ἀηδὼν ab ἀείδω. Ei Æolice conversum in H. Ad etymologiam hanc respexisse videtur Hesiodus in Ἔργοις, ubi accipiter ad aëdonem ait:

Τῇ δ' εἶς ᾗ σ' ἂν ἐγώ περ ἄγω καὶ ἀοιδὸν ἐοῦσαν,

Hoc est, *vadis qua mihi lubeat te ducere, quamvis canoram existentem*. Falluntur, qui sic dici putant ab ἀεὶ & ᾄδω, cui originationi firmandæ adferunt ἀπρεπῶς illud Plauti initio Bacchidum:

Pol ego quoque metuo, lusciniola ne defuat cantio.

At longe etiam ineptius, qui ut *lusciniam a luctu* deducebat Varro, sic ἀηδόνα dici putant ab ἀηδία, hoc est, *tædium*, *fastidium*, *molestia*; quia omnem molestiam capit ex eo, quod quæ regis Atheniensium filia fuit, in avem sit conversa.

LUSCUS non est idem, qui *strabo*, uti vulgus eo utitur, sed *coclitem*, sive *unoculum* significat: ut scribit Isidorus, lib. II. [videtur ex μύωψ, μύωπος.] Itaque apud Plautum, Curcul. Act. IV. Sc. II. Lyco Curculionem vocat *luscum*, quem idem, Act. III. Sc. I. *unoculum* appellarat, deque *coclitum* prosapia esse dixerat. Juvenalis item, sat. X. Hannibalem vocat *luscum* ducem, qui alterum oculum perdiderat, ut ex historiis notum, & ibidem monet vetus scholiastes. Dicitur *luscus* a *luce*: teste Isidoro. A *luce* est *lucus*, quomodo ab eo dicimus *Lucius*, *Lucina*, *Lucifer*: sed, ut veteres pro *dumus* dixere *dusmus*; pro *cena cesna*; pro *cano casno*: sic etiam pro *lucus* dixere *luscus*: quod in usu remansit, ut differret ab *luco*, nemore Diis sacrato. Ab eodem est *luscinus*. Uti *Luscus* Anniorum; ita *Luscinus* Fabriciorum fuit: quemadmodum ex lapidibus Capitolinis videre est. Hinc Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Qui altero lumine orbi nascerentur, Coclites vocabantur: qui parvis utrisque Ocella: Luscini, injuria cognomen habuere.* Ubi *luscinos* a *coclitibus* distingui videmus, ut omnino diversi sint a *luscis*. Nempe iidem qui *luscitiosi*, vel *lusciniosi*. Hos περιφράζει nobis Plinius, lib. III. cap. XXXVII. *Multorum visus fulgore solis constat, nubilo die non cernentium, nec post occasus. Alii interdiu hebetiores, noctu praeter caeteros cernunt.* Sed cum geminum hic vitium describat, dubitarunt jam olim, utri sint *luscitiosi*. Priores signari putabant Varro, & qui Varronem sequitur, Nonius Marcellus, cujus haec verba: *Luscitiosi, qui ad lucernam non vident, & μύωπες vocantur a Graecis.* Varro disciplinarum lib. VIII. *Vesperi non videre, quos appellant luscitiosos.* Idem, Andabatis: *Aedepol idem caecus, non luscitiosus est.* Similiter Ulpianus, L. X. §. de myope. D. de aedilitio edicto: *Luscitionem esse eam quidam putant, ubi homo lumine adhibito nihil videt.* Ubi non de nihilo est, quod dicit, quosdam ita putare. Nam alia aliorum sententia: Nam putant, ita vocari quos posterius Plinius describebat. Uti Festus: *Luscitio*, inquit, *vitium oculorum, quod clarius vesperi quam meridie cernit.* Et Fulgentius Planciades: *Luscitiosos dici voluerunt, interdiu parum videntes, quos Graeci μύωπας vocant.* Et favet illis Seneca, pene initio lib. III. de Beneficiis: *Luscitiosi oculi sunt, qui lucem reformidant; caeci, qui non vident.* Vide quae etiam de hoc in *Myops* dicemus. Caeterum pro *luscitioso* etiam *nuscitiosus* dixere, *L* in *N* converso, quomodo a *Λύμφα* est *Nympha*. Festus: *Nuscitiosum Atteius Philologus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret: ac P. Opilius Aurelius Nuscitiones esse caecitudines nocturnas. Aelius Stilo, qui plus videret vesperi quam meridie, nec cognosceret, nisi quod usque ad oculos admovisset.* Unde videmus, ut Varro & Nonius Opilium Aurelium sint secuti: Festus autem Aelium Stilonem. Similiter nec apud Graecos satis constat, utrum νυκτάλωπες sint, *qui plus*, an *qui minus aliis, cum tenebrescit, vident*. Vide *Myops*.

LUSTRA de voce sic Festus Pompeius: *Lustra significant lamas lutosas, quae sunt in sylvis aprorum cubilia, a qua similitudine ii, qui in locis abditis & sordidis ventri & desidiae operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Et cum ejusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale; nunc populi lustrationem.* [Sic quoque seculum utramque habet significationem.] Haec Festus, quae deinceps plenius exponemus. *Lustrum* olim vel pronunciabatur per *V* tenue, quod sonat ut Graecum *Υ*, vel per *V* crassum, quasi per diphthongum ΟΥ. de cujus pronunciationis diversitate videri potest Justus Lipsius, lib. de pronunciatione L. L. Si per *V* tenue pronunciaretur, vel proprie sumebatur, vel κατὰ μεταφοράν. Proprie signabat *ferarum in sylvis cubilia*, idque a *luto*, quia apri & sues in locis fere lutosis sua habeant spelaea. Κατὰ μεταφορὰν vero dicitur de *popinis*, & *lupanaribus*: cujus ratio manifesta est. Fallitur Servius, cum ad illud I. Aen.

. . . . *Dum montibus umbrae*
Lustrabunt convexa poli . . . .

In hunc modum scribit: *Lustrabunt, inumbrabunt; unde lustra & ferarum cubilia, & lupanaria per contrarium dicimus, quia parum illustrantur.* A posteriori significatione est *lustrari*, quod notat *luxuriose vivere, suaque bona abligurire & decoquere*. Itaque conjungit utrumque vocabulum Lucilius:

Quem sumtum facis in lustris circa oppida lustrans?

Similiterque usus Plautus, Pseudolo, Act. IV. Sc. VII.

Luxuriantur, lustrantur, comedunt, quod
Habent . . . .

Et Casina, Act. II. Sc. III.

Ubi fuisti? ubi lustratus? ubi bibisti?

Ubi Nonius *lustratus* male explicat *luxuriosus*. A *lustrare* est *lustro*, *lustronis*. Catullus.

. . . . *Tamen ipse est maximus lustro*.

Item *lustramentum* apud Jurisconsultum, hoc est, ἀσέλγεια, ἀφροδισιασμός. Hactenus de *lustri* voce per *V* tenue prolata: nunc videamus de eadem, quando sonuit quasi scriberetur *loustrum*. Hoc pacto elata, duplicem quoque significationem habuit. Nam, ut indicat Festus, tum significat, quod Graeci vocant *Olympiada*, tum *populi lustrationem* sive *expiationem*, quae censu peracto suovetaurilibus fieri solet. De priori significatione sic Varro, lib. V. de L. L. *Lustrum nominatum tempus quinquennale a luendo, hoc est, solvendo, quod quinto quoque anno vectigalia & ultro tributa per censores persolvebantur.* Quo loco, quod *lustrum quinquennale spatium* vocat, viri docti sic capere jubent, ut quadriennio exacto, quinto quoque anno ineunte *lustrum peractum* intelligatur. Atque ita Festi quoque locum accipi volunt, quia *lustrum*, ut ajunt, veteribus tantum notavit *quadriennii tempus*. Qua de re vide Scaligerum ad Ausonium, lib. II. cap. XXIII. Cujacium lib. II. Cod. de lustrali auro; Claudium Verderium, initio censionis suae in omnes auctores. Verum Savaro, ut de antiquis assentit, ita negat de posterioribus, quando semper pro *quinquennio* utitur Sidonius. Vide eum ad librum IX. Sidonii epist. XVI. In hac opinionum varietate, placet maxime, quod scribit Josephus Scaliger, lib. I. & III. canonum Isagogicorum, quos una cum Animadversionibus Eusebianis edidit. Docet is *periodum* omnem a Latinis dici *lustrum*, atque ita *lustrum Romanum* vocari *quinquennium absolutum* (quo de veterum loca aliquot congessit Josephus Castalio, Variarum lectionum cap. XIX.) *lustrum Julianum*, *quadriennii tempus*, cujus annus ultimus sit dierum CCLXVI. sine dierum reliquatione: unde Ovidius:

. . . . *In lustrum accedere debet*,
Quae consummatur partibus una dies.

Hoc est, τῇ τετραετηρίδι προσγίνεται ἡμέρα ἐκ τῶν μορίων συγκεφαλαιουμένη. Item *lustrum* Solis apud Manilium pro anno solari. Sed proprie *lustrum* esse *quinquennium absolutum* a *luo*, id est, *solvo*, quia exitu quinquennii, antequam censores abirent magistratu, mancipes & redemptores Pop. Rom. vectigalia censoribus luebant. Atque ea vera Varroniani loci sententia est. Quod ad alteram *lustri* significationem, de ea praeter Festum, testis nobis locuples Dionysius Halicarnass. lib. IV. Quippe refert is, Servium Tullium, perfecto censu, omnibusque, quae ad eum pertinent, constitutis, jussisse, ut cives omnes in campo Martio adessent armati, iisque in ordinem digestis, taurum, arietem, & hircum ter circum exercitum jussisse circumagi; deinde Marti campi praesidi immolasse, atque ita populum expiasse. Hinc subjicit: τοῦτον τὸν καθαρμὸν ἕως τῶν κατ᾽ ἐμὲ χρόνων Ῥωμαῖοι καθαίρονται, μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἱερωτάτην ἀρχήν, Λῦστρον ὀνομάζοντες. h. e. Romani autem ad meam usque aetatem hac lustratione, peracto censu lustrantur a sacratissimo magistratu, eamque LUSTRUM appellant. Quaeritur autem, cum duas faciamus *lustri*, per *U* tenue prolati, significationes, unam pro *temporis spatio*, alteram pro *expiatione*: utra ex his propria, utra impropria sit. Non dubitamus, quin primo notet *expiationem* & *quamcumque a malo liberationem*:

secun-

secundario vero significet *περιέναι*, ut *lustrare*, *περιοδεύειν*, atque ut Nonius explicat, *circuire*. Movet me, quod *lustrum* sit a *λύτρον*, inserto *s*, quomodo *dusmus*, *casmo*, & similia Vett. dixere. *Λύτρον* vero a *λύω* pro *expio*: unde Plato in II. de Republ. *Λύσεις καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων*, *expiationes & purgationes peccatorum*: & ibidem, *οἱ λύσιοι Θεοὶ*, *Dii, qui expiationibus præsunt*. Cur vero, cum *lustrare* proprie notet *expiare*, *μεταληπτικῶς* significet *circuire*: illud in caussa est, quod ad expiandos homines urbem ac arva ambire soleant: Quod notant nomina *ambarvalis sacrificii*, & *amburbii*. De *ambarvalibus* item indicat hoe Maronis, lib. I. G.

Terque novas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus & socii comitentur ovantes.

Et hoc in Eclogis:

. . . . *& cum lustrabimus agros.*

Amburbium vero cum *lustratione* conjunxit Vopiscus, in Aureliano: Lucanus quoque, qua poëtis licuit. Vide, quæ de eo diximus in *Amburbium*. Sed hoc si persuaderi nequit, proximum est, ut dicam, *lustrum* primo & proprie dici *solutionem census*, quæ *quinto quoque anno fiebat*. Nam & Varronis hoc locus indicat, quem ante adduximus: & confirmatur inscriptione Tragœdiæ Ennii, quæ est *Hectoris lustra*: quod Græce *Ἕκτορος λύτρα*. Quia autem censu peracto fiebant suovetaurilia ad Urbem explandam, quod vocabant *lustrum condere*: dicam hic fieri, ut *lustrum* signet *urbis expiationem*, & *lustrari* accipiatur pro *expiare*, quomodo Nonius Marcellus accipi docet illo Lucilii libro secundo Satyrarum:

. . . . *lustraru' piatus:*

& hoc Maronis, in Eclog.

. . . . *Et cum lustrabimus agros.*

Sed de Maronis loco adsentire etiam possis Servio, qui exponit *circuibimus*, quia de *ambarvali sacrificio* sermo est. Accommodatius illud III. Æn.

Lustramurque Jovi, votisque incendimus aras.

At eidem Servio subscribere non possum, quando ad illud, I. Æn.

. . . . *Veniet lustris labentibus ætas:*

scribit *lustrum dictum, quod post quinquennium unaquæque civitas lustrabatur*. Nam *ἀναλογία* docet, ut a *rodo* est *rostrum*, a *plodo plostrum*, a *monstro monstrum*, a *transeo transtrum*, a *fluo flustrum*; sic a *luo* esse *lustrum*, unde *lustrare* pro *purgare* & *explare*, quemadmodum diximus. Vulgo etiam *lustrum* dici sacrificium, probant loco Livii, quem e libro II. citant, sed & de libro falluntur, & longe aliter apud Livium locus is concipitur, quam vel in Thes. Rob. Steph. vel etiam recocto toties Calepino legitur. Verba enim hæc Livii sunt e libro primo: *Censu perfecto, quem maturaverat, metu legis de incensis lata, cum vinculorum minis mortisque edixit, ut omnes cives Romani, equites, peditesque in suis quisque centuriis in campo Martio prima luce adessent. Ibi instructum exercitum omnem suovetaurilibus lustravit, idque conditum lustrum appellatum, quia is censendo finis factus est*. Quem locum eo lubentius adduxi, quia ex eo cognoscimus aliud longe esse *censum agere*; aliud, *lustrum condere*. Quippe dicit Livius censu peracto demum suovetaurilibus populum esse *lustratum*, atque id vocari *lustrum conditum*. Imo non tantum prius agebatur *census*, quam *lustrum* conderetur, sed interdum *censu peracto* non *condebatur lustrum*, ut si annuâ esset functus. Hinc Livius, lib. III. *Census actus eo anno: lustrum propter Capitolium captum, consulem occisum, condi religiosum erat*. Adde quod *census* primum actus in foro, deinde in villa publica, qui Campi Martii locus erat: at *lustrum* semper in Campo Martio conditum est. Sed hæc mittamus, quando non multum ad rem etymologicam pertinent. Illud magis hujus loci est, quod diem eum, quo infanti nomen imponebatur (*Nominalia* hinc appellat Suetonius in Nerone cap. VI.) *lustricum* quoque *diem* vocarunt, quia eo *lustraretur*, hoc est, *religiose purificaretur infans*. Erat is dies octavus puellarum, nonus puerorum, ut scribunt Festus, Plutarchus, Macrobius. Vide quæ erudite hoc de die notant Jos. Scaliger ad Festum voce *Lustrici*, & Isaacus Casaubonus ad Persii illud sat. II.

Ecce avia & metuens Divûm matertera, &c.

Illud quoque addamus *lustralis* nunc esse ab ea *lustri* significatione, qua *Olympiada* notat: ut cum Ulpianus, Instit. tit. I. de libert. *censum lustralem* vocat, qui quincto quoque anno fiebat: nunc esse ab ea quâ signat *lustrationem* sive *purgationem*: ut cum Ovid. III. de Ponto, el. II. *aquam lustralem* nominat, quæ a sacerdote purgationis causa adspergebatur:

Spargit aqua captos lustrali Graia sacerdos.

Item cum Maro, VIII. Æn. *lustralia exta* vocat. Quippe cum *sacra omnia lustrent purgentque*, tum imprimis *ejus extorum*. Verba Maronis sunt:

Vescitur Æneas simul & Trojana juventus
Perpetui tergo bovis, & lustralibus extis.

At quæ Servius ad hunc locum conjectat, speciosa magis sunt, quam vera. Miretur fortasse aliquis, quod taceamus de nomine *illustris*, quod, ut Onomasticum exponit, notat *ἐκφανής*· item verbis *illustro*, *collustro*, & similibus, quæ videntur nullam habere affinitatem cum iis *lustri* significationibus, quas hactenus adduximus. Dicam suspicionem meam. Puto *luminis lustrationem* tribui, quia *tenebræ polluere mentes credebantur*. Itemque Servius ad illud IV. Æn.

Postera Phœbea lustrabat lampade terras,

inter alias interpretationes hanc quoque ponit: *Ait lustrabat, id est, purgabat. Nam nox quodammodo polluit mundum.*

LUTEUS color est, qualis videtur in ovorum vitellis, vel malo Cydonio. Glossæ vett. *Luteum*, *μήλινον χρῶμα*. *Luteus*, *μήλινος*. Nomen arcessunt a supino *lutum*, quia *rufus* est color, sed *dilutior*. Sane apud Gellium legit Salmasius: *Luteus color est rufus dilutior: unde ejus quoque nomen factum videtur*. Vulgo pro *dilutior* legitur *dilucidior*. Omnino autem *luteus color* dictus ab *luto herba*. Omninoque idem est ac *color croceus*. Maro, Ecl. IV.

. . . . *Jam croceo mutabit vellera luto.*

Vitruvius, lib. VII. cap. XIV. *Herbâ, quæ lutum appellatur, cæruleum inficiunt*. Ubi tamen *luteum* legas, etiam in utraque Florentina vetere: quarum prior prodiit anno cIↃccccxcvI. altera cIↃ IↃxxvI. Plinius XXXIII. cap. V. *Luteam putant a luto herba dictam, quam ipsam cæruleo subtritam pro chrysocolla inducunt*. Sed hic quoque *lutea herba* legitur vulgo. *Luteum pallorem* consternatis metu tribuit Horatius, lib. Epod. od. X. Uti & iis qui perpetuis voluptatibus pallent. Persius, Sat. III.

Heus bone tu palles. Nihil est. Videas tamen istud,
Quicquid id est: surgit tacite tibi lutea pellis.

Nempe eundem signat colorem, ac Catullus hoc versu ad Juventium:

Hospes inaurata pallidior statua.

Ubi loqui puto de eo qui *ictericus* & *morbo laboret regio*. *Aurea* etiam poëtis *lutea*, hoc est, *κροκόπεπλος*. Quæritur autem, quæ sit *lutum herba*. *Lysimachiam* esse putat Leonicenus, in libro quem de Plinii erroribus scripsit. Ac secutus eum quoque Ruellius. Sed Philander censet esse *isatin*, de qua Dioscorides, lib. II. cap. CLXXX. sive, juxta aliorum distinctionem, CCXVI. Caussis apud ipsum vide ad Vitruvii lib. VII. cap. XIV. Vox *lutum* ex conjectura Salmasii fit *λευκὸν*, non qua *album* signat, sed in nativa significatione, qua primo significavit *fulgidum*, quomodo & *candidum* utramque habet significationem. Nativam autem significationem *Ἰρομοι* indicat, quia *λευκὸν* a *λεύσσω*, hoc est, *βλέπω*. *Lutum* igitur dicatur, quia luce sua longe splendeat, ac videatur. *EV* in *V* abit: ut dicitur *λευκανία* & *Lucania*. *K* in *T*, ut a *κάλχη*, *caltha*.

LUTRA, vel *lytra*, a *λύω*, hoc est, *solvo*. Varro, lib. IV. de L. L. *Lytra, quod succidere dicitur arborum radices in ripa, atque eas dissolvere*. Vel potius *lutra* est ab Æolico *ἐνύδρις* pro *ἐνυδρις* sive *ἐνύδρις*· quomodo *lutram* Græci vocant: nempe ge-

nerali nomine, cum proprie omnia *aquatica* sint ἔνυδρα. Æoles eorumque exemplo Latinos *N* in *A* mutare, satis constat: unde νύμφη, *lympha*: ex quo νυμφόληπτος, *lymphatici*. Eadem mutatione gaudent Attici: teste Phrynico & Eustathio: unde λίτρον dicunt pro νίτρον, & pro πνεύμων, πλεύμων. Nam fallitur Thomas magister, cum sic unum Aristotelem putat πλεύμων dixisse.

LVTVM pro *herba* priorem producit: indeque dictus *color luteus*, de quo antea vidimus. At pro *cœno* corripit priorem: uti & derivata ejus *luteus*, *lutulentus*, *lutare*, *lutamentum*, *lutescere*, atque alia. Videtur hac notione esse a supino verbi *luo* pro *lavo*, unde *abluo*, *diluo*. Nempe ut proprie dicatur *de sordibus*, *quæ abluuntur*. Nisi malis esse a Græco λῦτρον, abjecta liquida. Nam λῦτρον quoque est ἀπόλυμα, ut Eustathius exponit, hoc est *sordes abluta*, a *luo*, hoc est, *lavo*. Nunnesius κατὰ μετάθεσιν factum putabat a πήλωμα, quo modo vocatur *locus cœnosus*.

†LVTVM vel est a טיט *cœnum*, mutato T in L (quomodo pro *Thetis* antiqui Romani teste Varr. dicebant *Thelis*) & I in V pro more quiescientium secunda, quae habent in themate *Vau*. Vel potius est a לוש *lush* (& mutato *Sin* in *Tau* Chaldaice) לות *lut*, quod est *depsere*. Nam *lutum* proprie id est, quo lapides a structoribus ferruminantur. Atqui arenatum non aliter ascià depsitur, quam farinacea massa. De luti in fabricis usu trita illa: *lutum palearum*, *luteus paries* &c. MAZOCHIVS.

LVX, κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τῆς λύκης dicitur. [λύκη pro λευκὴ alba Hisp.] Nam ut Macrobius scribit, lib. I. Sat. cap XVII. veteribus Græcis *lux* dicebatur λύκη, indeque *lupus* ita λύκος vocatur, quod fere post famem nocturnam observet *tempus antelucanum* ad pecora rapienda. Etiam Heraclides Ponticus in Allegoriis Homericis ait *Solem* vocari λυκηγενέα, quia sit auctor λυκαυγῆς, id est, *diluculi*. Jul. Scaliger, Exercitat. LXXI. derivat *lux* a λύξ. Et sane etiam in veteribus Lexicis legas λύξ, *lux*. Sed puto *lux*, *lynx* scribendum. Nam & in Cyrilli Glossis reperias, λύγξ, θηρίον, *lingus*. A *luce* est *luceo*. Inde *lucerna*. Etsi quantitas dispar. Et fortasse ideo Varro alterum etiam ἔτυμον ponit lib. IV. de L. L. *Dicta*, inquit, *lucerna a luce*, *aut quod id vocant Græci* λυχνον. Sane Servius aperte ait, cum priorem corripiat, non a *luce*, sed a λύχνος, deduci oportere. Atque id magis etiam placuit Nunnesio. A *luce* etiam prænomen est *Lucius*, quomodo quis teste Festo, primum vocatus, quis *luce oriente nasceretur*. Estque simile *Manius*, quia *mane natus*. Est & *lucius* piscis nomen. Sed ambiguum, utrum a λύκος, cui alius *lupus* a *lucio*; an a *luce*, hoc est, *oculorum claritate*. Etiam hinc eodem Festo auctore, Jupiter dictus *Lucetius*, quasi *lucis auctor*. Ab eodem *Lucifer*, ut *Noctifer*, quo usus Catullus. Utroque signatur *Hesperus*: sed *vesperi* ἀπὸ τῆς ἑσπέρας, *Hesperus* vocatur, & a *Nocte*, *noctifer*, vel *Nocturnus*: *mane* autem *Lucifer* aut *stella diurna*, ut Plaut. Menæch. I. II. Etiam hinc venit *luculentus*, Nonio teste: nempe ut a *luta*, *lutulentus*. Proprie igitur dicitur *luculentus focus* aut *caminus*; quasi *luce plenus*; sed μεταφορικῶς ad orationem, atque alia transfertur. Hinc *luculentitas* formarant Cæcilius & Laberius: ut apud Nonium videre est. Satis apertum quoque est, a *luce* venire *luceo*, *lucidus*, *lucesco*, sive, ut Georgius Fabricius scribere mavult, *lucisco*: quo de in libris du arte dictum. Nec aliunde est *lumen*. Priscianus tamen aliter in IV. *A luo*, inquit, *lumen*, *quo omnia abluuntur*, *id est*, *purgantur a tenebris*. Argute: sed falso. Nam a *luceo* dicitur quasi *lucimen*, ut *fulmen* a *fulgeo*, quasi *fulgimen*, *momen* item a *moveo*, *specimen*, a *specio* &c. Similiter a *luce* vel *luceo* est *Lucina*: indeque contractum *Luna*: de qua seorsim. Item *Lucini*, Plinio teste, *qui oculorum vitio laborant*. Nisi verius *Luscinii*, vel juxta alios *Luscinii*, quod a *luscus* foret. A *diluceo* est *diluculum*, quia *incipit dilucere*. Id autem mane *diluculum*, quod vesperi *crepusculum*. Sunt & a *luce sublucare*, & *conlucare*. De quibus ita Festus. *Sublucare arbores*, *est ramos earum supputare*, *& veluti subtus lucem mittere*: *conlucare autem succisis arboribus locum implere luce*. Idem: *Conlucare dicebant*, *cum profanæ sylvæ rami deciderentur officientes lumini*. Ubi *profanæ* meminit *sylvæ*, quia in *luco*, hoc est, *sylva sacra*, ne ramos quidem licet ita amputare. Vel si id fieri opus esset, sacrificio debuit expiari. Vide Catonem, cap. CXXXIX. cujus initium: *Lucum conlucare more Romano sic oportet*. Ejusdem originis est *interlucare*, quod itidem est *lucis caussa superfluos ramos amputare*. Usus Plinius, lib. XVII. cap. XXIII. Ejusdem est eopse libro capite XXVII. *Interlucatio arboribus prodest*, hoc est, *ramorum putatio*, ἀποκάθαρσις.

LVXVS nunc adjective sumitur, ut cum dicimus *luxum pedem* pro *luxato*: nunc substantive, cum idem est, quod *luxuries*. Valerius Probus in Catholicis: *Hic luxus*, *hujus luxus*, *luxuriam significat*. *Terentius*:

. . . . *Adolescens luxu perditus*.

At luxus, *id est*, *vacillans*, *luxi facit*. *Sallustius ablativo*: *Luxo pede*. Est vero *luxus* a supino *luxum*. Nam ut a *veho*, tum *vectum* dixere, unde *vectigal*; tum *vexum*, unde *convexa*, & verbum *vexare*: ut item a *fluo*, tum *flutum* fecere, unde *flumen* & *fluta*, tum *fluxum*, unde *res fluxæ*: sic a *luo* *lutum* dicebant, unde *dilutus*, *ablutus*: tum *luxum*, unde *luxus*, id est, *dissolutus*, & verbum *luxare*, apud Plinium, hoc est, *resolvere*. *Luxus* igitur, unde *luxuries*, vitium est dissoluti animi. Nempe ut ab *esum*, *esus*, *esuries*; sic a *luxum*, *luxus*, *luxuries*. Hinc autem *luxuriosus*, non contra, ut vult Isidorus, lib. X. *Luxuriosus*, *solutus in voluptates*; *unde & membra loco mota*, *luxa dicuntur*. Melius Festus: *Luxa membra*, *e suis locis mota & soluta*, *a quo luxuriosus*, *in re familiari solutus*. Similiaque Nonius habet. Propria autem *luxus*, & *luxuries*, significant *profusam impensam*, non *crapulam*, & *vinositatem*: quod vulgo putant. Glos. Philox. *Luxuria*, ἀσωτία. Gloss. Cyrill. ἄσωτος, *ganearius*, *lascivus*, *luxuriosus*, *prodigus*, *profusus*, *sumptuosus*, *helluo*, *exoletus*, *balatro*. Μεταφορικῶς autem dicitur de *summa germinum ubertate ac redundantia*. Cicero de Orat. *In ejus oratione*, *ut in herbis rustici solent dicere*, *in summa ubertate inest luxuries quædam*, *quæ stylo depascenda est*. Virg. I. Georg.

Luxuriem segetum teneræ depascit in herba.

L Y

LYCHNITES, ὁ λυχνίτης, vel ἡ λυχνῖτις, vel etiam λυχνὶς, a λύχνος, *lucerna*, sive quia *similiter luceat ac lucerna ardens*: sive quia *imprimis luceat lucernis accensis*. Vide de hoc lapide Plinium, & Solinum.

LYMPHA ab *aquæ lapsu lubrico*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Sed fallitur. Est enim a Græco Νύμφη, *N* in *L* converso: ut alias sæpe. Imo hic mos in caussa esse putatur, cur cum Græci *N* scribant pro *quinquaginta*; Latini pro eo *L* usurpent. Sunt vero *Nymphæ*, *lymphæ*, sive *aquæ filiæ*, juxta illud Callimachi:

Νύμφαι Θεσσαλίδες ποταμοῦ γένος . . . .

vel potius *lymphæ*, sive *amnes*, sunt filiæ *nympharum*: unde Maro:

. . . . *Nymphæ*, *genus amnibus unde est*.

Callimachi sententia eo defenditur, quod *fontes interdum*, quos *Nymphæ* repræsentant, a *fluminibus* sunt. Sed Maro eo respexit, quod ut plurimum *flumina* contra a *fontibus* sint: unde Naso quoque:

Flumina collectis multiplicantur aquis.

Pro *lympha* etiam *limpha* scripsere, vel quoque *limfa*; quomodo *fama* scribimus, non *phama*. Ab eo est *limpidus* ob *limfæ claritatem*. Quamquam doctissimus Caninius, atque item Nunnesius, putarint esse a λαμπρὸς, converso ρ in δ, ut a κηρύκειον fit *caduceus*, quod Dorice καρυκεῖον. Potius dixerim a λαμπρὸς

λαμπρὸς elisâ caninâ literâ esse *limpus*, inde *limpidus*. Vel ut a *pallea*, *pallidus*; ab *herba*, *herbidus*; ita *limpidus* esse a λάμπω, vel λαμπάς, vel antiquo λάμπος, quomodo & *auream equus* dicitur Homero, quia λάμπει, hoc est, *lucet*. Hæc si placent, *limpidus* proprie sit, *clarus*, *lucidus*. Dicebant quoque pro *lympha*, *lymphor*. Ut Lucillius apud Nonium: *Insermissum lymphorem*. A *lympha* etiam est *lymphare*, apud Plinium, lib. XXIV. cap. XVII. & Valerium Flaccum, lib. III. Indeque *lymphati*, & *lymphatici*. Credebant enim *Nymphas*, *si conspicerentur*, *furorem immittere*, unde & qui Latinis *lymphati*, Græcis νυμφόληπτοι dicuntur. Vide Festum in *Lymphati*, & Hesychium in Νυμφόληπτοι. Aliter tamen Isidorus, in X. *Lymphaticus*, inquit, *quod aquam timent*, *quem Græci ὑδροφόβον vocant*. *Lymphaticus proprie dicitur*, *qui vitium ex aqua contrahit*: *cujus vitium est huc atque illuc currere*, *aut a fluore aquæ sumta vitio*. *Sed poëta jam hoc genus nominis pro furiosis usurpant*. Sed Festi sententia magis placet. Quemadmodum vero *Lympha* est a νύμφη *aquam* significante: ita & inde dictæ *Nymphæ*. Sunt enim *aquarum præsides*, unde Cicero, de Clodio (qui, ut in Miloniana quoque legere est, *Nympharum* domum accenderat,) sic scribit orat. de Aruspicum responsis: *Earum templum inflammavit Clodius*, *quarum ope aliis incendiis subvenitur*. A *nymphis nymphæa* dicebantur loca publica, in quæ aqua, non ad usum, ut in thermis, ac balneis: sed ad amœnitatem deduceretur: quæ loca *Nympharum statuis* ornabantur. Vide Romam Fabricii. Sed & *Nymphæa*, Zonarâ teste, erant *palatia publica*, *in quibus nuptias celebrarent*, qui habitarent angustius. Ea notione est a νύμφη significante *sponsam*, sive *novam nuptam*. At νύμφα hac significatione vel est a νέος, vel dicitur quasi νέομφα, unde Æolice νύμφα, a νέον & φαίνεσθαι, juxta Eustathium: nempe quia fere nubere solent, dum novum ætatis ver egunt. Sed & aquarum, montium silvarumque Deas *Nymphas* similiter vocari Eustathius putat, διὰ τὸ ἀεὶ νέας φαίνεσθαι. Vide eum in Odyss. ν. pagin. CIƆ CCC LXXXIV. edit. Rom.

Lyncurium, λυγκούριον. Caussam nominis affert Dioscorides, lib. II. cap. C. Τὸ δὲ τῆς λυγκὸς οὖρον, ὃ δὴ λυγκούριον καλεῖται, ἅμα τῷ ἐξουρηθῆναι λιθοῦσθαι πεπίστευται. Idem tradit Plinius, lib. VIII. cap. XXXVIII. *Lyncum humor ita redditus*, *ubi gignuntur*, *glaciatur*, *arescitve in gemmas carbunculis similes*, & *igneo colore fulgentes*, *lyncurium vocatas*. Idem tradit lib. XXXVII. cap. II. Solinus, cap. VIII. & Isidorus, lib. XII. cap. II. Ovidius eo respexit, XV. Met.

Et quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aëre tacto.

Imo Theophrastus fragmento, quod superest e libro περὶ τῶν λεγομένων ζώων φθονεῖν, sic scribit: καὶ ὁ λυγξ κατακρύπτει τὸ οὖρον, ὅτι πρὸς τὰς σφραγίδας καὶ πρὸς ἄλλας χρείας ἐπιτήδειον. Sed plane id esse fabulosum docuit experientia. Nec enim concrescit *urina lyncis*, ut patuit ex lyncibus in Galliam adductis. Quare verisimilis magis eorum est sententia, qui *lyncurium* a *Liguria* nomen putant accepisse. Nam aliter vocatur λιγγύριον per I, ut apud Strabonem in quarto scriptum est; qui & in *Liguria* ait inveniri. Imo & Theophrastus ἐν τῷ περὶ λίθων, idem scribit, atque ex eo Plinius, lib. XXXVII. cap. II.

Lynx e λύκος, id est, *lupus*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. II. *Lynx dictus*, *quia in luporum genere numeratur*: *bestia maculis distincta terga*, *ut pardus*, *sed similis lupo*. *Unde & ille λύκος*, *iste lynx*. Sed quod *lyncas* in *luporum genere* esse ait, plane fallitur. Neque similes quidem, nisi quod & *lupus cervarius* maculas habet. Nec λυγξ minus Græcum est, quam λύκος. Λύγξ vero, quæ animal est *perspicacissimum*, videtur Gesnero nomen obtinuisse a λύκη, id est, *lux*. Atque idem scripserat Perottus. A *perspicacibus oculis lyncis* nomen factum fabuloso isti *Lynceo*, qui ecie oculorum penetrare dictus terram ipsam, videreque ea, quæ apud inferos fierent: ut Apollonius in Argonauticis ait. Tzetzes comm. in Lycophronem ait, originem inde fabulam cepisse, quod *primus reperisset æris argenti & auri fodinas*.

Lyra, λύρα, quod Eustathius putabat dici quasi λύτρα, idque quia Mercurius eam Apollini dederit εἰς λύτρον, cum boves surripuisset. Isidorus lib. II. cap. XXI. nuncupari ita ait, quia *diversas efficiat voces*. Forte voluit sic dici a λύω, *solvo*, *dissolvo*, quia *in multas dividatur voces*.

Lysimachia herba ita dicta a *Lysimacho* rege Thraciæ, uno ex *diadochis* Alexandri. Plin. lib. XXV. cap. VII. *Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam*, *quæ ab eo nomen retinet*, *celebrata Erasistrato*. Vel sit ἀπὸ τοῦ λύειν τὴν μάχην, quia *pugnam dirimat*. Nam, ut ibidem ait Plinius: *Vis ejus tanta est*, *ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat*. Sed prius malo. Posterius autem occasione vocabuli confictum videtur. Sane multa sunt, ubi non vera vis herbæ nomen dederit, quum ex nomine virtus aliqua herbæ sit afficta.

Lytæ, qui quartum jam annum operam dabant Juri Civili: *prolytæ*, qui quintum. Ac *prolytæ* quidem vocati, quia lytis essent doctiores: *lytæ* autem ἀπὸ τοῦ λύειν, sive quia eos fecissent progressus, ut Juris nodos atque ænigmata solvere inciperent: sive quasi λυτοί, hoc est, *solubiles*, quia jam essent solvendi a præfinita studiorum ratione. Quare & Hesychius προλυτὰς interpretatur παραλελυμένους. Caussa igitur appellationis fuerit, quod cum e L. libris Digestorum tantum XXXVI. prælegi solerent, atque postremus illorum, postremus item quarti anni liber esset: postilla absque magistri ope per se reliquos XIV. legerent, quasi missionem jam nacti a magistrorum castris. Vide Justiniani epistolam ad Antecessores, §. V.

M A

Maccus, *fatuus*. Diomedes, lib. III. cap. de poëmatis generibus: *In Atellana inducuntur ...... personæ, ut Maccus*. Μακκοᾶν pro *desipere* dicunt Aristophanes, & Lucianus. Ac Aristophanis Scholiastes geminum etymon affert: unum παρὰ τὸ Μακκώ, ut sit, *Maccus more delirare*: alterum παρὰ τὸ μάταια νοεῖν, quod est νοεῖν. De eadem voce sic Helladius Besantinous apud Photium in bibliotheca. Τὸ μακκοᾶν, ἀρχαϊκῶς ἐστι τὸ μὴ ἀκούειν· ὃ τὸ μὴ νοεῖν, ὅπερ τὸ νοεῖν ἰδίως. Καλλίμαχος δ' ἐν Ἑκάλῃ, ἐποίει φησι, ἀπὸ τοῦ ἀκούειν.

Macellum unde dicatur, mire dissentiunt veteres. Prima est sententia Varronis, lib. IV. de L. L. ubi ait: *Macellum*, *ubi olerum copia*. *Ea loca etiam nunc Lacedæmonii vocant μακελλώτας*: *sed Jones ostia hortorum & castelli*, μακέλλας. Idem ibidem: *Hæc omnia* (puta *forum olitorium*, *piscarium*, & *cupedinis*) *postquam contracta in unum locum*, *quæ ad victum pertinebant*, & *ædificatus locus*, *appellatum Macellum*, *ut quidam scribunt*, *quod ibi fuerit hortus*. Alterum ἔτυμον continuo subjungit his verbis: *Alii*, *quod ibi domus fuerit*, *cui cognomen fuit Macellus*, *quæ ibi publice diruta*: *e qua ædificatum hoc*, *quod vocatur ab eo Macellum*. Ac similiter idem in libris humanarum rerum, *Numerius Equitius Cupes*, inquit, & *A. Omanius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta*. *His in exilium actis*, *publicata sunt bona*, *&* *ædes*, *ubi habitabant*, *dirutæ*: *eque ea pecunia scala deum penatium ædificata sunt*, & *locus*, *ubi venirent ea*, *quæ vescendi caussa in urbem erant allata*, *ædificatus*. *Itaque ab altero Macellum*, *ab altero forum Cupedinis appellatum est*. Huic opinioni accedit Festus: *Macellum*, inquit, *dictum a Macello quodam*, *qui exercebat in urbe latrocinio*; *quo damnato censores*, *Æmilius & Fulvius*, *statuerunt*, *ut in domo ejus obsonia venderentur*. Tertia est sententia Plutarchi, qui deducit ἀπὸ τῶν μαγείρων. Sane literæ C & G mutuas præbent operas: de quo vide Radulphum Forneraium, lib. I. Quotidianarum rerum, cap. XV. Quarta est opinio Donati in Eun. st. II. *Macellum*, inquit,

inquit, *a mactandis pecoribus dictum*. Subjicit inde etymon quoque secundo superius loco adlatum e Varronis rerum humanarum libris. Donatum sequitur Isidorus, lib. xv. cap. II. *Macellum dictum, quod ibi mactentur pecora, quæ mercantibus venum dantur*. Similiter Scaliger in Conject. Quod si placet, a *mactum* erit *mactulum*, inde *mactellum*, a quo *macellum*. Quæ sane originatio duriuscula. Salmas. de Usuris, pag. CCCXLVIII. *Macelli vox originis Græca. Et nugatur quidem suavis prudensque Varro, qui a Macello quodam, cujus ædes in foro fuerint, autumat appellatum, quo condemnato, & in exilium acto, publicatis bonis, ædibus dirutis, locus, ubi erant, τῷ κρεοπωλίῳ destinatus sit. Μάγειρος, & Æolicum μάγειῤῥος, inde macellus, & macellum, τὸ κρεοπώλιον, τὸ μαγειρεῖον.* Potius alterutram Varronis opinionem amplectar: ut nempe vel a μάκελλος sit, vel *Macello* quodam, cujus ibi domus fuerit.

†MACELLUM (sive ut olim scribebatur, MACELUM) non est proprie locus ubi pecora mactantur, sed *fori* synonymon. Nam Varrone teste, sicuti erat forum *olitorium*, *piscatorium*, & *cupedinis*; sic & macellum ea omnia complectebatur. Adhaec sicuti *Forum* & ad vendendum & ad agenda negotia patebat (nam ubi res venales prostant, ibi & aguntur negotia, & vice versa) sic, puto, & *Macellum*. Omnino propria tum *fori* tum *macelli* communis notio ea est, ut ἐκκλησίας, concionemque significet, sive locum quo coeunt populares tum ad mercandum tum etiam ad agendum. Espropter (undeunde *forum* derivetur) certe *macelum* est ipsissimum Hebr. מקהלים *macelim* & muliebre מקהלות *macelot*, quod *congregationem* notat. Et certe intelligebat Varro, *Macelli* vocabulo inesse congregandi notionem, quando ait in IV. de L. L. *Haec omnia* (puta forum olitorium, piscatorium & cupedinis) *postquam CONTRACTA in unum locum, quae ad victum pertinebant . . . appellatum Macellum*. Sed cur a *colligendo* diceretur, ex Orientalium linguarum inopia, assequi non potuit. Ceterum magis fuit, ut *Macellum* a קהל diceretur, & primaria notione locum, quo coit populus tum ad mercandum tum ad agendum notaret. Sic & *forum* & *nundinae* ad utrumque valebant. Postremo si mavis, *macelli* non aliam notionem fuisse quam loci, ubi cibaria venibant (id quod antiquorum loca suadent); erit certe a מאכל *maacel* i. e. *cibarium*; unde contracte MACEL. Hoc verius. MAZOCHIUS.

†MACEO, & MACIES, & MACESCO, & MACER, & MACERO, & MUCEO, & horum copiosam prosapiam haud dubie ab Oriente fuisse traductam, certissimum habeo, quod & Vossio in MACIES suboluit, uno tantum reserato fonte. Arcessi vero haec omnia commode possunt ab his Hebraeis simulque Chaldaeis radicibus: 1. a מכך *macach*, cujus praeteritum מך, *mac*, *emacuit*: 2. ab Hebr. & Chald. מקק, *makak*, a quo מק *mak emacuit*; quod ipsum si fit nomen, est *macies*: 3. a מוך *muc* & מוק *muk* quae sunt ejusdem notionis; eademque in praeterito & derivatis sunt MAC aut MAK *macer*: 4. a מוג *mug*, quod est *dissolvi* & *diffluere*, unde (G in C mutato) eadem derivandi ratio erit. Vide quot simul ex Orientis fontibus Latina fluenta scatent. Ac Vossius in MACERO vult hoc dictum a τακερὸς (quod a τήκω) sed & Graeca haec a rad. Orientali veniunt, ac longius tamen inde, quam Latina, absunt. Nam Aeoles (qui voces Tyrrhenicas plures in Graeciam intulerunt) in hoc vocabulo C verterunt in T, ut ex κεῖνος factum est τῆνος. Sed tamen, ut initio monui, idem Vossius in MACIES originem Orientalem, quam supra posui, agnoscit. MAZOCHIUS.

MACERIAE, ut Isidorus censet, lib. xv. cap. IX. ita dicitur a μακρὸς, id est, *longus*, quia proprie sit *paries longus*. Nec multum abit Nunnesius in Grammatistica cui placet esse a μῆκος. Perottus deducit a *macer*, quia minime sit *pinguis*, quippe ita dicitur *paries e lateribus factus sine calce*. [*manugeries*, id est, *manu aggestus*.] Scaliger in Conjectaneis arbitratur esse a μάκελλος, vel μάκελλα, quomodo τὰ δρύφακτα καὶ φραγμοὶ vocantur, ut Hesychius testatur. Atque hanc etiam sententiam legas apud Nunnesium, qui tamen ante a μῆκος derivarat: atque hoc copse opusculo. Martinius arcessit originem ab Hebraeo מקל, id est, *baculus*, *virga*. Idque quia antiquitus fierent *septa e virgis*.

MACERO est *attenuo*, *consumo*: ut cum *cura homines dicuntur macerare*. Sed quia, quæ aquis imponuntur, ut salsedo aliusve humor crassus educatur, attenuari solent, inde est quod ejusmodi quoque *macerari* dicuntur. Quocirca videri possit, *macero* dici quasi *emacio*, a *macer*. Sed videtur obstare quantitas primæ. Quare non minus verisimile est dici sic quasi τακερῶ a τακερὸς, *liquatus*, *mollis e liquatione*: quod a τήκω, *consumo*, *liquefacio*, *macero*. Gloss. Philox. *maceratum*, τετηγμένον. [a *maceo*, *macer*, *macere*, *macero*.]

MACHAERA, μάχαιρα, quod ut Eustathius vult, παρὰ τὸ χαίρειν αἵματι, quasi αἱμόχαιρα, quod *gaudeat sanguine*, unde de ea ait Plautus, Mil. act. I. I.

Quæ misera gestit fartum facere ex hostibus.

Sed simplicius μάχαιρα deducas a μάχεσθαι, hoc est, *pugnare*. Hujus diminutivum *macherium* a Græco μαχαίριον, quod & ὑποκοριστικῶς μαχαιρίδιον, hoc est, *cultellus*. Usus pro *sicula* Plautus, Rudente. Imo & Aulul. act. II. sc. II. ita usurpat:

. . . . *Tu macherio*

Congrum, murænam exdorsua, quantum potest.

Quamquam vulgus interpretum existimarit *macheria* esse viri nomen; quod merito displicet Jano Gulielmio.

MACHINA, μηχανὴ, ex quorundam sententia dicitur proprie de *bellicis instrumentis*; nempe a μάχεσθαι, q. e. *pugnare*. Id quidem magis placet, quam quod apud Eustathium legitur, esse a μὴ χαίνειν, *non hiscere*, quia nempe ita affabre facta, ut non patiatur vel *hiscere* quemquam reprehendendi caussa. Sed verissimum puto, quod est apud Etymologum, venire a μήδομαι, quod est, *meditari*, *excogitare*; uti hoc a μῆδος, hoc est, *cura*, *consilium*, *commentum*. Confirmat hoc etymon, quod Comici eo uti solent pro dolis atque insidiis. Item Asconius Pedianus: *Machina*, inquit, *est ubi non tam materia, quam ratio artis, atque* INGENII *ducitur*. Quo ex loco simul paret, satis commode posteriores scriptores *belli machinas* vocare *ingenia*, & architectos eorum *ingeniarios*. Græci etiam *magganà* vocarunt. Hesychius: Μάγγανα, μηχανήματα. Etiam usi hoc posterioris ævi scriptores. Uti ὑποβολιμαῖος Hegesippus, lib. IV. cap. XX. de Nerone: *Magganum sibi quoddam de ligno paravit, quo se necaret*. Glycas etiam auctor est Constantinopoli locum *Maggana* dictum, *ubi omnia bellica instrumenta reposita, & libri de Mechanicis*. Lipsius, lib. I. Poliorceticon dial. tertio.

†MACHINA non fit a Gr. μηχανὴ, sed utrumque est de Syro & Chaldaeo. Syrum מאכנא est *machina*, & idem significat Chaldaicum מיכני, aut מוכני, quorum prius illud Syrum Latinas vocales habet. Ac Syrum quidem & Chaldaeum vocabulum videbatur in Arabico verbo מכן *machan* sinar habuisse radices, quod verbum saepe est *firmare* aut quid simile. Verum & Arabes & Syri & Chaldaei sua hobent ex Hebr. כין *cun*, quod est *aptare*, *statuere*, *disponere*; unde מכון *machon* est *basis* sive *machinamentum*, & מכונה *mechona* idem significat. Inde & Lat. *Machina* & Syrum & Chald. nomen originem habent. At Aeoles Tyrrheni qui ex Italia eam vocem in Graeciam intulerunt, vocales interpolarunt, ut esset μαχανὰ· sicuti iidem a BUCINA fecere βυκάνη. Vide in BUCCINA. MAZOCHIUS.

MACHLIS fera, de qua sic Plinius, lib. VIII. cap. XV. *Item natam in Scandinavia insula, nec unquam visam in hoc orbe, multis tamen narratam machlin, haud dissimilem alci, sed nullo suffraginum flexu: ideoque non cubantem, sed acclinem arbori in somno, eaque incisa ad insidias capi, alias velocitatis memoratæ. Labrum ei superius prægrande: ob id retrogreditur*

tur in pascendo ; ne in priora tendens involvatur. Pro machlin in quibusdam libris est *achlin* : quod Dalecampius probat. Censet enim esse ab *α* privativo, & *κλίνω*, *cubo* : quia Plinius dicit *non cubare*. Sed si, ut idem Plinius ait, est *Scandinaviæ animal*, nec in orbe Romano visum, Græcum ei nomen esse nequit, sed *appellatio ei data sit a gente Scandinavia*, ubi nascitur.

MACIES, a *maceo*; ut *facies*, a *facio*. Præterea, ut scribit Priscianus in VI. *macor*, dicimus a *maceo*; ut *marcor*, a *marceo*; *mador*, a *madeo*. *Maceo* usurpat Plautus, Aulularia :

Mo. *Volo ego ex te scire, qui sit agnus curio.*
Ev. *Qui ossa atque pellis totu'st : ita cura macet.*

A *maceo* item est *macesco*, uti a *macreo*, *macresco*. A *macesco*, *commacesco*. Varro apud Nonium in *Macescebat* : *Noster antiquus vitalis domo itaeus in curiam commacescebat*. Ita eum locum emendat Janus Guilielmius, lib. III. Verisimil. cap. XVIII. *Maceo*, & *macreo*, sunt a *macer*, quod Perottus & Scaliger putarunt esse a *μακρὸς*, *longus*. Sed potius derivem ab Hebræo fonte. Nam מק, *macies*, *tabes*. מקק, *tabuit*. Item מכך, *macuit*, *contabuit*. Atque hinc etiam Græcum *μακρὸς*, *longus*. Nam *quæ emaciantur*, *longa fiunt*, *vel videntur*. A *macer* quoque est *macero*, quod est, *macrum reddo*, *attenuo*. Quod facere solent, qui se excruciant. Sed extensum etiam ad alia, *quæ aquis mollia teneraque fiunt*, *uti salsamenta*.

MACROCOLUM Plinio est, quam Catullus vocat *chartam regiam*. Ea magnitudine *Augustam*, *Livianam*, *Fanniam*, cæterasque chartæ species exsuperabat. Guilandinus, commentario de papyro, scribit *macrocollum* gemino *LL*, ac deducit a *μακρὰ*, quod est *μεγάλη*, & *κόλλα*, quod esse ait *dorsi bovis corium*, *unde glutinum excoquitur*. Sed merito hunc ejus errorem castigat Scaliger. Nam *κόλλα* non est *tergus bovis*, quod *βύρσα* dicitur, sed a *tergore*, quod ex ipso Hesychio apparet. Deinde *macrocolum* non est a *κόλλα*, sed *κῶλον*, ut bene jam olim scripsit Hermolaus Barbarus. *Κῶλον* autem vocatur *membrum schedæ*, sive *schedion*. Hinc *πρωτόκωλον* dicebatur *prima scheda*, in qua character erat chartæ, ut inde nosceretur. Ab eodem *infima scheda* dicebatur *ἐσχατοκόλλιον*, ut apud Martial. lib. II. epist. VI.

Spectas ἐσχατοκόλλιον, *Severe*.

Sic legendum monuit Jos. Scaliger, castigat. in lib. III. Tibulli, & animadversionibus in Guilandinum. At recte Perottum castigat Guilandinus, quod scripserit *macrocolum* idem esse ac *chartam Claudiam*. Nam hæc a *Claudio Cæsare* demum inventa; unde & nomen : at *macrocolli* meminit Cicero lib. XIII. & XVI. ad Att. ac *charta regia*, quæ eadem est, mentio apud Catullum exstat. Mirum vero eundem in errorem quoque impingere Hadr. Junium in doctissimo suo Nomenclatore.

MACTARE est a *mactus*, hoc dicitur quasi *magictus*, hoc est, *magis auctus* : teste Servio in IV. & IX. Æn. & Prisc. in V. Sic Cato *herbam adultam* vocat *mactam*, nempe ab *augmento*. Similiter *magmentum* est *majus augmentum*. Invenias apud Varronem, lib. IV. de L. L. & item Arnobium, lib. VII. Et inscriptionibus antiquis. Inde *magmentaria vasa*, quibus *magmenta & exta sacra imposita inferebantur aræ*. Ita interpretantur Gloss. vett. Arnobium hoc quoque usum putat Turnebus, lib. XXIV. c. VI. Vide etiam quæ de *magmenta* scribit Andreas Schottus, lib. I. Observat. Humanarum cap. XI. Quod vero *mactare* accipitur pro *cædere*, id fit *μεταληπτικῶς*, & *κατ' εὐφημισμὸν*, quod *cædis* voce in sacrificiis, ut mali ominis, abstinerent. At proprie *mactare* dicebantur, cum ture, vino, aliove super hostia posito, diceretur, MACTE HOSTIA. Ita Varro, IV. de L. L. & II. de moribus populi Romani; Servius in IV. Æn. Porphyrio in Horat. Sat. II. lib. I. Indeque apud Catonem in pollucenda dape legere est : *Macte hocce vino inferio esto : Macte hocce ferto esto : macte hacce dape pollucenda esto*. Ubi Deo, cui sacrificatur, dicitur : *Macte esto*, pro *mactus*, hoc est, *cumulatus*, *auctusque*. Vocandi casus more Attico ponitur pro recto; quomodo apud Tibullum legas : *Huc venias hodierne*, pro *hodiernus*; & apud Persium, sat. III.

Stemmate quod Thusco ramum millesime ducis,
Censoremve tuum vel quod trabeate salutas.

Pro *millesimus*, & *trabeatus*. Deum autem *mactum* esse jubebant, quia putarent, sacrificiis augeri deorum felicitatem, unde legimus, *augere victimis*, & *mactare Deos extis*. Ad alia quoque transfertur hoc verbum : ut cum Cicero apud Nonium inquit, *mactare honoribus*. Quo de Andream Schottum vide, lib. IV. Nodorum Cicer. cap. IV. Sed durius ad res malas transtulit Plautus, apud quem solenne est, *mactare malo*, vel *infortunio*. Quemadmodum & idem usurpat pro *fatigare* aut *molestiam creare*, ut cum Rudente, Act. I. Sc. II. ait :

Si sapiam, hoc quod me mactat, concinnem lutum.

† MACTO est a מכה *makeah*, *mactatio*; an potius a מחץ *machats*, *percutere*? MARTINIUS.

MACULA, [*μάκλα*] juxta Nunnesium *κατὰ μετάθεσιν* fit a Dorico *καλὶς* pro *κηλὶς*, quod Hesychio exponitur *φόνος*, *ῥύπος*, *αἰσχρὸν ἐν ἱματίῳ*. [Vide Hesych. in *Βλαχίς*.]

MADERE videri possit esse a *μαδᾶν*. [*μαδᾶ*, *ὑγρά*. Hesych.] Nam quamquam ea vox fere significat *glabrum ac depilem esse*, tamen videtur & poni pro *madere*, ut apud Theophrastum cum alibi, tum lib. IV. ubi ait : *ποτὲ δὲ συκῆ καὶ ὅταν ἐπομβρία γένηται· τὰ γὰρ πρὸς ταῖς ῥίζαις αὐτῆς μαδᾷ* : quem locum sic Plinius extulit, lib. XVII. cap. XXIV. *Si imbres nimii fuere, alio modo ficus laborat, radicibus madidis*. Et fane pro hac lectione asse, tum quod Festus *madulsa* deducat a Græco *μαδᾶν*, ut non dicam; tum quod *μαδᾷ* affine sit Hebræo מטר, quod *pluviam* significat. Alii tamen apud Theophrastum pro *μαδᾷ* semper legunt *μυδᾷ*, quod passim accipitur pro *nimio humore putrescere*. Et fortasse sic quoque scripsit Festus, cum & inde *madulsa* non absurde deducatur. Nam *υ* non raro in *α* mutatur. Sic a *κύλιξ* est *calix*, a *κυὼν*, *canis*, &c. Similiter igitur a *μυδᾷν* fuerit *madere*. Quod vero ad *madulsa* vocem (ea *ebrium vinoque madentem* significat) magis placet altera illa Festi *ἐτυμολογία*, ut sit a *madero*. Nam & *madidus* itidem pro *ebrio* accipitur apud Plautum, Mostell. Act. I. IV. Et e contrario *siccum* pro *sobrio* dixit Plautus Asinaria, & Cic. in Academicis, idque Græcorum imitatione. Notum Heracliti illud, *αὔη ψυχὴ σοφωτάτη*, *anima sicca sapientissima*. Minime vero probo quod doctissimus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, *madidus* a *μυδαλέος* deducere mavult (ut *α* in *δ* convertatur, quomodo a *μελετᾶν* est *meditari*,) quam a *madeo*, quod *ἀναλογία* postulat, ut liquet ex *calidus*, *frigus*, *torridus* & similibus, quæ a verbis veniunt.

MÆNADES, *αἱ μαινάδες*, *αἱ βάκχαι*, ut ait Hesychius. Ita dictæ a *μαίνεσθαι*, hoc est, *furere*. Hoc vero est vel a *μάω*, quod est *vehementer cupere*, *ὑπὲρ τὸ δέον προθυμεῖσθαι*, ut vult Eustathius : vel Hebræo המה, id est, *tumultuari*, *κατὰ μετάθεσιν*. Unde & dictum volunt Græcum *οἶμα*, quod est, *impetus*. Quæ Hennischii est sententia notis in Aretæum pag. CCCXXVIII. *Ἀπὸ τῆς μανίας* etiam dicta *Mania*, quam *Larium matrem* scribit Varro, lib. II. de Analogia; & Arnobius. Unde caussam cognoscimus, cur insani *Laribus* porcum sacrificarint : quippe qui ejusdem, ac mater, potestatis forent. Aliter dicta est *Larunda*. Sed si id nomen est a *Laribus*, quid prohibet, quo minus dicamus, *Maniam* dictam a *Manibus*. Nam *defunctorum animæ* dictæ tum *lares*, tum *manes*. Cur vero Græci furorem *μανίαν* vocent, varias caussas adferre conatur Cælius Aurelianus lib. I. *χρονίων* cap. V.

MÆRERE & *mæror* per *æ* scribi oportere, ex antiquis & libris, & lapidibus, colligit Aldus in Orthographia. Proque hac scriptura est Varro, in V. de L. L. qui a *marcendo* deducit. Sed verisimilius, qui originem arcessunt ab Hebræo מר, *amarum esse*.

Qua

Qua voce de *tristitia* atque *exacerbatione* non semel utitur Scriptura. Quare non assentio Cæsari & Josepho Scaligeris, qui per OΣ scribunt, ac deducunt a μοῖρα, hoc est, *portio*, *fatalis portio*, *fatum*. Nempe ut *maror* sit proprie *dolor*, qui fatum sive mortem homini conciliare atque adferre possit.

MAGALIA, & *mapalia*, ut in IV. Æn. scribit Servius, idem significant: sed in *magalia* MA producitur, ut IV. Æn.

Ut primum alatis tetigit magalia plantis:

In *mapalia* vero corripitur. Ut,

. . . . *Et raris habitata mapalia tectis*.

Idem Servius in I. Æn. scribit: *Magalia antistæchon est. Nam debuit magaria dicere: quia magar, non magal Pœnorum lingua villam significat. Cato Originum primo: Magalia ædificia, quasi cortes rotundas dicunt. Alii Magalia casas Pœnorum pastorales dicunt.* Hæc Servius. Catonis ab eo locum allatum, sed e quarto Originum, etiam citat Festus in *Mapalia*, ubi iisdem *casas Punicas* interpretatur. Similiter Sallustius in Jugurth. *agrestium Numidarum ædificia*. Plinius, lib. IV. cap. III. domus quas *Nomades plaustris circumferunt*: De etymo Servio assentit Isidorus, lib. XV. cap. XII. *Magalia*, inquit, *ædificia Numidarum agrestium oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinæ sint: sive rotunda in modum furnorum. Et magalia dicta, quasi magaria, quia Magar Punici novam villam dicunt, una litera commutata, L pro R, magaria, magalia.* Sic legendus is locus: non *magaria*, *tuguria*, ut est in vulgatis. Quod vero Servius ait, *Magaria* dici debere, fere pro eo est quod apud auctorem prologi, qui Plautino Pœnulo præmittitur, in vetustissimis Camerarii codd. fuit, *magaribus*: unde vett. editt. fecere *megaribus*. Et certum est Hebræos *habitationem* vocare מגור, *magur*: unde Syri *magar* fecere: quos imitantur Pœni. Nam lingua Punica dialecto tantum ab ea differebat. Atque, ut censeo, ab illo *magar* (pro quo in Plauti codd. est *megar*,) venit Græcum μέγαρον pro *domo*. Latini non *magar*, sed & *magal* dixere. Quid mirum, cum tam multa sint, ubi *R* in *L* transeat? Quare *magalia* quoque rectum puto: præsertim cum similiter scribatur apud Charisium. Item in Glossis, ubi est: *Magalia*, Καλύβαι. Item Καλύβαι Ἀφρῶν, *Magalia*. Loci Carthagini, qui *Magalia*, seu *Magaria*, dicerentur, quoque Appianus in Punicis, atque alii meminere. *Mapalia* voce translate usus Seneca ἀποκολοκύνθ. *Vos mera mapalia fecistis*. Hoc est, ad modum barbarorum & agrestium Numidarum vitiis disciplinæ expertes.

MAGISTER (ex quo Germanicum *meister* & *mester*) [μαίστωρ, μάστωρ] vel est a *magis*: ut a *minus*, *minister*: vel potius a Græco μεγιστος, unde & *magistratus* Græcis dicuntur *megistanes*. Ita *magister* dicetur quasi *megister*. *E* in *A* abit, quomodo a μένειν est *manere*. OΣ vero in *ER*, ut ab ἀγρὸς, ager. Becmanus censet esse a *magus*, ut proprie signet *magum parvulum*, vel *magorum imitatorem*. Sed duo huic sententiæ puto adversari. Unum est ἀναλογία, quia sic dicendum est *magaster*: ut *surdaster*, *parasitaster*, *Antoniaster*, & similia. Altera est significatio. *Magister* enim proprie est *potestatis* nomen, non *scientiæ*. Aliud enim *magister*; aliud *præceptor*. *Præceptor* proprie est *artium doctor*, a *præcipiendo*, hoc est, *docendo*; quomodo dixit Flaccus: *Quicquid præcipies, esto brevis*: *Magister* vero est ἐπιστάτης, sive *præfectus*: unde *magister curiæ*, apud Plautum, Aulul. *societatum*, apud Ciceronem pro Plancio, II. & III. Verrina, atque alibi: *collegiorum*, apud Asconium in Pisonianam: *vicorum*, apud Suetonium, Augusto: inque veteri Inscriptione (*vicomagistrum* voce composita dixit Publius Victor): *pagorum*, in inscript. antiquis, & apud Siculum Flaccum, lib. de conditionibus agrorum; item in fragmento Magonis & Vegoiæ libris, quod inter varios auctores de limitibus invenitur: *arti*, itemque *census*, in Codice: *navium*, apud Livium, lib. XXIX. item in Codice Theodosiano & Digestis non uno loco: *pecoris*, apud Varronem, II. de R. R. cap. X. & Cic. VI. Verr. Hinc liquet, *honoris gratia* nomen *magistri* tributum esse *artium doctoribus*: at si primam significationem spectemus potius signare *ludi* aut *discipulorum præfectum*, quam *doctorem*. Idem hac de voce sensere veteres omnes. Verba adferam Paulli J. C. Festi, Varronis, idque eo minus alienum ab instituto nostro erit, quia eadem parebit, quid de *magistri* & *magistratus* originatione & statuerint antiqui. Sic ergo Paullus, L. Cui. LVII. de verb. significat. *Cui præcipua cura rerum incumbit, & qui magis quam cæteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus præsunt, debent, hi magistri appellantur, quin etiam ipsi magistratus per derivationem a magistris cognominantur. Unde etiam cuilibet disciplinæ præceptores, magistros appellari a monendo vel monstrando.* Festus: *Magistrare, moderari, unde magistri non solum doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi magis cæteris possunt: unde & magistratus, qui per imperia potentiores sunt quam privati. Qua vox duobus significationibus notatur; nam aut personam ipsam demonstrat, ut cum dicimus, magistratus jussit; aut honorem, ut cum dicimus, Titio magistratus datus est.* Varro, IV. de L. L. *Magister equitum, quod summa potestas hujus in equites, & adcensos: ut est summa populi Romani dictator: a quo is quoque magister populi appellatus. Reliqui, quod minores quam hi magistri, dicti magistratus, ut ab albo albatus.* Hactenus Varro, a quo in eo recedo, quod *magistratus* ἀμέσως deducit a *magister*: quemadmodum nec Festo in eo adstipulor, quod *magister* a *magistrare* derivat. Nam omnino *magistratus* est a supino verbi *magistrare*, quod Festus interpretatur, *regere*, *temperare*. Julius Capitolinus: *Ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans*. *Magistrare* vero a *magister* factum esse, docet ἀναλογία. Sic publicæ *magistrationes* in Cod. Theodos. hoc est, *scholæ publicæ*.

MAGNES, ὁ μαγνήτης λίθος, bifariam accipitur ab antiquis. Interdum sic vocatur *lapis, qui ferrum trahit*: interdum *alius argentei coloris*. Posteriori modo sumit Theophrastus, qui ait, *magnetem* nonnullis esse admirationi, quia usque adeo *similis sit argento*, cum plane alius generis sit. Quia vero interdum *magnes* est alius ab eo, qui ferrum trahit, inde est, quod quidam veterum dicant alium esse *magnetem* ab *lapide Heraclio*. Hesychius: μαγνῆτις λίθος, ἀστὴ πλανῷ τῇ ὄψει ἀργυρῷ ἐμφερὴς ἐστι· ἡ δὲ Ἡρακλεῶτις τὸν σίδηρον ἐπισπᾶται. Ac apud Photium quoque legere est ex Helladio Besantinoo: ὅτι ὅνος μὲν φασιν, οὐχὶ μαγνῆτιν, ἀλλ' Ἡρακλείαν καλεῖσθαι τὴν λίθον, ὅτος ἕλκει τὸν σίδηρον. Sed etsi verum est, *lapidem Heraclium alium esse a magnete*, tamen verum quoque est, recte *Heraclium* vocari *magnetem*, quia, ut dixi, diversimode vox *magnetis* sumitur. Uterque autem dictus *magnes*, quasi *Magneticum* dicas, nempe a *patria*, quia circa *Magnesiam proveniret*. Ac ille *qui ferrum trahit*, etiam *Heraclius*, & *Lydius*, dicebatur. Nam proveniebat circa *Heracleam*, & *Magnesiam*, civitates *Lydiæ*. Inde nomen, *Heraclii*, *Magnesii*, *Lydii*. Nec solum nascebatur circa *Heracleam Lydiæ*, sed etiam *Heracleæ Macedoniæ* contermina: imo qui hic nasceretur, meliorem fuisse illo circa *Magnesiam Lydiæ* crescente, auctor est Plinius. Vulgo pro *Heracleo lapide* dicunt *Herculeum*: sed perperam, cum Ἡράκλεια λίθος dicatur non ab *Hercule*, sed ab *Heraclea*, unde & Ἡρακλεῶτις λίθος nominatur. Quemadmodum autem *magnetis* vox est ὁμώνυμος· ita & *Lydii* lapidis. Nam interdum sic dicitur *Heraclius lapis, qui ferrum trahit*: interdum *qua aurum probatur*. Priori modo sumitur in hoc trochaico:

Λυδίαν λίθον σίδηρον τελέθει προσηγμένη.

De eodem Hesychius, de *Heraclio lapide*, sive *Magnete*; Καλεῖται δὲ ὅτως ἀπὸ Ἡρακλείας τῆς ἐν Λυδίᾳ πόλεως· διὸ καὶ Σοφοκλῆς Λυδίαν λίθον αὐτὸν καλεῖ. Ac eum quoque, *qua aurum probatur*, sic vocari indicat Plin. l. XXXIII. c. VIII. his verbis: *Auri argentique*

argentique metallorum comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non solitus inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut auctor est Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclium, alii Lydium vocant. Unde discimus non tantum illud, vocari eum *Lydium lapidem*, sed etiam icirco sic vocari, quia primum inventus sit in Tmolo, Lydiæ flumine. Sed quod addit, aliter dici *Heraclium*, id in dubium vocari possit. Nec enim *Heracius lapis* aliter unquam accipi videtur, quam pro eo *qui ferrum trahit*, atque ex eo etiam σιδηρίτης nominatur.

M a g n v s, vel a μέγας inserto *N*, quomodo a *rego* est *regnum*, a *tego*, *tignum*: vel a μέγαλος extrito α & mutato λ in *N*; qua ratione a γρυλλίζω fit *grunnio*; & a Syriaco *lus*, *mus*. Comparativus *major* est omnino a μείζων. Nam quia antiqui Romani carebant litera *Z*, mutabant eam in *I* consonum, quomodo & a ζυγὸς fecere *jugum*. Nec repugnem tamen, si quis malit, *major* esse contractum a *magnior*, & eliso *N*, *magior*: tandem *G* quoque extritum, ut esset *major*. A *magior* videtur remansisse adverbium *magis*: quod & censet Jul. Scaliger, de causs. L. L. cap. c1. Sane longius abeunt litera a Græco μάλλα vel μᾶλλον, unde vocem eam arcessit Festus, & cum eo Nunnesius. Potius, si omnino a Græcis esse placet, deducere possis a μέγιστος, unde erit *magis* pro *megis*: quomodo & *magister* ab eodem dicitur pro *megister*. Sed unum huic etymo obstare videtur, quod Latina vox comparativi, Græca vero superlativi sit gradus. Tertium etiam etymon vocis *major* adducamus. Sane haut inepte suspicetur aliquis esse ab antiquo positivo *majus* pro *magnus*, unde *Deus Majus*, & *Dea Maja*. Macrobius lib. 1. cap. XII. *Sunt qui hunc mensem ad nostros fastos a Tusculanis transisse commemorent, apud quos nunc quoque vocatur Deus Majus, qui est Jupiter, a magnitudine scilicet ac majestate dictus.* Et paullo post: *Affirmant quidam, quibus Cornelius Labeo consentit, hanc Majam, cui mense Majo res divina celebratur, terram esse, hoc adeptam nomen a magnitudine, sicut & mater magna in sacris vocatur.* Ab antiquo *majus* pro *magnus* est & *majestas* pro *magnitudo*. Ab eopse vocabulo uxorem Vulcani dixere *Majestam*, ut ex Pisone ibidem tradit Macrobius. Superlativus *maximus* ex *magnissimus* est contractus, ut scribit Terentius Scaurus, De Orthographia. A *magis* (cujus originem ante adduximus) est apud Lucilium *demagis*: quod Festus male exponit *minus*: nam *De* est ἐπιτατικὸν, unde Nonius recte interpretatur *valde magis*, Glossæ Latino-Græcæ σφοδρῶς. Similia sunt *deperire* pro *valde perire*; *deparcus* pro *valde parco*, apud Tranquillum; *desudus* pro *valde sudo*, apud Cic. ad Att. *dequeri* apud Papinium, &c. Sed fortasse Paulus, vel Festus, saltem *demagis* non exposuerit *minus*, sed *nimis*. *Minus* tamen est etiam in MSto.

† M a g n v s primaria notione hominibus tribuitur, ac *magnatem* notat: unde in agnomen sæpe transiit ut in CN. Pompeio & aliis. Deinde a viris ad res id vocabulum transiit. Proinde fit MAGNVS ab Heb. בשנן *basnan* (quod *magnatem* notat) rejecta quod sæpe fit, priore syllaba. Id nomen quia in plurali *Dages* accipit (nam Ps. LXVIII. 32. dicitur *basmannim*) Latini pro duplici N, G & N substituerunt; uti etiam *agnascor* pro *annascor* (h. e. *adnascor*) dicunt, & *ignarus* pro *innarus*, & *ignavus* pro *innavus*: nam utrobique IN privativum in IG transit, ob concursum sequentis N. MAZOCHIVS.

M a g v d a r i s, μαγύδαρις, *semen silphii*, juxta Galenum, in Lexico Hippocratis; item Pollucem; etsi aliqui *radicem ipsam* sic dixerint, teste Dioscoride: vel *caulem*, ut Plinius accepit, atque etiam Priscianus: vel *succum*, ut Hesychius, tradit. Imo sic quoque dicebatur *diversa a silphio planta*, eaque non in Cyrenaica, sed Syria proveniens, ac succi expers: ut constat ex Theophrasto. Ac meminit ejus rei quoque Hesychius. *Cyrenaicam magudarim* intellexit Plautus Rudente:

Si tibi consilis forte multum magudarim.

Ac vocem quoque censeo esse *Cyrenaicam*, a qua regione *succus* ille, non nativus quidem, qui computruisset, sed jam arte præparatus, in regiones exteras advehebatur.

M a g v s μάγος, ab Hebræo מהגים, quod *meditabundos*, ac *in rerum cognitione occupatos* significat, a Rad. הגה, quod est, *meditari*. Nam *magos* (ut Hieronymus scribit in Danielis cap. II.) *consuetudo & sermo communis pro maleficis accepit, qui aliter habentur apud gentem suam, eo quod sint philosophi Chaldæorum, & ad artis hujus scientiam reges quoque & principes ejusdem gentis omnia faciunt.* Abunde de magi voce agit Appuleius in Apologia, qua se defendit adversus eos, a quibus *magiæ* accusabatur. Docet autem, quanquam vulgo dicantur *magi*, qui incredibili cantaminum vi pollent: tamen Persarum genti idem esse *magum* ac Latinis est *sacerdos*, ac veram *magiam* a Platone exponi θεῶν θεραπείαν, eam Zoroastre, & Oromaze auctoribus esse nobilem, Zamolxi quoque cognitam fuisse, aliaque de quibus ipsum adi. Nec tamen putandum solis Persis fuisse *magos*: quando de aliis quoque gentibus idem testatur Lucianus in Longævis: Οἱ καλούμενοι Μάγοι, γένος τοῦτο μαντικὸν, καὶ θεοῖς ἀνακείμενον παρά τε Πέρσαις, καὶ Πάρθοις, καὶ Βακτρίοις. Porro Appuleianam illam de *Magis* sententiam refutavit Theodorus homo Christianus, quem Photius in bibliotheca scripsisse ait, βιβλίδιον περὶ τῆς ἐν Περσίδι μαγικῆς, καὶ τίς ἡ τῆς εὐσεβείας διαφορὰ, ἐν λόγοις τρισί. Vide de magis imprimis Cælium Calcagninum, dialogo, qui inscribitur, Equitatio. Adi & Cælium Rhodiginum, libro IX. cap. XXIII. item doctos Interpretes in Matth. cap. II. & Barthium lib. LVIII. Adversar. capite II.

M a i a l i s quid sit, indicat hoc Varronis, lib. II. de R. R. cap. IV. *Castrantur verres commodissime anniculi: quo facto nomen mutant, atque e verribus dicuntur maiales.* Item cap. VII. *Equi demtis testiculis fiunt quietiores: & ideo, quod semine carent, ii canterii appellati; ut in suibus maiales: galli gallinacei, capi.* Etymon lege in Glossis Isidori: *Maialis, porcus pinguis, quod Deæ Maiæ sacrificatur, matri Mercurii.* Sed aliis placet nomen esse ex eo, quia *maiales* fiant verribus *majores* ac pinguiores. [*quod mense Majo sacrificaretur.* vide *Aprilis*.]

M a i v s a *majoribus* dicitur, juxta Varronem in V. de L. L. Similiter Festus: sed alterum quoque etymon addit: *Majus mensis*, inquit, *in compluribus civitatibus Latinis ante urbem conditam fuisse videtur, qua ex caussa, utrum a majoribus, ut Junius a junioribus dictus sit: an a Maja, quod Mercurio filio ejus res divina Idibus fiant solennes*, &c. Utrumque etymon etiam adfert Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XII. Sed utrum Maja hæc Mercurii fuerit mater, an alia ejus nominis Dea, valde veteres dissensisse docet: imo aliquos non a *Maja* derivasse, sed *Deo Majo*, qui sit *Jupiter*. Nam *majus* idem ac *magnus*: unde *majestas*: de quo in *Magnus* dictum. A *Magnitudine* dicti videri possint *Maii*, ut avus maternus Virgilii, unde mater poëtæ *Maja*. Vulgo in vita poëtæ *Magus* legitur pro *Majus*, indeque fabula, avum maternum Maronis *magum* fuisse; ab eo poëtam didicisse artes *magicas*: his miranda illa fecisse Neapoli, quæ leguntur apud Arnoldum Abbatem Lubecensem, in Chronico Slavorum, lib. IV. c. XIX. Sed avum Maronis non *magum* dictum, verum *Majum*, argumento est, quod ab eo mater diceretur *Maja*: quomodo *filia Tullii* dicta *Tullia*, *Cornelii* vocata *Cornelia*, & ita in cæteris.

M a l a a *mando*, ut *pala*, a *pango*, *vela* pro *vehela*, vel *vehiculum*: unde *velaturam facere*, apud Varronem. Festus: *Vela apud Oscos dicebatur plaustrum: unde velarii stipites in plaustro, & vectura, velatura.* Sic legit Clarissimus Salmasius Notis in Capitolinum, Maximinis duobus. Cujus scriptoris verba

ba sic idem corrigit, pag. cclv. ex optimo codice: *Alios sicis vehelle exhiberet*. Ubi vulgo *vehiculis*. *Vehela* a *veho*; ut *loquela*, a *loquor*. Similiaque *fugela*, pro *fuga* Varroni apud Nonium. Etiam *fugela*, & *fuela* dixere. Similiaque *custodela*, *sequela*.

MALA est *gena*. Julius Cæsar Scaliger recte censet esse contractum ex *maxilla*: nempe ea ratione, qua *ala* ex *axilla* contractum esse docet Cicero Oratore ad Brutum, ut suo diximus loco. *Maxilla* autem vult esse a *maxula*, *maxula* a *maxa*, *maxa* a *moso*, quo quid figitur, ingenue me fateor ignorare. Omnino autem de *maxilla* vir summus fallitur. Nam *maxilla* est a μασσάω seu μαστάζω, quod est, *mando*, *manduco*. Geminum σσ abit in X, ut a πάσσαλος, *paxillus*, unde *palus*. [Μασσᾶσθαι, γνάθος. Hesych.] Venit & in mentem, posse *maxilla* diminutivum videri a *mala*: nempe ut *mala* sit a Dorico μᾶλα pro μῆλα, quomodo Græcis *malæ* dici, eisre ait Pollux, lib. ii. cap. iv. § xvii. Ubi & caussam nominis adfert. Ὀνομάζεται δὲ μῆλα παρὰ τὸ ἀνθεῖν ἐν ὥρᾳ. ταῦτα καλεῖται καὶ παρειαὶ καὶ γνάθοι. *Malæ vero dictæ, quod floreant in vere ætatis. Hæ & genæ, & maxillæ vocantur*. Isidorus, lib. xi. cap. i. paullo aliter: *Vocatæ*, inquit, *malæ*, *quod infra oculos promineant in rotunditatem*, *quas Græci μῆλα appellant*. Censet *malas* dici, quia ob rotunditatem, *mali* speciem referant. Subjungit deinde, *sive quod sint super maxillas*. Quasi nempe *mala* sit a *maxilla*. Sed hoc pugnat cum eo, quod continuo subjicit: *Maxilla per diminutionem a malis*, *sicut paxillus a palo*, *taxillus a talo*. Nimis vero dure Nunnesius in Grammatistice, cui *mala* est a γάμφη, *maxilla* a γαμφηλή, quia nempe Hesychio γάμφαι & γαμφηλαὶ sint αἱ γνάθοι, sive αἱ γνάθοι & γ in *L* commutari non sit omnino insolens.

MALAXO significat *mollire*, *subigere*, a Græco μαλάσσω, quod ejusdem notionis, unde μάλαγμα, *malagma*, fomentum quo apostemata molliuntur maturaque fiunt: quomodo usi Columella, Celsus, alii. *Malaxare malas* Laberius dixit, teste Gellio, lib. vii. cap. xvii. Et *philosophia commalaxat hominem*, ut, Nonio teste, loquitur Varro, Flexta, sive περὶ ἐπαγωγῶν. Ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν dicta μαλάχη herba. Plinius, lib. xx. cap. xxi. *E contrario in magnis laudibus malva est utraque*, *& sativa & sylvestris*. *Duo genera earum amplitudine folii discernuntur*. *Majorem Græci malopen vocant in sativis*. *Alteram ab emolliendo ventrem*, *dictam putant malachen*. Latinum *malva* ex Græco *malache* factum esse, scribit Varro, lib. iv. de L. L. Quod si placet, dicemus χ mutari in *V* consonam: quomodo a βραχὺς, est *brevis*. Sed quid prohibet, quo minus dicamus esse ab Æolico μάλβα pro μάλα. Nam μάλβα est μαλάχη, juxta Hesychium. Vocatur & μολόχη, A in O verso, Athenæo teste lib. ii. qui eo Antiphanem, & Epicharmum usum docet. Ac fortassis Columella quoque usurpat Carm. de Horto:

Et malache, prono sequitur quæ vertice solem.

Ita quidem citat in Thesauro suo H. Stephanus. Sed in edit. optimis *malache* invenimus: etiam ea, quam R. Stephanus edidit. A μαλάσσω quoque est μαλακὸς, *mollis*, unde *mœchus malacus* apud Plautum, Trucul. Act. ii. Sc. vii. & *cinædus malacus*, Mil. Act. iii. Sc. i. Ita enim ibi legendum esse constat ex veteribus codd. Idem Bacch. i. i. *malacum pallium* vocat *synthesin*, sive *vestem cœnatoriam*, quia mollior fuit ac pretiosior, utpote sæpe purpurea aut coccinea. Duza tamen *malacum* non a *mollitie* dictum putat, sed a *colore malaches* sive *malvæ*. A μαλακὸς est μαλακία, *mollities*. Latini hinc *malaciam* vocant maris tranquillitatem. Cæsar, lib. iii. de bello Gallico: *Conversis in eam partem navibus*, *quo ventus ferebat*, *tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit*, *ut se loco movere non possent*. Usus quoque hoc pacto Aurelius Victor, cap. xxii. *Antium profecti sunt*, *ubi per malaciam maris anguis proxime Æsculapii fanum petiit*. Ita optime in Notis ad eum locum legit Andr. Schottus. Μεταφορικῶς accipit Seneca, epist. lxvii. Uti & Plautus, Bacch. act. i. sc. i.

Quid est quod metuis, ne tibi lectus malaciam apud
me suadeat?

Ita recte emendavit Lambinus. Sed & *stomachi malaciam*, pro *languore & imbecillitate* dixit Plinius, lib. xxviii. cap. vii. Atque idem lib. xxiii. cap. vi. *malaciam* in prægnantibus vocat *depravatum appetitum*, quo stomacho ob copiam crudentium humorum male adfecto, nunc hoc, nunc illud, sæpeque absurda, uti carbones atque alia appetunt. Græci κίτταν sive κίσσαν, hoc est, *picam* appellant: nempe a *variis ejus avis colore*. Ac verisimile sit Nævium etiam dixisse in Lycurgo: *Pallis*, *patagiis*, *crocotis*, *malaciis mortalibus*, ut in antiqua Veneta Procii excusum video. Ut *pravum & varium affectum* tractet poëta, *qua mortales in vestibus luxuriant*. Aldina male habet *malaciis mortualibus*. Ἀ μαλακὸς, quoque est μαλακίζω, *mollio*, *malacisso*. Ubi apud Plautum, Bacch. act. i. sc. ii. Bacchis adolescenti ait, *Malacissandus es*.

MALICORIUM, σίδιον, sive *cortex mali Punici*, ut Plinius ait, lib. xxiii. cap. vi. Nominis etiam caussam adfert. *Hic cortex*, inquit, *ex acerbis* (*malis Punicis*) *in magno usu*. *Vulgus coria maxime perficere illo novit*: *ob id malicorium appellant medici*. Sed simplicius dixeris ita vocari, quia *coria similis* sit ob duritiem & crassitiem.

MALLEUS, quasi *molleus*, a *molliendo* ferro: juxta Isidorum, lib. xix. cap. vi. *Malleus*, inquit, *vocatur*, *quia dum quid calet & molle est*, *cedit & producit*. [a *marra*, *marreus*, *malleus*; vide *Marra*.] Sed est κατὰ μετάθεσιν a הלם, quod est, *contundere*, unde Jud. v. xxvi. הלמות, hoc est, *malleus*. Κατὰ μεταφορὰν *malleus* dicitur de morbo jumentorum. Nempe *ipsa appellatione vim cladis periculumque testante*: ut ait Vegetius, Mulomedicinæ lib. i. cap. ii. Nisi a Græcis potius. Nam μάλη *jumenti morbus*, *cum tussi*: teste Hesychio. Diminutivum usit *malleolus*: quod ob similitudinem aliis accommodatur. Uti *malleolis* in vitibus, auctor Columella, lib. iii. cap. vi. his verbis: *Malleolus novellus est palmes innatus prioris anni flagello*, *cognominatusque a similitudine rei*, *quod in ea parte*, *quæ deciditur ex vetere sarmento prominens utrimque*, *malleoli speciem præbet*. Et Plinius, lib. xvii. cap. xxi. *Solebat capitulatus utrimque e duro surculus seri*; *unde argumento malleolus vocatur etiam nunc*. Similiter Isidorus, lib. xvii. cap. v. qui Columellæ verba exscripsit. Transfertur quoque ad manipulos aut collectiones sparteas, forma quadam mallei ligatas, & pice aut sulphure illitas, & incensas: quæ in muros aut tecta conjici solent. Festus: *Malleoli vocantur*, *non solum parvi mallei*, *sed etiam ii*, *qui ad incendium faciendum aptantur*, *videlicet ad similitudinem priorum*. Nonius: *Malleolis sunt manipuli spartei*, *pice contecti*, *qui incensi aut in muros*, *aut in testudines conjiciuntur*. Idem illud Sisennæ adducit ex quarto histor. *De quibus partim malleolos*, *partim fasces sarmentorum incensas supra vallum frequentes*. Meminit & Vitruvius, lib. x. cap. ult. *Sed ibi* (*naves cum sambucis*) *malleolis confixæ*, *incendiis sunt conflagratæ*. Item: *Denique totam machinam candentibus malleolis & ballistarum plagis dissipaverunt*. Sed imprimis graphice eos depingit Ammianus Marcellinus, lib. xxiii. Cujus egregium locum aliorum testimoniis firmat & illustrat Justus Lipsius, lib. πολιορκητικῶν, Dialog. v. A *malleus* quoque est *malleator*, quomodo dicebatur, *monetarius*, quia *metallum malleo cuderet ac feriret*. Unde vetus inscriptio: SIGNAT SUPPOSITORES MALLEATORES MONETÆ CÆSARIS N. Ac Martialis lib. xii. ep. lvii.

Hinc balucis malleator Hispanæ
Tritum nitenti fuste verberat saxum.

Ubi quid *balux* sit, alibi diximus.

MALLUVIÆ, vas in quo manus lavantur: ut *pelluvia*, in qua pedes. Itaque *malluvia* quasi *manuluæ*; ut *pelluviæ*, quasi *pediluæ*: Illud χερνιβεῖον, hoc ποδονιπτῆρα vocant Græci. Quamquam paullo aliter hac de re Festus. *Pelvis* similiter quasi *pedelvis* a *pedum*

pedum lavatione dici scripsit Varro IV. de L. L. Sed hoc est a πηλὸς, quemadmodum suo loco dicemus.

Malobathrum, μαλόβαθρον vel μαλάβαθρον, e Syria in Græciam atque Italiam portabatur, unde *Syrium* appellat Horatius, lib. II. Od. VII. Nempe, ut Scaliger ait, exercit. CXLVI. §. II. non a *natalibus*, sed *officinæ loco*. Similiter *calamus aromaticus* a Græcis quidem κάλαμος Συριακὸς, a Romanis *Alexandrinus* dicebatur, quia ad illos e *Syria*, ad hos *Alexandria* apportaretur. Nascebatur *malobathrum* in Indicis paludibus, ut Dioscorides ait lib. I. cap. XI. Itaque *Indicam* esse appellationem arbitror: forte ex *tamalabrata*, quomodo *folium Indicum* ab Indis hodie vocatur. Alii ajunt, *malobathron*, Indis dici *bathron*, & crescere in loco Indiæ dicto *Malaber*: indeque formari vocem *malabathron*. De re ipsa vide Matthiolum ad Dioscor.

Maltha fiebat e pice liquida, & unguine, quod vocamus axungiam, vel sevum, item e calce minutatim superadjecta: ut plenius describit Palladius, lib. I. cap. XVII. Vide & Plinium, lib. XXXVI. cap. XXIV. Festus: *Maltha dicitur a Græcis pix cum cera mista*. Inque Glossis vett. exponitur πισσόκηρος. *Ceræ* non meminit Palladius. Sed Pollux, lib. VIII. cap. IV. clare ait *maltham* esse *ceram*, *qua illinerentur judicum tabellæ*. Et Hesychio μάλθα seu μάλθη esse dicitur κηρὸς μεμαλαγμένος· unde & etymon cognoscitur. Nam μαλάσσω & μαλθάσσω, *mollio*: ut μαλακὸς, & μαλθακὸς, *mollis*. Ceterum apud Hesychium μάλθη, non solum exponitur *cera mollita*, sed etiam μαλακία καὶ τρυφή. Ac similiter usi Latini. Nonius: *Maltas veteres molles appellare voluerunt a Græco, quasi μαλακούς*. *Lucilius, lib. XXVII. Insanum vocant quem maltam & feminam dici videt*. Hinc nomen *Maltini* format Horatius, lib. I. sat. II.

Maltinus tunicis demissis ambulat.

A *maltha* est *malthare*, hoc est, *maltha solidare*, & *conglutinare*. Usus Plinius, lib. XXXVI. cap. XXIV. *Quod malthatur, oleo perfricatur ante*. Item vetus Juvenalis interpres in hoc poëtæ:

Quassatum & rupto poscentem sulphura vitro.

Ubi sic: *quia hoc solent vitrum solidare, id est, malthare*.

†Malva si tribus syllabis efferatur, erit totidem syllabis litterisque ex Hebraeo מלוח *malluah*, quod legitur in Job XXX. 4. ubi major pars interpretum *Malvam* intelligi jubet. Nec quidquam prohibet, quin olim ante Masorethicam curam id vocabulum (amoto *Dages*, cumque *Vau* consono) ad Latinam pronunciationem prorsus accesserit, ita ut *Malvah*, perinde ac Latina vox, efferretur. At Græcum μαλάχη ab Hebraeo longius abit: quod tamen in Hesychio syllabis duabus legitur: Μάλη (*) inquit . . . μαλάχη. Est & in Talmude Hierosol. cap. 6. de Sabbato כלבניקי *malvanike*, quod *Malvas* exponitur, ut sit מלבא. *Malva* cum *Beth*. Marochi.

Malum priori porrecta, a Græcis esse, recte ait Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Quippe est a Dorico & Æolico μᾶλον, pro μῆλον· quod non modo *pecus*, & *mamillam*, sed & *pomi genus* significat. Varro, lib. IV. de L. L. *Malum, quod Æoles dicunt* μᾶλον. At arbor ipsa, *malus* Græca μηλέα. Hinc *malus* navis nomen accepit; quod nempe ex *truncis arborum fieri solent; quas inter malus frequentissima*. Confirmat hanc rem, quod & generatim *arborem* pro *malo navis* dicat Juvenalis Sat. XII. Quare non audiendus Isidorus, lib. XIX. cap. II. *Malus*, inquit, *dictus, quia habet instar mali in summitate: vel quia quasi quibusdam malleolis ligneis cingitur, quorum volubilitate vela facilius elevantur*. Quod & apud Gyraldum, de Navig. cap. XII.

Malus ex μέλας, id est, *niger*, ut ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. X. Sane *nigrum* pro *malo* non semel legas apud poëtas. [Rectius a μάλιος, i. e. κακὸς, deducas.] Vel contractum ex μαλακὸς, hoc est, *mollis*: ut censet Jul. Scaliger Exercitat. CCC. sect. III. juxta quem proprie signet *imbellem*: ut Græce κακὸς ἀπὸ τοῦ χάζεσθαι. Vide quæ ad hanc sententiam firmandam adducemus in *Virtus*. Sed possis simplicius, atque eadem mente deducere a μαλερὸς, cui opponitur ἰσχυρὸν. Nam Hesychius μαλερὰς φρένας exponit ἀσθενεῖς. Vel etiam a μαλὸς, quod κατ' ἀφαίρεσιν factum ex ἀμαλὸς, quod idem est ac ἀπαλὸς, sive ἀσθενὴς, eodem Hesychio teste. Unde ἀμάλλως, vel potius ἀμαλῶς, quod ἀσθενῶς exponitur. Et ἀμαλδύνω, vel ἀμαλάπτω, *corrumpo*, *destruo*. Vel, quod simplicissimum fuerit, *malum* est ab Hebræo מעל, quod est, *malum*, *prævaricatio*, *defectus*, *mendacium*; a Rad. מעל, *prævaricari*, *mentiri*. Ἀμαλὸς vero & μαλερὸς, de quibus diximus, sunt ab אמלל, quod notat *infirmum*, *debilem*.

†Malus & Malum ex עמל *amal*, *molestia*, *malum*; absorpta gutturali. Mox a Malum fit Molestia, vocali prima per O reddita, more Syro, ac producto vocabulo. Marochius.

Mamma, pro *ubere*, a μάμμα, quod vett. Græcis significabat *matrem*: ut scribit Aristophanes Grammaticus apud Eustathium. Atque ita accipi videtur apud Plautum, Mostellaria, Act. I. sc. IV. & Persium, sat. III. Nec mirabitur quisquam, *mammæ*, hoc est, *matris* nomen tributum *uberibus*; qui cogitarit ea esse, *fontem sanctissimum corporis*, *generis humani educatorem*: ut scite appellat Favorinus apud Agellium, lib. XII. cap. I. Est vero *mamma*, ab אם, *mater*, vel ab infantibus *matres* appellantibus *ma*, sive syllaba ἀναδιπλώσει *mama*, seu *mamma*: quemadmodum & simili ἀναδιπλώσει *pater* ab iis vocatur *tata*: & *cibus*, *papa*, vel *pappa*: unde *papare* seu *pappare*, apud Plaut. Epid. Act. V. sc. II. & Pers. Sat. III. Itidem puerilis vox est *bu*, quando *potum flagitant*: inde *bua* pro *potu*. Complexus hæc Varro, Cato, sive de liberis educandis, apud Nonium: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent, matrem mammam, patrem tatam*. A *mamma* est ὑποκοριστικὸν *mamilla*; ut a *pupa*, *pupilla*; a *Domitia*, *Domitilla*, &c. Fallitur Isidorus, lib. XI. cap. I. & cum eo Pungerus, cum *mamillas*, quia rotundæ sunt, a *malis* dici censent, quasi *pene malas*. A *mamillarum* autem similitudine dicta *ficus mamillana*, Plinio teste, lib. XV. cap. XVIII. Græca item appellatione similiter, *mala orthomastica* vocantur; quia referunt ὀρθὸν μαστὸν, *erectam mammam*. Plinius, lib. XV. cap. XIV. *Mammarum effigie orthomastica mala*. A *mamma* quoque est *mammosa*, & *mammeata*: illo utitur Lucretius, lib. IV. hoc Plautus, Pœn. act. I. sc. II. Apud eundem Plautum Curcul. act. III. parasitus confingit regionis nomen, quam *Unomammiam* dicit, forte *Amazonum* signans *regionem*. Nam & Titinnius similiter *Amazonas unimammas* vocavit: quemadmodum scribit Servius ad illud Virgil. XI. Æneid.

At medias inter cædes exultat Amazon,
Unum exerta latus pugnæ.

Secutus autem Titianus eos, qui *Amazones* sic dici putarunt ab α στερ. & μαζὸς, id est, *mamma*, quod *dextram mammam sibi adurendam curarent*, quo ad pugnam essent expeditiores: quemadmodum scribit Justinus, lib. II. At alias quoque nominis hujus caussas apud Etymologum videre potes.

†Mamers Oscis (id est Etruscorum generi) dicebatur (teste Festo in *Mamertini*) qui Latinis est *Mars*. Equidem non dubito quin Mars sit a Chald. verbo מרס *meras*, quod *conterere*, *contundere*, notat, ac præterea *agitare ac miscere susque deque omnia*. Ad hæc מרס *meres* & מרסנא *marsena* nomina propria magnatum regum Persiae sunt in Chaldaeo libri Esther cap. I. 14. quae non secus ac Italiae *Mars* a Chald. verbo supra adscripto oriuntur. At Oscum Mamers habet praeterea M servile ab initio, quod participio formando servit. Aut vero erit ab Hebr. מרץ *marats*, quod in *Niphal* est *acrem* aut *vehementem esse*, quod est Martis peculiare, ut

(*) *Nisi vero in Hesychiano isto* Μάλη *inter* Α & Η *olim Digamma Æolicum intercesserit, ita ut fuerit* Malva *ipsissimum Latinorum ex Hebraeo sumptum*.

θοῦρος Ἄρης &c. Idem verbum in *Hiphil* est *arrem* & *τεθωρῆχθαι efficere*, cujus participium est מגרין, *mamver*; unde transposita secunda vocali, exsistit ipsum Etruscum *Mamers*, is nimirum deus, qui ad pugnam acuit. De Mamers conferantur dicta ad Tab. Heracl. pag. 548. num. 119 Ab eo *Mamers* deinde contractum fuit Latinorum *Mars*: nisi vero hoc ἀυτοῖς fit ab una ex prædictis radicibus. Haec aptius aliquanto exposuimus in comment. ad Tabulas Heracl. Collectaneo X. Mazochius.

†Mammon Punicum nomen est, teste Augustino, quod non dubito quia ex Hebr. המון *hamon* (quatenus opes, copiam, divitias notat) venerit, praeposito *Mem* formativo: ut primitus *Mahamon* fuerit, deinde per κρᾶσιν *Mamon*. Atque hoc verum est etymon, non illud Drusii ex אמן *confidere*, quod in lucro & opibus spes reponatur. Nec etymologiae ceterae (quas copiose Buxtorf. in Chald. lex. in Rad. ממן ex antiquis affert) cuiquam se probaverint. Utitur hoc voce Christus Mat. VI. 24. & in Luca pluries. Mazochius.

Mamphula aliquibus a מן, hoc est, *manna*, venire placet. Sed assentio doctissimo socero meo Francisco Junio, qui in Levitici VI. 14. censet esse ab Hebræo נפל, quod est *cadere*: sive Chaldæo מפל, quod idem notat. Favent enim huic sententiæ verba Festi, e Verrio scribentis: *Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante quam percoquatur, decidit in carbones cineresque.* Eo, ut ibidem Festus testatur, usus est Lucilius, versibus istis, prout eos legit Scaliger:

Pistricem validam si nummi suppeditabunt,
Addas ἐμπαικτρον, mamphulas quas scias omnes.

Sed quod ibidem Scaliger censet, *mamphula* in Hebræorum commentariis esse *mancipem pistrinorum*, ac, ut multa alia Syriaca, ita hoc a Græco fonte venire; puta a μονοπώλης· id, puto, ab etymo antea allato dimovere non debet, quando satis liquet, Lucilio hic non *pistricem*, sed *opus pistorium* signare: nec *pistrinorum* duntaxat, sed etiam *aliorum erant monopolia*: eoque *mancupibus pistrinorum a pistoris hoc opere* nomen fuisse magis fit verisimile.

†Mamphularum idem esto judicium, ac de Amuvattis: utrumque enim Orientalis originis est, sed neutrum continuo Tuscum; quia utrumque ἀμέσως per Syros Judæosve extremis reip. temporibus advectum fuit. Sed proderit tamen Festi de *Mamphulis* locum illustrasse. *MAMPHULA appellatur panis Syriaci* (quae Judaica erant, Romani Syriaca γενικῶς appellabant) *genus, quod, ut ait Verrius, in clibano antequam percoquatur, DECIDIT in carbones cineremque.* Haec ultima etymon *Mamphulae* complectuntur a נפל *naphal*, *decidit*; neque tam rei, quam nominis definitionem complectuntur, docentibus Judæis, quid *Mamphula* ex vi vocabuli indicaret. At tibi definitionem si quaeris, *Mamphula* est ἐγκρυφίας, sive *panis subcinericius*, cujus multa in Bibliis mentio. Panis erat subitarius, ac facile in omnes horas parabilis. Illud Festi *percoquatur* impersonaliter accipio: nam antequam panes in furno percoquendos ponerent, hellucnes frustum farinae subactae in prunas conjiciebant, ac sic latrantem stomachum offa placabant. At vero si τὸ *percoquatur* uti personale acceperis, sensus erit, *mamphulam* esse panem, qui ex furno semicoctus extrahitur, atque in carbones projicitur percoquendus. Atqui hoc videtur ineptum; nam si ea sit vera *mamphulae* definitio; via ulla erant diversa mamphularum genera: cum tamen in versibus Lucilii, quos subjicit Festus, commendetur pistrix, *mamphulas quas scias omnes*, i. e. varia mamphularum genera, quae potissimum ex condimentorum diversitate exsistebant. Huc pertinet Talmudicum מנפול *manphol*, quod non recte Scaliger ad Festum, & inde credo Buxtorfius putant factum ex Græcorum μονοπώλης· nam Talmudici, fatente Buxtorfio, accipiunt de ἀρτοπώλῃ. Ergo Talmudicum *Manphol* est *pistor*, sive qui Lucilianas *mamphulas* conficit venditque. Mazochius.

Mamphur, ut Festus describit, *appellatur loro circumvolutum mediocris longitudinis lignum rotundum; quod circumagunt fabri in operibus tornandis.* Quem ad locum sic ait Scaliger: *Quod est sucula in machina tractoria, id mamphur in torno. Græcum est μανοφόρον, quia circumvolutum habeat lorum, ut collum monile, quod μάννον & μάννος, vocant Græci.* Sane μάννον quoque dici τὸν περιτραχήλιον κόσμον (*monile* vocant Latini) auctor est Pollux, lib. v. cap. vi. ac Scholiastes Theocriti in Idyll. xi. [μάννος Ms.]

Manacus legere est apud Vitruvium, lib. ix. cap. viii. *Circinatio circuli menstrui agetur, qui manacus dicitur.* In Florentina anni clɔ ccce. xcvi. & altera anni clɔ d. xxii. cum adspiratione *manachus* scribitur: unde quidam *monachus* cuderant. Turnebus, lib. xx. cap. xii. nec *manacus*, nec *manachus*, vel *monachus* legendum censet, sed *menæus*, hoc est, μηνιαῖος, cujus Theo quoque meminit in Ptolemæum. Sed nihil mutandum. Nam Vitruvius, ut vidimus, vocat *menstruum circulum*: a Dorico μὰν pro μὴν, dici μανακὸς, ut a μὴν μηνιακὸς. nihil probibet. Josephus Scaliger tamen commentariis in Ætnam deducere mavult a μάνη pro μήνη, quod *Lunam* notat: ac dicit esse *orbitam Lunæ*, sive *lineam Eclipticam*. Eam Tarentina voce a veteribus Latinis dictam *manacum* a μανακὸς, quomodo Illyrienses Βαρδιαῖοι dicti ab iisdem *Bardiaci*. Sed quis concedat summo viro, *lineam Eclipticam* esse quam *orbitam Lunæ*, vocat Severus, Vitruvius autem *circulum menstruum*? Nec enim Luna per *Eclipticam* incedit. Quare Philandro subscribimus, cum Bernardino Baldo, quibus *manacus* est *circulus*, *quo umbræ præter æquinoctialem æstivam & hybernam, de quibus tradidit, deprehenduntur, cujus diameter est Isocotomus.* Intelligunt hoc, qui Gnomonicen attigerunt. Idem Scaliger ad Ætnam, itemque ad Culicem, scripsit, a *manacus* addito Arabico articulo *AL*, *calendarium* vocari *almanac*, eadem nempe ratione, qua liber Ptolemæi, dicitur *Almageste*, a μεγίστη πραγματεία· & *alchymia*, χυμεία· & *alchymista*, χυμευς· & *alembic* a Græco ἄμβιξ apud Dioscoridem; atque ut idem Scaliger in notis ad Eusebium ait, Mahumedis lex νόμος, ἀλκοράν. Sed de voce *almanach*, non subscribo Scaligero: est enim totum Arabicum ex *al* & *manach*, quod ab Hebræo מנה, id est, *numerare*. Ut *Almanach* sic dicatur, quia *in eo dierum omnium numerus annotatur*: unde Græcis ἐφημερὶς vocatur. Hæc nisi pro certis haberem, deducerem ab *AL*, & Dorico μάνα. Quamquam & aliæ aliorum sunt super ea voce sententiæ. Sane H. Stephanus vult esse purum putum Germanicum, ac originem capere ex eo, quod Germani fastos suos ordiri soleant hoc pacto: *Als man nach der geburt Christi unsers Seligmachers gezehlt hat*, 1530. aut 1580. &c. Vide eum lib. de suspecta Latinitate, pag. 328. & 329. Est & vir eruditus mihique amicissimus, qui existimabat ex eo dici quia doceat *al mane*, hoc est, *omnes Lunas*, sive *quamvis Lunæ faciem*. Sed ut penitus Arabicum censeam, facit, quod Arabes non χθὲς ἢ πρώην, sed multis abhinc seculis voce *almanac* usos esse, cognoscere sit e Porphyrio apud Eusebium. Verba ejus sunt: Τας δὲ εἰς δικαίας τιμὰς καὶ τὰς ἀφοσιώσεις, καὶ τὰς λεγομένας ἀρεταλογίας εὑρήσεις, ἃς καὶ τα ὀνόματα ἐν τοῖς λεγομένοις Ἀλμενιχιακοῖς φέρεται.

Manare, vix dubito, quin κατα μετάθεσιν fit a Græco νᾶμα, quod Hesychius interpretatur χεῦμα, ῥεῦμα. Unde Aristoteli χώρα ναματώδης, *locus riguus*. Est vero νᾶμα a νάω, quod est *fluo*, *scaturio*; uti νᾶσμα, *fluentum*, *scaturigo*. [μανευσις, τας λάτυγας Hesych.] Festo tamen placet *manare* esse a μανὸν, quod est, *rarum*. *Manare*, inquit, *dicitur, cum humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit, quod ex Græco trahitur, quia illi non satis solidum μανὸν dicunt.* Etiam *manare solem* dicebant. De quo ita ibid. Festus. *Manare solem, antiqui dicebant, cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent: itaque ideo primum dici tempus mane dictum*. A manando, *aquæmanale*, dici censuit Varro, lib. xx. de vita

vita populi Romani: ſed potius inde nomen, quod eo aqua manibus affundatur. De quo vide quæ in *Aqua* fuſe diximus. At vero a *manando* dictus *fons manalis*: quomodo vocabatur ab auguribus *puteus perennis*, Feſto teſte: ad quem plura de hoc Scaliger. Forte & hinc nomen *manali lapidi*: de quo ita ex Feſto Paullus: *Manalem lapidem, putabant eſſe oſtium orci, per quod animæ inferorum ad ſuperos manarent, qui dicuntur manes*. Sed ſi *manalis lapis* erat *orci oſtium*, uti hic dicitur, quis dubitet, quin id nomen ſit a *Dis manibus*? Subjungit deinde Feſtus: *Manalem etiam lapidem vocabant petram quandam, quæ erat extra portam Capenam juxta ædem Martis, quam cum propter nimiam ſiccitatem in urbem protraherent, inſequebatur pluvia ſtatim: eumque, quod aquas manaret, manalem lapidem dixere*. Meminit & *ejus lapidis* Varro de vita populi Romani l. II. *Urceolum aquæmanale vocamus, quod eo aqua in trullium effunditur; unde Manalis lapis appellatur in pontificalibus ſacris, qui tunc movetur, cum pluvia exoptantur*. Ita hic locus apud Nonium legendus ex reſtitutione Scaligeri. Meminit & Fulgentius Planciades de priſco ſermone, ubi ex Labeone (quem diſciplinas Hetruſcas Tagetis & Bacidis quindecim voluminibus explicaſſe ſcribit,) hæc verba adducit: *Fibræ jecinoris ſandaraci coloris dum fuerint, manales tunc verrere opus eſt petras*. Quod deinde ita Planciades explicat: *Hoc eſt, quas antiqui ſolebant in modum cylindrorum per limites trahere pro pluviæ commutanda inopia*. Ubi recte in poſtrema editione, quam Joſ. Mercerus dedit, pro *per milites* editum eſt *per limites*.

MANCEPS, quaſi *manuceps*, quia *manu capit*. Nam manu ſublata ſignificabat ſe pluris eſſe licitatum. Iis quippe publica locabantur, qui in licitatione majorem pecuniæ ſummam ſublato digito datis prædibus ſpopondiſſent. Quam nominis cauſſam etiam adducit Guilhelmus Fornerius, lib. I. Select. capite XX. Ac præit hac parte Feſtus, his verbis: *Manceps dicitur, qui quid a populo emit conducitve, quia manu ſublata ſignificat ſe auctorem emtionis eſſe qui idem præs dicitur, quia tam debet præſtare populo quod promiſit, quam is, qui pro eo præs factus eſt*. Vide & de iis Aſconium in Verr. I. Quemadmodum vero *manceps* quaſi *manuceps*; ita *mancipium* dici tradunt quaſi *manucapium*. Unde Feſtus continuo ante verba proxime allata: *Mancipium dicitur, quod manu capiatur*. Ita enim ibi emendo: ubi vulgo *Manceps*: quod ſi retinere malis, pro *capiatur* lege *capit*, cum Scaligero. *Mancipium* dici, quod ab *hoſtibus manu caperetur*, etiam legere eſt lib. IV. in fin. ff. de ſta. hom. item Varronem, lib. V. de L. L. & Donatum, in Ter. Adel. Act. II. ſc. I. Hæc & cauſſa fuit, cur cum liberarentur poteſtate, e *manu* ſolenni ritu *emitterentur*; unde & dicta *manumiſſio*, teſte Feſto in *Manumitti*, & Iſidoro lib. IX. cap. IV. Ulpianus tamen a *manu* id eſt, *poteſtate*, videtur deducere, lib. IV. de Juſtit. & Jur. Quibus potior videtur ἐτυμολογία prior, hi objectant ritum ἀντίγραφον. Nam veteres plurimum unumquodque eo, quo actum erat, modo in contrarium acto diſſolvebant, ut pluribus probat Fornerius, lib. I. Rerum Quotidianarum. Sed etſi hoc lubens agnoſcam, tamen mihi videtur *mancipium* potius eſſe a *manceps*: ut *dominium* a *dominus*. Sane non *mancipium*, primario ſumitur pro ſervo; ſed notione generaliori pro *cujuſvis rei dominio*, ſeu *jure proprietatis*. Lucretius, lib. III.

Vitaque mancipio nulli datur, omnibus uſu.

Seneca, epiſt. LXXIII. *Fortuna nihil dat mancipio*. Hinc res *mancipi*, quæ ullum poſſunt acquirere dominum: *res nec mancipi*, quæ abalienari non poſſunt. Eſtque *mancipi* genitivus κατὰ συγκοπὴν, pro *mancipii*; non autem adjectivum ἄπτωτον, ut Grammatici nugantur. *Manceps* ſimiliter, qui proprio jure aliquid poſſidet. Tertull. Apol. capite XI. *Imprimis quidem neceſſe eſt concedatis, aliquem ſublimiorem Deum, & mancipem quendam divinitatis qui ex hominibus Deos fecerit*. A *manceps* quoque eſt *mancipo*, hoc eſt *ſummitto*, *proprium reddo*. *Mancipatio* ipſe abalienandi actus, & velut ſimulacrum venditionis in rebus, quæ *mancipi* dicebantur. Fiebat ea abalienatio, Tullio teſte, vel per nexu traditionem, hoc eſt, per æs & libram; vel per jure ceſſionem: quam rem pluribus ex primo Inſtitutionum Caji explicat Boëthius, in Topica & ex eo, præter alios plurimos, Cœlius Calcagninus, ad Tit. de verb. & rerum ſignif. p. CCCLIV. Vide *Libripens*.

MANCUS a Nonio exponitur *debilis*, & Ciceronis hunc locum e III. de Finibus adfert, ubi ad res inanimas transfertur: *Qui mancam fore putaverunt ſine aliqua acceſſione virtutum*. Sed proprie ita dicitur, qui manu *debilis* eſt, unde & nomen. Ulpianus, lib XII. §. ſi quis. D. de ædilit. edict. *Si imbecillitate dexteræ validius ſiniſtra utuntur, non ſcævas, ſed mancos dici*. Ovidius, III. Faſt.

Et licet antiquo manibus collatus Epeo
Sit prior, irata Pallade mancus erit.

Ab hac voce, qui Latinis *ſcæva*, Italis *mancino* vocatur: etſi aliud *ſcævam* eſſe, aliud *mancum*, ex ſuperioribus Ulpiani verbis liquet. Ab eadem, qui Latinis *claudus*, Belgis *mank* vocatur; etſi aliud longe Latinis *mancus* proprie ſonet: cum hoc ad *manum*, *claudus* ad *pedem* referatur. Sed Belgæ generalem ejus vocis uſum ſecuti: quo *membro aliquo captum* ſignat. Quemadmodum vero Latinis proprie differunt *mancus* & *claudus*, ita Græcis κυλλὸς & χωλός. Conjungit hæc duo Matth. XVIII. 8. Idem Matth. cap. XV. enumerat hæc quatuor hominum genera quæ Chriſtus ſanarit, χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλούς· eoſdem ordine, uti docti viri obſervarunt, ante nos, conjungit Plautus Mercatore, hoc verſu:

Ad mandata, claudus, cæcus, mutus, membris omnibus captus, ac debilis.

Ubi *membris omnibus captum*, *debilemque eum* vocat qui Græcis una voce κυλλὸς, Latinis *mancus* dicitur. Sed Iſidorus lib. X. compoſitum eſſe arbitratur: *Mancus*, inquit, *manu ancus*, *vel manu caſſus*. Etiam Gloſſæ Philoxeni: *Ancus*, *mancus*, κυλλὸς, λορδός. Hoc ſi placet, proprie *mancus* dicetur a *vaio cubito*, qui Græcis eſt ἀγκών. Hinc enim *ancus*, de quo alibi.

MANDO, ſive primæ ſit, ſive tertiæ, dici putatur quaſi *manudo*. [μανῶ, μανύω, *mando*.] Nam & in dandis accipiendiſque mandatis manum invicem dare mos erat: qua ratione *mandare* erit ἐγχειρίζειν & qui comedit prius manudedit, ſive præbuit ori ſuo cibum, aut manu aliena accepit. Becmannus *mandere* putat eſſe ab ἔδειν. Nam hinc eſſe μάνδειν, inde *mandere*. Sed hæc magis probari poſſent, ſi μάνδειν diceretur. Si Græcum eſt, potius ſit a μάσσω, *ſubigo*, *depſo*, *pinſo*. Gloſſ. *mando*, μασῶμαι. [μάσσω, μάζω, μάνδω, unde *mando*.] Μασάζειν pro eo & Nicander dixit. A *mandare* eſt *mandibula*, ſeu *mandibulum*, qua ratione, a *vertere* eſt *vertibula*, ac *vertibulum*; a *decipio*, *decipula*, ac *decipulum*. Utroque enim hæc modo efferuntur. Non igitur audiendus Iſidorus, lib. XI. cap. I. ubi *mandibulæ* ex *maxilla* factum putat. Ab eodem eſt verbum *manducare*: de quo adferam illuſtrem locum Diomedis, lib. I. *Manduco*, *manducavi*, *proprie eſt*, *quod Græci dicunt* μασσῶμαι, *hoc eſt identidem quod mando*. *Ideoque Probus negat recte dici*, *piſcem*, *vel aliud tenerum quid manduco*, *ſed potius edo*, *quod ſignificat* ἐσθίω. *Manducatur autem*, *quod denti reluctatur*. *Nam cum dicam edo*, *quod faciam*, *oſtendo*, *ſed & qualiter faciam*. *Veteres tamen & in eadem ſignificatione manduco dixerunt*. Hæc Diomedes. A *manducando* dicti ſunt *manducones*, & *manduci*, qui aliter *comedones* vocantur. Onomaſticon, *Manduco*, φαγᾶς. *Manducus*, ἀδδηφάγος. Μορμολύκειον quoque, quod in ludis ac præſertim Atellanis, circumferebatur, ab eodem fonte *manducus* dicebatur, propterea quod terriculamentis hujuſmodi magnos dentes ac voracitatem tribuerent: Sic *manduci* voce uſus Plautus, Rudente, Act. II.

Act. II. sc. VI. Hujusmodi terriculamenta erant *Pyxis*, & *Lamia*; unde Lucilius, lib. XXX.

Illo quod fiet Lamia, & Pytho, oxyodontes.

Belgæ quoque simile terriculamentum vocant *Lile mee de longo tanden*, quod nihil aliud est, quam *Elisabetham* εἴδωλον. Vide Scaligeri conjectanea.

MANDRA locus in quo porci includuntur: ut interpretatur vetus Juvenalis Scholiastes in illud Sat. III.

. . . . *Stantis convicia mandræ.* [μάνδρα.]

Sed non porcorum tantum est, sed etiam jumentorum: ut indicat hoc Martialis, lib. V. epigr. XXIII.

Vixque datur longas mulorum vincere mandras.

Nimirum universe *stabulum* notat. Atque a Græcis acceptum; non a *manendo* dictum. Hesych. Μάνδρα, ἴγνα, φραγμοί, αὐλαί, σηκοί, βοῶν καὶ ἵππων. Gloss. Cyrilli. Μάνδρα θρεμμάτων, caula. Μάνδρα αἰγῶν, caprile. B. Basilius *stabulum* id, *in quo natus Christus*, appellat μάνδραν. Vide & LXX. Interpretes, II. Paral. cap. XXXIII. & Nicetam Choniatem, lib. II. fol. LXXX. Κατὰ μεταφορὰν vero ad alia transfertur. Ut ad *calculorum* sive *latrunculorum ludum*. Sic Martialis:

Mandris & vitreo latrone clausos.

Et similiter apud Lucanum in Panegyrico:

Ut citus & fracta prorumpat in æquora mandra.

Etiam pro *cœnobiis* ponitur. Nempe, quod monachi in eremis olim viverent. Hanc causam adfert Alciatus, in l. ult. C. de trin. & fid. cath. Sed rectius statuitur, ut *ovile* dicitur pro *Ecclesia Christi*: sic & *mandra* posuisse pro *monasterio*, tanquam *in quo sint oves Christi*. At quia *mandræ monachorum* esse solent *in locis solis & desertis* vel *latebrosis*: inde *mandræ* pro *latebris*, ac *dolis*. Gloss. Isidori: *Manda* (leg. *Mandra*) *deceptio*, *fraus*. Atque inde ibidem: *Mandratur*, *cavillatur*. Nempe quia *cavillantes* κρυπτικῶς loquuntur. A *monachorum mandris* est *archimandrita*, ἀρχιμανδρίτης, *mandræ* sive *cœnobii præfectus*. Quomodo *archimandrita* vocatur *Willigisus Electus Moguntinus*, in vita S. Adelberti, apud Surium, Tom. II. Usi & ea voce Leo Papa, Prosper, Justinianus, alii. Vulgo *Prior* dicitur, aut *Gardianus*. Femininum est *archimandritis*. Onomasticum vetus: Ἀρχιμανδρίτης (leg. ἀρχιμανδρῖτις) *abbatissa*.

MANDRAGORAS, μανδραγόρας, aliquibus dici sic placet a μάνδρα, quia crescat *juxta mandras*. Sane περὶ τὰ ἄντρα provenire etiam a Dioscoride scriptum. Sed posterior vocis pars quo erit? an ἀγορεύω, ut in Πυθαγόρας, qui sic dictus, quia *non vera minus quam Pythius profari crederetur a discipulis*: unde illud αὐτὸς ἔφα. Si id placet ita *mandragoras* dicetur, quia *indicio sit*, *in proximo esse mandram*, vel *speluncam*. At neutiquam audiendi, qui deducunt ex Belg. *man*, id est *vir*; & *dragen*, id est, *ferre*; q. d. *virigerum*. Nempe quia ἀνθρωπόμορφος quodammodo: unde & impostores, ut melius referat hominem, ad utriusque sexus imaginem figurare magis solent, postea arenæ calidæ imponere, postque dies aliquot educere, ut e terra sic nasci videatur. Vide de hac fraude, eos, qui stirpium historiam tradiderunt.

MANE a *manus*, id est, *bonus*, vel *clarus* seu *lucidus*, rectius deducitur, quam a *manando*, vel *dis manibus*, vel Græco μανὸς pro *rara*. [μανός, ἀραιός. Hesych.] Varro, lib. V. de L. L. *Mane*, *quod tum manat dies ab Oriente*. *Nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum*. *Ad cujusmodi religionem Græci quoque*, *cum lumen adfertur*, *solent dicere* φῶς ἀγαθόν. Festus: *manare solem tunc solitos esse antiquos dicere*, *ut Verrius*, *cum solis orientis radii splendorem jacere cœpissent*, *atque ideo primum diei tempus*, *mane dictum*. *Quamvis magis id dicitur*, *quod manum*, *bonum dicebant*, *a mane*, *id est*, *maturo*, *quod id bonum est*, *quod maturum est*: *unde & matuta dicta quoque videtur mater*. Macrobius, lib. I. Saturn. cap. III. *Inde* (a diluculo) *mane*, *cum dies clarus est*. *Mane autem dictum*, *aut quod ab inferis*, *id est*, *a manibus exoriens lucis emergat*; *aut*, *quod verius mihi videtur*, *ab omine boni nominis*. *Nam & Lanuvini mane pro bono dicunt*, *sic ut apud nos quoque contrarium est* immane: *ut immanis bellua*, *vel immane facinus*, *& hoc genus cetera*, *pro non bono*. Servius quoque in I. II. & III. Æn. deducit similiter a *manus*, id est, *bonus*. Item Nonius, cap. I. Adhæc Isidorus, lib. V. Originum, cap XXX. Sed addit hic: *Alii mane existimant vocari a manibus*, *id est*, *a diis*; *quorum conversatio a luna ad terram est*. *Alii putant ab aëre*, *quia* μανός, *id est*, *rarus est*, *atque perspicuus*. In hocce veterum dissensu maxime, ut dixi, adlubescit, ut ita dicatur, quia sit *optima diei pars*. Vide Senecam, epist. CIX. & De brevitate vitæ. A *mane* est prænomen *Manius*, quod *mane nasceretur*; uti *Lucius* ab *exoriente luce*. Ab eodem est *manicare* posterioris seculi verbum, quod significat ὀρθρίζειν. Sane Lucæ cap. XXI. vetus Interpres ὤρθριζε transtulit *manicabat*, quod Laurentius Valla in suis ed, eum locum notis ait esse verbum sibi inauditum. Sed utitur eo etiam vetus Juvenalis Scholiastes in Sat. V. Augustinus item, & Patrum alii.

MANEO, a μένω. A *maneo*, est frequentativum *manto* pro *manso*, ut *pulto* pro *pulso*. Usus Plautus, Mostellaria, act. I. sc. II. & Pseud. act. I. sc. III. & Cæcilius apud Festum & Nonium in *manta*. Putat quoque Alciatus autorem Ithyphallici carminis scripsisse:

Mantes hic licet, ut libenter ires.

Sed recta est Scaligeri emendatio:

Mandes his licet, at lubenter ires.

Quia vero *manere* dicerent pro *cubare*, inde est, quod *mansiones* dixere loca, ubi iter facientes noctu quiescerent. Unde videas apud Plinium & alios itinera *mansionibus* distingui. Græci σταθμοὺς dicunt. Definiebatur autem *mansio*, ut plurimum, viginti millibus passuum. Tantum enim diurnum viatoris iter censebant. Variabat tamen ea res, quia viæ aliæ aliis commodiores. Apud Plinium etiam memorantur *mansiones camelorum*: quæ distinguebantur τοῖς ὑδρεύμασι, sive *aquationibus*. Nam in aridis atque incultis locis putei erant, ad quos cum deventum esset, cameli aquabantur. Atque his aquationibus itinerum intervalla in camelis distinguebant. A *maneo* sunt *emineo*, *immineo*, *promineo*. Quæ tamen aliqui malunt venire a *minis* sive *altitudine ædificiorum*: idque quia *maneo* habeat *mansi*, unde *emansi*, *remansi*; ista faciant *eminui*, *imminui*, *prominui*. Malim dicere composita, quæ a in *i* mutant, recedere ab ἀναλογίᾳ simplicis.

† MANEO non a μένω est, sed horum utrumque est e מעונה *Mäoneh* (at contracte *Maneh*) h. e. *Mansio*. A *Maneh* autem propius *Maneo*, quam μένω abest. Ipsum vero מעונה est a עון, quod Hebraeis atque Chaldaeis est *diversari*, *castrametari*, & *manere*. MAZOCHIUS.

MANES nunc proprie dicimus, nunc per metonymiam continentis. Proprie sic vocantur *animæ defunctorum*. Μετωνυμικῶς autem accipitur pro *inferis*, hoc est, *loco*, *quo animæ continentur*. Priori modo ait Maro:

. . . . *Manesque vocabat*

Hectoreum ad tumulum . . . .

Item:

Id cinerem aut manes credis curare sepultos?

Pro loco vero capit, cum dixit:

. . . . *manesque profundi.*

Item:

. . . . *Hæc manes veniat mihi fama sub imos.*

[ex Græco ἀμενής, iidem qui ἀμενηνοί, quomodo *mortui appellantur*.] Sed qui proprie *manes* sint, & unde sic dicantur, ne inter veteres quidem satis convenit. Festus de eo sic scribit: *Manes Dii ab auguribus invocantur*, *quod ii per omnia ætherea terrenaque manare credebantur*: *item Dii superi atque inferi dicebantur*: *quos ideo invocabant augures*, *quod hi existimabantur favere vitæ hominum*. Sed fusius veterum de eo dissensum exponit Servius in III.

Æn.

Æn. *Manes*, inquit, *sunt illo tempore animæ, quæ de aliis recedentes corporibus, nec dum in alia transierunt. Sunt autem noxiæ, & dicuntur* κατ' ἀντίφρασιν. *Nam manum bonum est. Unde & mane dictum est. Similiter etiam Eumenidas dicimus, parcas, bellum, lucum. Alii manes a manando dictos intelligunt. Nam manibus* (in veteri libro est *animabus*) *plena sunt omnia inter lunarem & terrenum circulum, unde & defluunt. Quidam alios manes, alios deos infernos dicunt: plurimi deos cælestes ut vivorum, ita manes mortuorum tradiderunt. Alii manes nocturnos esse ejus spatii, quod inter cælum terramque est, & ideo humoris, qui noctu cadit, potestatem habere: unde mane quoque ab iisdem manibus dictum.* Est de dis *Manibus* illustris locus Appuleii, lib. de Deo Socratis, quem apponam: *Species dæmonum est, animus humanus exutus & liber stipendiis vitæ suæ corpore abjuratis; hunc vetere Latina lingua reperio Lemurem dictitatum. Ex hisce ergo Lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitus, placato & quieto numine domum possidet, Lar dicitur familiaris; qui vero propter adversa vitæ merita, nullis bonis sedibus in terra negatione, seu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, ceterum noxium malis, hunc plerique larvam perhibent. Cum vero incertum est, quæ cuique eorum sortitio evenerit, utrum Lar sit, an Larva; nomine Manium Deum nuncupant, & honoris gratia Dei vocabulum additum est.* Ubi pro *Manium Deo*, mallim *Manem Deum*, cum J. Lipsio, lib. primo Physiologiæ Stoicæ, dissertatione xvIII. [Μὰ *Phrygum deus*. vide Sch. Luciani. unde *Manes*. & nota quod *Ma* terram significet.] Isidorus, lib. VIII. cap. ult. *Manes dicunt Deos mortuorum, quorum potestatem inter Lunam & terram asserunt: a quibus & mane dictum existimant, quos putant ab aëre, qui* μανὸς, *id est, rarus est, manes dictos, sive quia late manant per auras, sive quia mites sunt eu manibus* (legendum puto, *humiles sunt & immanes*) *contrario nomine hos appellantur. Appuleius autem ait eos* κατ' ἀντίφρασιν, *dici manes, hoc est, mites ac modestos, cum sint terribiles & immanes; ut Parcas, ut Eumenides.* In hoc dissensu maxime placet, eos qui *manes* suppliciter venerabantur, bono illos *manium* quasi *bonorum* nomine ornandos putasse, qua ratione & Orpheus in hymnis *Deos inferos* vocat μειλιχίους, & Paracelsus ac similes magi *malos genios* bono nomine vocant *Evestra*. Dixere igitur *deos manes*, quasi *bonos genios*. Quam sententiam illud etiam firmat, quod Græci eos similiter vocarunt χρηστούς· ut cognoscere est ex Plutarchi Quæstionibus Græcanicis; item ex Romanis. Utrobique enim verba illa in fœderis columna inter Lacedæmonios & Arcadas, μὴ ἐξεῖναι χρηστοὺς ποιεῖν, interpretatur ex Aristotelis mente *non licere quemquam interimere*. Nimirum, quia qui homines interficit, ex iis facit χρηστούς, sive *deos manes*. A *manibus* dicta *Mania*, quæ & a *Laribus Larunda*. Nempe *defunctorum animæ*, sive *genii*, tum *manes*, tum *lares* vocabantur, unde *manium* sive *larium mater*, *Mania*, & *Larunda*. A qua diversa *Genita Mana*, quæ *Genita* vocata, quia *genendi*, sive *gignendi Dea*: *Mana* autem non a *manando*, ut Plutarchus credidit in quæstionibus Rom. sed quia *mana*, id est, *bona*; ut simile sit ac in Saliari carmine *Cerus Manus*, id est, *creator bonus*. A *manibus* est Plutonis cognomentum *summanus*, quasi *summus manium*: ut scribit Capella, lib. II. Vel, ut alii, quemadmodum dicimus *subtristis* a *tristis*; ita *submanus*, seu *summanus*, ab antiquo *manus*, id est, *bonus* a quo & *immanis*, ac adverbium *mane*. [*submanus*, i. e. *subterraneus*. *submanus* apud Senecam Epist. 71. pro *matura*, *matutino*, *diluculo*, & *antequam sol oriatur*. vide alibi notata de *Ma* & μαν, *quatenus terram notat*.] Quicquid de etymo est, *summanus* est Ἅδης, ut etiam in Onomastico veteri exponitur. Hinc, ut Turnebus putat, *summanare*, quasi *omnia rapere ac devorare*, *Plutonis sive Orci instar*. Plautus, Curcul. act. III. sc. I.

. . . . ; *La. Quis tu homo es?*

Cu. Libertus illius, quem omnes Summanum vocant.
La. Summane, salve. qui Summanus? fac sciam.
Cu. Quia vestimenta, ubi obdormivi ebrius,
Submano. ob eam rem me omnes Summanum vocant.

Sed amicus noster doctissimus deducebat a *manus*, ut *submanare* sit idem ac *involare*, sive *manus vola arripere*. Verum obstat, quod secunda sit porrecta, ut versus tertius & quinctus ostendunt. Sunt enim jambici senarii, qui trochæum respuunt. *Summanus* etiam adjective sumitur: unde *fulgur Summanum*: pro *nocturno*; vel, ut in Glossis exponitur, *mane orto*. Sic enim Glossæ Cyrilli, Κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωΐ, νυκτερινὸν, *fulgur summanum*. Sane ἀπὸ πρωΐ est *mane*: ut inde auctor videatur originem arcessere. Contrarium, quod ibidem legas κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν, hoc est, *diurnum*. Exponitur ibidem *fulgurium*. Delrius, in Hercul. Oet. vers. DCCCXLVI. legit *fulgur, dium*. Non displiceret, *fulgur dium*: ut *dium* sumatur adjective pro *Joviale*, ἀπὸ τοῦ Διός. Nam, ut Plinius, lib. II. cap. LII. refert, *fulgur nocturnum Summano; diurnum Jovi* factum erat. Sed non probo, quod *fulgur*, & *dium*, συνωνύμως ponit. Nam auctor Glossarii opponit *fulgur* ἡμερινὸν, καὶ νυκτερινόν. Plane autem censeo a *summano* etiam dici *summanalia*, nempe quia eorum in sacris *summani* usus esset. Erant liba farinacea in modum rotæ efficta, ut ait Festus. Cælius plane fallitur, cum a *sumine* deducit. Sic enim *suminalia* diceretur. At *summanalia* est non modo in schedis Festi Farnesianis: sed constanter sic legitur in MSStis Paulli codd.

Mango, σωματέμπορος, qui & *venalitius* a *Servis venalibus, quos vendit*. Cicero in Corneliana: *Neque deontia me movent, quibus omnes Africanos & Lælios multi venalitii, mercatoresque superarint*. Quod ad etymon, *mango*, si credimus Fungero, *procul dubio dictus est, quod manu agat*. Sed procul dubio fallitur Fungerus; etsi & ante eum ita Perottus, & vetus Vocabular. Nam quid, quæso, erit, cujus gratia *mango* κατ' ἐξοχὴν *manu agere* dicatur? Henricus vero Stephanus in Thesauro Μαγγανευτὴς, inquit, *veneficus, præstigiator*: & *Latinum mango, procul dubio hinc factum est*. Sane id etymon jam olim Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis observarat. At μαγγανευτὴς a μάγγανον, quod φάρμακα & γοητεύματα inter alia notat, Hesychio teste. Nec *veneficorum*, aut *præstigiatorum*, propria hæc sunt vocabula, quando apud Nazianzenum legere est λιπαραὶ τράπεζαι, καὶ τὰ μαγείρων μαγγανεύματα, καὶ κομψεύματα· quod Fabius *artificium coquendi*, Plinius *mangonium* appellat. *Mangoni* igitur nomen ex eo fuerit, quia τῷ μαγγάνῳ, sive *fuco*, colorem falsum inducit mancipiis, ut carius vendat. Unde Fabius, lib. II. cap. XVI. *Mangonum, qui colorem fuco, & verum robur inani sagina mentiuntur*. Tamen nec eo recurrere opus, si Græcum sit μάγγας vel μάγγων, quod censet summus vir Salmasius. Qui apud Plutarchum in quæst. Symp. lib. V. cap. VII. legit, οἱ μαγγῶνες, οἰκέτας ἐκλέκτους ὠνίους ἐξάγοντες. id interpretatus, *mangones, qui servos inde venales exportant*. Vulgo legitur ibi μαγάδες.

Manifestum, πρόχειρον, a *manu*, & antique *fendo*, unde *offendo* pro *incido*: ut apud Terentium, Eun.

Si in platea hac te offendero post unquam.

Supinum ejus est *festum* unde *festim*, a quo *confestim*, id est, *cito*. Proprie igitur *manifestum*, id quod manus *fendunt*, hoc est, *incidunt*, sive *quod manibus festim seu cito occurrit*. Hinc pro eo sumitur, *quod ita clarum, ut manibus quasi palpari possit*. [quod *manu statim percipitur*. vide *festino*, & *confestim*. sed forsan a μανὸς, μανεὸς ex μανεσὸν, unde *manifestum*.]

Manipulus in *re militari* dicitur, a *manipulis* fœni: ut docet hic locus in Aurelii Victoris seu alterius Collectaneis de origine Romana: *Romulus collecta pastorum manu, eaque in centenos homines distributa, perticas manipulis fœni varie vinctas dedit. Unde*

de institutam, ut postea milites, qui ejusdem figni essent, Manipulares appellarentur. Idem docuerat Ovidius tertio Fast.

Illa quidem fenum; sed erat reverentia fano,
Quantam nunc aquilas cernis habere suas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos;
Unde maniplaris nomina miles habet.

Donati quoque eadem sententia ad Eunuch. Act. IV. Sc. VII. *Manipulus proprie est militia. Cum Romani & Latini sub uno centurione bellum aggressuri deputabantur, sibi fertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quem pro signo sequebantur*. Et Isidorus, lib. XVIII. cap. III. *Sub Romulo fasciculos fœni, pro vexillis milites habuerunt. Hinc & manipuli appellantur. Manipulos enim dicimus fasces fœni, quod manum impleant*. Idem etymon, sed, aliis quoque adjectis, ponit idem lib. IX. cap. III. *Manipulus*, inquit, *ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt milites, sive quia bellum primo manu incipiebant, sive quod antequam signa essent, manipulos sibi, id est, fasciculos stipulæ, vel herbæ alicujus, pro signis faciebant, a quo signo manipulares milites cognominati sunt*. De quibus Lucanus:

Convocat armatos extemplo ad signa maniplos.

Sane posterior sententia maxime placet, quam & Plutarchus in Romulo confirmat. Aliter tamen Varro, lib. IV. de L. L. *manipulos*, inquit, *exercitus minimas manus, qua unum sequuntur signum*. Vegetius quoque (cujus verba mox ponam) sic dici ait, quod *dimicent pariter junctis manibus*, hoc est, quod *conjunctim pugnent, ubi, ad manus ventum est*. Quod vero Isidorus ait *manipulum* fuisse ducentorum hominum, id neutiquam de omni Romanæ Reip. ævo capiendum. Nam antiquissimis temporibus *manipulus* fuit centenum hominum: quod locus ex collectaneis adductus ostendit: ac idem quoque Plutarchus confirmat, qui de capsere loquens, totam illam Romuli manum ait fuisse *συλλελοχισμένην εἰς ἑκατοντάδας*, *divisam in centurias*. At postea manipuli vox duas complexa centurias, ita ut in legione sexaginta quidem centuriæ, at triginta solum *manipuli* essent. Cincius, lib. VI. de re militari, apud Agellium lib. XVI. cap. IV. *Alæ dictæ exercitus equitum ordines; quod circum legiones dextra sinistraque tanquam alæ in avium corporibus locabantur, in legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem*. Servius, ad illud Virg. XI. Æn.

Tu, Volusæ, armari Volscorum edice maniplis.

Maniplus, inquit, hoc est, *signiferis; quia secundum antiquum morem in legione erant triginta: legio autem habebat septem cohortes, sexaginta centurias; licet in his rebus accessu temporis ducum varietas semper mutaverit militiæ disciplinam*. *Manipuli* igitur Romuli ætate minores: postea majores: iidem vero labente imperio minores etiam quam Romuli ævo fuerunt. Indicat id locus hic Ammiani lib. XVII. *Convocatis cohortibus, & centuriis & manipulis omnibus tribunal insistens*. Nam ut cohortibus centurias, ita centuriis subjicit *manipulos*, ut minores. Idem valide confirmat hic Vegetii locus, lib. II. cap. XIII. *Contubernium autem manipulus vocabatur, ab eo quod conjunctis manibus pariter dimicabant*. Nam *contubernium* non idem hic esse quod Cincio Servioque, illud satis ostendit, quod *manipulus* libera Rep. & diu post, seorsim habuerit signum; *contubernium*, neque tum, neque Vegetii ævo. A *manipulus* est *manipularius* & *manipularis*: quod satis indicant Ovidii & aliorum loca, quæ adduximus. Sic autem dicebatur *miles gregarius*. Quare non audiendus Glossographus, cum scribit: *Manipularius*, *ἀρχηγὸς ἴλης*, sive, ut quidam corrigunt, *λοχαγὸς*, quod est *ductor manipuli*. Dicitur & *commanipulus*: quod legere est in antiqua inscriptione, quæ Romæ est p. XLVI. n. X. edit. Grut. *Quod proficiscentes expeditionibus sacris voverant, regressi cum commanipulis libentes votum solverunt*. Hinc *commanipulones* & *commanipulares*.

† MANNA ut apud nos multis ab hinc sæculis vocaretur succus ille subflavus in grana spissatus, qui passim in Brutiis ex orno incisa desudat & concrescit (ut omittam alterum mannæ genus quod humi pluribus in locis concrescit ad illius similitudinem, quod ab Israëlitis in deserto colligebatur) plane ea usurpatio antiqua videtur, & ab Etruscis, quippe ab Oriente profectis, & Italiæ dominis, propagata. Etsi postea Latinis Græcisque MANNA *γυμνάστρων* nomen erat, ac de quibuscumque concretorum succorum granis usurpatum. MANNA TURIS bis apud Plinium legitur, pro *grano turis*; sic etiam apud Græcos *λιβάνου μάννα*. Ergo a Chaldæis & Syris (sed per Tyrrhenos) id nomen huc pervasit; nam illis מנא *manna* pleno vocabulo dicitur, quod in Hebræo Exodi est מן *man*. Quod vero *mannæ* nomen pro orni seu fraxini succo ab Etruscis esse propagatum; id ex eo potest intelligi, quod arboris ipsius nomen totum Chaldaicum est, apud quos ORNUS arbor dicitur אורנא Orna cum O longo (ut Is. XLIV. 14. pro Hebr. ארן *oren*, quod pariter *ornum* significat) aut vero cum O brevi ארנא *orna*. MAZOCHIUS.

MANNUS, quod apud Senecam, Plinium, Ausonium, alios, legere est, *equus brevior est, quem vulgo brunitum, vel brunitium vocant*. Ita legitur apud Isidorum, lib. XII. cap. I. Sed legendum, *quem vulgo burricum vocant*. Glossæ vett. *Mannis*, *βερίχοις*. Respexit Glossographus iste hunc locum Horatii, lib. Epod.

. . . . Aut Appiam mannis terit.

Ubi Acron juxta vulgatos codices, *burdos* exponit. Addit vero originem talem: *Manni*, inquit, *ideo dicti, quod consuetudine manuum familiarius sequantur*. Sed dissentit P. Consentius, Grammaticus Constantinopolitanus, qui origine esse Gallicum ait: *Omne peregrinum, siquidem id jam receptum est, ut Gallorum mannis, Medorum acinaces*, &c. Alioqui videri possit venire a *νάνος*, quod est *exiguus, pumilus*. Hinc *ὑποκοριστικῶς mannulus*. Martialis, lib. XII. epigr. XXIV.

Nusquam est mulio, mannuli tacebunt.

Tuto, inquit, nunc quidvis garrire licet, quando mulio abest, & a mutis animantibus nihil periculi est, ne dicta nostra propalent.

MANO a *μανὸς*, id est, *rarus*. Festus: *Manare dicitur, cum humor ex integro, sed non solido nimis per minimas suas partes erumpit: quod ex Græco trahitur, quia illi non satis solidum μανὸν dicunt*. Possis & deducere a Chaldæo מין, *maiin*, id est, *aquæ*. [a *ναμάω*, a *νᾶμα*.]

MANSUETUS, quasi *manu factus*, *χειροήθης*, a *χεὶρ*, hoc est, *manus*; & *ἦθος*, hoc est, *mos*: quasi *qui moribus istiusmodi est; ut vel manu tractari se sinat*. Maroni id est *manum patiens*, cujus illud VII. Æneid. de cervo cicure:

Ille manum patiens, mensæque assuetus herili,
Errabat sylvis, rursusque ad limina nota
Ipse domum sera quamvis se nocte ferebat.

Proprie igitur dicitur de *bestiis*, *quæ adsuetæ ad manum accedunt*. Dicitur pro eo quoque *mansues*. Ita legit Nonius quoque apud Plautum, Asin. I. Scena II.

Reddam ego te ex fera fame mansuetam.

Pro quo in vulgatis est *mansuetum*.

MANTICA, & *manticula*, duplicem olim notionem habuit. Nam a *manu*, *mantica*, & *ὑποκοριστικῶς manticula*, dicebantur, quod aliter *mantile* vocamus: ut Scaligero credimus ad Festum; qui & *manticularia* inde dici ait, *quæcumque ad manum essent*, *καὶ πρόχειρα*: nempe quia nihil magis esset ad manum, quam *manticula*, sive *mantile*, ad extergendas manus. [*μάκτρον* Hesych. *τὸ δερμάτινον*.] Festus. *Manticularia dicuntur ea, quæ frequenter in usu habentur, & quasi manu tractantur. Frequens enim antiquis usus mantiliorum, unde hæc trahitur similitudo*. Præterea *mantica*, & per diminutionem *manticula*, dicebatur *balteus*, aut *zona*, quæ veteribus *pera* instar fuit. Ita *mantica* voce usi Lu-

cillius

cillius atque Horatius. Idem Festus: *Manticularum usus pauperibus in nummos recondendis etiam nostro seculo fuit*. Quamquam vero uti *mantile*, ita *manticula*, hac notione quoque a *manibus* dictum videri posset: tamen quia longius abit significatio, & in Arabum libris etiam ea vox invenitur, magis placet sententia Casauboni ad Sat. quartam Persii scribentis, esse vocem peregrinam. A *manticula* est *manticulari*, quod Festus caponit, *furandi gratia manticulas attrectare*. Sic usus Plautus, Captivis: & Appuleius Apolog. I. ut Paccuvium mittam, cujus loca aliquot adducit Festus. Ab eo autem est *manticularius* pro *fure*, apud Tertullianum in Apologetico. Onomast. *manticularius*, κλέπτης.

M A N T E L E quamquam vulgo per *I* proferatur, mallim tamen *mantele* per *E*, quomodo hanc vocem in antiquis codd. fere scribi, auctor est Pierius ad illud I. Æn.

. . . . *Tonsisque ferunt mantilia villis*.

Pro eodem & *manteium*, sive *mantelium*, vel *mantelum*. [μαντήλη a μάττω, μάσσω, idem quod *mappa*, & ab eadem origine.] Suntque hæc omnia ejusdem originis, nempe a voce *manus*, quia his illis absterguntur. Servius ad eundem Maronis locum: *Mantilia a tergendis manibus dicta, & est nominativus mantile, quomodo torale. Quod autem legimus, Nec turpe toral, ἀποκοπή est*. Idem Servius ad easce verba, sed IV. Georg. (hic enim hemistichium hoc usurpat Maro) *Mantilia*, inquit, *quibus manus terguntur. Varro appellat mantelia, quasi manutenia. Ceterum Plautus hujus singulare mantelium posuit in Captivis*.

Nec his sycophantiis, nec fucis ullum mantelium inveniam.

Lucillius autem mantella dicit: Mappas, mantella, merumque, quæ Græci μάνδυα vocant. Hactenus Servius G. Fabricii. Nam in illo P. Danielis nihil eorum, præter quatuor prima verba reperias. Fortasse autem, quo loco Servius Varronem ait putasse mantelia dici quasi *manutenia*, legendum fuerit *manuteria*, cum non a *tenendo*, sed *terendo* deduxerit Varro, ut hæc ejus verba indicant v. de L. L. *Mantelium quasi manuterium ubi manus terguntur*. Sic enim Antonius Augustinus edidit. Possis & *manutergium* scribere, prout edidit Vertranius: pro quo est, quod mox Varro addit, *ubi manus terguntur*. Ex his liquet quadruplicem *mantelii* originem esse. Nam & dici potest simpliciter esse a *manibus*, ut *telium* sit vocis productio: vel *telium* illud altera est compositi pars, sive a *tenendo*, sive *terendo*, sive *tergendo*. Addo & quintam formationem e veteri Vocabulario; ubi *mantele*, & *mantelium*, sic vocari dicitur quasi *manus tela*. Sextum fortasse quis addat. Nam cum Hesychius χειρόμακτρα (sic Græci *mantelium* vocant) exponat μανδήλιον, videri possit *mantelium* esse a μανδήλιον. Ac pro hac sententia illud quoque facit, quod ut χειρόμακτρα apud Athenæum genus quoque *velamenti* est, sic *mantelum* quoque pro *pallii* aut *velamenti* genere usurpetur in eo Plauti loco, quem supra adduxit Servius. Adde quod ad μανδήλιν vocem valde accedat Belgicum *mandili*, quo tum *militaris tunica* significatur, tum *palliolum*, *quo feminæ humeros & pectus tegunt*. Nempe nostrum *mandili*, ut Latinorum *mantelum*, sunt a μανδήλιον. hoc autem unde potius deducamus, quam a μανδύας, quod Hesychio teste, est *vestimenti militaris genus apud Persas*, ut omnino a Persis videatur ea vox in varias adeo linguas transfusa. Meminit ejus vocis & Suidas, itemque Pollux: sed hic in feminino scribit μανδύη, & *penulæ* simile esse ait: ille autem in masculino μανδύας, ac *speciem esse* ait *vestimenti*, quod λαμπίνιον dicitur. Quamquam autem hæc omnia pro sexta illa originatione satis probabiliter dici videantur: tamen plane est falsa. Quippe μανδήλιον vox est Romana, ut Suidas ait. Atque ut is hoc tacuisset, tamen cum apud nullum Græcum scriptorem vocem μανδήλιον invenire sit, haut mihi aliud suspicari liceret, quam apud Hesychium vocem eam esse vocis χειρόμακτρα interpretationem Latinam: cujusmodi multas invenire est in Lexicis Græcis. Redeo ad *mantile*, sive *mantele*, quod quomodo a *mappa* differat, operæ pretium puto. Nam non idem esse, indicat illud Lucillii:

. . . . *Mappas, mantela, merumque*.

Arbitror vero in duobus esse discrimen. Nam *mantile* villosum erat, *mappa* non item. Isidorus in Gloss. MSStis: *Mantelia mappas dicunt villosas*. Ovid. IV. Fast.

Duxeras ad dextram villis mantile solutis.

Martiali lib. XIV. epigr. CXXXVIII. idem sunt *mantele*, & *villosa lintea*, ut ex lemmate ac disticho mox parebit. Servius, I. Æn. *Constat majores, mappas habuisse villosas*. Præterea *mantele* etiam tegendæ mensæ serviebat: unde in colloquio I. Scholastico exponitur ἐπιτραπέζιον· *mappa* vero solis manibus tergendis parabatur: unde χειρόμακτρα Gloss. Philox. interpretantur. Itaque convivator quidem *mantili* mensam sternebat: at singuli convivæ ad convivia seu publica, seu privata, suas *mappas* ferebant. Clare hoc discrimen docet illud Martialis, lib. XII. ep. XXIX.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur:
Mantile a mensa surripit Hermogenes.

Idem confirmat ep. CXXXVIII. lib. XIV. Ubi lemma est, *Gausapa villosa, seu mantile*: distichon vero hujusmodi:

Nobilius villosa tegant tibi lintea citrum:
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Sententia est: *mensis citreis*, & si quæ aliæ grandis sumtus, imponantur *mantilia*, seu *gausapa*; ne nota aliqua adspergantur: meæ mensæ nil iis opus est: quia cum magni pretii non sit, parum refert, num lagena ei imposita, *circulum*, ut fieri solet, imprimat. Nisi potius per *circulum* intelligi debeat *orbis ligneus*, in quo lagena statui solet, prout hodieque in tabernis diversoriis, ne maculetur *mantile*, fieri consuevit. His abunde refelli puto sententiam doctissimi Hadriani Junii, qui in Nomenclatore suo *mantile*, & *mappam*, eo distinguit, quod illo manus abstergentur, hac etiam mensæ insternantur. Contra enim est, ut patet ex iis quæ diximus. *Mantile* quidem dici fateor, quo extergantur manus, sed ante epulas. In epulis vero id *mappis* fieri solet. Quod vero Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, *mantile* idem esse ait, quod *mappam*, quia Lucillius dicat, *mantela*, *merumque*, id quoque facillime a me refutatur, si recte a Servio adducitur Lucillii locus, apud quem legas: *mappas*, *mantela*, *merumque*: qui locus potius diversa esse comprobat, ut antea dicebamus.

M A N T I S A, seu *mantissa*, [a *mantica*] *additamentum* significat, unde ἐπίθεμα in Onomastico exponitur. Non Thusca vox est, quod sensit Festus, sed (uti ad Festum monet Scaliger) sic dicitur, quasi *manutensa*, eo quod manu porrigitur, præter id ad quod pondus exigitur. Nec mirum *N* in *mantissa* omitti, cum veteres *tesum* dixerunt pro *tensum*, uti *pasum*, pro *passum*: nec mirandum magis *mantissa* potius dici, quam *mantessa*, cum similiter dixerint, *pertisum*, pro *pertæsum*.

†M A N T I S S A Tuscum nomen Festo est: nec recte, quo minus Tuscum videatur, sic interpretatur *Mantissam* Scaliger, quasi sit *Manu tesa* pro *tensa*, i. e. id quod præter pondus manu porrigitur. Atqui Etruscum est, ac venit a Chald. אנתא *Manta*, *portio*, quasi sit *additamentum* illud, quod portionem complet. Vide dicta in Tyrrhenicis nostris Diatriba II. de voce *Mantus*. M A Z O C H I U S.

†M A N T U S Ditis apud Tuscos nomen est: vide modo dicta in *Mantissa*, & in Tyrrhen. Diatr. II. (ubi copiose de voce *Mantus* disputavimus) sicuti & infra in M U N D U S P A T E N S. M A Z O C H I U S.

M A N U B I Æ, quia manu *capiuntur*. Gellius, lib. XIII. cap. XXIII. *Manubiæ, præda quæ manu capta est*. Nonius: *Manubiæ, manus exuviæ*. Isidorus, lib. XVIII. cap. II. *Manubiæ eo quod manibus detrahuntur*. Sed

quæ posterior vocis pars? Utrum sic dicuntur a *manuum vi*? an a Græco *βία*; Utrumque ponit Nonnius in Miscellaneis lib. III. Misc. cap. III. Quomodo *manubia* & *præda*, differant, paucis Nonius docet, pluribus Gellius loco ante dicto. Ipsum adi. Summa eo redit, cum Cicero *manubias* ac *prædam* conjungat, omnino hæc differre; proprieque *manubias* esse *pecuniam ex venditione præda redactam*. Nec hoc etymo superiori obstat. Sic enim dicentur, quia pecunia ea est ex spoliis, quæ manu sint detracta hosti.

MANVBIAE vox frustra a nonnullis ex Græco arcessitur, quasi sit a *μόνος*, sive *μόνου*, *nuntia*, *significa*. & ex *βία* vis: nam certe Tuscum esse nomen, ostenditur ex Servio ad I. Aen. 46. ubi ait: *In LIBRIS ETRVSCORVM lectum est, jactus fulminum MANVBIAS dici; & certa esse numina possidentia fulminum jactus, ut Jovem, Junonem, Minervam*. Ex quo palam est, vocem esse Tyrrhenicam. De tribus Manubiarum generibus, quas Etrusci Jovi tribuunt, Seneca in II. Nat. quæst. 41. sic habet. *Prima, ut ajunt, monet & placata est, & ipsius consilio Jovis mittitur. Secundam mittit quidem Jupiter, sed ex consilii sententia; duodecim enim Deos advocat. Hoc fulmen . . . ne prodest quidem impune. Tertiam manubiam idem Jupiter mittit; sed adhibitis in consilium Diis, quos superiores & involutos vocant. Quae vastat & includit, & mutat statum privatum, usque & publicum, quem invenit*. Ac plura de ea re tum Seneca ibid. & alibi, tum Festus in MANVBIAE, Plinius II. 52. Servius ad I. Aen. ver. 46. Atque utinam facile sit nominis hujus etymon ex Oriente arcessere.. Quamquam, ut verius dicam, hoc quidem ipsum vocabulum integrum in *Aruch* legitur, incerta tamen significatione. Sed tamen quacumque notione accipiatur, non inepte in Tuscorum *manubias* convenit. Ac primum omnium sicuti pro *manubiis* (quod genus praedae est) MANIBIAE cum tertia vocali in saxis legitur; ita & auguralis vox illa Etruriae, ut opinor, sive cum V, sive I scribebatur, ita ut & MANIBIAE & MANVBIAE dicerentur. Atqui hoc ipsum illud est מנביות (quod sive *menibiot* sive *manubiot* pronunties licet) quod *Baal Aruch* una voce pro duabus Talmudicis vocibus posuit. Verum, uti dixi, ejus vocis notio haud certo tenetur. Buxtorfius quidem una voce in *Aruch* scriptum putat pro duabus מני ביתיה *Meni bateh*, quod bis in Talmude legitur, ac significat *Praefectum domus suae*. Id si verum est; fulmina Tusci *praefectos domorum coeli* appellarunt: nam ceteroqui ex Suida in *Τυῤῥηνία* didici, Tyrrhenos Caelum in *duodecim domos* divisisse, nim. divinandi gratia. Sed tamen Munsterus & Guido eamdem vocem, ut in *Aruch* legitur, interpretantur *Praeparata domui suae*: quod etiam in Jovia fulmina belle convenit, quae Vulcanus ante fabricatur, quam ea Jupiter jaculetur. Quid si vero MANVBIAE aut MANIBIAE vox sit composita ex מאן *man* & Dei nomine tetragrammato יהוה (quod *Jevo* aut *Jeva* antiquitas pronunciabant) ex quo nomine Tusci prius JOVIS nomen fecisse, tum eosdem illud ad Latinos propagasse, certissimum habeo. Et מאן *man* quidem tam late apud Chaldaeos patet, quam כלי *celi* i. e. *vas* apud Hebraeos; ita ut *vasa belli* aut *mortis* &c. sint ea instrumenta quibus mors infertur. Ergo מאני יהוה *mane-Jevo* sunt *arma Jovis* h. e. fulmina. Deinde coalescentibus in unum vocibus fiebat *manevo*: ac postremo V in B mutato (alternabant enim apud Italos) additaque Latina terminatione exstitit MANIBIAE aut MANVBIAE. Fuit & altera *manubiarum* sive (ut in vet. saxis) *manibiarum* notio pro pecunia, quae ex praeda redigitur. Atqui hoc quoque significatu vox Etrusca erat, & ab Oriente petita. Gellius XIII. 24. *Manubiae sunt non praeda, sed pecunia per quaestorem pop. Rom. ex praeda vendita contracta*. Nonius in eamdem sententiam Ciceronem laudat, qui illo modo inter *manubias* ac *praedam* distinxerit. Ergo cum *manubiis* subjecta sit *pecuniae* notio, erit a מנה *mana*; *numeravit*, unde מנה *mane* est *Mina*, *libra*, *pondo*. MAZOCHIVS.

MANVBARVM, quasi *manu haberium*, ut scribit Eutyches apud Cassiodorum, de Ortographia, cap. IX. An ab *habendo* sit, merito ambigas. Mihi magis fit verisimile, duas postremas syllabas esse vocis adjectionem. Placet tamen esse a *manu*, eoque alludit Plautus, Aul. Act. III. Sc.

Exemi a manu manubrium.

Sic legendum plane, etsi in vett. codd. si modo ii veteres, *manubium*. legi dicat amicus noster; qui & id praefert., ut dicatur *manubia manubium*, ut *tasta testum*, *menda mendum*. Onomasticon: *manubium*, *κώπη*, *λαβὴ*.

MANVLEA idem ac *manica*. Gloss. Cyrilli: *χειρὶς*, *Manicium*, *manuela*. Ubi *manicium* mutare non ausim. Nam antecessit similiter, *χειρίδιον*, *manicillium*. Sed pro *manuela* trajecta litera lege *manulea*. Usus Plautus Clitellaria apud Fulgentium: *Quid? tuam amicam times, ne te manulea cajet?* Hinc *manuleatus* apud Senecam ep. XXXIII. & *manuleata tunica*, apud Plautum, Pseud. Item *manulearii* apud eundem in Autul. qui *manuleas conficiunt*.

MANVPRETIVM, *χειρόδοτον*, ut interpretantur Glossæ Philoxeni: *μισθὸς χειρῶν*, ut exponunt Glossæ Cyrilli. Varro, IV. de L. L. *Quod*, inquit, *manu factum erat, & datum pro eo, manupretium, a manibus & pretio*. Isidorus, lib. XI. Etymol. cap. I. *Abusive manus etiam ars, vel artifex; unde manupretium, dicimus*. Plautus, Menaech. Act. III. sc. III. *Fiat, cedo aurum*, (nempe e quo inaures tibi fiant) *ego manupretium dabo*. Jurisconsulti quoque, ac Cicero ipse, ita utuntur; ut docet Barnabas Brissonius, lib. IV. Antiq. cap. XXIII.

MANVS proprie dicitur, cum *passa*, *deductaque*: *pugnus* autem cum *clausa*. Docet id origo: nam *μανὸς*, & *πυκνὸς*, opponuntur: ab illo autem *manum*, ab hoc *pugnum*, dixerunt; ut acute conjiciebat Caesar Scaliger, lib. I. de re poëtica, cap. XXII. [a *μανότης*.] Vel est ab Chaldaico מן, id est, *instrumentum*. Nam *manus* est *ὄργανον ὀργάνων*, ut Aristoteles appellat. Vel est a *μάρπτω*, quomodo vocari ajunt *τὰς χεῖρας*, unde *εὐμαρής* & *δυσμαρής*, uti *εὔχειρ* & *δύσχειρ*. Nam *εὐμαρὲς* idem est ac *εὔχειρες*, teste Hesychio. Sane horum trium aliquod est verisimilius, quam ut *manus* sit a *manus*, quia omnis pene corporis munia exsequitur: ut Isidorus vult, lib. XI, vel ut (quæ Perotti sententia est) sit a *manando*, quia *ex ea manant digiti*. Quamquam etymon hoc Hebræa voce possit firmari: nam illa ידה, *manavit*, unde יד, *manus*: a quo & literæ nomen est *jod*, a figura, unde Græcum *ἰῶτα*. A *manus* est *ὑποκοριστικὸν* *manicula*; quo usus Plautus, Pseudol. Act. V. sc. I. Vide Gellium, lib. XII, cap. XXVII. Ab eodem est *manica*, teste Isidoro; quia sit nunc *vincula manuum* notare; nunc *vestium partem*. Atque inde est *manicata tunica*, apud Ciceronem, II. Catil. Quæ & *manuleata*. Isidorus, Originum lib. XIX. cap XXII. *Manicata* (ita legendum pro *manucleata*) *tunica*, *id est manicata*, *eo quod habeat manicas*, *quam χειροδωτὸν* (l. *χειριδωτὸν*) *Graeci vocant*. *manuarium* pro *fure* dixit Laberius: *Manuari*, inquit, *pudorem perdidisti*, Similiterque *manuatus est* pro *furatus*, usurpat. Monet Gellius, lib. XVII. cap. VII. Huc quoque pertinent *manubrium*, *manipulus*, & *manica*, de quibus seorsim. Ejusdem originis *manua*, pro *fasciculo manuali*. Glossæ *δεσμὸς*, *manua*, *fascis*. Item *δράγμα*, *manipulus*, *manua*. Quæ vox in scriptoribus sæpe corrupta, ut ad historiæ Augustæ scriptores Salmasius ostendit. Cum variis etiam *manus* componitur. Huc pertinet *mansuetus*, qui *manu tuetur*, ut quidem censet Turnebus, lib. II. cap. XXV ubi Plautum eo usum censet, Trucul. Act. IV. sc. IV. Sed placet Acidalii sententia, qui legit:

Sed video eccum, qui suis tutorem me adoptavit bonis.

Ubi vulgati, qui *mansuetarem*. A manu quoque sunt *comminus*, & *eminus*. Beda de Orthogr. *Comminus*, *cum gladiis pugnamus: eminus cum lanceis; quia illud a manu non recedit; hoc a manibus emittitur*. Itaque a manu

manu pro *eminus* dixit Ennius, Hectoris lytris:

Quem mea comminus machæra, atque hasta, hostivit e manu.

Ita eum locum Scaliger ad Festum in *Redhostire*. *Adminiculum* ex *ad*, & *manus*; quasi *auxilium præsens*, καὶ πρόχειρον. Unde *adminiculari*, pro *auxiliari*. Ut *centimanum* Briarea dixit Horatius, sic Thraca Mirmylloni *æquimanum* ait Ausonius in Technopægnio:

Quis Mirmylloni contenditur æquimanus? Thrax.

Quibus verbis indicat, par hoc gladiatorum *æquis ac paribus* pugnare *armis*. Non audiendus Isidorus, qui lib. x. extremo, cap. 1. ait. *Æquimanus appellatus, qui utraque manu gladio incunctanter utatur.* Confundit *æquimanum* cum *ambimano*. Glossæ Philoxeni: *Ambimanus*, Περιδέξιος. Vulgo *ambidextrum* appellant. De *mancipis*, *mancupis*, *mansues*, & *manifesti* vocibus, diximus separatim.

†Manus (posthabitis Vossianis) est procul dubio a ימין *jamin*, *dextera*, sive a ימין *dexter*. In his autem *Jod* initiale facile deperit, quod commune est omnibus quiescentibus *Pe jod*, ut & in *Theman* deprehenditur, & in verbo הימין *hemin*, quae ad idem thema pertinent. Porro autem sicuti apud Latinos Graecosque *dextera* & δεξιὰ sumitur universe pro *manu*; sic & Hebr. *Jamin* videas saepe in Psalmis (ut *firmetur dextera sua* &c i. e. *manus tua*) & alibi pluries γυιαῖς pro χειρὶ accipi; unde factum ut inde deductum nomen Manus n Latinis generale nomen evaserit. Mazochius.

Mappa, quasi *manupa*, dici videtur Isidoro, lib. xix. cap. xxvi. Item quod *a manibus pendeat*, dicta videtur Perotto. Sed ut dissentiam, facit, quod apud Fabium lego, lib. 1. cap. 8. *Mappam, usitatum circo nomen, Pœni sibi vindicant*. Quo loco respicit ad veterum morem, apud quos jam inde a Neronis tempore in Circensibus editor *mappæ* projectione signum dabat. Quod ad ejus consuetudinis originem, Cassiodorus in Variis scribit, cum aliquando prandens super fornices carcerum, (nam hic, Cedrenus teste, magistratus ante missus convivium curabat) populo missus flagitante, per fenestram abjici jussisset, & mansisse postea consuetudinem, ut *mappa* signum daretur ab editore. Ut *mappa* & *mantile* differant, diximus supra in *Mantile* [omnino est a μακτρα μαγίς, μαγγανον, & μαγγα & μᾶζα, unde *mappa*.]

†Marcao non unde Vossius arcessit (quem vide in *Marcus*) sed a מקק Hebr. & Chald. ejusdem significatus: in qua voce Dages per R more Tyrrhenico resolvitur. Indidem & *Murcidus*. Vel utrumque est a מקק praeposito *Mem* heemantico. Sed prius verius. Mazochius.

Marceo & *marcidus* & *marcor*, videri possunt a *macie* dici. Est haec Perotti opinio, ut *marceo* dicatur quasi *macreo*. Sane quæ *marcida* flaccidaque humore exhausto fiunt, eadem macrescunt & extenuantur. Possis & deducere a νάρκη, quod est, *torpeo*, vel etiam *torpore adficio*. Vel a μαραίνω, quod idem significat. Vel & *marceo*, & μαραίνω, sint a μαῖρα, quo significatur *Sirius*, seu *canis cælestis*, qui humorem nativum educit plantis, atque ut marcescant, facit. Hesychius: Μαῖρα κύων τὸ ἄστρον, ὃ ἐπικαυσότατον καῦμα. Sed vera sententia est, *marceo*, & *marcidus* esse a *marcus*: pro quo & *murcus* dixere, unde *murcidus*, ut a *marco*, *marcidus*. *Marcus* est ex μαλακὸς, quod Hesychio teste, idem ac μαλακὸς· ut μάλου Nicandro idem ac μαλακία ac δυσκινησία, ut ejus poëtæ Scholiastes exponit. Ac Arati Scholiastes μαλκιόωντα interpretatur ναρκῶντα· ut μάλκη idem sit ac νάρκη, id est, *torpor*. Qui quia ex frigore provenit, inde μάλκιον, ψυχρὸν, juxta Suidam. Sane & νάρκη fortasse ex μάλκη, quod ex Μαλακία. M in N abit interdum, ut a μή *ne*; ab μύκηρος, *nuceris*, unde *nux*. *L* autem & *R* commutantur: quomodo a *Pale*, *Palilia*, & *Parilia*, dicimus; a *Jano* fuit *Janualius*, quod nunc *Januarius*. Sic a μαλακὸς *marcus*, unde *marcidus*. At *murcidus* a *murcus*, *murcus* vel ab Æolico μορκὸς pro μαλκὸς, vel a Syracusio μύρκος, quod notat *mutum*, & translate *impotem*, *ignavum*. Vide quæ de *Murcia*, & *murcus*, & *murcidus* diximus in *Myrtus*.

Mare, quod *amarum* sit, sic dictum esse scribunt Isidorus, lib. xiii. Orig. cap. xiv. & Honorius Augustodunensis, lib. de imagine mundi, cap. xxxii. Sed aliis potius placet *amarum* esse a *mari*. Mihi dubium non est, quin utrumque sit ab Hebræo מרר (*marar*) quod est, *amarescere*, *amarum esse*: sive a מרירה, hoc est, *amarum*, seu *amaritudo*: a quo etiam forte est מרים, *Mirjam*, quomodo ante *Domini matrem* dicta fuit *soror Mosis*, puta quia nata fuit, cum Hebræi premerentur duro Ægyptiorum jugo. Nam quamquam & ante id tempus servirent Hebræi, nondum tamen tantis opprimebantur malis, ut ex Cabala discimus. Apud B. Hieronymum legimus *Marjam* esse ex מר, hoc est, *gutta*, seu *stilla*, & ים, hoc est, *mare*, ut κατὰ λέξιν sonet *maris stilla*. Sed obstat ὀρθογραφία, quando *Marjam* Syrorum est, Hebræi vero *Mirjam* dicunt. Porro apud Hieronymum pro *stilla maris* corrupte editum est *stella maris*; qua vitiosa lectione decepti nonnulli *Mariam Domini matrem* sic appellarunt: ut in cantico, *Ave maris stella*. Ibidem apud Hieronymum legas *Maria* Syriaco sermone notare *Dominam*: sed fallitur. Nam Syris *marja* ἐμφατικῶς *dominus* est, unde femininum *maratha*, quod κατὰ συγκοπὴν in N. T. libris scribitur Μάρθα. Atqui *Marjam* & *Martha* plurimum differunt. Ex his simul liquet, quid judicii ferri debeat de illis verbis Isidori, lib vii. Orig. cap. x. *Maria illuminatrix, sive stella maris: genuit enim lumen mundi. Sermone autem Syro Maria domina nuncupatur, & pulchre, quia dominum genuit*. Vide quæ de *Mariæ* appellatione scribit vir eruditus, mihique amicissimus Abrahamus Costerus, in vindiciis loci Genes. iii. 15. [malo a μύρω fluere, unde πλημμυρεῖν, μορμύρειν, ἁλιμυρεῖν. ἀλίμυρος et ἀλίμορος. Hinc *muriatica*, & hinc *mor* pro mari veteres Celtæ & Scythæ.]

†Mare apud Vossium a מרר *marar* (i. e. *amarum esse*) derivatur, propter ejus amarorem. Sed nihilo deterius poterat deduci a מעד i. e. (Q Tyrrhenice verso in R) *maar* & contracte Mar: quod verbum *vacillare* & *commoveri* significat, ac pleramque de vestigiis gressibusque usurpatur: quasi mare ab arida hoc differat, quod in hac vestigia consistant, in illo nutent. Vel est Mare a rad. מור *mur*, nat מיר *mir*, quae est *mutare*, ob elementi fluidi mutabilitatem atque inconstantiam. Vel (quod eodem recidit) a מרה *mara*, quod est *rebellare*, & *mutare*, ob eamdem caussam. Postremo a ים *jam* (quod Hebræis ceterisque Orientalibus *maris* nomen est) fit Chald. ימא *jamma*. Hinc excidente *Jod* defectivo, remanet M.. Cui Tusci consuetam suam terminationem in R addiderunt, ut postremo Mar enasceret: quod Latini addito E produxerunt. Eaque originatio superioribus aut praestabilior aut non inferior, quippe ex proprio rei nomine petita, & uno fine linguarum analogia paullum immutato nomine. Mazochius.

Margarita, sive *margaritum* (nam utroque modo veteres loquebantur) est a Græco μαργαρίτης· unde liquet eorum error, qui (ut Isidorus refert, lib. xii. cap. x.) a *mari* deducunt, eo quod in *marinis conchis* inveniatur, unde & *maris pomum* a Tertulliano vocatur. Dicitur vero ὁ μαργαρίτης λίθος, & ἡ μαργαρίτης λίθος. quia Ionibus λίθος generis est muliebris. Ut simile sit ac ὁ λυχνίτης λίθος ac ὁ λυχνίτης λύχνος. Atque ut etiam λυχνὶς dixere; ita & μάργαρις, imo & μάργαρον· quod apud Procopium. Cum vero Græci non dicant μαργαρίτον, liquet Romanos rectius dixisse *margarita*, quod a μαργαρίτης, ut a χάρτης *charta*, a καταπέλτης, *catapulta*. Μαργαρίτης vero dicitur, non uti Eustathius scribit a μαίρειν, *splendere*: a quo & μαρμαίρειν, sed a μάργαρος, quomodo a Pausania in Arcad. & in Epigramm. vocatur. Μάργαρος vero est ab Hebræo fonte: nam Jes. xvii. vers. 6. est גרגרים, *gargerim*, quod in tralatione sua secer, & Tremel-

lius vertere *baccas*; Montanus, & alii, *gemma*. Alii malunt esse a פרגרית, hoc est, *amare crusta*, vel מרגרים, *crusta pura*, sive *bacca*; unde & *Barbara* nomen, non a *barbarie*. Monuit id quoque doctissimus Beemannus. Differre *margaritas* a *gemmis*, & *lapillis*, indicat hic Ulpiani locus L. xix. de auro & arg. mund. leg. §. vi. *Gemmæ autem sunt perlucidæ materiæ, quas, ut refert Sabinus libris ad Vitellium, Servius a lapillis eo distinguebat, quod gemmæ essent perlucidæ materiæ, velut smaragdi, chrysolithi, amethysti. Lapilli autem contrariæ superioribus naturæ, ut Obsiani, Venientani. Margaritas autem nec gemmis, nec lapillis, contineri, satis constitisse ibidem Sabinus ait; quia concha apud rubrum mare & crescit, & coalescat.* Ubi legendum videtur, *in concha*. Græcis tamen μαργαρίτης λίθος dicitur: & poëtæ, *Erythræos lapillos* dicunt de *margaritis*, quia ad *Erythræum mare* crescunt. Etiam Sosipater Charisius *calculum* vocat. *Quæra*, inquit, *cum materia, in qua margaritum nascitur, animalis sit: ipse autem calculus qui nascitur, inanimalis sit.* Plinius tamen, Curtius, & alii, *margaritas gemmasque* tanquam diversas, conjungunt. Et sane *margaritæ* aceto liquefiunt, non item *lapilli* ac *gemmæ*. Quare nihil mirum, si scriptores nunc *margaritas* sub *gemmis* comprehendant, nunc non item; prout vel latius, vel pressius utuntur *gemmæ* aut *lapidis* vocabulo.

MARGO a *mari*, si credimus Isidoro, lib. xiv. capite viii. ubi & ait proprie eo notari *marginem maris*, hoc est, *litus*. Et favent ei Glossæ vett. ubi *oræ* exponitur: quo interdum *aquæ alveus* significatur. [a *mergendo*, nempe *ripa* & *litora*, quatenus a mari aut fluminibus irrigantur, ἄρδομαι.]

MARISCA [factum ex μαριζόνιον· vide *Sycomorus*.] est *ficus grandior*, sed *insipida*, unde Martialis, lib. vii. epigr. xxiv.

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas.

Quia *fatuæ* vocantur, videri possint dictæ a μωρός. Sed *fatuus* hic *insulsum* notat: ut alibi eidem poëtæ *fatuæ, fabrorum prandia, betæ*. Itaque aliis placet a *mare mariscam* dici quasi *masculam*: idque ob *magnitudinem*. Et sane id verisimilius. Ob *similitudinem* autem ita dicuntur *tubercula in ano ex nefanda libidine provenientia*. Ut apud eundem:

Cæduntur tumidæ, medico ridente, mariscæ.

Est autem a *mare mariscus*, ut a *Syro*, *Syriscus*. Sic *mariscus, juncus marinus*, unde tegetes texuntur, teste Plinio, lib. xxi. cap. xviii. Nempe a *magnitudine* ei nomen Ὁλόσχοινον esse Gaza putabat, sed Plinius distinguit.

MARITUS, a *mas*. Priscianus, in iv. *Anitus*, *maritus*, *Ceritus*, *ab ano*, *mare*, *Cerere*. Similiter Isidorus, lib. ix. cap. viii. *A mare maritus, quasi mas*. Hinc *maritare*. Gloss. *Maritat*, γαμίζει. [f. ab ἄρω, ἀρτύω, ἄρτος.]

†MARITUM vulgo a *Mas*, *maris* derivant: male; quia non magis masculi *mariti*, quam & feminæ *maritæ* vocantur. Atqui illud verissimum est a Babylonico מר *mar*, sive מרי aut מרא *maritum* dici: quod Babylonicum nomen ea omnia significat, quæ Hebr. בעל *baal*. Quare sicuti *baal* & *baalath* sæpissime *maritum* & *uxorem* notant, sic etiam *Mar*, & ejus femininum מרתא *Marta*. Vide Jonathanis Targum Ex. XXI. 3. ut alia exempla taceam. Hinc passim apud Scriptores Latinos *Dominus* & *Domina* nomina sunt conjugalia; sicuti *Cajus* & *Caja*: ubi tu *Cajus*, ego *Caja*. Nimir. per coëmptionem alter alterius dominium acquirere dicebantur: ex qua coëmptione manarunt *mariti* & *maritæ*, *domini* ac *dominæ* nomina. Nam si primitivam Creatoris institutionem spectamus masculus in feminam dominium obtinuit ex Gen. III. 16. non contra: ex quo factum fuit, ut tantum ἄρσενες diceretur Mares i. e. *domini*, non item sexus sequior. At postea sicuti apud Hebræos τὸ *Baal* etiam uxoribus commune factum, sic etiam apud Latinos *mariti* & *maritæ* dicebantur. Eo etiam pertinet quod VIR & VIRA sunt per aphæresim à גביר *gevir* & גבירה *gevira* i. e. *dominus* & *domina*; sunt enim *vir* & *vira* magis maritalia, quam sexus vocabula. MAZOCH.

MARMOR a *viriditate* sic, voce Græcanica, dici ait Isidorus, lib. xvi. cap. v. Rectius Priscianus, lib. i. (quo loco de affinitate & convenientia literarum agit,) deducit a μάρμαρος, quod nunc adjective significat λευκὸν, nunc substantive λευκὸς λίθος· ut de utroque Hesychius testatur. Venit autem a μαρμαίρω, *resplendeo*. Atque hæc caussa est, cur & *mari*, ob alborem aquæ, *marmoris* nomen tribuant poëtæ, ut i. Georg.

. . . . *Infidum remis impellere marmor*.

A *marmore* est *marmoratum*; *tectorium e marmore & calce*. A cujus similitudine *sordes in auribus* a Plinio *aurium marmoratum* appellantur.

†MARNAS. De *Marna* Gazæorum peculiari numine videatur Josephus, Historiæ Eccles. scriptores, Stephanus ethnicographus in Gaza, Hieronymus, alii. Omnes autem consentiunt eumdem fuisse ac Jovem. Sed de etymologia non una est opinio. Stephanus loco cit. putat Marnam Græce significare Κρηταγενῆ i. e. Jovem cognomento *Cretagenem* sive in Creta genitum. Etsi autem ex nomine *Marnas* ea significatio nullo modo exsculpi potest, fatendum est tamen, Gazæos *Marnam* cum Jove *Cretagene* confudisse: quod testatur Vita S. Porphyrii (de qua commentati sumus in Kalend. marmor. Neap. ad XXVI. Febr. pag. 74. adnot. 56.) num. 64. *Marnion*, *quod dicebant esse Critæ generis Jovis*: ubi Græce certe erat Κρηταγενοῦς Διὸς i. e. *Cretagenis Jovis*; quod & Henschenius vidit. Altera nominis hujus interpretatio ab auctore Bocharto profecta ea est, ut sicuti ברנש *barnas* est *filius hominis*, sic מרנש *Marnas* sit *dominus hominum*: notum est τὸ *Mar* apud Syros *dominum* notare. Tertiam demum interpretationem hic Vitæ Porphyrii locus suppeditat, ubi ad eliciendas pluvias Gazæi suo *Marnæ* supplicant; cujus facti hæc ratio traditur, *Dicebant enim Marnam esse dominum imbrium*: esse scilicet Jovem ὑέτιον, *pluvium*. Et ea quidem verba (fateor) minime cogunt, Gazæos Syros in *Marna* agnovisse *pluviarum* significantiam, sed tantum Marnam eumdem ac Jovem fuisse, quem tamen Deum aliunde scimus habitum esse *Dominum imbrium*. Verum quid si populares sic existimarint, *Marnam* significare non tantum *Dominum*, sed etiam *pluvium*? Ac *Marnas* quidem Syris Gazæis non מרנש *Marnas*, sed מרנא *Marna*, opinor, dicebatur (sine sibilo, quod videtur ad Græcam terminationem pertinere) quæ vox proxime quidem venit a מרן *maran*, *dominus*: at ipsum *Maran* mihi videtur ab Hebr. מורה *moreh* (i. e. *doctor*) factum, verso ex Chaldaica dialecto O in A, adscito N terminali. Quod vero *Maran* a *Moreh* veniat, inde intelligitur, quod τὸ *Mar* (quod est *Maran* decurtatum) Babylonii, teste Elia, pronuntiabant *Mor*, quasi cum vocali *Cholem*: de quo vide Buxtorf. Lex-Chald. in מר *Mar*. Ac plura equidem afferre possim, quare *Moran* (ex quo fit *Marna*) ex Hebr. *Moreh* sit arcessendum: maxime quum significatio conveniat, quia *Moreh* Hebræis est *Doctor*, & *Maran* apud Judæos est doctorum illustrium titulus. At vero Hebr. מורה *Moreh* non tantum *doctorem* significat, verum etiam *pluviam* ex Joel. II. 23. Quare hinc factum puto, ut τὸ *Marna* (sive etiam *Marnas* cum Samech non radicali, sed terminali) putarint Syri notare deam *pluviam*, seu *dominum imbrium*, ut eum vita S. Porphyrii nuncupat. MAZOCHIUS.

MARRA, instrumentum rusticum Columellæ ac Juvenali, Gr. μάῤῥον, quod Hesychius esse dicit ὄργανον σιδηροῦν [adde vide Hesych. in μαῤῥίον.] Camerarius, annot. in Tusc. Qu. ait, hinc aliquos deducere prænomen *Marcus*. Sed *marcus* Latinis est *mollis*, unde *marcidus*, ut a *flaccus*, *flaccidus*. *Marcus* autem ex μαλακός, hoc est, μαλακιός, ut alibi diximus. Quod si minus placet, prænomen a *mollitie* impositum esse, placebit forte a *fortitudine*, boni ominis caussa datum esse. Nempe ut a *mas* fit *Mascus*, & *S* in *R* converso *Marcus*: quomodo ex *Casmen*

Casmen carmen fecere. A *Marcus* est ὑποκοριστικὸν *Marcellus*: unde *Marcellinus*.

MARSVPIVM a Græco μάρσυπος, seu μαρσύπιον, pro quibus & μάρσιπος & μαρσίπιον, per I, atque adeo & μάρσιππος geminato Π legere est. Isidorus, lib. XX. cap. IX. *Marsupium sacculus nummorum*, *quem Græci μάρσυπον* appellant.

MARTES, *mustelæ genus*, memoratum & Martiali.
Venator capta marte superbus adest.
A *Marte* nomen esse videtur: quod vi *Martia* mures, gallinas, aliasque aves necet.

MARTIVS *mensis*, quia *Marti* sacer esset: ut docent Varro lib. v. de L. L. Plutarchus, in Numa; Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XII. Festus; Isidorus, lib. v. cap. XXXV. Sed & hic alterum addit etymon, ut sit a *mare*, quia animantes tum coitus amore agantur ad marem. Atque id quoque secutus Honorius Augustodunensis. Sed omnino est a *Marte*. *Mars* vero vel ab Ἄρης præmisso *M*, ut Nunnesio visum, vel potius contra est, ex *Mamers*, pro quo & dicere *Mavers*, atque e in a abeunte *Mavors*: non quod magna vortat, ut crediderunt. *Mamers* a Chaldæo מימס in Hiphil. significat autem *contundens*. A *Mamers* fuit proprium *Mamercus*, vel *Mamertus*, atque inde *Mamertinus*: uti a *Marte Martius*, Anci regis cognomen, unde *Martinus*. Ab eodem est *Martialis*, ut a *juvene Juvenalis*. A *Marte* id quod *Martialibus* dabatur, *Martiaticum* vocabatur. Priscianus super XII. Æn. versibus principalibus, lib. ult. *Solemus etiam Martiatibus*, *Martiatica*, *Martiaticum dicere*, *unde stipendia militum Martiatica dicuntur*. Similia sunt a *cathedra*, *cathedraticum*; a *balneis balneaticum*.

MARTVLVS, *malleus fabri ærarii*, quem, uti & forcipem, vectem, ac incudem, in insula Cypro invenit Cinyras Agriopæ filius: uti testatur Plinius, lib. VII. Nat. Hist. cap. LVI. Quamquam apud eum in libris quibusdam est *marculum*. Sed recta vetus Mediolanensis *martulum*: nec disconveniunt in quibus est *martellum*. Sane convenit lingua Gallica, in qua vocatur *marteau*, & propius etiam Hispanica quæ appellat *martillo*, & proxime Italica ac Lusitana, ubi vocatur *martello*. Et verisimile est sic dici ab inventore. Nam & Caper, extremo lib. I. de Orthogr. *Martulus*, inquit, *a Marte*.

†MARTVLVS cum T olim scribebatur libentius, quam MARCVLVS. Itaque Harduinus ad Plin. VII. 56. testatus, in MSS. omnibus Plinianis quos ipse viderit, se *Martulum* reperisse. Idemque Caper Grammaticus clare innuit, dum id vocabulum a *Marte* derivatum tradit. Postremo aetate sequiore hujus cognatum nomen *martellus* magno in usu fuit, quod in Caroli Regis cognomen transiit. Hodieque id instrumentum Itali *Martello* appellant. Quamquam ceteroqui apud Latinos C & T in pluribus vocibus alternant; ut facile credam, etiam cum C *marculum* fuisse usurpatum. At origo vocabuli magis pro T militat. Est enim a Chald. מרזף *Marzuph*, sive (quia Chaldaei Z in D permutare solent) *marduph*, quod *malleum* significat. At vero primi qui instrumentum illud, unaque vocem in Italiam intulerunt, Tusci fuerunt: uti constat ex iis quae in Tyrrhenicis originibus Diatr. VII. de Ilvae ferrariis docuimus, & ex Tyrrhenico nummo Populoniae ibidem exhibito cum malleo & forcipe. Tusci vero, qui litteram D sive non haberent, sive aliter pronuntiarent, eam saepe in T commutabant, uti constat ex eo quod *Tutere* pro *Tudertum* in nummis scriberent, aliisque pluribus exemplis. Unde credo eos malleum vocasse *Martuph*. Postremo Latini eam vocem ita pro suo ingenio in fine emolliverunt, ut MARTVLVS cum L, tamquam si diminutivum nomen esset, pronuntiarent. Ceterum ex *Martulus* per hosce gradus MALLEVS prodiit. Ex *Martulus* fiebat principio *Martlus*, hinc postea *Marlus*, deinde *Mallus*, unde *Malleus*. At si genuina vocis hujus scriptio sit cum C, ut sit MARCVLVS; tum altera etymologia sequenda erit, ut sit a רקק *rakak* (quod est *tundendo extenuare*) ex quo, praeposito *Mem* heemantico, fiet *Markak*, instrumentum quo tunditur, unde *Marculus*. MAZOCHIVS.

MARTYR, μάρτυρ. Proprie *testem* notat. Sed Christianis sic peculiariter dictus, qui non ore tantum sed & sanguine veritatem cælestem testatam facit. Hinc *Martyrium* μαρτύριον, quod proprie est altare impositum cineribus *Martyris*, Latine *Confessio* dicitur. Nam prius, qui Græca voce *martyres* dicti, Latinis *Confessores* vocabantur. Postea hæc vocabula distinxerunt. Ex his liquet, cur *Ecclesias*, *in quibus martyris reliquiæ* essent *martyria* appellarent. Sed καταχρηστικῶς post quælibet *Ecclesia*, *cuicumque Sancto* dicata, *Martyrium* vocari cœpit. Ita usurpat Hieronymus in Hilarione: *Conjam occultandi*, *juxta præceptum Antonii*, *fuisse referentes*, *ne Pergamus*, *qui in illis locis ditissimus erat*, *sublato ad villam suam Sancti corpore*, *Martyrium fabricaret*. Vide Scaligerum ad annum Eusebii MMCCCLXXXVI.

MAS a *fortitudine* sic vocatur. Nam ut Græcis Ἄῤῥην ab Ἄρης duplicata canina litera: ut vox magis reddatur mascula: sic Latini e *Mars* fecere *mas*, ejecta litera canina, ad morigerandum aurium voluptati. Ea & mens Isidori, lib. XII. cap. I. Vel fuerit a *Mamers*, ut Cæsar Scaliger scribit, cap. LXXIX. libb. de causs. L. L. *Mas*, inquit, *Osca dictio fuit*, *concisa a Mamerte*. *Mamers enim & Mavors*, *& Mars fortem apud illos significarunt*: *non quod magna verteret*, *ut ajunt*; *neque enim Latinæ voces fuere*. Vel *mas* potius sit a Chaldæo מארא, *mare*, id est, *dominus*, a quo & Arabum מר, hoc est, *vir*, *maritus*. A *mas* est *masculus*, unde *masculetum*: ubi *masculæ vinearum plantæ sunt consitæ*. Plinius usus, lib. XVII. cap. XXII.

†MASSAM Vossius aliique volunt a μάζα factum. Sed vereor, ut Massa sine dubio proprie de metallis dicatur, quae ubi igne tabuerunt in *massam* rediguntur: ita ut sit ab Heb. מסס *masas*, *liquescere*. MAZOCHIVS.

MASTVRBARI, vulgo dicunt, ac volunt esse a *manu*, & *turbo*: quomodo in Glossis Philoxeni legere est, *Masturbat*, *manusturbat*, δέφει καὶ δέφεται· ἔστι δὲ ῥῆμα κοινόν. Quo significat esse *verbum dictu fœdum*. Sane *masturbare* Græci dicunt χειρουργεῖν, quasi dicas *manibus operari*, quomodo & transtulit Erasmus in Diogenis apophthegmate. Reprehendit Erasmum Robortelius, quod non verterit, *virilia ad feminis effusionem tractare*. Sed idem quod Robortelius sensit, verum, Græcorum exemplo, verecundius expressit. Videndum autem annon *manstrupare* potius dici debeat. Sane in veteri Onomastico *mastruparl* exponitur δέφεσθαι· leviculo errore, solum enim lineolam, primæ vocali impositam, neglexere. *Manstrupare* autem dicetur, quasi *manu*, vel *manum stuprare*. Hoc nisi verum putarem, dicerem, dicendum esse *mastrupare*, atque esse a μαστροπεύω, *prostituo ad impudicitiam*. Uti hoc est a μαστροπὸς, quo significatur *leno*, vel *lena*. Itaque *mastrupare* proprie esset, *sui ipsius lenonem esse*, *ac secum libidinose agere*. Sed nimis multa ea de re, quam scelus esse ingens, etiam impurissimus Martialis agnoscit.

MATER, ut ex Verrio scribit Festus, est a *manus*, id est, *bonus*: unde & *Matuta*, & *mane*, & *manes*, & alia deducit. Vel est nomen ex eo, quia *materiam præbet fœtui*, ut *pater* caussa est *efficiens*. Ita Isidorus, lib. IX. cap. V. Sed est omnino a Græcis dicentibus μάτηρ, & Dorice μάτηρ, hoc autem a μάω, id est, *vehementer rapio*: unde & μαῖα, *avia*, itemque *obstetrix*. Nempe qua ratione Hebræum *ab*, id est, *pater*, venit ab *abhab*, id est, *dilexit*. Vel potius est μάτηρ ab Hebræo אם, *mater* κατὰ μετάθεσιν, ut *pater* ab Hebræo אב, πὰρ, utrobique vocis solum productio est. A *mater* est *matertera*, non quasi *mater altera*, ut ait Festus: sed hic quoque *tera* est productio. A *mater* item est *matrix*, ut a μήτηρ, μήτρα. Caussam appellationis ex Sorano adducimus in Hysterica. Hinc *matricula*, quod

ea

ea velut matrice continerentur milites. Usus Vegetius, lib. I. cap. XXVI. Posteriores *Album* dixere. A *matre* quoque est *materia*, & *materies*: de quibus seorsim. Ab eadem dicti pueri *matrimi*, de quo in *Pater*. Ab eodem est *matrona*, quomodo *spei atque boni ominis caussa etiam illa dicebatur, cui liberi necdum essent*. Atque hinc liquet, quomodo differant *matrona*, & *materfamilias*: in quo se quidam olim torsere, ut ex Nonio discimus. Est & alterum inter hæc discrimen. Nam, *matronæ* solum dicebantur *feminæ honesto illustrique loco natæ*. Itaque Servius ad illud IX. Æn.

Quæ te sola, puer, multis e matribus ausa
Persequitur . . . .

Ex matribus, inquit, *id est ex nobilibus*. *Nam matres non nisi nobiles dicimus: unde & matronæ dictæ sunt*. Georgius Cedrenus, in Annalibus: Ὅτι Ῥωμαῖοι τὰς σώφρονας γυναῖκας ματρώνας ἐκάλουν, οἱ δὲ Ἕλληνες οἰκοδεσποίνας. Fusius hac de re Jac. Durant. Casellius, lib. I. Var. cap. VII. A *matrona* dicuntur *Matronalia*, quod iis (Martiis puta Calendis, non Aprilis, ut quidam censuerunt) *matronæ Junoni sacrificarent*: ut sibi annus felix esset in amore conjugali, ac puerperio. Eodem iater se munera mittitabant, quem morem præter alios tangunt, Plautus Milite, Act. III. Tibullus lib. III. el. I. & lib. IV. el. II. ac Juvenalis quoque, cum ait:

Munera femineis tractat secreta calendis.

Vide & Servium, VIII. Æn. A *Matrona*, *matrimonium* dictum esse, scribit Servius, in XI. Æn. Fungerus ait esse a *matre*, vel dici quasi *matrem monens*, quia cogitare mulier debet nubere se, ut fiat mater. Sed τὸ *monium* vocis est productio. Utque a *patri* est *patrimonium*; a *sancti*, *sanctimonia*; a *casti*, *castimonia*; sic a *matri*, *matrimonium*. Ac quod de *matrona* dicebamus, id hic etiam locum habet, *matrimonium* quoque esse, ubi liberi sunt nolli: nempe quia ita dictum a *spe*, sive *boni ominis caussa*. Sed in eo a *matrona* vox hæc abit, quod *matrimonium* etiam est inter virum & ancillam seu concubinam, si uxoris loco habeatur. Unde a Curtio dicitur, Alexandrum magnum sibi *matrimonio* copulasse barbaram quandam virginem, idque Achillis exemplo, cui Briseis *contubernalis* fuit. Vide Scipionem Gentilem, lib. II. Παρέργ. cap. XII. *Matrimonium* etiam pro *bonis maternis* sumi, ex Valerio Max. Seneca, Suetonio, jam ab aliis observatum.

MATERES sunt *Celticum lanceæ genus*: eoque origo ejus in Latio quæri non debet. Sisenna, lib. apud Nonium: *Galli materibus, Suevi lanceis configunt*. Idem Sisenna cum *lanceis* conjungit apud eundem: *Alii materibus, aut lanceis medium perturbant agmen*. Meminere & Cæsar, lib. I. de bello Gallico, & Livius, lib. I. Strabo, lib. IV. Καὶ ματαρὶς παλτοῦ τι εἶδος. Hinc *materiarii* dicti, quos similites cum *lancearii*s jungit Ammianus Marcellinus, lib. XXI. Vide quæ de *materibus* scribit Gyraldus, dialogismo XXI. & H. Steph. lib. IV. schediasm. III.

MATERIA, & *materies*, a *matre* dicuntur, ut a *luxu luxuria*, & *luxuries*. Isidorus quidem, lib. XII. cap. V. existimat *matrem* dici, quia est *quasi materies*: nam ex ea efficitur aliquid. Sed contra putamus a *matre* dici *materiam*, quia *in corporum ratione se matris instar habet*. Cornelius Fronto distinguit ita *materiam*, & *materiem*, quasi illa animi sit: ut corpus naturale sit, quod *materies* est & objectum scientiæ naturalis; *materia* vero sit fabrorum, ut lignum. Sed valde metuo, ne contra dicere voluerit. Nam veteres, cum de ligno loquuntur, *materiem* dicere solent. Quomodo Plinius ait *materiem terebinthi lentam*. Vitruvius, *materies cædenda a primo auctumno*. Sed posteriores confundunt. Unde Glossæ: *Materia*, ξυλεία. Vide & quæ de *materiri* voce dicimus in *Sylva*.

MATHEMATICI dici volunt *impostores*, qui aliter *Chaldæi*, hoc est, qui ex observatione horæ natalitiæ fata cujusque se scire profitentur. Jul. Paulus Recept. lib. V. Tit. XXI. *Qui de salute principis vel summa Reip. Mathematicos, ariolos, aruspices, vaticinatores consulit, cum eo qui responderit, capite punitur*. Sed *mathematici* vere, qui sciunt disciplinas circa abstractam quantitatem versantes: ut Arithmeticem & Geometriam: aut earum principia aliis applicantes: ut faciunt Geographia, Astrologia, Musice, Optice, aliæ. Dicuntur *Mathematicæ disciplinæ*, μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι, & ἁπλῶς μαθήματα, hoc est, *disciplinæ*, ἀπὸ τοῦ μαθεῖν, hoc est, *discere*: quia in Græcia, ubi lingua sua contenti philosophabantur, ubi legere scribereque norant, ab Arithmeticis & Geometricis auspicabantur.

MATTA, est *storea*, *seges*, quæ & Belgis *matte* dicitur. Usus Ovid. lib. VI. Fast.

. . . . Plaustroque morantes
Sustulit: in plaustro scirpea matta fuit.

Gloss. Phil. *Matta*, ψιάθος. Gloss. Cyrilli. Ψίαθος; *seges*, *terratoria*, *matta*. Martinio videtur esse ab Hebraico מטה, *mittah*, id est, κλίνη, *lectus*. Nempe quia in *matta fulti sint cubare*. *Mattarius* pro eo, *qui in matta dormit*, legas apud Augustinum contra Faust. Man. lib. V. cap. V. Vide de *matta* vocabulo Savaronem ad Sidon. lib. IV. epist. XXXIV.

†MATTA videtur esse a מעטה, *mateh*, *pallium*, *amictus*: nam vestium nomina etiam vestes stragulas plerumque designant; quia olim utrumque usum praestabant. MARDENIVS.

MATTEA vel *mattya* dicenda, quæ corrupte in multis libris *mattea*: ut apud Suetonium in Calig. cap. XXXVIII. Itidem *matteolæ* non *matteolæ* legendum apud Arnobium, lib. VII. Usus priori & Seneca, controvers. XXVII. *Ego ad Cæsarem non sum iturus cum mattea*. Et Martialis, lib. X.

. . . . Sed te mattya sola juvat.

Ubi corrupte vulgo *juvant*. Idem, lib. XIII.

Inter quadrupedes mattya prima lepus.

Græce est ματτύη, quomodo dicitur πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα, *omnis cibus pretiosus ac delicatus*, ut Athenæus ait in XIV. Sed primo fuit *certum delicati cibi genus, quod e farina subacta fieret*: onde & nomen, nempe a μάζω, *subigo*, unde & μᾶζα, *massa*. [ματτύαι γνάθοι, Hesych.]

†MATTEA, *Mattya*, aut *Mattea*, Graecis ματτύη dicitur. Graecine a Latinis eam vocem hauserint, an contra, incertum habeo. Nisi quod apud Graecos frequentiore est in usu, quibus & ματτυάζειν usurpatur. Ceterum etymon non probo ut sit a μάττω *subigo*; nam Athenaeo teste lib. 14. πᾶν τὸ πολυτελὲς ἔδεσμα eo nomine donabatur, ut apud Latinos *cupediae*, & apud Hebraeos מטעמות *matammoth*. A quo Hebraeo vocabulo non abnuerim ματτύας esse dictas, quae vox etiam formam peregrinam praefesert. Haec etymologia si vera sit; tum vero falsum est, *mattyas* proprie fuisse edulii genus e farina subacta, oleo, lacte &c. Hoc enim excogitatum est grammaticorum, ut recte etymologia a μάττω *subigo* procederet: quum revera mattyas omne genus cupedias notaverint, quarum ambitu etiam placentae & pistorum opera continentur. MAZOCHIVS.

MATTIACÆ *pilæ* meminit Martialis, lib. XIV. epigr. XXVI. Nomen videtur a *Mattiaco*, Germaniæ oppido, unde melioris notæ adferrentur. Vile *saponis* genus fuisse, tradit Turnebus Advers. lib. IX. cap. XXIII.

MATTICI a Festo esse dicuntur *homines malarum magnarum, atque oribus late patentibus*. Ubi alii libri *matrici*, vel *martici*. Sed Scaliger in Conjectaneis probat *mattici*, dicique ex eo censet, quod Græci veteres *maxillas* vocarent ματτύας, ut ex Hesychio discimus, qui γνάθους interpretatur. Itaque *mattici* idem sit, ac γνάθωνες, hoc est, *gulosi*, quales in comœdiis inducebantur.

MATULA unde sit age videamus, an conjectura possimus assequi. Illud constat, Græcis ἀμίδα dici. Hinc puto levicula μεταθέσει καὶ συγκοπῇ *mada*, vel *mata* dixere, & ὑποκοριστικῶς *matula*, & altera diminutione tum *matella* Plauto, & Varroni apud Nonium; tum *matellio*, quomodo dicebatur, ubi

matula

maxila figura longius recessit, ut Varro scribit lib. IV. de L. L. Meminit & *maxillaris* Festus. Hoc si etymon displicet, non video unde dicatur, nisi forte a *madeo*, quia excipit *succatum corporis humorem*, ut Lucretius appellat.

Maturus duplicem habet significationem, unam propriam, alteram ex usu vulgari. Proprie *maturum* dicitur, *quod nec citius, nec tardius est, quam convenit*. At ex usu vulgari etiam *mature evenit, quod citius fit, quam par est*. Priori modo *matura mors* est hominis longævi: & *viro matura*, quæ nubilis: *immatura viro*, quæ necdum nubilis: *immatura mors*, quæ Græcis ἄωρος. Altero modo dicitur aliquis *mature venire*, pro cito; *maturius discumbere* apud Cic. hoc est, solito celerius cœnare. Ac Tibullus similiter,

Seu matura dies celerem properat mihi mortem,
Longa manet seu vita . . . .

Ubi *maturum* est *cito, velox, justumque naturæ tempus præveniens*. Ac posteriori hoc modo *maturare* idem est ac *festinare* & *properare*: priori vero *maturare* est minus. Quomodo dixit Maro, I. Georg.

Multa forent, quæ mox cælo properanda sereno
Maturare datur . . . .

Vide Gellium lib. X. cap. XI. quod sic incipit: *Mature nunc significat propere & cito contra ipsius verbi sententiam*. Quod ad etymon; *maturus* Festo dici videtur a *manus*, id est, *bonus*. Isidorus, lib. XVII. cap. VII. a *mando*, vel *manduco*, quasi *mandurus*, quia quæ matura, ea sunt *ad mandendum* seu *manducandum apta*. Similiterque Pontan. Cæsar Scaliger, in lib. I. Theophr. de caussis Plant. cap. XIX. censet esse a *mane*, vel a *Matuta*, id est, *aurora*: nempe quia, quæ mane seu matutino tempore fiunt, eadem *mature* fiunt. Alii malunt deducere a מטר, quod est *pluvia*, quia hæc *mature proveniens, ut fruges ac fructus maturescant, facit*. Sed durior quidem, at vera fortasse est sententia Petri Nunnesii, cui *maturus* est a πέπειρος. [Æolice ut puto μοτεῖρος.] significatio convenit: & π etiam alias abit in μ: Ut ab ὕπνος, *somnus*.

Matutinus, non a *mane* sic dicitur, ut Isidorus voluit, lib. V. cap. XXXI. sed a *Matuta*. Ut a *vesper, vespertinus*; sic a *Matuta, matutinus*. Lucret. lib. V.

Tempore item certo roseam Matuta per oras
Ætheris auroram defert, & lumina pandit.

Cicero, lib. I. Tuscul. Quæstion. *Quid Ino, Cadmi filia? nonne Leucothea nominata a Græcis, Matuta habetur a nostris?* Priscianus, lib. II. *Matutinus a Matuta, quæ significat auroram*, vel, ut quidam, Ἀνατολὴν. Onomasticon: *Matuta*, Ἀνατολή. *Matutam* vero, vel a *manus*, id est, *bonus*: ut ex Varrone scribit Festus; vel potius a tempore, cui præest, nempe a *mane* dicta est quasi *Manuta*, *N* in *T* abeunte, quomodo a Γανυμήδης est *Catamitus*, ac Attice Περσεφόνη dicitur Περσεφάττα. Idem cum Angelus Caninius censet, tum Cæsar Scaliger, in lib. a. Theophrasti, de causs. plantarum, cap. nın.

Maza, μᾶζα, *farina cum aqua & oleo cocta*, qua pauperiores panis loco utebantur: eam pani hordeaceo postponit Galenus lib. de alimentis. Pinscula de ea Marsilius Cognatus, lib. I. Var. Observ. cap. XXXIX. & lib. III. cap. XVIII. Quibusdam placet, esse a μαζᾶσθαι, quod est *mazas pinsa* sive *subige*. Sed μαζᾶσθαι est a μᾶζα. Quare verisimilius Eustathius, & ante eum Athenæus lib. XIV. (pag. DCLXIII. edit. Commel.) ubi deducit a μάσσω, quod est, *pinso, subigo*. Unde & a μάκτρα quo significatur vas, *in quo pinsitur farina*. Item μαγίς, quod idem notat, teste Polluce. Usus quoque Marcellus Empiricus: *Rasamen pastæ, quod in magide adhæret*. Sed impensius placet μᾶζα esse a מצה, *matsah*, quod *placentæ* aut *panis* genus significat a radice מצץ, quod est, *liquorem exprimere*. Vel potius fit a מזון, *alimentum, esca*: ab radice זן, *pasco, cis*. A μᾶζα dicuntur μαζονόμοι. Primo enim sic dicebantur, in quibus μᾶζα apponebatur: postea generatim sic dictæ *lances rotundæ ac ligneæ*. Itaque Hesychii locum sic corrigit ad Athenæum Casaubonus: Μαζονόμοι τὸν κανᾶν ἢ τὸν ξύλινον πίνακα. Gloss. *Lances*, μαζονόμοι, nempe quia soleant *mazas* νέμειν, hoc est, *distribuere*. Dicuntur & μαζονόμια. Pollux, lib. XIII. cap. III. Μαζονόμιον, καὶ πίνακες, ἐφ' ὧν αἱ μᾶζαι διενέμοντο. Usus quoque Varro, lib. III. de RR. cap. IV. *Ut in eodem tecto ornithonis inclusum triclinium haberet, ubi delicate cœnitaret, & alios (turdos) videret in mazonomio positos coctos, alios volitare circum fenestras captos*. Dicitur & μαζοφόρος vel μαζοφορίς. Hesychius: Μαζοφορίς, ἄρτου κανοῦ. A μᾶζα est etiam Latinum *massa*: quo significatus *farina subacta maceratoque ad panificium*. Adducit hoc etymon quoque Priscian. lib. I. in fine capitis de literarum numero ac permutatione. Ac juvant Gloss. Vett. *Massa*, μᾶζα, φύραμα. Z in duplex SS convertitur: ut πατρίζω, *patrisso*; πιτίζω, *pitisso*; μάζαν, *massa*. Nihil etymo hoc certius. Quare non erat, quod Pontanus, in Actio, fol. CXXVIII. edit. Ald. & ex eo Erythræus in Indice Virgilii, ut a *magnus* est *magnificus*, inde *maximus*; sic forte ab eodem esse *magalsso*, hinc *massa*. Quod ineptum puto. A *massa* est *immassare*, posterioris ævi vox. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Ultimi sunt molares, qui concisa a prioribus ac confracta subigunt & molant, atque immassant*.

M E

Mechanicæ artes Scholastici ita dici nugantur, quia *faciunt mentem mœchari circa res viles*. Est vero μηχανικὴ τέχνη, (quæ & ἁπλῶς μηχανική dicitur) *ars machinalis*, a μηχανή, quod *fabricam* notat: unde & Latinum *machina*, ut a μηχανάω, *machinor*. In quibus vero hæc ars μηχανική occupetur, vide sis apud Politianum in Panepistemone, ubi ex Herone & Pappo eam egregie describit. Græcum μηχανή unde sit, vide voce *Machina*.

†Meddix (ait Festus) *apud Oscos nomen magistratus est*. In aliis legitur simplici elemento *Medix*. Cum apud *Oscos* audis, non ideo vos minus Etrusca est; nam Osci Etruscorum aut ἀπόγονοι aut πρόγονοι erant. Et omnino is magistratus apud Campanos obtinebat, qui certe Campani Etrusci erant. In Meddix latet N, ut sit Menddix, sicuti Conjux pro Conjunx (quomodo sæpe in titulis antiquis) a *conjungo*. Atque hic persæpe lector, si *Medix Tuticus* (nam duo hæc simul copulabantur) pluribus, quam pro more, a me illustrabitur. Ac primum non Capuæ solum is magistratus obtinebat, sed & in ceteris Tyrrhenicæ Cisttiberinæ oppidis. Inter ceteros Herculanensia Cimelia extitat marmoreus quantivis pretii faces abacus, litteris & sermone Tusco perscriptus: quem in aere delineatum hic darem, si nunc esset ad editionem paratus. Dabitur autem Deo dante in voce Tuticus. In eo igitur abaco post nomen ejus proprium, qui tunc Herculaneo præerat, subjicitur magistratus vocabulum, quod tale est (pro Tuscia autem abaci elementis hic Latina adscribam) Meddiss. Tuтика. Porro in priore voce duplex R pro D duplice usurpatur, quia Rhotacismus Tyrrhenis perpetuus est, ut millies monui. In posteriore vero voce ubi F posui, ibi in mensa est *Beth* Hebraicum: quod non Tyrrhenis solum (uti constat ex Capuæ nummis) sed & Aeolibus (uti patet ex Heracleæ tabulis) amicissimum fuit. Postremo iidem Tusci Herculanenses SS. pro X (quo carebant) usurparunt. At istud sive X, sive duplex S prioris nominis est adventitium: quod si tollas, habebis nomen purum putum Hebræum מדין *Medin* i. e. *Judex*. Nam qui *Sufetes* שופטים *sofetim* i. e. *Judices* Pœnis (sicuti & Hebræis olim post Josuæ tempora) dicebantur, iidem Campanis מדינים *Medinim* (Latinis *Medix* num. sing.) vocabantur. Sicuti autem *Medin* (sive Osce *Medinn*) erat summus urbis, sive provinciæ judex, sic præfectura ipsa Hebr. מדינה *Medina* (quod nomen hodiedum in Hispania superest) Chaldaice מדינא *Medina* &

מדינתא

מדינתא *Medinta* vocatur. Jam post recitata Festi verba, ex Ennio hic versus additur: *Summus ibi capitur Medix, occiditur alter*: qui versus erat credo in Annalibus, ubi de Campanorum bello. Scaliger, aut siquis alius, mutabat: *Unus* (pro *summus*) *ibi capitur* &c. quia sequitur *Alter*. Non est necesse: nam *summus Medix* est, qui inter duos cognomines magistratus prioris erat loci ac dignitatis. Hactenus de MEDIX dictum. Transeo ad TVTICVS. Quid istud sibi vult? An non idem quod Hesychii Τίταξ? Nam hoc etiam nomen summae potestatis esse, ejus verba declarant: ΤΙΤΑΞ (inquit) ἔντιμος, ὁ δυνάστης· οἱ δὲ βασιλεύς. *Titax*, est, *Magistratu fungens, aut dynasta: aliis Rex*. Vritur ea voce Aeschylus. Nec dubito quin *Titacis* & *Tutici* verba eodem ex fonte Orientis fluxerint, nec enim litteris, sed tantum motionibus discrepant. Ne multis: utraque vox (tum Hesychiana τίταξ, tum Osca *Tuticus*) x צדיק *tadik, justus*, manavit: nisi quod D (quo Tyrrheni carere dicuntur) in T ejusdem organi tenuem migravit, & quod vocales in τίταξ transpositae, in *Tuticus* A cum V Tusco alternavit. Itaque ex *Tadik* factum est *Tutik*, ita ut *Medix tuticus* non sit aliud quam *Judex justus*. Eamque veram esse *Tutici* interpretationem (praeter dictam ex Heb. *Tadik, Justus*, originem) ostenditur praeterea argumento altero minime infitiando, quod tale est. In Diatribis Tyrrhenicis, quas Romae apud Pagliarinum ante XX. circ. annos intra Cortonensia edidi, protuli plenam exemplorum manum, ex quibus ostenditur, urbes Tyrrhenicas, ubi coloniae Romanae evaserunt, bina gessisse nomina, unum vetus Tuscanicum aut Oscum suum, alterum Latinum sed Tusco ἰσοδυναμοῦν. Inter binomines urbes hasce attuli (id quod huc maxime facit) *Aequos Faliscos*: in qua appellatione *Faliscos* idem Tusco ore, quod Romano *Aequos*, valere ostendi. Atqui idem prorsus in Osco Hirpinorum oppido accidit: quod vulgo in auctoribus dicitur *Equus Tuticus*. Sed prava scriptio corrigenda est ex Tab. Peutingerana (cui ut archetypae, nec manus librariorum expertae, credendum omnino est) segmento IV. in qua cum diphthongo legitur: AEQVO TVTICO XII Ergo *Tuticus* idem quod *Aequus* Latine sonat, nim. quia venit x צדיק *Tadik, justus* sive *aequus*. Sed de his in TVTICVS fortasse plura. MAZOCHIVS.

MEDERI, a μέδεσθαι, converso H in E breve, quomodo a κρηπίς, ῖδος est *crepida*. Μέδεσθαι est, *curare, consulere*, a μῆδος, *cura, consilium*, unde facta Ἐπιμηθεὺς & Προμηθεὺς, δ in θ converso, ut in αἶθος, & aliis. Ἐπιμηθεὺς, qui post factum consulit: Προμηθεὺς qui ante factum, quid ex re sit, cognoscit. A *medeor* est *medicus*, unde *medicinus* ut *libri medicini*. Varro, lib. IV. de L. L. Ab *arte medica*, hoc est, *medicina*. Sed ut *Grammatica*, & similia, ita & hoc sumitur substantive. Nec eo *arte* modo significatur, sed etiam *medicorum* sive *chirurgorum* (olim enim iidem *medici* ac *chirurgi*) *pergula* seu *officina*; Plautus, Epid. II. II.

> *Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio atque*
> *in foro*.

Ludere, non serio mihi loqui videntur, qui *medentes* dici ajunt quasi μιόντες, hoc est, βοηθοῦς, juxta illud Homericum:

> Ἰατρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Quod etymon adfert Federicus Morellus scholiis in Dionis orationem περὶ πλεονεξίας. Acutius etiam quam verius Julius Scaliger, qui commentario in Theophrastum, & in Hippocratem de insomniis, a *modo medicum* & *medicinam* dici putat. Nempe quia, ut virtus, ita sanitas quoque in mediocritate consistat: morbus vero, uti vitia, excedat τὸ μέτρον, ad quod corpora per artem medicam reducuntur. A *medeor*, Festo teste, est *medibile*, ut a *medicor medicabile*. A *medendo* quoque dicta *Dea Meditrina*; cujus sacra *Meditrinalia*. Iis prius vetus mox novum bibebant vinum, ac uti *Martinalibus* nunc cantio obtinet apud Belgas de vetere novoque vino; ita olim alia illi non multum absimilis, in usu erat. Festus: *Meditrinalia dicta hoc de caussa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum, diceret ominis gratia: Vetus novum vinum bibo, veteri novo morbo medeor. A quibus verbis, etiam Meditrina Dea nomen captum, ejusque sacra Meditrinalia dicta sunt*. A *medeor*, vel potius *medicus*, quoque est *medicor*, unde *medicabulum*, qua forma x *mendicus, mendicabulum*. Sed *medicabulum* non pro *medico*, verum *loco medicandi* sumitur. Usus ita Appuleius in IX. A IS, significante *contra*, & *mederi*, venit *remedium*. Itaque Gloss. Philox. & Onomasticon ἀντιφάρμακον exponunt. Hinc *remediari*, apud Tertull. Hieron. alios posterioris ævi.

MEDIASTINI *balneatorum* dicti οἱ περιχύται, hoc est, *οἱ ὕδωρ καὶ περὶ ὀνδωνοντες*. Glossæ ab H. Stephano editæ. *Mediastrinus*, περιχύτης. Lege *Mediastinus*. Ita dictus plerisque putatur a *medio astu*, hoc est, *media urbe*: in qua bajuli fere versantur, ut ajunt. Alii a *medius*, & *sto*, vel *teneo*. Priscianus extremo lib. II. *Mediastinus a medio stando vel tenendo componi videtur*. Idem super XII. lib. Æn. *Mediastinus unde videtur componi, quia medius partes balnei tenet, hoc est, in mediis lavantium stat* [*μεσαύτης* & *μεσαδίτης* Hesych.] Ac a *medius* esse *mediastinus*, facile credo Prisciano: sive ita dicatur, quia *medius*, vel *ædibus*, vel *balneis*, *esset*, *ad omnium vilissima quæque servitia paratus*: ut plerique arbitrantur: sive quod *medius esset inter servos summos, & imos: summos, ut atrienses, & dispensatores: imos, ut compeditos, & quales quales*. Quæ sententia est Turnebi, lib. XXVIII. cap. XXXI. Verum illud *STINUS* a *stando* esse non puto. Magis fit verisimile, esse vocis productionem, ut in *Clandestinus*. Quæ & ejusdem Turnebi mens. Hac de voce plura si voles, adi Beroaldum, Indice in Columellam; Hermolaum Barbarum, glossematis Plinianis, voce *Jatraliptæ*, & Ravardum, lib. V. Variorum, cap. ult. Quod vero in domo sunt *mediastini*, id in navi sunt *mesonautæ*, similiter vilissima quæque ministeria obeantes: ut censet Hermolaus Barbarus, in glossematis Plinianis, in voce *Jatraliptæ*; & Gul. Budæus in Tit. Quod nautæ, caupones, stabularii §. Qui sunt igitur; ubi Ulpianus utitur hac voce. Sed Hottomanno placet, ita dici, *qui, medium inter nautas, sive remiges, locum obtinens, navigandi signum dat aliis*. Aliis, *qui partim nautæ ministeria fungens, partim vectoris vicem obtinens, aliquid pro vectura solvit*. Mihi quoque placet Turnebi mens, ut sic dicantur, quia *medio loco sint inter nautas summos, & imos: summos*, ut gubernatores, & proretas; imos, ut remiges. Vide eum, & lib. XXVIII. cap. XXXI. Ex *μέσος* & *ναύτης* conflari, satis est apertum.

MEDICA *arbor*, quæ alio nomine *citrus* vocatur, x *Medis* dicta est, ut scribit Isidorus, lib. XVII. cap. VII. Ex junioribus Pontanus in libb. de hortis Hesperidum. Vide & de iis Ruellium: qui ducet malo *Medica limones* & mala *Arausionensia* contineri. Ab iisdem *Medis*, *Medica* herba nomen accepit, Virg. I. G.

> .... *Tunc te quoque Medica putres*
> *Accipiunt sulci* ....

Ubi sic Servius: *Ad ipsam herbam apostrophen facit. Hæc autem translata est in Græciam, quo tempore eam Xerxes invaserat*. Ita editum est in Servio P. Danielis. Sed pro *medicis* scribendum *Medis*, uti indicat hic locus Plinii, lib. XVIII. cap. XVI. *Medica externa etiam Græciæ, ut a Medis advecta per bella Persarum, quæ Darius intulit*. Plura de hac herba Plinius ibidem. Vide & Theophrastum, lib. VIII. Hist. cap. VIII. & Columellam, lib. II. cap. XII. ac Palladium, lib. V. cap. I. Meminere & Varro, de R. R. lib. I. cap. II. Strabo, lib. XII. Plutarch. in comment. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἡδέως. Dioscorides, lib. II. cap. CLXXVII. Etiam a *Media* dictæ gallinæ *Medicæ*. Festus: *Melicæ gallinæ, quod ex Media id genus avium corporis amplissimi fiat: L litera pro D substituta*.

Medimnus, vel *medimnum*, μέδιμνος, ὁ μέδιμνον, mensura aridorum capax sex modiorum, sextarii unius & unciarum quatuor: ut docet Georgius Agricola, lib. II. de mensuris Græcorum. Est ab Hebræis appellatio: quibus מד, *mad*, *metiri*: מדה, *middah*, *modus*: cujus plurale מדים, *middim*, *modi*, *mensuræ*. Vel compositum ex מדה, *middah*, *modus*: & מנה, *manah*, *numerus*: ut ad verbum sonet *numerosa mensura*.

Meditari vult Jovianus Pontanus in Actio, esse a *medium* & *iter*. Ita enim scribit fol. CCXXXIX. edit. Ald. *An quæso, meditari est aliud, quam in medio itinere aliquid stando, aut agere, aut cogitare: quod est occupati animi, aliudque quam iter agitantis.* Sed hæc sententia indigna est Pontano. Nam nimis aptum est, venire a Græco μελετᾶν, A in D abeunte, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*: quomodo item pro *calamitas*, *cadamitas* scripsere Nævius & Livius Andronicus, ut scribit Marius Victorinus, lib. I. Hanc ejus verbi originem etiam docuit Servius, in cujus veteri codice (in illo Petri Danielis frustra quæras) ita scriptum invenitur: *Meditaris, tantas, quasi melitaris, D pro L posita. Quod Græci μελετᾶν dicunt, per antistrophen dixerunt Latini. Etenim L & D interdum sibi invicem cedunt. Sic solium vel sella quasi sedda dicitur a sedendo.* Μελετᾶν vero, quia μέλει, hoc est, *curæ est*. Μελετᾶν etiam *tibicinum* est: unde eos *meletari* Fulgentius dixit: ac similiter *commeletare* eos ait Hyginus: *Quas tibias Marsyas, Eagri filius, pastor, unus ex Satyris invenit, quibus assidue commeletando sonum suaviorem in dies faciebat, adeo ut Apollinem ad citharæ cantum provocaret.*

Medius, a μέσος, ut Cæsar Scaliger ait de caussis L. L. cap. XXVIII. & ante eum Priscianus, super XII. vers. Æneid. Sed hic ulterum etiam etymon addit, ut sit a *modo*, hoc est, mensura: unde & *medius*. Mihi magis placet esse κατὰ συγκοπὴν factum ex μεσσίδιος, seu μεσσίδιος, aut μεσάτιος, quod Hesychius exponit μέσος. Nec absurde etiam esse ab Hebraico מד, id est, *metiri*: quia metiendo medium cognoscitur. A *medium* est *dimidium*, non a *dimensione*, quod Donatus scribit in Adel. Act. II. Sc. II. Quomodo differant *dimidium*, & *dimidiatum*, docebit Gellius, lib. III. cap. XIV. A *medius* quoque est *medioxumus*, quod Festus, sive Paullus, interpretatur *mediocris*. Parum apte, ut puto, cum plane idem sit, quod *medius*. Scaliger ad Festum monet, id corruptum esse ex *mediotemus*, quomodo Plautus & veteres dixerint: ut nempe a *medio* sit *mediotemus*, quomodo a *lego* est *legutimus*, sive *legitimus*; a *quotus*, *quotumus*, ποσός. Imo Mercurius arbitratur apud Plautum pro *medioximus* legi debere *mediogrumus*, a *medius*, & *grumus*; quomodo, inquit, *mediocris* est a *medius* & *ocris*, quod *locum* significat. Locus Plauti, quem dico, est iste, in Cistellaria, Act. II. Sc. I.

At ita me Di Deæque, superi atque inferi & medioxumi.

Ego nihil mutandum censeo, quia si *mediogrumus* dixisset Plautus, veterum aliquis tam insolentis vocis meminisset: uti *medioxumi* meminere Festus, Nonius, ac Servius quoque, cujus hæc verba, in VIII. Æn. *Sunt enim numina aliqua tantum cælestia, aliqua tantum terrestria, aliqua media, quos Appuleius medioxumos vocat, hoc est, qui ex hominibus Dii sunt.* Quis dubitet, quin Appuleius more suo Plautum sit imitatus? Nec semel ea voce usus Comicus: sed ejusdem actus sc. III. *uxorem* vocat *medioxumam*, quam Demipho, quasi secundo duxisset loco. Varro quoque Modio dixit, *Ad mortalem medium medioxume*: id est, *medio actum modo*, ut Nonius interpretatur. Imo ne illud quidem verum est, quod putat, *mediocris* componi ex *medius*, & *ocris*. Nam *cris* hic se habet, ut *tumus*, vel *xumus* in *mediotumus*, sive *medioxumus*. Imo & *tullium* in *meditullium* nihil significat, ut Cicero in Topicis tel.atur, ubi clare ait, non plus esse *tullium* in *meditullium*, quam *timus* in *finitimus*, *legitimus*, & similibus. Aliqui tamen veterum putarunt *meditullium*, dici quasi *medium tellus*. Festus: *Meditullium dicitur, non medium terræ, sed procul a mari, quasi meditellium, ab eo, quod est tellus.* Atque ab eadem mente est, quod in vett. Gloss. legas, μεσόγειος, *meditelius*, *mediterraneus*: μεσόγειον, *meditullium*, *mediterraneum*. Sed melius Tullius, ut *tullium* sit vocis productio. Similiter nempe ac *tolium*, in *Capitolium*. Nempe fabulosum est, quod de *capite Toli* apud Arnobium legere est.

† Medius, sicuti & Μέσος, utrumque a Chaldaeo מצע (*Metsa*) *medius* factum videtur. Nam dentalis littera *Tsade* interdum per S exprimitur, & sic ex Chald. *Mesa* fit Μέσος: sæpius vero eadem per T ejusdem organi consonam redditur, ut fit *Mita*. Ex hoc autem (T in D, ejusdem organi litteram, verso) factum est Latinorum *Medius*. Mazocchius.

Me-Dius-Fidius, vel tres sunt voces, vel unica, non duæ, ut putarunt. Nam ut dicimus *me-Hercule*, ita & *me Dius-Fidius*: ac utroque per Herculem juratur: ut indicat Tertullianus, lib. de idolol. cap. XXII. ubi de posteriori hoc jurandi genere ita scribit: *Accedente quorundam ignorantia, qui ignorant esse jusjurandum per Herculem.* Idem indicat ἐτυμολογία. Nam etsi non ignorem, Dionysium, *Fidium* transferre πίστιον, ac apud Charisium, & Festum quoque, legatur, velle aliquos *Medius fidius* esse juramentum *per dui fidem*: vel *per dei fidem*: tamen longe verisimilius sit, quod apud eundem Festum legitur, voce ea significari *Jovis filium*, id est, *Herculem*, quod *Jovem* Græci Δία appellent; *Fidium* autem poni pro *filio*, quod sæpe antiqui pro *L* littera *D* utebantur. Confirmat hanc sententiam Varro, IV. de L. L. *Ælius Gallus Deus fidius dicebat Diovis filium, ut Græci Διόσκουρον, Castorem: & putabat, hunc esse Sancum ab Sabina lingua, & Herculem ab Græca.* Porro illud *me*, quod in *me Deus Fidius*, primum locum obtinet, nonnullis placet esse pronomen, ut ἐλλειπτικὴ sit oratio, pro, *ita me Deus Fidius amet*. Ac fuit hæc quoque sententia Festi, sive Paulli, ut qui scribat: *Mecastor, & mehercules jusjurandum erat quasi diceretur, Ita me Castor, ita me Hercules, ut subaudiatur juvet.* Mihi magis verisimile sit, *me* hic adverbium esse, atque idem significare quod *per*. Nam quod Græcis μὰ, & νὴ, id Latinis *me*, & *ne*: unde *me Hercule*, per Herculem; *me Castor*, per Castorem; *epol*, per Pollucem; *edepol*, per Deum Pollucem (non per ædem Pollucis;) *ecere*, per Cererem; *ejuno*, per Junonem; *equirine*, per Quirinum, &c. In quibus *Me* quidem est ex Græco μὰ. *E* vero ex νὴ abjecta *N*; nisi malis ex *Me* factum per ἀφαίρεσιν, de quo non pugno. At cur ad ἐλλειπτικὴν orationem confugiendum sit, caussæ nihil hactenus video. Scribit Agellius, lib. XI. cap. VI. viros *per Herculem*, mulieres *per Castorem*, utrosque *per Pollucem* solitos jurare. Addit inibi: *Nusquam scriptum invenire est apud idoneos quidem scriptores, aut* Mehercule *feminam dicere, aut* Mecastor *virum*. Sed de *Mecastor* est, quod obduci possit. Quid enim? Plautus idoneus scriptor non est? quem Latinæ linguæ principem alibi ipse facit Agellius. At is (nisi valde me ratio fugit) locutus hoc pacto. Nihil de eo loco dicam, qui est, Casina Act. II. sc. VI. neque enim diffiteri possum, male in vulgatis distingui personas, quod optime observavit Acidalius. Nec pro me proferre ausim, quod ita locutus parasitus, Asin. V. I. Nam hic quoque in personis esse aberratum, recte demonstrat idem. Verum quid dicemus de eo, quod eapse scena Argyrippus dicit:

Ecastor quin surrepticium pallam promisit tibi?

Nec enim probandam arbitror audaciam Acidalii, eum invitis omnibus libris *edepol* substituit. Gellio tamen favet etiam Charisius, cap. de Adverbio: *Medius fidius*, inquit, *juratio propria virorum est*, *ut feminarum edepol*, *ecastor*, *ejuno*. Ubi & de *pol*

 & *ade-*

& *ædepol*, Titinnium laudat in Setina, qui moliculum adolescentem effeminate loquentem, cum reprehendere magis vellet, *Ae*, inquit, *quia pol*, *ædepol fabulare*? Cæterum Plauti locus ante adductus facit, ut non usque adeo reprehendere cum nonnihil ausim non ineruditum hominem Nicodemum Frischlinum, cum in Rebecca sua, Act. IV. sc. III. Ismaëlem inducit ita jurantem:

Bene mecastor processit hæc venatio.

Cumque apud eum Act. IV. sc. V. venator Ismaëlis Chamus ita loquitur:

Metas ecastor, ut tua cella nostræ sufficiat gulæ.

Illud tamen culpandum, quod temporum non habita ab eo sit ratio. Nam *Castor* paullo solum ante bellum Trojanum fuit: eoque Ismaëlis temporibus per eum non potuit jurari. Nec Ismaël jurasset per gentium Deos. Quamquam id faciunt hodie Christiani poëtæ. Sed placet sententia Hieronymi ad Damasum scribentis: *Absit*, inquit, *ut de ore Christiano sonet, Jupiter omnipotens, & mehercule, mecastor, & cætera magis portenta, quam verba.*

MEDULLA, Isidorus, lib. XI. cap. I. ita dici censet quasi *madullam*, eo quod *madefaciat ossa*. Sed vel est a μυελὸς, inserto *D*, ut Caninius putabat; quomodo a τείνω est *tendo*: vel potius ita dicitur, quia *sit in medio ossis*. A *media* fit ὑποκοριστικῶς *medula*, unde *medulla*, seu *medulla*. Proprie dicitur de animalibus, κατὰ μεταφορὰν vero de plantis, in quibus significat partem internam fungosam, qualem cernere est in sambuco. Solinus in iis ab eadem origine appellat *medialæ*. Quod tamen latius patet, quia eo generatim significatur, quod in *medio* est, utut planta non habeat *medullam*. Ut quod Græci appellant καρδίαν· quæ & durissima, ut in robore.

MEGALESIA, qui & ludi Megalenses, ita dicti a μεγαλήσια, quomodo vocabatur ὁ οἶκος τῆς μεγάλης θεᾶς, ut Μητρῷον. Sic Τυχαῖον τέχνης, Ἀνακεῖον ἀνάκων. Itaque locum Varronis, qui est V. de L. L. sic in Conjectaneis emendat Jos. Scalig. *Megalesia dicta a Græcis, quod ex libris Sibyllinis arcessita ab Attalo, rege Pergami, Pessinunte, ubi Megalesion, templum ejus Deæ, unde advecta Romam.* [vide item a *Megale Phryge*, de quo Solinus.] Is qui Terentii vitam conscripsit, putat *Megalenses* ludos dici, quod essent *sacri Diis magnis*. Ac Antonius Goveanus, quo id tueatur, vult aliud fuisse *Megalenses ludos* ac *Magalesia*, sive *ludos Megalesiacos*, ut vocat Juvenalis. Nam *megalenses* eosdem esse ac *ludos magnos*, qui κατ' ἐξοχὴν *Circenses* vocantur: ac hos fuisse *sacros diis magnis*, hoc est, *diis majorum gentium*: ac *Megalesia*, sive *megalesiacos* fuisse *sacros magnæ Deûm matri*. Sed in his fuisse a Goveano erratum, optime monent Muretus in annotat. ad Terent. & Cæsar Bullengerus, lib. de Circo. Nam primo *Dii magni* non sunt iidem ac *Dii majorum gentium*, sed sunt *Jupiter*, *Juno* & *Minerva*, vel cum his *Dii penates*, sive *Lares*: quemadmodum ex eo colligimus, quod Festus quidem dicat *ludos magnos fieri Jovi*; ac Cicero Verrina quinta scribat, *ludos Romanos* (qui iidem ac magni) faciendos esse *Jovi*, *Junoni* ac *Minervæ*: Asconius autem in Divinat. *Deos magnos* interpretetur *Lares urbis Romæ*: ac Cassius quoque Hemina tradiderit eosdem esse Deos, *Samothracas*, *Romanorum Penates*, ac Θεοὺς μεγάλους· qua de re plura Macrobius, lib. III. Sat. cap. IV. At *Dii majorum gentium* sunt:

Juno, Vesta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jovi, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Quos Ennii versus adducunt Appuleius de Deo Socratis; & Mart. Capella, lib. I. Præterea *Megalenses ludos*, & *Megalesia*, diversos esse nunquam probaverit Goveanus, contrarium sæpe evincit loco Ciceronis, quem mox adducam. Nec originatio eum juvat. Nam ut τυχαῖον est a τύχη, sic μεγαλήσιον est a μεγαλησία, hoc est, *magna Dea*. Quippe Æolies, vel ut alii malunt, Dores, Σιὸς vocant θεούς, unde *Sibyllam* quasi σιοῦ βουλὴν dici volunt præter Varronem, Serviumque, Lactantius lib. I. cap. VI. Hieronymus adversus Jovinianum; Isidorus, lib. VIII. Orig. cap. VIII. At *Megalenses* Latina terminatione factum a μεγάλη, qua ratione a *Virgo* est *Virginensis*; a *circo circensis*; ab *horto*, *hortensis*. Denique falso putat *ludos Romanos*, sive *magnos* (qui & κατ' ἐξοχὴν vocantur *Circenses*, & a Marone conjunctim *magni circenses*) eosdem esse ac *Megalenses*. Nam *ludi Romani* fiunt *Jovi*, *Junoni*, & *Minervæ* ut e Cicerone ostendimus: at *Megalenses* fiebant *Deûm matri*, ut disertim scribit Festus voce *Romani*: idemque confirmant hæc verba. Locus hic Cic. de Arusp. resp. *Nam quid ego de illis ludis loquar, quos in palatio nostri majores ante templum in ipso matris conspectu Megalensibus fieri celebrarique voluerunt?* Et paullo post: *Qui ludi ne verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipso & apposita religio externa, & matris magnæ nomine suscepta declaretur. Hos ludos servi fecerunt. Tota denique hoc ædile Megalesia servorum fuerunt.* Qui locus quantopere torserit Goveanum, argumento est, quod non aliud habet quod dicat, quam *Megalesia* esse *Megalensibus* facta: quod ineptius puto, quam, ut necesse habeam advocare alios auctores, qui *Megalenses* pro *Megalesiis* clare usurpant. Præterea *ludi magni* seu *Romani* instituti sunt a Tarquinio Prisco, cujus opus esse circum maximum (is ut nobilissimus, ita antiquissimus inter circos fuit) scribit Dionysius, lib. IV. At *Megalesia* instituti a M. Junio Bruto, quemadmodum ex Valerio Antiate tradit Livius, lib. XXXVI. quo loco tractat de ædis matris Idææ dedicatione. Insuper *ludi magni* fiebant pridie Non. Sept. ut colligimus ex prima in Verrem; *Megalesia* vero celebrabantur pridie Non. Aprilis, ut testatur Ovid. IV. Fast. Denique *ludi magni*, quanquam & scenici fuerint, quod ex Livii, lib. XXXI. patet, proprie tamen Circenses erant: at *Megalenses* proprie erant scenici, ut indicat ibidem Ovidius. Sed de hoc satis.

MEGALLIUM, μεγάλλιον, quasi μεγαλεῖον, a *magnis viribus* nomen accepit, si Plinium audimus ita scribentem lib. XIII. cap. I. *Telinum unguentum erat celeberrimum Menandri Poëtæ Comici ætate. Postea multo successit propter gloriam appellatum megalium.* Sed a *Megallo*, homine Siculo, ita dictum esse scribit Athenæus in quintodecimo eo fragmento, quod primus edidit in Variis suis Canterus, lib. III. cap. XXXI. Vide & hoc de unguento Dioscoridem, lib. I. cap. VI. sive al. LIX. ubi μεγαλεῖον vocatur, sed corrupte pro μεγάλλιον.

MEIO, [ὀμιχέω.] a מים, contracte מי, *aqua*. Notum & Latinis *aquam* honeste interdum capi pro *urina*. Qua de re Jos. Scaligerum vide. Similiterque loquuntur Germani, Belgæ, & aliæ gentes.

MEL, a μέλι, omisso ι, ut a πέπερι, *piper*, ab ἰοὶ, *est*. Ex roscido aëris humore conficitur ab apibus. Unde *aërii mellis* dixit Maro, initio IV. Georg. Aristoteles Hist. Animal. lib. V. cap. XXII. Μέλι δὲ πίπτει ἐκ τοῦ ἀέρος καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν ἐπισκήψῃ ἡ ἶρις. *Mel ex aëre cadit, præsertim siderum* (Vergiliarum nempe) *ortu*, *& cum incubuerit arcus cœlestis*. Cornelius Celsus apud Philargyrum: *Apes ex floribus ceras faciunt, ex rore matutino mel.* Seneca, epist. LXXXV. *Quibusdam placet non faciendi mellis scientiam apibus esse, sed colligendi.* A melle est *melligo*, quod nondum mel est, sed ad mellis naturam accedat. Sic Plinius transfulit, quod Aristoteles κήρωσιν dixit: ut cum loco ante dicto ait: γίνεσθαι κηρίον μὲν ἐξ ἀνθῶν· κήρωσιν δὲ ἀπὸ τῶν δακρύων τῶν δένδρων· *favos quidem confici ex floribus: melliginem autem ex arborum lacryma.* Ab eodem est *Mellonia*. Arnobius, lib. IV. *Mellonia dea est pollens potensque in apibus, mellis curans custodienque dulcedinem.*

† MEL & μέλι a מלץ malats, *dulcescere*. Syrum מליצתא *maljatsa* est *alveare*. In rad. מלל apud Castellum est Samaritanum מלי i. e. *apes*. MAROCHTUS.

MELAMPODIUM, μελαμπόδιον veratrum dictum est a *Melampo*, Amythanis nato, ut eum Ovidius vocat, qui eo melancholicum humorem purgabat,

Præ-

Pratique, Argivorum regis filias furore liberavit. Vel dicitur ita a *nigra radice*, a qua & *veratrum nigrum* vocatur. Nempe ut *pes* pro *radice* sumatur. Μελάμπους enim *nigripedem* sonat: onde & *canis* nomen est apud Nasonem.

MELANCHOLIA, μελαγχολία. Nomen esse ex μέλαινα χολὴ satis est apertum. Sed de eo dissensus est, num eo significetur *efferata bilis*, quomodo Aretæus accipit, qui & Homerum sic voce hac μέλαινα usum docet. An potius ita dicatur, quia *atra bilis* hunc affectum pariat: quo Galenus suspexisse dicit hujus vocis auctores. An denique, quia ea eo vomatur *bilis atra*: quæ nominis caussa placuit Cælio Aureliano.

MELANDRYA *piscis*, a Græcis acceptum esse agnoscit Varro, lib. IV. de L. L. Proprie μελάνδρυον fit μέλαν δρυὸς, *interior quercus pars*, *sive medulla nigricans*. Sed ob similitudinem ea vox translata ad *maximum thynni genus*: ac *salsamenti genus*, quo partes thynni (cervice ventreque exceptis) sale condiuntur.

MELANURUS *piscis*, sic dictus a μέλαινα, id est, *nigra*; & οὐρὰ, id est, *cauda*, quod cauda, priusquam in rubescentes pinnas desinat, nigra notetur macula. Idem ex Gazæ sententia Latinis ab *oculorum magnitudine* vocatur *oculata*. Plinius tamen, libro XXXII. cap. XI. piscium catalogum texens *melanurum*, & *oculatam*, tanquam diversos conjungit. Sed in hujusmodi labi Plinium, insolens non est. Nec *oculata* tantum dicitur, sed *ophthalmia*, idque eadem de caussa. Nam ὀφθαλμὸς, *oculus*. *Ophthalmiam* appellat Plautus, Capt. act. IV. sc. II. nisi forte quemadmodum *caro capitis* Lucillio apud Gellium, lib. X. cap. XX. *cephalæa* dicitur a κεφαλὴ, id est, *caput*: sic Plauto quoque *ophthalmia* notat *oculos*, *carnemque oculis vicinam*: quæ Turnebi opinio est, lib. XIV. cap. XIX. sive *fructus integrum*, ut alii interpretantur. De *melanuro*, si voles, vide Ælianum, lib. I. cap. XLI. & Oppianum, lib. III. ἁλιευτ. vers. CCCCXLIII. Item Rondeletium, lib. V. de piscibus, cap. VII.

MELEAGRIDES, μελεαγρίδες, aves, quae Athenis in arce enutriebantur, ut ait Hesychius. Meminit earum & Aristoteles, lib. VI. Histor. Animal. cap. I. Africæ adjudicat Scylax Caryandæus. Uti & Mnaseas apud Plinium, lib. XXXVII. cap. II. Videlicet sunt eadem ac *gallinæ Numidicæ*, sive *Africanæ*, ut ait Varro, lib. III. de R. R. cap. IX. Columella, lib. VIII. cap. II. & Plinius, lib. X. cap. XXVI. qui addit *Meleagri* tumulo nobiles factas. Nempe quia *Meleagri sorores*, cum fratrem deflerent, in aves eas conversæ dicuntur. Meminit Apollodorus, lib. I. ubi refert, ut Althæa & Cleopatra se suspenderint. At, inquit αἱ δὲ γυναῖκες αἱ περὶ τὸν νεκρὸν ὀδυρόμεναι, *quæ mortuum mulieres lugebant*, *in aves sunt conversæ*. Atque inde a *Meleagro* dictæ *Meleagrides*. Descriptionem earum ea Clyto, Aristotelis discipulo, adfert Athenæus, lib. XIV.

MELIMELUM, μελίμηλον, a μέλι, *mel*, & μῆλον, quod est *malum*. *Pomi* est genus, quod dicimus, *malum mustéum*. Sed si originationem spectes, ita quoque vocari possint *mala Cydonia melle condita*: unde Martialis, in Xeniis Carm. XXIV.

Si tibi Cecropio saturata Cydonia melle
Ponentur, dicas hæc melimela licet.

MELINUS color, Plauto Epid. act. II. sc. II. dicitur, qui Græce μήλινος, μηλίζων, μηλοειδὴς, & μήλοψ. Non igitur sic vocatur a μέλι, *mel*; sed μῆλον, id est, *malum*. Estque coloris, qui est in malis maturis; nempe *flavus*, hoc est, *rutilus*, cum *pallorem* accipit. Hunc *melinum colorem* aliter *gilvum* dici, Servius dicunt & Isidorus. Sed *helvum* debuere dicere pro *gilvo*. Est & altera *melini* significatio. Sic enim dicitur *color nativus*, *albus*. Plinius, lib. XXXV. cap. VI. *Sunt colores austeri aut floridi. Utrumque natura aut mistura evenit. Floridi sunt, quos dominus pingenti præstat, minium, Armenium, cinnabaris, chrysocolla, Indicum purpurissum. Cætera austeri. Ex omnibus alii nascuntur, alii fiunt. Nascuntur sinopis, rubrica, parætonium, melinum, Eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur.* Post aliqua subjungit: *Melinum, candidum & ipsum, est optimum in Melo insula*. Unde cognoscimus, hoc *Melinum* dici a terra *Melia*, sive *pigmento Melino*, hoc est, quod efloderetur in *Melo*, maris Cretici insula, quam omnium insularum rotundissimam Plinius alibi dicit. Meminit & *melini* ejus cap. seq. Ubi de Apelle, & aliis antiquis pictoribus ait: *Quatuor coloribus solis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris sinopide Pontica, ex nigris atramento*. Hic quoque clare ait, *Melinum* terram fuisse albam. Dioscorides tamen dicit fuisse σποδοειδῆ, sive *cinericiam*. Unde colligere est, in *Melo* fuisse *duo genera terræ*: unum *candidum*, quo veteres usi pictores, alterum *cinericium*.

MELIOR, quasi *mollior*, juxta Isidorum, lib. X. Nempe quia is *melior*, qui *minus durus ac ferreus*. Vel a *mel*, ut signet *mellitior* seu *dulcior*: quod Perotto placet. Vel, quæ Josephi Scaligeri & Nunnesii sententia est, ab ἀμείνων, sive Tarentino ἀμείνων κατ' ἀφαίρεσιν, & *N* in *L* converso. Vel a μέλει, quia *id melius*, *quod magis curæ est*. Præter quæ & aliud in mentem venit, de quo eruditorum judicium esto. *Bonum*, ut initio Nichomachiorum Philosophus ait, pulcre a veteribus definitum est, ὃ πάντα ἐφίεται, *quod omnia appetunt*. Quod igitur appetimus ac volumus, id bonum est. Sed si *duo* sint *bona*, jam comparatio instituitur, quæ fit per particulam *magis*, & gradu comparativo continetur. Fit hoc in verbo *malo*, quod omnes dici fatentur quasi *mavolo*, ut *malim* pro *mavelim*. Hinc, meo judicio, *melius* dixere, quod *malis*. Nam si eligendi alteri faciam potestatem, idem, *Quid mavelis?* ac *Quid melius?* Ut igitur e *mavolo* contractum *malo*, ita e *mavelim*, κατὰ συγκοπὴν est *melius*. Quamquam nec repugnem, si ἀμείνων, a *malo* deducas *melius*. Nam *A* longum interdum in *E* breve abire, alibi ostendimus. Superlativus vero aliud spectare debuit: nempe quid præ omnibus maxime vellemus. Hoc igitur *optimum* dixere, ab *opto*, quod κατὰ μετάθεσιν est ex Græco ποθῶ, *desidero*. Ut inferius dicetur. [a *bonus*, *benus*, *belius*, *bellius*, *melius*.]

MELES, seu *meles*, sive ut in vett. codd. legitur, *meles*, aut *melis*, est ex *agrestium ferarum* genere: fortasse quam *taxum* vel *taxonem* sive *dassum* appellant: ita censent plerique eruditi, quibus præit Perottus. De etymo conatur aliquid Isidorus, libro XII. cap. II. *Melo*, *quod sit rotundissimo membro*, *vel quod favos petat*, *&* *assidue mella captet*. Sententia est, vel sic dici a Græco μῆλον, id est, *malum*, quia *mali instar corpus habeat rotundum*: vel sic vocari a Græco μέλι, quia *animal sit avidum mellis*. Videmus autem *melonem* hic dici Isidoro, qui aliis *melis*, seu *meles*. Ut Gratio in Cynegetico, cujus est: *Lucifugæ melis*. Hinc Caper, de verbis dubiis: *Meles bestiæ quædam*, *non melones*. Ubi *melonis* nomen, ut sequioris ævi, rejici videmus. A *mele* dicetur *pellis melina*: quam quidam intelligi putant Plauto, Epid. Act. I. Sc. I.

Nisi si in vidulo, aut in melina attulisti.

Turnebus, lib. XX. cap. I. *mellinam* scribit, ac *potionem intelligit cui mel admisceretur*. Sed Scaliger, in Conjectaneis *melina* retinet: non tamen *pellem* intelligit *melis*, sed *manticam scorteam*, quæ Græce μηλωτὴ a μῆλον, hoc est, *ovis*, ex cujus pelle præcipue fiebat. Atque hanc sententiam maxime probo.

MELIA, vel *melia* potius est, quæ Ovidio *Pelias hasta* dicitur: atque ita dicta, quod esset *fraxinea*: nam μελία, *fraxinus*: quam Homeri præconio & Achillis hastâ multum esse nobilitatam, scribit Plinius, lib. XVI. cap. XIII. Homerus Il. X.

Σεῖε Πηλιάδα μελίην κατὰ δεξιὸν ὦμον.

At e *malo* arbore hasta fieri nequit, ut omnino audiendus non sit Festus, vel Paullus potius, cum scribit: *Melia* (ita pro *melis* recte emendat Scali-

 ger)

ger) *basta a ligno mali dicta*.

MELOTA, μηλωτὴ, est ad Hebr. xi. xxxvii. Ea significatur *ovilla pellis*, a μῆλον, *ovis*. Isidorus non audiendus, qui lib. xix. cap. xxiv. interpretatur *pellem caprinam*, proptereque ait esse *pellem melonum*, hoc est, *animalis ejus*, quod Varro, *melem*, juniores *melonem*, hodie autem *taxum*, vocant.

MEMBRANA a *membrum* venire, quia *membra tegat*, etiam Priscianus auctor est, lib. ii. & Isidorus, lib. vi. cap xi. Membrum vero, unde fit, non ita perspicuum est. Nisi forte ut pro μελόμενα dixere poëtæ μεμβλόμενα, ita & *membrum* Latini fecere a Græco μέλος, quod idem significat. Ita a *melos* fit, *melibrum*, inde *melbrum*, posteaque *membrum*. A in M abire solet: ut in λύμφη, *nympha*, atque aliis. Propter ea vox animatis convenit: sed inanimis etiam: ut ædificiis tribuitur, non a poëtis modo, sed quoque Plinio, Ulpiano, Appuleio, Sidonio: de quo Fornerium vide lib. i. Selectionum, cap. xxiii.

†MEMINI, MEMOR & cognata vocabula (etiam Græco) sunt a זכר, *zamam*, *cogitare*, quod haud recto vertendum puto *meminisse*. Zain autem in his Latinis vocibus deperditur. MAZINCHIUS.

MEMNONIÆ *aves*, ut eas Solinus vocat, vel potius *Memnonides*, ut appellat Ovidius, xiii. Met. & Plinius, lib. x. cap. xxvi. nomen nactæ a *Memnone*, Æthiopum rege, cujus circa tumulum, qui apud Ilium, quotannis confligunt, atque, ut Ovidii verbis dicam,

. . . . *pereunt ili moriturae marte rebellant*.

Plinius de iisdem sic scribit: *Auctores sunt omnibus annis advolare Ilium ex Æthiopia aves, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas appellant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Æthiopia circa regiam Memnonis, exploratum sibi Cremutius tradit*. Ac eadem Solinus, cap. xliii. Nimirum creditum vulgo, aves eas primum visas, postquam *Memnon* ab Achille fuit *occisus*: quemadmodum & fingunt, *Diomedis aves* demum conspectas post ejus mortem, quia tum *socii Diomedis* in eas sint conversi: item *Meleagrides* volunt originem habuisse post *Meleagri* excessum, mulieribus in has aves conversis, quæ *Meleagrum* lugerent. Vide *Meleagrides*.

MENDA, vel *mendum*, a μῶμος, vel Latino *minus*. Nam proprie *menda*, cum deest aliquid. D insertum, ut a *verto*, *vendo*. A *menda* est *emendare*, item *mendicus*. Isidorus, lib. x. *Mendicus*, inquit, *qui minus habet, unde vitam degat*. Recte attamen non ἀμέσως a *minus* venit, sed a *mendo*, quod a *minus*: ut etiam Scaliger censet in Conjectaneis. Alteram quoque *mendici* originationem addit Isidorus, lib. x. ut dicatur *mendicus* quasi *manudicus*, *quia non erat apud aliquos os claudere egenum, & manum extendere, & quasi manu dicere*. Tertiam etiam quartamque docet Festus: *Mendicum*, inquit, *dici Verrius putat a minto ejus, quem fefellit fortuna: vel quod precetur quemque ut vitæ suæ medeatur cibo*. Denique refertio apud Nunnesium, ut sit a μάντις, *vates*, quod probare non possum. Nobis, ut dixi, verisimilius videtur, *mendicus* ejusdem esse originis ac *mendosus*. [a *nomen minores*.] An vero a *mendicus* ὑποκοριστικῶς dicta sit vestis *mendicula*, cui opponitur *regilla*, quod itidem ὑποκοριστικὸν fit a *regia*: hoc vero commodius in *Regilla* exponemus. *Mendicum* etiam, vel, ut alii legunt, apud Festum, *mendicium*, *dici putant velum, quod in prora ponitur*. Puto, quia id *minus velum* esset. Ut ejusdem ac superiora originis sit. Meminit & Isidorus, lib. xix cap. iii. A *mendum* quoque est *mentiri* ac *mendax*, unde *mendacium*. Juvat Charisius, lib. i. *Mendum*, inquit, *in mendacii significatione dicitur: menda in culpa operis aut corporis*. Quamquam id discrimen non observatur. At fallitur Isidorus in x. *Mendax*, inquit, *quod mentem alterius fallat*. *Mentiri & mendacium dicere*, ut distinxerit Nigidius Figulus, satis notum est ex Gellii lib. xi. cap. xi.

MENIANA, sive ut alii scribunt, *Meniana*, erant pergulæ projectæ, ita dicta a *Menio*: a quo & *columna Menia* nomen accepit. Cicero lib. iv. Academ. quæst. *Interim ille cum æstuaret, veterum ut Mænianorum, sic Academicorum viam secutus est*. Item Vitruvius, lib. ii. cap. viii. *Ergo Menianis & contignationibus variis*. Item, lib. v. cap. i. *Menianaque superioribus coaxationibus collocentur*. Nominis caussam docet Asconius, in Divinat. *Menius, cum domum suam venderet Catoni & Flacco Censoribus, ut ibi basilica ædificaretur, exceperat jus sibi unius columnæ, super quam tectum projiceret ex provolantibus tabulatis, unde ipse, & posteri ejus spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illo igitur columna Menia vocitata est*. Festus: *Meniana ædificia a Menio sunt appellata. Is enim primus ultra columnas extendit tigna, quo ampliarentur superiora*. Idem docent Nonius in *Menianis*; & Porphyrius, ad sat. iii. lib. i. At Isidorus, lib. xv. cap. iii. dicit a *Meniano*, quod falsum. Longeque ineptius, quod ibidem legimus, *Meniana* esse *dicta quod maneamus*.

MENIS, *lunula*, ὑποκοριστικῶς a μήνη, *Luna*. Videntur antiqui initio operis *lunulam* apposuisse, ut *coronam* fini, unde *coronis* pro fine. Ausonius in commemoratione professorum Burdigalensium.

Quos legis a prima deductos menide libri,
Doctores patriæ scito fuisse meæ.

Vide Turnebum lib. xxii. Advers. cap. x. Mirum hinc sententiam damnari ab Elia Vineto. Censet ille *menis* eo pro *initio* accipi, quia *initium* sit Iliados Homericæ, μῆνιν ἄειδε θεά. Nec interim bonus vir cogitat, μῆνις facere μήνιος. At Ausonius non *menie*, sed *menide* dixit: ut omnino puerilis sit error iste.

MENS (ut Isidorus, lib. xi. cap. i. ait) ita dicta, vel quia *meminit*, vel quasi *eminens*. Quam etymologiam Perottus magis fini probari sit, quam eorum, qui deducunt a μιμνήσκω. Esse enim mentem altiorem animi partem, unde Ovidius xv. Met. de Pythagora dixit:

Mente Deos adiit, & quæ natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.

Nicolaus Cusanus cum alibi, tum lib vii. Exercitationum conjectat *mentem* a *metiendo* dici. Aliis placet *mens* dici quasi *meminens*: atque hi, uti & alii, qui a Græco μνήμη deducunt, tuentur se eo, quod interdum pro *memoria* ponatur, ut apud Maronem, i. Æn.

. . . . *Manet alta mente repostum*
Judicium Paridis . . . .

Hujus etymi meminit & Corradus, ad i. Æn. Fungerus in Etymologico testatur, quibusdam dictam videri a Græco μήνη, id, est, *Luna*; quia, ut *Luna* crescit atque decrescit, sic hominum mentes variis modis hebescant atque augeantur. Jul. Cæsar Scaliger, Exercit. cccvii. mem. ii scribit, *mens* duci non a *motu*, ut sic dicatur quasi *movens*; neque *mentum*, uti putarunt, ab eo verbo esse, ut nempe dicatur quasi *movimentum*: sed utrumque esse a Græco μηνύω, id est, *indico*: ac *mentem* quidem sic dici, quia est indicatrix rationum; *mentum* autem, quia eo pueri demonstrant, uti & muti, & qui aliis rebus intenti sunt, neque libenter edunt vocem. Ex hisce omnibus etymis nullum verum puto: quia pleraque omnia inepta & stulta. Nunnesius in Grammatistice censet *mens* esse a μάντις, *vates*. Sed dicta *mens* a Græco μένος, ο extrito, ut a γένος, *gens*, a πούς, *pus*, &c. Nam μένος etsi proprie *animi impetum* notet, tamen etiam *animum* simpliciter notasse videtur, unde εὐμενής, & δυσμενής, *qui bene maleve erga aliquem animatus affectusque est*. Vel dixerim *mens* quidem esse ab antiquo nominativo *mentis*, ut a *plebis*, *plebs*; a *trabes*, *trabs*, &c. *Mentis* vero esse conjicio a *mentum*, quod antiquum supinum est verbi *meno*, cujus præteritum *memini* in usu remansit. Nam ut a *fallo fefelli*, a *pago pepigi*, sic a *meno memini*. Porro antiquos in recto dixisse *mentis*, indicat Euphorbus Ennii, in quo, ut Var-

ro

ro testatur, lib. IV. de L. L. de *mente humana* ait: *Iste est de sole sumtus ignis*, ac deinde subjicit, *isque totus mentis est*. Integer versus ex Scaligeri sententia istiusmodi fuit:

Iste est de sole sumtus ignis, isque mentis est.

Similiterque idem Ennius eopse opere usus apud Priscianum in VII.

Terra corpus est; at mentis, ignis est . . . .

Ubi *mentis* pro *mens* poni res docet, & Priscianus disertim ait. [a μῆνις possis derivari. Sed cum Μὴν vel Μεὶς sit *Phrygum deus*, *idemque qui sol*, *cujus conjux* Μήνη, videndum num eaude deductum sit. Sed est omnino a μένος, νοῦς, ut exponit Hesychius.] Composita a *mens* sunt, *amens*, *demens*, a quo *dementare*, dementem facere; & *dementire*, dementem esse. Onomasticon vetus, *Dementis*, ἐξιστῶ. Gloss. vett. *Dementio*, παραφρονῶ.

MENSA, ut ex primo Charisii discimus, cum *N* proferre solet Virgilius: at Varro ei *N* demebat, quia ita dictam putabat, quod *in medio poneretur*. Nam μέσος *medius*. Scribit idem Charisius, sua aetate in sermone vernaculo, Varronis exemplo, *mesa* dici solere: eos tamen, qui Latine scriberent Virgilium sequi maluisse. Varronis verba, lib. IV. de L. L. haec sunt. *Postea rotunda facta, & quod a nobis media, a Graecis μέσα, mensa dici potest; nisi etiam quod ponebant pleraque in cibo mensa*. Ubi alterum etiam etymon videmus, a *cibis dimensis*. Tertium ponit Isidorus, lib. XX. cap. I. ut sit ab *esu*. Ubi etiam refert, primum fuisse *Daedalum*, qui *mensam* & *sellam* faceret. Perottus similiter a *mando* deducit, quia in ea mandimus cibos. Alii a מזונא quod pro *esca*, seu *cibo*, sumitur in Targo. Nec longe abit Hebr. מסבה, quod est, *pertio*, *epulum*. Varronis illud etymon a μέσα Plutarchus etiam probat, lib. VIII. Sympos. his verbis: *Μέσαν μὲν γὰρ τὴν τράπεζαν τῷ ἐν μέσῳ θέσιν*. Et ad consuetudinem hanc alludit Maro, cum ait,

. . . . *Mediisque parant convivia tectis:*

Et III. Æn.

Aulae in medio libabant pocula Bacchi.

Mensa quoque dictae *abaci trapezitarum*, qui iccirco *mensarii* vocati. Festus, *Mensarius*, *nummularius*. [forsan a μινὺς, brĕvis, minia vel mensa.]

† MENSAM qui dictam cum Varrone volunt, quasi μέσαν h. e. *mediam*, ineptiunt. Sed antequam ad veram etymologiam venio, genuina *Mensae* notio stabilienda est. Atqui primitiva *mensae* significatio ea est, ut sit idem ac *ferculum*; unde fluxerunt illae locutiones *prima* & *secunda mensa* (ut cum Cic. ad Atticum ait, se scripsisse *Apposita secunda mensa*) quo etiam pertinet *apponere*, ac *removere mensas*. Res enim sic se habet. In hoc toto mensarum negotio aliud erat τὸ ὑποκείμενον, aliud τὸ ἐπικείμενον. Illud erat quiddam sive μονόπους, sive δίπους *bipes*, sive plerumque τρίπους *tripes*. Et hactenus quidem *mensa* proprie non intelligebatur (nisi tantum καταχρηστικῶς, uti fit) sed mensae fulcrum. At super illud substerniculum inferebantur *mensae* κυρίως dictae (h. e. fercula) sive *primae*, sive *secundae*, sive (apud Graecos tamen) *tertiae*; quarum singulae variis eduliis, bellariis, pomis &c. instruebantur: quas mensas posteriores *fercula* (*) aut *missus* appellarunt, dictas nunc Italis *Portate*. Rem totam ita se habuisse, nemo melius Polluce declaraverit. Is lib. VI. cap. 12. sic incipit: *Ἦσαν δέ τινες πρῶται τράπεζαι, καὶ δεύτεραι, καὶ τρίται· καὶ τρίποδες μὲν, ἐφ' ὧν ἔκειντο . . . αἱ δὲ ἐπετίθεντο καὶ αἴρονται, τράπεζαι*. *Erant perfecta mensae sive primae, sive secundae, sive tertiae: at quibus eae imponebantur, eae tripodes dicebantur . . . quae vero apponebantur aut rursus removebantur, eae* (proprie) *τράπεζαι* i. e. *mensae erant*. Polluci & Athenaeum adjungas licet, apud quem lib. 2. cum Cynicus quidam *τράπεζαν* appellaret, qui proprie *τρίπους* dicendus erat, Ulpianus a Dipnosophistis unus aegre id audit, quippe eum ab omnibus *τράπεζαι* vocari soleant *αἱ παρατιθέμεναι* h. e. mensae quae apponuntur. Hinc saepe Latini *mensas* pluraliter & Graeci *τραπέζας* in uno epulo usurpabant. Hinc & ministri vocabantur *τραπεζοποιοὶ*, nempe *παρὰ τὸ τὰς τραπέζας εἰσφέρειν* ab *inferendis mensis*. In antiquo Latio hujusmodi mensas aliquando fuisse paniceas, Maro fidem facit, qui quas *mensas* aut *quadras* vocat lib. VII. eas interpretatur Servius *paniceas mensas*, *epularum sustentaculum*: qui & ad Aen. I. 740. sic adnotat: *Tangit ritum Romanorum qui paniceas sacratasque mensas habebant, in quas libabant*; quod minime adnotasset, nisi quidam Virgilianas mensas seu quadras accepissent, pro eo, in quo dapes in frusta consecamus, Italis il *Tagliere*. Atque ea fuit olim propria ac primitiva MENSAE significatio, ut sit *ferculum* seu *missus*: olim, inquam; nam ad illud Aen. I. 220. *Mensaeque remotae* sedulo adnotavit Servius: *Apud* MAJORES (quo satis ostendit, sua id aetate jamdiu intermissum) *ipsas apponebant mensas pro discis*: unde & Athenaeus VI. 12. incipit: *ἦσαν* &c. (quae sup. recitavimus) quo satis ostendit eum morem olim viguisse, sed sua aetate abolitum. Jam notione MENSAE intellecta, de etymologia parum laborabimus. Nam ab Hebr. verbo נשא *nasa* (quod non solum Hebraeis, sed & in cognatis dialectis est *portare*, *tollere*) fit nomen derivativum משא *massa*: ab hoc rursus fit femininum משאת *massas*, quod Gen. XLIII. 34. & Sam. XI. 8. *ferculum* significat. Atqui ex Hebr. *Massa* (tantum loco prioris A brevis posita vocali analoga *Segol* h. e. E brevi, ac rursus *Dages* in N resoluto pro Chaldaeorum ac Phoenicum more (maxime cum N hic radicale sit) fiet MENSA. His adde, quod sicuti Latini per Tuscos ab Hebraeo *ferendi* verbo (h. e. נשא *nasa*) suum istud *mensae* vocabulum derivarunt, quasi *ferculum* dixeris; sic Hebraei ipsi mensam vocarunt שלחן *shulchan* a שלח *shalach*, quod est *mittere*, ita ut Hebraeum *shulchan* Latinorum *Missui* ex aequo respondeat. Vide & quae loco suo de TENSA diximus; quod eamdem etymologiam habet, ac φέρετρον *vehiculum* seu *ferculum* notat: nisi quod in TENSA initio T positum fuit, in MENSA, M: utraque autem littera apud Hebraeos formandis vocibus verbalibus servit, quas litteras *heemanticas* nuncupant. Ad quadras paniceas quod attinet, confer dicta infra in PANIS, & ad Ex. XXV. 30. ubi de *panibus facierum*. MAROCHIUS.

MENSIS, unde *menstruus* pro *mensruus*, parum ἀναλόγως dixere; a *metior* venit: uti docet Cicero lib. II. de Nat. Deorum, ubi de Diana hoc pacto scribit: *Adhibetur autem ad partus, quod hi maturescunt, aut septem nonnumquam aut plerumque novem Lunae cursibus, qui quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur*. Hinc Catullus:

. . . . *Tu cursu Dea menstruo*

Metiens iter annuum . . . .

Vel est a Graeco μὴν, aut μεὶς μηνὸς· quod Varroni placuit, lib. V. de L. L. *Mensis*, inquit, *a Luna motu dictus, dum ab Sole profecta, rursus redit ad eum Luna, quod Graece olim dicta μήνη, unde illorum μῆνες, ab eo nostri*. Similiter Isidorus, lib. V. cap. XXXIII. Quos & sequitur Nunnesius. [Μὴν vel Μεὶς *Phrygum deus*, *cujus conjux* Μήνη· vide Schol. Luciani.] Pro μὴν, Dores dicebant μάν, unde Belgicum *maane*, hoc est, *Luna*: iidem pro μῆνες dicebant μᾶνες, unde Belg. *maand*, hoc est, *mensis*. Est vero μάνα, a מנה, hoc est, *numerare*, quod ex ejus cursu tempora numerentur. A *mensis* est *menstruum*, & *intermenstruum*. Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXVII. *Quod a nova luna crescit ad plenam, & inde rursus ad novam lunam decrescit, quoniam veniat ad intermenstruum, a quo die dicitur Luna esse extrema & prima. Athenis appellant ἕνην καὶ νέαν· τριακάδα alii*. Sic *mulierum menstrua*, καταμήνια· quae Plinio apte pro-

(*) *Petronius in Sat.* Laudationem ferculum insecutum est, plane non pro exspectatione magnum. *Lego quae ibi sequuntur: plane comperies, ferculum illud esse repositorium plurium lancium uno missu illatarum*.

profluvium genitale; quia menstruis cessantibus conquiescit mulierum fecunditas.

†Mensura videbatur B. Hieronymo esse ipsissimum Heb. משורה *mesura* ejusdem significationis. At hanc equidem totca originationem non probabam; sic enim cavillabar. משורה est a שור *dominari*; cum tamen *mensura* Latinorum sit a supino *mensum*, quod est a *metior*. Cum ergo Hebraeum Latinumque vocabula sint profecta a diversis fontium linguarum radicibus (quid enim simile inter *Sur* & *Mens*) quae radices casu in unum derivativum nomen coiverunt: nihil putandum est Latino Mensura cum Hebr. *Mesura* commune esse. At re melius perpensa, haec Hieronymi etymologia optime in hunc modum procedit. Ab Hebr. *Mesura* fit Lat. *Mensura*, addito tantum N, quod Latini ad ornatum addebant, ut in Vicensimus, Quotiens &c. Deinde ex hoc Latino Mensura (quippe cum formam haberet eorum nominum quae ex supino nascuntur) ex post facto formatum est supinum Mensum, & ex hoc supino ventum retrocedendo est ad thema Metior. At bona posteritas existimavit, *Mensuram* derivatam ex *metior*, cum contra acciderit. Nam linguarum vocabula non eadem methodo orta sunt, qua nunc a grammaticis per suas genealogias ordinantur. Nam plura derivativorum revera primitiva fuerunt: at deinde retrocedendo ex derivativo primitus orto ad thema aliquod, unde illud derivativum ἀναλογικῶς fieri potuisset, ventum est: hocque thema ubi ex post facto formatum fuit, mox pro primitivo ac radice prosapiae totius habitum. Menagius.

Mentha herba, Graecis μίνθη, unde Latinos nomen derivasse, & Plinius agnoscit, lib. xix. cap. viii. *Minthen* vocatam fabulantur poetae a *Mynthe*, Avernali nympha, Cocyti filia, quae cum Plutone congressa in eam herbam sit conversa.

Mentior Nunnesio placet esse a μαντεύομαι quod probare non possum, cum non omnes vates sint ψευδομάντεις. Sed est *mentior* ab eadem origine ac verbale *mentio*: nempe a *meniscor*, unde *comminiscor*. Nam qui vera dicere non vult, *mente* aliquid fingit ac comminiscitur, quod simile vero videatur. [*mentior* a μῆτις vide *mens*.]

Mentula diminutivum a *menta*, quasi *menuta*, hoc est, μανυτὴς, a μανύω, *indico*, quia ejus indicio sexus cognoscitur virilis. Sane similiter *mentum* a μανύω Scaliger derivabat, quia ejus motu aliquid indicatur. Perottus tamen *mentula* putat esse ὑποκοριστικὸν a *mens*. Manasse enim a blandientibus nutriculis, quae ut puerum osculum vel animulam suam vocant: ita & partem eam tractantes, qua masculi sunt, *mentulam* hoc est *mentem suam* nominare eos soleant. Mihi prius magis placet. [P & M mutae saepe confunduntur & permutantur. Itaque *mentula* ex *penis*, *penicula*, *pinculo*, unde *mentula*, vel potius ex *meta*, *metulo*. *Metae enim forma finguntur satyrorum pudenda*.]

Mentum, ut Isidorus, lib. xi. cap. i. ait, *dicitur: quod ibi mandibulae oriantur, vel quod ibi junguntur*. Sane mirifica haec etymologia, *mentum* a *mandibula*. Paullo verisimilius Jovianus Pontanus in Actio suo, fol. cxxxviii. edit. Ald. ubi dictum ita ait, quia *blandibus nobis movetur*: nempe ut ex *movimentum* fit *momentum*, inde *mentum*. Quod si Germanica lubet arcessere e Graecorum fonte, dicere possis similiter iis *mentum* dici Κιν ἀπὸ τῦ κινεῖν, quod est *movere*. Sed magis probabilis est sententia Julii Scaligeri, Exercit. cccvi. ubi *mentum* dici putat quasi μανυτὸν a μανύω, quod est, *indico*, *significo*: unde μανυτὴς, *index*; μανύτρον, *indicii praemium*, aliaque. Rationem eam adfert quod *mento demonstrant pueri & muti*; atque *alii*, etiam *intenti*, ubi loqui nolunt. Vel sit *mentum* a *meno*, unde & *mentio* & *commentum*. Nempe quia mentem nostram motu menti indicamus. Quae Perotti sententia est, nihilominus verisimilis, magis etiam ἀναλογίᾳ subnixa, quam illa Scaligeri. A *mento* morbus ejus *mentigo* dicitur, λειχὴν, item *mentagra*, ἄγριος λειχὴν, quasi *menti* ἄγρα seu *captura*.

Meo, unde *meatus* & *meaculum* Becmano placet esse a μάω vel μάω quod est ζητῶ, ut proprie sit *ire quaerendi studio*. Malim vel a νέω, quod idem ac *meo*. Suidas: Νεῖν τὸ κολυμβᾶν, καὶ πορεύεσθαι. Unde vel ab ἀμείβω quod & ipsum notat *meo*, *vado*, *transeo*: unde ab Etymologici Magni auctore exponitur πορεύεσθαι, ab Hesychio διαβῆναι, περαιοῦσθαι. Compositum hinc *remeo* apud Maronem; *commeo*, quod ad *cibaria praecipue exercituum postea translatum*; *demeo*, deorsum *meo*. Unde *demeaculum*, descensus in loca subterranea. Onomasticon vetus *Demeaculum*, καταβάσιον.

Mephitis, (ut Servius scribit, in vii. Æn.) *proprie est terrae putor, qui de aquis nascitur sulphuratis: & est in nemoribus gravior ex densitate silvarum*. Pleraque ibidem de hoc vocabulo. Priscianus, in vii. auctor est, nonnullis *mephitis* dictum videri quasi μεσῖτις, σ in φ converso. Sed hoc nulla ratione est subnixum. Verisimile autem, cum *mephitis* sit gravis terrae exhalatio, Hetruscos eam vocem accepisse a Syris, quibus מפחיתא, hoc est, *afflatus*, a נפח, *flo*, *spiro*. Quod Scaliger monuit in conjectaneis ad Varronem.

Mercor a Poenis Hebraeisque recte arcessit Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Iis enim מכר, hoc est, *vendidit*; מכר, *venditio*, *venale*. Nihil hoc etymo manifestius puto. *R* insertam, quomodo Tartari nobis corrupte, qui proprie *Tatari*, a *Tatar*, quod Hebraice *residuum*. Caussam nominis apud Postellum vide cap. xviii. lib. de Originibus. Sane *Tartari* hodieque Germ. *tater*, & Ungaris *tatar*. Suntque similia *flagro* a φλέγω· *putreo* a πύθω· *pirum* ab ἄπιον· *coriandrum* a κορίαννον, &c. A *mercor* est antiquus nominativus *mercis*, unde κατὰ συγκοπὴν *merces*, sive *merx*. Aliis placet esse *merx* a μέρος, id est, *pars*, quia res per partes venditur: unde Jurisconsultis *distrahere* pro *divendere*. A *merce* vero est *mercimonium*, ut a *parte*, *matre*, *teste*, *patrimonium*, *matrimonium*, *testimonium*. Ab hac quoque voce *Mercurii* potius nomen cum Festo arcessam, quam a *medio currendoque*, quod Στοιχειωτικῶς Arnobius voluit, cujus haec verba, lib. iii. *Mercurius etiam quasi quidam medicurrius dictus est: & quod inter loquentes duo medius currat & reciprocetur oratio, nominis hujus concinnata est qualitas. Ergo si haec ita sunt, non est Dei Mercurius nomen, sed sermonis reciprocantis & vocis*. Et illud Festi, & hoc Arnobii ἔτυμον legas apud Isidorum, lib. viii. cap. xi. Fulgentius *Mercurium* dici scribit, quasi *mercium curam*. Alberti M. interpres ridicule, quasi *mercatorum κύριον*, id est *dominum*. Nempe non vident, postremas syllabas esse vocis productionem. Adde si a *cura* esset, antepenultima esset porrecta. At recte Festus, qui non compositum, sed derivatum facit a *mercibus*, quia nempe praesit lucro, rebusque emendis ac vendendis, ut cognoscere est ex prologo Amphitruonis Plautinae. Hinc pingi interdum solet sinistra virgulam, dextra sacculum nummarium tenens. Vide imaginem ejus in Marci Velseri commentariis rerum August. Vindel. & in Gruterianis inscript. pag. lx. Praeest idem eloquentiae, unde & linguam ei sacravit antiquitas, teste Athenaeo, lib. i. Δειπνοσοφ. Eapse de caussa, Graecis Ἑρμῆς dictus putatur ab ἐρῶ, id est, *dico*: nempe ut ex ἔρμας M inserto fiat Ἑρμῆς· quo de etymo plura Phavorinus. Sed cum pleraque gentilium Deorum nomina sint a Phoenicibus sive Hebraeis (cujus ratio magna ex parte tribuenda Cadmi Phoenicis in Graeciam appulsui) facile mihi persuadeo, Ἑρμῆν quoque esse ab אמר, id est, *sermo*, *eloquium*, ab אמר, id est, *dixit*. Imo nec repugnem, siquis *Mercurii* appellationem non tam a *mercibus* esse existimet, uti ante diximus, quam ab Ἑρμῆς, κατὰ μετάθεσιν.

†Mercor Ang. Caninius a מכר, *macar*, *vendidit* recte arcessivit, unde & ipsum *Mercurii* nomen. Quamquam sine ulla transpositione ab una eademque rad. מרק, *merak*, unde est *Mercurii* nomen (quem

Chaldaei

Chaldaei מרקולים *Merkolis* vocant, de quo alibi dixisse videor) indidem & *mercandi* verbum ortum fuisse necesse est. Nam quamquam מרק *merak* nunc quidem in Chaldaicis lexicis est *abstergere*: et olim etiam *mercandi* significatu usurpatum, idem facit Chaldaeum *Markolis*, qui est Mercaturae deus, vocabulum. Mazochius.

Merces a *merendo*, ut ait Varro, in IV. & V. de L. L. Non tamen ex *merendo* & *are* conflatum: quod Varro priori loco scribit: sed *es* in eo solum vocis productio est. Porro ex hoc etymo cognoscimus, omnino, quod operanti, citra meritum operis rependitur, id non nisi καταχρηστικῶς *mercedem* appellari. A *mercede* est *mercenarius*, qui & *mercedicius* teste Festo. Ubi tamen quidam libri *mercedicius*. Imo & in MSto est, *Mercedituus*, *quod mercede se tueatur*. Ab eodem *Mercedonius*: nempe, ut ait Festus, a *mercede* solvenda. Ita *mensis* ac *dies mercedonius* vel *mercedinus*, quo *merces* solvebatur. Qui dies in veteri Kalendario Rom. sic notantur, Merk. ut pr. id. Jul. & seq. item pr. id. Jul. & seq. & XIV. Kal. Decemb. & seq. *Dea* quoque *Mercedonia*, quae praeerat *mercedibus solvendis*. Vide quae de *Mercedonio mense*, totaque hac re, Scaliger notavit in primo & quinto de Emendat. Temp.

†Mercurium quotusquisque est, qui non a *Mercibus* dictum putet? nam hunc volunt mercimoniis praefuisse. Verum satis constat, commenta plurima ab otiosis superstructa fuisse deorum nominibus, quorum veras originationes ignorarent. *Mercurii* certe nomen totum e Chaldaeis est, qui eum מרקולים *Markolis* appellant: de quo vocabulo vide Scaligerum de Emendat. lib. V. pag. 486. Seldenum de *Diis Syris* Syntag. 2 cap. 14. Drusium in *Prov. Sac. & Adag. Hebr.* & Buxtorfium in Lex. Chald. Inter ea vocabula non aliud est dissidium quam τοῦ L & τοῦ R; quas duas litteras saepissime, maxime in Orientalibus nominibus, alternare, nemo ignorat. Haec cum ita sint, non aliunde *Mercurii* nomen Latini habuerunt, quam unde & Deos hauserunt ceteros, ex Etruria scilicet. Ac fane apud Gorium memini me legisse Mercola subscriptum Mercurio. Nec aliunde Romani didicerunt Mercurii pedibus *Talaria* adnectere, quam ab Etruscis; in quorum monumentis Mercurius alatos calceos gerit: ut omittam quod alae numinum ab eisdem Etruscis sunt. Ipsa vox *Talaria* e Chaldaeis ad Etruscos fluxit, ut docebimus in *Talaria*. Mazochius.

Merda generale est nomen. Usus Horatius. Specialia sunt *muscerda*, [μυοχόδανα] quo murum stercus signari ait Festus: *sucerda*, quomodo Titinnius vocat *stercus suillum*, ut idem auctor est. Glossae Philoxeni: *Sucerda*, χοιρίου κόπρος. In iisdem *socerda*, quoque exponitur ἀφόδευμα ὑός. [f. ab ἕδρα ennar. & ἀφεδρών.] Sed ea manifesta compilatoris culpa. Nam omnino *sucerda* legendum: uti vidit B. Vulcanius. Dixere & *spicerda*, quod idem ac *sucerdam* esse legimus in reliquiis Festi. Sed fallitur. Nam ovium stercus, sic dixere: ut *ovicerda* dicatur, quasi *ovicerda*. Similiaque sunt, *bucerda*, *capricerda*, atque adeo *homerda*, bovis, capri, hominis stercus. Volunt haec omnia esse ἀπὸ τοῦ ἀμέρδειν τοῦ ἔξω τὸ ἀφανίζειν, quia stercus ob foeditatem amoveatur e conspectu. Sane minus hi inepte, quam qui *merda* factum putant ex Graeco μέρος, id est, *pars*, & Latino *edo*, quia sit *portio cibi*: quam originationem Perottus adducit. Sane si compositum esse placet, malim iis assentire, qui dici volunt, quasi μέρος εἴδατος, hoc est, *pars cibi*. Nam εἶδαρ, seu εἶδαρ, *cibus*, ab ἔδω. Sed omnium maxime placet, quod Martinio visum, venire e μίνθα: quod idem ac *homerda*. Hesychius enim interpretatur ἀνθρωπίνη κόπρος. Indeque μινθοῦν, *stercore foedare*. A μίνθα est, *merda*, ut e γνώμη, *gnome*; e φωρᾶν, *furere*; a μωρὸς, *more*; e κλύνα, *clune*, &c. In vett. Gloss. legitur: *Stercus*, *sive fructus*, σπίλαθος. Sane hodieque Belgae *stercore* vocant *strons*; quod videri possit esse origine Latinum, si vera est Glossarii vulgaris lectio; quod censuere Scaliger notis in Priapeis; & H. Stephanus libro de suspecta Latinitate, cap. XIX. Mihi placet emendatio Bon. Vulcanii legentis, *truncus*, στέλεχος. Imo ne illud quidem liquidum satis, an, uti *homerda*, ita & *sucerda* & similia, sint a *merda*. Nam quid, si sint e *cernendo*, hoc est, *excernendo*, unde *excrementum*?

Mereo placet Scaligero ad Varronem, esse a μείρω, id est, *divido*, unde μέρος, *pars*; a quo *mereo* est, quia *meritum* fere partium est, sive labor, sive pretium spectetur. Vel potius est e μείρω, significante λαμβάνω, λαγχάνω, ut Hesychius interpretatur, hoc est, *consequor*, *sortior*. Etsi *mereor* angustius Graeco illo sit: nam proprie est *consequor digne*. A *merendo* est *meretrix*, de quo seorsim. A *merenda* quoque (ut in conjectaneis monuit Scaliger) *merenda* nomen accepit: quomodo vocatur *cibus*, *qui post meridiem datur*: ut Gloss. vett. *Merenda*, ἄριστον δειλινόν. Onomast. *Merenda*, τὸ μετ' ἄριστον φαγεῖν. Utrobique signatur, *merendam* esse cibum, qui prandio quidem posterior, coena autem prior. Ut e *praebendo*, *praebenda*; a *terrendo*, *turunda* pro *terenda*; utrobique *E* in *V* converso, de quo suo loco. Ita *merenda* proprie fit, quod *mercenariis a domino vel conductore dabatur antequam labore mitterentur*; unde Calphurnius:

. . . . *Sera cum venerit hora merendae*.

Festus tamen censet e *meridie* dici. Veteres enim pro *prandio* dixisse *merendam*: quod verum non puto: cum idem alibi dicat, antiquos pro *prandio* *coenam*, pro *coena* dixisse *vesperna*. Ejusdem originis est *meretrix*, nempe e supino *meritum*; ut a *genitum*, *genetrix*. Ratio nominis obscura non est, cum *prostituenda se capturae merentur*: unde mulier *quaestuaria* nominatur. Graecis similiter πόρνος, & πόρνη, sunt a πέρνημι, id est, *vendo*. Xenophon, lib. I. Apomnem. Τὸν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἀποκαλοῦσι. Et mox, καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους, ἀποκαλοῦσι.

Mergo, Josepho Scaligero assentio esse a *mari*, ut e *jure*, *jurgo*. [Γελγισ.] A *mergo* est *mergus*: *quod mergendo in aquam captet escam*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Et respexit eo Ovidius XI. Met. versu postremo:

Aequor amat, nomenque manet, quia mergitur ille.

In vite similiter *mergus*, quia *terra immergitur*. Ea de notione Palladium adi, lib. III. cap. XVI. Item Columellam non uno loco. A *mergis mergae* dicuntur. Festus: *Mergae furculae*, *quibus acervi frugum fiunt*; *dictae e volucribus mergis*: *quia ut illi se in aquam mergunt dum pisces persequuntur*, *sic messores eas in fruges demergunt*, *ut elevare possint manipulos*. Utitur Plautus Poen. Act. V. Sc. II. & Rudente, Act. III. Sc. IV. Item Columella, lib. I. cap. XXI. Sed videntur ei potius sic dici *ferramenta*, *quibus utebantur in frugibus demetendis*. Sic enim scribit: *Sunt autem metendi genera complura*: *multi falcibus vericulatis*; *atque iis vel rostratis vel denticulatis medium culmum secant*: *multi mergis*, *alii pectinibus spicam ipsam legunt*: *idque in rara segete facillimum*, *in densa difficillimum est*. Plinius *mergites* vocat, lib. XVIII. cap. XXX. Sed Maroni *merges* est *manipulus spicarum*: ut Servius scribit ad illud II. Georg.

Aut fetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi,

At hoc quoque e *mergendo* deducere velle, id mihi prope ineptum videtur. Potius assentio doctissimo Becmanno, qui nomen his esse putat ab Hebraeo עמר, vel עמיר, quo significatur *manipulus aristarum aut culmorum*: ut liquet ex Deut. XXIV. vers. XIX. Ruth. II. XV. & Ham. II. XIII. Atque ab eodem quoque *ferramenta*, *quibus in metendo uterentur*, *merga* vel *mergites* dicebantur: non e *mergis* volucribus, nec a *mergendo*, ut putarunt.

Meridies duplex ἔτυμον ponit Isidorus, lib. XII. cap. XLI. *Meridies*, inquit, *vocatur*, *vel quod ibi sol facit medium diem*, *quasi medidies*: *vel quia tunc purius micat aether*. *Merum enim purum dicitur*. Idem scribit

scribit lib. v. cap. xxx. Sed lib. xx. cap. ii. posterius solum adfert & probat. Mihi prius magis probatur. Uti & Varroni, lib. v. de L. L. *Meridies*, inquit, *ab eo quod est medius dies*. Et Ciceroni in Oratore, cum ait: *Ipsum meridiem cur non medidiem? credo quod erat insuavius*. Ac similiter Priscianus, in iv. Itaque & κατὰ τρόπον Lucretius, lib. vi. ubi de Nilo tractat, ait:

Exoriens penitus medii ab regione diei.

Si recta est emendatio Jani Gulielmi in Plautinam Cas. cap. v. ubi in vulgatis *media ab regione diei*. Confirmat hanc ἐτυμολογίαν, quod Græcis similiter μεσημβρία dicitur quasi μεσημερία, ex μέσο & ἡμέρα. Mira autem καταχρήσει *meridiem noctis* dixit Varro Marcipore, versibus istis:

Repente noctis circiter meridiem,
Cum pictus aër fervidis late ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet.

A *meridies* est *meridialis*: ut a *dius*, sive ἀπὸ τοῦ Διός, *dialis*. Usus Gellius, lib. ii. cap. xxii. Ubi vulgo *meridionalis*: perperam sane, nec aliunde hic error, quam a prava consuetudine: qua *meridionale* dicitur, ut *septentrionale*, cum *septentrio*, non *meridies* dicatur. Sed consuetudini cedendum: quæ fortasse & Romanorum tempore pervicit.

†Merkedonius nomen est mensis, qui ex Numae institutione intercalabatur singulis biennis post diem XXIII. Februarii; ac diebus XXII. constabat, per quos dies lunaris annus cum solari exequabatur ex institutione Numae, teste Plutarcho in ejus vita. De eo mense egi in *Comment. ad Amphith. Camp.* in explicanda inscript. pulcherrima *Pagi Herculanei* pag. 150. & sequ. Sed & in Tosto Oscis litteris inscripto (quem edidi tom. 3. Dissert. Cortonensium a Pagliarino Romae editar.) extat mensis Merkedonii mentio. Ex quo facile est intelligere, *Merkedonium* nomen fuisse Tyrrhenicum. Idque eo verius est, quod ea vox cum nullas in Latio Graeciaque fixas radices habeat, nihil restat, nisi ut Etrusca fuerit, proinde ex Oriente addiscenda. Nec mea me suspicio fallit. Etenim ex Chaldaeo מרק *merak*, quod est *purgandi* verbum, addita a Latinis congrua productione vocabuli, ortum est mensis Merkedonii nomen. Cur, inquis, ab *expurgando* vocatus? quia is mensis post Terminalia (quae in XXIII. Febr. incidebant) in medium Februarium infundebatur: ex quo nomen ejusdem notionis, ac *Februarius*, sibi quaesivit. Nam *Februarius* a *februis* h. e. sacris expiatoriis, ita dictus fuit. Hinc ergo mensem intercalarem illum, quem in Februarium Numa infundi voluit, Tusco, sed notionis ejusdem, nomine vocari *Merkedonium* jussit, h. e. expiatorium. Mazochius.

Merula proprie *avis genus est*, quæ Græce κόσσυφος. Sed & *piscis*, & *hydraulæ genus*, ita vocantur. *Merulam*, & *graculum*, a diverso volandi more nomen accepisse, scribit Varro, lib. iv. de L. L. *Merula*, inquit, *quod mera, id est, sola volitat: contra ab eo graculi, quod gregatim*. Ubi si *merulam* dici vult, quasi *merevola*, jure hoc ἔτυμον culpat Fabius, lib. i. cap. n. At plane Varroni adsentio, si derivatum putat a *merus*. Quod & etymon adfert Festus: *Merum antiqui dicebant solum: unde & avis merula nomen accepit, quod solivaga est, & solitaria pascitur*. Idem adducit Isidorus, lib. xii. cap. vii. Sed alterum præfert: *antiquitus enim medulam ait dictam, quod moduletur*. Cui rei vellem laudasset auctorem. Porro ex trium horum Grammaticorum verbis videre simul est, ut *merus* significet *solus*. Quomodo & Appuleius utitur in Apolog. *Nullis*, inquit, *tabulis*, *sed*, *ut æquum erat*, *mera fide acceptam filiis debebat*. Ubi *mera fide* est *absque chirographo*, aut *cautione ulla*. Et possunt sexcenta ejusmodi loca adduci. Quare frustra est Obertus Giffanius, cum eam notionem impugnat: Et quid, quæso, est *merum vinum*, quam *solum*, quod Græcis ἄκρατος, ubi aqua est nulla: ubi contra *aqua mera* sit, cui aliud nihil admistum? Favet etiam origo. Nam *merus* est a μόνος, id est, *solus*. O abit in E, ut a γόνυ, *genu*; πόδες, *pedes*. N mutatur in R, ut a φονᾶν, *furere*; a γνώμα, *groma*; a κνέφος, *crepus*, unde *crepusculum*. Eadem fuerit vocis proprietas, si placet *merus* esse a μείρομαι, hoc est, *divido*, unde μέρος, *pars*, sive quod divisione facta obtingit. Nam *merum* est, quod ab aliis divisum ac separatum, eoque solum. Sane alterutrum etymon magis placet, quam quod doctissimus Caninius, Hellenismi Alphabeto, Syram ei originem tribuit ab *homar*, omissa litera prima, quomodo ab Syro *anu* est *in*, unde *nos*. A *merus* est *meracus*, ζωρός· unde *meraculum*, ut *vinum meraculum* apud Plinium, lib. xi. cap. xix. Ex hoc est *meraclum*. Plautus Cas. act. ii sc. v.

Nisi hoc meraclo se uspiam percussit flore Libyco.

In quibusdam est *merace*: sed alterum illud in melioribus invenitur, & a Camerario, Turnebo, Lambino, atque aliis probatus. Gloss. vett. *Meraculum*, ἰσάκρατον. Ubi ἄκρατον legendum.

Mesancylum, μεσάγκυλον, *teli genus*, sic dictum a μέσῃ ἀγκύλῃ, id est, *media amenta*. In media enim *amentum* habuit. Festus: *Mesancilum, teli missilis genus*. Ubi Turnebus, Adv. lib. xix. cap. xxxi. recte reponit *Mesancylum*. Eademque voce usum censet Gellium, lib. x. cap. xxv.

Meta est, *terminus*, *extremitas*. Ut i. Æneid. de Romanis ait Jupiter:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono.

A *mittendo* esse censet Perottus. A *metando* ait Fungerus. Puto id voluisse, etsi vulgo editum sit a *metendo*, quod ineptum foret. *Metari* quoque a *meta*: ut mox dicam. Rectius ergo Salmasio *meta* a Siculo μέτας, unde μετάλλον, quod Hesychius exponit ἔσχατον. Quam sententiam confirmat, quod in veteribus libris *meta* per *a* scribatur. [*rubum* pro *termino* olim ponebant. ... interpretatur Hesychius. Pro ... vero Æoles dicebant ..., quod Hesychio est ....] *Metarum* crebra mentio apud agrimensores. Ut apud Frontinum: *Conspectum Metarum sæpe excedimus, & ex eo loco iterum rigorem conspicimus*. Et Hyginum: *Conspiciamus signum, quod est inter B & A prolata exiguum per rigores ferramento, normaliter paucas dictabimus metas*. Heroni *meta* hæc dicitur .... Nempe quia plurimum *lapis* esset *in acumen erectus*. Qua forma & *meta* in circo. Ubi *meta* dicebatur *terminus circi*, prope quem quadrigæ flectebant. Notum illud Horatii, od. i.

Metaque fervidis
Evitata rotis.

Gloss. ..., *meta*. Hæc quia esset ..., etiam *pyramis*, & *obelus*, a Cedreno dicitur. Figuram respexit Ovidius x. Met.

.... *Metaque imitata cupressus.*

Sed & *qualibet congeries fastigiata* sic dicebatur. Unde *metam fæni*, aut *lignorum*, legas apud Columellam, Plinium, apud alios. A *meta* est *metari*: Cujus duæ sunt potissimæ significationes. Propria magis *metari* est *metas in agro ponere*. Hinc accipi cœpit pro *eligere*, quia in agris assignandis non alium metarentur, quam electilem ac pinguem. Virgil.

.... *Seu pingues agros metabere campi.*

Ubi Servius, *metaberis* exponit *eliges*. Atque addit: *Et longe alia significatio Metor, metaris, & Metior metiris*. Caper de verbis dubiis: *Metor metaris, eligo. Metior metiris, mensuro*. Sic *metatum agrum* pro assignato & optimo dixit Horatius:

.... *Videas metato in agello*
Cum pecore & gnatis fortem mercede colonum.

Hinc translata vox ad castra, quia & in *castris locum prius eligerent, quam metas ponerent ad gramam, viasque dirigerent*. Festus: *Metari castra dicuntur, quod metis diriguntur*. Porro quia præmitti solent ante venturos milites, qui castris locum assignent: hinc factum, ut *metari* quoque dicerentur, qui in urbibus, nota postibus adscripta, hospitium futurum singulis assignarent: *metatores* item, qui procurrerent, & de diversionum loco aliis despicerent. Onomasticum vetustum Petri Danielis: *Metatores*, *mensores*

mansionum præparatores. Latinus Pacatus, in Panegyrico: *Divinus ille animus venturus in corpus, dignum prius metatur hospitium*. Cyprianus, lib. IV. epist. I. *Primum hospitium vobis in carcere præparavit, & metator quodammodo vester, nunc quoque vos antecedit*. Hinc Chrysologus, serm. CXXV. Joannem Baptistam Christi vocat *præcursorem, & metatorem*: & Freculphus *Julium Cæsarem* imperii, quod Augusto reliquit, *metatorem*: *Augustum vero imperatorem* vere fuisse scribit. Hinc Græcum μιτάτωρ pro μετάτωρ. Suidas: Μετάτωρ, ὁ προαποστελλόμενος ἄγγελος πρὸ τοῦ ἄρχοντος. A *metatore* dicebatur *metatorium*, domicilium in quo advenæ reciperentur: hoc Græcis similiter μιτατώριον vocabatur; quomodo lecirco domus Sarracenorum dicta, teste Niceta, in Isaacio Angelo. Eapse de causa dixere *metatoriam epistolam*, qua locum hospiti advenienti parabant. Sidonius Apoll. lib. VIII. epist. XI. *Huic, quodam tempore Burdegalam invisens, metatoriam paginam, quasi cum musa prævia, misi*. Vide Brissonium de verb. signific. Jos. Scaligerum, in Ausonianis Lect. lib. II. cap. XXIV. Meursii Lexicon Mixtobarbarum.

METALLUM, μέταλλον· quasi μετὰ τὰ ἄλλα, ut Plinius quoque indicat, lib. XXXIII. cap. VI. *Ubicumque una (argenti) inventa vena est, non procul invenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia: unde metalla Græci videntur dixisse*. Eustathius quoque quasi μετὰ τὰ ἄλλα dici fatetur: sed caussam adfert istam, quia *inventa sint post alia ad vitam utilia*. Sunt quibus placet esse ab Hebræis. Nam Jobi XL. 13. legas מטיל ברזל quod B. Hieronymus vertit *laminæ ferreæ*. Sed placet translatio Tremellii et Fr. Junii, qui vertit *vectis ferreus*. Concinnior sane similitudo, ut cum eo ossa elephanti comparentur. A μέταλλον μεταλλᾶν pro *inquirere, perscrutari*. Etsi plerique contra putent, hoc metallis esse nomen. Primus autem argentum cæteraque *metalla* rimatus est *Lynceus*, ut scripsit Palæphatus, sed dissentiente Plinio. Ea res occasionem præbuit fabulæ, qua perspicere illa etiam dictus est, quæ sub terris occultarentur.

METAXA pro quo in libris aliis *mataxa*, est *funiculus*: unde σχοῖν in Gloss. Philox. exponitur. Ac placet quoque id Philandro, & Turnebo. Usus Lucilius:

. . . . *Rudis linique mataxam*.

Hoc est, *funiculum lineum*. Legas & apud Vitruvium, lib. VII. cap. III. Sed ei videtur esse filum agglomeratum convolutumque, qua de re vide Bernardinum Baldum ad Vitruvium. Hesychius autem, & Moschopulus, auctores sunt, ita *sericum* nominari. Sane in Cod. Justiniani, lib. X. Tit. VIII. X. legas: *Sericoblattæ & metaxæ species*. Ubi Cujacius monet, *metaxam* esse *sericum rude ac nondum tinctum, neque in fila didúctum*. Has sententias adeo variantes difficile est conciliare, nisi cum Martinio dicamus, proprie esse *rude sericum*, hinc usurpari pro *lino*, quod simile sit *serico*, postremo pro *funiculo ex serica vel lino*. Originem adfert Isidorus, lib. XIX. cap. XXIX. ut ita dicatur a μετὰ, nempe *ob circuitum filorum*, vel a μετάγω, *eo quod transferatur*. Sed cum *metaxa* ex Syria soleat in Europam deferri, magis placet Martinii opinio, deducentis a Syro מטכס, *metaccas*, id est, *ordinatus, ornatus*, a טכס, *ordinare*. Hinc *metaxarius*, μεταξάριος, Basil. Ecl. XXV.

METEORA non solum sunt corpora *imperfecte mixta*: sed etiam *stellæ*: unde & Proclo, in Euclidem, *Astrologiæ pars* μετεωρολογικὴ vocatur, non illa *Physica* solum, quam Aristoteles pertractat. Vide Achillem Statium, interpretem Græcum Arateorum: juxta quem quæ Aristoteli sunt μετέωρα, proprie sunt μεταρσία. Item quæ de hoc notata Scaligero in Ingressu notarum ad Manilium, & Casaubono in primum Strabonis. Dicuntur autem μετέωρα non a θεωρεῖν, quod Albertus credidit: sed a μετὰ & ἀείρω, quod Græci Scholiastæ dicunt poni pro αἴρω, hoc vero inter alia ὕψωσιν, sive *exaltationem*, significat; ab αἴρω, hoc est, *tollo*: ut μετέωρα proprie sint, quæ in altum sunt sublata, *sublimia*.

METTAR dicitur, qui explorat, quæ alicujus rei sit magnitudo. Ut quot pedum, passuum, vel ulnarum aliquid sit. Vicina sunt Belgicum, *meten*, Latinum *metiri*, Græcum μετρεῖν, Hebræum מדד, quod *metiri* notat. Quare censeo primigenium esse מדד, inde μετρεῖν, ab hoc *metiri*, ab illo Belg. *meten*. A *metiri*, n assumpto, dicitur *mensus*, & *dimensus*. Hinc *mensura*; non a משורה, *mensura*, etsi voces sint affines.

METO, ex sententia Angeli Caninii venit ab ἄμητος, quod verbale est ab ἀμάω, *meto*. Abjecta prima litera, quomodo ab ἀμέλγω est *mulgeo*, ab ἄρουρα, *rura*, sive *rus*. Neque novum est *meto* verbum a verbali potius deduci, quam verbo. Nam similiter *fateor* est a φατὸς, *flatuo* a στατὸς, &c. A *meto* est *præmeto*: unde *præmetia* primitiæ frugum. Festus: *Præmetium, quod prælibationis caussa ante præmetitur*: dicitur & *præmessum*. Idem: *Sacrima appellabant mustum, quod Libero sacrificabant pro vineis, & vasis, & ipso vino conservandis; sicut præmessum de spicis, quas primum messuissent, sacrificabant Cereri*. Item *præmetivum*. Glossæ: *Præmetitum*: ἡ προθερισμοῦ δημήτρος θυσία. Nisi *præmetium* hic rescribendum.

METROPOLITANUM a *mensura civitatum* vocari scribit Isidorus, lib. VII. cap. XII. eamque sententiam sequuntur Gratianus, Dist. XXI. itemque Petrus Lombardus. Nempe *metropolis* a μέτρον & πόλις, dici putarunt. Sed prior compositi pars est μήτηρ, onde *matrix civitas* dici potest. Nempe ea ratione, qua Suetonius in Augusto *matricem* appellat arborem ex qua succrescunt stolones. *Ex ea*, inquit, *arbore continuo acta soboles, adeo paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret*. Ac in Jure quoque Canonico, Dist. LXIII. scribitur, ad episcopi electionem sufficere Ecclesiæ *matricis* arbitrium. Vocatur autem μητρόπολις *ea civitas, ex qua deducta est colonia*, quia sic se habet *metropolis* ad *coloniam*, ut *mater* ad *filiam*. Hinc Thucydides: Ἀποικία εὖ μὲν πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν, ἀδικουμένη δὲ ἀλλοτριοῦται. *Colonia beneficio quidem affecta honore prosequitur matrem: sed injuria affecta ab ea abalienatur*.

METRUM, μέτρον, unde *dimetiens linea*, *diameter* vulgo, Græcis διάμετρος, subaudiendo γραμμὴ, dicitur. Ab eodem μετρητὴς, *amphora Attica*, quæ & *metreta* Catoni cap. C. Item γεωμέτρης, *agrimensor*, ut Gloss. vett. interpretantur. Vide *Geometria*. *Mitras* a Punico *mertha* venire, scribit in Hellenistici Alphabeto Angelus Caninius. Sed vide quæ diximus in *Metari*.

METUS, a μῆδος. Nam μῆδος inter alia etiam φόβον, sive *metum*, signat, ut Hesychius testatur. Absque hoc esset, non incommode deduxeris ab Jonico μετίεναι pro μεθιέναι, sive a μετίω, hoc est, *emitto*. Ac non audiendus Nunnesius, qui *metum* παρὰ μετάθεσιν putat fieri a δαμάω, *domo*. [δείμος] Nec placet Varro, cum in V. L. L. *metus* dici putat quasi *motus*, quia *metus* sit a *motu animi*, quando malum, quod imminere putamus, aversamur. Atque idem quod Varro, voluit etiam Fronto, cum ab origine sic *metum*, *timorem*, *formidinem*, *pavorem* distinguere consuit: *Metus motus est animi, timor quasi tumor, formido fert interdum rationem, pavor puerilis est*. A *metuo* supinum olim *metutum* fuit, τὸ φοβεῖν. Lucretius in V.

Nam rupede conculcatur nimis ante metutum.

MEUS a genitivo *mei*: *mei* a Græco genitivo ἐμοῦ, pro quo communis lingua ἐμῶ. E abjectum, ut & Græci ἐμῶ dicunt μῶ, & Dorice μοῦ.

M I

MICA a Dorico μίκκος, pro μικρὸς, venire, observat Justus Lipsius, in Senec. epist. LI. quo loco agit de *mica aurea*, quæ, teste Publ. Victore, in Cælimontio exstructa fuit: nempe exemplio illius *micæ*, quæ in Baiis erat. A Dorico hoc μίκκος

apud Plautum, Sticho, est parasiti cognomen *Miccotrogus*, ὁ μικρὸν τρώγων, *qui paullum edit*. [est a ψίχαι, mutato ψ in μ ut saepe. nam & μίκα & ψίκα idem.] A *mica*, qua dicitur de *arenulis fulgentibus*, Perottus deducit verbum *mico* pro *fulgeo*. Sic Becmanus κατὰ μετάθεσιν censet esse a כמן, *emicuit*, *fulsit*.

Migro, ut Avenarius, ac Becmanus censent, a מגר, *magar*, quod notat *detrusit*. Sed hoc longius abit. Melius qui a *magar*, hoc est, *vagum domicilium*, unde *magalia* dicta; vel a מגור, id est, *peregrinatio*. Nec absurde, qui ex verbo *meare*, & *ager* compositum putant, ut *migro* sit *meo agro*. Priora tamen malim. [ἀγγέλω ἔργω.]

†Migro, Peregre cum suis derivatis, & Peregrino sunt a גר *peregrinari*, & גר *peregrinus*, additis a principio litteris convenientibus. Mazocurus.

Mius ab antiquo genitivo *mis* pro *mei*, ut *sibi* a *sis*. A *mis* olim *mius* pro *meus* dixere. Sed de his plenius in libris de arte.

Miles Ælio Stiloni (Festo teste) κατ' ἀντίφρασιν sic dictus videtur a *mollitie*, quia *minime mollis*. Sed est *miles* a *meles*, ut *amicus* ab *amecus*. At *meles* a μέλος, id est, *hasta*: ut *milites* proprie sint δορυφόροι. Vel *meles* dixere pro *merer* a *merendo*. Sane *merere* pro *militare* legere est in inscriptione veteri, quæ est Tiferni, ac e Smetio adducitur a Grutero, pag. xxx. num. iii. [*milex* in veteri inscriptione. videtur ab ἴλη *turmarius*. ὁμοίλητος. vide notata ad *Familia*.] Aliis tamen *miles* dictus a *mille*, quasi *millesimus*. Varro, iv. de L. L. *Milites, quod trium millium primo legio fiebat, ac singulæ tribus, Tatiensium, Ramnium, Lucerum, millia singula militum mittebant*. Eutropius, lib. i. Hist. Rom. *Mille pugnatores delegit* (Romulus) *quos a numero milites appellavit*. Similiter Isidorus, lib. ix. cap. iii. *Miles dictus, quia mille erant ante e numero uno, vel quia unus est ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumsit, & appellavit*. Nec obstat, quod vulgo *miles* unico *L*, at *mille* geminato scribatur. Nam in vett. codd. ac monumentis frequens occurrit *mile* unico *L*. Neque desunt, qui *mile* & *mille* distinguant, ut unum sit substantivum, alterum adjectivum. Quanta vero fuerit superiorum sæculorum imperitia, ostendit, quod in Nomenclatore quodam scriptum legimus, *miles* dici quasi *mira res*, quia *miles* sit *mira res in mundo*: vel ut, ibidem additur, a *milio*, quia nempe *milites in Francania libenter edunt milium*. Hæc adeo inepta, ut ne quidem risum mereantur. A *militibus* dici *militia*, satis est manifestum. Ac monet id quoque Isidorus, loco ante dicto. At ridiculum, quod addit: *Vel militia, quasi malitia, quasi negotium multorum: aut a mole rerum, quasi molitia*. Sane si *O* in *I* abit, non tam erit a *mole rerum*, quam a μῶλος, id est, *bellum*, sive μώλου, quod est μάχεσθαι, ut ea Hesychio scimus.

Milium est, quod Græcis κέγχρος, Gallis *millet*, Belgis *geers* appellatur. De etymo sic Varro, lib. iv. de L. L. *Milium a Græco; nam id prius μελίνη, post μίλιον*. Cælius Rhodiginus, lib. xviii. cap. xxxi. pro μίλιον legit μελίνην. Inde enim *milium* a Varrone deduci ait. Sed hoc de etymo audiamus Festum: *Milium quidam putant censeri nomen a maxima numerorum summa, quæ est mille; quod alii Græcæ stirpis judicant esse, cum id illi κέγχρον vocent, tam Hercules, quam panicum μελίνην*. Festi sententiam firmat, quod Hesychius μελίνην ὅμοιον κέγχρῳ, *similem milio* esse ait. Quod & hoc Dioscoridis loco paret, lib. ii. cap. cxx. ἔλυμος, οἱ δὲ μελίνην τὸν καρπὸν ἔχει σπερμάτιον, κέγχρῳ ὅμοιον. Item ex Galeno, qui caput xv. lib. i. de alimentis, sic inscribit, περὶ κέγχρου καὶ ἐλύμου, ὃ καὶ μελίνην ὀνομάζουσι. Ex Dioscoridis & Galeni locis etiam discimus, μελίνην aliter ἔλυμον vocari. Quod ipsum docent Glossæ Latino-græcæ Philoxeni, in quibus est: *Milium*, κέγχρος, ἔλυμος. Sed, ut ad prius illud redeamus, μελίνην non milium esse, sed *panicum*, odorari etiam licet ex hoc Plinii, lib. xxii. cap. ult. *Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. Effectus habet quos milium*. Nam respexisse arbitror Dioclem ad id, quod μελίνη nomen habet a μέλι, ob *melleum saporem*. Non tamen argumentum hoc usque adeo firmum est. Nam μελίνη potius sic dicta videtur a μέλας, ob *nigrum colorem*. Quodque ad Plinii locum, non displicet eorum opinio, qui pro *mel frugum* legunt *melinam frugem*: ut sententia sit, *panicum* a Diocle vocari μελίνην σῖτον: quod e Theophrasto confirmari potest. Is enim, l. viii. histor. plant. cap. xiv. auctor est, appellationem hanc convenire rebus, quæ tum viribus in usu cibario differunt, tum etiam loca diversa desiderent. Ex his abunde paret, differre *milium* a μελίνῃ, eoque ab eo neutiquam originem capere. Sed neque a *millenario* numero (etsi id Isidorus putarit lib. xvii. cap. iii.) dictum verisimile est, præsertim cum modulus principis syllabæ repugnet. A *milio* dicta *avis miliaria*, quæ *pinguescit milio*. Meminit Varro, lib. iii. de R. R. cap. v. Existimet aliquis eandem esse avem, quæ dicitur *cenchris* a κέγχρος, id est, *milium*. Sed ea sic dicta, quia in *tergo habent puncta coloris cinerei, instar grani milii*, quod Græcis vocatur κέγχρος. Item *herba miliaria*, quia *milium necat*, teste Plinio, lib. xxii. cap. xxv. Fortassis & ab eo dictum *miliarium*, quod est *vasis genus, altum & angustum*, ut indicant hæc Palladii verba, lib. v. Tit. viii. *Vas æneum miliario simile, id est, altum & angustum, vespere inter alvearia collocemus, & in fundo ejus ponamus lumen accensum. Illuc papiliones convenient, & circa lumen volitabunt, & angustia vasculi ab igne proximo interire cogentur*. Meminit & *miliarii* Columella, lib. ix. cap. xiv. ubi rem eandem his verbis narrat: *Quo tempore malvæ florent, cum etiam eadem maxima multitudo, si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter alvos, & in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrunt: dumque circa flammulam volitant, aduruntur, quod nec facile ex angusto sursum evolare, nec rursus longius ab igne possunt recedere, cum lateribus æneis circumveniantur: ideoque propinquo ardore consumuntur*. Locum integrum adscripsi, quia ex eo cujusmodi id vas fuerit, plenius cognoscitur. In Glossis Latino-Græcis Philoxeni *miliarium* exponitur θερμαδὸν ubi recte corrigunt θερμαντήρ. Nam vasis ejus usus est ad calefaciendum aquam, aut aliquid macerandum. Quamquam autem & Turnebus lib. v. Advers. cap. i. *miliarium* dici putet, quia *longum angustumque sit ad similitudinem milii*: Hadriano tamen Junio in Nomenclatore imponitur id etymon, ac quia procerum sit, potius censet ponderis caussa a *millenario numero* id nomen accepisse. Alteram quoque *miliarii* vox significationem habet. Nam quemadmodum ibidem docet Turnebus, etiam *miliarium aureum* Romæ in foro *columna* erat, in quam omnes viæ Italiæ competebant & definebant: quod ita vocabatur, quod ab eo *milliariorum numerus*, quibus itinera metiebantur, incipiebat. Nam *lapides in viis quibus miliaria notabantur*, miliaria etiam vocabantur: Plutarchus in Galba: ἐν χρυσοῦς εἱστήκει κίων, εἰς ὃν αἱ τετμημέναι τῆς Ἰταλίας ὁδοὶ πᾶσαι τελευτῶσι. De eadem re Suetonius, in Othone, cap. vi. *Præmonitis consciis, ut se in foro, sub æde Saturni, ad milliarium aureum opperirentur*.

Mille, sive *mile*, (de cujus ὀρθογραφίᾳ diximus in *miles*) videtur Angelo Caninio esse a μυρίοι, ut ρ convertatur in λ, quomodo a λείριον est *lilium*; & *vermis* ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς. Alii, quia μυρία notat *decem millia*, censent potius esse a χίλιοι, quod idem notat, unde χιλιάς, *chilias*: ex quo dicti sunt χιλιασταὶ, *chiliastæ*, quasi dicas *millenarii*; de quorum errore vide Hieronymum, Esaiæ cap. lv. & proœmio in lib. xviii. comment. in eundem Prophetam; & Augustinum, lib xx. de Civit Dei, c. vii. Item Epiphanium & Philastrium. Tertium ἔτυμον est, ut *mille* sit ab Hebr מלא, hoc est, *plenitudo*. Est enim *millenarius numerus quædam plenitudo*. A

mille est *milliare* ac *milliarium*, *mille* passuum spatium. Pro quo & Græci posteriores μίλιον ab eadem origine dicunt. Suidas: μίλιον, μέτρον γῆς. Gloss. Latinogr. *Decimus lapis*, δέκατον μίλιον. Utitur Simeon Sethus, de placitis philosophorum: Α᾽πέχουσι δὲ ὅσον χιλίων μιλίων διάστημα ἀπὸ τῆς γῆς αἱ λεγόμεναι τῶν μακάρων νῆσοι.

MILLVS, an *melium* dici debeat, dubitari potest. Apud Varronem quidem legas, lib. II. de R. R. cap. IX. *Collaria, quæ vocantur melium, id est, cingulum ex corio firmo cum clavis capitatis.* At apud Festum est: *Millus, collare canum venaticorum, factum ex corio, fixumque clavis ferreis eminentibus, adversus impetum luporum. Scipio Æmilianus ad populum: Vobis, inquit, reique publicæ præsidio eris is, quasi millus cani.* Si *melium* dicendum, videatur esse a *meles*, quia ex animalis ejus corio fieri soleat. Sin *millus* magis placet, erit forte a *millenis*, hoc est, *plurimis* clavis, collari eo infixis. Utrumque ὄνομα legas apud Perottum. Sed puto, rectius esse *millus*: præsertim quando & apud Isidorum in Glossis legas, *Millum, collare canis.* Nec tamen necesse habemus deducere a *mille*: cum possit esse a μιλλάω, hoc est, *confuo*. Multa enim sunt, in quibus Υ abit in I. Et sane hoc magis placet. [utrumque rectum *millus* & *melius*. est enim ab ἴλλω, seu εἴλλω, *continere*, *vincire*: unde ἰλλάδες, *vincula*, & ἴλλαι, & ἰλλάδες, omnia ab εἰλεῖν.]

MILVVS (quæ vox trisyllabos est) nec quasi *mollis avis* dicitur, quod Isidorus scribit lib. XII. cap. VII. nec quod *milia vescatur*, ut aliis placet: sed a sono nomen accepit: unde dicta *miluina*, genus tibiæ acutissimi soni, ut Festus scribit. Ita *miluina* voce usus Solinus, cap. XI. Vide quæ diximus in *Fuga*. Plautus, Menæch. act. I. sc. II. ab avis hujus rapacitate *miluinam* dixit pro *summa appetentia* sive ὀρέξει, *qualis milvorum*. Et Cicero quoque ad Quinctum Fratrem eo alludit; *Licinium plagiarium cum suo pullo miluino tributum exigere*.

MIMVS, μῖμος, teste Donato, ac Diomede, dicitur ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι, quod *sermones ac facta cujusque imitetur cum lascivia*. Tam *poëmatis*, quam *actoris*, nomen est. Nam & *mimus* vocatur *poëma* ita actionem imitans sine reverentia, sed cum lascivia; unde & ridiculum erat. Ita Ovid. II. Tristium usurpat:

Scribere si fas est imitantes turpia mimos.

Ubi ad δρᾶμα alludit. Ab hac *mimi* notione dicti *mimiambi*: quales Cn. Mattium scripsisse auctor est Macrob. lib. I. Sat. cap. IV. & Terentianus Maurus. Præterea vero *mimi* dicebantur *actores fabularum talium*, qui Græcis βιολόγοι. *Scurras mimarios* Volcatius in Vero appellat. Hinc *pantomimus*, παντόμιμος, quomodo οἱ Ἰταλιῶται τὸν ὀρχηστὴν καλοῦσι, ut scribit Lucianus, lib. de saltatione. Nempe quia saltatores illi gestu pro voce utentes omnia imitarentur, atque effingerent. Unde de iis Manilius:

Omnis fortunæ vultum per membra reducit.

Et *mimos*, & *pantomimos*, περιφράζει Claudianus istis versibus:

Nec molles egeant nostra dulcedine ludi,
Qui laetis risum salibus movisse facetus,
Qui nutu manibusque loquax.

Nam prior est descriptio *mimarii scurræ*, sive *actoris urbici*, altera autem *pantomimi*.

MINERVAL, sive *Minervale*, in Onomastico exponitur διδακτρον, quasi sit *mercedula*, quam scholastici persolvebant magistro: sed non est tam salarium ipsum, quod mensis cujusque idibus persolvebant, ut ex Horatio etiam, lib. I. satyra VI. constat: quam *gratuitum munusculum*, quo aliquis se in disciplinam tradens, novo commendabat magistro: unde in Glossis Philox. legas: *Minervalicium*, συστατικόν, quasi dicas, *commendaticium*. Utitur Varro, lib. III. rei Rust. cap. II. & B. Hieronymus in epistola Pauli ad Ephesios. Nomen a *Minerva* ingeniorum præside, cujus imago in scholis poni solet: Namque *Minerval* designat Juvenalis illo sat. X.

Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam.

Quo de versu vide plura apud Politianum, cap. XXI. Miscell. Adi & de Minervali Nicol. Loensem Epiphyll. lib. II. cap. XIII. Quod ad nomen *Minervæ*, Arnobius quasi *Meminervam* dictam vult, eandemque *Memoriam* esse putat. Sic enim scribit lib. III. *Eandem hanc (Minervam) alii æthereum verticem, & summitatis ipsius esse summam dixerunt: memoriam nonnulli: unde ipsum nomen Minerva, quasi quædam Meminerva formatum est.* Etymon hoc firmat, quod alii *matrem* ejus *Memoriam* faciunt. Afranius apud Agellium;

Usus me genuit, mater peperit Memoria.
Sophiam vocant me Graji, vos Sapientiam.

[quasi μενέργα, a μένω, προτροπὴ Arcadiu. *hortatrix operum*. *Lanificii enim præses*, ideoque ἐργάνη dicta.] Sed duo alia etyma adducit e Festo Paulus his verbis: *Minerva dicta, quod bene moneat. Hanc enim pagani pro sententia ponebant. Cornificius vero, quod fingatur pingaturque minitans armis, eandem dictam putat.* At apud Ciceronem aliud quoque etymon legas. Sic enim ille lib. II. de nat. deor. *Minerva*, inquit, *quæ vel minueret, vel minaretur*. Ubi cum *minuere* ait, respicere eo videtur, quod bello exhauriatur genus humanum. Apud Isidorum quoque legas, lib. VIII. cap. II. *Minervam vocatam, quasi deum & munus artium variarum*. Videtur ex *munus*, & *ars*, & *varia*, deducere. Ego puto, *Minervam* esse ab antiquo *menerva* pro *moneo*: unde *promenervo*, eapse notione in Saliari carmine, teste Festo. Veteres enim pro *Minerva* dixere *Menerva*, uti pro *liber*, *leber*, pro *pignoris*, *pigneris*, pro *homo*, *hemo*, &c. *Menerva* autem est ab antiquo *meneo* pro *maneo*. *Meneo* a μένος, *mens*, unde *reminiscor*, & *comminiscor*. A *monendo* autem cur *Minerva* dicatur, ostendunt Festi verba ante adducta. Eadem dicitur Παλλάς, quæ vox vel communis sive appellativa est, cum dicitur Παλλὰς Ἀθήνη· vel propria, ut cum ἁπλῶς dicitur Παλλάς, qua ratione utuntur Latini. Varia autem adferuntur *Palladis* etyma, quemadmodum docent cum Eustathius, aliique Scholiastæ, tum Festus in *Pallas*; & Isidorus, lib. VIII. cap. II. Si a Græcia originem arcessere placet, maxime arridet, quod Plato in Cratylo scripsit, Παλλάς esse a πάλλω, quasi *dea hasta vibratrix*. Hastata enim ab Homero describitur, talemque pingi solere auctor est Pausanias in Atticis; ac Claudianus quoque hastam ei tribuit tantæ longitudinis, ut superet nubes. Sed cum deorum nomina fere sint a Syris ac Phœnicibus: quid si *Pallas*, quæ abstrusæ & admirandæ scientiæ est præses, nomen habere credamus a פלא, quod est *occultum esse*, item in *admiratione esse*. Unde & φωλεὸς, *locus occultus*, *latibulum*, *specus*. A Παλλάς est diminutivum Παλλάδιον, quo generatim significatur, *quodvis Palladis simulacrum*, sed κατ᾽ ἐξοχὴν sic vocatum, id quod regnante Ilo Priami avo, in Ilium cælitus cecidit, ac, quo accepto Apollo consultus respondit:

Æthoream servate deam, servabitis urbem.

Id Ulyssem ac Diomedem nocturnis insidiis ex Ilio ad Græcos detulisse ajunt. Tandem & Romam pervenit, ubi collocatum in *Palladis* sacello, quo flagrante a Metello ex incendio est ereptum.

†MINERVA ab Etruscis dicebatur MENERVA, uti constat ex pluribus Etruscorum monumentis: ex quo patet hujus deae nomen & cultum Latinos a Tuscis accepisse. Quia vero proprium & peculiare hujus deae munus erat lanificium & textrinum; hinc ea sine controversia nomen habet ab Hebraeo מנור, *manur*, quod I. Sam. XVII. 7. & I. Par. XI. 23. XX. 5. significet *jugum textorium*, aut *liciatorium*. Ac ne quemquam suo honore privem; fateor, ante me, & aliis quoque verissimum hoc etymon venisse in mentem. Certe Dacerius ad Festum in *Minerva*, Guichartî sententiam his verbis explicat: *Minervae nomen (est) Aegyptium, ut optime docuit Steph. Guichartus in Harmonia etymologica*

linguarum. *Nempe a voce Manor*. Atqui *Manor*, ut supra vidimus Hebraicum est; nisi forte aliunde Guichartus (cujus *Harmoniam* hic frustra quaesivi) ostenderit ab Aegyptiis eam vocem mutuatos Hebraeos: apud Aegyptios autem (ne hoc quoque dissimulem) *Neith Minerva* vocabatur, ut ex Platonis Timaeo docuit Bochartus col. 136. Quae vero mox ibidem apud Guichartum in laudato Dacerii loco sequuntur, ea certe palmam auferunt: *Ea (Minerva) manu liciatorium tenens pingebatur. Quod liciatorium, quia hastae, sive lanceae simile erat (ut in I. Samuelis XVII. 7. & II. XXI. 19.) inde Graecis & Latinis Minerva hastam* (cum tamen non hasta, sed re vera liciatorium esset) *tenere credita est*. Hactenus ex Guichardo apud Dacerium. Jam vero non ovum ovo similius, quam quod *Curis* (quod Chaldaeis *liciatorium* significat) apud Tuscos eorum propaginem etiam *hastam* notat, unde & Juno *Curetis* dicta fuit. Vide supra in *Curetis*. His intellectis, frustra nunc mihi Vossius Etymon suum Minervae vendidet a verbo antiquo Manaavo id est, *moneo* (etsi *Menervo* nusquam invenio, sed tantum ejus compositum *promenervat* pro *monet*, quod ex Saliari carmine affert Festus) frustra, inquam: nam potius verbum *Menervo* est a dea factum; postquam nimirum illa etiam machinis & ingeniosis artefactis praeesse, & sapientiae dea haberi coepta fuit. Huic vero opinioni quid ansam praebuerit, audacter dicam. Gen. Cap. IV. cum *Jabele* tentoriorum & artis pastoritiae, *Tubalcaino* artis ferrariae, & *Jubale* artis musicae inventoribus, jungitur vers. 22. נעמה *Naama*; quam ex eo, quia cum illis inventoribus nectitur, suo invento caruisse negant, eique propterea lanificium vulgo attribuunt, & ex ea Palladem sive Minervam suam ethnicos deformasse (ut ex Tubalcaino Vulcanum &c.) praedicant. Atque haec quidem quae de Naama jactitant, tum demum paullo verisimiliora putavi, cum animadverti, hanc Graecis Νεμάν appellatam. Nam, quia Νόημα (sive Νόησις, quod *intelligentiam* notat) *Minervam* fuisse putarunt; ex ea causa hanc & ex Jovis cerebro propagatam (quod Jovis puerperium in celeberrima Etrusca patera vivis lineamentis exprimitur) sunt commenti, & eamdem artibus, scientiisque praesidere voluerunt, & illam ex נעמה, *Naemah*, νόημα h. e. *intelligentiam* transnominarunt. Ac de *Minerva* satis. Mazoca.

Mingo obsoletum est, pro quo nunc dicimus *mejo*: sed a *mingo* remansit praeteritum *minxi*, & supinum *mictum*, unde *mictilis*, ut *merx mictilis* apud pottam: item *commictilis*, ut *servi comica commictilis*, apud Pomponium, teste Nonio. Est *mingo* ab ὀμείχω, quod eadem notione usurpat Hesiodus in *Εργ*. atque inde ὀμείχματα, quod Hesychius ὄμματα exponit.

Minister, ὑπηρέτης, διάκονος, λειτουργός· ut vett. Gloss. exponunt. Geminum ejus etymon ponit Isidorus, lib. x. *Minister minor in statione, sive quia officium debitum manibus exsequitur*. Posterius etymon sequitur Perottus, uti & Boemanus, imo & Caesar Scaliger lib. I. in Histor. Plant. cap. XXI. Nempe ut *minister* dicatur quasi *manister*, quia *ministerium fit manuum instrumento*: quomodo a *pedibus pedisequus*, & fortasse ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, *anclare*, & *exanclare*, & *ancilla*: ut etiam visum Hermolao. At a *minus*, vel *minor*, fit *minister*, ut a *magis*, vel μεγιστος, est *magister*. Sane ut majores sunt, quibus servitur: ita ii qui famulantur minoris sunt conditionis. *Magister* autem non *sapientiae*, sed *potestatis* nomen esse, ostendimus suo loco. A *minister* est *ministro*: unde *ministratrix* apud Cic. lib. II. de Orat. In Gloss. legas, *ministrix*, ὑπηρέτις. Sed legendum *ministratrix*, quod & apud Non. [a *munus*, *munis*.]

Minium unde dicatur, non adeo apertum est. A Graecis acceptum esse dixerit aliquis, quia apud Hesychium legere sit, Μίνιον, τὸ ἄλλως λεγόμενον ἢ κιννάβαρι. Item: Μίνιον χρωματικόν τι. Sed solum posteriores Graeci sic vocarunt, nempe postquam

innotuit minium ex Hispania. Priores autem κιννάβαρι vocarunt: non quasi foret κιννάβαρι, sed quia simile ei foret. Quare crediderit aliquis esse ex Graeco μίλτον· idque quia sic Graecis vocari Plinius dicat, lib. XXXIII. cap. VII. *Auctoritatem colori fuisse non miror; jam enim Trojanis temporibus rubrica in honore erat, qui naves ea commendat, alias circa picturas pigmentaque rarus; milton vocant Graeci minium, quidam cinnabari*. Respicit autem locum Iliad. β. ubi Homerus vocat, νῆας μιλτοπαρῄους. Sed minium Trojanis temporibus erat ignotum: nam tantum ac. circiter annis ante Theophrastum a Callia Atheniensi fuit inventum. Neque hoc dicit Plinius, minium Trojanis temporibus fuisse cognitum, verum de *rubrica* loquitur, quae Graece μίλτος: ut minium iis κιννάβαρι. Quare non possum Salmasio assentire, qui apud Plinium sic legit: *milton vocant Graeci, miniumque cinnabari*. Quare fallatur, qui putet ex μίλτος esse *minium*, propter cognationem litterarum λ & N; unde dicimus φίλτατος φίντατος, λύμφαι, νύμφαι, λίτρον, νίτρον, ..., ... Alii dicunt, ab ἀμμίου venire, truncata voce, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*, ab Tarentino ἀμείνων pro ἀμείνων, *melior*. Prora & puppis ejus opinionis est illud Dioscoridis, lib. V. cap. CX. Ὑδράργυρος ἐκ ... ζεται ἀπὸ τοῦ ἀμμίου λεγομένου, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τότε κινναβάρεως λεγομένου. *Argentum vivum fit ex minio, quod abusive cinnabaris dicitur*. Sed ob hæc videtur, quod Græcorum nemo sic vocet: eoque videndum an non pro ἀμμίου scribi debeat μίνιον. Præsertim cum varient codices. Nam ἀμμίου legere est in Parisiensi editione Birckmanni. Quemadmodum & apud eum legitur: Κιννάβαρι ... ταυτὸ ὑπάρχειν τῷ καλουμένῳ ἀμμίῳ, πλανῶνται· τὸ γὰρ ἄμμιον ... ἐν Ἰσπανίᾳ, ἐκ λίθου τινὸς ... τῇ ἀργυρίτιδι ψάμμῳ. Ἄλλως δὲ οὐ γίνεται. *Putant cinnabari esse idem ut quod minium vocatur: sed errant. Nam minium in Hispania fit ex lapide quodam argenteæ arenæ permixto. Alioqui non dignoscitur*. Sed & hic in cod. quodam pro ἀμμίῳ utrobique legitur μίνιον, ut monitum iis, qui variantes lectiones annotarunt. Atque ea scriptura placuit Hermolao Barbaro. Quare non dubitandum, quin, cum Dioscorides dicat *minium* ex Hispania apportari, una cum re inde vox sit accepta. Tantum in dubio relinquitur, utrum *Minius* Hispaniæ fluvius colori *minii* nomen dederit, an contra color hic nomen dederit fluvio. Prius censet Vitruvius, lib. VII. cap. IX. *Minium*, inquit, *& Indicum nominibus ipsis indicant, quibus in locis procreentur*. Alterum placuit Trogo sive Justino, qui libro XLIV. sic scribit: *Galaeciae portio Amphilochi dicuntur; regio cum æris ac plumbi uberrima tum & minio: quod etiam vicino flumini nomen dedit*. A minio Plauto, Epid. act. II. sc. II. dicitur *tunica subminia*, non quasi *subminuta*. A *minio* est *cera miniata*, sive *miniatula*. Hac notabant, quæ minus probarent. Cicero, lib. XV. ad Att. epist. XIV. seu XV. *His literis scriptis me ad συντάξεις dedi: quæ quidem vereor ne miniata cerula tuo pluribus locis notandæ sint*. Ex lib. XVI. Epist. XI. *Nostrum opus tibi probari lætor: ex quo ante ipsa posuisti, quæ mihi florentiora sunt visa tuo judicio. Cerulas enim tuas miniatulas illas pertimescebam*. Vitruvius appellat *ceras ex milto*: Achilles Statius in Aratum ... Ac meminit hujus consuetudinis etiam Hesychius in παρακλάσματα & ... βιβλία. Quibus locis docet παρακλάσματα dici *ceras quas critici appingunt libris a se recensitis*: at ... βιβλία vocari ea, *quæ critici ceris notarunt*. A minio quoque Plauto, Epid. act. II. sc. II. dicitur *tunica subminia*. Imo ab eodem fuerit *Aminium*, si vere Servius ad illud II. G.

Sunt & Amineæ vites, firmissima vina,

Ubi scribit hunc in modum: *Aminium vinum dictum est, quasi sine minio, id est, rubore, nam album est*. Quæ sententia Servio indigna. Verior discere est ex his verbis Junii Philargyrii: *Amineos Aristoteles in Politiis hoc scribit: Thessalos fuisse qui*

qui sua regionis vites in Italiam transtulerunt, atque illis inde nomen impositum. De eodem sic Macrobius, Satur. lib. III. *Aminea scilicet a regione. Nam Aminei fuerunt, ubi nunc Falernum est*. Verum quod *Amineum* vinum idem ac *Falernum* esse vult, id verum non videtur, quando Maro ipse distinguit. Nam proxime antecesserat:

. . . . *Nec cellis ideo contende Falernis*.

Vide quæ fuse ac erudite ad hunc versum disputat Pierius, in Castigat. Virgil.

MINOR verbum est ab Hebræo מנע, id est, *prohibeo, averto*: quod *minis* sæpe fit. Aliis tamen *minari* a *mina*, *mina* a *mino*, hoc est, *pello*, ut cum *minare pecus* dicimus. Nunnesius in Grammatistice censet, *minas* vocari ab Græco ἀπειλαὶ, quod ejusdem est notionis. Nempe ut non modo λ abeat in *N*, quod crebrum; sed etiam π in *M*, quomodo a πέπειρος fieri *maturus*, idem arbitratur. Aliis *minari* a *manendo*, hoc est, *eminendo*, dictum placet: aliis contra *eminere* potius a *minis* dici fit verisimile. Maro, I. Æn.

. . . . *Geminique minantur*
In cœlum scopuli . . . .

Ubi Servius, *Minantur est eminent: ut, Minæque murorum ingentes*. Item, *Illa usque minatur*. Item ad illud II. Æneid. de quercu ruinam minante: *Illa usque minatur*. *Minatur*, inquit, *aut eminet*, ut, *Minæque murorum: aut movetur*. Idem Servius ad hoc IV. Æneid. *Minæque murorum ingentes*. *Minæ*, inquit, *eminentiæ murorum, quas pinnas dicunt; hoc & eminere dicimus, ut in primo Æneidos: Geminique minantur*. *Quidam Minæque ad interrupta opera referunt, ut sic videantur ruinam minari*. Sed mihi neque *eminere* a *minis* dici placet: quod Servius velle videmus: (nam planum est *eminere* esse a *manere*, hoc a μένω) neque item *minari* a *manendo*, seu *eminendo*, deducam visum, quod nonnullos velle indicat Perottus. Sed si ab Hebræa origine, quam adduximus, abire velim, *minor* deducam a *minus*, vel Græco μινὸς, hoc est, *parvus*, seu *minutus*: idque quia ut ea *promittimus*, quibus aliquis augeatur, sic ea *minamur*, quibus alicujus sors ac conditio minuatur. Quod vero ad Maronis loca, *minari* & *minæ* κατὰ μεταφορὰν, tribuuntur inanimis, quæ exstant & eminent. Nec tantum *mina* ea, qua dixi, notione a *minus* venit, sed etiam, cum *minam mammam*, dicimus. Festus: *Minam Ælius vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem quasi minorem factam*. Nec ambigo quin similiter *mina ovis* dicatur, quia *minus habet lanæ*. Quippe Varro, lib. II. de R. R. *Minam ovem*, interpretatur, *quæ ventre glabro*. Ita Plautus Truculento dixit *perperas minas oves*. Porro quia de *minor*, tam nomine, quam verbo, supra diximus: illud obiter addamus, vett. pro *minari* dixisse *minare*, proque *minitari*, *minitare*. Priscianus libro octavo: *Multa similiter ancipiti terminatione in una eademque significatione protulerunt antiqui, ut partio & partior, munero & muneror, mino & minor, & minito & minitor, meridio & meridior*, &c. Sed posterioribus seculis *mino* & *minito* longe aliud fuit. Quippe eo Ecclesiastici scriptores usi pro *pecus agere*. Imo alii quoque usurpant: ut Ausonius de Myronis bucula:

Necdum caduco Sole jam sub vespere
Ageret juvencas cum domum pastor suas,
Suam relinquens me minabat ut suam.

Ubi male editiones multæ *monebat*: quod ab imperito παραδιορθωτῇ. [*Μένω, προτρέπω*.] Usus quoque Festus sive Paullus: *Agasones*, inquit, *equos agitantes, id est, minantes*. Item: *Agere modo significat ante se pellere, id est, minare*. Appuleius lib. III. Met. *Nos duos asinos minantes, baculis exigunt*. Auson. ad Paull. libb. Sentent. *Actus quo pecora minare consuevimus*. Hinc *comminare* Appul. lib. VII. *Gregatim pecua comminantes*. Similiterque *prominare* legas apud eundem, lib. IX. Item hodieque retinent *minandi* vocem, Itali, Galli, Hispani. Indeque Belgicum *mennen*. Quod vero *minare* in hac notione usi sint, id inde est, quia veteres quoque *minari boves* dixere, quod Græci ὀμοκλεῖν, & ὁμοκλὰς illas *bubulcorum minas*: ut ad Manilium Scaliger observavit. Hinc Cæsar Germanicus in Arateis:

Inde Helicem sequitur senior, baculoque minatur,
Sive ille Arctophylax Bacchi munere cæsus, &c.

Ovidius, primo de Ponto:

Addiscam Getici quæ norunt verba juvenci,
Assuetas illis adjiciamque minas.

Cui simile illud Tibulli:

Aut stimulo tardos increpuisse boves.

Et Manilii hoc:

Quod stimulo junctis instat de more juvencis.

Nam *minari* idem est quod *increpare stimulo*, eoque *bubus instare*.

MINOR, cum nomen est comparativi gradus, si Nunnesium audimus, venit a μείων, *minor*, inserto *N*; ut a δασὺς, *densus*. Sed non dubito, quin & *minor*, & *minimus*, sint a μινὸς, quod Atticum est pro μικρὸς ut scribit Eustathius. Unde μινύθω, *minuo*, quod a Græco μινύθω venit. Nisi & μειόω Græci dixerint, ut arbitror. Pro *minuere* Tertullianus sæpius *minorare* dixit, a comparativo *minor*. Ut cum lib. adversus Praxeam, Christus dicitur *minoratus a Patre modicum infra angelos*. A *minus* est *minutus*, item *minutim* apud Lucilium, & *minutatim* apud Varronem, lib. IV. de L. L. item *minutia* & *minutiæ*, quod apud Appuleium, in IX. & XI. & *minutale*, unde *minutalia regna* dixit Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem. A *dis*, & *minuo*, est *dimminuo*, *S* in *M* abeunte: ut apud Lucretium lib. V.

Partim quod validi verrentes æquora venti
Dimminuent . . . .

Ita ex veteri cod. restituit Giffanius. Et favet Orthographiæ isti Priscianus, lib. I. *Transit*, inquit, *hoc eadem* (littera *S*) *in M, ut rursum, rursus, dimminuo pro disminuo*. *Terent. in Adel. Dimminuetur tibi cerebrum*. Pro μινὸς, unde ea fluunt quæ hactenus attulimus, etiam μινυρὸν dicitur, quod ab Hesychio exponitur μικρὸν, ὀλίγον. Sed præcipue ita vocatur, quod *querulum* est ac *lacrymabile*; τῇ φωνῇ μινυρίζον, ut idem interpretatur. Atque hinc verbum μινυρίζω, *querula ac proinde gracili voce cantillo*. A μινυρίζειν vero est Latinum *minurire*. Gloss. Philox. *Minurit*, μινυρίζει. Palumbis proprium esse, scribit Spartianus in Antonino Geta. Sed originem si spectes, latius patet: unde de hirundine usurpat Sidonius Apollinaris, lib. II. epist. II. Et favet quoque Festus, sive Verrius, cum scribit: *Minuritiones appellantur avium minorum cantus*.

†MINUO & μινύθω & μινὸς (pro μικρὸς) & MINOR sunt ab Hebr. מנע, quod quidem interpretantur *prohibere*, verum quod significet etiam *minuere*, fidem facient Græci interpp. apud quos quater pro מנע *mana* usurpatur verbum στερεῖν i. e. *privo*, & sæpe alias apud Seniores eidem Hebr. verbo respondent verba *auferendi*, *subtrahendi*, *deficiendi* &c. Quia etiam prohibere aliquem re aliqua, non aliud est, quam illa re illum minuere. Hinc minuendi verbum cum ablativo aut genitivo in veteribus locutionibus usurpatur haud secus ac *prohibeo*, ut *capite* aut *capitis minuere*, unde *capitis minor* pro *minutus* apud Horatium, ubi de Atilio Regulo. MAROCA.

MYRMILLONES seu *mirmillones*, (pro quo & *murmillones* & *mirmilones* legere est in MSStis Festi codd.) erat *gladiatorum genus*, de quo accurate Lipsius, lib. II. Saturn. cap. IX. Ita dici quasi *Myrmidones*, *D* in *L* converso, Turnebus putabat. Verum origo *Mirmillonum* non est a Græcis, sed Gallis. Quod docet hic Festi locus: *Retiario pugnanti adversus mirmillonem cantatur, Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle? Quia mirmillonicum genus armaturæ Gallicum est, ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*. Similiter Scholiastes Juvenalis in Sat. VIII. *Mirmillonicum armaturæ genus Gallicum est: ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat*. Vir summus putat piscem eum fuisse μόρμυρον, indeque esse μορμυρίων, ea quo *mormillo*, ρ in *L* converso, ut a λείριον, *lilium*. Μορμύρους Ovidius

dius in Halieuticis vocat *mormyras*:

. . . . Et pictae Mormyres, & auri
Chrysophrys imitata decus . . . .

Quem locum Plinius signat, lib. xxxii. cap. xi. Sed de illo *Murmillonis* etymo nihil æque offensum sustinemur, quam quod *mormyras* Plinius clare reponit inter piscium *nomina quæ apud neminem alium, quam Ovidium, reperiuntur: sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit*. Romani igitur aut Græci non posuere *Myrmilloni* nomen ab eo pisce, qui illis temporibus adhuc esset ignotus.

Miror Martinio est ab Hebræo מראה, hoc est, *visus*. Nempe quia, qui mirantur, rem intente adspiciunt, fereque non sine voluptate, ac stupore. Hinc *miraculum*. [potius ex μύρα oculi.] Olim autem, ut scribit Festus: *Miracula, quæ nunc digna admiratione dicimus, antiqui in rebus turpibus utebantur*. Atque hinc *miracula* convicium in meretrices. Usus Plautus, e cujus Clitellaria versum hunc citat Varro, vi. de L. L. & Festus in schœnicola:

Diabolares, schœnicolæ, miraculæ.

Misceo a μίσγω, G in C abeunte; ut *corytus* a γωρυτος, *Cajus* a γάιος. Μίσγω autem a מזג, id est, *misceo*, Z mutato in S: quomodo a זרה est *sero*. A *misceo* fuit *miscus* & *miscuus*: unde *promiscus* & *promiscuus*. Unde antiqui non tantum *promiscue*, sed & *promiscam* dicebant; teste Festo. Plautus, Pseud. act. iv. sc. v.

Ut mea lætitia lætus promiscam siet.

Varro:

Unam virtutem propriam mortalibu' fecit:
Cætera promiscam voluit communia haberi.

Promisce quoque dixere. Plautus, Persa, act. v. sc. ult.

Promisce hunc volo ludificari.

Ita quidem emendat Acidalius. In vulgatis est *pro hisce*, ut sententia sit, *pro hisce benefactis meis*, prout explicat Camerarius. A *miscus* est diminutivum *misculus*, unde *commisculus*. Glossæ Phil. *Commisculus*, *nanis*. A *misculus* est altera diminutione *miscellus*. Unde *miscelli ludi* apud Tranquillum, *miscella doctrina* apud Gellium: & Varro lib. iii. de R. R. cap. vii. *miscellum* vocat *genus columbarum ex agrestibus & domesticis natum*. A *miscellus* est *miscellaneus*: ut *turba miscellanea* apud Appul. iii. Met. Juvenal. sat. xi.

. . . . Sic veniunt ad miscellanea ludi.

Ubi vetus interpres: *Id est, ultima cena. Ideo miscellanea, quia omnia, quæ apponuntur eis, miscent, & sic manducant*. Quæ profecto non sunt assis. Nam non cibi, sed *ludi miscelli* intelliguntur. Etsi interpretem eum hac parte etiam sequatur Passeratius.

Miser a *minus*. Varro, lib. iv. de L. L. *Miser a minus, cui, cum opus est, minus nullo est*. Sed Cujacio, & aliis, placet esse a μύσος, hoc est, *scelus*, unde μυσαρός, hoc est, μιαρός, *detestandus*. Potius censeo esse a μίσος, quod idem notat. Nam ἄγος exponit Hesychius. Ita a abibit in S. Vel a μισῶ, *odi*. Nam *misera conditio exosa est omnibus*. Vel ab Æolico μογερός pro μογερός, quia Latini γ in S mutant. [λυγρός, ἄθλιος. Hesych.] A *miser* fuit *misere* & *misereo*. *Misero* usurpavit Accius Athamante:

Atque ita de illis merui, ut jure hæc nunquam
miserarent mala.

Misereo usus Ennius Hecubâ:

Miserete manus, date ferrum, qui me animâ privem.

A *misereo* remansit impersonale *miseret*. Item deponens *misereor*. A *misero* autem *miseror* remansit. Differunt *miserari* & *misereri*, non structura solum, sed & notione. Nam tantum alterius *miseremur*. At *miseramur* quoque proprium aut communem casum. *Misericors* est *cujus cor miseret*, ut locuti veteres, hoc est, *miseretur*, non ut Isidorus in X ait, *cujus cor miserum est*. *Miserans* vel *miserens* dicere debuit.

†Misar est ipsissimum Hebr. מצער *misar* i. e. *parvus*. Et certe talem aliquam originationem a majoribus Varro imbiberat: verum prae Orientalis sermonis inopia, eam corrupit, dum ait: *MISER a MINUS: cui, cum opus est, minus nullo est*. Aut certe voluit dixere, Misarum a voce peregrina venire, quae Minus, seu potius Parvum sonet. Ea vero vox non alia quam מצער (*misar*) i. e. *parvus* erat: quam forsitan ex Hebraeo sermone prius Tusci hauserant, a quibus postea Latini. Et Varro quidem quod potuit, attulit. At virorum longe doctissimorum conatuum apud Vossium in Misar etymologia expedienda me plane miseret. Marochius.

Missa vocabulum ab Hebræo *missah*, quo *oblatio* significatur, deducit Claudius Sainctes præfat. in Liturgias Patrum, ac sententiam suam stabilire conatur loco Deut. xvi. ubi est, *Celebrabis festum dierum hebdomadarum Domino Deo tuo missah, hoc est, oblationem spontaneam manus tuæ, quam offeres juxta benedictionem Domini Dei tui*: quomodo & Chaldæus paraphrastes exponit. Censet igitur Theologus ille Parisiensis, Reuchlinum hac in parte secutus, Latinos *missæ* vocem accepisse a Judæis Christianis. Sed duo obstant huic sententiæ. Unum est, quod antiquissimis Patribus Latinis, qui a Judæis accepisse debebant, hæc vox plane sit ignota. Videre id est ex Tertulliano atque aliis. Primus sane, apud quem vocem eam invenimus, est Ambrosius, epist. xxxiii. Deinde nulla est vox Hebræa Latinis usitata, quin eadem sit in usu apud Græcos, a quibus ea ad Latinos pervenire solet. Liquet id ex *Messias*, *amen*, & similibus. At *missa* vox omnino ignota est Græcis. Quare dubitandum non est, quin origine sit Latinum, & quidem a *mittendo* dicatur *missa* pro *missio*, quomodo *remissa peccatorum* pro *remissione* legitur apud Cyprianum, epist. lxxiii. Eodemque modo *defensa* pro *defensio* dicit Tertull. lib. ii. adversus Marcionem, cap. xviii. *Mihi defensam & ego defendam, dicit Dominus*. Et eodem libro, cap. xxiv. *læsura* ait, pro *læsio*. *Nam, inquit, & apud Græcos interdum malitia pro vexationibus & læsuris, non pro malignitatibus ponuntur*. Superest, ut caussam appellationis exponamus. Ea vero occurrit duplex. Una est, ut *missa* dicatur, quia uti apud gentes concione finita dici solet, λαοῖς ἄφεσις; ita in Ecclesia Romana, re divina peracta, dici solebat, *Ite, missa est*, hoc est, *fidelium missio*, sive *dimissio*. Vel, ut ita dicatur, quia interjiciebatur inter duas *missas*, sive *missiones*. Nam erat una *missa* catechumenorum, altera initiatorum. Catechumeni ante inchoatam rem divinam per diaconum emittebantur hac voce, *Siquis non communicat, det locum*: sicut apud Gregorium est; vel, ut apud alios est, *Siquis est catechumenus, exeat foras*. Initiati autem, peracta plane re divina, dimittebantur hac voce, *Ite missa est*. Hactenus de priori nominis causa. Altera vero est, ut cœna Dominica ex eo *missæ* nomen inditum sit, quod olim celebrari soleat *ex donis a populo missis*, pane nempe ac vino, e quibus tantum sumi solet, quantum ad Eucharistiæ administrationem sufficeret. Dona hæc Constantinopoli mitti solent in vas ingens, quod erat ex ostii templi regione: ubi quæ ad sacramentum essent accommoda, eligi solent; quemadmodum testatur Evagrius. Alias quoque alii adferunt rationes, cur a *mittendo* nomen accepisse possit: sed minus verisimiles iis quas commemoravimus. Quare illas mitto, ac eo lubentius, quod apud varios legi possint. Nonnulla & alia de *Missæ* vocabulo exposuimus in Quæsitis per epistolam: quæ nolui hic infercire visum.

Mithridax gemma dicitur Solino, quæ in MSStis Plinii codd. *mitrax* sive *mithrax*. Ea, ut Solini utar verbis, *sole percussa coloribus micat variis*. Ut videatur nomen a μίθρης, quomodo Persæ *Solem* vocant. Ita *mithrax* significat *gemmam solarem*. Et fortasse est, quæ alibi *Solis gemma* Plinio vocatur. Distinxit ipse, sed hoc tanti non est; quia in more

re habet, dum varios sequitur auctores, qui varie rem appellant, diversis etiam locis de re eadem sub diversis nominibus tractare.

MITIA placet Isidoro in x. ita dici quasi *mutas*, quia illata sibi injuria tacet, ac ne verbis quidem se ulciscitur. Becmanus dici ait, quasi *mitis*, quia *mitia facile*: ut opponatur *tenaci*. Sed existimo *mitis* non primo de personis, sed de rebus dici: ac potissimum iis quibus vescimur: ut apud Maronem, Ecl. I.

. . . . *Sunt nobis mitia poma.*

Nempe a μειῶ, *minuere*, quia *mitia facile dentibus conterantur*. Hesychius μῖνε, ἐνδῖνε, interpretatur: unde deducere possemus, nisi corruptus is locus videretur. Saltem alibi eam vocem legere me haud memini. Nec negare tamen ausim, veteribus in usu fuisse. [πίθος, πιθάνος.]

MITRA Romanis *muliebre* erat *capitis tegumentum*: sed in Lydia, Phrygiaque, etiam viri eo utebantur: quod Romanis parum virile visum, praecipue si & redimicula haberent. Servius, in IV. Æn. *Mitra, hoc est, incurvo pileo: de quo pendebat etiam buccarum tegimen. Sane quibus effeminatio crimini dabatur, etiam mitra eis adscribebatur: multa enim lectio mitras proprie meretricum esse docet*. Et item in IX. *Pilea virorum sunt: mitrae feminarum, quas colanticas dicunt. Mitra autem proprie Lydorum fuit, ut, Mæonia mentum mitra; quem habitum imitati sunt Trojani. Alii mitras meretricum esse voluerunt, quod hoc est tanquam effeminatis objectum. Mitra* Eustathius putat esse a μίτος, id est, *filum*, unde fiebat. Sed rectius dixeris, & μίτρος & μίτρα venire ab antiquo μίω, quod idem ac μινύω, id est, *ligo*. Unde Hesychius μίτρασθαι exponit μινύσασθαι. Hoc verum etymum. Scaliger tamen arcessit a Syris, quibus ait *vinculum* signare: ac similiter Latinos a vinciendo *vittam*, Græcos a διαδεῖν, hoc est, *vincio*, διάδημα appellare. Sane Hebræis מיתר, *funis*, quo quid vincitur. Aliis placet quidem esse a Syris; sed a *mithra*, quod *dominum* interpretantur. Negat Antonius Delrio, in commentario ad Senecam, facere hoc ad significationem vocis *mithra*. Sed qui hanc sententiam sequuntur, dicerent *mithram*, sive *diadema*, insigne esse dominii ac majestatis regalis. Indicat id hic Justini locus, lib. XV. *Sed Lysimachum desiliens equo Alexander hasta cuspide ita in fronte vulneravit, ut sanguis aliter claudi non posset, quam diadema sibi demtum Rex alligandi vulneris caussa capiti ejus imponeret, quod auspicium regalis majestatis Lysimacho fuit*. Idem confirmat, quod Valerius Max. scribit, lib. VI. cap. II. Favonium Pompeio candida fascia crus alliganti, dixisse ait: Non referre, qua in parte haberet diadema. Eundem Pompeium notat Cicero, cum ait epist. III. lib. II. ad Att. *Et Epicratem suspicor, ut scribis, lascivum fuisse: etenim mihi caligæ ejus, & fasciæ cretatæ non placebant*. Et Suetonius in Julio, cap. LXXIX. inter alia regii nominis a Cæsare affectati indicia ponit, *coronam lauream candida fascia praeligatam*, quam e plebe quidam ejus non inviti statuæ imposuerat. At *Persarum diadema*, quod *tiaram*, sive *cidarim*, ambibat, differebat ab *aliorum regum diadematis*. Docet id hic locus Curtii, lib. III. *Cidarim Persæ regium capitis vocabant insigne. Hoc cærulea fascia albo distincta circuibat*. Et lib. VI. de Alexandro: *Itaque purpureum diadema, distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit. Mitra* etiam *anadema* dicebatur, ἀπὸ τοῦ ἀναδεῖν, quod est, *redimire*. Hesychius; Ἀνάδεσμον, μίτραν, ἀνάδεμα· οἱ δὲ, εἶδος κόσμου ἐπὶ κεφαλῆς. Itaque in secto casu *mitra* possis accipere in illo Lucretii, lib. IV.

Et bene parta patrum fiunt anademata mitræ.

Maro pro Græco ἀνάδεμα dixit *redimicula*. Sed signat non ipsam *mitram*, sed ejus *vincula*. Locus est IX. Æn.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

A *mitra* est *mitella*, ut a *terebra terebella*, a *flagrum flagellum*. Auctor carminis de Copa:

. . . . *Graja redimita mitella.*

MITTO, ut quidem Jul. Scaliger scribit, cap. XXVI. de L. L. a μίτος, id est, *filum*. Quia nempe *qui mittit, elongat*. Unde *promissus capillus* est *longus*. Sed hæc longe petita. Itaque alii, (ut a πόρος, hoc est, *meatus*, venit πορεύω, hoc est, *mitto*) ita a *meo* deducunt *mitto*, ut proprie sit, *meare facio*. Mihi simplicissimum & verissimum videtur, ut sit a μεθιῶ, seu μεθίημι, quod est *mitto*, *missum facio*, *dimitto*. [*mitto* a μεθιῶ, pro ἰῶ, id est, ἵημι · ab ἰῶ, ἰὸς, *missile*.] A *mitto* in Circensibus, aut conviviis *missus* dicti; *missilia* item dona a principe in populum sparsa: ab eodem est *missiculo*, ut a *fissum fissiculo*; a *pensum pensiculo*. Plautus, Epid. act. I. sc. II.

. . . . *Quod tute ad me literas*
Missiculabas . . . .

Videtur autem in *missiculo* & similibus esse quiddam ὀνοματοποιητικόν. Quare non male fortassis *missiculo* interpreteris *minutum quid mitto*: *pensiculo* item, & *fissiculo*, minutatim perpendo ac findo. Nisi malis frequentativi hic significationem dare, ut *missiculare*, *pensiculare*, *fissiculare*, sit *crebro mittere*, *perpendere*, *findere*. A *mitto* est *omitto*, extrito B, pro *obmitto*, unde & prima est correpta. Ab eodem *promitto*, quod proprie est *ante mitto*. Gloss. Προβάλλει, *promittit*. Vel *porro* sive *in longum mitto*, unde *capillum promissum*, *barbam promissam* dicimus. Quod autem *promittere* accipitur pro *polliceri*, hoc inde est, quia *qui pollicentur*, *verbis aliquem in longum mittant*, ut qui non tam faciant, quam aliquando se facturos recipiant. A *mitto* quoque est *amitto*, quod est, *dimitto*, *abire sino*, & κατὰ μετάληψιν, *perdo*. Item *admitto*, pro quo in vett. libb. *ammitto* sæpe invenitur. Vox ea præter vulgarem notionem signat *feminæ marem*, *aut mari feminam adjungo*, *coitus caussa*; ipsaque hæc actio *admissura* dicitur; & *equus* inde *admissarius*, qui *ad ineundum eligitur*. Ita vocibus istis utuntur Columella, Plinius, alii. Sed ad homines transtulit Juvenalis sat. VI.

Jam fas est, admitte viros . . . .

Et Cicero in Pisonem: *Atque admissarius iste, simulatque audivit voluptatem a philosopho tantopere laudari, nihil expiscatus est sensibus suis, omnes voluptarios incitavit, et non magistrum virtutis, sed auctorem libidinis a se illum inventum arbitraretur*. *Admittere* quoque est augurale verbum, idem signans quod *addicere* apud Livium, cum ait, *Aves semel atque iterum non addixerunt*. Et Tacitus, *Auctus omine, addicentibus auspiciis vocem concionem*. Sic vero *admittendi* verbo usus Plautus, Asinaria, act. II. sc. I.

Impetritum, inauguratum 'st, quovis admittunt aves.

Hoc est, aves in quamvis partem earum faciunt propositum meum. Indeque *aves admissivæ*. Festus: *Admissivæ aves dicebantur ab auguribus, quæ consultatem juvarent*: sive, ut alii legunt, *juberent*.

†MITTO est ab רמה *rema*, quod Ps. LIV. (Hebr. 55.) 4. est *mittere*, nam ibi ימיטו *jamitu* est *mittent*. Ab eo, uti dixi, ablata characteristica Conjugationis *Hiphil* fit MITTO. MAZOCHIUS.

MIURUS *versus*, Gr. μείουρος παρὰ τὸ μειοῦσθαι τὴν οὐράν, quia *ejus cauda*, hoc est, *extremitas*, *sit imminuta*. Quippe ita appellantur heroici illi, in quibus extrema sede pro spondeo est jambus; unde & *Teliambi* dicuntur, teste Victorino, a τέλος & ἴαμβος. Talis est versus hic Lævii:

Dirige odorisequos ad cæca cubilia canes.

Vide de hoc versuum genere Athenæum, lib. XIV. Terentianum Maurum, & Marium Victorinum.

MO

MODIMPERATOR Varroni apud Nonium est *magister convivii*, ita dictus, quod *modum imperaret*, *quo biberent*. Ita Nonius. Alii *modiperator* scribunt, ut dicatur, quasi *modi parator*. Plauto in Persa *dictator*: Horat. lib. II. od. VII. *arbiter*. Quem *Venus arbitrum Dicet bibendi*. Hoc est, quis tali jactu *modimperator* fiet. Græcis συμποσίαρχος, *βασιλεύς*, *στρατηγός*, quo postremo Plautus quoque usus, Sticho, act. V. sc. IV. *Strategum*, inquit, *te facio huic*

huic convivio. Quin, ut quem Latini vocant magistrum, cum Græci dicunt βασιλέα, ita quæ Cicero in Catone appellat magisteria, hæc Horatius lib. I. od. IV. regna appellat:

Nec regna vini sortiere talis.

Imo ab hac consuetudine est, quod parasiti eos, a quibus ad convivium vocarentur, reges nominabant: ut in Captivis:

Postquam meus rex est potitus hostium.

Et alibi, cum apud hunc Comicum, tum Martialem, atque alios.

MODIUS non est a *modus*, sed plane Græcum est. Nam μόδιος pro *mensuræ genere* Dinarchus orator in Demosthenem usurpat. Græcos vero a Latinis accepisse, jam tum ea ætate, quis credat? omnino hac parte eruditissimo Becmano adsentire non possum. Est vero μόδιος a מדד, q. e. *mensurare*: unde & Latinum *modus*, ut inferius dicemus. A *modio talitres modiales* dixit Plautus. Ab eodem *semodius*, quasi *semimodius*; ut *semissis*, quasi *semiassis*; *selibra*, quasi *semilibra*. Ab eodem *modiolus*, quod quam varia notet, docebunt Lexicographi.

MODUS, a μέδομαι, quod est *curare*, *prospicere*. Unde Hesychius μεδόμεθα exponit φροντίζομεν, ἐπιμελόμεθα, προνοοῦμεν. Nempe a μέδομαι, μόδος, *modus*. Ita Scaliger. [Voss.] Alii censent esse a μέσος, quia *modus in medio* est inter excessum & defectum. Magis placet esse ab Hebræo מדד sive מדר, quod est, *metiri*, *mensurare*, a quo & Græcum μέτρον, & μέτρον & μετρεῖν, & Latinum *metiri*, & Belgicum *meten*. *Modus* igitur μέτρον: unde *modicus*, μέτριος, non *exiguus*, ut barbari putant. Hinc & *commodus*, σύμμετρος. Unde adverbium *commodum*, quasi *cum modo*. Quale quod est, *commodum* atque utile est. A *modus* etiam est *modulus*: unde *modulari*, non κατὰ μετάθεσιν, a μελῳδεῖν, quod Nunnesius censet. A *modus* quoque est *modestus*, ut ab *honos honestus*. Nam *modestus* proprie notat *modum servans*: unde *immodestum*, hoc est, *supra modum*. Plautus, Pœn. I. I. *Amo immodeste*. Inde & *modicus*, ut a *cælum*, *cælicus*; a *civis*, *civicus*. Item *moderor*, ut a *fenus*, *feneror*; a *pignus*, *pignero*. Ab eodem est *modo* adverbium, sive temporis sit, ut cum dico *modo venis*, hoc est, intra breviculam durationis modum, sive accipiatur pro *tantummodo*, ut *modo rex jusserit*, *faciam*, quod est promittentis aliquid intra certum modum. Ab eodem, *admodum*, hoc est, *valde*. Ubi *ad* significat ἐπίτασιν, Gellio teste, lib. VII. cap. VII. ubi similia esse dicit *adfatim*, *adprobus*, *adprimus*. Non semper tamen *ad* in hoc adverbio auget, sed est, cum significat *circiter*, ac tum *admodum* notat *fere*: quomodo Livius dixit, *Sex millia hostium cæsa, quinque admodum Romanorum*. Item: *Exacto admodum mense Februario*, ac alibi sæpe ita usurpat.

MOECHUS, μοιχός, a מחה, *delere*, *corrumpere*. *Alienum* enim *torum corrumpit*. A *mœchus* est *mœchari*. μοιχεύειν, pro quo *mœchissa* dixit Plautus, Casina, V. IV. μοιχάζω tamen non videtur Græcum, etsi μοιχίζω legas apud Suidam.

MOENIA a *muniendo* dicuntur, quia *sit maximum adversus hostes*. Servius in II. Æn. & firmat Varro, in IV. de L. L. *Opere*, inquit, *muniebant mœnia, quo munitius esset oppidum*. *Munio* autem ab ἀμύνω, hoc est, *tueor*, *defendo*; *A* abjectum, ut ἄρουρα, *rura*, ἀμέλγω, *mulgeo*. *Munium* quod dixi ἀμύνω, adducit Servius. Jungit quoque hæc duo Plautus, Menæchmis, act. II. sc. II.

Magnum illic honorem incipisse, magna munis mœnia.

Veteres *mœnire* dixere pro *munire*. Plautus, Captivis, act. II. sc. II.

Ita vinclis custodiisque circummœniti sumus.

Ita & pro *munis*, & *munia*, dixere *mœnus*, *mœnia*, unde *amœnus*; item pro *murus mœrus*: quo usus quoque Maro, VIII. Æneid.

.... Aggeribus mœrorum.

Ubi Servium vide. Cum vero idem notent *murus*, & *mœnus*, vel *mœne*, sive pluralivum ejus *mœnia* (qui nunc solum obtinet,) colligimus, *murus* a *munus* factum esse, converso *R* in *N*, quomodo a δῶρον est *donum*. *Murus* vero a μοῖρα, id est, *pars*, quia *quisque pro rata parte muros extruebat*, *reficiebat*, *ac tutabatur*. In hoc *muri* etymo præit nobis Cæsar Scaliger, lib. de caus. L. L. cap. XXI. [ab ὅρος. Nam ὅροι, Hesych. interpretatur χώματα & περιφράγματα.] A *murus* remansit *pomœrium*, quod *post muros*; quomodo a *post* & *meridie* est *pomeridianus*. Itaque, si etymon spectes, omnino *pomœrium* scribendum per OE. Sane & Varro lib. IV. de L. L. dici vult, quia sit *post muros*. Rectius tamen *pomerium*, quando veteres libri & lapides simplici *E* scribunt, non *pomœrium*: unde liquet in quorundam ὀρθογραφίᾳ, aut ἐτυμολογίᾳ, quam veterum consuetudinem spectari debere. Apud Festum, etiam in schedis Farnesianis legas, etiam *prosimurium* dici pro *pomœrium*. Sed in plerisque Paulli MSStis est *posimerium* vel *posmœrium*: quod malo. *Summœnium* dictum, quod *sub mœnibus* esset. Martialis, lib. I. Epigr. XXXV.

At meretrix abigit testem veloque seraque,
Raraque Summœni fornice rima patet.

Ita recte legit Domitius Calderinus, pro quo libri quidam *Raraque si memini*. In *summœnio* prostabant *meretrices*: quæ iccirco *summœnianæ* dicuntur eidem Martiali, lib. III. Epigr. LXXXII. Si Georgio Merulæ Alexandrino credimus, putabat Domitius *Summœnianas* dici a *Munio*, qui patrimonio absumto columnam sibi reservavit, unde ludos spectaret. Quod si est, jure a Merula reprehenditur. Sed puto, Domitium voluisse discrimen inter *summœnianas* & *mœnianas* adferre, non illud ab hoc derivare.

MOERA, μοῖρα, quod a μείρω, *divido*. Μοῖρα vero *pars*, *fatalis portio*, *fatum*. Sed & Mathematici *gradus signorum* μοίρας nominant. Censorinus, de die Natali, cap. VIII. *Sunt autem hæ particulæ in unoquoque signo tricenæ, totius vero Zodiaci numero* CCCLX. *Has Græci mœras cognominarunt, eo videlicet, quod deas fatales nuncupent mœras, & eæ particulæ nobis veluti fata sint*. Usurpat & Sidonius epist. ad Polemium, quæ præmittitur Carmini XIV. *Cimmerum*, inquit, *vel mœrarum*. Et Carm. XV. vers. LXVI.

Terdenas tropico prope currere climate mœras.

Dicuntur & μοιρίδια. D. Ambrosius, Hexaëm. lib. IV. cap. IV. *In triginta portiunculas, quas* μοίρας *Græci vocant, unamquamque duodecim illarum distribuunt portionem*.

MOLA prima sua significatione notat *molam asinariam*, *trusatilem*, aut *similem*. Estque a Græco μύλη, quod idem signat, etsi & particulariter sic dicatur *inferior mola lapis*; ut *superior*, ὄνος, teste Hesychio. Fallitur igitur Varro, cum IV. de L. L. scribit: *Molæ a molendo* (sic legendum paret ex sequentibus:) *harum enim motu eo conjecta molitur*. Nec rectius alii, qui *molam* dici putant, quod veluti *mole* quadam frumentum, legumina, aliasque res terat. Porro & μύλη Græcis & *mola* Latinis quoque vocatur *informis in utero caro*, sive *tumor uteri induratus gravitatis opinionem afferens*. Nomen id accepit *ex gravitate ac motus difficultate*, *quasi lapis gestaretur molaris*, ut Aëtius observavit. Insuper Latinis *mola* quoque dicuntur ἄλευρα sive ἄλφιτα, hoc est (ut Hesychius interpretatur,) ἄλφιτα πεφρυγμένα, *hordeum tostum*. Sic usus Varro: *Grumis tepido lacte satur, mola mollatus porcus*. Nam *mola mollatus*, est auctus hordeo, ejusque nimio pastu inserviens, quod Græce est σιτευθείς. Dicitur vero *mola* hac notatione quasi *molitura*. Festus: *Mola etiam vocatur far tostum, & sale sparsum, quod eo molito hostiæ aspergantur*. Vide Servium Danielis in Eclogam VIII. A *mola* est *molo*. Unde *molitrina*, qua forma a *sus*, sive *sutum* est *sutrina*; a *furatu furatrina*. Catonem *molitrina* voce usum, Nonius docebit. Qui & a *molendo*, *molile*; ut a *cubando*, *cubile* dixit. Vide eum de R. R. cap. XI. & XII. Compositum ejus *immolare*. Nam, ut idem Festus scribit, *Immolare est a mola, id est, farre molito*,

molito, *& sale hostiam perspersam feriare*: Latinorum Græcorumque sacrificium: quod illi far molitum ac salsum, (adde & tostum,) hostiæ imponerent; Græci vero hordeum, & fruges, non tritas molitasque, sed integras sali aduxtas, hostiæ inspergerent, unde Pythagoras Samius apud Ovid. xv. Met.

Impositque suæ vides inter cornua fronti,
Quas coluit fruges . . . .

Vide Suidam in ἀλοθυτῶ. Turnebum, lib. vii. advers. cap. xiii. & Desiderium Heraldum in lib. vii. Martialis Epigr. liii. A *mole* quoque est *emolumentum*. Proprie enim sic dicuntur, quæ *emoluntur*, ut fruges. Persius, sat. vi.

. . . . *Et granaria, fas est,*
Emole quid metuis? occa, & seges altera in herba est.

Ita Turnebus, in i. Cic. de Legg. Vulgo putant *emolumentum* dici, quod *cum molimine id consequamur*. Sed obstat, quod secunda a poëtis corripiatur. Nisi forte dicendum, *emolumentum* cum pro *quæstu* sumitur, a *molendo* dici; at a *mole* descendere, quando accipitur pro *operose magnoque studio*, quam lectionem veterum testimoniis adstruere conatur P. Victorius, lib. xxii. cap. x.

Molior, unde *molior*. Julio Scaligero in Theophr. de plantis videtur esse a *mola farinaria*, hoc est, lapide molari, qui nunquam pusillus est. Verum quantitas repugnat. Quare melius fortasse a μῶλος, quod πόλεμον, sive μάχην, notat. Ita proprie erit vox militaris. Confirmat Maro i. Æn.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Gloss. vett. μῶλος, *moles*. Nec tamen prius etymon damnem. Nam quid mirum, si a primigenii *mola* quantitate *moles* recedat, cum a quantitate vocis *moles* recedat *molestus*, quod non aliunde quam a *moles* esse videtur? En & tertium etymon. Quid, si cum Nunnesio derivemus a μοχλῶ, id est, vectibus submoveo; ut ἀναμοχλεύω, *vectibus amolior*?

Molles Perotto a *movendo* dici videtur, quasi *movilis*, quod *mollia* facile trahantur ac moveantur in quamcumque partem. Sed hæc inepta. Vera origo a μαλακὸς, quod idem significat: vel a μαλλὸς, hoc est, βραδὺς, χαῦνος, *tardus* vel *hebes*, *levis*: de quo in *Malacus* plura diximus. Vel a μαλάχη, quod idem ac μολόχη, id est, *malva*: ut ex Antiphane & Epicharmo probat Athenæus, lib. ii. Est & tertia originatio. Nam quia *mollities* est ab *humore*; at contra *durities* a *frigore*; ideo censent esse ab Hebræo מים, id est, *aqua*. Sed sententia hæc acutior, quam verior; quod & auctor ejus Jul. Scaliger agnovisse videtur. Sic enim ille, Exercit. cxxxiv. *Si nolim deducere molle παρὰ τὴν μολόχην, & placeat argutari: dederim ei vocabulo principia sumta ex Aramæis. Illi enim liquida Moim vocant. Unde & Venetiæ regionis angulus, cum linteas aut lina macerant, in Smoja esse dicunt.* [μαλακὸς, ἁπαλός.] Pro *mollis* videntur veteres dixisse *mollus*: ut *hilarus* dicimus & *hilaris*. Hinc *molluscus*. Unde Persicum *mollusca nux* dictus Plauto in deperdita Calceoli comœdia. Et de eadem sic Suevius, poëta vetus, Idyllio, quod Moretum inscripsit:

Mollusca hæc nux est, ne quis forte inscius erres.

Citat Macrobius Sat. lib. ii. cap. xiv. atque addit: *Persicum, mollusca nux dicitur, quod cæteris omnibus nucibus mollior sit.*

†**Mollis** fieri debuit a rad. secundum duplicante, cujusmodi est Chaldæum מלל *melal*, quod est *fricare*, primum quia mollia fricentur facilius, deinde quia vel si principio fricanti resistant, mox ope frictionis diuturnioris mollescunt. Atqui hoc etymon posse videri paullo duriusculum, ipsemet fateor. Verum age videamus, an non longiore frictione ac tractatione mollescat. Ajo τὸ Mollis & Mollio venire ab Hebr. אמלל *umlal* (quod ajunt pertinere ad conjug. *Pual*, ortam ex inusitato מלל) quod est *languescere*, & ex consequenti *mollescere*. Nam languida quæque evadunt illico molliora. Verissima originatio. Mazocurus.

Molossus, Μολοσσὸς ἢ Μολοττὸς, ἢ Μολοττικὸς κύων, a *Molossis*, Epiri gente, quæ canes habebat generosos: unde Maro, in iii. Georg.

Veloces Spartæ catulos, acremque Molossum,
Pasce sero pingui . . . .

Ubi Servius: *In illis velocitas; in his autem fortitudo laudatur. Sparta autem Laconiæ est civitas, Molossia pars Epiri.* Est & *Molossus* pes tribus constans longis: unde *carmen Molossicum*, quod quatuor constat *Molossis*. Tale est illud Cælii Bassi apud Diomedem, in iv.

Romani Gallis devictis sunt victores.

Hujusmodi carmine pyrricham saltabant *Molossi*: unde nomen. Isidorus, lib. i. Orig. cap. xvi. *Molossus dictus a saltatione Molossorum, quam exercuerunt armati.*

Molucrum, duo minimum significat, primum *scopam molariam*: deinde *carnem informem & inanimam in utero conceptam*. Utramque significationem agnoscit Festus: Sed verba ejus (ut bene Salmasius vidit) sic legi debent: *Molucrum dicitur, & quo molæ verruntur, quod Græci μυλήκορον vocant; sed etiam tumor ventris.* Priori notione est a μυλήκορος, quod apud Pollucem est ex μύλη, *mola*, & κορεῖν, *verrere*. Posteriori significatione Græcis vocatur μύλη, & μυλήκοραξ, quod apud Hesychium, ac simili, ut puto, compositione μυλακρίας vel μυλήκορος, unde Latinorum *molucrum*. Usus hoc pacto Afranius his versibus:

. . . . *Ferme virgini*
Excrescit uterus, tanquam gravidæ mulieri.
Molucrum vocatur, transit sine doloribus.

Sed quod ait & virgini *molucrum* obvenire, falli puto Afranium. Est enim ex semine virili; sed impotentiore, quam ut conciliet formam humanam. Qua de re Physici ac Medici. Plura de voce vide apud Festum.

Moly, herbam interpretes Homerici dictam volunt ἀπὸ τοῦ μωλύειν, ὅ ἐστιν ἀμβλύνειν τὰ φάρμακα· nempe quia Ulysses ea a Mercurio radice accepta tutus fuit a præstigiis Circes. Alias etiam nominis caussas adfert Eustathius in Odyss. K. De moly, si lubet, adi tum ea, quæ ad Dioscoridem scripsere Hermolaus, Ruellius, Marcellus: tum quæ dialogismo quartodecimo Gyraldus annotavit.

Momar, item Siculus, pro *stulto*, Plautus dixit. Ejus est:

Quid tu, o Momar, Siculæ homo præsumis.

Esse vocem Siculam Festus ait. Hesychius μῶμαρ exponit μωρὸς, ὄνειδος, αἶσχος. Videtur esse a מום, id est, *macula*. Unde & μῶμος, *reprehensio*, item *Deus alios reprehendens Deos*.

Monachus, μοναχὸς, a μόνος, id est, *solus*. Quia *soli vivunt*. Rutilius, in Itinerario, lib. i.

Processu pelagi jam se Capraria tollit;
Squallet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.

Soli vero vivebant, non soli: soli, quia separati ab aliorum, qui monachi non essent, consortio: non soli, quia multi in eadem μονῇ sive monasterio monachi agerent. Lusit ea in re Palladas Antholog. lib. ii.

Εἰ μοναχοὶ, τί τόσοι δὲ; τόσοι δὲ πῶς πάλι μόνοι·
Ὦ πληθὺς μοναχῶν ψευσαμένη μονάδα.

Si monachi, cur tot estis? si tot rursum, quomodo μόνοι, hoc est, soli?

O multitudo monachorum ementiens monada.

Hoc est, ut Isidorus vertit, *singularitatem*. Μονὴ vero sive μόνος fortasse a מנה, id est, *numerare*. Est enim unitas initium numeri.

Monedula est avis ex, quæ *graculus* vocatur, vel saltem alterum ulterius genus: ut diximus in *Graculus*. Cum σπερμολόγῳ male confundit Bellonius, uti & in Nomenclatore suo Had. Junius. Est avis furax, præsertim auri argentique: ut Plinius ait, lib. x. cap. xxix. Atque idem de ea testantur Cicero pro Val. Flacco, & Ovid. Met. Quorum verba alibi adduximus. Itaque Isidorus, lib. xii. Orig.

cap. VII. *Monedulam* quasi *monetulam* dici arbitratur, quia *monetam aurvam auferat*, & *occultet*. Placuit quoque hoc *monedulæ* etymon Bruyerio Campegio, lib. XV. de re cibaria, cap. LXXVIII. Et firmat *frugoo*, quod in vett. Plauti codd. pro *monerula* legas *materula*: non quidem, ut Lipsius censet lib. V. Antiq. Lect. cap. XIII. mutatione literæ *D* in *R*, quomodo, Prisciano teste, pro *adfari* dicere *arfuri*, pro *adcesse*, *arcesse*: sed potius librarii errore; quia *t*, & *r*, in libb. vett. sæpius confundantur. Josephus tamen Scaliger ad Tibulli lib. II. eleg. II. annotavit, *monetulam* sic vocari a *Junone Moneta*, quæ tam nuptiis præest, tum diei natali: unde & γαμήλιος, & γενέθλιος vocetur: eo autem factatam Junoni, quia avis congenera sit cornici, quæ in nuptiis velut concordiæ symbolum invocari solet: ut testis est Ælianus lib. III. de Animal. cap. IX. Sed longius hæc petita mihi videntur. Nam *cornix*, & *monedula*, sive *graculus*, sunt aves diversæ: quippe voce distinguuntur: præterea *graculus* gregatim convolat: cornix sæpe sola conspicitur: *graculus* raro ad ripas se recipit, sæpius cornix; *graculus* cadaveribus abstinet, cornix iis gaudet. Ne id quidem verum puto, *monedulæ* a *moneta furto tollenda* nomen datum. Potius id nomen sit ab *auguribus*, *quos moneret in captandis auguriis*.

M o n e o, prius *meneo*, aut *meno*, unde *memini*, *reminiscor*, aliaque quemadmodum in *mentio* dicimus. [Non sunt ejusdem originis, itaque *meneo* est a μένω.] *Meneo* vero seu *meno*, est a μνάω, a quo μέμνημαι. *Mane* aut *maneo*, κατὰ μετάθεσιν dicendum erat, sed differentiæ caussa *meneo* prætulerunt. Quamquam fortasse nec metathesi opus. Nam dici potest, *E* in prima insertum, quomodo *V* interjicitur in *Æsculapius*, & *Hercules*, & *Alcumena*, apud Plautum: nam veniunt ab Ἀσκληπιός, Ἡρακλῆς, Ἀλκμήνη. A *meno* est præteritum *memini*, unde *memor*, a quo *memoria*, & *memorare*. Ejusdem supinum est *mentum*, unde *mentio*, *commentum*, &c. Posteriores pro *meneo* dixere *moneo*, ut *bonus* pro *benus*, unde *bene*; *forceps* pro *ferceps*, quod e *ferriceps*; *pignoris* pro *pigneris*, unde *pignera*, &c. A *moneo* est *monimen*, & antique *monumen*, unde *monumentum*, de quo plura seorsim. Ab eodem est *moneta*, sive commune sit, sive proprium. Cum commune est, νόμισμα notat, quod ideo *moneta* vocatur, quia *nota inscripta monet nos autoris & valoris*. Ita Isidorus, lib. XV. cap. XV. Indeque & *moneta* locus ubi cuditur moneta. Ita usi codex Theodos. Ammianus, Sidonius, &c. Par ratio si sit proprium, quod bifariam fit. Nam & *mater Musarum*, ut Græcis dicta Μνημοσύνη, a μνήμη, id est, *memoria*, ita Latinis dicta *Moneta* ab *admonendo*. Glossæ Philoxeni, *Moneta*, Μνημοσύνη. Sic Livius in Odyssea: *Nam Diva Monetas filiam docuit*. Ubi *Monetas* est antiquus genitivus: ut dicimus *paterfamilias*: Præterea *Junonis* id cognomen fuit, ut ex Cicerone, Valerio, & Plutarcho constat. Sic autem dicta est, quia Romanos ex arce commonuerat, ut propter terræmotum, qui acciderat, sue rem facerent divinam. Ab *Junone Moneta*, graculus accepit nomen *Monedulæ*, de quo in *Monedula* satis dictum.

†M o n e t a m in Italia primus Janus, omnium scriptorum consensu, signavit. Janum autem Etruria suum facit, quod vel ex eo constat, quod in Etruscis monetis (cujusmodi plurimas habes apud Dempsterum tom. 2. ad pag. 350.) Janus bifrons plurimum scalptus visitur. Itaque cum moneta ab Etruscis sit, non potest nomen non Etruscum quoque esse. Ac ridicula prorsus est ἐτυμολογία Vossii atque eruditorum omnium a verbo *Moneo*. At verissima vocabuli Tusci origo debuit ab Oriente, unde Tyrrheni profecti sunt, arcessi. Itaque Hebr. verbum מנה *manah* (sicuti Chald. & Syrum *menah*) significat *numerare*, *supputare*, *ponderare*. Ab eo fit vox מנה *manr*, quae *minam*, *libram*, *pondo* notat: unde Tuscum M o n e t a. Nam in quibus tertia radicis est *He* quiescens, ea T in fine assumere consueverunt; ut ab hoc eodem verbo fit Chaldaeum מנתא *mona*, & Syrum מנתא *menata*, quae *partem* aut *portionem* designant. Ab eodem Hebraeo verbo videntur & Μνᾶ Graecum & *Mina* Latinorum fluxisse. Atque haec orta videntur nomina, ubi numerandae monetae consuetudo, prae antiquiore appendendi, tamquam expeditior multo, invaluit. M a z o c h i u s.

M o n i l e in Glossis Philoxeni, ac Cyrilli, exponitur ὅρμος. Eo autem signatur ὁ γυναικεῖος περιτραχήλιος κόσμος, ut Eustathius interpretatur. Isidorus, lib. XIX. cap. XXXI. *Monile ornamentum ex gemmis est, quod solet ex feminarum pendere collo: dictum a munere*. Nempe quia *illis muneri datur*. Sed rectius alii a *monendo*, quia *virtutis ac dignitatis monumentum & signum foret*. [Μονίς Polluci.]

M o n o c o l i, qui sint, docet Agellius, lib. IX. cap. IV. *Homines qui monocoli appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes*. Ita recte habent veteres schedæ. Nam Græce est μονόκωλοι, a κῶλον, quod *pedem* notat, ut exponit Eustathius, sive τὸ ἐκ μηροῦ καὶ κνήμης, *quod femore tibiaque constat*: ut interpretatur Pollux. Frustra itaque est vir doctissimus, qui *monosceli* legendum putat.

M o n s, [a μένω] ut Isidoro placet, lib. XIV. cap. VIII. quasi *eminens* dicitur. Alii quasi *minans*, quomodo Maro dixit:

> . . . . *geminique minantur*
> *In cœlum scopuli*.

Scaliger, lib. III. de R. P. ac. arbitratur esse ἀπὸ τοῦ μένειν, hoc est, *manendo*, cujus præteritum, μέμονα, unde μόνος qui *remansit solus*: Ut a θὴς, *thus*; ποὺς, *pus*; γίνος, *genus*; μονὸς, *mons*: sic a μόνος, *mons*, quia *permanet*, *nec loco movetur*. Verisimilius sane hic, quam qui dici volunt a *movendo*, quia *minime movetur*: aut a *menendo*, cum *nullius nos moneat mons*. A *mons* est *Montinus*, Deus, *qui montibus præest*: ut scribit Arnobius, lib. IV. Ab eodem *septimontium*, quomodo vocabatur *Agonalium Festum*, quod erat pridie Id. Decembr. Nomen ex eo, quod *sacrum fieret in septem montibus Romanis*: a quibus Urbs *septicollis* dicta. Notum illud poëtæ:

> *Septemque una sibi muro circumdedit arces*.

Et Propertii hoc:

> *Septem urbs alta jugis, toti quæ præsidet orbi*.

Hinc *septimontiale sacrum*, apud Suetonium in Domitiano.

M o n s t r u m, *ostentum*, *portentum*, & *prodigium*, quomodo differant, docet Cornelius Fronto libello de differentiis vocabulorum. Sed discrimen id passim negligitur ab ipsis classicis scriptoribus. Unde vero ea originem capiant, indicat hic locus M. Ciceronis, lib. II. de Natura Deorum: *Prædictiones vero & præsensiones rerum futurarum, quid aliud declarant, nisi hominibus ea quæ sint, ostendi, monstrari, portendi, prædici? ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur*. Idem de iisdem scribit, lib. II. de Divinat. *Quorum*, inquit, *vim verba ipsa prudenter a majoribus posita declarant. Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, prædicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur*. De iisdem vocibus sic scribit Nonius Marcellus: *Monstra & ostenta intelliguntur, quod imminentia monstrent & ostendant. Portentum non solum quod portendat, sed etiam quod jam apporret, & faciat ex his significationibus, quæ in auspiciis & auguriis, & extispiciis ostenduntur. Prodigium autem semper prosimum est, dictum quasi porro adigendum*. Itaque de *monstri* & *ostenti* voce Tullio assentit Nonius: at dissentit cum de vocabulo *portenti*, tum imprimis *prodigii*; jure ne, an injuria, deinceps expendemus. Ac primo de *monstri* voce neutri adsentio, sed Ælio Stiloni, juxta quem, ut Festus scribit, *a monendo dictum est*, *velut monestrum*. Sinnius Capito utramque complexus est originationem. Nam apud eundem Grammaticum sic dici ait, *quod monstret futurum*, & *moneat voluntatem Deorum*. Sed ἀναλογία est pro posteriori ἐτυμολογία. Nam, ut a *luo*, *lustrum*; a *fluo*, *flustrum*; a *plaudo*, *plaustrum*; a *claudo*, *claustrum*;

n rado, rastrum; a rodo, rostrum; a transtra, transtrum, ac per syllabæ συγκοπὴν transtram: sic a monstro monstrum, ac literæ unius συγκοπῇ mostrum, unde monstro, non contra, ut Servius, in II. Æn. & Nonius putant, cum Ciceronis auctoritate decepti, eum eo, quod non cogitarint mostri vocem natura sua tam late patere, quam verbum monstro, etsi consuetudo monstri nomen iis quasi proprium fecerit, in quibus non servatur naturæ ordo; ut Minotaurus vel hujusmodi quid nascatur; quemadmodum scribit Cornelius Fronto. A monstro est diminutivum mostellum, omissa N, quomodo semestre dicimus pro semenstre. Nisi malis, (quod Janus Guillelmius ioi-tio quæstionum in Mostell. scripsit) veteres mostrum dixisse sine N. A mostellum Romæ dictus vicus Mostellarius: quem in orbis locis collocat Varro, lib. IV. de L. L. Ab eodem nomen accepit Plauti Mostellaria, quæ alio nomine dicitur Phasma; quomodo duobus locis appellatur a Festo. Gloss. vett. Φάσμα, mostellum. Nomen Comœdiæ cum Latinum, tum Græcum, ex eo est, quod in hacce, (ut ipse Plautus ait, vel quisquis is qui argumentum scripsit)

Senem ut revenit ludificatur Tranio,
Terrifica monstra ait videri in ædibus.

Vide scenam, cujus initium *Habeo Neptune*. Dixere & premonstra. Festus: *Premonstra, prodigia*. Ita & est in MSto. Sed de monstri voce satis: nunc quia de ostenti, portenti, & prodigii originatione Nonii unum, ac geminum Tullii locum antea adduximus, etiam de his eadem hic adtexere sententiam nostram. De origine ostenti, recte uterque. De voce ipsa, quæ nunc prætermittimus, dicemus suo loco. De portento male Nonius, recte Tullius, cui & Festus subscribit. *Portenta*, inquit, *quæ quid porro tendatur, indicent*. Portentum igitur a portendo, hoc quasi porro tendo. At de prodigii vocabulo rectius Nonius quam Tullius, quamquam & Tullio subscribat Festus his verbis: *Prodigia quod prædicunt futura: permutatione G litteræ; nam quæ nunc G appellatur (sic legendum) ab antiquis C vocabatur.* Verum si prodigium quasi prodicium diceretur, secunda produci deberet, quod quia non fit, magis placet, ut ab aqua & ago est aquagium (ita Pomponius J. C. vocat ὑδραγωγίαν sive aquæductum;) quemadmodum item a præverbio ad & ago, est adagium: sic a pro vel porro & ago esse prodagium, quia porro agatur, hoc est, averruncetur. Interjicitur D ad vitandum hiatum, ut in prodigus, prodire, redire, & similibus.

Monumentum dicitur, *quicquid est scriptum, aut factum memoriæ causa*, ut ait Varro, lib. III. de L. L. Itaque ut a doceo est documen, unde documentum; ita a moneo, monumen, inde monumentum. Pro monumentum vero posteriores dixere monimentum, u in i converso, quomodo ex optumus & maxumus facta optimus & maximus. Fallitur igitur Servius, cum scribit, in XII. Æneid. *Monumenta sunt memoræ: monumenta vero a mentis admonitione sunt dicta*. Quem errorem quoque secutus Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte XLII. Similis error eorum, qui testamentum dici voluere quasi testatio mentis, quo de Agellius. Quique sacramentum dici ajunt quasi sacrum juramentum. Nam mentum in hujusmodi, tantum vocis productio est.

Mora pro ἀναβολῇ sive dilatione ac cunctatione, venit a μείρω divido: quia morantes tempus intervallis trahunt ac dividunt. Vel a Græco μονὴ, quo mansio, moraque in loco aliquo significatur. N mutatum in R, ut in aliis multis, quemadmodum ostensum in cellose. Hinc morari, ut a remora, de quo seorsim, remorari, hoc est, in mora esse, moram injicere. Mora etiam dicebatur a Lacedæmoniis pars exercitus, quingentis, vel ut alii, septingentis, ut nonnulli, trecentis militibus constans. Utitur Cornelius Nepos in Iphicrate: *Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit*. E Græcis sic μόρας voce usi Xenophon, Diodorus Siculus, pleresque alii. Pausanias vocat μοῖραν, sed origo eadem, nempe a μείρω, hoc est, partior, divido, quia in eas dividerentur Lacedæmonii. Auctor Etymologici Magni: Μόρα, τάγμα ἐστὶ στρατιωτικὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις οὕτω λεγόμενον· Καὶ εἴρηται παρὰ τὸ μείρω μόρα, ἐπὶ μόρους ὄχλου, ὡς φθείρω φθορά. Ἦν δὲ ἡ μόρα τάξις ἐξ ἀνδρῶν πεντακοσίων, ἢ ἑπτακοσίων, ἢ τριακοσίων. Sic enim is locus legi debet, non τριάκοντα, ut habet lectio vulgata, quæ merito Sylburgio suspecta est, etsi eam in Thesauro suo quoque sequatur H. Stephanus.

Morbus Perotto dici videtur quia ad mortem ducat. Melius Cæsar Scaliger, in lib. VI. Theophrasti de caussis plant. & exercitat. CCCVII. ad Card. sect. XXXII. Quibus locis sic dici ait quasi μοῖρα βίου: fatum vitæ: vel μόρος βίου, quod idem signat. Utrumque firmari videtur verbis istis Hesychii: Μόρος, φόνος, θάνατος, φθόρος, πόνος, νόσος, μοῖρα τοῦ βίου. Sed si idem est μόρος ac νόσος, quid prohibet morbus deducere a μόρος inserto B, ut a πίω est bibo? Sin compositum esse placet, possit morbus non tam videri dictus quasi μόρος βίου, hoc est, vitæ læsio, quam μόρος βίου, hoc est, vitam corruptio. Nec minus tamen placet sententia Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, qui factum putat a Syriaco mard, converso D in B, quomodo a δὶς est bis; a duellum, bellum, &c.

Mordeo unde sit, acute docet Cæsar Scaliger in Theophrastum de plantis. Nam quia mordere dicimur, cum dente aliquid separamus, hinc mordeo dictum putat, quasi μορεῖν ἔδω, hoc est, par tem edo. Nec minus ingeniose Martinius, quasi μείρω ἔδων, divido edens. Nam dentibus cibus conteritur ac comminuitur. [malo ex βρύχω, quod a βορύττω, idem quod βρύκω, mordeo, quod & ipsum ex βορέω.] A mordendo, dentes, hoc est, dentata convicia mordices vocantur a Plauto Aulul. II. 16. Belgæ similiter dentes in infantibus vocant de byterkens. Nec dissimile, quod Catullus ubera, sive papillas, appellat nutrices. A mordice quoque est adverbium mordicus: quasi dicas mordicibus ipsis.

Moretum, ex his octo conficiebatur, allio, apio, ruta, coriandro, bulbo, caseo, oleo, & aceto; quæ hoc ipso ordine commemorat auctor poëmatis, quod Moretum inscribitur. Quia autem e variis adeo partibus miscetur, inde est, quod nonnulli putent esse a Græco μορητὸν· hoc vero dici παρὰ τὸ μορῆσαι, quod Hesychius exponit μερίσαι, διελεῖν, hoc est, partiri, dividere. Est enim a μείρω, quod est idem ac μορῶ. Verum, cum quod moretum vocant Latini, id Græcis nunquam μορητὸν vocetur, sed μυττωτὸν, & Attice μυττωτὸς· magis placet quod Josephus Scaliger monuit, comm. in append. Virgil. & ante eum Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, post utrumque vero Nunnesius, in Grammatistice annotavit, dici moretum a μυττωτὸν, quo, ut Aristophanis Scholiastes monet, usus est Callimachus:

. . . . . ἐν ἐτρίψατο μυττωτόν.

Y mutatum in o, quomodo a φύλλον est follum; a μύλη, mola: Insuper Σ mutatum in R, quomodo ero est ab ἔσω, unde ἔσομαι, a κάλος, color, quæ de mutatione diximus quoque in Turris & Porrum. Est autem moretum idem quod intritum. Glossæ Philoxeni: Moretum, τρίμμα. Vide infra mortarium. Idem allatum dicitur, Plauto, Mostell. I. 6. quia nempe allium quoque est inter octo illa, e quibus id confici ante diximus.

†Moror est a מהר mahar, nam sicuti חטא hathab, & peccare & sanctificare significat (id quod apud Hebræos in pluribus usuvenit, res contrarias notantibus) sic מהר mahar videtur non tantum pro festinando, sed & pro contrario positum apud antiquos Italiæ colonos. Quamquam possit & ab עמד amad deduci, absorpta gutturali, & verso D in R Tyrrhenice. Mazochius.

Mortarium quidam dici putant ab antiquo verbo mortare, hoc est, conterere, quia huic rei vas id destinatum sit. Mortare autem sit, vel a morte, quia rebus, dum conteruntur, quasi mors affertur: vel quasi morsare a mordeo, ut a pulso pulsare, & pultare.

tore. Ita *morsare* sic imminuere *mordicibus* sive *dentibus*. Addunt, pro eo etiam dici *morsificare*, unde Festus. *Munitus morsificatis ciborum*. Nam *manare* est *cibum mandere*, *morsare*, ac *conterere*. Hæc illi. Sed in Festi loco Scaliger legit *morsificatio*, Durantius in Variis *morsicatio*: quod placet. At *morsare* Latinum non est. Quare verius Turnebus, & Jos. Scaliger, quibus *mortarium* κατὰ συγκοπὴν unius literæ dictum videtur, quasi *moretarium*; quomodo & in veteribus aliquot codd. scribitur: hoc autem esse e *moretum*, quia ea, e quibus fiebat *moretum*, prius *tunderentur*, ac *tererentur in pila*; unde & *moretum* ipsum Græcis τρίμμα dicitur, ut supra e Philoxeni Glossis ostendimus. Quin Donatus Latinis quoque *intritum* dici; deque *moreto* intelligendum ait illud Terentii Phorm. act. II. sc. II.

Tute hoc intristi, tibi omne exedundum est.

Verba ejusce Grammatici sunt: Παροιμία *apta parasiti: quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliato moretario dici solet. Et bene intristi; proprie enim intrita dicitur hujusmodi cibus*. Habet *mortarium* & alteram significationem. Nam ab architectis ita vocatur *arenatum*, aut *locus*, *in quo arena*, *calx*, similiaque pinsuntur. Utitur Vitruvius, lib. v. cap. III. & lib. VII. cap. I. item Plinius, lib. XXXVI. cap. XXIII.

MORTIS de etymo mirifice philosophatur B. Augustinus. Nam, lib. I. Hypognost. ita scribit: *Opinor namque, quod ideo mors hoc vocabulum accepit; eo quod morsu quodammodo venenosi serpentis, id est, diaboli, in paradiso Adam fuerit interemtus. Tunc enim serpens morsu decepit Adam, quando, per concupiscentiam mordere, hoc est, edere, suasit illicita, &, ut dixi, propterea mors quasi a morsu nomen accepit*. Idem etymon, lib. I. prognosticon, adducit Julianus Toletanus, qui Augustini ævo vixit. Item Arator, lib. II. histor. Apostolicæ:

Anguis origo necis (nam mors hinc edita nomen
De morsu peccantis habet) contraria justis
Vult retinere manum, &c.

Sed apud Julianum Toletanum alterum quoque etymon habes, ut *mors* dicatur, quia *amara*. Utrumque hoc, ac tertium item ponit Isidorus, lib. XI. Orig. cap. II. ut *mors* sit e *Marte*, qui est *effector mortium*. Omnino autem *mors* est, vel ab Hebræo מות, id est, *mori*, sive מות, *mors*: vel potius e Græco μόρος, quo *sors fatalis* significatur. Fatritam posterius e μόρος, quomodo a μόνος est *meus*, a φόνος fortasse *mous*. Nam μένω, sive *permanet*. Vel vetus nominativus fuerit *mortis*, unde *mors*, ut ex *plebes plebs*, ex *sepes seps*. *Mortis* autem fit a præterito passivo μέμαρμαι. Nam ut e μεμόρηται est μόριμος, *mortalis*: ita a μέμορται est μορτὸς, quod Hesychius exponit θνητός. Aliud etiam in mentem venit, sed ingeniosius, quam verius. Quid, si enim non *morior* fit e *mors*, sed *mors* a *morior*: hoc autem ab *orior*, illud ab ὄρω. *Morior* vero eo pacto fit ab *orior*, ut *aborior*, unde *abortus*, ut idem a *nascor* est *denascor*. *Mortuus* κατὰ συγκοπὴν fit ex *moritus*; geminato *u*: ut e *fatus fatuus*. In Paulli epitome legas: *Mortuus ab emerita vita dictus*. Sed sunt hæc λῆρος. Ac in plurimis MSStis hæc verba absunt. A *mors* vulgo putatur esse nomen *Morta*, quo usus Livius in Odyssea:

Quando dies adveniet, quæ profata Morta est?

Gellium vide, lib. III. cap. XVI. Sed cum *Morta*, sit μοῖρα, sive *Fatum*, plane censeo *Morta* esse a Græco μόρτα, quod idem ac μοῖρα, quatenus *partem* notat: unde μόρτη, Eustathio teste, τὸ ἕκτον μέρος τῶν καρπῶν· ac agnoscit eam neque vocem Hesychius. Indeque *mortitum*, *partiarius*, qui pro parte fructuum colit agrum. Est vero & μοῖρα, & μόρτη, a μείρομαι, *partior*. At a *morte* est *morticinus*. Ita vocatur, quod non mactatum, sed per se mortuum est. Interdum, & generatim ponitur pro mortuo, unde in vett. Glossis legas: Θνησιμαῖον, *morticinum*. Ita Appuleium locutum suspicatur G. Schoppius, lib. III. suspect. lect. epist. XX. Erat & *convicium in homines facie exsangui ac terra*, & ut Terentius loquitur, *cadaverosa*. Utitur hoc pacto Plautus, Persa, act. II. sc. IV. Ab eadem origine sunt *mortualia*, quomodo omnia ea dicuntur quæ *ad mortuos pertinent*. Itaque sic vocari videas *vestimenta quæ in luctu sumuntur*: ut illa Nævii:

Pallis, patagiis, crocotis, malacis, mortualibus.

Item *Neniis* seu *carmina præficarum*, quomodo accipit Plautus, Asin. act. IV. sc. I.

Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.

In quibusdam libb. vett. legas *mortuaria*, quia R & L facile commutantur, unde *præliaris* & *prælialis*, *Latiaris* & *Latialis*, &c. Est & in quibusdam *mortalia*, quod a *morte* erit, ut alterum aliud a *mortuis*. Similis formæ sunt *pulcralia* & *magnalia*: illo usus Cato, hoc Cyprianus.

MORUS nunc *arbor* est, nunc *stultum* significat, nunc *nigrum*. De *arbore* sic Plinius, lib. XVI. cap. XXV. *Novissima urbanorum* (arborum) *germinat*, *nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum*. Quæ sane appellatio nomini repugnat. Nam μωρὸς, *stultus*. Quo allusit Alciatus:

Serior at morus nunquam nisi frigore lapso
Germinat, & sapiens nomina falsa gerit.

An ad ἀντίφρασιν recurrendum? At eam in Oratoriis explosimus, tanquam inscitiæ asylum. An dicemus sic dici a *mora*, ob tarditatem? Dispar scio est quantitas, sed & alia sunt plurima, quæ non retineant modulum primogenii. An potius μόρα dicuntur quasi αἱμόρροα, ab αἷμα, *sanguis*, ῥέω, *fluo*. Nempe *ob fucos colorem*. Quod putabat Demetrius Ixio: ut Athenæus docuit, lib. II. Sed hoc longe petitum. Potius, si e *colore* nomen sit, origo fuerit a μαυρὸς, quod est *niger*. Ovidius lib. IV. Met. vers. CLXV.

Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater.

Horat. lib. II. sat. IV.

. . . . *ille salubres*
Æstates peragit, qui nigris prandia moris
Finiet . . . .

Quod Horatii præceptum falsissimum est. Nam cum *mora* facile putrescant, prima potius mensa sumi debent. Verum nec hoc etymon verum est, de quo nemo ambiget, qui sciat *morum arborem* Græcis non tantum συκάμινον dici, sed & μορέαν, quomodo Nicander appellat. *Fructum* vero μόρον dici Æschyli, Sophoclis, aliorumque auctoritate, comprobat Athenæus, lib. II. Hinc igitur Latinorum *morus*. Dicitur pro *arbore* quoque συκομορέα & pro *fructu* συκόμορον. Erat & *mora* ea *rubus*. Unde Ovidius:

Cornaque & in duris hærentia mora rubetis.

Item Hieronymus Paullino: *Amos pastor, & rusticus, & ruborum mora destringens*. Phanias Eresius, Theophrasti discipulus, apud Athenæum, lib. II. appellat μόρον βατῶδες. Galenus, lib. VI. Medicamentorum τῶν κατὰ τόπους, vocat τὰ ἀπὸ τῶν βάτων μόρα· atque ait nonnullis αὐτὰς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ vocari βάτινα. Meminit & Eustathius. Sunt hæc *rubetorum mora*. Nam βάτος, *rubus*. Ut mirum sit, hic summo viro aquam hæsisse animadversionibus in Athenæum. Nam cum Galenus ait, vocari βάτινα ἀπὸ τοῦ φυτοῦ, satis indicat a *frutice rubo* sic dici, aliaque esse e *moris*, quæ fert arbor *sycaminus*. Nec Phanias, cum ait, μόρα esse *fructum* ἀγρίας συκαμίνου, aliud quam βάτον intellexit. Obiter addo, ut *morus arbor* dicta *sapiens*; sic *terebinthum* vocatum esse *stultam*: cujus caussam adducit Cælius Calcagninus in epistolicis quæst. lib. I. epist. V. Sunt qui ad *sapientiam* mori etiam referant illud Plinii, lib. VII. cap. L. *Atque morbus est aliquis per sapientiam mori*. Nec potest dici, quam varie super hoc certam docant viri docti. De quo Schottum vide, lib. V. observation. Humanarum, cap. II. Mihi in mentem venit, legi posse pro *mori*, *morbi*. Ut *sapientiam morbi* vocet, quod *injor sapientum stata tempora observet, quibus quemque invadat, vel etiam recurrat*. Nam quæ proxime antecedunt, ac continuo sequuntur, eo spectant omnia. Quod ut pateat, pluscula adscribam: *Per singulas membrorum partes, qualiter nullas aliis animalibus certis pestifer*

calor

ex'or ernetat boris , *aut rigor* , *neque boris modo* , *sed & diebus noctibusque ternis* , *quadrimisve* , *etiam anno toto* . *Atque etiam morbus est aliquis per sapientiam mori* . *Morbis enim quoque quaedam leges naturæ positæ* . *Quadrimi circuitus febrem* , *nunquam bruma* , *nunquam hibernis mensibus incipere* : *quosdam post sexagesimum vitæ spatium non accidere* : *alios pubertate deponi* , *a feminis præcipue senes minime sentire pestilentiam* . Nempe , ut suspicor , cuncta hæc *κατὰ προσωποποιίαν* a *morbo* quasi certo consilio fieri fingit . Eoque ei *sapientiam* tribuit : sed ita ut mox se interpretetur , nec aliud per eam intelligere ostendat , quam quod *lege naturæ stata* , ut dial *tempora observet* . Hæc suspicio nostra : quam recta , doctiorum esto arbitratus .

Morus , cum adjectivum est , bifariam sumitur . Plauto *morus* est *stultus* , ut Græcis *μωρός* . Hinc Menæch. act. IV. sc. II. *More moro molestoque* . Sic *more* , pro *stulte μωρῶς* . Item Sticho , act. IV.

More hoc fit , *atque stulte* , *mea sententia* .

Quomodo nec idem *protyme* a *προθύμως* refugit Pseudolo , Sc. *Quid hoc* . Imo ut Plautus , *morus* , & *more* , ita Nero dicebat Claudium desiisse inter homines *morari* , hoc est , *μωραίνειν* . Præterea vero *morus* est *niger* : ut Græce *μαυρός* , *obscurus* ac *niger* : unde nomen *Maurorum* genti . Eo respiciens Manilius , lib. IV. de *Mauritania* ait :

. . . . *Nomen*
Oris habet , *titulumque suo fert ipsa colore* .

Ut *cauda* dicere & *coda* , *taurus* & *coros* , *aula* & *olla* : sic a *Maurus* & *Maura* fecere *morus* , & *mora* . Unde *morula* . Plaut. Pœn. Act. V. Sc. V.

. . . . *Ego illam pugnis totam faciam ut sit morula* .

hoc est , *Maura instar nigra* : quomodo & altera conferent nationi addit ,

Itaque replebo atritate , *atrior multo ut fiet* ,
Quam Ægyptii .

Nam *Ægyptii* quoque *nigri* : unde de Ægyptio Petronius :

Tinctus colore noctis
Maurus puer loquaci .

Apud Plautum tamen codices plerique habent *merula* ab *ave merulea* : sed secuti sumus fidem codicum Palatinorum , in quibus ita expressum , & verius , ut arbitror . Alciatus *morula* retinet , sed explicat *nigram instar mori maturi* : quod probe convenit cum iis , quæ de *moris* ante dicebamus : sed tamen verius putamus respici *Maurorum gentem* : quia mox *Ægyptiorum* fiat mentio . A *Mauris* hisce *Mauritatim* dixit Laberius , quod Græci esset *Μαυριστί* .

Mos quo Latini , tum *ἔθος* , tum *ἦθος* denotant , extritis medlis elementis fieri ex *modus* , quod *rationem* signat , non Perotti modo judicium est , sed etiam Cæsaris Scaligeri , in I. de Plantis . Nec ineleganter Martinius existimat , ut ab *ἴω* , id est , *eo* , est *ἴθω* , unde *ἦθος* , sic *mos* esse a *meo* . Ita *mos* proprie sit *via* . Sane & Belgæ pro eo similiter dicunt *de gemeene ganck* , quasi dicas , *communis itio* . Posset etiam *κατ' ἀφαίρεσιν* factum videri a *νόμος* , quia *consuetudo* est quasi *lex quædam* . [*Mores* ab *ὦροι* , illud autem ab *ὁρίω* , *φυλάττω* , *ὁρῶ* . Nam additur *μ* , ut in *μύξων* .] A *mos* est *ὑποκοριστικὸν mosculus* , hoc est , *parvus mos* . Catonem eo usum Festus docet . In Glossis Isidori corrupte pro eo *mossilius* legitur . Nisi eo seculo sic dixere . Sane *ἀναλογία* non adversatur . Nam ut a *pusus* , *pusillus* ; sic a *mos* , *mosillus* . Ab eodem dicitur *morosus* . Donatus in Hecyr. IV. II. *Morosi homines* , *qui sui cujusdam moris sunt* . Ubi *sui moris* vocatur , qui Græcis *ἰδιότροπος* . Vetus Horatii interpres in artem Poët. *Aliud est morosum* , *aliud moratum* . *Morosus est* , *qui difficilibus & malis moribus est præditus* : *moratus est modestus & bonis moribus ornatus* . Similiter Nonius : *Morata* , *morigera & morosa hanc habent distantiam* , *quod morosa est contrariis perversisque moribus* . Afranius Vopisco :

Dum morigeram me , *dum morosam præbeo* ,
Deinde aliquid dedita opera controversia
Conciemo , *lacta interdum contumeliis* .

Sic versus nos legendos puto apud Nonium .

† Mos . *Moris* etymologias plurimas habes diligenter a Vossio collectas , sed omnes miseratione dignas . Atqui hoc primum certum est , inter *mores* ac *leges* nihil olim fuisse discriminis . Itaque tantumdem Latinis *Mores* sunt , quod Græcis *νόμιμα* . Et cum dicimus *Moribus nostris* hoc aut illud receptum esse ; haud dubie morum nomine leges intelligimus . Nec nisi JCtorum consueta subtilitas & morosior *ἀκρίβεια* hoc tandem excogitavit , ut legum nomine scriptae leges venirent , *morum* autem non scriptae leges sed consuetudine firmatæ . Quam tamen differentiam tum sermonis usus in jure nostro refellit : tum , etiam si vera sit , tamen sic quoque *mores* leges erunt . Verum quid plura , cum Moris etymologia , *legis* significationem in ea voce requirat ? Nam a verbo ירה *hora* (quod apud LXX passim est *νομοθετεῖν*) sicuti venit תורה *thora* , *lex* ; sic indidem fit & מורה sive cum *Segol* , sive cum *Kamets* legatur altera syllaba i. e. sive *more* sive *mora* , quorum utrumque iidem LXX *legislatorem* reddiderunt , illud Ps. LXXXIII. (Hebr. 84) 7. hoc vero Ps. IX. 21. Quamquam hoc altero loco non dubito quin melius reddatur *lex* . Ait enim : *Constitue Domine* (מורה *mora* cum *Kamets* i. e. *legem* : nam ea forma abstracta significat , cum contra concreta *Segol* requireret) *legem super eos* , *ut sciant se homines esse* . Ab isto autem *mora* fit Mores h. e. legis nomen . Quo nihil certius . Mezocuivs .

Motacilla sic dicitur , *quod semper caudam movet* ut ait Varro , lib. IV. de L. L. Videtur igitur sensisse venire a *motu* . Sed a *motu* potius esset *motilla* . Quare videndum , an non rectius statuatur compositum . Sane in Glossis Philox. dicitur *σεισοπυγίς* , quia *movet caudam* : & Italis *coditremola* , hoc est , *cauda tremula* : & Belgis *quicstert* , hoc est , *movens caudam* . Inest autem isti motus libidinis significatio : unde *κίναιδον* ea propter vocat Galenus . Quid si igitur similiter *motacilla* nomen ex eo sit , quia *motonem* *cillet* ? *Muto* , idem ac *mutunium* , sive *mutinum* , vel *mutonium* : nempe *τὸ αἰδοῖον* . *Cillere* autem est *movere* .

Moveo , ut Cæsar Scaliger observat in Theophrastum de plantis , venit a Græco *μάω* , quod ex *μαίω* . Notat id verbum non tantum *cupere* , aut *quærere* , sed etiam *incitato impetu in aliquid ferri* . Estque ab Hebræo מוט , hoc est , *motus* . A quo & *μόθος* , *labor* , item *pugna* . Bassus lib. I. Ἀνθολογ. *διὰ ἀνδρῶν* , *Νῦν γε μόθω ἀγέρωχε* . Vel dicamus , *moveo* , *ἀμέσως* venire a מוט , quæ Angeli Canin. sententia est , in Hellenismi alphabeto . Interim & ingeniose Martinius : ut Eustathio *αἰνεῖν* est a *αἶνος* , id est , *eo* ; ut Belgis *bewegen* a *weg* , id est , *via* , *qua itur* ; ita *moveo* , a *meo* , quasi dicas , *facio ut quis meet* . Συνεκδοχῇ generis accipitur *moveri* pro *saltare* . Ut apud Horatium .

Ut festis matrona moveri jussa diebus .

Ac similiter Persius ,

Tres tantum ad numeros satyri moveare Bathylli .

Ac similiter I. Georg.

Dant motus incompositos .

Ubi *motus* est *saltatio* . A supino *motum* est *momen* , ut a *notum* *nomen* . A *momen* vero est *momentum* . Hujus quoque originis est *mox* , quasi dicas : *celeri facto motu* : sive *tam celeriter* , *ac movere te possis* : ut *cito* , *tam celeriter ac ciere te* , hoc est , *movere* , *valeas* : item *actutum* , tam cito , ac possis agere . Cæteroquin habet *mox* & affinitatem cum *modo* , & Chaldæo מהר , id est , *festinans* .

† Moveo *ἐτυμολογίζεται* in hunc modum . Ex מוט *mot* (*moveri*) fit proxima Motvs : deinde ex hoc (ex post facto , sive retro gradiendo) thema Moveo , ex quo themate scil. *ἀναλογικῶς* fluere debuerat supinum Motvm . Ab eodem vero מוט *mot* venit & *Muto* , quod non est aliud quam facere ut aliquid moveatur : unde המיר *hemid* , quod est *mutandi* verbum , significat etiam *movere* in Ps. XLV. (Hebr.

(Hebr. 46.) ubi dicitur *In movendo* (at Hebr. ברמיר *bemir* i. e. *in mutando*) *terram*. Sed loci συνέχεια requirit movendi notionem. Maxocuive.

M U

Mvccvs, sive *mucus*, a *mugo*, quomodo veteres dixere pro *mungo*, ut *frago* pro *frango* unde *fragilis*. *Mugo* vero a Græcis. Nam μύσσω, *mungo*; μύξα, *mucus*; μυκτὴρ, *nasus*. A *muccus* est muccinium, id quo *muccum* detergemus. Est apud Arnobium in secundo adversus Gentes. Ab eodem *muger*. Festus: *Muger dici solet a castrensibus hominibus, quasi muccosus, is qui talis male ludit*.

Mvcro, est ab Hebræo מק, *tabescere*, *corrumpi*. [μυδάω, μυδαίνω.] A *muceo* vero est *mucidus*. Item *mucor*, & *mucedo*, quod apud Appul. in Apolog. At Gaza non recte, qui in viii. de Animal. ubi de *mugile* sermo, μύξαν interpretatur *mucorem*; nam *mucum* significat, quæ multum differunt.

Mvcro a μακρὸς, id est, *longus*: ut putabat Isidorus lib. xviii. cap. vi. Sed cur non potius a μικρὸς, id est *parvus*: cum minutum sit atque exile quod acumina suo penetrot. [μύκρωνα, τὸν ὀξύν. Hesychius.]

Mvgil piscis grandi capite. Nomen ex *multum* & *agilis* confiari, putat Isidorus lib. xii. cap. vi. Sed nomen est a *mucus*. Nempe quo ratione a Græcis idem vocatur μύξων, teste Aristotele, in viii. histor. animal. cap. ii. At *mucosus* proprie μύξων, ut Glossæ Philox. exponunt. Ergo μύξωνα dixere quasi *muconem*, seu *mucosum*. Caussam ibidem Aristoteles docet. Siquidem βόσκεται τοὺς μύξους ἀφ᾽ αὐτοῦ *muco suo vescitur*. Satis hinc liquet, esse piscem βλεννώδη seu *mucosum*: atque ut Græci μύξωνα dixere a μύξα, id est, *mucus*: ita Latinis ab Latioo *mucus mugiles* nuncupati.

Mvgio est a μυκᾶσθαι, conversa tenui κ in mediam, quomodo a κράββατος est *grabbatus*; a κωβιός, *gobius*, &c. Μυκᾶσθαι est a *sono boum* factum, qui est μῦ. Sic μηκᾶσθαι, quod *caprarum*, proprium, παρὰ τὸ μὴ λέγειν· βληχᾶσθαι, quod *ovium* est, παρὰ τὸ βλῆ λέγειν, unde & Belgicum *blecken*. A *mugire* est *demugitus*: Ovid. lib. 2. Met. fab. ix.

Undique prima rubet, demugitaque paludes,

hoc est, *perpetuo insonantes boum mugitu*. A *mugire* Perotto est *muginari*, ut proprie sit *boum mugitum imitari*. Sed Festus exponit *nugari*, *& quasi tarde conari*: Nonius *murmurare*; qui & Lucillium atque Attam eo usos docet. Addere potuit Ciceronem ipsum, qui epist. xii. lib. xvi. ad Att. ait: *De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi rescribis, cepi consilium domesticum*. In Glossis Isidori legas, *Muginatur, cunctatur*. Ubi *cunctari* est, *tergiversari*, caussasque inanes nectere, cur obsequi non possis. Quod qui facit, obmurmurare nugasque agere videtur: ut a Nonio Festoque exponi vidimus. Fortasse autem *muginor* factum ex *nuginor*. Nam *M* quandoque in *N* abit: ut a μυ, *nu*; ah ἀμφὶ *an*; a μηδὲ, *nedum*; unde *renidere* Horatio. A *nugor* sit *nuginor*: ut a *radice*, *redino*; *nego*, *negino*; a *sto*, *stano*, unde *præstino*: & similia.

Mvlceo esse a *mollis*, ac dici quasi *mollico*, tradit Perottus. Sed omnino vel est ab ἀμολγῷ, ut sit ejusdem originis ac *mulgeo*: vel est a μαλάσσω, quod a μαλακὸς, hoc est, καὶ συγκοπῇ ε μαλακός. Hesychius: Μαλκεῖν, μαλακίειν. Μαλακώτατον, μαλακώτατον. Alioqui videri poterat, ut a μέλι Græce est μελίσσω, hoc est, *mulceo*: ita Latinum *mulceo* dici quasi *melceo* a *melle*. A *mulcendo* dictum *mulsum*, potio ex vino & melle concinnata, unde Græcis οἰνόμελι, & μελίκρατον appellatur: ut testatur Pollux lib. vi. Sic autem vocatum, quia *venas lenitate sua mulceat*: ut Horatii locus indicat quem mox adferam. Notum quoque illud Asinii Pollionis, qui centesimum excedens ætatis annum, cum ab Augusto hospite rogaretur, quanam maxime ratione vigorem illum corporis animique custodisset, respondit: *Intus mulso, foris oleo*. Est vero *mulsum* natura sua adjectivum, unde etiam legimus *acetum mulsum*, *lac mulsum*, *aqua mulsa*, aliaque id genus. Sed ἀπλῶς positum ponitur pro *vino mulso*. Quod *mulsum* maxime solent prædicari, docet gulonum adagio, apud Macrobium, lib. vii. cap. xii. *Mulsum quod probe temperes, miscendum esse novo Hymetto, & vetulo Falerno*. Hinc Martialis, lib. xiii. epig. cviii.

Attica nectareum turbastis mella Falernum.
Misceri decet hoc a Ganymede merum.

A *mulsum* est *promulsis*, quomodo appellatur *caput* sive *initium cœnæ*; non tam uti volunt quod vice *mulsi apponebatur* conviviis ad provocandum appetitum: quam quod *daretur ante mulsum*. Nam, uti scribit Turneb. Advers. lib. i. cap xxiv. & Lipsius lib. iii. Antiq. Lect. veteres primam statim non temera aliter, quam *mulso* sedabant, idque quod putarent vacuis venis dulcem conducere potionem. Atque inde est, quod Cotius, apud Horatium, Aufidium reprehendat, non quidem quod Falerno misceret mulsum (nam vetulum ac lene Falernum in mulso conficiendo commendabatur, uti vidimus:) sed quod Falerno austero, atque ut Persius vocat, indomito, *mulsum* condiret:

Aufidius forti miscebat mella Falerno.
Mendose, quoniam vacuis committere venis,
Nil nisi lene decet. Leni præcordia mulso
Prolueris melius . . . .

Nec semper *mulsum* id confectum apponebatur convivis, sed interdum separatim *mel* & *vinum* ponebant, ut quisque pro arbitrio suo sibi temperaret. Hinc Varro, lib. iii. de R. R. *Favus venit in altaria, & mel ad principia convivii, & in secundam mensam administratur*. Egregie autem *promulsidis* voce lusit Petronius, apud quem scortilium cum dicere vellet, pueri Gytonis peculium tantum sibi fore ad Venerem irritandam, non explendam: *Hoc*, inquit, *tam rude belle eras in promulside libidinis nostræ militabit. Nam hodie post asellum diaria non sumo*. Lances, in quibus promulsis esset, *promulsidaria* dicuntur Ulpiano l. xix. §. *sed cui vasa* x. ff. *de aur. arg. Et ideo*, inquit, *scutellas, & promulsidaria contineri*.

Mvlciber alii a *mulcando*, alii a *mulcendo*, derivant. Prius placet Donato, in illud Adelph. ii. ii. *Omnem familiam mulcavit usque ad mortem. Multavit* (l. *Mulcavit*,) inquit, *mutilavit, laceravit, mollivit, atque dissolvit: unde Mulciber*. Additur, *a mulcando, quasi multiber*. Sed puto hoc ab aliena esse manu. *Mulcavit* enim non *multavit*, scripsit Terentius. Nisi forte jam Donati ævo *mulcare* & *mulcere* confundebant. Posteriorem vero opinionem sequitur Festus: *Mulciber Vulcanus a mulcendo scilicet ferro dictus est: mulcere enim mollire sive lenire est*. Pacuvius:

Quid me obtuen terres? mulces laudibus?

Plerisque placet a *mulcendo* & *imori* esse compositum, ut refert Priscianus, lib. vi. Sed hoc æque ineptum ac cum *Septembrem* vel *Octobrem*, quasi *septimum* aut *octavum imbrem* dici volunt. Nam τὸ *ber* in hujusmodi, solum vocis productio est. Quare optime Josephus Scaliger, qui in Conjectaneis monet, ut a *cerno* est *cribrum*; a *facio*, *faber*; a *tumeo*, *tuber*; a *luo*, *liber* (deglubitur enim;) a *crejco*, *creber*; a *glubo*, *glaber*; a *scarreo* (unde *scarrosus* Lucillio, λεπίς) *scaber*; a *suo suber* (*insuitur* enim solum calciamenti; unde ea dicuntur καττύματα Græcis) a *craceo*, *craber*, qui postea *crabro*, τρὼξ (*cracere* enim significat *gracilem* esse Ennio, & ισχνοὶ *gracilæ* dicuntur apud veteres Comicos;) a *finio fiber* (antiqui enim *fibrum* dicebant *extremum*, ut Varro ait iv. de L. L.) sic a *mulcendo* esse *Mulciber*: sive sic dicitur a *mulcendo* ferro, quod Festus sentit, imo Scaliger quoque tradit notis ad Ætnam; sive (quod superiori sententia rejecta, in Conjectaneis idem Scaliger volui) ea mente a *mulcendo* dicatur *Mulciber*, qua Græcis Jupiter dictus Μειλίχιος καὶ μειλιχόμενος, ut Plutarchus refert, lib. περὶ ἀοργησίας. *Mons Ætna* hodie vocatur *Mongibello*, quam vocem e *Mulcibero* corruptam

corruptam esse, Scaligeri opinio est notis in Ætnam. Sed falli puto. Nam proprie nomen est *Gibello*, & *montis* voce addita *Monte Gibello*; quomodo & vulgo appellatur. Inde igitur altera illa appellatio *Mongibello*, κατὰ συγκοπὴν facta est.

†Mvlciber (inquit Festus) *Vulcanus*, *a mulcendo scilicet ferro dictus*. Vide & Servium ad VIII. (*) 724. Non inepta etymologia, si quidem id nomen Latinum sit. At vereor, ut sit potius Tyrrhenicum: nec tantum id terminatio in R & prima vocalis V (qui sunt Etruscarum vocum usitatissimi characteres) subindicat; verum etiam quod re vera Vulcanus numen Etruscum fuerit, ut ex iis constabit, quae infra in *Vulcanus* docebimus. Verum undenam nomen hoc deducemus? De *Moloch* Ammonitarum deo scio multas vulgatas esse opiniones, dum alii illum Saturno, alii Mercurio, aut Veneri, aut Marti, Mithrae, Soli respondisse contendunt. At si viros doctos nihil horum, quae in valle Tophet fieri vulgo dicebatur (puta incendia, fornaces, strepitus tympanorum, ignis tactus, ut *Gehenna* inde nomen traxerit) permovit, ut de Vulcano cogitarent; at nominum saltem ἡ συγγένεια eos adducere debuisset, ut ad *Mulciberum* converterent animum. Dicent fortasse τὸ *Moloch* cum prioribus duabus *Mulciberi* syllabis convenire: quid ultima fiet? Est ne compositum nomen ex Mvlcmi & באר, *beer* i. e. *fovea*, *puteus*? quasi vero Tusci Puteolos incolentes aut circa Vesuvium, ea loca cum valle *Moloch* comparantes, appellarint *Molochi vallem* seu *Puteum*; id quod Orientali sermone *Mulci-ber* dicebatur. Ac deinde nihil pronius, quam ut loci nomen in deum ipsum, qui his locis ignitis omnibus (ut Aetnae, Vulcaniis insulis &c.) praeesse ferebatur, transfusum fuerit. Antequam hinc abeo: fuere qui Tuscos ἀνθρωποθυσίας insimularent. Equidem non is sum, qui nobilem populum onerare crimine tanto gestiam. Verum si qua ejusmodi labes in ea natione residebat; potuit a sacrificiis Molocho oblatis manare, ac similes hostias Tuscorum Mulciber appetivisse. Mazochivs.

Mvlcoa, & *multor*, plurimum differunt. Nam *multare* est *multam irrogare*, ζημιοῦν, ut interpretantur Glossae Philoxeni, in quibus & καταδικάζειν exponitur, ut a Nonio *condemnare*. At *mulcare* per *C*, de *verberibus*, non *poena pecuniaria* dicitur. Hinc Glossae vett. *Multat*, *verberat*, *cruciat*. Item, *Commulcat*, *collidit*, *conculcat*. Ac Servius ad IX. Æneidos, *Proprie*, inquit, *verberibus mulcari dicimur*. Origo quoque diversa. Nam *multa*, & *multare*, sunt a Sabinis, vel Oscis, quemadmodum ostendimus in voce *multare*. *Mulcare* autem originem habet Latinam. Nam quia *verberando aliquid mollitur* (unde Terentius *sandalio commitigare caput*,) eo a *mulcendo*, hoc est, *mitigando*, *mulcare* pro *verberare* dixere. Estque a *mulceo*, *mulca*, ea ratione, qua a *dulceo* (unde *dulcesco*) est *dulcare*, & *edulcare*. Et *dulcandi* voce semel iterumque usus Sidonius: alterum usurpat Cn. Mattius apud Agellium, lib. xv. cap. xxv. & Nonium Marcellum, in *Edulcare*.

Mvlgeo ab ἀμέλγω κατ' ἀφαίρεσιν, ut ab ἄρυμα, *ruro*, ab ἀστὴρ, *stella*, &c. A *mulgendo* sunt *mulctra*, seu *mulctrum*, & *mulctrale*. Quae nonnulli, ut Servius, in Ecl. III. scribit, ita distinguunt, ut hoc sit *vas*, *in quod mulgetur*: illis *tempus* notetur, *quo mulgentur animalia*. Sed *mulctrum* quoque vas ipsum dici, teste Isidorus tradit, lib. xx. cap. vi.

Mvlier vulgo putatur dicta a *mollitie*, quasi *mollier*. Petrus Blesensis, serm. I. in Adventum Domini: *Ave benedicta inter mulieres*: *id est*, *sola robusta inter molles*. *Mulier enim a mollitie sumitur*, *quasi mollier*. Quod Isidorus quoque scripsit, lib. II. cap. II. Veteres sane non solent geminare consonantes, eoque dixerunt *molis*, ut *ola*, sive *aula*, ab αὐλή. A *molis* igitur sola mutata quantitate fuerit *molier*. Posteriores vero pro O maluere *V*, ut pro *servos*, *servus*, atque ita in aliis. Ita origine fit Latinum. Alii a Graecis arcessunt, idque vel a μέλων, hoc est, ἐρώμενος, ut Hesychius interpretatur; *cara* quippe viro; vel a μέλος, hoc est, *labor*, quia laboribus & doloribus onusta sit: vel a μελλαίω, hoc est, πλατειάζειν, quod fortasse olim honestum vocabulum fuit; ut alia multa, quae postea turpia facta sunt. [*Mulieres* ab ὀαρος. *M* enim initio & *L* in medio saepe adduntur.] Alii denique arcessunt ab Oriente: idque vel ab Hebraeo מלא, id est, *implere*, quod apud Martinium legas; nempe quia *concipiens impletur*, vel potius quia *implet mundum*, unde & *prima mulier* dicta *Eva*, quasi *mater viventium*, vel a Punico *elmara*; quam ἐτυμολογίαν invenio apud Angelum Caninium, in Hellenismi alphabeto. Etsi vero *mulieris* vox natura sua comprehendat *virginem*, *nuptam*, & *viduam*, ut scribit Tertullianus, lib. de virginibus velandis, interdum tamen *virgini* opponitur, unde Cicero reprehensus quod senex duxisset *virginem Publiliam*, *Cras*, inquit, *mulier erit*. Et Ulpiani quoque est l. 14. D. de aedil. edict. *Mulierem ita artam*, *ut mulier fieri non possit*, *sanam non videri constat*. Eodemque modo Graeci utuntur vocabulo γυνή. A *muliercula* est *mulierculaarius*, quomodo a Constantino Imperatore dicitur, qui *uxores alienas*, *ac mulieres impudicas amat*; ut *uxorius*, *qui propria uxori addictior*, *quam virum decet*, Simileque *ancillarius*, & ὑποκοριστικῶς *ancillariolus*, qui *ancillarum infamis amator*; & *lecticariola*, quae *lecticariorum* (vile id erat servorum genus) *amores sectatur*. Mart. lib. XII. epigr. LVIII.

Ancillariolum tua te vocat uxor, & ipsa
Lecticariola est. Estis, Alauda, pares.

†Mvli vocabulum apud Latinos etymologia caret: nisi vero siquis est, qui quas Vossius adtulit, iis delectetur. At quanti id laboris fuisset animadvertere, id nomen totum Chaldaeum esse? itaque in Targumim מולא *mulja* aut מוליתא *muljeta* est ipsa, de qua quaerimus, Mvla: & ibidem מולאות *mulaoth* sunt numero multitudinis Mvlae. Non est autem credibile, fuisse Chaldaeis causam, cur hoc nomen ab Latio arcesserent. At contra se res habet: Latini eam vocem per Tuscos opinor Orienti (ubi & mulare genus procuratum primitus ajunt) acceptas ferunt, unde & millenas alias. Nam & alterum ejus generis vocabulum Bvrno, quin ab Hebr. פרד *pered* (quomodo *mulum* Hebraei vocant) fit, nemo dubitat. At Bvrno Etrusci peculii fuisse dictionem, V in priore syllaba (vocalis scil. omnium amicissima Etruscis) indicat. Ergo utrumque hoc vocabulum Tyrrheni ab Orientis partibus huc attulerunt; a quibus deinde ea didicit Latium. Id cum ita sit; non assentior Bocharto, qui antiquiorem in Graecia, quam in Palaestina mulorum fetoram fuisse putat. Imo ibi antiquior fuit, unde omnia inventa manarunt. Nec de nihilo est, quod quantum est Judaicae antiquitatis, omnes Anae (Gen. XXXVI. 24.) *mulorum* excogitatum vindicant (vide a me notata ad modo dictum Gen. locum) frustra eam loci Geneseos interpretationem convellente Bocharto. Eam vero artem (qua asini & equae, aut contra, admissura procuratur) Tusci huc fort. ex Oriente, unde & duo illa animalia hujus vocabula, detulerunt. Nisi vero Mvlvs, videatur ita dictus ex Hebr. מהול *mahul* i. e. *mixtus*, nempe ex duobus generibus. Deinde ex *Mahul* contractum est Mvl. Et hoc ipsum puto, quod Chaldaei (eidem fortassis contractione utentes) id genus מולא *mulja* appellant. Mazochivs.

Mvlleus, ἀνδῶς dicitur, vel *mulleus calceus*. Priori

(*) *Servius ad VIII. 724.* Mulciber Vulcanus ab eo quod totum ignis permulcet: aut quod ipse mulctatus pedes sit, sicuti quibusdam videtur; aut quod igne mulctetur. *Adde Donatum in Vossio; qui tamen vir doctissimus Servii locum ignoravit; quem ideo adscribendum duxi.*

ti modo locutus Titinnius, cujus locum apud Festum ita sanavit Scaliger: *Jam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatim calceas*. Ubi *tibiatim* est *ad medium usque tibiam*, quomodo *furatim*, pro *ad furum usque* dixit Aldhelmus, lib. de laudibus virginitatis, cap. XIII. Verba ejus adduxit & Savaro ad Sidonium. Posteriori modo locutus Cato, VII. Originum. Verba ejus adfert Festus in *Mulleus*, item Plinius, cujus locum adfero in *Mullus*. Adde & Tertullianum de Pallio: *Impuro*, inquit, *cruri purum aut mulleolum inducit calceum*. Item hoc Fl. Vopisci, in Aureliano, sub finem: *Calceos & mulleos, cereos, & albos, & hederacios viris omnibus tulit* (al. *abstulit* vel *sustulit*,) *mulieribus reliquit*. Adrianus Tornebus, adversariorum lib. XII. cap. XXIV. putat *mulleos*, quia *purpurei* essent, nomen accepisse *e rubro colore mulli piscis*. Sed contra *mullum* a *mulleis* dictum, docet ex Fenestella Plinius, lib. IX. cap. XVII. Hadrianus Junius in Nomenclatore sit, incertum sibi esse num *mulli piscis color*, an *pretium* immane, *mulleis* nomen dederit. Sed profecto neutrum: verum, ut recte monet Festus, est ab antiquo *mullare*, hoc est, *suere*. *Mullare* vero, ut in Conjectaneis & ad Priapeia scripsit Jos. Scaliger est a Tarentinorum & Syracusanorum verbo μυλλαίν, quod est, σημαίνειν, κινεῖν. Utitur Theocritus, idyll. IV. Sed metaphorice pro *subigere*:

Εἰπέ μοι ὦ Κορύδων, τὸ γερόντιον ἆ ῥ᾽ ἔτι μύλλει
Τήνας τὰς κυανόφρυν ἐρωτίδας, ἇς ποτ᾽ ἐκνίσθη;
Dic age mihi Corydon, senecio ille num adhuc subigit
Illud nigro supercilio scortillum, quod olim deperibat?

Nam μύλλειν hic esse πλησιάζειν docet Eustathius, ac Scholiastes in hunc locum. At male credidit idem scholiastes esse a μύλη, quod & H. Stephanus censuit, qui simile esse ait isti Horatiano:

. . . . *Alienas*
Permolere uxores . . . .

Nam hoc si esset, non geminaretur liquida. Deinde unde nisi a μύλλειν, sit *mullare*, quod *suere* a Festo exponi diximus? Quid, quod, ut Theocrito μύλλειν, ita Latinis *suere* notat πλησιάζειν: unde Lucilius *pedicones* vocat *subulones*, ut ostendit illud Ausonii, epigr. LXXIX.

Lucilii vatis subulo pullipremo.

Vide *Subulo*.

MULLUS piscis, qui Graece τρίγλα. Angelus Caninius, in Hellenismi alphabeto, uti & Bernanus in Originibus, ait esse a Graeco μύλλος. Scio μύλλον piscis meminisse Galenum, lib. II. de alimentis; & Athenaeum lib. III. Sed is diversus a *mullo*, qui Graece τρίγλη, & γωγγρίς. Isidorus, lib. XII. cap. VI. *mullum* dici ait, quasi *mollem*: esse enim carnis tenerae. Sed durae carnis esse, constat ex Galeni lib. III. de alimentorum facultat. Veram originem non Calderinus modo ad Xeniorum Martialis epigr. LXXIX. attulit, sed & Fenestella, sive Plinius, cujus haec verba lib. IX. cap. XVII. *Nomen his Fenestella a colore mulleorum calciamentorum datum putat*. *Mullus*, Athenaeo teste, Hecatae sacer fuit. Movit antiquos, quod dicatur τρίγλα, & Hecate sit τρίγληνος, hoc est, τριπρόσωπος, sive τρίμορφος. Nam γλῆναι hic non *oculos*, sed οικοδεχμοὺς *faciem* notat. Aliter scio Athenaei verba accepit Brodaeus, in Miscellaneis cap. XXIV. lib. I. Sed sequor certissimam sententiam Isaaci Casauboni, quem vide de Animadversionibus in Athenaeum, lib. VII. cap. XXI.

MULTA, *multare*, *multatitius*; & *mulcta*, *mulctare*, *mulctatitius*, in vett. codd. reperias: sed in pluribus tamen absque C invenias, Pierio teste. *Multa* quid, & unde sit, doceto coostus Varro, lib. IV. de L. L. *Multa*, inquit, *a pecunia, quae a magistratu dicta, ut exigi possit ob peccatum*, *quod singula dicuntur appellata esse multa*, *quod olim unum dicebant multa*. *Itaque cum in dolium*, *aut culeum vinum addunt rustici*, *prima urna addita*, *dicunt etiam nunc multa*. Quem locum optime interpretatur magnus interpres. Nam quaestio est, cur *singulae multae* id nomen obtineant, cum tamen *singula* sint, non *multa*. Respondet Varro, veteres etiam, quod *singulum* esset, dixisse *multum*. Et ut hoc παράδοξον quidem, non tamen ἄδοξον esse ostendat, id probatum istiusmodi argumento. Cum, inquit, veteres plures culeos in unum infunderent dolium, primo addito dicebant *multa*, quo intelligitur *multa* de *uno* dici. Sed spissus est hic error Varronis. Nam, ut optime idem Scaliger monet, *multa* hic non nomen est, sed verbum, ac idem significat, quod *numera*. Id enim antiquis notat *multare*: ut indicat hic locus Plauti Sticho, act. III. I.

. . . . *Scio scire te*
Quam multas tecum miserias multaverim,

hoc est, ἐξηριθμήσω. Quamquam proprie *multare* sit *pluris in actionibus licere*, *quam caeteri*: quod Graeci similiter a πλεῖος dicunt πλειστηριάζειν. Quare si *multa*, & *multare*, quae de *poena pecuniaria* dicuntur, a *multitudine* ortum trahunt: non quidem inde originem arcessam, quod veteres *singulum* dixerint *multum*, sed quod magistratus ob peccatum non *pusillum* exigeret, sed *multum*. Fortasse tamen neque haec ἐτυμολογία vera est: quando vox *multa*, a Sabinis & Oscis ad Latinos pervenit. Docet enim ipse id Varro, lib. XIX. rerum humanarum: *Multa vocabulum non Latinum*, *sed Sabinum esse*, *idque ad suam memoriam mansisse in lingua Samnitium*, *qui sunt a Sabinis orti*. Ac apud Festum legimus: *Multam Osci dici putant poenam quandam*. Quomodo *multare* & *mulcare* differant, diximus in *Mulcor*. Quamquam vero *multa* proprie *pecuniaria* est, ut indicat locus e Varrone supra allatos: tamen ad alia quoque transfertur. Plautus, Asin. act. IV. sc. I.

Hac multa si isto, vino viginti dies ut careat.

Ac similiter in testamento ludrico, quod Sergio Polensi adscribitur: *Qui non curaverit*, *hac multa ei esto*, *uti altero ut careat*.

† MULTA si Festum audimus, Oscum est vocabulum, h. e. Etruscum. Cujus etymologiam ab Oriente esse petendam vel ex eo ostenditur, quia nulla satis probabilis sive ex Latino sive Graeco sermone arcessitur. Nec ex prorsus aliunde quam ab Hebr. מלט *malat*, quod est *evadendi* sive *liberandi* verbum, duduci posse videtur. Quo id modo? *Multam* poenam esse pecuniariam & Varro dixit, & inter omnes convenit. Quid vero inter *Multam* & *Poenam* intersit, pluribus Ulpianus l. 131. *de verb. sign.* exposuit. Inter eas differentias haec quoque ibi traditur: quod *Multa quidem ex arbitrio ejus venit*, *qui multam dicit*: *poena non irrogatur*, *nisi quae quaque lege*, *vel quo alio jure specialiter huic delicto imposita est*. Ergo plures incidebant caussae, propter quas judex, cum posset summo jure cum reo agere, ac poenam (utique capitalem) irrogare, tamen lenius ageret, ac *multam diceret*. Id cum hodie Judices nostri faciunt, *componere crimen* dicuntur a nostris pragmaticis: haud recte; nam apud veteres *compositio criminis* τῷ διαιτητῇ tribuitur, uti disces ex Paulo l. 6. D. *ad S. C. Turpil.* Ergo *Multa* apud veteres in id instituta videtur, ut λύτρον poenae capitalis esset. Ac videntur prisci Etruscorum Judices tum, cum *multam* dicerent, hac formula usi in Scripturis usitata, המלט על נפשך *himmaleth al naphschecha* (uti legitur Genes. XIX. 17.) h. e. *libera animam tuam*: sive brevius III. Reg. I. 12. מלטי את נפשך *mallti eth naphschech* prorsus eodem significatu; quod & Jer. LI. 6. & 45. legitur. Hinc factum est, ut pecunia illa, quae pro λύτρῳ b. e. ad liberandam animam solvebatur, מלטה *multa* b. e. *census* diceretur. Potest praeterea simplicior, simulque verior, etymologia tradi haec, ut sit ab Hebr. מלל *malal*, quod est *dicere*: a quo fit Chaldaicum מלתא *milta* i. e. *sermo* sive *dictis*, milies in Danicle usurpatum. Jam vero hac semper veteres accusatione utebantur, ut in *poenae* mentione, *irrogandi*; in *Multae* vero, *dicendi* verbo uterentur: unde discretae utrinque tot locutiones illac existunt, *Irrogare poenam* (quam unusquisque irrogare potest cui . . . ex actio competit, ex Ulpiano l. 131.

l. 131. de Verb. fign.) & *Multam dicere*, quod folus is poteſt, *cui judicatio* (*) *data eſt*, ſecundum Vlpianum ibidem. Ergo ab eo Dicendi verbo factum eſt, ut poena illa pecuniaria vocaretur מלתא *multa*, & variante dialecto (nam Chaldaeis non raro, Syris vero ſaepius, ſicuti & Latinis, V pro I ponitur) *Multa*, h. e. Dictio, ſive *ſententia*; nam hoc poſterius haud raro in Daniele τὸ מלתא *Milta* deſignat. Niſi ſi mavis, quia *multa* Chaldaice *Dictionem* i. e. *ſententiam* notat, hinc illud manaſſe, ut ei voci Latini *dicendi* verbum copulaverint. Quare *dicere multam* in eum modum uſurpatum fuerit, quo *ſervire ſervitutem*, & ejuſmodi ſexcenta. Mazochivs.

Mvlticia veſtis molli intexta ſubſtamine, qua uti ſolent puellae, ut exponit ſcholiaſtes Juvenalis, ſat. ii.

Quaero an deceant multicia teſtem.

Uſurpat & Tertullianus, de Pallio, cap. iv. *Endromidis ſolocem, aliqua multicia ſyntheſi exſtruxit*. Virorum eſſe etiam, docet Vopiſcus, in Aureliano, ubi nominat *multicias viriles*. Socer meus, Franciſcus Junius monet ad Tertullianum, *multiciam* eſſe veſtem ἀμφιβὰς ὑφασμένην, *levidenſi* oppoſitam: ac ita dici, quod eam pecten ſoleat *multum icere*: ut *levidenſis* contra, *quae raro dente leviterque icitur*. Ac ſequitur hoc etymon etiam Salmaſius, in Vopiſcum, qui idcirco *multicia* interpretatur πολυκρουστά. De prioris hujus compoſiti parte aſſentiunt, qui *multicia* dici ajunt quaſi *multilicia*, a *multis liciis*: quod Salmaſius refellit. De eadem voce ſic Juvenalis Scholiaſtes ineditus, quem habeo, *Multicia genus eſt veſtis laneae ſubtili arte contexta. Dicta multicia, quod ſit multa & inenarrabili arte expreſſa, qua ſolummodo uti licitum erat innuptis puellis, & viduis matronis*. Perottus quoque a *multis filis* dici ait, ut ſonet ad verbum πολύμιτον. Britannicus a *mollicie* arceſſit: vel a *mulcendo*. Sed quin a *multus* ſit, non dubito, & quidem a *multum icere*, ut diximus.

Mvltvs, olim *moltus*, a *mole*: vel potius a מלא, quod etiam lxx exponunt πλῆθος, hoc eſt, *plenitudo*, *multitudo*. Hinc *multifariam*, πολυτρόπως, a *multus* & *fari*. Ut *multifarius* idem ſit ac πολύφατος. Similia *bifariam*, *trifariam*, &c. *Multifacere*, ut *magnifacere*, & *parvifacere*. Cato apud Feſtum: *Neque fidem, neque jusjurandum, neque pudicitiam multifacit*. Ait Paulus, id merito ab uſu receſſiſſe, quia quantitas non aeſtimatur numero. Quaſi non quantitas alia ſit continua, alia diſcreta. Et ſane Belgae ſimiliter utrumque dicunt *groot-achten*, & *veel van houden*, illud eſt *magnifacere*, hoc *multifacere*. [Βορθὶς, πλῆθος Heſych. πολλοστός.]

†Mvltvs & Mvltvm ex מאד (abſorpto *ſheva*) *mod*, & (interjecto L) *mold*: unde Mvltvm. Mazochivs.

Mvlvs, ſi Iſidoro credimus, lib. vii. cap. i. ita dicitur a μύλη, id eſt, *mola*, quia *jugo piſtorum ſubactus tardas molendo ducat in gyrum molas*. Sed potius ſit a μώλος, hoc eſt, *labor*; quandoquidem eſt *animal viribus in labore eximium*: ut utar Plinii verbis, lib. viii. cap. xliv. Vel a μολύνω, quod dicitur de commiſtione turpi. Vel a מעל, *praevaricatio*. Naſcitur enim ex commiſtione naturae adverſanti. De *mulis Marianis*, Feſtum vide.

Mvndvs, quaſi *movendus*, quia *in perpetuo motu ſit*, dictus videtur Honorio Auguſtodunenſi lib. de imagine mundi, cap. i. Idemque ante Honorium ſcripſerat Iſidorus, lib. iii. Orig. cap. xxviii. & lib. xiii. cap. i. Imo videri poſſit & Feſto hoc veriſimile viſum, quia poſtquam dixerat, *mundum* tum pro *rerum univerſitate*, tum pro *ornatu muliebri* accipi, ſubdit haec verba: *quia non alius eſt, quam quod moveri poteſt*. Sed melius Varro, Cicero, Plinius, Paullus J. C. qui ſic dici volunt a *munditie*; quomodo & Graecis (ſive Heſiodus, quod Zeno voluit, ſive Parmenides, ut nonnulli, ſive Pythaghoras, quod apud Plutarchum, Galenum & Laërtium legitur, ejus appellationis auctor eſt) κόσμος vocatur, ἀπὸ τῆς κοσμήσεως. Placuit idem Tertull. cujus verba adverſus Marcionem, lib. i. *Ut ergo aliquid de iſto hujus mundi indigno loquar, cui & apud Graecos ornamenti & cultus, non ſordium nomen eſt*. Porro cum Feſtus dicit, *mundum* quoque eſſe *ornatum muliebrem*, latius omnino *ornatus* vocem accipit. Nam proprie *mundus muliebris* ſunt, ſpeculum, unguenta, & ſimilia pertinentia ad curam capillorum, cutis, &c. *Ornatus* vero ſunt catenae, annuli, atque hujuſmodi. Vide Tertullianum, libro de habitu muliebri; Ulpianum, leg. xxv. de auro, arg. mundo leg & Jul. Paull. receptarum Sentent. lib. iii. Nec tantum *muliebrem*, ſed & *ruſticum mundum* dicimus, quomodo loquitur Plautus Mercatore. Unde liquet *mundum* poni pro *cujuſvis rei prompta paratàque copia*. Hinc loquendi genus, *in mundo*, pro *palam & in expedito*, *ac cito*, ut interpretatur Chariſius cap. de Adverbio: Ubi hoc Plauti citat:

Quia ſciebam piſtrinum in mundo fore.

Et illud Caecilii, Annaeo Cornuto etiam obſervatum, lib. Tub. *Caſtarum patris ſui profecto, qui nobis in mundo futurum lectum*. Item, *Idem namque malum in mundo is fre*. Et Ennii, hoc:

Seu tibi vita, ſeu mors in mundo eſt.

Placet viris doctis, eſſe a *mundo muliebri* tractum hoc loquendi genus, quia mulieres, quae ad corporis ornatum faciunt, diligenter arculis cuſtodiunt, quo ſi uti ſubito neceſſe habeant, quaeſito opus non ſit. Et ſane veriſimilior haec ſententia, quam illa, quam adjungit Petrus Victorius, lib. viii. Var. lect. cap. xx. Mihi vero, ut dixi, placet non minus a *mundo ruſtico*, quam a *muliebri* peti, cum late patuerit ea *mundi* notio. A *mundo* quoque dicitur *mundialis* pro *mundanus*. Ita apud Tertull. lib. de corona mil. *mundial. lux*, legere eſt. Uſi quoque Hieronymus, Sulpitius Severus, & alii. Gloſſ. Iſidor. *Mundiolis*, *homo mundi ſtatu*, hoc eſt, *mundani ſtatus*.

†Mvndvs Patens ſermone pontificali quidvis demum fuerit, ad Ditis certe ſacra pertinebat, teſte Macrobio in I. Sat. 16. eaque de cauſa deducenda videtur ea vox a Tuſco Ditis nomine, quo Mantvs nuncupabatur, unde (tantum T in D permutato, quae ſunt ejuſdem organi litterae) ex Mantvs fiet Mvndvs. Sed tamen Varro apud Macrobium in Sat. l. 16 non tantum Diti patri, ſed & ceteris Diis Inferis id ſacrum tribuit: *Mundus*, inquit, *cum patet*, *Deorum triſtium atque inferûm quaſi janua patet: propterea non modo praelium committi . . . verum etiam navim ſolvere, uxorem . . . ducere religioſum fuiſſe*. Videatur & Feſtus, qui *mundum* hunc Diis Manibus conſecratum ex Catone docet. Ergo Mvndvs iſte quia ex voce *Mantus* exſtitit, recte *Mantum* h. e. Ditem primario notat. Quid quod poteſt Mvndvs etiam aliunde non inepte adſciſci? Quid enim? Ab Hebraico verbo נדה *nadah*, quod eſt *removere*, *ſeparare*, fieret in *Hophal* participium מנדה *mudde* h. e. *remotus*, *excluſus*, *ſeparatus*: deinde reſoluto Dages in N more Chaldaico, fieret מנדה *munde*, unde fit Mvndvs, Tuſca vox; cujus ambitu continetur ſive Inferorum regio a nobis penitus remota, ſive ipſi Manes ac Dii Inferi ſejuncti ab hominum uſu & commercio. Eſt & ab eadem radice Chaldaicum נדוי *niddui* (tritum excommunicationis vocabulum) & מנודה *menudde*, *excommunicatus*: nam revera Inferorum ſive Vmbrae, ſive Dii extra humanam communionem

(*) *Sive* (ut *L. 2. §. ult. D. de judiciis dicitur*) iis datur multae dicendae jus, quibus publice judicium eſt. *Et L. 2. D.* Quis & a quo, *ita legitur*: Et ſi (*legatus*) multam dixerit, poteſt de iniquitate ejus proconſul cognoſcere, & quod optimum putaverit, ſtatuere. *Ulpianus dicta L. 131. de verb. ſign.* Magiſtratus ſolos & praeſides provinciarum poſſe multam dicere, mandatis permiſſum eſt. Poenam autem unuſquiſque irrogare poteſt, cui hujus criminis ſive delicti executio competit.

nem erant. Vtrumque autem MVNDVS significabat, tum infimam regionem, tum regionis ejus incolas, nimirum Manes ac Deos inferos. *Patere* porro *Mundus* dicebatur, cum (ut ait Festus) *abdita religionis Deorum Manium . . . in lucem quandam adducerentur & patefierent* (quod ter in anno fiebat, auctore Capitone apud Festum) cujus contrarium est, quod vocat Macrobius ibid. *Occlusa Plutonis fauces*. Quaerat hic aliquis, num praeter sacrorum inferorum patefactionem, specus aliqua pateret, quam *Plutonis faucem* appellarint. Vtique & sacrorum locus patebat. Satis id indicat Macrobii modo recitatus locus: satis etiam Festus in MVNDVS declarat his verbis: *Ejus* (mundi) *inferiorem partem, veluti consecratam Diis Manibus, clausam omni tempore, nisi iis diebus, qui supra scripti sunt, majores censuerunt*. Superius ex Catone docuerat, quosdam etiam in eum mundum intrasse. Jam vero si locus in urbe fuit, qui *Mundus* diceretur; ubinam, ergo, fuit? Dicam quid sentiam. Romulus urbis aeternae fundamenta jacturus, omnia auctore Plutarcho ex Etruscorum disciplina fecit. Ex qua disciplina primum omnium in eo loco, ubi comitium postea fuit, scrobem rotundam effodit, eamque *Mundum* appellavit. Atque eo usi centro urbem quasi circulum circumscripscerunt, ac porro cetera Etrusco ritu fecerunt. Locum Plutarchi in Romulo integrum in de Ascia pag. 79. not. 97. protuli: & hic quoque quae huc maxime faciunt contuli in subjectam (*) adnotationem. Ergo ea scrobs ritu Tusco facta, & Etrusca lingua MVNDVS appellata sequentibus saeculis adhuc MVNDVS vocabatur, & ut Plutonis Deorumque Inferûm domus habebatur; non quia id esset, sed quia id adumbrabat. Nam re vera sicuti in terrae centro domus Ditis Patris esse fingitur; sic ea scrobe pro centro usi urbis, quasi orbis terrarum, ambitum definiverunt. Et ea quidem fossa, sive *Mundus*, perpetuo occlusa servabatur: nisi quod ter in anno, quando caeremoniae Deorum Inferûm redibant, pateret, tumque *Mundus patere* dicebatur. Hactenus de MVNDO PATENTE, quatenus hoc Tusci videntur ex Oriente petiisse. Ceterum & MVNDVM absolute usurpatum esse Tuscum nomen, nec aliunde videri derivandum, habes itidem inferne expositum. MAZOCHIVS.

†MVNDO erat olim MVOO, ut ex similibus patet inferentibus N. Id vero fit a מוג *mug* i. e. *dissolvere, diffluere, liquescere*. MAZOCHIVS.

MVNVS interdum ponitur pro *dono*, a quo non aliter differt, quam quod *donum* latius pateat: *munus* enim dicitur *donum cum caussa*, ut *natalitium* aut *nuptiale*. Hæc sententia magis placet, quam illa Agraetii: *Donum*, inquit, *dantis*, *est*; *munus accipientis*, *illud*, a *dando*; *hoc*, a *muniendo vel movendo dicimus*. Quæ sunt ξῶρα. Interdum vero *munus* est *onus*, quod cum remittitur, vacationem præstat: ut pendere vectigal; præstare custodiam, aliaque hujusmodi. Interdum & pro *officio* capitur, quomodo magistratum gerere, judicem esse, *munera* sunt *publica*, hoc est, *officia publica*, ac *civilia*. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Munus, quod mutuo animo qui sunt, dant officii caussa. Alterum munus, quod muniendi caussa imperatum*, &c. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. XXXI. R in N, *Murus, munus: fuit enim munus onus muris efficiendis, ubi primum unum in locum e vicis convenissent ad condendum oppidum: inde Munimenta. Id one-*

ris

(*) *Locus Plutarchi est in Romulo* (*edit. Francf.* 1620, *pag.* 23. *D.*) Vbi nunc Comitium est, scrobs rotunda effossa fuit . . . Scrobem hanc eodem quo caelum nomine vocant MVNDVM (Mundum *hic Plutarchus non Graeco nomine* Κόσμον, *sed Latino* Mundum *appellavit*: Καλοῦσι δὲ βόθρον τοῦτον, ᾧ καὶ τὸν Ὄλυμπον ὀνόματι, ΜΟΥΝΔΟΝ) Hoc usi centro urbem, quasi circulum descripserunt. *Deinde sulcum aratri circumducti ad designanda moenia, ritu Etrusco, pluribus describit. Ex his vides antiquius esse* Mundi *nomen apud Latinos, qui illud ex Etrusco hauserunt* (*quia certe superius dixerat, Etruscos fuisse accitos, & ex rerum* θεσμοῖς καὶ γράμμασιν *h. e.* caeremoniis ac verbis *omnia facta, utique & appellata, fuisse*); *antiquior, inquam, apud Tuscos vox Plutarchi* ΜΟΥΝΔΟΣ, *quam* Κόσμου, *apud Graecos fuit. Nam* Κόσμου *nomen sive Pythagoras primus invenit, quod plures existimant, sive quis alius Pythagorâ recentior: cum interim jam tum sub Romulo* Mundi *nomen Romae usurparetur, apud Tuscos vero diu antea. At dices*, Mundum, *de quo hactenus commenti sumus, longe aliud esse, quam rerum universitatem, quae Graece* Κόσμος, *Latine* Mundus *dicebatur. Verum ajo, unum ab altero nomen accepisse, quia unum alteri erat simile. Apud Festum Cato* (*secundum Scaligeri castigationem*) *Mundum Plutonium a Mundo h. e.* Κόσμῳ *nomen accepisse putavit, en haec verba*: MVNDO (*illi Plutonio*) nomen impositum est ab eo Mundo, qui supra nos est. Forma enim ejus est, ut ex iis qui intravere, cognoscere potui, adsimilis illi. Ejus inferiorem partem, *& cetera, quae superne adscripsi. At equidem ex Catone hoc tantum arripio, formam existimatam fuisse utriusque similem. Ceterum MVNDVS primitiva significatione apud Tuscos & Romanos* (*& quidem ex Hebr.* מודה Mudeh *sive* Mundeh, remotus, segregatus) secretum ac segregatum *locum* (*cujusmodi regna Plutonis erant*) *notabat, uti superne astrusum. Deinde quia putarunt Mundum superiorem huic inferiori formam habuisse adsimilem; ideirco etiam superiorem illum h. e. Caelum* (*nam apud antiquos* Mundus *&* Κόσμος *caelum erat, non item tellus*) *MVNDI nomine donarunt. Graeci deinde* (*nec quicumque Graeci, sed* Ἰταλιῶται *h. e. qui Magnam Graeciam incolebant, cujusmodi & Pythagoras ipsi*) *Tuscos* (*ex quibus Romani hauserant*) *imitati*, Κόσμου *nomen excogitarunt, quod putarunt feliciter* Mundi *vocabulo examussim respondere, quia utroque nomine ornatum significari crediderunt. At apud Tuscos ea fuerat* Mundi (*inferioris prius, inde & superioris*) *originatio, quam posui: cui deinde a Graecis Italicasibus* Κόσμου *vox visa est respondere. Est & tertia MVNDI significatio, uti cum* Mundum mulierbrem *dicimus. Et hic quoque* (*ut in* Κόσμος) *vulgo putant* ornatum *significari. Errant vero; nam mundi muliebris nomine non ornamenta, vestes, monilia, annuli continentur, sed specula, unguenta, vasa unguentaria, lavatio, argentum balneare, ulscus* (*h. e. arcula qua instrumenta ad curandum capillum, cutem &c. concluduntur*) *& si quae sunt alia; id quod allatis jurisconsultorum locis ostendit Brissonius in* De Verb. signif. *Adhaec Tertullianus in De hab. mul.* Habitus feminae duplicem speciem circumfert, cultum & ornatum: cultum dicimus, quem mundum muliebrem convenit dici. Ille (*h. e.* ornatus: *nam saepissime apud antiquos* Ille *ad vicinius nomen*: Iste *aut* hic *ad remotius refertur*) in auro & argento & gemmis deputatur: iste (*h. e. cultus sive Mundus*) in cura capilli & cutis *&c. Itaque universe MVNDVS est cujusque rei instrumentum atque apparatus; ut observat Barthius in VII. Adv. 12. pag. 378. de quo vide & Vossium in MVNDVS. Itaque* Mundum rusticum *i. e. omne instrumentum rusticum dixit Plautus*: Mundum nuptialem *Apuleius in IV. Met. Item in VI. Met* operae messoriae, mundus omnis. *Hinc quia* Mundus *est cujusque rei parata copia, exsistit vetus locutio* In mundo esse *h. e. ut exponit Charisius*, in expedito: *de qua vide loca a Vossio producta. Postremo cum Festus dixit*: Mundus etiam dicitur ornatus muliebris, *aut falsus est, aut hac interpretatione juvandus, ut* ornatus *nomine* instrumentum *intellexerit; sicuti* adornare navem *est* instruere. *Atque haec de notione* Mondi *pro suo cujusque rei instrumento. Atqui haec quoque notio ex primitivo* Mundi *significatu, qui ex fonte Hebraeo* segregatum *atque* sepositum *notat, descendit. Nam quia mulieres, rustici, balneatores &c. suum quisque instrumentum habebant sepositum; hinc uniuscujusque horum apparatum MVNDVS est appellatus.*

ris cum remittebatur virtutis ergo, *Donum dicebatur*. [vide ad μοῖλια, μοίλιον, I. e. δῶρα.] Nunnesius a μοῖρα, *pars*, quia est *portio*, *quæ sortito cuique obtingit*. [μοιρίω, μοιρώω, φορτίς.] Maxime mihi placet, opinio Christiani Becmanni, qui deducit ab Hebræo מנחה, *munus*, *oblatio*. Ita *munus* proprie sit, quod offertur, sive officium, sive donum. *Munus* quoque accipitur pro *ludis*, unde *munerarius* dictus, qui *munus*, hoc est *spectaculum populo exhiberet*. Caussa ejus notionis est, quod ludis populum remunerarentur, a quo *munus* publicum acceperant, ac novum sæpe *munus* exspectabant. Indicat id quoque hic Ciceronis locus, libro secundo de Officiis. *Et Publius Crassus, cum cognomine dives, tum copiis functus est ædilitio maxime munere*. Et paulo post: *L. Crassus cum omnium hominum moderatissimo Q. Mucio, magnificentissima ædilitate functus est. Magnificentissima vero nostri Pompeii munera secundo consulatu. Vitanda tamen est suspicio avaritiæ. Nam Mamerco, homini ditissimo, prætermissio ædilitatis, consulatus repulsam attulit*. Scribit Lactantius, lib. VI. cap. XX. per *munus* proprie intelligi *Venationes*. Sed id verum non est, cum de *gladiatoribus*, non minus quam de *venatione* usurpetur a Tullio, Seneca, ac passim a Tranquillo. A *munus* est *munis*. Nonius: *Munes apud veteres dicebantur, non a largitione, quæ ignota erat, sed consentientes ad ea, quæ amici velint*. Lucillius sat. XXVI.

Munifici, munesque viri videamur amicis.

Ita nullo negotio restituitur is locus. Festus: *Munem significare certum est officiosum: unde de contrario immunis dicitur, qui nullo fungitur officio*. Idem alibi. *Immunis, vacans munere*. Hinc in Glossis vett. exponitur, ἀλειτούργητος. In iisdem vertitur ἀτελής, quod est, *immunis a vectigalibus*, item ἀνεύθυνος, quod est, *nulli obnoxius*, *aut devinctus*. Festus addit etiam *improbum* signare: atque ita accipere Plautum Trinummo, cum ait:

Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus: verum in ætate utile
Et conducibile.

Sed arbitror hic *immune* valere, quod videtur esse *extra munia amici*, eoque nequiquam consequitur gratiam aut mercedem; contra quam illi, qui in publico munere sunt, qui referre solent præmium operæ. Sane contra *munis* sumitur pro eo, qui *munus* sive *officium facit*, ut qui pro beneficio accepto gratiam, cum potest, refert. Plautus, Mercatore. 1. 1.

Dico ejus pro meritis gratum me & munem fore.

Vbi tamen Lambinus malit *memorem*. A *munus* est pluratives *munia*, quod substantive sumitur pro *officio*: unde *munia obire*, *exequi*, *capessere*, & similia. A *munus* est *immunis*, id est, *non faciens munus*. Maro, lib. IV.

Immunisque sedens aliena ad pabula fucus.

Item *communis*, quod nomen proprie iis convenit, quæ privata non sunt, sed *ad multorum munia seu munus pertinent*. Etiam a *munis* vel *munia* (ut e Verrio scribit Festus) *munico* dixerunt pro *communico*. Est & a *munus*, *munifex*, λειτουργός. Festus: *Beneficiarii dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio; e contrario munifices vocabantur, qui non vacabant, sed munus Reip. faciebant*. Μεταφορικῶς *munificam mammam*, pro *lactanti* dixit Plinius, lib. XI. cap. LX. Ab eodem est *munificus* pro *liberali*, unde *munificior* identidem dixit Cato, teste eodem Festo. Posteriores pro eo *munificentior* dixerunt. *Municipes* (unde *municipia*) a *munere capiendo* sic appellantur. Ita T. Coruncanius, & M. Cato Censorius Tusculo profecti Romæ etiam majores adepti sunt magistratus. Recte igitur Agellius, lib. XVI. cap. XIII. *Municipes sunt cives Romani ex municipiis, legibus suis & suo jure utentes, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes, a quo munere capessendo appellati videntur*. Et hæc quidem extra controversiam sunt, non item quod continuo subjicit Agellius: *nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Romani lege adstricti*. Quippe solidis argumentis vinci potest, *municipes* Romanis vixisse legibus. Sed rationem habuit Agellius sui ævi. At primo alia fuit *municipum* ratio. Siquidem in principio civitas aliis cum suffragio, aliis absque eo data fuit: ac quibus cum suffragio data erat, ii Romanis vivebant legibus, ac habebant jus Romæ petendi magistratus, ceteri non item. Postea exæquatum est municipiorum jus, nullo ferendi suffragii potestate excluso. Tandem hæc quoque mutata condicio, quod municipes sua amantes libertatis, vivere mallent, Romanis soluti legibus. Hinc *municipalis lex*, quæ propria cujusque municipii: quamque habuit ante adeptam civitatem. Qua de agit Guil. Fornerius, lib. 1. Select. cap. XXII. *Municipalis eques* de *Cicerone* legas apud Juvenalem, tanquam qui non verus esset civis Romanus, sed e municipio ortus, quorum non tantus erat splendor aut divitiæ, quam urbanorum. Tacitus quoque, lib. IV. similiter dixit: *Seque ac majores municipali adultero fœdabat*.

† Mvnvs est ab Hebr. מנחה *minha* i. e. *munus*, *donum*: quæ vox & Chaldaice & Arabice idem significat. In priore syllaba I in V transit pro Syro ac Tyrrhenico more. Vbi hæc scripseram, vidi etiam Becmanno apud Vossium hanc ab Hebr. etymologiam suboluisse. Haec simpliciter originatio. At interim Mvnvs fort. a מנה *manah*, *numerare* fit; quia pecuniariae largitiones numquam pecunia credita, sed semper numerata fiebant. Ipsum autem Nvmerare verbum sine controversia a מנה *manah* per metathesin fit: quod miror non vidisse viros doctos, qui de longinquo τὸ Nvmero ἐτυμολογοῦσι. Deinde & ab eodem Hebr. themate fit & Nvmma, qui apud Hebraeos מנה *maneh* dicitur, unde Mina & Mna, ut ante in Moneta dictum: utique quia moneta signata numerabatur, at rude metallum appendebatur. Indidem & Monata. At in his omnibus nihil viderunt etymologi. Mazochivs.

Mvræna piscis, de quo scite Massarius ad IX. Plin. Est a Græco μύραινα, ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. Hesychius: Μύραινα, ἡ μύραινα ἀρσενικῶς· ἄλλοι δὲ μύρον αὐτὸν καλοῦσι. Nomen μύρος vel μύραινα a μύρω, *fluo*, quia *fluitat in summa aqua*. Translata *murena* vox quoque ad *ornamenta colli*: ut hic locus Hieronymi indicat ad Marcellam, de laudibus Asellæ: *Cum primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui (quod quidem murænulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contexitur) absque parentibus vendidit*. Isidorus, lib. XIX. cap. XXXI. *Muræna vulgo vocatur, quod auri metallo in virgulis lentescente quadam ordinis flexuosi catena contexitur, in similitudinem murænæ, quæ ad collum ornandum aptatur. Hæc interdum auri atque argenti texitur virgulis. Unde & dicitur in Canticis Canticorum: Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*.

Mvrcvm *appellatum volunt alii, quod fanum Veneris Verticordiæ ibi fuerit, circa quod nemus Myrteis fuisset. Inde mutata litera Murciam appellatam*, &c. Ex hisce liquet, veteribus eandem esse visam *Deam Myrteam*, & *Murceam*, sed prius vocatam *Myrteam*, a *Myrto*, post mutata litera *T* in *C Murceam* dictam esse. *Metarum Murciarum* meminit & Appuleius, lib. VI. Metam. *Si quis a fuga retrahere, vel occultam monstrare poterit regis filiam, nomine Psychen, conveniat retro metas Murcias, Mercurium prædicatorem*. Ubi *Mercurium prædicatorem* statuit post *metas Murcias*, quia istic præco victores pronunciaret. Ita locum hunc capit Franc. Junius ad Tertullianum, eumque secutus Cæsar Bulengerus. Porro ex superiori Servii loco simul cognoscimus, cur in Circo *calces* vocarent *metas Murcias*, nempe, vel a monte *Aventino*, qui prius *Murcus* dictus est, quod Festus quoque scribit in *Murcia*: vel potius quia juxta eas esset fanum *Murciæ*: unde Tertullianus, lib. de Spectaculis, cap. VIII. *Consus, ut diximus, apud metas sub terra delitescit* Murcias. *Has quoque Idolum fecit*. Murciam enim *Deam Mæcoris volunt*,

 cui

cui in illa parte ædem tenuere. Pro *Murcoris* in MSStis & prima edit. est *murmoris*, unde fecerunt *amoris*. Sed *murcoris* legendum esse, recte suspicabatur Turnebus, lib. XXII. cap. XVII. Nempe ut idem ait, lib. XXXII. cap. XXII. *Murcia est marcidorum, & ignavorum Dea*. Quod Arnobius firmat in IV. ubi ait, *segnium Deam Murciam*. Atque hinc sana eruere est veram nominis caussam. Nam *mollis* & *ignavus* Græcis μαλακὸς, & μαλκὸς, ac Æolice μυλκὸς, ut γλάφω, & γλύφω dicere; Latini item *scalpo* & *sculpo*, unde *scalprum*, & *sculptile*. Itidem a μαλκὸς, & μυλκὸς, Latini dixere *Murcus* & *murcus*, indeque *marcidus*, & *murcidus*. Festus: *Murcidum*, *ignavum*, *stultum*. Ubi perperam scriptum *murricide*. Unde Scaliger legebat, *murcide*, quasi *murcide*, hoc est, μυωκτόνε, quasi esset a *muribus cadendis*. Sed hoc si esset, *muricida* ἀναλόγως diceretur, ut dicimus *parricida*. *Murcidi* voce usus Plautus, Epid. act. III. 2.

. . . . *Væ tibi murcide homo*.

Murcidis, ut ex Tertulliano, & Arnobio dicimus, præerat *Murcia*. Similiter Augustinus, lib. IV. de Civit. Dei cap. XVI. *Vocaverunt Deam Agenoriam, quæ ad agendum excitaret: Deam Stimulam, quæ ad agendum ultra modum stimularet: Deam Murciam, quæ præter modum non moveret, ac faceret hominem, ut ait Pomponius, murcidum, id est, nimis desidiosum, & inactuosum: Deam Strenuam, quæ faceret strenuum*. Videmus hic opponi Deam *Murciam*, & *Strenuam*; *Murciamque* præesse iis, (ut ait Augustinus) *qui præter modum non moverent*. Id exprimit vocem ἀκινησίας. Ac μαλκη ab Nicandri Scholiaste exponitur ἀκινησία, estque μαλκη a μαλακία, quomodo a μαλακὸς, μαλκὸς, unde *Murcus*, ut ab Æolico μυρκος, *murcus*. Nisi hoc ab Syracusio μύρκος, quod proprie *mutum* notat. Hesychius: *Μύρκος ὁ καθόλου μὴ δυνάμενος λαλεῖν. Συρακούσιοι, ἄνεος, ἄφωνος*. Nempe ut proprie μύρκος sit *mutus*, translate *impotens*, *ignavus*. Quomodo ἄνεος, utrumque notabat. Hesychius ἄνεος, μετέωρος, κωφὸς, μωρὸς, ὡς ὅτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ. Sed sive a μυλκὸς, sive a μύρκος, fit *murcus*, a *murcus* est *murcidus*. Indeque posteriores Latini *murcos*, & *murcidos*, dixere eos, *qui pollicem sibi præcidissent, ne militarent*: cujusmodi hominum meminere Tranquillus in Augusto, Chirius Fortunatianus, Jurisconsulti, atque alii. Hinc Ammianus Marcellinus, lib. XV. pene extremo: *Nec eorum (Gallorum) aliquando quisquam, ut in Italia, munus martium pertimescens, pollicem sibi præcidit, quos jocaliter murcos appellant*. Videntur & dicti *murrinarii*. Gloss. vett. *Murcinarius*, *mutilus*. Ac satis verisimile est, quos Itali ac Galli *Poltrons* vocant, ob hac *pollicum truncatione* nomen accepisse. At non probo, quod summus vir putabat, eos qui *pollicem præcidissent*, dictos *murcidos*, quia *præcidissent murcum*, hoc est, *pollicem*: eoque in superiori cum Augustini, tum Plauti loco, pro *murcidus* legendum esse *murcldus*. Nec enim Plauti, vel Arnobii, sed Ammiani temporibus obtinuit appellatio a *pollicibus præcisis*: nec Ammianus ait *pollices* vocatos esse *murcos*, sed ipsos *milites*: atque id quoque cognoscimus hoc Luitprandi loco in histor. P. P. in Innocent. *De indulgentia clericorum querimoniam faciens, cum aliquos murcos, aliquos digamos habere diceret, respondit: illum, qui volens partem digiti sui abscinderit, juxta canones non posse admitti ad clerum*. Nihilo verius puto quod conjectat, *murcidus* esse diminutivum a *murcus*, dicique pro *murcilus* D in L converso. Nam nusquam alibi in diminutivis occurrit hujusmodi immutatio. Deinde quemquam pollices sibi præcidere, ut sit a militia excusabilior, id vero non minutæ, sed prope extremæ socordiæ est argumentum: ut omnino *murcidus* diminutivum esse nullo modo possit.

Mʀᴇɴᴀ ab *asperitate* & *scabritie*, *qua mures refert*: ut ἐτυμολογίζει Perottus. Rectius a *mure* Martinius, quem acumine refert: sane & capse de caussa in piscibus dictus, *musculus*. Nec ineruditε P. Bellonius, lib. II. Aquatilium, ubi levi immutatione ait factum a Græco κῆρυξ, quomodo ab Aristotele vocatur. Etiam in Gloss. vett. est: *Murices*, κήρυκες. Item κῆρυξ θαλάσσιος, *murex*, *bucinus*. Ubi malim *bucinum*. Sane qui Aristoteli κῆρυξ, is Plinio nunc *murex*: nunc etiam *bucinum*. Hujus appellationis caussam aperit hic locus ejus, quem dixi scriptoris Hist. Nat. lib. IX. cap. XXXVI.: *Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera: Buccinum minor concha, ad similitudinem ejus buccini, quo sonus editur: unde & caussa nominis, rotunditate oris in margine incisa. Alterum purpura vocatur*, &c. Atque hinc quoque patet, cur κῆρυξ dicatur, qua voce proprie notatur *præco*, *qui buccino alioeve populum convocat*. Porro *murex* præter superiorem notionem etiam notat *machinulas ferreas*, quæ in quamcunque inciderint partem, aliquos aculeos protendunt: unde & dolose in terram adversus hostes conjici solent. A Græcis τρίβολοι dicuntur. Nomen autem e *murice* pisce, cui aculei sunt plures habentes cuspides: Indicat id hic Plinii locus, lib. IX. cap. XXXIII. *Firmioris jam testæ murices & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ varietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis, concavis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, levibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso*, &c. Sane quin *machinulæ* hæ a *pisce*, aut *piscis* a *machinulis* nomen traxerit, nemo puto ambiget: sed potius *machinulæ* dicentur a *pisce*, si verum est *muricis* vocem esse corruptam a Græco κῆρυξ, quod Bellonium sensisse dicebamus. A *machinulis* hisce, *muricata carduorum cacumina* vocat Plinius, lib. XX. cap. XXIII. Ac μεταφορικῶς *muricatos gressus* dixit Fulgentius, hoc est, *formidolosos*, quique quasi per *murices ferreos* fiant. Ab iisdem est *muricatim*, hoc est, *muricum instar*, quomodo Plinium locutum jam vidimus.

Mᴜʀɢɪsᴏ, quasi *moricisø*. Festus: *Murgisonem dixerunt a mora & decisione*. Ita & MSSti. Isidorus, in Glossis: *Murgiso*, *callidus*, *morator*. Sic lego cum Jos. Scal. ubi vulgo *murmurator*, pro *morator*.

Mᴜʀɪᴀᴛɪᴄᴀ, Plauto dicuntur, quæ aliis *salsamenta*. [vide notata ad *Mart*.] Illustrem de iis Plauti locum vide Pœn. Act. I. II. quem ipsum illustrat Isaacus Casaubonus, lib. VIII. Animadvers. in Athen. cap. V. Est *muria* κατ' ἀφαίρεσιν factum ab ἁλμυρίς, quod idem: cujusmodi ἀφαιρέσεις in multis locum habet. Ita ab ἄστυ dicta *tura*; a *Tubalcain*, *Vulcanus*; ab Ἀφροδίτη, *Frutis*, unde *Frutinal*, templum *Veneris Fruti*, teste Festo. Ab ἁλμυρίς videtur factum Gallicum *Admiraltus* pro *thalassiarcho*. Habet autem *muria* duplicem significationem. Nam interdum ita vocatur *aqua salsa*, qua aliquid maceratur aut servatur, ut *muria capparis* apud Celsum, lib. IV. cap. IX. ubi eam lienis morbo ait conducere. Alias *muria* est *liquamen thynnorum*, ut *garum scombrorum*: illud pauperum erat, hoc divitum, unde de eo sic Manilius, lib. V.

Hinc sanies pretiosa fluit, floremque cruoris
Evomit, & misto gustum sale temperat oris.

Vide Scalig. lib. II. Auson. Lect. cap. XXVII. Quamquam, quod ibi ait Scaliger, *muriatica* esse quæ Septentrionalibus nationibus dicuntur *stockfish*, id minime verisimile puto. Nam hæc *vento arefiunt*, illa *muria condiuntur*; unde & nomen. Illud quoque addamus, quod neglectum interpretibus Plauti: Comico huic Capt. I. II. *vultum scruposum asperumque* dici *olera*, quæ e *dura asperaque muria comeduntur*. Ac *olera* quidem intelligi nemo dubitat, cum Hegio ibidem non tantum vocet *cenam terrestrem*, sed & *olera* a se intelligi disertim dicat. At non quævis *olera* intelligi debere, sed ea quæ, ut dicebamus, e *dura asperaque muria comeduntur*; id vero ex eo colligo, quod is cibus non pauperum tantum fuerit, sed ægrotis interdum

solent

solent præscribi. Itaque Celsus, lib. IV. c. XV. imperat *portulacam ex dura muria*: & paullo post subdit: *Thermison, muria dura quam asperrime sic alendum, memoriæ prodidit*. Mirifice autem hanc rem firmat, quod cum Hegio dixisset, se per *terrestrem cœnam* (quam *durum asperumque victum* ante vocarat) intelligere *olera*, subjiciat parasitus; *Curato ægrotos domi*. Nempe quia, ut diximus, olera ejusmodi non pauperum modo cibus erat (unde & parasitis, qui unctas cœnas sectabantur, exosus fuit) sed etiam ægrotorum. Dispiciant eruditi num mentem Plautinam simus assecuti. De *muria*, vide sis quædam apud Hieronymum Mercurialem, lib. II. Var. Lect. cap. XXVI. & Andream Schottum, observationum Humanarum, lib. III. cap. V.

Murmur a Græco μορμύρειν, vel μορμύρειν, hoc est, *murmurare*: quod proprie dicitur de aquis fluentibus, cum paullum exasperantur, ita ut nonnihil spument: teste Eustathio. Μορμύρω autem, non a μύρω, id est, *fluo*, sed, ut puto a sono factum est. Quam sententiam firmat & Varro lib. V. de L. L. *Murmurator dictum a similitudine sonitus*. Et mox: *Hinc etiam poëta murmurantia litora*. A murmur est diminutivum *murmurillum*. Atque ut a *murmur* est *murmurare*: ita a *murmurillum* est *murmurillare*. Plautus Rudente:

Palam age, nolo murmurillum, neque susurrum fieri mihi.

Et ibidem:

Quid murmurillas tecum, ac te discrucias?

Utque a *ludo*, *ludibundus*; ita a *murmuro*, *murmurabundus*: quod apud Appul. lib. II. Met.

Murra, Græcis itidem μύῤῥα, *lapidis genus*, onde *pocula murrina*, Græcis μυῤῥίνα, quæ perperam cum *myrrhinis* confundant. Nam sic a *lapide*, unde fiunt, non ab *aromatis* genere dicantur. Est apud Martialem lemma, *Murrina*. Sub quo distichon illud:

Si calidum potas, ardenti murra Falerno
Convenit, & melior sit sapor inde mero.

Ejusdem est,

. . . . *Maculosa pocula murræ*:

Et Papinii, in Coma Earini.

. . . . *Hic pocula magna*
Prima duci, murrasque graves, crystallaque portat
Candidiore manu . . . .

Sic ubique scribendum esse, jam alii monuere.

Murrina de poculis multa habet Plinius, lib. XXXVII. cap. II. Inter alia dicit: *Oriens murrhina mittit. Inveniuntur enim ibi in pluribus locis, nec insignibus, maxime Parthici regni: præcipue tamen in Carmania. Humorem putant sub terra calore densari*. Sed aliter de his Propertius, lib. IV.

Murreaque in Parthis pocula cocta focis.

Nempe nescivit Plinius, *murrina* esse pocula similia illis, quæ ex Signino cocto apud Sinas fiunt: quæ vulgo *porcellana* dicimus. Eodem in errore hæsere veterum illi, qui *gemmæ* nomine signant. Maro:

Ut gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro.

Seneca de Benef. lib. VII. cap. IX. *Video murrina pocula. Parum scilicet luxuria magno fuerat, nisi quod vomant, capacibus gemmis inter se propinarent*. Plane etiam fallitur Agricola, cum censet, *murrina* pocula esse eadem ac illa, quæ ex *onyche* fiunt: quem errorem satis refellunt, quæ de his scribit Plinius, lib. XXXVI. cap. VII. Et aperte distinguunt Lampridius in Heliogabalo: *In murrinis & onychinis minxit*. Vide & de *myrrhinis* Cæs. Scaligerum, Exercit. XCII. Josephum Scaligerum, ad Propertium, lib. IV. & Salmasium in Exercitationibus Plinianis.

Murrina, vel *murrhina*, Plauto est potionis genus, teste Nonio: ejusque dulcis, nec inebriantis, ac propterea mulieribus concessæ: teste Varrone, lib. I. de vita pop. Rom. & Gellio, lib. X. cap. XXIII. Arbitror autem idem esse ac *murratam* potionem, de qua Festus in *murrata*. Festus cum dixisset, *murrinam* a Græcis *nectar*, a mulieribus Romanis *murriolam* vocari: addit, *Quidam id dici putant ex genere uvæ, murrinæ nomine*. Sane ne veteribus quidem de caussa ejus appellationis constitisse videtur. Sed non dubium, quin sit a Græco μυῤῥίνης. Nam ut ὁ μαργαρίτης, *margarita*; ὁ καταπέλτης, *catapulta*; ὁ χάρτης *charta*; sic ὁ μυῤῥίνης, *myrrhina*. Ὁ μυῤῥίνης οἶνος idem ac μυρίνης, quomodo Polluci vocatur. At μυῤῥίνης dicitur Posidippo apud Athenæum. Hesychius: Μυῤῥινης οἶνος μὲν οἶνος μυρίνης καλοῦσι. Sic legendum. Addit deinde aliquibus dici πίσσα, ὁ ἐπεγχῦτο μύρον. Ab *unguento* igitur, quod Græce μύρον dicitur, est μυρίνης. Unde & Polluci μυρίνης exponitur οἶνος μύρῳ κεκραμένος. Eadem de caussa dicebatur μυῤῥίνης, quia Æoles pro μύρον dixere μύῤῥα, ut ex Athenæi, lib. XV. discere est, ubi ait, Æoles ideo pro σμύρνα, quæ *myrrha* est, dixisse μύῤῥα, quia ea ex fieret *unguentum*, ac *stacte* per se etiam *unguentum esset*. Ab hac significatione vocis μύῤῥα, pro *unguento*, etiam dicta herba μυῤῥίς, & fortasse λίθος μυῤῥίτης. Omnino autem errant quibus placet οἶνον μυῤῥίνην ac Latinis *murrinam* dici a μυῤῥίνη, *myrtus*, quia ex ejus baccis fieret. Nam ἀναλογία tum requireret μυῤῥινίτης, Latine item *murrinita*. Etiam errant qui, Festo teste, putarunt *murrinam* esse vinum *murratum*. Scio & Plinium *murrinum* interpretari *murra conditum*. Sed sic vinum esset *amarum*. Nam *myrrha amara*: atque inde etiam apud Hebræos nomen accepit, ut alibi dictum. At *murrina* inter *dulces potus* elore reponitur a Plauto in Pseudolo. Quare id extra controversiam est, ab *unguento* nomen accepisse, quod Græcis μύρον & Æolibus etiam μύῤῥα dicitur.

Mus, a μῦς, hoc a μύειν, quod est *abdere se in latibula*, sive *inlatebrare*. Vel est μῦς, a Persico موش *mus*, quod idem significat, estque ab Hebræo מוש quod est, *recedere*, quia animalculum hoc viso homine confestim fugiat, ac recedat. Ac posterius hoc etymon acceptum fero præstantissimo & amicissimo Abrahamo Coftero. Diminutivum est *musculus*, ut apud Cicer. II. de Divinat. *Nam & musculorum jecuscula bruma dicuntur augeri*. Est & nomen *pisciculi*, qui balænæ fungitur oculorum vice, quia caudâ cursum ejus moderatur, ne in vada impingat; ut scribunt Plinius, lib. IX. cap. LXII. & Claudianus, lib. II. in Eutropium. Etiam *concharum* generi convenit ea appellatio: de quo in *murilus piscis*. Præterea ut Græcis μῦς, ita Latinis *musculus* vocatur in animali motus voluntarii instrumentum, carne fibrisque constans: quod & Belgæ similiter ambiguo vocabulo *de muis* vocant. Creditur autem sic dici, vel quod *musculum excoriatum referat*, vel, (quod Gorræus sibi magis verisimile videri scribit) quia *similis sit musculo pisci*. Denique *musculus* quoque dicitur *machina bellica*. Cujus nominis de caussa sic Isidorus, lib. XVIII. cap. de ariete. *Musculus cuniculo similis sit, quo murus perfoditur, ex quo & appellatur, quasi murusculus*. Sed aliter Vegetius, lib. IV. cap. XV. *Vocantur autem a marinis belluis musculi. Nam quemadmodum illi, cum minores sint, tamen balænis auxilium adminiculumque jugiter exhibent: ita istæ machinæ breviores, deputatæ turribus magnis, adventui illarum parant viam, itineraque præmuniunt*. Et rectius sane Vegetius, quam Isidorus. Solent enim machinis bellicis nomina indi ab animantibus: ut indicant aries, scorpio, ericius, cuniculus, testudo, aliaque. Vide hac de re Servium, in II. Æn. & Isidorum eopse libro cap. de clypeis. Fortasse tamen appellatio est non a *musculo pisce*, sed *domestico*, quia *instar ejus animalculi foderent sub ea terram*, aut quia *milites*, *ut mures*, *cavum id subirent*. Quam nominis rationem adfert Justus Lipsius, lib. I. poliorceticon, cap. IX. *Murinus fimus* Varroni *muscerda* dicitur, ut scribit Plinius, lib. XXX. cap. VI. Cujus de vocis origine dicimus in *Merda*. Cætera a *mure* derivata, ut *mustricula*, & *muscipula*, adscrimus suo loco.

Mucca

Mvsca omnino est a Græco μυῖα, quod idem significat. *S* insertum more antiquo: de quo sæpe dictum. [a μυῖα diminutivum μυίσκη, unde *musca*.]

Mvscipvla Lucilio ac Varroni dicitur, *qua mures capiuntur*, a *mus*, & *capio*. Μυάγρας exponunt Glossæ. Etiam μύσπαλα vocatur, Hesychio teste, cui μύσπαλα exponitur μυάγρα, παγίς. Ea lectio si sana, possit & *muscipula* e μύσπαλα factum videri. Sane id Nunnesius censuit in Grammatistice.

Mvscvs dicitur *villosa illa lanugo in arboribus ac saxis proveniens*: sive, ut Sosipatro ac Diomedi, utrique libro primo definitur, est *herba, quæ in parietibus vel corticibus arborum nascitur, vel hæret*. Possis & ex Plinii, lib. xii. cap. xxiii. vocare *canos arborum villos, quales in quercu maxime videmus*. Etiam sic vocatur *lanugo illa villosa in mari petris innascens, ac mari innatans*, unde & in litus evolvitur ac projicitur: quæ aliter βρύον θαλάσσιον, & φῦκος, Latinis *alga* [est a φύκος.] Gloss. Phil. *Muscus*, βρύον, φῦκος. Ita Maro iii. Georg. jubet armenta pasci:

> .... *Plena secundum*
> *Flumina* ....

Atque addit,

> .... *Muscus ibi, & viridissima gramine ripa*.

Hinc *muscari* apud Columellam pro *musco contegi*. Est *muscus* a Græco μόσχος, quo notantur *tenera ac novella*: uti *tenera boum soboles*, & *tenelli arborum rami*. In Glossis Philox. *muscus* etiam exponitur μόσχος, quo significatur *pretiosi odoris genus erumpens ex animalis Indici umbilico, vel e pelle ejus animalis plagis ad sudorem adacti*. Vide Aëtium lib. περὶ σφυγμῶν δυνάμεως. Sic Gloss. Cyr. μόσχος, *muscus*. Sæpius autem μόσχος vocatur a Græcis: ut apud Achmetem in Oneirocriticis. Unde & μόσχατα apud Aëtium, quibus *muscus additur*. Meminit *musci fragrantis* Hieronymus, lib. ii. adversus Jovinianum, & epist. ad Principiam virginem. Hoc esse νεωτέρων *animalis muscum*, omnino putamus. Negat tamen id Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. xii. cap. xxiv. ubi βρύον sive *cebrium muscum* intelligit. Dissinguit & Alciatus, in posior. Annot. Cod. p. ioLxxvi. Nempe arbitrantur, non tam antiquam esse notitiam *musci odorati*. Sed contrarium docuit Salmasius: qui observat, meminisse etiam Arnobium, lib. vii. atque adeo Appuleium, lib. vii. Met. Apud illum in Reg. cod. *venerabile miscus*: apud hunc *misci fragrantes*, scriptum est. Sed literæ *i*, *u*, *y*, solent a librariis confundi, ut omnes norunt.

Mvsica, Μουσική, antiquis signabat *universa humanitatis studia*: sed posteriores *modulationi numerorum* speciatim id nomen tribuerunt: qua de re videsis quæ ex Platone & Aristotele scribit Budæus, in Comm. Lin. Gr. Nomen id esse a *Musis*, satis liquet. Unde & μουσεῖον, *museum*: vel ut Philostratus scribit in vita Apollonii, *locus ubi Musæ colebantur*. *Musæ* vero Eusebio ita dictæ videntur a μυεῖν significante διδάσκειν, vel παιδεύειν. Sed Plato in Cratylo deducit a μῶσθαι, quod est ζητεῖν, pro quo est, quod Dorice μῶσαι dicerentur. Vide Græcos interpretes Hesiodi ad primum versum ἔργων, ac imprimis, Tzetzem. Sed de etymo subscribere malo Jul. Scaligero, qui commentario in Theophrasti historiam plantarum dici censet μοῦσαι ab ex notione verbi μάω, sive μάσσω, quæ significat *cupide ac cum impetu in aliquid ferri*. Ut nempe nomen sit ab *incitatione*, *a qua furor provenit*. Nec displicet, quod alii ab Hebræo fonte arcessunt. Nempe vel a מצא, *moza*, quod est, *invenire*, *assequi*. Vel a מוסר *muser*, quo *eruditio* significatur a Rad. יסר, *erudire*. De *Musaico opere*, & *Musivarii*, vide in *Musivum*.

Mvsivvm opus idem est, quod *tessellatum*, Græcis ψηφοθετητά, & ψηφοθολία. Pro eodem & *musaicum* dicunt. Utrumque est παρὰ τὸ μουσαῖον, *a concinnitate & elegantia*. Ut ab Ἀχαιὸς, Ἀχαιϊκὸς, sic a Μουσαῖος, Μουσαϊκὸς, & ut Ἀχαιϊκὸς, Latinis *Achivus*, ita Μουσαϊκὸς, *Musivus*: quemadmodum Scaliger ad Manilium notavit; & ex eo Nicolaus Serrarius ad farraginem epistolarum Bonifacii, & aliorum. Hinc *Musivarii*, *tessellatores*, ψηφοθέται, ψηφοθόλοι, hoc est, *qui pavimenta frustulis sive tessellis struerent, aptèque ad regulam perfricarent*, quemadmodum idem docuit Scaliger. *Musivi operis* meminit Spartianus: *Pictum de musivo, inter Commodi amicissimos videmus, sacra Isidis ferentem*. Item Aimoinus, lib. iii. de gestis Francorum: ex quo similiter corrigendum esse apparet, apud Gregorium Turonensem, lib. v. cap. xlv. In Christianis quoque inscriptionibus legas pag. clxxiv. *Domino juvante, Felix Episcopus Dei, forum Basilica B. Martyris Stephani, Musivo & marmoribus decoravit*. *Musivariorum* mentio est l. i. C. de excusationibus artif. prout ibi legendum esse liquet ex lib. xi. eodem Tit. Cod. Theodos. Gemino quoque in loco hanc vocem Julio Firmico restituit Scaliger loco antedicto. Item vide sis Casaubonum ad Suetonium, itemque ad Spartianum.

Mvsmonvm appellatio est a Græcis, qui similiter appellant. De his ita Strabo, lib. v. Γίνονται δ' ἐνταῦθα οἱ τρίχα φύοντες αἰγείαν ἀντ' ἐρίας κριοί, καλούμενοι δὲ μούσμωνες, ὧν ταῖς δοραῖς θωρακίζονται, hoc est, *Nascuntur hic arietes, qui velleris loco villum caprinum gignunt, & vocantur musmones: quorum pellibus sese loricant*. Plinius, lib. viii. cap. xlix. *Est & in Hispania, sed maxime Corsica, non maxime absimile pecori, genus musmonum caprino villo, quam pecoris velleri, propius. Quorum e genere & ovibus natos prisci Umbros vocarunt*. Isidorus, lib. xii. cap. i. *In animantibus bigenera dicuntur, quæ ex diversis nascuntur, ut mulus ex equa & asino; burdo ex equo & asina; hibridæ ex apris & porcis; tityrus ex ove & hirco; musmo ex capra & ariete*. Sed & latius patet *musmonum*, seu *musmonum* vox, quam ex hisce scriptoribus intelligas; ut quæ etiam ad asinos, mulos equosque extendatur: Nonius Marc. *Musimones, asini, muli, aut equi breves*. *Lucilius, lib. vi. Pretium emit*, (Dousa pater recte legit *præditum*, ac *emit* ἀρχαϊκῶς positum putat pro *emat*) *qui vendit equum musimonem*. *Cato Delectatio: Asinum, aut musimonem, aut arietem*. Nonii sententiam confirmant Philox. Glossæ, in quibus legas, *Iber*, ἡμίονος. *Imbrum*, Ἡμίονον, Ἡμιόνων. Nam *iber* sive *imber*, idem quod *umber*, quomodo *musmonem* vocari ex Plinio supra didicimus. At *iber* est *ibrida* pro *spurio*, non παρὰ τὸ ὕβρις. *Iber* vero ex *imbre* sive *umber*, quod a Græco ἰμβρία. Pollux, lib. v. cap. ix. τὰ δὲ πάντων τῶν ἀγρίων τέκνα, ὀμβρίκια οἱ ποιηταὶ καλοῦσι, καὶ ὀμβρίας. Quod vero Latini pro *umbro* sive *imbro*, *iber* & *ibrida* dicant absque *M*, id ipsum Græcorum fit exemplo, qui similiter ὄβρια & ὀβρίκαλα appellant, ut ex Eustathio discimus, qui in Odyss. α pag. clxxxxxv. scribit a βρῦ ἐπιτατικοῦ esse ὄβριμος, id est, *validus, firmus*, indeque vocari ὀβρίκαλα παρὰ Αἰσχύλῳ λέοντος σκυμνία, quasi ὄβριμα καὶ καλά. Idemque in Odyss. ι. pag. clxxxxav. ait, *erinaceorum similiumque catulos ὄβρια καὶ ὀβρίκαλα appellari*.

Mvstaceæ meminere Juvenal. sat. vi. Statius, lib. i. Silv. Plinius, lib. xv. cap. xxx. & Grammaticis Caper, & Velius Longus. Erat *libi genus*, a *musto* dictum. Nam, ut ex Catone constat, *fiebat e farinæ siligineæ modio uno, musto conspersæ*. Hinc illud apud Tullium, lib. v. ad Att. Epist. xx. *Laureolam in mustacio quærere*, quo de vide Calcagninum, in epistolicis quæstion. lib. i. epist. xviii.

Mvstela, a *mus*; *tela* vocis productio est. Id malim, quam ut sit ex μῦς, *mus*, & τανὺ, *longe*; quod Scaligero placet, Exercit. cccxxv. Longeque minus placet, ut sit a *mus* & τίλλω, quod exponunt *furari*: ut ita dicatur, quia *furetur mures*. Nec enim τίλλειν id notat Græcis. A *mustela* dicitur *mustelinus color*. Terent. in Eunucho. Apud Menandrum erat, ἐστὶ δὲ γαλεάτης γέρων. Nempe confudit Terentius, γαλῆ & γαλεώτης. Illud *mustelam* notat, hoc *stellionem*. Hoc nomine jam olim Terentium fuisse reprehensum

prehensum, cognoscimus ex Donato. Excusat ipse eo, quod *mustelinum colorem* dixerit velut *sublividum* a *pelle mustelæ*. Sed parum verisimile est, *pili colorem* tribuisse *faciei*. Turnebus aliter excusat. Ait γαλεώτης, non *stellionem* tantum esse, sed etiam *mustelam*. Sed non evincit hoc Hesychii locus, quem adducit. Et ut utrumque significaret, non tamen apud Menandrum *mustela*, sed *stellio*, intelligeretur. Nam *lentiginosa facies*, ut Donatus agnoscit, indicatur. At *ejusmodi facies*, optime refert non *mustelæ pellem*, *sed tergum stellionis*, cui nomen a *maculis*, *quibus corium distinguitur*, *quasi stellis*.

Mustricula, ut scribit Festus, appellatur ab Afranio *modulus* sive *lignea forma*, cui inducto corio novus fit calceus. Sed in Glossis Isidori legere est: *Mustricula, machina ad stringendos mures*. Quare suspicatur Jos. Scaliger hanc propriam esse significationem: sed a *similitudine illius machinæ* tribui *modulis* sive *formis sutorum*. Quod placet, ut sit a *mus* & *stringo*. *N* omissum, ut in *strigil*.

Mustum, a *mus*, id est, *terra*, quia *mustum habet multum terræ sive limi*. Ita Isidorus, lib. xx. cap. iii. Sed ineptum hoc. Est autem *mustum*, sive *mostum* a μόσχος, id est, *tener*, *novellus*, ut apud Homerum μόσχοισι λύγοισι. *Vinum* igitur *mustum*, quomodo Cato loquitur, idem est, quod *novum*, sive οἶνος μοσχίδιος. Nonius: *Mustum non solum vinum*, *verum novellum quicquid est*, *recte dicitur*. Nævius, Gymnastico: *Utrum est melius*, *virginemne*, *an viduam uxorem ducere? virginem*, *si musta est*. Et Priscianus, in sexto, citat Catonem Censorium, *de agna musta pascenda*. Posteriores vero pro eo *musteus* maluerunt: quomodo apud Plinium Veronensem *mustea pira* legimus, lib. xv. cap. xv. & *musteum succinum*, lib. xxxvii. cap. iii. & apud Plinium Novocomensem *musteum librum*, lib. viii. ep. xxi. quod ipsum etiam Sidonius usurpat, viii. ep. iii.

Mutilus *piscis e concharum genere*, memoratus Catoni de R. R. cap. clviii. Horatio item, lib. ii. satyra iv. Martiali, lib. iii. epig. lx. Plinio, lib. viii. cap. li. & lib. xxxii. cap. ix. Alii scribunt *mytulus*. Sed malim per *V*. Est enim nomen Romanum: ut cognoscimus ex Athenæi lib. viii. ubi ait, quam Græci τελλίνας appellant, eam Romanis vocari μοῦλον. Differre a *mye*, & *myisco*, indicat Plinius, lib. xxxii. cap. xi. ubi junguntur, *mys*, *mutulus*, *myscus*. Origo tribus istis eadem, nempe ab *similitudine aliqua muris*: unde & *concha genus*, quod Belgis *mossclen*, *musculorum* nomine vocantur a Plauto, Rudente; & Corn. Celso, lib. ii. *Mutilus*, si audimus Cæsarem Scaligerum, Exercitat. cxl. venit a *mutus*: *Mutilum*, inquit, *dixere veteres*, *quod esset defraudatum natura sua*, *deducto voce ab hominibus mutis*. *Quippe homini sermo nobilissima res*, *& maxime necessaria*.

Mutilus adjectivum quibusdam, Perotto teste, dici placet, quasi *minutus*. Sed est a Græco μιτύλος, quod idem notat. Unde Theocr. Schol. Idyll. viii. μιτύλαν αἶγα vocat *mutilam*, hoc est, *cornibus destitutam*. Unde & Scholiastes ἄκερων exponit. Et sane ut μιτύλος est ἄκερως, ita & *muticus*, quod ejusdem originis ac *mutilus*. De significatione id quod dixi, comprobatur hoc Varronis, lib. i. de R. R. cap. xlviii. *Spica mutica dicitur*, *quæ non habet aristam*: *ea enim quasi cornua sunt spicarum*. A *mutilus* Varroni, Columellæ, Vitruvio *mutuli*, sive, ut in quibusdam libris ea vox scribitur, *muccili*: dicuntur ligneæ illæ vel lapideæ partes prominentes, quibus capita trabium imponuntur. Sunt enim quasi *mutilæ trabes*. Eustathius in Aristotelis lib. x. vocat μύτλα ex usu vulgari. Sed malum se architectum ostendit cum *triglyphos* interpretatur.

Muto verbum a *motu* quasi *motare*: vel ab ἀμείβω, quod idem notat. Nempe ut *b* in *t* mutetur: quod Nunnesius voluit. Vel ab Siculo μοῖτος, id est, *mutuum*: de quo in *Mutuum* dicemus. Vel ab Hebræo מוט, quod est *inclinare*, *nutare*, *labi*. Quod etymon Angelus Caninius sequitur. Duoque posteriora mihi imprimis placent. Etiam *mutis* nomen est, ac *penem* notat: unde Onomasticon: *Muto*, σάθη. Nec longe abit Græcum μοττὶς, quomodo Hesychio teste vocatur τὸ γυναικεῖον, indeque apud eundem μύττος, ὁ πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἐκκαλούμενος. A μοττὶς fit rectus μοττὼν, unde *muto*. Sed μοττὶς videtur factum e μόρτος. Nam & hoc pacto appellatur *pars ea qua feminæ sunt*. Vide si voles, Rufum Ephesium. A *muto* est *mutonium*, vel *mutunium*, pro quo & *mutinum* dixere, ut, *optimus*, *optumus*. Sed in *mutunum*, ac *mutinum* penultima est porrecta: ut apud poetam Ithyphallicum, in illo senarіo:

Priape, furibus minare mutino.

Mutonium esse id quod dixi ex vett. Gloss. cognoscimus. Ut in quibus προβασκάνιον exponatur. Id nempe *quo fascinum arcebant*. Atque additur, sic a *Lucio* vocari. Sed pro Λουκίου, scribendum Λουκιλλίου, qui usus lib. ii. Sat. *Nam quid mutuno*, *subjectoque huic opus signo*. Citat Nonius in *Lurcatur*. Turnebus, lib. xvii. cap. xxiii. colligit ex Lucilio *Mutinum* etiam fuisse *silentii deum*, ac sic dictum, quia *præstet*, *ut mutus homo*, *ac aliquid clam habeat*. Sed omnino rectius Glossæ *fascinum* intellexere. Pro *subjecto* autem fortasse *surrecto* rescribendum. Nam *mutunus*, sive, uti in quibusdam libris scribitur, *mutinus* nihil aliud erat, quam *surrectus penis*, signum viri: ut in illo Lucilii versu posterius sit ἐξηγητικὸν prioris. Indeque *mutoniatus*, ἐνόρχης, ut exponit Onomasticon. A *mutone* etiam est *Mutunus*, etsi quasi *Motunum* dici alii velint, quia *vim se movendi marito uxorique addat*. Festus in Schedis Farnesiani exemplaris: *Mutini Titini sacellum fuit in Veliis adversum murum Mustellinum in angiportu: de quo aris sublatis balnearia sunt facta domus Cn. Domitii Calvini, cum mansisset ab urbe condita ad Principatum Augusti Cæsaris inviolatum, religioseque & sancte cultum fuisset, ut ex Pontificum libris manifestum est. Nunc habet ædiculam ad milliarium ab urbe sextum & vicesimum dextra via juxta diverticulum viæ: & mulieres sacrificant in eo togis prætextis velatæ.* Arnobius, lib. iv. *Etiamne Mutunus, cujus immanibus pudendis, horrentique fascino vestrar inequitare matronas, & auspicabile ducitis, & optatis?* Lactantius, lib. i. *Et Mutunus, in cujus sinu pudendo nubentes præsident, ut illarum pudicitiam prius Deus delibasse videatur.* *Mutinum* hunc *Priapum* vocat Augustinus, lib. vi. de civit. Dei, cap. xxiv. *Et quod in celebratione nuptiarum super Priapi scapum nova nupta sedere jubebatur.* Et, lib. iv. cap. xi. *Ipse sit Mutunus Tutunus, qui est apud Græcos Priapus*. Ita est in MSStis codd. Et videtur ut Festus similiter dixerit *Mutini Tutini sacellum*. Nimirum nunc ἁπλῶς dicebant vel *Mutunum*, vel *Tutunum*, nunc junctim *Mutunum Tutunum*. *Tutunus* autem fortasse ex *tuta* pro *puta*, hoc est, membro virili: unde *præputium*, *putilius*, aliaque. Uti *puta* a ποσθή. Vide *putus*.

†**Muto** idem est quod Moro, sive Movro. Apud Plautum Amphit. I. 118 Sosia de noctis longitudine expostulans, ait:

Neque se Luna quoquam MVTAT, atque uti exorta est semel.

Hinc autem orta est translata altera significatio, quae vulgo huic verbo tribuitur. Nam quævis mutatio, sive corporis sive animi, ex mora existit, & in motu consistit. Fit autem Muto ab Hebr. מוט *mut*, quod non tantum est *motare* sive *movere* (de quo vide in Movro) sed etiam est id quod vulgo *mutare* intelligimus. Ut Ps. XIV. *Qui jurat proximo suo, & non* (ימר *jamur* i. e.) *mutat*, in Vulg. *Decipit*. Ex Muto quatenus est *movere* sive a Moto, & a Motva, deinde ex post facto ἀναλογικῶς exsculptum est verbum Movro, tamquam radix; cum revera hoc (sicut & in pluribus aliis) sit thema παρηγμένον, ac suis derivatis posterius. Vide plura in Movro. Mazochius.

Mutus, a μυδὸς vel μοττὶς, vel μύτης, hoc est, ἄφωνος,

ἄφωνος, ὁ μὴ λαλῶν. Vide Hesychium in vocibus dictis. [a μύω, claudo. Sed & Μυδὸν, ἄφωνον, Hesych.] Vel *mutus*, a *sono*, *quem muti edunt*, factum est: ut scribunt Varro, lib. VI. de L. L. Nonius in *Mutus*, & Isidorus, lib. X. Ab eodem sono est *mutire*, quod *proprium* est *canum*, *cum incipiunt irritari*. Sumitur pro *hiscere*, ac *minimum loqui*; ut apud Plautum Amphit. act. I. sc. III. & Milit. act. II. sc. VI. Janus Guilielmus *muttire* magis probat, lib. I. Plaut. Quæst. cap. XI. Ita in Gloss. vett. legas *Muttum*, γρῦ, *mattire*, γρύζειν. Nempe ut a γρῦ γρύζειν, ita *mutire*, vel *muttire*, a *mu* vel *mut*. Charisius, lib. II. cap. de Interject. *Mu facere* pro *mutire*; Lucill. Satirarum lib.

Non laudare hominem quenquam, neque mu facere unquam.

Ibidem citat hoc, e Plauti Caco, sive Prædonibus:

Quis tu es, qui ducis me? mu, perii hercle, Afer est.

Ubi *mu* est particula terrorem notans. Similiter hinc *mussare*, quod vocem murmurantem exprimit. Vel ut a *quatio quasso*, ita a *muto musso*. Vel a Græco μύζω est *musso*, ut a πατρίζω *patrisso*. Varro lib. VI. de L. L. *Mussare dictum, quod muti non amplius quam μῦ, dicunt, a quo idem dicit, quod minimum est, neque, ut ajunt, mu facere audet*. Festus: *Mussare, murmurare*. *Ennius: In occulto mussabant, murmurabant*. *Vulgo vero pro tacere dicitur, ut idem Ennius: Non decet mussare bonos*. Sed *mussare* hic non tam est *tacere*, quam *summisso voce loqui ne exaudiant alii*. Nam sententia est: Iniquum est, ut boni non liceat clare dicere quod velint. Vide & hac de voce Nonium, ac Servium in II. Æn. A *mussare* dicti *summussi*, non a voce *submissa*. Idem Festus: *Summussi dicebantur murmuratores*. Nævius, Odi, inquit, *submussos*, *proinde aperte dice, quid sit, quod times*. A *mussito* vero est *mussitabundus*. Onomasticon: *Mussitabundus* μύζων *mussito*, *musso*, μύζω. Quibus & ἔτυμον Græcum firmatur.

Mutuum juxta Jurisconsultos ex *me* & *tuum*: quia ibi *mutuum damus*; cum *quid de meo fit tuum*, *aut de tuo meum*: *commodatio* vero locum habet, cum *idem reddimus corpus*. Unde Boëtius, in Top. Cic. *Quod mutuum datur, de meo fit accipientis: atque ideo non cogitur eandem ipsam pecuniam debitor restituere creditori, sed aliam tantum*. Sed Varro Siculam esse vocem censet, lib. IV. de L. L. *Si*, inquit, *datur, quod reddatur, mutuum, quod Siculi* μοῖτον. Addit ita μοίτου voce usum Sophronem. Sed uti *mutuum* dici volunt ex *me* & *tuum*: ita μοῖτος fortasse quasi μοὶ τεὸν, vel μοὶ τὸν, *mihi tuum*. Nam τὸν est Doricum pro σόν. Varronis sententiam firmat Hesychius in μοῖτος, ubi μοῖτος exponitur χάρις, quia *gratia est animi mutuo benefacere*. Salmas. De Usuris, pag. XXXV. *Mutuum a Siculo* μοῖτον, *quod est* χάρις *& gratia*. *Inde mutuum pecuniæ usus gratuito commodatus, in quo reddendo nihil ultra accepti summam debetur, quam grati animi testatio, hoc est*, χάρις. Tertia est Turnebi sententia, lib. X. Advers. cap. XXV. ubi a *mutatione rerum*, *mutuum* dici opinatur. Atque addit, illud Jurisconsulti etymon scite magis quam vere dici. Imo eadem mente Cujacii, observat. lib. III. cap. XXXVII. Mihi quoque horum sententia simplicior videtur. Sane similiter Græci ἀμοιβαῖον dicunt ab ἀμείβω, *muto*, *alterno*. Et favet analogia, nam a *muto mutuum*, ut a *pasco pascuus*, a *fari fatuus*, ab *irrigo irriguus*, a *nocco nocuus*. Sed Varronis tamen sententiam maxime probo, quod Romani pleraque omnia habeant a Siculis & Pelasgis, de quo alibi satis diximus. A *mutuus*, *mutuitare* dici, scribit Turnebus, atque ita apud Gellium legere jubet, lib. II. cap. XXIV. *Qui ludis Megalensibus mutuitarent, id est, mutua inter se convivia agitarent*. Ut nempe sit, quod Maro dicit, I. Georg.

Mutuaque inter se læti convivia curant

Vide eum, lib. XIV. cap. XVIII. Sed lib. XVII. cap. I. retinet *mutitare*, quod est in vulgatis: sed κατὰ συγκοπὴν ex *mutuitare*, factum opinatur. Retinet quoque hanc scripturam Lipsius in Saturnalibus. Sed Durantius Casellius putat Gellium scripsisse *muntare*, atque esse id verbi factum a *munere*, quod inde conjectat, quia non de quibusvis conviviis hoc verbo utebantur, sed illis quæ *Megalensibus* & *Cerealibus* agitarent: ut indicat Agellius, cum lib. II. cap. XXIV. tum lib. XVIII. cap. II. vide Casellium, lib. II. Var. cap. XII.

M Y

Mycterismus, μυκτηρισμὸς, cum *quis naso suspenso deridetur*. Est a μυκτὴρ, quo usi pro *irrisione*, uti & *nasum* Latini usurpant. Eunapius Sardianus in Libanii vita: Καὶ οἱ πάντες οἱ Συροφοίνικες ἔχουσι κατὰ τὰς κοινὰς ἐντεύξεις ἡδὺ καὶ κεχαρισμένον, τοῦτο παρ' ἐκείνου λαβεῖν μετὰ παιδείας ἤξιουν· οἱ μὲν ἐν Ἀττικοῖς μυκτῆρα καὶ ἀλυκὸν αὐτὸ καλοῦσι. *Syrophœnicibus omnibus in vulgari colloquio est peculiaris lepor & grata jucunditas: quæ præter eruditionem ab eo petere libebat*. *Attici nasum & sales vocant*. Plura hac de re diximus in institutionibus Oratoriis.

Myobarbum, a μῦς & βάρβον, quod *vasis genus*: ut significet *muris cymbium*: quemadmodum Turnebus scripsit, lib. III. cap. XIX. eumque secutus Jos. Scaliger, notis in Catalecta: vel potius, ut idem Scaliger, priorem sententiam retractans, scripsit, lib. II. Auson. Lect. cap. XXVII. a Græco μῦς & Latino *barba*. Nam, ut ex veteribus marmoribus ac monumentis discere est, *poculum*, qui cum Bacchus fingebatur, erat oblongum angustumque & in turbinem desinens, ut hac ratione liqueat retulisse murem, cujus corpus oblongum & barbam quam exprimebat cono suo. Quare similis fuerit appellatio ac *nanus barbatos*, quod itidem *poculi genus* est, & constans nomine Græco νάνος, sed Latinorum more prolato per *VS*. & Latino *barbatus*, sed Græco more enunciatum per *OS*. Varro, lib IV. de L. L. *Postea accessit Nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatos*. Sic legit Scaliger in Ausonianis lectionibus. Sed de *barbatos* per O falli puto. Neque enim aliud voluit Varro, quam Latinos accepisse a Græcis vocem *nanus*, verum quia figura vasis Latini nonnihil a Græcorum vase differebat, non simpliciter *nanum* vocasse, sed diversitatem hanc eo indicasse, quod adjicerent *barbatus*. Confirmat hanc sententiam locus Festi: *Nanum Græci vas aquarium humile & concavum, quod vulgo vocant situlum barbarum*. Et illud in veteribus Glossis, *bardatus* νάνος, τὸ σκεῦος. Nam *barbatus* legendum esse ex Festo liquet: ac sic quoque emendavit Turnebus, lib. XXII. cap. IX. ac post eum Scaliger ipse ad Festum.

Myoparo est *navicula piratarum*, ut inquit Nonius, qui Ciceronem, Sallustium, & Sisennam eo usum docet. Aliorum quoque, qui usurpent, loca adfert Savaro ad Sidonii lib. VIII. epist. VI. Turnebus, lib. III. cap. I. sic dici ait ab urbe *Myunte* & *paron*, quod *navigii genus* est ab insula *Paro* dictum. Sed de priori vocis parte dissentit Jo. Scaliger, qui vult μυώπων dici, quia murium oblonga corpora referrent, quomodo & Ausonio (ut ostendimus in Cantharus,) *myobarbum* dicitur *Liberi patris angustus oblongusque cantharus potorius*. Seu Turnebum, seu Scaligerum sequi lubet, vera lectio erit apud Festum: *Myoparo genus navigii ex duobus dissimilibus formatum*. *Nam & myon & paron per se sunt*. In vulgatis pro *myon* corrupte legitur *midion*.

Myops, μύωψ, pro quo apud Nonium, in *Luscitiosus*, μύωψ legas, quod esset *minus cernens*, a μείων quod est ἔλαττον, & ὤψ, hoc est, ὀφθαλμός. Sed non puto alibi eam vocem inveniri. At μύωψ est ἀπὸ τοῦ μύειν τὰς ὦπας, quod *oculos pene claudat*, & *conniveat*, *ut melius res videat*. Latini *luscitiosum* vocant, si credimus Gellio, lib. IV. cap. II. Quæ & aliorum quorundam sententia fuit: ut vi-

dimus

dimus in voce *Luscus*. Sed falluntur. Nam *myopes* ob parum quidem sed paucum humorem crystallinum, acute vident, sed tantum propinqua, ac vesperi fere acutius iis vident, qui *myopes* non sunt. Auctor Isagoges: Μύωπας δὲ λέγουσι τοὺς τὰ μὲν σύνεγγυς βλέποντας, τὰ δὲ πόῤῥωθεν μὴ ὁρῶντας. *Luscitiosi* vero, sive *lusciosi* (utrumque enim dicitur) interdiu quidem vident, at non item vesperi aut noctu: quod & Nonius e Varrone probat, & Plinius scripsit, lib. VIII. cap. L. & imprimis lib. XXVIII. cap. XI. ubi disertim scribit *lusciniosos* Graecis dici νυκτάλωπας, hi autem, Galeno teste, ita vocantur, quasi οἱ τῆς νυκτὸς ἀλαοί, id est, *de nocte caeci*: vel, ut aliis placet, a νύξ, id est, *nox* & obsoleto ἄλωψ, quod constatur ex α στερητικῷ, & ὤψ, significante *visum*. A interseritur, uti etiam fit in αἱμάλωψ, quod proprie signat αἷμα ἐν ὠπί, etsi generatim sic appellentur rubentes in cute circuli, qui aliter vocantur αἰθόλικες, ut scripsit Galenus ἐν ταῖς γλώσσαις. Aliter tamen de voce νυκτάλωψ usus Hippocrates, lib. II. Praedict. & auctor Isagoges, quibus ita vocantur, qui vesperi acutius cernunt. Nos Galenum sequimur & alios quos diximus. Mirari autem aliquis possit, quod cum μύωψ, & per ω scribamus (uti & κύκλωψ, aliaque ab ὤψ venientia) non tamen Αἰθίωψ, seu Αἰθιόψ dicamus, quasi esset ab ὄψ, hoc est, *vox*, unde μέροψ epitheton hominum, quia habeant, μεμερισμένην ὄπα, *vocem divisam ac articulatam*: a quo etiam καλλιόπη, una Musarum, a *vocis pulchritudine* ita dicta. Sed nodus hic solvitur, si dicamus, Αἰθίοψ non ab ὄψ vel ὤψ venire, sed ab ὄψις. Nam ita dicitur quasi ἐπικεκαυμένος τὴν πρόσοψιν, ab αἴθομαι, hoc est, καίομαι, & ὄπτω, ὄψω, quod est, *video*. Vel dicendum, ὄψ interdum idem esse quod ὤψ, indeque Αἰθίοπας dici, & αἴθοπα οἶνον apud Homerum. *Aethiopidis* herba ex eo dicta, quia licet alibi quoque, ut in Ida Troadis monte, & in Messenia, crescat, quae tamen ex *Aethiopia* venit, optima sit: ut ait Plinius, lib. XXVII. cap. IV. ubi & legas, de figura ejus, & quam variis morbis prosit. Sensit hoc Pierius, qui & putabat Maronem idcirco etiam secundam in *Cyclopeia* corripere, cum ait, *Vos o Cyclopeia saxa*: prout in plerisque codd. antiquis scriptum invenitur, ubi in vulgatis est *Cyclopea*.

Myrica, humile virgultum, quod aliter *tamarix*. Vocatur & Graecis μυρίκη etiam Nicandro, sed is corripit penultimam. Μυρίκη autem Isidorus, lib. XVII. cap. VII. ait sic dici ab *amaritie*, quia gustu sit amara. Puto hoc velle μυρίκην dici a מר, id est, *amarus*, vel *amaritudo*. Sed cum vim habet abstergendi atque exsiccandi, aliis placet esse a מרק, *tergere*. Similiterque *tamarix* vocabitur a תמרוק, hoc est, *abstersio*.

Myropolion, a μύρον, *unguentum*; & πωλεῖν, *vendere*. Utitur Plautus Epid. Act. III. Sc. II. Tranquillus vocat *tabernam unguentariam*. Ab eadem μύρον voce est *myrobalanus*, de quo in *Balanus*. Sed & *nux*, quae vulgo *moschata*, ab *odore moschi* vocatus, eadem Latinis *myristica* dicitur a μυρίζω, *unguentis*, *vel odoramentis imbuo*.

Myrrha, ab Aeolico μύῤῥα, pro σμύρνη. Μύῤῥαν cur dixerint, docere conatus Athenaeus, lib. XV. Μύῤῥα γὰρ ἡ σμύρνα παρ' Αἰολεῦσι, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν μύρων διὰ σμύρνης ἐσκευάζετο, καὶ ἥ γε στακτὴ καλουμένη διὰ μόνης ταύτης. *Pro* σμύρνῃ *Aeoles dixere* μύῤῥα, *quia multa unguenta conficerent ex myrrha, & quae stacte vocatur, per se unguentum esset.* Censet Aeoles, qui ρ geminare gaudent, pro μύρον dixisse μύῤῥα, atque inde pro σμύρνα quoque dixisse μύῤῥα, quia multa unguenta *fierent e myrrha*: ac per se unguentum esset liquor ille *myrrhae* stillatitius, qui stacte vocatur. Mihi tamen verisimilius sit μύῤῥα esse a מר, quod idem. Estque a מר, *amarus*. Nam is sapor ejus. Vel venit μύῤῥα, a מר, id est, *stillo*. Ut proprie sic dicatur quae Graecis στακτή, hoc est, *myrrha stillatitia*, sive *expressione eliquata*. Qua de re vide in *Stacte*. Sed prius *myrrhae* etymon verius est. Nam מר, pro *myrrha* leges Cant. III. 7. & alibi. Dicunt Latini quoque *Smyrna*, ut Graeci σμύρνα. Unde Cinna poëmation de incestis *Myrrhae* amoribus *Smyrnam* inscripsit. Sic Lucretius:

Et contemptus odor smyrnae, mellisque sapores, &c.

Apud Plautum quoque Asin. Act. V. Sc. II. pro *Murrham olet*, in vett. libb. legitur *smyrnam*. A σμύρνα est σμύρνιον, *smyrnium*, plantae nomen ab odore factum. A *myrrha* quoque est *myrrhites*, nempe a *colore myrrhae*: ut ait Plinius. Quem Solinus & Isidorus sequuntur. Sed si a *myrrha* est, quae Graece σμύρνα, potius diceretur σμυρνίτης. Quare potius nomen fuerit ab *unguento*, quod Graecis μύρον, & Aeolibus μύῤῥα. Ut idem sit λίθος μυρίτης & μυῤῥίτης, quomodo idem, οἶνος μυρίνης & μυῤῥίνης.

† Myrrha sive (ut antiqui dicebant) Murrha est ipsum Hebraeum מר *mor*, sive potius est, ne una littera minus, Chaldaicum מורא *mura* i. e. id ipsum de quo quaerimus. Ac Graecum σμύρνα longius ab Orientali radice abest, quippe quum Graeci per Aeoles Tyrrhenos hoc vocabulum ab Italia ad se traductum, ac proinde longo ex itinere interpolatum acceperint. Adde jam dictis, quod etiam Aeoles, teste Athenaeo apud Vossium, μύῤῥα dicebant (quod argumento est eos ab Italia venisse, ubi *myrrha* dicebatur) at in id vocabulum deinde Graeci nihil sibi non licere siverunt, dum ex μύῤῥα fecere σμύρναν. Mazochius.

Myrtus ait Caninius venire a μυρσίνη, Σ in T converso; quomodo a τύνη est *tu*; & fortasse ab ὡς *ut*. Sed nihil mutatione opus, quando & μύρτος pro eo legas apud Alcaeum, Platonem, Dioscoridem. Plinius, lib. XV. cap. XXIX. *Arbor ipsa in Europa citeriore caelo* (al. *solo*) *quod a Ceraunis montibus incipit, primum Circeiis in Elpenoris tumulo visa traditur: Graecumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet.* Hinc *myrtetum*, pro quo & *myrteta* in muliebri dici probatum it Priscianus, lib. XV. hoc Plauti Vidularia:

Nescio qui servus e myrteta prosiluit.

Ab eodem est *myrtites*, μυρτίτης οἶνος, *vinum conditum contusis mors nigris baccis*, ut docet Dioscorid. lib. V. cap. XXXVI. Et μυρτίδανον *adnatum myrto tuber*, inaequale, verrucosum, concolor, quod manus instar amplectitur myrti caudicem: idem docet, lib. I. cap. CLVII. Sed Plinio *myrtidanum* est *vinum ex sylvestris myrti baccis & musto albo*. Sic enim scribit, lib. XIV. cap. XVI. de vinis factitiis: *Myrtiten Cato, quemadmodum fieri docuerit, mox paullo indicabimus. Graeci vero & alio modo. Ramis teneris cum suis foliis in albo musto decoctis, tusis, libram in tribus musti congiis defervere faciunt, donec duo supersint. Quod ita sylvestris myrti baccis factum est, myrtidanum vocant.* A myrto quoque, sive, (ut antique Cato & Varro dixere) *myrta*, venit *murtatum*. Varro, IV. de L. L. *Murtatum, a myrta, quod ea large fartum intestinum crassum.* Plinius, lib. XV. cap. XXIX. *Et alius ejus bacca fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur.* A myrto item dicta *Venus Myrtea*, quia *templo seu sacello ejus myrtetum proximum esset*: Sed postea pro *Myrtea* dictum *Murcia*, T in C converso. Varro, lib. IV. de L. L. *Intimus circus ad Murciam vocatur, ut Procilius ajebat, ab urceis, quod is locus esset inter figulos, alii esse dicunt a murteto declinatum, quod ibi id fuerit, cujus vestigium manet, quod ibi sacellum etiam Murciae Veneris.* Plinius lib. XV. cap. XXIX. *Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteae, quam nunc Murciam vocant.* Plutarchus, quaest. Roman. XX. Καὶ γὰρ ἐν τῇ Μυρκίαν Ἀφροδίτην καλοῦσι, μυρτίαν τὸ παλαιὸν (ὡς ἔοικεν) ὠνόμαζον. Servius ad VIII. Aen. *Vallis ipsa, ubi Circenses editi sunt, ideo Murcia dicta est, quia quidam etiam montem Murcum appellatum volunt.*

Mysta, μύστης, a μύω, *claudo*, quia μύει τὸ στόμα, *os claudit*. Siquidem *initiati*, qui Graecis μύσται,

quadriennium silebant: unde & *Pythagorici* hausere, ut *discipuli* sui *quinquennium tacerent*: quo tempore dicti ἀπευστοί, uti *silentium*, ἐχεμυθία. Quadriennio exacto *mystae* admissi ad majora sacra, ac tum dicti ἐπόπται, uti *Pythagorici* exacto quinquennio ἐσωτερικοί. Vide Scaligerum, in Tibulli lib. III. A μύσας vero est μυστήριον, nisi ἀμύσας, a μύω malis: vel ab Hebraeo מסתרים, id est, *latibula*, *absconsiones*: quod a סתר, *abscondere*, *occultare*.

MYSTERIUM μυστήριον, cujus de etymo sic Clemens Alexandr. Προτρεπτ. α. pag. V. ed. Florent. & Euseb. lib. II. Evangel. Praepar. pag. XL. edit. Rob. Steph. Καί μοι δοκεῖ τὰ Ὄργια, καὶ τὰ μυστήρια, δεῖν ἐτυμολογεῖν, τὰ μὲν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς Δηοῦς, τῆς πρὸς Δία γεγενημένης· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ μύσους συμβεβηκότος περὶ τὸν Διόνυσον. Εἰ δὲ καὶ ἀπὸ Μυοῦντός τινος Ἀττικοῦ ἐν κυνηγίᾳ διαφθαρέντος Ἀπολλόδωρος λέγει, οὐ φθόνος ὑμῶν δεδοξάσθαι τὰ μυστήρια ἐπιτυμβίῳ τιμῇ. Πάρεστι δὲ καὶ ἄλλως μυθήριά σοι νοεῖν, ἀντιστοιχούντων τῶν γραμμάτων, τὰ μυστήρια. Θηρεύουσι γὰρ καὶ, εἰ καὶ ἄλλοι τινὲς, ἀτὰρ δὴ καὶ οἱ μῦθοι οἱ τοιοίδε Θρᾳκῶν τοὺς βαρβαρικωτάτους, Φρυγῶν τοὺς ἀνοητοτάτους, Ἑλλήνων τοὺς δεισιδαίμονας. Quibus verbis triplex *Mysterii* etymon affert Clemens, & ex eo Eusebius. Unum est a μύσος, quod est μίασμα, *scelus*, unde μυσὸς, & μυσαρὸς, hoc est μιαρὸς, μιαιφόνος, ut exponit Hesychius. Caussam etymi innuit esse, quod in generatione ac nece Dionysi sive Bacchi (cujus sacra *mysteria* dicebantur) multum fuerit abominationis & execrationis. Trapezuntius in tralatione Eusebii male pro μύσος habet μῖσος, id est *odium*. Sed & Dominicus a Soto, in IV. distinct. I. q. 3. artic. 2. Clementem eo refellere conatur quod Graece μῖσος dicatur per I. μυστήριον autem per *Y* scribatur. Sed aliud μῖσος, quod *odium* notat, aliud μύσος, id est, *scelus*; unde & Theodoretus, lib. III. Histor. Eccl. saepe μύσος voce utitur pro *sacrificiis daemoniacis*, quia nihil iis sceleratius & detestabilius. Nec a μύσος tantum sunt μυσὸς & μυσαρὸς, sed & μυσαχθὴς, & μυσαχθὸς & μυσάττω. Agnoscit quoque, μύστης vocem Eustathius, qui eam deducit a μύω, id est, *claudo*, quasi ὅπερ ὁ μύοντες, *ad quod oculos claudimus*, quia videre illud non sustineamus. Alterum *mysterii* etymon apud Clementem & Eusebium adfertur ex Apollodoro, qui *mysteria* dicta voluit a *Myunte* quodam Attico, qui interierit in venatione. Tertium iis est a μῦθος, id est, *fabula*, & θηρεύω, quod est *venari*: a venatu nempe fabularum, quibus plena gentilium *mysteria*. Sed ut secundum etymon vanum, ita primum secundumque nihil aliud est quam allusio. Neque non ea mens Clementi aut Eusebio fuit, ut verum etymon adducerent, sed ut allusiones quasdam afferrent maxime aptas ad irridenda gentilium sacra. Ac audacius etiam Dionysio tyranno ludere in μυστηρίῳ voce visum, cum ea (ut Athenaeus lib. III. scribit) pro *murium latibulo* sive *cubili* ridicule utebatur, quasi nempe esset a μῦς, id est, *mus*, & τηρεῖν, quod est *servare*. Ut vero ad verum tandem etymon accedamus; mire probatur sententia doctissimi Casauboni, lib. I. de Satyra, cap. II. qui eo quod antiquissima quaeque Graecorum vocabula veniant ab Hebraeis, μυστήριον factum censet a מסתר, *mistar*, seu *mistur*, quod *rem* aut *locum absconditum* significat. Sed si Graecam originem malis, erit a μύω, id est, *claudo*, quia, ut ait Eustathius, oportebat τοὺς μύστας μύειν τὸ στόμα, καὶ μὴ ἐκφαίνειν, ἃ μεμύηνται. Sane a vero non abludit, μυστήριον ejusdem esse originis ac μύστης, quomodo, Hesychio teste, vocatur ὁ τῶν μυστικῶν μεταλαμβάνων. unde συμμύσται, *consacranei*, ut eleganter vertit Graeco Lat. Lexicon vetus Cyrillo tributum. Μύστης autem (quo & Ausonius, aliique usi) quin a μύω sit, vix dubium est. Sed nec inepte deducas μυστήριον a μύζω, id est, *musso*, puta quod *mussitarentur* sive *occultarentur mysteria*, unde est illud Valerii Flacci lib. II.

> . . . . *Sacrisque metum servemus opertis.*

Certe capitale olim erat *Mysteria divulgare*. Quare Orgia quoque (quae ἀπὸ τῆς ὀργῆς, a *Cereris* nempe *ira* in Jovem dicta, ait Clemens, ut paullo ante vidimus) ea Apollonii interpres ita dici ait, παρὰ τὸ εἴργειν τοὺς ἀμυήτους, *quod arcebant haud initiatos*. Porro quanquam seu Hebraeum, seu Graecum etymon sequamur, *mysterium* generatim sonet *rem arcanam*, usus tamen obtinuit, ut notet *rem arcanam*, non quamvis, sed *sacram*: eo quippe nomine appellarunt nationes orgia Samothracia, ac Cabirorum (de quibus Pausanias in Boeoticis & Appollonii interpres) aut Liberi patris: & imprimis τελετὰς sive *initia Eleusinia*; de cujusmodi sacris opertis vide Clementem Alexandr. & Eusebium de praepar. Evangel. At in Ecclesia non generatim tantum ea vox accipitur pro *re sacra naturae lumine incomprehensibili* (quomodo Matthaei XIII. XI. scriptum, *vobis datum est nosse mysteria regni caelorum*:) sed & speciatim pro *re arcana symbolica*, ut sunt Baptismus & Eucharistia: quae Latini similiter *sacramenta* dixerunt, strictius, nempe hac voce utentes, cum ut apud Graecos μυστήριον, ita apud Latinos natura sua latius pateat vox *Sacramenti*: ut in sacris nostris dissertationibus ostendimus.

N

NABLIA, instrumentum musicum est Ovidio, in III. de Arte:

> *Disce autem duplici genialia nablia palma*
> *Vertere: conveniunt dulcibus illa modis.*

Est diminutivum a νάβλον sive νάβλα, quod esse εἶδος ὀργάνου μουσικοῦ, auctores sunt Hesychius & Suidas. Meminit & Athenaeus in IV. ubi Sopatrum usum docet. Scribit autem per B, quod convenit cum origine Hebraea. Nam נבל, *nebel*, est νάβλον sive ναύλιον. Pleraque organa Musica Graeci accepere ab Orientalibus: quod & Politianus pluribus probat cap. XIV. Miscell. Caeterum propter affinitatem literarum *B* & *V* pro νάβλον & νάβλα etiam dicere ναῦλον & ναύλα. quae apud Sophoclem, Josephum, Plutarchum, Pollucem, atque etiam Hesychium invenias.

NAE ex Graeco ναί. Hac de particula epistolium exstat Philelphi ad Michaëlem Rochum Grammaticum, qui, quid Terentio in prologo Andriae ea notaretur, inquisierat. Nunc res notior, quam ut in ea sit tempus insumendum.

NAEVUS, *lens faciei*: si recte in Glossis Philoxeni exponitur Φακὸς προσώπου. Onomasticon rectius interpretatur ἀεισαρκοφυής, hoc est, *aliquid semper carnem excrescens*. Quomodo usus Gellius, lib. XII. cap. I. *An tu quoque putas naturam feminis mammarum ubera, quasi quosdam naevulos venustiores, non liberum alendorum, sed ornandi pectoris caussa dedisse?* *Naevus* igitur sit, ἔκφυσις, hoc est, quando aliquid in cute excrescit, & proprie quidem ab ortu ipso inest: sic dicitur *naevus* quasi *natvus*, *T* ejecto: vel quasi γναῖος vel γναῖτος a γίνεσθαι. quod censet Festus his verbis: *Gnaevus corporis insigne, & praenomen a generando dicta esse, ut ea ipsa ex Graeco* γίγνεται, apparet. Quid si *naevus* sit a ναίω, hoc est, κόπτω, quia resecari solent? [*Naevus est excrescentia in facie, ubi pili producuntur ut sit instar spinulae*. Italis dicitur *nes*. Est manifeste a νέος, aut certe ejusdem originis, a νέω enim *jeo*, σάζω, est νέος, νεαρὸς νεάζος & νέαρος.]

NANCISCOR est ab antiquo *nancior*: ut a *pergo* pro *expergo* est *pergiscor* unde *expergiscor*. Festus: *Nancitor in XII. nactus erit, prensus erit*. *Item in foedere Latino*. PECUNIAM QUIS NANCITOR HABETO, ET SI QUID PIGNORIS NANCITOR, SIBI HABETO. Ubi *nancitor* ἀρχαϊκῶς positum pro *nancitur*, hoc est, *nanciscetur*. Sed & veteribus *nancio* in usu fuit; ut Priscianus probat illo Gracchi pro se: *Si nancium populi desiderium, comprobabo Reip. commoda*. Fortasse autem ut *frango* est a *frago*, unde *fregi*; *pango* a *pago*, unde *pepigi*: sic *nancio* & *nancior* prius fuit *nacio*, & *nacior*, unde *nactus sum*. Nam absque *N* scribi, Probum, Capen, Pollioni, & Plinio placet, ut ibidem auctor est Priscianus. *Nacio* autem vel

naca

natō, forte a λάχω seu λαχῶ, unde λαγχάνω, *sortior*, *sortito consequor*. A *nancior* est *cenancitur*. Sane in MSS. Paulli codicibus legas: *Renancitur significat reprehendit. Unde adhuc nos dicimus nanciscitur, & nactus, id est, adeptus*. Vulgo legitur *renanciscitur*. Imo & sic est in schedis Festi Farnesianis. Sed plane censeo *renancitur* legendum, uti in calamo exaratis legi ajebam.

NANUS pro *pumilo* usurpat Laberius apud Agellium, lib. XVI. cap. VII. Apud eundem, lib. XIX. cap. XIII. docemur pro *mulis*, aut *equuleis humilioribus* usurpari ab Helvio Cinna, in hoc versu:

Bigis rheda rapit citata nanis.

Ubi qui *mannis* corrigunt, ad Gellii mentem non attendunt. Versus autem proxime antecedens, ut ego quidem conjecto, sic legi debet:

At nunc me Genusina per salicta.

Vel, *Bebiana per salicta*. *Genusini*, ac *Bebiani* (qui in quibusdam Frontini codd. *Vebiani* vocantur) Apuliæ populi sunt Plinio, lib. III. cap. XI. In vulgatis est,

At nunc me genii nana per salicta.

Verum repugnat metrum, cum sit phaleucium. Nec ostendendum erat, *salicta esse nana*; verum *equos pumilos vocari nanos*. Unde *nanis* nomen sit, docere conatus Festus his verbis: *Nanum*, inquit, *Græci vas aquarium dicunt humile, & concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum*, (l. *situlam barbatam*) *unde Nani pumiliones appellantur*. *Nani vasis* meminit & Varro lib. IV. de L. L. sed locus est corruptus, quem ita restituit Scaliger: *Postea accessit nanus cum Græco nomine, & cum Latino nomine Græca figura barbatus*. Verumenimvero, quod nanos ita a *vase nano* dici putavit: id verum non est: sed omnino est *nanus* a Græco νάνος, quod idem notat. Aristoteles, lib. VI. histor. animal. cap. XXIV. οἱ δὲ καλούμενοι γίννοι γίνονται ἐξ ἵππου, ὅταν νοσήσῃ ἐν τῇ κυήσει, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις οἱ νάνοι, ἐν δὲ τοῖς ὑσὶ τὰ μετάχοιρα. καὶ ἔχει δὲ, ὥσπερ οἱ νάνοι, ὁ γίννος τὸ αἰδοῖον μέγα. Aristoph. Scholiastes εἰς εἰρήνην: Νάνους γὰρ λέγουσιν οἱ κολοβοὺς τῶν ἀνθρώπων. οἱ δὲ κολοβοὶ τῶν ἵππων, γίννοι λέγονται. Agellius, lib. XIX. cap. XIII. *Tum Fronto Apollinari, Fac me, inquit: oro magister, ut sim certus, an recte supersederim nanos dicere parva nimis statura homines, maluerimque eos pumiliones appellare: quoniam hoc scriptum esse in libris veterum memineram; nanos autem sordidum esse verbum & barbarum credebam. Est quidem hoc, inquit Apollinaris, in consuetudine imperiti vulgi frequens, sed barbarum non est, censeturque linguæ Græcæ origine; νάνους enim Græci vocaverunt brevi atque humili corpore homines paullum supra terram exstantes*. Νάνος ut Becmanus observat, est a נין, *suboleſcat*, *ætate innovatus est*: quod proprie dicitur de prole recens edita. A qua ipsa voce accessit Græcum νέος, unde Latinum *novus*, ut suo loco dicimus. *Pumilio* unde sit, dicemus in *Pumilus*.

†NANUS *erronem* significat apud Tuscos, apud quos id Ulyssis cognomen erat, auctore Tzetze, qui ad illud Lycophronis de Ulysse in Tyrrheniam adventu:

Νάνος πλάναισι πάντ' ἐρευνήσας μυχὸν,

Scrutatus omnem erroribus Nanus angulum.

Sic adnotat: Νάνος ὁ Ὀδυσσεὺς παρὰ Τυῤῥηνοῖς καλεῖται, δηλοῦντος τοῦ ὀνόματος τὸν πλανήτην. *Nanus Ulysses a Tyrrhenis vocatur: quod nomen erronem notat*. Suspicio mihi subiit, verum Ulyssis Tyrrhenicum nomen fuisse Νάδος (נד *nad* autem *vagum* significat; est enim participium a נוד *nud*, *vagari*: quam notam tum Hebraeis tum etiam Chaldaeis, Syris, Arabibus est usitata) deinde quia litterae D pronuntiatio blaesa & ambigua apud Orientales & Tuscos eorum traduces erat (vide de ejus litterae sono in Tyrrhen. Diatr. V. in *Capua*) hinc ex Νάδος i.e. πλανήτης factum fuisse Νάνος. Non enim is sum, qui etymo tantum ductus, sine librorum veterum auctoritate in Lycophrone Νάδος pro Νάνος reponere ausim. Ac vero res sic se habet. Apud Tuscos in inscriptionibus nullum D deprehenditur. Itaque in vocibus, quae in Oriente *Daleth* habebant, in iis *Daleth* ut plurimum mutatum reperitur in T: interdum in R (cujus mutationis exempla plura alibi retuli) interdum in N. Hujus ultimae mutationis hoc unum specimen esto, quod Ulysses qui נד *nad* Hebraice dicebatur, i. e. *vagus* πλανήτης (a נוד *nud*, scilicet quod Hebr. & Chald. est *vagari*, *migrare*, *agitari*) is apud Tuscos vocatus NAN, ac terminatione Graeca NANOΣ. Alterum exemplum est, quod panis azymus Athenaeo ex Nicandri Glossis ΔΑΡΑΤΟΣ vocatur (vere: nam est a Chald. דורא *dora*, *sartago*, in qua is panis coquebatur) is in Tab. Iguv. II. ver. 27. & in Tab. Lerpiriana casu patrio NEHATU pro *daratu* scribitur. MAZOCHIUS.

NAPHTHA, νάφθα, Chald. נפט ac נפטא, a נטף, *stillare*. Nam (ut Plinius ait, lib. II. cap. CV.) *profluit liquidi bituminis modo*. Hæc vera origo: non illa adducta ab Ambrosio, libro de Noë & arca, cap. VI. ubi ait: *Græce dicitur* νάφθα παρὰ τὸ συνάπτειν, *quod disjuncta connectat, nexuque constringat indissolubili, ut naturali unitate sibi credas convenire*.

NAPUS a *rapum*, cui simile est. Ita Isidorus, lib. VII. cap. X. Alii a νάπυ, quod Atticum pro σίναπι. Sane folia semineque nonnihil etiam radice similis est. Aliquibus item a νάπος, quod est *saltus* seu *vallis nemorosa*. Unde & *Napea*, vallium dea, ut sylvarum *Dryades*, *Oreades* montium, *Naiades* fontium; *Nereides* maris: quemadmodum Servius docet in illud IV. Georg.

. . . . *faciles venerare Napeas.*

NARCISSUS, νάρκισσος. ἀπὸ τῆς νάρκης, hoc est, *torpore*, quem gravi suo odore adfert. Plutarchus, Sympos. lib. III. Probl. I. Καὶ τὸν νάρκισσον [ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ] ὡς ἀμβλύνοντα τὰ νεῦρα καὶ βαρύτητας ἐμποιοῦντα ναρκώδεις. Eandem appellationis rationem adfert tum Plinius, lib. XXI. cap. XIX. tum Clemens Alex. lib. II. Pædag.

NARDUS, νάρδος, a נרד, quod ejusdem notionis.

NARES, ut Festus in *Nares*, & Donatus, in Adel. III. III. tradunt, ita dictæ a *naris* sive *gnaras*, hoc est, *solus* sive *sciens*, quia per eas odorum gnari reddimur. Similiter Isidorus, lib. XI. cap. I. qui huic etymo firmando adfert, quod veteres *olfacere* dixere pro *cognoscere*. Ut Terentius: *Ac non totis sex mensibus prius olfecissem, quam ille quicquam cœperit*. Perotto & aliis placet *nares* esse a *nare* pro *natare*, ob *innatantem humorem*: unde & Græcis ῥῖνας dici censeat ἀπὸ τοῦ ῥεῖν, quod est, *fluere*. Sed cum inter Græcum ῥῖνας ac Latinum *nares* tanta sit affinitas, dicere malim, κατὰ μετάθεσιν, Latinum illud a Græco fluxisse; quod placuit Angelo Caninio, & Nunnesio in Grammatistice, vel potius utrumque esse ab Hebræo נחיר, id est, *naris*, quod ab נהר, *fluere*. A *nare*, *nasus*, de quo seorsim.

†NARES dubium nullum quin sint a נחירים *Nehirim* aut vero duali נחירים *nehiraim*, quae tam certo *Nares* significant, ut etiam cognatum נחר *nahar* notet narium ronchum. Ab his ergo absorpta gutturali *Narium* est nomen. At Graeci metathesi usi ῥῖνας fecere suas, a radice longius abeuntes. MAZOCH.

NARITA, *ostrei genus*, Aristoteli νηρίτης quasi νηΐτης, quod a νέω, hoc est, *no*, seu *nato*. Usus Plautus: cujus verba Scaliger emendat. Vide eum ad Festum in *Narita*.

†NARRO quidem volunt a vetere GNARVAO factum. Itaque sicuti GNARUS & GNARVRIS idem qui NARUS, ita GNARVAO & NARVAO tantumdem, quod per syncopem NARO aut NARRO. Esto. Verum de his ipsis *Narro* & *Naruro*, primitus unde sint, quaero. Sunt autem a נדד *Nadad*, quod *errare* & *vagari* quidem significat; sed transferebatur etiam ad sermonis iter & πορείαν, uti cum *vela solvere* exorsi sermonem dicuntur, & *vela contrahere* & *portum subire*, finituri. Sic etiam a שגה *saga* (quod item *errare* significat) fit שגיון *siggajon*, quod est *cantici* nomen,

a cur-

a cursu & itinere orationis sic appellatum. Sic etiam a נדד *nadad*, *Errauit* (verso Tyrrhenice utroque *Daleth* in R) factum est sine controversia Narro & Narvro, & Gnarvro. Nihil sane apud nos frequentius usurpatur, quam *oratione percurrere*, *persequi*, item *praeterire*; apud Graecos autem *παρεκχωρεῖν*, ἐξαγγέλλειν, & sexcenta ejusdem modi ab errore sive itinere sermonis tracta. Jam vero & Latinum Erro quo pacto ab eodem נדד *nadad* fiat, eliso N: supra in Erro diximus. Mazochius.

Narthecium, ναρθήκιον, *vasculum in quo reponebant medicamenta*. Nam narthecis medulla exempta caulis erat cavus, unde Hesiodus, ἐν κοίλῳ νάρθηκι. Νάρθηκα autem Latini *ferulam* appellant. Vide de ea Theophrastum, lib. vi. Histor. cap. 11.

†Narus olim in usu fuerit necesse est, quia non nisi ab eo Gnarus exstitit, sicuti est *Gnatus* a *Natus*. Narus autem fuerit a נודע (*noda*) *notus*. *Notum* dico, tam passiva, quam activa notione, sicuti *ignarus* active & passive usurpatur. Ergo a ידוע *nada* (O in A mutato Chaldaice, & D Tyrrhenice in R verso) profectum antea fuerat Narus & Naruris: unde illa, quae hodie usurpantur, Gnarus & Gnaruris exsistunt. Mazochius.

Nascor, ex *gnascor*, a γεννάω, unde γεννάομαι. At γεννάω a γάω. Id verius credo, quam ut *nascor* contractum sit ex *nanciscor*, ut hoc sit *naturam adipiscor*. Id tamen placuit Cæsari Scaligero, commentario in Aristotelis lib. v. cap. xiv. sect. cli. A *nascor*, est *natura*, ut φύσις a φύω. Item *natio*, ut a φύω φῦλον. Ejusdem originis *natus* pro filio; *nata* pro filia.

Nassa, *piscatorii vasis genus ex viminibus contexti*, quasi νᾶσσα, a νάω, *fluo*: vel Hebræo נשא, *seduxit*, quia ea *decipiantur pisces*.

†Nassa, decipulum piscatoriae genus, fit meo judicio ab Hebr. נקש *nakas*, quod est *illaqueare*: a quo primum fiebat, opinor, *Nacsa*, deinde emollito vocabulo Nassa. Mazochius.

Nasturtium quasi *Nasitortium*, O in *V* abit, ut sæpe. Varro Peppo, aut indigitamentis, apud Nonium: *Nasturtium nonne vides ab eo dici, quod nasum torqueat: vestispicam, quod vestem spiciat?* Plinius, lib. xix. cap. viii. *Nasturtium nomen accepit a narium tormento*. Idem scribit Isidorus, lib. xvii. cap. x. Græcis κάρδαμον vocari ex Cicerone cognoscimus, qui cum Xenophon lib. 1. Κύρου παιδείας, scripsisset Persis κάρδαμον ὄψον fuisse, ipse vertit *nasturtium*. Nam lib. v. Tusc. quæst. ait: *Persarum a Xenophonte habitus exponitur, quos negat ad panem adhibere quicquam præter nasturtium*. Dicitur autem κάρδαμον, vel quasi καρηδάμον, quia κάρα δαμᾷ, *caput domat*, hoc est, *purgat*. Nam id quod acrius est, capitis vitia purgare, ait Plinius, lib. xx. cap. xiii. Vel est id nomen a καρδία, quia *cordatos facit*. Nam dicunt τοὺς ἐσθίοντας κάρδαμον, ὀξυτέρους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι. Hinc proverbium in pigros & desides, κάρδαμον ἔσθιε, *nasturtium comede*. Quo Plinius respexit, cum verbis ante allatis subjungit: *Et inde vigoris significatio proverbio id vocabulum usurpavit, veluti torporem excitantis*.

Nasus, pro quo & *nasum* dixit Lucilius, dicitur a verbo *nare*, quia per eum natat ac fluit humor, quo cerebrum purgatur. Sive a Græco νάω, *fluo*, ut dicatur quasi νᾶσις, hoc est *fluxus*: Vel a nomine *naris*, *R* in *S* abeunte, ut sæpe alias; quod & discriminis caussa hic factum videtur, ut differet a *narus*, pro *gnarus*. A *naso* est cognomentum *Nasonum*, item *Nasica*: quod indicat ille Arnobii locus in vi. *Potest enim fieri, displosus ut gestiret nares, quum esse vos facitis figuratisque nasicam*. De diis, eorumque simulacris agit Arnobius. Etiam *nasus* vasis tribuere: uti Martialis in Apophoretis, dist. xcvi.

Vilia sutoris calicem monumenta Vatini,
Accipe: sed nasus longior ille fuit.

Et Juvenalis sat. v.

Siccabis calicem nasorum quatuor.

Certo generi calicis tribuit *nasus quatuor*. At *ternas* habuit *nasiterna*, unde & nomen accepit. Ex interprete Onomastico, erat ὑδρία, sive ut exprimit Nonius, *vas aquatile*, sive, ut est apud Festum, *genus vasis aquarii ansati & patentis*. Ubi *ansatum* vocat ab *ansis*, quas & *nasos* vocari diximus. Plautus, Sticho, Act. ii. Sc. iii.

Ecquis huc effert nasiternam cum aqua?

Usus & alibi. Indeque *nasiternatus*, qui *nasiternam gestat*. Calphurnius, Phronesi fabula: *Ubi tu nasiternatus aquam petas*. Citat Nonius.

†Nasus est a נסה *nasah*: quod in Piel non tantum Hebraeis, sed & Chaldaeis, & Syris, & Samaritanis est *Tentare*, *Explorare*. Olfactu enim animalia cibos explorant, antequam in os admittant. Canes autem, quorum *odora vis* in proverbium abiit, non modo cibaria, sed & praevios quoslibet, quos assequi volunt, eo organo explorant & eminus persentiscunt. Porro a Nasus, verso S in R (sicuti *Valerii* dicti, qui ante *Valesii* fuerant, & alia in eumdem modum) poterant fieri *Nares*; nisi has ἀμέσως ab Hebr. deduceremus, sicuti paullo superius in Nares dixi. Mazochius.

Nates, quasi *nites*, quia illis innitimur: ut censet Isidorus lib. xi. cap. 1. Sed modulus prioris syllabæ refragatur. Quare melius a *nato*, vel νάω, *fluo*, quia per eas diffluit humor: sive a νοτίς, *humor*. [νοτίς.]

Nattæ, an *nactæ*, an *naccæ*, scribi debeat, non convenit. Satis tamen constat, sic dici, *qui sordidas artes exercent*, uti *fullones* & βυρσοδέψαι. *Nattæ* scribitur in membranis & Pinariorum nummis, quibus id cognomen fuit: uti observat Casaubonus in sat. iii. Persii. *Nacca* constanter est in MSStis Paulli codd. Ac similiter schedæ Festi Farnesianæ. Et favent hæc, quæ de etymo addit: *Naccæ appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius, quod nauci non est, quod est nullius pretii. Idem sentit & Cincius. Quidam ajunt, quod omnia fere opera ex lana νάκη dicantur a Græcis*. Non dubito tamen, quin aut *nactæ* dixerint, aut ex eo *nattæ* sit corruptum. Nam Græci νακτὰ vocent *coactilia*: unde Hesychius exponit τὰς πίλους καὶ τὰ ἱμάτια. Est id a νάσσω, quod est *premo*, *denso*, *farcio*: unde idem interpretator ἀποπιλίζειν, θλίβειν. uti Νάξαι, ναξαι, βύσαι. Inde igitur ἀναλόγως fit νακτής, a quo *nacta*, quomodo in veteri Veneta editum apud Appuleium ex. Netam. Fortasse tamen etiam dixere *natta*, ob faciliorem pronunciationem. Nec enim facile fides derogande vett. nummis, & membranis.

Nauci ex quorundam sententia conflatum ex ναὶ καὶ ἀχὶ, teste Festo, ut proprie hominem levem signet. Alii aliud significare volunt, ut ibidem docet his verbis Festus: *Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis: Cincius, quod in olea nucis, quid intus sit: Ælius Stilo, omnium rerum putamen: Glossematorum autem scriptores, fabæ grani, quod hæreat in fabulo: Quidam, nucis juglandis, quam Verrius juglandam vocat, medium velut dissepimentum*. Charisius Sosip. lib. ii. cap. de Adverbio: *Nauci*, *pro nihili*, *te duco*. *Est autem fabæ granum cum se aperit*. Priscianus, lib. vi. *Naucı*, *putamen nucis significat*, *& pro nihilo accipitur*.

Nauclerus legas apud Plautum. Est & Cæcilii comœdia apud Nonium in *suppilare*, & alibi. Isidorus, lib. xix. Originum cap. 1. *Nauclerus dominus navis est appellatus, eo quod navis in sorte ejus sit; κλῆρος enim Græce sors dicitur*. Alius enim *nauclerus* a *gubernatore*. *Gubernator enim est, qui ad clavum sedet: at nauclerus est navis dominus*. Plutarchus in Pol. præcept. ναύτας μὲν ἐκλέγεται κυβερνήτης, καὶ κυβερνήτην ναύκληρος. Athenæus, lib. v. Τῶν δὲ κατὰ ναῦν ἀδιαπράκτων διακρίσεων κατέστησε, ναύκληρος, κυβερνήτης, καὶ πρῴρεύς. At aliud *navarchus*, quomodo vocatur *navium seu classis præfectus*. Hesychius: Ναύαρχος, ὁ τῶν νεῶν ἄρχων. Usus & *navarchi* voce Cicero. Pleraque enim a ναῦς venientia etiam Latini usurpant. Quale est *naumachia*, ναυμαχία, a ναῦς & μάχομαι, *pugno*. *Naupegus*, ναυπηγός, a ναῦς, & πήγνυμι, *compingo*. *Naumachia* vocabulo usi Velleius,

lus, Plinius, Suetonius, &c. *Naupegi* autem Chalcidios, & Firmicus.

NAVIA, a *navis*, vel Græco ναῦς. Festus: *Navia* (ita & MSSti) *est ona ligno exsculpta, ut navis, qua utuntur alveo in vindemia*. Græcis dicitur σκάφη, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν. Nam initio fuit μονόξυλος, utpote facta ex arbore escavata. Tangit hanc rem Maro, I. Georg.

Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas.

Quid *navia* sit, non satis percepisse videtur Rob. Titius, lib. X. Locor. contr. cap. XV. At *Navia ficus* in comitio vocata eb *Attio Navio* augure, ut docet Festus.

NAVES ab obliquo ναὸς, inserto digamma, more Æolum. Ναὸς vero prius fuit νηὸς, quo semper utitur Homerus: nam alterum illud non invenies apud eum, præterquam in compositione. Est vero ναῦς, Eustathio teste, a νέω, νήχω, quod notat κολυμβῶ. Alterum quoque idem etymon ponit, ut sit a ναίω, significante στηρίζω, quia eam σωρὸς ἐγκείμενος βαρύνῃ. Sed verius est prius etymon. A ναῦς est *navem*, pro quo poëtæ, tragici imprimis, etiam ναυάταν dicunt. Latine quoque pro *nauta* per similem epenthesin dicitur, *navita*. Putare aliquis possit a *nave* esse *navita*, proque ea per syncopen esse *nauta*: præsertim quando apud Festum hæc legere est: *Navitas secundum incorruptam consuetudinem dictas, quos nunc nos nautas dicimus, testis est Cato in ea quam scripsit, cum in Hispaniam proficisceretur, cum ait: Navitæ, quod secum portaverant vinum atque oleum, usui tantum eo sum*. Sed terminatio fetis indicat, simile esse vocibus, *propheta*, *planeta*, *Scytha*, *geometra*, *bibliopola* & similibus quæ apud Græcos in recto communiter in *ης*, poëtice autem in A desinunt. Apud poëtas enim (quos Latini hac in parte sequuntur) nomina hujusmodi in A exeunt, tam in recto, quam in vocativo. A *navis* est *navus*, ut ex Festo & Cornelio Frontone diximus in *Gnavus*. Sunt quibus *navis* contra videtur esse a *navus*. Isidorus, lib. XIX. cap. I. *Navim quidam perhibent dictum, eo quod gnavum rectorem quærat, id est, peritum, sapientem, strenuum, qui contineare & gubernare novit propter maritima pericula & casus*. Sed *navis* esse e Græco ναῦς, manifestum est, eoque a *nave* potius erit *navus* & *navare*. A *nave* est *navigo*, quod prius notabat *navem ago*: unde & conflatum. Sed accipitur generatim pro *nave iter facere*.

†NAVIS imperite e quibusdam apud Isidorum a *Navus* derivabatur ex eo, quia peritum rectorem requirit. Imo eb אני *Oni*, cujus plurale *Oniath*, quæ *navem* significant, tam Latinorum *Navis*, quam ναῦς Græcorum, in commune ἐτυμολογίζεται. MAROCHIUS.

NAVLVM, ναῦλον, *pretium quod vectori pro navigatione solvitur*. Juven. sat. VIII.

. . . . *Furor est post omnia perdere naulum.*

Ναῦλον vero a ναῦς, navis: vel potius e *nave*, *navigo*.

NAVSEA eb Jonico ναυσίη, pro ναυτία. Sic ναυσιᾶν, *nauseare*. Proprie igitur *nauseare* dicitur, cujus stomachus ea sentina, graveolentia, & crebra corporis agitatione, studet sibi molesta per os excernere. Quare condecenter admodum dixit Horatius lib. I. sat.

. . . . *conducto navigio æque,*
Nauseat, ut locuples, quem ducit priva triremis.

Nam etsi *nauseandi* voce non utatur proprie, sed metaphorica, de perverso nempe obvisrum commoditatum fastidio ac contemtu: tamen apte admodum, & pene propria usurpat, quia de navigatione sermo est. Hinc *nauseola*, apud Ciceronem, & *nausiosus*, apud Plinium.

NAVITIAVLVM reperias apud Festum: atque ita constanter MSSti. Sic, ut ait, *vocabant antiqui vas alvei simile; videlicet a navis similitudine*. Ubi pro *navis* legere mallim *navia*. Fortasse tamen nec notatio, nec etymologia vera est. Nam vocis formam consideranti, videtur potius significari *portum sive navium stationem*, quod si est, *naustibulum* diceret, quasi *navium stabulum*, ut Græce ναύσταθμος, quasi νηῶν σταθμός. Simili syncope a *navis* & *ago* est *navigo*; e *navifragus*, *naufragus*. Maro, III. Æn.

. . . . *Et navifragum Scylaceum.*

Par quoque ratio in *nauscit*, quod sic dicitur quasi *navescit*, vel *naviscit*. Festus: *Nauscit* (sic MSSti) *cum granum fabæ se nascendi gratia aperit, quod sit non dissimile navis formæ*.

NAVTEA, quæ Græcis ναυτία. Plautus, Curcul. I. II.

Nam omnium unguentûm odor præ tua nautea est.

Usurpat & Asinaria, ac Casina. Imo Artemone etiam usum docebit Festus. Sed apud eum vulgo male legitur *Paulus* pro *Plautus*, quod & Ant. Augustinus vidit. Artemonem scripsisse Plautum, docebit præter Helenium Acronem, Festus in *superstites*. Quid *nautea* sit, non convenit inter antiquos Grammaticos. Festus: *Nauteam, ait Opilius Aurelius, herbæ genus esse granis nigris, qua coriarii utuntur, cujus videri nausea dictum nomen, quia nauseam facit, permutatione T & S literarum*. Herbam hanc esse *bryoniam nigram*, seu *vitem nigram*, censet in Nomenclatore suo Hadrianus Junius. Paullo post addit Festus: *Labeo in commentario juris Pontificii, ait, nauteam rubidum quiddam esse, quo pontificum vestimenta quædam colorant*. Nonius vero sic scribit: *Nautea est aqua de coriis, vel, quod est verius, aqua de sentina, dicta a nautis*. Mihi simplicissime videtur *nautea* deduci e ναυτία, seu Opilii, seu Nonii interpretationem sequi lubet.

†NAVVM (a quo GNAVVS) auguntur qui a NAVI aut aliunde accessunt. Nisi quod non quidem a *Novi* Latino, sed potius a נביא *navi* Hebraico perplaceret *Navum* Latinum arcessere. Nam etsi נביא (*navi*) *prophetam* plerumque designat; tamen Ps. 74. 9. cum ידע *jodea* i. e. *cognoscente* jungitur, ita ut ibidem τὸ *Navi* (quod tanquam synonymum adhibetur) videatur non quidem vatem, sed *perspicacem* atque *sagacem* significare. MAROCHIUS.

NE

NE interrogativum, ut in *tune* pro *an tu*, est ab ἦ, vel ἢν, hoc est, *si*. Sane & Græcis tum *si* notat, tum *an*. Estque ἦν a Syriaco ןא, id est, *si*. Sed *ne* pro *non* est a νὴ vel *μὴ*. Itaque interdum corripitur: at in *nefarius*, *nefastus*, interdum producitur: ut illo Catulli:

Funera Cecropiæ ne funera portarentur.

Sic Græcis νὴ in νήπους, *pedibus carens*: νὴ vero in νήριθμος, hoc est, ἀνάριθμος, *innumerus*; νηλιτής, *peccati expers*, a νὴ & ἀλιτραίνω, *pecco*, atque ita in aliis. Νὴ vero & *ne*, κατὰ μετάθεσιν ab Hebræo אין, hoc est, *non*. A *ne* & *que* est *neque*, ut a *ne* & *ve*, *neve*. Sed κατ' ἀποκοπὴν pro illo *nec*, pro hoc etiam *neu* dicitur. Pro *ne* vero & *ni* dixere: ut docet Donatus, Eun. act. III. sc. III. Remansit in compositis *nimirum*, & *nisi*, quæ valent *ne mirum*, & *si non*. Priscianus, initio lib. XV. *Ni quoque pro ne accipitur, ut Virgilii versus ostendit: Ni teneant cursus*. *Quod etiam Donatus in commentario Æneidos affirmat, dicens, Ni pro ne: sic veteres*.

NEBRIS, νεβρίς, *pellis hinnuli*. Hesych. Νεβρίς, ἐλάφου δορά. Est a νεβρός, *hinnulus*. Idem Hesych. Νεβροί, ἐλάφων γεννήματα. Imo idem Hesych. ἰνεβρίς, νεβρὶς δοκιμῆς. In Onomastico legas, *Nefrendes*, νεβροί. Sed *nefrendes* sunt *porcelli*, ut alibi dicimus. At νεβροί, *cervi*. Glossæ Isidori: *Nebris Diana, corium Dianæ, quod cum cervo pingitur*. Usus ea voce Statius Papinius in primo & secundo Achilleidos: Item in secundo Thebaidos, cum ait:

. . . . *Non orgia Cadmi*
Cernitis, aut avidas Bacchum scelerare parentes
Nebridas . . . .

Ubi sic Placidus Lactantius: *Nebridas, pelles damarum, quæ Græce νεβρίδες appellantur: ac per hoc Baccharum indumenta significat, quibus sacrificiorum tempore uti consueverunt*. Ut Virgilius:

Pellibus

Pellibus in morem cincti.

His verbis duo indicat, eos, qui *Orgia celebrarent*, *fuisse cinctos nebride*, *&* *nebrida* fuisse *pellem damæ*. Prius illud verissimum est. Unde Avienus in in Orbis descriptione:

Orgia ludentes, & nebride pectora cincti
Deduxere choros.

Cumque *nebride* in Orgiis induerentur dicti νεβρίζειν, & res ipsa νεβρισμός. Quod & initiis Cereris fiebat, quia Athenis communia erant initia Cereris & Bacchi. Vide Harpocrationem in Νεβρίζων, & Plutarchum de fluminibus, ubi de Hebro agit. Quod vero Luctatius *nebridas* exponit *pelles damarum*, id minus mirandum: quia & in Glossis legas, Νεβρὸς, *dama*, *hinnuleus*. Sed similes quidem *damæ* & *hinnulei*: at differunt tamen, quia *damis* seu *dammis*, cornua in adversum: qua de re Plinium vide. *Dama* Græcis δορκάς. Putat Arnobius, lib. v. & *Athenis* fuisse *Nebridarum familiam*, cui ex eo nomen esset, quia νεβρίδα sive *hinnulei pellem indueret*. Sic enim scribit: *Oras ut venit ad Atticas, triticeas attulit fruges? Nebridarum familiam pellicula cohonestavit hinnuli?* Sed in Coo insula fuit familia *Nebridarum*, ex qua natus Hippocrates. Ei nomen a *Nebro*, conditore familiæ. In Attica vero ejus nominis familia non fuit. Imposuit Arnobio, vel scriptori, quem secutus, quod Athenis simul colerentur Ceres & Bacchus ac in initiis Cereris: ut paullo ante diximus. Quorundam etiam opinio est Bæticæ civitatem esse dictam *Nebrissam*, quia ibi, ut a Sillio constat, Bacchæ Orgia sua celebrarent *nebride* indutæ.

Nebula, quasi *nubula*, si credimus Isidoro, cujus hæc verba, lib. xiii. cap. x. *Nebula inde dicta, unde & nubila, ab obnubendo, hoc est, operiendo terram, sive quod nubes volans faciat. Exhalant enim valles humidæ nebulas, & fiunt nubes.* Hæc ille. Sed clarum est *nebulæ* venire a νεφέλη. Nec obstat, quod νεφέλη proprie *nubes*. Nam interdum etiam pro *nebula* sumitur. Sane quemadmodum Maro promiscue dicit *nube* vel *nebula operiri*, (ut

. . . . *Nube cava spectantur amicti.*

Item:

. . . . *Obscuro gradientes aëre sepsit,*
Et multum nebulæ circum dea fudit amictu;)

similiter Homerus Odyss. θ ait:

Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένος.

Pro quo paullo ante dixerat, νέφει καλύπτεσθαι. Est vero νεφέλη ab Hebræo נבל, *nebula*, *caligo*: non autem a νε στερητικῷ & φάος, id est, *lumen*, quia fit φωτὸς ἀπόφασις, *lucis privatio*. A *nebula*, dictum *nebulatum*, quomodo Scaliger in Copam Columellæ vocari ait locum, in quo vina instituebantur ebibere fumum, ut vitium exuerent; indeque Martialem pessima Massiliæ vina fortassis dixisse *fumos Massilitanos*: nisi ad id respexisse malis, quod & Græcis *improbum vinum* καπνίας οἶνος appellatur.

Nebulo a *ne* & *obnia*, quasi *nec obulo dignus*: vel potius a *nebula* est *nebulo*, ut a *tenebris*, *tenebrio*. Nonius: *Nebulones & tenebriones dicti sunt, qui mendaciis & astutiis suis nebulam quandam & tenebras objiciunt: aut quibus ad fugam fugitivis & furta hæc erant accommodata, & utilia.* Ita quoque est in Aldina: nec aliter legit Junianus Majus, nisi quod pro *fugitivis* perperam habet *furtivis*. Ego locum sic emendo: *aut quia furibus ac fugitivis ad fugam & furta hæc* (nebula puta & tenebræ) *erant accommodata & utilia*. Donatus Eun. iv. vi. *Nebulo vel inanis, vel vanus, aut melius, ut est nebula, dicitur.* Vetus Horatii interpres ad sat. i. lib. i. *Nebulones, vani & inanes, ut nebulæ.* Festus: *Nebulo dictus est, ut ait Ælius Stilo, qui non pluris est, quam nebula: aut qui non facile perspici possit, qualis sit, nequam, nugator.* Ubi notandum quod *nebulones* dici ait qui, quales sint, difficulter perspicere est: uti quos, si videas, quantivis pretii putes, cum longe ab iis absint qui videntur: haud secus nempe ac *nebula* aliquid videtur, sed apprehendere volentem frustratur. Itaque *nebulo*, qui ante prælium magnifica jacit verba, sed in prælio est lepus galeatus: sive Atticus miles, de cujusmodi militibus notum illud vetus, θρασεῖς πρὸ ἔργων ἐν πολλῷ κακοί. *Nebulo* quoque qui viripotenti & virosæ feminæ vir videtur, cum in Venerio concilio pene sit minus quam puer, aut spado. Hinc meretrix acute apud Comicum Eunucho iv. vii.

Sane quod tibi nunc VIR videatur esse, hic NEBULO magnus est . . . .

Scio de Martis magis, quam Veneris palæstra apud Comicum agi: sed par utriusque pugnæ ratio est: nec dubium quin hoc dictum a Veneris nepotulis primo fuerit profectum, id vero alioversum transtulerit faceta meretrix. Velle enim *nebulonem* hic interpretari *hominem improbum*, id plane sit insubidum & inficetum. Quippe studet Thaïs metum eximere formidoloso seni, unde continuo subjicit, *Ne metuas*. Ad hoc nihil faciebat, si Thrasonem diceret improbum, cum ab improbis nobis maxime metuamus, imprimis qui robore videntur pollere atque audacia. Porro tot caussis cur a *nebula nebulo* esse possit, istam etiam addas licet, quod *nebulones loquantur ac agant nebulas*, hoc est, *nugas*, *res nebula nihilo digniores*: quomodo loquitur Persius:

Grande locuturi nebulas Helicone legunto.

Et pro *vilissimo* eo eodem usus Plautus, Pœn. act. i. sc. ii.

Cujus ego vel nebulæ cyatho septem noctes non emam.

Prout ibi legit Turnebus.

Necesse, κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ α venit ab ἀνάγκη. Ita Nunnesius. Sin Latinam originem dare lubet, fuerit sane a *ne* & *cesso*: ut proprie *necesse* sit, *quod differri non potest*: vel a *nec* & *esse*; ut propria *necesse* sit, sine quo *nec esse*, vel saltem *bene esse* non possumus: quamquam & ita dicatur, *quod evitari non potest*, uti quæ fatalia. Præivit ad posteriora illhæc Festus his verbis: *Necessarium ait esse Opilius Aurelius, in quo non sit cessandum: aut sine quo vivi non possit, aut sine quo non bene vivatur, aut quod non possit prohiberi, quin fiat.* Secundam sententiam, ut sit a *nec* & *esse*, probat Scaliger de caussis L. L. cap. CLXVI. Sed pugnant illa, *nec esse* & *necessarium esse*. Quare malim dicere esse a Græcis. Vel sequar sententiam Opilii, ut a *ne* & *cesso*, sit *necesse*, quomodo a *ne* & *fari nefarius*. Hinc *necessarii*, de quo idem Festus: *Necessarii sunt, ut Gallus Ælius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur præter ceteros.* Nonius *adfines* interpretatur, sed non *solos adfines*, verum etiam *cognatos* signari, ostendit hic locus Valerii Maximi, lib. ii. cap. i. *Convivium solemne majores instituerunt, idque charistia appellaverunt, cui præter cognatos & adfines nemo interponebatur: ut si qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensæ, & inter hilaritatem animorum, fautoribus concordiæ adhibitis tolleretur.* Hinc *necessitudo*, vinculum illud inter cognatos & affines.

†Neco est ex נכא *neka* (verbo in Syriaca versione Bibliorum usitatissimo cum *jugulandi* & *immolandi* significatu. Nisi forte malis arcessere ab Hebr. נגע *nagah*, quod est *percutere*. Mazochius.

Necto, a *νέω*, ut *plecto*, a *πλέκω*. Νέω quippe tum *nebo* sive *nere* notat; tum etiam σωρεύω sive *congerere*: ut Hesychius docet. Nempe quia nentes tum fila ducunt, tum ducta in fuso conjungunt. Quare *nectere* proprie sit *nendo conjungere*: sed generatim sumitur pro vinculo aliquo *jungere*, ac *colligere*.

Nefarius, a *ne* & *fari*: uti *nefandus* ex *ne* & *fandus*. De posteriori assentit Asconius Pedianus: de priori non item: Verba ejus sunt in III. contra Verrem: *Nefandum, est non fandum: nefarium, quod sacra polluit farre pio solita celebrari; ergo nefarii, sacrilegi.* Possis & deducere a *nefas*, unde *nefasius*, & *S* in *R* abeunte *nefarius*, quomodo *ara*, *arena*, *Valerii*, *Papirii* dicimus, quæ prius *asa*, *asena*, *Valesii*, *Papisii*. Ceterum pro *nefarius*, vel *nefandus*, etiam *nefans* dicere. Ita Lucilium, Varronemque locutos esse, docebit Nonius in *Nefantia*.

sta . Simileque est apud Accium *infans facinus* pro *infandum* . Citat Nonius in *infans* .

Nefrendines tum *renes* , tum *testiculi* dicuntur. Festus : *Pro nefrendibus , ut antiqui dicebant , renes nunc dicit usus recens. Sunt qui nefrendes dici putant testiculos , quos Lanuvini appellant nebrundines , Græci νεφροὺς , Prænestini nefrones* . Sed proprie *nefrendo* renem notat , estque a Græco νεφρὸς , quod idem notat . Quia autem & *testiculi* rotundi , atque ut in renes urina , ita in testiculos defluit τὸ σπέρμα , quæ & ipsa dicitur *genitalis urina* , *nefrendinis* vox translata est ad *testiculos* .

Nego quasi *neago* . [νικῶ .] Nec obstat , quod in *dego* , quod quasi *deago* dicitur , prior producatur . Nam in *dego E* & *A* commutantur in *E* longum , quomodo Jones pro ἔαρ dicunt ἦρ , & Dores pro νίκα νῖκ · at in *nego* non contractio est , sed syncopa literæ *A* , qua fortassis ratione & *nages* priorem corripit , extrito *E* . Nam prius fuit *veager* , hoc est , *valde ager* , sive *bus illuc fertur* . *Ve* in compositione interdum augere , docebit Agellius , lib. v. cap. XII. Nec magis etymo allato obstat , quod verbo *nego* non tam *agere* , quam *dicere* , vel *fateri* opponatur . Nam & *dicere* est *agere* . Ut apud Terent. Adel. I. I.

Sed estne ipsus , de quo agebam ? . . . .

Atque ita dicimus quoque *gratias agere* .

†**Nego** factum fuit ab Heb. נאר *ner* , gutturali non praeter morem in G mutata . Illud autem Hebraicum verbum Ps. LXXXVIII. (Hebr. 89.) 40. est *irritum facere* h. e. facta negare . Ac nequis id de longinquo petitum , clamet ; sciat ex Latino Narre Gallos suum *Nier* detorsisse , ac ita ex Latino in Hebraeum נאר *ner* reduisse . Quid si vero ab Hebr. נוע (*Ain* furtius pronuntiato uti G , veluti *Nuag* aut *Nug*) fluxerit *Nego* ? Nam *Nug* istud Hebraeum saepe de capitis motione usurpatur : vide Ps. XXII. Atqui in negando nullus gestus est oscillatione capitis familiarior . Mazochius .

Nempe , a *nam* & *pe* , ut *quippe* ex *qui* & *pe* . *Pe* autem a Græco πε , vel περί .

Nemus a Græco νέμος , quod Hesychius interpretatur σύνδενδρον τόπον καὶ νομὰς ἔχοντα , *locum arboribus densum & pascuum* . Homerus Il. β. ἐν νέμεϊ σκιερῷ , *in nemore umbroso* . A *nemore* est *nemorensis* . Ut *nemorense mel* apud Columellam , *nemorensis rex* apud Tranquillum , hoc est , rex sacrorum in nemore Dianæ , quod erat in sinistra via , qua Ariciam itur . Ab eodem *Nemestrinus deus* . Arnobius , lib. IV. *Deus nemorum Nemestrinus est* . Νέμος vero est a νέμω , *pasco* : unde & Νομάδες , qui Latinis *Numidæ* , O in *V* mutato . Festus : *Numidas dicimus , quos Græci Nomadas , sive quod id genus hominum pecoribus negotiatur : sive quod herbis , ut pecora , alatur* . Sed potius sic dicti , quia *sæpe loco vita atque alia petentes permutant pabulum* , quod Græce νομή . Eam caussam adfert Sallustius in Jugurth. & Plinius , lib. v. cap. III. Ab eodem *Apollo* dictus *Nomius* , juxta Physicos quidem , *quia sol , quæcumque terris nascuntur , pascit* . Sed , juxta poëtas , *quia pavit pecus regis Admeti ad Amphrysum amnem* , unde Maroni *pastor ab Amphryso* dicitur . Alias νέμω est *distribuo* : unde νόμος , *lex* , quia *suum cuique tribuit* . Item νέμεσις *distributio* , a quo Dea Νέμεσις , Justitiæ , ut quidam volunt , filia , quæ præmiis bonos ornat , & iniquis pœnas rependit . Adfert hanc nominis caussam auctor libelli de mundo , Aristoteli tributi . Ubi & ait aliter dici Ἀδράστειαν , quia eam nemo ἀποδιδράσκει , hoc est , *effugit* . Sed Strabo inde caussam arcessit , quod *Adrastus rex ei primus fanum statuerit* . Quod Antimachi versibus probat . De ea vide Gyraldum , dialogismo XIX.

Nenia propria notat *carmen funebre* , significat Quintilianus , lib. VIII. cap. III. quod est de perspicuitate . Sed plenius Festus : *Nenia est carmen , quod in funere , laudandi gratia cantatur ad tibiam* . Et Nonius : *Nenia ineptum & inconditum carmen , quod adducta pretio mulier quæ præfica diceretur , iis , quibus propinqui non essent , mortuis exhiberet* . Varro *de vita pop. Rom.* lib. IV. *Ibi a muliere , quæ optima voce esset , Pergama laudari , deinde næniam cantari solitam ad tibias & fides* . Idem Varro usus ὄνος λύρας apud Nonium in præsepia : sed in vulgaris codd. legitur corruptissime . Torsit se in eo Hadr. Junius : torsit & se Gullielmus Canterus in Variis suis , lib. v. cap. XXII. Sed felicissime ad oram hujusce libri , qui nunc penes me , locum eum manu sua restituit Scaliger . Emendatio ejus istiusmodi est :

Si quis melodis nemlis ὄνος λύρας
Præsepibus se retineat forensibus .

In vulgatis pro priori versu legas , *Siquis melodiuis tanus lyrus* . Quod ad vocabuli originem , varias admodum de ea sententias congessit Verrius sive Festus , quas apud eum legere potes . Verum non expressit . Est enim a Græco νηνίατος , quod idem significat , unde νηνιάζεσθαι , quod Hesychius exponit θρηνεῖν . Imo ut *Nænia* Latinis quoque genus legis puerilis , ut apud Horatium :

Rufcia dic sodes melior lex , an puerorum
Nenia , quæ regnum recte facientibus effert .

Itidem & Νηνίατος a Græcis accipitur , quandoquidem apud Hesychium exponitur παιδαγωγικὸς νόμος . Νηνίατος vero hausere Græci a Phrygibus . Pollux : τὸ δὲ νηνίατον ἐστὶ μὲν Φρύγιον , Ἱππώναξ δὲ αὐτοῦ μνημονεύει . *Præficas* sane , quæ *nenias* canebant ad tibias , ex Phrygia in Italiam manasse , ex Papinio docet Scaliger in Conjectaneis . Nec tamen *nenia* sit Phrygum inventum , seu vocem seu rem spectes , ut non aliunde hauserint . Nam Hebræi ac Syri miri fuere θρηνῳδοί , quod vel ex Prophetis liquet . Ab illis igitur & *nenia* & *præficæ* . Præsertim quando & vox ipsa respondet . Nam quis dubitet , quin *nenia* sit ab Hebræo נהי , quod est *querimonia* , *lamentum* ? Plura hac de voce Scaliger , sexto Conjectaneorum ; item ad Festum in *Nenia* . Est & *Neniæ* Deæ nomen . Festus : *Neniæ deæ sacellum extra portam Viminalem fuerat dedicatum* . Caussam nominis cognoscimus ex illis Augustini verbis , lib. VI. de Civ. Dei , cap. IX. *Ipse Varro commemorare & enumerare Deos cœpit a conceptione hominis , quorum numerus exorsus est a Jano : & deos ad ipsum hominem pertinentes , clausit ad Næniam deam , quæ in funeribus senum cantatur* .

Neo , a νέω . Nam νέω , νήθω , & κλώθω , idem significat . Estque νήθω a νέω , id est , *neo* , ut *nexo* pro *nato* a νέω , h. e. κολυμβῶ . A νέω est νῆμα , *filum* . Gloss. νῆμα , *netum* . Hinc *nema Sericum* legas Dig. XXXIX. IV. XVI. VII. Alias νῆμα est ὕδωρ , ut exponit Hesychius . Sed tum est a νέω , vel νάω , *fluo* . Unde Νηρεὺς , *Nereus* , quasi a νηρὸς , *humidus* . Ejusdem originis Ναϊάδες , *Najades* . Nempe quia Deæ sunt ναμάτων , ut Porphyrius quoque ὑπομνηματίζει comment. de antro Nympharum .

Nepa est qui dici putet a *ne* & *pes* , quia , ut ait , *pedibus minime valet* . Quod refutatione est indignum . Sed *nepa* ab Afris accepimus . Festus : *Nepa Afrorum lingua sidus , quod dicitur nostris cancer : vel , ut quidam volunt , scorpius* . Plautus in Casina :

Recessim dabo me ad parietem ; imitabo nepam .

Dubitat Festus , *nepa* num *cancer* sit , an *scorpius* . Nempe quia utroque modo veteres usi : pro *cancro* Plautus , pro *scorpio* Tullius , in Arateis : & similiter interpretantur Glossæ . *Nepa* , σκορπίος . Et Gloss. Cyrilli : Σκορπίος , *scorpius* , *nepa* .

Nepenthes , νηπενθὴς , a νη , & πένθος , ut idem sit quod ἄλυπον , hoc est *tristitiam animo eximens* . Homerus Od. δ inducit Helenam , cum maritum suum , & Telemachum hospitem , exhilarare vellet , *pharmacum* vino miscentem , quod vim haberet omnem *detergendi luctum* , unde νηπενθὲς vocat . Versus Homeri inter alios sunt hi :

Αὐτίκ᾽ ἄρ᾽ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον , ἔνθεν ἔπινον ,
Νηπενθές τ᾽ , ἄχολόν τε , κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων .
Mox in vinum injecit pharmacum , unde bibebant ,
Dolorem & iram detergens , malorumque omnium
inducens oblivionem .

Joan-

Joannes Fungerus, in Etymologico suo, posteriorem versum sic transfert:

Expers nepenthes luctus, mala cuncta refrenans,
Usque adeo ut possit superesse memoria nulla.

Verum præterquam quod posterior versus in metrum pueriliter peccat, nec probare satis possum, quod νηπενθὲς putat ab Homero substantive accipi, cum id τῷ φαρμάκῳ ἐπίθετον non minus sit, quam ἄχολον, & ἐπίληθον. Sed culpam hanc ex parte deterit, quod Galenus, Plinius, Macrobius, plerique alii existimarint, sive *helenium* aut *buglossum*, sive *jucundam narrationem*, aliudve privo ac proprio nomine *Nepenthes* Homero appellari: a quorum opinione merito recedit Cælius Calcagninus lib. II. epist. ult.

Nepos, ut ait Festus, quasi *natus post*, hoc est, *patri natus post filium*. Sed est a νέπος, hoc est, ἀπόγονος. Ita eodem Festo teste, usi ea voce sunt Theocritus, & Apollonius. [Νέος, νέπος, νεπός. P loco digammatis.] Dicitur autem νέπος, quia non sit πῶς, hoc est, *fundamentum generis*. Nam *pedem* veteres vocarunt *quodvis fundamentum*, ut quoque discimus e IV. Varronis de L. L. Hanc nepotis ἐτυμολογίαν Gualtero Chabotio acceptam refert Fungerus. Nos eam Scaligero debemus, ex cujus Conjectaneis illam exscripserat Chabotius. Cur autem *prodigo nepotum* nomen impositum sit, & *nepotatum* pro *luxuria* dicamus, geminam invenio caussam. Una est, quod pueri parentibus orbati, si in avorum sint potestate, fere nequam evadant & dissoluti: quia faciliores parentibus esse avi solent, &, si severiores esse velint, a pueris, patris metu solutis, contemni solent. Altera ratio est ista: Qui parentum suorum sudorem in congerendis opibus viderunt illi, quia sciant, quam difficulter opes parentur, frugi esse solent: contra autem nepotes quia nec ipsi sudarunt in parandis divitiis nec sciunt quanto labore eas avus acquisierit, *prodigi* esse consueverunt.

† Nepos *a Tuscis dicitur*, is, qui luxuriose vivit, auctore Festo. Actiuant grammatici, quo pacto ex Nepos (h. e. qui ex filio filiave natus est) ea metaphora fluxerit, qua Nepos is dicatur, qui rem prodigit. Verum nihil acumine hic opus erat. Ea duo sunt, etsi ejusdem soni, at diversae prorsus originis. *Nepos* priore significatione est Latinum ex Græco Νέπος. At posteriore significatu diversum est vocabulum, idque Tuscum ex Hebræo פזר *pazar*, quod significat *dissipare*, factum. Marochius.

Nequam proprie *homo inutilis*. Quod origo ostendit. Varro, lib. IX. de L. L. *Ut ex non, & volo, Nolo; sic ex ne, & quicquam, item media extrita syllaba, coactum est Nequam. Itaque ut eum, quem putamus esse non hili, dicimus Nihili; sic in quo putamus esse nequicquam, dicimus Nequam*. Alii deducunt non ex *ne*, & *quicquam*, sed ex *ne*, & *quam*. Festus: *Nequam, qui ne tanti quidem est, quam quod habetur minimum*. Charisius non *nequam*, sed *nequa*, dicendum putabat, ut *nequa luna*. Ita *nequa* sit, ut *nequis*, ὅτις, ubi τις sumetur, ut in illo, *Et nos aliquod nomenque decusque Gessimus*. Quomodo & Belgæ dicunt, *hy is me wat*. Juxta hos igitur *nequa* seu *nequam*, sit οὐδὲν ὤν. Priscianus, lib. IV. a *nequam* deducit. Ita proprie impotentem significabit: ut Belgis *deugniet*, qui nihil valet. Beecmanus a *ne* & *æquus*. Ita proprie *iniquum* signet ac *injustum*. Quod verum non puto. Nam ut Flavius Caper ait extremo libro de Orthographia: *Nequam non malum significat, sed inutilem*. Et in Gloss. Philox. legas, *Nequam*, ἀχρεῖος. *Nequitia* ἀχρειότητος, κακίας. Itaque nequam fere dicitur, qui est ἄσωτος, uti *nequitia*, ἀσωτία, quam Agellius *luxum & perditionem* interpretatur. Indeque est quod *nequitia* & *luxuria* sæpe conjunguntur, ut alibi: ac contra opponantur *nequam* & *homo frugi*. Vide Agellium, lib. VI. cap. XI. & Guilielmum Fornerium lib. II. Selectionum, cap. V.

Neronianus lapis, ὁ Νερωνιανὸς λίθος smaragdi præstantissimum genus, cui nomen dedisse putandum, non *Neronem* imperatorem, vel etiam *Domitianum*,

. . . . *Cum dixit calvum sua Roma Neronem*:

sed, ut est apud Epiphanium, *Νέρωνα τινὰ τεχνίτην*, hoc est, *quemdam gemmarum lapidumque politorem, cui Neroni nomen esset*. Ad hujus gemmæ nomen allusit poëta, qui Constantini M. temporibus lusit hoc distichon in Imperatorem, postquam uxorem & filium sustulisset:

Saturni aurea secla quis requirat?
Sunt hæc gemmea: sed Neroniana.

Nimirum lusit ambiguitate vocabuli, quia & *Neroniana* erat *gemma*, & *Neroniana* erant *secla*.

Nervus, a νεῦρον, trajectis literis, quod sæpe fieri, in *Cancer* & *Tener* diximus. *Nervus* etiam dicitur quod Græcis ξυλοπέδη, prout in vett. Gloss. explicatur. Ita Terentius dixit: *In nervum potius ires ibis*. Atticis veteribus ξύλον (quod alioqui generatim lignum notat) dicebatur: unde in legibus Atheniensium ἐγκαλούμενοι, qui ea lege nexi erant. A *nervus* est *enervare*, ἀπονευρίζειν. Utitur Appuleius, VIII. Met. item *subnervare*, Gloss. vett. ὑπονευρῶ, *subnervo*. Appuleio in Apologia restituit hanc vocem Casaubonus. Cæterum ejusdem ac *nervus* originis est *Nero*, quod in vett. Glossis ἀνδρεῖος explicatur. Dicitur enim quasi νεῦρον, hoc est *nervosus ac compactus viribus*. Atque ab eadem origine conjux Martis *Nerio*, *Nerienes*, vel *Neria* dicebatur. Qua de re multa Gellius, lib. XIII. cap. XXI. Inter alia hæc scribit: *Nero sive Nerienes Sabinum verbum est, eoque significatur virtus & fortitudo: Itaque ex Claudiis, quos a Sabinis oriundos accepimus, qui erat egregia atque præstanti fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini accepisse a Græcis videntur, qui vincula & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt: unde nos quoque Latine nervos appellamus*. Quamquam & alterum *Nerienes* ἔτυμον est, quod ibidem his verbis assignat Gellius: *Ne id quidem prætermittendum puto, cujuscemodi est, quod in commentario quodam Servii Claudii scriptum invenimus, Nerio dictum, quasi Neirio, hoc est, sine ira, & cum placiditate, ut eo nomine mitem tranquillumque fieri Martem precemur. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerumque in Latina quoque lingua privativa est*.

Nex contractum ex *necis*, hoc, uti & *nece*, est a νέκυς, quod idem ac νεκρὸς, id est, *mortuus*: unde & νεκυομαντεία, & νεκρομαντεία, dicimus. Ex posteriori ortum *nigromantia* pro *necromantia*: Germani & Belgæ, barbaro *nigromantia* vocabulo decepti, itidem vocant *swarte konsten*, quasi dicas, *nigras artes*. Νέκυς vero, & νεκρὸς, a Chaldæis veniunt, quibus נכס, *mactare*, *jugulare*, item, נכא, *cædere*, *occidere*. Ab *nece* & fuit *deneco*, unde *denicales feriæ*. Festus: *Denicales feriæ colebantur, cum hominis mortui caussa familia purgabatur, Græci enim νέκυν mortuum dicunt*. Est harum mentio apud Columellam, lib. II. cap. XXII. Illustrem quoque de iis Ciceronis locum corrigit Meursius, lib. de funere, cap. XXXVII. Non esse a *denus*, argumento est, quod *triduanæ* erant. Ab eodem *pernicie*, unde *pernicies*. Cornelius Fronto: *Periculum contra quamvis rem timetur; pernicies contra necem*. Quia autem *denicales*, & *pernicies* per *I* dicimus, ideo & quidam enim per *I* malunt. Sed debili argumento nixi, cum non omnium par sit ratio. Nam a *nece* quoque est *internecivum bellum*: ubi *inter* vim eam habet quam in *interficere*, & *interimere*, ac similibus, de quibus alibi dictum. Est enim *internecivum bellum pestiferum*, *capitale*, *exitiosum*, cum neutpe non de imperio ac dignitate dimicatur, sed de fortunis & capite, neque uter imperet, sed uter sit, decernitur. Ubi Livius, Plinius, alii. Festus: *Internecivum testamentum est, propter quod dominus ejus necatus est*. Ab eodem *internecio*. Gloss. vett. *Internecio*, ἀναίρεσις, φόνος. Priscianus, lib. IV. ait, *internecio* pro *internectio* eliso T dici εὐφωνίας caussa. *Internecies* quoque dixisse, cognoscimus ex Isidori Glossis, ubi exponitur, *mors*, *fatetua*. Item, lib. V. cap. XXVI. ubi *internecivi* judicium esse dicit in eum

enim *qui falsum testamentum fecerat, & ob id hominem occiderat*. Sic lib. x. *Internecida est, qui falsum testamentum facit, & ob id hominem occidit.*

NICOLAI sunt *dactyli*: ut est in Glossis Isidori. Idem, lib. xvii. Orig. cap. vii. *dactylos* facit genus, eosque dividit in *palmulas* myrobalanis similes, *Thebaicos*, qui aliter dicantur *Nicolai*, & *nucales*, sive *caryotas*. Ac similiter Plinius, lib. xv. cap. xxviii. *Carne palmæ placent, crusta Thebaicæ, succo uvæ & caryotæ*. Primus vero *dactylos* sic vocavit Cæsar, idque honori dedit *Nicolai Damasceni*, a quo crebro sibi e Syria mitterentur. Itaque impropria Isidorus ait *Nicolaos* esse eosdem *dactylos*, ac *Thebaicos*. Nam *Thebais* in Ægypto: *Nicolai* e Judæa mittebantur. Proprie igitur *Nicolai* caryotæ Judaïcæ. Vetus Geographus, qui Constantii Imp. temporibus vixit, de Judæa & Syria sic scribit: *Hi & omnibus bonis abundant. Nicolaum itaque palmulam in Palæstinæ regione, loco, qui sic vocatur, Jericho, similiter & Damascena, & alteram palmulam minorem & pistacium, & omne genus pomorum habent*. Quidam *Nicolaos* non *dactylos* fuisse putant sed *placentas*: qua in sententia est Suidas in *Nicolao Damasceno*: & ante eum Hesychius illustris, ac Photius, tmemate clxxxix. Ac favet huic sententiæ illud Sereni Sammonici:

Grana peregrini piperis diffundito quinque
Nicolao molli, quæ mane inseria cupresse.

Sed ut non negamus, sic & *placentam* dixisse: ita certissimum est *dactylos* sic ab Augusto vocatos: quod & Athenæus tradit, lib. xiv. & Plutarchus, convivalium quæst. lib. viii. cap. iv.

NICTARE non est ἀπὸ τῆς νευσις, quod in Glossis quibusdam invenias: neque a *nuo*, quæ Perotti opinio erat: [νεύω, νευστάζω.] neque a *nocere*, quod Turnebus, corrupto Plauti loco deceptus, credidit, lib. xxiv. cap. xxvii. sed est vel ab antiquo *nivere*, vel a *nitor*. Utrumque ἔτυμον satis verisimile est: etsi prius malim. Ab *nivere*, *nictare* fiet, conjugatione mutata, quomodo a *dicere* est *dictare*. Sane a *niveo* in usu remansit *connivere*: quod quid μεταφορικῶς significetur, satis notum est. Proprie autem *connivere* dicuntur qui dormitant: unde Cinna:

Jam gravis ingenti connivere pupula somno.

Ac respicit eo Plautus, Mostel. Act. iii. Sc. ii. ubi servus ait, *conagmenta arcte dormire*, & sene admirante novum loquendi genus, ait:

Illud quidem ut connivent volui dicere.

Hinc Appuleius *inconnivos oculos*, & *inconnivas vigilias* dixit. Cum autem *connivere* proprie oculorum sit, *nictare* quoque oculorum erit. Nonius: *Inter Nutare, & Annuere, & Nictare, veteres hoc interesse voluerunt, quod Nutare capitis, Annuere vel Innuere narium vel labiorum, Nictare oculorum significationem esse decreverunt. Plautus:*

Nec illa ulli homini nutet, nictet, annuat.

Hæc Nonius. Ad alterum vero ἔτυμον prævit Festus his verbis: *Nictare, & oculorum & aliorum membrorum nisu sæpe aliquid conari*. Quo ex loco colligi posse videtur, veteres quoque a *nitor* dixisse *nixum* & *nictum*, indeque formasse *nictor*. Id clarius patebit ex loco, quem ex sexto Lucretii ibidem adducit Festus:

Cujus ubi e regione loci venere volantes,
Claudicat extemplo pinnarum nisus inanis:
Et conamen utrinque alarum proditur omne.
Hic ubi nictari nequeunt, insistereque alis,
Scilicet in terris delabi pondere cogit
Natura . . . .

Vides, ut Lucretius, si recte legit Festus, quemadmodum avibus prius nisum tribuit, sic mox eas dicat alis suis *nictari*, quod nihil aliud est quam πτερυγίζειν. Plura cum apud Festum vide, tum Scaligerum ad Festum, & Gifanium in indice Lucretiano, utramque voce *Nictari*. *Abnictat*, ut Festus exponit, *sæpe & leviter oculo nutat*. Nævius in Tarentilla: *Alii adnutat, alii adnictat, alium amat, alium tenet.*

NIDOR proprie est *odor esculentorum*, interdum & aliorum, ut in illo Maronis, xii. Æn.

Occupat os flammis, illi ingens barba reluxit,
Nidoremque ambusta dedit.

Ἀναλόγως videtur esse a *nidere*, ut a *calere*, *calor*. Quod si est, fatendum abiie ab origine sua; hoc est, ab oculorum sensu ad narium transferri. Nam *renidere* est *resplendere*: quomodo etiam sumitur in illo Horatii, lib. ii. od. xviii.

Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.

Nam errant qui hic *redolere* interpretantur: quos inter Calepinus fuit. Cui sententia hæc non placet, videat an magis arrideat opinio Acronis, qui & *nidor*, & *nidere* deducit a *nimis*. Sic enim scribit in sat. vii. lib. ii. *Nidor a nimio odore tractum, seu risu, unde & renidet*. Sed hoc longius arcessitum. Quare cui primum non placet, videat an non sit a κνίσα, quod idem ac *nidor*. Z in D converti solet, unde pro *Mezentius* veteres *Medentius* dicebant, teste Prisciano.

NIDUS a *nidore*, si Perottum audimus, quod fœdi odoris sint avium domicilia. Sed ut a κύκνος, *cicnus*: ita a νεοττὸς, *nidus*. Νεοττὸς vero dixere pro νεοττὸς, quod Atticum pro νέοττος, hoc est, *pullus*, sive *avicula recens edita*. Unde νεοττιὰ pro νεοττιὰ, sive νεοσσιὰ, *nidus*. Nec obstat, quod νεοττὸς *pullum* potius quam *nidum* notat. Nam μετωνυμικῶς ponitur pro *nido*: ut contra *nidum* pro *pullo* dixit Maro:

. . . . *dulcem nidis immitibus escam.*

†**NIDUS** est ab Hebr. נד *ned*, *acervus*: nec enim nidus aliud est quam acervus palearum virgultorumque ferruminante luto. Aut vero est ipsum Hebr. ניד *nid*, quod significet *agitationem*, quia nidi in arborum ramis plerumque struuntur, & motentibus virgultis fluctuant. MAZOCHIUS.

NIGER *quasi nubiger, quia non serenus, sed fusco coopertus est: unde & nubilum diem tetrum dicimus.* Ita Isidorus in x. [νιγρὸς] Sed longe rectius Jul. Scaliger Exerc. cccxcv. sect. x. & Nunnesius in Grammatistice, qui deducunt a νεκρὸς, id est, *mortuus*. Nam mortui atri. Unde Lucretius:

Omnia suffundens mortis nigrore.

†**NIGER** ridicule ἐτυμολογίζεται a νεκρὸς, *mortuus*; cum re vera sit e קדר *kedar*, *infuscari*, cui præfixo Hemantico *Nun*, ut fit *Nikdar*, ac (D in R Tyrrhenice commutato, ut in sexcentis aliis) fit denique *Nicrar* h. e. *Niger*. MAZOCHIUS.

NIHIL, *per apocopen extrema syllabæ, factum est ab eo, quod est nihilum*, ut Priscianus ait in v. *Nihilum* vero, juxta eundem Priscianum, imo & Varronem viii. de L. L. & Isidorum, lib. x. conflatum est e *ne*, & *hilum*. Unde Ennius apud Varronem de terra, in quam corpora resolvuntur, ait:

Quæ dedit, ipsa capit, neque dispendi facit hilum.

Et Lucilius in xiv. apud Priscianum:

. . . . *Hile non rectius vivas.*

Item Lucretius, lib. iii.

Nec prorsus vitam ducendo demimus hilum.

Quid *hilum* sit, docet Festus: *Hilum, inquit, putant esse, quod grano fabæ adhæret, ex quo nihil, & nihilum*. Sed juxta Isidorum, lib. x. *Hilum Varro ait significare medullam ejus ferulæ, quam Græci asphodelon, norant*. At aliter ex Varrone Charisius, lib. i. ubi ait: *Hilum Varro, libris rerum Humanarum, insessimum dicit tenuissimum, quod nihil hillum appellaverunt: unde intelligimus, nihil sine aspiratione vitiose dici*. Imo Priscianum si audimus in vi. *hilum* idem veteribus significabat, quod *nilum*. Et fortasse quidem propterea *nil*, absque spiritu, scribebant illi, quos Charisius reprehendit.

NIMBI sunt repentinæ & præcipites pluviæ, ut testatur Appuleius de mundo. Item Servius in i. Æn. & Isidorus lib. xiii. cap. i. A *nube* deducit Isidorus. Sane fit e *nube resoluta*. Sed si hæc ratio facta est, potius sit a Græco νέφος, quam Latino *nuber*. Aliis placet esse a νίφομαι, quod a νίπτω, *lavo*. Nam *terras lavat*. Sed hoc quoque longe petitum:

bitum. Plane autem censeo esse a *nimpha*, hoc est, *limpha*, sive *aqua*, unde *limpidus*. Vel hoc verum est quod dixi, vel *nimbus*, & *nimpha*, seu *νύμφη* communem saltem ortum habet. Aliam etiam minus vulgarem ejus vocis notionem docet nos Isidorus lib. XIX. cap. XXXI. *Nimbus*, inquit, *est fasciola transversa ex auro assuta in linteo, quod est in fronte feminarum*. Usus Arnobius, lib. II. *Laminas supertunderent aurium, imminuerent frontes nimbus, fuligine oculos inumbrarent*. Atque inde *nimbatam* meretricem dixit Plautus, Pœn. act. I. sc. II.

NIMIUM Nunnesio placet esse a *λίαν*, λ in N abeunte. Malim ex *ἡ μεῖον*, quasi dicas *non minus*. Nè enim privandi vim habet, ut in *νήποινος*, *νήκεστος*, atque aliis. Interdum *nimis* ponitur pro *valde*. Ut apud Plautum Amphitr.

Legiones educunt suas nimis pulcris armis præditas.

Et Milite,

Nimia est miseria pulcrum esse hominem nimis.

Martialis quoque sic locutus, lib. V. Epigr. LXVI. ut observat Heraldus. Ac Belgæ itidem dicunt, *al te schoon*, *al te hoogh*, & similia, ut liquet ex libris ea lingua ante centum, & ultra, annos conscriptis.

NISUS, quo accipiter notatus, est ab Hebræo נץ. Usus Jobus cap. XXXIX. XXVI. Quem ad locum etiam Mercerus hoc ἔτυμον annotavit.

NITELAS & *nitedulas* appellari putant insecta, quæ Plinius, lib. XI. cap. XXVIII. *lampyridas* nominat a *λάμπειν*, *splendere*, & *οὐρά*, *cauda*, nempe *ob laterum & clunium colorem, quo ignium modo lucent*: ut ibidem dicitur. Ita *nitela* a *niteo* fit, ut a *suadeo*, *suadela*: a *candeo*, *candela*. Nempe ob *nitelam*, hoc est, *nitorem suum*: quomodo *nitela* voce usus Solinus. Sed *nitela* & *nitedula*, nunquam pro *lampyride* invenias. Est vero *nitela*, *sciurus*, ut exponunt Glossæ veteres: vel potius est *muris genus*. Meminit ejus Cicero in Sextiana: *Id furem civitatis fuit: ut illa ex vepreculis extracta nitedula rempubl. conatur arrodere*. Et Servius in illud I. Georg. *Sæpe exiguus mus*, *nitedula*, inquit, *cujus Cicero meminit in Sextiana*. Sane ex Ciceronis verbis satis liquet, *nitedulam* esse *murem agrestem in vepribus agentem*. Et confirmat Plinius, cum lib. VIII. cap. LVII. quod de muribus, his verbis claudit: *Conditi & hi cubant: rursus æstate juvenescunt, similis & nitedulis quiete*. Ita editum in veteri Parmensi. Monet ibidem Dalecampius, *nitedulas* sic dici a *nitore pilorum & cutis*. Sed obstat, quod prima in *nitela* sit porrecta. Martialis, lib. V. epigr. XXXIX.

Quæ crine vincit Bœtici gregis vellus,
Rhenique nodos, aureamque nitelam.

Ubi *rutilos puellæ crines* comparat *cum lana Bœtica*, *capillis Germanorum*, & *pilis nitelæ*. A quibus color *nitelinus* pro rufo & rutilo: indeque *nitelina salix* apud Plinium, lib. XVI. cap. XXXVIII. ubi de salicum generibus sic scribit: *Apud nos multi totidem generibus nomina imponunt: viminalem vocant, candemque perpetuam: alteram nitelinam a colore, quæ sit tenuior: tertiam Gallicam, quæ tenuissima*. *Nitela* igitur non erit a *niteo*, sed a *nitor*, quia *nitatur* scandendo arbores. Ut a *medeor*, *medela*; sic a *nitor*, *nitela*: unde *nitedula*.

NITEO a *νίζω* vel *νίζω*, id est, *lavo*. Nam *nitens lota*, unde & *lautum* pro *nitido* atque *eleganti* accipitur. Et fortasse inde etiam *nideo*, unde *renideo*. Ut apud Horatium:

. . . . *Nec aureum*
Mea renidet in domo lacunar.

Gloss. Phil. *Renidet*, *μειδιᾷ*, *ἀντιλάμπει*. Ubi Glossographus plane Horatii locum respexit: eoque in tertia potius *renidet*, quam *renidet* interpretatur. Nec repugnem tamen, quo minus a *μειδιᾷ* deducas, prout Glossographus hic exponit. Non raro enim *M* abit in *N*.

NITOR verbum Francisco de S. Quercu placet esse a *νίσσομαι* vel *νίσομαι*, quod idem ac *νέομαι*, hoc est, *πορεύομαι*. Itaque proprie *niti* sit *cum nisu procedere*. Sane & Nonius docet *niti* etiam accipi pro *ambulare*. Ut in illo Varronis, Peribœa: *Ardua per loca agrestia ac trepidante gradu nititur*. Quomodo & Varronem Maronemque locutos ostendit. Becmanus deducit *κατὰ μετάθεσιν* a ישן, *nisus est*, *incubuit*. S abit in T, ut sæpe. Martinio placet esse ab Hebræo נטה, *reclinare*, *incumbere*: unde מטה, *baculus*, *scipio*, nempe quia *ei quis innititur*, uti & Græcis dicitur *σκῆπτρον* a *σκήπτω*, *nitor*. Ita *niti* proprie fuerit *incumbere*. Quomodo Maro usurpat lib. VI.

Ille vides pura juvenis qui nititur hasta.

Postea generatim accipi cœperit, pro *incumbere alicui operi*, sive *conari aliquid cum labore*. Sed simplicissimum sit, si *nitor κατὰ μετάθεσιν* factum dicamus a *τείνομαι*, quod valet *omnes nervos intendo*, *conor*, *nitor*. Et video id etiam Nunnesio placuisse. A *nitendo* dicuntur *Dii Nixi*, quia *genibus nitantur*. Festus: *Nixi dii appellantur tria signa in Capitolio, ante cellam Minervæ genibus nixa, velut præsidentes parientium nixibus. Quæ signa sunt qui memoriæ prodiderint, Antiocho rege Syriæ superato, M. Acilium subtracta a populo Romano adportasse, atque ubi sunt, posuisse. Etiam qui capta Corintho, advecta huc, quæ ibi subjecta fuerint mensæ*. Ab eodem *Nixurio*, quod est, *niti volo*: Ita Nigidium usum docebit Nonius. Item *nixor*, ut apud Lucretium lib. IV.

. . . . *convellere tota*
Fundamenta, quibus nixatur vita salusque.

NITRUM, *νίτρον*, a *Nitria* provincia, ubi maxime nasci solet: ut scribit Hieronymus in illud Proverb. XXV. XX. *Acetum in nitro*, qui cantat carmina cordi pessimo. Similiter Isidorus, lib. XVI. cap. II. Est vero *Nitria* in Ægypto. Sed non tam *nitro* nomen dedit, quam ipsa inde nomen accepit. Est autem *nitri* vox a Græcis, quibus itidem dicitur *νίτρον*, & Attice *λίτρον*. *Νίτρον* autem est a Chaldæis. Nam *nitrum* Chald. נתרא, ut Hebr. נתר, *nether*.

NIX, juxta Priscianum in decimo est a *ningo*, *ninxi*, ut a *duco*, *duxi*, *dux*; a *rego*, *rexi*, *rex*. Angelus Caninius dicit esse a *νιφάς*, quasi *nifas*, ut a *σφῶ*, *vos*, quasi *fos*, & a Syriaco *ɑf*, *avis*; a Syrio *neu*, *νιφός*, a *vag*, *facies*; quemadmodum ab eodem Caninio scriptum est. Puto esse ab absoleto *νίψ*, *νιφός*: unde *νιφόεις*, *nivosus*, & *νιφοβλῆτες Ἄλπεις*, *nive percussæ Alpes*, apud Philippum lib. I. Ἀνθολ. epigr. *εἰς ἀρωτίλον*. Vel quod Jul. Scaliger de causs. L. L. cap. XXV. ait, est *nix κατὰ συγκοπὴν* ex *nivis*: hoc vero ex *ninguis*; quo utitur Lucretius, lib. VI. vers. DCCXXXVI.

. . . . *Ubi in campos albas descendere ningues.*

Et vers. DCCCCLXIV.

Extructas ningues radiis tabescere cogit.

Etiam Lucilium esse usum, docet Charisius in primo. Appuleium quoque primo Hermagoræ usurpasse, testis est Priscianus, in VI. Est vero *ninguis* a *ningo*, sive *ninguo*. Nam cum V *ninguo* in omnibus se codd. scriptum invenisse testatur Pierius, in III. Georg. Ut a *luce*, *lux*; ita a *ningue*, *ninguis*: ut item ab illo *lucidus*, ita ab hoc *ninguidus*. Quemadmodum vero *ninguis* & *nix*, ita *ninguo* & *nivo* dixerunt. Paccuvius Paullo apud Nonium; *Sagittis, plumbo, & saxis grandinat, nivit*. *Ninguo* est a *νίφω*, quod idem notat. Gloss. *Νίφει*, *ninguit*. Unde *νιφόεις*, *nivosus*, *ninguidus*. N insertum, ut in *frango*, *pango*, & aliis. Etiam *ninguor* Latinum est. Nam ubi Aristoteles *νιφετὸς ὀνομάζεται*, ibi Appuleius de Mundo: *Ninguorem vocamus*. In vulgatis est *nigrorem* corrupte, ut liquet, pro quo recte MSSti *ninguorem*.

NO

No sive *nare*, ex *νέω*, *νῶ*: ut *flo*, a *φλέω*, *φλῶ*: *do*, *δέω*, *δῶ*. At aliter Festus: *Nare*, inquit, *a nave ductum Cornificius ait, quod aqua feratur navis ut navis*. Sed omnino est a *νέω*, hoc est, *κολυμβῶ*. Mutat Latinam conjugationem, Græci enim *νῶ*, Latini

tini dicunt *nare*. Sic illi *ναύειν*, Latini *calere*. Nisi *nare* malis a *νάω*, *fluo*. A *νάω* vel *ναύω* est nomen *Nereo* & *Naiadibus*: ut dictum in *Neo*. Ab eodem est *νῆσος*, *insula*; *νῆσσα*, *anas*, ut Latinis *anas* a *nando*, juxta Varronem. *Na* supinum habet *natum*, unde *nato*, ut a *dictum* *dicto*. Hoc malim quam ut *nato* sit a *νήχω*, χ in τ abeunte, ut a *μοιχός*, *mœchus*. A *nato* est *natino*; ut a *nego*, *negino*; a *trico*, *tricino*; a *lurcor*, *lurcinor*; a *pago*, *pagino*. *Natinare*, Ifidorus in Glossis interpretatur *negotiari*. Proprietatem verbi *natino* optime expressit Jos. Scaliger ad Festum, cum exponit, *more natantium semper in negotiis fluctuare*. A *natum* quoque est *natrix*, quia id *serpentis genus in aquis natat*; unde Lucanus: *Et natrix violator aquæ*. Græci eapse de caussa *hydrum*, *ὕδρον* vocant ab *ὕδωρ*, *aqua*.

Nobilis a *notum*: ut a *motum*, *mobilis*; a *fictum*, *fictilis*; a *coctum*, *coctilis*. *Nobilis* igitur a *nominis claritate dictus*. Vide quæ de his dicimus Orat. Inst. lib. II. cap. XIV.

Noceo, a *neco*, ut proprie sit *necare* vel *quasi necare*. Vel juxta Nunnesium a *νεκόω*, id est, *neco*, *κατὰ μετάθεσιν*, & λ in *N* abeunte: ut sæpe fit: vel potius ab Syriaco נכא, *nocuit*, *damno affecit*. A *nocendo* sunt *noxa* & *noxia*, de quibus inferius. Item *innocuus*, ut ab *irrigo*, *irriguus*; a *fata*, *fatuus*. Pro *innocuus* videntur & *innox* dixisse. Gloss. *Innox*, *ἀβλαβής*.

†Noceo quo pacto a נקה *nakah* (quod contrarium notat, quia est *mundum* & *innocentem esse*) olim deduxerim, his paucis accipito. Dicti verbi futurum in *Niphal* est ינקה *Ennakeh* i. e. *Innocens ero*. Hinc ergo sunt, *Innocens*, & *innoxius*: quæ suâ Hebræa origine simplicia cum essent, tamen eam In *συνθέσει* composita vulgo sunt habita. Quo ex errore (quem antiquissimum fuisse necesse est) & hoc fluxit, ut Noceus & Noceo pro simplicibus τῷ *Innocens* haberentur, tametsi contrarium ejus notarent, quod radix Hebræa נקה *nakah* (quod est *innocentem esse*) significat. Atqui istud nimis exquisitum & studio excogitatum potius, quam verum dices. Quare satius erit ad locum illum communem recurrere, ut sicuti חטא *chata* (missis aliis) est alibi *peccare*, alibi contrarium, ita & נקה *naka* notiones contrarias habuerit, modo *innocentiæ*, modo contrarii. Joëlis certe III. 26. cum ulciscendi significatu hoc verbum usurpatur. In Latio certe τὸ נקה *nakah*, induit *Nocendi* notionem: cur? nisi quia in Oriente vim eamdem non raro insitam habebat? Sermo Orientalis, itemque Latinus non raro significationes adversas per euphemismum gerit. Verum plausibiliora quæ sunt, ea gaudeo mihi ad ultimum in calamum incidisse, uti lectoris animum expletum dimittam. In quadam inscriptione Campana in utroque latere marmoris ita scriptum reperi. Rogo. Mi. Viator. Noli. Me. Nocere. Quo loco Nocao pro *percutio* ac *lædo* haud dubie accipitur (quod non raro fiebat ex juvenum contluere manus nescientium petulanti luxuria): proinde Nocao in hoc marmore & alibi recte fiet a נכה *nacah* cum כף, quod est *percutere* ac *lædere*, non vero a נקה *nakah*, *innocentem esse*. Mazochius.

Noctua juxta Nonnesium est ex Græco *νυκτιβόη*. Melius Varro, in IV. de L. L. *quod noctu canat ac vigilat*. Similiterque *vespertilio* a *vespere* dicitur. Hoc *noctuæ* & *vespertilionis* etymon respicit Ovid. cum IV. Met. fab. XII. ait:

> . . . . *Lucemque perosæ*
> *Nocte volant, seroque tenent a vespere nomen.*

Eodem modo Græce a νὺξ dicitur *νυκτερίς*. Glossæ Philoxeni: *Noctua*, *γλαῦξ*, *ὀρνίθιον*, *νυκτερίς*. *Puella* etiam in *noctuam conversa*, apud Ovid. II. Met. ob hanc caussa nomen impositum *Nyctimene*, *Νυκτιμένη*, quasi *noctem manens*. Nam *νὺξ*, *nox*; *μένω*, *manere*. Unde vero *noctua* *γλαῦξ* appelletur, dicimus in *Glaucus*. Aristophanis Scholiastes ait, *noctuas* quoque dici *κικκάβας*; idque quia vocis ejus sonus sit *κικκαβαῦ*, *κικκαβαῦ*. Ac conjecturæ si nostræ fides, apud Festum legendum: *Cicuba*, *noctua*. Ubi vulgo, *Cicuba*, *avis noctua*. A *noctua* dicti *noctuini oculi*, ut Græcis a *γλαῦξ* *γλαυκῶπις*. Usurpat Plautus, Curcul. I. III. si Duziacæ edit. atque aliis aliquot fides. Nam in aliis leg. *nocturnis*. Vide de *oculis nocturnis* Turneb. lib XXVII. cap. XXVII.

Nodus, a ענד, *alligavit*, *nodo annexuit*. Ab eo est *enodis*, *sine nodo*. Item *Nodutus Deus* & *Nodutorensis Deus*. Arnobius, lib. IV. *Nodutus dicitur Deus, quia ad nodos perducit res satas: & qui præest frugibus terendis, Nodutorensis*. In vulgatis est *Nodutis*, quæ terminatio magis Deæ conveniat. Sed *Nodotus*, sive *Nodutus*, est apud Augustinum lib. IV. de Civit. Dei cap. VIII. ubi ait: *Præfecerant Proserpinam frumentis germinantibus: geniculis nodisque culmorum Deum Nodotum*, &c.

Nonuum juxta veterum aliquos idem est ac *candidum*, quod si placet, erit ab Hebræo נגה, *nogah*, hoc est, *splendor*. Festi hæc de voce verba sunt ista: *Nugeum quidam amiculi genus prætextum purpura, quidam candidum ac perlucidum, quasi a nuce: quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum, non sine candore, ut Livius ait in Odyssea: Simul ac lacrymas de ore nugeo detersit, id est, candido*. [*νυχόεν*.]

Nomen vel quasi *notamen*, sive potius *novimen*, vel a Græco *ὄνομα* dici scribunt Festus, Diomedes, & Priscianus. Et sane quod a Græco illo deducunt, non absurde sentiunt. Nam *o* interdum præcidi, docet, quod dicimus *dentes* ab *ὀδόντες*, *ramus*, ab *ὄραμνος*, aliaque id genus. Interea verius est a *noscendo* dici, quod & Isidoro placuit, lib. I. cap. VI. Nam ut a *moveo*, vel *movi*, est *movimen*, a quo *momentum*; ita a *nosco*, vel *novi*, est *noscimen*, vel *novimen*, unde *κατὰ συγκοπὴν* *nomen*. Sive potius ut a supino *levatum* est *levamen*; a *lenitum*, *lenimen*: sic a *notum*, *nomen*, a *notum*, *nomen*. Rationem adfert Scaliger, cap. CO. lib. de caussis L. L. *De nomine*, inquit, *ut usus ita sentiret, suasit ratio: a notione enim dictum est quæ est cognitio, ut etiam interpretatur Ulpianus in Tit. de re judicata. Itaque vox nominis a forma ducta est. Est enim forma dictionis significatio: signum autem & nota idem*. Et mox de nomine verboque ita scribit: *Igitur cum, uti diximus, res duplices sint: aliæ quæ constarent, aliæ quæ fierent: illas merito per excellentiam, Signi Notæque vocabulo indicarunt: has autem fluentes ipso aëris fluxu; puta verberato aëre*. Ab eadem mente est, quod quidam *nomen* dici ajunt quasi *notamen*, ut de Diomede vidimus, ac Prisciano; haud male, si rem spectes, sed *ἀναλογώτερον*, quod diximus. Ex in *συνθέτῳ* & *nomen*, est *ignominia*; quia *hoc nomen amittitur*. Est enim *nominis nota*, ut probat Nonius illo Ciceronis, lib. IV. de Rep. *Censoris judicium nihil ferre damnato, nisi ruborem. Itaque ut omnis ea judicatio versatur tantummodo in nomine, animadversio illa ignominia dicta est*.

Nomenclatoris vocem legas apud Varronem in IV. de L. L. Cicero quoque usus pro Muræna. Sueton. in Augusto cap. XIX. & in Caligula cap. XLI. Quinctilianus, lib. VI. cap. de risu. Seneca Epist. XXVII. & lib. VI. de Beneficiis cap. XXXIII. Appuleius in Apologia, pluresque alii. Crebro autem in vett. libris legas *nomenculator* per *u*, etiam in Pandectis Flor. Martialis quoque sic extulit, lib. X. Epigram. XXX.

> *Nomenculator mugilem citat notum.*

Olim tamen id damnabat Verrius Flaccus, quemadmodum indicat his verbis Charisius, lib. I. *Nomenclator sine u dicitur, ut Verrius ait, velut nominis calator*. Vellem sententiæ suæ rationem idoneam adjecisset, sive Verrius, sive e Verrio Festus, aut e Festo Paullus. Nunc enim caussam justam non video. Nam *A* in *V* posse mutari, docet, quod a *κραιπάλη* est *crapula*; a *θρίαμβος*, *triumphus*; a *στραγγαλᾶν*, *strangula*; ab *ἰταλὸς*, *vitulus*, & in Latinis a *calco*, *conculco*, *inculco*, *proculco*, &c. E *nomenculator* autem ea ratione fiet *nomenclator*, qua *templum*

dicimus pro *tempulum*, a quo *extempulo* pro *extempla* legimus apud Plautum. Porro pro *nomenclator*, etiam in antiqua Inscript. p. DCXXX. n. v. *numenclator* per u in prima, legere est. Graeci *nomenclatorem* vocant ὀνοματολόγον ut patet ex Plutarchi Catone. Imprimis autem *nomenclatoribus servis* utebantur candidati, quo iis suggerentibus nomina civium scirent, quos nominatim in prensando compellare vellent. Itaque *nomenclator* intelligendus in versu Horatii ad Numicium de petitione magistratus ita scribentis:

Si fortunatum species & gratia praestant,
Mercemur servum, qui dictet nomina.

Idem & *fartor* dicebatur, quod solitos Fosti fiducia dicimus. Nominis caussam idem adfert: *Fartores*, inquit, *nomenclatores, qui clam velut infercirent salutatorum nomina in aurem candidati*. Ubi Festus, sive potius Paullus, duo mihi videtur *nomenclatorum* munera confundere. Nam ut foris eorum usus erat in prensando; sic domi in compellandis nominatim iis, qui mane salutatum veniebant. Estque haec caussa, cur eum conjungat Seneca cum *ostiario*, in libello *In sapientem non cadere injuriam*: *Quidam*, inquit, *se a emerario impulsos, moleste ferunt, & contumeliam vocant ostiarii difficultatem, nomenclatoris superbiam, cubicularii supercilium*. Iidem in dispositione convivarum, & similibus ministeriis usi videntur. Hinc Seneca, Epist. XIX. *Alioquin habebis convivas, quos ex turba salutantium nomenclator digesserit*. Etiam quibusdam servorum caussa *nomenclatore* opus erat. Plinius, lib. XXXIV. cap. 1. *Hoc perfecere mancipiorum legiones & in domo turba externa, ac servorum quoque caussa nomenclator adhibendus*. Varia adeo *nomenclatorum* fuisse ministeria, ante nos Casaubonus observavit: quae qui consideratit, mirari cum Torrentio desinet, quod etiam mulieri *nomenclatorem* suum tribuerit Suetonius in Augusto, cap. XIX.

NOMINALIA, *dies quo puero nomen imponebatur*. Ita vocat Tertullianus, lib. de idololatr. Gloss. Phil. *nominalia*, ὀνομαστήρια. Imponi autem nomen apud Graecos solet fere die septimo, ut Aristoteles ait in VIII. Hist. Animal. Apud Athenienses die decimo, ut ex Isaeo & Demosthene colligit P. Faber, lib. 2. Sem. cap. VI. Apud Romanos maribus nono, feminis octavo die nomen dabatur: cujus caussam adferre conatur Plutarchus. Vide Fabrum, quo dixi, loco.

NON ab Hebraeo לא, *lo*, *L* in *N* abeunte, ut *nympha*, a λύμφα. Vel potius est ab antiquo *nenum*, *nenu* vel *neno*, κατὰ ἀποκοπήν, mutatoque *E* in *O*, ut a *benus*, *bonus*; *Apello*, *Apollo*, *hemo*, *homo*. Citat Nonius ex Lucilii sat. XXX. *Sed tamen hoc dicas, quid nam est, si nenu molestum est*. Citat & Varronis illud epist. ad Fusium: *Si hodie nenu venis, cras quidem si veneris, meridiem die natalis fortunae*. Ac videtur ab eo detractum Gallicum *nenni*, quo Parisienses utuntur: & Belgicum *neen*. *Nenum* vel *neno* forte a νη privandi particula & ἕν.

†NON sicut & antiquum NENU facta omnino videntur ab Hebraeo verbo הנא, *hen*, quod est *irritum facere*, hoc est quod vulgus *Annullare* barbare usurpat. Sed & fortasse verius fuerit a negativa particula אין *en*, h. e. ipsum NON. Certe sicuti Hebraeis usurpabatur eodem significatu אל *al*, & בל *bal* (utrumque pro *Ne* prohibente) quorum alterum videtur ex באל contractum; pari ratione videtur olim Hebraeis אין *en*, & נאין *nen* fuisse dictum: ex hoc vero altero tum NON tum antiquum NENU prodierunt. Quid si vero ex NENU aut NENUM ortum sit postea NON? Illa duo certe antiquiora sunt, ac videntur ex אין *en* (*Non*) & ex pronomine affixo orta. Veluti איננו, *Enenu*, h. e. *Non illud*: ex quo post aphaeresin primae syllabae superfuit NENU. Etiam alterum illud *Nenum* post se affixum tertiae pers. plur. gerit. Sed tractu temporis nulla affixorum habita ratio, ac *Nenu* & *Nenum* cum quavis persona jungebatur; ac postremo abjectis illis otiosis affixis, ortum est NON, omnibus aeque affixis personarum commodum & expeditum. MAZOCHIUS.

NORMA est instrumentum illud, quo cognoscitur utrum anguli sint recti. In Philoxeni Glossis vett. exponitur ἀκολουθία, τύπος, κανόνες, γνώμων. Et a γνώμων venire κατὰ μετάθεσιν, censet Nunnesius in Grammatistice. Qui tamen alibi eopse libello esse arbitratur a γνώριμα, vel γνώρισμα. Ut & ante eum Caesar Scaliger de caussis L. L. cap. XXVI. Possis & deducere a *noro*, unde *ignoro*. A *norma* est *normalis linea* apud Aggenum, & alios agrimensores. Sic vocant eam, quae intus quadrati claudit ad angulos rectos. At Solino quaevis παράλληλος sic nominatur. Ejusdem originis est *enormis*, ἄγνωμος, & translate, ἀλόγιστος, *vastus*. *Enormitas* τὸ μέγεθος. Ut *enormitas pendii* apud Spartianum.

†NORTIA sive *Nortia* Volsiniensium peculiare numen erat. Ac videbatur olim a נורא, *nura*, quod Chaldaeis *ignem* significat, deduci; si probari posset, tantumdem Volsiniensibus fuisse Nortiam, quod Romae Vesta. Verum hac omissa interpretatione parum arridente, illud potius arripiamus, quod apposite ad illud Juvenalis X. 74. *Si Nortia Tusco* (h. e. Sejano) *favisset*: adnotat Scholiastes: *Fortunam vult intelligi*. Imo non aliud ex Juvenale ipso colligitur, apud quem sequitur: *Hac ipsa Sejanum diceret hora Augustum*. Si, inquit, T. scorum fortuna populari suo Sejano favisset; is illico imperator salutatus fuisset. Quid quod eadem Nortia etiam Martiano Capellae dicitur aperte *Sors* (sive potius *Fors*) *Fortuna*. Non est ergo dubium, quin *Nortia* plane eadem, ac *Fors Fortuna* fuerit, auctoribus Juvenale & Martiano Capella. Nunc videndum de veriloquio. Mihi quidem non alia quaerenda videtur deae istius ἐτυμολογία (eaque secundum analogiae rationes) quam a Chaldaeo Syroque verbo ירת *jerat*; sic enim Chaldaei (ex consueta scil. apud eos mutatione τοῦ *Sin* in *Tau*) usurpant pro Hebraeo ירש *jaras*. Utrumque vero verbum ad hereditates & possessiones pertinet, quas scilicet Fortuna arbitratu suo largitur, & aufert. Et quidem Hebraeum verbum sicuti in *Kal* significat *hereditatem adire*, *possidere*, sic in *Hiphil* τὸ הוריש, *horis*, modo est *possidendum dare*, modo ejus contrarium, nimirum *possessione expellere ac depauperare*. Eadem significationis ἐναλλαγὴ in *Niphal* reperitur. Nam נורש *Noras* (id vero, ultima Chaldaice in *Tau* mutata, esset *Norat*) plerumque exorbitat a significatione primitiva, ac significat *pauperem fieri*. Ergo aptissime ab eo verbo (sed ut dixi more Chaldaico cum *Tau* finali) fit NORTIA i. e. Fortuna, quae nutu suo ditat depauperatque. Illud nescio, cur praetermiseram, quod idem Tertullianus, qui recte in II. ad Nation. 8. *Volsiniensium Nortiam* memorat, tamen Apolog. cap. 24. Volsiniensibus NURSIAM, Sutrinis NORTIAM tribuat. Sed ut ut est; utriusque certe vocabuli (quorum unum ab altero nonnisi dialecto differt) idem prorsus est etymon, quia quod Hebraei verbum cum *Sin* usurpant, idem Chaldaica dialecto cum *Tau* scribitur, uti supra demonstravimus. Antequam hinc abeo: in Fortunae Antiatis instrumento ponit Horatius I. Od. 35. *Clavos trabales*. Quod mirer, ni ex eo sit ortum, quia *Volsiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiae Etruscae deae comparere*, ex Cincio scripserit Livius lib. VII. Hinc, inquam, fortassis factum, ut etiam inter Antiatinae Fortunae symbola clavi exhiberentur: cujus rei originem qui nescirent, id ad ἰσχυρὰς deae hujus significationes traducebant: id quod scopo suo serviens Horatius sequitur. Quamquam ceteroqui quid de hoc Horatii loco sentirem, scripsi copiosius in Spicilegio Biblico in Dissert. quadam de ΑΝΑΓΚΗ ad Luc. XXI. 23. Nunc autem haec mitto, quia nolo hic lectorem morari diutius. MAZOCHIUS.

NOS, a νῶ adjectione τοῦ Σ, ut a σφῶ vos, literarum trajectione. Simili trajectione a *Nos* est Belgicum *Ons*. At νῶ est ab ἄνω, ut censet Caninius. Non tamen

ἀμέσως

ὀμῶνται ab ana venit, fed affixo 13, quod ab ann. A nos eſt noster & noſtras: a vos voſter ſive veſter, & voſtras ſive veſtrum. Sed prius fuerit noſtratis, veſtratis, unde noſtras, veſtras; at cujas, Arpinas, Sarſinas, ex cujatis, Arpinatis, Sarſinatis, uti aliis oſtenſum. Angelus Caninius autumat, veſter κατὰ μετάθεσιν eſſe a ὑμέτερος, ut ioquit ab ἐμοῦ, meus. Sed ἀναλογία obſtat. Nam a me eſt meus, ſive mius, ut veteres dicere; ut a tu, tuus; a ſe, ſuus. Voſter vero eſt a vos, ut noſter a nos.

Nosco dubitatur an ſit a Græco νόω, an γνόσκω. Si prius placet, ut a βόω eſt βόσκω, unde paſco; a δάω, δάσκω, unde diſco: ſic e νόω fuerit νόσκω, unde per ſyncopen noſco; pro quo per proſthesin dicatur gnoſco; ut pro natus, gnatus. Sin malis eſſe a γνώσκω, integrum erit gnoſco, pro quo per aphæreſin dicatur noſco: quæ ſententia magis placet. Nam cum G illud in vocis initio ſonum reddat duriorem moleſtioremque, cur omitteretur quidem, cauſa fuit, cur adderetur non fuit. Quod ajunt ſimiliter G apponi in gnarus & gnatus, falluntur, ut ſuis locis docemus. Itidem quæritur, compoſita agnoſco, ignoſco, cognoſco, ſintne a noſco, an gnoſco. Si a noſco, dicendum ultimam præpoſitionis literam mutari in G. Sin gnoſco, dicendum conſonantem eam perire. Prius placet Priſciano, cujus hæc verba, lib. II. cap. de ſyllaba: Eſt quando N principalis ſyllabæ ante ſe aſſumit G. ut natus, gnatus; notus gnotus antique, unde ignotus; noſco, gnoſco; novi gnovi. Diomedes, quem ſequor, poſterius probat. Sic enim ille, lib. I. cap. de dubia verborum poſitione: Gnoſcit, ait Cæcilius, quoniam & propoſitione addita, agnoſco, & cognoſco dicimus. Sane ſi integrum eſt agnoſco, fatendum venire a gnoſco. Nam ut ob ad & nuo eſt annuo, ſic ab ad & noſco eſſe annoſco. Atqui agnoſco dicimus. Integrum igitur agnoſco. Adgnoſco autem in vett. optimiſque nota codd. non ſemel legi, auctor eſt Pierius ad illud III. Æn.

. . . . *Veterem Anchiſen adgnovit amicum.*

Gnoſco vero dixiſſe veteres, præter antiquorum multorum auctoritatem fidem fecerit hic Varronis verſus:

Adeſte, adeſte, quæ ſeramque gnoſcite,
Donum ut feratis e theatro literas.

Non, ut eſt in vulgatis, ignoſcite, nec prout juvenis eruditus ad Appuleii, lib. I. Met. emendavit, agnoſcite. Eſt & in Gloſſario Græco Lat. κατὰ στοιχεῖον conſcripto, Gnot. ἴδιος, ubi gnoſcus vel gnotus legi debere, quivis videt. Hinc gnotu. Feſtus: Gnotu, cognitu. Verum contra hæc, quæ diximus, obduci poſſet auctoritas Ciceronis, qui in Oratore ita ſcribit: *Nota erant, & navi, & nari: quibus cum in præponi oporteret, dulcius viſum eſt, ignoti, ignavi, ignari dicere, quam ut veritas poſtulabat:* Verum haut aliud Ciceronem voluiſſe arbitror, quam etſi notus, narus, noſco, ſæpius abſque G dicantur, in compoſitis tamen nunquam G omitti, potiuſque in his ſecutos eſſe voces gnarus, gnotus, gnoſco, quam illa abſque G. Neque enim perſuadere mihi poſſum, Ciceronem velle hæc abſque G in ſimplici efferri, cum contrarium manifeſtum ſit. Sane apud Ciceronem quoque, II. de Oratore, legitur in MSS. codd. *Operam gnavaſſe.* Et faciat pro hac ſcriptura Marius Victorinus, cujus hæc verba, lib. I. cap. de Orthograph. *Nos paucioribus literis ſcribimus quam antiqui ſcribebant, ut natus, navus, narus, noſco: & illi has voces, & ſimiles iſtis G antepoſita ſcribebant, cujus conſuetudinis nos veſtigia retinemus, cum ſcribimus ignarus, cognatus, ignavus, cognoſco.* Ignoſco videtur longius abire a ſignificatione ſimplicis noſco. Sed proprie ignoſcit, qui delictum quaſi ignorat, eoque de pœna non cogitat. Cornelius Fronto: *Ignoſcit, qui diſſimulat ſe noſſe quod compertis, & ita ſilentio peccata impunita dimittit.* Cognoſcenter pro eo, quod Græce γνωστῶς legimus apud Tertullianum, lib. de corona militis. Fit autem a cognoſcens, qua ratione ab elegans, eſt eleganter; a diligens, diligenter, &c.

Nota, & notare, a ſupino notum. Nam eo rem notamus, ut e nota ſua cognoſcamus. Non ſequitur quantitatem ejus, a quo proxime venit: ſed a quo remotius deſcendit. Eſt illud νόω, νῶ, unde Græcum γνώσκω, & Latinum noſco: ut ſupra diximus. Et fortaſſe olim ſupinum id priorem habuit ancipitis intervalli. Nam & ignotum ab eo dicimus, penultima longa, & agnitum, cognitum, eadem correpta. Notæ ſpeciatim dicta compendia τῶν ταχυγράφων, qui & inde notarii dicebantur. Gloſſ. vett. Notarius, ταχυγράφος. Item: Notarius, σημειογράφος. Suidas: Νοτάριος, ὑπογραφεύς. Erant autem duo genera notarum: vel enim litera una vocem totam ſignabat: vel erat nota conficta quæ litera non eſſet. Prioris generis eſt, cum vulgo D. pro Digeſtis ſcribimus: poſterioris generis, cum §. ſcribimus pro paragrapho. Hinc Manilius, lib. IV.

Hic & ſcriptor erit velox, cui litera verbum eſt,
Quique notis linguam ſuperet, curſumque loquentis
Excipiat longas nova per compendia voces.

Ubi videmus, cum prius meminiſſet literarum, quæ etſi ſingulariæ forent, tamen vocem totam ſignarent, mox tamen univerſe meminiſſe notarum: quod maximus eſſet earum numerus, quæ literæ non eſſent. Doctiſſimus Cujacius, lib. XII. Obſervationum cap. XL. cenſet poſteriores ſolum dictas eſſe notas, priores vero appellatas eſſe ſigla, quaſi ſinglo, ſive ſingula, quod ſingulariæ ſint literæ. Siglorum voce uſus Juſtinianus in epiſt. de Digeſtorum Confirmatione: *Eandem pœnam falſitatis conſtituimus & adverſus eos qui in poſterum leges noſtras per ſiglorum obſcuritates auſi fuerint conſcribere. Omnia enim, id eſt, & nomina prudentium, & titulos, & librorum numeros, per conſequentiam literarum volumus, non per ſigla manifeſtari, ita ut qui talem librum ſibi paraverit, in quo ſigla poſita ſunt, ſciat inutilis ſe eſſe codicis dominum,* &c. Sed puto ſiglorum voce complexum Juſtinianum quæcumque ſcribendi compendia: ſive literis ſingulariis, ſive aliis figuris exprimerentur. Nec ſigla dici cenſen quaſi ſingula, ſed quaſi ſigilla, hoc eſt, parva ſigna. Nam & Græce vocantur σημεῖα, unde σημειογράφοι. Σημεῖα autem quid aliud ſunt, quam ſive ſigna ſive notæ? Quare idem erunt notæ ac ſigla, ſiglarii & notarii. De notariis plura ſi voles adeas Iſidorum, lib. I. Origin. cap. XXI. Joannem Tritthemium in Polygraphia; Petrum Bembum, lib. V. epiſt. VIII. quæ ad Julium II. Pont. Max. & imprimis Juſtum Lipſium, Centur. I. ad Belgas, epiſt. XXVII. & Joannem Bernartium, Notis in primam Sylvarum. De litteris vocum integram ſignantibus extant libelli Valerii Probi, Magnonis, Petri Diaconi, item quædam ex Gloſſario Papiæ, & ex veteribus membranis. De figuris ceteris vide Tullium Tyronem & Marcum Senecam, quorum notas e βιβλιοτάφοις primus eruit, lucemque videre juſſit vir is, quo nemo de Romanis literis melius meretur, Janus Gruterus.

Notesco non eſt a notare (nam prima modulus hic corripitur, illic producitur) ſed ab inuſitato noteo: quod eſt a ſupino notum: unde & notifico, quaſi notum facio apud Ovidium, lib. I. de Pont. El. II. Item notio, pro cognitione, quomodo dicimus a Cicerone habere Dei notionem: vel etiam pro cauſſa cognitione, quomodo in jure legas notionem eſſe prætoris, præſidis, præfecti urbi, hoc eſt, eorum eſſe de ea juriſdictionem: ut loquitur Ulpianus. Ab notum quoque notoria dicitur indicium ſive delationis cauſſa, quâ in judicio examinatâ abſolvitur quis aut damnatur. Gloſſ. vett. Μήνυσις, indicatio, notoria, indicium. Appuleius, lib. VIII. Met. *Sed ille qui commodum falſam de me notoriam pertulerat.* Locuti eodem modo Paulus L. V. D. ad SC. Turpil. Gordianus Imp. L. VII. de Accuſat. Trebellius Pollio in Claudio, B. Auguſtinus epiſt. CLX.

Nothi & ſpurii, eo differunt, quod illi certum patrem nominare poſſunt, at qui e concubina naſcuntur; hi non poſſunt, eo quod e muliere ſe pluribus proſtituente, ſive, ut Lucretius loquitur, vulgivaga Venere, ſint concepti. Nothi vocem a Græ-

cis

cis accepimus: de quo ita Fabius, lib. III. cap. VI. *Νόθον, qui non sit legitimus, Græci vocant: Latinum ei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque utimur peregrino*. Item *Spurii* appellatio est a Græcis de quo suo loco.

†Notus est a נוד (*noda*) notionis ejusdem, versa tamen media in tenuem. Hinc postea retrogradiendo ea *Notus* ventum est ad thema Latinum Novi. Mazochius.

Novalis ager, qui & *novale* dicitur. Græce similiter *νέωμα, νέατος, νέος, νειός, νεὰ* & *νεατα* appellatur. Glossa, *Νέατος, novale. Νεάτιμος, novalis terra*. Nempe Græcis ἀπὸ τοῦ νέῳ, sive νεάζειν, ut Latinis a *novando*; quæ idem significant. Nempe *agrum prima aratione proscindere*. Sæpius enim arabatur. Prima aratione dicebatur terra proscindi: altera redarari, vel iterari: tertia tertiari, vel lirari. Prima aratione grandes glebæ excitantur: secunda franguntur: tertia aut quarta aratio fiebat cum seminis jactione. *Novalis* ergo ager primam solum arationem expertus fuit, perque annum cessavit. Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Quod vere semel aratum est, a temporis argumento vervactum vocatur. Hoc in novali atque æquicte necessarium est. Novale est, quod alternis annis seritur*. Festus: *Novalem agrum Ælius Gallus, & Opilius item Aurelius, cum ajunt esse, quem Græci νεὸν dicunt; ad quod Homerus quoque teste utuntur, qui dixit, (Il. VI.) νειοῖο βαθείης τέλσον ἱκέσθαι*. (ad novalis profundi terminum pervenire.) *Sed Cincius eum esse, ubi gleba proscissa ad novam sementem sit relicta*. Paulius, L. XXX. §. *Novalis*. D. De verbor. significat. *Novalis est terra proscissa, quæ anno cessavit, quam Græci* NEACIN *vocant*. Ubi librarii cum nescirent C esse Σ, K reposuere, scribentes *νέακιν*. Habet *novale* & alteram significationem, qua accipitur pro *arvo novo*, ac non antea, sed tunc primum ad sementem proscisso. Sic usus Plinius, lib. XVII. ubi de terræ odoribus agens, *Talis*, inquit, *fere est in novalibus, cæsa vetere sylva*. Eandem significationem monstrat Servius ad illud Eclog. I.

Impius hæc tam culta novalia miles habebit.

Novalia, inquit, *etiam dicuntur, unde sylva tollitur*. At male in eo Servius, quod ante dixerat: *Novalia sunt nova rura, quæ per singulos annos novantur per semina*. Nam ager quidem *restibilis* recte *novalis* dici potest; sed dumtaxat, cum primum coli incipit; at nomen hoc amittit, si quotannis colatur. Quod vero ad priorem *novalis* significationem, in ea denominatio fit non a temporis initio, sed ab intentione; quia eo animo ager paratur, ut alternis annis renovetur, contra quam in *restibili* fit, qui novali quiescente semper restat. Vide *Restibilis*, & *Vervactum*.

Novam vult Becmanus esse a *novus*, quia *novus* sive novissimus, hoc est, ultimus sit numerus ab unitate in denarium: Nam novum in denario initium capitur. Equidem timide dissentio. Nam si cum Angelo Caninio dicam, *novem* esse ab *ἐννέα*, metuo, ne sententia hæc statim explodatur, cum primo nulla videatur harum vocum affinitas. Nempe id facit, quod Latini caput Græcanicæ vocis, ut in aliis multis, præciderint. Verum si *νέα* tantum spectes, vel potius *νέϝα* (*ἔννεϝα* enim dixere Æoles) nihil fuerit manifestius. Nam quod ad priorem syllabam, ut a *νέος*, vel potius *νέϝος*, est *novus*; sic a *νέα* sive *νέϝα*, non aliud esse debuit, quam *nova*. Nec est, quod offendat terminationis diversitas. Nam cum apud Græcos numerus definit in A, tum apud Latinos desinit in *EM*, ut *ἑπτὰ, septem; δέκα, decem*. Similiter igitur *novem* erit a *νέα*, quod κατ' ἀφαίρεσιν ab *ἐννέα*, nisi magis verisimile fiat veterè Latino *ennovem* dixisse, inde autem *novem* factum esse. A *novem* est *novenus*. Ut apud Maronem in Ciri:

Terque novena ligat duplici diversa colore
Fila . . . .

Hinc κατὰ συγκοπὴν *nonus*, ut a *decem*, *decimus*, unde *denus*. A *nonus* dictæ *Nonæ*: non vero a *novus*; ut quidam putarunt. Utrumque etymon adducit Varro, lib. II. de L. L. Festus in *Nonæ*; & Macrobius, lib. I. Saturn. cap. XV. ubi cum dixisset, *calendas* ex eo vocatas, quod *essent primus dies ex istis, qui calarentur*: mox ista subjungit: *Ideo autem minor pontifex numerum dierum, qui nonas superessent, calando prodebat: quod post novam lunam oportebat nonarum die populares, qui in agris essent, confluere in urbem accepturos caussas feriarum a rege sacrorum, sciturosque, quid esset eo mense faciendum; unde quidam hinc nonas æstimant dictas, quasi novæ initium observationis: vel quod ab eo semper ad idus novem dies putentur: sicut apud Tuscos nonæ plures habebantur; quod hi nono quoque die regem suum salutabant, & de propriis negotiis consulebant*. Adi & Scaligerum in secundo de Emendatione temporum. A *nonus* quoque est *nonarius*: unde Persio *meretrix* vocatur *nonaria*, non quidem a *nonis*, dia infaustis; quod Fungerus quoque putavit: qui ideirco *nonaria* interpretatur *infelix*: sed vero quia, uti ad primam Persii sat. monuit vetus interpres, *apud veteres a nona hora prostabant, ne mane omissa exercitatione illo irent adolescentes*. Cui gemina legas apud interpretem veterem Juvenalis in sat. VI. *Meretrices*, inquit, *propter sacrorum celebrationem ab hora nona totam noctem prostabant: unde etiam nonaria dictæ*. Sane hora nona tributa corpori procurando; adeo ut viri etiam sobrii ea se compararent ad cœnam: ut de M. Antonino Galenus testatur, de monachis Palladius, Augustinus de se, Aristeas de LXX. interpretibus. Ac pertinet quoque huc calcatum illud Bilbilici vatis:

Imperat exstructos frangere nona thoros.

Nec dubium est, quin ab istoc more Belgæ retinuerint *noene* & *noenmael*, quibus tamen non *cœna*, sed *prandium* ac tempus ejus denotatur. A *novem diebus* dicta *novendialia*, *ἔνατα περὶ νεκρῶν ἀγόμενα*, ut explicant veteres Glossæ. Porphyrio in Epod. XV. *Novendiale dicitur sacrificium, quod mortuo fit nona die, qua sepultus est. Nono die solet parentari*, interque ea, quibus parentaretur, erat cœna funebris, quam *feralem* Appuleius vocat, quam *silicernium* fuisse dictam, alibi ex Festo, Nonio, ac Tertulliano ostendimus. Hæc non ante nonum diem fieri solere, etiam Justinianus in Novella quadam docet, cum ait: *In nonum diem fieri μνήμας defunctorum*. Estque illustris locus Appuleii, IX. Met. *Jamque nono die, rite completis apud tumulum sollemnibus, familiam, supellectilemque ad hereditariam deducit auctionem*. Idem veteres Grammatici ostendunt. Ut Servius, in V. Æn. *Apud majores ubicumque quis fuisset exstinctus, ad domum suam referebatur, & illic septem reservabatur diebus, octavo die incendebatur, nono sepeliebatur*. Et Donatus in Phorm. *In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, ut in funere nonus, quo parentalia concluduntur*. A *novem* quoque *Novensiles* dici plerorumque sententia est. Cælius Calcagninus, in epist. quæst. lib. I. epist. XXIX. ait *Novensiles* dici a *novem* & *falso*, quasi *novem salientes*, *A* in *I* converso, ut in *officis*, & similibus. Aliis placet dici quasi *novem sedentes*, *D* in *L* mutato, quomodo ab Ὀδυσσεύς est *Ulysses*. Ponam hac de re locum e libro Marii Victorini: *Novensiles sive per L sive per D scribendum: communionem enim habuerunt litera hæ apud antiquos, ut dinguam & linguam, & dacrimis & lacrimis, & Capitodium & Capitolium, & sella a sede, olere ab odore. Est & communia cum Græcis: nos lacrimæ illi δάκρυα, olere ὀδωδέναι, meditari μελετᾶν. Novensiles autem quas Græci ἐννέα, post Novendis a considendo, id est, eodem sede prædita*. Quod de *novenario* ait Victorinus, id confirmant quoque verba isthæc Arnobii lib. III. *Novensiles Piso Deos esse credit novem in Sabinis apud Trebiam constitutos: hos Granius Musas putat, consensum accommodans Ælio*. Verum alii non a *novenario*, sed a *novando* vel *novitate* dictos censent. Nam ut ibidem legitur. *Novitatum Cornificius præsides, (putat,) quod curantibus his, omnia novi-

novitate integrentur & consent. Et mox: *Cincius nomina peregrina novitate ex ipsa appellata pronunciat; nam solere Romanos deos omnium urbium superatarum partim privatim per familias spargere, partim publice consecrare; ac ne aliquid Deorum multitudine aut ignorantia prateriretur, brevitatis & compendii caussa uno pariter nomine cunctos Novensiles appellari*. Sed profecto, quam incertæ sint hæ conjecturæ, comprobant quæ ibidem apud Arnobium legere est. Equidem metuo ne frustra ejus etymon e Latio petatur: præsertim cum Varro, satis alioqui in etymis audax, nullum ejus etymon adducat, sed lib. IV. de L. L. contentus sit dicere, vocabulum esse a Sabinis; quod ex Arnobio etiam confirmari potest.

NOVERCA quia sit *nova uxor*, quam maritus ducit ad familiam *arcendam*, hoc est, *coërcendam*, ut putabat Festus: vel, juxta alios, ad familiam *arciendam*, id est, *arcessendam*. Nam *arcio* est *arcesso*, ut *capio capesso*. [Νυὸς, νυὸρ, nuorica.] Vel dicitur *noverca*, quia uxor nova *arcitur*, hoc est, *accitur*. Vel quasi νέα ἀρχὴ, hoc est, *novum initium*: quia nova tunc œconomiæ ratio incipit. Vel, quod acute commentus Jul. Scaliger in libris de caussis L. L. cap. XXXII. conflatum est a *novum* & *erctum*: quia *nova accedat hæreditas*. Nam *erctum*, hæreditas; *ercisci*, hæreditatem adire. Vide *Erciscі*. Porro quemadmodum Latini a *nova hæreditate*, *novercæ* indiderunt nomen: ita eadem Belgis vocatur *stiefmoeder*, hoc est, *fulciens mater*, quia fulcit domum cum nova hæreditate, tum re familiari curanda, & privignis, si forte, educandis. Qui a *stiif*, hoc est, *durus*, deducunt, ii licet insipientiæ majores incusent, qui non melius nomen imposuerint.

NOVUS, a νέος, ut ab ὁμῶ, *vomo*, aliaque, ut in *Vinco* dicimus. Νέος, ut observat Becmanus, est a נער, *subolescebat*, *innovatus est ætate*: uti ναρὸς a נער, *puerulus*, *infans*. Vel sit νέος, a נוה, *nunc*. A *novus* est *novulus*, unde *novellus*, a quo *novellitas* Tertulliano, lib. III. adversus Praxeam, cap. XI. *Probabis tam ipsa posteritas omnium hæreticorum, quam ipsa novellitas Praxeæ hesterni*. A *novus* est *novare*, *novissimum* pro *ultimo*: quomodo (quod male negabat Gellius, lib. X. cap. XXI.) etiam Cicero loquitur orat. pro Roscio Comœdo. Nec reformidat Cæsar in libb. de bello Gallico: sed sæpius usus. A *novus* est *novare*: unde culter tonsorum *novacula* dicebatur: Isidorus, lib. XX. cap. XIII. *Dicta novacula est, quod innovat faciem*. Recte sane. Nam, ut in Ætnam etiam Scaliger notat, *novare membra* dicebant, cum raderent; unde & verbum juris *novatio*. Arnobius: *Quid novatio & revelatio pudendorum*. Ab eodem dicitur *ager Novalis*, de quo seorsim. Pro *novare* videntur & *novire* extulisse, ut *artare* & *artire*; *impetrare* & *impetrire*, unde *impetritus*. A *novire* erit *novitius*; ut apud Juvenalem:

. . . . *Tetrumque novitius horret*
Porthmea . . . .

Denuo dicitur quasi *de novo*.

NOX a *nocendo*, quia *oculis noceat*, dicta videtur Servio in I. Æn. & Isidoro lib. V. cap. XXXI. atque idem tradit Papias, & ex eo Bocacius de genealogia Deorum lib. I. cap. IX. item Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte XLIII. Etiam a *nocendo* Catullus dici putabat, sed alia de caussa: ut discimus ex istis verbis Varronis, lib. V. de L. L. *Nox, ut Catullus ait, quod omnia, nisi interveniat Sol, prima obriguerint; quod nocet nox*. Sed verum est ἔτυμον, quod continuo addit: *Nisi*, inquit, *quod Græce νὺξ, nox*. A *nocte* est *nocturnus*, ut a *die*, pro *die*, *diurnus*. Ponitur & pro *Deo noctis*, aut *Hespero*, ut apud Plautum, Amphitruone; B. Hieronymum, adversus Vigilantium; item Martianum Capellam. Durantius Casellius *Nocturnum* putat appellari, atque ita legit apud hos scriptores lib. II. Var. cap. XIV. Sed nihil mutandum: uti docemur illo Statii, lib. VI. Silv.

Roscida jam novies cælo dimiserat astra
Lucifer, & totidem Luna prævenerat ignes,
Mutato Nocturnus equo.

A *nocte* & *fero* Catullus *Hesperum* vocat *noctiferum*, ea forma qua *mane Lucifer* vocatur. Locus est in Carm. Nupt.

Jamdudum Oeteus ostendit Noctifer ignes.

Horatius *Lunam* vocat *noctilucam*, quod *nocte luceat*. Et Varro, in IV. de L. L. *Lunam* in Palatio *ita* vocari ait, quod *ibi nocte ejus luceat templum*. Etiam Varroni ita dicitur *lucerna*, eapse de caussa. Ita enim ait Bimarco: *Noctilucam tollo, ad focum fero, inflo, anima revivisco*. Apud Festum legas: *Noctilucam Lucilius cum dixit, obscenum significat*. Ubi præceptoris mei Nansii MSSti habent *Noctijugam*, & *Noctigavam*. Unde legendum conjectabat, *Noctivagam*. *Noctilucæ* voci similis est *noctilugus*, apud Lucilium, a *nocte lugendo*, quod facit bubo, ut & cetera aves obscenæ, sive mali ominis. *Venus* quoque *noctuvigila*, ob crebra amantium pervigilia, appellatur Plauto, Curcul. I. III.

†NOXA sit ab Hebr. נקש *nakas*, *illaqueare*. Nam Noxas primario *laqueum* seu *vincula* notasse videtur (unde illae locutiones *Noxas dedere*, & *Noxas eximere*) deinde & ad maleficium notandam Noxa & Noxia non præter morem traducta fuerant; ut & apud Hebræos חטאה *chattaah* & culpam & pœnam notat, ut alia sexcenta taceam. Nisi vero magis est, ut NOXA sit a supino verbi NOCEO: quod nihilominus origine Hebraicum est, ut ad id verbum adnotavimus. MAZOCHIUS.

NOXIA est natura sua adjectivum, quia intelligitur *culpa*. Ac ἀπλῶς sumitur pro *culpa*, ut e Plauto, Terentio, Ciceroneque liquet. Gloss. *Noxia*, ἁμαρτία. Est vero *noxia* a substantivo *noca*, uti hoc a *nocendo*. Ut *noxa* proprie sit *nocumentum*, sive *damnum*. Stricte scio sæpius sumi pro *culpa qua quis alteri contra leges nocet*. Sed natura latius patet. Ut cum dicimus aliquid *noxæ esse*. Atque ita Ovidius:

Nocte nocent pota, sine noxa luce bibuntur.

Qui locus etymon allatum confirmat. Estque hæc prima *noxæ* significatio. Συνεκδοχῇ autem ponitur pro *delicto*, *quo nocemus*: & generatim pro *quovis delicto*. Μεταληπτικῶς autem accipitur pro *obligatione ad pœnam*: vel pro *pœna ipsa*. Ita dicimus, *noxa caput sequitur*, & *noxæ dedere*. Videtur & *noxa poni* pro *homine*, *qui nocuit*: nempe qua ratione *operæ* dicuntur *homines operantes*. Vett. Gloss. *Noxa*, αὐτὸ σῶμα τὸ βλάψαν. *Noxia* αὐτὸ τὸ κακούργημα οἷον κλοπή, ζημία, ἁρπαγή, ὕβρις. Quæ verba desumta a Theophilo, interpretante verba illa Justiniani: *Noxa est corpus quod nocuit, id est, servus*. *Noxia ipsum maleficium: veluti furtum, damnum, rapina, injuria*. Sed ea *noxæ* notio non videtur esse in usu. Nec *noxa* semper sumitur pro *culpa*: sed est cum ponitur pro *jurgio* aut *dissidio*. Petronius: *In medium noxam perfertur*. Ausonius: *Sæpe in conjugiis fit noxia, si nimia est dos*. Sic utramque locum interpretatus Jos. Scaliger. Sane hodieque Galli *jurgium* vocant *noise*: quod manifeste factum a *noxia*. A *noxia* est *innocius*, & *obnoxius*. Nam *innoxius* est, *qui nulla in re nocuit*: Plaut. Aulul. II. sc. II.

Ut inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me irrideas.

Ab eodem est *noxietas*, quo usus Tertullianus in Apologetico, initio capitis secundi. In vulgatis est, *cum ejusdem noxa*. Sed pro *noxa* in vett. libb. recte legitur *noxietatis*. Similis vox est *novellitas*, qua idem utitur lib. III. adversus Praxeam, cap. II. circa medium. Vide *novus*. Apud eundem initio cap. quarti lib. de Pallio, habes *Romanitas*, sive, prout Scaliger legendum suspicatur, *feritas*, vel etiam *nimietas*: quemadmodum & idem mox eopse versu *Græcitatis* vocem a Tertulliano usurpatam putat. Sic enim legit: *Nec vestris tamen admodum Græcitatis annitas est*, &c. Hoc obiter adjeci, quia utramque emendationem frustra quæras in scriptis Scaligeri, quæ lucem aspexere.

NV

NVBES a νεφέλη, ut quidem Nunnesius tradit. At veteres, quia cælum nubit, id est, operit. Ita Varro, lib. IV. de L. L. Donatus, in Hec. IV. IV. & Isidorus, lib. XIII. cap. VII. Nec repugnat analogia. Nam ut a *facio*, *facies*; a *specio*, *species*; a *scabo*, *scabies*; sic a *nubo* erit *nubes*. Magis interius placet esse a נוב, *stillare*. Vel quæ sententia est Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, a Punico *nen* fit νέφος, ab hoc *nubes* fiet, conversa adspirata in mediam: quomodo & a νεφέλη fit *nebula*; ab ὀμφαλὸς, *umbilicus*; a κυφὸς, *gibbus*; a φάλαινα, *balæna*; a δνοφερὸς, *tenebræ*, quasi *denefræ*. Ita non a *nubendo* erit *nubes*, sed a *nubo* fit *nubere*, propriequa signabit, *nubis instar velare* ac *tegere*. Nisi potius, quod Becmanus sentit, ab Hebræo נוף, id est, *nuptus* aut *velatus fuit*. [nabo, vel nobo, ut veteres, ab ὄπτας, γαμεῖν.] A *nube* dicitur cœlum *nubilum*, hoc est, *nubibus obductum*. Indeque Varroni & Columellæ *nubilarium*, ædificium rusticum in quo *nubilo* cœlo messis reponitur. In Onomastico exponitur ὑπόστεγον.

†NVBES poteram ab ipsissimo verbo Hebr. עוב quod est *Obnubilare*, ἐπινεφελοῦν, maxime si gutturalis ע secundum complures per Nun pronuntietur. Ab eo verbo עבים *nghabim* Hebraeis dicuntur, quae nobis sunt *Nubes*. Potuisset quoque cum nuperis ἐτυμολόγοις deduci a נוף *nuph*, quod est *stillare*, una labiali littera in alteram permutata; nisi animadvertissem ipsum Hebraeum verbum נוב sub eodem *stillandi* significatu fuisse praeditum, non fatentibus quidem recentibus lexicographis (apud quos τῷ נוב nub, sola fructuum proferendorum notio tribuitur) sed veteribus Scripturarum interpretibus addicentibus, haud paullo locupletioribus testibus. Nam apud LXX Prov. X. 31. pro Hebr. ינוב *janub* Graeci posuerunt ἀποστάζει *destillat*: Στόμα δικαίου ἀποστάζει σοφίαν, *Os justi destillat sapientiam*. Nec secus ibi Arabs interpres. Nec aliter iidem Graeci ejusdem verbi notionem expresserunt in Psal. LXI. (Hebr. 62.) 11. πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ: Vulgata, *Divitiae si affluant*: quod secutus est etiam in sua versione Hieronymus: *Divitiae si affluxerint*. Nimirum pro Hebr. ינוב *janub* usi sunt *fluendi* aut *affluendi* verbo, quod est τῷ *stillo* ἀνάλογον, & nubium proprium. Eodem pertinet, quod apud Arabes nomen נוב *nub* significat opportunam verno tempori pluviam. Nam quod alii putant a verbo Latino NVBO pro *tego* dictam fuisse *nubem*, secus est; quia verbum NVBO hoc significatu ex eo venit, quod quia nubes caelum praetexant, inde factum ut *Nubere* translate accipiatur pro *tegere*. Vel a ritu nubentium, quae caput flameo contegebant, petita translatio, itaut primaria *nubendi* notio γαμεῖν fuerit. At vero NVBO pro *nuptui trador* manaverit ab altero verbi נוב *nub* significatu, quo notat *fructificare*, *gignere*, *producere*, quia in hoc puellae *nubunt*, ut filios ex se producant; quo fit ut sit feminis peculiare verbum, viri autem, quibus negatum est fructum ex se proferre, raro admodum ac non nisi καταχρηστικῶς dicantur *Nubere*. MAZOCHIVS.

NVCLEVS a *nuce*, quasi *nuculeus*. Sic enim vocatur, *quod intus est in nuce*. Plautus:

Qui e nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Proprie igitur *nuces*, quæ *nucleum habent*: ut quatuor illa genera, quæ Apicius complexus his verbis: *De nucleis hoc: nuces majores, nucleos pineos, amygdala, avellanas*. Ubi *nuces majores* vocat *juglandes*. Alii *pineas nuces* omittunt, & pro iis *castaneas* substituunt. Alii utrasque comprehendunt. Ut Ausonius, cum ait:

Et duplici defensa putamine quinque genus nux.

NVGÆ proprie sunt *næniæ*, sive *carmina a præficis cani solita in laudem mortuorum*: unde Plautus, Asinar. act. IV. sc. I.

Hæc sunt non nugæ: non enim mortualia.

Existimare aliquis possit ita dici quasi *neagæ* a *non agendo*, quia in carminibus illis falsæ congeri laudes solent: sed omnino origine est Hebræum ac Syrum, quibus *nuge*, mœrorem; ut *nænia* planctum significant. Ita Sophon. III. XVIII. legas נוגי ממועד, *mœstos propter solemnes conventus*, ut Aben-Esra, & Thalmudicis exponitur in Lib. Berachot, cap. IV. fol. XXVIII. Vetus translatio habet, Sophon. III. XVIII. *Nugas, quæ a lege recesserunt*: ad quem locum sic B. Hieronymus commentatur: *Id quod diximus nugas, sciamus in Hebræo ipsum Latinum esse sermonem* נוגי, *& propterea a nobis ita, ut in Hebræo erat, positum: ut nosse possimus linguam Hebraicam omnium linguarum esse matricem*. In eo tamen decipitur, quod נוגי vertit *nugæ*. Proprie enim נוגי, *mœsti*, cujus femininum Plur. נוגות, *nugoth*, *mœstæ*, Thren. I. IV. A radice יגה, *mœstus fuit*. Vide sis de hoc *nugarum* vocabulo Scaligerum in Conjectaneis; Turnebum lib. XXIII. cap. VIII. & Kirchmannum de funeribus Rom. lib. II. cap. VI. A *nugis* est *nugax*, pro quo & *nuges* dixere, ut Charisius & Priscianus docent. Est & in Gloss. vett. *Nugas*, σκωρὸς, ἀστεῖος. Varronem eo usum putant, cujus locum ita emendant Carrio & Palmerius: *Crede mihi, plures dominos servi* (hoc est, *servi nequam*) *comedere, quam canes* (hoc est, *parasiti*.) *Quod si Actæon occupasset, & ipse prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret*. Plautum quoque uti censet Schoppius, lib. II. Susp. epist. I. *Nugigerulus* & *nugivendus*, manifestæ sunt compositionis.

NVM Græce est νῦν, unde & κατὰ μετάθεσιν fluxit. A *num* & *ubi* est *nuncubi*, inserto C; ut in *sicubi* pro *sibi*, *alicubi* pro *aliubi*.

NVMELLA, ut Festus inquit, *genus vinculi, quo quadrupedes alligantur. Solent autem ex fieri nervo, aut corio crudo bovis ut plurimum*. Turnebus, lib. XXVI. cap. II. censet esse a *nuo*, quod videtur antiquis notasse etiam *vergo*, *propendeo*, *inclino*. Nam & Græcum νεύω, unde venit, eam quoque notionem habet: & frequentativum *nuto* similiter usurpatur de iis, quæ propendent, ut quæ ruinam minantur. *Numella* igitur erit a *nuo*, quæ ratione eadem Græcis dicitur κύφων a κύπτω, hoc est, *propendere*, *capite esse obstipo*: uti solent, quæ *numella*, vel *collari* sunt *obstricti*. A *nuo* esset *nuela*; ut a *suadeo*, *suadela*; a *candeo*, *candela*. Sed *M* infertum, ut a δαπάνη, *dampnum*, seu *damnum*; a *lubidine*, *lumbi*. Interim nec displicet, quod scribit Becmanus, nominari a *forma numerum*, *quos articuli sive ligamenta manus juncta repræsentarent: sicut hoc tempore idem quoque interdum conspicamur*.

†NVMENTINVS Atheniensium deus fuit, teste Tertulliano tum in Apol. Cap. 24. tum in II. ad Nat. 8. Verum utrobique *Atiniensium* esse legendum, praestare audeo. Hoc vero dixit pro *Atinatium*; quemadmodum utrobique DELVENTINVS *Casiniensium* (pro *Casinatium*) deus dicitur. Nec enim alios, nisi Italicos deos ibi Septimius memorat. Ergo Atinatium h. e. Tuscorum Campaniae deus fuit *Numentinus*, qui a נאמן *neeman* h. e. *fidelis* deduci debet, adhibito V Tuscanico. At *Deluentinus* Casinatium onde sit, ignoro. Si a verbo Hebr. דלה, *dala* deduxeris, possit significare *Aquarii* signum; quod Arabice (si fides Kirkero sit in Oedipi Tom. 2. part. 2. pag. 199.) *Dulion*, seu *dulumon* nuncupatur. Fides sit penes auctorem. MAZOCHIVS.

NVMMI geminam invenio originem. Prior est Isidori, lib. III. cap. III. ubi censet, *numerare* proprie dici de *nummis*, indeque & *nomen* factum esse. Sequiturque & eam sententiam Franciscus Hottomannus, libro de re nummaria, cap. VI. ubi scribit, cum numeratam pecuniam dictam constet, antequam numerari cœpta esset, sed appendi tantum solebat: consentaneum esse, eam non a *numerando* denominari potuisse: sed potius a *nummo*, unico *M* scripto. Nec putat quemquam offendi debere dispari quantitate, tum quia & alia sint longe plurima, in quibus derivata a primogeniorum quantitate recedant: tum quod ut in *litera*, *quattuor*, *religio* & similibus, ita hic quoque consonans geminari

minari debet, quoties producitur. Sed cum alia multa ante numos inventos (quo tempore commercia rerum commutatione fiebant) numerari consueverint, quid manifestius est, quam et rem ipsam, ita vocem quoque *numeri* antiquiorem esse, quam *numi*? Quare magis probatur sententia Cæsaris Scaligeri, qui lib. IV. de re poëtica, cap. XLIV. vult *numerum* dici a νέμειν, hoc est, *distribuere*: unde & νόμος, quia *unicuique tribuit*, *quod est suum*. Itaque *numus* fit a νομα, *divisio*. A *numerus* est *numero* sive *numero*, hoc est, *nimium* vel *cito*. Illo Festus uti jubet de præterito, hoc de præsenti ac futuro; quomodo & differunt *die quarto*, & *die quarti*, vel *die quarte*; *die nono*, & *die noni*, vel *die none*: quemadmodum docet Agellius, lib. x. cap. XXIV. De voce *numero* fuse agit Festus. Caussam tamen, cur sic locuti sint veteres, non adfert. Janus Duza in Centurionatu, lib. IV. cap. VI. volt veteres, ut *puncto* aliquid, sic & *numero* fieri dixisse, quia ut punctum se habet ratione magnitudinis sive quantitatis continuæ, sic se habeat μονὰς ad numerum, sive quantitatem discretam. Sententiam suam confirmare nititur loco hoc Macrobii, lib. II. in Somnium Scipionis, cap. II. *His geometricis rationibus applicatur natura numerorum, & μονὰς punctum putatur, quia sicut punctum corpus non est, sed ex se facit corpora, ita monas numerus esse non dicitur, sed origo numerorum*. Sed locus hic, meo judicio, Duzæ opinionem non tam stabilit, quam evertit. Siquidem si punctum est non magnitudo, sed initium magnitudinis; monas item non numerus, sed initium numeri: punctum quidem monadi, non numero; numerus item magnitudini, non puncto respondebit: eoque neutiquam ex Macrobii loco exterebrari potest, cur *puncto*, & *numero facere*, idem sint; sed potius quæstionis augetur difficultas quomodo hæc idem esse possint, cum numerus aliquid notet dividuum, atque adeo quod augeri possit in infinitum: punctum signet aliquid individuum quod aptum est ad exiguum tempus ὑπερβολικῶς indicandum. Quare magis placet, quia celerrime res numerantur, ideo *numero* dici pro *celeriter*; quasi dicas, *tam cito*, *quam res numerari possit*. Atque hæc quoque Becmani sententia est. A *numero* dictus *partus numerius*, & dea *Numeria* ἡ ὠκυτόκος. Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Ut qui contra celeriter erant nati, fere Numerios prænominabant, quod qui cito factürum quid se ostendere volebat, dicebat numero id fore: quod etiam in partu precabantur Numeriam; quam Deam solent indigitare etiam Pontifices*.

NUMMUS, sive *numus* (utroque enim modo ea vox scribitur in vett. libris) quibusdam a *Numa* rege dictus videtur, quia is, ut ajunt, primus ex ære ferroque monetam Romanis dedit, cum antea corio, vel testula eam ad rem uterentur. Sic sane Suidas, qui & auctorem laudat Suetonium Tranquillum. Alii a *Numa* quoque originem petunt, sed hanc caussam adferunt, quod is primus pecuniam imagine notarit, suamque nomen præscripserit. Ita Isidorus, lib. XVI. cap. XVII. item Cedrenus. Nec aliud sensit Epiphanius, cum extremo libello περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν scribit: τὸ δὲ νουμίον νενόμισται ἀπὸ τοῦ Νουμᾶ τινος βασιλέως τῶν Ῥωμαίων. *At nummus excusus est a Numa, quodam rege Romanorum*. Verum sunt hæc gerræ germanæ. Alii volunt *nummus* esse a Græco νόμισμα. Quod Festus scripsit: vel (quod alii dicere malunt) ut a νόμος Græci dicunt νόμισμα, ita & Latini ab eodem dixere *numus*, O in V converso, quomodo a φὼρ est *fur*: ac caussam nominis esse quod valeat, οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ, *non natura*, *sed lege*. Confirmant sententiam hanc auctoritate Aristotelis, qui lib. V. Eth. cap. VIII. disertim scribit, νόμισμα ex eo dici, quia valeat ἐξ ὑποθέσεως, *ex hominum instituto ac conditione quadam*. Salmasius, lib. de Usuris, *nummum* putat dici ἀπὸ τοῦ νόμου, a consuetudine: *Ut ad Aristotelem redeamus, quem meliorem porro ejus interpretem invenire possemus quam ipsum? Atqui is in Nicomachiis aperte docet, non ab ulla lege originem habere nummum, sed a consensu, & compacto eorum qui illo utuntur. Eoque ἀπὸ τοῦ νόμου nomen habere, id est, a consuetudine, & more*; Οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην· καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. Verum non de Græca nobis voce contentio est (quanquam nec illa ἀμφότερως sic a νόμος, verum a νομίζω,) sed de Latina *nummus*, quam dicimus esse puram putam Græcorum. Nam, ut Julius Pollux scribit lib. IX. Romani hanc vocem habent a Doriensibus Siciliæ & Magnæ Græciæ incolis, quos Aristoteles in libro de Tarentinorum rep. auctor est habuisse νοῦμμον, in quo Tarantis Neptuni filii imago impressa erat, equo insidentis. Ibidem adducit Pollux illud Epicharmi, poëtæ Siculi: Εὑρήσεις δέ μοι καὶ νούμμους, *Invenias mihi nummos*. Et hoc ejusdem: Κάρυξ ἰὼν εὐθὺς, πρίω μοι δέκα νουμμῶν μόσχον καλόν. *Præco abi cito, ac mihi decem nummis eme pulchrum vitulum*. Eadem fuit sententia Varronis, lib. IV. de L. L. *In argento*, inquit, *nummi*: *id a Siculis*. Qui locus, ut & alius Volusii Metiani, indicare videtur *nummum* proprie dici qui *argenteus*. Certum tamen est, discrimen id omnino negligi, cum & *sestertius*, qui *æreus* est passim *nummus* dicatur; & in Digestis legimus, *nummos plumbeos*, *stanneos*, *aureos*. Porro ex etymologia, quam attulimus, paret rectius *nummus* gemino *mm*: quod præter lapides aliquot, probatur etiam acrostichide incerti sed veteris tamen scriptoris, quæ Plautinæ Trinummi argumentum continet.

NUNC a Græco νῦν γε. Νῦν vero ab Hebr. נא, quod idem signat.

NUNCIUS a νέος, ut ait Varro in V. Nempe quia *aliquid novi apportat*. [ab ἄγγω, idem quod ἀγγέλλω.] Alii sic dici ajunt quasi *noviscius*, quia *per eos nova sciantur*. Sed placet sententia Josephi Scaligeri, qui in Conjectaneis scribit νούγκιος esse vocem Syracusanam: ac ut ab ἓν ἑνὸς est οὐγκία, *uncia*: ita a νέος, νούγκιος fieri. Sane *nuncius* per *C* est in lapidibus antiquis: ut Aldus in Orthographia monet. Qui tamen agnoscit per *T* legi in Regionum fragmento, sub porticu Capitolina. Ac similiter in Virgilio Carpensi.

NUNDINÆ a *nono die* dicebantur, quemadmodum indicant hæc verba Macrobii, lib. I. Saturnal. cap. XVI. *Rutilius scribit Romanos instituisse nundinas; ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die intermisso rure, ad mercatum legesque accipiendas Romam venirent, & ut scita atque consulta frequentiore populo referrentur, quæ trinundino die proposita a singulis atque universis facile noscebantur*. Hactenus Macrobius. Hinc auctor poëmatis quod Moretum inscribitur:

. . . . nonisque diebus,
Venales olerum fasces portabat in urbem.

Ita enim plerisque veteribus membranis hic locus concipitur, pro quo vulgati codd.

. . . . certisque diebus.

Sed legendum *nonisque*: ut ad Vopisc. Aurelianum observat Salmasius. Translata deinde vox ad *celebres mercatorum conventus*, *immunes liberosque*, unde in veteri Glossario exponitur ἀγοραῖος ἀτελεῖς πανηγύρεις. Vide Radulphum Fornerium, lib. I. rerum quotidianarum cap. V. Quemadmodum autem *nundinæ* dictæ quasi *novendinæ*, quia *novo quoque die fierent*; ita *nundinalis* dixere pro *novemdialis*: ut apud Plaut. Aul. act. II. sc. IV.

Cocus ille nundinalis est, in nonum diem
Solet ire coctum . . . .

Ubi significatur coquus bustuarii ordinis, quique magis nosset coquere cœnam feralem (quæ nono die fiebat,) quam iis quorum ingeniosa esset gula. Simile est *internundinium*: de quo ita Marius Victorinus pene extremo capitis de Orthogr. *Internundinium, quod novem dies inter se continuos habeat, non quod nono die fit*.

Nuo est a *νέω*, ut *furuo* a *φορέω*, *puto* a *πύθω*, &c. *Νέω* a נוע, hoc est, *moveri*. A *nuo* fiunt verbalia *nutus*, & *renutus*, quibus utitur Plinius, lib. I. epist. VII. item frequentativum *nuto*. Nam fallitur Nunnesius, qui *nuto* contractum putat ex *νυστάζω*, *capite nutans dormito*. Ab eodem sunt composita *annuo*, *renuo*; quæ proprie motum corporis notant. Agellius, lib. II. cap. IV. *Nam sicuti cum annuimus & abnuimus, motus quidam ille vel capitis vel oculorum, a natura rei, quam significat, non abhorret*, &c. A *nuo* quoque est *numen*, quasi *nutus Dei*, ac *potestas*, ut ait Festus, item Priscianus in IV. Estque ea forma a *nutum*, *numen*, qua a *motum* & *monitum* sunt *momen* & *monumen*, quæ posteriores per *mentum* extulere. Quia vero *nutus* est *voluntatis index*, ac ad nutum Divinum (*Θεοπρεπῶς* hoc capiendum) statim consequitur eventus: inde est, quod *numen* *μετωνυμικῶς* accipiatur pro *voluntate*, *imperio* ac *providentia Divina*. Maro II. Æn.

. . . . *Non hæc sine numine Divûm*
Eveniunt . . . .

Cicero pro domo sua: *Divino numine redditus sum Reipublicæ*. Eodem etiam tropo pro ipso *Deo* sæpe accipitur.

†Nuo (unde composita *abnuo*, *annuo* &c. & *nutus*, *numen* &c.) est ab Hebr. נוע (*nuah*) *moveri se*; ut dicitur sæpe de capite ut Psal. XXII. יניעו ראש (*janihu ros*) *movebunt caput*. Mazochius.

Nuper quasi *noviper*, tanquam dicamus *novissime*: ut auctor est Festus, idemque in Actio suo scribit Jovianus Pontanus. In plerisque Paulli codd. pro *noviper* est *novicer*. Sed in aliis MSStis est *noviper*. Uti & in schedis Farnesianis. De eodem, uti & de *semper* & *toper*, ita Cæsar Scaliger, lib. VII. de R. Poët. cap. I. part. II. *Semper primam producit natura. Fuit enim semiopere. Significat enim Toper, cito & expedito, ita ut opera absoluta sit. Itaque semper ei contrarium est, propterea quod siquid dimidio tantum opere fit, id non absolvitur, sed continuatur*. Quemadmodum Græcis *τάχα*, ita & *topper* Latinis & *cito* notat & *fortasse*: ut ex Artorio Festus refert, & comprobat veterum testimoniis. A *nuper* est *pronuper*, hoc est, *nuper admodum*. Nam *pro* valet *porro*, sive *longe*, ut Græcis *πόῤῥω*. Plautus Trin. act. II. sc. IV.

Quas sponsione pronuper tu exactus es.

Nuptæ & *nuptus* a *nubendo* est nomen. Caussa appellationis ex eo, quod sponsa, cum ad maritum deduceretur, *faciem flameo nuberet*, hoc est, *velaret*: quemadmodum Ælium & Cincium scripsisse, auctor est Festus. Alia idem etyma adducit, sed quæ minus, ut censeo, placitura sint, ut quod Curiatium sensisse ait, *nuptias* dici a *novum*, & *pactum*, quia nova *pactio* fiat: sive, quæ Cornificii opinio fuit, a *novus* & *peto*, quia *nova petantur conjugia*; sive, quod Santra existimavit, a *νυμφεύειν*, quomodo vetustiores Græci *γάμους* vocabant, quæ originatio utcumque ferri potest, si dicamus a *νέα* *νύμφη* fieri *nova nupta*, ac quemadmodum a *νύμφη* est *νυμφεῖον*, sic a *nupta* *nuptias* dici. Sed quod a *νυμφεῖον* esse *νύμφη* Santra opinatur, id analogia vocum aliarum facile refellitur. Malim dixisset *nubo*, unde *nuptæ* nomen, factum esse a *νύμφη*. Alii, Festo teste *nuptam* dici putant a *νεός*, quomodo Homerus *uxorem*, vel potius *sponsam*, aut *nurum*, vocat Iliad. γ, cum ait:

Ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων.

[a *Nephthe* · vide Plutarchum de *Iside & Osiride* p. 366. & alibi.] Mihi simplicissimum videtur, si a *nubo* deducamus: idque, uti dixi, cum Ælio, & Cincio, tum etiam Varrone, cujus hæc verba, lib. IV. de L. L. *Neptunus, quod mare terras obnubit, ut nubes cælum; a nuptum, id est, opertione, ut antiqui; a quo nuptiæ, nuptusque dictus*. Quibus ex verbis *Neptuni* etymon discimus. Nam vult Varro, ut a *porta* est *Portunus*; sic a *nuptu* esse *Nuptunus*, & mutatione literæ unius, *Neptunus*. Idem sensit Cicero, si sequamur certissimam, meo judicio, emendationem J. Lipsii, qui lib. I. Saturnal. cap. II. sic legit apud Cic. II. de natura Deorum: *Ut Portunus a porta, sic Neptunus a nubendo, paullum primis literis immutatis*. In vulgatis pro *nubendo* est *nando*, quæ immutatio videtur originem cepisse ab imperito librario, qui ignorabat *nubendi* vocem extra rem conjugii. Arnobius idem etymon confirmat, cum lib. III. ait: *Quod aqua nubat terram, appellatus est cognominatusque Neptunus*. Interea nec displicet etymon Jul. Scaligeri, qui lib. I. de causs. L. L. cap. XXV. uti & Nunnesius in Grammatistice *Neptunum* dici putat, quasi *Niptunum* a *νίπτω*, quod est *lavo*, unde Hesychio, *aquæ* sunt *νίμματα*, hoc est, *λουτρὰ*, *πλύματα*. Nisi verius Guilhelmus, lib. de originibus, cap. XX. ubi censet ab Hebræo *Nephthuim*, a quo etiam dici ait *Nephthutas*, populum in occidua Numidiæ parte. Porro *nubere* *μεταφορικῶς* etiam ponitur pro *συνουσιάζειν*. Utitur hoc pacto Plautus cum alibi tum Pseud. act. I. sc. III. Ac Petronius similiter dixit *Nuptias facere*. Hinc apud declamatores legitur crimen incestus intentatum virgini Vestali, quod versum hunc scripsisset:

Felices nuptæ: moriar nisi nubere dulce est.

Ab hac significatione *nupta verba* dixerunt pro *obscenis*, teste Festo. Monuit & Lips. lib. II. Antiq. Lect. cap. IX. Fallitur igitur Becmanus, in Etymologico, eam a propria significatione sic dici putat, eoque *nupta verba* exponit *tecta*.

Nurus, a *νυός*, *R* inserto, quomodo a *πίθω*, *puteo*; a *κορίαννον*, *coriandrum*. Homerus Iliad. Γ.

Ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων.

Quem versum etiam citat Festus Pompeius in *Nupta*, sed *νυὸν* exponit *uxorem*. Sed rectius Eustathius ad eum locum *νύμφην* interpretatur: quo tum *sponsa*, ac *nova nupta*, tum etiam *nurus* significatur. Firmatur hoc eo quod idem Eustathius in Il. Z. pag. DCXLVIII. ed. Rom. scribit ex Aristophane Grammatico, ὅτι νυὸς ὡς ἐπὶ πλεῖστον, ἡ ἐπὶ γυνὴ τῷ πατρὶ καὶ μητρί, ὡς ἡ Ἑλένη φησὶ τῷ Πριάμῳ καὶ Ἑκάβῃ. Eadem & *ἐννός* vocatur, teste Polluce, lib. III. cap. X.

†Nuto est ipsissimum נוט (*nut*) quod in Psalmis est ipsum *Nutare*, quod quærimus. Forsasse aliquis dixerit, τὸ *Nuto* ἀναλογικῶς a *Nuo* (cujus supinum est *Nutum*) instar aliorum frequentativorum factum, sicuti & *Nutus* indidem fuit. Age, detur. Verum & *Nuo* ipsum a נוע (*nuah*) primitus fluxerat, ut ante dictum. Mazochius.

Nutrio forte ex *νυτρέφω* · vel contractum ex *neotrio*, quasi Græce esset *νεοτρίω*. Id fuerit a *νεός*, vel *νεώτερος*, ut propria sit τῆς νέας vel *νεωτέρας* *alo*, & *educo*: quod & tradidit Becmanus. Hoc etymon si placet, aperta fit caussa, cur primam semper producat. Nempe ob crasin. Vel est a Chaldæo נטר, quod est *servare*. Vel a *νοτερὸς*, *humidus*. Nam *humore nutriuntur animata omnia*. Ita Martinius. [an a *νάρος*, seu *ναρὸς* · aut potius ut *nutrices* *μαῖαι* a *nutrio*, sic contra *nutrio* ab *ὕδωρ*.]

Nux proprie quid sit, docebit Macrobius Saturnal. lib. II. cap. XIV. A *nocte* ita vocatur ex sententia Varronis, lib. IV. de L. L. *Nux*, inquit, *quod ut nox atrem, ita hujus succus facit corpus atrum*. [*νυχὸς*, *σκότος*, & *νυχίως* *σκότους* Hesych.] Aliis placet esse a *νύξαι*, quod est, *percutere*, *frangere*. Hesych. *Νύσσει*, *παίει*, *κεντεῖ*. Caussa satis aperta fit ex illo Plauti:

Qui e nuce nucleum esse vult, frangit nucem.

Ac similiter *κάρυον* suspicatur esse a *καρεῖν* sive *κείρειν*, hoc est *scindere*, *putare*, *purgare*: unde & *carduis* nomen. Alii *nucem* quidem a *nocendo* dictam volunt: *κάρυον* autem *παρὰ τὸ καρῶν*, quia *gravedinem afferat*. Ac de Græco etymo prait Plinius, lib. XXIII. cap. VIII. *Nuces juglandes Græci a capitis gravedine appellavere. Etenim arborum ipsarum foliorumque vires in cerebrum penetrant; hocque minore momento, sed ex cibis nuclei faciunt*. Et lib. XV. cap. XXII. *Caryon a capitis gravedine propter odoris gravitatem convenit dictum*. Plutarchus Sympos. lib. III. probl. I. Τὸ τε γὰρ καρύου ὄνομα ἐνίστατο, ὅτι πνεῦμα βαρὺ καὶ καρωτικὸν ἀφιεῖσα, λυπεῖ τοὺς τῶν παρακαλουμένων. Confirmat hæc quoque, cum Ovidii

Ovidii illud eleg. de Nuce:

Me, sata ne lædam, quoniam sata lædere dicor,
Imus in extremo margine fundus habet.

tum Galenus comment. in I. Epidem. ubi tradit buxi, nucis, & brassicæ viciniam, propter δυσωδίαν suam circumfusum aërem reddere μοχθηρὸν ac vitiosum. Sed scrupulum injicit, quod κάρυον fortasse συνεκδοχικῶς solum pro *juglande* ponatur. Sane, quod ex Athenæi constat epitome, Attici sic κάρυα dixere ἀκρόδρυα, hoc est, quibus extra esset τὸ ξυλῶδες sive *lignum*, interius quo vescimur. *Nux* vero potius ex voce vel Græca, vel Hebræa, quæ idem significat. Græcis *nux* μύκηρος & μόκηρος. Lacones enim κάρυα ac speciatim τὰ ἀμύγδαλα dixere μυκήρους, ut ex Pamphili Glossis docet Athenæus, lib. II. Μύκηρος est apud Hesychium: cui tum exponitur ἀμύγδαλα, *amygdala*, tum κάρυον, *nux*. A μύκηρος fit *nuceris*: *M* enim sæpicule in *N* abit: Ut μὴ, *ne*; μοιδῶ, *video*, unde *renideo*. A *nuceris* videtur nomen accepisse *Nuceria*, & *Nucerinus ager*. De quo Plinius, lib. III. cap. V. A *nuceris* vero *nux*. Vel fit ab Hebræo & Syro לוז, *luz*, quod Caninio jamdiu visum in Alphabeto, & Scaligero in Conjectaneis. *L* in *N* abit, ut a *lympha nympha*, & aliis multis. A *nuce* est *nucinus*. Ut *nucina mensa*, quæ in pretio, priusquam *citreæ* essent cognitæ. Meminit earum vetus interpres in illud Satyrici:

. . . . *Si forte nucem dejeceris eurus.*

A *nuce* etiam est *nucleus*, quasi *nuculeus*. De hoc seorsim. Item *nucetum* Statio I. Silv. & Tertulliano advers. Valent. Nempe qua ratione *olivetum*, & *lauretum*, dicimus. Planeque censeo hinc & *nucamentum* venire: ut proprie signet paniculas squamatim depactas, quæ de *nuce* dependent. Vide Plinium, lib. XVI. cap. X. Græcis κόνναροι dicuntur.

O

OB, ab ὄπι, sive ejus composita ὄπως, quod interdum valet ἵνα vel ὅτι. Vel ab ὀπὸ, κατ᾽ ἀποκοπὴν, quod interdum idem notat. Onomast. Ob, ὑπὲρ, διὰ· Vel ab ἐπὶ, simili apocope: nam interdum valet *ob* sive *propter*. Ut ἐπὶ μεγάλαις αἰτίαις valet *magnas ob caussas*. Atque ita Stoïcorum illud φθόνος, λύπη ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς transtulit, *invidentia est ægritudo suscepta propter alterius res secundas*. Ut ex *ab* adjecto *s* factum *abs*: ita ex *ob* factum *obs*. Ut in *obstrudo*, pro *obtrudo*: item *obstendo*, pro quo postea *ostendo* dixere. Nisi magis placet *s* in talibus inseri, more antiquo. Nec enim *obs* extra compositionem invenitur.

OBBA pro *obbiba*, ab *obbibendo* dici, censet Cæsar Scaliger, cap. XXXIII. de caussis L. L. Movit eum, quod dicat Nonius esse *poculi genus ex ligno*, *vel sparto*. In Philoxeni quoque Glossis legitur: *Obua* (i. *obba*) ἄμβιξ, ἐν ᾧ τοὺς νεκροὺς σπένδουσι. Præter Varronem (cujus geminum locum adducit Nonius) usus quoque Persius satyra V.

. . . . *tibi torta cannabe fulto*
Cana sit in transtro, Veientanumque rubellum
Exhalet vapida læsum pice sessilis obba.

Quo loco *obba* est, non quod Nonius & Philoxenus volunt, sed *vas vinarium*, idque amplum, & ventriosum: quod & etymologia confirmat. Neque enim ab *obbibendo* est, sed ab Hebræo אוב, quod ἀσκὸν, *utrem*, aut *dolium*, significat. Hanc ἐτυμολογίαν adferunt Franciscus Junius in not. ad Tertulliani Apol. cap. XIII. & Is. Casaubonus ad sat. V. Persii.

OBEDIO ex *ob* & *audio*, teste Festo. Ac similiter Græci dicunt ὑπακούω. Glossæ Cyrilli: Ὑπακούω, *obaudio*, *exaudio*. Ubi plane *obaudio* legendum. Nam & in iisdem postea: Ὑπακοὴ, *obauditio*, *obtemperatio*, *obsequium*. Item: Πείθομαι, *pareo*, *obaudio*. Quare *obaudio* scribendum videtur. Vel dicendum *au* in *e* abiisse, ut a *plaudo explodo*: *o* vero abiisse in *e*. Utcumque est, secunda fuerit porrecta. Corripit tamen Victorinus:

Jussit adesse Deos, propriisque obedire tyrannis.

Imo etiam in jambico hoc trimetro breve videtur Afranio maritis apud Nonium: nisi placet quarta sede esse creticum:

Meo ut obsequar amori obedibo tibi.

Mallem qualecumque hoc pro se attulisset Tilemannus Mylius, qui carmine epico reliquit annalium Hebraïcorum libros LXV. In eorum XIV. ait:

Quamquam etenim prudens obedit, tamen haut laceratur.

Nunc id *e* se factum scribit, tum poëtica systole, tum certa ratione, quia sermo istic sit de Jeroboamo: qui Deo paruit, sed inconstanter: ut inconstantiа syllabæ inconstantia regis denotaretur:

En cor Zenodoti! en jecur Cratetis!

OBITER valet παροδικῶς. In Glossis Philoxeni exponitur ὁμοίως, ἐν τῷ αὐτῷ. Etiam Glossæ Cyrilli, ἐν τῷ αὐτῷ· *eadem*, *inibi*, *obiter*. Sed hæ particulæ vim non satis exprimunt. Significat enim ἐν τῷ παρέργῳ. Quippe est ex *ob*, & *iter*, ut inquit Priscianus in XV. Vide *Iter*.

OBLIQUUS a λὲξ, quod idem notat. Hesychius, λὲξ, πλάγιος. Putat Angelus Caninius & Pet. Nonnesius, factum esse a πλάγιος, præmisso *o*: contra quam fit in *Post*, quod ab ὄπισθε. Sed magis placet sententia Josephi Scaligeri ad Festum in *Sublica*: ubi docet, *sublicus* sive *subliquus*, & *oblicus* sive *obliquus*, esse composita ab antiquo *liquus* sive *liquis*: quam vocem agnoscit inter agrimensores vetus scriptor de figuris & lineamentis agens: *Omnium*, inquit, *summitatum mensurali observationes sunt duæ; enormis, & liquis. Enormis, quæ in omnem actum rectis angulis continetur. Liquis, quæ minuendi laboris caussa, & salva rectorum angulorum ratione secundum ipsam extremitatem subtenditur.* Ubi pro *enormis* videtur *normalis* dicere debuisse. Sic enim vocatur linea, quæ τετράγωνον claudit ad angulos rectos. At *enormis* fit, quæ a norma recedat, nec angulis rectis contineatur. Norma enim probantur anguli, utrum sint recti.

OBLITERO alii ab *obliviscor* venire putant, quia quæ *oblivisci* volumus, ea *obliteramus*: alii a *litore*, quod, quæ ibi notantur, fluctibus mox deleantur: utrumque hoc ἔτυμον apud Festum invenitur: alii a *lituris*, ut Cæsar Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. LV. Mihi non dubium, quin sit a *literare*, unde *literatura*. Ut *obliterare* sit literis aliquid superducere, ut priores deleantur. *Ob* significat *contra*, ut in *objicio*, *oppono*, *obduco*, atque aliis. A *litura* vero eo minus factum puto, quia modulus penultimæ est dispar.

OBLIVISCOR, ab antiquo *livisco*, quo usi pro *oblivisco*. Atque hoc ex Cæcilio quoque monuit Cassiodorus. Quare crasse impingit Ambrosius Calepinus, cujus verba: *Obliviscor compositum videtur ab oblivio. Quia vero accentu differunt, potest esse simplex dictio.* Ab eo est *oblivio*, pro quo & *oblivium* legas, non modo apud Maronem, Horatiumque, sed etiam historicos: uti Tacitum, lib. IV. Histor. *Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit.* [λήθω, λήθομαι, vel ab *oblinendo* dicta *oblivio*.]

OBOLUS, ὀβολὸς, sexta pars drachmæ: ut scribit Plinius, lib. XXI. cap. ult. Eustathio quoque *drachma* vocatur ὀβολῶν ἕξ. Compositum ab *obolus* est διώβολον, *diobolum*, vel quia *duobus* valeat *obolis*, ut sit a δύο, vel quasi *Jovis obolus*, ut sit a Διὸς, quia ab una parte insculptam haberet Jovis speciem, ut ab altera γλαῦκα sive *noctuam*. A *diobolum* est *diobolare*, ut *diobolares meretrices*, διώβολοι, quæ *duobus obolis* ducuntur: ut interpretatur Festus: Usus Plautus, Cistellaria, e qua Varro, VII. de L. L. citat: *Diobolares, schœnicolæ, miraculæ*. Item Pseudol. Act. I. Sc. II. nisi istic cum Turnebo malis *doliarem*, quod ex Donato exponit *suffarcinatam*, *prapinguem*, & *tumore ventris dolio similem*. Vide eum, Advers. lib. III. cap. XII. Est vero ὀβολὸς, ab ὀβελὸς, hoc est, *veru*: ut ὀβελὸς, a βέλος, id est,

est, *sagitta*, cui veru simile. *Obelus* vero cur e veru nomen acceperit, Plutarchi loco ostendimus, voce *Talentum*. Ab ὀβελὸς ὑποσφραγισμὸς dictum ὀβελίσκος, *veruculum* diactis cum Plinio. Sed Græcis, ac imprimis Latinis, ut ex Ammiani xvii. constat, *obeliscus* vocatur lapis unicus quadratus ingens pyramide tamen minor, paullatim gracilescens, usque dum in cuspidem desinat, veruculo similem, unde & nomen. Multa de *obeliscis* Plinius, lib. xxxvi. Complures hodieque Romæ visuntur *obelisci*. Nobilis imprimis inter alios *obeliscus* Augusto & Tiberio Cæsaribus olim sacer, quem Xystus Pontifex a priori loco in mediam Vaticani aream transtulit. Est a lapide unico, eoque durissimo, qui fortasse Plinio, lib. xxxvi. cap. viii. *pyropœcilos*, πυροποίκιλος vocatur: nempe si vera hæc lectio (nam in illa est *purropoicilos*, geminata liquida) quia *punctis quibusdam ignei coloris distinguatur, variisque interlucent*. Ejus obelisci figuram præter alios ære expressam ponit Henricus Monantholius, comment. in Mechanica Aristotelis. Nonnulla etiam de obeliscis collegit Onuphrius Panvinius, lib. 1. de ludis Circensibus, cap. xvii. & Cæsar Bullingerus, libro de Circo, cap. xx. Sed imprimis vide commentarium, quem de obelisco scripsit, & Xysto V. dicavit, Petrus Angelius Bargæus. Ubi inter alia hanc quæstionem movet, cur grandem adeo molem, quam *obelum* vocat Herodotus, ὑποσφραγισμὸς *obeliscum* nuncuparint. Recteque id meo judicio factum esse conjectat a *multitudine minorum obelorum*, quæ in Ægypto erant & Romam ex Ægypto advectæ tanta copia, ut nomen *obelorum*, per appellationem *obeliscorum* fuerit obscuratum.

Obrizum, an *obrussum*, an *obrizum*, an *obryzum*, scribi debeat, dubitant non pauci, eo quod varient veteres codices Plinii & alii. Sed iis subscribo, qui *obrussum* scribunt. Nam ὄβρυζον quoque vocat Etymologi auctor, & Thucydidæ Scholiastes in lib. 2. eamque vocem etiam Constantino Manassi restituit in Glossario suo Meursius. Ut Ἀττικίζω, *Atticisso*; τὸ πορφυρίζον, *purpurissum*; sic ὄβρυζον, *obrussum*. Ut audiri non mereatur Isidorus, lib. xvi. cap. xvii. ubi *aurum obryzum* dictum ait, *quod abradiet splendore: est enim coloris optimi*. Aliquibus ὄβρυζον sic dici placet quasi ἄβρυτον. Nam ἀβρύνεσθαι est *nitescere*, *splendere*. Sed magis placet sententia B. Hieronymi, qui ita dici putat quasi *ophirisum* ab *Ophir*. Sic enim scribit in Jesaiam cap. xiii. *Tunc pretiosior erit vir auro, quod Hebraice dicitur* פז, *& Aquila interpretatus est* πυῤῥόν, *quod coloris optimi atque sanguinei est, & homo mundissimo obrizo, quod Hebraice dicitur* אופיר, *& Aquila transtulit* σωφὶρ, *est autem Indiæ locus, in quo aurum optimum nascitur*. Idem explanat. Psal. xliv. ad Principiam virginem: *Symmachus transtulit in auro primo; Aquila, quinta & sexta editio, in tinctura, vel in auro Ophir. Ophir genus auri est, vel a loco Indiæ, vel a colore nomine indito. Ophir* regionem esse *auriferam*, unde Salomoni, aliisque regibus Hebræis aurum soleat advehi, satis constat ex iii. Reg c. 10. & lib. ii. Paralipom. cap. 10. Eam in India quoque ponit Josephus. Eupolemus apud Eusebium, lib. ix. præparat. Evangel. cap. xv. dicit Οὐφρη appellari, atque esse insulam maris rubri: quæ sententia cum priori non pugnat, quia maris appellatio etiam illi tribuitur ab antiquis, quod Indias alluit. Quare videntur veteres *Ophir* vocasse sive *auream Chersonesum*, sive omnem illam oram, quæ Pegusia, Malaca & Samatra seu Taprobane comprehenditur. Ac a junioribus hanc sententiam quoque amplexus Marius Niger, eandemque opusculo a se edito defendit Gaspar Varrerius.

Obrussa, vox usurpata Tullio, Senecæ, Tranquillo: sed sæpius a librariis depravata: significat normam ad quam exigitur aurum. In vett. libb. sæpius scribitur *obryza*. Nempe est a Græco ὄβρυζα unde *obrussa*, ut a μᾶζα, *massa*. Nomen *obrussæ*, sive ὀβρύζης, ex eo, quia foret regula, utrum aurum esset *obryzum*, seu *obrussum*, hoc est, coctione crebra satis purgatum, ita ut nihil alterius metalli habeat admixtum. Sic Scholiastes Thucyd. χρυσίον ἀπέφθον interpretatur πολλάκις ἑψηθέν, ὅπερ γίνεται ὄβρυζον. Vide *Obrizum*.

Obscænus duplicem etymologiam ponit Varro, lib. vi. de L. L. Prior est, *ut obscænum dicatur a scena, quod nisi in scena palam dici non debet*. Hinc Sophocles, Ajace: Μετ' ἀσχημόνων γόων Δίκαιον, quod quidam exponunt ἀσχημόνως οὐκ ἐπὶ σκηνῇ. Sane nihil inverecundum in Scena non habebat locum: quam impudicitiam lasciviamque theatri perstringunt acriter Tertullianus, Cisneros & pene tota antiquorum Patrum cohors. Alteram Varronis etymon est, ut dicatur *obscænum* quasi *abscævinum*, quia bonæ scævæ obstat. Verba Varronis ponam, quibus utrumque hoc etymon proponit: *Apud Matium, obsceni interpres, funestique ominis auctor. Obscænum dictum ab scena. Et mox: Quare turpe, id obscænum; quod nisi in scena palam dici non debet. Potest vel ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit bonæ scævæ caussa; inde Scævola appellatur. Ea dicta ab scæva, id est, sinistra: quod quæ sinistra sunt, bona auspicia existimabantur. A quo dicuntur comitia, aliudve quod sit, dici ave sinistra, quæ nunc est; id a Græco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν, quare quod dixi scævum, bonum omen est: obscænum vero, turpe*. Tertium etymon est Verrii, de quo sic Festus: *Oscos, quos dicimus, ait Verrius, Opscos antea dictos, teste Ennio, cum dicat: De muris rem gerit Opscus. Adjicit etiam, quod stupra inconcessæ libidinis obscena dicantur ab ejus gentis consuetudine inducta*. Unde colligo, putare eum *obscænus* dici pro *opscænus* ab *Opscis*, hoc est, *Oscis*, quorum *mores obsceni*. Quartum etymon est eorum, qui sic dici volunt ab *obs* & *cano*, proprieque sic dici, quod est *abominabile in auguriis*. Quinctum etymon est illorum, qui conflatum putant ex *obs* & *cænum*, proprieque notare id quod est *immundum*. Sextum non multum ab hoc abit, estque eorum qui volant esse ab *obs* & κοινὸν, quod interdum notat *sordidum*, quia quæ communia sunt, inquinatiora esse solent. Ita κοιναῖς χερσὶν legimus apud Evangelistam pro ἀνίπτοις. Tria hæc posteriora etyma complexus Priscianus lib. ix. *obsoleo*, inquit, *ab obs & soleo, sicut obscænus ab obs & canendo, vel cæno, vel ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, unde & inquino*. Ut sit ab *obs* & κοινὸν sive κοινοῦ, etiam Scaligero placet, de caussis L. L. cap. xxxiv. Septimum est eorum, qui fieri volunt ab *ob* & *scænum*. Estque hoc etymon prope idem ac illud quod secundo loco Priscianus. Tantum in eo dissentiunt, quod illud *s* in *obscænus* velint & non a præverbio *obs* (neque enim ea vel in compositione vel extra eam unquam utuntur Latini; quodque ad *absolea* attinet, est illud non ab *obs* & *oleo*, sed *ab* & *soleo*, ut suo loco ostendimus;) verum a Sabinorum *scænum* pro *cænum*, quomodo & iidem *scælum* dixere pro cælum & *scæna* pro cæna. Ac placuit hoc Joanni Meursio. In hac judiciorum varietate dicam quod sentio. Ex propria vocis significatione videndum quod verum sit etymon: sed *obscænus* proprie est Augurale verbum. Docet id clare Festus, qui cum attulisset sententiam Verrii deducentis ab *Oscis*, & existimantis proprie de *libidine* dici: mox subjicit hæc: *Quod verum esse non satis adducor, cum apud antiquos omnes fere obscena dicta sint, quæ mali ominis habebantur, ut illa Virgilii testimonio sint, ut superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, cum ait Harpyas obscænas volucres, & obscænamque famem*. Hactenus Festus. Quæ etiam confirmantur Matii loco, qui *obscena omina* vocat, ut in Varronis loco ante vidimus. Et Tertullianus, lib. de Pallio, cap. 2. similiter dixit *Post Gracchi obscena omina*. Quare *obscænus* videtur esse vel ab *ob* & *cano*: vel *ob* & *scæva*. Sed a *cano* si esset, corriperetur prior. Erit igitur a *scæva*, proprieque *obscænum* erit, quod mali auspicii est, bonæque *scævæ* adversans. Quod vero

ro ad alia etyma, unum in iis est, quod rejicere non ausim. Id est eorum, qui deducunt a Sabino *scænum*: qua ratione Virgil. III. Æneid. *obscenæ volucres* proprie erit *immundæ*: & juvat hanc interpretationem, quod poëta mox subjicit:

. . . . Contactuque omnia fœdant
Immundo . . . .

Et sane vir eruditus Joannes Meursius, non *obscenus* tantum a Sabino *scænum* deducit, sed & *scæniculus*, ut a *scæno* sit *scæniculus*, quomodo ab *anno* est *anniculus*. Censet autem, Plautum Pœnulo, I. II. *meretrices* ea ratione *scæniculas* vocare, qua alibi appellat *lutulentas*. Aliter tamen hoc de loco senserunt Turnebus, & Scaliger. Uterque enim legit *schæniculas* ac putavit *meretrices* ita dici *ab unguento junceo*. Nam *juncus* Græce est σχοῖνος. Vide hac de re sententiam nostram voce *Schænus*.

Obscurum unde dicitur, satis est obscurum. Ex *ob*, & *cura* conflari placuit Perotto: uti & Cæsari Scaligero, cap. XXXIV. de caussis L. L. Sic *res* proprie dicentur *obscura*, ob quas opus multa cura. S vero interseretur, ut in *obstrusus*, ab *ob* & *trudo*. Sane *obstrudo* dixit Titinnius, teste Festo: & usus quoque Plautus. Imo & *obstrusum* invenit Victor Giselinus in Prodentii, & Delrius in Senecæ, ac Claudiani MSS. exemplaribus. Sed scrupulum injicit, quod, cum *obscurum* pro difficili & curæ indigo ponitur, locutio sit impropria. Quare mihi, uti et Becmano, non minus fit verisimile venire ab obsoleto, *scurus*, *scurus*, vel *scaurus*: hæc vero esse ab Hebræo שחר, *niger*, ab radice שחר, *nigrescere*, *nigrum esse*. [*scurum* est a σκιερός: vide notata ad σκοιά & σκιά, a σκιά σκιερός, σκοτερός, σκότος.]

†Obscurus non est (ex Vossio) ex Ob & Scurus, quod falso suspicatur esse aliquod obsoletum verbum. Ob irrepititium est: nam origo vocabuli est a חשך, *hoshec*, *tenebræ*, *caligo*: quod in affixis est חשכי *hosci*, *hosco* &c. Deinde addito Tyrrhenico Rhotacismo fiebat Oscur. Sed postremo Latini rati intervenisse præpositionem, fecerunt Obscurus ad formam compositorum ea ea præpositione, cum potius (si originem sequimur) scribendum fuisset Oscurus aut Hoscurus. Mazochius.

†Obses unde derivetur, sic expedivit Festus in præposit. Ob: *OBSIDES* (quasi) *OBVIDES*, *qui ob fidem patriæ præstandam dantur*. Pessima quidem originatio; sed tamen ut inde intelligas, antiquis illam alteram, quæ nunc a viris doctis traditur, ut sit ab *obsidendo*, tunc minime placuisse. Nam certe quum in oculos ista originatio statim incurrat; eam tamen rejecerant, quod *obsidibus* cum *obsidione* nihil commune cernerent. Hæc cum ita sint; suspicabar *obsidem* Orientalis esse originis, ac fortassis esse Hebræum ipsum חפשי *hopshi*: quod quidem *liber* redditur in lexicis: sed est ubi contrarium significet, uti Ps. LXXXVII. (Hebr. 88.) 6. *Inter mortuos liber* (Hebr. *hopshi*) i. e. *captivus*, nim. *funibus sepulcri captus*, ut amant loqui scriptores sacri. Sed & *captivitatis* non item *libertatis* notionem ingerunt sequentia: *Sicut vulnerati dormientes in sepulcris*; qui *captivi* sæpe vocantur in Scripturis. Sic etiam 4. Reg. XV. 5. & 2. Paral. XXVI. 21. domus in qua leprosus detinetur, quamdiu lepra durat, vocatur בית החפשית *beth hahopsit*: quod vulgo interpretatur *domum liberam*. Quod quidem non improbo: modo *domus libera* κατὰ ἀντίφρασιν dicta, intelligatur re vera domus captivitatis. Est hoc Hebræis familiare ut per bona verba sæpe notentur contraria: veluti cum pro *Maledicere* usurpabant *Benedicere*, & pro *immundo* dice ant *Sanctificatum*, & plura in hunc modum. Simili εὐφημισμῷ hic pro *captivo* & *captivitate* usurparunt *liberi* & *libertatis* nomina. Nunc (nequis fallatur) illud est ostendendum *obsides* re vera loco captivorum olim fuisse habitos. Ostenditur id autem ex Romanorum legibus: in quibus scribitur, *Obsidum bona*, *sicut CAPTIVORUM*, *in fiscum esse cogenda*. *Nisi accepto usu egat Romanos*, *ut cives Rom. semper egerint*. l. 31. & l. 32. D. de jure Fisci. Varro in IV. L. L. *Fequelis Vicus Africus*, *quod ibi obsides ex Africa bello Punico dicuntur esse custoditi*. Atque *Custodiendi* verbum de captivis usurpatur. Mazochius.

Obsonium, ὀψώνιον, ψ in β mutato, ut ἀψίνθιον, *absinthium*. Est autem ὀψώνιον ab ὄψον. Itaque licet generatim ponatur pro *eo omni*, *quod cum pane comeditur*: tamen Terentio, Cornelio Nepoti, atque aliis κατ' ἐξοχὴν, imo, ut plerique arbitrantur, κυρίως signat *pisces*. Nam ὄψον & ὀψάριον, non temere aliter usurpata invenias quam de piscibus. Et semper ὀψοφάγοι sunt φιλίχθυες. Hodieque in Græcis *pisces* dicuntur ψαροὶ, quod truncatum est ex ὀψάριον. Sane Evangelista quoque ὀψαρίων voce utitur, ubi agit de *pisciculis*, quibus Dominus paverat aliquot hominum millia. Et proprie quidem notare ajunt *piscem assatum*, παρὰ τὸ ὀπτᾶν, quod est *assare*. Vide Septimium Florentem, ad εἰρήνην Aristophanis, pag. CXI. in vocem ὀψωνοῦντας: tum duos in Græcis præceptores meos Franciscum Nansium, in Nonni cap. XXI. & Bonaventuram Vulcanium, ad Gloss. vett. pag. CXCVI. Unum tamen huic sententiæ obstare videtur, quod ὄψον ab antiquissimis, non pro *pisce*, sed semper sumatur pro *eo quod ad panem adsumitur*. Græci προσφάγιον vocant. Itaque *pisces*, Hippocrati non ἁπλῶς ὄψα vocantur, sed ὄψα θαλάττια, quomodo & Polybius locutus. Neque enim *marini* tantum *pisces* intelligendi, sed quivis per synecdochen generis: unde & apud eundem, ἐγχέλυς, sive *anguilla*, inter θαλάττια commemoratur, & simpliciter θαλάττια & κρέα opponuntur: ut docuit Casaubonus, Animadvers. in Athen. libro VI. capite II. Quare ὄψον non potest esse ab ὀπτᾶσθαι, sed potius ab ἕψω, *coquo*, ut generatim primo notarit προσφάγιον, hinc κατ' ἐξοχὴν (ut clare Myrtilus apud Athenæum ait, lib. VI. & Plutarchus in Symposiacis, lib. IV. problem. IV.) usurpari cœperit de *piscibus*, quia hi præcipue in deliciis forent. Dubium autem, nam ὠνέω in ὀψώνιον sit vocis productio, ut ὤριον in ὀψώνιον, an potius sit ab ὠνεῖσθαι, *emere*: ut ὀψώνιον sit *cibus coctus pretio comparatus*; qualis qui e popinis comparatur. Ab *obsonio* est *obsonari*, & *obsonitare*, quo Cato utitur apud Festum.

Obstetrix, ab *obsidendo*. Quæritur autem, quæ vis sit præpositionis in hoc nomine. Triplicem enim ejus notionem ponit Festus his verbis: *Ob*, *præpositio*, *alias ponitur pro circum*, *ut cum dicimus urbem obsideri*, *obsignari*, *obvallari*; *alias ponitur in vicem præpositionis*, *quæ est propter*: *ut ob meritu*; *ob superatus hostes*, *unde obsides*, *pro obsides*, *qui ob fidem patriæ præstandam dantur*; *alias pro ad ponitur*, *ut Ennius*: *Ob Romam noctu legiones ducere cœpit*. Hæc Festus: Florens Christianus notis ad εἰρην. Aristoph. censet *ob* in *obstetrix* & *obsidere* significare *circum*: atque hoc pacto legi in Novantiqua Queruli Comœdia:

Rete vasmet obsidet, dum percurro cubilia.

Horatiumque similiter *post* pro *circum* usurpasse, cum ait:

Post Equitem sedet atra cura . . . .

Mihi magis placet *ob* significare *ad*: ut *obstetrix* dicatur quasi *adsestrix*, quia adsideat parturienti: quomodo & Festus accipi monet in illo Enniano:

Omnes occisi occensique in morte ferena:

Id est, *accensi*. Et illo in Iphigenia:

Acheruntem obibo, ubi mortis thesauri objacent.

Similiaque sunt *offerre* pro *afferre*, *obligare* pro *alligare*, aliaque. Terent. Hecyr.

Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo
hodie.

Et Catull.

. . . . Qualem Minoidi luctum
Obtulerat . . . .

Horat. Epod.

Optat Prometheus obligari aliti.

Idem locis Senecæ, Petronii, Valerii, atque aliorum demonstrat Valens Acidalius. Parque ratio in voce

voce *obstitus*, juxta ἐτυμολογίαν Cincii, de qua mox dicam.

Obstinatus, in Glossis exponitur παρατεταγμένος, ἐπιτεταγμένος, ἔγκρατης. Uti *obstinatio*, ἔνστασις. Apud Festum legas, *Obstinato*, *obfirmato*, *perseveranti*, *ut tenere possis*. Itaque videtur deducere ab *obs* & *teneo*. Perottus maluit ab *obstando*. Nam qui *obstinato* est animo, ita eum firmat, ut obstet. Sed omnino est ab *obstino*, unde & *obstinatio*. Festus: *Obstinat*, *obfirmat*. Onomast. *Obstino*, διαβεβαιόω. *Obstino* vero a *stano*, vel *stino*, quomodo veteres dixisse colligo ex *destino*, & *prastino*. *Stano* autem ex *sto*; ut a *runco*, *runcino*; a *nato*, *natino*, unde *natinatio* apud Festum; a *nego*, *negino*, unde *neginato*, in carm. Cn. Martii apud eundem.

Obstipo *capite* esse dicuntur, quibus cervix est immota, rigidaque. Persius sat. III.

Esse quod Arcesilas, ærumnosique Solones,
Obstipo capite, & figentes lumine terram.

Ubi vetus interpres sub Cornuti nomine a Vineto editus: *Obstipo*, inquit, id est, *inclinato & cum obliquitate fixo*, *& gravitate fixo*. Quæ minus probo, quia *obstipus* quoque est, qui erecto capite est, sed immoto. Ac similiter *obstipa cervice* est apud Tranquillum. Qui Græcis est Ἀλαζόνων. Est ea vox non a *stipare*, sed a *stipes*: quæ origine differunt, cum hoc sit a στύπος, illud a στείβειν. *Obstipus* igitur signat, stipitis instar immotum rigidumque. Vel potius *obstipus* fit ab inusitato *stipus*: hoc a στυφὸς, quo proprie significatur *vim habens adstringendi*, sed μεταληπτικῶς ponitur pro *duro*. Nempe idem sunt στυφελὸς, στυφλὸς, στυφρὸς, στυφὸς. Quæ omnia a στύφω, *adstringo*.

Obstita dicuntur ab *obsistendo*, sive pro *obliquo* ponatur, quomodo usurpat Lucretius:

Omnia mendose fieri, atque obstita necesse est.

(Ita enim, non *obstipa*, legit Fellus) quomodo item Appuleius, lib. de Deo Socratis, semel iterumque loquitur: sive ea intelligatur, quod *violatum tactumque est de cœlo*; quomodo Cloatius & Ælius Stilo, Festo teste, interpretabantur; ac in lege antiqua accipitur apud Cic. lib. II. de Legg. *Quidve divi creverint, procuranto: idemque fulgura atque obstita pianto*. Notum sane loca ejusmodi bidente expiari solere: unde & nomen *bidental*. Etiam Cincius apud Festum auctor est, *obstitos* ab eadem origine esse vocatos, *qui Deo Deave obstitissent*, hoc est, qui vidissent, quod videri nefas est. Quales in furorem agi credebant: unde & νυμφόληπτοι & Cerriti dicebantur: ut suo loco ostendimus.

Obstrigillo a Nonio exponitur *obsto*: qui eo Ennium, & sæpius Varronem usum docet. Contentus ero illoc Varronis: *Lex neque ignoscenti propter simultatem obstrigillat, neque nocenti propter amicitiam ignoscit*: Hoc est, non adversatur innocenti, sive non afficit. Etiam Obertus Giffanius legit apud Catullum Carm. ad Thallum:

. . . . . Manusque mollicellas
Inusta turpiter tibi flagella conscribillent.

Sed verius est hoc loco *conscribillent*: de quo Scaligerum vide in Notis ad Veronensem hunc poëtam. Ab *obstrigillando obstrigillator* dicitur. Ut apud Varronem: *Æmulum litigantis atque obstrigillatorem*. Ita appellat eum, qui invidia moratur atque impedit artis profectum. Perperam vulgo scribitur *abstrigilatorem*. Nempe putant esse a *strigile*: qua laedimus, cum vehementius *stringimus*. Putavit id Turnebus. Ita proprie fit, quod Belgæ eadem metaphora dicunt, *Tmanden wat roskammen*. Nec absimili metaphora dixit Terentius, *Depexum te dabo*. Nam & *pectere* eodem modo dixere pro *mulcare*, unde Plautus, *Os pugnis pectite*. Sed potius *obstrigillo* est a *strigillo*, quod in Onomastico veteri exponitur ἄγω. Estque a *strigo* seu *stringo*, *strigillo*; ut a *figno*, *figillo*; a *sorbeo*, *sorbillo*; a *conscribo*, *conscribillo*. Hanc sententiam confirmat, quod antiqui *obstrigillos*, vel *obstrigilla*, dixere *vincula calceorum*, vel *calceos amentatos*. Isidorus, lib. 20. cap. ult. *Obstrigilli sunt, qui per plantas consuti sunt; ex superiore parte corrigia trahitur, ut constringantur: unde & nominantur*. Etiam hoc etymon firmat, quod in *annulo cavitas*, quæ Græcis σφενδόνη, aliter dicitur *obstrigillum*, quia constringat & cohibeat gemmam. Glossæ: *Obstrigillum*, σφραγιδοφύλαξ. At Hesychio σφραγιδοφύλαξ, πέταλος, sive *pala*.

Obturare est *claudere*; *returare* contra, est *aperire*. Posteriori hoc usus Varro Agathone: *Pueri obscenis verbis novæ nuptæ aures returant*. Quo loco ad veterum respexit consuetudinem, qui simulac virgo nupta detulisset prætextam ad Fortunam Virginalem, pueris permittebant, ut coram ea obscena verba proferrent: ante vero Veneris vocabulis acerbæ virginis aures imbuere non licebat. De etymo sic Festus: *Obturare ex Græco trahitur, ab eo, quod illi ostia dicunt θύρας*. Et sane *obturare*, & *returare*, esse a θύρα, quo *ostium* significatur, communior sententia est. Unde & *obthurare* scribere jubent. Sed in codd. antiquis absque spiritu passim legas. Præterea haud facile recurrendum ad illud compositionis genus, quod est ex Latina & Græca voce. Denique in θύρα corripitur prior, cum secunda in *obturo* sit porrecta. Propterea non minus placet, ut quemadmodum a *sera* vel *sera* est *obserare* & *obserare*; ita ab *ob* & *tura* dici *obturare*: ut item a *re* & *sera* est *reserare*; ita a *re* & *ture* esse *returare*. Ita *obturare* erit vox profecta a more sacerdotum, qui aures ture opplebant, ne audientes alia turbarentur: ac rursum perfecto sacro negotio tus eximebant, ut aures paterent illis quæ dicerentur. Hanc consuetudinem discere possumus ex istis Varronis verbis apud Nonium: *Atque etiam sacerdotes aures suas ture replebant, ne peregrinis verbis intercedentibus confusa carminum memoria turbarentur*.

†Obturo (quod arguit fuisse simplex Turo) ab אטר *atar* ejusdem notionis, amissa prima quiescente, primitus ortum videtur magis, quam ea Varronis apud Nonium fabella de Sacerdotibus aures ture replentibus. Hanc narratiunculam videsis in Vossio. Mazochius.

OC

Occasio ab *occido*, quod ex *ob* & *cado*, ubi *ob* capitur ut in *offero*. Dicitur enim *occasio*, quia casus est se offerens; estque interdum vera caussa, interdum πρόφασις ac *prætextus*. Festus: *Occasio, opportunitas temporis casu quodam provenientis est*. Cæsar Scaliger, in Theophrasti de causs. plant lib. II. cap. VI. *Occasionis vox satis indicat rem ipsam. Est enim quasi ob caussam, vel ob casum*. Pro *occasio* etiam *occasus* vett. dixere, teste Festo, qui illud Ennii laudat:

Hic occasu' datu'st, at Horatius inclutu' saltu.

Alia quoque ejusdem loca similia inibi vide.

Occillare dixit Plautus, Amphitr. act. I. sc. I.

Aliquem hominem allegent, qui mi advenienti os occillet probe.

Hanc enim rectam esse lectionem plane puto. Nempe ut (quemadmodum acute conjectat Christophorus Colerus) veniat *occillo* ab *occare*, quod est βωλοκοπεῖν, βωλοστροφεῖν. Gloss. vett. βωλοστροφῶ, *occo*, *occillo*, *pastino*. Hinc, *Occillator*, βωλοκόπος. Nec mirum in hac re ab *occatione* arcessi tralationem, cum a *liratione* in eadem re petat Pomponius, cum ait, *Numquid his restat, qui nondum labeas lirarit mihi?* Duza tamen suspicatur Plautum scripsisse *ossillet*, ab *osse*, ut sit *ossatim* sive frustulatim totum comminuere sive concipilare.

Occo est idem quod *crate*, vel *rastro glebas comminuo*. Quod in aratione fiebat, ut ista contusione semina pulvere operirentur. Iteratione confringebantur glebæ proscindendo excitatæ. Sed si ea non satis glebas imminuisset, occatio accessit, quæ eas penitus frangeret, pulvereque semina conderet & operiret. Virg. I. Georg.

Multum adeo rastris glebas qui frangit inertes,

Vimi-

Viminelsque trahit crates, juvat arva.
Ubi duo instrumenta refert, quibus occarent, *crates*, & *rastra*: quæ icirco & *occas* dixere. Sic vocat Columella. Et est in Glossis Isidori: *Occa, rastrum*. Cum Maro ait, *glebas qui frangit inertes*: exprimit Græcum βωλοκοπεῖν, quod est *occare*. Usi etiam ea voce, ubi nulla operirentur semina. Ut de vineis. Varro, lib. I. de R. R. cap. xxxI. *Vineas novellas fodere, aut arare, & postea occare, id est, comminuere, ne sit gleba*. Occare igitur generatim notat *imminuere glebas*. Quare plane censeo, *occare* dici ab Hebræo דקק, *dakak*, abjecto D. Notat id verbum *comminuo*: ut דק לעפר, *comminutus est in pulverem*, Deut. IX. 21. Exod. XXXII. 20. Hæc vera origo: etsi *occo* ab *occædo*, quia *occatione* cædantur glebæ, dici putarit ibidem Varro. Sequitur enim: *Quod ita occidunt, occare dicunt*. Similiter Verrius, teste Festo. Nec rectius Cicero in Cat. Maj. ubi dici putat, ab *occaeca*, quia glebæ eâ *occæcantur*, hoc est, sub terra operiantur & occultentur. Cujus etymi etiam meminit Festus. Ac probat idem tum Isidorus, lib. XVII. cap. II. tum Cæsar Scaliger in Theoph. de caussis plant. lib. III. cap. XXIX. Vide & quæ de hujus vocis notatione scribit Petrus Victorius, lib. XII. Var. Lect. cap. XII. Occationi Deus qui præerat, *Occator* dictus. Ut in Indigitamentis Flaminis Cerealis: *Vervactor*, *Redarator*, *Imporcitor*, *Insitor*, *Obarator*, *Occator*, *Sarritor*, *Subruncinator*, &c.

OCCULO, Perottus putabat esse ex *ob* & *celo*, ut *e* mutet quantitatem: quemadmodum *V* in *dejero* a *juro*. Sed magis placet *occulo* esse ab *ob* & *colo*, propriéque dici de superficie agri, cum quod semel prius patebat arando subvertitur, aliogve solo obtegitur.

OCCUPO ex *ob* & *capio*. Ut composita a *cubo* vel primæ sunt, vel tertiæ: sed in tertia *M* adsciscunt, quo in prima carent: ita composita e *capio*, si primæ fiunt, deperdunt *I*, quod in tertiæ retinent. Itaque in tertia dicimus *occipio*, *incipio*, *suspicio*, in prima *anticipo*, *occupo*, *nuncupo*. *Anticipo* esse ex *ante* & *capio*, satis liquet. *Nuncupo* existimo factum esse ex *nomen* & *capio*. Est enim *nuncupare* nomine suo vocare, sive nominare. Varro in Medo, *Quis tu es mulier, quæ me insueto nuncupasti nomine*. Livius, lib. I. *Julium Julia gens auctorem sui nominis nuncupat*. Hinc *nuncupatim*, pro nominatim, apud Sidonium & Claudianum Mamertum. Quæ sit *pecunia nuncupata*, vel quid *vota nuncupata*, vide apud Festum in *Nuncupata*.

OCEANUS, ὠκεανὸς, *mare externum*, πέλαγος τὸ ἔξω τῆς οἰκουμένης, ut scribit auctor libri de Mundo, sic dicitur a *celeritate*, ut Solinus ait cap. XXVI. nempe ab ὠκὺς, id est, *celer*, & νάειν, quod est *fluitare*. Ad quod etymon allusit fortasse Homerus Il. φ. vers. CXCVII.

Ἐξ οὗ περ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
Καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρὰ νάουσιν.

Apud Papiam & alterum ἔτυμον legas. *Oceanum*, inquit, *Græci & Latini ideo nominant, quod in circuli modo ambiat orbem: sive a celeritate, quod ocius currat*. Videtur eo respicere, quod Hebræis חוג, sit *circulus*, *gyrus*. Sed de istoc plura diximus in secundo de Diis gentium.

OCIMUM, ὤκιμον, quidam dici putant ab *odoris acrimonia*. Nempe ἀπὸ τοῦ ὄζειν, quod est, *olere*. Quæ ἐτυμολογία favet illis, qui *ozima* scribunt per Z: quomodo scribi solet in medicorum libris, qui Arabas medicos ante renatas literas verterunt, eodemque modo se scriptum invenisse in manuscriptis Persii codd. ait Casaubonus. Sed veram esse scripturam *ocima*, agnoscere cogimur, nisi convellere velimus Græcorum Latinorumque omnium auctoritatem, qui de *ocimo* scripserunt. Nec repugnat ἐτυμολογία, quandoquidem est ab ὠκὺς, id est, *celer*: sive quia *celeriter nascitur*, ut putavit Festus: sive quod alvum *celeriter ciet*, ut tradunt Varro, lib. I. de R. R. cap. XXXI. & Plinius, lib. XVIII. cap. XVI. *Ocima*, si cum probris ac maledictis serantur, facilius crescere stulta credidit antiquitas: ut cognoscimus ex Theophrasti Hist. Plant. lib. VII. cap. III. & Plinio lib. XIX. cap. VII. Hinc Persius, sat. IV.

Cum bene discincto cantaverit ocima vernæ.

Hoc est, cum ingesserit servulo maledicta, qualia cantari solent, cum *ocimum* seritur.

OCREA, ex *ob* & *crura*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ocrea, quod opponebatur ad crus*. *B* extritum, ut in *omitto*. Græca vox huic origini respondet. Gloss. Philox. *Ocrea*, περικνημίδες. Sed rectius Festus, cum *ocreas* ob inæqualitatem sic dici conjectat, ab antiquo *ocris*, quo signabatur *mons asper & confragosus*; ut Ateius Philologus, in libro glossematorum retulit. Ita dixit Livius Andronicus, (ut ex eodem Festo discimus)

Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim?

Et,

Celsosque ocris, arvaque putria, & mare magnum.

Item, *Namque Tænari celsos ocris*. Et, *Ut quem Chiro in Pelio docuit ocri*. Estque acceptum a Græcis, quibus *montis cacumen* ὀκρία vel potius ὄκρις dicitur: nempe quasi ἄκρις, quod idem signat. Suntque ab ea *ocrium* notione dicta, *Ocriculum*, & *Interocrea*, Italiæ civitates. Non tamen *ocreas* dictas puto, quia montem confragosum *ocrim* dixere: sed quia & quævis eminentia sive prominentia oblongior, *ocris* diceretur: unde ὄκρις in Galeni Lexico Hippocratico exponitur ἐξοχὴ προμήκης. Indeque ὀκριόεις, *in longum protuberans, atque eminens*. Quamquam alii *asperum* potius interpretentur, qui & ὄκρις exponunt τραχὺς λίθος, indeque ὀκριόωνται ab Homero accipi ajunt pro τραχύνεσθαι, quod etiam Hesychius probat. Utraque autem interpretatio convenit Festi verbis, cum *ocreas* esse ait *inæqualiter tuberatus*.

† OCREM *antiqui* (inquit Festus in ea voce) . . . *montem confragosum vocabant*. Id putat Vossius (in voce OCREA) *acceptum a Græcis, quibus montis cacumen* ὀκρία, *vel potius* ὄκρις *dicitur, nempe quasi* ἄκρις, *quod idem signat*. At equidem cum videam Umbriae oppidum OCRICULUM, sive OCRICULOS appellari, & in Umbria olim Tuscum sermonem usurpatum, vocem hanc Latinos non a Graecis, sed a Tuscis accepisse, persuasum habeo: tam Tusciam autem, quam Graeciam, pro se quamque, id vocabulum e Chaldaeis hausisse, apud quos עגר *agar*, & עגרא *ogra* est *tumulus*: de quo vide Buxtorfii lex. Chald. ubi quinque Jonathanis loca affert. Ergo ex ea Chaldaica voce tum per Pelasgos Graeci sua quaedam derivarunt, tum etiam sua alii per Tuscos Latini. Ad Graecos manavit tum illud ΟΚΡΙΑ, tum ΑΚΡΑ & ΑΚΡΟΣ: at Latini & Festi OCREM ab Orientali עגרא Ogra deduxerunt, & montium in longum series *Ocriculos* nuncuparunt. Nam ab ea, ut dixi, voce est OCRICULI in Umbria: & ab eadem praeterea dictione, jam scil. Latina facta, venit & INTEROCREA in Sabinia; quia nim. ea vox cum Latina praepositione composita cernitur. Ab eo vero dicta videtur INTEROCCEA; quia inter duos *Ocres* i. e. *montes* (nim. inter *Gurgures montes* interque *Ferulos*) jacet media. Sed & ab eodem postremo OCRES fluxit & Latinum OCREA, ut quae tumulos in longum protensos refert: nam ὄκρις in Galeni Lex. Hippocratico explicatur ἐξοχὴ προμήκης i. e. *eminentia in longum protracta*. Denique qui scire avet, quid OCRA significet, eadiat Strabonem in *Ocrae* (h. e. extremae Alpium propaginis ab Rhaetis ad Japodes) descriptione. Strabo lib. IV. in fine pag. 207. Ἡ δ' Ὄκρα ταπεινότατον μέρος τῶν Ἀλπεών ἐστι, καθ' ὃ συνάπτουσι τοῖς Κάρνοις &c. *Ocra autem pars est Alpium HUMILLIMA* (cui si addas καὶ προμήκης h. e. *in longum producta*, quod hic Strabo ex solita βραχυλογίᾳ omisit, habebis perfectam vocis *Ocrae* definitionem) *qua ad Carnos porriguntur, & per quam merces curris pervehuntur Nauportum*. Idem lib. VII. initio pag. 314. iisdem plane verbis Ocrae descriptionem orsus, post Ἀλπεών ἐστι addit, τῶν διατεινουσῶν ἀπὸ τῆς Ῥαιτικῆς μέχρι Ἰαπόδων. Ἐντεῦθεν ἐξαίρεται τὰ ὄρη πάλιν

πόλιν ἐν ταῖς Ἄλπεσι, καὶ καλοῦσιν Ἄλβια. *Ocra autem pars est Alpium humillima a Rhaetis ad Japodes* PORRECTRUM (ex τὸ πρῶμεν, quod in priore definitione deerat) *apud Japodes rursus se attollunt montes, & Albii vocantur*. Atque equidem non dubito, quin non nisi Tusci illi, qui a Gallis exacti, ad Rhaetos profugerunt, nomen *Ocrae* ei montium tractui indiderint. De Ocra monte & locis Rhaeticis dictum alibi in Tuscis nostris Diatribis. At Graeci per Pelasgos aut Aeolas inde vocem ΑΚΡΑ & adjectivum ἄκρος sunt mutuati, mutato O in A more Chaldaico. Atque hinc potest intelligi, unde Siciliae *Trinacriae* nomen quaesitum fuerit. Hoc quidem nomen a tribus ἄκραις i. e. *promontoriis*, quae in tribus trigoni angulis sunt, fluxit. Atqui si ita est, vox erit hibrida, partim ex Latino TRINUS partim ex Graeco ΑΚΡΑ coalescens. Verum id nomen prodiit in lucem, quando nec Latine nec Graece in insula loquebantur, sed Tyrrhenica, aut Aeolica aliave Orientali dialecto. Apud Tyrrhenos autem uti OCRA, & (O in A mutato) ACRA, est id quod supra diximus; sic TRINUS est a voce TATA, quatenus Tusca est (nam a Tuscis eam Latini habent) eaque saepissime in Iguvinis Tab. legitur; sicuti & Chaldaeis תריתא *teritha* (vide Buxtorf. in Lex. Chald. in תרת) est pars *tertia*, quod & Syri usurpant. Sic etiam Chaldaeis Syrisque *Telti* (sive aliter cum aliis vocalibus) est id quod apud Latinos (mutato non praeter morem L in R) dicitur *Tertius*. MAZOCHIUS.

OCULUS, ab ὀκτίλος, Τὸς γὰρ ὀφθαλμοὺς, ὀκτίλους οἱ Δωριεῖς καλοῦσιν· ut ait Plutarchus in Lycurgo, & in Apophthegm. Laconicis. Vel *oculus* sit diminutivum ab ὄκκος. Hesychius: ὄκκος, ὀφθαλμός. Et praestat hoc etymon priori, si locus Hesychii sanus est. At non audiendi, qui ab *occulendo* deducunt. Uti Varro, itemque Lactantius, de opificio Dei, cap. x. *Ut igitur oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus occuluit Deus, unde oculos dictos esse Varroni placet*. Item Isidorus, lib. xi. cap. i. *Oculi vocati, sive quia eos ciliorum tegmina occultant, ne qua incidentis injuria esse fiorte l-dantur: sive quia lumen occultum habent, id est, secretum, vel intus positum*. Ad hoc etymon censent nonnulli respexisse Maronem, cum de Polyphemi oculo, inquit,

. . . . *Sub fronte latebat*.

Nam, quomodo, ajunt, latere alioqui potuit, quod erat Argolici clypei, aut Phoebeae lampadis instar. Verum possumus cum Donato respondere, referri hoc debere ad deformitatem Polyphemi, cujus torvae rugae, & intonsae comae oculum contegebant. Est oculorum sensus carissimus, de quo egregie disserit Aristoteles primo Metaphys. Hinc *oculitus amare* dicimus, hoc est tanquam oculum. Ab eodem *ocellissimus* dicitur pro oculi instar caro. Utroque modo loquitur Plautus. Festum sis vide. Etiam *oculi* in arbore, unde *inoculatio* dicta: de qua Columella, lib. v. cap. x. & Plinius lib. xvii. cap. xvi. Etiam lapillos in litore *oculi* instar nitentes dixere *oculos*, & *ocellatos*, quasi *lapillos ocellatos* diceres. Varro Marcipore: *Altera exurat patrem ocellatorum, altera virum semodium margaritorum*. Sic Suetonius ait, Augustum solitum *ludere ocellatis nucibusque*. Graeci similiter vocant *Nympharum oculos*. Apud Plinium quoque gemmae nomen est *Beli oculus*. Metaphora simili, ut alibi dictum, calculos litorales vocarunt *umbilicos*: nec enim figura valde dissimilis oculi, & umbilici.

OCYOR ab ὠκύς, teste Servio in iv. Æn. & Prisciano lib. xi. & xv. Nempe a comparativo ὠκίων, unde & *ocior* per *I* malim quam *ocyor* per *y*. Praesertim cum per *I* scribatur in vett. libb. ὠκύς vero חוש vel חיש, id est, *festinavit*, *properavit*.

O D

ODEUM, ᾠδεῖον. Ejus praeter Graecos meminere Cicero ad Att. lib. iv. Suetonius, in Nerone; Vitruvius, lib. v. cap. ix. Erat autem locus minuti theatri speciem habens, in quo certamina musica spectabantur: quale Athenis a Pericle extructum fuit: Romae quatuor erant. Nomen ἀπὸ τῆς ᾠδῆς, hoc est, *cantu*: Suidas: Ὠδεῖον Ἀθήνησιν ὥσπερ θέατρον, ὃ πεποίηκεν, ὥς φασι, Περικλῆς, εἰς τὸ ἐπιδείκνυσθαι τοὺς μουσικούς. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ᾠδεῖον ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ᾠδῆς. Aristophanis Scholiastes in Vesp. de *odeo* scribit: Τόπος ἐστὶ θεατροειδὴς, ἐν ᾧ εἰώθασι τὰ ποιήματα ἐπαγγέλλειν, πρὶν τῆς εἰς τὸ θέατρον ἀπαγγελίας. Vide & Hesychium, & imprimis Bernardinum Baldum in vocibus Vitruvianis.

ODI, quod defectivum nunc ab *odio* inusitato, originem debet Graeco ὀδύω. Hoc quoque in usu esse desiit. Sed remansit ab eo in usu ὀδύσσω vel ὀδύσσομαι, quo Homerus usus pro *irasci*, *succensere*.

O E

OESYPUM quid sit, Ovidii hoc docet in tertio de Arte:

Oesypa quid redolent: quamvis mittantur Athenis,
Demtus ab immunda vellere succus ovis?

Item Plinius, lib. xxix. cap. ii. *Quin ipsae sordes pecudum, sudorque feminum & alarum adhaerentes lanae (oesypum vocant) innumeros prope usus habent*. Est plane Graecum τὸ οἴσυπον· pro quo & οἴσυπος & οἰσύπη dicitur. Esse ab ὄϊς, hoc est, *ovis*, satis liquet. Posterior pars videtur esse σήπεσθαι, hoc est, *putrescere*. Est enim succus lanae sordidae, immundaeque, qualis vel putrida est, vel odorem saltem putrescentium habet.

O F

OFFA ex Æolico ὄππα pro ὄψα. Hesychius: ὄψαρα, θέματα πυρῷ καὶ μέλιτι δεδευμένα. Indeque ὄψαρα eidem παντοδαπὰ τραγήματα. Cum illa ὄψαρος descriptione, quam Hesychius adfert, probe convenit illud Maronis in vi.

Melle soporatam & medicatis frugibus offam
Objicit . . . .

Ut non dubium sit, quin poëta ὄψαρον signet. Plane igitur falluntur, qui *offam* dici putant ab *offerendo*: quia cani, avibus, vel alii objicitur animanti; vel ab ὀπὸς, id est, *succus*, sive *liquor*, quia melle, vel alio succo humectatur. Diminutivum est *offula*, quod apud Varronem: indeque *ofella*: quod *F non geminat*, ut Servius monet in vi. Æn. Atque addit: *In diminutione enim plerumque multa mutantur*. Cujus generis est a *mamma*, *mammula*, *mamilla*: Eliso *M*. Simile igitur *offa*, *offula*, *ofella*, eliso *F*. Juvenal. sat. xi.

. . . . *Exigua frustis imbutus ofella*.

OFFENDIX, vel quia *offenderet mentum*, infra quod erat, ad pileum retinendum: vel quia cum ab utroque pilei latere amentum dimitteretur, utroque concurrente infra mentum, se mutuo ibi offenderent. Festus: *Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur, & remittatur. At Veranius ceruola existimat, quibus apex retineatur & remittatur: quae ab offendendo dicuntur, nam cum ad mentum perventum est, offendit mentum*. Vide Scaligerum Conject. in Varr.

OFFICINAM, & *officium*, ridicule quidam dici volunt, quod prosit multis, officiat nemini. Nos ἀντίφρασιν in Oratoriis nostris abunde explosimus. Melius illi, qui ab *efficiendo* dici volunt, e converso in *o*, quomodo ex *bene*, *olus*, *Apello*, facta *bono*, *olus*, *Apollo*. Interea ne haec quidem vera est sententia. Nam utrumque plane est ab *officio*, quod ex *ob* & *facio*. Verum olim *officere* idem fuit quod *efficere*, nunc tantum sumitur pro *obesse*. Est & quarta ἑτυμολογία, ut *officium* κατὰ συγκοπὴν dicatur pro *opificium*; *officina* pro *opificina*. Sane *officina* proprie est, in qua exercetur *opificium*. Itaque eo differt ab *apotheca* & *taberna*, quod utraque sit prior. Nam in *officina* ea fiunt, quae post vel in apothecam deferuntur, ut ibi custodiantur, vel in tabernam ut illic vendantur. Ea non distinguunt Gloss.

Gloss. Cyr. ubi est Ἐργαστήριον, taberna, officina. Vide Apotheca.

O L

OLEA, oliva, oleum, ab olendo aliquis deduxerit; sed omnino secus est. Sane olea quasi elea dici, agnoscit Varro, lib. IV. de L. L. Est nempe ab ἐλαία, ut oleum ab ἔλαιον, AI in E obeunte, quomodo a φαίνεσθαι est fenestra. Oliva vero ab ἐλαία sive ἐλάα fit, inserto digamma Æolico, ut ab αἰὼν ævum, a λαιὸς lævus. &c. Flavius Caper, lib. de Orthogr. Olea arbor est, oliva fructus, oleum liquor. Non tamen hoc discrimen perpetuum est, ut docet illud Maronis, Ecl. VIII.

Incumbens tereti Damon sic cœpit olivæ.

Sed ubi contra olea pro oliva ponatur, locus non occurrit. Scio oleam conditaneam legi apud Varronem, lib. I. de R. R. cap. XXIV. Ubi oleam pro fructu poni, dicunt Rob. Stephanus & alii. Sed arborem intelligere hic possimus, cujus fructus solet condi. Nam agit de serendo oleo in agro crasso & calido. Nec validius probant id alia quæ adducunt vulgo. Ab olea est oleitas, oleagineus, oleaster. Gloss. Phil. Oleaster, ἀγριελαία. Gloss. Cyr. Ἀγριέλαιος, oleaster. Ab oliva sunt olivetum & olivitas.

OLEO triplicem habuit notionem. Nam & notabat odorem spirare, & crescere, & perdere. Prima notione videtur esse ab ריח, quod est fateo. Vel ὀλερὸς, qua notat θολώδης, uti apud Hippocratem exponit Galenus. Vel ab ὄδωδα, præterito Attico verbi ὄζω, id est oleo, quam etymologiam probat Marius Victorinus, libro I. artis Gramm. atque ait similiter D in L abire, ut μελετᾶν meditari, δάκρυον lacryma, & aliis. Sane hodieque odor dicitur per d. & veteres odefacit pro olfacit dixisse, auctor est Festus. Quare omnino & oleo videtur prius fuisse odeo unde odor, & odefacio, ex quo olfacio. Ab hac olendi acceptione dictum oletum, unde oletare, de quibus separatim. Item hinc oleatica, mali odoris loca: ut ait apud Festum. Sic sane MSSti: alii quod in aliquibus est oblentica. Fortasse olentia scriptum fuit. Altera olendi notione, qua valet cresco, videtur esse ab alo: nam & veteres in tertia ole dixere pro olo. Ab hac significatione sunt suboles, & proles; de quibus seorsim: Item abolescere, quod in Glossis Philoxeni exponitur ἀπαρακμάζειν, id est, desinere vigere. Item exoletus, scortum masculum jam adultum. Festus: Exoletus, qui olescere, id est, crescere desiit. Glossæ Philoxeni: Exoletus Ὑπερακμος, ἔξωλος, ubi leg. ἔξωρος. At exoletus adjectivum idem notet, quod extinctum sopitumque, unde apud Livium exoleta odia. Atque hæc posterior acceptio satis ostendit, non aliunde hanc vocem esse quam ab oleo. Non item id paret ex priori. Quippe secundum eam videri queat exoletus dici a soleo, quasi quicum amplius nemo solet, scilicet consuescere, quomodo illæ apud Plautum Cistel. ajunt:

Viris cum suis prædicant nos solere.

Itidem nec satis paret, obsoletus sitne a soleo, an oleo. Posteriorem opinionem amplectitur Cæsellius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia, cap. X. Obsoletus S quidem habet, sed non ipsius verbi, verum præpositionis, quæ est obs, sicut a, ab, abs, quasi abolevit, id est, inveteravit, & absorbuit diuturnitate. Hæc ille. Idem scribit Priscianus, lib. IX. Sed nec inepte dixeris esse a soleo, quando obsoleta vocantur, quibus uti solemus, nec utimur amplius. Imo fortasse neutrum verum est, sed est ab tertia significatione verbi oleo, qua notat perdo, nempe ab ὀλέω, sive ὄλλυμι. Sane unde aboleo, nisi ab ea notione, qua & Græci dicunt ἀπολλύω sive ἀπόλλυμι; Longe id quidem verisimilius, quam id sit a significatione ea qua signat odorem spiro: Nempe ut aboleo fit, odorem perditum eo. Sin duas solum significationes ponere visum, potius erit ab oleo id est, cresco. Nempe ut orior, & aborior, ita adoleo, vel adolesco, ita aboleo & abolesco, opposita sint. Et sane ut illud adolevi adultum (quod ex adolitum) ita hoc abolevi abolitum facit.

†OLEO cum ad nares pertinet, unum est ex verbis mediis, sive quia natura sua γενικὴν notionem obtinet, sive quia ubi foetorem notat, per euphemismum Olendi verbum usurpamus; ut in Olemis uxores mariti, & millies alibi. Ac fortassis & Hebraeum ריח, olah (a quo certe OLEO derivatur) æque olim medium erat ac Oleo apud Latinos: etsi nunc (cum in Hebraeo duobus tribusve locis tantum reperitur) non mirum est si cum foetendi tantum significatu occurrat. MOROCHIUS.

OLETUM pro loco, in quo olea consita (quomodo Cato aliique Rei R. scriptores usurpant) ab olea eo modo dicitur, quo ab oliva est olivetum; a dumus, dumetum; a rosa, rosetum; a pomus, pometum; a salix, salicetum, & κατὰ συγκοπὴν, salictum, &c. At interdum oletum est ab olendo, poniturque tum pro loco olente; cujusmodi est, in quo vel alvus exonerari solet, vel crebro meitur. Hoc pacto usurpat Persius, sat. I. Nam cum dixisset:

.... Hic, inquit, veto quisquam faxit oletum:

Subdit post;

.... pueri sacer est locus: extra
Meite ....

Unde liquet falli eos, qui oletum interpretantur stercus. Porro ab hac posteriori olendi significatione venit verbum oletare, pro fœtidum ac sordidum reddere. Bis invenitur id verbum in lege apud Frontinum lib. II. de aquæductibus: NE QUIS AQUAM OLETATO DOLO MALO, UBI PUBLICA SALIT: SI QUIS OLETARIT, SESTERTIUM X MILLIUM MULTA ESTO. Ubi, oletare ut Frontino ipsi videtur, est olidam facere. Itaque legis hujus sententia eadem est ac constitutionis istius, qua cavetur ne fluvii, qui sunt commune poculum, polluantur aut fordibus aut sudoribus equorum.

OLIM esse ab Hebræo עולם; quod idem significat Jos. cap. ult. vers. 11. jam diu observatum a doctissimo Masio comment. in Josuam. Nec tamen displicet Martinii sententia, qui ut quondam dicitur, quasi quodam tempore, hoc est, in tempore aliquo longius remoto; ita olim dici arbitratur quasi in illo tempore, ab antiquo olle vel potius olo. Nec enim veteres geminabant. Olli pro illi nec Maro refugit. Adverbio olim tria tempora notari, notat Servius in I. Æn. Præteritum, ut olim arbos. Præsens, ut

.... Tumidis quod fluctibus olim
Tunditur ....

Futurum, ut:

Nunc olim quocunque dabunt se tempore vires.

OLLA quasi bulla, quia in ea ebulliat aqua, igni subjecto. Ita quidem Isidorus, lib. XX. cap. VII. Verisimilius, qui ab olere deducunt, quod in ea coquitur. Notum illud Catulli:

Hoc est quod dicunt, ipsa olera olla legit.

Cogitandum interim veteres dixisse aula: quod si Becmanum audimus, fuerit ab עליל, quod in conjugat. secunda עלל, id est, corrupit, destruxit. Nam olla cum ex argilla sit, facile confringitur. [αὖλαι, ... , Hesych. sed potius ea obba abbula, & contracte olla.] Quicquid de hoc etymo est, veteres dixere aula, non olla. Festus: Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus ollas: quia nullam literam geminabant. Itaque aulicoqua exta, quæ in aulis coquebantur, dicebant: id est, elixa. Au mutatum in O; quomodo dixere caudex, codex; auriga, origa; cauda, coda. Gloss. vett. Coda, οὐρά. Aula voce usus Plautus, cum alibi sæpe, tum in Captivis: frangere aulas in caput. Idem in veteri legitur Inscriptione, pag. LXVII. V. Indeque Aulularia Plauti dicta, ab aula Euclionis auri plena. Quod si Josephum Scaligerum audimus, ab aula etiam aulla dixere pro olla operculo, ea ratione, qua dicimus puteal pro operculo putei. Itaque apud Varronem legit, lib. III. de R. R. cap. XV. In tenebris cum aulla impositum est, fiunt pingues glires. Ab aula etiam sit auxilla, si recte in MSStis Festi legi-

tur: *Auxilla*, *olla parvula*. Ut a *palus*, deducunt *paxillus*; a *mala*, *maxilla*: sic ab *aula* esset *auxilla*. Sed de ejusmodi vocibus vide quæ diximus in *Ala*, & alibi.

OLOR olim pro *odore* sumitus, nunc pro *cygno*. Philox. Gloss. *Olor*, *κύκνος*, *τιον*, *ὀσμή*. Pro *ὀσμῇ* ab *oleo* venire, satis est evidens ex iis, quæ in *oleo* diximus. Differt autem ab *odore*, quod hic bonus sit, ille malus. Unde Arnobius, lib. II. adversus nationes: *Amara sunt enim elementa*, *vel dulcia*: *odoris sunt alicujus*, *vel oloris*: *ut ex eorum concretione credatis esse paritas in nascentibus qualitates*, *quibus aut suavitas nascitur*, *aut sensibus offensio comparatur*. At unde veniat, cum idem notat ac cygnus, satis est obscurum. Isidorus quidem sic de eo scribit, lib. XII. cap. VII. *Olor avis est*, *quam Græci κύκνον appellant*. *Olor autem*, *quod sit totus plumis albis*. *Nullus enim meminit cygnum nigrum*. *Ὅλος enim Græce totus dicitur*. *Cygnus autem a canendo appellatus*, *eo quod carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit*. Sed si *olor* est Latinum, *cygnus* Græcum, quomodo illud a Græco *ὅλος*, hoc a Latino *cano*? Nihilo verisimilius Fulgentius Planciades, lib. II. *μυθολογίας*, fab. de Cygno & Leda: *Ideo*, inquit, *Jupiter in cygnum conversus dicitur*, *quod ferunt physiologi*, *maxime Melissus Euboicus*, *qui omnium physiologorum sententias disputavit*, *hujus generis avem ita conviciis esse plenam*, *ut ipsa ave clamante*, *reliquæ aves tacent*, *quæ prælo fuerint*, *unde & olor dictus est*, *quasi ab ὀλιγωρία*, *tractum*, *quod nos Latine injuriam dicimus*. Atque hoc ex Fulgentio ῥητῶς legas quoque apud Jo. Baptistam Pium, Annotat. Poster. cap. CXXVIII. Magis autem verisimilia dicunt, qui deducunt a Græco *ᾠδός*, ut *δ* in *L* abeat, quomodo ab Ὀδυσσεὺς est *Ulysses*, ac *Σ* in *R*, quomodo a *filicesnium*, *casmen*, *esis*, facta sunt *filicernium*, *carmen*, *eris*. Vel potius ab Hebræo הלל, quod est, *cecinit*, *laudavit*. Pro hac sententia facit passiva veterum opinio de *cygnorum cantu*: quam sequuntur (ut poëtas mittam,) Plato in Phædone, ac Aristoteles lib. IX. histor. animal. cap. XIV. Sed canere negant Plinius, lib. X. cap. XXIII. Ælianus, lib. I. var. hist. Athenæus, lib. IX. & a junioribus Cæsar Scaliger, Exercitat. CCXXXII. & Bodinus in Methodo histor.

OLUS, sive *holus*, antiquis etiam *folus*: [φύλλον] ut *hedus fenus*, *hostis fostis*; teste Festo in *Fedus*. Proque *holus* etiam *helus*, dicere: ut *helusa olera*: teste eodem Festo in *Helus*. *Olus* ab *olla* dict., ait Varro, lib. IV. L. L. Nempe veteres dixere *ola*. Ad hanc *oleris ἐτυμολογίαν* respexisse putant Catullum cum ait:

Hoc est, *quod dicunt*, *ipsa olera olla legit*.

Ubi *olera* viri esse nomen, male censet Bruyerius Campegius, lib. VIII. de re Cibaria cap. II. Sed superiori etymo nonnihil demit auctoritatis, quod in *olus* corripitur prior, contra quam fit in *ola* sive *olla*. Quare verius fortasse Cæsar Scaliger ab *ὅλος* deducit, ut *panis* a *πᾶν*. Nam in vett. libb. *holus* scribitur. Verba Scaligeri sunt ista, in primum de Plantis: *Holus dicit quamcunque herbam esculentam claro judicio prisca frugalitatis*, *qua ad victum sibi nihil objonii deesse existimaret*, *modo ne deesset holus*. Sed hoc quoque longius esse quæsitum, quis non videt? Simplicissima & verissime Josephus Scaliger deducit ab *oleo*, id est, *cresco*. Quasi Belgice dicas, *'tgewas*. Nam generatim eo nomine appellabant, quicquid sativæ herbæ cresceret, cujus foliis & caule in cibum utimur: teste etiam Valla, lib. III. cap. IX.

OLYMPIAS, spatium annorum quatuor, ex eo dicitur, quod juxta Olympiam Elidis civitatem, quæ & Pisa dicta, teste Stephano, quincto quoque anno fierent certamina gymnica in honorem Jovis *Olympii*. Nec obstat, quod Ovidius *Olympiada* appellet *quinquennem*,

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est:
Jam tempus lustri transit in alterius.

Nam decepit eum vox Græca *πενταετηρίς*, quomodo *Olympias* vocatur, non quia constet tot annis absolutis, sed quia quincto quoque anno redeat in orbem. Eadem in re falsus, scribit alibi:

Postque meos ortus Pisæa vinctus oliva
Abstulerat decies præmia victor equus,
Quum maris Euxini positos ad læva Tomitas,
Quærere me læsi principis ira jubet.

Nam sententia Ovidii est, fuisse se annorum quinquaginta, cum excessit ex Italia. Hunc Ovidii lapsum observavit Scaliger animadvers. Euseb. ad annum MMXXXIII. pag. CLXVIII. Neutiquam vero ignorandum *Olympiada* primam ex Scaligeri computo incidere in annum mundi ter CIↃCLXXIV. qui est ante Romam conditam XXIII. Nam ut antiquus idemque optimus scriptor, Africanus tertio annalium, Eusebio teste, scripsit: *Usque ad Olympiades nihil exploratum in historia Græcorum invenitur*: *sed omnia confusis conscripta sunt temporibus*. Ratio, cur postquam Olympiadibus numeratum est, gesta ignorari nequiverint, non alia est, quam victores stadiii scribi ἐν ὑπόμνημασι καὶ στήλαις cœperint. Putant autem Græci sua tempora ab ea, quam Iphitus instauravit, in qua Corœbus vicit. Qui scribunt, Iphitum instituisse *Olympia*, falluntur. Nam instituit Pelops; verum ab Atreo & Hercule sunt instaurata. *Olympias* ea, quam Iphitus instauravit, secundum Aristodemum, & Polybium, fuit vigesima octava: secundum Callimachum, decima quarta. Vide, quæ de vetustate *Olympiadum* non notata Scaligero, animadversionibus Eusebianis ad annum MCC. XLI. p. LXV.

OLYMPUS pro *cælo* accipitur a poëtis: Ac licet cum promontorium, tum montes XII. *olympi* nomine vocentur: tamen videtur proprie *cælo* convenire, ut dicatur, quasi *ὁλολαμπὴς* sive *ὅλος λαμπρὸς*, *totus lucidus*; ut ait Aristoteles, sive alius, libello de Mundo, Diodorus Siculus, lib. V. Julio tamen Scaligero de caus. L. L. cap. XXVI. ita creditur proprie, non *cælum*, sed *mons*, quia ὅλον ὑπὸ αὐδῶς, credo quia *Olympi* tanta esset altitudo, ut tandem pedes adscendentium non possent conspici. Itaque non adsentio Chabotio qui commentarium in primam Horatii odem apud Scaligerum putat legi debere, ὅλον τὸν δῶμα, quod *frigore ejus montis oculi visentur*.

O M

OMASUM, crassior pinguiorque ventriculi pars, fortasse ab תמה, quod est *nutrire*. Cave autem *omasum* confundas cum *omento*: de quo infra.

OMEN, ut Varro scribit, lib. V. de L. L. *quod ex ore primum elatum est*. Sed prius *osmen*, fuit, ut ibidem dicitur: quomodo *oscines dicunt*, *quod ore faciunt auspicium*. Festus: *Omen velut oramen*, *quod fit ore*: *augurium*, *quod avibus*, *aliove modo fit*. Nonius: *Omen votum est mentis & vocis*: *unde sacrificantibus dicitur bona omina habere*: *id est*, *ut circumstantes & mente recta velint*, *& bona oribus proferant*. Similiter Donatus in Andr. II. Becmanus vero mavult esse ab ענן, *bona*, עונה, *bonenah*, quod inter alia notat *omen*, *κληδονισμός*, *augurium*. [ab *os*, *oris*, i. e. *oscito* est *osmen*, unde *omen*.] Ab *omen* est *ominosus*, mali ominis, *δυσοίωνος*. Item hinc *ominor*, & *abominor*. *Abominosus* pro *ominosus* edidit in Solino suo Venetus. Sed Latium eam vocem nescit.

†OMEN, si proprie loqui placet, hoc distabit a *Monstro*, quod hoc ad *ὄψιν* (*quæ oculis percipiuntur*) pertineret, *Omen* autem inter *ἀκουστὰ* (*auditu comprehensa*) ejusmodi *Voces* sunt, referretur. Cicero in I. *de Divin*. 45. *Neque vero solum deorum VOCES Pythagorei observaverunt*, *sed etiam hominum*: *quæ VOCANT OMINA*. Ergo Voces tantum, si proprie loquimur, sunt in Ominum numero. Adstipulatur vox ipsa OMEN, quippe quod *ὁλογραμμάτως* (*totis litteris*) est Hebræum אמן, quæ modo *Amen*, modo cum O in priore syllaba legitur, ut Is. XXV. I. ibique veritatem & fidelitatem dictorum notat; & quod

disciplina

disciplina tota auguriorum ominumque per Tyrrhenos Chananaeorum populares inducta primitus in Italiam fuerit: quo minus mirari debemus, si non res tantum, sed & ipsum Hebraeum nomen integrum apud augures Italicos manserit. Nonnulla de his ad Gen. IV. 15. delibasse memini, quae conferre cum hic notatis licebit. MAZOCHIVS.

OMENTUM in Philoxeni Glossis ἐπίπλους explicatur: uti & ab Isidoro, lib. XI. cap. I. *Omentum*, inquit, *membranum, quod continet intestinorum majorem partem, quod ἐπίπλοον Graeci vocant.* [ab ὀμὸν, ὀμίνιον, unde ὀμεντᾶτος. Hesychio est ἐπίπλους· hinc abdomen seu abdamen.] Ac ἐπίπλοος sive ἐπίπλοον dicitur, quia (ut ait Gorraeus) *jecinoris quidem cavo, & ventriculi fundo, & duodeno intestino, & lieni, & colo ligamentis adhaeret, reliquis autem intestinis praetenditur, & quodammodo ἐπιπλεῖ, hoc est, innatat.* Omentum vero unde sit, conjectandum nobis. An quia *manet, & moratur circa intestina*, eo dicemus esse ab *omentare*, sive, ut veteres scribebant *ummentare*, quod est *ab*, ac circum aliquid *mantare*, sive manere: teste Festo, qui eo usum docet Livium Andronicum in Odyssea, cum ait:

In Pylon adveniens, atque ibi ommentans:

An potius ut a *momen* est *momentum*; a *fulmen*, *fulmentum*; ita ab *omen*, *omentum*: ut nomen inde sit impositum, quod aruspices *omina* ex eo captarent. An denique, quia Latini interdum vocalem Graecis praemittunt, ut alibi ostensum, eo fieri dicemus a μῆνιγξ, quod imprimis quidem *cerebri membranas* notare solet, sed tamen *omento* quoque convenit, unde ab Hesychio ἐπίπλους exponitur: quemadmodum contra *omentum* etsi de *membrana*, *qua intestina involvuntur*, fere dicitur, tamen & *cerebri membranis* competit, quomodo usurpat Macrobius, lib. VII. Sat. cap. IX. *Cerebrum*, inquit, *quod tactu suo hominem vel torquet, vel frequenter interimit, non sua sensu, sed vestitus sui, id est omenti, hunc importat dolorem.* Haec si sententia placet, a μῆνιγξ, praemisso O erit *omen*, unde *omentum*, ea forma, qua *momentum* a *momen* esse dicimus. Ab *omento*, *omentata isicia* dixit Apicius, hoc est, *omento farta*.

OMNIA vel est a μόνος κατὰ μετάθεσιν (nam & significatio saepe convenit, & trajectio ejusmodi in multis invenitur) vel ab ὁμῶς, aut potius ὁμοῦ, quod est *una*, *simul*. Prius etymon apud Angelum Caninium invenimus in Hellenismi Alphabeto: posterius apud Caesarem Scaligerum, lib. IV. de Re Poët. cap. XVI. Ab *omnis* Latini dicunt *omnino*, ut Graeci πάντῃ a πᾶν, quae idem significant.

OMPHACIUM legimus apud Plinium lib. XII. cap. XXVII. Graec. ὀμφάκιον. Est *succus uvae immaturae atque acerbae*, quae Graecis ὄμφαξ dicitur, unde ὀμφάκιον. Ὄμφαξ autem, quasi ὠμὰ ἐς τὸ φαγεῖν, *cruda ad edendum*.

ON

ONAGER, ὄναγρος, quasi ὄνος ἄγριος, *asinus silvestris*. Vide de eo e junioribus Bruyerinum Campegium, lib. XIII. cap. XXII. Est & *onager* machina bellica, de qua Ammianus, lib. XXIII. Sed tum venit ab ὄνος, id est *vectis*, & ἀγρεύειν, *comprehendere*. Ut simile sit illis, πρόαγρα, ποδάγρα, & similibus.

ONOCROTALUS, ὀνοκρόταλος, ab ὄνος, *asinus*, & κρόταλον, *crepitaculum*. Nempe quod collum aqua mergens, & spirans, rostri crepitu asini ruditum imitetur. Nam κροτεῖν, *crepitare rostro*, κρότος, *crepitus rostri*: quomodo utroque Philostratus utitur Epist. IV. Ubi de ciconia loquitur: de qua similiter Ovidius:

Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.

ONUS, Scaligero, de caussis L. L. XXVI. ac Nunnesio in Grammatistice, placet esse ab ὄνος, cujus est onera gestare. Puto esse potius, a Chaldaeo אונס, *oner*, quod est *premens*, *urgens*, Esth. I. VIII. e radice אנס, *cogere*, *premere*, *onerare*. Vel ab Hebraeo עמס, aut עשׂ, *onerare*, *bajulare*. Quod & placet Becmano. Ac censeo Graecum ὄνος, ab hac quoque origine fluxisse. Est enim asini bajulare onera. [*Onus ab ὄνος non quatenus animali sed a lapide superiori molae, quem & ipsum asinum quoque vocant Latini. Sic Catullus.*] Ab ὄνος est ὄναγρος, *anager*. Item ὀνοκρόταλος, *onocrotalus*. De quibus seorsim. Ab ὄνος & ἄγω est ὄναγος, vel ὄναγος, *agaso*, *asinarius*. Plautus Prolog. Asinar.

. . . . Huic nomen Graece est onagus fabulae.
Demophilus scripsit, Marcus vortit barbare;
Asinariam vult esse, si per vos licet.

Ab ὄνος, & χηλή, hoc est, *ungula*, est ὀνόχηλος, uti ab ὄνος & ὄνυξ ὄνυχος, quod itidem est *ungula*, est *ononychotis*: quomodo in vulgatis codd (nam MSSti mire variant) apud Tertullianum legitur in Apologetico, cap. XVI. *Sed nova jam Dei nostri in ista civitate proxime editio publicata est, cum ejusmodi inscriptione, Deus Christianorum ononychotis. Is erat auribus asininis, altero pede ungulatus, librum gestans, & togatus. Risimus & nomen & formam.* Ubi cum non tantum *ungulam asini*; sed & *aures* nominet, fortasse non tantum conflatur ex ὄνος & ὄνυξ, sed etiam ex οὖς ὠτὸς, quod *aurem* notat. Quod si est, *ononychotis*, pro *ononychotus* legi debet. Mihi quidem id magis probatur.

†ONUS minus feliciter Vossius deducit; cum sit ab עמס *onat*: quod est *onerare*, etsi vulgo exponunt *mulctare*. Et certe punitio a Prophetis משא i. e. *onus* vocatur: unde onerandi verba etiam mulctandi apud eos notionem obtinent. Τὸ ענשׁ ergo idem quod עמס *onerare*; quia *Mem* & *Nun* permutantur, ut in שמן *smen*, & שמש *stem*, quae sunt synonyma & sexcentis aliis. Ergo uti diat ענשׁ *onus* propria erat *onerare*; deinde transfertur ad τὸ ζημιοῦν, *damno afficere*. Vide Prov. XIX. 19. ubi ענשׁ *onus*, utrumque apte notare potest. MAZOCHIVS.

ONYX Latinis nunc *gemmae* nomen est, nunc *marmoris* genus. Ac si Plinium audimus primo de *marmore* dicebatur, inde *gemmae* id nomen tributum. Sic enim scribit, lib. XXXVII. cap. VI. quo de variis gemmis tractat: *Exponenda est & onychis ipsius natura, propter nominis societatem: hoc in gemmam transiliit ex lapide Carmaniae.* Sed potius censeo, lapidi Carmaniae a gemma nomen datum esse. Vel utrumque sic dicebatur a *corneo unguis candore*. Nam ὄνυξ, *unguis*. Plinius, ibidem: *Sudines dicit in gemma esse candorem unguis humani similitudine.* Plura ibidem de *onyche gemma* legere potes. At de *onyche lapide* tractat lib XXXVI. cap VII. *Onychem, inquit, etiamnum in Arabiae montibus, nec usquam alibi nasci putavere nostri veteres. Sudines in Germania, potoriis primum vasis inde factis, dein pedibus lectorum sellisque.* Ubi pro *Germania*, *Carmaniam* rescribendum, quomodo alibi, ut vidimus, ait *nomen in gemmam transiisse* ex lapide Carmaniae. Subjungit deinde: *Cornelius Nepos tradit, fuisse magno miraculo cum P. Lentulus Spinther ex eo Chiorum magnitudine caderum ostendisset: post quinquennium deinde XXXII. pedum latitudine columnas vidisse se.* Pavimenta etiam hinc fieri solere, indicat hoc Martialis, lib. XII. epig. L.

Calcatusque tuo sub pede lucet onyx.

Haec & alia, satis ostendunt, aliud esse *onychem gemmam*, qui lapillus est: aliud *onychem lapidem*, ex quo columnae, & ingentia fierent pocula, totaque pavimenta. Onyx gemma dicitur ὀνυχοειδὴς ὄνυχιον. At *lapis* vocatur ὀνυχίτης λίθος. Atque idem est, qui *alabastrites*. De posteriori hac *onychis* significatione plura vide in *Alabastrites*.

OP

OPACUS opponitur *aprico*: unde Festus exponit *umbrosum*. Scaliger, Exercit. LXXX. sect. I. ait esse ab *ope*, hoc est, *terra*. Quod placet. Nam umbrae & frigoris captandi caussa in subterraneos se specus abdebant. Opem vero esse *terram*, ea ostendunt, quae in *Opes* addocimus. [ὀπάκος, vel potius ab αἴθω.]

OPALUS, ὄπαλος, unde ὀπάλλιο sive ὀπάλλιος, quomodo hæc gemma Orpheo dicitur libro περὶ λίθων. India sola opali mater est, ut ait Plinius, lib. ult. cap. VI. Similiter de eo Isidorus: *Nomen habet ex patria, sola enim eum parturit India.* Sed de caussa nominis quod ait, verisimilius esset, si locus ejus nominis esset in India.

OPES dixere pro *divitiis*, qua ratione eas vocamus *facultates*. Nam ab *ope*. Sane in illo Maronis, I. Æn. *Non opis est nostra*. Servius *opis* exponit *possibilitatis*. Vel dictæ *opes* ab *Ope*, quæ est *terra*, ac a poëtis *Mater Deûm* dicitur, quia, qui pro diis habentur, in terra omnes nati sint, sed ob merita cœlo sint locati. Terra vero *Ops* vocata, *quia hic omne opus, & hac opus ad vivendum*; ut Varro ait, IV. de L. L. Macrob. lib. I. cap. XX. ait *terram dici opem, cujus ope vita humanæ alimenta quæruntur: vel ab opere per quod fructus frugesque nascuntur*. Vel Dea hæc *Ops* dicatur, quasi *opulenta, ac dives*. Quomodo *Summanus* Græcis πλούτων, Latinis *Dis* vocatur. Ab ea vero *opes* appellatæ fuerint, quia in agris consistunt, ac terræ proventibus, ipsæque pecuniæ illi debentur, juxta illud poëtæ Sulmonensis: *Effodiuntur opes*. *Opes* quoque dicebatur *locus in foro Romano*, de quo ita vetus Juvenalis interpres, in sat. I. *Usque ad Cerealem præfectum in foro Trajani arcas habuerunt Senatores, in quibus argentum aut pecunias tutius deponebant. Propterea & locus ipse, in quo erant arcæ positæ, Opes dicta sunt*: Idem de arcis hisce ita scribit in sat. XIV. *Antea solebant arcas æratas facere, & ibi mittere pecuniam suam Senatores, & sic in foro* (l. *templo*) *Martis ponere. Verum per noctem a furibus exspoliatæ sunt arcæ, & cœperunt ex eo ad templum Castoris ponere*. Ab *opibus* (non ab *ovibus*, etsi vir eruditus Joan. Meursius in Auctario Philologico censeat *oves*, prius dictas *opes*) dicuntur *divites opulenti*. Varro, lib. IV. de L. L. *opulentus ab ope, cui eæ opimæ*. Festus: *Opis dicta est conjux Saturni, per quam voluerunt terram significare: quia omnes opes humano generi terra tribuit. unde & opulenti, terrestribus rebus copiosi*. Ea autem forma ab *ope opulens* & *opulentus* dicitur, qua a vi dicitur *violens* & *violentus*. *Violens* apud Horatium legas, lib. III. od. XXX. & lib. I. epist. X. *opulens* vero est apud Cornelium Nepotem in Chabria: *Neque animo æquo pauperes alienam opulentam intuentur fortunam*. Ita se in omnibus MSStis reperisse scribit ad eum locum Lambinus: Ausonii quoque est in Urbium catalogo de Mediolano:

Templa, Palatinæque arces, opulensque moneta.

Opulento contrarium est *inops*, ab eadem origine. Varro, IV. de L. L. *Ab eadem ope inops qui ejus indiget*. Nec tantum *opulentum*, sed etiam *ope*, sive auxilio destitutum signat: ut apud Plaut. Capt. act. III. sc. I.

Ita juventus jam ridiculos inopesque ab se segregat.

Opiparum quoque dici ab *opis* seu *opum apparatu*, auctor est Festus. Glossæ exponunt πολυτελής. Ab *ope*, hoc est, *auxilio* est *opitulari*. Donatus, in Andr. act. I. sc. III. *Opitulari & opitulatio dicta ab opem tollendo, id est, ferendo*. *Opitulari* igitur idem est, quod *opem ferre*, quia veteres pro *fero* dicebant *tolo* vel *tulo*, unde verbum *tolero*, & præteritum *tetuli* ac *tuli*.

†OPES non uno modo, ut cuique lubido est, ἐτυμολογίζεσθαι solent. Inter ceteras ἐτυμότητας puto & illi futurum locum, ut ab *Ophir* Salomonica illa, unde tot gazæ deferebantur, sibi nomen adsciverint. MAZOCHIUS.

OPHITES, ὁ ὀφίτης λίθος, ab ὄφις, *serpens*, cujus habet maculas, ut *echites*, *viperæ*. Ὄφις ab Hebræo *ob*, de quo alibi.

OPICUS dicitur, *rudis*, *impolitus*, *agrestis*. Marcus Cato apud Plinium, lib. XXIX. cap. I. *Nos* (Græci) *dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios opicos, appellatione fœdant*. Similiter loquitur Gellius, lib. II cap XXI. lib. XI. cap. XVI. & lib XIII. cap. IX. Item Ausonius, Symmachus, Terentius Scaurus, atque alii. Caussa locutionis est, quod tales fuerint antiquissimi Italiæ populi, qui ad Tyrrhenum mare habitabant: ut constat ex Aristotelis lib. VII. Polit. cap. X. & Dionysio Halicarnass. Meminit & Thucydides, & Pausanias, & Stephanus de urbibus. Sed hic plane errat, cum a *serpentibus*, quos Græci ὄφεις appellant, *Opicos*, quasi *Ophicos* dictos tradit. Quod *Psyllis* magis conveniret. Nec tamen ejus unius hic error. Nam & apud Servium legas in VII. *Capuenses antea Opici appellati sunt, quod illic plurimi abundavere serpentes*. Nihilo melius Scholiastes Juvenalis, cum ait, sic vocari a *fœda voce*, Nempe quia Græci ὄπα dicant *vocem* seu *linguam*: unde homines dicti μέροπες, quasi μεμερισμένην ὄπα ἔχοντες, *vocem habentes divisam*. Omnino autem magis verisimilis est sententia Cæsaris Scaligeri, qui lib. de caussis L. L. cap. XXXVIII. ita eos Italiæ populos dictos ait ab *ope*, id est, *terra*; quomodo, inquit, *Cai* seu *Gaii* dicti quasi γαῖοι sive γάϊοι. Sane *opem* esse *terram*, satis ostendimus in voce *Opes*. [ab *ops* terra, *opicus* id est *rusticus*.] Rationem autem cur ab ea *Opisci* appellarint, hanc arbitror esse, quod ob antiquitatem, *indigenæ* esse; non aliunde in Italiam advenisse crederentur. Quæ & res *Aboriginibus* nomen dedit. Nam ita dicti quod ab *origine* in Italia fuerint. Sane non tantum ante Herculis vel Æneæ in Italiam adventum, sed etiam ante Pelasgos, Tyrrhenos, & Arcadas, Italiæ loca tenuerunt: quod satis constat ex primo Dionysii Halicarnass. Qua de re plura hic non addam, quia in verbo *Orior* de eo iterum dicemus.

OPILIO quasi *ovipilio*, a *pellendis*, hoc est, *agendis ovibus*, ut ad Ecl. X. scripsit Camerarius. Aliis *opilio* quasi *ovilio*. Scaligero, cui subscribo, placet esse vocem magnæ Græciæ οἰοπόλος, ἰοπόλιον, sicut αἰπόλος, *caprarius*. Pro *opilio* Maro dixit *upilio*, quod Caper damnat, de verbis dubiis. Usus poëta ut primam produceretur, idque Græcorum imitatione, qui pro ὄνομα dicunt οὔνομα, pro ὄρος οὖρος, &c. Sunt qui censeant eapse ratione *polypus* producere primam apud Horatium. Sed id si esset, *pulypus* dixisset. Quare vera longæ syllabæ ratio est, quod Græci quoque πώλυψ πωλυπος dicant, ut ex octavo Athenæi cognoscimus. Idem docet Eustathius in Odyss. E. pag. CIↃDXLI. Τὸν δὲ πολύποδα πώλυπον φασὶν Ἀττικοί φασιν, ὡς ἐν ῥητορικῷ κεῖται λεξικῷ καὶ πολύπουν. Ἴωνες δὲ καὶ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς, πώλυπον· & paullo post: καὶ τὸν αἰολικὸν καὶ σικελικὸν διὰ τοῦ ω μεγάλου πώλυπον παρὰ Ἐπιχάρμῳ ἐστὶν εὑρεῖν· ἔτι γάρ φασι παρ' Ἰωσιν πωλύποδας πώλυπος· παρὰ δὲ Σιμωνίδῃ τὸ πώλυπος δεξάμενος. Ab *opilio* est *opuncula*. Festus: *Opuncula, quod opilionis genus cantus imitatur*. Sed MSSti quidam habent *Opuncula*: quidam & *Opinicula*.

OPIMUS idem quod πιμελής· & puto inde factum a præmisso, quomodo a πινύω est *opinor*. Nec absurde tamen *opimus* ab *ope*, hoc est, *terra*, dici, scribit Festus. Sic proprie diceretur de solo non arenoso, sed *ubere gleba*, ut Maro loquitur I. Æn. cujusmodi tuprimis *terra* nomine censetur ab agricolis. At a *pinguibus arvis* translatum fit ad alia, quomodo *hostiæ pingues* dicuntur *opimæ*, teste eodem Festo, & apud Ciceronem de claris Oratoribus opponuntur *habitus corporis opimus* & *gracilitas*. Ac similiter fortasse *opima spolia* tanquam *magnifica & ampla* dixere: nisi potius cum Festo malis ita dicta ab *Ope Consiva*, *quæ in Regia colebatur a populo Romano, quia omnes opes humano generi terra tribuit*. Plutarchus in Romulo tradit ex Varrone, vel ita dici ab *opibus* ob περιουσίαν, vel ab *opus*, quod generosi facinoris sint indicium. Sed posterius ἔτυμον nec assis est. *Opima* autem *spolia* dicebantur, quæ dux duci hostium detraxerit. *Ducem* appello, *qui suis auspiciis bellum gerit*. Tria ejusmodi spolia erant, Romuli, Cossi, & Marcelli: quæ Propertius enumerat, lib. IV. El. X. Val. Max. lib. III. cap. II. Plutarchus in Marcello. Festus in *Opima*, atque alii. Multa etiam de *spoliis opimis* legere potes apud Cæsarem Bullingerum lib. de spoliis hostium,

ftium, cap. xxxvi.

OPINOR, [οἴομαι, οἶμαι, ὀΐομαι, & οἴω, ὀΐω, ὀΐω.] ab opus; ut reor a re; cogito ab ago five coagito. Sane hæc omnia, mentis opus fignificant. Vel opinor fit a πινύω, hoc eft, φρονῶ, fapio. Unde πίνυτος, fapientia, intelligentia. Præmiffum O, ut in opimus a πιμελής. Πινύω a בין, five בן, unde בינה, intelligentia. Unde & ὄψις, & φρονέω. Opinatiffimi dicuntur, de quibus maxime opinamur: ut opinatiffimi fcriptores. Et apud Florum, libro II. capite VII. opinatiffima Rhodus, hoc eft, admodum celebris ac famigerata. Hoc adjeci, quia Stephanus Pighius, in lib. IV. Val. Maxim. cap. VIII. Rhodon ab eo opinatiffimam ait vocari, quia Romanorum victorias opinari & prævidere potuerit, utpote Soli facra. Quæ quidem interpretatio plane nec affis eft. Vide & de opinatorum vocabulo quædam apud Alciatum, lib. VIII. Παρέργ. Juris cap. XII.

OPISTHOGRAPHUM, ὀπισθόγραφον, ab ὄπισθε, retro, & γραφὴ, fcriptura. Nimirum fic charta dicebatur, quae non folum in parte adverfa, fed etiam in tergo effet fcripta. Sæpius enim in adverfa folum pagina fcribebant. Sin etiam in averfa fcriberetur, opifthographa dicebantur. Cujufmodi erant codices accepti & expenfi. Nam adverfa fcribebant expenfum: averfa acceptum. Si fumma conveniret, dicebant pariari, fin minus, reliquari. Adverfaria, etfi effent opifthographa, ab adverfa tamen pagina, ut ufitatiori, nomen hoc acceperunt. Ac in rationibus quidem id neceffe erat, ut utraque pagina fcriberetur. Alias id fieri non folet. Unde Martialis:

Scribit in averfa Picens epigrammata charta,
Et dolet averfo quod facit illa deo.

Siquis tamen longus nimium foret; neceffe erat & averfam impleri. Unde Juvenalis fat. I.

. . . . Impune diem confumferit ingens
Telephus: aut fummi plena jam margine libri
Scriptus, & in tergo necdum finitus Oreftes.

OPITER ex ob & pater, vel obvio & pater. Feftus: Opiter eft, cujus pater avo vivo mortuus eft: dictus vocabulo, aut quod obito patre genitus fit, aut quod avum patrem habeat, id eft, pro patre.

OPIUM, ὄπιον, fuccus five lac ex incifo papaveris fcapo profluens. Ab ὀπὸς quo fignificatur fuccus five humor ex re incifa: vel etiam fponte dimanans. Unde opobalfamum, ὀποβάλσαμον, fuccus e balfamo manans. Sed Juftinus etiam pro ipfa arbore pofuit. Impropria fane. Nam vox ipfa indicio eft ὀποβάλσαμον effe ὀπὸν τοῦ βαλσάμου.

OPPIDUM, five opidum, (utrumque in vett. infcriptionibus legas) unde fit, indicat Varro, IV. de L. L. Oppidum, inquit, ab ope dictum, quod munitur opis cauffa, ubi fint; & quod opus eft ad vitam gerendam. ubi habitent tuto; vel oppida, quod opere muniebant mœnia, quo munitius effent. Feftus: Oppidorum originem optime refert Cicero, libro primo de Gloria, eamque appellationem ufurpatione appellatam effe exiftimat, quod opem darent: adjiciens, ut imitetur ineptias Stoicorum. Ubi forte legendum, Ut imiter ineptias Stoicorum. Ciceronis enim verba adducit. Idem Feftus: Oppidum dictum eft, quod opem præbet. Oppidum dictum, quod ibi homines opes fuas conferunt. Servius, in II. Æn. Oppidum quidam a vico caftelloque magnitudine fecernunt. Alii locum muro foffaque aliave qua munitione conclufum. Alii locum ædificiis conftitutum, ubi fanum, comitium, forum & murus fit. Alii oppidum dici ab oppofitione murorum, vel quod hominibus locus effet oppletus, vel quod opes illo munitionis gratia congeftæ fint. Ifidorus, lib. XV. Orig. cap. II. ab ope mutua adverfus hoftem derivat, fed addit: quidam ab oppofitione murorum dixerunt; alii ab opibus recondendis. Vide & fi voles quæ de oppidi etymo fcribit Scoppa lib. I. Collectaneorum, cap. XXVIII. Imprimis autem fic dici placet, quia, qui ruri agerent, propter pericula opes eo conferrent fuas, vel quia opem inde exfpectarent. [κατὰ μετάθεσιν ἀπὸ τοῦ πέδου, pro πόλις; unde ἀκρόπολις, πολίχνιον. Sed & urbs exinde. Vide Hefych. in ὀπιδόεις.] Ab oppidum eft oppido pro valde. In quo lufit Appuleius in Apolog. Lignum a me toto oppido, & quidem oppido quæfitum. Alteram notionem fuggerit Charifius, lib. II. Oppido, inquit, pro vere aut ftatim. Plautus Bacch. Reddidi aurum omne oppido. Sed altera notio crebra magis. Ea unde fluxerit, Alciatus docet in Tit. de verb. fignif. Unde eam fe didiciffe profitetur Scipio Gentilis, notis in Apolog. App. Nempe non occurrebat doctiffimo viro locus Fefti, ex quo id haufit Alciatus. Verba ejus funt: Oppido, valde, multum. Ortum eft & hoc verbum ex fermone inter fe fabulantium, quantum quifque frugum faceret, utque multitudo fignificaretur, fæpe refpondebatur. Quantum vel oppido fatis effet. Hinc in confuetudinem venit, ut diceretur oppido, id eft, valde, multum. Poftea vero ifta fubjungit: Itaque fi in aliis rebus in utuntur, utputa, fi qui dicant, Oppido didici, fpectavi, ambulavi: ERRENT: quia nulli eorum fubjici poteft, quod vel oppido fatis eft. Sed fi, qui ita loquuntur, errant, errant quoque Plautus, Terentius, Cicero, Catullus, Oppius, Gellius, ut de Appuleio, Macrobio, atque aliis nihil dicam, quos omnes ita locutos conftat. Nizolium, & Lexicographos adi, & quæ diximus, eum de falfo fufpectis ageremus in libris de arte. Aliam etiam oppidi notionem docet nos Feftus. Oppidum, inquit, dicitur & locus in Circo, unde quadrigæ emittuntur. Quod plenius exponit Varro, lib. IV. de L. L. ubi & nominis cauffam adfert. Verba ejus adduximus in Carceres. Uti & locum ex Gloffis Benedicti. Ut fanequam, ita & oppidoquam dici indicat hoc Vitruvii, lib. VIII. cap. III. Fonticulus oppidoquam parvulus.

OPS, quafi auxiliatrix: quia, ut Servius ait in I. Æn. fecundum Atteium Philologum, opes, numero tantum plurali, divitias fignificant, ut, Trojanas ut opes. Numero vero tantum fingulari, auxilium. Terentius: Juno Lucina fer opem, ferva me obfecro.

OPSIDIANUS lapis, quem (ut Plinii verbis utar) in Æthiopia invenit Opfidius, nigerrimi coloris, aliquando & tranflucidi craffiore vifu. Sed cum Plinius ipfe dicat, craffiore vifu effe, fic ut in fpeculis parietum pro imagine umbras reddat, placet Salmafio potius ἀπὸ τῆς ὄψεως dici: præfertim cum Arriano in periplo de infulis Æthiopiæ, & Græcorum aliis ὀψιανὸς dicatur, non ὀψιδιανὸς, quomodo ab opfidio diceretur. Imo Latinorum obfidianus quoque ἀναλόγως fit ab ὄψιδος, quod ὑποκοριστικὸν ab ὄψις. ὄψεως vero nomine hic pupula fignatur. Hefychius: Κόρη, ὄψις. Nam pupulæ inftar, nigerrimi eft coloris, & inftar pupillæ reddit imagines: ut ex Plinio diximus.

OPTO ab ope eft, ut cum Perotto cenfet Cæfar Scaliger, Exercitat. CCCX. fect. I. Ita optare propria fit opem a Deo pofcere, five orare animo, ut fuccurrat inopiæ noftræ. Vel potius optare eft a ποθῶ κατὰ μετάθεσιν, & converfo Θ in T, quomodo ab ἴθω eft utor; a ῥᾳδὼ, rato. Ac placuit hoc quoque Angelo Caninio, & Nunnefio. Vel denique eft ab ὄπτω five ὄπτομαι, quod eft video, confidero. Eft hæc fententia Bibliandri, Indice verborum in Marcum; & Jofephi Scaligeri, in Conjectaneis. Ita opto propria fit confiderare, eligere: quomodo Maro, III. Æn. ait:

Optavitque locum Teucro . . . .

Ubi Servius, Optavit, inquit, id eft, elegit, ut,

Pars optare locum tecto . . . .

Idemque fcribit in I. Æneidos. Eft hæc notio in compofitis adopto, & coopto. Nam qui adoptat, deligit quem in familiam fuam adfcifcit: & qui in fenatum cooptabatur, is a Cenforibus delectus inter fenatores referebatur. Eft quoque hinc optio: quo primo notatur eligendi facultas; hinc qui eligitur; denique κατὰ μεταφορὰν, quivis perficiendæ rei adjutor, quomodo utitur Plautus Afin. act. I. fc. I. At Plutarchus non audiendus, qui ab ὄπτομαι deducere videtur. Nam ὀπτίων ei exponitur, ὁ δι' ὀπτήρων ὑπηρεσίας τινάς · qui minifteria obit per vifores.

pes. Rectius Varro, in iv. de L. L. ac Festus, Noniusque, uterque in *Optio*, juxta quos in militia proprie ita dicebantur, quos centuriones sibi adjutores optabant seu adoptabant. Similiter Vegetius, lib. ii. cap. vii. *Optiones ab optando appellati, quod antecedentibus ægritudine impeditis, hi tanquam adoptati eorum atque vicarii solent universa curare*. Vide quæ ad locum hunc notavit Stewechius. Accursius quid *optio* sit, non intellexit: ut docet Alciatus annot. in iii. post. libb. cod. Adi & Langium Ocio Semestr. lib vii. cap. iv. Ab *opto* quoque *optimum* dicitur, quod electissimum. Ab *optimus* est *optimas*; ut a *primus primas*; a *magnus magnas*. Suntque ea contracta ex *optimatis*, *primatis*, *magnatis*. Dicti *optimates*, quod *optimis* suam caussam probatam vellent. Duo enim fuere in Rep. hominum genera, qui excellere cuperent: alii ea, quæ agebant ac dicebant, populo jucunda esse volebant, eoque dicti *populares*; alii ita sua instituebant, ut optimo cuique suam caussam probarent; atque inde appellati *optimates*. Hanc utriusque nominis caussam adfert Tullius ipse Orat. pro Sextio.

Opus primo notat ἔργον. Estque ab ἕπω, quod duplicem habet notionem. Nam & *operor* notat, & *sequor*. Hesychius: Ἕπετο, ἐπηγεῖτο, ἀκολουθεῖτο. Similiter Eustathius in Iliad. O. cioxxxi. edit. Rom. nisi quod ἕπειν dicat ἐνεργεῖν notare: ἕπεσθαι, ἀκολουθεῖν. A priori notione τοῦ ἕπω vel ἕπομαι, venit *sequor*, spiritu aspero abeunte in *s*, ut sæpe. At ab ἕπω, quo notat *operor*, venit Latinum *opus*. Nec id Græcis notasse ἕπω, negare possumus, cum & Homerus ita usurpet, si recte Eustathius, Il. Z, ἕποντο exponit περιέπομαι, ac similiter Il. O, ἕποντο interpretatur. Sed utcumque est de simplici ἕπω, in compositis ejus notionis habemus indicia. Nam ἀμφιέπω, notat *circa aliquid occupari*; διέπω, *ego*, *administro*, unde δίοπος, *præfectus*, *rector*. Ut ergo a διέπω δίοπος: ita a simplici ἕπω, *opus*, hoc est, ἔργον, sive *quod faciendo fit*. Postea & alteram accepit notionem, pro *necesse*. Nempe quia quod necesse agere, hoc fit ἔργον. Qua de re vide, quæ annotavit Franciscus Sanctius in paradoxis Grammaticis. Ab *opus*, quo ἔργον notat, venit *opera*, quia est *actio*, *qua fit opus*. Unde *operæ pretium* q. d. *dignum cui opera impendatur*. Unde Onomasticon ἀναλὸς interpretatur ἄξιος. Etiam ab *opus* est *opera*, & *operor*. Nisi malis *operor* ἀπὸ μετέπω esse ab ἕπω, id est, *operor*: quod Nunnesio visum. Etiam ab *opus* est *oportet*, quod *opus* est facere.

OR

Ora Nunnesio est ab ὅρα, quod interdum accipitur pro οἶμα, hoc est, *vicus*, *pagus*. At Becmano placet esse a χώρα, hoc autem venire putat ab ארח, id est, *via*, *semita*, ab Rad. ארח: vel, inquit, χώρα & χωρεῖν (quod est *proficiscor*, *recedo*) eruot a ארח, id est, *peregrinari*, *vagari*. Ita *Ora* proprie sit idem quod *regio*: quomodo Tullius accipit ii. de nat. Deor. *Omnibus*, inquit, *hominibus*, *qui ubique sunt*, *quacunque in ora ac parte terrarum*. Sed communis opinio est, esse hanc συνεκδοχὴν partis: proprie autem *oram* dici *regionem litoralem*, ut Festus, & Isidorus, docent. Atque ita crebro apud Plinium legimus, *civitates*, *in ora*, & *oppida ora proxima*. Sæpe generatim ea vox, Nonio teste, *cujusvis rei extremitatem* significat: unde Maro, ix. Æneidos ait;

Et mecum ingentis oras evolvite belli.

Ubi sic Servius: *Ingentis belli narrate, non tantum initia, sed etiam extrema bellorum. Nam oræ sunt extremitates*. Itaque censeo *ora* esse ex ὅρος, id est, *extremitas*, *terminus*. Ab *ora* scaphæ aliæque minores naves vocantur *oraria*, idque quod iis secundum *oram* navigetur, non, ut majoribus, pelagus tentetur. Plinio, lib. x. epist. ad Trajanum. *Nunc destino, partim navibus orariis, partim vehiculis provinciam petere*. Ab eadem caussa videri possit nomen esse *oria*, sive *horia*, navicula piscatoria, ut Nonius & Fulgentius interpretantur. Usus Plaut. Rud. Act. iv. Sc. ii. & alibi eapse comœdia, uti *horiola* in Trinummo, iv. ii. Sed ab *ora* potius esset *oraria*, ut Plinius vocat. Quare *horia* potius sit a Græcis, nempe ut sit ὅρια πλοῖα, quod ab ὅρος, id est, *ora* sive *terminus*, quia ea litus legimus.

Orata factum ex *aurata*, ut *corus* a *caurus*; *plostrum* e *plaustrum*; *olla* ex *aulla*, &c. *Aurata* vero, (quomodo ea vox scribitur in Glossis vett.) appellatus ab *auri colore*. Festus: *Orata piscis appellatur a colore auri, quod rustici orum dicebant, ut auriculas oriculas. Itaque Sergium quoque quendam prædivitem, quod & duobus anulis aureis & grandibus uteretur, Oratam dicunt esse appellatum*. Isidorus. lib. xii. cap. vi. *A colore, ut umbri, quia colore umbra sunt, & aurata, quia in capite auri colorem habent; & varii, a varietate, quos vulgo tructas vocant*. Superciliis ac palpebris caret: quare mirari quis possit, quod Græcis, uti apud Oppianum, i. Halieut. dicatur χρύσοφρυς a χρυσὸς, id est, *aurum*, & ὀφρὺς, id est, *supercilium*. Sed quia locis illis, quibus cætera animalia supercilia habere solent, *aureo colore* fulget, imprimis cum ætate accreverit; inde est, quod per κατάχρησιν *aurea* ei *supercilia* tribuuntur. Græcam appellationem retinet & Ovid. in Halieuticis:

. . . . *Et auri Chrysophrys imitata decus*.

Ἰωνίσκος ab Ephesiis vocari testatur Archestratus apud Athenæum, lib. vii. ubi plura hoc de pisce. Sed imprimis adi Rondeletium, lib. v. cap. ii.

Orbus proprie quid sit, ex origine cognoscitur. Est enim ab *orbus*: quod est, *parentibus*, *vel liberis orbatus*. Glossarium Philoxeni: *orbus*, ὀρφανὸς, τυφλός. Hinc quoque Dea *Orbona*. Arnobius lib. iv. *In tutela sunt Orbonæ, orbati liberis parentes*. Nempe ea ratione ab *orbando* vocavere *Orbonam*, qua *Pertunda*, *Perfica*, *Panda*, *Præstana* dictæ a *pertundendo*, *perficiendo*, *pandendo*, *præstando*. *Orbus* vero dicitur ab ὀρφὸς, quod idem ac ὀρφανός. Sane apud Hesychium est, Ὀρφανισταὶ, ἐπίτροποι ὀρφανῶν, hoc est, *curatores orphanorum*. Quod si cui vox ὀρφὸς suspecta est: per me licebit, ut *orbus* dici putet, quasi *orphnus*, ab ὀρφνὸς, hoc (ut Etymologici Magni auctor ait) venit ab ὄρφνη, hoc est, νυκτία, ut ὀρφανὸς sic dicatur quasi ὀρφνὸς, hoc est, σκοτεινός, quia nempe *in tenebris ac squalore versatur*. Ὀρφνὴ vero ab ערב, *tenebrescere*, *vesperascere*. Unde & Ἔρεβος vocatur, ut alibi dictum. Aliquibus *orbus* dici videtur ab *orbis*, idque propterea quia *cæci* etiam dicantur *lumine orbi*: imo & Græcis ὀρφανὸς, sit τυφλὸς, teste Hesychio [hinc *borgne*] Hoc si placet, vel *orbi* dicentur, quia *lumine orbati*, vel potius quia *orbes* habent *sine lumine*, quomodo Seneca *effossos orbes*, Prudentius *cavatos orbes* dixit. Atque hoc etymon conveniet cum eo, quod ὀρφὸς sit σκοτεινός. Sed non dubitandum, quin κατὰ μεταφορὰν fiat, quod *orbus* de *cæcis* dicimus. Quare omnino est a Græco ὀρφανὸς, vel ὀρφὸς, vel ὀρφνός.

Orbis, ut in Conjectaneis censet Scaliger, idem est etymon ac *urbis*: nempe ab antiquo *urbum*, sive *urvum*, quo significatur, *quod redit sursum versum*: unde & *aratri curvaturam urvum* dixere. Vide quæ de hoc dicemus in *Urbs*. Ab *orbis* est *orbile*. Usus Varro de R. R. lib. iii. cap. v. Eo quid signetur, Scaliger ibi docet. Ab eodem *orbita* dicitur sulcus is, quem currus rotis efficit: unde in Glossario Philoxeni transfertur ἁρματροχιά. Atque hinc verbum *exorbito*, quo usus Tertullianus in Exhortatione ad Castitatem: *Qui de monogamia exorbitas*. Et Firmicus de errore profanarum religionum: *Nec a salutaribus tuis legibus exorbitat etiam consul noster Posthumius*.

Orca, *bellua marinæ genus*, quod Græcis ὄρυξ. Estque *orca* ex ὄρυγα. Solent enim Latini ex obliquis Græcorum formare rectos suos: ut ab ἶς, ἶνα, *vena*; e κρηπὶς, κρηπῖδα, *crepida*; a σπάλαγξ σπάλαγγα, *spa-*

ſpeluncæ, & ſimiliter in aliis. Ὄρυγα eſſe in belluis marinis, indicat Strabo libro III. his verbis: Ὡς δ' αὕτως ἔχει καὶ περὶ τῶν κητῶν ἀπάντων ὀρύγων τε καὶ φαλαινῶν, καὶ φυσητήρων. *Idem judicandum de cæterarum omnibus generibus, orcis, balænis, & phyſeteribus.* Vide de *orca* Plinium lib. IX. cap. VI. & Rondeletium, lib. XVI. cap. XIII. Fallitur autem Rondeletius, eam putat, belluam hanc marinam ſic vocari ab *genere vaſis olearii aut vinarii*, quod teres eſt & uniformi ſpecie, atque *orca* appellatur. Interim hoc veriſimilius, quam ut vaſis hoc genus a piſce diceretur, quod cenſuit Feſtus: *Orca*, inquit, *genus marinæ belluæ maximum, ad cujus ſimilitudinem vaſa quoque ficaria orcæ dicuntur*. Sane vaſis forma vulgo notiſſima erat; bellua illa marina paucis viſa: ut potius dici debeat, *belluam a vaſe*, quam *vas a bellua* ſic vocari. Nec Feſto magis audiri debent, qui ab *Orco* deducunt. Ut Iſidorus, lib. VIII. cap. XI. *Pluton*, inquit, *Græce, Latine Dieſpiter, vel Ditis pater, quem alii Orcum vocant, quaſi receptorem mortium. Unde & orca nuncupatur vas quod recipit aquas*. Omnino autem vas *orca*, uti & *urceus* eſt ab ὕρχη, quod Æolicum eſt ac *vaſis fictilis genus* notat ſimile ei, quod Græci ὀρνὸν vocant. Pollux, lib. VI. cap. 14. οἱ δὲ καὶ Ἀριστοφάνης ἀνόμασεν ὕρχας ὄνον, δηλοῖ μὲν ἢ λίξις τὸ προτιμικὸς τῶ βίῳ καρόμιον· ὅτι δὲ Αἰολικὸν ὄνομα. Ubi Pollux reſpicit illud Ariſtophanis in Veſpis.

. . . . . ὀνοῖστοι καὶ θυρωδωάτω
Τ'ρχας, οἶνον, θάνιδας . . . .

Sed Pollux legit ὕρχας οἶνον. Monet autem ad hunc locum Scholiaſtes ὕρχας eſſe *vaſis fictilis genus, duas habens anſas, in quo ſalſamenta reponerentur*. Quod ipſum iiſdem verbis tradit Suidas. Τ'ρχαι, inquit, κεράμεα ἀγγεῖα ὑποδεκτικὰ ταρίχων, δύο ὦτα ἔχοντα. Atque ita *orcæ* vocabulo utitur Perſius, ſat. III.

Maenaque quod prima nondum defecerit orcâ.

Ab hujus vaſis ſimilitudine ad alia quoque id nomen translatum. Ita vinarium vas *orcam* dixere, ut docemur illo Varronis, lib. I. de R. R. cap. XIII. *Quod ſæpe, ubi conditum novum vinum, orcæ in Hiſpania fervore muſti ruptæ, neque non & dolia in Italia*. Quem locum & Nonius adducit. Etiam *orcas* dixere *vaſa ficaria*, quemadmodum e Feſto ante vidimus, ac locus hic indicat Columellæ, lib. XII. cap. XV. *Hæc cum bene proculcaverint, & totam maſſam comminutæ fici permiſcuerint, medicas offas foliis ficulneis involvunt, ac religatas junco, vel qualibet herba offas reponunt in crates & patiuntur ſiccari: deinde cum peraruerint, picatis vaſis eas condunt; Nonnulli bene ipſam formam fici orcis ſine pice includunt, & oblita vaſa clibano vel furno torrefaciunt*. Plinius, lib. XV. cap. XIX. *At ubi* (ſ. ficorum) *copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autem in Ruſpina Africæ urbe*. Quare (quod pace virorum ſummorum dictum eſto) non audiendus vel Ant. Auguſtinus, qui quo loco Feſtus ait *orcas* eſſe *vaſa ficaria*, legendum putat *vinaria* vel *fictilia*: vel Joſ. Scaliger, qui *fecaria* legit, ut intelligantur *vaſa*, *in quibus muſtum defæcatur*. Denique *phimus* quoque, ſive *pyrgus*, *orca* dicebatur. Pomponius apud Priſcianum, lib. XIX. cap. IX. de diminutivo: *Interim dum contemplor orcam, taxillos perdidi*. Et Perſius, ſat. III.

. . . . *Anguſtæ collo non fallier orcæ*.

De talari ludo agit Satyricus. Vide de eo in *Pyrgus*.

Orchites, loquit Varro lib. IV. de L. L. eſt *olea grandis*. Meminit ejus Cato, cap. VI. Columella, lib. V. cap. LXXXII. & Maro, Georg. II. Ubi ſic Servius: *Orchitis a Græca etymologia, ſed obſcœna, id eſt, a teſticulis, qui ὄρχεις dicuntur*. Similiter Feſtus: *Orchita Atteius Philologus* (ſic lego pro *Attio*) *in Collectaneis ait eſſe genus oleæ: ductum ex Græco ὄρχεις, quod teſticulorum magnitudinis*.

Orcinus libertus eſt, qui teſtamento manumittitur. Ita vocatur quia eſt libertus ejus, qui ut Appuleius loquitur, *jam in peculio Proſerpinæ, & in Orci familia numeratur*. Alciatus tamen *orchini* legit ab ὄρχος, ut ita dicatur, quia *directam acceperit libertatem*. Sed erroris convincitur, vel ſcholiis Græcis, in quibus ὀρκῖνος legi agnoſcit. Præterea qui *orcini*, ſive *orcivi*, dicuntur Ulpiano, & aliis: hi Theophilo ſunt χαρωνιτικοί, quod nomen a *Charonte* eſt, uti *Orcivus*, ab *orco*: unde & in Nævii epigrammate apud Gellium *orcivum theſaurum* pro *Acheronte* poni videmus, quia *Orcus* Acheronti præeſt: ſi is quidem eſt *Pluto*. Nam in Gloſſ. Philoxeni *Orcus* transfertur χάρων. Sed potius ita vocari *Plutonem*, quam *Charontem*, a Cicerone & Marone probat Servius, in VI. Æn. Sed ſive is *Pluto* eſt, ſeu *Charon*: *perſonæ* eſt nomen, uti *Acheron*, *loci*, hoc eſt, *fluvii infernalis*, ab α στερ. & χαίρειν, quod eſt, *lætari*, quia, ut loquitur Maro, eſt *illætabilis unda*. Vel potius ab ἄχος, *luctus*, & ῥέω, *fluo*, quia *luctuoſis fluit undis*. *Acheronta* vero & Orcum ita uti diximus, diſtinxit quoque Ennius: *Acheruſia templa Orci ſalvete infera*. Et Plautus Moſtell. Act. II. Sc. II.

Nam me Acherontem recipere Orcus noluit.

Idem, Pœn. Act. I. Sc. II.

Quo die Orcus ab Acherunte mortuos amiſerit.

Ubi *amiſerit* eſt *dimiſerit*: quomodo paſſim loquitur Plautus: imo etiam Maro, cujus eſt:

Quiſquis es amiſſos hinc jam obliviſcere Grajos.

Orcum pleríque dictum ajunt eo, quod *per Stygiam paludem jurent Dii*. Nam ὅρκος, *juramentum*. Sed ita *orcus* proprie loci ſit nomen: contra quam diximus. Quare veriſimilius Verrius, qui Feſto teſte, deum illum antiquis *uragum* ait vocatum, unde *Orcus* κατὰ συγκοπήν. Veteres enim O pro V, & C pro G, ponebant. *Uragum* vero appellatum cenſet, quod Deus is maxime *urget ad mortem*. Vellem tamen appellationis iſtius aliquem Verrius laudaſſet auctorem, quod merito in eo deſiderat quoque Feſtus. Quare nec repugno quominus *Orcus* ſic dicatur, quia eſt *juramenti Deus*, vel potius ab ארקא, quomodo Hebræis dicitur *terra*: ut videmus Jer. cap. X. verſ. XI. Sane Ἄ*ρα* ſimiliter *terra*, ſed pro *inferis* ſumitur, qua de re alias dictum.

Ordior, ab *orior*, inſerto D, ut ab *aveo*, *audeo*; a *candeo*, *candeo*. Vel ab *orior* & *do*, quia proprie notat *originem dare*, ſive *facere*, *ut quid oriatur*. Vel eſt ab inuſitato ὀρδέω, unde ὄρδημα ab Heſychio exponitur *lana compta atque operi parata*. Sane *ordiri* proprie vox eſt *textorum*, *cum texere incipiunt*: unde *ordiri*, ſive *exordiri*, & *detexere*, ſive *pertexere*, opponuntur: ut ex Plauto Tullioque oſtendimus Oratoriarum Inſt. lib. III. cap. IX.

Ordo, quaſi ὅρον δῶ, ut conjicit Cæſar Scaliger, cap. XXXV. de cauſſis L. L. Nempe, quia militibus tribuni dicerent, *huc conſiſtes*, *huc progrediere*, ὅρον δῶ, hoc eſt, *terminum hunc tibi do*. Nunneſius in Grammatiſtice notavit *hortos* & *ordo* ejuſdem eſſe originis: utrumque enim venire ab ὄρχος, quo notatur φυτῶν στίχος, *plantarum ordo*, *ac ſeries*. Ita vox fuerit ab agricultura ad res alias translata. Poſſis & deducere a Græco ὀρθὸς, hoc eſt, *rectus*. Vel potius Hebræo סדר, hoc eſt, *ordo*: unde & ὀρθὸς deſcendit. Ab *ordine*, Columellæ *interordinium* dicitur, ſpatium quod eſt inter *ordinatas* vites. Græci μεσόρχον appellant, a μέσα & ὄρχος, quod *ordines* ſignificat *in quincuncem digeſtos*. Simili compoſitione Vitruvius, lib. III. cap. I. ſpatium inter columnas *intercolumnium* vocat: & lib. IV. cap. II. *Intertignium*, ſpatium quod in Dorico opere eſt inter tigna.

Orea eſt *frenum* ita dictum, quod *ori inſeratur*. Ut ab *armis armus*, unde *armilla*: ut ab *auris aurea*, unde *auriga*: ita ab *ore* eſt *orea*. Niſi potius *orea* eſt ex *aurea*, ut *torus* a *taurus*; *codex* a *caudex*; *olla* ab *aula*. Uſus Nevius: *Deprandi leonis ohdas oreas*. Citat Feſtus, qui & Titinnium, Catonem, & Cœlium uſos docet. Ac Lucilio quoque eandem vocem reſtituit Janus Guilielmus lib. II. Veriſimil.

mil. cap. 11. *Orea* quoque, vel, ut alii scribunt, *ora*, ast genus navicula, cui inde nomen, quod ea fere *oram legerent*, ove, ob parvitatem, alto se committere auderent, Plautus, Casina apud Fulgentium: *Male hunc alligari ad oram, ut semper piscetur, etsi fit tempestas maxima*. Vide, quæ diximus in Ora.

Organum, ὄργανον, a ῥέζω, cujus præteritum ἔοργα· unde & fortesse ὄργια, quasi *divina* ἔργα. Sane & ἔργα inde dicta. Ab *organo* est *organarius*, ὀργανοποιός. Gloss. Ὑδραύλης, *organarius*.

†**Organum** (quatenus instrumentum musicum) a עגב *Vgab*. i. e. *Organum musicum*, deduci puto; eam resoluto *Dages* in R, fiet *Vrgab*, & deinde *Vrgan* & *Organ*. Mazochius.

Orgia, Liberi patris sacra, Servio in iv. Æn. ita dici videntur: vel ἀπὸ τῆς ὀργῆς, id est, a *furore bacchantium*: vel ἀπὸ τῶν ὀρῶν hoc est, *montibus*, in quibus celebrabantur. Aliis placet esse, ab εἴργω, *arceo*, quia non initiati ab iis arcerentur: vel a ῥέζω, cujus præteritum ἔοργα, ut ita dicantur quasi θεῶν ἔργα.

Origo, Angelo Caninio, H. Stephano, & aliis quibusdam recte deducitur ab ὄρω, vel ὄρνυμαι, id est, *excitor*, inserto *i*, quomodo ab ἀκὴ est *acies*; a μνᾶ *mina*, &c. Ab *orior* est *origo*, ut a *verto*, *vertigo*; a *rubeo*, *rubigo*, &c. Inde *Aborigines*, qua de voce sic vetus, sed incertus auctor, qui de origine gentis Romanæ scripsit: *Quidam tradunt terris diluvio coopertis, passim multos diversarum regionum in montibus, ad quos confugerant, constitisse ex quibus quosdam sedem quærentes, pervectos in Italiam, Aborigines appellatos, Græca scilicet appellatione a cacuminibus montium, quæ illi ὄρη vocant. Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines, post mutata prima litera, altera adempta, Aborigines cognominatos*. Hæc ille. Posteriorem originationem legas quoque cum apud Festum, tum Dionysium Halicarnassæum, lib. 1. qui iccirco Aborigines interpretatur πλανήτας. Nec est quod opponas, si ab *errando* esset *aberrigines* dictum iri geminato R. Nam veteres non geminabant literam, ut scribit Festus in *ab oloes*. Interea non minus falsum *aborigines* ab *errando* dici, quam ab ὄρος. Vera igitur sententia est, quam ibidem ponit Dionysius, ut sic dicti sint prisci illi Itali, quod essent αὐτόχθονες sive *indigenæ*. Hoc enim vult Dionysius, cum ait, γένος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γενόμενον, quod recte Portus transfert: *gens ipsa ex se oriunda*: nam Gelenius non satis loci sententiam perspexit. Confirmant hanc sententiam vett. Glossæ, in quibus est *Aborigines*, αὐτόχθονες. Item: Αὐτόχθων, *Aborigo*, *indigena*, *patriciniue*. Item: *Ab origine*, ἀπὸ ἀρχαίου γένους. *Aborigines* igitur, quod *ab origine* in Italia fuerint, & ab his aliorum sit *origo*. Scripsit Varro Satyram, nomine, *Aborigines*, sive περὶ ἀνθρώπων φύσεως, quam citat Nonius in *pupa*, *grunnire*, *specem*, & alibi. *Abortus* est ab *aborior*. Festus: *Abortus gravidæ mulieris dictus, quod non sit tempestive ortum*. Varro apud Nonium: *Vinum, quod ibi natum sit, si prægnans biberit, fieri ut aboriatur*.

Ornithiæ, ὀρνιθίαι, de quibus Columella, lib. xi. cap. 11. *Decimo calendas Martis, cum Leo desinit occidere, venti septentrionales, qui vocantur ornithiæ, per dies triginta esse solent*. Est id nomen ἀπὸ τῶν ὀρνίθων, hoc est, *avibus*; idque vel quia *apti sunt ad avium prolem*, ut Olympiodorus scribit in lib. 11. μετεωρολ. Aristot. sive, quod Budæus maluit, quia *iis spirantibus adveniant aves*, unde & *Chelidoniæ* dicuntur, teste Plinio, lib. 11. cap. xlvii. Vide de *ornithiis* Hermolai Barbari Glossas Plinianas; & Joh. Wouwerii de Πολυμαθίᾳ, librum, cap. xx. ὄρνις, Becmano placet κατὰ μετάθεσιν fieri a רנן, id est, *cantio*, *laus*, a Rad. רנן *cecinit*, *susurravit*.

Orno quasi *orino* seu *horino*, ab ὥρα, hoc est, *venustas*. Ab eo *ornatrix*, quæ Græcis κομμώτρια.

Ornus, quasi ὄρειος, id est, *montanus*. Est enim *fraxinus silvestris*, montibus propria.

Oro, ab *ore*, quasi *ore profero*; vel ut & Nunnesius vidit, ab ἀρῶ, sive ἀρῶμαι, *precor*, *oro*, quod ab ἀρὰ, *preces*. *A* in O longum mutatur, more Bœotico. Ab eo est *oratio*, non ab ὅρος, vel ὁρίζειν, quod est, *sermocinari*, neque item quasi *oris ratio*: quorum utrumque legere est apud Diomedem in primo. *Oratori* quoque nomen est, non ab *oro*, qua notat *supplex peto*, sed ab antiqua ejus verbi notione pro *dico*, quia *bene dicit*: quomodo & Græcis vocatur ῥήτωρ a ῥέω, hoc est, ἐρῶ, sive *dico*, non a ῥέω significante *fluo*, quia hoc tempora capit ab Æolico ῥείω. Ab eadem *orandi* notione *Deorum responsa* dicuntur *oracula*. Nam, ut Cicero in Topicis ait, *oracula ex eo appellata sunt, quod inest in his Deorum oratio*. Ac Græcis similiter λόγια, dicta ἀπὸ τοῦ λέγειν. Ut a *gubernatum gubernaculum*, sic ab *oratum oraculum*.

†**Oro**, **Orator**, **Oratio** cum ceteris derivatis, si Vossianos auctores sequimur, sunt ab Os, Oris, quo organo in orando utimur. Id quod non improbo. Verum satius est si *orandi* verbum a verbo הורה *hora*, quod est *docere* deduxerimus. Id enim primum & peculiare oratoris munus fuit. Cic. de optimo genere Or. *Optimus est enim orator, qui dicendo animos audientium & docet & delectat & permovet*. Et in II. de Oratore. *Quum aut docendus is est, aut dedocendus* &c. Et sexcentis passim locis id tradit summus orator, sed ita ut *docere* primarium sit & fundamentum ceterarum partium: quod vocant hodie in foro *informare*. Atque istud *docere* non tantum præcipuum olim fuit, verum etiam unicum; saltem in Areopago ita constitutum erat, ut ad docendum tantum oratores incumberent, a delectando autem & permovendo abstinerent; ne his artibus offucias veritati facerent. Vides igitur, Orare idem olim fuisse ac *docere*: unde non immerito Oro est ipsum הורה *hora*, *docuit*, abeunte tantum aspiratione ab initio. Eaque *orandi* primaria significatio est. Ceterum quia oratores ad preces plurimum se convertebant; hinc etiam *orare* pro precari positum fuit: quia is qui rogabatur, de causae justitia docendus primum erat. Ceterum Ora etiam vocabulum (a quo volunt fieri *orare*, & unde fit *adorare*) ab eodem verbo הורה *hora* fieri debuit, amoto spiritu; quippe eo organo תורות *lehoroth* h. e. ad docendum & suadendum utimur. Ac quemadmodum Mor Moris (ut in hoc vocabulo diximus) fit ab hoc eodem verbo *hora* præposito *Mem hemantico*; sic indidem sine *Mem* initiali fit Os Oris, ejusdem formae vocabulum. Mazochius.

Orthragoriscus, ὀρθαγορίσκος, est *porcus marinus*, de quo sic Plin. l. xxxii. c. ii. *Appion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonii orthagoriscum vocant: grunnire eum, cum capiatur*. Ubi quod de *grunnitu* dicit, caussam ostendit, cur vocetur *porcus marinus*. Simul etiam indicat, cur dicatur ὀρθαγορίσκος. Nam ea vox Laconibus significat χοῖρον γαλαθηνὸν, *porcum subrumum sive lactentem*: ut auctor est Athenæus, lib. iv. ubi etiam caussam nominis exponit. Vult enim sic dici, ab ὄρθρος, id est, *matutinum tempus*, & ἀγοράζειν, *mercari*: nempe quia soleat matutinis horis esse venalis apud Lacedæmonios. Unde & colligit, etsi vulgo ὀρθαγορίσκος dicatur, rectius tamen ὀρθραγορίσκος vocari. Sic enim inter alia scribit: Οὐδ' ὀρθαγορίσκοι λέγονται οἱ γαλαθηνοὶ χοῖροι. ἀλλ' ὀρθραγορίσκοι, ἐπεὶ πρὸς τὸν ὄρθρον πιπράσκονται. Tamen ὀρθαγορίσκος vulgo obtinuit. Hesychius, Ὀρθαγρίσκος (leg. ὀρθαγορίσκος) χοιρίδιον μικρόν. Lacones digamma præponebant: Unde idem alibi: Βορθαγορίσκους, χοίρους ὥρια, καὶ μικροὶ χοῖροι βορθαγορίσκοι, Λάκωνες. Mirum autem, quem piscium maximum esse dixit Appio, si stare Plinio licet, huic nomen datum esse *porcelli subrumi*. Saltem *porci* potius, quam *porcelli* nomen conveniebat. Quomodo dicta ὕαινα, id est, *porca*. Nam est illud ab ὗς. ut a λύκος λύκαινα, *lupus lupa*. Vide *Hyæna*.

Orca

ORYX, ὄρυξ, *animal unicorne*, quod commune habet cum asino Indico. Aristot. lib. II. Histor. Animal. Μονοκέρατα δὲ καὶ μώνυχα ὀλίγα, οἷον ὁ Ἰνδικὸς ὄνος μονόκερως· μονοκέρων δὲ καὶ δίχηλον ὄρυξ. Plinius, lib. XI. cap. XLVI. *Solida ungula, & bicorne nullum. Unicorne asinus tantum Indicus: unicorne & bisulcum oryx*. Nomen eo eo, quia unicum illud cornu, quod gestant, referat instrumentum illud fossorium, quod Græcis ὄρυξ, ἀπὸ τοῦ ὀρύσσειν, quod est *fodere*. Gloss. Cyr. Ὄρυξ, *sarculum, ligo, dolabra*. Et Hesychio ὄρυξ, dicitur esse λατομικὸν σκεῦος, hoc est, *instrumentum, quo lapides excavantur, & poliuntur*. Describit Orygem animal Oppianus Κυνηγετ. lib. II. vers. CCCCLV. & seq. Sed de uno cornu *orygis*, quod mirum, tacet. Ibidem ait tribuit animum adeo ferocem & immanem, ut apris, ursis, aliisque efferis se animalibus opponat. Plinius ob figuræ similitudinem, nunc *cervis*, nunc *capris* accenset: uti & Columella facit, lib. IX. cap. I. *Feras*, inquit, *pecudes, ut capreolos, damasque, nec minus orygum cervorumque genera, & aprorum, modo lautitiis & voluptatibus dominorum serviunt, modo quæstui ac reditibus*. De Iautitiis quod dicit, etiam videre est ex Juvenalis Sat. XI.

> *Sed nec structor erit, cui, cedere debeat omnis*
> *Pergula, discipulus Tryphero doctoris, apud quem*
> *Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,*
> *Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,*
> *Et Getulus oryx hebeti lautissima ferro*
> *Cæditur*.

Ubi vetus interpres: *Oryx animal minus quam bubalus*, *quem Mauri Ucem vocant*. Jure Africanum nomen apponit, quia ex Africa apportabatur, unde Juvenali *Getulus* dicitur, ut vidimus. Oryx sternuendo Ægyptiis indicat exortum Caniculæ, ut Plinius indicat, lib. II. cap. XL. apertiusque id in excerptis e vita Isidori legere est apud Photium.

O S

Os, *oris*, est ab ὄσσα, *vox*. [imo ab ὤψ, *facies*, *vultus*.] Quomodo usurpatur initio Theogonias: ubi de Musis ait poëta:

> Ἐννύχιαι στεῖχον, περικαλλέα ὄσσαν ἱεῖσαι,
> *Nocturnæ incedebant, perpulcram vocem emittentes.*

Antiquis tamen ὄσσα non tam ἁπλῶς φωνὴ, quam θεῶν φωνὴ, ut ibidem monet Scholiastes. Quare, quid, si potius dicamus esse ab ἴρῶ, *dico*. Veteres enim in recto *oris* dixere, unde *os* contractum. Saltem hoc magis placet, quam ut *os* sic dicatur, quia *habeat figuram literæ O*: quod proditum Cæsari Scaligero adversus Cardanum, Exercit. CCXVIII. sect. III. Sane paucis animantium est *os rotundum*, ut sturioni; prope omnibus oblongum. Ab *os* est *osculum*, ut Nonius scribit & apud eundem Varro de vita pop. Rom. Itaque proprie *exiguum os* notat. Petronius: *Oculi clariores stellis extra Lunam fulgentibus, nares paululum inflexæ, & osculum, quale Praxiteles habere Dianam credidit*. Hinc μεταφορικῶς pro *suavio*, sive *basio*, accipitur. Negantur Grammatici, qui ita dici censent, quod *ob os* petatur: ideoque integrum esse *obsculum*: quomodo apud Maronem quoque, II. Georg. in antiquis aliquot codd. scriptum invenit Pierius. *Osculum, basium*, & *suavium*, ita distinguit Donatus, *oscula*, inquit, *officiorum sunt, basia pudicorum affectuum, suavia libidinum vel amorum*. Sed discrimen id non semper observatur. Ab *osculum* est *osculor*, pro quo & *osculo* dixit Titinnius, Nonio teste. *Orarium* dictum, quod *eo os obtegeretur*: ut docent Glossæ quotidianæ. Utitur Lucillius apud eundem Nonium in *Ricinum*: *Ricini aurati, rica, oraria, mitra*. Ita legit Carrio, lib. I. Emendat. cap. II. *Inorum* dicitur, *quod ore caret*. Ut apud Gellium, lib. VII. cap. VI. *Animalium inora, inaurata*. Onomasticon: *Inoro*, ἄστομα. Natura esse adjectivum indicat, quod Turpilius Demetrio *inoras ostreas* dixit. Quodque apud Festum est *inori*, *minores*, ubi pro *minores* placet *sine ore*, ut est in editione Veneta & cæteris ad latus emendatum. Propius quidem *inores* accedit: quomodo Scaliger legit. Sed *inori* etiam est in antiquo codice MSto præceptoris mei Nansii: & verisimile non est, obscurum explicari per æque obscurum: imo minus usitatum, & fortasse nulli usurpatum.

Os, *ossis*, sive, ut veteres dixere, *ossum*, *ossi*, ab ὀστέον. Priscianus, lib. I. *T transit in S. Ut verto, versus; concutio, concussus, ὀστᾶ Græcum pro ossa*. Et lib. VII. *In os correptum unum Latinum neutrum hoc os, hujus ossis, quod & hoc ossum antiqui protulerunt*. Cæsar Scaliger, cap. XXVIII. de caussis L. L. *T in S ὀστᾶ, ossa; sed commodius sit dicere, subductum fuisse. Alioqui tralatitia sunt inter se, Θετταλὸς, Thessalus*. *Ossuarium*, cella erat in qua reponebantur *ossa* ejus, in cujus locum aliud cadaver reponebatur. Mentio ejus in lapidibus antiquis: uti & Ulpiano, L. si sepulcra. Dig. sep. viol. Sed & *ossuariæ* ollæ in antiquis inscript. leguntur. Dicitur autem *ossuarius*, & *ossuarium*, ab eo veterum more, quo *ossua* dicebant pro *ossa*: ut ex Terentio, Gellio, Sosipatro, & antiquis inscriptionibus ostendimus in libb de Arte. *Ossilago* Dea *ossium* solidatrix. Arnobius, lib. IV. *Non quæ durat & solidat infantibus parvis ossa, Ossilago ipsa memoratur*. Libro tertio dici videtur *ossipagina*, vel potius (prout Stewechius emendat) *ossipaga*, aut *ossipanga*, quia *pangat*, sive, ut antiqui loquebantur, *paget puerorum ossa*. *Exos*, ἄνοστος, ut apud Lucretium, in III. *Exos & exsanguis*. Apud Appuleium, lib. I. Met. *Inque flexibus tortuosis enervam & exossem saltationem explicat, cum omnium, qui aderant, admiratione*. Ab eodem est *exossare* apud Plautum, Terentium, Columellam. Ab hoc *exossatum*: si recta est lectio quorundam codicum Lucretii lib. IV.

> *Atque exossatum ciet omni pectore fluctum.*

Ubi in aliis est *exossato*. *Ossilegium* ab *ossibus legendis*, quod fiebat post bustum. Maro:

> *Ossaque lecta cado texit Corinæus aëno.*

Gloss. vett. *Ossilegium*, ὀστολόγιον. Diodorus Siculus ὀστολογίαν appellat.

OSCILLUM interdum ὑποκοριστικῶς est ab *os*. Nam ut a *tantum* est *tantulum*, hinc *tantillum*; sic ab *os* est *osculum*, inde *oscillum*. Gloss. *Oscillum*, στομάτιον. Sic usus Columella, lib. II. cap. II. *Si humor invasit, vermes gignit, qui, simulatque oscilla lupinorum adroserunt, reliqua pars enasci non potest*. Quod Columella *os* vocat *lupinorum*, id Plinius simili tralatione vocat *umbilicum*. Sic enim scribit, lib. XVIII. cap. XIV. *Condi in fumo maxime convenit, quoniam in humido vermiculi umbilicum ejus in sterilitatem castrant*. Quare non assentio iis, qui *ossilum* apud Columellam legunt, ut sit ab *os*, *ossis*. Sane ab eo *ossiculum* potius dicunt Plinius, & Gellius, indeque *ossiculatim*, & *per singula ossicula*. Usus Cæcilius, teste Nonio. Est præterea *oscillum* ludi genus, in quo fune altrinsecus de tigno arboreve religato, in aëre quis libratus subvectatur. Meminit præter Terentianum Maurum, & alios, vetus Germanici interpres: sed locus ejus corruptus, quem emendant Paullus Leopardus, lib VI. cap. XIV. & H. Junius in Nomencl. voce *oscillum*. Quod ad vocis etymon, mirifica de eo veterum ac juniorum dissensio est. Socer Franciscus Junius, notis in Tertull. de Pallio deducebat ab *ob* vel *obs* & *cillo*, vel *cilleo*, quod est *moveo*. Nam per aëra librati movebantur. Ita *oscilleo* fit pro *obscilleo*, ut *ostendo* dicimus pro *obs tendo*. Mihi quidem hæc sententia imprimis probatur. Junii sententiam sequitur quoque Salmasius, qui pluribus id exemplis demonstrat. Vide eum in Tertullianum de pallio pag. LXXVIII. Nec multum abit Santra, ut qui, Festo attestante, dici putarit ab eo, quod *os cillent*, nempe inclinantes in præceps caput. Eandem etymologiam habet Servius in II. Georg. item Isidorus, lib. ult. Orig. cap. XIV. Quidam etiam ab *Oscis* deducunt. Cornificius vero, eodem Festo teste, dici voluit ab eo, *quod os celare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus utebantur*.

Huic etymologiæ favet, cum Glossarium vetus, in quo legimus, *oscillum* πρόσωπον, tum imprimis hic Maronis locus, in Georgicis:

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu,
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.

Sed is locus eorum quoque opinionem juvat, qui volunt προσωπεῖον esse ab os, quia *larvæ ori opponerentur*: proque ea sententia est, quod Græce similiter προσωπεῖον dicitur: prout legitur in vett. Glossis: ac Ausonius quoque scripsit, juxta restitutionem Scaligeri, quem fuse de *oscillis* dissertantem vide lib. secundo Auson. Lect. cap. xxv. Possis & cum Turnebo per *oscilla* intelligere *vestra de arboribus suspensa ad avertendam fascinationem*. Quæ etiam veterum quorundam sententia fuit: ut hæc Servii verba docent in II. Georg. *Alii dicunt oscilla membra esse virilia de floribus facta, quæ suspendebantur per intercolumnia: ita ut in ea homines acceptis clausis personis impingerent, & ea ore colliderent, id est, moverent ad risum populo commovendum, & hoc in Orpheo lectum est*. At minime placet sententia M. Antonii Delrii, qui in Hippolytum Senecæ ad versum DCCXXV. scribit, *oscilla* quoque dici *mortuorum simulacra*, atque id cum Glossarii loco probari, quem ante adduximus: tum illo Varronis apud Servium in VI. Æn. *Suspendiosis, quibus justa fieri fas non sit, oscillis, veluti per imitationem mortis, parentari*. Nam ut in Glossarii loco falsus, quemadmodum vidimus, ita nec Varronis mentem intellexit. Vult in *oscillatione sive jactatione per funem* optime exprimi mortem suspendiosorum; quod per se liquet: eaque caussa est, cur Athenienses *oscillationem* instituerint in Erigones gratiam, quæ se suspenderat. Omnino Hyginum adi in Astrophysice, ubi perspicue rem narrat; item Servium, in secundum Georg. Aliquid quoque de eo invenias apud Festum.

OSCINES, & *alites*, opponuntur: quemadmodum diximus voce *Ales*. Dictæ *oscines* ab *os* & *cano*, quia *ore canentes faciunt auspicium*, ut e Cicerone, Plinio, & Festo ibidem ostensum. Non desunt tamen, qui *occines*, non *oscines*, dicendum putent, ut sit ab *occinendo*: quam opinionem Gulielmo Cantero tribuit Dalecampius ad Plinii lib. x. cap. XIX.

OSCITO, ab *ore ciendo*, hoc est, *commovendo*: ut scribit Donatus in Andr. act. I. sc. II. De iis qui tædio aut somno marcent, fere dicitur. Sed & de *capite reciso* usus Varro Atacinus:

Oscitat in campis caput a cervice revulsum
Semianimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Fulvius Ursinus citat eos versus gemino loco Virgilii sui cum Græcis collati: sed diversimode. Nam in IV. Georg. habet *lucemque requirunt*: at in X. Æn *ferrumque requirunt*.

†OSSUM (sic enim antiqui recto casu dicebant; idque usque ad Augustini aevum in sermone plebeio perdurasvit) est ab Hebr. עצם *etsem*, tantum sibilo duplicato. Ac Græcis ab eadem Hebr. radice longius abierunt, dum ΣΤ loco τῦ *Tsade* posuerunt. MENOCHIUS.

OSTENDO, etsi vulgo ab *ore* factum puretur, ut *oscito*, & *oscilla*: tamen verius puto esse ex *ob* & *tendo*. Nam veteres dixere *obstendo*. Ubi *ob* notas ad: ut in *obsideo*, onde *obstetrix*. *B* interlisum in *ostendo*; ut in *omitto* pro *obmitto*; & *oscæ* pro *objecta*, hoc est, *adjecta*: ut Scaliger interpretatur ad Festum in *Oscum*. Ab *ostendo* est *ostento*, quod non tam significat *sæpius ostendo*, quam *ostendere cupio*. Vide similia in *Vendo*. Festus tamen: *Ostentat, sæpe ostendit gloriandi caussa*.

OSTENTUM, ab *ostendo*, quod in supino olim non tantum *ostensum*, sed etiam *ostentum* fecit, ut Priscianus probat ex illo Varronis, lib. XII. Rerum Divinarum: *Salute ostenta*. Et hoc Catonis, pro L. Cæsare ad populum: *Quod ego me spero ostenturum*. Ibidem addit: *Ostentum quoque, quando monstrum significat, nomen est participale, quomodo factum, & dictum, & visum, ab ostendendo futura dictum*. Eandem nominis caussam adferunt Cicero & Nonius, quorum verba adducI in *Monstrum*. Hic ea tantum persequar, quæ tum præterii, quamquam ad vocis magis significationem atque adeo rem ipsam, quam etymon pertineant. De *ostento* igitur sic Ulpianus, Tit de Verb signif *Ostentum Labeo definit esse contra naturam cujusque rei genitum factumque. Duo genera sunt ostentorum. Unum quoties quid contra naturam nascitur, tribus manibus forte, aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quæ naturæ contraria est. Alterum, cum quid prodigiosum videtur, quod Græci φάσματα ὀνομάζουσι vocant*. Ex his Ulpiani verbis discimus, *Ostenta* & *prodigia* voces, quas Grammatici distinguunt, promiscue usurpari: quod ipsum etiam liquet ex toto capite Plinii XXV. lib. XVII. Iisdem docemur Ulpiano duplicia esse *ostenta*. Prius genus facit, siquid genitum contra naturam institutum: ut homo biceps, aut quadrimanus: cujusmodi expiationis caussa vel in mare abjiciebatur, vel in solitudinem deportabatur. Sic legimus apud Julium Obsequentem, puerum ex ancilla, quadrimanum, quadrupedem, duplicique pudendo natum, aruspicum jussu crematum esse, cineremque ejus in mare projectum. Alterum genus eidem est, cum aliquid contra naturæ institutum fit, ut cum pluit lapidibus, ad quod *ostentum* expiandum novendiale factum fiebat, aut si terræ labes facta, quod *ostentum* sue fœta procurabatur. Hujusmodi *ostenta* etiam in arboribus fiunt, qualia complura apud Plinium, lib. XVII. cap. XXV. Unum omnium maximum ponam, idque Plinii ipsius verbis: *Super omnia*, inquit, *quæ unquam audita sunt, erit prodigium in nostro ævo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino Vectii Marcelli e primis equestris ordinis oliveto universo viam publicam transgresso, arvisque inde e contrario in locum oliveti profectis*. Interdum autem fit, ut quæ uno loco *prodigia* sint, altero non sint, quomodo mulæ partus apud nos prodigiosus est, in Cappadocia vero nihil habet prodigii. Illud quoque mirari subit II. Reg. XXI. & I. Chron. XX. ad fortitudinem arguendam adferri, quod quis fuerit sedigitus. Nam membra agnata sunt inutilia, Aristotele & experientia attestantibus. Exempli gratia pes tertius in tripode, & digitus sextus in sedigitis. An forte dicendum ad fortitudinem referri, quod gigas esset, sed quod dicatur senos in manibus ac pedibus digitos habuisse, id eo referri, ut appareat hominem fuisse monstrosum ac terribilem? Sic sane arbitror.

OSTIUM sunt qui Græcam habere originem arbitrentur. Nam Angelus Decembrius, lib. IV de politia literaria extrema parte XXIX. putat venire ab ὠθεῖν, quod est, *repellere*. Quod merito repudiamus. Nec placet, quod ab Aristophanis Scholiaste scriptum est in Plutum: *Ῥωμαῖοι αὐτὰς τὰς θύρας φασὶ παρὰ τὸ ἐξωθεῖν τοὺς ἐπερχομένους. Romani januas vocant ostia, propterea quod extrudant irrumpentes*. [*ostium* quasi ὤστιον, a *pulsando*, ab αὐτὸ ὠθεῖσθαι.] Sed omnino Latinum est vocabulum, sive ab *ore* dicatur, quia fit *os* domus, quod etymon a Prisciano affertur super primum secundi Æn. versum; sive quasi *obstium* dicatur, ab *obstando*: quomodo Isidorus scribit, lib. XV. Originum cap VII. *Ostium est, per quod ab aliquo arcemus ingressu, ab obstando dictum*. Quod si id *ostium*, proprie dicetur de *foribus clausis*, uti *janua* de *apertis*: quippe quæ ab *eundo* dicantur quasi *eanua*. Sed discrimen hoc non observatur. De etymo vero præivit Isidoro, non Servius modo, sed Vitruvius quoque. Nam illud Maronis, VI. Æn.

Quo lati ducunt aditus centum, ostia centum:

Sic Servius scribit: *Non sine caussa dixit aditus & ostia. Nam Vitruvius, qui de architectonica scripsit, ait, cum ab aliquo arcemur ingressu, id ostium dici ab obstando: cum ingredimur, aditum ab adeundo*. Duo etiam alia *ostii* etyma ibidem ab Isidoro adferuntur: nempe ut sic dicatur, quia *hostem moratur*: vel quia *ostendat aliquid intus*. Sed hæc non sunt nauci.

OSTRACISMUS, *exilium erat annorum decem*, ita dictum

dictum ἀπὸ τῦ ὀςράκυ, hoc eſt, *teſtula*, qua inſcriptum ferebant nomen ejus, quem exterminare volebant. Differebat plurimum ab *exilio*. Nam exilium fiebat ob flagitia; *oſtraciſmus*, quod nimia potentia ſuſpecta eſſet. Quippe *oſtraciſmo* uſi erga eos, qui virtutis opinione, aut populi favore, aut clientium multitudine, aliave civili facultate cæteris præcellerent. Duobus quoque aliis modis differebant, quos his verbis indicat Suidas: Ὀςρακισμὸς φυγῆς διαφέρει, ὅτι τῶν μὲν φυγῆς ἁλόντων αἱ οὐσίαι ἐδημεύοντο. τῶν δὲ ὀςρακισμῷ μεταςάντων, ἐκ ἀφῄρει τὰ χρήματα ὁ δῆμος. καὶ τοῖς μὲν χρόνος ὡρίζετο, οἱ δὲ φεύγοντες, ἀόριςον τοῦτον ἔχουσι. hoc eſt *Oſtraciſmus ab exilio differt, quod eorum quidem, qui exilio damnati erant, bona publicabantur; eorum vero, qui per teſtulam e civitate erant ſummoti, pecuniam populus non adimerat: his quidem tempus ac locus præfinita; ii autem qui exulant, neutrum habebant*. Plura vide apud Plutarchum in Themiſtocle, Ariſtide, Alcibiade: Diodorum Siculum, lib. XI. & Ariſtotelem, lib. III. πολιτ. *Oſtraciſmo* affinis πεταλισμὸς Syracuſanorum, ſic dictus a voce πέταλον, quia *oleagino folio* inſcriberetur ejus nomen, cujus potentiam formidarent, foliiſque numeratis is *exulare quinquennium* juberetur, cui folia plurima obtigiſſent. Auctor Diodorus Siculus, lib. eodem. Vide quæ de *oſtraciſmo*, ac *petaliſmo*, congeſſit ex antiquis V. Cl. Joannes Meurſius, lib. V. Atticarum Lectionum cap. XVIII.

Oſtreum Græcis debemus, ut ſcribit Varro, lib. IV. de L. L. Græcum ὄςρεον eſt ab ὀςέον, id eſt, *os*: unde & ὄςρακον, id eſt, *teſta*. Et ſane a multis ὀςρακόδερμα omnia appellantur ὄςρεα. Sed prius illud latius omnino patet: ut docet Galenus, lib. XI. Simpl. Quemadmodum vero Græcis ὄςρεον, ſive ὄςρειον, non tantum pro *concha* accipitur, ſed etiam pro colore, qui ex earum ſanie conficitur, ita & *oſtrum* a Marone aliis uſurpatur pro *oſtrino colore*, uti vocat Propertius. Is color quomodo fiat, Vitruvius docebit, lib. VII. cap. XIII. Nonius: *Oſtrina veſtis ab oſtro colore, qui ſubrubeus*. Sed non unum eſſe *oſtrini coloris* genus, ex eodem Vitruvio cognoſcitur. Ipſum adi.

O T

Otium, ejuſque derivata *otioſus*, *negotium*, & *negotiator*, in veteribus libris ac monumentis per *T* ſcribi docet Pierius, Virgilianis Caſtigat. Ecl. I. & IV. Æn. Probat quoque eandem ſcribendi formam Aldus Manutius Nepos, in Orthographia. Quare vel hæc juſta fuerit ratio, cur ab *arendo* potius id nomen factum putem, quam cum vulgo κατ' ἀντίφρασιν ab *ocyus*, vel, quod Fungerus ſcripſit, ab ὄκνος, quod *pigrum* notat ac *deſidem*. Eandem orthographiam, ſed etymon aliud, ſecutus Julius Scaliger, qui deducit ab ὠτίον, quod ὑποκοριςικὸν eſt ab ὠτὸς, id eſt, *auris*, ut propter *otium* ei eſſe videatur, quando aliis poſſumus præbere operam aurium. Sic enim ille in Ænigmate de otio:

Quod pauci norunt, Græca ut dicatur ab aure,
Detque ideo ſtudiis nomen & acta ſua.

Sed ſi a Græcis eſt, potius fuerit ab οἶϑι, quod eſt *ſolum*, *ſeorſum*. Ita Apollonius utitur. Similiterque οἰόϑεν uſurpat Homerus, quod Heſychius μοναχόϑεν exponit. Euſtathius ſimiliter οἰόϑεν οἶος interpretatur μόνος ἐκ μόνου. Nec obſcura eſt ratio cur *otium* dicatur a particula, quæ ſignet *ſeorſum*, vel *ſolitarie*. Nam tum *otium* nobis ſuppetit, cum aliorum alloquiis & interpellationibus non impedimur. Et ſane magis hæc origo placet quam ut ab *otendo* ſit. Nec aliter Martinius. [poſſit videri dictum ab *opto optium*, ſed rectius formes ab αὐτὸς & αὐτίζεσθαι, *optare*, unde ϰαμαυτίζειν.] A *nec*, & *otium*, eſt *negotium*, ς in G converſo: ut in *ningit*, *quadringenti*, aliiſque.

Otus, ὦτος, ſive ὦτος (utroque enim modo ſcriptum invenitur) *avis nycticoraci ſimilis*, vel, ut alii volunt, eadem, quæ nycticorax: Heſychius: Ὦτος, ὄρνεον ὅμοιον γλαυκί· οἱ δὲ νυκτικόρακα λέγουσι. Nomen ei dedere τὰ ὦτα, hoc eſt, *aures*: quia nempe (ut in veteri Lexico ſcribitur) παρὰ τὰ ὦτα πτερύγια ἔχει. De hac ipſa ave Plinius, lib X. cap. XXIII. *Bubone minor eſt, noctuis major, auribus plumeis eminentibus, unde & nomen illi*. Idem, lib. XXIX. cap. VI. *Noctuarum eſt id genus maximum, quibus pluma aurium modo micat*. Sed apud Plinium *otis* ſcribitur pro *otus*: ut eadem videantur ὠτὶς, & *otus*. Sane Athenæus quoque, lib. IX. eandem facit ὠτίδα, & ὦτον. Alii diſtinguunt, ut quibus ὠτίδες dicantur *aves tardæ*. Plinius, lib. X. cap. XXII. de tetraonibus tractans: *Proximæ ſunt eis, quas Hiſpania aves tardas appellat. Græcia otidas, damnatas in cibis*. Quidam pro ὠτίδας, ὀτίδας dicunt. Cæterum Plinius, lib. X. cap. XXIII. cum dixiſſet *oto* nomen eſſe, quia aures pluma micant, ſubjungit: *Quidam Latine aſionem vocant*. Ubi Dalecampius monet, ita videri vocatam a *voce*, quæ *rudentem aſinum* æmulatur. Sed ejuſdem originis eſt, ac *atas*. Nam pro ὦς Dorice dicitur ὦς, Cretice αὖς, Latine *auſes*. Hinc *auſio*, ex quo *aſio*. Vel ſi ab *aſino* dicitur quaſi *aſinio*, puto nomen inde eſſe, quia *aſini* inſtar *habeat auriculas prominentes*.

O V

Ovatio eſt θρίαμβος πεζὸς. Putat Camerarius *ovationem* proprie dici de *corvorum voce*: ac μεταφορικῶς uſurpari de *acclamatione militari in triumphis*. Movet enim illud Maronis, I. G.

. . . . *Et ovantes gutture corvi*.

Mihi magis placet, vocem eam a *minori triumpho* ad *corvos* eſſe translatam. Originem vocis talem adfert Feſtus: *Ovantes, id eſt, lætantes: ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites, geminâ O literâ*. Alii malunt, eſſe profectum a Græcis, ubi Olympionicis acclamaretur, ὀλυμπιονίκα εὐ, πυϑιονίκα εὐ, ut Xiphilinus ait, pag. CLXXXI. Sed abſque dubio vera eſt ſententia Plutarchi, qui ab *ove* dictam ait, eo quod in minori triumpho *ovis* duntaxat, non taurus, uti in majori triumpho, ſacrificaretur. Eamque ἐτυμολογίαν etiam legere eſt apud Servium in illud IV. Æn.

. . . . *Sola fuga nautas comitabor ovantes*.

Quibus de cauſſis *ovare* ſoleant, & quomodo *ovatio* differat a *triumpho*, docebit Alexander ab Alexandro, lib. VI. cap. XVII. Antonius Valtrinus de re militari, Onuphrius Panvinius de triumpho, Cæſar Bullingerus de ſpoliis bellicis, atque alii. Ab *ovando*, *aurum ovatum* Perſio dicitur pecunia manubialis, quam *aurum tropæorum* Ovidius appellat, lib. II de Ponto ad Germanicum.

Ovis ab ὄϊς. Varro, IV. de L. L. *Hinc eſt, quod Græcis illis ὗς ſus*, (ita recte legit Scaliger pro *uſus*, quæ vox in Romanâ male abjecta, nec emendata) *Bos βοῦς, & Taurus ταῦρος· item ὄϊς ovis. ita enim antiqui dicebant, non, ut nunc, πρόβατον*. Interjectum digamma Æolicum, quomodo ab αἰὼν eſt *ævum*, a βόες *boves*, quæ & cauſſa eſt, cur Græci pro *Bovilla* ſcribant βοΐλλαι. Ab *ove* eſt prænomen *Ovius*, unde gentilitium *Ovinii* & *Ovidius*. Sane & veterum *nomina* ſæpe a *beſtiis* ſumebantur. Sic a *porco*, *Porcii*; a *ſue*, *Suilii*; ab *aſino*, *Aſinii*; a *catone*, *Catuli*, & *Catulli*; ab *equo*, *Equitii*. Huc quoque pertinent *Taurus*, *Caper*, *Capella*, *Mus*, &c. Pro *ovillus* videntur & *avillus* dixiſſe o in a mutato, ut a βόσκω, *paſco*. Feſtus: *Avillæ, agnæ recentis partus*. Niſi locus corruptus. Sed *avillæ* conſtanter in MSStis.

Ovum ab ὤϊον, nam Æoles, quos Latini imitantur digamma interjiciunt. Sic a λεῖος eſt *levis*; ab ὄϊς, *ovis*, &c. Vide *Veſtus*.

†Ovum eſt ab Hebr. תהו *Vohu*, quod Gen. I. 2. uſurpatur ad notandum chaos primigenium, ut eſſet univerſitatis rudimentum, ſive mundi Ovum. Vide noſtrum Spicileg. Bibl. ad Gen. I. pag. 177. ubi res fuſe tractatur, nullum ut relinquatur dubium. Mazochius.

OX

OXYPORA, vel *oxyporia*, ὀξύπορα, ἢ ὀξυπόρια. *Oxyporum* est apud Marcellum Empiricum. Alterum apud Statium in IV. Sylv. *Non sal, oxyporumve, caseusve*. Gorræus in definitionibus medicis nomen ex eo deducit, quia tenuiorum sint partium, eoque facile venas permeant. Ut sit ab ὀξὺ, *citum*, & πόρος, *transitus*. Ac verum est ὀξὺ interdum notare *celere*: unde ὀξυποδῶν, & alia; sed *oxypora* potius dicitur ab ὄξος, *acetum*; atque ita dicuntur quæ ex pluribus una tritis mistisque ea aceto præbentur. Sic *oxyporum moretum* dixit Columella, & ὀξυπόρους δυνάμεις Dioscorides. Quæ erant ex multis seminibus calidis aceto & oleo mistis, ad juvandam concoctionem. Similiter ὀξύγαρον dixere *garum ex aceto datum*. Unde Gloss. ὀξύγαρον, *acetarium*.

OXYRYNCHUS, ὀξύρυγχος, piscis cui ὀξὺ ῥύγχος, id est, *acutum rostrum*. Appellatio hæc convenit omnibus piscibus acuto rostro: sed proprie tribuebatur pisci Nilo peculiari, ut ex Strabone, lib. XVII. & Athenæo, lib. VII. constat. Atque eo refellitur sententia Cæsaris Scaligeri, qui Exercit. CCXVIII. putabat *nostrum sturionem* esse *veterum oxyrynchum*. Præterea *acipenser* piscis est *innoxius*: at *oxyrynchus*, plane *maleficus*; unde de eo poëta:

. . . . ἐν ἀδηλὰς γένος ὀξυρύγχων.

P

PACTUM Isidoro, lib. V. Orig. quasi *pacis factum*: at a *percussione palmarum*, Gloss. l. II. Dig. de pact. per legem D. de censib. Utramque conjungi videas in Regiam Majestatem, sive lib. I. Legg. Scoticarum, cap. XXVIII. §. IV. & V. *Dicitur pactum, a pace & actus, quasi pacis actus. Nam qui paciscuntur ex diversis, & contrariis animorum motibus, post multa & varia certamina, in unam consonantem voluntatem, & sententiam convenire dicuntur. Vel dicitur pactum a percussione palmarum. Veteres enim, cum se obligabant, palmas manuum suarum ad invicem percutiebant in signum non violandæ fidei*. Sed omnino est a *pango*, ut est apud Isidorum. Nam veteres a πήγω, sive Dorico *pago*, dixere in recto *pagis*, vel *pacis*, unde contractum *pax*. Sane a *pacire* est *pacisci*. *Pactum* igitur a supino verbi *pacere*, ut ab *ago*, *actum*; a *facio*, *factum*.

PÆDAGOGUS, παιδαγωγός. Nomen vere fœdum, nisi aliter de eo judicent imperiti. Sed audiamus Ciceronem qui pene initio secundi de Divinat. ait: *Quod munus Reipubl. afferre majus meliusve possumus, quam si docemus atque erudimus juventutem? his præsertim moribus atque temporibus?* Audiamus & Senecam, ep. LXXXIX. *Aristo Chius non tantum supervacuas esse dixit naturalem & rationalem, sed etiam contrarias. Moralem quoque, quam solam reliquerat, circumcidit. Nam eum locum qui monitiones continet, sustulit, & pædagogi esse dixit, non philosophi: tanquam quicquam aliud sit sapiens, quam humani generis pædagogus*. Hæc Seneca. Caper, libello de verbis dubiis, vocem *pædagogus* interpretatur *nutritor puerorum*. Sed κατὰ λέξιν sonet *puerorum doctorem*. Nam quod aliqui *ductorem puerorum* transferunt; falluntur. Arbitrantur illi, esse a παῖς, *puer*, & ἀγωγός, hoc est, *ductor*: quia nempe ἄγειν propria sit *ducere*. Verum ἀγωγὸς hic sequitur significationem eam vocabuli ἀγωγή, qua usurpatur, cum Plutarchus libellum inscribit περὶ παίδων ἀγωγῆς. Cur vero ἀγωγὴ quoque *institutionem* significet, caussa est, quod iidem, qui pueros comitabantur ac ducebant, eorundem quoque mores formabant. Utrumque si complecti voles, *pueritiæ ductorem doctoremque* dixeris.

PÆDEROS, παιδέρως, a παῖς, *puer*, & ἔρως, *amor*. Proprie igitur sic dicitur παῖς Ἔρως, *puer Amor*, hoc est, *Cupidinum aliquis*. Nihil venustius *imagunculis Amoris* seu *Cupidinis*. Ab eorum decore κατὰ μεταφορὰν vox tributa est multis, quæ gratia multum valerent. In plantis sic dicebatur *acanthus*, ob insignem ejus gratiam in opere topiario. Plin. lib. XXII. cap. XXII. *Acanthus est topiaria & urbana herba, elato longoque folio crepidines marginum, adsurgentiumque pulvinorum toros vestiens. Duo genera ejus sunt, aculeatum & crispum, quod brevius; alterum leve, quod aliqui pæderota vocant, alii melamphyllum*. Eadem de caussa *chærephyllum* sic vocatur. Idem, lib. XXI. cap. VIII. *Cerefolium, quod pæderota Græci vocant*. Item gemma *opalus*: de qua sic Plin. lib. XXXVII. cap. VI. *Hanc gemmam propter eximiam gratiam plerique appellavere pæderota*. Ubi & caussam nominis addi videmus. Orpheus similiter, libro de lapidibus, *opallium* ait colore suo referre venusti pueri cutem. Sic enim scribit:

Φαιδρὸν δὲ τερπνόν τε καὶ ὀπάλλιον ἱμερόεντα,
Ἀγλαὸν, ἱμερτοῦ τέρενα χρόα παιδὸς ἔχοντα.

Ubi notandum, quod Plinius *opalum*, ὀπάλλιον vocat ὑποκοριστικῶς. Quidam *pæderota amethysti* genus faciunt. De quo sic idem Plinius, lib. XXXVII. cap. IX. *Totis aliqui malunt pæderotas vocari, multi anteratas, multi Veneris gemmam, quod maxime videtur decere & specie & colore*. Ubi itidem caussam appellationis petit a *decore* & *gratia*. Nec alia caussa est, cur *Veneris gemmam*, vel etiam ἀντέρωτα vocant. Ubi ἀντὶ eam vim habet, quam in ἀντίθεος, hoc est, ἰσόθεος. Nam gemma hæc dicebatur, ἀντέρως, quia *gratia & venustate certare possit cum Amore*. Παιδέρωτα esse σφραγίδα, hoc est, *gemmam* etiam Hesychius agnoscit: sed addit, ita quoque dici *unguenti genus*, sic enim scribit: Παιδέρως, σφραγῖδος ὄνομα, οἱ δὲ ἀλείμματος, οἱ δὲ μύρου. Παιδέρωτα fuisse inter κοσμήματα mulierculorum, quibus formæ conciliarent gratiam, indicat illud Alexidis Comici apud Athenæum, lib. XIII.

Ἀναίσχρως λίαν τίς ἐστι, παιδέρωτ' ἐντρίβεται.
Ecqua alba nimis est? pæderote se illinit.

PÆDICARE omnino est a παιδικά. Ita appellabant puerum, quem adamabat is qui παιδεραστὴς dicebatur. Videntur autem & veteres vocem hanc scripsisse absque diphthongo. Quippe in Ithyphallicis legitur:

Penelopes primam Didonis prima sequatur,
Et primam Cani syllaba prima Remi.

Itemque hoc:

Cum loquor una mihi peccatur litera. Nam T
P dico semper, blæsaque lingua mea est.

Nisi dicamus libello isti, in quo multa Ovidii, Tibulli, aliorumve Augustæi ævi, carmen hoc sequioris seculi esse insertum. Sane diphthongorum usus prope interciderat tempore Ausonii ac Prudentii, ut ex iis, atque aliis ostendimus, lib. II. de arte Grammatica cap. IV.

PÆDIDUS, a *pædore*; ut ab *humore*, *humidus*, a *calore*, *calidus*. *Pædor* notat *sordes*, sive *illuviem*, unde in Glossis Philoxeni exponitur ῥύπος. Inque Glossis Græcolat. ῥυπασία, *sorditia*, *pædor*, *squalor*. Usus Tacitus, VI. Annal. *Neque exuerat pædorem, ut vulgum miseratione averterent*. Cum autem *puerilis ætas*, nec sibi a sordibus cavere sciat, & ubi scit, sordes tamen consectari soleat: inde est, quod *pædorem* ἀπὸ τοῦ παιδὸς esse putem, & proprie significare *sordes & illuviem puerorum*. Nam παῖς, *puer*. Nec abit Festus, nisi quod ὁμοίως *pædidus* a παῖς deducit. In veteribus tamen Glossis *pedor* exponitur *pedum putredo*, interque longa refertur a primitivis brevibus. Hoc si placet, proprie dicetur de *sordibus & illuvie pedum*. [*pædidus* & *pædor* forte a *pedendo*.]

PÆNULA, sive *penula*, ambigitur num sit a Græco φαινόλης, an contra Græci hanc vocem a Latinis acceperint. Quibus prior sententia placet, eo se tuentur, quod apud Athenæum, lib. III. Cynulcus exprobret Ulpiano ejus vocis novitatem, tum autem quod Pollux, lib. VII. cap. XIII. scribat, ἡ δὲ μανδύη, ὅμοιόν τι τῷ καλουμένῳ φαινόλῃ. Addere etiam poteram, quod Dio Cassius Romanorum *penulam* non φαινόλην sed μανδύην semper vertat. Sed quod ad Athenæi locum attinet, plane mentem ejus non assequuntur. Geminam sententiam aperit Casaubonus.

nus, lib. III. Animadvers. in eum scriptorem cap. XVIII. quodque ad Pollucis & Dionis locum, sic loqui cogebantur, quia, rem spectes seu vocem, φαινόλης illoc ævo minime in usu erat, unde id vocabulum ἄχρηστον vocat Cynulcus apud Athenæum. Imo neque unquam Græcis omnibus vel res vel vox nota fuit: sed solum Lacedæmoniis, & Doribus; a quibus vocem cum re accepere Tarentini, & magnæ Græciæ incolæ; quemadmodum ab his pervenit ad Romanos. Confirmantur hæc isthoc Tertulliani, in Apolog. cap. VI. *Nam ne vel hieme voluptas impudica frigeret, primi Lacedæmonii pænulam ludis excogitaverunt.* Mirifice etiam hæc fulcit, quod soli Dores ex antiquis φαινόλας meminerint: ut Rintho Tarentinus, e quo Jul. Pollux, lib. VII. cap. XIII. citat: Ἐχώνα καινὰν φαινόλαν· & Sappho, quæ & ipsa poëtria Dorica fuit:

Ἐπεὶ πάντα φίλον ὅτι φαινόλις ἐνειδωλ' αὐτη.

Porro ex superiori loco Tertulliani patet, *pænulam* fuisse vestem spissam frigori & imbribus arcendis aptam: idemque discere est ex illo Horatii, lib. I. epist. II.

Incolumi Rhodos, & Mitylene pulcra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.

Ubi sic vetus Interpres. *Pænula grossa vestis, in æstate inutilis propter spissitudinem.* Hinc jocus Galbæ apud Quintilianum, lib. VI. cap. III. *Pænulam roganti. Non possum, inquit, commodare; domi maneo: cum cænaculum ejus perplueret.* Idem (ut paullo post Fabius narrat) *pænulam roganti respondit, Non pluit? non est opus tibi, si pluit, ipse utar.* Hinc liquet cur *gravissimam* vocet *pænulam* Tertullianus, lib. de corona militis, cap. I. *Ibidem gravissimas pænulas posuit revelari auspicatus.* Sive, ut in aliis codd. est, *relevari auspicatus*: quod non minus placet. Arctius autem pressiusque vestiebat *pænula*, quam aut toga aut pallium. Itaque Artemidorus, lib. II. ὀνειροκρ. cap. III. ut *chlamydem*, ita φαινόλαν quoque ait θλίψιν καὶ στενοχωρίας καὶ τοῖς δικαζομένοις καταδίκην μαντεύεσθαι, διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ σῶμα: *afflictionem & angustiam, ac litigantibus damnationem significare, quia circumquaque corpus contineat.* Qui apud Romanos *pænula* uti soleant, docebit Lipsius, Elect. lib. I. cap. XXV. & Casaubonus, notis ad Spartianum, ubi & aliqua de vocabulo ipso. Notat Marcellus *pænula* καταχρηστικῶς, dici de cunctis quæ instar *pænula* tegunt: ut apud Varronem in Manio: *Cum corrigias disrupisset tunc, pænula reliquum pedem scortea pertegere.* Ubi, ut Turnebus in Adversariis monet, *pænula* vocatur *pars calcei quæ pedem involucro suo contegit.* Et *partem Ctesibicæ machinæ*, *pænulam* appellat Vitruvius, lib. X. cap. XII. nempe, ut Bernardinus Baldus opinatur, quia & ipsa quoddam est operculum.

Pᴀᴇᴛᴜs, & *strabo*, cognomina sunt, cum depravati sunt oculi: ut Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. Estque *pætus* minus, quam *strabo*. Porphyrius in Horat. I. serm. sat. III. *Strabo, qui est detortis oculis, dicitur. Pætus, leviter declinatis.* Paulus aliter Acro: *Pæti dicuntur, quorum huc atque illuc oculi velociter vertuntur.* Aliter quoque Philox. Gloss. *Pætus*, μύωψ τοῖς ὄμμασι. Sed aliud est *pætus*, quam *myops*. Si mobilitatem oculorum significat, videtur esse a *peto*: ut ejusdem originis sit ac *petulans*. Sane poëtæ *Venerem pætam* appellant. [a παίειν.] Quantitas tamen in vocibus istis dispar.

Pᴀɢᴀɴᴀʟɪᴀ, *rusticorum festum*, a *pago* sic dicta. Varro, lib. V. de L. L. *Feriæ non populi, sed montanorum modo, ut Paganalibus, qui sunt alicujus pagi.* Meminit eorundem Dionysius Halicarn. lib. IV.

Pᴀɢᴀɴɪᴄᴀ, *pilæ genus*, sic dicebatur, quia hac in *pagis* utebantur. Sed rure in urbem allata. Nam ea in gymnasiis utebantur. Martialis, lib. VII. epigr. XXXI.

Non pila, non follis, non te paganica thermis
Præparat, aut nudi stipitis ictus hebes.

Ubi *pilæ* nomine speciatim intelligit *trigonem*: uti & in illo lib. XIV. epigr. XLV.

Hæc quæ difficilis turget paganica pluma,
Folle minus laxa est, & minus arcta pila.

Quo ex loco cognoscimus, *paganicam* pluma solitam farciri, fuisseque *trigone* molliorem, *folle* duriorem. Sed de his *pilæ* generibus alibi commodius dicemus.

Pᴀɢᴜs a Dorico παγὰ pro πηγὴ, hoc est, *fons*. Festus: *Pagi dicti a fontibus: quod eadem aqua uterentur: aquæ enim Dorica lingua παγαὶ appellantur.* Servius, ad II. Georg. *Villas, quæ pagi ἀπὸ τῶν παγῶν appellantur, hoc est, a fontibus, circa quos villæ consueverant condi. Unde & pagani dicti sunt, quasi ex uno fonte potantes.* Dicunt quidem & Græci πάγος, sed alia significatione. Neque enim iis vicum significat, uti putarunt ii, qui Ἄρειος πάγος interpretantur *vicus Martius* (quos inter B. Augustinus) sed vel *collem*, vel πετρώδης ἐξοχὴν, vel *gelu*, vel *sal*. Possis tamen a πάγος *pagus* deducere. Nempe quia primitus in *colle*, securitatis caussa ædificia extruxere: ut auctor est Dionysius Halicarnassensis, lib. IV. Quomodo *castellum*, *pagus*, *vicus*, *oppidum*, *urbs*, & *villa* differunt, docet Aldus Man. Nep. lib. III. de quæsit. epist. VII. Sed *pagus* præter vulgatem significationem, qua κώμην, sive vicum, notat: etiam sumitur de *regione tota*, aut *præfectura*: quomodo Plinius non semel accipit pro *magna gente*. Unde Gloss. *Pagus*, τοπάρχια, χώρα, νομός. Ubi νομὸς est *præfectura*: quomodo Ægyptus in nomos dispescebatur. A *pagus* est *paganus*. Quæ vox varie admodum sumitur. Primo proprieque sic dicuntur *qui in pagis habitant*: cujus acceptionis exempla sunt obvia. Eademque ratione dicta *pagana lex*, de qua sic Plinius, lib. XXVIII. cap. II. *Pagana lege in plerisque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes, torqueant fusos, aut omnino detectos ferant; quoniam adversetur id omnium spei, præcipueque frugum.* Altera *pagani* acceptio est, qua ponitur pro iis, qui militiæ adscribi cupiebant: vel ἀστῶν pro omnibus, qui milites non essent: unde passim apud Jurisconsultos opponuntur *miles*, & *paganus*. Apud Juvenalem quoque legas, sat. XVI.

. . . . Citius falsum producere testem
Contra paganum possis, quam vera loquentem
Contra fortunam armati.

Et apud Tertullianum, de pallio cap. IV. *Enimvero jam dubium censoriæ intentionis episcynio dispersi, quarum denotavi personas affert, libertinos in equestribus, subverbustos (στιγματίας) in liberalibus, dediticios in ingenuis, rupices in urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.* Μεταφορικῶς, quoque ea res translata ad *literarum studium*, quæ *quasi militia* est. Ita dixit Plinius, lib. VII. epist. ad Rufum: *Sunt enim ut in castris, sic etiam in literis nostris plures cultu pagano, quos cinctos & armatos, & quidem ardentissima ingenia diligentius scrutatus invenies.* Atque hinc Persius in anteloquio Satyrarum modestiæ caussa se *semipaganum* vocat, quasi *semipoëtam* diceris. Denique a *Christianis* etiam *pagani* dicti sunt *gentiles* omnes, hoc est, qui essent a religione Christiana alieni. Cur vero sic dicti sint docere conatus Isidor. lib. VIII. cap. X. *Pagani*, inquit, *ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus & pagis gentiles lucos idolaque statuerunt, ut a tali initio vocabulum paganum sortiti sunt.* At longe etiam ineptius Philastrius Brixiensis: *Pagani*, inquit, *post Judæos, sive a pago, hoc est, loco, sive a provincia una dicti sunt, sive a Pagano rege, quod verum esse, ut ait Hesiodus Græcus poëta, manifestum est. Si ergo a pago, loco est indicium, sicut & nunc dicitur de pago illo: Si autem de idolis, quod ea colentes sculptilia diis nominabuntur Pagani, hoc est, gentiles: quia non a Deo idola, sed ab hominum pravissima inventa sunt voluntate, sicut & scriptura nostra, & paganorum quoque plurimi hoc enarrarunt, homines hæc invenisse ad seductionem damnationemque animarum, quod illa adspiciens populus delectabatur epulis, in quorum vanitate suis animis interitum afferebant. Certa autem est probatio &*

major,

major, *quod ipsi Pagani in suis historiis referunt*; *quod a Pagano rege*, *ut ait Hesiodus Græcus poëta*, *Pagani sint appellati*, *qui postea*, *ex rege Pagano Deucalionis filio & Pyrrha quasi plausibile atque amabile nomen ejus habentes*, *imo potius colentes memoriam ejus usque in hodiernum diem*, *hoc est*, *mendacium hominis usque nunc detinent percolentes*. Hactenus nugator. At non absurde, qui παγανισμὸς, sic dici existimarunt, quod non militarent sub capite Jesu Christo. Verum quisquis cogitarit, tum demum paganorum nomen inolevisse, cum passim in urbibus vigeret Christiana religio, ac illa gentilium in solis pagis servaretur (nempe quod agrestes imperitique homines moris sui soleant esse retinentissimi) omnino eorum amplexurus sententiam, qui sic dici ajunt, quod gentilis religionis homines tantummodo in pagis sive ruri morarentur. Sane iidem Germanis, Belgisque, similiter appellantur *heydenen* ab *heyden*, quomodo dicuntur *loca agrestia*, imprimis quæ *ericis plena*. Itidem prius vocati *gentiles*, quod religionem sequerentur, quæ esset inter gentes. *Gentium* autem voce in sacris literis designantur omnes, excepta Judæa, nationes. Solis enim Judææ limitibus primo vera religio circumscribebatur, indeque in reliquum orbem manavit, unde factum, ut etiam cum religio per omnes orbis plagas esset diffusa, *gentium* tamen nomine intelligerentur omnes non addicti cultui Christiano. Itaque ut alios mittam, Arnobius libros suos inscripsit, *adversus gentes*, sive, ut in aliis codd. est, *adversus nationes*. Turcæ hodie Christianos vocant *gentiles*. Appellant enim *Chiafer*, quod Turcica lingua notat *gentiles*: quemadmodum me docuit Bartholomæus Georgievits, commentario in vaticinium Turcicum.

Pala instrumentum rusticum, ligoni simile, atque itidem istum, quo terræ fossa, vel egeritur vel aggeritur. Ita dicitur, quia *in terra pangitur*. Nempe ab antiquo *paga*, unde *paga*, & postea *pala*. Varro, lib. IV. de L. L. *Pala a pangendo. G in L mutatum, quod fuit*. Vel est a πάλλω, *vibro*, *moveo*. Græce similiter dicitur πάλλα, a πάλλω, *moveo*. A *pala* est *bipalium*, quasi *bina pala*. Usi eo rusticæ scriptores, etiam Livius, Pliniusque. *Palam* quoque pro ventilabro dixere: Gloss. *Pala*, πτύον. A *paleis ventilandis* sic nominari Isidorus putat, lib. XX cap. XIV. Sed puto sic vocari, quia *referat palam*, *qua terra foditur*. *Pala* etiam est *gemma in annulo*, quam Græci σφραγὶς, quia ea obsignarent: item σφενδόνη, quo exemplo Plinius quoque *fundam* appellat: item πυέλος, unde πυελὶς, quod Suidas exponit, σφραγιδοφυλάκιον. At Hesychius itidem, πυελὶς, inquit, σφραγιδοφύλαξ, ἔνθα ἡ ψῆφος ἐν δακτυλίῳ. Nempe propriu πυελὶς *annuli cavitas*, *in qua est pala*: *per metonymiam pala ipsa*. Ab obliquo πυελίδα est *pala*, mutatione vocalis, & insuper συγκοπῇ. Nempe a πυελίδα *paleda*, inde *pala*.

Palæstra, παλαίστρα, qua voce tum *luctatorum certamen* signatur, tum *locus luctæ*, tum *status motusque in lucta habitus*, quem Galli *contenance* vocant. Est a παλαιω, id est, *luctor*: hoc a πάλη, id est, *lucta*. Sed πάλη unde sit, parum convenit. Varia etyma adducit in Symposiacis Plutarchus. Mihi maxime placet, sic dici a πάλλω, quia corpus in ea πάλλεται, id est, *agitatur vibraturque*. A παλαίστρα est παλαιστρίτης, *palæstrita*, qui se in *palæstra* exercet. Pers. sat. VI.

Quinque palæstritæ licet hæc plantaria vellant.

Item παλαιστρικὸς, *palæstræ gnarus*, ut apud Fabium, lib. II. cap. VIII. Patet id ex duorum locorum collatione. Nam prius sic scribit: *Ut siquis palæstræ peritus*, *quum in aliquod plenum pueris gymnasium venerit*, *expertus eorum omni modo corpus animumque*, *discernat*, *cui quisque certamini sit præparandus*: *ita præceptorem eloquentiæ*, &c. Post vero ait: *Sic discernet hæc dicendi magister*, *quomodo palæstricus ille cursorem faciet*, *aut pugilem*, *aut luctatorem*: *aliudve quid ex iis*: *quæ sunt sacrorum certaminum*. Vides ut quem priori loco *palæstra peritum* dixerat, cum hic *palæstricum* dicat. Quare fallitur Budæus; qui prioribus in Pandect. annotat. *magistros palæstra* ea voce signari putat. Hinc παλαιστρικῶς, *palæstrice*, apud Ciceronem de opt. gen. orat. *Sed ita ut palæstrice spatiari in xysto liceat*. *Palæstricis* & *palæstritis* opponuntur ἀπάλαιστροι, *palæstræ imperiti*. Itaque Quinctilianus, lib. IX. cap. IV. (agens de oratione, quam nec plane numerosam esse vult, qualis Isocrates Panegyricus; nec plane numerorum expertem, uti in loctorum) comparat *numeros ejus gestibus palæstricis*: *Sicut*, inquit, *etiam quos palæstras esse nolumus*, *peritos tamen palæstra esse volumus*, *non apalæstros*. Usus & Cicero in Orat. perf. *Atque qualis eorum motus*, *quos apalæstros Græci vocant*, *talis horum mihi videtur oratio*, *qui non claudunt numeris sententias*. Quanquam in vulgatis hic non ἀπαλαίστρους, sed ἀπαλαίστους, legere est.

Palam a *pala*, instrumento rustico, deducit Jovianus Pontanus, *in Actio*, fol. CXXXIII edit. Ald. *Palam*, *aperte*, *quod sit aperta quidem ac prætenta pala*, *ubilque cavum habeat*, *aut complicatum*, *in qua latere quid collocatum possit* [φαλεῖ.] Verum lamæ ne quantum huic sententiæ præstat judicium soceri mei, Francisci Junii, qui in notis ad Tertullianum de pallio cap. III. censet, ut *clam* et *celam* κατὰ συγκοπὴν est factum, hoc autem est a *celando*: ita *palam* a *pala*, cui verbum *celo* contrarium est. Unum tamen fortasse objici possit, *palare*, unde *propalare*, potius esse a *palam*. Quare non displicet judicium Martinii, ut sit a παλάμη, *palma*. Ut *palam* valeat, idem ac *coram palma*, vel *manu*. Quod vulgo dicimus *voor de hant*. Confirmat hanc sententiam, quod similiter a *manu* fit *manifestus*. Compositum est *propalam*, Plaut. Mil.

Metuo ne hoc tandem propalam fiat nimis.

Palangæ, quæ Latinis dicantur, Nonius docet: *Palangæ*, inquit, *dicuntur fustes teretes*, *qui navibus subjiciuntur*, *cum attrahuntur ad pelagus*, *vel cum ad littora subducuntur*: *unde etiam nunc palangarios dicimus*, *qui aliquid oneris fustibus transferunt*. *Varro*, *de vita pop. Ro*, *lib.* IV. *Cum Pœnus in fretum abiisset vestris nostris*, *& quosdam cepisset*, *crudelissime pro palangis carinis subjecerat*, *quo mactarent debilitaret nostros*. Hæc Nonius: *Palangus* igitur signat Horatius, cum primo odarum ait:

Trahuntque siccas machinæ carinas.

Est *palangarum* vox a Græcis, quibus teretes isti baculi similiter φάλαγγες & φαλάγγια vocantur. Pollux, lib. VII. cap. XXXIV. Τὰ δὲ τῶν νεῶν ξύλα, οἷς ἀποξυλεῦσιν ἐφέλκονται αἱ νῆες, φάλαγγες ἢ φαλάγγια. Hesychius: Φαλάγγια, στρογγύλα ξύλα, καὶ ἀντιμῆκη. Etymologus dicit φάλαγγα vocari παρὰ τὸ ἀρᾶι εἰς τὸν ἅλα, quia iis naves trahantur in mare. Simplicius Scaliger, lib. I. de re poët. cap. X. a φάλλος, quod *palum* notavit: unde φαλλαγγοῦσθαι, aliaque. A *palanga* est *palangarius*, sive *phalangarius*, seu *falangarius*. Varie enim hæc vox scribitur. Glossæ Philoxeni: *Falangarii*, ἀχθοφόροι. Sed late nimis. Pressius alibi: *Phalangarii*, οἱ τοὺς ἀμφορεῖς ἀναφοροῦντες ἅμα καὶ πλῆθος ἅμα βαστάζοντες. Sic recte eos locos restituit B. Vulcanius. Nonnihil vero abit Glossographus a Nonio. Huic, ut vidimus, *palangarii* sunt, *qui aliquid oneris fustibus transferunt*. Quæ singulis hominibus conveniunt. *Palangarius* igitur sic Maschion ille, de quo sic Martialis;

Quod nutantia fronte perticata
Gestat pondera Maschion superbus.

At Glossographo *palangarii* sunt plures conjuncti *palangis* onera gestantes. Sed credibile est, utrosque sic vocatos. Meminit *palangariorum* & Vitruvius, lib. X cap. VIII. *Onerum vero maxima pondera*, *cum feruntur a palangariis*. Ubi recte Philander: *Phalangarii sunt bajuli*, *a Phalangis teretibus fustibus*, *quibus onera ponderaque ferunt transferuntque*, *qui sunt seni*, *hexaphori*; *si quaterni*, *tetraphori appellantur*.

Palari placet quibusdam esse a *palam*, ut proprie sit *palam errare*: alii malunt esse a *palis castrorum* hoc est, *sudibus*, modo huc, modo illuc translatis. Aliis

Allis a πάλλειν, movere; vel a πολεῖν, vertere: [ab ἀλάομαι, ἀλᾶν, πλανᾶν.] Sed plane puto esse vel a πλάζεσθαι, quod est vagabundum jactari; vel a πλανᾶ, quod est erro, vagor. Ut apud Aristoph. Pace: Πλανώμενοι ἐς Λύκειον, vagi euntes in Lyceum. A palare est dispalare, hoc est, huc illuc errare. Nonius: Dispalare est separare. Sisenna, hist. lib. III. Dispalati ab signis digressi omnes ac dissipati. Idem: Tanto plures passim dispalantur. Locutur quoque hoc modo Sallustius, de republ. gubernanda, Agellius, lib. 6. cap. II. Item Corn. Nepos, qui in Lysandro ait: Dispalati in agris. Et in Hannibale: Ejusque generis multitudinem magnam dispalatam munisse. A dispalare est dispalescere, hoc est, errantium instar dispergi. Plautus Bacch. Act. IV. Sc. IX.

Quam illud flagitium vulgo dispalescere.

hoc est, dispergi, divulgari. Interpretaretur quoque palam fieri, ni judicio defectia id ansam errandi præbere posset, quasi esset a palam.

PALATIUM quod vocamus Principis cujusque domum, id factum ex eo, quod Octavii Augusti temporibus Imperatores omnes habitarint in palatio, sive monte Palatino. Imo & priscis fuit hæc imperii sedes, quando Evander in eo, ac post Romulus, habitavit. Hinc Silius, lib. XII.

. . . . . . Surgit, qua celsus ad auras
(Aspice) montis apex, vocitata palatia Regi
Parrhasio.

De nominis caussa summa est dissensio. Varro, lib. IV. de L. L. Quarta regionis palatium quod palantes (id est, errantes Arcades) cum Evandro venerunt: aut quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi consederunt. Sed hoc alii a Palatia uxore Latini putarunt. Eundem hunc locum a pecore, (id est, balatu pecoris) dictum putant quidam. Itaque Nævius Balantium appellat. Festus: Palantium mons Romæ appellatus est, quod ibi pascens pecus balare consueverit: vel quod palare, id est, errare, ibi pecudes solerent (quam rationem quoque sequuntur Ovidius & Propertius:) alii quod ibi Hyperborei filia Palanto habitaverit, quæ ex Hercule Latinum peperit: alii eundem, quod Pallas (is quem a Turno occisum canit Virgilius) ibi sepultus sit, existimant appellari. Maro, VIII. Æn.

Arcades his oris genus a Pallante profectum,
Qui regem Evandrum comites, qui signa, secuti
Delegere locum & posuere in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

Quem ad locum sic inter alia Servius: Evander pulsis Aboriginibus tenuit loca, in quibus nunc Roma est, & modicum oppidum fundavit in monte Palatino, sicut ait Varro: Nonne Arcades exules confugerunt in palatium duce Evandro? Hic autem mons Palatinus secundum Virgilium a Pallante avo Evandri (proavum eum vocat Maro, avi & proavi nomina confundere paullo post dicet Servius) est dictus: secundum Varronem & alios, a filia Evandri Pallantia ab Hercule vitiata, & postea illic sepulta. Alii a Pallante, qui de filio Evandri natus, & ibi sepultus est immatura ætatis. Alii a filio Evandri, qui post mortem patris seditione occisus est. Alii a balatu balantium volunt dictum. Et exinde per ἀντίστοιχον Pallanteum dictum. Sed si a balatu hoc nomen venerit, ea longa est: sicut eam Martialis ponit plerumque. Si autem a Pallante, ea brevis est, ut eam ponit ubique Virgilius secundum suam opinionem. Quem locum non facile intelliget, nisi qui sciet in balare primam esse natura longam, sed in Pallas eandem quidem positione esse longam, sed natura brevem, atque hanc caussam esse, cur & prima in palatium corripi possit. Sic prima in lustrum, etsi semper positione sit longa, tamen natura interdum brevis est, interdum longa, idque pro diversa significatione, ut docet Festus. Suntque id genus sexcenta, ut docuimus, lib. I. Animadversionum Grammaticarum. Præter hasce tam varias originationes invenio & indictam apud Solinum, cap. II. qui inter alias ponit hanc, ut sit a Dea Pale. Sic enim scribit: Palatium vero nemo dubitaverit, quin Arcades habeant auctores, a quibus primum Pallanteum oppidum conditum: quod aliquamdiu Aborigines habitarunt, sed propter incommodum vicinæ paludis, quam præterfluens Tyberis fecerat, profecti Reate postmodum reliquerunt. Sunt qui velint a balatibus ovium, mutata litera, vel a Pale pastorali Dea, aut, (ut Silenus probat,) a Palanto Hyperborei filia, quam Herculis ibi compressisse visus est, nomen montis adoptatum. At nullam harumce omnium sequitur Jos. Scaliger, quippe qui in Conjectaneis scribat, prius fuisse palantium, a φαλάντων, quomodo Græci vocant summa montium juga, unde & falæ dictæ turritæ machinæ, & cælum ab Hethruscis falandum appellatum. Sic propemodum Festus: Falæ dictæ ab altitudine, a falando, quod apud Hethruscos significat cælum. Vide falarica.

†PALATIUM Collis fuit Romae. Palatium a Chald. פלט pelat, evadere, & Palatin, evasio, dicebatur; quia eo colluviei a Romulo collectae evasio patuit. Aut vero PALATIUM tam collis, quam domus regia a latitudine nomen invenit (vide in PLATEA) quia & domum regiam latam esse oportuit, & collis Palatinus latam planiciem explicatam habebat. Vtut est, ex Oriente haec videntur facta. MAZOCHIUS.

PALATUM Perotto dici placet, quia labiis dentibusque velut palis munitum. Isidorus, lib. XI. cap. I. a polo dici conjectat: idque quia Græcia quoque ex parte οὐρανὸς dicatur, hoc est, cælum. Magis placet Martinii ἔτυμον, ut sit a πάω, edo, a quo pasco, & pabulum, & Pales, pabuli Dea.

†PALATUM dicitur a Falando, quod Tuscis cælum significat: nam & Graecis palatum οὐρανὸς vocatur. De Falande vide superius dicta in voce Palantium. Praeter ibi dicta, potest vox Falando indidem deduci, unde PLATEAM & PALATIUM Chaldaei deducunt, a פלט scil. quatenus dilatare significat. Hoc etiam unde FALANTO scribendum esse, non FALANDO, quia Etrusci carent littera D, pro qua T usurpant. At Latini contra T Tyrrhenicum saepe in D mutant, ut in TUDERTUM pro TUTERE Tusce, & ADRIA pro ATRIA & similia. MAZOCHIUS.

PALEA ut ab acere differat, docet hic Plinii locus, lib. XVIII cap. 8. Acus vocatur, cum per se pinsitur spica, tantum aurificum ad usus. Si vero in area teritur cum stipula, palea, ut major in terrarum parte ad pabula jumentorum. De etymo sic Varro, lib. I. R. R. cap. V. Contra, quod cum spica frumentum heret, corbibus in aream defertur, ubi discedit in aperto loco palam: a quo potest nominata esse palea. Tria ab hoc diversa etyma adducit Isidorus, lib. XVII. cap. III. Palea a quibusdam vocari dicitur, quod pala ventiletur, ut frumenta purgentur. Gentiles autem paleam a quadam Pale frugum inventrice vocaverunt: quam Cererem esse volunt. De qua Virgilius,

Te quoque magna Pales, & te memoranda canemus.

Item alii a pabulo nuncupatam dicunt paleam, quod ea primum sola in pascendis animalibus pastus præbebatur. Sed pro quadruplici hac sententia placet quod Cæsar Scal. scripsit Exerc. CCCXXV. num. XII. Palea, inquit, παρὰ τὸ πάλλειν. Qua ratione etiam vannus ab eadem jactatione βάλλειν. Iccirco acus a Vasconibus appellatur Bula: quia succutitur ac ventilatur. Palea quoque dicitur cartilago illa rubens de gallinacei colle dependens. Sic usi Varro, lib. III. R. R. cap. 10. & Columella, lib. VIII. cap. II. Aristoteli πάλλαιον dicitur. At palear est pellis e boum gutture pendula. Dici ajunt a pelle, quasi pellear. Quod si est, etiam palea in gallo quasi pellea dicetur. Sed non ita est: Verum paleæ quidem ea eo vocatur, quia simile sit paleæ gallinacii, palea vero a πάλλω, moveo, vibro.

†PALES rusticorum dea videtur eadem atque Anraria fuisse. Ac duo fortasse fuerint ejusdem deae nomina. Vt ut est; certe vox PALES & nomen Tuscum videtur fuisse (dicente Servio ad Aen II. 325. Tusci Penates Cererem, Palem, & Fortunam dicunt) & praeterea nomen Syriacum sese prodit, ut animadvertit

madvertit Bochartus pag. 733. 64. Syriacum פלחא, *palcha* (seu Syro pronuntiatione *palacha*) *agricolam* designat. Item Chaldaeis פלחא, *paleah* est *rusticus*, *agricultor*: de quo vide Buxtorfium in Lex. Chald. Postremo notabile est, quod observat Servius ad III. Georg. *Hanc* (Palem) *Virgilius genere feminino appellat. Alii, inter quos Varro, masculino genere, ut hic Pales*. Revera Syriacum nomen supra adscriptum mas est: at quia effertur formâ emphaticâ, praefefert feminini vocabuli speciem: hinc illa diversitas generum apud Latinos orta. Mazoch.

Palimpsestus Ciceroni, Catullo & aliis est charta deletitia, hoc est, cujus prior scriptura delebatur, ut nova posset inarari. Fiebat id spongia, unde Varro:

Si displicebis tam tibi latum mare,
Tantum parato spongiam deletilem.

Allusit Æschylus, cum ait ὑγρᾶς σπογγίας βολαῖς. & Augustus, cum diceret Ajacem suum in spongiam incubuisse. Dicitur autem & παλιμψηστος, & absque μ, παλίψηστος, utrumque a πάλιν, id est, *rursum* & ψάω, quod ait, *abstergo*, sive *deleo*, unde apud Apostolum περίψημα, *sordes*, *quae detergendo deducuntur*; quam interpretationem confirmat Eustathius, cum σπογγιστά τι esse dicit. Quidam scribunt *palinxestus* & deducunt a πάλιν & ξέω. Res eodem redit, cum ξέω idem sit ac ψάω. Magis tamen placet mihi prior ὀρθογραφία, uti & Leopardo, lib. xiii. cap. ult.

Paliurus, παλίουρος, etsi Servio dicatur herba esse asperrima & spinosa, potius tamen inter frutices locum habet. Addit, quorundam judicio esse *spinam albam*. Sed alii censent, *spinam albam* esse ῥάμνον. Alii vero ἀκάνθαν.

Palleo, fortasse a πάλλω, *moveo*, *vibro*. Nempe ut *pallere* proprie dicatur, qui metu pallet, quia tali πάλλεται ἡ καρδία, ut Themistius loquitur in iii. de Anim. Ac similiter Sophocles dixit πάλλων φόβῳ, hoc est, παλλόμενος. Placuit id Martinio: sic tamen, ut si stricta nimis haec notio videatur, deducere velit a πελιός. Nec enim πελιός tantum notat *nigrum*, *fuscum*, *lividum*: sed etiam *pallidum*, ut ex Hesychio & Suida discimus, qui & ὠχρὸν καὶ χλωρὸν interpretantur. Nusquam tamen ea me notione legere memini. Quid si igitur deducamus a παλύνω, quod nunc *humecto*, nunc *conspergo*, nunc etiam λευκαίνω, sive *albefacio* significat? Omnes hae significationes locum habent in isto Oppiani, χιὼν δ᾽ ὅτε πάντα παλύνει. Vide Eustathium, Hesychium, Etymologici magni auctorem.

Pallium, vestis, quae superne injicitur, unde Graecis ἐπίβλημα vocatur. Estque & virorum & mulierum: sed muliebre proprio nomine *palla* dicebatur: [*palla* videtur contractum ex φαινόλη & φαινόλα.] *Pallium* a *palam* dici putatur, quia vestis est exterior: nam tunicae superimponitur. Eademque creditur origo *pallae*. Varro, lib. iv. de L. L. *Alterius generis item duo; unum, quod foris ac palam, Palla: alterum, quod intus, a quo Intusium*. Alii potius *pallium* a πάλλεσθαι, hoc est, *vibrari*, *moveri*. Id sane sensisse videtur Tertullianus, extremo cap. tertio libri de *Pallio*, ubi scribit, cum voce vestem e Graecia in Latium intrasse. Imo Varro ipse alibi *pallam* ob *mobilitatem* a πάλλω deduxit: teste Servio, in 1. Æn. Sed omnino & *pallium* & *palla* sunt vel a Latino *palam*, vel Hebraeo פלא, quod est *latere*, *absconditum esse*: quod nempe homines veste hac velentur, teganturque. A *pallium* est *palliolum*; unde *palliolatus* apud Cic. Suet. alios: & *palliolatim* apud Plautum, Pseud. act. v. sc. 1. *Sed palliolatim amictus. Sic hinc incessi ludibundus*. Ab eodem *palliastrum*, quod est *pallium breve*: ut indicat illud Appuleii, lib. 1. Met. *homo sedebat, scissili palliastro semiamictus*. Id Lucianus dialog. Diog. & Poll. dixit τριβώνιον ἔχων πολύθυρον. Ab eodem est *palliari*: quo μεταφορικῶς usus Appul. *Nec palliari tam aperta res potest*. Legas & *tunicopallium* apud veterem Horatii interpretem, ad sat. ii. lib. 1. *Palla pro peripodio ponitur, quod tunicapallium dici potest*.

Palma pro *vola manus*, est a παλάμη, quo Graecis cum *palma*, tum *manus tota* significatur. Elisum A, quomodo a κυπάρισσος est *cupressus*; a γάλως *glos*, &c. Ab hac notione dicta *palma arbor*, *quod expansis est ramis in modum palmae hominis*; ut scribit Isidorus, lib. xvii. cap. vii. Itidem, ut ibidem legas, fructus ejus a similitudine *digitorum* dicti *dactyli*. Non audiendus Varro, cum lib. iv. de L. L. scribit: *Palmam dicunt, quod ex utraque parte natura vincta habeat paria folia*. Idem de foliis tradit Plutarchus, Συμποσ. lib. viii. probl. iv. Ponitur saepe *palma* pro *victoria*, etiam apud ipsum Cic. ut pro Roscio Amerino: *Alter plurimarum palmarum vetus ac nobilis gladiator habetur*. Et eadem: *Alius suas palmas cognoscet*. Caussa locutionis est, quod victori certaminis daretur corona ex *palma*. Rationem ejus moris aperit ex Plutarcho Gellius, lib. iii. cap. vi. *Propterea in certaminibus palmam signum esse placuit victoriae, quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat*. Inde *palmarium*, pro eo, *quod palmâ sit dignum*. Terent. Eun. act. sc. 1.

. . . . *Tum hoc alterum*
Id vero est, quod mihi puto palmarium.

Palmatae togae ex eo nomen, *quod hanc mererentur, qui palmam ab hostibus reportassent*. Ita Servius, in xi. Æn. & ex eo Isidorus, lib. xix. cap. xxiv. Ad originem allusit Sidonius Carm. xxi.

Post palmam palmata venit . . . .

Est & altera nominis ratio, quia *victoria cum palmis ei soleant intexi*, unde & *pictam* dici scribit ibidem Isidorus. Antiquitus tamen aliae fuere *toga picta* a *palmatis*: ut contra Isidorum voce *Figura* ostendimus. A *palma* quoque est *palmula* quomodo dicitur *extrema remi pars*, a *similitudine palmae humanae*, teste Festo. Idem *palmites* dici monet *vitium sarmenta*, quod *in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt*. Sed hac de voce separatim dicemus. A *palma humana* est *depalmo*, pro *palma ferio*, apud Gellium, & Appuleium. At aliud longe est simplex *palmo*, quod est *ligo*. Columell. lib. ii. cap. ii. *Caterum palmare, hoc est, materias alligare, hoc tempore non expedit*. Onomast. *Palmo*, σπαδίω. Fortasse est a *palma*, hoc est, *flagella vitium*. Nisi ab Hebraeo malis. Habet enim affinitatem maximam cum פלם, quod & ipsum significat *ligare* seu *stringere*.

Palmes a *palma* dici liquet: sed quae proprie sit vocis significatio non aeque paret. Nam videri possit *palmes* proprie dici de *palmarum virgis*: quae Graece σπάδιξ. Sic sane utitur Plinius, lib. xi. cap. iv. ubi de *palma* tractans hunc in modum scribit: *Pomum est, non inter folia, ut in ceteris, sed suis inter ramos palmitibus racemosum*. Et mox: *Mas in palmite floret, feminina citra florem germinat*. Ubi apud Theophrastum: Ὁ μὲν ἄῤῥην πρῶτον ἄνθος φέρει ἐπὶ σπάθης, &c. Sic postea: *Argumentum est, quod partus sine hoc reperiuntur in eodem palmite*. His ex locis *palmitem* proprie esse *palmae arboris*, colligit Jacobus Dalecampius, in notis, quae non adscripto auctoris nomine adjectae sunt Scaligerianis in historiam Theophrasti. Sed, si verum est quod Melchior Guilandinus scripsit, commentario de papyro, *palmam* interdum pro *vite* accipi, quis ambigit, quin inde potius sit *palmes*, cum & vulgatissima significatione notet *praelongam luxuriantis vitis virgam*? At profecto *palma* non *vitis* est, sed *ejus pars*, quae aliter *palmes* dicitur. Liquet id ex Varrone, lib. 1. de R. R. cap. xxxi. Verba ipsa Varronis adfero, cum ut Guilandini error pateat, tum quia Varro originem quoque ejusce vocabuli adferre conatur. *Ejuncidum*, inquit, *sarmentum propter infirmitatem sterilescit, neque ex se potest ejicere vitem: quam vocant minorem, flagellum: majorem etiam unde uvae nascantur, palmam. Prior, litera una mutata, declinata a ventis flatu, similiter flabellum ac flagellum. Posterior, quod ea vitis immittitur ad uvas pariendas, dicta primo videtur a pariendo parilema*: exin

exin mutatis literis (ut in multis) dici coepta palma. Hæc Varro satis profecto dure, at in plerisque aliis etymologiis. Omnino autem *palma in vite* ex eo vocatur, quia *ex ea prodeant uvæ, haut aliter ac digiti e palma*. Hoc quodammodo vidit Festus. Sic enim scribit: *Palmites vitium sarmenta appellantur, quod in modum palmarum humanarum virgulas quasi digitos edunt*. Tantum in eo distamus, quod palmes non ἄμεσως, ita dicatur a *palma humana*: sed a *palma vitis*: hæc autem κατὰ μεταφορὰν a *palma humana* accepisse nomen videatur.

PALMUS aliud Græcis ac Latinis; Græcis παλμὸς est *palpitatio seu diastole partis alicujus in corpore humano*. Estque ἀπὸ τῦ πάλλειν: hoc est, *vibrare*. At Latinis *palmus* dicitur *mensuræ genus*: estque vel minor vel major. Minor est quatuor digitorum: major, duodenûm, qui & Græco vocabulo σπιθαμὴ, Latino *dodrans* appellatur. Ab hac notione *palmipedale* dicitur, quod palmi & pedis magnitudinem habet. Ita *malleolum palmipedalem* dixit Columella, lib. III. cap. XIX.

PALOR, est a Græco πλανῶ, extrito ν, & trajecto Α. Affine & ei πλάζομαι, a quo aliqui derivant. [ἀλάομαι.]

PALPEBRÆ videri queat esse a *palpo*; ut a *latendo*, *latebra*; a *terendo*, *terebra*; a *dolando*, *dolabra*. Sed significatio non convenit, cum *palpare* sit *leviter tangere*. Melius igitur Isidorus, lib. XI. cap. I. *Palpebræ a palpitatione dictæ, quia semper moventur. Palpito enim est leviter ac crebro moveor*. Angelus tamen Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ac Nonesius in Grammatistica, putant *palpebram* dici quasi *palperam*, a βλέφαρον, inserto B. ut *comburo* dicimus pro *conuro*, & λάμβδα a Syriaco *lamda*. Proprie autem sunt *palpebræ*, pili procedentes ex oculorum tunicis, quas *genas* dicimus, uti superioris genæ crepidinem *cilium*. Clare hanc *palpebrarum*, *genarum*, *ciliorumque* notionem esse, ostendimus alibi ex Plinii lib. II. cap. XXXVII. Lactantius tamen, lib. de Opificio Dei cap. X. *palpebras* usurpat pro *genis*: quod hæc ejus verba ostendunt: *Nam & ipsa palpebra, quibus mobilitas inest, & palpitatio vocabulum tribuit, pilis in ordine stantibus vallatæ, septum oculis decentissimum præbent*. Nec aliter usus Festus, cum *Genas* Ennio dici ait, quæ vulgo *palpebræ*.

PALPITO videtur esse a *palpo*. Sed significatio adversatur. Nam *palpare* est *leviter contrectare*, uti solent adulantes: unde & pro *assentari* accipitur. At *palpitare* est *leviter ac frequenter commoveri*: unde *cordis palpitationem* dicimus. Quare *palpito* potius erit a πάλλω, *movere*. Unde παλμὸς, de quo superius. Gloss. Phil. *Palpitat*, σπαίρει, πάλλει. Onomast. *Palpito*, πάλλομαι.

PALPO a θάλπω, id est, *foveo*, quia quos fovemus, molliter contrectamus. Vel quasi παλάμῃ ἁφῶ, *palma tango*. Vel potius ab Æolico ψαλαφῶ pro ψηλαφῶ, quod est *tango*, *contrecto*, *palpo*. Abjectum initiale *s*, quomodo a στέγω est *tego*, a σφάλλω est *fallo*. A *palpando* est *palpum* pro *adulatione*, ut apud Plautum *palpum obtrudere*: item *palpo* pro *adulatore*, quomodo utitur Pers. sat. V.

Jus habet ille sui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio?

Huc facit illud Johannis Saresberiensis, lib. III. cap. IV. *Palpo, qui adulatoris vel assentatoris censetur nomine, quoniam eadem res multis vocatur indiciis, hominum mentes explorat*, &c.

†PALPO non est a θάλπω *foveo*, cum contra *Palpo* non sit fovere, sed molliter leviterque tractare. Ejus frequentativum *Palpito* intransitivum evasit, sicuti a *Moveo* sunt *Moto* & *Motito*, quæ sunt sæpe neutra. Iisdem videntur & *palpebræ* dictæ ea frequenti motu & nictatione. Sed redeo ad *Palpo*, quod vulgo volunt a ψάλλω venisse. Sed multo verius est a Chaldaeo פרפר *pirper*: quod & *motitare* & *palpitare* interpretantur. Exempla vide in Buxtorfio in פרפר. Atque hoc verbum in ceteris temporibus assumit Δ in prima syllaba, ut sit *par-per*: deinde Latini non praeter morem R in L verso, *palpare* dixerunt. At Graecum ψάλλω & ejusdem significationis & indidem certe manavit: at quia longius a Chaldaeo fonte abest (quum etiam literam P in L transferit) dicendum erit posterius fuisse quam nostrum PALPO; quod quia Aeoles Tyrrheni ex Italia in Graeciam (ut opinor) detulerunt, non est mirandum, si ex *palpo* factum sit postea ψάλλω. Sed significatio τῦ ψάλλω plane eadem quae in Chald. *purper*, inque derivatis *Palpo*, *palpito*, *palpebris* inest. MAROCHIUS.

PALUDAMENTUM, *paluda*, *paludatus*, unde sint docere conatus Varro, lib. VI. de L. L. *Paluda*, inquit, *a paludamentis. Sunt hæc insignia & ornamenta militaria. Ideo ad bellum cum exit imperator, ac lictores mutant vestem, & signa incinuerunt: paludatus dicitur proficisci: quæ propterea quod conspiciuntur qui ea habent, ac fiunt palam, paludamenta dicta*. Hæc Varro, quæ deinde curatius fusiusque expendemus. Ac primo puto *paluda* esse ab Hebræo פלדא, quod est *velare*, *operire*: unde & *pallium* ac *palla*, non a *palam*, ut voluit Varro. Quia vero *paluda* est *vestis militaris*, hinc *paludati* pro militibus legas apud varios, eosque inter Sidonium lib. V. epist. VII. Ambigi autem possit an *paludatus* sit ἀμέσως a *paluda*, an verbo *paludare*. Sed prius malim, cum similiter a nominibus, non verbis, sint *togatus*, *chlamydatus*, aliique. A *paluda* vel *paludare* est quoque *paludamen*, &, TUM adjecto, *paludamentum*, quo Festus ait significari *omnia militaria ornamenta*: sed pressius accipi solet, unde χλαμύς exponitur a Nonio & vett. Glossis. Superimponebatur thoraci, non ad tutelam, sed ostentus caussa: Galli vocant *cottam armorum*. Proprie autem Imperatorum erat, ut indicat cum Appuleius in Apologia: tum Isidorus, qui eo de etymo Varroni assentit, etsi aliam adferat originis caussam. Sic enim scribit, lib. XIX. cap. XXIV. *Paludamentum erat insigne pallium imperatorum cocco purpuraque & auro distinctum. De quo Sallustius, Togam, inquit, paludamento mutavit. Erat enim pallium bellicum, dictum, ut quibusdam videtur, quod eo indutus palam fieret Imperator bellum futurum*. Sallustii locus, quo *togam* pallis opponit, lucem quoque capit ex illo Cornuti ad Persii sat. V. *Toga Romani in pace utebantur, belli autem tempore paludamentis*.

PALUMBES, a πάλλεσθαι, *movere*, *palpitare*. Nempe quia est animal timidum, unde *pavidas columbas* dixit Valerius in VIII. Argonaut. Longius petitum illud Isidori, lib. XII. cap. VII. *ut palumbes dicantur, eo quod sint forte pabulo*. [φάσσαι, φαλληίδη.]

PALUS, *paludis*, a *palam*, si audimus Varronem, cum IV de L. L. scribit: *Palus, paululum aquæ in altitudinem, & palam latius diffusa*. Aliis placet esse a παλαιὸς, hoc est, *vetus*, ut proprie sit *aqua inveterata*. Παλαιὸς vero est a πάλαι, hoc est, *olim*, *quondam*. Hoc manifeste est ab Hebræo בלדם, hoc est, *vetus*, sive בלדם, hoc est, *inveterascere*. Est & tertium etymon, quod Scaligero & Nunnesio placuit, ut sit a Dorico παλὸς pro πηλὸς, hoc est, *lutum*. Nam palus limosa est. Addo & quartum. Nam quid, si dicamus, *palus* esse ab Æolico ἄλος pro ἕλος, quod *paludem* notat? Sane Ε in Α sæpius abit: ut *pexa*, *manto*, ἵππος, *ortus*. Quintum etiam adjungo, quod Guichardo videbatur: esse aliunde ab יובל, *rivus*, *fluvius*, & juxta Hieronymum *palus*, abjecta principe syllaba.

PALUS pro *fuste*, κατὰ συγκοπὴν factum videtur e *paxillus*: ut utrique etiam Scaligero placet. Vide quæ hac de sententia diximus in *Ala*, & *Velum*. [Φαλὸς, φαλλὸς vel *pastillus* a πάσσαλος. Sic Gloss. interpretantur.] Vel si hoc displicet, a *pago* (quomodo veteres pro *pango* dixere) erit *pagulus*, inde per συγκοπὴν, *palus*. Pro qua sententia est, quod similiter a Græco πήσσω, hoc est, *pango*, *figo*, dicunt πάσσαλος, vel πάτταλος. A *palus* est *palaris*: ut *palaris sylva*, ex qua *pali* sumuntur, l. IX. D. de usufruct. *Palaria*, locus ubi milites ad palum se exercebant, teste Charisio. Item *depalare* pro

palis impactis statuere & circumcludere. Tertull. in Apolog. cap. x. *Civitas, quam depalaverat Saturnus, Saturnia usque nunc est.* Alias *depalare* est palos detrahere: unde *depalatio* apud Vitruvium, lib. IX. cap. VIII. *Nobis autem ab his separandæ sunt horologiorum rationes, & explicandæ menstrua dierum breviates itemque depalationes.* Quem locum, etsi difficilem, intactum reliquere Philander & Daniel Barbarus. Sed Turnebus, lib. VI. Adverf. cap. VII. per *depalationes dierum* intelligit eorum *incrementa*; eo quod talis apud antiquos horologii forma esset, ut diebus augentibus detraherent, diminuentibus adderent cuneos soleant. Unde Vitruvius ipse, lib. IX. cap. IX. *Quarum (dierum) brevitates aut crescentias cuneorum adjectus, aut exemtus in singulis diebus & mensibus perficere cogit.* Et ibidem: *Sin autem cuneorum adjectionibus & detractionibus correptiones aut crescentiæ non probabuntur.* Hæc tamen sententia improbatur Bernardo Baldo, viro doctissimo, qui, ea rejecta, suspicatur, *depalationes* dici Solis per signiferi partes evagationes: ut nempe sit a *palari*, quod est vagari. Ipsum vide in vocibus Vitruvianis.

PAMPINUS, ut Isidorus ait, lib. XVII. cap. V. *dictus, quod de palmitis pendeat.* Malim deducere ab ἄμπελος, *vitis*: ut dicatur quasi *pompelus*. Sed ingeniose imprimis Matthiolus, ut dicatur quasi πόα ἀμπέλου, *herba circa vitem*, more Æolico. Hinc *pampino*. Gloss. Βλαστολογῶ, φυλλολογῶ, *pampino*. Onomast. *Pampino*, οἰναρίζω. Vide Varronem, lib. I. de R. R. cap. XXXI.

PANACEA herba, quæ Græcis πάναξ, πάνακες, & πανάκεια. *Panax* est apud Columellam, lib. XI. cap. III. *Panacea* usurpat Lucanus, lib. IX.

Et Panacea potens & Thessala centaurea.

Panaces est apud Plinium, lib. XXV. cap. IV. ubi & originem aperit: *Panaces*, loquit, *ipso nomine omnium morborum remedia promittit.* Recte est enim a πᾶν, hoc est, *omne*, & ἄκος, hoc est, *medela*, *remedium*, seu ἀκέομαι *medeor*, *sano*. Hinc *potens* dicitur Lucano, uti vidimus.

PANCRATIUM constabat pugilatu & luctatione: ac ita dicebatur a πᾶν & κράτος, & quod *omnium nervorum viriumque contentione transigeretur.* Nam non pugnis modo sed & calcibus & cubitis utebantur, ut indicat Fabius, lib. II. cap. VIII. Falsus est Hermolaus Barbarus, cum putabat ita dici a πάντα & κρατεῖν, *a vincendo omnia*, ut *pancratium* sit certamen, quo quis quinque certandi generibus congreditur, hoc est, cursu, pugilatu, lucta, saltu, & disco. Confudit enim Hermolaus πένταθλον & παγκράτιον. Vide *Quinquertiones*.

PANDECTAS ridicule scribit Accursius ita dici a *pan*, quod est *totum*, & *dectas*, quod est *doctrina*. Nemo enim hodie nescit, esse a πᾶν, id est, *omne*, & verbali δεκτής, quod a δέχομαι, id est, *complector*. Gellius, lib. XIII. cap. IX. *Tullius Tiro Græco titulo pandectas inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentes.* Meminit & ejusdem appellationis, lib. ult. Plinius, in præfatione naturalis historiæ, ponit hanc inscriptionem inter illecebrosas & magna promittentes, propter quas, ut ipse inquit, vadimonium deseri possit. Sed & eodem modo inscribuntur libri Digestorum, qui ex XXXVIII. Jurisconsultis sunt coagmentati. De horum appellatione sic scribit Justinianus epistola ad senatum & omnes populos, quæ hodie secunda est in tit. de vet. jure enucl. *Nomen*, inquit, *libris imposuimus Digestorum, seu Pandectarum, qui omnes disputationes in se habent legitimas, & quod undique fuit collectum, hoc in sinus receperunt in centum quinquaginta pene millia versuum, totum opus consummantes.* Pandectarum libri hodie signantur hac nota *ff.* Id *facta* interpretabatur Aldobrandinus in proœmio Institut. Sed nimis generalis fuerit hæc appellatio, cum sit omnium librorum communis. Quare verisimilius multo, qui volunt eam notandi rationem ex librariorum imperitia originem cepisse. Sed ex qua litera hæc nota originem ducat, id inter hos neutiquam convenit. Laurentius Vallensis in Raudensem censet ortam ex Græco Δ, quo *Digesta* significentur. Sed obstat, quod Græci habeant proprium vocabulum Πανδέκται. Itaque Alciatus lib. III. Dispunct. cap. XVI. censet potius ortum ex eo, quod *Pandectas* per π̃ cum circumflexo accentu notare soleant. At Haloander malebat factum inde, quod veteres pro Tit. scriberent Θ, quod est θεμάτιον. In fasciculo temporum, ubi de Justiniano agit, legas *Digesta* olim per *D* & *G* scribi solere, indeque ex similitudine quadam ortum, ut vulgo nunc pro eo *ff* scribatur. Sed Ferrandus Adduensis, lib. I. cap. I. explicationum, censet similitudinem potius habere cum L. L. Quare cum ex Probo constet eo Leges significari, fit ei maxime verisimile hinc notam istam originem traxisse.

PANDO vel est a πετάω, sive πετάζω, quod idem significat: unde in Onomast. *Pando*, πετάζω, vel a φαίνω, *ostendo*, unde ἀναλόγως fit φανός, *apertus*. Posterius malo: quod & probat Septimius Florens, in εἰρήνῃ Aristophanis. At more suo ludit Varro: quando ait *pandere* dici *panem dare*, indeque deam *Pandam*, vocari, quæ eadem ac *Ceres*: Nempe existimabat, etsi *pandendi* verbum ad alia quoque transferatur, proprie tamen convenire Cereris fano, cum egentibus ex eo panis daretur. Adscribam hic de re Nonii locum, prout eum emendavit Carrio, lib. I. Antiq. Lect. cap. III. *Pandere Varro existimat ea causa dici, quod qui ope indigerent, & ad asylum Cereris confugissent, panis daretur. Pandere ergo quasi panem dare, & quod nunquam fanum talibus clauderetur.* Idem de vita pop. Rom. lib. I. *Hanc Deam melius putat esse Cererem, sed quod in asylum qui confugissent, panis daretur, esse nomen fictum a pane dando pandere, hoc est, aperire.* Aliis tamen *Panda* ita dicta videtur, quod pacis tempore portæ urbium panderentur. Horum opinionem confirmat Glossarium vetus Philoxeni in quo legere est, *Panda*, Εἰρήνη Θεός. Est & tertia nominis hujus ratio, adducta ab Arnobio, lib. IV. ubi & *Panticam* eandem vocatam docet: *Quod*, inquit, *Tito Tatio Capitolinum ut caperet collem, viam pandere atque aperire promissum est, dea Panda est appellata, vel Pantica.* Et mox: *Nisi Tarpejam rupem rex Sabinorum potuisset accipere, nulla esset Pantica.* Quo id auctore scripserit Arnobius, non constat. Nihil enim hujusmodi apud Halicarnassensem, Livium, Festum, alios me legere commemini. A *pando* tum *pansum* tum *passum* veteres dixerunt: contra quam putavit Agellius, lib. XV. cap. XV. Diximus hac de re abunde in Grammaticis Exercitat. A *pansum pansa* dicti, qui *pedibus* essent *pansis*; ut *planci*, qui *planis*. A *passum* est *passus*, quod proprie dicitur de *pedibus passis*: quoque pedum esse volunt, hoc est, duorum gressuum, ut *gressus* sit duorum pedum ac semis. Ab eodem est *passim*; pro quo *passivus* dixit Tertullianus, lib. de pallio, cap. III. nempe a *passivus*, hoc est, *promiscuus* & *vulgaris*, quæ vox non a *patiendo* est, prout Grammatici utuntur, sed a *passim*. Ita idem Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem dixit, *passivum nomen Dei*; nempe quia & hominibus dictum, *Dii estis*; ac ab eodem *passivitas* dixit pro *frequentia promiscua*. Sic enim ait cap. IV. ejusdem libri: *Quantum denotatui passivitas affert.* Et in Apologetico: *Suppeditante materias passivitate luxuriæ.* A *passim* quoque dicuntur *oves passales*: εἰκαῖα πρόβατα. Nisi potius *pascales* scribendum, de quo in *Pasco* diximus.

PANDUS, quia se *pandit*, hoc est, *extendit*. A *pando*, *pandidus* foret, ut a *floreo*, *floridus*; a *madeo*, *madidus*: sed εὐφωνίας causa, ob concursum duorum *D*, *pandus* maluere, ut monet Priscianus, lib. IV. A *pandus* est *pandiculor*. Festus: *Pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes extenduntur, eo quod pandi fiunt.* Quod ἀναλογία firmat. Nam similiter a *missus*, *missiculare*; a *fissus*, *fissiculare*. Alioqui possis & a *pando* deducere. Nam *pandiculantes* se *pandunt*, hoc est, *extendunt*. In adductis Festi sive Pauli verbis nonnulli MSSti habent *oscillantes*: sed rectum est *oscitantes*. Plurimum enim hæc

hæc differunt: ut notum.

PANEGYRICA oratio, πανηγυρικὸς λόγος, proprie est non quæcunque est generis ἐπιδεικτικοῦ, sed solum laudatoria, nec laudatoria quævis, sed quæ habetur in cœtu populi universi: quem Græci πανήγυριν vocant, a πᾶν & Æolico ἄγυρις pro ἀγορά· atque inde panegyricæ orationi nomen. Quæ adversus hanc sententiam adferri possunt, discussimus in Oratoriis nostris, lib. I. cap. V.

PANGO prius fuit pago, & paco. Utroque enim usi, sed paco antiquius. Antiqui enim C pro G usurpabant, ut docet Festus in Orcus. Non audiendus idem, cum in voce Prodigia ait, antiquitus G vocatum, quæ nunc C appellatur. Contrarium enim paret vel ex columna Duilliana. Paco vero, seu pago, fuit a Dorico πάγω pro πήγω, unde πηγνύω, seu πήγνυμι, quod tum figere notat, tum compingere, coagmentare, facere ut concrescat. Et sane Latini dicunt pangere fœdus, ita est apud Euripidem παγεὶς ὅρκος, fœdus juramento sancitum ac pactum. Πάγω forte a יגע, hoc est, occurrere, occursu in quippiam impingere. A pago (quomodo veteres dixisse, testatur Quintilianus, lib. I. cap. VI.) remanet pactum: qua de voce parum apte Isidorus, lib. V. cap. XXIV. Pactum, inquit, quasi ex pace factum, ab eo, quod est pango, unde & pepigi fœdus. Nam non compositum est, sed derivatum. Nec a pango proprie est, sed uti diximus, paco, seu pago; unde pango; ut frango a frago, a quo fragilis. A pago item pagina dicimus. Nomen ei a pagendo, hoc est, pangendo versus. Nam quia veteres Romani erant rustici, inde est, quod a rebus rusticis multa plurima desumpserint. Multa sane ejusmodi in Actio suo congessit Jovianus Pontanus, Fol. CXL. ed. Ald. Adhæc a pago est propago, verbum; unde propago, nomen, pro quo & propages dicitur. Ab eodem compages, seu compago: a quo compaginare dixit Ammianus lib. XVI. Atque uti compages, ita & impages dixere. Festus: Impages dicuntur, quæ a fabris in tabulis figuntur, quo firmius cohæreant, a pagendo, id est, figendo: (ita & MSSus) unde & poetæ pangere versus dicuntur, & agricolæ pangere plantas, hoc est, infigere. Usus Impagis voce Vitruvius, lib. IV. cap. VI. A pago autem, inserto N, fuit pango: ut a tago, unde tagax, tango; a frago, unde fragilis, frango; a jugo, jungo. At ab antiquo pacere est pacisci, ut ab apere, apisci; unde adipisci, & indipisci. Ejus compositum compeciscor, unde compectum, pro quo vulgo scribunt compactum. Verum per A quidam rectius efferunt, quomodo est a compingo. Nam similiter ab eo verbo sunt compago, & compages. At melius scribitur per E, cum venit a compeciscor, quod ex ratione per E scribitur, quia defetiscor a fatiscor. Compecto voce præter Afranium usus Plautus, cum alibi, tum Capt. act. III. sc. I.

Omnes compecto rem agunt, quasi in velabro olearii.

Usurpant quoque Suetonius, & alii. Compecto per E probat quoque Palmerius. Charisius, cap. de Adverbio, videtur putasse, non tam a compecisci seu compecisci venire, quod in usu esse negat, quam a nomine pactum. Simile est depecisci, pro depacisci. Hinc Terentius:

Unum pro amica una nocte depecisci.

Et Appuleius similiter lib. X. Grandi denique pretio cum altero meo depecta est noctis unius concubitum. Ulpianus in l. III. D. de calumniis: Depectus dicitur turpiter pactus. Sed non de turpi solum, verum & honesto pacto dici, contra Ulpianum, Valla, Hotomanus, atque alii comprobant. Ab eodem est depector: quomodo depector litium pro redemptore apud Appuleium, legimus in Apologo.

PANICULA Plinio est lanugo sive capillamentum sive coma lanosa, in milio, arundine, avellanis, & similibus. κόμην & ἀνθήλην Græci nuncupant. Nec aliud est, quam ἀνθοῦντα τριχώδη. Est diminutivum a panica, quod est a Dorico πανία pro πηνία, quomodo coma vocatur, imprimis addenda, & globus crinium implexarum. Hesych. Πηνία, θρὶξ, ἐμπλοκή. Suidas: Πηνίκη τριχωτὴ κόμη. Sed Latini panicam non dicunt. Itaque aliis panica esse placet a πῆνος, stamen, filum. Nam lanosa illis coma stamini seu filis similis est. Sed malim panicula a panus, quod notat τολύπην sive tramæ involucrum. Sunt enim paniculæ τολυπώδεις. Festus: Panus facit diminutivum panicula. Ubi panus est, uti diai, id quo trama involvitur. At κατὰ μεταφορὰν panus & panicula vocatur mammosus inguinis, vel alius loci tumor. Unde & in Glossis legas: Πανίκλα, panicula: item πανῶλα, pestis, λοιμός. Paniculam pro lanosa coma usurpat Plautus, juxta emendationem Turnebi, Adversariorum lib. II. cap. XXVIII. Sic enim legendum putat Milite, act. I. sc. I.

Cujus tu legiones difflavisti spiritu,
Quasi ventus folia aut paniculam tectoriam.

Quo loco per paniculam intelligit lanosam arundinum comam: eamque tectoriam vocari putat, quod arundine ac culmis integerentur casæ, uti & hodie fit. In vulgatis Plauti codd. legitur peniculum: sed cum is e setis fiat pilisve equinis, non tam facile spiritu difflatur, quam folia, eoque panicula potius Plautum meminisse verisimile est.

†PANICULA est coma milii, arundinis aliorumque similium, quae inde dicta mihi videtur, quia libis sive PANI interponeretur. Festus in STRUES ait: STRUES *genera liborum sunt, digitorum conjunctorum non dissimilia, quæ superjecta panicula in transversum continentur.* Et vide mox in PANIS: quam vocem ex Italis Tuscis tum Latium tum Magna Graecia didicit, ut ad Tab. Heracleae docui. Vide eorum indicem in πάνος. MAZOCHIUS.

PANICUM, Græcis ἔλυμος & μελίνη. Etymon adfert Plinius, lib. XVIII. cap. VII. Panicum, inquit, a paniculis dictum. Ac paullo post ait, quoddam panici genus esse a pane, parvis racematum paniculis. Paniculas vocat comam lanosam, quam ἀνθήλην Græci dicunt. Panicum est lanugine obsitum, ut jure inde nomen arcessatur. Non quidem ἀμέσως a panicula, ut Plinius videtur indicare. Ἀναλογία enim repugnat. Sed a panus, cujus diminutivum panicula. Ut panicum & panicula ejusdem sint originis. Panus vero a πῆνος, pro quo Dores & Æoles πᾶνος. A πῆνος πηνίον, ὁ θρὶξ καὶ κόμη. Ut a πῆνος πηνίον, sic a panus panicum. Non audiendus Isidorus, lib. XVII. cap. III. ubi pro panicum dicit panicium, atque ita vocari ait, quasi panivictum, quia multis in terris homines panico utantur panis vice, hoc est, loco.

PANIS (pro quo in neutro pane dixit Plautus Curcul. act. II. sc. III.) est a panus, quomodo vocatur ἡ τολύπη, sive fili glomus, ad cujus similitudinem panes fingi solent. Varro, lib. IV. de L. L. Panes, quod primo figuras faciebant mulieres in panificio panis: posteaque figuras facere instituerunt alias. Vel dicitur panis, quasi pascinis, a pascendo. Nonius: Panis proprietatem a pascendo putant veteres existimandam. Vel est panis a Deo Pane. Cassiodorus, lib. VI. Variarum epist. XVIII. Pan primus conspersas fruges coxisse perhibetur: unde & nomine ejus panis est appellatus. Vel dicitur panis quasi ponis, a pono; aut ab adjectivo πᾶν, quasi ὃ ζῶα πάντα ἐφίενται. Isidorus, lib. XX. cap. II. Panis dictus, quod cum omni cibo apponatur: vel quod omne animal eum appetat: πᾶν enim Græce omne dicitur. Sed omnium horunce sententias diluit Athenæus, ex quo discere est Romanis panem vocari ex eo, quod Dores dicant πανόν. Ita enim scribit in l. III. Δειπνοσ. Πανὸς ἄρτος. Μεσσάπιοι καὶ τὸν πλησμονὴν πανίαν, καὶ πάντα τὰ πληρώματα. Βλαῖσος ἐν Μεσοτρίβῃ, καὶ Ἀρχίλοχος ἐν Τηλέφῳ, Ῥίνθων ἐν Ἀμφιτρύωνι, καὶ Ῥωμαῖοι δὲ πάνα, τὸν ἄρτον καλοῦσι. Πανὸς vero fit a πάσασθαι, edo, unde & pabulum, & dea Pales, aliaque. Quod siquis in dubium vocet, an in magna Græcia pro pane πανὸς dixerint (sane MSSti ac meliores Athenæi codices πανία non πληρώματα, sed πλήσμια interpretantur: ut Casaubonus testatur) ἀμέσως panis a πάσασθαι deducere licebit. A pane est panarium. Varro lib. IV. de L. L. Hinc (a pane) panarium, ubi id servabant: sicuti granarium, ubi gra-

num frumenti vendebant; unde id dictum. *Panarium* quoque dicebatur *sportula*, *in qua panes reponebantur*. Plinius, lib. I. Epist. VI. *Proinde cum venabere, licebit auctore me, ut panarium & lagunculam, sic etiam pugillares feras*. Usus eodem modo Suetonius Calig. cap. XVIII. & Domitiano cap. IV. Papinius, I. Silvarum. Martialis *panariolum* nominat ἀρτοφορικὸς.

†PANIS vocabulum est ex Hebraico *lechem panim* (h. e. *panis facierum*, Graecis interpretibus ἄρτος προθέσεως i. e. *panis propositionis*) qui Ex. XXV. 30. in Sancto asservabatur. Vide ibi dicta. In ea vero locutione vetus Latium rejecta priore dictione, posteriorem פנים *panim* retinuit, ut ex Jerusalem dicebatur compendio *Salem*, & ex *Hierosolymis Solyma*, &c. Et Hebraei quidem *panem facierum* vocabant, eo quod in plura ψωμία sive (*) oblonga sive quadrata quasi opere reticulato dispertiretur (unde & cultro non erat opus, quia facile buccellae illae revellebantur: hinc Hebraeis est illud, *frangere panem*) similiter & Latini *panem* suum פנים *panim* sermone Orientali dixerunt, ob eamdem rationem: unde & *buccellatum* dicebatur, non tam a *buccella*, quatenus ψωμὸς (vulgo *boccone*) notat, quam quatenus parvam *buccam*, sive vultum designat. Vide in BUCCA. Et haec verissima panis etymologia satis ostendit, plurima veteri Latio cum Hebraeis fuisse communia. Confer omnino dicta ad Ex. XXV. 30. & Athenaei locum de ΠΑΝΟΣ (quomodo Messapii panem vocabant, a Tuscis & Latinis id mutuati, non contra) apud Vossium in PANIS. Quadratae illae areolae in pane dicebantur *buccellae* ob eamdem rationem, quia buccas sive vultus referebant, non quia singulae buccellae in os inmitterentur. MAZOCHIUS.

PANNUS plerisque esse placet a *pano textorio*, hoc est, *involucro tramae*: qua de notione in *Panus* diximus. Sed Varro, in IV. de L. L. *pannus* Graecorum esse scribit. Nempe deducere videtur, a Dorico πᾶνος pro πῆνος, quomodo, Hesychio teste, vocatur τὸ ὕφασμα, *textum*, seu *tela*. Eisque hinc a πῆνος, hoc est, ὑφαντῷ. A *pannus* non tantum *pannosus*, sed & *pannuceus*, dicimus, hoc est, crasso ac vili indutus *panno*; sive diversis *pannis* obsitus, ut exponit Isidorus, lib. XIX. cap. XXII. Legas apud Persium, sat. IV.

Dum ne deterius sapiat pannucea Baucis.

Ac Pomponium in Pannoceatis saepius citat Nonius. A *panno* quoque est compositum *depannus*, quasi *panno* carens. Usus poëta vetus apud Nonium. Et similiter *impannis* dixit Plautus Asin. act. IV. sc. II. si vera est emendatio Lipsii, libro quincto, Antiqu. Lect. cap. XIII. De qua jure ambigit Valens Acidalius.

PANTHERAS a Graecis esse, monet Varro in IV. de L. L. his verbis: *Ferarum vocabula partim peregrina, ut Panthera, Leo: utraque Graca; a quo etiam & rete quoddam Panther, & Leana, & muliercula Pantheris*. Priscianus quoque in V. *In multis videmus commutatione terminationis genera quoque esse conversa: ut ὁ κρατήρ, hac cratera: ὁ ἀμφορεύς, hac amphora: ὁ πάνθηρ, hec panthera*. De etymo convenit, esse ex πᾶν, & θὴρ, *fera*: sed de caussa nugatur Isidorus, lib. XII. cap. II. *Panther dictus*, inquit, *sive quod omnium animalium amicus sit excepto dracone: sive quia & sui generis societate gaudet, & ad eandem similitudinem, quicquid accipit, reddit. Πᾶν enim omne dicitur*. Verisimilius, qui putant sic vocari, quia pene omnium in ea ferarum colores cernere est. Nam ut Plinius ait lib. VIII. cap. XVII. *Panthera & tigris macularum varietate prope sola bestiarum spectantur: ceteris unus, ac suus cujusque generis color est*. Hinc Eruditissimus Salmasius censet, πάνθηρ dici quasi Πανὸς θὴρ, *Panos fera*: ut σατυρόθηρ, quasi *Satyri fera*. Arcadius Grammaticus: Καὶ τὸ πάνθηρ, καὶ σατυρόθηρ ἀπὸ μονοσυλλάβων. Sane *pantheras* Baccho fuisse dicatas, constat ex Philostrato & aliis. Sed hoc non prohibet, quominus & Pani dicarint. Magis tamen verisimile sit vocem esse ab Oriente petitam: non propterea quidem, quia in Munsteri Lexico trilingui *panthera*, & *panther*, iisdem plane literis Hebraice scribatur (nam Hebraeis *namer*, Chaldaeis *nimra* vocatur, ut Esa. XI. Hier. V. Os. XIII.) sed quia Europa non habet *pantheram*, Aristoteles testatur. Quare ex Asia primum in Graeciam delatae, posteaque etiam ex Africa. Non dubium autem, quin cum re nomen quoque ex Oriente attulerint, uti videmus factum in *tigride*, quae ut ex Armenia est allata, ita quoque nomen retinuit Armenium. *Pantheris* autem in Asia celebrantur Caria, Lycia, Pamphylia, maximeque Syria, Armenia, Arabia, Hyrcania. Est vero idem genere animal πάνθηρ & πάρδαλις. Nec ignoro, distingui a Xenophonte in Cynegetico, Polluce, lib. V. cap. XIII. Athenaeo etiam, atque aliis, qui πάνθηρας & παρδάλεις conjungunt. Sed haec facile conciliantur ex Plinio, qui docet sexu differre, ac fortasse & colore. Videtur tamen & alterum animal nomen πάνθηρος habere. Quippe Oppiano, in secundo κυνηγετ. πάνθηρ est bestia parva & imbellis & cum mustelis & gliribus conjungitur. Atque ait poëta de ea nolle se agere: qui tamen de *pardali* tractat, in III. κυνηγετ. Sed Xenophonti, & Athenaeo, ac Polluci, πάνθηρ omnino aliud est. Atque ex eo Latinum *panthera*, uti dixi. Quae vero *panthera* Lucilio, Varroni, aliis, hae seculo post dicebantur pardi, quomodo Lucanus, Juvenalis, Plinius, Martialis, atque alii, appellant: quamquam solos sic mares dixere, quod Plinius indicat lib. VIII. cap. XVII. *Nunc Varias, & Pardos, qui mares sunt, appellant*. At Aelius Spartianus, & qui circa ea tempora vixerunt, etiam *Leopardos* vocant, unde nostrum *Lupoert*. Hinc Glossae: *Leopardus*, πάρδαλις. Ac circulatores qui nundinarum tempore exotica ostendunt, *leopardum* pro *panthera* aut *pardo* monstrant; & contra. Proprie tamen *leopardus* ex *leana* & *pardo* natus, ut Isidorus ait, lib. XII. cap. II. Nempe conflata vox ex *lea* & *pardus*. Nam *lea* pro *leana* dixere veteres, ut alibi dictum. Natales *leopardi* signat Claudianus:

. . . . Cum forte leana
Nobiliorem uterum viridis corrupit adulter.

Ubi per *viridem adulterum* signat *pardum*, cui pellis colore variatus. De iisdem sic loquitur:

Omnia fulminei properent ad vulnera pardi
Semine permixto geniti.

Ac mox:

Hi maculis patres referunt, & robore matres.

Nam maculas pardi habent, robur leaenae. Quemadmodum vero ex *lea* & *pardo leopardus*: ita ex *camelo* & *pardali camelopardalis*. Horatius:

Diversum panthera genus confusa camelo.

PANTICES interpretatur Perottus (quem alii Lexicographi secuti) *fluxum ventris*, ac dici ait, quia *ventrem pandat*. Nempe cum apud Festum legeret: *Pantices, frus ventris* (sic ab Aldo quoque editum olim: MSSti quidam, *Panticepi, frus ventris*) putavit scribendum, *Pantices, fluxus ventris*; quam lectionem etiam secutus Raderus ad Martialem. lib. VI. Epig. LXIV. Sed loca omnia, in quibus ea vox hodie invenitur, ostendunt, *pantices* esse aliud, ut probabile non sit Festum hoc modo scripsisse. Magis verisimilis aliorum conjectura, pro *frus* legentium *viscus*. Siquidem ex ipsis auctorum locis non obscure colligi potest, *pantices* vocari *intestina*, sive, sic dicuntur (quod Antonius Nebrissensis & Hadr. Junius putarunt) *intestina* illa *pelliculata*, quae ob

(*) *Sciendum est, liba quidem* ψωμία *fuisse oblonga instar digitorum (vide Festum in STRUES) conjunctorum, at buccellatum simile operi reticulato fuisse. Hinc milites buccellarii sunt meo judicio, qui loricam squamatam ac opere reticulato ad buccellati similitudinem distinctam haberent. Et quadra panis sive placentae erat una ex buccis operis reticulati.*

nh multiplicia volumina ceu pagellas a Belgis *'slaek* appellantur: five, quod Jacob. Daleccampius scripsit in notis ad Plini lib. XI. cap. XXXVII. *pantices* sint *lactes*, hoc est, *intestinum tenue*, *jejunum & duodenum*. Usus *panticis* voce Plautus, Pseudolo, act. I. sc. II.

> . . . . *Vino modo cupida estis,*
> *Eo vos vestros panticesque adeo madefacitis, cum ego sim hic sicco.*

Et Martial lib. VI. ep. LXIV.

> *Quid cum panticibus laxis, & cum pede grandi,*
> *Et rubro pulmone, &c. lanius per compita portat.*

In Catalectis quoque est: *Et æstuantes nocte folvi pantices obesam ad uxorem rapis*. Vide quæ ad hunc locum Scaliger notavit, itemque ad illud in Phallicis: *Latet jacente pantice abditus specus*. Videtur autem *panticibus* nomen ex eo esse, quia in ventre *jaceant expansæ extentæque*. Belgæ omasum *panse* seu *pense*, Celtæ quoque *panse* appellant: quæ vox non minus ad *panticem* nomen alludit, quam Italorum *pansa*, qui sic nominant *ventrem*. Significat quoque *pantex* vulnera ulceraque, quæ in collis oriuntur jumentorum. Glossæ vett. *Pantex*, ἕλκος ἐπὶ τραχήλῳ κτηνῶν. *Pantices* igitur intelligendæ versu istoc Maronis, parodia in Sabinum, hoc est, Ventidium Bassum:

> *Bidente dicit, attondisse forcipe,*
> *Comata colla, neque sordidum jugo*
> *Premente dura vulnus ederet juba.*

Hac notione *pantex* dici videtur, vel quia se *pandat*: vel a *panus*, quomodo *tumor inguinis* vocatur Nonio teste. [Malo ex πανδύειν dici *pantices*. nam πανδὴξ est φθοῖς Hesychio.]

Panus tuberculi genus in vertice, alis, aut inguine, latius, quam altius: *mammosum panum* vocat Plin. De eodem sic Celsus, lib. V. cap. XVIII. *At adversus panum, tum primum orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur*, &c. Ex Hermolai Barbari sententia sic dicitur, quia *pani instar tumeat*, non alte quidem, at late. Sed omnino ita vocatur κατὰ μεταφορὰν, quia *simile sit pano textricum*. De utraque *pani* notione sic scribit Nonius Marcellus: *Panus tramæ involucrum, quem diminutive panulam vocamus*. Lucil. l. IX. *Foris subtegminis panus est*. *Tumor quoque inguinum ex formæ similitudine sic vocatur*. *Afran. Materrera: In quem plenam papulam, panum synpanum*. *Nævius Optione*. *Qui me miserum miseriorem reddidit, quam nunc puerum; quod pueri ægrius patiantur hoc genus morbi*. Hæc Nonius. Sed verisimilius est *panum* primariâ notione esse πηνίον, hoc est, *fusum fusis involutum*, seu *glomum lanæ carptæ, & ad nendum paratæ*. Quod etymon quoque confirmat. Nam est *panus* a Dorico πανίον pro πηνίον, quo significatur ἀγαθὶς, sive *glomus*. Ac vicina huic vox πῆνος, hoc est, ὑφάσμα, tela. Dorice est πᾶνος, unde Latinum *pannus*. A *pano*, qua est *tramæ involucrum*, ajunt esse *pannelum*, sive *pannuelum* appellatum. Voluntque sic dici radium, quo stantes procurrunt telas. Varro in IV. de L. L. confictum putat a *panno & volvendo*. Scaliger a *pano eluendo* dici arbitratur. Magis verisimile sit, simplex esse, veniseque a *panus*, *panucula*, unde *panucella*, & mutato genere *panucellium* quasi a *panum*: Nempe ut idem sit *panus*, *panucula*, *panucelium*. Sane in Glossis Philoxeni lege *panucelium*, ubi exponitur πηνίον, seu πανίον. In Onomastico Græco-Latino pro eo est, *pannuelium*: atque interpretatur ῥάκιον.

Papa quidam factum putant ab interjectione *Papæ*, quoniam *Papa* sit plane *admirandus*: quidam a *corona*, hoc est, *tonsura papali*, quæ παπάληθρα vocatur a Constantino in epistula ad Sylvestrum, & Balsamone ad Synodum in Trullo, can. XXI. quidam etiam conflatum putant, ex notis *P. A. P. A.* quæ significant *pat-em patrum*; quomodo Pontifex Romanus crebro appellatur in antiquis monumentis. Ea triplici hac ἐτυμολογίᾳ lucem capit locus hic Remigii Antissiodorensis de celebratione Missæ: *Papa autem secundum quosdam dicitur admirabilis vel coronatus; sed quod melius est, pater patrum, id est, episcoporum*. Sed omnia hæc λῆροι. Nam est a Græco πάππας, vel πάππος, quod *patrem* significat. *Papas* autem vulgus omnes vocabat *clericos*, ut testatur Walafridus Strabo, de rebus Ecclesiasticis cap. VII. Postea proprium esse cœpit Episcoporum, quod ex plurimis locis Cypriani, Hieronymi, Augustini, aliorumque patrum notum est. Sed reverentiæ caussa peculiariter junior Episcopus seniorem sic vocabat: quemadmodum ex canone LIV. Carthagin. Syn. probat Josephus Scaliger elencho trihæres. Serrarii. Postea *Patriarchæ Romano* hic honos habitus est, ut solus κατ' ἐξοχὴν *Papa* vocaretur; quod factum ex statuto Gregorii septimi anno CIↃLXXIII. Plura de *Papæ* nomine ac Græco πάππας vide apud Cælium Rhodig. lib. II. cap. XXI. Onuphrium Panvinum, in vocum Ecclesiasticarum interpretatione; Pamelium ad ep. XII. Cypr. Baronium in Martyrolog. X. Jan. socerum meum Fr. Junium, notis in Codinum pag. CCLV. Savaronem in Sidonii epist. I. lib. VI. Hieronymum Wolfium, tom I. Memorab. pagin. IↃCCCCXC. & seq. Meursium in Gloss. vocibus πάππας, παππίας, & πρωτοπαπᾶς. Barthium Adversar. lib. LX. Qui tamen quod Latinos a Gothis aliisque barbaris, *papa* vocem potes accepisse, audiri minime debet. Culpat ille doctissimum socerum meum, Franciscum Junium, quod scripserit, Germanos a Latio *Papa* vocem accepisse. Sed quomodo Latini a Gothis eam vocem accepere, si Cypriano & aliis ejus ævi id nomen tributum, tanto ante irruptionem Gothorum & aliorum barbarorum in imperium Romanum?

Papaver dici censeo a verbo *papo*, ut *cadaver* a *cado*. Nomen ex eo fuerit, quod inderetur *papæ* ad conciliandum somnum: *Papa* (pro quo vulgo minus recte *pappa* scribunt gemino *pp*) puerorum est cibus, quem & nos hodie *pap* appellamus. Indicat id hic Varronis apud Nonium locus: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent, & matrem mammam, patrem tatam*. Sed suspicatus Joh. Meursius hanc impropriam ac secundariam esse significationem, proprie autem notare *caput mamillæ*, indeque (quod ejus opinionem non parum firmat) *papillam* dici ὑποκοριστικῶς. Nec obscura fuerit ratio hujus inversionis. Nam pueris *papam*, hoc est, *papillam*, sive mammam poscentibus, sæpe, sive quod maternum lac non sufficiat puero alendo, sive quo paulatim solidioribus adsuescat cibis, lac præbetur crustula infitatum; eaque res caussam præbuisse videtur huic significationis immutationi. A *papavere* dicitur *vestis papaverata*. Plinius, lib. VIII. cap. XLVIII. *Crebræ papaveratæ antiquiorem habent originem jam sub Lucilio poëta in Torquato notatæ*. Erat *papaverata vestis* tenuis ac delicata: ac sic a Lucilio vocatur, Græcorum exemplo quibus μήκων non solum notat *papaver*, sed etiam *textum byssinum*, *sive linum*. Nam Hesychius ὕφασμα βύσσινον exponit. Sed de caussa nominis non consentiunt. Aliquibus videtur appellatio esse ex eo, quia quoddam *papaveris genus* esset, ex quo (ut Plinius ait) *candorem lintea præcipuum tradunt*. Alii censent sic dici, quia mollis *papaveris* lanugo neretur, vestisque ea ex texeretur. Sane verisimiliora hæc sunt, quam ut cum erudito viro *paverata* pro *papaverata* reponamus.

Papilio est σκηνώμα, ut exponitur in vett. Gloss. Ita usus Vegetius, lib. I. cap. III. De eo sic Isidorus, lib XV. cap. X. *Papiliones vocantur a similitudine parvi animalis volantis, quod maxime abundat florentibus malvis*. De *animalculo papilione* vide Columellam, lib. IX cap. XIV. quod est de apum cura. Isidorus ibidem vocat *aviculas*, sane ἀκύρως, cum sit insectum. Sed balbutire voluit cum pueris, qui *volantia omnia aviculas* appellant. Videtur dici *papilio*, quia *papet*, hoc est, *edat & exsugat olera*, imo & ceras, ut Columella dicto loco auctor est. Vel potius *papilio* sit ex Græco ἠπίολος repetendo P. Meminit Aristoteles, lib. VIII.

VIII. cap. XXVI. ubi est, ἠπίολος περὶ τὸν λύχνον πετόμενος. Pro quo Plinius, lib. XI. cap. XIX. *Papilio luminibus accensis advolitans*. Sane ἠπίολος esse *papilionem*, etiam Dalecampii judicium est.

PAPILLA, & *mamilla*, hoc differunt, quod *mamilla* est omnis eminentia uberis; *papilla* vero breve illud, unde lac trahitur; quemadmodum iisdem verbis tradunt Servius ad XI. Æneid. & Isidorus, lib. XI. cap. I. [*P* & *M* promiscuæ literæ.] *Papilla*, ex Festi sententia, ὑποκοριστικῶς factum a *papula*, quomodo veteres vocarunt, quæ tuberculi speciem habent. Argumento est, quod vulgo *papulæ* dicantur *pustulæ cuti ex prurigine insurgentes*. Celsum vide lib. V. Vel dicendum, *papillam*, seu *papulam*, potius esse a *papa*, quomodo vocatur puerilis cibus, quia nempe infantes ea mammarum apice papent, hoc est, comedant. Nam *papare* de infantuli ætate dixit & Plautus Epid. act. V. sc. II.

Novo liberto opus est, quod papet.

Pa. Dabitur; præbebo cibum.

Hanc *papillæ* etymologiam adducit Isidorus, lib. XI. cap. I. *Papillæ*, inquit, *capita mammarum sunt, quas infantes sugentes comprehendunt. Et dictæ quod eas infantes quasi papent, dum lac sugunt*. Vide *papaver*. A *papilla* est *expapillare*. Festus: *Expapillato, brachio exserto, quod cum fit; brachium nudatur*. Nonius: *Expapillato brachio, quasi usque ad papillam renudato*. Affert deinde locum hunc e Plauti Milite, act. IV. sc. IV. Sed alii legunt *expalliato* brachio, vel *effafilato*, quod & in Festo invenitur. Sic enim apud eum legas: *Effafilatum est exsertum, quod scilicet omnes exserto brachio sint exfilati, id est, extra vestimentum filo contextum*. Sine dubio eumpse Plauti locum respexit. Sed cum jam olim apud eum nunc *effafilatum*, nunc *expapillatum* legeretur; utramque vocem sibi grammaticus explicandam putavit. Sine dubio autem rectius est *effafilatum*. Nec enim brachio exserto nudantur *papillæ*, nec, si id fiat, propterea brachium recte *expapillatum* dici possit. *Effafilatum* autem dicitur pro *exafilatum*.

PAPPARE, seu *pappare* (diversimode enim vox hæc scribi solet,) est *edere*, quomodo utitur Plautus, Epid. act. V. sc. II. vel *cibum poscere*, prout usurpat Pers. sat. III. Venit a *pappa* sive *papa*. Eo significatur *puerorum cibus*, ut ostendimus voce *Papaver*, ubi plura hac de voce legere potes. Græcis πάππας non *cibum*, sed *patrem* notat, ut apud Homerum Od. ζ. [illegible] apud eundem παππάζειν, τὸ βρεφικῶς προσφθέγγεσθαι τὸν πατέρα, ut ait Eustathius. Contra factum in *mamma*. Nam Romani pueri eo matrem appellant, ut eodem libro indicat Varro, cujus verba adducimus in *Papaver*. At puerus Græcorum ita *cibum* appellasse constat ex nubibus Aristophanis. Voce *pappas* utuntur & Latini, sed alia significatione. Quippe τὸν τροφέα, πάππαν αὐτὸς ἐκάλει παῖδας, ut scribit Eustathius in Lexico Rhetorico. At sic utuntur Latini. Juvenal. sat. VI.

Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus prægustet pocula pappas.

Ubi *pappas* omnino est *nutricius*. Confirmant idem Glossæ Isidori, in quibus est: *Pappas, pædagogus*. Ad illud quoque Juvenalis:

Discipuli custos præmodit Acanonetus.

Sic habent Glossæ: *Eunuchus pædagogus, proprium pappatis*. Nec mirum, si vox quæ Græcis *patrem* notet, Latinis notet *nutricium*. Nam is patris quodammodo vicem gerit. Et sane Latinis vox *matris* similiter accipitur pro *nutrice*: ut apud Plautum.

PAPPUS antiqua lingua idem quod *senex*, unde *sponsi pappi*, & *Agricolæ* & *Hermæ pappi*: quibus nominibus fabulas scripsit Pomponius. Confirmat eam significationem Varro, VI. de L. L. *Item*, inquit, *significant in Atellaneis aliquot pappum* (sic ex vett. libris emendant Turnebus & Scaliger, pro quo vulgo *pupum*) *senem, quod Osci casnar appellant*. Est a Græcorum πάππος, quod iis *avum* notat. Et similiter usus Ausonius in Protreptico:

. . . . *Pappas aviasque trementes*

Anteferunt patribus seri, nova cura, nepotes.

Etiam Græcis a senilis canitiei similitudine sic vocatur *lanugo carduorum*, unde hanc quoque acceptionem habent Latini. Monet Festus, sic usum Lucretium, cum scribit:

Vestem, nec plumas avium, papposque volantes.

Plinius similiter de casto herba, lib XXI. cap. XVI. *Semen ei lanuginis, quam pappum vocant*. Idem, lib. XXII. cap. XXII. *Similis & erigeron folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant,) quod nulli alii arborum evenit*. Idem, lib XXIV. cap. XIII. auctor est, herbam eandem esse *senecionem* ac *pappum*; ac nomen hoc habere, quia vere canescat, numerosa caput ejus lanugine obsidente. Putabat Turnebus (ut ex postumis in Varronem notis liquet) *pappum masum* similiter antiquitus a rusticis dictum pro lanugine messium, sive segetis. Sane ut *mensum* pro *mensium* legas apud Censorinum aliquoties, sic *messum* quoque dixere pro *messium*. Pro *messum* autem *masum* dixere rustici, *E* pro *Æ* substituto, qua ratione in urbe quoque quidam *sceptrum* & *scena* dicebant, quæ alii, Græcos secuti, per monophthongum enunciabant. Quia vero rustici *masum* dicebant, hinc Lucilius:

. . . . *Cæcilius ne rusticu' fiat.*

Nempe ne *masum* dicat pro *messum* seu *messium*. Sic Varronis locum, qui est VI. de L. L interpretatur Turnebus. Aliter vero Scaliger, cum de *pappi*, tum *masi* voce, ut Lucilii quoque loco. Conjectanea ejus vide.

PAPYRUS, πάπυρος, quam vocem debemus Ægypto, quippe cujus frutex sit. Unde Ovid. XV. Met.

Perque papyriferi septemflua flumina Nili.

Ex ejus foliis acu diductis fiebat *charta*: unde hodieque *chartam* omnis generis *papyrum* vocamus. At ex *ligno fruticis* faciebant *naves*. Lucan. lib. IV.

. . . . *Cum tenet omnia Nilus,*
Conseritur bibula Memphitis cymba papyro.

Sane Ægyptios naves fecisse etiam ex *juncis*, legas apud Herodotum, lib. II. De *papyro* Guilandinum vide, & quæ adversus eum Jos. Scaliger: item Salmasium odi Exercitat. in Solinum.

PAR deducit Jul. Scaliger, ad Theophrastum de Plantis, a comparationis particula παρὰ, id est, *juxta*, *apud*, *prope*: unde παραβάλλω. Atque eadem mens Septimii Florentis, notis in Aristophanis Εἰρήνη. Sed magis placet eorum opinio, qui putant esse ἀφαίρεσιν, factum a חבר, id est, *conjungere*, *sociare*. [ἄρτιος ab ἄρω ἀφάρω. nam α digammatis loco.] A *par* est *parilis*, ut a *textus textilis*, ab *altus altilis*, teste Prisciano in IV. Ab eodem est *compar*, quod convenientiam indicat, unde fortassis *comparo*. Quanquam nec displicet, ut sit a *paro*; ut a *fero confero*. Sed prius probat Priscianus in IV. *A paro etiam quod a verbo paro nascitur, derivatum comparo, comparas. Proprie enim pares sunt, qui inter se possunt comparari*. A *par* quoque est *suppar*, quod imminuit; *dispar* quod disjungit. Ab eodem est *pariare*, apud Ulpianum, l. IV. §. V. ff. de manum. ubi male Haloander emendabat *paruerit*. Usus & Arnobius, lib. VI. adversus nationes. Indeque *pariatores* & *pariatio* in Juris libb. Pro *pariare* etiam dicitur *paria facere*. Utrumque significat, ita rationes reddere, ut expensa *paria* sint acceptis. Vide quæ his de vocibus post Vallam, Budæum, & Alciatum, notavit Anton. Augustinus, lib. IV. Observat. cap. XII.

PARABOLA unde esset, barbaris seculis usque adeo obscurum erat, ut putarent vel sic dici, quia facilem ori *parat bolum*, quo facilius capiatur quod dicitur: vel quasi *parans vela*, quia rem velat ac tegit. Quæ legere est apud Simonem de Cassia, initio libri noni: ac tanti etiam Alphonsus Salmero putavit, ut referret, sed quo refelleret. Non dubium autem, quin παραβολὴ, sit a παραβάλλειν, quod proprie est *objicere*: aut *appellare*; verum quia res comparaturi alterum alteri admovemus, μεταφορικῶς sæpe verbum id accipitur pro *conferre*,

Hinc

Hinc παραβολή, *collatio*, *comparatio*; quamquam apud Evangelistas potius *similitudinem*, sive *allegoriam*, notet: qua de notione fuse admodum is, quem dixi, Salmero, fer. r. in *parabolas* Evangelicas. Quæ omnia præterita mihi visum. Porro suspicatur Turnebus, lib. xxii. cap. xxiii. quia in *parabola* illa Christi vulneratus a latronibus a Levita neglectus, a Samaritano curatur: inde *parabolanis*, sive ut Julius Firmicus vocat, *parabolarii*, forte nomen esse impositum, quia hi curandis debilium corporibus deputentur. Sic quippe dicuntur homines paupertinæ sortis, operam suam nosocomiis & xenodochiis accommodantes. Sane verisimilius id quam ut sic vocentur *medici*, quia multas habent *parabolas*, ac quo quisque loquacior, hoc vulgo doctior meliorque medicus habetur; quod Accursius etymon attulit: vel etiam, quam ut sit a βῶλος, hoc est, *gleba*, ac notat *glebæ adscriptitios*, quod Alciatus putavit, lib. iv. Dispunctionum cap. ix. & Cælius Rhodiginus, lib. xxix. Antiq. Lect. cap. 11. Sed quandoquidem *parabolani* cum alias, tum imprimis grassante peste vitam propriam summo exponant periculo, maxime verisimile est venire a παράβολος, quod notat *ad audendum projectum*, ut Cicero loquitur. Nam plus est παράβολος, quam θρασὺς, hoc est, *audax*; unde legere est apud Plutarchum in Numa, παράβολος θρασύτης, pro quo Cicero diceret *eminens & projecta audacia*. Gloss. vett. *periculum facere*, παραβουλεύσασθαι· ubi tamen quidam legunt παραβολεύσασθαι. Hinc Græcis παράβολοι quoque vocati, non quidem ἁπλῶς *quicumque ad bestias damnati essent*, quos Apostolus ἐπιθανατίους appellat: sed *auctorati ad bestias*, hoc est, qui operas suas locabant, ut meridiano spectaculo cum bestiis pugnarent. Socrates, Historiæ Eccles. lib. vii. cap. xxii. Κυνήγιον δέ ποτε ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος αὐτοῦ ὁ δῆμος κατεβόα, δεινῷ θηρίῳ ἕνα τῶν ἰταμῶν παραβόλων μάχεσθαι. *Cum aliquando in amphitheatro Constantinopolitano venationi vacaret, clamabat populus petens, ut audacium quisquam sævæ alicui bestiæ pugnaturus committeretur*. Ubi recte παράβολοι vertuntur *viri audaces*: quomodo & Claudianus dixit:

Audaces legat ipsas feras, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

Sed & verti potuit, *parabolani* sive *parabolarii*: quomodo in Novellis vocantur; item in Actis passionis SS. Martyrum Abdonis & Sennes: *Tunc jussit Valerianus eos introduci in Amphitheatrum, ut ferarum morsibus consumerentur. Et cum audacissimi parabolani ingressi fuissent*, &c.

Paradisus, παράδεισος, qua voce Græcis dicuntur *ferarum septa* sive *vivaria*. Agellius, lib. ii. cap. xx. *Vivaria nunc dicuntur septa quædam loca, in quibus feræ vivæ pascuntur*. Et paullo post: *Vivaria quæ nunc vulgus dicit, sunt quos παραδείσους Græci appellant*. Suidas conflatum putat a παρὰ, id est, *juxta*; & δεύω, id est, *irrigo*: ut proprie *hortum irriguum* sonet. Alia quoque etyma adducunt, ut ex Suida & Etymologo videre est. Sed frustra sunt, cum a Græcis vocem arcessunt. Melius Pollux, qui sic de eo, lib. ix. cap. ii. οἱ δὲ παράδεισοι, βαρβαρικὸν εἶναι δοκεῖ τοὔνομα, ἀλλὰ καὶ κατὰ συνήθειαν εἰς χρῆσιν Ἑλλήνων, ὡς ἄλλα πολλὰ τῶν Περσικῶν. Sane a Persis esse, cognoscimus ex libro quincto Memorabilium Xenophontis. Etiam Hebræis *pardes*, פרדס, *pomarium*, notat: quam vocem invenias Nehem. ii. v. Cantic. viii. xiii. & Eccles. ii. v. Estque a פרה *fructificare*; & דשא, *herba*.

†Paradisi nomen tam Latini quam Græci ex פרדס *Pardes* Syriaco habent. Vide nos in *Pardus* & fuse ad Gen. ii. 8. Adn. 1. Mazochius.

Paradoxon, παράδοξον, id est, *inopinatum*, a παρὰ, hoc est, *præter*, & δόξα, hoc est, *opinio*. Porro posteriori ævo mimi quoque ac histriones dicti *paradoxi*. Id manifeste liquet ex veteri Juvenalis interprete, qui ad illa verba, sat. viii. *Vocem Damasippe locasti Sipario*, scribit in hunc modum: *Id est, præco fuisti in mimo. Siparium velum est, sub quo latent paradoxi, cum in scenam prodeunt, aut histrium mimi, aut quod appellatur comicum*. Quibus verbis occasio quoque data videtur inquirendi quid in scena appellarint *comicum*. Verum mihi dubium non est, quin legi debeat: *Ostium mimi, quod appellatur comicum*.

Paralysis, παράλυσις, est *nervorum resolutio*, ut Celsus vocat, lib. ii. cap. i. A παραλύω, quod est *resolvere*. Alio nomine a Græcis dicitur ἡμιαποπληξία, quasi dicas, *dimidia apoplexia*. Est igitur ea *apoplexiæ* ratio ad *paralysin*, quæ *epilepsiæ* ad *spasmum*. Nam ut *epilepsia* est universalis; *spasmus*, particularis: ita & *apoplexia* totum afficit corpus; *paralysis*, corporis partem; nunc utrumque, inquit Celsus, hoc est, ipsam quoque *apoplexiam*, *paralysin* appellari video.

Paranymphus, παράνυμφος, a παρὰ & νύμφη, hoc est, *sponsa*, quia sponsum in ducenda domum sponsa comitatur. Utitur Augustinus, lib. vi. de Civit. Dei, cap. ix. *Quid impletur cubiculum turba numinum, quando & paranymphi inde discedunt?* Alii tamen hos rectius παρανυμφίους dici arbitrantur: prout appellat Pollux, lib. iii. Sane prius illud Eustathius, in Il. Γ. aperte improbat.

Parapegma, παράπηγμα, a παραπηγνύω, *affigo*. Proprie erat *tabula ænea, quæ columnæ adfigitur*. Cujusmodi tabulis leges inscribebantur. Unde 5. Met.

. . . . *Nec verba minantia fixo*
Ære ligabantur . . . .

Ubi *verba minantia* sunt leges. Sic vi. Æn.

. . . . *Leges fixit pretio atque refixit*.

Ubi Servius: *Fixit autem ideo, quia incisæ in æreis tabulis affigebantur*. Astrologi etiam sic dixere *tabulas, quibus describerent canonem astronomicum, sive prædictiones siderum, eclipsium, aliarumque rerum cœlestium*. Sic Democritum scripsisse *parapegmata*, auctor est Diogenes Laërtius. Meminit & *parapegmatum* ejusmodi Vitruvius, lib. ix. cap. vii. At errant, qui ea voce *astrolabium*, simileve instrumentum astronomicum intelligunt.

Paraphernalia *bona*, (pro quo male in libb. quibusdam legitur *parophrenalia*) dicuntur, res uxoriæ extra dotem: nempe a παράφερνα, quod a παρὰ & φερνὴ, id est, *dos*. Ulpianus l. ix. §. iii. De jure dotium. *Dotis caussa data accipere debemus ea, quæ in dotem dantur. Ceterum, si res dentur in ea quæ Græci παράφερνα dicunt, quæque Galli peculium appellant, videamus an statim efficiantur mariti*. Illustre *parapbernorum* exemplum est apud Livium extremo libro xxvi. ubi narrat, ut Scipio Africanus capta Carthagine virginem nobilem principi Celtiberorum adolescenti, cui Allucio nomen erat, desponsatam, ita reddiderit, ut pecuniam ad virginem redimendam a parentibus allatam adjiceret, his utens verbis: *Super dotem, quam accepturus a socero es, hæc tibi a me dotalia dona accedent*. *Paphernа* etiam signat Tullius, cum ait. Philipp. inquit: *His quasi præter dotem, quam in civitibus malis acceperunt, agrum Campanum est largitus Antonius*. Constantinus Harmenopulus ἐξώπροικα appellat, nempe a προὶξ, quod idem ac φερνὴ. Pollux, lib. iii. cap. iii. Λέγοιτ' ἂν, προῖκα καὶ φερνὴ, τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς ὄντα.

Pararius, vel est a *par*, quia inter duos fit medius: vel a *paro*, quia utrimque animos præparat ac conjungit. In veteribus Glossis exponitur μεσίτης. Usus Seneca, de beneficiis, lib. ii. cap. xxiii. *Quidam nolunt interponi pararios, nec signatores advocari, nec chirographum dare: idem faciunt, qui dant operam, ut beneficium in ipsos collatum, quam ignotissimum sit*. Et lib. iii. cap. xv. *Ille per tabulas plurium nomina, interpositis parariis, facit*. Epist. cxx. eos vocat *intercessores*. *Nolo*, inquit, *per intercessorem mutuери*. Falluntur, qui translationem esse arbitrantur a ludis Circensibus, ubi *singulatores* dicti, qui singulo, hoc est, unico utebantur equo: *pararii*, qui geminis. Juxta hos in beneficiis non *singulatores*, sed *pararii* esse debemus. Sed aliam esse Senecæ mentem, ex iis liquet, quæ diximus. At a *paribus equis* appellatio est, cum ex *pararium*

pararium dicere. Festus: *Pararium æs appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.*

PARASANGA, παρασάγγης, ut ait R. Salomon, Talmudis nobilis interpres, constabat *quatuor millibus passuum*: quod ex eo etiam annotavit Masius in cap. 15. Josuæ. Similiter Hero in Isagoge sua: Ὁ παρασάγγης ἔχει μίλια τέτταρα, σταδίους τριάκοντα· ἔστι δὲ τὸ μέτρον Περσικόν. Hesych. Παρασάγγης, μέτρον ὁδοῦ τριάκοντα σταδίους ἔχον. At Strabo in XI. ait, *parasangam* non similiter ab omnibus definiri: nam alios ei tribuere XXX. *stadia*, alios XL. alios LX. Sed caussam hanc addit, quia diversa mensura pro locis diversis uterentur. Ita ut uno loco major esset *parasanga*, quam altero in loco, uti hodieque alibi longis, alibi brevibus, alibi mediocribus milliaribus utuntur. Est vox *Parasanga* Persica, ac socero meo Fr. Junio in elogio linguæ Hebrææ videbatur corrupta ex *parasch*, hoc est, *eques*; & *aggarus*, hoc est, *tabellio*. Quia nempe sic vocaretur *intervallum inter duo loca, quibus equum mutaret tabellio*. Si audimus Heronem, ejusdem mensuræ fuerit σχοῖνος ac παρασάγγης. Nam, loquit, ὁ σχοῖνος ἔχει μίλια τέτταρα, σταδίους τριάκοντα. Ac similiter Etymologus: qui & ipse idem putat esse ac *parasanga*. Imo & Plinius, lib. v. cap. 2. At lib. XII. cap. XIV. *schœnum* XL. *stadiorum* facit. Quidam & stadia ei tribuunt XXXII. Sed Herodotus ait, lib. II. *schœnum* esse *parasangam geminatam*. Sic enim scribit: Δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος, μέτρον ἐὸν Αἰγύπτιον, ἑξήκοντα στάδια. Unde cognoscimus, varium fuisse *schœni* mensuram. Quod Artemidorus agnoscit apud Strabonem, lib. XVII. Vocem σχοῖνος Hebrææ esse originis, putat Fr. Junius. Nempe quia SCHENIM & illis *iter* LX. *stadiorum*. Sed metuo ne posteriores Hebræi vocem hanc acceperint a Græcis. Nempe ex Græco σχοῖνος, quod *funem* notat. Nam *funibus vias metiebantur*. Ita navigantes in Nilo de urbe in urbem *schœnis*, sive *funibus*, intervalla solent metiri. Hieronymus, commentario in Prophetam Joël: *In Nilo flumine, sive in rivis ejus, solent naves funibus trahere. Certa habentes spatia, quæ vocant funiculos* (σχοίνους) *ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant*.

PARASITUS, ut ex VI. Athenæi & Hesychio cognoscimus, primo dictus fuit, *qui cum sacerdotibus victimæ partem caperet*. Itaque iidem fere Græcis παράσιτοι, qui Latinis *epulones*. Postea vero in malam partem accipi cœpit, ac de iis dictum, *qui cibi gratia assentarentur*: quos *cenarum aucupes* ex orat. contra Sallust. possis appellare: nisi nove *cœnaturiones* malis dicere cum Julio Scaligero; quem vide lib. I. de R. Poët. cap. XIV. Est a παρὰ & σῖτος, quo κυρίως significatur *frumentum*, & μετωνυμίᾳ sive μετωνυμικῶς materiam pro materiato notatur *panis*, ac συνεκδοχῇ generis pro specie, *quivis cibus*. Simile huic κόλαξ, quod itidem est a κόλον, hoc est, τροφή· item ψωμοκόλαξ, quia (ut Antiphanes loquitur apud Athenæum, lib. I.) ψώμοισι ταῖς γνάθοις κρατεῖ. Unde *Gnatho*, *parasiti* nomen apud Comicum. Vide de *parasitis* dissertatiunculam Nicolai Rigaltii, quam appendicem fecit Fucetis *parasiticis*. Ubi inter alia docet, tres quasi familias *parasitorum* fuisse apud Comicos. Alios cœnas captasse logis ridiculis, quibus idcirco ἀπὸ τοῦ γελᾷν *Gelasinis*, hoc est, *Ridiculis* nomen esset. Alios verbera hilari fronte Spartanorum in morem pertulisse: quales dicantur *flagriones*, a *flagris*; *plagipatida*, a *plagis patiendis*; *Lacones*, a *Laconica patientia*, *duri Capitones*, a *capitis duritie* in verberibus perferendis, non a *pertinacia comedendi*, ut quidam voluit. Alios denique adulando, ac illud *euge* accinendo, mensas captasse: quales ex Plinio Σοφοκλεῖς, & *Laudicenos*, dicere possimus. Etiam *Capitones* istos aliter *Coclites* dictos ait, hoc est, *unoculos*, quasi quibus aula quassa in caput esset effossus oculorum alter. Quod colligit ex Lyci *parasiti* verbis apud Plautum Curculione. Verum non *Coclitem* vocat *parasitum* Plautus, sed quia *Cocles* Horatiæ gentis cognomentum erat, & *Cocles* est μονόφθαλμος, sive *unoculus*, hinc ambiguo vocabulo more suo ludens, *unoculum parasitum*, vel qui talis videbatur, de *Coclitum* sibi *prosapia* videri, ait. Quod aliud est. Vide *Cocles*.

PARASTATÆ Vitruvio, lib. V. cap. I. *sunt pilæ quadratæ, aut lapides, pilarum modo ad columnarum latera appositi*: ut interpretatur Philander. Ad verbum sonat *Adstites*, prout Gaza vertit. Est enim παραστάτης a παρίσταμαι, quod est *adstare*. Unde in militia παραστάται sunt milites, qui *lateri alicujus adstant*: κατὰ μεταφορὰν vero ita vocantur *socii*, *quique opem alicui ferunt*. Cave autem, nonnullorum exemplo malo, cum his παραστάδας confundas. Nam παραστάδες sunt *postes*, sive *antæ*: ita dictæ, quia ab utroque ostii latere stent. Utitur idem Vitruvius lib. III. cap. I.

†PARCA est a פרק *parak*, quod est *disrumpere*. Chaldæi eodem significatu utuntur. Hinc Chaldaicum פירקא *pirka* seu *Parca*, est *ruptura*. Id enim Parcarum est officium, ut vitae filum abrumpant. Poëtae id munus omnibus in commune Parcis assignant. Ac primitus una Parca agnoscebatur: sed postea plures comminisci placuit, iisque dispertita officia tribuerunt. MARTINIUS.

PARCUS [σπαρνός] Gabius Bassus volebat dici, quasi *par arcæ*, hoc est, *arcæ similis*, quia arcæ instar omnia servat ac custodit. Phavorinus conjiciebat potius *parcum*, dici quasi *pecuniarcum*, quod pecuniam consumi arceat, ac prohibeat. Sed simplicissimum existimabat idem, *parcum* nec ab *arca*, nec *arcendo*, dici, sed a *parum*, aut *parvum*. Triplicem hanc etymologiam adducit Agellius, cap. ult. lib III. Ego quoque *parco*, & *parcus*, a *parum* esse arbitror. Quanquam nec nesciam argute satis Jul. Scaligerum, libb. de caussis L. L. cap. XIX. *parcum* constatum putare ex *partem* & *arceo*, hoc est, *contineo*, *reservo*. Nec magis convenit, unde *deæ Parcæ* dictæ sint. Varro (ut apud Agellium legimus, lib. III. cap. XVI.) *partas* putabat dictas a *partu*, una immutata litera. Sed duriuscula hæc immutatio. Et, si id esset, una tantum foret *Parca*. Nisi forte dicas, pro triplici *partus* mense tres fuisse *Parcas*, atque hoc *Nonæ*, & *Decimæ*, vocibus firmari. Sed hanc qui sententiam sequatur, *tertiæ Parcæ* nomen itidem a numero sumtum ostendat, necesse est. Si tamen *Parcam* quasi *Partam*, dici cum Varrone statuere lubet: quanto melius dixeris, *Parcam*, sive *Partam*, dici a *partiendo*, quia unicuique per eam fatalis suæ vitæ portio obtingat. Sane & Græci similiter μοίρας vocant, ἀπὸ τοῦ μείρειν, quod est, *dividere*, *partiri*. Aliis, & pluribus, placet, *Parcis* inde nomen esse, quod *minime parcant*: quod etymon adferunt, Appuleius, Martianus Capella, lib. IV. Donatus de barbarismo, Servius, ad IV. Ecl. & I. Æn. Diomedes, lib. II. cap. de allegoria. Hieronymus, epist. ad Bonosum, & Fabiolæ, Mans. XXXIII. Sidonius, lib. II. epist. I. Isidorus, lib. VIII. cap. ult. Eo allusit vetus inscriptio: CRUDELES PARCÆ, QUÆ NEMINI PARCUNT, INVIDERE MIHI. HIC SITUS EST LIAVRNUS PUER, DOLOR PARENTUM. Et Aldhelmus, de laudibus virginitatis, cap. XIII. *Et parcarum grassatrix non ulli parcentium atrocitas*. Quæ duo loca suggessit mihi industria doctissimi Savaronis, ad Sidonii lib. II. epist. I. Sed, ut sæpe diximus, antiphrasis est nugale Grammaticorum commentum, ineptumque inscitiæ asylum. Quare audio Jul. Scaligerum, qui lib. III. de R. Poët. cap. XC. *Parcæ*, inquit, *quia parcant*; *una enim tantum dicitur filum incidere*; *duæ vero*, *altera vitam dare*, *altera vitæ tractum continuare*. *A pluribus igitur fit nominatio*; *quin illa quoque parcit*: *sustinet enim aliarum opus*, *quoad fatorum jussibus pareat*.

PARDUS junioribus vocatus, qui prius πάρδαλις, ut in *Panthera* dicebamus. Estque *pardus* ex πάρδαλις, vel antiquo πάρδος, unde παρδαλις. Πάρδος vero, si audimus Aristophanis Scholiastem in Plutum, sic ob *graveolentiam* dicetur a πέρδω, id est, *pedo*. Sed cum

cum truculentum sit animal, magis credam sic vocari a σείρω, hoc est, vasto. Sed neque id satisfacit. Potius ab Oriente cum re nomen acceperint. Quod & Gesnero visum. Censet autem esse ab Hebræo פרדס, *pardes*, id est, *hortus*, *quod maculatum oculis, tanquam floribus pellis ejus pulcherrime ornetur*. Sed פרדס. *pardes*, potius est *hortus arboribus consitus*, uti pomarium, estque ex eo Græcum παράδεισος. Quare malim deducere a פרד, *parad*, id est, *separari*, *dividi*. Nempe ob colores diversos, unde & *variæ* dicuntur. Porro non toto genere, sed sexu differt a *panthera*. Nam mares *pardi*, & *variæ*; feminæ *pantheræ*: ut ex Plinio constat. Græcis similiter mas πάρδαλις, femina πάνθηρ. Qua de re in *Panthera* dictum.

†PARDUS Græcis πάρδαλις est: cujus femina Græce πάνθηρ, Latine *Panthera*. Ergo *Pardi* nominis nec Græcis nec Latinis inventio debetur, sed utrique ex Syriaco פרדס *Pardes* arcessivere. Philostratus inter Paradisorum bestias *pardus* refert: ac proinde tum *Paradisus*, tum *Pardus* a Syris vocatur *pardes*. Vide de his ad Gen. II. 8. Adn. c. MAZOCHIUS.

PARECTATUS, quasi dicas παρεκτατος, hoc est, *extensus*, a παρατείνω, *extendo*. [*Parentactus* legendum παρεκτακτος.] Ut a τείνω ἔτεινα, inde ταθείς fit ἀνάλογος, ita a παρατείνω fit παρατατικός, etsi id fortasse nusquam invenitur. Ita igitur dixere, quia jam statuta esset virili, vel quæ prope abesset. Nonius: *Parectati hi, qui de pueritia veniunt ad pubertatem, a Græco vocabulum sumtum*. *Lucilius*, *lib.* VIII.

Inde parectatæ chlamydes, ac barbula prima.

Alterum etiam Lucilii, unum item Varronis locum subjicit. Ex eo vero, quem vidimus, Lucilii versu cognoscimus a Latinis produci, quæ Græcis esset brevis.

PARENTES, a *pariendo* dicti, more Græco, quibus similiter vocantur τοκεῖς, a τίκτω, *pario*: unde ὁ τοκεὺς *pater*; ἡ τεκοῦσα *mater*. Nec est, quod miretur quis, *patri* etiam τοκέως, & *parentis* nomina convenire, cum *sola pariant mulieres*. Nam τίκτειν poëtis etiam *genero* significat. Similiterque *pariendi* vox, etsi nunc de *mulieribus* solum usurpetur, olim tamen de *viris* quoque dicebatur: quod luculento Cæcilii testimonio probat Nonius. Et certe origo vocis, quam in *paris* adducimus, ostendit *pariendi* verbum utrique convenire, ut nil mirum sit, si *parens* non solum dicatur ἡ γεννήσασα, sed etiam ὁ γεννήσας. *Parricida* dicitur quasi *parenticida*: quamquam nonnulli aliter. Vide quæ hac de re diximus in *Cæde*. *Parentare* proprie ut vox indicat, est *parentibus justa facere*. Sed ut *parricida*, ita *parentandi* vox συγγενικῶς aliis quoque tribuitur. Ab eo *parentalia* dicebantur *sacrificium atque epulæ*, item *funebris laudatio*, & si qua alia quotannis fiebant in defuncti memoriam.

PAREO primo notat *præsto esse*, *adesse*: nempe a παρα, hoc est, πάρεσι vel a παρειμι, unde παρειμι, hoc est, *adsum*. Hinc *pareo* accipi cœpit pro *videri*, seu reapse, seu κατὰ δόκησιν. Sed quia qui alteri serviunt, præsto esse, & mandata exsequi coguntur: hoc usurpatur pro *obedire*. Media illa notio remansit in compositis *apparere*, & *comparere*. Imo nec in simplici exolevit. Gloss. vett. *Paret* φαίνεται Cic. pro Milone: *Quid porro quærendum est? factumne sit? at constat. A quo? at paret*. Jurisconsulti vett. ita loqui amabant, ut Brissonius atque alii monuerunt. Hinc Petronius: *Jurisconsultus* PARET, NON PARET, *habeto*. Observavit & quædam loca Schoppius, lib. II. susp. lect. epist. IX. Veteres in *pareo* etiam liquidam geminabant, quæ & caussa est, cur Cruquius ad Horat. od. XXVII. lib. III. censeat dici *parram* a *parrendo*, hoc est, *apparendo*, quia nempe avis ea cantu suo sæpius prætereuntes se cogat adspicere: unde & sæpius dicitur *apparere*. Ab *apparendo* dicti *apparitores*: quia ab oculis essent magistratibus illisque præirent. Sic dicti, quos Græci σωματοφύλακας vocant: item δορυφόρους, καὶ ὁπλοφόρους: quos Plautus imitatus *armigeros* & *scutigerulos* appellat Casina act. II. sc. IV. Horatius vocat *stipatores*. Gloss. vett. *stipator*, *satelles*, σωματοφύλαξ, δορυφόρος, ὁπλοφόρος. Munus ipsum *apparitio* dicebatur, quomodo hac voce usus Cic. epist. LXV. lib. XIII. ad famil. Eo fungebantur scribæ, interpretes, accensi, præcones, lictores, viatores, statores, & ejus generis alii, quos omnes libertos fuisse multis colligitur exemplis. *Imparens* pro *non parens*, hoc est, *non obediens*, dixere, Festo teste.

†PAREO primario significatu est *appareo*; cujus exempla ubi nam non extant in comicis, in Glossis veteribus, ubivis denique. Deinde quia alicui *apparere* est eidem ministrare, & obtemperare, tam simplex, quam compositum sumitur pro OBTEMPERO. At ubi de etymo agitur, sistendum est in significatu primario, illo quo *pareo* est *appareo*. Ergo PARERE venit ab Hebr. [illegible] *raa*, *videre* (unde & ὁράω, & fort. Latinum REOR est) quod *raah* in *Niphal* est φαίνεσθαι, i. e. *apparere*. Ergo [illegible] *jerae* e. g. est *apparet*: deinde apud Latinos P initio additum fuit (sicuti PAPILIO ab ἠπίολης, PETO ab αἰτῶ, PUNIS ab ὕς) unde factum est PAREO, pro *appareo*. MAZOCHIUS.

PARIES a *paro*; ut *facies* a *facio*; *effigies* ab *effingo*. Confirmat hanc sententiam, quod Græcis similiter τοῖχος dicitur a τεύχω, hoc est, *struo*, *paro*. Quare non audio Isidorum, cum ait, lib. XIV. cap. VIII. *Paries nuncupatur, quia semper duo sunt pares, vel a fronte vel a latere. Sive enim tetragonum, sive hexagonum sit, qui se conspiciunt, ex pari eunt, aliter enim structura facta deformis est. Parietaria* herba est, quæ Plinio *muralis*. Nempe quia in parietibus ac muris veteribus nascitur. *Parietina*, *paries* vetus & semidirutus: unde & Isidorus, lib. XIV. cap. VIII. *parietinam* dici putabat, quasi *parietum ruinam*. Sed derivatum est, non compositum. Nam ut ab *aries arietinus*, ut *arietinum cicer*: sic a *paries parietinus*. Unde *parietina*, supple *ruina*. *Paries craticius* Vitruvio est, qui e cratibus contexitur, ut *lateritius*, qui a lateribus fit. Eidem *diplinthius* vocatur, qui *duorum* est πλίνθων, hoc est, *laterum*, similiterque *triplinthius* dicitur a triplici laterum ordine. *Intergerinus* vero, seu *intergerivus paries*, Festo teste, vocatur, qui inter vicinos struitur & intergeritur, unde & nomen. Sed hac de voce separatim.

PARIO a בּרא, hoc est, *creavit*, *patravit*: vel a פרה, *fructum edidit*. A *pario* est *paritudo*, nempe a *paritum*: quomodo ab *habitum* est *habitudo*, a *consuetum consuetudo*. Usus Plautus Aulul. act. 2. sc. 1.

Neque jam, quæ postea etiam herius sitæ
Pistrum, propinqua paritudo cui apparet,
Quæ comminiscit . . . .

Non *partitudo*, ut est in quibusdam libb. Solinus cap. IV. *Si corpusculum in marem figuratus, melior est color gravidis, & pronior paranda uteri*. A *pariendo* quoque *Parilia* aliqui dicta putarunt. Festus: *Parilia festa observanda judicant privatim ipsæ quoque puerperæ domi in stratis, ubi pariendo stabiliantur Parilia festa*. Ut Scaliger corrigit. Sed imprimis apertus est locus Marii Victorini, lib. I. *Parilia dicantur, non Palilia: non a Pale Dea; sed, quod eo tempore omnia sata arboresque, & herbæ parturiant pariantque*. Ex *Palilia* & *Parilia* dicebant, unde alii a *Pale*, alii a *pariendo* deducebant. Sed *Palilia* & *Parilia* non aliter differunt, quam *Latialis* & *Latiaris*; *prælialis* & *præliaris*, similiaque.

†PARIO non a ברא (unde Vossius tum τὸ PARIO tum & PARO deducit) sed est omnino ab Hebr. פרה, *para*, *foetificare*, *fructificare* & *foetum parere*. Quæ radix etiam Chaldaice (vide lex. Chald. Buxtorf.) & Syriace (in Castello) & etiam Arabice (in eodem in conjug. II. & num. 8.) habet plura quæ *pariendi* significatum obtinent. MAZOCH.

PARMA, *scutum breve*, ut ait Nonius. De eo Varro, lib. IV. de L. L. *Parma*, *quod a medio in omnes partes par*. Isidorus, lib. XVIII. cap. XII. *Parma levis arma, quasi parvus clypeus*. Sed non videtur

origine Latinum. [est a πάλτον. vide Hesych. Illud autem a πάλλω. *Omnia scuta a peltibus dicta*; non autem a πάλλειν, *non enim clypei sed hasta vibrantur*.] Forte sit ab Afris. Suidas: Πάρμαι, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις. *clypei ex pellibus confecti apud Carthaginenses*. Vel potius a Thracibus & res & vox defluxit. Glossæ vett. *Parma* Θρακικὸν ὅπλον. Clemens Alex. lib. 1. Στρωμ. Θρᾷκες πρῶτοι τὴν καλουμένην πάρμην εὗρον. *Thraces primi eam, quæ parma vocatur, invenerunt*. Propterea gladiatoribus iis, qui Threces dicti, *parma* dabatur. A *Threcum parmulis*, qui eorum fautores essent (nota illa factiones arenæ) *parmularii* dicebantur. Eos significat Martialis:

Vincenti parma cum sua turba favet.

Græci pro eo παλμουλάριος scribere solent. Nisi quis παρμουλάριος reponendum arbitretur.

Paro verbum Nunnesius putat esse ex πόρω, hoc est, πορίζω *præbeo*, *suppedito*. Perotto placet esse a *pario*. Cæsar Scaliger contra *pario* deducit a *paro*. Puto & *paro*, & *pario*, esse a [illegible], id est, *creo*, *patro*, *magnificum aliquid paro*. Ab eodem est Græcum πράττω, quasi παράττω vel βαράττω. A *paro* est *paratura*. Usus inter alios Pontius in B. Cypriani vita: *Nolo nunc describere loci gratiam, & deliciarum omnium paraturam interim transeo*. Ab eodem dicta *disparata*, quasi ab aliis sejuncta separataque. Sic enim vocantur, quia pugnant inter se; quæ tamen pugna istiusmodi est, ut cum alio similiter pugnent: exempli gratia, homo & lapis, arbor & aurum. Itaque tum a diversis differunt quæ eidem possunt inesse subjecto; ut sunt pietas & eruditio: tum ab oppositis, quæ pugnant, & ita pugnant, ut cum nullo alio similiter pugnent; uti lux, tenebræ; pax, bellum. Aliis disparata sunt species oppositæ, ut homo, & bestia. A *paro* quoque sunt *apparo*, *separo*, multaque alia, quæ a *paro* venire cuivis patet, eo quod *A* servent incorruptum. At minus id manifestum quando *A* mutatur in secundam vocalem: ut *impero*, de quo suo loco. Item in *vitupero*, quod sic dicitur, quasi *vitium paro*, hoc est, *labem aspergo*. Item in *propero*, quod est a *paro*, & præverbio *pro*, hoc est, *ante*; ut *propero* sic dicatur quasi *ante alia paro*; sumitur autem pro *accelerare*, quia ea cito fiunt, quæ ante alia apparantur, urgenturque. Nisi malis, *propero* esse a *prope*, quia qui properat, appropinquare studet. Sane non displicet. Imo possis & *propero* cum doctissimo Angelo Caninio deducere a προπερεύω sive προπορεύομαι, ut O convertatur in E, quomodo a γόνος est *genus*; ab ὀδόντες, *dentes*. A *propero* est *properus*, *propere*, *properiter*. Serenus: *Animula miserula properiter abiit*. Usi quoque Catullus, & Apuleius aliquoties.

†Paro est ab Heb [illegible] *paar*, quod est *ornare*, absorpta de more gutturali. *Ornare* autem & *parare* sunt synonyma. *Pararsi* Italis, & Gallis *se parer* mulieres dicuntur, pro eo quod est *ornari*: contra vero *ornare navem* &c. est *parare*, *instruere*. Alicubi huic Hebr. verbo respondet apud Seniores τάσσω *paro*, *ordino*. Ps. 149. 4. Vulg. *Exaltabit* (Hebr. [illegible] *jepbaer* i. e. *comparabit mansuetos in salutem*) *mansuetos in salute*. Sic etiam fort. Is. X. 25. *Numquid gloriabitur* (i. e. comparabit) *se securis contra eum qui secat in ea*. Marochius.

Parochi πάροχοι, a παρέχειν, hoc est, *præbere*, quæ vox usitata de *parochis*. Horat. sat. v. lib. 1.

Proxima Campano ponti quæ villula tectum
Præbuit, & parochi quæ debent ligna salemque.

Cic. de sua continentia in provincia ad Att. lib. v. *Scito non modo nos fœnum, aut quod lege Julia dari solet, non accipere; sed ne ligna quidem*, &c. Ac suspicatur Janus Douza eo quoque allusisse Plautum, cum ait Aulul. act. III. sc. I.

Neque ligna ego usquam gentium vidi præberi pulchrius.

Verba sunt Congrionis, cui fustibus caput prope diffiderat Euclio. Vide sis quæ de *parochi* voce scripsit Andreas Alciatus, priori Prætermissorum libro; Budæus, ad Pandect. Duarenus, disput. anniverf. lib. 1. cap. xxvi. Vulgo *parochia* quoque vocari solet locus, in quo degit populus, cui proprius sacerdos destinatus. Ac putatur nomen inditum ab *exhibitione eucharistiæ*. Sed recte censet Budæus, non *parochias*, sed *parœcias* primo appellatas. Nam παροικία, *vicinia*, seu *conventus*, a παρὰ & οἶκος, *domus*. Confirmat id locus hic B. Augustini, lib. xxv. de Civit. Dei cap. xxiii. *Presbyter fuit quidam nomine Restitutus in parœcia Calamensis Ecclesiæ*. Interim non hæc nupera est vocis ejus corruptio, sed vetus admodum: cum in antiquis legibus crebro *parochia* vox occurrat. Ac similiter, qui Ecclesiæ præest *parochus* dicatatur: unde corruptum Germanicum *pfarrer*.

Parones navigii genus, ut docet Festus in *paro*, & *myoparo*. Gr. παρών. Nomen a *Paro insula*, ut in *Corcyrus* ostensum, quo non repeto. Fallitur igitur Isidorus, lib. xix. cap. 1. ubi ait, *paronem* dici quasi *pironem*, quia sit navis *piratica*. Usus, Isidoro teste, Tullius hoc versu:

Tunc se fluctigero tradit mandatque paroni.

Item illo:

Paruncculis ad litus ludis parvulis.

Usurpat & Paullinus ad Macharium: *Parone piraticam in terra agens*, &c. Apud Suidam legitur in recto plurativi παρῶνες, cum dicendum sit παρῶνες, ut ostendit, cum Latinum *parones*, tum quod τοὺς παρῶνας dici, ipse agnoscit. A *paro* est *myoparo*, de quo suo loco.

Paropsis etsi vulgo scribitur per O, libri tamen antiqui crebro per *A*, *parapsis* habent. Monuit id præter alios Turnebus, lib. x. cap. xxvii. & lib. xviii. cap. xxiii. Nec damnare hanc scripturam ausim, quando & παραψίς, & παροψίς, agnoscit Hesychius. Sed *paropsis* videtur esse *scutella escarias* si quidem nomen est a παρὰ, & ὄψον, quia in ea *obsonium* feratur. At *parapsis* est ὀξύβαφον, sive ἐμβάφιον, ut interpretatur Hesychius. Atque hoc Cujacius, libro x. Observat. capite xvii. venire censet ex ea *absidis* notione, qua notat, *lancem escariam*. Dici enim *paraphidem*, quia *absidi acetabulum* accedat. Etiam Isidorus, libro xx. capite iv. ab *abside* deducit: sed fallitur in eo, quod dici arbitratur a *paribus absidibus*. Non videtur tamen observari hoc discrimen in vett. libris. Eucherius ad Salonium: *Paropsis acetabulum majus. Aliqui & catinum ita appellari putant*. In Glossis quoque vett. legitur. *Paropsis acetabulum majus & suffujertum*. Quare potius censeo, *parapsis* ex παροψὶς fieri, O in *A* converso: ut a κόρυλος, *corylus*; a φαλλός, *fallus*. Videtur, *paropsis* aliter *aristophorum* dictum ab ἄριστον, id est, *prandium*, ac φέρω. Festus, sive Paullus: *Aristophorum, vas, in quo prandium fertur, ut discus*.

Parricida, seu *paricida*, dicitur quasi *parenticida*. Sed συνεκδοχικῶς vox ea latius est extensa. Nam *paricida* generatim dicti, qui qualemcumque hominem interfecissent: indeque, ut scribit Festus, *paricidi quæstores appellabantur, qui solebant creari caussa rerum capitalium quærendarum*. In vulgatis est *parici*: in MSto *parrici*: sed *paricidi* emendavit Lucas Fruterius, libro 1 Verisim. capite 1. Scaliger in tralationis Alexandræ Lycophronis, *parici* retinuit, & ad oram adscripsit *parici* antere *judicis*, auctore Festo. Male profecto. Itaque & ipse in castigationibus ad Festum *paricidi* amplectitur. Hanc, quam diximus, etymologiam, & duas item alias commemorat Priscianus, lib. 1. cap. de numero literarum & earum permutatione: *Parricida*, inquit, *vel a pari componitur, vel, ut alii dicunt, a patre. Ergo si est a pari, R euphoniæ caussa additur; sin a patre, T in R convertitur; quibusdam tamen a parente videtur esse compositum, & pro parenticida per syncopen, & commutationem T in R factum parricida*. Hæc Priscianus. Sed de pari quod ait, plane ineptum est. Melius, qui a *patricida*, ut ad verbum sit πατροκτόνος, ac συνεκδοχικῶς etiam accipiatur pro *matricida*. Sed maxime placet poni pro *paren-*

parenticida, ut vox sit generalior : eaque etiam sententia Julii Scaligeri, lib. 1. de caussa L. L. cap. XXXIV. Nec obstat, quod in Glossis Philoxeni legere est *parricida*, πατροκτόνος, πατραλοίας. Si quidem legendum puto *patricida*. Confirmat me locus Paulli, 1. ad Timotheum, cap. 1. IX. πατραλῴαις, καὶ μητραλῴαις, ἀνδροφόνοις, quod vetus interpres vertit, *patricidis*, *matricidis*, *homicidis*. Eodem modo *fratricida* legitur, in Glossis Cyrillo tributis, in quibus est ἀδελφοκτόνος, *fratricida*.

PARS, forte a πάρος, quod Poëticum præverbium est, idem notans quod πρὸ, sive ἔμπροσθεν, hoc est, *ante*, *prius*. Eo de etymo sic Cæsar Scaliger lib. 1. de causs. L. L. cap. XXXII. *Pars a πάρος, quoniam pars præcedit totum. Samtum nomen a messoribus & vindemiatoribus & lignatoribus & pastoribus*. At in II. de Plantis deducit a παρὰ, id est, *juxta*, quia pars juxta partem sit. Josephus Scaliger deflectit a φάρος, nisi potius φάρσος voluit : quod Hesychius exponit κλάσμα. [φάρσος, κλάσμα, sed potius ex μόρος, μέρος.] Sed profecto non dubium, quin *pars* contractum sit ex *pares*, vel *paras*. Ut nempe sit ab Hebræo פרס, hoc est, *dividere*, sive a פרש, quod idem. A qua voce & *Pharisei* dicti quasi ἀφωρισμένοι, hoc est, *divisi separatique a populo*. Confirmat hoc *partis* etymon, quod Græcis similiter μέρος sit a μείρω, *divido*. A *pars* sunt *particeps*, & *expers*, quod in Glossis vett. exponitur ἄμοιρος. Voluit Josephus Scaliger interdum, esse ab *taspergo*, idemque notare quod *expersus*, seu *conspersus*. Sed secus esse ostendimus in *Spargo*. A *pars* quoque sunt verbum *partior*, *impertior*, item *portio*, quæ κατ' ἀντίθεσιν sic dicitur quasi *partio*. Ab eodem *partiarii* dicuntur qui aliquid inter se partiuntur : unde *partiarius redemtor*, apud Catonem de R. R. cap. LXXXVI. Et apud Jurisconsultos *partiarius colonus*, & *partiarius legatarius*. Sic *partiarium erroris*, pro participem, semel iterumque dixit Tertullianus. Etiam *partiarium* est, quod a pluribus participatur, ut apud Appuleium, lib. IV. *Quæ cum mortali puella partiario majestatis honore tractor*. Et lib. VIII. *Dum vero promiscui operis partiarios agrbant concubitus*. Et *pecora partiaria* in Jure dicuntur, quorum fœtus inter dominum & pastorem dividuntur. *Particulo* quoque pro *partiario* dicebatur. Nonius : *Particulones dicti sunt coheredes, quod partes patrimonii sumant*. Pomponius Præcone posteriore : *Age modo, Stagari, particulones producam tibi*.

† PARS fuerit ab תשפר *tshpar*, quod *partem* significat, unde per aphæresim *Pars*. Imo potius sit a פרס *paras*, quod est *partiri* & *dividere*. Sed nulla sit hac melior sententia, quam subjicio. Ac primum PARS recto casu inepte a nonnullis apud Vossium ἐτυμολογίζεται. Nam quoties in obliquis diversae sunt consonae, tum obliquorum litterae pro radicalibus assumendae sunt. Rectus autem casus antiquitus saepe idem ac patrius erat, ut *Partis*, *hujus partis*; deinde rectum PARTIS per syncopam contractum fuit in *Pars*. Hoc idem ostenditur ex verbis *Partior*, & *Impertio*, & ex derivatis *Partiarius*, *Portio* &c. quae T non S retinent. PARTIS autem etymologia omnino est a Chald. פרט *perat*, quod est *partiri*, & ad id omne accommodatur, quod *particulatim* agitur aut finditur : cujus verbi derivata nomina eamdem motionem imbibunt, quae vide apud Buxtorfium in Lex. Chald. Sed & Hebraice ea radix eodem significatu usurpatur. MAZOCHIUS.

PARVUM a παῦρος. Y & P trajiciuntur, quomodo a νεῦρον est *nervus*. Παῦρος non semper notat *paucum*, sed & *parvum* interdum ac *brevem*. Nicander Ther.

. . . . Ἄλλοτε μῦνος μάσσων, ἄλλοτε παῦρος.

Itidem a παῦρος est *paucus*. Item *paullus*, quod idem ac *paucus*, vel *parvus*. Plaut. Curcul. act. 2. sc. II.

Unus de paullo hoc paullulum dabo tibi.

Terent. Andr. act. 1. sc. v.

Dum in dubio est animus, paullo momento huc illuc impellitur.

Angelo Caninio placet *paullum* esse a φαῦλος pro *vilis*, converso φ in π : quomodo a φοινίκεος est *puniceus*; ab ἀφύα, *apua*, &c. Sed ob significationis convenientiam malim a παῦρος, præsertim cum & crebro ρ in λ abeat : uti non semel ostensum. Porro quia *paullus* notat *parvus*, inde est quod Augustinus, Primasius, aliique veterum dicant, Apostolum *Paulum* nomen hoc elegisse, ut ostenderet se *minimum Apostolorum*. A *paullus* est *paullulus*; item a *paullum*, *paullulum*, unde *pauxillum*. Plautus, Bacch. act. IV. sc. VIII.

Pacisce cum illo paullula pecunia pater.

Ac apud Terent. in Bembino codice legitur :

Et alias quidam parasitaster parvulus.

Ac Victorius, lib. XXXVI. Var. Lect. cap XVIII. putat hanc genuinam esse lectionem, ut expresserit Græcum ὀλίγος, simileque sit Liviano isti, lib. XXXV. *Equi hominesque paullulli & graciles*. *Pauper* quoque a *paulla re* : ut scribit Varro, lib. IV. de L. L. [ab ἄπορος, πάπορος.] Sed Josepho Scaligero est id a παῦρος. Fortasse & hujus originis sit *parum*, de quo nunc dicam.

PARUM est a *parus*; ut *multum* a *multus*. *Parus* ab Æolico πάνος pro σπάνος vel σπάνιος, id est, *rarus*. Nam ν sæpe abit in ρ : ut a κνίζω, id est, *pruris*, venit *crisso*, a γνῶμα *groma*, a κνίφας *crepus*, unde *crepusculum*. Vel potius a παῦρος fit *parum* extrito Y : ut a παῦρος *parvus*, inserto digamma. Itidem a παῦρον περ, *parumper*. Neque enim verisimile est, quod Festus, & post eum Beda, libello de Orthographia, scripsit; *parumper* per anastrophen dici pro *perparum*.

† PARUM est ipsissimum Chald. פרא *pare* ejusdem notionis, quo utitur Bereshith rabba & Talmud Hierosol. in Buxt. lex. Chald. Nisi quod hi fontes non sunt primae antiquitatis Chaldaicae. MAZOCHIUS.

PASCEOLUS, Plautus, Rudente, act. V. Sc. II. est *sacculus ex aluta*, ut ait Nonius : qui & Lucilium Catonemque usos docet. Est diminutivum a *pascolus*, quod a Græco φάσκωλος recte deducit Turnebus, lib. III. cap. XI. Saidas φασκώλιον ἐστι μαρσύπιον. Etiam Pollux, lib. VI. cap XIX. auctor est dici φάσκωλον, τὰ τῶν ἱματίων ἀγγεῖα καὶ θυλάκους. Quo minus autem Græcos credam eam a Romanis vocem accepisse, facit locus ille Festi : *Phascola appellant Græci, quas vulgus pernas vocat*. [πέρνας & πέρνας, ἄψαν.]

PASCHA putarunt quidam esse a πάσχω, hoc est, *patior*. Fuit ea sententia Tertulliani, lib. contra Judæos, & Ambrosii de myster. *paschalis* cap. 1. item Lactantii, atque aliorum. Sed merito reprehendit hanc originem Augustinus, epist. CXIX. Omnino enim est origine Hebræum, quibus *pesach*, פסח significat *transitum*, a rad. פסח, hoc est, *transire*, *transilire*. Hierosolymitani autem pro פסח dixere פסחא Ratio nominis est, quod angelus domos Israëlitarum sanguine illitas in Ægypto transierit, cum caderet Ægyptios Vide Exodi cap. XII.

PASCO est a πάω, *nutrio*; unde ἄπαστος, *impastus*, *jejunus*. Ut a *scio*, *scisco*; ab *hio*, *hisco*; sic a πάω, *pasco*. Non audiendus Cæsar Scaliger, lib. I. de causs. L. L. cap. XXV. ubi Æolum more factum censet a πάω, quod *sequi*, & *assequi*, notat. Verisimilius, qui deducunt a βόσκω, quod a βόω, unde βότος, βοτὸν, μηλοτρόφοντος, &c. Βόω vero, est ab Hebræo בוס, quod est, *pascendo saginavit*. A βόσκω videtur esse & nostrum *bosch*, hoc est, *sylva* : pro quo Galli *bois*. Nunnesio placet, pastores dici eu βωτῆρας, quod Hesychius exponit νομεῖς. Sed ἀναλογία docet esse a *pastu*. A *pascendo* etiam est *ager pascuus*; & in neutro *pascuum*. Ab eodem putant *pabulum* dictum, quasi *pascibulum* : sed est a πάω, ut a φάω, unde φάμα, *fabula*. A *pasco* item *oves* & *gallinæ pascales*, quasi *pascuales*, Festo teste, qui Catonem *ovium pascalium* meminisse, ait. In epitome ejus legas *passales*, additurque ita dici, quod *passim pascuntur*. Sane sic Græci νομαίους καὶ εἰλιπόδας vocant.

vocant. In MSto Pauli codice *paßales* pro *pascales* exaratum: sed perperam. Composita a *pasco* sunt *impesco*, *compesco*, *dispesco*. Festus: *impescere*, *in latam segetem pascendi gratia immittere*. Idem: *Dispescere est proprie pecus a pastione deducere*, *ut compescere una pascere*, & *in uno loco continere*. Quibus ea verba discimus esse contraria *compesco* & *dispesco*, ac utrumque esse a *pasco*. Sed *dispescere* aliud est, quam putavit: nempe *gregem in diversa pascua deducere*, sive *gregem pascentem dividere ac segregare*; ita ut pars seorsim *pascatur*: contra *compescere* est *iisdem pascuis continere*; sive potius, *pecus in unum cogere*, sive *compellere gregem*, ut loquitur Maro, Ecl. VII. Aliquibus tamen placet, *compesce* idem esse, quod *comperco*, ut apud Plautum Bacch. act. III. sc. III.

Cave malum, & *compesce in illum dicere injuste*.

Ita fuerit a *pesco*, sive *parco*. Nam veteres *pesco*, & *parco*, promiscue dicebant. Festus: *Pascua linguam in sacrificiis dicebatur*, *hoc est*, *coërcito*, *continato*, *taceto*. Appuleius, lib. II. Met. *Nec fugientibus saltem compescunt*, *sed & magis irritatiores sequuntur*. Dubitare autem liceat, utrum ea notione *pasco* sit a *parco*, R in S transeunte: an κατὰ μεταφορὰν *pasco* pro *coërceo* ponatur, quia qui pecudes *pascit*, non, quo lubet, errare patitur, sed certos intra terminos coërcet.

PASSERIS etymon satis ineptum ponit Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Passeres*, inquit, *sunt minuta volatilia a parvitate vocata*, *unde & pusilli*, & *parvi*. Idem etymon adducit Ugutio, qui & alterum adjecit, ut a *pario* dicatur: quia libidinem pariat. Utrumque se rejicere ait Nestor Novariensis: omnino enim a *patiendo* sic dici putat, idque Perotto quoque subscribente: nempe quod ob nimiam salacitatem morbum *patiantur* comitialem, vitæque sint brevissimæ. Sane de salacitate assentit Plinius, lib. X. cap. XXXVI. idemque minimum vivere scribit: mares enim haud anno diutius durare, argumento, quia nullis veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit: feminis spatium esse longiusculum. Aliquanto verisimilius deduces a *passim*, quia *passim volitans*, utpote avis vulgaris, & ubivis pene se oculis ingerens. Vel (quod in Hellenismi Alphabeto censet Angelus Caninius) est a Punico sive Hebræo, צפור, *tsippor*. Sane ea vox interdum a LXX. vertitur στρουθίον seu *passer*: ut Psal. CI. LXXXIV. CIII. CIII. CXXIV. Eccles. XII. Thr. III. Alias universe transfertur ὄρνεον vel ὀρνίθιον. Vel, quod Salmasio visum, sit *passer* a *passu*. Glossæ: *Passa*, ὀρχεῖται. At *passa* a σπίζω, pro quo Æolea dixere πίζω, ut φαῖρα pro σφαῖρα. Sane σπίζαι & σπίζαι, ὄρνεα ἄκανθα, ut ait Hesychius: præcipue aves exiguae, ut *passeres*. Vel quod tradidit Nunnesius, *passeres* ex Græco ψᾶρες. Nam ψᾶρις, seu ψάρες, εἶδος στρουθῶν, *genus passeris*, teste Hesychio. At πρᾶξις mutata ... sit *passer*. Quia vero *passeres* sunt aves salacissimæ, quemadmodum ante dicebamus: ideo Sappho dixit Venerem ἐπ' αὐτῶν ὀχεῖσθαι, ut inquit Athenæus, lib. IX. Verba Sapphonis sunt:

. . . . πατρὸς δὲ δόμον λιποῖσα
Χρύσιον ἦλθες
Ἅρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἄγον
Ὠκέες στρουθοί, πτέρυγας μέλαινας
Πυκνὰ δινεῦντες ἀπ' ὠράνω, αἰθέ-
ρος διὰ μέσσω.

Hinc quoque factum, ut Mimi in poëmatis suis (qui & ipsi mimi dicebantur) *struthium* ponerent pro *parte virili*. Nam στρουθὸς Græce *passer*: unde Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis recte monet, apud Festum in *Struthium*, non *anseris*, ut ante legebatur, sed *passeris* esse legendum. Nempe in hunc modum. *Struthium in mimis præcipue vocant obscœnam partem virilem*, *a salacitate videlicet passeris*, *qui Græce* στρουθὸς *dicitur*. Ac Politianus in Miscell. cap. VI. eapse significatione *passerem* a Catullo, epigr. II. accipi putabat, idque motus illo Martialis:

Da mi basia: *sed Catulliana*.
Quæ si tot fuerint, *quot ille dixit*,
Donabo tibi passerem Catulli.

Porro quemadmodum Græcis στρουθὸς non *passerem* tantum significat, sed etiam στρουθοκάμηλον, vel (ut antiquiores vocabant) στρουθὸν μεγάλην, aut στρουθὸν Λιβυκόν: sic Latinis quoque idem vocatur *passer marinus*, hoc est, trans mare advectus. Ausonius in Accium Paulum: *Ovum tu quoque passeris marini*. Pluribus de hoc disimus Institutionum Oratoriarum, lib. IV. cap. VI. Idem animal a Capitolino *struthio* vocatur. Etiam στρουθίον legas apud veterem Bibliorum interpretem, Esaiæ cap. XIII. Sed ibi pro *passercula* sumitur. Mirari autem aliquis possit, cur στρουθὸς, sive *passeris*, vocem ingenti huic animali donarint. Cardanus, lib. X. id κατ' ἀντίφρασιν factum putat, uti cum nanum *Atlanta* vocamus. Sed Julius Scaliger, Exercitationum CCXXXI. censet, στρουθὸν priscis fuisse gallinam; atque ita usurpasse antiquarium Nicandrum: ac quemadmodum *gallina* generali nomine vocari solet ὄρνις, sic specialem στρουθὸς vocem olim notasse *aves omnes*, quas ἀγρίους vocat Aristoteles. Atque hoc in caussa est, cur idem Scaliger στρουθοκάμηλον interpretetur *avicamelum*. Verum, cur κάμηλος dicatur, etiam disquiramus. Placet plerisque quemadmodum Græci dicunt στρουθὸν μεγάλην, sic eosdem dicere στρουθοκάμηλον, ut κάμηλος ad *magnitudinem* pertineat: quemadmodum in multis solent βοῦς, & ἵππος. Alii autumant καμηλὸς dici quasi χαμηλὸν a χαμαί, quia a *terra* non attollantur, ut Photius ait, lib. X. cap. I. ubi inter alia quoque scribit *struthocamelum* bestiam magis, quam avium sequi naturam, ac pennas ad hoc demum accepisse, ut currentem adjuvarent, cætero non esse volucrem. Sed meo judicio, eo posterior pars compositi additur, quod bestia hæc *colli ac crurum longitudine similis sit camelo*, quod & Gesnerus scriptum reliquit. *Struthiocameli* descriptionem præter Plinium etiam Tertullianus suggeret, ita de velandis Virginibus, cap. ult.

PASTILLUS nonnulli a *panis* ὑποκοριστικῶς factum putant. Pro his Festus: *Pastillus forma panis parvi utique deminutivum est a pane*. Nempe ut Græcis est ἀρτίσκος ab ἄρτος, ita a *panis* fuerit *paniculus*, hinc *panicillus*, inde *pastillus*. Vel est *pastillus* a πάσσω, *inspersus*, *conspersus*. Nam πάσσειν, est *farina*, *sale*, *pulvere*, *vel re alia conspergere* Vel est a supino *pastum*, quia *pascit*, utpote cibus. A *pastilli* hujus figura etiam nomen tributum *pilulis unguentariis*, prout Horatius usus: item *aridi cuidam medicamento*, apud medicorum filios. Quomodo differat *emplastrum*, *malagma*, & *pastillus*, docebit Celsus, lib. V. cap. XVII.

PASTINACA herba ita a *pascendo* dicta. Nam radices ejus cibus sunt vulgaris. Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Pastinaca vocata*, *quod radix ejus præcipuus sit pastus hominis*. *Est enim odorata*, *jucunda*, *cibo delectabilis*. Turnebus tamen in Adversariis lib. VIII. cap. XXIII. ea eo dici putat, quod *referat & quasi habeat pastinum*, quomodo vocatur instrumentum, quo vineæ fodiuntur. Etiam *pastinaca* est *piscis marinus planus*, per radium seu telum virus ejaculans, Græcis τρυγὼν, qua voce quia etiam *turtur* signatur, hinc factum ut ἀμφιβολίᾳ deceptus B. Ambrosius in Hexaëm. cum Græcam vocem *pastinacam* vertere deberet, male *turturem* transtulerit. *Pastinaca* autem dici putatur a caudæ colore ac rotunditate, qua *pastinacam radicem* refert. Sed Turnebus ex eo nomen putat invenisse, quod *telum quasi pastinum habeat*. Sane Belgis similiter dicitur *pylsteert*. q. d. *sagittæ cauda*. Idem *Stekelroche*, q. d. *aculeata raja*. Τρυγὼν a Græcis videtur appellari, non a *tergoris colore*, quod Bellonius putavit (nam piscis hic flavescit:) sed, uti Rondeletius recte ait, quia *expansis alis turturi est similis*. Et fortasse eo respexit Ambrosius, Græcorumque more *turturem* dici posse existimavit. Vide quædam huc pertinentia in *Trigonum*, & *Trygon*.

PASTINARE, & *repastinare*, a *pastinum*; hoc a *pangendo*:

gendo: juxta Perottum. Ac favet Columella, lib. III. cap. XVIII. *Pastinum vocant agricolæ ferramentum bifurcum, quo semina panguntur; unde etiam repastinatæ dictæ fuere vineæ veteres, quæ refodiebantur. Hæc enim propria appellatio restibilis vineti erat: nunc antiquitatis imprudens consuetudo, quicquid emoti soli vineis præparatur, repastinatum vocat.* Sed ἀναλογία suadet, ut *pastinum* non tam a Latino *pango* dicamus, quam Græco πήσσω, quod idem significat. In Glossis Cyrilli βωλοστρόφιον exponitur *pastinum*, quia eo *glebæ vertuntur*. Sic in iisdem: βωλοστροφῶ, *pastino*; βωλοστροφία, *pastinatio*.

Pastophorium legas apud Interpretem Bibliorum, III. Esdr. VIII. LX. & IX. I. item I. Macch. IV. 38. & 57. Habes & Græcum παστοφόριον I. Paral. IX. & XXIII. & XXVIII. item II. Paral. XXXI. & Jer. XXXV. & Ezech. XL. & Esa. XXII. XV. Ubi B. Hieronymus annotat, *pastophorium esse thalamum, in quo habitat præpositus templi*. Similiter Glossæ Arabicolatin. *Pastophorium, atrium templi, vel sacrarium*. Quæ & legas in Glossis Isidori. Caussam nominis discere est ex Hesychio, cum ait: Παστοφόριον τὸ τὸν παστὸν φέρειν, ὁ οἰκονομία, ὁ ναὸς οἰκοδεσ. Nempe παστὸς propria *velum variegatum*, ἀπὸ τοῦ πάσσειν, quod est, *variegare*. Hoc περιπέτασμα prætendebatur foribus templi. Unde locus is dicebatur παστοφόριον. Quæ & caussa est, cur ab Hesychio exponatur ναὸς οἰκοδεσ. Rufinus, Ecclesiast. hist. lib. II. cap. XXIII. ubi Serapidis templum describit: *Jam vero in superioribus extrema totius ambitus spatia occupant exhedræ & pastophoria, domusque in excelsum porrectæ: in quibus vel æditui, vel hi, quos appellant ἁγνεύοντας, id est, qui se castificant, commanere soliti erant*. De pastophoriis Isidis vide sis Appuleium, lib. X. & XI.

Patagiatæ vestis meminit Plautus, Epid. II. II. Ita dicta a *patagio*, quod in *muliebri* veste addebatur, ut *clavus* in *virili*; eratque simile *Episcoporum epomidibus*, ut scribit Yvo sive Scaliger, adversus Titium lib. IV. cap. VII. Idem ostendit Festus: *Patagium est, quod ad summam tunicam assui solet, quæ & patagiata dicitur: & patagiarii, qui ejusmodi opera faciunt*. Item Nonius, cum ait: *Patagium aureus clavus, qui pretiosis vestibus immitti solet*. *Patagium* vero, ut idem Scaliger auctor est in conjectaneis, est a πάταγος. Hoc quid sit, docet Festus: *Patagus genus morbi*. Ac putat Scaliger esse *morbum pestilentem*, qui nullum sui relinquit indicium præter maculas in corporis partibus; ac dici πάταγος a πατάσσω, id est, *pulso*, *ferio*, quod eo homines subito perculsi ac stupefacti moriantur; qua nempe ratione & Gallis a *tangendo* dicitur *tac*: inde in veste censet *patagium* nominatum, quod quibusdam maculis ac nævis inspersum sit instar hominum *patago* infectorum. Hac conjectura contenti simus, dum certiora prodeant. [a παταγεῖν, παταγέω.]

Pateo, a פתח, quod est *aperire*, *pandere*. Vel a פתה, *amplum*, *latum esse*. Ab altero horum est Græcum πετάω seu πετάννυμι. Et possis a Græco hoc etiam *pateo* deducere. A *pateo* est *patibulum*, de quo quæ plura sunt, inferius potius scorsum dicam. A *patendo* quoque est *patulus*, & *patens*; quæ ut differant docet Servius, ad Ecl. I. *Patulum*, inquit, *dicitur, quod patet naturaliter, ut nares, arbor, crux. Patens vero est, quod clauditur & aperitur, ut ostium & oculi. Patuli boves* qui dicti sint, docet hic locus Junii Philarg. ad III. Georg. *Camuri, boves sunt qui conversa introrsus cornua habent; quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent. Lævi, quorum cornua terram spectant, his contrarii Licini, qui cornua sursum versum reflexa habent. Boves patuli* aliter dicuntur *patales*, ut docet Festus in *patalis*, & *propatulum*. Utitur Plautus, Truculento, II. II.

Ego rure bamaxari me mavelim patalem bovem.

Græci eodem modo appellarunt πετήλους, seu πετάλους, a πετάω, hoc est, *pateo*. Tales autem esse debebant qui idonei essent ad sacrificandum; quomodo *ovium conditio* erat, ut haberent *dentes duos cæteris longiores*, unde *bidentes* dicebantur, non, ut Gellius putabat, quasi *biennes*.

Pater a Græco πατήρ. Mera inscitia fuit, quæ Varronem compulit, ut scriberet IV. de L. L. *Pater, quod patefaciat omnia & ipsum semen*. Sed nec recte vetus Persii interpres, ad sat. I. & Isidorus, lib. IX. cap. V. qui sic dici ajunt, eo quod *patratione gignat liberos*. Sed *patrare* est a *pater*; non contra. Πατὴρ vero unde sit, mirifice dissentiunt. Varias etymologias suggerit Etymologicum magnum. Nulla earum magna rei. Optima interim illa Ori, ut πατὴρ dicatur quasi παῖδας τηρῶν. Ridicule autem, quod ibidem, ut & apud Eustathium, legitur, inde quidem esse impositum, cum de *homine* usurpatur: de *Deo* vero dici, quasi πάντα τηρῶν. Non incommode diceris, πατὴρ esse a πάω, *pasco*, *alo*, ut idem sit hac τροφεύς. Interim plane statuo, vocem πατὴρ esse ex eo, quod pueri *patres* vocent *pa*. Hanc sententiam confirmat, tum, quod Hebræis quoque dicatur אב, quod trajectis literis fuerit *ba*; unde mutata media in tenuem, & adjecto τηρ (quod vocis tantum productio est,) fuerit πατήρ: tum quod Chaldæi & Syri Hebræum אב, & Græcum πα, sive βα, jungentes, אבא, (*abba*) dicant. Cur *Senatores* appellentur *Patres*, hanc caussam attulit Festus: *Quod, quæ initio urbis conditæ Romulus centum delegit, agrorum partes attribuerent tenuioribus perinde ac liberis, ac pecunias dividerent*. Ex hoc autem loco insipienter colligit Claudius Verderius in sua Censura censura indigentissima, desipere Festum, qui putarit patres κατὰ μετάθεσιν, dici quasi *partes*. Nam cum disertim scribat Festus, sic dictos, quod agrorum partes largirentur perinde ac liberis, liquet, eum non a voce *partes*, sed a *paterno affectu* deduxisse. Aliud qui dicit, aut calumniator, aut cæcus est. A Festo non multum abit Isidorus, cujus, hæc verba, lib. IX. cap. IV. *Patres, ut dicit Sallustius, a curæ similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos; ita illi Remp. alebant*. Equidem ab *affectu paterno* sic vocatos, facile credo: puto tamen ætatis simul in hoc nomine habitam rationem: ut nempe, quemadmodum ab *ætate senili* vocati sunt *Senatores*, ita ab eadem quoque vocati sunt *Patres*, eo quod *omnes natu grandes a minoribus Patres* vulgo soleant appellari. Utramque nominis caussam complexus Sallustius, cum in Catilinaria ait: *Hi vel ætate, vel curæ similitudine, patres appellabantur*. Tantum, quæ ille disjunctim, hæc ego conjunctim accipio. Porro *patrum* alii *majorum gentium* dicti, alii *minorum*, aut *conscripti*. *Majorum gentium* vocati *centum illi, quos Romulus primo legit, eorumque progenies*. *Minorum gentium* primo dicti *centum, quos aucta civitate Romulus cum Tatio adlegit, horumque posteri*. Iidem vocati *conscripti*, quod *prioribus essent patribus adscripti*. Livius tamen, lib. I. eos censet *minorum* fuisse *gentium*, quos legerat Tarquinius Priscus. Ac initio libri secundi illos *conscriptos* dicit nuncupatos quos legit L. Junius Brutus consul. Tacitus autem undecimo annalium hos ipsos *minorum gentium* appellatos docet. Possunt hæ sententiæ conciliari, si dicamus, centum istos, quos Romulus primo legerat, primo simpliciter *Patres*, & *Senatores* vocatos: sed postquam a Romulo, Tatioque, alii centum adjecti, tum illos *majorum gentium* dictos, hos *minorum gentium* appellatos. Postquam vero Tarquinius Priscus centum alios adlegit, ut jam treceenti essent, tum illos a Romulo lectos horum ratione etiam *majorum gentium* vocatos: at illos ad priorum exemplum, *minorum gentium* nominatos. Ubi autem Junius Brutus aliquot adlegit, ut *Patrum* numerum, cædibus regum imminutum, ad trecentorum summam expleret; tum quos Reges legerant, *majorum gentium* vocatos, quos Brutus, *minorum*, aut etiam *conscriptos*. Hoc pacto centum, quos Romulus prius legit, semper *majorum*, nunquam *minorum gentium* dicuntur: quos Brutus legit, ab omnibus *minorum gentium*, aut *conscripti*, appellantur: at qui intermedio

medio tempore lecti, nunc *majorum*, nunc *minorum gentium* vocantur; *majorum* quidem, cum ratio solum habetur eorum qui posterius lecti; at *minorum*, cum opponuntur iis, quos primo legerat Romulus. Vide Onuphrium Panvinum in I. Fastorum: item in civitate Romana pag. xxcx. edit. Parif. Gilli. Etiam *patris* vocem usurpant de *Diis*, tum Deorum, tum hominum quoque ratione: ut cum Jupiter Horatio dicitur:

Gentis humanæ pater atque custos.

Sed & ἀυτῶν *pater* vocatur: ut I. G.

Ipse pater media nimborum in nocte corusca
Fulmina molitur dextra.

Item:

. . . . *Pater ipse colendi*
Haud facilem esse viam voluit . . . .

Et sæpius eopse libro. Etiam minoribus Diis tribuitur, unde apud eundem, *Gradivumque patrem*. Et, *ipse pater Pluton*. Et, *Pater Neptune*. Aliaque. Sed peculiariter *Baccho* tribuitur, quem *patrem* dici, monet Servius ad illud II. G.

Huc pater o Lenæe veni.

Cujus caussam ex Augustino cognoscimus, lib. VII. de Civ. cap. XXI. Verba ejus adduximus in *Ithyphallicum*.

PATERA a *patendo*. [πάτανα] Varro IV. de L. L. *Præterea in poculis erant pateræ, ex quod pateant, Latine ita dictæ. Hisce etiam nunc in publico convivio antiquitatis retinendæ caussa, cum magistri, (hoc est, modimperatores sive reges convivii) fiunt, potio circumfertur, & in sacrificando Deis, hoc poculo magistratus dat Deo vinum.* Isidorus, lib. XX. cap. V. *Pateræ phialæ sunt dictæ, vel quod in ipsis potare solemus; vel quod patentes sunt, dispassisque labris.*

PATIBULUM quidam a *patiendo* sic dici putarunt. Sed est a *patendo*. Ut a *lateo*, *latibulum*; a *fundo*, *fundibulum*; sic a *pateo*, *patibulum*: nempe a *patentibus ramis*, *sive cornibus*. Proprie enim *patibulum* idem est ac *furca*: quo nomine intelligitur rectus stipes, sed cum duobus cornibus; inter quæ facinorosi cervices interserebant: eaidem manus cornibus sive ramis alligabantur: sic gestantes *furcam*, sive *patibulum*, a pone sequente carnifice, vel conservis, cædebantur virgis: sæpe etiam ita cæsi agebantur in crucem. Unde est, quod quandoque *patibulum*, idem est ac *furca*: interdum autem differt. Pro *furca* sumitur, cum Tacitus XIV. Annal. conjungit *patibula*, *ignes*, *cruces*. Pro *cruce* accipitur, cum Sallustius in IV. Histor. ait *patibulo affigi*. Valde errat Justus Lipsius, cum lib. III. de Cruce cap. III. censet in cruce proprie sic vocata ἀυγόν, *patibulum* dici patens ac transversum illud lignum, quod ad stipitem artectatum se habet, ut in navi antenna ad malum. Nemo veterum sic *patibuli* vocem usurpat. Neque enim, cum aliquem legimus *patibulatum*, credendum gestasse transversum crucis lignum; sed *furcam*, hoc est, stipitem rectum, summa in parte habentem duos ramos, sive cornua. Nec magis verum est, quod idem Lipsius prodit, *crucem* proprie dici rectum stipitem. Verum quidem est, *crucem* proprie nuncupatam, duobus lignis constitisse recto, & transverso: sed nunquam vel *crux* pro *solo recto*; vel *patibulum*, pro *solo transverso*, usurpatum a veteribus invenias. Sed semper *patibulum* vel *furcam* notat, quæ bicornis erat, ut litera Y: vel *crucem*, cujus figura litera T. Constantinus Magnus vetuit ne facinorosus affigeretur *cruci*. Quod dedit honori crucifixi Servatoris nostri. In crucis vero locum induxit novam *patibuli* formam, hodieque obtinentem: quæ obtinet figuram Græcanicæ literæ Π. Æque falsus Lipsius, cum scribit eopse libro, facinorosos post gestatam furcam ad campsu prope crucem affixos. Nec enim furcæ affigebantur, sed cruci. Unde Plautus, Carbonaria:

Patibulum ferat per urbem, deinde affigatur cruci.

Nec quisquam dixit *furcifigi*, sed *crucifigi*. Plura de his diximus libris de Passione Dominica. Multa item præclare Salmasius epistolis de Cruce ad Thomam Bartholinum.

PATINA a *patulo* deducit Varro IV. de L. L. Haud absurde. Verius tamen, qui a πατάνη esse volunt; quomodo a κάτανος est *catinus*, ut ipse agnoscit Varro. Quid *patina* sit, non omnes sciunt. Vulgo confundunt cum *lance*. Atqui *lanx* (cui a *latitudine* nomen impositum videtur) Græce est πίναξ, *patina* vero λοπὰς: *lancibus* & cibi simplices apponebantur, ut carnes assæ, fructus & similia: *patinis* vero id factum nusquam legas, ut bene adversus Guilandinum observat Scaliger: sed iis utebantur ad condiendos pisces, tyrotaricha, & similia: unde Plinius, lib. XXIII. cap. II. de fece sapæ ait: *Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum*. itaque ut λοπάδες, ita *patinæ* quoque operculum habebant. Id vel docemur proverbio hoc apud Hieronymum: *Dignum patella operculum*. Nam *patella* est ὑποκοριστικὸν, a *patina*. Isidorus, lib. XX. cap. VIII. *patellam* dici ait quasi *patulam*. Sed ἀκριβῶς, a *pateo* est *patina*, *patinula*, *patinella*, & per syncopen *patella*. Non audiendus doctissimus Angelus Caninius, qui in Hellenismi Alphabeto scribit, *patella* κατὰ μετάθεσιν factum esse ex λοπὰς λοπάδος. Cæterum angusta etiam notione *patellæ* dicebantur, teste Festo, *Vasa parva picata sacris faciendis apta, quæ erant forma velut capidula quædam*. A *patella* lares dicti Dii *patellarii*, ut apud Plautum, Cistellaria, II. I. Sic autem vocati, quia non e potu modo in focum, qui Larium sedes, aliquid defunderent, sed e cibis quoque in *patella* aliquid in focum deferrent: quemadmodum monet vetus Scholiastes, in illud Persii,

. . . . *Cultrixque foci secura patella.*

Ac tangit eum morem quoque Varro Manio, apud Nonium: *Oportet bonum civem legibus parere, & deos colere, in patellam dare μικρὸν κρέας*. Vide Homerum, Iliad. A, in convivio Achillis: Livium, lib. XXXIX. Plutarchum de fortuna populi Rom. Sunt & Dearum nomina, *Patella* ac *Patellana*. Officium earum, ac nominis caussam, docet his verbis Arnobius, lib. IV. *Patellana numen est, & Patella, ex quibus una est patefactis, patefaciendis rebus altera præstituta*.

PATIOR a παθεῖν, sive verbali ejus πάθος: ut nempe a φατὸς, *fateor*. Multa sane Latini formant a Græcorum verbalibus, ut *loquor* a λόγος, *gusto*, a γευστὸς, &c. Πάθειν vero a פתה, id est, *turbare*. Sunt enim πάθη *animi perturbationes*. Speciatim autem παθεῖν interdum accipitur in obscœna significatione, pro *pati muliebria*, qua ratione & Latini dicere videntur, *Quidvis facere & pati*, id est, ποιεῖν καὶ πάσχειν. Atque hac notione *Pathici* dicuntur, qui in præpostera libidine morigerantur: ut *drauci* quibus morigerantur, ἀπὸ τὸ δρᾶν, quod est *facere*. A *patiendo* uvis *passis* nomen inditum. Plaut. Pœn. act. I. sc. II.

Siquidem tu es mecum futurus pro uva passa pensilis.

Plinius, lib. XIV. cap. I. *Quin & a patientia nomen acinis datur passis*. Ubi immerito Dalecampius Plinium reprehendit, quasi a *pandendo* potius sint, quia ad solem pandantur. A *patiendo* etiam dicitur *passum*: ut Servius monet in II. G. Ac pressius Varro, lib. I. de vita pop. Rom. apud Nonium: *Passum nominabant, si in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque passi essent in sole aduri*. Nonius: *Passum dicitur genus liquoris, quod ex uva passa coquitur*, Virg. G. II.

Et passo psithia utilior . . . . .

Meminit & Juvenalis, sat. XIV.

Qui gaudes pingue antiquæ de litore Cretæ
Passum & municipes Jovis advexisse lagenas.

Quo loco per *lagenas Jovis municipes* intelligit vinum *Creticum*. Nam Jupiter in Creta natus. Vetus Scholiastes explicat *lagenas Giticas*: sed *Creticas* legendum. Ut fiat *passum*, docebit Columella, lib. XII. cap. XXXIX. Vide & quædam huc pertinentia in *Temetum*.

Patratus; cum *patrem patratum* dixere, *fecialem principem*, utrum a *pater*, an a *patrando* sit, non satis constat. Prius placuit Plutarcho, cui *patratus* est, *qui pater est*, *patremque ipse superstitem habet*. At justa ulius quemadmodum *pater* dictus, cum ætate, tum cura erga populum Romanum: sic *pater patratus* appellabatur, quod *patraretur*, hoc est, *crearetur*: idque ad feriendа fœdera & juramenta patranda. Hæc fœdera, quo ritu ab eo fieri solent, docebit Livius, lib. I.

Patria cum dicimus, videtur intelligi, γῆ, ut Belgæ dicunt *vaderlandt*. Græcis πάτρα, καὶ πατρὶς, similiter a πατὴρ. Sed cur potissimum a *patre* dicta, cum *pariat mater*? an quia *pater dignior*? an quia is *princeps generationis caussa*, ut Physici tradunt: an vero, quod quidam existimant, quia *patris loco* est, dum sobolem fovet ac tutatur.

Patriarcha, πατριάρχης, *primus pater* alicujus gentis aut familiæ a πατὴρ & ἀρχὴ, id est, *initium*. Sed initium hoc varium est. Aliter enim Abraham, Isaac, Jacob *patriarchæ* dicuntur: aliter Juda, Simeon, cæterique liberi Israëlis. Nam quisque *patriarcha* est populi, a se genus ducentis. Nec in Judaica modo Ecclesia, sed etiam quæ post passum Christum fuit, *patriarchæ* nomen usurpatum. Nam in hac quoque tanquam in spirituali familia, primo Episcopi πάππαι, id est, *patres*; *Archiepiscopi* vero πατριάρχαι, quasi *primi inter patres*, sunt appellati. Postea crescente ambitione, primæ sedis Episcopi id sibi nomen vindicarunt, quales fuere primum hi quatuor, Romanus, Hierosolymitanus, Antiochenus, Alexandrinus: postea accessit Constantinopolitanus, ac quincto propter Novæ Romæ dignitatem factus secundus.

Patricii a *patribus*, hoc est, *senatoribus*, ita dicti, quia *patrum essent progenies*, ut ait Livius, lib. I. Itaque *patricii* haud secus, ac *patres*, alii *majorum*, alii *minorum* erant *gentium*. Puto autem duas posteriores syllabas in voce *patricius*, tantum omnium esse productionem. Nam, ut ab *ædili*, *tribuni*, *lateri*, *novi*, est *ædilicius*, *tribunicius*, *latericius*, *novicius*: sic a *patri* fuerit *patricius*. Quare non placet eorum sententia, qui *patricius* componi censent ex *pater*, & *cieo*: quod multi nutumant, compulsi his verbis Livii, lib. 2. *En Romæ unquam fando audistis, patricios primo esse factos, non de cœlo demissos, sed qui patrem ciere nummque possent, id est, nihil ultra quam ingenuos? consulem jam patrem ciere possum, avumque jam poterit filius meus*. At longe etiam ineptius, qui *patricios* dictos volunt a *patronatu*, quod quondam velle scribit Plutarchus in Romulo. Nec melius, quibus πατρίκιος placet esse vocabulum Græcum, ac dici quasi πατὴρ οὗ κοινῦ, id est, *communis Reip. pater*; quomodo exponit Suidas.

Patrimonium est a *pater*; ut a *mater matrimonium*; a *castus castimonia*; a *sanctus*, *sanctimonia*. Sors autem hæreditaria potius *patrimonium*, quam *matrimonium* dicitur, etiamsi non raro sors materna accedat: cujus caussa est, tum quia dignior est pater, tum quod patris propeie est acquirere bona, matris vero ea tueri ac conservare. Interdum tamen & *patrimonium* sumitur presse, unde in Glossis: *Patrimonium* πατρῴα οὐσία. Ac tum ex quorundam sententia, ei opponitur *matrimonium*, qua voce pro bonis maternis usi putantur Val. Max. lib. VII. cap VIII. Suetonius in Augusto, Augustinus sermone CLXXXV. Sed eos, locis partim male intellectis, falli existimat Causabonus. Ipsum vide ad Suetonii August. cap. XL. Quemadmodum autem *patrimonium* dicitur universe de *bonis parentum*, quia *patris* in his potiores partes: ita *matrimonium* de conjunctione dictum, a *matre*, quia id fit liberûm quærendorum caussa; in liberis autem præcipuum munus matris, seu gestationem spectes, seu partum, seu educationem.

Patrimus a *pater*; ut a *mater*, *matrimus*. *Patrimi* vero dicti, quibus pater superstes; *matrimi*, quibus mater. Itaque quibus uterque parens in vivis erant, conjunctim *patrimi & matrimi* appellabantur. Livius, lib. XXXVII. *Patrimi omnes matrimique, ad id sacrificium adhiberi*. Festus: *Patrimi & matrimi pueri prætextati tres nubentem deducunt: unus, qui facem præfert ex spina alba, quia noctu nubebant; duo, qui tenent nubentem*. Dicebantur autem vel *patrimi matrimi*, vel *patrimi & matrimi*: quomodo vocantur in veteri inscriptione, p. CXXI. ed. Gruter. Græcis *patrimi & matrimi* vocantur ἀμφιθαλεῖς ab ἀμφὶ & θάλλω, quasi *qui utrimque virent*. Contra qui vel *patrimi* solum, vel *matrimi*, appellantur ἑτεροθαλεῖς, quasi ἑτέρωθεν θάλλοντες, hoc est, *ab una tantum parte virentes*. Quanta sit utriusque Latinæ vocis penultima, diximus in Animadversionibus Grammaticis.

Patro [est a πράττειν] est a *pater*, proprieque notat *rem Veneream consummare*: unde Glossæ Philoxeni: *Patrat*, μαστᾶται, κατασφάται, ὡς ἐπ' αἰσχρῶν. Quamquam non simpliciter notat μαστᾶσθαι, sed *scortando* μαστᾶσθαι, vel potius ἀφροδισιάζειν. Usus Persius sat. I. *Patranti fractus ocello*. Quem ad locum sic vetus Scholiastes, cum is, qui a Pithœo, tum qui a Vineto editur: *Patratio est rei Venereæ consummatio*. Quod ipsum etiam legas apud Isidorum, lib. IX. orig. cap. V. & in vett. Glossis Latino-Arabicis. Atque ita B. Hieronymus Quæstionibus in Genesin dixit *patrans voluptas*, hoc est, συνουσιαστική. Sunt qui apud Juvenalem quoque legant:

. . . . oculosque in fine patrantes.

atque hi se tuentur auctoritate interpretis Persiani. Sed falluntur. Nam & ille Vineti, & Pithœanus habent *trementes*, non *patrantes*. Prior tamen videri possit, *patrantes* legisse, nisi vel cæco pateret trajectionem verborum factam, legendaque ea verba prout in Pithœano recte sunt edita. Porro μεταφορικῶς *patrare* accipitur pro rem quamvis perficere. Quinctilianus, lib. VIII. cap. III. quod de ornatu: *Vel hoc vitium fit, quod κακέμφατον vocatur, sive mala consuetudine in obscœnum intellectum sermo detortur, ut ductare exercitus & patrare bellum apud Sallustium dicta sancte & antique, videntur a nobis, si dis placet: quam culpam non scribentium quidem judico, sed legentium, tamen vitanda, quatenus verba honesta moribus perdidimus*. Sic idem Sallustius in Catil. ait, *patrare incepta*; & in Jugurtha, *patratis consiliis*: quomodo & olim legit Chrysostomus Sallustii commentator, & in suo manuscripto reperit Rivius, & ego item in MSStis meis invenio. Male id mutarunt in *peractis*, vel *paratis*. A *patro* est *expatro*, Catullus carm. XXX.

Parum expatravit? an parum helluatus est?

Gloss. vett. ἐκχέω, ἐπὶ συνουσίας, *expatro*. Ab eodem sunt, *impetro*, *propetro*, *perpetro*. De iis sic Festus: *Propetrare, mandare, quod perficiatur. Nam impetrare est exorare; & perpetrare perficere*. De *impetro* sic Donatus ad Hec. act. V. sc. 2. *Impetrem est perficiam, dictum a patrando: cujus rei difficultas ob tarditatem complendarum nuptiarum, etiam ad alia negotia, quæ sunt ardua, verbum hoc commodavit ac dedit*. Pro *impetrare* augures dicebant *impetrire*; item pro *impetratum*, *impetritum*, quod Festus exponit *firmum ac securum*. Estque simile *negibundus* pro *negabundus*: quod ex eodem Festo discimus. Est vero *impetrire* καλλιερεῖν. Nam, ut ad Festum scripsit Scaliger, quod in sacrificiis erat *litare*, id in auspiciis erat *impetrire*. Quamquam γενναῖος exponit Glossarium vetus, *Impetratus*, *Soria*. Rectius dixisset καλλιέρησις. Corrupta est *impetriti* vox apud Ciceronem, Pilolum, Valerium; uti ad hujusce scriptoris lib. I. cap. 2. ostendit Steph. Pighius. Remansit autem apud unum Plautum, cujus illud, Asin. act. II. sc. 2.

Impetritum, inauguratum'st, quovis admittunt aves.

Vide & hac de voce Turnebum, lib. V. Advers. capite XVIII. & lib. XXVII. cap. XI. & Scaligerum, ad Tibulli lib. IV.

Patronus, quia *patris sit loco*. Festus: *Patronus ab antiquis cur dictus sit, manifestum: quia ut patres filiorum, sic hi numerare inter dominos clientum consueverunt*. Non *clientis* tantum, sed & *liberti* correlatum

selatum est: unde Plautus, Fœneratrice:

Heus tu, ut Barbara quod dixisse dicitur
Liberta suo patrono, id ego dico tibi,
Liberta salve, vapula Papiria.

Eodem modo accipiendum liquet, cum legimus, Prusiam regem Bithynum sumto pileo, quod manumissorum schema est, populum Romanum *patronum* suum professum esse. Nec aliter sumpsit Ulpianus, cum Tit. de verb. signif. inquit, *Patroni appellatione & patrona continetur*. A *patronus* esset *patronocinium*; ut a *leno*, *lenocinium*; a *tiro*, *tirocinium*. Sed κατὰ συγκοπὴν dixere *patrocinium*. Nisi ἀμείνων malim a *patre* deducere. Festus: *Patrocinia appellari cœpta, cum plebs distributa est inter patres, ut eorum opibus tuta esset*.

Pavire est *cadere*, sive *ferire*: ut a Græco παίω, quod idem notat, unde ἀνάπαισις, *repercussio*, a quo ἀνάπαιστος πούς, quia ἀναπαίει τὸν δάκτυλον, hoc est, *feriens dactyli contrario interjeque ordine reddit*, unde & ἀντιδάκτυλος vocatur. Est vero a παίω, *pavio*, inserto *V* consono, quomodo ab αἰὼν est *ævum*. [pabire ab ἰδαφίζειν.] Ab eo, Festo & Isidoro testibus, est *pavimentum*, ut ab *alo alimentum*. Sic autem dicitur, quod *pedibus ab euntibus pavitur*, quomodo Græcis δάπεδον ἀπὸ τοῦ δαπτεῖν, hoc est, πατεῖν, dicitur, si Camerarium audimus. Nam alii conflatum putant ex Dorico δα & πέδον, ut dicatur quasi γῆς πέδον. Vel potius dicetur *pavimentum*, quod, dum *pavimenta* fiunt, pluribus diebus feriuntur, ut solidiora sint, nec rimas faciant. Cato, cap. xviii. *Ibi de testu arida pavimentum struito: ubi structum erit, pavito, fricatoque, uti pavimentum bonum fiet*. Columella, lib. i. cap. vi. *Sed utrumque more piscinarum dictum leni clivo, & exstructum, pavitumque solum habeat, ne humorem transmittat*. Κατ' ἐξοχὴν vero *pavimentum* dixere pro *testulato*: unde Gloss. *Pavimentum*, ψηφολογητὸν ἔδαφος. Sic usus Plinius lib. xxxvi. cap. xxv. Ab eadem origine est *paviculа*, instrumentum, quo area densatur, æquaturque. Cato, cap. cxxix. *Comminuito terram, & cylindro, aut paviculа coæquato*. Glossæ: *Paviculа*, ὁμαλιστής. Ab eadem origine *paviculare*, pro *paviculare*, hoc est, ἐδαφίζειν. *Pavet* quoque ut hinc descendat, separatim dicemus. Inde & *pavera frumenta*, *paviendo* multum trita, ut granum deglubatur. Sunt enim, quæ vix e glumis suis evaginari possint. Festus: *Pavera frumenta dicebant antiqui, quæ de vagina non bene exibant*. Etsi hic alii modo infinito malint *paveri*, quod exponunt *polsari*. Ab eodem est *vallis pavidensis*, quasi *pavita*, hoc est, στιβαρά, unde ea *levidensi* opponitur. Isidorus, lib. xix. cap. xxii. *Pavidensis contraria Levidensi, dicta quod graviter pressa atque calcata sit*. Vide sis quæ de *pavidensi* vestis scribit Jos. Scaliger, in Cirin, ad illud:

Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.

Olea quoque genus est, quod *pausia* dicitur, quia nempe (ut Servius, in ii. Georg. & Isidorus, lib. xvii. cap. vii. & ex his Decembrius, lib. iv. de Polit. literar. cap. xlv. tradit) non emittat oleum, nisi, antequam molæ subjiciatur, *paviatur* ac tundatur. Meminit Virgil. ii. G.

. . . . *Et amara pausia bacca*.

Item Columel. lib. xii. cap. xlviii. A *pavio* quoque sunt *depuvio*, & *obpuvio*. Festus: *Depuvere, cædere*; Lucilius:

. . . . *Palmisque misellum*
Depuvit me . . . .

Id est, verberavit me; quod ipsum est ex Græco παίειν. Idem: *obpuvit, verberat, a paviendo, id est, feriendo: unde pueri, quod paviendo coërcentur, id est, plagis: unde & pavimenta*. Quemadmodum autem in *depuvere*, & ita in *tripudia*, a in u mutatum. Nam dicitur quasi *terripavium*, ut suo loco dicemus. Joannes Filesacus, lib. i. cap. xiv. apud Festum pro *Obpuvit* legere jubet *obpavit*, quia dicatur *pavire* & *pavimentum*. Sed non cogitavit vir doctissimus, quod antea dicebam, a sæpe in compositione abire in u, quomodo a *quatio* est *concutio*; a *causa*, *accuso* & *excuso*, & id genus alia.

Pavo, sive *pavonus*, a sono nomen esse, cum Isidorus scribit, lib. xii. cap. vii. tum etiam Varro, cujus hæc verba lib. iv. de L. L. *De his* (volucribus) *pleræque a suis vocibus, ut hæ: Upupa, Cuculus, Corvus, Hirundo, Ulula, Bubo; item hæ Pavo, Anser, Gallina, Columba*. Non displicet tamen sententia Angeli Caninii, qui *pavo* censet esse a ταώς. Rident imperiti etyma istiusmodi, tanquam longe nimis arcessita. Verum hi scire debent, Romanos Dores imprimis imitari & Æoles. At Æoles interserere solent *V* consonum, ut ὄϊς, ὄϊος, unde *ovum*; ὄϊς, ὄϊος, unde *ovis*; & sic in aliis. Similiter igitur pro ταὼς dixere ταϝὼς, ut postea dicere, *pavus*. Nec est, quod turbet quemquam litera princeps. Nam similiter a στάχυς est *spica*; a χρὼς, χρωτὸς, *cutis*. Atque hoc ipsum quoque Æolum more fit, qui pro σκύλα dicunt σπύλα, (unde meo judicio *spolium*, & *spoliare*: quod est σκύλον seu *amictum detrahere*,) item pro πίττα, πίσσα, pro πίτρανται, πίτραντες. Similiterque Cretenses pro σιάδιον dicunt σπάδιον, unde Latinorum *spatium*.

Pavor *enim ab Hebræo* פחד, id est, *pavere*, a פחד, id est, *pavere*, *formidare*. An *pavor* a φόβος, [pro quo & φόβη,] *pavere* a φοβεῖσθαι; Nam sæpe φ commutatur in B, ut ἄμφω, *ambo*; φορμίζω, (quod a φοβεῖν) *ferio*, &c. Sæpe item *B* abit in *V* consonum, ut βρώσις, *vopres*, βάδω (quod Doricum pro βαδίζω) *vado*, &c. An simplicius dixerimus *pavor* esse a *pavere*, quia *pavor*, hoc est, *percutit ac percellit animum*, unde & affectus is Belgis *verslagentheyt* dicitur, quasi *percussio*? Hoc nomino verius. *Pavire* autem unde sit, ac quæ inde descendant, ostendimus separatim.

†Pavor est ab Hebr. פחד *pahad* ejusdem notionis. In quo ד in R Tyrrhenice (de quo dixi pluries alibi) mutatum, *Hheth* autem transiit in V consonum, ut tum in aliis observavi, tum in *Favor* & *Favonius*, quæ sunt a præterito פעל *phalah*, *flavit*. In *Pavor* terminatio in O venit ex Kametz Syro. Ac Vossius quidem *Pavoris* a פחד originem vidit: sed postea nescio quid eum transversum egerit, ut *Pavoris* a *Pavio* derivationem præferret; quæ mihi minus probatur. Mazochius.

Pausa Græce non dicitur, sed παῦσις, vel παῦμα. Utrumque, ut Latinis *pausa* (pro quo in veteri inscriptione *paussa* gemino *ss* legitur, pag. dcxc. n. v.) *cessationem* notat, a παύω, id est, *cesso*. Atque hinc liquet, Latinos voces a Græcis acceptas corrumpere, sive id imperitia factum sit, ut Festus suspicatur; sive quia aliorum opinio est, consilio ita egerint, quo putæ putæ Latinæ viderentur. Utitur *pausa* voce Ennius apud Varronem, lib. vi. de L. L. *Pausam fecere fremendi*. Item in Scipione:

. . . . *Mundus cœli vastus constitit silentio:*
Et Neptunus sævus undis asperis pausam dedit:
Sol equis iter repressit ungulis volantibus.
Constitere amnes perennes, arbores vento vacant.

Ita versus hi legi debent. Versu tertio legebatur vulgo, *Sol equis ter repressit*. Unde Octavius Pantagathus, quemadmodum Fulvius notat in Virgilio cum Græcis collato, emendabat, *Sol equos quater repressit*. Sed nimis a vero abludit, ut unica vocalis exciderit, prima nempe in *iter*. Sed de his versibus etiam diximus, lib. i. de Histor. Latin. cap. xi. Usurpant & *pausæ* vocem Lucilius, Accius, Lucretius, & a scriptoribus pedestribus, Agellius, atque Arnobius. A *pausa* est *Pausus*, *pausæ* seu quietis Deus. Meminit idem Arnobius. Item *pausare*, quod in veteribus Glossis exponitur ἀναπαύεσθαι. Utitur Plautus, Trinummo, act. i. sc. ii. Item *pausarius* apud Senecam, epist. lvi. Recte autem Savaroni, ad Sidonii lib. ix. Epist. x. *pausarius* a Seneca dici videtur, qui Græcis κελευστὴς, Latinis *portisculus*, ut nempe sic dicatur, quia pro ejus imperio remiges vel remigare inciperent, vel *pausam* facerent. Indicant hoc ipsius Senecæ verba: *Ut audire vel pausarium possim voce acerbissima remigibus*

migibus modos dantem. Nam κελευστὰ fuisse modos dare remigibus, patet ex iis, quæ hac de re diximus in *Portisculus*. Quare fallitur Jacobus Durantius, qui hanc lectionem apud Senecam improbat, lib. II. Var. Lect. cap. XII.

Pax nunc nomen est, nunc adverbium Comicum, Terentio etiam usurpatum, ut Priscianus monet in decimoquarto: & ex eo Calpurnius in Heautont. act. IV. sc. IV. Quando nomen est, tum ut Cassiodorus vult Psalm. enar. a *parcendo*, vel *pascendo*, nomen habet. Septimius Florens, notis in εἰρήνῃ Aristophanis, censet *pax* esse a φανῶ, quod est *pandere*. Nempe quia *Pando* in veteri Glossario exponatur εἰρήνη θεῶν. Sed verisimilius iis, quibus *pax*, quia fœderibus pangitur, a *pactione* sic dicta videtur; quod etymon Jurisconsultus ponit, l. I. D. de pactis, in princip. Idem olim sensit Sinnius Capito apud Festum. Adsentit quoque Isidorus, lib. XVIII. cap. I. *Pacis*, inquit, *vocabulum videtur a pacto sumtum*. Idem confirmari eo videtur, quod *pacis pactio*, *pax depacta*, similiaque apud veteres legere sit. Cic. Philipp. XIII. *Sed hoc primum videndum est, P. C. cum omnibusne pax esse possit, an sit aliquod bellum explabile* (leg. *inexpiabile*,) *in quo pactio pacis lex sit servitutis*. Marcell. Comes Indict. II. Justin. III. Cons. *Pax cum Parthis depacta est*. Quin Savaro, ad Sidon. lib. IX. epist. VI. apud Cassiodorum quoque legendum putat: *Pax a paciscendo, sive a parcendo, dicta est*. Scaliger lib. de causs. L. L. cap. XXV. vult *pax* esse a παύω. Mihi magis placet prius etymon, ut *pax* sit contractum ex *pacis*, quomodo *vox* est e *vocis*; *rex* e *regis*; *dux* e *ducis*; *lex* e *legis*, &c. *Pacis* autem est a *pacere*, sive *pagere*. Sic enim veteres, Fabio teste, dicebant pro *pangere*. Veteres non habebant G, ut alibi non semel diximus. Itaque nil mirum, si ab eo *pacis* in usum remansit, pro *pagis*, hoc est, *pax*. Ab eadem caussa est, quod a *pacere* non *pactum* tantum; sed etiam *pacionem* dixerint, auctore Festo, qui & idem ac *pactum* notare indicat.

†**Pax** nomen nihil θετικὸν (*positivum*) complectitur, quia pax nihil affert aliud quam belli intermissionem. Itaque videtur factum a פוג *pug*, quod est *quiescere* & *cessare*: unde verbale פוגה *pugah*, *Requies* vertitur in Vulgata Thren. II. 18. III. 48. A præterito ergo פג *pag* oritur *pacis* vocabulum, & verbum *paco*. Nam *Gimel* passim in aliis linguis in C transit. Mazochius.

P E

†**Peccare** est a בגד *bagad*, ejusdem significationis, mutatis prioribus ejusdem organi litteris. Mazochius.

Pecco, non quasi *pedem capio*, ut nugantur, sed a *pecus*, geminatione consonæ, ut monet Jul. Scaliger, cap. XXXI. de causs. L. L. Sed plenius hac de re socer Fr. Junius, libro de peccato Adami, cap. II. *Hebræi*, inquit, *actiones malas nomine certo dixerunt, quod aberrationem sonat: quemadmodum Græci suum* ἁμαρτάνειν (*ut placet Grammaticis*) *ex eo dictum voluerunt. Latini pingulus peccare dixerunt, quasi pecicare sive pecurare dixeris, a pecudibus, pro eo quod est pecudis modo lineas transilire* (*ut Tullius in Paradoxis loquitur*,) *quas Deus & natura homini circumposuerunt: ex quo etiam veteres pecudium & pecudiarium, τὸν προπαλῆ, hominem præcipitem, qui pecudis more extra ordinem lineasque ejus sese infert temere, appellarunt. Rectius profecto Hebræi & Græci, qui omnem justi ordinis omissionem, ac non commissionem solum, notaverunt. Nam peccatum nullum sine omissione est: sine commissione existunt multa*. Hactenus ille. Aliis placet, *pecco* esse a בגד, quod est, *prævaricari*, *transgredi*: similiterque ἀμαρτέω seu ἁμαρτάνω, deducunt a מרד, id est, *deficere*, *rebellare*. Nonnullis etiam *peccare* dici placet quasi *pellicari*: eoque *peccare* proprie esse *scortari*: Balbus Catholico: *Peccare dicitur quasi pellicari; & inde peccator, quod nomen antiquitus tantum flagitiosus & libidinosos significabat, sed postea transivit in appellationem omnium iniquorum, & dicitur peccator quasi pellicator*. Genuinam hanc ejus vocis notionem esse censet & Georg. Erhardus, symbolis ad Petronium, p. 222. Addit, hinc *peccatricem* pro *meretrice* legi apud scriptorem ad Cornelium Papam de Passione Christi: *Filio prodigo revertenti non improperas luxum: mulieri adulteræ non opponis prostibulum: peccatricis publicæ non recusas servitium*. In Scripturis quoque *peccatores* idem vocari censet *prævaricatores divinorum præceptorum*, quo spreto & relicto thoro Christi, cum alienis diis adulterentur, & castitate Ecclesiæ prostituta, cum carne, mundo & diabolo libere voluptentur. Mihi magis placet esse a *pecu*, ut *peccare* proprie sit ἀλόγως agere instar *pecudis*.

Pecto, a πέκω, inserto T, quomodo a πλέκω, quo veteres utuntur Latini, est *plecto*, e *linc* ... Dicere etiam possis, *pecto* esse a verbali πεκτός, id est, *pexus*, ut nulla epenthesi sit opus. A *pecto* est *pecten*, teste Isidoro. Et res aperta: *Pexam vestem arbitrantur esse, quam Græci dicunt μαλλωτὸν, hoc est, villosam, quæ ob eminentes villos pecti soleat. Sed villosa diversa est a pexa, in qua brevis conspicitur floccorum lanugo*. Cui opponitur *vestis deflocata*, quam & *decotem* dixere, quasi *sine cute*. Hinc *pexatus*, *pexis* vestibus indutus, hoc est, quarum flocci nondum sunt detriti. Martialis, lib. II. epigr. LVIII.

> *Pexatus pulchre rides mea, Zoile, trita*.

Unde liquet *pexam* vestem *tritæ* opponi. Hinc lanugo illa, quæ pectebatur, *pexitas tritæ* vocatur a Plinio, lib. XI. cap. XXIV. ubi araneorum telam comparat cum humana. Ad *pectendum* molliores lanas fullonibus in usu fuere spinæ erinacei: unde idem Plinius, lib. VIII. cap. XXXVII. refragatur iis, qui erinaceum ajunt esse animal supervacuum. *Nam*, inquit, *si non sint illis aculei, frustra vellerum mollities in pecore mortalibus data. Hac cute expoliuntur vestes*.

Pectus, si Isidorum audimus, est a *pecto*. Sic enim ille, lib. XI. cap. I. *Pectus vocatum, quod sit pexum inter eminentes papillarum partes, unde & pectinem dicimus, quod pexos capillos faciat*. Verum a *pecto* esset *pexus*. Quare, potius sit a Græco πεκτὸς, id est, *pexus*: vel si a Latino esse malis non quidem a *pecto*, sed a *pectine*, nomen accepit: puta, quod id in sceleto *pectinem* referat, cum costæ utrimque dentes *pectinis* repræsentent. Quibusdam etiam, Perotto teste *pectus* a *pango* dici videtur, quasi *pactus*, ob costas compactas. Sed si ratio hæc placet, potius sit a πηκτὸς, quod a πήγω seu πήγνυμι, id est, *pango*. [a στῆθος pro quo Æoles σπῆθος, vel a σπάνος, i. e. στῆθος Arcadio.] A *pectus* est *expectoro*, ἐκστηθίζω. Usus Accius, Enniusque: cujus verba perperam Tullio Nonius tribuit. Meminit & Fabius, ut verbi antiqui, lib. X. cap. I. Simile *adpectoro*, προσστηθίζω. Usus Solinus juxta vett. codd. Plinius pro eo dixit *pectori admovere*.

Peculari, unde *depeculari*, est a *pecus*. Proprie *peculari* de *furto publico* dicitur, etsi & ipsum latius extendatur. Idem dicendum de verbalis *peculatus*. Vox autem hæc inde est, quod multa publica, cujus pecuniam avertit, pecore fieri soleat. Ita Varro, IV. de L.L. cujus has de re locum Vertranius corrupit.

Peculium a *pecus*. Festus: *Peculium servorum a pecore item dictum est, ut pecunia patrumfamiliæ*. Non tamen *peculium* solum servorum fuit, sed & ita dictum, quod filiusfamilias sibi parentis permissu servabat, deducto illo, quod parenti debebatur. Ita filiis cedebat, si pluris vendidisset merces, quam quanti eas pater æstimasset. Plautus, Mercatoris prolog.

> *Lucrum ingens facio, præterquam mihi meus pater*
> *Dedit æstumatas merces; ita peculium*
> *Conficio grande* . . . .

Etiam *peculium* dicebatur, quod a patribusfamilias seponebatur; quomodo Celsus usurpat, cum ait, *Pecuniam sine peculio fragilem esse*: cujus dicti men-

tem pluribus declarat Raevardus, lib. v. Var. cap. xvii. De peculio castrensi, caeterisque peculii generibus adi Jurisconsultorum libb. A peculium est peculiaris, quomodo proprie dicitur, quod ex peculio est. Sic usus Plaut. Asin. act. iii. sc. i.

Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oves
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.

Similiter servus proprie peculiosus dicitur, qui peculio instructus, ut l. xxxiii. § si venditor. ff. de action. empt. l. xvii. in fin. de aedil. edict. *Peculiosus* pro eo dicit Plautus, Rudente, act. i. sc. ii.

Peculiosum eum esse decet servum & probum.

Quomodo & Augustinus locutus in psalm. xxxviii. *Peculiosus servus, & cujusdam magni Patrisfamilias.* Et haec propria acceptio. Sed crebro latius his vocibus utuntur scriptores.

PECUNIAM a *pecu* dictam esse constat. Sed quae causa sit originis, parum convenit inter auctores. Prima sententia eorum est, qui sic dici putant, quia *pecudis primum nota signari solebat*. Varro, lib. ii. de R. R. cap. i. *Et quod aes antiquissimum, quod est flatum (al. conflatum) pecore, pecore est notatum.* Plutarchus, in Poplicola: Καὶ τῶν νομισμάτων τοῖς παλαιοτάτοις βοῦν ἐπεχάραττον, ἢ πρόβατον, ἢ σῦν. *Vetustissimi nummorum aut bove, aut ove aut sue fuerunt signati.* Plinius, lib. xxxiii. c. iii. *Servius Rex ovium boumque effigie primus aes signavit.* Et lib. xviii. cap. iii. *Servius Rex primus signavit aes. Antea rudi usos Romae Remeus (al. Timaeus, quod placet) tradit. Signatum est notis pecudum, unde & pecunia appellatur.* Eutropius tamen, lib. i. & Isidorus, lib. xv. Originum cap. xvii. volunt Saturnum primum signasse nummos. Athenaeus, lib. i. tribuit id Jano; uti & Macrobius, lib. i. Saturnal. cap. vii. Verba ejus opponam, ut simul pateat ratio imaginis, quam hodieque in multis vett. nummis videre est, qui ab uno latere Jani, ab altero navis effigiem habent. Sic igitur scriptor is: *Janus cum Saturnum classe pervectum excepisset hospitio, & ab eo edoctus peritiam ruris ferum illum & rudem ante fruges cognitas victum in melius redegisset, regni eum societate muneravit. Cum primus quoque aera signaret, servavit & in hoc Saturni reverentiam, ut quoniam ille navi fuerat advectus, ex una quidem parte, sui capitis effigies, ex altera vero navis exprimeretur, quo Saturni memoriam in posteros propagaret. Ita fuisse signatum hodieque intelligitur in aleae lusu, cum pueri denarios in sublime jactantes CAPITA AUT NAVIA, lusu teste vetustatis exclamant.* Pertinet huc illud ipsius Plinii, lib. xxxiii. cap. iii. *Nota aeris fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis.* Apud Lactantium quoque legere est, lib. i. cap. xiii. *Fugit (Saturnus) expulsus, & in Italiam navigio venit, cum erravisset diu, sicut Ovid. in Fastorum libris (lib. i.) refert:*

Caussa ratis superest. Thuscum rate venit ad amnem
Ante pererrato falcifer orbe Deus.

Hunc errantem atque inopem Janus excepit, cujus rei argumenta sunt nummi veteres, in quibus est cum duplici fronte Janus, & in altera parte navis, sicut idem poëta subjecit:

At bona posteritas puppim formavit in aere,
Hospitis adventum testificata Dei.

Hactenus Lactantius. Sed vel hic Ovidii locus fidem fecerit nummos, in quorum parte una Janus geminus, altera navis expressa cernebatur, non a Jano aut Saturno, sed a posteris fuisse signatos. Quare hujuscemodi nummi non adversantur iis, qui primum volunt Servium numos signavisse, quod & Cassiodorus agnoscit, lib vii. Variarum epist. xxxii. Nec pugnat sententia ea, qua primus dicitur Servius signasse pecuniam pecudis nota, cum ea quae docetur nummos antiquos Jani imagine & navis signatos fuisse. Nam fieri potest, ut quae Hottomanni in libro de re nummaria opinio est, ut Servius quidem Romae pecudis nota numos insigniverit, sed in reliquis Italiae partibus Jani & navis effigies soleat imprimi. Altera de pecuniae vocabulo sententia eorum est, qui putant eam sic dictam, quia e pecudum corio primo fieri solebat. Donatus ad illud Maronis, lib. i. Æn.

Taurino quantum possent circumdare tergo:

Dicunt, inquit, pecuniam tunc ex corio bubulo fuisse, & inde pecuniam dictam, quod ex pecore originem duceret; tantumque fuisse in pretio loci, quantum bovis unius corium conficere potuisset. Cassiodorus, lib. vii. Variarum epist. xxxii. *Pecunia enim a pecudis tergo nominata. Gallis auctoribus, sine aliquo adhuc signo ad metallo translata est.* Isidorus, lib. xvi. Origin. cap xvii. *Pecunia prius de pecudibus & proprietatem habebat & nomen. De corio enim pecudum nummi incidebantur & signabantur.* Suidas in voce ἀσσάρια· Νουμᾶς, ὁ πρῶτος βασιλεὺς μετὰ Ῥωμύλον Ῥωμαίων γεγονώς, ἀπὸ σιδήρου καὶ χαλκοῦ κατεσκεύασεν (ἀσσάρια) πρῶτος ἐχαρίσατο Ῥωμαίοις, τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων διὰ σκυτίνων καὶ ὀστρακίνων τὰς χρείας πληρούντων. ἅπερ ὀνόμασεν ἐκ τοῦ ἰδίου ὀνόματος νούμμια. ὡς φησι Τράγκυλλος. *Numas, alter a Romulo rex Romanorum, primus ex ferro & aere factam monetam Romanis dedit, cum omnes ante eum coriis & testis ad eam rem uterentur. Eam a suo nomine vocavit NUMOS, quemadmodum ait Tranquillus.* Sane scorteis nummis etiam mre invenio usi Lacedaemonii, quemadmodum ex Nicolao περὶ ἐθῶν notat Stobaeus collectaneorum cap. xlii. Sed & docet idem Seneca, lib. v. de Benef. cap. xiv. *Aes alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percussum, quale apud Lacedaemonios fuit, quod usum numeratae pecuniae praestat.* Tertia sententia illorum est, qui volunt a pecu esse pecuniam, &, ut rejecto, peculium; camque pecuniam dicimus, subintellige rem, eoque nomine primo vocari solitae omnia patrisfamilias bona: quia tota pene in pecudibus consisterent. Hanc quorundam sententiam esse indicat Isidorus, lib. xvi. Origin. cap. xvii. Eandem Scaliger amplectitur ad Festum in *pecunia*, videturque & olim fuisse ipsius Varronis, lib. iv cum scribit *Pecunia a pecu, a pastoribus enim horum vocabulorum origo.* Et paullo post: *Pecus ab eo, quod perpascat, a quo pecora universa, quod in pecore pecunia tum consistebat pastoribus.* Sane pecuniam similiter dictam constat, quod veterum bona in pecudibus consisterent. Plutarchus in Poplicola: Ἦν δὲ τιμὴ τοῦ μὲν προβάτου ὀβολοὶ δέκα, βοὸς δὲ ἑκατόν. οὔπω νομίσματι χρωμένων πολλῷ τότε Ῥωμαίων, ἀλλὰ προβατείας καὶ κτηνοτροφίας ἰσχυόντων. διὸ καὶ τὰς οὐσίας ἄχρι νῦν ἀπὸ τῶν προβάτων πεκούλια καλοῦσι. *Ovis pretium erant decem oboli, bovis centum, quod homines nondum id temporis multum uterentur pecunia, sed ex pecuario conferrentur & aestimarentur. Iccirco etiamnum substantias suas a pecudibus peculium nominant.* Nam nec a vero abludit, pecuniam a pastoribus dictam, quod eam pro pecudibus reportarent. Gloss. vett *Pecunia*, χρήματα, ἀπὸ τιμῆς κτηνῶν. Ac potius eo referas illud Columellae, praefat. lib. vi. *In rusticatione vel antiquissima est ratio pascendi, eademque quaestuosissima: propter quod nomina quoque pecuniae & peculii tracta videntur a pecore.*

PECUS putabat Varro dici a *pede*, eo quod *pes* significet *consistentiae fundamentum*, ac *pastorum copia* in *pecore* consistat. Ita enim scribit, iv de L. L. *Pecus ab eo, quod perpascant: a quo pecora universa. Et quod in pecore pecunia tum consistebat, pastoribus & fundamentum pes (a quo in aedificiis dicitur area pes magnus, & qui negotium instituit, pedem posuit) a pede pecudem appellarunt.* Quae sane ἐτυμολογία plane κακοαλόγος καὶ Στωική. Omnino autem *pecus* dicitur, sive a πέκος, quod, Hesychio teste, notat τὸ ἔριον τῶν προβάτων, Latini vellus nominant: sive quia solent πέκεσθαι, hoc est, κείρεσθαι, tonderi. id enim notat πέκειν, cum de ovibus dicitur, quemadmodum scribit Eustathius. A *pecus* est *pecuniarius*, qui pecudis instar praeceps fertur. Gloss. Philox. *Pecudinarius*, κτηνώδης. Vide *Pecco*. Ejusdem originis *peculium*, & *peculiatus*. De quibus seorsim.

†PEDUS non inepte quidem a Vossio ἐτυμολογεῖται. Verum cum PEDUS in obliquis sive D sive R assumat;

mat; videtur mihi factum ex פקד *pakad*; cujus tertia serenta est in PEDVOR, at in PEDORIS mutata in R more Tyrrhenico. Et quidem τὸ *Paul* hujus verbi num. פקד *pakud*, est ipsissimum nomen PEDIS in obliquis. In quod omnes significationes radicis פקד conveniunt notione passiva puta *visitari*, τὸ ἐπισκοπεῖσθαι, *recenseri*, τὸ *desiderari* aliquem ex numero inter recensendum, *praefici* &c. Greges enim exercitui comparantur: pecoris magister est imperator: is quotidie recenset gregem, mandata dat, idque omne facit, quod ambitu significationum verbi פקד *pakad* continetur. Sic Zach. X. 3. *visitare hircos* dicitur. In ceteris Orientis linguis eaedem omnes significationes ejus verbi insunt. A PEDORE deinde fit PEDVRIA & PEDVLIVM. MAZOCHIVS.

PEDARE est a *pes*. Habet autem duplicem significationem, nam interdum notat *suffulcire*, & *quasi pede stabilire*. Onomast. vet. *Impedo*, ἐμποδίζω. Nempe ab ἔμπεδος, *firmus*. Sic usus Columella, lib. v. *Cum mensem xxx. excessit vinea, id est, tertio autumno, vehementioribus staminibus, statim impedanda est*. Ita emendat Budaeus, annot. in Pand. In vulgatis est *impedienda*. Ab hac significatione est, quod *pedatae viteae* opponuntur *subrectis*: quod *fulcimen*, sive *adminiculum vitium* dicitur *pedamen* seu *pedamentum*. Praeterea autem *pedare* notat *ire*, unde *pedatus* pro *accessu*, ut cum dicimus *pedato*, vel potius *pedato primo*, *secundo*, *tertio*. Gloss. vett. *Tertio pedatu*, τρίτῃ ἐφόδῳ, ἐκ τρίτου. Vide Nonium, Charisium, ac e recentioribus Leopardum, lib. vi. cap. xvi. & Turnebum, lib. xxiv. cap. xxxviii. & lib. xxviii. cap. i. Ab eodem est *pedatum*, ubi consisti, vel aliquid poni possit. Sic legimus *pedatura militum*, *castrorum*, *murorum*. Ab eodem est *pedatim* ***** ****. Quid sit *pedatim incedere*, clare docet hic locus Plinii, lib. xi. cap. xlv. *Omnia animalia a dextris partibus incedunt, sinistris incubant. Reliqua, ut libitum est, gradiuntur. Leo tantum & camelus pedatim, hoc est, ut sinister pes non transeat dextrum, sed subsequatur*. Multa etiam ejus verbi composita habemus. Tale est *quadrupedare*: quo usus Aldhelmus de laudibus virginitatis, cap. 2. Et apud Plautum Captivis legas, act. iv. sc. ii.

Quadrupedanti cruciante canthèrio.

Et apud Maronem, viii. Aeneidos:

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

Item *repedare*, pro *reverti*. Nam ridicule Bartolus interpretatur, *a capite incipere*. Usurpat Pacuvius apud Festum, Lucilius apud Nonium. Vide utrumque Grammaticum in *Repedare*. Lucilii locum emendat Janus Gulielm. lib. ii. Verisim. cap. ix. Invenies etiam apud Leonem Imp. l. Siquis ex grege. C. de cohort. lib. xii. *Aut si, inquit, ad pessima sacramenta precum reservatione malueris repedare*. Item apud Veterem interpretem ii. Machab. iii. *Et Onias gratias agens recepto exercitu repedavit ad regem*. Ab eodem est *talipedare*. [vide Petronium & quae olim notavimus.] Festus: *Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi trahat pedes, ut tolis videatur insistere, aut identidem tollere pedes*. Vett. Glossae Calepino in Argentoratensi editione praefixae, & Lugduni nuper recusae: *Talipedo*, παραγίγομαι. Leg. cum Bon. Vulcanio παραγίνομαι. Qui *talipedarent*, atim dicti, ut indicat Festus in *Atta*. Simile est *interpedare*, apud Jornandem cap. xv. de rebus Geticis: *Tum Imperator equo vincto in cursum calcaribus instituto, multos orbes hac atque illac usque ad suam fatigationem variis anfractibus interpedavit*.

PEDARII, & *pedanei*, tum senatores, tum judices, dicebantur. *Pedarii senatores* unde vocentur, triplex est sententia. Sunt qui ita dictos putant, qui non haberent jus novae dicendae sententiae, sed pedibus irent in alienam sententiam: atque id quoque sensit Festus. Altera sententia fuit Gabii Bassi, qui, Gellio teste, scriptum reliquit, ita eos vocatos, qui nondum gessissent curulem magistratum, idque quia pedibus irent in curiam, cum qui magistratum curulem gesserant, soliti sint curru vehi, super quo sella esset, in quo considerent, unde & *sella curulis* vocabatur. Tertia sententia est ipsius Agellii; qui, superioribus duabus rejectis, putat, equiter eos, qui necdum a Censoribus in senatum lecti erant, eoque nec senatores dici poterant, si populi honoribus usi essent, habuisse jus veniendi in senatum, dicendaeque sententiae; sed quia in postremis scripti erant, non rogatos fuisse sententias, sed quas principes dixerant, in eas discessisse. Vide Gellium, lib. iii. cap. xviii. Pro *pedarius* dixere etiam *pedaneus*: quamquam, ut minus Latinum, rejicit Gellius. Similiter vocavere quosdam judices pedaneos. Nempe, *qui ex delegatione caussas audiunt*, ut interpretatus Ammianus ad Paull. lib v. sentent. tit. xxviii. Solent autem hi de humilioribus solum negotiis caussisque levioribus cognoscere. A Theophilo Instit. de interdict. in princ. *pedaneus judex* transfertur χαμαιδικαστής: unde patet sic dictos, quod judicantes in uno loco considerent, ubi magistratus subsellia pedum habebant: vel quia pede plano judicarent, non pro tribunali; ut censet Cujacius in Novell. lxxxii.

PEDETENTIM esse ex nomine & verbo, ait Diomedes, lib. i. Nempe *pedetentim* signat, ita uti pedes tenduntur. Proprie igitur notat lento gradu; unde Tullius, lib. ii. Tuscul. Quaest. *Pedetentim, ac sedato nisu*. At μεταληπτικῶς accipitur pro *caute*; prout interpretatur Donatus, in Phormionem, act. iii. sc. iii. Sed is a *pede*, & *tentando*, dici censet: uti & Priscianus, lib. xv. Nec displicet. Ita de iis proprie dicatur, qui priusquam pedem ponant, solum tentant, ut in tenebris, aut molli solo, facere solemus. Videturque pro hoc etymo facere illud Catonis dictum dictarum de consulatu suo: *Eam ego viam pedetentim tentabam*. Citat Sosipater, lib. ii.

PEDICULUS dicitur id, quod fructus sustinet, nempe quasi *parvus pes*. Sed & [illegible] genus *pedimius* vocatur. Nempe a *pes*, quod ejusdem notionis. Festus: *Pedibus obsitum, hoc est, pediculis. Titinnius pediculosum appellat hoc modo: Rus detrudetur pedicosus squalidus. Pedes autem pro pediculis. Sic Plautus refert in Curcul.* (act. iv. ii.)

Item genus est Lenonum inter homines meo quidem animo,

Uti muscaeque, culicesque, pedesque pulicesque.

Et Livius, in glaciola pulicosae, an cimices, an pedes, responde mihi. Et Lucilius: ubi me videt, caput scabit, pedes legit. Hactenus Festus. Sed de voce *pedicosus* plane assentio Scaligero, qui Festum putat incidisse in vitiosos Titinnii codices, in quibus *pedicosus* pro *pediculosus* scriptum esset. Sane Festi sententiae reclamat metrum, quando, si a *pedibus* esset, prima in *pedicosus* corripi deberet. Fortasse tamen in aliis scriptoribus vox ea Festi tempore extabat: quod si placet, dicemus, *pedicosus* esse a *pede*; ut a *tenebrae*, *tenebricosus*; ut *cosus* ubique sit vocis productio. Sane cum *pedicosus* ἀναλογως a *pes* deduci possit, nil opus procurrere ad συγκοπὴν, qua quidam ex *pediculosus* factum putant. In Glossis Philoxeni *pedicularius* legas, quod exponitur φθειροτρόφος. Ut a *pes* fit *pedarius*, ita a diminutivo ejus *pediculus*, *pedicularius*; φθειροτρόφος vero sit *qui inter symphoniacos modum dat sono*: unde & nomen. Fiebat enim hoc pedibus pulsando scabellum: unde Lutatius in Statii vii. Thebaidos vers. clxxi. *Buxa* interpretatur *scabellum*, *quod in sacris tibicines pede sonare conjueverunt*. Atque hinc *scabellorum crepitus* apud Suetonium in Caligula legas. Ita scabella a *sono* *fysseta* dixere, quia his darent modum voci. Usus sic Fabius, lib. ix. cap. iv. *syntonorum modum salitantes*. Indeque *syntonarius*. Qua de re plura Salmasius ad Vopiscum.

PEDO, vel *nomen* est, vel *verbum*. Nomen eum notat *cui pedes Lat*. Glossae Philox. *Pedo*, πλατύπους. Ut idem sit ac *plancus*. Hinc *Pedo* nomen Poëtae, cujus meminere Martialis, in praefat. lib. i. & Sidonius, Carm. ix. vers. cclvii. *Pedo* verbum, vel

prima est, vel tertia. *Pedo* prima, notat *fulcire*, vel *ire*. Suntque ab eo *pedatus*, *pedatim*, *repedare*, atque alia, de quibus in *PEDARE* diximus. At *pedo* tertia, est per μετάθεσιν factum a βδέω. Media conversa in tenuem, quomodo a βάθος est *puteo*, a κύθον, *cuppa*, &c. Vel, quod magis placet, est *pedere* a πέρδειν, extrita litera canina. Quippe *pedere* est πέρδειν, βδεῖν autem est *vissire*. at πορδὴ, *peditus*, βδελυγμὸς, *vissium*. Est autem *peditus*, quod Petronius vocat *strepitum obscœnum*; ut *vissium*, cum sonus non exauditur: qua de re Scaliger ad illud Catulli:

Subtile ac leve peditum Libonis;

Et nos infra, in *Vissire*. *Crepare* pro πέρδειν dixit Martialis, lib. XII. epigr. LXXVIII.

Et pedit deciesque viciesque.
Et quamvis sibi caverit crepando,
Compressis natibus Jovem salutat,

Et Epigrammate proximo:

Ante Jovis statuam crepuit fatur bis trio.

Hinc *crepitus ventris* dictus. Est autem tum *crepare*, tum πέρδειν, factum a claro soni crepitu, qui melius Græco πορδὴ, quam Latino *peditus*, exprimitur. Belgæ Græcorum more interdum, de jumentis imprimis, dicunt *porten* pro πέρδειν. Similiterque a *vissire* dicunt *vyssen*, quamquam hoc etiam ad *crepitum* extendant. Puto autem *vissire* quoque esse, ὀνοματοποιητικὸν, eoque minutum illum sonum exprimi, qui absque strepitu fit. Vel dicamus, *vissium* esse a βδέιον ejecto δ. A *pedo* est *pedex*, e in a converso, ut a πέρδω πορδὴ. Quamquam Petrus Nunnesius, in Grammatistice sua, putarit *pedex* esse a Græco πρωκτὸς, quod idem notat: quo pacto & additione & detractione & immutatione sit opus. Quod interdum etsi fiat, tamen etymon præfero ubi minori mutatione opus. Nec tamen aliis præscribo.

PEGMA, πῆγμα, a πήγνυμι, id est, *figo*, *compingo*: unde Appuleius, lib. IV. Milef. erudite reddidit, *confixilem machinam*: ac in vett. Gloss. exponitur *confixum*: quo spectare Lipsio videtur jocus ille Lucilli apud Cic. lib. II. de orat. *Quid Decius Nucula? an confixum vis facere*, inquit. Fuere autem varia *pegmatum* genera. Quædam erant privatarum ædium: unde l. XII. §. specularia. D. de instr. vel instr. leg. ubi Ulpianus ait, *te emptione domus specularia & pegmata, sive in ædificio sint posita, sive ad tempus detracta*. Turnebus, lib. VIII. cap. IX. censet hic signari *antipagmenta*, quæ sunt valvarum ornamenta ussita antia. Meminit quoque *pegmatum* Cic. lib. IV. ad Att. epist. VIII. *Nihil venustius, quam illa tua pegmata; postquam misisti, libros illustrarunt valde*. Quo loco intelligit Lipsius loculamenta pluteosque librarios. Sed imprimis *pegmatum* vox dici solet de *pegmatis theatralis*. Erant ea grandes & ingeniosæ machinæ e variis tabulis & sublicis compactæ, per se occulte surgentes, ac rursum subsidentes: de quibus Seneca, epist. LXXXVIII. Hujusmodi *pegmatum* usum ex antiquis scriptoribus erudite exponit Lipsius, lib. de Amphith. cap. XXII. De *parapegmate* seorsim diximus.

PELAGVS, πέλαγος notat proprie *maris profunditatem*, unde Matth cap. XVIII. ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης, id est, ἐν τῷ βάθει, *in profundo*, sive *profunditate maris*. Poëtæ *altum* appellant. Hæc vocis proprietas fecit, ut putarent πέλαγος dici quasi πέρας τῆς γῆς, id est, *procul a terra*. Isidorus, lib. XIII. cap. XVI. deducit a πλάγιον, id est, *latum*. Aliis placuit πέλαγος dici quasi πέλας, id est, *prope*; & γῆ, id est, *terra*: quia circumlabitur orbem: aut quia πέλας ἄγει, qua de etymo Cæsar Scaliger lib IV. de causs. L. L. cap. XCVIII. Sed si πέλαγος Græcam habet originem, fuerit a πελάζειν, quod est, ἐγγίζειν, *accedere*, *appropinquare*. Ita proprie sit, quod Latinis dicitur *accessus maris*, item a *veniendo*, *Venilia*. [a πλάζω, πλήσσω *plango*, unde πελαγίτης κύματα.] Sed potius puto, ortu esse Hebræum, sive sit a פלג, id est, *dividere*, sive פלגה, id est, *divisio*, quia *pelago terræ regionesque dividuntur*: sive a פלגים, id est, *rivi*, ut commune primum fuerit id nomen fluviorum ac maris. Sane & Hom. Iliad. T. *Oceanum* ποταμὸν, vocat, hoc versu:

Ἐν δὲ τίθει ποταμοῖο μέγα σθένος Ὠκεανοῖο.

Item Odyss. α.

Μέσσῳ γὰρ μεγάλοι ποταμοὶ καὶ δεινὰ ῥέεθρα,
Πρῶτα μὲν Ὠκεανὸς, ὃν οὔπως ἔστι περῆσαι
Πεζὸν . . . .

Et Odyss. λ. sub finem:

Τὴν δὲ κατ' Ὠκεανὸν ποταμὸν φέρε κῦμα ῥόοιο,

Et Odyss. μ.

Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο
Νηῦς . . . .

Pelasgorum idem ac *pelagi* etymon esse volunt. Nam ut πέλαγος, ita πελασγὸς quoque a πέλας & ἄγειν dictos volunt. Alii ut πέλαγος, sic & πελασγὸς deducunt ab Hebræo פלג, id est, *dividere*, quia *Pelasgi* essent *gens dispersa*, atque ab aliis avulsa. Eademque res compellit alios, ut πελασγὸς dictos velint, quasi πελαργὸς, quia *ciconiarum more sint vagati*. A πέλαγος est πελάγιος, quomodo vocatur quod in alto est, longeque a litore distat. Unde *pelagiæ* genus *purpuræ in alta demersæ*. Plinius, lib. IX. cap. XXXVII. laxe nimis ait, *Purpuræ nomine alio pelagiæ vocantur*. Rectius cap. XXXV. dixerat, *pelagiæ altius merso, quam ut penetrent radii*. Nempe *purpuræ* aliæ *pelagiæ*, aliæ *litorales*. *Pelagiæ* succus seu medicamentum dicebatur *pelagium*. Id nigricans erat, eoque difficulter eluebatur. Vide de ejus natura ac pretio, cap. XXXVIII. & XL. ejusdem libri.

†PELAGVS & Gr. πέλαγος *altum maris* proprie notant, unde πελάγιος dicitur de insula aut navi in alto posita: id quod etiam Plinio PELAGIVS dicitur. Tam Latinum ergo quam Græcum nomen venit ex Chald. פלג *pelag*, quod *medium* significat millies in Targumicis, ut & apud Syros: unde & dicendum Hebr. quoque פלג *peleg* quoties de *mari* usurpatur, idem notare. Est & Chaldaicum פילגוס *pelagus*, quod ne una quidem littera a Latino PELAGVS differt: quae Chaldaea vox non aliud est, quam *medium* sive *altum maris* in Targum Psalm. XLVI. 3. ubi pro Hebr. *Cor maris* positus in Targum *bepelagus dejamma rabba* i. e. *in pelago* (h. e. medio) *maris magni*. Cui loco consentit Matth. XVIII. 6. illud ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης i. e. *in alto maris*, pro quo Vulg. *in profundum maris*. Et illud quidem פילגוס purum putum Chaldaicum est; nam apud eos & verbum הפליג *hiphlig* reperitur, quod usurpatur de navi *altum maris* sive *medium maris* petente in *Erubin* cap. 4. ubi Glossa imperite id pro barbaro vocabulo habet (quasi si de Græco πελαγίζω sumptum fuerit) inscite, inquam, quia פלג *pelag* uti diximus, *medium* significat, & Targumicum PELAGVS est *medium maris*. MAZOCHIVS.

PELAMYS, πηλαμύς. Hesychius: Πηλαμὺς, ἀπὸ τοῦ τὸν ἰχθὺν ἐν πηλῷ. Festus: *Pelamys, genus piscis; dictum quod in luto moratur, quod Græce dicitur πηλὸς*. Plinius, lib. IX. cap XV. *Cordula appellatur partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Limosa vero a luto pelamydes incipiunt vocari, &, cum annuum excessere tempus, thynni*. Meminit non semel Athenæus.

PELLICANVS, vel potius *pelecanus*, Græce πελεκὰν, & πελεκᾶς. Aliter autem hac voce usus Aristoteles, aliter Aristophanes. Aristoteles enim sic vocat avem quæ Plinio *platea*, Ciceroni, lib. II. de nat. Deorum, *platalea* nominatur. Confer ea quæ Aristoteles scribit, lib. VIII. Hist. cap. XII. & lib. IX. cap. X. cum iis quæ Plinius tradit, lib. X. cap XL. Belgis vocatur *Lepelaer*, a *rostri figura quæ cochlear refert*, quod Belgis *lepel* dicitur. Eique ab ejusdem *rostri latitudine* nomen *platea* & *platalea*, nempe a Græco πλατὺς, id est, *latus*. At Aristophani πελεκὰν est *picus Martius*, cui id nomen a πελεκάω, hoc est, *fero*, *dolo*; hoc a πέλεκυς, id est, *securis*; id ab Hebræo פלג, id est, *dividere*, *separare*. Sane πελεκᾶν dici ἀπὸ τοῦ πελεκᾷν τὰ ξύλα, quod *instar securis cadat arbores*; id non modo Aristopha-

nis scholiastes tradit, sed & hic poëta ipsius locus Avibus confirmat:

. . . . ὄρνιθες ἦσαν τέκτονες
Σοφώτατοι πελεκᾶντες· οἳ ταῖς ῥύγχεσιν
Ἀπεπελέκησαν τὰς πύλας· ἦν δ' ὁ κτύπος
Αὐτῶν πελεκώντων (leg. πελεκώντων) ὥσπερ ἐν ναυπηγίῳ.

. . . . Aves erant fabri
Sapientissimi pici, qui rostris
Dolaverunt portas: erat vero strepitus,
Dolantibus ipsis, velut cum navis frangitur.

Idem etymon probant Hesychii & Suidæ verba. Ille ait, Πελεκᾶς, ὄρνεον τὸ πελέκττον καὶ τρυπῶν τὰ δένδρα, hoc est, *avis excavans & perforans arbores*: hic vero definit εἶδος ὀρνέου τρυπῶν τὰ δένδρα, ἀφ' οὗ καὶ δενδροκολάπτης καλεῖται· *genus avis perforans arbores, unde & arboricavus appellatur*. Eapse de caussa dicitur & ξυλοκόπος, *lignifecus*, item δρυοκόλαψ, & δρυοκόπος, *roboricavus*, & *caborifecus*. In Carinthia similiter vocatur *Baumbecker*, quasi *arborum caesor*. Unde vero avis hæc Latinis dicatur *Picus*, discere est ex Festo, qui sic vocari ait a Pico Aboriginum rege: quicum consentit Isidorus lib. XII. Orig. cap. VII. *Picus*, inquit, *a Pico Saturni filio nomen sumsit, eo quod eo in auspiciis utebatur*. Sed si Græcis vocatur δενδροκολάπτης, verisimile quoque sit, picum a Latinis dici a κίπω, hoc est, ξαίνω, κολάπτω· nempe quia *arbores tundat atque excavet*. Martii vero cognomentum ea ab accepit, quod Marti sacer esset. Sunt quibus placet, picum dici quasi *beccum*, a nostro *bek*, id est, *rostrum*. Sed cur non potius a nostro *picken*, quod est, *rostro tundere*? Id enim magis convenit cum δενδροκολάπτης, & similibus Græcorum appellationibus. Germanis vocatur *Specht*, ut Belgis *Specht*, Anglis *Aspecht*. Ac videtur Germanicum illud esse a Græco σπίλαπτος, quomodo *picum* a Græcis vocari Hesychius indicat, cum scribit σπίλαπτος, πελεκάν.

PELLEX esse a παλλακή, sive παλλακίς, non Agellii modo sententia fuit, lib. IV. cap. III. sed & Caii, tit. de verb. signif. Sed Jano Guilielmio visum id tam manifesto falsum, ut Grammaticos prudentes scientes hac in re falsus scripserit, lib. I. Plautin. Quæst. cap. III. Quid eum moverit, non video: nisi forte quod *pellex* ejus sit qui habeat uxorem; παλλακὴ vero *cælibis*. Sed quis nescit, cum voces ex una lingua in aliam transfunduntur, quemadmodum in vinis fit, ita & hæc quoque nonnihil abire a priori natura? Quare mihi quidem dubium non fit, quin *pellex* fit a παλλακίς, extrito ι, & converso α in E, quomodo a τάλαντον est *talentum*; a καμάρα, *camera*; ab ἄντα, *ante*, &c. παλλακὶς autem est ab Hebræo פילגש, quod idem significat. E in *A* abit, quomodo & ἀῤῥαβὼν ab ערבון; item *μνᾶ* a Punico כלם. Et hæc quidem vera opinio. Interim nec absurde errant, qui *pellicem* a *pellendo* deducunt, quod *justam uxorem thoro pellat*: unde Juno apud Senecam initio Herculis Fur. ait:

Locumque cælo pulsa pellicibus dedi.

Quemadmodum nec absurde hallucinantur illi, qui *pellicem* ex eo dictam volunt, quia *alienos ad se pelliciat viros*: ut nempe a *pelliciendo* fit *pellex*, quemadmodum ab *illiciendo*, *illex*, nisi *illix* potius scribendum putes, de quo suo loco diximus. Sed, quæcunque harum originationum adlubescat, cum & παλλακὶς & *pellere* & *pellicere* L geminent, *pellex* quoque gemino *L* scribendum paret: quanquam in vett. libris secus legi scripserit Lud. Carrio castigat. in Valer. Flaccum.

PELLIS a *pellendo* dicitur, si Isidorum, lib. XI. cap. 2. atque item Perottum audimus, qui sic vocari censent, *quod externas injurias tegendo repellat*. Sed hæc sane putida. Num ergo dicemus esse a פלא, hoc est *latere*, *contegi*: unde etiam *palla* ac *pallii* nomen originem trahit. An potius ab Æolico φέλλις pro θύλλις, hoc est, θυλάκιον *folliculus*, *sacculus*. Æoles enim θ convertunt in φ, ut θὴρ, φὴρ, unde *fera*; θυμιῶ, φυμιῶ, *fumo*. An a φελλὸς conversa adspirata in tenuem; quomodo a φορτα sive φορτίζω est *porta*; a πορφύρα, *purpura*, &c. Quod etymon magis placeret, nisi proprie φελὶς diceretur de *pelle serpentium*, vel potius *squamis* ejus: unde φάλλαιναι dictæ *asperitudines cutis*, *quales scabiosorum*; & φελλινώδεις, *qui istiusmodi asperitudine laborarent*. Erotianus: Φελλινώδη, τὰ ἐφελλώδη (leg. ἐφελώδη) καὶ λεπρώδη· οἱ γὰρ παλαιοὶ φέλλινας ἐκάλουν τὰς ψωρώδεις τραχύτητας. Quare non video, unde potius *pellis* deducatur, quam a φελλὸς, quomodo, ut est apud Hesychium, vocatur φλοιὸς δένδρου, *cortex arboris*: unde & *suber* arbor φελλὸς vocatur, quia *tota similis est cortici*. Ita *pellis* dicatur, quia quasi φελλὸς *sive cortex est hominis*. Nisi φελλὶς veteri lingua *pellem* notarit. Atque inde *arboribus* sit accommodatum. A *pellis* est *pellicula*, unde verbum *pelliculare*, quod Glossæ Philoxeni exponunt δερματῶσαι. Ab eodem quoque est *pellio* ut a *vestis*, *vestio*. Glossa Philoxeni: *Pellio*, Δερματουργὸς, ἐπιρράφος. In iisdem legas *pellarius*, πελλοράφος. Ubi πελλοράφος idem quod δερματουργὸς, a πέλλον, hoc est, *pellis*, & ῥάπτειν, hoc est, *suere*. Hesychius, καρβατίες, ῥάπτα, πίλλοι. Ac imperitus aliquis hoc argumento impulsus putet *pellis* esse a πίλλον. Sed est ea vox sequioris seculi Latinissantis. Proinde & πελλοράφος barbarum est. Fuit & *Pellio* familiæ nomen; sed posteriores pro eo *Pollio* dixere: quomodo pro *bema* dixere *boma*; pro *benus*, *bonus*, &c. *Pellio* autem veteres dixisse pro *Pollio*, docet illud Plauti, Bacch. Act. II. Sc. *Mirum est*, *ni*:

Chr. Non herus, sed actor mihi cor odio sauciat.
Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac meipsum amo,
Nullam æque invitus specto, si eam agit Pellio.

Nam intelligit *P. Pellionem* comœdum minorum partium: quod hic Symmachi locus indicat, lib. X. Epist. II. *Magnis in negotiis, itidem ut magnis comœdiis, edecumati apponuntur actores. Non idem honos in pronunciandis fabulis P. Pelloni qui Ambivio fuit: neque par Æsopo & Roscio fama processit.* Plauti & Symmachi locus aliter concipitur in vulgatis: sed secutus sum emendationem eruditissimi Hieronymi Grosloti in epistola nuper edita a Goldasto. Porro ex iis, quæ diximus, paret, falli doctissimum Joachimum Camerarium, cum ad Ecl. IV. scribit opinari se, *Pellio* esse nomen potestatem significans, ut sit a *pollere*, hoc est, *posse*.

PELLO videtur olim pro diversa notione fuisse vel primæ, vel tertiæ. Primæ fuit, cum notaret *loqui*, aut simile quid; unde *appellare*, *compellare*, *interpellare*. Videturque Becmano esse ab Hebræo מלל, hoc est, *appellavit*, *compellavit*. At a *pello* tertiæ sunt *repello*, *depello*, *dispello*, & similia. Estque *pello* hac significatione a πάλλω, *vibro*, *commoveo*, *quatio*: vel potius ab ἀπελλω, *arceo*, *pello*: a initio ablatum, ut ab ἀμέλγω *mulgeo*. Vel sit *pello* a βάλλω, *projicio*: ut media in tenuem mutetur. Etiam *A* mutatum in *E*, quomodo a τάλαντον est *talentum*, *camera* a καμάρα, &c. A *pellendo* quoque dicta dea *Pellonia*. Arnobius, lib. IV.

Pellendorum hostium Dea potens Pellonia est.

Idem Augustinus scribit, lib. IV. de Civitate Dei, nisi quod is *depellendorum* scribat. At rectius Arnobius *pellendorum*. Nam multum inter hæc interest. A supino *pulsum* est *pulso*, pro quo veteres *pulto*, S in T abeunte; quomodo Ennius dixit, *Adgrettus fori*. Onomasticon: *Pulso*, *pulto*, ἐκτινάσσω, κρούω. A *pulso* est *pulsabulum*, id quo *pulsatur*. Utitur in Floridis Appuleius.

PELORIS (inter *conchylia* est) a Græcia accepimus, ut & *ostrea* & *echinus*, quemadmodum scribit Varro in IV. de L. L. Nomen autem πελωρὶς, non a πελώριος, id est, *immanis*, sive *vastæ magnitudinis*; quæ Athenæi sententia est; sed a *promontorio Siciliæ*, quod πέλωρος vocatur.

PELTA, πέλτη· scutum Amazonicum, ut Nonius ait: Ἀσπίδιον τετράγωνον facit Suidas. *Amazonica* tamen *pelta* figura alia. *Hedera folio* similem fuisse

se scribit Xenophon. Plinius *folio Indicæ ficus*. Virgilius eam vocit *lunatam*, quo significat, figuram habuisse *lunæ semiplenæ*. Hinc Isidorus, lib. XVIII. cap. XII. *Pelta scutum brevissimum in modum lunæ mediæ*. Quod ad πέλτην, Becmanus deducit ab Hebræo פלטה, id interpretatur *scuta brevia in modum Lunæ*; Sed Hebræa vox *sedes* notat. Fortasse igitur rectius derives a פלג, hoc est, *dimidium*, quia *dimidiam referret lunam*. Nisi malis a פלט, quod est *liberare*, *præstare*, *ut quis evadat*.

Pelvis, ut Fulvius Ursinus scripsit, appendice de Triclinio, & Petrus Nunnesius in Grammatistice, ac Septimius Florens in ἀρίων Aristophanis, & ante hos Josephus Scaliger, in Conjectaneis, ac ante hunc Lazarus Balfius, libro de vasculis, venit a πέλλα, quomodo, ut Pollux monet, Tragici vocant τὸν λουτῆρα· αἱ δὲ Αἰολεῖς, inquit, πέλλαν μαλιστα τὸν ξυλίνην λέγουσι. Inseitum in Latino v consonum, uti ab ὕλη est *sylva*; a λεῖος, *levis*; a παῦρος, *parvus*. Alterum quoque etymon est, satis argutum. Nam cum *pelluvia* dicamus, quasi *pedeluva*, seu *pediluvia*; item *malluvia*, quasi *manuluva*, seu *manuluvia*: videtur sane & *pelvis*, quæ Græcis ποδανιπτήρ, a *pedibus lavandis* nomen accepisse. Sensit id Varro, lib. IV de L. L. *Pelvis*, inquit, a *pedum lavatione*, *ut pedeluis*. Ubi respicit Veterum morem, qui non *manus* solum, (unde *malluvii* nomen) sed & *pedes* ante ac post cœnam lavabant. Itaque Homerus scribit, Ulyssem ab Euryclia agnitum in pedum ante cœnam lotione. Ac Plutarchus in Pompeio refert, Favonium Pompeio non in cœna tantum ministrasse, sed etiam lotione: μέχρι ποδῶν, inquit, νίψεως, καὶ δείπνου παρασκευῆς. Tertiam quoque originationem invenio apud Velium Longum, de Orthographia. *A perluendo*, inquit, *perluis*, *& apud antiquos trisyllabum pelluis*, *quæ nunc in synæresi pelvis dicitur*. Nec aliter Nonius, ut hæc ejus verba indicant: *Pelvis*, *sinus aquarius*, *in quo varia perluuntur*, *unde ei nomen est*.

†Penates qui dii sint, & unde advecti, piget de eo veterum opiniones ex Servio & aliis referre. At certe & Tusci de Penatibus jactabant opiniones suas (ut ex Servii verbis supra in Palas adscriptis potest intelligi, & ex iis quæ affert de Demarathi Corinthii filio ad II. Aen. 296.) qui sibi eos sine controversia vindicabant. Totum ergo hoc deorum Penatum negotium per Etruscos ab Oriente manavit, tum nomen scil. tum & res ipsa. Nam Penates sunt ab Hebr. פנימה, *penimæ*, h. e. *interius* sive *penetrale*, cujus plurale פנימות *penimoth* h. e. *penetralia*: ex eo, inquam, ablato *Mem* intermedio, fiunt *Penates*; quos dictos existimat Cicero in II de Nat. deor. 67. *ab eo quod PENITVS INSIDENT*, *ex quo etiam PENETRALES a poëtis vocantur*. Sic etiam Seneca Thebaid. 540.

Ferte arma: facibus petite penetrales deos:

quos nempe Græci similiter θεοὺς μυχίους vocitabant, ut observat Spanhemius *de Vesta & Prytaneis*. Hinc Vesta (quam unam ex diis Penatibus volunt fuisse) Ciceroni ibidem dicitur *Custos rerum intimarum*. Adde illa Servii ad Aen. III. 12. *Qui idem PENATES appellantur*, *quod in penetralibus ædium cæli sedeant*: *nam & ipsum penetral PENVS dicitur*, *ut hodie quoque PENVS VESTAE CLAVDI vel APERIRI dicitur*. Ex his vides, non tantum nomen ab Oriente esse, sed & rem ipsam: nam tota hæc *Penatum* religio ex Tabernaculi Israelitici interiore penetrali prodiit. Adde hoc etiam, quod sicuti in sanctius illud Hebræorum adytum nemini præter Sacerdotem patebat aditus, sic (teste Servio III. Aen. 12.) Penates, *nisi Sacerdoti*, *videre fas nulli sit*. Ad hæc Quod (Penates) *de Lavinio translati Romam*, *bis in locum suum redierint*, teste ibidem Servio; id Arcam redeuntem ab hostibus, juvencis iter suum sponte ingressis adumbrat. Postremo, *quod eorum* (Penatum) *nomina nemo sciat*, ut adnotat ibidem Servius; id quoque ex eo fluxit, quod Dei nomen τετραγράμματον illud sanctius & Judæis ἄῤῥητον, habeter *ineffabile*. Atque hactenus de *Penatium* etymo dicta valebunt eatenus, si prima vocabuli littera P fuerit. Dubitamus ne, inquis? At, inquam, injecit mihi dubitationem non quivis de trivio, sed Dionysius Halic. (vir quantus!) qui Δ initio nominis hujus palam inscriptum fatetur in I. Antiq. pag. 55. Ἐν δὲ τούτῳ (χωρίῳ) κεῖνται τῶν Τρωικῶν θεῶν εἰκόνες, ἅπασιν ὁρᾶν, ΔΕΝΑΣ (*) ἐπιγραφὴν ἔχουσαι, δηλοῦσαι τοὺς Πενάτας &c. *In eo loco* (is vero locus Τ' ὑπαλαίας, *Sub altis* Romæ dicebatur teste Dionysio) *positæ sunt Trojanorum deorum imagines*, *quas cuivis fas est inspicere*, *cum inscriptione DENAS*, *quæ Penates significat*: *videntur enim mihi prisci ante inventum P usurpasse pro eo D litteram*. *Sunt autem hastati duo juvenes habitu sedentium*, *admodum antiqui operis*. *Alia quoque multa in antiquis templis horum deorum simulacra conspeximus*, *& in omnibus duos juvenes militari habitu*. Porro quæ hic Dionysius de P nondum reperto a Latinis ait, iis haud facile assentior; cum ea littera, quod sciam, gens litterata nulla tempora ullo caruerit. Neque vero eos deos fuisse Denatas cum quarta littera apud Trojanos (unde ablata simulacra) appellatos mihi persuadeo, cum ea vox ita scripta nihil prorsus Hebraice, nihil Chaldaice, ceterisque linguis Orientis notet. Magis crediderim Δ illud ita fuisse scriptum, ut si antiquum imitaretur. Imo potius (quid enim dissimulo?) ea inscriptio Latialibus priscis, non vero Græcis litteris scripta fuit. Aut si sculpta Græcis litteris erat, non nisi Jonicis illis antiquis signata fuit, quæ fuerint eædem ferme cum iis, quæ Græcis Latinisque antiquitus in usu erant. Itaque τῷ D & τῷ S Græcorum antiquissimi juxta cum Latinis utebantur. Potuit etiam prima littera (ut ibi detorta erat) non ad quartam Alphabeti pertinere, sed ad Pe. Aliam in Sylvis Phalegicis (tom. I. Spicileg. Biblici, ubi de Dodanim fusissime agitur) attuli conjecturam, ut *Dodanim* illi Dardaniæ Troicæ conditores apud Trojanos inter deos relati, atque abjecta priore syllaba Denatas pro Dodenatas vocati fuerint; ii vero in Latio postea Penates fuerint appellati. Hactenus vacasse conjecturis liceat. Mazochius.

Pendeo, proprie est *suspensum esse*; ac juxta Perottum, tractum est a *pennis avium*. Ut illo:

. . . . *Pennis pendere putantes*.

Pendebant pennis . . . .

At Scaliger, lib. VI. de R. P. cap. IV. a *pondere* deducit, quia *pondere* res deorsum vergit. Sane id magis placet. Nempe ut *pendeo* fit a *pendus*: *pendus* a *pendo*. Nisi magis placet, *pendo* esse a *pendeo*: de quo mox dicam. A *pendeo* est *pendulus*. Gloss. *Pendulus*, μετέωρος. At μετέωρος, ὁ αἰωρούμενος, *suspensus*. *Pendigo*, quod dependet. Usi Arnobius, lib. VI. & Vegetius, lib. II. cap. XLIV. *Appendix*, quia appenditur. Pro quo & *ampedix* dixere, a *pedo* pro *pendo*. Festus: *Ampedices dicebantur ab antiquis*, *quod circumpenderent*, *quas nunc appendices appellamus*. Nisi & *ampendices* hic legendum. Est enim in compluribus MSStis.

Pendo fit a ἀναρτῶ, juxta Nunnesium in Grammatistice. Sed *pendere* non est ἀναρτᾶν, sive *insumere*, nisi μεταληπτικῶς. At proprie *pendit*, qui facit ut quid pendeat. Atque hanc significationem indicat vox *suspendo*. Nisi magis placet, *suspendo* dici proprie de *libra*, ut *suspendere* sit in *libra* ἀρτᾶν. Ita *pendo* proprie fit *pondero*. Nec tamen venit a *pondus*, sed *pondus* a *pendo*, *e* in *o* abeunte: ut pro *benus*, *bemo*, *Apello*, nunc dicitur *bonus*, *homo*, *Apollo*. A *pendo* quoque est *pensus*, quod proprie valet *ponderatus*, unde *pensum*, de quo seorsum: κατὰ μεταφορὰν autem valet *expensum*, sive *cogitatum*. Onomasticon: *Pensus*, ἐξεταστικός. Quia autem quæ magni sunt ponderis, etiam majoris sunt sumptus, hinc *pensus* in Glossis (quamquam corrupte

(*) *In Sylburgii Notis scribitur*, *Cujacium maluisse* Δωνας: *item Gelenium vertisse*, Cum inscriptione Denates,

rupte ibi *pensius* legas) exponitur *ἀναρρεπής*. Indeque apud Plautum, Sticho, act. 1. sc. 11.

Utra sit conditio pensior, virginem, aut viduam habere.

hoc est, majoris pretii, meliorque. Quod majus graviusque est, id in lance propendet. Quo respicit Plautus, Bacchid. act. III. sc. IV.

Sed antequam illa unquam meis opulentiis
Ramenta fiat gravior aut propensior
Mori me malim . . . .

Item Cicero in Paradoxis: *Causa igitur hæc non natura distinguit. Quæ quando alteri accessit, id fit propensius: si utrique adjuncta sit, paria fiant necesse est*. Hinc legas *propensa munera*, *propensior voluntas*, vel *cura*, id est, magna: *propensius irrigare*, hoc est, magis irrigare, & similia. Ab eadem origine sunt *compendium*, *dispendium*, *interpendium*. *Compendium* proprie est, cum addendo aliquid æquales redduntur lances, ne quid nobis discedat: Gloss. Phil. *compendium*, *ἀφίλεια*. Actus ipse dicitur *compensatio*. Glossæ: *compensatio*, *ἀντανάδοσις*, *ἀντιλλογισμός*. *Dispendium* est, si ponderi aliquid detrahatur cum damno nostro. *Interpendium* est, cum lanx una non magis propendet altera. Gloss. *Interpendium*, *παράλλαγμα*. Sunt & hujus originis *impensa*, *stipendium*, *libripens*, *dispensare*, *expensa*, aliaque. Sed de *impensæ* voce seorsim satis diximus: uti & de *stipendio*. Item de *libripende* in *Libra*. De consuetudine veterum *pendendi*, hoc est, *ponderandi pecunias*, sic scribit Plinius, lib. xxx. cap. III. *Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem devictum usus est. Libralis, unde etiam nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur assis. Quare æris gravis pœna dicta. Et adhuc expensa in rationibus dicuntur: item impendia, & dependere. Quin & militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ pensatores, libripendes dicuntur, qua consuetudine in his emptionibus, quæ mancipi sunt, etiam nunc libra interponitur. Servius rex primus signavit æs*, &c. Vetus Scholiastes ad illud Persii, sat. II.

. . . . Saturniaque impulit æra.

Fuit, inquit, *assis libralis, & dipondius, quod hodie in usu remansit, & solebat pensari potius quam numerari: unde & dispensatores dicti erogatores*. Plerique verba a *pendo* etiam ad animum transferuntur, quomodo rem dicimus *expendere*, *perpendere*, *pensiculare*: quod postremum ea ratione venit a supino *pensum*, qua a *missum* est *missiculare*, a *fissum fissiculare*.

PENE a *πέλας*, *prope*, λ in *N* transeunte, vel a פנים, *facies*, quod quæ ante oculos sunt, propinqua sunt, ac *pene* tangantur.

PENES & *apud* quomodo differant, ostendit Festus in *Apud*. Ubi & legas, *penes* a *penitus* trahi. At mihi verisimilius fit, *penitus* contra esse a *penes*. Nec magis placet, quod vult Jovianus Pontanus, *penes* venire a *penis*, hoc est, *cauda*. Sic enim scribit in Actio, fol. CXL. edit. Ald. *Nam penes, id est, in manu, atque in potestate fuit olim, quod quidam ipse juraverim, penest, accommodatum rusticis ab hominibus ex asinorum & jumentorum caudis, aut manu prehensis, unde fuit mancipium, aut capistro colligatis invicem. Mos est enim alterum jumentum alterius caudæ illigare, ne digrediendi illis sit potestas: post vero detracta litera T, mansit penes*. Hæc Pontanus. Sed placet Bocharti sententia, qui deducit ab Hebræo בפנים, id est, *penes*, *ἔσω*, sive *interiori loco*. Nam quod *penes* te sive in potestate tua est, id externum dici nequit, sed quasi intus est firmiterque tenetur: unde & Ulpianus in L. *Penes*, ff. de Verborum & rerum signif. *Penes te*, inquit, amplius est, quam *apud te*; nam *apud te* est quod qualiter a te tenetur: *Penes te* est, quod quodammodo a te possidetur.

PENIS, si proprie τὸ *αἰδοῖον* notaret, videri possit esse a *πέος*, inserto *N*; ut a *φάος*, *fanum*. Sed non ita est. Proprie enim est *cauda*, unde *penis bubulus* apud Nævium, & *offa penita* apud eundem, & Plautum, Mil. Gl. Act. III. sc. I. itemque Arnobium, lib. VII. Dicitur autem *penis* a *pendendo*, ut scribit Festus. Nempe, quia de animali dependet, ac velut appendix quædam est. Ὑποκοριστικῶς ab eo dicitur *peniculus*, & altera diminutione *penicillus*. Μεταφορικῶς autem tum *penis*, tum *peniculus*, notat *caudam setaceam*. Itaque apud Plautum ambiguitate vocabuli ludit nequam servus. Rogante enim coquo, ubi parasitus foret nomine *Peniculus* (id homini inditum nomen erat, quod caudæ instar detergeret mensas) respondet scurriliter, *eccum hunc in vidulo salvum gero*. Nam *vidulum* vocat *subligar scorteum*, *in quo ea corporis pars contecta erat*. Cicero lib. IX. epist. XXII. ad Papirium Pætum: *Caudam antiqui penem vocabant. Ex quo est propter similitudinem penicillus. At hodie est in obscœnis*. *Hodie*, inquit, quia antiquitus in obscœnis non erat. Unde Calphurnius Piso, cognomento Frugi, in Annalibus suis conqueritur, adolescentes *peni deditos* esse. Nec refugit antiquitatis sectator Sallustius. Unde Augustinus, in Dialecticorum principiis, cap. VII. *Non offenditur aurium castitas, cum (apud Sallustium) audit, Manu, ventre, pene, bona patria laceraverat. Offenderetur autem, si obscœna pars corporis sordido ac vulgari nomine appellaretur*. Etiam Cæsar Augustus Horatium inter alios jocos *purissimum penem & lepidissimum homuncionem* appellabat: ut in vita ejus poëta scribit sive Tranquillus, sive alius. A *peniculus* est verbum *peniculare*; quo, si sana est lectio vulgata, utitur Arnobius, lib. V. Verum Scaliger pro *peniculamentum decurtamenta* legit *penicula decurtantem*. *Peniculamentum*, notat lacinias vestium fractas. Usi Ennius, Lucilius, Cæcilius. Vide de his Nonium in *Peniculamentum*, Festum in *Penem* & *Penitam*, Scaligerum ad Festum, itemque comment. in Moretum.

PENNA prius fuit *pesna*; ut *cena*, *cesna*, quemadmodum tradit Festus. Idem ait *penna* factum ex Græco *πετεινόν*, quod verum est. Nam e *πετεινός* κατὰ συγκοπὴν fit *πετνός*, unde Æolicum *πεννός*, & eliso *ε*, *πεννός*. unde *penna τῶν πετεινῶν* propria. Nunnesius existimat *penna* esse ex *πτερόν*: mihi prius magis placet: quod & Nunnesius ipse alibi sequitur. At falsus Isidorus, qui a *pendendo* deducit, cum lib. VI. cap. XII. cum lib. XII. cap. VII. ubi sic scribit: *Penna a pendendo, id est, a volando dicta, unde & pendere: volucres enim pennarum auxilio moventur, quando se aëri mandant*. Nec verius, quod idem vult, lib. XIX. cap. XIX. *pennas avium* dici quasi *acutas* ab antiquo *pennum*, id est, *acutum*: unde & *bipennis*, esse ait quia *utrimque habeat aciem acutam*. Μεταφορικῶς *pennæ* etiam tribuuntur *plantis*: ut *arbori* apud Plinium, lib. XVI. cap. XIII. de *fraxino*: *Procera hæc*, inquit, *ac teres pennata & ipsa folia*. Ubi *fraxini folium pennatum* esse ait, quomodo Theophrastus, lib. III. hist cap. X. scripserat, *ἀβιέτις φύλλον πτέρυγας ἔχειν*. Etiam *spicis* antiqui assignarunt. Festus: *Pennatas impennatasque agnas, in Saliari carmine spicas significat cum aristis; & alias sine aris, et agnas novas volunt intelligi*. Ubi quod *spicæ* genus *agnas* ait vocatas, id Græcorum factum imitatione, qui similiter *ἄχνας* dixere *minores spicas*: quemadmodum dicit Theophrastus, lib. VIII. hist. cap. VII. ubi & Th. Gaza similiter *agnas* vertit.

PENSUM μεταφορικῶς quidem notat *officii cujusque persolutionem*: at proprie in *lanificio mulierum* locum habet. Isidorum, lib. XIX. cap. XXIX. *Pensum mulierum a pendendo dictum, unde pensa & impensa natum*. Multi præeunte Budæo, arbitrantur proprie signare *manipulum lanæ vel lini aut cannabis a colo pendentem*, indeque nomen esse. Verum non est ea ratio nominis, quia *dependet*, verum quia *appenditur mulieri, ut neat*. Atque hoc indicant etiam Glossæ Cyrilli in quibus, Σταθμὰ τὰ διδόμενα ταῖς γυναιξὶ, *penjum*, *pensa*. Σταθμός, *ponderatura*, *pondus*, *pensio*, *pensum*. Ergo *pensum* valet *appensum*, *ponderatum*. Hinc *pensa trahere*, hoc est, *nere*.

PENU-

Panvaria *pene*, juxta Festum: *Penuria*, inquit, *est id, quod pene minus est, quam necesse est*. Nisi pro *pene* legendum *peno*, vel *penus*. Sane non longe abeunt, quibus *penuria* dici videatur, quasi *penus urens*. Quod apud Perottum legas. Malim ego deducere a πένης, *pauper*; sive a πενία, hoc est, *paupertas*. Quod & facit Angelus Decembrius, lib. III. de Politia literaria, parte XXVII. Nisi, quia prior syllaba est longa, malis derivare a πεῖνα, hoc est, *fames*; sive πεινάω, hoc est, *esurio*. Quodcunque ex istis etymis sequaris, *penuria* nuda vocali, non diphthongo scribi debet. Aldus tamen Manutius testatur per Æ scribi in cert. libb. Addit, analogia hanc scripturam confirmari, quia dicatur, quod *pene urat*. Sed hoc etymon pene ineptum. Si per diphthongum scribi debet, non aliunde melius deduxeris, quam a σπάνια, hoc est, *raritas*, *inopia*, *penuria*. Quæ sententia Nunnesio placuit.

Penvs, Festo teste, *dicuatur res necessariæ, ad victum cottidianum*. In Glossis vett. itidem exponitur τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια. Alteram quoque significationem docet Festus: *Penus*, inquit, *vocatur, locus intimus in æde Vestæ, tegetibus septus*. Atque hinc colligimus, nec propriam esse, sed primo signare id, quod *penarium* nominat Festus in *penora*, hoc est, locum domus interiorem, in quem reconduntur, quæ ad victum pertinent. Ἔτυμον quoque id confirmat. Est enim ejusdem originis ac *penes*, nempe ab Hebræo פנים, seu לפנים, quod est *intus*, *interius*, *intrinsecus*. Nonius aliter: *Peni*, inquit, *penus*, *vel penoris* (*sic enim a pluribus declinatum est*) *proprietatem docti veteres hanc esse voluerunt, quod, quæ in ea sunt, quasi penitus, & in penetralibus recondantur. Hoc in philosophorum libris & tractatibus invenitur*. Sed falsi illi, ad quos provocat Nonius. Nam a *penu* contra est *penitus*, & *penetral*. Si quidem a *penus* est *penitus*, ut a *cœlum*, *cœlitus*; a *radies*, *radicitus*, &c. Est & nomen, ac *intimus* significat, ut apud Plautum, Asinar. *penitis faucibus*; & Persa, *Arabia penitissima*, & Cistellaria, *pectore penitissimo*. Ac apud Catullum, Epithalamio Juliæ:

Flamma sed penita magis.

Quanquam Robortellius, annotationibus in eum locum, hic *penite* legendum putet more antiquo: Cave autem confundas *penitus*, prioribus correptis, de quo nunc sermo, cum *penitus* prioribus porrectis, quod a *penis*, hoc est, *cauda*: unde *offa penita*, quomodo *offam porcinam cum cauda* vocari, auctor est Festus. Meminit Plautus, Milite; item Arnobius, lib VII. *Quid offa*, inquit, *non vulgi, sed quibus est nomen appellatioque penitæ?* Aliud egit Godiscalcus Stewechius, cum ad Arnobium, pag. CCCII. scribit, *penite*, *penitus*, *penitissime*, quibus usus Arnobius, venire a *penitus*, penultima producta. Nam *correpta* voluit dicere, ut sexcenta evincunt poëtarum loca. A *penitus* penultima correpta est *penetro*: unde *penetrabilis*, & *penetrare*, ut quod sit in *penitis ædibus*, adeo ut opus sit *penetrare*, hoc est, ut Festus interpretatur, *penitus intrare*. Fallitur Agrætius, cum ἀντίφρασιν hic somniat. Sic enim scribit: *Dicimus adytum, & penum, & penetrale, eo quod adiri, & penetrari raro solent*. Sane *adytum* potius sit *impenetrale*, quia non penetretur. Festus: *Impenetrale, cujus ultimum penetrale introire non licet*. A *penus* quoque dicti dii *Penates*, ut testatur Cicero, II. de natura Deorum. Nempe quia coluntur in *penetralibus*, hoc est, *penitis ædibus*: ut Isidorus ait extremo lib. VIII. Atque idcirco Festus *penetralia* dicit esse *Deorum penatium sacraria*. Qui *penates* dici putant, quasi *penes nos nati*, aut *quorum beneficio penitus vivamus & sapiamus*; ut ἐτυμολογίζει Macrobius, lib. III. cap. IV. analogia ipsa refelluntur. Nam ut a *magnus* est *magnas*, unde *magnates*; a *summus*, *summas*, unde *summates*; ab *optimus*, *optimas*, a quo *optimates*: sic a *penus* est *penas*, unde *Penates*. *Penas* olim fuisse in usu cognoscimus ex eo quod Dionysius Halicarnassæus, lib. I. scribat se in pervetusta æde sub Velia conspexisse Deorum *Penatium* signa, cum inscriptione ΔΕΝΑΣ, quod ipse fatetur esse *PENAS*: unde Josephus Scaliger in digressione de literis Jonicis ad Eusebii annum MDCXVII. colligit *P* quondam habuisse figuram, quæ proxime ad *Delta* accederet. Porro qui sint dii *penates*, non satis convenit, cum alii putent esse *Neptunum*, & *Apollinem*; alii *Jovem*, *Junonem*, & *Minervam*; alii *Cœlum*, & *Terram*; Hetrusci vero, quemadmodum tradit Arnobius, lib. III. Deos *Consentes*, sive *complices*, quorum & numerum, & nomina, ignota esse docent. Et hæc ratio videri possit, cur Romanorum *penates* (quos eosdem esse, ac *Samothracas*, Cassius Hemina scripsit, teste Macrobio lib. III. cap. IV.) dicantur *Samothraces*. Nam (quod obiter in elogio Hebrææ linguæ, fusiusque ad Tertullianum de spectaculis, cap. VIII. scripsit socer meus Fr. Junius) dicuntur *Samothraces* pro *Samthraces*, ab Hebræo סתר, id est, *occultare*; unde & *Saturnus* nomen accepit, ut ostendimus in *Saturnalia*. *M* insertum, ut in *simpulum*, *sindon*, *ambubaja*, & aliis; de quibus suo loco. Similitudo vocis *Samthraces*, & *Samothraces*, errori præbuit ansam, ut putaretur Dardanum deos hosce ex Samothracia in Phrygiam, Æneam vero ex Phrygia in Italiam detulisse, quemadmodum scribit Varro, lib. II. rerum humanarum. Quare invalido admodum argumento nititur Cæsar Bullingerus, cum, libro de Circo cap. XIX. eo negat *Samothraces* ab Hebræo *Sather* deduci posse, quia veteres eos in *Samothracia* ponant. Fuisse tamen in *Samothracum* appellatione non tantum respexisse ad nomina aut numerum, quod hæc ignorarentur; sed etiam sacra ipsa quæ fuere occulta, atque ἄῤῥητα, uti & mysteria Cereris.

Peplvs, & *peplum*, a Græcis accepimus. Hesychius: πέπλον, ἢ πέπλος, ἱμάτιον, ἢ ἔνδυμα γυναικεῖον. Sed antiquiores πέπλος dicunt, ut Homerus; juniores πέπλον, ut Nonnus. Masculino e Latinis utitur Claudianus, in epithalamio Honorii:

Et crines festina ligat, peplumque fluentem
Allevat . . . .

Neutro Plautus:

Nunquam in urbem venio, nisi cum infertur peplum:

Quem locum frustra in superstitibus comœdiis quæras: sed citat Servius ad illud Maronis I. Æn.

Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant.

Addit ibidem, *Peplum proprie est palla feminea picta, Minervæ consecrata. Hodie multi abutuntur hoc nomine*. Extremis verbis illud Servium velle arbitror, eos hac voce abuti, qui *peplum* vocarent quamvis vestem muliebrem a stamine subtili, quæ ceteris vestibus superinjiceretur. Sed ita hac voce Græci ipsi usi fuerunt, ut multis Homeri locis constat. De muliebri *peplo* ita Isidorus, lib. XIX. cap. XXV. *Peplum matronale pallium, & purpura signatum, cujus fimbria aurei staminis summitate enitescens*. Vide de hoc Eustathium non uno loco. Qui & dici ait πέπλον quasi περίπλον, a περὶ, quia *vestis sit decora*. Vel a πεπτάσθαι, *expandi*, *explicari*. Athenis vero κατ᾽ ἐξοχὴν hoc nomine, teste Suida, vocabatur, *velum Panathenaico navi*, quam Athenienses Minervæ apparabant festo Quinquatrium, sive Panathenæorum majorum. Lutatius Placidus, in lib. X. Theb. *Peplum est vestis candida, aureis clavis picta sine manicis, quod simulachris fiebat. Sed hoc peplum primum est ab Atheniensibus institutum, quod matronæ suis manibus faciebant, & inter triennium* (leg. *quadriennium*) *numinibus offerebant*. Satis liquet sermonem esse de *peplo Minervæ*: intextum erat, ut Pallas Enceladum, aliosque gigantes, interemerit. Hinc Maro, in Ciri:

Sed magno intexens, si fas est dicere, peplo,
Qualis Erichthais olim portatur Athenis,
Debita cum casta solvuntur vota Minervæ,
Tardaque confecto redeunt quinquennia lustro.

Et mox:

Ergo Pallados texuntur in ordine pugnæ
Magna Giganteis ornantur pepla tropæis,

Horrida sanguineo pinguntur prælia cocco;
Additur aurata dejectus cuspide Typho.

Et quæ deinceps sequuntur. Nec sola tamen gigantomachia ei intexta erat: sed etiam gesta ducum Atheniensium, qui strenue rem gessissent. Hoc vult Suidas, cum de pepla agens extremo addit: καὶ ἐνεγράφοντο τὰς ἀρίστους ἐν αὐτῷ. Estque hæc ratio, cur Aristotelea quoque *Peplum* vocarit poëma, quo Heroum tumulos celebravit. Ejus post natia & Eustathius meminit; non tamen Stagirita fuit, sed alterius Aristotelis: ut indicat Tzetzes in Hesiodi ἔργα. Vide plura de Minervæ peplo, in scholiis in Euripidis Hecubam, pag. xxxiv. editione Basileensi. Et imprimis amplissimum virum, & Græcarum antiquitatum supra omnes mortales intelligentissimum, Joannem Meursium, lib. II. Atticarum Lectionum, cap. xxi ubi & de pepla *Junonis* apud Eleos ex Pausania quædam adfert. Item eundem vide, in Panathenaicis, cap. xvii. & xviii.

PEPO, πέπων. Plinius, lib. xix. cap. v. *Cucumeres, cum magnitudine excessere, pepones vocantur*. Est vero πέπων, natura sua adjectivum, ac significat *maturum & solibus percoctum*, a πέσσω, *coquo*. Ita legimus μῆλα πέπονα, πέπονες βότρυς, σῖκυον πέπονα, &c. Postremum illud legas apud Aristot. Probl. xxxi. lib. xx. Eodemque modo loquitur Anaxilas apud Athenæum, lib. II. Significat autem *cucumeris genus mollius dulciusque*. Sed sæpius σικυὸς pro eo invenitur πέπων, omisso σικυὸς, ac Latini similiter loquuntur. Est & *peponum* genus simile *malo*, quod Græce μῆλον, unde Palladius *melones* vocat Mart. II, Tit. IX Aliis composita voce *melopepones* seu μηλοπέπονες appellantur. Docet id Plinius, cum ipse copiose ait: *Iidem in Sicula, flore demisso, mira longitudine crescunt. Ecce cum maxime nova forma eorum in Campania provenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum: mox semine ex illo genus factum: melopepones vocant.*

PER a περὶ, ut vult Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. CLVII. *Ratio*, inquit, *hujus postremi* (de voce *perbonus* ante dixerat,) *a Græco fluxit: nam περὶ significat circum, quod autem continet, id majus est, quam contentum. Ab eo nostrum Per. ductum est; itaque Perbonus est ὁ περιέχων τὸ ἀγαθόν*. Hæc ille. Mea tamen sententia est, potius venire a παρὰ, pro quo poëtica apocope παρ dicitur, ut παρ Διὸς, παρ ποταμόν. Atque ut hoc non esset, dici posset ultimam literam abscindi, ut in *ab* & *sub* quæ ab ἀπὸ & ὑπὸ· item *&*, quod ab ἔτι, & similibus. Esse vero *per* a παρὰ, vel fidem fecerint composita, ut παραμένω, *permaneo*; παραμίσγω, *permisceo*, similiaque. Eandemque significationem sæpe extra compositionem obtinet. Ut apud Demosth. παρὰ πάντα τὸν χρόνον, *per id omne tempus*.

PERA, πήρα, unde πηρίδιον, *perula*. Πήρα vero a πάσομαι, *edo*, *pascor*. Nempe quia cibor in peram reconderent; unde & Belgis dicitur *aes-sack*, *esca saccus*. Hoc malim, quam πήρα sic a τηρεῖν, quia *servet ac custodiat cibum*. Vel a *pelles*, quod Papias credidit. A pera *periclis* ea forma legas apud Plautum, quæ dicimus *perula*. Ex *sacco* & *pera* conflatum est *saccipereum*: quo usus Plaut. Rud.

PERDO, si vocem spectes, videatur esse a *do*. Sin notionem, quæ multum a dandi natura abit, non obscurum fuerit, plane venire a πέρθω, quod est, *vasto*. Quamquam nec multum abeat Æolicum φθέρρω, pro φθείρω, *perdo*. Item Æolicum θέρρω pro ἔρρω, vel potius ἔρω, quod idem quandoque. Ut apud Platonem in epistol. Πόλεις Ἑλληνίδας ἐρήμους ὑπὸ βαρβάρων οἰκίζειν· *inhabitare urbes Græcorum a Barbaris deletas*.

PEREGRE mirificam ἐτυμολογίαν adfert Varro, IV. de L. L. Nam cum fecisset quinque agrorum genera, Romanum, Gabinum, Peregrinum, Hosticum, & Incertum; de *Peregrino* ita scribit: *Dictum peregrinus a pergenda, hoc est, progrediendo. Eo enim ex agro Romano* (leg. cum Scal. *Romani*) *primum progrediebantur*. Revera autem venit *peregrinus* a *peregre* seu antiquo *peregris* aut *pereger*: quod dicitur quasi *per agrum*, unde & *peragrare*, quasi *multas agros pererrare* [a πολυάργυρος *peregrina hospita*.] Differunt *peregre* & *peregri*, ut Charisius, lib II. docet, qui vult *peregri in loco*, *peregre ad locum significare* Observavit hoc discrimen Plautus, prologo Amphitr. vers v.

. . . . Peregeque, & domi.

Ita legitur in vett. manuscriptis Gruteri, itemque in editt. antiquis. Eadem Comœd. Sc. I. legere est:

Quia nos eramus peregri, tutatu'st domi.

Ubi *peregri*, & *domi*, opponuntur: ac *tutari domi* dixit, quomodo apud Terent. legitur, Eunuch. act. IV. sc. VII.

Solus Sannio servat domi.

Recto *pereger* usus Ulpianus, Titulo de caducis; *Pereger*, inquit, *factus sit*. Incusativo casu usurpat Ausonius, epist. ad Symmachum, *Nedum me peregrem existimes compositu fabulari*. Ita ex veteri libro restituit Jos. Scal. lib. II. Auson. Lect. cap. XIV.

PERENDIE, [περυσιν, τρίτῃ.] juxta Isidorum, conflatum ex *per*, *ante* & *dies*: quasi dicas *per diem ante quam alia dies elabatur*. Malim cum Charisio statuere dici *perendie*, quasi *peremta die*. Græce περυσινόν, a πέρα & αὔριον, quasi *post crastinum*. Hinc apud Cic. pro Murena, dies *perendinus*; ut a *cras*, *crastinus*. A *perendinus* est *perendinare*, a quo lis *comperendinata*, & *comperendinatio*. Est autem *comperendinatio*, mutua in *perendinum* diem denunciatio, prout a nonnullis explicari scribit Asconius in III. Verr. *Comperendinare* itidem est in *perendinum* sive *tertium diem differre*: cui affine apud Agellium *diffundere diem*, quod significat, *in posterum diem reficere*. Sequor autem Budæum. Nam Politianus, cap XLI. Misc pro *diffundere* legit *diffindere*; quod merito improbat Budæus annot. in Pandect. Ipsum adi.

PERGAMENA ita dicta a *Pergamo*, ubi inventa ab Eumene rege, cum Ptolomæus, ortu circa bibliothecas æmulatione chartas suppresserat: ut ex Varrone tradit Plinius, lib XIII. cap. II. Eodem pertinet hic locus B. Hieronymi epistola ad Chromatium: *De quibus hoc primum queror, cur tot interjacentibus spatiis maris, atque terrarum, tam parvam epistolam miseritis, nisi quod ita merui, qui vobis, ut scribitis, ante non scripsi. Chartam defuisse non puto, Ægypto ministrante commercia. Et, si alicubi Ptolomæus maria clausisset, tamen rex Attalus membranas a Pergamo miserat, ut penuria chartæ pellibus pensaretur. Unde & Pergamenarum nomen ad hunc usque diem, tradente sibi invicem posteritate, servatum est*. Hæc Hieronymus. Ubi neutiquam mirandum, quod *Attalum* vocat, qui Plinio *Eumenes*. Nam similiter appellat Æumenes: nempe, quia, ut reges Parthorum vocati Arsacidæ, Philistæorum Abimelech, Syriæ ac Damasci Benhadad, Arabum Abbari, vel potius Arbari, Latinorum Murroni, Ægyptii Ptolomæi, Hunnorum Gagani, sic *Pergameni* reges vocati Attali: quæ omnia alibi luculentius auctoribus comprobamus.

PERGO, [ἔρχομαι, ἔρχω.] aliis quidem simplex, aliis compositum videtur. Qui simplex putant, alii derivant a περῶ, hoc est, *transeo*. Alii a *per* præpositione. Alii verisimilius a *porrigo*: hoc autem ab ὀρέγω, quod idem notat. Nempe at *per* præfigatur, quod interdum fit. Quibus compositum esse placet, conflatum arbitrantur a *per* & *ago*, ut Pontanus credidit. Vel alle ajunt a *porgo*: hoc autem ex *porro* & *ago*. Sane significatio omnino quadrat. Sed præteritum *perrexi* satis indicat esse a *per* & *rego*. Ipsumque *perga*, (unde *exporgere frontem* apud Terentium Adelph. v. III.) factum a *porrigo*, quo usus Cicero Arato; & Maro, VI. Æn. *Porrigo* vero est ex *per* & *rego*, a in o converso. [*porrigo* est ab ὀρέγω.] Nec movet illud Festi, sive Paulli: *Expergere, porro agere, exporrigere*. Nam si *exporrigo*, (unde *expergo* κατὰ συγκοπὴν factum) ab *ago* veniret, in præterito haberet *exporregi*, non *exporrexi*: quod a *rego* venire luculento argumento est. A *pergo* est *pergula*: ut a

rego regula; a *tego tegula*. Sic autem dicta, quia *extra murum porrigatur*. Est enim *pergula* pars domus exporrecta & propendens. Unde in Onomastico exponitur προβολὴ, hoc est, *projectio*, sive *pars domus projecta*. Nostri artifices (inquit Budæus) appellant *saillantes*. In his res proponebant venales, eoque pictores quoque in iis suas picturas collocabant: unde Lucill.

Pergula pictorum, veri nihil, omnia falsa.

Pertinet huc locus Plin. lib. XXXV. cap. X. de Apelle; *Perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens, vitia, quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligentiorem judicem, quam se præferens.*

PERGRÆCARI in Onomastico exponitur Ἑλληνίζειν. Latinum illud notat *Græcorum more intemperantius bibere*. Usus Plautus, Mostell. act. I. sc. I. Alias *Græcari* est *Græcorum more exercere ludo pilo, disci*, &c. Ita usus Horat. lib. II. sat. II. Vide Turnebum, lib. VII. cap. II. Græcorum appellatio non a Latinis est, sed Græcis, quamquam usitatius se vocent Ἕλληνας. Callimachus Epigr. VII.

. . . . τὸ μὲν φυγάδας τις ἰαόνων

Γραικός . . . .

Citat ac eodem Etymologus in Γραικός,

Γραικοὶ καὶ γαίης . . . .

Sic legendam docet metri ratio, non γῆς, ut vulgo editum.

PERIPATETICI, περιπατητικοὶ, a περιπατεῖν, quod est, *ambulare*, hoc a πάτος, id est, *via trita*; id a πατέω, hoc est, *calco*, πατεῖν vero a דרך, quod est, *calcitrare*, *calcibus premere*, *calcare*. Cur sectatores Aristotelis appellentur *Peripatetici*, non satis convenit. Plerique omnes sic dictos ajunt, ab Aristotele, quod is *deambulans* in Lyceo doceret: quod inter alia apud Cic. legas, lib I. Acad. Quæst. Idemque tradidisse Hermippum in vitis testatur Diogenes Laërtiensis. Alii ab Aristotele sic dictos confitentur (ut idem Diogenes scribit;) & caussam adferant aliam: nempe quod is apud Alexandrum jam convalescentem, ac valetudinis caussa *deambulantem*, obterere consuerit, atque hi eundem in Lyceo, ubi discipulorum numerus accreverat, sedentem disseruisse tradunt. Ab utrisque vero abit Ammonius, qui comment. in prædicam. Porphyrii caput, ait Platonem primum *ambulantem* docuisse, indeque primum discipulos eos universa *Peripateticos* appellatos: sed cum a morte Platonis duæ assent scholæ, una Xenocratis, altera Aristotelis, hujus sectatores fuisse appellatos τοὺς ἐκ Λυκείου περιπατητικούς, illius autem τοὺς ἐξ Ἀκαδημίας περιπατητικούς. Paullo post Aristoteleos loci nomen abjecisse, actionis retinuisse: Xenocrateos contra loci nomen retinuisse, actionis exuisse, atque ita illos *Peripateticos*, hos vero *Academicos* appellatos.

PERISCELIDES, περισκελίδες, bifariam dicuntur, κυρίως, καὶ ἀκύρως. Proprie sunt vincula crurum: ut Porphyrio docet in Horatii lib. I. epist. XVIII. atque etymon indicat. Nam est a περὶ, *circum*, & σκέλη, *crura*. Isidorus, lib XIX. cap. XXXI. *Periscelides sunt ornamenta crurum mulierum, sive armilla pedum, e quibus gressus earum ornentur*. Ea signat Manilius:

Et pedibus niveis fulserunt aurea vincla.

Nec non Seneca:

Crura distincta religavit auro,

Luteo plantas cohibente socco.

Reprehendit Tertullianus, lib. de cultu femin. *Nescio an crus de periscelio in nervum se patiatur arctari*. Et Ambrosius, lib. I. de virginib. *Hinc collum catena constringit, inde pedem compes includit. Nihil refert auro corpus oneretur an ferro. Si cervix premitur, si gravatur incessus, nisi pretium juvat*, &c. Improprie vero *periscelides* sunt *femoralia* sive *braccæ*. Sic exponit B. Hieronymus, epistola ad Fabiolam. Ac Suidæ est, περισκελῆ, βρακία, φεμινάλια. Ac sic LXX. interpretes. Sed improprie, ut dixi. Nam *periscelides crura* vinciunt: at *feminalia feminum* sunt tegumentum, nec altra genus ac poplites descendunt.

PERNÆ vocatulo usus Plautus, Carbonaria apud Festum, In Spetia,

Ego pernam, sumen, sueres, spetile, callum, glandia.

Usurpat & Papinius, lib. IV. Silv. risu Saturnalitio, ad Plotium. Varro lib. IV de L. L. ait, *pernam* dici a *pede fuit*. Sed omnino *perna* & *petaso* sunt a Græco πέρνα, & πετασὼν, quæ differunt, ut totum, & pars. Nam πετασὼν est *coxa porcina salita, etiam costas comprehendens*. Ita autem vocatur, quod latitudine referat *pileum Thessalicum*, quem πέτασον vocant. At πέρνα est *pars petasonis tenuior, pedique proximior, una cum ipso pede*. Hoc discrimen servavit Athenæus, lib. XIV. Πετασῶνες μέρη ἑκάτερ αὐτῶν, ἃς πέρνας καλοῦσι. Ac Plinius quoque, cum, lib. VIII. cap. LI. suem jubet suspendi *pernis prioribus*; satis indicat, quod de *pernis* dicebamus. Porro veteribus *perna* etiam significabat *calcaneum*; nempe aliso π, a Græco πτέρνα, quod idem notat, ut docet Pollux, lib. II. cap. IV, Contrarium fit in πτόλις, & πτόλεμος, pro πόλις & πόλεμος. Ab hac *pernæ* significatione, Plinio *pernio*, & *pernionculus*, *perniunculus*, vocatur morbus pedis ex nimio ortus frigore *calcaneum* imprimis infestans. Ab eadem notatione *compernes* vocantur, quibus *perna* justo sunt conjunctiores. Quamquam non *pernæ* modo, sed & *genua*: quando Festo sic *nominantur homines genibus plus justo conjunctis*. Nempe *compernes*, meo judicio, iidem qui *valgi*, hoc est, quibus *crura* introrsum incurvantur. Itaque *comperem*, sive *valgum*, signat Martialis, lib. II. ep. XXXV.

Cum sint crura tibi, simulent quæ cornua Lunæ,

In rhytio poteras, Phœbe, lavare pedem.

Sententia est, cum crura tibi in orbem pandantur (quomodo de *valgis* loquitur Petronius) lavari poteras in poculi genere, quod *rhytium* vocant. Nam crura media ventrem *rhytii* imitantur, inque *rhytii* modum infra coëunt. Minime vero audiendus Nonius, qui *compernes* dici ait, homines longis pedibus. Nam vox ipsa satis indicat, *pernarum conjunctionem* ea denotari. At fit hoc in *valgis*, hoc est, iis, *qui cruribus sunt introrsum tortis*: quibus *vari* opponuntur, ut *quibus crura sunt extrorsum incurvata*. Hinc opinionem quoque juvat, quod *compernes*, & *varos* opponat Lucilius apud Nonium:

Compernem aut varum fuisse Amphitruonis ὑποζυγίου.

Ubi *fuisse* . . . . . dixit: vel legendum *fuisse*. Porro qui *valgi* ac *compernes*, iidem & *vatiæ* vel *vatii* dicuntur. Vide *Vatius*.

PERNIX in Glossis exponitur ἀκάματος, ἐπίμονος. [a *perna*, id est, *pede* seu *calcaneo*.] Dicitur a *perniter*. Servius, ad illud III. Georg.

. . . . *Et intra*

Dura jacet pernix in strata saxa cubili.

Pernix, inquit, modo perseverans. Horat.

. . . . *Perniciis uxor Apuli.*

Pernix autem perseverans a pernitendo tractum est.

PERONES, calceamenti genus, quod in Onomastico exponitur ἐμβὰς· nempe ab ἐμβαίνω, *ingredior*. *Peronem* a *pera* dici, cenict socer Fr. Junius ad Tertull. de pallio, cap. v. Sequiturque idem etymon Becmanus. Ratio nominis fuerit, quod *peræ* instar informes sint aptati pedibus. Nam, si Servium audimus, est calceus prealtus adversus nives frigoraque commodus. Græcis dicuntur ἀρβύλαι, sive καρβατίναι, item . . . . . sive . . . . . . Utitur *peronis* voce Maro VII. Æn. & Juven. sat. XI. Tertull. loco citato. Sidonius carm. VII. v. CCCCLIII. & Hieronymus in Gen. cap. XLIV. Hinc *peronatus arator* apud Persium. Sunt qui *perones* asse velint *calceum Senatorium*. Sane *perones effeminatos* vocat Tertullianus: sed fortasse quia & mollities hoc calceamenti genus effeminaverat: quod soccos putabat. *Perones* quoque pro *soccis* legi putant, allequa id nomen a *pera*: atque uti *peronum* vocabulo hoc pacto Vitruvium, libri quincti cap. XII. & Plinium, quoque, lib. XXXVI. cap. XIV. Sed in antiquis codd. est *beronibus*, unde quidam *beronibus* legendum suspicantur, ut a *pera* quidem fiat, sed *p* mutetur in *b*.

Mihi

Mihi Cujacii & Turnebi sententia placet, qui *bo-centibus*, sive *cronibus*, utrobique legunt. Uti & leg. in nave. ff. locati. Eo vasis genus designatur: unde Græci Jurisconsulti vertunt *cophinos*. Idem in Gloss. vett. invenitur, ubi *pera* καὶ explicatur. Id Antiphani est *vas farinaceum*, ut scribit Pollux, lib. x. cap. xlvi. ubi περὶ τῶν ἐν πλέγματος ποιουμ. agit. Vocatur & φορμίος, unde Terentiano parasito nomen impositum est *Phormioni*. Donat. in Phorm. act. i. sc. ii. *Phormio non a formula, sed phormio dicitur sporta, quam nos cranem dicimus trivialiter, & pro consuetudine*. Nempe quia parasiti solent cibos domum ferre *phormio*, sive *fiscella*. Nam olim eorum erat cibos emere; unde Gnatho ait, se cupediariis esse carum: & Ergasilus conqueritur in Captivis, quia adolescentes ipsi obsonarent, nec parasitorum in hac re opera uterentur. Φορμίος autem diminutivum est a φορμός· quod esse ἀγγεῖον τι πλεκτὸν, clare docent Hesychius, Eustathius, & Suidas. Quod eo addo, nequis moveatur isto, quod idem Donatus in Prologum Phormionis scribit, *phormium esse tegeticulam, quæ insternitur pavimentum*. Nam id quidem verum est, sed universe notat, quod ex vitilibus nectitur: uti *tegetem*, *stoream*, *sportam*. Et sane etymon maxime *sporta* sive *corbi* convenit. Φορμὸς est ἀπὸ τοῦ φέρειν, quod Eustathius & Etymologus scribunt.

Perperam a *perperus*, quod Nonius interpretatur *indoctum*, *stultum*, *rudem*, *insulsum*, *mendacem*. Idem adducit illud Accii:

Deseribere in theatro perperos populares.

Sed Noniana interpretatio non satis proprietatem vocis exprimit. Primo enim notat *levem ac temerarium*: ut quod sit idem ac πέρπερος, quod ipsum dici videtur quasi περίφερος, ἀπὸ τοῦ περιφέρεσθαι, quasi *qui huc illuc volitat ac vento quolibet circumagatur*. Confirmantur hæc Glossis Philoxeni, in quibus legitur: *Perperus*, πέρπερος, προπετής. *Perperum* (ita recte emendat Vulcanius,) ἀνάμαρτον. *Perperam ago*, παρανομοῦμαι, προπετεύομαι. *Perperam*, ἀνάμαρτον, προπετῶς. A *perperus* quoque dicitur *perpetitudo*. Utitur apud Nonium Accius:

Et ea plectuntur poetæ, quam suo vitio sæpius,
Ductabilitate nimia vestra aut perpetitudine.

Persea, arbor Ægyptia, quæ Græcis Περσέα, vel Περσία, vel Περσεῖον. Ea, ut ait Theophrastus, lib. iii. Histor. cap. v. in Ægypto, ac locis vicinis, fructum producit: sed in Rhodo duntaxat ad florem usque pervenit. Meminit & lib. ii. cap iii. Pluribus eam describit, lib. iv. cap. ii. De eadem sic Plinius, lib xiii. cap. ix. *Ægyptus & Perseam arborem habet similem pyro*, &c. Ubi vel *Perseam* scripsit, vel scribere debuit. Nam *Persea* a *Persica* est diversa: quod ipse Plinius agnoscit, lib. xv. cap. xiii. ubi de *Persicis* sic scribit: *Falsum est venenatam cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum caussa a regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est*. Sane de *Persea* Ægyptia id Galenus refert, lib. ii. κατὰ τόπους. Ubi eam a se apud Alexandrinos ait visam, arborem proceram, fructu pyri aut mali magnitudine, noxio in *Perside*, vesco in Ægypto. Quod si *Persea* in Ægyptum translata a Persarum regibus, ut quosdam dicere Plinius ait, fane id nomen acceperit a *Perside*. Quamquam & ut hoc non esset, potuit *Persea* vocari, quia quodammodo similis esset *Persicæ arbori*, quæ a *Perside* in Græciam advecta. Sed Plinii opinio est, potius sic vocatam a *Perseo*, qui eo hanc arborem transtulit. Sic enim subjungit: *Eam quoque eruditiores negaverunt ex Perside propter supplicia translatam, sed a Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum, illa coronari victores ibi, instituisse in honorem atavi sui*. Errat Nicander in Alexipharmacis, cum ait, *Perseam* Mycenis satam, quam a socero suo Cepheo, Cephenidos rege dono acceperat. Nam, ut Strabo auctor est, lib. xvii. *Persea* solum in Ægypto & Æthiopia crescit. Quæ igitur Mycenis & reliqua Græcia crescebat, *Persica* erat, non *Persea*. Et huic nomen, quia a *Perside* eo translata. At *Persea* sic dicta, vel quia similis vulgari illi *Persicæ*: vel quia *Perseus* eam transtulit in Ægyptum e Cephenide, quæ aliquibus Æthiopia est, aliis vero regio Chaldææ. Nam *Chaldæi* prius Κηφῆνες dicebantur a *Cepheo*, Andromadæ patre: ut ait Stephanus, voce Χαλδαῖοι.

Persica malus, quia e *Perside* in Græciam translata. Itaque Columella in Horto, cum dixisset de *Persicæ* pomis, quæ, ut ait,

. . . . *barbara Persis*
Miserat . . . .

hæc de *Persicis* subjungit:

Quin etiam ejusdem gentis de nomine dicta
Exiguo properant mitescere Persica malo.

Similiter Suevius in idyllio, quod Moretum inscribitur:

. . . . *Persica, quod nomen sic denique fertur,*
Propterea quod qui quondam cum rege potenti
Nomine Alexandro Magno fera prœlia bello
In Persas retulere, suo post inde reventu
Hoc genus arboris in prœlatis finibu' Graiis
Disseruere, novos fructus mortalibu' dantes.

Citat Macrob. lib. ii. Sat. cap. xv. Similiter Plinius, lib. xv. cap. xiii. *Persica peregrina etiam Asiæ Græciæque esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside advecta*. Macrobius, lib. ii. Sat. cap. xv. *Persicum, nomen originis suæ tenuit, licet jamdudum nostri soli germen sit*. Hujus arboris folium linguæ simile est, fructus cordi: eaque ratio est, cur sacra fuerit Harpocrati, silentii Deo: ut auctor est Plutarchus, lib. de Iside & Osiride. At diversa est ab ea *Persea*, vel si *Persica* etiam Περσία dicebatur, saltem alia est, quam τὸ πέρσιον τὸ ἐξ Αἰγύπτου discriminis caussa appellat Theophrastus, lib. ii. Histor. Plant. cap. iii. Vide *Persea*.

Persolata, herba, de qua Plinius, lib. xxv. cap. ix. *Persolata* scribitur in MSStis, & similiter vetus editio Parmensis. Quibusdam tamen dicitur *personata*, vel *personaca*. Græcis vocatur, non ἄρκειον tantum, sed etiam προσώπιον & προσωπίς. Ut dubium non sit, quin uti προσώπιον & προσωπίς vocatur a πρόσωπον, id est, *persona*: sic & *personata* aut *personaca*, sive *persolata*, aut *persolaca*, sit a *persona*, sive *persola*, quod idem ac προσώπιον. Nam ut ab *unus*, *unulus*, *ullus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*: sic a *persona*, *personula*, *persolla*, unde fit *persollata* vel *personata*. Caussa appellationis est ex eo, quod ob foliorum latitudinem soleat loco *personæ* sive *larvæ* obtendi faciei, ad æstum solis arcendum. Videtur autem potius *personaca*, vel *persolaca*, per C scribendum, quam per T, *personata*, & *persolata*. Nam *personata* sit *quæ habet personam*. At herbæ huic nomen, quia *similis sit personæ*. Ut igitur a *lingua* est *lingulaca*, quia *similis lingulæ*, sive *linguæ*: sic a *persona*, *personaca*; a *persolla*, *persollaca*, quia *similis personæ*, sive *persollæ*. Ac censet Salmasius, similiter *portulacam* a *portula* dicendum, non *portulacam*: item *papaveracam* vestem a *papavere*, non *papaveratam*, ut vulgo apud Plinium legitur. Vide *portulaca* & *papaver*.

Persona proprie *histrionum larva*. A *personando* dici, ex Gabio Basso scribit Gellius, lib. v. cap. vii. nempe quia, ut ait, *caput & os coperimento personæ tectum undique, unaque tantum vocis emittendæ via pervium est*. Sed quia repugnat quantitas: vel dicendum *personam* vocari, quod sit περὶ σῶμα· quod Scaliger scripsit, lib. i. de R. P. cap. xiii. Vel potius, *persona* fuit περιζώνα, παρὰ τὸ περιζώννυσθαι, ut idem ait oratione de voce inepti. *Oscilla* enim (ut ibidem legere est,) *per quorum foramen evaderet vox, novum sunt inventum fuere. Sed ante inlitis fæcibus ora, ut ait poëta, capellarumque tectis pellibus, aliisve præcincti rebus & objectu frondium mutata supercilia fecere primum. Mox sub Andronici disciplina etiam personati pronunciarunt. Veteres enim Græci, ut ait in Bœticis Pausanias, usi sunt verbo ζῶσθαι, pro eo quod erat induere: præsertim arma, quoniam ζώνη imprimis militi deberetur; sicut de bal-*

pro dicere videretur Justinianus. Hæc Scalig. De tralatitia *personæ* significatione, vide eundem cap. XXXIII. libb. de caussis L. L. Sed quid, si dicamus *personam* esse a προσώπω ? Durlusculum id videtur. Sed cogitandum similiter σὺν in *Pro* mutari in Περσεφόνη, a quo *Proserpina*. At quod Latinis *persona*, id Græcis πρόσωπον, προσωπεῖον, προσώπη, [illegible]. Hesychius προσώπη, πρόσοψις, [προσώπατα Æoles pro πρόσωπα, & πρόσωπα. vide Hesych. πρὸ.] Sic Latini & *personam* dixere, quod est προσώπη & *adspectum*, quod est πρόσοψις. Publius Syrus:

Hæredis fletus sub persona risus est.

Idem:

Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.

†Persona mirum quot suaves etymologias e viris in eo studio exercitis excudit. Postremo Vossius adocuit, quo pacto ea vox a πρόσωπον, aut προσώπω deduci potuerit: id quod verisimilius est. Sed tamen videndum an non potius *personæ* vox proxime venerit ex Chaldæo פרצוף *parsuph* (emphaticè *parsupha*) quo passim utuntur Targumistæ pro Hebr. פנים *panim*. Targumistis enim Græca mutuari verba in more non fuit. A Chaldæis ergo ad Latinos *Persona* videtur migrasse. Eædem utrobique consonæ (præter ultimam) sed & eædem utrobique vocales. Menochius.

Pertica, *baculus oblongus*; ut quo fructus decutiunt: quomodo utitur Ovidius in Nuce. Item *regula, qua agros metiuntur*: unde in veteribus Glossis non solum κάμαξ, sed etiam κανὼν exponitur. Poëta in Diris:

Pertica quæ nostros metata est impia agellos.

Propertius:

Abstulerat nostras pertica tristis opes.

Servius, ad Ecl. IX. *Usque ad eum autem locum perticam militarem Octavius Musa porrexerat, limitator ab Augusto datus: id est, per quindecim millia passuum agri Mantuani, cum Cremonensis non sufficeret*. Ubi *perticam militarem* vocat, qua militibus agri dividebantur. Crebra *perticæ* mentio apud Aggenum, Siculum Flaccum, & alios agrimensores. *Eadem pertica* pro *eadem opera* παροιμιωδῶς dixit Plinius lib. VIII. epist. II. In Glossis etiam exponitur μοχλὸς λεῖος. Nomen est ab antiquo *pertigo* pro *pertingo*. Nam veteres C pro G usurpabant. Item pro *tango* dixere *tago*: unde præteritum *tetigi*, *tagax*, *integer*; de quibus suo loco.

Pertinax non est a *pertineo*. Neque enim convenit significatio. Sed neque esse potest a *pertendo*, quod Varro voluit initio quarti de L. L. Nam ut a *minor* est *minax*, ab *audeo*, *audax*, ab *edo*, *edax*, a *voro*, *vorax*; a *bibo*, *bibax*; a *teneo*, *tenax*, ita a *pertendo* esset *pertendax*. Quare dubitandum non est, quin sit a *per* & *tenax*, quemadmodum Josephus Scaliger initio Conjectaneorum, & multo ante eum Rodolphus Agricola, notis ad Senecæ libellum, probavit isthoc Plauti loco Captivis, act. II. sc. II.

Heg. *Quid tu ais? tenaxne pater ejus est?*
Phi. *Imo ædepol pertinax*.

Dicitur igitur *pertinax*, quod *valde teneat*. Estque idem quod propositi tenax, quomodo locutus Horatius versu isthoc:

Justum & tenacem propositi virum.

Est & illustris apud Quinctilianum locus quo hæc ὁμολογία comprobatur: *Verborum*, inquit, *moderatione detrahi solet, si qua est rei invidia, si asperum dicas nimium severum; injustum, persuasione lapsum; pertinacem, ultra modum tenacem esse propositi*. Nec perpetuum est discrimen *pertinaciæ*, & *perseverantiæ*, quod ibidem addit Varro: *Cum*, inquit, *demonstratur ea quæ non debet pertendi, & pertendit, Pertinaciam esse: quod in quo oportet manere, si in eo perstat, perseverantia fit*. Nam ut *tenax propositi* in bonam partem ab Horatio dicitur; ita apud Livium, lib. I. belli Punici legitur: *Vincit omnia pertinax virtus*. Eodemque modo usus hac voce Valerius Maximus, lib. I. cum *pertinacem Deorum indulgentiam* dicit. Et Seneca, lib. VII. de Beneficiis: *Vincit*, inquit, *malos pertinax bonitas*. Ac Appuleius quoque in Apolog. Claudium Maximum vocat *virum æquum & justitia pertinacem*.

Pervicax quasi *pervincax*, quod non cesset usquedum pervicerit. Horatius Carm. in Canidiam:

Heu pervicacis ad pedes Achillei:

Ubi sic vetus interpres. *Pervicaces dicuntur, qui in aliquo certamine ad vincendum perseverant: sicut pernices a pernitendo*. Idem etymon affert Isidorus lib. X. Quare fit ab antiquo *vico* pro *vinco*. Unde dea *Vica Pota*: quæ dat *vincere* & *potiri*. Sumitur vox *pervicacis* etiam in bonam partem, unde Attius, in Myrmidonibus apud Nonium:

Tu pertinaciam esse, Antiloche, hanc prædicas,
Ego pervicaciam ajo, & hac me uti volo:
Nam pervicacem dici me esse & vincere
Perfacile patior: pertinacem nil moror.
Hæc fortes sequitur: illam indocti possident.
Tu addis quod vitio est, demis quod probro haud datur.

Sic fere hos versus emendant Jos. Scaliger initio Conject. in Varronem: Lambinus, notis ad Cornelii Nepotis Hamilcarem: Henr. Stephanus, palæstra adversus Lipsium, pag. CXIX. Versus autem tertius, si is quidem sanus (de quo ambigit Henr. Stephanus) etymologiam superiorem liquido confirmat. Sed & Cicero videri queat ad eam allusisse, cum extremo libro primo Academicarum quæst. *pertinaciæ* conjungit studium vincendi: *Cum Zenone*, inquit, *ut accepimus, Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia, aut studio vincendi*, &c.

Pes a πέζα, vel a ποῦς, quod Æolice πὸς, unde *pes*, o in e converso: quomodo & a πέδιλ πέδιλον, hoc est, ὑπόδημα. Vel a παίειν, quæ terminat animal; vel potius ab Hebræo פסה, quod est, *calcare*, *conculcare*; vel a פעם, quod est, *incedere*, *gradi*, e quo פעם, *passus*, *gressus*. Varie autem *pes* significat. Senec. lib. II. de benef. cap. XXXIV. *Pedem & nostrum, & lecti, & veli, & carminis dicimus*. Secundo modo dixit Catullus, Carm. in nuptias Juliæ & Manlii: *Candido pede lectulis*. Tertiam significationem indicat quoque Servius ad V. Æn. ubi *pedem* interpretatur *funem*, *qua tenditur velum*: nec multum abit Isidorus, lib XIX cap III. Ubi *pedem* dici ait, *extremum angulum veli*. Proprie autem loquendo, est *funiculus ille*, *quo angulus veli religatur*. Quomodo Græci dicunt in proverbio, [illegible], *cuspa hypera persequeris pedem*. Ubi, ex Harpocratione & Suida constat, ὕπερα est *funis*, *quo cornua antennarum vel tenduntur vel laxantur*: *pes* vero est id quod diximus. At similiter usurpat Catullus Epigrammate IV.

. . . . *Læva sive dextera*
Vocaret aura, sive utrumque Jupiter
Simul secundus incidisset in pedem.

Nam, ut optime ad eum locum monuit Scaliger, *Jupiter*, hoc est ventus, *in utrumque pedem incidere* dicitur, cum medium implet sinum: contra *pedem facere* dicitur, cum vel læva, vel dextera vocat aura, ut hic loquitur Catullus, hoc est, cum dimidio vento navigatur, ut vulgo loquimur. Id clare docet Virgilius, V. Æn.

Una omnes fecere pedem: pariterque sinistros
Nunc dextros solvere sinus.

Similiter *pedis* vocem accipit Cæcilius apud Isidorum, lib. XIX. cap. IV. *Venerio cursu veni prolato pede usque ad Sophonem*. *Pedem tenere* dicitur, qui præest velo tendendo vertendoque. Servius: *Per sortem ductus ad officio remigandi, qui pedem teneret*. *Propedem* pro eo dixit Turpilius ibidem:

. . . . *Quasi quum ventus fert navim in mare*
Secundus, si quis propedem misit vela sinistrum.

Sic eum locum corrigit Scaliger. Cur vero & in carmine *pes* dicatur, docet hic locus Acronis, ad illud Horat. epist. ad Pisones:

Legitimumque sonum digitis callemus & aure:

Digitis, inquit, *& aure, quia sonus metri pollicis strepitu*,

strepitu, & *auris perceptione probari solet: unde & dactyli pedes quidam dicti sunt, & ipsi pedes appellati sunt, quoniam sonum metrorum pulsu pedis nostri adjuvamus*. Porro quatuor illis acceptionibus a Seneca commemoratis adjicere possis & quindam. Nam & *sepedum* animalium populus a *pedum* multitudine *pedes* vocantur, & ὑποκοριστικῶς *pediculi*. De quo in *Pediculus* diximus plenius. Et hæc de variis vocabuli *pes* significationibus, ac derivatis iis, quæ a secundariis significationibus descendant: accedamus nunc ad ea, quæ a *pes*, qua principem retinet significationem, originem trahunt. Hujusmodi sunt *pedarius*, & *pedaneus*, de quibus seorsim. Item *pedale*, & *pedule*; quæ ut differant, docet Cornelius Fronto: *Pedale*, inquit, *mensura est pedis; pedule vero sub pedibus præstat utilitatem*. In veteribus tamen Gloss. legas: *Pedale*, πεδίλον, hoc est, *fasciculus pedum*. Nisi *pedule* legendum: quod verum puto. Imo apud Festum quoque pro *pedulla* lego *pedulia*. Facile enim *i* & *l* confunduntur. *Pedulia* vero sunt, quæ Græce πέδιλα: quæ vox excidit in Festo, etiam in schedis Farnesianis. In Paulin autem tres principes literæ remanserunt. Ab eodem, non a πέδη, quod aliud est, venit Latinum *peda*, vestigium, ac præcipue pedis humani: teste Festo Pompeio. *Pedum* quoque, non a πέδον, hoc est, *solum*: sed a *pedibus* dictum: quod etiam indicat Servius ad Ecl. v. *Pedum*, inquit, *virga incurva, unde retinentur pecudum pedes*. Ac Festus similiter: *Pedum est baculum incurvum, quo pastores utuntur, ad comprehendendas oves, aut capras a pedibus*. Non tamen ab hoc *pedi* usu nomen impositum censeo, sed quia pastorum *pedes* fulcit. Nec *pedica* est a πέδη, quanquam idem signet, sed a Latino *pes*, ut recte Varro, IV. de L. L. eadem nempe forma, qua a *manus* dictæ *manicæ*, quæ manuum sunt vincula, at pedum *pedicæ*. A *pedibus* quoque est *pedes*, ut ab *equo* eques: atque ut ab hoc *equito*, sic ab illo est *pedito*: hoc est, πεζεύω, uti vett. Gloss. interpretantur, in notis quoque, quæ apud Cl. Puteanum, invenire monuit Savaro. *Pedestris* sermo Horatio atque aliis vocatur, quem alii vocant *orationem prosam* sive *prorsam*. Nomen ex eo est, non quod in eo *pedes* quoque spectentur, qui ῥυθμοὺς gignunt, at poëtica *pedum* observatio metrum efficit: verum potius, quia quasi *pedes* est, hoc est, quia humi graditur, neque habet carminum sublimitatem. Fuse hac de re Gull. Budæus epist. ad Salmonium Macrinum, quæ in libro primo Latinarum ejus epistolarum exstat. *Pedestria* auspicia, Festo teste, *nominabantur, quæ dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus*. A *pes* quoque sunt *bipes*, *tripes*, *quadrupes*, pro quo in vett. codicibus legitur, *quatripes* per *i*, sive ea forma, qua *bipes* & *tripes* dicimus: sive ex vulgari more, quo *I* pro *V* ponebant: quomodo & scribebant *pericilum*, pro *periculum*, teste Vello Longo. Est a *pede*, & *sequor*, *pedisequus* & *pedisequa*: in quibus contra vett. codd. fidem *s* vulgo geminare solent. A *pede* quoque est *impedire*, ut Græcis ἐμποδίζειν. Quamquam nec absurde deducas a πέδη, id est, *pedicis vincire*. Sæpe enim *η* abit in *I*: ut δάσκω, *disco*, κάναστρον, *canistrum*, &c. Malim tamen a *pedibus* deducere. Hinc *impedimenta*: quæ antique *impelimenta*, teste Festo, *D* sæpe abit in *L*: ut ab Ὀδυσσεύς, *Ulysses*, a δάκρυμα, *lacryma*. Itidem a *pedibus præpedire*: quo usus Plautus, Casina, III. v. item Terent. Heaut. Lucret. lib. III. Cicero, in Rabiriana, cujus est *morbo præpeditus*. Contrarium istis est, *expedire*. Donatus, ad Hecyram, v. I. *Expedire* dicitur, qui pedem retentum liberat. Dicitur & *compedire* pro pedes ligare. Varro Flextab. περὶ ἀρχῶν, apud Nonium: *Domo exeo, intro, & pedes corrigiis compedio*. *Compeditus* legas apud Plautum, Menæch. I. I. Catonem, cap. LVI. L. VII. §. Idem Labeo, ff. de dolo malo. In Glossis quoque est, *compeditus*, διοθαμμένος. A *compediendo* potius *compedes* dictas, Nonio placet, quam (quæ Isidori sententia est, lib. v. cap. XXVI.) a *continendis pedibus*: ac movet Nonium, quod *compedes* etiam pro *manicis* ponantur, ut illo Varronis in Promethei lib. I. *Ego infelix non queam vim propulsare, atque inimicum Orco immittere? nequicquam sæpe æratas manu compedes conor revellere*. Ita eum locum emendo. In vulgatis est *manus* pro *manu*. Falli autem puto, qui *impedio*, *expedio*, *compedio*, *præpedio*, ventre velint ab antiquo *pedio*, quod a *pes*. Neque enim constat, quemquam *pedio* dixisse. Eoque potius dicendum, *compedio* esse a *compes*: *præpedio* a *præpes*: ac similiter ab inusitatis *impes* & *expes* venire *impedio*, & *expedio*. A *statione pedum* est *stapes*. Pro quo & *stapia* est in vett. inscript. & fortasse Hieronymum, in epist. Veteres ea caruisse, patet ex statuis equestribus. Qua de re plura Torrent. in Sueton. Cal. & Marcellus Donat. in eundem. Franciscus Marius Grapaldus, lib. de partibus ædium *stapedes* maluit, quam *stapes*. Sed *stapedes* nihilo magis analogiæ repugnat, quam *stapes*.

PESCIA, a πέσκος, vel πέσκεα, quæ ut ex Hesychio & Suida constat, idem sunt ac πόκος, hoc est, *vellus*, *pellis tondendo*. Imo & πέσκος fit a πόκος, inserto Σ. πόκος autem a πέκω, *tondeo*. Festus: *Pescia in Saliari carmine Ælius Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quod Græci vocent pelles πέσκη neutro genere pluraliter*.

PESSULUS est *obex*, sive id, quo obducto fores clauduntur. Ut ex Terentiana constat Eunucho, Duos fere obdebant, qui securiores esse vellent: unus superior, alter inferior. Plaut. Aulul.

Ostium intus ambobus occlude pessulis.

Appuleius, lib. III. *Et cum dicto pessulis injectis, & uncino firmiter immisso fit ad me reversa*. Glossæ: *Pessulus*, μάνδαλος, κλεῖθρον. At aliæ: *Mandalus*, κατοχεύς. Nomen *pessuli* non a *pede* quasi *parvus pes*: ut cum Papia Perottus putavit. Sed neque diminutivum est a πεσσός: quæ aliorum opinio est. Verum est a Dorico πάσσαλος, *paxillus*, *clavus ligneus*: ut bene vidit Muretus, lib. III. Var. Lect. cap. IX. Ut ab ἰταλός, *vitulus*, sic a πάσσαλος, *pessulus*. Πάσσαλος est a Dorico πάσσω, sive πάττω, pro πήσσω, sive πήττω, quod idem ac πήγνυμι, *compingo*, *pango*, *figo*. Hoc autem a פגע *impegit*, sive *incidit in aliquem*.

PESSUM *premere*, & *pessum dare*, sive unica voce *pessumdare* (nam nunc conjunctim, nunc divisim legitur hæc vox in vett. libris) idem sunt quod *perdere*. At *pessum ire* vel *pessum abire*, significant *perire*. Non tamen hæc propria significatio est; sed sumta tralatio a re maritima: quod origo indicat. Est enim *pessum* a βυσσός, quod Ionicum pro βυθός, Suida teste. *Y* abit in *E*, quomodo a ῥυμὸς est *remus*, a ῥυμουλκῶ, *remulco*. Π vero in *B* mutatur, qua ratione a πύξος est *buxus*; a πυῤῥός, *burrus*; ab ἀπό, *ab*, ab ὑπό, *sub*, &c. Idem comprobatur loco Plauti, Cistell. act. II. sc. I.

Maritimis moribus mecum experitur: ita meum
frangit amantem
Animum: neque, nisi quia miser non eo pessum, mihi ulla abest
Perdito pernicies . . . .

Ac similiter usurpatur, Rudente, act. II. III.

Nunc eam cum navi scilicet abiisse pessum in altum.

De piscina similiter usus Trucul. act. I. I.

Quasi in piscinam rete qui jaculum parat;
Quando abiit rete pessum, tum adducit linum.

Hæc satis ostendunt, quæ propria ac nativa sit ejus vocis significatio. Quare non assentior Mureto, qui *pessum*, ac *pestis*, ab eodem verbo πέζω deducit. Nec magis placet, quod Pontanus in Actio scribit, *pessum* a *pes* dici, quasi *sub pedibus*. Sane hoc si esset, *pessumdare* proprie esset *calcare*. Quare si *pessum* a *pes* placeat deducere, non tam *sub pedibus* significabit, quam *versus pedes*. Nempe ut *horsum* valet hoc versum; *aliorsum*, alio versum; *prorsum*, proversum: sic *pessum* fit pedes versum: eoque *pessum* pro *persum* dicetur. Quæ aliter se habere, pluribus monstrare nihil attinet. Tantum nunc sententiam

tentiam hanc refellam auctoritate veterum Criticorum, qui in pereruditis illis Gloss. Philoxeno tributis, *pessum* exponunt βυθὸς καὶ βυθρον, *pessumdo* autem βυθίζω, καταποντίζω, quod est, *demergo*, *perundo*: unde & *pessum mergere* dixit Prudentius contra Symmachum. Unde vocis proprietatem non difficile cognoscimus. Sed si non placeat a Græco βυσσὸς deducere: potius erit ejusdem originis ac *pondus* quod dicitur quasi *pendus* a *pendo*. Nam pessum it, quod ob pondus fundum petit. Juxta hanc sententiam, quam in Grammaticis Institutionibus Grosippus, sive Scoppius, amplectitur, *pessum*, litteræ mutatione dicetur a supino *pensum*, propterea sit *gravis*, *ponderosus*. Ut apud Plautum Sticho:

Utra conditio est pensior, virginem, an viduam habere.

Cujus sententia erit, *Utra plus pendit*, *utra prægravat*, *præponderet*. Unde *pensum* sive *pessum ire* est proprie est *pondere suo deorsum ferri*. Qui volet, amplectatur: mihi magis placet, ut *ire exequias* dicimus, pro *ad exequias*; *ire Romam*, pro *ad Romam*; sic *ire pessum* dici pro *ad pessum*, id est, *fundum*; quem Græci βυσσὸν dicunt unde *pessum*. Porro a *pessum* fortasse haud male deducamus *pessimus*, quasi quod *pessum dari*, sive ut Plautus loquitur, *pessum premi* dignum. Ab eodem fuerit *pejor* κατὰ συγκοπὴν ex *pessior*, quo nempe ratione a *magnior* factum videtur *major* pro *magior*. Nunnesius tamen putabat, pejor esse ex χείρων, nempe ut χ abeat in *p*: quomodo forte a χολη, *pila*, cum dicitur de saxis litoreo mare præluctis.

PESTIS quibusdam placet esse a *pessum*, quia funditus tollat. At Muretus ad Catullum ita dici putat παρὰ τὸ πεσεῖν, eodemque e fonte censet esse ipsum *pessum*, unde *pessumdare*. Sed *pessum* aliunde originem ducere, ostendimus suo loco. *Pestis* vero melius fortasse deducas ab Hebræo פס, *consumi*: vel, quæ soceri mei Francisci Junii sententia erat, a *perdendo*, ut κατὰ συγκοπὴν factum dicatur a *perestis*. Sane antiqui, Festo teste, pro *pestilentia* dixere *perestas*. Quod videri possit dici pro *perestas*. Nam *R* & *S* commutari solent. A *pestis* est *pestilens*, unde *pestilentia*, quæ vox, quia repugnat metro hexametro, pro eo Lucretius lib. VI. sæpius *pestilitas* dixit, quasi a *pestilis*, quomodo a *docilis* est *docilitas*; a *nobilis*, *nobilitas*. L. pen. C. de ædil act. restit. *Pestilis fundus*, id est, *pestibulas*, vel *herbam letiferam habens*. Ita legendum, ex vett. libris docuit Cujacius, Observ. lib. XVI. cap. XXXV. Vulgo legitur, *Pestibilis fundus*, id est, *pestibiles herbas vel letiferas habens*. *Pestibulas* appellat rusticum serpentumque *pestes*, ut loquitur Columella. Nempe a *peste* sic *pestibula*; ut a *nave*, *naustibulum*, teste Festo.

PETAMINARIUS, vel potius *petamenarius*, factum ex Græco πετάμενος, hoc est, *volans*: ac a Claudiano designatur hoc versu:

Et qui more avium sese jaculantur in auras.

A Manilio item, cum lib. V. ait:

Et viduata volans pennis, & in aëre ludunt.

Quem ad versum plenius eos ex Claudiano Scaliger descripsit. Usi *petamenarii* voce Firmicus & Salvianus. Hic lib. VI. de vero judicio & providentia Dei: ubi jungit cum *athletis*, *pantomimis*, *ceterisque*, ut cum eo loquar, *portentis*. Firmicus vero usurpat, lib. VIII. cap. XV. quod est de delphino oriente in octava parte Capricorni: ubi itidem jungit cum petauristariis & similibus θαυματοποιοῖς. Ut hic *petauristarius* pro *petaurista*, sic *petamenarius* pro *petamenus*.

PETASUS, πέτασος, a πετάννυμι, id est, *extendo*, *dilato*. Causa nominis est, quod *latos haberet margines*: quemadmodum videre est in imaginibus Mercurii, qui *petasatus*: unde sic de eo Athenæus, lib XII. Καὶ τὸν πέτασον ἐπὶ τῇ κεφαλῇ. καὶ τὸ κηρύκειον ἐν τῇ χειρί, & *petasum in capite*, & *caduceum in manu*. Aliud est a *pileo*, cum hic non habuerit latos margines, sed, similis fuerit pileolis nostris dormitoriis aut nauticis. Intelligo autem vulgarem pilei Romani formam. Nam *pilei Thessalici* idem erant qui *petasi*: qua de re erudite H. Junius, lib. II. Animadvers. cap. VI. Quædam etiam de *petaso* legere est apud P. Fabrum, lib. III. Ἀγωνιστ. cap. XXVIII. sed ea nec certa sunt: nec majoris multo, quæ inibi de *ephebia* dicit, quod mira inconstantia, nunc *lupanar* fuisse vult, nunc negat. Utebantur *petaso* longum iter facientes: unde Plautus Pseudolo, Act. II. Sc. IV.

Etiam opu'st chlamyde, & machæra, & petaso.

Sermo est in pastore, ea poscente, ut peregre advenisse Athenas videretur. Quam rem pluribus illustrat Petrus Victorius, Var. Lect. lib. I. cap. ult. A *petaso* dicta herba *petasites* ob foliorum latitudinem. Vide Dioscoridem, lib. IV. cap. CVIII. Πετάννυμι vero, seu πετάω, est a פתח, quod est *aperire*, *solvere*. Nam quæ expanduntur & explicantur, ea aperiri ac solvi opus est.

PETAURISTA, πεταυριστής, unde dicatur, Festus docet his verbis: *Petauristas Lucilius a petauro appellatos existimare videtur, cum ait:*

Sicuti mechanici, cum alto exsiluere petauro.

At Ælius Stilo, quod in aëre volant, cum ait: Petauristas proprie Græci, quod ii πρὸς ἀέρα (ἀπὸς ἀέρος) πέτονται. Puto autem & Lucilium, & Ælium recte sensisse. Nam *petauristæ* quidem a *petauro* dicuntur; *petauro* autem nomen παρὰ τὸ ἐν ταῖς αὔραις πέτασθαι. Erat enim *petaurum* machina in sublimi suspensa, ex qua se in aëra sive auras excuterent, atque in terram devolverent. Quod indicat Juvenalis, Sat. XIV.

An magis oblectant animum jactata petauro
Corpora, quique solet rectum descendere funem.

Item Manilius, lib. V.

Corpora quæ valido saliunt excussa petauro.

Plura de *petauristis* Scaliger ad Festum. Habet & alteram πέταυρον significationem, quia & ita dicitur *pertica*, vel *asser super quem de terra volitant gallinæ*, *ut ibi dormiant*; [illegible], ut ait Pollux. Quod & πέταυρον dicitur, ut ex Hesychio discimus.

PETILUS quid sit, nec inter veteres satis convenit. Festus: *petilam suram* exponit *siccam* & *substrictam*. Sed addit, Scævolam putasse, *petilam* dici *ungulam equi albam*. Nonius cum Festo convenire videtur. Nam *petilum* [πετηλός] exponit *tenue* & *exile*. Qua notione & Galli dicunt *petit*, quod absque dubio ex *petilus*. *Petili* voce hic usus Lucilius:

Insignis varis & cruribus atque petilis.

Volunt esse ab Hebræo פתה, quod exponunt, *parvulus*. Sed potius signat *simplex*, *imperitus*, *fatuus*. Quare potius sit a πέταλον, *folium*. Hoc enim exile. *A* in *I* abit, ut κάναστρον, *canistrum*.

PETO ab αἰτῶ, præmisso *P*, vel potius a ποθῶ, id est, *desidero*, vel, quod Scaligero visum, ab obsoleto verbo πόθω, unde sit πόθος, *desiderium*. A *peto* est *petulcus*, & *petulans*; de quibus seorsim. Et *petessit*, vel *petisso*; ut a *lacio*, *lacesso*. Item *Peto Dea*. Arnobius, lib. IV. *Putationibus arborum Puta præsto est: rebus petendis, Peta*. A *peto* sunt *agripeta*, *lucripeta*, *canipeta*, & quod in Glossis Isidori legas, *Veneripeta*. Ab eodem est *appeto*, unde *appetitus*, & *appetones*; quomodo *appetitores* Laoetius appellat, teste Nonio. Item *appeto*, quasi *contra peto*; unde est, quod in rebus adversis locum habet, ut *appetere mortem*. Omnino fallitur, qui compulsus loco Servii ad I. Æneid. ab *ore* dictum censeat, quasi κυρίως sit *ore terram petere*. Nec enim id omnes faciunt, qui *mortem appetunt*. Et Servius aperte addit, non esse compositionem, sed etymologiam, hoc est, allusionem etymologiæ aliquid simile habentem. Aliter si etymologia voce usus Servius, falsus & ipse. Ejusdem originis est, *suppeto*, hoc est, *leviter peto*: *appeto*, hoc est, *desidero*; *competo*, hoc est, *una peto*. Sed quia quod quis *appetit*, circa id versatur, eique imminet, inde accipitur *appetit* etiam pro *appropinquat*, *instat*. Et quia cum altero petit, moribus quodammodo convenit, hinc *competit* usurpatur pro *congruit*. Et

quia

quis quod petitur, saepius impetratur: inde *suppetit* pro *adest*. quasi quod petendo fit impetratum. Unde *suppetiae*, quae sibi *suppetere* rebus adversis periclitantes expetunt. Item *impeto*, unde *impetus*, quia violente quis alium petit, & invadit. Scaliger adversus Card. Exercit. cccvii. iii. *Est propius ad nascendum verbum PETO, quam verbum VOLO. Itaque IMPETUM quoque appellatum invenimus, & apud Graecos ὁρμὴν*. Pro eodem & *impes* dixere antiqui, unde *impete* apud poëtas, pro *impetu*. Glossae: *impete, ὁρμῇ*. Ab eo est *impetuus*, ut a *lego legulens*: Glossae exponunt *βίαιος* : nisi a verbo *impeto*, quia *impetus* : ut *satureia* herba, quia *saturat*. Item ab eo est *impetibile*, quod impetitur, ut cum Solinus de Chamaeleonte ait, *Impetibilis est coraci*. Praeterea *impetibile* dicitur, quod est turpe, quia id petitioni ac reprehensioni obnoxium est. Usus hoc pacto Appuleius, in Apol. *Sceleri*, inquit, *nefando, immani, impetibili*. Eodemque modo locutum Symmachum, observat ad hunc locum Scipio Gentilis. Sed & *impetibile* accipitur pro eo, quod frustra quis impetat. Glossae, *impetibile, ἀνεπιχείρητον, ἀνεπιτήδευτον*. Usus Solinus, cap. xliii. Ab *impeto* quoque est *impetigo*, quod corpus impetat, & infestet, scabiei instar. Serenus Sammon.

Si vero vitium est, quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere saliva.

Glossae vett. *impetigo, λειχὴν, λέπρα*. Onomast. *Impetigo, ἀλφὸς, λειχήν*. Pro eo & *depetigo* dixere, teste Festo. Lucilius apud Nonium:

Illuvies, scabies, oculos huic deque petigo
Conscendere.

Nam *deque petigo* per tmesin dixit, pro *&* *depetigo*. Falsus Nonius, cum hinc *petigo* dici colligeret. Ut autem a *petendo*, *depetigo*, ita ab eodem, *petimen* pro ulcere jumenti: si recta est interpretatio Festi, quem vide.

†Petora apud Oscos, Etruscorum propaginem, idem quod *quatuor*, auctore Festo in *Petoritum*. Ex *Petora* porro potius quam ex ullâ (1) Dorum dialecto fit Latinum *Quatuor*; sicuti etiam ex Oscis *Pirpit* & *Pitom* fiunt Latina *Quicquid* & *Quam*. Vide Festum in *Pirpit*, & in *Quispiam*, ex quo (2) *quisquam*: in quibus omnibus P Oscum in Q Latinum transiit. Ergo ex *Petora* primum *Quetora*, deinde mutatis aut transpositis vocalibus, *Quatuor* ortum fuit. At vocis Petora desinentia, si non aliud, Orientalis est: apud quos ארבעה *arbaba* (*Quatuor*) est nobilioris generis, quam *arbab*. Ceterum potissimum vero nullime a Chaldaeo verbo פתר *petar* (quod I. Sam. XV. 23. significat *multiplicare*, auctore R. Salomone) Oscorum *Petora* descendere. Scitum est enim in Pythagorae (quem multi Tyrrhenum fuisse volunt) scholâ *τετρακτὺν quaternionem* in summa veneratione fuisse, ac per eum concepta juramenta. Rationem assignat alicubi Plutarchus eam, quod summa numerorum omnium in *denario* sit; eo enim ubi perventum est, ad unitatem apud gentes omnes reditur. *Denarius* autem *quaternione* continetur; quia *unum*, *duo*, *tria*, *quatuor* (haec enim omnia recitantur, ut ad quaternionem perveniatur) simul collecta *denarium* complectuntur. Ergo ut eo redeam, Chald. פתר *petar* videtur primario *quaternionis* habuisse significationem (unde Oscorum *Petora*) deinde quia in quaternione ex Orientali doctrina (unde hausit Pythagoras) summa numerorum erat; hinc verbum illud ad multiplicandi significationem translatum fuit. Quemadmodum ex rad. רבע *raba* (cui in omnibus Orientis linguis *quaternionis* subest notio) Arabica (3) quaedam derivativa fiunt quae *multitudinis* notionem ingerunt. Ex hoc autem Osco Petora derivari putem verbum Augurale ac proinde Etruscum Impetrire: unde Latinis est *impetrare*. Nam certe *Impetrire* tantumdem est in re augurali, quantum est in sacrificali *καλλιερεῖν* h. e. *litare*; hinc enim fit *augurium impetritum*, vox Etrusca origine, etsi terminationis Latinae. *Impetrire* autem est facile e Petora: illud scilicet quod Quatuor (id enim *Petora*) mundi cardinibus, quos accurate augures observabant, pulchre ac rite respondebat. Possit indidem deduci & Interpretor; quia scilicet inter petora h.e. inter quatuor cardines se sistebat augur, ut Deorum voluntatem interpretaretur. Sed hoc ultimum revoco, quia rectius est sine ambagibus *interpretandi* verbum ab Hebr. פתר *patar*, quod est *interpretari*, accersere.)(Haec ubi jam scripsissem; occurrit mihi in I. Tab. Iguvina versu 20 vox Tetoteatm Etrusco charactere perscripta. Quid ergo est? an quod Oscorum dialecto Petora dicebatur, hoc Tetoraa, sive cum terminatione Hebraica Tetoraaim, in intima Etruria perscribebatur? An vero (quia Tabulas illas ducentesimo ante Christum anno vix antiquiores esse alibi a me ostenditur) quod Osci h. e. Tusci veteres cum P initiali, hoc postea recentiores (Graecorum vocabulum imitati) cum T extulerunt? Utut est tamen; nego Etruscos suum Tetoteim a Graecis imitatos; sed contra id vocabulum a Tyrrhenis per Tuscos Aeolas (de quibus alibi) manasse in Graeciam: idem vero nomen Tuscos primitus ab Oriente secum detulisse. Et quidem etsi vocis hujus apud Paraphrastas Chaldaeos nulla sunt vestigia; sunt tamen apud Talmudicos non (4) obscura. Ergo, uti dixi, *Petora* est a Tusco ΤΕΘΕΡΑ, Iguina Tab. duce. At Osci (quorum est *Petora* in Festo) T illud primae syllabae in P mutarunt, ac deinde Latini P in Q verterunt; ac sicuti ab Oscis Pirpit fecerunt *Quidquid*, sic eorundem Petora dixerunt *Quatora*.

mox

(1) *Τέτορα Dores dicunt pro τέσσαρα. Mirum ni Graeci Italiotae, qui Dorica dialecto utebantur, primi omnium id usurparint, detortum partim ex Graeco τέσσαρα, partim ex Osco* Petora. *Nam Graecis Italiotibus Oscos fuisse finitimos veterum scripta testificantur; quod & inscriptiones Osca lingua conscriptae, quas in Campania aliisque pluribus Regni Neapolitani partibus, quas Osci tenebant, effodiuntur, aperte docent.*

(2) *Notabilis est Festi in* Quispiam *ingenua confessio nescire se fatentis, unde in ea voce vi* Piam *illud extiterit. At ab Oscis utique ortum, P pro Q usurpantibus. Sic etiam* Uspiam *&* Nuspiam *pro* Usquam, Nusquam. *Vide mox in* Pirpit.

(3) *Vide Arabica Castelli sub radice* רבע *num. 51. 52. & 53. Porro autem radix duas priores litteras cum radice* רבב, *quod est* multiplicari, *communes habet. Albaet Chaldaice* רביעה *rebia, est pluvia prima quae decidit mense Octobri: quam significationem etiam Arabice obtinet. Nec audienda sunt Judaeorum magistrorum hujus vocabuli etyma: nam vera nominis ratio est, quia eo tempore imbres copiosi descendunt. Ergo* רביעה *rebia erit synonymum τῷ* רביבים *rebibim Jer. III. 3. quod rebibim, quia apud Prophetam* pluviae *serotinae veluti opponuntur, facillime pluviam primam & copiosam significat, atque ac* רביעה *rebia Chaldaicum. Quare non mirum si apud Orientales ex quaternione deducta vocabula includunt etiam multitudinis notionem, quia, uti dixi, in quaternione summa cujuscumque numerositatis est. Huc refer illud Amos I 3. & alibi:* Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eum, *ad quem locum plura a nobis adnotata in loco fuat.*

(4) *Nec equidem in hunc censum refero τὸ* טיטרטון *tetarton h. e.* quartarium, *aut si qua sunt alia, quae non dubie videntur de Graeca sumpta; sed* טיטראמולין *tetramulin, i. e.* quadriga (*ubi τὸ* terra *non cum Graeca, sed cum Chaldaea voce componitur; nam uti supra ostendi,* MULUS *vox Chaldaea est*) *&* טיטרפליות *i. e.* tecta quadrata, *quod in Talm. Hieros. occurrit: cujus ultimi vocabuli etymon inepte Glossator tradit: nec rectius est, quod affert Buxtorfius (in Lex. Chald. in* פטר) *qui ex origine Graeca arcessit. Atqui istud Talmudis Hieros. vocabulum non est aliud quam ipsum Syriacum* טטרגולין *i. e. quadratum. Ergo Tuscum* TEΘΕRIM *videtur primitus ab Oriente fluxisse, non a Graecia.*

mon *quatuor*. Imo & Græci ipsi etiam hinc suum πίσσυρα per Tuscos Aeoles acceperunt, si sic lubet. MAZOCHIVS.

PETORITVM vox a Græcisne sit, an Gallis dubium. Si a Græcis fuerit ab Æolico πέτορες pro τέσσαρες, non autem a πέταμαι, id est, *volo*, vel πέτομαι, & Latino *rota*, ob *volucres rotas*, quod quendam censuisse scribit Agellius, lib. xv. cap. xxx. Sin sit a Gallis, quod Varronem xiv. rerum divinarum censuisse, ibidem ait Agellius, videsi possit esse a *pedor*, quod Britannis *quatuor*. Nam olim eadem Celtarum & Britannorum lingua, ut sylva quædam vocabulorum in Britannia sua comprobat Cambdenus, & ex eo in Cosmographicis P. Merula. Ratio nominis utrobique eadem. Est enim genus *carri quadrirotæ*. Capiunt ex his lucem verba Festi: *Petoritum*, inquit, *& Gallicum vehiculum esse, & nomen ejus dictum existimant a numero quatuor rotarum. Alii Osce, quod hi quoque petora quatuor vocent. Alii Græce, sed Αἰολικῶς dictum*. Puto has sententias non difficulter conciliari, si dicamus, origine esse Græcum, Gallos vero accepisse a Massiliensibus, qui Græce loquebantur. Quod si est, respondeam quod a *pedor* derivant, planeque ab Æolio πίσυρες fuerit. Sic *sagum bulga*, & alia tribuunt Gallis, quæ tamen illi acceperant a Græcis.

PETRA, πέτρα, pro quo & Attice πέτρος dicitur: ut Moschopulus tradit. Sed πέτρα est *saxum vastæ magnitudinis*: at πέτρος, *lapis est exiguus*: & sæpius *pars grandioris saxi aut rupis*: quemadmodum docet Eustathius quoque in Iliad. N. A *petra* arietes vocantur *petrones* a Plauto, Captivis, act. iv. sc. ii.

Qui petroni nomen indunt verveci sectario.

Sententia est, qui petronum sive arietum carnem vendunt pro vervecina, quæ sapore magis commendatur. Sic autem *arietes* vocat a *duritie & asperitate*, *qua referant petram*. Nam Festus *rusticos* ait *petrones* dici, a *petrarum asperitate, duritiaque*. Estque a *petris*, *petræ*; ut a *verris*, hoc est, *stipitibus*, *varro*; nec abludit multum *rupex*, a *rupe*. A *petra* quoque dicta *lampetra*: nempe a *lambendis petris*. Eadem & *muræna* dicitur a Græco μύραινα, ut monet Varro, lib. iv. de L. L. Vide hoc de pisce quædam non vulgaria apud Josephum Scaligerum, lib. i. Auson. Lect. cap. xxvi.

PETVLANS, a *petendo*, teste Festo & Isidoro, lib. x. Causa ex eo, quod alios contumeliis atque injuriis impudenter petit. Similiterque *procax* dicitur a *procando*, id est, *petendo*.

PETVLCVS, qui petit: ut *bulcus*, qui bit, Charisio teste lib. i. Sic Festus: *Petulantes & petulci etiam appellantur, qui proterva impetu & crebro petunt lædendi alterius gratia*. Servius, in iv. G. *Hædique petulci, id est, lascivi & exultantes; & petulci dicti ab appetendo: unde & meretrices petulcas vocamus*. Onomast. *Petulcus*, ἀναιδής.

PH

PHÆCASIVM, φαικάσιον, *calciamenti genus*, ut discimus ex Polluce, lib. vii. cap. xxii. & illo Senecæ, lib. vii. de benefic. *Pythagoricus quidam emerat a sutore phæcasia*. Pollux ostendit eo usum esse Eratosthenem in Mercurio:

Ἤλιθα ποτὲ ῥάπτοντα ἐλαφρὰ φαικάσια,
Solebam olim sucdat levia phæcasia.

Ubi cum φαικάσιον dicatur ἐλαφρὸν, facile iis subscribo, qui arbitrantur φαικάσιον venire a φαικὸς, quod est, ἐλαφρὸς· ita enim exponit Hesychius. Idem tamen docet φαικὸς etiam esse λευκός· eoque & ab hac notione videri possit nomen accepisse a φαικὸς, qua notat *album*, vel *candidum*. Nam *phæcasia*, alba erant, saltem illa, quibus sacerdotes utebantur, ut ex Appiano & Herodiano cognoscimus. Philosophorum enim *phæcasia* (ut Pythagorici illius Senecæ memorati) colorem fuisse nigrum, non inficior. Sacerdotes Alexandrinos, atque etiam Atheniensium candidis usos esse, scimus ex lib. v. Appiani de bello civili. *Phæcasiis* indui *phæcasiati* dicuntur Hieronymo contra Jovinianum. Item *Phæcasianos* Deos dixit Juvenalis sat. iii. quod simulacra deorum in Græcia cum *phæcasiis* fingerentur.

†PHALANGIVM (aranei nomen) dicitur Syris פולג *phulag*, nim. a divisis cruribus. Inde igitur *Phalangium*: ac frustra sunt omnino grammatici, a phalange Macedonica, aut aliunde id nomen trahentes. MAZOCHIVS.

PHALANX φάλαγξ. Macedonibus (ut Curtius inquit) vocatur *peditum stabile agmen*, *quando vir viro*, *arma armis conserta sunt*. Amplior tamen militum numerus in *phalange*. Nam ut Vegetius, lib. ii. de re militari cap. ii. continebat *phalanx* viii. hominum millia, cum legio tantum vi. millibus constaret. Accurate vero imprimis *Phalangem* Polybius descripsit. Sic dici φάλαγξ ex Suidæ sententia videtur, ἀπὸ τοῦ πελάσαι ἄγχι, *quod proprius accedat*. Est enim agmen confertum, ac perpetuo velut textu umbonum junctum confertumque: quod Græci dicunt συνασπισμόν. Cæterum habet & *phalanx* aliquot alias notiones. Ac pro diversa significatione aliam aliamque originem adfert Etymologus. Vide eum in φάλαγγες.

PHALERÆ, a Græco φάλαρα, converso α in e; quomodo a τάλαντον, est *talentum*; a καμάρα, *camera*, &c. Φάλαρα quid & unde sit, docet Etymologus: Φάλαρα, inquit, τὰς προμετωπιδίας, ἀσπιδίσκας τινὰς ... κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων, ... ἀπὸ τοῦ φάος, φαλὸς, καὶ φάλαρος. Et paullo post: Φαλὸς, ἀσπιδίσκιόν τι μικρὸν καὶ λαμπρὸν. παρὰ τὸ φάος, ἢ παρὰ τὸ φῶ ῥῆμα. καὶ φάλαρα, τὰ κοσμήματα, διὰ τὴν λαμπρότητα, καὶ ῥῆμα φαληριᾶν, ὅθεν Ὅμηρος ἐπὶ τὰ, Κύματα φαληριόωντα. Μεταφορικῶς hæc vox usurpatur pro *rebus externis*, quæ animi bonis opponuntur. Pers. sat. iii.

Ad populum phaleras: ego te intus & in cute novi.

Ac observavit Casaubonus, eopse modo locutum Plutarchum, lib. de amore divitiarum: ... Φάλαρα ταῦτα, καὶ περιδέραια, καὶ ... ἄξιον. Hinc *phaleratus*, *phaleris* insignis; & μεταφορικῶς, *dicta phalerata*, apud Terent Phorm. act. iii. sc. ii. Donatus interpretatur *honesta atque ornata*.

PHANTASIA, φαντασία, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι, quia species rerum quas sentimus, vel etiam sentire nos putamus, intus apparent. Φαίνω quasi φαένω a φάος· a quo & Ξάνω, *Phaëton*, φαέθων, quasi φάος θέων. Contracte φάος φῶς dicitur, unde Lucifer φωσφόρος, *Phosphorus*. At φάος omnino est a φάω, *splendeo*, *illuxit*. Unde & φέγγος, *splendor*; φέγγω, *splendeo*.

PHARETRA, φαρέτρα, quasi dicta ἀπὸ τοῦ φέρειν, juxta Suidam, sive ex φέρω, *fero*; & τρώω, *vulnero*, secundum Eustathium: quia *ferat tela vulnerantia*.

PHARMACVM, vox media est, quales multas recenset Gell. lib. xii. cap. ix. Notum nomen illud: Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Pro significatione diversa, si Grammaticos audimus, diversam habet originem. Eustathius in Iliad. ε. pag. DLXIV. τὸ φάρμακον δὲ μέση λέξις, ἐπὶ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ λαμβανόμενον παρὰ τὸ φέρειν ἄχος, καὶ ἐπὶ ἀγαθοῦ παρὰ τὸ φέρειν ἄκος: *pharmacum media dicta in malam partem accepta dicitur ab afferendo dolorem: in bonam ab afferendo remedium*. Similiter Nonius auctor est, *medicamentum* vocem esse mediam: ac ejusdem ac *medicinam* originis esse non diffitetur. Sed quando pro *veneno* accipitur, putat esse a *Medis*, apud quos plurima sint venena. Unde Maro:

Media fert succos tristes, tardumque saporem
Felicis mali . . . .

Sed omnino, & Latinæ, & Græcæ vocis origo est eadem, seu in bonam, seu in malam accipiatur partem. *Medicamentum* enim est a *medicando*. *Medicor* a *medicus*. *Medicus* a *medeor*. Hoc satis ex ἀναλογίᾳ vocum cognoscitur. Φάρμακον autem a præterito πεφάρμακται eliso π. Φαρμάσσειν prima sua notione significasse videtur *mederi*, hoc est, *mederi*, vel *venena necere*. Posset autem pro *fucare*, vel etiam *affectari*

assentari secipi cœpit. *Pharmaca qui vendit*, φαρμακοπώλης. Aristophanis Scholiastes in Nub. φαρμακοπῶλαι σοφιοί, οἱ τὰ φάρμακα πραγματευόμενοι, τὰ γλωσσοκόμα, καὶ τὰ θεραπεύματα. Sed olim aliud *pharmacopolae*, quam hodie. Nunc etiam simplicia divendunt, atque ea medicorum præscripto *pharmaca* concinnant. Olim simplicia divendebant *seplasiarii*, qui Græcis παντοπῶλαι. *Pharmacopolae* autem non ex alieno agebant præscripto, sed ipsimet remedia concinnabant, venaliaque habebant: quales nunc *medici circumforanei*, qui per fora atque urbes cursitant, & peritiam suam ac remedia jactando simplici popello sublinere os solent. Itaque sic se habet *pharmacopola* ad *medicum*, quasi ejus quædam simia foret. Unde Maximus Tyrius orat. x. Μιμεῖταί τις καὶ φαρμακοπώλης ἰατρὸν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ σοφιστὴς φιλόσοφον. Sic usum liquet Catonem apud Gellium, lib. I. cap. xv. *Itaque auditis, non auscultatis, tanquam pharmacopolam; nam ejus verba audiuntur: verum ei se nemo committit, si æger est.*

Phaselus, sive *faselus* (utroque enim modo scribitur,) Straboni φάσηλος. Usi, præter Sallustium, Maro & Horatius. Ad illum Servius monet, esse *brevem naviculam*. Ad hunc scribit Acro, esse *navem velocem & oblongam*. Nonius Marcellus dicit esse *navigium Campanum*. Quod ad etymon, apud Isidorum legimus, lib. xvii. cap. 4. *Faselos vocari ajunt a Phaselo insula Græciæ, ubi non procul mons Olympus est*. Sed loquitur Isidorus eo capite de oleribus: eoque *phaselos*, quod legumen est, scripsit. Sed si ejusmodi insula est, ab ea quoque *navigium* hoc nomen accepisse, a vero non abludit. Sin ejusmodi insula non est (quod verius puto) dicere licebit, *phaselo* nomen esse a פסל, *dolavit*, *sculpsit*: nempe qua ratione a σκάπτω, hoc est, *fodio*, *cavo*, venit σκάφη, *scapha*. Etiam existimare aliquis possit, *phaselo* nomen esse a figura leguminis, quod Græcis φάσηλος, Latinis diminutiva forma *faseolus* nominatur. Φάσηλον hoc pisi genus vocant Polemo, Epicharmus, Demetrius: ut Athenæus ostendit, libro II. Dioscorides Romano more φασίολον vocat. Aliqui generali nomine dicere λοβὸν, quod proprie *siliquam* signat. Gloss. *Faseoli*, λοβοί. *Passolus* pro eo legas in antiquis Plinii codd. Et videtur ita scripsisse Glossarum auctor: ut e vett. membranis Salmasius observavit, & ordine ipso literarum liquet. Sic enim scriptum fuit: *Passolus* λοβός. *Passim*, πανταχῆ. *Passio*, πάθος.

Phasianis nomen dedit *Phasis* Colchidis amnis, ad cujus ostia frequentes convenire, a Græcis proditum est. Martialis in Xeniis, lemmate *Phasianus*,

Argiva primum sum transportata carina,
Ante mihi notum nil nisi Phasis erat.

Phiala, φιάλη, Eustathio in Il. ψ. dicta videtur quasi πιάλη, quia inde liceat πιεῖν ἅλις. Aliis placet κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum ex Hebræo ספל, unde & σίφων, ac *simpulum*, de quibus suo loco. A φιάλη est φιαλοῦν, quod inter alia notat ἐπιβαλεῖν τῷ ἔργῳ, *accingere se ad opus*. Ita usus Aristophanes εἰρήν. Assentio autem iis, qui volunt, prius dictum de *libatione phialæ*, posteaque usurpari cœpisse de quolibet *opere*, quod qui incipit, id quasi *delibare* videtur.

Philtrum, Gr. φίλτρον a φιλεῖν, id est, *amare*; unde Martiano ad verbum dicitur, *amatorium*. Ac similiter Glossæ veteres exponunt. Horat. *desiderii poculum* appellat, libro Epod. oda xvii. *Desiderique temperare poculum*. Quod vero ad vim, quam *philtris* tribuunt vulgo, id plane esse anile commentum putant viri quidam eruditi. Apponam solius Andr. Dudithii verba ex epistola ejus ad Nicol. Taurellum: φίλτρα ad *amorem cuiquam ingenerent, non fit mihi verisimile. Affectus enim hic ab intellectu ac voluntate in nobis, in cæteris animantibus a naturæ instinctu, atque intelligentia illa non errante (quamvis etiam in nobis emata illinc) proficiscitur. Nulla me cogat herba, nulla ἐπῳδάσματα, ut vel amare vel odisse quemquam velim*. Hæc ille. Sed si dæmonibus vis in *phantasiam*, quid, si dicamus nihil quidem præstare *philtrum*, attamen eo ebibito diabolum in *phantasiam* amorem odiumve ingenerare? Notum quam multa a magis fiant, quibus vim adscribant, cum tamen ea non fiant vi rerum, sed ob pactum, diabolo clam callideque agente, quod rebus adscribitur.

Philyra pro *membrana* vel *papyro* utimur, Plinii exemplo, cujus hæc verba, lib. xiii. cap. xi. *Præparantur ex eo* (de *papyro* Babylonii sermo est) *charta divisa acu in prætenues, sed quam latissimas philyras*. Quod vero sic accipitur, hoc inde est, quod antiquitus ex arboribus, ac imprimis e *tilia* arbore, quæ Græcis φιλύρα dicitur, *tabellas* solerent conficere, quibus rasis ceram infundebant, ut in his acuta styli parte (æneum id instrumentum erat) exararent: & inversa, quæ latior erat, inducerent. A qua consuetudine etiam est appellatio *codicis*, *codicillorum*, *tabellarum*, & *tabellariorum*. Suidas: Φιλύρα εἶδος δένδρου ἔχον φλοιὸν βύβλῳ παπύρῳ ὅμοιον. Vetus Horatii interpres in od. ult. lib. I. *Philyra est cortex tiliæ arboris*. Ὑπολογιστικὸς Septimius Romanus, qui Dictym Cretensem interpretatus dicitur, in vita ejus scriptoria: *Sex volumina in tilias digessit, phœniceis literis*. Et epistola ad Arcadium: *Libros ex philyra in lucem producturi*.

Phœniceus, sive *puniceus*, aut *pœniceus*, aut, ut Appuleius loquitur, *punicans*, color est qui Græcis φοινικοῦν χρῶμα. Ea appellatio est a nomine φοῖνιξ, quo & *palma arbor*, & *ramus* ejus, & *fructus*, & Hesychio teste, etiam *color fructus* denotatur: quomodo *equus* Homero dicitur φοῖνιξ, id est, *Phœnicei coloris*, ac similiter eam vocem usurpat Apsyrtus, capite περὶ νόσων, καὶ μαλακισμάτων. Valde hæc confirmat Agellius, lib. II. cap. xxvi. *Nam Phœniceus, quem tu Græce φοινικοῦν dixisti, noster est & rutilus & spadix phœnicei συνώνυμος, qui factus Græce noster est, exuberantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. Malunt aliqui hic scribere absque spiritu *puniceus*. Nam, inquiunt, Latini eum omittunt, quomodo *Pœnus* dicunt, & *Puniceus*, a φοῖνιξ. *Pœni* enim a *Phœnicia* erant, quæ Græce Φοινίκη. Sed cogitare debuerant, ut Græcis, sic & Latinis, & *Phœnicopterus* dici & alia id genus. Quanquam autem & *phœniceus* & *puniceus* sint a φοῖνιξ: tamen Latini videntur diversimode usi. Nampe ut *phœniceus* dilutior aliquanto sit, quam *puniceus*: eoque *puniceum* equum dixerim, ut Gellius equum Sejanum ait fuisse *phœnicei coloris*, lib. III. cap. ix. at eum *puniceum* (etsi interdum ita legere sit) non dicam; non magis sane quam *coccineum*. *Phœniceus* hic color vulgo a *castaneæ colore* vocatur *castaneus*. Veteribus aliter, non solum *spadix*, sed & *badius* vocatus. Qua de re suo loco. Ab eodem colore putant aliqui nomen esse *Phœnici*, avi fabulosæ, quam sexcentos sexaginta annos vivere creditur. Sed aliis placet, sic vocari a φόνος, *cædes*, quia *purpurei* sit *coloris*, qui & *sanguinis*; unde Poëta:

Purpuream vomit ille animam . . . .

Alii malunt sic dici, quia uti *palma arbor*, ita & *avis* ista emoriatur, ac renascatur ex se ipsa. Quam nominis caussam etiam adfert Plinius, lib. xiii. cap. iv. Ex φοῖνιξ, qui *colorem* notat *puniceum*, & πτερὸν, quod est *penna*, conflatus φοινικόπτερος, *pennas habens punicei coloris*. Hinc nomen datum avi certæ: cujus linguam præcipui esse saporis indicat Apicius, Plinio teste. De ea Martialis:

Dat mihi penna rubens nomen: sed lingua gulosis
Lingua sapit; quid, si garrula lingua foret?

Idem Martialis, lib. iii. epig. lviii.

Argutus anser, gemmeique pavones,
Nomenque debet quæ rubentibus pennis.

Phonascus, φωνασκὸς, quasi *vocis exercitator*, a φωνὴ, & ἀσκεῖν. Ita usus Suetonius, cum Neronem ait, nihil serio jocove egisse, nisi adstante *phonasco*, qui moneret, parceret arteriis. Interdum

Xuu hoc

hoc quoque nomine vocatur is, quem Plato, lib. vi. de legg. χορῶν ἄρχοντα καὶ διδάσκαλον. Aristoteles, vel quisquis auctor libelli de mundo, κορυφαῖον, hoc est, *praecentorem in choris*, prout interpretatur Apuleius, qui & *ducem carminis* nominat, eodem libro. Ita usurpat *Phonasci* vocabulum Varro ὄνος λύρας.

Phonascus adsum, vocis suscitabulum,
Cantantrumque gallus gallinaceus.

PHRASIS, Gr. φράσις, quod Latinis *dictio*, sive *stylus*: a φράζω, hoc est, *edissere*. Aliud enim est, quam λαλεῖν, etsi discrimen non observetur. Unde & Cicero *Theophrasti* nomen interpretans in Oratore, cum id ait a *loquendi divinitate* accepisse. φράζω a פרש, id est, *exponere*, *declarare*. A qua voce etiam nonnulli Φαρισαίους dictos existimarunt, quod essent *divinae legis interpretes*. Sed Φαρισαῖος, pro quo & Φαρισαῖοι, sed rarius, invenias, venit a Syriaco פריש, converso Scheva in *A*, quemadmodum in plurimis aliis. Hebraice pro eo dicitur פרוש, & in plurativo פרושים, unde esset *Pharusai* per *V*. Apud Justinum Martyrem & quosdam alios reperias Φαρισσαῖος gemino *SS*, sed refragante Hebraea Syraque voce. Est autem פרוש sive *Pharisaeus*, a פרש, non qua *explanare* sive *declarare* significat, ut quidam putarunt (qui sic dictos tradunt, quia peritius aliis legem exponant:) sed qua notat *dividere* sive *separare*. Non tamen *pharus* tantum *separatum* signat, sed & *sanctum* ac *purum*. Quare bene Hesychius, Φαρισαῖοι, ἀφωρισμένοι, μονοπερισμένοι, καθαροί. Sed prior significatio est primaria, altera μεταληπτική. *Pharisais* nomen est a priori, hoc est a *separatione*: nempe quia a populo separati sunt tum sanctimonia ac munditie, tum dignitate, tum peculiari habitu ac vestitu. Haec vera nominis ratio est. Epiphanius, Ambrosius, & plerique alii veterum, volunt *pharisai* nomen esse ab Hebraeo פרץ, quod recte interpretantur ἀφορισμὸν, sive *divisionem*: sed פרוש inde esse nequit, cum illud scribatur per *Sade*, hoc per *Sin*. Plura de nominis etymo Drusius, lib. ii. de tribus Judaeorum sectis, cap. ii. & iii. Quando primo emperint *pharisai*, & cujusmodi eorum dogmata fuerint, aliaque huc pertinentia eopse libro apud eundem legere potes, imprimis cap. vii. & xiv.

PHRENITIS, φρενῖτις, dicitur vel ἀπὸ τῶν φρενῶν, id est, *diaphragmate*, sive *septo transverso*, quia ab ejus vitio affectus hic interdum existit: vel potius ἀπὸ τῆς φρενὸς, hoc est, *mente*, quia in ea mens semper laeditur. Hinc φρενῖτις Plinio, lib. vii. cap. li. dicitur *sapientiae morbus*; ut μανία eidem est *furoris morbus*. Juvenalis pro *phrenitis* dicit *phrenesis*, Sat. xiv.

Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis.

Et ante eum Seneca, lib. i. de Ira, cap. xiii. *Dic & phrenesin & insaniam viribus necessariam, quia saepe validiores reddit*. Etiam Varronis versiculus est:

Phrenetici septem trionum filii.

Ubi Graeci maluissent per *I*. Quamquam in Glossis quoque Cyrilli sit φρενιτικὸς, *phreneticus*. Utrumque autem & *phrenesis*, & *phreneticus* Latini formarunt tanquam a φρενεῖν, quod valeat *mentis impotem esse*. Nempe a φρὴν, *mens*. Verum Graeci verbum illud φρενεῖν ignorant. Sed a φρὴν fecere φρονεῖν, quod contrarium signat: puta *sapere*. Estque φρὴν ab Hebraeo פן, unde & πινύω, non a πινῶ, ut volunt; nam omnino πέπνυμαι a πινύσσω factum κατὰ συγκοπήν. Hesychius: πινύτα, ἐπίφρων, πινυτὴς, ἔμφρων, σώφρων. Idem ante πινυτὸς exposuerat, σώφρων, συνετὸς, ut & πίνυτος, πίνυτος, ac συνετὸς, συνετόν.

PHRYGIONES, dicti a *Phrygibus*, qui artificio vestes acu pingendi nobiles erant, atque adeo artem hanc invenisse existimantur: ut auctor est Servius, ad iii. & ix Aeneid. & Isidorus, lib. xix. cap. xxii. Imo idem Plinius tradit, lib. viii. cap. xlviii. *Acu facere Idaei Phryges invenerunt: ideoque Phrygiones appellati sunt*. Sic eum locum corrigo ex veteri mea Parmensi anni cIↃcccclxxvi. In Dalecampiana pro *Idaei* male editum, *id*. Usus praeter alios Titinnius Barbaro apud Nonium:

Phrygio fui primo, beneque id opus scivi,
Reliqui acus aciasque hero atque herae nostrae.

Item Varro Καρμονοψωη. *Phrygio qui pulvinar poterat pingere, soliar levigabat*. Ita apud Nonium legi debere monet Scaliger in Conject. Eadem de causa dicti *barbaricarii*, ut Donatus scribit ad illud xi. Aen.

Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.

Nam *Phryges* κατ᾽ ἐξοχὴν dicti *Barbari*, qua de re pluribus egimus in Oratoriis, lib. iv. cap. x Etiam vide quae de *barbaricariis* diximus voce *Barbarus*.

PHTHISIS, φθίσις, ἀπὸ τοῦ φθίνω, sive φθίνειν, quod est, φθινύθειν, hoc est, *corrumpere*, sive *extenuare*. Dicitur & φθόη a φθίω, hoc est, φθίνω. Utrumque nomen est ab effectu. A caussa vero conjuncta nominatur πύον, nempe a πύος sive πύον, hoc est, *sanguis purulentus*, unde πύωσις, *suppuratio*; ἄπυος, *pure carens*.

PHYSETER, φυσητὴρ, ex balaenarum genere est, inque mari Gallico & Indico invenitur, &, ut testatur Strabo lib. iii. a φυσᾷν, quod est *flare*, nomen habet, eo quod non ore, sed *fistulis* quibusdam in vertice prope oculos positis ingentem aquarum vim eructet. Meminit ejus Seneca, in Hippolyto vers. mccxxv. Vide e junioribus, Rondeletium, lib. xvi. cap. xiv. ex antiquis, Strabonem dicto libro, & xv. Aelianum, lib. iii. de hist. animal. cap. xviii. Arrianum, in Indicis, Plinium, lib. ix cap. iv. Solinum, in Polyhist. cap. lv. Oppianum, lib. i. Halieut. qui eum φυσαλὸν vocat; uti φύσαλον Aelianus, nempe ab eodem φυσᾷν. In quibusdam Solini MSStis pro *physeteras* legas *physetas*, quod sit e recto *physetes*, Graec. φυσητὴς.

P I

PICA, a *colorum varietate* quibusdam dicta videtur, nempe ex Graeco ποικίλη, id est, *varia*. [a πύκνος seu πίκνος, ξανθός.] Vel e Latino *picta*, eliso *T*. At Isidorus mirifice, lib. xii cap. vii. *Pica*, inquit, *quasi poëtica, quod verba exprimant*. Persius:

Quod si dolosi spes refulserit nummi,
Corvos poëtas & poëtrias picas
Cantare credas Pegaseium melos.

Sed *pica* est a πίσσα, quod idem notat; *T* abit in *P*, more Tarentino, ut a ταὼς *pavo*, a τετταρες πίσυρες, unde *petoritum*. Vel ab ποικίλοις, quae praeterea opus, id durius videtur, dic, *picam* venire a *picus*, quod similitudine aliqua *picum* referat. *Picus* autem unde nomen habeat, in *Pelecanus* diximus. Juniores *picam* etiam vocant, quam Plinius *gravidarum malaciam* appellat. Faciunt autem imitatione Graecorum, qui κίσσαν itidem appellant. Caussa tralationis est, vel ex eo, quod ut *pica* varii est coloris, ita praegnantes, quae morbo hoc laborant, varia appetant: vel ex eo quod & *pica* terram mandat. Quam caussam & Galenus adfert. Vide quae de hac voce scribit Marsilius Cognatus, lib. iii. Var. Lect. cap. xv. & Ulysses Aldrovandus, lib. xii. Ornithologiae, capite xi. Ubi & alias nominis caussas ex vett. adducit.

PICEA vel est a πεύκη, mutato ευ in i, breve: vel a *pice*, quam fundit: uti & *pinus*, quae idcirco Graecis videri possit πίτυς appellata, a πίττα, id est, *pix*. Plura vide in *Pinus*.

PIGET quibusdam placet esse a *piger*, quia ob pigri segnitiem dolemus. Nam differunt *pudet*, & *piget*, quod illud *rei turpitudinem*, hoc *animi dolorem* respiciat: ut scribit vetus Terentii interpres. Sed magis placet, *piget* esse a *piger*, quia *piget laboris*, *quando ad eum pigrior segniorque sis*. [a πικρός, quod & ἀργαλέος, i. e. ἀργὸς notat.] At *piger* plane est a פגר, vel פגר, hoc est, *debilitari*, *tardari*, *pigrescere*. Unde & פגר, *corpus viribus defectum*, *cadaver*. Et sane *pigrum* non injuria habere liceat pro *cadavere animato*, ac *inutili terrae pondere*. A piger

piger est *pigreo*, onde *pigresco*. Dixere & *pigrare* pro *pigrum esse*. Attius Hegonis apud Nonium:

> . . . . *Fateor: sed cur propter te pigeem*
> *Hae, aut hujuse dubitem parcere capiti?*

Idem Chrysippo ibidem:

> *Melius pigeasse, quam, properasse est nefas.*

Lucretius, lib. I

> *Qua nisi pigraris, paulumve recesseris ab re.*

Repigrare usurpat Appuleius, cum alibi (uti I. Met.) tum VIII. Met. *Cum & ipsa luminis dirarum bestiarum repigratur impetus.*

PIGNVS videtur esse a *pago*, seu *pango*, quia pactionis lege datur. At putabat Pomponius Jurisconsultus dici a *pugno*, quia quæ pignori dantur, manu solenne tradi. Ac videtur hoc confirmare discrimen, quod nonnulli (quos & secutus Fungerus) statuunt inter *pignus*, & *hypothecam*; ut nempe *pignus* sit rei mobilis; *hypotheca*, immobilis. Latinis tamen *pignus* tam rei immobilis est, quam mobilis: uti & Græcis ὑποθήκη. Dicitur autem *hypotheca* sive ὑποθήκη, ab ὑποτίθεσθαι, hoc est, *supponere*, unde titulus ille, *De rebus eorum qui sub tutela sunt, non alienandis vel supponendis*. Ac *creditor* quidem ὑποθέτης, *debitor* ὑποτίθεσθαι dicitur, ut ex Æschine & Demosthene probat Budæus annot. prioribus in Pandectas; ubi pluribus de *pignoris*, *pignorandi* & *pigneratoris* vocibus tractat. Obliquus recti *pignus* apud priscos erat *pignesis*. Nam, ut Festus ait, *pignosa* veteres dixere pro *pignora*, uti *Ausosii*, *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, quæ posteriores per *R* extulere. Apud Festum vulgo legitur *pignosa* per O, sed puto *pignesa* dixisse, quia & *pignera* dixere pro *pignora*, unde *pignero*, & *oppignero*. Fallitur Agrætius, cum scribit, *pignera* esse rerum, *pignora* filiorum & affectuum. Nam, uti ex iis constat quæ diximus, non magis hæc distant, quam *bonus* & *bonus*, *homo* & *homa*, *Apella* & *Apollo*, similiaque sexcenta.

PILA priori porrecta, nunc *mortarium* notat, seu vasis genus, in quo aliquid tunditur: nunc pro *structura* erecta ad aliquid sustinendum. Priori notione aliqui arbitrantur, contractum esse ex *pisula*, quod a *piso*, hoc est, *pinso*: quia *pistillo* in eo *pinsitur*, hoc est, *tunditur*. Aliqui vero derivant a πιλεῖν, id est, *densare*: quia quæ tunduntur, condensantur. Posteriori vero acceptione ab *opponendo* dici, ait Festus, eo quod parietem sustentet. Sed quæ similitudo inter hasce voces, *pila*, & *oppono*? Omnino igitur verisimilius Festus scripsisset, ab *appilando*. Nempe ut sit a *pilare*, sive πιλεῖν, quod est *stipare*, *densare*, *firmare*. Becmano tamen placet, esse ab עפל, id est, *pila*: quod ab עפל, hoc est, *exstruxit*. Mihi neutrum placet; sed cogitanti, Græcis ὅλμος dici, tam de *mortario*, tum *ligno lapideve tereti*, & *oblongo*, *cylindri forma*, item de *ipso cylindro*, plane fit verisimile, *pilam* quoque primo dici de *mortario*, aut *cylindro*. Inde autem de *structura* illa erecta ad aliquid sustinendum confirmandumque, nempe quia ligni aut lapidis teretis & oblongi, quo in mortario tunditur, vel cylindri habeat figuram. Differunt *pila*, & *columna*, quod columnæ uno constent scapo, hoc est, lapide oblongo perpetuo: pila vero extruatur ex lapidibus, cæmentis, aut lateribus; unde & *columna structilis* vocatur ab Ulpiano. A *pila* est, quod Belgæ *pilam* een *pylaer* dicunt. Nisi forte fiebant ex *pilate*, lapide, de quo Festus: *Pilates genus lapidis, cujus meminit Cato lib. Originum V. Lapis candidior, quam pilates.* Sed obstat huic sententiæ, quod nihil tale Vitruvius, & alii. Porro reperio & tertiam hujus vocis notionem. Nam *pilæ* etiam dicuntur saxa illa, quæ præstruuntur muro littorali ad frangendam undarum vim, murumque ab iis defendendum. Ita usus Maro, in IX.

> *Qualis in Euboico Baiarum litore quondam*
> *Saxea pila cadit, magnis quam molibus ante*
> *Constructam jaciunt ponto.*

Describit *pilas* Columella, lib. IX. *Præjaciuntur in gyrum moles. Sic enim maris atrocitas objectu crepidinis frangitur.* Græci *pilam* vocant non tantum προβόλους, sed etiam χηλὰς, unde Suidas exponit τὰς τῶν λιμένων ἐξοχάς. Sed accuratius Scholiastes Thucydidis in lib. I ubi definiuntur χηλαὶ οἱ ἔμπροσθεν τοῦ πρὸς θάλασσαν τείχους προβεβλημένοι λίθοι διὰ τὴν τῶν κυμάτων βίαν, ἵνα τὸ τεῖχος βλάπτοιτο. Nempe uti *pilam* antea descripsimus. Itaque doctissimo viro Petro Nunnesio Valentino videtur, *pila* hac notione esse a χηλὴ, χ in *p* converso: nempe uti χ in *b* abit, cum a χηλὴ fecere *bilis*. Hactenus de voce *pila* priori longa. At *pila* priori correpta si Isidorum audimus, lib. XVIII. cap. LXIX. sic dicatur, quia sit *pilis plena*. Ita proprie sit τριχίνη σφαῖρα. Vel nomen sit ex eo, quia fiat e πίλῳ, hoc est, *lana coacta*: quod a πιλεῖν, id est, *condensare*. Vel a πάλος sit, significante *pilam*, quam significationem Eustathius in Od. II. pag. CIↃDCLIV. agnoscit. Ubi ut sic veteres dixisse ostendat, adfert e Suida: Ἡ Λάμπετα σφαιρίζουσα, ἄλλοθεν εἰς τὸν Πάνορμον. Sed ibidem legas, σφαίρας Græcis quidem aliter dici πάλλαν ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι. Romanis vero dici πίλας, κατά τινα συγγένειαν τοῦ ι πρὸς τὸ α. Hesychio quoque est, Πάλλα, σφαῖρα ἐκ ποικίλων χρωμάτων πεποιημένη. Propterea censeo, *pila* esse a πάλλα, pro quo Æoles πίλλα unde sit *pola*. Veteres enim non geminabant consonantem. A *pola* autem sit *pila*, ut a κόνις, *cinis*. Veteres *pola* dixisse, arguunt hæc Festi verba: *Palit*, *pila ludit*. Ubi vulgo *pollit*. Sed *polit* est in schedis Farnesianis. Hæc imprimis sententia placet, etsi nec longe abeat πάλος, unde sit *pila*, ut *lana* a λῆνος. Πάλος ἀπὸ τοῦ πολεῖν dixere de rebus *rotundis*: ut de *cala*. Item de *capite humano*, ut ex Hesychio in Pelus ostendimus. Imo ut Græci πάλοι, ita Latini etiam *pilam* de *capite* dixere. *Pilæ* enim a rotunditate dicta simulacra capitum humanorum, quæ Laribus Compitalibus solent suspendi, ut docet his verbis Festus: *Pilæ, & effigies viriles & muliebres effigies, in Compitis suspendebantur. Compitalibus ex lana, quod esse Deorum inferorum hunc diem festum, quos vocant Lares, putarent: quibus eo die tot pilæ, quot capita servorum; tot effigies, quot essent liberi, ponebantur: ut vivis (sic enim invenitur) parcerent, & essent his pilis, & simulacris contenti.* A *pila*, & *crepando*, est *pilicrepus*; quod legere est apud Senecam, epistola LVI. & in vet. Inscriptione pag. DCXXXVII. ed. Grut. num 1 idem est, qui *pilarius*, ut exponitur in Glossis Isidori. Ita autem, ut censet Turnebus, lib VII. cap. IV. vocantur, qui datatim *pila* ludunt, idque vel quod *pilas crepent*, vel quod *crepante pila*, ludant, quod paullo ante balnea facere solent, eo dum hypocausta & sudationes calescunt *Pilicrepos* vocat Firmicus. Aliter tamen Cælius Rhodiginus, lib. XXI. cap. XIX. Hieronymus Mercurialis, lib. I. artis gymnasticæ; & Joannes Savaro, ad ep. II. lib. II. Sidonii, qui *pilicrepos* dictos putant, qui in balneis *pilas* pice illitas in vaporarium conjicerent, ut incalesceret.

PILENTVM vehiculi genus, forte quasi *bene pilatum* ac compactum. De eo sic Festus: *Pilentis & carpentis per urbem vehi matronis concessum est, quod, cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerant.* Onomast. *Pilentum*, μετέωρον ὄχημα. Uti Maro, Livius, alii.

PILEVS, nec quia *pilos tegat*, nec quod ex *pilis fiat*: sed a Græco πῖλος, quo proprie signantur *coactilia*, vulgo *feltra* appellant. Sed μετωνυμικῶς eo pro *capitis integumento* usus Hesiodus, ἐν ἔργοις.

> . . . . κεφαλῆφι δ' ὕπερθεν
> Πῖλον ἔχειν ἀσκητόν . . . .

Et Aristot. lib. V. de generat. animal. cap. V. τὰς συμπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμματι πιλοῦσθαι θᾶττον: *citius canescere pilos, pileo vel integumento alio tectos*. Hinc ὑποκεφαλαίων πιλίον, & πιλίδιον, quo usus Plato, III. de Rep. *Pileum* est a Græco πιλίον, quod proprie *pileolum* notat, sæpe tamen usurpatur pro primigenio πῖλος, hoc est, *pileus*. Sic scribit Plutarchus in T. Q. Flaminio, de civibus Romanis servitute exemtis: πιλώματι ἔθος ἐστὶ τοῖς

οἰκίτας, ὅτας ἐλευθερωθῶσι, ξύρεσθαι τε τὰς κεφαλὰς, καὶ πῖλον φορεῖν. Ubi πῖλος simpliciter est *pilea*. Duplicem autem morem tangit Plutarchus. Unus est, quod *impositione pilei* servis conferebatur libertas: unde Livius & alii μετωνυμικῶς dicunt *vocare ad pileum servos*. Alter est, quod hanc *pilei* impositionem antecedat rasura, quæ fiebat in templo Deæ Feroniæ: ut scribit Servius in VIII. Æn. Caussam adfert Nonius voce *liberi*: *Qui*, inquit, *liberi fiebant, ea caussa, calvi erant, quod tempestatem servitutis videbantur effugere, ut naufragio liberati solent*. Subjicit deinde locum hunc Plauti ex Amphitr. I. 1.

Ut ego hic hodie raso capite calvus capiam pileum.

Quod vero de naufragio ait Nonius, id diserte testatur Lucianus, in fine Hermotimi, & Artemidorus, lib. I. cap. XXIII. Sed redeamus ad *pilei* vocem, ut *pilus* a πῖλος, illud a πῖλος· sic hoc a πιλῶ, quod est πυκνῶ, *condensare*: unde dicta ἐμπιλῶμα, *impilia*, de quibus seorsim. Item Latinum *pilare*: unde *oppilare*, *pilata agmina*, aliaque. Erat autem vulgaris *pilei Romani* forma non absimilis *pileolis* nostris *dormitoriis* aut *nauticis*. Diversi ab iis erant *pilei Thessalici*, qui latos habebant margines ad faciendam umbram. Videntur autem iidem esse ac *petasi*; qua de re erudite H. Junius, lib. II. Animadvers. cap. VI. Quando vero Romani, qui nudo alioqui capite prodibant, *pileis* uti soleant, egregie docet J. Lips. lib. de amphith. cap. XIX. & XX.

PILO nunc corripit primam, nunc producit. Cum corripit, est a *pilus*, ac tum notat *pilos accipere*, tum *pilos evellere*. Festus: *Pilat, pilos habere incipit: alias pro detrahit pilos, a quo depilati*. Nonius: *Pilare dictum est, ut plumare, plumis vestiri*. Afranius Compitalibus: *Præterea corpus meum mini pilare primum cœpit*. Similiterque Accius dixit: *Tunc primum pilavant genæ*. Et Martialis, lib. XII. Epigr. XXXII.

Summeniana, qua pilantur uxores.

At *pilare* prima porrecta, vel *densare* notat, vel *furari*. Hinc *compilare* dicuntur fures: Gloss. Philox. *Compilat, συλᾷ, πραιδεύει*. Quæ interpretatio non est ejusdem verbi. Nam *compilo* media longa est συλᾷ· brevi autem, πραιδεύει, hoc est, τὰς τρίχας ἀποτίλλει. Priori modo usus Horat. lib. I. sat. I.

Formidare malos fures, incendia, servos
Ne te compilent, fugientes.

Eademque notione dicitur *suppilare*. Plautus, Asin. *Ut ecastor suppilabat me*. Cæcilium quoque ac Pomponium similiter locutos, docebit Nonius. Imo & simplex sic usurpat Ammianus, lib. XXXIII. *Capras malas pilantes*. Unde hac notione descendat, non constat inter veteres. Ejusdem esse originis, seu corripiatur, seu producatur, censeat Asconius in III. Verr. *Compilaris*, inquit, *est pilos pervellere; sic fraudaveris furto, ut ne pilus quidem in corpore spoliatis relinquatur*. Item Nonius, cum ait: *Suppilare est involare, vel capere, a pilorum rapiu, unde & furtum pops compilatio dicitur*. Quod etymon satis aptum: nec video, quid præter modulum syllabæ obduci queat. Interea modulus is apud me tanti est; ut Asconio, Nonioque, subscribere minime audeam. Censeo igitur, hac notione esse a πιλῶ vel πιλέω, quod est, *densare*, *coarctare*. Nempe a more futum, cum occultare fuste studeant. Vel hac significatione fuerit a Græco φιλήτης, quod κλέπτης, sive *furem*, interpretatur Hesychius. Favet huic sententiæ Festus, qui ait: *Pilare & compilare a Græco trahitur. Græci enim fures φιλήτας dicunt*. Usus φιλήτης voce Hesiodus, & quanquam velint, id vocabulum dici παρὰ τὸ ὀφείλειν· tamen ἀναλογία facit, ut verisimilius putem, quemadmodum a φιλῶ est φιλήτης, sic φιλήτης, esse ab obsoleto φιλέω, φιλῶ, unde remoserit *pilo*, *compilo*, *suppilo*, pro *furari*. Nam φ in P mutare solent cum Æoles, tum eorum imitatione Romani, ut φηλὸς, *Palus*; φάγος, *fagus*; φάτνη, *patina*, &c. At cum *pilare* aut ejus derivata compositaque *densandi* significationem habent, tum quidem a πιλῶ venire dubium non est. Inest

ea notio *oppilandi* verbo, quo Lucretius usus, lib. VI.

Fluctibus adversis oppilare ostia contra.

Et Tullius, in Ant. II. *Nisi ille se sub scalas tabernæ conjecisset, hisque oppilatis, impetum tuum compressisset*. Ac clarius quoque ea significatio patet, cum *pilata agmina* dicuntur pro *pressis densisque*, item *pilatim* pro *dense*. Illustrem hac de notione adferam locum Servii, e quo simul perspicere erit quantopere super ejus verbi proprietate trepidarint antiqui. Sane ad illud XII. Æn.

. . . *Pilataque plenis*
Agmina se fundunt portis . . .

Sic scribit Servius Danielis: *Pilata, hoc est, pilis armata, quidem hoc loco pilata agmina non a genere hastarum positum adferunt; nam paullo post dictum invenitur, defigunt tellure hastas: sed pilata densa, ferunt, defigunt tellure hastas: sed pilata densa, spissa, ut implere portas potuerint, & postea se in loca aperticra diffundere*. *Alii pilatum agmen dicunt, quod in longitudine directum est, quale solet esse, cum portis procedit. vel certe pilata fixa & stabilia, vel a pilo, quod figit, vel a pila fructuli, quæ fixa est & manet: nam & Græci res densas & artas πιλητὰ dicunt*. Ennius Saturarum II.

Contemplor inde loci liquidas pilatasque ætheris oras.

Cum firmas & stabiles significarit, & quasi pilis fulctas. *Hostius, belli Histrici primo:*

Percutit atque hastam pilans præ pondere frangit.

Pilans, hoc est, figens. *Idem: Sententia fexto pedore pilata, hoc est, fixabilis*. *Asellio historiarum tritarum: Quartum signum accedebat sive pilatim, sive passim iter facere volebat*. *Scaurus de vita sua: In agrum hostium, veni, pilatim exercitum duxi, hoc est, strictim & dense; nam ubi proprie de genere hastæ loquitur, ait:*

Pila manu, sævosque gerunt in bella dolones.

Varro rerum humanarum duo genera agminum dicit, Quadratum, quod immixtis etiam jumentis incedit, ut ubivis possit considere. Pilatum alterum, quod sine jumentis incedit, sed inter se densum est, quo facilius per iniquiora loca transmittatur. Hactenus Servius.

PILUM pro *telo Romano* a *feriendo* dictum, ait Varro, IV. L. L. *Similiter*, inquit, *ab omnia pilum, quod hostis periret (al. feriret) ut perinum*. Isidorus, lib. XI. cap. I. ita censet vocari, quod formam habeat *pila*, in qua pigmentum seu medicamentum contunditur. Mallem dixisset a similitudine *pili*, quo in mortario tunditur. Hac notione *pilum* (pro quo usitatum est *pistillum*) ante συγκοπὴν fieri arbitror e *pisillum*, nempe a *piso*, pro *pinso*, unde *pisum*, *pisillum*, *pilum*, ea ratione, qua ab *axilla* est *ala*. Nam *axilla* nomen esse diminutivum, certissimum est ex iis quæ suo loco hac de voce diximus. *Pistillum* vero a *piso*, ut *pistillum*, a supino *pistum*, quia eo *pistur*, sive *pinsatur*. Plinius, lib. XVIII. *Pistrine pila præferrata*. A *pilo* pro telo dicti *pilani*. Festus: *Pilani, pilis pugnantes*. Utitur Ovidius, lib. III. Fastorum. Ab eodem dicti *Pilumni*, vel a *pellendo*. Idem Festus: *Pilumnæ popli in carmine Saliari, Romani, velut pilis uti assueti: vel quia præcipue pellant hostes*. At *Pilumnus*, pistorum Deus, ita dictus, a *pilo pellendo*: nisi (quia idem erat infantium Deus, quorum mala pelleret) a *pellendo* ita vocatum malis. Utrique sententiæ favent verba Servii, in X. Æn. *Varro, inquit, Pilumnum & Picumnum infantium Deos esse ait, eisque pro puerpera lectum in atrio sterni, dum exploretur, num vitalis sit, qui natus est*. *Pilo Pilumnum dictum, quia pellat mala infantiæ*. *Sed Pilumnus idem Sterculius, ut quidam dicunt, qui propter pilum inventum, quo fruges confici solent, ita appellatus est.*

PILUS a *pilo*, unde prodit, ita Isidorus, lib. XI. cap. I. Item Perottus. Sed fortasse a πτίλον, *pluma*. Nam quod in piscibus *squama*, in avibus *pluma*, hoc fere in pedestribus *pili*. Quare aut verum est, quod dixi: aut saltem, & *pilus*, & πτίλον, a communi origine descendunt. A *pilus* est *capillus*, de quo superius.

¶ PILUS videtur esse a Chald. verbo פּל, quod est *findere* & *separare*, aut ab Heb. פלח ejusdem significatus; nam pili sunt in corpore unus ab altero sejuncti.

sejuncti, ac μοναδικοί, & sui quisque juris. Mazoch.

Pincerna, [ἐπικέρνης] Budæo lib. de asse dictum videtur a πίνειν & κεράω sive κερῶ, quia *miscet vinum ut bibatur*. A κερῶ sive κεραννύω malim, quia in secunda *E* effertur. Neglexit hanc vocem in Thesauro suo Robertus Steph. credo quia Budæo suspecta est. Sed non est, quod de Latinitate ejus ambigamus, si ea usus Asconius in prætura urbana. Interea non desunt complures alii modi, quibus id munus exprimatur. Horat.

Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum statuetur unctis?

Suet. in Cæs. *Sed C. Memmius etiam ad cyathum & vinum Nicomedi stetisse objecit*. Catull.

Minister vetuli puer Falerni.

Uti Paulino sive alii in vita Ambrosii, *vini minister*. Simplicius quoque Plinio, Appuleio, aliis dicitur *pocillator*; & in vett. inscript. non semel Saevvs a Potione. In iisdem est: Saevvs a Lagena, sive ut in ipsa inscriptione est, Laovna. Sic enim habet: M. Ulpio. Avg. Lib. Phoebo Divi Trajani Avg. a Laovna. Quod factum exemplo Græcorum. Illi enim λάγυνος dicunt. Itaque & doctissimus Angelus Caninius non a λάγηνος, uti alii, sed a λάγυνος deducit *lagenam*, credo quia alterum illud ei esset suspectum.

Pingo a *figo*, quod a φίγγω, *luceo*. Ita de utroque Scaliger, cujus verba in *Fingo* adduximus. Vel potius est a πίναξ, quod *tabulam* signat, *in qua pingitur*: unde pro *pictura* etiam sumitur. Hesych. πίναξ, ζωγραφία. [ab εἰκών, unde εἰκών, *icon*] A *pingendo* est toga *picta*, quæ & *palmata*. Utriusque nominis caussa est, *quod victorias cum palmis intextas haberet*: ut scribit Isidorus, lib. xix cap. xxiv. Antiquis tamen aliud fuisse *togam pictam* a *palmata*, indicant hæc verba Festi: *Picta quæ nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaque erat sine pictura. Ejus rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Consi, quorum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera L. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. Tunica autem palmata a latitudine clavorum dicebatur, quæ nunc a genere picturæ appellatur*. A *pictum* est *pigmentum*, C in G converso. *Pigmenta* sunt χρώματα. Hinc *pigmentarii*, qui divendunt pictoribus, unde colores conficiunt. Sed hoc qui facerent, etiam thus, aliaque aromata, ac unguenta divendebant. Unde *pigmenta herbarum*, pro herbarum speciebus, dixit Maternus Firmicus, lib. viii. cap. xvii. *Marsi erunt, vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus remedia comparare*. Atque inde & *pigmentarius* pro *aromatario* ac *pharmacopœo* accipitur. Glossæ Persii. *Per scombros significat salsamentarios; per thus, pigmentarios*. Firmicus: *Turarios faciet, vel pigmentarios, seu pharmacopolas*. Gloss. *Pigmentarius*, μυροπώλης. Φαρμακοπώλης. μυρεψός. Ex *pigmentarius* corrupta est vox recentioris Græcis πιγμεντάριος & πιμεντάριος, quæ idem significat. Usus Olympiodorus in Gorgiam Platonis, cum alibi, tum cap. i. Ὁ μὲν ἰατρὸς ἐπιτάττει, ὁ δὲ πιγμεντάριος διακονεῖ τὰ πρὸς τὸν χρείαν σύμψηφιζων. *Medicus quidem præscribit; pigmentarius vero ministrat, ea quæ usui sunt, apparans*. Sic in Lexico Stephani, μυρεψός, πιμεντάριος.

Pinguis, [a πίων] juxta Scaligerum, in Conjectaneis, a παχύς, inserto *N*, qua ratione & a δασύς est *densus*; a σχίζω, *scindo*; a τόκα, *tunc*. &c. Vel potius est a Græco πιμελής, quod idem significat. Et verisimile fit, ab eodem esse *opimus* præmisso *O*; ut in opinor a πιόω. Πιμελής vero a פִּימָה, quod notat *pinguedinem arvinam*.

Pinna nunc *conchæ* genus, quod & Græcis πίννα, nunc de *avium aut piscium pinnis* dicitur, estque tum ab antiquo *pinnum* pro *acuto*: quod ipsum ab Hebræo פנה, hoc est, *angulus*, nempe ob *acumen* ejus. Sunt & *turrium pinnæ*, quæ *pinnacula* vocat vetus interpres, eumque secutus Erasmus. Sed merito, an *pinnacula* Latinum sit, ambigas, quando veteres pro eo semper dicunt *pinnas*. Non dubidit autem a vero, sic summas templorum turriumque partes dici, quia sunt *acutæ & fastigiatæ*. Interim nec minus verisimile videtur, cum ut Latini *pinnas*, sic Græci dicant πτερά, & πτερύγια· communem hanc esse nominis utriusque caussam, quod *fastigium illud in suggrundiis repræsentabat formam aquilæ volantis*, unde & ἀέτωμα dictum, & ἀετός. Sic enim Eustathius in Iliad. ω. pag. ciↄiↄcccLxi vocari ait, μήποτε τῶν ναῶν διὰ τὸ ἐοικέναι πτέρυξιν αὐτῷ. Atque hinc liquet, improprie *pinnas* templorum dici pro *peribolo circum pinnas, in quo poterat ambulari*. *Pinnæ* quoque dictæ *summitates, quæ fuere in galeis militum*: item *gladiatorum cornua, qui Samnites vocabantur*. Hinc, qui cum Samnitibus depugnarent, *pinnirapi* vocati, quod *pinnam* appeterent raperentque. Juvenalis:

Pinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanistæ.

†**Pinna** est ipsum Hebr. פנה *pinnah*. Utrunque de tecto dicitur, ut פנת גג *pinnath gag* i. e. *pinna templi*. Vide Soph. i. 16. Deinde μεταφορικῶς hæc vox ad aves traducta fuit, de quibus etiam *pinnæ* sive *pennæ* dicuntur. Mazochius.

Pinso, a Græco πτίσσω. Nam veteres *piso* dixerunt absque *N*, ut testatur Diomedes, cujus corruptum hac de re locum emendant Gaspar Schoppius, lib. i. Suspect. Lect. epist. xvi. & Isaacus Casaubonus, ad Persii illud, sat. i.

O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit.

Gloss. vett. *Piso*, πτίσσω. *Pisare* pro *calcare* dixisse antiquos, indeque *pisationis* apud Senecam legi, docuit ad Festum Scaliger. Adi & Turnebum, lib. Advers. xv. cap. xxix. & lib. xxviii. cap. xi. Apud Plinium quoque, lib. xviii. in melioribus codd. legitur *pisente ferro præferrato*. A *pinsendo*, *pistillum* dicitur, quo in mortario *pinsitur*, hoc est, *tunditur*. Ab eodem *pistori*, & *pistrina*, nomen. *Pistor* autem antiquitus idem, qui *coquus*, teste Festo. Varro περὶ Μανίας. *Nec pistorem ullum nossent, nisi eum, qui in pistrino pinseret farinam*. Idem, lib. i. de vita pop. Rom. *Nec pistoris nomen erat, nisi ejus qui far pinsebat*. Ante molas inventas, Servio teste, in pila conterebant grana: atque id *pisere*, vel *pinsere*, vocabant; post inventas molas trusatiles quas & Plautus versavit, unde *pistor* vocatus. Uterque labor operosus, unde & *pistrinum*, συνεκδοχικῶς, pro *quovis operoso labore* accipitur; ut apud Ciceronem de Oratore, *tibi mecum erit, Crasse, in eodem pistrino vivendum*.

Pinus, a πίτυς. Glossæ Philoxeni: *Pinus*, πίτυς, πεύκη. De πίτυς recte. Nam & Plinius, lib. xxiii. cap. ii. ait: *Pinorum erucas, quas πιτυοκάμπας vocant*. At πεύκη est *picea*, sive, ut Plinius interpretari solet, *larix*: quæ etsi *piceæ* affinis, tamen & ipsa ab ea differt, quemadmodum idem Plinius docet, lib. xvi. cap. x. At longe etiam majus discrimen esse inter *laricem*, & *pinum*, neminem puto ignorare. Hadrianus Junius in Nomenclatore suo *Picea* interpretatur πίτυς· *pinus*, πεύκη· *larix*, λάριξ. At contra *pinus* est πίτυς, *picea* est πεύκη, λάριξ autem Græcum non est. *Pityocampa*, cujus superius meminit Plinius, *eruca* est e pinu nascens, a πίτυς, id est, *pinus*; & κάμπη, *eruca*. Venenatum est animal, & legibus prohibitum.

Pio venit a θύω, ut *fio* a φύω. Hoc discriminis est, quod in *pio* præterea θ abit in *p*: Latini enim sæpe imitantur Æoles, qui pro θὴρ dicunt φὴρ, pro θλάω φλάω. Vel est *pio* a Cretico θιός pro θεός Vel est *pio* a *pius*; *pius* autem a θεῖος. Nisi *pius* potius a *pio*, hoc a θύω. *Piare* in Glossis exponitur ἁγνίζειν, εὐδαιμονεῖν, ἐξιλάσκεσθαι. Inde *piatrix*, sacerdos, quæ expiare solet: ut ait Festus. Similiter in Onomastico legas: *Piatrix*, ἀγνίστρια. Ab eodem *piabile*, ibidem transfertur καθάρσιον. Item *piaculum*, quod Græcis ἄγνισμα. Servius, in vi. Æneid. *Piacula, commissa, propter quæ expiatio debetur*. Est hæc propria notio. Sed μετωνυμικῶς præterea sumitur pro *sacrificio*, quo *commissa expiantur*. Hinc *piaculare*, quod in Onomastico exponitur ἁγνιστικόν. De *piaculari auspicio*, & *porta piaculari* Festum vide.

Pira-

†Pipatio (inquit Festus) *clamor plorantis lingua Oscorum*. Nec enim aliunde quam ab Etruscis est *Pipare* & *Pipire* avium; cum ea res ad auspicia pertinuisse videatur. Et ea quidem vox, & quaecumque inde derivantur (de quibus vide Vossium in *Pipulus*) per Etruscos deflexa mihi videntur a Chaldaeo verbo צפצף *sapsep*, quod est *pipire*, unde צפצוף *sipsup*, *pipatio*. At Tusci ablatis sibilis, Pipare & Pipire maluerunt: nisi si quid in his vocibus emollierunt postea Latini. Mazochius.

Piper κατ' ἀντίφρασιν a πέπτω, ut a μέλι mel. Hinc πεπερίζειν, *piper imitari*, quomodo *zingiber* πεπερίζειν τῇ γεύσει dicit Dioscorides, lib. II. cap. CXC. Volunt esse a πέπτω, *coquo*, quia juvat concoctionem. Sed est ab Indis, unde appellatio ad Persas, hinc ad Graecos. Galenus ad illa Hippocratis τρογγύλον τῦ μοργιδάνω annotat, καὶ τὸ ζιγγίβερ, ὃ καλοῦσι Πέρσαι πέπερι. Nempe Persae sic vocarunt, sed voce, quam acceperant ab Indis. Ac hodieque, ut ajunt, barbari in Bengala longum piper *pimpilim* vocant. Alii ajunt, barbaris dici *pepeli*.

Pipulus, teste Nonio, & Isidoro, in Glossis, pro *convicio* ponitur, ut cum Plautus dixit Aul. act. III. sc. II.

. . . . *Nisi reddi*
Mihi vasa jubes pipulo hic differam te ante aedes.

Est autem a *pipare* vel *pipire*, quod a Graecis acceptum. Hesychius: Πιπίζειν κατὰ μίμησιν ἡ λέξις πεποιημένη τῆς τῶν ὀρνέων φωνῆς. Unde liquet esse verbum ὀνοματοπεποιημένον. Proprie autem *pipare*, Nonio teste, dicitur de *voce pullorum gallinaceorum*. Varro Aboriginibus: *Mugit bos, balat ovis, equi hinniunt, Gallina pipat*. Ita eum locum distinguo, ut sit ex senariis. Columella *pipio* pro eo dixit, lib. VIII. cap. V. *Die undevicesimo animadvertat, an pulli rostellis non percuderint, & auscultetur si pipiant*. Non tamen solum gallinarum ea vox, sed & aliarum avium minutarum, unde *columbarum* pullos *pipiones* vocat Lampridius in Alexandro. Similiter *pipilare*, seu *pipitare*, de *passere* dixit Catullus Epigr. III. qua de re & in *Bombus* dictum. Atque haec de proprii earum vocum notione: Κατὰ μεταφορὰν autem *pipire* & *pipare*, Oscis notabat *cum ejulatu conqueri*, Festo teste, pro quo & veteres dicebant *obvagulari*. Aristophanes pro eo dixit κικκαβαῦ, quod itidem est a *cantu gallorum*. Vide Scaligerum ad VI. Varronis, de L. L.

Pirata scribitur, non *pyrata*. Est enim ex πειρατὴς, quod Hesychius exponit ὁ ἐν ὕδατι λῃστὴς, Suidas κατὰ θάλατταν λῃστὴς. Qui & πειρατὴς derivat a πεῖρα significante idem ac δόλος, ἀπάτη, τέχνη, ut πειραταὶ sint οἱ κατὰ θάλατταν πανοῦργοι. Alii malunt esse a περάω, id est, *transeo*, quod nempe mare peterrent, unde &, Hesychio teste, περάσιοι dicantur, sive περάται, nempe a Ι, id est, *gurges*, *vortex*. Alii ἀπὸ πειράζεσθαι, quia *multa experitur pericula*: quod postremum apud Rodolphum Agricolam legas, in notis ad Senecam, pag. LXXIV. Atque hoc praecipue amplectimur. A πείρᾳ vero πειράτης potius diceretur.

†Pirpit (ait Festus) *Osce* (est) *Quidquid*. Hoc si ex Oriente arcessere adnitar, ludibrium sane debeam. Est facile potius ex Latino *Quidquid*, quod recentiores Osci deflexerant ad linguae suae ingenium. Nam & prius T Latinum in R, posterius vero in T commutarunt: quorum utrumque est ex Tyrrhenica consuetudine, uti in Tyrrhenicis Diatr. IV. in *Ancona*, & Diatr. V. in *Capua* in tota expositione demonstravimus. Nec dubito quin plurima apud ultimorum temporum Tuscos Latina vocabula in usu fuerint, ad rationes linguae suae interpolata: cujusmodi certe plura in Etruscis monumentis licebit animadvertere. Etsi ceteroqui (ut alibi saepe admonui) plura quae in iis putantur Latina, esse possunt revera Tyrrhenica, quae ab his postmodum hausere Latini. Mazochius.

Pirus, a πῦρ, id est, *ignis*, quod fructus ejus flammae instar e lato in oblongum fastigietur, ac protendat. Y in I transit, ut a φύω est *fio*. Isidorus, lib. XVII. cap. VII. *Pirus vocata videtur, quod in ignis speciem formata est; nam hoc genus pomi ab amplo incipit, & in angustum definit, sicut ignis*. Nempe ab eadem caussa *pira* nomen, & *pyramidi*. Sed in *pyramide* Y remansit, quia & Graeci πυραμίδα vocant: in *pirus* non remansit, quia plane est Latinum. Nam Graecis *pirus* ἄπιος, ut *pirum* ἄπιον. Vel potius cum *pirum* Graecis sit ἄπιον, fiet ab eo *pirum* truncato capite, ut in multis aliis: insuperque inserto *R*, quomodo a φάω, ut φράζω est φράζω; a κορίαννον, *coriandrum*; a φλέγω, *flagro*; a πύθω, *putreo*; a *tego*, *tergo*; juxta Varronem, &c. Haec si vera etymologia, rectius *pirum*, & *pirus*, scribatur per *I*. Sed unde ἄπιος, id est, *pirus*? An ab *Apia* regione? an haec ab ἄπιος. Sane ab ἄπιος *Peloponnesum* primo dictam *Apiam*, scribit Athenaeus, lib. XIV. διὰ τὸ ἐκτεθηλέναι ἐν αὐτῇ τὸ φυτὸν, *quod planta hac in ea copiose crescat*. Sed contra apud Plutarchum, in Hellenicis legas, ἀπίους ab Ἀπία nomen esse impositum, cum prius ἀχράδες dicerentur. Ἀχράδες, inquit, πρῶτον ἐν Πελοποννήσῳ φανεῖσαι τοῖς Ἕλλησιν, ἔτι τῆς χώρας τότε ἀπίας προσαγορευομένης, ὅθεν ἄπιοι ἀχράδες μετωνομάσθησαν. Quae sententia verisimilior est. Nunc ἀχρὰς sumitur pro *piro sylvestri*, quomodo etiam utuntur Latini. Columella, libro X.

Palmitibusque feris laetmur & aspera sylvis
Achradas, aut pruni lapidosis obruta pomis
Gaudet . . . .

A *pirum* est *pirastrum*, hoc est, *pirum silvestre*. Gloss. *Pirastrum*, ἀχράς.

Piscis, quasi *pascis*, quia pascit hominem: uti & *pecus*, quod & ipsum propterea a *pascendo* quasi *pascus* dicitur. Ita de utroque Isidorus, lib. XII. cap. VI. Sed uti ista nec assis sunt, ita vera nominis ratio satis est obscura. Interim verisimilius saltem derives a πίω, unde πίνω, & κατ' ἀναδιπλασιασμὸν πιπίσκω. Πίειν est *bibere*, πιπίσκειν autem *didonai piein*. Ratio sit, quia *pisces* in humido semper elemento agunt, ita ut *perpetuo bibant*. At acute etiam Martinius deducit a Chaldaeo פסק *defecit*, *truncatum seu mutilatum fuit*. Nempe quia *pisces* quodammodo *muti* videntur: quippe ἄναυδοι. [ab ἰχθύς, addito *a* loco digammatis, ut saepe.]

Pisinnus factum videtur ex *pusillus*, *L* in *N* converso, quarum literarum facile unam in alteram abire diximus in *Nympha*. Approbat hanc ἐτυμολογίαν Isidorus, lib X. *Pisinnus a pusione dictus*. Usus Labeo, Homeri interpres:

Crudum manducus Priamum, Priamique pisinnos.

Est & *pisinni papa* legere in Novella Alexii Comneni, & in Photii Nomocanone, tit. I. cap XXXIV. referente Balsamone. Cujacius interpretabatur *minimissimus papa*, sive *clericus minoris ordinis*. Nam clerici omnes dicti *papae*, ut diximus in voce *Papa*.

Pisum, πίσον, quod Eustathio dici videtur a πτίσσω. Eliditur T, quomodo & *piso*, & *pinso*, sunt a πτίσσω, quod idem notat. At plane fallitur Isidorus, lib. XVII. cap. IV. cum legumini huic nomen datum putat a *Pisa* civitate.

Pitissare, sive, ut alii scribunt, *pityssare*, est *vorantibus*, ut loquitur Tullius, *& minutis poculis pergraecari*. Usus est eo Terentius, Heaut. act. III. I.

. . . . *Pitissando modo mihi*
Quid vini absumsit . . . .

Ubi sic Donatus: *Pitissare est parce vinum gustare, quasi tentandi gratia*. Et mox: *Pitissando, id est, expressis labris expuendo, dum saporem vini probat*. Est *pitisso* non a ποτίζω, nec a πιπίσκω, id est, *potum praebeo* (quae Becmani opinio est:) sed a πτύζω, unde ἐκπιτύζω, quod est, *pitissando exhaurio*. Sic usus Alcais apud Athenaeum, lib. III. Καὶ τὸν μὲν ἄξιον οἶνον ἐκπιτύζομεν. Perperam vero confundunt πιτίζειν, & πυτίζειν, quorum illud notat *degustando bibere*, ac venit a πίω, *bibo*: hoc autem signat *sputa*, a πτύω, *spuo*. Illud verbale facit πιτισμὸς, quo signatur *levis ac crebra bibitio degustantium vinum*. At ab hoc est verbale πυτισμὸς, hoc est, *exputio*. Usus eo Juvenalis, sat. XI.

Qui

Qui Lacedæmonium pytismate lubricat orbem.

Ubi sic vetus Scholiastes: *Qui exspuit supra marmor Lacedæmonium, quo stratum est pavimentum. Lubricare* igitur *pytismate pavimentum* dicit, qui exspuendo illud lubricum reddit. Ac vocat *pavimentum, orbem Lacedæmonium*, ut & Seneca ἀνάλογ appellat *orbem*: nempe ob *ovatas* (ut Plinius appellat) *figuras*, quæ marmori inserebantur. Est igitur divitis periphrasis, quia omnes quidem *pavimentum lubricum reddebant pitissare*, sed soli divites, *Lacedæmonium*: ut recte observat Scaliger in notis ad Manilium. Quia vero *pitissatis pavimentum lubricum fiebat*, hinc postea excogitata pavimenta, quæ humorem statim imbiberent, ne maderent. Vitruvius, lib. VI. *Ita convivantes eorum, & quod poculis, & pitismatis affunditur, simul atque cadit siccescit.*

PITUITA si concervatur, aut corrumpatur, multos morbos, sæpeque mortem adferre solet; eoque Ælio Stoloni videbatur sic dicta, quia *petat vitam*. Quam etymologiam merito improbat Fabius, lib. I. cap. VI. Græcis vocatur φλέγμα· quod (ut est in Etymologico magno) παρὰ τὸ φλέγω, κατ' ἀντίφρασιν. ψυχρότατον γάρ ἐστι. Verum antiphrasis nihil est nisi inscitiæ asylum. Quare videndum, an non *pituita* potius dicatur a πίττα, id est, *pix*. Nempe quia *glutinoso lentore pici similis sit*. Atque hoc etymon firmat, quod eapse de caussa etiam *herbæ* genus dictum sit πίττα, cujus tactu, si cum melle teratur, digiti cohærent, Plinio auctore. Φλέγμα autem, ut ego quidem suspicor, non ita quidem dicitur, quia *sit per se ignitum*: sed quia *per accidens caussat febres*. Quippe φλέγμα ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων, ὅσα γίγνεται καταῤῥοϊκά· *pituita acida & salsa fons est morborum, quicunque e destillatione fiunt*: ut ait Plato in Timæo.

PIUS unde sit, nondum reperi. [ab ἴος, ἧος, εὖος, & ἦος, præposito π loco digammatis. vel ψίος, μακάριος, εὐδαίμων. Hesych.] Inde *Piare*, & *piare*. Plautus, Asin. act. III. sc. I. *Ubi piem pietatem*, id est, *propitiam reddam*, sive, ut Nonius explicat, *colam*. Ab eo est *piaculum*. Item *impiare*, & *expiare*: quæ contraria sunt. Nam *impiare* primo signat *impie agere*; quomodo usus Plautus. Hinc Festus, *impiatus, sceleratus*: & Gloss vett. ἀσεβῶ, *impior, impie facio*. Ac quia scelera polluunt, hinc μεταλήπτικῶς signat *contaminare*. Appuleius, lib I. *Ut me adhuc credam cruore esse humano adspersum & impiatum*. Sidonius, lib. III. epist. XII. *Quæ fuit caussæ, ut locum auderent vacantem corporum bajuli rastris funebribus impiare*. A *pio* est *piaculum*, ut a *sustento*, *sustentaculum*; a *specto*, *spectaculum*. Eoque minus placet sententia Nunnesii, *piaculum* deducentis a μίασμα, quod idem notat: nempe ut μ abeat in π, quomodo & a λημᾶν putat esse *lippio*.

PIX, a πίττα. σ in x mutato, quod non raro fit. Priscianus, lib. I. cap. de literarum numero & permutatione: *S transit in X, Aiax pro Aias, & pistrix pro πίστρις· in quo sequimur Doros. Illi enim* ὄρνιξ *pro* ὄρνις. Πίσσα vero, quæ aliter πίττα, a πίτυς, *pinus*. A *pix* est *piceus*, & *piceatus*, ut apud Martialem, lib. VIII. Epigr. LXIX.

. . . . Nihil est furacius illo,
Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Ubi *piceatam* manum dicit pro *furaci*, quasi qui picis instar quod tangit, auferat: cujusmodi tralatione & *glutinis* vox accipitur, ut illo Catulli, ep. XXII. *Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina & remitte*. A *pice* quoque est *pico*, πιττόω. Usus Plinius, lib. XI. cap. VII.

P L

PLACENTA, non quia *placeat homini*, vel quia *placet deos*, sed ex Græco πλακοῦντα. Nam fere Latini suos rectos formant ex Græcorum obliquis. Gloss Philox. *Placenta*, πλακοῦς. Πλακοῦς contractum ex πλακόεις, quod proprie notat *latus instar tabulæ*. Hinc quæ Latinis *placenta*, Græcis est, πλακόεις ἄρτος, sed Attice pro eo dicitur πλακοῦς, idque contracte, & subintellecto ἄρτος, ut docet Athenæus, lib. XIV. Est vero πλακόεις a πλάξ, quod est *tabula*, unde in Scripturis πλάκες fere dicuntur *tabulæ, quibus Deus inscripserat legem*. Becmanus deducit ἀπὸ τοῦ *placentam* a πλάξ, in quo falli paret ex iis, quæ diximus.

PLECERE, fortasse per syncopen factum ex *per* & *lacio*, quia quæ pellicere idonea sunt, ea placent. Nisi malis verbum esse legale, quo uti solent in publicis edictis. Nempe ex eo quod hæc ἐν πλακί, hoc est, *in tabula* proponerentur omnibus legenda. Sane quæ Latinis *placita*, ea Græcis ἀρεστά, unde est, quod *placita* sive *sententiæ curiæ*, *arresta* vulgo dicuntur quasi ἀρεστά. A *placeo* est *placidum*, quia quod hujusmodi est, placet omnibus. *Placidum cœlum* dixit Silius in XII. *Placidum mare*, Tibullus lib. IV. Hinc, uti ajunt, *Marsplacida*, navigii genus, cujus usus esset mari placido. Prora & puppis hujus sententiæ est Agellius, lib. X. cap. XXV. ubi inter navigia reponit *marsplacidas*, si prioribus codd. stare licet, ubi in illa H. Stephani editum est, *cumbæ, placidæ*. Yvo Villiomarus, qui est Josephus Scaliger, lib. I. adversum Titium cap. XX. retinet *marsplacida*, sed Agellium Sallustii loco deceptum arbitratur, in quo *mari placido* conjunctim legerat, cum voces ea scribi debeant divisim. A *placendo* quoque est *placare*, quod Græcis similiter ἀρέσκειν, vel ἀρεσκεύεσθαι.

PLAGA, pro *spatio*, seu *tractu*, quomodo corripit priorem, a πλὰξ venire, non negabit, qui sciat Eustathium scribere, πλάκας dici πάντα τὰ πλατέα, ac speciatim sic vocari πᾶν τὸ ἐπίπεδον χωρίον, seu πᾶν τὸ πλατὺ χωρίον. Vide eum de generali notione ad Il. ζ p. DCXLIX. de altera Il. β. pag CCCXXIX. Fortasse autem hæc prima πλακὸς notio est: ut sic ab Hebræo פלך, quod est, *provincia*, *regio*. At præterea alia notat multa, etiam cum similiter corripit priorem. Interdum enim significat *retis genus*, vel *funem*, *quo retia tenduntur*: ut Æn. IV.

Retia rara, plagæ.

Ubi Servium vide. Hac etiam notione a πλὰξ venire censet Nunnesius in Grammatistice. Fortasse eo respexit, quia antiquitus πλάκας, hoc est, *tabulas*, retium loco adhiberent. Præterea *plaga*, Nonio teste, accipitur pro *torali*, seu *lectuaria sindone*: ut apud Varronem in III. de vita pop Rom. *Chlamydas, plagæ, vela aurea*. Et Tranquillum in Tito, *Lectica densatis plagulis*: nunc pro parte amictus sive vestis, quæ aliter *clavus* vocatur: quomodo Paccuvius Atalanta ait, *Et sinum picta plaga pallam*. Ita enim legendum apud Nonium, ut in notis ad fragmenta veterum observavimus. Nunc dicitur de *biblis* seu *papyri philuris*: quomodo utitur Plinius, lib. XIII. cap. XII. Ubi docet, *plagulas prælo subjici, indeque exemtas siccari, siccatas plagulas* sive *philyras* earum marginibus, inter se glutinari. Hæc enim, ut quoque monuit Jos. Scaliger, Pliniani loci sententia est, quam non assecutus Guilandinus commentario de papyro. At *plaga*, priori porrecta, est a Dorico πλαγά, pro πληγή, quod a πλήττω, hoc est, *percutio*. A plagis patiendis *plagipatidas* finxit Plautus, Capt. III. I.

‡PLAGA, quando corripit priorem, esse poterat ab Hebr פלך quatenus *tractum* aut *regionem* notat, nisi G littera suaderet, esse deducendum a verbo פלג *palag*, unde proprium *Phalegi* nomen ei impositum fuit, cujus tempore partitio terræ in provincias facta fuit: ab eo verbo fit *peleg* i. e. *partitio* (& in forma constructa פלגי *pelga*) sicuti & Chald פלגא *pelga* ejusdem significationis; unde per metathesim PLAGA; quod Syri *Pleg* dicunt & in forma emphatica *pelgo*. Atque eam certissimam esse etymologiam, ostendit Geneseos cap X. ubi verbum פלג *palag* sæpe de terræ partitione in provincias Noachidis attributas usurpatur. Ceteræ *plagæ* aut *plagulæ* notiones indidem sponte fluunt. Alibi *Plagam* deduximus a πλάγιος ejusdem notionis, quæ vox occurrit in Tabulis Heracleensibus. Vide nostrum in eas commentarium p. 159. MAZOCH.

PLAGIUM

Plagium a *plagis* dici leges apud Perottum, itemque in Calepino toties recocto: nempe, ut ait, eo quod *plagii* convictus *plagis* damnaretur lege Fabia: quæ corrupte *Favia*, vel *Flavia*, vocatur. Lego quidem apud Ulpianum, capitale fuisse crimen adversus eum, qui liberum hominem sciens emisset. Scio & *plagii* pœnam nunc graviorem fuisse, nunc leviorem, pro ratione rerum & personarum. Sed quod stricte Perottus & Calepinus de *plagis* ajunt, id unde hauserint nescio. Sane modulus syllabæ huic etymo refragatur. Quare rectius Isidorus, lib. x. *plagium* dici ait a πλάγιον, quod proprie notat *obliquum*, ut opponitur ὀρθῷ: metaphorice autem pro *doloso* sumitur, unde Hesychius, πλάγιοι, δόλιοι. Suidas, πλαγίως, δολίως. Proprie autem *plagii* crimen ab eo committitur, qui sciens liberum hominem, aut alienum mancipium dolo malo vendit, emit, donat, celat. Unde *plagiarius*, qui hujusmodi crimine tenetur. Sed συνεκδοχικῶς etiam ad *librorum fures* ea vox a Martiale extensa est.

Planoe (Festi verba pono) *dicebantur tabulæ planæ, ob quam caussam & Planci appellantur, qui supra modum pedibus plani sunt*. Cum autem Græci *tabulas* vocent πλάκας, quid, si hinc dici statuimus *plancas*, inserta liquida? Mihi quidem id simplicius veriusque videtur, quam quod vulgo tradunt, sic dici a planitie, vel quod magnus Scaliger in Conjectaneis scribit, *plancas* dici quasi *palangas* vel *phalangas*, a Græco φάλαγγες. Quod vero ad *Planci* etymon, fortasse non tam est a *plancis*, quod Festus scripsit, quam Græco πλατύπους. Glossæ Philoxeni: *Pedo, plancus*, πλατύπους.

Planetæ, πλανῆται, a πλανᾶσθαι, quod est *errare*, *vagari*; unde & Nigidius appellat *errones*. Ad originem hanc respexit Maro, cum I. Georgic. de Mercurio loquit,

Quis ignis cœli Cyllenius erret in orbes.

Non tamen existimandum, eos vago incertoque ferri motu. Nam recte Cicero lib. ii. de suo consul.

Quæ verbo & falsis Græcorum vocibus errant,
Revera certo lapsu spatioque feruntur.

Nempe ita ab errando dicti, non quia errent revera, sed quia errare videantur, idque iccirco, quia nunc alio atque alio ab octavi cœli stellis distent intervallo, cum idem semper spatium servent sidera firmamenti, utpote orbis ejusdem stellæ atque partes. Erronum nomina a veteri poëta hoc versu comprehenduntur:

Μήνη, Ζεύς, Ἄρης, Παφίη, Κρόνος, Ἥλιος, Ἑρμῆς.

Plango proprie est *verbero*; quomodo Lucretius dixit, lib. ii.

Nec mare, nec fluctus plangentes saxa crearunt.

Factum *plango* e *plago*; ut *tango* a *tago*, unde *tagax*; *pango* a *pago*, unde *pagina*; *frango* a *frago*, unde *fragilis*: *Plago* fuit a *plaga*, quod Doricum pro πλαγά. Specialim vero *planga* significare cœpit *præ dolore pectus aut caput percutio*. Quomodo Ovid. ii. Met. dixit:

Plangere nuda meis conabar pectora palmis.

Vocis proprietatem non satis intellexit Laurentius Valla, lib. v. Eleg. cap. lii, cum ait in superiori Lucretii versu *per translationem dici fluctus plangere litora, quasi ad declarandum dolorem in modum lamentationis*.

Plangunculа (quomodo Bosius & Lambinus legunt apud Ciceronem, Epist. i. lib. vi. ad Att.) notat *pusillam pupam*. Quippe *pupa* Græcis πλαγγών, unde Scholiastes Callimachi exponit κόρας κηρίνας· δῆτιναι autem ea vox non *δαγῦνος* est, ut putasse videtur Bosius. Estque πλαγγών a πλάσσω seu πλάττω, *formo*, *fingo*, *facio*; a quo & *ars figlina* Plinio dicitur *plastice*, πλαστική. Ab eodem πλάσμα, id est, *figmentum*, quomodo Adam πρῶτον πλάσμα, & πρωτόπλαστος, *protoplastus* dicitur. Sed & πλάσμα vocatum *remedium*, quo *phonascus* (qui proprie φωνασκὸς dicebatur) *vocem corrigebat*. Hinc Persius, sat. i.

. . . . Liquido cum plasmate guttur
Mobile collueris . . . .

Ejusdem quoque originis est *emplastrum*, ἔμπλαστρον, quia illinitur. Nam ἐμπλάσσω, *illino*.

Planta a *planus*. Festus: *Plantæ, semina olerum* (al. *olearum*) *quod plana sunt, & appellantur etiam ex simili planta nostrorum pedum*. Vel *planta*, qua solum pedis notat, venit a πλάτη, quod idem notat. Gloss. Philox. *Planta*, πλάτος. Gloss. Cyrill. πέλμα, *calcaneus*, *solum*. Onomast. *Planta*, πέλμα, ταρσός. Estque πέλμα a πέλω, *utor*, quia ea pars calcando solum fordescit. Sed eandem ob caussam, ob quam, *plantam* Festus deducit a *planus*, puto eum venisse a Dorico πλάτα pro πλάτη, quo significatur τὸ πλατύ. Latini inserere *N* solent; ut supe dictum. At *planta*, pro eo quod Græcis φυτόν, fortasse factum e *palanta*, hoc a *palus*: ut olim *planta* fuerit non quævis stirps, sed ea, quæ pangerentur. Est hæc sententia Julii Scaligeri in lib. i. Theophrasti de Plant. Vel potius *planta* sit ab Æolico βλάττα pro βλάστη. Hesych. βλάστα, βλάστημα, βλαστάνομα. Σικελοί. Et hoc verius. Nimirum *N* itidem inserto. Saltem minus a vero abludit, quam quod Petrus Nunnesius tradidit, *plantæ* venire a φυτόν, quod idem quidem notat, sed vox ipsa abit longiuscula.

Planus nunc id notat, *in quo nihil eminet*, nunc *impostorem*. Priori notione est a πλάξ, quod significat *tabulam planam*, item *æquoreas planities*, unde πλὰξ πελαγία pro *æquore*. Atque hinc quoque πλακώδης, πλακώδης, & πλακόεις, *latus in modum tabulæ*. A *planus* est adverbium *planitus*, apud Tertull. lib. de Pallio, cap. iv. Nam nihil mutandum. Ab eodem est *planipes*, quod idem est ac *mimus*: ut ita dictus a *plano*, hoc est, *nudo pede*, si Festum audimus, cui Diomedes hisce verbis assentit: *Quarta est species planipedis, qui Græce dicitur μῖμος. Ideo autem Latine planipes dictus, quod actores planis pedibus, id est, nudis in proscenium introirent*. Nempe juxta eos sint ita vocati ad discrimen *Comœdorum* & *Tragœdorum*, quorum illi *soccis*, hi *cothurnis* usi. Altera quoque a Diomede ratio adfertur, quod olim *non in suggestu scenæ, sed in plano orchestræ positis instrumentis mimicis actitabant*. Ita *planipedes* proprie sint χαμαίποδες. Et hoc, judicio nostro, vera nominis ratio est. Nam *planum* idem est, quod Græcis χθαμαλόν, hoc est, *terra æquale*, vel *non multum a terra assurgens*: unde dicitur, *De plano legere*. *Planipedis* voce usus C. Quinctius Atta: *Daturin' estis aurum? exultat planipes*. Vide Cartionem, lib. i. Emend. cap. xiv. & Gasparum Schoppium lib. v. Suspect. Lect. epist. xiv. At *planus* pro *impostore* est a Græco πλάνος. Usus eo Matthæus, cap. xxvii. ubi Christum a Judæis πλάνον appellatum ait. Etiam Cephisidorus *Planus* cognomentum habuisse apud Athenæum docet Dionysius Synopæus. Est vero πλάνος a πλανᾶσθαι, unde & πλανάω. Ideoque vetus Gloss. *planus* interpretatur *erraticus*, *errans*, *seductor*. Et & in Glossario Philoxeni legere: *Planum*, *fallacem*, ἀπὸ τοῦ πλανᾷν. Quibusdam tamen non tam *Cephisidorus* a moribus *planus* dictus videtur; quam alios a *Cephisidoro Plani* nomen accepisse, ob similitudinem, quomodo *Catones* dicimus pro *sapientis*; *Sardanapalum* pro *molli*; *Herculem* pro *forti*, &c. Errare autem videtur Gellius, cum lib. xvi. cap. vii. scribit Laberium in Mimis licenter usum voce *plani* pro *pyrophanta*: cum eodem & usum agnoscat Ciceronem in Cluentiana. Sed & Horatius usurpat, lib. i. Epist. xvii.

. . . . Fracto crure planum.

Itemque Petronius: *Notavit me miles, sive ille planus fuit, sive nocturnus grassator*. Et Arnobius lib. ii. *Alii fisis insidiatoribus atque planis*. Ab hac *plani* significatione, *emplanare* pro *seducere* Cyprianus usurpavit locum transferens Apostoli ad Gal. vi. ubi in Græco est πλανᾶται. Gloss. MSSta: *Implanavit*, *seduxit*: *Implanat*, *seducit*.

Platanus, πλάτανος, a πλατὺς, *latus*. Est enim πλατύφυλλος, *comis foliisque late diffusis*.

Platea, πλατεῖα, supple ὁδός. Nam tria erant viarum

rum genera : *latiores*, quæ Græcis iccirco dictæ *plateæ* a πλατὺς, id est, *latus* : *angiporta*, sive *angiportus*, quæ *angusta*, adeo ut iis nihil agi aut vehi possit : ac *fundula*, quæ ingressum solum, non item exitum haberent.

PLAUDO Scaligero in Conjectaneis placet esse a πλάδος, inserto *V*, quomodo ab antiquo γάδος est *gaudium*. Est vero πλάδος *humor superfluus*, unde πλαδαρὸς, *fluidus*, *mollis*, *flaccidus*. Mihi *plaudere* potius videtur ὀνοματοποιηθὲν. De manuum *plausu* dici, satis notam. Sed præterea *plaudere* dicuntur textores : cum instrumento ad eam rem facto licium densius inculcant, & cum sonitu collidunt. Maro in Ciri :

Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.

Græci id dicunt σπαθᾷν, vel κρέκειν. [est a πλάδω, idem quod πλάζω, unde & *plango*.]

PLAUSTRUM, currus quo fimus convehitur, quoque moles & onera feruntur. Geminam ejus ἐτυμολογίαν invenio apud veteres. Prior est Varronis, lib. IV. de L. L. *Plaustrum*, inquit, *ab eo, quod non, ut in his quæ supra dixi* (puta *arcoris*,) *sed ex omni parte palam est, quæ in eo vehuntur*, quod perlucent lapides, asseres, tignum. Altera est Isidori, lib. XX. cap. XII. ubi *plaustrum* ait dici quasi *pilaustrum* : nempe a *pila*, hoc est, *sphæra*. Invenio & duplex ἔτυμον apud Jos. Scaligerum, prius est in Conjectaneis, ubi docet *plaustrum* a *palando*, hoc est, *extendendo*, quasi *palaustrum* dici, quomodo fortassis *planca* factum ex *palanca* sive *palanga*, quod a Græco φάλαγγα. Alterum apud eundem est, notis in Priapeia, ubi ait, *plaustrum* dici a *plaudendo terra*; quomodo a *rodo* est *rostrum*; a *luo*, *lustrum*; a *fluo*, *flustrum*; a *frio*, *frustrum*; a *transeo*, *transtrum*; a *moneo*, *monstrum*, &c. Ac puto hanc ἐτυμολογίαν esse simplicissimam. Pro *plaustrum* etiam dicitur *plostrum*, teste Prisciano, ac vett. Gloss. in quibus exponitur ἅμαξα. *AV* in *O* abit, quomodo a *claustrum* (quod itidem a *claudo*) est *clostrum*, unde Belgicis *cœnobium* dicitur *een clooster*. Sed & *claustri* voce similiter usus Gregorius Turonensis.

PLAUTUS ex πλατυώτος contractum, cui *aures latæ* ac *flaccidæ*. Πλατὺς, *latus*; οὖς, ὠτὸς, *auris*. Festus: *Plauti appellantur canes, quorum aures languidæ sunt ac flaccidæ, ut latius videantur patere.* Sed alteram quoque ea vox significationem habet, quam ejusdem Festi verbis apponam: *Ploti appellati sunt Umbri, pedibus planis quod essent. Unde soleas dimidiatas, quibus utuntur in venando, quo planius pedes ponerent, vocant semiplotia. Et ab eadem caussa M. Accius poëta, quia Umber Sarsinas erat, a pedum planitie, initio Plotus, postea Plautus coeptus est dici.* Hac significatione *plautus* est a πλατὺς, inserto *V*. Nisi de etymo tum *plautorum*, tum *semiplotiorum* assentiri malimus Turnebo : qui adversariorum lib. VIII. cap. XIX. docet, *plautos* dici a *calcei genere*, quod Græcis βλαύτη & βλαυτίον dicitur : ac similiter soleas dimidiatas *semiplotia* dici ex Græco ἡμιβλαύτιον. Mihi magis placet, *plautus* quidem esse ex πλατὺς, *plotia* vero ex βλαυτίον, ut *semiplotia* ex ἡμιβλαύτιον. Dubitari tamen possit, utrum *plautus* sit ex *plotus*, quomodo *aurichalcum* fecere ex ὀρείχαλκον : an *plotus* ex *plautus*, quomodo a *plaudo* est *explodo*; a *plaustrum*, *plostrum*. Sed prius malim, quia Græci πλατὺς dicunt. Nisi placet, *plotus* esse ex Æolico πλωτύς.

PLEBS a *pluralitate* dicitur, [sic & *populus*] teste Isidoro, lib. IX. cap. IV. Utrum igitur a *plus*, an a πλῆθος, hoc est, *multitudo*? Omnino *plebs*, factum e *plebes*, quod apud Sallustium, Tacitum & alios. *Plebes* vero a πλῆθος, mutato *θ* in *b*, quomodo ab ἐρυθρὸς est *ruber*, ab οὖθαρ, *uber*, &c. Hinc *plebiscitum*, quia *plebs sciscat* : Senatus enim *censere* & *auctor esse*, populus *sciscere* & *jubere* solet.

PLECTO, quando significat *ferio*, venit a πλήσσεται, *percussus*, quod verbale a πλήσσω, *ferio*, unde & πληγὴ, Dorice πλαγὰ, a quo Latinum *plaga*, & πλῆκτρον, unde Latinorum *plectrum*, quia eo fides sive chordæ feriuntur. At *plecto*, pro *necto*, est a πλέκω, significante *necto*, *connecto*. Ut Festus quoque in *Amiternini* docet : ejus est compositum *amplector*, quod proprie est περιπλέκω, id est, *circum necto*. Simileque *complector*, quod est *simul & totum necto*. Ab eodem *plexus*, id est, *nexus*, πλεκτὸς: unde *perplexus*, quod Glossis MSStis Cl. Petavii itidem interpretantur συμπεπλεγμένως. Significat autem *intricatum*, *obscurum*. *Perplexabile* pro eo dixit Plautus Asin. II. act. IV. sc. I. Nisi malis *perplexibile* per *I*, quomodo in MSStis suis legi auctor est Gruterus. A *perplexus* dicitur *perplexe* & *perplexim*: ut *perplexe loqui*, apud Terent. *perplexim lacessere oratione*, apud Plautum Sticho.

PLERUS, a verbo *pleo* esse, ut a *leo*, *letum*, scribit Priscianus in quinto. Sed vel est a πλέος, *plenus*, vel a πλεῖος, quod idem notat. Sane veteres dixere *plerus*. Cato, I. Orig. apud Priscianum eopse libro : *Agrum, quem Volsci habuerunt, campestris plerus Aboriginum fuit.* Obertus quoque Giffanius suspicatur Lucretium, lib. VI. scripsisse :

Corruptus sanguis pleris ex naribus ibat.

In vett. libb. est *pletis*; quod si rectum, ponetur *pletus* pro *expletus*, a *pleo*, unde *impleo*, *expleo*, *compleo*, *repleo*, *depleo*. Interdum *plerus* est *aliquis* sive *aliquorum*, ut in illo Paccuvii apud Festum : *Plera pars pessumdatur*. Atqui ab hac notione est *plerique*, non ab ea, qua *plenum* notat : quod existimasse videtur Giffanius. Obscurius autem, qua ratione Comicus dicat, *plerique omnes*; cum si *plerique* tantummodo sint, *omnes* esse non possint. Nam *plerique* semper de *nonnullis*, vel *maxima parte*, dicitur, de *omnibus* nunquam. Solvit hunc nodum Cæsar Scaliger lib. VII. de re poët. cap. ult. ubi ait, quomodo dicimus *sex septem*, subintellecta disjunctiva *VEL*, item *plus minus*, pro *plus vel minus* : sic & dici *plerique omnes*, pro *vel plerique*, *vel fortasse omnes*.

PLEO verbum est obsoletum a πλέω, quod idem notabat, unde πλήθω, & πίμπλημι. Sive, si malis, fuerit a Græco πλέος, *plenus* : unde διάπλεος, ἔμπλεος, ὑπόπλεος, περίπλεος, aliaque composita ejusdem significationis. A *pleo* fit *impleo*, *compleo*, *expleo*, *repleo*; unde *replum* apud Vitruvium, lib. IV cap. VI. *Item replum de impage dimidia & sexta parte.* Turnebus, lib. XI. cap. IV. cum lectionem hanc haberet suspectam, *peplum* vel aliud substituendum putavit. At nihil mutant ejus interpretes Philander, Daniel Barbarus, vel Bernardinus Baldus : qui *replum* a *replendo* dici conjectat, atque ita dici totam illam utrivarum partem quæ inter impages tabulam totam interiorem replet. Est & compositum *depleo*, quod superioribus contrarium est. Statius, I. Achill.

. . . . Fontes deplevimus haustu.

Ejusdem est :

Puros latices digno deplevimus haustu.

Manilium quoque, lib. IV. dixisse censet Jos. Scaliger :

Torque supervacuis vitam deplere querelis.

Ubi vulgati codd. *deflere*. Pro *expleo* etiam *explono* dictum. Festus: *Explenunt*, *explent*. Neque id puto, a *plenus*, sed *pleo* : ut a *nato*, *natino*; a *redeo*, *redino*; a *nequeo*, *nequino*.

PLEURITIS, πλευρῖτις, a πλευρὸν, *latus*. Cælius Aurelianus, lib. II. cap. XIII. *Pleuritis a parte corporis, quæ magis patitur, nomen sumsit. Latus enim ipsa passione vexatur, quod Græci pleuron vocaverunt.* Est sane *pleuritis* laterum dolor acutus, ac pungens, cum febre assidua spirandique difficultate. Itaque Horatio *lateris dolor*, ac Plinio similiter *lateralis dolor* nominatur. Serenus Sammonicus auctor est vulgo quoque *telum* appellari, quia teli instar membranam pungat.

PLICO, a πλέκω, *E* mutato in *I*, quomodo a Σικελία est *Sicilia*; ab ἄνεμος, *animus*, &c. Πλέκω vero Becmano est a פלך, *pelech*, id est, *res plicatilis*. A *plico* est *simplex*, quasi *sine plica*, ea forma dicitur quasi *duplex*, *triplex*, *septemplex*, *multiplex*,

atque alia. *Compleu* quoque apud posterioris ævi scriptores legas, de quo seorsim. *Applex* quoque ab *ad* & *plico* dixisse veteres videntur. Sane P. Colvius retinet, quod in vulgato scriptoque codice Appuleii invenit x Metam. *applicitare* meas: pro quo Beroaldus legendum putabat *applicatore*. Sed & *alterplex* dixisse, ex Festo & Isidori Glossis scimus, in quibus *alterplicem* exponitur *duplicem*. Et & in eodem Isidoro, *biplicitas*, *alterplicitas*. *Simplum* non videtur ejusdem originis ac simplex. Nam cum *diplus*, & *triplus*, sint a διπλοῦς & τριπλοῦς, verisimile fit similiter *simplus* factum esse ab ἁπλοῦς, converso spiritu in *S*, & *A* in *I* abeunte. Utriusque rei exempla alibi non semel adduximus. Ex *simplex* & *ludi* conflata vox *simpludearia*; quæ appellatio opponitur *ludis indictivis*. Nam in his & ludii & desultores adhibebantur. Sic autem dicti, quod per præconem indicerentur. In illis autem adhibiti simpli ludii, hoc est, vel saltatores vel cernuatores. Festus: *Simpludearia funera sunt, quibus adhibentur D. T.* (id est, *duntaxat*) *ludi corbitoresque; quidam ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum. Nam indictiva sunt, quibus adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, qui sunt amplissima*. De *corbitoribus*, seu *corvitoribus*, quorum hic meminit Festus, diximus in *Corbita*. Ab *implico* est *implicisco*; ut ab *apio*, *apiscor*, & *indipiscor*. Notat idem quod *implicari* & *involvi*, sive ut Glossæ vett. interpretantur, ἐμπυρετάζω. Itaque proprie dicitur, cum febris hominem invadit. Id confirmat hic Plauti locus, Amphitryone, act. II. sc. II.

AMP. *Ubi primum tibi mulier sensisti implicisciet*,
ALC. *Equidem ecastor salva & sana sum*.

A *plico* quoque est *supplicare*, quod faciunt qui manibus pedibusque complicatis orant. Quia vero qui peccarunt, supplicare solent, & si delicti veniam non impetrent, puniuntur; hinc fit, ut *supplicium* nunc *precationem* notet, nunc *pœnam*. Sallustius, in Catilin. *Non votis, neque suppliciis muliebribus auxilia Deorum parantur*. Ac similiter Afranius locutus, & Plautus. Quare perpetuum non est, quod Agrætius scripsit: *Supplicia de tormentis dicimus: supplicationes de precibus divinis*. *Explicat* pro *definit*, quia plicis evolutis tota vestis ob oculos est, nec quod conspiciatur ultra superius est.

PLORO, dubium, utrum prius dicatur de *clamore*, an *fletu*. Si de *clamore*, deducunt a *planus*. Festus: *Plorare apud antiquos est plane inclamare*. Sin de *fletu*, ajunt esse a πλήρω, quod significat *plenum esse*. Ut proprie significet, *oculos guttis habere ita plenos, ut diffluant*: unde & plus est, quam *lacrymari*. Ostendit Seneca ep. LXIII. *Nec sicci sint oculi amisso amico, nec fluant. Lacrimandum est, non plorandum*. Mihi magis fit verisimile quod Nunnesius putabat, esse κατὰ μετάθεσιν ex ὀλοφύρομαι, *ploro*. [a φλαυρός. vel potius a χλωρόν, idem quod λευκόν, πυῤῥόν, χαλινόν, ὠχρόν. Inde χλωρηῒς ἀηδών, *querula*, *ploratrix* seu *clamosa*.] A *ploro* est *imploro*, quod est, *plorans opem posco*. Festus: *Implorare, inclamare, ad auxilium invocare*. Gloss. *Implorat*, ἐπιβοᾷ. In Onomastico transfertur, θεοκλυτεῖν, quod est *Deum implorare*. Sane nimis anguste. Item *exploro*, quod est *ploratu tento animum*: uti facere solent, qui veniam facti vel aliud obnixe student impetrare. Hinc generatim sumitur pro *inquirere*, *ut cognoscas*. Unde *exploratum* pro *cognito ac perspecto*. Ut *explorata salus*, cui opponitur *deplorata*. Nisi magis Festi placet sententia, cum scribit: *Explorare antiquos pro exclamare usos, sed postea prospicere & certum cognoscere capit significare. Itaque speculator, ab explorare hoc distat, quod speculator hostilia silentio prospicit, explorator pacata clamore cognoscit*.

PLOXIMVM, capsa in cisio. Usus Catullus, teste Festo & Fabio, lib. I. cap. X. Puto vocem esse Gallicam, cum Fabius dicat, a Catullo circa Padum inventam. Id si non est, erit a Græcis. Diceturque *ploximum* quasi πλόκιμον, hoc est, πλόκιμον, a πλέκω, hoc est, *plecto*. Nempe quia e vimine plecti soleret.

PLVMA [πτίλωμα] etymon duriusculum adfert Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Pluma*, inquit, *quasi pilumma. Nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita pluma in avibus*. A *pluma*, vestimentum dicitur *plumatile*; ut *cumatile* a κῦμα, quo *fluctus* significatur, Plautus, Epid. act. II. sc. II.

Cumatile, aut plumatile, cerinum aut melinum.

Ubi Nonius *plumatile* exponit, *clavatum*, *aut ex plumis factum*. Ab eodem dicti *plumarii*, quorum meminit Varro Cato, sive de liberis educandis: *Etenim nulla, qua non didicit pingere, potest bene judicare, quid sit bene pictum a plumario, aut textore in pulvinaribus plagis*. Citat Nonius. Ubi cum Varro *plumarium*, & *textorem*, ut diversos jungat, videtur *plumare* interdum non esse *texere*, sed *acu pingere*. Et probat hanc sententiam Turnebus, lib. XI. cap. XXV. ubi interpretatur verba illa Flavii Vopisci: *Laneas tunicas purpura micantes, & plumandi difficultate pernobiles*. *Plumandi*, inquit, *exponitur texendi a quibusdam: ab aliis acu pingendi exponitur: & sane videri potest, pro acu pingere interdum accipi, ut a D. Hieronymo: species tamen quædam proprie est acu pingendi, cum clavi, aut paragiæ, aut segmenta, aut scutulæ, aut tessellæ, sic aliæ aliis superassuuntur, ut plumam avium referant: unde & plumariorum & plumandi nomen ortum est per similitudinem traductum: aut cum, sive assumenta, acupingenda plumæ avium referuntur*. Hæc Turnebus. Sed merito ait, interdum sic *plumandi* vocem accipi. Nam alias *textorum* quoque opus esse *plumationem*, indicat hic Prudentii locus in Hamartigenia:

. . . . *Hunc videas lascivas præpete cursu*
Venantem tunicas, avium quæque versicolorum
Indumenta novis texentem plumea telis.

Cui similis locus apud Lucanum, in X. vers. CXXV.

Fulget gemma toris, & iaspide fulva supellex
Strata micant: Tyrio quorum pars maxima succo
Cocta diu, virus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Ut mos est Phariis miscendi licia telis.

Ubi *pars auro plumata* dicitur, quæ auro esset intertexta. Imo & Vitruvius, lib. VI. cap. VII. disertim nominat *plumariorum textrinas*. Ac propter ista assentiri non possum Nicolao Fullero, qui in Miscellaneis sacris *plumarios* dictos arbitratur eos, qui ex plumis avium versicoloribus opera mira elaborant. Vide & quæ de *plumariis* Scaliger in Eusebianis Animadversionibus annotavit.

PLVMBVM a *pila*, quasi *pilumbus*. Isidorus, lib. XVI. cap. XXI. *Plumbum dicimus, quod ex eo primum pilis factis maris altitudo tentata est*. Melius quibus dici placet a πελλός, *niger*, ut *nigri* appellatio conveniat *plumbo nigro*: vel a πηλός, *lutum*, quia multum habet *terrestre*, unde & Belgis *loot*, a *lutum*. Sed imprimis placet venire ex μόλυβδος, quomodo Græcis *plumbum* vocatur. Certe κατὰ μετάθεσιν & ι ejecto ex μόλυβδος fuerit λόμυβδος & præfixo β βλόμβος, more Æolum, qui pro ῥᾶκος dicunt βρᾶκος, pro ῥάχις βράχις, unde *vepres*. Sane Latini Æoles imitari amant, rectosque suos sæpius formant ab obliquis Græcorum.

PLVO, a πλύω, unde Eustathius πλύνω factum ait Dorico pleonasmo τοῦ ι. Πλύνειν est *lavare*, proprieque de *vestibus* dicitur, ut λούω de *corpore*, νίπτω de *manibus ac pedibus*. Vel potius est *pluo* a βλύω, seu βλύζω, quod est *scaturio*, *mano*, *profundo*. Nam & neutraliter ea vox & active sumitur, ut *manare* apud Latinos. A *pluo* est *pluvia*, nempe ab antiquo præterito *pluvi*, quo Plautus utitur pro *plui*, quomodo & Ennius dixit *annuvi* pro *annui*, Lucilius *inuvit* pro *inuit*. A *pluvia* est *impluvium*, quo usi Plautus, Terentius, Gellius. Item *compluvium*, quod Vitruvius usurpat, lib. VI. cap. III. Gloss. Philox. *Compluvium*, κατάκλυστρον, μέσαυλος. Ut *compluvium*, & *impluvium*, differant, docet his verbis Varro, lib. IV. de L. L. *Cavum ædium dictum, qui locus tectus intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium usum; in hoc locus si mulier*

nullus relictus erat, sub divo qui esset, dicebatur Testudo a testudinis similitudine, ut est in Prætorio in castris; si relictum erat in medio, ut lucem caperet; deorsum, quo impluebat, Impluvium dictum, & susum, qua compluebat, Compluvium: utrumque a pluvia. Asconius Pedianus, in III. contra Verrem: *Impluvium locus sine tecto in ædibus, quo impluere imber in domum possit.* Festus: *Impluvium, quo aqua impluit collecta de tecto. Compluvium, quo de diversis tectis aqua pluvialis confluit in eundem locum. A compluviis dictæ vineæ compluviatæ.* Plinius, lib. XVII. cap. XXI. *Compluviata copiosior vinis est, dicta a cavis ædium compluviis.* Meminere ejus Varro, Columella, aliique rei R. scriptores. Ab *impluvio* similiter est *impluviatus*. Plautus, Epid. act. II. sc. II.

> Pe. *Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?*
>
> Ep. *Impluviatam, ut ista faciunt vestimentis nomina.*
> *Ut in impluvium induta erat.*

Nonius: *Impluviatus color, quasi fumato stillicidio implutus, qui est Mutinensis, quem nunc dicimus.* Sed a Nonio dissentit Turnebus, lib. XIV. cap. XIX. Nam quia Plautus, cum dixisset *impluviatam*, non subjicit, *Ut impluvium induta erat;* ideo suspicatur, potius a similitudine *impluvii* id nomen esse factum, qua ratione *vites impluviatæ* dicuntur. Ita *vestis impluviata* sit, quæ *quaternata*, id est, *quatuor quadratis lateribus undique corpus ambiat:* qua forma est *impluviorum in cavædiis*. Apud Vitruvium, lib. VI. cap. III. mentio est *cavædii displuviati*. Ubi Philander, *Displuviata tecta sunt trabium junctis capitibus mutuo nixis, paribusque contra se ponderibus pedibus imis divaricatis, quæ, nisi fallor, Sextus Pompeius pectinata appellat, sive testudinata, in quatuor partes devexa.* De eodem sic Turnebus, lib. I. cap. XVII. *Displuviatum cavum ædium, tectum habet utramque in partem devexum: unde & nomen est adeptum, quod tanquam divortio quodam diverse pluviam huc & illuc dividat.* Et similiter Daniel Barbarus in notis ad Vitruvium.

Plus ex *plous* contractum, hoc a πλέον converso *N* in *S*, quomodo & a πρὸ factum putatur *prius*. Magis placet hoc etymon, quam ut *plus* sit a πολὺς per contractionem. Minus enim significatio respondet. A *plus* veteres dixere *plusimus*. Festus: *Plusima, plurima.* At a *pluri* est *plurimus*. Item *plusifariam*, ut a *multi multifariam*. A *compluves* est *compluries:* quo Cato usus teste Festo.

Pluteus, ut suspicor, a Dorico πλατίον, pro πλησίον, id est, *prope*. [a πλάτα πλατίον & πλαίσιον, quod πλαίσιον. vide Hesych. in πλαίσιον.] Nam militi apponebatur. Festus: *Plutei crates corio crudo intextæ, quæ solebant apponi militibus opus facientibus, & appellabantur militares.* Addit deinde, *Nunc etiam tabulæ, quibus quid præsepitur, eodem nomine dicuntur.* Quæ significatio si primaria foret, videri posset venire a πλὰξ, unde *tabula gypso illita*, quæ & ipsa *plutei* loco, γυψοπλακεῖα dicta, quæ Dorice esset γυψοπλακία. Glossæ Cyrilli: *Pluteum*, γυψοπλακεῖον.

P O

Podismus est agrimensoribus, quod aliter *pedaturam* vocant. Mensura nempe jugeri, areæ, aut alterius, pedibus definita. Pedibus enim vel passibus, vel fune aut pertica certam pedum mensuram habente colligebatur magnitudo loci. Ac ποδίζειν proprie *pedibus dimetiri*. Unde ποδισμὸς, *podismus:* quo usus Frontinus in fragmento. Ab eo *podismate* est *podismum areæ colligere*, sive *pedibus mensurare:* ut βηματίζειν, *passibus mensurare*. Junius Nipsum: *Omnem trigonum una ratione podismare; orthogonium ut puta, oxygonium, & amblygonium.* Sic in Laterculo veteri, *ager podismatus*.

Podium est projectura in summo muro arenam circi vel amphitheatri proxime cingente. Πόδιον vero dicebatur ὑποπόδιον a Græco ποὺς, id est, *pes*, sive quia illi insistitur, uti pedi; sive quoniam paullum procedat, ac propendeat, instar pedis. Fallitur doctissimus Hermolaus Barbarus, dum in Glossis Plinianis, sic dici addit, quia *ad ædificiorum pedes statui consueverit*. Quia vero *podium arenæ proximum*, ideo dignissimus is orchestræ gradus (nam plurium orchestra graduum erat) qui proximus podio: fuitque is latior: cum in eo suggestus fuerit imperatoris, ac consules, prætores, aliique, quibus id jus, sederint in eo sellis curulibus, cum lictoribus, apparitoribus, & magistratus sui pompa. Hinc lucem accipit illud Juvenal.

> . . . . *Generosior & Marcellis*
> *Et Catulis, Paullique minoribus, & Fabiis, &*
> *Omnibus ad Podium spectantibus.*

Sed & in eodem fuit tribunal editoris, & virginum Vestalium sedes. Plura de *podio* Lips. lib. de amphitheatro, cap. XI.

Poena, ποινὴ, tam Latinis, quam Græcis, nunc commune est, nunc proprium pro Furiis. Sic usurpatur in illo Biantis dilemmate de uxore; ἢ μὲν αἰσχρὰν, ἕξεις ποινήν· ἢ δὲ καλὴν, κοινήν. E Latinis sic locutus Varro Eumenidibus:

> *Tertia Pœnarum infamia*
> *Stans nixa in vulgi pectore.*

Et Maro, in Culice:

> *Et flammas & sæva quatit mihi verbera pœna.*

Quem ad locum plura hac de re Scaliger. A *pœna* est *pœnitet*, hoc est, *tædet*, vel *piget*. Quanquam id etymon quibusdam non de quavis significatione verum videtur; sed tantum, cum eo utimur verbo, postquam, quæ nostro consilio & voluntate facta sunt, incipiunt displicere. At antiquis etiam significabat *parum videri*, quomodo Donatus interpretatur illud Terentii Eunuch. act. V. sc. VII.

> *An pœnitebat flagitii, te auctore, quod fecisset*
> *Adolescens, ut miserum insuper etiam patri indicares?*

Quem ad locum monet idem sic accipiendum isthoc Heautont. act. I. sc. I.

> . . . . *Me quantum hic operis fiat, pœnitet.*

Adducit & Plauti locum, qui passim sic loquitur. Sæpe etiam similiter usus Tullius: ut loitio lib. I. Off. *Tamdiu velle debebis, quoad te, quantum proficias, non pœnitebit.* Item in Somnio Scip. Orat. ad Brutum, lib. XII. ad Att. ep. XXVII. &c. Item Livius non uno loco atque alii. Non dubito autem, quin hanc significationem respexerit Agellius, cum, lib. XVII. cap. I. scribit, aliter hac voce, quam vulgo nunc, usos antiquos, nempe ab eo, quod est *pæne* vel *pænuria*. De etymo tamen non possum subscribere. Plane enim censeo significationem hanc ex eo originem capere, quod cum quid parum præstitisse videmur, facti atque operis nostri nos tædet pigetque. Semper igitur a *pœna* fuerit *pœnitet*, non a *pæne* vel *pænuria*. A *pœnitet* vero est *pœnitentia*, quod iccirco male per Æ scribitur in aliquot antiquis bonæ notæ codd. ut recte ad Ecl. II. monuit Pierius. At ratio quam adjecit, frivola est. Vult enim (&, quod mirum, adstipulante Erasmo annot. in cap. III. Matth.) *pœnitentiam* dici, quia *pone teneat*. Nam quis non videt *pœnitentiam* dici a *pœnitendo*, qua forma ab *obediendo* est *obedientia;* a *favendo*, *faventia?* *pœnitet* vero per OE scribi debere, liquet ex eo, quod (ut ante diximus) veniat a *pœna* quod a ποινὴ. Porro ex iis quæ de vocis origine attulimus, planum fit, id, quod & Lactantius scripsit, elegantius esse Græcum μετάνοια, quam Latinum *pœnitentia;* cum in hoc solum sit dolor ob rem commissam, in illo etiam mentis emendatio. A *pœna* olim dixere *punio:* unde *punibitur* in antiquis inscript. legere est. Sed posteriores pro eo *punio* dixerunt. Itidem dicimus *impunis* pro *impœne* vel *impome*. Ut OI in OE, ita OE in V convertitur. Ita in iisdem inscript. legimus *coirare* pro *curare*, & hoc pro *curare:* *loidos* pro *ludos*, uti hoc pro *ludos:* *oitile* pro *utile*, uti hoc pro *utile*, &c. Quod nunc quoque *murus*, id olim *mœrus* & *moirus*. Ennius:

> *Hectoris gnatum de muro jactarier.*

Ab *impune* forte est *impuno*, hoc est, *impunitatis*

spe, quæ magna est peccandi illecebra, impudenter quidlibet patrans. Nonius: *Impune, quod est impudens*. Lucilius: *Homo impuratus, & impune, & veniator*. Sed non possum dissimulare, me pro *impune* apud Junianum Majum invenire *impude*, quod damnare non ausim, cum *impudentem* exponat. Ut a *comedendo, comedones*; ita ab *non pudendo, impudentes* dixerint.

POETA, *poësis*, *poëma*. Græc. ποιητὴς, ποίησις, ποίημα, a ποιῶ, *facere*. Quod Latini *I* omittunt, id fit Atticorum more, qui dicunt πόημα pro ποίημα, ποῶ pro ποιῶ. Similiaque sunt ἀεὶ, ἐς, ἀυτὸς, pro αἰεὶ, εἰς, αὐτός. Proprie *poëta* dicitur ποιῶ, unde Aristoteles, lib. v. de Animal. οὐδὲν Σιμωνίδης ἐποίησε. Et Maro, Ecl. III.

Pollio & ipse facit nova carmina.

Et Ecl. VII.

. . . . Proxima Phœbi
Versibus ille facit.

Utrum autem a *versibus*, an *fabulis faciendis* id nomen sit indeptus, disputamus in commentatione nostra de arte Poëtica. A *poëta* est *poëtor*. Usus Ennius, cujus illud apud Priscianum, lib. VIII.

Numquam poëtor, nisi podager.

Unde (ut quidem Scipio Gentilis censet, lib. I. παρέργ. cap. IV.) Horatii illud expressum est, lib. I. epist. XIX.

Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma
Prosiluit dicenda . . . .

ποιεῖν vero est a ποιὸν, hoc est, *quale*. Nam natura οὐσίας sive *substantiam* præstat: ars, quæ imitatrix est naturæ, solum ποιότητας sive *qualitates*, atque accidentia in materiam inducit.

POLENTA fiebat ex farina hordeacia tosta: eratque tenuiter viventibus cibus; unde Juvenalis de Stoica juventute,

. . . . Siliquis & grandi pasta polenta.

Hujusmodi farina solent Macedones urbes delineare, quas conderent: ut auctor est Curtius, lib. IV. ubi itidem *polentam* vocat. Græci appellant ἄλφιτον: ut ἄλευρον dicunt *farinam frumenti*. Hesychius: Ἄλευρα κυρίως τοῦ σίτου, ἄλφιτα δὲ τὰ τῶν κριθῶν. Vide de *polenta* Plinium, lib. XVIII. cap. VII. & lib. XXII. cap. XXV. Est *polenta* a παλύνειν, quod Hesychius exponit πάσσειν, *adspergere*. Atque addit, sic poëtam dixisse παλύνειν ἄλφιτα, id est, *polentam conspergere*. Ergo a παλύνειν παλύντα, & e in o more Æolum mutato, *polenta*. Ut ad verbum notet *farinam conspersam*. Quæ conspersio aqua fiebat. Id Græci dicunt ἄλφιτον πεφυραμένον. Nam φυρᾶν idem ac παλύνειν. Ut quod Catoni est *farinam conspergere & subigere*, Græce sit φυρᾶν καὶ μάττειν. Glossæ, *Conspersio*, φύραμα. In Cyrilli Glossis φύραμα, exponitur *massa*. Ubi mallem maza. Quomodo & Hesychius μάζαν explicat ἄλφιτα πεφυραμένα ὕδατι καὶ ἐλαίῳ, *farinam aquæ & oleo conspersam*.

POLIMENTA, quæ, & unde, dicatur, conatus docere Festus, his verbis: *Polimenta, ait Verrius, antiqui dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur*. Sed longe aliter de hoc magnus Scaliger, ad verba illa lib. IV. Varronis: *Pulvinar, a Pellulis*. *Scribendum*, inquit, *puta, A pululis*. *Pulula, seu pula, erant pilæ ex aluta, mollis tomento farctæ, quibus datatim ludebant in foro. Unde pulsee, pila ludere dicebant veteres. Auctor Festus. Id tractum a Græco. Nam φολλὶς Græce significat teretrum, quod gestabatur in pompa Liberi. Primum ita vocabatur, quamdiu fieret ex ficu, postquam ex aluta rubea fieri cœptus, dictus φαλλός. Ab eo Pula Latina, quæ ex aluta fiebant. Et polimenta, testiculi porcorum dicti, postquam ex illo folliculo evaginati erant in castratione. Verrius ineptit, a politione. Sic a φολλὶς follis, qui & suffiscus in testiculis. Ergo pulvinar a pulis: quod ex alutaceo scorto. Unde ὑπέστομα περιπεφυλλημένα Polluci. Inde cognomenta Romana, Pallienes & Polia*. Hæc Scal. *Polimentorum* vocabulo usus Plautus, Menæchmis, act. I. sc. III. *Polimina* quoque pro eo dici, ostendit hic locus Arnobii lib. VII. *Polimina porro sunt ea, quæ nos proles verecundius dicimus: a vulgaribus autem assolent cognomine testium nuncupari*. Cæterum, quod ad originem harum vocum attinet, mihi simplicissimum videtur, dicere, ex eo quod veteres pro *pellis*, *pollis* vel *polle* dixere (quam rem fatis firmavimus in *Follis*) nomen aliquot rebus esse impositum, quæ pelle constarent. Ea inter esse *pollimenta*, sive, ut veteres, qui consonas non geminabant, scripsere, *polimenta*. Imo & *pilam* ex eo dictam *pollam*: unde *pollia*. Festus: *Polia. pila ludit*.

POLIRE, [παλύνειν.] & *politus*, putant esse a πόλις, id est, *civitas*, quia πολῖται, hoc est, *qui in urbibus degunt*, politiores sunt iis, qui semper ruri versantur. Similiter & *urbanum* dicimus pro faceto, quia in urbe agentes cæteros εὐτραπελίᾳ vincere solent. *Astutum* quoque itidem ab ἄστυ dictum volunt, quod callidi magis sunt, qui in ἄστει, hoc est, *civitate*, vivunt. Sed *polire* de moribus urbanis non dicitur, nisi translate. Nec tamen puto esse ab arte fabrili, ubi *poliri* dicuntur parietes, cum tectorium inducitur. Gloss. λίαν ποιῶ, *polio*, unde existimet aliquis *polio* esse *conflatum ex* ποιῶ λίαν, *reddo aliquid leve*, & *politum*. Sed hoc acutius, quam verius. Verius Cæsar Scaliger, comment. in Aristotelis lib. V. Hist. Animal. cap. XIV. sect. CCLXI. ubi *polire* ait esse ἀπὸ τοῦ πόλου, nempe quia *rota figuli redduntur res elegantes*: quomodo & a γλύφειν γλαφυρός. Vel dicendum esse a φαλὸς, *splendidus*, unde φαλόω, *splendidum reddo*. Proprie enim dicebatur de iis, quibus nitor aliquis conciliabatur. Ac speciatim eo usi de *fullonibus*, cum *lanam pecterent*. Quod Græcis γνάπτειν, ut *politura*, à γνάφω· a quo γναφεὺς, *fullo*; & γνάφος, *instrumentum quo lanam pecterent ac polirent*. Gloss. *Poliunt* κνάπτει. Pectebant autem *spinis*, ut ait Pollux. Similiter Hesych. Κνάφος, ἄκανθα· αἷς κνάπτεται τὰ ἱμάτια. Et paullo post κνάφοι exponit ξύσται ἀκανθώδεις. Ab hac *poliendi* significatione fuit *interpolire*, de vestibus veteribus; ut *polire* de novis. Quæ cum *polita* essent, vocabantur *puræ*. At veteres, cum *polirentur*, dicebantur *inte poliri*: unde vestis *interpolis*, quæ iterum polita. Gloss. *Interpola*, ἀνεγνάφος. Et mox, *Interpolum*, ἀνέγναφος. Isidorus, in Glossis: *Interpolis vestis, quæ ex vetusta fit quasi nova*. Translate usus Plautus, Mostell. act. I. sc. III. ubi *interpolis mulier*, quæ figmentis novam sibi faciem patat. A *veste interpole* est *interpolare*, quod Græce fit ἀνεγνάπτειν. Unde Nonius: *Interpolare est immittere & interponere, & novam formam e vetere fingere*. Marcus Tull. Cic. Verr. act. II. *Aliquid demendo, mutando, interpolando*. *Et est tractum ab arte fullonia, quæ poliendo diligenter vetere quæque, quasi in novam speciem mutat*. Figurate usus Plautus Amphitr. act. I. sc. I. ubi Sosia Mercurii pugnos metuens ait:

Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.

A *politura vestium* vox hæc *poliendi* etiam translata ad agros. Ennius:

Rastros dentifabres capsit agri poliendi.

Unde l. LII. §. venit. D. pro socio: *Cum agrum politori damus in commune quærendis fructibus*. Festus Pompeius: *Polimenta dicebant testiculos porcorum, cum eos castrabant, a politione segetum aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur*. Similitudo in eo est, quod ut vestis pectine vel spina fullonia poliretur: ita occa vel rastro pecteretur tellus, ultimamque culturam acciperet. Quam rem sic Columella cecinit:

Verum ubi jam puro discrimine pectita tellus,
Deposito squalore nitens sua semina poscit.

A *poliendo* etiam *poliones* dicti, qui arma poliunt, l. ult. ff. de jur. immunit. Nisi hic *pelliones* legendum, quod Haloandro placet, aut *politores*, quod Turnebo visum, lib. IX. cap. XVI. A *polire* dicta quoque *impolitia*: quod in veterum grammaticorum Glossis exponitur ἀκαθαρσία. Hinc *impolitia rei*, qui a censoribus notabantur, quia paterentur equum fieri gracilem. Gellium vide, lib. IV. cap. XII. At Fe-

sti

fit mutilator id non fatis intellexit. Dictum & *depolire*. Festus: *Depolitum, perfectum: quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant*.

†Pollire primitus erat agricolationis verbum, unde ad cetera translatum est. Ennius apud Nonium c. I. num. 339. *Rastros dentifabres capsit agri poliendi*. Et saepe alibi memini sic legisse sive in legibus antiquis sive in scriptoribus R. R. Hinc Politor est agricola. Venit autem sine dubio a Chaldaeo Syroq. פלח *polah*, quod rusticum verbum est, ac terram colere, arare, &c. significat: & Politor i. e. *agricola*, Chaldaeis פולח *poltah* dicitur. Marcellus.

Polleo, a πολὺς, id est, *multus*. Nam *pollere* dicitur, qui multum valet. Veteres autem *poleo* dixere. Festus: *Polet, pollet, quia nondum geminabant antiqui consonantes*. Vel si placet respicere geminam consonam, deducere licebit a πολλὴ pro πολὺς, quod a πολλὸς obliquos capit.

Pollex ἀντίχειρ dicimus, vel cum adjectione *digitus pollex*: quomodo Cæsar de bello Gallico ait, *Digiti pollicis crassitudine*. Dicitur *pollex* a *pollendo*: eo quod inter cæteros polleat potestate. Ita Isidorus, lib. XI. cap. I. Ac præivit Atteius Capito apud Macrobium, lib. VII. Sat. cap. XIII. *Pollex nomen ab eo, quod pollet, accepit, nec in sinistra cessat, nec minus quam tota manus semper in officio est, unde apud Græcos ἀντίχειρ vocatur, quasi manus altera*. A χεὶρ ἀντίχειρ venire monet & Pollux, lib. II. cap. IV. Sed dubitari possit, num ex eo dicatur, quod quasi *pro manu* sit, & instar reliquorum digitorum: an vero quod sit *digitus oppositus, & ex adverso situs*.

Pollinctores, sive, ut alii scribunt, *pollictoris*, voce usus Plautus, Asinaria; & Varro, *Mutuum muli*; & Appuleius, IV. Florid. item in Hermagora, ubi ait: *Pollinctor ejus funeri dum unctionem parat*. Valerio quoque Maximo, lib VII. cap. VIII. vocem hanc restituit Stephanus Pighius. *Pollinctor* autem vocatur, qui funera procurat, ut scribunt Nonius Marcellus, & Fulgentius Planciades de prisco sermone. Est & in vett. Gloss. *Pollictor*, ἐνταφιαστής. Non dubium, quin sit a *pollingere*, unde Plautus, vel quisquis auctor Prologi ejus, qui Pœnulum antecedit:

Nam mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.

Pollingere in vett. Gloss. exponitur περιστέλλειν, σποδὸν σποροκλεινεῖν, ἐνταφιάζειν. Ubi lego σοροπλοεῖν. [u συνστέλλειν, παλύνειν & συλλάσσειν, *sepelire*. vide Hesych. Æoles & Latini a in o mutant, ut & in *polenta*.] Apud Charisium quoque, lib. III. quo loco quid sit *pollingo*, interpretatur, pro σοροπλόειν scribendum σοροπλοεῖν. Nam aliud σορὸς, quam σωρὸς, illa *loculus*, sive *conditorium mortuorum*, significatur, hoc *acervus*, sive *cumulus*. In iisdem Gloss. exponitur ταριχεύειν, quod proprie est *sale condire*. Sed & dicitur de aliis modis, quibus putredo arcetur. Cum autem *pollingo* exponatur [illegible], vel σοροπλοεῖν: videri possit esse *perligo*, ut proprie dicatur de eo, *qui aliquem ligat & involvit fasciis sepulcralibus*. Sane n crebro addi solet. Ita pro *frago*, *frango*; pro *tudo*, *tundo*; pro *pago*, *pango* dicitur. Simile igitur sit pro *ligo*, *lingo*; & pro *lictor*, *linctor*, ac cum prupositiv. *per*, *perlinctor*, *pollinctor*, *pollunctor*. Sæpe enim *e* abit in *o*; quandoque etiam in hac præpositione: quomodo a *periceor* est *polliceor*, hinc *polliceor*. [forsan a *pollice* est *polliceor*, *nam hoc digito & nutamur & promittimus*.] Ita *pollinctores* sint *perlictores*, hoc est, *perligatores*. Sin proprie dici hoc verbum placet, non de *ligatione*, *atque involutione*: sed de *unctione*: non aliunde meo judicio rectius deduxeris, quam a *perlino*: Nam ut a *vello vellico*; a *fodio*, *fodico*; ita a *lino* fit *linico*, & *per* συγκοπὴν *linco* vel *lingo*: unde *perlinco*, ex eo, *pollincere* vel *pollingere*: ut in *Polliceor*. Sane alterutrum ex his magis placet, quam quæ varii varie de hac re scripserunt. Nec dubitabo tamen eorum etiam sententias apponere, quia nemini præscribimus. Sunt quibus placet, *pollingere* dici, quasi *pollutos ungere*. Sane apud Fulgentium legere est, *pollinctores quasi pollutorum unctores*. Ubi *pollutos* appellat *mortuos*, qua ratione & *domus polluta* dicebatur, *in qua esset cadaver*, eaque de caussa expiatione indigebat. Sane nec Flamini Diali licebat mortuum tangere, ne se mortuinorum contactu attaminaret. Docet id his verbis Massurius Sabinus apud Agellium, lib. X. cap XV. *Locum in quo bustum est, nunquam ingreditur; mortuum nunquam attingit; funus tamen exsequi non est religio*. Hæc pro opinione Fulgentii, quæ & Hadr. Junio placuit, notis ad Martialis lib. X. epigr. XCVII. Et magis profecto verisimilis est, quam illa viri eruditi, suspicantis esse a πολὺς & *ungo*, quia nempe πολλοὶ, ac πλείονες Græci dicant pro *mortuus*; quos Plautus imitatus, dixit Trinummo, II. II. *quin prius me ad plures penetravi*, hoc est, quare non prius mortem oppetii. Quibusdam ex eo *pollinctoris* nomen factum videtur, quod cadavera lavarentur, priusquam ungerentur; unde Ennius:

Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit.

Et Maro, VI. Æn. de funere Miseni:

. . . . *Corpusque lavant frigentis & unguent*.

Volunt igitur hi *pollingere* esse a *polluo* & *lavo*; sed *polluo* interpretantur *lavo*, quia proprie signet *porro lavo*, quod vero pro *inquino* accipitur, id fiat κατὰ μετάληψιν antecedentis. Hanc vocis *pollingere* [illegible] adducit Pius Antonius Brandolinus, cap. V. auctarii. Alteram quoque addit ibidem, ut sic dicatur a *pollime*, id est, *flore farinæ*, quia in funebri epulo panes adhiberent ex polline factos. Sed hoc ineptum. Quamquam nec scribere hoc dubitarit Andr. Alciatus poster. annot. in tres poster. cod. libros. Melius Turnebus, lib. XXVIII. cap. XXXI. *pollingere* dici ait, quasi *pellem ungere*: vel potius tanquam *perungere*, pro qua sententia adducit, cum quod in libb. manuscriptis *pollinctor* pro *pollinctor* invenire sit, tum quod *E* in *O* in aliis quoque commutetur, ut in *polluceo* pro *pellucco*, & *polliceor* quasi *periceor*. Denique v. cl. Franciscus Junius notis ad cap. XIII. Apologetici Tertulliani, suspicatus esse a *polio* & *ungo*, ut *polio* hic sit *curare & colere*, quomodo *polire agros* pro *colere* Ennius dicit apud Nonium. In tanta opinionum diversitate, quæ nostra sit sententia initio diximus. Male a quibusdam confundi *pollucere*, & *pollingere*, *pollucium*, & *pollinctum*, docemus voce *Pollucere*.

†Pollinctura sed Pollendenorum cadaverum rationem (quam Graeci ταριχείαν vocant) totam ab Oriente esse, caput Geneseos ultimum, ubi de Jacobi defuncti conditurâ, agitur, fidem facit. Ac vide quae nos ad eum locum ex Herodoto, Diodoro Sic. & aliis adnotavimus. Hunc autem, quem dixi, morem Tyrrhenos ab Oriente in Italiam intulisse, declarat illud Ennii, *Tarquinii corpus bona femina lavit & unxit*, ex quo discimus, eam consuetudinem fuisse Tyrrhenorum (ex quibus Tarquinius) peculiarem: & quod Saplasia & Saplasiarii (quae voces, ubi mox dicetur, eodem pertinent) sunt Campanorum, originae Tuscorum, vocabula: & quae plura pro origine Tyrrhenica ritus hujus in Tyrrhenicis affero. Nunc vocabulorum eo pertinentium Orientales etymologias eruere curae erit. Atque in cadaverum quidem curatione duo potissimum spectabantur, teste Herodoto, ubi de conditura Aegyptiaca. Prius in evifcerando versabatur atque interioribus detrahendis: alterum erat curare, unguentisque atque aromatibus condire. Prius, ut opinor, Pollinorum dicebatur, & per quos id fiebat, Pollinctores erant: at qui alterum exsequebantur, proprie erant Saplasiarii. Et quidem Pollinorum proprie ac peculiariter in evifcerando fuisse positum, (1) Orientalis etymologia

(1) *Omnino enim ab Oriente ista sunt, tum quia quas Latinas originationes vulgo assignant, eae unius assis non sunt; tum potissimum quod Orientalis instituti nomina non nisi indidem, unde ritus ille delati, simul* cum

gia oftendit. Nam five *Pollingere* fit a פלג *polag*, quod eft *dividere*, five potius a פלח *palach*, quod eft *exferere*, omnino *Pollinctura* apud Tufcos proprie videtur fuiffe cadaverum exfectio: etfi Latini poftea eo nomine quidquid ad curationem corporum pertineret, complexi fuerunt.)(At alterum munus in conditura pofitum qui praeftabant, ii olim proprio vocabulo videntur dicti (a) SEPLASIARII: uti & eorum regio & officinae SEPLASIA vocabatur. Id vero oftendit etiam SEPLASIA originatio: indidam enim id nomen eft orcellendum, unde & SEPELIO, & VESPILLO: de quibus jam eft dicendum.)(SEPELIO verbum eft a שפל *sapal* factum, quod eft *deprimere*, & ad terram demittere, quod faepe cum *terrae* addito ufurpatur, uti cum dicitur in Vulgata *Humiliare usque ad terram*. Id autem proprium fepultis erat, qui vere ufque ad terram demittebantur. Nonnunquam & cum *fepulcri* addito, ut If. LVII. 9. *Et humiliasti* (ותשפילי *vattaspili*) *usque ad sepulcrum*. Et eod. cap. V. 15. quod dicitur, *Vivificare* (שפלים *sepalim*, h. e. *humiles*) poffis interpretari *vivificare sepultos*. Noli ergo dubitare, quin a שפל *sapal* fit SEPELIRE, & quae inde derivantur.)(Ab eadem autem rad. Hebraea etiam & VESPILLONES dicuntur, quorum proprium munus erat efferre & fepelire: etenim ab *hispil* ejus verbi, quod eft השפיל *hispil* (converfa ut faepe fit afpiratione in Digamma) venit VESPILLO. At quia VESPILLO apud Latinos diminutivi formam mentiebatur, creditum vulgo fuit, *Vespillones a vespa* dici, & ex poft facto ex vefpillone factum eft *vespa*, tanquam *vespillonis* primitivum ac fynonymum; qui tamen *vespillo* revera fuerit ex Hebr. *hispil*.)(Jam vero indidem & SEPLASIA fit, quia Tyrrheni nonnulli conditos unguentis fepeliebant. Hinc primario *Seplasias* nomen ad cadaverum conditurom pertinebat: quo poftmodum per ultimam antiquata, manfit tamen ut *Seplasiarii* effent unguentarii h. e. unguentorum five confectores, five propolae. Ab una ergo rad. שפל *sapal* fiunt & *vespillones* & verbum *sepelio*, & *sepulcrum* & horum derivata, ac poftremo SEPLASIA cum fuis *Seplasiariis*. MAZOCHIUS.

POLLEN dicitur a *pollen*. Prius probat Charifius: alterum Cafae in analogia, & Probus in Catholicis. Utrumque legas apud Prifcianum, lib. VI. Eft autem *pollis* farina a furfuribus expurgata, paulo tamen minus, quam flos. Graece γῦρις a גר, *granum*. Gloff. Phil. *Pollen*, γῦρις. Gloff. Cyr. Γυρις, *pollis*. γυρίτης ἄρτος, *pollinaceus*. γυρίσεριον κόσκινον, *pollinare cribrum*. Perotto placet *pollis* effe a *pilo*. Sed potius fit a *polleo*, quia *pollens eft*, hoc eft, *praestans*. Vel a *pulvis*, quia pulveris inftar provolet. Verum autem ἔτυμον eft a Graeco παλη, quod idem notat. Hefychius: Πάλη ἄλευρα καὶ σποδὸς τὸ λεπτότερον τοῦ ἀλεύρου. Ipfique hoc a πάλλω, *excutio*, *commoveo*, quia facile excutitur. Sic a παλύνω, *polenta*. De quo fuo loco.

POLLUCERE, facrorum vox eft, de illis, qui diis libamenta offerunt: diciturque vel a *porricere*, quia diis libamenta porriciantur, ut fenfit Varro, cujus verba e quinto de L. L. infra adducam: vel a *pellucere*, quia in eo facrificii genere, quod a *polluendo*, *pollinctum* dicebatur, feu *facrificii lumen admodum lucerent*, ut ait Perottus; five quia *splendor epuli pelluceret*, quae Turnebi fententia eft, lib. XXVIII. cap. XXXI. E in O converfum, ut in *pollicitor* pro *pellicitor*. Nam licitantium vox ea propria eft. Item in *hemo*, *olus*, *Apollo* & fimilibus, pro quibus antiqui dixere *hemo*, *elus*, *Apello*, &c Ufus *pollucendi* voce Cato: *Jovi*, inquit, *dapem culignam vini quantumvis polluceto*. Item: *Cum pollucere oportebit, sic facito*. Et Caffius Hemina, cujus haec verba citat Plinius lib. XXXII. cap. II. *Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, ni pollucerent, parsimonia commentus, ut convivia publica & privata, coenaeque ad pulvinaria facilius compararentur: ni qui ad pollucctum emerent, pretio minus parcerent, eaque praemercarentur*. In vulgatis, etiam antiqua Parmenfi anni CIↃCCCCLXXVI. *patrimonia* pro *parsimonia* excufum eft. Sed *parsimonia* recte emendat Scaliger ad Feftum, voce *polluctum*, ubi & loci mentem clare aperit. Apud Plautum quoque legas, Sticho, act. II. fc. I. *Uti decumam partem Herculi polluceam*, hoc eft, τὴν δεκάτην ἀνάθειναι τῷ Ἡρακλεῖ, quod Syllam & Craffum olim feciffe fcribit Plutarchus, qui id vocat δεκατεύειν τὴν οὐσίαν. Herculi autem decimas offerebant, quia is putabatur gaudere bonorum exuberantium imminutione, ut qui victu nec lauto, nec immodico, ufus effet. Meminit & hujufce moris Varro lib. V. de L. L. *Hinc profanum eft, quod ante fanum eft, id eft conjunctum fano. Hinc profanatum, quod in facrario pollucctum. Atque inde Herculi decuma data ab eo eft, quod facrificio quodam fanatur, id eft, ut fani lege fit, id dicitur Pollucctum, quod a porriciendo eft fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta funt Herculi in ara, tum pollucctum eft: ut cum profanum dicitur, id eft, proinde ac fit fani factum*. Quo in loco Scaligeriana quidem editione *pollutum* quoque invenias: fed Scaligero *pollucctum* placuiffe, docebunt, quae fcribit ad Feftum, in *Pollucctum*. Proprie autem *polluctum* dicitur facrificium, five convivium, quod Jovi Dapali, Herculi, aliive fieret. Sic Catilium fupra vidimus. Eodemque modo dixit Macrobius, lib. III. Saturnal. cap. XVI. *Proprie autem CATILLONES dicebantur, qui ad polluctum Herculis ultimi cum venirent, catillos ligurirent*. Porro quia *polluctum* hoc plane opiparum ac fumtuofum erat, hinc eft quod vocabulo eo generatim uterentur, pro *coena lauta ac sumtuosa*. Plaut. Rudente, act. V. fc. ult.

> . . . . *Spectatores vos quoque ad coenam vocem,*
> *Ni daturus nihil sim, neque sit quicquam pollucti domi.*

Idem *pollucctura* pro eo dixit, Sticho, act V. fc. IV.

> *Quisquis praetereat, commessatum volo vocari. ST. Convenit,*
> *Dum quidem hercle quisque veniat cum vino suo; nam hinc quidem*
> *Hodie pollucctura, praeter nos, jam dabitur nemini.*

A *polluctum* eft *pollucte* pro *opipare*. Plautus, Nervolaria:

> *Prolucte prodigum esse amatorem addecet.*

Id fine dubio verius eft, quam quod in vulgatis legitur, *producte*. Pro *prolucte* Macrobius ab eadem origine *pollucibilem* coenam dixit, lib. III. Sat. cap. XVII. *Altera, inquit, die Cleopatra, pertentans Antonium, pollucibilem sane coenam paravit, sed quam non miraretur Antonius*. Hinc *pollucibiliter obsonare* pro *opipare*. Plaut. Moft. Ac. I. 2.

> *Dies, noctesque bibite, pergraecamini,*
> *Amicas emite, liberate, pascite*
> *Parasitos, obsonate pollucibiliter.*

Haec fufius fum profecutus, quia, praeter alios Hermolaus Barbarus confundit *polluctum* & *pollinctum*.

pollucere

eum ex ipso manasse necesse est, uti paribus verum millenarum exemplis passim docuimus.

(a) *SEPLASIA Capuae locus erat, ab unguentariis habitatus, qui & SEPLASIARII vocabantur. Noli autem eos tantum unguentarios intelligere, qui unguenta ad voluptatem conficerent, sed eos potissimum (saltem ut primitus apud Tuscos Campanos id nomen sonabat) qui unguenta ad cadaverum conditurum pararent. Vide Plautum ubi de Laserpitio Cyrenaico loquitur, cujus Capuam exagoga fiebat. Nec enim crediderim silphium five laser fuavo oluisse; imo ejus graveolentiam testatur hodie dum officinarum Asa foetida, uti vocant. At laser conseo ad condienda corpora plurimum valuisse. Sepulcretum in agro Campano ante hos annos plus 30. detectum fuit, a me pluries visum, in quo inhumata corpora integra in suis cellulis visebantur, utique ταριχείας hujusmodi Tyrrhenicae ministeris. Statura cadaverum haud paullo procerior erat, quam pro hodierna brevitate.*

pollucere & *pollingere*. Ita enim scribit in Gloss. Plinianis: *Pollinctores Plauto*, lib XXXII. cap. II. *unde pollinctura Plauto*. *Catoni tamen pollinctores sunt qui furiuus pollinem*, &c. Atqui *pollucere* est diis offerre, unde Jovi Dapali, aut Herculi, pollucere dicebatur; indeque *pollinctum*, & *pollinctura*, pro *lautis conviviis*, quia quæ *Herculi pollucerent* (ea esculenta ac poculenta fuisse scribit Festus) *lauta opiparaque* erant. At *pollingere* est *mortuum lavare*, *extergere*; unde *pollinctor*, νεκροπλύντης, quamquam & de *vespillonibus* dicitur, ut indicant vett. Glossæ, in quibus exponitur ἐνταφιαστής. & hic Sidonii locus, lib. III. ep. XIII. *Moxque fidente strue torrem devolutum reddere pyræ fastidiosus pollinctor exhorret*. Nam proprie *vespillonum* manus erat, cum rogi accensio, tum sepultura. Cætera, quæ ad *pollinctores* pertinent, diximus in *Pollinctor*.

¶POLLVCERE differt a PORRICERE: nam *Porriciae* quidem Diis offerebantur, igne aut alio modo (veluti cum in fluctus aliquid extorum porriciebant) absumendae, non utique comedendae: at contra *polluta* comedere licebat, quae Romani Latino vocabulo *profanata* dicebant, quia ceteroqui POLLVCERE sine controversia Tuscum erat: *Hinc profanatum (ait Varro) quod in sacrario pollutum: atque Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur, id est, ut fani lege fit, id dicitur. Pollutum, quod a porriciendo est fictum. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum pollutum est: ut cum profanum dicitur, id est, proinde ut sit fani factum. Itaque ubi olim fano consumebatur omne quod profanum erat, ut etiam fit* &c. Cassius Hemina apud Plinium XXXII. 2. *Numa constituit, ut pisces, qui squamosi non essent, ni POLLVCERENT, parsimonia commentus, uti convivia publica & privata, cenaeque ad pulvinaria facilius compararentur* &c. Ex his vides quid intersit inter *porriciam* & *pollucere*: illud Diis adolebatur, hoc vero a praesentibus consumebatur. Vtut est: ut *Porricio*, sic etiam *Pollucere* radices in Orientis linguis habet. Hoc enim alterum est a Chald. פלח *pelach*, quod saepe in Daniele sic usurpatur, ut notet Diis *servire*, Deos *colere*. Nam non aliis quam cultoribus polluta comedere dabatur: eaque *polluctura* plane genus λατρείας erat. Ac nomina quoque ex Chaldaico verbo illo deducta servitutem & cultum (haud raro idololatricum) designant. Ceterum idem פלח *pelach* etiam *findere* & *dissecare* significat, & ejus derivata *frustum*, *fragmentum* notant: utique quia pollucta illa in frusta secabant prius, deinde suas cuique portiones attribuebant. MAZOCHIVS.

POLLVO videri possit factum ex *perluo*, ut *polliceor* ex *perliceor*. Ita *polluo* sit *plane lavo*. Verum qui *polluit* non fordida abluit, sed munda inquinat. Quare rectius fortasse Nunnesius, cui *polluo*, a μολύνω, at μ abeat in *p*. Sed potius sit a φολόω, *polluo*, *inquino*. Hesychius sane φολόω interpretatur μολύνω. A *polluo* quod Græci χερνιβεῖον, Latini vocant *pollubrum*, quia eo excipitur aqua abluendis manibus polluta. Vide Festum Noniumque: qui illud Fabii Pictoris citat ex lib. XVI. *Aquam manibus pedibusque dato, pollubrum sinistra manu teneto, dextra vasum cum aqua*.

¶POLLVO videndum an non sit a חלל *hilel*, *polluere*; cujus *Pual* esset *hullal* sive *holal*, unde verso *Cheth* in P (sicut ex חרפה *herpa* fit *probrum*, prima gutturali in P versa) fiet POLLVO. Quod verbum duas significationes obtinet, unam propriam *lavandi*, quae notio in POLLVBRVM superfuit; alteram *inquinandi* κατ' εὐφημισμὸν usurpatam sensu contrario, sicuti VALEO est *aegrotare* a חלה & *heilr habere*, & VAEO, & OTIVM & sexcenta talia contrario significatu ponuntur. MAZOCHIVS.

POLVS, πόλος, ἀπὸ τοῦ πολεῖν, quod est *vertere*. Unde πολεῖσθαι, περὶ τὸ αὐτὸ ἀναστρέφεσθαι, ut exponit Hesychius. A quo περιπολεῖν, *circitare*. Πόλος igitur *circuitus cœli*. *Totum* enim *cœlum* dixere veteres πόλον, quis πολεύειν. Hesychius: Πόλος, οὐρανός, ἄξονος, κύκλος. Ideo & *cranium* sic dixere, quia *hemisphærium* est. Pollux: Καλεῖται δὲ τὸ σῶμα τοῦ πόλος, κράνιον, καὶ κόγχος παρὰ Λακεδαιμονίοις. Hesych. Πόλος, κύκλος, καὶ τύπος σφαιροειδής κυκλοειδής. Nempe ut Galli *testam* vocant a *testa* sive *emisphærii* figura. Sed posteriores πόλους dixere ἄξονος τὰ ἄκρα, *extrema axis*, circa quæ cœlum vertitur. Latinis similiter a *vertendo vertices* vocantur. Vide *Vertex*.

POLYMYXOS *lucerna* est lemma in Apophoretis Martialis, quo notatur lucerna spargens lumen in diversa multis ellychniis. Μύξα enim inter alia etiam de *lucernæ ellychnio* dicitur, unde δίμυξος, & πολύμυξος. Vide Calderinum in epigr. XIII. lib. XIV. & Turnebum, lib. IX. cap. XXIII.

POLYPVS, πολύπους, narium morbus: cujus elegantem descriptionem vide apud Celsum lib. VI. cap. VIII. Nomen ei a *polypo pisce*. Nam & carne eum refert, & *multas* habet *radices* uti *piscis* ille *pedes*, & nares obstruit, anhelitumque impedit, uti piscis acetabulis suis, quod adprehendit stringit. *Piscis* nomen a *multis*, hoc est, *olivis pedibus*, unde & ὀκτάπους usitatius dicitur. Nec mirandum, quod Horatius lib. epodon & alibi de *morbo* agens, primam in *polypus* producat. Nam pro πολύπους Attice πωλύπους, Jonice autem & Dorice πώλυπος dicitur. Vel dicendum venire ab obliquo nominis πώλυψ, quomodo *polypum piscem* aliter vocari, ex Athenæo & Polluce constat. *Polypum* pro *rapace* dixit Plautus:

Ego istos novi polypos, qui, ubi quid attigerint, tenent.

Nempe ita locutus, quia *polypus* magna cum sollertia acetabulis suis conchas ac pisciculos attrahat, constrictusque teneat, ut nequeant avelli.

POMPA, πομπή, a πέμπειν, hoc est, *publice ostentare*. Ita Isidorus, lib. XVIII. cap. II. Verum πομπεύειν a πομπή, non contra. πομπή vero a πέμπω, quod non tantum *mitto*; sed & *deduco*, *transveho*, significat: unde & πομπὴ quoque non solum *missionem*, seu *missum* notat; sed & *deductionem* seu *transvectionem*, *quæ per publicas urbis vias honoris caussa fit*: uti in triumphis, supplicationibus, funeribus, nuptiis. Ita Plato I. de Rep. dixit πομπὴν πέμπειν. Demosthenes contra Midiam πομπὰς ἐγώ... Plautus & Ovidius *pompas ducere*. Terentius *pompam traducere*. Speciatim autem dici solet de Circensi *pompa*; unde Tertullianus libro de spectaculis, cap. VII. *Sed Circensium paullo pompatior suggestus, quibus proprie hoc nomen pompa, præcedit*. Ejus *pompæ* ordinem pete ex Halicarnassæi lib. VII. & Tertulliano de Spectaculis. Sed & Bullingerum, sis, vide lib. de circo, cap. XXXVIII. Transfertur autem ad orationem quoque atque alia, ut cum Cicero ait: *Adhibere quandam in dicendo speciem atque pompam*. Seneca: *Detrahere pompam muneri suo*. A *pompa* apud Tertullianum non *pompatus* modo, sive *pompatior*; sed & *pompalis* legas, quo ipso in Gordiano usus Capitolinus: ac Trebellius in Gallieno hinc format vocem *pompaliter*. Apud eundem legas: *Nihil pompabilius Zenobia per triumphum ducta*. *Pompaticus* quoque apud eundem Tertullianum invenias, ut cum adventum *pompaticum* dicit lib. adversus Valentinianos, cap. XVI. aut cum feminas ait *pompaticas progredi*, lib. de cultu feminarum, cap. II

POMPILVS, πομπίλος, *piscis thynno similis*, qua similitudine quidam decepti eum in *thunnos* retulerunt, ut ex Plinio discimus. Meminit ejus quoque Ovidius in Halieut.

Tuque comes ratium, tractique per æquora sulci,
Qui semper spumas sequeris, pompile, nitentes.

Quo loco penultimam ejus vocis producit Naso, contra quam factum a Nicandro, Alexandro Ætolo, Pancrate Arcade, Timachida Rhodio, Corinna, sive quisquis auctor Carminis Corinnæ tributi, & Apollonio Rhodio sive Naucratica: quorum omnium versus adducit Athenæus lib. VII. Iis vero adde locum Oppiani, lib. I. ἁλιευτ. vers. CLXXXV. Quod ad nominis etymon, id clare indicat hic locus Clitarchi lib. sept. Glossarum apud Athenæum ibidem: οἱ ναυτικοὶ πομπίλον

ἄλλον ἱερὸν ἰχθὺν προσαγορεύουσι, διὰ τὸ ἐν πελάγει προπέμπειν τὰς ναῦς, ἕως εἰς λιμένα· διὸ καὶ πομπίλον καλεῖσθαι χρυσόφρυν ὄντα, *pompilum sacrum piscem nautæ vocant, quod per mare usque ad littus deducat naves, atque ob id quoque pompilum appellari piscem hunc, cui aurea supercilia*. Quibus ex verbis superior Ovidii locus lucem capit. Plinius similiter, qui lib. XXXII. cap. II. pisces enumerans Ovidio memoratos, inter alios ponit *pompilum*, *qui semper comitatur navigiorum cursus*. His enim utitur verbis. Idem tradit Ælianus lib. II. cap. XV. Verum *pompili* etymon vidimus. Sed aliter de hoc poëtæ. Ajunt enim *Pompilum* portitorem ab Apolline Ocyrrhoën adamante in piscem ejus nominis esse conversum. Fabulam ex Apollonio prosequitur Athenæus, libro eodem, eandemque tangit Ælianus lib. XV. cap. XXIII.

POMUM latius patet, quam *malum*, quod *pomi species* est. Sed vulgo genus pro specie sumitur. Gloss. *Pomum ὀπώρα*. Itaque *nuces* etiam quidam hoc nomine complexi. Ex Græcis *ἀκρόδρυα*. Vide Macrobium, lib. II. Sat. cap. XV. *Poma* ab *opimo*, hoc est a *copia ubertate* dicta scribit Isidorus, lib. XVII. cap. VI. At Varro, in VI. de L. L. *Pocula*, inquit, *a potione; unde potatio, & etiam poma, quod hæc poscunt potum*. Sed melius Cæsar Scaliger in Theophrastum de plantis, qui *pomum* a *πῶμα*, sive potius *πῶμα*, (nam & posterius hoc invenitur,) dictum arbitratur, quia *etiam sitim tollerent eorum plurima, simulque essent cibo & potui*. Puli & *pomi* vox inter obscœnas. Nam sic *coleos* vocabant: ut Justus Lipsius probat, lib. III. Antiqq. lectionum. A *pomis* dicta *Pomona* Dea, quæ *pomis* præerat. Meminit Arnobius, lib. III. Hinc *Vicus Pomona*, apud Sextum Rufum. *Pomonam* signat Ovidius, XIV. Met. fab. XVI.

Nec fuit arborei studiosior altera fœtus,
Unde tenet nomen . . . .

A *pomo* quoque dictum *pomarium* & *pomerum*, quia illa in *pometo* nascuntur, in *pomario* servantur. Ita distinguit hæc vocabula Charisius, lib. I. & ex eo Beda de Orthogr. Sed *pomaria* pro *pometis* manifeste utitur Horat. od. VII. lib. I.

. . . . *Et uda*
Mobilibus pomaria rivis.

Ovid XV. Met. fab. XVII.

Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus . . . .

†POMUM latius patere, quam MALUM putat hic Vossius: quia *Malum*, inquit, *Pomi species est*, ex quo sequitur, apud Vossium *Pomum* nomen generis, esse sicuti *Malum* speciei. Sed tamen *Malum* quoque generale esse nomen constat ex restringentibus adjunctis, velut *Malum Punicum*, *Persicum*, *Citreum*, *Granatum*. Sic quoque apud Græcos *Μῆλον* (unde est *Malum*) generis non speciei nomen est. Utraque ergo vox de fructibus arborum ad vescendum delectabilibus usurpatur. Imo & hoc quoque ambæ voces commune habent, quod ab humano vultu, quem referre videntur, nomen translatum habent. De *μήλοις* quidem Pollux id aperte affirmavit, scribens tam fructus ejus nominis, quam humanas *genas*, *Μῆλα* vocari. Ejus verba sunt (lib. 2. cap. 4. §. 18. qui *de malis in facie* inscribitur) talis: *Ὠνόμασται δὲ μῆλα παρὰ τὸ ἀνθεῖν ἐν ὥρᾳ· ταῦτα καλοῦνται καὶ παρειαὶ καὶ γνάθοι*. *Malæ vero (hujusmodi faciei eminentiæ) dictæ sunt, quod in vere ætatis floreant: item genas & maxillas vocantur*. Ergo ea pars corporis Græcis *μῆλα*, Latinis *Malæ* dicuntur. Cur? Non tam puto *παρὰ τὸ ἀνθεῖν*, quam quia *μῆλα* h. e. mala arbores vultum humanum referant, & ea maxime mala quæ canaliculo medio finduntur, quod in persicis cerni potest. Hinc vides, *Malas* Latinis a fructu *malorum* fuisse dictas, quod eum quodammodo mentiantur. At quomodo, inquis, eadem humani vultus imitatio in *Pomi* etymologia se prodet? quia, inquam, *Pomum* sit a Chaldæo Syroque פום *Pum* sive *Pom*, quæ vox in Danicis & Targumistis non aliud quam vultum significat. Ex quo sequitur, *Poma* a primis Orientalibus habitatoribus Latii ita dicta fuisse, quod & colore, & binis *ἀποχαῖς* (sic binas oris eminentias sive malas Pollux loc. cit. vocat) genas imitarentur. MAZOCHIUS.

PONDUS, & *ponde*, a *pendo*, ut Belgis *gewicht* a *wegen*, id est, *pendere*. Isidorus minus recte, qui derivat a *pendeo*. Sic enim inquit, lib. XVI. cap. XXIV. *Pondus dictum, eo quod in statera libratum pendeat*. De notis ponderum vide Isidorum, lib. XVI. cap. XXVI. & Georgium Agricolam in fine, lib. IV. de Ponderibus.

PONO videtur esse a *πονῶ*, cum Latini verba sua formare soleant a circumflexis; ut in *Tero* & alibi ostendimus. Quod si obstare putes, quod *πονῶ* generatim notet *laborare*; Latinum vero illud tantum de labore eo dicatur, qui insumitur in rebus loco suo statuendis, qualis in exstruendis ædibus spectatur: possis deducere ab Hebræo בנה, id est, *ædificare*; unde & fortasse Græcum *πονῶ*, ut proprie notet *laborem fabrilem*. Sed hujusmodi, ut incerta admodum, in medio relinquo. [ut a *δῶ*, *dono*, ita *θῶ*, *pono*.] A *pone* est *pone*, hoc est, *retro*, *in loco postico*. Nempe quis qui *ponit*, locum assignat. Caper: *Pone loci adverbium est; post temporis*. Ab eodem est *impono*, unde *impomenta*. Festus: *Impomenta quasi imponimenta, quæ post cœnam mensis imponebant*. Interdum *impono* est *decipio*: unde *impostor*, qui decipit. Ita a gentilibus audiebant *Christiani*. Ac B. Rhenanus, initio notarum ad librum de Pallio, scribit *Christianos* vocatos *ἐπιθέτας*, & Latine *impostores*, quod *pallium tunicæ superimponerent*. Sed vir doctissimus imponit ipse lectori, quia ita vocati, tanquam *qui falsa religione ac prædicatione simplicibus imponerent*. Unde non minus, cum *togati* essent, *impostores*, ac vanos dicere. Neque aliud ostendit locus Hieronymi ad Furiam, vel alter ille ad Marcellam, quorum utrumque adducit Rhenanus. De ratione, ob quam Latini *imponere* pro *decipere* dixerunt, ita censeo. Quemadmodum *decipere* ex eo dictum, quod interdum soleant homines fraudulenti callide aliquid de summa aut acervo capere, quod proprie *decipere* est: ita *imponere* proprie de iis dicitur, qui simulantes se aliquid ponere, juxta officium, aut pactum: tamen id revera non agunt. Itaque in hac notione *τὸ in* est privativa particula, ut vocat Boëthius in Topicis. Nec mirandum in eodem verbo præverbium hoc duplicem vim habere, cum idem in *invalidus*, *incanus*, & aliis multis, contingat: ut agentes de particula *IN* ostendimus. Hoc si non placet, sane dicere licebit, petitum esse hoc loquendi genus ab arte *κομμωτικῇ*, ubi *capilli adscititii*, & *fucus illitus*, *ἐπίθετον κάλλος* appellantur. Sane ab eadem arte *fucum facere* dicuntur, qui *decipiunt*.

PONS contractum a *pontis*; ut *mens* ex *mentis*, quo in recto usus Ennius. Est *pontis* non quidem a *ponte*, neque a *πόνος*, neque a *πόντος*, quia *venti sunt perflatus*: sed a *pendeo*, quia ut super aquas transitus fiat, in aëre quasi suspendatur. Hinc *pontones*, navigii genus, quo in trajiciendis aquis *pontis* loco utimur. [a *πόρος transitus* a *περᾶν*. *πόρος γέφυρα*. Hesychius.]

PONTIFEX dici ajunt vel a *posse* & *facere*, hoc est, *sacrificare*, quia jus illi sit sacrificandi: vel a *pontem* & *facio*, quia pontem faciat ad cœleste regnum. Sed cum vocem eam Ecclesia a gentibus acceperit, verum nominis etymon petendum e IV. Varronis de L. L. ubi sic scribit: *Pontifex*, (*ut Q. Scævola Pontifex Maximus dicebat*) *a posse & facere*. *Pontifices ego*, inquit Varro, *a ponte arbitror; nam ab iis sublicius est factus primum, & restitutus sæpe, cum ideo sacra & uls & cis Tiberim non mediocri ritu fiant*. Posterius etymon secutus quoque Dionysius Halicarnass. qui lib. II. ait: *ἀπὸ ἑνὸς τῶν ἔργων ὧν ἔπραττον, ἐπισκευάζοντες τὴν ξυλίνην γέφυραν, Ποντίφικες προσαγορεύονται*. *Hi, ipsorum lingua ab uno suorum operum*,

rum, *efficiendo scilicet ponte sublicio*, *Pontifices appellantur*. Nec dubium quin hoc verum sit etymon. Nam, ut sane demus, *facere* absque casu, ac in compositione etiam accipi pro *facere rem divinam*, sive *sacrificare*: at unde illud *N* in *pontifex*, quod in *potis* nullum est. A *ponte* autem plana fit ἀναλογία: nempe qua forma *ædifex* legimus apud Tertullianum de idololatria, *figulifex* apud Arnobium, lib. VII. Sidonium, lib. VI. epist. XII. Martianum Capellam, lib. I. & fortasse Appuleium, Met. lib. XI. (Nam quidam codices apud eum *signifer* habent) qua item *vestifex* est apud Gregorium Turonensem in vita S. Nicetii: & *sacrifex* apud veterem scriptorem de Missa:

Angelicum post hæc sacrifex pater incipit hymnum:

qua denique ratione & *aurifex* & *carnifex* dicitur, de quo suo loco egimus. Porro *pons* hic, a quo *pontifici* nomen esse dicebamus, plane ligneus erat, nullo ære aut ferro compactus, quem Romani adeo sacrum existimarunt, ut si collaberetur, non nisi cæsa victima & perfecto sacrificio eum reficere *pontifex* posset. A *pontifice* dicitur *pontificium*, quod licentiam sive potestatem significat. Gellius, lib. I. cap. XIII. *Ab eo cujus id negotium pontificiumque esset.* Symmachus, lib. III. epist. XVII. *Pontificio iterati honoris auctus, nullum mihi indicium communis gaudii dedisti*. Carrio quoque, lib. I. Emend. cap. IX. sic e membranis Parisiensibus corrigit locum Arnobii, lib. II. *Ite unius Pontificium Christi est, dare animis salutem*. Eandem vocem sic in Codice Theodosiano usurpari observavit Alciatus: ac legitur quoque apud Petrum Chrysologum, homil. V. inque leg. Burgund. cap. XL.

PONTUS, πόντος, generatim notat *mare*: sed pro *Euxino* capitur κατ' ἐξοχήν, teste Strabone, lib. I. & Eustathio. Suidas contra putat, proprie dici de *Euxino*, καταχρηστικῶς de quovis *mari*: sed fallitur. Non de *solo Euxino* dici, vel ex Arriano constat, ut cum ait Indum fluvium εἰς πόντον ἐκβάλλειν, ubi *mare Indicum* sic vocat. Ac crebro sic loquitur. Nonnulli *ponto* esse ajunt a ποντίζω, *mergo*. Sed hoc a πόντος. Alii a *Ponto* Nerei filio. Sed hoc a fabula est, qua ex elementis & naturæ partibus Deos finxere. Alii a πόνος, quia *plenus laboris*: vel quia καταπνεῖται, *perflatur*. Alias etiam caussas affert Etymologici magni auctor. Puto vocem eam ab Oriente petitam. [βυθός, βένθος & πόντος ejusdem originis.]

POPINA, πολυτελὴς καπηλεῖον, ut interpretantur Gloss. Philoxeni. Est vero *popina* a Græco πόπανον, quod ἀπὸ τοῦ πέσσειν, utpote πεμμάτων γένος. Quippe πόπανα, Suida teste, dicuntur πλακοῦντα πλατέα, καὶ λεπτὰ, καὶ περιφερῆ, *placenta lata*, *tenues & orbiculares*. Harum usus in sacrificiis fuit, quemadmodum indicat Aristoph. in Pluto, his verbis, Ἐπεὶ δὲ βωμῷ πόπανα καὶ προθύματα καθωσιώθη. Et Lucianus de sacrificiis, ὁ δέ τις λιβανωτὸν ἢ πόπανον προσάγει. *Popa* interdum pro eo dici legas in Glossis Philoxeni, ubi est: *Popa*, πλακοῦς, καὶ πόπανον. Sed hic *popanum* puto rescribendum. At *popa*, significationem longe aliam habet. Nam *victimarium* notat, unde eædem Glossæ subjiciunt *popa*, θύτης. Atque, ut Salmasio observatum, non aliunde est *popa*, quam ab Æolico φύτης pro θύτης. Nam *Æoles* mutant & θ in φ, ut θήρ, φήρ, *fera*; θηλὴ, *papilla*, φηλὴ, unde *fela* seu *fello*. Usus *popa* voce hoc pacto Propertius, lib. IV. eleg. III.

Succinctique calens ad nova lucra popa.

Tullius quoque in Miloniana nominat *popam* Licinium, ubi nonnulli *Popa* proprium esse credunt. Sed cum Asconius dicat, Licinium sacrificulum fuisse, magis verisimile est, appellative, ut loquuntur, sive communiter, hic sumi. Persius neutro modo usurpare videtur, cum sat. VI. ait:

. . . : *Ast illi tremat omento popa venter*:

ubi signat, non quidem *pinguedinem* sive *hominem pinguem*, uti Fungerus scribit; sed *popinonem* seu *helluonem* se *popæ* instar delicatissimis sacerdotum cibis explentem.

POPLES, pars ea, quæ genu opposita est, ex *post*, & *plico*, quia post genu plicetur ac curvetur. *Po* pro *post*, ut in *pomœrium*, & *pomeridianus*. A *plico* essent *poplices*, inde *poplices* sive *poplex*, pro quo dicimus *poples*, ut a κωλήψ, *cotles*. [vide ad ὄκλαξ]

POPPYSMA, πόππυσμα, est *poppus*, *sive sonus linguæ*, *manibus ac similibus modis excitatus ad favorem ostendendum*. Est a ποππύζειν, quod in Glossis Græco-Lat. legitur. Eustathius quoque in Il. ε. pag. DLXV. scribit differre ποππάζειν & ποππύζειν, quod illud hominibus tantum, hoc etiam bestiis, uti equis ac bubus, tribuitur. Theocritus pro ποππύζειν dixit ποππυλιάζειν. Juvenal. sat. VI.

Præbebit vati crebrum poppysma roganti.

Quem in locum ita Scholiastes: *Poppysma est oris pressi sonus, & labiorum in se collisorum strepitus*. Itaque sit ἐπιμαντευόμενος. Juvenalis locum explicat & Turnebus, lib. IV. cap. XV.

POPULUS, priori porrecta, a πολὺς venit, ut Isidorum audimus, lib. XVII. cap. VII. nempe, ut ait, *quod ex ejus calce multitudo nascatur*. Perottus quoque a frondium multitudine nomen arcessit. Sed utcunque hoc est, saltem *populus* priori correpta a πολὺς factum geminatione primæ syllabæ, *polus*, *populus*. Nam per *e* scribitur hæc vox in Legg. XII. Tabularum. Vel dicendum a πολὺς factum esse interjiciendo *p*: πολος, *poplus* sive *poplos*. Nam & hoc pacto vocem eam protulere veteres, unde in basi columnæ rostratæ, a C. Duillio positæ, disertim *POPLO* pro *populo* scriptum invenitur. [ὄχλος, *populus*, a πέλω, πόπελος, id est, πολὺς vel πολλοί.] Sumitur interdum hæc vox pro *hominibus unius vici sive pagi*, quos (ut Aristoteles lib. de poetica ait) Attici δήμους, Græcorum alii κώμας appellant. Ita *populi* voce usum liquet Appuleium in Apologia: *Quindecim*, inquit, *liberi homines populus est*, *totidem servi familia*, *totidem vincti ergastulum*. Mirum autem loquendi genus, cum Justinus, lib. 2. de quinquaginta filiis loquens ait: *In tanto populo*. A *populus* est *popularis*: qua voce nunc δημόται significantur, atque hac notione a *populus* venire dubium non est: nunc vero ita dicuntur ψυχαγωγοί, cujus significationis meminit Glossarium: sed nomen tunc a *populando*, hoc est, *prædando*. Ipsum quoque *populare*, seu *populari*, a *populo* factum, ut proprie sit in *populo prædas agere*. Aliam quoque ac priori plane contrariam ejus verbi notionem docet nos Nonius Marcellus, cui *populare* interdum est *populi amorem conciliare*. Sic usum ait Paccuvium in Chryse:

Aut ut promeruit pater, mihi patriam populavit meam.

Sed puto Nonium valde falli. Nam cum locus sit ex Chryse, Chryseidis verba esse arbitror de Agamemnone, qui Chryseidis patriam, Thebas Cilicias, vastarat, indeque Astynomen sive Chryseida abduxerat. Eoque cum Grotio ita lego:

Atque ut promeruit pater, qui patriam populavit meam.

A populo in Theatris dicta *popularia*: de quibus actum in *Cavea*.

PORCA est, *quod in arando extat*: ut sit Isidorus, lib. XV. cap. XV. τὸ μεταξὺ τῶν αὐλάκων ὕψος, ut exponitur in Glossis Philoxeni: in quibus tamen male, pro *porca* legitur *porta*. Etymon hujus vocis quadruplex invenio. Primum, ut *porca* dicatur quasi *porrecta*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ab eo quod aratri vomer sustulit*, *sulcus*: *quod ea terra jacta*, *id est*, *projecta*, *porca*. Sic præter nuperas editiones habent quoque MSSti, & vetus editio Mediolanensis anni CIↃIↃ. ac vetus Aldina. In uno tamen MSto *porrecta* pro *projecta* legisse se scribit Vertranius. Et pro etymo hoc est locus Varronis, lib. I. de R. R. cap. XXIX. *Qua aratrum vomere lacunam fecit*, *sulcus vocatur*. *Quod est inter duos sulcos elata terra*, *dicitur porca*, *quod ea seges frumentum porricit*. *Sic quoque exta Diis cum dabant*, *porricere dicebant*. Hæc Varro. Tertium etymon est, ut *porca* dicatur a *porco*, quod ipsum dicitur quasi *porro* ercto. Festus: *Porcæ appellantur rari sulci*, *qui ducuntur aquæ derivandæ gratia*; *dicti quod porcent*,

id est , prohibent aquam frumentis nocere . Nonius : *Porcæ sunt signa sulcorum , quæ ultra se jaci semina prohibeant . Porcare enim prohibere sæpius legimus.* Charisius, lib. III. cap. de secundo ordine : *Porceo, es , ai , ἀπείργω* . Similiter Gloss. vett. Etiam in Onomastico , quod Calepino subnexum fuit in Argentoratensi editione , ac Lugduni Batavorum recusum : *Porceo , ἀπειργῶ* · ubi vir doctus ἀπείργω , vel potius ἀπείργω legendum putat . Quartum etymon suggerit Angelus Caninius , ut sit a Græco ἀρωνιὰ, converso ω in e , quomodo , ut idem vult a οἶν venit *vum* , & a βάρις , *barca* , quasi *barsa* . De discrimine *porcæ* & *sulci* , ac *porcam* , non *sulcum* , alio nomine *liram* vocari , ostendimus in *Delirus* . A *porca* est *imporco* , hoc est, *porcam facio* . Onomast. *Imporco αὐλακίζω* . At αὖλαξ , *sulcus* . *Porcas* faciebant tertia aratione , eaque semen in *porcas* redigebant . Itaque & *imporca* est *semen in porcas redigo* . Sic de fabis usus Columella , cum ait : *Et similiter , cum semen cruda solo ingesserimus , inarabimus , inaratumque occabimus* . Hinc *imporcitor* . Festus : *Imporcitor , qui porcas facit in agro arando* . Sic quoque dicebatur Deus , qui præerat lirationi, qua frumentum in porcis operiebant. Indigitamenta flaminis Cerealis : *Vervactor* , *Redarator* , *Imporcitor*, *Insitor* , *Obarator* , &c.

Porci geminam etymologiam ponit Varro , IV. de L. L. *Porcus* , inquit , *quod Sabini dicunt de aprino porco porcilus , inde porcus ; nisi a Græcis , quod Atheneis in libris sacrorum scriptum est , κάπρῳ καὶ πόρκῳ*. Ita hunc locum interpolarunt quidam. At legit Scaliger : *Porcus quod Sabini dicunt aprum porcum : proinde porcus* , &c. Posteriorem quoque etymologiam adducit II. de re Rust. cap. IV. *Porcus Græcum est nomen antiquum , sed obscuratum , quod nunc eum vocant χοῖρον* . Et ita sane est . Nam is qui postea κάπρος , antiquis fuit appellator πόρκος · ut ex Alexandra Lycophronis contra Tzetzis somnium probat Scaliger in Conjectaneis . Mirari vero satis nequeo , neutram etymologiam adferri a Fungero , qui unum hoc duntaxat dicit, Isidorum (locus est lib. XII. cap. I.) putare *porcum* dici quasi *spurcum*: atque inde more suo aliud agit . Equidem quid ab iis , qui adeo persunctorie rem etymologicam tractant , boni exspectari debeat , videre non possum. Sane si tantum Latinum etymon placuit, nihilo deterius fuit dicere *porcum* vocari , quia dum cibum rimatur, id *ore* faciat *porrecto* : vel sic dici, quia *terram porriciat* , hoc est , *porro faciat* : vel quod *terram porceat* , hoc est , *porro arceat ac prohibeat* . Sed omnino a Græco πόρκος est, quemadmodum diximus . Quod nisi foret , videri posset esse ex Græco χοῖρος κατὰ μετάθεσιν , & p præfixo , ut ab ἀελλὸς est *papilio* , a μόλυβδος , *plumbum* . Unde vero sit , quod *porcus* quoque dicatur *pars in puellis*, *quæ femina sunt* , docet Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. Verba ejus in voce SVS adducemus .

Porricere est verbum solenne sacrificantibus ex disciplina haruspicum , & præcepto pontificum ; quemadmodum Macrobius ait , lib. III. cap. 2. ubi & Maronem eo usum docet , sed imperitia Grammaticorum , ac librariorum , pro voce *porriciam* scribi in quibusdam libris *projiciam* . Locus est lib. V. Æneid.

> . . . . *Extaque salsos*
> *Porriciam in fluctus* .

Sed si recte vidit Macrobius , mirum in nullo codice germanam hodie lectionem inveniri. Sane Pierius in antiquis omnibus exemplaribus , quæ quidem habere potuit , *proiciam* , idque unico *i* , ex seculi consuetudine, a se inventam prodit. Interim pro Macrobio est , quod Servius quoque (si Fabricianam editionem sequimur) *porriciam* legit , etsi & alterius meminit lectionis. Sic enim scribit: *Exta porriciuntur : hoc est porriguntur : nisi forte dicamus etiam fluctibus maris offerri . Quod si ita est , projiciam, id est porro jactam legendum est* . Sed aliter hæc in Servio Danielis. Usus quoque *porriciendi* verbo Nævius : *Simul atrocia porricerent exta ministratores* .

Plautus , Pseudolo , act. I. sc. II.

> *Si sacrificem summo Jovi,*
> *Atque in manibus exta teneam, ut porriciam* .

Livius , lib. XXIX. *Secundum eas preces cruda exta cæsâ victimâ (uti mos est) in mare porricit, tubâque signum dedit proficiscendi* . Fenestella quoque locum apud Nonium in *Prajente* sic legit Palmerius : *Et quædam exta præsente jus , quædam absente porrecissem* . Dicitur *porricere* vel quasi *porro icere* seu *jacere* , quod præter Servium scribit Festus : vel antiquum est pro *porrigere* . Nam Servius : *Exta*, inquit , *projiciuntur in fluctus : aris porriciuntur , id est , porriguntur* . Priores C usurpabant pro G , quomodo in columna erecta C. Duilio legitur Exfociont pro *effugiunt* ; Ceset pro *gesta* ; similiterque Leciones, Macistratvs , Cartaciniensis . Similiter Festus auctor veteres pro *agitare* dixisse *acetare* . Primus hunc morem correxit Spurius Carbilius , Grammaticus antiquissimus . A *porricere* dicta exta *porrecta* , quorum meminit Varro lib. V de L. L. cum ait : *Inter cujus exta cæsa & porrecta flamen porsit vinum legit* . Ab eodem exta dicta *porricies*, si recta lectio vulgata apud Solinum , cap. XI. *Nec longe inde collis Vulcanius ; in quo qui divinæ rei operantur , ligna vitea super aras struunt , nec ignis apponitur in hanc congeriem : cum porricias intulerint; si adest Deus , sacrorum probator , sarmenta, licet viridia , ignem sponte concipiunt , & nullo inflagrante halitu , a Numine fit incendium* . Sed magis placet veterum codicum lectio, in quibus est *proficias* ; qua Arnobius quoque usus . Nomen id a *proficando* , hoc est , *prosecando* , unde Festus , *Prosicium* , *quod prosecatum porricitur* . Differunt *prosicere* & *porricere*: quia pars extorum , prius *prosicitur* , hoc est , *præsecatur* : deinde *porricitur* , hoc est , *aris imponitur , ut comburatur* .

{Porriciæ quid significet habes in Festi fragmento explicatum in *Porricium* , cujus sunt haec verba: *Porricitur autem fere arsitur , quod consecrandum est Deo dicandumque : contra id conjunitur in sacro, quod est profanatum , ut Verrius* &c. Ac vide si lubet de eo verbo , in nomine Porriciæ , plurima antiquorum loca , quae Vossius in Etymologico diligentia collegit . Sed ad etymon quod attinet, ab antiquis æque ac recentioribus dissentio . Porriciæ tantumdem sunt sermone Tusco, quod apud eosdem Prosiciæ ; sicuti Porricere Tuscum respondet Tusco verbo Prosicere pro *prosecare* . Ex quo vides *porricias* esse id quod prosecatur, ut aris admoveatur , Deo consecrandum : nam reliqua postea consumebantur . Ergo origo *Porriciarum* est a verbo Hebr. פרק *parak* , quod *præcidere* , *avellere* , *detrahere* significat . Hinc nomen פרק *perek* & *parak* est *frustum* : unde Is. LXV. 4. legitur : *frustum carnium abominandarum* (ut quidem Hebraica sonant) quia in idolorum delubris *porrectum* h. e. consecratum , Videbis quæ ad eum ipsum locum in nostris adnotavimus . Si quis deinde a Tusco *Porricere* fluxisse Latinum *porrigendi* verbum contenderit , non repugnabo , modo ejus verbi primaria significatio sacris *præcidendi* ; deinde quia *præcisa* illa portio in foculum proporrigebatur, hinc nata videtur tertia *porrigendi* significatio pro eo quod est *extensa manu tradere* . Ab eodem porro fonte & Porcus venit : quae quia vox sacrorum & quidem Tuscanicorum est ; via potuit non Etrusca esse . Cujus rei testem locupletissimum M. Varronem in II. de R. R. audire praestabit : *Sus* , inquit , . . . *olim* Θύσυς *ab illo verbo , quod dicunt θύειν , quod est immolare . Ab suile enim genere pecoris immolandi initium sumptum videtur ; cujus vestigia , quod initiis Cereris porci immolantur , & quod initiis pacis fœdus cum feritur , porcus occiditur ; & quod nuptiarum initio antiqui reges ac sublimes viri in ETRVRIA in conjunctione nuptiali nova nupta & novus maritus primum porcum immolant . Prisci quoque Latini , & etiam Græci in Italia idem factitasse videntur* . Nunc ad originationem vocis quod attinet ; non accedo iis , qui a Græco insitato Πόρκος accersunt : nam mihi contra

videntur

videntur Graeci ἰταλιῶται (id quod Varro dat intelligere) id vocabulum a Tuscis imitati, postea transmisisse in Graeciam transmarinam. Aut si Graeci non ex Italia vocem hauserunt : Tusci aeque ac Graeci illam primitus ex Oriente arcessiverunt. Certe ab eodem Hebr. verbo פרק parak h. e. praescidere, Porca deducitur, cujus rei fidem facit *Porca praecidanea*, de qua Festus ait : *PRAECIDANEA . . . PORCA, quae Cereri mactabatur ab eo, qui mortuo justa non fecisset, id est glebam non objecisset : quod mos erat eis facere prius, quam novas fruges gustarent*. In quo omnia Festo assentior, praeter etymon, quod verba ejus ultima complectuntur. Atqui error inde ortus, quod ante messem Cereri *porca praecidanea* fieri soleret; cujus ritum Cato de R. R. cap. 134. descripturus sic incipit : *Priusquam messem facias, porcam praecidaneam hoc modo fieri oportet* &c. Quia inquam ante fruges hoc sacrum fiebat, hinc putarunt *praecidaneum* appellatum ; idque etymon etiam Gellius IV. 6. sequitur : *Porca praecidanea appellata, quam piaculi gratia ante fruges novas fieri coeptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestam aut non purgaverant, aut aliter eam rem quam oportuerat, procuraverant*. Paulus Langobardus clarioribus verbis *praecidaneam* vult dictam, quod immolaretur antequam *novam frugem praeciderent*. At Scaliger ad Festum *Praecidaneas* & *Succidaneas* voces a *praecedendi* & *succedendi* verbis factas arbitratur; quia si qui praecidaneâ non litassent, succidanea fiebat. Ergo *praecidaneam porcam* inde vult credo dictam, quia messem praecederet; at istud omnibus hostiis commune fuit, ut non litato numine inferretur succidanea. Ex quo fit omnes hostias fuisse dicendas praecidaneas. At longe verisimilius puto porcam illam dictam fuisse *praecidaneam* ab ritu ipso, quo illam membratim praecidebant, atque in frusta dilaniabant : quo pertinere illud Hor. I. serm. 8. arbitror, *Pullam divellere mordicus agnam* : nam erat opinor, *praecidanea agna*, de qua Festus ibidem. Ac certe Porca praecisionem Hebraice significat, a פרק, uti jam dictum. Consueverunt autem antiqui verba Etrusca Latinis tantumdem significantibus reddere; ac porro deinde utrumque conjungere; id quod in plurimis locorum nominibus usuvenisse notavimus in Tyrrhenicis locorum etymologiis. Ergo *praecidanea* interpretatio *porcae* est. Ac de porca praecidanea ad eundem Is. locum LXV. 4. quaedam adnotavimus. Est & altera Porcae notio rustica duplex. Priorem Festus sic exponit : *PORCAE appellantur rari sulci, qui ducuntur aquae derivandae gratia; dicti quod porcant idest prohibent aquam frumentis nocere* (imo dicti ab eodem פרץ, quod etiam *rumpere* est, quod humus ibi dirumperetur) *nam crebriores sulci, limi vocantur*. Posteriorem sic Varro 10 I. R. R. 29. *Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit*. Ineptum quidem etymon, sed tale tamen ut agnoscat Varro *porcas* ac verbi *porricis* cognationem, quippe ex eadem origine proficiscentium. At verum etymon nascitur ex priore *porcae* significatu, nam quia inter duas *porcas* sive *abruptiones* illa elata terra media erat, hinc ea quoque deinde *porca* est appellata, abolita priore illa ac primitiva vocis notione, cujus unus Festus commeminit. In Varrone sequitur : *Sic quoque exta Deis cum dabant, porricere dicebant*. Atqui hoc quoque verbum (uti supra dictum fuit) est a פרץ *abrumpere* seu *praecidere*. Mazochivs.

Porro a Graeco πόῤῥω. Gloss. *Porro*, ἔξω, λοιπὸν, πόῤῥω, καὶ ἔνπερα, καὶ πάλιν. Gloss. Cyr. Πόῤῥω, *procul*; πόῤῥωθεν, *longeque*, *eminus*, *procul*. Πορρώτερος, *ulterior*. Virg. VI.

. . . . *Quae sunt ea flumina porro*.

Ubi Servius : *longe remota*. *Et est Graecum adverbium*. Compositum ejus *proporro*. Lucretius :

Et sibi proporro quae sint primordia quaerunt.

Idem ac simplex valet.

Porrum, Papiae dici placet, quod *porrigat se, longeque extendat*. Sed est a πράσον, facta secundae tertiaeque literae trajectione, & quartae mutatione in R; quomodo a τορνος est *turris*; a κέλης, *celer*; a μορταις, *mortuum*, &c. *Porrum* est duplex. Unde Martialis, lib. III. ep. XLVII.

Et utrumque porrum, sessilesque lactucas.

Utrumque nominat Isidorus, lib. XVII. cap. X. *Porrum, cujus duo genera sunt, capitatum, & sectile. Capitatum melius, sectile parvulum*. Athenaeo similiter lib. IX. opponuntur πράσον κεφαλωτὸν, καὶ καρτόν. De utroque agit Plinius lib. XX. cap. VI. *Capitatum* designat illud auctor Moreti :

His fiser, & nomen capiti debentia porra.

Sectile dicitur quasi *sectitum*. *Sectum* vocat Columella in Horto. Uti & Moreti scriptor :

. . . . *Quis sectile porrum*,

Quis tecum sileni tervecis labra comedis?

Vulgo etiam legitur apud Martialem, lib. X. epigr. XLVIII.

In quibus est lactuca sedens, & sectile porrum.

Sed in melioribus MSStis est *tonsile*. Atque ita edidit Janus Gruterus. Ac probat etiam Cl. Salmasius. *Tonsile* idem ac *sectile*. Nempe quod Graecis κείρεσθαι ἀπὸ τοῦ κείρεσθαι, hoc est, *secari*, *tonderi*. Quomodo *Ciris* dicta a *resecto & detonso capillo paternus sui Minois*. Sic *tonsiles coronae* eadem ac *tonsae* : ut alibi dictum. A *porrum* est *porrina*, genus oleris *porracei*, sive locus ubi *porrus* crescit. Legas id in Digestis. Ab eodem *porrigo*, capitis vitium furfuribus velut farina obsiti. Serenus Sammonicus :

Cum caput immensa pexum porrigine ningit.

Nempe ut *porrum* in tunicae involucra, ita cutis velut in squamas resolvitur. Qui a *porrigendo* derivant, modulo secundae syllabae refelluntur.

Porta juxta Isidorum, lib. XV. cap. I. quia potest vel *importari* vel *exportari* aliquid. Quamquam altera quoque nominis ratio affertur. Nam olim cum urbem novam conderent, aratro urbis futurae spatium designabant; ubi vero introitus & exitus futurus erat, aratrum a designatore *portabatur* : unde *portas* nominatas volunt. Cato : *Qui urbem novam condit, tauro & vacca aret : ubi araverit, murum faciat : ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portam vocet*. Quae ejus verba iisdem Isidorus adducit.

† Porta nomen videtur factum ab Hebr. פתח *petah* ejusdem notionis : quod in regimine plur. est *pithe*, at Syra dialecto *pethe* : unde inserto R Tyrrhenico Porta. A verbo פתח, quod est *patere* fieri Latinum Pateo, jam alibi diximus. Aliam *portae* etymologiam vide in Aratro. Mazochivs.

Porticus, στοά. [ex *pesticus*] Isidorus, lib. XV. cap. III. *Porticus, quod transitus sit magis, quam ad standum sita sit, quasi porta & porticus, eo quod sit aperta*.

Portisculus usurpat Ennius, Octavo Annalium :

Parerent, exspectarent, portisculu signum
Cum dare coepisset.

Et Laberius : *Nec palmularum pulsus, nec portisculi*. Ita haec loca restituit Carrio, lib. I. Emend. cap. 10. Dictus autem *portisculus*, quod in *portu* modos daret remigibus : ut ex Ælio Stilone tradit Festus. Græcis a *jubendo* κελευστὴς dicitur. Polybius, lib. I. Ἄρχεσθαι τε, καὶ λήγειν τῶν κινήσεων πρὸς τὰ τοῦ κελευστοῦ παραγγέλματα. Idem docent Glossæ; in quibus & *jussor* vocatur. Seneca appellatur *pausarius*, ut suo loco dictum. Ovidio *hortator animorum* nominatur, III. Metamorph. fab. VIII.

. . . . *Et qui requiemque modumque*
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus.

Quo ex loco simul cognoscimus, ipsa voce modum dari solere. Non tamen id perpetuum, quia & in Argo navi per citharam factum, & alias per symphoniam fiebat, ut scribit Asconius in Divinat. itemque malleo aut pertica, ut Festus & Nonius tradunt in voce *portisculus*. Disputant autem eruditi, num *portisculus* ipsum sonet hominem, qui remigibus dabat signum, an vero signum quo dabat requiem ac modum, an utrumque. Janus Duza in quaestionibus

Plautinis lib. I. cap. VI. velle videtur *porticam* non *pertica gestorem*, significasse. Scaliger tamen ad Festum, putat, eum, qui *præco* esset alias, hunc in navi dictum *portisculum*. Et sane utcumque notare, clare satis scribit Nonius his verbis: *Portisculus proprie est hortator remigum, hoc est, qui saulem (al. quendam) perticam tenet, qua portisculus dicitur, qua excursum, & exhortamenta moderatur*. Daniel Heinsius putat apud Nonium pro *pertica* legendum *pergula*, ac *portisculi* voce tum *locum* sive *pergulam* notari: tum qui in ea. Vide quæ is notavit ad illud Silii, lib. VI.

. . . . Media stat margine puppis,
Qui voce alternos nautarum temperet ictus,
Et remis dictet sonitum, pariterque relatis
Ad numerum plaudat resonantia cærula tonsis.

Ego *pertica* rectum puto: nam Festus clare: *Portisculus est qui in portu modum dat classi; id autem est malleus*. Vides ut instrumentum id, quo modus remigibus dabatur, dici velit *portisculum*. At hoc ipsum *porticam* vocat Statii interpres ad illud VI. Theb.

Et signo de puppe dato:

Ubi scribit in hunc modum: *Pertica est quædam in navi, quam hortator remigum tenet, quam si incussierit, remiges non desinunt; si deposuerit, plane quiescunt a labore*. Patet igitur *portisculum* fuisse *perticam*, non locum, in quo sederet hortator. At non item audiendus idem ille Statianus interpres, cum *perticam* hanc ait a Plauto vocari *casteria*; Nam aliud & Nonius docet, & ipse Plauti locus, quo utitur, evincit. Plane autem verisimile puto, Statianum interpretem, cum meminisset istic loci *perticam hortatoris* a Plauto nominari, memoriæ lapsu versum hunc adduxisse pro præcedenti, ac *casteria* non *portisculum* perticæ nomen existimasse. Sic enim Plautus, Asinaria, act. III. I.

Et meam partem loquendi, & tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum, tute habes portisculum,
Quia pol si reposivi remum, sola ego in casteria
Ubi quiesco, omnis familiæ causa consistit tibi.

Ubi *portisculus* est *pertica*, qua signum dabatur *remigibus*; at *casteria* (ut bene Nonius interpretatur) *est locus, ubi cum navigatio conquiescit, remi & gubernacula conquiescunt*. Vide quæ de *casteriæ* voce diximus voce *Castor*. Quædam etiam ad *portisculum* pertinentia, diximus voce *Celeusma*: quæ non repeto.

Porto Alciato placet esse a πορθμεύειν: quod si est, πορθμεῖς dixerit Livius *exercitum navibus deportari*. Sed Cajus JC. ait, *portari* ea, quæ quis jumento secum ducit. Valla autem, lib. VI. Eleg. cap. LI. docet *portari*, quæ quis suo corpore bajulat. Atque idem confirmat multis Floridus Sabinus. Ut hanc πορθμευτικὴν notionem esse, verisimile non sit. Magis itaque placet *porto* esse a φορῶ seu φορτίζω, quod a φόρτος, id est, *onus*, unde φορτακ, *bajulus*. A *porto* est *portitor* pro eo, qui portat: quomodo apud Ovidium est,

. . . . Portitor Helles.

Apud Statium,

. . . . Glacialis portitor ursæ.

Alias est a *portu*, ac tum πορθμεὺς sic dicitur, qui Græcis ac Juvenali quoque vocatur *porthmeus*, hoc est, qui homines in ulteriorem fluvii ripam trajicit. Ita Charon

. . . . Portitor horrendus

dicitur Virgilio, Æn. VI. & Propert. lib. IV. eleg. ult. Gloss. Cyrilli: Πορθμεὺς, *portitor*. Sed & *portitor* dictus *publicanus*, quia in *portu* exigit vectigal: ut docet Donat. in illud Terent. Phor. I. II. *Et ad portitores esse delatam*. Gloss. Cyrill. *Portitor*, τελώνης.

Portorium similiter *quod portitori solvitur*. Plautus, Asinaria, act. I. sc. III.

Ego pol istum portitorem privabo portorio.

Idem, Trinummo:

Solutum est portitor jam portorium.

Itaque Appuleius nunc *portorium*, nunc *naulum* dicit lib. VI. Milef. *Nec mora, cum ad flumen mortuum venies, cui præfectus Charon, protinus expetens portorium, sic ad ripam ulteriorem sutili cymba deducit commeantes. Huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres*. Dicere tamen etiam liceat, *portorium*, & *portitor* pro *publicano*, a *portando* ita vocari: quia pro mercibus exportandis, non in *portu* solum, sed etiam in *pontis* transitu solvatur. Plura hac de voce diximus in *Publicum*, ubi de tribus vectigalis generibus loquimur.

Portulaca, herba, quæ Græcis ἀνδράχνη. Turnebo, lib. VIII. cap. XXIII. rectius dici videtur *portulata*: nempe quia *foliis portulas imitatur*, & *portulas habere videatur*. Sed nihil prohibet, quo minus a *portula* sit *portulaca*, ut a *lingula lingulaca*, a *pastinum pastinaca*; a *mero meracus*, similiaque. Vel cum Salmasio potius scribendum *porcilaca*, ut a *porcula* sit nomen. Unde & *porcellia* & *porcacia* dicebatur: & Græcis χοιροβοτάνη. Nicomedes Jatrosophista: χοιροβοτάνη, ἀνδράχνη.

Portus, a *portando*, quia res per eum importantur & exportantur. Vel potius a πόρος aut πορθμὸς, eliso M. Aut a φόρος, quomodo, ut est apud Etymologici magni auctorem, tum *portus* dicitur, tum *Deus marinus*. A portus est *importunus*, quomodo proprie dicitur *locus portu carens*, eoque navibus infestus. Contra *opportunus* est locus, in quo navigantes portum in propinquo habent, quasi *ob portum*. De priori sic Isidorus: *Importunus, inquietus, quia non habet portum, hoc est quietem*. Sane *importunus* est, qui alios quiescere non sinit. Idem scripserat Servius in II. Æn. item Verrius seu Festus. A *portu* quoque *Portunus* seu *Portumnus* dictus, ut testatur Tullius, lib. de Nat. Deorum. Eo nomine nunc *Palæmonem* nunc *Neptunum*, significari, ad priorem Capellæ librum docuit, tum puer etiamnum ætate, nunc singulare seculi nostri ornamentum, Hugejanus Grotius. Hinc *Portunalia* sacra apud Varronem, lib V. de L. L.

Poscam, alii *vinum secundarium*, sive *loram*: alii rectius *oxycratum*, interpretantur: ut Onomasticon facit. Est a πόω, *posca*; ut ab ἔδω, *esca*. In eodem Onomastico legas: *Posculam*, ποτιμος. Nisi scribendum *posculentum*, quod a *potus*, ut ab *esca*, *esculentus*.

Posco, a בקש, quod idem notat. Vel a φάσκω, dico. Nam qui poscit, quid fieri velit, dicit. Vel a *pos* pro *potis*, quod in *compos*, *impos*. Ut *poscere* proprie sit pro potestate ac jure aliquid petere. A *posco* ut veniat *postulo*, seorsim dicimus.

Possessio Isidorus, lib. XV. cap XIII. deducit a *possum*. Sic enim scribit: *Possessiones sunt agri late patentes publici privatique: quos initio non mancipatione, sed quisque, ut potuit, occupavit atque possedit, unde & nuncupatur*. Quæ fere desumta ex Festo. Sic enim ille: *Possessiones appellantur agri late patentes publici privatique, qui non mancipatione, sed usu, tenebantur, & ut quisque occupaverat, colebat*. Sed quod ad etymon ab Isidoro adductum, aliter de eo Jurisconsulti. Quippe Paullus, l. I. D. de acquir. vel amittend. possessione, ait, Labeonem velle *possessionem* dici quasi *pedum positionem*. Sic enim veteres loquebantur Lucretius, lib. III.

. . . . Nec priva pedum vestigia quæque
Corpore quæ in nostro calices & cætera ponunt.

Idem lib. IV.

Endogredi porro pariter simulacra, pedemque
Ponere nobiscum credas,

Et lib. V.

Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset.

Ratio vero appellationis ejusmodi est. Cum rerum aliæ sint *mobiles*, aliæ *immobiles*; illæ quidem manu capiuntur, unde *res mancipi* dictæ quasi *manucipi*; in his vero *pedem ponimus*, eoque *possessionis* nomine appellamus. Et hæc pro vulgata Digestorum lectione. Sed verius tamen rectiusque in Florentina editione pro *pedibus* excusum *sedibus*, ut possidere sit contractum ex *potis sedere*, quemad-

quemadmodum *possum* factum ex *potissum*: Similiterque *pos* pro *potis* habes in *compos* & *impos*. Vel dicendum *possidere* dici quasi *porro sedere*, ut ea vox perpetuitatem notet. Quam autem appositum sit hoc a *sedendo* etymon, eo quoque argumento cognoscimus quod Belgis, seu Germanis inferioribus *possidere* similiter dicatur *Besitten*, quod nihil aliud est, quam *in re quapiam sedem habere*. Nec etymon hoc minus late patet: quam illud eorum, qui a *pedum positione* deducunt. Nam in iisdem & pedem ponere & sedem figere potes sumus.

Possum κατὰ συγκοπὴν dicitur *potis sum*: unde *potis est* crebro legere est pro *potest*, etiam cum respicitur nomen neutrum, ut apud Lucret. lib. v.

Nec potis est cerni, quod cassum lumine fertur.

Etsi autem *potissum* dicatur in singulari, non tamen *potissumus* in plurativo recte dicitur, sed *possumus*. Itaque recte emendant apud Plautum, Pœnul. act. I. sc. II.

. . . . *Plus satis dare potessunt*,

nisi divisim malis, *potes sunt*. At *potis sunt*, quod in vulgatis legitur, ferri nequit. Multa hujuscemodi exempla congessit Paulus Merula ad Ennium pag. DCLXXV. Ea lege, si opera putas. A *possum* est *possibile*, δυνατὸν & *impossibile*, ἀδύνατον. Vox utraque durior, eoque aut Græcis, aut periphrasi cum Tullio, & aliis in populari oratione uti malim. In artium tamen præceptis nihil curiosa istac cura opus, in qua voces eæ prope necessariæ: quod & Fabii judicium est, lib. III. cap. VIII. *Medius*, inquit, *qui tertiam partem dixerunt δυνατὸν, quod nostri possibile nominant, quæ, ut dura videatur appellatio, tamen sola est.*

Post prius fortasse fuit *poste*, sicut dicitur *ante*. *Poste* autem fuerit ex ὄψε, trajectis literis, & *T* inserto. Vel ex ὄψε fit *pos*, ac *post*, abjecta vocali per ἀφαίρεσιν, ut ab ἀπὸ, *ab*; ab ὑπὸ, *sub*; a περὶ, *per*. Sane ὄψε proprie *sero*: sed quia quæ *sero* fiunt, ea *post tempus* contingunt: hinc ὄψε sumitur etiam pro *post*: ut apud Philostratum ὄψε τῶν τρωικῶν, *post Troica*. *Post* quidam, sed durius, deducunt ab ὄπος, quomodo veteres dixisse conjiciunt, quod dicatur ὄπισθεν, unde & *posterus* factum censent. Sed de ὄπισθεν non displicet sententia Etymologi, qui ut a πρὸ est πρότερος, sic ab ὑπὸ ὑπότερος, indeque ὕστερος factum censet. *Posterus* vero est a *post*, ut a *supra*, *infra*, *extra*, *superus*, *inferus*, *externus*. *Post* autem dicitur vel quasi *pone est*: quod Cæsar Scaliger scribit, cap. CLVII. de causs. L. L. vel, quod Angelus Caninius & Petr. Nonnesius, ab ὄπισθε, omisso s, quomodo ab ὀδόντες, dicimus *dentes*; ab ὄραμνος, *ramus*, &c. A *post* est *posthac* pro quo & *posthoc* dicere. Habes in lege Papirii apud Festum in *Sacramentum*.

Posthac dicere, ut *antehac*. Item ut *postea*, sic *postilla*. Catullus:

Nec sibi postilla metuebant talia verba.

Etiam pro *posten*, *postidea*. Plautus, Cistell. *Ubi id erit factum, ornamenta ponent: postidea loci, qui deliquit, vapulabit.* Etiam cum adverbio, *postibine*, *postinde*, & *postmodo*. Virgil.

Postinde ad naves graditur, sociosque revisit.

Lucretius:

In pedibus primum digitos livescere & ungues;
Inde pedes, & crura poni: postinde per artus
Ire aliat tractim gelidi vestigia leti.

Plaut. Aulul. act. 2. sc. 11.

Nunc quo profectus sum ibo, postidem domum.

Ita in MSStis optimis, & vett. edit. legi observatum Gruttero, & aliis. Ac censet Scoppius similiter Varronem dicere, lib. VIII. de L. L. *Verbis quæ non ad rationem fiunt, oportet non uti. Sic enim obsistunt, ac postidem facilius corrigi poterunt.* Ubi vulgo *postea idem*. *Postidem*, ut *indidem*, & *identidem*.

Posthumus, quasi *post humatum patrem natus*: ut scribit Eutyches in Conjectaneis Cassiodori de Orthogr. cap. IX. & Beda de Orthogr. Confirmant hanc ἐτυμολογίαν Varro, Festus, Ulpianus, Cajus, ac Glossæ Philoxeni, in quibus legere est *Postumus*, ὑπάτος, μετὰ θάνατον πατρὸς γεννηθείς. Verum obstat, tum quod & hic, & in libris antiquissimis non *posthumus*, sed *postumus* legere est, tum quod ea quoque voce utantur antiqui *de liberis ante patris obitum natis*, ac generatim de eo omni *quod postremum est*, ut omnino, quemadmodum a *exter*, quo Cato utitur est *extimus* pro *exterrimus*; & ab *inferus*, quod Livius Andronicus usurpat, est *infimus*: sic a *posterus* sit *postimus*, sive, ut antiqui loqui amabant, *postumus*. Sane aut hoc dicendum, aut statuendum *posthumus* quidem cum *H* scribendum, cum de eo dicitur qui *natus patre mortuo*, nomenque id tum ab *humo* derivari: at *postumum* absque spiritu scribendum, cum adjective ponitur pro *extremo*: quomodo *postumam spem* dixit Appuleius. Vide & quædam hac de voce apud Guil. Canterum, lib. II. Var. lect. cap. X. &, si tanti, Grammaticas nostras animadversiones, libro II.

Posticus est a *post*; ut ab *ante*, *anticus*. Falluntur qui *posticam* dici ajunt a *post* & *stando*: ut apud Fungerum legas. Nec melius, qui ab *ante* vel *post* & οἶκος, *anticus*, & *posticus*, deduci putant. Quippe hæ voces natura sua tam late patent, quam præverbia *ante* & *post*. Nam simpliciter, quæ ante nos sunt, *antica*, quæ post nos, *postica* dicimus, teste Festo in *Posticum*. Hinc *antica linea*, διάμετρος, ut est in Glossis Philoxeni. Item *postica linea*, quomodo Servio Sulpicio in agris dividendis dicebatur quæ ab Oriente ad Occidentem spectat: ut scribit Festus. *Anticum* veteres pro *janua* posuisse ait idem. Sed non ἀπλῶς sic *januam* dixere, verum *eam quæ est ab anteriori ædium parte*. Unde & nomen: non, ut puto, ab *antis*, id est, *lateribus ostiorum*. Sic *posticum*, quæ in *postica ædium parte*. Horat. lib. I. epist. V.

Atria servantem postico falle clientem.

In utroque respicitur ad vocem *ostium*, quomodo & *postica* dicitur, respiciendo vocem *janua*. Glossæ Philoxeni, *postica*, παράθυρα ὀπίσθια τῶν οἴκων. In quibus & legas: *Posticum*, παράθυρα, παραθύριον. Nempe *posticum* est ὀπισθόδομος. Usus Vitruvius. Scribit Servius ad II. Æneid semper in neutro *anticum*, & *posticum*, dici: nisi cum sint voces Augurum, qui *posticam* vocant *septentrionalem cæli partem*; *anticam* vero *meridionalem*. Unde vett. Glossæ *Antica*, μεσημβρία. Sed aliter Ammianus, cum alibi, tum lib. XXX. ubi nominat *murorum posticas*, e quibus in hostem erumpere solerent. Verba ejus sunt: *Quidam fossas sulentius transire conati, repentinis eorum adjutoribus, qui erumpebant clanculo per posticas, tuentes incaute faucis discedebant.* Sed & falluntur, qui *posticum*, ejusque diminutivum *posticulum*, solum putant dici de *janua postica*. Nam aliud evincit hic locus Plauti, Trinummo, act. I. sc. II.

Posticulum hoc recepit, cum ædis vendidit.

Quem locum & Agellius, lib. XVII. cap. VI. adducit, ut probet *recipere* in venditionibus poni pro *excipere*, sive *retinere*. Verbo autem Plauti hoc pacto interpretatur: *Cum ædis vendidit particulam quandam, quæ post eas ædis erat, non vendidit, sed retinuit.* Nec aliter usus Titinius in Veliterna apud Nonium: *At pro duo postica quæ loco mercede.* Apud Appuleium quoque, lib. II. Met. similiter vocem *posticula* in genere muliebri accipi puto. *Illico*, loquit, *me produxit ad domum quampiam, cujus ipsis foribus obseptis, per quandam brevem posticulam introvocat me.*

Postilena derivatum est a *post*; ut *antilena* ab *ante*. Quod nisi *antilenæ* vox obstaret, videri posset *postilena* dicta ab antiquo *postere*, pro *postare*, hoc est, *post stare*; quomodo & *obstine* dicebant pro *obstare*, unde *obstitus*; item *prostine* pro *prostare*, unde *prostibulum*. Similiaque *arcire* pro *arcitus*; *negibundus* pro *negabundus*; *impetritum* pro *impetratum*. *Postilena* voce usus Plautus, Casina, act. I. sc. I.

Ita te aggerundâ curvum aquâ faciam probe,
Ut postilena possis ex te fieri.

Erat

Erat autem *postilena*, ut Perottus ait, lignum incurvum sub jumentorum cauda ad sustinendum *βάσταγμα*, cui onus imponitur. Sane quia ad jumenti caudam fuerit, eo in Onomastico veteri, quod Argentorati primum excusum, ac Lugduni postea recusum fuit, *ὑπουρὶς* exponitur, quasi dicas *subcaudale*. Sed quod lignum fuisse dicit Perottus, id refellitur Glossis Philoxeni, ubi legas: *Postilena*, *ἱμὰς ὁ ἐν τῷ ὀπισθίῳ ἢ σάγματος ἀπὸ τῶν οὐρῶν ἠρτημένος*. Ubi pro *ἠρτημένον* sententia & structura *ἠρτημένος* requirit. Et sane *vestem* fuisse *de cauda dependentem*, arguit, quod *antilena* item *vestis* erat *qua pectus equis tegebatur*. Glossæ Philoxeni: *Antilena*, *ἱμὰς ἵππου*. Et vigesima nona voce post, *Antelena*, *διερεισ ἃ ἔστιν ἱμὰς ἵππου περὶ τὸ στῆθος*. Ubi pro *διερεισ* bene Martinius reponit *ἀντερεισμα* a *ἀντερείδω*, *fulcio*. In Onomastico ante memorato quoque legas, *Antilena*, *προστηθίδιον*, q. d. *antepectorale*. Atque ex his, quæ hactenus diximus, liquet, quid judicandum sit de Isidori verbis istis, lib. xx. Orig. cap. xvi. *Antella*, *quasi ante sella*, *quemadmodum postella quasi post sella*. Nam agit eo capite de equestribus instrumentis, ut liqueat, vel *antilena*, & *postilena* scribi debere, vel potius Isidori seculo *κατὰ συγκοπὴν antella* & *postella* dictum esse: qua corrupta pronunciandi ratio fecit, ut a *sella* crederet derivari, cum, non *sellæ*, sed *vestimenti* fuerit genus.

P o s t l i m i n i o *receptum*, ut apud Festum Pompeium legere est, *Gallus Ælius in libro primo significationum, quæ ad jus pertinent, ait esse eum, qui liber, ex qua civitate in aliam civitatem abierat, in eamdem civitatem redit eo jure, quod constitutum est de postliminiis. Itemque qui servus a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos redit in ejus potestatem, cujus antea fuit, jure postliminii; equi, & muli & navis eadem ratio est*. Vide & L. xix. D. de captiv. & postlim. revers. Index *Basilicῶν*, *Postliminium*, *ὑποστροφὴ τῶν αἰχμαλώτων*. Glossæ vett. *Postliminium*, *ἐν τῆς ὑποστροφῆς δίκαιον*. De etymo vocis duplex est sententia: dum alii censent *liminium* esse productionem vocis: alii putant *limen* significare *finem*: quomodo Manilius, lib. 1. dixit:

. . . . *Quo limine* [illegible] *abus*
Componit partibus numeris noctemque diemque.

Hoc est, *quo fine*. Et postea apud eundem legit Scaliger:

Ultima designat fugientis limine Solis.

Ubi vulgo *lumine*. Utrumque hoc etymon adducit Cicero in Topicis, & ex eo Gellius, lib. vii. cap. xviii. *In hoc verbo*, inquit, *Servius Sulpitius*, *quemadmodum Cicero Topicis scribit*, *nihil notandum putabat esse*, *nisi post*, *& liminium*; *illud productionem esse volebat*, *ut in finitimo*, *legitimo*, *æditimo*, *timum*. *Scævola autem*, *Publii filius*, *junctum putabat esse verbum*, *ut esset in eo post*, *& limen*, *ut quæ a nobis alienata sunt*, *cum ad hostem pervenerint*, *& ex suo tanquam limine exierint*, *hinc cum redierint*, *post ad idem limen Postliminio videantur rediisse*. Hanc Scævolæ sententiam sequitur Justinianus, §. si ab hostibus. Instituт. quibus mod. jus patr. potest. *Dictum*, inquit, *est postliminium a limine & post*. *Unde eum*, *qui ab hostibus captus in fines nostros postea pervenit*, *postliminio reversum recte dicimus*. *Nam limina sicut in domibus finem quendam faciunt*: *sic & imperii finem limen esse veteres voluerunt*. *Hinc & limes dictus est*, *quasi finis quidam & terminus*; *ab eo Postliminium dictum*, *quia eodem limine revertebatur*, *quo amissus fuerat*. Estque hæc, sine dubio, verior sententia, quando simile exemplum adferri non potest, ubi *liminium* tantum vocis sit productio, contra quam sit in *timus*, & similibus. Imo contra exemplum est, ubi a *limen* fit *liminium*: puta *eliminium*, *ὁ ἔξοδος*. Ut *postliminium*, *ἡ ἐπάνοδος*. Quod & Scaliger probat ad Festum.

P o s t u l i o pro *postulatio*, a *postulando*, qua de re diximus, lib. ii. Animad. Grammat. Sed *postulare* unde sit, minus patet. Scio verbum hoc eleganter interdum poni pro *ἀξιῶν* sive *æquum censere*, ut cum Plautus ait, Asinaria act. iii sc. 1.

Ubi piem putatem, si isto more moratam tibi,
Postulem placere, mater, mihi quo pacto præcipis?

Verum non video, quæ hinc *ἐτυμολογία* educi queat. Nam ut a *poto* sit, quod vir magnus scripsit, non placet, quanquam is eo sententiam suam confirmatum ibat, quod Plautus primam corripiat, Casina, act. 2. sc. 1. Potius crediderim esse ab obsoleto supino verbi *posco*, quod est *poscitum*, pro quo *κατὰ συγκοπὴν* non minus dici potuit *postum*: quam a *repositum* dicitur *repostum*. Hæc mihi conjectura, super ea voce cum Clarissimo & amicissimo Thysio disserenti in mentem venit. A *postum* est *postulo*; ut a supino *ustum*, *ustulo*. Hoc nisi certissimum putarem, dicerem a *pono* sive supino ejus *postum* venire, ut *postulare* proprie sit *depositum petere*. Sane nec hoc ineptum. Sed apertior significationis convenientia inter *posco*, & *postulo*, quam *pono*, & *postulo*. At eos plane non audio, qui *postulo* dici ajunt quasi *porro sto*, vel quasi *post volo*. Quorum utramque aliquos sensisse, auctor est Perottus.

P o t e n s quasi *potis ens*; ut *possum* quasi *potis sum*. Ita & Julius Cæsar censuit in libb. de Analogia. Est vero *ens* ab antiquo *esum*, de quo in *Sum* dicemus. Remansit id participium in compositis *absens*, *præsens*, *potens*. A *potens* est *potentia*, & *potestas*. Item *potentatus* pro *potentia* ac *principatu*, apud Cæsarem, Liviumque. Item *impotens*, *non potens*, vel *valde potens*, ut *incautus*, *valde cautus*. Charisius: *Eadem præpositio est derogativa*, *& ἐπιτατικὴ*, *vel ἐπιτατικὴ*: *ut probus*, *improbus*, *doctus*, *indoctus*: *nonnunquam etiam adjectiva*, *αὐξητικὴ*, *vel ἐπιτατικὴ*, *ut potens*, *impotens*, *id est*, *valde potens*. *Quamquam in hac appellatione etiam derogativa intelligatur*. Etiam Diomedes, cap. de præpositione, *In* ait *significationem augere in impotens*. Ab eodem est *omnipotens*, qui omnia potest; *præpotens*, valde *potens*, ut cum Ciceroni pro Cornelio Balbo *Carthago* dicitur *terra marique præpotens*. Eademque voce de Deo usus, lib. ii. de natura Deor. Sed rectius hic *omnipotens* dicitur, cum omnia possit, præterquam quæ infirmitatis sunt, quæ posse eum non potest, ut loquitur B. Augustinus. Gentiles vero miramur, quibus is vocatur *præpotens*, quasi vel naturæ legibus obnoxius, ut Peripatetici sciscunt, vel fatorum tabulis subjectus, ut Stoici putarunt.

P o t i o r nomen a *potis*, ut diximus in *Potis*; indeque & verbum *potiri*, ut proprie notet *potem* seu *compotem alicujus rei fieri*. Sumitur ea vox interdum passive, pro *venire in alienam potestatem*. Ita dixit Plautus Capt. act. 1. sc. 1.

Nam postquam meus rex est potitus hostium.

A *potiendo* dicti *Potitii*, Herculis sacerdotes: qui soli extis solennibus vescebantur: uti *Pinarii*, qui non ederent, sed ministrarent. Dicti *Pinarii* a *πεινῆν*, quod est, *esurire*. Livius, lib. 1. *Forte ita evenit*, *ut Potitii ad tempus præsto essent iisque exta potirentur*, *Pinarii ad ceteram dapem venirent*. In hunc locum e Busldiano & Atrebatensi codice restituit Petrus Nannius, lib. v. Miscell. cap. xv. ubi & ad etymon allusisse putat. In vulgatis pro *potirentur* est *apponerentur*. Multa de his Servius, ad viii. Æn. ubi inter alia ista, *Fertur Potitius dici*, *quod eorum auctor epulis sacris potitus sit*: *Pinarius quod eis fames epularum sacrarum indicta sit*. *Hoc enim eis Hercules dixisse dicitur*, *ὑμεῖς δὲ πεινάσετε*. Vide & Festum in *Potitius*.

P o t i s Popiæ placet esse a *pateo*, *quod pateat illi quicquid velit*. Malim a Dorica præpositione *ποτὶ* pro *πρὸς*, id est, *juxta*, *prope*, quia, si quid prope nos, ad id labore consequendum opus non est, sed plurimum jam in nostra est potestate. A *potis* sunt *compos*, & *impos*. A *compos* est *compotire* pro *compotem facere*. Usus Plautus, Rudente, & Apuleius in Floridis atque alibi. Utrumque autem & *compos*, & *impos*, esse a *potis*, indicio erunt accusativi,

cusativi, *compotem*, & *impotem*. Priscianus tamen xv. ait, ut a *do* est *dos*; a *custodia*, *custos*; sic a *compote* esse *compos*, & mutato E in O *compos*. Sed fallitur. Melius Varro, libro quarto de L. L. *Recto casu cum dicimus impos, obscurius est esse a potentia, quam cum dicimus impotem: & eo obscurius fit, si dicas pos, quam impos. Videtur enim pos significare potius pontem, quam potentem*. Item Servius, ad illud Ecl. 10. *Nunc victi tristes: Victi*, inquit, *id est, impotes. Nam quomodo victores dicimus voti compotes, qui quod volunt faciunt: sic victos e contrario vocamus impotes, qui non possunt facere quod volunt*. Idem eo comprobatur, quod & comparativus ejus *potior* pro *potis* liquido usurpatur; ut in illo Plauti, in Casin. act. 1. sc. 1.

.... Hercle me suspendio
Quam tu ejus potior fias, satius est mortuum.

Ita vett. MSS. non *potitor*, quod in Aldina est, ac in melioribus libris se invenisse scribit Baptista Pius. *Potius* esse a *potis*, scripsit & Beda de Orthographia. Et ante eum Priscianus, lib. xv. his verbis: *Potis ab eo quod est potis nascitur, hic & hæc potis, & hoc pote: unde Persius:*

Qui pote? vis dicam? nugaris cum tibi, Calve.

id est, quomodo possibile est. Ab eo autem, quod est hic, & hæc potis, & hoc pote, fit comparativum hic & hæc potior & hoc potius, & superlativum, potissimum. Ac ratio confirmat, quando id *potius* facimus, quod magis facere *potes* sumus.

Potus, pro *pudenda*, unde fit, dicimus in Pretentium. At *potus* porrecta, est a *πίω*, quod antiquum pro *πίνω*. Varro, iv. de L. L. ἀπὸ τοῦ πότου deducit. Sed cum priorem producat, magis Grammatice dixeris venire a *πεπωται*, quamquam usitatius *πέποται*, uti & *πίνω* quam *πόω*. Itidemque per *o* parvum dicimus *πότος*, *potus*; *συμπόσιον*, *symposium*, ad verbum *compotatio*, Latine *convivium*; *καταπότιον*, *catapotium*, quod vulgo a figura *pilulas* vocant. Scribonius Largus cap LXXXVII. *Catapotium, id est, medicamentum, quod non diluitur: sed ita, ut est, devoratur*. Ac similiter Marcellus Empiricus, cap. xvi. Nam *καταπότιον* etsi de *potu* proprie dicatur: tamen usitata *καταπίνειν* potius *deglutire* est, quam *ebibere*: unde de *caruibus* usurpat Lucianus. A *potu* dictum *poculum*, quasi *potaculum*; ut *pabulum* quasi *pascibulum*. Varro iv. de L. L. *Pocula a potione, unde potatio, & etiam posca*, &c. Hoc malim, quam ut *poculum* fit a *κύπελλον*, aut *κύπελλον*, quæ Nunnesii est sententia. A *poculum* est *pocillum*, unde *pocillator*, qui aliis *pincerna*. Ab eodem *epota*, a *novis iteratisque poculis*.

P R

Præ prius fuit *pri*, si Jul. Scaligerum audimus, qui sic de eo lib. iv. de causs. L. L. cap LXXXVI. *Pri vetus vox fuit, sicut NI, postea laciore vocali fusa sunt, Ne, præ: unde adverbium pridem, comparativum prius, superlativum primum*. Mihi verisimile fit, ut, Græcis diversa sunt *πρὶν*, & *πρὸ*, sic Latinis aliud esse *pri* sive *pris*, aliud *præ*. *Pris* quidem est a *πρὶν* converso N in S, quomodo a *μείων* est *plius* & contracte *plus*. At *præ* est a *πρὸ*, O in Æ mutato, quomodo & Græci pro *ἀπὸ* dicunt *ἀπαὶ*, pro *ὑπὸ* *ὑπαὶ*: illo Homerus & Hesiodus; hoc Homerus, Aristophanes, & Nicander utuntur. A *præ* est *præter*, de quo seorsim. Ab eodem sunt *praut*, & *præquam*: quæ idem signant. Nempe *præ*, sive *magis*, aut *plus* illo quicum fit comparatio. Plautus Mil. Glor.

Nihil hoc quidem est, praut alia dicam, quæ tu nunquam feceris.

Idem Amphitr.

Parva res voluptatum est in vita præquam quod molestum est.

Præbia, Festo teste, *curandi mali remedia: videlicet quæ curationis causa præbentur*. Idem tamen Festus postea ait: *Præbia Verrius vocari ait remedia, quæ dolla Cæcilia, uxor Tarquinii Prisci invenisse existimatur, & immiscuisse zonæ suæ, qua præcincta statua ejus est in æde Sancus* (lego Sancti vel Sanci) *qui Deus Fidius vocatur: ex qua zona periclitantes ramenta sumunt: ea vocari ait præbia, quod mala prohibeant*. Posterius etymon malim. Ut avec *enebra* ab *inhibendo*, sic *prabia* a *prohibendo*. Sunt enim *prabia* idem quod *ἀλεξιφάρμακα*, sive *amuleta*, quibus similiter ab *amoliendo* nomen. Quare rectius *prabia* per *a*, quam *præbia* per *æ* scribatur.

Præcidaneam, & *succidaneam* hostiam, a *cædendo*: illam a *præcidendo*; hanc a *succidendo* dici, docet Agellius, lib. iv. cap. vi. Idem tradit Festus Pompeius: *Porca*, inquit, *præcidanea dicitur, quæ ante immolari solet: quod genus hostia, propterea quod ante novam frugem præcideretur, præcidarium appellabant*. Idem: *Succidanea hostia* (MSSti al. *succidania*) *appellatur, quæ secundo loco cædebatur, quod quasi succideretur, dicta. quidam a succedendo, non a succidendo dictam putant*. Similiter Marius Victorinus, lib. 1. Artis Gramm. cap. de Orthographia: *Non est, ut emendastis, porca præcidanea, sed præcidaria, quæ frugum causa immolatur, qui justa defuncto non fecerunt, aut in faciendo peccarunt, hæc porca contrahitur, quam omnibus annis immolari oportet, antequam novam quasi dapem mereat de se capere: præcidaria dicta, quod ante cæditur, quam frugem capiat*. Sed quod Victorinus negat recte dici *præcidanea*, æque peccat ac illi, quos *præcidaria* damnasse ait. Nam utrumque rectum *præcidaneus*, & *præcidarius*; *succidaneus*, & *succidarius*; quomodo & dixere *extrarius*, & *extraneus*; *pedarius* & *pedaneus*. Præterea merito in controversiam vocare liceat, num *præcidanea*, & *succidanea*, a *cædendo* sic dicatur, quæ horum Grammaticorum opinio est, an potius a *cedendo*, quia *precedat* aut *succedat*. Posteriorem sententiam veterum quosdam secutos ex verbis Festis ante allatis cognoscimus. Eique pro hoc etymo, quod voces eæ non de *hostiis* tantum, sed *aliis* quoque *rebus* dicantur. Itaque contra Agellium afferri potest, quod apud eum legimus, *ferias* quoque *præcidaneas* dici, atque ita locutum Ateium Capitonem. Ex Græcis dicuntur *προσόδιοι* *ἱερεῖα*. Sane aut dicendum *præcidaneum* & *succidaneum* semper a *cedendo* dici: aut statuendum, nunc a *cædo* esse, nunc a *cedo*. A *cædo* quidem *hostias* dici *præcidaneas*: ut & cum Plautus, Epidico, act. 1. iv. tergum *succedaneum* vocat, *quod pro aliius culpa cæditur*. At a *cedendo* dici *ferias succedaneas*, item *succedanei* sive *succidanei alieni periculi* apud Ulpianum, l. iii. in fine. ff. de administratione tut. & *proxima culpa succedaneus* apud eundem, l. iv. ff. de magistr. conven. Quibus locis *succedaneus alieni periculi* vocatur, in quem alieni periculi incommodum redundat; & *succedaneus culpa*, qui in culpam succedit. Ac eopse modo in Cod. legas *succedaneus culpæ*, qui in culpam succedit. Ac eopse modo in Cod. legas *succedaneum damni*, *solutionis*, *functionis*. Nec aliter Appul. lib. viii. Met. *Sed postquam non cervam pro virgine, sed asinum pro homine succedaneum videre*. Et Cyprianus: *Non potest videri cessasse, qui vicarios substituit, & qui pro se uno plures succedaneos suggerit*. Equidem cum sapientis non sit multiplicare etyma frustra, nec dicere liceat a *cædo* quidem *succidaneas* dici: a *cedo* autem, unde *succedo*, *succedaneas* fieri, (nam tam *ferias* quam *hostias præcidaneas* per literam *i* scribit Gellius;) dicere malim, semper has voces esse a *cedendo*, ac *hostias* quoque *præcidaneas* & *succidaneas* dici, quia *præcedant* aut *succedant*, hoc est *antecedant* & *subsequantur*. De hujusmodi hostiis notandus locus Servii ad viii. Æn. ubi cum dixisset, *in omnibus sacris feminini generis plus valere victimas*, statim subjicit, *Si per marem litare non possent, succidanea dabatur femina: si autem per feminam non litasset, succidanea adhiberi non poterat*.

Præco, unde *præconium*, *κατὰ συγκοπὴν*, quasi *prædico* dici videtur. Favet etymo illud Plauti Bacchidibus:

Stulte nescis nunc venire, atque in eo ipse

Astat lapide, ubi praeco praedicat.
Vel est a *praciendo*. Nam ut *concio* est *populus qui per praeconem concitetur*, hoc est, *convocatus*: ita *praeco* est, qui *praciet*, hoc est, *qui ante conventum, ciet sive excitat populum, ut conveniat*. Tertium ἔτυμον invenio apud Priscianum, in XIV. ubi sic non solum in editis, sed etiam in membranis nostris legitur: *Praeco a valde canendo est dictus*. Verum in mentem venit, Priscianum fortasse non *canendo* scripsisse, sed *ciendo*. Saltem scribere debuit. Confirmat me, quod *praecones* alio nomine etiam *pracia* dicti. Festus: *Pracias dicebant, qui a Flaminibus praemittebantur, ut denunciarent opificibus, manus abstinerent ab opere: ne si vidissent sacerdos facientem opus, sacra polluerentur*. Nempe & *pracia*, & *praeco*, qui quasi *pracio*, dicitur, ejusdem est & originis, & significationis. [πρείγυος vel πρείγυς pro πρεσβεῖς Cretes. Hinc πρειγεία in inscript. Cretica, pro πρεσβεία.] Haec de etymo tertio. Quartum adfert Nunnesius in Grammatistice, ut *praeco* sit a βρύχω. Nec omnino rejicio. Sane βρύχει. κηρύξ, ut Hesychius testatur. [sed βρύχω vel ὀρύχω cum κήρυκι notat, est *mistitum*.]

PRAECORDIA proprie sunt *membrana cordi praetensa*, unde & nomen. Graeci *diaphragma* dicere. Ergo supra *praecordia* sunt cor & pulmones: subter *praecordia* jecur, & lien; illud in dextro, hoc in sinistro hypocondrio. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Exta homini ab inferiore parte separantur membrana, quae praecordia appellantur, quia cordi praetenduntur, quod Graeci appellaverunt φρένας*. Sed μετωνυμικῶς *praecordia* dicta sunt *cor & pulmo*. Plinius, lib. XXX. cap. V. *Praecordia vocamus uno nomine exta in homine*. Imo & ita appellantur partes laterales praecordiis subjectae, quae Graecis dicuntur ὑποχόνδρια, quia adjacent χόνδροις sive *cartilaginibus nothorum costarum*. Glossae Philox. *Praecordia*, ὑποχόνδρια. Quia vero cor praecipua animae sedes existimatur, hinc etiam *praecordia* sumuntur pro *animo*, & *animae affectibus*.

PRAECOX a *praecoquo*, quod ante alia coctum maturumque est; unde in Glossis Philoxeni, exponitur πρώϊμον, quod est *cito maturescens*, vel *maturans*. Similiterque Glossae Cyrilli: Πρόωρος, *praecox*, quasi πρὸ ὥρας. Nonius interpretatur *immaturum*. Sed apud eundem pro *praecoqua* legendum ex vet. lib. *praecoqua*, ut indicat is locus, quem adducit e Novio, sive Naevio (nam & hic variant libb.) *Huic puellae praecoqua libido inest*. *Praecoquus* praeter Columellam, Martialem, alios, dicit Tertullianus, primore de pallio libro, ubi Uticam vocat *Romanam praecoquam*, quasi quae *praecoca* & praepropero consilio Romana facta esset.

PRAEDIUM a *praestando* deducit Varro, qui ita scribit IV. de L. L. *Praedia dicta, item ut praedes a praestando: quod ea pignore data publice mancupes fidem praestent*. Ita libri quidem, quos secutus Fungerus. At alii leguot: *Praedia dicta l. u. p. u p. quod ea pignori data*, &c Quae lectio & Scaligero placet, eo quod *praedam* quoque vocarint id, quo in locationibus, & rebus mancupi & aliis ejusmodi publice cavebatur. Isidorus, lib. XIV. cap. XXII. geminam nominis rationem affert, vult enim ita dici vel quasi *praevidium*, quod ea omnibus maxime patrisfamilias *praevideatur*, hoc est, appareat: vel a *praeda*, quod antiqui agros, quos bello ceperant, *praedae* nomine habebant. Mihi neutrum placet: verum censeo *praedia* a *praedibus* nomen accepisse. Ut proprie sint *bona, quibus quis, velut praedibus, posset se obligare*. Interim aliud *praedia*, aliud *bona praedia*. Nam, ut in III. Verr. Asconius scribit: *Bona praedia dicuntur bona satisdationibus obnoxia, sive sint in mancipiis, sive in pecunia numerata: praedia vero domus, agri*. Sed haec res minime impedit, quo minus origo eadem sit. Sane *praedia* quoque, quae non ea signat *domus* atque *agros* sive ἔγγαια κτήματα, ut interpretatus Philoxenus in Glossis, non aliunde, quam a *praedibus*, dicta esse, abunde fidem facit: tum quod apud Cic. lib. II. Philipp. & Liv. lib. V. ab V. C. legere est, *praedes vendere*, hoc est, *bona praedia addicere auctioni*: quomodo interpretatur Budaeus: tum quod a quibus *praedes* non exigerentur, *praedia* se tanquam *praedibus* obstringerent, contra quam alii solent, qui creditoribus male creduli & *praedio* & *praedibus* cavebant. Hinc sane vetus formula originem habet, *praedibus praedibusque cavere*. Cic. III. Verr. *In bonis praedibus praediisque vendendis*. Liv. lib. II. belli Punici, quo loco de Canoensibus captivis sermo est; *Aliud dandum ex aerario mutuam pecuniam, praediis praedibusque cavendum populo censerent*. Idem confirmat inscriptio vetus: LEX PARIETE FACIENDO, IN AREA QVAE EST ANTE AEDEM SERAPI TRANS VIAM QVI REDEMERIT PRAEDES DATO, PRAEDIAQVE SVBSIGNATO DVVMVIRVM ARBITRATV. [a πρᾶσιω πρατεῖν.]

†PRAEFICA a *praeficiendo* dicta putatur: cui etymologiae Festus praeivit: *Praeficae*, inquit, *dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae: quae dant caeteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum PRAEFECTAE*. Non possum quidem hanc etymologiam improbare. Tamen fieri potest, ut ea vox fluxerit a Syro verbo פרפח *pherphah* sive (quia *Ain* saepissime at G redditur) *parphag*, quod est *queri, lamentari, ejulare*. Inde prius factum est *Perfiga*, deinde (ut ea vox Latinae originis videretur) *Praefica*. Usu enim saepe venit, ut peregrina vocabula prope ad Latinum aut Graecum sermonem accedentia, sensim ita interpolarentur, ut plane Graeci Latinive peculii viderentur; id quod in ELICIVS & sexcentis aliis passim adnotavimus. Ceterum *Praeficarum* totum negotium ab Oriente est, nec nisi per Etruscos in Italiam advectum (vide Tyrrhenica nostra in VEII, praeter nescio quam aliam scriptionem de *Praeficis*) ut non sit dubitandum quin PRAEFICA vox Tyrrhenica fuerit: quemadmodum & aliquammultae voces eodem attinentes. Vt EIVLO quod non est, uti Vossius existimat, ab HEI lamentantium interjectione, sed ab Hebr. verbo הילל *eili*, quod est *ejulantium* verbum: aut potius a Chald. verbo ילל quod (etiam in Hebraeo Joëlis I. 8.) est *ejulare, lamentare, plangere*. Nec minus Chaldaicum hoc verbum in totis Targumim de *praeficis* usurpatur, quam Latinis *ejulo*. Sed & LESSVS decemvirale vocabulum ad praeficas pertinet: in cujus ἐτυμολογίᾳ mire aberrarunt viri docti, ut tandem [illegible] Vossius pronuntiarit, confuctum scil. in [illegible] effugium. At LESSVS est a verbo לוץ *lus*, quod Chaldaeis interdum est *ornate loqui*, unde מליץ *melis* est *orator*, & הלצה *halasa* est *artificiosa oratio*, & לצי *lisi*, *oratorius*. LESSVS ergo decemviralis est laudatio, quam de defuncto praeficae *interruptam lamentis* instituebant. Postremo NAENIAS non minus, quam totum praeficarum negotium ab Oriente esse, in Tyrrhen. Distr. VI. in VEII docuimus. Et ipsa vox NAENIAE quomodo ab Hebr. נהי נהי *ni ni* (²) h. e. *plange plange* derivata fuerit haud secus, ac Graecorum [illegible], jampridem Scaliger ad Festum adnotavit. At non alios quam Tuscos id vocabulum ac morem in Italiam intulisse certo certius est. MAZOCHIVS.

PRAEGNANS, ἔγκυος, ἐγκυμονοῦσα, ut veteres Glossae interpretantur, μεταφορικῶς usurpat Plautus, Asin. II. II. cum ait *praegnantes plagas*, hoc est, eminentes ac protuberantes, prout uteri solent praegnantium. Varro appellat, *excitatum verberibus corpus*. Pro eo in antiquis codd. legitur *praegnas* absque

(²) *Sic quidem Scaliger ad Festum affert, ubi & Conjectanea sua citat. Ex Propheta Michea haec sumpta cap. II. 4. ubi legimus:* Et lamentabitur (נהי נהיה Nehi nihja *hoc est*) Lamentum lamenti. *Istud* Lamentum lamenti *ita dictum, sicuti* Canticum canticorum. *Sic enim Hebraei exquisitissima quaeque declarant. Ergo ex* Nehi nihja (*quo Tyrrheni in Italia funebre canticum designabant*) *ortum esse vocabulum* Naeniae, *quis diffitebitur?*

abſque *N* : [a πρωιὸς, idem quod πρωϊὸς *maturus*.] atque id, quantum ex Chariſio colligere licet, Plinio quoque agnitum videtur. Vide Pierium, ad VIII. Æneid. Quod ad etymon vocis, ſi *prægnas* veteres dixere, contractum videbitur ex *prægenas*, quod ex *præ* & *geno*, hoc eſt, *gigno*. Vel eſt *prægnans* ex *prægenerans*, ut *gnatus* ex *generatus*. Vide quæ de utraque hac voce in *Genus* diximus. Sed maxime placet veteres dixiſſe & *genere* & *generare*, ἀπὸ τοῦ γεννᾶν. Hinc *prægenans* a quo *prægnans*, inde *prægnas* quod & apud P. Conſentium in arte. Simile *Campans*, & *Campas*, pro *Campanus*, Plauto, Trinummo, act. II. ſc. IV.

PRÆMIUM Varroni, extremo lib. IV. de L. L. dictum videtur a *præda*: *prædam* autem lib. ſeq. dictam ait quaſi *paridam*, quod manu parta. Itaque *præmium* proprie erit Caſtrenſe vocabulum: quod & Donatus confirmat ad Eun. act. V. ſc. VIII. ubi ait *præmium* eſſe *virorum fortium*, darique poſt factum. Eo quoque ſtabiliri videtur Varronis ſententia, quod *præmium* cum *præda* conjungat Plautus, Menæchmis, act. I. ſc. II. atque alibi, item Maro in undecimo. Imo clare pro *præda* uſurpat Tibullus, lib. I. el. II.

Nec ſinis occurrat quiſquam, qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veſte petat.

Ab hac quoque ſignificatione eſt, quod *præmiatores* dicerent pro *nocturnis prædonibus*; quomodo Nævium locutum docet Nonius in hac ipſa voce. Verum *præmium* haud minus quam *prædam*, caſtrenſem eſſe vocem, facile credam; non tamen ut *præmium* a *præda*, *prædam* a *pario* eſſe puto: ſed *prædæ* & *præmii* vocabulum deduxerim a *præ* vel *primus*, quod ipſum a *præ*, vel *pri* originem trahit. Ita *præda* nomen erit ex eo, quod primi hanc aliis præripiant: ac proprie *præmium* dicetur, id honorarium, quo afficiebantur ii, qui primi ac principes præclari aliquid geſſerant. Sane magis hæc arridet ſententia, quam, ut vel a *præda* ſit, ut Varro voluit, vel, quod Sipontinus putabat, *præmium* dicatur quaſi *prævium*, quia primo proponitur, quod dandum eſt victori, deinde certatur. Sed præter ſuperiorem etymologiam altera quoque eſt, quam noſtræ minime poſthabeam. Nam & *præmium* dictum videri poſſit quaſi *præemium*, a *præ* & *emo*; quam ſententiam Scaliger ſequitur in Conjectaneis. Fuerit autem ab ea *emendi* ſignificatione, qua antique ſignabat *capio*, ſive *tollo*: unde *demo* quaſi *deemo*, hoc eſt, *aufero*. Nec mirum variare in *demo* quantitatem, cum in eo prior non poſſit non eſſe longa ob craſin. Pro poſteriori hoc *præmii* etymo eſt, quod antiqui commodum utilitatemque omnem *præmium* vocabant: quomodo, ut Giffanius obſervavit, Lucretius lib. III. ait:

Omnia perfunctus vitai præmia, marces,

Et iterio lib. quinti, de Epicuro:

. . . . *Qui talia nobis*
Pectore parta ſuo, quæſitaque præmia liquit.

Itemque alibi. Hinc *præmioſus* pro *pecunioſo*, apud Feſtum, & *præmiari* pro *lucrari*, apud Tranquillum; & fortaſſe *præmiator* pro *prædone*, de quo ante dicebamus. [Nullum ex iſtis etymis placet. Omnino puto prius fuiſſe *præſmium*, illud autem a πρασθαι, idem quod γέρας. Niſi malis *præmium* dici *præbium*, a *præbeo*.]

PRÆPETES proprie dicuntur *aves opportune provolantes*: ut recte cenſuit Julius Hyginus. Merito autem addit *opportune*, hoc eſt, *proſperius prævolantes*. Nam ſi *adverſæ* fuerint, *inhibræ* vocantur, ut teſtatur Servius ad illud III. Æn. *Infelix vates*, &c. Quod plenius in *Inebræ* explicuimus. Sed ut propriam *præpetis* notionem vidit Hyginus, ita non vidit, recte quoque hanc vocem ad alia extendi a poëtis, ut cum Maro Dædali pennas *præpetes* dicit: cumque Cn. Martius ſeptimo Iliadis victoriam alatam vocat *præpetem*, hoc verſu:

Dum det vincenti præpes victoria palmam.

Vide Agell. lib. VI. cap. VI. Quod ad *præpetis* etymon, Feſtus ſcribit antiquos *præpetere* dixiſſe pro *anteire*; indeque aves dici *præpetes*, quæ ſe ante ſuſpicantem ferant. At *præpetere* unde ſit, non conſtat. Num a *pedibus*? quando Feſtus exponit *anteire*. An potius a *præ* & *petere*? quia anteriora petant. Sane poſterius malim: ac confirmatur id etymon illuſtri hoc loco e Servio Danielis, ad illud III. Æn.

. . . . *& præpetis omina pennæ.*

Præpetes, inquit, *ſunt quæ ſecunda auſpicia ante eum volant qui auſpicatur: aves autem aut oſcines ſunt, aut præpetes: oſcines, quæ ore futura prædicunt: præpetes, quæ volatu augurium ſignificant, cum ſunt proſpera, ſed præpetes aut ſuperiora tenent, & præpetes vocantur: aut inferiora, & dicuntur infera. præpetes autem ideo, quia omnes aves priora petunt volantes.* Hæc Servius. Vel dicendum cum Turnebo, *præpes* eſſe a Græco προπετὴς, id eſt, *facile ac pronum ad labendum*: ſic eſſe *præpetere* a προπίπτειν. Idem Joſephus Scal. cenſet in Ætnam. Hoc eo firmatur, quod *præpes de locis* dicitur, *vel unde ad quæ facilis lapſus*. Ut apud Ennium:

. . . . *Præpete portu.*

Item:

Præpetibus hilares ſeſe, pulcriſque locis dant.

Ac veterem poëtam ἀνώνυμον,

. . . . *Magnus cui præpete monte*
Perfluit Oceanus.

At putabat Paulus Merula Q. Ciceronem ad hanc Etymologiam reſpexiſſe, cum *præpetem* avem vocat *lapſu volantem*. Eſt & in Gloſſis Benedicti: ὑψιπέτης, *præpes*. Quemadmodum autem de *præpes*, ita de *perpes*, (unde *perpetuus*) dubitari poteſt, ſitne a *pes*, an *petere*, vel πίπτειν. Si primum placet, proprie *perpes*, & *perpetuus*, dicentur de iis, qui non interquieſcunt in via. Quod etymon minime diſplicet: imo, ut *præpes* quoque a *pes* ſit, non minus probem: eo quod vox iſthæc de avium volatu imprimis dici conſueverit. Sin *perpes* & *perpetuus* magis a *petere*, vel πίπτειν, eſſe placet, hæc quoque vox auguralis fuerit, proprieque de *avibus* dicetur, *cum volatum non intermittunt*; μεταφορικῶς autem ad alia extendetur, ut cum apud Plautum, Amphitr. act. I. ſc. I. Soſia ſe ait noctem pependiſſe *perpetem*, hoc eſt, *perpetuam* ſive *jugem*, ut interpretatur Feſtus. Ex hoc autem vocis etymo, cognoſcere eſt diſcrimen inter *æternum*, & *perpetuum*: *æternum* dici, quod non habet finem; *perpes* ſeu *perpetuum*, quod eſt ſine intermiſſione. *Perpetim*, quod adverbium putatur, natura eſt accuſativus pro *perpetem*: quaſi dicas *perpetem diem noctemque*. Ut *amuſſim* unde *examuſſim*, pro *amuſſem*, hoc eſt, *ad amuſſem*: ſic *perpetim* pro *perpetem* dixere. Vide Feſtum in *Perpetem*.

PRÆPUTIUM ſunt, qui dictum velint, quia *pudendo præemineat*; ſunt & quibus dici videatur, quia *ſit ante putidum*, hoc eſt, *id quod putet*: quam ſententiam ex Perotto Fungerus ponit, vel ſolam ſaltem proponit, cum nihil ſit ineptius. Veriſimilius, quia *præputando*, quia *id Judæi præputant*. Sed ne hæc quidem originatio vera. Obſtat enim modulus ſyllabæ. Juvenal. ſat. VI.

Impatienſque moræ pavet & præputia ducit.

Et ſat. XIV.

. . . . *Mox & præputia ponunt.*

Alterum quoque contra hanc originationem argumentum eſt, & priori validius. Nam *præputium* vocarunt Romani antequam de Judaica circumciſione ſcirent. Vere igitur Scaliger, qui deducit a προποσθίον uliſo σ. quomodo & pro πόσθη dicitur *potus* priore producta. Hinc illud in Catalectis:

Scilicet hoc ſine fraude, Vare dulciſſime dicam:
Diſperеam niſi me perdidit iſte potus.
Sin autem præcepta vetant me dicere: ſane
Non dicam, ſed me perdidit iſte puer.

Nequiuſculo, inquit, vocabulo *puerum*, quem amo, *potum* ſive *putum*, hoc eſt, πόσθωνα appellarem: verum quia metri ratio impedit, quo minus id in pentametri fine uſurpem, ſane pro eo utar *pueri* vocabulo, ſi non rei, at metro tamen magis apto.

Aliud vero *præputium*, aliud ἀκροποσθία seu ἀκροποσθίον. nam *præputium*, solum est *cuticula contegens glandem*: at ἀκροποσθίον est τὸ τῆς πόσθης πρόσω, totum id *quod in pene eminet*, ut exponit Pollux, lib. II. cap. IV. nempe *cuticula cum glande subjecta*, ἡ βάλανος καὶ τὸ περὶ αὐτὴν δέρμα, ut ex Aristotele constat. Quare pro *præputio* non sumitur nisi καταχρηστικῶς.

PRÆS quis sit, docet Festus: *Præs*, inquit, *est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si præs sit, ille respondet Præs*. *Prædis* vadisque differentiam ostendunt hi versus Ausonii in Technopægnio:

Quis subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si is fuerit nummaria, quis dabitur? præs.

Conjungit idem in ludo Sapientum, dicto hoc Thaletis:

Prædes vadesque pœnitudinis reor.

Præs forte dictus a *præstando*, quasi *præstet*, ut ab *antestando antistes*. Sic autem dicetur, quia altero non stante pacto, alienam cogatur *præstare* culpam. Fortasse autem *præs* quam *præstes* maluere discriminis caussa. Nam alias, Festo teste, *Præstitem in eadem significatione dicebant antiqui, qua nunc dicimus antistitem*. Hoc *prædis* etymon confirmat locus Varronis, lib. V. de L. L. *Præs, qui a magistratu interrogatus in publicum ut præstet, a quo, & cum respondet, dicitur præs*. Verum Jos. Scaliger ad Festum, legendum monet: *Præs, qui a magistratu interrogatus in publicum, an præsit, a quo &, cum respondet, dicit præs*. Itaque & censet *præs* ortum ab hac consuetudine, quia an *præsesset*, rogatus dicebat *præs*, supple *sum*. Sane *præsessis* dicebant ceteres pro *præsentem esse*, παρεῖναι. Ausonius dictis sapientum,

Spondere qui nos, noxa quia præsest, vetat.

Ac remansit ab ea ratione participium *præsens*: quo de separatim. Interim omnium simplicissimum videtur, ut *præs* sit a *præ*, ut primo, ita dicatur, qui *præsto est*: hinc qui *præsto est*, ut *fidejussor*. Confirmat hanc sententiam, quod qui Latinis *præs*, in Græcis similiter sit ἔγγυος ab ἐγγὺς, *prope*, *juxta*. Gloss. *Præs*, ἔγγυος, ἀνάδοχος. Gloss. Cyr. ἐγγυητὴς *fidejussor*. Onomasticon: *Præs*, ἐγγυητής. Hinc *compræs*. Festus: *Comprædes, ejusdem rei populi sponsores*. [ἐγὼ παρὰ, sed Æoles dicunt ἐγὼ πρὶς.]

PRÆSENS [est ab πρὶς Æolico] B. Augustino, lib. XI. de civit. Dei cap. IV. in psal. XCIX. atque epist. CXX. ita dici videtur, quasi *præ sensibus*; item *absens*, quasi *ab sensibus*. Utraque allusio verior est, quam etymologia. Nam patet *præsens* dici a præpositione *præ* & *ens*, interjecta litera *S*; quomodo *præsessis* dicebant pro *præesse*, ut in *Præs* diximus. Idem sibilus est in *absens*; at hic insititius non est, verum a præpositione *abs*, quam interdum compositionem ingredi docent *abscondo*, atque alia. Negat Jul. Scaliger, cap. CXIII. libb. de caussis L. L. satis apposite *tempus præsens* ita vocatum. Ita enim scribit: *Tertium quod has inter jaceret partes, partem nequeas dicere; individuum enim est. Præsens est dictum: non sane commode. Nam si est Præ, relationem notat. Ergo eam utrumque conjungat, & præteritum & futurum; non potius debuit accipere appellationem ex eo, quod futuro præesset, quam quod præteritum sequeretur*. Et aliquanto post: *Verum ita intellexere; præsens esse præ, hoc est, ante oculos: non autem ante futurum*. A *præsens* est *præsentare*: quam vocem usurpant Plinius, atque alii. Ab *absens* itidem est *absentare*, quo utitur Claudianus, lib. III. de raptu Proserpinæ. Apud alios non temere invenias. Excipio tamen Cyprianum, Faustum Regiensem, cæterosque scriptores Ecclesiasticos. *Impræsentiarum* ait Gruterus, sive Scoppius, vocem esse a posterioribus male fictam, sciolorumque audacia in veterum libros irrepsisse. Legitur apud Cornelium Nepotem, & alios. Vellem Groppius addidisset, unde eam vocem corruptam existimet. Mihi videtur esse ex eo, quod vulgo compendio studentes *rum* pro *rerum* scriberent. Rescribendum igitur, *in præsentia rerum*.

PRÆSEPE, vel *præsepis*, a *præ* & *sepis*, vel *sepio*. Est enim *locus præseptus*, *ubi pecudes stabulantur*, ac καταχρηστικῶς *linter*, in *quo pabulum jumentis ponitur*. Græcis is dicitur φάτνη ἀπὸ τοῦ φαγεῖν.

PRÆSTIGIÆ, unde *præstigiatores*, quibusdam dici videntur a *præ*, & *Stygius*: aliis a *præ*, & στέγω, hoc est, *tego*, quasi *præstegiæ*, seu *prætegiæ*, quia *tegant oculos*. Sed potius meo judicio *præstigiæ* ab eo dictæ, quod *celeritate manuum præstringantur oculi, ita ut miracula videantur fieri*; quæ etiam Isidori sententia est, lib. VIII. cap. IX. Lambinus comment. in Lucretium, & Horat. *præstigias* dictas ait, quia *præstinguant aciem oculorum*, eoque argumento probat Latine dici *præstinguere oculorum aciem*: *præstringere* autem Latinum non esse. Verum invalidum id argumentum. Nam quid, si utrumque dici dicamus, & a *præstingo* quidem esse *præstigias*, at a *stringo*, unde *præstringo*, *stricturas* dici, non *stincturas*? Verum alius quoque aries intorquendus. Negamus igitur Latine dici *præstingui oculos*: cum *præstringere* per *R* scribatur, in manuscriptis ac cett. codd. Nec juvat Lambinum, quod *præstigias* dicimus. Nam hoc quoque a *præstringendo* est: sed ἀναλόγως est *præstrigiæ*: eoque omissum alterum *R*, ob sonum sueviorem. Uti etiam factum in *pejere*, pro *perjuro*, *prosa* ex *prorsa*, atque aliis. Nec est quod urgeat saltem *præstingias* a *præstingo* dici debuisse. Nam liquida *N* non minus est in *præstringo*. Præterea suspicamur veteres dixisse *strigo* & *stringo*, ut *tago*, unde *tagax*, & *tango*; *pago* & *pango*; & fortasse *frago*, unde *fragilis*, & *frango*. Quod autem *stricturas* a *stringendo* dici dicebamus, id etiam Nonius docet gemino in loco: *Strictura*, inquit, *proprie dicta scintillæ, quæ de ferro fervente micant, cum massa malleis cuditur: unde & incus est appellata. Dictæ autem quod strictius emittantur, aut quod oculos fulgore præstringant*. Etiam apud alios veterum posterius hoc etymon legas. Puto tamen, non tam inde nomen esse, quod *oculorum aciem stringunt*, sive *præstringunt*: quam quia *stringere* etiam significat *malleis tundere*, ita ut *stricturæ* exeant: quomodo usus Persius sat. II.

. . . . *Et stringere venas*
Ferventis massæ crudo de pulvere jussit.

PRÆSTOLARI quid sit, docet Festus: *Præstolari*, inquit, *dicitur is, qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur*. Et Donatus Eun. act. V. sc. VI. *Præstolari est præsto esse & apparere*. Unde eadem liquet, utrumque deduxisse a *præsto*, sive verbo, sive adverbio. Eadem sententia Curtii Valeriani apud Cassiodorum de Orthographia: *Præsto*, inquit, *nos per O scribimus: antiqui per V scripserunt. Sed præsto dicendum est, ut sedulo, & optato, & fortuo; inde & præstolari, non præstulari*. Et Beda de Orthogr. *Præsto per O scribendum, non per V. unde præstolari, non præstulari*. Verum Jos. Scaliger ad Festum docet non ἀμέσως esse a *præsto*, verum a *præsto* esse *præstulus*, & antique *præstolus*, inde *præstolari*. *Præstulus* interpretatur ἐπίμονος, id est, *permanens*, *perseverans*; ut idem sit, quod nobis *præsens*, ut *præsens animus*.

PRÆSUL, non quia *præsit*, ut Papias scripsit: nec ut alii, a *præ* & *solum*: sed a *præsiliendo*. Nam proprie *præsul* erat *princeps Saliorum*, quibus inde nomen, quia ancilia per urbem gestantes *salire* solent: ut ex Varrone alibi diximus. Atque hoc etiam Valla observat, lib. V. Elegant. cap. LXX.

PRÆTER, a *præ*. Priscianus, in XIV. *A sub*, *subter*, *ab in inter*, *a præ præter*. Ergo *præter* aliud est, quod ita *præ* alio, ut illud, a quo dividitur, excludat. A *præter* est *præterea*, quasi dicas *præter hæc*. Pro quo & dicitur *præterhac*, ut *antehac*, pro *antehæc*. Plautus, Rudente:

Si præterhac unum verbum faxis, ego tibi comminuam caput.

PRÆTEXTA, quam *prætextam togam* vocat Varro, lib. V. de L. L. sic dicta a *prætexendo*, quia nihil

aliud

aliud erat, quam *toga alba purpureo prætexta limbo*: unde & Plutarch. περιπόρφυρον vocat. Eam qui gestarent, dicebantur *prætextati*. Deponebant autem una cum bulla anno ætatis XVII. quo tempore a cognatis amicisque deducebantur in forum, virilemque togam sumebant, ut constat ex Suetonii Augusto. Vide quæ de *prætexta* Aldus congessit in Quæsitis per Epistolam. Hinc *anni prætextati* pro pueritia apud Plin. lib. XXIII. & *anni prætextati* Gellio, lib. I. Ab eodem *mores prætextati*, apud Juvenalem Sat. secundæ vers. ult. Item *sermo prætextatus*, quo quid significetur, non satis discas a Festo. Ita enim scribit: *Prætextatum sermonem quidam putant dici, quod prætextatis nefas sit obscœno verbo uti: alii, quod nubentibus, depositis prætextis, a multitudine puerorum obscœna clamentur*. Priorem solum sententiam ponit Paullus Diaconus, ac eandem quoque amplexus in Etymologico Fungerus. Sed posteriorem ut probem, compellat auctoritate Suetonii, Agellii, Macrobii: qui *sermonem* aperte *obscœnum* eo intelligunt. Non tamen *puerorum* solum *prætexta vestis* fuit; sed & *magistratuum*, quos *prætextam super tunicam* assumsisse auctor est Nonius in *Prætexta*. Itaque *prætextatus* a *togato* non tantum differt ut *puer* a *viro*, sed etiam ut *privatus* a *magistratu*. Hinc est, quod *turba togata* pro *plebe* sæpe usurpatur. Juvenal. sat. VIII.

. . . . *Veniet de plebe togata*
Qui juris nodos & legum ænigmata solvat.

Fuit & *prætexta* fabulæ genus, ut indicat hic locus Donati, ad Adelph. prolog. *Sicut apud Græcos δρᾶμα, sic apud Latinos generaliter fabula dicitur: cujus species sunt tragœdia, Comœdia, Togata, Tabernaria, Prætexta, Crepidata, Attellana, μῖμος, Rinthonica*. In *fabulis prætextis*, uti illis Afranii, obscœna erant multa; indeque *verba nupta*, ut Festus vocat, sive *Veneris vocabula*, ut appellat Varro, aliter dici *verba prætextata*, Turnebus putabat, lib. XXIV. cap. XXVI. Sed verior est ratio, quam antea e Festo adduximus.

PRÆTORIS appellatio longe aliter accepta post annum V. C. CCCLXXXVIII. aliter ante. Quippe regibus exactis iidem erant *consules* qui *prætores*. Varro, II. de vita pop. Rom. apud Nonium voce *consulum*: *Quod idem dicebantur consules & prætores: quod præirent populo, prætores; quod consulerent senatum, consules*. Idem quoque a *judicando* dicti *judices*. Sed hoc quoque nomen desiit tandem, ac tantummodo *consules*, dicti. Itaque hoc ordine ea ponit Tullius, III. de Legg. *Regio*, inquit, *imperio duo sunto, iique præeundo, judicando, consulendo, prætores, judices, consules appellantor*. Idem valide firmat Livius lib. III. Nam postquam narrasset, quomodo decem-viratu sublato tribuni plebis consulesque essent creati, lexque lata esset, ut qui Tribunis Pl. Ædilibus, Judicibus, Decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset, familia ad ædem Cereris, Liberi Liberæque, venum iret: scribit in hunc modum: *Fuere, qui interpretarentur eadem hac Horatia lege, consulibus quoque & prætoribus, quia eisdem auspiciis quibus consules crearentur, cautum esse: judicem enim consulem appellari: quæ refellitur interpretatio, quod his temporibus nondum consulem judicem, sed prætorem appellari mos fuerit*. Zonaras quoque hoc liquido docet Tom. II. p. XXXIII. ubi cum & ipse narrasset, quomodo abrogatus esset decemviratus, sic scribit: *οἱ δ' ὕπατοι (οὕτω γὰρ λέγεται πρῶτον ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρότερον) ἦσαν δὲ Οὐαλλέριος καὶ Ὁράτιος*, &c. hoc est, *Consules vero (nam tum primum nomen consulum attributum fertur, cum ante prætores vocarentur) erant Valerius & Horatius*, &c. Hinc Asconius in tertiam Verrinam: *Cohortis prætoriæ*, interpretatur, *comitibus consularibus*. Atque addit; *Veteres enim omnem magistratum, cui pareret exercitus, Prætorem appellaverunt: unde & prætorium tabernaculum ejus dicitur, & in castris porta prætoria, & hodie quoque præfectus prætorio*. Festum quoque ad partes advocemus, cujus hæc verba: *Prætoria porta in castris appellatur, qua exercitus in prælium educitur, quia initio prætores erant, qui nunc consules, & ii bella administrabant, quorum tabernaculum quoque dicebatur prætorium*. Sed & Justinianus Imp. Novella XXIV. & XXV. de Lycaoniæ prætore sic inquit: *Et prætoris appellatione decorare: est enim hoc nomen Romani imperii proprium, & ante ipsos etiam consules in vetere atque præclara constitutione Reip. usurpatum*. Confirmantur hæc illustri loco Plinii, a quo cognoscimus in legg. XII. Tabb. *prætorem* accipi pro *consule*. Verba Plinii sunt, lib. XVIII. cap. III. *Frugem quidem aratro quæsitam furtim noctu pavisse ac secuisse, puberi XII. Tabb. capitale erat: suspensumque Cereri necari jubebant, gravius quam in homicidio convictum: impuberem Prætoris arbitratu verberari, noxamve duplione decerni*. At *Judicis* vocem pro *consule* accipi ex quinto Varronis de L. L. probavimus voce *consul*. Atque ex his abunde arbitror liquere, eos qui in regum locum cum regia potestate creati sunt, *prætores* fuisse nuncupatos: duravitque hæc appellatio, usque dum crescente populi Romani imperio bellis pluribus implicarentur, eoque cum plurimum urbe abessent, jus populo reddere nequirent. Tum enim patricii pro communicato plebi altero consulatu quæsiere sibi hunc honorem, & impetrarunt. Postquam igitur *prætorium* nomen, peculiarem habuit magistratum, *consules* nomen *prætorum* amisere, quod proprium im factum est, qui jus populo dicerent. Ex his patet, cur scribat Justinianus Imp. Novell. XXIV. *prætorum* appellationem inde initio fluxisse, quod *cæteris præirent omnibus*, concessa eis tam belli administratione, quam juris legumque condendarum potestate. Nam loquitur imperator de *prætoribus*, quales fuere statim post exactos reges, non de iis, qui creari cœpti post abrogatum decemviratum. Idem quod *imperator*, sed brevius, docet his verbis Varro, lib. IV. de L. L. *Prætor dictus, qui præiret jure, & exercitu* (τὸ *exercitu* dandi casus est;) *a quo Lucilius; Ergo prætorum est ante præire*. Sic quoque hic locus legitur, in veteri Mediolanensi anni clɔ Iɔ. Quam lectionem frustra sollicitat Theodorus Marsilius in legum XII. Tabb. interpretatione, ubi legit, *Ergo prætorum est endo præire*, atque in voce *endo* subintelligi vult *jure & exercitu*: quæ sane mistica ἔλλειψις est. Ex his planum fit, *prætores*, ex sententia Varronis ac Ciceronis, dici quasi *præitores*, idque quia primis temporibus & jure & exercitui *præfuerint*. Nonnulli tamen a *præesse* dictos putant, quam sententiam inter alios secutus cum Pomponius Lætus; tum ὑπερβολικῶς Fenestella, hoc est Dominicus Floccus. Pro hac opinione est quod *prætor* non eum proprie significat, qui præit jure vel exercitui, sed generatim qui *præest*: unde in veteribus monumentis legimus *prætor sacris Volcani*, p. CCCXVIII. VII. ed. Grut. *prætor Tiburtium*, p. CCCLXXXV. I. & quædam alia hujusmodi. Ac dubitari possit an Tranquillus, cum librum suum de *Prætoribus* inscripsit, non lata hac acceperit significatione. Eandem sententiam firmat, quod Romani non videntur vocem hanc primi ex muneris ratione fabricati, sed ut pleraque alia, ita hoc quoque nomen exemplo Latii populorum muneri indidisse. Nam plerosque horum hoc nomine suos vocasse *imperatores* e multis Livii locis cognoscimus. Imo Etruriæ quoque populos sic eos appellasse, docebit Spartianus in Hadriano, cum ait: *In Hetruria præturam imperator egit. Per Latina oppida dictator, & ædilis & duumvir fuit*. Et hactenus de voce *prætoris*. A *prætor* est *prætorium*, ut a *quæstor quæstorium*. Hoc *quæstoris tabernaculum* notat Ciceroni, & Livio; illud signat *tabernaculum prætoris*, hoc est, ejus qui *præest exercitui*, quemadmodum ex Asconio supra ostendimus. *Prætorium* quoque dicebatur in provincia locus, in quo *prætor*, hoc est, *proconsul* (ita *prætoris* voce usus quoque Tacitus primo Annalium, ubi Granium Marcellum Bithyniæ vocat *prætorem*) jus dicebat: indeque *prætorium dimittere* apud Livium,

vium, lib. XIX. & XXXVI. hoc est, *sos qui in prætoria convenerant*. Sed & posteriori ævo *prætoria* dicere villas omnes elegantiores & non rustici usus. Tertullianus, de Idololatria: *Voluptati servientia prætoria*. Eodemque modo usus Suetonius in Octavio, & Caligula; Papinius, lib. 1. Silv. Carm. in Tiburtinum Manlii; item Ulpianus, Palladius, alii. *Prætoriani milites* dicuntur a *cohorte prætoria*, de qua itidem ex Asconio supra dictum.

PRAGMATICUS, Gr. πραγματικός, a πρᾶγμα, hoc est *negotium*: unde *negotialis status* Ciceroni de Invent. dicitur, qui Græce πραγματικός. *Pragmatici* vocantur Jurisperiti, qui, mercedula adducti, causarum actores, juris ignaros, monebant, dicendaque suggerebant, ut scribit Cicero, 1. de Orat. & Fabius, lib. XII. cap. III. Ille negat istiusmodi homines Romæ esse, hic fatetur: nempe quia olim quidem iis non utebatur forum Romanum, postea autem uti cœpit. Meminit Juvenalis, sat. VII.

. . . . Si contigit aureus unus,
Inde cadunt partes in fœdera pragmaticorum.

In jure quoque hoc vocabulum invenias, uti & *pragmaticarius*, quæ vox est posterioris seculi, a *pragmaticis sanctionibus* facta. Legitur in lege Zenonis, De diversis rescriptis.

PRANDIUM unde sit, varie disputatur. Apud Festum legas, *Prandium ex Græco . . . . est dictum. nam meridianum cibum cœnam vocabant*. Hiatum hunc varie explent. G. Canterus, lib. IV. Var. Lect. cap. XXVIII. supplet, inserta voce ἔνδιον, ut sic dicatur, quia sumi soleat παρὰ ἔνδια, *ante meridiem*. Movet eum locus Plutarchi, lib. VIII. Sympos. probl. VI. ubi de Græcis aliquot Latinorum vocabulorum etymis tractans ait: Τὸ δὲ ἄριστον ἐκλήθη ἀπὸ τῆς ὥρας, ἔνδιον γὰρ τὸ δειλινὸν, καὶ τὸ μετ᾽ ἄριστον ἀνάπαυσιν ἐνδιάζειν· ἢ πρωινόν τινα σημαίνοντες ἐδωδὴν, ἢ προσῆκον χρῆσθαι, πρὶν ἐνδεεῖς γενέσθαι. Quibus verbis duplicem adferri originationem Canterus putavit, & cum eo Hadrianus Junius, quemadmodum liquet ex tralatione Symposiacon. Nos triplicem eam poni pertendimus. Prima est, ut dicatur *prandium*, quod sit παρὰ τὸ ἔνδιον. Altera, ut sit πρωινὸν, quod est, *matutinum*. Tertia quod sit παρὰ τῆς ἐνδείας, *pro indigentia*. Tertiam non potuit respexisse Festus, cum id minime pertineat ad id, quod Festus innuit, *prandium* olim fuisse *jentaculum*, *meridianum* vero *cibum* cœnam appellatum. Nec accommodatior multo est prima, quam Festum in animo habuisse credidit, præter Canterum, Fulvius Ursinus in Appendice de Triclinio. Quippe ἔνδιον a Plutarcho exponitur δειλινὸν, quod minime est *matutinum*, ut interpretatur Hadrianus Junius, sed vel *meridianum*, vel *pomeridianum*. Siquidem δείλη, unde δειλινὸν, notat *tempus quo sol ad occasum vergit*, quia τὸ ἕλη τοῦ ἡλίου ἐνδίει, quemadmodum Eustathius & Etymologus tradunt. Superest tertia mediaque opinio, ut sit a πρωὶ, id est, *mane*, quam Plutarchus indicat, cum ait *prandium* sic fortasse dici, quia sit πρωινή τις ἐδωδὴ, *matutina quæpiam esitatio*. Et hæc sane originatio sola apud Festum habet locum: nec aliter locum capiet Jos. Scal. At enim dixerit aliquis, πρωινὸν, & *prandium*, parum, si vocem spectemus, convenire. Ita est. Sed Dores pro πρωῒ, id est, *mane*, dixere πρὰν, quomodo loquitur Theocritus. Quid, si autem altera vocabuli pars sit ἔδω; Ita *prandium* erit, *quod mane editur*. Josephus Scaliger ad Festum notavit venire a πρώην. Sed calami is lapsus, cum dicere voluerit πρωῒ, quod est *mane*: cum alterum notet *nuper*. Prius autem voluisse, liquet ex eo, quod auctoritate Plutarchi se tuetur: cujus verba superius adduximus. Sunt & aliæ de vocis origine opiniones. Cæsar Scaliger, lib. 1. R. P. cap. V. *prandium* dici ait a *paratum*, quia iterum ad opus parati essent illico, qua ratione a Græcis δεῖπνον dictum est, ὅτι δεῖ πονεῖν. Bartholomæus Keckermannus, lib. I. systematis Logici sect. 11. cap. 1. duo facit Etymologiarum genera, verum & falsum, planeque veræ originationis exemplum esse ait, quod *prandium* dicitur a *prandiis reliquiis*, quas parce veteres *mane* comederint, lautius vesperi atque una cum aliis cœnaturi. Sed hoc etymon, quod certissimum putat Keckermannus, magis incertum est, quam unum & alterum eorum quæ ante adducebamus. A *prandium* est *prandiculum*, unde dies, qui post jejunia erant, dicebantur *prandicularii*, quod *prandii* hilaritate & vacationibus gauderent. Glossæ vett. *Prandicularius*, ὁ μετὰ προνηστείας ἡμέρα. Joannes Meursius Auctarii Philologici cap. XXXII. legit, ἡ μετὰ νηστείας ἡμέρα. Quæ certissima est emendatio.

PRASINUS, πράσινος, q. d. *porraceus*. Est *color viridis ad similitudinem porri*, quod Græce πράσον vocatur. Qui & *color segetis læte virentis*: ut de chrysocolla Plinius loquitur. Ubi Dioscorides habet πρασίζουσα. Hinc *vestes prasinæ*, quæ hujus coloris. Martialis, lib. 3. ad Sextilianum.

Et quam donabas dictis a Marte Kalendis,
De nostra prasina est synthesis empta toga.

In ludis Circensibus sæpe fit mentio *prasinæ factionis*, *prasini ornatus*, *prasini agitatoris*, &c. quibus quid significetur, indicat hic locus Juvenalis, sat. XI.

Totam hodie Romam circus capit, & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.

Est & *lapidis* genus, qui a *prasina* sive *porraceo colore*, Theophrasto, lib. I. περὶ λίθων, dicitur πρασῖτις, aliis πράσινος λίθος. Quomodo & Plinius vocat, lib XXXVII. cap. VIII. *Viridantium*, inquit, *& alia plura sunt genera. Vilioris turbæ est prasius, cujus alterum genus sanguineis punctis abhorret*. Smaragdum hinc dici *prasinum*, auctor Epiphanius: Λίθος σμάραγδος, ὅτος καλεῖται καὶ πράσινος. Nimirum sic κατ᾽ ἐξοχὴν vocatus.

PRATA [ἄρδα *rigua*.] (Varronis verbis utor, cap. IV. de L. L.) dicta ab eo *quod sine opere parata*. Idem apud Varronem legas, lib. I. de R. R. cap. VII. Imo & Columellam, lib. 2. cap. XVII. His subscribit, tum Plinius, qui & ipse, lib. XVIII. cap. V. auctor est, veteres dixisse *parata*; tum Ulpianus, cujus hæc verba Tit. de verborum significatione: *Pratum est, in quo ad fructum percipiendum falce duntaxat opus est, ex eo dictum, quod paratum sit ad fructum capiendum*. Sane quod Ulpianus *prata* ait levissimum laborem desiderare, id verissimum est: sed cave putes, qui dicat tantummodo falce opus esse, idcirco omnem *prati* commoditatem in fœno consistere. Nam, ut Cato ait, in pabulo non minus, quam in fœno reddit. Imo nec ἔτυμον satisfacit. Magis autem placet, ut sit a פרה, quod est *fructum protulit*. Hoc nisi certum putarem, cum Josepho Scaligero deducerem a Dorico πρατιὰ, pro πρασιά. Intelligit autem hoc vocabulo non *hortenses areas*, sed τὰς ἐν τοῖς ἀγροῖς πρασιάς. Proprie tamen videtur signare *areolas hortenses*, in quibus *porrum* & alia olera seruntur. Nam πράσον, *porrum*, unde πρασιά. Atque hoc isti sententiæ non mediocriter obstat.

PRAVUS, si παραβάω, seu παραβαίνω, hoc est, *transgredior*, *pecco*. Vel a πρᾶος, *lenis*, *mitis*, *mansuetus*. Inserto digamma Æolicum, ut in aliis sexcentis. At enim dicat aliquis, mites ac mansuetos potius *bonos* fuisse vocandos, quam *pravos*. Fateor. Sed cogitare illud seculum debemus, quo omnis virtus in *fortitudine* poneretur. Est vero *ira cos fortitudinis*, ut ait Philosophus. Quare *lenes ac mansuetos*, tanquam imbelles, nullo loco ducebant. [ῥαιβὸς vel a χωλὸς σκολιὸς, vel potius a παῦρος, Φαυρὸς, Φλαυρός.]

PRECARI ab Hebræo ברך, quod est, *bene dicere*, *geniculando precari*: unde ברכה, quasi dicas *preca*, hoc est, *precatio*, *benedictio*. Vel dicendum *precari*, & *procare* vel *procari*, antiquis idem fuisse, ut *bonus*, & *benus*; *homo*, & *hemo*; & similia: originem vero esse a προῒξ, προικὸς, hoc universe *donum* signat, speciatim autem accipitur, tum pro *stipe*, *quam damus mendicanti*: nempe a προΐσσω, quod est *manum extendo*: tum etiam pro eo, *quod pater dat filiæ*, *cum eam dotat*: Latini *dotem* appellant. Quare

re & medici, & quotquot auxilium poscunt, *precari* dicuntur: & *procari* eos dicimus, qui virginis aut viduæ nuptias petunt. Festus: *Procari, poscere, unde procaces meretrices ab assidue poscendo: & proci uxorem poscentes in matrimonium.* Nonius: *Procacitas a procando, id est, poscendo, dicitur: unde & proci dicti sunt matrimoniorum petitores.* Ibidem citat hoc M. Tullii de Rep. lib. IV. *A procando, id est, poscendo, procacitas nominata est.* Idem de *procis* scribit Isidorus, lib. IX. cap. II. Sed quod de *procacis* etymo ex Tullio observat Nonius: id satis certum non est. Nam fortasse *procax* dictus a *provocax*, hoc est, provocando & lacessendo, unde *procitare*, *provocitare*, teste Festo, qui addit, *Citare enim vocitare est, unde proci & procia.* Ubi legendum puto, *proci* & *procitae*. A *re* & *procare* est *reciprocare*, inserto *Ci*, quo de seorsim dicemus.

Pretivm, a *peritus*, si audimus Varronem, lib. IV. de L. L. *Precium*, inquit, *quod æstimationis cuiusque caussa constituitur: dictum a peritis, quod hi solum possunt facere recte id.* Salm. de Usuris: *Nugatur more suo doctissimus Romanorum Varro, cum a peritis pretium deducit. Nec verius Isidorus, vel auctor unde habet: pretium dictum eo, quod prius aliud demus, ut eam, quam appetimus, possidere valeamus. Id Græce πράσιον, quasi merces, quæ vendenti datur, id est, τῷ πράτῃ.* Sed est ab Aramæo פרס, *æstimavit*, *pretium statuit*. Sunt & duo alia ἔτυμα. Nam quia *precium* est, *quod pro re venali poscitur*: eo deducere possis, vel a πρίασθαι, *vendo*: vel a *precari*, quod est *poscere*. Posterius placet Scaligero in Conjectaneis. De *procandi* verbo vide, quæ diximus in *Precari*. Compositum est *interpretium*, quod in Gloss. veteribus παράλληλον exponitur. Ut videri possit idem & *interpendium* dici. Nam Glossæ itidem: *Interpendium*, παραλληλον. Ammianus, lib. XXXVI. *Verum quoniam denis modiis singulis indigentibus venundatis, emerat ipse tricenos, interpretii compendium ad principis ærarium misit.* Usus & Cassiodorus lib. II. Var. epist. XXVI. Vide Cujacium Observat. lib. XVI. Aliis videtur interpretium dici debere: ut sit ab *interpres*: *interpretem* enim dici qui de pretio inter venditorem & emtorem se medium interponit; ac *interpretium* dici, quod propter hanc operam accipit.

†Precivm ab Hebr. מכר *mecer* ejusdem significationis, C ex prima sede in tertiam transeunte. Mazochivs.

†Precor videtur factum a ברך; nam *benedicere* & *precari* in Scripturis nonnumquam confunduntur. Mazochivs.

Prelvm, an *praelum*, scribi debeat, non convenit. Qui *praelum* malunt, dici ita putant a *praeius*. Atque hoc & Micyllus putavit. Sed meliores libri habent *prelum*. Nempe est a *premo*. Est enim *prelum* trabs, qua uva, oliva, aliudve premitur. Vitruvius, lib. VI. cap. IX. *Ipsum autem torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur, ne minus longum pedes XL. constituatur.* Plinius, lib. XVIII. cap. XII. *Premuntur deinde prelis, & fiscantur sole plagulae atque inter se junguntur.* Adhæc Servius, in II. Georg. *Prela trabes sunt quibus uva jam calcata premitur.* Ex his colligimus, *prelum* esse contractum ex *premulum*. Eaque contractio fuerit in caussa, cur prior sit producta contra naturam primogenii. Simile sit a *caelo*, *caelulum*, *caelum*: a *tego*, *tegulum*, *telum*. In quo itidem receditur a primogenii quantitate. Fortasse autem & *premum* dixere, unde *premulum* fuerit. Sane in Glossis vett. legitur, *Premum οἰνοπίεστον ληνοῦ*. Ubi legendum videtur: *Premum, οἰνοπίεσμα ληνοῦ*. *Εἰλεῖν* & *ἰπεῖν* idem sunt quod *premo*. *Ληνὸς* valet *torcular*. Ergo οἰνοπίεστον ληνοῦ plane fuerit *prelum*. Quod si *praemum* fictum retinendum, dicere possimus, veteres etiam *premum* dixisse pro *prelo*, ut dixere *tingua* pro *lingua*. Similiaque *limfa*, & *nympha*, *unfcitiosus* & *luscitiosus*. Nec conjectura hæc displicet.

Premo fortasse a βάρημα, *pondus*; quia *premere*, ut ait Perottus, *proprie est inniti alicui vel cum pondere*. [πιέζω, πιέζω, πίεσμα.]

Prester, πρηστήρ, *ventus contacta protinus comburens & præterens*. Meminere Lucretius, Seneca, Plinius, alii. Præterea ita dicitur, *serpentis genus*, qui morsu suo inexstinguibilis sitis ardorem gignit. Describit eum Lucanus, lib. IX.

> *Nasidium Marsi cultorem torridus agri*
> *Percussit prester: illi rubor igneus ora*
> *Succendit, tenditque cutem.*

Vide ibidem, quæ sequuntur, & Solinum cap. XL. Utraque notione venit πρηστήρ, a πρήθω, *inflammo*. Hocque est a שרף, *ussit*, *incendit*. Unde שרף, *serpens igneus*. Sed & angeli *Seraphim* inde dicti, quasi *lucidi* aut *flammantes*. Planeque videtur inde etiam nomen accepisse *Serapis*. Nam, ut ex Apione Plistonice scriptum reliquit Plinius, lib. XXXVII. cap. V. in labyrintho Ægypti Serapis erat colossus e smaragdo novem cubitorum.

Priapismvs a *Priapo*, ut *Satyriasis*, & *Satyriasmus*, a *Satyris*. Male vulgo hæc tria confunduntur, ut a peritioribus medicis discere potes. *Priapus* quidam originie Hebræum esse volunt, dicique quasi *feracem patrem*, a פרה, *para*, id est, *multiplicavit*, *fructus protulit*, & אב, *ab*, id est, *pater*. Quæ etymologia nihilo deterior, sed neque melior illa apud Theocriti Scholiastem, aliisve aliorum: quas non ponimus, quia propria nobis non proponimus.

Primicerivs, uti in veteri vocabulario legitur; dictus, *qui primum cereum portabat ante Episcopum ad regem*. Et sane multorum ea sententia est, *primicerium* dictum a *cereo*. Sed hi aliquid dicere viderentur, si non solum aut primo competeret *primiceriis religiosis*. Atqui certum est multo latius patere, & quidem a civili magistratu ad Ecclesiasticos esse translatum. Nam posterioribus seculis omnes eos generatim *primicerios* vocabant, quos aliter dixere *magistros* vel *principes officiorum*, sive *principales*, hoc est, qui primum obtinerent locum inter aliquos munere publico fungentes: adeo quidem, ut & scholæ collegiaque suum habuerint *primicerium*. Hinc Augustinus, sermone XX. B. Stephanum eleganter nominat *primicerium* martyrum, quem alii *protomartyrem* vocant, & Baldricus, Dobeosium Archiep. in Hist. Hierosolymitana B. Petrum appellat *primicerium Apostolorum*. Itaque multi, eosque inter Barnabas Brissonius in Juris Lexico, censent *primicerius* idem esse quod *primus*, ac *cerius* solum esse vocis productionem. Sed sententiam hanc probare non possum. Quippe cum veteres in *cera* scribere solerent, ac scribi aliquem dixerint in *prima*, *secunda*, *tertia*, *ima cera*, quod ex Suetonii Cæsare, & Asconio in Verrem planum fit: nullus ambigo, quin *primicerius* ex eo dictus sit, quod *primus notarentur in tabula cerata*, hoc est, *albo* sive *catalogo*, *munere aliquo fungentium*. Similiterque *secundicerium* dixisse puto, & *terticerium*, ut lib. XII. C. & in l. un. de præposit. agent. in rebus; item apud Luidprandum, lib. VI. de rebus per Europam gestis; & aliquoties apud auctorem notitiæ utriusque imperii. Sane etymon hoc longe prætulerim illi, quod adfert Marcellus Donatus, delucidat. in Ammiani Marcell. lib. XVIII. ubi conflatum putat ex *primus* & χείρ, quam vocem hic pro *potestate* accipi censet, ut *primicerius*, sive, ut is scribere mavult, *primicherius*, proprie is sit, cujus in manu ac potestate res potissimum est. Quibus sententia nostra displicet, eo fere argumento pugnant, quod sic solum *notariorum* essent *primicerii*, ut qui proprie *in ceris scribant*, at nunc etiam esse aliorum munerum: unde Suidas generatim interpretatur πρῶτος τῆς τάξεως, *id est, qui in quorumque ordine primum locum obtinet*. Itaque *primicerius in officio praefectorum praetorio*, legimus apud Vegetium, lib. II. cap. XXI. Et *primicerius protectorum* apud Ammianum Marcellinum, lib. XVIII. *primicerius legionum* apud Guil. Tyrensem, Pontif. libro II. de bello sacro, cap. IX. & alibi crebro. Item *primicerius* defen-

defensorum, *primicerius scholae cantorum*, & *cardinalis primicerius*, apud Luitprandum, lib. VI. de rebus per Europam gestis. Ac in Codice Justinianeo & Theodosiano similiter legas, *primicerius fabricae*, *equitum*, *singularium*, *deputatorum*, *sacri cubiculi*, *scriniorum*, multaque alia, ut docebunt Brissonius, & Donatus, locis ante dictis. Sed argumentum hoc plane est ficulnum. Neque enim sic *primicerios* dici putamus, quia *in cera scribant*: sed quia *eorum nomen primo ponatur loco in cera*, hoc est, *catalogo sive albo*: quod munerum omnium commune est. Tandem autem etiam exolevit *primicerii* vox, proque ea *Dominum magnum*, potius dixere, ut indicat hic locus Nicephori Gregorae, lib. VII. Τῆς Βεστιαρίας καὶ τῶν Θεῖων ἀρχηγὸν, ἀντὶ μεγάλου πριμικηρίου μέγαν κύριον ονομάζοντα νῦν. *Primicerii* voce similis est *primiscrinius*, l. ult. C. de numer. lib. XII. leg. ult. C. de divers. offic. lib. XII. & saepe apud Scotum, vel quisquis auctor notitiae utriusque imperii. Turnebus quoque, lib. XXIV. Adversar. cap. XII & Godescalcus Stewechius, testantur, se *primiscrinius* pro *primicerio* invenisse apud Vegetium, lib. II. cap. XXI. Dicitur vero *primiscrinius*, quasi *primus*, hoc est, *magister scriniorum*, qui & *primicerius scriniorum* dicitur. Vide Cujacium ad l. III. de apparitoribus praefect. praetor.

PRIMIPILUS, & *primus pilus*, plurimum differunt. Nam *primus pilus* erat centurionatus nomen: at centurio ipse appellatus *primipilus*, sive *primopilus*. Utroque enim usi veteres. Sic autem dictus, quod *primum pilum*, hoc est, *ordinem duceret*, unde Glossae vett. πρῶτος ἐν ὅπλοις interpretantur. Dionys. Halicarn. lib. IX. de M. Flavolejo: Εἷς γὰρ ταγμάτων τῇ λαμπροτάτῃ ἀρχῇ κεκοσμημένος, ᾗ τὰς ἑξήκοντα ἑκατονταρχίας ἕπεσθαί τε καὶ τὸ κελευόμενον ὑπουργεῖν πάλαι νόμος. τοῦτον Ῥωμαῖοι οἱ ἐγχωρίῳ τῇ πατρίῳ γλώττῃ πριμοπίλον καλοῦσι. hoc est, *unius legionis splendidissima praefectura ornatus. in qua sunt sexaginta centuriones, qui ductum ejus sequuntur, ejusque jussa facere lex jubet. Hos duces, Romani patria lingua, primipilos vocant*. Livius, lib. VII. *Id propter P. Salonium postulatum est ab conjuratis: qui alternis prope annis & tribunus militum, & primus centurio erat, quem nunc primipili appellant*. Vegetius, lib. II. cap. VIII. *Vetus consuetudo tenuit, ut ex primo principe legionis, promoveretur Centurio primipili: qui non solum aquilae praeerat, verum etiam quatuor centurias, hoc est, quadringentos milites, in prima acie gubernabat. Hic tanquam caput totius legionis merito consequebatur & commoda*. Haec Veget. A *primipilus* est *primipilaris*; ut a *consul*, *consularis*. Sic enim appellatus, qui *fuerat primipilus*. Idem & *primipilarius* dictus posteriori seculo, quo nomina in *aris* desinentia plurimum per *arius* efferebant: quem morem qui ignorabant *primipilaris* ejus in locum nonnunquam substituerunt. Id factum apud Spartianum. Nam in Didio Juliano & Pescennio *primipilarius* est in vett. membranis. Plura de *primipilis* & *primipilaribus*, vide apud Alciatum, Cujacium, aliosque interpretes C. de primipilo, lib. XII. Anton. Augustinum libro singulari ad Modestinum, Aldum Manutium lib. II. de Quaesitis epist. III. & God. Stewechium ad Veget. lib. II. cap. VIII.

PRIOR, & *primus*, sunt ab antiquo *pri*, *pris*, quod a Graeco πρὶν. Nisi malis *pris* quidem esse a πρὶν converso N in S, quomodo a πλέον, est *plus*: sed *primus*, uti Angelus Caninius putabat, esse a πρόμος, quod *antesignanum* notat, ac e πρόμαχος κατὰ συγκοπὴν factum putatur. A πρόμος erit *primus*, ut a σίκυος, *siccus*, ab ὄμβρος, *imber*, &c. Sed cum *prior* in *primus* producatur, nec opus sit recurrere ad figurata, cum propria sese sponte offerunt: nec verisimile sit aliunde esse superlativum *primus*, quam comparativum *prior*, cum primis literis conveniunt: plane persuasum habeo *primus* non minus, quam *prior*, esse a *pris*. [πρίων, πρότερον. Hesych.] Ab eodem *pris* est *pridem*, ut ab *is*, *idem*. A *pris* quoque est *pristinus*, ut a *cras*, *crastinus*. Priscianus lib. II. A *prior*, inquit, vel *priscus pristinus*, ut ab *hornus hornotinus*. Verum & *pristinus* & *priscus* est a *pris*, ut diximus. [*priscus* a προτερικός & *pris* a πρὸ.] Quod & de *priscus* statuit Sanctius in Paradoxis. Nempe *prisci* proprie *qui prius fuere*, ut *prisci Latini*, qui ante Romam conditam. Vel hoc verum est, vel *priscus* sit a πρέσβυς, pro quo Aeoles dicunt πρεσγυς. Commutant enim β in γ: ut pro βλέφαρον dicunt γλέφαρον. Hesych. γλέφαρα, βλέφαρα, ὀφθαλμοί. Sic βάλανος Aeolice γάλανος, unde *glans*. At non audiendus Rodulphus Agricola, qui, in notis ad Senecae declamationem, *priscum* dici vult quasi *periscum*, a *pereo*. Nempe *priscum* ab antiquo & veteri distinguit, ut *priscum* sit, *quod jam periit*; unde Horat. od. IX. III. *Quid? si prisca redit Venus?* id est, quae ante fuit. Et od. II. lib. IV.

> . . . . *Quamvis redeant in aurum*
> *Tempora priscum*.

Antiquum verò & *vetus* de eo dicantur quod etiamnum durat. Juvenalis sat. VI.

> *Antiquum & vetus est alienum, Posthume, lectum*
> *Concutere, atque sacri genium contemnere fulcri*.

A *primus* est *apprimus*, unde *apprime* apud Terent. Andr. Agellius, lib. VII. cap. VII. interpretatur *apprimus*, longe *primus*: eoque usum docet Livium Andronicum in Odyssea hoc versu: *Ibi denique vir summus adprimus Patroclus*. Apud Maronem quoque II. G. legimus: *Vios apprima tenax*. Ubi Servius: *Apprima, id est, maxime. Et est nomen pro adverbio, sicut*,

> . . . . *Et pede terram*
> *Crebra ferit*.

pro crebro. A *primus* est *primitus*, quod olim, uti *penitus*, tam nomen, quam adverbium fuit. Inveniās id in vett. Plauti codd. act. III. I.

> *Sed ecquae ancilla est illi? PE. est primita*.

Pro quo Petrus Valla olim legit *primita*, quod unica interpretatur. In MSStis Camerarii est *primcaria* in vulgatis *primaria*. A *primitus* est *primitivus*, ut a *fatus*, *fativus*; a *natus*, *nativus*. A *primus* dictae *primitiae*; ut a *justus*, *justitia*. Ab eodem *primas*, ut a *magnus*, *magnas*, ab *optimus*, *optimas*; a *cujus cujas*. Ab eodem est *primores*. Valla Placentinus censet natura esse comparativum, ut *primores* dicatur quasi *primiores*, ut *proximior* a *proximus*. Male negant inveniri in singulari. Nam *primorem* partem cum Cato dixit, tum Agellius, lib. XVI. cap. V. Lucretius quoque libro VI. dixit *aqua primoris*, & Tacitus alicubi *primori acie*.

PRISTES sunt belluae marinae, pilis vestitae, tanta magnitudine, ut in mari Indico ducenûm cubitorum inveniantur: quemadmodum scribit Plinius lib IX. cap. III. & XLII. Est a Graeco πρίστις, quod Suidas esse ait εἶδος κήτους θαλασσίου. Pro eo interdum dicunt Latini *pistris*, sive *pistrix*, nempe κατὰ μετάθεσιν, quomodo a μορφῇ dicitur *forma*. In Aratea quidem Ciceronis versione sunt sex septem loca, quibus utatur voce *pistrix*. Nec *pistrix* tantum, sed & *pistris* dici, evincit hoc Sidonii de Tritone, Carm. II vers. 41.

> . . . . *Jamque suum parcenti pistre flagellat*.

Nam a *pistrix* esset *pistrice*. Dicitur vero πρίστις, (teste Servio, ad V. Aen.) a *secandis fluctibus*. Sane a πρίω est πρίσις, *sectio*; & πρίστης, *sector*. *Pistrix* quoque, juxta Nonium Marcellum, est navigii genus, ita dictum, a *forma pristium marinarum*, *quae longi corporis sunt*, *sed angusti*. Utitur Maro V. & X. Aen. Malim tamen dicere navim dici *pistricem* a παράσημον, quomodo aliis nomen *Centauro*, *Apollini*, *Dioscuris*. Apud Servium in III. Aen. legas: *Si navim intelligas, haec pristis, hujus pristis: si de bellua dicas, hic pistrix hujus pistricis facit*. Sed falli, ex iis liquet, quae diximus. Pro *pristis* etiam leges apud Suidam *prestis*, πρῆστις, quod est a πρήθω, hoc est, φυσῶ. Quomodo idem fuerint πρῆστις & φυσητήρ. Sane πρήθειν quandoque idem esse ac φυσᾶν, etiam Galenus indicat in Hippocratem, cum πρησκότατον exponit ἐμφυσηκότατον.

PRIVIGNUS,

PRIVIGNUS, juxta Festum dictus ab antiquo pri pro præ: & antiquo geno, hoc est, gigno. Ita privignus dicetur quasi praegenitus, sive pringenitus. Græcis similiter πρόγονος vocatur: prout Glossæ Philoxeni explicant. Imo & eruditissimo Caninio privignus ex πρόγονος factum videtur inserto V, quomodo a νέρυξ est nervus; a νέος, novus; ab ὕλη, sylva, &c. Tertia etiam sententia est. Nam Beda de Orthographia putat esse a privus: ut sit privo genitus, hoc est singulariter, seorsim, ex alio vel alio conjuge genitus. [a privus est privignus.] Nec displicet: quando similiter, Hesychio teste, Græcis vocatur ἄμφως. Ubi ἀμφὶς significat seorsim. Nam ita interdum accipitur, unde ab Hesychio ἀμφίς, ab Eustathio χωρὶς exponitur. Quemadmodum autem privignus quasi prigenus dicere: ita & bignus dicere pro bigenus, hoc est, bigenitus. Festus: Bigenae gemini dicuntur, quia bis una die nati sunt.

PRIVILEGIUM, non privilegium, dici debere, suo seculo monere opera duxit Caper de verbis dubiis. Etymon indicant hæc Marii Victorini, lib. 1. Credo quod ignoretis nomen privilegium quod dicitur: lex enim privilegii, in unum hominem est dicta. Recte Victorinus. Nec enim aliud est privilegium, quam priva lex; ut docet Cicero III. de legibus. Privus est singulus, sive singularis; quomodo in Pompejana epitome exponit Paullus & Agellius lib. x. cap. xx. Lucili.

Culcitulas accedunt privas centonibu' binis.

Id est, singulas. Estque ab hac notione privatus. Sane & interdum privus, pro peculiaris, sive proprie, accipitur: ut cum Horat. lib. 1. epist. 1.

Nauseat & locuples, quem ducit priva triremis.

Vide quæ de privilegii voce scribit Budæus, annot. in Pand. & Obertus Giffanius Ind. Lucret.

PRIVUS, ut Cæsar Scaliger in Hippocratem de insomniis scribit, est a πρίειν, secare: quia in familia herciscunda, quæ ante communia erant heredum, hæc secantur in portiones, ut cuique priva ac propria fiat. Becmanno fit verisimile esse a פרע, quod Avenarius exponit privavit, liberum reddidit. Idemque Avenarius inde deducit Germanicum frei, unde Belgicum vry, hoc est, liber. Sed Hebræa vox, uti censeo, potius notat nudare, deserere. Dicam quid de privi voce censeam. Πρίω & πρίαω, uti & πρίαμαι significant emo. A πρίω igitur censeo dici privum, quod qui sibi emit, atque ita privum, & proprium fecit: unde & pro singulo accipi cœpit. Digamma hic Æolicum insertum, ut in sexcentis. A privus est privatus, ut ab ἴδιος, ἰδιώτης. Item a privus est privare, unde participium privatus, ὁ στερηθείς.

PRO, prope, propter, unde sint, & quæ nativa sit eorum vis, optime explicat Julius Scaliger libb. de caussis L. L. partim CLXVII. partim CLVII. quibus locis hunc in modum scribit: Pro praepositio, ut in libris Originum plenius narratum est, cum multa significet, id habuit genuinum, ut vicem indicaret. Pro Milone dixit M. Tullius, hoc est, vibris manus, quod Milo debuerat extollere. Fuit ejus & origo, & usus a Græcis. Nam tametsi frequentius significat ante τὸ πρὸ, tamen apud Herodotum in Polymnia legas etiam πρὸ Σπάρτης· sicut nos pro castris, & pro patria pugnare. Prope, fuit pro pedibus. Ita Græci loquuntur πρὸ ποδῶν. at a prope factum est propter: sicut ab in inter, a sub subter. Quare Virgilius, cum dixit

. . . . Athesim propter amœnum.

sincero vestoque significatu usus est. Cum autem nos referimus ad usum caussae finalis, translate utimur significatu; quoniam finis rationem obtinet actionis, movet enim nos. Hæc Scaliger. Propter pro prope Græce est ἐγγὺς, forte ab ἐγγίζω, quod est appropinquavit. A pro etiam prout, & proquam, quod idem signat. Lucretius:

. . . . Igitur parvissima corpora proquam
Et laevissima sunt, ita mobilitate feruntur.

Symmachus. Non satis mihi viderer, proquam res postulat, fungi debitum meum.

PROBOSCIS, προβοσκίς, quæ Plinio quoque promuscis, & elephantis manus, a πρὸ & βόσκω, pasco, teste Eustathio: qui & addit, aliter dici προνομαία, nempe a προνέμομαι, hoc est, ante depasco. Nonius: Proboscis Græcum nomen est dictum, quod ante depascat, & est porrecta corporis pars inhaerens naribus, quae, excepto homine, in aliis animalibus invenitur. Promuscis vero factum ex proboscis. B transit in M. contra quam in νύβοσσος factum censet Artemidorus, qui deducit a νύσσος vel τύρσος. Vel est promuscis a προμύσσω, quod est promungo, produco, ut cum ellychnium producitur. Hoc enim vocant προμύσσεσθαι. Papias censet esse a promovendo, quod elephantus promuscide pabulum promoveat. Sane haud inepte: sed verisimilia magis quæ prius dixi, ac inprimis, ut sit ex προβοσκίς.

PROBRUM [πρόφορον] quasi prohibrum. Sane si Festus probum dici putavit, a prohibendo, quia prohibet se a delinquendo: quanto justius probrum dici videatur, quod prohibere a nobis debemus? Magis tamen placet probrum fieri ex προφερόμενον. nempe qua ratione Homerus dicit ὀνείδεα προφέρειν, convicia proferre atque objicere. Vel erit probrum ex properium a properando. Videlicet qua ratione Latini dicunt improperare vitium, pro objicere, impingere. Generatim significat quicquid non consentaneum virtuti. Attius apud Festum: Qui, nisi probrum, omnia alia indelicta existimant. Nam liquido transtulit Stoicum isthoc, οὐδὲν καλὸν, εἰ μὴ αἰσχρόν. Vere autem usurpatur pro stupro aut flagitio, ut Festus scribit, ac confirmat tum Cæcilii illud in Davo:

Ea tum compressa parit huic puerum, sibi probrum:

tum hoc Plauti Amphitry. act. 1. sc. 11.

Nam Amphitryo actutum uxori turbas conciet,
Atque insimulabit eam probri.

Ab ab, & probrum, est opprobrium, quasi objectum probrum. Sed & opprobrare dixere, ut exprobrare. Festus: Obprobrare (ita & MSSti) probrum objicere.

†PROBRUM est a חרפה herpa Hebraico idem prorsus significante. Et quidem prima aspirata transire jure suo in Digamma B poterat, sed tamen in gratiam cognatæ P loco cessit. Sicuti sequens in Hebræo P, vicissim in B, quod de priore syllaba exciderat, transivit. In PROBRUM R duplicatur, cum sit Orienti amica littera. Vocalis O in PROBRUM venit ex pronuntiatione Syriaca. MAZOCHIUS.

PROBUS [a πρώτος Æolico pro πρωὺς] quidam translatum censent a re metallica, proprieque dici de metallo bene excocto. Nec magnopere impugnem. Verum, quod ajunt probum dici quasi probatum, hoc plane fieri nequit; cum probare sit a probus, non contra. Quare magis placet probus eadem forma dictum quasi prohibus, quæ ex praehibeo fit praebeo. Festus: Probi velut prohibi, qui se a delinquendo prohibent. Confirmat hoc etymon, quod Lucretius navis ventis πρόσφορον probeat dixit pro prohibeat. Locus est lib. 1.

Nam sive est aliquid quod probeat officiatque.

Vel est probum ex πρέπον, hoc est, decorum. Atque hoc simplicissimum, E enim in O, et in B abire solet, ut sæpe dictum. A probus est approbus, hoc est, valde probus. Nam ad auget in compositione, ut in appotus. Plautus Amph. act. 1. sc. 1.

Credo, edepol, equidem dormire solem, atque appotum probe.

Item in apprimus, quod est longe primus, ut interpretatur Gellius lib. VII. cap. VII. ubi & proverbium AD similiter in adfabre & admodum, ἐπίτασιν significare ait: ac Cæcilium in Comœdia, quæ Triumphus, adprobi nomine sic usum ait, hoc versu

Hierocles hospes est mihi adolescens adprobus.

PROCAPIS sanguine proximus capiti familiae, unde & nomen. Festus: Procapis, progenies, quae ab uno capite procedit. Gloss. Isidor. Procapibus, proximis.

PROCERES, ἔξαρχοι, προεξάρχοντες, ut Charisius interpretatur lib. 1. Singulari procerem usus Juvenalis sat. VIII. Rectus esset procer, fortasse ex πρότερος, nempe

nempe ut ab ἀγρὸς, *ager*. *T* abit in *C*. quale etiam esse putant *exanclare* ab ἐξαντλεῖν, de quo alibi sententiam nostram dicimus. Vel rectus sit *procus* unde obliquus *proceris*, ut a *visus visceris*. Pro hac sententia facit, quod apud Festum legam, Servium Tullium in classium descriptione divisisse *procum patricium*, pro *procerum*, hoc est, *principem*. Ubi ex adjecta interpretatione pro *procerum*, *procerem*, legendum esse liquet. *Procus* autem pro *procere* seu *principe*, est a πρὸ. *CVS* adjectio est, ut in *medicus*, *civicus*. At κατὰ μεταφορὰν *proceres* dicuntur *capita trabium*, *sive mutuli in trabibus exstantes*; Etsi vulgo contra *principes civitatis* ab his *mutulis* putent nomen invenisse; quia in Rep. emineant, uti *proceres* in ædificio. Quod si magis placet, erunt fortasse *proceres* a προιέναι, ut ita dicantur, quasi προιέμενοι. Vel a *procero*, quomodo veteres scripsere pro *progero*. Ut eo eo sit nomen, quia *progerantur*, hoc est, προβάλλονται. Aliud etiam etymon apud Angelum Decembrium invenio, ut dicantur *proceres*, quia *arborum instar procerarum in Rep. emineant*. Sed modulus mediæ syllabæ refragatur. Ex tot nominum cuassis nulla satis probatur; sed ad Æoles recurrendum, quos Latini solent imitari. Προέχειν est *eminere*, *prominere*: & κατὰ μεταφορὰν *primas in re aliqua tenere*. Hinc προέχων, *eminens*, *prominens*, & metaphorice, *qui primas tenet*. Hesychius: Προεχής, ἐπιφανής, πρωτεύων. Notum vero Æoles mutare σ in ρ: ut & Lacones, quemadmodum in illo Ephororum decreto, τιμόθεορ, ὁ μιλάσιορ παραγινόμενορ, pro τιμόθεος ὁ μιλάσιος παραγινόμενος, atque ita in aliis. Sic pro προέχων dixere προέχωρ· unde *procer*, a quo *proceres*, οἱ προέχοντες sive in Rep. sive in ædificiis, & similiter a προέχωρ est *procerus*, hoc est, ἔξοχος, sive *eminens*. Cur vero prima in *proceres* & *procerus* differat modulo, mox in *Procerus* exponam.

PROCERUS, [πρόμηκες] a *pro* & *cera*. Festus: *Procera, prolixa, & in longum producta, quasi ex cera ob ejus facilitatem*. Vel a *pro* & antiquo *cerus* pro *sanctus*. Vel quasi *procelus* a *procelo*, seu *procello*, unde & *procella* nomen. *Procere* enim apta sunt alia *procellere*. Vel a *pro* & *cerno*, ut κατὰ μετάθεσιν & συγκοπὴν fiat ex *procretus*. Nam *procera longe cernuntur*. Vel a *procus*, quando antiqua lingua idem erat ac *procerus*. Festus: *Procum patricium in descriptione classium, quam fecit Servius Tullius, significat procerum, ii enim sunt principes*. Sed quod subjicitur *procum* principem notare, satis indicat pro *procerum*, *procerem* legi oportere. Vel est *procerus* a προέχων, quod est *eminens*. Nam Æoles, quos Latini sequuntur, pro προέχων dicunt προέχορ, unde per crasin προῦχορ, & Dorice πρᾶχορ ex quo *procerus*. Ex quo & caussam videmus, cur primam producat. Ut apud Horat.

. . . . *Quo pertinet ergo*
Proceros odisse lupos? . . . .

At *proceres* primam corripit: etsi ab eadem origine sit. Nempe quia a προέχων sive προέχωρ fit κατὰ συγκοπὴν, extrito E.

PROCESTRIA, vel ita dicuntur a *procedendo*, quia ex urbe ad ea proceditur: ut quæ sint ædificia extra portam, ut Ælius dicebat: vel nomen id conflatum ex *pro* & *castra*: ut quæ, juxta Artorium, sint *propugnacula*, quibus ii, qui castra non habent, *pro castris* utuntur. Utrumque ἔτυμον apud Festum legas. Apud quem & in MSto est *procastria*. Gloss. quoque *Procastria*, οἰκήματα πρὸ παρεμβολῆς. Item οἱ πρὸ τῶν παρεμβολῶν τόποι.

PROCUL quasi *porro ab oculis*, ut apud Servium legere est in III. & VI. Æn. vel quod non minus placet, a *procilis*, sive *proculis*; ut *facul* a *facilis*: *simul* a *similis* seu *simulus*: de quibus in *similis* dictum. *Procilis* vero erit a *procello*, sive, ut antiqui scribebant, *procelo*: nempe ut *facilis* a *facio*. *Procellere*, est *porro*, *sive longe cellere*, hoc est, *movere aut currere*. Utrumque enim Græcis significat κέλλειν, unde Latinum *cello*: ut suo loco vidimus. *Procul* igitur est, *quod longe est a nobis dimotum*. Quomodo *procella* (quod ejusdem est originis) dicta est, quia *procellit*, hoc est, *longe dimovet*. Eodem, si id forte malis, res redibit, si dicas *procul* κατ' ἀποκοπὴν esse a *proculsum*, quod est inusitatum supinum a *procello*, ut *perculsum* a *percello*. Sed prius illud magis placet, propter ἀναλογίαν, quæ in talibus imprimis spectanda est. A *procul* est *proculus*. Isidorus in Glossis: *Proculus, qui nascitur, cum pater peregrinatur*. Quamquam aliis placet sic dici *qui nascitur patre jam grandævo*. Rationem utriusque notionis aperit Festus, his verbis: *Proculum inter cognomina eum dicunt, qui natus est patre peregrinante a patria procul. Proculos sunt qui credant ideo dictos, quia pluribus senibus, quasi procul progressis ætate, nati sint*. Τηλύγετος dicitur Homero, ut qua voce ibidem, Eustathio teste, significetur παῖς ὁ ὕστατος καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας γεννηθεὶς τοῖς τοκεῦσι, ὁ τῆλε ὄντι τῷ πατρὶ γεννηθείς.

PROCULIO, antiquum pro *promitto*. Festus: *Proculinant, promittunt, ait significare Antistius de jure Pontificali libro nono*. Ubi in MSto etiam est *proculinant*. Suspicor, ut *promittere*, quod est προβάλλειν, sumitur pro *polliceri*, quia qui spondet, verbis aliquid in longum movet, ac mittit: ita *proculio* dici, quia quis *procelit* sive *procellit*, hoc est, *verbis longe dimovet*. *E* in *V* abit, ut in *Procul*: quod ab eadem origine. Vide *Procul*.

PRODIGUS, & *prodigere*; a *pro* sive *porro*, & *ago*. Est enim *prodigere*, præter modum erogare. Sic Belgæ dicunt *verdoen*. Gloss. *Prodigus*, ἄσωτος, ἀνάλωτος, γαστρίμαργος. Ut ab *irrigo irriguus*; a *muto mutuus*; a *noceo innocuus*; sic a *prodigo prodiguus*. Festus: *Prodiguæ hostiæ vocantur, ut ait Festus, quæ consumuntur: unde homines quoque luxuriosi prodigi*.

PROELIUM [est a προΐλη, *armata saltatio*] per OE scribitur in marmoribus antiquis: eodemque modo in Romano Maronis codice scribi testatur Pierius ad Ecl. VI. Ac similiter in aliis plerisque MSStis, ut Festi sive Paulli codd. in voce *sub vitem*. Firmat hanc scripturam, quod apud Plautum, Menæchmis. act. I. sc. III. est *proilium*: unde *pro ilio* cudebant: ut in Variis suis monet Muretus, lib. VI. cap. XV. Nestor tamen Novariensis in Lexico ait, ut *prælum*, ita *prælium* per *Æ* scribi debere: atque id etymo comprobari. Utrumque enim, Appuleio auctore, a *præluendo* nomen accepisse. Discriminant *prælium* & *bellum*: ut pars & totum: nam illo solum *pugna*, hoc est, *conflictus* seu *congressio* significatur: hoc vero notat *totum illud tempus, quo in militia sumus*, quod & sine prælio esse potest. Sic distinguit Servius ad VIII. Æn. item Fronto, ac Nonius idem comprobat illo Lucilii (*f.* Livii) lib. XXVII. *Ut populus Romanus victus vi, & superatus præliis sæpe est multis, bello vero nunquam, in quo sunt omnia*. Et hoc Virg lib. XI.

Infantem fugiens media inter prælia belli.

A *prælium* est *præliaris*. Festus: *Præliares dies appellantur, quibus fas est bello hostem lacessere, erant enim quædam feriæ publicæ, quibus nefas fuit id facere*.

PROFICISCOR, unde sit, non video, nisi, quod aliquando in mentem venit, ut ab *hio* est *hisco*, sic a *proficio* sit *proficisco* seu *proficiscor*, quia nempe qui *proficiscitur* non quiescit, sed iter promovet. Melius inveniat ἔτυμον, qui poterit. [προβιβάζω, προβιβάζεσθαι.]

PROLES, tum de *liberis*, tam de *testiculis* dicitur. Sed proprie *progeniem* notat. Gloss. Phil. *Proles*, γονὴ, γονή. Dicitur quasi *prooles*, a *pro* & *oleo*, id est, *cresco*, ut a *sub* & *oleo*, *soboles*, quod ejusdem notæ, item ab *in* & *oleo*, *indoles*; quod proprie *incrementum* notare sensit Josephus Scaliger, indeque apud Agellium legi, *mendi indoles*. A *prole* est *improlus* seu *improlis*. Gloss Philox. *Improles*, ἄγονος, ἄτεκνος, ἄπαιδες. In iisdem paullo ante exponebatur ἀφῆλιξ, *prœmio* ... : Festo similiter,

ter, *immunis vel vulgaris, qui nondum est adscriptus in civitate*. Opponitur ei *dives*, qui cum prole in civitatem adscribebatur. A *prole* quoque est *proletarius*, quomodo, Nonio teste, dicebantur Romæ homines viles ac plebeii, quique vix alio Remp. juvarent, quam prole. Affines his *capite censi*, quorum & paullo deterior conditio. Nam *proletarii* mille & quingenta æris in censum deferebant: at *capite censi* aut nullo, aut minori saltem, quam proletarii, ære censebantur. Utrisque opponebantur *assidui*, id est, *locupletes*, qui *assidui* vocati ab *assibus dandis*. Vide A. Gellium lib. XVI. x. Μεταφορικῶς *proletarium sermonem* pro vili ac plebeio dixit Plautus, Mil. Glor. act. III. sc. 1.

PROLOGUS num sit a Græco πρόλογος, dubitatur. Nam cum prima interdum producatur, videri queat esse a Latina præpositione, & nomine Græco, cujusmodi quoque a plerisque creduntur *elogium*, & *antelogium*. Atque hac de sententia fuse diximus in Oratoriis nostris, lib. II. cap. II. Nunc verius existimo, esse vocem puram putam Græcam: Latinos autem Latinam interdum sequi quantitatem, quo vox ea faciem ementiretur plane Romanam. Ita nec priorem in *schema* corripere dubitat Plautus. Similiterque in multis Latini ὀρθογραφίαν suam potius quam Græcam sequi solent, ut in *TYS* dicemus. A *prologus* Paccuvius apud Festum dixit *prologium*, qua forma ab ἔξοδος *exodium* dicit Varro, qua item a μέθοδος *methodium* legimus apud Petronium. Quare falluntur, qui *prologium* quasi *proloquium* dici existimant.

PROLUVIUM, & *proluvium*, si audimus Obertum Giffanium (Indice Lucret. in *Proluvium*) ut significatione, ita ἐτυμολογίᾳ differunt. *Proluvium* enim sit a *lubet*: ac notet *lubidinem ad donandum*: *Proluvium*, sive *proluvies* (utroque enim modo dicitur,) fit a *proluendo*, ac *sordes* significet. *Proluvii* voce utitur Terent. Adelph. act. v. sc. ult.

Quid proluvium? quæ istbæc subita est largitas?

Proluvies usurpat Maro. III. Æn.

. . . . *fœdissima ventris*

Proluvies . . . .

Est & apud Lucret. lib. v. & VI. itemque Arnobium. Verum cum apud Plautum Alnana legere sit, *Eluas sive elus bonis*; (quo tamen loco Scaliger mavult, *mavi bonis*) Sticho quoque sit,

Eluamus bodie peregrina omnia.

Hoc est, ἀναλώσωμεν, prout interpretatur Lambinus: imo etiam Tacitus dixerit, *proluere opes*: non video, cur Palmerio assentire non liceat, qui *prolubium* quoque dici putat pro *immoderata largitione*, ac esse a *proluendo*. Sane pro Palmerio facit & Nonius Marcellus, qui *proluvium* legit in superius adducto Terentii loco, ac *profusionem* interpretatur.

PROMELLERE est *procrastinare*; & speciatim, *litem differre*, a μέλλειν, quod est, *morari*, *cunctari*, *differre*. Festus: *Promellere* (ita quoque est in MSto) *Verrius ait significare litem promovere*. Uni *promovere* est, quod Seneca dicit *prolongare*, alii *producere*. Quemadmodum autem *promellere*, ita & *remellere* dixisse videntur, sive potius *remelere*, quando veteres non geminabant consonas. Nempe ut a *morari* fuit *remorari*, ita a *meleere*, quod idem est, ac *morari*, *remelere* factum. Ac ut a *remorando*, *remora*; ita a *remelendo*, *remeligines* dictæ sunt. Vide quæ fuse de utroque diximus in *Echeneis*. Alias μέλλων, significat *futurus*: unde μελλέφηβος, qui proximus est *adolescentiæ*, ὁ ἀπὸ δύο ἐτῶν, προσιὼν τοῖς τῇ ἡλικίᾳ, ut ait Hesychius. Μελλόνυμφος, *futurus maritus*, ὁ μέλλων ἄρτι γίνεσθαι, ut Pollux & Hesychius docent. Similiterque sunt μελλοθάνατοι, qui *morti propinqui*, (*capulares* appellant Latini;) μελλόνυμφιος, qui *sponsus* est *designatus*. & alia. Etiam ex Græco Latinoque *melloproximus* legas Leg. Peculiari, De proximis sacrorum scriniorum. Ita autem vocantur, qui nondum *proximatus* honorem sunt adepti, sed *proximi* sunt *designati*.

PROMO, Perotto teste, aliqui derivant a *premo*: Nempe quia *premens aliquid profert e penu*, *ubi premebatur ac condebatur*. Aliis est a ברם. *promtuarium*, ταμεῖον, *cista*, ut Avenarius censet. Sed omnino est a *pro* & *emo*, quo antiquis notabat *sumo*, *capio*. Qua de significatione dictum nobis in *Præmium* & *Demo*. A *promo* est *promus*, [vide Hesych. in πρόμος.] qui promit: unde *promus condus* apud Plautum. Ab eo *suppromus* apud eundem, Mil. act. IV. sc. 2 Ita dicitur quasi *sub promo*. Est enim *secundus promus*, sive qui *promo substituitur*.

PROMONTORIUM, [προμοντόριον] *rupes in mare prominens sive prominentia ma i incumbens*: quasi dicas *prominitorium*, ab inusitato *promino*. Isidorus, lib. XIV. cap. VII. *Commune est insulis, ut prominente, rede & loca earum promontoria dicuntur*. Idem etymon secutus Turnebus, lib. XIII. cap. XVIII. Itemque præceptor meus Franciscus Nansius, qui propterea & *prominitorium* per *V* maluere, idque præeuntibus vett. libb. Et valde hanc sententiam firmat, quod pro *promuntariis* etiam *promentantiam* dixere: quomodo loquitur Solinus. Vulgatior tamen sententia est *promontorium* dici, quasi *prominens mons*. Sed durius dicitur *pro* poni loco vocis *prominens*. Quare si a *monte* omnino fit, componetur ex *pro* & *mons*; atque ita dicetur, quod est *pro monte*, hoc est, *loco montis*. Nempe primo sic dixere *rupem*, vel *aliud in mare prominens*, *quod mons quidem non esset*, *sed montis vicem præstaret adversus marinos fluctus*. Postea etiam *montes* ipsi mareis fluctibus oppositi hac appellatione comprehendi cœperunt.

PROMULGARE placet Festo dici a *vulgo*, quasi *provulgare*. Becmano autem a προομολογεῖν, quod a πρὸ, ὁμοῦ & λόγος erit. Alii a μηνύειν, quod Eustathio teste, ostat *ore indicare*. Alii ab Hebræo ברה, id est, *dictio*. Denique nonnullis placet *promulgare* κατὰ συγκοπὴν fieri ex *promulticere*, hoc est, *in vulgus edere*, *&* *communicare tum multis*. Ex *promulticare* est *promulcere*. Sed G pro C substitutum ob affinitatem, forte etiam differentiæ caussa. Nam, si Festum audimus, *Promulco agi dicitur navis*, *cum scaphis agitur fune*. Ita est in MSto. Sed timide in hoc vella subscribo. Neque enim *promulco*, sed *remulco* pro eo dicimus: nempe a Græco ῥυμουλκεῖν: qua de re seorsim dicemus.

PRONUS, plane puto venire a πρηνής, [πρανὴς idem. vide Hesych.] quod idem significat. a abit in o, quomodo ab ἀ est *io*. Interim acute Jul. Scaliger, qui notis in Culicem censet venire a προιὼν, hoc autem esse a προνεύω, quod est, *propendeo*, unde προνεύοντες exponitur ἐπὶ πάλης & προθέλλοντες. Nec obstat, quod prior in *pronus* sit porrecta quando & in *proavia*, & *prologus*, atque aliis, quæ a Græcis accepimus, proverbium Latinorum more producitur. Vide *prologus* & *proavia*. Quod si illud de quantitate nihilominus turbit: possis *pronus* ea ratione a *pro* & *onus*, deducere, qua Scaliger a πρὸ & νεῦω. Ita *pronus* diceretur quasi *pronuus*, hoc est, *in anteriorem partem nuens sive nutans*. Et sane hoc simplicius, quam ut a προνεύω.

PROOEMIUM duplex etymon ponit Quinctilianus, lib. IV. cap. I. *Nam*, inquit, *sive propterea quod οἴμη cantus est*, *&* *citharœdi pauca illa*, *quæ antequam legitimum certamen* (P. Faber, lib. II. ἀγῶνος. cap. XXII. legere mavult *carmen*, quod & in codd. quibusdam invenitur) *inchoant*, *merendi favoris gratia canunt*, *proœmium cognominaverunt*; *oratores quoque ea quæ prius quam caussam exordiantur*, *ad conciliandos sibi judicum animos præloquuntur*, *eadem appellatione signarunt*: *sive quod οἶμον iidem Græci viam appellant*, *id quod ante ingressum rei ponitur*, *sic vocare est institutum*: *certe proœmium est*, *quod apud judicem prius quam caussam cognoverit*, *prosit*. Hæc Fabius. Posteriorem etymologiam præfert Fungerus. Sed id omnino repudiandum. Nam ut acute ait Jul. Scaliger, lib. III. rei poët. cap. LXXIV. *quemadmodum proœmium*, *quod est oratio*, *erit ante orationem*, *si oratio via est*, *erit ante viam via*: *quo nihil ineptius excogitari potest*. *Quis enim ambulat ante*, *quam ambulet*? Quare magis ve-

verisimile est, προοίμια proprie dici principia τῶν ᾀσμάτων, ut προαύλια τοῦ αὐλοῦ. Ita προοίμιον fit ab οἴμη, id est, ᾠδὴ sive cantus, prout cum Fabius & Hesychius interpretantur, tum Ammonius quoque, sive Herennius Philo, quando scribit: οἶμος οἴμης διαφέρει. οἶμος μὲν γάρ ἐστιν ἀρσενικῶς ἡ ὁδός· οἴμη δὲ ἡ ᾠδή. Pertinet huc locus Fortunationi, lib. III. Rhetor. *Denique*, inquit, *auladus & citharœdos & cæteros hujusmodi artifices, quamquam non polliceantur orationem, videmus tamen prologus ante actionem, & omnino curta & sine capite oratio est, quæ sine principio ab ipsis rebus orditur.*

Prora, quasi πρὸ ποδῶν, vel, si malis, ex *pro* & *pes*, quia prope vete, *quod est ante pedes*. Sic ἐγγύς ab ἐν & γυῖον, quo etsi generatim utatur Homerus de membris, proprie tamen signat πόδας καὶ χεῖρας. A *prope* est *propior*. Superlativus ἀναλόγως esset *propissimus*, & κατὰ συγκοπὴν *proximus*. Sed maluere *proximus*. A *prope* etiam *propinquus*, ut a *longe*, *longinquus*. Fortasse & ab hoc fonte est *properus*, indeque *propero*, quia qui properat, hoc agit ut magis & magis appropinquet. Sed alia duo ἔτυμα hujus vocis in *Puer* adducimus.

Propheta, ut scribit Lyranus in cap. XXII. Num. sic dicitur quasi *procul fans*. Tanta fuit seculi, quo vixit, imperitia. Est autem Græce προφήτης, quod a πρόφημι, hoc est, *profari*, cum Ulpiano loquar, cui *profari* est *prædicere*. *Prophetarum* autem nomine vocarunt gentiles, *antistites fanorum oraculorumque*, ut ait Festus, qui & hos C. Julii Cæsaris, veteris oratoris & poëtæ Tragici versus citat ex ejus Adrasto,

Cum capita viridi lauro velare imperant
Prophetæ, sancta caste qui purant loca.

Ita eos versus restituit Jos. Scaliger ad Festum. Speciatim videntur ita dicti *sacerdotes Ægyptiae*. Macrobius, lib. VII. Saturn. cap. XIII. *Adeo verum ita, ut dicis Ægyptios opinari, ut ego sacerdotes eorum, quos prophetas vocant, cum in templo vidissem*, &c. Similiter ἀποδεδημηκὼς Clemens, de vita Petri, Εἰ Αἴγυπτον πορεύομαι, καὶ τοῖς τῶν ἀδύτων ἱεροφάνταις καὶ προφήταις φιλιωθήσομαι. Imo auctor commentarii de herbis, qui Appuleio inscriptus, sic *prophetæ* voce cap. II. usus, & alibi sæpius: ut Barthio observatum, adverf. lib. XXXVI. cap. XXIII.

Propitius [*profitius*, *proficuus*.] juxta Nonium Marcellum, dicitur *prorsus pius*, *aut proprie pius*, *aut certe porro pius*, *quod est vehementer & valde*. Sed hæc duriora. Verisimilis magis est sententia Gellii, lib. VI. cap. V. ita scribentis: *Novum novicium dicimus, & proprium propicium, intendere volentes novi & proprii significationem*. Maxime interim placet, ut a *fictum* est *fictitius*; a *commendatum*, *commendatitius*; ab *insitum*, *insititius*; a *crato*, *cratitius*; sic a *prope* esse *propitius*, quia, qui propinqui sunt, auxilium ferre possunt, & *præsentes* pro *propitiis* dicimus. Ut initio primi Georgicon:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

Ubi sic Servius: *Præsentia, id est, propria, ut* (Ecl. I.)

Nec tam præsentes alibi cognoscere Divos.

Quorum præsentia favor est. Et favet etymo modulus primæ syllabæ, quam Seneca corripit:

Etsi propitius, attamen lentus deus.

Propola est e Græco προπώλης. Sed Latini significationem immutarunt, ut in aliis quibusdam. Latinis *propola* est, qui res minori pretio emtas majori postea divendit. At Græcis sic vocatur, qui aliter dicitur προπράκτωρ, hoc est, *pararius*, sive *proxeneta emtoris*: nempe qui emtori conciliat venditorem. Etiam dispar quantitas primæ syllabæ apud Latinos ac Græcos. Nam prima in *propola* producitur a Lucillio, cum apud Nonium ait,

Sicuti cum primos ficos propola recentis
Pretulit, & pretio ingenti dat primaria paucos.

Nempe Romani, quo videretur vox plane Latina, suam, quam Græcorum, quantitatem sequi maluerunt. Sunt quibus placet esse a Latina præpositione & Græco verbo πωλεῖν. Sed nihil opus recurramus ad hybridam hujusmodi compositionem. Quippe cum Latini *pro* extra compositionem semper producant, quamquam acceperint a Græcis, quibus πρὸ breve est: quid mirum est, si iidem in compositione sæpe etiam producant, utut vox tota sit a Græcis? Eadem enim ratio totius, & partium. Ita *propino* quoque, quamquam plane Græcum sit, interdum tamen primam corripit, Græcorum more; interdum producit, more Latinorum. Utriusque exempla apud Martialem habes. Item in *prologus* factum: in quo nunc corripitur prima, more Græco; ut in Hecyræ prologo,

Nullum invenire prologum potuisset novus:

nunc vero, Latinorum more, producitur; ut illo ejusdem Comici:

Orator ad vos venio ornatu prologi.

Quid igitur mirum, si in *propola* primam producat Lucilius? Male vero Turnebus, Lambinus & Hadrianus Junius, legebant *propala*, ut intelligatur, *qui res palam & palo adfixas vendat*. Neque tamen in eo vertuntur opes & vectigalia populi, ut qui sic emendet, *sit palo dignus & vera cruce*, ut professor quidam *regius*, vel si mavis, *reginæus*, in sua ad Lysiæ orationem pro cæde Eratosthenis commentatione invenuste atque inhumaniter judicabat.

Proprium non tam compositum esse censeo ex *prope*, & *suum*, quod vir eruditus scribit: quam simplex derivatum a *prope*, quia operam hanc dare omnes solent, ut proxime ac quasi in conspectu ipso iis adsint, quæ possident. *Prope*, *propius*, inde *proprius*: *R* inserto, ut a νεῖν, *nervus*; a πύθω *putreo*; a τέγω, *tergus*, juxta Varronem. [a πρίασθαι.] *Propriassit*, proprium fecerit, teste Festo, a verbo *propriare*. *Propritim* pro *proprie*, dixit Lucretius, ut Nonius observat.

Prora, a Gr. πρῷρα, quod a πρὸ venire manifestum est, at a quo verbo descendat, num a προϊέναι, an προορᾶν, an aliud, dissentiunt Grammatici. Mihi ex πρόορα contractum esse, minime dubium est, eoque plane a προορᾶν esse arbitror. Vide Etymologum. A πρῷρα est πρωρεύς qui usitatius πρωρεύς. A πρωράτης est Latinum *proreta*. Plautus, Rudente, act. IV. sc. *Heus mane*:

Si tu proreta isti navi es, ego gubernator ero.

Qui in prora navem regit, *proreta* dicitur; ut *gubernator*, ac Græce πρυμνήτης, & κυβερνήτης, qui in puppi sedet.

Prosios Plinio, lib. XXII. cap. XLII. qui *perorigo* Varroni, lib. II. de R. R. cap. VII. & VIII. Nisi apud eum legendum *prœrigo*. Præest enim jumentis prurientibus. Atque ut *prurio* dicitur quasi *perurio*, hoc est, *peruror*; sic *prorigo*, quasi *perorigo*, vel potius *prœrigo*, seu *prœurigo*, quia *præest urigini*, hoc est, τῇ ὀργῇ. Ut ab *ara*, *arica*, sic a *præuro prœurica* vel *prœurigo*, & u in o abeunte κατὰ συγκοπὴν *prorigo*. *Urica* etiam apud Juvenalem legas, sat. VI.

. . . . *Tu credis amorem,*
Tu tibi nunc urica places.

Usus & Plinius, sed aliter.

Prosa Latine dici negant Cælius Calcagninus, in epistolicis quæst. lib. I. epist. XXIV. & Ant. Muretus, prioribus annot. in Terent. Jubent autem dicere *prorsa*, quia in antiquis codd. sic legatur, atque id quoque comprobet ἐτυμολογία, cum sit a *vorsus*. Sed utrumque rectum est. *Prosa* enim factum a *prorsa*, quia veteres *R* in hujusmodi omittere gaudent, unde & *rusus* dixere pro *rursus*. Utroque usus Ennius:

Prorsus rusus reciprocat fluctus feram.

Apud Plautum quoque legas Milite:

Ille jubebat me ire cum illa ad portum; ego adeo, ut tu scias
Prosus Athenas protinus abibo tecum.

Et Persa, act. IV. sc. V.

Simulato quasi eas prosum in navem.

Sic enim libb. vett. usurpat quoque Varro. Sed & in MSStis Plauti codd. (ut illis, quibus Camerarius usus) *susum* similiter legas pro *sursum*. Dicitur autem *prosa* sive *prorsa* oratio quasi *recta*, cui oppo-

opponitur *caraen*, quod *actum* non est, quia *canto reflectitur*. Sic *prorsi limites* apud Festum, & *prorsa tunica* in Glossis, cui opponitur *inversa*. Plauto quoque similiter opposita sunt *prorsus*, & *transversus*. Sic enim inquit Pseudolo, act. III.

Non prorsus verum ex transverso cedit, quasi cancer solet.

Prosus, *rusus*, eidem Plauto opponi, supra vidimus. Ac dixit similiter Terentius, Hecyr.

Trepidari sentio, cursari rursum prorsum.

Quod ad vocis etymon attinet, Angelo Caninio in Hellenismi Alphabetho, & Petro Nunnesio, in erudito Grammatistices libello, videtur *prorsum* esse a *πρόσω*, inserto *R*, quomodo a *φλέγω* est *flagro*; a *πάτω*, *patro*, &c. Sana placeret hæc etymologia maxime, nisi caussæ nihil putarem, cur non ea ratione *prorsum* dicatur, quasi *proversum*, hoc est, *anteversum*, qua *rursum* est a *reversum*; *sursum* a *supraversum*, vel *superversum*, vel potius *susversum* (de quo seorsim dicemus,) *deorsum* a *deversum*, *dextrorsum* a *dextroversum*; *sinistrorsum* a *sinistroversum*; eademque ratio in aliis multis a *versus* deductis. A *prosus* pro *proesus* est Dea *Prosa*, quæ *recto partui præsidet*; sicut *Postverta* perverso, ut cum non caput, sed pedes primi in nascendo existunt. Nempe *postverta* pro *postversa*, ut *pulto* pro *pulso*, *mertus* pro *mersus*. Atque hoc quoque *Postverta* nomen ostendit *prosa* esse a *pro* & *versa*. Alioqui enim ei non opponeretur *Postverta*, seu *Postversa*. Vide de iis Varronis locum apud Agellium, lib. XVI. cap. XVI. Etiam hoc Deæ nomen recte *orationem prosam* absque R dici, comprobat, adversus Calcagninum, & Muretum.

Prosapia sive *prosapies* Nonio est *generis longitudo*. In vett. Glossis exponitur *γένος παράγωγον*. item *ἡ προγόνων αὐγένεια*, *καὶ συγγένεια*. Usus & Tullius in Timæo. *Prosapiam* quasi *προπαππίαν*, a *πρόπαππος* dici suspicatur H. Steph. palæst. de Latinitate Lipsii, p. CCXXXVIII. Sane etsi unius literæ mutatio duriusculum id etymon facit, non minus tamen placet, quam illud Festi, cui *prosapia* videtur dicta quasi *prosipia*, a *sipare*, id est, *jacere*, unde *insipare*, *obsipare*, *dissipare*. *Prosapia*, inquit, *progenies*, id est, *porro sparsis & quasi jactis liberis*: quia *sipare* (perperam MStus *fipare*) *significat jacere*, & *dijicere*. In compositione, ut notum, non *I* in *A* mutari solet, sed *A* in *I*, ut *facio*, *afficio*. Apud Nonium legas, *prosapiem* dici a *prosapiendo* aut *proserendo*. Ita *prosapia* dicatur quasi *proseria*. Quod non placet. [a *προσάπτειν προσαφὴ* & *προσάφια*.]

Prosecta, a *prosecando*. Nonius: *Prosecta*, *exta*, *quæ aris dantur ex fibris pecudum dissecta*. Usus præter alios Ovid. XII. Met. fab. IV.

Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles
Pallada mactatæ placabat sanguine vaccæ.
Cujus ut imposuit prosecta calentibus aris,
Et Dis acceptus penetravit ad æthera nidor,
Sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.

Quo ex loco, uti & aliis quibusdam, cognoscimus, eos qui sacrificarent, exta coctis sectisque, partem solitos adolere, partem sacerdotibus dare, partem mensis suis reservare. Itaque *lustralibus extis* vescuntur apud Maronem, VIII. Æn. Coqui vero exta solita priusquam prosecarentur, indicat hic locus Tranquilli in Augusto, cap. I. *Cum forte Marti rem divinam faceret, nunciata repente hostis incursione, semicruda exta rapta foco prosecuit, atque ita prælium ingressus, victor redit*. *Prosectam* quoque in feminino dici. Indicare videtur locus hic a Nonio citatus ex Lucilii sat. XIV.

Cenam, inquit, nullam, neque Divo prosectam ullam.

Sed recte corrigit Jos. Scaliger, *proficiem ullam*, quod & metrum requirit, & locus hic Varronis confirmat, quem ex undecimo rerum Divinarum subjicit Nonius: *Proficiem extorum vel in mensam porricere*: sive, ut in aliis codd. est, *porrigere*, quod simile erit isti veteris poëtæ:

.... *fumantia porrigit exta.*

nisi hic quoque *porricit* legendum, quod verum puto. Dicitur & *proficia*. Solinus, cap. XI. *Nec longe inde collis Vulcanius; in quo qui divinæ rei operantur, ligna vitea super aras struunt, nec ignis apponitur in hanc congeriem, cum proficias intulerint, si adest Deus sacrorum probator, sarmenta, licet viridia, ignem sponte concipiunt, & nullo inflagrante halitu, a numine fit incendium*. Ita legitur is locus in vett. libb. pro quo in vulgatis *porricias*; quod si non displicet, dicendum, ut a *proficere*, *proficia*, sic a *porricere* dici *porricia*. *Proficias* nominat quoque Arnobius, lib. VII. *Quod si omnes has partes, quas proficias dicitur, accipere Dii amant*, &c. In Glossis quoque Philoxeni legas: *Prosicia*, *αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί*. Paullo ante in iisdem scriptum, *Prosicie*, *ἀκροθίνια*. Ubi Scaligero emendante legendum, *prosicia*. Nam *ἀκροθίνια* inter alia notat *τὰς ἀπαρχάς*, ut scribit Eustathius. Lexicon Græco-Latinum Cyrillo tributum interpretatur *ἀκροθίνια*, *rusticiliæ*. Sed & *proficium* dicebatur, si recta vulgaris lectio apud Festum: *Proficium*, *quod prosecatum projicitur*. Ego apud eum *proficia* legere malim. Nec mirandum quod a *prosecando*, *proficia*, seu *proficies*, dicantur per *I*, in secunda. Siquidem veteres in compositis a *seco* mutabant *E* in *I*. Itaque *proficare* dicebant pro *prosecare*. Plautus, Pœn. act. I.

.... *Vetui exta proficarier.*

Inde igitur *prosicia*, non a *πρὸς* & *ἱκέσθαι*, ut sensit is qui Isidorum emendavit: quam opinionem merito ridet Palmerius in Spicilegiis. Sic & *insicare* dicebant, unde *insicia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Insicia ab eo, quod insecta caro, ut commentum Saliorum est: quod in extis dicitur nunc prosectum*. Vide *Salsicia*. Item dicebant *exsicare*, pro *exsecare*. Plautus, Rudente, act. I. sc. I.

Quin tu in paludem is, exsicasque arundines.

Simile quoque *dissicare*, vel *dissicere*, quæ de voce facit Aldus in Orthographia. Item *subsico*, unde *subsicivus*, de quo abunde diximus in voce *Cædo*. Item *adsicare*, sive *assicare*: unde apud Plautum (si vera vulgata lectio) *axicia*, quasi *adsicia*, seu *assicia*. Eo nomine censet Turnebus, lib XXVII. cap. XXVI. *forficem* intelligi, *qua secatur capilli*. Locus Plauti est Curcul. act. IV. sc. IV.

At ita me volsellæ, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaque axicia, linteumque extersum.

In veteri Veneta, quæ cum Saraceni aliorumque notis prodiit, scribitur *axitia* per *T*. Saracenus autem non *axitia* legit, sed *exitia*, vultque *axitia* dici quasi *excussa*, quod *ea excutiatur pulvis*. Censuit igitur Saracenus, intelligi a Plauto *scopas parvas*, *quibus excutitur pulvis a vestibus*, *ut sint munda*. Eadem Lambini sententia: sed is pro *axicia*, quam vocem Latinam negat, *excoria* legendum putat, quod *ἀναλόγως* ab *excutiendo* fiet. Equidem etsi rebus adeo incertis nec *axiciorum*, nec *excutiorum*, sive (si singulariter hæc potius efferre placet) *axitia* aut *excoria* vocibus uti ausim: tamen magis in Turnebi inclino sententiam, quia *excutia* solius Lambini nititur conjectura; alterum vero illud, *axicia* dico, (pro quo facili literæ unius, ejusque similis lapsu *axitia* fere legi dicebamus) veterum libb. nititur auctoritate.

Proseuchæ dicebantur *templa*, *quæ Judæi inter gentes habebant*, a *προσεύχεσθαι*. Juvenalis, sat. III.

.... *In qua te quæro proseucha:*

Ad quem locum vetus Comment. *Proseucha*, inquit, *locus Judæorum*, *ubi orant*. Cætera, quæ inibi adsuta, nec alia sunt. Putabat Politianus vocem hanc haud alibi reperiri, quam apud Juvenalem, & Cleomedem. Verum Leopardus, lib. III. cap. IV. ostendit ea usos Josephum, Philonem, Epiphanium. Sed ignoscendum Politiano, quandoquidem ejus ætate hi libri nondum publici juris facti erant. Vide & quæ de *proseucha* annotavit Scaliger ad fragmenta subjecta operi de Emendatione temporum.

†Prosicare aut Prosecare, & quae inde fiunt verbalia sunt ex Haruspicum disciplina profecta. Proinde nemo mihi hoc eripiet, quin pro Tuscis vocibus sint agnoscenda. A posteriore ordiar; quod revera Tuscum esse, ostendunt Iguvinae tabulae, in quarum I. v. 2. Pavseksтv i. e. *prosecati*, & in III. versus finem saepe est Pavsiavaant i. e. *prosecarent* aut *prosicerent*. Quae sit autem ei verbo subjecta notio, sic exponunt Grammatici. Ex Festo Paulus: *Prosicium, quod prosecatum porricitur*, i. e. aris admovetur. Nonius: *Prosecta, exta quae aris dantur, ex fibris pecudum dissecta*. Ovid. XII. Met. fab. 55. *Imposuit prosecta calentibus aris*. Glossarum & auctorum plura loca & cetera quae huc pertinent, videbis in Vossio in Prosecta, apud Festi adnotatores & alios. At equidem hic ab Latinis grammaticis dissentio, qui hoc verbum Latinum putant, nim. compositum ex Pro & Saco; cum mea sententia sit Tuscum ex Oriente petitum. Chaldaeis Syrisque פרס *pras* est *separandi & dividendi* verbum. Ab eo autem verbo sicuti apud Chaldaeos (ut & Syros) assumpto Gimel fit פרשגן *parsgen* h. e. *exemplum* (vulgo *una copia*) inde dictum quia ex autographo veluti prosecatur; sic apud Tuscos assumpto K factum est *prosecandi* sive (ut antiquitus loquebantur) *prosicandi* verbum: quod deinde Latini putarunt Latinum ex Pro & Saco compositum, quod revera Tuscum est. Dial de hoc plura Distr. X. in Tab. I. Iguvinam. Mazoch.

Prosper, ex *pro* & antiquo *spores*, pro *spes*. Ita quidem Nonius, qui ait, *Sperem veteres spem dicere, unde prospere dicitur pro spe*. Similiter Pazottus. Nempe, quia *prospera spem nostram implent*. Ac, ut idem ait, putant nonnulli *asper* similiter dici quasi a *spe*. Sed utrumque etymon vanum. Nam *asperum*, ut suo loco diximus, venit ab ἄσπορον, proprieque dicitur *de terra quae saxis abundat, ac squalore obducta*. *Prosper* vero fit a πρόσφορος, quod est, *commodus, utilis*, ἀπὸ τῦ προσφέρειν.

Prostibulum, sive *prostibula*, sic dicta putatur a praeverbio *pro*, hoc est, *ante*, & voce *stabulo*, hoc est, *diversorio*. Id enim inter alia notat *stabulum*: ut in *Sto* ostendimus. Non. Marcellus: *Meretrix honestioris loci est & quaestus. Nam meretrices a merendo dictae sunt, quod copiam sui tantummodo noctu facerent. Prostibula, quod ante stabulum stet, quaestus diurni & nocturni caussa. Plautus, in Cistell. manifestissime discrevit*:

Intro ad bonam meretricem, adstat ea in via sola,
Prostibula sane est.

Haec Nonius. Sed magis placet *prostibulum* a *stando* quam a *stabulo* dici, quia nempe *ante diversorium stans*. De hac *statione* multa sunt veterum loca, Horatius, lib. Serm. sat. II.

. . . . *Nullam, nisi olenti in fornice stantem*.

Seneca: *Meretrix vocata es, in communi loco stetisti: stetisti puella in lupanari*. Tertullianus quoque, lib. II. ad Uxorem vocat *lupanar*, *consistorium libidinum publicarum*. A *prostando* igitur *prostibulum* est; haut secus ac a *stando* est *stabulum*; a *tinniendo*, *tintinnabulum*; a *fascinando*, *fuscinabulum*; ab *infundendo*, *infundibulum*; a *latendo*, *latibulum*, plurimaque alia id genus. Nec tamen *meretrices* semper ante *stabulum* stabant; sed interdum etiam in sella sedebant, atque inde est, quod ut a *statione* dicebantur *prostibula*, sic a *sessione* dicebantur *prosedae*: quam nominis caussam adfert Festus. *Prosedarum* appellatio est apud Plautum Poenulo, I. II. Eademque de caussa dictae etiam *sellariae*. Hinc Juvenalis, sat. III.

Et dubitas alta Chionem deducere sella.

Ad quae verba commentator vetus: *Inde sellariae dicuntur*.

Protelum quadruplicem invenio ἐτυμολογίαν, quarum quae verissima sit, cognosci nequit, nisi quid proprie, quid modificate vocetur *protelum*, cognoverimus. In vett. Glossis exponitur ἑλλαμπτῆρ, quod est, *lucidum*, *fulgidum*. Sed haec interpretatio plane est aliena. Josephus Scaliger, levicula mutatione, pro ἑλλαμπτῆρ legere jubet ἐξάμπτρον, vel ζευγλαμπτρον. Ita fuerit *protelum* idem, quod *colum*, qua de voce sic Festus: *colum lorum, quo temo buris cum jugo colligatur, a cohibendo dictum*. Nam lorum hujusmodi Graece ἀμπτὴρ, unde ἐξάμπτρον, & ζευγλάμπτρον, quasi ζεύγλης ἀμπτήρ. Itaque quod Aristophanes Lysistrata dixit ἐξαμπτρεύειν, id Latinis erit *protelo ducere*. Sic loquitus Cato, lib. v. Originum: *Sed protelo trini boves unum aratrum ducent*. Ubi *protelo ducere* contrarium est huic, subinde intermittere, tractumque repetere. Sic Lucilius, lib. VI.

Quem neque Lucanis oriundi montibu' tauri
Ducere protelo validis cervicibu' possent.

Et lib. XVI.

Hunc juga mulorum protelo ducere centum
Non possunt.

Quae loca a Nonio adducuntur, ut ostendat, *protelare* interdum esse *adjuvare*, vel potius *adjugare*; quomodo emendat N. Faber, pro quo est ea *protelii* significatio, quam adduximus. Sed simplicius verinsque videtur, si dicamus *protelum* esse, non *funem*, sed *jugatorum boum perpetuum impulsum, continuamque protractionem*: ut *protelo ducere* nihil sit aliud, quam non strigare, sed continuatim, & uno tenore ac ductu aratrum, aliave onera, protrahere. Quia vero non una est impellendi ratio, cum aliter impellant ea, quae incitant, ac trahunt: aliter quae inimice fugant: hinc fieri putant, ut *protelum* interdum ponatur pro incitamento, sive caussa impellente: interdum pro eo, quod, vel mole, vel vi corporis, vel imperio dictisque vel simili modo propellit. Priori modo accipi ait Nonius a Varrone in Cato, sive de liberis educandis: *Remotissimum, inquit, ad discendum formido, ac nimius timor, & omnis perturbatio animi: contra delectatio protelo ad discendum*. Sed adsentio doctissimo Salmasio: qui divisim *pro tela* legit, ut *telum* sit adjumentum; quomodo Cicero de amicitia ait: *Nec mediocre telum ad res gerendas existimare oportet benevolentiam civium*. Et lib. VII. epist. ad Trebatium: ubi adducit hoc veteris poëtae:

Ubiquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.

Utrobique *telum* est *adjumentum*. Sed *protelo* nunquam sic accipitur. At pro uno & continuo impulsu utitur Lucretius, lib. IV.

Et quasi protelo stimulatur fulgure fulgur.

Similiter *protelare* dixit Turpilius Lemniis apud Nonium:

Propter peccatum pauxillum indignissime
Patriâ protelatum esse saevitiâ patris.

Item III. Historiarum apud eundem: *Romanos impetu suo protelant, profectos persequuntur*. Et lib. IV. *Duae cohortes de subsidio procedunt, atque equites protelant*. Ac Terentius quoque, Phormione, act. I. sc. IV.

Ne te iratus suis saevidicis dictis protelet.

Quod imitatur Rufinus, eruditus Josephi interpres, cujus illud de bello Judaico, cap. VIII. *Saevioribus dictis eum protelat*. Scaliger quoque legit apud Varronem, lib. III. de R. R. c. XVIII. *Hoc enim sonu horum fuga existimatur esse protelum*. Hoc est, hujusmodi imaginibus apes longe *protelantur* in fugam. Ulpianus quoque, lib. IV. de damn. inf. *diem protelare* dicit pro *protrahere*, sive *producere*. Et leg. Properandum, C. de judiciis, legere est *litem protelare*, hoc est, *differre*. Item apud Tertullianum, de Poenitentia, cap. IV. *Hae* (poenitentia) *te peccatorum fluctibus mersum perlavabit* (alii *prolevabit*) *& in portum divinae clementiae protelabit*. Et adversus Marcionem, lib. IV. *Nec quinque circiter, sed sexcenta millia hominum protelavit*. Pro eo quod est, vitam eorum, exhibito victu, produxit, ac prorogavit: ut interpretatur B. Rhenanus. Item, lib. de spectaculis cap. I. *Tanta est enim vis voluptatum, ut ignorantiam protelet in occasionem, & conscientiam corrumpat in dissimulationem*. Quia vero, ut diximus, *protelum* proprie est, perpetuus continuusque impulsus, hinc fit, ut adverbialiter quoque *protelo* dicatur

dicitur pro continuo, in continenti. Sic usus Catullus, epigrammate ad Val. Catonem:

. . . . *Hunc ego, si placet Dionæ,*
Protelo rigida mea cecidi.

Imo Lambinus similiter accipi putat, cum Lucretius, aliique dicunt, *protelo ducere*. Et hæc de significatione vocis *protelum*, *protelare*, & *protelo*. Ex his vero lucem capient, quæ deinceps de etymologia dicemus: Pasti verba sunt: *Protelare, longe propellere, ex Græco videlicet. quod est τῆλε. Et significat longe*. Duas alias affert Donatus, ad Terentii locum, quem ante adduximus. Unam, ut propriam, refert. Vult enim esse a πρὸ & ἑλκῶ, quod interpretatur *trahere*, ut *protelum* ei sit *protractus*; *protelare* autem *protrahere*. Alteram aliis tribuit, quos existimare ait dici ab *assiduo telorum jactu*: atque huc referri ab iis illud Lucretii lib. II.

Undique protelo plagarum continuato.

Sive, ut Josephus Scaliger (quem in Etymologico secutus Becmanus) versum hunc, cum in notis ad Catalecta, tum ad Varronem de R. R. citat.

Undique protelo telorum continuata.

Sed *plagarum*, cum omnes Lucretii MSS. & editi codices habent, tum & Donati, etiam vetus Tarvisina anni cIↄcccclxxvii. Porro hanc *protelo* etymologiam probat quoque Scipio Gentilis, qui lib. I. Parerg. cap. xxxvi. similiter a *telum* vult dici *antelare*, pro libertate donare, quia ut *telum* ab arcu, sic servus a manu domini quasi ajicitur, atque excutitur. Prora & puppis hujus sententiæ est locus in vett. Glossis: *Protelare*, ἐλευθερῶσαι. Porro Fungerus sive invisis, sive insuper habitis tribus hisce *protelo* etymologiis, contentus fuit afferre sententiam Steuchi, qui volunt esse a πρὸ, & τέλος, ut *protelare* ei proprie sit, *in eo cum fines sive metas temporis proferre*. Mihi & Donati & Steuchi sententia minus verisimilis fuat. Nam si vel ab ἑλκῶ, vel τέλος veniret, proxima ab ultima corriperetur. Deinde si ab ἑλκῶ, unde T in *protelare*? Alia quoque contra utramque etymologiam proferre liceat, quæ mitto, ne videar in lente quærere unguentum. Vera igitur est vel Festi sententia a τῆλε deducentis, vel potius illa, quam aliorum esse ait Donatus: ut sit a *telo*, proprieque notat continuatam teli e balista impulsionem; sive cum prorsus aliquid longe truditur, velut telum balista emissum: quomodo *protelo* vocem interpretatur Scaliger ad Varronis lib. III. de R. R.

PROTENUS, sive *protinus*, in Gloss. vett. exponitur παραχρῆμα, εὐθέως, ἄφνω. Conflatum est ex *pro*, id est, *porro*; & *tenus*; Servio teste in Eclog. I. Itaque *continuationem* significat, sive loci, sive temporis ratione. Ut cum Virgilius de Sicilia olim conjuncta Italiæ sic scribit:

. . . . *Cum protinus utraque tellus*
Una foret,

Item IV. Georg.

Protinus aërii mellis cœlestia dona
Exsequar.

Nonium vide. Caper inter *protenus*, & *protinus*, hoc discriminis ponit, ut per E sit locale, per I tempori inserviat. Verum discrimen hoc non observatur in antiquis & optimæ notæ codd. ut quoque agnoscit Pierius Castigat. Virgil. Ecl. I. A *protinus* esse *protinam*, ac continuitatem significare scribit Varro extremo lib. VI. de L. L. Utitur Terentius, Phorm. act. I. sc. IV.

Aliquid convasassem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.

Quem in locum vetus Interpres monet, etsi in vulgatis sit *protinus*, tamen rectum esse *protinam*, ac sic legisse Nigidium Figulum. Citat & hoc pacto Festus in *protinam*, qui & ipsa *protinus* exponit. Afranium quoque, Nævium, Plautum, sic locutos docebit Nonius in *protinus*.

PROTOCOLLUM, πρωτόκολλον, a πρώτῃ κόλλῃ, *primo glutine*, quo paginæ conjunguntur. Itaque *protocollum* dicere librum, in quo acta primitus a notariis scriberentur, quo deinde nitidius exscribi, vel etiam fusius possent tractari. Novell. XLIV. περὶ τῶν συμβολαιογράφων, καὶ περὶ τοῦ τὰ πρωτόκολλα ἐᾶν αὐτοὺς ἐν τοῖς χάρταις. At πρωτόκολλον aliud est: de quo dictum in *Mucrocolum*.

PROVINCIA proprie est regio armis a populo Romano devicta, aut quomodocumque in potestatem adducta, quam magistratui suo administrandam subjecerat. Etymon affert Festus: *Provinciæ*, inquit, *appellantur, quod populus Romanus eas provicit, hoc est, ante vicit*. Quamquam *pro* hic non tam *ante* significat, quam *procul* sive *foris*. Sed συνεκδοχικῶς id nomen etiam ad regiones alias extensum: ac κατὰ μετωνυμίαν ita dici cœpit munus regendæ provinciæ, ac per συνεκδοχὴν quodvis munus atque officium. Plurimum autem differunt *provinciales* a *sociis*, contra quam scripsit Sylvius, comm. ad Cic. Ligar. Nam *socii*, qui Græcis σύμμαχοι, suis legib. vivebant; *provinciales* autem, qui iidem ὑπήκοοι, alienis vivebant legibus, ac insuper vectigales erant sive stipendiarii. Itaque Cicero hos merito distinguit, Verr. VI. ut & in Maniliana, cum ait: *Bellum grave & periculosum vestris vectigalibus atque sociis*. Et Tranquillus ait, Cæsarem Galliam omnem præter socios & bene meritas civitates in *provinciæ* formam redegisse, eique in singulos annos stipendii nomen imposuisse. Itaque in *provinciæ formam redigere*, nihil erat aliud, quam leges domesticas eripere, & prætorem dare, qui quotannis eam legibus datis administret, & quæstorem instituere, qui curam gereret vectigalium. Stante imperio, aliæ *provinciarum* dicebantur *Consulares*, aliæ *Prætoriæ*. *Consulares* ab iis, qui in Urbe consulatum gesserant, anno proximo consulari administrabantur imperio: qui idcirco *proconsules* & *proconsules* dicebantur. *Prætorias* vero ii, qui in Urbe fuerant prætores, anno proximo prætorio imperio obtinebant: unde hi *Proprætores* & *Proprætores* vocabantur. Neque eædem *provinciæ* aut semper consulares aut semper prætoriæ erant; sed ex ejus anni magistratu nomen sortiebantur. Ciceronis vero ætate videntur & extra ordinem in *provinciam* missi qui consules non fuissent, ac proconsulis tamen nomine gauderent. Cicero lib. I. de leg. *Gellium familiarem tuum, cum proconsul ex prætura in Græciam venisset*. At *sub imperio provinciarum* aliæ erant populi, aliæ Cæsaris. In illas populus suos proconsules & proprætores; in has Cæsar suos præsides mittebat. Ac Augustus quidem sibi provincias servabat, quæ militum præsidio indigerent: populo relinquebat pacatiores, & quæ sine armis facile retinerentur. Auctores ejus Strabo in operis sui calce, Suetonius in Augusto, & Dio lib. LIII.

PRUINA, quam Aristoteles, vel quisquis auctor libelli de mundo, *rorem concretum* (δρόσον πεπηγυῖαν) esse ait; vel κατὰ μετάθεσιν quasi *purina* dicta ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, *igne*, quia, si effectum spectes, ejusdem est ac *ignis* naturæ: vel, quod Festo placet, a *peruro*, quod, cum sole liquefacta est, fruges *perurat* & arbusta. Eodem modo Græcis αἶθρος vocatur ab αἴθω, id est, *uro*; unde & Suidas αἶθρος exponit τὸ καῦμα. *Frigori* vero *urendi* quoque facultatem inesse, docet illud Maronis, I. Georg.

. . . . *Boreæ penetrabile frigus adurat*.

Adurit autem *frigus* κατὰ συμβεβηκὸς, nempe τῷ συνάγειν ἢ ἀντιπεριστᾶναι τὸ θερμὸν, ut inquit Aristoteles; cujus tamen sententiam hac in re impugnat Hieronymus Magius, lib. I. Miscell. cap. XVII. [manifeste a πρωῒ, πρωΐα & πρωΐνη.]

†PRUINA (missis vulgatis etymologiis, quibus fruatur, qui volet) est ab Hebr. כפור *chepor* quod Ps. CXLVII. 16. *pruinam* designat. Nec novum est in Hebraicis in Latinum transfusis primae interdum literae damnum fieri, maxime si in dicto Psalmi loco τὸ כ existimarum fuerit extrarium, ut ad eumdem locum venit in mentem suspicari. Jam vero (ut paullum digrediar) quia scit an non sicut *Ruma* venit a *Rue*; ita ab Hebr. גפ (nam τὸ *caph* tantisper pro adscititio habeo) venerit apud Latinos

non *Pruo*, verbum inusitatum: quod si quando in usu fuerit, tantumdem fuerit, quod *in gelu concrescere*. Mazochius.

Pruna, vivus carbo, ἀπὸ τοῦ πυρὸς, sive a πυροῦ *ignitum esse*. Ut dicatur quasi *purina*. Id malim quam ut dicatur quasi *perura*: ut veteres censent. [πυρὰ, πυρινα.] *Pruna* & *carbo*, ut differant, docet his verbis Servius ad xr. Æn. *Pruna, quamdiu ardet, dicitur. Horatius*.

Prætextam & latum clavum; prunæque batillum.

Cum autem extincta fuerit, carbo nominatur. Terentius.

Tam excoctam atque atram reddam, quam carbo est.

Nam pruna a perurendo dicta est. Sic Servius. Similiter distinguit & ἐτυμολογίζει Isidorus, lib. xix. cap. vi. Cæterum discrimen id inter *prunam* & *carbonem* perpetuum non est, ut diximus in *carbo*.

Prunus ex Græco προύνη, si idem προύνη ac κοκκυμηλέα, quod H. Stephanus arbitratur. Sed falli puto. Quare potius est a πρόμνου, quomodo *fructus pruni* Asiaticis dicebatur, ut est apud Aëtium & Æginetam: vel saltem *fructus pruni sylvestris*, ut est apud Galenum, lib. ri. de vi alim. Κοκκυμηλέα καὶ προύνου, aliasque arbores jungit Theophrastus in Historia Plant. lib. ix. cap. i. Atque ad eum locum utrumque etymon adducit Cæsar Scaliger.

Prurio quasi *pururor*, ut recte Perottus. Nempe ut a *frateo fraturio*; a λιγυ, sive *ligo*, pro *lingo*, *ligurio*: sic a *peruro* esset *perururio* pro quo κατα συγκοπὴν *prurio*. Hoc plenius intelligitur ex definitione *scalptionis* apud Scaligerum, Exerc. ccxcvi. sect. v. *Scalptio*, inquit, *est sarcfatio cutis*, *qua utrumque fit ut emittat id*, *quod URIT*, *& humores attenuatos*, *ut id exhalet*. Κατα μεταφορὰν translatum ad τα Ἀφροδίσια.

Prymnesius, πρυμνήσιος, pertinens ad πρύμναν, *puppim*. Festus: *Prymnesius palus*, *ad quem funis nauticus religatur*, *quem alii tonsillum dicunt*. Atque ut *palus* ad quem navis alligatur, *prymnesius* dictus: ita *funes* ipsi, quibus id fieret, πρυμνήσια, Homerus, Il. A.

Ἐκ δ' εὐνὰς ἔβαλον, κατὰ δὲ πρυμνήσι' ἔδησαν.

Ubi Eustathius monet πρυμνήσια esse τα ἀπόγεια σχοινία.

Prytaneum locus erat Athenis, in quo *Prytanis* judicia exercebat, & in quo viri bene de Rep. meriti publicis sumptibus alebantur. Docet id Scholiastes Thucydidis, lib. ii πρυτανεῖον, inquit, οἶκος μέγας, ἔνθα αἱ σιτήσεις ἐδίδοντο τοῖς πολιτευομένοις· ita autem vocatum addit, quoniam ibi sedebant οἱ πρυτάνεις, οἱ τῶν ὅλων πραγμάτων διοικηταί. *Prytanis* voce usus & Seneca de Tranquillitate. *Sed vide ne totum istud vitium tuum sit. Non enim vis, nisi consul, aut prytanis, aut ceryx, aut sufes administrare Remp.* Quod si πρυτανεῖον, ut censet is Scholiastes, a πρύτανις venit: πρύτανις videri possit originem trahere a πρύμνα, *puppis*, ut proprie signet *gubernatorem*. Nam *gubernatoris* vox κυβερνήτης de nave dicitur, ut alibi dictum nobis. Sed de origine seorsim sentio. Nam magis placet *Prytanes* accepisse nomen a loco, locum vero dictum πρυτανεῖον ab *igne perpetuo & inextinguibili*, *qui in eo asservabatur*. Suidas: πρυτανεῖον, πυρὸς ταμεῖον· ἔνθα ἦν ἄσβεστον πῦρ, καὶ ηὔχοντο. Quamquam nec improbo, ut ita dicatur a πυρὸς, hoc est, *frumentum*, quia, ut dicebamus, alebantur in eo publicis sumptibus, qui bene essent de Rep. meriti. Id confirmat Etymologus, cum ait, οὕτως ἦν παρ' Ἀθηναίοις ἐν ᾧ κοινῇ σιτήσεις τοῖς δημοσίοις εὐεργέταις ἐδίδοντο. ὅθεν καὶ πρυτανεῖον ἐκαλεῖτο, οἱονεὶ πυροταμεῖον (πυρὸς γὰρ ὁ σῖτος) ταμεῖον τοῦ δημοσίου σίτου ταμεῖον. Vide quædam de *prytanei* voce apud Casaubonum, lib. xv. Animadvers. in Athenæum, cap. xix.

PS

Psallo, a ψάλλω, hoc a צלל, quod interdum est *tinnio*: *Psallere* i. Sam. iii. ii. Jes. xviii. i. Hab. iii. 16. &c. A ψάλλω ἀναλόγως fit ψαλτήριον. Quam vocem a Græcis, nescio qua ratione, Syri acceperunt. Nam *psanterin*, פסנתרין ac פסנטרין apud Danielem (qui sane Græce locutus non est) legas iii. v. & vii. & x. & xv. Angeli duo, Politianus cap. xiv. Miscell. & Caninius in Hellenismi Alphab. sensere ψαλτήριον esse a Syriaco *psanterin*. Contra Jos. Scaliger ad Festum in *Mamphula*, ait esse traducem Syriacæ linguæ ex matrice Græca, essseque & alias ejusdem generis voces capse in lingua. Nam in Paralipomenis seu Chronicis esse *napsod* a ῥαψῳδία, & Hebræum *manphul* esse a μονοπώλης. Sed hæc mire incerta, uti in *Mamphula* diximus. *Psalterii* descriptionem luculentam vide apud Chrysostomum protheoria in Psalmos. Ex iis vero, quæ cum is, tum Hieronymus, & Augustinus de eo tradunt, colligi potest fuisse instrumentum non admodum dissimile *harpæ* nostræ, nisi quod pluribus hæc chordis intendatur. Vide quæ hac de voce in Nomenclatore suo tradit H Junius. Usus Arnobius, lib. vi. *Deûm mater cum tympanis*, *cum tibiis*, *& cum psalteriis Musa*. *Psalterium* quoque vocatur *famosi carminis genus*, quod alias *canticum* dicitur. Auctor Jul. Paullus, lib. v. sentent. tit. iv. *Psalteria* autem dixisse arbitror, quia similia essent illis, quæ in ludis scenicis concerentur ad *psalterium*. Varro τάφῃ Μενίππου.

Neque orthophallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Vox propria instrumentorum musicorum. At *cantus* est modulatio quæ fit voce. Tacitus tamen, ut Græcam effugeret vocem, dixit, *Servum canere per tibias doctum*, ut annotavit Agricola ad Senecam, pag. xxxiv. *Psallere* quoque pro *cantare ad tibiam*, utitur Bassus, lib. ii. Lyricorum.

Calliope princeps sapienti psallerat ore.

Mirum a Cicerone, Catil. ii. conjungi *cantare*, & *psallere*: nisi *cantare* de *assa voce* capiendum; *psallere* vero sit *fidibus canere*. Aut hoc verum, aut cum Mureto (explicat. ejus orat.) legendum *cantare*, *& saltare*: aut dicendum *cantare* esse glossema: aut, quod maxime arridet, legendum *saltare & psallere*.

†Psalterium. Videbis in Biblicis nostris Exercitationem ad Dan. III. 5. ubi de *Psalterio*: quod certe ex Chald. *Psanterin* detortum a Græcis haud dubie fuit. Mazochius.

Psittacus, ψιττακὸς, quomodo Athenæo & Plutarcho dicitur, quæ Aristoteli ψιττάκη. Dicitur & σιττακὸς, sed & βιττακὸς a Ctesia vocatur, Indicorum initio. Non dubito, quin vox sit ab Indis, unde avis ipsa. Utrumque docet Plinius, lib. x. cap. xlii. *Super omnia humanas voces reddunt psittaci quidem etiam sermocinantes. India hanc avem mittit: sittacen vocat*. Vel dicebatur Indis σίττακη, unde σιττάκη κατα παραγωγήν. Hesych. Σίττας ὄρνις ποιὸς, οἱ δὲ τὸν ψίττακον λέγουσι. Ctesias, in Indicis, Βιττακὸς nominatur. [forsan *quod a Syttacena provincia primum ablata*.] De *psittaco* agit & Appuleius in Floridis: sed confudit ea quæ de *psittaco*, & *pica*, scripserat Plinius: ejusque errorem hac in re secutus est Solinus.

†Psora, & Gr. ψώρα fiunt ex Hebr. צרעת *saraat*, ejusdem significantiae, reddito Tsade per Ps Apud Græcos tamen id nomen fecundiore derivatorum propagine gaudet, quam apud Latinos. Mazochius.

PT

Ptisana, πτισάνη, a πτίσσω, unde & πτισσάνη invenitur. Πτίσσειν ab Hesychio tum κόπτειν exponitur, hoc est, *tundere*, tum ἀποδερματίζειν, hoc est, *decorticare*. Id enim est *cortex* in frugibus ac leguminibus, quod δέρμα sive *pellis* in animantibus. Hinc liquet πτισάνην sive πτισσάνην sic dictam, quod *tundendo decorticaretur*. Quippe πτισάνη a Suida exponitur κεκομμένη κριθὴ, hoc est, *hordeum tusum*, & a gluma corticeque purgatum: cujusmodi hordeum ad usum sorbitionis servabant. Est vero *ptisana*

...bna proprie fieret ex *hordeo*, tamen & ex aliis *frugibus* conficiebatur, sed tum non simpliciter *ptisana* dicebatur, verum nomen frugis addebatur. Sic dicebant *πτισσάνη ὀρύζης*. *Κριθοπτισάνη*, & sic in cæteris. A *ptisana* est *πτισανάριον ptisanarium*, quo usus Horatius, ubi *ptisana ex oryza* meminit. Locus est lib. II. sat. III.

Quid cessas? agedum, sume hoc ptisanarium oryzæ.

Plura de *ptisana* vide apud Hier. Mercurialem, lib. IV. Var. Lect. cap. XVIII.

P V

PVBES, si Catholico credimus, dicitur quasi *nubes pudendorum*: si Nunoesio, ab ἥβη, addito *p*: si Perotto, quasi ἐπὶ ἥβης, κατ᾽ ἀφαίρεσιν. Sed verius dicatur, quasi πεπηγὼς ἥβῃ, hoc est, *τῷ αἰδοίῳ πάγιος*, vel est a *φύειν*, quo notantur καταφυεὶ καὶ ἀνωφυεὶ τρίχες, & ἁπαλαὶ τρίχες, ut constat ex Etymologo in *φύλλον* & *φυλλίζω*, ubi *φῦλον* exponit *αἰδοῖον*. Vel est *pubes* a *ἀνθεῖν*, quod primo inguen notat, etsi & pro *inguinis tumore*, ac καταχρηστικῶς etiam pro aliis partis, velut axillarum aut colli tumore accipiatur. ἥβη ab אב, hoc est, *ubera*, ut ἥβη primo sit *vigor ætatis*. Fingunt poëtæ *Heben* esse Diis a poculis, quo innuunt Deos non senescere. Latinis hæc Dea *Juventas* dicitur. A *pubes* est *puber*, qui Græcis ἔφηβος, ab ἐπὶ & ἥβη. Unde Vitruvio *ephebium*, sive *ephebeum*, ἐφηβεῖον, non quidem *ludus puerorum literarius*, quod quidam scripsere: sed *locus in palæstra, in quo puberes exercebantur*: uti & *ephebicum*, ἐφηβικὸν, *locus in theatro unde puberes spectabant*. Vide Mercurialem in arte gymnastica. *Puberes* esse incipiunt *mares* anno ætat. XIV. *feminæ* XII. Itaque, qui propior huic anno, quam septimo (qui infantiæ terminus) is pubertati proximus dicitur. In caussis tamen alimentorum, pietatis intuitu, leviora pubertatis tempora præscribuntur, ac in puellis XIV. in maribus XVIII. annus intelligitur, quæ plena est pubertas. Pro *pubes* etiam, si Grammaticis credimus, *puber* dicitur *S* in *R* abeunte: ut pro *Valesii* & *Fusii*, *Valerii* & *Furii*, dixere. Imo Scaliger ait Catullum voce *puber* usum: ut apud quem in Galliambo pro *mulier*, reponi debeat *puber*. Sed hoc admodum incertum, nequid gravius dicam. At *puber* Cicero usurpat pro Rabirio perduellionis reo. *Neminem*, inquit, *esse dico ex iis omnibus, qui illo die Romæ fuerint, pubesque tum fuerit quin arma ceperit*. Porro *pubes* in gignendi casu *puberis* facit, ut *Cæres*, *Cæreris*. At substantivum *pubes* facit *pubis*. *Impubes* quin *impuberem* faciat non dubium. Ita Cicero Catil. IV. *impuberem puerum* ait. Sed dubitant, an *impuberem* quoque esse possit ab *impubes*. Non dubiterer, si *impuber* legeretur. At altero usus Ovidius, II. Fast.

Non puer impubes, & adhuc non utilis armis.

Objectant hoc Maronis, quod est in V. Æn.

.... *Canitiemve impubis Juli*.

Quodque Horatius, lib. II. od. IX. *impubem Troilon* dixit. Sed sunt ista a recto *impubis*. Nam dici *hic* & *hæc impubis*, & *hoc impube*, testatur Probus in Catholicis. Item Priscianus in VI. tradit, Cæsarem quoque *pubis* pro adjectivo *pubes* dixisse. *Depubes* quid sit, docent ista Festi: *Depubem porcum lactantem, quia prohibitus sit pubes fieri*. Ubi in MSto est *lactentem*: atque ita legendum. Nam *depubes* porcus necatur dum lactet, priusquam adolescat.

PVBLICVS, a *populus*. Nam prius fuit *populicus*, hinc *σειτὰ συγκαταπεπλεγμένα poplicus*: quod extat in veteri Inscriptione, pag. CL. num. VI. collectan. Gruteri. Pro eo nunc *publicus* dicimus. Porro *publicum* non raro accipitur pro *vectigali populi Romani*. Cic. ad Q. Fratrem: *Hic te ita versari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemtis*. Suetonius, in Caligula: *Addidumque ad caput legis, ut tenerentur publico, & quæ meretricium, & quæ lenocinium fecissent*. Apud Valer. quoque Maximum, lib. VI. cap. IX. e codd. mss. restituit Steph. Pighius: *Cum Asiani publici exiguam admodum particulam habuisset*. Ab hac *publici* significatione dicitur *publicanus*, qui *publica redimit*. Itaque scribit Cajus Jurisconsultus proprie nullam civitatem præter Romam habere *publicanos*, ejusque caussam esse, quod civitates omnes censeantur membra Romanæ reipubl. Verba Jurisconsulti sunt: *Eum qui vectigal populi Romani conductum habet, publicanum appellamus. Nam publica appellatio in compluribus caussis ad pop. Rom. respicit, civitates enim loco privatorum habentur*. Erant autem tria potissimum *vectigalium* genera, *portorium*, *decumæ*, & *scriptura*. *Portorium* fuit *vectigal*, quod *capiebatur ex rerum importatione & exportatione*, unde & nomen. Huic proprie videtur *vectigalis* nomen competere, cum colligatur ex mercium invectione & revectione. Id qui redimerent, *portitores*, a mercium *importatione*, sunt appellati. *Decuma* erant *vectigal quod capiebatur ex agris*, ita dictum quia *decima frumenti pars daretur*. Hoc qui redimerent, vocati *decumani*. *Scriptura* erat e *sylvis*, sive e *pastione pecorum*, cujus redemptores vocati *scripturarii*. His addi potest *salinarum* reditus ab Anco Martio rege primum institutus. Trium priorum meminit Tullius in Maniliana: *Nam, inquit, cum hostium copiæ non longe absunt, etiamsi irruptio nulla facta sit, tamen pecora relinquuntur, agricultura deseritur, mercatorum navigatio conquiescit. Ita neque ex portu, neque ex decumis, neque ex scriptura vectigal conservari potest*. Et eadem: *Cum publicani familias maximas*, (id est, maximum servorum numerum ad exercenda vectigalia,) *quas in saltibus* (alii *sylvis*) *habent* (ad exigendam scripturam,) *quas in agris* (ad exigendas decumas;) *quas in portubus* (ad portoria requirenda) *atque custodiis magno periculo se habere arbitrantur*. Interdum tamen, quod ex Asconio, Festo, Nonioque discimus, *scriptura* non generatim accipitur pro *mancipum rationibus*, ac *mancipes* ipsi generatim vocantur *scripturarii*. Quia autem dicebamus *decumas* ex *frugibus* provenisse, illud quoque addamus, tria exstitisse *genera frumenti*, quod Romani ex provinciis perciperent. Primum erat *decumanum*, sive ex *decumis*, quod Romanis aratores sine pretio dare cogebantur. Alterum fuit *emptum*, quod aratores pretio ex Senatusconsulto statuto Romano magistratui vendebant, ut Romam ad alendam civitatem mitteretur. Tertium erat *æstimatum*, quod magistratus æstimabat in usum familiæ suæ, quia interdum pro frumento pecuniam accipiebat.

†PVDET videtur esse a בוש notionis ejusdem, pro quo (verso *Shin* Chaldaice in T) erit BVT, deinde PVD; sunt enim ejusdem organi litteræ. MAZOCHIVS.

PVDOR, si Festum audimus, ab eo dicitur, quod antiqui *putum* pro *pura* dicebant. [Αἰδὼς & αἰδοῖος, & Æolice παιδὼς, & hinc *pudor*.] Vel *pudor* est ab Hebræo בוש, *puduit*, *erubuit*: aut potius Chaldæo & Syriaco פחד, quod idem ac illud Hebræum notat. Vel *pudor*, & *pudere*, ex eo sunt, quia cum *pudet*, mens rem adversatur, ut in *putidis*: quam nominis caussam adducit Cæsar Scaliger, Exercitat. CCCXX. Ac firmat hanc etymologiam, quod *putidulos* dicimus, *quos suppudet*. Locutus hoc pacto Tullius ipse. Martialis quoque, lib. IV. epigr. XX. *Cæreliam putidulam* vocat, quod sua bona non nollet: quippe quæ se anum prædicaret, cum pupa, sive puella, foret. A *pudere* est *depudere*, de eo quem definit *pudere*. Ovidius, Epist. IV. Heroid.

Depuduit profugusque pudor sua signa reliquit.

Similiter usi Tranquillus, & Velleius. Estque simile *desævire* apud Maronem, & Lucanum: pro quo Livius *exsævire*. A *pudor* est *pudicus*, unde *pudicitia*. Differunt autem *pudor* & *pudicitia*, ut *impudens* & *impudicus*: quorum illud ad *animum*, hoc ad *corpus* pertinet. Ita manifesta qui negat, *impudens*; qui partes vetendas detegit, *impudicus* dicitur. Est a *pudens depudicare*, quo usus Laberius apud Agellium, lib. XVI. cap. VII. Dictumque

eodem

eodem modo, quo *decerptuare* dixit Petronius: Glossæ id optime explicant διακαρθῆναι. A *pudore* quoque est *repudium*, quia *fit ob rem pudendam*; ut Verrium sumpsisse ait Festus. Forte tamen verius sic dicitur, quia *renunciatio non fit sine pudore*, sive *sponsus a sponsa separatur*, sive *maritus ab uxore*. Sed imprimis id sine *pudore* fieri non potest quando maritus ab uxore recedit, idque ob ea, quæ peramanter adeo inter se dixere, & fecere. Differt *repudium* a *divortio*: quod hoc tantum in *conjugium* est: at *repudium* etiam est, *cum sponsus a sponsa dimittitur*. Ejusdem originis est *Propudium*: qua de voce sic Festus: *Propudium dicebant, cum maledicto nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendum. Quidam propudium putant esse, a quo pudor, & pudicitia procul sint*. Scaliger ad hunc locum addit, *propudium* idem esse, quod καθαρμα, ac *homines facinorosos* ut Græcis καθάρματα, ita Latinis dicta *propudia*. Usurpat Plautus, Curculione, I. III. atque alibi. Ciceronem quoque, Philipp. XIII. usum putat Hieronymus Ferrarius.

Puer, etsi proprie sit in *ætate prætextata*, tamen interdum etiam eo nomine vocantur *adolescentes*: quomodo Cicero sæpe Octavianum vocat *puerum*, quem alibi *adolescentem* & *prope puerum* appellat. Appuleius quoque in apologia Pudentem privignum *puerum* vocat, qui jam curatorem haberet, non tutorem. Sed hæc κατὰ μείωσιν dici videntur, more Oratorum. Quod ad etymon, Varro *pueros* ita dictos ait, quod sint *puri*, hoc est, *impubes*. Idemque tradidit a Censorino, lib. de die Natali; & Isidoro, lib. XI. cap. II. Apud Festum, in *depuvire*, legere est *pueros* dici a *paviendo*, quia ætas *puerilis* subinde est *depuvienda*, hoc est, cædenda puniendaque. Jos. Scaliger in Conjectaneis, vult esse ab antiquo πὸρ. Quippe Lacones, Hesychio teste, pro παῖς dixere πὸρ, indeque hoc nomen accommodatum *servulis*, quod a *pedibus* essent: qua ratione & a Latinis *pedes* appellantur. Plautus, Menæchmis, act. II. sc. II.

Asservatote hæc sultis navales pedes.

Mihi placet, *puer* originem trahere a בר, *filius*. Inde esse πὸρ: ita enim Dorica pro παῖς dixisse: unde Latinorum *por*, ac E inserto *per*, pro quo postea *puer*. Nam O pro V pronuntiabant veteres. Salm. lib. de Hellenist. pag. CCCCXXIX. Latinum *puer* dicit esse a Græco πὸρ pro παῖς. *Por* reperimus in veteri inscriptione Aufidenati in Samnitibus, pag. DCCCCLXI. num. II *P. Ruberio Latino Secundus P. por patrono suo B. M.* A *por* sunt *Marcipor*, *Caipor*, *Lucipor*, *Quintipor*, quæ (ut in oratione nostris ostendimus) nihil aliud sunt, quam Marci, Caii, Lucii, Quincti *por*, sive *puer*, hoc est, *servus*. Id enim hic *puer* κατὰ μεταφορὰν notat; quomodo Horatius ait, lib. I. Epist. VII.

Demetri (puer hic non lævi jussa Philippi
Accipiebat) abi, quære & refer, &c.

Et Propertius, lib. III. Eleg. XXII.

I puer, & citus hæc aliqua propone columna,
Et dominum Esquiliis scribe habitare tuum.

Græci quoque similiter *servulos* vocant παῖδας, ut videre est apud Aristophanem & alios. Docet Eustathius p. CCCCXXXVIII. inde ortam hanc significationem, quod *servuli* fere *puerili ætate* eligerentur, ut quæ ministeriis sit aptior. Galli quoque hinc eos quos Livius *pueros regios* appellat, similiter vocant *pages*, pro quo potius *page* scribi deberet, si originem spectes, cum sit a Græco παῖς. Quamquam & cum Turnebo dicere possis, *page* esse a *pædagogii* vel *pædagogiani* vocabulo. Nam *pædagogium* vocatur cœtus servulorum *puerilis ætatis*, unde Marcellino *pædagogiani pueri*, quos Galli *pages* vocant. Alias etiam & Græcum παῖς, & Latinum *puer*, accipiuntur pro filio; ut cum Naso, Elegia de morte Tibulli, *Cupidinem* vocat *Veneris puerum*. Porro pro *puer*, *puerus* dixere Plautus, & eo antiquiores. Ab hoc est *puerulus*, unde *puellus*, quo arte B. Hieronymum usus Lucretius, lib. IV. vide Marcellum. A *puerus* quoque est *puera*, unde similiter *puerula*, ea quo *puella*: ut Priscianus monet in XI. Estque id magis *teneritatis ætatis* nomen, quam *virginitatis*. Nam, ut præter alios Rittershusius ad Oppianum monet, *puellæ* quoque dicuntur, *quæ jam maritum habent*, imo & *gravidæ* sunt, atque adeo eæ etiam *quæ pepererunt*. Horat. III. Carm. XXII.

. . . . *Laborantes utero puellas.*

Ovid. II. Fast.

. . . . *Jubet viduas cessare puellas.*

Hoc est, abstinere maritorum complexibus. Apud eundem Penelope se puellam vocat, quæ jam Telemachum Ulyssi pepererat. Scævola quoque *puellam* vocat quæ vidua erat, & post alteri nupta. Et Gellius, lib. XII. cap. I. bis *puellam* vocat *puerperam*. A *puella*, *puellitari* dixit Laberius:

Quænam vos dementia suppositores facit
Cum cana eugio puellitaretur?

Ubi *eugium* est τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον, quemadmodum diximus, cum separatim hac de voce tractaremus. Itaque *cum eugio puellitari* nihil aliud sit, quam quod Græci similiter κλειτοριάζειν dicunt a κλειτορίς, quod idem ac *eugium*. Hesychius: Κλειτορίς, τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον ἡ ἀκροκορίς, ἐξ οὗ καὶ τὸ κλειτοριάζειν τὸ ψηλαφᾷν. Atque hinc lucem capit, quod apud Ciceronem erudita illa epistola ad Pætum legimus de *valeis Cliternini*. Quippe, ut ad Ithyphallica monuit Scaliger, hoc loco ad κλειτορίς seu κλειτόριον alluditur, non (quæ multorum opinio est) ad *Cliternum* Italiæ oppidum, quasi ut Lavinii sive Lanuvii (idem enim id oppidum, unde Lanuvinus dictus Terentii adversarius) *Celeorum* familia erat; ita quoque ejusdem nominis familia fuerit *Cliterni*.

Pugnus, [πυγμή, πυγμός.] est a πὺξ, quod valet πυγμῇ, hoc est, *pugno*. Nisi malis a πυγμὴ, converso μ in ν. Nec enim πυγμὴ, semper notat spatium a cubito ad digitos clausos, sive spatium sex digitis cubito brevius; a qua notione dicti Πυγμαῖοι, *Pygmæi*, quia tanta eorum statura creditur: verum hic quoque, Suida teste vocatur χεῖρες σύγκλειστος ἐσκουλωμένη, hoc est, *manus in pugnum complicata*. An potius *pugnus*, a πυκνὸς, quæ Julii Scaligeri sententia est, lib. I. Poët. c. XXII. Nam censet is, quia opponuntur πυκνὸς, id est, *densus*, & μανὸς, *rarus*, eo apposite hinc *pugnus*, & *manus* vocem arcessi, ut *pugnus* sit χεὶρ πυκνή, id est, *densa & digitis clausis contracta*: *manus* vero proprie sit χεὶρ μανή, hoc est, *rara*, *digitisque laxius exertos*, *non complicatos*. Quartum etymon est apud Festum, sed quod minime probare possim. *Pugnus*, inquit, *a punctione, id est, percussione, dicitur*. Est & quintum. Nam ambigit Donatus, Adel. act. II. s. utrum *pugna*, a *pugno*, an potius a *pugna* dicatur *pugnus*. Sed mihi non dubium, quin *pugna* a *pugnus*, dicatur, eo quod principio homines *pugnis* confligere solerent: quam nominis rationem probat quoque Cassiodorus, lib. I. Var. epist. XXX. Et sic ipse Donatus, Hec. prol. *Pugna*, inquit, a *pugno*. *Veteres namque ante usum ferri & armorum, pugnis & calcibus & morsibus, corporumque luctatione certabant*. A *pugnus* est ὑποκοριστικὸν *pugillus*, quam vocem nulla auctoritate a Lexicographis fulciri miror. Extat autem apud Plinium, lib. XX. cap. XXI. *Marrubii semen, cum farris pugillo decoctum*, hoc est, quantum pugno exiguo capi potest. Gloss. *Pugillum*, δρὰξ χειρός. Onomast. *Pugillum*, δράγμα. A *pugillus*, est *pugillaris*, quod *pugillum* impleat. Quomodo *pugillares* testiculos dixit Juvenalis: sat. XI. Inde & dicti *pugillares*, quia *pugillis* contineri possent. Nisi forte potius, quia *stylo in iis pungendo scribatur*. Singulari ejus auré Ausonius: *Bipatens pugillar expedi*. *Pugil a pugna* dictus, ut Varro docet, lib. VII. de L. L. ac Donatus ad prol. Hec. Sed magis placet esse verbale, a *pugno*, ut a *consulo consul*: vel denominativum a *pugnus*; qua nempe ratione Græcis vocatur πύκτης a πὺξ, quod idem ac πυγμὴ, sive *pugnus*. Sane idem sunt πὺξ μαχέσθαι, & πυγμαχεῖν, sive *pugilatu certare*

nore seu *pugilari*, quæ nox in Pandectis invenitur. Græco *pycta* vocabulo pro Latino præter Senecam usus Tertullianus Scorpiaco.

PULCHER, olim *pulcer*, quasi *policer*, a *polio*. Nam ut a *sepultum*, *sepulcrum*; a *fultum*, *fulcrum*; ita a *politum*, *policrum*, & κατὰ συγκοπὴν *pulcrum*. Quod etymon si verum, scribendum *pulcrum*, seu *pulcrum*, absque spiritu: prout voluit Terentius Scaurus, ac *pulcerrimus* absque *H* in antiquis aliquot codd. se reperisse testatur Pierius. Sed obstat, quod Valerius Probus clare testatur, veteres in talibus hisce nominibus *pulcher*, *Orchus*, *lurcho*, adspirasse consonantem. Quod ipsum Servius quoque testatur, nisi quod is pro *lurcho* ponat *sepulchrum*. Præterea nec satis ἀναλόγως a *polio* videtur deduci. Nam quod ad *sepulcrum*, *lavacrum*, *involucrum* & similia, dispar horum ratio, quia substantiva sunt, quæ a supino formari solent. De adjectivis idem probari nequit. Quare Sanctium sequor, qui, ut apud Scaurum legimus, *pulcher* dici volunt, quasi πολύχροος a πολὺ & χρῶμα, ut proprie sit *pulcrum*, quod multum *coloris* *nitorisque* *habet*. Sane *pulcritudo* partim *in proportione membrorum*, partim in *colore* consistit. Vel est *pulcher* ex πολύχαρις, ut proprie *pulcher* sit, in quo πολλὴ χάρις. Sed argute quoque, nec erudite minus Jul. Scaliger, cui lib. de causs. L. L. cap. XXII. *pulcher* dici placet quasi πολύχειρ. Ita *pulcher* proprie erit *fortis*, quomodo Servius exponit hoc Maronis, VII. Æn.

. . . . *Satus Hercule pulchro*
Pulcher Aventinus . . . .

[ἄλκα, ἄλκαρ.] Quomodo & *fortis* contra ponitur pro *pulcro*, quo idem, idque Nonio ac Servio ad IV. Æn. præeuntibus, trahit illud Plauti, Mil. act. IV. III. *Ecquid fortis visa est?* sive ut in Gruteri MSStis est, *ecquid fortiuscula est?* Sed hic quæritur, num ἐν τοῖς Ἀφροδισίοις strenua sit, ubi solent quæ ætate sunt integra, nec viripotentes solum, sed etiam atrosæ. [φαλακρὸς, ὁ λειοφαλάκρος, vel potius a βλαχρὸς, ut Itali *morbido* pro *pulcbro*.]

†PULCHRA apud antiquos tantumdem fuisse quod *Fortis*, testatur Servius ad Aen. VII. 656. quam *Fortitudinem* ad omnia opera illi referebant, agriculturae, militiae, lanificii, cetera. Cum vero fortitudo ista ex membrorum granditate exsisteret, hinc Virgilio Hercules *pulcher*, h. e. *fortis* (auctore Servio loco cit.) dicitur: *Satus Hercule pulchro Pulcher Aventinus*. Eodem & illud pertinet quod heroicis temporibus pulchritudo in membrorum granditate ponebatur, teste Aristotele, cujus locum ex Nicomacheorum tertio ad Cantica Salomonis produxisse memini. Ergo res eo redit, ut *pulchrum* in fortitudine, haec autem in mole ingenti artuum constitueretur, ex qua vires & strenuitas ad opera & labores existebant. Ex Prov. cap. XXX. (quod incipit, *Mulierem fortem*) ecqua praecipua mulierum laus seu pulchritudo sit, colligitur illis verbis, *Quaesivit lanam & linum*: vide ibi cetera. Atque hoc intelligens veterum Italorum sapientia, pulchritudinem in ἐργασίᾳ h. e. *operatione* & exercitatione corporis posuerunt. Cur, inquis, Latium prae ceteris? quia voce ipsa PULCHER hoc expresserunt. Quod nomen ex Chaldaeo Syroque verbo פלח *pelach* manavit, quod est corporis exercendi verbum & ad opera cuncta pertinet, agricolationis, lanificii, martialia. Ab eo Orientali verbo fit פולחן *pulchan*, quod Chaldaeis est ἐργασία h. e. corporis exercitatio. Ex isto *Pulchan* Latiale *Pulcher* (non sine Tyrrhenico rhotacismo) exstitit. Quis autem in hoc nomine scioluum aliquot hujus saeculi temeritatem ferat, qui pro *Pulcher* ausi sunt *Pulcer* scribere contra marmorum scripturam, imo contra originis auctoritatem? Nam Chaldaei Syrique cum ח scribunt, quae littera apud nos vim habet τῶ CH. MAZOCHIUS.

PULICES a *pulvere*, quia ex *pulvere* *oriantur*, sive quod *ex pulvere magis nutriantur*. Ita Isidorus, lib. XII. cap. V. Sed magis placet *pulex* dici a *pulo*, seu *pullo colore*. Veteres enim non geminabant consonas. [ψύλλα vide Arcad.] Vel potius κατὰ μετάθεσιν fieri ex Æolico σπύλλα pro ψύλλα. Ut autem ψύλλα Græcis, ita & *pulex* Latinis non solum dicitur de insecto homines, sed etiam olera infestante. Columella lib. X.

Exurat sata ne resoluti pulveris æstas,
Parvulus aut pulex irrepens dente lacessat.

A *pulex*, *pulicosus*, quomodo *pulicosam* canem dicit Columella, lib. VII. cap. XIII. Ab eodem fonte *pulegium*, herba. Plinius, lib. XX. cap. XIV. *Flos pulegii recentis incensus pulices necat odore*. Ubi corrupte in quibusdam libris *culices* legitur. Sequitur hoc etymon etiam Ruellius, de natura stirpium, lib. III. cap. XVI. Græce dicitur γλήχων. Gloss. *Pulegium*, γλήχων. Vocatur & βλήχων, teste Dioscoride, lib. III. cap. XXXVI. Unde & *pulegium* a βλήχων venire putabat Nunnesius in Grammatistice. βλήχων vero unde sit, ibidem his verbis Dioscorides docet: Καλοῦσι δέ τινες αὐτὸν βλήχωνα, ἐπειδὴ τὰ γευσάμενα κατὰ τὴν ἄνθησιν τῶν ποιμνίων, βληχῆς ἐμπίπλαται. *Vocant aliqui eum blechona, quia dum floret, pecoribus concitat balatum*.

PULLUS pro *colore* idem quod φαιός. [πελλὸς] A Servio ad III. G. exponitur *niger*. Proprie autem illa hæc vox tribuitur, *quæ terra habent colorem*, qui & *Hispanus*, & *Bæticus*, dicitur. Hinc *pulliga* pro *pullo colore*, apud Plinium; & *pullatus*, pro *pulla veste indutus*, apud Tullium, & alios. *Pullus* hac notione, si Perottum audimus, dicitur a *pullis avium*, quia fere eo colore nascuntur. Juxta alios a *pulvere* dicitur, ut in Actio suo scribit Jovianus Pontanus, & ex eo describit Erythræus in Indice Virgiliano. Dicitur terra *pulla* quasi *pulvilla*, id est, *resolubilis*, & *in pulverem versa*, qualis est *terra Campana*, ut ait Columella, quæ nequaquam *nigra* est, ut quidam arbitrantur, sed *resolubilis* & *putrida*, *quæque sæpius arata in pulverem abit*. At Cæsar Scaliger Exercit. CCCXXV. censet *pullus* venire a *purus*, quia color is αὐτοφυὴς ac *nativus*; qualis plurimum *color penularum*: unde *infima Romanorum plebs*, quæ pro toga *penulam* gestabat, *pullata* dici solet. Ut ab *unus*, *ullus*; sic a *purus*, *pullus*. Maxime vero placet, a πελλὸς esse *pulus*, sive *pullus*, *E* in *V* converso, quomodo ab Æolico ἴανος est *ulcus*, a *terendo*, *turunda*, &c. Est vero πέλλος sive πελιὸς (utroque enim modo hæc vox scripta invenitur) idem quod μέλας sive *niger*, teste Suida & Etymologo: indeque πέλειος, quod similiter exponit Hesychius: imo & *ciconia* putatur πελαργὸς dicta quia *pennarum colore*, partim πελὸς, sive *niger*, partim ἀργὸς, sive *albus*. Cæsar Augustus (ut in ejus vita scribit Tranquillus) pro *pullo* dicebat *pulleiaceus*: nempe ut recte Casaubonus monet, ad aliorum colorum exemplum quadam ingenii lascivia id verbum formabat. Sic enim dicimus *violaceus*, *hederaceus*, *murraceus*: &, quod plane geminum est, a colore *betæ* similiter dixerim *betaceus*. Unde *betacea* apud Festum. Do *pullus*, cum adjectivum est, ac *colorem* notat, hæc dicta sunto. At *pullus* substantivum cum *fœtum animalis* significat, si Isidorum audimus, lib. XII. cap. VII. ita dicitur quasi *pollutus*, quia *recens nati sunt sordidi*. [παῖς, unde παιδίλος, πώταλος, *pupillus*.] Sed omnino *pullus* est a πῶλος, quæ vox proprie signat *equuleum*; attamen & ad *asinos*, *elephantos*, aliaque animalia transfertur. Latini etiam avibus accommodarunt: estque hac notione *pullaster* de *gallina adolescente*, apud Varronem. *Arboribus* quoque tributum, quarum παραφυάδας, ac stolones *pullos*, sive *pullulos*, dici e Plinio constat: indeque verbum *pullulare* pro *stolones emittere*. Denique etiam *hominibus* tribuitur. *Puerum* enim, *quem quis amabat*, *pullum ejus vocabant*, teste Festo. Hinc *pullus Jovis*; *pullus Martis*. Apud Suetonium quoque in Caligula legas: *Latissimo obviorum agmine incessit super fausta nomina, sidus, & pullum, & pupum, & alumnum appellantium*. Atque hinc *pullipremo*, apud Lucillium, a *premendo pullis*, sive *catamito*. Sed non satis paret, an *pullus* hac notione sit a Græcis. Nam

Cccc videri

videri queat ὑποκοριστικῶς *purus* pro *puerus*: quomodo Lucretius, lib. IV. dixit:

Puri sæpe lacum propter, si, ac dolia curta,
Somno devincti credunt extollere vestem.

Ita enim legitur is locus in vett. MSS. Ac Plauto quoque eam vocem restituit Janus Gruterus, lib. VII. Susp. cap. I. Erit autem a *purulus*, unde *pullus*, ut ab *annus*, *anulus*, *ullus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*. Sane sententia hæc non displicet. Sed tamen neque alteram damnare possum, ut nempe hæc quoque notione sit a πῶλος. Quippe Græcis similiter *pueri* & *puellæ* dicuntur πῶλοι, quomodo locuti Euripides & Nicander. Ac *juvenculæ meretrices* itidem Ἀφροδίτης πῶλοι vocantur apud Athenæum, lib. XIII. *Pullarius* nunc est a *pullo*, hoc est, *equulo*: nunc a *pullo avis*, nunc *pullo* pro *puero*. Primum spectat hoc in Onomast. *Pullarius*, πωλοδάμος, hoc est, *equulos curans*. Ab altero sunt *pullaria auspicia*. A tertio apud Ausonium est *pullaria feles*, hoc est, qui instar felis, rapacis animalis, *pullos* sive pueros rapit. Ac inde, ut videtur etiam Plauto, in deperditis, *pullaria manus*, qua pædarastæ soleant σπεργολῶεν: ut loquitur Aristophanes in εἰρήνῃ.

PULMO, κατὰ μετάθεσιν a πλεύμων, quod Atticum pro πνεύμων. Attici enim ponunt λ pro ν, λίτρον dicentes pro νίτρον, quos Latini imitati *limfa* quoque dicunt pro νύμφα. Hinc *pulmonum inflammatio* περιπνευμονία, *peripneumonia*. Quo & usus Cælius Aurelianus, de morbis acut. lib. II. cap. XXV. *Pulmonea poma*, Plinio lib. XV. cap. XIV. appellantur *stolide fluentia*, ut ipse interpretatur. Nempe a tumore *pulmonum*, unde & *pedes pulmoneos* pro *tumidis* dixit Plautus, Epid. Act. Sc. 2. Vide Jos. Scal. in Catalect. ad illud:

Et æstuantes nocte solvi panticæ.

PULPA, a *pulsu*. Donat. in Hec. III. IV. *Pulpa proprie ea caro, quæ manducatur, eo quod pulsetur, & conscindatur.* Vel a *palpo*. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Pulpa est caro sine pinguedine, dicta quod palpitet. Resilit enim sæpe.* Vel a *puls*. Idem Isidorus, lib XX. cap. I. *Pulpa dicta, quia cum pulte olim commixta vescebatur.* Ubi *vescebatur* passive accipitur. Ex tribus istis etymis maxime placet, a *palpitatione* dici, quia *caro sine ossibus* (id enim est *pulpa*) *mollis fit, ac tremula.* *A* in *V* abit, ut ab ἄμβων, *umbo*; a *calco*, *conculco*, &c. A *pulpa* est *pulpamentum*, quod e *pulpa* fit: ac generatim *cibus delicatior* [πόλφος]. *Pulpæ* vox etiam ad *arbores* transfertur. Plinius, lib. XVI. cap. XXXVIII. de arboribus ac lignis: *Quibusdam pulpa sine venis mera stamine & tenui constat. Hæc maxime fissilia. Alia frangi celerius, quam findi: quibus pulpa non est, ut oleæ, vites.* Nempe simili tralatione *pulpa* arbori tribuitur, ac *vena*: item *caro*, *ossa*, *medulla*. Quomodo continuo subjicit: *At e contrario totum e carne corpus ficis. Tota ossea est ilex, cornus, robur: & quæ sine medulla esse diximus.*

PULS prius fuit *pultis*, ut *mens mentis*. *Pultis* a πόλτος, quod idem. Eo Alcmanem & Epicharmum usos docet Athenæus, lib. XIV. Πόλτος forte a *materia* sic dicta, a פול, quod est *faba*. Ex fabis enim, pisis, oryza aliisque leguminibus fieri solet [πόλφοι]. Apud Varronem geminum etymon habes, illud quod diximus, & alterum ut sit ὀνοματοποιούμενον. Sic enim scribit, lib. IV. de L. L. *De victu, antiquissima puls, appellata, vel quod ita Græci, vel ab eo, ut scribit Apollodorus, quod ita sonet, cum aquæ ferventi insipitur.* Sed posterius hoc probare non possum, longeque minus, quod Perottus voluit, vexire a *pullis*, nempe quia *puls potissimum datur pullis in auspiciis*: quod pluribus explicat Festus in *Puls*. Nihiloque melius, quod apud eundem Perottum legas, derivari a *pulso*, vel a *pulvis*, quia fiat ex farre, quod pulsando quasi in pulverem sit redactum. A *puls* est *pulmentum*, unde *pulmentarium*. Priori usus Plautus in Aulul.

Pulmentum quin ei pridem eripuit milvius.

De utroque ita Varro ibidem: *Pulmentum, quod idem cum pulte esset, ut Plautus. Inde pulmentarium dictum.* Ita e Charisio Varronis locum emendat Scaliger. *Pultiphagus* ex Latino *puls*, Græcoque φαγεῖν est conflatum. Usus Plautus Mercatore, ubi ita vocatur, non Romanus quidem, ut putabat Turnebus: sed, ut Scaliger observat, Carthaginensis, sive Pœnus, qui & in Pœnuli prologo dicitur pultiphagonides:

Carchedonius vocatur hæc comœdia:
Latine Plautus, Patruus pultiphagonides.

PULVINAR, quasi *pluminar*, *pulvinus* quasi *pluminus* dicitur, a *plumis* quibus farcitur: ut censet Perottus. Aliis *pulvinar* a *pullis*, quia *plumis* horum repletus. Sed omnino est *pulvinar* a *polis*, seu *polulis*, ut ex restitutione Scaligeri Varro scribit, lib. IV. de L. L. Olim enim fiebat ex *alutaceo scorto*, quod *polulas* dixere. Vel eadem de caussa erit ab antiquo *polis* pro *pelis* seu *pellis*, unde remansit *Pollio* pro *Pellio*. Vide quæ hac de re diximus in *Pellis*. Vel quæ Martinii sententia est, venit a πόλφος, quod Erotianus exponit βολβὸς, id est, *bulbus*, unde & idem Martinius *pulpa* & *pulpitum* deducit, quia *instar bulbi tumeant*. [*nugæ*. est a λογεῖον, pro quo Æoles πόλογειον, unde *pulpitum*.] Differunt *pulvinus* & *pulvinar*, quia *pulvinus* sit, quo in sedendo utimur: *pulvinar*, quod dormituri capiti supponimus. Sed & *pulvinaria* passim dicuntur lectuli molli tomento farti, qui diis in templis sternebantur, ac quibus deorum simulacra imponebantur, ut Servius quoque testatur in extremum III. Georg. Hinc Cic. III. Catil. *Ad omnia pulvinaria supplicatio decreta est.* Et de Harusp. responsis: *Qui sacerdotem ab ipsis aris pulvinaribusque detraxisti.* Et Livius: *Obsecratique circa omnia pulvinaria Dii.* Interdum etiam *pulvinaria* pro templis ponuntur, quomodo Servius interpretatur illud Virgilii IV. Georg.

Imparibus ductor alta ad donaria currus.

Vide quæ de *Lectisternii* voce diximus voce *Lectus*. A *pulvinarum domesticorum* similitudine *pulvini* ab agricolis vocantur porcæ sive sulcorum eminentiæ: a nautis eminentia durioris arenæ, quæ fluctibus venientibus & in salum redeuntibus densatur, & banci sive *scamni* nomine appellatur vulgo: ab architectis, pars quæ inter abacum & echinum est, unde voluta propendet: ex quo *pulvinata* columnæ Vitruvio, lib. I. cap. IV. & lib. III. cap. ult. Vide ibi Philandrum.

PULVIS Isidoro a *pulsum* videtur esse, quia ob levitatem ventis huc illuc agatur. Sed omnino est vel a πηλὸς, *lutum*; unde *pulvis* generatur: vel a πάλη, *farina*, quæ *pulveris* instar provolat. Insertum digamma Æolicum, ut in ὕλη, ὕλϝα, *sylva*, σκαιὸς σκαιϝὸς, *scævus*, &c. Vel, quod Nunnesio perplacet, fit a κόνις, *pulvis*: quia κ in *p*, & ο in *V*, & ν in *L* mutari solent. A *pulvere*, *pulveratica*, vel potius *pulveraticum* dicebatur, quod agrimensoribus pro labore ac *pulvere* solvebatur. Usi Theodosius & Valentinianus in constitutione apud Julium Frontinum de limitibus agrorum. Similiter a *balneis balneaticum* dixere, & a *Marte Martiaticum*, aliaque aliunde. Vide Cujacium Observat. lib. IV. cap. XVIII. & Joan. Meursium Auctarii Philologici cap. XXVIII. A *pulvis* item *pulvero*, apud Calpurnium, Ecl. 2.

. . . . Et fragiles nimius sol pulverat herbas.

Ubi *pulvero* est *pulverem* excito. Unde *pulveratio* pro fossione vineæ, quæ fit sereno cœlo in sicca tellure, ad excitandum *pulverem*, quo uvas facilius a sole coqui putabant. Columella, lib. IV. cap. XXVIII. de vineis agens: *Tum & crebras fossionibus impleto: nam fit uberior pulverationibus.* Virgil. Georg.

Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus.

Ubi Servius: *Hoc genus culturæ pulverationem vocant proprie: qua imminuta gleba ad vites applicantur.*

PUMEX prius fuit *spumex*, atque ita dictus, quia nihil aliud est, quam *spuma* ac fex quædam lapidum liquefactorum, ut scoria metallorum. Ita Scal. in Ætnam; idque præeunte Isidoro, lib. XVI. cap. III. *Pumex vocatur eo quod spumæ densitate concretus fiat.* Sed fortasse verius dixeris a πτύω, id est, *spuo*, venire *pumex*, & εὐφωνίας caussa, ejecto *T*, *pumex*.

Caussa

Caussa nominis eadem manet: nempe quia *e spuma maris generetur*. [a τοῦ πόω , πόρος , ab *imbibendo humore*.] A *pumex* est *pumicare*, quod est *pumice polire*. Lucilius, in septimo satirarum:

Scaber, subvellor, desquamor, pumicor, ornor.

Hinc *pumicator*, quod in Gloss. vett exponitur *σμήκτης*, & *politor*. Ab eodem *pumicati* Plinio, Martiali, atque aliis, *qui corpus pumice levigarent*. Legimus & *expumicare*. Tertullianus, adversus Valentinianos: *Ab omnibus injuriis possessis expumicat*. Vocabula quoque *repumicatione* & *politura* conjungit Plinius, lib. XVII. cap. XXVI.

Pumilus, ut Julius Scaliger censet libb. de causs. L. L. cap. XCV. contractum ex *pueromulus*, quod confictum ex *puer* & *homulus*. Similiterque *pumilio* (quod idem) fuerit ex *puer* & *homo*. Eaque fortasse caussa, cur primam nunc corripiat, nunc producat Papinius. Nam vel συγκοπή statui potest, quæ ratione fuerit brevis: vel κρᾶσις, quæ syllabam facit porrectam. Sed profecto de etymo longe melius Julii filius Josephus, notis ad Festum; item Nunnesius in Grammatistice, qui *pumilio* factum censent ex πυγμαλίων, ut idem sit ac *Pygmæus*, quod & ipsum a πυγμή, ut πυγμαῖος sit idem ac *æqualis* πυγμῇ. Pro *pumilus* aliqui dicunt *pumilius*: sed est hoc barbarum; nam quod ad locum Suetonii, in Augusto, cap. LXXXIII. (qui in vulgatis Lexicis citari solet) omnino *pumilos* legendum, prout in plerisque codd. excusum. Dicitur & *pumilus* de belluis: quomodo *pumilus aves* dicit Columella, lib. VIII. cap. II. *pumilos gallinas* Plinius, lib. X. cap. LVI. etiam plantis tribuitur, ut arboribus apud eundem Plinium, lib. XII. cap. II. de chamæplatano: *Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit*.

Pungo, juxta Nunnesium, fit a νύσσω, quod idem notat. Sed *pungo* prius fuit *pugo* quod a πήγω, *figo*. Nam qui *pungit*, aciem in aliquo *figit*. Vel *pungo* a *pugno* fit κατὰ μετάθεσιν, qua sola, si sonum spectes, *pungo*, a *pugno* differunt. *Pugno* a *puga*, pro *pungo*. Nisi cum Festo malis esse a *pugno*. Nam & Græcis ἐγχειρίδιον similiter vocatur, quia commodius comprehendatur manu, quam gladius. Huc quoque pertinent *punctum*, & *punctariolus*. Festus: *Punctariolas, leves pugnas appellat Cato in ea, quam dixit de re Historiæ militari*. In schedis Farnesianis est *punctatoriolas*. Sed *punctatoriolas* etiam est in Paullo MSto.

Punicum a *Pœnis*. Festus: Punicum *quod appellatur, genus libi, translatum a Pœnis*.

†Pupilla est diminutivum a Pupa. Hoc autem est ipsum ejusdem significationis בבה *baba*, quod extat Zach. II. 8. & passim apud Chald. & Talmudicos. Quod alibi contracte est in regimine בת. Ab isto *baba* (versis mediis in tenues, & Tyrrhenico adscito V more Syrorum) factum est Pupa, & ὑποκοριστικῶς Pupilla, unde & Pupillus. Marochius.

Pupillus [vide pullus, παῖς, πῶλος, πύλλος, πώλλος.] est a *pupus*, hoc est, *puer*. Glossar. *Pupus*, βρέφος νήπιον. *Pupus* Becmano a בוב, hoc est, *pupus fuit*. Itidem *pupilla*, (quo Appulejus utitur Apolog. II.) est a *pupa*, hoc est, *puella*. Martialis, lib. IV. epigr. XX.

Dicit se vetulam, cum sit Cærelia pupa.

Hinc per μεταφορὰν signum imaguncula dixere *pupas*. Gloss. vett. *Puppa*, πλαγγών, αἱ τῶν κορῶν κοροπλάθαι. Hoc pacto usurpat Varro Aborig. *Magna pars in desiderium puparum & sigillarum veniebat*. Item Persius, sat. II.

Nempe hoc quod Veneri donatæ a virgine pupæ.

Ac Belgæ quoque eodem modo *poppen* vocant. Idem etymon *pupilla* pro instrumento visus; quomodo usus Lucretius, lib. III.

Ut lacerata oculo circum si pupula mansit
Incolumis, &c.

Et Cinna:

Jam gravis ingenti connivere pupula somno.

Varro item apud Nonium:

.... *Non umbrantur somno pupulæ*.

Hinc patet, ut apud Græcos κόρη tum virginem notat, tum *visus instrumentum*: ita & *pupula* Latinis tum esse *organum visus*, tum *puellam*: ac primario quidem signat *puellam*, secundario *organum visus*, quia nempe *in eo puellæ seu puellæ imago conspiciatur*. Non audiendus Isidorus lib. XI. cum ait, *Vocatur pupilla, quod sit pura atque impolluta, ut sunt puellæ*. Idem de iis judicium esto, quibus placet μεταφορικῶς oculo accommodari, quia *is virginis instar sedulo asservatur*. Item de ipso B. Chrysostomo, cum Homilia Antioch. XX ait κόρην proprie de *oculo* dici sed *virgini* tribui, quia sicut ille duabus palpebris, velut in quodam conclavi clausus est, ita & virgo domi diligenter conclusa permaneat. Pro *pupus* etiam dixere *pusus*, unde apud Varronem VI. de L. L. *pusum* & *pusam* pro *puerum* & *pueram* sive *puellam* legimus. Idem indicat nomen *pusio*. Nam id ipsum a *pusus* deducere malim, quam a παιδίον, ut δ in s convertatur: quæ Angeli Caninii sententia est. Ab eodem *pusulus*, unde *pusillus*, ut a *populus* *pupillus*. Hinc *pusillitas* apud Tertullianum, lib. adversus Hermogenem; & lib. II. adversus Marcionem.

Puppis, a *post*, quasi *postica pars*, juxta Isidorum, lib. XIV. cap. II. Sed hoc durius. Uti & quod Becmano placet venire a τοῦ ὄπις pro ὄπισθε, hoc est, *ubi retro*. Acutius & verisimilius Martinius deducit a πόππα, quomodo Dryopum lingua vocantur οἱ δαίμονες, ut Plutarchus, de audiendis poëm. scribit, ac Hesychius firmat. Usus Homerus, apud quem σχετλιαστικὸν ἐπίφθεγμα, ὢ πόποι, hoc est, *o Dii*, sive *pro Deum fidem*. Eo autem *puppis* a πόππα, quia tutela, quæ Deus Deave in puppe ponebatur. Hæc ex iis melius intelligantur, quæ de παρασήμῳ alibi diximus. [malo ab ὄπις, vel ὄπισθεν *puppis est facies & prospectus navis & in ea oculi*, ὄπατα Æolice ὄμματα: π loco digammatis, in iotientis præponitur. Vel a *pupa* quatenus *oculum* notat.]

Purpuram Latinis a *puritate lucis* vocari scribit Papias, & ante eum Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XXVIII. Sed mirum eum sic ineptire, cum agnoscat Græcis dici πορφύραν. Nam quod rit Latinis sine adspiratione, Græcis cum adspiratione proferri, id tanti non est, ut ideo ea vox Latinis debeat adscribi. Sane ut a πορφύρα, *purpura*, ac ab ὀψον, *opsa*. Est vero *purpura* proprie conchæ genus, cujus liquore olim vestes tingebantur. Nam nunc quidem veterum *purpura* deiit. Varro, IV. de L. L. *Purpura a purpuræ maritimæ colore*. Plinius, lib. IX. cap. XXXVI. *Purpura florem illum tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus. Liquoris hoc minimi est, in candida vena, unde pretiosus ille bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. Vivas capere contendunt, quia cum vita succum eum evomunt. Et majoribus quidem purpuris detracta concha auferunt, minores vivas frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrii*. Quomodo inventa sit *purpura*; commemorat Jul. Pollux, lib. I. cap. IV. & Nonnus, Dionys. lib. XL. & ex iis Angelus Politianus I. Miscell. cap. XCI. Operæ vero est iis addere, quæ de hac sive fabella sive historia refert Rondeletius, lib XVII. de piscibus, cap. XVIII. Μετωνυμικῶς vero *purpura* sumitur pro *panno purpura imbuto*. Imo & voce *purpura* Martialis & alii utuntur pro *magistratu*, aut *nobilitate*: cujus caussa est, quod *prætexta purpura* usque ad Augusti tempora *magistratus fuerit insigne*: qua, labente disciplina, etiam multi ditiores nobilioresque extra *magistratum* utebantur. Qua ratione etiam *purpuram* dixerit Pedo Albinovanus, dixi mus in Oratoriis institut. lib. IV. cap. XIII. A *purpura* est *purpurites*, marmoris genus, Græce πορφυρίτης, ubi respicitur μάρμαρος. De hoc marmoris genere Plin. l. XXXVI. cap. VII. *Rubet porphyrites in eadem Ægypto: ex eo candidis intervenientibus punctis leucostictos vocatur*. Est & *porphyrites ficus* apud Plinium, lib. XV. cap. XVIII. Nomen ex eo, quia *purpuræ* colorem referat. *Purpuro*, πορφυρίζω. Appulejus, lib. X. *Labias modicas ambrosia rore purpurantes*.

rantes. *Purpurissum* Græce τὸ πορφυρίζον χρῶμα. *Est spuma ferventis purpuræ*, unde color efficitur, quo pictores utuntur, & feminæ genas tingunt. *Inde enim purpurissum* inter floridos colores refert Plinius, lib. xxxv. cap. vi.

Pvrva a *purgo*, *g* ejecto. *Purgo* a φύρειν, *fordes eluo*, *purgo*: nempe κατὰ μετάθεσιν, & *T* in *g* converso. Vel potius *purgo* a verbo *puro*: unde *purgo* quasi *purigo*. *Puto* autem a πῦρ, ut proprie dicatur de metallis, quæ igne purgantur. Confirmat hoc etymon, quod similiter *putas* & *putare* fiunt a πυρὸς & πυροῦν, quod est *aurum explorare*. Vel erit *purus* a בר *mundus*, *purus*, seu בר *puritas* a Rad. ברר, *mundare*: ב abibit in tenuem, quomodo a שבר, id est, *spes*, venit *spero*.

Pvs Græce non tantum πύον, sed & πύος dicitur. Usus Hippocrates de morb. Τοῦτο ἐν ἐπαναγάγῃ καὶ ἐγκαλαδάζεται τὸ πύος ὡς τὰ πλευρὰ προχωρεῖ. Charlesius, lib. i. cap. De monoptotis. *Pus*, πύος. Recte itaque *pus* ex πύος venire, jam olim monuit ad Plinium Hermolaus. Simileque est a θύος *thus*. Nempe extritum *o*, quomodo a μόνος est *mens*, vel contractio facta: πύος πῦς, θύος θῦς. Πύω deducunt a πύθω, hoc est, *putco*. Sed πύθω potius est a πύον, ut dicatur de iis, quæ *purulenta* sunt. A *pus* est *pustula*, quia *pus continet*. Quare non assentior Petro Nunnesio, qui *pustula* deducit a φλύκταινα, quod idem notat. Pro *pustula* dicitur & *pusula*: unde *ovis pusulosa* apud Columellam lib. vii. cap. v. Μεταφορικῶς ad alia extenditur: unde *pusulatum* argentum, quomodo legitur in Pandectis Florentinis; sive *pustulatum*, prout legitur apud Suetonium in Nerone cap. xliv. *Exegitque*, inquit, *ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum*, *argentum pustulatum*, *aurum ad obrussam*, *ut plerique omnem collationem palam recusarent*. Unde *pusulatum* dicatur, negat se facile distinctum Budæus Annot. prior. in Pandectas. Mihi videtur *pustulatum* seu *pusulatum*, a *similitudine pustularum* seu *pusularum*, quas in animante morbido, vel panibus coctis exsurgere videmus: ut nempe *pusulatum argentum* dicatur de *nummis adhuc novitate asperis*: non autem de *argento purgatissimo & excoctissimo*. In quibusdam Suetonii codd. pro *pustulatum* legitur *postulatum* per O: uti & apud Martialem, lib. vii. epist. lxxxv.

Argenti tibi libra postulati.

Itaque & nonnulli a *postulando* deducunt, eo advocantes illud Juvenal sat. vii.

Accipe victori populus quod postulat aurum.

Sed omnino est a *pustulis*: eoque per *V* scribendum, quamquam & si per *O* scribatur cadem futura notio. Nam veteres in multis *O* & *V* promiscue usurpabant. Vide Turnebum, lib. xxiv. cap. ii.

Pvteo a πύθω, a quo ipso fit *putreo*, inserto *R*, ut a φλέγω, *flagro*. *Puteo* usurpat Persius, sat. iii.

. . . . *Nec invideas, quod multa fidelia putet*
In locuplete penu. . . . .

Quemadmodum autem a *putreo* fiunt *putris*, *putror*, *putridus*, *putresco*: sic a *puteo* sunt *putis*, *putor*, *putidus*, & *putesco* sive *putisco*: utrumque enim in vett. libb. legitur, sed prius malim ob ἀναλογίαν, cum *puteo* sit secundæ, non tertiæ, a qua fiunt verba in ISCO. *Puteris* vocabulo usus Lucretius, uti & voce *putis*; si quibusdam libris vulgatis habenda fides. Nam in aliis *putre* legitur. Verba apponam:

Atque ideo tantâ mutatum pute ruinâ
Conciderit corpus penitus, &c.

Putisrere pro *putrescere* dixit & Cicero. Locum Nonius suggeret. Neutiquam vero adsentio Paulo Leopardo, qui lib. xviii. Emend. cap. vi. *putresceret* apud Cic. corrigit. In veteri quoque Horatii libro reperisse se ait Giffanius, lib. ii. sat. iii.

. . . . *Cur Ajax heros ab Achille secundus*
Putescit toties servatis clarus Achivis.

Rectius sane, quam in vulg. *putrescit*.

Pvtevs, *unde sumi potest*, ut credidit Varro lib. iv. de L. L. Putabat autem Janus Gulielmus, Plaut. Quæst. ad Mil. glor. cap. ii. Varronem alludere ad illum Plauti locum Milite Glorioso, Act. ii. vi.

Nam ex uno puteo (ita emendat e veteri lib. Lipsius, pro quo vulgati *e summa puteo*) *similior nunquam potest*:

Aqua aquæ sumi, *quam hæc est atque ista hospita*.

Sed etymologia hac nihil ineptius. Quare merito idem ἐτυμολογίαν alteram superiori originationi adjicit his verbis: *Nisi potius*, *quod Æoles dicebant* τὸν πύθιον καὶ ποταμὸν, *sic potura a potu*, *non ut nunc a* πίνω. Qui locus corruptissimus. Placet emendatio Scaligeri, *Nisi potius quod Æoles dicebant* πότιον ἀπὸ τοῦ πότου, *non ut nunc* φρέαρ. Quæ ἐτυμολογία longe verisimilior. Vel erit *puteus* a βυθός, hoc est *fundus*; [vide Hesych. in Κύτταρα.] quod Angelo Caninio & Petro Nunnesio visum, ut media mutetur in tenuem, quomodo a βόσκω est *pasco*, a βαθὺς *pateo*, &c. Possis & deducere a *potu*. Isidorus, lib. xiii. cap. xxi. *Puteus est locus defossus*, *ex quo hauritur aqua*, *a potatione dictus*. Sed hoc etymon non multum abit a posteriori Varronis, quando *pota* quoque est a πόω, unde Æolicum ποτός, ut eundem ad fontem recurrere sit necesse. Et sane ἐτυμότης ea verissima omnium. Nam proprie *putei*, scrobes fossæ, ut recipiant aquam & *potum* suppeditent. A *puteus* diminutive dictum *puticulus*, unde *puticuli* extra portam Exquilinam dicebantur cavernæ terræ, in quibus antiquitus sepeliebantur. Festus: *Puticulos antiquissimum genus sepulturæ appellatos*: *quod ibi in puteis sepelirentur homines*. Nisi potius, quod ibi *putescerent* homines, ut Ælius Gallus volebat. Quod ibidem addit Festus. Ac utrumque jam ante docuerat Varro, in iv. de L. L. Itidem dubitatum, an oppido non procul a lacu Averno *Puteolis* nomen datum sit a *putore* olido aquarum calidarum ob sulfureum solum: an potius a frequentia *puteorum*. Utrumque legas apud Varronem, lib. iv. de L. L. item Strabonem in v. & Festum. Mihi utrumque a *puteus* sic dici magis placet, idque [illegible]. A *puteo* quoque *puteal*, ut a *tora toral*. *Puteal* dicebatur, quo *puteus* operitur. Unde in Glossis exponitur [illegible], quo significat τὸ τοῦ φρέατος στόμα. In foro Romano erat *puteal* Libonis, ut docet Sextus Rufus, de Regionibus Urbis. Itaque haec jungit Horatius lib. i. epist. xix.

. . . . *Forum putealque Libonis*.

Hic fœneratores versati: unde Cicero pro Sextio: *Puteali*, *et fœneratorum gregibus inflatus*. Pers. sat. iv.

Si puteal multa cautus vibice flagellas.

Nempe more caprimis fœneratorum, qui diem integrum ad Libonis puteal consisterent. Quamquam hoc de loco non consentiunt interpretes. Vide si volet quæ ad eum Casaubonus scripsit: item Ravardum, lib. v. Variorum, cap. viii. Josephum Scaligerum ad Festum, voce *Sceleratus campus*, & Salmasium ad Solinum. Erat & *puteal* in Comitio, sub quo defossa Attii Navii novacula, qua cotem desciderit temporibus regis Tarquinii Prisci. Cicero, lib. i. de Divinat. *Ex eo evenit*, *ut & Tarquinius Atto Navio uteretur*, *& populus ad eum de suis rebus referret*. *Cotem autem illam*, *& novaculam defossam in Comitio*, *putealque impositum accepimus*. Minum hoc de loco sic Dionysium Halicarnass. scribere, Καλύπτει καὶ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Nam φρέαρ, *puteus*; *puteal* vero *operculum putei*. Nec necesse est *puteum* esse, ubicunque *puteal* imponitur. Imo ubi *puteus* sit, non *puteal* vocabitur, sed *puteus*; quia *puteal* est *putei* caussa, non contra. *Puteal* hoc idem Dionysius βωμὸν appellat, hoc est, *aram*. Nimirum *ara* erat, sed in *medio foramen habens*, eoque *puteal* referens.

‡Pvteal quin sit vox Tyrrhenica non est dubium. Quo pacto autem ex Oriente arcessatur, unde in Tyrrhenicis Diets. V. §. 3. in Pvteoli. A *putrar* fit deinde Pvteal, vox in Etruscorum libris & fulminum doctrina usitatissima; quod etiam terminatio in Al indolis Tyrrhenicae arguit. Ac de Pvteal plura in Bidental diximus. Mazochivs.

Pvtvs duplicem habet notionem. De utraque dicam. Interdum notat *purus*, ac dicitur tunc a

φυα, eliso υ, quomodo a πύθω est *puta*, de quo post dicam. Atque hinc esse fam putant, cur prima producatur Juvenali, sat. IX. & 2. ubi ait:

. . . . *Argenti vascula puri*.

Ubi tamen in aliis libris est *puri*. Nonnulli *putus* a *puta* deducunt. Sed hi nihil dicunt, quando ipsum *puta* est ab eadem origine; nempe a πύθω, unde πυθὸς venit. Est autem a πύθω, *puto*, ut a νέω, *nuo*; a φυτεύω, *futuo*, &c. Hinc patet, proprie *aurum argentumve* dici *putum*. Nam πυθεῖν, seu πυθέσθαι, est *aurum explorare*. Theocritus:

. . . . χρυσὸν πυθέσθαι ἀκριβοί.

Sed πυθέσθαι etiam est *audire* vel *fando accipere*. Itaque ut *puto*, pro *putum facio*, sit a πυνθάνομαι, qua significat *explorare*; tamen *puta*, pro *opinor*, videtur potius esse ab altera notione τοῦ πυνθάνομαι, quia nempe *puto* proprie est *opinari aliquid*, *quod sic fando acceperis*. Mihi quidem id non displicet. Sed veteres existimant, etiam hac notione ab eadem origine venire, qua *puto* pro *purgo*. Ostendit hoc iste Gellii locus, lib. VI. cap. V. *Verbum ipsum puta, quod declarandæ sententiæ nostræ caussa dicimus, non significat profecto aliud, quam id agere nos in re dubia obscuraque, ut decisis amputatisque falsis opinionibus, quod videatur esse verum, integrum, & incorruptum, retineamus*. Proxime vero antecessit: *Putare veteres dixerunt, vacantia ex quaque re, ac non necessaria, aut etiam obstantia, & aliena auferre, & excidere, & quod esset utile ac sine vitio videretur, relinquere. Sic namque arbores & vites, & sic etiam rationes putari dictum*. Sane *putare rationes* est quod Græci similiter dicunt ἐκκαθαίρειν λογισμόν. Item *putare* dicimur *vites arboresve*, quia cum id quod impedimento erat, recisum est, remanent puræ. [*putare* cum est *scindere*, est a πέτευς, id est κόπτειν.] Indeque dea *Puta*. Arnobius, lib. IV. *Putationibus arborum*, *Puta*, *inquitis*, *præsto est*. Ab eodem *putamen*; ut a *levando*, *levamen*; a *moderando*, *moderamen*. Nonius: *Putamina non solum arborum sunt, verum omnium rerum purgamenta. Nam quicquid ex quacumque re profecatur, putamen appellatur*. Item *disputo*. Varro, lib. V. de L.L. *Is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atque ut diluceat, dicitur disputari*. Fortasse tamen simplicius dixeris, esse a *dis*, & *puto*, hoc est, *opinor*. Nam cum disputatur, diversis opinionibus contenditur. Et hæc de priori notione verbi *putus*. Præterea *putus* notat παῖδα, estque *putus* a *puta*, hoc est, παῖδα, a quo ipso etiam *puta* derivatur; quemadmodum a *puta* sunt *præputium*, & *salaputium*, ut de utroque vocabulo seorsum dicimus. Ab hac *puti* significatione ὑποκοριστικὸν *putillus*, quod apud Plautum legimus Asinaria, Act. III. Sc. III. ubi Libanus Philenium poscit, ut se appellet columbam suam, *putillum*, passerculum, &c. Nempo ea ratione se a *puta putillum*, vocari petit, qua Augustus Cæsar Horatium vocabat *purissimum*, sive, ut alii legunt, *putissimum penem*: quemadmodum tradit Tranquillus in ejus poëtæ vita, a Nannio & Cruquio edita. Nec *pueros* tantum *putillos*, sed & *puellas* dixere *putillas*; unde Horatius, lib. I. Sat. III *Putum aut putillam appellat*. Sic nobis in Cruqianis legendum monet Josephus Scaliger, approbante id, suæque merito conjecturæ præferente ipso Cruquio. In quibusdam est *Pasum*, aut *pusillam*, in aliis *Rasum*, aut *pusillam*: quomodo & habet Veneta ann. CIↃIↃCCCLXXVIII. Sed neutra vox loco accommodata est: atque adeo in *pusillam* metrum quoque reclamat: cum prima sit correpta.

P Y

PYGARGUS *avis* a πυγὴ, & ἀργὸς. Ac πυγὴ paret *nates* notare; At non itidem manifestum, num ἀργὸς hic sit *albus*, an *otiosus*. Quod ipsum etiam minus paret de versu isthoc,

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.

Nam dubium, utrum transferre oportent.

Cres semper mendax, mala bestia, venter iners est;

An vero,

Cres semper mendax, mala bestia, venter & albus: ut nempe ventri is color tribuatur, qua ratione Sulpitia in Satira dixit, *ingluvie albus*. Si placet *pygargus* esse ab ἀργὸς, hoc est, *otiosus*: sic dicetur κατ' ἀντίφρασιν, quia raro est *natibus otiosis*, ut quum sit admodum salax. Hanc etymologiam adfert Ulysses Aldrovandus, lib. II. ὀρνιθολογίας, cap. C. eamque acceptam fert Cælio Rhodigino, lib. XV. antiquarum lectionum cap. VIII. Sed nihil tale ab eo dici de avi, patebit verba Cælii cum cura legenti. Loquitur enim de *homine in Venerem haud segni*; quem inde sic posse dici, etiam Varinus annotarat. Revera etymon ineptum est, quum admodum universa sotiphrasis nihil aliud est nisi Grammaticorum commentum. Quare si sit ab ἀργὸς qua otiosum notat; sic dicetur, quia *revera iners & solum non in Venerem segnis*. Vera autem est sententia Hesychii & Varini, cum sic dici scribunt ἀπὸ τὸ ἔχειν τὴν πυγὴν ἀργὴν καὶ λευκὴν, *quod caudam habeat albam*, q. d. *albicaudam*. Nam non tantum anus ei albis cestitur plumis, quod pluribus aquilis commune; sed tota cauda pennas habet albicantes. Confirmat hanc etymologiam Plinius, lib. X. cap. III. ubi cum sex fecisset aquilarum genera, deque primo, hoc est, melanaëto egisset, de altero scribit hunc in modum: *Secundi generis pygargus in oppidis mansitat & in campis, albicante cauda*. Est & *capra sylvestris* genus, quod ab *albis clunium pilis* idem nomen adeptum est. Meminit ejus Plinius, lib VIII. cap. LIII. Dubium utra significatione utatur Juvenal. Sat. undecima. Qui *avem* intelligi volunt, eo argumento utuntur, quod proxime sequitur *Et Scythiæ volucres*. Sed si hoc argumentum validum est, obduci poterit, quod proxime *apri* mentio antecedat, eoque hic quoque *quadrupes* intelligi debeat. Et sic sane accepit vetus Scholiastes, cujus hæc verba: *Pygargus fera est specie cervi, quæ posteriores partes albas habet, ideo & pygargus dictus est, quia Græci nates πυγὰς dicuntur*. Sed pro altera interpretatione sunt verba hæc, quæ versu unico post in alienum trajecta locum leguntur: *Pygargus, avis genus, qua lagopus appellatur*. Sic is Scholiastæ locus legendus. *Lagopidem* vero avem esse docet Plinius, lib. X. cap. XLVIII. Meminit ejus & Martialis, lib VII. ep. LXXXVI. si sana quidem vulgata est lectio: de quo alibi disseremus.

PYRA a πῦρ, hoc est, *ignis*. Nam ita vocatur *ignis rogi*: vel *strues lignorum ad cremanda cadavera*. Servius, ad XI. Æn. *Pyra est lignorum congeries. Rogus, cum jam ardere cœperit, dicitur. Bustum vero jam exustum vocatur. Quem ordinem servat poëta dicens, Constituere pyras. Item, Subjectisque ignibus atris Ter circum accensos decurrere rogos. Item postea, Semiustaque servant Busta*. Recte, si discrimen hoc statuatur inter *pyram*, & *rogum*, melius constaret, si ut *pyræ*, ita *rogi*, ἔτυμον apertum foret. Nunc, cum de *rogo* minus liqueat, & *pyram* sic ab *igne* vocari clarum sit: suspicor, si alterum eorum de *congerie lignorum etiam ante flammam*; alterum de *eadem*, *ubi accensa est*, dicatur: potius *rogo* prius, posterius autem *pyra* denotari. Item statuendum, si *rogus* sit a ῥωγὸς, *fissura*, quia e *fissis lignis* fieret, ut conjectat Martinius. Imo etiamsi ea aliorum sententia (cujus & Perottus meminit) ea eo nomen sortitum, quia *cadavere intus unum servi*, *ut utatur*, *impositis*, *dii manes soleant rogari*.

PYRAMIS, πυραμὶς, a πῦρ, *ignis*, quia πυροειδὴς. Ammianus Marcellinus, lib XXII. *Pyramides ad miracula septem provectæ, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omnium altitudinem, quæ humanis ea fieri potuit, erectæ sunt turres, ab imo latissimæ, in summitates acutissimas desinentes. Quæ figura apud Geometras idea sic appellatur, quod ad ignis speciem, τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus, extenuatur in conum: quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paullatim, umbras quoque mechanica ratione consumit*. At aliis placet sit dictus a πυρὸς, id est, *triticum*, quia cum in eas rex *frumentum* congessisset, penuriam hujus fecit in universa Ægypto

gypto. Docet id Stephanus περὶ πόλεων: Πυραμίδες δὲ πυραμίδες ἀπὸ τῶν πυρῶν, οὓς ἐσιτοσυναγωγὸς ὁ βασιλεὺς, ἰδίαμαι ἐποίησε εἶναι κατὰ τὴν Αἴγυπτον. Videtur hoc etymon priori præferendum, eo quod pyramis & πυρὸς conveniant primæ syllabæ modulo, contra quam fit in πῦρ, ejusque derivatis. Postremo illud loco addamus, πῦρ esse ab אור, quod idem: unde & uro, & aurum, ob splendorem.

PYRAUSTES, πυραύστης a πυρὶ αὔεσθαι igne uri. Est insectum lucernis advolans, eumulisque alis concidens & periens: unde proverbium, πυραύστου χάρα, & μόρος πυραύστου. Vide Zenodotum. De pyraustis in Cypri æraris fornacibus, adeundus Plinius, lib. XI. cap. XXXVI. ubi & pyrallidas dici ait, nempe ἀπὸ τοῦ ἐν πυρὶ ἄλλεσθαι. In igne vivunt, si longiuscule avolent, moriuntur: ut ex Aristotele Plinius refert.

PYRGUS, ut Isidorus ait, lib. XVIII. cap. LXI. ita dicitur, quod per eum tesseræ pergant: sive quod turris speciem habeat. Nam Græci turrim πύργον vocant. Posterius verum. Quippe pyrgus est turricula rotunda, per quam mittebant talos, ne digitis ita a quoquam componi possent, ut caderent ad jacientis voluntatem. Horatius, sat. VII. lib. II.

. . . . Qui pro se tolleret, atque
Mitteret in pyrgum talos . . . .

Nisi, quæ quondam suspicio est, pyrgum e glossemate in contextum irrepsit. Sane in plerisque MSStis est phimum: quo de vocabulo mox dicam. Pro pyrgo turriculam Latino nomine dixit Martialis, lemmate epigr. XVI. lib. XIV. cujus distichon:

Quæ scit compositos manus improba mittere talos:
Si per me misit, nil nisi vota facit.

Dicitur idem fritillus. Seneca in Apocolocynthosi: *Qui concusso magnum parasti lucra fritillo.* Item: *Placuit novam*, inquit, *pœnam excogitari debere, instituendum illi laborem irritum & alicujus cupiditatis speciem sine fine & effectu. Tunc Æacus jubet illum alea ludere, pertuso fritillo: & jam cœperat fugientes semper tesseras quærere, & nihil proficere:*

Nam quoties missurus erat resonante fritillo,
Utraque subducto fugiebat tessera fundo.

E quibus Senecæ verbis non obscure cognoscimus fritillos non fuisse sine fundo, quod quidam putarunt. In eo enim erat irritus Claudii labor, quod tesseræ per fundum exciderent, nec Claudius, quo stupore erat, id animadverteret; sed putaret fritillos esse similes iis, quibus in terris uti solebat: ut bene observavit ad Martialem Ramirez de Prato. Usus & fritilli voce Juvenalis pene initio sat. XIV.

. . . . Ludit & hæres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.

Ubi hic vetus schol. *Fritillus pyxis cornea, qui phimus dicitur Græce. Fritinnire aves dicuntur stridere aut sonore. Apud antiquos in cornu mittebant tesseras, moventesque fundebant. Aut fritillum pyrgum dixit.* Quod fritillum ait dici Græcis φιμὸν, id quoque patet ex Pollucis lib. X. cap. XXXI. ubi inter alia κυβευτικὰ σκεύη ponit φιμούς. Ac citat Suidas ex Æschine in Timarchum: καὶ φιμοὺς καὶ κυβευτικὰ ὄργανα. Quod idem Scholiastes a fritinnire, μινυρίζειν, fritillos dici censet, id inde est, quod fritilli intus trochleatim essent effecti certosque haberent excisos gradus, quibus tali impingentes sonum strepitumque ederent fritinnientium sive fritillantium avium voci non omnino absimilem. Sane Agathias, lib. I. Ἀνθολ. Tit. εἰς παιδιὰς clare κλίμακας sive gradus tribuit pyrgo buxeo seu ligneo, cum ait: Πύργον δουράτεον κλίμακας ἀνδέδαμαι. Et Sidonius, lib. VIII. epist. XII. ait: *Hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus.* Crepitum vero sonumque talos edere solitos, indicat hoc ejusdem, lib. II. epist. IX. *Frequens crepitaculum fritillorum, tesserarumque strepitus audiebatur.* Et carm. XXIII. quod Narbo inscribitur:

Hic talos crepitantibus fritillis.

Denique etiam orca appellatur. Persius, sat. III.

Scire erat in voto, damnosa canicula quantum
Raderet, angustæ collo non fallier orcæ.

Orca autem dicta a similitudine vasis, in quo salsamenta reponebantur. Id enim proprie Orca ab Æolico ὄρχα, quod est ταρίχων σκεῦος; ut diximus in Urceus.

PYRITES, ὁ πυρίτης λίθος, a πῦρ, ignis. Pyrites nunc lapidis nomen est, nunc gemmæ. Quomodo aëtides nunc de lapide nunc de gemma dicitur: ille sic vocatur, quia in aquilæ nido invenitur, hic quia aquilæ referat colorem. Ac pro lapide quidem trifariam sumitur. Primum, quia igni resistat, nec enim igni rumpitur: eoque focis idoneus est: unde & πυρομάχος vocatus. Idem est qui μυλίας vel μυλίτης, hoc est, molaris, appellatur. Unde Plinius, lib. XXXVI. cap. XIX. *Molarem quidam pyritem vocant.* Subjungit deinde Plinius: *Sed est alius etiamnum pyrites, similitudine æris.* De quo sic Dioscorides, lib. V. cap. CXLIII. Πυρίτης λίθος ἐστὶ εἶδος λίθου, ἀφ' οὗ χαλκὸς μεταλλεύεται. Λαμβάνειν δὲ δεῖ τὸν χαλκοειδῆ, εὐχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα. *Pyrites est lapidis genus, a quo conflatur æs. Eligi debet, qui est similitudine æris, facileque edens scintillas.* Est & tertium pyritarum genus plurimum habens ignis, ut iisdem ait Plinius. Atque addit: *hi clavo, vel altero lapide percussi scintillas edunt, quæ exceptæ sulphuratis, aut fungis aridis, vel foliis, dicto citius ignem præbent.* Atque id ipsum legere est apud Isidorum, lib. XIV. cap. IV. Ab his tribus generibus differt ὁ πυρίτης λίθος, pyrites gemma, quæ ex eo nomen accepit, quia attrita digitos adurit: ut idem Plinius ait, libro XXXVII. cap. XI. Apud Solinum pro eo legitur pyrrhites; quasi esset πυρρίτης a πυῤῥὸς, hoc est, fulvus. Sed nigri est coloris; & Plinius ab igne sic vocari non obscure indicat. Quare locus ille Solini ex Plinio corrigendus. Isidorus confudit gemmam cum lapide. Nam quod de gemma diximus, tribuit lapidi æris qualitatem habenti & scintillas emittenti. Vide eum, lib. XVI. orig. cap. IV.

PYROPUS, πυρωπὸς, mixtura trium partium æris, & quartæ auri, ut e Plinii lib. XXXIV. extremo, cap. VIII. colligit Onuphrius Panvinius, lib. I. de ludis Circensibus, cap. XVII. ubi & docet orbes, qui in circis superimponi solent obeliscis soli sacris, ex pyropo fieri solere, idque quia similis quodammodo sit soli, quando ut ille plurimum ignis calorisque habere videtur, ita & pyropus calore solis quasi ignescat. Itaque idem Onuphrius scribit basilicæ S. Petri visam sibi ab obelisco Vaticano qui in proximo est, reverberantibus Solis radiis ita accensam, ut ardens clibanum videretur. Quare satis liquet; sic dici quia habeat πυρὸς ὦπα, hoc est, ignis faciem. Quidam ἐτυμολογίᾳ decepti putarunt esse carbunculum, quia & hic item a carbone nomen accepit. Sed carbunculus, gemma; pyropus, metalli genus est.

PYRRHICHIUS pes, qui nonnullis proceleusmaticus, aliis vero inter dissyllabos, ut duo pyrrhichii proceleusmaticum faciant, sic dictus est a pyrrhicha, ita Martianus Capella, lib. IX. Marius Victorinus, Cledonius, Isidorus, lib. I. cap. XVI. itemque alii. Pyrrhiche vero est ὄρχησις ἐνόπλιος, saltatio in armis, teste Polluce in Onomast. Theone in Aratum, &c. Julio autem Scaligero, lib. II. de R. P. cap. III. placet pyrrhichium dici a πῦρ, hoc est, ignis, idque ob igneam celeritatem. Sed & quorundam ex antiquis fuisse hanc sententiam docet Diomedes, lib. III. qui & tertiam nominis caussam adducit, ut sit a Pyrrho, Achillis filio. Pro quo alii Pyrrhichum Cretensem malunt dicere. Dubium, utrum scripserit Plinius, VII. cap. LVII. ubi legitur: *Saltationem armatam Curetes docuere; pyrrichen Pyrrhus; utramque in Creta.* Ubi Pyrrichen a saltatione armata distinguit, non quasi sit plane diversa, sed quia rudior illa a Curetibus, ex arte a Pyrrho, vel potius Pyrricho Cretense: ut constat ex Strabone lib. X. & Eustathio in Il. ς. Marius quoque Plotius, qui ante annos paucos ab Helia Putschio in lucem primum editus est, hasce de pyrrhichio opiniones his verbis complexus: *Pyrrhichius pes e duabus brevibus constat, temporum duum, ut berat: qui a Pyrrhicha lusus genere nomen accepit, quia hoc sono milites nisi sub armis per ludum, ut ille ait, ciebant simula-*

chra

chra pugnarum. *Ipsa tamen Pyrrhica dicta est a Pyrrho Cydoneo, qui primus Cretenses sub armis saltare, ad hujus pedis sonum instituit. Alii a Pyrrho Achillis filio, quem dicunt primum in tumulo patris sui armatum honoris gratia saltavisse. Aristoteles autem Achillem ait hujus lusus inventorem fuisse. Quibusdam placet ab ardore, hoc est, a velocitate sui sonus nomen accepisse hunc pedem ἀπὸ τοῦ πυρὸς, id est, a flamma, ac per hoc a velocitate, vegeatus enim sensus ardoris & velocitas est; unde, Instant ardentes Tyrii, hoc est, festinantes: Et, Ardet abire fuga, hoc est, festinat*. Pro *Pyrrho Cydoneo* puto & hic *Pyrricho* scribendum. Sic enim vocant Nicolaus Damascenus apud Stobæum, Strabo, lib. x. Eustathius, atque alii. *Pyrricham saltationem* egregie describit Dionysius Halic. extremo lib. VII. Vide & Diodorum Sic. lib. 10. & VI. Biblioth.

†PYTHAVLAS legas apud Senecam, epist. LXXVI. Nisi legendum *pithaules*. Ut enim ab ἀσκὸς ἀσκαύλης, qui Latinis *utricularius*: sic fuerit πιθαύλης qui πίθῳ αὐλεῖ, sive πίθος & ἀσκὸς sint idem organum, seu figuræ vicinæ. Sane πίθος, *dolium*; αὐλὸς, *tibia*. Ergo πιθαύλης ex eo dicatur, quia tibiæ genus, quo *pithaules* utitur, πίθον refert, vel, si malis, *utrem*; unde & *tibiam ipsam* Latini *utrem* vocant, & eos qui *tibia isthac* canunt, *utricularios*; quam vocem invenies apud Suetonium in Nerone, cap. LIV. Sed verius qui *Pythaulem* scribunt per Y, atque ita dici arbitrentur *tibicinem Pythicum*, hoc est, *Delphicum*, sive qui *Delphis Pythia* cantare soleat. Ut ille Horatius memoratus epistola ad Pisones:

> . . . . *Qui Pythia cantat*
> *Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.*

Quin ad etymon hoc præit Hyginos Mythologicon cap. CCLXXIII. *His quoque ludis Pythaulæ, qui Pythia cantaverunt*: Nicolaus tamen Loënsis, Epiphillidum lib. III. cap. XXVII. *Pithaules* retinet. Sed is censet esse πιθαύλην ἀπὸ τοῦ πείθειν, quia Suada quædam, sive *Pitho*, modulationi *pithaularum* inesse videtur. Est & qui *physaules* malit a φυσᾶν, hoc est, *inflare*, quia inflentur tibiæ. Sed non dubito, quin rectum sit *Pythaules*. At, inquiunt, a *Pythiis* esset *Pythiaules*. Recte si a *Pythiis* potius quam *Pythone* deduceremus. Nempe non cogitant *Delphos* prius Πυθὼ vocatos, unde πυθαύλας, qui canerent αὐλοῖς πυθικοῖς ut eos vocat Pollux, hoc est, qualibus Πυθοῖ sive *Delphis pæana*, sive *Pythia* solent cantare.

PYTHIA nunc *appellatio est sacri certaminis in Apollinis Pythii honorem instituti*: nunc *Phœbadis* vaticinantis, quæ Apollinis tripodi, vel ὅλμῳ insidens, genitalibus, ut ajunt, partibus subeuntem excipiebat cum halitu spiritum, inde repleta furore, crinibusque exsolutis, ac spumas ore emittens, de rebus cum futuris, tum dubiis, respondebat. Fiebat id *Delphis*, quæ & ipsa aliter *Pytho* dicebatur. Porro tum *Apollo Pythius*, tum *sacerdos Pythia*, tum *urbs Pytho* a nonnullis sic dici videntur a πύθεσθαι, hoc est, *interrogando*, propter oracula, quæ consulebantur: quam Strabo lib. IX. adfert rationem. Aliis vero, quia in primigenio ac derivatis quantitas primæ syllabæ differt, magis placet id nomen dedisse his *serpentem* ab Apolline interfectum, qui *Delphis computruit*, quod Græcis est πύθεσθαι quam nominis rationem una cum priori adfert Eustathius ad Dionysium περιηγητήν. *Serpentem* vero dictum *Pythonem* præter alios indicat Ovidius, qui & inde ludos *Pythia* dictos ait, I. Met.

> *Instituit sacros celebri certamine ludos*
> *Pythia, perdomiti serpentis imagine dictos.*

Non dubium autem quin *serpens* sic dicatur, non quidem a πύθω, hoc est, *putreo*, uti volunt: sed a פתן. quod & ipsum *serpentis genus* notat: *aspidem* vertunt Psalm. LVIII. 5. *Apollo*, uti notum, *Delphis* colebatur sub *serpentis* symbolo: unde & urbs Πυθὼ, & ipse *Pythius* vocatur. Res tota ab Oriente. Itaque & I. Samuelis, cap. XXVIII. vers. 7. *Pythonissa* vocatur domina אוב *ob*, sive *oph*: quod idem. Sane ab *oph* est ὄφις.

PYTISMA, an *pitisma* dici debeat, in controversia est. Πίτισμα est *sputum*, a πιτίζω, *sputo*, teste Etymologo: hoc vero a πτύω, *spuo*. A πιτίζω vero est πίτισμα, quæ Latinis *pitissatio*, ut Adelphis: *Vini quid pitissavit mihi?* Nisi malis *pitysavit*, ut dicatur Græce πυτίζω. Unde sit πύτισμα. Et sane *pitysmate* pene in omnibus Juvenalis codd. legas sat. XI.

> . . . . *Ille fruatur*
> *Vocibus obscœnis, omnique libidinis arte,*
> *Qui Lacedæmonium pitysmate lubricat orbem.*

Quo de versu mire dissentiunt Critici, jam inde a Politiano, qui Miscellaneorum cap. XXXVIII. Domitium Calderinum impugnat, eo quod *pitysmate* interpretatur *sputo*. At illa melius sane quam Politianus, qui *pitylismate* legit. Vide *Pitissare*.

PYXIS, πυξὶς, a πύξος, *buxus*. Proprie igitur dicitur de *vasculis e buxo*. Sed per abusionem aliis accomodatur: quomodo *pyxidem auream* dixit Petronius Arbiter: atque apud alios *argenteam* ac *corneam pyxidem* legas. Hinc Fabius, lib. VIII. καταχρήσεως exemplum allaturus, *Pyxides*, inquit, *cujuscumque materiæ sunt*.

Q

QUADRA est a *quatuor*, converso tenui *T* in medium *D*. Itaque nunc, quod est *quadratum* significat, ut cum apud Vitruvium, lib. III. cap. III. notat *plinthum stylobatæ*: nunc *quartam partem*, & generatim *partem* sive *segmentum*. Sane Servius ad illud VII. Æn.

> . . . . *Patulis nec parcere quadris*:

scribit, *Quadris*, id est, *aut mensis*. *Et est Antonomasia. Nam supra orbem dixit. Aut quadris fragmentis accipimus*: ut *Juvenalis*;

> *Ut bona summa putes aliena vivere quadra.*

Itaque & in Philox. Glossis, ubi vulgo legitur, *quadra*, τόνος, recte τόμος emendat Scaliger: itaque iisdem ubi est *quadra* ψωμὸς, recte corrigunt ψωμός. Sane Horatius quoque *findere quadras* dixit, l. I. epist. XVIII.

> *Et mihi dividuo findetur munere quadra.*

Hæc illis, sive illa bis adde, quæ de *quadra* ad Moretum scripsit Scaliger. In Architectura quæ sint *quadræ*, docebit Vitruvius, & ejus interpretes.

†QVADRA ubi de pane dicitur, est ψωμίον sive buccella panis buccellati, qui quia veluti opere reticulato in plura quadrata findebatur, horum quodlibet QVADRA vocabatur; & a Chaldaeo Syroque קדר *quedar* (quod est *scindere*) factum, ut in fine dicam. Vide in BVCCAS in PANIS &c. At liba in plura oblonga segmenta instar digitorum distinguebantur. Haec divisio tum liborum tum panis buccellati ab Oriente venit, ubi bucces פתים *pas lechem* dicebatur. Hinc illa est locutio, *frangere* (i. e. revellere) *panem*: quia Hebraei ac Latini in pane commanducando cultrum non adhibebant. *Quadrae* nomen deinde a pane buccellato ad pavimenta, & opus tessellatum & reticulatum transiit, ubi *quadrae* sunt singulae tessellae; unde & QVADRATARII sunt talium artifices.)(Est & altera *quadrae* significatio, qua notabat *mensas paniceas*, quibus olim Romani utebantur, super quas libabant, ut ait Servius. De his vide Virg. Aen. III. & VII. & quae supra de his in MENSA adnotavimus. Has vero vulgo eruditi viri ea eo sic dictas volunt, quod quadratae figurae essent. Sed contrarium suadet Virg. VII. 114. ubi *orbem* vocat, quem alibi *quadram* dixit: *Et violare manu, malisque audacibus orbem Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris*. Qui locus etiam Servium male habuit, ubi *Antonomasiae* (h. e. ubi unum nomen pro altero usurpatur) tribuit, quod quem supra vocavit *orbem*, eumdem postea *quadram* appellarit. Qui grammaticus alibi etiam quadras istas re vera rotundas

rundas fuisse agnoscit; ad illud enim Aen. III. 257. *Ambesas subigat malis absumere mensas.* AMBESAS, inquit, *undique esas h. e. rotundas*. Quocirca eo labor, ut credam, QVADRAM proprie fuisse *bucceas* seu ψωμὸς συνάγομος · nec a figura mensas illas paniceas dictas fuisse *quadras*, sed quia in quadras seu ψωμία dividerentur. Servius ad VII. 115. *QVADRIS*, inquit, *aut mensis* (*& est Antonomasia, nam supra ORBEM dixit*) *aut quadris FRAGMENTIS accipimus: at Juvenalis . . . Aliena vivere quadra*. Ergo mensas illas Poëta *quadras* vocavit, quod ex *quadris* h. e. fragmentis constarent. Nec vero parva illa ψωμία quadrata fuisse. Verum si forte figura minus τετράγωνος (*quadrata*) fuerit; vel sic recte *Quadra* dicetur, modo ψωμία (*buccae*) facile revellerentur, quia hae certe a verbo קדר (*quedar*) dicebantur *Quadrae*: quod verbum & Chaldaeis & Syris est, *scindere*, *abscindere*. MAZOCHIVS.

QVADRANS a *quatuor*, T mutato in D, ut in *quadra* fieri diximus. Est *quarta pars assis*, hoc est, *tres unciae*, unde prius *triuncis* vocabatur. Plinius, lib. XXXIII. cap. III. *Quadrans antea triuncis vocabatur a III. unciis*. Eadem de caussa dicitur *teruncius*; sed hoc discriminis inter *quadrantem* & *teruncium*, quod ille *aereus*, hic *argenteus* esset. Materia igitur, non pretio, differunt. Olim *quadrans* erat *merces transvectionis*, unde & *ratitus* dictus. Varro, IV. de L. L. *Velaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt. Merces dicitur a merendo, & aere. Hinc vectura, quam solvebant hi, qui ratibus transibant, Quadrans. Ex eo Lucilius scripsit:*

. . . . *Quadranti ratiti*.

Sed hoc de loco Lucilii aliter sensit Plinius eodem capite: *Nam*, inquit, *aeris* (hoc est, *assis*) *jus ex altera parte Janus geminus: ex altero rostrum navis; in triente vero & quadrante rates*. Et Festus Pompeius: *Ratitum quadrantem Targuitius in libro quem inscripsit de . . . & Oppius* (f. *Opilius*) *Aurelius dictum putant, quod in eo & triente, ratis fuerit effigies, ut navis in asse; a quo quidem re appellatum quoque ratitum dicunt*. Quod de quadrante a *Tarquinio Superbo* primum signato scribit ad hunc locum Scaliger (quem & Lipsius & alii secuti), id Farnesiano exemplari refellitur, e quo *Tarquitium Grammaticum* nominari paret, non *Tarquinium regem*. Fuit & *quadrans* premium balneatoris. Horat. lib. I. sat. III.

. . . . *Dum tu quadrante lavatum,*
Rex ibis . . . .

Juvenalis, sat. II.

Cedere Sylvano porcum, quadrante lavari.

Hinc Cicero pro Caelio: *Nisi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori*. Et Seneca epist. LXXXVI. *rem quadrantariam* dixit pro *balneo*. *At olim & pauca erant balnea, nec ullo cultu exornata. Cur enim ornaretur res quadrantaria, & in usum, non in oblectamenta reperta?* Clodia quoque, Metelli Celeris uxor, soror P. Clodii, a Caelio (ut Fabius testatur, lib. XI. cap. VI. de tropis, quo loco de allegoria tractat) dicta est *quadrantaria Clytaemnestra*; *Clytaemnestra* quidem, quia maritum sustulit, ut *Clytaemnestra* Agamemnonem: *quadrantaria* vero, quod ei amator callidus quadrantes ex aere pro nummis argenteis in loculos immisisset. Plutarchus, in vita Cicer. Κλωδίαν Μετέλλου ἡ Κέλερ εἶχεν · ἣν κουαδραντάριαν ἐκάλουν, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον ὡς ἀργυροῦν εἰσέπεμψε. Τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κουαδράντην ἐκάλουν. Quod autem Plutarchus hic κουαδράντην dicit, Marcus Evangelista vocat κοδράντην, exponitque δύο λεπτά. Sed cur *quadrantes* plumbeos dixit Martialis? Sic enim interpretantur illud, lib. X. epist. LXXIV.

Anteambulones & togatulos inter
Centum merebor plumbeos die toto.

An dicendum, olim *quadrantes*, ac alios fortasse nummos exigui pretii, ex *solido plumbo* cudi solere? Sane confirmari hoc videtur loco Martialis, lib. I. epist. C.

Ut convivia sumtuosiora,
Toto quae semel apparas in anno,
Nigra sordibus explices moneta,
Et septem veteres tui sodales
Constemus tibi plumbea selibra.

Quam prius *nigram* dixerat *monetam*, hanc postea *plumbeam* appellat. Plautus quoque in jocis *plumbei nummi* meminit, Trinummo, & Casina. An potius dicendum, *nummos* eo *plumbeos* dici, quia *plumbo admixto* conflarentur? an vero per contemtum ita vocari, cum essent *aerei*?

QVADRANTAL (quo usus Plautus, Curcul. Act. I. II.) per ἀποκοπὴν factum ex *quadrantalo*; ut *animal* ab *animale*, *Minerval* a *Minervale*, &c. Sic autem vocabatur; quod *pedem quaquaversum haberet quadratum*. Erat enim figura *cubica*: unde Onomasticon. *Quadrantal*, κύβος. In Glossis Philox. legas: *Quadrantal*, κεράμιον. At in Cyrilli Glossis est κεράμιον, *pretium*, *amphora*, Nempe quia *quadrantal* idem est, quod *amphora*, ut testatur Festus in *Quadrantal*, & ex Volusio supra in *Amphora* ostendimus. Itaque capiebat *octo congios*. *Congius* est *duarum circiter stoparum* Batavicae mensurae. Similis terminatio in *triental*, sed caussa nominis dispar. Nam sic dicebatur, quod esset *poculum trientis capax*. Persius, sat. III.

. . . . *Calidumque triental*
Excutit e manibus. . . .

Ita jam olim legit Perottus, seque id in codice Puteano reperisse scribit Casaubonus. Sed nec improbandum *trientem*, quod in vulgatis legitur. Nam *triens* saepe apud Martialem est vini mensura: & *bibere sextantem* similiter dixit Suetonius.

QVADRVPLATORES, & *quadruplari*, (quo Plautus utitur, Persa, Act. I. II.) veniunt a *quadruplo*, sive quia *quadruplatores* pro delationis praemio *quartam partem* in bonis delatorum consequebantur, sive quod deferrent crimina publica, quorum convicti damnabantur *quadrupli*: ut aleae, aut pecuniae gravioribus foeneratae usuris, quam per leges liceret. Posteriorem nominis caussam adducit Festus. Utramque autem adfert Asconius, cum in Divinat. tum in IV. Verr. Praeter hos vide Turnebum, lib. III. cap. 12. & J. Lipsium, ad lib. IV. Annal. Porro generatim quoque dicti *quadruplatores*, qui *quadruplum caperent aut darent*. Ita apud Senecam, lib. VII. de beneficiis cap. XXV. legimus *quadruplatores beneficiorum*. & Sidonius, lib. V. epist. VII. *quadruplatores* vocat *portitores*, *qui portorium in quadruplum conducerent*, & Appulejus, in Apolog. *Aemilianum* appellat *quadruplatorem*, quod *aetatem quadruplaret Pudentillae*, assignando ei annos LX. quae annorum erat XL.

QVAERERE, a *quae* & *res*, ut proprie *quaestio* sit, cum rogatur quo nomine aliquid vocetur, vel quid voce notetur. Nisi potius *quaerere* prima sua significatione de iis dicitur, *qui operam dant, ut res amissas recuperent*. Varro, lib. V. de L. L. *Quaerere, ab eo, quod, quae res ut reciperaretur, datur opera*. Ubi in Mediolanensi Baptistae Pii, & Veneta Aldi, editum est, *ut reciperetur*. Quod magis probo. Nam antiquum est *recipero* pro *recupero*, unde *reciperetur*, pro *recuperetur*. Pro quo male *recuperaretur* ediderunt. Sed ne sic quidem locus integer, nisi legas, *Quaerere, ab eo, quod quae res, cum, ut reciperetur, datur opera*. Sententia est, quod *quae res dicitur*. Quod *dicendi* verbum ἐλλειπτικῶς saepe reticetur. Caeterum etymon hoc etiam adfert Nestor Novariensis, his verbis, *Auctore Varrone, proprie quaerere est, quae sit res aliqua, investigare*. Verum vir eruditissimus Petrus Nunnesius in Grammatistice sua deducit *quaero* a χηρόω, hoc est, *viduus sum*, *careo*. Credo quia *qui re quapiam carent, eam quaerunt*. Saltem malim hoc, quam quod eodem libello postea refert venire *quaero* a Dorico καίω pro κείρω, quod valet *tondeo*, *scindo*. [malo ab ἱμῶ, ἱμείρομαι, ἱμερτάω.] Caeterum veteres pro *quaero* dixere *quaeso*, quomodo & pro *ora* dixere *oso*, etsi sit ab ὤρα, ut putamus. Dicimus hoc

hoc de veterum more alibi non semel. Sic hodieque obsecrantibus in uia *queso*, quod nihil aliud quam *quaero*. Nempe ut nos *versoecken*, quod est *quaesere*, sive *exquirere* ac *poscere* dicimus, a *soeken*, hoc est *quaerere*, sic veteribus Romanis idem fuerit *quaesere* & *quaerere*; unde Festus Pompejus disertim: *Quaestere ponitur ab antiquis pro quaerere*. Et sane quomodo Virgil. ait:

> .... *Pacemque per aras*
> *Exquirunt* ....

ita Lucretius dixit, lib. v.

> *Non Divûm pacem votis adit ac prece quaesit*
> *Ventorum pavidus paces, animasque secundas*.

Ab *am*, quod est circum, & *quaero* est *anquiro*, quod est *circumquaque quaero*. Festus: *Anquirere est circumquaerere*. Ubi MSSti quidam *amquirere*. Innumeris in locis est haec vox corrupta; proque ea substitutum est *inquirere*: idque cum in Cicerone, tum in aliis scriptoribus. Vide quae de eo praeter alios notavit Carolus Langius in primum Ciceronis de Officiis.

†Qvaeso est a קרא *quara* i. e. *vocare*, *clamare*; nam inclamando numquid scirent, res quaerebantur. Indidem & κράζω videtur ortum. Mazoch.

Qvaestor, quasi *quaesitor*, ut *quaestio* quasi *quaesitio*. Ulpianus, lib. singulari de officio *Quaestoris*: *A genere quaerendi Quaestores initio dictos*, *& Junius*, *&* *Trebatius*, *& Fenestella*, *scribunt*. Eandem quoque originationem ponit Beda de Orthogr. Sed ut genus quaerendi non unum, ita nec unum genus *quaestorum*. Primi & antiquissimi in urbe *quaestores rerum capitalium*, qui & citra συγχυσιν *quaesitores* saepe dicuntur. Sic vocat Cicero in Divinat. ad quam sic Asconius: *Quaesitor est praetor de pecuniis repetendis quaestionem exercens*, *nam proprie quaesitores dicuntur criminalium quaestionum*, *ut Virgilius*, *Quaesitor Minos urnam movet*. Dicitur & *quaestor* paricidii. Festus: *Paricidi quaestores* (sic recte emendat Scaliger, pro quo in vulgatis *parici*) *appellabantur*, *qui solebant creari caussa rerum capitalium quaerendarum*. *Nam paricida non utique is*, *qui parentem occidisset*, *dicebatur*, *sed qualemcumque hominem*. *Id autem fuisse indicat lex Numae Pompilii Regis his composita verbis*: Si qvis hominem liberum dolo sciens morti dvit, paricida esto. Idem: *Quaestores dicebantur*, *quod quaererent de rebus capitalibus*, *unde qui talia quaerunt*, *quaestores paricidi appellantur*. Hodie similiter in re Ecclesiastica dicuntur *inquisitores haereticae pravitatis*. Proximi antiquitate sunt *quaestores urbani*, qui & *quaestores aerarii* dicti, quia praeerant aerario, quod in aede Saturni erat. Hi demum creati libera Rep. anno V. C. cclxix. ut ex Dionysio & Livio discimus. Nam quod Tacitus, & Pomponius, eos scribunt sub regibus fuisse, id tantum verum videtur de *quaestoribus parricidii*. Munus *urbanorum quaestorum* fuit, pecuniam publicam accipere, & expendere, praedam ex hostibus captam vendere, signa militaria (erant ea ex auro vel argento, velis enim non utebantur,) in aerario adservare, & consulibus in bella ituris mittere; legatos, qui Romam venerant, excipere, deducere, iis hospitium curare, aegrotantium curam gerere, mortuisque e publico munus facere. Etiam decreto Augusti Senatusconsulta asservanda iis tradita, quae ante penes Ædiles & Tribunos. Tertius *quaestor* erat *provincialis*, qui una cum proconsule, vel propraetore, in provinciam exibat. Munus ejus versabatur, partim circa pecuniam attributam, partim circa vectigalem. Nam ejus erat accipere pecuniam, ex aerario a Tribunis aerarii, quae pecunia *attributum* dicebatur, ut scribit Varro, lib. v. de L. L. Inde autem *viaticum*, ac *stipendium*, legatis cohorti praetorii, & exercitui suppeditabat. Ejusdem erat a publicanis ex re frumentaria, portoriis, aliisque, exigere vectigalia, Romamque in aerarium referre. Ex hisce tribus *quaestorum* generibus primus dictus a *quaerendis criminibus*: secundus tertiusque a *quaerendis pecuniis*. Atque hoc cum ex iis quae diximus, planum fit, tum illo Varronis, lib. iv. de L. L. *Quaestores a quaerendo*, *qui conquirerent publicas pecunias*, *& maleficia*, *quae triumviri capitales nunc conquirunt*: *ab his postea*, *qui quaestionum judicia exercent*, *quaestores dicti*. Erat & quartum genus *quaestorum*, qui *principis sive Augusti quaestores* dicti, alioque nomine *Candidati principis* vocabantur. Hi principis epistolas & orationes in Senatu legebant, ut auctor est Ulpianus, L. unica. D. de officio quaestoris. Unde *quaestoris* nomen acceperit, parum constat. Cujacius paratitlis in Codicem putat, ut in Senatum venire possent, iccirco ils tributum fuisse *quaestorum* appellationem ac dignitatem. Nam lege Cornelia vetitum ad ullum transire honorem quaestura necdum gesta. Sed Scipioni Gentili, libro singulari Originum, vero magis simile videtur sic nominatos a *similitudine veterum quaestorum*, ad quos custodia Senatusconsultorum a Tribunis pl. & Ædilibus translata fuit. A *quaestoribus* his Constantini tempore originem cepit *quaestor palatii*, ut post a *quaestore palatii*, *Cancellarius*: de quo suo loco. Atque ex his apparet quatuor imprimis genera *quaestorum* esse, & unde singulis nomen impositum videatur. Plura si de *quaestoribus* voles, adi Wolfangum Lazium, lib. ii. commentariorum Reip. Romanae, cap. xiv. & Carolum Sigonium, lib. ii. de antiquo jure provinciarum, cap. iv. quo de *quaestoribus provinciarum*, & eorum ministris tractat: item cap. viii. quo de potestate eorum agit. & lib. ii. de Judiciis, cap. iv. quod est de *quaestoribus rerum capitalium*. At de *principis quaestoribus* vide Barnabam Brissonium, lib. i. Select. Antiquit. cap. xvi.

Qvalis, Graece οἷος. Atque ut οἷος ab ὅς, sic *qualis* suspicor esse a provocabulo *quo*. Ita *lis* sit vocis supplementum, quemadmodum in *agilis*, & aliis multis. Sane qui quaerit, *qualis sit persona*, aut *res*, is quaerit qua sit facie, aut condicione, ac universe quae ei accidant. Vel erit *qualis* ex Dorico & Æolico ϰᾶλιϰος pro ἡλίϰος, ut literarum sit trajectio. Nam etsi proprie ea vox *magnitudinem* aut *numerum* respiciat: tamen ἀναλογως convenit *qualitati*. Censent viri eruditi, *cui* etiam veteres dixisse pro *qualis*. Id probant illoc Nonii: *Cui est*, *pro qualis est*, *neutro positum pro masculino*. *Plautus*, *Amphit.* (i. ii.)

> *Ædepol conaignum donum*, *cui est qui donum dedit*;

Sed magis verisimile sit, scripsisse Plautum, *qual' est*, sive *cual est*, eliso *e*, & absorpta vocali: cujus rei similia multa apud Comicos exempla. Sane in MSStis Camerarii, uti & Aldina, *qualest* invenitur, non *cui est*. Imo & *cual est* forte scripserat Nonius. A *quale* primus *qualitatem* dixit Tullius, quae Graecis ποιοτης. A *qualis* est *qualiscunque*: ubi *cunque* est posterioris compositionis pars, uti & in *quicunque*, *quantuscunque*, *quandocunque*, *quotiescunque*, *quocunque*, *utcunque*. Utitur eo Cic. de Legibus. *Equitatum cunque qui regat*. Horat. lib. i. Od. xxxii.

> .... *Mihi cunque salve*
> *Rite vocanti* ....

Cornelium quoque Severum initio Ætnae suae usum monuit Jos. Scaliger. In vulgatis locus legitur corruptissime. *Cumque* conflatum ex *cum* & *que*, uti ex *ne* & *que*, *neque*, ex *at* & *que*, *atque*, &c.

Qvalvs, cilii genus, ut ait Festus in *Canephora*. In Gloss. Philoxeni exponitur ἠθμὸς, διυλιστὴρ, σάργανος, κόφινος. item in Cyrilli Gloss. legas, ϰάλαθος, *fiscella*, *qualus*. Dicitur quasi *colus*, a *colando*, quia per *qualum* defluit colaturque vinum, cum uva calcatur. Ita Isidorus, lib. xx. cap. xiv. item Perottus. Sed non dubito, quin ex ϰάλαθος ϰατὰ συγϰοπὴν fiat *qualus*. Quod nisi esset, deducerem a ϰᾶλον *lignum*. E *ligno* enim, vel *vimine*, fiebat. Dicitur autem *qualus*, & *qualum*. *Qualus* dixit Maro, ii. Georg. *qualum* Cato, cap. xi. *Corbulas*, inquit, *Amerinas* xx. *quala sataria* vii. *alveos* xl. Etiam invenias apud Columellam, lib. vii. cap. iii. Quamquam hic malim, *Sit caulo mundissima*: prout adscriptum legitur ad oram editionis R. Steph. A *qualus* est *quasillum*, ut scribit Priscianus, lib. iii. ubi auctor est, quaedam inveniri diminutiva, quae non sequuntur genera primitivorum, ut *rana*, *ranunculus*, *qualus quasillum*. Apud Catonem tamen *quasillus* legitur,

nequeo, pro quo antiqui *nequino*. Festus: *Nequinont*, *nequeunt*. Sic pro *nato* dixere *natius*; pro *fenio*, *fentius*; pro *caro*, id est, *κείρω*, *carino*, & similia.

QVERCVS forte a καρχαλέος, quod valet *durus*, *asper*. Est enim ligni duri, ac corticis asperi.

QVEROR [κινύρομαι] Martinio placet esse a Chald. קרא, *clamare*: vel כרה, quod significat *dolere*, *displicere*, *molestiam adferre*. Possis & cum Nunnesio Valentino deducere a χηρεύω, quod significat *viduum esse*. Nam viduis imprimis *querimonia* convenit. Alibi tamen idem Nunnesius putat *querulus* esse a κέρβολος, quod idem notat: unde Hesychio κερβόλομαι exponitur. Sed *querulus* omnino est a *queror*. Quare prius mallim.

QVERQVEDVLA, si Conradum Gesnerum audimus, vel est ὀνοματοπεποιημένον, vel nomen habet a *querquero*, hoc est, gelido hibernoque tempore, quo maxime apparet. Posterius hoc etiam Hadriano Junio placuit. Sed magis mihi verisimile fit ὀνοματοποιηθὲν factum esse ex κερκὶς, seu κερκουρὶς, quod idem. Varro, lib. IV. de L. L. *Item alia in hoc genere a Graecis: ut Querquedula, Cerceris, Halcedo, quod ex Halcyon*. Hesychius: κερκὶς, εἶδος ὀρνέου. Nisi cum Scaligero apud Varronem malis κερκοθαλλίς, quomodo, ut idem Hesychius ait, vocatur ἐρωδιός, sive *ardea*, forte a κέρκῳ θάλλοντι, *cauda virenti*. Quam sententiam nonnihil juvat, quod ut Aratus ex ἐρωδιῷ, Maro ex *ardea*, προγνωστικὸν *pluvia* petit: ita Varro *querquedulam* inter *aves nimbi praenuncias* reponit; cum ait:

Aut frigidos nimbos aqua caduciter ruentis,
Praenuntiare aquatiles querquedula natantes.

QVERQVERVS *morbus* (quomodo etiam Gellius & Minutius Felix loquuntur) nec dicitur a *querendo*: ut est in Catholicon; nec a *coërcendo*, ut ad Gellium notavit Petrus Mosellanus, sed vel quia *quercum duritie ac gravitate refert*: vel, quod verius, a κάρκαρος, quod Hesychius interpretatur δεινὸς, sive καρκαίρω, hoc est, *moveri*, *palpitare*, *tremere*: quomodo Scholiastes accipi monet illo Iliad. Υ.

. . . . Κάρκαιρε δὲ γαῖα πόδεσσιν
Ὀρνυμένων ἀμυδὶς . . . .

Festus: *Querqueram febrem, gravem & magnam, nam quidam quercum dictam volunt, quod id genus arboris cum grave sit ac durum, tum etiam in ingentem evadat altitudinem. Aurelius autem Opilius frigidam ait dici, & cum horrore trementem. Santra eam ex Graeco deducit, qui tremorem ejusmodi κάρκαρον, dicunt. Unde dici etiam carcerem. Plautus in Frivolaria: Is mihi erat bilis querquera tussis. Lucilius.*

. . . . *jactans me ut febris querquera terret.*

Alibi:

Querquera consequitur febris capitisque dolores.

Haec ille. Santrae opinionem firmat hic locus Apuleii in Apologia: *Posse divitis ad res venereos sumpta de mari spuria & fascina, propter nominum similitudinem: qui minus possit ex eodem littore calculus ad vesicam, testa ad testamentum, cancer ad ulcera, alga ad querquerum?* Quibus verbis similitudinem ponit Appuleius, non inter *quercum* & *querquerum*, sed *algam* & *querquerum*, quae nulla est, nisi *querquerum* proprie significet *algidum*, ac *querquera febris* sit non *instar quercus dura*, sed qua *quis algore stridet ac tremit*. Κάρκαρος vero unde Santram *querquerus* deducere dicebamus, venit ex duplicato קר, *frigidus*; קר, *frigus*. Ita proprie fit *tremor ex frigore*: quod cum verbis Gellii convenit probe. Vel potius κάρκαρος proprie τραχὺς, *asper*, a κάρχω, *exaspero*, *asperum reddo*.

QVERQVETVLANVS a *querceto* dictum: ut Romae *porta querquetulana*, quae *querquetum* juxta se habuit intra muros: & *vira querquetulanae*, quas Graeci *Hamadryades*. Festus: *Querquetulanae virae putantur significari nymphae praesidentes querceto virescenti: quod genus silvae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit querquetulana*. Nominat & Varro, IV. de L. L. *sacellum querquetulanum*. Id quin Hamadryadum fuerit, dubitandum non est. Quo & Coelius mons a *querquetis* dictus *Querquetulanus*. Tacitus lib. IV. Annal. *Haud fuerit absurdum tradere, montem eum (de Coelio sermo est) antiquitus Querquetulanum cognomenta fuisse, quod talis silvae frequens fecundusque erat: mox Coelium appellitatum a Coele Vibenna, qui dux gentis Etrusca, cum auxilium appellatum ductavisset, sedem eam acceperat a Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit, nam scriptores in eo dissentiunt*. Ex quibus Taciti verbis, simul discere est, unde *Coelius mons* nomen acceperit. *Hamadryades* autem, quas easdem ac *viras querquetulanas* esse dicebam, sic vocatas Mnesimachus sensit, quod ἅμα ταῖς δρυσὶ, *simul cum quercubus* nascantur & intereant. Quemadmodum & *Dryades* dictae, quod *quercubus* sive universa arboribus vita earum insit. Nam δρῦς generatim *arborem* notat, specialim autem *quercum* sive *robur*.

QVIA ab Hebraeo כי, quod idem notat. *A* adjectum. Hinc *quianam*, apud Ennium, & Maronem. Id *quare*, sive *cur*, interpretatur Festus, & Priscianus, lib. XVII.

†QVIA non est ab Hebr. כי *chi*, uti putat Vossius, sed a Lat. QVI. Nam relativa pronomina evadunt etiam adverbia causalia & quidem in eadem lingua. Ut Hebraeum אשר *asher* & relativum pronomen est, & simul adverbium αἰτιολογικόν. Et Graecum ὅτι causale adverbium est; sed fuerat ante neutrum a masculino ὅστις. Sic etiam QVOD neutrum a QVI in usum αἰτιολογικοῦ μορίου adverbii naturam induit. Fortassis QVA primitus a recto QVIS integer ablativus erat, cujus nunc locum tenet contractum QVA. MAROC.

†QVINO & QVIES & QVIETVS cum cetera prosapia duobus maxime modis ἐτυμολογεῖσθαι queunt: I. ut sint a קוה *quava* & in Piel *quiva*: quod non tantum est *exspectare*, sed & (*) *manere* h. e. *quiescere*. Quocirca illud Job VI. 19. *itinera Seba exspectaverunt* (קוו *quivvu*) *sibi*: aptius verteretur, *Interquieverunt sibi*, intermissis scil. itineribus. Sic & Is. LXIV. 3. pro eo quod legitur, *In faciendo te terribilia non* (נקוה *nikve*) *exspectabimus* (in Vulgata est *Sustinebimus*, sed pari notione) verum sententia verti jubet, non *quiescemus*. Nec aliter id verbum reddendum puto, quoties absolute ponitur. II. Sed expeditiore via QVIES, & QVIETVS cum tota sobole deducetur a שקט *shaquat*, quod est *quiescere*. Apud Chaldaeos usurpatur & adjectivum שקיט *shaquet*, h. e. *quietus*. Ab his ergo absorpta non praeter (**) morem priore littera, remanet *Quat*, ex quo & QVIETIS nomen fluit, & supinum QVIETVM: unde postea per sermonis analogiam verba QVIO & QVIESCO & derivativa cetera proficiscuntur. MAROCHIVS.

QVIESCO ab ἀκέωτα, id est, *quiete ac placide*. Hesychius: Ἀκέωτα, ἡσύχως, μαλακῶς, βραδέως. Eustathius effert cum circumflexo ἀκεωτᾶ, ac Aelius Dionysius apud eum adducit hoc Cratini, Σιωπηρὸν ἀκεωτᾶ προβιβῶντα. *silentem tacitum procedentem ac placide progredientem*. Vel dicendum, ut a *meo* est *moveo*: ita a *cieo*, hoc est, κινῶ, quod notat *eo*, venire *quieo*, unde *quiesco*, ut a *calco* *calesco*. Orcus, Festo teste, *Quietalis* dicebatur, nempe quia mortui *quiescant*. In plerisque libb. est *Quietalus*. Sed MStus habet *Quietalis*: atque id probat ἀναλογία. [est a *quio* κίω. vide notata ad Lucretium. ἱκω, ἡσυχία, Arcadio.]

(*) *Etenim Seniores non tantum per composita ὑπομένω, περιμένω, ὑπομένω, sed & per simplex μένω verbum hoc Hebraicum pluries reddiderunt: & Latinis MANERE aliquem & exspectare pro eodem sumuntur, sicuti & Graecum μένω: & Syriacum* קוי *quavi exponatur etiam in Lexicis manere, h. e.* quiescere.

(**) *Pluribus dictionibus in hunc modum abscissa in omnibus linguis per aphaeresim capita: cujusmodi est Chaldaeum illud* פרא *phora (fovea) quasi fuerit ab Hebr.* כפרה *caphera ejusdem notionis) capite diminutum.*

Quin κατ' ἀποκοπὴν ex *quine*, ut *feu* ex *five*. *Quine* autem ex *qui* & *ne*, pro *non*. Sane qui ait, *quin taces*, *quin domum is*: quid aliud dicit, quam qui *non taces*, vel *qui non domum abis*? Atque hic quidem *quin* est adverbium jubentis vel hortantis. Ac par ratio, cum est conjunctio. Nam cum dico, *non dubito*, *quin sit venturus*, idem est, ac qui sive quomodo non sit venturus.

Quinquatrus sive *quinquatria*, sunt dies festi Minervæ, quos Græci παναθήναια vocant. Sosipater, lib. I. *Quinquatrus pluraliter*, *non quinquatria*: *non enim dicti sunt quinque dies atrus* (*f. atri*:) *sed quod quinque dies Iduum*, *quas atrus antiqui dicebant*: *sive a quinquando*, *hoc est*, *lustrando*: *quod eo die arma ancilia lustrari sint solita*. Ergo nec priorem opinionem sequor (omnino enim *atrus* est vocis παράλογος ut *simus* in *vigesimus*:) nec posteriorem, cum ita dicatur a *quinque*; nempe quod sint *post quinctum diem Iduum Martiarum*: quod tamen de *majoribus tantum Quinquatribus* verum est. Nam *quinquatrus minusculæ* erant *Idibus Juniis*. Hanc sententiam sequitur Varro, lib. v. de L. L. *Ab Tusculanis post diem sextum Eidus vocatus sexatrus*; & *post diem septimum*, *septimatrus*: *sic hic quod erat post diem quinctum Eidus*, *quinquatrus*. Item Gellius, lib. II. cap. XXI. *In septentriones per sese nihil significare ajunt*, *sed vocabuli esse supplementum*: *sicut in eo*, *quod quinquatrus dicamus*, *quod quinque ab idibus dierum numerus sit*, *atrus nihil*. Eadem sententia Festi, cujus hæc verba: *Quinquatrus appellari quidam putant a numero dierum*, *qui fere his celebrantur*, *qui scilicet errant*, *tam hercule*, *quam qui triduo Saturnalia*, & *totidem diebus Compitalia*, *nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra*: *forma autem vocabuli ejus*, *exemplo multorum populorum Italicorum*, *enunciata est*, *quod post diem quinctum Iduum est is dies festus*, *ut apud Tusculanos triatrus* & *sexatrus*, & *septematrus*, & *Faliscos decimatrus*. *Minervæ autem dicatum eum diem existimant*, *quod eo die ædis ejus in Aventino consecrata est*. Hactenus Festus. Opinionem autem quam is damnat, secutus est Ovid. III. Fast.

Una dies media est & *fiunt sacra Minervæ*:
Nominaque a junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, *nec fas concurrere ferro*:
Caussa, *quod est illa nata Minerva die.*
Altera, *tresque super rasa celebrantur arena*:
Ensibus exsertis bellica læta Dea est.

Quinque unde sit, argute commentus Cæsar Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. XXXVIII. Censet enim, veteres, postquam dixissent, ἓν, δύο, τρία, subjecisse καὶ ἕτερον, sive Æolice, καὶ ἕτερον, & contracte κἄτερον, indeque *quatuor* ortum capere: post quaternarium autem putat dixisse, καὶ ἓν αὖ, quia unitas superadderetur: atque inde *quinque* esse conflatum. Cujus etymi veritatem ut præstare nolimus, ita, ut ingeniose commentum, laudem magis, quam culpem. Interim simplicius puto, & verius simul, *quinque* deduci a πέντε, idque partim soni affinitate adductus, partim quod videam in cæteris quoque numerorum nominibus nonnihil Latina vocabula recedere a Græcis. Et sane ἀναλογίᾳ quoque hoc etymon defendi potest. Nam Π & T interdum abeunt in Q. Π, ut πόσος, *quotus*; πίσυρα, *quatuor*; ἕπομαι, *sequor*; ἕπω, *sequo*, id est, *dico* (unde Livius Andronicus:

Insequε Musa virum versutum,

id est, ἔννεπε) λείπω, sive λίπω, *liquo*, & inserto N *linquo*, &c. T vero in Q abit, ut τίς *quis*. Qua in voce plura de hac immutatione diximus. Deinde Salmasius, De Hellenistica, pag. CCCLXXXVI. *Constat antiquiores Græcos*, *quales Æoles fuere*, *qui in Thessalia post Hellenem sub Æolo filio ejus regnarunt*, *dixisse πέμπε non πέντε*. *Pro utroque Dores pronunciarunt* πέτρα *vel* πέτρα, *ut* πέσσα *pro* πεσσοί. *Inde Latinum quinque*. Πέντε autem unde sit, rimari conatus Plutarchus, qui lib. de oraculorum defectu, sed Στωικωτέρως, meo judicio, dici censet quasi πάντα, id est, *omnia*, quia πεμπὰς ex primis numeris integretur. Vide & eundem in Problematis Romanis, ubi quærit, cur in nuptiis haut plures, pauciores ve, quam *quinque* cerei accendantur. A *quinque* dicta sunt *quinquatria*, & *quinquertiones*: de quibus separatim. Ab eodem *quinctus*, unde mensis *Quinctilis*, quia (ut etiam in *September* dicimus) erat *quinctus* a *Martio*, unde Romani primo annum auspicabantur. Postea in Jul. Cæsaris honorem *Julius* dictus: qua de re Suetonium vide in ejus vita. At *Quinctus* prænomen est a *nascendi ordine*, ut & *Sextus* ac *Decimus*, unde nomina gentilia *Quinctius*, *Sextius*, *Decimius*. A *Quinctus* vero est *Quinctilius*, ut a *Sextus Sextilius*, ab *Attus Atilius*; a *Statius Statilius*. A *Quinctilius* autem est *Quinctilianus*, ut ab *Æmilius Æmilianus*, a *Terentius Terentianus*, a *Salvius Salvianus*; *Quinctus* vero *Quinctius*, *Quinctilius*, & *Quinctilianus* per CT scribi, constat ex vett. Lapid. & libb. At a Græco πέντε est πεντηκοστὸς, *quinquagesimus*, ac specialius *pentecoste*, πεντηκοστὴ supple ἡμέρα, dies *quinquagesima* a festo paschatis: sive festum quod in eum diem incidit. Quod nomen retinent quoque Syri. Isidorus, lib. VI. cap. XVIII. ait *Pentecosten dici a πέντε*. Recte. Sed non inde ἡμέρα, venit. A πέντε quoque est *penthemimeris* πενθημιμερὴς, ut a τρία, ἑπτά, ἐννέα, τριθημιμερὴς, ἑφθημιμερὴς, ἐννεημιμερὴς. Nempe quatuor hæc numeralia componuntur cum ἡμι, id est, *semi*; & μέρος, id est, *pars* quod & significatio ostendit. Nam *trithemimeris* est, cum cæsura fit post primum pedem; *penthemimeris*, cum post secundum; *hephthemimeris*, cum post tertium; *ennehemimeris*, cum post quartum: cumque pes minimum duabus constet syllabis, *trithemimeris* minimum in tertiam, *penthemimeris* in quinctam, *hephthemimeris* in septimam, *ennehemimeris* in nonam incidit syllabam: unde & singulis nomen. Hæc neutiquam huc adeo adscripsissem, nisi Alexander Schot, qui Antesignano inter alia inseruit doctissimi Canini Hellenismi alphabetum, suisque vocibus interpretationes adjecit, putasset hæc esse ab ἡμέρα, ut qui ἑφθημιμερὴς exponat *septem dierum*. Similis inscitia est, cum paulo post, ubi dicit Caninius, interdum adspiratam abire in tenuem, velut cum induciæ dicuntur ἐκεχειρία, quasi ἐχεχειρία, παρὰ τὸ ἔχειν τὰς χεῖρας, postrema verba interpretatur *habere manus*, cum dicere debuerit, *abstinere*, vel *cohibere manus*, prout optime exponit Agellius, lib. I. cap. XXV. Sunt id genus in suo opere sexcenta: quæ moneo ut diffidere talibus interpretibus discat pueritia, ipsaque potius sine cortice natare discat, quam misere tanies decipiatur ab istiusmodi doctoribus, qui nunc, (quæ pædagogorum stultitia atque imperitia est) soli prope in scholis regnum obtinent.

Quinquertiones, πένταθλοι, a *quinquertium*, quod Græce πένταθλον. Festus: *Quinquertium vocabant antiqui*, *quem Græci πένταθλον*, *ut indicat versus hic*;

Omnes æqualis vincebat quinquertio.

Livius quoque ipsos athletas sic nominat: *Quinquertiones præco in medium vocat*. Græce πένταθλον dicitur, quasi πέντε ἆθλα, *quinque certamina*. Similiterque *quinquertium* dictum a *quinque artibus*, quibus ingenuorum puerorum institutio constabat. Ἆθλα sive *artes* eæ erant; disci jactus, cursus, saltus, lucta, & jaculatio. Atque hoc apud Græcos. Nam Latini natationem & equitationem adjecere. Laurentius Valla, & Raphaël Volaterranus putarunt πένταθλον ac παγκράτιον idem esse, cum manifeste distinguantur a Luciano: qua de re aliquid legere est apud Andr. Alciatum annot. in tres posteriores Codicis libros. Nempe παγκράτιον μόνον τὸ ἐν πυγμῆς καὶ πάλης, ut præter alios scribit Plutarchus, Sympos. β. & Nicephorus Gregorius, Scholiis in Synesii libellum de Insomniis. Vallæ & Volaterrani errorem secuti quoque Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. VIII. cap. XXXIV. & Onuphrius Panvinus, lib. II. de ludis Circensibus cap. I. *Quinquertium* autem & *quinquertionem* male confundit doctis-

doctissimus P. Faber, cum in lib. II. ἀγωνιστικῶν, cap. VIII. scribit *quinquertione five pentathlo decertare*.

Quiritare [a κρίζειν] quid, & unde sit, ac quomodo a jubilare differat, docet Diomedes in primo; *Quiritare*, inquit, est *Quirites ciere*. Et planius Varro, lib. V. de L. L. *Vicinaque*, inquit, *horum*, *Quiritare*, *Jubilare*. *Quiritare dicitur is, qui Quiritium fidem clamans implorat*. Et mox: *Ut Quiritare urbanorum, sic Jubilare rusticorum*. Nempe urbani Fidem Quiritium implorabant; unde *Quiritatus* dictus. At rustici dicebant, *iū*, *iū*, unde *jubilatus* vocabatur. Videntur autem, qui Quiritium fidem implorarent, usi esse hac formula: *PORRO QVIRITES*: quemadmodum Laberii, auctoris Ithyphallici, ac Tertulliani locis probant Turnebus, lib. XIII. Advers. cap. XXIV. & Josephus Scaliger notis in Priapeia. Laberii apud Macrobium est: *Porro Quirites, libertatem perdimus*: In carmine obsceno est:

Porro (nam quis erit modus?) Quirites.

Tertulliani est in Valentinianos: *Ut etiam inclamavero in eum, iū, iū, quasi, Porro Quirites, aut, Fidem Cæsaris*. Hanc lectionem locis hisce retinet quoque Barn. Brissonius, lib. VIII. formul. & Gul. Canterus, lib. I. Var. Lect. At non item Scipio Gentilis, qui notis in apologiam Apuleii, num. CCCXCVII. pro *porro Quirites* legendum censet, *pro pro Quirites*: nec displicet. Quippe neminem video veterum Grammaticorum meminisse interjectionis *porro*. Egregie vero hallucinati Oliverius & Badius, qui in notis ad Val. Maximum, per *Quiritatum* intelligunt *civitatem Quiritium*. Si Varronem ipsum adire pigebat, vel etiam Nonium Marcellum, saltem consuluissent Vallam suum, qui annotat. in Evang. Marci, cap. V. ipse modo distinguit *quiritare* & *jubilare*, quo ea differre a Varrone ante ostendimus. *Quiritatus* vero non tantum dicitur, cum nomen ipsum Quiritium audiretur, sed etiam, cum esset ἐπιβόησις: ut apud Plautum, Curcul. Act. V. sc. II. ubi Curculio vapulans clamat: *o cives, cives*. Hinc Glossæ vett. *Quiritans*, ἐπιβοώμενος. Puto Glossographum in animo habuisse illud Lucilii apud Varronem, lib. VI. de L. L. *Concursans velut angarius* (alii *ut armarius*) *clareque quiritans*. A quiritari est Italicum *gridare*, Hispanicum *gritar*, Gallicum *crier*, &, nisi valde me conjectura fallit, Belgicum *krijten*, quasi *quiriten*. Vide & Donatum ad illud Terent. Adelph.

Obsecro, populares, ferte misero atque innocenti auxilium.

Extat & de *quiritatu* voce epistola Gasparis Schoppii, quam lib. V. suspectarum lectionum scripsit ad clarissimum socerum meum Franciscum Junium. De Quiritium quoque, ac Quirini etymo, quanquam proprie pertineat ad propria, πάρεργως aliquid addemus. Meo judicio a Curibus est *Quirites* & *Quirinus*; non contra. Nam *Quirites* proprie, qui Cures incolebant Sabinorum oppidum, in quo regnabat Tatius: ut Romani, qui cum Romulo Romam tenebant. Verum post fœdus ictum inter Romulum & Tatium pro eodem populo habiti *Romani* & *Quirites*: unde *Quiritari* pro *populi Romani auxilium implorare*: uti dictum. Dubium vero, num *Curibus* sit nomen a *Curis*, quæ Sabinis, Festo teste, *hastam* significat: ac *hasta a populo hastato* sit impositum nomen. Ovidius de Quirini appellatione varias est contentus adducere opiniones: judicium vero suum non interponit. Sic enim ait II. Fast.

Sive quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis,
Bellicus a telo venit in astra Deus:
Sive suo regi nomen posuere Quirites;
Seu quia Romanis junxerat ille Cures.

Secundam Ovidii sententiam amplectitur Varro; lib. IV. de L. L. ubi scribit *Quirinum* ita dictum a *Quiritibus*; sed Justinianus lib. I. Institut. contra vult *Quirites* a *Quirino* dictos. Verum uterque lapsus, quia & *Quirinus*, & *Quirites*, sunt, ut diximus, a *Curibus*. Quin tertio versu fortasse sententia Ovidii non est Quirinum a Quiritibus dictum, sed Quirites regi suo nomen indidisse a Græco κῦρος, hoc est, *dominus*, vel κοίρανος, hoc est, *rex*. A *Quirino* dictus *collis Quirinalis*, in quo *templum Quirini*. *Porta Quirinalis*, qua ad eum collem iretur: *flamen* item *Quirini*, *Quirinalis*: festum ejus, *Quirinalia*, quæ agebant XII. Kal. Martii, eodem nempe die, quo *Fornacalia*. Festus: *Quirinalia mense Februario dies, quo Quirino fiunt sacra. Idem stultorum feriæ appellantur, quod quidam, qui suorum Fornacalium sacra Romæ ignoraverant, eo potissimum rem divinam faciunt*. Idem: *Stultorum feriæ appellabantur Quirinalia, qui erat dies festus, quia primi quod eo die Quirino sacrificant ii, qui solemni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt suorum fornacalium sacrorum diem; commissum piaculum expiabant more, atque, quod suis non fecerant, quibus permittebatur, feriis sacrum faciebant*. *Fornacalia*, quorum his locis meminit Festus, sacra erant quæ ad fornacem farris torrendi caussa fiebant Deæ *Fornaci*. Nam ante inventum triticum ejusque usum, farra torrebant: unde Deæ impositum nomen. De his sic idem Festus: *Fornacalia feria instituta sunt farris torrendi gratia: quod ad fornacem, quæ in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat*. *Fornacalia sacra erant, cum far in fornaculis torrebant*. De hoc etiam in *Fornax* diximus.

Qvis a κοῖ ἐς, qui a καὶ ὅ, ut censet Cæsar Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. CXVII. Magis arridet sententia Angeli Caninii, in Hellenismi Alphabeto, & Josephi Scaligeri, in conjectaneis: quibus placet, *quis* esse a τίς. *T* mutatur in Q more Dorum, qui pro πότε dicunt κόκα, pro ἄλλοτε ἄλλοκα, pro τότε τόκα, unde *tunc*. Itidem Dorum imitatione *quatuor* factum videtur a τέσσαρα, quinque a πέντε. quamquam horum & altera adfertur ἐτυμολογία, ut suo loco vidimus. Vel est *quis* a ποῖος, quod est ποῖος, *qualis*. Iones enim mutant π in κ, ut κῶς pro πῶς. A κοῖος vero, extrito O, fit *cuis*, sive *cuis*, unde genitivus *cujus*. *Qua* Adverbium loci, ἐλλειπτικῶς dicitur, pro *qua* via. Hinc *quacunque*, per *quamcunque viam*. Ab *et* & *quis* est *ecquis*, N in C abeunte, ut censet Priscianus lib. I. Mihi placet C esse ex T. Ut dicatur quasi *& quis*. Et intellige non copulativum, sed interrogativum, ut in illo Eccl. I.

Et quæ tanta fuit Romam tibi caussa videndi?

Vel adignativum: ut I. Æn.

. . . . Et quisquam numen Junonis adoret
Præterea . . . .

Utramque hanc significationem assignat etiam Diomedes, lib. I. cap. de Conjunctione. A *ne* pro *non* est *nequis*. Ab ablativo *Qua* est *nequaquam*, hoc est, *utatiquam*. Ab ablativo *Qui* est non tantum *quicum*, sed & *nequiquam*, hoc est, *frustra*. Vocem *nequiquam* Valerio Flacco atque aliis ex codd. manuscriptis varii restituerunt, cum in vulgatis *nequicquam* cum C legeretur.

Qvisqviliæ sunt quicquid ex arboribus minutis surculorum foliorumque decidit, ut ait Festus. Idem scribit Isidorus in Glossis MSS. *Quisquiliæ surculi minuti*. *Quisquiliæ frumentorum purgamenta vel palea arenata*. Sic usus Victor Uticensis, lib. III. *Alii diffusi per campos, alii sylvarum secreta petebant, antiquas radices herbarum vel quisquilias requirentes*. [*Vesticula*, χαῖται Φρυγάνων. Itaque videntur *vesticulæ* dictæ a *visco arborum*. Redde hoc vocabulum Ciceroni ad Attic. lib. XII. ep. X. *Sicut aliment rari immunda vesticulæ unde decor fit* &c.] *Quisquiliæ* a *quisquis*, hoc est, *vile*, *minutum*, *quisquiliæ*. Vel κατὰ μεταθέσιν a κοσκυλμάτια, quod idem notare, etiam Charisius auctor est, lib. I. At minus placet Jul. Scaliger, cum deducit a *quisque*, & proprie sic dici ait ὁ τυχών, *quicquid obvium*. Vide eum de caussis L. L. cap. CXXXIX.

Qvoniam ex cum sive *quom* & *jam*: *quare*, ex *qua* & *re*: *quamobrem* quasi *quam ob rem*. Porro quemadmodum *quoniam* ex *cum* & *jam* conflatur: ita *etiam* factum ex *&* & *jam*: de quo suo loco.

Qvorsvm, ut Priscianus scribit, in xvii. compositum est ex *quo* & *versum*, unde & respondetur ad *quorsum*, Orientem versus, Occidentem versus. Parque ratio in *horsum*, *istorsum*, *dextrorsum*, *sinistrorsum*: quasi *hocversum*, *istoversum*, *dextroversum*, *sinistroversum*.

Qvot ab Ionico *κόσοι*, hoc est, *quot*, ut *quotus* a *κόσος*, hoc est, *quotus*, *quantus*; *quoties* ab Ionico *κόσε*. Iones enim in interrogativis & relativis *π* mutant in *κ*, ut *πῇ κῇ*, qua, *πῶς κῶς*, *ποῖος κοῖος*, *πόσος*, *κόσος*, *πότε κότε*. Quotiens, & totiens per *N* scribenda docet Caper Grammaticus; eoque se modo hæc scripta invenisse in antiquis quotquot viderit codd. scribit Pierius ae Ecl. 11. Verum suspicor, Capro & aliis Grammaticis imposuisse morem veterum, qui syllabis longis imponebant apicem, ut ostenderent syllabam esse longam. Metuo enim ne apicem *N* habuerint; qua de re & alibi diximus. A *quotus* est *quotumus*. Utramque notat *ποῖος*. Usus Plautus, Pseud. act. iv. sc. ii. *quotumas ædes*. Et iv. vii. *quotume die*. *Quot* interdum ponitur pro *singulis*, ut in *quotannis*, quod Priscianus in xviii. exponit *quotquot erant anni*. Nempe cum dicitur, *fit hoc quotannis*, est *ἐλλειπτικὸν*, q. d. *quot sunt*, sive quotquot *sunt*. Græci itidem dicunt *ὅσα ἔτη*. Similiter pro *singulis calendis*, *quotcalendis* dicit Plautus, Sticho, act. i. sc. ii.

Vos meministis quotcalendis petere demensum cibum. Sic *quotmensibus*. Vitruvius lib. x. cap. vii. *Hodieque quotmensibus magistratus in eum locum proficiscuntur*. Metuo tamen ne rectius *quot annis*, & *quot mensibus*, scribatur, ut duæ sint voces. Sane auctor est Pierius, ad Ecl. i. se in omnibus exemplaribus quotquot versare contigerat, *quot annis* divisim invenisse: eodemque modo plurimum legi in marmoribus ac tabulis æneis. *Quotidie* non servat analogiam aliorum compositorum a *quot* pro *singulis*. Nam dicendum fuerat, *quot diebus*: quod ipsum tamen legas apud Ulpianum & Pomponium, ff. de annuis legatis & fidei commissis. Imo & Appuleius alt. Metam. similiter *quot dies* pro *singulos dies* dixit. Velius Longus mavult *cotidie*. *Nam*, inquit, *non est quotidie a quoto die dictum*: (scripsit id Marius Victorinus, lib. i.) *sed a continenti die cotidie tractum*. Velio subscribit Beda. Verum nec est a *quotus*, nec a *continenti*, sed a *quot*. Recte enim Annæus Cornutus, apud Cassiodorum, in conjectaneis de Orthographia: *Quotidie sunt, qui per co cotidie scribunt: quibus peccare licet, desinerent, si scirent quotidie inde tractum esse a quot diebus, hoc est, omnibus diebus*. Hactenus Cornutus.

R

Rabies juxta Perottum, quia furentes huc & illuc rapiantur. Sed est *rabies* ab antiquo *rabio*, ut a *facio facies*: a *specio*, *species*: ab *effugio*, *effugies*. [a *ῥάζειν*, *ῥυθμίζεται*.] A *rabio* vel *rabies* est *rabidus*, ut a *caleo* vel *calor* est *calidus*, ab *humeo* vel *humor humidus*. *Rabire* fortasse quasi *ῥαίεσθαι βίᾳ*, *corrumpi violente*. Vel est a *ῥάζω*, *latro*. Proprie enim dicitur de canibus. Unde Festus: *Rabidus a rabie, qui morbus canum est*.

†**Rabies** non aliud quam *famis* nomen erat. Unde apud Virg. IX. Aen. 64. *Collecta fatigat edendi Ex longo rabies*. Et Cic. Tusc. V. 6. *Omnia RABIDE expetentem cum inexplebili cupiditate*. Proinde a רעב *raab* (sive contracta pronuntiatione *rab*) quod est *famescere*, fiunt Raab & Rabio verba & ipsum Rabies. Quia vero ubi fames effrenata est & indomita, prope in furorem adigit, hinc translata vox *Rabies* pro impotentibus *πάθεσι*, praesertim pro impetuosa iracundia, accipitur, & pro canum peculiari morbo, qui tum ipsos, tum & quos ipsi demordent, furiosos efficit. Marocii.

Rabula a *ravus*, quasi *ravula*. Festus, in *Rava*; *Ravam vocem significare ait Verrius raucam & parum liquidam, proxime canum latratum: unde etiam causidicus, pugnaciter loquens, rabula appellatur*. Ubi Mssti quidem pro *rabula* habent *ravilla*. Sed *rabula* etiam est in schedis Festi Farnesianis. Nec tamen probare etymon hoc possum. Nam si a *rava voce canum latrantium rabulam* dici putavit Verrius: quanto justius a *rabie canina* originem accessimus? Vel *αὐτῶς* a *ῥάζω*, *latro*. Ut a *ῥάζω* fit *rabula*, quomodo a *φῶ*, vel *φάζω* est *fabula*. Sane non tam *ravam vocem canum* imitantur *rabulæ*, quam *rabiem*, ac *latratum*, unde *latrare* eos merito dixeris: quomodo jam olim *caninam* eorum *facundiam* dictam esse nemo nescit. Nec fugit prius *ἡμῶν* Festum, qui alibi a *radendo*, vel *rabie*, deducit istis verbis. *Rabula dicitur in multis intentus negotiis, paratusque ad radendum quid, auferendumque: vel est ita dictus, quia acrior sit in negotiis agendis, & quasi rabiosus*. Etiam legas apud Nonium: *Rabula a rabie dictus, quem nunc advocatum, vel causarum patronum dicimus*.

†**Rabulam** proprie notasse (1) causidicum, dubium non est; etsi ex malorum causidicorum vitio coepit ea vox haud raro (2) in partem deteriorem accipi. Sed antiquitus medium fuisse verbum non dubito, ita ut sicuti boni malique dicebantur causidici, ita & praeter ineptos rabulas, dicerentur alii *probabiles* (3) si Tullio creditur. Nec nisi a *ψυδρέπων* aspersa fuit ei voci infamia. Nam quia coepit a veteribus grammaticis ea vox sive a *rabie* canina deduci, quia latrare potius quam orare isti viderentur, sive a *rava* voce, ex nimio clamore contracta, sive a *radendo* litigantium peculio (nam hae sunt apud veteres grammaticos origines) hinc initio honestum aut medium saltem vocabulum, postea in spretum verti coepit: haud aliter ac *σοφισταῖς* accidit, quorum honorificum ab initio nomen, postea non caruit nescio quo afflatu dedecoris. Tamen vide quo rem deducam. Nolo equidem antiquos refellere, qui putarunt, *rabulas* ita dictos quasi *clamosos*. Ex vero quidem illi definiere nomen, sed definitionis causam tenere non potuerunt, quippe quae non ex Latino, sed ex Hebraeo Syrove sermone arcessenda fuit. Etenim Hebr. ריב *rub* est *litigare* (quod vix sine clamore fit) cujus partic. רב *rab* est *litigator* plerumque clamosus, h. e. is qui Latinis *Rabula* vocabatur. Ab eadem rad. prodit & ריב *riv* (*lis*) unde apud Latinos *Rivus*, cujus causa accolae litigabant, ipsi vero accolae litigantes vocabantur *Rivales*. Jam vero si ipsamet *vociferandi* notio (propria litigantium) in voce *Rabula* ex Oriente petatur; auxilio veniet Syriacum verbum רב *rab*, quod est *clamare*, *vociferari*: unde *Rabula* erit *clamator* aut *clamosus* in causa agendis. Ergo qui hac *Rabulae* etymologia capiuntur, fruantur ea quidem, modo ab Oriente id nomen adsciscant. Sed & illud ad firmandum etymon addo. Suspicor enim, quamdiu haec vox honesta aut media erat, fuisse disyllabam. At postquam surrexerunt in civitate Oratores (4) qui clamosos litigatores spernerent; tum ad iis creandam invidiam, eos non *Rabas* (quomodo fortassis initio

(1) *In Glossis G. L.* Rabula tantumdem est quod *Δικολόγος*. *Vox vero ista Graeca* (*vel si eodem ordine componentia Latine reddantur*) *est* Causidicus. *Nonius I.* 298. Rabula . . . quem nunc Advocatum vel Causarum patronum dicimus.

(2) *Festus* (*in utroque loco apud Vossium hic*) *in partem deteriorem accipit, sicuti & Nonius*. *Adhoc Quintil. XII.* 9. Perit illa modestia (*oratoria*) . . . si in rabulam latratoremque convertitur. *Cicero non raro sic loquitur, verum de vilioribus rabulis intelligendus, quia agnoscit alibi* probabiles rabulas.

(3) *Cic. in Bruto* 226. Rabula sane Probabilis P. Antistius.

(4) *Oratorum Rom. initia, processus, aetatesque descriptas habemus a Tullio in lib. de Clar. orat. Ex eo elegantiss. atque utilissimo dialogo plura corradere licuisset, si quidem brevitas permisisset*.

tio vocati) sed formæ diminutivâ *Rabulas* per spretum nuncupari coepisse ; sicuti *Legulejus quidam* a Cicerone (5) contemptim dicitur, & *Strulus* & millena talia.)(Habes etymologias duas (Hebraicam a *litigando* unam, Syriacam alteram a *vociferando*) quibus poteram adquiescere. Tamen nequid intentatum relinquam ; idem sermo Syriacus, praeter ductum a vociferando etymon, suppeditat alterum longe praestantius a רבולי, *raboli*, in quo tota vox *Rabula* continetur. Exstat ea vox in Ferrarii Syr. lexico col. 596. in quo redditur *Magister meus*. Verum fuerat potius reddendum *Magister* sine affixo. Quid ita ? quia istud *Raboli* usurpatur a Syro interprete Joannis XX. 16. (6) pro Graeco Διδάσκαλε sine μοῦ. Quis nunc dubitabit quin Syra vox *Raboli* Romanorum *Rabulam* a se derivarit ? qui Joanne interprete, διδάσκαλον (*Magistrum*) designat, ac respondet Judaeorum νομοδιδασκάλοις aut νομικοῖς, sive iis quos postea *Rabbinos* vocarunt : atque adeo verum est non nisi ab Oriente plurimam vocabulorum partem in Latium immigrasse, quorum origines posteritas ignoravit. Confer tum quae loco suo in verbo *Ora* diximus, tum quae alibi, ubi leges Mosaicas cum Romanis contulimus. Mazochius.

Racemus a ῥὰξ ῥαγὸς, quo signatur *acinus racemi*. Ut enim uva *racemis*, sic *racemus acinis* constat. Vulgo tamen *racemum* vocant uvam sive βότρυν. Sed aliud docet Servius, in II. Georg. *Racemus botrionis est pars*. Et Glossæ Philox. *Racemus*, παραφυὰς τῆς σταφυλῆς.

Radius, a ῥάβδος, id est, *virga*, eliso B, & tertia vocali inserta, Virgil Ecl. III.

Descripsit radio totum qui gentibus orbem.

Ubi sic Servius : *Radio, id est, virga philosophorum, qua Geometræ lineas indicant*. Ῥάβδος καὶ ἀφαιρέσει primæ consonæ fit a שרביט, id est, *virga, baculus*. Sed Perottus deducebat a *radendo*. ita princeps notio fuerit, qua sumitur pro *tesseris mensuram radente atque æquante*. Mihi alterum magis placet, ut nempe primo notet *virgam mensoriam* : indeque translatum sit ad alia, quæ *longitudinem virgæ* ejus imitantur, quomodo & *tigillis rotarum* id nomen datum, & *brachii ossi*, & *instrumento textorio*, & *liacis, quas Sol ejaculatur*, atque aliis nonnullis. At non satis proprietatem vocis perspexit Obertus Giffanius Indice Lucretiano, voce *Tela*, ubi *radium* putat proprie esse *hastile*, seu *hastam*, ac telum. Movet eum, quod Lucretius *solis radios* vocat *lucida tela diei*, Ausonius Mosella, *lucida tela diei*, Varro *jacula Solis*, Prudentius, *spicula radiorum*, & *solis*. Sed hinc minime sequitur, quod putabat. Nec enim prohibet quicquam, a diversis rebus metaphoram peti : ut cum pro *stupido* dicimus *truncum*, *ovem*, *lapidem*, *numerum*, aliaque id genus, quæ propria significatione plurimum differre manifestum est.

Radix est ima plantæ pars, quæ tanquam ore succum trahit e terra. Unde Plato dicebat *arborem* esse *hominem inversum*. Nam rami manibus ac pedibus respondent. [an ab ἄρριζ, ab ἀρδω.] Huguitio in Catholico geminum adducit etymon : quia quasi *radiis* demergitur in terra : & quia e terra *raditur*, sive eruitur. Posterius etiam Perotto placuit. Nunnesius censet esse a ῥίζα. Crebro enim ζ in δ abit. Non dubito ego, quin sit a Græco ῥάδιξ. Sed obstare videtur diversa significatio. Nam ῥάδιξ notat *ramum* : ut apud Nicandrum in Theriacis. Non difficilior. Sed quemadmodum superior arboris pars se in ramos spargit, [vide Hesych. in ῥαδαμνος.] sic & inferior se variis fibris ac quasi ramulis per terras diffundit : ut magna sit convenientia. [*ex ramis fiunt radices*.] Ac placuit quoque hoc etymon Cæsari Scaligero, Exercit. CXLIV. sect. III. *Radix* etiam *raphanum* notat. Gloss. *Radix*, ῥαφανος. *Radix*, ῥαφανίς. Fortasse & Græci similiter dixere. Nam legere est apud Varronem, lib. IV. de L. L. *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant. Item caulis, lapathium, radix. Sic enim antiqui Græci, quam nunc raphanum*. Sed Scaliger emendat καυλὸς, λαπάθιον, ῥάφυς. Nam ῥάφυς Athenæo est *rapum*. At ῥάδιξ pro *raphano* non invenitur. Quare verisimilius est, Latinos *radicem* pro *raphano* dixisse per synecdochen eam, quam genere appellant.

Rado [a χραίνω] fortasse a ῥᾴδιος, *facilis*. Nam qui *radit*, is e rudi atque aspero reddit æquum ac planum, & tactu *facile*. Hinc *radula*, apud Columellam, lib. XII. cap. XVIII. Nam veterem picem ea e doliis radunt atque educunt. Habet & notionem generalem. Onomasticon : *Radula* ξύστρα. Utque a *sarmen*, *saramen*, *sarramentum* ; a *motum*, *momen*, *momentum* : sic a *radum ramen*, *ramentum* : pro quo Plautus *ramenta* dixit, genere muliebri, Rudente, act. IV. sc. III. & Bacch. act. IV. sc. III. At Nunnesium non audio, cui *ramenta* κατὰ μετάθεσιν fieri placet ea ῥίνημα, etsi notio sit eadem : nam ῥίνη, *lima*, unde ῥινάω, *limare* : ῥίνημα, *scobs*, sive quod *lima* abraditur.

†Rado suspicatur infeliciter Vossius, fieri a ῥᾴδιος, quia radendo quod rude est fit leve & *facile*. Verum nisi primaria ejus verbi notio stabiliatur, numquam erit ut etymologia e latebris prosiliat. Rado proprie est *secare* seu *caedo*, non tamen ex adverso, sed ex latere, uti mox explicabo. In Duodecim ea lex fuit apud Cic. in II. de Leg. 23. *Mulieres genas ne radunto, neve lessum funeris ergo habento*. Ubi *genas radere* idem est ac *secare* seu *caedere* ac *laceare*, interprete Plutarcho in Solone (pag. 90. edit. Francof. B) ἀμυχὰς δὲ κοπτομένων, καὶ τὸ θρηνεῖν . . . . ἐν ταφαῖς ἑτέρων ἀφεῖλεν. *Vellicationes plangentium, ac lessum* . . . . *in alienorum funeribus sustulit*. A Solone autem etiam Xviri hanc legem hauserant. Nec aliter quam vero *Rado*, Festus in Sched., eamdem legem interpretatus : *Radere genas vetitum est in lege XII. idest unguibus scindere*. Sed pro ultima voce, in Schedia evanida, vereor ne non sapuerit Festus *caedere* ; id enim τῷ *secare* paullo vicinius est quam *scindere* ; etsi nec *caedo* nec *seco* nec quodvis aliud verbum vim peculiarem τοῦ *Rado* exprimit, nam superiora verba & alia similia latius patent, quia percussionem notant, quocumque modo fiat, sive *Ex adverso* sive *Ex latere* : at vero *radere* & Graecum ξύειν tum solum intelligitur, ubi ex latere (quod Latinis est *Secundum*, aut *Praeter*) quid caeditur, cujusmodi est motus asciae, radulae, novaculae, unguium & similium. Ergo ubi apud Lucretium *Radere ligna materiariis* dicitur, id fieri ex latere intelligitur asciae ministerio, id quod habet in lignis peculiare verbum *Dolo*. Similiter & in unguibus *Rasura* usurpatur. In germania S. Bonifatii acta G. L. die XIV. Maji
dicuntur

(5) *Cicero in* 1. *de orat*. Legulejus quidam cautus, praeco actionum, cantor formularum, auceps syllabarum.

(6) *Joannis XX.* 16. *in Vulgata sic legitur*: Dicit ei Jesus : Maria. Conversa illa dicit ei, Rabboni : quod dicitur, Magister. *In Graeco eadem verbis totidem* : Λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς, Μαρία. Στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί· ὃ λέγεται Διδάσκαλε. *In Syro Polyglott. Londin. omnia eadem praeter haec pauca*. Ac dixit ei Hebraice (רבולי) Raboni, quod dic. Mag. *Verum Raboni istud videtur ex emendatione ortum, quia fert editores Londinenses, putarunt illud Raboli* (*quod & Tremellius hoc loco & Crinesius in Lex. Syr. & Ferrarius in Nomenclatore Syra col.* 596. *ac postremo Castellus in suo Lex. Pentagl. a me consulti agnoverunt*) *mendosum esse ex eo solum forsan adducti, quod ea lectio a Graeco Joannis digreditur, in una litterula. Atqui habet Syriaca dialectus, sicuti & ceterae, idiotismos suos, quod nemo ignorat*.

dicuntur SS. Martyres ferreis *ungulis radi*, & in Graecis ξύεσθαι. Ac nemo pulchrius hanc *radendi* proprietatem Lucretio expressit lib. VI. ver. 115.

Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere nubes
Frontibus adversis possint, quam DE LATERE ire.

Hoc autem statim RADERE interpretatur, ita pergens:

Diverse motu RADENTES corporis tractum.

Atque eleganter idem l. IV. 531. hunc motum *Praeterradere* appellat: *Praeterradit enim vox fauces*. Hinc etiam praepositio *Praeter* & *Secundum* Italis redditur *Rasente*. Itaque *Praeter murum* est *rasente il muro*, unde & verbum *Rasentare il muro*, *il lido* & similia. Eo etiam fit, ut fidicines olim dicerentur *Rasores*: Festus apud Paulum: *RASORES fidicines dicti, quia videntur chordas ICTU RADERE*. Ubi vides duo complecti τὸ *radere*, nimirum ictum; hunc autem *secundum*, non ex adverso inflictum. Nec aliam ob caussam & novacula & ascia *radere* dicitur, quam quia utraque de latere ferit; idemque in unguibus valet, cum iis ora aut carnes vellicantur. Atque haec de verbi *Rado* proprietate, qua notatur ictus de latere inflictus. Nunc ad etymologiam accedo. Venit autem ab Hebr. רוד *rud*, cujus praeteritum est רד *rad*, unde fit *Rado*. Atqui hoc Hebraicum verbum in *Hiphil* habet *plangendi* notionem, tum Psal. LV. 3. tum etiam Gen. XXVII. 40. quemadmodum posteriorem locum accipiunt Syrus, R. Salomon, R. Abraham, aliique. Deinde eam, quam dixi, significationem firmat ejus verbi derivativum מרוד *marud*, quod non aliud quam *planctum* designat tum apud Isaiam, tum etiam Threnis. Sicuti autem *Plango* πλήσσω est *ferire*, deinde peculiariter est seipsum *vellicare* in luctu ac funeribus: sic etiam RADO praeter generalem *feriendi* notionem, etiam lugubre verbum olim fuit, in lege XIIvirali de *non eadendis* in luctu *genis* fuit. MAZOCHIUS.

RALLA vestis, Nonio teste, a *raritate texturae* nomen accepit. Nempe ut a *bonus* (pro quo posteriores *bonus* dixere) est *bonulus*, *bellus*; ab *unus*, *unulus*, *ullus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*; ita a *rarus*, *rarulus*, *rallus*. Itaque *spissam* vesti *rallae* opponit Plautus, Epid. act. II. sc. II.

Tunicam rallam, tunicam spissam, linteum caesitium.

At non audiendus Isidorus, lib. XIX cap. XXIII. ubi a *radendo* deducere videtur. *Ralla*, inquit, *vestis, quae vulgo rasilis dicitur*. At *ralla*, vel *rallum*, a *radendo* est, cum accipitur pro *ferramento*, *quo raditur vomer*; ita usurpat Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Purget vomerem subinde stimulus cuspidatus rallo*. Nisi malis *ralle*: uti Turnebus, lib. XXIV. cap. I. Sed *ralla* firmatur editione veteri Parmensi, ubi est *rulla*, item Glossis Philox. ubi legas: *Ralla*, ξυστήρ. In Cyrilli vero Glossis habes: ξυστήρ, *ralla*, [id est, radula.] *rallum*, *rallas*, *rasorium*. Ξυστήρ a ξύω, quod idem ac ξέω, id est, *rado*. Quod allatum *rallae* etymon confirmat. Quidam pro eo & *Rulla* dici putant: de quo in *Rullus*.

RAMEX dicitur quae similiter *hernia* vocatur ab ἔρνος, hoc est, *ramus*. Gloss. Phil. *Ramex*, ἐντεροκήλη. Ita usus Juvenal.

. . . . Jacet exiguus cum ramice nervus.

Lucilius, apud Non.

Quod deformis, senex, arthriticus, ac podagrosus
Est, quod mancus, miserque, exilis, ramice magna.

Etiam plurativo numero *ramices* dicuntur *pulmones*, ut Nonius ait: sive potius *pectoris venae latiores*: nempe quia *rami* habent *similitudinem*. Nonius *ramicem*, & *ramices*, confudit. Atqui non *herniam ramicibus* notari, sed id quod dixi, indicat Plauti hic locus, Mercat. act. I. sc. II.

Tua caussa rupi ramices, jamdudum sputo sanguinem.

Nam pulmonum, aut venarum pectoris rupturam sequitur sanguinis sputum, non autem diruptum scrotum: ut bene observat Hieronymus Mercurialis, Var. Lect. cap. XX. Et finis constat cursu, ac vocis intentione venas pectoris rumpi. Quo respexit Plaut. Capt. prol.

Ego me tua caussa, ne erres, non rupturus sum.

Sententia est, qui in extrema stet scena, propius accedat, ut argumentum comoediae intelligat. Neque enim mihi animus est, ejus caussa vocem magis intendere, ne *ramices* rumpam. Locutus & hoc pacto Varro Trihodite καὶ ἀρτοῦ κρέως. *Priusquam in Orchestra Pythaules inflet tibias, domi suos ramices rumpit*. Puta vocem nimis intendendo. Citat Nonius & alterum Varronis, atque item Plauti locum. Ipsum, si, adi.

RAMNES pro *equitibus Romanis* usurpat Persius: Eos sic vocat ab illis equitibus quos cum Lucetibus & Tatiensibus instituit *Romulus*. A *Romulo* id nomen esse volunt Varro, Asconius, Plutarchus, quorum verba adduximus voce *Tribus*. Robertus Titius putat esse a ῥάμνος, quod exponitur εὐσθὴς καὶ ἰσχυρός, ut docet Suidas. Sed corruptus eum decepit locus, quia pro ῥάμνος legendum ῥωμαλέος: Vide Yvonem Villiomarum adversus Titium, lib. V. cap. ultimo, & Casaubonum in Athenaeum, lib. XV. cap. V.

RAMUS, non quasi a *radice means*, ut aliqui putarunt: neque a ῥάδιξ, hoc est, *ramus*: qua Scaligeri est sententia: sed, ut arbitror, ab ὅραμνος, quod est κλάδος, prout Nicandri scholiastes exponit in Theriacis, vers. XCII. Omissum ο, quomodo ab ἄπεδον est *pes*, & ex quorundam sententia ab ὄνομα, *nomen*, vel fuerit *ramus* κατὰ συγκοπὴν a ῥάδαμνος· quomodo, Hesychio teste, vocatur ἁπαλὸς κλάδος, *ramus tener*. *Ramus* proprie in *arbore*: κατὰ μεταφορὰν in *animantibus*, ut in *cornibus cervorum*, quae Graeci similiter κλάδους vocant.

†RAMUS apte quidem de Graeco a Vossio derivatur. Sed juvat & ex Hebraeorum fonte haurire: apud quos רם *ram* est *Excelsus*, *sursum Elatus*. Apud Graecos Bibliorum interpretes רם *ram* non aliter quam ὑψηλὸς *excelsus*, aut per alia synonyma redditur. *Ramos* Isaias XVI. 8. שלחות *schelucheth* i. e. *emissiones* vocat. Sursum autem, numquam deorsum, rami emittuntur. Sed magis est ut a cognata rad. רמם *ramam* (quod est *attolli*, *elevari*) *Ramus* deducatur: nam partic. רם *ram* est *sese efferens*, quod ramorum peculiare. MAZOCHIUS.

RANA ab sua dicta voce, ut scribit Varro, lib IV. de L. L. Sed Angelo Caninio videtur esse a γυρῖνος, ut duplex fiat mutatio. Nam & tollitur γ, quomodo a γαῖα fit αἶα, & ν mutatur in Λ, qua ratione *canis* est a genitivo κυνός. Γυρῖνος, ὁ μικρὸς βάτραχος, ut scribit Stephanus *de Urbibus*. Alius est γυρῖνος, Jonibus γυρῖνος, ut Eustathius scribit. Sed simplicissima est Varronis sententia. Quin Graecis similiter βάτραχοι, meo judicio, ab eodem sono dicuntur, non παρὰ τὰς βοὰς τραχείας ἔχειν. Sed verbum *coaxare*, quod est apud Philomelae auctorem, aptius vocem ranarum exprimit, quam vel Latinum illud nomen, vel Graecum. Notum illud Aristophanicum in Ranis, βρεκεκεκὲξ, κοὰξ κοάξ· Imo & *rana* κοὰξ ea eo vocatur, teste Hesychio. Ex *coaxare* contractum *quassare*, vel *quaxare*. Festus: *Quaxare ranae dicuntur, cum vocem mittunt*. Ita est & in MSto. Gloss. Philoxeni: *Quasat* (l. *quaxat* vel *quassat*) ὅταν φωνῇ βάτραχος.

†RANA (missis Vossii etymis) est vel a רנה *sonare* & *clamare*, vel a cognata rad. רנן *ranan*, i. e. *canere*, aut *vociferari*. MAZOCHIUS.

RANCOR significat odorem corruptum rerum diutius asservatarum, & proprie quidem olei: unde Glossae Philoxeni: *Rancidum*, ταγγόν. De *oleo* ταγγῷ vide γεωπονικὰ Constantino dicata, lib. IX. cap. XXII. Sic τάγγη, *rancor*, olei vitium. Alexander Aphrod. problem. lib. II. τὰ ἐλαιώδη παλαιούμενα τάγγην ἴσχει. Sed ad alia quoque ea vox extenditur. At κατὰ μεταφορὰν dixit Persius Sat. I.

. . . . Rancidulum quiddam de nare locutus.

Et Martialis, lib. VII. epist. XXXIII.

Qui sic rancidulo loquatur ore.

Ubi

Ubi accipitur pro *ingrato* ac *deformi*. Est vero *rancor*, ac *rancidus*, a *ranceo*, quod a *raceo* inserto *N*, ut in *frango*, a *frago*, in *pango*, a *pago*, & similibus. *Raceo* vero est ab Hebræo רקב, *putrescere*. Vel est *rancor* a ῥαίω, *destruo*, *corrumpo*, *perdo*. Quod a רע, *malus*.

RAPHANUS vel *raphanis*, ῥάφανος vel ῥαφανίς, παρὰ τὸ ῥαδίως φαίνεσθαι nomen habere putatur, quia tertio a satu die appareat.

RAPIO, ab ἁρπῶ, quod idem notat. Usus Hesiodus. Eadem metathesi ab ἅρπαξ fit *rapax*. Quamquam hoc quoque ἀναλόγως deduci possit a *rapio*, ut ab *audeo*, *audax*. Ἁρπῶ venire censeo a חרב, quod est, *desolare*, *destruere*, *gladio occidere*: unde חרב, *gladius*, ex quo ἅρπη, *harpe*, *gladius*. Ovid. v. Met. fab. 1.

Vertit in hunc harpen spectatam cæde Medusæ
Acrisioniades . . . .

Ab ἁρπῶ est ἁρπάζω, non ab ἀρ ἐπιτατικῷ & ܪܦܐ, quod censebat Becmanus. Ab ἁρπάζω est Latinum *harpagare*, & nomen *harpaga*, de quibus seorsim. Item *harpastum* apud Martialem, & alios, *pilæ genus*, quod in ludendo alter alteri eripiebat. Item *Harpyiæ*, Ἅρπυιαι ob *rapacitatem*. Sed ad Latinum *rapio* redeamus. Ab eo forte dicti *rapones*, qua de voce egimus in *Scabo*. At omnino ab eo *rapina*, *raptio*, *raptus*, de quibus sic Donatus ad Adelph. III. i. 1. *Raptio ad personam refertur*, *rapina ad rem*, *raptus ad stuprum*; *si volumus proprie loqui*. Ridicule vero causs. XXXVI. quæst. 1. legere est, *raptum a corrumpendo* dici, ubi & insulse Glossographus: *Et ita simplex dicitur a composito*, *sicut alias exponit lex simplex per compositum*. Ab *arripio* est *arrepititius*, qui a dæmone correptus, inque furorem actus. Gloss. Isidor. *Arrepititius*, *ariolus*, *furiosus*. Onomasticum vetus Latino-Græc. *Arreptitius*, δαιμονιώδης.

†RAPIO est a טרף *taraf* ejusdem notionis, tantum deperdita priore littera. MAZOCHIUS.

RAPUM, cujus diminutivum *rapulum* est apud Horatium, lib. II. sat. VIII. vel a *ruere*, vel potius a *ruendo* dictum videtur Varroni, mirifica sane ἐτυμολογίᾳ. Locus est, lib. IV. de L. L. *Quod terra rure ruapa*, *unde rapa*. Ubi Scaliger emendat: *Quod e terra ruerent*, *ruapa*, *unde rapa*. [ῥάπυς, γογγυλίς Hesych.]. Isidorus, lib. XVII. cap. X. deducit a *rapiendo*, hoc est, *comprehendendo*. Sed recte Angelus Canitius (quem Josephus Scaliger secutus) deduxit a ῥάπυς, quod apud Athenæum est, lib. IV. Est autem ῥάπυς Æolicum pro ῥάφυς, ut ἀμπὶ pro ἀμφὶ, παυὶς pro φαυὶς, &c.

RARUM opponitur *denso*. Græce dicitur ἀραιὸν, unde, ut arbitror, *rarum* κατ᾽ ἀφαίρεσιν, ut ab ἀρύω, *ruro*; ab ἀμέλγω, *mulgeo*, &c. R præterea insertum, ut a νυὸς, *nurus*, a κορίαννον, *coriandrum*, &c.

RASTRUM Græci grammatici vertunt σκαπάνην & σκάφιον. Gloss. *Rastrus*, σκάφιον. *Raster*, δίκελλα. Quare iis *rastrum* est *instrumentum fossorium*, quod aliter *ligo*. Nec potest negari sic poëtas uti, imo Plinium, & alios. Indeque *rastellum* pro *fossorio instrumento* apud Suetonium, in Nerone: *Tubâque signo data primus rastello humum effodit*, *& corbula congestam humeris extulit*. Sed proprie *rastri* usus erat in occanda pollendaque terra. Græce dicitur βωλοκόπος, unde βωλοκοπεῖν, *occare*, seu, ut loquitur Maro, I. Georg. *glebas frangere*. Ut a *rado*, *rasum*, *rastrum*, sic a *rado*, *rasum*, *rastrum*. Varro, lib. IV. de L. L. *Rastri quibus dentatis penitus eradunt terram*, *atque eruunt*. Ubi *dentes* tribuit *rastris*. Ut & Ennius:

Rastros dentifabres capsit agri poliendi.

Et apud Catonem est de R. R. *Rutra*, *rastri quadridentes*. Nempe & *rastri* erant *bidentes*, qui ἁπλῶς *bidentes*, Græcis δίκελλαι. *Quadridentibus* vero usi, quia quo plures haberent dentes; eo aptiores erant ad *occandum*, hoc est, ad *glebas frangendas*.

RATES (Festi verba sunt) *vocantur tigna inter se colligata*, [πλοῖα ῥαπτά] *quæ per aquam aguntur*: *quo quidem vocabulo interdum etiam naves vocantur*. *Eodem nomine significarunt remos*. Originem, inquit Varro, in IV. de L. L. *Ratis dicta navis longa*, *propter remos*, *quod hi*, *cum per aquam sublati dextera & sinistra duas partes efficere videntur*, *ratescunt*. Sed Nunnesius maluit *rates* κατὰ μεταβολὴν esse a ἐρετμὸς, id est, *remus*. Malim ego cum Martinio a ῥέω, *fluo*, vel potius Syriaco ܪܗܛ, *fluens*, unde ܪܗܛܐ, *remi*. Similiter Belgæ *rates* vocant *vlot*, & *vlotbalken*, quasi *fluentes trabes*. A *ratis* est *ratitus*: unde *ratiti quadrantes*, ab *effigie ratis*, teste Festo. In quibusdam Paulli MSStis pro *ratitum* est *raticum* per C. Sed altera lectio Farnesiania etiam schedis comprobatur. Vide *Quadrans*.

†RATUS nomen adjectivum nihil habere videtur communis significatûs cum participio activo RATUS. Ergo adjectivum *Ratus* factum necesse est ab Hebr. רצה (*rata*) quod est *ratum & acceptum habere*: a quo verbo fit partic. passiv. רצוי (*ratui*) i. e. *Acceptus*, *Ratus*. At contra ubi τὸ *Ratus* est partic. activum, tum oritur a Latino deponenti REOR, quod infra ἐτυμολογήσομεν. MAZOCHIUS.

RAUCUS a βράγχος, quod est *raucitas*, *raucedo*, unde βραγχάω, *raucesco*. Aufertur initio β. quod interdum fit. Vel fuerit *raucus* a *ravus*, interjecto C, quomodo a *parum* est *parcus*; a βοῶ *voco*, &c. *Ravus* duplicem habet notionem. Nam vel de vocis *sono* dicitur: vel de *colore*. De voce sic Festus: *Ravam vocem significare ait Verrius raucam & parum liquidam*, *proxime canum latratum*: *unde etiam causidicus pugnaciter loquens ravula appellabatur*. Similiter de voce usurpantur *ravis*, & *ravio*. Idem Festus: *Ravim antiqui pro raucitate dicebant*. Plautus:

Ubi siquid poscimus, *ad ravim poscimus*.

Item.

Expurgavi hercle omnia ad raucam ravim.

Isidorus, in Glossis: *Ravit*, *rauce loquitur*. Lucillius:

Rausuro Tragicus qui carmina perdit Oresto.

Plautus, Pœnulo, Act. III. Sc. IV.

Nego & negando, *siquid refert*, *ravio*.

Ita Turnebus lib. XIX. cap. XII. Ibique Palmerius Meursius *annuo* emendat, quod minus placet. At de *ravo colore* sic e Verrio Festus: *Ravilla a ravis oculis*, *quemadmodum a Cæsiis Cæsulla*. Item: *Ravi coloris*, *ravistellus appellatur a Plauto*, *qui fuit inter flavos & cæsios*.

Quis, inquit, *hæc est muliercula*, *& ille ravistellus qui venit*.

Varro lib. II. de R. R. cap. II. *Si arietes sint ravis oculis*. Et lib. II. cap. IX. *Canes debent esse ravis oculis*. Ac Horatius, lib. III. od. XXVII. *lupam ravam*: ac in libro Epod. *ravos leones*. Frumenta etiam matura a colore *rava* dicuntur: ut ea eodem Verrio non patebit. Eoque respexit Philoxenus in Glossis Latino Græc. *Ravus* ξανθός. Nempe quod de frugibus dixit Verrius, id ad quosvis *fructus maturos* transtulit Glossographus. Utra autem ex hisce duabus *ravi* notionibus prior sit, parum liquet. Interima vero non abludit, *primaria de voce dici*. Nam *ravus* videtur esse a רע *clamavit*. *Clamor* enim *raucum* conciliat, ut loca ante allata docent. Vel *ravus* sit a *sono* factum ob literæ ρ cum prima vocali concursum, quemadmodum eædem concurrunt in Græco βράγχος, quod *ravim* notat. Inde translatum ad *colores*; simili nempe ratione ac *surdum colorem*, nec non *austerum* dixit Plinius. Utrobique enim objecto visus tribuuntur, quæ aliorum sensuum objectis proprie conveniunt. Aliter tamen Verrius, qui putabat, a *colore translatum esse ad vocem*. Et sane similiter *fuscam vocem* dicimus, etsi *fuscus* proprie *colori* competat. Festus: *Raucos appellatos esse ait Verrius videri ab ariditate*, *sive a similitudine quadam spicarum aristæ*. *In spicis namque flava frumenta rava appellari idem Verrius docet*. Hoc vult Festus, *ravum* proprie dici *de frumentis aridis*: indeque *raucos* vocari, quibus clamando guttur ita exaruit, ut voces liquido proferre amplius non possint. Sed non video quomodo doceri possit, *ravum* accipi pro *arido*. Nimis diluta illa probatio, quod veteres ita vocarint *frumentum* jam *maturum*. Nam non *siccitatem* respexere, sed *colorem*, qui in frumentis maturis *flavus* est.

At hunc *ravum* dixere, ut ostendunt, quæ ante attulimus: ac Nonius firmat: *Ravum*, inquit, *fulvum*. Cicero lib. IV. Acad. *Quia nobismet ipsis tum cæruleum, tum ravum videtur*. Ita enim ibi Nonius legit. Ubi nunc pro *ravum* legitur *flavum*. Vulgo sic is locus concipitur: *Mare illud, quod nunc, favonio nascente, purpureum videtur, idem huic nostro videbitur: quia nobismet ipsis modo cæruleum videbatur, mane flavum: quodque nunc, quia a sole collucet, albescit & vibrat, dissimilisque est proximo & continenti*. Similiter apud Horatium, Epod. od. XVI. alii libri *ravos* alii *flavos* habent, versu istoc:

Credula nec ravos timeant armenta leones.

†Ravio, Ravis, Raucus sunt omnia ex Heb. רוה *rub*, verum non inde ἀρύειν, sed per Syriacos rivos. Apud Syros enim רוהא *roubo* (sive aptius *ravo*) sæpissime est *Clamor*, ex quo vix unquam est, quin *ravis* seu *raucedo* oriatur; ita ut Latini in his deducendis vocabulis causam pro effectu usurparint. Mazochius.

RE

Reapse est *reipsa*, ut exponit Festus. Usi etiam Cicero, Seneca, alii. Conflatum autem ex *re*, & *apse*. Festus: *Eapse, ea ipsa*. Idem in *reque eapse* adfert hæc verba Scipionis Africani: *Quibus de hominibus tum ego sæpe, atque in multis locis, opera, factis, consiliis, reque eapse bene meritus siem*.

Recens, [ἥγεοος, ὑφαντὸς, νεαρὸς Hesych.] ut conjicio, a *re* & *candeo*. Nam nove fere commendatur candore, qui vetustate perit. Ita *recens* idem sit ac *renovatum, candorique pristino restitutum*. Vel dicendum idem esse *candidum*: *re* autem hic non magis iterationem notare, quam in *rescisco*, aut cum Maro *terras repostas* ait III. Æneïdos, quod Servius exponit *longe positas*. Est vero a *candm*, *recens*, ut a *genitu*, *ingens*, pro *incens*, quod tantum est, ut censeri non possit. A *recens* est *recento*. Nonius: *Recentari honeste positum pro renovari*, quod est Græce ἀνανεοῦσθαι. Cn. Matius:

Jam jam albicascit Phœbus, & recentatur
Commune lumen hominibus, voluptasque.

Citat & Gellius: lib. XV. cap. XXV.

Reciperare legis in antiquarum inscriptionum collectione Gruteriana pag. XCVI. num. VI. Est a *recipio*, *recipero*: sed pro eo posteriores dixere *recupero*. Sic *reciperatores*, qui postea *recuperatores*. Vide Festum in *Reciperatio* Ita autem dicti judices, qui præfecti erant recuperandis reddendisque. Meminit & Plautus Bacch. Act. III. Sc. III.

Postquam prætor recuperatores dedit.

Unde *recuperatorium judicium*, apud Ciceronem, Suetonium, Plinium: quod per ejusmodi judices exercebatur.

Reciprocus, παλίνδρομος, ὁ τρίβων, καὶ ὑποχωρῶν, παλίσσυτος, καὶ παλίρροος· ut exponitur in Gloss. Philox. Unde sit, docet Varro, lib. VI. de L. L. *Reciproca*, inquit, *est, cum unde quid profectum, redit eo. quod ab recipere Reciprocare fictum; aut quod poscere procare dictum*. Posterius etymon secutus Festus, cum ait, *Reciprocare pro ultra citroque poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere*. Estque hoc verum etymon. Nam veteres (ut in *Incæega* dictum,) *Ci* aut ἐπένθεσιν inserebant, quo vox plenius afficeret aures. Sic *reciperare* quoque dixere pro *recipere*: ut antea diximus. A *reciprocis cornibus* est *reciprocicornis*, quo de ariete usus Laberius. Græcis sit τρέψικερως.

†Recordor mihi videtur factum a זכר *Zacar*, ejusdem notionis verbo: pro quo Chaldæi (pro suo more Z in D commutantes) usurpant דכר *decar*. At Tusci τὸ Daleth sive in R vertebant, sive ut R pronuntiabant: quod alibi pluries infinitis exemplis ostendimus. Ita pro *decar* efferebant Racar, unde factum est Recordor. Nec equidem vitupero illos, qui a *corde* hoc verbum factum censent: nisi quod hi numquam ostendent, sicuti a Corna fit Concuar & Concordia, Discors & Discordia, Vecors & Vecordia, ita quoque τὸ Recors aut Recordia usurpatum fuisse: ut plane videatur Recordor diversam ab illis aliis habuisse radicem. Ceterum quia Latini amant D mediis vocibus inserere; id in caussa fuit, ut in Recordor, *cordis* vocabulum emicaret. Mazochius.

Recta, [a ῥέζειν] *vestimenti virilis* genus, ita dictum, quod *recta* sursum versum texeretur. Eius diminutivum *regilla*, quod erat *muliebre vestimentum*, ob eadem caussa ita dictum. De utroque plenius rem explicat Festus: *Recta*, inquit, *appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis suis conficienda curant ominis caussa; ita usurpata, quod a stantibus & in altitudinem texuntur*. De *regillis* vero sic idem: *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis utrisque ... tis textis sursum versum a stantibus pridie nuptiarum diem virgines indutæ cubitum ibant ominis caussa, ut etiam in togis virilibus dandis observari solet*. Hiatus iste explendus voce *rectis*, ut Antonius Augustinus annotavit, vel, quod non minus placet, *strictis*. *Regillæ* vestis meminit Plautus, Epidico, Act. II. Sc. II.

Quid erat induta, an regillam induculam, an mendiculam?

Ubi quæ *mendicula* diceretur, quæri potest. Sunt quibus placet, fuisse vestimenti genus, quale illud, quo *Meddices* apud Oscos utebantur. De his ita Festus: *Meddix apud Oscos nomen magistratus est. Ennius: Summus ibi capitur meddix, occiditur alter*. In aliis est *medix*, quod propius accedit ad μέδων, quod *regnatorem*, sive *præfectum*, signat. Hesychius: μέδοντας, ἄρχοντας, βασιλεύοντας. A *meddice* igitur *meddicula* erit. Sed facetus Comicus, uti ego arbitror, jocum captavit in his vocibus. Nam ad *regum*, & *mendicorum*, contrariam fortem alludens facete, cum *regillam* nominasset, subjicit *mendiculam*, quasi ἀντιδιαστολὴν πτωχικὴν dixisset, cum tamen *regilla* dicatur a *recta* non a *rege*; & ut *meddicula* vestis fuerit, quod negare nolo, tamen quæ proprie *mendicula* diceretur, fuerit nulla. An Plauti mentem assequamur, cogitent qui Plauti genium norunt.

Redimicula quid sint, docebit Isidorus, lib. XIX. cap. XXXI. & XXXIII. Est a *redimire*, hoc a *re*, & δέμα, hoc est, δεσμός, *vinculum*. Itaque *redimicula* in Glossis exponuntur ἀναδέσματα. Ut a *perpendo*, *perpendiculum*: sic a *redimio*, *redimiculum*. Vel *redimire*, est ex *redimicere* κατὰ συγκοπὴν factum. Nempe ut sit *redimicere*, ex *re*, & *amicire*. *A* in *I* mutatur, ut in *officio*, & similibus. *D* vero inseritur ob sequentem vocalem; ut in *redire*, aliisque sexcentis. *Amicire* autem est ab *am*, & *icere*, ut suo loco diximus.

Reduviæ quasi *reluviæ*, quia se reluit ac resolvit cutis circa ungues. Festus: *Reduviam quidam, alii reluvium appellant, cum circa ungues cutis se resolvit, quia luere est solvere*. Propterea Turnebus in Adversariis, lib. XVII. cap. VIII. *reluvias* pro *reduviis* dicere jubet. Sed adversantur omnes codices: quos hic aspernari non possumus, cum toties *L* abeat in D; ut Δάκρυον, *lacryma*; *Medica* gallinæ, *Melica*, teste Festo. Imo quid si & deducamus ab antiquo *redus*, unde erit *reduviæ*, ut ab *induo* & *exuo*, *induviæ* & *exuviæ*? Ita *reduviæ* proprie erit *nova cutis generatio*: quia cutis instar vestis unguem denuo reduit, hoc est, iterum vestit ac tegit. Græce dicitur παρωνυχία · ut apud Pollucem. De ea proverbium est apud Ciceronem orat. pro Roscio Amerino: *Cum capiti mederi debeas, reduviam curas*. Hoc est, majoribus malis neglectis minoribus remedium quæris. Invenitur *reduviæ* aut *reluviæ* vox & alia significatione apud Solinum, qui *reduvias* trochylorum vocat fragmenta eorum, & reliquias: quemadmodum & *reluvias escarum* appellat, quæ e cibis dentibus crocodili inhærent. *Trochilos*, inquit, *avis parvula est: dum reluvias escarum affectat, ac belluæ hujusce penetrat*. Etiam usi de pelle, cum se se flagris resolvit. Ut apud Titinium, comicum veterem: *Lassitudo conservûm, reduvia flagri*. Etiam *reduviosus* dixere pro aspero & hiante: ut apud Lævium

viam poëtam in fcazonta iftoc:

Sabra in tegendo rediuviviam afcenduns.

Refriva faba, quafi *referiva*. Nam ut a *condo reconditivus*, fic a *refero referivus*. Feftus: *Refriva faba dicitur, ut ait Cincius, quae ad facrificium referri folet domum ex fegete aufpicii caufa, quafi revocet domum. Dein vero eft & tritico ad rem divinam faciendam. Ælius dubitat, an ea fit, quae prolata in fegetem, domum referatur, an quae refrigatur, quod eft torreatur. Sed opinionem Cincii adjuvat, quod in funerificis publicis, cum pulz fabata Diis datur, nominatur refriva.* Hæc Feftus, cujus verbis lucem adfert in caftigationibus fuis Jof. Scalig. Idem etymon adfert Plinius, lib. xviii. cap. xii. *In eadem (faba) peculiaris religio. Namque fabam utique e frugibus referre mos eft aufpicii caufa, quae ideo refriva appellatur.* Quo loco *referiva* integre legitur in MSStis. Nec multum abit antiqua Parmenfis, in qua *permaferva* folum peccatum. Nam *refervia* in ea excufum. At *refrina* per *N*, quod in quibufdam codd. legitur, minus refpondet etymologiæ.

Refutare, & *confutare*, funt a *futare*: quod Feftus exponit *arguere*. Sed hæc acceptio eft metaphorica, ut origo indicat. Eft enim *futare* a *futo vafe*, quia ut futo fervens aqua, ita oratione compefcantur adverfarii. Varro, iv. de L. L. *Vas aquarium vocant futum, quo in triclinio allatam aquam infundebant.* Titinius, Setina:

Sapientia gubernator fuam navim torquet, non valentia:
Coquus ahenum, quando fervit, paula confutat trua.

Ut uterque trochaicus fit, prior verfus (ut in Oratoriis quoque diximus) fic legendus: *Sapientia guber fam navim*, id eft, *gubernator fuam navim*. Hunc forte locum refpexit Philoxenus in Gloffario: *Guber, κυβερνήτης*. Factum id more Græcorum poëtarum, tum Ofcorum, & Ennii. Sic *guberna* pro *gubernacula* a Lucretio dictum, ut Victorinus & Nonius monent. Vide quæ de vocabulis hujufcemodi fcribit Ob. Giffanius in Indice Lucretiano, voce *Guberna*.

Rego, & *rex* (quod ex *regis* contractum,) quibufdam placet effe a *ῥέζω*, id eft, *facio*. Ifidorus, lib. de Prælatis, *regem* ait dici a *recte agendo*. Sed hæc Stoica eft allufio. Nam planum eft effe a *ergo*. Hoc Caninius & Nunnefius non abfurde pro *rego* dici putant: effeque id ab *ἄγω κατὰ μετάθεσιν*. Sed imprimis affentio doctiffimo focero meo Francifco Junio, qui commentario in Danielis cap. iv. fufpicatur *rego*, omniaque ejus conjugata, venire a nomine *Rac*, quod Babylonis *regem* notabat: unde *Chananiæ* a principe aulicorum impofitum nomen *Schadras* a *fchoda*, quod eft *infpirare*, vel *effundere*, & *rac*, rex; quomodo Onkelos, Chaldæus Paraphraftes, exponit vocem illam *Abrec*, Genef. xli. v. xliii. ac idem patrem regis Jofephum in Ægypto dictum fcribit. Atque ab hoc *rac* etiam *ἄρχω* venire plane arbitrur. Unde, qui parafitos alebant, *reges* dicti funt; oftendimus in *Modimperator*. A *rego* eft *regimen*, item *regulus*, item *regula*, de quo feorfim. Alias *κανών* vocatur. Ab eodem dicitur *regio*, quod antequam regiones fierent, provinciæ fub *regibus* effent. *Μεταφορικῶς* vero *regiones* in urbe dicuntur majores ejus partes: quæ dividuntur in *vicos*, ut membra minora. Compofita a *rego* funt *arrigo*, *furrigo*, *corrigo*. Sed interdum *I* eliditur, ut in *pergo*: de quo feorfim, itemque *furgo*. Ufus Plautus, verf. ult. Epid.

Plaudite, valete, lumbos furgite, atque extollite.

Sic in MSStis Camerarii fcriptum obfervavit clariffimus, & affinitate conjunctiffimus, J. Gruterus. Dixit autem Plautus *lumbos furgere*; quomodo apud Maronem de fama in iv. Æneid. eft:

. . . . *Tot furrigit aures.*

Gloffæ vett. *Subrigit, ὑπορθοῖ, ὑποσκάζει. Subrigo, ἀνακλάζω, ἀνορθῶ*. Itaque *furgere* dici videtur κατ' ἔλλειψιν pronominis *me*, *te*, *fe*. Ut, *Sempronius furgit*, nihil aliud fit, quam *fubrigit fe*, five *extollit & erigit*. Nempe prior compofiti pars eft *fufum* five *furfum*. Vel dicendum *fub* quidem valere *fubtus*: fed vim verbi effe, ex *imo erigere*. Vel fimplex *regere*, ponitur pro compofito *erigere*: ut *furgere* fit *furfum erigere*. *Ergo* vero non dubium, quin fit ab *e*, & *rego*, uti *dirigo* ex *dis* & *rego*. Quod non adderem, nifi Nunnefius traderet *erigo* effe ex *ἐγείρω*. Quemadmodum nec audiendus idem, cum *furgo κατὰ μετάθεσιν* factum putat ex *ἐγείρομαι*, quod idem notat. A *furgo* eft *defurgo*. Horatius, lib. ii. fat. ii.

. . . . *Vides, ut pallidus omnis*
Cœna defurgat dubia.

Quem locum refpexit Gloffographus: *Defurgit, ἀφοδεύει, ὡς Ὁράτιος*. Sed *ἀφοδεύειν* legi debere, docuit Meurfius, in Auctario Philologiæ, cui præiverat Turnebus, lib. xvii. Adverf. cap xvii. Putabat B. Vulcanius, notis in Gloffas, propter illum Gloffographi locum, fic apud Horatium legi debere,

Ut jugulent homines defurgunt nocte latrones.

Sed omnino recta eft vulgata lectio. Nec Gloffographus hunc, fed ante dictum Horatii locum refpexit. Eft vero *defurgere* ad feceffum ire, ad exonerandum alvum, ut ibidem ex Scribonio Largo docet Turnebus. Verba funt Scribonii: *Tenefmus, eft irritatio ultima partis inteftini directi, in quo fæpius libet defurgere fine menfura. Porrigo* quafi *porro rego*. Pro eo *κατὰ συγκοπήν porgo* dixit Corippus Grammaticus Africanus:

Huic ego fanauri, fi qua eft fiducia fervis,
Grates femper aga, & pro muvere carmina porgo,

Ita legi is locus debet, ubi inepte editum *carmina pofco*.

†Rego & inde derivatum REX funt a רעה *Raa* (five *Raga*; quia τὸ *Ain* Hebraicum in Occidentis linguis cum G plerumque permutatur) quod eft *pafcere*. Sive autem in Scriptura illud *Raga* de pecoribus, five de hominibus (quod frequens eft, uti *Pafcere Jacob fervum fuum & Ifr. her. fup. Et pavit eos in innoc.* & fexcenties alibi) ufurpetur; femper Hebræum *Raga* tantumdem eft quod *Rego*. Tritum eft Homericum illud *ποιμένα λαῶν*, quo Reges vocat *populorum paftores*. Ne ergo dubita, quin ab Hebr. *Raga* Latinorum *Rego* fluxerit. Ab hactenus tradita origine diverfa eft, fed verior meliorque illa, quam attuli in Comment. ad Tab. Heracl. pag. 41. Nimirum ex Gen. XLI. conftat Avrec effe *Patrem regis*. Hoc vero potet nihil in Ægypto, & proxima Chananitide antiquius fuiffe, quam ut Rac *regem* fignificet. Id vocabulum Tyrrheni in Italiam intulerunt: ubi & *Regium* in Bruttiis fuit ex eo dictum, quod *rege* dominata adminiftraretur: nam originatio a *ῥήγνυμι* prorfus fabulofa eft, ut ibidem oftendi. Inde item & *Regium Lepidi*. At fummam nihil antiquius, quam ut Rac *regem* notet. Hinc vero & *Rego* veterum accedendum videtur. Verum quia in *Rego* prior fyllaba brevis, potuit a רעה *raga*, quod eft *Pafco* (h. e. *Rego*) deduci regendi verbum, ut fupra oftendi. Mazochius.

Regula, *norma*, & *perpendiculum* differunt: unde Cicero, lib. ii. Acad. Quæft. *Atque fi id crederemus, non egeremus perpendiculis, non normis, non regulis.* Citat Nonius. Difcrimen vero oftendit Vitruvius, lib. vii. cap. iii. *Longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam refpondentes exigantur. Regula* Græcis *κανών*: *perpendiculum, κάθετος*: *norma, γνώμων*. Primum, & poftremum junxit quoque Lucianus in Hermotide: *Ὁ γνώμων, φασί, καὶ ὁ κανών τοιοῦτοι*: *norma*, inquit, *& regula talium*. Dicitur *regula*, quia *regit manum illius, qui altitudinem explorat*. Græci quoque *εὐθυγράμμον* dicunt: Quafi dicas *rectilineum*. Nam linea recta ad *regulam* exigitur. Sic vocat etiam Vitruvius, lib. i. cap. i.

Reiculus, quod rejici meretur. Nonius Marcellus: *Reiculæ oves, aut ætate aut morbo graves. Varro Cato, vel de liberis educandis: Et ut in grege opilio oves minus idoneas removere folet, quas reiculas appellat: fæpe enim unus puer petulans atque impurus inquinat gregem puerorum.* Ufus quoque Cato, de R. R. cap. ii. *Vendat boves vetulos, armenta reicula, oves*

oves reiculas. Ita vett. codd. Ubi in plerisque, *Armenta delicula, oves deliculas*. Quod erit a *delicus*, uti hoc a *lacte*, unde & *lactis* nomen. Unde in vett. Glossis: *Delicum* (sed in iis male *delitum* legere est) exponitur ἀπογαλακτισθέν. Atque idem docuerat Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. *Cum porci depulsi sunt a mamma, a quibusdam delici appellantur, neque jam lactentes dicuntur*. Sed hæc *delici* vel *deliculi* notio (ut optime monet doctissimus Meursius) locum apud Catonem non habet, ut omnino *reiculum* videatur præferendum. Invenias idem apud Varronem, lib. II. de R. R. cap. I. *Præterea scire oportet, quæ utriusque generis soboles, quæ reicula sint alienandæ*. Sed mirum, quod Petrus Victorius, in cunctis se manuscriptis invenisse ait, *Quot epula*. Unde Josephus Scaliger legendum conjicit, *quot petila*, hoc est, strigosa & macræ: vel *quot tædulæ*, hoc est, fastidiosæ: vel, quod imprimis probat, *quot pullæ*, quando & Virgilius cavere jubet, ne aries maculis infuscet vellera pullis. In plerisque libris pro *reiculus* scribitur *rejiculus*; quod non improbo. Nam ut *rejicio* & *reicio* dicere, ita *rejiculus* & *reiculus*. *Reice* est apud Maronem:

Tityre pascentes a flumine reice capellas.

Simile est *adicio* pro *adjicio*, apud Martialem, lib. x. epigr. LXXXII. Item Manilium in sphæra:

Hic adice obliquos, diversaque fila trahentes.

Et in Apotelesmatis:

. . . . *Adice & civilia bella.*

Etiam *abicio*, *subicio*, *obicio* dixisse, ostendimus lib. II. de Arte.

RATICINVM *capillum* vocat Appuleius in Floridis, qui occiput versus refugit. Ac ita dici porunt, quia *retro recellit*, ut Lucretius loquitur. Huc si est, ita dicetur quasi *recilinus*, κατὰ μετάθεσιν. Quod durius est. Quare puto esse a simplici *Licinus*. Glossæ vett. *Licinus*, ἀνάτριξ. Ubi Bonaventura Vulcanius ἀνάτριχος esse legendum suspicatur. Sed hoc aliud signat. Quare ἀνάτριξ, etsi insolens vocabulum, retineo, ut signet *capillum sursum reductum*. Nam ἀνὰ in compositione interdum valet *sursum*, ut in ἀναβιβάζω & aliis. De *Licino* suo loco dictum.

RELIGIO, quæ, Augustino teste, significatur *cultus divinus*, a *relegendo* nomen accepit, si Tullium audimus. Ejus hæc verba, lib. II. de Nat. Deorum: *Majores nostri religionem a superstitione separaverunt. Nam qui totos dies precabantur, & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati: quod nomen postea latius patuit. Qui autem omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, dicti sunt religiosi ex relegendo, tanquam a deligendo deligentes, ex intelligendo intelligentes. His enim verbis omnibus inest vis legendi eadem, quæ est in religioso. Ita factum est in superstitioso, & religioso, alterum vitii nomen, alterum laudis*. Altero ἐτυμολογία est Massurii Sabini, ex cujus commentariis, quos de Indigenis, vel potius de Indigitamentis composuit, hæc verba excripsit Gellius, lib. IV. cap. IX. *Religiosum est, quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepositum a nobis est. Verbum a relinquendo dictum, tanquam ceremoniæ a carendo*. Addit deinde Gellius: *Secundum hanc Sabini interpretationem templa ac delubra, quæ non vulgo ac temere, sed cum castitate ceremoniaque adeunda & reverenda & reformidanda sunt, magis quam invulganda. Sic dies religiosi dicti, quos ex contraria caussa propter ominis diritatem relinquimus*. Etiam a *relinquendo* deducit Aggenus Urbicus, lib. de limitibus agrorum. Etiam Macrobius, lib. III. Saturnalium, cap. III. idem ἔτυμον adducit: ac similiter sensisse docet Servium Sulpitium. Ex horum igitur sententia *religio* a *relinquendo* dicitur, sive quia ea propter sanctitatem a nobis est remota: sive, quia cuncta, cum ad religionem accedimus, omittere debemus; sive quia *religiosa* loca proprie fiot, quæ relinquuntur, nec amplius inserviant usibus humanis. Locus enim de cœlo tactus, ovis bidentis, sive, ut placet Porphyrioni & Senecæ, agnæ albæ sacrificio Diis consecrabatur, manebatque inaccessus, & inhabitatus, quia eum, uti & res fulmine tactas, calcari nefas erat: uti scribit Cornutus in illud Persii:

Triste jaces lucis, evitandumque bidental.

Tertium ἔτυμον est ab *re* & *eligo*, quod Augustinus adducit, lib. X. de Civitate Dei, cap. IV. his verbis: *Hunc Deum religentes (amiseramus enim negligentes, unde religio dicta perhibetur) ad eum dilectione tendimus, ut perveniendo quiescamus*. Quartum ἔτυμον est Aggeni Urbici, De limitibus agrorum, qui geminum etymon adfert; unum superius commemoravimus: alterum hic proponit verbis: *Religiosum a religanda mentes, ut male agant homines*. Ac similiter Servius, in VIII. Æn. *Religio, id est, metus, ab re, quod mentem religet, dicta religio*. Lactantius quoque, lib. IV. cap. XXVIII. *Hac, inquit, conditione gignimur, ut generanti nos Deo justa & debita officia præbeamus, hunc solum noverimus, hunc solum sequamur. Hoc vinculo pietatis obstricti Deo, & religati sumus: unde ipsa religio nomen accepit: non, ut Cicero interpretatus est, a relegendo*. Ad hanc religionem adstruendam ibidem adducit hoc Lucretii, lib. I.

. . . . *Arctis*

Religionum animos nodis exsolvere pergo.

Sequitur quoque hanc sententiam Augustinus, lib. de vera relig. capite LV. & libro I. Retract. capite XIII. Etiam a *religando* deducit vir doctissimus Desiderius Heraldus, Animadversionibus in quartum Arnobii: sed caussam aliquanto aliam adfert: nempe quod res divinæ & humanam vim superantes horrorem injiciant, animosque quasi teneant constrictos. Alibi certe monnimus a scriptoribus exteris *religionem* non semel accipi pro *metu*, atque *horrore*: & hæc vicissim pro *religione* usurpari; ac *horribile* similiter pro eo poni, *quod sacrum est tacitamque incutit religionem*.

REMVLCVM, quod apud Cæsarem, Livium, Ausonium, alios legas, esse *naviculam* putat Doletus; sed ejus errorem ubertim refellit Floridus Sabinus, Subsecivarum Lect. cap. III. Quid vero sit, docet Festus: *Remulco, inquit, est, cum scapha remis navis magna trahitur*. Sententia est, *remulcum* dici, cum scapha *remis* utens trahit navem majorem sibi alligatam. Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *Remulcum funis, quo deligata navis trahitur vice remi*. De quo Valgius:

Hic mea me longo succedens prora remulco

Lætantem gratis sistit in hospitiis.

Nonius censet esse a *mulcendo*. Sic enim scribit: *Remulcare dictum, quasi molli & leni tractu ad progressum mulcere*. Ubi & Sisennam hoc verbo usum ait in secunda Hist. Sed de etymo valde fallitur. Nam est ea vox a Græcis, qui quod Latinis est *remulco trahere*, id dicunt ῥυμουλκεῖν, nempe quasi ῥύματι ἕλκειν hoc est, *loris funibusque trahere*. Nam ῥῦμα, *funis*, *quo trahunt remulcum*, e ῥύω, *traho*. Pro *remulco* etiam *promulco* dixere: si vere Festus: *Promulco, inquit, agi dicitur navis, cum scapha ducitur fune*. Sed non invenio quemquam ita veterum locutum. Cæterum non solum *remulco* trahitur navis, quæ scaphæ alligata: sed etiam quæ oram legens ab homine, seu pedite, seu equite protrahitur. Ac, ni valde fallor, eodem respexit Varro Marcipore, cum apud Nonium in Equiso ait:

Quam nautici equisones per viam, qua ducerent lora.

Neque enim assentiri possum Antonio Delrio, qui fuit in Senecæ Medeam commentariis, pag. 2. per *equisones nauticos* gubernatorem intelligebat, eo translationis genere, quo *aurigam* pro eo Ovidius & alii dixere.

RAMVS, juxta Isidorum, lib. XIX. cap. II. *a removendis & recutiendis fluctibus dictus*. Sed hoc longe petitum. Uti & quod Scaliger, lib. IV. de R. P. dici ait quasi *ramum*, idque a *radendo*. Caninio placet esse e ῥάβδος, ut e ῥυμουλκῶ *remulco*. Sed significatio

tio non satis convenit: ut apparet ex iis, quæ dicebamus in *Remulco*. Quare malim deducere ab ἐρετμὸς præciso E & eliso T. A *remus* est *remex*, item *remipes*, lembi epithetou, quia *remis* tanquam pedibus progreditur sive ambulat, ut loquitur Cato. Ausonius, in Mosella:

Remipedes certant medio cum flumine lembi.

Ab eodem sunt *biremis*, & *triremis*: de quo seorsim. Etiam ex Perotti sententia a *remo* est *remulcum*, ut proprie significet, quod *repandum* est instar remi, *qui reflexus in aqua videtur*. *Remulcum esse repandum*, ex Festo constat, & Glossis Isidori.

Renes a *rivus*. Isidorus, lib. xi. cap. I. *Renes ait Varro dictos, quod rivi ab his obsceni humoris nascuntur. Nam venæ & medullæ tenuem liquorem desudant in renibus, qui liquor rursum calore Venereo resolutus decurrit.* De Varrone idem ante scripserat Lactantius, lib. de opificio Dei, cap. xiv. Sed potius uti *rivus*, ita & *renes* sunt a Græco ῥέω, hoc est, *fluo*: vel Hebræo רוה, quod itidem *fluere* notat. Caussa nominis erit, quod *serosus humor per renes decurrat*. Petrus tamen Nunnesius existimat *rien* (sic enim veteres dixere, ut constat ex Prisciani libro v.) venire a Græco νεφρὸς, quod idem notat. A *ren* seu potius *rien* est Belgicum *nier* κατὰ μετάθεσιν.

Reor a *re* deducit Sipontinus, ut proprie sit *rem censeo*, sive *puto*. In mentem venit, posse etiam deduci a ῥέω, quod idem ac εἴρω, hoc est, *dico*. Nam quia *sermo* est *imago cogitationis*; & *cogitatio*, *rei*: hinc est, quod facilis ab uno ad illud sit translatio. Sic *verbum* pro *facto* Hebræis est frequens: & ipsum *Rei* putabat Josephus Scaliger esse κατ' ἀποκοπὴν e ῥῆμα, quod est *dictum*: suntque multa hujusmodi. A *reor* est *ratus* & *ratio*, teste Festo. Quod nisi manifestum foret, existimari posset, *ratio* esse ab Hebræo רצון, *ratson*, id est, *voluntas*. Quia multis, ut ait poëta, *stat pro ratione voluntas*. Ab *ratio* est *ratiocinor*, ut a *sermo sermocinor*. A *ratus* est superlativus *ratissimus*: quo, Festo teste, usus Cato adversus Thermum: *Erga rempublicam multa beneficia ratissima atque gratissima*. *Rato* opponitur *irritum*, quasi *non ratum*. Scribitur vel gemino *R R*, ut voluit Scaurus, vel per *N* & *R* *irritus*, quod in veteribus monumentis invenitur. Nam usque ad M. Aurelii Antonini tempora integras servabant præpositiones, ut e veteribus se monumentis observasse ait Pierius in iv. Æneid. Non tamen id ubique verum est. Quando, ut idem agnoscit, *Accipio* gemino CC Pompeji Magni ætate scribi solet: ut colligere est, ex inscriptione in Minervæ delubro, quam ex manubiis condidit. In ea enim legere est: *In deditionem accepeis*. Ex, *In fidem accepeis*.

‡Reor haud dubie fit ex Chald רעה Rea, quod inter cetera est *cogitare*: unde Hebraicum רע *Rea* etiam *cogitationem* significat. Idem vero etymon ab altero ejusdem Chaldaici verbi significatu oritur, quo *Velle* aut *Bene velle* notat: nam eamdem prorsus vim esse in Reor, ex supra exposito Ratus ostenditur, quod ad id refertur, quod *bene volumus*. Itaque verbum רע *Rea* exponi aptissime potest *Ratum habere*. Quocirca non dubium est, quin Reor sit a Chald. רעה; sicuti & nomen Reus est ipsissimum רע *rea*, *socius*, uti mox dicam. Mazoc.

Repagulum, quia *pangitur* & *repangitur*. Veteres enim *pago* dixere, unde *pagina*. Festus: *Repagula sunt, ut Verrius ait, quæ patefaciendi gratia ita figuntur, ut ex contrario, quæ oppanguntur*. Gloss. *Repagula*, κλεῖθρα.

Repente, unde *repentinus*, est a *repens*, hoc est, *subitus*. Venit a ῥέπω, hoc est, *vergor*, *inclinor*, *propendeo*. Nam quo quid propendet, eo subito fertur: ut videmus in lance: unde ἐν ῥοπῇ, *in momento*. Perottus volebat κατ' ἀντίφρασιν esse a *repo*, quod reptilia sint tarda. Sed ἀντίφρασιν jam sæpius explosimus. Præterea obstat modulus prioris syllabæ. Est correpta. Lucretius, libro v.

Magnanimum Phaëthonta repenti fulminis ictu.

Maro in xii.

. . . . *Quæ tibi repens discordia*. . . .

Ita & Servius & Donatus legere: ubi in quibusdam legitur *recens discordia*. Cicero, Tusc. Quæst. lib. iii, Euripideum versum ita expressit:

Ne me imparatum cura laceraret repens,

Ubi qui *recens* legendum esse conjectant, plane frustra sunt. Usus & Seneca in Medea Act. v. Sc. ult.

. . . . *Quid te repens adfert sonus*,

Et in Troad. act. iii. sc. i.

Quid te repens commovit adflictum metus,

Item Statius, lib. vii. Theb.

. . . . *Vocisque repens singultus apertum*
Intercluſit iter. . . .

Valerius Flaccus, lib. ii.

. . . . *Vox inde repens ut perculit urbem*.

Ubi male quidam *recens*. Eodem libro invenies:

. . . . *Ecce repens consurgere Ponto*
Bellua . . . .

Claudianus, lib. ii. de raptu Proserp. vers. clv.

Ecce repens mugire fragor, confidere turres.

Sed & in prosa invenitur. Cicero, lib. iii. Tuscul. *Quamquam hostium repens adventus magis aliquanto conturbat, quam expectatus*. Varro, lib. vi. de L.L. *Nam repens ruina operuit*, &c. Livius lib. i. *Repens ex agris tumultus allatus pro nuncio fuit*. Tacitus lib. vi. Annal. *Neque discerneres alienos a conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum*. Et lib. i. Histor. *Sed sceleris cogitatio, incertum an repens, studia militum jampridem spe successionis, aut paratum facinoris affectaverat*. Et lib. ii. Histor. *Atque illum jam supremas curas agentem, repens tumultus avertit*. Et lib. iv. Histor. *Cum accursu tot provinciarum extingui repens perfidia potuerit*.

Res unde veniat, mirifice somniant grammatici quidam ac scholastici. Adferam verba unius Amandi Belluvisii in Declar. diffic. term. cap. iv. *Res dicitur dupliciter, secundum quod diversimode de diversis dicitur. Dicitur enim res secundum grammaticos a ratus, a, um: & quia ratum est idem quod firmum, ideo res dicitur de rebus, quæ habent firmam entitatem, quæ sunt entia realia, sicut lapis. Alio modo dicitur res a reris, & quia hoc verbum reor importat actum intellectus & rationis, ideo etiam res dicitur de entibus, quæ non habent firmum esse reale, sed solum habent esse rationis, sicut secunda intentiones. Et sic patet, quod res, quod est trascendens, dicitur de entibus realibus, prout dicitur a ratus, a, um: & de entibus rationis, prout dicitur a reor reris*. Hæc Belluvisius, quem ut multi in errorem induxere, ita in errore sequuntur multi. Rectius Cæsar Scaliger, in Theophrasti lib. v. de causs. Plant. cap. iii. *Res*, inquit, *a pecore, quæ opes erant antiquorum*, ῥῆνος, & ῥῆν, & ῥηνα. Censet igitur esse a ῥήν, quod est *ovis*, *pecus*: unde Hippocrati ῥήνεια, *ovilia aut agnina pelles*. Item εὔρρηνος, Etymologo, ὁ καλλιπρόβατος, & πολύρρην, qui pecora habet multa. At Josephus Scaliger Notis in Cirin factum ait a *reis*, hoc esse a ῥῆσις, quod a ῥέω, *dico*. Ita proprie notabit *dictum*: sed pro *facto*, ea ratione usurpetur, quomodo & Hebraei *verbum* dicunt pro *facto*, Homerus ἔπος pro eodem, & Maro *dictum* in Ciri

Quæritur ex omni verborum injuria dicta.

Et Plautus, Casin. act. v. sc. ult.

Feci ego istæc dicta, quæ vos dicitis.

Ubi *dictum* est *res ea, quæ dicitur*. Tertia sententia Martinii est, ut sit a ῥέζω, *facio*. A cujus præterito ἔρργα est ἔργον. Quare *res* & ἔργον idem erunt. Quarta sententia est Becmani. Puta ut contractum sit ex רכוש, *recbus*: quod notat *rem*, *opes*, *facultates*, *quicquid homo sibi acquirit*, a רכש, *acquisivit*, *comparavit*. Est & quincta Angeli Caninii, ut sit a Punico *reis*, sive Hebræo ראש, quod *caput* ac *summam* notat. Sed si extra Græciam abeundum, alterum illud malim. Sed imprimis placent qui a Græco ῥέζω originem arcessunt, ut proprie *factum* notet, uc ἐπιτηδευμα deinde ad quidlibet transferatur. [a χρέος vel potius a ῥέζειν, ῥέρδειν, Dorice, & ῥέζαι].

Reseda herba a *resedo*, quia morbos sedaret. Plinius, lib. xxvii. cap. xii. *Circa Ariminum nota est herba*

herba, quam resedam vocant. Discutit collectiones inflammationesque omnes. Qui curant ea, addunt haec verba: Reseda morbos, reseda. Scisne, quis hic pullus egerit? Radices nec caput, nec pedes habeant. Haec ter dicunt, totiesque despuunt.

RESINA, teste Isidoro, lib. XVII. cap. VII. est a Graecis, quibus dicitur ῥητίνη· unde *vinum resinatum* ῥητινίτης οἶνος, apud Dioscor. lib. V. cap. X. & οἶνος ῥητινίτης, ejusdem lib. cap. XXXV. Martial. lib. III. epist. LXXVII.

Resinata bibis vina, Falerna fugis.

Resina etiam pilos evellebant in amatorum gratiam: unde Juvenali *resinata juventus*, pro *molli*.

RESTES, inquit Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *sive quod rates contineant, sive quod iis retia tendantur*. Sed potius ejusdem originis est ac *rete*, nempe a רשת, quod est *rete*. Vel cum Perotto dicemus, ut a *praesto*, *praestes*; ab *antisto*, *antistes*, sic a *resto* esse *restes*, quod ligata stare faciant. [a ῥυάζω, ῥυτάζω & ῥοῖζος.] Hinc *restiarius* & *restio*, quae sic distinguit Cornelius Fronto: *Restiarius*, inquit, *qui facit; restio qui vendit*. Sed discrimen id, nec usu veterum, nec allatum vocum ἀναλογίᾳ comprobari potest.

RESTIBILIS *ager* quis sit, docet Festus, his verbis: *Restibilis ager dicitur, qui continuo fruitur farreo spico, id est, aristato. Quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere*. *Restibilis terra* opponitur *vervacto*, sive *novali*. Varro, lib. I. de R. R. cap. XLIV. *Illud quoque multum interest, in rudi terra, an in ea seras, quae quotannis obsita sit, quae vocatur restibilis; an in vervacto, quae interdum requierit*. Idem, lib. IV. de L. L. *Ager restibilis, qui restituitur ac reseritur quotquot annis: contra, qui intermittitur, a novando novalis*. Unde existimare aliquis possit, sic vocari a *restituendo*, quia seges quotannis restituitur. Ac videtur pro hac sententia facere locus ille Plinii, lib. XVI. cap. XXXII. *Attendri platanus etiam circumdolatis lateribus restibilis sponte facta vitaeque reddita*. Sed ἀναλογία repugnat. Quia sic diceretur *restitutibilis*. Est igitur a *resto restibilis*; ut a simplici *sto*, *stabilis*; ab altero composito *prosto*, *prostibilis*; quo utitur Plautus, Pers. Act. V. Sc. ult.

Hic faceret te prostibilem propediem,

Id est, *ut prostares*. *Restibilis* vero, quia novali quiescente hic restat. Nam fecunditas ejus in alterum quoque restat annum. *Restare* enim est *resistere*, *perseverare*, *durare*. Ut apud Propertium:

. . . . *Dum restat barbarus Hector.*

Graeci *restibilem* vocant παλιμβλαστος, quia proximo anno *iterum germinat*, ac segetem producit. Vide *Novalis* & *Vervactum*.

†RESTIS & RETE sunt a רשת *resheth* h. e. *rete*. Postquam haec scripseram, laetandum accidit, quod & nescio quis alius incurrerit in eadem vestigia. MAROCHIUS.

RETE *ab retitudine*, inquit Varro, lib. IV. de L. L. [a ῥύτιον.] Ex Isidori autem sententia, lib. XIX. cap. V. *sive a retinendis piscibus*, *sive a restibus*, *quibus tenditur*. Nunnesio placet *rete* esse ab ἄρκυς verso K in T. Sed tum *restes*, tum *rete*, sive, ut veteres dixere, *retis* est ab Hebraeo רשת, hoc est, *rete*. Ab eo ὑποκοριστικῶς Varroni lib. IV. de L. L. *reticulum*, muliebre capitis tegumentum, quod capillum continet: quomodo usus quoque Juvenalis, sat. VI.

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.

Alias quoque ejus notiones ex Lexicographis pete. Ab *reticulo*, Vitruvio, libro II. capite VIII. *reticulatum opus*, quod Graecis similiter δικτυωτόν, quia δίκτυον, sive *retium instar fit cancellatum*: uti in Augusti Mausoleo Romae videre est. A *reti flumina* dicuntur *retari*, hoc est, *reti purgari*, quod licebat, ne virgulta mora quid aut periculi adferrent navibus. Vide Gellium, libro XI. capite XVII. Ab eodem dictus *retiarius*. Isidorus, libro XVIII. capite LIV. *Retiarius ab armatura genere in gladiatorio ludo contra alterum pugnantem occulte ferebat rete, quod jaculum appellatur, ut adversarium cuspide insistentem operiret, implicitumque viribus superaret*. Juvenalis, sat. VIII. ubi Gracchum *retiarium* pugnantem describit:

Postquam vibrata pendentia retia dextra

Nequicquam effudit.

Origo exemplumque armaturae ejus a Pittaco, uno ex sapientibus septem, qui a Phrynone provocatus ad singularem pugnam, piscatorio indutus schemate pugnavit, & *reticulo* quidem eum involuit, involutum autem tridente & pugione impulit atque occidit. Auctores Strabo, lib. XIII. Plutarchus, lib. de Herodoti malignitate; & Diogenes Laërt. in Pittaco. Caetera de *retiariis* apud Lipsium vide, Saturnal. lib. II. cap. VIII.

RETRIX, a ῥεῖθρον, *fluentum*, quod a ῥέω, *fluo*. Festus: *Retricibus cum ait Cato, in ea, quam scripsit, cum edissertavit Fulvii Nobilioris censuram, significat aquam eo nomine, quae est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum & tertium, qua irrigantur horti infra viam Ardeatinam, & Asinariam, usque ad Latinam*.

RETRO a *re*, praeverbio loquelari, nisi hoc ab illo esse malis. Priscianus in fine quartidecimi libri: *RE videtur a retro per apocopam factum, sicut & ipse sensus manifestat. Respicio, retro specio; reverto, retro verto; recurro, retro curro. Vel ab hoc natum est adverbium, quomodo ab ex extra*. Eadem pene apud Alcuinum legas in Grammaticis. Omnino autem posterius mallim: *Retro* vero dicitur, quasi *recitra*: ut omnino posterius sit, quam *re*. Ab eo est *retrorsum*, quasi *retroversum*; ut *antrorsum* quasi *anteversum*; *rursum* quasi *reversum*; *prorsum* quasi *proversum*: ut etiam docet vetus Terentii interpres, in Adel. act. I. sc. I. Idem in illud Hec. III. I. *Cursari rursum prorsum: Rursum*, inquit, *proprie retro, prorsum ante significat: & est proverbiale*. Sic Ennius:

Rursus prorsus reciprocat fluctus feram.

Plaut. Epid. II. II.

Capi rursum versum ad illas paullatim accedere.

Vide & *Prosa*.

REUS, [a χρέος vel χρεῖος· unde χρεῖος, ὑπόχρεος, *culpae obnoxius*. vide *Res*.] a *re*, quia *ejus res*, hoc est, *caussa*, *agitur*. *Res* enim non tantum de *Venere* dicitur, ut cum dicimus, *rem habere*: aut de *imperio*, quomodo Tacitus aliquoties *rem Romanam* dixit pro *imperio Romano*: sed etiam *caussam* sive *litem*, unde Jurisconsultorum verba in actionibus usitata, *rem sive litem*, quomodo & Varro locutus, libb. de L. L. Ridet hoc nomine Jurisconsultos Cicero pro Murena: *Jam*, inquit, *illud quidem mihi mirum videri solet, tot homines, tam ingeniosos, per tot annos, etiamnunc statuere non potuisse, utrum diem tertium an perendinum, judicem an arbitrum, rem an litem dici oporteret*. Equidem quod haec conjunxerint Jurisconsulti, id factum puto ob vocis ambiguitatem, quo posterius esset ἐξηγητικὸν prioris. *Reus* autem vocatur *omnis qui arguitur*, unde & Cicero *Milonem* vocat *reum*, cujus innocentiam tuetur. Diximus hac de voce etiam in Oratoriis, lib. III. cap. II. A *reus* est *reatus*, quo significatur *status rei*, sive *tempus quo reus nec absolutus est, nec damnatus*: quo tempore non *reus* modo, sed etiam propinqui & affines non capillos aut barbam tondebant, non candida sed obsoleta tritaque veste uti solent. Valer. Max. lib. VI. *Ordinum dissensione magis, quam culpa sua, reus factus, nec obsoletam vestem induit, nec insignia senatoria deposuit, nec supplices ad genua judicum manus tetendit*. Imo & qui injurias perpessi, sordes hasce assumebant, cum supplices venirent ad Senatum. Cic. ult. Verr. *Aspicite, aspicite, judices, squallorem sordesque sociorum. Est hic Sthenius Thermitanus, cum hoc capillo atque veste, domo sua expilata furtorum tuorum mentionem non facit*, &c. Ab hoc squallore capillorum & barbae, vestiumque sordibus, *sordidati* dicuntur Verrina III. atque alibi.

†REUS primario proprieque *Socium* Latine fuit. Id, ne cui forte novum aut insolens videatur, ex Jlls est ostendendum. Nam huc pertinet titulus

De

De duobus reis stip. & promittendi i. e. de duobus sociis. Item *Rei satisdandi, satis accipiendi, credendi, debendi*, &c. qui omnes *socii* sunt, sive singuli ex qualibet parte fint sive bini. Eodem & *Correi* pertinet i. e. (si sic loquitur liceat) *consocii*. Eodem demum pertinet & Reus vulgata judiciali notione; nam *reus* non minus actor est seu ὁ διώκων, quam ὁ φεύγων. Vterque *reus* dicitur ideoque *socium* significat. Etsi communior usus fert, ut alter dicatur actor, accusator, petitor, alter vero Reus i. e. ejus *socius*. Ergo cum Reus certo certius *socium* notet, inde intelligitur τὸ Reus esse ipsum Hebr. רע *rea*, quod *socium* notat. Facessant ergo Vossii & aliorum etymologiae τῦ Reus. Mazochius.

R H

Rha, radicis genus. Hesychius: Ῥᾶ, ῥιζίον τι. Sic vocatur a *Rha fluvio*, juxta quem crescit. Ammianus Marcell. libro xxii. *Huic (Tanai) vicinus est amnis, in cujus superciliis quaedam vegetabilis ejusdem nominis gignitur radix, proficiens ad usus multiplices medelarum*. Aliter *Rheon* dicitur. Aëtius, Ῥᾶ, τοῦτέστι ῥῆον. Meminit & Dioscorides, qui de loco convenit cum Ammiano. Nam ait nasci *ἐν τοῖς ὑπὲρ Βοσπόρου τόποις*. Item Plinius, libro xxvii. capite xii. qui *Rhacomam* vocat: *Rhacoma*, inquit, *affertur ex his, quae supra Pontum sunt regionibus*. Etiam *radicem Ponticam* appellat Cornelius Celsus. Sed unde *Rhacoma*? Fortasse *rhaica* scribendum. Nempe ut a *Rha* ἀναλόγως haec radix *Rhaica* dicatur. Quaeritur, idemne sit, quod nunc *rhabarbarum*, hoc est, *rha barbaricum*, nuncupatur. Ita sensit Isidorus, Orig. lib. xvii. cap. ix. ubi sic scribit: *Rheubarbarum, sive Rheuponticum: illud, quod trans Danubium in solo Barbarico: istud, quod circa Pontum colligitur, nominatum est. Rheu autem radix dicitur. Rheubarbarum & Rheuponticum* idem facit. At vero est *rheon* sive *Rha*, & ex eo, quod *Ponticum* vocat, liquet idem esse ac *rha supra Pontum crescens*. Sed fallitur Isidorus. Nam *rha*, sive *radix Pontica*, adstringendi vim habet. Nam στῦψιν ei tribuunt Dioscorides, Aëtius, alii. At *rhabarbarum* laxat, ut omnes sciunt. Nempe *rhabarbarum nostrum* est *centaureum majus*, quod officinae pro *rha Pontica* divendunt. Et simile ei est, ut facile sit imponere. Nam & Dioscorides ait *Rha* esse ῥίζαν μέλαιναν κενταυρίῳ τῷ μεγάλῳ ἐοικυῖαν. Nimirum radix ea *rha* vocatur *ob similitudinem cum rha Pontico*: atque ad ejus discrimen vocatur *rha barbaricum*: idque a *Barbaria*, non illa *Africa*, sed *Asiae*, regione nempe *Aethiopiae*, inter sinum Arabicum & Persicum interjecta, ac Troglodyticae vicina: quod liquet ex Ptolomaeo, & Marciano Heracleota, atque item Stephano, cujus unius verba ponam: Ἔστι καὶ χώρα παρὰ τὸν Ἀράβιον κόλπον Βαρβαρία, ἀφ' ἧς καὶ βαρβαρικὸς κόλπος.

†Raus (eadem quae *Terra*) est a Chaldaeo ארעא, *Area* h. e. *terra*, per ἀφαίρεσιν primoris vocalis factum: de quo vide dicta in Tyrrhenicis Diatr. VII. § 1. in *Omerea*. Mazochius.

Rhapsodiae dicuntur *libri Homerici*, unde castissimus scriptor Cornelius Nepos in Dione: *Hunc tulit hoc animo aequo Dion, & versum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo haec sententia est: Non posse bene geri rem multorum imperiis*. De nominis caussa non convenit inter veteres ipsos. Plerique ex eo sic dici putarunt, quia poëtae epici, sive sua illi, sive aliena recitarent, ῥάβδον sive *virgam lauream* manu tenerent. Atque haec caussa cur Hesiodus in Theogonia dicat & sibi a Musis datum esse δάφνης ἐριθηλέος ὄζον, *perviridis lauri ramum*. Ac meminit quoque ejus rei Pausanias in Boeoticis. Sed quo minus ea de caussa hinc deducamus, ἀναλογία facit. Nam ut a λύρα & ᾠδὴ est λυρῳδὸς, *lyricen*; ab αὐλὸς & ᾠδὴ est αὐλῳδὸς, *tibicen*; ita a ῥάβδος & ᾠδὴ esset ῥαβδῳδὸς, quasi dicas *ramicen* sive *lauricen*. Rectius igitur Philochorus voluit esse ἀπὸ τοῦ ῥάπτειν τὴν ᾠδὴν, τουτέστι συντιθέναι, a componendis carminibus. Ῥάπτειν proprie *suere*, quo de *versibus* usi, ut dicere ὑφαίνειν μῦθον, ac Latini *texere carmen*. Sic sumitur in istis Hesiodi, ut ajunt, versibus, quos veteres citant Grammatici, ut Homerum & Hesiodum vixisse eodem tempore ostendant:

> Ἐν Δήλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ καὶ Ὅμηρος ἀοιδοὶ
> Μέλπομεν ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδὴν
> Φοῖβον Ἀπόλλωνα χρυσάορον, ὃν τέκε Λητώ.

Est & tertia opinio eorum qui a ῥάπτω quidem & ᾠδὴ deducunt: sed solis Homeri carminibus ῥαψῳδίας vocem putent convenire. Hac vero sic vocari, quia cum ante dissipata essent disjectaque, a Pisistrato, vel filio ejus Hipparcho, in libros seu rhapsodias digesta sint: ut & Cicero scribit, lib. iii. de Orat. Valde hanc sententiam firmat, quod Pindarus τοὺς Ὁμηρίδας vocet ῥαπτῶν ἐπέων ἀοιδούς, *consutorum carminum cantores*. Sic enim scribit: Ὅθεν περ καὶ Ὁμηρίδαι ῥαπτῶν ἐπέων τὰ πόλλ' ἀοιδοὶ ἄρχονται Διὸς ἐκ προοιμίου. Ubi sic Scholiastes: Τὴν Ὁμήρου ποίησιν μὴ ὑφ' ἓν συνηγμένην, σποράδην δὲ ἄλλως, καὶ κατὰ μέρος διῃρημένην, ὁπότε ῥαψῳδοῖεν αὐτὴν εἱρμῷ τινι καὶ ῥαφῇ παραπλήσιον ποιεῖν εἰς ἓν αὐτὴν ἄγοντας. Ῥάπτω vero κατὰ μετάθεσιν a תפר, *consuit*.

Rheda vehiculi genus apud Ciceronem, Caesarem, Horatium, unde *rhedarius* Ciceroni, & Varroni: item *epirhedium*, ex Graeco ἐπὶ, & *rheda*, ut ad verbum sit *accerca*, siquidem ea vox, (quod in conjectaneis censet Scaliger) fit ex *ad*, & *carrus*. De *epirhedio*, & *rheda*, sic Fabius, lib. i. cap. v. *Nam cum sit praepositio* ἐπὶ *Graeca, rheda Gallicum: nec Graecus tamen, nec Gallus, utitur composito*. Sane Germanis, ac Belgis (quorum lingua olim eadem ac Gallorum fuit) hodieque *reden*, aut *ryden*, est *equo*, aut *curru vehi*. Inde igitur *rheda* quin sit, dubium non est. Ut omnino fallatur Isidorus, qui lib. xx. cap. xii. *redam* censet dici, quasi *rotam*, quia haberet quatuor rotas.

Rhenonum meminit Varro, lib. iv. de L. L. Caesar lib. vi. de Bello Gall. Sallustius apud Charisium, Servium in iii. G. & Isidorum lib. xix. cap. xxiii. Sidonius, lib iv. epist. xx Erant Gallorum Germanorumque velamenta pellicea ab humeris dependentia usque ad umbilicum. Ita autem dicebantur, non a *renibus*, quorum calorem tueantur ac conservent, uti quidam commenti sunt: neque, quod Isidorus censet, a *Rheno* Germaniae flumine, cujus accolae eo frequenter utantur. Sed vel a ῥινὸς, quo *pellis* significatur: vel a ῥὴν, hoc est, *agno*, ut proprie signet *pellem agninam*. Dixerit aliquis Gallicum tegumentum potius a Gallica voce, quam Graeca, derivari. Sed cogitandum quam multa Galli acceperint a Massiliensibus, quibus sermo erat Graecus. De *rhenonis* voce, si voles, vide e veteribus Servium & Isidorum, locis, quos indicavimus: a junioribus Ludovicum Carrionem, lib. iii. Antiq. Lect. cap. ii. Henricum Stephanum de Latinitate suspecta, cap. viii. Savaronem ad Sidonium, lib. iv. epist. xx.

Rhinoceros animal, Graecum nomen est. Nam gentibus, ubi vivit, aliter dicitur, ut Curtius ait initio libri noni. Latine appelles *naricornem*. Dio, lib. lxi. Ὁ δὲ ῥινόκερως τὰ μὲν ἄλλα ἐλέφαντι πῃ προσέοικε, κέρας δὲ τι κατ' αὐτὴν τὴν ῥῖνα προΐσχει, καὶ διὰ τοῦτο οὕτω κέκληται. *Rhinoceros autem caetera elephanti similis est: cornu autem ex ipsa nare prominens habet, hincque suum nomen invenit*. Sed negotium viris doctis facessit locus poëtae, libello de spectaculis, qui Martiali tribuitur vulgo. In eo enim, Epigr. xxii. quod est de *rhinocerote* & *uro*, sic legere est:

> *Namque gravem gemino cornu sic extulit ursum*:

sive, ut recte emendabat Janus Duza, *sic extulit urum*. Caesar Scaliger, exercit. ccv. ad Cardanum, respondet *rhinoceroti* praeter grandius *cornu*, quod in *nare* habet, & a quo nomen accepit, alterum habere minutum super illud: quod & Pausanias antea

tea scripserat. Huc igitur summus ille vir respexisse Martialem arbitratur. Verum obstat sententiae isti, quod solum pugnae se parat majori illo cornu, quod in nare habet: alterum vero illud ita est exiguum, ut eo gravis esse hosti suo non possit. Quod praeter alios Plinius satis indicat lib. viii. cap xx. Quare recta est sententia doctissimi Scriverii nostri, qui verba illa *gravem gemino cornu* refert, non ad *rhinocerota*, sed ad *urum*, cui tanta sunt magnitudinis cornua, ut bina impleant urnas, iisque populi Septentrionales utantur pro poculis: ut Plinius testatur lib. xi. cap xxxvii. *Rhinocerotem quidam esse aiunt bovem Ægyptium*: ut ait Festus. Pro quo alii *Æthiopicum* tradunt, ut Pausanias in Eliacis & Bœoticis. Curtius initio noni libri ait *Rhinocerotas* etiam in India montibus ab Alexandro repertos. Quod si est, necesse est eo adductos ex Æthiopia, vel aliunde. Vel dicendum Curtium fuisse oblitum. Nam lib. viii. retulerat nullos in India esse *rhinocerotas*.

RHOMBUS, ῥόμβος, ἀπὸ τοῦ ῥέμβεσθαι, hoc est, *in gyrum agi*. Muliebre erat instrumentum: sed quo & venefica utebantur in incantationibus. Meminit Theocritus in Pharmaceutria. Item Ovidius, lib. ii Amor. el. viii.

Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equae.

Et Propertius, lib. iii. el. iv.

Non me moribus illa, sed herbis improba vicit,
Staminea rhombo ducitur illa rota.

Quibus ex locis videre etiam est, quid *rhombus* sit. Est & *rhombus* figurae geometricae genus. A quo & *piscis rhombi* nomen accepit. De eo vide Plinium, lib ix. cap. xx Sed omnes referre ejus vocis notiones, non est hujus instituti.

RHOPALICUS *versus* quis Grammaticis dicatur, & unde ea sit appellatio, docet his verbis Marius Plotius de Metris: *Rhopalicus versus a monosyllabo verbo incipiens gradatim crescit, & ῥόπαλον, id est, Herculis clavam imitatur, ab angusto & tenui in latitudinem desinens, ut,*

ὦ μάκαρ Ἀτρείδη μοιρηγενὲς ὀλβιοδαίμον.

Latinum non reperi, sed potuit illum Virgilius versum verba commutans sine sensus laesione formare,

Quarum quae forma pulcherrima Deiopeja.

Ut sit sic,

Quae quarum facie pulcherrima Deiopeja.

Sed hic durior structura. Mollius illud:

Spes Deus aeternae stationis conciliator.

RHYTIUM, Graecis itidem ῥυτόν, aut ῥύτιον, poculi genus referens cornu. Martial.

Cum sint crura tibi, simulent quae cornua Lunae,
In Rhytio poteras, Rufe, lavare pedes.

Ῥυτὸν ἀπὸ τοῦ ῥέειν, hoc est, *humoris fluxu*, dicitur: ut Dorotheus Sidonius tradidit, teste Athenaeo, lib. xi. ubi plura de hoc vase.

R I

RICA quid sit, ne inter veteres quidem satis convenit. Apud Nonium quidem legas: *Rica est, quod nos sudarium dicimus*. At Festus hoc pacto scribit: *Rica est vestimentum quadratum fimbriatum, purpureum; quo Flaminicae pro palliolo mitrave utebantur, ut Verrius existimat. Titinius: Rica ex lana succida alba vestitus. Alii dicunt pallium esse triplex, quod conficiunt virgines ingenuae patrimae, matrimae, quod caeruleo colore infectum lavetur aqua pura. Alii quo Flaminica cingat pileum.* Et paullo post: *Ricae & riculae vocantur parva ricinia, ut palliola, ad usum capitis facta. Granius quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica utebatur.* Si recte Granius, erit *rica*, a ῥίκος, quod *cingulum* notat, Hesychio teste. Sane id etymon magis est verisimile, quam quod adfert Varro, lib. iv. de L. L. *Rica a ritu, quod Romano ritu sacrificium feminae cum faciunt, capita velant*. Unde itidem videmus, *capitis* esse *velamentum*. Uti ex illo Turpilii Velitarna apud Nonium in Rica: *Interea aspexit virginem gestantem in capite riculam indutam ostrinam*. Et hoc Caesaris Germanici de Erigone:

. . . . Et ore
Velato, tristique genas abscondita rica.

In vulgatis est *ripa*; sed *rica* legi debere, observat in Conjectaneis Scaliger. Ubi & monet, *ricam* proprie esse *virginum flammeum*, quod Graeci καλύπτραν vocant. Idem sic Gellii locum emendat, lib. x. cap. xv. *Et quod in rica surculum de arbore felici habet*. Ubi vulgo, *quod tunica surculum*. Porro vel ex illo Germanici loco, ubi *tristem ricam* dicat, cognoscere est aliud *ricam* esse, aliud *flammeum*: contra quam Scaligero visum. A *rica* dici *ricinium*, satis docent verba ex Festo allata. Idem ex eo cognoscitur, quod *rica* sit vestimentum quadratum, ut Festus ait: ac de *ricinio* sic idem Festus: *Ricinium omne vestimentum quadratum. Ii, qui duodecim interpretati sunt, esse dixerunt virilem togam, qua mulieres utebantur, praetextam clavo purpureo: unde ricinati mimi planipedes, quam rem diligenter exsequitur Santra libro secundo de antiquitate verborum*. Addo, quod *rica*, & *ricinium*, ut affinia, conjungantur a Nonio, veteri poëta, in Pedio, apud Nonium: *Mollicinam, crocotam, rhicidatam, ricam, ricinium*. Ac apud eundem Nonium sic versus ille Lucilii, ex sat. ii. concipitur in plerisque libris:

Ricini aurati, rica, & oraria mitrae.

Sive, ut in aliis:

Ricini & aurati.

In nonnullis tamen, etiam Aldina, pro *rica* est *cica*: pro *ricini* in Merceriana est *hyodyti*. Imo in Nonii quoque loco libri aliqui solum habent *ricam*, ut Aldina, vel solum *ricinium*, ut quidam MSSti. Sed optima omnium editio Merceri *ricam* & *ricinium* retinet. Itaque in ea sententia persisto, *ricinum* & *ricinium* esse a *rica*: ac proinde falli Servium, qui ea putat esse a *reiciendo*, hoc est, *rejiciendo*: quomodo Maro ait *reice capellas*. Verba Servii sunt illa i. in Æn. *Et sexus omnis & conditio toga utebantur: sed servi nec colobia, nec calceos habebant. Togas autem etiam feminas habuisse, cycladum, & ricini usus ostendit. Ricinium autem dicitur ab eo, quod post tergum rejicitur, quod vulgo Mavorte dicitur*. Servio tamen praeivit hac parte Varro ipse. Sic enim scribit in iv. de L. L. *Antiquissimi amictui ricinium, id quod eo utebantur duplici, ab eo quod dimidiam partem retrorsum jaciebant, ab rejiciendo ricinium dictum*. Idem scribit Isidorus, lib. xix. cap xxv. De eo sic Nonius: *Ricinium, quod nunc mafurtium dicitur, palliolum femineum breve*. Haec allatum a nobis etymon firmant, quando *rica* pro pallio utebatur Flaminica, ut ex Verrio Festus scribit. Quod vero Nonius ait *mafurtium* appellari, id lucem fert Actis proconsularibus sub Munatio Felice, apud Baronium ad An. ccciii. T. ii. p. cccv. *Tunicae muliebres* lxxxii. *mafortea* xxxviii *tunicae viriles* xvi. &c. Isidorus loco ante citato dicit *ricinium* vulgo *mavortem* dici quasi *martem*: quia eo mulier caput tegit: eaque capitis velatio est signum maritalis dignitatis & potestatis. Ubi *mavortem* vocat, quod Nonio est *mafurtium*. Atque haec clare eos refellunt, qui *ricinium* dicunt pallium virile purpureo clavo praetextum. Cujus sententiae etiam meminit Fungerus in Etymologico. Eandem refutat locus Varronis, lib. iii. de vita pop Rom. *Propinquae adolescentulae etiam anthracinis, proximae amiculo nigello, capillo demisso sequerentur luctum: ut dum supra terram esset, ricinis lugerent: funere ipso, palliis pullis amictae*. Locum apposui, prout eum emendat, atque ex duobus apud Nonium locis connectit Scaliger in Conjectaneis.

RICINUS priori utraque porrecta, quid sit, & unde dicatur, exposuimus in *rica*. At cum *vermem alatum* notat, canes potissimum infestantem, corripit utramque priorem. Serenus Sammonicus:

Sanguine cum ricini, quem bos gestaverit ante,
Herba rhelidoniae fertur cum melle mederi.

Ῥίπτειν conatus afferre Isidorus, lib. xii. cap. v.

Ricinus

Ricinus vermis est canis, vocatus eo, quod hæreat in auribus canum: κύων enim Græce canis est. Itaque *ricinus* dicetur quasi *cynus*: mallem dixisset quasi *cacynus*. Nam *ricinus* Græcis dicitur κυνοραιστὴς παρὰ τὸ τὰς κύνας ῥαίειν· quod *canem lædat & corrumpat*. Sane reponitur *ricinus* inter φθεῖρας. Imo in Glossis Cyrilli legas: Κρότων, φθείρ, *ricinus*. At φθεὶρ quia ibidem dicatur a φθείρω, hoc est, *corrumpo*, dubium non est. Nec tamen hæc sic accipi velim, quasi *ricinum* dictum contendam, quia ῥαίει κύνα. Puto potius κατ' ἀφαίρεσιν fieri ex *orcinus*, ut Becmanus conjectabat. Sic ab ὀμιχέω est obsoletum *mingo*: ab ὄρυμα, *rura*, &c. *Orcinus* vero ab *oris*, hoc est, *auris*: uti apud Catullum *oricilla* ex *oricula* pro *auricula*. *Cinus* est productio vocis, ut *cinium* in *tyrocinium*, *lenocinium*, & aliis. Firmant hanc sententiam verba Isidori, cum ait *ricinum* auribus canum inhærere. Quod si aphæresis ista durior videtur, forte licebit deducere a ῥαγῆναι, hoc est, *rumpere*, *lacerare*, quod a פרץ, *disrupit*, *fissus est*. *G* in *C* crebro abit. Imo in Glossis Philoxeni legas, *Rigions*, κρότων.

RIDEO forte a ῥύγχος, hoc est, *rictus*: vel a Latino *ringo*. Horat. sat. I. lib. I.

.... *Risu diducere rictum.*

Vel a μειδιῶ, hoc est, *rideo*. *M* in *R* interdum transire, ostendimus alibi. Vel a κριδιῶ, quod idem notat. Ita & ἀφαίρεσις fit, & συγκοπή. Hesych. Κριδήμων γελῶν. Addit deinde: Βοιωτία δὲ ἡ λέξις, *Bœotia vero hæc vox est*.

†RIDEO factum videtur ab Hebr. rad. רוד *rud*, quod in *Hiphil* pro V radicali assumit I; ac solet de plorantibus & plangentibus usurpari, imo & γοωμένων de clamantibus, & quidem (nisi in re mihi liquida fallor) plerumque de edentibus inconditum sonum, h. e. nulla in verba articulatum. Hoc si admittimus; non tantum ad plorantes atque ululantes pertinebit id verbum, sed & ad *ridentes* (de quo nunc agitur) ad quoslibet non articulatos clamores. Nec, opinor, negari poterit, quin & asininum RUDO, & novium RUDENTES (qui asininum sonum inconditum imitantur; vide Vossium in RUDO) ab eadem rad. רוד *rud* descenderint. Postremo indidem & STRIDEO factum; nam fientis Lis antiquitus ST illæsâ prorsus notione præibat; ita eadem litterarum biga verbo *Rideo* præposita non afferet in significatu mutationem. MAZOCH.

RIDICA pedamenti genus, quod adminiculandæ viti melius esse palo, ait Columella. Gloss. Cyril. χάραξ, [seu κάμαξ] *sudis*, *redica*. ubi *ridica* leg. Sic apud Pollucem legas, χάρακα παρασχεῖσθαι ταῖς ἀμπέλοις. Cumque Latini ex Græcorum obliquis formant sæpe suos rectos, quid, si ex χάρακα καὶ ῥα[illegible] fuerit *ricica*, & postea *ridica*? An potius dicitur quasi *rudica*, a *rudis*, qua significat virgam seu *bacillum impolitum*: quomodo dicebantur gladiatores *rudibus* pugnare. Erant sane *ridica* bacilli impoliti, hoc est, *rudes*. *CA* adjectio est, ut in *fabrica*, & aliis.

RIGEO est a ῥιγέω, sive ῥιγόω, quod notat *rigeo*, *horreo*, ut ῥῖγος, *horror*, *rigor*. Vulgo *rigere* ἁπλῶς exponunt *frigere*. Sed hi refelluntur eo, quod *frigore rigere* legamus apud Ciceronem, Lucretium, Ovidium, Plinium, & alios passim. Potius igitur significat *frigoris effecta*, ut sunt, *durities*, *horror*, *capillorum erectio*, *stupor*, similiaque. Itaque *rigidæ cervices* sunt, quibus ea est *erecta*, *immotaque*. Est & *rigor*, quod in agro inter duo signa in modum lineæ conspiceretur erat. Signum autem erat arbor, saxum, vel aliud eminens. Quod Heroni similiter τὸ κα[illegible]. Inter hujusmodi signa quod *rectum* prospiciebatur, *rigor* dicebatur. Nempe ob *rectitudinem*. Hanc nominis caussam adfert Aggenus Urbicus: *Limes*, inquit, *est*, *quodcumque in agro opera manuum factum est ad observationem finium*: *rigor vero sua rectitudinis naturalis nomen accepit*. Invenias & alibi apud Aggenum, uti & alios limitandorum agrorum auctores, Siculum Flaccum dico, & Frontinum.

RIGO, juxta Papiam, quasi *rivum ago*: secundum Perottum a ῥιγῶ, hoc est, *algeo*. Malim cum Nunnesio a βρέχω, *rigo*. [a ῥέξαι, βάψαι. unde ῥέγος. vide Eustath. ad Iliad. p. 694. *rica*, *rigilla*.] Sed conjectura nostra est, ut a *mari* est *mergo*, ita a *rivus* esse *rigo*. *Rivi* enim inducuntur ad plantas irrigandas. Unde Maro in Ecl.

Claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.

Quod Græcis est ἀρδεύεσθαι, ipsa *irrigatio* ἄρδευσις· uti cum fontes & rivi deficiunt, eoque aqua ad humectandum apportari debet, dicitur βροχή, & βρέχεσθαι. *Rivus* vero a ῥέω, *fluo*. Ῥέω a רוה, *fluxit*. A *rigo* est *riguus*, quod in Philoxeni Glossis ἀρδόμενος, item εὐπότιστος, & εὔυδρος. In Onomastico exponitur ἀρδευόμενος. Legas hanc vocem sæpius apud Plinium in libb. vett. ubi nunc *irrigui* vulgo editum. Porro *riguus* & *irriguus* duplicem habent rationem. Nam alter *aquæ riguum*, ac fontes *rigui* vel *irrigui*, *flumen* item *riguum* dicitur: alter *agri*, vel *horti irrigui*: illa quia *rigant*, hi quia *rigantur*: ut hic *irriguus* sit ἀρδόμενος. Junius Philargyrius in IV. Georg. prioris exemplum facit:

.... *Irriguumque bibant violaria fontem.*

Alterius hoc Horatii:

.... *Irriguo nihil est elutius horto.*

Sic & *riguum amnem* dixit Maro:

Arva mihi, & rigui placeant in vallibus amnes.

RIMA, a ῥῆγμα, *fissura*, quod a ῥήγνυμι. Vel potius a ῥαγάς, quod *rimam* notat, & genere cum *rima* convenit. Γ elisum ante *M*, uti, *T* ante *M*, in *remus* ab ἐρετμός. A *rima* est *rimari*. Festus: *Rimari est valde quærere, ut in rimis quoque*. Itaque proprium videtur suum a *rimis* terræ glandes eruentium: quemadmodum scripsit Servius in I. G. & ex eo Angelus Decembrius, lib. IV. de polit. liter. part. XLVII. item Perottus.

RINGI est σεσηρέναι τοὺς ὀδόντας. Verbum hoc, si Festum audimus, est a *rumpo*: sed melius Perottus, qui censet esse a Græco ῥῖνες, hoc est, *nares*: nempe quia irascentes solent eas corrugare. Hinc *rictus*. Varro: *Rictus parvissimus, ut refrenato riso*. Ita loquitur, quia non admodum labia diducunt, qui risum refrenant. *Rictum* pro *rictus* neutro genere, non Lucretius modo dixit, sed etiam Cicero, lib. VI. in Verrem, ut Nonius observat.

RIPA proprie fluminis, *litus* maris: unde Ovidius, I. Met. fab. II.

.... *Pro ripis litora pulsant.*

Non raro tamen discrimen id negligunt notiqui, [a *rigando*, unde *rigua* & *rivus*. Est a Græco ῥίπη, quod Hesych. exponit τὰ εἰς θάλατταν ἐγκείμενα.] Videtur autem esse ab Hebræo ריה, hoc est, *irrigatio*, a רוה, *irrigavit*, *fluxit*. Unde & ῥέω, ac *ripa*. Vel *ripa* proprie notat *præcipitem ad mare locum*, a ῥίπτω, quod a ῥίπτω, *præcipito*. Vel est *ripa* a ῥίπη, *impetus*, quia ibi impetus aquæ sistitur. Quomodo (si veteres audimus) *montes Riphæi* a ῥιπῇ dicti, ob *impetum ventorum*. Quod si est, addita adspiratione ex Ῥιπαῖοι fecerint *Riphæi*. Errat enim Servius, qui Græcos ait ῥιφὰ dicere, indeque iisdem montes dictos ῥιφαίους. Nam Græci ῥιπὴ dicunt & ῥιπαῖοι. Imo forte ne quidem *Riphæis montibus* a ῥιπῇ nomen sed a *Riphat*. Quemadmodum & ab eodem *Paphlagones*, si Josepho credimus, primo *Riphatæi* nuncupati. Fuit is, ut Genes. X. legimus, filius Gomeri, nepos Japheti: cujus posteri septentrionalem fere tractum supra Babyloniam obtinuerunt. Sed hæc pluribus persequi, non est hujus loci.

RISCUS est *cista pelle tecta*, vel *e vimine aut juncis facta*, qua mulieres lintea sua corpori abstergendo idonea concluderent, ac conservarent. Item *riscus* dictus *locus concavus in pariete*, *qui fenestella clauditur*, ac cistæ vicem præstat, in servandis linteis & aliis, quæ imponuntur. Priorem notionem docet nos Pollux, qui Antiphanem ῥίσκῳ voce pro *cista vestiaria* usum testatur: item Donatus in illud Terentii, Eun. IV. VI. *Ubi sita est? in risco*. Ubi ait: *In risco, cista pelle contecta, nomen Phrygium*. At posteriorem notionem indicat Nonius his verbis: *Riscus, loca in*

paritibus angusta. Adfert deinde eumpse Terentii locum. Quod si quis Nonii fidem in dubium vocet: at Donati non possit, qua & suffulta est *auctoritate* doctissimi Polinc's, qui aperte reponit inter *cistas vestiarias*: uti dixi; imo nec aliter accipitur L. xxv. D. de auro arg. & in Glossis exponitur *κιβωτὸς μεγάλη*. Quod ad *Ἱερμόν*, fortasse illud quaerere non attinet, cum Donatus dicat esse vocabulum Phrygium. Sed multa Phrygibus cum Graecis communia fuere: eoque commode deduceris a *ῥύομαι*, *custodio*, quia *vestes risco servarentur*.

Ritus pro *consuetudine* plane est a Graeco *τρίβος*, *κατὰ μετάθεσιν*, & *β* ejecto, ut *aurite* dicimus pro *ebuutto*. *Τρίβος* est a *τρίβω*, *tero*: nec modo significat *viam tritam*, sed & *morem tritum*: unde Hippocrati *τρίβον λαβεῖν adsuescere*. [forte a *reor*, cui contrarium *irritus*.] A *ritu* est *rite* in auferendi casum: ut *impete* pro *impetu*. Nam *rite* fit, quod facimus secundum ritum. Diximus de hoc quoque in *Irrito*.

†Ritus vox est Etrusca, quae & in Tab. III. Iguvina reperitur, ubi Rente idem est quod Rite. Est autem consentaneum, ut Etruria, quae rituum magistra semper est habita, etiam vocabulum ipsum in Latium invexerit. Ac miseret me Vossii a *τρίβος* vocem Ritus *ἐτυμολογοῦντος*. Quid his facias, qui quantum est Latialis sermonis, de Graeco, Musarum ingratiis, auferunt? Atqui Etruscos ab Oriente pleraque sua hebuisse, in Tyrrhenicis ad nauseam demonstravimus. Ne plura: Hebraeum דת *dat*, & Chaldaeum דתא *data*, *jura* ac *leges* significat. Ubicumque autem *Daleth* in vocibus Orientis occurreret, eam litteram Tusci *Rhotacismo* delectati in caninam litteram commutabant, aut commutare ex modo pronuntiationis videbantur: de quo vide dicta in Tyrrhenicorum Diatr. IV. §. 2. ubi de Ravenna, quae olim *Camerum* dicabatur, & in Diatr. V. ad fossam Campanum. Ergo ex Data fiebat *Rata* & cum terminatione Latina Ritus. Quae vox proprie jura significat: quia vero apud Hebraeos leges aliae sunt caeremoniales, aliae morales aut judiciales, hinc apud Etruscos Latinosque *Ritus* haec omnia significabat. Hebes de etymologia ac vera vocabuli notione. X Nunc videndum an ea significatio cum Latinorum scriptorum usu conveniet. Primum exemplum affero tituli Digestorum *De ritu nuptiarum*, a quo tamen titulo caeremoniae absunt. Ad haec Plinius XII. 8. *Ritu* (h. e. lege) *naturae capite hominem gigni mos est, pedibus efferri*. Tacitus de Mosc: *Novos ritus* (leges Mosaicas intelligit) *contra-iosque ceteris mortalibus indidit*. Sed nusquam plura exempla quam in ablativo Rite reperias (quod non esse adverbium, sed auferendi casum, ostendit E breve, tum illud Statii XI. Theb. 205. *Hos mihi primitiis ararum & rite nefaste Libatus*) quem ablativum passim pro *jure* sive *lege* veteres formulae accipiunt. Quare utrumque tamquam synonyma junxit Plautus in Cistell. *Itaque hanc lege & rite civem cognitam Alcesimarchus... possidet*. Idem Pseud. *Qui rite successit bonis*. Auctor ad Heren. lib. 2. *Testamentum ipso praesente conscribunt, testes rite affuerunt*. Quae exempla non ad meras caeremonias, sed ad jura pertinent. Sic *Rite facta in l. 6. D. ad l. Corn. de fals.* & *Rite facta delegatio* in *l.* 2. *C. de Novation.* Et quod ex Tertulliano solet in disceptatione de nuptiis injussu patrio factis afferri in lib. 2. ad uxor. *Nam nec in terris filii sine consensu parentum RITE & JURE* (*κατὰ ἐννομίαν* scil.) *nubunt*. Adhaec *rite contractum matrimonium*, & *rite contractae nuptiae* in *l.* 3. & 6. *C. de interd. matrim.* Et alia sexcenta. Mazoch.

†Rivalis & Rivus si (uti vulgo existimant) sint ejusdem etymologiae; haud dubie a Rivus, utpote breviore, formabitur; deinde per nominis productionem Rivalis. Ergo a *Rivo* incipiendum: qui, si Festum audimus, non tam dicitur is, qui *naturali suo impetu* factus, quam qui *manufactus*. Nam subjicit: *Sed ii* (proprie) *Rivi dicuntur, qui manufacti sunt, sive super terram fossa, sive subter specu*. Et quidem qui ita facti, ad irrigandos agros valebant: qua in arte Tuscos praecipue excelluisse, pluribus in *De VII. Moribus* Tyrrhenorum alim ostendi. Est ergo *Rivus* ab Habr. רוה *rava*, i. e. *rigari*: quod in *Piel* est transitivum. A רוה *ravah* argo h. e. *irrigavit*, oritur manufactus ille Etruscorum *RIVVS*, ut qui ad sata irriganda valebat. A *Rivo* deinde fiebant Rivales i. e. *Rivi* accolae, qui quia non raro de *Rivi* proprietate, usu, servitutibus litigabant, idcirco ea vox de litigantibus invicem de re quaeis ad rivum pertinente in usu principio fuit: quae postea ad omnes disceptantes tracta fuit, omnes hi enim *rivales* eocantur: imo etiam extra judicium quicunque inter se de re quaeis altercantur, *Rivales* dicuntur. Et hactenus quidem, si *Rivalis* a *Rivo* fit, ut antiquitus credidie. Quid si porro Rivalis non a *Rivo* (quod videri possit contortuium) sed proxime recloque tramite ab Hebr. ריב *rau* (imo ab ejus conjug. *Hiphil*, quod est הריב *herib*, *litigavit*) ortum fuerit? Ita prorsus, quia utrobique & significatio ipsissima est, & eadem elementa, modo Hebraico Riv addas congruam terminationem Latinam. Mazochius.

Rivus quid sit, docet Festus: *Rivus vulgo appellatur tenuis fluor aquae, non spe consilioeve factus, verum naturali suo impetu. Sed ii rivi dicuntur, qui manufacti sunt, sive super terram fossa, sive subter specu, cujus vocabuli origo ex Graeco pendet*. Verisimiliter vero Festus ait esse a Graeco. Neuspe ut sit a *ῥοή*, quod idem notat: vel a *ῥέω*, *fluo*, inserto digamma, ut in aliis multis. A *rivo* dicti *rivales*, qui, ut in Horatii artem poëticam Acro scribit, *in agris rivum haberent communem, & propter eum saepe discrepabant*. Vertere possis *ὁμόρροι*. Est enim ea vox *ἀπὸ τῶν φρεάτων*, id est *puteis*. Sed & *rivales* in Glossis Philox. exponuntur *ἀντερασταί*. Ita dicti quasi *in unum amorem derivantes*, ut Nonius interpretatur. At Donatus arbitratur esse translationem a bestiis. Ita enim in extremum scribit Eunuchum: *Rivales dicuntur aemuli de mulieribus, facta translatione nominis a feris bestiis, quae potentes cum eodem rivulo haustum petant, in praelium contra se invicem concitantur*. Sed simplicius verius que est, *rivales* dici, quia ut agricolae rivum habentes communem, de usu aquae, et de aquae ductu, & aliis, saepius contendunt: ita hi certent de eadem amasia. Est quoque a *rivo*, *corrivare*: quod in Digestis saepius legas, indeque creditur esse *corrugus*. Sed *corrugus*, *corrigus*, an *corrivus*, dicendum sit, non satis paret. Apud Plinium quidem legas, lib. XXXIII. cap. IV. *Alius par est labor, vel hoc majoris impendii, flumina ad lavandam hanc ruinam jugis montium ducere obiter a centesimo plerumque lapide. Corrugos vocant, a corrivatione credo, nimirum & hic labor est*. Hactenus Plinius; cujus in verbis *corrivos* malim. Est enim *corrivare*, unde *corrivatio*, *rivum ducere*. Nempe a *con* & *rivus*. *N* autem *R* locum non habet, ideoque in *R* mutatur, ut indicat *corrado*, *corrigo*, *corrodo*, *corruo*, &c. Par ratio in Graecis, unde *συῤῥέουσι* dicunt pro *συνρέουσι*. Estque haec ratio, cur multi hodie Petri Danesii judicium secuti Ἐῤῥῖνος ac *Erricus* malint, quam Ἐνρῖνος aut *Henricus*.

Rixa a *ringendo* Perottus deducit, quod Graeca est [illegible]. Et hactenus favet Festus, quod *rictus* & *rixe*, ab uno verbo venire censet. *Rictus* vero non esse a *rumpendo*, ut Festus putabat: sed a *ringendo*, satis est perspicuum. Interim autumo, *rixa* non tam esse a *ringo*, quam ab *ἐρίζω*, *κατ' ἀφαίρεσιν*, ut *remus* ab *ἐρετμός*, *ructo* ab *ἐρυγγάνω*. [pro *ἐρίζω* dixere etiam *ῥίζω*. vide Hesych. in *ῥιζοῦν*.] Quamquam nec absurde deducas a *ῥάξις*, quod a *ῥάσσω*, uti hoc ab *ἀράσσω*, quod est *confligere*, at apud Sophoclem *ἀράσσειν*, *cautitis impetere*. Proprie notat *ἀράσσω*, *ferro lacerare*, si recte Eustathius ab Ἄρης deducit, quo *ferrum* significatur. Sed puto generale esse verbum, eoitque a הרס, *laceravit*, *perrupit*. Vel a רצץ *disrupit*, aut רעץ, *confregit*: unde & *ῥήσσω* fieri *ῥήγνυμι*.

[Rixa

†Rixa praeter alias a viris doctis exsculptas derivationes, quas omitto, ita potest ἐτυμολογεῖσθαι, ut a רבסים reebasim deducatur: quae vox Psalm. XXXI. 21. (ubi legitur מרכסי איש meruchse is) videtur rixas hominum significare; statim enim hoc idem de more explicatur aequipollente phraseologia (מריב merib) a contentione linguarum; ita ut τὸ Rucse sive Rixse (nam analogia Hebraica X potius quam V hic postulat) non aliud quam rixas hic notare videatur. Favet mirifice Graecus Interpres, qui vertit ἀπὸ ταραχῆς i. e. a conturbatione hominum. Nec aliter interpretatio Syra. Conturbatio autem hominum & quod sequitur, Contentio linguarum, quid aliud quam rixas notat? Et quidem metaphorica haec videtur significatio; nam alibi רכסים recasim sunt salebrosa. Atqui idem nomen ad mores translatum, asperitatem eorumdem notat: unde alicubi τὸ recasim in Graeco vertitur τραχύ, asper, sive rixosus, aut (quod idem μεταφορικῶς est) salebrosus. Maxochius.

RO

Robur proprie est corporis fortitudo. Estque a colore rob seu robeo, hoc est, rubeo: ut quidem Festus arbitratur. Robum, inquit, rubro colore, & quasi rufo (lego, & rufo) significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est: unde & materia, quae plurimas venas ejus coloris habet, dicta est robur, hinc & homines valentes & boni coloris robusti. Sed, quod non satis perspexit Festus, robus color, & robur, diversae sunt originis. Robus color inde ortum traxit, unde ruber & rubro, de quibus infra dicemus. At robur est a גבר, robur, vires. Vel ῥώω, unde ῥώννω sive ῥώννυμι, roboro, firmo. Vel robur fit a ῥώμη, unde Nunnesius robur deducit, ut M in B transeat more Æolum, qui itidem pro μύρμηκα dixere βόρμακα, unde formica. Sed si non ἀπὸ τοῦ ῥώω fit a ῥώω, dicero cum Salmasio non tam esse a ῥώμη, quam ῥωμαλέος, quod idem significabat. Nam ut μίμος imitator, & imitatio: μώμος, reprehensor, & reprehensio: sic ῥώμος valens, & valentia. Ῥώμος Æolice ῥώβος, unde robur. A significatione ea quae valentem notat, nomen est Romus, quasi Valentem dicas. Unde ὑποκοριστικῶς Romulus. Et fortasse idem est Remus. Ut bonus benus, Apollo Apello. Metuo sane, ne ex eo, quod alii a Romo, alii a Remo, conditam scripserint, orta sit fabella de duobus fratribus Romo, & Remo, cum unus idemque sit Romus & Remus. Nonnihil tamen video huic sententiae obstare prioris syllabae modulum disparem. Urbs Roma a robore, ut Valentia. Aliter tamen hac de re alii. Vide Festum in Roma, & Dionysium Halic. Possis & Roma deducere a רום, exaltavi, levavi, unde רום, hoc est, altitudo: quia in montibus exstructa. Ejusdem originis est רמה, Rama, itidem loci nomen ab altitudine. B. Hieronymus, lib. II. adversus Jovinianum: Roma urbs potens, urbs domina, urbs apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum. Roma aut fortitudinis nomen apud Graecos est, aut sublimitatis apud Hebraeos. Redeo ad robur: quo dicebam proprie notari corporis fortitudinem. Sed ob duritiem ligni etiam arboris genus sic vocatur: nempe δρῦς ἀγρία, sylvestris quercus, ut transfert Onomasticon. Ejus lignum erat validissimum. Ac quia ex eo fiebant arcae, quibus includebantur malefici, inde his roboris nomen inditum: uti & postea carceri ipsi. Festus: Robur in carcere is locus quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis robustis includebatur. Appuleius in Apologia: O juventus digna carcere ac robore. Vide Lipsium in IV. Annal. Tac. Ab eodem vivaria aliter dicuntur roboraria, puta a tabulis roboreis, quibus septa essent. Auctor Agellius, lib. II. cap. XX.

Rodo Graecis τρώγω. Gloss. Rodit, τρώγει, κατατρώγει. Atque inde puto origo. Nam & ἀφαίρεσις ejusmodi crebra: ac raro G abit in D, ut Δημήτηρ quasi γῆ μήτηρ· & duidi quasi guigui a γάμος.

Rogo κατ' ἀφαίρεσιν ex ἐρέω. [ἐρέω, ῥέω, ῥέγω, inde rogo.] Vel, & rogo, & ὀρέγομαι, a Syro רג, hoc est, concupiscere, desiderare. Hinc rogatio, quia rogarentur tribus, Velitis, jubeatis, ita fieri. Quod respondissent, uti rogatis, lex erat. Vide quae ex Capitone refert Gellius, lib. X. cap. XX. Item ad Festum. A rogo quoque est abrogo, & arrogo, id est, adrogo. Arrogans, qui nimium sibi arrogat. Contrarium abrogans. Glossae Isidori: Abrogans, humilis. Arrogatio quid sit, & unde dicatur, docebit Gellius, lib. V. cap. XIX. Apud Romanos si lex ferenda esset, populus rogabatur, atque idem fiebat, si esset tollenda. Hinc rogare legem pro ferre: item abrogare, cum tollitur: derogare, si pars tollatur: surrogare, cum quid adjicitur: obrogare, cum quid mutatur: teste Ulpiano, Tit. I. Reg. & Modestino, Tit. de Verb. & Rer. signif. leg. CII. De quibus plura in responsione nostra de Satisfactione Christi, cap. XXVII. Dixerunt & Exrogare. Festus: Exrogare est ex lege vetere aliquid eximere per novam legem. Nempe idem videtur ac derogare. Nam sic idem Festus: Derogare proprie est, cum quid ex lege vetere, quo minus fiat, sancitur lege nova. Derogare ergo detrahere est.

Romphaea, Graec. ῥομφαία. Ea juxta Etymologici magni auctorem, dicta παρὰ τὸ ῥέπω, a quo ῥομβεῖν, unde ῥομφαία. Penultimam tamen corripit Valerius Flaccus, lib. VI. Argonaut.

Æquatur, nec ferro brevior nec romphea ligno.

Ac puto Valerium secutum esse veterum auctoritatem. Nam & apud Agellium, lib. X. cap. XXV. legitur rumpia, diciturque genus teli esse Thracae nationis, positumque hoc vocabulum in Q. Ennii annali quartodecimo. Pro ea & framea dicitur. Isidorus, lib. XVIII. Orig. cap. VI. Framea gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant. Ipsa est & romphaea. Ibidem subjungit, a ferro dici frameam, quasi ferrameam: eoque omnem gladium posse frameam dici. Sane de gladio quoque dici, Hesychius nos docet. Sed proprie erat hastilis genus, cujus ferrum ligno aequale erat: ut ex versu Valerii ante allato discimus. Quodque ad etymon, magis placet, ῥομφαία dici a ῥεμβεύεσθαι, hoc est, circumagi, in gyrum agitari. Hoc enim facere solent romphaea pugnantes. Ut qui anceps sit gladius, ut Isidorus ait. Vel tum romphaea, vel rumpia, tum etiam framea, veniunt ab Hebraeo רמה, quod est, jacere, dejicere, jaculari: unde rompia vel romphaea erit, inserto P; & framea, praemisso F. Cum vero Tacitus, ubi de moribus Germanorum tractat, frameam reponat inter arma Germanorum, satis verisimile est, quod ad eum scriptorem B. Rhenanus, itaque Mithridate suo scribit Conradus Gesnerus, vel a frameae similitudine esse Germanicum pfriem, pro quo inferiores Germani priem dicunt: vel Romanos a Germanis frameam accepisse. Vide quae superius in Framea diximus; & lib. I. de Vitiis sermonis, cap. III.

Ronchus, ῥόγχος ἀπὸ τοῦ ῥέγχειν· quod a sono: ut multa alia. Vide magnum telium sylvam apud Becmanum in Murmur.

Ros unde sit, dissentiunt Grammatici. Geminum ponit etymon Isidorus, lib. XIII. cap. X. Nam ait, esse a Graeco δρόσος, quod idem notat; quibusdam tamen videri sic dici, quasi rarus. Posterius hoc ineptum. Prius vero non improbo. Uti neque ut sit a ῥώξ, quod idem ac δρόσος. Vel a ῥοῦς, fluxus, vel ῥέω, quod Theophrasto profluvium est. Saltem magis haec verisimilia, quam ut sit ab ἴσω, quod Angelus Caninius & Petrus Nannesius volvere, nisi consuetudine sermonis Romani, in quo R sedem mutare solet: quae ratione a Περσεφόνη est Proserpina; a καρχηδών quasi καρχεδών, Carthago; a ἕω ῥοῦς, noris, pluraque id genus, quae adduximus in tener, caro, fierm. A rore est rosidus, δροσερός. Item rorare ψακάζειν: unde roratio, quod stillationis est genus in vitibus deflorescentibus, aut cum acini priusquam crescant, decoquuntur in callum; quemadmodum scribit Pli-

nius, lib. XVII. cap. XXIV. Sic autem vocatur ab acinorum defluvio: unde paullo post idem scribit: *Pessimum est inter omnia, cum deflorescentem vitem & oleam percussit imber, quoniam simul defluit fructus.* Theophrastus similiter appellat ῥοῖαν. Eandem esse Græci nominis caussam, indicat, cum addit, τὸ δὲ πάθος ἐστὶν, ὅταν ἀποῤῥῇ τοὺς ῥῶγας. Ad vitium hoc averruncandum instituta Floralia, quemadmodum his verbis docet Plinius, lib. XVIII. cap. XXIX. *Itaque iidem Floralia quarto Calendas ejusdem instituerunt, Urbis anno quingentesimo sextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene deflorescerent.* A *rorando* quoque nomen *rorariis*. Varro VI. de L. L. *Rorarii dicti a rore, qui bellum committebant ante, ideo quod ante rorat quam pluit.* Locum ante adduxerat e Plauti Frivolaria:

Ubi rorarii estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce.

Similiter Festus: *Rorarios milites vocabant, qui levi armatura primi prælium committebant: quod ut ante imbrem fere rorare solet, sic illi, ante gravem armaturam quod prodibant, rorarii dicti.* Nec aliter Nonius in *Rorarii*.

Rosa a ῥόδον. Varro, lib. IV. de L. L. *Item ex Græcis vocabulis ἕρπυλλος, ῥόδον, addita & commutata una litera, Serpyllum, Rosa.* Ῥόδον autem si Etymologum audimus, nomen habet ab ὄζω, quasi ὄδον, & κατὰ πρόσθεσιν ῥόδον. Ita autem dici ait κατ' ἀντίφρασιν, quia ὀσφραίνει· quasi ὄζω etiam non dicatur de bono ac grato odore. Plutarchus melius, lib. III. Συμποσ. cap. ult. ubi scribit ita vocari, quia ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι. Ita enim recte editum ab H. Stephano, ubi in Aldina est ἰδαδῆς. Censet igitur Plutarchus fieri a ῥέω & ὀδμὴ, quia *fluat ab ea odor gratus*. Sed tamen neque in hac sententia acquiescit animus: verum puto integrum esse βρόδον, quomodo Æoles pro ῥόδον dicunt. Βρόδον vero κατὰ μετάθεσιν dici censeo quasi βορδόν vel βάρδον, idque a ורדא, hoc est, *rosa*. Hebræis flos is dicitur חבצלת, uti Cant. II. I. ubi Targum exponit ורדא, *rosa*: quomodo & Cant. VI. I. שושנים Targum interpretatur ורדין, *rosæ*.

Rosmarinus divisim etiam *marinus ros* dicitur Maroni in Culice:

Lilia que & rores, Nonacria tura, marini.

Item *ros maris* vocatur Nasoni in III. de Arte:

Ros maris, & laurus, nigraque myrtus olet.

Ros dici putatur, quia *roscida sit natura*: vel quia *roris instar aspergatur*. Vel quia *ejus usus in aspergillis*. *Marinus* autem, vel quia *in marinis locis feliciter proveniat*, vel quia *saporis marini*, hoc est, *amari*.

Rostrum proprie animalium est, ac imprimis avium, diciturque a *rodendo*, ut a *radendo*, *rastrum*; a *plodendo*, *plostrum*; a *claudendo*, *claustrum*; a *fluendo*, *flustrum*, quia *fluor maris sistitur*, &c. κατὰ μεταφορὰν tribuitur navibus; nam & sic vocatur *pars prima in nave exporrectior, cuneique in modum acutior*. Falli Lazarum Baifium puto, cum libro de re navali autumat *rostra* eadem esse, quæ Appiano, Diodoro, & aliis appellantur ἀκροστόλια. Sic enim Græci vocant tigna in prora puppique ad ornatum tantummodo apposita, quæ & facile, cum collibitum esset, avellebantur. *Rostra* quoque dicebatur Romæ suggestum in foro ante curiam Hostiliam exstructum, in quo magistratus jus dicebant, leges ferebant, concionesque ad populum habebant. Nomen ex eo erat, quod adornatum esset *rostris navium ab Antiatibus captarum*. Livius, lib. VIII. *Naves Antiatium partim in Navalia Romæ subductæ, partim incensæ, rostrisque earum suggestum in foro exstructum adornari placuit: Rostraque id templum appellatum.* Idem scribunt Varro, lib. IV. de L. L. & Isidorus, lib. XV. cap. II. Huc respexit Mamertinus in Genethliaco: *Itemque præter victorias toto orbe terrarum partas, etiam navalia trophæa prætereunt, at post bella Punica, post Asiæ Syriæque reges, Romani rostra campi novis ornentur exuviis, & oblitos jam Quirites in memoriam reducatis, cur ille solemnis concionibus locus ROSTRA vocitetur.*

Rota Isidoro, lib. XX. cap. XII. & XV. sic dici videtur, quod *ruat*. Becmano placet esse a רוטה, *rotavit*, *rotam gyravit*. Sed potius est a ῥόθιος, quod non tantum signat *strepitum edere*, sed etiam *cum impetu ferri*. Sane rotarum munere currus velut pedibus ῥοθεῖ. Sic Græcis τροχὸς vocatur a τρέχω, *curro*. A *rota* est *rotundus*, quasi dicas τροχοειδής. *Undus* est productio vocis, ut in *jucundus*, a *joco*.

‡**Rota**, si Isidoro credimus, fit a *ruendo*, quasi **Ruta**, quia ad lapsum semper impellitur ac ruit assidue. Ipsum autem **Ruo** ex Hebraeo factum, infra suo loco videbis. At Becmanno apud Vossium placet *rotam* esse a רוטה, quod ait esse *rotare*, *rotam gyrare*. Verum hanc radicem nusquam cum eo significatu ne in cognatis quidem linguis, reperio. Deinde τὸ ῥοθεῖν (unde Vossius *rotam* arcessit) siсubi est cum *impetu ferri*, eam notionem videtur hausisse antiquitus ab Hebr רוץ *ruz*, quod est *currere*, a qua radice haud dubie **Rota** ἀμέσως derivatur. A *Rota* deinde fit **Rotundus**. Postremo a *Rotundus* (adhibita consueta antiquis προσθέσει ST) fiebat credo olim **Strotundus**, a quo deinde per syncopen factum est **Strundus**, cujus mentio fit in Philoxeni Glossis Latino-Graecis in hunc modum: *Strundius* (fort. *strundus*; nam & sequens dissyllabum est) sive *Struntus*, σπελεθος. Usurpant hodiedum hoc nomen Itali, & Galli, & Belgæ apud Martinium. Interim haec veteris Latii vox haud dubie a **Rotundus** derivatur, quia non nisi in rotundiora talia convenit. **Mazochius**.

R V

Rubellio piscis, de quo Plinius, lib. XXXII. cap. X. ita dicitur a *rubellus*, quod diminutivum a *ruber*. Ita vero a colore dici, argumento est, quod piscis similiter Græcis vocetur ἐρυθρῖνος, ab ἐρυθρὸς, *ruber*. Hodie Græcis appellatur *lithrinus*, quod ex *erythrinus* corruptum.

Rubor color, item *rubidus*, & *rufus*, quis dicatur, cognoscere est ex Gellii libro II. capite XXVI. *Ruber color* ita dicitur fortasse a *rubo*, ut *russus* sive *russeus* a *rusco* virgulti genere, quo color is conciliabatur. Nisi potius *rubus* & *ruscus* a *rubore* ita vocantur, quod *virgulta ejus rubeant*, ut Perottus ait: vel quod *mora ferat rubra*, quod de *rubo* ideo verum est. Sane hoc malim. *Ruber* vero (si Scaligerum audimus, Exercit. CCCXXV. sect. XIII.) ita dicitur a *cortice vel granis mali Punici*, quod ῥόα & ῥοιὰ appellatur. Becmanus censet κατὰ πρόσθεσιν fieri ab Hebræo רבב, *erubescere*, unde *rubus*, & postea *ruber*. Nec aliunde sit *rutilus*. Mihi verisimile fit *rufus* κατὰ μετάθεσιν esse ex πυῤῥὸς· *ruber* vero, & *rubeus*, censeo venire a Græco ἐρυθρὸς κατ' ἀφαίρεσιν. Ut Θ in B abeat, quod insolens non est, cum ab οὖθαρ fit *uber*, a πλῆθος vel πλῆθυς, *plebs*. Pro *rubeus* veteres etiam *robus* & *robeus* dixere: ut in vet. inscript. *omnibus annis vitula robea & verre*. Est is color in robore durissimæ quercus, quæ *robur* vocatur: item in homine sano ac robusto: indeque tum *quercus genus*, tum *vires hominis valentis*, *robur* dici censet Festus: ut in *Robur* dicebamus. A *colore robo* vel *robeo* frumenti genus *robus* dicitur, quod & pondere & nitore præstat: ut ait Columella, lib. II. cap. VI. Ab *eodem colore* dicta est *robigo*, sive *rubigo*. Est id vitium metalli ruborem contrahentis, quod in ferro speciatim *ferrugo*, in ære *ærugo* appellatur. *Rubigine* utrumque comprehendi indicat Plinius, lib. XXVIII. cap. VII. *Æs etiam ac ferrum rubigo protinus corrumpit, odorque dirus*. Isidoro tamen, lib. XVI. cap. X. *robigo* dici videtur, quasi *rodigo*, quia arrodat. Sed satis liquet sic *rubigo* esse a *rubro colore*, quomodo Græcis vocatur ἐρυσίβη ab ἐρυθρὸς, *ruber*, quomodo item Belgis *roest* a *colore russo*. Hæc propria notio. Sed & ita vocatur *vitium segetis*, quo spicæ fiunt marcidæ, & in fœtidum pulverem friabiles. Virgil. I. G.

Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos

Esset

Esset robigo . . ; ;

Ubi per *o*, *robigo* scribitur in optimo Virgilii codice Romano, quo usus Pierius. A *robigine* dictus Deus *Robigus*, qui robiginem a segete averruncare credebatur; ut scribit Varro, lib. I. de L. Latin. Gellius, lib. v. capit. XII. & Paullus Diaconus. Ejus festum *Robigalia*, quod *Robigo* fiebat VII. Kal. Majas, quia tunc fere segetes *rubigo* occupat. Auctor Plinius, lib. XVIII. cap. XXIX. & Festus in *Robigalia*. Vulgo *rubigo* & *Rubigalia* malunt per *V*; nempe quia & *ruber* dicimus, a quo *rubere*, unde *rubicundus*, ut a *fari facundus*. Fallitur Priscianus, cum lib. IV. ait, ut a *ludo*, *vito*, *erro*, sunt *ludibundus*, *vitabundus*, *errabundus*, ita a *rubeo* dicendum fuisse *rubibundus*, sed εὐφωνίας ergo *B* in *C* esse conversum. A *rubro* colore quoque est *rubrica*, terræ species, qua materiarii ad ligna dirigenda filo utantur. Vide de ea Vitruvium, lib VII. cap. VII. Plinium, lib. XXXV. cap. VI. aliosque. E junioribus Bernardinum Baldum, in vocibus Vitruvianis.

RUBETA, genus ranæ venenosæ, in sicco degens, & fere in *rubis* versans, unde & nomen, Plinio teste, lib. XXXII. cap. V. *Rubus* vero a *rubro colore foliorum & fructus* nomen accepit: de quo in *Ruber* dicetur.

RUCTO est ἐρεύγομαι· *ructus*, ἐρυγὴ, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Itaque ut ab ἐρύω est ῥύω, ac *ruo*: sic *ructus* ab ἐρευκτὸς, quod verbale ab ἐρεύγομαι. A *ructo* vero est *eructo*, nisi potius *eructo* simplex est, ac *ructo* ex eo factum κατ' ἀφαίρεσιν. Sane id verisimilius, quando, ut Græci ἐρεύγω, sic Latini dixere *erugo*, unde frequentativum *eructo*. Festus: *Erugere* *ructum significat, quod eructare sæpius; illud enim perfectæ formæ est, hoc frequentativæ*. Verum usus hæc confudit. Unde in Glossis Philoxeni: *Eructant*, ἐρεύγονται. Ab *erugo*, *vinum eructum & fastidium potare* dixit Agellius, lib. XI. capite VII.

RUDIS quasi *raudis* a *raudus*, quod a ῥάβδος. Intellige ῥάβδον ἀσίδηρον, *virgam impolitam*, qua certabant gladiatores: unde hoc certaminis genus Plutarcho in vita Alexandri dicitur ῥαβδομαχία. A *rude* etiam isthac, gladiatura emeriti, quia *rudem* acceperant, *rudiarii* appellati: ut videre est apud Suetonium in Tiberio capite VII. Alias *rudiarii* vocati, *qui nova saga poliunt*: ut ait Festus in *Rodus*. Nempe quia saga nova sunt *rudia* & impolita. A *rudis*, qua *sagum* notat, est *rudicula*, quomodo Cato & Columella vocant *tigulam*, sive *spatham*, qua agitamus ea, quæ coquuntur. Nempe sic dicitur quasi *parva rudis*. Onomasticon: *Rudicula*, σπάθη. Alias *rudis* est adjectivum, unde *rudere*, a quo *rudimentum*, εἰσαγωγὴ, πρωτοπειρία, ut exponunt Glossæ Philoxeni: πρωτοπειρία, ut interpretatur Onomasticon. A *rudire* quoque est *erudire*, quasi extra ruditatem ponere. Aliud autem est *eruditus*, aliud *doctus*. Nam illud ad literaturam, ac humanitatis studia pertinet; hoc vero ad graves disciplinas. Hinc Sallustius Syllam ait fuisse *Græcis & Latinis juxta atque eruditissime doctum*. Et Cicero in Bruto dixit *literate doctus*. Sed maxime illustris locus Appuleii in Apologetico: *Virum accuratissime doctum, atque eruditum*. Porro *rudis* utraque notione sit a *raudis*, seu *raudus*, eliso *A*. *Raudus* vero est a ῥάβδος, quod & ipsum notat *virgam impolitam*. Sed *raudi* vox ad alia quoque extensa, ut cum sic dicere, *ut rude, & infectum*, uti auctores sunt Varro, & Festus. Hinc ὑποκοριστικῶς *raudusculum* legitur apud Ciceronem, Epistola VIII. lib. IV. ad Atticum: ubi *gravi æri alieno* opponit *raudusculum*, hoc est, *pauxillum æris*. Utitur & libro VI. ad Atticum, Epistola VIII. quæ incipit, *cum instruxisses*: & lib. XIV. earundem epist. XIV. cujus initium, *itera dum eadem*: & lib. VII. epist. II. inchoante, *Brundusium venimus*. Etiam *raudus* vel *rudus* dixere pro *saxo rudi ac grandi*: quomodo Attium loqui docet Festus in *Rodus*. Etiam *raudus* & in pluralivo *raudera* dixere *lapidum fracta, ruinarumque materiem*. Sed posterius pro eo dixere *rudus* & *rudera*: qua nempe ratione dicitur *claudo* & *cludo*, *defraudo* & *defrudo*. Glossæ Philoxeni: *Rudus*, βῶλος, λίθος, καὶ χαλκὸς ἀσήμαντος, καὶ γῆς σωρός. Pluribus hæc comprobamus in Exercitationibus Grammaticis, lib. II. quo loco de genere nominum in R disseramus. A *ruderibus rudetum* Catoni dicitur, *locus plenus ruderibus*. Appuleio lib. VIII. *ruderarium cribrum*, hoc est, *ruderibus expurgandis accommodatum*; non *ruderarium cibum*, ut scripsisse putat Bernardinus Baldus. Ab eodem est *ruderare* apud Vitruvium, lib. VII. cap. I. De quo ita ad eum Daniel Barbarus: *Rudera sunt lapides contusi, calce admixti, qui pavimentis faciendis substernuntur: unde ruderare est hujusmodi opus substernere*. Item *eruderare*, hoc est, *ruderibus purgare*; qua voce μεταφορικῶς usus Sidonius, lib. V. Epist. VII. *Aures mentis virosa susurrorum face templatas, opportunitate falsi sermonis eruderat*.

RUDO [ῥύζειν] factum est a *sono*, sive is proprius sit *asinorum*, quomodo usi Ovidius, Persius, alii: sive *funium nauticorum*, qui inde *rudentes* appellantur, unde ea vox translata sit non ad *asinos* modo, sed etiam *leones* ac *homines*; quomodo usus Maro. Festus: *Rudentes, restes nauticæ, & asini, cum voces mittunt*. Nonius Marcellus: *Rudentes ea caussa sapientissimi dictos volunt, quod funes, cum vento verberentur, rudere existimentur, atque hunc sonum proprium funium, non asinorum putant*. Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *Rudentes sunt funes nautici, ex nimio stridore ita dicti*. Ita locutus Maro:

Insequitur clamorque virum, stridorque rudentum.

Et Ovidius:

Quippe sonant clamore viri, stridorque rudentum.

Paccuvius quoque dixit *rudentisibilus*, Varrone teste, initio libri IV. de L. L. Cælius ad Ciceronem divisim maluit *rudentum sibilus*. Nec animatorum tantum est, sed etiam terræ, cum venti subterranei mugiunt. Appuleius de Mundo: *Mycetias vocatur teris ruderis inquietudo terrena*. Ita Scaligerum secutus lego, ubi vulgo *aderis*. Descriptio est spiritus subterranei, qui μυκητίας dicitur ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι, hoc est, *mugire*: quem & Maro signat, cum ait:

Sub pedibus mugire solum, & juga celsa moveri.

RUGA, Græce ῥυτὶς, ut *rugo* & *corrugo*, ῥυτιδόω, item ῥυτιόω, & ῥυσσόω. Est & Latinum, & Græcum, a ῥύω, hoc est, ἐρύω, sive *traho*. Est enim *ruga* aliud nihil, quam *cutis in plicas & quasi sulcos contracta*. Ideo *medicamenta, quibus rugæ tolluntur*, vocantur ῥυτιδώματα, quia efficiunt δέρμα ῥυτιδοῦν, *cutem extensam planamque*. Sane contraria sunt ῥυτιδοῦν sive *extendere*: & ῥυτιδοῦν sive *corrugare*.

RUGIRE leonum est, ut Græcis βρυχᾶσθαι. Fictum est utramque a *sono*: ut *mugire*, *gannire*, multaque alia, de quibus scriptor carminis, quod *Philomela* inscribitur. Id cum vulgo nimis depravate scriptum circumferretur, multis partibus emendatius ex vett. cod. edidit Clar. v. Andreas Schottus, lib. II. Observat. Hum. cap. LI.

†RUGIO est ab Hebr. [illegible] *rhaag* ejusdem notionis: unde fieri oportebat *Sugio*: sed postea (ut in *Falesiis*, *Valesiis* &c.) in locum sibili repositum est R. MAZOCHIUS.

RULLUS est a *varo*, unde *varus*, a quo *vallus*: ut a *varus*, *vallus*; a *carus*, *callus*; ab *anus*, *ullus*. Gloss. Philoxeni: *Rullus*, *mendicus*, ἀγροῖκος. *Rullum*, χωρικὸν, ἀγροῖκον. Ubi illud ἀγροῖκος, nihil ad *rullum*, sed interpretatio est vocis *rullus*. Nec *rullus* est *mendicus*: aut *mendicus* est ἀγύρτης. Num ergo pro *mendicus* reponendum *medicus*? Nam medici circumforanei sunt ἀγύρται. Sed quid hæc ad *rullum*? Quare videtur pro *mendicus* scribendum *rusticus*. Nam id *rullus*, & Græcum ἀγροῖκος. Pro ἀγύρτης vero scribendum ἀγρότης. Hesychius: Ἀγρόται, ἀγροῖκοι. At *rulla* recte vertitur χωρικὰ. Nam χῶρος & χωρίον *agro*: unde χωρικὸς & χωρίτης, *agrestis*, *rusticus*. Gloss. Cyrilli: χωρικὸς, *rusticus*. Χωρίον, *rus*, *possessio*, *villa*, *fundus*. Hesychius: χῶρος, ἀγρός. Χωρίτης, ἀγρότης, ἀγροῖκος. *Rulla* igitur idem est ac *rustica*. Sed quæritur, an non & sic vocetur instrumentum

tum rusticum, quo vomer purgatur. Id qui censent, adferunt hunc Plinii locum, lib. XVIII. cap. XIX. *Purgat vomerem subinde cuspidatus rulla*. Sic est in veteri Parmensi. Sed tanti id non est, cum in quibusdam MSStis sit *rallo*. Qui *rulla* defendunt, putant sic dici vel a *rua*, quia *ruit*, sive *eruit*: vel a *runa*, quod teli genus, teste Festo: vel a *ralla*, ut u in *a* abeat: quomodo ab ἄμφω dicitur *ambo* & *umbo*. Sed obstat iis, quod eam significationem *rullae* nec rei rusticae scriptores, nec Grammatici vel Glossographi agnoscunt: contra quam sit in *rallus*, *ralla*, *rallum*: de quibus supra diximus.

RVMA est *mamma*. Gloss. Θηλὴ, *mamma*, *papilla*, *ruma*, *mamilla*. Ita dicta non a βρῶμα, *cibus*, quod vir doctus putabat: sed, ut censeo, [illegible] [illegible], *rumino*. Nisi malis a *fluere lactis*, ex Graeco ῥύμα, quod usitatius ῥεῦμα, ab Aeolico ῥύω pro ῥέω, uti ῥεῦμα fuerit ab obsoleto ῥέω, unde & ῥεῦμα, *fluxus*, ῥεῖν, *fluidus*, & alia. A *ruma* (pro quo & *rumis*, *rumin*, & *rumen*, dixere) dicta Dea *Rumina*, vel *Rumia*: item agni *subrumi*, & ficus *Ruminalis*. Varro Cato, vel de liberis educandis: *Hisce manibus lacte fit, non vino: Cuninae propter cunas: Ruminae propter rumam, id est, prisco vocabulo, mammam, a qua subrumi etiam nunc dicuntur agni*. Citat Nonius in *Ruma*. Idem Varro, lib. II. de R. R. cap. I. *Si parum habet lactis mater, subjiciat sub alterius mammam, qui appellantur subrumi, id est, sub mamma. Antiqua enim vocabula mamma rumis, ut opinor*. Et lib. II. ejusdem libri. *Non negarim ideo apud divae Rumiae sacellum, a pastoribus satam ficum. Ibi enim solet sacrificari lacte pro vino & pro lactentibus; mamma enim rumis, sive ruma (ut ante dicebant,) a rumi: & inde dicuntur subrumi agni lactentes*. Quem locum sic legit Scaliger, *Mamma enim Rumis, sive Rumin; ea vero, ut ante, dicebant, a ruma*. Ut sententia sit, pro *mamma* etiam dixisse *rumis* & *rumin*, sive *rumen*: indeque agnos a *rumi* depulsos dixisse, hoc est, ab *ubere*. Gloss. *Rumis*, Θηλὴ, ἀρχαίως. Ruma ea notione agnoscit quoque Plinius, lib. XV. cap. XVIII. *Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romae nata sacra fulguribus ibi conditis: magisque ob memoriam ejus, quae nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus praebens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex aere juxta dicato*. Festus: *Ruminalem ficum appellatam ait Varro prope curiam sub veteribus, quod sub ea arbore Lupa rumam dederit Remo & Romulo, id est, mammam. Mamma autem Rumis dicitur, unde rustici haedos lactentes subrumos vocabant, qui adhuc sub mammis habentur. Alii autem sunt, qui putant, quod sub ea pecus ruminari solitum esset*. *Ruma* vero & *rumen* alteram etiam notionem habent. Nam significant *cavum gutturis locum*, a ῥύω, *traho*, via, quod a ῥύω, *traho*. Cibos enim attrahit *ruma*. De *ruma*, si locus sanus, ita Arnobius, lib. VII. *Rumas* (alii *erumnas*) *quae sunt prima in gurgulionibus capita, qua dejicere cibos & referre natura est ruminatoribus saeculis*. Ubi *saeculis* dixit, ut Lucretius, *saecla ferarum*. Ut audienda non sint, qui *vitulis* substituunt. De *rumine* ita Festus: *Rumen est pars colli, qua esca devoratur, unde rumare dicebatur, quod nunc ruminare*. Servius ad illud Ecl. VI.

. . . . *Pallentes ruminat herbas:*

Ruminatio, inquit, *dicta est a ruma, eminente gutturis parte: per quam demissus cibus a certis revocatur animalibus*. Isidorus, lib. XI. cap. I. *Rumen proximum curculioni, quo cibus & potio devoratur. Hinc bestiae, quae cibos revocant ac remandunt, ruminare dicuntur*. Idem, lib. XII. cap. I. *Ruminatio dicta est a rumine, eminente gutturis parte: per quam dimissus cibus a certis animalibus revocatur*. Ita *rumeris* voce usus quoque Pomponius Prostibulo.

Ego rumorem parvi facio, dum sit rumen qui impleam.

Frustra, meo judicio, est Nonius, qui *rumen* hic poni ait pro loco in ventre. *Rumigare* Appuleius dixit pro *ruminare*. Nisi potius *rumitare* pro eo legi debet: quod mihi sit verisimile. Nam a *rumen* est *ruminor*: at a *ruma* est *rumo*, unde *rumito*, ut a *clamo clamito*. *Ruminare* autem verbum ut ad alia scite transferatur, docet idem Nonius uno Livii & tribus locis Varronis: quorum unum apponam, qui est in Tanaquile: *Non modo absens quicquam de te secius cogitabit, sed etiam ruminabitur humanitatem*. Hoc est, *in memoriam revocabit*, interprete Nonio. Quemadmodum autem a *ruma*, vel *rumen*, *rumare* dixerunt, Festo teste, ita ab eodem quoque est *irrumare*. A *rima* esse putabat Georgius Merula. Calderinus a *ruma* quidem, sed qua *mamillam*. Utrumque vide, in lib. II. Martial. epist. LXXII. Sed omnino est ab ea *rumae* notione, qua *cavitatem gutturis* signat: quod plenius explicare & honestas & vitae institutum vetat. Quia autem *ruma* duplex est notio: (ut quod interdum notet *mammam*, interdum *cavum gutturis locum*,) eo dubitatum, ab utra notione sit *subrumare*. Utrumque ἔτυμον respexit Festus, cum ait: *Subrumari dicuntur haedi, cum ad mammam admoventur, quia ea rumen vocabatur: vel quia rumine trahunt lac sugentes*. Sed magis prius ἔτυμον placet: idque propterea, quia *subrumare* est a *subrumus*, hoc vero non est aliunde, quam a *ruma*, hoc est, *ubere*, ut ante vidimus.

†RVMA est eminens gutturis pars, a qua quaedam animalia cibum revocant, quem per otium postea RVMINANT. Est & RVMA (pro quo dicitur etiam *rumis*, *rumin*, & *rumen*) idem quod *mamma*, *papilla* cum in pectore eminet. Postremo addito ST more veteris Latii (quo more dicebatur *slis*, *slocus*, *stlatus* & similia) factum est STRVMA h. e. *eminentia* aut tumor glandularum circa collum. Omnia autem haec veniunt omnino ab Hebr. nomine רום *rum*, quo *eminentia*, & quidquid exporrigitur, designatur: sic in Prov. XXI. 4. רום *rum* (i. e. *eminentia*) *oculorum*. Sic etiam idem vocabulum apud Chaldaeos aurium extremitatem eminentem designat. Postremo metropolis Latii ab *eminentia* vocata est רומה *Rumah*, seu Roma, quippe urbs in colle Palatino fundata: sicuti & in Palaestina RAMA ob eamdem caussam id nomen recepit. Ac qui *Ramam* fundavit, is postea ROMVLVS est appellatus. De *Ruma* habet plura scitu digna Vossius: nisi quod in etymo assignando a scopo aberravit. MAZOCHIVS.

†RVMEN ait (Festus) *est pars colli, qua esca devoratur: unde RVMARE dicebant, quod nunc RVMINARE*. Haec Festus: a quo mallem pro *Devoratur*, scriptum fuisse *Rumpitur*, sive potius antique *Rumatur*, ut *Ruma* sit *Rumen*. Sed tamen concinit Isidorus: *Rumen*, inquit, *proximum curculioni, quo cibus & potus devoratur*. Poterit ergo *Rumen* ab Hebr. רום *rum*, quod est *eminere*; nam & Servius ad Eclog. VI. *Rumam EMINENTEM gutturis partem*, vocat, de qua vide in RVMA. MAZOCHIVS.

†RVMENTVM (ait Festus) *in Auguralibus significare videtur Interruptio abruptione, dum verba auribus mavendis praeit: SI INTERIM AVIS CANERIT, IVM AEQVE ATQVE AVSPICIO RVMENTVM ESTO*. Ubi dum dicitur, *Rumentum esse*, id quia Festus interpretatur *Interruptionem* sive *abruptionem*, omnino videtur *Rumentum* ab antiquo *Rumo* (pro *Rumpo*) deducere: quod minime improbo. Tamen non nisi ab Hebraeo ipsum *Rumo* venit: de quo mox in *Rumps* dicimus. MAZOCHIVS.

RVMEX, λάπαθον, ut est in Glossis Philoxeni, & Cyrilli. Perotto placet esse a *rumpo*. Sane *rumpit calculum*. Sed a *rumpo*, vel, ut veteres dixisse videntur, *rupo* (a quo praeteritum *rupi*,) esset *rupex*, ut ab *apio apex*. Quare magis ἀναλόγως deducas a *rumo*, hoc est, *sugo*, quia *solerent succum ejus exsugere ad sitim restinguendam*. Hoc nisi esset, videre possis dici *rumex* quasi *strumex*. Nam ad *strumas cum axungia est efficacissima*, Plinio teste, lib. XX. cap. XXI. Meminit praeter Plautum, & alios, Virgilius Moreto:

Fecundusque rumex malvaeque inulaeque virebant.

Lit

Est & *rumex* teli genus, simile spari Gallici: teste Festo, qui illud Lucilii laudat:

Tum spara, tum rumices, portantur tragula porro.

Scio esse viros eruditos, qui *murices* reponant. Sed ea vox primam habet porrectam. Praeterea Festus, sive Verrius, reponit inter voces ab *R* inchoatas.

Rvmor, [ῥοιζφόρος] vel est a ῥέω, significante *dico*, ut sit a ῥῆμα *dictum*: vel potius ab Æolico ῥύω, *fluo*, unde ῥεῦμα, *fluxus*, sive, si malis, a ῥέω, ῥοιῶ, aut ῥύομαι, quibus in *fluendi* notione usos esse veteres, partim tempora quaedam ostendunt: ut ἐῤῥύην, ἐῤῥύηκα, διεῤῥυηκώς· partim derivata, ut ῥύσις, *profluvium*, ῥυτὸς, *fluidus*, ῥοδίω & ῥύδην, *abunde*, aliaque. A ῥῦμα igitur significante *fluxum* erit *rumor*: quia nihil est aliud, quam sermo in populum emanans: unde Plutarchus ait, ῥυεῖσαν λόγον ἐν τῷ δήμῳ. Quam etymologiam mire confirmat, quod, ut Obertus Giffanius observat, veteres uti ῥοῦμα, vel ῥῦμα, ita & *rumor* de *aquae fluxu* dixere. Poëta vetus apud Ciceronem:

Solvere imperat secundo rumore, atque adversa avi.

Virgilius:

Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.

A *rumor* est *adrumo*. Festus: *rumorem facit*. Quamquam nonnulli malint esse a *rumine*, ut ibidem Festus addit. Nempe ut proprie sit *gutture admurmurare*. Sed pro priori sententia est, quod apud Isidorum legitur: *Adrumavit, rumorem attulit*, & in vett. Gloss. *adrumo, conrumo*, φημίζω, vulgo. Addo quod a *rumo* est *rumito*. Naevius:

Simitu alius aliunde rumitant inter se:

Id est, *rumorem spargunt*. Citat Festus in *Rumito*.

†Rvmor a *fama* hoc differt, quod fama propalam & aperte grassatur, at rumor tacito & quieto cursu perreptat. Est ergo Rvmor a דום *dom* (at Tyrrheni D in R vertebant, ut sit *Rum*) quod est *tacere* & *quiescere*. Eadem significatio inest radicibus דמה & דמם. Et quidem דמה apud LXX (vide Concordant.) vertitur semel ἦχον, & iterum ἠρέμα, quod nisi de tacito & submisso sermone intelligatur, non potest intelligi, quo pacto eadem rad. & *tacere* & *loqui* significet. Confer illud 3. Reg. XIX. 12. *Vox silentii* (Hebr. דממה) *tenuis*. Ubi LXX φωνὴ αὔρας λεπτῆς (ac bis ceteroqui alias apud LXX pro illo Hebraeo vocabulo αὔρα, utpote lenis, reponitur). Ibidem Targum Jonathanis: *Vox canentium in silentio*. Et Syrus, *Vox sermonis tenuis*. Arabs *vox cantici cum quiete*. Omnino eadem nil *rumoris* ex mente Latinorum notio. Non est ergo dubitandum, quin a דום *Dum*, vel a דמם *Damam* venerit Rvmor, verso Tyrrhenice D in R. Mazochivs.

Rvmo, prius fuit *rupo*; ut *frango*, prius *frago*; *pango*, prius *pago*. Itaque in praeteritis dicitur, *rupi*, *fregi*, *pepigi*. *Rupo* fortasse est a ῥήγω sive usitato ῥηγνύω, vel ῥήγνυμι, quod idem notat. Vel deducas a ῥιπῶ, quo significatur *impetus vel projectio*. Certe res cum violentia projecta solent *rumpi*. Vel simpliciter dicamus *rupo* aut *rumpo* esse a *sono rei, qua rumpitur*. Quemadmodum & fortasse inde *frago* seu *frango*. Similiaque *crepo*, *fremo*, aliaque. A *rumpo* vel *rupo* est *rumentum*; ut a *moveo*, *momentum*. Festus: *Rumentum in auguralibus significare videtur interruptio, abruptiove, dum verba ancilibus movendis prait*: Si enterim avis cauerit, tum aqua atque avspicio, rumentum esto.

†Rvmpo est ab antiquo Rvmo: hoc vero fit ab Heb. דמה *damah*, quod est *exscindi*; qua notione verbum etiam דמם *damam* praecisum est. Ab his, inquam, radicibus *Rumo* & *Rumpo* oriuntur, modo *Daleth* Hebraeo Tuscoque more in R vertatur. Mazochivs.

Rvmpvs a *rumpo* quia avulsus est ab arbore, ut alio traducatur, unde & *tradux* dicitur. Varro, lib. I. de R. R. cap. VIII. *Quartum est pedamentum nativum ejus generis, ubi ex arboribus in arbores, traducti vitibus vinea fit: quas traduces quidam rumpos appellant*. Hinc arbusti genus a *rumpis* factum dicitur *rumpotinum*, arboresque ipsae e *rumpis rumpotinae* vocantur. Ita usi Columella, lib. V. & Plinius, lib. XIV. cap. I. Inde idem *rumpotinetum*, locus arboribus *rumpotinis* consitus: apud Columellam, lib. V. cap. VI.

Rvna in Isidori Glossis exponitur *pugna*; ut *runata*, praeliata. Ac similiter Papias. Sed potior apud nos esse debet auctoritas Festi, vel Paulli, scribentis a Verrio: *Runa genus teli significat*. Ennius:

. . . . Runata recedit.

Id est, pilata, sive, ut in libris aliis est, *runata recedit*. Dissimulare tamen non possum, & in quibusdam Paulli codd. MSStis pro *pilata* legi *praeliata*. Sed perperam, ut puto. Sane potior apud me auctoritas est schedarum Festi Farnesianarum, ubi est *pilata*. *Runa* igitur telum est, fortasse illud, quod Belgis ex eo *runspeet*. Nomen fortasse inde, quod *rueret*, hoc est, sterneret adversa.

Rvncina, ut quidem Hermolaus Barbarus scribit, in glossematis Plinianis; Plinio *sunt majores serrae, quibus fabri materiarii secant arborum moles sabfellis canteriis, qui a rusticis fere nominantur caballi, quia ipsos equos, ut notum est, canterios vocamus. Unde Plautus verbum deruncinare usurpat, quasi pro dissipare dissecareque*. Sed falli puto Hermolaum. Nam *runcinam* dici instrumentum, quo ligna aspera levigantur, clare indicant haec Plinii verba, lib. XVI. cap. XLII. *Firmissima ad tectum abies. Eadem valvarum repagulis, & ad interfina opere aptissima, sive Graeco, sive Campano, sive Siculo fabricae artis genere spectabilis, ramentorum crinibus pampinato semper orbe sese volvens ad incitatos runcinarum raptus*. Idem illud Arnobii, lib. VI. *Simulacra ipsa, quae vos terrent, runcinarum levigata de planis*. Quare & *deruncinare* non erit *dissecare*, ut Hermolaus putabat, sed *radere*: ut cum Plautus Capt. Act. III. Sc. IV. ait:

Ego deruncinatus, deartuatus sum miser, hujus
scelesti techinis, dolis.

Belgae simili metaphora dicunt, *yemand kaslig afschaven*. Est vero *runcina* a Graeco ῥυκάνη sive ῥουκάνη, quod in Epigrammatis legitur. Glossae Graeco-Latinae Ῥυκάνη, *tribula*, *runcina*. Similiter a μηχανὴ, *patina*, μαχανή, *machina*, βυκάνη, *buccina*; quorum exemplo secunda in *runcina* corripi videtur: ne illis credamus, qui producunt, quasi simile sit, ac a *colo*, *culina*; a *popa*, *popina*. Erat & *Runcina* Dea: sed huic aliunde nomen. Nempe a *runcando*. Augustinus, lib. IV. de Civ. Dei. c. VIII. *Praesecerunt ergo cum runcantur, id est, a terra auferuntur, deam Runcinam*. *Runcare* segetes Varroni est herbas e segetibus expurgare, quod Graeci βοτανίζειν, & βοτανίζειν· ut docet Pet. Victorius, lib. XXXVI. Var. Lect. cap. VIII. *Runcare* vero a *ruo*. Nam qui *runcat*, eruit herbas. Ut a *fodio*, *fodico*; ita a *ruo* fit *ruico*, sed *i* ejectum, & *N* insertum, ut in *frago*, & *pago*, pro quibus dicimus *frango* & *pango*. Saltem hoc verisimilius, quam ut *ruo* fit a *rus*, ut putabat Isidorus, lib. XVII. cap. I. *Runcatio*, inquit, *est a terra herbas evellere*. *Nam rus terra est*. Idem, lib. XX. cap. XIV. hinc deducit *runconem*. *Falcastrum*, inquit, *e similitudine falcis vocatum*. *Est autem ferramentum curvum cum manubrio longo ad densitatem veprium succidendam*. *Hi & runcones dicti, quibus vepres secantur, a runcando dicti*. A *runco* est *subrunco*, unde *subruncivus*, ut a *cado cadivus*. Hinc *subruncivi* limites, qui in agris fiebant, octo pedes lati, per quos aditus patebat vicinis ad subruncandum. Atque ut a *runco*, *runcino*, ita a *subrunco*, *subruncino*. Unde *Subruncinator*, Deus, qui *subruncinationi* praeesset. Indigitamenta Flaminis Cerealis: *Insitor*, *Obarator*, *Occator*, *Sarritor*, *Subruncinator*. Ludovicus Vives ad Augustini de Civ. Dei lib. IV. cap. VIII. censet a *runcare* esse *averruncare*, unde Deus *Averruncus*. Nempe ut ex *ab* & *fugio*, est *aufugio*: ita ex *ab* & *errunco*, (cujus prior pars *ar* sive *ex*, altera *runco*) erit *averrunco*. Sed putamus ab ἀποῤῥύω, & Æolice

lice *scissum* esse *verrunco*. Vide *Averruncare*.

RVO Angelo Caninio placet esse ab ἐρύω, ut ab ἐκλύω, *eolo*. Sed significatio non satis convenit, si ἐρύω est ἕλκομαι, vel ἀνασπῶ· ut Hesychius exponit. Rectius dixisset, esse ab ἐρύω, quod est *traho*. Sed neque ista notio ad amussim quadrat. Puto igitur esse a רוה, quod est *jecit, dejecit, præcipitavit*. Id enim est *ruere*, ut apud Terent. *ceteros ruerem*. Postea ab activa significatione translatum ad absolutam. A *ruendo* & *cadendo ruta cæsa*: citra copulam, dicuntur, *quæ venditor possessionis, sui usus gratia, concidit, ruendoque contraxit*: ut Festus interpretatur. *Ruta* sunt creta, arena, similiaque eruta. *Cæsa* sunt carbones, granaria ex tabulis facta, quorum stipites sint supra terram, tegulæ nondum impositæ tectis, &c. Hujusmodi in venditionibus excipi solent: unde Cicero, in Top. *Necque quod sæpe liberales venditores facere solent, ut cum ædes fundumve vendiderint, rutis cæsis receptis, concedant tamen aliquid emptori, quod ornandi caussa apte & loco positum videatur*. A *ruendo* quoque sunt *rutrum*, *rutabulum*, *rutuba*: de quibus seorsum.

†RVO olim activum erat, ac significabat *ad lapsum impellere*. Terentius: *ceteros ruerem*. Postea (quod in multis accidit ex activa significatione ad absolutam transeuntibus) evasit neutrum. Venit autem ab Hebr. דחה *daha*, quod & in forma quiescentium *Ain Vau* reperitur, nempe דוח *duah*. Et utrumque significat *ad lapsum impellere*, *præcipitem agere*: quae significatio etiam in derivatis a priore illa forma reperitur, maxime apud LXX apud quos דחי *dehi* est ὀλίσθημα *lapsus*. Ceterum a posteriore forma דוח *duah* (D Tyrrhenice ut R pronuntiato, ut saepe diximus, & gutturali absorpta) factum est RVO. MAZOCHIVS.

RVPES Græcis est ῥώξ, vel ἀποῤῥώξ, vel ῥωγάς. Estque *rupes* ab obliquo ῥωγός· qua de re plura diximus in *Lepus*. Hoc etymon Nunnesius etiam probat in Grammatistice. Vel fit a recto ῥωγὰς, quod Hesychius agnoscit. Ρ᾿ὼξ vero & ῥωγὰς a ῥήσσω, id est, *rumpo*. Quomodo & Cretensibus, teste Stephano in Ο᾿άξος, *locus præcisus ac præfractus* dicitur ἄξος. nempe ab ἄξαι, id est, *rumpere*. Imo & Græcis aliis ab eadem origine ἀγμὸς vocatur. Hesych. Α᾿γμοὶ, φαραγγες, κατακρημνοι, ἀποῤῥώγες. Vel eadem mente *rupes* fit a *rumpo*, quia sint *partes præruptæ*: quod etymon secuti Perottus, & Nannius in Ecl. 2. Nec dici debet a *rumpo* fore *rumpes*. Nam veteres *rupo* dixere, unde *rupi*, & *ruptum*: a quo itidem dicimus *loca prærupta*. Gloss. *Prærupta loca*, ἀπόκρημνοι τόποι. Juvat etiam Isidorus in Glossis: *Rupinas*, *abrupta montium*. Ita *rupinæ* vocem usurpat Appulaius, lib. VI. & VIII. Met. A *rupes* est *rupex*, qui & *petro* similiter a *petra*. Lucillius: *Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra*. Utitur & Tertull. scripto scholastico de pallio, cap. IV. atque alibi. Ejusdem originis *rupicapra*, quasi *rupium capra*. Quam ἀκίρων *capream* appellat Martialis:

Pendentem summa capream de rupe videbis:

Casuram speres: decipis illa canes.

†RVSTVS & RVTVS sunt (quidquid alibi in RVMPO dixerim) ab Heb. רוץ *ruc*, quod quidem *currere* significat, sed plures est *rumpere*, quia saepe communes significationes habet cum verbo רצץ *ratat*, quod proprie est *frangere*. Indidem & RVTRVM fuit, quo rumpitur gleba durior. At postea Latini ex analogia sua ex RVSTVS & RVTVS, retrogradiendo themata sibi sua formarunt *Rumpo* & *Ruo*. MAZOCHIVS.

RVS sive *rura*, (ut recte Servius observat in I. Æn.) venit ab ἄρουρα præciso A, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*; ab ἀλμυρίς, *muria*, &c. At Varro inepte in IV. de L. L. *Quod*, inquit, *in agris quotquot annis rursum facienda eadem, ut rursus capias fructus, appellata rura*. A *rure* est *rurare*. Plautus Capt. *Dum ruri rurant homines*. Varro in Serrano apud Nonium Marcellum: *Dum in agro studiosus ruror*. Qui locus manifesta indicat aliud esse *rurare*, quam *rusticari*. Hinc *rurationis* Dii apud Appuleium, Apolog. I.

RVSPARI est *scrutari*, ut Nonius exponit, sive *crebro quærere*, ut Festus interpretatur. Mallem dixisset, *studiose quærere*. Ita enim usos liquet Accium in Meleagro & Nyctegresia apud Nonium, Appuleium in Apol. Tertull. de pall. cap. II. Videtur autem esse proprium animantium (uti gallinarum, ac suum) quando sive unguibus exscalpunt, sive rostro ruunt terram, studio quærendi alimenti. Itaque & doctissimus socer Franciscus Junius notis in Tertullianum censet dici quasi *ruendo sipare* seu *supare*, hoc est, *jacere*: ut exponit Festus. Vel erit a sono, quem studiose aliquid quærentes edunt: quem & exprimit Belgicum *ruyffelen*, *strepere*, *perstrepere*: pro quo & *ruysmuysen* dicitur. A *ruspari* est *ruspinare*, χειροψηλαφῶ, ut exponitur in Glossis. Hoc est, *manibus terere*. Ab eodem *corruspari*. Festus: *Corruspari*, *conquirere*. *Plautus*: *Corruspare tua consilia in pectore*.

†RVSPARI gallinas proprium est verbum, unde translate sumitur pro *studiose quærere*. Videtur fieri ab Hebr. רצפה *rispa* quod est *pavimentum*. Nam pavimento purgamentis haerentibus dum pedibus dissipant, perquirunt alites escas. MAZOCHIVS.

RVSSVS & *russeus* color, idem ac rutilus, vel vicinus. Sane cum Varro, lib. VI. de L. L. ait, *mulieres valde rufas dici rutilas*, videtur non alias intelligere, quam quas Cato in VII. Orig. dicit esse *facie russea*. Nisi legendum ibi *russeas fascias*, Etiam Catulli est:

Dentem atque russam defricare gingivam.

Ubi de colore loquitur, quem Egnatii dentes contraxerant, dum lotio assiduo defricantur. *Tunicas russas* est apud Trebellium in Claudii vita, & Vopiscum in Aureliano. *Russulas fasciolas* dixit Capitolinus in Albino: Uti *russeam fasciolam* Appuleius lib. XI. Met. Hinc *russatus*, russo indutus. *Russati aurigæ* præter Livium meminit Plinius, lib. VII. cap. LIII. ac *russatæ factionis* mentio itidem in inscriptionibus antiquis. *Russati* olim præliati milites, Cujus rei caussam indicat illud Silii, lib. III.

. . . . Et rubra velamine vestis

Ars erat in pugna fusum occuluisse ruborem.

Vide quæ de hoc notavit Isidorus, lib. XIX. cap. XXI. item Septimius Florens ad Εἰρήνην Aristoph. Vocatus *color russus*, non a *rosa* quidem, sed potius a virgulti genere, quod *ruscum* vel *ruscum* dixere: quo color is conciliabatur. Vide de eo Festum in *Ruscus*. Vel est *ruscus* inde, unde *ruber*, *rufus*, *rutilus*. Nempe ab ἐρυθρὸς. Vide *Ruber*.

RVTA a Græco ῥυτὴ sive ῥυτή. Varro, lib. IV. de L. L. *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis, ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant*, &c. Sane Peloponnesios πήγανον vocasse ῥυτὴν, scribit interpres Theriacorum Nicandri, ac Hesychius quoque interpretatur ῥυτὴ, τὸ εὔοσμον, καὶ πήγανον λευκόν. Eique id a ῥύω, *servo*, quia, ut Dioscorides docet, valetudinem conservat: unde & ῥύσιμον Nicandro vocatur. At *ruta cæsa*, quæ & *rute* dicantur, vide in *Ruo*.

†RVTA videndum annon sit eadem ac Syrorum רוטא *ruto*, quod in lexicis Syr. sic μεταφράζεται, *Herba quæ detergendæ cuti teritur in pulverem*. Vel si tamen *Ruta* Syrorum a nostra diversa sit, locus erit ὁμωνυμίᾳ illi, per quam in eodem genere animantium, herbarum &c. nomen, quod uni speciei apud Orientales tribuitur, a Latinis alteri speciei adscribitur: de qua vide in LEO. MAZOCHIVS.

RVTABVLVM, a *ruendo*, ut a *venatum*, *venabulum*. Festus: *Rutabulum est, quo rustici in proruendo igne panis coquendi gratia utuntur*. Glossæ: *Rutabulum*, ἐσχαρεύς. Græcum hoc est a σκάλλω, *fodio*, *sarrio*, unde instrumentum, quo id fit, σκαλίς. Κατὰ μεταφορὰν rutabulum pro *pene* usurpat Nævius ibidem: *Ec licet senile tractet retritum rutabulum*.

RVTILVS color si non idem ac *russus*, admodum sane vicinus. Varro, lib. VI. de L. L. *Jamque auroram rutilare procul cerno. Aurora dicitur ante solis ortum, ab eo, quod ab igne Solis tum aureo aër aurescit. Quod addit rutilare, est ab eodem colore. Aurei enim*

enim rutili: & *inde etiam mulieres valde rufæ rutilæ*. Festus: *Rutilum rufum significat: cujus coloris studiosæ etiam antiquæ mulieres fuerunt: unde traxerunt cognomina Rutiliæ, ut indicat frequenter Afranius*. Idem: *Rutilæ canes, id est, non procul a rubro colore immolantur, ut ait Atteius Capito canario sacrificio, pro frugibus, deprecandæ sævitiæ caussa sideris caniculæ*. Rutilus est ab ἐρυθρὸς κατ' ἀφαίρεσιν. Vide *Ruber*. A *rutilus* κατ' ἀποκοπὴν fit Belgicum *root*, vel *rood*.

RUTRUM, Græcis σκαπάνη, vel σκάφιον, sic dicitur a *ruitum*, sive *rutum*; ut *aratrum*, ab *aratum*. Eoque Nonius fallitur, cum a *radendo* deducit: unde etymon *rastro*, quæ a *rutro* diversa: quemadmodum argumento est Catonis illud, *Rutra rastri quadridentes*. Fallitur quoque Nunnesius, cui *rutrum* a ῥύγχος in T abeunte. Melius Varro, lib. IV. de L. L. *Rutrum*, ut *ruitum*, a *ruendo*. Item Festus: *Rutrum dictum, quod eo arena eruitur*. Ibidem legas: *Rutrum tenentis juvenis est effigies in Capitolio ephebi more harenam ruentis exercitationis gratia: quod signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia supellectilis regiæ Romam deportavit*. Usus & Varro apud Nonium: *Antipatri Stoici filius caput rutro displanat*. Item Pomponius in hoc trochaico apud eundem:

Sarculum hinc illo profectus, illinc rediisse rutrum.

Sententia est, retro res tum ierunt, haut aliter ac si ager, qui jam sarculo sariendus erat, talis evadat, qualis prius fuit, cum rutro deberet verti. Prius enim rutro vertitur ager, inde seritur, hinc occatur, postremo sarculo sarritur. Sed & *rutrum* erat *hostorium*, hoc est, lignum id, quo in modio acervum diruebant, & adæquabant. Hoc vero *rutrum* acervum dicebant, ut ex Plauto Ciceroneque notum est. Inde igitur *rutrum* & ὑποκοριστικῶς *rutellum*. Lucilius apud eundem Nonium:

Frumentarius est, modium secum atque rutellum
Unum affert.

RUTUBA ejusdem est originis ac *ruina*. Sic enim dici videtur, quia ruit atque evertit statum præsentem. Varro, Sexagesf.

Ergo tum Romæ parce pureque pudentis
Vivere cum patriis: nunc sumus in rutuba.

S

SABBATUM σάββατον, Plutarchus IV. Sympos. putavit esse ex eo, quod *sabbatarii se sabbatis soleant cibo vinoque replere*. *Bacchos* enim a multis dici σάβους. Sane Hesychius, quos σαβάζειν interpretatur εὐάζειν, βακχεύειν. Sed insipienter fit a Plutarcho Hebrææ vocis originem expetere. Nam שבת, est *quies*, *cessatio*, Græcis ἀνάπαυσις, Theodoreto & Nazianzeno κατάπαυσις. Meminit *sabbati* ex gentilibus Horatius, qui *sabbata tricesima* vocat τὰς νουμηνίας, sive ἱερομηνίας, quæ festa erant Judæis. Persius sat. V. *sabbata* appellat *recutita*, quia Judæi recutiti. Mero sive nudo pede *sabbata* a regibus Judææ celebrari solere, etiam Juvenalis auctor est, sat. VI. A *sabbatis celebrandis* Judæi dicti *sabbatarii*. Unde Martiali *jejunia sabbatariorum*.

SABUCUS, sive *sambucus*, Græcis ἀκτῆ, Belgis *vlierboom*. Gloss. Philox. *Sabucus*, ἀκτῆ, εἶδος βοτάνης. Gloss. Cyrill. Ἀκτῆ, τὸ φυτόν, *sabucus*. Ἀκτεία, τὸ δένδρον, *sambicus*, *sambucus*. Onomast. *sabucus*, ἀκτῆ. Serenus Sammonicus semper scribit *sabucus*. Primam enim corripit. Vide eum cap. II. VII. XXVIII. XXXII. Ruellius in primo de natura stirpium, cap. XX. *sambucum* dici putat a *sambuca*, instrumento musico. Ac præisse videtur ad hanc sententiam Isidorus, lib. XI. cap. XX. *Sambuca in musicis species est symphoniarum*. *Est enim genus ligni fragilis*, *unde & tibiæ componuntur*. Ubi post *symphoniarum*, excidisse suspicor hæc verba: *Unde dicitur sambucus*. Sane optime sic cuncta cohærerent. Vel pro *enim* legendum *etiam*. Sed hoc si dicamus, fatendum simul Isidorum *sambucum* & *sambucam* confudisse; quod via potem.

† SABUCUS plantæ genus est, cui perperam viri docti M inserunt, ut fit *Sambucus* (Italis *Sambuco*) male, inquam, quia & antiquorum consuetudo, & origo vocis refragatur. Mos veterum, monente Vossio, amovit M, uti & ex Cyrilli Glossis, & ex Vet. Onomastico constat, & ex Sereno Sammonico, qui semper sine M scripsit, imo & primam corripuit. Adde originem vocis quæ est a Chald. סבכא *Sabbeca*, quod Dan. III. 5. 7. 10. 15. genus est organi musici, ex Sabuco utique aptati. At vero M addidere Græci σαμβύκην, & Latini *Sambucam* vocantes: nec tamen male, quia Orientale *Dages*, ubi vox ad Occidentis linguas transiit, pleramque compensabatur inserendo M. De *Sambuca* instrumento musico itemque bellico plura mihi dicta sunt in Exercitat. Danielica *De musicis organis*, quam tom. I. Biblici Spicilegii inserui pag. 303. 304. Ergo quia in artis musicæ rudimentis *Sabucus* (sive, si mavis, *Sambucus*) cum sit cavum plantæ genus, facile ad concinnanda instrumenta instabilia assumebatur (quippe detracta nullo labore medulla, statim apta ad canendum erat) ideo id organum *Sambuca* initio dictum fuit. MAZOCH.

SABURRA, ἕρμα πλοίου, ἔρμα τῆς νηός, quod & γέμος dicitur. Unde κατὰ μεταφορὰν *mulieres saturæ* dicuntur *saburratæ*, Epid. act. I. sc. I. Etsi vero sumitur pro *quocunque pondere*, quo onerantur naves, ne instabiles sint: proprie tamen dicitur de *arena*, quæ eo fine ad certam usque mensuram navibus solet imponi. Atque id etiam origo evincit. Nam ut bene monet Perottus, venit a *sabulone*, sive *sabulo*, quo signatur *arena*, non quidem illa tenuior & minutior, ut in thesauro Rob. Stephani scriptum est: sed crassior, viliorque: quod recte docet intelligentissimus talium Georgius Agricola, lib. VII. de natura fossilium cap. XVI. *Sabulum*, inquit, *crassius est arena, quod vel durum est, vel molle: illud marem, hoc feminam appellant: masculum utilius sternendis viis: substernitur autem silicibus, & saxorum crustis, fimo & interseritur*. Ex quibus verbis melius, quid *sabulum* sit, intelligas, quam ex Isidoro, cum lib. XVI. cap. I. hoc solum dicit, *sabulum esse levissimum terræ genus*. Optime inde etiam capere est, quid *sabulonem masculum* Vitruvius vocet, lib. II. cap. III. & lib. VIII. cap. I. Tria *sabuli* genera pro colore diverso facit Plinius, lib. XVII. cap. IV. *Sabulum album*, inquit, *in Ticinensi, multisque in locis nigrum, itemque rubrum, etiam pingui terræ permixtum, infœcundum est*. *Sabuli* usus multiplex: quorum unum apud Nonium indicat Varro Ταφῆ Μενίππου· *Non vides in magnis peristyliis, qui cryptas domi non habent, sabulum jacere a pariete, aut cryptis, ut ambulare possint*. Et videtur hic locus aliquid juvare eos, qui ut est a *sto*, *statum*, *stabulum*; a *venor*, *venatum*, *venabulum*: a *pasco*, *pastum*, *pabulum*; sic a *sero*, *satum*, *sabulum* esse putant: ut *sabulum* sit arena hinc inde jacta sparsaque & quasi seminata. *Sabuli* voce, sed longe alia notione usus Appuleius, lib. II. Flor. si vulgata lectio sana est. Ea est etiam in codd. vett. *Dextera psallentis gestu suo sabulum citharæ admovet*. Unde conjectabat Jos. Scaliger *sabulum* esse instrumentum Musicum. Sed seu pro *sus sabulum*, *susceptabulum* cum Colvio, seu cum aliis *pulsabulum* legi debet, seu aliter, omnino sane locus corruptus videtur, eoque nec *sabulonis* voce pro eo, qui musico quodam utatur instrumento, usus Macrobius: quæ ejusdem Scaligeri opinio erat in Conjectaneis.

SACCHARUM Græcis dicitur σάκχαρ, ὁ σάκχαρ, vel σάκχαρον· Arrianus, vel alius in Periplo maris Erythræi: Μέλι τὸ καλάμινον τὸ λεγόμενον σάκχαρι. Vox est ab Arabibus, qui dicunt סכר, *sacchar*. Meminit & *sacchari* Plinius, & eo antiquior Dioscorides. Quæritur, an idem illud sit, ac factitium nostrum. Sed quo minus idem videatur, facit, quod Plinius dicat, tantum ejus usum esse in medicina. Ac in quibus usus ista consistat, Dioscorides refert. Hesychius quoque esse ait κοιλίας λυτικόν, hoc est, vim habere laxandi alvum. Sane, quæ veteres referunt de *sacchari* sua, non conveniunt

niunt factitio *nostro sacchara*: sed potius illi, quod *Tabaxir* nominatur. Nec tamen nostrum omnimodis illis ignotum erat. Quia novere *cannas Indicas*, ex quibus succus dulcis ad potum exprimebatur. Varro apud Isidorum:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo:
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Meminere & Dionysius Afer in περιηγήσει, & ex Eratosthene ipse Strabo. Hactenus igitur norant jam Dioscoridis, & Plinii ætate *cannas istas*, quod dulcem inde succum scirent haurire potui accommodatum. Sed postea inventa est ars succos istos coquendi, ac coctione efficiendi, ut candorem acquireret, & indurescerret. Huic ita candefacto, & quasi congelato succo nomen *sacchari* datum est, quod nomen, dum fluidus esset liquor, non habebat. Nomenque id datum, quia simile esset mellis generi in arundine collecto, quod *saccharum* antea solent vocari: atque etiam *sal Indicus* vocaretur, quia instar salis esset concretum. Ostendunt hoc ista Plinii verba: *Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile est, amplissimum nucis avellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum usum.* Quæ omnia conveniunt non *sacchara nostro factitio*, de quo loquuntur Græci recentiores atque Arabes: sed *nativo* illi, quod Persæ atque Arabes colligunt ex arundinibus *Mambu*, & *Tabaxir* appellant. Nec vera est aliorum opinio, qui veterum *saccharum* censent esse illud fossilis instar aluminis tralucens, quod *Candi* vocatur. Nam priscum illud, hoc est, *tabaxir*, plane est nativum. At illud, quod *Candi* vocatur, vel maxime artem requirit. Nam cum *saccharum* mollius & minus album tantum bis terve coquatur; hoc tertio quartoque est coctum, eaque re candorem illum ac densitatem acquisivit. Nec tamen *candum* dicitur a *candore*, ut neque a *canna*: sed quod cum frangitur, dissilit in partes *angulatas*. Nam quod *angulosum*, id recentibus Græcis κάντι, καντὸν, vel κάντιον vocatur. Hæc paucis hic attingimus, quia non delicatis illis suavior est *sacchari* sapor, quam φιλομαθεῖ ejus cognoscere naturam. Sed accurate & fuse de re tota ὁ πολυμαθέστατος Salmasius ad Solinum: ubi & Cæsaris Scaligeri, aliorumque multorum, de eo opinionem refellit. Ex quo etiam cognoscere erit, quid statuere oporteat de eorum opinione, qui putant temporibus Statii Papinii notam fuisse Ebositis artem coquendi *saccharum*. Id quidem doctissimus Gevartius colligebat ex illo poëtæ versu in primo silvarum:

Et quas præcoquit Ebosia cannas.

Quomodo hunc locum jam olim legit Joannes Ninivita, Versificatoria artis lib. III. pag. CCCCXXXIII. edit. Rob. St. Sed plane accedo clarissimo Salmasio sic eum versum emendanti:

Et quas percoquit Ebosea cannas.

Ut nempe *cauni* sint *cottica*: hoc est, *ficus siccæ*, quæ Græcis ἰσχάδες. Sane *caunas* pro *cauneas* etiam dixit Columella in Horto: ac quemadmodum *Caricas* non pro iis solum, quæ e *Caria* adveherentur, sed *quibusvis siccatis ficubus* dixit Plinius: unde & Syriæ eas tribuit, ac Ægypto: ita *Caunas* quoque sive *Cauneas* vocarunt, etsi alibi, quam in *Cauneysi* agro, crevissent. Est vero *Caunus* Cariæ civitas: ut *Carica* & *Caunea* eadem sint: illa a regione, hæc a civitate sit appellatio. Vide *Carica*.

SACCUS, non a *sago*, quod eo consuto efficiatur, ut Isidorus putabat, lib. XX. cap. IX. Sed a Græco σάκκος, quod ipsum est, non a σάττω, id est, *onero*, neque παρὰ τὸ ἄγειν τὸ φορτίον, sed ab Hebræo שק, quod Celtis Belgicisque totidem literis est *sac*. A *sacco* est *saccare*, ut Theophrasto σάκκος σακκίζειν, quod idem notat. Usus Martialis. Nam quod ei, lib. XII. ep. LXI. est:

Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco;

Id ei, lib. [illegible] ep. XL. est, *Cæcuba saccentur*. Sic enim Martialis locum, & legunt, & interpretantur, Beroaldus, Turnebus, Brodæus. Turnebum, si vis, vide, lib. XVII. cap. XVIII. & lib. XXIII. cap. XXV. Censet tamen Ramirez de Prato, defendi posse vulgatam lectionem, quæ est *siccentur*, ut per hypallagen ponatur pro *exhauriantur*: quomodo idem, lib. I. ep. XXVII. de Sextiliano ait:

Testa sed antiqui felix siccatur opimi.

At optime hanc sententiam refellit doctissimus & amicissimus Scriverius quem vide. Est qui Polluci οἶνος σακκίας. Sic Scribonius Largus probat *Falernum non saccatum*, hoc est, *non percolatum*, *liquatumque*. Minus recte interpretatur Isidorus, lib. XX. cap. III. *Saccatum liquor est aqua faci vini admixtus, sacco expressus*. Imo & *saccatus corporis humor* Lucretio, lib. IV. & Sereno, de Medicina, cap. IV. pro *lotio* usurpatur, eo quod *saccetur & coletur per humanum corpus*. Sed apud Serenum, ut recte in opera Parisina, est *saccatus*, ita in ea, quam Colonus edidit, ac Cellarius recensuit, corrupte legitur *siccatus*. Vesicam *saccum* vocat Seneca epistola LXXVIII. *Nihil interest, centum per vesicam tuam, an mille amphoræ transeant. Saccus est.* *Saccularii* Asconio sunt, qui publicam involant pecuniam, qui aliter *peculatores*. Ulpiano autem ita vocantur, quia præstigiis quibusdam pecuniam ex aliorum *sacculis* subducere solent. Unde generatim pro *impostore improbo* accipi solet. Onomast. *Saccularii*, βαλαντιοτόμοι. At Græcis posterioris ævi σακελλάριος est *præfectus sacculis sive pecuniis Ecclesiæ*. Anastasius Sinaita putabat esse vocem Syriacam a שקל, *accepit*. Sed omnino origo ex eo est, quod *sacculos* vocarent *ærarium Ecclesiasticum*. Felicianus de eleemosyna: *Interim sacculis, id est, in visceribus pauperum reponamus, quia manus pauperis gazophylacium est.*

SACER, ut Jul. Scaliger Exerc. CVII. & CCCXXV. sect. XIII. censet, acceptum est a Thuscis, qui ita vocabant, quæ ad religionem pertinent, ejusdemque originis esse ait *sanctum*, *sagmen*, *saga*, & alia. Fortasse ita est. Sed nec minus placet venire ab ἅγιος, quod idem notat. Spiritum in *s* abire, ac *γ* in *c*, satis notum. Pro eo & *sacris*, Festo teste, antiqui dixere. Ut apud Plautum Menæch. act. II. sc. II. *Porci sacres, sinceri*, hoc est, integri, atque idonei, qui Laribus sacrificentur. *A sacris auxversi [?] sacerdotes dicti*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Isidoro, lib. VII. cap. XII. sic dici videtur, quasi *sacrum dans*. Vel ex *sacer*, & Græco δος. Sed *do* non magis hic compositi pars est, quam *do*, in *dulcedo*, *gravedo*; *dis* in *viridis*; *dus* in *pallidus*, &c. *Sacrarium*, locus, in quo sacra deponuntur: juxta Jurisconsultos, & Isidorum, lib. XV. cap. V. *Sacrimum vinum*, quia sacrum. Ita dicere mustum, quod Liberalibus Libero sacrificabant. Vide Festum in *Sacrima*; item in *Sacrificium*. *Sacellum* ὑποκοριστικῶς ex *sacrum*: non quasi *sacra cella*, ut Trebatius volebat. Festus: *Sacella dicuntur loca diis sacrata sine tecto*. Qui locus consideratione dignus. Inde enim discimus, *sacellum* esse, quod Græci dicunt περίβολον, hoc est, *conseptum*: nempe locum *sacrum*, tantummodo clausum muro. A *sacer* quoque est *sacrare*: unde *sacramentum*, juramentum militare. Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Festus: *Sacramentum dicitur, quod sacratur fide interposita*. Sed μετωνυμικῶς accipitur pro *genere militiæ*: de quo Isidorus, lib. IX. cap. III. Gloss. Στρατεία, *militia*, *sacramentum*. *Sacramentum* etiam *pecunia a litigantibus deposita apud Pontificem*. De qua notione Varro, lib. V. de L. L. & Festus. A *sacro* quoque sunt *obsecro*, *resecro*, *consecro*, *exsecror*. *Obsecrare* plus esse quam *orare*, *orare* item quam *rogare*, docet vetus Terentii interpres. Ac opponi hæc duo *obsecrare* & *resecrare*, indicat Plautus Aulularia:

. . . . *Nunc te obsecro,*
Fac mentionem cum matre avunculo meo.

Rese-

Resecroque mater, quod dudum obsecraveram.
Perf. act. 1. sc. 1.

To. *Obsecro te.* Sa. *Resecra.* To. *Opciam da hanc mi fidelem.* Sa. *Ab odio me enecas.*

Festus: *Resecrare, solvere religione. Utique cum esus populum comitiis oraverat per Deos, ut eo periculo liberaretur: jubebat magistratus eum resecrare.* Nempe qui *obsecrat*, votis suis quasi vincit: qui *resecrat*, obsecratione ac devotione liberat & solvit.

SACRA. Vide Diatr. V. in expositione tosi Campani (quem Romae apud Pagliarinum anno 1741. to. 3. Cortonensium explicui) ubi cum vox ZAKRA (litteris id Oscis sive Tuscis scribitur) aperte *Sacrum* significet, ea eo fit, vocem illam, utpote cum Z. scriptum, venire a זכר *zecer* h. e. *memoria*. Nam a *Zecer* per formam Chaldaeorum emphaticam fit deinde *Zacra* sive *Sacra*: quod & origine sua *Memoriam* notat & ex usu Orientis quaecumque *Sacra*, ut quae memoriae mandari volumus. Praeter autem loco cit. dicta, eodem facit, quod Festus in SACRAM posuit: *Sacram viam quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum ac Tatium*. Vult scil. *sacram* inde appellatam, quia זכר *secer* i. e. *Memoria* ibi asset illius foederis: quae memoria aevo Servii grammatici adhuc exstabat; qui ad VIII. Aen. 641. ad illud *Caesa jungebant foedera dextra*, sic tradidit: *Hujus autem facti* (i. e. foederis inter Romulum ac Tatium initi) *in sacra via SIGNA* (h. e. MEMORIAE) *stant: Romulus a parte Palatii, Tatius venientibus a Rostris*: nam diverso venientes itinere ibi occurrerant. Hinc etiam SACRIS tosto casu pro *hostia* antiquitus dicebatur, teste Festo in SACRAM: quia victima erat *Secer* i. e. *memoria*, seu לזכרון *lesiccaron in memoriam* rei cujuspiam posteris mandandam. ⅩAtque huc pertinent & alia sacrorum vocabula, veluti ARA: quod satis infeliciter apud Vossium deducitur ab *Ansa*, quae olim *Asa* dicta fuerit, unde postmodum ARA. Equidem nomen Orientale fuisse judico; ab אור *or* scilicet i. e. *ignis* aut *focus*. Itaque sicuti a צר *sur* est צרה *isara* i. e. *calamitas*, & talia plurima; sic a simili quiescente אור fiebat אורה *ara*, ea ipsa scilicet, cujus etymon quaerimus, ita nempe dicta, quod in ea אור *or* i. e. *focus* accenderetur. Hanc ergo vocem ab Oriente Tusci (a quo omnis religio est in Italiam invecta) in Latium traduxerunt. Ⅹ At Graecum *Arae* nomen Βωμὸς non tam venit a במות *bamoth* (quod *excelsa* significat: quod Vossio & aliis visum fuit: quod nihilominus minime repudio) quam est ipsissimum Chaldaicum בּמס *bamas* (id quod Syri בּוּמסא *bumsa* dicunt) quod *aram* significat. Buxtorfius quidem hoc Chaldaeum a Graeco *βωμὸς* factum putat. Ego contra, quia illud est in Targomim usitatissimum, vocem antiquam & vere Chaldaeam fuisse puto, non minus ac בּימוס *bimos*, quod eamdem significationem habet, ac Syriacum בּוּמסא *bumsa*. Ab hac ergo potius, quam ab Hebr. *bamoth*, Graecorum *βωμὸς* oritur. Ⅹ Sed & LIBO verbum sacrorum ast, haud recte a Vossio deductum a λείβω i. e. *stillo*: non minus enim arida, quam liquores *libabantur*, h. e. (ut ego interpretor) focis adolebantur. Virgil. in tertio Aen. *Et munera libo Intemerata focis*; ubi illud *munera* respondet τῷ מנחה *mincha* Hebraeorum. Cic. in III. de Leg. *Certas fruges, certasque baccas sacerdotes publice libanto*. Ergo hoc vocabulum a Tuscia est; qui illud ab Oriente huc detulerunt. Hebraicum להב *labab* (quod Ex. III, 2. scribitur contracte לבת *lobat*) *flammam* significat; unde apud Castellum in Chaldaicis fit verbum הלהיב *hilhib* h. e. *inflammavit*. Atque ab eo demum est verbum LIBO, ut & nomen LIBUM. In igne enim libario quarumvis rerum fiebat; ita ut *libare* tantumdem sit Orientali sermone, quod *inflammare*. Ovid. in III. Fast. *Farraque dat tepidis liboque salsa FOCIS*. Ut alios taceam testes de *libis* in ara adolendis. Deinde, quia ἀπαρχαὶ tantum i. e. *primitiva* dapum aut alterius rei adolebantur; hinc factum ut *libare* & *delibare* proaspera... acceptum fuerit pro eo quod est *degustare*, aut quid de re quapiam *decerpere*. Ⅹ De HARUGA aliisque sacrorum vocabulis vide suis locis. MAZOCHIUS.

SACOMA Graece σήκωμα, & Dorice σάκωμα. Videtur esse verbale a σηκόω, unde ἀντισηκόω, quod est, προςθεῖναι τὸ ἔλλειπον. Σηκόω autem videtur esse a σηκὸς significante σταθμόν τινα, ἤγουν ὁλκὴν, quod & Eustathius suspicatur. Tamen nec σηκός, nec σηκόω, ea, quod sciam, notione legere est. Notat *sacoma*, *aequipondium*, sive quod in libra apponitur ad aequilibrium faciendum: unde apud Aristotelem in Mechanicis legimus, σήκωμα ποιεῖν, *aequilibrium facere*. E Latinis usus Vitruvius, lib. IX. cap. III. *Aurum ad sacomam appendit redemtori*. Ubi *sacomam* dixit pro *sacoma*: quomodo *glaucomam* pro *glaucoma* dixit Plautus, Mil. Glor. act. I. sc. II. Et *fulmentas* pro *fulmenta* Trinummo, ubi Stasimus ait:

Fulmentas jubeam suppingi soccis.

Pluraque ejus generis adduximus in libris de Arte Grammatica: & Oratoriarum lib. V. cap. I. ubi & monuimus in postremis editionibus Vitruvii legi *ad sacoma*: pro quo in Florentina anni CIↃIↃXCVI. editum *ad sacomam*, leviculo errore pro *ad sacomam*.

SACRAMENTI geminum etymon ponit Isidorus, lib. VI. cap. ult. Unum, ut dicatur quasi *secrementum*, a *secretis virtutibus*. Sed hoc ineptum: quamquam & idem ex Isidoro scripserit Hrabanus Maurus, lib. I. Instit. Cler. cap. XXIV. Alterum, ut sit a *sacer*, vel *sacra*: quod verum. Siquidem ea ratione est a supino *sacratum*, qua a *juratum* est *juramentum*; a *tentatum*, *tentamentum*, quod est apud Maronem in octavo. Quibusdam placet esse *sacramentum*, a *sacra mente*: quod etymon nec improbare se ait Fungerus. Sed non magis in *sacramentum* duae postremae syllabae compositi partem constituunt, quam in *pavimentum*, quod a *pavire*; in *vestimentum*, quod a *vestire*; *calceamentum*, quod a *calceare*; *testamentum*, quod a *testari*; quamquam hoc quoque, Gellio teste, a *mentis contestatione* dictum volebat Servius Sulpitius: cujusmodi non aliter excusare possumus, quam dicendo allusiones esse, non vera etyma. *Sacramentum* quid sit, docet Varro extremo lib. IV. L. L. ubi indicat *sacramentum* vocari *pecuniam*, *quam contendentes, in loco sacro, vel apud Pontificem hac conditione deponebant, ut qui causa esset superior, pecuniam suam auferret: qui inferior, aerario relinqueret*. Atque idem planius declarat Festus in *Sacramentum*. Hinc ille loquendi modus apud Tull. epist. ad Volumnium, *Sacramenta contendas, mea non esse*. Praeterea, Festo teste, *sacramentum* ponitur pro *omni quod interposita juramenti sacratione geritur*; unde *sacramentum militare* dictum, *quod imperatori a militibus praestatur*. Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Vegetius, lib. II. de re milit. cap. V. *Victuris in cute punctis milites scripti, cum matriculis inseruntur, jurare solent, & ideo militiae sacramenta dicuntur, &c. jurant autem milites, omnia se strenue facturos, quae praecepit imperator, numquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Rom. Rep.* Dubitant nonnulli ab utra notione *sacramenti* vox in Ecclesiam sit inducta. A priori dici placet Zwinglio, in lib. de vera & falsa relig. cap. de *Sacramentis*: *Sacramentum, inquit, nihil aliud est, quam initiatio & oppigneratio. Sicut enim qui litigaturi erant, certum pecuniae pondus deponebant, sic qui sacramentis initiantur, sese obstringunt & oppignerant*. Aliis placet esse a posteriori acceptione, eo quod ut milites Imperatori, sic *sacramentis* nos Deo obstringamus. Nec dubitamus, quin haec sententia verior sit. Movet nos, quod Tertullianus, Latinorum antiquissimus (qui & primus fortasse *sacramenti* vocem, hac stricta notione, in Ecclesiam induxit,) libro ad Martyres scribat: *Vocati sumus ad militiam Dei vivi, jam tunc cum in sacramenti verba spondimus*. Et lib. de Pudicitia: *Ut sacramenti benedictionis exauctorentur, numquam in castra Ecclesiae reversuri*. Quibus ex locis colligimus, *sacramenti*

cramenti vocem a militia bellica ad Christianam militiam esse translatum ; quia nempe ut non Augustinus modo ait, Serm. CLXXXI. sed etiam ex gentium philosophis scripsit Arrianus, comment. de disput. Epict. lib. I. cap. XIV. Τῷ Θεῷ ἴδει καὶ ὑμᾶς ὀμνύειν, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ καίσαρι. *Et Deo nos debebat jurare, ut milites Cæsari.*

SACRILEGVS a *sacrum* & *lego*, hoc est, *furor*, Servius ad illud Virgil. Ecl. IX.

Vel quæ sublegi tacitus tibi carmina nuper:

sublegi, *inquit*, *id est*, *furatus sum*. *Inde & sacrilegus dicitur*, *qui sacra legit*, *id est*, *furatur*. *Plautus in Milite*:

Quo etiam nostrum hunc sermonem sublegeras.

Hæc Servius. Atque idem tradit Æn. X.

†SAECVLVM sive SAECLVM vocem Etruscam esse, testes sunt apud Censorinum cap. XVII. libri Etruscorum rituales. *In unaquaque civitate* (inquit) *quae sint naturalia saecula*, *Rituales Etruscorum libri videntur docere*: *in queis scriptum esse fertur*, *initia sic poni saeculorum*: *quo die urbes atque civitates constituerentur*, *de his*, *qui eo die nati essent*, *eum qui diutissime vixisset*, *die mortis suae primi saeculi modulum finire*: *eoque die qui essent reliqui in civitate*, *de his rursum ejus mortem*, *qui longissimam aetatem egisset*, *finem esse saeculi secundi*: *sic deinceps tempus reliquorum terminari*: *sed ea quod ignorarent homines*, *portenta mitti divinitus*, *quibus admonerentur*, *unumquodque saeculum esse finitum*. Cujus Etruscae vocis (missis aliis originationibus, quas obtorto collo ex Oriente arcessere potuissem) ea mihi optima videtur, ut sit ab Hebr. שקל *shekel*, vulgo *siclus*; a quo si flectenda esset forma emphatica more Chaldaico fieret שקלא *saecla*. In quo diphthongus (quae numquam omittitur in lapidibus numnisque) successit in locum τοῦ *sceol*, non praeter Latinorum morem. Atqui שקל *sackel* apud Orientales esse celeberrimum monetae nomen est; tamen non dubito, quin pro quavis statuta mensura, non tantum ponderis (quae familiaris est ei voci notio) sed & rerum ceterarum (uti aridorum, liquidorum, longitudinum, postremo etiam temporis) ea vi nominis significaverit: ferme ut apud Latinos As, Libra &c. generalia sunt non tantum ponderum, sed & ceterarum mensurarum vocabula, ut & in linguis ceteris quae his respondent voces. Omnino enim *sackel* est a verbo שקל *shakal*: quod verbum etsi in Lexicis exponitur *appendit*, *libravit*, *ponderavit*; ut generalius illud Seniores interpretantur plerumque ἵστημι *statuo*, *constituo*: ex quo fit, τὸ *Sackel* proprie ex vi nominis esse *statutum modulum* sive mensuram, sive de pondere sermo sit, sive de continuo, sive tempore, sive rebus ceteris, quae sub mensuram veniunt. Atque ea verissima est SAECLI etymologia; interim valere jussis ceterorum hariolationibus. Ceterum sicut apud Graecos γενεὰ & primario *generationem* significat, & est etiam temporis mensura ac ferme *Saeculo* παράλληλος; sic etiam *Saeculum* praeter notionem primariam, qua temporis certus modus est, etiam generationem notat: cui notioni Rituales Etruscorum libri apud Censorinum supra impense adstipulantur. Quid ergo miramur, si apud Lucretium tertio quoque versu *saecla* pro generatione seu genere usurpentur? ut *secla ferarum*, *animantum*, *hominum*, *pavonum*, *secla mortalia*, *vitalia* &c. Inde apud Hebraeos דור *dor*, aliaque plura generationis vocabula, etiam longissimum temporis modum designant, ubi sic loquuntur, *in generationem & generationem*, & sunt ejusdem modi. MAZOCHIVS.

SAEPTVM, *sepio*, & adverbium *sepe*, per Æ scribi in optimis codd. ejusdemque esse originis, tradit Pierius ad Ecl. I. Quæ vero ea origo sit, his verbis docet Jovinianus Pontanus in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. *Jam primum palam*, *sape*, *a vestigio*, *rusticorum quidem sunt inventa hominum*. *Nam quod sepes spissa esset*, *& densa*, *dixerunt sape pro dense*, *& sæpissus spissus*. De adverbio *sæpe* etiam sentit non Pontanus modo, sed etiam Cæsar Scaliger, cap. LX. de L. L. ubi ait *sæpe* & *pene* venire a nominibus *sapes* & *penus*: quæ cum sint nomina non secundæ, sed tertiæ, nihil mirum esse, si ultimam, uti in ablativis nominum, corripiant. Sed potius censeo *sepio* & *sepes* venire a σηκὸς, mutato κ in π, ut a λύκος est *lupus*. Σηκὸς enim Hammonio teste notat περίφραγμα προβάτων, quod & Maroni *septum*, Ecl. I.

Quamvis multa meis exiret victima septis.

Ubi *septis* est *ovilibus*: ut interpretatur Servius. *Sepes* igitur & *septum*, rectius nuda scribuntur vocali. *Sæpe* vero est ab Hebræo שפע, hoc est, *copia* sive *affluentia*: unde obsoletum *sæpus* vel *sapis*, hoc est, *copiosus*, *affluens*, a quo adverbium *sæpe*, hoc est, *copiose*, *crebro*. *Sæpissimam discordiam* dixit Cato Nepos, teste Prisciano, lib. III. ac Hieronymus ad Eustochium, *Sæpissime rogata*. Ut a *sæpe* sit *sæpicule*, & *sæpenumero*, *sæpius*, *sæpiuscule*, satis est apertum.

SÆVVS, a *scævus*, extrito *C*. Hoc vero est σκαιός.

†SAEVVS est ipsum Hebr. זעף *saeph* ejusdem notionis, verso φ in V consonum non praeter morem. Nec illud exemplis caret, quod duae vocales Hebraicae, mox in Latio in Latinam diphthongum coaluerunt. MAZOCHIVS.

SAGACES, inquit Festus, appellantur *multi ac sollertis acuminis*. Cæsar Scaliger, Exercit. CCLII. sect. II. deducit a σαγήνη, quod est *nassa*, vel σαγὶς, hoc est, *reticulum*. Ut translatio sit a *venatione*. Sed ut *audax* est ab *audere*, ita *sagax* est a *sagire*, quod, ut I. de Divinat. scribit Cicero, significat *acute sentire*: indeque, ut idem inibi ait, *sagæ* anus, quia multa scire volunt. Festus: *Saga*, inquit, *dicitur mulier perita sacrorum*. Usi Horat. Propertius, Tibullus, cujus hi versus:

Pollicita est magico saga ministerio.

Quo confirmatur, quod de priori producta scribit idem Festus. Acro non audiendus, cui *saga*, quia *satis agat*. A *sagire* est *præsagire*, hoc est, *sagire*, sive *sentire rem antequam contigerit*. Philoxeni Glossæ interpretantur προαισθάνεσθαι. Item *præsaga*, πρόμαντις. *Sagire* unde sit, obscurius est. Quibusdam placet esse *canum* proprium; nam Persis *sag*, canem dici: alii volunt esse a *venatione* translatum, quia σαγὴ sit *verriculum*, ut diximus: alii a Thusca voce *sacrum* notante, unde & *sanctum*, *sacrum*, *sagmina*, *sanguis* & *saxum*. Sed his etymis, quia mire incerta, inhærere nequaquam visum. Vide sis Scaligerum Exercit. CVIII. & CCCXXV. sect. XIII.

SAGENA, quo Manilius usus, lib. V. est a Græcis, qui similiter σαγήνην vocant. Legas id quoque Matth. cap. XIII. Est autem retis genus, quod Galli vocant *seinne*, voce sine dubio corrupta ex Latino illo, aut Græco. Gloss. Cyrilli: Σαγήνη, *verriculum*. Hesych. Σαγήνη, πλέγμα τὶ ἐκ καλάμων εἰς θήραν ἰχθύων. Λάκωνες.

SAGINARE, *pingue facere*, πιαίνειν. A *sagina*, quo signatur *cibus pinguefaciens*. Sed interdum lenius accipitur. Unde in Glossis Philox. exponitur παραπλήρωμα. In Glossis item Cyrilli σιτία ἃ σιτευτὰ transfertur *sagina*. Sane simpliciter pro *cibo* capit Juvenalis,

.... *Stomachum laxare saginis*.

Et Nemesianus in Cynegetico:

Tunc consuetam retinere saginam
Profuerit.

Ubi de *cibo canum venaticorum* sermo est. Is non potest proprie dici *sagina*, cum non hoc agatur, ut canes isti fiant pingues. Quod ad etymon, Perotto placet, *saginam* dici a *sat*, & *ago*. Sed addit quosdam deducere a σάγμα, quod a σάττω, *onero*. Sane quid *saginatus* aliud est, quam σεσαγμένος; Gloss. Cyr. Σάττει ὄνον, *saginat* [*sagmat*.] *asinum*. Quare hoc longe verius.

†SAGIRE, & SANVS (praesertim juncto cum PARA) & SAGAX vel sunt ab Hebr. radice שגע *saga*, quae in *Pual* & *Hitpael* amentiam significat, illam scil. quae in vatibus deprehenditur, quoties furore occupati

cupati vaticinantur: vel ab altera rad. שגה *sagah*, quae in *Hiphil* est *prospicere*. MAZOCHIUS.

SAGITTAM a *sagaci ictu*, hoc est, *velaci illa*, ita appellari scribit Isidorus, lib. XVIII. cap. VIII. Ac videntur idem sensisse, qui *sagicla* scripsere per CT: quod in vett. codd. inveniri, scribit Pierius in Æneid. Cæsar Scaliger, cap. XXVIII. de causs. L. L. putat uti ab ἅρμα eliso *M* fit *amentum*; ita a σάγμα eliso *M* fieri *saga*, unde *sagitta*. Est vero σάγμα *involucrum* sive *theca clypei*, ἔλυτρον τῆς ἀσπίδος, ut exponit Hesychius. Angelus Caninius & Petrus Nunnesius ajunt venire ab obliquo ἀκίδος præmisso *S*. Quomodo a γρύτη est *scruta*; ab εἰ, *si*. Sane vel hoc verum est; vel est *sagitta* a σάγη, quod Pollux & Hesychius exponunt πανοπλίαν. Sed melius puto Scholiastes Aristophanis in Acharn. σάγη τὰ ὅπλα, καὶ πανοπλία ἡ πανοπλία, ut omnino σάγος nomine continerentur *omnia armorum genera*: ac verisimile est id communem habere originem cum militaribus vocabulis affinibus, σάγμα, *theca scuti*; σάγος, *sagum*, militare vestimentum, de quo inferius dicemus.

SAGMA, σάγμα, *clitella atque onus jumenti clitellarii*, a σάττω, *onero*, *onus impono*. Ut omnino fallatur Isidorus, lib. XX. cap. XVI. cui *sagma* dici placet a *stratu equorum*. Hinc *sagmare*; ut a *plasma*, *plasmare*. Gloss. Philox. *Sagmat* (sic legendum pro *saginat*,) σάττει ὄνον. Item, *Sagmatus*, σεσαγμένος. Ubi perperam, *saginatus*, quod longe aliud. Ab eodem *sagmarius equus*, σαγμάριος, sive σαγματοφόρος. Usus *sagmarii* voce Lampridius in Heliogabalo. Male enim a Rob. quoque Steph. *sagmarius* editum est. Locum ipsum apponam, quia habet quod doceat exemplo. *Fecit*, inquit, *& in colle Quirinali senatulum, id est, mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solemnibus duntaxat diebus*, &c. Et paullo post: *Facta sunt Senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet; quæ ad cujus osculum veniret: quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino veheretur: quæ carpento mulari*, &c. Meminit ejus Senatusconsulti quoque Vopiscus, in Aureliano.

SAGMINA, ut Marcianus scribit in Digestis, L. Sanctum, de Divis. rerum, erant *herbæ*, *quas legati populi Romani ferre solent*, *ne quis eos violaret*. Addit mihi Marcianus, legatos a *sagminibus* hisce *sanctos* appellari. Sed Festus Pompejus docet, *sagmina* potius dici a *sanctos*, quam *sanctus* a *sagmine*. Verba ejus sunt: *Sagmina vocantur verbenæ; id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur a consule Prætoreve legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel a sanciendo, id est, confirmando*. *Nævius*: *Jus sacratum Jovis jurandum sagmine*. Hactenus Festus, cujus & mutilatos verborum adducit ἐτυμολογίαν, sed (quod mirum) legas apud eum hunc Nævii locum: *Scapos* (Scal. *scopas*) *atque verbenas sagmina sumpserunt*. Tertiam quoque quartamque ἐτυμολογίαν invenio. Nam Melchior Guilandinus, commentario de papyro docet, *sagmina* dici quasi *segmina*, quia ex loco sancto secabantur. At Scipio Gentilis libro Originum putat, *sagmen* (a quo *sanctus* cum Marciano deducit) venire a Græco σεμνός, quod *sanctum* quoque ac *religiosum* significat. Mihi maxime placet Festi sententia, ut dicantur *sagmina*, quasi *sancimina*, vel *sancimina*. Veteres tamen *sacmen* scribebant ante inventum G. Imo in vett. quoque Glossis legas a *Sacmen*, θαλλὸς, σπονδεία ἀρχῆ. Sed locus omnino corruptus. Scaliger sic emendat: *Scapus*, θαλλός, *Sagminarius*, σπονδάρχης.

SAGUM, Nonio teste, est vestimentum militare, unde *sagatus* apud Martialem, *sagaria negotiatio* in Pandectis, & ὑποκορισμῶς *sagulum*, quo de Maronis locum mox adferam. Quidam deducunt a σάγμα, *onus*: sed est σάγος, quo usi Polybius, Plutarchus, alii. Glossæ vett. Σάγοι, *sagus*. Hesychius, Σάγος, μαφός τι τῆς πανοπλίας. Quod magis placet, quam ut sit ἡ ὅλη πανοπλία, quomodo idem σάγη interpretatur. Rectius Scholiastes Aristophanis ὅπλα exponit. Vulgo tamen putant Latinos *sagi* vocabulum accepisse a Gallis. Id quidem voluit Isidorus, lib. XIX. cap. XXIV. & ante eum Varro, cujus hæc verba ex Scaligeri emendatione: *In his multa peregrina, ut sagum, rena, Gallica; Gaunacum, majus sagum, & amphimallum, Græca*. Confirmat idem Strabo, lib. IV. ubi eos ait σάγη φορεῖν, *saga ferre*. Idem, cum ex Plinio, & Diodoro Siculo, comprobatur; tum Marone, qui lib. VIII. de Gallis ait, *Virgatis lucent sagulis*, hoc est, σάγοις ῥαβδωτοῖς, *striatis*, sive *cancellatis*, sive *cancellorum in modum distinctis*, non autem *purpureis*, prout ad eum locum putabat Servius. Atque ex his simul paret, cur assentiri non possim optimo & doctissimo Paulo Merulæ, qui in Cosmogr. parte II. lib. III. cap. XV. pro *sagum* apud Varronem legendum putat *sargium*, idque non alia de causa quam quod hodieque Gallis Belgis, hoc est, inferioribus Germanis, *sarge* sit *lodix*, sive *stragulum cubiculare*. Quod vero Galli *sagum* vocarunt, id censeo esse a Massiliensibus, qui Græce sunt locuti. Nam Græcum esse σάγος jam vidimus. Σάγος vero est ex lingua primæva. Nam סגר, *texit*, *operuit*, a quo Latini *saccus*, quia *pellis aperit*. His de *sago* & *sagula*, quædam adde, si voles, ex Nonio in *sagum*, Bayfio cap. V. lib. de re vestiaria, Scaligero in Conjectaneis. A *sagum* est *sagatus*, apud Tranquillum, id est, *saga indutus*. Item *sagarius*, qui *saga* vendit. Onomast. *Sagarius*, χιτωνοπώλης.

SAL vel est a recto ἅλς κατὰ μετάθεσιν· vel potius, quando Latini sectos suos formant ab obliquis Græcorum (quomodo a πελεκᾶνος est *pelecanus*) ab ἁλὸς est *salis*, & per aphæresin *sal*. Spiritus asper conversus in *S*: ut scribit Priscianus lib. I. Similiter ab ἕρπω est *serpo*; ab ἕρπυλλος, *serpyllum*, ab ὕλη, *sylva*; ab ἅλλομαι, *saltus*, teste Gellio. Vide *Sui*. Ἅλς vero forte κατὰ μετάθεσιν factum a מלח, quod idem. *Sales* dicimus *facetias*, nempe, quia ut *sal* cibi, sic hæ sermonis sint condimentum. Plinius, lib. XXXI. cap. VII. *Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere: adeoque necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo constat*. Sane & Latini *sales*, & Græci ἅλας, sic sæpe usurpant. Vide Heraldum ad Martialem, lib. III. ep. XX. Ab eodem dictum *salarium*, quo nomine proprie significabatur tribunorum militarium, & ducum annona, forte quod nihil victui magis necessarium, quam sal; vel quod salaria percipientes, inde se alerent. Græci plerumque vertunt σιταρχίαν & ὀψώνια. Sed latius postea hoc vocabulum patuit, ita ut non solum de annona, sed etiam de commodo, & stipendio militum usurparetur. Gloss. Philox. *Salarium*, ὀψώνιον, παροχὴ, σιτηρέσιον, ἀλατικόν. Ab eadem origine est nomen *Salariæ viæ*. Itaque de hac *salarii* voce sic continuo subjicit Plinius: *Honoribus etiam militiæque interponitur, salariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa sal in Sabinos portare consueverant*. *De Salaria via* consentit Verrius Flaccus, qui apud Festum *Salariam viam* memorat: ait *a porta*, *quæ nunc Collina a colle Quirinali dicitur*. *Salaria autem*, inquit, *propterea appellabatur*, *quod impetratum fuerit*, *ut ea liceret a mari in Sabinos salem portare*. *Salarii* quoque Martiali dicuntur, qui *salem vendunt*. *Quod sales pueri salariorum*. A *sale* quoque est *salina*. Item *salinum*, quod *concham salis* appellat Horatius. Inde ὑποκοριστικῶς *salillum*, ut apud Catullum, *salilla puteat*: quia sali inest vis contra putredinem. Vel potius, quia salina, quibus mensas sacrari crediderunt, munditiam esse tulerit. Item *salio*, & *sallo*: ab illo est *salitus*: ab hoc *salsus*; unde *insulsus*: cui ut Catullus de Quintia ait,

. . . . *nam est in toto corpore mica salis*.

Gloss. vett. *Insulsus*, ἄνοστος. A *salsus* quoque sunt *salsamentum* & *salsitudo*. Item *salsilago*, & *salsugo*,

quomodo

quomodo vocari videtur humor, qui in areis salinarum sub salis crusta liquidus remanet, neque in salem concrescit. Plinius, lib. xxxi. cap. vii. *Praeter hoc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi distans.* Onomast. *Salsilago*, ἅλμη. Estque a *salsus*, *salsilago*, ut a *mucus*, *mucilago*.

Sa[lamandra], ut Isidorus ait, lib. xii. cap. iv. *vocata quod contra incendia valeat.* Videtur hoc velle, *salamandram* dici quasi *valincendram*. Sed est nomen a Graecis, quibus itidem est σαλαμάνδρα. Martinius conjectat sic dici, quia prope σάλον habet μάνδραν. Nam stabulari gaudet juxta loca humida.

Saleputium est a *salace puta*; ut *praeputium* a *prae*, & *puta*. *Puta* autem est πόσθη, sive *mentula*, ut dictum in *Puta*. *Saleputium* Catullus salse vocat Calvum, epigr. L. hoc versu:

Di magni, salaputium disertum!

Quomodo Scaliger legendum comprobat ad Catullum, & castigat. in Catalecta. Et profecto sic legisse paret, non dico Beroaldum, & Guarinum, (quorum ille sic legit, commentario in Tranquilli Julium: hic autem commentario in Catullum;) verum ipsum M. Senecam, lib. vii. controvers. xv. eum ait: *Erat parvulus statura, propter quod etiam Catullus in hendecasyllabis, vocat illum salaputium disertum.* In veteri edit. Catulli, quae Regii Lepidi excusa anno clↄcccclxxxxi. *salapantium* legitur, quod etsi vitiosum, propius tamen ad veram lectionem accedit, quam *salopachium*, vel *bolopachium*, de quo Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. viii. cap. xxix. & in glossematis Plinianis, voce *salopygium* & *salopachium*: vel *bolopygium*, quod Alciatus probat, lib. ii. παρ. cap. xxvi. vel *salacippium*, cujus emendationis meminit Hermolaus, quamque inter alios Lilius Gyraldus, dial. x. histor. poëtarum, item Paulus Manutius, & Antonius Muretus approbant: vel *ascalabotium*, quod magnus Turnebus ridicule excogitavit, lib. xxi. Advers. cap. xxvi. Alias quoque alii lectiones commenti, quas videre potius apud Rob. Titium, cum *salacippium* potius, quam *salaputium*, legendum contendat, cap. xx lib. xxi. locorum controversorum, nec non assertionis eorundem. Sane si *salaputium* rectum non est, id plane erit *salopygium*, quae fuerit *motacilla*. Nam ut ea dicta σεισοπυγὶς a σείω, moveo; & πυγή, nates: ita & dici σαλοπύγιον, potuit a σάλος, hoc est, σεισμός, & πυγή. Sic vero Calvus dictus sit, quia motacillae instar in dicendo subsiliret. Placuit hoc Salmasio: qui pro se adducit, quod in vett. Catulli ac Senecae membranis *salapugium* legatur.

Salar, *junior salmo*, unde & cum *salmone* conjungit Ausonius. Fortasse autem & *salar* & *salmo* a *saliendo*. Nam qui naturam piscium tradunt, auctores sunt salmonem, si in transitu sepem, vel aliud obstaculum sentiat, caudam ore prehendere, corporeque in orbem flexo transilire. Etiam in vasa venalis, aliisque piscibus permixtus, si aqua adsonatur, exsilit, eoque e piscibus ceteris dignoscitur.

Salgama, quae sale & aceto condita ad victum in vasis servantur. Est id nomen a *sale*. Gama igitur vocis est productio. Vel potius est ex eo, quod Graeci ἁρμαίας vocant. G insertum, ut ab ἔσπαρ, *spargo*. Hinc *salgamarius* apud Columellam.

Salio est ab ἅλλω, seu ἅλλομαι. Nam duobus λλ concurrentibus, posterius amant Latini mutare in *i*. Ut ab ἄλλος, *alius*; a φύλλον, *folium*, &c. A *salio* est *salto*, qua nempe ratione a *dico* est *dicto*, a *jacio*, *jacto*. Quare ridiculus est doctissimus Onuphrius Panvinus, lib. ii. de ludis Circens. cap. i. ubi *saltum*, quasi *exiliens in altum* dici probat auctoritate Isidori, lib. xviii. cap. xix. A *salio* dicti *Salii*, quod ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro, iv. de L. L. *Salii a saltando quod facere in comitio in sacris quotannis & solent, & debent.* Inde *saliares epulae*, pro lautis & opiparis, quia tales erant *Saliorum*. Vide Festum, cujus hac de re locum emendat Hermolaus Barbarus in glossematis Plinianis. *Salisubsulus*, quasi *Salius subsiliens*. Erat ludius in sacris Herculis saltans. *Salebrae*, ubi saepius saliendum. Ut a *fonte*, *featebra*; a *tero*, *terebra*; sic a *salio*, *salebra*. Nonius: *Salebrae a saltu dictae.* A *saliendo* quoque tubi sive fistulae aquaeductus, vel fontis dicuntur *salientes*, quia ex iis aqua salit, prout locutus Maro, Ecloga v.

Dulcis aquae saliente sitim restinguere rivo.

Et Ulpianus, l. xvii. D. de act. empt. *Constat sigilla, columnas quoque & personas, ex quorum rostris aqua salire solet, villae esse.* *Salientium* voce usus Vitruvius lib. viii. cap. iii. *Athenis ad portum Piraeum ducti sunt salientes, e quibus bibit nemo.* Frontinus de aquaeductibus; *Binos salientes diversarum aquarum accipere.* Et Ulpianus, l. xv. D. eod tit. *Lines (Holander fuaes) labra, salientes, fistulae quoque quae salientibus junguntur, quamvis longe excurrant extra aedificium, aedium sunt.* Vocantur alio modo *silani*. Corn. Celsus lib. iii. cap. xviii. *Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens, vel gestatio post cibum & potum, maximeque suspensi lecti motus.* Quamquam in quibusdam libb. pro *silanus* fit *salicus*, quod ex interpretatione puto irrepsisse. Lucretius, lib. vi.

. . . . *Proque voluta*

Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Quem versum corrumpere conati Marullus & Baptista Pius, quorum ille legit, *Corpora sic amn* ; hic *Corpora sola amn* . Usus & Hyginus in Astronomico. Sunt qui pro *Silano* dicunt *Silvanum*. Gloss Philox. *Silvanus*, κρουνός. Nam κρουνὸς idem quod *saliens*. Eustathius sic dici ait, τὰς ἀρχὰς τῶν χειμάῤῥων ποταμῶν. Vocantur & *salii*. Festus: *Salios alii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Ajace: Ajax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant.* A *salio* est *salax*; ut ab *audeo audax*. Nempe ab ea notione *saliendi*, qua in feris notat ὀχεύειν; quomodo & Belgae dicunt *bespringen*. Quare non assentio iis, qui a *sale* derivant, quia sal reddat salaces. Ab eodem est *salix*, de quo seorsim. Ab eodem est *salissa*: unde *salissatores*. Isidorus lib. viii. cap. ix. *Salissatores vocati sunt, qui dum eis membrorum quaecunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare praedicunt.* Gloss. vett. *Salissaris*, παλμικός. Exstat Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντικὴ, πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *salio* quoque est *desilio*: unde *desultor*, qui binos trahens equos ex uno mira celeritate in alterum transiliret. Sed κατὰ μεταφορὰν usus Ovidius, lib. i. de Arte: *Non sum desultor amoris.* Hinc *desultoria levitas* apud Martianum Capellam; *desultoria scientia* apud Apuleium: quam locutionem lib. iv. Oratorlatum defendimus adversus Majoragium. *Sussilire*. Plauto, quasi *sursum* sive *sursum saltare*. Ut *sussulla* eidem quasi *sursum tolla*, quod Priscianus ait in primo, ubi & simile esse ait *suscipio* quasi *susum capio*.

†Salio haud dubie est a עלה *hala* ejusdem notionis. Littera prima est *Ain*, quae est aspiratarum densissima, & interdum deperit, modo in G transit, nec raro per S exprimatur. Mazocarus.

Salivam dici ajunt vel quod fere habeat *salis saporem*, ut censet Isidorus: vel, ut alii, quod in ore *saliat* & crescat. Sed, ut recte conjectant Angelus Caninius & Petr. Nunnesius, literarum trajectione fit a σίαλος: quomodo a σκέπτω, σκεπτῶ est *specio*, unde *specto*; a φλέγω, *fulgeo*; ab ἄρχω, *rego*, &c. *Salivam movere* Seneca dixit epist. lxxx. pro *appetitum ciere*, nempe quia quae ὄρεξιν cient, salivam in ore excitant, velut ministram saporis: unde & pro *gusta* accipit Persius, cum ait,

. . . . *turdorum nosse salivam.*

Belgae id quod Seneca est *salivam movere* similiter dicunt, *de tanden watertgh maken*. A *saliva* est *salivosus*. Ut in Catalectis Virgilii:

Quibus repletus ut salivosis aquis

Obesam ad uxorem redit.

Ab

Ab eodem est *salivare* apud Plin. & Colum.

SALIX a *saliendo*, quomodo eadem ἰτέα παρὰ τὸ ἱέναι dicitur, si Etymologum audimus. Festus tamen hanc *salicis* ἐτυμολογίαν improbat, cum scribit: *Salicem idem* (Verrius, an Stilo?) *virgulti genus, non arboris dicit, & ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur*. Sed placet hæc etymologia quoque Servio, in Ecl. I. ubi ait, *Salicti, virgulti genus, dictum eo quod salit, & surgit cito*. Probat quoque Isidorus, lib. XVII. cap. VII. A *salix* est *salictum*, quasi *salicetum*, ut *filictum* apud Varronem quasi *filicetum*. Nam integra desinere in *etum*, ostendunt, *dumetum*, *olivetum*, *vinetum*, *pometum*, *arundinetum*, atque alia. A *salicto* est *salictarius*; ut *lupulus salictarius*, qui in salicto provenit.

SALMACIDVS in Glossis Philoxeni exponitur ἁλμυρὸς· *salmacidum*, ἁλμυρόν· *salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ· imo & *Salmacia*, Ἀμφιτρίτη. Sed postremo loco pro *Salaciam* voluisse. Nam antecessit, *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Ναρεΐς. Nempe *salacia* a *salo*, cui præest. De *salacia* & *Venilia* alibi diximus. *Salmacidus* legas apud Plinium, etiam in antiqua Parmensi, & aliis, lib. XXXI. cap. III. *Ante omnia autem damnantur aquæ amaræ, & quæ scrobem statim implent; quod evenit Tracent. Nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes addita polenta intra duas horas faciunt, ipsaque vescuntur polenta*. Ac similiter est apud Plinium Empiricum: *Ipsum vero balneum ex dulci aqua fiat, non ex salmacida*. Satis liquet, *salmacidum* dici, quod salsum est & acidum simul: ut ὀξάλμη, quod apud Dioscoridem Ruellius *acidam muriam*, Hermolaus Barbarus *acetum salsum* interpretatur. Nempe ὄξος *acetum*, ut ὀξὺ *acidum*. At ἅλμη, *salsugo*, *muria*. *Salmacidum* igitur quasi *salsacidum*, *m* in *s* converso. Vel ut ab ἅλς, *sal*, sic ab ἅλμα, *salma*: ex quo & *acidus*, *salmacidus*, ut origine etiam cum ὀξάλμῃ conveniat. Si horum neutrum placet, non video quid dici possit, nisi corrupte ubique *salmacidus* legi pro *salmacidus*, ut a *salmis* dicatur. Volunt vulgo *salmaculos* etiam dici pro *molli* & *effeminato*, atque id ex eo, quod tales redderet *fons Salmacis*, si ex eo biberetur. Quo de fonte præter Strabonem, Ovidiumque, etiam Vitruvius, lib. II. cap. VIII. De eodem sic Festus: *Salmacis nomine nympha, Cœli & Terræ filia, fertur caussa fontis Halicarnassi aquæ appellandæ fuisse Salmacidis: quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret: ob eam rem, quod ejus aditus angustatus parietibus, occasionem largitur juvenibus petulantibus accedentium puerorum puellarumque violandarum, quia non patet effugium*. Ennius:

Salmacida spolia sine sanguine & sudore.

Atque unus hic Ennii versus impulit homines doctissimos, ut putarent *Salmacidus* accipi pro molli. Sed divisim legendum *Salmaci*, *da spolia*: nam vir mollis *Salmacidis* nomine compellatur, & dare spolia jubetur. In Festi verbis Hieronymus Columna notis in Ennii verba pro *petulantium* legit *potantium*: Turnebus lib. XXVIII. Advers. cap. XXXIX. pro *accedentium* legit *ante cætum*. Sed vera est lectio, quam posuimus: sententia est, petulantibus juvenibus loci natura dari occasionem violandi pueros ac virgines.

SALPE, a Græcis acceptum. Hesych. Σάλπη ἰχθῦς ποιός, ὃν καὶ βοῦς καλοῦσι. Idem est ὁ σάλπας, ut dicitur Archippo. Vide Gesnerum, Rondeletium, alios.

SALPICTA, sive *salpincta*, sive *salpista*, est *tubicen*, *buccinator*. Græce σαλπιγκτής, a σαλπίγγω, vel σαλπιστής a σαλπίζω, *buccino*, *tuba cano*. Utrumque a σάλπιγξ, *tuba*, *buccina*. Glossæ Philoxeni: *Tubicines*, σαλπιγκταί. Ita vocatur Demostheni, Polluci, &c. At σαλπιστής, est apud Dionysium Halicarnassensem, Aëtium, &c. Utroque & usi Latini. Vopiscus in Aureliano: *Item & centum salpistas una carpita continentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum*. Item Julius Firmicus, lib. VIII. *Salpistas reddet, sed qui in bello confossi moriantur*. Godescalcus quoque Stewechius similiter interpretatur illud Arnobii, lib. VII. *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, salpictarum* (in MSStis est *salapictarum*) *sonitu atque plausu, factis & dictis turpibus, sannarum ingentium rubore*. Sed Josephus Scaliger in Catalecta legit *salapittarum*, deque mimorum alapis intelligendum putat. Nam histriones ad risum concitandum sese alapis perculi patiebantur: ut ex Martiale atque aliis constat: ac pertinet huc quoque illud Tertulliani, lib. de Spectaculis, cap. XXIII. *Placebit & ille, qui vultus suos novacula mutat, infidelis erga faciem suam, quam non contentus Saturno, & Isidi, & Liberæ patri proximam facere, insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat*. Et hoc Cypriani de Spectaculis: *Ictibus infelix facies locatur*. Hinc apud Terentium, & alios, *os præbere alicui*. *Salapittam* vero esse *alapam*, docent vett. Glossæ, in quibus legitur: *Salapitta*, ῥάπισμα. Sed metuo ne hac parte parum stare liceat Philoxeni Glossis, nam apud Arnobium nihil prohibet σαλπιγκτὰς intelligere.

SALPVGA corruptum suspicor ex *salipuga*. Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Est & formicarum genus venenatum: non fere* (al. *non movere*) *in Italia*. *Salpugas Cicero appellat, salpugas Bætica*. Usus Lucanus, lib. IX.

Quis calcare tuas metuat, salpuga, latebras.

Quem versum corrupte adnotavit Godesc. Stewechius, ut ostendimus in *Solipunga*. At idem recte Arnobio, lib. II. restituit *salipuga* vocem, ubi in vulgatis est *soli fuga*.

SALTEM, an *saltim*, scribi debeat, nec olim quidem satis convenit inter eruditos, ut notum est e Gell. lib. XII. cap. XIV. Priori scribendi modo favet hoc Donati, in Adelph. Ter. act. II. sc. II. *Saltem*, τὸ λοιπόν. *Natum est autem a captivis saltem, qui nihil aliud præter salutem a victore petunt*. Id ipsum tradit in Andr. act. II. sc. I. & Servius in IV. Planeque ex Gellio haustum videtur. Posteriorem vero scribendi modum confirmat Priscianus, cum lib. XV. ait, *In IM & denominativa inveniuntur, & verbalia sive participalia: ut a parte partim: a viro viritim; a statu, statim; a raptu, raptim; a saltu, saltim, & saltuatim*. Et sane verisimile magis est a *saliendo* venire: non tantum quia fere per tertiam vocalem scribitur in vett. libb. sed etiam quia hac voce uti solemus, quando ab iis, quæ antecesserunt, subito transilimus ad aliud, inque eo sistimus. Vide Janum Gulielmium, qui integrum hac de re caput concinnare non dubitavit primo Verisimilium libro. De variis autem ejusce vocis notionibus, vide varia veterum loca, quæ colligit Pincierus, lib. III. Parerg. cap. XLII.

SALTVS, cum *salientis actum* notat, a *salio* venire satis est apertum. Atque ab hac notione *insulæ saltuares* dictæ videntur. Plinius, lib. II. cap. XCV. *Sunt & Nymphæo parvæ* (insulæ) *saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur*. An eadem quoque acceptione est *saltuatim*, quasi dicas, *per saltus*. Usus Gellius & ante eum Sisenna: ut Nonius docebit. At *saltus* pro *loco pascuo & silvoso* puto esse ab ἄλσος, *a* abeunte in *t*; ut a σὺ, *tu*; a νέον, *nov*; a πρατον, *pratum*, &c. (ab ἄλδω, idem quod ἀλδαίνω, est ἄλδος & ἄλσος.) Falso, nec inepte tamen, quibus sic dici visum, quia *pecudes ibi saliant*: ut Varro indicat, lib. XIV. cap. VIII. & lib. XVII. cap. VI. Sed quod Isidorus censet, componi ex *salio* & *altum*, quia *in altum saliunt arbores*: id ferri nequit. Imo nec dubium, quin a *pecudum saltu* verisimilius deduxeris, quam *arborum*. Ab notione ista *saltus* est *saltuosus*, locus *saltibus* abundans, item *saltuarius*, ὀρεοφύλαξ, δρυμοφύλαξ, ut est in Gloss. Phil. & Onomastico.

†SALVEO, SALVVS (unde fit SALVARE) SAEVS & siqua alia Tuscanicas ex Oriente profectas esse dictiones, ostensum fuit in Tirrhenicis Diatr. VIII. §. 3.

In

in Selvavvs : Ac praeterea sciendum hujusmodi
voces antiquitus ad animam pertinuisse, ex quo
manavit, ut τὸ χαίρειν apud Graecos praefixum
epistolis, apud Latinos formulae *salutis* dicendae
ac similibus responderet. Quare & Salvere & Sa-
lve sunt e שלו *shalo*, *tranquillum esse*, sicuti &
nomine שלו *shalev* (h. e. *tranquillus*) recto tramite
descendit Salvvs, Salveo & similia. Mazochivs.

Salvia est a *salvere*, hoc est, *salvum esse*. Nempe
ob vim salutarem, qua salvos praestat, atque inco-
lumes: unde *sacram herbam* vocabat Agrippa teste
Aëtio

Salvm dictum videri queat quasi ζαλόειν, id est, *flu-
ctuans*, nempe a ζαλάω sive ζάλος aut ζάλη, quod
est *aqua turbata et fluctuans*, ταραχὴ καὶ κλόνος ὕδα-
τος. Sed non dubium, quin fit vel a *salo sapore*,
unde & ἅλς, ac *sal* pro *salo* accipitur: vel potius a
σάλος, quod idem notat, nempe *mare*, vel *jacta-
tionem ejus*: unde et Plutarchus initio lib. de gar-
rulitat. σάλον καὶ ναυτίαν jungit, sic apud Caesarem
legas, lib. III. bell. civil. *multitudine navium per-
territi, & salo nauseaque confecti*. Σάλος vero est
ab ἅλς ἁλός. Estque a σάλος σαλεύω, *in salo fluctuo*.
A *salum* est *Salacia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Sa-
lacia Neptuni ab salo*. Festus: *Salacia dicta est*,
quod salum ciet: antiquas autem ait (Verrius) *eo
vocabulo potius pro aqua ipsa usos esse*. *Pacuvius*:
Hinc saevitiam Salaciae fugimus, &c. Gloss. Phil. *Sala-
cia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρηίς. In eodem tamen Glossario
paullo aliter haec vox scribitur: *Salmacia*, Ἀμφι-
τρίτη. & ne errorem librarii putes, mox subditur:
Salmacia aqua, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ut *salacia* & *venilia*
differant, in *Venus* dicemus. Ab *in* & *salum* est *in-
sula*, de quo separatim.

Salvs inserta liquida a σάος venit, quod est, *sal-
vus*. Vel, quod Biblianders indice verborum in
Marcum notavit est *salus* ab Hebraeo שלו, id est,
salvus: quomodo Graecos suum σάος, σῶς, & σώζω
putant habere ab ישע, id est, *salus*, unde & no-
men *Jehoschua* seu *Jesu*. A *salus* est *saluto*, & *salu-
taris*: quomodo *index* dicebatur, sive quis eo di-
gito protenso *salutare* veteres solcant: sive quia *si-
lentium* eo indiceretur, res maxime *salutaris*; unde
& Harpocratem & Angeronam fingebant labellum
indice comprimentem. Utramque nominis caussam
adfert Gyraldus, Dialogismo II. A *salus* quoque est
saluber, & *salvus*, unde *salvere*, quod est, *salvum
esse*. *Salvere*, autem jubebant, non tantum acce-
dentes vel abeuntes: sed etiam in sternutationi-
bus. Petronius Arbiter: *Giton collectione spiritus
plenus, continue ita sternutavit, ut grabatum concu-
teret, ad quem motum Eucolpus conversus, salvere
Gytona jubet*. Plinius, lib. XXVIII. cap. II. *Ster-
nutamentis salutamur*. Et Appuleius, lib. IX. cum
dixisset, *crebras ei sternutationes commovebat*, subji-
cit mox, *quod cum putaret ab eo profectum, solito
sermone salutem ei fuerat imprecatus*. *Salve* atque *va-
le* iis dicebant, quos non putarent se deinceps vi-
suros. Eoque mortuos sic affari solent. Virgil. XI.
Aeneïd.

.... *Salve aeternum mihi maxime Palla,*
Aeternumque vale.

Primus autem Cleon in Epistolis χαίρειν scripsit:
primus id sustulit Plato, qui praetulit εὖ πράττειν.

Samavca a σαμβύκη, *instrumentum musicum*, pro
quo & ζαμβίκη apud Hesychium & B. Chrysosto-
mum legere est. In MSStis Pauli Epitomatoris codd.
plerisque pro *sambuca* perperam est *sambina*, vel
sambila. Σαμβύκη vocatur non quia inventor dictus
sit *Sambyx*, ut ait Ruellius, lib. I. de natura stir-
pium, cap. XX. (nam quis veterum meminit *Sam-
bycis* hujus?) sed a Syriaco סבכא, *sabbeca*, ut mo-
nuere Angeli duo Politianus, cap. XIV. Miscell. &
Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Vocem סבכא,
legas apud Danielem III. v. Graeci Latinique in-
terjecerunt *M*, quod & in aliis Hebraeorum Syro-
rumque factitasse vocabulis ostendimus voce *Simpu-
lum*. Est autem *sambuca* instrumentum id, quod
vulgo ob aliquam formae similitudinem vocamus
harpam, quasi ἅρπη, quod proprie notat *ensem
falcatum*. Utitur hoc pacto *sambuca* vocabulo Per-
sius, sat. V.

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

Nisi malis intelligere *genus machinae poliorceticae*;
quod majoris est ponderis, quam ut unus bajulare
possit. Utramque interpretationem adducit & Ca-
saubonus, sic tamen ut priorem magis approbet.
Usus & Scipio Africanus orat. contra legem judi-
ciariam Cornelii Gracchi, apud Macrobium, in Sa-
turnal. *Docentur*, inquit, *praestigias inhonestas cum
cinaedulis, & sambuca, psalterioque eunt in ludum
histrionum, discunt cantare, quae majores nostri pro-
bro duci voluerunt*. Meminit & Vitruvius, lib. VI.
cap. I. *Uti organi, quam σαμβύκην Graeci dicunt*.
Ubi Philander dicit esse *musicum organum triquetrum,
imparibus longitudine fidibus & sonis*. A *sambuca* est
sambucina & *sambucistria*: illo usus Plautus, Stich.
act. II. sc. III. hoc vero Livius, lib. XXIX. De
sambuca, quae organum est poliorceticon, Athenaeum
vide, lib. XIV. & imprimis Lipsium πολιορκητ. lib. I.
dialog. VI. Nos contenti erimus adducere nominis
caussam: de qua sic Festus; *Sambuca, organi dici-
tur genus, a quo sambucistriae quoque dicuntur. per
similitudinem etiam machinam appellarunt, qua urbes
expugnant nam ut in organo chordae, sic in machina
funes intenduntur*.

Samnites gladiatorum genus, cui hoc nomen, non
quia natione essent *Samnites*, sed quia armatura
eorum talis esset, qualis *Samnitum*. Livius: *Cam-
pani ab superbia & odio Samnitium, gladiatores, quod
spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt,
Samnitiumque nomine appellarunt*. Vide de iis in Sa-
turnalibus Lipsium, quem non adscribam.

Sampsvchvs herba, quae aliter *amaracus*, ut Isi-
dorus ait, lib. XVII. cap. IX. Imo & Dioscorides
auctor est, σαμψύχον a Cyzicenis & Siculis *amara-
cum* vocari. Videtur nomen esse ab eo, quia σάει
ψυχὴν, *sanat animam*, hoc est, odore suo refocil-
let. Hinc *sampsuchinum oleum* Plin. lib. XIII. cap.
XXII.

Sancio a *sanctus*, vel a *sanguine*, quo quid *sanci-
tur*. Servius in XII. Aen. *Sancire proprie est sanctum
aliquid, id est, consecratum facere, fuso sanguine
hostiae: & dictum sanctum, quasi sanguine sancitum*.
Sed *sanctum* quidem est a *sancio*. *Sanguis* vero per
accidens solum concurrit ad ea, quae *sanciuntur*:
ut non videatur id verbum inde factum esse. Quare
magis verisimile est, *sancio* esse a *sacer*, inserto
N: quomodo a σάος est *sanus*; a πήγω, *pungo*; a
θίγω, *tango*; a ῥυκάνη, *runcina*, &c. [ab ἁγνὸ
idem quod ἁγίζω, ἁγνίζω: a *Sancio* vero *Sanctus*.]

Sanctvm sciunt omnes idem esse, quod *inviolabi-
le*, indeque legatos, & tribunos plebis *sanctos* di-
ci nulla ratione habita vitae, aut morum. Caesar,
lib. III. de bello Gallico: *Legatos (quod nomen
apud omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuis-
set) retentos ab se*, &c. Itaque putat Marcianus,
sanctum dici, quia legati Romanorum gestarent
sagmina, hoc est, *herbam verbenacam*, quae Grae-
cis ἱεροβοτάνη, hoc est, *Sacra herba*. Verba Mar-
ciani sunt ad L. sanctum, ff. de Rer. Divis. *San-
ctum est, quod ab injuria hominum defensum atque
munitum est. Sanctum autem dictum est a sagminibus.
Sunt autem sagmina quaedam herbae, quas legati populi
Romani ferre solent, ne quis eos violaret: sicut legati
Graecorum ferunt ea, quae dicuntur cerycia*. Ubi no-
men Marcianus vocat *caduceum*. Quod ad morem
illum Romanorum attinet, describit eum his ver-
bis Livius, lib. I. *Fecialis regem Tullum ita roga-
vit, Jubesne me, rex, cum patre patrato populi
Albani foedus ferire? jubente rege, Sagmina, inquit,
te, rex, posco, rex ait, Puram tollito. Fecialis ex
arce graminis herbam puram attulit. Postea regem ita
rogavit: Rex, facisne me tu regium nuncium populi
Romani Quiritium? vasa comitesque meos? Rex re-
spondit. Quod sine fraude mea populique Romani Qui-
ritium fiat, facio*. Haec Livius. Existimo tamen
non tam dici *sanctus* a *sagmine*, quam *sagmen* a
sancto:

sancto : quod & sensit Festus. Quin & Isidorus, lib. xv. Originum, cap. xv. neglecta hac etymologia, adducit alias duas. Una est, ut *sanctum* dicatur *a sanguine hostiæ*, *quia* (ut verbis ejus utar) *nihil sanctum apud veteres dicebatur, nisi quod hostiæ sanguine esset consecratum, aut conspersum*. Hausit autem hanc sententiam a Servio, cujus hæc verba in xii. Æneid. *Sancire proprie est sanctum aliquid, id est, consecratum facere sanguine hostiæ, & dictum sanctum, quasi sanguine consecratum*. Altera Isidori originatio est, ut *sanctum* dicatur, quasi *sancitum*, a *sancire*, quod est confirmare, & irrogatione pœnæ ab injuria defendere. Sic *leges* proprie dicuntur *sanctæ* & περιττολογικῶς *mores sancti*, quia divinis humanisque legibus adamussim conveniunt. Hanc ἐτυμολογίαν apud Festum quoque legere est. Et sane plerique omnes antiqui, quibus & nos subscribimus, eam, ut simpliciorem, verioremque sunt amplexi. Propertius, lib. iv. eleg. x.

Hunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic sanctum Tatiæ composuere Cures.

Aggenus Urbicus, lib. i. Commentariorum ad Frontinum: *Nam sanctum est plerumque ut incorruptum, & a sanciendo sanctum dicitur*. Ulpianus etiam (ut hunc Marciano potissimum opponamus) scribit in hunc modum, l. ix. §. proprie, D. de Rerum Divis. *Proprie dicimus sancta, quæ neque sacra, neque profana sunt, sed sanctione quadam confirmata: ut leges sanctæ sunt. Sanctione enim quadam sunt subnixa. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi Deo non sit consecratum*. Idem cognoscere est ex voce *sacrosancti*, de qua & ipsa pauca dicam. *Sacrosanctus* quis fiebat, tum religione, tum lege. Religione quidem, quia certis ad hoc ceremoniis opus erat. Lege autem, quia hac sanciebatur, ut *sacer* esset, qui factum violasset, sive nocuisset, cui hac lege non liceret. Hinc Livius, lib. iii. cum scripsisset, pulsis magistratu Decemviris restitutum esse tribunatum, subjungit: *Et cum plebem, hinc provocatione, hinc tribunitio auxilio, satis firmassent, ipsis quoque tribunis, ut sacrosancti viderentur (cujus rei prope jam memoria aboleverat) relatis quibusdam ex magno intervallo ceremoniis renovarunt: & cum religione inviolatos eos, tum lege etiam fecerunt, sanciendo, ut qui tribunis plebis, ædilibus, judicibus, decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret*. Addit continuo: *Hoc jure legis interpretes negant quemquam sacrosanctum esse, sed eum, qui eorum cuiquam nocuerit, sacrum sanciri*. Hinc liquet, *sacrosanctum* dici, quia *sancitum* esset, ut sacer haberetur, qui violasset, quod sancitum erat. Sanciebatur autem vel a sola plebe, vel patriciis & plebe simul. Cicero pro Cornelio Balbo: *Primum enim, sacrosanctum esse nihil potest, nisi quod populus plebsve sanxisset*. Nec sanciebatur, nisi intercedente juramento, quemadmodum Festus docet in *Sacrosanctum*. Erat autem juramentum tale, legem se perpetuo observaturos, addebaturque exsecratio, ut qui legi parerent, ita deos superos inferosque propitios haberent: qui non parerent, infestos: quemadmodum Dionysius Halicarnassensis scribit, lib. vi. Quomodo differant *sacrum*, *sanctum*, & *religiosum*, docebit Aldus Manutius de quæsitis per epistolam.

SANDALIUM, σανδάλιον, γυναικεῖον ὑπόδημα, ut ait Hesychius. Menandrum & omnes prope Comicos, alios item scriptores eo uti, docet Pollux, lib. vii. cap. xxii. Nec tamen *mulierum* semper est: sed etiam *virorum*: uti liquet ex Act. xii. 8. ubi angelus præcipit Petro ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. Syris dicitur סנדל, *sandal*: ut Guido testatur. Sed puto non Græcos a Syris, sed Syros a Græcis accepisse hanc vocem: uti alia multa. A *sandaliis* Romæ dictus *vicus sandaliaris*: qui & *Sandaliarium* dicebatur. Mentio ejus in vett. inscriptionibus, & apud Agellium, lib. xviii. cap. iv. & Galenum, lib. περὶ τῶν προγνώσεων. Indeque *Apollo Sandaliarius*, quod ejus templum esset in hoc vico. Ab Augusto exstructum, docet Tranquillus in ejus vita. Ac Victor quoque in iv. urbis regione ponit. Vide J. Meursium Atticarum lectionum lib. iii. cap. xxvi.

SANDAPILA est, quam Horatius *vilem arcam*, Martialis *Orcinianam spondam* appellat: nempe *loculus in quo plebejorum atque damnatorum cadavera portabantur*, ut Fulgentius de prisco serm. interpretatur. Etiam Gloss. vett. *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Usus Juvenalis, sat. viii.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

Hinc *sandapilones*, & *sandapilaris*, idem ac *vespillones*. Gloss. Philox. *Sandapilo*, νεκροθάπτης. *Sandapilam* a *sanna*, hoc est, *derisione*, inepte deducit Catholicon. Papias dicit esse a *sandalio*, significante pannum, quo corpora mortuorum operiebantur. Sed *sandalium* esse *calceamenti* genus omnes sciunt. Verum etymon est, *sandapila* esse ex *sanidapila*, hoc ex σανιδοπηλός· quasi dicas, σανίδα τοῦ πηλοῦ, hoc est, *asserem* sive *tabulam loculi* vel *arcæ*. Erat enim *sandapila* loculus ligneus, sive arca ex tabulis & assetibus compacta.

SANDARACA, vel *sandaracha*, σανδαράκη vel σανδαράχη, a σάνδυξ sive *sandyx*. Sunt enim vicini colores, imo, ex multorum sententia, omnino idem. Festus: *Sandaracam ait Verrius esse genus coloris, quod Græci sandycem appellant*. Vide de eo Philandrum ad Vitruvii lib. vii. cap. xii. Hinc *sandaracinus*. Nævius apud Festum: *Merula sandaracina ore*. Ubi *sandaracinus* est *luteus*. Hunc enim colorem habet os merulæ. Nempe *sandaraca* quidem rubet ipsa, sed luteo colore tingit.

SANDYX a Græcis acceptum, quibus itidem vocatur σάνδυξ. Plantam esse Servius tradit, item Hesychius: Σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, οὗ τὸ ἄνθος χρῶμα ἔχει κόκκου ἐμφερῆ, ὡς Ξενίδιος. Alii censent esse *cerussam ustam*. Plinius, lib. xxxv. cap. vi. *Hæc (cerussa) si torreatur æqua parte, rubrica admista, sandycem facit*. Quamquam animadverta, *Virgilium existimasse, herbam id esse illo versu*:

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Sed ex eo versu, non consequitur id quod Plinius, atque etiam Servius putavit. Nam sententia Maronis est, fore, ut oves pascentes sponte *sandycini* coloris fiant. Et sane Hesychius etiam deceptus videtur, cum ejus nominis arborem esse credidit. Conficiendi *sandycis* rationem etiam Georgius Agricola docet, lib. ix. de nat. foss. cap. xix. Videtur autem esse σάνδυξ a שני, quo signatur *dibaphum coccineum*. Sane σάνδυξ, χρῶμα κόκκινον, ut ex Suida & Photio constat. Ac apud Vopiscum in Aureliano legas: *Dicitur sandix Indica talem purpuram facere si curetur*. Itaque & ab Hebræo illoc *sanguis* dici videtur, qui *purpureus* a poëtis vocatur. Sed de hoc suo loco.

SANGUIS, juxta Isidorum, lib. iv. cap. v. ita vocatur, quod sit *suavis*: indeque esse, quod suaves jucundique sint, quibus *sanguis* dominatur. [Mirum possit videri, & tamen verum est, ex αἷμα analogice *sanguen* deduci.] Juxta alios ita dicitur, quod *sanctus* sit, ut qui in sacrificiis effundi soleat ad populum expiandum. Alii ejusdem esse originis censent ac *sacer*, & *sanctus*. Julius Scaliger, Exercitat. cccxxv. sect. xiii. *Sanguis, Latinorum, & Auruncorum prisca vox, quibus elementis alio flexu utebantur ad ea designanda, quæ ad religionem pertinerent. Sic sagmina, sanctum, sacrum*. Potius videtur esse a σάος, *salvus*, *incolumis*, vel σαόω, *salvum, & incolumem præstare*. Sane in *sanguine* sunt spiritus vitales; unde, eo etiam effluente, vita perit. Hinc Maro, in x.

Una eademque via sanguisque animusque sequuntur.

Notus & locus Genes. cap. iv. ubi prohibetur, nequis vescatur pecudis anima, *sanguine* ejus, q. d. *sanguine* quo animatur. Quare *sanguis* hominem σαοῖ, indeque nomen, *N* inserto, ut ab eodem σάος Latini fecere *sanus*. Vel est *sanguis* a שני, hoc est, *coccinum*, vel *purpureum*. Qui *sanguinis* color. Unde Poëta:

Purpuream vomit ille animam . . . .

sanguis per *M* in recto scribi ; at in obliquis esse *N* , ait ex Prisciano Cassiodorus , lib. de Orthograph. cap. xii. *Sanguisuga* , ut Plinius ait , lib. viii. cap. x. vulgo appellari coepit *hirudo* , quod *sanguinem sugat* . Glossæ Philoxeni : *Sanguisuga* , βδέλλα λιμναία , id est , *hirudo palustris* . Plautus , Epid. act. ii. sc. ii.

> . . . . *Jam ego me convortam in hirudinem* ,
> *Atque eorum exsugebo sanguinem* ,

Julius Scaliger similiter *muscam* dixit *sanguisorbam* . Erat inter arbores infelices *sanguineus frutex* : teste Plinio , lib. xviii. cap. xviii. qui P. Crescentio inque Longobardicis legibus *sanguinus* dicitur . Est autem is frutex , nisi arborem dicere malis , *cornus femina* : cujus cortex *sanguinei* est coloris . *Sanguinus* igitur dicebatur ab antiquo *sanguen* . Meminit & Tarquinius , vel potius Tarquitius , apud Macrobium , lib. ii. Sat. cap. xvi. Hinc *virga sanguinea* Plinio , lib. xxiv. cap. x. & alibi item Modestino lib. penult. D. ad legem Pomp. de parricid.

Sanies Perotto placet dici κατ' ἀντίφρασιν , quia est *sanguis non sanus* . Sed ἀντιφράσεις sæpe explosimus . Melius Isidorus , lib. iv. cap. viii. *Sanies* , inquit , *dicta* , *quod ex sanguine nascitur* . Vel cum Martinio deriva a שנה , hoc est , *mutari* , *variari* . Est enim *sanguis mutatus* , quippe tenuior factus , & atrum colorem habens permixtum . Unde Celsus , lib. v. cap. xxv. *Ex vulneribus ulceribusque exit sanguis* , *sanies* , *pus* . *Sanguis omnibus notus est* . *Sanies est tenuior hoc* , *varie crassa* , *& glutinosa* , *& colorata* . *Pus crassissimum* , *albissimumque* , *glutinosius & sanguine & sanie* . Plura ibidem vide . [*Sanies est* ἰχὼρ *proprie* , *nempe succus seu materia ista alba* , *qua a vulneribus fere curatis ultimo profluit* ; *antequam cicatrix fiat* . Itaque *Sanies a Sanato quasi vulnere* , dicitur .]

Sanna irrisionis genus , quod Hieronymus ait fieri ab occipitio , ore distortu , & interiorum dentium ostentatione . Hoc si est , deducere licebit a שן , *dens* . Sed Perottus censet esse *risum salutum* : atque ita dici a *narium sonitu* . Alii originem arcessunt a Græco σάννας , quo Cratinus usus pro *stulto* , ut testatur Eustathius ad Odyss. x. pag. cIↄDCCLXI. ubi & monet σάννας esse a *Sannis* populis , quos ipsius ætas vocabat *Tzanos* , ex pari ratione , qua *Opicum* dicimus pro *rusticum & agresti* ; *Umbrum* , pro *pingui* ; *Marrucinum* , pro *stulto* . Idem tamen alterum quoque etymon adducit ad Odyss. π. pag. cIↄDCCCXII. ut nempe sit a σαίνω , quod est *quatio* ; unde σαίνουσι *caudam quatiens canum instar* . Sed imprimis placet conjectura doctissimi Isaaci Casauboni , qui ad primam Persii Satyram vult esse a שנן , id est , *acuere* , unde שן , *dens* , & שנינה , *acuta oratio* . Proprie igitur *sanna* sit oratio cum mordacitate aliquem ridens . Sed speciatim ei accommodatur irrisioni , quæ fit ore distorto , unde *sannio* , Nonio teste , & verbum *sannare* & *subsannare* . Vetus interpres Persii in sat. i *Sanna dicitur os distortum cum vultu* , *quod facimus* , *cum alios deridemus* . *Inde sanniones dicti* , *qui non rectum vultum habeant* . Glossæ Philoxeni : *Sanna* , *subsannator* , μῶκος . *Sannator* , μυκτηριστής . Ab eadem origine ait *sannio* . Cic. lib. ix. ep. xvi. *Salis enim satis est* , *sanniorum parum* . Et lib. ii. de Oratore : *Atque hoc etiam animadvertendum* , *non esse omnia ridicula* , *faceta* . *Quid enim potest esse tam ridiculum* , *quam sannio est? Sed ore* , *vultu* , *imitandis moribus* , *voce* , *denique corpore ridetur ipso* , *salsum hunc possum dicere* , *atque ita* , *non ut ejusmodi oratorem esse velim* , *sed ut mimum* . Quod Latinis *sanna* , id Græcis μῶκος , ut ostendunt verba e Glossis ante adducta . Ac censet Cl. Salmasius veteres Latinos ex eo fecisse *mocosus* , hoc est , μωκώδης . Nam apud Cicer. legendum putat ; lib. i. epist. ad Att. *Consul autem ipse parvo animo & pravo* , *tantum cavillator* , *genere illo mocoso* , *quod etiam sine dicacitate ridetur* , *facie magis* , *quam facetiis ridiculus* . Ubi vulgo *moroso* . Et apud Quinctilianum , lib. xi. cap. iii. sub finem : *Quare non immerito reprehenditur pronunciatio vultuosa & gesticulationibus molesta* , *& vocis mutationibus resultans* , *nec inutiliter ex Græcis veteres transtulerunt* , *quod ab his sumtum Lenas Popilius posuit esse hanc actionem mocosam* . Ubi in vulgatis *motosam* : aliqui item *jocosam* .

Sanqualis , seu *sangualis* , avis Livio memorata lib. xli. aliquibus videtur *pullus ossifragæ* : Massurius autem ipsam esse *ossifragam* arbitrabatur . Auctor utriusque est Plinius , lib. x. cap. vii. Massurio assentit Onomasticon , in quo est , *Sanqualis* , φήνη . Nam φήνη est *ossifraga* . Idem docet Festus , qui & *etymon* docet , his verbis : *Sanqualis avis appellatur* , *quæ in commentariis auguralibus ossifraga dicitur* , *quia in Sangi Dei tutela est* . Nomen ergo a Deo *Sango* , sive *Sanco* , sive *Sancto* , qui & *Fidius* , & *Semipater* vocabatur : ut Ovidius testatur in vi. Fast. Meminere numinis ejus etiam Cato in Orig. Dionysius Hal. lib. iv. Silius lib. viii. Festus in *Propter viam* , Lactantius , lib. i. cap. v. & Augustinus , lib. viii. de Civ. Dei , cap. ix.

Sanus ex σάος , inserta liquida . Σάος , & σῶος , *sanus* , *integer* , pro quo contracte σῶς , unde σόω , & σώζω . Σάος , & σῶος forte a ישע , *salvus* , *dives* ; vel שמר , *servavit* . A *sanus* cur *sane* dixerint pro *certa* , obscurius est . Priscianus , lib. xv. *Sciendum* , *quod quædam adverbia non plene servant significationem* , *quæ in nominibus est* , *a quibus derivantur* : *ut ferus fere* , *sanus sane* , *sensus sensim* . *Ideo autem diximus non plene* , *quia potest esse aliqua ratio* . *Ut sanus pro validus accipitur* , *ergo & sane pro valde* . Vera nobis ratio videtur , quia *sane* dicitur , quod *sana mente* dicitur , a cujusmodi dictis malus dolus abest . Unde *sane* , id est , vere , certoque . *Sanates* , qui cum defecissent a Romanis , paullo post redierunt in amicitiam quasi *sanata mente* . Unde in legibus xii. Tabb. *Idem jus esto Sanatibus* , *quod forctibus* . Ubi *fortes* , qui nunquam defecere . Vide Festi epitomen , & ibi Scaligerum . A *sanus* quoque est *insanus* pro *supra modum magno* , quia insani in omnibus modum excedere solent . Varro , lib. vi. de L. L. *Plautus vehementer cum vellet dicere* , *dixit insane* : *quod insani faciunt omnia vehementer* . Festus : *Insanum pro valde magnum ajus est Plautus* . Plautus , Bacch. iv. v.

> *Insanum magnum molior negotium* .

Ubi *insanum* ponitur pro *insane* , hoc est , vehementer , valde . Quod Græci dicunt μανικῶς ὅσον μέγα ' ut ad Athenæi lib. iii. cap. v. observat Casaubonus .

†Sanus & Sanitas non tam corporis (nisi fort. translate) quam animi propria & peculiaria immo fuisse , ostenditur ex ejus contrario insanus & insania , quæ de animo , non item de corpore usurpantur , uti pluries Tullius Tusc. III. affirmat . Jam vero si quæras quid *sanitatem* antiqui vocaverint , Cicero ibidem his verbis aperte significat : *SANITATEM enim animorum positam in TRANQUILLITATE quadam constantiaque censebant* . Ergo non errabis si Sanus a שאן *saan* aut vero שאנן *Shaanan* (nam utrumque repetitur) deduxeris , quod est Tranquillum sive quietum esse . Menoch.

Sapa , *plantarum succus* Palladio vocatur , quia *sapit* , hoc est , *sapida* est . Eademque nominis caussa , cum sumitur pro *musto decocto* , *donec tertia pars superfit* ; ut Plinius describit , lib. xxiii. cap. ii. Gloss. Phil. *Sapa* , ἕψημα . Vel *sapa* sit ab ὀπὸς , quomodo Græcis vocatur *humor ex arboribus vere emittuntque quasi exsudans* . Spiritus sæpe abit in *S* . Ut ab ὑ , *si* ; ab ἕρπω , vel ἕρπω , *serpo* ; ab ἕρος sive Æolico ἔρπος , *servus* . *Sapa* & *sapor* ejusdem sint originis ; ut *lympha* & *lymfor* , quo usus Lucilius . Sed *sapor* ab Æolico ὄπος pro ὀπὸς .

Saperda , *piscis* , Græce itidem σαπέρδης dicitur . Alio nomine vocatus κορακῖνος . Hesychius : Σαπέρδης , ὄνομα ἰχθύος . οἱ δὲ ταρίχη εἶδος , ἄλλοι ὑπὸ Ποντικῶν τὸν κορακῖνον ἰχθῦν . Etymologus : τὸν γὰρ κορακῖνον ἰχθῦν , σαπέρδην οἱ Ποντικοί φασι . Sed assentio doctissimo Casaubono , qui animadvert. in lib. vii. Athen. cap. xvii. utrobique pro κορακῖνον legit κορακῖνον

κορακῖνος, quomodo piscis is vocatus a *corvino* five *nigro colore*: unde Oppianus ἁλιευτ. α. verf. cxxxIII.

. . . . *καὶ κορακῖνος ἐπώνυμος αἴθοπι χροιῇ*.

Cognominem nigro colori. Athenæus tamen diversum facit *κορακῖνον* a *saperda*. Sic enim scribit lib. VII. *πλανίτας, κολλίας ὁ σαπέρδης, κολλίας ὁ κορακῖνος*. Est vero *saperda* vox Pontica, quod Hefychii & Etymologi loca indicant, ac Persii illo confirmatur, fat. v.

. . . . *En, saperdam advehe Ponto*.

Habet & alteram ea vox significationem apud Latinos. Festus: *Saperda genus pessimi piscis: sapientem etiam significat, cum ait Varro: Belli, festivi, saperda cum simus omnes*. Nonius: *saperdas, quasi sapientes & elegantes*. *Varro Modio: Omnes videmur, nobis esse belli, festivi, saperda, cum simus σαπροί*. Non tamen usitate, sic accipi solet, sed etiam significationem, uti censet, nove finxit Varro, ad *sapiendi* verbum venuste alludens. Sed *σαπροὶ* extremo loco minus convenit: eoque Hadr. Junius legit *σαπροί*, quod est *putidi* ac *marcidi*, ac *καινο φορητοφόροι nugaces*: quomodo ea vox exponitur in Philoxeni Glossis. Versus ipsos sic idem in numeros restituit:

Omnes videmur nobis esse belluli,
Et festivi saperda, cum simus sapri.

Ut *παρονομασία* sit in *saperda* & *saprus*. Justus Lipsius legebat, *Festivi saperda, cum simus capreæ*. Veteres *scurras* appellabant *capreas*: ut ea Tranquillo, Dione, Lactantio, & Isidoro ostendimus separatim.

SAPERE quorundam judicio, primo dicitur de *rebus bene malève sapidis*: inde ad *animum* transfertur. Hoc si est, fortasse *saper* sit ab Æolico & Laconico *ὀπὸς* pro *ὀπὸς*, id est, *succus*. Nam *sapor* est in succo, & humore: eoque pro succi bonitate, aut pravitate, res bene vel male dicitur sapere. Spiritum abire sæpius in *S*, non semel dictum. Sed aliis placet, *sapere*, primo de animo dici: eoque fuerit ab antiquo *sapus*: quod a *σοφὸς*, conversa adspirata φ in tenuem: quomodo a *κάρφω* est *corpo*; a *κεφαλὴ*, *caput*; ab *ἀφὴ*, *apua*, &c. Dicere etiam liceat *sapere* pro diversa significatione diverse esse originis: de *gustu* esse ab *ὀπὸς*, de *animo* esse a *σοφός*. *Σοφὸς* vero monet Bibliander esse ab צפה. Nam *Ascaphim*, Dan. II. inter Chaldæorum doctissimorum ordines ac gradus numerantur. A *sapio* est *sapiens*, ut *prudens* quasi *providens* a *provideo*. A *sapiens* vero *sapientia*, qua voce etiam pro *sapore* usus Symposius, poëta vetus in ænigmate hoc de pesino:

Una mihi soror est, plures licet esse putentur
De fumo facies, sapientia de mare nata est.

Ubi mavult Pithœus:

De fumo facies mihi, de mare gustus inhæsit.

Quod, ut codicis alicujus veteris auctoritate subnixum sit, probare neutiquam possim, cum nimium quantum discrepet a vulgata. *Saperdam* quoque pro *sapiente* nove dixit Varro. Sed hæc de voce seorsim. *Consipio* pro *simul sapio* legas apud Gellium, lib. VII. cap. III. *Vorers sese, ut patres non satis consiperent*.

†SAPERE significatu primitivo utrum mentis sit, an vero palati, an postremo utriusque ex æquo sit; dubitatur. Tamen sicuti apud Hebraeos טעם *taam* utriusque simul est, quia tam *saporem*, quam *consilium* notat; hoc idem potest & de *Sapio* dici. Vius est, certe *sapere*, quatenus mentis est, videtur omnino duci ab infin. ספר *sapper*. Et quidem τὸ ספר *saper* litterarium esse verbum, non modo apud Hebraeos, verum & apud Chaldaeos Syrosque non est dubium, cum plurima inde oriantur vocabula ad litteraturam pertinentia, veluti ad *libros*, *scribas*, *juris peritos*, *doctores legis*, & quidquid tale est. Atque haec verisimiliora sunt, quam ut originibus aliis rimandis insudem. MAZOCHIUS.

SAPINUS, ac *sappinus* esse Gallis Italisque pro arbore tota sumatur (nam illis *abies* dicitur *du sapin*, hi tabulas abiegnas *sapineas* vocant:) veteribus tamen Romanis pars ima abietis sic dicebatur: si recte vulgo apud Plinium legitur lib. XVI. cap. XXXIX. *Abietis quæ pars a terra fuit, enodis est: hæc qua diximus ratione fluviata, decorticatur, atque ita sapinus vocatur*. Sed videtur *sapinea* legendum. Nec enim dubium, quin Plinius secutus sit hoc Vitruvii, lib. II. cap. IX. *Ima autem cum excisa quadrifluviis disparatur, ejecto torulo ex eadem arbore ad intestina opera comparatur, & sapinea vocatur*. Caussam nominis investigare conatus Bernardinus Baldus Urbinas, lib. de verborum Vitruvianorum significationibus. Censet Abbas ille doctissimus, *sappineum* dici, quod pars hæc abietis similis sit ligno ejus arboris, quæ *sapium*, sive, ut habent vett. codd. *sappium* vocatur, ac inter piceas refertur. De hac ita Plinius, lib. XVI. cap. XII. *Inter hæc genera proprium quidam fecere sappinum, quoniam ex cognitione earum seritur, qualis dicta est in nucibus*. Ubi respicit locum, quo de nucum pinearum generibus agens, lib. XXXV. cap. X. ait, *Tertium sapinium a picea sativa nucleorum, cute verius quam putamine*. Easque nuces etiam Columella intellexit, lib. XII. cap. V. *Alii nucibus sapineis ardentibus idem efficiunt*. Quæ, quod ad locum Plinii, satis firmant sententiam Bernardini Baldi, & refellunt illam doctissimi Turnebi, qui lib. IV. Adverf. cap. XVI. pro *sapio* apud Plinium *sapinum* legere jubet. Nam abietis pars *sapinea*. At arbor, unde id nomen, *sapium* vel *sapinus*. De etymo assentio Nicolao Fullero, qui lib. IV. Miscell. sacrorum cap. X. ait arborem inde *sapinum* vocari, quia apta sit fabricandis *navigiis*, quæ ספינה vocantur ab Hebræis, Syris, & Arabibus. Sane firmat Servius, cum in II. Æn. ait: *Est abietis species apta navibus, quam sapinum vulgo vocant*. Etiam Glossæ veteres pro arbore habuere: ut in quibus legas, *Sappinus*, *πεύκη*· *sapinus*, *πίτυς*. *Sappinus* igitur sit, quæ Latinis *picea*; *sapinus* autem, sit iisdem *pinus*. Non tamen quævis *picea* dicatur *sappinus*, sed solum *sativa*: ut ostendunt Plinii verba, quæ adduximus ex lib. XXXV. cap. X. Nec *sapinus* simpliciter sit *pinus*, sed *species pinus*. Imo ne illud quidem *sappini* & *sapini* discrimen verum puto: sed Glossographus exscripserit hæc ex diversis Lexicis: quorum in uno *sappinus*, in altero *sapinus* scriberetur: in uno *πεύκη*, in altero *πίτυς* verteretur. Notum enim, ut ea arborum nomina sæpe confundantur. Ergo *sapium* vel *sappium*, & *sapinus* vel *sappinus* eadem sint arbor ex picearum genere. Inde *sapineæ nuces*: & pars etiam abietis *sapinea*, quia *sappio* seu *sappino* similis.

SAPO a Gallis acceptum quorum olim lingua eadem ac Germanica. Sane Germanis dicitur *sepe*, vel *seiffe*, Belgis *zeepe*. Rem autem a Gallis Germanisque esse docet his verbis Plin. lib. XXVIII. cap. XII. *Prodest & sapo. Gallorum hoc inventum, rutilandis capillis ex sevo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, spissus ac liquidus: uterque apud Germanos majore in usu viris quam feminis*.

†SAPO *Gallorum inventum* Plinio XXVIII. 12. dicitur. Quare videri poterat & nomen Gallicum fuisse. Sed tamen Chaldaeis ספון *sapon* smegmatis nomen est, idque ipsum significat quod nos *saponem* vocamus: sicuti & hoc ipsum Syris ܣܦܘܢܐ *japuno* dicitur. Tam vero Chaldaei quam Syri in hoc nomine pro prima consona modo *Samech* modo *Tsade* promiscue usurpant: quae duae litterae saepiuscule alternant. Nec tamen credibile est, Orientales a Latinis id nomen arcessisse. Omnino sic res se habet. Ad eluendas maculas ab ultima antiquitate parabantur medicamenta; quae Hebr. ברית *borith*, Graecis *σμῆγμα* dicebantur, Chaldaeis autem Syrisque, & qui ex Oriente pleraque sua adsciverunt, Latinis, *Sapo* vocabatur. Hujus plura erant genera, sicuti & hodie. Eminebat autem in Italia genus illud, quod Gallis referebatur acceptum, *ex sevo & cinere* (ut ait Plinius) confectum. At a Gallis Italia rem ipsam, non item nomen accepit; jam enim antea apud Italos & smegmata sua

 erant,

erant, & *Saponis* nomen, quod simul cum re ipsa jam olim antiquitus Tusci ex Oriente in Italiam intulerant. Ceterum quod ex Plinio docet Vossius saponem Galliarum inventum esse, id non assentior, quia in Oriente tum res antiquissima fuerat, tum & ipsum *Saponis* nomen a Syria usurpatum. Ergo cum ait Plinius XXVIII. 12. *Prodest & sapo. Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex sebo & cinere*: non hoc vult, universum Saponis genus deberi Gallis, sed tantum illud, quod ibi describit, ad strumas discutiendas valens. Mazoch.

Sapphirus, σάπφειρος, appellatio est ab Oriente. Nam similiter Hebræis dicitur ספיר, Exodi xxviii. xviii. & xxiv. x. Videtur nomen esse a loco: qui forte fuerit Σαπφείρ vel Σαπφάρ. Sed Stephanus vocat Σαπφειρῖνον· perperam, ut videtur. Sic enim scribit: Σαπφειρίνη, νῆσος ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ. ἐν ταύτῃ ὁ Σάπφειρος λίθος. Nisi forte insula σαπφειρίνη a sapphiro, quæ inde advehebatur.

Sarabara legimus apud Tertullianum de pall. cap. iv. Ubi doctissimus socer meus Franciscus Junius monet esse *vestem Medicam seu Babylonicam ad genua pertingentem*, pro eo quod Chaldæis est סרבל, Dan. ii. & alibi, quasi dicas, *quo viri principes vestiuntur, paludamentum*. Hesychius: Σαράβαρα, τὰ περὶ τὰς κνημῖδας ἐνδύματα. Antiphanes ea voce in Scythis usus, ut docebit Pollux. B. Hieronymus ad Danielis cap. iii. docet Aquilam & Theodotionem vertisse *saraballa*, proque eo corrupte legi *sarabara*. Sed R & L facile commutantur. *Sarabara* est & apud Isidorum, lib. xix. cap. xxiii.

Sarcina, φορτίον ὁδοιπορικόν, ut Glossæ Phil. exponunt. Cornelius Fronto: *Onus vehiculorum, & majus est: sarcina hominum*. Dicitur *sarcina* a *sarciendo*. A *sarcina* est *sarcino*, unde *sarcinator*, & *sarcinatrix*. Lucilius apud Nonium: *Sarcinatorem esse summum suere centonem optime*. Et Varro ὄνος λύρας. *Homines rusticos in vindemia incondita cantare, sarcinatriceis in machinis*. Apud Frontonem legas: *Sartrix, quæ sarcit: sarcinatrix, quæ sarcinas servat*. Sed ut *sarcinator* dicitur, qui sarcit, vel *sarcinas* custodit (posteriorem notionem & Papias agnoscit,) ita *sarcinatrix* est tum quæ sarcit, tum quæ *sarcinas* custodit. Ac priorem acceptionem firmant Glossæ Philox. ubi est: *Sarcinatrix*, ἡ ἠπήτρια.

Sarcio videri possit conflatum ex σῶν, *integrum præsto*; & ῥάκος, quomodo vocatur *lacera vestis*. Sed videtur primo notare ἀκεῖσθαι *integrum reddo*, vel *reficio*: postea συναλλάσσειν ad vestes restrictum. Festus: *Sarte in auguralibus pro integre ponitur, sane sarteque audire videreque. Ob quam caussam opera publica, quæ locantur, ut integra præstentur, sarta tecta vocantur, etenim sarcire est integrum facere*. Onomasticon: *Sarcio*, ἐπισκευάζω. Itaque videri possit potius venire a Chald. תקן, *parare*. [ἀρτύω, ἀρτίζω, idem quod κατάρτίζω.] A *sarcio* sunt *sartor*, *sarcina*. De utroque seorsim. Item compositum *exsarcio*, sive *exercio*. Festus: *Exercirent*, *sarcirent*.

Sarcophagus dicebatur *lapis*, *quo corpus humanum condebatur*, ac plurimum erat lapis Assius. Ac *Assius* quidem vocabatur, quia effoderetur in *Assia* regione Troadis vel Mysiæ: nempe circa *Assum* civitatem. Hermolaus Barbarus distinguit inter lapidem *Assium* & *Asium*: sed fallitur. Nam ubi *Asius* lapis legitur simplici *s*, librarii error credi debet. Stephanus: Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Κορνήλιος ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' Ἀλκμᾶνι τοπικῶς εἰρημένων, Μητρόδωρον ἄσσιον ἐν τῇ Μυσίᾳ φησὶν Ἄσσον, ὅπου ὁ σαρκοφάγος γίγνεται λίθος. Ergo *sarcophagus* vocatur ex lapide Assio, cujus vi cito corpus ad ossa redigitur, ut scribunt Seneca, Dioscorides, Celsus, & Galenus. Estque hæc caussa, cur dicatur *sarcophagus*, a σάρξ, hoc est, *caro*, & φαγεῖν, quod est, *comedere*. Quamquam non carnem modo, sed etiam ossa ipsa intra quadragesimum absumit diem, exceptis dentibus; ut docet Plinius, lib. xxxvi. cap. xvii. Utitur *sarcophagi* voce Juvenal. sat. x. & Mecen. l. xxxvi. D. de relig. & sumt. funer. Item Modestinus, ad l. libertis, D. de aliment. & cibar. legatis. Quamquam autem *sarcophagi* primo ex *Assia lapide*, postea tamen *sarcophagi* dicti *omnes mortuorum loculi*, etsi ex alia essent materie. *Sarcophagi* vocabulo plane geminum fuerit *Cerberus*, si vulgatum etymon spectes. Nam etsi poëtæ tricipitem inferorum canem sic dici fabulantur: mythologici tamen *terram* esse volunt, ac dici κέρβερον quasi κρεοβόρον, id est, *carnivorum*, a κρέας, id est, *caro*, & βορὸς, *vorax*, quia terra corpora omnia sibi credita voret ac consumat.

Sarculum, unde apud Columellam *sarculare* & *sarculatio*, instrumentum est quo sarritur, Varrone & Isidoro testibus, ex quibus paret κατὰ συγκοπὴν dici quasi *sarriculum*, ut *sartor* quasi *sarritor*. Etsi Nunnesius putarit, *sarculum* κατὰ μετάθεσιν fieri ex σκάλευθρον. Plautus, Captivis, sarritionem conjungit cum occatione. Nam cum dixisset Hegio:

Sator sartorque scelerum, messor maxime:

Subdit Tyndarus:

Non occatorem dicere audebas prius.
Nam semper occant prius quam sarriunt rustici.

Nempe dum semen est, occant; dum seges, sarriunt. Occare enim est grandes terræ glebas contundere, ut pulvere semina jacta cooperiantur. Sarrire vero, ut e Varrone & Columella constat, est herbas inutiles inter segetem succrescentes *sarculo* evellere. Vide *sarrio* & *sartor*.

Sarda nunc Latinum nomen est *piscis*, qui Græcis σαρδηνός, Plinio teste: nunc *lapidis*, qui & Græcis Σάρδη, & συγκοπτικῶς Σαρδίον. *Pisci* nomen ex Tyria lingua arcessit Isidorus, lib. xii. cap. vi. nam ea piscem quendam *sar* dici, indeque & *sardas* vocari, & *sardinas*, quas Græce θρίσσας. Sed verisimilius sic a *Sardinia* eas vocari. *Sarda* gemma dicta ex eo, quia *primum Sardibus sit reperta*, ut Plinius ait, lib. xxxvii. cap. vi. Sed potius *Sardis* legendum: quod Salmasio placuit. Atque ita Isidorus, lib. xvi. cap. viii. *Sardius dicta eo, quod primum reperta sit a Sardis*. Et Marbodæus in dactyliotheca:

Sardius a Sardis est, a quibus ante repertus.

Non igitur a *Sardibus* sic Lydiæ urbe, sed insula *Sardinia*, quæ Græce Σαρδὼ, & Σαρδών· unde *Sardus*, ut in illo,

Sardi Venales, alius alio nequior.

Item *Sarda terra*, apud Plinium. *Sarda* igitur hic velut non Σαρδιανὴ, sed Σαρδονία, ut dicimus Σαρδόνιος γέλως, *Sardonius risus*. Quomodo & *Sarda* Græcis σαρδόνιον. Hesychius: Σαρδὼ ἐν Πανοφῆ, τὸ Σαρδόνιον ἡ σφραγὶς ἐκαλεῖτο. A *sarda* & *onyx* est *sardonyx*, σαρδόνυξ, non σαρδώνυξ, ut quidam scribunt. Auctor Isidorus, lib. xvi. cap. viii. & eo potior Plinius: cujus hæc verba, lib. xxxvii. cap. vi. *Sardonyches olim, ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est, velut carnibus ungue hominis imposito, & utrimque translucido*. Ubi & *Onychis* etymon respexit. Nam ὄνυξ, *unguis*. Gemmæ igitur ex eo nomen, quia ut Plinius hic ait, colorem habet unguis carnibus hominis impositi. A *Sardonyche Sardonychata manus* dicuntur Martiali.

Sardoa herba, Σαρδῷα, ἡ Σαρδόνιος, ἡ Σαρδόνιος πόα, sic dicta, quod gignatur in *Sardinia*, quæ Græce Σαρδὼ, Σαρδὼν, & Σαρδόνη, etiam Hesychio teste. Est ea herba, ut ex Sallustio Servius scribit, apiastri similis, eaque vescentes risus similitudine cum spasmo moriuntur. Idem scribit Pausanias in Phocicis, Eustath. in xx. Iliadis lib. & Hesychius in Σαρδόνιον. Hinc Homero & aliis Σαρδάνιος, Σαρδόνιος, & Σαρδόνιος γέλως, *risus Sardonius*, qui simulate & cum stomacho fit. Vide Erasmum in Chiliadibus, & Guilandinum commentario de papiro, pag. lxxxviii. & seq. ubi inter alia narrat, ut cum in *Sardinia* esset, experientia magistra didicerit, *Sardoam* herbam passim in ejus insulæ aquis pullulare, sed nullam vim noxiam aquis impertiri.

Sargus, σαργὸς, piscis, de quo Aristoteles in historia animalium, Athenæus, Ælianus, Oppianus, Plinius, alii. Forte ab Ægyptiis id nomen, vel vicinis

viciniis gentibus. Sane, ut Festus ait, *in Ægyptio fere mari nascitur*. Ac firmat Lucilius:

Quem præclarus helops, quem Ægypti sargu' movebit.

Non displicet, quod Martinius etiam scripsit, ut sit a סרג, quod Arabice signat *splendorem*. Ratio appellationis erit, quia, ut Ælianus tradit, lib. I. cap. XXIII. χαίρουσι οἱ σαργοὶ φωτὶ μὲν πάνυ, τῷ δὲ ἀκτῖνος τῷ ἡλίῳ καὶ μᾶλλον διψῶσι· *cum luce sargi delectantur, tum vero solis maxime radios sitienter expetunt*.

SARISSA est *hasta Macedonica genus*, ut ait Festus. Nec dubium, quin a Macedonibus ea vox accepta sit. Suidas: Σάρισσα ἀκοντίου Ἑλληνικοῦ δόρυ φασὶν παρὰ Μακεδόσι. [quasi *saurissa*. vide σαυρωτῆρες & σαυρωτήρ.]

SARMENTA sunt superfluæ vitium virgulæ, quæ idcirco amputantur. A *serendo*, quasi *seramentum* dici, putabat Isidorus, lib. XVII. cap. V. Nec valde abit Nunnesius in Grammatistice, ubi *sarmentum* deducit a σπέρμα, *semen*. Sed omnino est a *sarpo*, id est, *puto*, *purgo*, unde vinea *sarpta*, id est, *putata*. Festus: *Sarpta vinea, putata, id est, pura facta. Virgulæ enim relictæ impedimenta vitibus solent esse, quæ ideo abscinduntur. Inde etiam sarmenta scriptores dici putant. Sarpere enim antiqui pro purgare dicebant.* Idem: *Sarpuntur vineæ, id est, putantur: ut in duodecim, Quandoque sarpta, donec dempta erunt*. Verbum *sarpo* etiam legas apud Priscianum, lib. X. ubi de verbis in *po* desinentibus tractans, jungit, *carpo carpsi*, *repo repsi*, *serpo serpsi*, *sarpo sarpsi*. In Onomastico legas, *Sarpa*, ἀμπελὸς. Imo & apud Perottum *sarpa* exponitur *vinea putata*. Nempe error is profluxit ex corruptis codicibus Festi, ubi *sarpa* pro *sarpta* invenerant. Venit *sarpo* ab ἅρπω, *falce utor*. Quod ab ἅρπη, *falx vinitoria*. Hesychius, Ἅρπη, δρέπανον. Et paullo post: Ἁρπάζουσι, ἁρπάζει, δρεπάνῳ κείρουσι. Spiritum in *S* abire, multis sæpius exemplis commonstravimus. Ab ἅρπω igitur *sarpo*, unde a in *i* converso *sirpicula* pro falcis genere. Sic usus Cato de R. R. atque ex eo Varro: quorum uterque in falcium genere reponit. Vel est *sirpicula* a *sirpex*, quod ab ἅρπαξ. Vide *irpices*. Sed aliud est *sirpicula* a *sirpea*, hoc est, πλέγμα. Jos. Scaliger deducit *sarpo* a σαίρω, quod est *purgo*, *verro*. Ita *sarmenta* proprie sint quisquiliæ & similia purgamenta. Sed falli puto. A *sarmentis* Tertulliano dicti *sarmentitii* qui *sarmentis* cremabantur. Ex eo jocus in antiquo epigrammate, quod citat vetus Juvenalis interpres ad sat. V.

Aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.

Digna dignis. Sic Sarmentus habeat crassas compedes.

Rustici, ne nil agatis, aliquid Sarmentum alligate.

Epigrammate hoc poëta *scurram*, nomine *Sarmentum*, axi alligatum, sarmentisque circumdatum, cremari postulat. Vide *Tunica*.

SARRIRE, verbum rusticum. Prius enim rustici terram vertunt, hinc serunt, inde occant, hoc est, glebas confringunt, tum sarriunt. Unde Plautus Capt. III. V.

Prius occant, quam sarriunt rustici.

Occatio postremum erat in agro colendo. *Sarrire* erat primum post enatas fruges. Fiebat enim, cum seges esset in herba. *Sarrire* putat Varro esse a *serare*, cujus compositum *reserare*. Nam Varro, lib. VI. de L. L. cum citasset illoc Saturnii versus ἀκροτελεύτιον, *Noc fatum sarrire*, subjicit, *obserare*, *operire*. Ita enim corrigit Scaliger. In vulgatis est *apperire*, quod tuetur Turnebus in notis postumis, quia *sarrire* sit terram sarculis aperire. Sed *serare*, & *obserare*, de eo dici, qui sera claudit, omnes sciunt. Interim Varroniana illa etymologia nihil ineptius. Est enim *sarrio* a σαρῶ. Σαίρειν & σαροῦν notant *purgare*, *verrere*, *abstergere*: at qui sarrit, purgat agrum evellendo ex eo herbas noxias. Vel *sarrio* est a σκάλλειν, quod omnino idem est ac *sarrire*; nempe sarculo terram circumfodere ad evellendas herbas. Usus hoc pacto Theophrastus de causs. plantarum, lib. III. cap. XXV. Ubi ait eos, qui segnius in terræ cultura elaboraverint, *cogi sæpius & sarrire & runcare, cum multa herba erumpat*. Sic optime transtulit Gaza hæc verba: ἀναγκάζονται πολλάκις καὶ σκάλλειν καὶ βοτανίζειν, ὅτε πολλῆς πόας ἐκφυομένης. Vide *Sarculum*.

SARTAGO videtur Isidoro, lib XX. cap. VIII. de strepitu ac stridore, quem edunt ea, quæ friguntur. Alii vel simplex derivatum putant a τήγανον, quæ Nunnesii est opinio: vel conflatum arbitrantur a σάρξ, id est, *caro*, & τήγανον, quomodo vocatur *patella*, *in qua friguntur carnes*: uti φρυγεὺς, & φρύγετρον est, *in qua torrentur farra*. Auctor Pollux. [ἀτάνον, unde & *atanum* & *atanuvium*.] Verum latius *sartaginis* vocem accipit Pilnios, lib. XVI. cap. II. ubi meminit resinæ terebinthinæ in *sartagine* frictæ. Usurpat hanc vocem quoque Persius sat. I.

. . . . *Quærisne, unde hæc sartago loquendi?*

Ubi Casaubonus putat poëtam respicere ad panes in sartagine frictos, qui fiebant a variarum rerum miscela, ut e farina, adipe, melle, sesamo, aliisque. [*athanar sonat in salieribus*. vide Noolum.] Idem autumat *sartago* esse origine Syriacum. Nam ab inusitato שרט esse שרטא, unde *sartago*.

†SARTAGO & PATELLA non significatu, sed origine differunt. Ergo *Patella* vox est Latialis peculii a *Pateo* veniens, fuitque mere coquinarium verbum: at SARTAGO Tyrrhenicæ originis, ac principio in sacris tantum usurpatum, etsi postea etiam extra sacra traductum. De *Sartagine* mihi dictum in Tyrrhenicis fuit Diatr. IX. §. 3. Ejus etymologia est ab Hebraico Chaldaicoque themate שרת, quod non nisi assumpta ab initio *Mem* nominum formativo reperitur. Hebraice quidem exstat in 2 Sam XIII. 9. ubi משרת *masreth* est *sartago*. At Chaldaice *Samech* cum *Sin* permutatur (alternant enim hæc duo elementa sæpissime) ac מסריתא *masretha* in Targumim *sartaginem* notat tum in eodem Samuelis loco (quem supra pro usu Hebraico attuli) tum Levit. VI. 14. MAZOCHIUS.

SARTOR, nunc est a *sarrire*, quomodo Plautum Captivis usum diximus in *sarculum*: nunc a *sarcire*, quod generatim sonat *integrum reddere*, unde *sarta tecta* apud Jurisconsultos, ac Ciceronem quoque. Ponitur id, Asconio teste, pro eo, quod integre dicitur *sarta & tecta*, vel *sarta tectaque*. Nam *tecta* hic adjectivum est: ut indicat, quod locatione operum publicorum, quæ lege censoria fiebant, addi solent, PORTICUM SARTAM TECTAM PRODITO. Significat autem *sarta tecta*, quod Polybius vocat ἐπισκευὰς καὶ κατασκευάς. Nec *sarta tecta tueri* aliud est, quam procurare, ut ædes sint *sarta tectaque*, Belgis *de huysen onderhouden*; cui contrarium *negligere sarta tecta*, *de huysen laten vervallen*. In vett. Glossis *sarta* exponitur ἐπιρραφαί, nempe quia *sarcire* fere est *suere*. Verum hic in propria lataque significatione accipitur. Cujus significationis meminit Festus in SARTA: & ex eo Charisius, lib. II. *Sarte*, inquit, *pro integre. Sarcire enim est integrum facere. Hinc* SARTA TECTA UTI SINT, *opera publica publice locantur. Et, ut Porphyrio ex Verrio, & Festo: In Auguralibus*, inquit, *libris ita est*, SARTA SARTEQUE. Hæc Charisius. Alii *sarcte* scribunt.

SATAN, σατανᾶς, שטן, *adversarius*, a rad. שטן, *adversari*. Satanæ nomen κατ' ἐξοχὴν tributum est *diabolo*: nam & aliis tribuitur in Scriptura, iis nempe qui *adversantur divinæ voluntati*, sive *incogitantia*, ut Petrus Matt. XVI. XXIII. sive *malitia*, ut Judas, Joh. VI. LXX.

SATELLES non a *satagendo*, ut Perottus putabat, sed a Syriaco טלא, id est, *latus*, quia *latus stipat*, ut idem sit ac antiqua lingua erat *latro*: quem Varro similiter sic dici credidit, quia *latus cingeret*. Servius, in XII. Æn. *Varro dicit hoc nomen posse habere etiam Latinam etymologiam, ut latrones, dicti sint, quasi laterones, quia circa latera regum sunt, quos nunc satellites vocant*. [*Satellites* ea Teutonico *Adcilnyten*.]

SATIS, κατ' ἀποκοπὴν ex se facit *sati*, vel *sat*, ut a *magis mage*. Ex *sati* autem est *sat*. Est vero *satis* ab ἅλις, *L* in *T* converso: fortasse ut differret a pluratavn *satis*. Ab eo est *satius*. Priscianus in XV. *Satis etiam loco nominis positum accipitur. Itaque etiam comparationem recipit satius. Bona est, quod satis est*: unde *satius* idem quod *melius*, ut ibidem interpretatur Priscianus. Quod vero ait Priscianus, *satis* etiam esse nomen, valde eo firmatur, quod *satior* legamus apud Plinium, lib. XVII. cap. V. *Erit igitur hæc* (terra pulla) *optima & operi satior*. Quare verisimile est veteres *hic & hæc satis* dixisse, ac fortasse etiam *hoc satis*, ut *potis* fuit omnium generum. A *satis* videtur esse *satur*, de quo seorsim.

SATRAPA a σατράπης, ut *margarita* a μαργαρίτης, *catarracta* a καταῤῥάκτης. *Satraps* tamen pro *satrapa* legas apud Sidonium, Carm. II.

Quisque sedet sub rege satraps . . . .

Porro σατράπης *præfectum* notat: estque Persicum vocabulum, cujus idcirco originem frustra ex Hellade, multoque magis e Latio petas. Quod tamen facit Tostatus in 1. Sam. cap. XXIX. quæst. IV. ubi *satrapam* dici ait, quasi *satis potentem*.

SATUR est a *satis*: unde & *satio*, nisi a *sat* malis, quod ex *satis* κατ' ἀποκοπήν. A *satio* est *satietas*, & per syncopen *satias*. Hujus & loci est *saturo*: etsi aliter visum Nunnesio in Grammatistice, cui *saturo* κατὰ μετάθεσιν ex χορτάζω, quod est, *gramine aut farre pasco*, & ἁπλῶς *pasco*, *saturo*. Sed omnino *saturo* est a *satur*, hoc a *satis*, unde similiter *satio*. Distinguit hæc Charisius, ut *saturare* & *saturitas* tantum sit in cibo: in cæteris vero *satiare*, & *satietas*, dicatur. Sed sexcenta sunt loca, in quibus discrimen hoc ab optimis scriptoribus negligatur. Ut vero ab *anus*, *anulus*, *ullus*; a *vinum*, *vinulum*, *villum*; sic a *satur* est *saturulus*, unde *satullus*. Varro, lib. II. de R. R. *Hoc item faciunt mane, antequam matres in pabulum exeant, ut agni satulli sint lacte*. Gloss. vett. *Satullus sum*, κεκορεσμαι. Hinc adverbium *satulle*, quod Appuleio VII. Metam. restituere Janus Gulielmius in Verisimilibus, & Petr. Colvius not. in Appul. Ab eodem est *satullare*. Varro περὶ ἀλφῶν. *Neque in pulvere mythico coquam carnes, quibus satullem corpora ac famem ventris*. Ita citat Nonius: sed optime restituit Scaliger in Conjectaneis:

Nec in polubro mystico coquam carnes,
Quibus satullem, &c.

SATURA dicebatur lanx variis frugum, pomorum vel similium generibus referta. Porphyrio in Horatium: *Lanx plena diversis frugibus in templum Cereris infertur, quæ satura nomine appellatur*. Diomedes. *Lanx referta variis multisque primitiis sacris Cereris inferebatur, & a copia & saturitate rei satura vocabatur. Cujus generis lancium & Vergilius in Georgicis meminit, cum hoc modo dicit:*

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.

Et,

. . . . *Lancesque & liba feremus.*

Quamquam vero Diomedes dicat, nomen id esse a *rerum diversarum saturitate*: tamen videtur potius esse a Græcis. Nam ex Hesychio & Varino scimus Græcos σατύραν vocasse ταλάρον βοτρύων. At ea σατύρα, eliso υ fit σατρα, ea quo *satura*. Nisi σατύρα apud utrumque Grammaticum legi debet. Hæc igitur princeps *saturæ* fuerit significatio. Ab hac lance, in qua ciborum miscela, & velut farrago, cœpit etiam dici *satura*, ut Diomedes ait, *genus farciminis multis rebus refertum*. Probat hoc idem Grammaticus ex illis Varronis verbis, lib. II. Plautinarum Quæstionum: *Satura est, uva passa, & polenta, & nuclei pinei ex mulso conspersi: ad hæc addunt alii & de malo Punico grana*. Item ut ait Festus: *Satura est lex multis aliis legibus referta*. Gloss. Philox. *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. Qua significatione est Antonius Luscus, & C. Lælius, ut ex Festo videre est. Vide plura in *Satyra*.

†SATURNUS a סתר *fator*, quod est *latere* dictus fuit (ut omnes norunt) & ab eo regio *Saturnia* dicta, quæ & Latine *Latium* appellata, ob *latentem* ibi deum, quo ille *Arma Jovis fugiens* profugerat: unde *Latiumque vocari Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris*; ut Poëta canit. MAROCH.

SATUREIA herba, quia *saturet*. Aliter *cunilam* vocari ait Columella, lib. IX. cap. IV. *Thymbram* etiam dici ait Plinius, lib. XIX. cap. VIII. Sed Columella distinxit in x.

Et satureia thymi referens thymbræque saporem.

Est a *saturo satureia*, ut ab *impeto imperium*, qui impetit, unde in Glossis exponitur βίαιος.

SATURNALIA, quia *sacra Saturno*. Iis continuæ epulæ ac comessationes erant: unde vulgo *Saturnum* dixere *Pollucis filium*. Fulgentius in Mythologicis: *Saturnus Pollucis filius dicitur, sive a pollendo, sive a pollucibilitate, quam nos humanitatem dicimus, unde & Plautus in comœdia Epidici ait, Bibite, pergræcamini pollucibiliter*. De *Saturnalibus*, vide sis Macrobium, lib. I. Sat. cap. VII. & J. Lipsium, lib. I. Saturnal. cap. II. *Saturnus* vero dictus putatur a *satu*, atque, ut ibidem Lipsius censet, prius fuit *Satunnus*; ut a *portu Portunnus*, a *nupta Nupcunnus*, qui postea *Neptunus*: eademque terminatio in *Pilumnus*, *Picumnus*, *Vertumnus*, quomodo & hodie hæc scripta legas in vett. libb. Fortasse tamen verius est, quod Scaliger scripsit in Conjectaneis, ac socer meus Fr. Junius in Elogio Hebrææ linguæ, & notis ad Tertull. de spectac. cap. VIII. ut sit ab Hebræo ac Phœnicio סתר, quod est *celare*, *abscondere se*, *latere*: unde & Deus *Latius* vocatus, & uxor ejus in Pontificalibus indigitamentis dicta *Lara Saturni*: ut auctor est Gellius lib. XIII. cap. XXI. Et sedes ipsa *Saturni Latium* nominata. Alia alii adferunt *Saturni* ἔτυμα, quæ mitto, tum quia quæ attulimus, magis sunt verisimilia, tum quod propria nonnisi strictim obiterque, idque oblata occasione, attingere statuimus. Quod ad Græcas hujus Dei appellationes, usitatissima omnium est Κρόνος, quomodo dicitur quasi χρόνος, quia auctor est *temporum*, nec alius intelligendus quam Sol: ut quidem Macrobius tradit, lib. I. Sat. cap. XXII. De eodem adferam locum Arnob. lib. III. *Nam si tempus significatur hoc* (Saturni) *nomine, Græcorum ut interpretes autumant, ut quod Chronos est, habetur Cronos; nullum est Saturnum numen*. Quo loco pro *nomen* lubens legam *numen*. Sequitur enim: *Quis est enim tam demens, qui tempus esse dicat Deum*, &c. Nec Cujacio aut Heraldo assentior, qui verba istæc, *habetur Cronos*, in contextum aliunde irrepsisse autumant. Idem Saturnus etiam vocatus Ἴλος, ut testatur Philo Byblius, Sanchuniathonis Berytii, Phœnicum historiographi antiquissimi interpres. Ejus hæc verba citat Eusebius, lib. I. προπαρασκευ. pag. XXXIII. Ἴλος, τὸν καὶ Κρόνον καὶ Βήτυλον, &c. Et pag. XXXIV. Οἱ δὲ σύμμαχοι Ἴλου τοῦ Κρόνου Ἐλωεὶμ ἐπεκλήθησαν, ὡς ἂν Κρόνιοι· οὗτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι ἐπὶ Κρόνου. Qui locus nonnulla censura indiget. Neque enim Ἐλωείμ, sive אלהים, est ab Ἴλος, vel etiam אל, aut Syriaco איל, sed ab אלוה, *eloa*: at Ἴλος est a Syriaco איל, *il*, pro quo Hebræi dicunt אל. Id primum est inter decem Dei nomina Hieronymo memorata epist. CXXXVI. ad Marcellam. Sane LXX interpretes אל transferunt Θεόν, quod Aquila, ejus propriam significationem exprimens, ἰσχυρόν, id est, *fortem*, exponit.

SATYRA etsi vulgo scribatur, tamen *satira*, vel ἀρχαϊκῶς *satura* scribere jubent Scaliger ad v. Manilii, & Casaubonus, libro de *satyra*. Qui vero *satyra* scribunt, eo id faciunt, quia hoc carminis genus a *Satyris*, habere nomen arbitrantur: idque ob dicacitatem: quæ & Cæsaris Scaligeri sententia est, lib. I. Rei Poët. cap. XII. Ut magis liqueat utra sententia sit potior, distinguendum fortasse inter *Satyram Lucilii*, *Horatii*, *Persii*: & *Satyram Ennii*, *Varronis*. Prior ita dicta videtur a *Satyrica Poësi*. Nam huic & *sillis* erat similis ob maledicentiam. Sane *silli* διασυρτικοὶ erant, unde Hesychio σίλλος. ὑπόμετρον σκῶμμα, ἀποφθέγματος, μῶμος, κακολογία

καὶ

καὶ χλευασμὸς. Atque hoc ita esse, liquet ex reliquiis Sillorum Timonis, quæ apud Diogenem Laërtium leguntur. Itaque *sillorum* nomen non ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, hoc est, *irridere*, *subsannare*: nec a σιλλίω, quod Hesychius exponit μυκτηρίζω, sed ψέγω, κακολογῶ. Nec a σιλλὸν & σιλλαίνειν. Sed sunt hæc a σίλλος, hoc a Chald. סלי, quod est, *aspernari*. Nam sillographi maledicis suis versibus alios in contemtum ducere conabantur. Vel potius σίλλος factum ex Σιληνός. Nam *Satyri* & *Silent* erant Bacchi comites, & conviciis gaudebant ob lasciviam. At *Satura* Ennii ac Varronis eo eo nomen accepit, quod multa metra ac res pariter misceret. Quod ex Diomede cognoscere est. Sane variis, quæ res miscerent, *saturæ* nomen competebat. Uti farcimini variis rebus referto, quod *satira* dicebatur. Item *satura lanci*, quæ variarum erat primitiarum plena. Item *satura legi*, quæ multis aliis legibus conferta, ut inquit Festus. Ac similiter Glossis: *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. De hac plusculа congessit Scipio Gentilis, lib. II. Parerg. cap. XXVIII. Ab tribus istis, quæ dixi, etiam *Satyræ Lucillianæ* nomen quidam olim deduxere: ut videre est apud veterem Horatii interpretem ad sat. I. lib. I. Et Scaliger pater etiam putabat *Satyram illam* dici a varietate argumenti, uti & *satyram lancem* & *satyram legem*: originem autem esse ex eo, quod *Satyri* in ludis tragicis gestarent lances & canistra variis referta pomis, quibus nymphas allicerent. Nam ut canistra illa variis erant referta pomis, ita *satyræ* vario constabant argumento. Sed falluntur, quia hac quoque notione *satyra* est a Græcis: Hesychius: Σατύραι σκάφαι βοτρύων παρὰ Λάκωσι. Error ex eo est, quia confundunt diversissimas duas *satyræ* significationes, quas indicavimus. L. Joannes Scoppa *Satyram* & ipse per *I* scribit: nempe quia in vet. libb. ita invenerat: sed ridiculam plane ἐτυμολογίαν adducit. Nam lib. II. Collectan. cap. I. ex quod *satirici* taxent improbos hominum mores, *satiram* ex *sat* & *ira* constatum putat. In quo eum vel modulus mediæ syllabæ aliud docere potuisset. Sunt & aliæ aliorum de *Lucilliana Satyra* opiniones: ut quod quidam ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι vocem eam arcessunt, hoc est, *a rictu oris*. Sed in re aperta nolo tempus ultra perdere. Nam satis est verisimile Lucillianum carmen *Satyram* dici a *Satyris*; Ennianam autem sic vocari censemus, quia haberet farraginem sive mixturam variorum metrorum & rerum. Vide quæ diximus in *Satura*. Quod si quis plura desideret, is adeat librum nostrum de re poëtica.

SATYRIASIS & *priapismus*, ut differant, docet Cælius Aurelianus, lib. V. tardarum pass. cap. VIII. itemque, lib. III. cap. XVIII. ubi & de ἐτυμολογίᾳ ita scribit: *Satyriasis vocatur, ut quidam volunt, translatione a similitudine satyrorum, quos, ut vulgus loquitur, sive fabula fingit, vinolentos, atque in usum Veneris pronos dæmones accepimus: vel, ut alii dicunt, ab herba virtute, quam satyrion vocant. Hanc enim accipientes, in Venerem provocantur, cum tentigine genitalium partium*. Mihi prior magis placet sententia. ut ipsum *satyrion*, æque ac *satyriasis*, sit a *satyris*, qui penem semper habent erectum. *Satyris* vero (pro quo *Soturs* per *V* in codice Romano legi ait Pierius) nomen est ἀπὸ τῆς σάθης, Macrobio teste, lib. I. Saturn. cap. VIII. Item Hesychio, qui & ait σάθην εἶναι τὸ μόριον τοῦ ἀνδρὸς, ὅπερ καὶ πέος λέγεται. Unde σάθων, *bene vasatus*. Ut ab ἄλμη ἁλμυρὸς, sic a σάθη σαθυρὸς, & adspirata in tenuem abeunte σατυρὸς, *libidinosus*, *peni deditus*, ut Calphurnius Piso locutus est in Annalibus suis. Sane id verisimilius, quam quod aliqui ita dicant vocari παρὰ τὸ σεσηρέναι, quod *more irridentium vultum haberent*. Possis & cum Casaubono deducere a Dorico σάτυρ, quod est παίζειν, unde Lacedæmonii, Hesychio teste, διασάτυρ, διαπαίζειν. Nam eos φιλοπαίγμονας poëtæ appellant, ac ludibundos inducunt. Vel, quod idem addit Casaubonus, dicuntur σάτυροι quasi שעירים, *faunos*, quod *in speluncis fere ac montibus latere putarentur*. A radice סתר, quod est *latere*: unde & *Saturnus* dictus, qui aliter Deus *Latius*, uti uxor ejus *Latia*: imo & σάθη inde, quia natura eam partem latere atque occultari voluit. Sane hoc *Satyrorum* etymon, si ab Hebræis arcessere lubet, longe magis placet quam illud Henrischii, ad Aretæum, ubi scribit esse a שטר, id est, *præfectus*; *qui virgam aut baculum tenet*, quia *Satyri* habeant *extentam virgam*, quæ שבט dicitur.

SAUCIUS Nonio teste, proprie est *vulneratus*: quod vero aliquem *dolore saucium* dicimus, id fit κατὰ μεταφοράν. Papias putat dici quasi *sanguine haustus*. Perottus a *seco* quasi *secius*. Suspicor ego esse ab inusitato τρώω, unde τραῦμα, *vulnero*. Nempe præteritum τέτρωκα ergo. *T* autem in *S*, & hoc in illud abire, millibus exemplorum e variis linguis comprobatur. Ergo quasi a σαύω pro τρώω fit *saucius*, ut a *fido fiducia*. Significatio sane convenit. Gloss. Phil. *Saucius*, τραυματίας. Gloss. Cyr. Τραυματίας, *saucius*, *vulneratus*. Onomast. *Saucio*, κατατραυματίζω.

SAVILLUM ὀνομαστικὸν est ex *savium*, sive *suavium*. Est placentæ genus, ita a *suavitate* dictum. Ejus conficiendi rationem docet Cato, cap. LXXXIV.

SAURA, a Græcis σαύρα, & σαῦρος, ut Latinis *lacerta* & *lacertus*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Saura*, *lacertus*, *qui quando senescit, cæcantur oculi ejus, & intrat in foramen parietis, aspiciens contra orientem, & orto sole intendit & illuminatur*. Gloss. Cyr. Σαῦρος, ἑρπετὸν, *lacertus*. Eo autem addit ἑρπετὸν, quia est & σαῦρος ἰχθὺς, qui & ipse Latinis *lacertus* dicitur. Meminit Cyrillus iisdem Glossis. Verisimile est σαῦρον dici a זרוע, hoc est, *brachium*; nempe ob similitudinem: quemadmodum Latini quoque propterea *lacertum*, dixere. A σαῦρος est σαυρίτης gemma. Plinius, lib XXXVII. cap. X. *Sauritem in ventre viridis lacerti arundine dissecti tradunt inveniri*. Σαύρα etiam avis est genus, quæ Latinis *saurex*: de qua nunc videndum.

SAURIX dicitur, & *sorix*, ut *caurus*, & *corus*. Plinius lib. XX. cap penultimo: *Sorices & ardeolæ invicem fœtibus insidiantes*. De *sorice* ave sic Marius Victorinus, lib. I. extremo cap. de Orthographia: *Sorix aut saurix, avis tributa Saturno ab auguribus, quia tardicati, & vetustati, & senectuti convenit: nam & in veteranis maxime versatur locis, & nocturna est, & noctis maxime prona, & quia tempestatis nuncius, atque index parvæ laris*. At *sorex* per *E* in posteriori est *mus sylvestris*, μῦς ἀγροτικὸς ἢ ἀρουραῖος, ut in Gloss. Philox. exponitur. Etymon quoque diversum. Nam *sauriæ* est a σαύρα. Sic enim avis ea Græcis vocatur, quæ aliter πίπαλος & πιπὼ & χαλκὸς. Vide Hesychium, & Salmasium in Solini cap. VIII. At *sorex* per *E* est ab ὕραξ, quod Æolica lingua *murem* significat. Ita Camerarius in Append. Problem. & ante eum Gesnerus. Caussa nominis est, quia fit rostro suillo. Fallitur Isidorus, lib. XII. cap. III. ubi dici putat, quasi *serrax*, quia rodat, & quasi serra præcidat: nec melius Perottus vocari ita censet a sono, quem edit rodendo. Hinc *soricina nænia*, apud Plautum.

SAXUM, ex mente Scaligeri, Exercit. CXVII. Thusca vox est, quæ non nisi in sacris utebatur: unde & ejusdem est originis ac *sacer*, & *sagmina*. In sacris eos usos esse, vel fidem fecerit parœmia, *Stare inter sacrum & saxum*: de iis quibus præsens imminet periculum, ut victimis a sacerdote jamjam *saxo* feriendis. Sed simplicius dicamus, *saxum* dici a *gravitate*, a σάττω, *onero*, unde ἀνάλογον *saxum*. Est enim *saxum* lapis naturalis, grandis, durus asperque, quales e monte excidi solent. [a ῥὼξ, idem quod ῥὼξ, ἀπόῤῥωξ.]

†SAXUM est ab Hebr. חצץ *hatsts* ejusdem notionis, pro quo a Græcis interpp. semel ponitur χάλιξ i. e. *silex*, alibi ψῆφος *calculus*. Etiam Chaldæorum Syrorumque עצא eadem significatione pollet. Atqui littera Cheth aspirata in S non præter morem transiit,

niunt factitio *nostro sacchare*: sed potius isti, quod *Tabaxir* nominatur. Nec tamen nostrum omnimodis illis ignotum erat. Quia novere *cannas Indicas*, ex quibus succus dulcis ad potum exprimebatur. Varro apud Isidorum:

Indica non magna nimis arbore crescit arundo:
Illius e lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Lucanus:

Quique bibunt tenera dulces ab arundine succos.

Meminere & Dionysius Afer in *περιηγήσει*, & ex Eratosthene ipso Strabo. Hactenus igitur norant jam Dioscoridis, & Plinii ætate *cannas istas*, quod dulcem inde succum scirent haurire potui accommodatum. Sed postea inventa est ars succos istos coquendi, ac coctione efficiendi, ut candorem acquireret, & induresceret. Huic ita candefacto, & quasi congelato succo nomen *sacchari* datum est, quod nomen, dum fluidus esset liquor, non habebat. Nomenque id datum, quia simile esset mellis generi in arundine collecto, quod *saccharum* antea soleat vocari: atque etiam *sal Indicus* vocaretur, quia instar salis esset concretum. Ostendunt hoc ista Plinii verba: *Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est autem mel in arundinibus collectum gummium modo, candidum, dentibus fragile est, amplissimum nucis avellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum usum.* Quæ omnia conveniunt non *sacchare nostro factitio*, de quo loquuntur Græci recentiores atque Arabes: sed *nativo* illi, quod Persæ atque Arabes colligunt ex arundinibus *Mambu*, & *Tabaxir* appellant. Nec vera est aliorum opinio, qui veterum *saccharum* censent esse illud scissilis instar aluminis tralucens, quod *Candi* vocatur. Nam priscum illud, hoc est, *tabaxir*, plane est nativum. At illud, quod *Candi* vocatur, vel maxime artem requirit. Nam cum *saccharum* mollius & minus album tantum bis terve coquatur; hoc tertio quartoque est coctum, eaque re candorem illum ac densitatem acquisivit. Nec tamen *candum* dicitur a *candore*, uti neque a *canna*: sed quod cum frangitur, dissiliat in partes angulatas. Nam quod *angulosum*, id recentibus Græcis *κάνδος*, *κανδίον*, vel *κάνδιον* vocatur. Hæc paucia hic attingimus, quia non delicatis illis suavior est *sacchari* sapor, quam *φιλομαθεῖ* ejus cognoscere naturam. Sed accurate & fuse de re tota *ὁ πολυμαθέστατος* Salmasius ad Solinum: ubi & Cæsaris Scaligeri, aliorumque multorum, de eo opinionem refellit. Ex quo etiam cognoscere erit, quid statuere oporteat de eorum opinione, qui putant temporibus Statii Papinii notam fuisse Ebositis artem coquendi *saccharum*. Id quidem doctissimus Gevartius colligebat ex illo poëtæ versu in primo silvarum:

Et quas præcoquit Ebosia cannas.

Quomodo hunc locum jam olim legit Joannes Nivita, Versificatoriæ artis lib. III. pag. CCCCXXXIII. edit. Rob. St. Sed plane accedo clarissimo Salmasio sic eum versum emendanti:

Et quas percoquit Ebosia caunas.

Ut nempe *cauni* sint *cauca*: hoc est, *ficus siccæ*, quæ Græcis *ἰσχάδες*. Sane *caunas* pro *cauneas* etiam dixit Columella in Horto: ac quemadmodum *Caricas* non pro iis solum, quæ e *Caria* adveherentur, sed *quibusvis siccatis ficubus* dixit Plinius: unde & Syriæ eas tribuit, ac Ægypto: ita *Caunas* quoque sive *Cauneas* vocarunt, etsi alibi, quam in *Caunensi* agro, crevissent. Est vero *Caunus* Cariæ civitas: ut *Caricæ* & *Cauneæ* eædem sint: illa a regione, hæc a civitate sit appellatio. Vide *Carica*.

SACCUS, non a *sago*, quod eo consuto efficiatur, ut Isidorus putabat, lib. XX. cap. IX. Sed a Græco *σάκκος*, quod ipsum est, non a *σάττω*, id est, *onero*, neque *παρὰ τὸ ἄττειν τὸ φορεῖν*, sed ab Hebræo שק, quod Celtis Belgisque totidem literis est *sac*. A *sacco* est *saccare*, ut Theophrasto *σάκκος σακκίζειν*, quod idem notat. Usus Martialis. Nam quod ei, lib. XII. ep. LXI. est:

Turbida sollicito transmittere Cæcuba sacco;

Id ei, lib. II. ep. XL. est, *Cæcuba saccentur*. Sic enim Martialis locum, & legunt, & interpretantur, Beroaldus, Turnebus, Brodæus. Turnebum, sis, vide, lib. XVII. cap. XVIII. & lib. XXIII. cap. XXV. Censet tamen Ramirez de Prato, defendi posse vulgatam lectionem, quæ est *siccentur*, ut per hypallagen ponatur pro *exhauriantur*: quomodo idem, lib. I. ep. XXVII. de Sextiliano ait:

Tosta sed antiqui felix siccatur opimi.

At optime hanc sententiam, refellit doctissimus & amicissimus Scriverius quem vide. Est qui Polluci *οἶνος σακκίας*. Sic Scribonius Largus probat *Falernum non saccatum*, hoc est, *non percolatum*, *liquatumque*. Minus recte interpretatur Isidorus, lib. XX. cap. III. *Saccatum liquor est aqua fæci vini admixtus, sacco expressus*. Imo & *saccatus corporis humor* Lucretio, lib. IV. & Sereno, de Medicina, cap. IV. pro *lotio* usurpatur, eo quod *saccetur & coletur per humanum corpus*. Sed apud Serenum, ut recte in nupera Parisina, est *saccatus*, ita in ea, quam Colinæus edidit, ac Cælarius recensuit, corrupte legitur *siccatus*. Vesicam *saccum* vocat Seneca epistola LXXVIII. *Nihil interest, centum per vesicam tuam, an mille amphoræ transeant. Saccus est.* *Saccularii* Asconio sunt, qui publicam involant pecuniam, qui aliter *peculatores*. Ulpiano autem ita vocantur, quia præstigiis quibusdam pecuniam ex aliorum *sacculis* subducere solent. Unde generatim pro *impostore improbo* accipi solet. Onomast. *Sacculares*, *ῥαδιουργοί*. At Græcis posterioris ævi *σακελλάριος* est *præfectus sacculis sive pecuniis Ecclesiæ*. Anastasius Sinaïta putabat esse vocem Syriacam a שקל, *accepit*. Sed omnino origo ex eo est, quod *sacculos* vocarent *ærarium Ecclesiasticum*. Felicianus de eleemosyna: *Interim sacculis, id est, in visceribus pauperum reponamus, quia manus pauperis gazophylacium est.*

SACER, ut Jul. Scaliger Exerc. CVII. & CCCXXV. sect. XIII. censet, acceptum est a Thuscis, qui ita vocabant, quæ ad religionem pertinent, ejusdemque originis esse ait *sanctum*, *sagmen*, *saga*, & alia. Fortasse ita est. Sed nec minus placet venire ab *ἅγιος*, quod idem notat. Spiritum in *s* abire, ac *γ* in *c*, satis notum. Pro eo & *sacris*, Festo teste, antiqui dixere. Ut apud Plautum Menæch. act. II. sc. II. *Porci sacres*, *sinceri*, hoc est, integri, atque idonei, qui Laribus sacrificentur. *A sacris universi sacerdotes dicti*, ut ait Varro, lib. IV. de L. L. Isidoro, lib. VII. cap. XII. sic dici videtur, quasi *sacrum dans*. Vel ex *sacer*, & Græco *δως*. Sed *do* non magis hic compositi pars est, quam *do*, in *dulcedo*, *gravedo*; *dis* in *viridis*; *dus* in *pallidus*, &c. *Sacrarium*, locus, in quo sacra deponuntur: juxta Jurisconsultos, & Isidorum, lib. XV. cap. V. *Sacrimum vinum*, quia sacrum. Ita dixere mustum, quod Liberalibus Libero sacrificabant. Vide Festum in *Sacrima*; item in *Sacrificium*. *Sacellum* *ὑποκοριστικῶς* ex *sacrum*: non quasi *sacra cella*, ut Trebatius volebat. Festus: *Sacella dicuntur loca diis sacrata sine tecto*. Qui locus consideratione dignus. Inde enim discimus, *sacellum* esse, quod Græci dicunt *περίβολον*, hoc est, *conseptum*: nempe locum *sacrum*, tantummodo clausum muro. A *sacer* quoque est *sacrare*: unde *sacramentum*, juramentum militare. Gloss. Philox. *Sacramentum*, *ὅρκος στρατιωτικός*. Festus: *Sacramentum dicitur, quod sacratur fide interposita*. Sed *μετωνυμικῶς* accipitur pro *genere militiæ*: de quo Isidorus, lib. IX. cap. III. Gloss. *Στρατεία*, *militia*, *sacramentum*. *Sacramentum* etiam *pecunia a litigantibus deposita apud Pontificem*. De qua notione Varro, lib. V. de L. L. & Festus. A *sacro* quoque sunt *obsecro*, *resecro*, *consecro*, *execror*. *Obsecrare* plus esse quam *orare*, *orare* item quam *rogare*, docet vetus Terentii interpres. Ac opponi hæc duo *obsecrare* & *resecrare*, indicat Plautus Aulularia:

. . . . *Nunc te obsecro,*
Tot mentionem cum mater avunculo meo,

Reso-

Resecroque mater, quod dudum obsecraveram.
Pers. act. I. sc. 2.
To. *Obsecro te.* Sa. *Resecro.* To. *Operam da bane mi fidelem.* Sa. *Ab odio me enecas.*
Festus: *Resecrare, solvere religione. Itaque cum reus populum comitiis oraverat per Deos, ut eo periculo liberaretur: jubebat magistratus eum resecrare.* Nempe qui *obsecrat*, votis suis quasi vincit: qui *resecrat*, obsecratione ac devotione liberat & solvit.

§Sacra. Vide Diatr. V. in expositione tosi Campani (quem Romae apud Pagliarinum anno 1744. to. 3. Cortonensium explicui) ubi cum vox Zakro (litteris id Oscis sive Tuscis scribitur) aperte *Sacrum* significet, ex eo fit, vocem illam, utpote cum Z scriptum, venire a זכר *zecer* h. e. *memoria*. Nam a *Zecer* per formam Chaldaeorum emphaticam fit deinde *Zacra* sive *Sacra*: quod & origine sua *Memoriam* notat & ex usu Orientis quaecumque *Sacra*, ut quae memoriae mandari volumus. Praetea autem loco cit. dicta, eodem facit, quod Festus in Sacram posuit: *Sacram viam quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum ac Tatium.* Vult scil. *sacram* inde appellatam, quia זכר *zecer* i. e. *Memoria* ibi esset illius foederis: quae *memoria* aevo Servii grammatici adhuc exstabat; qui ad VIII. Aen. 641. ad illud *Caesa jungebant foedera dextra*, sic tradidit: *Hujus autem facti* (i. e. foederis inter Romulum ac Tatium initi) *in sacra via SIGNA* (h. e. Memoriae) *stant: Romulus a parte Palatii, Tatius venientibus e Rostris*: nam diverso venientes itinere ibi occurrerant. Hinc etiam Sacris recto casu pro *hostia* antiquitus dicebatur, teste Festo in Sacram: quia victima erat *zecer* i. e. *memoria*, seu לזכרון *lesiccaron in memoriam* rei cujuspiam posteris mandandam. ╳ Atque huc pertinent & alia sacrorum vocabula, veluti Ara: quod satis infeliciter apud Vossium deducitur ab *Ansa*, quae olim *Asa* dicta fuerit, unde postmodum Ara. Equidem nomen Orientale fuisse judico; ab אור *or* scilicet i. e. *ignis* aut *focus*. Itaque sicuti a צור *fur* est צרה *tsara* i. e. *calamitas*, & talia plurima; sic a simili quiescenti אור fiebat ארה *ora*, ea ipsa scilicet, cujus etymon quaerimus, ita nempe dicta, quod in ea אור *or* i. e. *focus* accenderetur. Hanc ergo vocem ab Oriente Tusci (a quo omnis religio est in Italiam invecta) in Latium traduxerunt. ╳ At Graecum *Arae* nomen Βωμὸς non tam venit a במות *bamoth* (quod *excelsa* significat: quod Vossio & aliis visum fuit: quod nihilominus minime repudio) quam est ipsissimum Chaldaicum במא *bamar* (id quod Syri בומסא *bumso* dicunt) quod *aram* significat. Buxtorfius quidem hoc Chaldaeum a Graeco βωμὸς factum putat. Ego contra, quia illud est in Targumist usitatissimum, vocem antiquam & vere Chaldaeam fuisse puto, non minus ac בימס *bimos*, quod eamdem significationem habet, ac Syriacum בומסא *bumso*. Ab his ergo potius, quam ab Hebr. *bameth*, Graecorum βωμὸς oritur. ╳ Sed & Libo verbum sacrorum ast, haud recte a Vossio deductum a λείβω i. e. *stillo*: non minus enim arida, quam liquores *libabantur*, h. e. (ut ego interpretor) focis adolebantur. Virgil. in tertio Aen. *Et munera libo Inemerata focis*; ubi illud *munera* respondet τῷ מנחה *mincha* Hebraeorum. Cic. in III. de Leg. *Certas fruges, certasque baccas sacerdotes publice libanto.* Ergo hoc vocabulum a Tuscis est; qui illud ab Oriente huc detulerunt. Hebraicum להב *lahab* (quod Ex. III, 2. scribitur contracte לבת *labat*) *flammam* significat; unde apud Castelium in Chaldaicis fit verbum הלהיב *hilhib* h. e. *inflammavit*. Atque ab eo demum est verbum Libo, ut & nomen Libum. In igne enim libatio quarumvis rerum fiebat; ita ut *libare* tantumdem sit Orientali sermone, quod *inflammare*. Ovid. in III. Fast. *Farraque dat tepidis liboque salsa FOCIS.* Ut alios taceam testes de libis in ara adolendis. Deinde, quia ἀπαρχαὶ tantum i. e. *primitiae* dapum aut alterius rei adolebantur; hinc factum ut *libare* & *delibare* μεταφορικῶς acceptum fuerit pro eo quod est *degustare*, aut quid de re quapiam *decerpere*. ╳ De Hebraeis aliisque sacrorum vocabulis vide suis locis. Mazochius.

Sacoma Graece σήκωμα, & Dorice σάκωμα. Videtur esse verbale a σηκόω, unde ἀντισηκόω, quod est, προστίθημι τὸ ἔλλειπον. Σηκόω autem videtur esse a σηκὸς significante σταθμόν τινα, ἄγγος ἐλαίου, quod & Eustathius suspicatur. Tamen nec σηκός, nec σηκόω, ea, quod sciam, notione legere est. Notat *sacoma*, *aequipondium*, sive quod in libra opponitur ad aequilibrium faciendum: unde apud Aristotelem in Mechanicis legimus, σήκωμα ποιεῖν, *aequilibrium facere*. Et Latinis usus Vitruvius, lib. IX. cap. III. *Aurum ad sacomam appendit redemtori.* Ubi *sacomam* dixit pro *sacoma*: quomodo *glaucomam* pro *glaucoma* dixit Plautus, Mil. Glor. act. I. sc. II. Et *fulmentas* pro *fulmenta* Trinummo, ubi Stasimus ait:

Fulmentas jubeam suppingi soccis.

Pluraque ejus generis adduximus in libris de Arte Grammatica: & Oratoriarum lib. V. cap. I. ubi & monuimus in posteriores editionibus Vitruvii legi *ad sacoma*: pro quo in Florentina anni cIɔIɔcccxcvI. editum *ad sacomiam*, leviculo errore pro *ad sacomam*.

Sacramentum geminum etymon ponit Isidorus, lib. VI. cap. ult. Unum, ut dicatur quasi *secramentum*, a *secretis virtutibus*. Sed hoc ineptum: quamquam & idem ex Isidoro scripserit Hrabanus Maurus, lib. I. Instit. Cler. cap. XXIV. Alterum, ut sit a *sacer*, vel *sacro*: quod verum. Siquidem ea ratione est a supino *sacratum*, qua a *juratum* est *juramentum*; a *tentatum*, *tentamentum*, quod est apud Maronem in octavo. Quibusdam placet esse *sacramentum*, a *sacra mente*: quod etymon nec improbare se ait Fungerus. Sed non magis in *sacramentum* duae postremae syllabae compositi partem constituunt, quam in *pavimentum*, quod a *pavire*; in *vestimentum*, quod a *vestire*; *calceamentum*, quod a *calciare*; *testamentum*, quod a *testori*; quamquam hoc quoque, Gellio teste, a *mentis contestatione* dictum volebat Servius Sulpitius: cujusmodi non aliter excusare possumus, quam dicendo allusiones esse, non vera etyma. *Sacramentum* quid sit, docet Varro extremo lib. IV. L. L. ubi indicat *sacramentum vocari pecuniam, quam contendentes, in loco sacro, vel apud Pontificem hac conditione deponebant, ut qui caussa esset superior, pecuniam suam auferret: qui inferior, aerario relinqueret.* Atque idem plenius declarat Festus in *Sacramentum*. Hinc ille loquendi modus apud Tull. epist. ad Volumnium, *Sacramento contendas, mea non esse.* Praeterea, Festo teste, *sacramentum* ponitur pro *omni quod interposita juramenti sacratione geritur*; unde *sacramentum militare* dictum, *quod imperatori a militibus praestatur*. Gloss. Philox. *Sacramentum*, ὅρκος στρατιωτικός. Vegetius, lib. II. de re milit. cap. V. *Victuris in cute punctis milites scripti, cum matriculis inseruntur, jurare solent, & ideo militiae sacramenta dicuntur, &c. jurant autem milites, omnia se strenue facturos, quae praecepit imperator, numquam deserturos militiam, nec mortem recusaturos pro Rom. Rep.* Dubitant nonnulli ab utra notione *sacramenti* vox in Ecclesiam sit inducta. A priori duci placet Zwinglio, in lib. de vera & falsa relig. cap. de *Sacramentis*: *Sacramentum*, inquit, *nihil aliud est, quam initiatio & oppigneratio. Sicut enim qui litigaturi erant, certum pecuniae pondus deponebant, sic qui sacramentis initiantur, sese obstringunt & oppignerant.* Aliis placet esse a posteriori acceptione, eo quod ut milites imperatori, sic *sacramentis* nos Deo obstringamus. Nec dubitamus, quin haec sententia verior sit. Movet nos, quod Tertullianus, Latinorum antiquissimus (qui & primus fortasse *sacramenti* vocem, hac stricta notione, in Ecclesiam induxit,) libro ad Martyres scribat: *Vocati sumus ad militiam Dei vivi, jam tunc cum in sacramenti verba spondimus.* Et lib. de Pudicitia: *Ut sacramento benedictionis exauctoretur, numquam in castra Ecclesiae reversurus.* Quibus ex locis colligimus, *sa-*

eraunni vocem a militia bellica ad Christianum militiam esse translatum; quia nempe ut non Augustinus modo ait, Serm. CLXXXI. sed etiam ea gentium philosophia scripsit Arrianus, comment. de disput. Epict. lib. 1. cap. XIV. Τῷ θεῷ ἔδει καὶ ὑμᾶς ὀμνύειν, οἷον οἱ στρατιῶται τῷ καίσαρι. *Et Deo nos decebat jurare, ut milites Caesari.*

SACRILEGUS a *sacrum* & *lego*, hoc est, *furor*. Servius ad illud Virgil. Ecl. 10.

Vel quae sublegi tacitus tibi carmina nuper:

sublegi, inquit, *id est*, *furatus sum*. *Inde & sacrilegus dicitur*, *qui sacra legit*, *id est*, *furatur*, *Plautus in Milite*:

Qui etiam nostrum hunc sermonem sublegerat.

Haec Servius. Atque idem tradit Æn. x.

†SAECULUM sive SAECLUM vocem Etruscam esse, testes sunt apud Censorinum cap. XVII. libri Etruscorum rituales. *In unaquaque civitate* (inquit) *quae sint naturalia saecula*, *Rituales Etruscorum libri videntur docere*: *in queis scriptum esse fertur*, *initia sic poni saeculorum*: *quo die urbes atque civitates constituerentur*, *de his*, *qui eo die nati essent*, *eum qui diutissime vixisset*, *die mortis suae primi saeculi modulum finire*: *eoque die qui essent reliqui in civitate*, *de his rursum ejus mortem*, *qui longissimam aetatem egisset*, *finem esse saeculi secundi*: *sic deinceps tempus reliquorum terminari*: *sed ea quod ignorarent homines*, *portenta mitti divinitus*, *quibus admonerentur*, *unumquodque saeculum esse finitum*. Cujus Etruscae vocis (missis aliis originationibus, quas obtorto collo ex Oriente arcessere potuissem) ea mihi optima videtur, ut sit ab Hebr. שקל *shekel*, vulgo *siclus*; a quo si flectenda esset forma emphatica more Chaldaico fieret שקלא *saecla*. In quo diphthongus (quae numquam omittitur in lapidibus nummisque) successit in locum τοῦ *scevà*, non praeter Latinorum morem. Atqui שקל *shekel* apud Orientales etsi celeberrimum monetae nomen est; tamen non dubito, quin pro quavis statuta mensura, non tantum ponderis (quae familiaris est ei voci notio) sed & rerum ceterarum (uti aridorum, liquidorum, longitudinum, postremo etiam temporis) ex vi nominis significaverit: ferme ut apud Latinos As, Libra &c. generalia sunt non tantum ponderum, sed & ceterarum mensurarum vocabula, ut & in singulis ceteris quae his respondent voces. Omnino enim *shekel* est a verbo שקל *shakal*: quod verbum etsi in Lexicis exponitur *appendit*, *libravit*, *ponderavit*; at generalius illud Seniores interpretantur plerumque ἵστημι *statuo*, *constituo*: ex quo fit, τὸ *Sackel* proprie ex vi nominis esse *statutum modulum* sive mensuram, sive de pondere sermo sit, sive de continuo, sive tempore, sive rebus ceteris, quae sub mensuram veniunt. Atque ea verissima est SAECLI etymologia; interim valere jussis ceterorum hariolationibus. Ceterum sicut apud Graecos γενεὰ & primario *generationem* significat, & est etiam temporis mensura ac ferme *Saeculo* παράλληλος; sic etiam *Saeculum* praeter notionem primariam, qua temporis certus modus est, etiam generationem notat: cui notioni Rituales Etruscorum libri apud Censorinum supra laudati adstipulantur. Quid ergo miramur, si apud Lucretium tertio quoque versu *saecla* pro generatione seu genere usurpentur? ut *secla ferarum*, *animantum*, *hominum*, *pavonum*, *secla mortalia*, *vitalia* &c. Inde apud Hebraeos דר *dor*, aliaque plura generationis vocabula, etiam longissimum temporis modum designant, ubi sic loquuntur, *In generationem & generationem*, & sunt ejusdem modi. MAZOCHIUS.

SÆPTUM, *sepia*, & adverbium *sæpe*, per Æ scribi in optimis codd. ejusdemque esse originis, tradit Pierius ad Ecl. 1. Quae vero ea origo sit, his verbis docet Jovinianus Pontanus in Actio, fol. CXCXIX. edit. Ald. *Jam primum palam*, *sape*, *a vestigio*, *rusticorum quidem sunt inventa hominum*. *Nam quod saper spissa esset*, *& densa*, *dixerunt sape pro dense*, *& sæpius spissius*. De adverbio *sæpe* etiam adicatit non Perottus modo, sed etiam Caesar Scaliger, cap. LX. de L. L. ubi ait *sæpe* & *pene* venire a nominibus *sæpes* & *penis*: quae cum sint nomina non secundae, sed tertiae, nihil mirum esse, si ultimam, uti in ablativis nominum, corripiant. Sed potius censeo *sepio* & *sepes* venire a σηκὸς, mutato κ in π, ut a λύκος est *lupus*. Σηκὸς enim Hammonio teste notat περίφραγμα προβάτων, quod & Maroni *septum*, Ecl. 1.

Quamvis multa meis exiret victima septis.

Ubi *septis* est *ovilibus*: ut interpretatur Servius. *Sepes* igitur & *septum*, rectius nuda scribuntur vocali. *Sæpe* vero est ab Hebraeo שבע, hoc est, *copia* sive *affluentia*: unde obsoletum *sæpus* vel *sæpis*, hoc est, *copiosus*, *affluens*, a quo adverbium *sæpe*, hoc est, *copiose*, *crebro*. *Sæpissimam discordiam* dixit Cato Nepos, teste Prisciano, lib. III. ac Hieronymus ad Eustochium, *Sæpissime rogatu*. Ut a *sæpe* sit *sæpicule*, & *sæpenumero*, *sæpius*, *sæpiuscule*, satis est apertum.

SÆVUS, a *scævus*, extrito C. Hoc vero est σκαιός.

†SAEVUS est ipsum Hebr. זעף *saeph* ejusdem notionis, verso φ in V consonum non praeter morem. Nec illud exemplis caret, quod duae vocales Hebraicae, mox in Latin in Latinam diphthongum coaluerant. MAZOCHIUS.

SAGACES, inquit Festus, appellantur *multi ac sollertis acuminis*. Caesar Scaliger, Exercit. CCLII. sect. XI. deducit a σαγηνη, quod est *nassa*, vel σαγὴ, hoc est, *reticulum*. Ut translatio sit a *venatione*. Sed ut *audax* est ab *audere*, ita *sagax* est a *sagire*, quod, ut 1. de Divinat. scribit Cicero, significat *acute sentire*: indeque, ut idem inibi ait, *sagae* anus, quia multa scire volunt. Festus: *Saga*, inquit, *dicitur mulier perita sacrorum*. Usi Horat. Propertius, Tibullus, cujus is versus:

Pollicita est magica saga ministerio.

Quo confirmatur, quod de priori producta scribit idem Festus. Aero non audiendus, cui *saga*, quia *satis agat*. A *sagire* est *præsagire*, hoc est, *sagire*, sive *sentire rem antequam contigerit*. Philoxeni Glossae interpretantur προμαντεύεσθαι. Item *præsaga*, πρόμαντις. *Sagire* unde sit, obscurius est. Quibusdam placet esse *canum* proprium; nam Persis *sag*, canem dici: alii volunt esse a *venatione* translatum, quia σαγὴ sit *verriculum*, ut diximus: alii a Thusca voce *sacrum* notante, unde & *sanctum*, *sacrum*, *sagmina*, *sanguis* & *saxum*. Sed his etymis, quia mere incerta, inhaerere nequaquam visum. Vide sis Scaligerum Exercit. CVIII. & CCCXXV. sect. XIII.

SAGENA, qua Manilius usus, lib. v. est a Graecis, qui similiter σαγήνην vocant. Legas id quoque Matth. cap. XIII. Est autem retis genus, quod Galli vocant *seinne*, voce sine dubio corrupta ex Latino illo, aut Graeco. Gloss. Cyrilli: Σαγηνη, *verriculum*. Hesych. Σαγηνη, πλέγμα τι ἐν ἁλιέων εἰς θήραν ἰχθύων, λαγαρίς.

SAGINARE, *pingue facere*, πιαίνειν. A *sagina*, quo signatur *cibus pinguefaciens*. Sed interdum laxius accipitur. Unde in Glossis Philox. exponitur παραπλήρωμα. In Glossis item Cyrilli σιτεία ὁ σιτευτὸς translatitur *sagina*. Sane simpliciter pro *cibo* capit Juvenalis,

. . . . Stomachum laxare saginis.

Et Nemesianus in Cynegetico:

Tunc consuetam relaxare saginam
Profuerit.

Ubi de *cibo canum venaticorum* sermo est. Is non potest proprie dici *sagina*, cum non hoc agatur, ut canes illi fiant pingues. Quod ad etymon, Perotto placet, *saginam* dici a *sat*, & *ago*. Sed addit quosdam deducere a σάγμα, quod a σάττω, *stuffo*. Sane quid *saginatus* aliud est, quam τροφῇ σεσαγμένος; Gloss. Cyr. Σαττω ὄνος, *saginat* [*sagmat*.] *asinum*. Quare hoc longe verius.

†SAGIRE, & SAGUS (praesertim juncta cum PSAE) & SAGAX vel sunt ab Hebr. radice שגע *saga*, quae in *Pual* & *Hitpael* amentiam significat, illam scil. quae in vatibus deprehenditur, quoties furore occupati

cupati vaticinantur: vel ab altera rad. שגה *sagah*, quae in *Hiphil* est *prospicere*. Mazochius.

Sagittam a *sagaci ictu*, hoc est, *veloci ictu*, ita appellari scribit Isidorus, lib. xviii. cap. viii. Ac videntur idem sensisse, qui *sagicta* scripsere per *CT*: quod in vett. codd. inveniri, scribit Pierius in Æneid. Cæsar Scaliger, cap. xxviii. de caus. L. L. putat uti ab ἄμμα eliso *M* fit *amentum*; ita a σάγμα eliso *M* fieri *saga*, unde *sagitta*. Est vero σάγμα *involucrum sive theca clypei*, ἔλυτρον τῆς ἀσπίδος, ut exponit Hesychius. Angelus Caninius & Petrus Nonnesius ajunt venire ab obliquo ἄκιδος praemisso *S*. Quomodo a γρύτη est *scruta*; ab ὕς, *sus*. Sane vel hoc verum est; vel est *sagitta* a σάγος, quod Pollux & Hesychius exponunt πανοπλίαν. Sed melius puto Scholiastes Aristophanis in Acharn. σάγη τὸ ὅπλον, καὶ πανοπλία ἡ πανοπλία, ut omnino σάγος nomine contineantur *omnia armorum genera*: ac verisimile est id commune habere originem cum militaribus vocabulis affinibus, σάγμα, *theca scuti*; σάγος, *sagum*, militare vestimentum, de quo inferius dicemus.

Sagma, σάγμα, *clitellæ atque unus jumenti clitellarii*, a σάττω, *onero*, *onus impono*. Ut omnino fallatur Isidorus, lib. xx. cap. xvi. cui *sagma* dici placet a *stratu equorum*. Hinc *sagmare*; ut a *plasma*, *plasmare*. Gloss. Philox. *Sagmat* (sic legendum pro *saginat*,) σάττει ὄνον. Item, *Sagmatus*, σεσαγμένος. Ubi perperam, *saginatus*, quod longe aliud. Ab eodem *sagmarius equus*, σαγμάριος, sive σαγματοφόρος. Usus *sagmarii* voce Lampridius in Heliogabalo. Male enim a Rob. quoque Steph. *sagmarius* editum est. Locum ipsum apponam, quia habet quod doceat exemplo. *Fecit*, inquit, *& in colle Quiriuali senaculum, id est, mulierum senatum, in quo ante fuerat conventus matronalis, solemnibus duntaxat diebus*, &c. Et paullo post: *Facta sunt Senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet; quæ ad cujus osculum veniret: quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino veheretur: quæ carpento mulari*, &c. Meminit ejus Senatusconsulti quoque Vopiscus, in Aureliano.

Sagmina, ut Marcianus scribit in Digestis, L. Sanctum, de Divis. rerum, erant *herbæ, quas legati populi Romani ferre solent, nequis eos violaret*. Addit inibi Marcianus, legatos a *sagminibus* hisce *sanctos* appellari. Sed Festus Pompejus docet, *sagmina* potius dici a *sanctus*, quam *sanctus* a *sagmine*. Verba ejus sunt: *Sagmina vocantur verbenæ; id est, herbæ puræ, quia ex loco sancto arcebantur a consule Prætoreve legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel a sanciendo, id est, confirmando. Nævius: Jus sacratum Jovis jurandum sagmine*. Hactenus Festus, cujus & mutilator utramque adducit ἐτυμολογίαν, sed (quod mirum) legas apud eum hunc Nævii locum: *Scapos* (Scal. *scopas*) *atque verbenas sagmina sumserunt*. Tertiam quoque quartamque ἐτυμολογίαν invenio. Nam Melchior Guilandinus, commentario de papyro docet, *sagmina* dici quasi *segmina*, quia ea loca sancto secabantur. At Scipio Gentilis libro Originum putat, *sagmen* (a quo *sanctus* cum Marciano deducit) venire a Græco σεμνός, quod *sanctum* quoque ac *religiosum* significat. Mihi maxime placet Festi sententia, ut dicantur *sagmina*, quasi *sanciimina*, vel *sancimina*. Veteres sane *sacmen* scribebant ante inventum G. Imo in vett. quoque Glossis legas, *Sacmen*, θαλλός, σπονδῶν ἀρχή. Sed locus omnino corruptus. Scaliger sic emendat: *Scapus*, θαλλός. *Sagminarius*, σπονδάρχης.

Sagum, Nonio teste, est vestimentum militare, unde *sagatus* apud Martialem, *sagaria negotiatio* in Pandectis, & ὑποκοριστικῶς *sagulum*, quo de Maronis locum mox adferam. Quidam deducunt a σάγμα, *onus*: sed est σάγος, quo usi Polybius, Plutarchus, alii. Glossæ vett. Σάγος, *sagus*. Hesychius, Σάγος, μέρος τι τῆς πανοπλίας. Quod magis placet, quam ut sit a σάγη πανοπλία, quomodo idem σάγη interpretatur. Rectius Scholiastes Aristophanis ὅπλον exponit. Vulgo tamen putant Latinos *sagi* vocabulum accepisse a Gallis. Id quidem voluit Isidorus, lib. xix. cap. xxiv. & ante eum Varro, cujus hæc verba ex Scaligeri emendatione: *In his multa peregrina, ut sagum, reno, Gallica; Gaunacum, majus sagum, & amphimallum, Græca*. Confirmat idem Strabo, lib. iv. ubi eos ait σάγα φορεῖν, *saga ferre*. Idem, cum ex Plinio, & Diodoro Siculo, comprobatur; tum Marone, qui lib. viii. de Gallis ait, *Virgatis lucent sagulis*, hoc est, σάγοις ῥαβδωτοῖς, *scutulatis*, sive *cancellatis*, sive *cancellorum in modum distinctis*, non autem *purpuratis*, prout ad eum locum putabat Servius. Atque ex his simul paret, cur assentiri non possim optimo & doctissimo Paulo Merulæ, qui in Cosmogr. parte ii. lib. iii. cap. xv. pro *sagum* apud Varronem legendum putat *sorgum*, idque non alia de causa quam quod hodieque Gallis Belgis, hoc est, inferioribus Germanis, *sarge* sit *lodix*, sive *stragulum cubiculare*. Quod vero Galli *sagum* vocarunt, id censeo esse a Massiliensibus, qui Græce sunt locuti. Nam Græcum esse σάγος jam vidimus. Σάγος vero est ex lingua primæva. Nam סגר, *texit*, *operuit*, a quo Latini *saccus*, quia *pedes operit*. Hic de *sago* & *sagulo*, quædam adde, si voles, ex Nonio in *sagum*, Baifio cap. v. lib. de re vestiaria, Scaligero in Conjectaneis. A *sagum* est *sagatus*, apud Tranquillum, id est, *sago indutus*. Item *sagarius*, qui saga vendit. Onomast. *Sagarius*, χιτωνοπώλης.

Sal vel est a recto ἅλς κατὰ μετάθεσιν; vel potius, quando Latini rectos suos formant ab obliquis Græcorum (quomodo a πελεκᾶνος est *pelecanus*) ab ἁλὸς est *salis*, & per aphæresin *sal*. Spiritus asper conversus in *s*: ut scribit Priscianus lib. i. Similiter ab ἕρπω est *serpo*; ab ἕρπυλλον, *serpyllum*, ab ὕλη, *sylva*; ab ὑάδες, *suculæ*, teste Gellio. Vide Sui. Ἅλς vero forte κατὰ μετάθεσιν factum a מלח, quod idem. *Sales* dicimus *facetias*, nempe, quia ut *sal* cibi, sic hæ sermonis sint condimentum. Plinius, lib. xxxi. cap. vii. *Ergo hercule vita humanior sine sale nequit degere: adeoque necessarium elementum est, ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo constat*. Sane & Latini *sales*, & Græci ἅλας, sic sæpe usurpant. Vide Heraldum ad Martialem, lib. iii. ep. xx. Ab eodem dictum *salarium*, quo nomine proprie significabatur tribunorum militarium, & ducum annona, forte quod nihil alendi magis necessarium, quam sal; vel quod salaria percipientes, inde se alerent. Græci plurimum vertunt σιτηρέσιον & ὀψώνιον. Sed latius postea hoc vocabulum patuit, ita ut non solum de annona, sed etiam de commodo, & stipendio militum usurparetur. Gloss. Philox. *Salarium*, ὀψώνιον, παροχή, σύνταξις, ἀλατικόν. Ab eadem origine est nomen *Salariæ viæ*. Itaque de hac *salarii* voce sic continuo subjicit Plinius: *Honoribus etiam militiæque interponitur, salariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine Salariæ viæ, quoniam illa sal in Sabinos portari consueverat*. *De Salaria via* consentit Verrius Flaccus, qui apud Festum *Salariam viam incipere* ait *a porta, quæ nunc Collina a colle Quirinali dicitur. Salaria autem*, inquit, *propterea appellabatur, quod impetratum fuerit, ut ea liceret a mari in Sabinos salem portari*. *Salarii* quoque Martiali dicuntur, qui *salem vendunt*. *Quod vilis pueri salarium*. A *sale* quoque est *salina*, item *salinum*, quod *concham salis* appellat Horatius. Inde ὑποκοριστικῶς *salillum*, ut apud Catullum, *salillo puelur*: quia sali inest vis contra putredinem. Vel potius, quia salina, quibus mensas sacrari crediderunt, mundissima esse solent. Item *salio*, & *salio*: ab illo est *salitus*: ab hoc *salsus*; unde *insulsus*: cui ut Catullus de Quintia ait,

. . . . *nam est in toto corpore mica salis*.

Gloss. vett. *Insulsus*, ἄναλος. A *salsus* quoque sunt *salsamentum* & *salsitudo*. Item *salsilago*, & *salsuga*, quomodo

quomodo vocari videtur humor, qui in areis salinarum sub falsa crusta liquidus remanet, neque in salem concrescit. Plinius, lib. xxxi. cap. vii. *Praeter hoc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi destans.* Onomast. *Salsilago*, ἅλμη. Estque a *salsus*, *salsilago*, ut a *mucus*, *mucilago*.

Salamandra, ut Isidorus ait, lib. xii. cap. iv. *vocata quod contra incendia valeat.* Videtur hoc velle, *salamandram* dici quasi *valincendram*. Sed est nomen a Graecis, quibus itidem est σαλαμάνδρα. Martinius conjectat sic dici, quia prope σάλον habet μάνδραν. Nam stabulari gaudet juxta loca humida.

Salaputium est e *salace puta*; ut *praeputium* a *prae*, & *puta*. *Puta* autem est πόσθη, sive *mentula*, ut dictum in *Puta*. *Salaputium* Catullus salse vocat Calvum, epigr. L. hoc versu:

Di magni, salaputium disertum!

Quomodo Scaliger legendum comprobat ad Catullum, & castigat. in Catalecta. Et profecto sic legisse paret, non dico Bernaldum, & Guarinum, (quorum ille sic legit, commentario in Tranquill. Julium: hic autem commentario in Catullum;) verum ipsum M. Senecam, lib. vii. controvers. iv. eum ait: *Erat parvulus statura, propter quod etiam Catullus in hendecasyllabis, vocat illum salaputium disertum.* In veteri edit. Catulli, quae Regii Lepidi excusa anno clↄcccclxxxi. *salopantium* legitur, quod etsi vitiosum, propius tamen ad veram lectionem accedit, quam *solopachium*, vel *bolopachium*, de quo Hermolaus Barbarus, in Plinii lib. viii. cap. xxie. & in glossematis Plinianis, voce *solopygium* & *solopachium*: vel *bolopygium*, quod Alciatus probat, lib. ii. παρ. cap. xxvi. vel *saliclippium*, cujus emendationis meminit Hermolaus, quamque inter alios Lilius Gyraldus, dial. x. histor. poëtarum, item Paulus Manutius, & Antonius Muretus approbant: vel *ascalabotium*, quod magnus Turnebus ridicule excogitavit, lib. xxi. Advers. cap. xxvi. Alias quoque alii lectiones commenti, quas videre potius apud Rob. Titium, cum *saliclippium* potius, quam *salaputium*, legendum contendit, cap. eet lib. ext. locorum controversorum, nec non assertionis ejusdem. Sane si *salaputium* rectum non est, id plane erit *salopygium*, quae fuerit *motacilla*. Nam ut ea dicta κινησιπυγίς a πυγή, motus; & πυγή, nates: ita & dici σαλοπύγιον, potuit a σάλος, hoc est, κίνησις, & πυγή. Sic vero Calvus dictus sit, quia motacillae totus in dicendo subsiliret. Placuit hoc Salmasio: qui pro se adducit, quod in vett. Catulli ac Senecae membranis *salapugium* legatur.

Salar, *junior salmo*, unde & cum *salmone* conjungit Ausonius. Fortasse autem & *salar* & *salmo* a *saliendo*. Nam qui naturam piscium tradunt, auctores sunt salmonem, si in transitu sepem, vel aliud obstaculum sentiat, caudam ore prehendere, corporeque in orbem flexo transilire. Etiam in vase venalis, aliisque piscibus permixtus, si aqua admatur, exsiliet, eoque e piscibus ceteris dignoscitur.

Salgama, quae sale & aceto condita ad victum in vasis servantur. Est id nomen a *sale*. Gama igitur vocis est productio. Vel potius est ex eo, quod Graeci ἁλμαίας vocant. G insertum, ut ab ἀσπάραγος, *spargus*. Hinc *salgamarius* apud Columellam.

Salio est ab ἅλλω, seu ἅλλομαι. Nam duobus λλ concurrentibus, posterius amant Latini mutare in *i*. Ut ab ἄλλος, *alius*; a φύλλον, *folium*, &c. A *salio* est *salto*, qua nempe ratione a *dico* est *dicto*, a *jacio*, *jacto*. Quare ridiculus est doctissimus Onuphrius Panvinus, lib. ii. de ludis Circens. cap. i. ubi *saltum*, quasi *exiliens in altum* dici probat auctoritate Isidori, lib. xviii. cap. xl. A *salio* dicti *Salii*, quod ancilia per urbem gestantes salire solerent. Varro, iv. de L. L. *Salii a saliando quod facere in comitio in sacris quotannis & solent, & debent.* Inde *saliares epulae*, pro lautis & opiparis, quia tales erant *Saliorum*. Vide Festum, cujus hac de re locum emendat Hermolaus Barbarus in glossematis Plinianis. *Salisubsulus*, quasi *Salius subsiliens*. Erat ludius in sacris Herculis saltans. *Salebrae*, ubi saepius saliendum. Ut a *scateo*, *scatebra*; a *tero*, *terebra*; sic e *salio*, *salebra*. Nonius: *Salebra a saltu dicta*. A *saliendo* quoque tubi sive fistulae aquaeductus, vel fontis dicuntur *salientes*, quia ab iis aqua salit, prout locutus Maro, Ecloga v.

Dulcis aquae saliente sitim restinguere rivo.

Et Ulpianus, l. xvii. D. de act. empt. *Constat sigilla, columnas quoque & personas, ex quorum rostris aqua salire solet, villae esse.* *Salientium* voce usus Vitruvius lib. viii. cap. iii. *Athenis ad portum Piraeum ducti sunt salientes, e quibus bibit nemo.* Frontinus de aquaeductibus; *Binos salientes diversorum aquarum accipere*. Et Ulpianus, l. xv. D. eod. tit. *Lanes* (Holoander *funes*) *labra, salientes, fistulae quoque quae salientibus junguntur, quamvis longe excurrant extra aedificium, aedium sunt*. Vocantur alio modo *silans*. Corn. Celsus lib. iii. cap. xviii. *Confert etiam aliquid ad somnum silanus juxta cadens, vel gestatio post cibum & potum, maximeque suspensi lecti motus.* Quamquam in quibusdam libb pro *silanus* sit *saliens*, quod ex interpretatione puto irrepsisse. Lucretius, lib. vi.

. . . . Proque voluta

Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Quem versum corrupere conati Marullus & Baptista Pius, quorum ille legit, *Corpora sic amn* ; hic *Corpora sola amn* . Usus & Hyginus in Astronomico. Sunt qui pro *Silans* dicunt *Silvanum*. Gloss. Philox. *Silvanus*, ἀγριός. Nam σιμός idem quod *saliens*. Eustathius sic dici ait, ὡς ἀρχὴ τῶν χειμάῤῥων ποταμῶν. Vocantur & *tulli*. Festus: *Tullios alii dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Anione. Ennius in Ajace: Ajax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant.* A *salio* est *salax*; ut ab *audeo audax*. Nempe ab ea notione *saliendi*, qua in feris notat ὀχεύειν: quomodo & Belgae dicunt *bespringen*. Quare non assentior iis, qui a *sale* derivant, quia sal reddat salaces. Ab eodem est *salix*, de quo seorsim. Ab eodem est *salisso*: unde *salissatores*. Isidorus lib. viii. cap. ix. *Salissatores vocati sunt, qui dum eis membrorum quaecunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significare praedicunt.* Gloss. vett. *Salissatio*, παλμός. Exstat Melampodis Hierogrammatei περὶ παλμῶν μαντική, πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα. A *salio* quoque est *desilio*: unde *desultor*, qui binos trahens equos ex uno mira celeritate in alterum transiliret. Sed κατὰ μεταφορὰν usus Ovidius, lib. i. de Arte: *Non sum desultor amoris.* Hinc *desultoria levitas* apud Martianum Capellam; *desultoria scientia* apud Apuleium: quam locutionem lib. iv. Oratoriarum defendimus adversus Majoragium. *Subsilire*. Plauto, quasi *susum* sive *sursum saltare*. Ut *sustollo* eidem quasi *sursum tollo*, quod Priscianus ait in primo, ubi & simile esse ait *suscipio* quasi *susum capio*.

†Salio haud dubie est a עלה *hala* ejusdem notionis. Littera prima est *Ain*, quae est aspiratarum densissima, & interdum deperit, modo in G transit, nec raro per S exprimitur. Mazochius.

Salivam dici ajunt vel quod fere habeat *salis saporem*, ut censet Isidorus: vel, ut alii, quod in ore *saliat* & crescat. Sed, ut recte conjectant Angelus Caninius & Petr. Nunnesius, literarum trajectione fit a σίαλος: quomodo e σκέπτω, σκεπῶ est *specio*, unde *specto*; a φλέγω, *fulges*; ab εἴργω, *vrgs*, &c. *Salivam movere* Seneca dixit epist. lxxx. pro *appetitum ciere*, nempe quae quia ὀρέξιν cient, salivam in ore excitant, velut ministram saporis: unde & pro *gustu* accipit Persius, cum ait,

. . . . turdarum nosse salivam.

Belgae id quod Seneca est *salivam movere* similiter dicunt, *de tanden watterigh maken*. A *saliva* est *salivosus*. Ut in Catalectis Virgilii:

Quibus repletus ut salivosis aquis

Obesam ad uxorem redit,

Ab

Ab eodem est *saltare* apud Plin. & Colum.

Salix a *saliendo*, quomodo eadem ἰτέα παρὰ τὸ ἰέναι dicitur, si Etymologum audimus. Festus tamen hanc *salicis* ἐτυμολογίαν improbat, cum scribit: *Salicem idem* (Verrius, an Stilo?) *virgulti genus, non arboris dicit, & ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur.* Sed placet hæc etymologia quoque Servio, in Ecl. I. ubi ait, *Salicti, virgulti genus, dictum eo quod saliat, & surgat cito.* Probat quoque Isidorus, lib. XVII. cap. VII. A *salix* est *salictum*, quasi *salicetum*, ut *filictum* apud Varronem quasi *filicetum*. Nam integra desinere in *etum*, ostendunt, *dumetum*, *olivetum*, *nucetum*, *pometum*, *arundinetum*, atque alia. A *salicto* est *salictarius*; ut *lupulus salictarius*, qui in salicto provenit.

Salmacidum in Glossis Philoxeni exponitur ἁλμυρὸν· *salmacidum*, ἁλμυρὸν· *salmacis aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ· imo & *Salmacia*, Ἀμφιτρίτη. Sed postremo loco puto *Salaciam* voluisse. Nam antecessit, *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρηΐς. Nempe *salacia* a *salo*, cui præest. De *salacia* & *Venilia* alibi diximus. *Salmacidus* legas apud Plinium, etiam in antiqua Parmensi, & aliis, lib. XXXI. cap. III. *Ante omnia autem damnantur aquæ amaræ, & quæ fערbem statim impleat; quod evenit Trœzene. Nam nitrosas atque salmacidas in desertis Rubrum mare petentes addita polenta utiles intra duas horas faciunt, ipsaque vescuntur polenta.* Ac similiter est apud Plinium Empiricum: *Ipsum vero balneum ex dulci aqua fiat, non ex salmacida.* Satis liquet, *salmacidum* dici, quod salsum est & acidum simul: ut ὀξάλμη, quod apud Dioscoridem Ruellius *acidam muriam*, Hermolaus Barbarus *acetum salsum* interpretatur. Nempe ὄξος *acetum*, ut ὀξὺ *acidum*. At ἅλμη, *salsugo*, *muria*. *Salmacidum* igitur quasi *salsacidum*, m in *s* converso. Vel ut ab ἅλς, *sal*, sic ab ἅλμη, *salme*: ex quo & *acidus*, *salmacidus*, ut origine etiam cum ὀξάλμῃ conveniat. Si horum neutrum placet, non video quid dici possit, nisi corrupte ubique *salmacidus* legi pro *salinacidus*, ut a *salinis* dicatur. Volunt vulgo *salmacidas* etiam dici pro *molli* & *effeminato*, atque id ex eo, quod tales redderet *fons Salmacis*, si ex eo biberetur. Quo de fonte præter Strabonem, Ovidiumque, etiam Vitruvius, lib. II. cap. VIII. De eodem sic Festus: *Salmacis nomine nympha, Cœli & Terræ filia, fertur caussa fontis Halicarnassi aquæ appellandæ fuisse Salmacidis: quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mollesceret: ob eam rem, quod ejus aditus angustatus parietibus, occasionem largitur juvenibus petulantibus accedentium puerorum puellarumque violandarum, quia non patet effugium.* Ennius:

Salmacida spolia sine sanguine & sudore.

Atque unus hic Ennii versus impulit homines doctissimos, ut putarent *Salmacidus* accipi pro molli. Sed divisim legendum *Salmaci*, *da spolia*: nam vir mollis *Salmacidis* nomine compellatur, & dare spolia jubetur. In Festi verbis Hieronymus Columna notis in Ennii verba pro *petulantium* legit *potantium*: Turnebus lib. XXVIII. Advers. cap. XXXIX. pro *accedentium* legit *ante eatum*. Sed vera est lectio, quam posuimus: sententia est, petulantibus juvenibus loci natura dari occasionem violandi pueros ac virgines.

Salpa, a Græcis acceptum. Hesych. Σάλπη ἰχθῦς ποιὸς, ὃν καὶ βῶν καλοῦσι. Idem est ὁ σάλπης, ut dicitur Archippo. Vide Gesnerum, Rondeletium, alios.

Salpicta, sive *salpincta*, sive *salpista*, est *tubicen*, *buccinator*. Græce σαλπιγκτὴς, a σαλπίγγω, vel σαλπιστὴς a σαλπίζω, *buccino*, *tuba cano*. Utrumque a σάλπιγξ, *tuba*, *buccina*. Glossæ Philoxeni: *Tubicines*, σαλπιγκταί. Ita vocatur Demostheni, Polluci, &c. At σαλπιστὴς, est apud Dionysium Halicarnassensem, Actium, &c. Utroque & usi Latini. Vopiscus in Aureliano: *Item & centum salpistas uno crepitu continentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum.* Item Julius Firmicus, lib. VIII. *Salpistas reddet, sed qui in bello conflictu moriantur.* Godescalcus quoque Stewechius similiter interpretatus illud Arnobii, lib. VII. *Delectantur, ut res est, stupidorum capitibus rasis, salpictarum* (in MSStis est *saupectarum*) *sonitu atque plausu, factis & dictis turpibus, sannorum ingentium rubore.* Sed Josephus Scaliger in Catalectis legit *salapittarum*, deque mimorum alapis intelligendum putat. Nam histriones ad risum concitandum sese alapis percuti patiebantur: ut ex Martiale atque aliis constat: ac pertinet huc quoque illud Tertulliani, lib. de Spectaculis, cap. XXIII. *Placebit & ille, qui vultus suos novacula mutat, infidelis erga faciem suam, quam non contentus Saturno, & Isidi, & Libero patri proximam facere, insuper contumeliis alaparum sic objicit, quasi de præcepto Domini ludat.* Et hoc Cypriani de Spectaculis: *Ictibus infelix facies locatur.* Hinc apud Terentium, & alios, *os præbere alicui*. *Salapittam* vero esse *alapam*, docent vett. Glossæ, in quibus legitur: *Salapitta*, ῥάπισμα. Sed metuo ne hac parte parum stare liceat Philoxeni Glossis, nam apud Arnobium nihil prohibet σαλπικτὰς intelligere.

Salpuga corruptum suspicor ex *solipuga*. Plinius, lib. XXIX. cap. IV. *Est & formicarum genus venenatum: non fere* (al. *non movere*) *in Italia. Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica.* Unus Lucanus, lib. IX.

Quis calcare tuas metuat, salpuga, latebras.

Quem versum corrumpere adnixus Godesc. Stewechius, ut ostendimus in *Solipuaga*. At idem recte Arnobio, lib. II. restituit *solipuga* vocem, ubi in vulgatis est *soli fuga*.

Saltem, an *saltim*, scribi debeat, nec olim quidem satis convenit inter eruditos, ut notum est a Gell. lib. XII. cap. XIV. Priori scribendi modo favet hoc Donati, in Adelph. Ter. act. II. sc. II. *Saltem*, τὸ ἔσχατον. *Natum est autem a captivis saltem, qui nihil aliud præter salutem a victore petunt.* Id ipsum tradit in Andr. act. II. sc. I. & Servius in IV. Planeque ex Gellio haustum videtur. Posteriorem vero scribendi modum confirmat Priscianus, cum lib. XV. ait, *In IM & denominativa inveniuntur, & verbalia sive participalia: ut a parte partim; a viro viritim; a statu, statim; a raptu, raptim; a saltu, saltim, & saltuatim.* Et sane verisimile magis est a *saliendo* venire: non tantum quia fere per tertiam vocalem scribitur in vett. libb. sed etiam quia hac voce uti solemus, quando ab iis, quæ antecesserant, subito transilimus ad aliud, inque eo finimus. Vide Janum Gulielmium, qui integrum hac de re caput concinnare non dubitavit primo Verisimilium libro. De variis autem ejusce vocis notionibus, vide varia veterum loca, quæ colligit Pincierus, lib. III. Parerg. cap. XLII.

Saltus, cum *salientis actum* notat, a *salio* venire satis est apertum. Atque ab hac actione *insulæ saltuares* dictæ videntur. Plinius, lib. II. cap. XCV. *Sunt & Nymphæo parvæ* (insulæ) *saltuares dictæ, quoniam in symphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum moventur.* Ab eadem quoque acceptione est *saltuatim*, quasi dicas, *per saltus*. Usus Gellius & ante eum Sisenna: ut Nonius docebit. At *saltus* pro *loco pascuo & silvoso* puto esse ab ἄλσος, α abeunte in T; ut a σὺ, *tu*; a τόσος, *tot*; a πρατεῖα, *pratum*, &c. { ab ἄλδω, idem quod ἄλθω, est ἄλδος & ἄλσος. } Falso, nec inepte tamen, quibus sic dici visum, quia *pecudes ibi saliant*: ut Varro judicat, lib. XIV. cap. VIII. & lib. XVII. cap. VI. Sed quod Isidorus censet, componi ex *salio* & *altum*, quia *in altum saliunt arbores*: id ferri nequit. Imo nec dubium, quia a *pecudum saltu* verisimilius deduxeris, quam *arborum*. Ab notione ista *saltus* est *saltuosus*, locus *saltibus* abundans, item *saltuarius*, ὑλοφύλαξ, δρυμοφύλαξ, ut est in Gloss. Phil. & Onomastico.

†**Salveo**, **Salvus** (unde fit **Salvare**) **Salus** & siquæ alia Tuscanicas ex Oriente profectas esse dictiones, ostensum fuit in Tirrhenicis Diatr. VIII. §. 3.

In

in SALVERNUS: Ac praeterea sciendum hujusmodi voces antiquitus ad animam pertinuisse, ex quo manavit, ut τὸ χαίρειν apud Graecos praefixum epistolis, apud Latinos formulae *salutis* dicendae ac similibus responderet. Quare & SOLVERE & SALVE sunt e שלה *shala*, *tranquillum esse*, sicuti & a nomine שלו *shaleu* (h. e. *tranquillus*) recto tramite descendit SALVUS, SALVEO & similia. MENOCHIUS.

SALVIA est a *salvere*, hoc est, *salvum esse*. Nempe ob vim salutarem, qua salvos praestat, atque incolumes: unde *sacram herbam* vocabat Agrippa teste Aëtio

SALUM dictum videri queat quasi ζαλέον, id est, *fluctuans*, nempe a ζαλάω sive ζάλος aut ζάλη, quod est *aqua turbata ac fluctuans*, ταραχὴ καὶ κλύδων ὑδάτων. Sed non dubium, quin sit vel a *salis sapore*, unde & ἅλς, ac *sal* pro *salo* accipitur: vel potius a σάλος, quod idem notat, nempe *mare*, vel *jactationem ejus*: unde ut Plutarchus initio lib. de garrulitat. σάλον καὶ ναυτίαν jungit, sic apud Caesarem legas, lib. III. bell. civil. *multitudine navium perterriti, & salo nauseaque confecti*. Σάλος vero est ab ἅλς ἁλός. Estque a σάλος σαλεύω, *in salo fluctuo*. A *salum* est *Salacia*. Varro, lib. IV. de L. L. *Salacia Neptuni ab salo*. Festus: *Salacia dicta est, quod salum ciet: antiquas autem ait* (Verrius) *eo vocabulo poetas pro aqua ipsa usos esse*. *Pacuvius: Hinc saevitiam Salaciae fugimus*, &c. Gloss. Phil. *Salacia*, Ἀμφιτρίτη, Νηρηΐς. In eodem tamen Glossario paullo aliter haec vox scribitur: *Salmacia*, Ἀμφιτρίτη & ne errorem librarii putes, mox subditur: *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. Ut *salacia* & *venilia* different, in *Venio* dicemus. Ab *in* & *salum* est *insula*, de quo separatim.

SALUS inserta liquida a σάος venit, quod est, *salvus*. Vel, quod Bibliander Indice verborum in Marcum notavit est *salus* ab Hebraeo שלח, id est, *salvus*: quomodo Graecos suum σάος, σῶς, & σώζω putant habere ab ישע, id est, *salus*, unde & nomen *Jehoschua* seu *Jesu*. A *salus* est *saluto*, & *salutaris*: quomodo *index* dicebatur, sive quia eo digito protenso *salutare* veteres solebant: sive quis *silentium* eo indiceretur, res maxime *salutaris*; unde & Harpocratem & Angeronam fingebant labellum indice comprimentem. Utramque nominis caussam adfert Gyraldus, Dialogismo II. A *salus* quoque est *saluber*, & *salvus*, unde *salvere*, quod est, *salvum esse*. *Salvere*, autem jubebant, non tantum accedentes vel abeuntes: sed etiam in sternutationibus. Petronius Arbiter: *Gyton collectione spiritus plenus, continuo ita sternutavit, ut grabatum concuteret, ad quem motum Eucolpus conversus, salvere Gytona jubet*. Plinius, lib. XXVIII. cap. II. *Sternutamentis salutamur*. Et Appuleius, lib. IX. cum dixisset, *crebras ei sternutationes commovebat*, subjicit mox, *quod cum putaret ab ea profectum, solito sermone salutem ei fuerat imprecatus*. *Salve atque vale* iis dicebant, quos non putarent se deinceps visuros. Eoque mortuos sic affari solent. Virgil. XI. Aeneid.

. . . . Salve aeternum mihi maxime Palla,
Aeternumque vale.

Primus autem Cleon in Epistolis χαίρειν scripsit: primus id sustulit Plato, qui praetulit εὖ πράττειν.

SAMBUCA a σαμβύκη, *instrumentum musicum*, pro quo & ζαμβύκη apud Hesychium & B. Chrysostomum legere est. In MSStis Pauli Epitomatoris codd. plerisque pro *sambuca* perperam est *sambena*, vel *sambila*. Σαμβύκη vocatur non quia inventor dictus sit *Sambyx*, ut ait Ruellius, lib. I. de natura stirpium, cap. XX. (nam quis veterum meminit *Sambycis* hujus?) sed a Syriaco סבכא, *sabbeca*, ut monuere Angeli duo Politianus, cap. XIV. Miscell. & Caninius, in Hellenismi Alphabeto. Vocem סבכא, legas apud Danielem III. v. Graeci Latinique interjecerunt *M*, quod & in aliis Hebraeorum Syrorumque factitasse vocabulis ostendimus voce *Simpulum*. Est autem *sambuca* instrumentum id, quod vulgo ob aliquam formae similitudinem vocamus *harpam*, quasi ἅρπη, quod proprie notat *ensem falcatum*. Utitur hoc pacto *sambuca* vocabulo Persius, sat. V.

Sambucam citius caloni aptaveris alto.

Nisi malis intelligere *genus machinae poliorceticae*; quod majoris est ponderis, quam ut unus bajulare possit. Utramque interpretationem adducit & Casaubonus, sic tamen ut priorem magis approbet. Usus & Scipio Africanus orat. contra legem judiciariam Cornelii Gracchi, apud Macrobium, in Saturnal. *Docentur*, inquit, *praestigias inhonestas cum cinaedulis, & sambuca, psalterioque eunt in ludum histrionum, discunt cantare, quae majores nostri probro duci voluerunt*. Meminit & Vitruvius, lib. VI. cap. I. *Ubi organi, quam σαμβύκην Graeci dicunt*. Ubi Philander dicit esse *musicum organum triquetrum, imparibus longitudine fidibus & tonis*. A *sambuca* est *sambucina* & *sambucistria*: illo usus Plautus, Stich. act. II. sc. III. hoc vero Livius, lib. XXXIX. De *sambuca*, qua organum est poliorceticon, Athenaeum vide, lib. XIV. & imprimis Lipsium πολιορκητ. lib. I. dialog. VI. Nos contenti erimus adducere nominis caussam: de qua sic Festus; *Sambuca, organi dicitur genus, a quo sambucistriae quoque dicuntur, per similitudinem etiam machinam appellarunt, qua urbes expugnant nam ut in organo chordae, sic in machina funes intenduntur.*

SAMNITES *gladiatorum genus*, cui hoc nomen, non quia natione essent *Samnites*, sed quia armatura eorum talis esset, qualis *Samnitum*. Livius: *Campani ab superbia & odio Samnitium, gladiatores, quod spectaculum inter epulas erat, eo ornatu armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt*. Vide de iis in Saturnalibus Lipsium, quem non exscribam.

SAMPSUCHUS herba, quae aliter *amaracus*, ut Isidorus ait, lib. XVII. cap. IX. Imo & Dioscorides auctor est, σάμψυχον a Cyzicenis & Siculis *amaracum* vocari. Videtur nomen esse ex eo, quia σώει ψυχήν, *sanat animam*, hoc est, odore suo refocillet. Hinc *sampsuchinum oleum* Plin. lib. XIII. cap. XXII.

SANCIO a *sanctus*, vel a *sanguine*, quo quid sancitur. Servius in XII. Aen. *Sancire proprie est sanctum aliquid, id est, consecratum facere, fusa sanguine hostia: & dictum sanctum, quasi sanguine sancitum*. Sed *sanctum* quidem est a *sancio*. *Sanguis* vero per accidens solum concurrit ad ea, quae *sanciuntur*: at non videtur id verbum inde factum esse. Quare magis verisimile est, *sancio* esse a *sacer*, inserto *N*: quomodo a σάος est *sanus*; a πήγω, *pango*; a θίγω, *tango*; a ῥυκάνη, *runcina*, &c. [ab ἁγιῶ, idem quod ἁγίζω, ἁγιάζω: a *Sancio* vero *Sanctus*.]

SANCTUM sciunt omnes idem esse, quod *inviolabile*, indeque legatos, & tribunos plebis *sanctos* dici nulla ratione habita vitae, aut morum. Caesar, lib. III. de bello Gallico: *Legatos (quod nomen apud omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuisset) retentos ab se*, &c. Itaque putat Marcianus, *sanctum* dici, quia legati Romanorum gestarent *sagmina*, hoc est, *herbam verbenacam*, quae Graecis ἱεροβοτάνη, hoc est, *Sacra herba*. Verba Marciani sunt ad L. sanctum, ff. de Rer. Divis. *Sanctum est, quod ab injuria hominum defensum atque munitum est. Sanctum autem dictum est a sagminibus. Sunt autem sagmina quaedam herbae, quas legati populi Romani ferre solent, ne quis eos violaret: sicut legati Graecorum ferunt ea, quae dicuntur ceryceia*. Ubi *apposita* Marcianus vocat *caduceum*. Quod ad morem illum Romanorum attinet, describit eum his verbis Livius, lib. I. *Fecialis regem Tullum ita rogavit, Jubesne me, rex, cum patre patrato populi Albani foedus ferire? jubente rege, Sagmina, inquit, te, rex, posco, rex ait, Puram tollito. Fecialis ex arce graminis herbam puram attulit. Postea regem ita rogavit: Rex, facisne me tu regium nuncium populi Romani Quiritium? vasa comitesque meos? Rex respondit. Quod sine fraude mea populique Romani Quiritium fiat, facio*. Haec Livius. Falsissimo tamen non tam dici *sanctus* a *sagmine*, quam *sagmen* a *sancto*:

sancta : quod & sensit Festus. Quin & Isidorus, lib. xv. Originum, cap. iv. neglecta hac etymologia, adducit alias duas. Una est, ut *sanctum* dicatur a *sanguine bestiæ*, *quia* (ut verbis ejus utar) *nihil sanctum apud veteres dicebatur, nisi quod bestiæ sanguine esset consecratum, aut conspersum*. Hausit autem hanc sententiam a Servio, cujus hæc verba in xii. Æneid. *Sancire proprie est sanctum aliquid, id est, consecratum facere sanguine bestiæ, & dictum sanctum, quasi sanguine consecratum*. Altera Isidori originatio est, ut *sanctum* dicatur, quasi *sancitum*, a *sancire*, quod est confirmare, & irrogatione pœnæ ab injuriis defendere. Sic *leges* proprie dicuntur *sanctæ* & *μετωνυμικῶς mores sancti*, quia divinis humanisque legibus adamussim conveniunt. Hanc ἐτυμολογίαν apud Festum quoque legere est. Et sane plerique omnes antiqui, quibus & nos subscribimus, eam, ut simpliciorem, verioremque sunt amplexi. Propertius, lib. iv. eleg. a.

Hunc quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic sanctum Tatiæ composuere Cures.

Aggenus Urbicus, lib. i. Commentariorum ad Frontinum: *Nam sanctum est plerumque ut incorruptum, & a sanciendo sanctum dicitur*. Ulpianus etiam (ut huic Marciano potissimum opponamus) scribit in hunc modum, l. ii. §. proprie, D. de Rerum Divis. *Proprie dicimus sancta, quæ neque sacra, neque profana sunt, sed sanctione quadam confirmata: ut leges sanctæ sunt. Sanctione enim quadam sunt subnixæ. Quod enim sanctione quadam subnixum est, id sanctum est, etsi Deo non sit consecratum*. Idem cognoscere est ex voce *sacrosancti*, de qua & ipse pauca dicam. *Sacrosanctus* quis fiebat, tum religione, tum lege. Religione quidem, quia certis ad hoc ceremoniis opus erat. Lege autem, quia hac sanciebatur, ut *sacer* esset, qui sacrum violasset, sive nocuisset, cui hac lege non liceret. Hinc Livius, lib. iii. cum scripsisset, pulsis magistratu Decemviris restitutum esse tribunatum, subjungit: *Et cum plebem, hinc provocatione, hinc tribunitio auxilio, satis firmassent, ipsis quoque tribunis, ut sacrosancti viderentur* (*cujus rei prope jam memoria aboleverat*) *relatis quibusdam ex magno intervallo ceremoniis renovarunt: & cum religione inviolatos eos, tum lege etiam fecerunt, sanciendo, ut qui tribunis plebis, ædilibus, judicibus, decemviris nocuisset, ejus caput Jovi sacrum esset: familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum iret*. Addit continuo: *Hac lege juris interpretes negant quemquam sacrosanctum esse, sed eum, qui eorum cuiquam nocuerit, sacrum sanciri*. Hinc liquet, *sacrosanctum* dici, quia *sancitum* esset, ut sacer haberetur, qui violasset, quod sancitum erat. Sanciebatur autem vel a sola plebe, vel patritiis & plebe simul. Cicero pro Cornelio Balbo: *Primum enim, sacrosanctum esse nihil potest, nisi quod populus plebsve sanxisset*. Nec sanciebatur, nisi intercedente juramento, quemadmodum Festus docet in *Sacrosanctum*. Erat autem juramentum tale, legem se perpetuo observaturos, addebaturque exsecratio, ut qui legi parerent, ita deos superos inferosque propitios haberent: qui non parerent, infestos: quemadmodum Dionysius Halicarnassensis scribit, lib. vi. Quomodo differant *sacrum*, *sanctum*, & *religiosum*, docebit Aldus Manutius de quæsitis per epistolam.

Sandalium, σανδάλιον, γυναικεῖον ὑπόδημα, ut ait Hesychius. Menandrum & omnes prope Comicos, alios item scriptores eo uti, docet Pollux, lib. vii. cap. xxii. Nec tamen mulierum semper est: sed etiam virorum: uti liquet ex Act. xii. 8. ubi angelus præcipit Petro ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. Syria dicitur סנדל, *sandal*: ut Guido testatur. Sed puto non Græcos a Syris, sed Syros a Græcis accepisse hanc vocem: uti alia multa. A *sandaliis* Romæ dictus *vicus sandalaris*: qui & *Sandalarium* dicebatur. Mentio ejus in vett. inscriptionibus, & apud Agellium, lib. xviii. cap. iv. & Galenum, lib. περὶ τῶν προγινώσκειν. Indeque *Apollo Sandaliarius*, quod ejus templum esset in hoc vico. At Augusto exstructum, docet Tranquillus in ejus vita. Ac Victor quoque in iv. urbis regione ponit. Vide J. Meursium Atticarum lectionum lib. iii. cap. xxvi.

Sandapila est, quam Horatius *vilem arcam*, Martialis *Orcinianam spondam* appellat: nempe *loculus in quo plebejorum atque damnatorum cadavera portabantur*, ut Fulgentius de prisco serm. interpretatur. Etiam Gloss. vett. *Sandapila*, νεκροφορεῖον. Usus Juvenalis, sat. viii.

Inter carnifices & fabros sandapilarum.

Hinc *sandapilones*, & *sandapilarii*, idem ac *vespillones*. Gloss. Philox. *Sandapila*, νεκροθάπται. *Sandapilam* a *sanna*, hoc est, *derisione*, inepte deducit Catholicon. Papias dicit esse a *sandalio*, significante pannum, quo corpora mortuorum operiebantur. Sed *sandalium* esse *calceamenti* genus omnes sciunt. Verum etymon est, *sandapila* esse ex *sanidapila*, hoc ex σανιδοπύελος· quasi dicas, σανίδα τῆ πυέλῳ, hoc est, *asserem* sive *tabulam loculi* vel *arcæ*. Erat enim *sandapila* loculus ligneus, sive arca ex tabulis & asseribus compacta.

Sandaraca, vel *sandaracha*, σανδαράκη vel σανδαράχη, a σάνδυξ sive *sandyx*. Sunt enim vicini colores, imo, ex multorum sententia, omnino idem. Festus: *Sandaracam ait Verrius esse genus coloris, quod Græci sandycem appellant*. Vide de eo Philandrum ad Vitruvii lib. vii. cap. xii. Hinc *sandaracinus*. Nævius apud Festum: *Merula sandaracino ore*. Ubi *sandaracinus* est *luteus*. Hunc enim colorem habet os merulæ. Nempe *sandaraca* quidem rubet ipsa, sed luteo colore tingit.

Sandyx a Græcis acceptum, quibus iisdem vocatur σάνδυξ. Plantam esse Servius tradit, item Hesychius: Σάνδυξ δένδρον θαμνῶδες, ἧ τὸ ἄνθος χροιὰν ἔχει κόκκῳ ὁμοίαν, ὡς Σωσίβιος. Alii censent esse *cerussam ustam*. Plinius, lib. xxxv. cap. vi. *Hæc* (cerussa) *si torreatur æqua parte, rubrica admista, sandycem facit*. Quamquam animadverto, *Virgilium existimasse, herbam id esse illo versu*:

Sponte sua sandyx pascentes vestiet agnos.

Sed ex eo versu, non consequitur id quod Plinius, atque etiam Servius putavit. Nam sententia Maronis est, fore, ut oves pascentes sponte *sandycini* coloris fiant. Et sane Hesychius etiam deceptus videtur, cum ejus nominis arborem esse credidit. Conficiendi *sandycis* rationem etiam Georgius Agricola docet, lib. ix. de nat. foss. cap. xix. Videtur autem esse σάνδυξ a [illegible], quo signatur *dibaphum coccineum*. Sane σάνδυξ, χρῶμα κόκκινον, ut ex Suida & Photio constat. Ac apud Vopiscum in Aureliano legas: *Dicitur sandix Indica talem purpuream facere si curetur*. Itaque & ab Hebræo istoc *sanguis* dici videtur, qui *purpureus* a poetis vocatur. Sed de hoc suo loco.

Sanguis, juxta Isidorum, lib. xv. cap. v ita vocatur, quod sit *suavis*: indeque esse, quod suaves jucundique sint, quibus *sanguis* dominatur. [Mirum possit videri, & tamen verum est, ex αἷμα analogice *sanguen* deduci.] Juxta alios ita dicitur, quod *sanctus* sit, ut qui in sacrificiis effundi soleat ad populum expiandum. Alii ejusdem esse originis censent ac *sacer*, & *sanctus*. Julius Scaliger, Exercitat. cccxxv. sect. viii. *Sanguis, Latinorum, & Auruncorum prisca vox, quibus elementis alio flexu utebantur ad ea designanda, quæ ad religionem pertinerent. Sic sagmina, sanctum, sacrum*. Potius videtur esse a σάος, *salvus*, *incolumis*, vel σαόω, *salvum, & incolumem præstare*. Sane in *sanguine* sunt spiritus vitales: unde, eo etiam effluente, vita perit. Hinc Maro, in x.

Una eademque via sanguisque animusque sequuntur.

Notus & locus Genes. cap. ix. ubi prohibetur, nequis vescatur pecudis anima, *sanguine* ejus, q. d. *sanguine* quo animatur. Quam *sanguis* hominem σαοῖ, indeque nomen, *N* inserto, ut ab eodem σάος Latini fecere *sanus*. Vel est *sanguis* a [illegible], hoc est, *coccinum*, vel *purpureum*. Qui *sanguinis* color. Unde Poeta:

Purpuream vomit ille animam . . . .

sanguis per *M* in recto scribi ; at in obliquis esse *N* , ait ex Prisciano Cassiodorus , lib. de Orthograph. cap. XXI. *Sanguisuga*, ut Plinius ait, lib. XIII. cap. X. vulgo appellari coepit *hirudo* , quod *sanguinem sugat* . Glossæ Philoxeni : *Sanguisuga* , βδέλλα λιμναία , id est , *hirudo palustris* . Plautus , Epid. act. II. sc. II.

. . . . Jam ego me convortam in hirudinem,
Atque eorum exsugebo sanguinem.

Julius Scaliger similiter *muscam* dixit *sanguiferbam*. Erat inter arbores infelices *sanguineus frutex* : teste Plinio , lib. XVIII. cap. XVIII. qui P. Crescentio inque Longobardicis legibus *sanguinus* dicitur. Est autem is frutex , nisi arborem dicere malis , *cornus* femina : cujus cortex *sanguinei* est coloris . *Sanguinus* igitur dicebatur ab antiquo *sanguen* . Meminit & Tarquinius , vel potius Tarquitius, apud Macrobium , lib. II. Sat. cap. XVI. Hine *virgæ sanguineæ* Plinio, lib. XXIV. cap. X. & alibi item Modestino lib. penult. D. ad legem Pomp. de parricid.

SANIES Perotto placet dici κατ' ἀντίφρασιν , quia est *sanguis non sanus* . Sed ἀντίφρασιν sæpe explosimus . Melius Isidorus , lib. IV. cap. VIII. *Sanies* , inquit, *dicta* , *quod ex sanguine nascitur* . Vel cum Martinio deriva a שנה , hoc est , *mutari* , *variari*. Est enim *sanguis mutatus* , quippe tenuior factus , & atrum colorem habens permixtum . Unde Celsus , lib. V. cap. XXV. *Ex vulneribus ulceribusque exit sanguis , sanies , pus . Sanguis omnibus notus est . Sanies est tenuior hoc , varie crassa , & glutinosa , & colorata . Pus crassissimum , albissimumque , glutinosius & sanguine & sanie* . Plura ibidem vide . [*Sanies est* ἰχὼρ *proprie , nempe succus seu materia illa alba, quæ a vulneribus fere curatis ultimo profluit , antequam cicatrix fiat* . Itaque *Sanies a Sanato quasi vulnere* , dicitur .]

SANNA irrisionis genus , quod Hieronymus ait fieri ab occipitio , ore distorto , & interiorum dentium ostentatione . Hoc si est , deducere licebit a שן , *dens* . Sed Perottus censet esse *risum salutum* : atque ita dici a *narium sonitu* . Alii originem arcessunt a Græco σάννας , quo Cratinus usus pro *stulto* , ut testatur Eustathius ad Odyss. Ξ. pag. CIↃCCCLXI. ubi & monet σάννας esse a *Sannis* populis, quos ipsius ætas vocabat *Tzanes* , ea puta ratione , qua *Opicum* dicimus pro *rusticano* & *agresti* ; *Umbrum* , pro *pingui*; *Marrucinum*, pro *stulto* . Idem tamen alterum quoque etymon adducit ad Odyss. Ψ. pag. CIↃCCCXII. ut nempe sit a σαίνω , quod est *quatio* ; unde σαλεύουσ caudam *quatiens canum instar* . Sed imprimis placet conjectura doctissimi Isaaci Casauboni , qui ad primam Persii Satyram vult esse a שנן , id est , *acuere* , unde שן , *dens* , & שנינה , *acuirata oratio* . Proprie igitur *sanna* fit oratio cum mordacitate aliquem ridens . Sed speciatim ei accommodatur irrisioni , quæ fit ore distorto , unde *sannio* , Nonio teste , & verbum *sannare* & *subsannare* . Vetus interpres Persii in sat. I *Sanna dicitur os distortum cum vultu , quod facimus , cum alios deridemus . Inde sanniones dicti , qui non rectum vultum habeant* . Glossæ Philoxeni : *Sanna* , *subsannator* , μῶκος. *Sannator* , μωκητής . Ab eadem origine est *sannio* . Cic. lib. IX. ep. XVI. *Salis enim satis est* , *sannionum parum* . Et lib. II. de Oratore : *Atque hoc etiam animadvertendum , non esse omnia ridicula , faceta . Quid enim potest esse tam ridiculum , quam sannio est? Sed ore , vultu , imitandis moribus , voce , denique corpore ridetur ipso , salsum hunc possum dicere, atque ita , non ut ejusmodi oratorem esse velim , sed ut mimum* . Quod Latinis *sanna* , id Græcis μῶκος , ut ostendunt verba e Glossis ante adducta . Ac censet Cl Salmasius veteres Latinos eo eo fecisse *mocosus*, hoc est , μωκώδης . Nam apud Cicer. legendum putat ; lib. I. epist. ad Att. *Consul autem ipse parvo animo & pravo , tantum cavillator , genere illo moroso , quod etiam sine dicacitate ridetur , facie magis, quam facetiis ridiculus* . Ubi vulgo *moroso* . Et apud Quinctilianum , lib. XI. cap. III. sub finem : *Quare non immerito reprehenditur pronunciatio vultuosa & gesticulationibus molesta , & vocis mutationibus resultans , nec inutiliter ex Græcis veteres transtulerunt, quod ab his sumtum Lenas Popilius posuit esse hanc actionem mocosam* . Ubi in vulgatis *motuosam* : aliqui item *jocosam* .

SANQUALIS , seu *sangualis* , avis Livio memorata lib. XLI. aliquibus videtur *pullus ossifragæ* : Massurius autem ipsam esse *ossifragam* arbitrabatur . Auctor utriusque est Plinius , lib. X. cap VII. Massurio assentit Onomasticon , in quo est , *Sanqualis* , Φήνη . Nam φήνη est *ossifraga* . Idem docet Festus , qui & Etymon docet , his verbis : *Sanqualis avis appellatur, quæ in commentariis augoralibus ossifraga dicitur quia in Sangi Dei tutela est* . Nomen ergo a Deo *Sango*, sive *Sanco* , sive *Sancto* , qui & *Fidius*, & *Semipater* vocabatur : ut Ovidius testatur in VI. Fast. Meminere numinis ejus etiam Cato in Orig Dionysius Hal. lib. IV. Silius lib. VIII. Festus in *Propter viam*, Lactantius , lib. I. cap. V. & Augustinus, lib. VIII. de Civ. Dei , cap. XX.

SANUS ex σάος , inserta liquida . Σάος , & σόος , *sanus* , *integer* , pro quo contracte σῶς , unde σώω , & σώζω . Σάος , & σόος forte a ישע . *salvus*, *dives*; vel ישע , *servavit*. A *sanus* cur *sane* dixerint pro *certe* , obscurius est . Priscianus , lib XV. *Sciendum, quod quædam adverbia non plene servant significationem , quæ in nominibus est , a quibus derivantur : ut ferus fere , sanus sane , sensus sensim . Ideo autem diximus non plene , quia potest esse aliqua ratio . Ut sanus pro validus accipitur , ergo & sane pro valde* . Vera nobis ratio videtur , quia *sane* dicitur, quod *sana mente* dicitur , a cujusmodi dictis malus dolus abest . Unde *sane* , id est , vere , certoque . *Sanates*, qui cum defecissent a Romanis , paulo post rediere in amicitiam quasi *sanata mente* . Unde in legibus XII. Tabb. *Idem jus esto Sanatibus , quod fortibus* . Ubi *fortes* , qui nunquam defecere . Vide Festi epitomen , & ibi Scaligerum . A *sanus* quoque est *insanus* pro *supra modum magno* , quia insani in omnibus modum excedere solent . Varro , lib. VI. de L. L. *Plautus vehementer cum vellet dicere , dicit Insane : quod insani faciunt omnia vehementer* . Festus : *Insanum pro valde magnum usus est Plautus* . Plautus , Bacch. IV. V.

Insanum magnum molior negotium.

Ubi *insanum* positum pro *insane* , hoc est , vehementer , valde . Quod Græci dicunt μανικῶς ἐρωμένη , ut ad Athenæi lib. XIII. cap. V. observat Casaubonus .

†SANUS & SANITAS non tam corporis (nisi fort. translate) quam animi propria & peculiaris initio fuisse, ostenditur ex ejus contrario INSANUS & INSANIA , quæ de animo , non item de corpore usurpantur , uti pluries Tullius Tusc. III. affirmat . Jam vero si quæras quid *Sanitatem* antiqui vocaverint , Cicero ibidem his verbis aperte significat : *SANITATEM enim animorum positam in TRANQUILLITATE quadam constantiaque censebant* . Ergo non errabis si SANUS a שאן *Jaan* aut vero שאנן *Shaanan* (nam utrumque reperitur) deduxeris , quod est TRANQUILLUM sive quietum esse. MAZOCH.

SAPA , *plantarum succus* Palladio vocatur , quia *sapit* , hoc est , *sapida* est . Eademque nominis caussa , cum sumitur pro *musto decocto* , *donec tertia pars supersit* ; ut Plinius describit , lib. XXIII. cap. II, Gloss. Phil. *Sapa*, ἕψημα. Vel *sapa* sit ab ὀπὸς , quomodo Græcis vocatur *humor ex arboribus vere autumnoque quasi exudans* . Spiritus sæpe abit in S . Ut ab ὕ , *su* ; ab εἴρω , vel ἕρπω , *sero* ; ab ἥρως sive Æolico ἥρϝος , *servus* . *Sapa* & *sapor* ejusdem sunt originis : ut *lympha* & *lymphor* , quo usus Lucilius . Sed *sapor* ab Æolico ὄπορ pro ὀπός .

SAPERDA . *piscis* , Græce itidem σαπέρδης dicitur . Alio nomine vocatur κορακῖνος . Hesychius : Σαπέρδαι , εἶδος ἰχθύος . οἱ δὲ ταρίχη εἶδος , ἄλλοι ὑπὸ Ποντικῶν τὸν κορακῖνον ἰχθῦν . Etymologus : τὸν γὰρ κορακῖνον ἰχθῦν , σαπέρδαν οἱ Ποντικοὶ φασι. Sed assentio doctissimo Casaubono , qui animadvers. in lib. VII. Athen. cap. XVI. utrobique pro κορακῖνον legit κορακῖνον

κορακῖνος, quomodo piscis is vocatus a corvino sive nigro colore: unde Oppianus ἁλιευτ. α. vers. cxxxiii.

. . . . καὶ κορακῖνος ἐπώνυμος αἴθοπι χροιῇ.

Cognominem nigro colori. Athenæus tamen diversum facit κορακῖνον a *saperda*. Sic enim scribit lib. vii. πλατίστακος καλεῖται ὁ σαπέρδης, καλεῖται ὁ κορακῖνος. Est vero *saperda* vox Pontica, quod Hesychii & Etymologi loca indicant, ac Persii illo confirmatur, sat. v.

. . . . *En, saperdam advehe Ponto*.

Habet & alteram ea vox significationem apud Latinos. Festus: *Saperda genus pessimi piscis: sapientem etiam significat, cum ait Varro: Belli, festivi, saperda cum simus omnes*. Nonius: *saperdas, quasi sapientes & eleganteis*. *Varro Modio: Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperda, cum simus* σαπροί. Non tamen usitate, sic accipi solet, sed etiam significationem, uti censet, nove finxit Varro, ad *sapiendi* verbum venuste alludens. Sed σαπροί extremo loco minus convenit: eoque Hadr. Junius legit σαπροί, quod est *putidi ac marcidi*, ac κατὰ μεταφορὰν *nugaces*: quomodo ea vox exponitur in Philoxeni Glossis. Versus ipsos sic idem in numeros restituit:

Omnes videmur nobis esse belluli,
Et festivi saperda, cum simus sapri.

Ut παρονομασία sit in *saperda* & *saprus*. Justus Lipsius legebat, *Festivi saperdæ, cum simus copreæ*. Veteres *scurras* appellabant *copreas*: at ex Tranquillo, Dione, Lactantio, & Isidoro ostendimus separatim.

Sapere quorundam judicio, primo dicitur de *rebus bone malive saporis*: inde ad *animum* transfertur. Hoc si est, fortasse *sapor* sit ab Æolico & Laconico ὀπὸρ pro ὀπὸς, id est, *succus*. Nam *sapor* est in succo, & humore: eoque pro succi bonitate, aut pravitate, res bene vel male dicitur sapere. Spiritum abire sæpius in *S*, non semel dictum. Sed aliis placet, *sapere*, primo de animo dici: eoque fuerit ab antiquo *sapus*: quod a σοφὸς, conversa adspirata φ in tenuem: quomodo a κάρφω est *carpo*; a κεφαλὴ, *caput*; ab ἀφύη, *apua*, &c. Dicere etiam liceat *sapere* pro diversa significatione diversa esse origine: de *gustu* esse ab ὀπὸς, de *animo* esse a σοφὸς. Σοφὸς vero monet Bibliander esse ab צפה. Nam *Ascaphim*, Dan. ii. inter Chaldæorum doctissimorum ordines ac gradus numerantur. A *sapio* est *sapiens*, ut *prudens* quasi *providens* a *provideo*. A *sapiens* vero *sapientia*, qua voce etiam pro *sapore* usus Symposius, poëta vetus in ænigmate hoc de perna:

Una mihi soror est, plures licet esse putentur
De fumo facies, sapientia de mare nata est.

Ubi mavult Pithœus:

De fumo facies mihi, de mare gustus inhæsit.

Quod, ni codicis alicujus veteris auctoritate subnixum sit, probare neutiquam possim, cum nimium quantum discrepet a vulgata. *Saperdam* quoque pro *sapiente* nove dixit Varro. Sed hac de voce seorsim. *Consipio* pro *simul sapio* legas apud Gellium, lib. vii. cap. iii. *Vereri sese, ut patres non satis consiperent*.

†Sapere significata primitivo utrum mentis sit, an vero palati, an postremo utriusque ex æquo sit; dubitatur. Tamen sicuti apud Hebræos טעם *taam* utriusque simul est, quia tam *saporem*, quam *consilium* notat; hoc idem potest & de *Sapio* dici. Utut est, certe *sapere*, quatenus mentis est, videtur omnino duci ab Iosin. ספר *sapper*. Et quidem τὸ ספר *sapar* litterarium esse verbum, non modo apud Hebræos, verum & apud Chaldæos Syrosque non est dubium, cum plurima inde oriantur vocabula ad litteraturam pertinentia, veluti ad *libros*, *scribas*, *juris peritos*, *doctores legis*, & quidquid tale est. Atque hæc verisimiliora sunt, quam ut originibus aliis rimandis insudem. Mazocchius.

Sapinus, ac *sappinus* etsi Gallis Italisque pro arbore tota sumatur (nam illis *abies* dicitur *du sapin*, hi tabulas abiegnas *sapineas* vocant:) veteribus tamen Romanis pars ima abietis sic dicebatur: si recte vulgo apud Plinium legitur lib. xvi. cap. xxxix. *Abietis quæ pars a terra fuit, enodis est: hæc qua diximus ratione fluviata, decorticatur, atque ita sapinus vocatur*. Sed videtur *sapinea* legendum. Nec enim dubium, quin Plinius secutus sit hoc Vitruvii, lib. ii. cap. ix. *Ima autem cum excisa quadrifluviis disparatur, ejecta torulo ex eadem arbore ad intestina opera comparatur, & sapinea vocatur*. Caussam nominis investigare conatus Bernardinus Baldus Urbinas, lib. de verborum Vitruvianorum significationibus. Censet Abbas ille doctissimus, *sappineum* dici, quod pars hæc abietis similis sit ligni ejus arboris, quæ *sapium*, sive, ut habent vett. codd. *sappium* vocatur, ac inter piceas refertur. De hac ita Plinius, lib. xvi. cap. xii. *Inter hæc genera proprium quidam fecere sappium, quoniam ex cognatione earum seritur, qualis dicta est in nucleis*. Ubi respicit locum, quo de nucum piccarum generibus agens, lib. xxxv. cap. x. ait, *Tertium sapinium a picea sativa nucleorum, cute verius quam putamine*. Easque nuces etiam Columella intellexit, lib. xii. cap. v. *Alii nucibus sapineis ardentibus idem efficiunt*. Quæ, quod ad locum Plinii, satis firmant sententiam Bernardini Baldi, & refellunt illam doctissimi Turnebi, qui lib. iv. Advers. cap. xvi. pro *sapio* apud Plinium *sapinum* legere jubet. Nam abietis pars *sapinea*. At arbor, unde id nomen, *sapium* vel *sapinus*. De etymo assentio Nicolao Fullero, qui lib. iv. Miscell. sacrorum cap. ii. ait arborem inde *sapinum* vocari, quia apta sit fabricandis *navigiis*, quæ ספינות vocantur ab Hebræis, Syris, & Arabibus. Sane firmat Servius, cum in ii. Æn. ait: *Est abietis species apta navibus, quam sapinum vulgo vocant*. Etiam Glossæ veteres pro arbore habuere: ut in quibus legas, *Sappinus*, πεύκη· *sapinus*, πίτυς. *Sappinus* igitur sit, quæ Latinis *picea*; *sapinus* autem, sit iisdem *pinus*. Non tamen quævis *picea* dicatur *sappinus*, sed solum *sativa*: ut ostendunt Plinii verba, quæ adduximus ex lib. xxxv. cap. x. Nec *sapinus* simpliciter sit *pinus*, sed *species pinus*. Imo ne illud quidem *sappini* & *sapini* discrimen verum puto: sed Glossographus exscripserit hæc ex diversis Lexicis: quorum in uno *sappinus*, in altero *sapinus* scriberetur: in uno πεύκη, in altero πίτυς verteretur. Notum enim, ut ea arborum nomina sæpe confundantur. Ergo *sapium* vel *sappium*, & *sapinus* vel *sappinus* eadem sint arbor ex picearum genere, Inde *sapineæ nuces*: & pars etiam abietis *sapinea*, quia *sappio* seu *sappino* similis.

Sapo a Gallis acceptum quorum olim lingua eadem ac Germanica. Sane Germanis dicitur *sepe*, vel *seiffe*, Belgis *zeepe*. Rem autem a Gallis Germanisque esse docet his verbis Plin. lib. xxviii. cap. xii. *Prodest & sapo. Gallorum hoc inventum, rutilandis capillis ex sevo & cinere. Optimus fagino & capremo, duobus modis, spissus ac liquidus: uterque apud Germanos majore in usu viris quam feminis*.

†Sapo *Gallorum inventum* Plinio XXVIII. 12. dicitur. Quare videri poterat & nomen Gallicum fuisse. Sed tamen Chaldæis סבון *sapon* smegmatis nomen est, idque ipsum significat quod nos *saponem* vocamus: sicuti & hoc ipsum Syris ܨܐܦܘܢ *sapuno* dicitur. Tam vero Chaldæi quam Syri in hoc nomine pro prima consona modo *Samech* modo *Tsade* promiscue usurpant: quæ duæ litteræ sæpiuscule alternant. Nec tamen credibile est, Orientales a Latinis id nomen arcessisse. Omnino sic res se habet. Ad eluendas maculas ab ultima antiquitate parabantur medicamenta; quæ Hebr. ברית *borith*, Græcis σμῆγμα dicebantur, Chaldæis autem Syrisque, &, qui ex Oriente pleraque sua adsciverunt, Latinis, Sapo vocabatur. Hujus plura erant genera, sicuti & hodie. Eminebat autem in Italia genus illud, quod Gallia referebatur acceptum, *ex sevo & cinere* (ut ait Plinius) confectum. At a Gallis Italia rem ipsam, non item nomen accepit; jam enim antea apud Italos & smegmata sua

erant, & *Saponis* nomen, quod simul cum re ipsa jam olim antiquitus Tusci ex Oriente in Italiam intulerant. Ceterum quod ex Plinio docet Vossius saponem Galliarum inventum esse, id non assentior, quia in Oriente tum res antiquissima fuerat, tum & ipsum *Saponis* nomen a Syris usurpatum. Ergo cum sit Plinius XXVIII. 12. *Prodest & sapo. Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex sebo & cinere*: non hoc vult, universum Saponis genus deberi Galliæ, sed tantum illud, quod ibi describit, ad strumas discutiendas valens. Mazocu.

SAPPHIRUS, σάπφειρος, appellatio est ab Oriente. Nam similiter Hebræis dicitur ספיר, Exodi XXVIII. XVIII. & XXIV. X. Videtur nomen esse a loco: qui forte fuerit Σαπειρ vel Σαπφειρ. Sed Stephanus vocat Σαπφειρίνην· perperam, ut videtur. Sic enim scribit: Σαπφειρίνη, νῆσος ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ. ἐν ταύτῃ ὁ σάπφειρος λίθος. Nisi forte insula σαπφειρίνη a *sapphiro*, quæ inde advehebatur.

SARABARA legimus apud Tertullianum de pall. cap. IV. Ubi doctissimus socer meus Franciscus Junius monet esse *vestem Medicam seu Babyloniecam ad genua pertingentem*, pro eo quod Chaldæis est סרבל, Dan. III. & alibi, quasi dicas, *quo viri principes vestiuntur, paludamentum*. Hesychius: Σαραβάρα, τὰ περὶ τὰς κνημῖδας ἐνδύματα. Antiphanem ea voce in Scythis usum, ut docebit Pollux. B. Hieronymus ad Danielis cap. III. docet Aquilam & Theodotionem vertisse *sarabalia*, proque eo corrupte legi *sarabara*. Sed *R* & *L* facile commutantur. *Sarabara* est & apud Isidorum, lib. XIX. cap. XXIII.

SARCINA, φορτίον ὁδοιπορικόν, ut Glossæ Phil. exponunt. Cornelius Fronto: *Onus vehiculorum, & majus est: sarcina hominum*. Dicitur *sarcina* a *sarciendo*. A *sarcina* est *sarcino*, unde *sarcinator*, & *sarcinatrix*. Lucilius apud Nonium: *Sarcinatorem esse summum suere centonem optime*. Et Varro ὄνος λύρας. *Homines rusticos in vindemia incondita cantare, sarcinatricem in machinis*. Apud Frontonem legas: *Sartrix, quæ sarcit: sarcinatrix, quæ sarcinas servat*. Sed ut *sarcinator* dicitur, qui sarcit, vel *sarcinas* custodit (posteriorem notionem & Papias agnoscit,) ita *sarcinatrix* est tum quæ sarcit, tum quæ *sarcinas* custodit. Ac priorem acceptionem firmant Glossæ Philox. ubi est: *Sarcinatrix*, ἡ ῥάπτρια.

SARCIO videri possit conflatum ex σάος, *integrum præsto*; & ἀκέομαι, quomodo vocatur *lacera vestis*. Sed videtur primo notare ἀκέομαι *integrum reddo*, vel *reficio*: postea συνευδιόχιμος ad vestes restrictum. Festus: *Sarte in auguralibus pro integre ponitur, sane sarteque audire videreque. Ob quam caussam opera publica, quæ locantur, ut integra præstentur, sarta tecta vocantur, etenim sarcire est integrum facere*. Onomasticon: *Sarcio*, ἐπισκευάζω. Itaque videri possit potius venire a Chald. חרז, *parare*. [ἀρτιῶ, ἀρτίζω, idem quod καταρτίζω.] A *sarcio* sunt *sartor*, *sarcina*. De utroque seorsim. Item compositum *exsarcio*, sive *exercio*. Festus: *Exercirent*, *sarcirent*.

SARCOPHAGUS dicebatur *lapis*, *quo corpus humanum condebatur*, ac plurimum erat lapis Assius. Ac *Assius* quidem vocabatur, quia effodaretur in *Assia* regione Troadis vel Mysiæ: nempe circa Assum civitatem. Hermolaus Barbarus distinguit inter lapidem *Assium* & *Asium*: sed fallitur. Nam ubi *Asius* lapis legitur simplici *s*, librarii error credi debet. Stephanus: Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Κορνήλιος ἐν τῷ περὶ τῶν παρ' Ἀλκμᾶνι τοπικῶς ἱστορημένων, Μυτιληναίων ἄποικον ἐν τῇ Μυσίᾳ φησὶν Ἄσσον, ὅθεν ὁ σαρκοφάγος γίγνεται λίθος. Ergo σαρκοφάγος sepsi ex lapide Assio, cujus vi cito corpus ad ossa redigitur, ut scribunt Seneca, Dioscorides, Celsus, & Galenus. Estque hæc caussa, cur dicatur *sarcophagus*, a σάρξ, hoc est, *caro*, & φαγεῖν, quod est, *comedere*. Quamquam non carnem modo, sed etiam ossa ipsa intra quadragesimum absumit diem, exceptis dentibus; ut docet Plinius, lib. XXXVI. cap. XVII. Utitur *sarcophagi* voce Juvenal. sat. X. & Macer. l. XXXVII. D. de relig. & sumt. funer. item Modestinus, ad l. libertis, D. de aliment. & cibar. legatis. Quamquam autem *sarcophagi* primo ex *Assio lapide*, postea tamen *sarcophagi* dicti omnes mortuorum loculi, etsi ex alia essent materie. *Sarcophagi* vocabulo plane geminum fuerit *Cerberus*, si vulgatum etymon spectes. Nam etsi poëtæ tricipitem inferorum canem sic dici fabulantur: mythologici tamen *terram* esse volunt, ac dici κέρβερον quasi κρεόβορον, id est, *carnivorum*, a κρέας, id est, *caro*, & βορὸς, *vorax*, quia terra corpora omnia sibi credita voret ac consumat.

SARCULUM, unde apud Columellam *sarculare* & *sarculatio*, instrumentum est quo sarritur, Varrone & Isidoro testibus, ex quibus patet κατὰ συγκοπὴν dici quasi *sarriculum*, ut *sartor* quasi *sarritor*. Etsi Nunnesius putarit, *sarculum* κατὰ μετάθεσιν fieri ex σκάλλω/σκαλίδριον. Plautus, Captivis, sarritionem conjungit cum occatione. Nam cum dixisset Hegio:

Sator sartorque scelerum, messor maxime:

Subdit Tyndarus:

Non occatorem dicere audebas prius.
Nam semper occant prius quam sarriunt rustici.

Nempe dum semen est, occant; dum seges, sarriunt. Occare enim est grandes terræ glebas contundere, ut pulvere semina jacta cooperiantur. Sarrire vero, ut a Varrone & Columella constat, est herbas inutiles inter segetem succrescentes *sarculo* evellere. Vide *sarrio* & *sartor*.

SARDA nunc Latinum nomen est *piscis*, qui Græcis πηλαμύς, Plinio teste: nunc *lapis*, qui & Græcis Σάρδη, & ὑποκοριστικῶς Σάρδιον. *Pisci* nomen ex Tyria lingua arcessit Isidorus, lib. XII. cap. VI. nam eâ piscem quendam *sar* dici, indeque & *sardas* vocari, & *sardinas*, quæ Græce θρίσσαι. Sed verisimilius sic *a Sardinia* eas vocari. *Sarda* gemma dicta ex eo, quia *primum Sardibus sit reperta*, ut Plinius ait, lib. XXXVII. cap. VI. Sed potius *Sardis* legendum: quod Salmasio placuit. Atque ita Isidorus, lib. XVI. cap. VIII. *Sardius dicta est, quod primum reperta sit a Sardis*. Et Marbodæus in dactyliotheca:

Sardius a Sardis est, a quibus ante repertus.

Non igitur a *Sardibus* sit Lydiæ urbe, sed insula *Sardinia*, quæ Græce Σαρδὼ, & Σαρδὼν· unde *Sardus*, ut in illo,

Sardi Venales, alius alio nequior.

Item *Sarda terra*, apud Plinium. *Sarda* igitur hic valet non Σαρδιανὴ, sed Σαρδονία, ut dicimus Σαρδόνιος γέλως, *Sardonius risus*. Quomodo & *Sarda* Græcis σαρδόνιος. Hesychius: Σαρδὼ ἐν Πανοφύῃ, τὸ Σαρδόνιον ἡ σφραγὶς εὑρέθη. A *sarda* & *onyx* est *sardonyx*, σαρδόνυξ, non σαρδώνυξ, ut quidam scribunt. Auctor Isidorus, lib. XVI. cap. VIII. & eo potior Plinius: cujus hæc verba, lib. XXXVII. cap. VI. *Sardonyches olim, ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est, velut carnibus ungue hominis imposito, & utrimque translucido*. Ubi & *Onychis* etymon respexit. Nam ὄνυξ, *unguis*. Gemmæ igitur ex eo nomen, quia ut Plinius hic ait, colorem habet unguis carnibus hominis impositi. A *Sardonycho Sardonychata manus* dicuntur Martiali.

SARDOA herba, Σαρδῷα, ἢ Σαρδάνιον, ἢ Σαρδόνιος πόα, sic dicta, quod gignatur in *Sardinia*, quæ Græce Σαρδὼ, Σαρδὼν, & Σαρδόνη, etiam Hesychio teste. Est ea herba, ut ex Sallustio Servius scribit, apiastri similis, eaque vescentes risus similitudine cum spasmo emoriuntur. Idem scribit Pausanias in Phocicis, Eustath in XX. Iliadis lib. & Hesychius in Σάρδιον. Hinc Homero & aliis Σαρδάνιος, Σαρδόνιος, & Σαρδόνιος γέλως, *risus Sardonius*, qui simulata & cum stomacho fit. Vide Erasmum in Chiliadibus, & Guilandinum commentario de papiro, pag. LXXXVIII. & seq. ubi inter alia narrat, ut cum in *Sardinia* esset, experientia magistra didicerit, *Sardoam* herbam passim in ejus insulæ aquis pullulare, sed nullam vim noxiam aquis impertiri.

SARGUS, σαργὸς, piscis, de quo Aristoteles in historia animalium, Athenæus, Ælianus, Oppianus, Plinius, alii. Forte ab Ægyptiis id nomen, vel

vicinis

vicinis gentibus. Sane, ut Festus ait, *in Ægypto fere mari nascitur*. Ac firmat Lucilius:

Quem præclarus helops, quem Ægypto sargu' movebit.

Non displicet, quod Martinius etiam scripsit, ut sit a זרק, quod Arabice signat *splendorem*. Ratio appellationis erit, quia, ut Ælianus tradit, lib. I. cap. XXIII. χαίρουσι οἱ σαργοὶ φωτὶ μὲν πάντι, τῆς δὲ ἀκτῖνος τοῦ ἡλίου καὶ μᾶλλον ἀνθῶσι· *cum luce sargi delectantur, tum vero solis maxime radios sitienter expetunt*.

SARISSA est *hasta Macedonica genus*, ut ait Festus. Nec dubium, quin a Macedonibus ea vox accepta sit. Suidas: Σάρισσα ἀκοντίω Ἑλληνικῶ δόρυ μακρὸν παρὰ Μακεδόσι. [quasi *saurissa*. vide σαυρωτῆρες & σαυρωτῆρος.]

SARMENTA sunt superflua vitium virgulæ, quæ idcirco amputantur. A *ferendo*, quasi *feramentum* dici, putabat Isidorus, lib. XVII. cap. V. Nec valde abit Nunnesius in Grammatistice, ubi *sarmentum* deducit a σπέρμα, *semen*. Sed omnino est a *sarpo*, id est, *puto*, *purgo*, unde *vinea sarpta*, id est, *putata*. Festus: *Sarpta vinea, putata, id est, pura facta. Virgulæ enim relictæ impedimento vitibus solent esse, quæ ideo abscinduntur. Inde etiam sarmenta scriptores dici putant. Sarpere enim antiqui pro purgare dicebant*. Idem: *Sarpuntur vineæ, id est, putantur: ut in duodecim, Quandoque sarpta, donec dempta erunt*. Verbum *sarpo* etiam legas apud Priscianum, lib. X. ubi de verbis in *Po* desinentibus tractans, jungit, *carpo carpsi*, *repo repsi*, *serpo serpsi*, *sarpo sarpsi*. In Onomastico legas, *Sarpa*, ἀμπελίας. Imo & apud Perottum *sarpa* exponitur *vinea putata*. Nempe error is profluxit ex corruptis codicibus Festi, ubi *sarpa* pro *sarpta* invenerant. Venit *sarpo* ab ἁρπῶ, *falce utor*. Quod ab ἅρπη, *falx vinitoria*. Hesychius, Ἅρπη, δρέπανον. Et paullo post: Ἁρπάζομαι, ἁρπάζω, δρεπάνῳ κέχρημαι. Spiritum in *s* abire, multis sæpius exemplis commonstravimus. Ab ἅρπη igitur *sarpa*, unde *a* in *i* converso *sirpicula* pro falcis genere. Sic usus Cato de R. R. atque ex eo Varro: quorum uterque in falcium genere reponit. Vel est *sirpicula* a *sirpex*, quod ab ἅρπαξ. Vide *irpices*. Sed aliud est *sirpicula* a *sirpea*, hoc est, σχοινίον. Jos. Scaliger deducit *sarpo* a σαίρω, quod est *purgo*, *verro*. Ita *sarmenta* proprie sint quisquiliæ & similia purgamenta. Sed falli puto. A *sarmentis* Tertulliano dicti *sarmentitii* qui *sarmentis* cremabantur. Ex eo jocus in antiquo epigrammate, quod citat vetus Juvenalis interpres ad sat. V.

Aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat. .

Digna dignis. Sic Sarmentus habeat crassas compedes.

Rustici, ne nil agatis, aliquid Sarmentum alligat.

Epigrammate hoc poëta *scurram*, nomine *Sarmentum*, axi alligatum, sarmentisque circumdatum, cremari postulat. Vide *Tunica*.

SARRIRE, verbum rusticum. Prius enim rustici terram vertunt, hinc serunt, inde occant, hoc est, glebas confringunt, tum sarriunt. Unde Plautus Capt. III. V.

Prius occant, quam sarriunt rustici.

Occatio postremum erat in agro colendo. *Sarrire* erat primum post enatas fruges. Fiebat enim, cum seges esset in herba. *Sarrire* putat Varro esse a *serare*, cujus compositum *reserare*. Nam Varro, lib. VI. de L. L. cum citasset hoc Saturnii versus ἀκροτελεύτιον, *Nec satum sarrire*, subjicit, *obserare*, *operire*. Ita enim corrigit Scaliger. In vulgatis est *aperire*, quod tuetur Turnebus in notis postumis, quia *sarrire* sit terram sarculis aperire. Sed *serare*, & *obserare*, de eo dici, qui sera claudit, omnes sciunt. Interim Varroniana illa etymologia nihil ineptius. Est enim *sarrio* a σαρῶ. Σαίρειν & σαροῦν notant *purgare*, *verrere*, *abstergere*: at qui sarrit, purgat agrum evellendo ea ex herbas noxias. Vel *sarrire* est a σκάλλειν, quod omnino idem est ac *sarrire*; nempe sarculo terram circumfodere ad evellendas herbas. Usus hoc pacto Theophrastus de causs. plantarum, lib. III. cap. XXV. Ubi ait eos, qui segnius in terræ cultura elaboraverint, *cogi sæpius & sarrire & runcare, cum multa herba erumpat*. Sic optime transtulit Gaza hæc verba: ἀναγκάζονται πολλάκις καὶ σκάλλειν καὶ βοτανίζειν, ὅτι πολλῆς πόας ἐμφυομένης. Vide *Sarculum*.

SARTAGO videtur Isidoro, lib. XX. cap. VIII. de strepitu ac stridore, quem edunt ea, quæ friguntur. Alii vel simplex derivatum putant a τήγανον, quæ Nunnesii est opinio: vel conflatum arbitrantur e σάρξ, id est, *caro*, & τήγανον, quomodo vocatur *patella*, *in qua friguntur carnes*: vel φρυγεύς, & φρύγετρον est, *in qua torrentur farra*. Auctor Pollux. [ἀτ-τάνιον, unde & *attanum* & *attanitium*.] Veterum latius *sartaginis* vocem accipit Plinius, lib. XVI. cap. II. ubi meminit resinæ terebinthinæ in *sartagine frictæ*. Usurpat hanc vocem quoque Persius sat. I.

. . . . *Quorsum, unde hæc sartago loquendi?*

Ubi Casaubonus putat poëtam respicere ad panes in sartagine frictos, qui fiebant e variarum rerum miscela, ut e farina, adipe, melle, sesamo, aliisque. [*athenas sonat in saliaribus*. vide Nonium.] Idem autumat *sartago* esse origine Syriacum. Nam ab inusitato שרט esse מסרת, unde *sartago*.

†SARTAGO & PATELLA uno significatu, sed origine differunt. Ergo *Patella* vox est Latialis peculii a *Pateo* veniens, fuitque mere coquinarium verbum: at SARTAGO Tyrrhenicæ originis, ac principio in sacris tantum usurpatum, etsi postea etiam extra sacra traductum. De *Sartagine* mihi dictum in Tyrrheniscis fuit Diatr. IX. §. 3. Ejus etymologia est ab Hebraico Chaldaeoque themate שרת, quod non nisi assumpta ab initio *Mem* nominum formativo reperitur. Hebraice quidem exstat in 2 Sam XIII. 9. ubi משרת *masreth* est *sartago*. At Chaldaice *Samech* cum *Sin* permutatur (alternant enim haec duo elementa saepissime) ac מסריתא *masretha* in Targumum *sartaginem* notes tum in eodem Samuelis loco (quem supra pro usu Hebraico attuli) tum Levit. VI. 14. MAROCHIUS.

SARTOR, nunc est a *sarrire*, quomodo Plautum Captivis usum diximus in *sarculum*: nunc a *sarcire*, quod generatim sonat *integrum reddere*, unde *sarta tecta* apud Jurisconsultos, ac Ciceronem quoque. Poniter id, Asconio teste, pro eo, quod integre dicitur *sarta & tecta*, vel *sarta tectaque*. Nam *tecta* hic adjectivum est: ut indicat, quod locatione operum publicorum, quæ lege censoria fiebant, addi solent, PORTICUM SARTAM TECTAM PROBAVIT. Significat autem *sarta tecta*, quod Polybius vocat ἐπισκευὰς καὶ κατασκευάς. Nec *sarta tecta tueri* aliud est, quam procurare, ut ædes sint *sarctæ tectæque*, Belgis *de huysen onderhouden*; cui contrarium *negligere sarta tecta*, *de huysen laten vervallen*. In vett. Glossis *sarta* exponitur ἐρράφη, nempe quia *sarcire* sera est *suere*. Verum hic in propria lataque significatione accipitur. Cujus significationis meminit Festus in SARTE: & ex eo Charisius, lib. II. *Sarte*, inquit, *pro integre*. *Sarcire enim est integrum facere*. *Hinc* SARTA TECTA UTI SINT, *opera publica publice locantur*. *Et, ut Porphyrio ex Verrio, & Festo: In Auguralibus, inquit, libris ita est*, SARTA SARTEQUE. Hæc Charisius. Alii *sarcte* scribunt.

SATAN, σατανᾶς, שטן, *adversarius*, a rad. שטן, *adversari*. *Satanæ* nomen κατ' ἐξοχὴν tributum est *diabolo*: nam & aliis tribuitur in Scripturis, iis nempe qui *adversantur divinæ voluntati*, sive *inscitia*, ut Petrus Matt. XVI. XXIII. sive *malitia*, ut Judas, Joh. VI. LXX.

SATELLES non a *satagendo*, ut Perottus putabat, sed a Syriaco טלל, id est, *latus*, quia *latus stipat*, et idem sit ac antiqua lingua erat *later*: quem Varro similiter sic dici credidit, quia *latus cingeret*. Servius, in XII. Æn. *Varro dicit hoc nomen posse habere etiam Latinam etymologiam, ut latrones, dicti sint, quasi laterones, quia circa latera regum sunt, quos nunc satellites vocant*. [*Satellites* ex Teutonico *Adeliuyten*.]

καὶ χλευασμοῖς. Atque hoc ita esse, liquet ex reliquiis Sillorum Timonis, quæ apud Diogenem Laërtium leguntur. Estque *sillorum* nomen non ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, hoc est, *irridere*, *subsannare*: nec a σιλλὸν, quod Hesychius exponit μωκῶμαι, sed ψόγω, κακολογῶ. Nec a σιλλῶ & σιλλαίνειν. Sed sunt hæc a σίλλος, hoc a Chald. סלל, quod est, *aspernari*. Nam sillographi maledicis suis versibus alios in contemtum ducere conabantur. Vel potius σίλλος factum ex Σιληνὸς. Nam *Satyri* & *Sileni* erant Bacchi comites, & conviciis gaudebant ob lasciviam. At *Satura* Ennii ac Varronis ex eo nomen accepit, quod multa metra ac res pariter misceret. Quod ex Diomede cognoscere est. Sane variis, quæ res miscerent, *satura* nomen competebat. Uti farcimini variis rebus referto, quod *satura* dicebatur. Item *satura lanci*, quæ variarum erat primitiarum plena. Item *satura legi*, quæ multis aliis legibus conferta, ut inquit Festus. Ac similiter Glossæ: *Satura*, νόμος πολλὰ περιέχων. De hac plusculα congessit Scipio Gentilis, lib. II. Parerg. cap. XXVIII. Ab tribus istis, quæ dixi, etiam *Satyræ Lucilianæ* nomen quidam olim deduxere: ut videre est apud veterem Horatii interpretem ad Sat. 1. lib. I. Et Scaliger pater etiam putabat *Satyram* illam dici a varietate argumenti, uti & *satyram lancem* & *satyram legem*: originem autem esse ex eo, quod *Satyri* in ludis tragicis gestarent lances & canistra variis referta pomis, quibus nymphas allicerent. Nam ut canistra illa variis erant referta pomis, ita *satyra* variis constabant argumentis. Sed falluntur, quia hac quoque notione *satyra* est a Græcis: Hesychius: *Σατύρας σπάθας βοτάνων παρὰ Λάκωσιν*. Error ex eo est, quia confundunt diversissimas duas *satyræ* significationes, quas indicavimus. L. Joannes Scoppa *Satyram* & ipse per *I* scribit: neque quia in vett. libb. ita invenerat: sed ridiculam plane ἐτυμολογίαν adducit. Nam lib. II. Collectan. cap. I. eo quod *satirici* taxent improbos hominum mores, *satiram* ex *sat* & *ira* conflatum putat. In quo eum vel modulus mediæ syllabæ aliud docere potuisset. Sunt & aliæ aliorum de *Luciliana Satyra* opiniones: ut quod quidam ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι vocem eam arcessunt, hoc est, a *rictu oris*. Sed in re aperta nolo tempus ultra perdere. Nam satis est verisimile Lucilianum carmen *Satyram* dici a *Satyris*; Ennianam autem sic vocari censemus, quia haberet farraginem sive mixturam variorum metrorum & rerum. Vide quæ diximus in *Satura*. Quod si quis plura desideret, is adeat librum nostrum de re poëtica.

SATYRIASIS & *priapismus*, ut differant, docet Cælius Aurelianus, lib. V. tardarum pass. cap. VII. itemque, lib. III. cap. XVIII. ubi & de ἐτυμολογίᾳ ita scribit: *Satyriasis vocatur, ut quidem volunt, translative a similitudine satyrorum, quos, ut vulgus loquitur, sive fabula fingit, vinolentos. atque in usum Veneris pronos dæmones accepimus: vel, ut alii dicunt, ab herbæ virtute, quam satyrion vocant. Hanc enim accipientes, in Venerem provocantur, cum sensibus genitalium partium.* Mihi prior magis placet sententia, ut ipsum *satyrion*, æque ac *satyriasis*, sit a *satyris*, qui penem semper habent erectum. *Satyris* vero (pro quo *Saturi* per *V* in codice Romano legi ait Pierius) nomen est ἀπὸ τῆς σάθης, Macrobio teste, lib. I. Saturn. cap. VIII. Item Hesychio, qui & ait σάθην esse τὸ μόριον τοῦ ἀνδρὸς, ὅπερ καὶ πέος λέγεται. Unde σάθωνες, *bene vasati*. Ut ab ἄλμη ἁλμυρὸς, sic a σάθη σαθυρὸς, & adspirata in tenuem abeunte σατυρὸς, *libidinosus*, *penis deditus*, ut Calphurnius Piso locutus est in Annalibus suis. Sane id verisimilius, quam quod aliqui ita dicant vocari παρὰ τὸ σεσηρέναι, quod *more irridentium vultum haberent*. Possis & cum Casaubono deducere a Dorico σάτυρ, quod est παίζειν, unde Lacedæmoniis, Hesychio teste, διασάτυρ, διαπαίζειν. Nam eos φιλοπαίγμονας poëtæ appellant, ac ludibundos inducunt. Vel, quod idem addit Casaubonus, dicuntur σάτυροι quasi סתורים, *future*rim, quod *in speluncis fere ac montibus latere putarentur*. A radice סתר, quod est *latere*: unde & *Saturnus* dictus, qui aliter Deus *Latius*, uti uxor ejus *Latia*: imo & σάθη inde, quia *natura eam partem latere atque occultari voluit*. Sane hoc *Satyrorum* etymon, si ab Hebræis arcessere lubet, longe magis placet quam illud Hennischi, ed Aretium, ubi scribit esse a שער, id est, *præfectus*; *qui virgam aut baculum tenet*, quia *Satyri* habeant *extentam virgam*, quæ שבט dicitur.

SAUCIUS Nonio teste, proprie est *vulneratus*: quod vero aliquem *dolore saucium* dicimus, id fit κατὰ μεταφοράν. Papias putat dici quasi *sanguine hausius*. Perottus a *seco* quasi *secius*. Suspicor ego esse ab inusitato τραύω, unde τραῦμα, *vulnera*. Nempe a præteritum τέτραυκα ergo. *T* autem in *S*, & hoc in illud abire, millibus exemplorum a variis linguis comprobatur. Ergo quasi a σαύω pro τραύω sit *saucius*, ut a *fido fiducia*. Significatio sane convenit. Gloss. Phil. *Saucius*, τραυματίας. Gloss. Cyr. Τραυματίας, *saucius*, *vulneratus*. Onomast. *Saucio*, κατατραυματίζω.

SAVILLUM ὑποκοριστικὸν est ex *savium*, sive *suavium*. Est placentæ genus, ita a *suavitate* dictum. Ejus conficiendi rationem docet Cato, cap. LXXXIV.

SAURA, a Græcis σαῦρα, & σαῦρος, ut Latinis *lacerta* & *lacertus*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Saura*, *lacertus*, *qui quando senescit, cæcantur oculi ejus, & intrat in foramen parietis, aspiciens contra orientem, & orto sole intendit & illuminatur*. Gloss. Cyr. Σαῦρος, ἑρπετὸν, *lacertus*. En autem addit ἑρπετὸν, quia est & σαῦρος ἰχθὺς, qui & ipse Latinis *lacertus* dicitur. Meminit Cyrillus iisdem Glossis. Verisimile est σαῦρον dici a זרוע, hoc est, *brachium*; nempe ob similitudinem: quemadmodum Latini quoque propterea *lacertum* dixere. A σαῦρος est σαυρίτης gemma. Plinius, lib. XXXVII. cap. X. *Sauritem in ventre viridis lacerti arundine dissectis tradunt inveniri*. Σαύρα etiam avis est genus, quæ Latinis *saurex*: de qua nunc videndum.

SAUREX dicitur, & *sorix*, ut *caurus*, & *corus*. Plinius lib. XI. cap penultimo: *Sorices & ardeolæ invicem fœtibus insidiantes*. De *sorice* ave sic Marius Victorinus, lib. I. extremo cap. de Orthographia: *Sorix aut saurix, avis tributa Saturno ab auguribus, quia tarditati, & vetustati, & senectuti convenit: nam & in veternis maxime versatur locis, & notium est, & mollis maxime prima, & quia tempestatis nuncius, atque index parvus loris*. At *sorex* per *E* in posteriori est *mus sylvestris*, μῦς ἀγρεῖος ἢ ἀγρόμιος, ut in Gloss. Philox. exponitur. Etymon quoque diversum. Nam *saurix* est a σαύρα. Sic enim avis ea Græcis vocatur, quæ aliter πιπαλίς & πιπὼ & χαλκίς. Vide Hesychium, & Salmasium in Solin. cap. VIII. At *sorex* per *E* est ab ὕραξ, quod Æolica lingua *murem* significat. Ita Camerarius in Append. Problem. & ante eum Gesnerus. Caussa nominis est, quia sit rostro suillo. Fallitur Isidorus, lib. XII. cap. III. ubi dici putat, quasi *sorax*, quia rodat, & quasi ferra præcidat: nec melius Perottus vocari ita censet a sono, quem edit rodendo. Hinc *soricina nænia*, apud Plautum.

SAXUM, ex mente Scaligeri, Exercit. CCVII. Thusca vox est, qua non nisi in sacris utebatur: unde & ejusdem est originis ac *sacer*, & *sagmina*. In sacris eos usos esse, vel fidem fecerit parœmia, *Stare inter sacrum & saxum*: de iis quibus præsens imminet periculum, ut victimæ a sacerdote jamjam *saxo* feriendæ. Sed simplicius dicamus, *saxum* dici a *gravitate*, a σάττω, *onero*, unde ἀσάλευτος *saxum*. Est enim *saxum* lapis naturalis, grandis, durus asperque, qualia e monte excidi solent. [a ῥάξ, idem quod ῥώξ, ἀπορρώξ.]

† SAXUM est ab Hebr. חצץ *hatsats* ejusdem notionis, pro quo a Græcis interpp. semel ponitur χάλιξ i. e. *silex*, alibi ψῆφος *calculus*. Etiam Chaldæum Syrumque אחצא eadem significatione pollet. Atqui littera Cheth aspirata in S non præter morem transiit,

transit, *Tsade* vero in duplicem X sibi analogam: unde Saxum, Mazochurus.

S C

Scabo ἀπὸ τοῦ σκάπτειν. Nam qui *scabit*, unguibus locum prurientem σκάπτει, hoc est, *fodit*. Vel est *scabo* a *scaber*: hoc autem, ex Jos. Scaligeri sententia, ab antiquo *scarreo*, unde & Belgæ dicunt *scharren*, quod idem est ac *scabere*. Ut a *facio*, *faber*; a *tumeo*, *tuber*; a *suo*, *suber*; a *cresco*, *creber*; sic a *scarreo* est *scaber*. Sane a *scarreo* est *scorrosus*: sive, ut alii scribunt, *squarrosus*: nempe quia C & Q eadem sunt litera. Utitur apud Festum Lucil.

Varronum ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Scarreo autem, uti idem Festus docet, est a *squamarum piscium similitudine, quarum cutis exsurgit ob assiduam illuviem*. Ad *scabo* redeamus. Ab eo est *scabies*, ut a *specio*, *species*; ab *effingo*, *effigies*; a *rabere*, vel *rabire*, *rabies*, &c. Minus ἀναλόγως a *scaber* deducit Servius ad illud 1. Georg.

. . . . *Scabra rubigine pila:*

Scabra, inquit, *hoc est*, *aspera*: *unde & scabies dicitur a corporis asperitate*. A *scabies* est *scabiosus*: quo olim usi μεταφορικῶς de omnibus, quæ vituperabant, unde apud Pers. sat. IV. *scabiosum far*, & apud Juvenal. *scabiosum pomum*. Nec mirum, cum tantopere *scabies* apud omnes sit invisa, imprimis quam Græci ψώραν ἀγρίαν, hoc est, *feram*, vocant, quam Horatius *malam* videtur appellare, cum ait, Epist. ad Pison.

Ut mala quem scabies, aut morbus regius urget.

A *scaber* quoque est nomen *scabres*, & verbum *scabreo*: Pacuvius Teucro apud Nonium in Alumnum,

Quæ desiderio alumnûm, pænitudine
Squale scabreque & inculta vastitudine?

sive ut Turnebus, lib. XV. cap. XV. & lib. XXIX. cap. XX. legit, *squales scabresque*, ut sit a verbis *squalleo*, *scabreo*. Interpretatur enim, *squalida & scabra es*. Varro Mutio apud Nonium: *Ager derelinquetur ac perire squale scabreque, illuvie atque vastitudine*. Et Virgilius, Ciri:

. . . . *Quem te tam tristibus illis*
Sordibus & scabra patiar tabescere tali.

Ita emendat Scaliger. Nam in vulgatis pro *scabra* est *scoria*, repugnante metro. Græce enim est σκωρία. Appuleius, lib. II. Flor. *Infandi morbi putredine in serpentium scabrem solutum religiose humavit*. Dicitur & *scabredo*, quomodo *pumicatam scabredinem* dixit Hieronymus in Hilarione. Ab eadem quoque origine *scabrones* videntur dicti, qua voce usus Ulpianus in L. XII. §. fin. ff. de ædilit. edict. *Trebatius ait, non esse morbosum, os alicui olere, veluti hircosum, scabronem*. Ubi *hircosus* erit, cui os olet ea detestabili libidine: qua de acceptione ex Scaligero dicebamus in *Hircus*. Quare nihil opus pro *hircosum* legere *hirosum*. *Scabrones* vero ab Ulpiano Trebatioque dicti, qui illuvie laborant, nec os colluunt, aut os pulvisculo mundant, unde fit, ut iis, quemadmodum loquitur Ovid. VIII. Met. fine

. . . . *scabri rubigine dentes*:

qua res & *scabronum* genuit nomen. In vulgatis Juris libris pro *scabronum* est *strabonem*, quod aculeorum, non eris vitium est. Primus *scabronum* legi posse vidit Cujacius, Observat. lib. II. cap. X. Jos. Scaliger in Conject. pro *strabonem* legit *raponem*, ac sic vocari censet, qui confestim ac raptim cibos vorant, quales Græci vocant ἀδηφάγους ab ἄδην, quod est ἀθρόως, & φαγεῖν. Sane ob ἀδηφαγίαν ac ingluviem os hominibus olidum esse solet. Sed vix puto *raponem* hic locum habere, quando generatim *raptorem* notat: ut Nonius testatur; nec video, qui aliud evinci possit Varronis loco; quod ut pateat, totum apponam: *Prætor noster eripuit mihi pecuniam, de ea quæstum ad annum veniam ad nostrum magistratum, cum hic rapo umbram quoque spei devoravit*.

Scævus est *sinister*. Glossæ Philoxeni: *Scæva*, ἀριστερὰ χείρ. A σκαιὸς deducit Varro (cujus mox verba ponam,) & Paullus Diaconus in *scæva*: nempe inserto *V*, quomodo a Δᾶος est *Davus*; a νέος, *novus*, &c. Hinc *scæva*, qui sinistra æque utebatur pro dextre: usus Ulpianus, L. XII. §. si quis. D. de ædilitiis edictis. Itaque & κατ᾽ ἐξοχὴν *Scævola* nominatus, quia exusta apud Porsenam dextra, sinistra exinde uti cogebatur. A *scævis* vero auguriis est, quod *scæva* ponitur pro re sive augurio, idque tum in bonam partem, tum malam. Plautus, Pseudolo, act. IV. sc. VII.

Bene ego ab hoc prædatus ibo, novi, bona scæva est mihi.

Idem, Casina, act. V. sc. IV.

Caninam scævam spero meliorem mora.

Ubi per *caninam scævam* aut occursum canis intelligit, qui inauspicatus habebatur: aut latratum, ut sententia sit, minus hunc gravem fore, quam latratum ac rixas uxoris. Illustris de hac voce *scæva* locus est apud Varronem extremo lib. VI. de L. L. *Vel*, inquit, *obscænum ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, nequid obsit, bonæ scævæ caussa: inde Scævola appellatus. Ea dicta ab scæva, id est, sinistrâ: quod quæ sinistra sunt, bona auspicia existimantur. A quo dicuntur Comitia, aliudve, quod sit ave sinistrâ, scæva*. Ita optimo sensu legit Scaliger. In Ant. Augustini & Vertranii editt. extrema verba omnino corrupta. Sequitur deinde apud Varronem: *Id a Græco est, quod hi sinistram vocant σκαιάν: quare quod dixi scævum, bonum omen est: obscænum vero, turpe*. Festus Pomp. *Scævam volgus quidem & in bona & in mala re vocat, cum ajunt bonam & malam scævam, at scriptores in mala ponere consueverunt, ut apud Græcos invenitur positum pro sinistro*. In malam usus Donatus ad Adelph. act. IV sc. II ubi ait, *obnunciare dicuntur Augures, cum aliquid mali ominis scævumque viderint*. Hæc vera lectio, non *sævumque*, prout a Rob Steph. editum. Porro quod *scæva* tum bona dicantur, tum mala, id nihil mirandum, quando & *scæva* sive sinistra auguria nunc bona dicuntur, nunc mala. Bona, ut Ciceroni, lib. de L. L. *Ipsque ava sinistra dictus populi magister esto*, id est, *bono auspicio*. Item Varroni loco supra allato, & Plinio, ubi de fulmine tractat. Mala, ut Accio apud Cicer. I. de Divinat. & Persio, sat. IV. An vero hoc ex eo sit, quod Romanis quidem sinistra; Græcis autem barbarisque dextra essent feliciora (quam rationem Besoaldus afferebat) id alibi commodius disquiremus. A *scævo* est *obscævare*, quod Nonius interpretatur *malum omen afferre*. Usus Plautus, Asin. act. II. sc. I.

Metuo nequid illic obscævavit mea falsa fallacia.

Ubi male a Camerario editum *obscænavit*: quamquam id tueatur Baptista Pius. At recte in Palatinis est *obscævavit*: uti testatur Gruterus. A Græco σκαιὸς, qua vel *lævum* vel *infelix* notat, Trojanæ portæ quoque factum nomen Σκαιαὶ, sive *Scæa*, cujus Homerus, Maro, Silius, & alii meminere: ita autem vocata, vel quia *occidentem* spectaret, & *occidentalia* dicuntur *sinistra*: vel quia Trojanis fuerit *infelix*, quippe per quam intromissus fuerit equus Dureus. Utramque rationem affert Eustathius. Imo & tertiam addit, ut sit a *Scæo* architecto, quemadmodum *Dardania* a *Dardano*. Cui & quartam addere conatur Bernardinus Baldus de verb. Vitruv. signif.

Scalas a *scandendo* dictas ait Isidorus, lib. XIX. cap. XVIII. sed merito Angelus Caninius originem ejus arcessit a סלם, quod idem notat. Posteriori ævo etiam *poculi genus* dixere *scalas*, quod Isidorus, lib. XX. cap. V. putat esse a ξύλον, id est, *lignum*; ut proprie notet *pateras ligneas*. Sed puto esse a Gothis, non Græcis. Sane hodieque Germani & & Belgæ retinent eam appellationem. Usus olim Paullus Diaconus, lib. I. de gestis Longobardorum, cap. XXVII. *In eo prælio Alboni Cunimundum occidit; caputque illius sublatum ad bibendum ex eo poculum fecit, quod genus poculi apud eos scala dicitur*

citur, *linguâ vero Latinâ patera vocitatur*:

SCALMUS, σκαλμὸς, paxillus, sive teres lignum, cui alligatur remus. Est a σκάλλω, *fodio*, quia paxillus cavo quasi infoditur. Hinc *interscalmium*, locus inter *scalmos* remigem vacuus mediusque.

SCALPO vel est a σκάλλω, *fodio*, *L* in *P* converso: vel a σκαλεύω, quod idem notat, *m* in *p* mutato: vel a γλάφω, quod ejusdem est significationis ac *scalpo*. Atque hoc etymon prioribus præstat. Nam Æoles preponunt σ· unde σμικρὸς, σμάραγδος, σμῦς, & similia. Itaque pro γλάφω dicunt σγλάφω, unde κατὰ μετάθεσιν *scalpo*. Ac quia non tantum γλάφω dicitur, sed etiam γλύφω, & Æolica σγλύφω, hinc itidem fecere *sculpo*. A γλάφω est γλαφυρὸς, a γλύφω dicta ἱερογλυφικά. Similiter a *scalpo* est *scalprum*, unde *scalpellum*; a *sculpo* est *sculptile*. Non differunt *scalpo*, & *sculpo*, vel saltem non natura, atque origine, sed fortasse usu. *Scalptura* enim sæpius legas de iis, quæ figuras habent eminentes, & ectypas: *sculptura* autem crebrius de his, quæ habent figuras entypas sive depressas, & incisas. Etiam a *sculpo* est *exsculpo*: ut recte censet Cæsellius apud Cassiodorum de Orthographia cap. x. Id displicet aliis, qui *sculpo* negant esse Latinum, eoque a *scalpo* deducunt, *A* in *V* converso: quomodo a *salsus* est *insulsus*. Sed his adsentiri non possum, ob ea, quæ diximus.

†SCALPO sicuti & SCULPO sunt a כלף, a quo derivatur nomen כילפות *celappoth*, quod Ps LXXIII. (Hebr. 74.) v. 6. ferrei instrumenti ad diruendum itemque ad scalpendum apti nomen est. Nisi quod SCALPO supra Hebraicae radicis litteras assumpsit ab initio sibilam, quod saepe verbis ex Hebraeo derivatis praeponitur, maxime ante C: veluti quod a כתב *catab* fieri *SCRIBO*, supra in voce LITTERAS ostendimus, & alibi pluries in Latinis ex Hebraeo verbis. Nam Graeci id non asciscunt, uti constat & κολάπτω, quod ab eodem כילפות *celaphoth* suprascripto oritur. MAZOCHIUS.

SCAMBUS Latinis, ut Græcis σκαμβὸς. Suetonius: *Male pedatus scambusque*. Videtur idem ac *varus* ac *valgus*: de quibus in *Varus* & *Valia*, diximus.

SCAMMA in stadio sive circo dicebatur locus, in quo athletæ certabant. Cælius Aurelianus, lib. II. Chron. cap. I. *Ordinat præterea idem Asclepiades in arenæ spatio, quod appellant scamma, deambulationem, atque transcensum lignorum*. S. Ephrem, sub initium libri de luctamine spirituali: *Semper ergo perfectissime athletæ sine aliquo metu, & cum summa alacritate inveniuntur in scammate. Timidi autem & imbecilles, antequam incipiant decertare, defugiunt, & propter mollitiem desidiamque immensam, nullo prorsus modo in scammate desudare conteudunt. Scamma est autem, fratres dilectissimi, medius locus, in quo athletæ luctantur*. In veteri Glossario exponitur σκάμμα, *fossura*, vel potius *fossa*, estque a σκάπτω, hoc est, *fodio*; unde & Eustathius ac Suidas per aphæresin deducunt κάπετος, quod idem est ac σκάμμα, nempe ὄρυγμα, sive *fossa*. Ita autem locus certaminis dicebatur, sive quia fossæ leviter depressæ speciem ferebat: sive quod apud Græcos, fossa soleret cingi, ut apud Romanos euripo. Præter eos, quos ante adduxi, auctores, sic a Latinis voce *scammatis* usus Tertullianus lib. ad martyres, cap. III. *Itaque epistates vester Christus Jesus, qui vos spiritu unxit, & ad hoc scamma produxit, voluit vos ante diem agonis ad duriorem tractationem a liberiore conditione seponere, ut vires corroborarentur in vobis*. Et B. Hieronymus adversus errores Joannis Hierosolymitani ad Pammachium: *Cum ergo ista quærantur, cur tu omissis, super quibus pugna est, de scammate & loco certaminis egrediens in peregrinis & longe aliense disputationibus immoraris?* Ubi παροιμιωδῶς dixit *de scammate egredi*, ἔξω τῶν ἐσκαμμένων πηδᾶν, *extra stadii terminos certare*, hoc est, a proposito digredi. Adfer & locum Paulini ex epist. II. ad Severum, & Ambrosii de Heliæ jejunio cap. XIII. & quorundam aliorum. Sed auctores sunt in manu. Si plura de *scammate* voles, adi P. Fabri agonistica lib. II. imprimis cap. I. II. & VII.

SCAMMONIA, vel *scammonium*, σκαμμωνία vel vel σκαμμώνιον, vel etiam σκαμωνία, fortasse a σκάμμα, *fossio*, quia intestina σκάπτει, hoc est, *fodit*. Radix enim ea acrimonia succi sui: unde & *acridia* dicta. Isidorus, lib. XVII. cap. IX. *Scammonia, quam Latini acridiam vocant*.

SCAMNA idem sunt ac *subsellia*. Ea alta erant editaque, ut *scandere* opus esset. Itaque etsi in vulgatis Lexicis legere sit, Isocrati etiam *scamna* dici σκάμμα & σκαμνία, ac Nunnesius propterea origine Græcum putet: tamen puto plane Latinum esse, ac venire a *scandendo*, prout Varro docet in IV. de L. L. *Quia*, inquit, *simplici scansione scandebant in lectum non altum, scabellum: in altiorem, scamnum*. Idem etymon amplectitur Isidorus, lib. XX. Orig. cap. XI. *Subsellia vero, ac cathedras*, ita vocari docet Juvenalis Interpres ad sat. VII. & XI. Sed & lib. II. Codicis Theod. de contrah. emt. legitur: *Ut etiam si subsellia, vel, ut vulgo ajunt, scamna vendantur*. A *scamnum scamellum*, ὑποπόδιον, pro *scamnellum*, ut a *columna columella* pro *columnella*. *Scamellum* agnoscit Priscianus in III. Eoque usum docet Appuleium in I. Hermag. *Verum infirma scamellorum obice fulta fores*. Glossæ Cyrilli: Ὑποπόδιον, *scabellum*, *subsellium*, *scamellum*, *suppositorium*. Glossæ Isidori: *Scamellum*, *symphoniaci*. Sententia est, *scamellum* esse inter ea, quibus utuntur symphoniaci. Nam unus symphoniacis modum dabat pulsu *scamelli*, unde *scamellorum* vel *scabellarum crepitus* apud Suetonium in Caligula, & Arnobium. Alii *scamillum* malunt, ut a *mamma* est *mamilla*. Mirum vero etiam *scamillus* dici genere virili. Nam Vitruvius, lib. III. cap. III. ait: *Stylobatam ita oportet exæquari, uti habeat per medium adjectionem per scamillos impares*. Et potest Appuleius *scamellorum* quoque dixisse a *scamillus*. Sane & *ranunculus* a *rana* dixere Latini, & *panicula* a *panus*. Sed utcumque hæc sint, usitatius ea notione est *scabellum*, cujus eadem origo. Nam & ipsum dicitur quasi *scamnellum*. Quintilianus, lib. I. cap. IV. *Quare discat puer, quid in literis proprium, quid commune, quæ cum quibus cognata: nec miretur, cur ex scamno fiat scabellum*, &c. A *scamno* quoque *scamnatus ager* dicitur Aggeno Urbico, quasi per *scamna* divisus.

SCANDALUM, σκάνδαλον, vox Ecclesiasticis scriptoribus usitatissima, proprie est *offendiculum*, sive *obstaculum*, hoc est, quod in via insidiose ponitur, ut pedem ad illud offendendo cadamus. Indicat id Hieronymus, cum lib. II. adversus Pelagianos ait: *Nisi fallor enim*, σκῶλον & σκάνδαλον *apud Græcos ex offensione, & ruina nomen accepit*. Quare Erasmus in notis ad eum Hieronymi locum, uti & Annotat. in cap. XVI. Matth. merito suspicatur venire σκάνδαλον a σκάζω, hoc est, *claudico*, quod cogit claudicare, sive instar claudi in obliquum tendere.

SCANDO quibusdam placet esse a *scamnis*: sed verisimilius est *scamnum* a *scandendo* dici, uti Varro, & Isidorus, volunt. *Scando* vero, inquit Becmanus, facilius ex Hebræo deduces, si, memor confusionis Babylonicæ, elementa transponas נסק, hoc est, *scandit*, *conscendit*. A *scando* est *escendo*, *A* in *E* converso, quomodo pro *affligo* dicimus *effligo*, unde *efflictim*. *Escendere* usurpant Plautus, Varro, Sallustius, Cicero, Tacitus, alii: ut ostendere Muretus, cum alibi, tum lib. XIV. cap. III. Carrio, lib. I. Emend. cap. VI. Janus Guilielm. lib. III. Verisimil. cap. XVI. Gaspar Schoppius, lib. I. Suspect. lect. epist. XXI. Colerus ad Sallustium. Et cui non aliquid de eo dictum? Glossæ vett. *Escendit*, συμβαίνει. Apud Paulum Diaconum, ubi in vulgatis est *exordere*, e codd. MSStis legi debet, *escendere*, vel *exscendere*: ut iidem monent.

†SCANDO fit a נסק *nasak* notionis prorsus ejusdem: fit vero per μετάθεσιν, in derivatis ex primitivo stipite surculis minime insolitam. MAZOCHIUS.

SCANDULACA a *scando*, quia super alias scandit herbas, easque implicando enecat. Hoc voluit Festus, cum ait: *Scandulaca, genus herbæ, frugibus inimicæ, quod eas, velut hedera, implicando necat*. Turnebus, lib. VIII. cap. XIII. mavult *scandulata* per *T*, uti & *pastinata* pro *pastinaca*, *verbenata* pro *verbenaca*. Sed hanc sententiam alibi refellimus.

SCANDULÆ, an *scindulæ*, dicere oporteat disputatur. [σχίδακες & σχίζαι.] Isidorus, lib. XIX. cap. XIX. quod est de lignariis, *scindula* per *I* scribit, scribendamque probat: *Scindulæ*, inquit, *eo quod scindantur, hoc est, dividantur*. Turnebus quoque lib. XX. cap. XVIII. in exemplaribus Cæsaris, Vitruvii, Plinii, Palladii, ubi vulgo *scandula* per *A* legitur, *scindula* per *I* legere jubet: idque partim compulsus veterum auctoritate, partim Isidori verbis jam adductis. Colvius item ad Appuleium, lib. III. Met. pro *scandulare tectum* (quod in vulgatis,) *scindulare* legendum censet. Etiam Stewechius in notis ad Vegetium ait se in septem libris vett. *scindulas* reperisse. At Philander ad Vitruvium *scandula* retinet: *Scandulæ*, inquit, *sunt tabellæ vicem tegularum præstantes, quibus contectam fuisse Romam annis CCCCLXX. auctor est Cornelius Nepos, apud Plinium*, lib. XVI. cap. X. Similiter Daniel Barbarus in eundem scriptorem. Qui cum dixisset, Isidorum *scindulas*, per *I* scribere, & a *scindendo* derivare, ista subjungit: *Sed cur non a scandendo? qui enim vidit, quo ratione alia super aliam imponitur, scandere aliam super aliam squamarum more gradatim, cognovit*. Sed firmius hoc argumentum esset, si *scandulæ* solum dicerentur assulæ illæ, quibus domus gradatim conteguntur. Nunc, ut bene adversus Barbarum disserit Bernardinus Baldus, *scandulas* generatim dicimus materiam quamvis assulatim sectam. Unde Columella, lib. VIII. cap. III. ubi de gallinariis: *Ab cohorte forinsecus prelatis fenestellis scandulæ similiter injunguntur, quibus irrepant aves, ad requiem nocturnam*. Item Cæsar, lib. VIII. de bell. Gall. *Cupas sevo, pice, scandulis complent*. Quocirca ab origine argumentum duci non potest. Alii igitur cum Perotto (ut inter Bernardinus Baldus) *scandula* quidem reservant, idque ob plurimorum codicum auctoritatem, ubi per *A* scribitur; at nihilominus a *scindendo* esse agnoscunt, eo quod *scandula* dicatur quasi *scindula*. Sed profecto *A* quidem in *I* communiter mutari solet; at vix unquam *I* in *A*. Quare vel in sententiam Turnebi pedibus eundum; vel dicendum, olim *scandula* quidem dixisse de assulis tegularum vicem præstantibus: *scindula* vero de alia materia assulatim secta: illud esse a *scandendo*, quia alia aliam *scandat*: hoc a *scindendo*, quia fint a robore vel alio ligno in assulas scisso. Librarii vero hæc duo confuderunt: unde est quod promiscue in libris vett. nunc *scandula*, nunc *scindula* legimus. Hinc veterem conjecturam nostram, quia verisimilis est, ne nunc quidem improbamus.

SCAPHIUM, σκάφιον, ἀπὸ τοῦ σκάπτειν, quod est, *excavare*. A Polluce, lib. X. cap. XIV. reponitur inter vasa muliebria εἰς ἀπόπατον pertinentia: & favet huic interpretationi Ulpianus, L. XXXI. §. penult. D. de auro leg. *Scaphia*, inquit, *babica ventris causa non puto argento legato contineri*. Sane *scaphia* solere fieri ex auro vel argento, etiam ostendit epigramma Martialis, lib. I. ep. XXXVIII.

Ventris onus misero, nec te pudet, excipis auro,
Basse bibis vitro; carius ergo cacas.

Etiam ex Mentoreo opere faciebant: unde lib. XI. ep. XII.

Te potare decet gemma, qui Mentora frangis
In scaphium mœche, Sardanapale, tuæ.

Sunt qui hac notione etiam illud Juvenalis accipiant, sat. VI.

Et ride, positis scaphium cum sumpseris armis.

Ac uti muliebre vas *scaphium*, ita virile dicebatur *lasanum*: ut docet Giffanius Indice Lucret. Alias *scaphium* notat *poculi genus*, figura oblonga, in *scaphæ* similitudinem: unde & nomen. Ita Turnebus sumi putat in isto Plauti, Persa:

Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium.

Et hoc Bacchidibus, act. I. sc. I.

Pro galea scaphium, pro insigni sit corolla plectilis.

Unde colligit, habuisse similitudinem galeæ, ut pro ea indui posset. Etiam Plutarcho in Numa *scaphium* vocatur vas illud concavum, quo ex ejus præscripto ignem sole concipiebant. Hujusmodi enim forma ad eam rem accommodata est: ut ex ustoriis speculis constat.

SCAPULÆ, ὠμοπλάται, κατωμίαι, ut Gloss. Philoxeni exponunt. [καρπουλαι.] Dictæ ita a σκάπτεσθαι, id est, *cavari*. Nam exterius quidem prominent, interius autem cavæ sunt. Isidorus, lib. XI. cap. I. a *scandendo* derivat. Papias, quia *scandant palam*. Sed a Græco esse, verisimilius est. Hinc *interscapulum*, μετάφρενον, ut Glossæ interpretantur. Pro eo & *interscapilium* dicitur apud Hyginum in poetico astronomico, ubi de ursa ait: *In summo interscapilio stellam habet unam*.

SCAPUS in herbis proprie est *caulis rectus in columnæ modum*. Sic ubi Columella, Plinius, alii. Sed κατὰ μεταφορὰν ad alia transfert: quomodo Vitruvio *scapus columnæ* dicitur, quod interjacet inter basin sive spiram, & epistylium sive capitulum. Item *scapus postium*, apud eundem lib. IV. cap. VI. & *scalarum*, lib. IX. cap. II. *scapus candelabri* apud Plinium, lib. XXXIV. cap. III. Dicitur *scapus* a Græco σκάπτω, hoc est, *innitor, incumbo*, a quo *baculus*, cui innitimur, vocatur σκᾶπος, σκηπάνιον, & σκῆπτρον. Et quia *baculus* erat regum insigne, hinc factum, ut *sceptrum* pro insigni regio sumeretur. Et similiter Hebræis שבט, & *virgam* sive *baculum*, & *regale sceptrum* designat. Et perverisimile est ab hoc שבט, esse Græcum σκῆπτρα. Porro pro σκῆπτρα, etiam dicebatur σκῆπτρα, σκίμπτρα, & σκίμπτω· unde σκίμπων, & σκίπων, idem ac σκήπων sive σκῆπτρον. Hesychius: Σκίπων, βακτηρία, ῥάβδος. Hinc Latinum *scipio* pro *baculo* apud Plautum, & alios. Etiam cognomen erat Corneliæ gentis. Caussam adfert Macrobius, lib. I. Saturn. cap. VI. *Dicti*, inquit, *Scipiones, quod Cornelius, qui cognominem patrem luminibus carentem pro baculo regebat, Scipio cognominatus, nomen ex cognomine posteris dedit*. Possis & *Scipio* deducere a σκίμπτω eliso *M* ut a μιμοῦμαι, *imitor*, quasi *mimitor*: sed prius illud malim: sed *I* solum inseratur, ut a ναῦς *navis*; a μνᾶ, *mina*.

SCARABÆUS, Græce κάραβος, unde *scarabæus*, σ addito. Hesychius: Κάραβος, τὰ ἐν τοῖς ξηροῖς ξύλοις σκώληκα, καὶ τὸ θαλάττιον ζῷον. Aristoteles in historia animalium, lib. V. cap. XIX. sect. CCXVIII. Ἐκ τῶν σκωλήκων τῶν ἐν τοῖς ξύλοις τοῖς αὔοις οἱ κάραβοι γίνονται. Hoc est, *a vermibus, qui in arido ligno oriuntur, fiunt scarabæi*. Theodorus quidem Gaza vertit *tauros*: nempe quia cornuti: uti Galli ob eadem cornua *cervos volantes* nuncupant. Sed *scarabæos* vocari ea Plinio scimus; qui & *Lucanos* ait a Nigidio vocatos. Ac sic ibidem Scaliger vertit.

SCARIFICO non videtur Latinum, sed *scarifo*. Id notat *leviter in superficie rado*. Gloss. Philox. *Scarifat*, κατασχίζει, κατακνίζει, καταχαράσσει. *Scarifo*, χαράσσω, κατακνίζω. Plinius, lib. XVII. cap. XXIII. de lasere: *Pedum clavos circumscarifatos ferro, mistum cera extrahit*. Ubi vulgo est, *circumscarificatos*: etiam in antiquissima Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. Sed in vet. libro *circumscarifatos* reperit Salmasius. Qui & ubique apud Plinium, Solinum, alios, *scarifo* legere jubet. Sane Græce dicitur σκαριφᾶν, & σκαριφεύειν. Hesychius: Σκαριφεῦσθαι, ξύειν, σκάπτειν, γράφειν, ἀπὸ καὶ σκάριφος. Est vero σκάριφος, ἡ γραφὶς, ut exponit Aristophanis Scholiastes: vel ξύσις, γραφή, ut interpretatur idem Hesychius.

SCARUS, σκάρος, quod Athenæo, lib. VII. placet esse a σκαίρω, quod, juxta Varinum, est νέμομαι, *depascor*.

SCATEO, [a scaturio, l. a. ζέω] si Claudium Verderium in censura sua audimus, est a σκαίρειν, proprieque dicitur de *laticibus bumullantibus ac redundantibus*.

fontibus. Sed hanc sententiam illud refellit, quod Lucretius, Plautus, alii utantur de *fontibus*: ut ostendimus, cum de falso suspectis ageremus. Quare potius est a Chaldaico שׁד, quod est *effundere*, vel Hebræo שׁט, *inundo*. A *scateo* est *scatebra*, ut a *lateo*, *latebra*. A *scateo* quoque est *scaturio*, unde *scaturigo*; ut a *verto*, *vertigo*; ab *orior*, *origo*. Quibus *scaturigo* quasi *scateus origo* dici placet, plane ineptiunt. Glossæ Philox. *Scaturrit*, πηδᾷ καὶ βρύζει. Gemino enim *RR* scribit: & sic sæpe in vett. libb. uti & *scaturrigo*. Item *ligurrio*, & quædam alia.

Scaurus, *cui tali extantes*. Horat. sat. III. lib. I.

> . . . . *Varum distortis cruribus: illum*
> *Balbutit scaurum, pravis fultum male talis*.

Contrarius ille, de quo Persius, sat. v.

> . . . . *Tibi recto vivere talo*
> *Ars dedit*.

Sed hic ad animi mores transfertur. In Gloss. Cyrill. ἀλκώπους exponitur *scaurus*. At in Phil. Gloss. legas, *Scaurus*, σκαμβός, σκελλὸς, στρεβλόπους. Quod si *scaurus* est idem ac σκαμβὸς, videri possunt eandem habere originem: nempe a σκάω seu σκάζω, hoc est, *claudico*.

Scelotyrbe, & *stomacace*, sunt ejusdem morbi vocabula, veteribus medicis ignota. Meminit Plinius, lib. XXV. cap. III. *In Germania trans Rhenum castris a Germanico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. Stomacacen medici vocabant & scelotyrben ea mala*. *Stomacace*, στομακάκη, a στόμα & κακὸς, quod *oris vitium* est: unde & Marcello Empirico vocatur *oscedo*: etsi & aliter hanc vocem accipiant nonnulli. Germani similiter vocant *scheurmunt*. *Scelotyrbe*, σκελοτύρβη, a σκέλος, *crus* (unde Belg. *schene*) & τύρβη, *perturbatio*, quia crura ita resolvit, ut homo rectus incedere non possit, sed nunc sinistrum *crus* in dextrum latus, nunc dextrum in sinistrum transfert, nunc pedem alterum trahit, instar eorum qui locos acclives conscendunt: ut scribit auctor Græcus Definit. med. Germanis similiter dicitur *scheurbein*. Batavis a maculis lividis, vel purpureis, quibus crura infestat, *blauscheuyt* appellatur.

Scelus, a σκελιὸς, *obliquus*. Nempe ut Latinis *pravus* pro *malo*, cum proprie sit *obliquus*. Vel est *scelus* a σκελλὸς, *perversus*. Hesychius: Σκελλὸν, διεστραμμένον. Gloss. Phil. *Scaurus*, σκαμβὸς, σκελλὸς, στρεβλόπους. A *scelus* est *scelero*, μιαίνω, ut exponitur in Onomast. At *sceleratus* nunc ἁμαρτωλὸς est a *scelus*, & signat idem ac *scelestus*: nunc a *scelero*, & significat *pollutum alieno scelere*, μεμιασμένον.

Scæna, a σκηνή. quare vulgo scribitur per simplex *E*. Sed per *Æ* scribendum docent Varro & Priscianus: atque ita scriptum invenitur in vett. libb. ac lapidibus, qua de re Turnebus in posthumis ad Varronem; Aldus in Orthogr. & Faërnus in prologum Hecyræ. Nempe, ut Priscianus monet, Romani hac in re, more suo, imitantur Æoles, qui dicunt Νυμφαις pro νύμφης, & Φαιςὸ pro φαεσὸ· sic pro Ἀσκλήπιος, Αἰσκλαπιος, unde *Æsculapius*, & pro σκηνὴ, σκαινή, unde *scæna*. Similiter videntur dixisse σκαῖπτρον pro σκῆπτρον & σαῖπτρον. Sane sic in vett. libb. *scæptrum* passim legas. Σκηνὴ vulgo deducunt a σκιὰ, id est, *umbra*, quia *scena* proprie sit *umbraculum* seu *tabernaculum*. Verum Bibliander Indice in Marcum, vult esse ab Hebræo שׁכן, (*schachan*) quod est *habitare*. Plura cum de etymo, tum de re ipsa, diximus in *Theatrum*. A σκηνὴ est προσκήνιον· qua voce usus Lucretius, lib. IV. Quamquam Turnebus & Lambinus malint *postscenium*. Diomedes cap. de Præpos. *Procatena & proscenium dicimus locum qui est ante scenam & catena*. Ut plenius vocem eam exponamus, erat *proscenium* locus porrectus ante scenam, in quo pulpitum id erat tabulatum, quo prodirent fabularum actores: eratque pulpitum inter scenam & orchestram, scena quidem depressior, sed altius orchestra. Vide Vitruvium, lib. v. cap VIII. cum delineationibus Joannis Jocundi, quas in Florentina Juntæ habes. Adeundus & Scipio Gentilis, cap. VIII. lib. I. παρ. ubi vulgatam Lucretii lectionem defendit & explicat.

Scænopegia, σκηνοπηγία, *tabernaculorum festum*, σκηνὴ, *scena*, & πήγνυμι, quod est *pango*. Quid illis manifestius? Misera igitur seculorum superiorum barbaries fuit: cum Abulensis deduceret a *scenos*, quod est *communis*: & *phagis*, quod est *epulum*. In animo habuit vocem φαγεῖν, seu φάγημα, & κοινὸς, sive *cenos*, quod, si corruptam pronunciationem spectes, non abludit a *schenos*. Plutarchus lib. quarto Symposiacon, quæst. v. scribit *scenopegiam* a Judæis cultam in honorem Bacchi, qui idem sit ac Adon. multaque alia inibi de Judæis nugatur. Sed meliora quis a nationibus in rebus Judaicis, expectet? Veram caussam docebit Moses, Levit. cap. XXIII. ubi discimus, festum hoc fuisse sollemnem recordationem peregrinationis illius, qua Israëlitæ ex Ægypto in terram Canaan migrantes, quadraginta annis tuguriis usi sunt.

Sceptrum per simplex *E* scribunt, quia Græce est σκῆπτρον. In veteribus tamen monumentis *scæptrum* scribitur per *Æ*. Quod Æulum mora fieri diximus in *Scena*. Σκῆπτρον autem proprie est *baculus*, *scipio*: sive a σκήπτεσθαι, *niti*, *incumbere*. Vel ab Hebræo שׁבט, *ramus*, *virga*. Quæ olim imperii signum ac symbolum erat.

Schedo, σχέδη, accipi solet de pagellis sive foliis, quæ cum aliis compacta non sunt: propria vero competit id nomen tabellæ vel chartæ, in qua exaramus, siquid ea tempore venerit in mentem. Est enim a σχεδὸν *prope* unde & σχεδίως vocatur, *quicquid subito & tumultuarie fit*. Sic ratis sive *navis subito compacta* σχεδία vocatur, subintelligendo ναῦς, teste Eustathio. Indeque *schedium* vocatur *poëma subitum & inconditum*: ut apud Ausonium:

> *Bissula in hoc schedio cantabitur*.

Audiamus Festum: *Schedia genus navigii inconditi, trabibus tantum inter se connexis facti, quo mercimonia circumferunt post amissam navem. Unde schedia usus quoque poëmata dicit & versus, non satis perfectis, qui essent appellavit schedium, cum dixit, qui scedium facit inconditum & inelaboratum*. Qui locus cum plane sit corruptus, tentabimus an emendare possimus. Mihi sic legendus videtur. *Unde schedia usus quoque poëmata dicis, & versus non satis perfecti qui essent, Appuleius schedium dixit, qui schedium facit incanditum & inelaboratum*. Vel in hunc modum: *Unde schedia usus quoque poëmata dicit, & versus non satis perfecti qui essent, Appuleius a schedium schedicum facit, inconditum, & inelaboratum*. *Schedicus* ita usurpat Appuleius de deo Socratis: *In ista schedica & incondita experimini, an idem sim repentinus, qui præparatus*. De *schedis*, *schedulis*, *schedio*, aliqua etiam legere est apud Hermolaum Barbarum castigat. Plin lib. XIII. cap. XI. & Guil. Budæum annot. in pand. ad L. pri. §. Navem. de exercit. Act.

Schema, σχῆμα, a σχῶ, sive ἔχω, ut ad verbum notet *habitum*. Penulæ servilis genus significasse lingua Syracusanorum, comprobat Scaliger in Copam his Theocriti versibus:

> Τὰς αἰδῶς μὲν ἔχοισα, καὶ ἃ ῥόδον, ἃ τὸγε μᾶλον.
> Σχῆμα δ' ἐγὼ, καὶ καινὰς ἀμφοτέροισιν ἀμύκλας.

Quare nil mirum, si similiter utatur Plautus, cum in Amphitryone ait:

> *Quod ego huc processi sic, cum servili schema*.

Quo ex versu cognoscere est Latinos cum declinationem mutasse, ut in aliis multis, sic etiam quantitatem. Hoc concoquere non potuerunt Alciatus & Melissus. Itaque ille legit, *processi cum servili schemate*: hic autem, *processi sic cum schema servili*. Plura hoc de Plauti loco, ac *schematis* voce diximus, lib. v. Orator. Institut. cap. I. Σχήματα etiam sunt *gestus saltantium*. Plato, lib. VII. de Leg ἡ ὄρχησις μίμησις τῶν λεγομένων σχημάτων γενομένη, *horum, quæ dicuntur, imitatio per gestus*. Σχῆμα quoque redditur *species*, *forma*, *figura*: unde εὔσχημος, *speciosus*, *decorus*; εὐσχήμως, *decore*. *Euschema* dixit & Plautus Menæchmis, II. II. Sic ibidem, (si Jani Guilielmi emendationem sequimur) *dulice*,

hoc est, inquit, *serviliter*, quasi δουλικῶς, a δοῦλος hoc est, *servus*.

Schidia, Vitruvio, lib. ii. cap. i. & lib. vii. cap. vi. sunt ligni fragmenta, quæ in marmore dicuntur assulæ: ut interpretatur Philander. Nomen est ἀπὸ τοῦ σχίζειν, ut Latinis a *scindo*, *scindula*. Σχίζω unde sit, ostendimus in *Scindo*.

Schoenus, σχοῖνος, *juncus*, & speciatim *juncus odoratus*, quomodo e Latinis usus Scribonius Largus, compositione clxxvi. & clxxvii. Hinc meretrices *schœnicolæ*, quasi *olentes schœnum*, hoc est, *unguentum vile e schœno factum*. Sane minoris erat pretii unguentum e junco odorato, quam e calamo odorato. Hinc Varro, lib. vi. de L. L. *Schœnicula ab schœno, nugaria unguento*. Festus: *Schœniculas appellare videtur meretrices Plautus, propter usum unguenti schœni, quod est pessimi generis: itaque dixit*,

Diobolares, schœnicolæ, miraculæ,
Cum extritis talis, cum crotalis cruscilis.

Hæc Festus. Priorem versum citat & Varro loco ante memorato; posteriorem vero Priscianus, lib. xv. Uterque vero est e Plauti Cistellaria. Idem Pœnulo Act. i. Sc. ii. pro *schœnicolis* dicit *schœno delibutas*:

Miseras schœno delibutas, servilicolas, sordidas.

Nisi legere malis *cæno delibutas, scenicolas, sordidas*. Nam clarissimus Jo. Meursius *scenicolæ* vult idem esse ac *cænicolæ*, sive *imæ*: Plautum enim imitatione Sabinorum *scænum* usurpasse pro *cænum*, quomodo *scælum* dicere pro *cælum*, *scæna* pro *cæna*. Sed, quod pace ejus dixerim, majoris est apud me auctoritas Varronis, & Festi. Est & altera vocis σχοῖνος significatio. Nam μετωνυμικῶς non raro accipitur pro *fune a junciis plexo*. Indeque σχοινοβάτης, *funambulus*. Usus eo Juvenalis sat. iii.

Augur, schœnobates, medicus, magus, omnia novit,

Ab eodem *schœnobaticam facere* dixit Cælius ad Ciceronem. Est & *schœnus*, σχοῖνος, mensura Ægyptiaca, lx. stadiorum, teste Herodoto, lib. ii. Videri posset vox ea a Græcis, quod *funibus* (eos Græci σχοίνους vocant, ut diximus) *metiri vias* solerent. Sed Ægyptiacam esse dicit Herodotus. Sane ab Hebræo fonte deduci posse ostendimus in *Parasanga*.

Schola a σχολὴ, id est, *otium*. σχολὴ vero a שָׁלָה, *vacavit*, *otiatus est*. Ab otio vero *scholæ* nomen inditum, quia otio opus iis, qui studiis vacare volunt. Apte igitur Ausonius Idyll. xxxii.

. . . . . *Graja schola nomine dicta est*,
Justa laboriferis tribuantur ut otia Musis,

Huc pertinet & illud Maronis iv. G.

. . . . . *Studiis florentem ignobilis oti*.

Idem *ludus* dicitur, non κατ' ἀντίφρασιν, sed quia studia sunt animi liberalis ludus. De *scholæ* & *ludi* vocibus ita Festus: *Scholæ dictæ sunt, non ab otio, ac vacatione omni; sed quod ceteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent; ut etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi aliquo nomine fugiant pueri sua fungi munera*. Etiam in balneis locus erat, qui *schola* dicebatur, ut ex Vitruvio constat, lib. v. cap. x. Videtur autem *porticus* fuisse circa labrum; ut etiam censet Hieronymus Mercurialis, lib. i. de arte Gymnastica, cap. x. Ac satis verisimile est nomen ex eo esse, quod istic otiose consisterent, atque ut Vitruvius loquitur, de hoc ipso loco agens, *circumspectantes starent*. Ab hujusmodi otia puto quoque *scholas* vocatas, quæ erant in *Octaviæ porticibus*, de quibus Plinius, lib. xxxv. cap. x. *Scholas pro disputationibus quæ in scholis haberentur*, *Cicero dixit in Tusculanis*. De *scholis militarum* vide Josephi Scaligeri epistolam in opusculis posthumis pag. cccxcvii. *Proscholus* a *schola* dictus, idem qui *subdoctor*. Usus utroque Ausonius. Vide de ejus munere Jos. Scaligerum, lib. i. Auson. lect. cap. xiv. & P. Fabrum lib. ii. σημερινῶν. cap. vi.

Scholasticus, σχολαστικὸς, ἀπὸ τῆς σχολῆς, ubi se exercet. Proprie sic vocatus, qui se in fictis litibus exercet. Ut apud Plinium in epistolis: *Annum sexagesimum excessit, & adhuc scholasticus tantum est: quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim qui in foro, verisque litibus terimur, multum malitiæ quamvis nolimus, addiscimus*. Ac similiter Hieronymum epist. ad Pammachium de obitu Paulinæ: *Meminisse te puto erroris mutui, quando omnes Athenæum Scholasticorum vocibus resonabat*. Sed & sumitur pro *diserto*, *inque Oratoria arte exercitato*. Sulpitius Severus, dial. i. *Cum sis Scholasticus, artificiose facis ut excuses imperitiam, qui exsuperas eloquentia*. Atque ita Gennadius Massiliensis, libello de viris illustribus ait, Salvianum Massiliensem multa scripsisse *scholastico & aperto sermone*. Imo Salvianus ipse proœmio operis sui de gubernatione Dei: *Non, inquit, id facere adnisi sunt, ut salubres & salutiferi, sed ut scholastici & diserti haberentur*. Quia autem præter juris cognitionem facundia in advocatis & caussidicis opus est: eo postea pro his accipi cœpit, qui *veras agerent caussas*. Sic usus Augustinus Tractatu vii. in Joannem; *Qui habent caussam, & volunt supplicare imperatori, quærunt aliquem scholasticum jurisperitum*. Sic usus quoque Macarius, homil. xv. & xxvi. Ac in actis virginis Dorotheæ Theophilus nunc dicitur *scholasticus*, nunc *advocatus*. Imo & lib. ii. Cod. Theodos. de concuss. advoc. *Nec latet consuetudinem nostram sæpissime scholasticos ultra modum acceptis honorariis in defensione caussarum omnium & annonas consumtus accipere consuesse*. Vide & l. ii. de lucr. Advoc. lib. xii. Cod. Etiam in Concilio Sardicensi, can. xiii. dicitur σχολαστικὸς ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, *scholasticus de foro*, quasi *forensem caussidicum* dicas. Nec aliter Agathiæ nomen σχολαστικοῦ adhæsit. Generalius postea accepta vox *scholastici* pro *homine erudito*, & *scholarum disciplinis exculto*. Hieronymus in catal. script. Eccl. *Serapion ob elegantiam ingenii nomen scholastici meruit*. Augustinus, lib. de Dial. *Cum scholastici solum proprie & primitus dicantur ii, qui adhuc in scholis sunt, omnes tamen qui in literis vivunt, nomen hoc usurpant*. Ita Prudentius *Hispaniarum scholasticus* dicitur Walafrido Strabo. Tandem & barbari illi *scholarum magistri* id nomen meruere, qui sacram scripturam ad philosophorum morem tractarent: quales Petri Lombardi interpretes.

Scholium, σχόλιον, hoc est, ὑπόμνημα, ἢ ἑρμηνεία, ut interpretatur Suidas. Est diminutivum a σχολὴ, qua *scholasticam* significat *doctrinam*. Vel ex eo, quod *in scholis soleat tradi*. Hinc *scholiastes*, σχολιαστὴς, *scriptor scholiorum*, quasi a σχολιάζω.

Sciatherea, σκιαθήρας, vel σκιοθήρας, a σκιὰ, id est, umbra, & θήρα, id est, *indago* sive *indagatio*. Apte igitur Vitruvius, lib. i. cap. vi. *Collocetur annus gnomon, indagator umbræ, qui Græce σκιαθήρας dicitur*. Dicitur autem σκιαθήρας, & σκιοθήρας, ut σκιαμαχία & σκιομαχία. Sic σκιαθηρικὸν & σκιοθηρικόν. Est vero *sciathericon*, horologium, quo ex umbris cognoscimus horas. Plinius, lib. ii. cap. lxxvi. *Anaximenem Milesium, Anaximandri discipulum, primum horologium, quod appellant sciathericum, Lacedæmone ostendisse*. Hoc Anaximandro in ejus vita ex Phavorino tribuit Laërtius. Sed solum dicit, σκιόθηρα ejus valuisse ad cognoscenda æquinoctia ac τροπὰς Solis: de horis tacet, nec tamen antiqua videntur *horologia sciatherica*, ut ad Anaximenem, vel Anaximandrum possint referri. Sane Aristophanis tempore, qui inde post vixit, necdum nota erant, ut Scholiastes ejus annotavit. Atque aliter si esset, aliquis Græcorum meminisset horarum ex tot ejus seculi ac proximi scriptoribus, qui supersunt. Pollux tamen suspicabatur, Aristophani notior esse, quod junioribus ὡρολόγιον. Atque idem de Herodoti loco dici possit. Quod si verum est, dicere oportet, fuisse quidem ὡρολόγια, at non ita vulgo nota, sed solis mathematicis & Astrologis. Aut hoc verum est, aut etiam Pollux fuerit deceptus.

Scilla, planta, Græce similiter σκίλλα· ut errent qui *scylla* scribunt: ut inter alios Ruellius semper, lib. ii. cap. ci. De hac Theognidis illud in proverbium abiit.

σὺν

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὔθ' ὑάκινθος,
Nam neque e scilla rosa nascitur, aut hyacinthus.
Est e bulborum genere: imo bulborum nobilissima, ut Plinius ait, lib. XIX. cap. XX. Itaque & hinc nomen accepisse videtur *squilla*. Nempe a capite ingenti, & radici *scilla*, bulborumque aliorum simili. Sane Q & C, eadem sunt literæ, ut alibi dictum. Et Græcis similiter dicitur κάρα, a κάρα, hoc est, *caput*: non ex ἀκαρὴς, quod apud Rob. Constantinum in supplemento L. L. legas. A *scilla* herba est *scillitus* & *scillites*, ut *scillites acetum* Plinio, lib. XXXII. cap. X. item Ausonio epist. LV.
Scillite decies si cor purgeris aceto.
Hoc est, ex *scilla* præparato. Simile est ac cum dicimus vinum *absinthites*.

SCINCUS, σκίγκος, pharmacopolis perperam *sincus*. A Niceta Comneno, lib. II. de Andronico Comneno dicitur ζῶον Νειλῷον, cum sit animal terrestre: sed, ut Solinus ait, *circa Nilum frequentissimum*. Dioscorides vocat κροκόδειλον χερσαῖον, *crocodilum terrestrem*: non quasi sit ejusdem generis ac crocodilus: sed quia similis crocodilo. Ideo idem Dioscorides dicit esse ἰδιογενῆ, ac sui generis. Nec solum circa Nilum est, sed etiam in Lybia, Arabia, India condiri solet, salsusque adferri: ac valet ad venerem excitandam. Vide Dioscoridem, Plinium, Æginetam. Meminit & Theodorus Priscianus his verbis: *Reparatum est & pipere, satyrio, & scinco, & erucæ semine.* Vir eruditus putabat sic proprie dici pedem crocodili. Quod conveniret cum Germanis & Belgis, quibus *schinke* notat *pernam*. Quare videri possit animal illud *scincus* dici a lacertis & cruribus, quibus lacerti modo prærepit. Sed quis credat nomen animalis Germanis ignoti esse a voce Germanica? Quare si nomen animali isti a pedibus foret, potius esset ab Hebræo שוק, sive Arabico שוק, id est, *crus*, *pes*. Sed caussa non erat, cur animal *cruris* nomine vocaretur. Et omnino cum ex Ægypto hoc animal ad Græcos adferri soleat, Ægyptiam esse appellationem verisimilius est.

SCINDO ἀπὸ τοῦ σκινδάλμου esse volunt, ideoque sine adspiratione scribi. Magis tamen verisimile fit esse a σχίζω, inserto n; quomodo a λείχω est *lingo*, a κίκιννος, *cincinnus*, &c. Imo Græci ipsi a σχίζω etiam dicunt σκινδαλμὸς, ac σχινδαλμὸς, hoc est, *assula*, frustum scissione aut fissione aliunde ablatum. [*scido*, a *seco*; ut a ξύω, σκάω, *scio*, & a σκάω, σχίζω.] Omnino igitur erit a σχίζω, quod ipsum eo quoque confirmatur, quod *schindo* cum *h* scribitur in antiquissimo Romano codice, at ad I. Georg. scripsit Pierius. Putat Camerarius & *scisma* absque spiritu scribi posse, quasi a *scindendo* sit; ita enim scribit: *Ecclesiasticus sermo usurpat Græcum nomen schismatos, vel sine etiam adspiratione scismatis, proprietate sermonis Latini*. Sed *scisma* probare non ausim, cum omnino eam vocem acceperint Latini a Græcis, qui σχίσμα dicunt a σχίζειν, ut ad verbum notet *scissuram*, quomodo Maro dixit, II. Æn.
Scinditur incertum studia in contraria vulgus.
Retinet *schismatis* vocem Evangelistæ Joannis interpres, cum ait, *Erat schisma inter eos*. Poterat tamen dicere *dissensio*. Σχίζω vero est a חצה, id est, *dimidiare*, vel a שסע, id est, *scindere*, sive שסע, id est, *findo*. A *scindo* quoque fuerit *scindula*, tabella ex arbore aut ligno assulatim scissa; unde tectum *scindulare*. In vulgatis Cæsaris, Plinii, Palladii, Vitruvii aliorumque codicibus *scandula* & *scandulare* plurimum legas per *A*: recteне, an secus, vide in iis, quæ voce *Scandula* diximus. Alteram quoque vocis *scindula* notionem adfert idem Isidorus, lib. XVII. cap. III. ubi inter *frugum genera* recenset, itidemque a *scindendo* dici monet. Catholicon, imo & Becmanus, censent a *scindo* quoque esse *scintilla*, quasi *scindilla*, quia flamma videtur quasi *scindi*, dum *scintilla* excutitur. Sed longius id arcessitum. Verius sic dici *scintillam* quasi *spintillam* a σπινθὴρ, quod idem. Gloss. Phil. *Scintilla*, σπινθήρ.

SCIO & *scientia* unde veniant, subtiliter exquirit Julius Scaliger, in lib. I. Theophrasti de caussis plantarum, cap. V. *Ratiocinatio*, inquit, *motus quidam est, scientia quies, unde & nomen tum apud Græcos, tum etiam nostrum*, Παρὰ τὸ ἐπὶ ἵστασθαι, ἐπιστήμη. *Sistitur enim mentis agitatio, & fit species in animo. Sic Latinum Scientia, ὅτι γίνεται σχέσις τοῦ ὄντος. Nam Latini quod nomen Entis simplex ab usu abjecerunt, atque repudiarunt, omnibus activis participiis idem adjunxerunt. Audiens, ἀκούων ὤν. Sciens, σχῶν ὤν.* Hæc vir summus. Sed quanto simplicius, &, ut ego censeo, verius fuerit, *scio* κατὰ μετάθεσιν esse a ἴσω, quod Homerus quidem pro λέγω usurpat, sed κυρίως idem est ac ἴσημι vel εἴδω, a quorum altero etiam venit. Nam ab εἴδω, vel potius εἰδῶ est εἴσω, unde εἴσημι, pro quo dicimus ἴσημι. Vel erit ex ἰσῶ contracto ab ἰσάω, unde ἴσημι. A *scio* est *scius*: hoc est, εἰδὼς, ut interpretantur Glossæ Philoxeni. Usus eo (ut Priscianus ait in XV.) cum Appuleius in I. Hermagoræ, tum Paccuvius in Teucro: *Postquam defessus perregitando advenas de natis, neque invenis scium*. Est & apud Nonium, qui hoc *scius* & *conscius* differre ait, *quod scius secum, conscius cum alio scius est*. Sed, ut ibidem agnoscit Nonius, *conscius indifferenter positum legitur*. Ab eadem origine est *sciolus*, qui cum pauca sciat, multa tamen scire sibi videtur. Item hinc *inscius*, *nescius*, *præscius*, *multiscius*, *omniscius*. Item *conscire* pro *conscium esse*. Horat. lib. I. Ep. I.
. . . . *Hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
Hinc *conscientia*, quæ proprie actus potius est, quam potentia. Est enim *scientia*, sed (quod præpositio con indicat) relata ad actum aliquem, de quo Deus judicium suum scit, & homo conscit. Similiterque Græcis dicitur συνείδησις, Germanis *gewisse*; ab eodem *scio* est *scisco*, ut ab *hio*, *hisco*. Plautus, Amphitr.
Ocyus accurro, ut sciscam, quid velit.
A *scisco* est *sciscito*. Item *sciscitari*, de iis qui aliquid scire laborant, eoque quos sciat rei putant, interrogant. Sed *sciscere* interdum abit a prima notione, & significat *decerno*, unde *scita Pontificis*, apud Livium, lib. I. & compositum ejus *plebiscitum*, & *consciscere fugam*, apud Livium, & Tacitum, *consciscere facinus*, apud Brutum, epist. ad Ciceronem, *consciscere mortem*, apud Ciceronem & alios passim. In quibus est μετάληψις consequentis. Nam cum *consciscere mortem*, aut *fugam*, proprie sit *decernere*, sumitur hic pro *exsequi quod decreveris*. *Adsciscere* est *adjungere*, & *assumere*, ut exponit Festus. Gloss. vett. interpretantur ἐπάγεσθαι. Verbo *adscire* similiter usus Maro, in XII.
Si Turnus exstinctos socios sum adscire paratus.
Ita in optimis libris pro *accire* legi, auctor est Pierius. Non audiendi, qui *adscisco* conflatum ajunt ex *ad* & *cio*. A supino *scitum* est *scitari*: ut apud Maronem, II. Æn.
. . . . *Scitatum oracula Phœbi*
Mittimus . . . .
Caussa originis eadem est, ac in *scisco*. Quia vero quod scienter docteque fit, id elegans esse solet, hinc *scitus* pro *pulchro*. Gloss. Philox. *Scitus*, εὐάρμοστος, χαρίεις. Gloss. Cyr. Εἰδήμων, *gnarus*, *scitus*, *sciens*. Onomast. *Scita*, ἐπιτάγματα. A qua notione etiam *scita edulia*, Plauto, Appuleio, ac Macrobio *scitamenta* appellantur. Onomast. *Scitamenta*, ἡδύσματα.

†SCIO aut nullam habet etymologiam, aut hanc unam, quam sequitor. Ab Hebr. נשה *nascia*, quod est *oblivisci*, exstitit verbum *Nescio*, non quasi compositum, sed tamquam primitivum ab Hebr. Tyrrhenicoque נשה *nascia* (Chald. *nescia*) factum. Nam ex antiquorum sapientum placitis sicuti *Scire* non aliud erat quam *reminisci* impressarum primitus animo cognitionum, ita *Nescire* non aliud quam perstare in *oblivione* qua nascimur. Ergo τὸ *Nescio* apud Tuscos Latinosque (quia ex Hebraeo sermone proseminatum, a quo absunt verba composita)
primo

primo ortu suo pro simplici verbo fuit. At postquam processu temporis Latini hoc verbum, tamquam in solo suo natum, sui juris fecerunt; inter verba composita retulerunt, ex Ne στερητικῷ scil. & ex Scio (quod ea illa resolutione supererat) constans. Ablatâ igitur negativa, uti putabant, particulâ, consequens fuit ut *Scio* contrarium τῷ *Nescio* esset. Cumque *Nescio* ignorandi vim haberet; ex eo sequebatur *Scio*, tantumdem esse quod non ignorare, seu *nosse* ac rem tenere. Ergo in hac biga nominum τὸ Nescio prius origine τῷ *Scio* (quod recens in Latio inventum) fuit. Atque hi, ni fallor, natales verbi *scio* fuerunt: ut plane possit Scio patrem ciere suum, verbum *Nescio*: hoc vero non alibi quam in Oriente parentem נשה *nascia* citabit. Menochius.

Scirpus [σκίρφος] est σχοῖνος, id est, *juncus*. Festus: *Scirpus est id, quod in palustribus locis nascitur leve & procerum; unde tegetes fiunt*. Addit deinde hinc natum proverbium, quod apud Ennium legitur:

Quæritur in scirpo solitis quod dicere nodum.

Nimirum, quia *scirpus* est enodis. Adducit & hoc Novii in Phœnissis: *Sume arma, id est, an occidam clava ferrea?* Ubi legendum, *Sume arma. Quid est? an occidam clava scirpea?* Ut respondeat alter: Quid jubes arma sumi, ubi nihil est periculi? Nec enim *scirpus* pro clava vel lancea esse potest, nisi si ranis & muribus sit decertandum. De *scirpo* eadem pene habes apud Isidorum, lib. xvii. cap. ix. In Glossis Philoxeni est: *Scirpus*, φλοῦς, πάπυρος. Ubi φλοῦς & πάπυρος conjunguntur, quia & *scirpo* & papyro in iisdem utebantur veteres. Ut tum in candelis, quia & *scirpum* & papyrum cerâ circumdabant ad lumina: tum in funeribus, quia lectuli, cum quibus cadavera imposita comburebantur, papyro & *scirpo* farciebantur. De priori est illud Paullini:

Lumina ceratis adolentur odora papyris.

Ad lectulos papyro fultos pertinet hoc Martialis, lib. viii. ep. xliv.

Fartus papyro dum tibi torus crescit.

Scirpum ad utrumque utilem esse indicat Plin. lib. xvi. cap. xxxvii. ubi & alios ejus usus exponit: *Scirpi*, inquit, *fragiles palustresque ad tegulum, tegetesque, e quibus, detracto cortice, candelæ luminibus, & funeribus serviunt*. Puto autem *scirpus* & *sirpus* idem esse. Ac a *sirpus* esse *scirpus*, C inserto: ut a σπέος, *specus*, a φωνή, *voca*; a πού ubi, *si ubi*, *nuncubi*, *sicubi*. Movet me, quod *sirpus* fit a *sirpo*, id est, *ligo*, *vincio*, *colligando implico*. Unde *sirpus* μεταφορικῶς πλέγμα. At juncus cum ad rem utilissimus. Virgil. Ecl. ii.

. . . . Quorum indiget usus
Viminibus, molique paras detexere junco.

Et Germanis *scirpus* sive *juncus* dicitur *binsen* a *binden*, quod est, *ligare*, *vincire*. Ac σχοῖνος quoque a σχεῖν, *retinere*, quia *junco* vincimus, ut quid retineatur. Quemadmodum igitur σχοῖνος proprie *juncus*, & μεταφορικῶς *funis a junco textus*: ita & *sirpus* primo *juncus*, atque idem plane quod *scirpus*: μεταφορικῶς vero pro eo quod e juncis textum, & vinciendo implicatum. Atque hæc caussa, cur *sirpus* ponatur pro ænigmate. Junci quidem sunt enodes: sed τὸ πλέγμα nodis est implicatum. Etiam *sirpi* & *sirpiculæ* dicebantur *nassæ piscatoriæ*: quibus ubi se piscis insinuaverit, exitus non patet. Atque inde etiam non incommode ænigmati nomen datum sit *sirpi*. Vide quæ diximus in *Griphus*, & *Sirpare*.

Sciurus, σκίουρος, a σκιά, id est, *umbra*, & οὐρά, id est, *cauda*: quia in æstu umbram sibi facit cauda sua: unde & Oppianus sub finem i. κυνηγετ. eam comparat cum pavone explicante caudam suam, juxta illud Sulmonensis poëtæ:

Laudatas ostentat avis Junonia pennas.

Aliter vocatur καμψίουρος, a καμπῇ τῆς οὐρᾶς, hoc est, *flexu caudæ*. Item ἵππουρος ob caudæ magnitudinem. Nam ἵππος auget in compositione, uti notum. Hesychius Σκίουρος, ζῶον, ὃ καὶ ὁ καμψίουρος· ἄλλοι ἵππουρος. De *sciuris* vide Olaum Magnum, lib. xviii. cap xiii. & seqq.

Scoba prius fuit *scobis*. Gloss. Ῥίνημα, *scobis*. Sic dicitur, quasi *scobis*, quia *scabendo* abraditur. Hinc *scobina* dicitur, quæ Græcis ῥίνη. Nempe ut a ῥίνη ῥίνημα, sic a *scobe scobina*. *Scobina* est lima, quâ cum aspera levigantur, quod cum fit, *scobs* decidit. Varro, lib. vi. de L. L. in Nervolaria: *Scobinam ego illum actutum abrasi*. *Scobinam a scobe; lima enim materia fabrilis est*. Isidorus, lib. xix. cap. xix. *Scobina dicta, quod radendo scobem faciat*. Sic legendum. A *scora* etiam est *descobinare*. Arnobius, lib. vi. *Tornis rasa, discobinata, delimata*, hoc est, ἀποῤῥινηθέντα.

Scolius pes, idem ac amphibrachys, ita dictus a *scolio*, *cithara genere*, cui habiliter comparabatur: ut ait Diomedes. At *Scolium carmen* dictum, quod in conviviis canebatur ad citharam: atque id fere in virorum fortium laudem: Σκολιὸν, hoc est, *obliquum*, vocabatur διὰ τὸ σκολιοπορεῖν τῆς περιόδου. Nec enim junctim canebatur, ut in choris & nuptiis; nec sic ut ad proxime confidentem ordo canendi transiret: sed ut quisque cum cecinisset, lauri vel myrti ramum & canendi jus traderet ei cui voluisset, vel, siquia ordo erat, is fuerit, ut ei daret, qui ex adverso consideret, ita ut a summis quidem ad infimos ordo perveniret, sed ad modum, quo reciprocatur serra. De hujus vocis etymo multa congesserat Didymus, in tertio Συμποσιακῶν· ut ex Etymologo constat. Inventionem ejus Terpandro tribuit Plutarchus, de Musica. Quem vide. Uti & Athenæum, lib. xv. Aristophanis doctissimum Scholiastem & Suidam. Item Cæsarem Scaligerum lib. i. de re poëtica; & quæ ad Procli Chrestomathiam congessit Andreas Schottus, & quos ibidem laudat auctores.

Scolopendra, σκολόπενδρα, insectum octipes venenatum, cujus in altero extremo, quod caudæ loco habet, supereminet corniculum, quasi surculus impactus; a quo nomen creditur accepisse, nempe quasi ἔχει σκόλοπα ἐν τῷ ἄκρῳ. Ab ea dicitur planta *scolopendrium*, σκολοπένδριον. Sed aliud σκολοπένδριον Theophrasti, aliud Dioscoridis. Illud Dioscoridis sic vocatur, quia *multis incisuris quodammodo refert pedes scolopendræ*. Alterum ita dicitur, quia valet *contra scolopendræ, & similium morsus*.

Scombrus, σκόμβρος. Vide de hoc pisce Rondeletium. Ab eorum copia Herculis *insula*, quæ prope Carthaginem, *Scombraria* nuncupata.

Scomma, σκῶμμα, ἀπὸ τοῦ σκώπτειν. Gloss. Cyrill. Σκῶμμα, *cavillatio*. Σκώπτω, *cavillor*.

Scopæ Perotto dici videntur, quia *scabem* evertunt. Possis & deducere a *scabo*, vel σκάπτω, quia iis pavimentum scabitur, ac σκάπτεται, hoc est, *foditur ac sulcatur*.

Scopulus a σκόπελος, quod idem notat. Dicitur autem σκόπελος, juxta Etymologum, ὅτι ὑπεράνω ἐκεῖθεν γίνεται σκοπεῖν. Ex locο enim editiori, cujusmodi sunt rupes, commode speculamur. Servius in i. Æneid. *Scopulus*, inquit, *aut a speculando dictus, aut a tegumenta navium*, ἀπὸ τοῦ σκεπάζειν. Sed prius rectum, dummodo non a Latino deducas; sed a σκοπεῖν, quod est, *speculari*. Quod & Hesychii nos verba docent: Σκόπελος ὑψηλὸς τόπος, ἢ πέτρα, ἢ ἀκρώρεια, ἀφ᾽ ἧς ἔστι σκοπεῖν τὰ κύκλῳ. Interdum vero *scopulus* est ὑποκοριστικὸν a *scopus*, ut apud Suetonium in Domitiano: *Nonnumquam in pueri procul stantis, præbentisque pro scopulo dispansam dextra manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue pervaderent*.

Scopus, σκοπὸς a σκέπτομαι, *video*, *considero*. Nam ad scopum collimat sagittarius. Περιφραστικῶς Persius:

Est aliquid, quo tendis, & in quod dirigis arcum?

Σκέπτομαι vero a צפה, quod idem notat.

Scordalus apud Petronium Arbitrum invenitur; item Senecam, ep. lvi. & lxxxiii. Idem valet ac *ferox*, prout exponitur in Glossis Isidori. Sunt quibus placeat esse a σκῶρ, *stercus*: ut *hominem* notet *sordidum*. Alii derivant a σκορόδου, hoc est, *allium*

ut

ut dicatur quasi *scorodolus*, proprieque signet *hominem qui allium oboleat, & illuvie squalloreque ingratum habeat odorem*. Uti ille servulus Plautinus, qui audire cogitur:

Germana illuvies, abolisti allium.

Placuit posterius istoc etiam Turnebo, Advers. libro VII. capite IV. Sed veram, ut puto, nominis caussam attulit Salmasius. Nam ait eo pro *forti* vel *audace* sumi, quia soleant gallis gallinaceis dare *allium edendum*, ut alacrius pugnent. Σκόροδος igitur idem ac ἐσκοροδισμένος· quod proprie notat *allio pastum*, sed μεταφορικῶς ponitur pro *audaci*.

Scoria, fex ac retrimentum ferri, æris, vel alterius metalli. Plinius: *Quæ e catino jactatur spurcitia, in omni metallo vocatur scoria*. Græce est σκωρία. Corripere tamen primam videtur Maro, sive alius, in Ciri, cum scribit:

Sordibus & scoria patiar tabescere tali.

Quo offensus Scaliger, pro *scoria scabie* legere jubet. Sed nihil mutatione opus, quia *scoria* dissyllabum est κατὰ συνίζησιν. Dicitur σκωρία a σκῶρ, *stercus*. Itaque quod Græce esset σκωρία σιδήρου, hoc commode *ferri stercus* appellatur a Scribonio Largo.

Scorpius vel *scorpio*, σκορπίος, παρὰ τὸ σκαιῶς ἕρπειν, quod *oblique repat*: vel παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰὸν, quod *jaculum sive venenum spargat*. Utrumque etymon ponit Etymologus: sed hoc scorpioni terrestri, illud marino magis putat convenire. Avenarius verisimilius, qui venire censet ab Hebræo עקרב, ע in *S* verso. Usus Moses, Deuteron. VIII. 15. & III. Reg. XII. 11. & 14. & II. Paralip. X. 11. & Ezech. II. 6. Quibus in locis ab interprete σκορπίος versum est. Vel σκορπίος sit a שרף, *soreph*, id est, *inflammans*: quod a שרף, *inflammare*, quia ictu suo venenato inducit corpori ardorem tumoremque. Est & *scorpio* piscis, ita dictus, quia instar terrestris *scorpii* pungat, venenumque affundat. Meminit & Isidorus, lib. XII. cap. VI. Item est *scorpio* genus machinæ bellicæ, apud Hirtium de bello Afr. Senecam quæst. Nat. lib. II. cap. XVI. Vitruvium, lib. I. cap. V. Erant vero vel majores vel minores, quæ ab Ammiano ὑποκοριστικῶς *scorpidia* dicuntur. Ita vero vocabantur, vel, quod Heroni placuit, a forma, qua *scorpium* referebant: vel ab effectu, quod, uti *scorpius* caudæ ictu, ita machina hæc spiculis parvis mortem afferret. Tertullianus, Scorpiaci adversus Gnosticos cap. I. *Unde & bellicam machinam, retractu telæ vegetantem de scorpio nominant. Id spiculum & fistula est patula tenuitate in vulnus, & virus, qua figit, effundit*. Vegetius: *Scorpiones dicebant, quas nunc manubalistas, ideo sic vocati, quod parvis subtilibusque spiculis mortem inferant*. Vide de his Lipsium, lib. III. Poliorcet. dial. IV. *Scorpiones* quoque, (quemadmodum ex scriptoribus de limitandis agris discere est,) dicuntur acervi, qui fiunt jactis lapidibus, ut termini loco sint. Docet Scaliger comment in Ætnam, nomen esse ex eo, quod *in metam desinant*. Nam Græcis σκορπιὸς dicitur, *quicquid in metam aut conum fastigiatum est, ad modum caudæ scorpii*: unde & *tatulus erratum in putro* sic vocabatur, ac herba etiam, quam dixere *uvam marinam*, hinc σκορπίου nomen invenit.

Scorteum est *pelliceum*. Glossæ Philoxeni: *Scorteum*, σκύτινον, δερμάτινον. *Scortea*, δερματοχίτων. Glossæ Cyrill. Σκύτινος, *scorteus*. Festus: *Omnia ex pellibus facta scortea appellantur. Scortes, id est, pelles testium arietinorum ab iisdem scorteis pellibus Verrius dictas ait*. Etiam *pharetra* hinc *scorteum* dicebatur: si vere vulgo legitur apud Festum: *Scorteum ab eadem caussa, qua scortum vocabatur pelliceum, in quo sagittæ reconduntur, ab eo, quod ex pellibus factum est, quia pellibus nomen a σκύτος, quod pellis; unde scutica & scuta, quia non sine pellibus sunt*. Sed Salmasius ex codice scorsl sui Josiæ Merceri, v. cl. sic legebat: *Scrautum ab eadem caussa, qua scrotum, vocabatur pelliceum, in quo sagittæ reconduntur*. Et favent Glossæ Philoxeni, ubi est, *Scrautum*, θήκη δερματίνη βελῶν, id est, *pelliceа sagittarum theca*. Nempe *scrautum* scriptum pro *scrautum*, familiari errore literæ *s* pro *c*. *Scrotum* autem dicit esse ejusdem originis: quod mirum non est. Nam *au* & *o* commutantur: ut *caurus corus*, *plaustrum plostrum*. Itaque idem Salmasius apud Propertium legit:

Non tot Achæmeniis armantur scrauta sagittis.

Ubi vulgo *Etrusca* pro *scrauta*. Censet, ut vidimus, Festus *scrautum*, vel *scrotum*, esse a σκύτος, inserto R, ut a νυὸς, *nurus*. Sed, ut contra sentiam, facit, quod Festus ipse ait, *scorteum esse pelliceum, in quo sagitta reconduntur*. Ubi duo spectanda, quod docet *scorteum* esse τοξοθήκην sive *pharetram*, & quod eam dicit fuisse *pelliceam*. At Hesychius est testis, Græcis γωρυτὸν dici τοξοθήκην· & θύλακον sive *saccum*. Ex γωρυτὸν autem fuerit *scrotum*, & *o* in *au* abeunte, *scrautum*, Σ præmisso, ut a κάραβος, *scarabæus*; a γλύφω, *scalpo*; a γρύτη, *scruta*; & sic in aliis. *Pelliceum* vero fuisse *thecam sagittarum*, etiam Hesychius indicat in κωρυκίδιον· ubi vocat δερμάτινον σάκκον. Quare puto γωρυτὸς proprie & primo *pelliceus* notare, sed specialim de *pharetra* dici, quia *saccus* esset *pelliceus*. Nempe fortasse *pellis* γωρὸν lingua veteri; עור, quod Hebræis *pellis*: nec ab Hebræo vel Græco illo multum abit Latinum *corium*. Laconibus γωρῦσθαι, Hesychio teste, erat σαρκοῦν, quod est, *carne opplere*: sed forsitan sit *cute carneque obducere*. Sane vicina hæc. Sed unde *meretrices* dicuntur *scorta*? [a σκορπίζω, συνουσιάζειν.] Nunnesio in Grammatistice placuit *scortor* esse a κοινὸν, *inquino*. Nempe *K* in *C*, *N* in *T* converso. Quod probare non possum. Festum potius audiamus: *Scorta appellantur meretrices ex consuetudine rusticorum, qui, ut est apud Atellanos antiquos, solebant dicere, se attulisse pro scorta deliculorum, namque ex pellibus facta, scortea appellantur*. Ubi pro *deliculorum*, nihili voce, corrigunt *pelliculam*: quia mox sequitur de *pellibus*. Saltem hæc ostendunt a *scorteo* sive *pelliceo* appellationem esse *scortis*: sive quia *scorteis olim induta*: sive ut κατὰ συνεκδοχὴν *pellis* pro *feminæ corpore* ponatur: ut Belgæ dicunt de impudica *een vuyl vel*, hoc est, *turpis pellis*: de improba, *en quaet vel*, *mala pellis*. Quanquam & aliæ possint esse caussæ. Ut quod se prostituentes pellem nudam ostentent.

Scotia est *pars cava in ima columna*, ita dicta, quod cavitas illa adferat obscuritatem. Nam σκοτία & σκότος sunt *tenebræ*. Usus Vitruvius, lib. III. cap. III. & lib. IV. cap. III. Hesychio σκοτία μέρος τι παρὰ τοῖς ἀρχιτέκτοσι προσαγορευόμενον τρόχιλος. Idem exscripsit Varinus. Sed falluntur, ut ex Vitruvio liquet: cui in re architectonica potior habenda fides. Vide Bernardinum Baldum de vocibus Vitruvianis.

Scotoma Græco nomine dicitur, quod Latino est *vertigo*. Estque σκότωμα, a σκοτῶσαι, quod notat *oculorum caligine tentari*, a σκότος, *tenebræ*, *caligo*. *Vertigo* autem dicitur a *vertendo*, quia omnia circumagi videntur. Isidorus, lib. IV. cap. VII. *Scotoma ab accidente nomen sumsit, quod repentinas tenebras ingerat oculis cum vertigine capitis*.

Scrapta *mulier* pro *meretrice* dixit Titinnius, teste Festo, qui Verrium scribit nominis originem petiisse a *screatu*. Eandem ἐτυμολογίαν legas apud Varronem, lib. VI. Sed apud hunc pro *scrapta*, editum *scrancta* vel *scractia*. Imo in plerisque Pauli codd. MSStis est *Sorta*. Sed in aliis, ac schedis Festi Farnesianis est *Scrapta*. Pro quo est Nonius, in quo itidem *scrapta* invenias. Verisimile autem veteres *scracere* dixisse pro χρέμπτεσθαι. Inde sane commode & *scraptæ* & *scractiæ* deduxeris cum Jos. Scaligero. Porro *scracere* & χρέμπτεσθαι facta videntur a sono. Turnebus non tantum in postumis ad Varronem notis, sed ipsis etiam adversariis, lib. XXIII. cap. XVIII. putat cum Varronem, tum Festum Noniumque, scripsisse *screæ*, dicique id nomen quasi *screacia*, hoc est, non minus contemnendo quam quæ *screa* appellamus, id est, quæ exscreamus & expuimus. Pro hac ἐτυμολογίᾳ sunt.

Varro-

Varronis codd. in quibus *scrobilia* vel *scrobilia* legi diximus.

Screo est *ἀναχρέμπτεσθαι*, ut & Græcum *χρέμπτεσθαι*, a quo *Χρέμης* Comici senis nomen, quia *senes multum screare solent*. Onomast. *Screo*, *χρεμπτόμαι*. *Screabilis*, *χρεμπτικός*. Sed *screabilis* ἀναλόγως quidem formetur: non tamen est in usu. A *screo* est *excreo*, non a *creo*, quod Perottus putabat.

Scribo Goropius Becanus, more suo, sub finem libri secundi Hieroglyphicon, arcessit a Belgis, quibus *scriben* est *schrijven*: *schrijven* autem censet esse a *schrabben*, quia linea scribendo quasi *scabatur*. Unde & ei Germanicum *schreiben*, & Belgicum *schereef*. Sed plane *scriba* est a *γράφειν*, γ in a converso, quæ est Nunnesii in Grammatistice sententia: *s* capiti apposita, quomodo a *γλύφω*, *sculpo*, a *γρύτη*, *scruta*. At *γράφω* a כתב, *chatab*, quod idem notat. Est hæc sententia Joannis Avenarii, ut ת in ר convertatur. Vel est *scriba* a *σκάριφος*, *stilus*, *scriptura*: vel Hebræo, ספר, quod est *enarrare*, *scribere*, quomodo Psal. LVI. 1. *scripsisti* exponitur a R. David, item ab aliis Psal. CXXXVII. VI. Atque inde ספר, *scriba*, *notarius*. Quis Latinis dicatur *scriba*, docebit Festus: *Scribas proprio nomine antiqui, & librarios, & poetas, vocabant: at nunc dicuntur scribæ quidem librarii, qui rationes publicas scribunt in tabulis*. Sed de *scribis*, vide quæ fuse notat Barthius Adversariorum lib. LX. in B. Augustini de Civitate Dei lib. 1. cap. VI. A *scribo* quoque est *scriptura*: quomodo etiam dicebatur *vectigal pastionis*: nempe quia qui pecudes in pascuis publicis pascerent, numerum pecudum apud publicanos profiterentur, atque hi eum in commentarios referrent. Atque hoc qui faceret, *scripturarius* vocabatur: quia vectigal illud, quod *scriptura* dicitur, exigeret. Utitur Lucilius apud Nonium in *scripturarius*. Ab eodem est *scribilis*: item a *conscribo*, *conscribilis*: quo usus Varro Marcipore, & columna Herculis, sive περὶ δόξης: item Catullus, carm. XXV. Secunda in eo correpta est, ut in *mamilla* a *mamma*; *mitella* a *mitra*; *sigillum* a *signum*; *tigillum* a *tignum*: *quasillum* a *quasium*. Ab *adscribendo* milites *adscriptivi* dicuntur. Varro, lib. VI. de L. L. *Adscriptivi dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, id est, siquis eorum decessisset*. Vide & Festum in *Adscriptitii*. Lusit in eo vocabulo Plautus, Menæchmis, Act. II. *Patres conscripti*, Festo teste, *dicebantur, qui ex equestri ordine patribus adscribebantur, ut numerus Senatorum expleretur*. *Inscribere*, *ἐπιγράφειν*, ut, *inscribere ædes mercede*, in Heaut. Et Cic. in Tusc. *liber qui inscribitur Memnon*. Item *στίζειν*. Plin. lib. XXII. cap. I. *Mauri etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt*. Unde *inscripti*, *οἱ στιγματίαι*. Ut:

Quatuor inscripti portabant vile cadaver.

Scrinia, (qua voce etiam Græci posterioris ævi utebantur) Perotto ita quasi *secernia* dicta putantur, quia *secernerentur* in iis, quæ servarent. Sed omnino est *scrinium* e *γράνιον*, quod diminutivum a *γράνη*. Σ præmittitur, ut a *γλάφω*, *scalpo*; a *γρύτη*, *scruta*; a *τροπός*, *stropus*. *Γράνη* est *caverna*: sed speciatim aliis aptatum, ut *capsæ currus*, *in qua sutticæ reponuntur*. *Scrinia* itidem *capsæ* sive *arculæ*, *in quibus libros*, *scripta*, *aliaque secreta reponerent*, ut etiam Isidorus testatur lib. XX. cap. IX. Unde Glossæ Basilicorum: *Σκρίνια*, *αἱ ἀρκλαι*. Martialis lib. I. Epigr. LXVII.

Quas novit unus scriniique signatas
Custodit ipse virginea pater cistæ.

Hinc in Jure crebro memorantur *scrinia palatii*, seu *principum*: quæ varii erant generis: unde in Notitia Imperii legas: *Magistri scriniorum erant quatuor*, *memoriæ*, *epistolarum*, *libellorum*, *epistolarum Græcarum*. Et in Notitia Consuetudinum: *Μέσα τῶν σεκρέτων σκρινίων τοῦ θείου λατερκούλου*. *Scrinii magistrum* Alexandro fuisse Ulpianum, auctor est Lampridius. Hi & *scriniarii* dicti. Vetus Glossarium: *Scriniarii sunt magistri scriniorum*, *vel memoriales scriniorum*. Item: *Scriniarii*, *Χαρτοφόροι*, *ἢ χαρτουλάριοι*. Suidas: *Χαρτουλάριος*, *ὁ χαρτουλάριος τοῦ ἐπιτέχου*, *ὁ αἴρων τὸ σκρίνιον*, *ἤγουν τὸ ἀρμάριον*. Meminit & Etymologici auctor.

Scripulum factum ex *scriptulum*, quod in vett. codd. nonnunquam invenitur. Hoc corruptum ex *scriptlum*, quod Charisii ævo obtinuit; *scriptlum* factum ex *scriptulum*, quod veteribus fuisse in usu, cum ex eodem Charisio patet (cujus verba mox ponam;) tum ex notis Tironis, ac Senecæ, pag. CXLIX. Est vero *scriptulum* a *scribendo*: unde cognoscere est & Græcis similiter *γράμμα* dici ἀπὸ τοῦ γράφειν, non, uti voluit Michaël Neander, a *numero literarum*, quæ totidem sunt, quot unciæ attribuuntur scriptulæ. Idem autem esse *γράμμα* & *scriplum* indicat hoc versu Remus Favinus, sive ut alii appellant, Rhemnius Fannius Palæmon:

Gramma vocant, scriplum nostri dixere priores.

Idem confirmant Glossæ Philoxeni, in quibus legere est: *Scripulum*, *γράμμα*, *σταθμός*. De voce *scripli* ac *scriptuli*, ita Charisius Sosipater, lib. I. *Scriptulum, quod nunc vulgo sine T dicunt, Varro in Plautorino dixit. Idem III. Annali: Nummum argenteum conflatum primum a Servio Tullio dicunt, is quatuor scriptulis major fuit, quam nunc est*. Multi, ac Medici cumprimis, pro *scriptulo* *scrupulum* usurpant, atque id a *scrupa* dictum putant. Sane monet Gruterus in notis Tironis & Senecæ, codicem unum habere *scrupulum*, alterum vero *scriptulum*. Elias quoque Vinetus, in annotationibus ad Priscianum de ponderibus, scribit, non uno Martialis loco, itemque in aliis scriptoribus antiquos codices habere & *scripula* & *scrupula*: ac censet idem, ut pro *carnifex* dictum *carnufex*, ita & e *scripulum* *scrupulum* factum esse. Mihi quoque ita se probant *scriplum*, *scripulum*, *scriptlum* & *scriptulum*; ut tamen *scrupulum* haud damnare ausim. Fuit autem *scriplum* sive *scrupulum* vigesima quarta unciæ pars, ut cum ex aliis, tum ex Ant. Augustini observationibus constare potest.

Scrobs prius fuit *scrobis*. Atque integrum hoc etiam legas apud Columellam, lib. X. Est a *σκάπτω*, *fodio*, interjecto *r*: vel potius a *σκαριφῶ*, quod idem ac *σκάπτω*. A *scrobe* fortassis *scrofa*. [imo scrofa est a *γρομφάς*.] Quia gaudet scrobes facere. Quo pertinet quod a sue putant esse ostensam rationem arandæ terræ: indeque esse quod *vomer* ὕνις dicatur, ab ὗς, *sus*. Ita Plutarchus, lib. IV. Sympos. probl. V. Unde *Scrofæ* cognomen adhæserit familiæ Romanæ, Varro docebit, lib. II. de R. R. cap. IV. & Macrobius, lib. I cap VI.

Scrotum κατὰ μετάθεσιν e *scortum*, hoc est, *pellis*. Est enim *scrotum* pellis continens testiculos. *Scortum* vero proprie *pellem* notare, satis indicat vox *scorteus* pro pelliceo. Vide *Scortum*.

Scrupus a Festo exponitur *saxum asperum*, difficileque *attrectatu*. Videtur esse a *σκίρος*, quod est *σκληρόν*, *durum*: item *λατύπη*, *cæmentum*. Utraque interpretatio est apud Hesychium. Vel est a *σκίρρος*, quod idem ac *σκίρος*, estque *callosa durities*, qualis est lienis, hepatis, uteri male affecti. Item notat *scrupum*, *calculum*, unde *σκιραφεῖον*, vel *σκιραφεῖον*, quod Suidas exponit *κυβευτήριον*, locus ubi conveniretur, ut *scrupis* seu calculis luderetur: item aleatorum sive eorum, qui tesseris ludunt, conventus. Usus Isocrates, & apud Suidam Theopompus. Simileque est apud Pollucem ex Amphide *σκιραφεύειν*, hoc est, *κυβεύειν*. A *scrupus* dicitur *scrupeus* victus, apud Plautum Captivis, pro asperu, quique nihil habeat nisi terra natum, quam Horatius dixit *sine sanguine cuminum*. Ab eodem dicitur *scruposus*. Lucretius, lib. IV.

. . . . *Haudquaquam ratio scruposa relicta est*.

Quod si Lambinum audimus, Cicero quoque usus sit IV. Tusc. quæst. Sic enim legit: *E quibus quoniam tanquam e scruposis cotibus enavigavit oratio*. Sed cum, ut a *scrupus* est *scruposus*; sic a *scrupulus* sit *scrupulosus*, nihil est caussæ, cur improbetur *scrupulosis*, quod in vulgaris legitur. Manutius in posterioribus editt. substituit *scopulosis*: sed improbante

bante id merito Francisco Fabricio. A *scrupus* quoque est *scrupeda*, quo vocabulo usus Plautus, Nervolaria ut Varro testatur vi. de L. L. Est convicium in meretrices. Ejus ἔτυμον non satis perspexisse videtur Aurelius, aut Juventius Comicus. Est enim a *scrupus* & *pes*, quasi quae per *scrupos* ac lapides eunt, quo incessu difficultas significatur. Nisi potius, ut *stritavus* dixere pro *tritavus*, sic *scrupeda*, dixerint pro *crupeda*, a Graeco κρούπεζα, quomodo, Hesychio teste, *ligni calcei*, quos Latini appellant *sculponeas*: unde homines duri & quasi ligneis pedibus, eodem teste, κρουπέζαι vocantur. Varronem vide, ac imprimis Scaligeri Conjectanea.

SCRUTA a Graeco γρύτη, quod idem significat. Gloss. Phil. *Scruta* - γρύτη· ac similiter Gloss. Cyr. S appositum more Æolum, qui dicunt pro μικρὸς σμικρός, pro μαραγδὸς σμαραγδός. Sic a τρίω veteres dixere *stria*, unde *stritavus*, pro *tritavus*, teste Festo. Similiter *stritare* dixerunt pro *tritare* a *terendo*, juxta Scaligeri restitutionem: qui & *scrupeda* itidem factum putat a κρούπεζα, quod idem ac κρουπέζα. Vide *Smaragdus*, & *Stropus*. *Scrutorum* vero seu γρύτης nomine, pro quo & γρυτάρια dicitur, intelligenda *vasa vilia*, cujusmodi *frivola* & dicebantur, unde *Frivolaria* Plautinae comoediae nomen, quae deperiit. A *scrutum* est *scrutarius*: qua voce usus Lucilius apud Agellium, lib III. cap. XIV.

Quidni? & scruta quidem ut vendat scrutarius laudat.

Praefractam strigilem, soleam improbus dimidiatam.

Hinc *scrutariam facere* apud Appuleium, lib. IV. quod ex illo Horatii exponas licet, lib. I. ep. VII.

Vilia vendentem tunicato scruta popello.

Nisi cum aliis interpretari malis *scruta furari ac consarcinare*. Sed prius firmant Gloss. Cyrilli, ubi est γρυτοπώλης, *scrutarius*; γρυτοπώλιον, *Scrutarium*, hoc est, locus in quo *scruta* venduntur. A *scrutis* non displicet ut sit *scrutor*. Ita *scrutari* proprie sit e ruderibus aut locis, in quae veteramenta rejiciuntur, eruere quaedam *scruta* frivolaque usui accommodata. Firmant hanc sententiam Glossae Philox. ubi est, *Scrutatur*, γρυτεύει, ἐρευνᾷ. Aliis placet *scrutor* κατὰ μετάθεσιν fieri a ζητῶ, quod est, *inquirere*, *scrutari*.

SCRUTILLUS in Glossis Isidori exponitur *venter farsus*. At apud Festum est: *Scortutillus dicebatur venter suillus condito farre expletus*. Qui locus ex Isidoro corrigendus: ut jam aliis observatum. *Scrutillus* est ex *scrutulus*, quod a *scrutus*, hoc a *scrutor*, quia in ventre isto *scrutandum*, quid inesset.

SCULNA in Philoxeni Glossis exponitur συνθηκοφύλαξ, similiterque Gloss. Cyr. Sed idem esse ac *sequestrum*, ex P. Laelnio scribit Agellius. Atque ita usus Macrobius, lib. III. cap. XVII: *Cleopatra uxor, quae vinci ab Romanis nec luxuria dignaretur, sponsione provocavit, insumere posse in unam coenam sestertium centies. Id Antonio mirum visum, nec moratus, sponsione contendit digna, sculna Munatio Planco, qui tam honesti certaminis arbiter electus est.* Ita eum locum ex vett. libris restituit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio. In vulgatis corrupte editum, *dignus culina*. Dicitur *sculna* quasi *seculna*, ejusdem originis est ac *sequester*. Nam utrumque dicitur, quod utraque pars, quae sponsionem fecisset, fidem ejus sequeretur. Vide Gellium, lib. XX. cap. X.

SCULPONEAE [a *scrupis* forte *scruponeae*.] erant calceamenta servorum & ancillarum. Earum meminit Cato de R. R. cap. LIX.

Sculponeas bonas alternis annis dare oportet.

Turnebo, lib. VI. Adv. cap. XXIII. ita eas dici placet a *scalpo* sive *sculpo*, sono fictitio, quem, qui eas gestarent, pedibus ederent. Sed vocis affinitate compulsus puto, ut a *scribo* vel *scriba* est *scribonius*, ita a *sculpo* dici *sculponeas*. Nempe ut proprie fuerint *calcei ex solido ligno insculpti & excavati*: quod & Hadrianum Junium sensisse video. Tales erant κρούπεζαι Boeotiorum, ut Pausanias & Eustathius indicant: quas κρουπέζια vocant Pollux & Hesychius. Itaque & Nunnesio placuit inde, sed durius sane, *sculponeas* deducere. Fulgentius Planciades scribit, *sculponeas* dici *cestus plumbo levatos*. Ac putabat Janus Duza utroque modo, eleganti ἀμφιβολίᾳ, (quam male ἀμφιβολογίαν vocat,) accipi in illo Plauti Cas. act. II. sc. ult.

. . . . Qui quasi potius quam sculponeas,

Quibus batuatur tibi os, senex nequissime?

Sed tanti apud me non est Fulgentius in, ut nova propterea significatione donare vocem hanc ausim. Eoque immerito hac parte a Duza reprehendi Lambinum censeo. A *sculponeis* est *sculponeatus*, hoc est, *sculponeis indutus*. Varro in Serrano: *Dum in agro studiosius ruror, adspicio Triptolemum sculponeatum bigas sequi cornutas*. Citat Nonius in *Rurant*.

SCURRA in vett. Glossis is esse dicitur, qui *incoprelatur*, hoc est, κόπρῳ fœdatur. Etiam plerisque ita dici videtur a σκῶρ, q. d. *stercus*: quomodo idem *copreia*, & Graecis κοπρίας dictus, a κόπρος, quod idem ac σκῶρ notat. Hac de *copreae* notione suo loco satis diximus. Quod si hoc *scurrae* & *copreae* nomen placet, ita vocabitur, vel quia vilis sit instar stercoris: vel quia sit κοπρολόγος, hoc est, quia de stercore sive rebus sordidis & obscenis sermo ei esse soleat. Sed constat, olim *scurras* dictos, cum qui jocularibus dictis mensas ditiorum aucuparentur, tum etiam homines urbanos & elegantes. Quomodo apud Plautum sumitur non uno loco, & Catullum carmine in Suffenum. Atque inde *mimis* hoc quoque nomen tributum: ut apud Juvenalem:

. . . . Mimum agit ille,

Urbani qualem facundus scurra Catulli.

Sic Julius Capitolinus in Vero: *Adduxerat secum & fidicinas, & tibicines, & histriones, scurrasque mimarios, & praestigiatores, & omnia mancipiorum genera, quorum Syria & Alexandria pascitur voluptate: prorsum ut videretur bellum non Parthicum, sed histrionicum confecisse.* Propterea aliis magis placet Verrii, etsi Festo derisa, sententia. Existimabat ille, *scurram* dici quasi *secuttam*, quia sequi alios soleat: vel quasi *futurram*, ἀπὸ τοῦ συγκροτεῖν. Imo plerisque dici placet, quia sit sine cura. Vide de posteriore ex notione *scurrae* Turnebum, Advers. lib. XIX. cap. XIII. Josephum Scaligerum, ad Catulli Carm. XIX. & Janum Duzam, Centur. lib. II. cap. XIII. A *scurra* erit *trifurcium*, si sequimur Papiae interpretationem, cui *triscurrium*, *multiplex scurrilitas*. Unus ultus Juvenalis, cujus illud sat. VIII. *triscurria patriciorum*. Sed vetus interpres non a *triplici scurrilitate*, sed a *tribus curribus* factum putat. Imo Scaliger ne quidem *triscurria*, sed *transcurria* legendum censet, ut signetur *transcursus ad orchestram*. Quos vero Larini *focos scurriles* vocant, hos Aristoteles tribuit τοῖς βωμολόχοις, quomodo vocantur, *qui fana ventris caussa circumeunt*: ut Graecam vocem venuste exprimit Plautus Rudente. act. I. sc. II. βωμολόχοι enim proprie sunt, qui in sacrificiis aras frequentant, & cum adulatione aliquid petunt & mendicant. Hesychius λιχνεύτης vocat, quia *insidiantur aris*. Plura vide apud Sept. Flor. Christ. in notis Aristoph. p. LXXXIV.

SCUTILUM, *tenue & macrum*: quasi σκυτώδες, quia nihil sit nisi σκῦτος, hoc est, *pellis*: quomodo de agno curione Plautus in Aulularia ait,

Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.

Festus: *Scutilum tenue & macrum dicitur ex Graeco, ut cum dicimus scutilum hominem, exilem aliquem demonstramus, in quo pellicula tantum.* Aliqui tamen, ut ex iis quae Festus subjungit cognoscimus, sic dici putarunt, quasi *scrutilum*, hoc est, ἐρευνητικόν, ut sit is, qui virtute potest scrutari.

SCUTUM a *secando*. Varro, IV de L. L. *Scutum a sectura, ut secutum, quod minute consectum sit tabellis.* Sed profecto est a σκῦτος, id est, *pellis*. Nam *scuta* primum e pellibus fiebant: qua de re etiam diximus in *Ægis*. Differre *clypeum* & *scutum* satis indicat locus Livii, lib. VIII. ubi scribit, Romanos antea *clypeis* usos, deinde, postquam facti sunt stipendiarii, *scuta* pro *clypeis* fecisse. Idem, lib. I. primae classi imperatum dicit esse *clypeum* cum

galea, ocreis, lorica: secundæ pro *clypeo scutum*, & præter loricam eadem omnia. Dionysius Halicarn. in libro xv. sic expressit, ἀντὶ τῶν ἀσπίδων θυρεούς· quare falli necesse est Hadr. Junium, qui in Nomencl. suo *scutum* ἀσπίδα, *clypeum* θυρεὸν vertit. Similiter fallitur, cum ait *scutum* fuisse rotundum, & *clypeum* oblongum: nam contra *scutum* erat oblongum; unde Maro, viii. Æneid.

. . . . *scutis protecti corpora longis*:

ac Græci idcirco θυρεὸν dixere, nempe quod, ut Eustathius monet, referret similitudinem θύρας, sive *ostium*, quæ longiores erant quam latiores. At *clypeus* erat rotundus, unde Homerus ἀσπίδας ὀμφαλόεσσας dixit, & Virg. ii. Æneid.

. . . . *clypeique sub orbe teguntur*.

Vide quæ de discrimine *scuti* & *clypei* scripsere Servius ad illud ix. Æn. *Tercentum scutati omnes*; Turnebus, lib. ii. Advers. cap. xxvii. & Aldus Manutius Nepos, lib. iii. de quæsitis epist. vi. A *scutum* est *scutula*, & ejus diminutivum *scutella*, a qua Belgarum *schottel*, vel *schutel*. Caussam nominis præbuit, quod *scutella* olim esset quadrata & oblonga, eoque scutiformis. Fortasse tamen *scutella* non est ὑποκοριστικόν a *scutum*; sed a *scutra*, hoc autem a *scutum*. *Scutra* voce usus putatur Plautus, Persa, act. i. sc. iii.

Commisce mulsum (Plinius *Myrrham* legit) *struthea coluthea: quam appara*,

Bene ut in scutris concaleat, & calamum injice.

Ita, ut Lambinus ait, libri meliores, non *strutheis*, quod in vulgatis. Sane in Glossis Philox. est, *frutru*, χαλκίον. Indeque & fit *scutriscum*, vasis genus, apud Catonem, cap. xi. A *scutulis scutulatum rete* dicitur, quod texunt araneæ: ut Plinius indicat, lib. xi. cap. xxiv. atque *vestes scutulatæ*, de quibus dicimus in *Unda*. Nec *scutula* tantum vasis genus est, sed etiam significat quicquid *scutiforme* est: etiam in arboribus. Nam Columella, lib. v. cap. xi. præcipit *scutulam* in iis eximere inoculationis gratia, hoc est, partem corticis auferre *scutulari* figura, quo ejus in locum inseratur par cortex ex arbore alia. Hanc rem a se inventam scribit ibidem Columella: verum eam Plinius modeste nec expresso nomine redarguit, lib. xvii. cap. xvi. *Non pridem*, inquit, *repertum volunt hoc, qui novis moribus favent, sed id etiam apud veteres Græcos invenitur, & apud Catonem*. Dictæ & *scutulæ* in pavimentis, ut liquet ex Vitruvio lib. vii. cap. i. & Palladio, lib. i cap. ix. Item in machinis: ut ostendit idem Vitruvius, lib. x. cap. xii. Turnebus, lib. xi. cap v. Et Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis eorum figuram se oculis propositurum promittit in commentariis suis ad Heronis catapeltica.

Scymnus, σκύμνος, Jos. Scaliger, notis in Cirin, tradit, σκύλλον, σκύλακα, & σκύμνον eadem origine de *canino* genere dici: indeque scopulum in freto Mamertino σκύλλαν & σκυλλαίον appellari, quia unda in concavas ejus partes illisa *canum latratus* imitantur. Sed de σκύμνος quod ait, repugnat Pollux, qui scribit *leonum* ἔγγονα vocari σκύμνους, ut ἄρκτων ἀρκήλας seu ἀρκτύλους, ac ἐλάφων νεβρούς. Hesychius quoque cum *leonum aliarumque ferarum* esse ait, indicare videtur proprie esse *leonum*. Sane passim *leonibus* tribuitur: fere tamen quin & de *vulpibus*, ut apud Plutarchum in Lycurgo, deque aliis feris dicitur, additur genitivus λέοντος, vel λεαίνης. Sic Herodotus ait, σκύλακι κυνὸς σκύμνον λέοντος συμβαλεῖν Καμβύσην, *catulo canis scymnum leonis commisisse Cambysen*. Similiterque dixit Lucretius, libro v.

At catuli pantherarum, scymnique leonum.

Hoc tantum differunt Lucretii & Herodoti locus, quod ille *catuli* voce utatur improprie, hic σκυλάκος vocem proprie usurpat. Nam ut Latinis *catulus*, ita Græcis σκύλαξ proprie de *canibus* dicitur. Sed utrumque non raro aliis quoque feris tribuitur, ut cum Maro & Claudianus *leonis catulos* dicunt, non *scymnos*: cumque Plinius dicit, *catulos simiæ, vulpis, murium, delphinorum, viperarum*, &c. Cui simile quod Lucianus ait σκύλακας ἄρκτων, Nicander in Theriacis, σκύλακας γαλέης, &c.

Scyphus nomen Græcum est. Nam dicitur ὁ σκύφος σκύφου, & τὸ σκύφος σκύφους. Censet Athenæus, lib. undec. dici quasi σκάφος, idque quia *Scythæ bibant*; unde σκυθίζειν, *Scytharum instar potare*: item σκυθίζειν & ἐπισκυθίζειν pro *intemperanter bibere*, vel *bibere merum more Scythico*. Vide Herodotum in Eratone pag. cccxxi. postremæ edit. Stephanicæ. Alteram quoque aliorum opinionem adducit ibidem Athenæus, ut sit ἀπὸ τῆς σκαφίδος. Eo ait significari vas *ligneum concavum & rotundum*, *quo lac aut serum continetur*. Meminit & Galenus in Lexico Hippocratico. Sed vix dubito quin σκύφος sit a ספל, quod idem significat i. Sam. xxvi. ii. Atque ut omnino a Græcis esset, rectius tamen meo judicio diceretur, ut σκάφη, ita & σκύφος esse a σκάπτειν, ac utrumque proprie sonare *navigium excavatum*, qualia erant illa veterum. Sane σκύφος quoque navigii genus fuisse non ignorat, qui scit, ea hac vocis ὁμωνυμία ortam fabulam, qua Hercules dicitur poculo vectus maria maxima penetrasse. Confirmat hanc quoque sententiam, quod eodem modo *cymbium* & *carchesium* a navigiis accommodata sint vasis potoriis.

Scyricum, a *Scyro* insula. Est *scyricum* color ex sinopede & sandyce mistus, quo minium adulteratur; uti docet Plinius, lib. xxxv. cap. vi. Aliis corrupte, ut censeo, dicitur *syricum*. Cave autem *siricum* idem esse putes. Nam *siricum* posterioris ævi scriptores ponunt pro *serico*, a quo *syricum* merito distinguunt Plinius & Isidorus. Vide quæ de *syrico* scribit Hamconius Guidassius ad Sanct. Valerianum de bono disciplinæ, pag. ccci. & ccv

Scytala, sive *scytale*, σκυτάλη. Quid sit, docent Plutarchus in Lysandro, Thucydidis Scholiastes, in libro i. Livius, libro xxxviii. & Agellius, libro xvii. cap. ix. item Hesychius, Harpocration, & Suidas. De eadem sic Ausonius epistol. ad Paullinum:

Vel Lacedæmoniam scytalen imitare, libelli
Segmina pergamei tereti circumdata ligno,
Perpetuo inscribens versu: qui deinde solutus
Non respondentes sparso dabit ordine formas.

Meminit & *scytales* Cornelius Nepos in Pausania. Volunt σκυτάλην dici a σκῦτος, *corium*: quia surculo tereti coria rana obducebatur, ut ex scriptoribus constat quos diximus. Sed σκυτάλη quidem cum pro *scutica* capitur, a σκῦτος venit. At nihil habet cum *corio* commune, cum sumitur pro *baculo*, quæ altera vocis ejus significatio est: indeque pro *clava Herculis* capitur, quia hoc *baculus* erat, sive ramus recisus, nodis extantibus. A *baculi* similitudine *scytale* etiam dicitur *serpentis genus*; nempe quia referat σκυτάλην ξύλινον, hoc est, *baculum qui in ligone pro manubrio est*. Hanc rationem nominis attulit Nicander in Theriacis. Ut non sint audiendi, qui recurrunt ad similitudinem *scytalæ Laconicæ*. Perperam apud Isidorum, libro xii. capite iv. scribitur *scitalis*. Nam & σκυτάλη vocatur Nicandro, Dioscoridi, Æliano. E Latinis meminere Plinius, Solinus, item Lucanus, cujus illud, lib. ix.

Et scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuvias positura suas.

S E

Sebum, seu *sevum*, Græcis est στέαρ, ut optime in Onomastico exponitur. Isidorus, lib. xx cap. i. ait a *sue* dici, quasi *suibum*, vel *suevum*. Quia animal hoc pingue. Sed potius est a Chaldaico תרב, quod idem signat. A *sebo* est *sebaceus*, ut apud Appuleium, lib. iv. *Tædis, lucernis, cereis, sebaceis, nocturnæ luminis instrumentis clarescunt tenebræ*. Ubi vides *cereos* distingui a *sebaceis*, nempe quia illa a *cera*, hæc e *sebo*. Belgæ tamen etiam *sebaceum* vocant *keersj*, etsi hoc plane ex *cereus* factum

ctum est. A *febo* est *febare*: ut *febare candelas* apud Columellam, lib. 11. cap. ult.

Secale, frumenti genus, a *secando*. Nam cum duo sint genera frugum, *frumentum*, & *leguminum*, legumina quidem manu *leguntur* velluntur que: *secale*, ac *frumenta* alia *secantur*.

Secespita a *secando*, ut est apud Festum: qui & ex Antistio Labeone scribit esse *cultrum ferreum oblongum, manubrio rotundo eburneo, solido, vincto ad capulum auro argentoque, fixum clavis aeneis aere Cyprio, quo Flamines, Flaminicae virgines, Pontificesque ad sacrificia utuntur*.

Seco [ξέω, σχάω, *seco*] duplicem habet notionem: vulgarem, quando notat τέμνω· & antiquam, cum idem est ac ἕπω. In vulgari illa ab ἴκω venire censet Caesar Scaliger, libro v. de re poetica, capite xvi. Becmanus vero κατὰ μετάθεσιν a שׂכל, hoc est, *secuit*. Nunnesius iisdem trajectis deducit literis a σκάζω, *scalpo incido*, vel a σχίζω, *scindo*. Alii a ξέω, *cado*, *seco*: ut similiter μετάθεσις fit. Nam ξ valet κσ. Dicam quid conjectem. Puto, ut ab ἀριστερὸς est *sinister*, ab ἄκρα, *segesta*, sic ab ἀκῶ esse *seco*. Non qua significatione ab ἀκέομαι est, *mederi*. Sed quatenus venit ab ἀκὴ vel ἀκὶς, id est, *acies*. A *seco* pro τέμνω est *securis*, & *secespita*: item *insecta*, quo & ἔντομα, & ἄτομα, significantur. Festus: *Insecta*, *non secta*. *Sed & aliquoties significat secta*. At in altera illa notione pro *dico* venit *seco* sive *sequo* (utroque enim modo scripsere) ab ἕπω, nempe simili mutatione, ac a λείπω est *liquo* sive *linquo*, quibus similis vide in *Quatuor*. Ab eo est *inseco* sive *insequo*. Quo usus Livius Andronicus. Nam Homericum illud,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον,

ita transtulit Andronicus:

Virum mihi Camena insece versutum.

Quemadmodum docet Gellius, lib. xviii. cap. ix. Atque item testatur similiter dixisse Ennium:

Insece Musa manu Romanorum induperator
Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.

Marcum quoque Catonem similiter locutum docet oratione contra Thermum: *Sed si omnia dolo fecit, omnia avaritiae atque pecuniae caussa fecit, ejusmodi scelera nefaria, quae neque insecenda fando, neque legenda audivimus: supplicium pro factis dare oportet*. Ubi τὸ *fando*, si vera est conjectura nostra, plane deleri debet, quippe quod ex Glossemate in contextum irrepserit. Nam ex iis, quae diximus, liquet *secere* & *insequere*, nihil aliud esse, quam *fari*. Atque hinc, Gellio teste, *insectiones* dicti sunt ab antiquis sermones, & narrationes. Simo Bosius, in lib. 2. ad Att. epist. xvi. vult *insequo* habere significationem ἐπηγορεῖν, ac significare *insequi fac*: sive *sequentem duc*, hoc est, *prae verba*. Nempe putavit *seco* & *sequor* ab eadem origine fluxisse, ut significatione etiam sint affinia. Equidem non ignoro, *sequi* de sermone dici: sed sit hoc addito casu, ut 1. Æn.

. . . . *Tali fugientem est voce secutus*.

At ἀλλως, aliud notat. Nec origo est eadem: verum ut ab ἕπω est *seco*; sic ab ἕπομαι, *sequor*. Apud Festum est, *Insequae apud Ennium dic. insexit, dixit*. Ubi MStus, *dixerit*, quod malim. Ut a *facio faxo*, pro *faciam* vel *fecero*, sic a *seco sexo*, pro *dicam* vel *dixero*.

Sectae etymon ineptum ponit Isidorus, lib. viii. cap. iii. Vult enim dici a *sequendo* & *tenendo*, propter propositum, quod quis tenendo sequitur. Donatus ad Eunuchi act. ii. sc. ii. & Phorm. act. 2. sc. ii. censet esse a *sectando*, id est, *sequendo*. Sive ut a *sequor sector*, hoc est, *jugiter sequor*: ita ab eodem *secta*, quam quis sequitur. Ac ad ἕπομαι hoc allusit Cicero pro Flacco: *Quotusquisque est, qui bene in Rep. sectam sequatur*. Tertia sententia est Servii, qui deducit a *seco* pro *sequor*: ut cum Virgilius ait, lib. 2

. . . . *Quam quisque secat spem*:

ad quem locum ita scribit: *Secat, id est, sequitur habet, tenet, unde sectas dicimus*. Sed si est a *seco*, non ad hanc notionem, qua notat *teneo*, recurrere opus: verum simplicius deducas a *secare* pro *incidere*, quia secti alii ab aliis secantur ac abscinduntur. Servii autem sententiam minus probo, quia quod de nova notione vocis *seco* ait, id verum non videtur. Quod autem ad Maronianum illud, ubi ait *secare spem*, videtur sic locutus, quia qui sperat, animum nunc huc, nunc dividit illuc. Quemadmodum & cum idem ait: *Ille viam secat ad naves*: sic loquitur poëta, quia gressibus ac pedibus quasi secamus ac metimur viam. Nulla igitur hic nova ejus vocis notio, ut putarunt qui cum dicunt *spem secare*, interpretantur *sequi*: ac cum *viam secare* dicimus, verbum id accipi ajunt pro *tenere*, quod praeter alios scripsit Fungerus. A *secta* est *sectarius*, ut apud Plautum Capt. *vervex sectarius*, quasi dicas sectae principem, hoc est, ducem gregis. Festus: *Sectarius vervex, qui gregem agnorum praecedens ducit*.

Sector pro significatione diversa, vel a *secando* est, vel a *sequendo*. Paullus e Festo: *Sectatores* (l. *Sectores*) *& qui secant, dicuntur, & qui empta sua persequuntur*. Nempe a *secando* est, cum accipitur pro eo qui secat: a *sequendo*, cum eum notat, qui delectationibus id agit, ut homines, saepe etiam insontes, suis evertantur fortunis. Utriusque significationis exemplum habemus, cum Cic. ait *Sectores collorum & bonorum*. De posteriori tum significatione, tum origine, ita Asconius iii. Verr. *Sectorem dicit aestimatorem redemtoremque bonorum damnati atque proscripti, qui spem sectans lucri sui, id est, secutus spem aestimationis suae, bona omnia auctione vendit, & semel infert pecuniam, vel aerario, vel sociis*. Res ipsa *sectio* appellatur a Cicerone Philip. ii. & Caesare ii. de bello Gallico, cum ait: *Intromissis militibus nostris sectionem ejus oppidi universam Caesar vendidit*. Sic Justinus, lib. xxviii. *Rapacitas proconsulum, sectio publicanorum, calumniae litium*.

Seculum unde sit, non convenit. Prima est sententia Varronis, lib v. de L. L. *Seculum*, inquit, *spatium annorum centum vocarunt, dictum a sene, quod longissimum spatium senescendorum hominum id putarunt*. Altera est Isidori, qui lib. v cap xxxviii. ait: *Secula generationibus constant: & inde secula, quod se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alii succedunt*. Tertia est Turnebi, lib. xxvi. cap. xiii. Censet is *seculum*, ab αἰών, deduci, ut nempe aspiratio in sibilum desciscet, quemadmodum alias saepe: λ autem & ι invicem transponantur sedibus mutatis. Ac pro hac sententia idem esse putat, quod Lucretius dicat *lucrera secla*, & *secla ferarum*. *Seclum* enim hic pro *genere* seu *sobole* accipi, haut secus ac Graecis αἰὼν non *aetatem* solum notat, sed etiam *genus*: vel cum Hesychius ait ζοῦν esse αἰῶνα . . . , id est, *hinnulum esse genus ac sobolem cervi*. Quarta est Palmerii, qui in spicilegio autumat, *seculum* esse a *seco*, quia nempe amplum id spatium temporis in minores secetur partes. Quinta est viri cujusdam doctissimi, mihique conjunctissimi, qui, quod *secula* generationibus distent, eo suspicatus est venire a *se*, id est, *sine*, vel *seorsim* (ut in *secubo* raptus) & *colo*, quod est οἰκῶ, eo quomodo Plautus Rudente, Act. 2. Sc. iii. ait:

Egomet vix vitam colo, Veneri, cibo meo servio.

Ex his adeo variantibus sententiis duae ἀναλογίᾳ defendi possunt. Nempe ut vel a *seco* sit, vel a *sequor*. Nam similia sunt *signaculum*, *curriculum*, *periculum*, *perpendiculum*, *amiculum*, multaque alia, in quibus duae postremae syllabae sint vocis productio. Ac imprimis quidem a *sequendo* dici placet, cum *seculum*, nihil aliud sit, quam annorum multorum series ac sequela. Nec obstat, quod *sequor* per Q scribatur, *seculum* per C. Nam veteres, ut *coca* & *coqua*, *locor* & *loquor* scribebant, sic *secor* & *sequor*. Quare hoc quidem argumentum plane est ficulnum. Majoris paullo momenti est, quod in vett. libris monumentisque SÆCVLVM per Æ scribi soleat: uti

 testan-

testantur Pierius ad Eclog. iv. & Aldus in Orthographia. Tamen nec hoc movere debet, quando ea scribendi ratio perpetua non est. Sane cum alias interdum, tum in argenteo Othonis nummo per *E* simplex invenitur. Sculptores vero & librarios, quod sæpius per *Æ* scripserint, movisse id videtur, quod prima esset longa. Quemadmodum & *ÆDO* sæpius in vett. monumentis legitur, pro *edo*, priori porrecta. Quia *ÆCATA* reperias in antiqua inscriptione pag. xxxiv. num. v. *Hecate* tamen tum modulus syllabæ requirit: tum ἕτερος, sive sit ab ἑκὰς, id ait, *longe*, quia procul a nobis absit: sive ab ἑκατὸν, id est, *centum*, quod existimia *centum* placaretur, vel quod insepultorum animas cogeret *centum* annos errare, vel propter *centum*, hoc est, plurimas virtutes. [ab ἑκὰς est non tantum ἑκατὸς, sed & ἑκάτιον, πόῤῥωθεν Hesychio, unde *seculum*.] Vide Cœlium Rhodiginum, lib. xx. Ant. Lect. cap. vi. Lilium Gyraldum, syntagmate vii. & Natalem Com. lib. iii. Mythol. cap. xv. Sed ut in hac voce nihil præter crassam sculptoris inscitiam caussare possis: ita aliqua errandi occasio fuit in *seculum*, cum id priorem habeat porrectam. Nec mirandum, quod dispar sit quantitas in *sequor*. Nam *seculum* contractum ex *sequculum* haut aliter, ac ex *fericulum*, fit *ferculum*. Quippe ut a *nota*, *signo*, *vehe*, *perpendo*, mutata ultima vocali in *A* vel *I*, fit *notaculum*, *signaculum*, *vehiculum*, *perpendiculum*, sic a *fero* esset *fericulum*, unde *ferculum*: a *sequor* seu *sequo* esset *sequiculum*, ex quo *seculum*. Quod igitur in syllabarum numero amittitur, id compensatur in tempore. Quod ad significationem hujus vocis, *seculum* Græca est γενεὰ, quo Plutarchus, de oraculorum defectu, *annum* significari ait. Artemidorus vero ei tribuit *annos septem*; *viginti quinque* Heraclitus, si Censorinum audimus; *triginta*, si Plutarchum: quam Zenonis sententiam facit Censorinus. Addit Plutarchus, eo *annos triginta* definisse Heraclitum, quia hoc spatio parens quem generavit, ad procreandum idoneum exhibet. Alios tamen quosdam *centum & octo annos* assignare: quod proxima convenit cum *seculo Romano*. Nam Verrius Flaccus (uti ex eo scribit vetus Horatii interpres) definiebat *seculum annis centum & decem*: Varro, uti supra vidimus, *centum annos* dicit esse *seculum*: quia id sit longissime senescendorum hominum spatium. Sed Varrii sententia antiquior, doctisque probatior, quia ei respondeant Quindecemvirum commentarii, & Zosimi carmen, quod ipse Sibyllinum esse ait, εἰς ἐτέων ἑκατὸν δέκα μῆκος ἰόντων. Ambiguitas hujus vocabuli occasionem præbuit fabulæ de ætate *Nestoris*, qui veteri poëtæ *trisecli senex* vocatus, quasi trium seculorum senex. Sed *seculum* seu γενεὰ, hic summum est *annorum triginta*. Fabulosa igitur Naso, cum sic Nestorem inducit loquentem, xii. Met.

. . . . *Annos*
Vixi bis centum, nunc tertia vivitur ætas.

Nampe secutus est Naso nam *seculi* notionem, quæ est *centum annorum*: prout a Varrone definiri supra diximus. A *seculum* est *secularis*: unde Romanis *ludi seculares*, quos Græci αἰωνίους vocant. Herodotus, lib. iii. Αἰῶνας δὲ αὐτοῖς ἀπάλλω οἱ τότε, ἀνόητοι ... ἀποσχίσθαι. Nempe αἰὼν, quamquam sic dici velint quasi αἰεὶ ὢν, non tamen semper *æternitatem*, sed & *seculum* significat: ut testatur Hieronymus in Ezech. c. xxvi. Itaque & illud Pauli ad Titum, cap. i. vers. ii. πρὸ χρόνων αἰωνίων, transtulit vulgatus interpres, *ante tempora secularia*: quod cur aliud esse dicat Augustinus, non video. Nam *æterna*, quod magnus antistes prefert, cumque eo Erasmus, id huic loco parum accommodatum. De *ludis secularibus* vide Censorinum, Festum, itemque Scaligerum, in ii. de emendatione Temporum, &c.

Secundus vel a *secus* vel a *sequor*. Isidorus, lib. x. *Secundus, quia secus pedes: & tractus est forma a sequentibus servis pedissequis. Unde & secunda fortuna dicitur, quod secundum nos est, idest, prope nos.* *Inde & res secundæ, id est, prospera. Secundæ autem a sequendo sunt dictæ.* Et *secundus* quidem pro *prospero* a *sequendo* dici, etiam censet Festus: *Secunda*, inquit, *res non a numero dicuntur: sed quia ut velimus, sequuntur*. Sed quando de numero dicitur, facile credo Isidoro esse a *secus*, hoc est, *juxta*, *secundum*. Vel a *secus* erit *secundum*, inde *secundus*. Sæpe pleraque nomina a præpositionibus veniunt, ut *posterus*, *superus*, *exterus*, &c. Dicere etiam liceat, ut *sector* nunc est a *seco* nunc a *sequor*, de quo superius vidimus: ita & *secundus*, nunc a *seco* esse, nunc a *sequor*. A *sequor*, cum *prosperum* notat: a *seco*, cum *numerum* signat. A primo enim distinguitur *secundus*, inque secundo sectio sive divisio incipit, cum unum sit indivisum. Denique utraque notione *secundus* videri possit a *sequendo* dici. Nam *secundus* sequitur primum. Ita *secunda* a fœtus numero plane est. Dicitur enim *secunda* ἀλλαντοειδὴς quasi *secunda membrana*: haut aliter ac cum *secundas agere* dicimus, valet *secundas partes*, quod expressit Horatius:

. . . . *Aut nimium partes tractare secundas.*

Est vero *secundas agere*, nihil aliud quam *obsequi*, & *assentari*, translatione petita ab *histrionibus secundarum partium*, qui *primarum partium histrionibus* se submittebant, eosque excellere patiebantur.

Securis geminam ἐτυμολογίαν ponit Isidorus, lib. xix. cap. xix. *Securis*, inquit, *vocatur eo, quod ea arbores succidantur, quasi succuris: item securis quasi semicuris: ex una enim parte acuta est, & altera fossoria.* Prior originatio plane inepta est, & Isidoro digna. Altera melior, ut sit a *semi* & *curis*, quod Sabinis significabat *hastam*, a quo & *Romulus Quirini* nomen accepisse dicitur. [*semiquiris*, nam *curis* seu *quiris*, *hasta*. vide *Quirites*.] Hanc *securis* etymologiam amplexus quoque Angelus Decembrius, lib. iv. de politia literaria, parte xlvii. Omnium simplicissima videri possit, ut sit a *secando*: sed unum huic etymo obstat, quod terminatio nequit ἀναλογίᾳ defendi. Quare a Sabino illo esse, mihi plane persuadeo. A *securis* est ὑποκοριστικὸν *securicula*, & κατὰ συγκοπὴν *securicla*: quod κατὰ μεταφορὰν dicebatur de *subscude*, vel alio huic simili retinaculo ligneo, quo duo ligna tenacissime vinciuntur: ut in Pandectas scribit Budæus. Usus Vitruvius lib. iv. cap. vii. *Sint compacta subscudibus & securiclis, ut compactura duorum digitorum habeat laxationem.* Hinc *securiclati cardines* apud eundem Vitruvium, lib. x. hoc est, *securicla compacti*. Figuram *securiclæ* ponit Bernardinus Baldus libro de vocibus Vitruvianis.

Secus in vett. Glossis ἑτέρως, ἄλλως. Nampe quia interdum notat *contra*, *aliter*: interdum *juxta*, *prope*, *secundum*. Nec dubito, quia a posteriori acceptione sit præpositio *secundum*. *Secus* ita usurpatum invenitur apud Catonem cap. xxi. *secus lamnas*. Quo refellitur error Charisii ita scribentis, lib. i. *Quod vulgus usurpat, secus illum sedi, hoc est, secundum illum, & novum, & sordidum est.* Suntque ab hac notione composita ista *intrinsecus*, *extrinsecus*, *altrinsecus*, hoc est, *secus interna*, *externa*, *alteram partem*. Similiter quoque una voce apud Catonem scribendum *utrimquesecus*, hoc est, *ex utraque parte*. Pro quo & *utrinsecus* dicunt Apul. lib. ix. & Solin. cap. xvi. quod ipsum reperire est in veteribus Glossis. Similiter dicitur *postsecus*, quod in iisdem Glossis legitur. Ubi & *insecus*, quod in iis exponitur εἰς ἔσω. Ab eodem quoque dicitur *retrosecus*: quo usus Tacitus de Suevis loquens: *Apud Suevos*, inquit, *usque ad canitiem, horrentem capillum retrosecus, ac sæpe in ipso solo vertice religant.* Ubi in vulgatis est *retro sequuntur*: unde Theodorus Marcilius *retrorsum* legendum putat: sed assentio Josepho Scaligero, qui Diatribe in libellum de spectaculis, Martiali tributum, ita, uti dicebamus, emendat. Venio ad alteram significationem pro ἑτέρως. Ut cum dico, *haut secus*, id est, *non aliter*. Unde comparativus *secius*. Quamquam non retineat id quantitatem primitivi: ut ea

Marone

Marone constat. Nec enim audiendus criticus vetus, qui eo offeosus, ut ex vett. Glossis constat, pro *secus* apud Maronem *segnius* legit. Valgius, Festo teste, putat *secus* esse a Græco ἑκὰς, quod est, *procul*. Sed Festus id ἔτυμον vocat absurdum. Sane ut *secus* pro *juxta* sit ab ἑκὰς, quod est *longe*, aut *procul*: plane est absurdum. Sed puto Valgium eo respexisse, quod, dum quis procul abest ab eo, quod dicere, vel facere oportet, is aliter officium faciat, quam debet. Interim de etymo malo assentire vel Perotto, qui *secus* ex eo dici putat, quod quicquid prope est, immediate a proximo secatur: vel multo potius a *sequendo*, quia quod juxta est, id sequitur. Interdum autem *secus*, non præpositio, aut adverbium, sed nomen est, & idem ac *sexus* notat: qua de notione vide, quæ dicimus in *Sexus*.

SED, sive *sed*, κατ' ἀποκοπὴν factum ex *sedum*; quomodo veteres dixisse, auctores sunt Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthographia, Phocas, item Victorinus, Scaurus, & Isidorus, lib. I. cap. XXVI. Aliter tamen hac de re Cæsar Scaliger lib. I. de caussis L. L. cap. XXII. Nam vult *atque* esse ex *ad*, & *que*: & similiter *sed* sive *set*, ex *se*, ac *&*. Nam cum dico, *Tu atque ego*, sententiam esse, *tu & ad te ego*: cum vero dico, *Tu curris, sed ego sedeo*, sententiam esse, *Tu curris, sed separata est mea sedentis actio ab opere tuo*. Nam *se* hic disjunctionem notare, ut in *seorsim*, *separo*, & aliis. Vel ex δὲ, κατὰ μετάθεσιν fit *ed*, & *s* præposito, *sed*. Quod Nunnesius monuit in Grammatistice sua. At nimium abit ibidem Nonnesius, cum alibi, sed nopse libello, ex ἀλλὰ, κατ' ἀποκοπὴν posterioris syllabæ, venire putat *sed*, spiritu, ut sæpe, in *s* converso, & λ abeunte in *d*, ut a μελετᾶν est *meditari*. Ac similiter *sedum*, de quo dictum, ex ἀλλ' ἂν factum arbitratur.

SEDEO ab ἕδω. Nam ἕζομαι, *sedeo*, cujus futurum ἑδοῦμαι. Spiritus asper in *s* abit, quomodo ab ἕ est *sui*; ab ὗς, *sus*; ab ἑκυρὸς, *socer*, &c. A *sedendo* est *sedile*. Item *sella*. Nam olim fuit *sedda*; ut scribit Terent. Scaurus de Orthogr. Vel potius a *sedes* est *sedula*, inde *sela* seu *sella*, [ἕλλα, Hesych.] onde *subsellium*. Varro, lib. IV. de L. L. *Ut subsipere, quod non plane sapit: sic quod non plane erat sella, subsellium dictum: ubi in ejusmodi duo bisellium dictum*. Sed *sella* voce μετωνυμικῶς nonnunquam notatur ἡ ἄφοδος, ut apud Marcellum Empiricum, *Per vomitum & sellas*. Varro, lib. I. de R. R. cap. XIII. pro eo *sellas familiaricas* dixit. Hinc *assellare* pro ἀφοδεύειν apud Vegetium, similique ὑπαλλαγῇ *sedere* pro *cacare* dixit Marcellus. A *sedendo* quoque dictæ *lactucæ sessiles*, hoc est, χαμαίζηλοι, latæ magis, quam altæ, quasi quas *sedere* cogat natura. Onomast. *Sessiles*, ἑδραῖαι. Martial. lib. III. ep. XLVIII.

Et utrumque porrum, sessilesque lactucas.

Idem lib. X. epig. XLVIII.

In quibus est lactuca sedens & tonsile porrum.

Auctor carminis Ithyphallici:

Ad ocimumve cucumeresve humi fusos
Venies credo, sessilesque lactucas.

Item hinc *sessibulum* Plauto, id in quo sedetur. Et *sessimonium* apud Vitruvium, cui *Deorum sessimonia* sunt, loca, in quibus dei sedent, hoc est, ubi simulacra deorum reponuntur, quasi sedeant. Multa etiam ab hujus verbi compositis descendunt. Ab *adsidendo adsidelæ*, *mensæ ad quas sedentes Flamines sacra faciunt*: ut ait Festus. Item *assiduus*, de quo separatim. Simile est a *residendo residuus*, a *desidendo desiduus*. Gloss. Philox. *desiduus*, ὀλίγωρος. A *præsidendo* est *præses*, qui dignitate præsidet: & μεταληπτικῶς, qui aliis præest, ut qui Provinciæ est præfectus. Atque inde *præsidium*, unde militer *præsidiarii*. *Reses* quoque a *residendo*, quod otiosorum est. Hinc Plautus Capt. III. I.

Itaque venter gutturque resident esuriales ferias.

Hoc ait, otiose, sedentium instar, ab opere suo cessant, feriasque agitant dicatas esuritioni. Alii tamen *desidere* malunt, quemadmodo Cæcilius dixit:

Tu jam callebis, illa festum desidet.

Mihi neutrum improbatur. Nam ut a *residendo reses*, sic a *desidendo deses*. Nec impedit quicquam quo minus vel *residere*, vel *desidere ferias* dicamus, cum similiter in simplici *sedere ferias* pro *agitare* dixerit Plautus, Epid. III. IV.

Tuas sedebit mulier faxo ferias,

id est, *tibi serviet*. Ita recte exponit Palmerius; Vide & quæ de voce *desidendi* ac similibus Torrentius notat ad Tranquillium. A *deses* est *desidium*, unde *desidiosus*. Gloss. Philox. *Desidia*, ῥᾳθυμία. *Desidiosus*, ῥᾴθυμος. Isidor. lib. X. *Desidiosus, tardus, piger, a desidendo, idest, valde sedendo. De enim hic augentis est. Idem & residens a residendo*. Similiter ab *obsidendo obses*, & *obsidio*, sive *obsidium*. *Obses* autem dictus, quia solvendæ obsidionis caussa dari consuevit. Vel quia & ipse, utpote pignoris loco datus, obsidetur & custoditur. Falluntur igitur, quibus placet unius literæ mutatione, *obsides* dici, *quasi obfides*, *quia ob fidem patriæ præstandam dantur*: quæ opinio est Festi in *Ob*. Pro *obsidium* dicitur & *obsidio*: hoc Ennium, illo C. Lælium & Sallustium usum docet idem Festus. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Obsidium dictum ab obsidendo, quo minus hostis egredi posset inde. Item ab obscindendo, cum id ideo facerent, quo facilius diminuerent hostes*. Sed posterius etymon Varrone indignum. Nam planum est, ut a *præsidendo* est *præsidium*, a *subsidendo*, *subsidium*; sic ab *obsidendo* esse *obsidium*. Quarum vocum ratio non aliunde petenda, quam quod veteres de exercitu usurpare sueverint, *sedere*, *assidere*, *insidere*, *præsidere*, *subsidere*, *obsidere*. Cato: *Hostium copia magna contra me sedebant*. Plautus, Amphitruone, II. I.

Apud hostes dum sedimus.

Plancus ad Ciceronem, lib. X. Epist. XXIII. *Itaque copias prope in aspectum Lepidi Antoniique adduxi, quadragintaque millium passuum spatio certiò consedi*. Virgil. in Ciri:

Ille, vides, nostris qui mœnibus assidet hostis.

Suntque id genus apud veteres, ὅσα κοινά. *Subsidere* esse vocem militum propriam, docet Godscalc. Stewech. ad Veget. lib. III. cap. VI. Indeque κατὰ μεταφορὰν adulteri dicuntur *subsessores* alieni matrimonii. Quo respexit Maro in XI.

. . . . *Devictă Asiă subsedit adulter.*

Ita legit Servius, ut sententia sit, postquam Agamemnon devicerat Asiam, adulter Ægisthus ei insidiatus est. Vide hoc de loco Pierium in Castigationibus. Ab *obsidione* dicta *corona obsidionalis*, de qua sic Festus: *Obsidionalis corona est, quæ datur imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gramine viridi, fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi*. Et paullo post: *Inter obsidionalem, & civicam, hoc interest, quod altera singularis signum salutis est; altera universorum civium servatorum*. Ab *obsidendo* quoque est *obstetrix*, de quo seorsim agimus. *Dissidium* est a *dissidendo*, quod proprie est *sedibus distingui*; μεταφορικῶς *sententiis discrepare*. *Discidium animi* est, *dissidium corporis*, ut ostendunt Lambinus in Lucretium; itemque Ob. Giffonius in Indice Lucretiano. At Franciscus Fabricius ad Ligerianam, negat illud observari, quia non animorum dissensus, verum corporum distinctio significetur illo Ciceronis epist. I. lib. IV. ad Atticum. *Cognoram te acerbissime dissidium nostrum tulisse*. Verum in vett. libris *discidium* hic quoque legi monuit Lambinus. Nec aliter legendum censet in illo pro Oomo, ab eodem Fabricio adducto: *Deflent conjugis miseræ dissidium*. Validiorem arietem intorquent, qui adducunt illud Propertii, lib. I. eleg. XII.

Tam multa illa meo divisa est millia lecto;
Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano.

Et Eleg. seq.

Tu modo quam primum corruptas desere Bajas:
Multis ista dabunt littora dissidium.

Quæ

Quæ loca satis ostendunt, id discrimen non esse perpetuum.

‡Sedeo & Sedes non male ab ἕδω arcessuntur a Vossio. Sed cur non potius a ישב *shevetb* quod *sedere* est, & interdum pro *sede* ipsa sumitur? In ישב eliquam, supersunt S & T, quæ in Latino vocabulo sunt S & D. Ad ultimum in derivandis vocabulis prærogativa, etiam in pari causa, penes linguam primævam esto. Mezochiva.

Sedo Becmano placet esse ab ὕδος, id est, aqua, ut proprie sit *rigare*, atque ita *restinguere*: unde & *sitim sedare* apud Lucretium & alios legas. Sed *sudare* quidem esse ab ὕδος plane censeo: de *sedare* autem, ἐπέχω. Quid, si potius deducamus a *sedes*? Ita *sedare* proprie sit facere ut aliquid resideat, uti tempestas, aut ira. Sane uti mare ventis, ita animus affectibus excitatur & commovetur: item uti fluctus maris subsidunt, ubi se ponunt venti: ita si affectus desinunt, residet animi tumor. Maro, vii. Æn.

Cum venti posuere, omnisque repente resedit
Flatus.

Cicero lib. iii. Tuscul. Qu. *Cum timor animo resedisset*. Cœlius, apud Cicer. lib. viii. epist. ix. *Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi videbatur, consilio*. Auctor orationis in Sallustium, quæ Ciceroni tribuitur falso: *Omniaque, quæ commoveras, pace & otio resederunt*. Quibus in locis *residere* idem est ac *sedari*. Et sane Belgis similiter *stillen*, est a *stillen*, id est, *ponere*.

Sedulus a *sedes*, quia quis in opere sit *assiduus*, quæ ipsa *assidui* vox similiter est ab *assidendo*. Gloss. *Sedulus*, ἐπίμονος. Quia autem quod diligenter præstamus, id facimus fideliter: hinc fit, ut *sedulo* accipiatur pro *fideliter*. Ita usus parasitus apud Plautum, Capt. act. iv. sc. ii.

Quippe quando nihil mihi credis, quod ego dico sedulo.

Videtur autem *sedule* quam *sedulo* maluisse Sosipater Charisius cap. de Adverbio, ubi & de etymo dubitat, cum ait: *Viderit Helenius Acron commentariis, quos Adelphis Terentii non indiligenter attulit, quod altioris causæ reive perspexerit. Nam ita dicit Ut falso, inquit, & conjuncte, ita sedulo dictatum. Nisi forte sine dolo putat esse sedulo*. Unde alterum etiam ἔτυμον discimus: sed de quo jure Charisius dubitavit. Nam, ut ex iis, quæ diximus, liquet, non proprie *sedulo* accipitur pro *fideliter* ac *sine dolo*, sed μεταληπτικῶς. Etymon tamen istoc, de quo Charisius ambigit, amplexus & Nonius, ac Isidorus, lib. xi. qui ait, *Se sine significant, ut sedulus, sine dolo*.

Seges κυρίως dicitur de *frumento*: ac μετωνυμικῶς de *terra arata & consita*. Utramque notionem ponit Nonius. At κατωχρηστικῶς capitur de *terra serendum consita*. Quomodo Accius ait *fruges in segetem dare*. Hoc καταχρηστικὸν esse ostendit ἔτυμον. Nam est *seges* a *sero*, ut *teges* a *tego*. Varro, iv. de L. L. *Seges ab satu, id est, semine*. Similiter lib. i. de R. R. cap. xxix. Item Festus. Itaque *seges* non tantum de fromento, aut agro frumentum serente dicitur: sed etiam sic vocatur quicquid frumenti more in arvo seritur. Quare & *lini segetem* dixit Maro, & ne id ποιητικώτερον putes, legimus apud Columellam, lib. ii. cap. xiv. *Omni solo, quod prædictorum leguminum segetibus fatiscet*. Scaliger etiam epistola ad Vertunianum, quæ est in epistolis postumis a Casaubono editis, censet Plinium, lib. ..., cap. ...., tam late ea uti significatione, ut cum vitrum herbam, quam & *glastum* Latinis, Græcis autem ἰσάτις dicitur, *in segetibus nasci* ait, vitrum inter *segetes* reponat: quod probare neutiquam possum. A *segete* dea *Segesta*. Plinius, lib. xviii. cap. ii. *Has enim Deas tunc maxime noverant, Seiamque a serendo, Segestam a segetibus appellabant, quarum simulacra in Circo videmus, tertiam ex his nominare sub tecto religio*. Tertium nomen erat *Tutelina*: prout vocant Tertullianus de spectac. cap. viii. & Macrobius, lib. i. Sat. cap. xvi. Pro *Seia* in vetustis Plinii libb. est *Seria*. Apud Macrobium est *Saia*. Sed rectum *Seia*, quod ex *Seria* contractum. Tertulliano *Sessia* vocatur. Atque ut a *serendo Seia* & *Sessia*: ita Tertulliano a *messo*, *Messia*: quæ eadem ac *Segesta*, vel *Segetia*. *Tutelina* a tutela *fructuum* nomen esse, clare ait Tertullianus. De ea etiam diximus in *Tutus*. A *segete* dictæ etiam *amsegetes*. Festus: *Amsegetes dicuntur, quorum ager viam tangit*.

Segestris voce usus præter alios Lucilius:

Penula si quæris, canteriu', servu', segestre,
Utilior mihi quam sapiens.

Quid autem *segestria* sint, docet hic locus Varronis, lib. i. de vita populi Rom. *Quod fronde lecticam struebant, ex ea herba torta torum appellatum: hoc quod injicitur, etiamnum toral dicitur: lecticam qui involvebant, segestria appellabant*. Sic locum emendandum censeo apud Nonium in *Toral*: quod alibi quoque dixi. Non tamen *segestria* lecticarum solum, sed aliarum quoque rerum sunt involucra. Indicat id locus hic Plinii, lib. xiii. cap. xii. *Nam emporetica inutilis scribendo, involucris chartarum, segestriumque in mercibus usum præbet, ideo a mercatoribus cognominata*. De etymo sic Varro, lib. iv. de L. L. *Lecticam qui involvebant* (sic recte corrigunt,) *quod fere stramenta erant e segete, Segestriam appellant, ut etiam nunc in castris. Nisi a Græcis nam στέγαστρον, ubi lectus mortui fertur, dicebant*. Hæc Varro, qui *segestria* censet vel a *segete* sic dici, quia segete, sive *stramentis* e *segete* lecticas involverent, quo a pluvia, pulvere, aliisque injuriis essent tuta: vel a Græco στέγαστρον, quod ἀπὸ τοῦ στέγειν, hoc est, σκεπάζειν, καλύπτειν. Unde & quidam *Stegestria* scribere malunt. Sed T abjici insolens non est, quomodo a πτίσσω est veterum *piso*, pro quo posteriores *pinso*: quomodo item a κρύπτω est Belgicum *kruypen*: & ut non longius abeam, superior Varronis locus satis docet eum putasse, *torum* dici ab herba *torta*, quæ & Servii aliorumque opinio fuit. Retinendum igitur *segestria*, prout in vett. libb. scribitur. Tertium quoque etymon addere possumus. Nam ut a *suggerendo suggestus*, a *congerendo congestus*, a *regerendo regesta*, sic a *segerendo* forte *segestria* appellata, eo quod his *segerere* ac separare soleant, quæ occultata vellent. Sed maxime placet esse a Græco, quod etymon confirmat hic quoque locus in vett. Gloss. *Segestrum*, στέγαστρον, τεράδερμον, ubi pro τεράδερμον, præeunte ad Festum Scaligero, B. Vulcanius corrigit γεράδερμον, id est, *vetus pellis*. Nam prius quidem e *segete* facta, quod superior Varronis locus testatur: postea vero facta e *pellibus*: unde & *deris* sive δέρις dicebatur, quæ vox generatim *pellem* notat, sed stricte sumitur pro *segestribus*. Festus: *Deris Græci appellant pelles nauticas, quas nos vocamus segestria*. In vett. quoque Glossis legas: *segestre*, διφθέρα, διφθέρα παλαιά, hoc est, *pellis*, *pellis nautica*. Pellibus autem dormientes antiquitus incubuisse, etiam indicat vox κῶας, hoc est, κώδιον, ut exponit breviam scholiorum auctor in Homeri Il. ι, atque addit eo signari τὰ προβάτων δέρματα, atque ita dici ἀπὸ τοῦ ἐγκοιμᾶσθαι, ἢ ἐν ἐγκοιμᾶσθαι. Idem evincit illud Maronis, vii. Æn.

Pellibus incubuit stratis, somnosque petivit.

Item Juvenalis, sat. vi.

. . . . Sylvestrem torum cui sterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.

Ac eodem refert Scaliger in Conjectaneis illud Plauti apud Porphyrionem, de anu dormituriente: *Anus hæc in pellis periculum protenditur*. Valerius quoque Maximus docet Camnem *hædinis pellibus* usum pro *stragulis*, prisca frugalitatis retinentissimum. Etiam *dermio* inde dictum, sive, ut veteres dixere, *dermio*. Nam quanquam Eustathius ad Il. ξ scribat δέρμα ἁπλῶς dici τὸ ἐκδερόμενον, κῶας vero appellari, ἐν ᾧ κοιμᾶταί τις, ἀπὸ τοῦ κεῖσθαι, non dubium tamen quin δέρμα quoque stricte usurpari soleat

leat pro *segestribus*, quemadmodum δέρμα accipi scribit Festus. Inde igitur erit verbum *dermio*, ob eum, quem dixi veterum morem. Ac Etymologus & Aristophanis Scholiastes propterea δαρθάνειν, quod est, *dormire*, a δέρμα deducunt, ut proprie sit in δέρμασι καταδαρθεῖν, *pellibus incubare*.

Segmentum (unde Plauto *vestes segmentata*, cum *segmentatae* Juvenali) est a *segmen*, ut *momentum* a *momen*. Usus *segmenis* voce Gellius ac Plinius. Est a *seca* quasi *segimen*, sive *secimen*, ut a *tego tegamen*, unde *tegmen*. A *segmen præsegmen*, quia præsecatur. Horat. in Arte:

Præsectum decies non castigavit ad unguem.

Sic enim in melior. codd. legitur. Nonius, *Præsegmina, quæ unguibus eminulis præsecantur*. Glossæ Philoxeni: *Præsegmina*, ἀπονυχίσματα.

Segnis [ὀκνός] vel dicitur quasi *segenis*, quia nihil *genat*, hoc est, *gignat*, quomodo & *ignis* dici volunt, quasi *ingenis*, eapse de causa: vel *segnis* quasi *secgis*, quasi qui nihil agit: vel (quod Festus voluit) a *se*, id est, *sine*, & *nitor*, quando proprie *segnis* est, qui ignavia quadam non nititur ad id, quod honestum vel utile est: vel (quod Servius, & Isidorus, lib. x. putavit, ac Josepho quoque Scaligero comment. in Ætnam placuit) a *se* & *ignis*, ut *segnis* sit, cui calor naturalis decessit, eoque immobilis: unde Cornelius Severus in Ætna eleganter ait:

. . . . *pigraque tellus*
Conferta in solidum segni sub pondere cessat.

Probat quoque hanc ἐτυμολογίαν Angelus Decembrius, lib. III. cap. XXVII. eoque adstruere conatur, quod constet, *ardorem*, & *ardens*, sæpe ad animum transferri, atque adeo *catus* quoque quasi *cautus* dicatur a καίω, id est, *ardeo*. Sane & *frigus* & *fervorem* animo tribui passim videas: sed de *catus*, quod ex Servio ait, omnino falsum est, ut suo loco ostendimus.

Seliquastrum, quasi *sediquastrum*, a *sedendo* ita dicitur. Varro, IV. de L. L. *Ab sedendo appellantur sedes, sedile, sedum, sela, seliquastrum*. Festus: *Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur: d litera in l conversa, ut etiam in sella factum est, & subsellio & solio, quæ non minus a sedendo dicta sunt*. Quibus Festi verbis adductus Godscalcus Stewechius ad III. Arnob. lib. in Varronis verbis pro *sedum* suspicatur legendum *solium*. Usus *seliquastri* voce Hyginus: *Inter sidera sedens*, inquit, *in seliquastro constituta*. Item alibi: *In seliquastro constituta est*. Apud Arnobium quoque, lib. II. legitur ea vox, ubi Cantero est de mendo suspecta, non item Stewechio, qui defendit. Olim quoque legebatur, lib. XV. D. de supellectile legata, ubi ex Florentinis *sedularia* reposuit Antonius Augustinus, sed *seliquastra* quoque in Nonii MSS. codd. invenisse se ait idem Stewechius.

Salvanus dicebatur apud Etruscos is, qui scribitur ab Latinis *Silvanus* aut *Sylvanus*: nempe id agentibus, ut Latinum hujus Dei nomen, a *Silvis* seu *Sylvis* deflexum videatur. At priorem illam fuisse veram ac primitivam nominis scripturam, testis mihi sit Musei Etrusci Goriani Tab. XX. in qua dei cujusdam incogniti epigrapha, litteris perscripta Tuscanicis, desinit in hunc modum Salvan. Qui certe Latinorum *Silvanus* est, ac nomen suum ab Oriente habet: nam Hebraicum שלוה *Shalva* est *Salus* aut *tranquillitas*, & שלו *Shaleu* est *Salvus* itemque *tranquillus*. Ergo sicuti *Salvee*, *Salvus*, *Salus* (de quibus ante dictum) ex Hebraicae originis indicio pro Tuscis habenda videntur, ita multo plus Salvanus deus ille, qui in suo Etrusco signatur. Hinc quoties in veteribus titulis *Silvano* τοῦ Salvtaris adjunctum, id non tam pro epitheto, quam pro interpretamento Tusci nominis *Selvan* habendum reor. At posterius Latium quia Tyrrhenicum *Selvani* nomen a Sylvia deductum putavit, idcirco mutata vocali prima, *Silvanum* saepius, & interdum *Sylvanum* vocavit, eumque ad habitandas Sylvas amandavit. Mazochius.

Sembella, ἡμίλιτρον, quasi *semilibella*. *Libella* & *as* tantundem valebant; sed *as* nummus erat æreus, eoque gravior; *libella* argenteus, eoque pondere inferior. Ergo tantundem valebant *semissis*, & *sembella*, tantundem item *decussis* & *denarius*. Nam *denarius* decem erat *libellarum*, ut *decussis* decem assium. Varro, lib. IV. de L. L. *Nummi denarii decuma libella, quod libram pondo as valebat, & erat ex argento parva. Sembella quod sit libellæ dimidium, quod semis assis*. Idem lib. IX. *Sic cum dicimus eandem rationem habere assem ad semissem, quam habet in argento libella ad sembellam, quod sit analogon ostendimus*.

Semen a *semi* venire censet Varro, in IV. de L.L. *Semen*, inquit, *quod non plane id, quod inde*. At Nunnesio placet *semen* esse a σπέρμα. Uterque fallitur. Nam ut a *nosco* est *nomen*; a *moveo*, *momen*; a *fluo*, *flumen*; ita a *sero*, *semen*, quasi *serimen*: quod jam olim in Actio suo monuit Jovianus Pontanus. A *semen* est *sementis*: qua voce subinde utuntur veteres pro *semente hiberna*. Atque inde *sementiva* dicuntur, quæ tum seruntur. Unde *sementivæ feriæ* apud Festum in *Conceptivæ*: item in *Sementiva*. Sic enim est in plerisque MSStis: ubi vulgo *Sementina*. A *semen* est *seminarium*, ut a *planta plantarium*, a *pomum pomarium*. Non igitur verbale est a *semino*: sed est a *semen*, ut recte Varro in IV. de L. L. *Semen* vero ea notione, qua *seminarium* parit, haud notat *granum*: uti Accursius credidit, qui idcirco *seminarium* interpretatur *locum in quo servatur frumentum electum ad seminanda arva*: sed *semen* accipitur pro *surculo cum in finem dejecto, ut postea in arbustum aut vinetum transferatur*: quomodo Columella usus, lib. VI. cum ait: *Semina*, inquit, *lege crassa non minus, quam manubrium bidentis, recta, lævia, procera, sine ulceribus, integro libero, ea bene & celeriter comprehendunt*. Ubi *semina* liquet dici, quæ alias quoque *plantæ* vocantur, unde & *seminaria* aliquoties vocantur *plantaria* a Plinio, Græcorum exemplo, quibus Φυτευτήρια vocantur. Ex quibus liquet, *seminarium* dici locum, in quo surculi arborum, aut vitium panguntur, quo, ubi ad certam adoleverint magnitudinem, in alium locum transferantur.

Semis, Festo teste, ab ἥμισυ, quod postremam syllabam in compositione deperdit: ut ἡμίθεος, quem Maro *semideum* vocat, ἡμίθεοι, *semidei*, ut apud Lucanum, *Semidei manes*, ἡμίανδρος, *semivir*, ut Galli Cybeles sacerdotes, ἡμιβλαύτια (quod a βλαύτη sive βλαυτίον, hoc est, *sandalium*) *semiplotia*, soleæ dimidiatæ, quibus in venando utebantur, ut planius pedem ponerent, ut diximus voce *Plautus*. At quædam sunt, quæ a *semis* venire videntur, cum aliunde sint. Tale est *semestre*, sive, ut in vett. Glossis scribitur *semenstre*: in quibus etiam exponitur ἑξάμηνος, καὶ ἑξαμηνιαῖον. Atqui tantum notat ἑξαμηνιαῖον, quod ibidem legitur. Nempe non est a *semimense*, sed a *senis mensibus*, ut *trimestre*, a *tribus mensibus*. Nec *Semipater dimidia ex parte patrem* notat: sed ita dictus *Semipater*, quomodo & dicere, *Jupiter*, *Diespiter*, *Marspiter*. Ovidius, lib. VI. Fast.

Quærebam Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi Semipater.

Ita habet Aldina, & antiquior hac Veneta Bernardini Novariensis: ubi aliæ, *An tibi Semo pater*.

Semita [a *sepio*, *sepita*, *septa*] quia *anguste ibant*, quasi *semiiter* dictum ait Varro, lib. IV. de L. L. Ac similiter Isidorus, lib. XV. cap. XVI. Imo & in Glossis exponitur non solum οἶμος *via* & ἀτραπός, sed etiam ἡμιόδιον. Verum non compositum, sed derivatum est a *semis*, quia ob angustiam est quasi *semissis via*. Martialis, lib. VII. epigr. LX.

Jussisti tenues, Germanice, crescere vicos.
Et modo quæ fuerat semita, facta via est.

Itaque passim opponuntur *via* & *semita*. Ennius apud Ciceronem I. de Divinat.

Qui sibi semitam non sapiunt, aliis monstrant viam.

Plautus, Curcul. act. II. sc. III.

Quis

Quin cadat, quin capite sistat in via de semita.
Et Casina, Act. III. Sc. V. *De via in semitam regredere*. Atque haec quoque comprobant eadem Comoedia, Act. II. Sc. VIII. legi debere,
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam.
Quod & Scaligero placuit. At pro eo male in vulgatis editum, *In rectam redii semitam*. Phaedrus:
Ego porro illius (Aesopi) semitam feci viam,
Et cogitavi plura quam reliquerat.
Plura vide in via.

† SAMITA quod e Vossio derivetur a *Semis*, est facile plausibile. Verum cur non magis a שבל *shebel* ejusdem prorsus significantiae? Nam quod ב in M transierit, paria sunt exempla in *Promuscis* & in Ἀμφίσμαινα, quae sunt ex *Proboscis* & Ἀμφίσβαινα. Et quod ex L factum sit T, an non idem in *Satis* accidit, quod ex ἅλις manavit? MAZOCHIUS.

† SEMPER a זמן notionis ejusdem in hunc modum fit: *Tzu* olim redeunte in *Sin* (cum quo alternat) & D verso Tyrrhenice in R (de quo toties dixi) fiebat *Samir*: deinde inserto P (quod est ex Latinae linguae ingenio) factum est *Sempir*. Ad vocales quod attinet, scitum est, *Chirek magnum* cum *Tsere* alternare, & A longum ob syllabam compositam in vocalem brevem mutari. Hebraicis leviter imbuti haec, sat scio, probabunt. MAZOCHIUS.

SENATORES dicti e *senatu*: *senatus* vero non quidem dicitur ab *assentiendo*, ut inepte sensit Bartolus; sed neque melius Priscianus in VI. ubi ait: *Senatus ideo quarta est, quod a vocabulo natus componitur*; sed inde nomen accepit, ut bene ait Festus, quia a *senioribus* constabat: haut aliter ac Lacedaemone, quod ex γέρουσι constabat, γερουσία vocabatur, ut scribit vetus Interpres Demosthenis, in Orat. πρὸς Λεπτίνην. De utroque ita Tullius in Catone: *Consilium & ratio, & sententia nisi essent in senibus, non summum consilium majores nostri Senatum appellassent. Apud Lacedaemonios quidem ii, qui amplissimum magistratum gerunt, ut sunt, sic etiam appellantur senes*. Ovid. V. Fast.
Nomen & aetatis mite Senatus habet.
Idem etymon adfert Quinctilianus, lib. VI. cap. I. Plutarchus, Festus, Eutropius, Isidorus, alii. Vide, si tanti, epistolicarum Majoragii quaestionem secundam. Duplex autem *senatus* erat, Maximus & Minor. Maximus erat Romae, & postea Constantinopoli. Minor in minoribus civitatibus. In illis dicti *Senatores*: in his *Decuriones*. Sed quia *decuriones* etiam, imprimis majorum civitatum, *senatores* dicebantur, inde est quod discriminis caussa (ut ad Spartianum monuit Casaubonus) saepius apud antiquos legamus, *Senator populi Romani* aut *Senator Urbis*. Spartianus in Hadr. *Qui primus in sua familia Senator populi Romani fuit*. Trebellius in Vopisco: *Victorina Tetricum Senatorem populi Romani ad imperium hortata est*. Victor in Pio: *Vir veterrima familia e Lanuvino municipio Senator Urbis*. Lampridius, in Alexandro. *Senator Romanus*. Dio in Severo: Βουλευτὰς τῶν Ῥωμαίων. Et crebro apud alios. Nunquam vero illis *Senator* ἁπλῶς *Senatorem populi Romani* significat. Ut vero locus, ubi *canarent*, *coenaculum*, ita ubi convenirent *senatores*, *senaculum* dicebatur, teste Festo, his verbis: *Senacula tria fuisse Romae, in quibus Senatus haberi solitus sit, memoriae prodidit Nicostratus in libro, qui inscribitur de senatu habendo: unum, ubi nunc est aedis Concordiae, Capitolium, & forum, in quo solebant magistratibus D. R.* (hoc est, *de Rep.*) *cum senioribus deliberare. Alterum ad portam Capenam. Tertium citra aedem Bellonae, in quo exterarum nationum legatis, quos in urbem admittere nolebant, senatus dabatur*. Etiam Heliogabalus fecit *mulieribus Senaculum*, ubi solennibus saltem diebus conventus fieret matronalis: ut in ejus vita prodit Lampridius.

SENEX, si Isidorum audimus, lib. XI. cap. XII. ita dictus a *sensus diminutione, quod jam prae vetustate desipiant*. At juxta Perottum, *quasi seminex, hoc est, semimortuus, quod ubi majore aetatis sua parte, jam morti propinquior sit*. Sed vel κατὰ μετάθεσιν factum ab Hebraeo זקן, *senuit*, & *senex*, Genes. XXVII. I. & XLIV. & in *regimine* זקן *senex*, Genes. XXIV. II. Vel e ישן, pro quo Arabes שנה *annus*. Sane & *anus* similiter dicta ab *annus*. Hinc *seneo*. Catullus, in Phaseli Carmine:
Sed haec prius fuere, nunc recondita
Senet quiete.
Ab hoc *desenco*. Citat Priscianus, in IX. illud Sallust. II. Hist. *Nisi cum ira belli desenuisset*. A *seneo* etiam est participium *senectur*. Sallust. in IV. Histor. *Omnes quibus aetas senecta corpore, animus militaris erat*. Sed plurimum substantive sumitur, pro *senio*. Nisi *senium* potius properata est & ὠμήρος *senectus*. Sumitur & pro *taedio atque odio*, ut Nonius initio operis sui probat. Nempe quia mala illa aetas taedio odioque omnibus esse solet, ut idem Grammaticus docet. Quia & pro *homine odioso* & δυσχερεῖ accipitur. Ut illo Lucilii sat. lib. XV.
In numero quorum nunc primus Trebellius multo
Obmarcescebat febris, senium, vomitus, pus.
Senex olim fecit *senicis*, ut e *codex* est *codicis*: a *pellex*, *pellicis*. Ab antiquo hoc genitivo venit *senecio*, & *senectus*, item *senica*: de quo ita Nonius Marcellus: *Senica significat senex. Pomponius, Pistoribus* (in Aldina & apud Junianum Majum est *Pistoribus*:)
Pappus hic medio habitat senice, non sescuncia.
Ita lego, non *sescuncia*: ut est in vulgat. Idem pracone posteriore:
Sed me exercet senica nequam, neque illo quid faciam scio.
Posteriores *Seneca* dixere. Atque inde cognomen *Senecae* in familia Annaea. Primum qui ita vocatus, canem fuisse natum, atque inde *Senecae* accepisse cognomen, proditum est a nonnullis: ni fallor, Cassiodoro & Isidoro.

SENSIM, σχεδὸν, ἠρέμα, ut exponunt Philoxeni Glossae. De eo sic Priscianus, lib. XV. *Sensim pro paulatim, quia se maxime faciunt sensum, qui morantur*. Sed puto *sensim* dici, quod paulatim fiat, ita tamen ut sentiatur. Ut a *rapio raptim*, e *furor furtim*, a *cudo cusim*, sic e *sentio sensim*.

SENTINA [ab ἄντλος] juxta Perottum, *quod ejus fator sentiatur*. Hinc *sentino*, quod proprie notat *exhaurire sentinam*. Quomodo usus Paullinus ad Macarium. Sed quia eo pacto, praesertim ubi a naufragii metus, solet periculum evitari: eo accipitur pro *vitare periculum*. Id nos docet Festus: *Sentinare, satagere, dicta a sentina navis, quam quis, ne aqua litoret, evacuare contendit. Itaque sentinare, subtiliter periculum vitare*. Caecilius:
Capis consilium, postquam sentinat satis.

SENTIO proprie de auditu dicatur, si sit a *sonitu*. [hinc *sentinella*]. Sed verisimilius Nuneesius, qui κατὰ μετάθεσιν factum putat ab αἰσθάνομαι.

SENTIS a *situ*, quod *in terra inculta, situque obducta nascatur*. Ita Isidorus, lib. XVII. cap VII. Vel potius, quod a *tangentibus quamprimum sentiatur*, ut censet Perottus. Vel e שן, *acuere*. Est enim *acuta*. Vel a סנה, quod est *sentis*, *rubus*. A quo & *Sinai* mons, סיני, nomen accepit. Nempe a *ruborum copia*. Id enim simplicius ac verius puto, quam Rabbinorum quorundam opinionem, qui nomen inditum ex eo putant, quod *lapis in eo inventus impressam habuerit rubi figuram*. Quamquam Ephodaeus se figuram hanc in fragmentis lapidis vidisse testetur. Quod somnium puto, ut multa Judaica ac Rabbinica. A *sentis* est *sentus*, hoc est, *horridus, instar loci sentibus obsiti*. Donatus in illud Ter. Eun. II. II.
Video sentum, squalidum, aegrum, pannis annisque obsitum:
Sentum, inquit, *ad horrorem retulit, squallidum ad sordes*. Onomast. *Sentus*, ἀκανθώδης. Quod aliatum *Brygas* confirmat. Nam ἄκανθα *sentis*. Etiam e *sentis*, *senticosus* pro *spinoso*. Afranius in Abducta:
Quam senticosa verba pertorquet turba.
Ita constanter est in MSStis codd. Festi sive Paulli. Videtur tamen postremo loco jambus sequi.

† SENTIO

†Sentis fit ab Hebraico & Chaldaico סנה *sene* ejusdem significantiae. Idem nomen in Chaldaica forma emphatica, apud Onkelum est סניא *senia* h. e. ipsissimum *Sentis* nomen. Ab hoc vocabulo Mons *Sinai* dictus, quasi mons rubi. Ab eadem Orientali rad. *Seneb* fit etiam (inserto P) *Spinus* & *Spina*, ut in loco dicimus. Mazochius.

Seorsum a *se*, præpositione loquelari. Hoc forte a *sine*. Nisi malis a *semis*, vel *secus*: quod legas apud Priscianum, in fine lib. xiv. *Se pro sine, Græca præpositione separativa est, ut secubo, separo, seduco. Est etiam abnegativa, ut securus, sine cura. Præterea seorsum fit adverbium a se, ut a de deorsum, a super sursum. Quibusdam se a semis, quod separationem facit, quibusdam a secus videtur profectum.* Mihi placet, *seorsum* esse ex *se*. Sed quæ altera compositi pars? An *orsus*? Hoc si placet, dicetur *seorsus*, quia alio opus exordio. Sed magis fit verisimile *seorsum* dici quasi *seversum*, a *se* & *versus*, sive, ut antiqui dicebant, *vorsus*. V extritum, quomodo ab eodem fonte *deorsum* dicimus a *de* & *versum*: *sursum* quasi *sus*, sive *susum*, hoc est, *supra versum*. Vide ejus generis plura in *Prosa*. Porro non tantum *seorsum* dicere, sed & *seorsus*. Quid mirum? quando in simplici est *versus versum*: unde *adversus adversum*, *rursus rursum*, quasi *reversus reversum*; *prorsus prorsum*, quasi *proversus proversum*. Plautus Rudente, Act. v. Sc. ii.

Nummi octingenti aurei in marsupio infuerunt,
Præterea centum denaria Philippea in pasceolo seorsus.

Item Afranius in Emancipato apud Charisium, lib. ii.

Principium hoc oro, in animo ut sic tuo statuas,
Officium sagi, ut abs te seorsus statuam de re naseia.

Imo nomen etiam esse generibus varians arguit hoc Terentiani Mauri:

Nunc quia quæ potui videor traxisse seorsa,
Heroico profecta, quæque Jambica.

Sepelio, si Perottum audimus, ita dicitur a *sepiendo*, quia locus, quo conditur cadaver, lapide, vel aliter sepitur. Possis & deducere a Chaldæo שפל, quod est, *humilem esse*: ita *sepelire* ut *condere in humili loco* [σκεπω, σκέπας, σκεπάζειν. κείσθαι τῆς γῆς.] A *sepelio* est *sepelitus*, quo Cato usus ad Thermum, teste Prisciano, lib. xviii. Ex *sepelitus* fuit *sepeltus*, e in u abeunte. Nunc pro eo efferimus *sepultus*. Esti Isidorus lib. xv. cap. xi. ita dici putarit quasi *sine pulsu*. At *sepulcrum* ea ratione venit a *sepultum*, qua *fulcrum* a *fultum*; *lutrum* a *lutum* seu *luo*; *involucrum* ab *involutum*; *lavacrum* a *lavatum*. Hinc patet sine adspiratione scribendum *sepulcrum*, non *sepulchrum*. Veteres tamen ipsi cum spiritu & pronunciabant & scribebant. Patet id ex lapp. & Grammaticis antiquis. Nunc unius tantum Servii verba ponam in iii. G. *Tria, inquit, veteres habebant nomina, in quibus C literam sequeretur adspiratio, Sepulchrum, Orchus, Pulcher; e quibus Pulcher tantum hodie recipit adspirationem.* Hæc loquendi scribendique consuetudo veteribus præbuit occasionem, ut mirifica *sepulchri* etymo commniscerentur. Id ita esse, evincit hic Charisii locus, lib. i. *Pulchrum Varro aspirari debere negat, ne duabus consonantibus media intercedat aspiratio, quod minime rectum antiquis videbatur, unde & sepulchrum hodieque manet, quod sit seorsim a pulcro, propter recordationem doloris. Sepulcrum ab adverbio seorsum & pulcrum aliis tractum dicit, quod in hoc nomine componitur semis & pulcrum, quia pulcrum superficie, & intus plenum offensi.* Item Donat. in Andr. Act. i. Sc. i. *Sepulcrum κατ' ἀντίφρασιν, quod sine re pulchra sit; an quod ibi sine pulsu sint, id est, mortui? an quod illic animæ a vivis sepeliantur, id est, separentur?* Non tamen omnium is error fuit. Nam ibidem apud Donatum legas, a *sepeliendo sepulcrum* dici, & in lapp. non semper *sepulchrum*, sed interdum etiam sine spiritu reperias: uti in Orthographia ostendit Aldus.

†Sepelio est sine dubio ab Hebr. verbo שפל *shapal*, quod est *deprimere*, seu *deponere*, quasi *deorsum ponere*. Et quidem verbum *deponere* scio usurpatum de mortuis, aut desperatæ ægris, qui humi aut in lecto humi proximo deponebantur. Hinc ea vox a Christianis (quibus haud fas uri) de quibuslibet monumento mandatis adhibita: qua & gentiles interdum usi. Ergo *Sepel* κατάθεσι verteris *Depositorium*: i. e. humationis locum. Iisdem vero licet puto & Vespillo; & fort. etiam Seplasia, quae ad condimentum corporum sepeliendorum valebat. Sed de his omnibus vide copiose dicta in Pollinctura. Mazoch.

Sepia, *σηπία*, quomodo appellant Aristoteles, Apollonius, Dioscorides, Oppianus, Athenæus, alii. Spissus igitur error, tum Isidori ex eo derivantis, quod *sepibus interclusa facilius capiatur*: tum Fungeri, qui & ipse origine Latinum credens, sic dici ait, quod *piscatoribus velut iter præsepit*, nempe quia atrum evomit humorem, quo se occultat: ut tradit inter alios Plinius, lib. ix. cap. xxix. Allusit eo Tertullianus, lib. ii adversus Marcionem, cap. xx. *Sed enim sepiæ isti (quorum figura illud quoque piscimentum de cibis lex recusavit) ut traductionem sui sentiunt, tenebras hinc blasphemiæ intervomunt, atque ita intentionem uniuscujusque jam proximam dispargunt, jactitando & asseverando ea quæ relucentem bonitatem creatoris infuscent.* Dioscorides, lib. ii. cap. xxiii. a colore appellat τὸ μέλαν, ac Cicero similiter lib ii. de natura Deorum, ac Plinius loco ante citato *atramentum* vocant. Imo neque Persius Sat. iii. *sepiam* pro *atramento* dicere dubitavit; quamquam id Romani non e *sepia* confecerent, sed e *fornacium balnearumque fuligine*. Sed & Athenæus, lib. vii. pro eo θολὸν dicit, quam vox *fordes turbidas* (vel aquas cœno plenas) generatim signat, unde θολοῦσθαι *turbidum esse*: a quo ipso Gallicum *troubler*, nisi forte a Latino *turbare* κατὰ μετάθεσιν esse malis. Aliud vero est θολὸς, aliud θόλος. Θόλος est *testudo ædificii*, & *opus testudinatum*. De cujus origine in *Tholus* dicemus. Θολὸς notat *aquas turbidas*, ab Hebræo דלח, quod est *turbare*. De *Sepiis* natura curate tractat Rondeletius, lib. xvii. cap. ii. & iii.

Seplasiarius, in Glossis Philoxeni exponitur μυροπώλης: ac similiter Cyrilli Glossæ. Ea voce notatur, *qui omnia vendit*. itaque videtur interpretatio Glossarum laxior esse, quam oportebat. Nam *seplasiarius* est, non qui ἁπλῶς unguenta, sed qui, ut nunc loquimur, *species omnes* divendit, hoc est, τὰ νῦν ἀρωματιζόμενα, unde *aromatarios* vocamus. Est *seplasiarii* vox a *seplasia*, vel *seplasium*; quomodo vocari solent *aromata*, & *simplicia medicamenta*, *et unguentorum deliciæ*. Ita usi Varro, Plinius, & Ausonius. Sed proprie sic dicitur *locus*, *ubi ea venduntur*: unde in Cyrilli Glossis legas, μυροπωλεῖον, *seplasium*. Atque ad quemvis *locum* ea appellatio derivata ab loco uno: ut indicant hæc Festi verba: *Seplasia, forum Capuæ, in quo plurimi unguentarii erant*. Meminere & ejus fori Tullius pro Sext. & Pisoniana. item Val. Max. lib. ix. cap. i. Item Marcellus.

Quodque ab Idumæis vectum seplasia vendunt,
Et quicquid confert medicis Lagea cataplus.

[Omnino est ab ἐμπλάσσειν, unde *emplastrum*. *Emplasiarius* itaque vel *seplasiarius* est *unguentarius*]

Sepes nunc notat, *id quod objectum, prohibet introitum in agrum vel hortum*: nunc genus est *lacertæ*. Priori modo, fit κατὰ συγκοπὴν e *sepes*; quo Virgilius usus in Tityro. Hinc Ausonius in Technopægnio:

Bucolicis sepes dixit Maro: cur Cicero sept?

Sepes vero a *sepio*. Nisi cum Nonio malis *sepio* a *sepibus*. Sed utcumque hoc est, prima origo est a סב quod est *circumdare*: vel Chaldæum סף, hoc est, *terminus*, *finis*. Nam *sepes* hortorum termini ac fines esse solent. A *sepire* est *conseptum*, agri circa templum spatium Deo dicatum. Unde Glossæ, *Conseptum*, περίβολος. Et quod Clemens Alexandrinus, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἐλευσινίου, Arnobius vertit *in consepto Eleusino*. Arnobii quoque est lib. ii. *Ædibusque*

busque conductis intra conseptum templi larem temporarium mihi constituo. Antiqui pro *conseptum* dicere *consipsum*, teste Festo. At *seps* posteriori notione non Latinam, sed Græcam habet originem. Unde idem Ausonius paulio post:

An Libyæ ferale malum sit Romula vox seps.

Est autem παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας, ut ait Nicandri Scholiastes. Habet enim vim σηπτικὴν, hoc est, *erodendi, & putredinem corporibus morsu suo inferendi*. Isidorus, libro XII. cap. IV. *Seps exigua serpens, quæ non solum corpus, sed & ossa veneno consumit*. *Cujus poëta* (Lucanus lib. IX.) *sic meminit:*

Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.

Prudentio quoque, præfat. lib. I. adversus Symmachum, hanc vocem restituit Latinus Viterbiensis, quemadmodum monuit Johannes Castalio Var. Lection. cap. XXII. Dicitur & *chalcis*, χαλκὶς a χαλκὸς, hoc est, *æs*, quia *virgis quibusdam æris coloris distinguatur*. Nicandri Scholiastes in Theriacis: ἡ δὲ σὴψ ὅμοιός ἐστι τῇ σαύρᾳ. καλεῖται δὲ καὶ χαλκίς. ἔχει γὰρ ἐπὶ τοῦ νώτου χαλκιζούσας ῥάβδους. Plinius, lib. IX. cap. V. *Lacerta, quam hi sepa, alii chalcidicen* (lego *chalciden*) *vocant, in vino pota morsus suos sanat*. Germanis similiter vocatur *Kufferader*; quasi *area lacerta*. Vide & de hoc serpentis genere, præter jam dictos, Dioscoridem, Solinum, alios.

SEPTEM ab ἑπτὰ, ut a δέκα *decem*. *Septem* Philo σεπτὸν σεβάσμιον dici ait ab insita majestate, quam Græci σεβασμὸν vocant, eoque & Romanos, qui S retinent, propius ait a primigenio abire. Locum vide sis lib. de opificio mundi pag. XIX. edit. Turnebianæ. Sed verisimilius est ἑπτὰ esse ab Hebræo שבע, quod idem; ac sic quoque verum est, si initialem sibilum species, minus ab Hebræo recedere vocem Romanam, quam Græcam. Ab ἑπτὰ est ἕβδομος, ut a *septem septimus*. Ab ἕβδομος ἑβδομὰς, *hebdomas*, pro quo & *hebdomada* dicitur, ut pro *lampas lampada*. Vulgo pro *hebdomas* dicunt *septimana*, quæ vox non nisi adjective usurpatur ab iis, qui puce scripserunt. Ridicule autem Isidorus, lib. V. cap. XXXII. Ubi *septimanam* ait dici, quia in ea sint *septem mane*, id est, *septem luces*. Nam non dubium, quin sit ab adjectivo *septimanus*, cui simile, *primanus*, *decumanus*, &c.

SEPTEMBER, esse a simplici *imber* scribit Priscianus in VII. Similiterque *October*, *November*, & *December*, existimantur, quasi *octavus*, *nonus*, & *decimus imber*. Eadem mens Isidori, lib. V. cap. XXXIII. Nempe quia *his quatuor mensibus crebri decidant imbres*. Sed hoc si esset, *Octimber* diceretur. Quare sunt hæc non magis composita, quam *Quinctilis* & *Sextilis*, in quibus *ILIS*, uti in aliis *BER*, vocis syllabica productio ait. *Quinctili* vero, *Sextili*, *Septembri*, atque ita in aliis (ut Varro ait in V. de L. L.) inde nomen est, quod *quinctum*, *sextum*, *septimum obtineant locum a Martio*, a quo Romulus annum inchoavit: sed Numa ei duos menses præposuit, Januarium, & Februarium. Hac de re ita Naso, I. Fastorum:

Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Martis erat primus mensis, Venerisque secundus;
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a senibus, juvenum de nomine quartus;
Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras;
Mensibus antiquis præposuitque duos.

Atta, poëta antiquus:

. . . . *Annum novum*
Voluerunt esse primum mensem Martium.

Tibullus, lib. III. Eleg. I.

Martis Romani festæ venere Calendæ:
Exoriens nostris hic fuit annus avis.

Dionysius Petavius nuper cum Nicephori Chronico edidit Gregorii cognomento Figuli, Taurominitani in Sicilia Archiepiscopi, homiliam in Indictionis sive anni principium. In ea ait Gregorius *Septembrem* non tantum a *septenario* numero accepisse hoc nomen: sed etiam quia mensis ille sit σεπτὸς, hoc est, *venerandus*. Quo etiam refert quod festa tot in eum incidant. Sed seu originationem, seu allusionem condonare oportet homini Græco.

SEPTENTRIONES unde nomen sit, non convenit. Quidam volunt esse a *solo numero stellarum*, ut *triones* sit supplementum. Alii malunt *triones* esse *boves*, ut apud Nævium: *Trionum hic moderator rusticus*. Sane in Philoxeni Glossis legas: *Triones*, βόες ἐργάται. Eritque id nomen ab officio, quasi *teriones*, quia *solum terant*: vel quasi *terriones*, quia *terram arent colantque*: vel quasi *striones*, a *stria*, quam proscindendo terram faciunt. Vide Varronem, lib. VI. de L. L. Festum in *Septemtriones*, Gellium, lib. II. cap. XXI. & Scaligerum, conjectaneis in sextum Varr.

SEQUOR a *sero* venire, scripsit Cæsar Scaliger, ad Theophrasti de caussis Plantar. lib. I. cap. V. Mihi verisimilius fit, venire ab ἕπομαι, conversa consonante priori, & spiritu aspero. Similiter sane ab ἕπω est antiquum *sequo*, sive *seco*, unde *insequo*, sive, quod Vallo Longo magis placuit, *insece* quod est ἔννεπε. Gloss. Philox. *Insequo*, εἰπέ. Itaque cum apud Homerum initio Odysseæ sit,

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον, ...

id Livius Andronicus interpretatus est,

Virum mihi Camena insece versutum.

Et apud Catonem oratione contra Thermum fuit *insecenda*, pro *fanda*: ac *insectiones* dicuntur *narrationes*. Plane falli arbitror, qui *sectiones* eo pro *narrationibus* poni putant, quia hæ sectæ, & distinctæ, ordineque suo distributæ. Vide, quæ pro sententia nostra adfert Agellius, lib. XVIII. cap. IX. cujus initium non e vulgatis peti debet libris; sed Gulielmo Cantero, qui lib. II. cap. VI. id supplevit ex antiquo codice Buslidiano. Ad *sequor* redeamus. Ab eo est *secutor*, qui & *adsecla* ab *adsequendo*, Gr. ἀκόλουθος. Sic in vett. lapp. legimus, SECUTOR CÆSARIS. Item SECUTOR TRIBUNI. Et, si sanus Petronii locus, ab eodem erit *secutuleia*, ut ita dicatur *femina*, *quæ ipsa viros sectetur & appetat*. Sed speciatim in ludo gladiatorio quidam dicebantur *secutores*. Isidorus, lib. XVIII. Orig. cap. LV. *Secutor est ab insequendo retiarium dictus*. Fuse de his Lipsius, Saturnal. lib. II cap. VII. Ubi & interpretatus Appuleii locum hunc, lib. IV. *Non diu cruciatus istam emisit: quem prioris exemplo sepulturæ traditum, bonum secutorem Lamacho dedimus*. Hoc est, (juxta Lipsium,) *qui Lamachum sequeretur, comitareturque ad Orci domum*. Sed merito hanc parte Lipsianam sententiam rejicit Josephus Scaliger. Nam, ut vir ille summus in notis ad Manilium docet, *secutor* est, qui Græcis ἔφεδρος, aliterque Latinis *subdititius*, Martiali etiam *suppositicius* appellatur: in veteribus Glossis *tertiarius* vocatur, quia nimirum altero interfecto *tertius* sufficeretur. *Secutor* igitur Appuleio simpliciter est, qui sufficiebatur Lamacho interempto. A *sequor* quoque est *sequior* pro *deterior*: ut cum *sexum sequiorem* pro *muliebri* dicit non semel Appuleius. Sic Seneca, *sequius de aliquo loqui*, hoc est, *deterius*, *sinistre*. Gloss. *Sequius*, χεῖρον. Turnebus, lib. XIX. cap. XVIC. ex eo existimat hoc loquendi genus proficisci, quod *præire* consuevit, cujus melior condicio; *sequi*, cujus deterior, ut secus. Nisi potius dicendum; *sequior* seu *secior* (nam eadem C & Q littera est) venire a *secus*, hoc est, *aliter*, idque κατὰ εὐφημισμὸν, quomodo Græci dicunt ἕτερος δαίμων, pro *irato*, & Latini *avem alteram* pro *infelici*. *Sequiorem sexum* pro *muliebri* dixit Appuleius, lib. X. *Si sexus sequioris edidisset fœtus, quod esset editum, necaretur*. Cui opponitur *sexus melior* pro *virili*, Statius, I. Theb. *At sexus melioris inops*. *Sequius* adverbialiter usurpavit & Varro Tanaquile apud Nonium in *Ruminare*: *Non modo* (sic veteres locuti pro *non modo non*,) *absens quicquam de te secius cogitabit, sed etiam ruminabitur humanitatem*. Afranii quoque est: *Sin, id quod spero, ratio talis sequius ceciderit*. Et Appuleii, lib. VIII. Atini Aurel: *Placuit Thrasyllo schema feralium nuptiarum, nec sequius aliquid suspicatus*. A *sequo* quoque juxta Gellium, lib. XX. ὁ μεσίτης dictus *sequester*, quod ejus utraque pars judicium sequatur. Nisi potius a *sequo*, hoc

hoc est, *dico*, ἴσω, quia dicat sententiam inter partes. A *sequester* est verbum *sequestro*, hoc est, *sequestrum ago*, item *separo*, ἀποχωρίζω. Ab eodem, adverbium *sequestro*, ut cum quid *sequestro positum* dicerent. Ita locutus Agellius, lib. xx. cap. xi. Ab eadem origine *sequester* aliter *secuina* dicitur, quasi *secuino*. Sed hac de voce separatim diximus. *Exsequi* est *sequi pompam funebrem ad sepulturam*. Itaque pro *funerare* sumit Tullius II. Tuscul Quæst. Atque ab ea notione dictæ *exequiæ*. Gloss. vett. *Exequiæ*, ἐκφοραί, ἐκκομιδαί. Ab *assequendo* est *assecula*, & κατὰ συγκοπὴν *assecla*. Gloss. Isidori: *Assecula*, *buccellarius homo*.

†Sequens non ab ἕπομαι, uti volunt, sed verisimilius ab Hebr. נשג quod tantum in Hiphil est usitatum pro *sequi* & *assequi*. In qua rad. deperit prima littera defectiva: ut ultima vertitur in suam analogum Q, ut a λόγος fit *loquor*. Hodie apud Italos G & Q in plurimis vocibus promiscue usurpantur. Mazochius.

Seræ sunt *quibus remotis fores panduntur*, ut ait Varro, lib. ex. de L. L. Festus: *Seræ*, *fustes*, *qui opponuntur foribus*. Ovid. Amor. lib. vi. el. ei. *Excute poste seram*. Est *sera*, vel a שמר, hoc est, *observavit*, (quæ Becmani sententia:) vel a Chaldæo סר, quod est *claudere*. Aut a Græco σειρά, hoc est, *funis*, sive *catena*; olim enim ante inventum *seræ* usum fune solebant munire januas: ut in veteri Lexico legitur. At male Beda, libello de Orthographia, ubi ait *seras* dici a *sero*, quia *sero*, hoc est, *vespere* civitatum occluduntur portæ. Nec melius Perottus, quod foribus admotæ *serantur*, hoc est, *inserantur* & *desigantur*.

Serenus ab antiquo *serus*, [hoc verum. *Sole enim occaso*, *maxima est aëris claritas*.] ut ab *alius alienus*, a *dubius* antiquum *dubienus*, a *socius*, *socennus*. *Serus* a *serendo*. Nam *serum* seu *serenum* proprie dixere veteres agricolæ tempus sationi aptum. Nisi malis esse a ξηρός, quod afitatius ξερός, id est, *siccus*. Quomodo & *sudus* est a *se*, id est, *sine*, & *udus*, ita & *serenus*, & *sudus* opponuntur cælo pluvio. Confirmat hanc sententiam, quod a *serum* fit *seres*, inde *seresco*, quod significat *siccari*, prout interpretatur Nonius, ac probat illo Lucretii, lib. I.

Denique fluctifrago suspensæ in litore vestes
Uvescunt, *eædem dispansæ in sole serescunt*.

Sane & *serenus* similiter pro *sicco* accipitur: ut cum Maro I. G. ait:

. . . . Unde serenas
Ventus agit nubes.

Quæ alibi *arida nubila* appellat. Habet *serescere* & alteram significationem, proque ea originem diversam. Sed priorem tum producit, quia tunc a *lactis sero* id verbum formatum est. Plinius, lib. xi. cap. xlii. *Omne lac igne spissatur*: *frigore serescit*, hoc est, *in serum abit*.

Seria, [Hesych. Σηρία.] vas fictile oblongum, a סיר, *olla*, *lebes*. Hinc *seriola*, apud Isidorum, lib. xx. cap. vi. Onomasticon: *Seriola*, κεράμιον, quasi dicas, *urnula*.

Sericum videtur Becmano originis Hebrææ: nam שריג, esse *surculum*, inde שריקים, dici *serica*, *quæ in arborum ramis aut surculis fiunt*. Sed non dubium, quin vox sit a *Seribus*, quos *inter duos amnes Hydaspem & Indum constitutos* Orosius scribit lib. iii. cap. xxiii. Inter *sericum* & *bombycinum* discrimen ponit Ulpianus, l. xxiii. de aur. arg. leg. *Vestimentorum sunt omnia lanea*, *linteaque*, *vel serica*, *vel bombycina*. *Bombycina* quid sit, indicat locus Plinii, lib. xi. cap. xxii. *Bombyces*, *telas araneorum modo texunt ad vestem luxumque feminarum*, *quæ bombycina appellatur*. Atque hæ castes etiam Coæ vocabantur: quia *bombyces* nascerentur e *Co insula*. *Bombycina* igitur fit e textura vermiculorum toti jam Europæ notorum. Sed *Serica* unde fieret, quia ex interiori Asia peteretur, non æque constabat. Quidam ceterum putarunt neri eam e cortice arboris Indicæ. Hanc fuisse quorundam sententiam auctor Pausanias in Eliacis. In iis est Strabo, lib. xv. cum ait:

Τοιαῦτα δὲ τὰ σηρικὰ ἐκ τινῶν φλοιῶν ξαινομένης βύσσου. *Tales & sericæ vestes*, *bysso ex corticibus quibusdam carminata*, *neroque*. Et sane *sericum* esse *arborum fœtum*, etiam sensit Ammianus Marcellinus, lib. xxiii. *Agunt*, inquit, *& ipsi quieti Seres*, *armorum semper & præliorum experies*. *Cæli apud eos jucunda salubrisque temperies*. *& abunde silvæ sublucidæ*, *a quibus arborum fœtus aquarum aspergiatibus crebris velut quædam vellera mollientes*, *ex lanugine & liquore admixtam subtilitatem tenerrimam pectunt*, *nentesque subtegmina conficiunt sericum ad usus antehac nobilium*, *nunc etiam minimorum sine ulla discretione*. Alii *arboribus depelli* agnoscunt, verum *sericum* non ex *arborum natura*, sed *bombycum opere* fieri tradunt. Sic clare Isidorus, lib. xix. cap. xxvii. *Sericum dictum*, *quia id Seres primi miserunt*. *Vermiculi enim ibi nasci perhibentur*, *a quibus hæc circum arbores fila ducuntur*. *Vermes autem ipsi Græce* βόμβυκες *nominantur*. In priori sententia fuisse videtur Tertullianus, cum libro de habitu muliebri scribit. *Age nunc si ab initio rerum & Milesii oves tonderent*, *et Seres arbores nerent*, &c. At Isidoro favet locus Chrysostomi a Brodæo quoque adductus: Καλὰ, inquit, τὰ σηρικὰ ἱμάτια, ἀλλὰ σκωλήκων ἐστὶν ὑφάσματα. *Pulcra sunt vestimenta serica*, *sed vermium textura*. Difficilius dictu, utros sequatur Maro, cum II. G. ait:

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

Aut Seneca, cum in Hercule Œteo scripsit:

Quæ Phœbeis subditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.

Aut Claudianus, cujus illud,

Stamine quod molli tondent de stipite Seres.

Sed verius sane Isidorus, quam Strabo, vel Ammianus: quanquam Isidorum eo nomine in notis ad xi. Annalium Taciti, reprehendat Justus Lipsius, quasi is male confuderit *bombycinum* cum *serico*. At immerito, quemadmodum ex iis patet, quæ Jul. Scaliger tradit ad Cardanum, Exercitat. clviii, tmem. ix. Ubi inter alia narrat vidisse se *in Calabria neglectos in arboribus vermiculos sua sponte cultuque sericum facere*, *a quibus detrahunt incolæ*. Addit quoque ex commentariis navigationum in Taprobana, *sericum*, sine cultu ex arboribus detrahi. Sed & partim ex Veneti legati narratione, partim ex peregrinationum scriptoribus ostendit, *sericum*, quod hodie a *Seribus* in loca alia demittitur, plane idem esse, ac illud quo hodie utimur. Imo & Cardanus monuerat ex Indicis navigationibus patuisse, non aliud iis esse *serici* genus, quam nobis. Dalecampius quoque ad Plinii lib xi. cap. xxiii. scribit se vidisse folia aliquot ex Perside & Arabia advecta, mori foliis similia, sed paullo angustiora, & longiora, eisdem serico circumvoluta, quod bombyx intus latens neverat, ut omnino sericum filum orientale ac nostrum bombycinum non differant κατ' εἶδος, sed solum accidenti, puta quod in oriente bombyces id in arborum foliis producant, nobis eam artisnicium id cura maxima sit tuendum servandumque. Quare nec in eo audiendus Justus Lipsius comment. ad eundem librum, aut Jo: Bernartius comment. ad I. Silv. Statii, qui inter alia, quæ fuse de *serico* disserunt, hoc quoque tradunt, *sericum* apud nos desiisse, nec ejus quicquam, præter nomen superesse. Porro usque ad Justiniani tempora invisa imperio Romano semina vermiculorum, qui *serica* nerent fila. Ejus demum temporibus eo perlata, filaque ibi neri a vermiculis, & inde etiam *Serica* cœpere. Ut constat ex Procopii Gothicorum libro II. Ac primo quidem mulieres solæ *serico* utebantur. Unde Plinius: *Tam multiplici opere*, *tam longinquo orbe petitur*, *ut in publico feminæ translucerent*. Imperatores tamen jam tum viri eo uti: sed lege hoc repressum fuit. Quod accidit anno Urbis DCCLXXII. quo decretum factum, ut ait Tacitus, Annalium lib. II. *Ne vasa auro solido ministrandis cibis fierent*. *Ne vestis serica viros fœdaret*. Neque Dionis ævo, qui ejus temporibus Severi Imperatoris hoc concessum fuit, ut constat ex li-

bro XLIII. Paullatim vero & viri ea uti cœpere. Unde Solinus, qui post eos vixit, cap. LIII. ait: *Hoc illud est sericum, in usum publicum damno severitatis admissum: & eo quo ostentare potius corpora, quam vestire, primo feminas, nunc etiam viris persuasit luxuriæ libido.* A *sericum* fiunt *holosericum*, & *subsericum*. *Holoserica* vestis dicitur, quæ tota est ex *serico*, nulla alia admista materia. *Subserica* dicebatur, cujus stamen solum esset *sericum*. Lampridius de Heliogabalo: *Primus Romanorum holoserica veste usus fertur, cum jam subserica in usu essent.* *Transserica* etiam legas apud Isidorum, lib. XIX. cap. XXII. *Holoserica*, inquit, *tota serica*. ὅλον enim totum. *Transserica stamine linea, trama ex serico*. *Serici* etiam genus fuit *holoberum* sive *holoverum*. Vocem eam legas, l. XV. de vestibus holober. lib. XI. Frustra sunt, qui *holoberas* corrigunt, ac intelligunt vestes, quæ totæ sunt ex obryza, hoc est, *auro purissimo*, quod quantumvis coctum non diminuitur. Nihil enim mutatione opus, quia & Zonaras auctor est, *sericeas vestes dictas* βῆρας. Inde *holovera*. Sed quid βῆρα; Quibusdam videtur vox barbara, ab ea gente, unde primo id panni genus allatum. Sane apud Prophetam Ezechielem cap. XXVII. vocem [Hebrew] nec Judæis magistris satis cognitam βῆρας interpretatur Casaubonus notis ad Trebellium Pollionem. At Salmasio magis placet *holoveram* dici *sericam*, quæ tota esset tincta colore vero, hoc est, purpureo, tum stamine tum subtemine ratione: quo modo vox erit hybrida, atque e Græco ὅλον, & Latio verus conflata. Quam sententiam alii etiam postea fuere amplexi. Et sane Ἀνεκδότοις Procopii comprobatur. Sed utcumque de origine vocis sit, omnino rectum est *holovera*. Quam lectionem tuentur quoque Turnebus, lib. I. cap. XVII. Et Cujacius ad citatum Cod. locum. Plura si de *bombycino* ac *serico* voles, cum Scaligerum, Dalecampium, Lipsium, ac Bernartium, locis citatis adire potes, tum Raphaëlem Volaterranum, lib. XXVIII. Comment. Urban. Lazarum Bayfium, lib. de re Vestiaria, cap. & VI. Brodæum, lib. II. Miscellaneorum, cap. XIII. & Tiraquellum, in legg. connubial. leg. III. num. XVII. Sed & quædam huc pertinentia diximus voce *Byssus*. At imprimis operæ fuerit adire, quæ Salmasius observavit ad Tertullianum de Pallio, & Historiam Augustam, & Solinum.

†Sericum hoc differre a *Bombycino*, quod tinctura ab vellere distidet, nuper a me ostensum fuit tom. I. Spicileg. Bibl. Differt. VIII. Par. 2. Sect. 2. pag. 233. 234. Ibidem & *Serici* veram etymologiam detecimus, ut sit a *Sorek* (id plantae genus) quod ad purpurae tincturam usui erat. Itaque If. XIX. 9. [Hebrew] *pishtim serikoth* sunt *lina serica*: ex quibus liquido ostenditur, *pishtim* seu *lina* ad stamina texturamque pertinere, *serikoth* vero esse coloris. Ibidem ex oraculi Jacobei [Hebrew] collegi, non alium colorem quam purpureum per *Serici* nomen fuisse antiquitus designatum. Vide omnino quae nuper loco notata protuli, quae huc rursus inculcare mihi ac lectori molestum videbatur Mazoch.

Series [εἱρμὸς] a *sero*, hoc est, *necto*. Gloss. Phil. *Series*, τάξις, εἱρμὸς, σειρὰ, ἄλυσις χρόνου καὶ ὁρμαθός. Gloss. Cyrilli: εἱρμὸς, *connexio*, *series*. Vide *Serta*.

Serilla, vel, ut alii legunt, *serilia*, si Verrium audimus, *sunt navigia Istrica et Liburnica quæ lino ac sparto condensantur, a conserendo & contexendo dicta*. Auctor Festus: qui & ex Pacuvii Niptris hos versus adfert:

> *Nec ullo subscus cohibet compagem alvei,*
> *Sed suta lino, & sparteis serilibus.*

Sed ex his liquet, verius esse quod ibidem subjicit Festus, *serilias* esse funiculos ex spartео consertos. Atque inde *serilia* nomen.

Serium a ישר, *firmare*, *certo affirmare*. [a *ferendo*, vide *ferme*, & *serta*.] Nisi malis ex *se*, hoc est, *sine*, & *ejus* ut putat Nonius, & post eum Rodolphus Agricola notis ad M. Senecam. Cui origini non repugno. Nam *serium* & *jocosum* opponuntur apud Ciceronem, lib. I. Off. ac similiter Horat. dixit Sat. I. lib. I.

> *Sed tamen omisso quæramus seria ludo.*

Sermo, a *serendo*, quia inter duos seritur, unde Plautus Curcul. I. III.

> *Quem quidem mihi pollucibus virgis servus sermonem serat.*

Et Maro, VI. Æn.

> *Multa inter sese vario sermone serebant.*

Adferunt hanc nominis rationem Varro, lib. V. de L. L. Servius ad adductum Maronis versum: Vetus Horatii interpres ad Ecl. I. lib. I. Sat. &c. Et e junioribus Jovianus Pontanus in Actio fol. CXL. edit. Ald. Josepho tamen Scaligero in Conject. videtur *sermo* dictus παρὰ τὸ εἴρειν, hoc est, *nectere*: ut nempe præposito sibilo fiat ab εἱρμὸς, quo *series* significatur: unde εἱρμαρμένη, hoc est, *fatum*, definitur τῶν αἰτιῶν εἱρμὸς, *ordo seriesque caussarum*, prout interpretatur Cicero. Tertia est Becmani sententia, qui κατὰ μετάθεσιν factum putat ex Hebræo מסר, hoc est, *tradere*, & specіatim *sermone tradere*: vel a [Hebrew], hoc est, *sermonem habuit*. Tribus iis addamus conjecturam nostram. Puto *sero* antiqua lingua notasse *dico* ab ἐρῶ sive ἔρω, quod idem signat, *S* præmissum, ut in Belgico ejusdem notionis verbo, quod est *spreken*, a *prædico*. Nec pauca sunt in Latinis, ubi spiritus lenis in S abiit: ut ἕπω, *sequo*, unde apud veterem poëtam *insequo*, *insece*. Item ab ὕδος, quomodo vocatur *pluvia* & *fricosa tempestas*, fit *sudus*. Simile igitur sit ab ἔρω *sero*, unde *sermo*, item composita *assero* & *dissero*; non a *sero*, quod est *σπείρω*. Sic *assero* sit *rationem dictis addo*, atque ita *rem firmo*. *Dissero* sit *dicendo rem deduco*. Unde *disertus*, qui a *fando facundus*, ab *eloquendo eloquens*. Ab trium horum ὁμολογίας argumentum petit Appuleius in Apologia, cum scripsit: *Quis enim me hoc quidem potis eloquentior? quippe qui nihil unquam cogitavi, quod eloqui non auderem? Eundem me aio facundissimum: nam omne peccatum semper nefas habui. Eundem disertissimum, quod nullum meum factum vel dictum extet, de quo disserere publice non possim.*

Sero est duplex. Unum notat *necto*, *jungo*: & facit ex se *serui*, *sertum*: alterum significat *semino*: ac facit *sevi*, *satum*. Posterius hoc Angelo Caninio placuit esse a Chaldæo זרע, quod est, *spargere*, *dispergere*: ut Z mutetur in S, quomodo a זוג, id est, *misceo*, venit μίσγω, unde *misceo*. Vel potius erit *sero* a σπείρω, quod idem notat. Nempe a futuro σπερῶ, abjecto π, ut a δάκτυλος, *domitum*; a κάμπυλος, *cunctus*, a κοιλὸν, *cœlum*. At *sero* pro *necto* venit ab εἴρω, quod est *necto*. Nisi & σείρω nectendi habuit significationem, uti videtur. Nec enim σπάρτα solum *sata* dicuntur, sed etiam, ex quibus aliquid fit, quod nectendi usum præbet. Unde σπάρτον, pro *linea*, sive *fune fabrili*, quod aliter σπάρτη dicebatur. Unde Hesychius: Στάθμη σπάρτος ἐν ᾗ ἀπευθύνουσι οἱ τέκτονες. Itaque idem est σπάρτη in proverbio illo λευκὴ στάθμη ἐν λευκῷ λίθῳ, ac σπάρτος in altero Laconum adagio: ποτὶ λίθον σπάρτον ἄγειν. Hoc Latine sit, *Lineam lapidi admovere*: illud, *alba linea in alba lapide*. Nam *linea* Latinis est funis ille colore albo illitus, quo lapidem aut lignum signare ac dirigere fabri solent. Imo ut Latini *lineam* dixere, unde hamus dependet, sic Græci vocarunt σπάρτον & σπαρτίον, aliique etiam ex materia aliqua nexis nomen simile indiderunt. *Funis* quoque involucrum est σπεῖρα, quod ab eadem τῷ σπείρειν significatione ortum duxerit. Quare & *sero* in *nectendi* significatione a σπείρω videtur originem ducere. Sed seu inde, seu ab εἴρω esse placet: non dubium, quin ab ea *serendi* significatione *series* dicatur, & *flores serti*, hoc est, συμπλεκόμενοι. Et *serta* pro *fune*. Ut apud Palladium: *Cum serta, quæ appensa sunt, auferantur.*

ferantur. Item *sertum* pro *corona*. De quo in *Serta* pluribus dicemus. Etiam hinc *sertor*, de quo Festus, etsi intricatius. Item *serto* frequentativum, pro *sæpius necto atque ordino*, ut fit in cotollis. Glossæ: *Sertat*, στεφανοῖ. Diversa hæc significatio simplicis verbi etiam in compositis remansit. A *seminandi* significatione sunt *consitus* & *prositus*: quorum priori Solinus in Polyhistore, altero idem in Pontico utitur. Ejusdemque ac *consitus* originis est *Ops Consiva*. Est enim uxor Saturni, qui sationi præerat. Ut non audiendus sit Cæsar Bellingerus, qui lib. de Cœna, cap. viii. secutus virum doctum, quem sibi nominamus, a *Conse* dici putat: uti & Deos *Consentes*. At a *consero*, quatenus non *κα*-*ταφυτεύω*, sed συμπλέκω notat, dixit Maro, *Consertum tegmen spinis*, hoc est, συμπεπλεγμένον. Sic *desero* proprie notat id quod prius consertum erat pro derelicto habeo. Unde *desertus* pro *derelicto*. Etiam *desero* significationem habet *inserendi*, sive *desigendi*. Ut apud Tibullum:

Nam veneror seu stipes habet desertus in agro.

Adsero est *adnecto rationem, ad aliquid probandum, & firmandum*. *Disserere* etiam propria fuerit, *apte res omnes in sermone connectere*. Nisi potius *adserere* & *disserere* sunt a *sero* pro *dico*, quod ab εἴρω: quod si est, triplex fuerit *sero*, pro *semino*, pro *necto*, pro *dico*: de qua significatione vide quæ in *Sermo* diximus. Ab *insero* quoque in *satione* significatione est *insitus*: ab illa, quæ *seriem* spectat, *insertus*. Unde putabat Scaliger dici Latinis *insertam*, quod Græcis ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλειν *emblema*: atque ita Publium Syrum dixisse:

Frugalitas inserta est rumoris boni.

Sed *incerta* hic legi debere diximus in *Emblema*. Ab *insero* quoque est *insertitus*. Item *insertim*: ut a *præsero*, *præsertim*, quando quid serie est ante alia. Lucretius, lib. ii.

Insertim fundant radices per opaca domorum.

Sic ab *exsero exsertim*, quod idem etiam usurpat; ut *exserte* Tertullianus, lib. ii. ad uxorem.

†Sero est a זרע zara sive *sara* (aut potius cum Chaldaicis punctis *sera*) quod est *serendi* verbum. Mazocchius.

†Serpentem & verbum Serpo ab Ἕρπω prodiisse, olim non dubitabam. Sed postea fore putavi consultius, si Latinum juxta Græcumque verbum ab Hebr. שרץ *sharats* (quod est *serpere* aut *repere*) derivarem, littera *Tsade* in P versa. At Græci in sua formatione hoc etiam sibi licere voluerunt, ut sibilum Hebraicum Græco tantum spiritu rependerent. Mazocchius.

Serpo, unde *serpens*, ab ἕρπω, spiritu aspero converso in *S*: quod in plurimis fit. Tantum nunc ponam exemplum plane geminum. Ita ab ἑρπυλλος est *serpyllum*, uti Varro scribit, lib. iv de L. L. & Servius ad Ecl. ii. Ἕρπυλλος vero vocetur ab ἕρπω. Nam *serpyllum*, sylvestre imprimis, serpit, dispergitque se per humum. Pro *serpyllum*, *serpullum* per *V* in Romano cod. legi, scribit Pierius ad Eclogam ii. Ab ἕρπω quoque, sed κατὰ μετάθεσιν, fit *repo*: unde, ut Tarentinis & Syracusanis ἕρπειν, ita Latinis *repere* interdum est *ire*: quomodo Maronem semel iterumque locutum, observet Scaliger in Commentariis. Sane id etymon verius est, quam ut fit a *ῥέπω*, quod notat *vergo*, *propendeo*. Proprie autem Latinis differunt *serpo* & *repo*, quod *serpere* dicantur ἄποδα, *repere* autem, quæ pedes habent cruribus brevissimis, uti lacertæ. Itaque Martialis apte, lib. iv. ep. lix.

Flentibus Heliadum ramis, dum vipera serpit.

Non *repit*, quod immerito vir eruditus præfert. A *serpendo* quoque dicta putetur *Proserpina*. Nonnulli caussam bene adferunt, quod *in germinatione sata proserpant*: *Proserpina* autem sit filia Cereris, quæ frugum Dea. Arnobius, lib. iii. *Quod sata in lucem proserpant, cognominatam esse Proserpinam*. A *cursu cælesti* caussam arcessit Varro, lib. iv. de L. L. *Proserpina*, inquit, *dicta, quod hæc ut serpens, modo in dexteram, modo in sinistram partem late movetur*. Verum neutrum placet: quod omnino pareat, *Proserpina* ex Περσεφόνη factum esse. A Græco ἕρπω est quoque *herpes*, sive pro morbo ponetur, hoc est, *ulcere, cujus intemperies ad vicinas partes proserpit, easque sæpe ad usque ossa exedit*, quod cum fit, ἕρπης ἐσθιόμενος dicitur: sive etiam ponetur pro *animali*, *quo ulcera proserpentia persanantur*: de quo Plinius, lib. xxxiv. cap. xiii.

Serra a *seco*, quasi *secerra*. Nisi potius, quod Isidorus ait lib. xix. cap. xix. a sono factum est. Nam duo *R R* exprimunt.

. . . . *Serræ stridentis acerbum*
Horrorem:

ut verbis utar Lucretii. A *serra* est *serrago*. Est enim quod hami cadit, cum quid *serra* scinditur. Cæl. Aurelianus, *Cum eorum cornu serragine adspersâ*.

†Serra non est a Seco, quod vult Vossius, sed est a Chald. verbo נסר *mosser*, quod apud Thargumicos est *ferrum adhibere*, sive *serra* aliquid *scindere*. Quod Chaldæum verbum factum videtur a Targumicis nominibus מסר & מסרא & מסרא quæ *serram* notant. At Latini in hoc nomine per aphæresin *Mem* abjecerunt. Nec tamen aphæresi opus erit, si placeat magis a שרר *serah* deducere, quod Chaldæis Syrisque est *scindere*, *dividere*. Mazocchius.

Serta aliud in *singulo*, aliud in *plurativo* numero. In *singulo* notat σχοινίον, hoc est, *funem* sive *restem*, nempe quia vera *serta*, hoc est, *conserta*, sive *plexa*. Hinc *sertam ducere*, quod Terentio *funem ductare*. Vide Scaligeri in Varronem Conjectanea & in Tibulli libr. ii. Fuerit igitur a *sero*, hoc est, *necto*: unde & *series* dicta est. Vide quæ de hoc in *Sero* diximus. At *serta* plurale notat στέφανος, sive στέμματα, prout exponunt Gloss. vett. Hæc significatione a *serie* dici putat Varro, lib. iv. de L. L. Rationem etymi ostendit hic Tertulliani locus, lib. de Corona militis, cap. v. *Coronam si forte fascem existimas florum per seriem comprehensorum*. Aliis placet, ut sicut ab Hebræo זרה, quod est *dispergo*, fit *zero*: sic a זר, hoc est, *circulus*, *corona*, fiat *sertum*, converso utrobique Z in S, quomodo a זרע est σπείρω, unde *misero*. Sed nihil certius, quam ut *serta* ita & *sertum* esse verbale a *sero*, pro *necto*. Et hanc, & Varronianam illam ἐτυμολογίαν putat Plinius, lib. xxi. cap. ii. *Cum vero e floribus fierent serta, a serendo serieve appellabantur*. Ita legendum monuit Jac. Pammelius. Nam in vulgatis pro *seris* est *serviæ*. Ac confirmat hanc emendationem, quod Turnebus scribat in victis ac fugientibus libris *serive* inveniri: quemadmodum & Dalecampius monet in suis legi *serive*. Quid si quis de allato *serti* etymo dubitet, omnem ei, puto, scrupulum eximet locus ille Servii, in i. Æneid. *Sertum*, & *serta*, *cum nihil adjicitur, dicimus. Sin autem sertas dixeris, adde flores: si sertas, adde coronas, ut Lucanus*,

Accipiunt sertas nardo florente coronas.

Hoc in multis nominibus observatum est, ut genus ex adjectione sentiatur, quo detracto, in neutrum cadat, necesse est: ut piscinalis locus, piscinalis cella, piscinale: sagmarius equus, sagmaris mula, sagmarium. Apud Appuleium etiam opponi videas *flores*, *sertos* & *solutos*: item *rosam sertam*, & *solutam*. Vide, quæ in *Sero* diximus.

Servi primum e captivis facti sunt, & dicti ita a *servando*, quia *servati* sunt, cum jure belli possent occidi. Adferunt hanc ἐτυμολογίαν cum Jurisconsulti, tum Donatus Adelph. act. ii. sc. i. & Isidorus, lib. ix. cap. iv. Item Augustinus, de Civit. Dei, lib. xix. cap. xv. & Eucherius in Genesin, lib. iii. cap. xlvi. Cave autem capiendum, quod ait Donatus, sic dictos, quia *servati essent*, *cum eos occidi oporteret jure belli*: ubi *oporteret* sumitur καταχρηστικῶς pro *liceret*. Nam ea res jure gentium licentiam sive impunitatem habet: etsi non omni ex parte conveniet sæpe pietati & officiorum regulis: juxta quas rectius captivis parceretur. Eoque Augustinus, lib. i. de Civit. Dei. cap. vi. Gothos laudans, quod supplicibus, inque templa confugientibus

cibus perpecerant: *Quod, inquit, belli jure fieri locuisset, illicitum sibi esse judicarunt*. [a Θέρω, curo, *fervio*, est Θεραπεύω, & Θεράπων, idem quod Θεράποντες & Θεραπαίνια a Θεράπων *servus*.] Quod vero ad etymon, magis verisimile est, *servum* dici a *servando* seu *custodiendo*: *servo* autem venire ab ἐρύω, quod idem notat: unde Hesychius ἐρύσασθαι exponit φυλάξασθαι. Vel (quod in Conjectaneis censet Scaliger,) ac in Grammatisslec sequitur Nunnesius, fuerit *servus* ab antiquo *erus*, unde *eritudo* pro *servitute* apud Festum. *Erus* autem est a Græco εἶρος, unde εἴρερος, & εἰρεροι pro *servitute* ac *captivitate*, usus Homerus Odyss. θ. Hesychius recte exponit δουλείας, αἰχμαλωσίας, inde etiam [illegible], ut idem sit quod δοῦλος, quamquam Hesychius malit, ita dici παρὰ τοῦ ἔρας ἐργάζεσθαι, ut proprie sit γεωργὸς seu ἐργάτης μισθωτός. Sed hæc quoque deducere possis ab ea notione verbi ἐρύω, quam diximus. *Servitium* & *servitus*, quemadmodum ex primo Charisii scimus, ita distinguunt quidam, ut hoc sit *serviendi conditio* sive *actus*, illud *servorum multitudo*, qua nempe ratione *avitium* (quod apud Appuleium est, lib. de Deo Socratis) *avium multitudinem* significat. Verum (ut Charisius agnoscit) non observavit hoc discrimen Maro, cujus illud lib. III. Æn.

Servitio enixa tulimus.

Cui addere possis illud Tibulli,

Sic mihi servitium video dominamque paratam.

Cum autem & *servitium* & *servitus* proximam ab ultimo corripiant, non possunt esse a *servire*, a quo *servitus* diceretur, ut ab *audio*, *auditus*: sed omnino sunt a *servus*.

†Servitus & Servus ex Hebr. שבי *shebi* & interposita pro more Rhotacismo *servi*, Quod captivitatem & servitutem notat. Vide & in *Servus*. Marochius.

Serum in lacte est, quod Græcis ὀρὸς, vel ὀῤῥὸς. Nec dubito quin ex obliquo ὀρὸν fit *serum*, spiritu in S abeunte, ut ab ἕπω, *sequor*; ab ἱδρὼς, *sudor*. Sed multo usitatius, ut spiritus asper mutetur in S, ut ἕξ, *sex*, ἕρπω, *serpo*, ἑκυρὸς, *socer*, &c. Ac fortassis sic adjectivum *serus* sit ab ὅρος, *terminus*, *finis*. Nam *serum* est, quod jam ad finem pertinet: quomodo Livius dicit *serum diei*. Saltem hoc [illegible] verisimilius, quam allatum ab Isidoro, lib. v. cap. xxx. *Serum*, inquit, *vocatur a clausis seris, quando jam nox venit, ut unusquisque somno tutior fit. Sero* quod adverbium creditur, ablativus est, quia intelligitur *die*, vel *tempore*: ut in *mane*, quod integre sit, *in tempore mane*.

†Servo est a שמר *shamar* ejusdem significationis, tantum *Mem* in *Beth* sive V consonam (quod sæpissime fit) abeunte: unde *serva* & per metathesin *servo*. Marochius.

†Servus non a servando dictus, sed ab עבד *oved*, *servus*. At mutato D in R more Tyrrhenico, & aspirata in sibilum abeunte, fiebat Severus, & per metathesin τοῦ *Bet*, Servus. Ab eodem עבד *oved* mutato tantum D in R fiebat & antiquum Erus, unde Eritudo erat *servitudo*. Marochius.

Sesamum, σήσαμον. Plinio etiam *sesama*, ut Galeno σησάμη. Imo & in Glossis Cyrilli legis, Σήσαμος, *sesamus*. Videntur autem Græci *sesami* vocem ab Oriente accepisse.

†Sesopia (inquit Festus in eadem voce) *in Augurali & Saliari carmine appellantur, quae alias ESOPIA, pro sedibus dicere, habemus nunc adhuc in consuetudine*. Ait igitur *Esopia* suo tempore dicta, quae antiquitus *Sesopia* vocabantur. Utitur *Esopiis* Plautus in Trucul. uti ex MS. restituit Meursius. Ac sane videtur Tusca vox; tum ex eo quia auguralе vocabulum erat; tum etiam quia deducitur a ישב *jashab*, h. e. *sedere*: unde tantum B in P transeunte, & primore littera (utpote ea quiescentibus) deperdita, fit prius Esopia, deinde & Sesopia. Marochius.

Sesqui & *sesquata* unde sit, his nos verbis docet Cæsar Scaliger, lib. II. de re Poëtica cap. xxvi. *At viri quidem docti, quid esset sesqui, diligentissime declararunt: unde esset, non dixere. Nobis in Originibus ita visum fuit: Sesqui fuisse per initia, semis atque. Idem enim est, quod ἡμιόλιον, Semis totum. Postea usu extorquente coaluisse ad brevitatem. Inde Terentianus novam posuit vocem, Sesquata. Quam vocem Augustinus in libro de Musica male sui interpretatus. Quasi, inquit, se absque. Veluti dicas, praeter se, id est, suam quantitatem, etiam dimidio superat*. Mihi simplicius videtur *sesque*, conflari ex *semisque*: hoc est, *et semis*. QUE respectum habet ad totum, cui *semis* superadditur, Unde Græcis dicitur ἡμιόλιον, *totum & semis*.

Sestertius natura sua adjectivum est, diciturque quasi *semitertius*. Interdum autem hæc mensuratio fit ratione pedum, interdum milliarium, interdum assium. Exempli gratia: *bipalium* (est id genus ferramenti, agris fodiendis accommodati) rustici dixere *sestertium*, quia latum esset duos pedes & dimidium. Columella libro de arboribus, cap. I. *Ipsum autem agrum, quem seminario destinaveris planum & succosum, sat erit bipalio vertere, quod vocant rustici sestertium*. Sic in lege XII. Tabularum *Sestertius pes*, qui est pedum *IIS Sestertium* quoque dixere locum, ubi cruces defixæ, aliaque quæ ad plebis supplicia. Auctor Plutarchus in Galba. Nam, cum scripsisset, Galbæ caput abjectum esse in locum, ubi occidi solent, in quos Cæsar jussit animadvertere: addit, ὁ δὲ τόπος Σηστέρτιον καλεῖται, *locus Sestertius dicitur*. Sentit Hottomanus, lib. de re nummaria, locum fuisse in carcere ita dictum, quod fere angustus adeo esset, ut non amplior *pede sestertio* videretur, hoc est, *spatio duorum pedum & semis*. Sed omnino fuit is locus extra urbem, potiusque id nomen accepit, quod ab urbe *semitertio* abesset *milliari*: quæ sententia est Lipsii, ad xv. annalium Taciti, ubi & veterem Horatii interpretem, & auctorem Cypriani hanc *sestertii* vocem sic usurpasse docet, sed loca in vulgatis codd. corrupta esse. Tertia & usitatissima significatio est, qua *sestertium*, genere tamen virili, appellamus nummum argenteum IV. assium, hoc est, quartam partem denarii, qui sexdecim valebat assibus. Caussa appellationis est, quod *sestertius* prius valebat duobus assibus & semisse, ut quinarius quinis, denarius denis assibus. Hinc caussa patet, cur in veteribus lib. pro *sestertius* scribatur *HS.* vel *IIS.* Nam duæ lineolæ asses binos; *S* autem *semissem* notat. Quin & nummos veteres invenias hac signatos nota cum inscriptione, Sestertius. Quemadmodum & nummi inveniuntur, in quibus sit notatum *V* ad indicandum eos valere *quinarium*, qui denarii dimidium est; item in quibus sit *X* quod indicium est *denarii*, sive decem assium. Superiorem *sestertii* [illegible] clare nos docet Varro, lib. IV. de L. L. *Sestertius, quod semis tertius. Dupondius enim & semis antiquus sestertius est: & veteris consuetudinis, ut retro aera dicerentur, ita ut semis tertius, semis quartus pronunciarent*. Item Vitruvius, lib. III. cap. I. *Nostri autem primo decem fecerunt antiquum numerum, & in denario decem asses constituerunt, & ea re compositio ad hodiernum diem denarii nomen retinet: etiamque quartam ejus partem, quod efficiebatur ex duobus assibus & tertio semisse, sestertium vocitaverunt*. Et Atticus apud Priscianum, lib. de ponderibus: *Sestertius olim dupondius & semis, quasi semistertius, quo tempore denarius decussis* (l. *decussim*) *valebat*. Addit Priscianus: *Hoc quoque secundum Atticos & Jonas, qui ἥμισυ τρίτον dicebant, pro duo ἥμισυ, teste Didymo*. Volusianus Metianus, de ponderibus: *Sestertius duos asses & semissem, quasi semistertius, Græca figura ἕβδομον ἡμιτάλαντον. Nam sex talenta & semitalentum eo verbo significatur*. Aliud autem per *sestertius*, aliud per *sestertia* intelligi debet. Nam per *sestertia* intelligendi mille *sestertii*. Ac putat Budæus hoc eo fieri, quia ut *sestertius* caperet duas æris libras & semissem, sic *sestertium* complecteretur duas argenti libras & semissem. Eam Budæi opinionem secuti Alciatus, Lambinus, alii. Sed *sestertium*

stertium numero singulo, neutroque genere apud neminem legas vel oratorum, vel poëtarum, ut Budæus ipse agnoscit. Quod vero poëtæ *sestertia* dicunt, id per metaplasmum fit metri gratia. Quod ad locum Ciceronis in Paradoxis, Sallustii in Catilin. ac similes, videntur in iis auctores non voces perscripsisse, sed notas usurpasse; quas cum imperiti librarii integras exprimere vellent, *sestertia* perscripsere pro *sestertium*. Hactenus quæ diximus, ad vocis Etymologiam pertinent. Nunc quia nihil usitatius est in antiquis scriptoribus ratione numerandi per *sestertios*, eoque innumera loca ignorari necesse est sine hujus rei cognitione, mantissæ loco in gratiam eorum, quibus ratio nummaria veterum perspecta non est, paucis complectar, quæ hac de re Budæus atque alii tradiderunt, simul quorundam, qui hac de re scripsere, errores obiter castigabo, illustriaque aliquot exempla inseram, e quibus cognosci possit, quam stupendæ fuerint Romanorum veterum opes, si conferantur cum nostri seculi divitiis, quanta item eorum fuerit prodigalitas ac luxuria. Quod si cui hæc abunde perspecta, is pedem hic figat licet. Neque enim hæc doctis scribuntur. Pro numeri ratione aliter atque aliter loquuntur Romani. Per casum rectum, & absque ulla sermonis præcisione loquuntur necessario usque ad numerum millenarium. Ita dicunt *sestertii* viginti, triginta, centum, ducenti, mille. Unum alterumque ponam Agellii locum, ut simul pateat, quantum leges sumtuariæ, quæ jam florente Roma latæ, insumi concesserint. Sic igitur ille, lib. II. cap. XXIV, Syllam Dictatorem legem tulisse, *ut feriis solemnibus sestertios trecenos in cœnam insumere jus potestasque esset, cæteris autem aliis diebus non amplius tricenos*. *Treceni*, hoc est, CCC. *sestertii* Belgica moneta sunt quindecim *Carolei*. Nam Caroleus viginti *sestertiorum* est, ut ostendimus in *AS*. At *sestertii triceni*, sive triginta, valent Caroleo & dimidio. Idem Agellius ibidem refert, legem Juliam ab Augusto pervenisse ad populum, quæ (ut verbis ejus utar), *profestis quidem diebus ducenos finiuntur; Kalendis, Idibus, Nonis, & aliis quibusdam festivis trecenos, nuptiis autem & repotiis mille sestertios assignat*. *Sestertii mille* sunt *carolei quinquaginta*. Adduxi autem utramque Agellii locum, prout emendat Hottomannus, lib. de re nummaria, pag. LXXXI. & LXXXIII. Nam ut in vulgatis leguntur codd. omnino numerus fallit: quando & priori in loco nimia summa est exilis, pro ævi Syllani opibus: & in posteriori, ubi vulgo *HS millies* legitur, stupenda luxuriæ summa est, non parsimoniæ, quam leges sumtuariæ præscribunt. Atque id magis patebit, ex iis, quæ post dicam de ratione per adverbia numerandi. Sequitur, videamus, quomodo loqui soleant Romani, cum numerus excedit mille *sestertios*, nec tamen est decies centenorum millium. In hujusmodi summis triplex occurrit loquendi ratio. Prima est simplicissima, cum dicere *mille sestertii* vel *sestertium*, bis mille nummum, sive *sestertium*, octo millia *sestertium*, viginti quinque millia *sestertium*, &c. Macrobius, lib. III. Sat. cap. XV. *Asinius Celer mullum unum septem millibus nummum mercatus est, in qua re luxuriam illius seculi soculo ea magis licet æstimare, quod Plinius Secundus temporibus suis negat facile mullum repertum, qui duas pondo libras excederet*. Sed Plinius, lib. IX. cap. XVII. auget pretium: *Asinius Celer*, inquit, *unum mercatur octo millibus nummum*. Fuerit id pretium caroleorum quadringentorum. Idem Macrobius, lib. II. cap. IV. *Sublimis Actiaca victoria revertebatur Augustus: occurrit ei inter gratulantes corvum tenens, quem instituerat hæc dicere: Have Cæsar, victor, imperator. Miratus Cæsar officiosam avem viginti millibus nummorum emit*. Fuerint mille carolei. Plinius, lib. IX. epist. XIX. *Esse tibi centum millium censum, satis indicat, quod apud nos decurio es. Igitur ut te non decurione solum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi ad implendas equestres facultates trecenta millia nummum*. Quo ex loco cognoscimus, ut ante & sub Augusto, ita Plinii quoque ætate censum equestrem fuisse *quadringenta millia sestertium*, hoc est, viginti millium Caroleorum. At Senatorum census ante Augustum erat octingenta millia nummum, hoc est, quadraginta Caroleorum millia: sub Augusto autem duodecies *sestertium*, quod est sexaginta millia Caroleorum. Suetonius in Augusto cap. XLI. *Senatorum censum ampliavit: ac pro octingentorum millium summa duodecies HS taxavit, suppleveitque non habentibus*. Hactenus de simplicissima loquendi ratione, in qua *millium* vox perscribitur. Sequitur altera, qua ea vel apice superscripto indicatur, vel subintelligitur. Nam non semper scribebant centena *sestertium* millia, sed etiam C̄ubi lineola signat millia: vel simpliciter scribebant centena *HS*, ubi *HS* est genitivus *sestertium*, ac subintelligitur millia. Ita capiendus Plinius, cum lib. X. cap. LI. & lib. XXXV. cap. XII. ait, Æsopum, histrionem tragicum, habuisse patinam fictilem, quæ taxaretur *HS* sexcentis. Nam non LX nummos intelligit; sed sexcenta *millia sestertium*. Belgis sunt XXX caroleorum millia. Sic Agellius, lib. V. cap. II. *Equus Alexandri regis & capite, & nomine bucephalus fuit. Emtum Chares* (male vulgati *Cares*, sine spiritu) *scripsit talentis tredecim, & regi Philippo donatum: æris nostri summa est HS CCCXII*. Bucephalum emtum ait *sestertium* trecentis & duodecim, supple millibus: alii scribere malis *HS CCCXII*. ut apex sit pro *millibus*. Fuerint nobis sexcenti supra quindecim millia caroleorum. Multa hujusmodi occurrunt apud antiquos; non paucis tamen locis pro *sestertium*, ut supra diximus, corrupte legitur *sestertia*. Imo Budæus & alii, quoties *CHS* aut *CCHS* vel simile inveniunt, legendum putant *centum sestertia*, aut *ducenta sestertia*, cum soli poëtæ dicant *sestertia* pro *mille nummis sestertiis*. Ponam hic quoque unum alterumque exemplum, quia is loquendi modus ejus ignaris neutiquam negligendus. Horat. lib. I. Epist. VII.

Dum septem donat sestertia, mutua septem
Promittit, persuadet uti mercetur agellum.

Neque enim agellus septem nummis *sestertiis* emi potest. Idem lib. II. epist. II.

Clarus ob id factum donis ornatur honestis,
Accipit & bis dena super sestertia nummum.

Nam qualis fuisset illa Luculli liberalitas, si militi propter expugnatum castellum, donasset viginti *sestertios* sive Caroleum? Quare intelligit XX. millia *sestertium*, hoc est, mille caroleos. Superest, ut dicamus, quomodo loqui soleant veteres, cum numerus minimum est decies centenorum millium. Tum enim utuntur adverbiis, decies, vicies, centies, ducenties, &c. In cujusmodi locis si addatur *centena* tantummodo intelligitur *millia*, ut apud Juvenal.

. . . . Ex vita decies centena dabuntur
Antiquo.

Ex hoc Martial.

Illa illa dives mortua est Secundilla,
Centena decies quæ tibi dedit dotis.

Nam indicat uterque poëta modum dotis amplissimum, qui erat decies centena millia *sestertium*. At si post adverbium aut adverbia (nam & decies quinquies *sestertium*, & vicies quater, vel ducenties vicies *sestertium*, geminato adverbio dicitur) non subjiciatur alter numerus, intelligenda sunt centena millia. Itaque Seneca, de consolat. ad Albinum, eadem de dotis summa loquens ait: *Beatioresne istas putas, quorum pantomimæ decies sestertio nubunt?* Sic cum Suetonius Augustum ait ampliasse Senatorium censum, ut esset duodecies, intelligenda centena millia. Facile autem est hujusmodi summas redigere ad monetam Belgicam. Nam si viginti *sestertii* caroleum faciunt, centum *sestertii* erunt quinque carolei, mille *sestertii* quinquaginta carolei, centena *sestertium* millia quinque millia caroleorum, quod Rhetorum fuit annuum salarium sub Vespasiano, ut in vita ejus scribit Tranquillus. Ergo decies centena erunt quinquaginta millia, qui summus dotis erat modus, ut ante vidimus:

mus: duodecies *sestertium*, quem censum fuisse Senatorum sub Augusto dramus, faciunt sexaginta millia caroleorum: vicies *sestertium* erunt centum caroleorum millia, quam summam a Sylla mutuo sumsit Cicero domum Crassi emturus, ut Agellius scribit, lib. XII. cap. XII. At domus emta *HS* tricies quinquies, ut ipse Tullius scribit, lib. v. epist. VI. Sequor enim certissimam emendationem Badal, Victorii, Lambini, & Hottomanni. Fuerit id nobis centum septuaginta caroleorum millia. Tanti olim habitabat Cicero, qui alioqui tenuis apud Romanus fortunæ habebatur. Hanc domum, ejecto in exilium Cicerone, incendit Clodius, inque area templum libertatis exstruxit. Sed revocato Cicerone area ei reddita, superficies autem æstimata *HS* viciens ut scribit Cicer. ad Att. lib. IV. epist. II. Unio, quem Cleopatra aceto liquefactum absumsit, æstimabatur centies *sestertium*, ut scribit Plinius, lib. IX. cap. XXXV. hoc est, quinquies centenis caroleorum millibus. Mundus ornatusque, quo Lollia Paullina etiam in mediocribus sponsalium cœnis operta visebatur, æstimatus est *quadringenties sestertium*, hoc est, vicies centenis caroleorum millibus. Apud Junium in Nomenclatore *quadringenties* rescribendum pro *quadragenties*, quod in prima, mediis, ultima editt. legitur, sed contra auctoris mentem, ut interpretatio ostendit. Tantum Cæsar Galliæ tributi nomine annuum imperavit, ut scribit Eutropius, lib. VI. Tantum quoque & amplius se possedisse scribit Brutus, antequam accessit ad liberandam Rempublicam. Vide epist. II. lib. XI. Plinius, lib. XXXVI. cap. XV. *Pyramides regum miramur opera, cum solum tantum foro extruendo HS millies Cæsar Dictator emerit: &, si quidem impensæ movent captos avaritia animos, P. Clodius, quem Milo occidit, sestertium centies & quadragies octies domum emtam habitaverit: quod equidem non secus ac regum insaniam miror. Itaque & ipsum Milonem sestertium septingenties æris alieni debuisse inter prodigia animi humani duco.* Quantam nobis summa quæque valeat, patet ex superioribus exemplis. Porro de area Plinio adstipulatur Suetonius in Julio. Sed de Clodiana domo miram id tantopere mirari Plinium, si sana lectio, lib. XVII cap. I. ubi ait domum L. Crassi æstimatam *HS* millies. Ab ære alieno Milonis non longe abit, quod sexcenties debuit Curio Tribunus Pl. ut scribit Valer. Maxim. lib. IX. cap I. Ac tanti redemit ejus ad populum conciones Jul. Cæsar: quemadmodum & idem Paullo consuli, ut Plutarchus refert, tantum ne incommodaret, mille dedit & quingenta talenta (non *sestertia*, ut olim scripsit interpres Plutarchi) quibus is in foro exstruxit nobilissimam basilicam Fulviæ dicatam. In hac profusione nil mirandum Cæsarem tantum æris alieni conflasse, ut, Appiano teste, diceret opus sibi esse bis millies & quingenties, ut nihil haberet. Crassi opes in solis agris fuere bis millies, ut scribit Plinius, lib. XXXIII. cap. X. Quamquam magis verisimile sit in universum tantum possedisse. Nam pro *in agris* legendum *ex agris*, verbaque ea pertinent ad sententiam præcedentem, ut docet Lipsius in admirandis Romæ, lib. II. cap. XV. Crasso igitur ditior Seneca philosophus, cui quod intra quadriennium ter millies *sestertium* congesserit, objicit Suilius apud Tacitum, lib. XIII. Annal. Nec dubium quin postea opes plurimum auxerit. Libertus quoque Claudii Pallas ter millies possedisse dicitur XII. Annal. Nisi ex Dionis breviatio in Nerone legendum sit *quater millies*, quantum & collibertus ejus Narcissus habuit: ut testatur idem Dio in Claudio. Lentulus quoque Augur tantum vidit suum, sed tantum vidit, quia pauperem fecerant liberti, ut scribit Seneca philosophus, lib. II. de benef. Caligula non toto vertente anno absumsit vicies septies millies a Tiberio relictum. Auctor Tranquill. in Caligula cap. XVII. Ex his præterquam, quod ostendunt veterum, Romanorum imprimis, opes, magnificentiam, luxum plurimum juventuti lucis antecessum puto in istis scriptorum locis, quibus *sestertiis* numerant. Operæ autem fecerit, qui curate legerit, quæ de universa prope re nummaria scripsit magnus Budæus libris de asse, quos non magis esse in manibus juventutis, equidem indignor. Hottomannum quoque adeat velim, quando non pauca sunt in ejus de re nummaria libris, quibus Budæi observationes vel illustret, vel castiget.

SETA, pilus durior rigidiorque, qualis imprimis suum, unde & *seta*, quasi *suita* dici credidit Isidorus, lib. XII. cap. I. Sed vel *seta* dicitur quasi *chæta* a χαίτη, quod idem notat: vel est a *sentis*, cujus instar in densiores durioresque pili pungunt. Plautus Cas. act. v. sc. II.

Ita, quasi sentis, labra mihi compungis barba.

A *seta* & *bis* est *bisetus*. Festus: *Biseta porca dicitur, cujus a cervice seta bifariam dividuntur, cum jam esse incipit major sex mensium.* In Glossis quoque Philoxeni, ubi vulgo, *Bisenas*, χοῖρος ἑξαμηνιαῖος, recte B. Vulcanius corrigit *Bisetus*. Nam adjective, ut *porcam bisetam*, ita *porcum bisetum* dixere. Ἑξαμηνιαῖος positum pro ἑξάμηνος, pro quo Festus dixit *sex mensium*.

SEVERUS, juxta Isidorum, lib. X. *quasi sævus verus, tenet enim sine pietate justitiam*. Sed hoc ineptum. Æque insulsi, quibus *severum*, quasi *se verus*, hoc est, juxta verum: quod legas in foro Romano. Nec multo melius Perottus *severus* factum putat ex *semper verus*. Alii deducunt a *sævus*. Cornelius Fronto: *Austerus Græca consuetudine; severus a sævo.* Eandem ἐτυμολογίαν adfert Adamantius Martyrius apud Cassiodorum, lib. de Orthographia. Et sane verisimilior. Imprimis autem placet, quod & Nunnesio visum, *severus* esse a σέβεσθαι, quod est *venerari*: ut fere idem sit ac σεμνὸς seu *venerabilis*. [σεβαστὸς idem quod σεμνός.] Tales enim sunt, qui *severe* vitam instituunt. A *severo* est *assevera*, quasi *severe dico*. Item *persevero*, hoc est, *severe in sententia permaneo*.

SEX ab ἕξ mutato spiritu in *S*. quomodo ab ἑπτὰ est *septem*; ab ὕπνος, *somnus*; ab ἕρπυλλος, *serpyllum*; ab ἕδος, *sedes*, ab ἅλς, *salus*, &c. A *sex* est *sextus*. Hinc *bisextus*, ἐμβόλιμος, ut vetus Onomast. exponit. Ita dicitur dies intercalatitius, qui cohibet annum, ne in antecedentia vagetur, uti Ægyptius Armeniacus, & Jezdegirdicus, quemadmodum ad Eusebium monet Scaliger, & pluribus ostendit, opera de emendat. temp. lib. IV. & canonum Isagog. lib. V. *Bisexto* autem ex eo nomen est, quod intercalatio fiat post VI. Kal. Martias, eoque *bis* dicatur *sexto Kal. Martias*. Nam quia annus Julianus constat diebus CCCLXV. & quadrante, hinc necesse est, quarto quoque anno intercalari diem, ut annus is sit dierum CCCLXVI. *Bissextum* sæpius Romanis fuisse infelicem, ostendit Macrobius, lib. I. Sat. cap. XIII.

SEXTARIUS, quia sit *sexta* pars congii: ut ait Isidorus, lib. XIV. In Glossis Phil. exponitur ξέστης. Sed Græci ξέστης accepere a Latinis. Utitur Galenus. Deceptus in eo Erasmus, quod putarit esse a ξέω, *polio*, *sculpo*: proprieque ita dici vas ligneum *sculpturis ornatum*.

SEXUS iis partibus distinguitur, quæ in sedendo occuluntur, ideoque (ut in Actio suo scripsit Jovianus Pontanus) dictus quibusdam, eosque inter Papias, videtur a *sessum*. Nempe ut *SS* geminam in *X* mutetur, qua ratione *Ulixes* factum ex *Ulisses* sive Ὀδυσσεύς, quomodo item (si eundem Pontanum audimus) *elixo* uti ab *eliquasso*, quod ab *eliquo* venit, ut a *levo levasso*. Sed nec de *sexus*, nec de *eliquasso* assentio. Nam omnino *sexus* est vel ab ἕξις, spiritu aspero in *S* abeunte, quod crebrum: vel ab adverbio *secus*, hoc est, *aliter*, quia aliter se habet corpus feminæ ac maris: vel ab antiquo supino *sexum* pro *sectum*, quia per *sexum* animal in marem, ac feminam *secatur* ac dividitur, nempe distributione ab accidenti petita; non ea, quæ est generis in species. Hoc etymon mire confirmat, quod ab eadem notione *secus* dicitur

citur pro *fexu*. Ita, ut Probus in Catholicis monet, Salluftius dixit: *Virile ut muliebre fecus*. Quod ipfum inouit Charifius, lib. I. Dixitque fimiliter Aufonius, Idyll. IV.

Vefta, Ceres, & Juno, fecus muliebre, forores.

Vide quæ hac de re diximus in Exercitationibus Grammaticis. [In Gloff. *fexus*, ὁμοιοῦ, & *fexus* ὁμοίωσις. Ita ferio deducere ab εἴκω, εἴκειν & εἰκός.]

S I

Si veteres per *ei* proferebant, ut alia, in quibus eft *I* longum. Id confirmat originem, cum fit ab *ei*, præmiffo *S*, quomodo & ab εἰμὶ *fum*, abjecto *I*. A *fi* eft *fin*, *N* addito: vel eft a *fi* & *ne*, quæ particula hic non negat (nam *fin* non valet *fi non*, fed *fi autem*): verum eft enclitica, vel completiva, ut *ve* in *five*: de quo fic Julius Scaliger, libb. de cauff. L. L. cap. CLXX. *Subdisjunctiva etiam funt a conditionali, quæ etiam impoffibile admittit: fic, fi tu homo fis, fi; ut equus, fi, ut lapis: neceffe eft corpore præditus fueris. Sic enim ufus eft Terentius.* Sic Ennius dixit:

. . . . Si vivimus, five morimur.

Ubi *fi* idem eft ac *five*. Atque ab ea notione abfque dubio eft *five*. A *fiva* eft *feu*, ut a *neve neu*. Virgil. in XII.

Sive errore viæ, feu tempeftatibus acti.

Sibilus & *fibilo* ab σιφλόζω, *exfibilo*: ut quidem Nunnefius putat. Sed *fibilus* eft a fono, ut etiam Græcum σιφλόζω. Eft & *fibilus* ferpentis nomen. Ifidorus, lib. XII. cap. IV. *Sibilus idem qui regulus. Sibilo enim occidit, antequam mordeat, vel exurat.*

Sibus pro *febus* vel *fophus* five σοφὸς dicere, ut *fifpes* pro *fofpes*. Sane & a σοφὶς *fapus*, unde *fapio*. Feftus: *Sibus, callidus vel acutus*. Ita conftanter eft in MSStis. Hinc *perfibus*. Ac ut *fibus* eft *acutus*: ita *perfibus* eft *peracutus*. Sed in vulgatis Fefti codd. pro eo eft *perficus*. Perperam. Nam vetus codex habet *perfibus*. Ubi fic legitur: *Perfibus peracutum fignificare videtur*. Plautum deinde ac Nævium eo ufos docet. Placet etiam Scaligeri conjectura, qui apud Varronem, in VI. de L. L. legit, *Perfibe, perita*. Ubi vulgo, *Perfibus aperitur*.

Sibylla, σίβυλλα, commune nomen eft: quippe quod generatim tribuatur *feminis fatidicis*. Confirmat hoc *Etymon* ipfum: fi, ut veteres, & ex his Ifidorus quoque tradit, lib. XII. cap. XII. fic dicitur, quafi σιοῦ βουλὰ, *Dei confilium*. Σιὸς pro θεὸς Æolicum, vel potius Doricum eft: unde & *Sifyphi* nomen. Σίσυφος enim notet *Theologum*, & *divinorum intelligentem*, a σιὸς, & σοφὸς. Lacones quoque voce σιοῦ ufi, nifi quod pro σιὸς, more fuo ς in ρ mutantes dicunt σιόρ. Hefychius: Σιόρ, θεὸς, Λάκωνες. Sed de βολλὰ pro βουλὰ Æoles aut Græcorum alios dixiffe, vix putem. [malo ab ἰδεῖν.] Quare videndum, an non verifimilius fentiant, qui *Sibyllas* ab Hebræo fonte deducentes, ita dictas putant, quafi *caballas*: vel qui potius primam fatidicam mulierem vocatam *Sibyllam*, atque ab ea pofteriores hoc nomen effe confecutas. Quomodo in viris a primo *Bacide*, qui divinandi fcientia magnum retulit nomen, etiam fecundo tertioque *Bacidis* nomen datum fuit. Placet hoc Salmafio, cui Σίβυλλα non eft compofitum, fed fimplex, nempe a Σίβα, ut ab ... Πρόλλα, ... σιβυλλα, de quo Hefychius. A *Sibyllis* vero eft σιβυλλαίνειν, non contra: etfi Diodorus Siculus lib. IV. fcribat, *Daphnen*, filiam Tirefiæ vatis, fæpe ἐνθουσιασμῷ edidiffe oracula, atque inde dictam *Sibyllam*: τὸ γὰρ ἐνθεάζειν κατὰ γλῶσσαν ὑπάρχει σιβυλλαίνειν. *Sibyllæ* fic enumerentur a Clemente Alexandrino: Σίβυλλα ἡ Σαμία, ἡ Κολοφωνία, ἡ Κυμαία, ἡ Ἐρυθραία, ἡ Φυτώ, ἡ Ταραξάνδρα, ἡ Μανίτις, ἡ Θετταλὴ, ἡ Θεσπρωτίς. At Varro aliaque & alias, & aliter, recenfent. Vide Lactantium, Auguftinum, alios, ac imprimis quæ de his commentariolo integro complexus Onuphrius Panvinius. Ex *Sibylla* contractum eft *Sylla*, fi credimus Macrobio, lib. I. Saturn. cap. XVII. ubi fcribit, Cornelium Rufinum decemvirum bello Annibalico infpectis libris *Sibyllinis*, primo *Sibyllam*, ac poft *Syllam* cognominatum, atque id cognomen in pofteritate ejus retentum. Verum diffentit Plutarchus in vita Marii, ubi nomen habere docet ab *horrendo faciei rubore albore mixto*: unde Atticus quidam fubfannator eum vocabat *morum farina confperfum*. Vide quæ hac de re differit Xylander Annotat. in Plutarch. Coriolanum pag. CCLIII. edit. Steph. Sed nulla in *Sylla* nomine *ruboris* notatio eft, ac ne quidem ex *Sibylla* factum videtur; fed ab ὕλλος ὕλλου, unde *Sylla*: Ὕλλος, *fucula*, *porcellus*, ab ὗς. Ergo fimile fere cognomen eft, ac *Porcius* & *Suillus*.

Sibyna vel *fibinus*, σιβύνη. Hefych. Σιβύνη, ὅπλον θήρειον παραπλήσιον. Gloff. Cyr. Σιβύνη, *venabulum*. Feftus: *Sibinam appellant Illyrici telum venabuli fimile*. Ennius:

Illyrici reftant fibinis telifque fodentes.

Fortaffe igitur ab Illyribus accepere tam Latini, quam Græci.

Sic a *fi*, cui additum *ce*, ut in *hicce*, *illicce*: a *fice* autem *fic* κατ' ἀποκοπὴν *e* ablato: ut a *ne*, addito *ce*, *nece*, &, abjecto *e*, *nec*; a *ne* item & *ve neve*, inde *neu*. Vel eft *fic* ab *hic*, fpiritu in *s* converfo, ut fæpe. Itaque *fic* dicatur quafi *hoc modo*. Similiter ὕπνος ab ὕπνος, ὡς ab ὁ, & fortaffe Belgicum *fes* a *fy*, hoc eft, *illa*: nifi *fic* potius κατὰ μετάθεσιν ab ὡς. Ex *fic* & *ut*, factum *ficut*; ut *ficuti* ex *fic uti*.

Sica ab ἀκὴ vel ἀκὰ Dorico, quod apud Hefychium, & *aciem* notat. Spiritus in *S* mutatur, & *A* in *I*, quomodo ab ἀριστερὸς, *finifter*. Nec multum abit Ἀκεα, *fegefta*. Ifidorus lib XVIII. cap. VI. a *feco* deducit. Sed eodem id recidit, fi *feco* fit ab ἀκὴ, unde ἀκὴ, *acies*. Hinc *ficarius*: a quo σικάριος apud pofteriores Græcos. Ufus B. Lucas in Actis, cap. XXI. & Ifidorus Pelufiota, lib. III. epift. CXIX. Κατὰ μεταφορὰν Catullus:

Languidior tenera cui pendens ficula beta.

Siccus, ut cenfet Caninius, a σικχὸς, mutato *X* in *C*, ut ab ὄχα, *orca*. Σικχὸς quam varie fumatur, ex Hefychio & Suida difcimus. Vel erit *ficcus* a ציה, *ficcus* five *aridus locus*. A quo mons *Taion*, ציון, dicitur, ob loci *ficcitatem*. Habet & *ficcus* magnam convenientiam cum σαυκὸς, quod idem Syracufiis notet. Hefychius: Σαυκὸς, ξηρὸς, Συρακούσιοι. [*piccus*, *ficcus*, a *fisio*.]

†Siccus eft ab Hebr צחיח *tzicheh* five (quia *Tfade* modo per S, modo per Γ redditur) *Sicheh* quod If V. 13 eft *Siccus*, *areus*. Item צחיחה *fechicha* Pf. LXVIII. 7. eft *ficcitas*. Nec aliud apud Chaldæos eft צחיחותא *fechichuta*. Mazochius.

Sicera etiam ab Hebræis accepere Ecclefiaftici, non a Græcis, quod putavit Suidas. Hebr. שכר a שכר, quod eft *ebrius fuit*. *Sicera* enim vocabulo *omnis potio inebrians*, *vinus excepto*, fignificatur: ut quæ conficitur e fucco dactylorum, pomorum, frumenti. Hefychius in σίκερα, Hieronymus epift. ad Nepotianum, & Ifidorus, Originum lib. XX cap. III.

Sicilire, vel *ficilire* eft *fecare*: ut *ficilire prata* apud Varronem lib. I. de R. R. cap. XXIX. & Plinium, lib. XVI. cap XXVIII. Et videtur *ficilio* effe a *feco*. Sane ut *falces* a *fecando fecula dicta*, tefte Varrone, lib IV. de L. L. ita eadem *ficilicula* appellata a *ficilire*: ut apud Plautum Rudente, act. IV. fc. IV. Ubi *ficiliculam argenteam* commemorat in crepundiis puerorum. Quanquam *ficilicula* non ἀπὸ τοῦ, venit a *ficilire*, fed a *ficilices*: quomodo in lanceis aut venabulis appellantur, quas Græci vocant αἰχμὰς. Feftus: *Sicilices, haftarum fpicula lata*. Ennius:

Incedit veles volgo ficilicibus latis.

Ubi MSSti quidam *ficilibus*. Sed meliores melius, atque ἀνάλογως, *ficilicibus*. A *ficilire* etiam dicta creditur *Sicilia*, quafi *ficilita* avulfaque ab Italia: quæ res & Ῥήγιον nomen fecit. Nam eft ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι. Ex *ficilicum* quoque, quod apud Fannium & Prifcianum legas, hoc nomen habet, fi recte Feftus:

sicilicum dictum, quod semunciam fiert. Clarius dixisset, sicilicum quia sicilit, hoc est, secat semunciam. Ubi duo nos docere conatur, quid sit, & unde veniat. Ait esse quartam partem unciæ: quod etiam probat Budæus, lib. de asse: Post hoc, inquit, sequitur drachma, octava pars unciæ, quæ ipsa geminata sicilicum efficit. Similiter Neander in synopsi de mensuris. Atque usi ita Vitruvius, lib. x. cap. xvii. Item Plinius, lib. xiii. cap. xv. Sed de etymo fallitur Festus. Est enim ab Hebræo siclus, de quo in Talentum dicemus. A siclicus est semisiclicus, quod est apud Palladium. In vulgatis erat semicisculus. Sed semisicilicus legendum esse, recte vidit Hermolaus Barbarus in Glossis Philoxeni.

SICINISTÆ, dicti mimi, qui vitam mortui repræsentarent, & sicinnium saltarent. Gellius, lib. xx. cap iii. *Quos sicinistas vulgus dicit: qui rectius locuti sunt, sicinnistas litera N gemina dixerunt. Sicinnium enim genus veteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc verbum Accius poeta in Pragmaticis, appellarique sicinnistas ait nebuloso nomine: credo propterea nebulosum, quod sicinnium, cur diceretur, ei obscurum esset.* Hesychius: Σίκιννις, ὄρχησίς τις σατυρική· ἀπὸ τοῦ σείεσθαι καὶ κινεῖσθαι· ἢ ὅτι καὶ ἐμμέλεια τραγικὴ, καὶ κωμικὴ κόρδαξ.

SICYONIA, σικυώνια, a Sicyonia Peloponnesi regione. Hesychius: Σικυώνια, γυναικεῖα ὑποδήματα. Festus: *Sicyonia, genus calceamenti*. Lucilius:

Et pedibus læva Sicyonia demit honesta.

Utitur & Cicero, i. de Orat.

SIDERITES, σιδηρίτης, a σίδηρος, *ferrum*. Sed siderites vox ambigua est. Sic dicitur magnes, quia ferrum trahit. Item lapis, ut Plinius ait, *ferrei splendoris*. Quem Solinus nescio unde, ait *in metallis ferrariis legi*.

SIDO, a *sedeo*. Nam proprie *sido*, ad sedendum me demitto. Similiter Græcis ἕζομαι, *sido*, *subsido*, *sedere facio*, ab ἕζομαι, *sedeo*.

SIDUS Varro, sexto de L. L. sic dici ait, quia *sidera insidunt*: quod plerique interpretantur ἱδρύονται, hoc est, *stant*, sive *consistunt*: quæ ratione proprie *sidera* erunt *stellæ fixæ*, non item *planetæ*, quorum *vagus* videtur *cursus*: unde & iis nomen. Alii a *sidendo* esse agnoscunt, sed sic dici ajunt, propterea quod *sidera* occidentia in mare subsidere videantur. Quæ ratione *siderum* nomina non nisi καταχρηστικῶς donum locat

Arctos, Oceani metuentes æquore tingi;

Ut ait i. Georg. Satis quoque inepte Isidorus, lib. iii. Origin. cap. lxx. sic dici vult, quod eo *nautæ considerantes iter suum dirigunt*. Aliis placet sic dici quasi τὸ συνέδριον, quod est, *conventus*, idque quia *sidus* proprie sit *plurium stellarum conjunctio*. Nonnulli malunt ducere e σὺν, & εἰδῶ, id est, *videre*: quod plures stellæ simul conspiciantur. Duæ posteriores etymologiæ nituntur eo, quod *stella* sit simplex; *sidus* autem vocetur signum ex pluribus stellis compositum, ut Aries, Andromeda, &c. Qua ratione & apud Græcos differunt ἀστὴρ & ἄστρον. Ac discrimen hoc aperte indicat locus ille Manilii in primo:

. . . . Formas distinguere tantum
Contenta, & stellis distinguere sidera certis.

Sæpe tamen, nec Latini, nec Græci, id observant discrimen: quemadmodum de Latinis præter alios ostendit Josephus Castallo, cap. xi. Var. Lect. Ex tot etymis simplicissimum illud, ut sit ab εἶδος. Sed S non est e σὺν, verum e more veterum, qui spiritum sæpe mutant in S, ut ab ἕπομαι, *sequor*, ab ὀρὸς, *serum*, ab ἰδος, *sudor*, &c. Similiter igitur *sidus* ab εἶδος, quod est *forma*, *species*. Sunt enim *sidera* formæ sive figuræ cœlestes e stellis. A *sidus* est *siderari*. *Siderari* autem Firmico est τὸ θεοῦσθαι· ut lib. iv. cap viii. *Hæc tamen omnia, licet e malo signata fuerint talis sideraionis influxu, benevolarum stellarum ut plurimum testimoniis minuuntur*. Eodemque modo & alibi idem loquitur. At Plinio, lib. xvii. cap. xxiv. *sideratio* vocatur, cum siccitate Canicula (cum vulgo loquor, id Sirio tribuente, quod est cancri) exarescunt, atque emoriuntur insitæ ac novellæ arbores, præcipue vites, ac ficus. A Græcis vocatur ἀστροβολία vel ἀστροβολισμὸς, quasi dicas, *sideris percussio*, quidam etiam σφακελισμὸν vocant, ut scribit Theophrastus: cui & ἀστρόβλητα, *arbores sideratæ*, quasi dicas, *sidere percussæ*. *Sideris* autem nomine Græci κατ' ἐξοχὴν *Caniculam* intelligunt. Per translationem quoque ab eodem Plinio, lib. xxvii. cap. xvi. *siderationis* nomen accommodatur animantibus, qui itidem membro aut corpore universo marcescente, *siderati* ab eo appellantur. Iidem & *siderosi* dicti. Glossæ Philoxeni; *Sideratus*, ἀστρόβλητος, σεληνιακός. Hujusmodi σφακελίζειν quoque dicuntur ab Aristotele, & Paulo Ægineta. Ex his liquet cur Martialis *sideratam* optet linguam Baccharæ, qui si quid peteretur, haud intelligere se simulabat. Locus est, lib. vii. epigr. xci. qui & etymologiam hanc confirmat:

Hoc opus est subito fias ut sidere mutus,
Dicere ut possis, Bacchara, quod sis opus.

Similis locus, lib. xi. ep. lxxxvi.

Sidere percussa est subito tibi, Zoile, lingua.

Ubi *sidere percussa* κατὰ λέξιν exprimit Græcum ἀστρόβλητος. Lucem quoque hinc fœnerat locus Petronii in Satirico: *Nuper ventosa istæc & enormis loquacitas Athenas ex Asia commigravit, animosque juvenum ad magna surgentes veluti pestilenti quodam sidere afflavit*. A *sidere* sunt composita *considero*, *præsidero*, *desidero*. *Considerare* Astrologorum proprium est, Theologorum θεωρεῖν, quasi θεῖον ὁρᾶν. Festus: *Considerare a contemplatione siderum videtur appellari*. Item: *Desiderare, & considerare, a sideribus dici certum est. Præsiderare est quando sidera citius hibernam tempestatem apportant, quam ex anni tempore rustici vulgus collegisset*. Festus. *Præsiderare dicitur, cum maturius hiberna tempestas movetur, quasi ante sideris tempus*. Græcis est προχειμάζειν· ut etiam Plinius indicat, lib. xviii. cap. xxvi. Sic *desiderare* fit ἀναχρονίζειν, *cum sideris tempus desiit*. Unde *desiderari* dicuntur, *quæ desunt*. Ab eo veteribus Christianis (ut ad Tibullum Scaligero observatum) *missa* sive *sacra synaxis* dicta est *desiderata*: non a *desidendo*, ut vir doctus putabat, sed quod catechumeni eam multis votis ac *desideriis* prosequerentur. Ita in vett. Glossis. *Desiderata* (male enim *desiderat* legitur), λειτουργία, τελετή.

SIGILLARIA, dies servorum, ut indicat hoc Lucilii:

. . . . Servorum festu' dies est,
Quem plane hexametro versu non dicere possis.

Nam *sigillariorum* vocem non admittit versus hexameter. Ideo sic περιφράζει Ausonius:

Festa sigillorum nomine dicta colunt.

Sigillaria continuo erant post Saturnalia. Macrobius lib. i. cap. x. *Saturnalia uno tantum die, id est, quartodecimo Kalendarum, solita celebrari: sed post in triduum propagata. Sigillariorum adjecta celebritas in septem dies discursum publicum & lætitiam religionis extendit*. Nomen ex eo *sigillaribus*, *quod ultro citroque sigilla sive maguncula, & manuscula alia missitarent*.

SIGNINUM *opus*, quod in pavimentis olim magnopere commendabatur, fit e tusis testis addita calce: ut ostendit Plinius, lib. xxxv. cap. xiii. *Quid non excogitavit ars? fractis etiam testis utendo, sic ut firmius durent, tusis, calce addita, quæ vocant Signina, quo genere etiam pavimenta excogitavit*. Meminere ejus Vitruvius, lib. ii. cap. iv. Columella, lib. i. cap. vi. lib. viii. cap. xiii. atque alibi. Hoc *signino* utimur in cisternis & aquæductibus inducendis. Nomen ex eo est, quod *melioris notæ essent testa apud Signinos*. Erant autem *Signini*, Italiæ populus, quorum Plinius meminit, lib. iii. cap. v. unde *Signinum vinum* apud Celsum, lib. iv, cap. x. *Signina pyra* apud Juvenalem, sat. xi. atque eundem Plinium, lib. eodem cap. xv. Plura de eo Bernardinus Baldus, in vocibus Vitruvianis; Cluverius, lib. iii. Italiæ antiquæ; & Salmasius

in

in Solinum, pag. cIɔccxv.

Signum, a δείκνυμι, ostendo, vel a σημαίνω, quod a נסן, signavit. Vel potius signum abjecto T fit a στιγμα, quod a στίζω, pungo, figo. Vel fuerit ab ἴχνος, vestigium. Sæpa enim spiritus in S abit. [ἴκελος, ab εἴκω, unde ἰκνεῖται, apud Hesych. & Sigillum ab εἴκελον.] A signum est sigillum, ut a tignum tigillum. Ex sigilla κατὰ συγκοπὴν factum sigla, de quibus diximus in Nota. A signum quoque est verbum signare: unde virgo signata: quomodo Nonius, subscribente etiam Jos. Scaligero, vocari eam putat, quæ integra est, & a viro intacta. Nempe ut metaphora sit a rebus iis, quæ tamdiu integræ ac salvæ sunt, quamdiu signum ruptum ac imminutum non est. Verum Scipio Gentilis, lib. I. παρεργ. Juris, cap. XVI. putat potius indicari eam quæ gravida facta est, atque id partim quia plena, non vacua, signari soleant: partim ob illud Lucilii:

Pomum Chrysidem negat signatam reddere.

Quæ verba sunt Agamemnonis, negantis se Chrysidem reddere gravidam: quippe quam attigerit nondum. Antesignanus, quia ante signus consistat. Gloss. vett. Antesignanus, πρόμαχος. A signa quoque est insignis, quo proprie notatur, qui signo aliquo notatus, ut ἐπίσημος, ἐφ' ᾧ σῆμα. Festus: *Insignes appellantur boves, qui in fronte & in pede, album habent, quasi insigniti.* Sed quia quæ aliis meliora, aut deteriora sunt, signo notari solent discriminis caussa; hinc est, quod insignis accipitur vel in laudem, pro præstanti: vel in vituperationem, pro eo quod malum est. Item hinc significare, cui simile est ædificare, & ludificare. Sed pro significare etiam significere dicimus, ut lucrifacere. Legere est id verbi, L. LXV. § I. D. ad Trebell. Ac pro ludificare similiter ludifacere dixit Plautus, Epid. act. v. sc. II. ut Schoppius censet, lib. I. Susp. Lect. Epist. XX. A significe non tantum significatio, sed & significantia dicta. Tertullianus, lib. I. adversus Marcionem: *Nihil de arcanis attingam significantiis legis spiritualis.*

†Signum est ab Hebr. נס Nes, quod est signum militare. Ab eo enim per metathesin Signum venit. Marochivs.

Silanorum mentio fit apud Lucretium extremo lib. VI. Hyginum in Astronomico, Cornelium Celsum, lib. III. cap. XXII. Festum in Tullii. Aliqua de iis habet Gyraldus dialogismo XXII. Proprie ea vox notat aquarum tubos, sive fistulas. Nempe ab Arabico סילן, fluxus aquæ, quod a סיל, fluxus, unde & מסיל, aquæductus: ut observavit doctissimus, &, dum viveret, amicissimus mihi Thomas Erpenius, notis in Lex. Raphel. Hoc verum ἔτυμον. Sunt tamen, quibus videatur, ex eo dici, quod tubi ejusmodi erant in statuis Silvanorum circa fontes: nam Silanus idem quod Silvanus. Glossæ Philox. Silvanus, ὑδρεῖς. Nisi legendum Silanus. Quomodo in Cyrilli Glossis est, Ὑδρίον, lacum silanum. Melius profecto. Nam Sylvani potius sylvarum sunt numen, indeque appellatio. Plinium vide, lib. XII. cap. I. Aliquibus etiam siloni vocantur, quia fingerentur superciliis coeuntibus, quales silones dictos indicat Varro apud Nonium. Vel potius, quia fingerentur naribus repandis, quales Latini Silones vocant, Festo teste, Plinio item, lib. XI. cap XXXVII. & Glossis Philoxeni, in quibus legas, Silo, σιμός. Unde ὑποκοριστικῶς silunculus, apud Arnobium, lib. VII. nisi silunculus ibi legere malis, prout in membranis vett. exaratum. Est vero silunculus a silenc, quomodo vocatur, cui frons est eminentior, ac dextra sinistraque velut recisa videtur. Gloss vett. silones, προκέφαλοι. Differunt vero silus, & silo, (quorum utrumque in Glossis exponitur σιμός) quod silus est nasus sursum versus & repandus: prout apud Nonium legendum putat Janus Guilielmus lib I. Verisi. cap. IX. Sane similiter exaratum in plerisque MSStis Festi sive Pauli codd. in Silus. Estque silus a σιμός, M in L abeunte, quomodo a squamma est squalco. A silus vero est silo, ut a nasus naso, a mentum mento, a dorsum dorso. Imo & Silenis, ex quorundam sententia, hinc est nomen, quia, uti & Satyri, simis erant naribus: unde Lucretius, lu IV. ait puellas simis naribus a stultis amatoribus dici Silenas, & Satyras. Sed etymo obstat, quod Græce etiam dicantur σειληνοὶ & σιληνοί, quos & cum Satyris conjungit Plato. Nonnulli autem non aliter differre volunt, quam quod juniores dicantur satyri; ubi senuere, Sileni vocentur: ut Servius scribit in VI. Æn. Alii majus discrimen statuunt: quia Bacchi nutricius Silenus sit vocatus, & Sileni cæteri comites Bacchi, ἀπὸ τοῦ σαίνεσθαι ἐν τῷ λαῷ. Imo & Bacchus ipse propterea Silenus vocatus sit, ut ex Suida constat.

Silatum dicitur substantive, respiciendo vocem vinum: quomodo assiratum dicimus, eadem voce intellecta. Ac assiratum quidem est ab assir, id est, sanguis: quia sanguine id vinum miscebatur: ut diximus suo loco a Festo. Silatum vero dictum a sili vel sile herba, quæ recentioribus siler: non siler montanum, sed illud aquaticum, quod Græcis σέσελι, de quo Dioscorides, & in eum Mathiolus, lib. III. cap. LIII. & LIV. Festus: *Silatum antiqui pro eo, quod nunc jentaculum dicimus, appellabant, quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant.* Etiam σίλι legas apud Græcos: Ut σίλι κύπριον Herodoto, quod alii appellant Σέσελι κύπριον.

†Silao ab Hebr. סלה sela, quod videtur etiam significationem habuisse silendi, aut silentium indicendi, uti constat exordio in Psalmis סלה selah, quod in LXX διάψαλμα redditur i. e. interjectum silentium. Ac memini plura mihi ad Psalmos fuisse notata, cur Διάψαλμα nota silentii fuerit. Ceterum Silao potest a שאול (*sool*, *sepulcrum*) fluxisse, quia sepulti passim silentes in Psalmis vocantur, & Psalmo 114. ver. pen. sepulcrum דומה (*duma*) i. e. silentium nuncupatur. At vero Silentium, quatenus augurale nomen erat, cur ita vocaretur, dictum a me fuit in Tyrrhenicis Diatr. IX. § 3. Marochivs.

Silere est a σιγᾶν, G converso in L, contra quam fit in magis, μᾶλλον. Placuit hoc Nunnesio in Grammatistice. Vel potius silere factum est a sono, quem edunt, qui aliam ut loqui desinat, monent: unde illud ST apud Comicos. Itaque Cornelius Fronto Silere, & Tacere, ita distinguebat, ut illo loquentis sermo compescatur: hoc vero de iis statuit, qui nec loqui cœperant. Itidem a sono sunt σιγᾷν, & σιωπᾶν, & Hebræum הסה, silua, & Belgicum swygen. A σιγᾷν est Sigalion. Ausonius:

Aut tua Sigalion Ægyptius oscula signet.

Consilere pro conticere, Ennius dixit, ut ait Festus.

Silex, ut quidem Cæsar Scaliger scribit exercit. cap. VII. dicitur quasi secilex, quia nihil aliud est quam lapis sectus & lectus. Sed potius est a χάλιξ unde & calx, a quo calculus. Gloss. Cyr. χάλιξ, silex, cæmentum. Hesychius: *Κάλικας οἱ τὰς οἰκοδομὰς ἐντιθέμενοι μικροὶ λίθοι*. A χάλικος, hilicis, hinc silicis. Vel est silex a סלע, petra, silex.

†Silex haud dubie fit a סלע sela ejusdem prorsus significantiae, non vero a χάλιξ. Marochivs.

Silicernium varie admodum accipitur, & quia non satis constat, quæ prima ejus vocis significatio sit: hinc factum, ut varie admodum de ejus etymo veteres ipsi sentiant. Interdum silicernium notat senem, qua in significatione & silicernius dicitur: putaturque esse a silens & cerno, quia brevi silentibus, hoc est, umbris sit cernendus: vel a silex & cernus, quia cum sit incurvo in terram corpore, silices platearum cernat. Sic silicernii voce utitur Terent. Adelph. act. IV. sc. II.

I sane, age te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.

Quem ad locum sic inter alia Donatus: *Aut erit silicernium senex, qui jam jamque silentibus umbrisque cernendus sit: & sic est melius, quam ut quidam Xenophonta interpretantes putant, sic nos silicernium intelligere, hoc est, silicem cernentem senem, dum incurvus est, vel strata suis via intuitus, vel sarco-*

phagi jamjam appropinquantis sibi. Quo in loco pro *Xenophonta* lubens legerim *geronta*: ut sententia sit, putare quosdam, Græcum γέρων propriè exponendum esse *silicernium*, quia ut illa γέρων dicatur quasi γῆν ὁρῶν, sic Latinis *silicernium* dicatur a *silicibus cernendis*. Etsi autem hoc *silicernii* etymon rejicit Donatus, (cui & Nonius Marcellus ea in re subscribit,) id tamen amplexus Fulgentius Planciades, cum inquit: *Silicernios dici voluerunt senes incurvos, quasi jam sepulcrorum suorum silices cernentes*. Subjicit deinde locum Cincii de Georgia Leontino: *Qui dum jam silicernius sui finem temporis exspectaret, etsi mori non potuit, tamen infirmitatibus insultavit*. Sed Philelphus utrumque rejicit etymon, ac mavult dici a *silices hernia*, qua plurimi senes laborant. Sic enim scribit in epistola quadam: *Non a silentio & cernendo silicernium descendit, mea quidem sententia, sed a silice, & hernia. Nam decrepitos admodum senes herniam nonnullos audio pati solitos, ut de Nestore legimus, quem annos nonaginta vixisse tradunt. Duo autem sunt herniarum genera. Nam alias molles & aquosas medici vocant; & ent quidem facile sanabiles: alias duras & carnosas, quæ nullam curationem admittunt. Hinc igitur Silicernium dictum autumo, a silicea scilicet, hoc est, dura hernia appellatum. Illud enim genus farciminis, instar vesicarum lucanicarum, istarumque crassiorum, durissimum erat: & in similitudinem senilis illa carnosæ herniæ. Unde etiam decrepiti senes hujusmodi morbo obnoxii, Silicernia per contumeliam vocantur: ut est apud Terentium:*

> *I sane, ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.*

Qui vero dicunt, Silicernium iccirco ita nominatum, quoniam qui sunt admodum senes, incurvitate corporis silices cernant, ii siliceo sunt cerebro. Hactenus Philelphus, in quibus & alteram *silicernii* significationem tangit, de qua occasione hac nunc dicam. Festus: *Verrius existimat silicernium dici, quod nos farcimen dicimus, quo siticum* (legendum, *cujus esu*, ut observavit Fruterius) *familia purgabatur: quia cujus nomine ea res instituebatur, is eam silentium* (alii *silicernium*, alii item *silicem solum*) *cerneret*. Hæc Festus. Usus sic quoque Arnobius, cujus illud lib. VII. *Quid, inquam, sibi hæc volunt, apexabo, isicia, silicernia, longabo? quæ sunt nomina & farciminum genera hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus*. Quod ad etymon si Philelphum audimus, sic diceretur, quia silices esset farciminis istius durities, haud secus ac herniæ carnosæ: sin potius Verrio auscultamus, sic vocabitur, quia *silenter* sive umbras cernat is, ob cujus mortem domus hoc farcimine purgari debet: sin alios sequi visum, erit nomen a *sili* herba, quia *sili condiatur*, vel *silacei sit coloris*. Tertia *silicernii* significatio est, qua accipitur pro *epulo Deorum manium*, hoc est, pro struicibus istis ciborum, quæ in rogum inferebantur una cum cadavere cremanda: nam edere gustareve de iis fas non erat. Vocis originem adducit his verbis Donatus, ad locum Terentii ante adductum: *Silicernium est cœna, quæ infertur Diis manibus, quod eam silentes cernant, id est, umbræ possideant: vel quod qui hæc inferant, cernant tantum, neque degustent. Nam de his quæ libantur inferis, quisquis comederit aut biberit, funestatur*. Sed de origine dissentit Servius, ad illud V. Æn.

> *Tandem inter pateras, & levia pocula serpens*
> *Libavitque dapes, rursusque innoxius imo*
> *Successit tumulo, &c.*

Quo loco verba hæc *libavitque dapes* interpretatur, *leviter gustavit epulas, quæ silicernium vocatur, quasi silicenium, super silicem positum*. Hujusce feralis cœnæ meminit quoque Ovid. II. Fast.

> *Est honor & tumulis animas placare paternas,*
> *Parvaque in exstructas munera ferre pyras.*
> *Parva petunt manes, pietas pro divite grata est*
> *Munere: non avidos Styx habet ima Deos.*
> *Tegula porrectis satis est velata coronis,*
> *Et sparsæ fruges, parvaque mica salis:*
> *Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ;*
> *Hæc habeat media testa relicta via.*
> *Nec majora veto, &c.*

Et mox:

> *Nunc animæ tenues & corpora functa sepulcris*
> *Errant: nunc posito pascitur umbra cibo.*

Tegulam, nec non *testam* vocat Ovidius, quod Servius nominat *silicem*, confirmatque hic locus, quod Servius ait, super *silice* escas mortuales poni consuevisse, indeque factum esse nomen *silicernii*. Quarta quoque significatio est, ut sit epulum funebre, senibus constitutum, unde discedentes tanquam se non amplius visuri alii aliis valedicebant. Nonius Marcellus: *Silicernium*, inquit, *pessime intelligentes, ita posuisse Terentium putant, quod incurvitate silices cernat senex. Silicernium est proprie convivium funebre, quod senibus exhibetur. Varro Meleagris: Funus exsequiati laute*, (Palmer. leg. *cum laude*) *ad sepulcrum antiquo more silicernium confecimus, id est*, περίδειπνον (ita emendat Jac. Cujacius Observat. lib. XXI. cap. XXI.) *quo pransi discedentes dicimus alius alii Vale*. Hactenus Nonius. Usus hoc pacto etiam Cæcilius Obolostate apud Festum: *Credidi silicernium ejus me esse esurum*. Et Tertullianus in Apologetico, cap. XIII. *Quo differt ab epulo silicernium? a simpulo obba? ab aruspice pollinctor?* Sed de etymo dissentiunt a Servio. Volunt enim sic dici, quia *silentes*, hoc est, *citra hilaritatem*, utpote in luctu constituti, cœnent. Conveniunt autem cum Servio de posteriori parte compositi, quam utrique dicunt *cesna* pro *cena*: quomodo & *pesna* dixere veteres pro *pœna*, & *dusmosus* pro *dumosus*. Sed in *silicernium S* mutatum in *R*, quomodo prius dixere *Valesii*, *Fusii*, *Papisii*, qui postea *Valerii*, *Furii*, *Papirii*, & *carmen* prius fuit *casmen*, a *casno*, unde *casmena* olim, quæ postea *camena*. Aliis magis placet *silicernium* hac significatione dici a *se*, hoc est, *sine*, & *lucero*, quasi *seluscernium*, hoc est, ἀλυχνία, quia in luctu non accenderent lucernas, contra quam fiebat die natalitio. Hanc originationem respexit vetus Glossarium: in quo legitur: *Silicernium*, περίδειπνον, λύχνος γὰρ ἅπτων ἐν ποιθεῖ ἡ ἐσθὴς. Alii denique deducunt a *sile* & *cesna* seu *cena*, quia *silis* in hujusmodi cœnis plurimus esset usus. *Sili* herba est, quæ Græcis σέσελι, vel σίσελις. Hujus semine vel radice condiebant vinum: qua de re diximus in *Silaum*. In hac tam & significationum & etymorum diversitate maxime veritati consentaneam puto sententiam Servii, ut sit ex *silex*, & *cesna* pro *cena*: ac notet *cœnam ad silicem*. Ad *silicem* enim fiebat epulum funebre, de quo diximus. Postea hæc appellatio tributa tum *generi farciminis*, quia hoc in convivio funebri comederent ad domum purgandam: tum *seni decrepito*, quod ejus caussa brevi *silicernium* futurum erat, aut quasi jam dignus videretur pro quo id epulum pararetur. [vide num *silicernium* sit ex *selucernium*, i. e. *semilucernium*.]

†SILICERNIUM est epulum sepulcrale: quod sic dictum videtur pro SILICESNIUM (quomodo *Valerii* & *Furii* dicti sunt, qui prius *Valesii* & *Fusii* erant) nam CESNA olim pro CENA dicebatur. At prior compositionis pars videtur fluxisse a שאול *sheol*, *sepulcrum*, quia *sepulcralis* ea cena erat. MAROCHIUS.

SILIGO, Græcis etiam σιλίγνις, indeque *panis siligineus* dicitur σιλιγνίτης. Usi iis vocibus Galenus, lib. I. de alimentis, & Paulus Ægineta, lib. I. Pro σιλίγνις in quibusdam libris legas σελίγνις per *E*. Sed prius magis probem. Nec tamen *siligo* a σιλίγνις factum puto. Potius placet Græcos eam vocem a Romanis accepisse. Sane vocem esse exoticam, etiam Galenus agnoscit. Satis autem verisimile est, venire a שלג, *nix*. Nam est species ea tritici, quæ niveâ ac molli *farina* præstat, pondere tamen cedit robo. Juvenal. sat. III.

> *Sed tener & niveus, molique siligine factus*
> *Servatur domino.*

At

At Isidorus facile refellitur, dum lib. xvii. cap. iii. deducit a verbo *seligo*, quia tritici species sit præcipua, maximeque selecta. Nam contra quam in *seligo*, prima correpta est, media producta: ut alias Juvenalis versu ostendit.

Siliqua dicitur tum de *involucro leguminum*, quod Græci vocant λοβὸν, tum de *fructu arboris Ceroniæ*, qui Græcis κεράτιον nominatur. Ac fructus quidem ista eo *siliqua* dicebatur, quia *figura siliquam referret*, quæ legumina continet. Κεράτιον itidem, hoc est, *corniculum*, vocabatur, quia *fructus esset incurvus instar cornus*. Unde Fannius, *siliquis lattitantia curvis*. Et Plinius de *arboris* illius *siliquis*, lib. xv. cap. xxiv. ait: *Digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine*. Ac quemadmodum fructus, ita & arbori ea eo nomen κερατία, vel κερατωνία. Nempe a κέρας, *cornu*. Κερατίων mentio est apud B. Lucam, cap. xv. ubi filius prodigus dicitur ventrem replesse ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι, id est, *siliquis*, *quibus porci vescebantur*. Intelligunt *siliquas leguminum*, cum ea λοβοὶ, nunquam autem κεράτια nominentur. Eoque rectius cum Salmasio intelligamus de *siliquis arboris*. Quæritur an eadem intelligantur ab Horatio, lib. 2. epist. 1.

. . . . *Vivunt siliquis, & pane secundo.*

Et Persius, sat. iii.

. . . . *Siliquis & grandi pasta polenta.*

Sed fatius ait hæc intelligere, non quidem de *siliquis leguminum*, quas λοβοὺς vocari diximus: verum de *leguminibus ipsis*: ut phaseolis, pisis, lupinis, quibus constat vesci solere, qui tenui victu gauderent. Ita συνεκδοχὴ fuerit, *siliqua* pro *integro legumine*. At *involucris solis*, quæ proprie *siliquæ*, sola pecora vescebantur. Unde Plinius, lib. xviii. cap. xii. de fabis: *Siliqua, caulesque gratissimi sunt pabuli pecori*. Ubi vulgo *gratissimo* legitur: sed *gratissimi* recte est in MSto, & antiqua Parmensi an. cIↄcccclxxvi. Quod ad etymon, *siliqua* juxta Nonnesium in Grammatistice, venit a κέλυφος, hoc est, *integumentum*, *involucrum*. Nempe ut κ in z vertatur, quomodo & censet a συπαρος esse *supparum*. Aliis dici putatur, quasi ξυλικον, ut proprie sit *lignosa vagina*, *qua grana continentur*. Sed generatim pro *granorum folliculo* etiam eduli sumitur, ut *phaseolorum*: qua de re accuratius Scaliger in primum de plantis. Imo, ob *siliquarum magnitudinem*, *phaseoli* sibi specialius vindicant nomen *siliquæ*: etiamque pro *ceratoniæ arboris fructu* capitur. Diminutivum est *siliculа*, ταυτο σημαινον *sitella*. Usus Varro, lib. i. de R. R. cap xxiii. *Lupinum cum necdum siliculam cepit*. A *siliqua* quoque Plinio *siliquari*, λοβίζεσθαι. *Siliqua* etiam in mensuris erat, ac valebat *septimam unciæ partem*: nempe quia semen vel granum *siliquæ* arboris tantum habet ponderis. Fannius vocat *semina siliquis latitantia curvis*. Semina falsi *siliquæ arboris* ostendit, quod Græci vocant κεράτιον. Itidem in mensuris erat θέρμος, seu *lupinum*, quod valebat *duas siliquas*. Africanus: Τὸ γραμμάριον θέρμους ἔχει τρεῖς, ὁ δὲ θέρμος κεράτια δύο.

¶Siliquam (missis Vossianis) omnino sunt ab Hebr. שלוחות *sheluchoth*, i. e. *emissiones*, quam vox plerumque id omne notat, quod ex arboribus emittitur ac prodit. In quo *Cheth* in analogum Q transiit. Mazochius.

Siliquastrum, & *mentastrum*, quod *siliquæ & mentæ habeant similitudinem*. Nam *aster* terminatio est eorum, quæ similitudinem notant: unde apud Ciceronem *Antoniaster* & *Fulviaster*. *Siliqua* autem folliculus est, quo vestiuntur legumina. Aristoteli θήκη vocatur, quia ea includuntur ac continentur grana leguminum. Unde *siliquari* dicuntur legumina, cum integumentum hoc amittunt.

¶Silvanus aut Sylvanus a *Sylvis*, quibus præfuisse putatur, derivatum habuisse nomen existimatur. Ne credas. Etenim apud Grut. LV. 1. is deus Salutaris cognominatur: imo potius Salutaris Latine redditus fuit, certe quod inaudissent, id nomen Tuscum esse idemque ac Salutarem sonare. Quo id pacto verum sit, supra in Salvanus (sic enim Etrusce dicebatur) ostendimus. Mazochius.

Silurus, σίλουρος, piscis, ex eo appellatus, quod sæpe σείει οὐρὰν, hoc est, *movet caudam*. Meminere a Latinis, Juvenalis, Apuleius, alii.

Simia etsi usitatius dicatur, tamen & *simius* legitur, ut ex Afranio & Laberio probat Charisius, lib. 1. Sed & usus Horatius, Martialis, Claudianus, & ex iis qui prosa scripsere, Vatinius (juxta Roberti Steph. editionem) epist. x. lib. v. ad famil. indeque Cicero format *simiolus*: quomodo Plancum Bursam vocat, lib. vii. epist. ii. ad Marium. *Simiam* quasi *mimam* a μιμεῖσθαι, quod est, *imitari*, cum alii dictam existimant, tum P. Victorius, initio comment. in artem poëticam Arist. Caussa est quia *cum homines non sint*, *homines tamen imitantur*, ut verbis utar Cypriani, epist. lxxiii. Quod ipsum indicat Claudianus, lib. 1. in Eutropium:

Humani qualis simulator simius oris.

Et Oppianus, lib. ii. κυνηγετ. vers. dcv.

. . . . πανῶν μιμήματα πιθήκων.

Et hic locus Nemesii, de natura hominis, cap. ii. πῶς πίθηκος ὁμοίως μιμεῖται. Atque hac de caussa recentioribus Græcis μίμω vocatur, ut apud Suidam in πίθηξ, item Achmetem, cap. cxxxv. & cap. cclxxxii. aliquoties. Sed rectius Servius, cum ad illud 2. Æneid.

Dum tenera attondent sima virgulta capellæ:

sic scribit: *Sima Græcum est nomen*, *id est*, *pressis naribus*, *unde & simius dicimus*. Quam etymologiam etiam ponit Isidorus, lib. xii. cap. ii. ibidem & aliam aliorum addit, qui dici putarunt a *similitudine humanæ rationis*, unde Ennius apud Cic.

Simia quam similis turpissima bestia nobis.

Sed hanc nominis rationem merito damnat Isidorus. Græce dicitur πίθηκος, sive παρὰ τὸ πιθεῖν ἡμᾶς, ut Suidas & Etymologici auctor censent, sive, ut alii malunt, παρὰ τὸ πιθεσθαι ὑφ' ἡμῶν, *quia facile ab hominibus persuadeatur*: quod & Plutarchus confirmat, quando ait, ὁ πίθηκος μιμεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐπιχειρῶν ἀλίσκεται συγκινούμενος καὶ συνορχούμενος. *Simia*, *tentans imitari hominem capitur simul motitans & saltans*. Hujus diminutivum πιθήκιον, *pithecium*: quo & usus Plautus, Milit. act. iv. sc. i. Ab eodem nomen *Pithecusæ*, πιθηκοῦσαι, Tyrrheni maris insulis; quarum Ovidius meminit xiv. Metamorph.

. . . . *Sterilique locatas*

Colla Pithecusas habitantum nomine dictas.

Cujus loci sententia videtur, dici eas insulas a *simiarum in illis degentium multitudine*. Aliis tamen placet, id nomen accepisse, a *copia doliariorum*. Nam *Pithecusas* dici volunt non a πίθηκος, sed πίθος, id est, *dolium*. Fundus hujus sententiæ est Plinii locus illa lib. iii. cap. vi. *Ænaria* (alii *Ænaria* legunt) *a statione navium Æneæ*, *Homero Inarime dicta*, *Græcis Pithecusa*, *non a simiarum multitudine* (*ut aliqui existimavere*,) *sed a figlinis doliariorum*. Sed non deest, quod huic sententiæ obducam. Nam a πίθος esset *Pithusa*: at a πίθηκος, ἀναλόγως *Pithecusæ* dici possunt. Præterea Strabo, lib. xiii. de *Arimis* sive *Pithecusis* agens, ait quosdam dicere, πιθήκους παρὰ τοῖς Τυρρηνοῖς ἀρίμους καλεῖσθαι, *simias a Tyrrhenis arimos vocari*: quod si verum, sine dubio, ut *Arima* ab ἀρίμος, sic *Pithecusa* a πίθηκος factum erit. Nam *Arima* esse *Pithecusam*, satis superior Plinii locus indicat. Nec turbet, quod Virgilius *Inarime* dicat. Nam *Arima* dico eam Homero. Sed cum Maro incidisset in codicem, in quo conjunctim Εἰνάριμοι scriberetur: ipse librarii secutus errorem *Inarimen* nominavit. Scribi enim debebat Εἰν Ἀρίμοις, ubi εἰν *Ionica* est præpositio. Maronem autem secuti Ovidius, & alii. Vide Virgilianum indicem Erythræi.

Simila, quæ & *similago*, est a σεμίδαλις κατ' ἀποκοπὴν ultimæ syllabæ, & δ in λ converso, quomodo ab Ὀδυσσεὺς, quod Æolicum pro Ὀδυσσεύς, Latini dicunt *Ulysses*, & a δάκρυον, *lacryma*. Σεμίδαλις est a Punico *semid*: ut monuit Angelus Caninius in Alpha-

Alphabeto Hellenismi. Sane *Aruc* פסירא, pro *similo* habet. Quid autem Latinis *similago* dicatur, docebit te Budæus, lib. v. de asse. In vett. quibusdam libb. σεμίδαλις exponitur *silige*: sed vitiose, cum *siligo* sit σίλιγνις, de quo in *Silige*.

SIMILIS ab ὁμαλός, *æqualis*. Sane ut a *similis simul*, sic ab ὁμαλός est ὁμαδῶ, *una*, *simul*. Nam ὁμοῦ exponit Hesychius. Vel potius ab ἰνδάλλω. *Similis*: ut *n* in *m* abeat. Vel venit *similis* a סמל, hoc est, *simile*, *similitudo*, *simulacrum*. Veteres pro *similis*, *simulis* dicebant: unde *simulo*, de quo seorsim; item *simul*. Α'ναλόγως esset *simule*, ut a *facilis facile*. Sed pro *simule* κατ' ἀποκοπὴν dicitur *simul*: quomodo & a *faculis* pro *facilis* dixere *facul*. Festus: *Facul antiqui dicebant & faculter pro facile*. Ut vero *facul* & *faculter* pro *faciliter* (unde *difficulter*;) ita & *simul*, & *simulter*, dixere pro *similiter*. Plautus:

Exossabo eum simulter, ut murænam cocus.

At non placet, quod Nunnesio visum, ut *simul* sit ab ὁμοῦ. Ab eadem origine est *Semel*. Nam quod una opera absolvitur, id *simul* & *semel* fit. A *similis* quoque est *simitu*, antiquum adverbium pro *simul*. Ut a *cælo cælitus*, a *radice radicitus*, ita a *similis* esset *similitus*, & κατὰ συγκοπὴν *simitus*, atque eliso *S*, *simitu*, ut ab ἔνδον *endo* vel *indu*. Plautus Amphit. act. II. sc. I.

Nec ego cum vino simitu ebibi imperium tuum.

Etiam Lucilium usum esse Nonius docebit. A *similis* præter alia sunt *absimilis*, & *assimilis*: quorum illud *omnino dissimilem*, hoc *plane similem* notat. Sed librarii interdum confundunt. Ita apud Paulum Diaconum de gestis Longobardorum, lib. I. cap. v. editum est: *Apud hos est animal non satis assimile cervo*.

†SIMILIS fieri potuit per metathesim a משל *masal*, *similitudo*. MAZOCHIUS.

SIMPULUM in vett. Glossis exponitur κύαθος. Plenius Festus: *Simpulum*, inquit, *vas parvum*, *non dissimile cyatho*, *quo vinum in sacrificiis libabatur*, *unde & mulieres rebus divinis dedita simpulatrices dicuntur*. Fuisse vas fictile Appuleii loco probat Godsc. Stewechius ad IV. Arnobii. Originem vocabuli adferre conatus Varro, lib. IV. de L. L. *Quo vinum dabant*, *ut minutatim funderent*, *a guttis guttum appellarunt*: *& quo sumebant minutatim*, *a sumendo simpulum nominavere*. Vult igitur Varro *simpulum* dici a *sumendo*, hoc est, *bibendo*; quomodo & Cicero dicit *sumere meracius*. Sed de origine fallitur. Nam est ab Hebræo ספל, quod nomen est generale omnibus vasis vinariis conveniens. *M* interjectum; quomodo a *fadan* est *sindon*, a *copher camphora*, ab *abub ambubaja*. Hanc *simpuli* notationem adducit Jos. Scaliger in Conjectaneis. Sed idem in Appendice etymon hoc vocabuli, ut incertum rejicere se ait, potiusque esse diminutivum a *simpo*, id autem esse a Græco σίφων, quando utrumque sit vasculum cum tenui fistula vel angusto collo ad pitissandum vinum; nec alio differant, quam quod Latini suo *simpulo* tantum ad sacra uterentur, Græci τῷ σίφωνι ad gustandum in caupona vinum. Similiter Petrus Nunnesius in erudito Grammatistices libello. Sed socer Franciscus Junius, in notis ad Tertulliani Apologeticum cap. XIII. putat potius ab Hebræo, quod dixi, quam Græco illo originem capere. Sane dubitari possit, an ἀναλογίᾳ comprobari possit forma illa diminutionis, qua a *simpo simpulum* esse ait. Deinde eadem facilitate a *sephel* deducitur *simpulum*, qua a σίφων. A *simpulum* venit *simpulo*, qui compotationibus indulget. Succius Piscatoria: *Summates viri facti sunt simpulones ganei*. Iidem & *simpulatores* dicuntur. Isidorus in Glossis: *Simpulator*, *conviva*: *amicus sponsi assiduus cum eo in convivio*. Ab eadem origine mulieres dictæ *simpulatrices*, ut e Festi loco supra vidimus.

†SIMPULUM quia genus vasis est in sacris usitatissimi, & quia sit ex Hebr. ספל *sepel* ejusdem notionis voce; hinc non immerito alicubi Grotius in Adnot. Biblicis vocem esse Tyrrhenicam credidit, ex Oriente scilicet in Italiam per Tuscos importatam. ✕ Adhaec etiam OBBA vasis fictri nomen erat, de quo Tertullianus: *Quo differt* . . . *a simpuvio OBBA*? Nam *Obba* etiam *simpulum* & *simpuvium* dicebatur. Quare vix est, quin *Obba* vox Etrusca fuerit. Praesertim cum sit ex Hebr. אוב *ob*; quod primario *vas ventricosum* significat (unde τὸ אוב *ob* vulgo *utrem* in libro Job interpretantur) & inde transfertur ad significandum ἐγγαστρίμυθον i. e. *ventriloquum*. Ergo *Obba* vas erat ventricosum simpuvio non absimile, cujusmodi aliquot in meis fictilibus habeo. ✕ Huc etiam AULA pertinet; nam AULA ab antiquis dicebatur (quae postea fuit OLA & duplicata littera, *Olla*) uti constat ex Plauti *Aularia*, & ex his Festi, *Aulas antiqui dicebant*, *quas nos dicimus Ollas*. Ferme autem quae AV cum O permutant, ea sunt Orientalia, ac veniunt ex dictione, in qua sit *Cholem*: quam vocalem Syri in AV resolvunt, idque passim secuti sunt Tusci. Nec dubito, quin AULA sit Tuscum nomen, ab Hebraeo עלה *ola* veniens, ex quo Syriaca Tuscaque dialecto (qua *cholem* in diphthongum resolvitur) fit *Aula*. Atqui illud עלה *ola*, *ignitum* aut *succensionem* notat. De verbo עלה *ola*, quatenus est *ardere* & *succendi*, habeo peculiarem quamdam dissertationem meam. Vide etiam in Cortonensibus Romae editis Diatr. VII. in ILVA & Diatr. V. in *Puteolis* & in Insulis *Aeoliis* & alibi. Hinc *ollae succensae* passim est in Scripturis mentio: veluti Job XLI. II. 22. Ecclesiastis VII. 7. Jer. I. 13. Amos IV. 2. II Mach. VII. 3. & alibi. Quod dixi τὸ AULA Tuscum esse; id ex eo liquet, quia ab eadem radice sit, unde iidem Tusci & ILVAE nomen & *Puteolorum*, imo & insularum *Aeoliarum* fecerunt. MAZOCHIUS.

SIMULO est a *simulis*, quo antiqui utebantur pro *similis*, unde *simul* remansit: ut in *Similis* dictum. A *simulo* est *simulacrum*, ut a *lavo lavacrum*, ab *ambulo ambulacrum*. Ab eodem *dissimulo*. Ut differant *simulare* & *dissimulare*, ex Festo Nonioque satis notum. Ab eodem *insimulo*, quod proprie notat, *in aliquem simulate ago*. Hinc sumitur pro *accusare aliquem falso simulandæ causæ suæ bonitatem*. Unde Festus: *Insimulare*, *crimen in aliquem confingere*. Denique κοινῶς usurpatur pro *accusare*: unde in Glossis vett. exponitur κατηγορῶ: in Onomastico προβάλλεσθαι, hoc est, *objicere*. Similiter Donatus in Phorm. *Insimulatio*, *vero est falsi criminis accusatio*. Fronto: *Qui insimulat*, *arguit*, *vel fingit*. *Qui simulat*, *probare vult quod non est*.

SIMULTES, *latens odium inter eos*, *qui amici esse videntur*. Gloss. Phil. *simultates*, ἀπεχθείας, ἔχθρας, ἀντιπολιτείας. Gloss. Cyr. Δυσμὸς, *simultas*. Geminum ἔτυμον ponit Festus sive Paullus: *Simultas*, *id est*, *odium*, *dicta ex contrario*, *quia minime sint simul*. *Potest & a simulatione dicta existimari*, *quia simulate loquuntur ad invicem*. In MSStis plerisque est, *quia odientes se minime sint simul*. Et ita, credo, scripserat Paullus. Sed ἔτυμον non est ullis, cum nulla sit ἀντίφρασις. Quod si est a *simul*, potius ex eo sit, quia *simul odia exercent*. Malim a *simulo*, quia *simulate* agant. Verum in *TAS* desinentia potius a nominibus veniunt, in *IO*, a verbis. Itaque malim deducere ab antiquo *simulis* pro *similis*, unde *simulo* remansit. Ita sit *simultas* κατὰ συγκοπὴν a *simulitas* pro *similitas*: quo, Nonio teste, usus Cæcilius Syracusiis: *Vide*, inquit, *Demea*, *hominis quod fert morum similitas*. Et fortasse *simul* pro *simile* dixere, ut pro *facile*, Festo teste, dixere *facul*; qui & inde deducit *facultas*. Nec tamen ex eo appellatio, quod *sit similitudo quædam amicitiæ*, sed quia *sit similitudo studiorum*, quæ *simultatem* gignere solet, quoties alter alterius vel honori, vel lucro obest, vel obesse videtur. *Simultas* igitur pro *odio* ponitur per metalepsin antecedentis. Notum illud poëtæ, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, &c.

SIMUS, a Græco σιμός, *qui pressis est naribus*: ut exponit Servius: ac Maronis illud docet:

Dum tenera attondent simæ virgulta capellæ,

Compositum ejus *resimus*, apud Varronem, Columellam,

mellam, Plinium. Hoc Græce fit ἀνάσιμος. A *simus* Delphini dicti *simones*, quia *simis* ut *pandis naribus*. Ovidius III. Trist. eleg. 8.

Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere . . . .

Plinius, lib. IX. cap. VIII. *Dorsum delphinis repandum, rostrum simum: qua de caussa nomen simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntque ita appellari.* Cujus loci postrema verba omnino Plinio indigna sunt. Neque enim quemquam dicturum puto, delphinos magis Latini, aut Græcanici sermonis, quam alterius, peritos esse. At aliter Hispani vocant, nempe *tomo*: aliter Galli nempe *camus*; aliter Germani, atque alii. Quare mendacii manifesti Plinium insimulare non dubitat Gometius Pereira, in Antoniana sua margarita, pag. DLXXI. Sed hoc ut manifesto falsum, ita quod de *rostro simo* ait Plinius, verissimum est, ac hoc quoque Lucilii loco comprobatur, qui est apud Nonium in *Simat*:

Simavit saxum ad naves, delphinus ut olim.

De delphinis etiam accipio illud ejusdem apud eumpse Grammaticum in *Pecus*:

Lascivire pecus jussit rostrique repandum.

Et hoc Nævii:

Repandirostrum incurvicervicum pecus.

Et illud Livii apud eundem Nonium ibidem:

Tum autem lascivum Nerei simum pecus.

Quamquam, cum pisces omnes *rostrum* habeant *repandum*, universe etiam de piscibus accipi possit: ut in Oratoriis dialmna, lib. IV. cap. XIII. Pro *simus* etiam *silus* dicebatur, ac ut a *simus simones*, ita a *silus silones* dixere, qui naribus essent *simis*. Vide quæ de hoc dicimus in *Silani*. A *simus* dici *simare*, satis indicat allatus superius Lucilii locus, ubi *simavit*, Nonio interprete, est, *depressit*. At cave *simo* legas cum nonnullis: quos vitiosi codices decepere.

SINAPI, σίναπι. Id Zoilus apud Athenæum, lib. IX. & Etymologici magni auctor, sic dici ajunt παρὰ τὸ σίνεσθαι τοὺς ὦπας, *quod oculis noceat*, unde Columella, lib. X.

Seque lacessenti fletum factura sinapis.

Σίνω a שנא: quod est, *odisse*, *abesse*. A σίνω quoque est σίνις, *bonus noxius*, aptum nomen latronis ejus, qui aliter πιτυοκάμπτης vocatus, quod viatores pinus ramis in terram a se flexis alligarat, atque ita eos ramis sursum redeuntibus distraheret. Nec minus accommodatum *Sinonis* nomen, quomodo dictus, qui perjuriis suis, Trojanis, ut equum in arcem reciperent, persuasit, quæ res fatalem Trojanis perniciem attulit.

SINCERVS [σύγχρους] est a *cera*, ut docet Donatus ad Eun. act. I. sc. II. *Sincerum, purum, sine fuco, & simplex, ut mel sine cera.* Reprehendit hanc sententiam Valla, lib. VI. cap. XXXVII. Negat autem præverbium *sine* ingredi compositionem. Præterea *syncerum* scribendum ait per Y. Hinc colligit *syncerum* omnino esse a σὺν, & κηρὸς, ut proprie *syncerum sit mel cum cera*. Addit Ascensius *sincerum* legi pro puro, quasi *sine carie*. Sed sunt hæc tricæ Trilenæ. Nam quod ait Valla, *sine* nunquam admittere compositionem, id vel vocabulo *simplex* refellitur, quod ex *sine* & *plico* conflari, manifestum est. Quod adjicit, vulgo primam ejus vocis per Y scribi, id vero, quam recte fiat, dispiciendum fuit. Sane per I in vett. libb. ac Virgilio Carpensi, exaratum reperiri, testatur Aldus in Orthographia. Denique quod ait *syncerum* proprie esse *mel cum cera*, id naturæ vocis, ac usui bonorum omnium Scriptorum, plane repugnat. At Ascensius ne dignus quidem, cujus ratio hic habeatur.

SINCIPVT non quasi *sine capite*, ut aliqui prodidere. Nec, ut alii, quasi *sincerum caput*, sed quasi *semi caput*, ut inter alios auctor est Velius Longus de Orthographia. Nempe quia eo *dimidium capitis* significatur, unde Gloss. Phil. *Sinciput*, ἡμικεφάλαιον. Et Gloss. Cyr. Ἡμίκρανον, ἡμικεφάλαιον, *sinciput*. Græcis βρέγμα vocatur, vel βρεχμὸς, nempe, ut ad Il. ε. scribit Eustathius, ἀπὸ τοῦ βρέχειν, hoc est, *humectare*, *madefacere*, eo quod hæc pars humida sit infantibus. *Occiput* vero conflatum est ex *ob* & *caput*, quia ea pars *sincipiti opponitur*. Nam hanc esse vim præverbii *OB*, patet ex *obvio*, *obverto*, & ipso *opponendi* verbo. Græcis ἰνίον dicitur, διὰ τὸ ἰνῶδες καὶ νευρῶδες εἶναι, *quod fibrosum sit & nervosum*. Nam ἲς, ἰνὸς, *fibra*.

SINDON, σινδὼν, si Lazaro Baifio, libro de re Vestiaria, credimus, ita dicta est a *Sidone*, quæ *sindone nobilis*: uti & *Tyrus*, itidem Phœnicia civitas, unde & *Tyriam sindonem* Martialis vocat. Sed etsi verum est a Phœnicia in Græciam advehi solere: tamen & alibi fiebat: unde Proverb. XXXI. XXIV. Σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο, *sindonem fecit*, & *vendidit*. Ac Casaubonus, Exercitat. XVI. ad annales Baronii eo rafellit, quod *linteï hoc genus* per ס scribatur; puta סדין: ut per צ *urbs Sidon*, צידון. Assentim igitur Biblandro, Indice verborum in Marcum: ubi notavit venire a סדין: quod est *linteum*: unde nostrum *syde*, & quod propius ad Hebræum accedit, *sidin*.

SINE præpositio, a *sino*, ut *pone* a *pono*. Ita Cæsar Scaliger de caussis L. L. cap. CLV.

SINGVLTVS Perotto videtur esse a *gula*. Mallem dixisset quasi *sinus gulæ*. Sed potius est a *singulus*, quia *singulatim* ac per aliquod intervallum fiat. Hinc *singultim*, *singultio*, & *singulto*.

SINGVLVS [ab ἴα, ἰγα· unde ἴγγον, ἕν. Hesych.] Papias dici ait, quasi *seangulus*, quia quæ sunt unica, ea sint *se*, hoc est, *sine angulo*, id est, angulum constituere non possint. Sed tales etymologos dignos auritis Midis. Neque placet esse a *semel* & *unus* vel *ullus*, quamquam *singulum* sit *semel unum*: unde Varro, lib. I. περὶ λόγου. *Tum vere doces bifariam necessariam, semel unum singulum esse.* Et Oxtogesi, sive περὶ ἐδεσμάτων. *Hoc erat incommodi, quod nesciebamus, semel unum singulum esse*: Citat utramque locum Nonius in *singulum*. Vera autem ἐτυμολογία est ab Hebræo סגלה, id est, *peculium*, *peculiare*, *singulare*. Imo ut *singulare*, quod a *singulus* esse liquet, Latinis non tantum id notat, quod *proprium ac peculiare* est, sed etiam quod *eximium* est, ita & Hebræa vox utroque modo sumitur, secundum R. David. A *singulis sigla* dicta, si Cujacium audimus, quia essent *singulares literæ*, *vocem integram significantes*. Sed eam sententiam refellimus in voce *Nota*, ubi de *Notariis*. A *singulis* quoque est *singulatim*: pro quo & dicimus *sigillatim*, nec enim cum nonnullis damnare id ausim: cum & libris antiquis sit subnixum, & ut a *signum* est *sigillum*, ita nihil prohibeat, a *singulatim* dici *sigillatim*. Opponuntur autem *sigillatim* & *cunctim*. Appuleius lib. de Deo Socratis: *Sigillatim mortales, cunctim tamen universo genere perpetui.* Appuleii imitator Sidonius, lib. VIII. epist. *Qui non sensim singulatimque, sed tumultuatim penitus & cunctim.* *Singulatores* dicti, quod *uterentur equis singularibus*, qui Græcis κέλητες dicuntur. Gloss. Phil. *singulator*, ἱππεὺς κέλης. Gloss. alia: *Singulator*, μονοκέλλης. Huic opponitur *desultor*, ζυγὰ ἵππος μεταβάτης, *cui equi bini, quorum de uno desiliebat in alterum*.

SINISTRA prius fuit *sinisterus*, ut *dexter dexterus*, ac ut *dexterus* e δεξιὸς, ita *sinisterus* factum ab ἀριστερός. Hanc ἐτυμολογίαν adducit & Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, item Nunnesius in Grammatistice. Neque mira videri debet ejusmodi primæ syllabæ mutatio. Et melior sane est, quam illa Festi, qui *sinistras aves*, & *sinistrum auspicium*, dici ait, quia *sinat fieri*. Ad cujus probationem idem subjicit illud Varronis e quincto Epistolicarum quæstionum: *A deorum sede cum in meridiem spectes, ad sinistram sunt partes mundi exorientes, ad dexteram occidentes. [Hinc] factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam dextra esse existimentur. Idem fere sentiunt Sinnius Capito & Cincius.* Hæc Festus. Eandem ἐτυμολογίαν probat & Angelus Decembrius, lib. IV. de politia literaria, parte sive cap. XLVIII.

SINO aliqui conjectant esse ab ἐῶ. Sed potius est ab

ab Hebræo ..., quod Exod. xxxii. 2. & Esth. iii. 9. ... vertitur a LXX. Vel sit ab ἀνίω, quod idem notat. Nempe ut ab ἄνω, vel ἄνω est *cieo*, & ab ἀριστερὸς, *sinister*, sic ab ἀνῶ, *sino*. *Desinare* pro *desinere* dictum antiqui, teste Festo. Sed corrupte *desinare* ediderunt.

SINOPIS, σινωπὶς vel σινώπη, Plinio teste: sic dicebatur a *Sinope*, urbe Ponti, unde & γῆ Ποντικὴ, *terra Pontica*, item *rubrica Pontica* dicebatur. Sed generatim pro *rubrica* sumebatur, ut *magnes* proprie, qui ex *Magnesia*: sed generatim sic vocatur *lapis*, qui *ferrum trahit*. Hesych. Μίλτος, εἶδος ἐρυθρὸν Σινωπίδος.

SINUS de mari dicitur μεταφορικῶς, quia ut in homine *sinus* est quod brachiis comprehenditur, ita & in mari *sinus* est maris pars quasi brachiis terræ interjecta. Græcis est κόλπος, unde Itali *golfo* dicunt pro κόλπω. Est & *sinus* vasis genus: verum tum & priorem producit, ut ex Maronis Ecloga notum est, & secundæ est inclinationis, cum apud Plautum Curcul. in ablativo legamus *sino*. Quodque ad originem attinet putatur sic dici, quia *sinuosum* atque amplum. Varro, in IV. de L. L. *Sinum a sinu, quod sinum majorem cavationem, quam pocula, habeant*. Verisimilius autem Turnebus, & alii, qui sic dici ajunt a δῖνος, quo *vertex* significatur. Nam magna est inter *D* & *S* affinitas: ut in ἀρμοῖ ἰδμεν, ἄρμοι ἴδμεν. Unum tamen scrupulum injicit, quod *sinum* non videtur fuisse figuræ turbinatæ, ut δῖνος. Quare forte *sinus* nomen a δινέω, *verso*, *gyro*: quia in eo lac δινεῖται, hoc est, *circumagitur*. Sane juvat illud Isidori in Glossis: *Sinum vas, in quo butyrum conficitur*. [forsan ab ἰγνὺς. a *cavitate* & *sinu poplitis*.] A *sinu* hominis est *insinuo*: quo proprie usus Appuleius, lib. IX. cum ait *manus insinuatas*, id est, in *sinu* conditas. Quod hominum est otiosorum.

†SINUS tum in homine usurpatur, tum etiam in mari. Ac venit ab Hebr. חצן (*ossen* sive *ssen*) quod non tantum *sinum* humanum notat, sed etiam *sinus* marium teste Bocharto in Geogr. sac. col. 746. initio. Ac sane si ab Hebr. חצן primorem gutturalem absorbeas, restat *Sen*, sive *Sin*, quod quærimus. MAZOCHIUS.

SIPHO, σίφων, a *sono*, quem *siphone* extracto liquida edunt. Vel potius a זוב, *manavit*, *fluxit*. Nihil enim aliud est, quam *canalis*, *per quem fluit aqua*, *vel aliud*.

†SIPHO est tibia hydraulica ad aquam in sublime ejaculandam, de qua mechina infra in *Symphonia* (instrumenti Musici nomine) loquar. Nam vocis utriusque origo ab Oriente est a צפן *saphan*, *flavit*. MAZOCHIUS.

SIPHRA, quo in Arithmetica vulgo utuntur, ab Arabibus ad nos venit. Estque ab Hebræo ספר, *numeravit*.

SIREMPS, Festo teste, conflatum est ex tribus istis, *similis re ipsa*. Idem Festus Catonem eo usum docet. Ita, *sirempse jus lexque* legimus in antiquis inscript. Vide pag. adit. Gruter DCVIII. DCCXXXVIII. XXXIII. Charisius tantum in recto & auferendi casu inveniri putabat: sed dixit Plautus Amphitr. Prol.

Sirempse legem jussit esse Jupiter,

prout Scaliger emendat ad Festum. Ubi & Frontino, Valerio, Probo, & Seneca hanc vocem restituit. Nec tamen in loco Plauti improbem: *Sirempse in lege*, prout Lipsius legit lib. I. Antiq. Lect. cap. I. Vel *Sirempsit lege*, ut legit Fruterius, lib. II. cap. XIX.

SIRENES in insectis quid sint, docet hic Plinii locus, lib. XI. cap. XVI. *Cetera (apum) turba cum formam capere cœpit, nymphæ vocantur: ut fuci, sirenes aut cephenes*. Sententia est, ut *nymphæ* sunt *apum*, ita *sirenes* sive *cephenes* sunt *fucorum*. Nam, *vocantur* ἀπὸ κοινοῦ post *fuci* supplendum. Quare nihil mutatione ista quorundam opus, qui legere jubent, *Ut fuci, quos cephenas vocant, Sirenas*. Quod Dalecampio videbatur. Idem *Sirenas* dici ait, ἀπὸ τοῦ σειρᾶσθαι, quod intra membranam *contracti* & curvati jaceant. Est de his insectis proverbialis versus apud Zenobium, Suidam, & Apostolium:

Σειρὴν μὲν φίλος ἀγγέλλει, ξεῖνος δὲ μέλιττα.

Hospitem apes, verum siren prædicit amicum.

Cum homines, prout animum habent adfectum, aliter atque aliter ominantur. *Sirenes* autem dicebantur *tria marina monstra*, quorum unumquodque (ut Horatii utar verbis)

. . . . *turpiter atrum*

Desinit in piscem mulier formosa superne.

De his multa Lævinus Torrentius, in epist. II. lib. I. Horat. Nos de etymo videbimus. Hoc quidam deducunt ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod delenifico cantu attraherent navigantes. Unde & *Syrenas* per *Y*, scribere malunt. Ac similiter, quia *Sirenusarum* Campaniæ oppidum, a *Sirenibus* nomen creditur accepisse, eo *Syrentum* scribunt, ac *Syrentinus* pro *Surrentinus*. Quam opinionem merito damnat L. Joannes Scoppa lib. 2. Collect. cap. XXX. Nam Græce dicuntur Σειρῆνες. EI autem mutatur in *I* longum. Censet vero Scoppa Σειρὴν dici ab εἴρω, quod est, *necto*. Eadem puto mente qua alii deducunt ἀπὸ τῆς σειρᾶς, quod est *catena* aut *vinculum*. Nempe quia cantu suo advenas devinciant ac ligent. Alii malunt esse a σύω, quod κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν τὰ ἀηδόνα σύριττειν significet quoque συκοφαντεῖν, Hesychio teste. Sed nullis istorum subscribo. Nihil enim dubito, quin sit ab Hebræo שיר, id est, *canticum*, quod a שר, *cecinit*. Unde forte & σύριγξ, *fistula pastoritia*. Nisi malis hoc a שרק, *sibilare*. Utrumque etymon ostendit proprie dici de *calamo*, vel *stridenti fistula*, ut Maro vocat: eoque nonnisi ob similitudinem transferri ad *canaliculos*: quod Vitruvius indicat, lib. X. cap. V. Etsi ibi corrupta *strix* legatur pro *syrinx*: ut jam olim observatum Turnebo.

SIRIUS, σείριος, *stella in ore Caniculæ*, ut ait Servius. Hephæstioni Thebæo omnibusque Ægyptiis Σώθις dicitur. Sæpe *Sirius* pro *toto sidere caniculæ* a Græcis accipitur: interdum etiam Latinis, ut apud Firmicum videmus. Ponitur quoque pro *sole ipso*: quomodo usurpat Lycophron in Cassandra, imo & Maro, IV. G.

Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos,
Ardebat cælo.

Imo Ibycus Rhegius quævis astra σείρια nominavit. Hesychius: Σείριος, ὁ Ἀρχίλοχος τὸν ἥλιον, ὁ δὲ Ἴβυκος πάντα τὰ ἄστρα. Ob hanc vocis ambiguitatem Sophocles ἐπιθετικῶς dixit. Σειρὶν κοινῶς ἥλιον. Putant esse a σειριάω, quod interpretantur, λάμπειν, ἀστράπτειν. Sed σειριᾶν potius est a σείριος. Notat enim *solis siderumque instar lucere*. Dicitur & σειριᾶν de iis, qui morbo laborant, quem σειρίασιν Græci nominant. Usus eo vocabulo etiam Plinius, lib. XXII. cap. XXI. *Infantium*, inquit, *destillationibus*, *quod siriasin vocant*. Et lib. XXX. cap. XV. *Æstuoso infantium*, *qua vocatur siriasis*. Alexandro in Problematis καῦμα dicitur. Est morbus ex inflammatione membranarum cerebri cum corporis totius siccitate: qualem vehemens solis æstus tempora solstitii, aut diebus canicularibus, solet adferre, imprimis pueris. Quem fortasse *solstitialem morbum* Plautus vocat, Trinummo, act. II. sc. IV. Adeo tamen placet, *Siriasin* dici non a *Sirio astro*, sed a σειρὸς, quod *scrobem* sive *foveam* notat. Nempe quia cerebri ac tunicarum ejus inflammationem sequatur sincipitis & oculorum cavitas. Quod ex Aëtio etiam tradit Hermolaus Barbarus, in Glossis Plinianis. Quod vero *canicula*, *stellave alia*, aut *Sol ipse*, *Sirius* dicitur, id est a Græco σεὶρ, hoc est, *exsicco*: unde & *Sol* σεὶρ dicitur, teste Suidas: nisi malis κατὰ μετάθεσιν esse ab חרס, id est, *Sol*. Σείρ vero (uti & ζέω) est ab Hebræo זוד, hoc est, *efferbuit*, *tumuit*. Hæc sane magis placent, quam ut dicatur σείριος, quasi ζέριος, ἀπὸ τοῦ ζέειν, vel ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι, quia *diebus canicularibus homines præ æstu*, vel ἀπὸ τοῦ σείεσθαι, quod *scintilles & tremulo motu feratur*. Quæ etyma a nonnullis adferri video.

†SI-

†Siaivs, sicuti & Gr. ΣΕΙΡΙΟΣ est sive stella in ore Caniculae, sive ipsa Canicula, & interdum Sol; imo Ibycus apud Hesychium πάντα τὰ ἄστρα ejus vocis ambitu contineri significat. Idque verum. Est enim a Chald. שברא *Sibora*, quod in Targumico modo pro *sole*, modo *luna*, modo pro *stella* γενικῶς usurpatur. Nisi quod Chaldaei vocabuli aspiratio de more absurpta sit, ut τὸ *Sibora*, a nostris *Sira* contractum fuerit, unde *Sirius*. Masocnevs.

Sirpare est *alligare*, at interpretatur Varro, lib. iv. de L. L. qui hoc pacto dici ait *dolia sirpata*, cum alligata. Est autem *sirpa* ab εἴρω, *necto*, *ligo*. Inseritur p, at a σκίρπος, *scirpus*; a τέμπεος, *templum*. Vel est *sirpare* a *sirpus*, *sirpus* a ῥῖπος κατὰ μετάθεσιν, Æolibus & Latinis assutam. Ῥῖπος enim & ῥίπος sunt πλέγματα. Hesych. Ῥίπεσι, ψιάθοις, πλέγμασιν ἐκ καλάμων. Item: ῥίπος, ἔδαφος πρὸς καλ... Ubi *signat segetem* e viminis *plexum*. At *sirpus* a *sirpando*. Varro eodem libro dici ait *sirpicula*. Quod est *tam fili genus*, sive *sapdinus* e viminis *contextus*. Mallim tamen dicere, *sirpicula*, esse ὑποκοριστικὸν a *sirpea*: hoc esse a *sirpus*, quod est σχοῖνος, unde tegetes fiant, ut ait Festus, & ... τὸ ... at *sirpus* a *sirpare*, hoc est πλέκειν, quia *sirpus* utilis sit ad *sirpandum*, hoc est, *ligandum*. Vel a ῥῖπος, quod πλέγμα notat, ut ex Hesychio jam vidimus. *Sirpea* est apud Catonem semel iterumque. Item ac Ovidium, cujus hoc vi. Fast.

> . . . . *In plaustro sirpea lata fuit.*

Sirpicula nunc falcis genus est, & dicitur a *sarpo*, id est, *puto*, *amputo*: qua de re diximus in *Sarmentum*: nunc autem significat πλέγμα, estque diminutivum a *sirpea*. Sic usus est Plautus, Capt. act. iv. sc. ii.

> *Ei ego ora verberabo sirpiculis piscariis.*

Et Propertius, lib. iv.

> *Pa, orem ad baculum possem curare, vel idem*
> *Sirpiculis medio pulvere ferre rosam.*

Sed neutro ex loco cognosci potest, *sirpicula*, an *sirpiculum*, dici oporteat. Utrumque autem rectum est. Prius est apud Varronem, iv. de L. L. ac Lucilii quoque est:

> *Tintinnabulum abest hinc, sirpiculæque olerorum.*

Posterius usurpat Columella, lib. x.

> *Et nas agrestes, duro qui pollice molles*
> *Demetitis flores, cano jam vimine textum*
> *Sirpiculum ferrugineis cumulate hyacinthis.*

Μεταφορικῶς *sirpus* ponitur pro *aenigmate*, sive quia *sirpus* etiam est πλέγμα, quod nodis est implicatus: sive quia ut pisces *sirpeis* nassis, sic homines capiantur *aenigmatis*. Diximus hac de re abunde in voce *Gryphus*: item in *Sirpare*. Qui *sirpus* deducunt a σύρω, hoc est, *traho*, quia pisces nassis attrahantur: hi aliquid dicerent, si proprie *nassam* notaret, nunc metonymicos sic accipitur, quod nassa e *sirpis* fiat: unde *piscatorios sirpos* Plautus dixit, ut ante vidimus.

Sirpe vel *syrpe* (sed prius malim) est a Graeco σίλφι vel σιλφίον, quod idem notat. Σίλφι forte a שר, id Arabice *nobilem esse*, nempe ob ejus virgulti praestantiam. Nisi non tam attendere virgultum, quam succum, at sic ab Arabico שרב, *sorbere*. Sed *succus* proprie *laserpitium*, quasi *lac sirpitium*. Nam proprie est ὀπὸς σιλφίου, *succus e radice silphii expressus*: quomodo usurpat Cato lib. iii. Orig. *Laserpitium*, inquit, *pro pulmentaria habet*. Item Plautus Rudente, act. iii. sc. ii.

> . . . . *Si speras tibi*
> *Hoc anno multum futurum sirpe & laserpitium.*

At Plinius pro *ipsa silphii planta* accipit, cum lib. xviii. cap. iii. scribit: *Ab his proximum dicetur auctoritate clarissimum laserpitium, quod Graeci silphion vocant, in Cyrenaica provincia repertum: cujus succum vocant Laser.* Censet Isidorus prius dictum fuisse *lactar*, quia sit *succus lactis modo profluens*: postea ex *lactis* factum esse *laser*. Sed plane *laser* truncata voce dixere pro *laserpitium*; hoc constatur ex *lac serpitium*. Hanc ejus vocis, uti & *laserpitii*, ἐτυμολογίαν confirmat Solinus, cap. xxx. *Apud Cyrenenses praeterea Sirpe gignitur odoratis radicibus, virgulto herbido magis quam arbusto: cujus e culmo exsudat aestatis tempore pinguis roscidum: idque pascentium hircorum inhaeret barbulis, ubi cum arefactum inolevit, guttis stiriatis legitur ad usum mensarum, vel medelæ magis. Dictum est primum lac sirpicum, quoniam manat in modum lacteum: deinde usu derivante laser nominatum.* Pro *laser* posteriores etiam *lasar* dixere. Quomodo apud Apicium legas *lasaris radices* pro *laseris* sive *silphii*. Indeque apud eundem *lasaratus haedus*, & *lasaratus porcellus*, σιλφιωτός, id est, *cujus carnes essent condita lasare*. Vide de *silphio*, & *laserpitio* Hermolaum Barbarum in Glossis Plinianis: item Ivonem Villiomarum sive Scaligerum adversus Titium, lib. viii. cap. xxii. ac imprimis Claud. Salmasium, in exercitationibus Plinianis ad Solinum.

Sirvpvs sive *syrupus*, Actuario est σιρώπιον. Juxta Calepinum est a σύρω, *traho*. Sed inepte. Melius censet Becmanus ita dici quasi σύριος ὀπός, *succus*, quo Syri impense delectarentur. Sed maxime placet, ab Oriente vocem petitam esse: sive sit a Syriaco *sarab* conversa media in tenuem, quae Angeli Caninii sententia est; sive, ut Simon Januensis in clave sanationis indicat, ab Arabico שראב, *sirab*, quod est *potio medica*, a שרב, *bibere*, *lambere*.

Sis pro *si vis*. Particula est Comicis familiaris; ac Ciceroni quoque & aliis usurpata ad imperium leniendum. Nam, ut ait Donatus in Eun. act. iv. sc. vii. *Quia imperativa verba sunt contumeliosa, addebant veteres SIS, quod significat, si vis.* Nec tantum imperativis additur, sed interdum etiam ἁπλῶς usurpatur. Plautus Asin. act. iii. sc. iii.

> *Quaeso hercle, Libane, sis herum tuis factis sospitari,*
> *Da mi istas viginti minas. Vides me amantem egere.*

Frustra est Lambinus, qui pro *sis* legit *sine*. Nam si cum Gruterο, post *sospitari* inducta τελείᾳ στιγμῇ, comma ponatur, ac *sis* accipiamus pro *si vis*, plana est omnino sententia. Simile est *sodes*, hoc est, *si audes*, ut scribit Donatus in Hec. act. v. sc. i. Idem Donatus in And. act. i. sc. i. in illud, *Dic, sodes*, *Dic*, inquit, *imperativum est: idem temperavit injuriam blandimento, sodes. Est autem, si audes.* Pro eo & *si audes* integre dixit Plautus, ut observat vetus Persii interpres. Tum interpretis ejusce, tum Plauti ipsius locum de hac emendamus cap. pen. librorum de Analogia. Nec aliena est haec potentiae ratio. Nam similis est Belgico illi, *Heb gby het hart, soo schencket my dat*. Quod Latine sit, *si audes largire*. Quasi dicas, *si tantum ab animo tuo impetrare possis*. Idem judicium esto de *sultis*, quod similiter imperativum lenit. Festus: *Sultis si vultis significat, composito vocabulo, ita ut alia sunt, sodes si audes, sis si vis, illico e loco, scilicet scire licet, ilicet ire licet, equidem ego quidem.* Ita enim is locus legendus videtur. Idem varia antiquorum loca adducit. Ennius:

> *Pandite sultis genas & corde relinquite somnum.*

M. Cato pro L. Caesetio: *Audite, sultis, milites, siquis vestrum in bello superfuerit, siquis non invenerit pecuniam, egebit.* Plautus Frivolaria:

> *Sequimini me hac sultis legiones omnes laternae.*

Sed & aliquoties usus idem Comicus, in iis quae supersunt.

Sisara, sive *sysara*, quam vocem haut alibi me legere memini, in Glossis Latino Graecis exponitur τράγος (?) ... Omnino autem est a Graecis. Nam σίσυρος, *ovis*: unde Aristophani saepius σισύρα, quod Scholiastes ejus in Ἐκκλησιαζ. semel iterumque exponit μαλλωτά. Estque a σίσυρος τιτύρος, ut a σὺ Doricum τύ. Ut fortasse immerito reprehendant Servium, quod *tityrum* exponat *grande vervecem*. Sane Theocriti quoque Scholiastes τίτυρον interpretatur ... Sic enim legi debere, non ..., evidens est: & jamdiu a Scaligero observatum: quem vide in Varronem de R. R. lib. iii. cap. xvi. Alii tamen *tityrum* potius *capellum* interpretantur. Et favet huic sententia, quod apud

eundem Aristophanis Scholiastem in Aves legere est: σατύρα ἐστὶ ἐξ αἰγείων δερμάτων ἔχον ἔτι τὰς τρίχας σάτυρον. Præterea ab Hesychio τίτυρος exponitur σάτυρος. At *Satyri* sunt *capripedes*, ut a poëtis vocantur. Videtur & ad alia animantia translatum. Nam Hesychio non solum est σάτυρος καὶ κάλαμος, sed etiam ὄρνις, & Theocriti Scholiastes *simiarum genus* ita dici auctor est.

SISTO esse a *sto* factum, nec aliud esse, quam *stare facio*, scribit Angelus Decembrius, lib. IV. de politia litteraria parte XLIX. Sed de etymologia fallitur. Nam est ab ἱστῶ sive ἵστημι, ut a στάω, στῶ, *sto*. A *sisto* transitivo est intransitivum *exsisto*, quod est *orior*, atque *emergo*. Item *consisto*: unde *consistorium*. Tertullianus de resurrect. carn. cap. XX. *Terram, in qua homines consistimus, consistorium vocari*. Sed specialim ita dicebatur *locus, ubi de rebus civilibus, aut forensibus consultari solet*. Sic usus Ammianus, in XV. & XX. Idem & *Consistoriani* in XV. vocat eos, *qui in consistorio conveniunt*. Ac Græci posterioris ævi similiter κονσιστώριον, & κονσιστωριανοὶ dixere. A *consisto* quoque est *consilium*, ubi consistitur. Gellius, lib. XVI. cap. V.

SISTRUM, σεῖστρον, ἀπὸ τοῦ σείειν, quod est, *quatere*: unde apud Suidam in hac voce adfertur, Σεῖστρον ἀποσείων. Et apud Martialem est:

Hæc quatiat tenera garrula sistra manu.

Erat Isiacorum insigne, ut *cymbalum* sacerdotum matris Deæ. Juvenalis:

Isis & irato feriat mea lumina sistro.

Isis facile credo esse ab אשה, hoc est, *mulier*. Sed pro certo asseverare non ausim, ejus cultum cepisse originem ex eo, quod Ægyptii ab Israëlitis audissent virginem fore θεοτόκον: quæ conjectura est Casparis Peuceri de divinat. Extispicum.

SITARCIA, σιταρχία, *annonæ sufficientia*, a σῖτος, *frumentum*, & ἀρκεῖν, *sufficere*. Usus e Latinis Apuleius, lib. II Met. Σῖτος a סעד, *sustentavit*, pavit. A σῖτος Ceres Syracusis dicta Σιτώ, teste Athenæo.

SITISINSE Agellio ex M. Catone, lib. XX. cap. II. quia *canant apud situs*: ubi *siti* vox sumitur, ut in illo, *Hic est ille situs*, apud Cic. in II. de Legg. & libb. de Rep. Et illo Ennii de Scipione Africano:

Hic est ille situs, cui nemo civis neque hostis
Quivit pro factis reddere operæ pretium.

Ad quæ verba plura de hoc Hieronymus Columna sua in Ennium notis.

†SITIO est a שתה *shata*, *bibere*: quod est sitis objectum, quasi si SITIO idem sit ac *bibiturio*, si sic loqui liceat. MAROCHIUS.

SITIO, & *sitio*, a שתה, *bibit*: vel per μετάθεσιν a δίψος, *sitis*. Verisimilius hoc, quam ut sit a σῖτος, quod est *frumentum*, *panis*, vel *quivis cibus*. Quia nempe ubi edimus, sitimus: ut potum σιτὸ χως Cæsar Scaliger conjectabat, cap. XXVI. de caussis L. L. [*Sitire a situ*. *Situs agrorum* est αὐχμός. Inde *sitire agri* dicuntur.]

SITTIBUS, plane Græcum est σιττύβοις. Restituenda hæc vox Ciceroni, epist. IV. lib. IV. ad Att. *Etiam vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur, glutinatoribus ad cætera administris; iisque imperes, ut sumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, σιττύβους appellatis*. Sed pro σιττύβους in vulgatis est συλλάβους. Emendationem hanc, quam ad oram codicis nuper mei Josephus Scaliger adnotarat, confirmat quod epist. sequenti legere est: *Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione* (ita legendum, non *construxione*) *& sittybis*. Tum hoc epist. VIII. ejusdem libri: *Nihil venustius, quam illa tua pegmata, postquam mi sittybis libros illustrarunt*.

SITULA, vas quo aquam hauriebant ad sitim restinguendam: unde & nomen recte Isidoro, lib. XX. cap. VI. Vel capse de caussa sit ab Hebræo Chaldæoque שתיה, hoc est, *bibis*. Unde & *situs* nomen accepit. Ejusdem originis est *situlus*, vas item aquarium: ubi Cato, Vitruvius, Paullus JC. Gloss. Cyrilli, Κάδος, *situla*, *situlus*. Καδίον, *sitella*, *sitellum*. Atque hinc liquet simul, a *situla* esse diminutivum *sitella*. Apud Pomponium tamen Sabinum legas: *Situs, ut ait Aproniauus, cujus diminutivum sitella*. Sed hoc ὄνειρον nihil refellere opus.

SITUS nunc adjectivum est, nunc substantivum. Utrumque a *sino*. Nam unumquodque ibi situm est, hoc est, positum, ubi illud sivimus, hoc est liquimus. Inde *siti* pro *mortuis*, a qua notione *siticines* dicuntur. Quia autem res sitæ ac relictæ negliguntur, neglectæque humore, & sordibus obducuntur: inde fit, ut *situs* accipiatur pro lanugine illa, qua res relictæ, imprimis in loco humido & sordido, obduci solent.

SM

SMARAGDUS Græce σμάραγδος & μάραγδος sine σ, quo Menander utitur apud Athen. lib. III. Nempe ut dicitur σμαράσσω, & μαράσσω, *luceo*, *splendeo*: ab illo est σμάραγδος, ab hoc μάραγδος. Nam Ovidius:

In solio Phœbus claris lucente smaragdis.

Ac Plinius eos *radiantes* vocat: Statii est, *Florentes igne smaragdi*. Aliquis existimet σμάραγδος esse ab Arabico זמרד, quod idem notat. Sed contra vocem eam Arabes accepere a Græcis.

†SMARAGDUS & ΣΜΑΡΑΓΔΟΣ est totidem litteris Chaldaicum זמרגד *zmargad*: quo ipsa voce passim Orientis populi utuntur. Ac Vossius quidem recte vetat *Smaragdi* vocem ab Arabibus arcessi, qui ea utuntur: at rationem haud probo, quia inquit: *vocem eam Arabes accepere a Græcis*. Quid a Græcis Arabes mutuarentur eam vocem, quæ non modo apud hos, sed & apud Chaldæos, & Syros, & Samaritanos in usu reperiatur? Verum si de proprietate vocabuli quæritur, ajo Chaldaici peculii fuisse, quia in Targumim non semel reperitur, quæ solis Scripturis antiquitate cedunt, Syrorum vero, Arabum & ceterorum scriptis non item. MAZOCHIUS.

SMARIS, σμαρίς, quæ & μαρίς Athenæo, *piscis marinus*, a μαίρω, *luceo*: nempe ob colorem candidum. Nam eadem est ac *mæna candida*. Σ præmissum, quomodo dicitur μαρίς & σμαρίς, μαράσσω & σμαράσσω, μάραγδος & σμάραγδος, ut jam vidimus.

SMEGMA, σμῆγμα, a σμήχω, *abstergo*, *detergo*. Utitur Plinius, apud quem & legas *smegmaticus*, quod inde deductum. Erat *smegma*, massa ex variis confecta odoramentis, qua manus soliti abstergere. Idem fiebat medulla panis, quam *magdalian* sive *apomagdaliam* vocabant. Vide Fulvium Urs. append. de Triclinio.

SO

SOBRIUS videri possit corruptum esse a σώφρων: quæ Nunnesii sententia fuit. Sed non dubitandum, quin *sobrius*, & *ebrius*, ejusdem sint originis: nempe a *bria*, qua voce non quidem *mensura* intelligitur, ut *sobrius* dicatur, quia *sine mensura bibat*: quomodo Catholicon exponit: sed *poculi genus*: ut ostensum nobis in voce *ebrius*. Vide quæ ibi diximus. Verbo *sobrifacio*, pro *sobrium facio*, usus Appuleius in VIII. *Nec in sermone sobriefactus Thrasyllus*.

SOCCUS quasi *saccus*, juxta Catholicon, atque adeo Isidorum etiam: apud quem vulgo quidem legas, in fine lib. XIX. cap. ult. *Socci, quod soccum habeant, in quo pars plantæ injicitur*. Sed *saccum* clare exaratum in MSto meo. Unde & corrigendus Papias, apud quem *saccus* pro *soccus* legas. Nec tamen hoc verum etymum putamus: sed est *soccus* a סכך, *texit*, *operuit*, ut diximus in *Sagum*. Nempe quia sit *pedum tegumentum*. [est a σύκχος.]

SOCER ab ἑκυρός. Asper spiritus in S abit, ut alias sæpe. Nec incommode tamen Martinius deducit a Chaldæo זוג, hoc est, *conjugium*, ut γαμβρός, a γάμος: at ἑκυρός ab Chaldæo יקר, *veneratus*, *honor*. Porro antiquis Prisciano teste, *socerus* communis erat generis: postea in feminino quidem *socrus* retinue-

iri, qui ... fecerint ... Profecto ... versantur verba haec Asconii Pediani in act. Verr. *Aliud socius, aliud particeps; nam particeps, qui certam habet partem, & non indivise agit, ut socius.* Ecce negat, inter *socios* sectionem obtinere: ut qui indivise agant. Verum dixerit aliquis non esse hoc in *sociis* perpetuum. Quare altero etiam argumento impugnetur. Nempe quod *secandi* vox in hujusmodi usu impropria plane sit, ut parum sit verisimile, inde *sociis* nomen esse impositum. Et sane minus dure a *sequor* deduxeris, quam etymologum & Catholicon sequitur. Nec minus placet sententia Martinii, ut *socius* sit a Chaldæo שׁף, *jugum, conjunctio, societas.*

Sodalis Nunnesio dici videtur ex poëtico ἕταρος pro ἑταῖρος. Magis placet *sodales* esse ex Græco ἤθαδες, hoc est, *assueti*. Nam ita vocantur, quibuscum suevimus. Vel *sodalis* quasi *sedales*, quod crebro adsideant. Festus: *Sodales quidam dictos putant, quod una sederent, essentque: alii, quod ex sua dapibus vesci soliti sint: alii, quod inter se invicem suaderent, quod utile esset.* [ab inusitato *suevo, suesco, suetus, suetalis & sudalis.* vel potius ex ἤθαδες eos suetos.]

Sol Ciceroni, lib. II. de Nat. Deor. dictus videtur quia *solus*: quomodo & Ἀπόλλων ex mente Chrysippi vocatus est ab α στερητικῷ & πολὺς. Sane & Germanicum *Son*, quod *solem* notat, *singulare* aliquid notat: ut in *sonderlick, besonder, insonders, afsonderen* & similibus. Verius tamen puto hanc vocem a Sabinis esse acceptam, ut Varro monuit, lib. IV. de L. L. Hos vero *Solem* vocasse a σέλας, *fulgor*: uti ἥλιος ab ἕλη, quomodo (ut Eustathius, & alii tradunt) vocatur ἀπὸ τῆς ἕλης αὐγῆς, *splendor solaris*: uti hoc ab הל, vel זהל, quod est *splendere*. Est & tertia sententia. Nam Gentes *Solem* pro Deo coluere: atque adeo omnes Deorum appellationes ad *solem* spectant: ut Macrobius ostendit, lib. I. cap. XVII. Ergo ab *EL*, quod Hebraice *fortem* & κατ' ἀντονομασίαν *Deum* notat, fuit ἥλ & ἕλ, unde ἥλιος ac Dor. ἅλιος, & Lat. *Sol*. Vide quæ fuse pro hac sententia adfert Cluverius, German. Antiqu. lib. I. cap. XXVI. Imo ne quidem, an *Apollo* quasi ἄπο πολλῶν dicatur, satis inter veteres ipsos convenit. Nam & alias, easque dissentientes ejus nominis caussas apud veteres legere est: quas studiose congessit Macrobius, lib. I. Saturnal. cap. XVII. & Lil. Gyraldus in operoso syntagmate de Diis gentium. Quare solum ponam illustrem locum Servii in Ecl. V. *Constat secundum Porphyrii librum, quem Solem appellavit, triplicem esse Apollinis potestatem: & eundem esse Solem apud superos, Liberum patrem in terris, Apollinem apud inferos. Unde etiam tria insignia circa ejus simulachrum videmus: lyram, quæ nobis cælestis harmoniæ imaginem monstrat, gryphemque, quæ terrenum numen ostendit, & sagittas, quibus infernus Deus & noxius indicatur. Unde & Apollo dictus est ἀπὸ τοῦ ἀπολλύειν. Hinc etiam & Homerus Apollinem tam pestilentiæ dicit, quam salutis auctorem. Et Horatius ait:*

Condito mitis placidusque telo,
Supplices audi pueros Apollo.

Unde Virgilius rationis hujus peritus, per ulteria supernum numen; per parem numerum infernum indicat potestatem. In quibusdam Servii codd. pro ἀπολλύειν, quod est *perdere*, est ἀποβάλλειν· quomodo & Gyraldus legit, sed corrupte. In quibusdam etiam pro *gryphemque* fuit *clypeum*, quomodo Boccacius legit lib. V. de geneal. Deorum cap. III. In Servio P. Danielis *gryphaneum* est excusum, a quo non longe abit *gryphen eneum*, quomodo in suis codd. invenisse videtur Gyraldus. Qui & ita emendat locum Fulgentii in primo Mytholog. *Hic Gryphum quoque Apollini adjiciunt, quod sol & præterita noverit, & præsentia cernat, & futura visurus sit.* Ubi in vulgatis ... Quod & veterum quorundam codicum fide est subnixum. Ab *Apolline* haec propria descendunt, *Apollonius*, & *Apollinaris*. Sic a *Sole Solonus*: de quo auctus Priscianus in secundo, his verbis, *Urbs, urbis, urbanus: sol, solis, solanus, ex quo παρώνυμον Solonianus: ex eo tamen est etiam Solonus.* Similique a *Phœbo* est *Phœbadius*. *Phœbus* vero Φοῖβος, non tam puto quia φῶς βίου, ut *fertur*, quod ex Cornificio tradit Macrobius, l. I. Sat. c. XVII. quam quod ibidem Macrobius alios sentire ait, a *specie & nitore*. Nam φοῖβος ipsum sua adjectivum est, ac notat *splendidum, lucidum, purum*, teste Hesychio, qui exponit λαμπρὸς, καθαρὸς· item antiquo Apollonii Scholiaste, qui in lib. II. φοιβάσαντα interpretatur λαμπρύναντες, καθαρίσαντες, atque id verbum esse ait παρὰ τὸ φοῖβον, τὸ καθαρὸν, ὅθεν καὶ Φοῖβος ὁ Ἀπόλλων. Eandemque *Phœbi* nominis caussam etiam Phurnutus attulit. Et ita usus φοῖβος voce vetus poëta Tragicus, cum ait, ἅλιος φοιβὰς φλογὶ, *splendida solis flamma*. Ut omnino fallantur, quibus dici φοῖβος placet, quasi φῶς βίου, *lucem vitæ*: vel etiam a *Phœbe*, Latonæ matre: quam sententiam in Homeri allegoriis refellit Heraclides Ponticus.

Solarium, quia in eo hora in *sole inspiciebantur*, ut ait Varro, lib. V. de L. L. Quippe erat instrumentum, quo horæ cognoscuntur ad solem, verum umbram faciente. Ita mox Plautus in Boeotia fictis illis versibus a Gellio adductis lib. III. cap. III. Quod primum Romæ *solarium* fuerit neque olim satis convenit, ut docebit Censorinus cap. XXIII. ubi & illud observat, etiam postquam *P. Cornelius Nasica Censor ex aqua fecit horarium*, id quum ex consuetudine noscendi a *sole horas solarium* coeptum vocari. *Solarium* præterea dicitur locus editus, in quo veteres solent apricari. Nempe quia soli esset expositum, ut Isidorus indicat lib. XV. cap. III. Gloss. Cyrilli: ἡλιαστήριον, *solarium*. Puta, quia illic ἡλιάζονται, *apricantur*. Hoc pacto sumitur apud Macrobium, lib. II. Sat. cap. IV. Cum, inquit, *Augustus de Tyria purpura, quam emi jusserat, obscuritatem quereretur, dicente venditore, Erige altius, et suspice, his usus est salibus: Quid ergo, ut me populus Rom. dicat bene cultum, in solario ambulaturus sum?* Græci similiter ἡλιακὸν dicere: ut apud Leonem Imper. Constit. ult. Sed & Latinæ usi appellatione, quomodo Zeno Imp. in Constit. σολαρίων ἄνωθεν. Vetus Glossar. Græc. ἡλιακὸν, ὁ ἡλιακός.

Soleas dixere Romani, ut ex Castritio scribit Gellius, lib. XIII. cap. XX. omnia id genus, *quibus plantarum calces tantum infimæ teguntur, cætera prope nuda & teretibus habenis vincta sunt.* Itaque eo a *calceo* differt quod *calceus calcem muniat*, unde & nomen: *solea* vero *obtegat tantummodo solum sive plantam pedis*, unde & Festo recte, atque item Isidoro, extremo lib. XIX. *solea* appellata, non quod *solum premat*, quod scripsit Becmanus. Sane *solum* quoque id notare quod dixi, indicat hic versus Lucretii, lib. I & IV.

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo ....

Et istud Ciceronis in Tusc. quæst. ex epist. ad Hannonem: *Meis auditus est Scythicum tegmen; calceamentum, solorum callum; cubile, terra.* Usurpat & eo modo Varro, in libb. de R. R. Interdum quoque pro ipsa *solea* usurpatur: Plautus, Bacch. act. II. sc. III.

Qui habeat auro suppactum solum.

Utroque modo accipi potest in illo Curcul. act. II. sc. III.

Et datores & factores omnes subdam sub solum.

Porro *soleis* domi, *calceis* foris utebantur Romani. Itaque Asinius ad Cic. lib. X. epist. XXXII. inter alia, quæ in Balbo culpat, hoc ponit, quod *nudis pedibus*

bur is, qui quæstor erat, obambularit in maxima hominum multitudine, qua ad spectaculum gladiatorium confluebat. Apud Gellium quoque lib. XIII. cap. 21. habes illa Castricii verba: *Soleatos vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est, non hercle vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine objectavit.* Monet ibidem Gellius, *soleas* easdem esse ac *crepidas* & *crepidulas*, sutores eorum Sempronio Asellioni dici *crepidarios*, esseque *crepida* nomen a Græco κρηπίς, sed Latinos primam vocis syllabam corripere. Sed & *Gallicas* esse easdem ac *crepidas*, verum *crepidæ* vocem multo esse antiquiorem: antiquissimum eorum, qui ea gravis auctoritatis scriptoribus sic *Gallicarum* voce usus sit, videri Ciceronem, cujus illud in secunda Antonianarum: *Cum Gallicis & lacerna cucurristi.* *Solea* autem μεταφορικῶς etiam dicitur piscis: nempe a *planitie*, qua *soleam* refert. Gloss. Philoxeni: *Solea*, βούγλωσσος. Aliter dicitur *lingulaca*, ut βούγλωσσος Græcis, a similitudine linguæ bubulæ. Belgis similiter *scholle* & *tonge*: *scholle* ea *solea*, ut & Gallis *sole*, Italis *suola*: *tonge* autem (quod *linguam* notat,) velut Latinis *lingulaca*. Est autem *solea* vox metaphorica sic, tamen aptitudo translationis & communis usus facit, ut & qui ita loquitur, proprie loquatur: quemadmodum Fabius ait, lib. VIII. cap. III. quod est de perspicuitate. Sed transfertur ea vox & ad alia. Festus: *Solea dicitur materia roborea, super quam paries craticius exstruitur.* Imo & est inter instrumenta oleo conficiendo idonea: quomodo usus Columella, lib. XII. cap. L. Eam notionem Philander etiam agnoscit ad Vitruvium, lib. VI. cap. IX.

SOLEO, inquit Perottus, *significat consuevi, quasi solus, hoc est, totus eo.* Sed puto simplex esse ἔθος, quia in quo toti sumus, id facere dicimur *solere*. A *soleo* est *solito*, apud Plautum Truculento. Item *insolens*, ut apud Gellium, *insolens verbum*: apud Apuleium *insolens contumelia*. Hinc tributum hominibus bono alicui non assuetis, ac præcipue νεοπλούτοις. Nam tales fere sunt jactabundi, ac lascivi: ut ab Aristotele II. Rhet. scriptum ait: Unde & Seneca, *Nihil*, inquit, *est insolentius novitio divite.* Vide quæ de hoc diximus lib. II. Orator. Inst. cap. XIV.

SOLIDUS unde sit, docet his verbis Festus in *Solitaurilia*. *Solium*, inquit, *Osce totum, & solidum significat; Unde tela quadam solliferrea vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium sollers, & qua nulla parte laxata cavaque sunt, solida nominantur.* Mihi Festi sententia plane probatur. Nam ut *viridus* est a *viridi* (unde & *virum amorem*, pro *viridi* dixit Maro, I Æneid.) sic *solidus* erit ab Osco *solus* sive *sollus*. Sed unico L scribebant ante Ennium, unde & *solitaurilia* in usu remansit, ut testatur Verrius apud Festum. Idem Verrius *solidas sellas* interpretatur totas, ac in quibus nihil esset concavi. Quam sententiam immerito improbat Festus. *Solidus* quoque dictus nummus *aureus*, quasi integer, ad discrimen aureorum dimidiatorum & tertiatorum, qui semisses ac tremisses dicti. Hanc nominis caussam e Lampridii loco a se emendato probat Budæus in annotat. ad Pandect. A *solidus* est *solidare*. Ut apud Vitruvium sæpe, *solidare parietes tectorio*, hoc est, *loricare*, *tegere*.

SOLIPUGA, sive *solipunga*, *genus bestiolæ maleficum*. In quibusdam MSStis, etiam præceptione mei Nonsii, est *solipugna*. Sed perperam. Nam a *pungendo* sic dici, satis indicat Plinius, lib. XXII. cap. ult. *Et leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & vitæ periculum adferunt, solipugarum generis.* De priori vero vocis parte, non æque apertum. Festum si audimus, nomen hoc traxit, *quod acrius concitatiusque fiat fervore solis*. Eam vocem Arnobio, lib. VII. reponit Fulvius Ursinus. Imo & vir apprime doctus, Godscalcus Stewechius, ad lib. II. Arnobii legendum ait apud Lucanum lib. IX.

Quis calcare tuas metuet solipunga latebras?

Sed hac quidem in re pueriliter errat, cum metrum reclamet: si quidem ea vox est a *Sole*, quod cum Festo ipse agnoscit Stevvechius, & vetus Glossarium indicat, in quo legitur est, *Solipunga*, ἡλιοκεντρίς, μυίας εἶδος. Uti, quod dicitur esse μυίας γένος non convenit cum Plinio, qui ait esse *genus formicarum*, vel cum Solino, qui dicit *aranearum formam habere*. Plane autem subscribo Salmasio, qui contendit esse *phalangium*, quod *cantharidi* simile ait, inque leguminibus involvi Nicander prodidit. Gloss. inedita. *sphalangion*, *musca venenata*.

SOLITAURILIA a *tauro* nomen habere in confesso est, non item, quæ prior sit vocis pars. Verrius censet esse a *sollus*: de quo sic ea ex Festus: *Sollum Osce totum & solidum significat; unde tela quædam solliferrea vocantur tota ferrea, & homo bonarum artium solliers, & quæ nulla parte laxata cavaque sunt, solida nominantur.* Hinc censet Verrius *Solitaurilibus* ea eo nomen esse impositum, quod iis *solida*, hoc est, non castrata præberentur hostiæ, quas inter principem locum obtinent *tauri*. Fortasse objiciat quis, quod si a *sollus* veniret, *sollitaurilia*, non *solitaurilia*, diceretur. Sed hunc quoque scrupulum eximit idem Verrius sive Festus his verbis: *Quod si a sollo & tauris earum bestiarum ductum est nomen, antiquæ consuetudinis per unum L enuntiari non est mirum; quia nulla tunc geminabatur litera in scribendo. Quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, utpote Græcus Græco more usus: quod illi æque scribentes ac loquentes duplicabant mutas ac semivocales, & liquidas.* Loterim de ἐτυμολογίᾳ hac non adsentiunt omnes. Sane apud Livium, libro I. legimus *suovetaurilia*; & Festus ipse agnoscit, quosdam putare in *solitaurilium* voce, *suis*, *ovis* & *tauri* vocabula esse confusa. Indeque Gloss. vett. *solitaurilia*, θυσία ἐκ χοίρου, προβάτου, καὶ ταύρου. Sic enim recte emendant, ubi vulgo, ἱερὸς κριοῦ. Tertia quoque etymologia est, quam adducit Jul. Scaliger, libb. de causs. L. L. cap. LXXXIII. *Solitaurilia, non ut sunt interpretati male nescio quem, Sue, Ove, Tauro: neque enim in voce hac, Suis, est Ovis: sed sic fuit per incuria, Sue, Soloce, Tauro: sic enim pecudem lana aeciem prisci appellarunt, quam ad sacrificium egregiam habebant, id est, a grege segregatam, integram, non tonsam: unde & nomen, quoniam eum tota lana esset: Solon enim Osci dicebant totum, ut Græci ὅλον.* Hinc ille. Sed a *soloce* si est, ea hac & *Tauri* voce conflatum erit: a *Sue* autem, *Soloce*, & *Tauro*, qui esse possit, non video. Neque enim *susolotaurilia* dicimus. Imo neque tam a *solace*, quam Osco *sollus* venire verisimile est *Suovetaurilium* etymon satis manifestum: sed metuo ne vocabulum id primitus fabricatum sit ab iis, qui, cum *solitaurilium* etymon ignorarent, vocem eam ex *suovetaurilia* corruptam crediderunt.

SOLIUM duplicem habet significationem: quarum utramque Festus agnoscit. De priori, *Solia*, inquit, *appellantur sedilia, in quibus non plures singuli possunt sedere.* Addit deinde sic dici a *sollo*, hoc est, *solido*. De altera sic scribit: *Alvei quoque lavandi gratia instituti, quo singuli descendunt, solia dicuntur: quæ a sedendo potius dicta videntur, quam a sollo.* Utramque significationem invenias etiam in Glossis vett. ubi legas: *Solium*, θρόνος βασιλικός. *Solium*, ἐμβάτη. Nam ἐμβάτη vel ἔμβασις, *alveus*, *in quem descenderent lavaturi*: unde & nomen. Sane σορὸς similiter Græcis utrumque notat. Sed ea voce etiam significatur *sarcophagus* sive *urna*, *in qua mortuus jacet*. Ac videtur Curtius, quia apud Græcum scriptorem σορὸν legisset, id similiter *solium* reddere voluisse. Sic enim scribit, lib. X. *Ceterum corona aurea imposita, amiculo, cui adsueverat ipse, solium, in quo corpus jacebat, velavit.* Imo & Florus lib. IV. de Cleopatra ait: *In Mausoleum se (sepulcra regum sic vocant) recepit. Ibi maximos, ut solebat, induta cultus in differto odoribus solio, juxta suum se recepit Antonium.* Non solent tamen Latini id *solium* vocare: nec ejus significationis meminit Festus. Vidimus ut *solium* a *sollo* dici puta-

rit

rit Festus. Sed alterum etiam etymon adfert Servius ad illud VI. *Æn. Solio medius consedit avito*: *Solium*, inquit, *est velut armarium de uno ligno ad regum tutelam factum. Secundum alios a soliditate dictum. Secundum Asperum, per Antistichon, quod solum unum capit, quasi sodium a sedendo. Nam & sella quasi sedda dicta est.* Cujus loci verba plane perturbata sic restituo: *Solium est velut armarium de uno ligno ad regum tutelam factum, a soliditate dictum. Secundum alios, quod solum unum capit. Secundum Asperum, per Antistichon, quasi sodium a sedendo. Nam & sella quasi sedda dicta est.* Sunt qui superiorem poëtæ locum interpretantur de *sella curuli*. Sed minus recte, cum *solium* fuerit *soliduum*: *sella* autem *composita* fuerit *e partibus contiguis*: uti arguit locus hic Suetonii in Augusto cap. XLIII. *Accidit commissione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit, ut laxatis sellæ curulis compagibus caderet supinus*. Porro præter superiora tria etyma, quæ a Servio ponebantur, reperio & quartum; ut nempe sit a *solium*, hoc est, *sedendo*, quia fulciatur insessori. Mihi maxime placet vel a *soliditate* dici, vel quod Asper volunt, a *sedendo*, quomodo & ex quorumdam sententia, Festo teste, *sodalis* quasi *sedalis* dictus est. Sane crebro admodum mutatum *E* in *O*; quemadmodum ab *bemo* est *homo*, ab *Apello Apollo*, &c. A *solium* est *solior*, quo *solium* integitur; ut a *toro*, *toral*; ab *aula*, *aulæ*.

SOLLEMNIS fuerit ex Osco *sollus*, & antiquo *amnus*, si sit pro *annus* dixere, ut Jovianus Pontanus in Actio censet. Sed omnino puto MNIS in *Sollemnis* esse vocis productionem: ut & Franciscus Sanctius, in Paradoxis, variis auctorum locis defendere conatur: vel si omnino est ab *annus*, atque id proprie notat, quod *solum in anno* fit, fatendum veteres in hac voce ab Analogia recessisse: quod Aldus Manutius censet in Orthographia: vel denique iis potius libb. standum, in quibus *sollennis* gemino NN legitur, ut quemadmodum ab *anno* dicimus *biennis*, *triennis*, *perennis*, sic ab eodem & Osco *sollus* dicamus *sollennis*: quam scribendi rationem probat sorte Junius ad Tertull. de Pallio. Nec de media postremaque solum syllaba ejus vocis disceptatio est, sed etiam prima. Quippe, non omnes Festo assentiunt, qui ab Osco *sollus* deducit, sed sunt, qui malint esse a *solitus*, ut Isidorus, lib VI. cap. CXVIII. Et videntur huic sententiæ favere vett. Gloss. Nam legas in Gloss. Philox. *Solemne* Ἔθιμον. *Solemniter*, Ἐθίμως. Ac similiter Gloss. Cyrilli: Ἔθιμον *consuetum*, *sollenne*. Ἔθιμα, *sollemnia*, *hæc justa*. Ἐθίμως, *rite*. Imo & trahi huc possunt verba Festi sive Pauli: *Sollemnia justa*, *quæ certis temporibus anni fieri solent*. Sed huic sententiæ etiam modulus primæ syllabæ refragatur. Unde nihil deducere maluit a *solus*, ut sic dicatur, quod cum pompa & ritibus *solum in anno* fieri consuevit. Hæc enim propria est ejus vocis significatio, unde Maro, V. Æn.

Annua vota tamen sollennesque ordine pompas.

Itaque hanc solum ὀρθογραφίαν probat Becmanus, qui & multus in eo est, ut ostendat, recte quidem *solemnis* scribi per *MN*, quando dicitur de facto jure annum celebrato: cum vero pro *annua festivitate* usurpatur, *solennis* scribi gemino *NN*; at seu hac, seu illa significatione ponatur, semper primam simplici *L* scribi debere: idque non quia a *solendo* sit, ut quidam censent, (sic enim prior corriperetur) sed quia sit a *solus*. [*Solennis* omnino a *soleo*, nec obstat syllabæ modulus] Verum quod *solemne* dici putat, de sacrificio quod juxta *annum* peragerctur, id metuo ne idoneo scriptore comprobari queat. Scio adduci posse illud Macrobii, lib. I. cap. XII. *Eodem quoque mense & publice & privatim ad annum perennem sacrificatum iter, ut annare perennareque commode liceat.* Sic enim libb. quidam. Sed non Stephanica modo, verum & vetus Aldina & quædam alia habent, *Ad Annam Perennam*, ut mirer Carrionem ab hac levicula emendatione ordiri voluisse suos emendationum libros. Deinde, quomodo ex eo, quod ad *annum* quotannis sacrificari soleat, probabunt id sacrificium proprie *solemne* dici? Atque hoc primum. Præterea neque in eo assentio Becmano, quod *solemne* unico *L* scribendum pertendit. Omnino major apud me est Festi, atque adeo fortasse Verrii ipsius, quem is in epitomen redegit, auctoritas, qui, si unico *L solemne* eo seculo scribi soleret, non ab Osco *sollus* deducere maluisset. At, inquit Becmanus, *sollus* est obsoletum. Quid tum? num quia extra compositionem in usu non est, eo neque in compositione habebit locum? *Inde* non amplius dicimus. Ecne & *industrius*, & alia ex eo conflata, obsoleta censebuntur? At inquit, Oscum *sollus* est a Græco ὅλος, quod unico λ scribitur. Recte: verum videndum unde ὅλος, proximeque originem ducat. *Sollennis* namem proxima est a *sollus*, non ὅλος. Atqui, inquit, veteres non geminarunt, eoque non *sollus* scripsere, sed *solus*: unde sic quoque *solenne* unico *L* scribendum paret. Minime vero. Neque enim sequenda nobis rancida antiquitas, sed Ciceronis Maronisque seculum, & quod proxime secutum. Quare ut nunc *jussi* dicimus, non *jusi*, quod ante Ciceronis & Maronis ætatem obtinuisse ait Fabius, sic *sollennes* dicimus non *solennis*, quia in eo ab antiquorum more posterius & felicius seculum recessit. Sane aut antiquissimi nobis sequendi, aut non sunt. Si sequendi, etiam geminandæ vocales longæ; scribendumque *aara*, *ueemo*, *feelix*, quod nemo dixerit: si non sequendi, neque opus erit simplices adhibere semivocales. Utrumque enim antiquissimis in usu. Quinctilianus, lib I. cap VII. *Semivocales non geminare*, *diu fuit usitatissimi moris: atque e contrario*, *usque ad Accium & ultra*, *porrectas syllabas*, *geminis*, *ut dixi*, *vocalibus scripserunt*. Porro quod de voce *sollenne* dixi, idem de voce *sollers* dictum velim. Nam quemadmodum *sollenne* dicitur quod *sollis*, hoc est, *omnibus singulisque annis* fit, ita *sollers* est, non qui in *arte est solitus*, ut est apud Papiam; sed, qui *sollam* hoc est, *omnem integramque artem* novit: unde Glossæ Philox. *Solers*, ποικίλος. Ex quibus liquet, Oscum *sollus* magis retinere naturam primogenii ὅλος, quam *solus*, quod proprie μόνος, cum *sollus* sit *totus*, *omnis*. Sed in *sollenne sollus* non quantitatem continuam respicit, verum discretam. Neque enim sic dicitur, quod *omni*, hoc est, *integro anno* fit, sed quod *omni* fit *anno*, hoc est, *quotannis*. Contra in *sollers* (quod ex *sollus* & *ars* componi diximus) *sollus* quantitatem continuam indicat, quia sic dicitur, qui *artem totam* callet, ita ut *solertia* Cæsari Scaligero (comment. in Hippocratem de insomniis) nihil aliud sit, quam *habitus perfectus animi ad rem quampiam*. Quod vero hanc quoque vocem unico *L* scribit Becmanus, cui *solers* dicitur, qui *solam artem* consequitus: id refellitur veteribus, & lapidibus, & libb. in quibus *sollers* gemino *L* scribi testatur Pierius ad IV. Georg. & Aldus in Orthogr. Deinde nec significatio vocis *solus* convenit, quæ μόνος notat, sed Osci *sollus*, quod est, *totus*, *integer*. Præterea si simplici *L* scriberetur, non a *sollus* deduceret Festus sive Verrius, aut saltem caussam adderet, cur cum a *sollus* sit, unico tamen *L* scribatur: quemadmodum fecit in *solitaurilium* voce: quam iccirco solam ex omnibus a *sollus* compositis excipi putamus. Deinde clare pro nobis pronunciat Martianus Capella, cujus hæc verba, lib. III. cap. de Semivocalibus: *L vero littera tripliciter sonat*. *Nam exilem sonum reddit*, *cum geminatur*, *ut sollers*, *Sallustius*, &c. Quod si *solers* unico *L* scribere placet, jam longe aliud etymon ineundum: quod non nescivit Donatus, qui iccirco non a Latino *solus*, sed Græco ὅλος deducit: verum ne vox sit hybrida (ut *epitogium* & similes) vult posteriorem quoque partem esse non *ars*, sed ἀρετή. Donati locus est Eun. Act. III. Sc. II. Et sane, aut dicendum cum Donato, ut ab ἀρετή est *ars*, sic ex ὅλος ἀρετή fieri *solers*, aut si posteriorem vocis partem Latinam esse jubet, dicendum quoque priorem non esse *solus*, sed Oscum *sollus*. Vide si etiam aliquid de his apud Hermolaum Barbarum,

rum, Gloss. Philoxenis voce *solopygium*.

SOLLICITO in vett. libb. gemino L. L. scribitur. Quidam tamen dici putant quasi *solo citare*, hoc est, *loco movere*, ἐκ τοῦ ... quod Tullio, *sedibus commovere*, Maroni *sedibus imis ruere*. Favet huic sententiæ Festus: *Sollicitare quidam dictum putant, velut citare ex solo, hoc est, ex suo loco & sententia movere. Solum autem quum significet locum, quis dubitat, cum exsules quoque dicuntur loco patrio sua pulsi*. Quæ & αὐτολεξεὶ ex eo adfert Calpurnius ad Ter. Heaut. act. III. sc. I. Istoc si placet, dicendum ἀντώνιος χάριν, sive ob trium brevium concursum, geminato L scribi *sollicito*. Sed verisimilius est *sollicito* dici quasi *sollum cito*, hoc est, *totum commoveo*. Nempe ut sit ab Osco *sollus*: de quo diximus in *Sollemnis*. Vel potius dicendum, a *lacio* esse *lacito*: ab illo addita præpositione *sub* esse *sollicio*, ab hoc *sollicito*, & mutata vocali *sollicito*. Sane *sollicitare* dicuntur, qui alliciunt spe aliqua, aut metu.

†SOLLVM Osce idem esse ac *totum*, Festus testatur in *Solitaurilia*. At idem in *Sollo*, non *Sollum*, sed *Sollo* (nempe in O finitum) dici Osce ait, *quod nos totum vocamus*. Atqui SOLLO est ipsissimum כלו *chullo* Hebræorum (i. e. *totum id*) in Biblis tertio quoque verbo obvium; modo litteram X, seu CH in sibilum mutes. Ergo uti ab ἔγχος fit *ensis*, a χαίτα *seta*, a χάλιξ *silex*; sic a כלו *chullo*, fit *Sollo*. MAZOCHIVS.

SOLOECISMVS, σολοικισμὸς, a *Solis*, teste Strabone, lib. XIV. Sed Σόλοι aliæ in Cypro, aliæ in Cilicia. Utræ intelligantur, indicat hic locus Diogenis Laërtii in Solone: Ἐκεῖθεν δὲ ἀπαλλαγεὶς ἐγένετο ἐν Κιλικίᾳ, καὶ πόλιν ἔκτισεν ἣν ἀφ᾽ αὑτοῦ Σόλους ἐκάλεσεν. Ὀλίγους δέ τινας τῶν Ἀθηναίων ἐγκατῴκισεν, οἳ τῷ χρόνῳ τὴν φωνὴν ἀποξενωθέντες σολοικίζειν ἐλέχθησαν. καὶ εἰσὶν οἱ μὲν ἐνθένδε Σολεῖς, οἱ δ᾽ ἀπὸ Κύπρου Σόλιοι. *Solœcismus* igitur dictus a *Solis Ciliciæ* oppido, quod ejus incolæ Athieniensibus vitiose loqui crederentur. Σόλοι vero a *Solone* conditore. Sumitur quoque *Solœcismus* pro *quovis errore*. Juven.

. . . . *Solœcismum liceat fecisse marito*.

Et eodem modo loquitur alicubi Martialis. Veteres σολοικισμὸν, teste Agellio, lib. V. cap. 20 appellarunt *imparilitatem*, itemque *stribliginem* quasi *strebliginem*. Est enim στρεβλὸς *pravus*, στρεβλόω, *depravare*. At aliud σολοικοφανὲς, nempe, ut Suidas definit, χωρίον τὸ δοκοῦν μὲν σολοικισμὸν, μὴ μετέχον δέ. Plura de his extrema diximus Grammaticæ parte, quæ est de orationis structura.

SOLOX duplicem habet notionem. Festus: *Solox, lana crassa, & pecus quod passim pascitur non tectum*. *Titinius in Barathro*,

Ego ab lana soloci ad purpuram data.

Et Lucilius:

Pascali pecore, ac montano, hirto, atque soloce.

Priorem significationem confirmant Glossæ vett. in quibus *Solox* exponitur ἔριον παχύ. Sic enim recte emendant viri docti. Utitur Tertull. lib. de pallio; cap. IV. *Endromidis solocem aliqua multitia synthesi exstruxit*. & Symmach. lib. I. ep. I. *Quare elaboratam soloci filo accipe cantulenam*. Sed posterior significatio magis propria est, si verum est etymon, quod ex Julio Scaligero in *Solitaurilia* adferebamus; ut nempe sit ab Osco *sollus*, hoc est, *totus*, *solidus*, quia pecudes integræ, ac cum tota lana, utpote intonsæ, sacrificiis afferrentur.

SOLSTITIVM quasi *solis statio*. Varro, lib. V. de L. L. *Alter motus solis est, alter cœli, quod movetur a bruma ad solstitium. Dicta bruma, quod brevissimus dies est. Solstitium, quod sol eo die sistere videatur: aut quod sol ad nos versum, proximum est solstitium. Cum venit in medium spatium inter brumam & solstitium, quod dies æquus fit ac una, Æquinoctium dictum*. Ubi simul videmus, ut quamquam Astrologi geminum faciant *solstitium*, æstivum & hibernum, imo Solinus quoque *solstitium brumale* dicat: Varro tamen solum æstivum *solstitii* nomine appellet: *hybernum* vero appellet *brumam*. Similiter Cicero lib. II. de Nat. Deorum: *Solis accessus discessusque solstitiis brumisque cognoscitur*. Et Maro I. Georg.

Humida solstitia, atque hiemes orate serenas.

Ubi per *hyemes* intelligit *brumas*. Horatii quoque est,

Pænula solstitio, campestre nivalibus auris.

Imo, quicumque olim Latine casteque sunt locuti, semper *solstitii* vocem de *æstivo sole* intellexere: ut pluribus probat Josephus Castalio Var. Lect. cap. XVII. Similiter Glossæ vett. *Solstitium*, τροπὴ θερινὴ, *conversio æstiva*. Non addit ἢ χειμερινὴ, *aut hiberna*. Apud Columellam tamen, optimum & tersissimum scriptorem, legas *solstitium brumale*, ut quidem in Thesauro suo prodidit Rob. Stephanus, & ex eo alii. Citant autem hæc verba ex lib. IX. cap. XIV. *Kal. Januarii Sol in Capricornum transitum facit brumale solstitium*. Atqui apud Columellam sic legitur: *Ab occasu Vergiliarum ad brumam, quæ fere conficitur circa VIII. Kal. Jan. in octava parte Capricorni*. Tanti interest, ipsos adire fontes, nec fidem habere iis, qui alienam sequuntur fidem: uti hic a Stephano factum apparet. Nempe Columellæ verba esse credidit, quibus aliquis mentem Columellæ, sed verbis suis exprimere voluit. Cum vero *solstitium* sit τροπὴ θερινὴ, ut ex Glossis vidimus: *solstitialis plaga* Solino cap. XXXVII. sit ea cœli pars, ubi est *ortus æstivus*: ut audiendus non sit Turnebus, qui *meridiem* intelligit lib. XXIV cap. XXXVIII.

SOLVM [ἔδος.] Festus exponit *terram*, ac hunc adducit Ennii locum ex tertio.

Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni.

Item istum.

Sed sola terrarum postquam permensa parumper.

Sed non *soli terræ* competere docet Servius in illud V. Æn.

. . . . *Vastis tremit ictibus ærea puppis*,

Subtrahiturque solum . . . .

Ubi *solum* esse dicit, *unicuique rei quod subjacet: unde est solum navis, mare; & aër, avium*. Et sane Ovidius de *cœlo* usurpat. I. Met.

Astra tenent cæleste solum . . . .

Quod temere reprehendit Gaspar Barthius, Adversariorum lib. LVIII. cap. 2. *Non*, inquit, *humilior vox est telluris appellandæ, quam solum: neque poterat alia indignior tantæ rei assimilandæ reperiri*. Atqui aliud esse *tellurem*, aliud *solum*, satis indicant, quæ diximus. Nec moror Ascensium, qui *solum* idem esse ac *terram*, eo probabat, quia nomen sit a *soliditate*. Nam contra a natura *soli* aliquid dicitur *solidum*, ut *humidum* ab *humo*. Nempe quia terra præcipuum ea iis fit, quæ *soli* nomine censentur. Varroni placet *solum* pro *terra* vocari a *solo*, quæ significat *plantam pedis*: qua de *soli* notione abunde diximus in *Solea*. Varronis verba sunt, lib. IV. de L. L. *Quæ solo teri possunt, sola terræ*. Ita recte emendat Scaliger, pro quo corrupte in vulgatis: *Quæ sola teri possunt, sola terra*. *Solum* vero est a Græco ὅλον. Proprie igitur per *sola terræ* intelligitur *terrarum orbis totus*. Ὅλον est ab Hebræo כל, id est, *omnis*: vel *solum* dicitur quasi *sedum*, ut ab Ὀδυσσεὺς, *Ulysses*. Sane *solum* id, cui quidque insidet. Vel *solum* a סלה, *calcare*. A *solum* est *solarium* prima correpta, vectigal, quod pro *solo* penditur. Ita usus Ulpianus, ff. nequis in loco. l. I. §. siquis. Sunt & hinc composita *subsolaneus*, qui inferiorem solum colit, & *supersolaneus*, qui *superius solum*: ut ex corrupto Festi loco cognoscitur. At *subsolanus* non a *solo*, sed *sole* dictus.

†SOLVM a סללה *solela* i. e. *terræ adgestio*, factum videtur. Aut potius ab Hebr. כלה *salab* sit, quod *Calcare* significat. Nam & indidem SOLEA est; cum id sit in pedibus *solea*, quo proxime calcatur *solum*. Imo & *Solum* ipsum Lucretius sive pro planta pedis usurpavit, ubi scripsit,

Avia Pieridum peragro loca nullius ante

Trita solo. MAZOCHIVS.

SOLVO quasi ὅλον λύω, ut quidem ait Scaliger, lib. I. de

du caussis L. L. cap. xxv. & Nunnesius in Grammatistice. [ἀφαλὸ ἀφιλὼν.] Judicio autem meo fuerit quidem a λύω, vel luo: sed prior compositi pars non est ὅλος, verum præpositio *sub*, ut integrum sit *subluo*. B omissum, ut in *omitto* pro *obmitto*. Vel prior compositi pars sit præpositio inseparabilis *se*: quæ interdum abit in *so*, ut in *socors*. Ita *solvo* proprie erit *sejungo*, *vinculis liberando*. *Sejunctio* erit in *se*: in *luo* fit *liberatio a vinculis*. Hinc *absolutum*, quomodo proprie dicitur id, *quod vinctum esse desiit*, sed κατὰ μετάληψιν sic vocatur, in quo nihil desideratur. Itaque in Glossis Philoxeni, & ἀπολελυμένον, & αὐτοτελὴς exponitur.

†SOLVO factum est a נשל nashal ejusdem significationis, sed excidente *Nun*: ut Ex. III. 5. in illo, *Solve calceamentum* &c. illud SOLVE in Heb. est של shal. Ergo amoto *Nun* (pro more defectivorum) natum est *Solvo*. MAZOCHIUS.

SOLUS ab ὅλος, id est, *totus*. Nempe, quia quamdiu aliquid *totum*, tam diu *solum* utcumque est; dividendo autem idem fit *multa*. Vel *solus*, ex *se*, id est, *sine*, & antiquo *alis*, vel usitato *alius*. Nam *sine aliis* est, qui *solus* est. A *solus* est *solitas* & *solitudo*. Priori Accius usus, & Appuleius. Ab eodem est *persolus* pro *plane unice*, ut *oculus persolus* apud Plautum Menæchmis, act. I. sc. II. & Curcul. act. I. sc. III. *persola nugæ*, id est, *meræ*. Ubi tamen Melior Hamenveltio Goldastus, approbante Taubmanno, mavult, *Ebriola, persolla, nugæ*: quomodo legitur in MSto Camerarii. *Persolla* est *persona minor*: ut exponitur in Glossis MSStis. Nempe ut a *corona corolla*, sic (ut Placidus quoque Grammaticus testatur) a *persona* est *persolla*. A *persolla* dicta *persollata*, quæ Græce dicitur προσώπιον, & προσωπίς. Dioscorides, lib. IV. cap. CVII. Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι. *Persollatæ* mentio apud Plinium, lib. xxv. cap. IX. & lib. xxvi. cap. V. & IX. Vulgo vocatur *bardana*, & *lappa major*. Προσωπὶς autem & *persollata* dicta, quia προσωπίδος, ac *personæ* seu *larvæ instar hominum faciem contegere valet ob foliorum amplitudinem*. Græca προσωπίδος appellatione resolluntur, qui *persolatam* uoico & scribunt, utque ita dici ajunt, quia, *si capiti imponatur*, *solis calorem arcere aptu sit*. A *solus* quoque est *desolatus*. Suetonius Caligula, cap. XLI. *Deserta desolataque reliquis subsidiis aula*. Statius, lib. II. Sylv. *Desolatumque sororem*. Ab eodem *solari*, ut proprie sit, ei, qui solus ac derelictus est, bonam spem facere. Quod etymon etiam sequitur Genuensis in Catholico, ubi legas: *Solari*, *alloqui unum*, & *derelictum*. *Qui enim solatur*, *solo se applicat*, *dum loquitur*, & *solitudinem levat alloquio suo*. Nisi malis esse ab Osco *sollus*, hoc est, *integer*, *totus*: ut notet proprie *redintegro*. Sane qui animo fractus est, in spe meliorum reficitur ac recreatur. Cæteroquin & affinitatem *solor* habet cum סל, *elevare*. A *solari* est *consolari*, quod (si placet esse a *solus*) proprie notet adlocutione eorum animos lenire, qui sibi *soli* videntur relicti, postquam orbati sunt parente, conjuge, vel pignoribus aut amicis. Distinguunt Grammatici inter *solatium* & *consolationem*, quod illud in re sit, hoc in verbis: sed discrimen id non observatur in epilogo orationis Milonianæ: *Nec vero si mihi eripueris, reliqua est illa tamen ad consolandum querela, ut his irasci possim, a quibus tantum vulnus accepero*.

SOMNUS, ab ὕπνος. Agellius, lib. XIII. cap. IX. *Quod Græci ὑπὲρ, nos super dicimus: quod illi ὕπτιος, nos supinus: quod ὑφορβὸς, nos subulcus: quod item illi ὕπνος, nos primo sypnus, deinde, per Y Græcæ Latinæque O literæ cognationem, sopnus*. Hæc ille. Parum autem refert, an dicas *M* inseri, dicique *somnus* pro *sopnus*, ut *damnum* quasi *dapnum* a δαπάνη, an potius *P* converti in *M*, Æolum more, qui pro ὄπμα dicunt ὄμμα, pro κατὰ πᾶσαν κὰμ πᾶσαν, quomodo & Cyprii dicunt ἀδρίαντα pro ἀνδριάντα, ubi & λ in ρ convertitur. A *somnus* est *somnulum*, quia *somni proprium*. Item *insomnium*, ut Græcis ab ὕπνος ἐνύπνιον. *Somnium* & *insomnium* his verbis distinguit Macrobius, lib. I. in Somn. Scip. cap. III. *Omnium*, inquit, *quæ videre sibi dormientes videntur, quinque sunt principales & diversitates & nomina. Aut enim est ὄνειρος, secundum Græcos, quod Latini somnium vocant: aut est ὅραμα, quod visio recte appellatur: aut est χρηματισμὸς, quod oraculum nuncupatur: aut est ἐνύπνιον, quod insomnium dicitur: aut est φάντασμα, quod Cicero visum vocavit*. Definitiones singulorum ibidem invenies. At *insomnio* numero singulo aliud est. Nam *IN* hic privat, ut idem sit quod ἀυπνία, quemadmodum *insomnis* ἄυπνος, pro quo & ἄγρυπνος dicitur, γρ per pleonasmum inserto. A *somnus* est non *somnurnus* (nec enim *somnor* dicitur) sed *somnurnus*, terminatione in *urnus*, ut a *coryle*, *colurnus* pro *corulnus*. Varro Promethen apud Nonium:

Levis mens unquam somnurnas imagines
Affatur, non umbrantur somno pupulæ.

Ita ex vett. libb. edidit Josias Mercerus. At non audiendus Scaliger, cum invito Nonio *sonoras imagines* legit. Vide quæ ad Catullum annotavit.

†SOMNUS est ab Hebr. שנה *shena* ejusdem significationis, interposito M, & prima vocali mutata. MAZOCHIUS.

SONO a שנן, hoc est, *sonus*, *sonitus*. Vel est a *tono*, *T* in *S* abeunte. Quo de etymo in *Tono* dicemus. A *sonus* fit *sonitus*, ut a *cado caducus*. Sed pro *sonivus* videntur dixisse *sonivius*, quasi esset a *vio*, cum omnino simplex sit. *Sonivius* est in MSStis Paulli Diaconi libris. Plenius Festus: *Sonivium tripudium*, *ut ait Appius Pulcher*, *quod fonet cum pullo excidit puls*, *quadrupediove ex ore*. Ita in Pomponii Læti schedis legitur is locus, nisi quod corrupte in his sit *plus* pro *puls*, quod integre est in vulgatis. De eodem sic Servius in illud Maronis:

. . . . *Temere omnia visa repente*.

Hoc augurium, *ait*, *juxta auguralem disciplinam dictum est*, *quod appellatur tripudium sonivium*, *id est*, *a sono*. *Ad quod pertinet*, *si arbor sponte radicibus cadat*, *si terra tremat*: *quod hic Æneas factum ostendit*, *antequam voce divina responsa perciperet*. Quæ verba ex Servio P. Danielis Scaliger citat: in impresso tamen ea non comparent. Cicero lib. VI. ad Cæcinnam: *Nec e tripudiis solistimis*, *aut soniviis tibi auguror*. Sane in codice veteri ita scriptum fuisse, at non minus *sonivii*, quam *somnii* legi posset, auctor est Paul. Manutius. Ac probat eam lectionem quoque Lambinus. Plinius, lib. xv. cap. XVII. *Cadendo* (juglandes) *tripudium sonivium faciunt*. Ita in vett. libb. esse monuit Turnebus, lib. XXVI. cap. XVII. Ac de MSto codice Chiffletiano auctor Dalecampius. In vulgatis est *sonumve*.

SONS in Glossis Philox. exponitur αἴτιος, ἔνοχος, βλαβερός. Quod & ἔτυμον firmat. Nam integrum est *Sontes*, quod a σίνομαι, hoc a σίνω, *noceo*, de quo dictum in *Sinapi*. *Sons* autem ex *sontis*, ut ex *plebes* est *plebs*, ex *mentis* (quo usus Ennius) *mens*, ex *sepes seps*, &c. Egregie mihi nugari videntur, qui *sontem* a *sonando* deducunt, quia, ut ajunt, culpa ejus sonat, postquam erroris est convictus: quod Perottus prodidit. A *sons*, quod, ut dixi, proprie βλαβερὸν seu *nocentem* significat, venit *sonticus*, hoc est, *noxius*: unde *morbus sonticus*, & *caussa sontica*. Festus: *Sons*, *nocens*, *ut ex contrario insons*, *innocens*. Item: *Insons*, *extra culpam*: *a quo dici morbus quoque existimatur sonticus*, *quia perpetuo noceat*. Idem: *Sonticum morbum in duodecim significari ait Ælius Stilo certum*, *cum justa caussa*, *quem nonnulli putant esse*, *qui noceat* (leg. *noces*,) *quod sontes significet nocentes*. *Nævius ait*, *Sonticam esse oportet caussam*, *quamobrem perdas mulierem*. Idem: *Sontica caussa dicitur a morbo sontico*, *propter quem*, *quod est gerendum*, *agere desistimus*. *M. Porcius Cato de re R. A. Atilii*, *quid dicam caussæ extitisse*, *timidiusne sis*, *an impedimento tibi caussam sonticam fuisse?* Gloss. Philoxeni: *Sontes*, αἴτιοι, ὑπεύθυνοι, βλαβεροί. *Sonticus morbus*, ἱερὰ νόσος, hoc est, *comitialis*. Ita accipitur in Legg. XII. Tabb. Sane apud Dioscoridem legas de gagate gemma, eam

ἐλέγχειν ἐπιληπτικούς : ac Appuleius in Apologia tradit *incenso gagate explorari morbum caducum*: Plinius vero, lib. xxxvi. cap. xix. *Gagates deprehendit sonticum morbum, & virginitatem suffitus*. Ubi *suffitus* est, quod Appuleio *incensus*. Quare non dubium quin *sonticus morbus* sit *sacer*, sive *comitialis*, qui & *morbus major* vocatur. Generatim vero accipi solet pro *morbo quovis, qui rei agendæ impedimento est, idque non simulate, sed vere*. Unde in Philox. Glossis, *Sontius*, ἀληθής. Ubi pro *sontius* patet legendum *sonticus*. Id exponit ἀληθής: quomodo & in Glossis Isidori legas, *Sonticus verax*. Et apud Paullum, *Sonticum, justum*. Pleniusque apud Festum: *Sonticum, certum, cum justa caussa*. Ubi *sonticum* recte exponi *justum*, illud argumento est, quod quæ *sontica chiragra* dici potest, quia excuset ne quis in judicio sistat, ea ab Horatio *justa* appelletur, lib. II. sat. vii.

Scurra Volanerius, postquam illi justa chiragra
Contudit articulos.

Putabat Janus Guilielmius lib. II. Verisimil. cap. vii. quemadmodum *sonticam caussam* dicimus, *quam subterfugere non possis*: ita quoque dici *sonticam eloquentiam*. Quare sic legebat Novii versum in Gallinaria.

O pestifera, sontica, fera, trux stultiloquentia.

Verum longe magis mihi placet *Pontica*, quod in vulgatis legitur.

Sopor ab Hebræo סוף, hoc est, *finire*, *desinere*. Nempe quia eo terminantur actus sensuum nostrorum: unde *somnus* Aristoteli est ἠρεμία τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου, *quies seu cessatio primi sensorii*. Vel est ab ὕπαρ, cui opponitur ὄναρ. Utrumque somnium est, sed ὄναρ vanum, ὕπαρ eventu comprobatur. Itaque Homerus, Odyss. τ, cum dixisset; οὐκ ὄναρ, ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν, subjicit eopse versu, ὅ τοι τετελεσμένον ἔσται. Quasi dicas, *non vanum jam somnium est, sed vera visio, quandoquidem eventus somnio respondet*. Docet autem Eustathius versum hunc proverbii loco usurpari solere ἐπὶ τῶν ἐμφανῶν ἀγαθῶν. Censet idem ὕπαρ dici quasi ὄντα ἄρειν, διὰ τοῦ ἐγρήγορσιν, sicut ὄναρ παρὰ τὸ τοῦ ὄντος ἄρειν, quia φαντασίαι sint ἐν καθ' ὕπνους καὶ ἐν ἐγρηγόρσει. Qua ratione ὕπαρ proprie erit, *visio quæ vigilanti obtingit*, ut ὄναρ, *quæ in somnis*. Ac voluit idem Ammonius, cum ait ὕπαρ esse ἐναργῆ ὅρασιν, ὄνειρον autem τὴν ἐν τῷ καθεύδειν φαντασίαν. Ex Homeri tamen loco id minime evincas: uti neque ex illo Platonis epist. XIII. διὸ τὸ νῦν σοι ὥσπερ ὄναρ ἀνθ' ὕπαρ ἐγήγερται γίγνεσθαι. Neque etymon id comprobat. Nam commodius deducas ab ὑπάρχω, id est, *subesse*, quia rei insit sive subsit veritas. Nec tamen interpretationem hanc repudio. Nam censeo ὕπαρ complecti visionem, cum eam, qua quid vigilantes & revera cernimus: tum quæ divinitus in *somno* apparet, eoque eventu comprobatur. Utraque sane repugnat *vano somnio*, quod ὄναρ dicitur. Adferam de hisce vocibus illustrem locum summi viri Julii Scaligeri, cujus hæc verba commentario in Hippocratem de Insomniis: *Hoc vocant ὕπαρ Græci, unde noster sopor, propterea quod corpus pene mortuum est, in anima totus homo constitutus, atque ipsa in sese redacta, recepta, collecta. Ejus vocabuli originem & caussam intelligamus: quoniam rei vera subsit, ὅτι τὸ ἐν ὄντως ὄντι. Homerus in undevices. Ulysse ὕπαρ non ὄναρ esse dicit: non quod res ipsa visa esset, sed quod vera portenderent verum imagines*. De vocibus ὄνειρος & ὄναρ, sic aliquanto ante idem dixerat: *Vocem ὄνειρος prisci mortales a bene ominando fabricarunt. Ita enim dicebant ὄνεια ἐρῶ. Nam concisum fuit ὄναρ.*

Soracum Græce σώρακος, quod Pollux exponit, τὸ ἀγγεῖον ἐν ᾧ τὰ σκευὴ τῶν ὑποκριτῶν, *vas in quo histrionum vestimenta reponuntur*. Quibus probe concinit Festus, cum ait: *Soracum dicitur, quo ornamenta portantur scenicorum*. Subdit deinde locum Plauti, Persa, act. III. sc. I.

Librorum eccillum habeo plenum soracum.

Idem videtur ac *Saracum*: quod in Glossis Philoxeni Latino-Græcis exponitur *Sarraca*, ἅμαξα. Eo etiam Cicero usus in Pisoniana, ex qua Fabius, lib. VIII. cap. III. (quod est de ornatu) hæc verba adducit: *Cum tibi tota cognatio in sarraco advehatur*. Item Juvenal. sat. v.

.... Aut illo tempore, quo se
Frigida circumagunt pigri serraca bootæ.

Ubi vetus interpres *serraca* itidem exponit *plaustra*. Etiam *plaustra* & *sarraca* conjungit Vitruvius, lib. X. cap. I. item *vehicula*, & *sarraca* Capitolinus in Antonino philosopho. Videtur autem *saracum* fuisse vehiculi genus, in quo corbis foret, aut similia vas, idoneum ad res plures in eo coacervandas. Siquidem σώρακος unde *saracum* factum literulæ mutatione, venit a σωρός, quod est, *acervus*. Ut generatim σώρακος Græcis sit *vas omne, in quo aliqua coacervarentur*. Unde Hesychio esse dicitur ἀγγεῖον ἐν ᾧ σῦκα συμβάλλεται. Atque id quoque liquet ex loco Babriæ apud Suidam, & illo Plauti, quem ante adducebamus.

Sorbeo vel a vocis sono factum est, quod Varro, lib. V. de L. L. tradit; vel a Græco ejusdem significationis verbo ῥοφεῖν. quod non minus placet, (nam adspiratio sæpe in *s* abit, ut levicula περισπωμένης solum sit opus,) vel denique, quod maxime placet, ab Arabico شرب *sariba*, *sorbere*, *bibere*: de quo & in *Sirupus* diximus. Ac Rabbinis quoque שרף. *sorbere*. A *sorbeo* est *sorbilis*, sive, quod Turnebus malebat, *sorbilo*. Sed prius ἀναλογίᾳ subnixum est, ut ostendimus libris de Analogia. Quod si Catholicon Joannis Genuensis audimus, etiam arbor *sorbus* a *sorbendo*, quia *sorba* ad *sorbendum* idonea. Quod & Papiæ videtur.

Sordes, quia everruntur, a σαίρω vel σαρόω, *verro*. Sive, ut Cæsari Scaligero notis in Theophrastum placet, a Græco σωρὸς, *acervus*, *cumulus*. Nempe quia, quæ everruntur e domo, atque in unum locum accumulantur, ea sunt proprie σωρὸς ἐρωτήσεως. A qua σωρὸ voce & argumentationis Stoicæ genus Σωρίτης vocatur: & quia pronuntiata multa accumulat. *Acervum* similiter Persius appellat:

Inventus, Chrysippe, tui finitor acervi.

Sordidus a *sordibus*: etsi Nunnesius derivet ab ζύμακες, quod idem notat. Nempe ut A abeat in D.

Soriculatæ vestes quæ sint Plinio, lib. VIII. cap. XLVIII. & unde dicantur, satis est obscurum. Sunt quibus ita vocari placet vestes ex lino & sparto contextas, & a *consuendo*, quasi *suriculatas* dici. Turnebus, lib. XXIV. cap. XIII. testatur in vett. libb. legi *sororiculatas*, & *sororeclata*. Ac vocari ita censet *vestes furis & lattoribus regulis virgatas*: ut ita dicantur quasi *fureregulatæ* a *furo* ramo, unde *furculus*, & *regula*. Addit, si minus placet a *furo* & *regula* dici posse, originem arcessi a *furo* & *rica* sive *ricula*. Becmanus vero a *copia colorum & plicarum* ita vocari conjectat, nempe a Græco σωρὸς vel σώρακος, quo *acervus*, ac *rei alicujus copia* signetur. Quid, si lineæ intextæ repræsentarint quodammodo *soricum figuram*? Sane ut a *vermis*, *vermiculus*, unde *opus vermiculatum*: sic a *sorex soriculus*, atque inde vestis *soriculata* ἀναλόγως dicetur. Favet opinioni, quod Plinius jungit vesti *undulatæ*, cui nomen inde, quod textura *undas* imitetur. Hæc quia valde incerta, non sane venditamus, sed timide ponimus.

Soror, ut Isidorus, lib. IX. cap. VI. scribit, *est ex eodem semine ducta* (ita lege pro *dicta*,) *quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur*. Sed aliquanto magis placet, ita appellatam, quod *quasi seorsum nascitur separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur*: quemadmodum ex Labeone Antistio scribunt Agellius, lib. XIII. cap. X. & Nonius Marcellus in *Soror*. Ingeniose quidem, si faveret ἀναλογία, quæ jubet ut potius deducamus a *sero*, sive quia *seminandi* notionem habet, quia *ex eodem semine ducta* est, ut Isidorus eam describit: sive potius, quia significet *nectere*, ut *soror* dicatur sit ac *adnexa*, quomodo & Græcis *patrueles*, *consobrini*, & *amitini* dicuntur ἀνεψιοί

ἀντὶ τοῦ ἀδάπτεσθαι. Quemadmodum ab amo amor, a clamo clamor, ita a foro foror, & postea foror, vocali mutata, uti ex bono, benus, Apello, posteriores fecere bons, bonus, Apollo. Vel hoc verum est, vel, ut doctissimus Martinius observat, fuerit ab Hebræis, quibus שאר, caro, propinquus ratione carnis, שארה, caro, aut secundum carnem propinqua. Quod impense placet. A soror est sororius: unde sororium sigillum, de quo Festus. Item sororiare: ut a frater fratriare, a fraterculus fraterculare. Mammas sororiantes Plinius dixit, lib. XXXV, cap. VI. De eodem ita Festus: Sororiare (perperam MStus sororaviare) mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in Frivolaria:

> . . . . Tum papilla primulum
> Sororiabant: illud volui dicere, fraterculabant,
> Quid opus est verbis?

Sors [ab ὄρος] num est a σωρὸς, cumulus, acervus: quia accumulentur ex, super quibus sors ducenda? an a σύρειν, hoc est, trahere: quia ex vase aliquo sortem suam extrahere quisque solent? Μετωνυμικῶς sors pro hereditate sumitur. Unde consors, exsors, dissortio. Festus, sive Paullus: Herctum citum, quod fit inter consortes, ut in libris legum Romanarum legitur. Idem: Dissortiones, divisiones patrimoniorum inter consortes. Glossæ: Consortes, κοινοβιοι, σύγκληροι. Item: Dissortes, διακληρωθέντες. Sic exsors fuerit ἄκληρος. A quo exortium, ἀκληρία. Appuleius de Deo Socratis: Incerta vacatione ceu quadam exsortio punitur. Ita recte legit Salmasius, præeuntibus vett. codd. A sorte legenda dicuntur sortilegi, qui ductis pueri manibus sortibus prædicerent futura, sive quæstus sui gratia se prædicere simularent.

Sospes; & ab eo sospito, sospito, sospitalis, & sospitator nunc dicimus: sed antiqui pro sospes, teste Festo, sispes dixere, converso O in I. contra quam fit in illi, pro quo alii dixere. Est sospes, eodem Festo auctore, a σώζω, sospito, unde σωτὴρ, sospitator. Id examussim optime exprimit nomen JESU. At minime ei respondet Σωσίας Sosia, quod Becmanus putavit. Est enim hoc servile nomen, qui ita dictus, non quia alios servaret, sed quia ipsi servatus sit in bello. Quemadmodum alibi etiam diximus. Sed unde illud pes. Quid si ergo dicamus esse ex σῶς, salvus, & πῆς, pes? Ut Sospes sit, cui vires sint quolibet meandi & remeandi. Saltem id malim, quam quod Verrius excogitasse videtur, ut sit ex σῶς & spes. Sic enim Festus: Sospitare Verrius ait esse bona spe afficere, aut bonam spem non fallere.

S P

Spadix color idem ac φοινικοῦς, sive puniceus: ut Servius indicat in III. Georg. Plenius Gellius, lib. II. cap. XXVI. Spadix phœnicei συνώνυμος, exuberantiam splendoremque significat ruboris, quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti: unde spadicis nomen est. Σπάδικα enim Dores vocant avulsum e palma termitem cum fructu. Philargyrus: Spadix & Phœniceus est, quales sunt fructus palmarum neque diluti satis coloris, neque nimium pressi. Isidorus quoque, lib. XII. cap. I. ait eundem esse colorem phœniceum, spadiceum, & badium. Atque, inquit, dictus spadix a colore palmæ, quam Siculi spadica vocant. Est vero poëticum vocabulum. Pollux: Καὶ ῥάβδος φοίνικος ἐν τοῖς ποιηταῖς σπάδιξ. Nomen ἀπὸ τοῦ σπᾶν, hoc est, avellere. Ut proprie sit ramus palmæ cum fructu ab arbore avulsus. Etymon si spectes, nomen omni conveniat ramo avulso: Sed κατ' ἐξοχὴν palmæ tributum. Ac similiter σπάδικα palmitem dixere, ab eadem origine. A spadix ἀναλόγως color ejus diceretur spadiceus, ut a φοῖνιξ φοινίκεος seu puniceus. Sed Latini etiam colorem ipsum spadicem dixerunt: ut ostendunt allata Gellii verba. Hinc spadix equus. Maro III. Georg.

> . . . . Honesti
> Spadices, glaucique: color deterrimus albis.

Ac similiter Græcis σπάδικες οἶνος apud Hesychium. Nam σπάδιξ idem ac σπάδιξ. Ut intelligatur cænis cubei coloris. Aliquid & de spadice colore inveoies apud Hermolaum Borbarum in Glossis Plinianis, voce spadix; Erythræum, indice Virgiliano, eadem voce; Camerarium in Hippocomico. Sed & vide quæ in Badius dicimus.

Spado, Accursio ita dictus videtur a Gallica voce spata, hoc est, novacula, qua incidantur testes. Sed verisimilius, etsi haud vera, qui dici ajunt a pago quodam Persidis nomine Spada, in quo cœperit castrationis consuetudo, ut scribit Stephanus περὶ πόλεων. Cujus sententiam video & Duzam secutum in notis ab eo additis poëmati suo, cui Echo nomen. Alii tamen Assyriorum inventum, aut Parthorum putant. Claudianus, lib. I. in Eutropium, vers. CCCXXXIX. ubi cum collationem instituisset inter feminas & eunuchos, illasque multimodis prætulisset; hinc postremo loco subdit:

> Illas præterea rerum natura creavit,
> Hos fecere manus, seu primo Semiramis astu,
> Assyriis mentita virum, ne vocis acuta
> Mollities, levesque genæ se prodere possent,
> Hos sibi conjunxit similes: seu Parthica ferro
> Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
> Servatoque diu puerili flore coëgit
> Arte retardatam Veneri servare juventam.

Nisi, quod verum puto, Parthos dixit pro Persis; contra quam ab Horatio factum, cum ait, lib. I, od. II.

> Quo graves Persæ melius perirent.

Quemadmodum & Medos pro iisdem dixit eapse oda:

> Neu sinas Medos equitare inultos
> Te duce, Cæsar.

Verum autem spadonis etymon est ἀπὸ τοῦ σπᾶν, quæ vox non solum vellere significat, sed etiam contorquere, unde σπασμὸς nervorum contractio contortioque medicis appellatur. Atque hinc est, quod non solum spadones dicantur, quibus evulsi extractique ὄρχεις, sed etiam quibus dissecti, atque adeo excisi, collisi, contriti. unde Ulpianus, in l. CXXVIII. de verborum signific. Spadonum, inquit, generalis appellatio est, quo nomine tam hi qui natura spadones sunt, item thlibiæ, thlasiæ, sed & si quod aliud genus spadonum est, continentur. Thlibiæ, θλιβίαι, ita dicti a θλίβειν, hoc est, atterere, quibus testes attriti: ut thlasiæ a θλᾶν, hoc est, frangere, quibus testea fracti sunt. A spadone apud Tertull. de cultu feminarum est spadonatus, εὐνουχισμός. Ab eodem est spadonius pro sterili. Plin. lib. XV. cap. XIV. de pirie: A conditione castrati feminis, quæ spadonia appellant Belgæ. Sic spadonia laurus, lib. XV. cap. XXX.

Spargo etsi nonnullam habeat affinitatem cum Hebræo פזר, quod idem notat: magis tamen placet esse ab ἔσπαρον inserto g. Ita proprie semina spargi dicentur: quod placuit Perotto. At quod apud eundem legitur, putare quosdam spargo dici quasi per spatium ago, id vero quam ineptum sit, omnes vident. Inter ministeria Circensia sparsor fuit: ut ex vett. inscriptionibus cognoscimus. Id si rectum, sic dictus, quod spargeret vestes versantium aurigarum: quod Onuphrius Panvinus scripsit, libro de ludis circensibus, cap. XV. Verum Cæsar Bulengerus, lib. de Circo, cap. XLVII. suspicatur legendum sparsor. A spargo quoque est sparsio: quæ vox speciatim dicitur de unda croco diluta in theatrum sparsione per latentes fistulas: unde in Glossis Philoxeni sparsis exponitur κρόκος ὁ ῥαινόμενος· in aliis κροκόραντος. Vide Turneb. lib. III. Adv. cap. VIII. & Scalig. in IV. Propertii. Adspergo tum nomen est, tum verbum. Velius Longus volebat adspergo verbum scribi per E, adspargo nomen per A. Atque id probabat hoc Maronis III. Æn.

> . . . . Salsa spumant adspargine cautes.

Verum testatus Pierius se in plerisque codd. adspergine per E scriptum reperisse. Ab adspergendo formarunt juniores vocem adspergillum, quomodo vocant id, quo sacerdos populum sacris aquis adspergit. Expergo nunc a spargo est, nunc a pergo; cum a

spargo est, notat *διασπαίρω*. Maro, III. Æn.

. . . . *Saniaque expersa natarent*
Limina . . . .

Ubi sic Servius: *Hæc fuit vera lectio, id est, madefacta. Nam si adspersa dixeris, id est, inrorata, Tapinosis & Hyperbole junguntur.* At *experga* a *perga*, quod hic fit transitivum, significat *excuo*. Eo Accium & Santram usos docet Nonius. Usurpat & Agellius. Indeque passivum *experger*, a quo Diomedes quoque deducit participium *expergitus*; ut ab *expergefio*, *expergefactus*. Distinguit ea sic Festus: *Expergitus, ab alio excitatus, quem solemus dicere expergefactum. Experrectus est qui per se vigilare cœpit.* Sed profecto discrimen hoc non observatur ab antiquis: quæ & ratio est, cur aliter longe de eo praecipiat Diomedes, lib. I. Sic enim ille: *Expergitur qui satiatus somno sponte vigilat*: unde & Lucilius ait:

. . . . *Ergo*
E somno pueros cum mane expergitu' clamo.

Experrectus autem a quiete impeditus; unde Sallustius: Interdum somno experrectus tumultum facere. Expergefactus porro est, qui per alium somno excitatur. Hæc ille. De etymo sic Priscianus lib. X. *Expergiscor, quia a pergo est, experrectum facit: quamvis vetustissimi etiam expergitus dicebant.* Item Festus: *Experrectus a porrigendo* (ita legendum) *sic vocatus, quod fere facimus recentes a somno*. Quod etymon cave diversum putes ab eo, quod diximus. Nam *porrigo* dicitur pro *perrego*; hoc per syncopen factum e *pergo*. In *porrige* E conversum in O, quomodo *homo* dicimus pro *hemo*, *pignoris* pro *pigneris*, unde *pignero*: item a *pendo*, *pondus*, a *σπένδω*, *spondeo*, &c. Ab *expergere* est *expergiscor*, ut a *pacere pacisco*r, ab *apere*, *apiscor*, a *minere*, vel potius *menere*, *menuscor*, unde *reminiscor*, &c. Quemadmodum autem *expergo*, vel est a *pergo*, vel a *spargo*: ita ex sententia Josephi Scaligeri, *expers* quoque nunc est a *pars*, ut *ἄμοιρος* notet: nunc ab *expergo*, ut idem sit quod *expersus*, sive *imbutus*. Atque ita usum censet Catullum carm. de coma Berenices:

. . . . *Omnibus expers*
Unguentis . . . .

Verum *expers* nunquam ab *exspergo* dicitur: quod autem ad Catulli locum, ibi eo *expers* idem est, quod *particeps*. *Ex* enim hic non minuit, sed auget; ut in aliis multis. Vide EXPERS.

†SPARGO est facile a פזר *phazar* (notionis ejusdem) per metathesin *sapar* sive *spar*: unde est *spargo*. MAZOCHIUS.

§SPARTEUS *funes*, *sparteas soleas*, *amphoras*, *urnas*, apud Catonem, Columellam, Plinium legimus. Et satis constat, ita dici a *sparto* vitilium genere: quod quasi *asparium* ab *asperitate* dici tradit Isidorus, lib. XIX. cap. XIX. Sed valde inepte. Nam & Græcis *σπαρτὸς*, *σπάρτα* vel *σπαρτον*, & *σπαρτίον* appellatur. Hoc tamen discriminis erat, quod veteribus Græcis *σπαρτίον* dicebatur id omne, *ex quo fierent vitilia*, *aut funes*, *aliaque ad nexum idonea*. Ut sunt *linum*, *cannabis*, *junci*, *genista*, atque alia. Quomodo Dioscorides *σπαρτίον* describens ait, *ἔχον ῥάβδους*, *αἷς τὰς ἀμπέλους δεσμεύουσι*. At Latinis *spartum* vocabatur *herba Hispanica*, *ex qua funes necterent*; quos Horatius significat, cum libro Epodon ait:

Ibericis peruste funibus latus.

Græcis *σπαρτὸν* dicebatur, quia illa *sativa* essent, unde funes fierent. Hæc quidem Plinii mens fuit: ut qui, lib. XIX. cap. de lino, dicat: *Hinc fuisse & navium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores, quoniam cum σπάρτα (Homerus) dixit, significavit sata.* Imo & Varro apud Gellium: *Liburni plerasque naves loris suebant: Græci magis cannabe, & stupa, cæterisque sativis rebus, a quibus σπάρτα appellantur.* Videri tamen hæc posset nimis generalis significatio: eoque fortasse ab ea *τῶ σπείρω* significatione potius veniat, qua significat *nectere*. Quomodo & Latinis duplex est *sero*, quod ipsum a *σπείρω*: unum notat *semino*, alterum *necto*: ut superius diximus. A *σπείρω* pro *sero* est *σπαρτὸν*, *satum*: a *σπείρω* pro *necto* fuerit *σπαρτὸν*, pro *eo unde aliquid fit ad nectendum ligandumque*. Et sane *juncus marinus*, ac *genista* etiam sunt inter *σπαρτία*: quæ tamen non *seruntur*, sed *sponte proveniunt*. Ac Latini quoque *herbam Hispanicam*, quæ non serebatur, *spartum* dixere ab usu simili, quia *nectendi usum præstaret*, *eorum instar*, *quæ Græci σπαρτία* dixere. Ut Homerus Iliad. B.

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται.

Ubi cum *sparta* dixit *dissoluta*, significat non rudentes, quibus naves instruuntur; neque etiam *spartum Ibericum*, quod tum necdum erat notum: sed *suturas navium*, unde & Hesychius *ῥάμματα* interpretatur. Recte igitur apud Gellium Varro, lib. XXV. rerum humanarum: *Sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quam Spartos, qui sunt agro Thebano nati.* Ubi per *Spartos* intelligit *fratres Cadmeos*, *qui e dentium satu nati erant*: unde & nomen: quemadmodum indicat hic locus Apollodori Biblioth. lib. III. *Κάδμος κτείνει τὸν δράκοντα, καὶ τῆς Ἀθηνᾶς ὑποθεμένης τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ σπείρει· τούτων δὲ σπαρέντων ἀνέτειλαν ἐκ γῆς ἄνδρες ἔνοπλοι, οὓς ἐκάλεσαν Σπαρτούς.* Meminit eorundem Euripides in Phœnissis, & Ammianus Marcellinus, lib. XIX. ubi auctor est, fabulam hanc inde promanasse, quod viri ibi repentino quodam impetu, & exuberanti pernicitate inopini per varia visebantur.

SPARUS, *εἶδος ἀκοντίου*, ut est in vett. Gloss. P. Merula in Cosmograph. putat esse a Belgico *sparre*, quod *sudem* notat. Movet eum hæc Festi verba in *rumex*: *Rumex genus teli*, *simile spari Gallici*. Sed non magis hinc sequitur *sparum* esse a Gallis, quam *ensem* esse ab Hispanis, quia legimus *ensis Hispanicus*. Origine Latinum facit Festus, cum scribit: *Spara parvissimi generis jacula*, *ab eo quod spargantur dicta*. Addit deinde hoc Lucilii:

Tum spara, tum rumices, portantur tragula porro.

Sic enim eum locum legendum esse, liquet ex Festo in *rumex*. Alteram quoque etymologiam a Varrone adducit Servius ad illud XI. Æn.

Agrestisque manus armat sparus.

Ubi sic Servius P. Danielis (nam in editt. G. Fabricii pleraque omissa) *Sparus est rusticum telum in modum pedi* (in alio MSto. est *pedis*, quod magis placet,) *recurvum*. *Sallustius*: *Sparos*, *aut lanceas*, *alii præacutas sudes portare*. *Varro ait sparum telum missile*, *a piscibus ducta similitudine*, *qui spari vocantur*. *Alii sparus a spargendo dici putant.* Hactenus Servius. De priori etymo contra Isidorus lib. XII. cap. V. *Sparus a lanceæ missilis acceptum nomen*, *quod ejusdem figuræ sit*. *Terrestria enim prius sunt inventa*, *quam marina*. *Nam sparus est telum rusticum missile a spargendo dictum.* Miratur autem Dionysius Gothofredus notis ad Milonianam Ciceronis, quod Nonius neget esse *telum bellicum*. Sed eo respexisse Nonium puto, quod, Isidoro teste, potius sit *telum rusticanum*. Hinc Virgil. XI.

Agrestisque manus armat sparus.

Idem comprobat Sallustius in fine Catilinariæ, ubi ait exercitus bonam partem fuisse inermem, utpote *sparis* tantummodo ac telis, & similibus instrumentis armatam. Meminit & *spari* Cicero in Miloniana, Varro Meleagris apud Nonium in *tragula*, Nepos in vita Epaminondæ, ubi eum *sparo* percussum, eoque ex vulnere mortuum tradit, & Agellius, lib. X. cap. XXV. *Sparus* quoque, ut ex Varronis & Isidori verbis discere jam fuit, *piscis* est genus. Gloss. Philoxeni: *Σπάρος ἰχθύς*, *cammarus*, *sparus*. Hujus Plinius meminit, lib. XXXII. cap. XI. In vulgatis corrupte editum *fargi*: sed *spari* recte est in antiqua mea Parmensi anni CIↃCCCCLXXVI. Est hic piscis adeo similis *aurata*, ut ubi primum captus, etiam piscatoribus minus intentis imponat. Imo & quidam eruditiores *sparum* eundem ac *auratam* esse scripsere, idque adducti versu isto Ovidii in Halieuticis:

Et super aurata sparulus cervice refulgens.

Sed horum errorem satis refellunt, quæ super *sparo* scripsit

fcripfit Rondeletius, lib. v. de pifcibus, cap. II. Eft vero *fpari* pifcis vox a Græcis, quibus iifdem σπάρος vocatur, ut vel ex quarto Athenæi conftat. Aliis vocatur *fpargus*, ac tradit Rondeletius ab Æliano fimiliter *afpargum* vocari. Sed non Ælianus fic nominat, verum interpres ejus P. Gillius, & Conradus Gefnerus, qui lib. IX. cap. XLVI. σπάρος interpretantur *afpargos*. Fuerit *afpargus* ab ἀσπαίρω, hoc eft, *palpito*, *tremo*. Pro quo & σπαίρω dicitur, unde σπάρος pifcis, non a *sois fimilitudine*, quod Varro credidit.

Spatalium eft *ornamentum muliebre circa manus e* cujufmodi eft, quod ex coralio hodieque geftant. Plinius, lib. III. cap. XXV. *Juba tradit, circa Troglodytarum infulas fruticem in alto vocari Ifidos plocamon, coralio fimilem, fine foliis: præcifum, mutato colore, in nigrum durefcere: cum cadat, frangi: item alium, qui vocetur Charitoblepharon, efficacem in amatoriis: fpatalia eo facere & monilia feminas.* Tertullianus, lib. de cultu feminarum, cap. XIII. *Nefcio an manus fpatalio circumdari folita in duritia catenæ ftupefcere fuftineat.* Ab hoc *fpatalio* nomen accepiffe videtur *Spatale* nympha apud Claudianum in Epithalamio:

Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat
Intextum, rubro quas legerat ipfa profundo.

Vulgo *fpathalium* & *Spathale* fcribunt. Sane σπαθάλιον eft diminutivum a σπάθη, quod *palmæ termitem* notat: ut in *Spathe* diximus. Ita *fpathalium* proprie fit *fertum ex caryotis filo trajectis*. Inde ad *armillas* fit translatum. Sed longe verifimilius eft *fpatalium* dici, quia fit inter luxus inftrumenta. Nam *fpatale*, *deliciæ*, utitur Pepia interprete, & (quia levis ejus auctoritas videri poffit,) ipfæ Cyrilli Gloffæ, ubi legas σπατάλη, *lafcivia*, *delicia*. Ergo eo fignificantur *lautitiæ*, five *delicatæ epulæ*, τρυφή, ut exponit Suidas. Unde σπαταλᾶν, quod Hefychius interpretatur τρυφᾶν, *delicate vivere*, *luxuriari*. Cyrilli Gloffæ fimiliter, σπάταλος, *delicatus*; σπαταλῶ, *delicias ago*. Utitur eo Paulus I. Timoth. c. 7. Inde fecere *fpatalor*. Sane Catholicon, & gemma vocabulorum, *fpatalor*, *delicior*. Utrobique *fpatalor* fcribi oportere, fatis liquet. Ejusdem originis eft *fpatalocinædus*, quod apud Petronium.

Spatha, unde *fpathula*, eft a Græco σπάθη, atque haud fecus ac Græcum σπάθη, varia notat. Interdum fignificat *rudiculam qua fpumam detrahimus*, ἀπὸ τοῦ σπᾶν, *detraho*. Inde translatum ad *inftrumentum fimile, quo pharmacopolæ movent pharmaca in mortario, aut alia*: quomodo ufi Columella, Celfus, Plinius. Etiam σπάθη eft *gladius*, tefte Hefychio, & Gloffis Cyrilli Latinis. Ita ufurpant Appuleius, & Vegetius. Ac videtur tum effe a שׁפט, quod eft *confumi*, *perdi*. Verifimilius fane id, quam ut fit a σπάω, vel quia *fpatiofa* fit: quorum utrumque Ifidorus tradit, lib. XVIII. cap. VI. Infuper fignat *ramulos*, *unde palmulæ dependent*: quomodo apud Plinium fumitur, lib. XVI. cap. XXVI. Atque hac fignificatione plane Græcum eft. Pollux: ἐξ ὧν κρέμανται οἱ βάλανοι, σπάθη. Pro eo & σπάδιξ dicitur. Utrumque ab eadem origine. Nempe ἀπὸ τοῦ σπᾶν, quod eft *trahere*, *avellere*. A *fpatha* fit *fpathula*. Quod Papias agnofcit. Exponitur autem *fructus palmarum antequam aperiantur*. Græce ἐλάτη; a σπάθη fit σπαθάλιον, *termes palmæ*. Ita apud Martialem in Xeniis, dift. XCVII. legas talo lemma, *Spathalion caryotarum*. Quod Georgius Merula recte interpretatur *ramulum cum caryotis dependentibus*. At *fpalathium*, fi ita dicere, aliud fuerit. Nam ficuum fit maffa. Ea enim Græcis παλάθη. Hefychius: παλάθη, ἡ τῶν σύκων ἐπάλληλος θέσις. παλάθαι σύκων μαζία. Inde fic diminutivum παλάθιον, & præmiffo σ, σπαλάθιον, ut σμικρὸς, & σμορμύρος pro μικρὸς & μύρμηξ, & Latinis a κάραβος, *fcarabeus*.

Spatium fæpe legas de *fpatio loci*, *ubi curfu certabatur*. Quomodo Cicero *fpatium* & *curriculum* crebro jungit: ac Lucretius fimiliter dixit, lib. IV.

. . . . *Spatium decurrere amoris*.

Itaque accedo fummis viris, Angelo Caninio in Hellenifmi Alphabeto, eumque fecuto Jofepho Scaligero, eleg. in Pedonem: qui cenfent *fpatium* effe a σπάδιον, quod Æolicum, & Doricum, ac Creticum eft pro στάδιον. Unde & Hefychius: Σπάδιον, στάδιον. Solent Æoles, quos Romani fequuntur, π & τ commutare: quomodo pro πέντε dixere πέμπε, & contra a σπεύδω eft *ftudium*. A *ftadiis* translata vox ad quævis loca. Ac quia ex loco quem res occupat, judicamus de ejus magnitudine, inde pro *cujufvis rei magnitudine* fumitur. Ut apud Juvenalem:

. . . . *Spatium admirabile rhombi*.

Ubi non fermo eft de *fpatio*, quod rhombus occupat, fed *magnitudine*, quam obtinet. Sic Gellius lib. I. cap. I. *Modum fpatiumque plantæ Herculis*. Hinc *fpatiofus* pro *magno*. Nempe quia magna corpora magnum loci *fpatium* requirunt. Ovidius de remedio Amoris:

Parva necat morfu fpatiofum vipera taurum.

Item in Arte:

Omnibus Andromache vifa eft fpatiofior æquo,
Unus, qui modicam diceret, Hector erat.

Ubi *fpatiofum* eft *magnum*: *modicum* autem eft *mediocre five modum tenens*. Nec intra corpora translatio confiftit: fed etiam ad tempus extenfa. Unde illa *fpatium noctis*, *biennii*, *vitæ*, & fimilia: quibus ut notiffimis, fruftra infiftem.

Specio antiquum eft pro *video*. Eo Ennium ufum docet Varro, ut mox patebit. Ulpianum quoque ufurpare docet Scipio Gentilis, lib. I. παρεργ. cap. XXVII. verba ejus funt: *In perfona ejus, a quo alimenta relicta funt, hoc erunt fpecienda*. Id quamquam nonnemini videatur effe a *fpecu*, ut militaris fit vox, e *fpecu*, quid hoftes agant, *fpeculantibus*; magis tamen placet effe a σκέπω σκοπῶ, quod idem notat. Vel Hebræo צפה, *vidit*, *fpectavit*, unde צפו, *adfpectus*. Unde & Græcum σκέπω. A *fpecio* eft *fpecies*, ut a *facio facies*, ab *effingo effigies*. Hinc eft, quod *fpecies* quoque pro *oculis* five *adfpectu* ufurpatur. Lucretius:

. . . . *In luci quæ poterit res*
Accidere ad fpeciem, quadrata nifi ejus imago.

Et paullo poft:

Verum nos oculis quia folis cernere quimus,
Propterea fit uti fpeciem quo vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma atque colore.

Eodemque modo utitur, lib. v. Item pro *fpectrum*. Quomodo *vanas fpecies* dixit Plinius: ac fimiliter Feftus in *Lympha* ait. *Quicumque fpeciem quandam e fonte viderit*, hoc eft, φάσμα. Ejusdem originis eft *fpecimen*, τὸ δεῖγμα, ut a *levo levamen*, a *geno genimen*, pro quo dicimus *germen*. Hinc quoque eft *fpectrum*, ut a *plaudo plauftrum*, a *vado vaftrum*, &c. Item antiquum *fpectus*, quo ufus Pacuvius Dulorefte:

Amplus, rubicundo colore, & fpectu protervo ferox.

Appuleius, lib III. Met. *Quanquam tamen fpectu rem admirationis maximæ confpicio*. Arnobium quoque lib. v. adverfus Gentes ufum putat Godfcalcus Stewechius. Sunt & ejusdem originis *fpecto*, & verbum *fpecto*. Varro, lib. v. de L. L. *Spectare dictum ab fpecio antiquo, quo etiam Ennius ufus: Vos epulo poftquam fpexit. Et quod in aufpiciis diftributum eft, qui habeant fpectionem, qui non habeant*. Feftus: *Spectio in auguralibus ponitur pro adfpectione & nunciatio*, &c. Itaque & apud Cic Philipp. II. *fpectionem* pro *infpectionem* legit Hieronymus Ferrarius, adftipulante codice Colotiano. Sunt ab eodem *fpecula* & *fpeculum*, ut a *perio periculum*, ab *amicio amiculum*, a *nato natacu*lum, &c. A *fpecula* eft *fpeculor*, unde *fpeculator*, a quo *fpeculatorium*. Appuleius de Mundo: *Nocturni exploratores, & nuncii fpeculatoriorum accenfores affidue*. In vulgatis eft *fpeculorum*: in vett. libb: *fpeculatorum*: unde legendum liquet *fpeculatoriorum*. A *fpeculum* eft *fpecillum*, ut a *baculus bacillus*. Varro, lib. v. de L. L. *fpeculum*,

quod in eo spicimus imaginem. *Specula*, *de quo prospicimus*. *Speculator*, *quem mittimus ante*, *ut respiciat quæ volumus*. *Hinc quo oculos inungimus*, *quibus specimus*, *specillum*. Ut *specillum*, sic *conspicillum* dici, ostendit ἀναλογία, non *conspicilium*, uti in Nonio editum ab H. Junio, ac ab eodem scribitur in Nomenclatore. Sic vero, ut Nonius docet, dicitur locus, unde conspicere possis. Idem usum est Plautum Medico:

In conspicillo adservabam, *pallium observabam*.

Est & apud eundem, Cistell. I. 1.

Conspicillo consecutus est clanculum me usque ad fores.

Aliud vero *speculum*, aliud *specular*: in illo imaginem nostri videmus: Græci κάτοπτρον: at per hoc videmus: Græce διόπτρα. Vide mox *Specularis*. A *specto* est *spectaculum*, ut a *pio piaculum*, a *neco necaculum*. Ab eodem est *exspecto*. Varro, lib. v. de L. L. *Exspecto*, *quod spectare volo*. Vox ea, ut vult Velius Longus, absque *s* scribitur, cum significat *opperior*: at *S* admittit quando venit a *specto*. Verum hæc differentia plane mihi inepta videtur. Quippe & *exspecto*, cum *opperior* notat, venit a *specto*, sive quia qui exterius res alias *spectare* cogitur, is nondum ad penitiora admittitur: sive quod *exspectantes* sæpe eximus *spectandi* caussa. Sane & in *opperiendi* significatione per *S* scribi volebat Terentius Scaurus: atque ita scriptum invenitur cum in vett. libb. tum etiam inscriptionibus. Quamquam, nisi Scauri accederet auctoritas, leve id futurum sit argumentum, cum & in iisdem inscriptionibus sæpe omnino *S* redundet, ut in *exsempium*, quod est ab *ex* & *ampium*, item in *exsornare*, *exsornatæ*, *exsiat*, & aliis quibusdam, quæ adscribenda imperitiæ loicilbentium. A *specio* cum præverbio quoque sunt *adspicio*, *inspicio*, *conspicio*, *respicio*, *suspicio*, *despicio*, similiaque. Quamquam fortasse nec defutura sit ratio, siquis hæc a *spicio* deducere malit, uti Priscianus in x1. facit. Nam & ita videantur veteres pro *specio* dixisse. Plautus Mil. Glor. act. 111. sc. 1.

Flagitium est, *si nihil mittetur*, *quo supercilio spicit*.

Scio a Lambino editum esse *specit*. Sed *spicit* est in antiquissimis quibusque, ut in Plauto Parisiensi sive liliato, quem ante annos centum Simon Carpentarius emendarat: item in Veneta, quæ ante annos nonaginta cum variorum notis edita est. Sed & Camerarius & Dusa *spicit* ediderunt. A *specio* de quoque etiam ducunt *auspicis*, & *suspiciosus* voces: de quibus seorsim agimus. Ejusdem originis est *circumspectus*, quomodo proprie vocatur, quem homines circumspiciunt, sive, qui ora in se hominum convertit. Sed quia eum homines circumspicere solent, qui prudentia sua res omnes circumspicit, inde est, quod per metalepsim consequentis *circumspectum* dixere pro *prudente*.

Specxila, Festo teste, erat inter *fulta obsonia*. Nempe *pars suis sub umbilico*. Plautus Corbonaria:

Ego pernam, *sumen sueris*, (antique pro *suis*)
spectile, *callum*, *glandia*.

In nonnullis tamen Festi libris pro *spectile* est *spetile*: imo & in MSto est *speciale*: sed perperam. Si *spectile* rectum est, videri possit ab ea voce esse, quod Germanis *lardum* dicitur *spek*. Erit autem *spectile* a *specio*, quo forma dicimus *coctile*, *fictile*, & alia. Nempe quia pars in sue esset maxime pinguis, & crassa, eoque imprimis *spectabilis*. Et fortasse adjective ea voce usus Plautus, ut *sumen suis spectile* dixerit sine ὑπερβατῷ post *sueris*, seu *suis*. Quomodo legisse videtur Dalecon pius ad Plinii lib. xi. cap. xxxvii. Sed Scaliger substantive accepit. Imo nec Festum aliter sensisse, satis ex interpretamento liquet.

Specularis *lapis* erat vitri modo διόπτρος καὶ διαφανὴς, hoc est, *translucidus*, qui ex Hispania, Cappadocia, Arabia portabatur. Eoque in tenues laminas sive tessellas diffecto utebantur in fenestris loco vitreorum, quæ nunc in usu. Plinius, lib. xxxvi. cap. xxii. *Specularis vero* (*quoniam & hic lapis nomen obtinet*) *facilioris multo naturæ finditur in quaslibet tenues crustas*. *Hispania hunc olim citerior tantum dabat*, *nec tota*, &c. Ita dicebatur, quia esset *perspicuus*. Eoque & διαφανῆ λίθον Græci appellant. Idem *specula* præbebat vicem: unde vulgo *speculum asini*, ac Belgis *spiegel-steen* appellatur. Etiam *Mariæ glaciem* nuncupant. *Specularium in fenestris ex hoc lapide* meminit Seneca epist. LXXXVI. *Quantæ nunc aliquis rusticitatis damnat Scipionem*, *quod non in caldarium suum latis specularibus diem admiserat?* Et epist. xc. *Quædam nostra demum prodisse memoria scimus*: *ut speculariorum usum perlucente testa*, *clarum transmittentium lumen*. In feliis quoque agnoscit Juvenal sat. IV.

Quæ vehitur clauso latis specularibus antro.

Etiam arbores, uvas, rosas, aliaque id genus *specularibus* per hiemem custodiebant; quod cum ex Columella, Palladio & aliis constat: tum hoc Martialis loco, lib. VIII. ep. xv.

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat & teneram fortior aura nemus:
Hibernis objecta notis specularia puros
Admittunt soles, *&* *sine fece diem*.

Meminit & *speculariorum* Plinius, lib. 11. epist. XVII. ac Ulpianus in l. XII. §. XVI. & XXV. de instructo vel instr. legat. & l. XV. §. VI de usufr. Apud Symposium est ænigma cujus lemma, *specular*. In eo ænigmate est,

Perspicior penitus, *nec luminis arceo visum*.

Cornes speculares meminit Tertullianus: quali vulgo utimur in laternis.

Specus a σπέος, quod idem notat. Hesychius, Σπέος, σπήλαιον, ἄντρον. C insertum, quomodo (ut vulgo putant) ab ἰακχή, quod *clamorem* notat, à Διόνυσος dictus ἴακχος, unde Latinum *Bacchus*. Verum autem *Jacchi* etymon in *Jure* adduximus. A σπέος, Græce fecere σπήλαιον, & σπῆλυγξ, inserto λ, & producta primo vocali. Græco *spelæum* usi quoque Maro & alii. Ab obliquo σπήλυγγος, vel σπήλυγγα Latini formarunt *spelunca*: quæ caussa est, cur in eo, contra quam in *specus* sit, prima sit porrecta.

Sperno inepte a quibusdam, Perotto teste, deducitur ex *spera*, & *non*, quia, quæ non speramus, ea rejicimus, ac aspernamur. Potius a σπείρω est *sperno*, ut a σπαρῶ vel σπαρῶ sit σπορὰ, Eustathio teste. Ita proprie *speras* dicetur, quod per viam spargitur: ut *temno*, quod abscinditur. Nam τέμνειν, *secare*. Aliud etiam in mentem venit. Quid, si *sperno* dicamus contractum ex *separno*, quod sit a *separo*? Nam ut a *nato natino*, unde *natinatio*, apud Festum: ut a *nego*, *negumo*, unde *negumate*, pro *negate*, in carmine Cn. Marcii: ut a *sto*, *stano*, unde *destina*, *obstino*, *prædestina*: ita fortasse a *separo*, *separuno*, vel *separino*. Multum hanc sententiam firmat, quod *sperno* antique notabat *separo*, *segrego*, Nonio teste. Atque ita usus Ennius Hectoria Lytria:

Melius est virtute jus, *nam sæpe virtutem mali*
Nanciscuntur, *jus atque æquum se a malis spernit procul.*

Ubi *virtus* notat ἀνδρείαν, sive *virtutem militarem*, hoc est, *fortitudinem*. Vel etiam dicamus cum doctissimo Martinio, *sperno* factum ex *separno*: *separno* esse a *separ*. Nam ut a *cor*, *concors*, *discors*, *socors*, vel *secors*, dixere: ita fortasse & a *par* fecere *compar*, *dispar*, *separ*. Sane in Glossis Isidori legas, *separ*, *seorsim*, *a parte*. Ubi scribendum, *a pare*. A *spernere* est *spernari*. Gloss. Phil. *Spernatus*, ὑπερορατικῶς, ἐξουθενητικῶς, καταφρονητικῶς, ὀλιγωρητικῶς. Ubi ne *aspernatus* legamus, obstat literarum series. Juvenalis:

. . . . *Viduas tantum aspernatur adulter*.

Atque ut a *spernere* est *aspernere*, sic a *spernari* est *aspernari*.

Spes forte ab ἴσχειν αὐτὸν μετιέναι, & σ altero adjecto. Sed obstat, quod prisca dixere *speres*, vel *speres*, unde genitivus *speris*, & pluralivas *speres*. Nonius: *Speres veteres spem dixere*: *unde & prospere dicitur pro spe*. Festus: *Speres antiqui pluraliter dicebant*, *ut Ennius lib. xi.*

Er

Et semel effugit speres ita funditus nostras.

Ex libro sextodecimo:

Spera, si speres quicquam prodesse potes sunt.

Speres autem ac *spero* omnino sunt ab Hebræo שבר, id est, *spes*, a rad. שבר, id est, *sperare*. Latini convertetunt medlam B in tenuem P, ut Græci in ἄββα a Syriaco אבא, abba. A *spera sperata* dicitur, quam quis petit uxorem: uti jam *promissa* dicitur *pacta*, vel *sponsa*. Plautus Aliraba apud Varronem: *Lubenter, mea sperata, consequar*. At Nonius errat, cum similiter usum putat Plautum Amphitr. act. II. sc. II. Ubi Amphitryo redux uxorem suam vocat *speratam*.

Sphæra esse a σφαῖρα & cæco paret. Quare mirum, Fungerum, tanquam in se dubia, scribere, *videri* inde nomen accepisse. Illud minus apertum, unde σφαῖρα dicatur. Sed non abludit a vero, venire a שפר, quod est *pulchritudo*: quia *forma* est rotunda. A σφαῖρα est σφαιρίτης, supple πλακοῦς, ex quo Latinis *spharita*, placentæ genus, in cujus solo *sphæra*, seu globuli multi politi essent. Cato de R. R. cap. LXXXII. *Sphæritam sic facito, ita uti spiram, nisi sic fingito destractis casio, melle, sphæras pugnum altas facito. Eas in solo componito, densas eodem modo componito, atque spiram, itemque coquito.* Ab eodem est σφαιρίζω, *pila ludo*, ut Pollux & Suidas exponunt: unde σφαιριστής, *qui pila ludit*; σφαιριστική, *ars ludendi pila*, de qua olim Timocrates Lacon scripsit, ut ait Athenæus, lib. I. σφαιριστήριον, *locus pilari lusui destinatus*. *Sphæristerii* voce utuntur quoque Tranquillus in Vespas. Plin. lib II. epist. XVI. Lampridius in Alexandro Severo, *Post lectionem operam palæstræ, aut sphæristerio, aut cursui, aut luctaminibus mollioribus dabat*.

Sphinx, σφίγξ. Statius, lib. I. Theb. vers. LXVI.

. . . . Si Sphingos iniquæ
Callidus ambages te præmonstrante resolvi.

Quem ad locum sic Placidus Lactantius (cujus scholia maxima ex parte cento sunt ex Servio & Hygino:) *Dicta Sphinx, quod ita stringeret homines suis quæstionibus, ut se expedire non possent. Nam Græce σφίγγειν constringere dicitur vel vincire.* Sequitur ibidem: *Sphinx monstrum erat alas & ungues habens in similitudinem Harpyiarum, quod insidens scopulo viæ imminenti, insolubilia ænigmata transeuntibus proponebat, quæ cum solvere non possent, ex improviso veniens alis & unguibus ad se in rupem trahebat.* Hæc ille. Revera autem *sphinx* erat (quemadmodum ex Socrate tradit Scholiastes Euripidis,) *γυνή χρησμολόγος δυσγνωστα μαντευομένη*. *Vates ejus regionis, quæ responsa daret intellectu difficilia*. Inde que a Sophocle Œdipo tyranno vocatur ἡ ῥαψῳδός. Quod de figura ait Lactantius, id plenius explicatur ab Ausonio his versibus:

Terruit Aoniam volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx; volucris pennis, pedibus fera, fronte puella.

Sane *πτερόεσσα*, hoc est, *alatam* vocat & Euripides. Sed hoc intelligendum de *sphinge Græcorum*, quæ erat capite nudo, capillis compositis, pennata. At *Ægyptiaca*, erat capite velato, sine alis. *Ægyptia* figuram præbent multa marmora antiqua. *Græcam* videas in antiquis nummis Chiorum, quorum ea insigne erat, ut Carthaginensium ἵππος, Rhodiorum rosa, Siciliæ tricrurium. Vide bis, quæ de *sphinge* notavit Jos. Scaliger animadversionibus Eusebianis ad annum MCCLVII hoc est, pag. XLIV. & XLV. At [illegible] etiam ulla vox *Sphingis* aptatur. Ut Cassandro illi ex multo Ætolim loca per Locridem infestante Phocidem, Megara, & Atticam. Dua enim iste *Sphingis* nomine intelligitur in carmine ithyphallico in honorem Demetrii Poliorcetæ ab adulatoribus composito; quod ex Duride Samio refert Athenæus, lib. VI. Sed corrupte admodum nunc legitur: egregie autem restituit Casaubonus in Animadversionibus ejusce lib. cap XVI.

Spica [στάχυς.] a *spe* dicitur, si credimus Varroni, lib. IV. de L. L. & lib. I. de R. R. cap XLVIII. ubi & antiquitus *specam* ait vocatam. *Nam*, inquit, *eam quod sperant fore, speram*. Servius autem a *spiculo* deducit, cum contra *spiculum* sit a *spica*. *Spica* vero possit videri esse a σπάω, *extendo*. Sed placet Jos. Scaligeri & Nunnesii sententia, qui derivant ab Æolico σπάχυς pro στάχυς, quomodo & pro *radius* dixere σπάδιον, unde *spatium*, ut contra a στάδιον fecere Latini *stadium*. Non tamen ἀπόκοπος *spica* a σπάχυς, ut existimasse Scaliger videtur: sed a *spicus*, quod e σπάχυς. Veteres enim dixere *spicus*, *spica*, *spicum*. Servius in I. Georg. *Dicimus & hic spicus, & hoc spicum*. Cicero in *Arato*:

Spicum illustre ferens insigni corpore Virgo.

Sed scire debemus, in usu esse a masculino utrumque numerum: a neutro vero raro, & tantum singularem invenies; nam plurali nusquam lectum est. Et postea: *Spicas de maturis frugibus abusive dicimus. Nam proprie est spicus, cum per culmi folliculum, id est, extremum tumorem arista adhuc tenera in modum spiculi emicat.* *Spicæ* vox a *frugibus* ad alias etiam plantas extenditur. Ut cum Ovidio & Propertio crocus dicitur *spica Cilissa*: nimirum quia *pilis sive capillamentis refert aristas*. Nam valde fallitur summus vir, cum per *spicam* hic *radicem* aut *bulbas* intelligit. A *spicæ* etiam figura oblonga & angulata *latercula* videntur *spica* nominari: unde pavimentum *spicatum* apud Vitruvium, lib. IV. cap. I. De quo vide Bernardinum Baldum in Lexico Vitruviano. A *spica* est *spicare*: quod interpretantur *acuere*, sed parum commode. Est enim *spicare*, concidere aliquid minutatim, sic ut assulis malis referat *spicam* cum aristis. Gratius in Cynegetico:

Spicatasque faces ferre ad nemora alta Dianæ.

Idem:

Quid Macetum immensos libeat si dicere contos,
Quam longe exiguo spicant hastilia dentes?

Ubi *spicant* itidem interpretor, *spicæ simile faciunt* multis dentibus, quæ referant aristas. Quamquam aliter hunc locum cepit Turnebus, lib XXI. cap. XXV. Compositum est *inspicare*. Maro I. Georg.

. . . Ferroque faces inspicat acuto,

quod recte Servius exponit, *incidit ad spicæ & aristarum similitudinem*. Ono-ast [illegible], quod Latini inde formatum a στάχυς, *spica*. A *spicare* est *spiculum*, ut a *jacio*, *jaculum*, a *noto* *notaculum*. Id magis placet, quam ut ἀπόκοπος sit a *spica*, quia in mucronem desinit instar spicarum: quamquam ita senserit Isidorus lib XVIII. Originum, cap. VIII. & Jul. Scaliger, in lib. I. Theophrasti de caussis Plantarum, cap IV. Belgæ & Celtæ pro *spiculo* dicunt *pike*, quod ex *spiculo* corruptum arbitror, vel a *spicando* formatum. Ita autem *spiculum* ἀκόντιον, ἀκίς, ἀκιδοφόρος, prout exponitur in veteri Glossario: ἀκόντιον εἶδος, ut est in Glossis Cyr. A *spiculum* est *spiculator*, quod cum *speculatore* confudit Philoxenus in Glossis Latino-Græcis, cum scribit *Speculator*, κατάσκοπος, καὶ ὁ [illegible]. Prius *speculatori* convenit, posterius *spiculatori*, sive *carnifici*. Error ex eo est, quod Græcis ἰ in ε conversa σπεκουλάτωρ diceretur: ut Marci cap. IV. item Suidæ, Theophylacto, aliis.

Spina [ἄκανθα] juxta Nunnesium in Grammatistice est a σκόλοψ, quod *spinæ* genus notat. Nempe a in π verso, ut a σκύλον, *spolium*, a λύκος *lupus*. Mallem ego, quia in acumen extenditur, ἀπὸ τοῦ σπίζω, quod valet ἐκτείνω, teste Eustathio. Græcis est ἄκανθα ab ἀκή, *mucro*, *acies*. Antiqui *spicis* est [illegible] & usi loco *acus*. Unde Tacitus de moribus Germanorum: *Tegumen omnibus sagum, fibula, aut si desit, spina consertum*. Atque inde *spinula* vulgo, ex quo Belg. *spel* κατὰ συγκοπήν. A *spina* etiam est *spinus*, prunus sylvestris. Nam, ut Columella ait, pruni sylvestres generis sunt *spinarum*. Virgil. IV. Georg.

Eduramque pyrum & spinos jam pruna ferentes.

Ubi Servius monet, *spinus* genere virili esse arborem prunorum: at *feminae* dici *spinas* in muliebri. Græcis ἄκανθα quidem *spina*, ut de *spinosa* arbore tum ἄκανθος, tum ἄκανθα dicunt.

†Spina estne ab Heb סנה *seneh* (i. e. *rubus*, Deut. XXXIII. 16. unde & nomen *Sennæ* suo loco deduxi.

ni, & *Sinai* montem appellatum Judæi volunt) an potius a צנה *tsanah*, *hamus*, *aculeus*. Amos IV. 2. Vnde & צנינים *tseninim* Num. XXXIII. 55. & צנים *tsinnim* Prov. XXII. 5. funt *fpinæ*, & aculei. In his littera Tfade fcite ac recte per *Sp* expreffa fuit. MAZOCHIUS.

SPINTER, [σφιγκτὴρ a σφίγγω.] five potius *fpinther*, (ut Fefti verbis utar,) *vocabatur armillæ genus, quod mulieres antiquæ gerere folebant brachio fummo finiftro*. Quibus ex verbis liquet, cur ἀμφιχάριον vocent Græci, ut Prifcianus teftatur in v. Utitur Plautus, Menæch. act. III. fc. III. Nomen videtur effe a *fulgore ignis*. Nam σπινθὴρ, *fcintilla*, *igniculus*. A σπινθὴρ fit σπινθαρὶς avis, de qua in *Spinturnix*. Fortaffe & hinc Suetonio in Caligula dicuntur *fpintria*: nempe a *monftrofarum libidinum ardore*.

SPINTURNIX, ut ait Feftus, *eft avis turpis figuræ*. Subjicit deinde illud ex veteri aliquo fcriptore: *Occurfatrix artificum, perdita fpinturnix*. Etymon cognofcere fit ex eo quod fubdit: *Ea Græce dicitur, ut ait Santra*, σπινθαρὶς. Plinius de eadem, lib. X. cap. XIII. *Incendiariam avem alii fpinturnicem vocant: fed hæc ipfa, quæ effet inter aves, qui fe fcires dicere, non inveni*. Sed Scaliger ad Feftum in voce *Buftum*, putat fe inveniffe, quæ fit *fpinturnix*. Nam ex nominibus σπινθαρὶδες, & *avis incendiaria*, colligit, effe *avem buftuariam*, quæ ex bufto fudem tectis inferat, atque ita incendium areet. Sane σπινθὴρ *fcintilla*, *igniculus*. Itaque de ea intelligit hoc in Gloffis: *Ambuftandus* (leg. *ambuftuleus*) εἶδος ὀρνέου. Item Servii illa in illud Maronis, IV. Æneid.

Solaque culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri.

Sane bubo fi cujus ædes infederit, & vocem miferit, mortem fignificare dicitur. Si autem de bufto fudem ad tectum detulerit, incendium ædibus portendere. Sed hoc non prodidiffet Santræ, Plinio, Fefto, aut Gloffographo: qui fpecie hanc avem ab aliis diverfam putarunt. Fortaffe autem ea avis quidem fuit, etfi id veteres putarint. Cenfet id Salmafius. Putat enim Santram folo nomine compulfum aliud cenfuiffe; at revera nullam effe *avem incendiariam* fpecie diverfam: *fpinturnicem* autem non avem effe, fed *quadrupes* Æthiopicum & Ægyptium, deformitate fua ridiculum. Et favet Ammianus Marcellinus, lib. XXII. ubi animal hoc ἀκακοπρεπὲς *fpinturnicium* vocat, juxta veriffimam emendationem Pithœi, lib. I. Verifim. cap X. Vulgo trajectis perperam literis, legitur *pifturnicia*. Sed *Spinturnicium* etiam vocat Plautus Menæchmis, Act. III. Sc. III.

Plebeium pro illa & fpinturnicium.

Ubi deformium animalium nomina deformi aptat mulieri. Quæ vero de *fpinturnicio* animali commemorat Ammianus, ea Agatharcides refert de *fphinge*: uti & Diodorus Siculus, lib III. Hæc fingitur alata, ut ea fortaffe cauffa fuerit, cur *fpinturnix* putaretur avis. Sed utcumque fabulofa Græcia eas cum alis effingeret, Ægyptii tamen fine alis finxere: atque ita vere erat quadrupes. Itaque & Salmafio videtur ex σφιγξ, productione nominis factum effe *fpinturnix*, fimiliterque ex ὄρτυξ effe *coturnix*.

SPIRA a σπεῖρα, quo generatim fignificatur ἕλιξ, hoc eft, *linea flexuofa faciens orbes non revenientes in fe*. Sed fpeciatim de variis rebus ufurpatur. Feftus: *Spira dicitur, & bafis columnæ unius tori, aut duorum, & genus operis piftorii, & funis nauticus in orbem convolutus: ab eadem omnes fimilitudine. Pacuvius: Quid ceffatis focii efvere fpiras fpartea. Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait: Spiras legionibus nexunt*. De notione quam primo loco ponit Feftus, vide Bernardinum Baldum, libro de vocibus Vitruvianis. De altera, ut operis piftorii genus eft (quomodo ufus Cato) adi Cafaubonum in Athenæum, lib XIV cap. XIV. De tertia acceptione ita Papias: *Spira proprie funium, a fparto dicta: nam fpira involucrum eft funium*. Sed de etymo fallitur, cum *funes convoluti fpira* dicantur a figura qua convolvuntur. Nam *fpira* feu σπεῖρα, ut ipfe Papias agnofcit, eft *circulus non ad eumdem punctum eductus*: five, ut Græcis dicitur, figura ἑλικοειδὴς, κύκλος ἐπὶ κύκλῳ. Unde crebro etiam de *finuofis anguium flexibus* utuntur Græci pariter ac Latini. Virgilius in Georg.

Nec rapit immenfos orbes per humum, neque tanto
Squameus in fpiram tractu fe colligit anguis.

Et Ovid.

. . . . *Immenfum fpiris facientibus orbem*.

Hinc & pro *globo militari* ufurpatum. Sic ufus Ennius apud Feftum:

. . . . *Spiras legionibus nexunt*.

Ubi *fpiras* multitudinem hominum exponit Feftus. Hefych. σπεῖρα, πλῆθος, τάγμα. Atque ita ufus Marcus Evangel. cap. XV. Chryfoftomus interpretatur ἀριθμὸν, *numerum*, Latine *cohortem* dixeris: ut in *Cohors* diximus. Indeque *Spira* Germaniæ urbs nomen accepit, quia Conftantius Cæfar ibi cohortes Græcas collocarat: de quo Mekerchus, lib. de pronunciat. Ling. Græc. cap. XXI. Dicitur & *fpira* de *arborum venis & nodis in orbem convolutis*. Ufi fic Theophraftus Pliniufque. Dicitur & de *fafcile galeri fub mento ftringi folitis*: item *muliebri capilli ornamento*, quomodo ufurpat Lucilius:

Cum tectum eft, quidvis fatis eft. Vifuri alieni
Sunt homines? fpiras, pallam, redimicula promito.

Ufurpatur & de *cincinnis*, hoc eft, *capillis calamiftro intortis*, nempe quia intorti σπειρᾶται. Itaque fortaffe & a *convolutis crinibus fpirillo* nomen. Feftus: *Spirillum vocari ait Opilius Aurelius capræ barbam*. Sed pro *fpirillum* in Catholicon legas *ftirillum*. Ponam verba: *Stirillum barba capræ, & dicitur a ftiria, quod pendet ad modum ftiriæ*. Apud Papiam pro eo eft *ftirium*, quod fine dubio corruptum.

SPIRO videri poffit effe a σπαίρω. Nam in Gloffis Cyrilli legas, Σπαίρω, ἀσπαίρω, *fpiro*. Sed σπαίρειν, quod & ἀσπαίρειν, potius dicitur de animalibus moribundis, cum palpitant, & tremunt, extremum editura fpiritum. Sane Hefychius σπαίροντας exponit, τὰς ψυχὰς ἀφιέντας. Potius igitur *fpiro*, uti & *fibilus*, fufpicor effe a fono factum. Quamquam & acuta Martinius, cui *fpiro*, quafi σπῶ ἀέρα, *traho aërem*. [*Spiro* eft a *fpira*, *fpirifo*.] A *fpiro fpiritus* unde *fpiritualis*, pro quo in libris quibufdam legitur *fpiritalis*, verum contra ἀναλογίαν, cum (ut bene monuit Valla in notis ad priorem epiftl. ad Corinth. cap. III.) derivata a quarta declinatione poftulent *u*, ut *ufualis*, *manualis*, *cenfualis*, *cafualis*.

SPISSUS, (ut quidam fcribit Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. b. edit. Ald) factum ex *fæpiffus*, a *fæpe*, quod *fæpes fpiffa* fit denfaque. Ac placuit id quoque Perotto. Proque iis eft, quod *feptuofus* quoque ponatur pro *obfcuro*. Quare omnino melius hi, quam Papias, qui *fpiffus* dici ait, quafi *fine paffu*. At vera origo a πυκνὸς, quod eft, *denfus*, *obfcurus*. Hefych. Σπιδνόν, [πυκνόν] πυκνὸν, πυκνὸς, σπαταλὸν. Item, Σπιδνὸς μακρὸς, πλατὺς, σπατιος, πυκνὸς, μέγα. A *fpiffum*, eft *fpiffigradiffimum* apud Plautum in Pœnulo, act. III. Sc. I. non tamen ab hac vulgari fignificatione, fed qua notat *tardum*: quomodo &, Nonio tefte, ufus Cæcilius, quando ait:

Nihil ego fpei credo: omnes res fpiffas facit.

SPITHAMA, σπιθαμὴ, διάστημα τοῦ ἀντίχειρος, ut ait Euftathius: qui & dici ita ait παρὰ τὸ ἐπὶ πολὺ ἐπιζεῦχθαι. Simplicius dixeris effe a σπιζειν, *extendi*, quia *fpatium fit*, *a pollice & digito minimo*, *longiffime extenfis*.

SPLEN, fi Ifidorum audimus, contractum ex *fupplen*. Sic enim fcribit, lib. XI. Orig cap I. *Splen dictus a fupplendo, ex contraria parte jecoris, ne vacua exifteret*. Quo profecto nihil ineptius, quafi *fplen* homini folum datus fit ad explendam inanitatem, non ad attrahendum fuccum melancholicum. Mirum autem Fungerum non aliud etymon ponere, cum

cum ignorare non potuerit venire a Graeco σπλὴν, quippe qui, hac de voce tractans, ipse dicat lienosos seu splenicos ab Hippocrate σπληνώδεις appellari. Σπλὴν forte quasi σπιλὰς, quia attrahit sordes: a σπίλος, quod etiam fraces seu στέμφυλα notat, teste Hesychio. Nisi malis a σίπαλος, quod, eodem teste, notat impuras, ἀκάθαρτος. A σπλὴν est σπλήνιον, linteolum vel emplastrum, non oblongum tantum (ut Hesychius vult) nec semper splenis figura (quae aliorum opinio est) sed quacumque forma affectae corporis parti aptatum. Interim proprie sic dici quod spleni applicatur, aut splenis figuram refert: ipsa voce admonemur. Porro usitata quoque haec vox Latinis scriptoribus: idque pro linteolo oblongo, quod fronti obvolvitur ad dolorem minuendum, aut catarrhum sistendum. Martial. lib. II. epigr. XXIX.

Et numerosa linunt stellantem splenia frontem.

Et lib. VIII. ep. XXXIII.

Talis lunata splenio fronte sedens.

Hinc idem lib. X. ep. XXII.

Cur spleniato saepe prodeam mento.

hoc est, cui splenium impositum. Ἄσπληνος, lienis expers. Herba asplenon, ἄσπληνον· quae, ut Dioscorides ait, lib. III. cap. CLI. ὀνομάζεται ἀπὸ τοῦ φύλλα ἀποζεσθέντα σὺν ὄξει, καὶ πινόμενα ἐπὶ ἡμέρας μ', σπλῆνα τήκειν. Quod ita Plinius vertit, lib. XXVII. cap. V. Hujus foliorum pondere in aceto decocto per dies XL. poto lienem absumi ajunt. Splenium vocatur Isidoro, lib. XVII. cap. IX. Splenium, inquit, quod splenem auferat. Vitruvius, lib I. cap. IV. Dextra & sinistra ejus fluminis (in Creta) pascuntur pecora: sed ex his quae pascuntur proxime Gnoson, splenica. Quae autem ex altera parte proxima Gortynam, non habent apparentem splenem. Unde etiam medici quaerentes de eadem re invenerunt herbam. Ita eam herbam colligendo curant lienosos hoc medicamento, quod etiam Cretenses asplenon vocant.

SPLENDEO, etsi nihil splendore clarius, tamen si vocabulum spectes, sane origo ejus satis est obscura. [σπινθαρίζω σπινθαρίδος.] Tentabimus tamen. Num corruptum ex πελαυγέω, quod idem notat, quasi εἴλαις ἄγω. An ex σπινθηρίζω, scintillo, p trajecto, & in λ mutato, quod crebrum? An ex σπλενδέω, unde fiat, inserto, ut in multis? Σπλενδέω autem idem fuerit ac σποδίζω, vel σποδόω, quod valet torreo, φλέγω, juxta Hesych. [φλέγω etiam φλέδω dixere.] Nempe σποδὸς & σπλαδὸς, quo usus Nicander, cinerem notant, ac proprie, ut videtur, ignitum: qui hoc habet, quod splendeat torreatque. An potius splendeo ex πολὺ ἴνδον, multus luceo, p inserto? Vel quasi πολὺ ἐν δίῳ, splendeo in aëre? A qua δίος notione est ἔνδιος, meridianus. An, quod omnium maxime placet, est ex εἴλθω, vel εἰλαθέω, quod notat splendeo, aiteo? Nempe ex εἴλθω natum σπλένδω sit τῷ πλεονασμῷ. N autem inseri solet, ut ex πήγω seu pago, pango; ex frago, frango; & ita in aliis multis. [potest & a φλεῖδω, id est, φλογίζω.]

†SPOLIO est a שלל shalal notionis ejusdem, nisi quod in Latio P insertum fuit. MAZOCHIUS.

SPOLIUM, unde fit, simanti, in mentem venit, commodissime deduci a στολή, quod Aeolicam pro στολή, hoc est, amictus, vestimentum. Nec conjecturam poeniteat. Nam spoliare proprie vestem detrahere: στολὴ vero est a στέλλω, hoc est, vestio, amicio. Vide quaedam ad hanc spolii etymologiam pertinentia in voce Pavo. Interea alterum quoque etymon apponam. Nam nec commode minus deduxeris a σκῦλον, spolio a σκυλάω, ut mutetur k in p, quomodo a λύκος est lupus. Σκυλάω vero est a שלל, quod est expoliari, praedari. Spolium notare exuvias, sive vestem pellemve corpori detractam, indicat hic Lucretii locus, lib. V.

Necdum res igni scibant tractare, neque uti
Pellibus, & spoliis corpus vestire ferarum.

Item ille, lib. III.

. . . . Cum lubrica serpens
Exuit in spinis vestem, nam saepe videmus
Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

Itidem spoliare est vestem exuere. Plantis scite accommodat Petronius, Decidus, inquit, folliculos pernae spoliat. Nicander similiter in Alexipharmacis, vers. CCLXX. σκύλος vocat corium nucis castaneae. A spoliando est spoliarium, locus ubi se veste spoliabant balneas ingressuri. Hinc in vett. Gloss. Isidori exponitur, exteriores cellulae in balneis: item ἀποδυτήριον & ἐκδυτήριον. Sed & sic vocabatur locus arenae proximus, quo recipiebantur & exuebantur gladiatores in arena mortui. Hinc apud Lampridium illa Senatus exclamatio mortuo Commodo: Gladiatorem in spoliario. Et: Gladiatoris cadaver unco trahatur. Gladiatoris cadaver in spoliario ponatur. In eodem & sine spe curationis laesi occidebantur: unde Seneca, epist. XCIV. Nunquid aliquem esse tam cupidum vitae putas, ut jugulari in spoliario, quam in arena malit? Sed de spoliario siqua legere voles, adi J. Lipsium, lib. I. Saturnal. cap. XVIII. & de amphitheatro cap. XXI. Nam nobis etymologicen professis, veterum consuetudines summum haut aliud quam delibare licet.

SPONDA exterior pars lecti est, pluteus interior: ut ait Isidorus, lib XX. cap. XI. Sed sumitur etiam pro interiori lecto. Ut apud Mat.

Aurea composuit sponda . . . .

Item Hor.

Extremo & in sponda cubet . . . .

Imo proprie notet thalamum, si est a σπονδὴ, foedus, vel spondeo, unde & sponsus nomen. Sane a sponsis vel spondendo spondae nomen esse, Catholicon jam olim prodidit. Sed nec incommode Martinius a ספה, tabulatum. Nam pluteus spondae est tabula, unde Propert.

Et tabula una duas poterit componere amantes.

[a σφῶ, quod Pollux interpretatur ἀκαιρον lib. I. cap. 8. est φαῖδον & σφόδον. Sed vero Aeoles pro σφόδον dicunt σπόνδα, hinc sponda.]

SPONDEO a sponte, si vere Verrius: de quo sic Festus: Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est, voluntate promittitur. Imo & prius Varro, lib. V. de L. L. Spondet, qui dicit sua sponte, spondeo. Sed spondere ex eo est, quia spondèrent in σπονδῇ, quo libatio, vel libamen, item foedus notatur. Nam in foedere libabant, quod σπένδειν Graecis. Unde & Festus: Verrius sponsum ex Graeco dictum ait, quod ii σπονδὰς interpositis rebus divinis faciant. De ritu placet: de sponsi etymo mox videro. A σπονδὴ est σπονδεῖος pes, quod eo ἐν ταῖς σπονδαῖς ἔχρωντο, id est, in libationibus uterentur: ut scribit Hephaestionis Scholiastes. Ac similiter Diomedes, dictus, inquit, παρὰ τὴν σπονδὴν, quia in templis hoc pede quaedam carmina componebantur: scilicet ut libantes sonum vocis ominosae audire non possent. Indeque spondiales, qui ture incensis altaribus canerent spondais: ut indicat Isidorus, lib. I. cap. XVI. Marius Victorinus, qui tibias inflarent supplicantes, a spondais spondulos ait dictos. Sed vel ex Isidoro spondiaies legendum: vel spondaula, σπονδαύλας, quod placet Turnebo, lib XXII. cap. XX. Vel, quod malim, σπονδαύλας, ut dicimus ὑδραύλας, μόναυλος. Inde spondaulium, quam vocem Ciceroni, lib. II. de Oratore, ac Diomedi libro III. restituit Salmasius: cum apud utrumque spondalium legeretur repugnante ἀναλογίᾳ. A σπονδὴ est sponte, id est, voluntarie, ἑκοντὶ, libenter. Sponsiones enim erant voluntariae, nec fiebant sine σπονδῇ, sive libamento. Etsi autem spondere sit generale vocabulum, habet tamen aliam significationem specialem: unde dicuntur sponsus & sponsa, a quibus sponsalia, & consponsor, ac consponsus, apud Festum. Posteriori usus Afranius. Gloss. vett. σύγγαμος, consponsus, junarix. At proprie quidem pater sponsae dicitur spondere, pater adolescentis despondere. Id observant Terent. Andr. act. I. sc. I. Adelph. act IV. sc. VII. Cic. I. de oratore, &c. Non tamen id discrimen perpetuum est. Adi Brissonium, lib. de nupt. & Albericum Gentilem de iisdem, lib. II. cap. II. Sed & vide quae de variis sponsionum speciebus

Caelius

Cælios Calcagninus fcribit ad Tit. de verborum & rerum fignific. pag. CCCXLII. *Refpondere* proprie eft *repromittere* : fed generatim accipitur pro ἀποκρίνεσθαι feu ἀπομείβεσθαι. Etfi de hoc aliter Feftus, five Paullus : *Spondere*, inquit, *ponebatur pro dicere : unde & refpondere adhuc manet. Sed poftea ufurpari captum eft in promiffo*. Sive, ut in quibufdam MSStis eft, *in promiffis*.

SPONDYLUS, σπόνδυλος, *anterior pars conchæ*, quæ aliter τράχηλος. Hefychius : τραχήλους, τὰς πορφύρας. ἔνιοι τοὺς σπονδύλους τῶν κογχυλίων. Pofteriori modo, hoc eft, pro *parte concharum anteriori*, accepit Plinius, cum lib. XXXII. cap. VI. ait de oftreis : *Præcipua vero habentur fpondylo brevi, atque non carnofo*. Ubi Dalecampius per *fpondylum* intelligit *interioris carnis folidum callum*. Sed potius cum Hefychio intelligam τράχηλον, quem & *trachelos* nuncupant Latini. Feftus : *Tracheli appellantur muricum ac purpuræ fuperiores partes*. Petronius Arbiter Latinam appellationem prætulit. Nam *cochlearum cervices* dixit. Etiam *fpondylum* dixere certam *conchæ* genus. Plinius, lib. XXXII. cap. XI. *Spondylus, fmarides, ftella, fpongia*. Pro quo *fpondylum* cum fpinæ etiam legas apud Columellam, lib. VIII. cap. XVI. item Macrobium, lib. III. cap. XIII. ubi refert Metelli verba ex quarto ejus Indice. Ac fimiliter σφόνδυλον legas apud Galenum lib. III. de Alimentis.

SPONGIA, juxta Catholicon a *fpuma*, *quod ex fpuma fiat ; vel a fingere : quod eft nitidare, quia apta eft ad tergendum*. Sed *fpongia* ejusdem eft originis ac *fungus* : utrumque enim, ut fupra dictum, a σπόγγος. Sive *fungus* a σπόγγος, *fpongia* a σπογγία. Utroque enim modo dicitur.

SPORTÆ geminam originationem ponit Nonius : *Sportas aut ab fparto, quafi fparteas ; aut ab afportando*. Ifidorus, lib. XX. cap. IX. *Sporta dicta, quia exfportet aliquid ; vel quia ex fparto fit. Spartus vero eft frutex virgofus fine foliis*, &c. Sed cum *fporta* fit Græce σπυρίς, & Latini fuos rectos forment ab obliquis Græcorum, quis non videt a σπυρίδα effe *fporta* quafi *fporida*, D in T converfo, quomodo ab ἰνδὸν eft *intus* ? Gloff. Cyrilli : Σπυρίς, *fporta, fifcella, fifcina*. A *fporta* eft *fportula*, ab hoc *fportella*, ut a *cifta ciftula*, unde *ciftella*. Quia vero *fportulis* cibi pecuniæque ferri folent, quæ a magnatibus dabatur iis, qui vel officii gratia comitarentur ; vel prima luce in atrium falutandi gratia convenirent : inde eft, quod per metonymiam accipi folent pro *pecunia cibifve fportula contentis*. Atque hinc quoque liquet, cur *fportula* opponatur *cœnæ rectæ*, cum *fportula* non fuerit vera cœna, fed cœnam ementiretur. Quippe fordidiores non dignabantur clientes fana cœna, fed cœnæ loco affes aliquot dabant : atque hoc *fportula* dicebatur, quia, ut dixi, *fportula* ferretur : at liberaliores ad cœnam clientes vocabant, lauteque eos pafcebant, quæ idcirco *recta cœna* dicebatur. Suetonius in Domitiano, cap. VII. *Sportulas publicas fuftulit, revocata cœnarum rectarum confuetudine*. Martial. lib. VIII. ep. L.

Promiffa eft nobis fportula, recta data eft.

Cæteras hujus vocis acceptiones, ac pleraque horum, tum alia quæ de fportulis dici poffunt, legere potes apud Alciatum, lib. III. Difpunctionum, cap. XVII. Budæum annotat. prioribus in Pandect. Turnebum lib. X. Briffonium, lib. XVII. de verborum fignificat. Juretum ad epift. LV. Symmachi ; Fulvium Urfinum in appendice de Triclinio, &c. E veteribus aliquid de fportis Afconius in Divinatione. Græcis προτανῶν dici τὰ πεκλήματα παρὰ Ῥωμαίοις σπυρίδια, fcribit Ariftophanis Scholiaftes ad illud in Nubibus : Ὡς μοι προτανῶν.

SPUO, a πτύω. A *fpuo* eft *fputum*, [ψυττὸν, πτύελον, Hefych. & ψύττειν πτύειν.] unde *fputare*, a quo *fputatilicus* apud Cic. de Claris Orat. hoc eft, καταπτυστος, *confputatione dignus*. A *fpuo* etiam *fpuma*, ut bene Papias monet. Item ab hoc *fpurcus*, de quo nunc dicam.

SPURCUS juxta Catholicon, ex *fe* & *purus*, quafi *fine puritate*. Juxta Ifidorum, lib. XX. cap. III. quafi *fpurius*. Sed Perottus optime a *fpuo* deducit, ut *fpurcum* proprie fonet καταπτυστον, five *ad quod exfpuimus*. Κατὰ μεταφορὰν de vino dicitur. Feftus : *Spurcum vinum eft, quod facris adhiberi non licet, ut ait Labeo Antiftius libro decimo commentarii juris pontificii, cui aqua admixta eft, defrutumve, aut igne tactum eft, muftumve antequam defervescat*. [a *foricus*, unde & *porcus*, dictus poffit videri, Φορμιῶ.]

SPURIUS [ψάφος, παιδοφαγής. Hefych.] eft, qui nafcitur fcorto, in cujus viduam plures confpirant amatores, adeo ut licet non minus, quam cæteri, uno nafcatur parente ; tamen, quia is incertus eft, natus videri queat *ex patribus conventitiis*, prout eleganter loquitur Plautus Ciftell. act. I. fc. I. Ex hac caufa eft, cur *fpurius* dicatur παρὰ τὴν σποράν, ut Modeftinus ait in l. vulgo, D. de ftat. hom. [ψοφάριοι, σκοτιοι dicuntur.] Nifi ita dictam malis a parte, qua feminæ id fiunt, quod funt : nam ea a σπορὰ vocatur *fpurium* : tefte Ifidoro, lib. IX. cap. V. Utitur hoc pacto, fed folus quod fciam, Appuleius in Apologia, *Sunto*, inquit, *de mari fpuria & fafcina*. Loquitur de rebus marinis idem quod obfcenæ partes, nomen fortitis. Invenio & tertiam ἐτυμολογίαν. Nam neque defunt qui ita vocari vellent, quia prænomina, ut Plutarch. in problematis auctor eft, aut una fcriberentur litera, ut *T. L. M.* aut duabus, ut *Cn.* aut tribus, ut *Sex. Servilius*. *Spurius* autem eft inter ea, quæ duabus literis fcribant, cum *fine patre* dicunt. Hoc igitur errorem feciffe volunt, quod *fine patre* & *fpurius* iisdem literis fcribatur. Addunt & quartam, quia in Epitome de nominibus Valerio fubjecta legere fit, *Spurii, patre incerto geniti, quafi epopta*. Unde fic dici colligunt, quod fit velut *epopta* ad omnium fpectaculum conceptus, ut qui afpicit, deterreatur a tali concubitu. Atqui ἐπόπται non qui *fpectantur*, fed *qui fpectant* appellati ; eftque ea vox honefta, ut patet ea *epoptis Eleufiniis*, quibus quinto contingebat anno μεγάλα μυστήρια ἐποπτεύειν, indeque cum ante *myftæ* dicerentur, poft *epoptæ* vocabantur. Quare placet fententia Stephani Pighii, qui pro *Epopæ* legit *fporæ*, feu σποραι, ut nempe illud EPOPÆ natum fit ex antiqua ratione fcribendi CПOVOI. Denique nec defunt, qui *fpurius* deducant a *fpurcus*, quod legas in Catholico, fed Neftore Novarienfi averfante. Uti nec qui conflatum putent ex *fe*, id eft, *fine* & *purus* : quod impuro nafcatur concubitu. Sed qui aliquo in hifce literis judicio eft, is facile videt, vel a σπορὰ, vel *fpurio membro* originem trahere.

SQ

SQUALIDUS & *fqualere* unico *L* in vett. lib. ac lapp. fcribi monet in Orthographia Aldus. [σκύβαλα.] Idem comprobat origo : fi fint a *fquamis pifcium*. Feftus : *Squalidum incultum & fordidum, quod proxime fimilitudinem habeat fquamæ pifcium, fic appellatum*. Sed Servius ad IV Georg. tum folum a *fquamis pifcium* dici vult, cum *fplendidum*, fignificat ; at cum *fordidum* notat, venire putat a *fqualore*. Verum putidulum eft pro diverfo ufu diverfas hac in voce origines putare : longeque verifimilius idem Servius, cum ad X. Æneid. αὐλῶς ait, venire a *fquamarum crebritate & afperitate*, ac poëtam dixiffe *tunicam fqualentem auro*, ut ea fignificaret *copiam denfitatemque auri in fquamarum fpeciem intexti*. Nempe ut ibidem ait, antiqui quidquid inculcatum obfitumque aliqua re effet, id quia *fquamarum crebritatem* ferret, *fqualere* dicebant : poftea vero cœpit ea vox de iis folum ufurpari, quæ *fordium congerie inculta fquamofaque effent*. Vide Gellium lib. II. cap. VI. Macrob. lib. VI. Satur. cap. VII. & Nonium in *fqualere*. Verum etfi hæc erudite ab iis dicantur : tamen magis placet effe *fqualeo* ab ἀσχάλλω, vel ἀσχάλλω, *doleo* : quia mœfti *fqualent*. Nempe ut α initio auferatur, ut ab ἀμέλγω *mulgeo*. Vel dicerim, ut a κάλεος eft *caleo* & *calor* : ita *fqualeo* & *fqualor*, effe a *fqualus*, *Squalus* autem effe a σκυλὸς,

ολις, *macula*, *labes*, *probrum*. Vel a *σκελλός*, *aridus*, quia ariditas caussat aspritudinem. *Squali* voce usus Ennius Telamone:

Strata terra lavere lacrymis vestem squalam & sordidam.

Ubi *squalam* idem esse ac *squalidam*, Nonius observat. Sane *squalidum*, & *leve*, hoc est, *λεῖον*, sive *glabrum*, opponuntur a Lucretio. Itaque & *squalo* pisci ab *asperitate* nomen impositum videtur. Meminit ejus piscis Varro lib. III. de R. R. c. III. Ovid. in Halieutico, Columella, lib. VIII. c. XVII. & Plinius, lib. IX. cap. XXIV. & LI. Ut caussa non fuerit, cur apud Plinium priori loco *squatus* legeret Gesnerus: qui aliud est piscis genus. Quemadmodum autem *squalus* pro *squalidus* dixere, ita & *squale* pro *squalore*. Varro Manio apud Nonium: *Ager derelinqueretur, ac periret, squale, scabreque, illuvie, & vastitudine*. Ubi *squalis*, & *scabris* junguntur. Nempe quia ad *asperitatem* utrumque pertinet.

SQUAMA a *scaber*, quia *squamae* sunt *scabrae*: vel a *scabo*, quia *scabendo* aufertur. Itaque & Belgis *schubbe* vocatur a Latino *scabo*. Uti Graecis *λέπος* & *λεπὶς* a *λέπω*, *decortico*. At a *λέπος* est *λεπίζω*, quod in Gloss. vett. exponitur *squamo*. Nisi legendum *desquamo*: quod verius.

†SQUAMA non fit a *scaber*, uti vult Vossius, sed est ipsum Hebraeum ejusdem notionis קשקשת *quasqaseth*: ex quo detracto priore ק *Koph* (sive potius *Qoph*, ut eruditi pronuntiant eam litteram) supererit *Squaseth*, & (cum accentu distinguente) *Squaserh*, h. e. ipsissima Latinorum *Squama*: quae recta derivatio aliis, quod sciam, non dum venerat in mentem. MAZOCHIUS.

SQUARROSUS, si Festum audimus, est a *squamis*. Nam cum *squalidus* inde deduxisset, subjicit: *Squarrosos ab eadem squamarum piscium similitudine ait (Verrius) dictos, quorum cutis exurgat ob assiduam illuviem*. Lucilius:

Varronum, ac rupicum squarrosa incondita rostra.

Sed magis placet, quod ad eum locum monet Scaliger, & in Grammatistice probat Nunnesius, *squarrosus* esse a *squara*, sive ut veteres scribebant, *scara*: hoc autem venire a Graeco *ἐσχάρα*, id est, *crusta ulceribus cavis accrescens*: unde *ἐσχάρωσις*, *incrustatio*, apud Galenum, lib. VI. *κατὰ τόπους*. Alias *ἐσχάρα* est *focus*, ab *ἔω*, id est, *ignis*, unde & *astus* & *aestus*. Atque ab hac *ἐσχάρας* notione est *ἐσχαρὶς*, *foculus*, *craticula*: *ἄρτος ἐσχαρίτης*, *in foco coctus*, *ἰγκρυφίας*, Hesych. Vide Athenaeum lib. III. pag. CXX. edit. Commel.

SQUATUS, vel *squatina*, piscis quem Graeci vocant *ῥίνη*. Gloss. Cyr. *Squatus*, *ῥίνη*, *εἶδος ἰχθύος*. Plin. lib. XXXII. cap. XI. *Rhina*, *quem squatum vocamus*. sive, ut est in veteri edit. Parmensi an. CIↃCCCCLXXVI. *quem squatinam vocamus*. Da eo sic idem Plinius, lib. IX. cap. XII. *Aspera cute*, *ut squatina*, *qua lignum & ebora poliuntur*. Atque inde & *ἔτυμον* Latinae Graecaeque appellationis elucet. Nempe *rhina*, quia ea limantur res: Nam *ῥίνη*, *lima*. At *squatus*, vel *squatina*, quasi *squalus*, & *squalida*, a *squalore*, hoc est, *cutis asperitate*. Quod etymon etiam Perottus & Rondeletius sequuntur. Et firmat Isidorus, lib. XII. cap. VI. *Squamatus*, inquit, *dictus*, *quod sit squamis acutis*: *unde & ejus cute lignum politur*. Qui locus emendandus ex optimo nostro MSto, ubi liquido *squatus* perscriptum. Vult autem esse a *squama*, *κατὰ συγκοπήν* ex *squamatus*. Quod *ἔτυμον* consentit penes cum illo Perotti, si a *squamis* *squalore* dictum sit, ut veteres putarunt. Gallis vocatur *angelus marinus*, quod instar Cherubim, alas habeat utrimque expansas.

ST

STABULUM a *stando*, ut ab *infundo infundibulum*. Graecis similiter *σταθμὸς* a *στῆναι*. *Stabulum* vero non tantum significat *ἱπποστάσιον*, sed etiam *diversorium*. Gloss. vett. *Stabulum*, *πανδοχεῖον*. Inde *stabularius*. Gloss. vett. *Πανδοχεὺς*, *diversoriarius*, *stabularius*, a *caupo*. Seneca, lib. I. de benef. cap. XIV. *Nemo se stabularii aut cauponis hospitem judicat*. Appuleius: *Pretio mansionis stabulario persoluto*.

STACTA est oleum ex cinnamomo & myrrha incisa sudans: ut praeter Theophrastum (cujus verba mox apponam) scribit Dioscorides, lib. I. cap. LXXIV. Errat itaque Plinius, qui lib. XII. cap. XV. scribit: *Sudant sponte*, *priusquam incidantur*, *stacten dictam*. Ex quibus verbis satis patet, putasse Plinium, *stacten* ex arbore myrrhae, non ex myrrha ipsa fluere. Usus Plautus, Mostell. act. I. sc. III. Cum enim puero diceret meretrix, *Vin' unguento?* (ita habent codd. MSS.) respondet amator:

Quid opus est? cum stacta accubo.

Et Lucret. lib. II.

Sicut amaracini blandum stactaeque liquorem.

Item Columella:

Et lacrymas imitata tuas Cinyreia virgo.
Sed melior stacte ponatur Achaica myrrha.

Ubi *Achaicam myrrham* vocat *Graecam*, hoc est, quae in Cilicia & Amano monte proveniet. Etymologiam *stactes* adducit Theophrastus, libello *περὶ ὀσμῶν*· ubi & quid sit, docet: *ἐκ σμυρνοφόρου*, inquit, *καὶ ἐκ σμύρνης κοπτομένης ἔλαιον ῥεῖ· στακτὴ δὲ κληθεῖσα διὰ τὸ μικρὸν στάζειν*. *Στάζω* est *stillo*, unde verbale *στακτὸς*, *stillatus*, sive *stillatitius*: hinc *στακτὴ* adjectivum substantive usurpatum, subintellecto *σμύρνη*. Nam eo respici, ostendit locus Theophrasti in histor. plant. lib. IX extremo cap. IV. *τῆς σμύρνης ἡ μὲν στακτή*, *ἡ δὲ πλαστή*. *Στακτὴ* liquidior pars, quae ex myrrha incisa stillabat vel ex ea exprimebatur: at *πλαστὴ* durior spissiorque, quae in offulas & pastillos convolvebatur. Id enim Graeci dicunt *πλάττειν*, & *ἀναπλάττειν*· unde ei nomen *πλαστή*, quasi in offulas formata. Quare cum Latini *myrrhae*, hoc est, *myrrhini unguenti* meminere, *stacten* intelligunt. Ut Propertius:

Aut quid Orontea crines perfundere myrrha.

Πλαστὴ enim ad suffitum magis idonea erat, quam ad unguendum.

STADIUM, *στάδιον*, *ἀπὸ τῆς στάσεως* nomen habet: sive proprie notat *locum*, *in quo cursu & lucta certabant athletae*: sive *hemisphaerium illud multis gradibus constructum*, *e quo athletae certantes spectabantur*. Si prior notio propria est, erit nomen inde, quod *Hercules substiterit*, *cum uno spiritu confecisset stadii mensuram*, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque: sive centum & viginti quinque passus, quae octava pars est milliaris: quippe quod mille constet passibus. Sin proprie *spectantium locum* notat, ita dicetur, quia *stantes spectarent*: ut est apud Etymologum. Palaestrae, itque et stadii figuram vide apud Danielem Barbarum in Vitruvium, & Hier. Mercurialem, lib. I. de re gymnastica, cap. X. De dispari magnitudine *stadii* Graeci atque Italici, adi doctissimum & amicissimum virum Erycium Puteanum, centur. II. epist. XCVIII.

STAGNUM a Siculis accepimus, qui *στάγνον* dixere pro *στεγνόν* unde *stagnum* deducit Varro. At in Romana Varronis editione corrupta legitur *στάμνος*, quod aliud esse constat ex Aristophane. *Στεγνὸν* autem dicitur, quod *minime rimosum* est, eoque optime continet: cui contrarium apud Latinos *futile*. *Stagno* igitur ex eo nomen, quod *contineat*, ac *coerceat aquam*, ne manare possit; ut & scripsit Festus. *Στεγνὸν* vero *ἀπὸ τοῦ στέγειν*, hoc est, *tegere*: quod ipsum a *στέγω*. Est & altera apud Festum *stagni ἐτυμολογία*, ac a Servio quoque & Isidoro adducta, ut sit a *stando*: quod in *stagnis* aqua perpetuo stet, nec decurrat. Hinc Gloss. vett. *stagnum* vertunt *ὑδροστάσιον*· & Hippocrates, lib. *περὶ ἀέρων*, *ὑδάτων*, *τόπων*, (si modo haec vera inscriptio,) *aquas stagnorum ac paludum* appellat *ὕδατα λιμνώδεα*, *στάσιμα*, *λιμναῖα*. Sed placet magis prius etymon a *στεγνόν*.

†STAGNUM est omnino ab Hebr. אגם *agam*, quod Hebraeis, Chaldaeis, Syrisque *stagnum* notat. Nec quemquam Hebraici nominis ab Latino non leve discrimen turbabit, modo vocis hujus mutationes fuisse

fuiſſe conſuetudinis Latinae ſive Tuſcae oſtendatur. Tale illud eſt, quod in priore ſyllaba pro *Ag* noſtri dixere *Stag*; nec enim aliter in, *Stilo* & in *Stilige* & alibi Tyrrhenie Latiniſque ST de ſuo addere in deliciis fuit: id quod ſaepe in ſuperioribus animadvertimus. Deinde quia apud Orientis populos M non raro in N commeabat (de quo vide quae ſup. in ONUS notavimus) hinc apud Chaldaeos pro *Agam* in Targum Jud. IV. 21. uſurpatur *Agmaja* cum N. Atque illud *Agam* ſive *Agan* Orientis populorum, etiam de pelvibus & caeteribus uſurpabatur, nempe ob iſtorum vaſorum cum naturalibus aquarum conceptionibus ſimilitudinem. Quo fit ut ſinum hunc noſtrum Neapolitanum utpote pelvi ſimilem, antiqui Κρατῆρος, Latini *Crateris* appellatione donarint. MAZOCHIUS.

STAMEN placet Angelo Caninio in Helleniſmi Alphabeto eſſe a στήμων. Sed ut Graeci ab ἵστασθαι dicunt στήμων ſic Latini a *ſtando ſtamen*: quod ἀναλογία oſtendit. Nam ut a *ſolatum ſolamen*, a *ſtratum ſtramen*, ſic a *ſtatum ſtamen*. Eadem ſententia Varronis, qui IV. de L. L. ait: *Stamen a ſtando, quod eo ſtat omne in tela velamentum*. Hinc apud Propertium *ſtamineus*, ut Graecis στημόνιος. Item *ſubtemen*. Nam, ut poſt verba allata continuo ſubjicit Varro, *Subtemen*, *quod ſubit ſtamini*: Firmat nonnihil Chariſius, cum ait dici *ſubtemen ſubteminis*, ut *ſtamen ſtaminis*. Sed valide id probant bi verſus Ovidii, VI. Metam. fab. e.

Haud mora, conſiſtunt diverſis partibus ambae,
Et gracili geminas intendunt ſtamine telas:
Tela jugo juncta eſt: ſtamen ſecernit arundo:
Inſeritur medium radiis ſubtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter ſtamina ductum
Percuſſo feriunt inſecti pectine dentes.

Quibuſdam tamen ſic *ſubtemen* dici placet, quaſi *ſubtegmen*, proque his facere videtur, quod in antiquis aliquot Maronis codd. lib. III. *ſubtegmine* una voce legatur non diviſum *ſub tegmine*, neque *ſubtemine*. Aliis placet aliud eſſe *ſubtegmen*, aliud *ſubtemen*: illo ſignari pannum quo veſtes ſuffulciuntur, ſive commoditatis ſive ornatus cauſſa: dicique *ſubtegmen*, quaſi *ſubtegimen*; quomodo & in B. Auguſtini grammatica legitur: *ſubtemen* vero eſſe, quod in tenendo ad ſtamen connectitur, ac *ſtamini ſubeſt*; unde & nomen, ut recte ſenſit Varro. Verum non dubito, quin *ſubtegmen* ſcripſerint pro *ſubtemen*: quod a *ſtamine*. De vocis hujus ſcriptura, vide, ſi lubet, Pierium in III. Aeneidos; Lambin. in Horat. Cioſanum in VI. Met. Carrionem ad lib. VI. Val. Flacci, *Staminis* & *ſubteminis* diſcrimen optime exponit Salmaſius in Tertullianum de Pallio, ubi docet, *ſubtemen*, quod Graecis κρόκη, pretioſius fuiſſe *ſtamine*, quod Graecis στήμων mollius quippe & ſubtilius *ſubſtemen*: imo in ſubſericis veſtibus *ſtamen* de lino, *ſubtemen* de ſerico: itidem in auro textilibus, *ſtamen* ex ſerico, *ſubtemen* ex aureis filis: unde Maro:

Et picturatas auri ſubtemine veſtes.

STANNUM, metalli genus, quod perperam confunditur cum plumbo albo, & Graecorum κασσίτερος. Quid ſit, docet Plinius, lib. XXXIV. cap. XVI. *Is, qui primus fluit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur*. Unde colligi videtur, eſſe a στάζω, *ſtillo, fluo*. At Perottus aliter: *Stannum*, inquit, *a ſtando dictum videri poteſt, quod in fornacibus primum fluat, ac per ſe ſtet*. Becano autem placet eſſe a στίμμι, quod eſt *ſtibium*. Nempe ob ſimilem *ſtanni* & *ſtibii* naturam. Ex antiquis unus Iſidorus aliquid de etymo attulit, cujus verba lib. XVI. cap. XXII. *Stannum ἐτυμολογία ἀποχωρίζω, id eſt, ſeparans dicitur, & ſecernens. Mixta enim, & adulterata inter ſe per ignem metalla diſſociat, & ab auro & argento aes plumbumque ſecernit: alia quoque metalla ab igne defendit, & cum ſit natura aeris ferrique duriſſima, ſi abſque ſtanno fuerit, uritur, & crematur*. Fortaſſe videatur reſpexiſſe vocem *ſtagnare*, quod in Gloſſis Iſidori exponitur, *ſecernere metalla miſta*. Sed *ſtagnare* idem eſt ac *ſtannare*, quod a *ſtannum*. Nam *ſtannum* & *ſtagnum* confundebant. Uti in Gloſſis Philoxeni factum videmus. Qua *ſtagnum* exponunt, tum κασσίτερον, quod eſt *ſtannum*: tum λίμνη, ὑδροστάσιον, quod eſt *ſtagnum*. Ac ſimiliter confundunt *ſtagnare* a *ſtagno* pro *ſtanno*, & *ſtagnare* a *ſtagno* pro *palude*. Nam in iis leges: *Stagno*, περιστέλλω, γανῶ, λιμνάζω. Ubi *ſtagno*, περιστέλλω, γανῶ, eſt a *ſtagnum*, hoc eſt, *ſtannum* ſive κασσίτερος. At *ſtagno*, λιμνάζω, eſt a *ſtagnum*, hoc eſt, λίμνη. Imo & tertia eſt ſignificatio, quia *ſtagnare* etiam eſt *denſare*, *indurare*. Unde Gloſſae: *Stagnat*, γυαθεῖ, στομοῖ. Qua ſignificatione eſt a στομῶ ſive στυφῶ. Verum, puto, nec eo reſpexit Iſidorus, qui, ſi a *ſtannare*, vel *ſtagnare*. *ſtanni* vocem deduxiſſet, non Graeco ἀποχωρίζειν fuiſſet interpretatus. Nam Hebraea quidem Graece, Graeca Latine interpretari ſolet. Quare ita cenſeo, non Latinae vocis, ſed Hebraicae, afferre ἐτυμολογίαν. Nam Hebraeis *ſtannum* בדיל, *bedil*; hoc autem a בדל, quod in Niphal ſignificat ἀποχωρίζω. Veriſſimum eſſe, quod dixi, eo liquido probo, quod Iſidorus more ſuo exſcripſerit B. Hieronymum: ut cujus haec ſint verba in Zachariae cap. IV. *In Hebraico ſcriptum eſt* אבן הבדיל, *eo quod ſit murus & fortitudo roburque credentium. Sicut enim ſtannum ab igne alia metalla defendit: & cum ſit natura aes ferrumque duriſſimum, ſi abſque ſtanno fuerit, uritur & crematur: ſic omnis angelorum & hominum fortitudo, ſi non habuerit auxilium ſalvatoris, imbecilla probatur & fragilis. Lapis autem iſte, id eſt, maſſa, quae apud Hebraeos* הבדיל, *ſcribitur, id eſt, ſtanneus, ἐτυμολογεῖται ἀποχωρίζων, id eſt, ſeparans & ſecernens: ut quomodo ſtannum mixta & adulterata inter ſe per ignem metalla diſſociat: ita dominus verus probator & χωνευτής, ab auro & argento bonorum operum aes vitiorum plumbumque ſecernit: ut purum aurum remaneat, & argentum.*

STATERA proprie differt a trutina, ut genus a ſpecie. Duae enim ſpecies *trutinae*; libra quae binas habet lances; *ſtatera*, quae ἑτερόζυγος, conſtans ſcapo punctis diſtincto, quae pondera diſcriminant. Iſidoro eſt *trutina Campana*. Vide omnino Philandrum ad Vitruvium, lib. X. cap VIII. Scio H. Junium velle in Nomenclatore, quod Ciceroni eſt *ſtatera*, id Vitruvio quoque eſſe *trutinam*. Sed lutius Vitruvium *trutinae* voce uti, oſtendunt haec ejus verba: *Id autem ex trutinis, quae ſtaterae dicuntur, licet conſiderare*. Vult Iſidorus, lib. XVI. cap. XXIV. *ſtateram* dici a *ſtando*, quod, ut inquit, *duabus lancibus, & uno in medio ſtilo librata aequaliter ſtet*. Mihi magis placet eſſe ab ἵστημι, quod interdum eſt *appendo*, *libro*, *pondero*, unde & σταθμός, *menſura*; στατικὴ, *ponderandi ars*. & στατήρ, *ſtater*, *argenteus nummus*, valens quatuor drachmis: ut oſtendimus voce *Talentum*. Hadrianus Junius in Nomenclatore ſuo ait Graecos pro *trutina* etiam dicere στατῆρα. Et favent Cyrilli Gloſſae, ubi legas: Ζυγὸς, ὁ στατὴρ, *libra*, *examen*, *ſtatera*, *trutina*. Hoc ſi eſt, non dubium, quin *ſtatera* ſit a στατήρ, quando Latini ſua vocabula formare ſolent ab obliquis Graecorum. Auctorem laudat Junius Pollucem. Sed is tantum ait: στατῆρα δὲ αἱ κωμῳδίαι ποιοῦσι τὴν λίτραν λέγουσι ubi per λίτραν, non *trutinam*, ſed *librae pondo* intelligi, cum alia fidem fecerint, tum capitis lemma, quod eſt, σταθμῶν ὀνόματα, *ponderum nomina*. Quare non aliud ex Polluce colligi poteſt, quam στατήρ notare tum *pondo unciarum duodecim*, tum *nummum quatuor drachmarum Atticorum*.

STATIM priorem nunc corripit, nunc producit: quod minime mirabitur, qui ſciat, & compoſita a *ſto*, in ſupino interdum quidem habere *I* breve, ut ſaepius *A* longum. Eſt interim diverſa adverbii hujuſce pro diverſa quantitate ſignificatio. Quippe cum priorem corripit, ſignificat *cito*; &, ut Belgae κατὰ λέξιν exprimunt, *op ſtaende voet*. Gloſſ. Philoxeni, *Statim*, εὐθέως, παραχρῆμα. Cum vero producit, notat *ſtatim*, *perſeveranter*, *conſtanter*: quomodo Nonius Marcellus accipi docet in iſto Plauti Amphitr. Act. I. Sc. I.

Nec

Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Quemadmodum & illo ibidem:

Ita statim stant signa, neque nox quoquam concedit die.

STATIO unde sit, satis ostendit quod proprie eo *stantis actio* signatur. Hinc aptatum *loco ubi statur*. Nec pro *loco* accipitur uno modo. Nam Ulpianus, Pandect. lib. XLIII. sic in fluminibus vocari ait *locum, ubi tuto naves stare possunt*. Maro: *Statio tutissima nautis*. Appellatur & sic *locus ubi tuto ad tempus milites stant*: unde eidem Ulpiano *milites stationarii* sunt *præsidiarii, qui in locis hosti finitimis agitant stationes*. Alias quoque significationes adfert Fungerus in Etymologico, quas apud eum legere potes. Minimum tamen duæ his addendæ, quarum prior *actum*, altera *locum stationis* signat. Prior est, quod in Astrologis quoque sunt *siderum stationes*: quomodo aliquoties loquitur Plinius, lib. II. cap. XVI. Ibidem & caussam nominis his verbis assignat: *Percussæ* (stellæ) *in qua diximus parte & triangulo, Solis radiis inhibentur rectum agere cursum & ignea vi levantur in sublime. Hoc non protinus intelligi potest visu nostro, ideoque existimantur stare, unde & nomen accepit statio*. Hæc Plinius. Altera notio est, cum *stationes* a Tertulliano vocantur *loca, in quibus Christiani convenirent*, idque quia diebus Dominicis, uti & toto eo tempore, quod est a festo Paschæ usque ad Pentecosten, non de geniculis, ut jejuniorum diebus in pœnitentiæ signum fieri solet, sed *stantes Deum adorarent*, quod fiebat in memoriam resurrectionis Dominicæ, cujus fides ubi satis confirmata fuit, etiam consuetudo isthæc in desuetudinem abiit. Nonnihil de ritu isthoc legere potes apud Rodulphum Fornerium lib. II. rerum quotidianarum cap. XXII.

STATIVUS a *sto*; ut a *cado*, *cadivus*; a *recido*, *recidivus*. Glossæ Cyrilli στάσιμος exponunt. Hinc *aquæ stativæ*, quibus opponuntur *aquæ perennes*. Prioris generis sunt putei & lacus: alterius, fluvii & fontes. Varro de admirandis ad Fundanium socerum: *Secundo de stativis aquis, ut sunt lacus & stagna, & putei & maria*. Plinius similiter, lib II. cap. LXXXVIII. *In eodem & oppidum haustum profundo, alioque motu terræ stativas emersisse*. In vulgatis est *statmas* per *N*, sed *stativas* jamdiu emendavit Scaliger Conjectaneis ad IV. Varr. de L. L. *Stativa* quoque dicta loca in quibus castra haberentur: quod ibi milites *starent* ac morarentur. Onomast. *Stativa*, ἐνδημεῖ.

STATUO a supino *statum*. A *statuo* vero est *statua*. Plautus, Bacch. Act. IV. Sc. IV.

Hunc hominem decet auro expendi: huic decet statuam statui ex auro.

Ac similiter *staticulum*, quod *statuitur*, *sive erigitur ac defigitur*. Ut Tertulliano adversus Gnosticos: *Comminuitis staticula eorum*. Pro eo, quod Deuter. c. XII vulgatus interpres habet, *confringite statuas*. Hieronymus similiter: *Uxor Loth in staticulum salis conversa est*. A *statuo* quoque est *statumen*, ut Græce στήριγμα a στηρίζομαι. *Statumen* Columellæ atque aliis vocatur *palus* sive *pedamentum vinearum*, & quicquid ad rem muniendam additur, quo ea stare possit: unde Cæsari *statumina* quoque sunt, quæ Plinio *costæ*, hoc est, *arrectaria ligna*, *quæ latera navis suppingunt*.

STATUS nunc substantive sumitur, nunc adjective. *Status* substantive est *locus quem sibi quisque in dimicando capit*: nempe a *stando*, vel *sistendo*; unde *deturbare de statu*, quod & *loco movere* dicitur, ut pene initio Catilinariæ secundæ: *Loco ille motus est, cum est ex urbe depulsus*. Sed κατὰ μεταφορὰν in decertationibus forensibus Ciceroni *status* dicitur, *id in quo defensor primum insistit ad repugnandum*: similiterque id Græci στάσιν appellant ab ἵσταμαι. Diximus abunde hac de re in Oratoriis nostris. At *status* adjective dicitur, *quod stat*, *nec movetur*, unde *feriæ statæ* iis opponuntur, quas *mobiles* appellant. Sic *statas cerimonias* dixit Cic. pro Domo, & *stata sacrificia* pro Milone: ubi male quidam habent *statuta*. Nam & Festus auctor est ita dici, quod *statis*, hoc est, *certis fiereut diebus*: Unde me non repugnante collegerit aliquis *status dies* dici non a *stando*, sed *sistendo*. Sane & Onomasticon *status* exponit τεταγμένος. Ergo *status* valet *statutus*, quod a *statuo*: uti hoc a *statum*, quod a *sisto*. Hodie & *Reip. proceres* dicuntur *status*. Imo apud Hesychium legas, Στάτος, ἀρχή τις. A *status* est *staticulus*. Erat id *saltatio* non *motoria* sed *stataria*, qualis erat in choris στασίμοις, ut Turnebus docet, lib. XVII. cap. X. & lib. XVIII. cap. III. Hinc *staticulos dare*, χορεύειν. Marcus Cato in oratione apud Macrobium, lib. III. cap. XIV. *Descendit de canterio, inde staticulos dare, ridicularia fundere*. Et in eodem: *Cantat, ubi collibuit, interdum Græcos versus agit, jocos dicit, voces demutat, staticulos dat*. Plautus Persa, act. V. sc. II.

Neque, leno, quin tibi saltem staticulum dem, olim quem Hegea faciebat.

Ita bene Acidalius ex vett. codd. *Staticulos dare* in saltatione dixere; ut *motus dare*, in illo Maronis, I. Georg.

Dat motus incompositos, & carmina dicit.

At *staticulum*, aliud est: uti in *Statuo* dictum.

STEGA, στέγη, a στέγω, *tego*. *Stega* legimus apud Plautum Bacch. act. II. sc. III. *Forte ut assedi in stega*. Estque *tabulatum navis, in quo nautæ ambulant*. Petronius appellat *constratum puppis*. Qua ratione & Cicero *navem constratam* dicit, quæ Cæsari *tecta*.

STELLA quasi *luminis stilla* dici credidit clarus in literis vir: ut Fabius scribit, lib. I. cap. 2 *sed*, inquit, *nominari in ea parte, qua reprehenditur, inhumanum est*. Clarius autem dixisset dici quasi *ignis stillam*: quia philosophi antiqui, si Peripateticos exceperis, pene omnes, putarunt *stellas* esse *igneæ naturæ*: qua de re Theodoretum vide, lib. IV. Græc. affect. Isidorus, lib. III. cap. LXX. censet ita vocari a *stando*, quia non moveantur, nisi ad cæli motum. Sed vel est id nomen a σέλας, *lumen*, adjecto *T*: vel a τέλλω (unde ἀνατέλλω, *orior*) præposito sibilo: vel, quod imprimis placet, κατ' ἀφαίρεσιν fit ex ἀστέρα. Latini enim ab obliquis Græcorum, ut sæpius diximus, rectos suos formare solent. Ἀστὴρ vero juxta Eustathium fit ab ἄω, vel αὔω, id est, *splendeo*, unde & ἀὼς deducis, quasi ἀὼς, & αὔριον. Sed quis dubitet, ἀστὴρ ab Orientibus esse acceptum, cum Persis *stella* dicatur *ster*: unde *Esther* nomen habet: ut ad Eusebium Scaliger monet? Item *Zoroastres*: quod ἀστροθύτην, hoc est, *astrorum sacerdotem*, notat: ut Dinon in quinto historiarum, & ex eo Diogenes Laërtius scripsit. Ac suspicor etiam hinc esse *Astarte*: quam *Lunam* esse censet Lucianus de dea Syria. Ab ἀστὴρ est ἀστερίσκος, *stellula*: item Grammaticorum nota, quæ signabat, si quid desideraretur, si quid laudabiliter dictum esset. Vide Eustathium in Iliados ω, & Od. ι. Hieronymum præfat. in Paralip. atque alios, quos addiximus Resp. de Satisfactione Christi contra H. R. Est & piscis *stella*, miræ calidi temperamenti, sic ut *urere* etiam, quæ contigerit, credatur. Tantam vim habet concoquendi, ut cochleas cum testis suis totas voret, & comminuat. Diximus de hoc operis de Theologia gentili, & Physiologia Christiana, lib. IV. cap. VIII. A *stella* est *stello*. At aliud est *stellare*, aliud *stellari*: quæ perperam confudit eruditus Sidonii Interpres. Nam *stellans* est *stellæ instar micans*. Ut *gemmæ stellantes* Ovidio. Nec *stellans nox* aliud est, quam *lucens*, At *stellatus* est *stellis distinctus*. Ut I. Æn.

.... Olli stellatus iaspide fulva
Ensis erat.

Hoc est, capulus distinguebatur multa jaspide, singulæque gemmæ *stellas* referebant, nec enim audiendi, quibus *stellatus* est insignis jaspide unica, quæ punctis velut stellis quibusdam distingueretur.

†STELLAM vocabulum Etruscum esse, inde patet, quod STELLATIS campus in Tuscia erat, a quo & STELLATINA tribus dicebatur, itemque alter in Campania *Stellatis campus*, a Tuscia ex illo priore

Stellare profectis ita appellatus, teste Festo. Ac memini me alibi *Stellatem* campum a שתל *shathal*, quod est *plantare* deduxisse, ac indidem & *Stellas* nomen accessivisse, quia astra orbibus affixa suis ac veluti *implantata* putabantur. Et haec melior olim etymologia videbatur Vossianis omnibus. Verum hanc nunc meliore succurrente recanto. Fit enim ab Hebr. הילל *helel*, quod If. XIV. 12. vulgo *Luciferum* aut *stellam matutinam* reddunt: sed fortasse verius est, ibi τὸ Helel γενικὸν *stellae* nomen esse. Nam quod eo loco statim sequitur, *filii aurorae*, id ibi fecit, ut *Luciferum* seu *stellam matutinam* intelligerent. Nunc si a me quaeras, cur *Helel* (quod refertur ad radicem הלל *halal* h. e. *laudare*) *sidus* designet; ea mihi videtur probabilis caussa, quod ex Hebraeorum antiquorum doctrina astrorum officium sit laudes Deo persolvere: unde *astra matutina Deum laudare* apud Jobum dicuntur: & passim in Psalmis Stellas ad celebrandum Deum invitantur. Ab *helel* autem, aspiratione conversa in ST (quas duas litteras solent ceteroqui alias Latini initio dictionum addere, ut in *Struma*, *Stilo*, *Siccus* &c.) factum est STELLA: ubi & duplex L non minus ac in sua radice הלל *halal* mansit. MAZOCHIUS.

STELLATURAM dici *annonam militarem* scribit Budaeus annot. in Pand. Had. Junius in Nomenclat. & plures alii. Sed ex Lampridii & Spartiani locis colligere est *stellaturam* esse lucellum illud, quod consequebantur tribuni annonam erogantes, detrahendo militibus aliquid annonae ab imperatoribus ipsis assignatae, quod hodieque tribunis, sive, ut vulgo vocant, capitaneis, insolens non est. Sane haec verisimiliore, quam quae scribit Caelius Rhodiginus, lib. XI. cap. VIII. De etymo valde disceptatur. Wolfangus Lazius lib. III. Comm. de R.R. ait militi loco pecuniae datas *tesseras stellatas*, quae iccirco *stellaturae* nomine appellarentur. Sed vellem ejus moris veterem laudasset auctorem. Alciatus in annotationibus ad tres posteriores libros codicis deducit a *stelis*, hoc est, *columnis*, quibus *foedera inscriberentur*. Sed ritus illa nihil ad rem facit: nec *stelatura* dicta, sed *stellatura*, gemino LL. Pratejus in Lexico, censet *stellaturas* fuisse tesseras, per quas annonae species militibus mitterentur. Et ita dictas ἀπὸ τοῦ στέλλεσθαι, hoc est, *mittendo*. Nempe ut a βάλλω, *ballare* fecerunt, ita a στέλλω, *stellare*, unde *stellatura*. Sed στέλλω etiam notat *dimittere*. Nec dubium, quin princeps & honestissima ratio, cur aliquid tribuni militibus detraherent de stipendio, fuerit ea nomine *vocationis sive dimissionis temporariae*. Quia ea eo potius *stellatura* dicta sit. Sed nec minus placet sententia Joannis Baptistae Egnatii, cui id vocabulum factum videtur a vafritie *stellionum*: unde & *stellionatus* crimen nomen accepit. Nempe ut *stellatura* contractum sit ex *stellionatura*, *stellator* ex *stellionator*. Vide praeter eos, quos diximus, scriptores, Casaubonum & Salmasium, notis in Spartianum.

STELLIO putatur, quam Romanum vulgus *tarantulam* vocat. Germani, Galli, Britanni, quia eo animali carent, eo nec proprium nomen habent, quo designent. Duplex Latinae vocis etymon ponit Festus: *Stellionem genus ajunt lacertae: quod Verrius dictum ait, quia virus stillet cibo, potius quam quod alibi (dicit) a stellarum similitudine, quia varium est*. Ovid. IV. Met. fab. VII.

. . . . *aptumque colori*
Nomen habet variis stellatus corpora guttis.

Tertullianus de cibis Judaeorum: *Quis stellionem* ? (*comedit*:) *sed maculas exectatur, praedam de aliena morte quaerentes*. Glossae Latino-Graecae Philoxeni interpretantur ἀσκαλαβώτης· quam vocem Perottus ait esse a Graeco ἄσκαλος, id est, *circulus*, quia, ut ait, *circulis quibusdam sit depictus*. Id etymon non placet Gesnero. Nempe quia ἄσκαλος potius notet *purgatum sarculo*, a σκάλλειν, id est, *sarrire*. Hinc Hesychius: Ἄσκαλα, ἀσκάλευτα. Verum pro Perotto sunt Glossae Cyrilli: in quibus est ἄσκαλος, *circulus*. Donatus ad Eun. IV. IV. etiam γαλεώτην vocari scribit: ubi refert Terentium a quibusdam arroris argui, quod pro Menandreo illo γαλεώτης γέρων, dicat *milore mustelina*, cum γαλῆ quidem *mustela* sit, sed γαλεώτης, *stellio*. Cum autem γαλῆ *mustelam* ac *felem* notet, persuadeo mihi γαλεώτην vocari, quia γαλῆς *instar unguibus innixus per parietes adscendat*. Fortasse & ob eamdem caussam appellatus est ἀσκαλαβώτης· nempe, ut Gesnerus conjiciebat, quasi κωλοβάτης, a κῶλον, id est, *artus*, *membrum*, & βαίνω, *eo*, *gradior*: quod nempe *artuum unguiculis scandat in sublime*: vel quasi καλοβάτης a κᾶλον, id est, *lignum* & βαίνω, quod *ligna scandat*. Est & tertia appellatio, καλώτης, ut indicat Suidas, ac Basili loco comprobat. Complexus tres hasce appellationes Hesychius, cum ait: Καλώτης, ἀσκαλαβώτης, ἔλεγον δὲ αὐτὸν καὶ γαλεώτην, δοκεῖ δὲ αὐτὸς τοίχοις ἅλλεσθαι περὶ τὰς μυας. Quibus verbis Gesnero innuere videtur ἀσκαλαβώτην dici quasi τοιχαλαβώτην ab τοίχος & ἅλλεσθαι. Easdem appellationes conjunxit Plinius, lib. XXIX. cap. IV. al. V. *Hunc* [stellionem] *Graeci colotem vocant*, & *ascaloboten*, & *galeoten*. Idem lib. XXX. cap. X. cum dixisset, *stellionem* anguis instar tunicam suam exuere, hanc autem, si in aceto bibatur, mederi morbo comitiali, adjicit haec verba; *Opera pretium est scire, quomodo praeripiatur, cum exuitur membrana hyberna, alias devoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. Inde stellionum nomen ajunt in maledictum translatum*. Haec Plinius, quibus confirmatur interpretatio veteris Glossarii, in quo *stellio* exponitur κακοῦργος, κακότροπος. Et apparet sic accipere Appuleium lib. V. Met. ubi Venus irata filium Cupidinem *stellionem* vocat. Verba apponam: *Sed nunc irrisui habitu quid agam? quo me conferam? quibus modis stellionem istum cohibeam*, &c. Hoc etiam patet cur a *stellione stellionatus* dicatur pro κακουργία, prout eaedem Glossae interpretantur. Proprie autem *stellionatus* dicitur Jurisconsultis, cum dolo quid factum & nomen criminis deficit, ut siquis rem alienam sciens obliget, vel cuipiam pignoratam, alii denuo oppigneret, vel in pignore dando pro auro aes subjecerit, vel sciens flata liberam dissimulata ejus conditione vendiderit, vel creditor numeratam jam sibi pecuniam iterum acceperit, l. VII §. 1. ff ad SC. Turpi. l. 1. ff. stellionatus. l. XVI. t. l. XXXVI. ff de pign. act l. XXIX. §. penult. ff mandat. l. IX. 1. ff. de nat. lib. In Glossis isidori legas: *Stellionatus crimen, cum una res duabus venditur*. Est id quidem *stellionatus*: sed vox ea multo latius patet: ut liquet ex iis quae diximus.

STEMMA, στέμμα. Gloss. Cyrilli. Στέμμα, *infula*, & *offula*, *mitra*. Στέμματα, *serta*. Proprie στέμμα, *corona*, a στέφω, *corono*: speciatim vero accipi solet pro *coronis* illis, in quarum medio cera expressi erant majorum vultus, lineis discurrentibus ad imagines pictas, & signantibus cognationum gradus. Qua de re Tiraquellum vide de Nobilitate, cap. VI. Στέφω a ἄψω, *circumligavit*, *involvit*.

STERCUS (inquit Isidorus lib. XVII. cap. 1.) *vocatum, vel quia sternitur in agris, vel quod extergi oporteat quicquid sordium in civitate redundat*. Si literam species, longius recedit a Graeco ejusdem significationis verbo, quod est σπατίλη. Nec tamen unde melius occurrit. [ut σκὰς, σκάτος, ita quoque στάλθος, unde *stercus*. Sed malo a σπαργανοπώτης Hesych.] Ab eo *sterquilinium*, quasi *sterculinum*. Glossae Philoxeni: *Sterculinum*, κοπροδοχεῖον. Nec ὀρθογραφία haec temere respuenda. Nam apud Plautum, Casina, act. I. sc. I. ubi in vulgatis est *sterquilinio*, ibi in Camerarii MSto erat *sterculino*, ut observavit Gruterus. Saturnus, sive ut alii malunt, Picumnus, primus Italos docuit agros *stercorare*, ac propterea Deus *Sterculius*, sive ut alii scribunt, *Stercutus* aut *Sterculius*, aut *Sterquilinius* dictus est. Vide Plinium, lib. XVII. cap IX. Macrobium lib. I. Saturn. cap. VII. Servium in latium IX. Æn. Meminit & Tertullianus Apolog. cap. XXV. Lactantius, & Augustinus, lib. II. de moribus Manich.

nich. cap. xv. & lib. xviii. de Civ. Dei, cap. xv. A *stercus* quoque est, *stercoro*, quod est, *stercore agros adspergo*. Vox crebra scriptoribus rei Rust. sed & Tullio usurpata in Catone majore, ubi sic scribit: *Quid de utilitate loquar stercorandi? dixi in eo libro quem de rebus rusticis scripsi: de qua doctus Hesiodus ne verbum quidem fecit, cum de cultura agri scriberet. At Homerus, qui multis (ut mihi videtur) ante seculis fuit, Laërtem lenientem desiderium, quod capiebat e filio, colentem agrum, & eum stercorantem facit*. Sed de Laërte falli Ciceronem censent Budæus in quinto de Asse, & Brodæus lib. vi. Miscell. cap. xiii. Quibus subscribo. Nam Homerus quidem in ultimo Odysseæ Laërtium inducit λιστρεύοντα. Sed λιστρεύειν aliud est, nempe vel περισκάπτειν, hoc est, *circumfodere*, vel ξύειν, hoc est, *radere* vel *levigare*. Utroque modo interpretatur Hesychius. Indeque apud eundem Homerum λίστρον vocatur *instrumentum, quo arbores circumfoderent, aut raderentur*. Et sane λιστρεύειν Homero esse ξύειν, clare indicat locus Æliani, lib. vii. hist. cap. v. Καὶ Λαέρτης αὐτουργῶν ὑπὸ τοῦ παιδὸς καταλαμβάνεται, καὶ φυτὸν ξέων, καί τοι γηράσκων βαθύτατα. *Laërtes, quamvis jam extrema senectute, in opere a filio deprehensus est arborem radens*. Nec solus hac parte Cicero erravit: sed in errorem quoque Plinium induxit, cum lib. xvii. cap. ix. ita scribit: *Fimi plures differentiæ; ipsa res antiqua. Jam apud Homerum regius senex agrum ita suis manibus laetificans reperitur*. Quamquam vero uterque de Laërte falsi sunt: tamen (ut Brodæus observavit loco quo ante dixi) ex Homero probare est, jam prisco ævo *stercorationem* fuisse notam. Uti versu isto Odyss. ρ.

. . . . Ὄφρ' ἂν ἄγοιεν
Δμῶες Ὀδυσσῆος τέμενος μέγα κοπρίσσοντες.

Sterilis nunc dicimus, veteres autem *sterilus*. Lucret. lib. ii.

Et sonitu sterila & succo jejuna feruntur.

Sic femina *sterila*. Festus: *Sterilam mulierem appellabant, quam Græci στεῖραν dicunt, quæ usu concipit semen genitale*. Quibus ex verbis etiam discimus, *sterila* esse ex στεῖρα. Philox. Gloss. *Sterilis*, στεῖρα, ἄκαρπος, ἄγονος. Nempe a στεῖρα fuit ὑποκοριστικῶς *sterula, sterila*, & *sterilis*. στεῖρα autem ex στερῶ, *privo, orbo*. Possis & ἀρότως a στερῶ deducere. Et quid si Latini prisci *stereo* dixerint? unde esset *sterui, steritum*: a quo *sterilis*, ut ab *habitum, habilis*.

Sternax a *sterno*, ut a *vivo vivax*, ab *emo emax*, a *vigilo vigilax* apud Propertium & Cajum JC, & a *curro currax* apud Rufinum, Josephi interpretem: quæ duo vocabula observavit Scipio Gentilis, lib. ii. παρ. cap. xvii. ubi & suspicatur recte itidem pro *animal* dici *animax*, quod in Florentina Pandectarum editione invenitur. Est vero duplex notio verbalis *sternax*. Maroni ita dicitur *qui sternit*. Locus est xii. Æn.

Et sternacis equi lapsum cervice Thymoeten.

Ubi Servius: *Ferocis, qui sternit equitem*. Ac similiter usus Festus Avienus in Orbis descript.

. . . . *Hac pecoris dorso sternacis in æquor*
Invectis illata est.

Gloss. Græco-Lat. ἐρθεαλής, *senax*, ubi *sternax* legendum esse, satis liquet. At *sternax* quoque ut pro *supplice*, & *humi se sternente*. Sidonius, lib. v. epist. xiv. *Cervicum humiliatarum & sternacium civium suspiriosa contubernia*. Et lib. iv. epist. xii. *Respondit ipse, quamquam esset trepidus, & sternax*. Ubi conjungi videmus *trepidus* & *sternax*. Unde Glossæ Isidori: *Sternaces, pavidi*. Ita enim est in MSStis, ubi alii libri *Strenaces, cupidi*.

Sterno pro *storno* κατὰ συγκοπὴν factum e στορέννω, quod idem notat. Nempe qua ratione ex στορέννυμι fit στόρνυμι, unde part. fem. στορνῦσα. Pro eo & dicitur στορέω, unde στορεννύω, a quo στρωννύω. Unde στρῶμα, *stragulum*. Item *storea*, de quo seorsim. A *sterno* sunt *externo*, & *consterno*: de quibus in Extra dictum. Ab eodem ait *sternax*: de quo seorsim. A supino *stratum* est *strator*, qui equum *sternit*: qui & a *stratura* vocatur. Gloss. *Ab astratura*, (lege *a stratura*) ἀπὸ τῆς ἀναβολῆς. In Glossis Cyrilli: στράτωρ, *strator*. In Onomastico ἀναβολεὺς exponitur. In Gloss. Basilic. legas, Στράτωρ εἶδος ἀξιώματος. Unde πρωτοστράτωρ, *princeps stratorum*; ut qui imperatorem in equum sublevat. A *stratum* quoque *stramen*: ut a *motum, momen*. Et ut a *momen, momentum*, ita a *stramen, stramentum*. Gloss. Philox. *Stramentum*, στιβάδες, χορτόστρωμα. Glossæ Cyrilli, Στιβάς, *stramentum*. Στοιβὴ, *stramentum*. Nempe quia sternitur cubandi caussa, unde & *stibadium* dicitur. Nam στιβάς & στιβάδιον idem. A *stratum* quoque *stragulum*: quod in Glossis Philoxeni exponitur περίστρωμα. Nempe quia sternitur. Vide Vallam, lib. vi. cap. xlvi. Etiam *vestis stragula* dicebatur, quia quo de die amiciebantur, illud supra lectum noctu sternebant. Ovidius, lib. i. Am. El. ii.

Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neque in lecto pallia nostra sedent.

Propertius, lib. iv. Eleg. iv.

Tum queror in toto non sidere pallia lecto.

Unde liquet *pallia* fuisse *vestem stragulam*. Similiter *corrigiam* sive *ligulam calceamenti*, *obstragulum* dixere, quia in superi parte pedis sternitur, ut obstringat soleam, quæ plantam munit. *Ob* enim hic valet *ex adverso*. Ejusdem originis *strages*, cum aut vento arbores, aut bello homines *sternuntur*. Gloss. Philox. *Strages*, ἀναίρεσις πολλῶν, ὡς ἐπὶ τῶν γὰρ πτώματι συνστρωθῆναι. Glossæ Cyrilli, φόνος πολλῶν ἐν πολέμῳ, *strages*. Jovianus Pontanus in Actio pag. cxcvix. ed. Ald. censet hæc, *stramen, stragulum, strages*, κατὰ συγκοπὴν facta ex *stratamen, strataguIum, stratages*. Sed nihil hic syncope opus. Nam ultima supinorum syllaba non remanet in derivatis. Sic a *nutum* est *numen*; a *flutum, flumen*; a *motum, momen*; a *notum, nomen*; a *fatum, famen*, unde *affamen*; a *fultu, fulmen*; parque in aliis ratio est. A *stratum* quoque *strata*, pro *platea*, unde Germ. & Belg. *straat*. Gloss. *strata*, λεωφόρος. Procop. Στράτα ὁ ὀνομάζεται ὁδὸς τῇ Λατίνων καλεῖται φωνῇ. Nescio quid in mentem venerit Isidoro, lib. xxix. cap. xvi. ut diceret, *strata* dici quasi vulgi *pedibus trita*. Verius, quod addit, *quasi lapidibus strata*. Vide Giffanium Ind. Lucret. in *Strata viarum*, Paullum Diaconum, & Franciscum Lindebrogium ad eum scriptorem pag. cclxxxiii.

Sternuto unde *sternutamentum*, est a *sternuo*: hoc vero non quidam a *sternendo* est; uti putarunt: ac Festus etiam voluisse videtur in *Consternatio*: sed a πταρνύω, quomodo priscos pro πταίρω sive πτάρω dixisse, argumento est, quod a πταρνύω etiamnum dicatur πτάρνυμαι. Significat id *sternuo* seu *sternuto*. Π vero interdum in S abire eo cognoscimus, quod *merula* avis tum κόσσυφος, tum κόττυφος dicitur; ut ex Athenæo & Eustathio discimus. *Sternuo* non modo Catullus & Propertius usurpant, sed etiam Plinius, cum alibi, tum lib. vii. cap. vi. *Oscitatio quidem in nixu letalis est, sicut sternuisse a coitu, abortivum*. Sic lib. ii. cap. xl. de oryge, animali Ægyptio, ait illud oriente Canicula *sternuere*. Et alibi, *Cur sternuentes salutamus?* Nestor Novariensis putabat *sternui* esse a *sterno*. Sed est a *sternuo*, unde & *sternumentum* in vett. Plinii libris. Sed vulgo reponunt *sternutamentum*. Cur *sternutantibus* salutem soleant precari, (cujus ritus etiam meminere Xenophon, lib. iii. de expeditione Cyri; Plinius, lib. xxviii. cap. ii. Appuleius, lib. ix. atque alii;) in caussa est, quod *sternutamenta* sint a capite: caput autem Jovi esset sacrum. Unde certissima maximeque divina hinc omina proficisci creditum fuit; vide hoc de more Plutarchum, lib. de Homero; e junioribus Alexandrum ab Alexandro lib. ii. cap. xxvi. & Jeanum Outam in Petronium, lib. ii. cap. iv. *Augurium per sternutationem* Græce dicebatur ξύμβολος: ac Cereri erat sacrum: teste Hesychio & Suida, item Apostolio: quos vide in ξύμβολος. Sed apud Apostolium corrupte editum διὰ τῶν παρμῶν, pro διὰ τῶν πταρμῶν, *per sternutationes*.

Sterto a sono *stertentium* effictum. Uti & Græcum ῥέγχειν

Ἔστι δ' τι στύφειν σῶμα ἀρκεῖν.
Usus & Nicander in Alexipharmacis. Itaque & quidam *stypes* scribunt per *Y*. ut auctor est Pierius ad VII. Æn. Sed rectius scribitur per *I*. Nam *Y* mutatur in *I*, quomodo & a στύφω fortasse est *stipo*, & a φρύγω *friga*, ab Ὀδυσσεύς in quibusdam vett. libb. *Ulixes*, item ab Αἴγυπτος, *Ægiptus*, pro *Ægyptus*, sive *Ægyptus*: quod ipsum non raro sepetias in vett. monumentis.

STIPO, video esse qui a *stipite* dictum velit, ut proprie sit, *stipite condenso*, aut *firmo*. Sed potius a στύφω venit, hoc est, *inspisso*, *condenso*, a quo στύπη, *stupa*, quia ea rimæ farciuntur: ut alibi diximus. Vel potius, *stipo* sit a στείβω· quæ Varronis est sententia in IV. de L. L. Eam confirmant Gloss. Cyrilli, ubi est, στοιβὴ, *stipatio*, *stramentum*. στοιβάζω, *stipo*. Id proprie est *fullonum more calcare*, quomodo Homerus Od. ζ de lotricibus, ait: Στεῖβον δ' ἐν βόθροισι, supple τὰ εἵματα· sed μεταληπτικῶς accipitur pro πυκνοῦν sive πυκνοποιεῖν, *condensare*, *constipare*, quia nempe quæcunque calcantur, ea densantur, indurantur que. Ab hac significatione vocis στείβειν est στιβαρός, quod Eustathius exponit πυκνός, & στίβη, *pruina*, quasi ros frigore concretus condensatusque, unde & πάχνη vocatur a πήγνυμι. *Stipatores* non a *stipe*, quam acciperent: quod apud Festum legas: sed quia *stiparent* ac cingerent Regum corpora. Sunt enim iidem qui Græcis σωματοφύλακες.

STIPULATIO contrahitur, dum creditor interrogat, debitor spondet: unde verborum nascitur obligatio. Gloss. Philox. *Stipulationes*, ἐπερωτήσεις. Varro, lib. IV. de L. L. & Festus in *Stipem*, eam dici putant a *stipe*, quia imprimis sit *pecunia*, quam veteres *stipem* dixere. Ita *stipulari* sit *stipe* proposita postulare aliquid sibi promitti, idque verbis conceptis. Alii malunt ita vocari a *firmitate*, quod firmandarum obligationum caussa interponeretur. Nam veteres, quod *firmum* esset, id a *stipite* dixere *stipulum*. Ita Paullus, lib. V. Recept. Sentent. Justinianus, initio Tit. de verborum oblig. & Isidorus, lib. X. Orig. Sane etiam Germanis *stei*ff, Belgis *sti*ff, *firmum* notat. Fortasse ab ea notione *stipuli*, quam hi assignant. Sed *stipulum* unde? Num quasi *stiptulum* a στυπτὸς, quod a στύφω, seu στύφω, *stipo*? Sane Hesychio στυπτὸς, πυκνὸς, στερεὸς, συνεληλαμένος. Est & tertium *stipulationis* ἔτυμον. Nam Alciatus, lib. I. Παρεργ. cap. XXXIX. deducit a στυπτὸς, quod *adstringat*. Id enim est στύφειν. In hoc dissensu plane iis subscribimus, qui putant *stipulandi* verbum jure natum esse, & a *stipula* profectum, ut Isidorus tradit, lib. V. cap. XXIV. Caussa autem ea eo videtur, quia in contractibus agrariis *stipulam* manu solerent tenere, quæ agrum integrum repræsentaret. *Stipula* est arundo agrestis: ut,

Stridenti miserum stipula disperdere carmen.

Pro quo alibi *tenuem avenam* & *agrestem arundinem* dixit. *Stipula* vero diminutivum ab inusitato *stipa*, quod, a στύφω, quia *caulis* est *frumenti*. Nec enim audiendus est Isidorus, lib. XVII. cap. III. cui *stipula* ab *urendo*, quasi *ustipula*.

†STIPULATIONIS varias etymologias diligenter a Vossio collectas parum adprobo. Equidem inde ordior. In Philoxeni Glossis *stipulationes* sunt ἐπερωτήσεις i. e *interrogationes*, huntque cum uno stipulante h. e. *interrogante*, alter spondet: veluti, *Spondes ne* hoc aut illud? *Spondeo*. Hinc titulus *De duobus reis* (i. e. *sociis*, ab Hebr. רע *rea* ejusdem significationis: de quo vide nostra supra in *Reus*) *stipulandi & promittendi*. STIPULOR autem sine dubio fit a שאל *shaal*, quod apud Hebræos, Chaldæos, Syros, Samaritas est usitatissimum interrogandi verbum, & ita ut ad contractus etiam referatur. Nam significat etiam *mutuari* aut mutuo rogare: & in *Hiphil* non tantum est *mutuare* & *commodare*, verum etiam apud Chaldæos est *locare*; unde *maschil* est *locator* & *mushal* est locatum, quod conducto respondet. Quod si forte queraris, a *shaal* longiuscule abesse verbum *stipulor*; sciendum est, τὸ *Shin* (quod apud Chaldæos passim in T transit) haud male in ST versum fuisse, quippe quod utramque litteram quadantenus exprimeret: de qua mutatione vide mox in STOLO exempla certissima duo, & alibi sæpe. Sed (inquies) non ægre quidem dabitur, litteram *Shin* in ST abire potuisse: at cuinam persuadebitur, etiam sequens *Aleph* fuisse mutatum, & quidem in *Pe*, litteram omnium remotissimam? Fateor conversionem τοῦ *Aleph* in *Pe* videri præduram. Itaque retrorsum vela dabimus, atque experiemur an non stipulandi verbum de Syro fonte fluxerit, apud quos verbum שפל *shephal* (maxime conjug. *Aphel*) est *damnari*, *damnas esse*. Itaque nulla mutatione alia facta quam τοῦ *Shin* in ST, ex *Sephal* exstitet *Stipulandi* verbum, quia de stipulantibus is saltem qui promittebat, *damnas* fiebat alteri tot dare aut facere. Imo non raro ambo stipulantes *damnas* dicebantur: de quo vide Brissonium & alios. MAZOCHIUS.

STIRPS forte κατὰ μετάθεσιν trium principum literarum fit a ῥίζα. Nam hoc idem notat: ut Glossæ Philox. & Cyrilli exponunt. In quibus & ῥιζόθεν, *radicitus*, *stirpitus*. Imo & in Onomastico legas, *Stirpicea*, ῥιζοτομεῖ. Ubi forte rescribendum *stirpicida*. Nam *stirpix* haut alibi me legere commemini. Hoc si etymon parum probatur, vide an magis arrideat Cæsaris Scaligeri: cujus hæc verba notis in Theophrasti histor. plant. lib. I. cap. II. *Κλαδὸς generis nomen est. στέλεχος arborum tantum: stipes, unde & stirps, de solidioribus tantum, si etymon sequare. στέλεχος adhuc Itali vulgo exprimunt, tametsi corrupta voce, stecco*. Hæc ille. Sed de Italica voce, fallitur. Quodque ad *stirpis* originem, aliter de ea Scaliger ipse ad Theophrasti de caus. plant. lib. III. cap. IX. *Stirps*, inquit, *prima significatu stipitem significavit. Etiam nunc utuntur Thusci. Græca est origo στυπείον. Usus postea detorsit eam ab radice, ut est apud Poëtam & Ciceronem*. Fortasse in priori loco scripserat Scaliger, *stirps, unde & stipes, de solidioribus tantum, si etymon sequaris*. ita sententia loci fuerit, quemadmodum τρίποδας Latinis dicitur *tripes*, sic στυπείον prius fuisse *sterpes*, & postea, in *I* converso *stirpes*; pro quo nunc *stirps* dicitur; quomodo pro *trabes trabs* dicimus, pro *plebes plebs*, pro *mentis mens*, &c. An inusitato autem *sterpes* factum esse *stipes*, ejecta canina litera, quomodo a *Carmena* est *Camena*, a *prorsa prosa*, a κέντρωνες, *centones*, &c. Sane aut hoc voluit Scaliger, aut scribere potius debuit: in quo æquos harum rerum judices facile mihi assensuros scio. Ab hac opinione, ut nempe *stirps* sit a στυπείου vel στρέμμα, non multum abit, quod in Catholico legas, ut dicatur quasi *statipes*. Quomodo Belgis *stam* a *stando*. Sed utcumque concedamus Scaligero *stirps* esse ex Græca voce, quam dixi; tamen probare non possum, ut ex *stirpes* fit *stipes*. Longe enim mihi verisimilius fit, esse *stipes* a Græco στύπος, hoc est, *stipes*, *truncus*. Vide quæ hac de voce seorsim diximus.

STIVA est *aratri manica*, qua cursus ejus dirigitur. Græcis, quia manibus tenetur, ἐχέτλη dicitur παρὰ τὸ ἔχειν, τὸ κρατεῖν. Latinis *stiva* vocatur, quasi *statva*: quod, puto, voluit Varro, cum IV. de L. L. a *stando* deducit *stivam*. Vel fuerit *stiva* a στείβω, quasi στειβὴ, non quasi pedibus calcata, sed quasi manibus trita. Sano & στιπτὸς est στιβαρὸς, *firmus*, teste Hesychio, quia quæ densata, ea & firma. [στείβω, στιβή, unde στιβαρός.]

STLATA, *navis piratica*. Glossæ Philox. *Stlata* (leg. *stlata*) πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. Originem indicat Festus in schedis Pomponii Læti: *Stlata genus erat navigii, latum magis quam altum, sic appellatum a latitudine: sed ea consuetudine, qua stlocum pro locum & stlitem antiqui pro litem dicebant*. *Stlatas* inter navigii genera meminit Gellius, lib. X. cap. ult. Hinc *stlataria*, & *stlatarius*. Caper: *Stlatarius sine C litera scribendum est, a stlata, rate piratica*. Gloss. Isid. *Stlataria*, *vestis piscatrix*. Juvenalis sat. VII.

Spondes

cant μοχθηρὸν καὶ φορτικὸν. Sed *finitum* interpretatus etiam Festus. [ἀλίθιος] nisi ut a στύπος *stipes* & *stupidus*, sic a στόλος *stolidus* & *stultus*.

STOMACHUS, στόμαχος, prima sua significatione notat in corpore animali quod quasi *fistula* se habet, hoc est, *collum* sive *cervicem cujusque rei*. Itaque Hippocrates *uteri* quoque ac *vesicæ cervicem* (ut Celsus vocat) eo nomine appellat. Ut in lib. de aëre, aquis, & locis, στόμαχος τῆς κύστιος, *collum* seu *cervicem vesicæ*: & libro de superfœtationibus, de fœtibus, & de morbis mulierbribus, στόμαχος τῆς μήτρης, *cervicem uteri*. Erit fortasse, qui στόμαχος hic interpretatur στόμα sive *os*. Sed huic expositioni adversatur Erotianus, qui utrobique τράχηλον sive *collum* explicat. Adde quod Hippocrates lib. de superfœtat. dicat στόμα τοῦ στομάχου τῆς μήτρης, *os stomachi*, *uteri*: ut omnino interpretatio illa locum habere non possit. Juvat quoque etymon ab Aristotele adductum, ut cui lib. I. de historia animalium, στόμαχος dictus videatur quasi στενὸς μῆκος, *angusta longitudo*. Et hæc meo judicio princeps notatio. Κατ' ἐξοχὴν vero notat οἰσοφάγον, sive *fistulam quæ cibum defert in ventriculum*. Hæc significatio fecit, ut vulgo στόμαχος dici velint quasi στόμα χέων, quia sit *os vel vestibulum cibum in ventriculum infundens*. Verum non est propria ejus partis appellatio, sed communis, uti dixi, & Aristotelis verba indicant, qui non ὄνομα, hoc est, *nomen* œsophagi, sed ἐπωνυμίαν sive *cognomen* facit. Verba Aristotelis sunt hujusmodi: Κεῖται δὲ τῷ αὐχένι ὁ οἰσοφάγος καλούμενος ἐστιν, ἔχων ἐπωνυμίαν ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος, hoc est, *intra cervicem est, qui vocatur œsophagus, cognomen habens a longitudine & angustia*. Sed clarius idipsum docet Galenus principio quarti lib. primi de usu partium: ὄνομα δὲ τῆς εἰσόδου ταύτης τὸ μὲν ἴδιον οἰσοφάγος, τὸ δὲ κοινὸν στόμαχος. *Proprium quidem ejus ingressus est œsophagus, commune autem stomachus*. Hac significatione non raro utuntur Latini, quamquam non uno modo. Nam interdum quidem eo nomine quoque signant *priorem œsophagi partem, quæ subest faucibus*. Cic. lib. II. de nat. Deor. *Linguam autem ad radices ejus hærens excipit stomachus: quo primum illabuntur ea, quæ accepta sunt ore. Is utraque ex parte tonsillas attingens, palato extremo atque intimo terminatur*. Celsus, lib. IV. cap. I. *Deinde duo itinera incipiunt. Alterum asperam arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur*. Cui loco alius similis apud Agellium, lib. XVII. cap. II. Interdum vero ima solum œsophagi pars eo vocabulo appellatur. Celsus, lib. IV. cap. I. *Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus a septima spinæ vertebra incipit, ut circa præcordia cum ventriculo committitur*. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Summum gulæ fauces vocantur, extremum stomachus*. Hinc factum ut gulæ orificium inferius, ac ventriculi item superius orificium, ubi nempe cum œsophago committitur, item ventriculus ipse cum orificio *stomachi* nomine vocaretur. Ita Galenus cum alibi sæpe, tum lib. VII. τῶν κατὰ τόπους, disertim ait veteres os ventriculi duobus appellasse nominibus; nam & στόμαχον & καρδίαν vocasse, frequentius tamen καρδίαν. Pro *ventriculo vero cum orificio suo*, sive ὅλως pro *ventriculo* usus Plutarchus, cum ait τὰ νοσήματα τοῦ στομάχου, *quæ sunt forma stomacho*: eodemque modo utuntur medici Græci, cum dicunt ἀνορεξία καὶ ἄτονα στομάχου, hoc est, *infirmitas sive languor stomachi*: item ἔκλυσις στομάχου, *solutio seu dissolutio stomachi*: atque ita & Celsus ac Plinius loquuntur. Nec aliter Horatius, lib. II. sat. II.

Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.

Aut Juvenal. sat. V.

Ut stomachus domini fervet vinoque ciboque.

Plinius item, lib. XIX. prope initio cap. V. de peponibus agens, *Vivunt*, inquit, *bauste in stomacho in posterum diem, nec perfici queunt in cibis*. Κατὰ μεταφορὰν vero *stomachus* accipitur pro *animo*, aut *affectu*, uti *ira*, *odio*, &c. Cujus appellationis causa est, quod ut *stomachus* ciborum aliis afficiatur, ab aliis vero abhorreat, similiter *animus* rebus moveatur.

†STOLA fit ex Hebr. nomine ejusdem significationis שלח *shelah*, tantum *Shin* in ST transeunte: id quod in ΣΤΕΛΛΩ accidit (quod certe fit ex hac eadem communi radice שלח *sholah* sive *selah*, quod est *mittere*). Ergo sicuti verbum STIPULOR suo loco ostendi factum ex שאל *shaal*, sive *saal*, *interrogare*; ita *Stolam* & Græcum στολὴν ex communi fonte שלח *shelach* prodierunt. Imo & *Stella* etiam indidem derivabatur, a mittendis radiis quasi spiculis (unde in nummis & anaglyptis ita stella prorsus effingitur) ita vocata: de qua in Tyrrhenicis Diatr. IX. §. 3. dictum. MAZOCHIUS.

STORAX, a στύραξ. Isidorus, lib. XVII. cap. VIII. *Storax dicta, quod sit gutta arboris profluens & congelata. Nam Græci pyream guttam dicunt. Græce autem στύραξ, Latine storax dicitur*. Sed errat, quod *stiria* Græcum esse arbitretur. Recte, quod derivet a στύραξ. Qui *storax* barbarum putant, ac more Græco *styrax* semper dici oportere, valde errant. Nam Virgilius in Ciri, Plinius, & Solinus, *storacem* appellant. Imo apud Terentium hinc nomen est servulo in Adelphis:

Storax, non rediit hac nocte a cœna Æschinus.

Ubi Donatus: *& ab odore puer storax*. Diximus de hac voce etiam in Gangerum doctissima.

STOREA, sive ut est in plerisque MSStis *storia*, Cæsari, Plinio, aliis, *teges villosa*, ἀπὸ τοῦ στορέω, id est, *sternendo*, quia humi sternitur. Unde *terratoria* vocatur in Glossis Cyrilli: ubi legas, ψίαθος, *teges*, *terratoria*, *matta*. Ita enim ibi legendum pro *matta*.

STRABO, & *strabus*, juxta Catholicon, & Ugutionem, est a *sterno*, sed inepte uterque. Melius Nestor Novariensis a στρέφω, *verto*. Vere autem a στραβὸς καὶ στραβὼν hoc a στρεβλὸς, quia *oculis est distortis vel depravatis*. Galenus in Lex. Hippocr. Στρεβλοὶ, οὓς καὶ στραβοὺς ὀνομάζουσι. Plinius, lib. XI. cap. XXXVII. *Uni animalium homini oculi depravantur: unde cognomina strabonum, & pætorum*.

STRANGULO στραγγαλῶ, N converso in V, quomodo a σπαθάλη est *spatula*. Gloss. Cyrilli: Στραγγαλίζω, *strangulo*. Nonnesius deducit *strangulo* a στραγγαλίζω. Sed cum & στραγγαλόω dixerint Hesychio teste, haud dubium, quin ab eo & στραγγαλίζω sit, & *strangulo*. Στραγγαλιάι inter alia dicuntur *laquei*, πηγάδες, ut exponit Hesychius.

STRATEGUS, στρατηγὸς, utitur Plautus Curcul. act. II. sc. III. Æmilio Probo, sive potius Cornelio Nepoti *prætor* dicitur. Glossæ, στρατηγὸς Ῥωμαίων, *prætor*. Στρατηγία ῥώμη, *pretura*. Etiam *militum imperatorem*, sive *magistrum convivii*, *strategum* vocat Plautus, Stich. act. V. sc. IV.

Strategum te facio huic convivio.

Dicitur στρατηγὸς quasi ὁ ἄγων τὸν στρατὸν, sive quia στρατοῦ ἡγεῖται. Ab eo est στρατηγία. Unde στρατήγημα, *solers ducis consilium ad hostem circumveniendum*. Sunt qui *stratagema* scribant, ac secundum corripiunt in versu. Sed obstat, quod Græce per η scribatur. Cæterum pro στρατὸς etiam στρατιὰ dicitur, unde στρατιώτης, *miles*, a quo στρατιωτικὸς, id est, *militaris*. Plautus Mil. Glor. act. IV. sc. VIII.

Muliebres mores discendi, obliviscendi strategici.

STREBULA caro est a στρεβλὸς, *pravus*, *curvus*, nempe a coxendicum curvatura. Varro, lib. VI. de L. L. *Caro strebula Opilius scribit circum coxendices sunt bovis: id Græcum est ab hujus loci versura*. Unde Turnebus, lib. XXIII. cap. XVIII. conjectabat id nomen esse a στρέφω, *verto*. Sed ἀναλογία magis prius *stroma* probat. Festus: *Strebula Umbrico nomine Plautus appellat coxendices hostiarum, quas Græci μηρία dicunt, quæ in altaria imponi solebant, ut Plautus ait in Frivolaria, strebula agnina*. Arnobius lib. VII. *Non enim placet carnem strebulam appellare, quæ taurorum e coxendicibus demitur*.

STRENUUS Græcis εὐαγχίστρως, ut est in Gloss. Cyrilli; imo & illis Philoxeni, nam perperam editum ibi *strenua*.

strenua, Εἰσιτήριος autem vocatur, quia εἰσιτήριον, hoc est, *bonum & felix initium* voverent optarentque. Sed votum hoc cum munere erat conjunctum. Unde in Onomastico *strena* exponitur ξένιον · imo Dioni *strena* vocatur ἀργύριον · sed nimis late, cum non pecunia semper, sed & alia multa soleant Kalendis Martiis donari. Nomen videri possit esse a στηρίζω, quod est *firmare* : quia memoriam foveat ac firmet. Sed veteres aliter. Nam Festus *strenam* dici putat quasi *trenam*, quomodo antiqui *stlitem* dicebant pro *litem*, *stlocum* pro *locum*. *Strenam*, inquit, *vocamus, quae datur die religioso, ominis boni gratia, a numero, quo significatur alterum tertiumque venturum similis commodi, veluti trenam, praeposita S litera, ut in loco & lite solebant antiqui*. Favet huic etymo Pomponius Pistoribus : unde Nonius citat : *Asside, si qua ventura est alia strena strena*. At Nonio Marcello placet *strena* dici quasi *strenua*. Ac pro eo est hoc Symmachi, lib. x. epist. xxviii. *Ab exortu pene Martis, strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis, qui verbenas felicis arboris ex luco Streniae anni novi auspices primus accepit. Nomen indicio est viris strenuis haec convenire ob virtutem*. Etiam ad ritum hunc pertinet, quod in Philoxeni Glossis *strena* exponitur θαλλὸς, quod ramum notat, vel *verbenas felicis arboris*, ut Symmachus vocat. In Glossis Isidori legas, *Strenaces cupidi*. Hoc, si rectum fuerit, *strenax* a cupiendis & capiendis *strenis*. Sed ex MSStis locus is sic legi debet, *Sternaces, pavidi*. Vide *Sternax*.

†Strena in Cyrilli & Philoxeni Glossis tantumdem est, quod εἰσιτήριος h. e. votum pro fausto anni principio; quod votum cum concipiebatur, simul verbenae felicis arboris porrigebantur, teste Symmacho X. ep. 28. quae loca consuluisse proderit. Quo illud etiam spectat, quod in Philoxeni, at inqui, Glossis *Strenua* (sive potius *strena*) non tantum εἰσιτήριος redditur, verum etiam θαλλὸς i. e. ramus (felicis) arboris. Id quod hodieque in pluribus hujus Regni locis & alibi fit Kalendis Januariis, dum infimae fortunae viri ramum lauri (qui plurimo in usu) aut quid simile ditioribus offerunt, non sine votis feliciter incipientis anni, ut illis vero invicem stipem accipiunt : unde & in aliis Glossis *strena* est ξένιον, i. e. *donum*. Ex quibus omnibus videt, praecipuum in *Strena* fuisse εἰσιτήριον (quod in omnibus Glossis repetitur) seu votum anno novo conveniens. Quocirca fiet id vocabulum a רננה *renena*, aut רנה *renna*, quae Cantum, sive bene precandi formulam cantu expressam notant. Ea formula *Rena* ab initio dicta : sed postmodum St additum (ut in Stlatu, Stlis, Stlocus &c.) & dictum Strena. Ac Festus (si mendo vacat) S tantum literam adjectum agnovit : sed geminas St simul addere moris Latini fuit. Atque hic Festi & aliorum etymologias nihil moror. Mazoc.

Strenuus Papias deducit a *sterno*. Sed est a στερεὸς, quod inter alia notat ἰσχυρὸς, *fortis*, prout Hesychius interpretatur. Hinc dea *Strenua*, *quae faceret strenuum*; ut est apud Augustinum, lib. iv. de Civ. Dei, cap. xvi. Ex hujus deae luco viris *strenuis* Kal. Jan. mittebantur verbenae felicis arboris : quae einde *strenae* vocatae videntur : ut in *Strena* diximus.

†Strenuus itidem, uti *Strena*, ἐγκωμιάζεται. Nam *Strenuus* is est, qui digna facit *laude*, *exsultatione*, *cantu*, *oratione*, *triumpho*, *votis* : nam haec omnia רננה *renana*, seu רנה *rinna* significat. At Hebraicae voci Latium vetus (ut in *Strena* monui) St praefixit. Mazochius.

Strepo est a sono : ut *strideo*, & similia. Hoc malim, quam ut sit a στρέφω, *verto*, quicum voce, non significatione convenit. Nisi eo respexere, quod, qui *rem vertat*, fere plurimum *strepat*. Sed prius omnino simplicius. Possit & κατὰ μετάθεσιν factum videri a ψίθυρος, quod est ψιθυρὸς, *sibilus*, teste Hesychio. [ab ῥοθέω, ἐρροθῶ, ῥοθέττω, ἐρροθέττω.]

Stria a *stringendo* dicta videtur Perotto. Quomodo a *strige* differat, dicemus in *Strix*. A *stria* est *striare*: unde *striatu columnae*, quae Graecis ῥαβδωτοὶ κίονες & *striata concha* Plinio, quae Aristoteli ῥαβδωτὰ : quam & *virgatam* recte dixeris, uti Virgilius, *Virgatis sagulis*. Item *striatam frontem* pro *caperata* legas apud Appuleium lib. x. Milef.

Strebilita, sive *striblita*, *bellarium*, *mensa secunda* : quod Cato de R. R. cap. lxxviii. fieri ait ad modum placentae sine melle. Usi hac voce Plautus prologo Poenuli, Petronius in sat. & Martialis, lib. iii. epigr. xvii. juxta certissimam emendationem Domitii Calderini, qui cum in libris suis invenisset, *scribis ita*, acute vidit *scriblita* esse legendum, quod immerito arrodit Georgius Merula. Sed de ὀρθογραφίᾳ, ut etymo, non convenit. Turnebus, lib. xxxii. cap. x. scribit *scriblitam* per c : ac sic dici conjicit, quod qui eam fingit, tanquam *scribit* : aut quod esset notis quibusdam signata, & tanquam scripta videtur. Sane hodieque literae aut figurae quaedam inscribuntur illi a dulciariis. Sed Hadriano Junio, in Nomenclatore, magis placet *striblita* vel *streblita* per T, quomodo & Perottus legisse videtur : ut nempe, quemadmodum a στρεβλὸς est *striblige*, & per syncopen *strobligo*, sic ab eodem sit *strebilita*, & exttita litera, *striblita*, vel servato E *streblita*. Crusta nominis erit, quod in circuitu retus in modum torqueatur, qua ratione & quidam Gallis ac inferioribus Germanis *tortam* dici putant, quasi *tortam*. Sed *tarta* fortasse est ea tracta per μετάθεσιν. Interim a στρεβλὸς venire magis placet : quia a *scribo* potius *scribita* diceretur absque liquida. Qui *striblitas* conficerent dicti *striblitarii*. Afranius Fratriis:

Pistori cur non, [nubat] cur non striblitario,
Ut mittat fratris filio lucunculos?

Citat Nonius in *lucuns*.

†Stuiblita a Catone refertur inter placentas, quae sine melle conficiuntur. Et radicales quidem hujus vocabuli litteras si solas spectes, dicendum fuerat Riblita. Verum St initio additum fuit more antiquo, quando *Stlis* pro *lis*, & *stlocus* pro *locus* &c. dicebamus : quomodo nunc etiam *strumus* usurpatur pro *ruma*, & alia non pauca. Ex his vides *striblitam* cum Sv, non *scriblitam* cum Sc esse scribendum; nec enim antiquitas Sc praeponebat vocabulis. At amoto Sv ascititio, restat *Riblita*, quod unum ad ejus nominis substantiam pertinet. Fit enim a Syro רבל, quod in Ethpaël significat *inflari & crassescere*, idemque ferme ea radix, maxime in derivativis, Arabice significat. Id autem eo pertinet, quod placentae (quarum descriptionem ad unam ex Tabulis Iguinis illustrandam ex Catone, & Apicio dedimus) ea multis coriis seu stratis crassescebant, ac fortassis etiam ope siphonis inflabantur, ferme ut me puero fiebat in iis placentis quas vocabant vulgo *Pastones* aut *Impanatas*. Illud autem Ta (quae in *striblita* est ultima syllaba) pertinet ad Syrorum & Chaldaeorum formam emphaticam. Itaque hoc vocabulum Syri scripserint רבליתא, *riblito*, aut cum I in principio איבליתא *riblitr*, deinde addito St Latiali, factum est Striblita, quod Tuscum esse vocabulum, ostendit Tabula Iguina, quae tota de placentis est. Mazoch.

Striblico a στρεβλὸς, hoc est, *curvus*, *pravus*. Gellius, lib. v. cap. xx. *Soloecismus a Sinnio Capitone, ejusdemque aetatis aliis imparilitas appellatus : vetustioribus Latinis striblígo dicebatur, a versura scilicet & pravitate tortuosa orationis, quasi strebiligo quaedam*. Utitur Arnobius, lib. i. *Stribligines & vos ystas libris aliis in maximis atque admirabilibus non habetis?* [a στρέφω fit στρεβλὴ. vide Etymol. MS. in στρεβλός.]

Striculus *puer* dici putatur, qui jam grandior ac dusculus est, sive a *stricta corporis soliditate*, sive quasi *strigosus*. Utitur Arnobius, lib. i. & fortasse Tertullianus, lib. de pallio, cap. iv. uti Turnebus monet, lib. vii. cap. xx. & lib. ix. cap. xxii. Sed de etymo melius Hugo Grotius notis ad Capellam, qui docet *striculus* esse ex *hystriculus*, ut *Spania* ex *Hispania*. *Hystriculus* vero quasi *parvus hystrix*, ob *asperitatem*

STRIDOR est ὀνοματοποιΐα, ut fragor, & murmur, ut censet Scaliger, cap. XIII. de causs. L. L. Vel est a τρίζειν, quod est, stridere. Gloss. Philox. Stridet, τρίζει. Τρίζειν vero a sono esse, dubium non est. Vel est strido, ab ἔτριζον. Nam στριγμὸς quoque pro τριγμὸς legas apud Arist. in IV. hist. animal.

STRIGARE est a striga, hoc a strigo, pro stringo. Nempe ea forma, qua a fallo dixere falla pro fallacia, teste Nonio: qua item a cingo, cingo & cingula, a jungo, jungo, jungula, jungis. Variè autem vox striga accipitur. In re rustica sic dicebatur sulcus, qui uno ductu peragebatur in longitudinem, ut scamnum in latitudinem. Hinc strigare dicuntur in agricultura boves, cum in medio actu cessant, nec sulcum uno ductu continuant. Cui opponitur protelo ducere. Nam ut dicuntur strigare, cum intermittunt, ita protelo ducere dicuntur, cum uno ductu absolvunt. Vide protelum. A rusticis vero cum striga, tum scamni vocem acceperunt agrimensores, quibus quid utrumque signet, docet his verbis Hyginus in Gromaticis: omnem mensuram hujus quadraturam, dimidio longiorem sive latiorem facere debebimus, & quod in latitudinem longius fuerit, scamnum appellare: quod in longitudinem, strigam. Eadem legas apud anonymos auctores de limitibus. Atque hinc ager strigatus & scamnatus. Aggenus Urbicus, lib. I. commentariorum in Julium Frontinum: Strigatus ager est, qui a septentrione in longitudinem in meridianum decurrit. Scamnatus autem, qui eo modo ab occidente in orientem crescit; & altitudinem hanc secundum idioma arationis Frontinus in orientem intelligi. Interdum striga est vocabulum castrense, ac significat spatium turmarum, in quo equi stringuntur & interquiescunt. Caper de verbis dubiis: Striga in turma, ubi equi destringuntur. Gloss. vett. Trigarium (Striga, praeeunte Scaligero, emendat Bon. Vulcanius) εἰς ὃν ἵπποι γυμνάζονται. Charisius, lib. I. Striga castrense est vocabulum, intervallum turmarum significans, in quo equi striguntur. Ubi pro striguntur, vel stringuntur legi debet, vel strigant. Strigare est interquiescere, dicitur que proprie de equis aut mulis in strigam collocatis. Sic usus auctor parodiae in Ventidium Bassum mulionem, quam habes in catalectis Virgilianis:

Et inde tot per orbitosa millia
Jugum tulisse, laeva sive dextera
Strigare mula, sive utrumque coeperat.

Pro strigare in vulgatis invenias stringere, sed metro reclamante, quod strigare exigit, quomodo in Veneta ante annos centum editum est. Ac sic quoque hunc locum adducit Turnebus. Mula autem cum Scaligero lego, non mulae, quia alioqui non erunt puri jambi: quod cum non animadverteret Turnebus, scripsit, lib. VI. cap. II. & lib. XXIV. cap. I. strigare esse in strigam agere ac dirigere: quod falsum esse evincit hic locus, ubi non aliter quam absolute accipi potest. Propertius quoque lib. IV. el. VIII. similiter utitur, ubi Cynthia primo sedens temone auriga dicit, striga, hoc est, interquiesce: Sic enim emendabat Scaliger: quemadmodum & idem legit apud Senecam epistol. XV. Surge & exstriga, ac clivum istum uno, si potes, spiritu exsupera. Est & alia striga acceptio, quam his verbis ponit Festus: Strigae appellabantur ordines rerum inter se continuate conlocatarum, a stringendo dictae. Atque bina est, quod (ut auctor est Hyginus libello de castrorum metatione) striga dicatur ordo & series equorum in castris tendentium. Neque enim haec diversa est significatio ab ea, quam ponit Festus, sed tantummodo generalis vocabuli ad rem specialem accommodatio. Denique striga quoque in veteri Glossario exponitur αὐλαία, hoc est, creta. Ac putat Jos. Scaliger sic dici, quod stringuntur ad vestes apud fullonem. A striga est strigosus. Gloss. Cyr. σπαρὶς, σπαθὶς, strigosus. Melius sane, quam voce ea signari macrum jumentorum, qui corpora stringit, aut fame, aut alia vitali causa, quasi stringosus. Atqui non est verium jumenti, verum jumentum morbidum & vitiosum. Proprie enim jumentum illud strigosum dicitur, quod in arando strigat, hoc est, moratur, nec sulcum continuat. Quod quia macie saepe contingit, hinc fit, ut dicatur de equis & bubus male curatis. Μεταφορικῶς vero usurparunt de homine cunctabundo, ac tergiversatore, eadem nempe ratione, qua idem dicitur bovinator, quasi qui mitetur boves in medio sulco interquiescentes. Sic utraque voce utitur Lucilius:

Hic strigosus, bovinatorque ore improbu' duro.

A striga quoque strigones dixere, & N mutique in R verso strigores, quomodo architectores dicebant pro architectones. Auctor Festus, qui & scribit in Nelei carmine legi id nomen & ab aliquibus putari strigores dici densarum virium homines. Putabat Turnebus strigonum per N apud Festum legi debere: sed fallitur, ut ex iis patet, quae diximus. Muretus credidit hac voce usum Plautum Bacch. act. II. sc. III. ubi in vulgatis rigorem. Sed jure a Mureto dissentit Acidalius, quem vide.

STRINGO forte (quod apud Nonnesium in Grammatistice legas) a στρεβλῶ, torqueo: aut, ut alii censent, a στραγγεύω, vel στραγγίζω, quod est torqueo, stringo. Hesych. Στραγγίζω, πιέζω· vel potius a σφίγγω, stringo, presso. Onomast. Stringo, σφίγγω, πιέζω. Sane & σφὶγξ, sphinx, quia ita aenigmatis ac verborum ambagibus stringeret homines, ut se expedire non possent. Vel est stringo, a στλεγγίζω, quod est, strigili rado, similiterque strigilis videri posset deductum a στλεγγίς, quod idem notat. Verum potius a στλεγγίζω quidem est stringo, a stringo autem venit strigilis, abjecto N, quomodo ab eodem striga dicitur, ut diximus, in strigare. Atque hoc stringendi & strigilis ἔτυμον adducit Priscianus in septimo. Strigil igitur, quia eo equi atque in balneis etiam homines stringuntur, Horat.

. . . . Curvo destringere ferro.

Graece strigil non στλεγγὶς modo dicitur: sed etiam ξύστρα a ξύω, rado, stringo. Gloss. Cyril ξύστρα, strigil, strigilo. ξυστροφόρος, strigilarius. Sane strigili distringendi voce utuntur crebro scriptores. Ut Plinius, lib. III epistola v. quae est ad Macrum: Solum balinei tempus studiis eximebatur. Cum dico balinei tempus, de interioribus loquor. Nam dum distringitur, tergiturque, audiebat aliquid, aut dictabat. Et Plinius Veronensis, lib. XXXIV. cap. VIII. Plurima ex omnibus signa fecit, ut diximus, fecundissimae artis: inter quae destringentem se, quem M. Agrippa ante thermas suas dicavit. Figuram strigilis depictam vide sis apud Hieronymum Mercurialem, lib. I. Artis Gymnasticae cap. VIII. A stringendo quoque nomen strictura, quae Graecis similiter a σφίγγω dicitur σφίγξις. Gloss. Cyrill. σφίγξις, strictura. Accipitur & pro scintilla excidente, dum ferrum stringitur. Onomast. Strictura, σπινθήρ. Lucil. Crebra ac strictura in scintillis. Vide Nonium in scintilla. Verum & sumitur pro lamina ferri. Unde Gloss. Philox. Strictura, μεταλλον. Atque ita cepit Varro, cum de Ilva ait, nasci quidem illic ferrum, sed in stricturam non posse cogi. Citat Servius locum integrum in X. Aen. Strictura dicta est, vel quia acriter scintillando stringat oculorum aciem: vel potius quia in massam unam stringitur ac coalescit. Quomodo & stringendi verbo de auro usus est Persius:

Haec baccam concha rasisse, & stringere venas
Ferventis massae crudo de pulvere jussit.

Ab stringendo etiam strigmenta dicuntur sordes, quae destringuntur, & abstergentur de corporibus athletarum. Gloss. Phil. Strigmentum, γλοιὸς. Gloss. Cyrill. Γλοιὸς, strigmentum, destrigmentum. Onomast. Strigmenta, ξύσματα. Usus Plinius lib. XV. cap. IV. Valerio quoque Maximo eam vocem restituit Stephanus Pighius, lib. IX. cap. XIV.

STRIX pro significationis diversae diversis originis est.

Interdum *striges* sunt canaliculi in columnis striatis, hoc a *striis* differentes, quod *striæ* sint partes eminula & extuberantes: *striges* vero sint partes depressiores interque strias subsidentes: quomodo hæc quoque distinguit Hermolaus Barbarus Glossis Plinianis voce *stria*. Nomen ex eo asse videtur, quod *strigilium more sint sulcatæ*. Nisi potius a Græco στρὶξ, sive στρὶγξ. Nam apud Vitruvium legimus lib. x. cap. xv. *Canaliculi, qui Græce στρὶξ dicitur, longitudo foraminum* xta. Ita legitur in illa, quam Philander exhibuit, tum autem ea quam dedit Jucundus Veronensis, quæ Florentiæ ab Juntis edita anno cIↄIↄxxII. Altera Florentina anni cIↄIↄcccxcvI. pro στρὶξ habet *strigis*: qua voce quidam comprobare conati syllabam etiam septem, atque adeo (cum duplex duabus constet literis) octo literarum esse posse. Sed infirmum hoc est argumentum, cum aliter in melioribus codd. legi constet. Adde quod neque Græce pro *strige*, vel στρὶξ, vel στρὶγξ dicitur, sed σύριγξ: quomodo hic legendum putat Turnebus, lib. II. cap. IV. Omnino igitur *striges*, sive (ut aliis in codicibus legitur) *strigles*, ex eo nomen habent, quod canaliculi isti canaliculis *strigilum* similes sint. Accedo ad alteram tertiamque significationem. Nam & Latini *strigem*, & Græci στρίγγα vocarunt avem, quam Græci vel νυκτιβόαν, vel νυκτικόρακα appellant, teste Hesychio, cujus locum corruptum emendat Scaliger notis in Catalecta. Item sic dixere *mulieres maleficas*, unde Gloss. vett. *striga*, λαιστρυγὼν, γυνὴ φαρμακίς. Utramque significationem conjungit his verbis Festus: *Striges, aves nocturnas, ut ait Verrius: Græci στρίγγας appellant: a quo maleficis mulieribus nomen inditum est, quas volaticas etiam vocant*. *Strix*, avis nocturna, vel vespertilio est, vel noctua, vel saltem avis noctuæ similis: cui, ut Ovid. VI. Fast. ait:

Grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinæ,
Canities pennis, unguibus hamus inest.

Pluraque de ea inibi leges. *Strix* igitur pro ave erit a Græco στρὶγξ seu στρὶξ, quod ἀπὸ τοῦ στριγμοῦ, hoc est, *stridore*: non *strix* ἀμέσως a *strideo*, ut putare aliquis possit propter Ovidii illud in VI. Fast.

Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
Caussa, quod horrendo stridere nocte solent.

Quemadmodum autem στρὶξ a στρίζω, hoc est, τρίζω, *strideo*: ita & νυγχαὶς dici a νύγχειν, quod est, *asperum quid in creperum sono*, sive *strideo*. Itaque νυγχαὶς interpretantur *stridula*. Est avis vespas depascens, uvasque, & maturas & immaturas exsugens. Ac volunt hanc esse eandem ac *strigem*; sed dissentiente Plinio, lib. XI. cap. XXXIX. ubi arbitratur, non constare, quæ aviam *strix* dicatur. Serenus Sammonicus, cap. LIX. putat eas ubera immulgere labris infantium: quod esse fabulosum, ibidem Plinius censet. Ibidi Plinius ait: *Esse in maledictis jam antiquis strigem convenit*. Ubi respicit versus Græcos, quos apud Festum, sed corruptissime, legere est. Eos varie varii emendant. Aliter enim (ut alios mittam) Turnebus lib. XIV. Adverf. cap. I. Aliter Had. Junius in Nomenclatore suo, voce *lamia*. Aliter Jos. Scaliger in catalecta ad parodiam in Sabinum, hoc est, Ventidium Bassum. Aliter idem Castigat. in Festum ad vocem *striges*. *Lamias* vero sive *veneficas* vocarunt *striges*, quia putarunt veneficas se in aves istas inauspicatas convertere. Atque hinc quoque liquet, cur easdem vocarint *volaticas*, quod ex Festo discimus.

STROPHIUM, στρόφιον, seu στροφεῖον. Utroque enim modo scriptum invenitur. Hesychio est, στρογγύλη ζώνη, ac Suidæ similiter στρόγγυλον ζωνάριον, hoc est, *teres zona*: quomodo Ovid. VI. Fast. dixit:

Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit.

Nonio *strophium* est *fascia brevis*, *quæ virginalem tumorem cohibet papillarum*. Quomodo Catullus dixit carm. de nupt. Pelei & Thet.

Non tereti strophio lactantes vincta papillas.

Isidoro, lib. XIX. cap. XXXIII. definitur *cingulum aureum cum gemmis*, cui probando e Cinna adducit,

. . . . *Strophio lactantes cincta papillas*.

Turpilium, Tullium, Plautum, Varronemque usum docebit Nonius. Est στρόφιον a στρόφος: quod est *tænia aut vitta tortilis*, nempe ἀπὸ τοῦ στρέφειν, unde Hesychio, στρόφος, συνεστραμμένος λῶρος. Lana enim linumve, si in longam fasciam torqueantur, zonæ præstant vicem. Qui fascias hujusmodi pararent, *strophiarii* dicti sunt. Utitur Plautus, Aulul. act. III. sc. V.

Strophiarii adstant, adstant semizonarii.

Præterea *strophium* dicebatur de duabus aut tribus tæniis sive corollis invicem tortis, sic ut e pluribus una fieret. Hoc discere est ex istis Plinii verbis, lib. XXI. extremo cap. I. & initio secundi: *Quædam corona per cormas currunt. Tenuioribus utebantur antiqui, stroppos appellantes, unde nata strophiola*. Ubi *strophium* fascia capitis. Nomen itidem quia ea tortilis esset. Usus Virgil. in Copa:

Et gravidum roseo necte caput strophio.

Ubi feminæ tribuitur. Sed usi quoque sacerdotes. Hesychius: Στρόφιον, ὃ οἱ ἱερεῖς φοροῦσι. Indeque Latinum *stropus*, seu potius *stroppus* sive *struppus*. Festus: *Stroppus est, ut Ateius Philologus existimat, quod Græce στρόφιον vocatur, & quod sacerdotes pro insigni habent in capite*. Scal. *apice*: sed nihil mutatione opus. Subdit deinde Festus: *quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocatur Struppearia, quia coronati ambulent, & a Tusculanis, quod in pulvinari imponatur, Castoris struppum vocari*. *Stroppus* quoque seu *struppus* dicitur lorum, quo in usu remi alligantur scalmo. Isidorus, lib. XIX. cap. IV. *Struppi, vincula loro vel lino facta, quibus remi ad scalmos alligantur. De quibus Livius: Tuncque remos jussit religare struppis*. Glossæ: *Struppus*, σκαλμοῦ ἱμάντα κώπης δεσμεύειν. Vitruvius *stropius* vel *strophas* vocat. Sic enim in vett. omnibus editt. legas lib. X. cap. VIII. sive juxta antiquiorem distinctionem, sexto: *Etiam remi circa scalmos strophis religati, cum manibus impelluntur*, &c. In Glossis Philoxeni est, *Stropus*, τροπωτήρ. Ubi plane legendum *stroppus*: qui Græce κωπητήρος τροπωτήρ, ac interdum τροπὸς, teste Eustathio, qui sic ait vocari ἱμάντας, οἷς ἡ κώπη ἐνδέεται τῷ σκαλμῷ, id est, *lora, quibus remus alligatur scalmo*. Atque addit sic dici ἀπὸ τοῦ τρέπεσθαι, hoc est, στρέφεσθαι. Τροπὸς vocat Homerus Od δ. τροπωτῆρας Thucyd lib. II. Hesychio quoque τροπώσασθαι· ἐστὶ τὴν κώπην τοῦ σκαλμοῦ δῆσαι τῷ τροπωτῆρι. Ex his liquet, quod Græcis est τροπὸς, id Latinis esse *stropus*: eoque *stropus* erit non a στρέφεσθαι, sed a τρέπειν, præmisso σ· quomodo Græci dicunt, σμικρὸς pro μικρὸς, σμάραγδος pro μάραγδος· Latini a γλύφω, *sculpo*; a γρύτη, *scruta*; a κρώπεδα, *scrupeda*, & ita in aliis quibusdam. Cum autem Isidorus *struppos* sive *stroppos* definiat vincula loro vel lino facta, minime dubitandum puto, quin ex eo sit Belgis *strop*: quod & ipsum vincula ac laqueos significat.

†STROPPUS, de quo Festus, non Graecae originis fuit, sed Faliscae (uti Festus ipse ex Ateio ostendit) h. e. Tuscae nativitatis; quia Falisci haud dubie Tyrrheni erant. Vide mox in STRUPPEARIA. MAZOCHIUS.

STRUFERTUM, sive *strufertum*, composita vox ex *strues*, & *fertum*. Vetus Inscriptio: *Porcam & agnam struibus & ferto*. *Fertum* libi genus erat; ut aliud diximus. A *struferto* dicti *struferturii*. Festus: *Strufertarios appellabant antiqui, ut ait Verrius, homines conductos mercede, qui ad arbores fulguritas aut piaculorum commissorum caussa, sacrificia quædam strue & ferto, sollemnibus verbis faciunt: Precor te, Jupiter, uti mihi volens propitius sies; quod & nulla etiam fiebat adhibito strufertario*. Vide & Festum in *Ferctum*.

STRUMA a *struendo*, quia *structim assurgit*: quippe tumor glandularum ex impacto humore crasso. Vel a στρῶ, ob duritiem; unde & communem cum

... pro [illegible]. A [illegible] est [illegible] herba apud Plinium. Item *frumentor*, & pro eo *frumentatur* apud Firmicum, Matheseos lib. VIII.

†STURNUS olim vocabatur, qui postea per μετάθεσιν dictus est STURNUS, avis notissima. In Philoxeni Glossis posterior scriptio reperitur: ut prior in Cyrilli Glossario affertur bis, semel *strunus*, iterum *strunnus*. Itaque amota προσθέσει consueta ST, remanet RUNUS: quae vox fit a רנן *ranan*, *canere*: hoc vero interdum vocem suae facit a forma quiescentium *Ain vau*, veluti in fut. ירן *jaron*, *cantabit*, tamquam si sit a רון *run*, *canere*. Ergo a verbo *Run* fit RUNUS, & exinde cum solita prosthesi STURNUS, aliter *sturnus*. Cujus cantus non incelebris est, ut ajunt. MARTINIUS.

STRUO esse contractum suspicor ex στερεόω, quod est *firmum solidumque reddo*. Sed μεταληπτικῶς sumitur pro *augere*: ut apud Persium:

Rem struere exoptas caeso bove . . . .

A *struo* est *strues*, ut a *cado*, *cades*: item *struix*, ut ab *appendo*, *appendix*. *Struix* est castructio compositis rei, ut apud Naevium, Servio teste, *Struix malorum*: & apud Plautum Menaechmis, act. I. sc. I.

Tuenas struices concinnat patinarias.

Imo apud Solinum quoque cap. VIII. & XLI. ubi in vulgatis est *struem* & *struibus*, e veteri codice *struicem* & *struicibus* reponit Andreas Schottus, lib. III. Observat. Humanarum cap. XXV. Ab eodem *structor* vocatur, cujus cura est mensas extruere. Servius in I. *Æn. Struere est ordinare*, *componere*: *unde & structores dicuntur ferculorum compositores*. Ac Athenaeus, lib. IV. tradit ex Juba, qui Graecis sit τραπεζοποιός, hunc a Romanis στρούκτορα vocari. Ubi ita Petronius, Juvenalis, Martialis, etiam Seneca ex emendatione Lipsii, lib. II. Saturnalium, cap. II. Aliquid etiam de hoc diximus in *Carpo*. Ab *instruendo* est *instrumentum*, quomodo JC. vocant omnem apparatum, quo instruitur fundus, aut taberna. Imo & simplex *strumentum* apud Appuleium legas, lib. VIII. Tertullianum, lib. I. ad uxorem de tuis nuptiis, cap. VII. & Ambros. in VIII. cap. epist. ad Rom. Et in Glossis vett. *Dotale strumentum* leguntur. Ubi Bon. Vulcanius *instrumentum* legere jubet. Sed puto aliter scripsisse Glossographus. A *prostruendo* est *prostratum*, id est, quasi via *prostruta*. Utitur Tertullianus, lib de Pallio, cap. II.

†STRUO quid sit, ostendit Servius ad I. Aen. adnotans: *Struere est ordinare*, *componere*: *unde & structores dicuntur*, *ferculorum compositores*. Ac verbum illud Tuscae originis esse, declarant vox STRUES & STRUFERTUS, quas ad Tabb. Iguinas exposui. STRUES autem (quatenus sacra vox est) ad liba pertinet, ubi ea primum in directum, mox in transversum, rursus deinde in directum disponuntur ac sociantur (sed interjecta panicula) id quod & rustici in lignorum strue imitantur. Nunc venio ad etymologiam. Amabant Tusci (id quod millies in superioribus inculcavimus) vocibus praecipue ab L aut R incipientibus praeponere ST, ut *stlis*, *stlocus*, *stlocus*, *stlbitra* &c. Hic autem non temere ST principio verbi est additum, ne hoc cum verbo RUO confunderetur: nam amoto ST, RUO superest. MARTINIUS.

†STRUFERTARIA (auctore Ateio apud Festum in *Strupus*) est Faliscorum dies festus, ita dictus, quia *coronati ambulent*. Ex quo fit manifestum, frustra se fatigare, qui vocem STROPPUS aut STRUPPUS i.e. *corona*, sive a Graeco στρόφιον, sive a στρέφω arcessunt: cum vox Falisca h. e. Tusca sit, proinde nihil habeat cum Graecis commune, nisi sicubi tam Graeci quam Tusci ex communi Orientis fonte potarunt. Hebraeis עטרה *hatora*, *coronam* significat. Jam vero prius aspirationi serviens littera saepissime in S commutatur: sicuti supra verbum *Salio* sine ulla haesitatione ab עלה *hala* (quasi *Sala*) deduximus &c. Itaque in Heb. *Hatorah* habes jam tria prima STROPI elementa. Vitimum *Strupi* ...

STRUTHEA mala memorantur Plauto, Persa act. I. sc. III. Sed Χαρίσιον sunt τὰ κυδώνια. Sic ea voce generatim usus Nicander, atque item Philemon, teste Athenaeo. Plinius, libro XV. capite II. dicit esse mala *Cydonia minora*. Contra Dioscorides *Cydonia*, στρούθια καὶ μεγάλα censet eadem. Quae μικρόν opponit. Vide eum libro I. capite CLXI. Fortasse nomen sit ex *passerina paruitate*. Nam στρουθὸς, *passer*: unde *struthiocamelo* seu *struthiocamelo* nomen. nisi hic generatim στρουθὸς vocem pro, aut simi placet. Qua de re dictum in *Passer*.

STUPEO, & *obstupeo*, vulgo dicimus. [a θάμβω & θάμβος.] Verum scribit Pierius se in oblongo illo codice, quem delicias suas vocabat Pomponius Laetus, tum item in aliis antiquis Maronis, Horatii, Terentii, aliorumque scriptorum libris *stipet*, & *obstipuit*, invenire per I. Atque haec scribendi ratio eorum confirmat opinionem, quibus placet *stupere* sive *stipere* a *super* mutato tempore dici, quia *stipitis* vel trunci instar fit: quo & trahunt Comici illud in *stupidum*: *Caudex*, *stipes*. Sane magis hoc placet, quam quod Perottus ait, esse a *stupa*, vel *stipe*, quia sensus quasi *stipentur*, quod in naviam rimis *stupa* fieri solet. Aliquantum etiam convenit cum θάμβω; *stupeo*, *admiror*: quo Nunnesius docuit.

STUPRUM a *stupeo* esse ajunt, ut a *probibeo probrum* sive *probrum* ἀναλόγως quidem, sed ratio originis non satis apta afferri potest. Quare potius est a στύω, sive στύομαι, quod in obscenis est, ut notat τὸ αἰδοῖον ἀνορθόω. Vel στύμα, αἰδοίου τάσις, juxta Eustathium. Usi autem veteres *stupri* voce pro quavis *turpitudine*. Quod Festus inter alia Naevii geminos lusu probat. Ponam utrumque, ut versus ejus digeram simul, ut emendem. Sic enim legi debent:

. . . . *Seseque ii perire mavolunt*
Ibidem, *quam redire cum stupro ad suos*
Populares . . . .

Item:

. . . . *Sin illos deserant fortissimos viros*,
Magnum stuprum cum populo fieri pergatis.

Sive, ut Grotius corrigebat,

. . . . *Sin illos deseratis fortissimos viros*
Magnumque stuprum populo fieri pergitis.

STURNUS, a στερεός, quia se magna vi *sternat* humi ex alto. Nisi malis a Graeco ψάρος, quod idem. Triplex ita facta sit mutatio. Initiale ψ conversum sit in T. Μετάθεσις item sit. Tum autem fuerit N insertum, ut a *fundo*, *tundo*; a πτίσσω, *pinso*, &c.

STUPA quo dicitur vulgo, ea Festo *stipa* vocatur. Sic enim scribit: *Stipatores* (Verrius) *ait dictos a stipe*, *quam mercedis nomine accipiunt custodes cujusque corporis*: *unde & stipam*, *qua nophora cum extruuntur*, *firmari solent*. *Stipam* igitur dici censeo a *stipando*, id est, *firmando*. Sed potius *stipa*, vel *stupa* fuerit a στύπη, quo & Plinio *stoebe* herba, qua culcitas farciebant. Nempe a στείβω, id est, *stipo*. Glossae Cyrill. στοιβή, *stipatio*, *stramentum*. Sed simplicissimum sit, si *stupam* derives a στύπη vel στύπος, vel στυπεῖον. Στύππιον pro *stupa* dixit Josephus: Polluci est στυπεῖον, quod fieri ait ἐκ λίνου καὶ καννάβεως. Unde στυππεῖον, *stupparius*, in Glossis Cyrilli. Στύππιον vero & στυπεῖον a στύφω, *condenso*: nempe quia *stupa rima ac foramina farciuntur*. Favet Servius in primum *Æn. Stipant*, inquit, *densant*. *Translatio a navibus*, *in quibus stupa interponitur vasis*, *quam stipam dicunt*.

STYGIUM pro *infernali* dicimus a *Styge* inferni palude.

Dii cujus jurare timent & fallere numen:

ut est apud Maronem in VI. Unde & Ausonius in Monosyllabis:

Quaeque fuit divum perjuria vindicat Styx.

Quod vero Homerus finxit *inferni esse paludem*, occasionem cepit ex Styge fonte Nonacridis regionis in Arcadia, cujus aqua tanti est frigoris, ut moriantur qui inde biberint, quemadmodum Plinius testatur.

testatur, lib. II. cap. CIII. & lib. XXXII. cap. II. Ac nomen hoc habere dicitur a στυγνὸς, hoc est, *horribilis*, *terribilis*, quod a στυγέω, *odi*, *horreo*. Vide quæ de *Styge* ex Porphyrio atque aliis habet Stobæus Eclogæ Physica prope extrema.

STYLUS pro *charactere* sumitur κατὰ μετωνυμίαν caussæ. Nam *Stylus* est *graphium*, *quo in cera exarabant*. Hujus materiam atque officium cognosces ex iis, quæ de ceris graphioque (quod idem ac *stylus*) scribit Isidorus, lib. VI. Originum cap. VIII. E junioribus, præter alios, vide Nicolaum Susium limæ Ciceronianæ cap. I. Quod ad nominis caussam, *stylus* sic dicebatur κατὰ μεταφορὰν, quia *similis est columnæ*, quæ Græce στῦλος, unde στυλοβάτης, *columnæ basis sive pes*: quia eo στῦλος βαίνει. Nam *fulcimentum* dicitur, quo quid fulcitur. Inde & ἐπιστύλιον, *lapis vel trabs*, *quæ columnæ imponitur*. Aliter στῦλος dicitur στύλη, quod est e στύω sive ἵστημι. At videtur στῦλος quoque ejusdem esse originis ac στύλη.

S V

SUADEO (unde fortasse Belgicum *raden*, S in R converso, ut sæpe fit) videri possit esse a *suave*, ut proprie sit, *opinionem*, *a qua quis abhorret*, *edulcare*: vel ab ἥδω, *celebro*, quia laudamus, quorum sumus auctores. Unde & Græcis παραινεῖν ab αἰνεῖν. A *suadeo* est *suadela*, quod interdum appellativum: ut apud Plautum Cistellar. act. II. sc. III.

Jam perducebam illam ad me suadela mea.

Interdum vero proprium, unde Gloss. Philox. *Suadela*, Πειθὼ, ἡ θεός. Sic usus Horatius epist. VI. lib. I.

Ac bene nummatum decorat Suadela Venusque.

Eadem & *Suada* dicitur: unde apud Ennium,

. . . . *Suadaque medulla.*

Ac Græce eodem modo vocatur *Pitho*, Πειθὼ, ἀπὸ τοῦ πείθειν, quod a פתה *persuasus fuit*. Quemadmodum autem substantive dicitur *suada*, ita & adjective, sed in compositione, dicitur, *benesuada*, & *malesuada*. Appuleius in Apolog. *Consilio benesuada paupertas*. Maro: *Malesuada fames*; hoc est, κακοσυμβουλος, prout exponunt Glossæ Græco-Latinæ. Imo & in masculino invenitur & neutro, Prosper Aquitanicus in Epigrammatis,

Blanditur sensi dum malesuadus honor.

Sidonius, lib. VII. epist. V. *Malesuadus interpres*. Eucherius epist. parænetica ad Valerianum: *Cessent solatia malesuada discriminis.*

SUASUM, an *insuasum colorem* dicere oporteat, dubitari potest. Nam apud Plautum, Truculento, act. II. sc. II. non minus legi potest, *quia tibi suaso*, quam *quia tibi insuaso*. Et jam olim fuisse de hoc dubitatum, docet Festus: *Suasum*, inquit, *color appellatur*, *qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo*. Plautus:

Quia tibi suaso infecisti propudiosam pallulam.

Quidam autem legunt insuaso. Nec desunt, qui dicant omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur in alium ex alio transire. Ac alibi idem: *Insuasum appellabant colorem similem luteo, qui fiebat ex fumoso stillicidio.* Mihi *insuasum* non displicet: præsertim quando & in Glossis vett. legas: *Insuasum*, εἶδος ἀνθρακοκαπνοχρώμου· ubi Jos. Scaliger legit, εἶδος ἀνθρακώδους καπνοχρόου. Nempe quia est color iste, quem videmus in *trabibus diutino fumo infectis*. Quod ad etymon a Festo allatum, Julius Scaliger, Exercitat. CCCXXV. sect. X. & Hadr. Junius, in Nomencl. censeat potius dici *suesum*, quasi *sevasum*: nempe, quod *sine vasis*, hoc est, *cortinis tinctorum*, suâ naturâ talis sit. Sed si vestem infici opus est, quod indicat locus e Plauto allatus: non video ut vestis suâ naturâ hunc habeat colorem.

SUAVIUM & *osculum* unde dicantur, docet his locus Varronis e lib. de vita populi Rom. adductus a Nonio in *suavium*: *Idemque hoc ab ore dicitur osculum, non a suavitate, unde suavium, quod simile sit suavitate*. Sane Belgis puto similiter *suavium* dici *soen* a *soet*, quod est *suavis*. Falluntur, qui Donatum secuti, *suavium* tantum libidinum esse autumant. Cic. epist. XI. lib. XVI. ad Att. *Attica, quoniam, quod optimum in pueris est, hilarula est, meis verbis suavium des*. Interdum & *suavium* pro *labris* accipitur: quomodo Scaliger accipi monet illo Plauti Mil. act. II. sc. I.

Itaque hic meretrices, labiis dum ductant eum
Majorem partem videas valgis suaviis.

Scio Turnebum, lib. I. cap. XV. & lib. VII. cap. VI. non inepte per *suavia* non tam *labra* intelligere, quam *oris ac labrorum ad suaviandum conformationem*. Sed priori modo interpretari cum Scaligero malim, tam quod hoc pacto concinnior sit Plauti sententia, tum quia *suavio* vocem capsa in significatione legere sit in Catalectis Virgilii:

Os usque lambis suavius:

hoc est, labio labium semper lambis, canum instar, quando aliquid ligurierunt. Appuleium quoque similiter loqui, eundemque *oscula* itidem gemino loco pro *labris* usurpare, ostendit Colvius ad III. Met. Appul.

SUB ab ὑπὸ, ut ex ἀπὸ, *ab*. Hoc in compositiona nunc localem vim retinet, ut *subesse*: nunc minuit, ut *subtristis*. Vide Priscianum, in XV. A *sub* est *subter*, ut ab *in inter*; a *præ præter*; quemadmodum de tribus his tradit Priscianus in quintodecimo. A *sub* quoque *subtus*: ut ab *in intus*, nisi hoc potius ab ὑπὸ.

SUBDIVUM, quia *sub divo*, sive *sub dio*, quod Horatio est *sub Jove frigido*: *subdivum* enim vocatur *luminis sub cælo claritas*. Tertullianus, lib. de pallio cap. II.

Cæli ambitus nunc subdivo splendidus, nunc nubilo sordidus.

Ita optime emendabat doctissimus frater meus Franciscus Junius. Ubi in vulg. *sub divo*. Glossæ vett. *subdivum*, ὕπαιθρον. Similiter *subdivalem* dixere partem ædium, quæ *sub dio* est. Tertullianus, adversus Judæos: Ezechiel. IX. *Et claritas Dei adscendit a Cherubim, quæ fuit super ea in subdivali domus*. Gloss. vett. *Subdivale*, ὑπαιθρον. Indeque *subdivalis sentina* apud Tertullianum libris de anima.

SUBER arbor, de qua Plinius, lib. XVI. cap. VIII. Est inter eas, quæ ferunt glandem, sic proprie vocatam: ut idem docerat cap. VI. Itaque a *sus* derivat Isidorus, lib. XVII. cap. VI. Ubi ridicule ait, *corticem dici suberem*, *arborem autem subericem quasi subedem*, *quia sus edat ejus fructum*. Rectius dixeris, ut a *facio faber*, a γλύφω vel *glubo gluber*, a *tumeo* est *tuber*; sic a *suo* esse *suber*: quia, ut idem Plinius cap. VIII. ait, *usus ejus in hiberno feminarum calceatu*. Imo non hiberno solum tempore utebantur valetudinis caussa: sed æstivo etiam, ut viderentur grandiores. Alexis Comicus apud Clementem Alexandrinum, lib. III. Pædogogi:

Τυγχάνει μικρά τις οὖσα· φελλὸς ἐν ταῖς βαυκίσιν
Ἐγκακάττυται.

Est aliqua parva? suber in calceis insuitur.

Vel fuerit *suber* a σύφαρ· quod usurpatur de extima pelle: ut de *exuviis serpentum*: de *pelliculo lactis*, quæ alitur γραῦς· de *rugosa & exsucca cute senecionum*. Quare nomen hoc tribuerint arbori, quo pacto dicitur φελλός. Nam hoc proprie φλοιὸς δένδρου· sed pro ipsa ponitur *arbore*, quæ tota naturam habet φλοιοῦ sive *corticis*. Hinc Plinius, eodem cap. *Non infacete Græci corticis arborem appellant*. Vel quod Cæsar Scaliger in Histor. Theophrasti scribit, lib. III. cap. IV. *ab incrementis suber, aut quia mergi nequit, sed subit*. Sed simplicissimum puto, ut a *suendo* sit.

SUBICES, teste Festo, dicuntur *nubes*, ab Ennio in Achille:

. . . . *Per ego Deum subices humidas*
Unde oritur imber sonitu sævo & spiritu.

Scaliger notis ad Manilium *subices* ait dici, quia *subeant cælestia*, quomodo Græci vocant μετέωρα· nam *subire* esse *ascendere*, ut apud Manilium in sphæra: & Plinium in II. *Decidens imbres, nebula*

la fudrant ; & retinet idioma Hispanicum . Sed magis probo sententiam Festi, qui *subices* dici vult quasi *subjectas*. Nempe ut Ennius *subes* Deum *subices* vocet, quia Diis supplicantur. Ut ab *obicio obex*, sic ab *subicio* (quod Festus agnoscit) *subex*. Veteres in compositis a *jacio I* alterum objecisse, ostendimus alibi.

S V B I D V S a *subendo*. Vel a *subus*: ut *subidus* sit *suum instar habendus*. Usus Valerius Æduus apud Gellium lib. undevigesimo, cap. 12. Hinc *insubidus*, e quo *insubide*, & *insubiditas*. Usus utitur illa Gellius. Loca sunt pervulgata. *In* autem hic non negat, sed auget. Barthius tamen Advers. lib. XXXVIII. cap. IV. apud Valerium Æduum pro *subidus* legit *sabidus*, unde *insabidus* fit, ut a *salsus insulsus*. *Sabidus* autem exponit *prudens serenusque*. Ita, puto, fuerit a *sapio*. Sed ab eo est *sapidus*, unde *insipidus*. Et sane omnes libri *subidus* habent per *V*.

S V B L E S T V S proprie notat *tenuis*. Festus: *Sublesta*, *infirma*, & *tenuia*. Hinc sumitur pro re levi & exigui pretii. Nonius: *Sublestum est leve*, *frivolum*. Ita Plautus Nervolaria *vinum sublestissimum* dixit pro *languido*, atque ἐκλελυμένον· quamquam Festus sic dici velit, quia animo corporeque faciat infirmos. Item *fides sublesta* pro *levi* apud eundem, Bacch. act. III. sc. *Reddidi patri*; & Pers. act. III. sc. *Quæ bene vertant*. Propria autem *tenuitas ac tenuis* notare etiam origo ostendit. Est enim ab ὑπόλεπτος, quod Aristophanis Scholiastes in Equit. interpretatur περιψώμενος, hoc est, *attritus*. Ὑπόλεπτος autem venit a λεπτός, quod Eustathius exponit ἰσχνός, *gracilis*. Imo & Aristophanis interpres in Ran. ait: Λεπτά, ἀκατέργαστα καὶ λεῖα· οἱ γὰρ ἰσχνὰ λεπτοὶ, λεπτοὶ λέγονται. Ab ὑπόλεπτος venit *sublestus* converso *π* in *ſ*, ut a σπουδὴ, *studium*. Et *sublestus* quidem ab ὑπόλεπτος venire, etiam Scaliger monuit notis in Copam. Fallitur autem, cum ait proprie ὑπόλεπτος dici *picturas*, quæ alio nomine vocantur μονογράμματα. In errorem induxit, quod in veteri Glossario *lista* exponatur γράμμα. Nam *lista* istoc non est Latinum, sed posterioris ævi vox, usitata Italis & Gallis: imo & Belgis, qui *catalogum* ac *siedam*, imo & *limbum* seu *fimbriam*, vulgo *lijstam* appellant.

S V B L I C I V S pons a *sublicis* nomen accepit. *Sublica* sive *sublices* Volscum est vocabulum. Nam Formiani ita vocabant ligna, quibus pons eorum innixus. Auctor Festus. Et juvat vetus Glossarium, in quo est: *Sublices*, πασσάλοι οἱ ἐν ποταμῷ τοῦ γεφύρας ὑποβαλλόμενοι. Dictæ vero *sublices*, vel *quod sub iis aqua liquens labetur*: ut aliquos voluisse auctor est Festus: vel, quod longe magis placet, a *sub* & *liquus* vel *liquis*, unde & *obliquus*. Vide *Obliquus*.

S V B L I G A R & *subligaculum* erat id nativum femorumque involucrum, cujus in histrionica duntaxat usus erat, non item in campo Martio, ubi juventus campestri succingebatur. Confundit hæc Robertus Titius, ut bene observat Yvo Villiomarus lib. II. Controv. cap. XVIII. A *subligando* sic dici satis est apertum.

S V B O L E S Græcis ἐπιγονὴ, γονὴ, γενεὰ, ut exponitur in Glossis Philoxeni. Ac in Cyrilli etiam Glossis legas, ἐπιγονὴ, *suboles*. Festus: *Suboles ab olescendo*, *id est*, *crescendo*: *ut adolescentes quoque*, & *adulti*, & *indoles dicitur*. Porro *suboles* quin rectius scribatur, quam *soboles*, nullus dubito. Nam in vett. libris sic legitur, ac inscriptione etiam, quæ apud Gruterum est, pag. MCCCCXXXIII. Vide Pierium ad Eclogam IV. & VI. Æneid. Nec negat hæc Aldus in Orthographia, sed, quod *soboles* per O scribat, dicit se illius consuetudini, quæ auribus indulserit. Verum non est nostrum immutare voces Romanas ex nostrarum aurium judicio, sed potius eas sartas tectas reservare. Adde quod non minus suavis erit *suboles*, si adsueverimus, quam *soboles*. Nec arbitror unquam in præverbio *SVB*, *V* in O mutari. Atqui non dubium est, quin *suboles* sit a *sub* & *oleo*, significante *cresco*: unde *proles* a *pro* & *oleo*. Nam contractum est ex *proöles*. Item *indoles*, vis increta, hoc est, innata & ingenita. Id enim proprie notat, vel ut Festus censet, ipsum *incrementum*. Hinc apud Gellium *mundi indoles*; κατὰ μεταφορὰν vero alius accommodatum. Gloss. vett. *Indoles*, κακοῦ ἐλπὶς ἐν παιδὶ. Ac similiter Glossæ Isidori: *Indoles*, *spes in puero*. *Suboles* autem proprie vocantur παραφυάδες, hoc est, *stolones*, seu *pulli arborum stirpibus accrescentes*; quomodo usus Columella, lib. V. cap. V. Sed μεταφορικῶς dicitur de *liberis*, *qui iisdem parentibus suis succrescunt*, & *quasi subolescunt*: unde Tibullus:

> *At tibi succrescat proles, quæ facta parentis*
> *Augeat*, & *circum stet veneranda senem*.

Et Pedo Albinovanus, cum se modo locutus de *filiis adoptivis*. Sic enim scribit in verbis supremis Mecænatis, quæ elegiæ de obitu Mecænatis addi solent:

> *Et tibi succrescant juvenes bis Cæsare digni*,
> *Et tradant porro Cæsaris usque genus*.

Loquitur de C. & L. Agrippis, quos (ut observat Scaliger) bis ait Cæsare dignos, quia & filii erant Agrippae, qui Augusti gener erat, & insuper adoptati erant ab Augusto, unde Cæsares quoque vocabantur. Dicitur *suboles* eleganter quoque de *capillis*, qui & ipsi sunt veluti stolones quidam. Varro Παπαι πόπαι, περὶ ἐγκωμίων.

> *Antevortis unde ex subolibus parvulis*
> *Intortis demittuntur sex cincinnuli*.

Vide *Cincinnus*.

S V B S C V S vera est scriptura, non *subscus*, aut *sufcus*: ut est apud Budæum, annot. prioribus in Pandectas. Est ea tabella lignea, vel alius materiæ, quæ immittitur, ut trabes aliave committat. Cato de R. R. cap. XVIII. de orbe oleario: *Coagmenta facito cunctum digna sex*, *subscudes ligneas adindito*: *eas ubi confixeris*, *clavis corneis occludito*. Vitruvius lib. IV. cap. VII. *Et ita sint compacta subscudibus*, & *securiclis*, *ut ea apertura duorum digitorum habeat laxationem*. Festus: *Subsculos appellantur cuneata tabellæ*, *quibus tabulæ inter se configuntur*, *quia quæ immittuntur succeduntur*. Pacuvius in Nyptris:

> *Nec ulla subscus cohibet compagem alvei*.

Plautus in Astraba:

> *Terebratus multum sit*, & *subscudes addite*.

Turnebus lib. XIV. cap. I. *Eodem Festi loco in explicandis subsculibus*, *quæ sunt cuneatæ quædam tabellæ*, *quibus immissis tabulæ inter se conjunguntur*, *puto legendum*: *Quia quæ immittuntur*, *succuduntur*. *Nam a succudendo mihi nomen videtur potius traxisse*, *quam a succedendo*. *Etsi enim locus*, *cui ingeruntur*, *excavatur*, *succiditurque inde aliquid*, *ut immittantur*, *cum tamen id fiat cudendo*, *scalpris malleo percussis*, *&* *immittantur ictu mallei*, *non video*, *cur non debeant potius a succudendo*, *quam a succidendo deduci*. *Quod si Festus a succidendo scripsit*, *ut eo fortasse fecit*, *ne ab eo libentissime dissentio*. Formam *subscudis* in vocibus Vitruvianis depinxit Bernardinus Baldus.

S V B S I C I V V M dicebant agrimensores, *quod superest extra lineam normalem*, hoc est, eam, quæ limes quadrata claudit. Nam limitatio redigebatur ad quadraturam. Ut *subsicivum* sit, quod erat inter normalem lineam, & extremitatem. Quod plenius nos Siculi Flacci verbis ostendam: *Subsicivum autem*, an *succisivum*, scribi debeat, quæritur. Vulgo *succisivum* placet; eique ajunt, id esse a *succido*. Sed potius scribendum *subsecivum*, sive *subsicivum*, prout legere est in antiqua inscriptione Domitiani, quæ est pag. CLXXXXI. n. II. editione Grut. Ita vox ea fuerit a *subsecando*, sive *subsicando*, unde & in vett. libb. in secunda syllaba nunc per secundam, nunc per tertiam effertur vocalem. Rectius tamen per *I* proferatur, quam per *E*, cum in vett. libb. eiidem legamus *reficare*, *proficare*, *disficare*, seu *disfi.care*; quo de scribendi modo, Aldus in Orthographia, & Colvius in vett. Met. App. Tantum ponam locum Plauti, Rudente, act. I. sc. II.

> *Quia tu in paludem is*, *exsecasque arundinem*,
> *Qui pertegamus villam*, *dum sudum est?*

Subsicivum probat quoque Turnebus. Vida & quæ fuse hac de voce scribit, & ab Angelo Colotio se accepisse

accepisse tradit Hieronymus Ferrarius emendat. In Philipp. II. Ciceronis. Atque ut veteres potius citemus, quid apertius illis Siculi Flacci verbis? *Subsicivorum vero genera sunt duo: unum est, quod a subsecante limite mensura quadratum excedit: alterum est autem, quod in mediis centuriis relinquitur. Evenit hoc ideo, quoniam multis veteranisque cultura assignatur. Siquid enim amari & incerti soli est, id assignationi non datur.* Unde eadem cognoscimus, quid in agris *subsicivum* dicatur, nempe quod nulli assignaretur: sive quis non expleret modum centuriæ: eoque extra *subsecantem* lineam in extremis assignationis finibus relinqueretur: sive quia in medio quidem centuriarem esset, & fortassis explere centuriam posset, assignari tamen nulli posset, idque ob maciem soli & sterilitatem. Unde inter agrimensores anonymus: *Subsicivos agri, quos in pertica divisos recusant, quasi steriles, aut palustres.*

SVBSIDIVM a *subsidendo*, ut a *præsidendo præsidium*, ab *obsidendo obsidium*. *Subsidia* dicebantur, qui exspectabant, ut aliis periclitantibus essent auxilio. Gloss. Philoxeni: *Subsidium*, βοήθημα, συμμαχία. *Subsidia*, βοήθεια. Dicti alio nomine *Triarii*, unde proverbium, *Res ad Triarios redit*. Quomodo a *præsidio* & *auxilio* differat, ostendit Cornelius Fronto, & ante eum Varro, lib. IV. de L. L. *Pilani*, inquit, *Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant, ab eo Subsidium dictum; a quo Plautus:*

Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii.

Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adjumento essent, alienigenæ. Præsidium est dictum, quia extra castra præsidebant in loco aliquo, quo tutior regio esset. De *subsidio*, & *præsidio*, ita Festus: *Subsidium dicebatur, quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant: quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia, locum tamen retinebant in exercitu, quæ erat tertia acies Triariorum; ut Plautus in Frivolaria:*

Agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triarii.

Simili modo dicti præsidiarii, ante eos collocati qui erant, aut in alio loco præpositi.

SVBTILIS a τῆλε, id est, *longe*, quia quæ *subtilia* sunt, ea longe a sensibus sunt remota. Facit pro hoc etymo, quod Priscianus in IV. ut a *sextus* est *sextilis*, ut a *gens gentilis*, ab *hostis hostilis*, ita a *subtel* esse *subtilis*. Atque eum secutus Papias. Est vero *subtel* in pede, quod vola in manu. Unde Priscianus exponit κοῖλον τοῦ ποδός. Perottus scribit *subtel*, ac dici putat, quia sit *sub talo*. Inde fuerit *subtilis*, quia in concavo pedis cutis est tenuis, ac *subtilis*. Sed Cæsar Scaliger longe melius, Exercit. I. adversus Cardanum: *A filis* (inquit) *tenuioribus originem traxisse videtur: quæ in tela bene texta oculorum aciem pene fallunt. Unde significationis propriæ ad alia quoque sumpta fuit.* A *subtilis* vero fuerit *subtel*, quia caro ibi tenera. A *subtel* vero *calcei subtelares*, vel *subtalares*, de quibus Isidorus: qui dici eit, quia *sub talo essent*. [*quælibet minutæ res* τῆλαι & τῆλα dicuntur. τῆλα & πτίλα idem.]

SVBVCVLA, quæ & *interula* dicebatur, quia intima foret, ex eo nomen accepit, quia *tunicæ subesset*, ut tunica pallio. Persius:

. . . . *Subucula pexa*
Trita subest tunicæ.

Varro, lib. IV de L. L. *Capitium ab eo, quod capit pectus, id est, ut antiqui dicebant, indutu comprehendit: alterum, quod subtus, a quo subucula: alterum, quod supra, a quo supparus.* Idem lib. I. de vita pop Rom. citante Nonio: *Postea quam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium.* Inepte vero Marcellus Donatus in Trebell. Poll. dici putat, quia *sub cute* connectetur. Sane si putavit vocem esse compositam, melius dixisset ὑποκομιστικῶς fieri *subucula* a *subuo*, quod a *subuo* pro *subduo*; ut *exuo* pro *exduo*. Nempe a δύω, cujus princeps litera in *induo* remansit. Et sane favet huic etymo, quod in Glossis veterib. legas: *Subucula*, ὑποδύτης, ὁ χιτών. Nam ὑποδύτης ex ὑπὸ & δύω, ut *subucula* fuerit ex *sub* & *duo*. Alteram *subuculæ* notionem docet his verbis Festus: *Subuculam Ælius Stilo, & Cincius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod Diis detur ex halica & oleo, & melle.* Ac ne hac significatione *subucula* potius scribendum putes, (quomodo in Glossis antiquis legitur, *Subtilitas*, ὄργανον,) mox addit Festus: *Nam de tunicæ genere notum est omnibus.* Unde liquet, utraque notione eodem modo scribi solere. Aut hoc verum est, aut Paulus vitioso fuerit codice deceptus.

SVBVERBVSTVS, συγκαυθείς, aut verbere. Itaque opponitur *liberalibus*. Tertullianus de Pallio, cap. IV. *Libertinos in equestribus, subverbustos in liberalibus, dedititios in ingenuis, rupices in Urbanis, scurras in forensibus, paganos in militaribus.* Dicitur quasi *sub veru ustus*, B pro V posito. Festus: *Subverbustam, verubus ustam significat Plautus, cum ait:*

Ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.

Sed longe felicius socer meus Fr Junius in notis ad Tertullianum de Pallio putabat, ut a *jus* est *justus*, ab *arbor arbustum*, ab *onus onustus*, sic a *verber* esse *verbustus*, & cum præverbio *subverbustus*.

SVBVLA κατὰ συγκοπὴν quasi *suibula*, a *suendo*. Sic enim vocant *instrumentum*, *quo corium calcei perforatur*. Hinc *subulo* apud Lucilium & Ausonium, verbum flagitiosum, de eo *qui subula instar mares perforat*, ut loquitur obscenus Deus in carmine Ithyphallico. *Inforare* similiter usurpat Plautus Curcul. act. III. *Non inforabis me quidem* Sed & Græci μολύνω, quod itidem *fuere* notat. similiter usurpant pro *subigere*, ut diximus in *Multum*. *Subulæ* quoque dicuntur *instrumenta ferrea, quibus lapides excavantur, ac poliuntur*. Græci ὄρυγας vocant, ut ex Hesychio constat. Indeque animali, quod Græci vocant ὄρυγα, quia ὄρυγα, hoc est, *subulam* cornu suo refert, itidem *subulonis* nomen datum. Gloss. vett. *Subulones*, ὄρυγες θηρία. Plinius, lib XI. cap. XXXVII. *Aliis simplicia tribuit* (cornua) *ut in eodem genere* (cervorum) *subulonibus ex argumento dictis*. Quo ex loco quidam collegere *subulones* seu *sublones* dici cervos bimulos, quibus cornua enasci incipiunt, sed recta & simplicia. At obstat, quod *subulones* & *cervi* sic ætate solum differrent. Plinius autem dicit esse in genere cervorum, hoc est, animal cervo simile. Vide quæ de *Oryge* suo loco, atque item in *Upupa* diximus Est & tertia *subulonis* significatio. Nam in vett. Glossis exponitur αὐλητής, ac plenius idem docet Festus, his verbis: *Subulo Tusce tibicen dicitur. Itaque Ennius:*

Subulo quondam marinas propter adstabat plagas.

Est versus trochaicus. Sed apud Varronem, ubi eadem de *subulone* legas, aliter concipitur. Locus est lib. VI de L. L. *Apud Ennium:*

Subulo fluvios propter adstabat aquas.

Subulo dictus, quod ita dicunt tibicinem Tusci. Quocirca radices ejus in Etruria, non Latio quærendæ sunt. Hæc Varro. Si trajectis posterioribus duobus vocibus legas *propter aquas adstabat*, erit Sotadicum, ut monuit Scaliger, qui nec improbat *assabat* pro *adstabat*, ut sententia sit, assa voce, hoc est, absque instrumentis Musicis canebat. Sunt & qui aliter versui medicinam facere conentur. Porro etsi *subulonis* etymon, non in Latio, sed Hetruria, quærendum dicat Varro, Turnebus tamen lib XXV. cap. I. & lib. XXXII. cap. XVI vult origine esse Latinum, & dici quasi *sibilo* vel *fibulo*. Mihi venit in mentem *subulo* potius dici quasi *surbulo*. Nam σύριγξ est αὐλὸς, συρίζειν αὐλεῖν, Hesychio teste. Sed quo minus tamen in sententia hac animus acquiescat, facit, quod Varro dicat vocem esse Hetruscam: Thusci autem plurima habeant ex Orientis lingua. Et sane Chaldæis, שבלא, *sibbal*; Syris שבלא *sebol*; Arabibus سنبل *sunbul*, est *spica*, ut capitur Matth. XII. I. Sed συνεκδοχικῶς ea notatur σῦριγξ sive *calamus*: quo primitus usi pro *fistula*: ut vel ex Bucolicorum scriptoribus notum.

Svaulcus Agellio a Græcis eidetur originem ducere. Sic enim scribit lib. xiii. cap. ix. *Quod Græci ὕειν, nos super dicimus: quod illi ὕπτιος, nos supinus: quod ὑφορβόν, nos subulcus*, &c. Dicitur vero ὑφορβόν quasi ὑοφορβόν, ut συφορβός pro συοφορβός, ab ὗς sive σῦς, id est, *sus*, & φέρβω, id est, *pasco*: quod ipsum dici volunt quasi φέρω βοῦν. Sed quod ad *subulci* etymon attinet, etsi id etiam Nunnesio placuerit, tamen arbitror potius, ut ex *bovibus* est *bobus* & *bubus*, unde *bubulcus*, & κατὰ συγκοπὴν *bubulcus*: sic a *suibus* esse *subus*, unde *subulcus*, & per syncopen *subulcus*.

†Suvlo in Glossis exponitur αὐλητής, *tibicen*. Ac frustra se fatigant critici, ut hujus vocabuli etymon expediant, ut sit *Subulo* quasi *Sibilo*, aut a *Sufflo*; aut *Subulo* quasi *Surbulo*, quia συρβηνεύς est Hesychio αὐλητής tibicen. Sed jampridem Varro recte monuerat, radices vocabuli hujus in Etruria esse quaerendas; qui sic ait in VI. de L. L. *Apud Ennium, subulo quondam marinas propter adstabat aquas* (qui versus aliter in Festo (t) est) *Subulo dictus, quod ita dicunt tibicinem Tusci: quocirca radices ejus (vocis) in Etruria, non Latio, quaerendum est*. Vossius rem acu tetigit, simul fassus Tuscos non tantum *subulonis* vocem, sed & alia plurima habere ex Orientis linguis. Itaque ais: *Chaldaeis Sibbul, Syris Sebol, Arabibus Sunbul est spica*, h. e. συνεκδοχικῶς *calamus* sive *fistula*. Haec Vossius recte: cujus rationes multis partibus juvabuntur ex forma Chaldaei nominis. Est enim apud eos & שבל *sabal* & שבלא *subla*: quorum utrumque est ipsissimum Tuscum Suvlo. Neque vero ut ab eo Orientali vocabulo deducatur Tyrrhenicum Suvlo cum notione *tibicinis*, est in subsidium adsciscenda Vossiana συνεκδοχή: quae συνεκδοχικῶς potius faciet, ut *spicam* notet. Nam Hebraicum שבלת *sibbolet*, & Chaldaicum *Subal* proprie *culmum*, συνεκδοχικῶς vero caput ejus culmi sive *spicam* significat. Rem ita esse demonstrari potest ex Jobi XXIV. 24 Nam ubi Noster posuit: *Et sicut summitates spicarum conterentur*, ibi Hebr. est כראש שבלת *Cherus sibbolet*, *sicut caput τοῦ sibbolet* i. e. *sicut caput culmi* (h. e. sicut spica, quae est caput culmi) *succidentur*. Ubi vides τὸ *Sibbolet* proprie esse totam καλάμην sive *culmum*, caput vero τοῦ *sibbolet* intelligi ipsam *spicam*. Optime ad hanc sententiam in Graeco sic vertitur, ὥσπερ στάχυς ἀπὸ καλάμης αὐτόματος ἀποπεσών: ubi στάχυς *spica* respondet τῷ ראש *ros*, *caput*, καλάμης vero sive *culmus* respondet τῷ שבלת *sibbolet*. Ex quo uno loco videt propriam τοῦ *sibbolet* notionem esse, ut totam culmum notet, συνεκδοχικῶς vero, siquando *spicam* tantum designet. Haec de Vossiana synecdoche. Sed illuc redeo. Cognata nomina ex eadem radice orta eo tendunt omnia, ut *ductum, viam, semitam, meatum, tubum, alveum* significent (vide Hebraica, Chaldaica, Syriaca lexica in שבל) ex quo fit etiam *Sibbolet* Hebraicum, & *Subal* Chaldaicum proprie esse eam culmi partem, quae cacua est, & *calamus* dicitur; quo calamo rudibus illis & inconditis saeculis ad canendum utebantur, ut constat ex illo Virg. *Musam meditaris avena* (vide ibi Servium) quo etiam spectat illud, *stridenti miserum stipula disperdere carmen*. Jam vero ab Heb. *Sibbolet*, sive a Tusco *Subulo* Latinum *sibilandi* verbum esse factum, vel me tacente, quivis pervidere potest. Quae porro vocabuli Suvlo ratio est, eadem plane & alterius Ambubaiae apud Suetonium & Horatium: nisi quod *Subulo* quidem per Tuscos jampridem jus Latii acceperat: at *Ambubajae* ἀυλητρίδες e Syria advenere, sed aevo posteriore. Verum de *Ambubajarum* origine jam omnia calgata. Vide Vossium in eo vocabulo. Ergo Acro ad Hor. I. serm. 2. illud *Ambubajarum* &c. sic scripsit: *Ambubajae dicuntur mulieres tibicinae lingua Syrorum: nam Syris tibia sive symphonia, ambubaja dicitur*. Idque verissimum est; quia, ut jampridem alii notarunt, & Chald. אבוב *Abbub* & *Abbuba*, & Syriacum *Abubo*, & Arabicum *Anbubo* fistulae sunt vocabula. Sed tamen (quod mea nunc interest) eadem prorsus Suvlonis & Ambubajae ratio & analogia significationis est, ut initio monui. Utrumque enim nominis sua radice *spicam* sive potius *culmum* notat: id quod, ut de *Subulone* jam demonstratum fuit, ita pronum est & de altero ostendere; quod venit ab אביב *abib*, quod & Hebraeo sermone, & in ejus dialectis *culmum recentem*, & συνεκδοχικῶς *spicam* designat. Hinc recte quidam Chaldaicum *Abbub* sic definiunt, ut sit *fistula ex novorum frugum calamo confecta*: & Arabicum *Anbubo* sic interpretantur Arabice docti, ut sit primum culmi sive calami internodium, quod est inter binos quosque nodos; deinde ut sit etiam *fistula*, quippe quae ex illo internodio conficitur. Mazochius.

Suburanas *meretrices* vocat Horatius. in Epod. lib. & Martialis non semel. Nempe a *Suburra*, qui vicus Romae erat infamis lupanaribus. Unde Persius, sat. 5.

. . . . Totaque impune suburra
Permisit sparsisse oculos mihi candidus umbo.

Nomen *suburra* ex eo fortasse est, quod locus is *sub urbe* foret. Nam muro terreo suberat. Varro, lib. iv de L. L. *Eidem regioni attributa subura, quod sub muro terreo Carinarum. In ea est Argeum sacellum sextum. Subura Junius, ab eo scribit, quod fuerit sub antiqua urbe. Cui testimonium potest esse, quod subest ei loco, qui Terreus murus vocatur*. Verum huic sententiae obstat, quod antiqui *sucuram* per C scriberent: pro qua sententia aliquid legas apud Fabium Quinctilianum. Nam ait *E* in *suburra* tertiam literam esse. Ubi C pro *E* scribi debere, jam saeculum est quod monuit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis. Quare merito Varro, cum superiorem attulisset ἐτυμολογίαν, haec mox subjungit: *Sed ego a pago potius Sucusano dictam puto Sucusam. Nunc scribitur tertia litera C, non B. Pagus Sucusanus, quod succurrit Carinis*. Festus: *Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate, qui ajunt ita appellatum & regionem urbis & tribum a stativis praesidiis; quod solitum sit succurrere Esquiliis, infestantibus eam partem urbis Gabinis; indicioque esse, quod adhuc ea tribus per C literam, non B scribatur*.

Sucidium late nimis Onomasticon ταριχείαν, hoc est, *salsamenta* exponit. Mellus Nonius *lardum* interpretatur. Proprie autem est pars suilla, sale durata, & in quotidianos usus servata, sic dicta quia in usum quotidie aliquid *succiditur*: unde *succidiam* describens Petronius ait: *Sinciput vetustissimum particula mille plagis dolata*, id est, cui saepius abscissa particula. Κατὰ μεταφορὰν ad alia transfertur: ut eum hortum *alteram succidiam* dixere: uti est apud Tullium in Catone. Cumque Hieronymus, lib. II. adversus Jovinianum, aliquem *gehennae succidiam* vocat. Varro a *sue* & *caedo* deducit, quod placere nequit. Verba ejus haec, lib. iv. de L. L. *Succidia ab suibus caedendis: nam id pecus primum occidere coeperunt domini, & ut servarent, salire*. At mirum, Perottum velle & *lanam succidam* dici a *succidendo*, quia, ut ait, talis sit, qualis *succisa*, hoc est, plena sordibus. Nam a *succo* esse ostendit, quod penultimam corripit: ut apud Martial. lib. xi. epist. xxvii.

Succida palliola vellera quinque petit.

Succinum Latinis idem est, quod Graecis *electrum*, ac *succinum* vocatur, quia sit *arborum succus*: ut Plinius ἐτυμολογίζει, lib. xxxvii. cap. iii. Et Atharicus rex, epist. ad Hestos: cujus verba & ponit Fabricius, notis in Prudentium, pag. dccxxvi. Siquidem in Septentrionalibus Oceani insulis sudat ex arboribus pinei generis, ac tempore aut mari induratur, & Oceano intumescente defertur in litus.

t) *Festi locus hujusmodi est*: Suvlo *Tusce Tibicen dicitur: itaque Ennius: Subulo quondam marinas* propter adflabat plagas. *Ubi Scaliger pro* adflabat *mavult Afflatum, ut ibi Afflate sit canora tibia sine voce.*

Merito itaque ab Ambrosio, Hexaëmeron lib. III. capite XV. dicitur esse *lachryma virgulti*. Vide plura apud Plinium lib. XV. cap. XVI. & Isidorum, lib. XVI. cap. VIII. & supra in *Electrum*.

SUCCROTILUS Festo teste. (apud quem in codd. quibusdam MSStis perperam est *sucrotilus*) idem notat ac *tenuis*: unde Titinio & Afranio vox *succrotila*, hoc est, *exilis*. Videri possit esse a κρόκος, aut *crotila*. Sed obstat quod simplex ejus *crotilus* de alia quoque, quam voce, usurpetur. Plautus (in Syro dubium an Cistellaria vel potius Cistellaria)

Cum extortis talis, cum crotilis crusculis.

Quid si ergo dicamus *crotilus*, κατὰ μετάθεσιν esse ex *curtulus*, a *curtus*? Quanquam profecto non est quod magnopere hoc Plauti loco moveamus, ob summam lectionis varietatem. Sane Festus ipse versum hunc aliter atque aliter laudat. In *Crocotilum* legit, *cum crocotilis crusculis*. Sive ut in MSto est, *crocotilus*. In *succrotilus* non video quomodo aliter, quam *succrotilus* scribere potuerit. In *Todi* vero sic legitur, etiam in MSStis Nostri: *Todi sunt aves parvæ, & todilli, quorum meminit Plautus in Syro, cum ait;*

Cum extatis talis, cum todillis crusculis.

Nec multum ab hac lectione abit MStus meus Priscianus bene antiquus, in quo lib. III. ex Cistellaria is versus hoc pacto citatur:

Cum extortis talis, cum todenis crusculis.

Super *todenis* adscriptum *exilibus*. In ipsa autem orationis serie, mox subjicitur: *Todus avis brevia tortaque crura habens*. Quod tamen non dubium, quin ex ora in contextum irrepserit. In antiqua mea Veneta Prisciani editione (puta anni MCCCCLXXVI.) inveoio: *cum tercinis crusculis*. Quod & ipsum ex *todillis* corruptum esse paret. Itaque nullus ambigo, quin *todilis* vel *todillis* scripserit Plautus: ut nempe ea vox sit a *todis* avibus, quarum crura exilia esse ex Festo, & antiquo illo in Priscianum glossemate, liquido discimus. Nec leviter hanc rem confirmat, quod, ut in Conjectaneis monet Scaliger, simili tralatione Eubulus Comicus dixerit σκελῶν κοψίχου, nempe ab minuta illac avicula. Quemadmodum autem *todillus* a *todus*, id est, *parvus*, ita *todus* a τυτθὸς, quod item notat *parvus*.

SUCCUS si gemino scribatur *CC*, erit a *sapino fuctum*, *T* in *C* converso. Verum ex Pierii castig. ad Ecl. III. constat in antiquis codd. ac iis etiam, qui geminatione consonantium gaudent, vocem hanc unico scribi *C*: ac similiter in Philoxeni Glossis exaratum, *Sucus*, χυλὸς. [ὀπός.] Ideoque magis verisimile fit, esse a præfixo *fuga*: ut ita dicatur, quasi *fugus*, ut est apud Donatum in Eunuch. act. II. sc. III. Sæpe enim commutantur literæ *C* & *G*: imo & indifferenter in quibusdam scriptæ. Exempli gratia, in *Cortyna* & *Gortyna*. Quin interdum *C* scribebant, *G* pronunciabant, ut in *Cajus*, *Cajeta*, *Cneus*, & *Curculio*. Imo diu Romani caruere litera *G*: primusque novam ejus formam invenit Spurius Carbilius, ut tradunt Scaurus, & Victorianus.

†SUCCUS est a פוק *fuk*, quod est *artare*, quia non aliter quam *artando* succus exprimitur. Quo nulla est originatio pronior. At ab eodem verbo פוק *fuk* etiam SUGO fit, & SUGGILLO, de quibus mox, MARTINIUS.

SUDES, quia in sepiendo ejus usus, nomen videtur accepisse vel a סוג, *sepire*: vel a *suibus*, adversus quas e *sudibus* sepimentum fieret: vel (quod ante trecentos & amplius annos in Catholico suo retulit Joannes Genuensis) a *suo*, *quia sepet*, *quasi consuta sudibus videtur*, *eo quod sudes ex transverso per eam mittantur & figantur*. [est ab ὄσδος Æolico, pro ὄζος, *ramo*.] Verum & *sudibus* pugnatum olim, loco gladiorum: ut ex Marone, Cæsare, Livio, Appiano, aliis constat. Itaque aliis dici videtur a Chaldæo שׂיט *hasta*: vel Græco σείω seu σεύω, hoc est, *ὁρμῶ*, unde σοῦδος, hoc est, ὁρμητικός, idque quia *sudibus* cum impetu alii in alios irruerent: vel quia ὁρμῶσι dicuntur σείεσθαι, cum vibrantur. At *sudes* pro *pisce* a *sudis similitudine* ita vocatur. Græcis est σφύραινα. Fortasse a *sudes* est *sudiculum*: quod sic notabis *sudem minutam*, qua servorum terga subinde demulcerentur. Sed aliter Festus: ut in *Sudor* dicimus.

SUDOR ex ὕδωρ, *aqua*, converso spiritu in *S*, quomodo ab ἕξ est *sex*, ab ἑπτὰ, *septem*, &c. Vel ab ἱδίω, quod idem notat, fuerit *sudor* κατὰ μετάθεσιν. Sed prius malim. [ab ἴδω seu ἴδος, idem quod ἱδρώς.] Non audiendus Varro, qui ab *humo* deducit. Nam IV. de L. L. ait: *Hinc* (ab *humo*) *ager uliginosus*, *humidissimus*; *hinc udus*, *uvidus*; *hinc sudor*, *quivis deorsum in terra imber*. Quæ postrema verba aliquid commune habent cum sententia Empedoclis, qui *mare* volebat esse *sudorem terræ*. Nota res ex μετεωρολογικοῖς Philosophi. Alii tamen locum corruptum putant: neque enim hic de *sudore* agi, sed scripsisse Varronem: *Hinc udor*, *Aqua vis deorsum in terra*, *Imber*. Vel quod Josephus Scaliger præfert: *Hinc udor*, *aqua vis deorsum*. *Hinc terra Umbria*. Vel, in hunc modum: *Hinc udor*, *hinc quavis deorsum terra*, *ut Umbria*, *humiditer*. Vide Conjectanea. A *sudor*, vel potius *sudo*, est *sudiculum*. Festus: *Sudiculum genus flagelli*, *quod vapulantes sudantes facit*. Sed quid si dicamus esse ὑποκοριστικὸν a *sudes*, mutato genere, ut a *rana* est *ranunculus*, ab *epistola epistolium*? *Sudarium*, linteum, quo *sudorem* detergemus. Posteriores Græci itidem σουδάριον vocant. Veteres dixere καψιδρώτιον, ἀπὸ τοῦ καπτεῖν ἱδρῶτα. Pollux, lib. II, cap. XVI. Εἴποι δ' ἄν κατὰ τὸ ἐν μέσῃ κωμῳδίᾳ καλούμενον, ὃ νῦν σουδάριον ὀνομάζουσι. Non refugit σουδαρίῳ vocem Nonnus in paraphrasi cap. XI. & XX. Mirum vero, cum Pollux clare indicet esse posterioris ævi vocem: Mœrim tamen Atticistam scribere: Σουδάριον, Ἕρμιππος, τὸ ὑφ' ἡμῶν σουδάριον. Ubi si intelligendus Hermippus, veteris comœdiæ poëta, sane necesse sit Latinos *sudarium* ex Græco σουδάριον fecisse. Sed metuo, ne Mœris fallat fallaturque. Ἀναλογία enim comprobat a *sudando* vel *sudore* esse *sudarium*, ut a *pomo pomarium*, ab *auctu auctarium*, ab *admissu admissarius*. Similiaque *armarium*, *apiarium*, *rosarium*, & alia. Eo minus Nonno credendum, qui locis ante memoratis Syriacam esse vocem dicit: Scio legi apud Chaldæum interpretem, Exodi XXXIV. 33. 34. & Ruth III. 15. item apud Syrum interpretem, Act. XIX. 12. Verum eo tempore ut alia multa, ita hoc etiam vocabulum Oriens acceperat a Romanis. De hoc judicium ferre non poterat Nonnus, quia Latine nesciret.

SUDUS, (ut quidem Angelus Decembrius tradit, lib. IV. de politia literaria, part. XLVIII. & L.) ita dicitur, quasi *semiudus*, vel *subudus*. Prius istoc & Junius Philargyrius in IV. Georg. posterius & Vetius pronarat. Sed reprehenditur hic eo nomine a Letio. Qui, ut *securus* est *sine cura*, & *sedulo* dicitur quasi *sine dolo*, ita & *sudus* censet factum esse ex *se*, id est, *sine*, & *udus*, hoc est, *humidus*. Et longe sane rectius. Quippe *udus* & *sudus* opponuntur. Appuleius, Apolog. *Videnturne vobis debere philosophi hæc omnia vestigare & inquirere*, & *cuncta specula vel uda*, *vel suda soli videre*? Ubi *suda* sive *artificialia specula* opponit *udis* sive *naturalibus*, ut sunt fluvii & mare: unde Maro, Ecl. II.

. . . . *Nuper me in litore vidi*,
Cum placidum ventis staret mare . . . .

Sed etsi hoc ἔτυμον non displicet, tamen verius puto, ut sit a Græco εἶδος, quo non tantum *sudor* notatur, sed etiam *cælum siccum* ac *calidum*, τὸ θερμὸν καύματος, ut Eustathius interpretatur. Hesychius quoque εἶδος interpretatur πνῖγος, hoc est, *intensus æstus*, ita ut animal pene *suffocet*. Et Suidas εἶδος non tantum exponit ἱδρῶτα, hoc est, *sudorem*; sed etiam θέρος, hoc est, *calorem æstivum*. Atque ita usus Hesiodus in Clypeo Herculis, vers. CCCXCVII.

Εἴδει ἐν αἰνοτάτῳ, ὅτε τε χρόα Σείριος ἄζει.

Ab εἶδος igitur erit *sudus* converso spiritu in *S*. quod non tantum in spiritu aspero usu venit, etsi hic usitatius

usitatius est, sed etiam leni, quomodo ab ἕπω est *sequo* pro *dico*, unde apud Livium Andronicum *insequo* pro ἔννεπε. Et *sero* pro *dico*, (unde *sermo*) plane puto esse ab εἴρω. aliaque hujusmodi suis locis adduximus.

Svesco ab usitato *sueo*. Sane non *consuesco* tantum, sed etiam *consueo*, ponit Charisius: at etiam monet Priscianus in xi. *Sueo* autem, ut Martinius conjectat, dicitur ab *usu*, quasi *usu eo*: vel a *suus*: quia qui assuescit, suum quid & proprium facit, vel ab *σύω*, sive *σεύω*, hoc est, ὁρμῶ, quia impetu ac studio opus ad consuetudinem. [εἰώθεισαν, εἰώθει, Hesych. nempe Æoles εὔω, dicunt pro ἕω *induo*, cujus præt. med. εἴωθα. unde εἰωθὼς, & contracte ἔθος, & ἦθος. ab εὔω vero & σεύω est *sueo*, & inde *suesco*.]

Svfes, summus erat Carthagine magistratus. Festus in schedis Pomponi Læti: *Sufes dictus Pœnorum magistratus, ut Oscorum Meddixtuticus*. Calidius in oratione in Q. Cæcilium: *Nonne vobis, sufetes, ignem, & fumus prosequi, & flamma videtur?* Seneca, de tranquill. cap. iii. *Nec vis enim nisi consul aut prytanes, aut ceryx, aut sufes administrare Remp.* atque idem ex Livio & aliis notum est. Originem non ignorabit, qui sciat Pœnos esse Tyriorum colonos, Tyriorum autem & Hebræorum linguam fuisse eandem, nempe Chananæam. Sane & Tyrii & Hebræi magistratus ita distinguebant, ut alii essent Reges, alii Judices. Habebant Judices aliquid regium, quod essent perpetui, sed quia deerat eis τὸ αὐτοτελὲς, ideo magistratus potius erant, quam reges, uti & reges Lacedæmonii, qui nihil habuere regium præter nomen & προεδρίαν. Tales igitur fuere Hebræorum ac Tyriorum Judices, quos dicere שופטים, prout & in Scripturis Judicum liber inscribitus, nempe a radice שפט, *judicavit*. Ergo ex שופטים est Carthaginensium *sufetes*, hoc est, κριταί. Tertullianus, cum pro libro *judicum* dicit librum *Censorum*, non satis expressit vim Hebrææ vocis שופטים. Sunt enim *Sophetim*, non quos Romani *Censores* dixere, sed quales Atheniensium *Archontes* perpetui, ἄρχοντες διὰ βίου, ut bene Scaliger observat. De etymo tamen paullo aliter idem Scaliger. Vult enim *suffetes* quasi *ephoros* dici a צפה, *speculari*, *inspicere*. A quo צופה, ἔφορος, ἐπίσκοπος, ἐπόπτης. Vide eum ad Festum, & imprimis lib. iii. canonum Isagogicorum Eusebio adjunctorum pag. cccxxi. & cccxxx. & animadversionibus Eusebianis ad annum mcclii. pag. lxiv. In plerisque Festi sive potius Paulli codd. MSStis legas *suffes* & *suffetes* gemino *ff*. Sed simplex malim, partim ob codices alios, partim originis caussâ.

† Svfficio ubi activum est, ac significat *substituere*, est unum ex compositis verbi *Facio*. At quando neutrum est, ac respondet Græco ἀρκέω, tunc aliam originem habet. Venit enim ex verbo ספק (sive nonnumquam cum *Sin* in prima radicis) *saphak*, quod tum interdum apud Hebræos, tum sæpius apud Chaldæos Syrosque est *sufficere*, sive *satis esse*. Et quidem apud Chaldæos frequens in ea significatione est forma *Peal*, apud quos ספק *sephak* est *sufficere*; sicut etiam in forma *Pael*. Item מספקא *sephkana* est *sufficientia*. Et apud Syros ספוקא *sepoko* est *sufficiens*, & alia plura ejusdem notionis vocabula. Hinc apud Latinos ortum videtur verbum Orientali simile, quod Græco ἀρκέω significatione responderet; quod qualecumque initio fuerit, certe sive litteris sive vocalibus spectatis, proxime ad compositum ex *Sub* & *Facio* accedebat; unde cum *sufficio* confusum postea fuit, ac vulgo existimatum ad eamdem familiam pertinere. Exemplum hujus geminum planeque germanum posui in Tyrrhenicis Diatr. IX. §. 3. in Silantivm: quod quatenus augurale vocabulum est, & quidem ex Chaldæo descendens, cum sono litterarum spectato, proximum *silentio*. quod fit a *sileo*, esset; postremo cum illo confusum fuit, tamquam si & ipsum a *sileo* descenderet. Sic ergo olim & de Svfficio conjiciebam. Verum re melius considerata, Svfficio pro ἀρκέω est etiam compositum ex Svb & Facio, estque analogum verbo *suppedito*, utrumque enim tum neutraliter pro ἀρκέω usurpatur, tum etiam active pro *subministro*. Videndum ergo an non casu evenerit, ut tum compositum Latinum Svfficio, tum etiam τὸ ספק eisdem elementis constarent. At augurale Silentivm originem ex Oriente haud dubiam accessit. Menochivs.

Svfflamen absque dubio est a *flamen*, & inde *sufflaminare*, quod proprie esset rem cum impetu ruentem in contrarium *flando* sistere. Sed κατὰ μεταφορὰν dicitur *sufflamen* de ligno, quo currus in declivibus locis nimio impetu ruentes cohibemus. Τροχοῦ ἀγκύρας scite vertunt vett. Gloss. Ad morem eum allusit Cæsar Aug. illas: *Haterius noster*, inquiebat, *sufflaminandus est*. *Ita videtur non currere, sed decurrere*. Proprie itegis Seneca in Apocolocynthosi: *Aliquando Ixionis majori rotam sufflaminandam*. Cujus vim vocis si intellexisset doctissimus B. Rhenanus, nunquam ibi substituendum putasset, *sublaminandam*. [Vide Nonium in *sufflatum*. vide tamen num *Sufflamen* sit ex *Suffremen* & *suffragimen*. Nota *suffraginari*.]

Svffoco geminam notionem habet, pro diversa quantitate: unde versiculus vetus in Catholico Joannis Genuensis:

Suffocat, extinguit; suffocat, guttura stringit.

Nempe *suffocat* secunda brevi fuerit a *focus*, & significet id quod Græcis πυρῶσαι, ut cum Theocritus ait, πυρώσατε δῶμα θεείῳ, *suffocate domum pulvere*. Atque eo Propertium uti lib. iv. censet Scaliger. Nam legit apud eum, lib. ii.

Dein quæcumque locum externæ tetigere puellæ,
Suffocat, & pura lumina tergit aqua.

Ubi Beroaldus *suffit* legebat. At *Suffocare* secunda porrecta fuerit a *faux*, uti & *præfoco*: ut significet *elisis faucibus interstinguere*, ut Appuleius loquitur, lib. iv. Metam. *AV* in O abit, quomodo ab *aulla* est *olla*; a *plaudo*, *explodo*; ab eodem *faucis* nomine *focale*, fasciæ quæ ægroti obvolvebant fauces sive collum. Usus Horatius, lib. ii. sat. iii. Seneca, lib. iv. Natural. quæst. Fabius, lib. xi. cap. iii. Inde & *focanei palmites*: qui (ut Columella ait, lib. iv. cap. xxiv.) *soles in bifurco medius prorepere*: *& iccirco eum prædicto vocabulo rustici appellant, quod inter duo brachia, quæ se dividit vitis, enatus, velut fauces obsidet*. Alias *AV* mutatur in *V*, quomodo a *claudo* est *cludo* & *excludo*. Atque hæc quoque mutatio in *faucis* derivatis locum habet. Nam a *faux* est *offucare*. Unde Festus: *Offucare, aquam in fauces ad sorbendum dare*.

Svffrago improprie quidem dicitur de *quadam vitium sobole*: ut ex Columella cognoscimus, lib. iv. cap. xxiv. sed proprie ita dicitur *flexura in posterioribus quadrupedum pedibus*, quæ in prioribus *genu* appellatur. Gloss. Cyr. ἰγνύα, τὸ ὄπισθεν τοῦ γόνατος μέρος, *suffrago*. Laxe nimis Onomasticon vetus. *Suffrago*, ἀγκύλη. Plin. lib. xi. cap. xlv. *Aves, ut quadrupedes, alas in priora curvant, suffragines in posteriora*. *Suffragines* vocantur, eo quod ibi cruris continuitas divisa ac quodammodo fracta appareat. Isidorus, lib. xi. cap. i. *Suffragines, quia subtus franguntur, id est, flectuntur; non supra, sicut in brachiis*. Eamdem rationem apud Papiam legas, qui alteram etiam adjungit, *vel*, inquit, *quum suffragantur, id est, adjuvant nervi crurum*. Sed magis placet Isidori sententia, ut sit a *suffringo*, hoc est, *posteriori parte frango*. Quodque ad alteram *suffragandi* notionem attinet, quam Papias respexit, ea tralatitia est, ut bene vidit Perottus. Juxta quem *suffragor* proprie est *annitor*, & *adjuvo*, primoque dicitur de bestiis, ex forma qua homines dicuntur manibus pedibusque obnixe omnia facere. Sed a bestiis est ad homines translatum: postea que restrictum ad comitia, rostra, aut forum: dictumque de iis, qui sententia sua, tabella aut alites cuipiam faverent ac consultum vellent. Ei contrarium *refragor*, quod est adversor, proprie autem notat vim *suffraginum* in adver-

sum venientem. Sed addam alteram conjecturam. Nam quid si *suffragor*, & *refragor*, proprie de *oratione*, ac speciatim *consiliis & deliberationibus* dicantur? Sane φράζομαι est *delibero*. Unde φραδὴ, *consilium*, teste Hesychio, φραδὴς, *conjuitus*. φραδίνω, *dico*. Ut φράδων, *enunsio*. A φραδῶ fit *fragari*, *D* in *G* verso, ut ab ζεῦγος, *jugum*. [Verum omnino etymum a *suffragibus* e *suffragine* & *suffrago*. & *sufframeo*, *subfragmen*, quod postea *sufflamen*.]

SVGGILLARE Verrio (si recta est Scaligeri ad Festum conjectura) sic dici videtur a *sub* & *gula*, quod a γυλλὸς, quod generatim κοίλωμα notat. Idem etymon in Catholico legas Joannis Genuensis. Et Papias propterea *fugillare* exponit *gulam stringere*. Sed nec originem, nec notionem veram perspexere. Nec magis eorum placet commentum, qui a συγγελᾶν factum putant, ut proprie sit *simul ridere & illudere*. Verisimilius qui putant, ut a *sorbeo* est *sorbillo*; a *scribo scribillo*, unde *conscribillo*: sic a *fugo* esse *fugillo*: eoque unico *G* scribendum: proprieque dici de maculis, quæ nimio *fuctu* fiunt. Aut qui cum Camerario in problematis censent dici quasi *succillo*, ab antiquo *cillo*, quod *percutiendi* habet significationem: ut in composito *perculit*. At apud eundem Camerarium in appendice problematum legas aliud etymon: nempe a κῦλον, quo *inferior*, ut ait, *palpebra* significatur. Pro qua sententia nihil reperio, nisi forte apud Festum sic legi debet: *Suggillatum dici existimant ex Græco vocabulo, quod ea pars quæ est sub oculo, κῦλον ab eis dicitur*. Sed vulgo legitur *sub collo*: & κῦλον an id sit, quod hic dicitur, sane dubito. Verum autem ἔτυμον aperit propria significatio, quam nos docent Philox. Glossæ. In iis enim *fuggillare* tum πλήσσω exponitur, quod late nimis patet; tum ὑπωπιάζειν, quod magis rem exprimit. Est enim id quod Belgæ dicunt *yemands ofsmeeren ende wat blaeu-oogen*. Etiam in Cyrilli Glossis est ὑπωπιασμὸς, *fuggillatio*. Quemadmodum autem ὑπωπιάζειν venit ab ὑπώπιον, quod ipsum est ab ὑπὸ, id est, *sub*, & ὤψ, hoc est, *oculus*; unde Galenum quasi ὑποφθάλμιον dici ait: ita quoque *fugillare* dicitur quasi *subcillare* a *succilus* sive *succilium*, quod a *sub* & *cilium* venit. *B* in *fuggillare* omissum, quomodo *omitto* dicimus pro *obmitto*. Caper de dubiis verbis: *Succilus, cum se sanguis cilio suffundit*. Sunt vero ὑπώπια, quæ ad verbum *succilium* seu *subcilium* dicimus, *maculæ, quæ sub oculis, sive ciliis contingunt*. Quare cum Livius atque alii *fuggillare* usurpant pro *lædere alicujus pudorem atque existimationem*, est ea acceptio μεταφορικὴ. Propria vero notat id quod dicebamus; ita nempe *percutere, ut sub oculis contingant vibices ac maculæ lividæ*. Usus hoc pacto Plinius, lib. XXXI. cap. IX. loquens de sale: *Ex illo suffusis cruore oculis, fuggillatisque cum myrrha pari pondere*. Et lib. XXIII. cap. IV. *Caryota cum coronis & cera & croco fugillata emendans*. Et lib. XXVIII. cap. IX. *Cujous recens cum melle fuggillata emendat*. Et lib. XX. cap. VI. *Cinis allii ex oleo & garo illitus fuggillata aut liventia ad colorem reducit*. Plura de Græco ὑπωπιάζειν & Latino *fuggillandi* vocabulo vide annot. Budæi in Pandect. & imprimis apud P. Fabrum, qui admodum fuse de utroque disserit, lib. III. ἀγωνιστικ. cap. XIV. Sed multus est in utriusque vocis interpretatione Cornelius Jansenius commentariorum in concordiam Evangelicam, cap. CXXIV. ad verba illa Evangelistæ, *Ne in novissimo veniens fuggillet me*: ubi Augustini, Bedæ, Alberti, & Dionysii interpretationem expendit.

†SVGGILLO aut SVGILLO verbum vetus est, non tantum ab antiquis Latinis (ex quibus benigna manu non pauca protulit Vossius) verum etiam in Lat. Lucae Evangelio XVIII. 5. usurpatum. De eo verbo nuper & nos aliquammulta adlevimus in Spicileg. ad Gen. XXVII. 38. 39 & n. 7. ubi satis luculenter ostendimus *Suggillare* tantumdem esse ac *strangulare*. Huic notioni illud mirifice favet quod SVGILLO nec a *Gula*, nec aliunde oritur, quam ab Habr. פיק *fuk*, quod est *artare*. Et quidem *artare gulam*, uno verbo dicebatur *Strangulare*, aut vero antique *Suggillare*. Nam haec duo verba unum idemque significasse, satis luculenter ad Gen. XXVII. 38. demonstravimus. MAZOCHIVS.

SVGGRVNDÆ, & *suggrundia*, dicebantur partes tecti prominentes, quibus stillicidia a parietibus arcentur. Græcis dicuntur γεῖσοι & γεῖσα. In Glossis Philox. legitur: *Suggrunda*, ἐνδέσμη. Ac in Glossis Cyr. Ἐνδέσμη, ὁ ἐξοχὴ, *projectus*, *aggrunda*. Unde liquet Græcum nomen esse ab ἐνδέσμαι, hoc est, *projicere*: unde hic *projectus* apponitur. A *suggrunda* est *suggrundatio*: quo usus Vitruvius, lib. IV. cap. II. *Sub tectis*, inquit, *si majora spatia sunt, columen in summo fastigio culminis. Unde & columnæ dicuntur, & transtra, & capreoli: si commoda, columen ad canterii extremam suggrundationem*. Dictæ autem *suggrundæ*, & *aggrundæ*, a *grunda*, quo nomine idem ac simplici significatur: nempe prominentiæ, & velut supercilia parietum arcendis pluviis inventa. Glossæ Philoxeni: *Grunda*, στέγη καὶ τὸ ὑπὲρ τὸν πυλῶνα ἐξοχή. *Grunda* ex *gerunda*, quia, ut tectum promineat, *aggeratur*: unde & *aggrunda*, quasi *aggerunda*; *suggrunda*, quasi *suggerunda* vocatur. A *grunda* dicti quoque lares *grundiles*, quorum Arnobius meminit lib. I. Ratio nominis fuerit, quod antiquitus parentes in *subgrundis* sepelirent, eorumque animas converti putarent in lares. Quamquam & videri possint ita dicti a *grundili* illo pecore, cui animam pro sale datam ex Chrysippo dicebat Varro. Sane Cassius Hemina scribit fanum *Laribus Grundilibus* factum, in memoriam *scrophæ*, quæ XXX erat fetus enixa. Ac *Laribus* quoque *porco* faciebant rem divinam. Vide, quæ hoc de etymo diximus in *Grunnio*. Sed prior magis ratio placet, eamque confirmat, quod etiam cum parentes desiissent sepelire in *suggrundis*, infantes tamen in ea sepelirent, qui nondum excessissent diem quadragesimum. Atque hinc liquet, cur infantum horumce sepulchrum diceretur *suggrundarium*; quod docet Fulgentius Planciades, lib. de prisco sermone; his verbis: *Suggrundaria antiqui dicebant sepulchra infantium, qui nondum XL dies implessent, quia nec busta dici poterant; quia ossa, quæ comburerentur, non erant: nec tanta cadaveris immanitas, quæ locus tumesceret*. Adducit deinde Rutilii Gemini locum in Astyanacte: *Melius suggrundarium misero quæreres, quam sepulchrum*. Habes & eam vocem in Glossis Isidori: sed ibi exponitur *sepulchrum*: sane late nimis, quod vel allatus proxime Rutilii locus ostendit.

†SVGO ab eodem verbo פיק *fuk* (quod est *artare*) descendit, unde superius & *Succum* & *Sugillo* deduximus. Ratio aperta est, quia non aliter quam constringendo comprimendoque labra lactentes ubera sugere natura docet, nec omnino aliter nos adulti pari labiorum constrictione utimur. MAZOCH.

SVI ab οὗ, converso spiritu aspero in *S*, quemadmodum in aliis multis, οὗ ab [Hebrew], quod idem significat. *Sibi* a σφίν, mutato φ in *b*. quomodo pro Φρύγες veteres dixere *Bruges*. *Se* ab ἕ, solius spiritus conversione.

SVLCVS Varroni a *suffodio*. Sic enim scribit in IV. de L. L. *Arvum & arationes ab arando: & ab eo quod aratri vomer sustollit, sulcus: quo ea terra jacta, id est, porrecta, porca*. Isidorus aliter lib. XVII. cap. ubi ait: *Sulcus a solo, vocatus, quod proscissus solem capit*. Vel fuerit a *solo*, ut *soli scissura*. Sed melius Festus his verbis: *Sulcus* (in plerisque MSStis est *solcus*) a *Græco, quia ab illis ὁλκὸς appellatur*. Ita usus Apollonius in IV.

. . . . Τὸν αἶψα ταμὼν ἐπὶ τέλσον ἀρότρῳ
Οὐ σπείρον ἀλωεῖσιν ὁδὸν ἐμβαλλόμενος ἄντην.

A *dis* & *sulcus* est *dissulcus*, quasi *sulcis distinctus*. Sumitur & tralatitie. Unde Festus: *Dissulcus porcus dicitur, cum in cervice setas dividit*.

SVLPVR malim, quam *sulphur*, quia solum est Latinis in usu. Posterior tamen pars debeatur Græcis, si con-

quod affine est τῷ π; id autem est in Græco πῦρ. Interea puto esse, non vocem hybridam ex Latina Græcaque, sed plane Græcam quasi ὅλον πῦρ. Græci tamen θεῖον vocant, tanquam rem maxime sacram: ut qua ad expiationem omnes uterentur. Aristoteles in Problem. sect. xxiii. Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρὰ ἱερὰ, ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θείου καὶ κεραυνοῦ· [ab Ἰλλος, seu Ἴλθος idem quod λῖθος ἀλόντος.]

†Sulfur est ex Hebr. גפרית gophrit ejusdem notionis, quod Chaldæis cum Caph sæpissime scribitur כבריתא cuphrita. At Caph apud Chaldæos interdum in Z, interdum in S transit; ut ex Chaldæo זנגבירא ginbera factum est tum Latinis Zingiberi, tum Græcis Ζιγγίβερι. Itaque ex Chaldæo Cuphrita fiebat Zulfur (cum qua littera Itali id nomen scribunt, Zolfo) & mox Sulfur. Mazocch.

Sum putatur esse ab εἰμί, sive ut Æoles dicebant, ἔμμι, vel ut Dores, ἐμμί. Favet etymo huic Jul. Scaliger, cap. cxii. de causis L. L. SUM, inquit, ab εἰμί. Et totum Græcum. Est adjecta vocali ϛιγ. Idem sentit Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, ubi ab εἰμί censet esse sum, præmisso sibilo: quomodo ab ἑ est si, eodemque modo sunt esse a Dorico ἐντί pro εἰσί. Sequitur & hanc sententiam Petrus Nunnesius in Grammaticæ, omnibus vero prævit Priscianus lib. ix. ubi clare idem tradidit. Sed non displicet, ut sum sit in futuro ἔσομαι κατ' ἀφαίρεσιν καὶ ἀποκοπήν, quam sententiam eo firmatum imus, quod veteres pro sum esum dicere: usque hoc ita inclinabant, esum, esis, esit, esimus, esitis, esunt: unde illa, quibus nunc utimur, facta κατ' ἀφαίρεσιν, καὶ συγκοπήν. Diximus hoc pluribus in libb. de Arte, quæ non repeto. Quod Græci οὐσία dicunt, id Latinis ἀναλόγως diceretur entia ab ens, ut a præsens præsentia. Sed maluere essentia: sive Cicero primus ita dixit, sive Servius Fabianus: de quo diximus in Oratoriis. Budæum fefellit memoria, cum Flavii vocat, Annot. in Pand. p. cLxiii. A sum & præverbio est compositum adsum, pro quo & assum dicere: unde jocus ille Plautinus in Pœnulo, ut servo dicenti assum, adolescens subjiceret, At ego elixus sis volo. Ab eodem absum, insum, desum, alia. Etiam interest: quod quidam, cum differentiam notat, componi agnoscunt ex inter & est: ut cum utilitatem indicat, factum ajunt ex in re est. Sed falluntur, quia non magis re potest esse verbi pars, cum dico, interest mea, quam cum dico, mea interfuit. Vide Augustinum Saturnium, lib. iii. cap. xvi.

†Sum Sim & cognatæ voces sunt a vocibus verbi שום sum: quod est ponere aut poni: nam id verbum non raro passive significat. Mazocch.

Sumen, οὖθαρ, ut exponunt Glossæ Phil. In Glossis etiam Cyrilli est: ὑπογάστριον, fubmen, fubventrale. Item ὑπογάστριον, sumen. [ab ὑμὴν ὑπένδυς.] Qui a sumendo sumen dici putarunt, decepti videntur illo Plauti Captivis: Quanta fumini absumedo. Quæ nihil nisi παρηχήσις est, non ad ἔτυμον allusio. Sed cum suis sit abdomen, a sue dici magis placet. Vel potius a sugendo, quasi sugimen: quæ Nonii sententia est; qui & Lucilium pro mulieris uberibus usum docet. Sed proprie est ea pars suilli ventris, qua ubera continentur. Martialis, in Xeniis, dist. xli.

Esse putes nondum sumen, sic ubere largo
Effluit, & vivo lacte papilla tumet.

Quæ lectio si recta est, sumen proprie dicetur, quando jam cum lacte abditum, inque aliam naturam versum est. Sed clarissimus Scriverius legere mavult

ossel. Eustathius in Il. ε. pag. cccxxxcv. edit. Rom. Τὸ δὲ κάπνισμα θύμα αἰτιωμοῦ καὶ ἀπαιτησμοῦ, τοῦτο δὲ αἰτιωμὸν μὲν ἐξακούεται τὸ εἰς θεὸν ἀνάδοσιν καὶ ἀπαιτησμὸς δὲ ὥσπερ τὸ ἀπαιτεῖν. Verum simplicius profecto deduxeris fumo a sub & emo. Nam prius fuit surremo, unde κατὰ συγκοπὴν sumo. Sane Festus surremit exponit sumpsit. Atque adfert e veteri scriptore: Jusque manum surremit hastam. Item surempsit positum ait pro sustulerit puerum. Ergo ut demo, & promo, ita & sumo ab emo, quod antiquis notabat tollo: ut alibi dictum. A sumo est sumtus, quia insumitur sive impenditur. Hinc sumtifacio, in Onomast. ubi exponitur καταναλίσκω. A prosumo, prosumia, quia ante sumeretur speculandi ergo. Festus: Prosumia, (ita etiam est in MSStis,) genus navigii speculatorium parvum. Falli Scaligerum puto, cum ait, prosumian antiquis fuisse prosumiam pro porrumiam a Græco πορθμεῖον.

Suo ex se gignit sutor, & sutela, & sutrinus: a quo sutrinæ tabernæ nominis est apud Tacitum. Ipsum suo est ab antiquo σύω, unde κασσύω pro καττύω. Attice pro eo dicitur καττύω, quod Hesychius interpretatur ῥάπτει. Hinc καττύεν, sutor veteramentarius, ut vocem Tranquillus. Posterioribus temporibus dicebatur veteriballus, aut sutriballus. Gloss. vett. παλαιοράφος, veterballus. Item: παλαιοράφιον, sutribalium. Hinc vetus Juvenalis interpres ad illa Juvenalis verba, confusum vulnere: id est, a sutriballo sutus. Interpretum eum post Constantinum vixisse, testatum facit, quod ait antiquos crucibus suisse. Quemadmodum autem Græci dicunt καττύειν, & συρράπτειν δίκας, ita & Plautus dixit consuere dolos. Ac ut illis Κάττυμα, (quod proprie corium, vel soleas aut calceamenta notat) pro fraudibus ac dolosis artibus sumitur, sic & hinc sutela dolosa dicuntur astutia a similitudine sutorum, ut scribit Festus in sutela. Ut omnino ineptiat Papias, cum ait sutela dici quasi subtile telum. Nam, ut cautela, medela, suadela, ita sutela. Indeque suaelosi dicuntur in vett. Glossis, qui Græcis ἀνδρίσκοι. Inter composita a suo est subsuo, hoc est, subjurro, ὑποράπτω. Unde subsutum, & subsumen. Gloss. Philox. Subsutio, ὑποκάλυμμα, ὑπορραφή. Subsumen, ὑποκάλυμμα, ὑποκάλυμμα.

Supellex juxta Pomponium est, domesticum patrisfamilias instrumentum, quod neque argento, auro ve facto, vel vesti adnumeretur. L. i. D. de supell. leg. Originem vocis adfert Labeo, L. vii. D. ibidem. Ex eo autem originem accepit, quod olim his, qui in legationem proficiscerentur, locari solerent, quæ sub pellibus usui forent. Ita eum locum legi debere, jam olim Alciatus ostendit, lib. i. Dispunctionum cap. v. Non tamen a legatis magis esse arbitror, quam a militibus. Hi enim quæ secum in exercitum deportabant, pellibus involvebant, in quibus ipsis dormiebant, uti & inde tentoria faciebant. De dormitoriis pellibus satis dictum in tegestria. Sub pellibus vero hiemari solere, satis indicat locus hic Ciceronis in Academicis: In quo magno vel militares esse occupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur. Aliud etiam etymon adfert Turnebus, Adverf. lib. xviii. cap. xxiii. Vult autem ita dicta esse, quæ super cubiculares vel tricliniales lectos poni solent, cujusmodi sunt stragula, sive lodices: postea autem latius esse extensam significationem, ad alia domus utensilia, sive omnia ea domus instrumenta, quæ in quotidianum usum parata, in aliam speciem non cadunt. A supellectile dicti supellectiarii; de quibus Ulpianus, in l. quæsitum. §. idem Celsus. ff. de instruct. vel instrument.

Svpa-

Superbire non incommode deducas a *super* & *ire*, inserto *b*, ut in *ambages*. Ita verbum id erit a *supereundo*: qua voce usus Lucretius, lib. III. vers. CIƆXLV.

Ac pedibus salsas docuit superire lacunas.

Sic libb. omnes vett. non *superare*, quomodo editum ab Aldo. Magis tamen placet, ut sit a *superbus*. [ὑπέρβιος, ab ὑπερβάω pro ὑπερβαίνω.] *Superbus* vero ab ὑπέρφρων, quod idem notat, vel potius ab ὑπερόφρυς, quod est *superciliosus*, *superbus*, teste Hesychio, cui ὑπέροπτος exponitur. Vel deducamus ab ὑπέρβιος, quam etymologiam sequitur quoque H. Stephanus palæstra adversus Lipsium, pag CLVII. Sane pro *superbo* utitur hac voce Nonnus. Proprie notat *violentum*, ab ὑπὲρ & βία. Sed quia *superbi* etiam *violenti* esse solent, nil mirum si hæc nomina permutentur μετωνυμικῶς. Possis & cum Prisciano *superbus* ἁπλῶς deducere a præverbio *super*, ut sic dicatur, quia *extollit se super alios*; quam ob causam Græcis quoque dicitur ὑπερήφανος, & ὑπερφανής, ab ὑπερφαίνεσθαι, id est, *super alios apparere*, epenthesi litteræ η, teste Eustathio. Est & alia ἐτυμολογία, sed parum ἀνάλογος confisa. Eam adfert Cornelius Fronto: *Superbia*, inquit, *est a superhabendo: arrogantem etiam in pauperem cadit.* Ubi *superhabere* est *contemnere*, quomodo id verbum usurpat Agellius, lib. I. cap. XIX. item Papinianus, Appuleius, alii.

Supercilium dicitur de quacumque re, quæ supereminet ac propendit: quomodo Maro I. Georg. dixit *supercilium montis*: quomodo item superiorem scotiæ sive trochyli quandam *supercilium* vocat Vitruvius lib. III. cap III. & lib. IV. cap. VI. Sed hæc κατὰ μεταφορὰν dicuntur. Proprie vero in velmantibus locum habet: ubi quid *supercilium* sit, & unde dicatur, & quomodo ab *intercilio* differat, docet Isidorus, lib. XI cap. I. *Supercilia dicta, quia superposita sunt ciliis*. Et mox: *Intercilium vero est medium illud inter supercilia, quod sine pilis est*. De ciliorum voce sic Festus: *Cilium est folliculus, quo oculus tegitur: unde fit supercilium*. Et Isidorus loco ante dicto: *Cilia sunt tegmina, quibus operiuntur oculi, & dicta cilia, quod celent oculos, tegantque tuta custodia*. Sed cum *cillere* antiquis sit *movere*: (unde & *oscilla*, quod *cillent* ut, dicta existimarunt veteres) magis verisimile fit, *cilia* dici, quia *perpetua cillent*, haud aliter ac *palpebra* vocatæ a *perpetua palpitatione*. [quæ χεῖλος.] Porro quam *ciliorum* notionem faciunt Festus ac Isidorus, ea locum habet in illo Lactantii lib. de opificio, cap. X. *Ut oculi munitiores essent ab injuria, ciliorum tegminibus Deus occultavit*: *unde oculos dictos esse Varroni placet*. Interim tamen videri queat, non tam primo id notare, quam per synecdochen partis: proprie autem significare, non *totam oculorum tunicam*, sed *superiorem*, nec hanc *totam*, sed *crepidinem* ejus, unde pili exeunt. Indicat id hic locus Plinii, lib. XI. cap. XXXVII. ubi ait: *Extremum ambitum genæ superioris antiqui cilium vocavere, unde & supercilia*. *Genæ* enim hic non *malæ*, sed *oculorum tegmina*, unde palpebræ prodeant. Hadrianus Junius in Nomenclatore *cilia* ait esse *pilos a palpebris enatos*, uti *supercilium* ductum pilorum supra palpebras. Sed pili isti dicuntur *palpebræ*, non *cilia*. Unde idem Plinius paullo ante dixerat: *Palpebræ in genis homini utrimque: Defluere eas homi immerito Venere abundantibus tradunt*. Non desunt tamen, qui Hadriano Junio hac in parte subscribant. Sane & Josephus Scaliger in Conjectaneis censet a *ciliis*, quæ *pilos* notat, tum dici *conciliare*, συμπιλεῖν, tum *cilicia*, quæ e *ciliis* seu *pilis* texta fuisse Asconius quoque ait in Verr. III. Sed etyma istæc hactenus probare non potui. Magis placet *cilicia* dici, quia a *Cilicibus* inventa, quæ & Varronis sententia est, lib. II. de R. R. cap. XI. Isidorus, lib. XIX. cap. XXVI. *ciliciorum* vocem Arabicam facit: sed citra causam. *Consilium* autem & *consiliare*, puto esse a *consulsu*, quod vestes pedum *insultu cogerent*: eoque & per *S* voces hæ rectius scribuntur.

Superstitio eo, juxta Cic. lib. II. de Nat. Deorum, differt a *religione*, quod hæc sit *pius Dei cultus*; illa *inanis Dei timor*. Græci idcirco *superstitionem* vocant δεισιδαιμονίαν, quasi dicas, *Deorum formidinem*: non quasi non metuendus Deus, uti parentes: sed quia non timendus, hostis instar. Ut Varro scripsit, teste Augustino, lib. VI. de Civ. Dei. *Superstitio* unde sit, docere conatur Cicero lib. II. de Nat. Deorum: *Qui*, inquit, *totos dies precabantur & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, superstitiosi sunt appellati; quod nomen postea latius patuit*. Et sane ea vox propria voti parentum. Hinc in querela parentis apud Quinctilianum, declamatione corporis projecti: *Hic est filius noster, cujus spes ipsius amavimus, quem apud omnia templa & supplices votis deos superstitem precati sumus, a quo sepeliri optavimus*. Nonius tamen superiorem nominis caussam improbat: censet enim *superstitionem* ex hoc habere proprietatem, quod *superstitiosi pro cultura Deorum superjaceant cætera, hoc est, negligant*. Improbat quoque Lactantius, lib. IV. de vera sapientia, cap. XXVIII. *Superstitiosi*, inquit, *vocantur, non qui filios suos superstites optant (omnes enim optamus) sed aut ii, qui superstitem memoriam defunctorum colunt; aut qui parentibus suis superstites, colebant imagines eorum domi tanquam Deos penates. Nam qui novos sibi ritus assumebant, ut Deorum vice mortuos honorarent, quos ex hominibus in cælum receptos putabant, hos superstitiosos vocabant*. Triplici huic sententiæ, addam tres alias ex Servio in VIII. Æn. Ubi sic scribit: *Superstitio est timor superfluus & delirus: aut ab aniculis dicta superstitio, quæ multis superstites per ætatem delirant, & stultæ sunt: aut secundum Lucretium, superstitio est superstantium rerum, id est, cælestium & divinarum, quæ supra nos stant, inanis & superfluus timor*. Sententia est, *superstitionem* dici vel ab eo, *quod colitur*, vel qui colit, vel *modo quo colit*. Ab eo posse dici, quod colitur, quia Dii & sidera *supra nos stant*. Posse deduci, ab eo qui colit, quia nulli magis Deos colunt, quam delirae anus, quæ nimium diu *superstites* sunt. Posse deduci a modo, quo Dii coluntur, qui in multis supra modum est. Ex his tribus etymis maxime placet postremum, quod Servio primum. Nempe ut *superstitio* sit a *supersto*, quatenus valet idem ac *supersum*, unde *superstes*, qui *superest*. Ita *superstitio* erit, quando in cultu ultra modum legitimum aliquid *superest*. Sive quando cultus modum rectum *superstat* atque excedit. Imo hoc etymon magis etiam probo, quam Tullii, Nonii, vel Lactantii. Maxime enim *superstitionis* naturam aperit. [*Superstitiosa* περιττά Gloss. *superstitio* est ὑπερφανείας. & *superstitiosus* qui ubique *subsistit* & *hæret*, *etiam non timenda timens*.] A *superstitio* est *superstitiosus*: de qua voce jam vidimus. Ceterum præter notionem illam vulgarem *superstitiosus* etiam significat augurem futurorum, & ariolum præteritorum, quæ humanitus sciri non possunt. Ita Sosia Mercurium appellat *superstitiosum*. Amphitr. act. I. sc. I. Eodemque modo usurpatur Curcul. act. III. sc. 2.

Supinus ab antiquo *suppus*, sive *supus*. Veteres enim non geminabant consonas. *Supus* vero vel est a *supare*, quod est *jacere*, prout Festus exponit: vel potius a Græco ὕπτιος, ajecto τ. Agellius, lib. XIII. cap. IX. *Quod Græci* ὑπὲρ, *nos super dicimus*; *quod illi* ὕπτιος, *nos supinus*; *quod* ὑφορβός, *nos subulcus*, &c. Festus: *Suppum antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus*. *ex Græco, videlicet pro adspiratione ponentes literam, ut cum idem* ὕλας *dicunt, & nos silvas. item* ἕξ *sex, &* ἑπτὰ *septem*. *Ejus vocabuli meminit etiam Lucilius*:

Si vero das quod rogat, & si suggeri suppum.

In arte vero Grammatica unde *supina* dicta sint, non consentiunt ejus artis magistri. Afferam ea de re verba Augustini Saturnii a lib VIII. Grammat. Inst. cap. XII. *Sunt, qui supina dicta volint, quasi subina, quod sint tempore subeunt ex verbo ad participia, atque verbalia. Sunt, qui dicta putent, quasi supereuntia*,

supercmina, quod *fine tempore superent natura verbi ad participiorum verbaliumque analogiam*. *Sed quicquid alii ariolantur, ego potius a fupum vetustissimo nomine deductum puto*, *quod apud antiquos*, *interprete Sexto Pompeio*, *lib. XVII. idem significabat*, *quod supinum apud nos*. Recte quidem de voce Saturnius: at interim rationem non adfert, cur *amarum*, *iectum*, similiaque a Grammaticis *supina* appellentur. Eam nos adducimus in Animadversionibus Grammaticis.

SVPPARVM, ut Festus ait, *velum omne*, *quod ex lino est*, *dicitur*. Hæc igitur generalis notio. Variis autem specitim id nomen aptatum. Primum *vestimentis*. Nam, ut Festus inquit, *Supparus dicebatur puellare vestimentum lineum*, *quod & subucula appellabatur*. Atque addit, ita usum Pomponium in Fullonia. Paullo post subjungit; *Mulier videtur puella supparo induta*: *ut Afranius ait*: *Puella non sum*, *supparo si induta sem*. Sive, ut apud Nonium est, *Tace*. *Puella non sum*, &c. Qui Afranii locus videtur potius repugnare ei, quod dixerat *supparum* esse *vestem puellarem*. Nisi fortasse κατ᾽ ἐρώτησιν hæc efferenda. Ut sit sententia, Cum me *supparo* indutam conspicias, dubitas utrum puella sim, an mulier? Videntur enim verba esse mulieris se puellam simulantis. Quo pertinent Festi seu Verrii verba, *Mulier videtur puella supparo induta*. Sed & aliis *vestibus* aptatum. Nam, ut idem Festus ait, *Puniceum vestimentum ita vocat Nævius de bello Punico*. Ubi pro *Puniceum* malim *Pœnicum*. Ut signet schema Karthaginensium, quorum cum Romanis bellum describebat Nævius. Addit deinde: *Et in Nautis vocat Neptuno vestem consecratam supparum*. Ubi *Nautis* non puto esse fabulæ nomen, sed commune seu appellativum. Ut sententia sit, Nævium, quo loco describit nautas vestem Neptuno consecrantes, appellare eam *supparum*. Ad *vestimenta masculà* refer & hæc Nonii verba: *Supparum est linteum femorale usque ad talos pendens*, *dictum*, *quod subtus appareat*. De masculà etiam *veste* usus Varro Eumenidibus, apud Nonium:

. . . . Hic indutus supparum
Coronam ex auro & gemmis fulgentem gerit.

Nec de *veste* solum usi, sed etiam de *navium velis*, non quibusvis, sed *minoribus*, quæ in summo malo, favente vento, pandi solent. Hoc ita esse docet nos Festus in schedis, quæ ex Farnesiana bibliotheca & Pomponii Læti schedis, cura Fulvii Ursini prodierunt: *Supparum appellant dolonem*, *quod est velum minus in navi*, *ut acation majus*. *Supparum autem dictum*, *ait Sinnius Capito*, *velut separatum quod sit disjunctumque a dolone inferioris mali*. Quæ verba præterita miror in Commeliniana altera Festi editione, quæ promittit suppletas ex Farnesiano codice lacunas. *Supparis* pro minori illo velo, quod describit Festus, usus Lucanus, lib. v. vers. CCCCXXIX.

. . . . Summaque pandens
Suppara velorum perituras colligit auras.

Ubi cur *summa* dicat *suppara*, satis ex dictis cognoscitur. Usi similiter Seneca, Statius, Manilius, Festus Avienus, alii. Denique posteriores etiam *supparum* dixere (ut Festus ait) *velum lineum in crucem expansum*. Quibus ex verbis colligo, Festum vixisse sub imperatoribus Christianis: cum jam in honore ab omnibus sacra crux haberetur. Sed de notionibus variis satis. Tandem ad etymon veniamus. Varro originem adfert, sed quæ non habeat locum, nisi qua pro *veste* ponitur. Verba ejus sunt, lib. IV. de L. L. *Capitium ab eo*, *quod capis pectus*, *id est*, *ut antiqui dicebant*, *induta comprehendit*: *alterum quod subtus*, *a quo subucula*: *alterum quod supra*, *a quo supparus*, *nisi quod id dicunt Osce*. Ex Varronis igitur sententia, quando pro *veste* sumitur, vel erit a *supra*, vel originem non habebit a Latio, sed ab Oscis. Priorem sententiam sequitur & Nonius, qui sic dici ait, quod *subtus pareat*, hoc est, *appareat*. Pro quo perperam scripserat Uguitio, ita vocari, quia *supra appareat*: eoque nomine recte culpatur a Nestore Novariensi. Verum quid si dicamus *suppare* esse a *supare* vel *sipare*, hoc est, *jacere*? nempe conveniet id non male *vesti*, cum a *jacere*, vel *icere*, similiter sit *amictus*. Possis & cum Nunnesio deducere a κατωκάρης, quod idem notat. Unde Hesychius exponit χιτῶνες ὠδεῖς. K in Σ mutatur, quod interdum fit. Vel quid si dicamus esse ab ὑπὸ, id est, *sub*, & φᾶρος, quo pro *involucro*, seu *integumento* usus Nicander: ac apud Josephum quoque legas, λινὸν φᾶρος, *linteum velamentum*? Quod non displicet. Præsertim cum & φᾶρος pro eo dixisse videantur. Unde ἀλίφαρος, quod Etymologus dici ait quasi τῷ ἀλιπτέντος φάρος. Sane ἀλίφαρον ea ipsa de caussa aliter ἀκάλυμμα, ἀπὸ τῶ καλύπτειν, ac Ciceroni *tegumentum oculorum* vocatur. Itidem pro *velo navis* plane putamus esse a Græcis, qui σίφαρον vocant. Ut apud Epictetum: Βαδιζόμενος δὲ τῶ πλοίῳ σύ μοι παρελθὼν, ἐπαίρεις τὸν σίφαρον. Itaque & recta scriptum videtur *sipara* per I: quomodo Scaliger scribit ad Manilium. Ceterum φᾶρος, φάρος, & σίφαρος, puto ab eodem fonte promanare, nempe Hebræo פרכת, quod *velum* significat: ac specitim de *velo arcæ* sumitur, quod dividebat inter Sanctum & Sanctum Sanctorum.

†SVPPARVM nemo solet in Etruscorum verborum censum referre. At aperte Varro vocem *Oscam* esse dicit in IV. de L. L. *Alterum quod subtus*, *a quo SVBVCVLA*; *alterum quod supra*, *a quo SVPPARVS*; *nisi quod id dicunt Osce*. In ultimis verbis ipse se videtur Varro reprehendisse; nam si Oscum est, a *supra* non est. Sed tamen inde illud assequimur, *supparum* non *subtus* fuisse (quod (*) Nonius vult) sed *supra*, quia Varro a SVPRA deduci potuisse putavit, nisi Oscum esset. Qui cum hoc dixit, aperte innuit, vocis hujus radices alibi quam in Latio fixas esse: in Oriente utique, id quod eodem Varrone duce tenemus aggredior. Locus est Varronis in Eumenidibus, quem ex tribus locis apud Nonium divulsis, quasi *disjecti membra poetæ*, sic reponit Dacerius ad Festum in SVPPARVM. Loquitur autem ibi de quodam, qui supparo induto aurorabat, i. e. auroram mentiebatur:

Auroras ostrinum hic indutus supparum,
Coronam ex auro fulgentem gerit,
Luce locum adficiens.

Vides primum, supparum ostro infectum fuisse: cui consentit Festus, ubi ait Puniceum (*Punicum* reponebat Vossius: male) Nævio vocari supparum. Deinde illud, *Luce locum adficiens*, ostendit ostro fucatum fuisse eo usque, ut lucem spargeret, auroræ instar. At interim vide, utrum hoc præstare potuisset *supparus*, si subtus latuisset, quod vulgo sibi persuadent. Verum his missis, quæ ad illustrandos grammaticos magis, quam ad originem vocabuli faciunt; ad etymon *suppari* jam accedo, quod haud dubie ab Oriente arcessendum. Nam cum suppari color *Auroram* retulerit, cur non ex Chaldaico auroræ nomine שפרפרא *sepharpera* (quod

(*) *Nonius sic* ἐτυμολογεῖ, *ut sit dictum*, quod subtus appareat. *Egregie fallitur*, *primum*, *quod Varro ea Supra deduci potuisse dixit*, *nisi Oscum esset*: *deinde quod hæc etymologia ineptiat*, *quod* subtus apparent? *nam duo hæc* subtus & apparere *sese invicem collidunt*. *Patet id etiam ex loco Afranii ibidem apud Nonium*: Tace: Puella non sum (*sine*, SIM, *modo nimirum potentiali*) supparo si induta sum? *Ubi sive adolescens quis*, *sive potius femina jam mulier facta loquitur*, *puellam se simulans*, *induto ob id supparo*, *veste scilicet puellari*. *At si supparus subtus latebat*, *quorsum ea verba*? *Jam vero id clarius etiam ex Varronis loco in Eumenidibus infra producendo constabit*. *Verum ut plura*: *certum habeo*, *Nonium scripsisse* supra, *idque postea librarios mutasse in* subtus: *nam certe Uguitio* (*meliora utique exemplaria nactus*) supparum ita vocari ait, quia supra appareat. *Qui non recte eo nomine a Nestore Novariensi accusatur*.

(quod & Dan. VI. 20. & centies in Targumim legitur) *supparus* deducetur ? aut vero vicinius ex Syriaco ספר *separ*, quod idem significat? Mihi vero. Sed tamen multo aequior viris eruditis videbor ; si tum *separpera* aut *separ* (Orientale aurorea nomen) tum ipsum Etruscorum & Orientalium *supparum* ab aliquo communi stipite propagatum dixero, nempe a verbo שפר *sapar*, quod verbum Hebraice, Chaldaice & Syriace (& quidem tam in radice maneos, quam in derivatis suis) *elegantiam* ac *decorem* notat. Inter Chaldaica autem derivata est שופרא *supera* i. e. *pulchritudo*, ipsum scilicet *suppari* vocabulum : quem mira elegantia praestitisse, non tantum producti Varronis versiculi ostendunt, sed etiam quod puellaris amictus esset, teste Festo, & Afraniano hoc fragmento apud eumdem & apud Nonium : *Tace : Puella non sum* (mallim *sim*,) *supparo si induta sum*? Fallitur vero in eo Vossius, quod primariam suppari notionem hanc ponat, ut sit *Vestum omne, quod ex lino est*. Nam quae sit primaria significatio, ex huc usque dictis fit manifestum. Ceterum non nego, translatum postea id nomen ad suprema navium minora vela significanda, quae (ut certo mihi persuadeo) nihilo minus, quam vestis, ostrino colore fulgebant ; alioqui eminus dignosci nequivissent. At sapparum fuisse eminus animadversum, declerat id quod Senece Epist. LXXVII. prodidit de navibus Alexandrinis, quibus solis licebat supparum intendere, Capreas & Minervae promontorium intrantibus ; quo loco ceterae supparam contrahebant, ac majore velo jubebantur esse contentae. Verum quid argumentationibus immoror ? cum aperte Seneca in Medea 327. scripserit : *Alto RUBICUNDA tremunt suppara velo*. Ergo quidquid ex illo ostrino & eleganti linteo, cui *supparo* nomen erat, fiebat (sive vestis, sive velum nauticum, sive aulaea tentorii essent) id continuo *Supparum* dicebatur. Et certe Jer. XLIII 10. Nabuconodosoris tentorium שפריר (*seprar*) vocatur, utique quia ejus tentorii vela ex sapparo ostrino erant. Duplex autem canina littera, quae in hoc vocabulo reperitur, Chaldeismo est imputanda ; nam Propheta hic vocem ipsam, ut a Chaldaeis usurpabatur, posuit ; quia de Principis Chaldaei praetorio agebatur. Amant enim Chaldaei duplicare litteras, veluti cum בלבל *bilbel* dicunt pro בלל *balal* h. e. *confundere*, & sexcenta in eumdem modum. Et hactenus quidem tradita *supperi* originatio vetustissima est. Tamen afferatur a me & altera, quae sequitur. Syris שופא *bupra*, *amiculum* (**) significat. Ex hoc vero nomine, aspirata primore littera in sibilum transeunte, fit *Supparus*. Sed prior derivatio omnimodis verior. MAZOCCHIUS.

SUPPEDITO mihi sic dici videtur, quia qui *suppeditat*, is facit, ut aliquid alicui *suppetat*. Nonnius tamen putat factum esse ex ὑπηρετῶ, quod est *ministro*, *operam navo alteri*. Juxta aliquos *suppedito* conficitur ex *sub*, & *pedito*. Quod a *pedes*, ut *equito* ab *eques*. Glossae vett. *pedito* exponunt πεζεύω. Ita *suppeditare* proprie sit *sub aliquo peditare*. Fortasse igitur primum ea vox militibus convenit, qui domino equitanti pedibus ipsi iter facientes omnia praebere cogerentur. Vel *suppeditare* proprie sit *peditem* ad militiam praebere : a militia vero ad alia omnia extensa sit significatio. Quomodo a *choris* proprie sit χορηγεῖν, quod proprie est, *choros sumptibus meis adorno* : sed generatim sumitur pro *praebere*, *suppeditare*. Gloss. vett. χορηγῶ, *praebeo* ; ἐπιχορηγῶ, *subministro*, *suppedito*. Perotto placet *suppedito* proprie esse *ita large praebeo*, ut *etiam sub pedibus ponam*. Sed priora magis placent.

SUPPERNARE, seu *subpernare*, usurpat Catullus carmine ad Coloniam :

In fossa Liguri jacet subpernata securi :

prout Fellus legit, ut liquet ex schedis Farnesianis a Fulvio editis. In antiquis editionibus est *separata*, etiam illa, quae Regii Lepidi prodiit anno CIƆCCCCLXXXI. Atque inde Politianus in Miscellaneis, cap. LXXXII. fecit *expernata*. Eamque ob vocem a Marullo Thuschoniata derisus fuit. Fulcius Ursinus notis in Festum ait, mirari se, quod Antonius Augustinus dicat, derisum a Marullo Politianum, quia *expernata* scripserit, cum *suppernata* reposuerit. Miror equidem id a Fulcio scribi, cum editio Basiliensis operum Politiani, quam Episcopius dedit anno CIƆIƆLIII. plane id dicat, quod dicere negat Fulvius. Nec sane aliter in face critica eum Politiani locum repraesentat Gruterus. Valet *suppernare* idem fere ac *suffraginare*, seu *suffraginum nervos incidere*, ἰγνυοκοπεῖν. Originem vocis aperit Festus : *Suppernati* (ita quoque in MSStis exaratum) *dicuntur*, *quibus femora sunt succisa in modum suillarum pernarum*. *Ennius* :

His pernas succidit iniqua potentia Poeni.

Quibus allatum ante Catulli locum subjungit. Ergo *suppernati* sermo ast iste apud Petronium, initio satirici : *Date mihi ducem*, *qui me ducat ad liberos meos*. *Nam succisi poplites membra non sustinent* :

SUPRA non est a *sup* sive *sub*, quod est apud Scaligerum de caussis L. L. cap. CLC. ut nempe *supra* sit ab *sup*, ut ab *in intra*, a *con contra* : sed est *supra* ex *supera*, ut *infra* ab *infera*. *Supera* ex *superus* vel *super*, quod ab ὑπέρ. Ut a *super desuper* : quasi *de supero* : quod Lucretio *ex supero*. A *superus* est *supera*, non ab ὑπεράνω, ut Nunnesius in Grammaticis putabat. A *superus* esset *superissimus*, sive a *super superrimus* : sed pro eo κατὰ συγκοπὴν καὶ μετάθεσιν dicimus *supremus*, & altera συγκοπῇ *summus* sive *summus*. Hinc in numerando *summa*, κεφάλαιον ἐπὶ δανείῳ, ποσότης, συμψήφισις, ut veteres Glossae interpretantur. Cicero in Hortensio : *Quid tu*, *inquam*, *soles*, *cum rationem a dispensatore accipis*, *si aera singula probasti*, *summam*, *quae ex his confecta sit*, *non probare*. Seneca, extrema epist. XL. *Summa ergo summarum haec est* : *tardiloquum te esse jubeo*. Sic epist. LXXXI. *summula minuta*. Sed de etymo dissentit Caesar Scaliger in comment. de Plantis : *Summum*, inquit, *est concisum*, *quod integra voce fuit supremum*. *At summam rei cum dicimus*, *id aliud est*, *&* *a sumendo sumtum est* : *ut si dixerim cum Plauti parasito* : *quinquaginta*, *centum*, *triginta*, *sexaginta* : *miles statim quaerit ibi* : *quanta istbaec hominum summa est* ? *propterea quod accipit ea quatuor membra*, *quae sic sibi sumenda jubet miles*, *ut unus fiat numerus*, *qui cum ob caussam dicatur summa*. Haec ille. Ingeniose quidem : sed falli arbitror. Simplicius enim ut puto, eo *summam* dici, quia vere *summus* est is numerus, quo colligitur totum. Seu enim magnitudinem spectes, nullus eo superior : seu locum, aut primo loco ponitur, aut potius extremo, qui & ipse *summus* vocatur. Ut apud Horatium :

Prima dicte mihi, *summa dicende Camena*.

A *summa* est *summatim*, κεφαλαιωδῶς, sive ἐν ἐπιτομῇ. Item *summarium*. In quo fit illud, quod se facturum ait Maro, cum dicit,

. . . . *Sed summa sequar fastigia rerum*.

Probam esse vocem, docet Seneca, epist. XXXIX. ubi ait veteribus dici *summarium* : quod suo aevo diceretur *breviarium* : quo usi Plinius, Tranquillus, alii. A *summus* quoque est *summas* : ut apud Appul. *summatem ejus regionis*, & *summatis Deae*. Onomast. *Summates*, μεγιστᾶνες. Ὑπέρ vero, unde *super* fieri dicebamus, est ab Hebraeo עבר, quod est *trans*, *citra*, *super*. A qua ipsa voce Hieronymus, Theodoretus, & quidam alii Hebraeos dici volunt, quasi περάτας, sive *transitores*, quia nempe Abraham, (cum prius in Mesopotamia habitaret,) divino jussu, patris domo relicta, trajecisset Euphratem. Sed rectius Josephus, lib. I. Antiq. Jud. cap.

VOSSIUS.

(**) *Quod credo sic dictum quia* עפר haphar, *i. e.* pulverem *arceat* ; *pertinebat enim magis ad munditiem quam ad necessitatem*. *Natum est Italorum* lo *spolverino*. *Chaldaei hoc idem cum* Mem *formative usurpant*, *ut fit*, מעפרא mazphera.

XIV. Eusebius de præparatione Evangelica, lib. II. cap. IV. Theophilus, lib. III. contra gentes, pluresque alii, qui docent eam appellationem esse ab *Hebero*, Semi pronepote: nempe quia (ut quoque Eucherius in Genesin scripsit) *in tempore, quando linguarum facta est varietas, in sola domo Heber, qua antea fuit, lingua remansit*. Nec est quod aliquem transversum agat auctoritas Ambrosii, qui in cap. XIII. ad Philipp. etymon hoc plane improbat, potiusque ab auctore gentis Abramo *Ebræos* quasi *Abræos* dictos autumat. Nam omnem dubitationem tollit, quod Moses Genes. XXXI. *filios Heberi* dicat pro *Hebræis*: quodque Bileam, Num. XXIV. XXIV. et *Assurem* pro *Assyriis*, ita *Heberum* ponat pro *Hebræis*.

Sura, est *pulpa illa tibiæ carnosa & ventricosa*, unde Græci γαστροκνήμιον vocant. ita accipit Plinius, lib. XI. cap. XLV. cum *homini tantum datam* ait: item Vegetius, qui eam in milite fortitudinis ait signum. Sed apud Maronem, aliosque, ponitur pro *integro crure*. Quæ videri possit ob similitudinem sic dici a *surus*, quod antiquis (ut in *Surculus* dicam) *palum* significabat. Hoc sane etymon placuit Julio Scaligero, Exercit. CXL. Melius sane hoc, quod in Catholico refert Joannes de Genua, qui a *sus* dici ait, quia tibiam femori quasi consuit, atque unit. Sed quo minus in totum Scaligero assentiam, facit, quod *sura* non κυρίως, sed συνεκδοχικῶς pro *palo* accipiatur. Quare *sura* potius sit ex Hebræo שוק, hoc est, *caro*, quia carnosa tibiæ pars. Vel ab Arabico سعى *saiara*, hoc est, *ire*, *ambulare*, quia ad eundum conducit. [vide eam ab ἀγώ, quatenus id vocabulum notat τὸ ἀείρειν.] Fuit & *Sura* cognomen apud Romanos. Primus sic vocatus P. Cornelius Lentulus, Catilinæ socius: nempe quia is, cum Sylla rationem ab eo posceret pecuniæ publicæ, quam quæstor tractaverat, diceret se non posse rationem reddere, sed præbiturum *suram*: ut pueri solent, si in pila ludo deliquerint, pila *suram* præbent percutiendam. Auctor Plutarchus in Cicerone. Itaque sic corrigo locum Isidori, lib. XVIII. cap. ult. *Suram dicitur dare, qui crure prolata pila feriendam collusoribus præbet*. In editis atque etiam MSStis meis corrupte expressum, *pilam cruris ebibus feriendam*. [Hujus diminutivum *Surula* & contracte *Sulla*, unde *Sylla* videtur ortum nomen.]

Surculus a *ferro* & *cædo* deducere videtur Isidorus, lib. V. cap. VI. *Surculi*, inquit, *a præcisione ferro nominati*. Pro quibus Papias corrupto, credo, Isidori codice deceptus, habet *surculo a præpositione ferri dicta*. Sed Isidori etymon est ineptum. Esse vero *surculus* ὑποκοριστικὸν a *surus*, monent, Perottus, Jul. Scaliger, Exercitat. CXL. & animad. in historiam Theophr. lib. I. cap. II. Jos. Scaliger in Conject. Imo e veteribus idem tradidit Festus, qui & *surum* interpretatur *palum*, Enniumque eo usum docet. Locus Ennii sic legitur in schedis Farnesianis:

> .... *Unus*
> *Surus surum ferre: tamen defendere possent.*

Intelligit autem *vallum*; quod hic Festi locus indicat: *Crebs surum apud Ennium significat vallum crebris suris, id est, palis, munitum*. *Surus* quoque legas apud Varronem, lib. VII. de L. L. item lib. IX. ex Scaligeri emendatione. [Vide Nonium in *Syrus*. Hesych. Σύαρον τὸν κλάδον, apud Dionem legas Σιάγρον in ἐγχον. compositum pro *palis* aut *trabibus*.] Videtur autem *surus* proprie dici *ramus major*, quod ex *surculi* voce cognoscimus. Sed cum a *surus* ὑποκοριστικῶς *surculus* fuerit dicendum, prope est, ut suspicer antiquos etiam *surcus* dixisse, [imo etiam *surculus*.] præsertim quando & *surrus* legitur gemino *rr*, quod levi immutatione ex *surcus* corruptum videtur. Id si placet, dicam *surcus* esse a *surgo*, pro quo veteres (qui G nesciebant) *surco* dicere. Nempe quia exsurgit ex arbore. Quod etymon etiam invenio apud Cæsarem Scaligerum, Animadversionibus in Theophrasti Historiam Plant. lib. VI. cap. I. Vel derivem a שרק, quod R. Selomoh *ramum* sive *palmitem vitis* optime interpretatur.

Surdus, prius *sordus*, contractum ex *sordidus*, quia aures *sordibus* oppletæ; non quasi hæc una *surditatis* caussa, sed quia notissima. Itaque e contrario *purgata e sordibus auris*, quæ bene audit. Ut apud Horatium, lib. I. epist.

> *Est mihi purgatam crebro qui personat aurem.*

Atque hoc etymon & Papiæ & Perotto probatur. [*Surdus* pro *Surdus*, unde Συρδισμός. vide Nonium in *Tunica*. *Muti enim & Surdi semper confunduntur*.] Vel dicatur *surdus* quasi *seoridus*, ex *se*, id est, *sine*; & *ore*, hoc est, *aure*, unde *oricula*, & *oricilla*: ut apud Catull. *vel imula oricilla*. Ab *ora oridus* fuerit, hoc est, *auritus*; ut a *calea*, *calidus*. *Auritus* autem pro *audienti*, quomodo *auritas quercus* in primo odarum poëta ait, quæ Orphei cantu capiebantur.

†Surdus recto tramite fluxit ab חרש *heres*, quod in Hebr. cognatisque linguis ejusdem est notionis ac *Surdus*. Ab eo vero, ubi τὸ *Shin* pro more Syrorum & Chaldæorum in T mutaveris, fiet *Heret*. sive potius (in forma emphatica, & E in V Syriace Tyrrheniceque mutato) fiet *Hurto*. Ac postremo aspiratione de more in sibilum degenerante, pro *Hurto* fit *Surto*, unde *Surtus*, Latinis autem (T emollientibus) *Surdus*. Tot mutationes quis crederet? Sunt tamen regulares omnes: nec nisi paullatim & tractu temporis eæ vicissitudines in vocabulis accidunt. Manochius.

Sursum [a *surgo*] esse compositum a *versum*, satis liquet ex iis, quæ de hoc diximus in *Prosa*: ubi ostensum similiter dic. *prorsum* quasi *proversum*, *dextrorsum* quasi *dextraversum*, *istorsum* quasi *istaversum*, atque ita in aliis. Sed quæ in *sursum* prior sit compositi pars, non ita evidens est. Sunt qui eam esse censeant *supra*, vel *super*. Sed arbitror, esse *sus*, quod sæpe in compositione invenitur, & idem valet, quod compositum ejus *sursum* sive *susum*. Ut *sustollo*, sive *sursum tollo*; *suspicio*, *sursum specio*; *suscito*, *sursum cito*; similiaque *suscipio*, & *suspicor*, teste Prisciano, lib. I. Sed & dicimus, *susque deque*, quod proprie valet *sursum & deorsum*, ἄνω καὶ κάτω. Nam quid aliud est *susque deque fero*, vel *susque deque est eo*, quam *nihili pensi habeo sursum an deorsum hoc eat*? Vide de eo loquendi genere Gellium, lib. XVI. cap. IX.

Sus, ut quidem Donatus scribit, Eunuch. act. III. sc. II. factum e Græco ὗς, converso spiritu aspero in *S*, quomodo ab ἕξ est *sex*; ab ἑπτὰ, *septem*, &c. Sed nil opus eo recurrere, cum Græci ipsi & ὗς dicant & σῦς. Ac dubium, utrum ὗς prius fuerit an σῦς. Si σῦς, sic videtur dicta a σεύεσθαι, seu σοῦσθαι, διὰ τὸ ὁρμητικῶς ἔχειν: quod etymon apud Athenæum, Eustathium & Etymologum legere est: atque ab hac mente est, quod Papinius *suem* vocat *fulmineum*. Sin ὗς prius fuit, verior poterit videri altera etymologia, quam idem Etymologus ponit, ut sit ab ὕεσθαι, hoc est, βρέχεσθαι, quia id animal aquis gaudet. Ita ab ὕω ὕσω erit ὗς, & pleonasmo τοῦ σ, σῦς, quomodo a μικρὸς est σμικρός. Est & tertia hujus vocabuli etymologia, ut sic dicatur a θύω, id est, *macto*, *sacrifico*, quia animal id sacrificiis accommodatum. Varro, lib. II. de R. R. cap. IV. *Sus Græce dicitur* ὗς, *olim thysus*, (malim θῦς) *ab illo verbo, quod dicunt* θύειν, *quod est, immolare*. *Ab suillo enim genere pecoris immolandi initium primum sumtum videtur: cujus vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, & quod initiis pacis fœdus cum feritur, porcus occiditur: & quod nuptiarum initio antiqui reges ac sublimes viri in Hetruria in conjunctione nuptiali, nova nupta & novus maritus primum porcum immolant. Prisci quoque Latini & etiam Græci in Italia idem fecitasse videntur, nam & nostræ mulieres, maxime nutrices, naturam, qua feminæ sunt, in virginibus appellant porcum, & Græci* χοῖρον, *significantes esse dignum insigne nuptiarum.*

Quem locum, licet prolixior, integrum adscripsi, ut eidem pateat, unde fit quod pars ea, qua puellæ sunt feminæ, dicatur *porcus*, & Græcis χοῖρος, vel χοιρίον, quomodo ea voce usus Aristophanes. Quod vero dicit Varro, ὗς dici quasi θῦς, idem a Græcis quoque scriptoribus proditum est. Ita Athenæus, lib. ix. 14. ait οἱ δὲ τὸν ὗν [illegible] θῦν, τὸν [illegible]. Et Clemens Alexandrinus lib. ii. Strom. ait: [illegible]. Quorum verborum mens est: dici quendam sapientiæ studiosum virum, *suis* etymon adducentem dixisse ὗς dici quasi θῦς, quod viscerationibus tantum atque epulis aptus esset. At mire in iis excutit bonus Fungerus, qui somniat, non *suem*, sed *philosophum* quendam nominatum a Græcis ὗς quasi θῦς. Etymo *suis* allato favet quoque hoc Ovidii, lib. i. Fast.

A bove succincti cultros removere ministri.
Bos arat: ignavum sacrificate suem.

A *suis* in obliquo olim *sueris* dixere, ut a *Jovis*, *Joveris*, a *bos boveris*. Hinc *suerer* sunt quædam partes suillæ. Citat Festus ex Plauti Carbonaria:

Edo pernam, sumen, suares, spetile (alii spectile,) callum, glandia.

A *sus* est *sucula*, exigua sus. Est & in torculari *sucula*, ita dicta ob similitudinem. Utitur Cato, cap. xix. Plautus Rudente act. iv. sc. iv. Vide Festum in *Sucula*. Turnebum, lib vii. cap xxv. Philandrum, & Baldum, in Vitruvium. A *sue* quoque est *subare*, nempe a *subus* pro *suibus*, quomodo pro *bovibus* dicimus *bobus*, & *bubus*, unde *bubulcus*. Vel si a Græcis esse malis, non tamen erit a θυῶ, uti scripserunt, (nam & vox hæc longius abit, & significatio ejus nimis laxa, ut quæ generatim signet *furibundo ad aliquid impetu ferri*,) verum a Græco συβῶ, quod Æolice est συβάω, unde *subare*. Nec longe abit σύβαξ sive σύβας, quod significat suillis moribus præditum, porcique instar libidinosum. Nempe itidem σύβας dicitur quasi συας, hoc est, συώδης. Hesychius: Σύβας, λάγνος. Συβάκη, συώδη. Συβάκχος, ὁ καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια. A *sus* quoque est *surire*: quod proprie de porcis maribus dici videtur: ut *subare* de feminis. Sic sane, sed in piscibus, distinxit Appuleius in Apologia: *Memoras de solis piscibus hæc volumina a me conscripta: qui eorum coitu progignantur, qui ex limo coalescant, quoties, & quid anni cujusque eorum generis feminæ subent, mares suriant.* Huc quoque trahunt, quod in Glossis Philoxeni *surit* explicatur κάπρᾷ, quod est a κάπρος sive *aper*: *subat* autem exponitur ὀργᾷ, ubi quivis legendum videt ὀργᾷ, hoc est, *libidinis impetu concitatur*, ob ὀργῆ, hoc est, ὁρμή. Verum hoc argumentum plane invalidum, cum ὀργᾶν sit vox generalis, non maribus minus, quam feminæ competens; καπρᾶν vero de feminis vel συσίν dicatur: ut quod proprie notet *appetere marem*; nempe κάπρον, id est, *verrem*. Gloss. *Verres*, κάπρος. Indeque apud Comicos καπραινα de *muliere ardentissimæ libidinis*. Voce καπρᾶν sic usus Aristoteles lib. vi. de histor. animal cap xviii. Καὶ αἱ ὕες, ὅταν ἔχωσι πρὸς τὴν ὀχείαν ὁρμητικῶς, ὃ καλοῦσι καπρᾶν, ἐθέλουσι καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Vides ut Aristoteles clare dicat porcum feminam καπρᾶν, non ὀργᾶν. Itaque & Gaza transtulit: *Sues*, inquit, *feminæ cum libidine excitantur, quod subare dicitur, vel homines adgrediuntur*. Recte; quamquam nec si *surire* dixisset, censoriam notam mereretur. Nam non Latini minus, quam Græci discrimen istuc negligunt. Ita *subare* de maribus dicunt Tertullianus exhortatione ad castitatem, & Hieronymus lib. i. adversus Jovinianum. Contra *surire* quoque de feminis dici indicat hic locus Festi in voce *Suillum*: *Immundissimi sunt sues ex omni mansueto pecore, & ardentissimæ libidinis, ita, ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare & surire dicantur.* Nam *surire* legendum esse, non ut in vulgatis, *subire*, & Scaliger monet, & clare ostendunt, quæ hactenus diximus.

Puto autem, ut a *subus* pro *suibus* est *subare*; ita ab antiquo genitivo *sueris* pro *suis*, de quo ante dictum, esse *surire* quasi *suerire*.

†Svs suitne ab Hebr סוס *sus*? quæ vox etsi Hebraice non *suem* sed *Equum* notat: at potuit pacete ab initio latius. Et habet sermo Latinus plurima animantium nomina mere Hebraica, quæ tamen aliud Latine, quam Hebraice significant: cujus generis in nominibus animalium, notionum ἐναλλαγὰς complures attuli supra in Leo. Ibi vide. Hoc si minus placet, deducatur Svs per mu licet a [illegible] (sive molliter *Sis*) qui est apud Hebræos *Aper*, i. e. *sus agrestis*. *Jod* & *Vau* facillime inter se permutantur. Hæc pronior originatio. Mazochius.

Svsinvm oleum, quod dicatur, indicat hic Plinii locus lib. xiii. cap. i. *Susinum tenuissimum omnium est* [olei generum.] *Constat ex liliis, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aspalatho.* Σούσινον μύρον vocat itidem Athenæus, σούσινον χρῖσμα Dioscorides. Est a σοῦσον, quod lingua Punica ac Phrygia idem ac λείριον seu κρίνον, ut scribit Etymologus. Persicum quoque esse, docet Stephanus περὶ πόλεων. Uterque ait *Susa*, Susianæ regionis metropolim, hinc nomen accepisse, ob liliorum istic loci crescentium copiam. Alterum quoque ejus urbis etymon adfert Etymologus. Nam forte sic dici ἀπὸ τοῦ [illegible], εἴπερ σοῦσα γὰρ [illegible] [illegible]. Sane Hebræis סוס, *equus*. Sed iisdem quoque שושן, *lilium*; quod prius etymon confirmat. Indeque nomen proprium *Susanna*.

Svspicor & *suspicio* esse a *susum* sive *sursum*, abjicique alterum *S*, scribit Priscianus, lib. i. cap de literarum numero ac permutatione. Mihi magis verisimile fit, esse a *sub* & *specio*. Nam quod Latinis est *suspicari*, id Græcis similiter est ὑποβλέπεσθαι & ὑφοράσθαι. Ὑπὸ autem est *sub*; ut ἀπὸ, *ab*. Hesychius: Ὑποβλεπόμενος, φοβούμενος, ὑπονοῶν: Idem: Ὑφορώμενος, ὑποβλεπόμενος. Φοβούμενος, ὑπονοῶν. A *specio* est *suspicor*; ut ab eodem est *conspicor*. Et ut ab hoc *conspectus*, ita ab illo *suspectus*. Imo & *suspectio* pro *suspicio* dicitur. Terent. Andr. Act. iii. ii.

Nam qui hæc tibi incidit suspectio.

Tullius, Philipp. i. *Suspectionis aliquid adferret.* Ita in libro Longobardicis literis scripto se reperisse testatur Hieronymus Ferrarius. In vulgatis est *suspicionis*. Similiter in Ausonii ad Paullinum, Paullini item ad Ausonium epistola, ea vox legitur. Fortasse autem miretur quis, quod in *suspicionis* voce secundam producat Martialis, ut ejus sit lib. ii. ep. xlvi.

Obiicitur minima, ficta est suspicio, vina.

Similiter producit Plautus Amph act i sc. ii. Asin. act. iv. sc. i. & alibi semper. Nec desunt qui in Terentii, Ausonii, Paullini locis ante citatis *suspicio* pro *suspectio* legant antepenult. porrecta. Rationem vero ejus moduli puto, quod κατὰ συγκοπὴν sit factum e *suspicatio*. Nisi malis, quod adfert Jul. Scaliger, lib. vii. de re Poët. poster. partis cap ii. Ait enim a *suspectum* fore *suspicitis*, sed pro eo dici *suspicio*, ac si brevis cuperiatur secunda ejus vocis (quomodo in versibus Cornelio Nepoti falso tributis legere est:

Suspicione, Paris, ne credito, ludimur, inquit.)

syncopen intelligi, quoties vero producitur, esse synæresin. Sunt quibus placeat & *suspicio* verbum secundam habere porrectam, cum significat *suspectum habeo*: qua ratione Sallustius in Jugurth. dixit: *Suspectus regi, & ipse eum suspiciens*. Sed notionem agnoscimus, de modulo auctoritatem desideramus.

Svsvrro Nunnesio placet esse a ψιθυρίζω. Aliis a συρίζω. Sed potius cuncta hæc a sono facta. [potest & duci a σίζω, unde σίγμου.] A *susurro susurrones* pro *delatoribus* dixit Sidonius, lib. v. ep. vii. ut monet ad eum locum Savaro, similiter loqui Salonium in Ecclesiast. & Petrum Ravennatem, serm. xlii. Caussam nomini præbent, quod *delatores*, ne exaudiri possint, in aures soleant *susurrare*. *Susurrus* quartæ est Appuleio: et qui in Floridis dicat,

cat, *Fistula susurro jucundior*.

Sᴠsʏᴍʙʀɪᴜᴍ a Græcis accepimus, ut plurima alia herbarum vocabula. Locum hac de re Varronis apponam: *Quæ in hortis nascuntur, alia peregrinis vocabulis, ut Græcis ocymum, menta, ruta, quam nunc πήγανον appellant. Item caulis, lapathum, radix. Sic enim antiqui Græci, quam nunc raphanum. Item ex Græcis vocabulis, ἑρπυλλος, ῥόδον, addita & commutata una litera, serpyllum, & rosa. Item Græca Κορίανδρον, μαλάχη, κύμινον. Item Latina, lilium ἀπὸ λειρίου, & malva a μαλάχη, & sisymbrium ἀπὸ σισυμβρίου*.

Sᴠs olim erat *sos, sa, sum*. Vel idem ac *is*. Nempe a Græco ὅς. Sed *suus* ab *sui*, ut a *mei meus*, a *tui tuus*, &c. Nisi magis placet *suus* esse a Dorico ϝὸς pro ὃς, *suus*, item ab ἑός. Nam E non raro abit in *V*, ut ἔλαιος, *oleus*. Spiritum vero asperum crebro in *s* mutari notissimum est.

S Y

†Sʏᴄᴀᴍɪɴᴠs & Sʏᴄᴏᴍᴏʀᴠs non pauci inter se distinguunt, tanquam si duo stirpium genera fuerint. At ego ea duo fuisse ejusdem arboris paullo diversa nomina, ad caput Lucae XIX statuam. Res ita se habet: Hebraeum שקמים *shikmim* (aut vero cum terminatione feminina) alii Graecorum συκαμίνους aut συκομορέας, alii συκάμινα reddiderunt. Hinc orta duarum arborum nomina, secum etiam genera plantarum intulere duo. Verum non est mihi dubium quin *Sycaminus* a *Sycomoro* nomine tantum leviter differat, quorum utrumque nomen ab Hebr שקמים *shikmim* fluxerit. Haec fuse mihi olim disputata in schedis ad Lucam fuerant: quae satius putavi in celebrem Lucae locum cap. XIX. reservare. Mᴀʀᴏᴄʜɪᴠs.

Sʏᴄᴏᴍᴏʀᴠs nominatur apud B. Lucam cap. xix. ubi Græci codices, etiam MSsti, mire variant. Legas enim συκομορέα, συκομωρέα, συκομοραία, & συκομωραία. Nomen a σῦκῆ, *ficus*, & μόρον, *morus*. Celsus, lib. iii. cap. xviii. inversis vocibus, e quibus id nomen conflatum est, *morosycon* in Ægypto appellari ait, quasi dicas *moroficum*. Dioscorides, lib. i. cap. clxxxii. ait esse δένδρον μέγα, ὅμοιον τῇ συκῇ, πολύχυμον σφόδρα, τοῖς φύλλοις ὅμοιον μορέᾳ. *arbor magna, similis fico, frondosa, folius morum referens*. Atque hæc exusta nominis: quanquam aliam adfert Dioscorides. Vult enim sic dici διὰ τὸ ἄνοστον τῶν γεύσεων, *propter gustum inefficacem*. Quasi *fatuam ficum* diceris. Quod apertius est, si συκομορία scribatur per ω. Quæritur utrum eadem sit συκάμινος. Quorundam ea sententia fuit, ut Dioscorides ibidem testatur. Ac Erasmum quidem censuisse, cognoscere est ex iis, quæ ad Luc. cap. xix. annotavit. Verum *sycaminus* non *sycomorus* est, sed *morus*, Celsus, lib. iii. cap. xviii. *Græci morum sycaminum appellant*. Etiam Demetrius Ixio apud Athen. lib. ii eadem esse dicit συκάμινα & μόρα. Galenus quoque, lib. ii. de alimentis, cap. de *sycaminis*, eandem arborem facit *sycaminum* ac *morum*. At de *sycomoro*, tanquam diversa, singulari agit capite, eamque medio inter *ficum* & *morum* potentia facit. Nec συκάμινον aliud quam μόρον est in illo Attici scurræ de vultu Syllæ:

> *Συκάμινόν ἐσθ' ὁ Σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον.*
> *Sylla est morum polenta sparsum*.

Legas apud Plutarchum in vita Marii. Eo autem significabant faciem Syllæ rubris & asperis partibus inter candidas sparsis retulisse *morum* conspersum farina. Est vero Συκάμινος ab Hebræo שקמה, quod idem notat. Ut audiendus non sit Demetrius Ixio, qui apud Athenæum, lib. ii. recte quidem eadem esse dicit συκάμινα ac μόρα, sed perperam tradit, μόρα quidem dici ob *fucei colorem sanguineum*, quasi αἱμόρρυα, συκάμινα autem, quasi σῦκα ἄμεινω, hoc est, *ficubus meliora, magisque sapida*.

Sʏᴄᴏᴘʜᴀɴᴛᴀ, συκοφάντης, a σῦκον, id est, *ficus*, & φαίνω pro ἐγκαλῶ, *accuso*. Lege olim apud Athenienses cautum erat, nequis ficus Athenis exportaret. Qui deferebant adversus legem eam peccantes, ex re dicti συκοφάνται. Soletque hoc hominum genus delationibus sibi parare victum: atque adeo sæpe & ficta crimina intendebat: eaque de caussa *calumniatoribus* id nomen tributum fuit. Gloss. Cyr. συκοφάντης, *calumniator, sycofanta*. Aliam etiam nominis caussam adfert Festus his verbis: *Sycophantæ quidam ex hoc dictos putant. Atticos quondam juvenes solitos ajunt in hortos quorundam irrumpere, ficusque delegere, quam ob caussam legem factam, qui id fecisset, capital esset ei, quam pœnam qui persequerentur ob parvula detrimenta, sycophantas appellatos*. Vide & Aristophanis Scholiastem, ac Etymologici Magni auctorem.

Sʏʟᴠᴀ Isidoro, lib. xvii. cap. vi. videtur dici quasi *xylva* a ξύλον, *lignum*, quia inde ligna cædantur. Sed est ab ὕλη, spiritu aspero in *S* converso, quomodo ab ἕξ est *sex*: ab ἥμισυ, *semis*; insuperque inserto *V* consono, qua ratione ab Ἄορνος est *Avernus*; ab ἔρος, *fervus*. Pierius ad Ecl. iv. quod in veteribus libb. *silva* scribatur per *I*, putat *silvam* a *silendo* dictam esse, quia sit *locus silens*. Sed interdum Υ in *I* convertitur, quomodo a φύσις est *fispes*; a φρύγω, *frigo*, &c. Itaque & similiter in vett. libb. legas, *nimfa, limfa, mirtus, cignus*, & similia. Nec obstat significationis diversitas. Nam ὕλη apud Homerum aliquoties legas pro *sylva*, eodemque locutus modo Herodianus, & quidam alii, qui prosa scripsere. Indeque est, quod Macrobius, lib. i. in Somn. Scip. cap. xii. *sylvestrem tumultum* interpretatur *hylen*. Etiam in Cyrilli Glossis legas: Ὕλη ἐν ὄρεσι, *sylva, nemus*. Atque ut Græcis ὕλη arbores, frutices, herbas comprehendit: ita & Latini quandoque eo utuntur de herbis, non quibusvis tamen, sed asperis: ut sunt lappæ, & tribuli: ut i. Georg.

> . . . . *Subit aspera sylva,*
> *Lappæque tribulique*.

Sed imprimis arboribus convenit: unde pro *trabibus* capitur, ac *lignis*, unde ædes exstruuntur aut ignis accenditur. Συνεκδοχικῶς vero extensa vox ad omne id, ex quo aliquid fit: quod Latini apposite *materiam* dixere, quasi *rerum omnium matrem*. Siquidem in generatione corporum naturalium materies est principium passivum, forma activum, eoque illa matris, hæc patris instar est. At philosophi etiam κατὰ μεταφορὰν ita appellant objectum disciplinarum, quod Scholasticis dicitur *materia circa quam*. Gloss. Cyr. Ὕλη ξύλων, *materia*. ὕλη λίγων, *materies*. Itaque & Cornelius Severus in Ætna conjunxit *materiem sylvamque*. A *sylva* est *Sylvanus*, Πὰν, θεὸς ὑλαῖος, ut Glossæ Phil. interpretantur: sive θεὸς ὑλικός, ut est apud Servium: quem vide in illud vi. Æn.

> *Arvorum pecorumque Deo* . . . .

Liber de agrorum finibus: *Nam omnis possessio tres Sylvanos habet: unus dicitur Domesticus, possessioni consecratus: alter dicitur Agrestis, pastoribus consecratus: tertius dicitur Orientalis, cui est in confinio lucus positus, a quo inter duo plures fines oriuntur*. Erat & *Mars Sylvanus*, ac *Hercules Sylvanus*. Illius meminit Cato de R. R. cap. lxxxiii. hujus Aurelius Victor. Nec alius, quam *Mars*, sive *Hercules*, cui rure sive in silvis delubrum. A quo *pater Sylvanus* differt. Unde inscriptio vetus, Sɪʟᴠᴀɴᴏ & Hᴇʀᴄᴠʟɪ. Et alia, Hᴇʀᴄᴠʟɪ & Sʏʟᴠᴀɴᴏ.

Sʏᴍʙᴏʟᴠᴍ ait P. Lombardus, de *symbolo* Apostolico tractans, esse a σὺν, hoc est, *cum*, & *bolus*: quia quilibet *Apostolus contulerit suum bolum*. Sed plane origine Græcum est, diciturque σύμβολον ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν, quod est *conjicere*. Nam σύμβολον proprie est *nota*, sive *illud, quod rei alicujus nobis indicium facit: sive id quo de re conjectare licet*. Ab hac enim notione τοῦ συμβάλλειν, *symbolon* dici, etiam Budæi judicium est. Ab eadem voce dicta est Sʏᴍʙᴏʟᴀ, nempe quod ab iis, qui communi sumtu cœnaturi erant, pecuniæ conjectarentur, ut apposite ad ἔτυμον vocis loquitur Agellius. Hinc Curcul. act. iv. i. *symbolorum collatores* legimus. Il-

ind folam discriminis est inter *fymboli* & *fymbola* etymon, quod in illo *συμβάλλειν* ad animum pertinet, quomodo dicitur *feliciter conjecisse*, qui recte *judicavit*: at in hoc refertur ad res corporeas, uti pecuniae, quae a variis in *commune conjiciuntur*, & *conferuntur*. Crebro autem in *symbola* voce peccarunt librarii, ut cum apud Terentium in Andr. *Symbolam dedit* scribitur pro *fymbolam*: quomodo in antiquis codd. legi testantur Georgius Fabricius, & Gabriel Faërnus, fuseque hanc lectionem probat H. Stephanus, libello de abusu Linguae Graecae. Itidem a recto *fymbola* non a *fymbolum* est illud in Eunuch.

In hunc diem ut de fymbolis essem.

Hinc quoque *asymbolus* in Phormione dicitur, qui *fymbolam non dat*. Sunt qui *fymbolum Apostolicum* dici putent, quia *unusquisque*, ut ajunt, *Apostolorum caput unum*, *velut fymbolam contulerit*. Quippe hoc si esset, diceretur *fymbola Apostolica*. Orta haec opinio de collatione capitum singulorum ab Apostolis factorum ex ignoratione discriminis inter *fymbolam* & *fymbolum*. Nam *fymbola*, ut diximus, erat collatio eranistae ad convivium: *fymbolum* vero (ut Casaubonus docet ad Athenaei lib III. cap. XXXI.) erat annulus vel aliud, quod arrhae loco ei dabatur, qui convivium parabat, postea extensa significatio, generatimque *fymbolum* vocatum, quicquid arrhae locum obtineret, ipsaque etiam tessera militaris id nomen meruit: unde petita translatione fidei Christianae capitibus *fymboli* nomen impositum est, quod iis veluti tessera milites qui sub Christo militant, ab infidelibus discernantur. Rufinus in expositione *fymboli* utramque adducit nominis rationem. Nam licet haud dicat ab Apostolis singulis singula capita esse collata (quae vulgi opinio est, caput suum cuique Apostolo nominatim tribuentis, & Thomae quidem assignantis caput de resurrectione Christi, qui is hanc primo non crediderat;) tamen in eo convenit cum aliis, quod velit a *conferendo* dictum esse, quia Apostoli post ascensionem Domini, antequam ad gentes proficiscerentur, *futurae praedicationis summam in unum collegerunt*. Idem tamen quasi in hac opinione minus acquiescens, alteram subjicit nominis caussam, fusiusque eandem exponit. Sed Rufinum ipsum audiamus: *Symbolum Graece indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in unum conferunt. Id enim fecerunt Apostoli in his sermonibus, in unum conferendo, quod unusquisque sensit. Indicium autem vel signum idcirco dicitur: quia illo tempore, sicut & Paulus Apostolus dicit, & in Actis Apostolorum refertur, multi ex circumcisis Judaei simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicujus vel ventris gratia ad praedicandum proficiscebantur, nominantes quidem Christum, sed non integris traditionum lineis nunciantes. Idcirco ergo istud indicium posuere, per quod agnosceretur is, qui Christum vere secundum Apostolicas regulas praedicaret. Denique & in bellis civilibus hoc observari ferunt: quoniam & armorum habitus par, & sonus vocis idem, & mos unus est, atque eadem institutio bellandi, ne qua doli subreptio fiat, fymbola discreta unusquisque dux suis militibus tradit, quae Latine vel signa, vel indicia nominantur: ut si forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus fymbolum, prodat si sit hostis, an socius*. Haec Rufinus.

‡SYMPHONIA, quatenus concentum plurium instrumentorum notat, haud dubie Graeca vox est, in quam nihil Orienti juris. At apud Latinos quam saepissime organum unicum & singulare designat, ceterorumq. comitum organorum veluti imperatorem, quod *Tibia curva* dicebatur. Atque id Dan. III. v. 5. & seq. סומפניה *Sumphonja* nuncupatur. De eo plura scripsi in fine Exercitat. Danielicae (quam ad calcem tomi I. Biblici nuper adjunxi a pag. 307. ad 313.) Ubi quid Graeca *συμφωνία* a Chaldaica *Sumphonja* differat, copiose discussimus. Graeca vox propter I vocale est quadrisyllaba: at in Chaldaico *Sumphonja* propter I consonum tres syllabas existunt. Graeca vox ex *σὺν* & *φωνὴ* componitur: at *Sumphonja* Orientis simplex vox est a Chaldaeo themate ספן (de quo vide Buxtorf. in Lex. Chald. num. III.) profecta. Graecorum *συμφωνία* est plurium instrumentorum concordia discors: Chaldaica vero & Latina *Symphonia* est organum praecentorium ceterorum dux & imperans modum. Virg. *Ubi curva choros indixit tibia Bacchi*. Aevo Virg. *Curva* dicebatur (cujusmodi in Herculanensibus picturis & anaglyptis saepe observatur) at antiqui tibiam *Vascam* vocabant. *Vasca* vox Orientalis est, in his nostris additamentis alibi ex Oriente deducta. Cetera plurima huc pertinentia videsis in Exercit. Danielica loco supra citato. MAZOCHIUS.

SYMPHONIACI Cic. & aliis, *qui fymphoniam canunt*. *Symphonia*, *συμφωνία*, ad verbum *consonantia*, uti & vett. Glossae interpretantur. Est enim (ut Isidorus ait lib. II. cap. XIX.) *modulationis temperamentum ex gravi & acuto sono concordantibus sonis, sive in voce, sive in flatu, sive in pulsu*. Sumitur & pro *organo Musico*, ut idem Isidorus indicat libri ejusdem cap XXI. *fymphonia*, inquit, *vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte, pelle extensa, quam virgulis hinc & inde musici feriunt: fitque in ea ex concordia gravis & acuti suavissimus cantus*.

SINCERASTUM, *συγκεραστόν*, quasi *contemperatum*, a *συγκεράννυμι*, *commisceo*, *contempero*. Sed *varia συνεδέσματα* ponitur pro *omni edulio*. Varro, lib. VI. de L. L. *In Phagone*, *Honos syncerasto peris*: *Syncerastum est omne edulium antiquo vocabulo Graeco*. In vett. editt. uti Mediolanensi anni CIƆIƆ. item Aldinae pro *edulium* corrupte est *medulum*; unde conjectabat Beroaldus *omnem medullam* legi oportere. Eidem *Syncerastus* (servi id nomen Plauto in Poenulo) ita dici videtur, quasi *medulla plenus*, & *pinguis*. Sed omnino a *cibo* id nomen potius est.

SYNODUS geminam habet notionem pro diversa scriptura apud Graecos. Nam *σύνοδος* vox Ecclesiastica, Ammiano etiam usurpata, lib. V. de *coetu* dicitur *Ecclesiastico religionis caussa collecto*. Ac rectius per *b* scribatur, *fynodus*, uti & *periodus*. Sunt enim ab *ὁδός*, *via*. Sed piscis vocatur *συνόδους*, ab *ὀδούς*, *dens*: unde *dentex* vertitur a quibusdam. Glossae Cyr. *Συνόδους ὁ ἰχθύς*, *dentis*, *dentex*. Nec *συνόδους* modo, sed & *σινόδους* nuncupatur, *ἀπὸ τοῦ σίνεσθαι*, quod est, *nocere*. Quomodo Arcestrato vocatur apud Athenaeum, lib. VII. At *συνόδους* dicitur Numenio in Halieuticis, ut ibidem videre est.

SYNTHESIS, *σύνθεσις*, *compositio*, a *συντίθημι*. Itaque si vocis naturam spectes, generatim notat *rerum quarumvis congestionem ac constructionem*. Sed, quod bene observavit Hottomannus, speciatim sic vocari solent *vestes in vestiario constructae asservataeque*. Docet hoc clare locus iste Scaevolae, l. XXXVIII. ff de auro & arg. leg. *Quaero an ex universa veste, id est, an ex fynthesi, tunicas singulas & palliola Sempronia eligere possit*. Praeterea sic dicere *vasorum congeriem*: unde Papinius, lib. IV. Silv.

Aut unam dare fynthesin quid horres
Alborum calicum atque caccaborum?

Et Martial. lib. IV. ep. XLVI.

Et crasso figuli polita caelo
Septenaria fynthesis Sagunti.

Ubi *fynthesin septenariam* vocat, quae *constaret septem fictilibus vasis Saguntinis*. Sed imprimis de *vestibus* hac voce usi, adeo ut quorundam opinio sit de *veste* non nisi *μεταφορικῶς* dici. Non tamen semper notat *vestes compositas, ac coacervatas*, sed & *συνεκδοχικῶς* usurpatur pro *veste unica*: ut illo Martial. lib. II. ep. XLVI.

Sic micat innumeris arcula fynthesibus.

Ac videas fere accommodari *vesti canatoriae*: ut illo ejusdem, lib. V. ep. LXXXI.

Undecies una surrexti, Zoile, caena,
Et mutata tibi est fynthesis undecies.

Suetonius quoque observat in Nerone, *quod plerumque fynthesinam indutus prodierit in publicum, sine cinctu & discalceatus*: quia nempe is habitus convivantium. De *fynthesi* etiam scribit Alciatus, lib. II. *παρ.* cap. XXI. sed satis oscitanter. Nam vult *fynthesin*

synthesis interdom notare *vestem unicam*, sed *vilierem*: interdum *conformem vestium compositionem*, exempli gratia, *tunicam cum pallio*, *quod ei respondeat*. Melius Budæus lib. VI. cap. VII. Sed imprimis de *synthesi*, ac *vestis* in *cœna* mentione adi Turnebum lib. XXVII. cap. XIV. & XXVII. cap. XVIII. ac J. Lipsf. lib. 2. Saturnal. cap. II.

SYRIE sive SYRA (1) deae nomen satis vetustum in Syria, & Oriente fuit: at in Occidente sero nec ante Neronem (2) innotuisse videtur. De ea satis multa habes apud Plutarchum, Lucianum, Appuleium, aliosque plures. Ex recentioribus adiri possunt Gyraldus, Seldenus de diis Syris, Vaillant. in Graec. Caesarum nummis, aliosque nummorum explanatores: quae nos hic missa facimus, tantum de vera nominis origine, deaeque effigie pauca dicturi. Apud Hebraeos צור *Sur* vix aliud quam *supem* significat; idque nomen in Mosaico Cantico Deut. XXXII. 15. unum ex Dei nominibus est, Deo tributum propter inexpugnabilem divinae tuitionis firmitudinem. Hinc peculiari Syrorum deae quaesitum nomen, praecipue apud Hierapolitas, unde ipsum numen *Dea Hierapolitana* dictum MAZOEH.

SYRMA ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod est, *trahere*. Donatus, sive alius, prolegom. in Ter. *Syrmata dicta sunt ab eo, quod trahuntur: quae res ab scenica luxuria instituta est*. Nempe *syrma* vestis erat oblonga; unde *profundum* appellat Sidonius lib. VIII. ep. XI. Idem ostendit Prudentius in Psychomachie:

Ut tener incessus vestigia syrmate verrat.

Eo in tragœdiis utebantur, teste Polluce, quo personae heroum vel heroinarum viderentur proceriores. Hinc Valerius Phorm.

Quid hic cum tragicis versis (al. *versibus*) *& syrma facis?*

Ubi *syrma* antique usurpat pro *syrmate*. Juvenalis quoque est Sat. VIII.

. . . . *Longum tu pone Thyestæ*
Syrma, vel *Antigones* . . . .

Quo ex loco patet, *syrma* ad utrumque sexum pertinuisse. Vide & Martialem, lib. IV. epigr. XLIX. & lib. XII. epigr. XCVI. Quia autem *matronae* utebantur *syrmate*, inde est, quod & *matrona* apud Terentium *Syre* ἀπὸ τοῦ σύρειν dicitur. Nam eum a *gente* est, *famula* est nomen.

SYRTITES, ὁ συρτίτης lapis, quia in *Syrtium* litore invenitur. Colore caterius est melian: sed interius croceo refulget. Vide de eo Plinium, Solinum, Isidorum. Etiam in Lucania reperiri, idem Plinius testis. *Syrtes* vero ἀπὸ τοῦ σύρειν, quasi σύρτεις, *tractus*. Etymon id approbat Sallustius in Jugurtha, ubi a *tractu* nominatas ait. Ac respexit eodem Festus Avienus, cum ait:

. . . . *Late trahis aquora Syrtis.*

T

TABANUS, *muscæ* genus, Græcis μύωψ, vel οἶστρος, prout Glossæ Cyr. interpretantur. Fortasse ob *gracilitatem corporis* ita dicitur, quasi qui *tabidus* sit. Sane similiter a σφὴξ, hoc est, *vespa*, dicitur σφηκώδης, hoc est, ἰσχνὸς, *gracilis*, *tenuis*.

TABERNA, ἐργαστήριον, ut Glossæ basilicæ interpretantur. Id literarum subductione a *tabulerna* factum esse recte scribit Jovianus Pontanus in Actio suo fol. CXXXIX. edit. Ald. Nam & Verrius Flaccus, atque ex eo Festus in *tabernaculum*, *tabernas* sic dictas ait, quod ea *tabulis* olim fiebant. Ac Priscianus quoque, lib. 2. quo loco de literarum affinitate agit; *L*, inquit, *in R transit*, *ut tabula taberna*. Sed de mutatione fallitur Priscianus. Nam ut a *naso* est *nasiterna*, (est id vasis genus, *tres habens nasos* sive *ansas*,) ita a *tabula* est *tabulerna*, & per syncopen *taberna*. At longe spissior error Donati, qui in Adelph. III. III. κατὰ μετάθεσιν *taberna* pro *trabena* dici voluit, proprieque sic dici a validioribus *trabibus*, quibus superiora sunt suspensa. De etymo hactenus. Differunt plurimum *officina*, *apotheca*, *taberna*. In *officina* res fit ab opificibus. Hinc custodienda defertur in *apothecam*, e qua qui divendunt, dicuntur *mercatores*, & interdum cum adjectione *mercatores magnarii*. Ex apothecis res mittitur in *tabernas*, ut ibi prostet venalis, sed tantum habent *tabernæ*, quæ minutatim vendant, quique iis præsunt, *institores* appellantur. Hinc liquet cur Cicero pro Flacco conjungat *opifices* & *institores*: *Opifices*, inquit, *& tabernarios*, *quid est negotii concitare?* Liquet & cur Horatius dicat I. Odarum:

Pauperum tabernas Regumque turres.

Erant autem variæ *tabernarum* genera pro mercium varietate. Itaque *tabernæ librariæ* meminit Cicero orat. II. in Anton. *tabernæ sutrinæ*, Tacitus lib. XV. *tabernarum argentariarum*, Livius, lib. XXVI. ubi intelligendæ eæ, in quibus argentum pretio permutaretur, vel de manu in mutuum, vel ut alibi tantundem redderetur. Ac verisimile est in iisdem pecuniam fenori dari solere. *Taberna* quoque *diversoria* meminit Plautus, Menæchmis, ubi intelligenda *caupona*, quæ & αὐτὴ sæpe *taberna* appellatur. Cicero pro Cluentio: *Hominem*, inquit, *multorum hospitem*, *A. Binnium quendam*, *cauponem de via Latina*, *subornatis qui sibi a Cluentio servisque ejus in taberna sua manus allatas esse dicat*. Ubi manifeste *tabernam* pro *caupona* accipit. *Hospites* vero, ut alibi non semel, pro *peregrinis* usurpat, non pro iis, quarum sancta jura sunt. At proprie *hospitium* & *caupona* plurimum differunt. Nam in *tabernas* divertimus pretium soluturi. *Hospitium* vero est gratuitum: estque vel nostrum, quo hospites excipimus, vel alienum, quo excipimur ab aliis. *Hospitia* quoque sunt fere diuturnioris commorationis, atque obtinent quandam sanctiora jura, unde *Hospitales* & *Hospitales Dii*. Pro *hospitio* quoque *diversorium* dicimus: sed hoc latius patet, quia & nostrum esse potest, a nobis vel emptum vel conductum, idque ne vel ad hospitem, cui molesti esse nolumus, vel ad cauponem divertere cogamur. Hinc Cicero epist. XXIII. *Multo libentius emerim diversorium Tarracinæ*, *ne semper hospiti molestus sim*. Monuit hæc etiam P. Manutius comment. in Cic. epist. A *taberna* est *contubernalis*, *A* in *V* verso, qui in eadem vivit *taberna*. Vide quæ diximus in *Contubernium*.

TABES e Dorico τάκω pro τήκω, id est, *liquo*, *liquefacio*, quia ut calor ignis metalla, sic morbus is corporis soliditatem liquefacit & solvit. Itaque *tabes* nihil aliud quam τῆξις, seu *liquefactio*; *tabidum* item *quod colliquescit*, quomodo *tabidam nivem* dixit Livius: *tabescere* idem quod *liquefieri*, quomodo *subtabescere* legimus apud Catonem: similiterque accipi videtur in illo Ciceronis II. de nat. Deor. *Itaque & aquilonibus*, *reliquisque frigoribus adjectis*, *durescit humor*, *& idem vicissim mollitur tepefactus*, *& tabescit calore*. Quamquam nec male hic exponas *consumere*. Lucretius quoque dixit lib. IV.

. . . . *albas decedere ningues*
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Id est, qui nives liquefaciunt. Observavit elegans hoc loquendi genus Giffanius in Indice Lucret. Κατὰ μεταφορὰν autem *tabes* ponitur pro *pernicie*: qua de acceptione sic Festus: *Tabem eam*, *quæ faceret tabescere*, *apud antiquos usurpatum*, *Sallustius quoque frequenter*, *ut in Catilina*, *cum ait*: *ubi tabes plerosque civium animos invaserat*. *Et in libro*

quarto

(1) *In marmore Hortor. Matthæior. apud Seldenum in de diis Syris ita scriptum fuit*: P. Acilius Felix. D. D. (*i. e. donum dat*) Dia (*pro* Diae *sive* Deae) Suriae etc. *Ita dea ista hæc inter binos leones sedet* (*quas scil. eadem ut Mater deorum habita*) *lunato diademate ornata*.

(2) *Sueton. de Nerone num.* 56. Religionum usquequaque contemptor, præter unius deae Syriæ. Hanc mox ita sprevit, ut urina contaminaret.

quarto historiarum : Qui quidem mos ut tabes in urbem conjectus . Et Corvinus pro Liburnia : Propter hanc tabem atque perniciem domus totius . A tabe vero vel τήκω , etiam est *Διετώτος tabitabo* , quo significatur juxta Servium , *corruptus sanguis* : sive αἷμα νεκρῶ , ut Philoxeni Glossae intrepretantur .

Tabula diminutivum esse ab obsoleto *taba* , non tam argumentis , quam a vocis sono cognoscimus. *Taba* vero , Becmani judicio erit , cui ab Hebraeo תבה , id est , *cubiculum* , *conclave* , quod nempe a *tabulis* id primo fieri soleat : vel (quae sententia est Jul. Scaligeri, de causs. L. L. cap. xxxi.) a Graeco τάζω , quod idem ac τείνω , id est , *extendo* ; eo quod tabulata in aedibus extendantur : τάζω vero a ταω , id est , *expandere* , *extendere* . [vel τατάω , unde τάνις & ταινὶς .] Adde & tertiam opinionem , ut sit a Chaldaeo טבלא , hoc est , *tabula* . Quod forsan verum est . A *tabulis* est *tabulinum* , & κατὰ συγκοπὴν *tablinum* , quomodo & a *figulo figlinum* dicimus , pro *figulinum* . Festus , ex Scaligeri restitutione : *Tablinum proxime atrium locus dicitur , publicarum rationum caussa factus . Quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas rationum ibi habebant* . Ubi clare indicat *tablinum* dici a *tabulis* , hoc est , *codicibus* . Sed aliorum mens dici a *tabulis* , unde fabricatum . Favet huic sententiae illud Varronis , lib. 1. de vita pop. Rom. *Ad focum hieme ac frigoribus cenitabant : aestivo tempore in propatulo ; ruri in corte ; in urbe tabulino , quod maenianum possumus intelligere , tabulis fabricatum* . Citat Nonius in verbo *Cortes* . Tertia etiam sententia est . Nam sunt qui *tablinum* dici putant , quod in eo picturarum *tabulae* reponerentur , unde & *pinacotheca* dicta sit . Sed hos falli puto . Nam in *pinacothecis* quidem *pictae tabulae* & *signa* asservabantur : ut colligere est e Plinio , lib. xxxv. cap. ii. cum dicit : *Et inter haec pinacothecas veteribus tabulis consuunt , alienasque effigies colunt* . Sed eas a *tablinis* differre , argumento est , quod de his , tanquam diversis a *pinacothecis* meminerit Vitruvius . A *tabulis* quoque *tabularium* appellatum , curiae pars , ubi *tabulae* publicae : qua de re diximus in *Archivum* . Ab eodem ὑποκοριστικῶς fit *tabella* , unde *tabellariis* nomen : teste Festo in *Tabellis* . Nam , *ante chartae & membranarum usum in tabulis dolatis , non solum testamentum sed etiam epistolarum aliquia scribebantur* : ut & inquit Isidorus , lib. v. Orig. cap. xxiv. Fiabant *tabellae* istae e fago , abiete , buxo , tilia seu philyra , acere , citro , ebore . Iis vero cera inducebatur : unde *ceratas tabellas* legimus , & *ceram* ἁπλῶς pro *tabellis* . Hasce *tabellas* postquam scripserant , lino obligabant , & ceram annulo suo obsignabant . Hinc Plautus Pseud. act. i. i.

> *Phoenicium Calidoro amatori suo*
> *Per ceram & linum literasque interpretes*
> *Salutem mittit* .

Et Bacch. act. iv. sc. iv.

> *Cedo tu ceram ac linum actutum ; age , obliga , obsigna cito* .

Et Cicero , iii. Catil. *Tabellas proferri jussimus , quae a quoque dicebantur datae . Primum ostendimus Cethego , signum cognovit . Nos linum incidimus , legimus , erat scriptum ipsius manu* , &c. Quo loco morem tangit veterum , qui antequam aperirent literas , eum , ad quem scripsissent , signum cognoscere jubebant , ne ficta dicerentur . Similis locus apud Plautum Bacch. act. iv. sc. vi. E Xenophonte quoque id comprobat Victorius , lib. xxv. cap. iv. Plura de tabellis istis vide in epistolica Lipsii constitutione .

†Tabulae etymon pluribus olim a me traditum in iis , quae ad Diptychon Quirinianum commentabar. Praeter ibi dicta , videndum an ex תבל *tebel* ea vox fluxerit . *Tebel* a LXX vertitur οἰκουμένη , nec enim aliud *Tebel* quam id totum , quod olim habitabatur , fuit . Quod quia planum , nihilque σφαιροειδὲς habens credebatur , idcirco terrae descriptio principio non in pila , sed in plano fiebat , atque proponebatur . Ergo descriptiones hujusmodi , quatenus οἰκουμένην exhiberent , τῷ תבל *tebel* sibi nomen apud Hebraeos arrogabant , unde & apud Latinos (& quidem Orientis imitatione) αὐτῶν descriptiones , *Tabulae* vocabantur . Sed ad ultimum eo ventum , ut πλάκες , & asseres , laminaeve quaevis , etsi nihil descriptum haberent , Latinis *Tabulae* dicerentur , modo geographicorum πινάκων instar planae essent . Mazochius .

Taceo ex sententia P. Nunnesii Valentini fuerit a τήκω , *liquefacio* , *consumo* . Nempe ab aoristo ταχεῖν . Malim ego ab ἀκέω , praemisso *T* , ut ab ἔρα , *terra* , seu *terro* . Ἀκέω quidem in usu non est , sed obtinet participium ejus ἀκέων , *quietus* , *tacitus* . Ut apud Homerum , ἦ δ' ἀκέων · & in foeminino , Ἀλλ' ἀκέουσα κάθησο . Sic & ἀκὴ non invenias in recto ; sed accusativum ἀκὴν crebro : ut ἀκὴν ἔχειν , & ἀκὴν γένεσθαι σιωπῇ apud eundem . Sane ἀκὴν etiam Hesychius exponit per accusativum ἡσυχίαν , hoc est , *quietem* , *silentium* . Sed saepius adverbialiter exponitur *tacite* . Dici existimat Eustathius quasi ἀχανῆς , *ne hiscendo quidem* , ab α & χαίνω , *hisco* .

†Taceo est ab Hebr. שתק *shatak* ejusdem notionis ; quod item apud Chaldaeos Syrosque eadem significatione maximo in usu est . Ab eo igitur totius Orientis verbo duae in Latium dictiones manarunt . Nam primoribus duabus ex verbo *satak* praecisis litteris (nempe *St*) ea interjectione ad imperandum silentium utebantur ; sicuti & in comoediis & ab ipso Tullio factum . Sed & tribus totis litteris *Stacee* primitus Latinos usurpasse conjecerim . At demum abjecto sibilo , *Taceo* multo expeditius visum . Mazochius .

Taeda a δαΐς , seu δᾳς , quod *faculam* vel *lampadem* signat : ac venit ἀπὸ τοῦ δαίειν , quod est *urere* . Ab accusativo δαΐδα est *taeda* , ut ab ἑβδομὰς dicimus τὴν ἑβδομάδα , unde *hebdomadam* dicunt Latini . Quamquam autem *taeda* proprie sit *fax ex arbore πιτυοφόρῳ* , velut *picea* aut *pinu* ; Latini tamen etiam usurpant pro *ipsa arbore* , hoc est , *picea* . Quomodo Plinius utitur non semel . Ac Juvenalis quoque , ut alii *pinum* pro *navi* posuere , ita ipse *taedam* . Sic enim loquitur :

> . . . . *Si sit latissima taeda* .

Hinc Glossae : *Taeda* , δαΐς , πεύκη , καὶ λαμπάς .

†Taeda apud Vossium non alium quam accusativum δαΐδα parentem citat . Sed malim rem ita componere . *Taeda* primaria notione , quodlibet lignum succensu facillimum erat , eaque caussa pro *face* accipiebatur ; sicuti & Graecis vox δαΐς a δαίω *uro* deducitur . At postea quum visum est faces optimas ex pinu sive picea parari , hinc placuit Juvenali & Plinio *Taedam* pro arbore pinu seu picea sumere . Sed primitus quidvis , sive sarmentum seu quid aliud esset , quod ignem facile conciperet , id , puto , *Taedam* (aut *Tedam* sine diphthongo) vocabant . Eam vero notionem confirmat origo , quae non aliunde mihi videtur repetenda , quam ab אטד *atad* , unde , deperdita prima quiescente , fit Teda . Occurrit autem istud *Atad* tum Ps. (Hebr.) LVIII. tum etiam in apologo Jud. IX. 14. 15. Utrobique autem est lignum succensu facillimum . In eo Psalmo dicitur , *Priusquam intelligant* (seu sentiant) *lebetes vestri mad* h. e. (ut equidem interpretor) *tedam* sive lignum quodvis ad succensionem promptissimum . In Apologo vero Judicum *Atad* nihilo minus arbor ad comburendam aptissima est , quia inde erupturus ignis praedicitur . Utroque vero loco translationes Orientales eamdem Hebraicam vocem servarunt . At quod ibi Graeci interpretes ῥάμνον , posuerint ; locus Psalmi effecisse videtur ; in quo praecedens סירות *siroth* (quod ipsi pro *spinis* acceperunt) suasit , ut *mad* ῥάμνον redderent . At ea ratio non militat , quia Psalmographus ibi nomine τῶν *siroth* videtur potius *lebetes* intellexisse . Verum age : sit *mad* idem quod rhamnus . At id ex eo factum est , quia id sarmenti genus facillime succendebatur . Itaque sicuti *Teda* ex generali notione specialem piceae non raro induit , sic etiam & Hebraeum *Atad* . Jam vero quid si *Taeda* sit

ipsissimum

ipsissimum תדהר *tidhar*? quod extat Isaiæ tum XLI. 19. tum LX. 13. & a LXX πευκη h. e. *picea* sive *pinus* redditur. Ab hoc vero sic *Tæda* fit, sicuti ab עשר *eschar* fit Esca. Nam *Tædarum* & *Escarium* primitus opinor dicebantur, mox per apocopam Taoa & Esca. Auget huic etymologiæ fidem, quod δαΐς tantum *facem* significat: ut Tæda ut & תדהר, primario arborem piceam, deinde συνεκδοχικῶς facem inde avulsam notat. Mazochius.

†Taedere cum derivatis fit sive a קץ *kus* sive a קוץ *kuts*: quæ duo Hebraica verba non alio quam *taedendi* & *fastidiendi* significatu pollent. Ex his oritur קטט *kotes* & similia ultimam duplicantia, unde si priorem abjicias litteram, restabit vox *Tet*; sive (emollito posteriore elemento) *Ted*: quod ipsum est, quod quærebatur. Mazochius.

Tædet quasi a *tædeo*. Hoc ab ἀηδέω, sive ἀδέω, hoc est, *defatigatione vel satietate, tædio afficio*. Nam ἄδος, κόρος. *T* præmissum, ut ab ἄκεω *taceo*; ab ἔρα, *tera*, seu terra. A *tædet* est *tædulus*, fastidiosus, sive qui omnibus tædio est, ut exponit Festus. Ut a *cado* *accido*, *a* in *i* abeunte, sic a *tædet pertisus*, & *distisus*. Festus: *Distisum & pertisum dicebant, quod nunc distæsum & pertæsum*.

Tænia, Græcè ταινία, quod a τείνω, *extensus*: hoc a τείνω *extendo*. Ταινία est apud Pollucem, lib. VII. cap. 2. Latine usus Maro, lib. V.

Puniceis ibant evincti tempora tæniis.

ubi lemniscos intelligit Servius. Usus & in VII.

. . . . *Fit tortile collo*
Aurum, ingens coluber, fit longæ tænia vittæ.

Etiam Appuleius usurpat in Apolog. Festus: *Tænias Græcam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum honorati capitis*. Adducit vero Festus cum Attii locum, tum hoc Ennii in Alexandro:

Volans de cœlo cum corona & tæniis.

Item geminum Cæcilii locum. Unus est:

Dum tæniam, qui volnus vinciret, petit.

Alter vero:

Sepulcrum plenum tæniarum, ita ut solet.

Sed posteriori hoc versu non accipitur pro *capitis ornamento*, verum pro *fasciis*, quibus *mortui involvi solent a Græcis*. Ipsi κειρίας appellant. In architectura quoque *tænia* dicerentur, ex Vitruvio disces, & Vitruviano Lexico Bernardini Baldi.

Tærocon (ut Festus ait) *soliti sunt appellare Græci genus scribendi deorsum versus, ut nunc dextrorsum scribimus*. Ubi sic Scaliger: *Oedipode opus est*. Atqui nullo ei opus Oedipo, qui sciat Syros nec dextrorsum scripsisse, ut Hebræos & Arabas: nec sinistrorsum, ut Latinos & Græcos, sed deorsum, quemadmodum Masius tradit in Grammatica Syriaca. Interim vide sis, an non vera sit conjectura doctissimi Martinii, qui pro *deorsum* legebat *retrorsum*, ut Hebræorum, Chaldæorum, & plerarumque Orientis gentium scriptura notetur. Quod si ita est, optime sane idem *tærocon* derivat a תורך, id est, *invertis*. [τροχηδὸν legendum, id est βουστροφηδόν.]

Talatrum, vel aliis *talitrum*, κονδυλισμός, a *talari*, κονδυλίζειν· ut observat Salmasius in Exercit. ad Solinum.

Talea dicitur, quod ab arbore reciditur, ut in solo depangatur ac plantetur. Nonius exponit *scissiones lignorum vel præsegmina*. Etiam in Glossis Philoxeni explicatur κορμός, σχίζα, φυτεία. Nisi quod ibi *talia* legitur. Nec id magis ab origine abit. Nam *talea* dicta a θάλλω, quæ & θαλλός & θαλλίς & θάλος. Ea ramum virentem signant: nempe a θάλλω, id est, *vireo*. Varro, lib. I de R. R. cap. XL. *Demum in oleagineis seminibus arbores videndum, ut sit de tenero ramo ex utraque parte æqualiter præcisum, quas alii claualas, alii taleas appellant*. Utitur & extremo cap. seq. Hinc *taleare* ac *intertaleare* pro *incidere*, rustica dicit simplicitas: uti monet Nonius Marcellus. Aliud vero in Architectura est *talea*, quam in re rustica. Nam Vitruvio, lib. I. cap. V. *taleæ* dicuntur graciliores trabes, quibus murorum compages connectitur. Vide ibi Philandrum. Ita vero dicuntur, quia *talearum* instar sunt rectæ & teretes. *Thalia* quoque, Musarum una, a θάλλειν dicta, quia semper *virescat poëtarum gloria*. Græce, est θάλεια, unde Latinum *Thalia*, ει in *I* longum converso, quomodo a Δαρεῖος, & Βασίλειος est *Darius*, *Basilius*, in quibus penultimam male corripit vulgus. Servius ad Ecl. VI. ait *Thalea* per *E* Latine dici debere, ut in *Cytherea* & *Medea*. Et sane in Romano codice sic scribi monet Pierius. Non tamen Maronem sic scripsisse verisimile est, quando Servius ipse agnoscit eum propter euphoniam *Thalia* per *I* maluisse. Et sane utrumque tectum, cum ει nunc abeat in *I*, nunc in *E* longum: ut omnino exilis admodum sit illa Servii observatiuncula, qua *Thalia* Græcum, *Thalea* Latinum esse persuasum cupit.

†Talea est id quod ab arbore deciditur, ut in solo depangatur. Fort. venit a Chald תאלין *taalin*, quæ sunt palmæ *parvæ aut novellæ* (quod vide in Buxtorfii Lex. Chald.) quod & inversis litteris scribitur תלאי i. e. *talee*. A *Talea* fit verbum rusticum *taleare*, quod non aliud significat, quam quod Itali dicunt *tagliare*. Mazochius.

Talentum Atticum continet sexaginta minas Atticas; mina Attica viginti quinque stateres; stater drachmas Atticas quatuor: drachma Attica sex obolos. De quibus omnibus, quia mutuo facem allucent, conjunctim dicam, nec originem solum vocum exponam, sed pretium quoque explicabo, quando absque hujus rei notitia magnæ tum in sacris tum profanis auctoribus tenebræ esse solent. *Obolus*, ὀβολός, venit ab ὀβελός, id est, *veru*. Caussa nominis est, quod habeat figuram ὀβελοῦ, ita tamen ut non plane in acutum desinat. Valet obolus asse cum besse: quod est monetæ Belgicæ paulo minus quinque deutis & dimidio: sive paullo plus quam semibrasdenarius. Hoc sic esse liquet ex eo, quod drachma, quæ denarium sive quatuor sestertios valet, contineat sex obolos, ut omnino sestertius sit sesquiobolus. At sestertius cum dicatur quasi semitertius, valebit duobus assibus & semisse, hoc est, unciis triginta. Ergo obolus tantum erit unciarum viginti, hoc est assis, qui duodecim unciarum est, & bessis, qui octo unciarum. Ita vero Belgicæ monetæ paullo plus quam tribus deutis, seu sesquistilinca. At bes assis sunt duæ deutæ, sive quadrans stuferi, unde liquet, quod dicebamus, obolum esse paullo plus quam semibrasdenarium. Drachma est idem Græcis quod denarius Romanis, hoc est, sestertii quatuor. Quod ad pondus, septem drachmæ incurrunt unciam; unde consequitur, cum libra sit XII. unciarum, LXXXIV. drachmas fore in libra. Hinc Scribonius Largus epistola ad Callistum: *Erit autem nota denarii unius pro Græca drachma. Æque enim in libra octoginta quatuor apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt*. Dicitur *drachma* a δράττεσθαι, id est, *continere*, quia comprehendit tantum κερμάτων sive κερματίων (sic Græci vocabant exiguos nummulos æreos, quos cum Seneca minutias æris dicere possumus) quantum manu quis in punctum contracta capere ac continere possit. Cum superiorem ὀβολοῦ, tum hanc *drachmæ* originationem discimus, partim ex veteribus Grammaticis, partim illo Plutarchi loco in Lysandro: Κινδυνεύει δὲ καὶ τὸ πάμπαν ἀρχαῖον οὕτως ἔχειν, ὀβελίσκοις χρωμένων νομίσμασι σιδηροῖς, ἐνίων δὲ χαλκοῖς, ἀφ' ὧν παραμένει πλῆθος ἔτι καὶ νῦν τῶν κερμάτων ὀβολοὺς καλεῖσθαι· δραχμὴν δὲ τοὺς ἓξ ὀβολούς· τοσούτων γὰρ ἡ χεὶρ περιεδράττετο. *Videtur autem omnino vetus moneta sic se habere quæ obeliscis utebantur, ferreis nummis, quidam etiam æreis. Unde permanet, ut hodieque multitudo minutiarum æris oboli vocentur: drachma autem sex oboli, quia tantum manus περιεδράττετο seu complectebatur*. Mihi dubium non est, quin sit ab Hebræo דרכמון, quod idem significat. Invenias Ezr. II. 69. & Nehem. VII. 70. Stater argenteus valet quatuor drachmis Atticis, tantundem nempe quantum apud Hebræos siclus sanctuarii: unde B. Hieronymus

nonymus in Ezechielis cap. XLV. *Siclus autem*, *id est*, *stater*, *habet drachmas quatuor*. Et Josephus pro Hebraico siclo solet staterem dicere. Dicitur stater ἀπὸ τοῦ ἱστάναι, quod inter alia notat *libra*, *appendo*, *pondero*, idemque Hebræis notat שקל, *schakal*, unde שקל, *sekel*, siclus: ut omnino stateris ac sicli, quemadmodum significatio, ita origo similis sit. Vide sis quæ de siclo Budæus, & imprimis quæ ad Biblia Regia Benedictus Arias Montanus annotavit. Stateres vigintiquinque, sive, quod idem est, centum Atticæ drachmæ efficiunt minam Atticam. Est mina a Græco μνᾶ. Plinius, lib. XXI. cap. ult. *Mna*, *quam nostri minam vocant*, *pendit drachmas Atticas centum*. Rhemnius Fannius:

Mnâ vocitant, *nostrique minam dixere priores*,
Centum hæ sunt drachmæ.

Quin Plautum quoque mnu pro mina dixisse, comprobat numerorum ratio Asinaria act. II. sc. II. *viginti mnis*. Curcul. act. II. sc. III. *triginta mnis*. Pœnul. act. v. sc. v. *Si ego mnam non*. Sic hisce locis legit Meursius. Dicitur μνᾶ a *collectione numerorum*: nempe ab Hebræo מנה, quod idem notat, estque a מנה, id est, *numerare*. Sexaginta minæ Atticæ, sive, quod idem est, sex millia Atticarum drachmarum conficiunt talentum Atticum: unde Rhemnius Fannius:

Cecropium superest post hæc dorvisse talentum
Sexaginta minas, *seu vis sex millia drachmas*,
Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis.

Græce est τάλαντον, unde talentum, a in e converso, quomodo a καμάρα est camera, a μανδή est camendo. Τάλαντον dicitur a ταλάω, hoc est, *sustineo*, *suffero*. Nam prima sua significatione non *pondus* notat, *quod lanci imponitur*, sed *librum ipsam qua pondera appenduntur*. Porro ex iis quæ diximus de Attica drachma, mina, *talento*, facile est statuere de drachma aut mina Æginetica. Nam si talentum Æginetica continet centum drachmas Atticas, habet se Atticum *talentum* ad Æginaticum, ut VI. ad X. ac proinde mina quoque Attica similiter se habet ad minam Æginaticam, drachma item Attica ad drachmam Æginaticam. Idem judicandum de siclo Hebraico ratione talenti Hebraici. Nam quincuplicem esse siclum necesse est, cum quincuplex sit Hebræis *talentum*, atque eorum unumquodque dividatur inter mille siclos. *Talentum* publicum namque tantumdem valebat ac *talentum* Atticum. Ergo & siclus hujus *talenti* tantundem valebit ac didrachmum. Nam ut *talentum* Hebræum in ter mille siclos, ita *talentum* Atticum in sexies mille drachmas distribuitur. *Talentum* sacrarii Hebræis erat altera parte majus, quam Atticum. Ergo & siclus sacrarii non didrachmum valebat, sed tetradrachmum. Atque hoc cum Rabbini disertim testantur, tum e Josepho quoque & Hieronymo comprobatur, qui & ipsi scribunt, siclum sanctuarii fuisse quatuor drachmarum. semisiclum, duarum. Nec omitas, quod Septuaginta Interpretes siclum sanctuarii didrachmum transferre soleant. Nam ut talentum hoc altera parte majus Attico, ita drachmæ hæ duabus Atticis drachmis valuerunt. Ac fuit hoc *talentum* omnium longe antiquissimum, quo & Abrahami, Isaaci, & Jacobi tempore Hebræi utebantur: quanquam necdum sacrarii *talentum* dici potuerit. Imo & antiquæ Græcis hujusmodi *talentum* in usu fuit, quod ex Dionysio Halicarnasseo, Vitruvio, & Hesychio probari potest. Sed alia quoque Hebræorum *talenta* persequamur. *Talentum regium*, hoc est, quo Judæi sub regibus usi sunt, habuit se ad *talentum sacrarii*, ut *dodrans* ad *as*, hoc est, ut novem ad duodecim. Ergo & *siclus regius* similiter se habebit ad *siclum sacrarii*; cumque *siclus sacrarii* sit Atticarum drachmarum quatuor, siclus regius erit trium drachmarum Atticarum. Par ratio fuit in *talento* numismatico, prout Suidas in voce *obolus* vocat, quod Athenienfibus quoque in usu fuit, ac se ad *talentum* Atticum habuit ut semissis, ad *talentum* vero sacrarii, ut uncia: tum etiam in *talento* publico majori, quod se ad *sa*-

crarii talentum habuit ut dextans ad as, hoc est, ut X. ad XII. Quincuplici huic Hebræorum *talento* addo ex Polluce *talentum* Babylonium, quod fuisse ait septuaginta Atticarum minarum, eoque se ad Hebraicum *talentum* sacrarii habuit ut septunx ad as. Porro quæcunque hactenus diximus perfacile est redigere ad monetam Romanam, modo quis sciat drachmam Atticam valuisse apud Græcos quantum apud Romanos *denarius*: de quo pluribus tractamus voce *Denarius*. Nunc sufficiat a multis ejus rei laudare auctores Plinium, lib. XXI. cap. ult. Agellium, lib. I. cap. VIII. Isidorum, lib. XVI. cap. XXI. Nec e Græcis aliter Cleopatras: τὸ Ἰταλικὸν δηνάριον ἔχει δραχμὴν α. Hæc fusius prosequi visum fuit, quia præter Budæum, Agricolam, atque alios, sæpius in iis non semel aberrat Hadrianus Junius in Nomenclatore suo doctissimo, & juventuti nunquam satis commendato. Quod si plura de *talento* & siclo Hebræorum voles, adi Stanislaum Grespfium, qui cum de his, tum de Hebraicis aridorum & liquidorum mensuris Michaëlem Neandrum, & priorum alios multis post se passibus videtur reliquisse. Sed & consule Casparum Waserum, lib. II. de nummis Hebr. cap. XVI. & Jacobum Capellum de nummis & ponderibus, atque alios, qui post Grespfium scripsere.

TALLA *folliculus cepæ*, ut Festus exponit. Lucillius pro eo *thalla* dixit:

Flebile cepe simul, *lachrymosaque ordine thalla*.

Et favent Glossæ, ubi legas, *Thalla*, πρασίνου λεπύρου. Sed & stipes cepæ, *thallus*. Quomodo *thallos ceparum* apud Columellam legas, lib. XI. cap. III. Fortasse *thallus* sit ex θαλλὸς, quo proprie ramus virens signatur. Nempe a θάλλω, *vireo*. A quo ipso *thalla* & *talla* dicuntur. At *talea* aliud est, etsi ejusdem originis. Dicemus de eo seorsim. Vel potius sit *talla* ex θύλακος, ut a γαυσάπης, *gausapa*; a μαργαρίτης, *margarita*. Θύλακος ex θύλακος, *saccus*.

TALIO κατὰ συγκοπὴν a τάλιος, quod Festum pro ταλίωος. Ab eo dictum *jus Talionis*, quod nempe aliquis *talis* quid patitur, qualis fecit. Ab Impp. in Codice Theodosiano, lib. IX. l. III. Tit. II. de exhibendis vel transmittendis reis, appellatur *pœna reciproca*. Theophilus, Instit. de Injur. § pœna injur. vocat ἀντιπεπονθός. Placuit hoc jus Rhadamantho, & auctoribus legum XII tabb. Imo lege quoque Mosaica approbatum, ubi præscribitur *dens pro dente*, *oculus pro oculo*, &c. Quid Aristoteles, qui ἀντιπεπονθὸς appellat, senserit de eo, videre potes lib. v. Eth. Nicomach. cap. v. Vide & Gellium, lib. XX. cap. I.

TALPA Græcis dicitur ἀσπάλαξ: ac putat ex Græco hoc Nunnesius venire *talpa*, converso σ in τ, ut a σὺ, *tu*, a σορὰ, *tos*, &c. Alii malunt dici κατὰ μετάθεσιν pro *tapla*, vel *tuple*: nempe a *cæcitate*, ex Græco τυφλὴ. Quod etymon respexit Isidorus, lib. XII. cap. III. Vel a Græco θάλπω, *fodio*. Virgilius I. Georg.

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.

Ac ea ipse de causa potius & deducere a Chaldæo חלף, quod est *fodo*.

TALUS, juxta Nunnesium, est a τυλὸς, *processu*. Sed vel sit a ταλάω, quod est *ferre*, *tolerare*, (nam *tali* gestant corpus animalis;) vel fuerit *talus* ex *taxillus*; ut *palus* ex *paxillus*; *mala* ex *maxilla*. *Taxillus* vero est a *tago*, unde *taxi*, ex quo *taxus*, unde *taxulus*, a quo *taxillus*, unde *talus* κατὰ συγκοπὴν, qua de re in *Ala* satis dictum. A *talus talaria calciamenta*, quia *talis* annectebantur. *Talea* ejusdem originis; *cui tali perversi*. Isidori Gloss. *Talax*, *fenerat*. *Talatrum* quoque vocatum sive *talitrum*, quia *talo* fieret. Nempe olim videtur *talus* non modo de *pedum*, sed etiam manuum *articulis* usurpatum. Glossæ Philoxeni: *Talares*, κονδύλοι ποδῶν. *Talarii*, κονδύλοι χειρῶν. Glossæ Philoxeni: κονδύλος, *colafus*. Κονδύλος ποδὸς, ἢ χειρὸς, *talatrum*. A *talo* igitur fuerit *talare*, hoc est, κονδυλίζειν. Inde *talatrum*, vel *talitrum*, κονδυλισμός. Nempe qua forma ab *aro aratrum*, a *fulgo fulgetrum*, ac similia.

TAM,

Tam, & quam, contracta sunt ex tantum, & quantum. Plautus, Mil. act. III. sc. I.

Quom potes, tam verba confer maxime ad compendium. Quod integre esset, quantum potes, tantum: Sive ut structurae etiam ratio habeatur, in quantum potes, in tantum. Etiam tam & quam coalescunt. Unde tanquam. Ut, *Amo tanquam me ipsum*. Pro, *Amo tantum, quantum me ipsum*. Etiam quam geminatur. Unde quamquam. Ut illo Plauti Poenul. act. III. sc. I.

Quamquam sumus pauperculi, est domi quod edimus. Pro quantumquantum, hoc est, quantumcumque. Sic quamvis ex quantumvis. Vide Tamen.

†Tam & Quam, ubi relativa ponuntur (uti etiam cum alia vocali Tum & Tum, aut Quum & Tum) est ab Hebr. גם gam, quod saepissime eodem modo geminatur sive pluries inculcatur, & quidem eodem intellectu, ac illud Tam, Quam, aut Quum, Tum. Vide sis Heb. Concordantias. Mazoch.

Tama (ut Festi verbis utar) *dicitur, cum labore viae sanguis in crura descendit, & tumorem facit.* Videtur esse ἀπὸ τοῦ τέμνειν, quod est, *secare, findere*. Quippe in tumore solvitur continuum, unde dolor. Nisi placet *tama* quasi *tumea* dici, quia genus est tumoris.

†Tama & Taminia, quid sint. Festus exposuit. Ordior a posteriore vocabulo. *TAMINIA* (inquit) *uva sylvestris generis, videtur Verrio dicta, quia tam mira* (1) *sit quam minium*. At Plinius longius progreditur, qui *taminiam* non aliud esse quam labruscam credidit, ita scribens XXIII. I. *Hanc* (labruscam) *potius crediderim esse, quam vulgus uvam taminiam vocat*. Ceterum etymon a *tam* & *mino* ineptissimum est; non magis enim a *minio Taminia* quam illa altera uva, quae Amminaa (2) dicitur, nomen invenisset. Redeo jam ad *Taminiam*: quae vox omnino mihi videtur a דם *Dam* h. e. *sanguis* arcessenda, non minus, atque altera vox Festi Tama (de qua vide inferne (3) adnotata) inde est. Vide supra in Damium, ubi *uvam* ab Orientalibus *sanguinem uvae* nuncupari, observatum fuit. Ac si quod genus uvae sanguinei coloris fuit, maxime omnium *Taminia* h. e. *labrusca* (4) fuit. At Tyrrhenos primo suo in Italiam appulsu non aliud genus uvae ibi reperisse puto, quam *labruscam* (non dum enim ibi vineae (5) consitae fuerant, nec vini confectio nota erat) ex quo quia sanguineum liquorem exprimi cernerent; phrasi Orientali *Damniam*, sive Tusca (6) pronunciatione Taminiam nominarunt.)(Verum in publica commoda peccem, nisi apertiores *Tamiae* & *Tamniae* natales in Oriente ostendero, unde Tyrrheni eam vocem in Italiam importarunt. Nam דמדמניות, *damdamnioth* (7) Talmudicum, si modo Chaldaicum ἀναδιπλασιασμὸν duarum primarum litterarum amoveris, ipsissimum est *Damniae* seu *Taminiae* nomen. Ac Buxtorfius quidem istud *damdamnioth* in suo Lex Chald *uvas immaturas* sive *omphaces* interpretatur. Sed equidem contendo, etiam *labruscas* eo vocabulo intelligi: nam & cetera *uvae immaturae* nomina, tamen revera *labruscam* (8) notant: & contextus loci illius (9) Talmudici de *damdamnioth*, non aliud si quid video,

Tttt deo,

(1) *Mira prorsus locutio: qua uva taminia dicitur apud Festum* tam Mira quam minium. *Nec tamen tantum in schedis Festi illud MIRA legitur, sed & in omnibus mutilatoris Pauli scriptis & editis. Nihilominus Vossius in etymologico τὸ* mira *in rubra mutabat: sane quam violentâ medicinâ. Equidem quam minima mutatione pro* mira *substituerim* Mera. *Etenim MERVS nisi ἄκρατον significat; et verisimile est, antiquitus etiam RVBRVM significasse, haec enim verba* (tam Mera sit, quam minium) *ex aliquo antiquiore scriptore petita suspicor. Certe origo vocabuli MERVS notionem rubri praefert. Nam MERVS est ab* חמר *hemer, litterâ gutturali deperdita: τὸ* חמר (Hemer) *vero ita exponitur vulgo* merum, *ut tamen primario* rubeum vinum *significet, cum sit a verbo* חמר hamar, *quod est* rubescere. *Nam quia antiquitus vinum non aliter quam rubrum erat (uti in Diss. de vino alibi a me ostensum fuit) hinc quo magis merum (h. e. ἄκρατον sive purum) erat, hoc plus rubedinis obtinebat. Hinc credo factum, ut apud Tuscos primo, deinde & apud Latinos τὸ MERVS non tantum ἄκρατον, sed & rubrum antiquitus designaverit.*

(2) *Servius ad II Georg. 97. adnotat:* Amineum (*cum simplici enim M legit is grammaticus: sed Pierius ibidem, duplicandum esse elementum recte ostendit*) vinum dictum est, quasi sine minio, idest rubore: nam album est. *Pudet ineptiarum. Quid quod Amminicum plerumque nigrum erat, ut optime ibidem demonstrat Pierius? Plinius XIV. 3.* Sit & nigra amminea, cui Syriacae nomen imponunt. *Nam simul ostendit Plinius, Ammineam nigram primitus fuisse advectam ex Syria. Et certe nomen inde est. Etenim* חמם hamam *non tantum est* incalescere, *sed &* nigrescere, *uti patet Gen. XXX. 32. At in his verbis, quae in Hebraeo duplicant litteram, ea duplicatio etiam in derivatis retinetur: hinc AMMINEVM (genus scil. vini fervidi ac nigri) cum duplici M scribitur. Ac ne de N quidem littera mirari debes, unde exstiterit, quae ab radice abest: nam sicuti ab* חמם hamam *fit* חמנים hammanim *cum N (ea sunt simulacra solaria quae nigrorem contraxerant) sic etiam vox AMMINEVM eandem litteram admisit. Et hoc etymon credo verius, quam quod offerunt ex Aristotele de gente Ammineorum, qui ex Thessalia vitem attulerint in Italiam. Quamquam ne hoc quidem fert, falsum: nam quid isti* Amminei *& unde demo fuerint, alibi dictum fuit.*

(3) *Festus in TAMA sic posuit:* Tama dicitur, cum labore viae sanguis in crura descendit, & tumorem facit. *Atqui ea vox est ab Heb.* דם Dam, sanguis (*tantum D in T, quae mutatio Tuscorum fuerat, restituto*) *sive a Chald & Syra* דמא dema *aut* dama. *In hodierna nostrorum hominum mulomedicina et morbus in jumentis passim SANGVIS nuncupatur.*

(4) *Labrusca nihil coloris nullo videtur fuisse, sed ferme semper nigerrima. Hinc* באשים beushim (*quod Is. V. 2. labruscas significat*) *&* באשה bosha (*quod Job. XXXI 40 eandem significationem obtinet*) *nego esse a* באש baash, *foetere, quod vulgo existimant, sed omnino est a* בוש bush, *subcrescere, interjecto Aleph epenthetico, quod in hoc verbo non raro fit.*

(5) *Vide quae ad Charmis locum quem ex Etymologico prodavi in Dissertatione de vino, edisserui.*

(6) *Vide quae in Tyrrhen originibus Diatriba IV. in Ancona, & Diatriba V. in expositione 105 disputata fuere de littera D, quo littera Tusci caruisse putantur (quod quemadmodum sit intelligendum, ibi exposuimus) ac propterea litteram D in T (ut in Tutere pro Tuder) aut in R permutasse. Ergo T pro D substitutum in vocibus* Tama *&* Taminia, *indicio esse potest, eas ab Etruscis in Latium fuisse transfusas.*

(7) *Hoc quidem vocabulum Buxtorfius in Lex. Chald. sub rad.* דמם, *sed sine punctis posuerat. Sed non male* damdamnioth *pronunciari posse mihi visum fuit. Est & alterum simile & ejusdem significationis nomen, quod in rad.* אדם adam *affert ibidem Buxtorfius, quod mox producetur.*

(8) *Sic Hebr. & Chald.* בוסר boser (*quod Chaldaei etiam* busra *dicunt*) labruscam *non minus, quam* uvam acerbam *in locis, ubi usurpatum reperitur, interpretari solent. Praeterea Chaldaicum* גופנין guphanin (*aut sine Vau, ut sit* gphnin) *sic* uvas immaturas *exponunt Lexicographi, ut tamen saepius revera* ἀγριάμπελον *h. e.* uvam sylvestrem *seu* labruscam *notet: quod iidem non diffitentur.*

(9) *In Talmude Hieros. in* Jom tob *cap 3. in Gemara sic legitur:* Damdamnioth, quae sunt in vineo, sunt prohibita. *Atqui id de* ἀγριαμπέλων *sive* labruscae *racemis esse intelligendum, facilius crediderim, quam de uvis acerbis: id quod & simile vocabulum (quod ibidem in* אדם adam *affert Buxtorfius: de quo vide seq. adnotationem) ostendit, quod a rubore nomen invenit: atqui rubor labruscae, non item uvae acerbae*

erant mit:

deo, quam *labruscam* intelligi jubet. Sicuti & simile alterum nomen, quod in Beresit Rabba (1) legitur, etiam *labruscam* mea sententia notat. Ex his vides, non minimam antiquitatem Talmudicis pluribus vocabulis posse conciliari, si quis eis industrius essiflat, qui ea cum vetustis Latinis, quae olim Tusca fuerint, aut cum Graecias antiquioris nominibus conferre adnitatur. Mazochius.

Taman respondet particulae *quamquam*. Ac *quamquam* est a *quam* per geminationem simplicis, ut sic in *utut*, *sim*, *identidem*, &c. *Tamen* autem ex *tam* & *en*: nisi potius a *tam* simplex derivatum putes. Nec mirum si *quamquam* & *tamen* respondeant mutuo, cum idem fiat in *tam* & *quam*, unde derivantur. Imo hoc duo *tam* & *quam* in *tamquam* conjunguntur; quod ad verbum Belgis esset *gelijck als*. Hac sane non minus placent, quam ut ab ἄμως sit *tamen*, praemisso *t*. A *tamen* est *tametsi*. Quippe κατὰ συγκοπὴν factum ex *tamenetsi*. Integro hoc non raro usi veteres, atque adeo Cicero quoque, Caesar, Seneca, alii: sed fere loca vulgo corrupte leguntur. Vide Cujacium, lib. I. observ. cap. XIV. Muretum, lib. II. Var. Lect. cap. XCIX. Paullum Manutium, in epist. famil. Cic. lib. IX. etc. & Janum Guilielmium, lib. I. verif cap. XCI. Quemadmodum autem *tametsi* est ex *tamenetsi*, sic & *tandem* dicitur quasi *tamendemum*. Ubi *tamen* possis interpretari *aliquando*, ex Festo, qui ait, *Tamen cum significet aliquando, interdum tamen ex supervacuo ponitur*.

Taminea uva memoratur Celso, lib. III. cap. de hydrope, & Plinio, lib. XXIII. cap. I. De ea sic Festus: *Taminea, uva sylvestris genus, videtur Verrio dicta, quod tam mire sit, quam minium*. Sic quoque est in Schedis Pomponii Laeti. Nec abeunt Paulli codd. MSSti vel editi. Potius tamen scripserit *tam rubea quam minium*. Nec sic quoque de etymo assentiam; sed potius conjectem esse a *tama*, quam tumore crioreque refert. Vel quia tractata *taminet*, ac rubore suo inficiat tractantem. Sed Scaliger credebat Varium *Tamineas* pro *Amineas* legisse apud Maronem in Georg.

Sunt & Amineae vites firmissima vina.

Amineae vero sunt vites Apulae. Hesychius: Ἀμιναῖον δ' ἐστὶ, τὸν οἶνον λέγει· ἢ γῆς Πευκετίας, Ἀμιναῖα λέγεται.

† Tamino verbum fuisse olim in usu, liquet ex compositis *Attamino*, *Contamino*, & *Intaminatus*. At simplex fit ab Heb. טמא *tame*, quod eandem prorsus significationem obtinet. Ubi hoc scripseram, didici, ex Vossio in Attamino hoc etymon reperiri in Becmann & aliquot aliis. Nec tamen ab ea producenda etymologia destiti; quia tanto verior, quod ante alios in mentem venerit. Deinde & illud animadverti volo (quod ipse non semel alibi notavi) hanc nonnulla illis vocibus esse, quae cum simplices ex Oriente (in quo compositiones propriorum quidem nominum haud rarae sunt, ut appellativorum rarissimae) in Latium invectae antiquitus fuissent, deinde sero admodum compositiones cum Latinis particulis admiserant. Ut hic ex טמא *tame* diu Latini *Tamino* dixisse videntur: at postea illa cum praepositionibus *At*, *Con*, *In*, quasi jam ex longo incolatu Latii jure donata, copularunt. Mazochius.

Tango a θίγω, aut θιγγάνω, quod idem notat; θίγω a נגע, *tanges*. A θίγω est ἀκροθιγῶς, *strictim*, sic ut extrema tantum attingantur. Latini in *tango* *N* inserunt, quomodo a λείχω est *lingo*, a κίρρος, *cincinnus*, &c. Ad Graecum magis accessit vetus *tago*, pro quo posteriores *tango*, ut *frango* pro antiquo *frago*, unde *fragilis*. *Tagere* vero dixisse antiquos, multis modis comprobatur. Nam, ut de praeterito *tetigi*, quod inde est, nihil dicam, Plauti est Bacch. *Si attigas eum*. Et Mostell. II. II. *Aedis ne attigatis*. Idem indicat nomen *tagax*, quomodo *furunculum*, Festo teste, dixit Lucilius, nempe ab ea *tangendi* significatione, qua pro *furari* accipitur: ut apud Plautum Milite:

Tetigit calicem clanculum.

Et Epidico:

Istis adeo tetigi triginta minis.

Hinc igitur *tagax*, uti dixi. Utitur & Cicero, lib. VI. ad Att. epist. III. *Quaestor levis, libidinosus, tagax*. Sic eum locum recte corrigit Cujacius, pro quo in vulgatis parum apposite est *fugax*. Est vero ea ratione *tagere* a *tagax*, qua a *rapere* *rapax*: quae duo differunt, quod illud pertinet ad apertam vim; hoc ad occultam fraudem. Itaque *dextra* est *rapax*: ut apud Horatium:

Omne sacrum rapiente dextra.

At *laeva*, qua *laverniones* aliquid occulte tollere solent, dum dextra aliud simulatur, proprie dicitur *tagax*. Plautus, Persa, act. II. sc. II.

Ubi illa altera est furtifica laeva?

Catull. epigr.

Marrucine Asini, manu sinistra
Non belle uteris, in joco atque vino
Tollis lintea negligentiorum.

Frustra hic haeret Victorius, lib. XXXIII. Var lect. cap. II. Ab antiquo *tagere* quoque est *integer*, ἀθιγής, ἄθικτος, *non tactus*, cujus nemo tetigit aut abstulit quicquam. Gloss. vett. *integer*, ἀκέραιος, ἀκέραιος, ὑγιής. Contrarium sic *attiger*, προσθιγής, cujus aliquid attactum. Unde vinum *adtegrare* dicitur, cum libatur. Nam in vino sacrificium agitur, ita vinum minuitur. Vide Festum in *adtegrare*, atque ibi Scaligerum. Ab eodem *tagere* est *taxare*, ut a *vehere*, *vexare*: quemadmodum de utroque monet Gellius, lib. II. cap. VI. & Macrobius, lib. VI. cap. VII. Apud Festum quoque legas: *Taxat*, & *taxatio*, a verbo *tango* dicuntur. Janus Guilielmius propria accipi monet in illo Plauti, Asin. II. II.

Hercle vero tu cavebis, ne me attigas: si me tangis, ne hodie, &c.

Sed Clarus Janus Gruterus monet, in Palatinis codd. esse *tagis*: quod perplacet. A *taxa* est *taxim*, hoc est, *sensim*: & quasi *tangendo saepius*. A *taxando* quoque *taxatores* scenicis dicuntur, quorum alter alterum maledictis *tangit*: ut auctor est Festus. Quod vero *taxare* dicimus pro *aestimare*, id inde est, quod ad aestimandum ponderandumque crebro tactu ac tractatu opus sit. Vel dicendum *taxo* esse duplex: unum a *tango*, alterum a Graeco τάσσω. Budaei haec sententia est, qui *taxo* pro *aestimo*, ex eo esse dicit, quia Graecis venditor dicitur τάττειν τὰς τιμὰς τῶν ὠνίων, hoc est, *statuere pretium rerum venalium*. Quomodo Thucydides lib. IV. ait, ταξάμενος ἀργυρίου πολλοῦ, *cum taxassent argento multo*, sive *pretio ingenti*. Quod etymon imprimis placet. A *taxo* forte etiam *tax*, *tax*, quod strepitum verberum exprimit. Sane ut a *pago* *pax*, sic a *tago* erit *tax*. Quamquam & a sono factum videri queat: quod malim. Utitur Plautus, Persa, act. II. sc. III.

Tax, tax, tergo meo erit. Non curo.

Pro quo tamen in MSStis Camerarii *tax*, *tax*, legi monuit Gruterus. A *tango* est compositum *contingo*: quod & a *tingo* interdum est. Et nonnunquam ambiguum est ab utro descendat. Ut cum apud Lucretium *melle contingere* legimus, vel Maronem *contingere amurca* aut *sale*. Quibus in locis non minus commode & rectius fortasse a *tango* compositum putari, facit quod apud Celsum legamus, lib. II. cap. XXIV. *sale modico contactus*; & apud Arnob. lib. III. *Rationis alicujus sapore contactus*. A *contingo* est *contiguum*: quod alterum tangit; item *contages*, vel *contagio*, vel *contagium*, morbus contactu inficiens. Isidorus, lib. XV. cap. VI. *Contagium*

convenit. Ipsum quoque damdamnioth ab אדם (*per aphaeresim litterae* Aleph) *esse deducendum facile crediderim*.

) *id quidem* ענבים ארמניי *scribitur: quod quibusnam vocalibus sit efficiendum, praestare non ausim. Id vero cum ruboris significantiam complectatur* (ab אדם *adam*, *rubere*) *labruscas haud dubie designare videtur*.

tagium a contingendo, *quia*, *quem tetigerit*, *polluit*.

†TANGO est ab Hebr. נגע, quod est *tangere*, quod in futuro conjug. *Hiphil* habet יגיע *taggiah*, & resoluto Dages, *tangiah*. Indidem & Graecum θιγω & θιγγάνω. MAZOCHIVS.

†TAPVLLAM (ait Festus in eo nomine) *legem convivialem fictā nomine conscripsit jocoso carmine Valerius Valentinus*, *cujus meminit Lucilius hoc modo*: *Tapullam rident legem concerae* (alii emendant *conterrae* i. e. συνδειπνοι) *opimi*. Quid autem *Tapulla* sit & unde dicatur, tacent eruditi viri: nisi quod Vossius in CORNA dictam *Tapulam* putat, quasi *Tabulam* h. e. *mensam*. Nugae. Vel illud Festi (FICTO NOMINE) Latinae etymologiae inopiam indicat. Omnino autem mihi non tam videtur ea lex frugalitatis praecepta fuisse complexa, aut talis, de quibus leges sumptuariae exstabant (quamquam illa, quam scripsit Valerius, fort talia quoque continebat; unde ab *opimis ridebatur*: at *Tapulla* quae initio fuit, alio pertinebat) quam eo potius ea lex spectasse, quo pacto regis convivii sortitio fieret, ceteraque quae ad compotationis & finitium modum & ordinem pertinerent: quae ex Oriente manasse, quivis vel mediocriter in Sacris Scripturis versatus pervidere poterit. Ea vero sortitio quia per talorum jactum fiebat; inde *Tapulla* sive potius, resoluto *Dages*, *Tanpula* (de quo vide supra in *Mamphula*) vocabatur, a נפל *napal* scil. quod est *cadere*: quod verbum de sortibus crebro usurpatur: & quidem forma transitiva, qua notatur *projicere*. Ergo inde descendit vox תפלה, *tappula*, aut תנפלה, *tanpula*. Ea, quam dixi, forma transitiva verbi hujus (quae verbo *Jacio*, respondet) saepissime cum *sorte* jungitur, idque tam in Hebraeo Scripturae, quam in Targumim. Postremo quod dixi, ex Oriente manasse morem circumferendi poculum, vide dicta ad illud Evang. *Transeat a me calix iste*. Etruscos vero eum morem ex Oriente in Italiam intulisse, ostendi posset ex Critiae versu corruptissimo ac mutilo apud Athenaeum X. 9. (pag. 432. E.) qui incipit Ἄγγεα Λυδῆ &c. Ubi conjecit Dalechampius, voluisse poëtam dicere, circumferendi poculi morem a Lydis esse (uti ex ejusdem interpretatione Latina constat) Lydorum autem nomine vulgo apud profanos Tyrrheni veniunt. MAZOCHIVS.

†TARATANTARA nota ex Ennio vox apud Servium,

Et tuba terribili sonitu taratantara dixit.

Qua ὀνοματοποιΐα continetur illa, qua tubae clangor exprimitur. Et est facta imitatione Hebraicae vocis תרועה *therua*, qua clangor idem ὀνοματοποιητικῶς designatur. MAZOCHIVS.

TARDVS vir eruditus censet esse a טרד, quod est *jugiter occupari*. Sed qui assidui sunt in aliquo negotio, hi tardi non videntur: etsi tarde ad alia accedere non diffiteor. Quare magis placet a βραδὺς fieri, ut Nunnesius voluit: nempe simili μεταθέσει ac ab eo fit *burdus*. Sed in *tardus* etiam princeps litera mutatur. Vel fuerit a Chaldaeo תרח, *tardare*, *morari*.

†TARDVS unde manarit, plures origines attulit Vossius; quarum ultima illa est, ut oriri videatur a Chald. תרח *sherach* (non שרח cum ה ut in Vossio Amstel. prave legitur) quod est *retardare*, & *detinere*. Verum praeter Vossianas originationes, arcessi poterat I. a Chald. טרד *terad*, quod praeter cetera est *Claudo*, unde *Tardus* idem esset, quod *clausus* sive (uti Latini loquebantur) *captus pedibus*. Certe a *Claudo* & *Cludo* (nam utroque modo antiqui id usurpabant) fiebat *Cludus*, h. e. *Tardus*. Sed & ab hoc eodem themate oritur טרוד *tarud* & טריד *terid*, quae *occupatum*, *detentum* & *defatigatum* notant, quae solitae sunt caussae tarditatis. II. Aut vero *Tardus* est ab Hebr. תרדמה *tardemah*, quod *soporem* notat; nam tardos ita fere increpare solemus: Numne obdormisti? quis te sopor corripuit? III. A תרדא *tarda* (ex rad. Chald. תרד) quod *fatuus*, *amens* ab aliis exponitur, sed *Quidam* (inquit Buxtorfius in Chaldaico lexico) *explicant* עצל *atsel* h. e. *piger*, *tardus*. Hoc ergo ipsissima vox illa est, cujus etymon pluribus modis quaesivimus. MAZOCHIVS.

TARMES qui Festo, *tarmus* dicitus in Glossis Isidori: sed Festum malim audire: praesertim cum constanter ita scribatur in MSStis. *Vermiculus* est *carnes exedens*. A τέτορμαι, praeterito verbi τείρω, hoc est, *tero*, *attero*.

TARTARI ἐτυμολογίαν adfert Plutarchus, lib. de primo frigido: Τάρταρος ἄνω ἀπὸ ψυχρότητος καλεῖται· δηλοῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος, εἰπὼν, τάρταρον ἠερόεντα· καὶ τὸ ῥιγοῦντα πάλλεσθαι, καὶ τρέμειν, ταρταρίζειν. Id est: *tartarus a frigore appellatus est*, *atque id ostendit quoque Hesiodus*, *cum tartarum vocat aërosum sive obscurum*. *Et qui horrore concutiuntur ac tremunt*, *dicuntur tartarizare*. Eandem ἐτυμολογίαν adfert Eustathius Iliad. Θ. pag. DCCXCIV. & Iliad. Ξ. pag. DCCCCLXXXV. Verum etsi non nego ταρταρίζειν significare σφόδρα ῥιγοῦν, id est, *valde rigere*: non tamen *tartarum* a ταρταρίζειν, sed ταρταρίζειν a τάρταρος dici suspicor, ut proprie ταρταρίζειν sit *tremere frigore instar eorum qui in tartaro sunt*. Τάρταρος autem fortasse est a ταράττω, id est, *perturbo*, παρὰ τὸ συνταράχθαι καὶ συγκεχύσθαι τὰ ἐν αὐτῷ πάντα· quam originationem adfert Etymologus. Vel cum Martinio dicere per reduplicationem fieri a τηροῦμαι, quia illic impii τηροῦνται, hoc est, *custodiuntur*. Aut dici quasi טרח אתר, quod Chaldaice est *locus molestiae*. At ineptum plane ut sit a *tortura*, *quia torqueat quos absumat*: quod etiam apud Boccacium legas, lib. I. de genealogia Deorum cap. XIV.

†TARTARVS extrema sese frigiditate sua apud Homerum, Hesiodum, & ceteros antiquos commendat, eâdemque distinguitur a ceteris Inferorum locis. Nolo hic ea recoquere quae ad Acta S. Patricii M. notavi in Comm. ad Kalendar. Marm. pag. 385. adnot. 198. Ibi ostensum fuit, non tantum Tartari frigus fuisse maximum, verum etiam ei nomini frigoris notionem subjectam fuisse, ut ibi ex Plutarchi lib. *de primo frigido* demonstravi. Ergo cum hodie lingua nulla sit, quae *Tartarus* frigiditatem designet, primitivo sermone radicem aliquam exstitisse necesse est, ex qua constet *Tartarum* extremi frigoris fuisse vocabulum: veluti si ex themate *Tarar* (sive prima littera *Teth* fuerit, sive *Tau* aut *Tsade*, aut *Shin*, ubi in *Tau* convertitur) si ex themate, inquam, *Tarar* per notam primae litterae reduplicationem verbum *Tarter* extiterit, quo significatum inerit *horrere frigore*, qui horror ipsâ onomatopoeia vocabuli videtur quodammodo contineri. Et quidem *Tartari* vocabulum ab Oriente manasse, ostendit *Tartari*, unius ex Padi ostiis, nomen Etruscum: nam ea ostia omnia appellationes Etruscas h. e. Orientales nacta fuisse, in Tyrrhenicis originibus apertissime ostendi, Etruscos vero ex Oriente in Italiam ab antiquo profectos. Adhaec non temere est, quod pars Asiae gelidissima polo proxima ab antiquis usque temporibus *Tartaria* nuncupata fuerit. MAZOCHIVS.

TATA ex ἄττα, ut apud Hom. ἄττα γεραιέ. Ἄττα ex Chald. אבא, *abba*, *pater*. Vel fuerit *tata*, a τέττα, ut apud Hom. τέττα γέρον· τέττα autem quasi τιτὸς, *honoratus*. Vel, quod maxime placet, & *tata*, & ἄττα, & τέττα, facta sunt a sono puerorum, cum *lallare* incipiunt. *Tata* etiam in tribus reperias inscriptionibus antiquis, quas apud Scaligerum vide in Ausonianis lectionibus, lib. I. cap. XXIX.

TAVRVS, ταῦρος, ut agnoscit Varro, IV. de L. L. Ταῦρος vero minime factum ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν, ab *extendenda cauda*: neque παρὰ τὸ γαίειν, τὸ γαυροῦν, hoc est, *superbire*: quae duo etyma ponit Etymologici magni auctor: sed a Chaldaeo תור, quod *taurum* seu *bovem* notat. Lege id apud Danielem cap. IV. 22. (25.) & seq. ac cap. V. 21. Similiter autem locuti Phoenices, unde eam vocem hausere Graeci. Docet id nos Plutarchus in Sylla, ubi caussam adferens, unde Apollo *Thurii* cognomentum

acceperit, sic inter alia scribit: Οἱ δὲ φασι τὸν Κάδμον ἐκδοῦναι βοῦν τοῦ Πυθίου καθηγησάμενον ἔξω ἐκ Φοινίκων, καὶ τὸν τόπον ἀπ' αὐτῆς ἀνα προσαγορευθῆναι. Θωρ γὰρ οἱ Φοίνικες τὴν βοῦν καλοῦσι. *Alii autem dicunt, vaccam, quam Pythius Cadmo dederat ducem, ibi conspectam, locumque ab eo appellatum. Vaccam enim Phoenices Thor appellant.* Quin Syros, quique ab his profecti, Mauros, hodie *bovem*, ita vocare scribit Jul. Scaliger, de causs. L. L. cap. xxviii. Est autem a Chald. תור ταῦρος, uti Syri ab eodem fecere תורא. Habet & *taurus* aliquot alias significationes, ut diximus in *Lactaurus*. A ταῦρος est ταῦρα, unde Latinum *taura*. Festus: *Tauras, vaccas steriles appellabant, ut Verrius, quæ non magis pariant, quam tauri; sed vero similius sit ea Græce dictas, quia Græci vaccas ταύρας appellant.* Ut a *tauris* dicti sunt ludi *Taurei*, & *taureum* dicatur æs, quod in eos insumitur, ex Festo discere potes. A ταῦρος quoque est ταυρέη vel ταυρεία, subintellecto δορὰ, hoc est, *pellis*: sed per μετωνυμίαν sive συνεκδοχὴν materiæ pro *scutica* accipitur *e corio bubula confecta*. Itaque Hesychius τὸ Μάραγνα, (quo Platonem Comicum pro *scutica* usum testatur Pollux, lib. x. cap. xiii.) interpretatur ταυρεία. Apud eundem quoque μάραγνα exponitur μάστιξ, ταυρεία, ῥαβδίον. Ubi μάραγνα scribendum docet literarum series. E Latinis *taurea* voce sic usus Juvenal. Sat. vi.

. . . . *Taurea punit*

Continuo flexi crimen facinusque capilli.

Et Tertull. lib. ad Martyres cap. v. *Alii inter venatorum taureas patientissimis scapulis inambulaverunt.*

Taxus quibusdam placet esse a *tago*, non quidem qua id verbum valet *tango*, sed qua notat *exercebrando*, *enico*. Est enim arbor venenata. Alii malunt esse a τόξον, quo *arcus* & *sagitta* notatur. Nempe quia e *taxo* fierent. Quod non displiceret, si consuetudo ex auctoritate veterum niteretur. Nonnulli a *taxo* *toxicum* dici putarunt. Sed hanc sententiam suo loco refellemus.

TE

Tecolithus, τηκόλιθος, a τήκω, *liquefacio*, & λίθος, *lapis*, quia *liquefacit atque comminuit calculos*. Quippe, ut Necepso ait apud Aëtium, si teratur, & depilatis pudendorum partibus circa vesicam inungatur, τήκει τὸν λίθον τὸν ἐν τῇ κύστει: *liquefacit lapidem in vesica*. Plinius, lib. xxxvi. cap. xix. *Spongiæ lapides inveniuntur in spongiis, & sunt nativi. Quidam eos tecolithos vocant, quoniam vesicæ medentur: calculos rumpunt in vino poti.* Paulus Ægineta, lib. vii. Ὁ δὲ Ἰουδαϊκὸς καλούμενος, τὸν ἐν νεφροῖς λίθον ἐστὶ θρυπτικός· ὅθεν καὶ τηκόλιθον αὐτὸν οἱ προσαγορεύουσι. *At quem Judaicum lapidem vocant, calculos renum frangit: unde & tecolithum appellant.* Aëtius ait eum non solum *Judaicum*, sed & *Syriacum lapidem* vocari. Caussa utriusque nominis est, quia nascatur in Judæa, sive Syria Palæstina. Meminit & Solinus, & alii.

Tego a στέγω, abjecto Σ, quomodo a σφάλλω est *fallo*. Στέγω a גג, quod est *tegere*. A *tego* est *tegmen*, ut a *rego regimen*, a *specio specimen*. Sed pro *tegimen* κατὰ συγκοπὴν dicimus *tegmen*. Integro usus Ovidius, xiv. Metam.

. . . . *tegimen cui fulva leonis*

Pellis erat . . . .

Et Seneca in Hercule Fur. vers. clxcx.

. . . , *Quonam abiit tegimen meum.*

Ita habent utrobique quædam veteres editt. pro quo vulgati codd. *tegmen* expresserre. Imo non uno loco apud Maronem in antiquis codd. legitur *tegimen* vel *tegumen*, quod magis quoque antiquitatem sapit. Exempli gratia, iii. Æn.

Consertum tegimen spinis.

Et viii. Æneid.

Tegimen habet capiti.

Ut prima sede sit proceleusmaticus; ut alibi in *parietibus* & *ariete*. Primo tamen primo Eclogæ versu ita scriptum fuisse verisimile non est. A *tegumen* est *tegumentum*; ut a *documen*, *documentum*; a *monumen*, *monumentum*. A *tego teges*, ut a *tramo trames*. Gloss. *Teges*, ψίαθος, κασσωρερον. Fiebat e palustribus scirpis: ut indicat Plinius lib. xvii. cap. xxxvii. A *tego* quoque est *tegula*, ut a *rego regula*. Utrumque abit a quanti te verbi sui. Ovid. vi. Fast.

Strataque erat trepido tegula quassa solo.

Persius:

Curva subis vel cum fallit pede tegula taro.

Hinc *tegularius figulus*, κεραμεὺς, κεραμοποιὸς, ut est in Glossis Cyrilli. Item in Glossis Isidori, *tegularia*, vel *tegillaria fictilicia*, *quæ supra tegulas fierent*, & *tegularia* vel *tegillaria vestifica*: quia nempe in tigillo, aut testa, sacra facerent. Ut autem illa apud Maronem vel alium in Ciri:

At nutrix patula componens sulfura testa, &c.

A supino ejusdem verbi est *tectum* sive accipiatur pro *summa ædium parte*, sive pro *vesta*: quomodo usus Titinnius Gemina:

. . . . *Syrus*

Cum scorto instituit ire: claves illa

Abstrudi jubeo, tecti ne sit copia.

Ita cum locum recte emendat Carrio, lib. i. antiqu. lect. cap. xi. Lucillius quoque usurpat apud Nonium in Pallis:

Cum tectum est (quid vis?) satis est: visust aliani

Sunt homines sinum, pallas, redimicula.

Ita emendat Janus Gulielm. lib. ii. Verisimil. c. v. Ab hac notione quasi a *tegulum* est ὑποκοριστικὸν *tegillum*, ut a *recta*, quod itidem vestis genus, *regilla*. *Tegilli* voce usus Plautus Rud. act. ii, sc. vii.

Tegillum eccillud mihi unum arescit, id si vis dabo.

Appuleius, lib. ii. *Nonnulli exiguo tegillo tantum putem intecti.* Erat *tegillum cucullus*, vel *petasus e scirpis factus*: vestis vilis & plebeja, ut a Festo, ac Nonio constat, qui & Varronem adsum docet. In MSto Festi cod. legitur, *Tegillum cucullum ungulum*. Item: *cucilli vinculum*. Sed recte meliores libri *cucullunculum*. A *tegendo* quoque dictum *tectorium*, quia eo parietes ac solum loricarent, ut loquitur Varro, lib. i. de re Rust. Græce κονία & κονίαμα vocatur, ut *tectores*, κονιαταί. Hinc Matth. xxiii. 27. τάφοι κεκονιαμένοι. Et act. xxiii. 3. τοῖχε κεκονιαμένε. Constabat *tectorium* opere albario, arenato, & marmorato. *Albarium* fiebat ex gypso, aut pura calce. *Arenatum* dicebatur arena cum calce: *Marmoratum*, arena cum marmore tuso, Plinius, lib. xxxv. *Tectorium, nisi ter arenato & bis marmorato inductum est, non satis splendoris habet.* Inductio tectorii *trullissatio* dicebatur, quia fieret *trulla*. Plura de his vide apud Vitruvium; & ad eum Philandrum, lib. vii. cap. iii. & Budæum in Pand. ad L. quod si servus, §. i. De in rem verso. Huc quoque pertinet *Protectum*, quod idem esse arbitror ac *grundam*, hoc est, partem tecti ultra parietem prominentem, atque ita dici a *protegendo*, hoc est, *tectum projiciendo*. Indicat id Cic. in Top. *Quoniam Publius Scævola id solum fit ambitus ædium dixerit, quod parietis communis tegendi caussa tectum projiceretur, ex quo tectu in ejus ædes qui protexisset, aqua deflueret, id tibi jus videri.*

Tela, quod & in Actio scripsit Fontanus, & ex eo Erythræus in Indice Virgiliano, prius fuit *texula*, a *texo*, ut a *tego tegula*, a *rego regula*.

Telamones ejusdem originis sunt ac *atlantes*; nempe παρὰ τὸ τλῆναι, quod est *sufferre*. Nam Ἄτλας per ἀναγραμματισμὸν dicitur quasi τάλας, ut ἀτὰρ quasi ταρ, quemadmodum tradit Eustathius. *Telamones* vero Latinis esse eosdem ac Græcis *atlantes*, Ennii auctoritate comprobat Servius ad i. Æn. Mirum autem Vitruvium caussam hujusce rei ignorasse. Sic enim scribit, lib. vi. cap. x. *Item si qua virili figura signa mutulos aut coronas sustinent, nostri telamones appellant, cujus rationes quid ita, aut quare, ex historiis non inveniuntur: Græci vero eas ἄτλαντας vocitant.* Hæc Vitruvius. Sed profecto ratio in mundo est: quandoquidem idem est τλάω ac

ac τυλάω vel τλάω, ac ut a τύλος vel τυλάω est ἄτλας, ita a τυλάω est τολμηρός.

Tellus [τελλὶς, τίλφη.] vel est a terra, de cujus origine inferius dicemus: vel a תבל, hoc est, οἰκουμένη, orbis, terra habitabilis: vel a prisca Græcorum voce τελάω pro ταλάω sive τλάω, hoc est, sustineo, quia nempe tellus omnia sustinet. Vel a tollo, quod olim tello, ut benus dicere pro bonus. Nempe quia tollit, hoc est fert omnia. Nam tollo vel tolo olim notabat fero: unde præteritum tuli, & verbum tolero. Hoc etymon placuit Rabano in libro de originibus: Tellus, inquit, dicta est, quia fructus ex ea tollimus. Quæ verba ex eo opere etiam Boccacius adducit, lib. I. de genealogia Deorum cap. VIII. A Tellus est Tellumo Deus. Etiam a tellure ex quorundam mente est medietallium, quasi medietellium. Sed magis placet tellium hic esse productionem vocis, ut torium in territorium, tolium in Capitolium.

Telum a τῆλε sive τῆλε sive τηλόθι, hoc est, procul, vel τηλόθεν, hoc est, deprocul, e longinquo. Festus: Tela proprie dici videntur ea, quæ missilia sunt: ex Græco videlicet eorum nomine, quia illi τηλόθεν missa dicunt, quæ nos eminus. Servius ad illud VIII. Æneid.

Desuper Alcides telis premit . . . .

Omne, inquit, quod jaci potest, telum vocatur; dictum ἀπὸ τοῦ τηλόθεν· unde addidit;

. . . . Omniaque arma
Advocat . . . .

Et in illud lib IX.

. . . . Telorum effundere contra
Omne genus Teucri . . . .

Ostendit telum vocari omne quod jacitur: Græci τὰ βέλη, ἀπὸ τοῦ βάλλειν· sicut Latini tela ἀπὸ τοῦ τῆλε, id est longe. Cajus in lege ccxxxiii. ff. de verborum significat. Telum vulgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur, sed nunc omne significatur, quod mittitur manu. Ita sequitur, ut & lapis & lignum & ferrum hoc nomine contineatur; dictum quod ab eo, quod in longinquum mittitur, Græca voce figuratum, ἀπὸ τοῦ τηλοῦ· & hanc significationem invenire possumus & in Græco nomine; nam quod nos telum appellamus, illi βέλος appellant, eoque nomine vulgo quidem id significatur, quod ab arcu mittitur, sed non minus omne significatur, quod mittitur manu, ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι. Admonet nos Xenophon, nam ita scribit: Καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι, (id est, & tela simul ferebantur, hastæ, sagittæ, fundæ; plurimi item lapides:) Et id quod ab arcu mittitur, apud Græcos quidem proprio nomine τόξευμα (id est, sagitta) vocatur, apud nos autem communi nomine telum appellatur. Hæc Cajus, unde lucem capit, quod in legg. XII. Tabb. scriptum est, interdiurnum furem impune tum demum occidi, si se telo defenderit. Porro interdum teli vox ita late accipitur, ut etiam tribuatur iis, quibus cominus pugnatur. Maro, IX. Æn.

At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
Effugies: neque enim is teli vel vulneris auctor.
Sic ait, & sublatum alte consurgit in ensem,
Et medium ferro gemina inter tempora frontem
Dividit. . . .

Quem ad locum sic Servius: Telum gladium dixit a longitudine. Unde & mustela dicitur quasi mus longus. Et paullo post: Telum autem pro gladio posuisse illud significat, quod infert paullo post.

. . . . Consurgit in ensem.

Nec soli sic loquuntur poëtæ, sed etiam qui prosa scribunt. Quippe similiter locutus auctor Herennianus, lib. I quo loco tale adfert exemplum status conjecturalis. Ajax in silva, postquam rescivit quæ fecisset per insaniam, gladio incubuit. Ulysses intervenit; occisum conspicatur; e corpore cruentum telum educit. Quod prius gladium nominat, mox telum appellat. Et fortasse telum generatim notat, quo quis se tegit ac tuetur. Nempe e tego fit tegulum, inde telum, producta priori ad syncopen compensandam. Quomodo e premo est premulum, inde prelum, eadem de caussa porrecta priori. Μεταφρενῶν quoque telum vocatur morbi genus, ut indicat his versibus Serenus:

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cum subita furor insanus furit ictibus illa.

De eodem sic Isidorus, lib. IV. Orig cap. VI. Telum lateris dolor est; dictum est autem ita a medicis, quod dolore corpus transverberet, quasi gladius. Imo & textoria instrumenta plurali numero tela dixere, si credimus Scaligero: qui ita accipi ait Tibulli lib. II. eleg. I. Legit enim:

. . . . Et applauso tela sonans latere.

Ubi sonat est in aliis libris, etiam editione illa, quæ Rhegii Lepidi prodiit an. CIↃCCCCLXXXI. Etiam adfert Senecæ ep. XCI. Quemadmodum tela suspensis ponderibus rectum stamen extendant. Sed rectum est extendat, prout vulgo legitur. Ac in Tibullo quoque sonat legendum. Nempe tela singulo numero non tantum signat quod texitur, sed & instrumentum quo texitur. Ut apud Maronem

. . . . Et licia telæ
Addere . . . .

Pro quo & telæ in plurativo dicere Tibullus & Valerius Flaccus. Etsi telis, quo utuntur, e plurali tela esse putarit Scaliger.

Temere putabat Perottus esse a temeto, quia temulenti multa faciunt temere sive inconsiderata, & inconsulto. Verum quid si dicamus venire vel a τεθαρρηκότως, audacter: nempe detrahendo a, vel quemadmodum nos ἀφαίρεσιν ex ἀμύνω, muneo, ab ἀμέλγω, mulgeo, ac ut plerique volunt, ab ἀφανὲς (quod ab ἄφαντος) est fovea, unde offatim: sic ab ἀθεμιστῶς esse temere? A θεμερῶς fuerit nomine graviter, sed leviter plane & inconsiderate. Nam θεμερὸς, teste Hesychio, valet σεμνὸς, αἰδοῖος, σεμνό. Indeque θεμερῶπις, σεμνὴ, αἰδοίη. Quia θεμερὸς notat grave & venerandum, videtur esse a θέμις· quia firmum, possis deducere a τίθημι, unde & θεμέλιον, fundamentum. A temere est temero. Festus: Temerare, violare sacra, & contaminare, dictum videlicet a temeritate.

Temno, juxta Perottum, est a Græco τέμνω, hoc est, seco, scindo: quia quod aspernamur, hoc amputamus atque abscindimus. Vel fuerit ab Hebr. צפן, abscondere, quia quæ contemnimus, ea fere removemus, atque abscondimus, ne se in nostrû vel aliorum crebro ingerant aspectum.

Temo [ῥυμὸς] ῥυμὸς, ut Glossæ Cyrilli exponunt: nempe lignum longum & extensum in aratro vel curru, ad quod jugum ligatur; prout in Catholico describit Joannes Genuensis. Dictus ergo quasi teneo, a τείνω, quia a jugo ἀνατείνεται, hoc est, extenditur. Nisi malis, quod apud Varronem in VI. de L. L. Temo, inquit, dictus a tenendo: is enim continet jugum.

† Templum quocumque significatu accipiatur, vox Auguralis est, ac sine dubio Etrusca. Ergo amplosis vulgaribus ejus vocis etymologiis, ex Oriente lux est haurienda. Ex pluribus autem Templi notionibus una est illa Festi in Minora Templa: Minora (inquit) templa fiunt ab auguribus, cum loca aliqua tabulis aut linteis sepiuntur, ne uno amplius ostio pateant, certis verbis definita &c. Servius de eadem re ad Aen. IV. 200. Alii TEMPLUM dicunt . . . quod palis aut hastis aut aliquo tali re, & linteis, aut loris, aut simili re septum est, quod effatum est. Amplius uno exitu in eo esse non oportet, cum ibi sit CUBITURUS auspicans. In ultimis verbis vides, in quem finem templa hæc fierent, nim. ut ibi is, qui auspicaturus est, recumberet. Ergo origo vocabuli est a verbo נפל nepal, quod quidem in omnibus ferme linguis Orientalibus Cadere significat: in Syriace est etiam Recumbere. Itaque in illo Jo. XXI. 20. Recubuit in pectore ejus, Syriace est נפל, nephal beva, fuit cubans h. e. recumbens &c. Eodem pertinet, quod in Castelli Lexico Heptagl. Syriacum נפילא (mapala) exponitur inaequalitas lateri. Ergo a verbo Syriaco נפל nepal i. e.

i. e. *recumbere*, præfixa littera Heemantica T, fiebat apud Tuscos מגבלה, *Templa* sive (uti Syri pronuntiant) *templa* i. e. *septum ad recumbendum*, *augurii causa destinatum*. Marochius.

Tamcus καιρὸς signat χρόνον sive ὥραν: hinc accommodatus τοῖς προτάφοις, quæ usitatius *tempora* dicuntur, vel *timpora* differentiæ caussa. Sano Hercules Ciofanus in illud II. Fast.

Casta sacerdotum tempora fronde regit.

Ait in Ursini codice & istic, & alibi, *timpora* ea notione scribi. Ita autem vocantur, non quia, *quasi tempora, quibusdam intervallis mutantur*, quod ait Isidorus, lib. XI. cap. I. Sed quia inde *tempus*, hoc est, *anni sive ætas hominis* cognoscitur. At *tempus* pro χρόνῳ vel καιρῷ est a τέμνω, *tune*. Quamquam & aliqui acute satis derivent a τέμνω, id est, *seco*, quia etsi materialiter, ut loquuntur, sit res continua, formaliter tamen est discreta: unde a Philosopho, lib. IV. φυσ. ἀκρ. definitur *numerus* motus secundum prius & posterius, hoc est, mensuratio seu numeratio ab humano intellectu facta, quo is per se quidem in motu, per accidens vero in quiete, prius posteriusque momentum considerat. [*Tempus* vel *tempor* est a *tepus* & *tepor*, ab optima parte anni *facta appellatione*, *ver nempe*, *quod perpetuo tepido gaudet epitheto*. Sic Græcis ὥρα & *tempus* & *ver notat*. Omnia enim hæc ἔαρ, ἦρ, ὥρα & ὥρα &c. ut ejusdem originis ita quoque ejusdem sunt significationis. Itaque *anni tempora* ut apud Græcos, ita quoque apud Latinos a *vere* nomen acceperunt. *Tempus* vero cum πρόσωπον notat, a εἶδος & τέμενος dicitur. vide notata ad τέμενος.] A *tempus* est *tempero*. Nam veteres, ut *pignus pigneris*, ita inflectebant *tempus temperis*. Plautus, Persa, act. V. 2.

To. *Temperi*. Sa. *Mihi istuc temperi sero est*.

Posteriores E in O mutato dixere *temporis* & *pignoris*: sed E in derivatis reliquerunt, ut patet in *tempero* & *pignero*. Putat Paullus Manutius Ciceronem quoque scripsisse epist. XVI. lib. IX. earum, quæ vulgo *familiares*, rectius autem *ad familiares* appellantur; *Memini te mihi Phameæ cœnam narrare: temperius fiat; cetera eodem modo*. Additque ex vita Terentii, cujus auctor creditur Donatus, colligi posse, eodem modo locutum esse Cornelium Nepotem, Ciceronis æqualem. Sed cum Cicero *tempore*, non *temperi* dicat, parum verisimile est ἀρχαΐζειν voluisse in vocabulo *temperius*. A *temperis* remansit quoque *tempestas*, pro quo *tempore* sæpe usi veteres: ut Festus etiam admonet. Idem *tempesta* exponit *tempestiva*. Ita constanter est in MSstis. Ab eodem nox *intempesta* vocatur, quæ est inter vesperuginem & jubar: ut ait Varro lib. V. de L. L. Ubi & adducit versum Attii in Bruto, qui Lucretiam sic loquentem induxerat:

Nocte intempesta nostram devenis domum.

Et locutus similiter Ennius in Annal.

. . . . . *Bellum*

Æquis de manibus nox intempesta diremit.

Et Maro I. G.

. . . . . *Aut intempesta silet nox.*

Ælius, ut ibidem Varro ait, *intempestam dici* *voluit*, quia nullum tunc est agendi tempus, cum homines prope omnes, aliaque animantia cubare soleant: unde & *concubium* vocari, ibidem dicitur. Similiter Servius in III. Æn. *intempestam* ait dici tanquam inactuosam sive actibus carentem, quibus tempus dignoscitur. Macrobius item, lib. I. Saturn. cap. III. *intempestam* ait quasi *intempestivam*, quia non *habeat idoneum tempus rebus agendis*. Græcis similiter vocatur ἀωρία τῆς νυκτός, & ἀπλῶς ἀωρία, quasi ἄωρος ὥρα. Festus tamen: *Intempestam noctem dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis hora quam diei possunt intelligi*. At *tempestiva* dicta convivia, quæ tempori nimis fierent; *intempestiva*, quæ in longum traherentur. Nempe legitima cœnæ hora antiquis fuit sol occasus: Augusti vero ævo nona, & hominibus negotiosis decima. Hanc horam qui prævenirent, *tempestiva* dicebantur convivia celebrare; qui vero protraherent in noctem intempestam, *intempestiva*: ut *tempestiva* convivia nihil aliud sint, quam *diurna*; uti quæ a meridie aut circiter inciperent: *intempestiva* autem, *nocturna*. *Tempestivum* convivium indicat Juvenalis, cum sat. VIII. ait:

Exul ab octava Marius bibit, & fruitur Dis
Iratis.

Item Plautus, Asin. act. IV. sc. II.

Cum suo sibi gnato una ad amicam de die
Potare.

Et Catullus, epigr. XLVIII.

Vos convivia lauta sumtuose
De die facitis.

Ubi *dies* non latiori illa notione accipitur, (nam & nona hora cum duabus sequentibus quintam faciunt diei partem:) sed stricte pro *spatio diurno ante nonam*, quod justis occupationibus debetur. Similiterque Horatius capiendus, cum ait Od. I. lib. I.

Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit.

Et Od. VII. lib. II.

Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi.

Cave Donatum audias ad illud Adelph. act. V. IX. *Apparare de die convivium*: ubi *de die* interpretatur, *repente*, *neque ante prædictum nec pridie constitutum*. Nam omnino *de die* est idem quod *ante legitimum cœnæ tempus*. Sic autem loquebantur, quia spatium id ante cœnam est melior diei pars: unde Maro, IX. Æneid.

Nunc adeo melior quoniam pars acta diei,
Quod superest, læti bene gestis corpora rebus
Procurate viri.

Qui locus lucem capit ex illo Paulli in l. Urbis: §. I. D. de verb. significat. *Cujusque diei major pars est horarum septem primarum diei, non supremarum*. Hæc de conviviis *tempestivis*. *Intempestivum* autem convivium intelligit Propertius, lib. IV. El. VI.

Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.

Utrumque vero comprehenditur illo Suetonii de Nerone: *Epulas a media die ad mediam noctem protrahebat*. Et illud Cic. de Pisone. *Qui nunquam solem orientem aut occidentem viderit*. Pluribus comprobat Julius Lipsius comment. ad XIV. Annal Taciti.

Temulentus a *temetum*, ut a *vinum vinolentus*. Ab eodem *abstemius*, ἄοινος, quasi *absque temeto*: nisi potius ab *abstinendo*, quo de plura separatim diximus. [a *tepeo*, *tepetum*.] *Temetum*, quod *tenet mentem*, dictum ait Donatus And. act. I. sc. IV. Item Nonius Marcellus. Aliis placet per μετάθεσιν dici a μέθυ, id est, *vinum*, vel μέθη *ebrietas*. Sed puto esse ex articulo & μέθυ. Nempe ut *aqua* quasi ἡ χύσις, sic *temetum* quasi τὸ μέθυ. Scio & Rabbinis חמר, esse *temetum*. Sed illi hoc, ut alia multa a Latinis acceperunt. Aliud autem *temetum* ac *vinum*. Nam *temeti* usu mulieribus fuit interdictum, quibus tamen concessum esset *passum*, quod inter vina reponitur. Nempe *temeto* solum, non quolibet vino iis interdictum erat. Quare significanter apud Nonium Cic. III. de Rep. *Careant temeto omnes mulieres*: *Non vino*. Item Varro, primo de vita pop. Rom. *Quantopere abstemias mulieres voluerint esse*, *vel ex uno exemplo potest videri*. Fateor tamen a quibusdam scribi, ἁπλῶς iis vini usu fuisse interdictum, ut ab Arnobio, lib. II. *Patientibus abstinens vini? affinibus & propinquis osculari eas jus est, ut sobrias comprobent, atque abstemias esse?* Verum arbitror vel γενικῶς nimis hoc ab Arnobio dictum; vel, qui ita loquuntur, *passum* non reposuisse inter vina. Vide hoc de interdicto Dionysium Halicarnass. lib. II. Valerium, lib. VI. cap. III. Plinium libro XIV. cap. XIII. Agellium, lib. X. cap. XXIII. Athenæum, lib. X. pag. CCCCXL. edit. Commel. Tertullianum, in Apol. cap. VI. & si tanti, nos in Oratoriis, lib. I. cap. de statu finitivo.

TENDO inserto D fit ab Æolico τένω pro τείνω, quod idem. *Tenno* etiam veteres usi, quo de vide quæ dicta nobis in *Antenna*. A *tendo* est *tendicula*, quia ad capiendum tenditur. Ab eodem nomen *tendo*, quo Gaza & medici utuntur. Factum autem ad instar Græci τένων. Nam ut hoc a τείνω, illud a *tendere*. Ratio appellationis, quia ejus intentione & contractione huc illuc artus movemus, prout visum. A supino *tentum* est verbale *tentio*, τάσις, ut est in Glossis: item *tentum* pro *veretro* apud Horatium. Nam *tendendi* vox etiam in obscenis: unde *tentigo*, ὁ πριαπισμός. Ab eodem supino est *tentorium*, item *tentipellium*, de quo separatim. Inter composita est *intendo*, hoc est, *valde tendo*. Sed fere ad alia transfertur: ut *intendere alicui actionem*, & *intentio* pro *scopo*. Donatus, Andr. IV. IV. *Intendere verbum a venatoribus translatum, qui retia intendunt ad feras capiendas: vel a sagittis atque arcu.*

TENEBRÆ a δνόφερὸν quasi *denefea* dictæ videntur Angelo Caninio in Hellenismi Alphabeto. Nempe adspirata convertitur in mediam, quomodo ab ὀμφαλὸς est *umbilicus*; a νεφέλη, *nebula*; a κυφὸς, *gibbus*, &c. Vel, quod ἀναλογώτερον, ut a *verto* est *vertebra*; a *falio falebra*; a *lateo latebra*, sic a *teneo* erunt *tenebræ*: non quidem, quod umbras *teneant*, quam nominis rationem affert Isidorus, lib. XIII. cap 8. Sed potius quod homines in *tenebris* quasi *teneantur*, nec libere se commovere audeant, metuentes ne vel impingant uspiam, vel a locis sublimioribus decidant. A *tenebris* dicti sunt *tenebriones*, sive quod mendaciis & fraudibus suis *tenebras* ob oculos objiciant; sive (quod malo,) quia *tenebras* sectentur: unde & *lucifugæ* dicuntur.

TENEO, si audimus Petrum Nunnesium Valentinum, erit a τηρῶ, *servo*: nempe ρ in ν abeunte, ut, a πλήρης, *plenus*; a δῶρον, *donum*. Puto ego ejusdem originis esse ac τείνω, *tendo*. Movet, quod veteres pro *teneo* dixere *teno*, unde præteritum *tetini*. Festus: *Tetini pro tenui*. Ita est in MSStis & editis. Nec erit a τείνω *teno* & *teneo* dixerint, obscurum puto. Nam ut *tenemus*, nervos *extendimus*. Quemadmodum & inde *tenor*, ex hac nempe de caussa, ac ab eodem verbo *tenor* dixere. Ponam de *teni*, *tenoris*, & *tenendi* verbis egregium locum Cæsaris Scaligeri, libb. de caussis L. L. cap. LXIX. *Hos omnes*, inquit, *Græci τόνους vocavere, translata ratione a fidibus, quarum intentione aut remissione acutior graviorque redderetur vox. Inde nos Tenores, propterea quod auctorum tenere inde duxissemus, scilicet παρὰ τὸ τείνειν, nam quod uxu quædam arripuimus, id brachio aut τόνῳ fieret: & translata fuit significatio ab holitoriis & aurigis currus inhibentibus; item militibus pondus dividentibus. Hoc potes etiam percipere, ex maxime poëta Oppiano piscatione quadam, atque uno cum, ex Theocrito, quorum versibus trahentium tenentiumque uixu primoris nervi τόνους exstantes declarantur*. Hactenus Scaliger. A *tonus* est *tonarium*, fistulæ genus, quo musici tonos temperant. Ut *fistula Gracchi*, quam *tonarium* dici ex Fabio scimus, lib. I. cap. X. Ejusdemque originis *syntonum* & *syntonarius*, de quibus in *Pedeculus* diximus. A *teneo* est *tenax*, unde *pertinax*: de quo separatim. Hinc & *Tentra* (ut est in MSStis;) vel, ut alii, *Tenitæ*, *fortium Deæ*, *quia fortium tenerent potestatem*: ut ait Festus. A supino *tentum* est *tentare*, hoc est, diu multumque *tenere*, ac manibus tractare, ut solent aliquid exploraturi. Falli puto, qui a *tendo* derivant. A *tento* est *tentamentum*, apud Maronem, VIII. Æn. In vett. codd. *tempto* & *temptamentum* legitur cum P. Sed posteriores hæc merito repudiarunt. A *tento* quoque est *sustentare*, crebro multumque sustinere. Item *pertentare*: quæ vox gravior est, quam existimabat Valerius Probus; qui illud Maronis, IV. Æn. reprehendebat:

Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.

Putabat enim *pertentare* tantum levem & in summa quasi cute natantem lætitiam indicare; nec satis exprimere illud Homericum, Οδ. ζ. vers. CVI.

.... γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.

Composita a *teneo* sunt longe plurima. Ut *retineo*, unde *retinacula* funes navium, quibus illæ alligatæ retinentur, ne fluctibus aut vento huc illuc temere impellantur. Item aliarum rerum: Ut I. G.

Atque Amerina parant lenta retinacula viti.

Et apud Vitruvium, lib. II. cap. V. *Est enim tignum, quod erigitur, & distinetur retinaculis quadrifariam*.

TENER a *teneo*, quia quod *tenerum* ac molle, id facile tenetur. Vel a τείνω, quod τείνεσθαι, hoc est, *extendi* possit. Vel potius κατὰ μετάθεσιν factum a τέρην quod idem notat. Onomast. *Tener*, ἁπαλὸς, τέρην. Est hoc a τείρω, quia quod *tenerum* est, id nullo negotio τείρεται seu *atteritur*. A *tener* dicitur *tenerasco* vel *tenerescu*: illo Lucretius utitur, hoc Plinius.

†TENSA aut THENSA cum sit sacrorum nomen, haud dubito quin per Tuscos manarit in Latium. Firmat hanc nostram sententiam, quod nec Latina nec Græca lingua aliam hujus vocis etymologiam potest ostendere: nam quod veteres grammatici eam a *tendo* deducebant, id vanissimum est. Porro autem id ex Hebr. verbo נשא *nasa* quod est *portare*, commode derivari potest. Nam præposito *Tau heemantico* i. e. nominum formativo, fiebat תשא *thassa*, aut (cum *segol*) *thessa*. Jam vero *Dages* pro Chaldæorum more in N resoluto, existeret תנשא *thensa* h. e. generali significatione φορεῖον, seu *vehiculum*, aut *Ferculum*. MAZOCHIUS.

THENSÆ, pro quo nonnulli *thensa* scribunt, erant sacri currus, super quos in ludis circensibus Deorum simulacra collocabantur. In vett. Gloss. exponitur θρόνος, & ἅρμα θεῶν. Estque vel ἀπὸ τοῦ θεῶν, hoc est, a *divinitate*, vel, quod magis placet, a *tendendo*, quia ante *tensas* lora tenderentur, quæ gaudent tangere qui eas deducunt: vel, quod maxime arridet, quia statuæ Deorum, quæ *tensis* ferebantur, velarentur circumquaque linteis ad cubiculi seu delubri speciem *tensis*. Primum etymon ponit & probat Julius Scaliger lib. I. de re poëtica cap. XXVII. Idem, ac secundum quoque adfert Asconio in III. Verr. *Thensæ sacra sunt vehicula pompæ ordinatæ & hostiarum. Thensas alii a divinitate dici putabant, alii, quod ante ipsas lora tendantur, quæ gaudent manu tenere & tangere, qui eas deducunt*. Vide & Servium in illud I. Æn.

.... *Hic illius arma*,

Hic currus fuit ....

Et quæ ex Sinnio Capitone refert Festus in *tensa*. Item Onuphrium Panvinum, lib. II. de ludis Circens. cap. II. Bullingerum, lib. de circo cap. XXXVIII. & Andream Scottum, Nod. Cic. lib. IV. cap. V.

TENTIPELLIUM (pro quo in quibusdam MSStis Festi codd. perperam *tentipollium* per o legitur) a *tendenda pelle* nomen habet. Verum non convenit inter Verrium & Festum, num *pellis* nomine intelligi debeat *humana* an *bubula*. *Bubulam* intelligit Festus, quippe qui velit esse calceamentum ferratum, quo pelles extenduntur. Ubi per *pelles* manifeste *calceos* signat, quomodo & Ovidius dixit, lib. Am.

Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet.

Et Hieronymus ad Eustach. *Omnis his cura de vestibus, si bene oleant, si pes laxa pelle non folleat*. Quos locos eo lubentius attuli, quia hinc obiter colligere est, Hieronymo a *folle* dici pedem *follere* pro *natare*; quomodo præter Ovid. locutus Sidonius lib. VIII. epist. IX. *Laxa pes natat altus in cothurno*. Et hæc de Festi opinione. Verrius vero intellexit *pellem humanam*: ut qui dicat esse medicamentum quo rugæ extenduntur. Et sane Verrii opinionem confirmat, cum hic Titinnii locus, quem Verrius adducebat,

.... *Tentipellium*

Inducit: rugæ in ore extenduntur tuæ.

Tum itidem quod in vett. Glossis legitur, *Tentipellium*, φάρμακον πρὸς ῥυτίδας. Τεντώνδρον vocant id medicamentum Græci, quia χρῶτα τείνει, *cutem extendat*. Dioscorides, lib. III. cap. CXI. dicit Ichthyocollam ἀρμόζειν εἰς τεντώνδρα τῶν προσώπων.

Idem

Idem docet Plinius lib. xxxii. cap. vii. *Ichthyocolla*, inquit, *appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemque nomen glutini ejus*. Et mox: *Madescere autem debet concisa in aqua aut aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. Utilem eam in capitis doloribus affirmant & tetanothris*. Feminæ, quæ *tetanothris* uterentur, ea Scaligeri sententia a stringenda cute dictæ sunt *strittipelle*: si vera lectio codicum quorundam Varronianorum, lib. vi. de L. L. Nam in aliis est *stritabillæ*, quod non in posthumis tantum ad Varronem notis, sed Adversariis quoque lib. xxiii. cap. xvii. mirifice tuetur ac ἐτυμολογίζει Turnebus. Nam a *stringo* ait esse *strisso*, ab eo, inquit, *strittillo*, qua ratione a *conscribo* est *conscribillo*: a *strittillo* autem fit *strittibilla*, unde feminæ *strittibillæ*, quæ terram tantum stringerent, & extremo pedis quasi raderent, non ponentes plenum vestigium: qua nempe ratione & *atta* ab *attingendo* sunt vocati, qui, ut Festus definit, *propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt, & attingunt magis terram quam ambulant*.

TENUIS placet Perotto esse a *teneo*, quia tenuia ac exigua facile teneantur. Sed est a τείνω, quod est *tendere*. Ut proprie sit idem quod τεταμένος, *extentus*, *exporrectus*. Nam quæ extenduntur, ea attenuantur: ut liquet in pannis, laminis, atque aliis.

TENUS, a τέλος, hoc est, *finis*. Nam quid aliud *hactenus*, quam, *huc usque*, sive *hic finis est*? L & N subinde commutatur, ut λίμφαι, νύμφαι. Juvant & Glossæ in quibus est *Tenus*, πέρας, μέχρι. [τένος, ἕως. παραστάται Hesych.] Quia vero *tenus* finem notat, eo fortasse (ut Servius tradit ad vi. Æn.) etiam *tenus* dixere partes arcus extremas, sive duo extrema arcus cornua, ubi arcus sedet. Nisi hac notione non tam a τέλος esse placet, quam a τείνω, hoc est, *tendo*. Hinc cornua ἀγκῶνας appellant Græci. At Latinis *tenus* vocari, ut diximus, ex Plauto probari, idem Servius addit. Respexit autem illud Bacch. act. v. sc. vi.

Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit,
Pendebit hodie pulchre, ita intendi tenus.

Atque hinc patet idem esse *hactenus*; quod si est, ejusdem quoque originis erit *protenus* & *quatenus*. De *protenus* plura diximus separatim.

TEPEO vel a τύφω, *fumigo*, quia humida foco admota, cum tepescunt, vaporem ac fumum emittunt: vel a τέφρα, *cinis*, qui igne extincto tepere solet; τέφρα vero unde sit, in *Tephria* dicemus. Vel fuerit *tepeo* ab Arabico חמם, *calidus*. [Θάλπω.]

TEPHRIA marmoris genus coloris cinericei Plinio, lib. xxxvi. cap. vii. *tephritis* gemma ejusdem coloris, Plinio, lib. xxxvii. cap. x. Utrumque a τέφρα, id est, *cinis*. Hoc ab Hebræo עפר, quod idem significat. T præmissam, quomodo ab ארץ sive ארע est Latinum *tera*, prout in Augurum libris scribitur pro *terra*.

TEREBINTHUS, τερέβινθος. Num ab ἐρέβινθος, hoc est, *cicer*? Ita conjectat Lobelius. Nempe quia baccæ seu acini ejus quodammodo ciceri videantur similes. Sed magis placet sententia Martinii accessentis ab Arabibus, quibus & جروم *firwen*, & بطم *butmen* notat, *therebinthum*.

† TERENTUS ara erat sub terra diis inferis dicata in campo Martio, quæ ludis sæcularibus effossâ terrâ ostendebatur. Mitto hic veterum etymon a *terendo*, aut si quid præterea æque ἀπροσδιόνυσον excogitatum fuit. At verbum תרע (*tera*) in forma *Pahel* est *scindere*, *abrumpere*, *lacerare* apud Chaldæos Syrosque: unde existunt verbalia cum notione *fissuræ*, *hiatus*, *foraminis*. Quæ vero in tertiâ radicis habent *He*, ea & N & T facillime in fine adsciscunt. Hinc ergo est TERENTUS, *hiatum telluris significans*. Ea religio via est, quia a Tuscis propagata fuerit, apud quos *Mantus* i. e. *Dis pater* præcipuo in honore erat. Ac Zozimus agnoscit Romanorum TERENTUM τῷ Ταραντι (*Tarento*) Japygiæ fuisse ὁμώνυμον. Id si verum; nunc talis aliqua TERENTINA religio ei urbi nomen dederit: unde postea Τάρας, *Taras* nescio quis conditor fictus prodierit? Ac ceteroqui Zosimus haud satis antiquus auctor. MAZOCHIUS.

TEREBRO est a *tero*, ut apud Græcos τερέω a τείρω, quorum illud *terebro*, hoc *tero* significat. Sane a τερέω est τέρετρον, ut Latine a *tero terebrum*. Possit aliquis putare *terebrum* esse a τέρετρον, τ in β converso. Sed nihil mutatione ejusmodi opus. Nam ut a *lateo latebra*, a *dolo dolabra*, sic a *tero terebrum*.

TEREDO a τερηδών. Solent enim Latini N omittere in hujusmodi. Ita Πλάτων est *Plato*; Ξένων, *Xeno*: ac contra N in Latinis addunt, ut *Cato*, Κάτων· *Cicero*, Κικέρων. Τερηδὼν vocatur a τερεῖν, id est, *perforare*. Est enim (ut Suidas describit) σκώληξ ξυλότρωκτος, οἰκῶν ἐν ξύλῳ, *vermis lignum rodens, inque eo habitans*. Proprie de iis vermibus dicitur, qui in mari ligna terebrant: unde Theophrastus, lib. v. Hist. Plant. cap. v. ὁ γίνεται τερηδὼν, ἀλλ᾽ ὁ ἐν τῇ θαλάττῃ. Plinius, lib. xvi. cap. xli. *Teredines tantum in mari sentiuntur: nec aliam putant teredinem proprie dici. Terrestres, tineas vocant: culicibus vero similes thripas*. Interdum tamen generatim de *terrestribus* quoque usurpatur, quomodo usus Plutarchus, Sympos. ii. probl. iii. quo disputat, ovumne prius fuerit an gallina; item Vitruvius lib. v. cap. xii. imo Plinius ipse *vestium vermes* sic appellat lib. viii. cap. xlviii. ubi de prætexta Servii Tullii inquit: *Mirumque fuit, nec defluxisse eas, nec teredinum injurias sensisse annis quingentis sexaginta*.

TERES dicitur, quod in oblongo est *rotundum*. Festus: *Teres in longitudine rotundatum, quales asseres natura modificat*. Sic *teretes* digitos, cupressos, ramos, similiaque legimus. H. Stephanus censebat *teres* κατ᾽ ἀφαίρεσιν factum esse ex κυλινδροειδής, atque idem Petro Nunnesio visum. Sane *teres* idem est ac κυλινδροειδής, ut σφαιροειδής idem ac *rotundus*. Itaque ut Horat. in Satiris, & Ausonius carmine de viro bono ait, *teres atque rotundus*: ita hæc Parmenides de Deo suo ait:

Σφαιρὴς κυλινδροειδής, δίνη, στρογγύλ᾽ γαλαν.

Sed non ideirco κυλινδροειδής esse censeam: verum deducam a *tero*, ut *teretia* proprie dicantur, quæ *torno trita & rotundata*. Quomodo Maro ait ii. Georg.

Hinc radios trivere rotis ....

Hoc est, torno teretes reddidere. Possit & a τορὸς esse *teres*. Sane Hesychius exponit, ὀξὺς, καὶ ἀκριβής. Atque ita Plato in Theæteto dixit, ὀξέως καὶ τορῶς διανοεῖν, *exacta & accurata diligentia ministrare*. Sed potius a *terendo* esse censeo.

TERGO Scaligero in Conjectaneis placet esse a *tero*: credo, quia tergendo quid atteritur. Sed censeo potius, *tergere*, & *tersus*, esse a τέρσω Æolico pro τερσαίνω, quod significat ξηραίνειν sive *siccare*. Sane cum Plautus duo hæc, *lavantur*, *terguntur*, conjungit: quid *terguntur* est aliud quam siccantur? Et *tersi dies*, qui non pluvii, sed sicci & sereni. Festus: *Tersum diem pro sereno dictum ab antiquis Verrius ait*.

TERGUM, ac *tergus*, differunt. Illo *dorsum* significatur: hoc *tota pellis*: præcipue ferarum, atque etiam bovis. Sed discrimen hoc non est perpetuum. Nam in illo i. Æn.

Taurino quantum possent circumdare tergo:

satis liquet, *tergum* pro *tergore*, hoc est, *corio*, dixisse. Itaque in Glossis vett. legas: *Tergus*, νῶτος, δορά. *Tergus*, a *tegendo*. Varro, iv. de L. L. *Tergus fuit ab eo, quod eo tegitur*. Propius ad ἐτυμολογίαν accedit *tegus* vox, si *tegus* pro *tergus* legamus cum Turnebo, lib. xxvi. cap. vi. Sane est in Glossario Cyrilli, ὀπισθόνωτος χοίρου, *tegus*, ὀπισχοίριον, *tegus*. Et in Gloss. Isid. *Tegora*, *tegus*, *coria*, *vel posteriora jumentorum*. Imo idem Turnebus Plautum eo putat usum Capt. act. iv. sc. iii.

Di immortales jam ut ego collos prætruncabo tegoribus.

Mihi quoque metri causa, placet *tegoribus*; quo & fe-

& sequenti utitur scena : quemadmodum & assentio pro *collas* legenti *calles*, quomodo dicimus *callum aprugnum*. Immerito hanc lectionem rejicit Lambinus, quem vide, si tanti videatur. Sed ut a *tegendo tegus* diceretur; *tergus* tamen videtur aliunde dici. Non quidem a *tergendo*, quia pars ea, ut *tergeatur*, alienis nobis oculis ac manibus opus est : sed ab Æolico τέρφος pro σέρφος, quod Jonicum, & idem est ac δέρμα, δέρρα, ut docet Nicandri Scholiastes. A *tergo* est *terginum*, lorum ex crudo corio factum. Gloss. Phil. *Terginum*, ἀμοβύρσινον. Unde videtur sic dici, quia factum sit ut eo *tergum* cædatur. Plautus Pseud. act. I. sc. II.

Nunquam edepol vestrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.

Lucillius :

Solvi, dum salvo tergo & tergius licet.

Hoc est, dum *lorum*, & *tergi* cutis perferret. Nam ut *terginum*, ita & *tergum* atteritur. Verisimilius tamen est sic dici non a *tergo*, quod eo ceditur, sed a *tergere*, unde sit. A *tergo* est *tergiversari* : quod proprie est *tergum obvertere* : unde in Glossis apte exponitur νωτοστροφῶ. Valla, lib. VI. cap. L. *Qui, vertentes terga, adhuc tamen pugnant, nec rationibus volunt se victos agnoscere, tergiversantur.*

Termes [τέρμης] a Festo definitur *ramus decerptus* (sive ut in MSStis legitur, *defectus*) *ex arbore, nec foliis repletus : nec nimis* (al. *minus*) *glaber*. Usus Horat. in Epod.

Germinat & nunquam fallentis termes olivæ.

Quem in locum monet vetus interpres, *termitem* dici caulem seu thyrsum, seu ramum oleæ. Quod ipsum in Philoxeni Glossis legitur. Dicitur *termes* a Græco τέρμης, hoc est, τέρμα, *terminus*. Cujus caussa est, quod in divisione agrorum, priusquam metæ ponerentur, *termes* figi soleat. Becmanus tamen mavult deducere ab Hebræo תמר, id est, *palma*, idque quia *termes* proprie non *olivæ ramus* sit, quod ait Porphyrio; sed *palmæ*, quod indicat hic Agellii locus, lib. II. cap. XXVI. *Spadica enim Dorici vocant avulsum e palma termitem cum fructu*. At longe aliud est *tarmes*, nempe *vermiculi genus, exedens carnem*, ut scribit Festus, sive *ligna rodens*, ut idem sit ac θρίψ, pro qua sententia facit illud Vitruvii, lib. II. cap. IX. *Sed ea* (de abiete sermo est) *quod habet in se plus caloris, procreat & alit termitem, ab eoque vitiatur*. Ac putabat Jos. Scaliger, similiter usum Plautum, Mostell. act. III. sc. II.

Ambo postes ab infimo tarmes secat:

ut nempe sermo sit de postibus vermiculosis, ac *tarmes* dicatur postes secare, quomodo Lucillius dixit,

. . . . *tineæ omnia cædunt*.

In vulgatis Plauti codd. pro *tarmes* legitur *trames*.

Terminus a Græco τέρμων, τέρμονος. Dixere & *termo* : quo Ennium Græca consuetudine his usum esse docet Festus. Ut autem *termo* a τέρμων, ita *terminus* est a τέρμονος. Multa enim formant Latini ab obliquis Græcorum, ut diximus in *Lac*, & alibi. Varro lib. IV. de L. L. a *terendo* derivat, quod hæ agrorum partes maxime teruntur. Sed idem a Græcis τέρμα dici agnoscit. Quare liquet ab eo, ut alibi passim, sic hic quoque invidia magis peccari, quam inscitia. Cæcis rationibus & *terminorum Deus* erat : qui & ipse dictus *Terminus*: ac sub figura *termini*, hoc est, *rudis & informis lapidis*, colebatur : ut est apud Lactant. lib. I. de falsa relig. cap. XX. *Terminalia* a *Deo Termino* dicta. Ea fiebant vigesimo tertio die Februarii, quo nempe ita *annum* quoque *terminare* viderentur. Nam Februarius ultimus anni mensis, ac cum intercalaretur, quinque dies de XXVIII. Februarii diebus demebantur, ut remanerent XXIII. Varro : *Terminalia, quod is dies anni extremus constitutus. Duodecimus enim fuit mensis Februarius, & cum intercalatur, inferiores quinque dies demuntur mense*. Non semper tamen *Terminalia* hunc in diem incidebant. Quippe cum mensis Mercedonius tantum esset dierum XXIX. tum *Terminalia* erant Kal. jussi Februarii. Vide hac de re Josephum Scalig. lib. II. de Emendat. Temp. A *terminus* dicitur *amterminus* & *conterminus*. *Amtermini* Festo teste dicuntur, *qui circa terminos provinciæ manent*. Quem ad locum docet Scaliger, *amtermnos* dictos, qui non in agro erant Romano, sed in vicinia. Atque addit eosdem & *amtermines* dictos, unde Cato in Originibus apud Macrobium, lib. I. Saturn. cap. XIV. *Oratorum amterminum*. Falsus Macrobius, qui divisim *an terminum* legit. Ut a *terminus* est *amterminus*, sic a *termen* dicti *amtermines*. *Termen* autem pro *terminus* veteres dixisse, testatur Varro, quarto de L. L. A *termino* quoque *exterminare*, quod est e terminis solibusque profligare : ut *eliminare*, extra limen ac fores proferre.

Tero, a τείρω, quod est *perforo*. Latini enim sua verba formare solent a circumflexis, ut ἀρόω, ἀρῶ, *aro*; στάω, στῶ, *sto*; δόω, δῶ, *do*, &c. A *terendo* boves ἀροτῆρες nonnullis videntur *triones* vocati, quasi *teriones* : qua de re dictum in *Septentriones*. A *terendo* quoque *teres* dici videtur, quia *terendo* fiat tale. Vide *Teres*. Ab eodem est *turunda*, E in V converso : de quo itidem separatim. Item *termentum*, quasi *terimentum*. Nam, Festo teste, idem est, quod *detrimentum*. Plautus Bacch. IV. IX.

Non Pelides termento fuit, prout ego herum expugnabo meum.

Simile est *termentarium* pro *terimentarium*. Varro, lib. IV. de L. L. *Hinc linteum, quod teritur corpore, termentarium*. A *tritum* vero tum *tritura*, unde *triturare*, sequioris seculi vox : tum *tribulum*; unde *tribulare*, pro *affligere*, apud Ecclesiasticos scriptores. De *tritura* & *tribulo* sic ibidem subjicit Varro : *Hinc in messe tritura, quod tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur*. Sed de *Tribulum*, & *Tribulo*, plura separatim. Ab eodem κατ' ἐξοχὴν dictum *triticum*. Idem Varro eopse libro : *Triticum, quod tritum est spicis*. Sive ut Scaliger mavult, e *spicis*. Isidorus, lib. XVII. cap. III. *Triticum vel a tritura dictum, quod purissimum horreo conditur, vel quia granum ejus comminuitur & teritur*. Est a *tritu tritare*, pro quo dixere *stritare*, ut *stritavus*, pro *tritavus*. *Stritat* (ut Varro ait in VI. de L. L.) *qui ægre sistit* : ut *atro*, qui & *stritabilla* apud eundem ex veteri poëta. Nempe a *stritando*. Ab *interendo* est *intritus* seu *intritum*. Utrumque enim in vett. libb invenitur. Apud Athenæum legas ἔντριτον ἀπὸ τοῦ ἐντρίβειν. Non tamen hinc *intritum* vult : sed origine est Latinæ. Terent. Phorm. act. II. sc. II.

Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum.

Ubi sic Donatus : *Παροιμία apta parasito, quæ de cibo est. Hoc autem inter rusticos de alliatis mortario dici solet. Et bene intristi, proprie enim intrito dicitur hujusmodi cibus*. Appul. lib II. Met. *Insuper flectus libant intritum lacte confectum*. Idem & *intrimentum* vocat X. Met. *Alter coquus, qui sapidissimis intrimentis succuum pulmentu condito vapore mollibat*. Apud eundem & *protrimentum* a *proterendo*, legas, lib. VIII. *Femurque ejus ad similitudinem perdici detractum, & accuratius in protrimentis sapidissime coctum, appone domino, cervini vice*. *Detrimentum* & *intertrimentum* cur sic dicantur, docet his verbis Varro, IV. de L. L. *Detrimentum a detritu, quod ea quæ trita, minoris pretii. Ab eodem intertrimentum; ab eo quod duo, quæ inter se trita & deminuta*. De iisdem vocibus ita Asconius : *Detrimentum vel unius partis dici potest : intertrimentum non ad unius partis spectat, sed dantis & accipientis*. Cornelius Fronto quoque *detrimentum* explicat *usu tritum*. Ac proprie est ipsa actio deterentis, ut *jactura* actio jacientis, eaque hæc ratio, cur plurimum dicamus *facere detrimentum*, aut *jacturam*. Plurimum dico, quia *pati jacturam* dixisse scio purissimum castissimumque scriptorem Columellam : *Intertrimentum est, cum aliquid interitur, id est, detrahitur*. In Glossis veteribus legas : *Intertrimentum*, ἀπουσία. Ita ἀπουσίας voce Græci utuntur, imo & *apusiam* sic legas in Querolo, quæ Plauti inscribitur. A *terendo* quoque est *deterius*, Prisciano teste in XV. Nempe quia illa sunt deteriora, quæ magis

detrita. Eademque sententia Cæs. Scaligeri, de caussis L. L. cap. ci. A detor, vel detero, porca deteria. Festus: *Deteria porca, id est, macilenta*. Ab intertero quoque est *intertrigo*. Sed de hoc separatim egimus. Quem in locum quoque ea de *Intertrimento* voce rejicimus, quæ nunc omisimus. A *retero* dicta *retrimenta*. Varro Prometheo: *Retrimenta cibi, quæ exieram per posticum evallefacerunt*. Ubi *evallefacere* est *ejicere*, ut ostendimus in *Vallus*. Gloss. Græco-Lat. [illegible] *retrimentum*. Eadem; [illegible], *retrimentum*.

TERRA Varro, l. iv. de L. L. ita dictam ait, quod *pedibus teratur*; suamque sententiam eo confirmat, quod in Augurum libb. *tera* scribatur unico *R* (& apud Ennium *tra* pro *terra*.) Alii a *terendo* quidem dici agnoscunt, sed caussam adferunt aliam: nempe non tam quod teratur, quam quod ipsa perenni excussu *cætera terat elementa*: ut ait Cælius Calcagninus libello de perenni motu terræ. Mihi neutrum placet. Sed nec placet, quod Scaliger tradit in Conjectaneis, *terram* esse a [illegible], quod Hesychio teste, contractum ex [illegible], & ponit quandoque pro *Proserpina*. Nimis sane hoc longe petitum. Nec enim *Proserpina* est *terra*, sed *Ops*, sive *Rhea* mater. Nec *Proserpina* in nascentia e *terra*, sed *Ceres* imperium exercet; ipsa vero inferis præsidet. Quare potius puto esse ab [illegible], hoc est, [illegible], *sicco*. Quomodo Hesychius Æolicum [illegible] exponit [illegible]. Nempe a *siccitate* id *terræ* nomen datum ob eam caussam, ob quam, ut initio Geneseos legimus, Deus ipse [illegible], hoc est, *aridæ*, imposuit. Vel fuerit *terra* ab [illegible], quomodo Græcis vocatur. Unde fortasse *erebus*, [illegible], quia *subterraneus*. Nisi hoc malis esse ab [illegible] *tego*: vel ab Hebræo [illegible], *tenebræ*, *vesper*, a [illegible] *obtenebrari*, *vesperascere*. Unde & nox poetis [illegible] appellatur. Ac *Arabes* quoque inde nomen accepere, quasi dicat [illegible]: ut ad Festum Scaliger notavit in *Erebus*. Ridicule Ugutio, & ex eo Boccacius, lib. i. de genealogia, cap. xiv. ubi ait *erebum* dici, quia *hæreat illi quem capit*. Ab [illegible] quoque est [illegible], quæ [illegible]. [illegible] dicitur Homero Il. ι, ubi brevis Scholiastes: [illegible]. [illegible] autem ab Hebræo [illegible], quod idem. Ab Hebræo hoc etiam est Germanicum *erd*. Etiam *mnera* dici putatur, a [illegible], id est, *de*, & [illegible], quasi *de terra*. Ab [illegible] est *tera*, ut ab [illegible], *tacso*. A *terra* est *territorium*; qua de voce separatim pluribus agemus. Utrum vero *tellus* quoque inde, suo loco videmus.

TERREO Perotto placet dici, quasi *in terram prosterno*. Sed *terreo* aliud est. Aliqui deducunt a [illegible], quod est *timeo*. Sed qui *terret*, alius est ab eo, qui *timet*. Hic enim perterrefit. Alii a [illegible] hoc est, *monstrum*, quia hominem ne *terreant*. Ita Scaliger, exercit. cccxxi. Sed multa sane sunt præter monstra, quæ *terrent*. Quare simplicius puto cum Nunnesio deducas a [illegible]: quod est *turbo*, *terreo*, *pavore subito consterno*: [illegible], *exterritus*, *metu perculsus*. A *terreo* est *torvus*, quasi *tervus*, a quo *protervus*. Nisi hoc a *proterendo*, quia proterat cuncta. Utrobique *v* consonum inseritur: ut [illegible], *sylva*. Ab *exterreo* est *exterricineus*, qui Græcis [illegible], qualem Eurysthea fuisse prædicant poetæ. Festus: *Exterricineus dictus, qui ante tempus natus, vel potius ejectus est. Deus autem exterricinatus, quod eum mater exterrita alvo ejecit*.

TERRITORIUM dixere, *intra quos fines juris dicendo jus esset*: prout lib. de agrorum conditionibus definit Siculus Flaccus, juxta emendationem Barnabæ Brissonii. Nam in vulgatis vox *juris* omittitur. Consentit Frontinus, qui in lib. de agrorum qualitate, ait, *territorium esse, quicquid ad coloniæ municipiive privilegium pertinet*. Ita Pomponius, cui definitur, *universitas agrorum intra fines cujusque civitatis*: D. lib. L. tit. xvi. l. ccxxxix. Ibidem hanc nominis caussam adfert, *quod magistratus ibi jus terrendi habeat*. Ab eadem voce sed caussa alia derivat Siculus Flaccus, cum scribit: *Ab his populis, qui sedes in aliqua regione constituerant, eorumque agros occupaverant, præmensum quod universis suffecturum videbatur solum, territis fugatisque inde civibus, territoria dixere*. Sed aliter Varro, lib. iv. de L. L. *Ab eo*, inquit, *colonis locus communis, qui prope oppidum relinquitur, Territorium, quod maxime teritur*. Dixerat ante Varro *terram* itidem, juxta Ælium Stilonem, a *terendo* dici, quia *teratur pedibus*: atque inde esse, quod in augurum libb. *tera* scribatur, unico *R*. Aliam quoque originationem addamus e Servio, qui ad illud v. Æn.

. . . . *Urbem designat aratro*:

hunc in modum scribit: *Quem Cato dicit in Originalibus morem fuisse. Conditori enim civitatis, taurum in dextra, vaccam in sinistra jungebant: & incincti ritu Sabino, id est, togæ parte caput velati, parte succincti tenebant stivam obliquam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent. Et ita sulco ducto loca designabant murorum, aratrum suspendentes circa loca portarum. Unde & territorium dictum quasi teritorium, tritum bubus & aratro*. Sic locum hunc lego, nisi quod ambigam num Servius sive Cato scripserit senseritque dici *territorium* quasi *territorium* sive *tritorium*, (ea vox est in Servio P. Danielis.) quia nempe *bubus & aratro teratur*: an potius vera lectio sit, *terbovium*, quomodo in G. Fabricii Servio editum est, ut sit a *tero* & *bove*, quia *tritum bubus*. Denique ab his omnibus dissentit Isidorus, qui lib. xiv. extremo cap. v. sic ait: *Territorium vocatum, quasi territorium, tritum bobus & aratro*. Ita hunc locum edidit Vulcanius. Alii legunt *tauritorium*, vel *tauritorium*: ut a *terendo* sit & *tauris*. Frontinus inepte *territorium* ait dici, *quod hostis terrendi caussa constitutum esset*. Salmasius censet *territorium* vocem esse conflatam ex *terra*, & *toris*, sive *torris*, quo significatur *limes* sive *terminus*. Fragmentum de Limitibus: *Limitem torrem, hoc est, torum, sine dubio invenies*. Vide eum Notis in Trebellii Pollionis xxx Tyrannos, pag cccxv. Post tot aliorum opiniones addamus & nostram. Quid si dicamus *territorium* esse derivatum a *terra*, ac tres postremas syllabas esse vocis productionem, haud secus ac *tolium* productio tantummodo est in *Capitolium*, quod sic dictum, quia *caput* esset *montium & urbis*? Nam quod Arnobius, lib. vi. nomen accepisse ait a *capite* cujusdam *Toli* in eo invento, id est ad gentis nobilitatem confictum. Sane non tanti hoc, ut integrum de eo caput contexeret Theodorus Canterus in Variis suis. Nec magis audiendos puto, qui *Capitolium* dici putant quasi *Capipolium*, quia esset caput [illegible], id est, *civitatis*. Vide quæ hac de voce diximus in *Caput*.

TERUNCIUS a *tribus unciis*. Erat nummus argenteus, ejusdem pretii ac *quadrans*, quomodo vocatur *quarta pars assis*; sed hic æreus. Ergo habet se *teruncius* ad semissem, ut quadrans ad sembellam, hoc est, dimidiam libellam; item ad as, ut quadrans ad libellam. Nam materia, non pretio differunt. Varro, iv. de L. L. *Teruncius a tribus unciis, sembella quod valet dimidium, & est quarta pars, sic ut quadrans assis*.

TESQUA *loca* sunt *augurio designata*, juxta Verrium: vel *loca consecrata ad augurandum*, ut Opilius Aurelius tradidit, teste Festo. Ejus verba legi debent, non uti conjectabat Scaliger in Varronem, & Festum, sed ut leguntur in schedis Farnesianis: quas Scaliger nondum viderat. Gloss. Phil. *Tesqua*, [illegible]. Nomen iis a *tueor*, hoc est, *curo*, quasi *tuesca*. Varro, lib vi. de L. L. *Quod ibi mysteria fiunt, ac tuentur, tuesca dicta, postea tesca*. Scaligero placet *tesqua* esse ex [illegible], quæ ita dicta, quasi [illegible], *densum seu spissam umbram facientia*.

TESSERA ex [illegible], hoc est, *quatuor*. Nam Jonice [illegible] dicitur pro [illegible]. Ita vocatur, non quia *quatuor latera habet*, (sunt enim *sex*;) sed a *radice constitutionis*, ut Mathematici loquuntur.

Est enim *undique quadrata*. [*τετρὰς*, *τετράς*, hinc tessera.] De *tessera hospitali*, & quid sit *tesseram confringere*, omnibus notum arbitror. A *tessera* est *tesserarius*. Glossæ: *Γραμματεύς*, *scriba*, *tesserarius*. Signat eum qui militibus tribuit *tesseras*. Habes & apud Plutarchum. Diminutivum *tesseræ* est *tessella*, unde opus *tessellatum*.

TESTA, *fictile coctum*; a *torrendo*, quasi *tosta* dicitur, quia sole, vel igni induratur: ut & Papias tradidit & Perottus. Hinc dictum *testuarium*, de quo sic Varro, IV. de L. L. *Testuatium quod in testu caldo* (al. *testu caldo*) *coquebatur*; *ut etiam nunc Matralibus id faciunt matronæ*. Similiter sic dictus *testuaceus* panis, quia coqueretur sub *ardente testu*: ut inquit Pholas, lib XXXII. cap VII. Cato: *In foco calido sub testu coquito leniter*. Plinius quoque, lib. XVIII. cap. XI. scribit ex M. Attell Capitonis sententia, antiquiores, cum non alios pistores haberent, quam qui far pinserent, *testu panem laeticeribus coquere solitos*. Sic Plinii locum corrigit Fulvius Ursinus appendice de Triclinio. In vulgatis vitiose *testum panem* editum est. Turnebus tribus literis rejectis legit, *tum panem*.

TESTIS mirifice *ἐτυμολογίζει* Isidorus, lib. XVIII. cap. XV. Nam putat *testes* prius dictos *superstites*, quia statuantur, ut decernant *super statu* caussæ: sed postea voce decurtata *testes* vocatos. Papias quoque *testis* dicitur quasi *tuens statum*. Nec multo melius doctissimus Jovianus Pontanus in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. ubi *testis* scribit dici quasi *tecum sto*, vel a *te sisto*, quia & *testes* olim *sistebant* in judicio. Verum non dubitandum, quin (quod ad Phallica scripsit Scaliger) veniat a *θέσθαι*, quomodo antiqua Græcorum lingua dicitur *ὁ μάρτυς*, nempe a *θέσθαι*, quia dicebant *μάρτυρας θέσθαι*, & *ἐπιθέσθαι*, ut apud Hesiodum Ἔργ.

Καί τε κασιγνήτῳ γελάσας ἐπὶ μάρτυρα θέσθαι.

Τοὺς vero *διδύμους* (quos eleganter *pares* vocat Plinius,) ita dicere, quia *testes* sunt *ἀφροδισίων*. A *testis* est *testor*, item *testitor*, ac similiter a *testiculus testiculor*. Festus: *Testiculari est jumentis maribus feminas, vel mares feminis, admovere*; licet alii dicant *testilari*. Ita est quoque in MSStis. A *testor* est *testamen*, unde *testamentum*; ut a *moneo*, *monumen*, unde *monumentum*; a *doceo*, *documen*, unde *documentum*; a *moveo movimen*, & per syncopen *momen*, unde *momentum*. Parque ratio in *juramentum*, *sacramentum*, *hostimentum*, *condimentum*, & similibus, in quibus semper MENTUM est vocis productio. Quare merito Agellius, lib. VI. cap. XII. Servium Sulpitium Jureconsultum reprehendit, quod *testamentum* compositum dixerit a *mentis contestatione*. *Quid*, inquit Agellius, *calceamentum*, *quid paludamentum*, *quid pavimentum*, *quid vestimentum*? *quid alia mille per hujuscemodi formam producta*, *etiamne ista omnia composita dicemus*? Sulpitium tamen secutus Imperator Justinianus in pr. Instit. de Testam. ordin. Itaque & is eo nomine reprehenditur a Valla lib. VI. Eleg. cap. XXXVI. Sudant præstantes quidam Jurisconsulti in tuendo Justiniano, ac in summa ajunt, Gellium & Vallensem vera quidem dicere in Grammaticorum, sed non in Jurisconsultorum scholis: illos verba spectare, hos res, eoque & Grammaticum dicturum, *justitiam* esse a *justus*, quod ipsum a *jure*, ut a *δίκη δίκαιος*, unde *δικαιοσύνη*. Ulpianum tamen *jus* dictum velle a *justitia*: quia nempe *jus* e *justitia fontibus* emanet, ut Cicero scripsit tertio de Rep. teste Augustino, lib. XV. de Civit. Dei. Verum, quod de dispari vocum rerumque caussis prædicant, id tantum in paronymis seu denominativis verum est: quomodo *justitia* quidem est a *justus*, si cum Grammatico vocem consideres, sed tamen si rem spectes homo *justus* appellatur a *justitia*. At nihil ejusmodi in voce *testamenti* ostendi potest. Eoque non tantum caussam suam Grammaticis non probabunt, sed neque Dialecticis aut Philosophis. Quare recte meo judicio faciunt Alciatus, & Hottomanus, qui ne inficiari cogantur, quæ luce ipsa sunt clariora, sic Justinianum purgare malunt, ut dicant, eam non esse veram etymologiam, sed festivam allusionem: quæ non ad vocis originem, sed soni tantum similitudinem refertur. In ejusmodi allusionibus Jurisconsulti Stoicos imprimis imitantur. Simile est, cum dicunt *donatio* quasi *doni datio*: *possessio* quasi *sedis positio*; *mutuum* quasi *de meo tuum*, atque id genus alia. A *testari* est *detestari*: ubi *De* intendum auget: ut Menæch. act. V. sc. II.

Jovem deosque detestor me neque isti malum fecisse mulieri.

Ab eodem est *obtestari*, quod est, Deos ob aliquam caussam testes adhibere cum jurejurando, ut scribit Tiberius Donatus in XI. Æn. Festus: *Obtestatio est, cum Deus testis in meliorem partem vocatur. Detestatio, cum in deteriorem.* At Appuleio in VII. Metam. *detestatio* nove accipitur pro *testium sive genitalium amputatione*. Ab *am* & *testari* est *antestari* sive *amtestari*, quasi dicas, *circumtestari*. Sane in Glossis Philoxeni reponitur hæc vox inter ea quæ post *A* habent *M*. Non desunt tamen, qui autument, *antestari* dici pro *adtestari*, d in *n* converso, quod & Turnebo magis verisimile fit: alii etiam putent *antestari* dici quasi *ante testari*, quia proprie notet testes facere, priusquam in jus voces: unde & *προδιαμαρτυρηθῆναι* exponitur a Prisciano, lib. VIII. cap. de Communibus; item in Glossis vett. Usus Horat lib. I. Sat. IX. & Plautus non uno loco. Fiebat *antestatio* in hunc modum: Cum quis vadatus non pareret, alicujus e præsentibus aurem tangebant, rogabantque an *antestari* liceret, quo concesso, voce hac MEMENTO a testa petebant, ut meminisset, alterum in jus vocatum noluisse sequi. Tum demum habebant jus adversario injiciendi manum, & ad Prætorem trahendi. At si absque antestatione in jus raperent, injuriarum poterant postulari. Vide Acronem & Porphyrium ad illud Horatii: *Licet antestari*; & Cœlium Calcagninum ad Tit. de verb. Significat. pag CCCLXI. Lilium Gyraldum, dialogismo nono; Turnebum, lib XXXIX cap. XIII. Revardum, & Marcilium, ad Legg. XII. Tabb. Carrionem, lib. II. Emendat cap. XII.

TESTUDO a *testa*, sive *testu*, venire ait Priscianus in IV. *Testu* vero idem esse ac *teste* addit, ut *pecus* & *pecu*, *specus* & *specu*, *tonitrus* & *tonitru*. Rationem etymi adjungit Varro, lib. IV. de L. L. *Testudo a testa, quod testa tectum hoc animal*. Ab ea notione fluxere alia tres: una in architectura: altera in Musica; tertia in re militari. In Architectura notat *opus concameratum*. Nonius: *Testudines sunt loca in ædificiis camerata, ad similitudinem aquatilium testudinum, quæ duris tergoribus sunt & incurvis*. Virgilius:

Tum foribus Divæ media testudine templi.

Hinc *opus testudinatum* apud Vitruvium, lib. VI. cap. III. Pro quo *testudineatum* legitur apud Columellam. Altera translatio est, cum pro *instrumento musico* accipitur, quod Græcis similiter *χέλυς*. Nam ut Latinis *testudo*, sic *χέλυς* Græcis & *animal*, & *ὄργανον* notat *ἐγχώριον*, *ναβλίον* & *ἱεράκιον*. Caussa autem ejus appellationis allata nobis in voce *Chelys*: ubi & discrimen *testudinis* & *citharæ* adduximus. Confundi tamen ea a poëtis vocabula ostendimus voce *Cithara*. Denique, ut diximus, translata ea ad militiam, ubi notat, quod Græci vocant *συνασπισμὸν*, quasi dicas, *conscutationem*, cum nempe corpore jungunt milites, clipeosque partim lapidibus applicant, partim capiti superimponunt. Ita Ammianus: *Testudinem hac specie superstruxerunt: Densatis cohærentes super capita scutis*, &c. Usum ejus rei varium docebit Lipsius, lib. I. poliorceticon, Dial. V. Simili translatione *testudo* vocabatur machina contegendi caussa fabricata, sub qua a militibus fossæ aliaque fiebant ad urbium oppugnationem. Vide de hac Lipsium, dial. VIII. ejusdem libri.

TETER ab *ater* dici placuit Perotto, cui *tetrum* est, quod *nigrum* ac *tenebricosum*. Melius qui a *tædet* deducunt: unde & *tæter* scribendum conjectant,

quasi *cujus tædeat*. Ac favent huic sententiæ Gloss. Philox. in quibus est: Στυγνός, *tædiosus*, *teter*. [*teter*, *teterrimus*, idem quod *deterrimus*:] A *teter* est *tetricus*, *homo tristis* ac σκυθρωπός. Nempe ut a *sinus*, *sinicus*: a *modus*, *modicus*, &c. Est & *Tetrica mons* in Piceno qui Servio *Tetricus*. Fortasse nomen ab asperitate loci. Cui sententiæ favet Virgilii locus:

> *Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Severum,*
> *Casperiamque colunt*.

Et ad eum locum ait Servius, *Tetricus mons in Sevora asperrimus*: Sed mox subjicit, *unde tristes homines tetricos dicimus*. Quare videri possit non *mons* ab *asperitate* dictus: sed *homines* ab *montis asperitate*, vel saltem ab *asperitate accolarum*. Posterius malim. Nam *montem* ab *accolis* accepisse nomen, videtur etiam indicare, quod & *Severus mons* itidem hic Maroni memoratus non aliunde, quam a *severis accolarum moribus* nomen adeptus videatur. Et sane Sabinæ gentis mores semper fuere graves severioresque, etiam cum reliqua Italia jam moribus esset solutioribus, unde *rigidos Sabinos* dixit Poëta. Putatur montis hujus meminisse Persius, Sat. VI.

> *Jamne lyra & Tetrico vivunt tibi pectine chordæ?*

Proxime antecesserat:

> *Admovit jam bruma foco te, Basse, Sabino?*

Nihil tamen impedit, ut *tetrico* scribamus minusculo t, tamquam nomen *commune*, sive ut Grammaticis parum apte vocatur, *appellativum*.

‡TETER, *Tetra*, *Tetrum* (missis perversis originibus) est ipsum Syrum טחור *tetro*, quod *tetrum*, *turbidumque* designat. MAROCHIUS.

TETRARCHES, τετράρχης, quod κατὰ συγκοπὴν dicitur quasi τετταράρχης ab ἀρχὴ & τέτταρα, quod Atticum pro τέσσαρα. Eadem συγκοπὴ est in τετράγωνος, τετράμετρος, aliisque. H. Stephanus in Linguæ Græcæ Thesauro suspicatur *tetrarchen* dici, qui quatuor provincias administrat. Sed omnino fallitur. Nam sic vocatur qui τετράδα sive *quadrantem* regionis pleno jure regit. Exempli gratia: Thessalia divisa erat in quatuor τετράδας, Θετταλιῶτιν, Πελασγιῶτιν, Φθιῶτιν, Ἑστιαιῶτιν. His singulis constituerat Philippus Macedo dynastam, a quo pleno regerentur jure. Erant igitur *tetrarchiæ*. Vide, quæ de his scribit Harpocration. Agnoscit hoc vir doctiss. Jac. Cruquius comment. in Milon. Cic. pag. XCIX. sed vult hanc esse primam significationem, postea autem generatim hanc vocem cœpisse accipi pro *quovis*, *qui regioni præesset*. Id eo probare conatur, quod Herodes Antipas Matth. XIV. I. Lucæ III. I. dicatur *Galilææ tetrarcha*: tum autem, quod Dejotarus vocetur *Galatiæ tetrarcha*, qui ei pene solus præesset. Sed profecto necesse non est, ut si unus sit *tetrarcha*, sint & tres alii. Nam τετράρχης est, *qui quartam regionis partem obtinet*, seu unus, duo, tresve, seu nullus reliquas teneat regni partes. Ita cum regnum Herodis in tres filios divisum esset ab Augusto, ac Archelao datum esset dimidium, reliquus autem semissis inter Herodem Antipam & Philippum divisus esset: Archelaus quidem ethnarcha aut toparcha appellatus est: at duo reliqui nihilominus *tetrarchæ* merito dicti sunt, quia regni τετράδα obtinerent. De Dejotaro agnoscimus *tetrarcham* dici *Galatiæ*, cujus pene totius a Pompejo solus *tetrarcha* constitutus erat. Nam id manifeste docet hic locus Hirtii de bello Alexandrino: *Dejotarus tetrarches Gallogræciæ tunc quidem pene totius, quod ei neque legibus neque moribus concessum esse cæteri tetrarchæ contendebant*, &c. Verum non alia de caussa sic is appellatus, quam quod Gallogræcia a quatuor *tetrarchis* regi soleret: quemadmodum ea ipsa ostendunt quæ Cruquius ibidem narrat e duodecimo Strabonis. In eadem voce lapsus Eusebius in Chronico, & alias suis in Julium Cæsarem notis: quorum errorem diluit Josephus Scaliger animadversionibus Eusebianis ad annum MMXXI. p. CLXXXI. b. & CLXII. a. b.

TEXO ea forma est a *tego*, qua est *vexo* a *veho*, texo a *tego*: nempe, ut Joannes a Genua in Catholico, eumque secutus Perottus, ajunt quia in opere quod texitur, filum filo tegitur. Id si placet, deducere possis a τάξις hoc est, ordine, quo fila artificiose junguntur. Probat & etymon Cæsar Scaliger in Arist. lib. IX. Hist. An. cap. LXXXI. Sect. CCCCI. *invicem tegimus tramam & stamen*: *unde & texere*. *Texere* olim mulierum proprium. Unde P. Consentius: *Feminina, cum res feminæ significantur: natura, ut parit, nubit: consuetudine, ut texit, ornat: hæc enim feminis apta sunt*. Hinc *textrinum*, cujus duas significationes jam olim Papias annotavit. Nam ita dici ait, tum *locum ubi texitur*, quæ propria significatio: tum *ubi naves fiebant*, ναυπήγιον. Posteriori modo Ennius usus:

> *Idem campus habet textrinum navibu' longis*.

Servius P. Danielis ad illud II. Æn.

> .... *Sectaque intexunt abiete costas*.

Intexunt, inquit, *quia naves dicuntur texi*. *Nam ubi naves fiunt*, *textrinum vocatur*: *Ut ipse*,

> *Bis denas Itala texamus robore naves*.

Catullum, Ovidium, Silium, Panegyristen ad Maximianum, similiter locutos, docet ad Catullum Josephus Scaliger.

T H

THALAMUS, θάλαμος, *cubiculum nuptiale*: unde liquet ἀκύρως dicere Maronem, in VI.

> *Ferreique Eumenidum thalami* ....

Nam, ut ibi Servius notavit, *Furiæ*, *nunquam nupserunt*. *Unde thalamos habitationum loca*, *in quibus natæ sunt*. Dicitur θάλαμος a θάλλω, sive quia *viridem ætatem deceant nuptiæ*: quam caussam Etymologus adfert; sive quia *illic conjuges vireant & efflorescant*, *& germina profundant*: sive quod olim *floribus ac virentibus ramis thalami solerent ornari*: ut hodieque a multis fieri solet. Vel potius est θάλαμος a τελῶ, quod *thalamum* significat. Λάμπος vocis productio est, ut in aliis.

THALLUS, θαλλὸς, a θάλλω, *vireo*. Generatim Græcis notat *ramum virentem*, Atticis autem peculiariter sic vocatur *termes oleæ*. Locutus similiter Maro in Ciri:

> *Pergit Amyclæo spargens altaria thallo*
> *Regis Iolchiacis animum defigere votis*.

Nam *oleæ termite* utebantur in expiando & devovendo. Hinc VI. Æn.

> *Idem ter socios pura circumtulit unda*
> *Spargens rore levi & ramo felicis olivæ*.

Nec aliter *thalli* vocem accipio in isto Appuleii, undecimo Metam. *Exin gaudio delibuti populares*, *thallos*, *verbenas*, *corollas ferentes*, *exosculatis vestigiis Deæ*, *quæ gradibus hærebant argento formata*, *ad suos discedunt Lares*. Interdum vetu Latinis notat *scapum seu colem caporum viridium & porrorum*. Sic usus Columella lib. XI. cap. III. *Thalli caporum ventis prosternuntur*, *eorumque semen excutiatur*. At aliud est *tallo*, quod significat *interiores caporum tunicas*, a quibus Horat. *cæpe* vocat *tunicatum*. Gloss. vett. *Talla*, κρομμύων λέπυρον. Apud Festum quoque legit Scaliger: *Talla*, *folliculum cæpæ*: quemadmodum idem apud Lucilium emendat:

> .... *Lachrymosaque ordine talla*.

In vulgatis codd. apud Festum *talia*, apud Lucilium *talpa* corrupte editum est.

THAPSIA est *herba ferulacea*, cujus lignum coloris lutei sive aurei: unde illud χρυσόξυλον dicebatur. Aliter etiam *thapsus* dicebatur, etsi interdum ea distinguant. *Thapsia* seu *thapso* lanam tingere: imo & mulieres comam ea tingebant. Unde θαψίνη γυναικὶ ait Comicus, quod Scholiastes exponit ὠχρᾷ. Nomen *thapsia* a maritimo Africæ oppido, quod *Thapsus* nominatum. Dioscorides sic ait vocari a *Thapso insula* & Nicandri Scholiastes ait dici sic a *Thapso Sporadum* una. At nulla est inter Sporadas ejus nominis: nisi *Thasum* intelligit, eaque aliter *Thapsus* dicebatur.

THEATRUM, θέατρον, a θεάομαι, *specto*, *video*, unde

unde ad verbum *visorium* transfert Cassiodorus, lib. IV. Var. ep. LI. & lib. V. ep. XLII. Quin Th. Marsilius existimat *spectaculum* similiter vocari a Plauto Curcul. act. V. sc. II.

Exoritur ventus turbo, spectacula ibi ruunt.

Sed plane iis assentio, quo *aulæa cæteraque instrumenta scenica* intelligere malunt. Cum autem locus hic fuerit potissimum destinatus ludis scenicis, videri possit potius dici debuisse ἀκροατήριον, hoc est, *auditorium*. Sed primo in iis etiam celeritatis ac roboris certamen fuisse verisimile est. Ea autem res oculorum est, non aurium. Sero Roma *theatrum* vidit: serius probavit, nec nisi cum a prisca severitate multum degenerasset. Docet hoc cum Livius lib. XLVIII. & Velleius, lib. II. tum Valerius Maximus, lib. II. cap. IV. Valerii hæc verba: *Theatra inchoata quidem sunt a Messalla & Cassio censoribus* (anno DCIX.) *cæterum auctore P. Scipione Nasica omnem apparatum operis eorum subjectum hastæ venire placuit. Atque etiam S. C. cautum est, nequis in urbe propiusve passus mille subsellia posuisse, sedensve ludos spectare vellet, ut scilicet remissioni animorum juncta standi virilitas, propria Romanæ gentis nota esset.* Hæc Valerius. Postea L. Mummius, ludis quos in triumpho fecit, *theatrum* extruxit, sed temporarium. Inprimis autem celebratur *theatrum* quod in Ædilitate fecit M. Scaurus: de quo opera pretium est legere Plinium, lib. XXXVI. cap. XV. At mansurum *theatrum* primus ex lapide quadrato extruxit Pompeius; idque ad ejus exemplum, quod Mitylenis viderat bello Mithridatico. Hoc de theatro illustris est Tertulliani locus lib. de spectaculis, cap. X. *Pompeius Magnus solo theatro suo minor, cum illam arcem omnium turpitudinum extruxisset, veritus quandoque memoriæ suæ censoriam animadversionem, Veneris ædem superposuit, & ad dedicationem edicto populum vocans, non theatrum, sed Veneris templum nuncupavit, cui subjecimus, inquit, gradus spectaculorum. Ita damnatum & damnandum opus templi titulo prætexuit, & disciplinam superstitione delusit.* *Theatrum* hoc igne fortuito haustum sub Tiberio, scribit Tacitus, lib. III. Annal. Forma *theatri* cujusque erat *hemicyclii*, qua de re dicemus vocabulo *Amphitheatrum*. *Partes theatri* deinceps videamus. Primo erant *sedilia*, cum *porticibus* & *scalis*. *Sedilium* ordines *cunei* dicti a figura, quia hoc latiores erant, quo ad ambitum magis excurrebant, hoc strictiores, quo magis ad orchestram accedebant. *Orchestra* erat locus in medio *theatro*, hoc est, interior pars, quæ concava: a qua *theatrum* ipsum *cavea* dicebatur. Sic enim Cicero, & alii ejus *ævi*, utuntur hac voce, quæ postea transiit ad *amphitheatrum*. Ὀρχήστρα autem dicta ab ὀρχεῖσθαι, quod est *saltare*, quia in ea apud Græcos chorus saltabat. In orchestra vero erat locus editior, qui θυμέλη dictus: nempe a muliere saltatrice, cui id nomen, juxta quorundam commentum: vel ex aliorum sententia, ἀπὸ τοῦ θάλπειν τὸν θυμόν, *quod animum curis fatigatum reficeret*. Sed puto, θυμέλην proprie signare *aram*: unde Euripides θυμέλας θεῶν δέξονται, *aras Deorum ignotas*, dixit. Et sane θυμέλην βωμὸν exponit Hesychius. Origo nominis etiam favet, sive sit παρὰ τὸ θύειν, ut Suidas scribit: sive ἀπὸ τοῦ τὰ θύη, hoc est, *θύματα μερίζεσθαι*, *quod in ea dividerentur illa, quæ sacrificantur*: ut apud Etymologum, & Varinum, legitur. Ab *similitudine* vero *aræ* factam puto, ut ita vocaretur *pulpitum* illud Orchestræ, in quo musicis instrumentis inserviretur scenæ. *Pulpitum* disertim vocat Isidorus, lib. XVIII. cap. XLVII. Et hanc quoque sententiam adducit Julius Pollux, cujus hæc verba, lib. IV. cap. XIX. Καὶ σκηνὴ μὲν, ὑποκριτῶν ἴδιον· ἡ δὲ ὀρχήστρα, τοῦ χοροῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ θυμέλη, εἴτε βῆμά τι οὖσα, εἴτε βωμός. *Et scena quidem histrionum erat propria, orchestra vero chori, in qua & thymele, sive ea pulpitum sit, sive ara.* Ubi mirum Pollucem etiam, cujus ætate ludi scenici florebant, dubitasse, num θυμέλη ara sit, an *pulpitum*. At illud satis aperte hic docet, *orchestræ* nomine *thymelen* contineri, non item *thymeles* voce comprehendi *orchestram*. Unde *Senatores* quidem legimus *in orchestra* sedisse, non *in thymele*. Vitruvius, lib. V. cap. VI. *In orchestra autem Senatorum sunt sedibus loca designata.* Hinc Suetonius: *Dum de in Orchestram senatumque descendit.* Et Juvenalis:

. . . . Similemque videbis
Orchestram & populum.

Ubi per *orchestram* manifeste intelligitur *Senatorum consessus*. Sed is quidem *orchestræ* usus fuit apud Romanos. At apud Græcos eo differebant *thymele* & *orchestra* planicies: quod in hac chorus canebat ac saltabat: in illa tantummodo canebatur a symphoniacis, hoc est, *citharœdis* ac tibicinibus, qui ex eo dicti *thymelici*. Unde Isidorus, lib. XVIII. cap. XLVII. *Thymelici erant musici scenici, qui in organis & lyris, & citharis præcinebant. Et dicti thymelici, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod thymele vocabatur.* Magis placet hæc Isidori interpretatio, quam quod Suidas scribit, sic appellari τοὺς ἐν ὑποκρίσει τοῦ νίκους ἐνδιατρίβοντας. Sane Suidæ adversatur quoque Phrynichus, qui in ἐκλογῇ Ἀττικῶν ῥημάτων θυμέλην esse scribit τόπον ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀφ' ὧ αὐληταὶ καὶ κιθαρῳδοὶ καὶ ἄλλοι τινὲς ἠγωνίζοντο. Plura si de *thymele* voles, adi Alexandrum ab Alexandro, lib. III. cap. IX. Rhodiginum, lib. VIII. cap. VIII. Budæum, in Pandect. Ludovicum Vivem ad Augustinum de Civit. Dei, lib. VI. cap. VII. Cæs. Scaligerum, lib. I. de re poëtica, cap. IX. & XIX. Pet. Fabrum in Agonist. Scip. Gentilem in Appul. Apolog. Emenata CLXXX. Bernardinum Baldum in Lex. Vitruviano. *Orchestræ* proximum *proscenium*, quod sic dictum, quia ante scenam esset, Velio Longo & Diomede testibus. Erat locus a cornu uno *theatri* ad alterum porrectus, interque orchestram & scenam constitutus, scena quidem depressior, orchestra autem altior, in medio sui pulpitum habens, qui agentium ac loquentium locus erat. Græcis *pulpitum* hoc λογεῖον dicitur ἀπὸ τοῦ λέγειν, quia *in eo histriones stantes fabulam recitarent*. Erat igitur λογεῖον hoc scenicorum, ut *thymele* symphoniacorum, unde discrimen notam inter *thymelicos* & *scenicos*: de quo sic Vitruvius, lib. V. cap. VIII. *Ampliorem habent orchestram Græci & scenam recessiorem, minoreque latitudine pulpitum, quod λογεῖον appellant. Ideoque apud eos Tragici & Comici actores in scena peragunt: reliqui autem artifices per orchestram suas præstant actiones. Itaque ex eo scenici & thymelici Græce separatim nominantur.* Pulpitum vero hoc in proscenio fuisse, indicant hæc verba ejusdem scriptoris, lib. eodem, cap. VI. *Ab eo loco per centrum parallelos linea ducatur, quæ disjungat proscenii pulpitum, & orchestræ regionem.* *Pulpita* autem dicta scribit Scaliger, lib. I. de re poët. cap. XXI. *quia fuerant ab imo solo primum cespitibus elatiora*: quomodo *pulvilli* in *hortis* & *pulpita* in *castris*. Sane hoc malim, quam ut *pulpitum* dicatur quasi *publicum*, ut Perottus putabat. De *pulpitis theatricis* accipiendum patet illud Ovid. II. Trist.

An genus hoc scripti (de mimis loquitur) *faciunt sua pulpita lusum?*
Quodque licet mimis, scena licere dedit?

Et hoc Plinii, lib. IV. epist. XXV. *Inde ista ludibria; scena & pulpito digna.* Vulgo pulpitum hoc statuunt in orchestra, sed cum Vitruvii loco manifeste refelluntur, tum quod apud Græcos quoque thymelicis tantum fuerit in orchestra locus. Proxima erat *scena*: in qua latere soliti actores, prius quidem tecti aulæis, postea vero sipparis, ut quidem in vulgatis Donati codd. legitur, vel ut quidam corrigunt, *siparia*, quomodo Festus vocari ait *genus veli, quo in scena mimi utuntur*. Quod ad nominis caussam, σκηνὴ proprie *umbraculum*. Itaque sic primo dicta camera ex arborum in se cohæentium ramis ac frondibus, sive ea a natura esset, sive ab arte. Maro, I. Æn.

Hinc atque hinc vastæ rupes, geminique minantur
In cœlum scopuli, quorum sub vertice late

Æquora

Æquora tota silent; tum sylvis scena coruscis
Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.

Quem ad locum sic veteres Servii codd *Scena, inumbratio, & dicta scena ἀπὸ τῆς σκιᾶς. Apud antiquos enim scena parietem habuit: sed de frondibus umbracula quærebant. Postea tabulata componere cœperunt in modum parietis. Scena autem pars theatri adversa spectantibus: in qua sunt regia.* Extrema verba sic suppleo, *Regia, & hospitalia*. Quæ in re ponit Vitruvius, lib. v. cap. vii. *Ipsæ*, inquit, *scenæ suas habeant rationes explicatas ita uti mediæ valvæ ornatus habeant aulæ regiæ, dextra ac sinistra hospitalia*. Redeo ad etymon, de quo Servio assentit Cassiodorus, lib. iv. epist. li. *Frons Theatri scena dicitur, ab umbra luci densissima, ubi a pastoribus inchoante verno diversis sonis carmina cantabantur*. *Scenarum* diversa genera ornatumque describit his verbis Vitruvius, lib. v. cap. viii. sive, ex Philandri distinctione, septimo: *Genera sunt scenarum tria: unum quod dicitur Tragicum: alterum Comicum: tertium Satiricum. Horum autem ornatus sunt inter se dissimiles, disparique ratione, quod Tragicæ deformantur columnis, fastigiis & signis, reliquisque regalibus rebus. Comicæ autem ædificiorum privatorum, & menianorum habent speciem; perspectusque fenestris dispositos imitatione communium ædificiorum rationibus. Satiricæ vero ornantur arboribus, speluncis, montibus, reliquisque agrestibus rebus, in topiarii operis speciem deformatis*. Altera quoque *scenæ* divisio est; quam his verbis docet Servius ad iii. Georg. *Scena quæ fiebat, aut versilis erat, aut ductilis. Versilis tunc erat, cum subito tota machinis quibusdam convertebatur, & aliam picturæ faciem ostendebat. Ductilis tunc, cum tractis tabulatis hac atque illac species picturæ nudabatur interior*. De *scena* satis. Quemadmodum autem *proscenium* dicere *locum ante scenam*, sic & *postscenium* dixisse videntur *locum post scenam*. Voce hac, sed μεταφορικῶς, usus Lucretius, lib. iv.

Nec veneres nostras hoc fallit, quæ magis ipsæ
Omnia summopere hos vitæ postscenia celant,
Quos retinere volunt, adstrictosque esse in amore.

Sententia est, ut in Theatrico *postscenio* multa occulte fiunt, quæ ab auditoribus audiuntur, non videntur: sic amicæ crines emtos, fucos, maculas corporis, sordes, aliaque id genus amatoribus suis occulta esse volunt. In *postscenio* statuit Pollux *βροντεῖον*, in quo calculis compluribus in utres conjectis, perque æra versatis tonitrus similitudo referebatur. Fuere & alia *theatri* partes; sed præcipuas tantum commemorare animus fuit. Et profecto magis metuendum ne multa nimis quam nimis pauca videar dixisse. Quare de cæteris, si voles, vide e veteribus quidem Vitruvium, lib. v. cap v. & quatuor seqq. Pollucem, lib. iv. cap. xix. Cassiodorum, lib. iv. Var. epist. ult. Isidorum, lib. xviii. Orig. cap. xxxix. E junioribus autem Budæum annot. prior. in Pand. Cælium Rhodig. lib. v. cap. viii. Lilium Gyrald. dial. vi. historiæ poëtarum; ac Jul. Scaliger. lib. i. de re poët. cap. xxi.

Theristrum, θέριστρον, a θερίζω, *æstatem transigo*, quod a θέρος, *æstas*. Θέριστρον est *vestis æstiva*, teste Polluce, lib. vii. cap. xiii. Contrarium χείμαστρον, a χειμὼν, ut idem ibidem docet capite. Tertull. de Pallio, cap. v. *Qualis ille Hercules in theristro Omphales*. Hieronymus, quæst. in Genesin: *Theristrum pallium dicitur, genus etiam nunc Arabici vestimenti, quo mulieres provinciæ illius velantur*. Et ad Jesaiæ cap. iii. *Habent & mulieres theristra, quæ nos palliola possumus appellare; quibus obvoluta est & Rebecca, & hodie quoque Arabia & Mesopotamia operiuntur feminæ: quæ Hebraice dicuntur רדידים Græce θέριστρα, ab eo quod in θέρει, hoc est, in æstate, a caumate corpora protegant feminarum*.

Thermæ, a θερμὸς, hoc est, *calidus*. Erant enim loca, quæ aquis calentibus, aut sine his solo fornice calefacto ad lavandum aut sudorem provocandum apta erant. Ergo *thermæ* muliebri genere, quia respicitur nomen *aquæ*: ut Plutarcho & aliis θερμὰ in neutro, intelligendo ὕδατα vel λουτρά. De re ipsa vide Andream Baxium Elzidianum; item Hier. Mercurialem, lib. i. artis Gymnasticæ, cap. x. Bartholomæum Martianum, lib. iv. antiquæ Romæ Topographiæ, cap. xxv. aliosque, qui antiquæ Romæ Topographiam scripserunt.

Thermopolium a θερμὸς, hoc est, *calidus*, & πωλεῖν, hoc est, *vendere*. Notat *cauponam delicatioris cibi ac potus*. Nam calida olim in deliciis erant, qua de re vide quæ fuse notavit Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio, & Lipsius, lib. i. Elect. cap. iv. Usus Plautus, Curcul. act. ii. sc. iii. ubi tamen in *Hermopolia* legi posse. Nam id in cod. vet. reperit Camerarius, qui & suspicatur Ἑρμῆν sive *Mercurium*, cum præsit mercibus, *cauponarium* quoque *Deum* fuisse, ac fortasse *effigiem ejus cauponis* præponi solere, indeque dicta *Hermopolia*. Sed prius magis placet, ob eum, quem dixi veterum morem: de quo præter Fulvium Lipsiumque & Plauti Scholiastas, si alios desideras, vide Turnebum in loca Ciceronis ex lib. ii de Orat. Hieronymum Mercurialem, lib. i. Var. Lect. cap. viii. Josephum Castalionem Decad. i. Observat. cap. ix. Gulielmum Stuckium, lib. iii. Antiquitatum Convivalium cap. vii. Andream Schottum in Tiberium Aurelii Victoris, & lib. v. Observationum Philologicarum cap. xxviii.

Thesaurus, θησαυρὸς, παρὰ τὸ ἐς αὔριον θεῖναι, hoc est, *in crastinum sive in posterum reponere*: Ut *thesauri* proprie dicantur *divitiæ in longum tempus reconditæ*, quas Persæ *gazam* appellant. Vel, quod verius puto, erit θησαυρὸς ab θέω seu τίθεσθαι, & prisco αὔρος vel αὔρον, unde Latinorum *aurum*: ut suo loco dictum. Fortasse imperitior aliquis opponat, quod in veteribus libris addito *N thensaurus* legimus: quem scribendi morem jam Servii ævo obtinuisse argumento est, quod eum hæc scribendi ratio sollicitum habuerit. Verum nihil hæc res etymo superiori obstat, cum Græci θησαυρὸς semper dixerint, ac Latini nonnisi posterioribus seculis *N* inseruerint. Neque difficile adeo ejus erroris fontem ac originem conjectare. Nam primo fortasse, quia syllaba prima longa erat, ei apicem antiqui superimponere solent; sed cum juniores caussam ejusce rei ignorarent, apicem pro *N* habuere: utque ita paullatim *thensaurus* proferri scribique cœptum. Idem factum in *formonsus*, ut ex antiquis monumentis ac libris cognoscere est. Vide quæ hac de re scribit Pierius in castig. ad illud Ecl. ii.

Formosum pastor Coridon . . . .

Et hoc primi Æn.

. . . . Veteres tellure recludit
Thesauros . . . .

ac imprimis adi Radulphum Fornerium, lib. iii. rer. quotidianarum cap. xxvii. Lubens vero illustrissimo Hugoni Grotio adsensero, qui annotat in Matth. cap. ii. putat, θησαυρῶ vocabulum non esse originis Græcæ, sed ab Oriente, ex תשורה, quæ vox est i. Sam. ix. 7. Nec sane verum est, *thesaurum* solum dici de *repositione pecuniæ*, *cujus non exstet memoria*: sed omnino a Xenophonte atque aliis usurpatur pro *quibusvis pecuniarum ἀποθέσεσι*, sive *conditoriis*: prout & Servius exponit in iv. Georg.

†Thesaurus (ueque ac θησαυρὸς) est ex Hebr. צבר *tsabar*: quod est *coacervare & condere*, quodque θησαυρίζειν interpretes Græci vertunt, ac ferme de argento ac divitiis dicitur. Ejus verbale est צבורים *tsibburim* (quod legitur 4. Reg. X. 8.) unde proxime fit *thesaurus*. Nam tritum illud etymon παρὰ τὸ ἐς αὔριον prorsus futile est. Nec assentior Grotio ad Matth. Cap. 2. ubi derivat ab illo תשורה *theshurah* quod semel tantum legitur (olm. 1. Sam. IX. 7.) quod ibi munus significat. Illud notari velim quod in hoc vocabulo littera *Tjade*, quæ modo per T, modo per S in aliis linguis redditur, hic per utrumque pronuntiatur, sed non ita, ut junctim illud Ts efferatur (quod nunc Hebraistae faciant) sed divisim syllabis duabus, θησαυρὸς nempe pro θσαυρός. Mazochius.

Theseus, θήσευς, vel quasi θίσευς, παρὰ τὸ θῖν,

οἷς θεοῖς, Dorice: quod etymon adfert Athenæus, lib. 12. vel, ut alii, παρὰ τὸ θεῖν ἄγειν. Sic enim dicitur cursus tripudiantium, ac proprie quidem τὸ Βακχικὸν πλῆθος. Hinc tempora festa sive ovantia, Nonno dicuntur θιασώδεις ὧραι· & loci convivales, Hesychio tasta dicuntur θιασῶνες· uti & Aristoteli atque aliis θιασῶται sunt qui simul exercent choros. Apud Festum est, Thiasitas, sodalitas. Puto scripsisse, Thiasotas, sodales. Ut integre fuerit, Thiasotas Versus sodales interpretatur. Thiasitas tamen est non in editis modo, sed utroque MSto Nansii.

THIUS, ut Isidorus indicat, lib. IX. cap. VI. Græcum est, quibus patruum vel avunculum significat. Glossæ Cyrilli: θεῖος πρὸς πατρὸς, patruus; θεῖος πρὸς μητρὸς, avunculus; θεία πρὸς πατρὸς, amita; θεία πρὸς μητρὸς, matertera. Ita asi jurisconsulti, l. XXXVII. cum quis decedens. §. codicillis. D. De leg. III. §. III. de gradib. Instit. Novell. CXVIII. Harmen. lib. IV. tit. VI. Indeque fortassis Hispanorum tio, & Italorum zio. Paullo strictius Gloss. Arabico-Lat. Tius, avunculus; & Papias, Tia, soror matris. Imo & Pollux, lib. III. cap. II. ubi θεῖος πατράδελφον ἢ μητράδελφον, καὶ θεῖαν, μητρὸς ἀδελφὴν exponit. Sed potior apud nos Jurisconsultorum auctoritas. Θεῖος autem cur pro patruo aut avunculo accipiatur, docet Simplicius ad Epictetum. Vult enim ita dici, quod parentes liberis sint quasi θεοί· patrui autem avunculique proxime ad parentes accedant. Sane θεῖος est divinus. Itaque & Plutarchus sub finem libri περὶ φιλαδελφίας ait, nomen hoc debere fratres ad amorem ac benevolentiam mutuam adhortari. Sed de ejus vocis etymo paullo aliter alii, qui ita dictos censent, quod sint severi censores, unde Manilius, lib. V.

Tutorisve supercilium, patruique rigorem;

& Persius sat. I.

Cum sapimus patruos.

Vide & quædam alia ad thii vocabulum pertinentia apud Guilielmum Fornerium, lib. 6. Select. cap. XIV.

THOES, θῶες. Gloss. vett. Lupus cervarius, θώς. Sed Plinius de thoe & lupo cervario distinctis agit locis. Ex luporum tamen genere esse ait, lib. II. cap. XX. Alii pantheris accensent. Sane Scholiastes Homeri in X. & N. Iliad. θῶας exponit πανθῆρας, quasi dicas, minutos pantheras. Verius utrumque animal junxit. Nam ei θῶς, ὁ λυκοπάνθηρος. Et favet Oppianus, qui thoem ex coitu lupi & pardalis nasci ait. Hesychius, voce θῶες, ait generari ex hyæna & lupo. Ac similiter Suidas in θώς. Nam per ω scribit. Quare θὼς fortasse a θέειν, ob celeritatem. Apud poëtas tamen non aliter quam per ω reperias. Hoc fuerit a θῶσαι, quod Hesychius exponit τρίζειν. Vide præter eos, qui de animalibus scripsere, Theophrastum in fragmento de iis, quæ colorem mutant, Eustathium in Il. Λ. Scaliger. Exercit. CCX.

THOLUS ab Isidoro, lib. XIX. cap. XIX. dicitur propria esse velut scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coëunt. Isidorus hanc vocem scribebat absque spiritu: unde & lib. XV. cap. 8. ait: Tolus dictus a tolo. Nam tolus est eminens rotunditas: unde & fastigium templi tolus vocatur. Sed omnino scribendum tholus, cum Græce sit θόλος· quam appellationem volunt esse ἀπὸ τοῦ θεῖν, quia ob rotunditatem possimus circum currere. Aliqui etiam idcirco ex θεῖν & ὅλος conflatum putant. Vide Etymologum, & Varinum, aliosque Lexicographos: qui & varias adferunt tholi notiones. Sed origo omnino ab Hebræo תלה, hoc est, suspendit. Quam sententiam valide firmat hoc Maronis, IX. Æneid.

Siqua tuis unquam pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit, siqua ipse meis venatibus auxi,
Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi.

Ubi sic Servius: Tholus proprie est veluti scutum breve, quod in medio tecto est, in quo trabes coëunt, ad quod dona suspendi consueverant. Quæ tam diu dona dici poterant, quam diu non profana fierent, sicut in libris Sacrorum refertur. Alii tholum ædium sacrarum dicunt genus fabricæ Vestæ & Pantheo. Alii tectum sine parietibus columnis subnixum. Ædes autem rotundas tribus diis dicunt fieri debere, Vestæ, Dianæ, Herculi, vel Mercurio. Corruptum Servii locum sic emendo: Tholum ædium sacrarum dicunt genus fabricæ Vestæ & Panthei. De Vestæ templo apertum ea versibus Ovidii, lib. VI. Fast.

Par facies templi, nullus procurrit in illo
Angulus, a pluvio vindicat imbre tholus.

Pantheum vero apud Romanos fuisse θολοειδὲς, diserte a Dione scriptum est, lib. LIII. Aliud vero θόλος, aliud θολὸς· de quo in Sepia diximus.

THORAX, θώραξ, a θορεῖν, hoc est, salio ob continuum ejus partis motum: juxta Etymologum, apud quem & alias etiam aliquot originationes invenias. Quas mitto, quia omnino origine Hebræum est. Nam טירה idem significat. A thorace dicuntur thoracidæ, imagines thorace tenus expressæ. Usurpat præter Adhelmum & alios, Walafridus Strabo de officiis divinis, cap VIII. In gestis Sylvestri Papæ legitur, Constantinum Imperatorem per thoracidas Apostolorum, quod ipsos in visione viderit, cognovisse. Operæ vero est videre quæ de thoracidis observat Scaliger animadversionibus in Eusebium, ad annum MMCCLXXXVI. ubi inter alia monet thoraces sive thoracidas Arabibus dici Methalia, מתליא. Nam ita vocant nomismata Christianorum, quæ caput humanum præferunt. Cum vero Itali & Galli etiam vulgo numisma medalium vocant, nescio quo commercio vocem eam ad hos ab Arabibus delatam esse plane cum eodem Scaligero putamus.

THRAX, gladiatorum genus. Ausonius in Monosyll.

Quis Myrmilloni componitur æquimanus? Threx.

Meminere & Horatius sat. VI. lib. II. Seneca, lib. III. Controv. Sillius, lib. XVII. Tranquillus, in Calig. Fabius, declam. CCCV. Minutius, in Octavio, Festus: Threces gladiatores, a similitudine parmularum Thraciarum. Significat, sic vocari, quia utebantur parma, Thracum propria. Gloss. Parma, Θρᾳκικὸν ὅπλον. Hinc parmam Threcidicam dixit Plinius, lib. XXXIII. cap. XX. quod de speculis. Non solum tamen parma iis Thracum, sed & arma alia: & harpe sive sica. Gloss. Sica, Θρᾳκικὸν ξίφος ἐπικαμπές. Arma hæc Threcum dicta Threcidica. Cic. Philip. V. Myrmillo pugnavit in Asia, cum ornasset Threcidicis comitem & familiarem suum, illum miserum fugientem trucidavit. Nempe per Threcidica intelligit parmam & harpen, sive sicam: quam a Thracibus inventam ostendit Clemens Alex. lib. I. Strom. Sed locus est corruptus. Nam legitur ἅρπην pro ἅρπη, ut recte Lipsio notatum in Saturnal.

THRONUS, θρόνος, quasi θράνος, hoc est, sedes, διφρος. Θρόνος est ab inusitato θράω, id est, sedeo. Apud Festum legitur: Threcum, genus sellæ apud Plautum. Ita pleraque MSSti: alii autem thocum, vel tocum. Thronum proxime ad threcum accedit, imo & in quibusdam id Festi codd. invenitur.

THUNNUS seu thynnus, θύννος, pro quo & θύννα & θυννὶς dicitur. Ovid. in Halieut. fragmento:

Et pavidi magno fugientes æquore thunni.

Lucilius apud Nonium & Gellium, lib. X. cap. XX.

Ad cœnam adducam, & primum his abdomina thunni
Advenientibu' priva dabo, cephaleaque acarnæ.

Sic locum hunc restituit P. Colvius. De thunnis vide Plinium, lib. IX. cap. XV. Hinc thunnaria piscatio in jure, l. XIII. D. Commun. præd. Dictus vero thunnus ab Hebræo תנין, Thannin, quod ingentem piscem notat. Etymon hoc etiam Gesnerus probat, ac Schindlerus. Vulgo censent dici παρὰ τὸ θύειν καὶ ὁρμᾷν, sive a celeritate, sive a furore, quo sub caniculæ ortum corripitur. Vide Oppianum, lib. I. vers. DCCLXI. & lib. II. vers. DVI. & lib. III. vers. DXCVI. & DCXX.

THYRSUS, θύρσος. Hoc, ut ajunt, a θύειν, quia in sacrificiis Bacchi eo uterentur. Sed non ea est prima significatio. Propria enim sic dicitur, quicquid sic consurgit, ut in gracilitatem attenuetur. Ut arboris conifera, vel coni picea. Hesych. Κῶνοι οἱ θύρσοι καὶ οἱ στρόβιλοι, καὶ οἱ στρόμβοι. Itaque & thyrsos dixere

dixere pro caulibus. Glossæ: *Turfus*, καυλός. Servius in III. Æn. *Caulem autem medium fruticis, qui vulgo thyrsus dicitur*. Etiam θύρσος dixere tum pro *ramis*, tum pro *lampadibus*, ac *facibus*: nempe quia & rami, & lampadum flammæ in conum exeunt. Hesych. Θύρσοι, κλάδοι, λαμπάδες, λύχνοι. Quare θύρσος potius sit a θύω, quatenus significat *impetu feror*, *unque erumpo*. Ut a θύρσος, *turfus*, sic a θυρσίων, *turfio*: de quo seorsim.

T I

Tiara, vel *tiara*, capitis ornamentum apud Persas; verum reges eorum rectâ soli *tiara* utebantur: teste Hesychio. Etiam utebantur sacerdotes apud Phryges, teste Servio in VII. Æn. & Scholiaste Juvenalis in sat. X. Vocem eam præter alios usurpat Plautus Perf. Act. IV. Sc. II.

Tiara ornatum lepide condecorat tuum.

Quamquam eam hinc expellere conatus Guillelmus Canterus, lib. III. Nov. Lect. cap. XVIII. Cum autem Persicum sit vocabulum, ἔτυμον ejus neutiquam in Græcia aut Latio quærendum: sed potius ab Hebræa lingua, in qua עטרה, *corona*, *diadema*, a עטר, *coronare*, *cingere*.

Tibia proprie in animali *os cruris* furæ oppositum, ita dictum, si Papiam audimus, quasi *tubia*, quia *tubam* referat. Inde translatum ad *organum musicum*, postquam id, cum ex arundine fieret prius, a tibiis gruum fieri cœpit. [*Tibia* id *Phrygia*. nam *Phryges* dicti *Tibii*.] *Tibicen* cur penultimam producat, diximus in *Cano*. Ab eo est *tibicinium*, *ars canendi tibia*. Appul. in Flor. *Cum esset in tibicinio apprime nobilis*.

Tignum pro *trabe* grandiori accipit præter alios Cæsar, quo loco agit de structura pontis super Rhenum. Sed latius patere docent hæc verba Caji, Tit. de verb. signif. *Tigni appellatione in lege duodecim Tabb. omne genus materiæ, ex qua ædificia constant, significatur*. Et illa Ulpiani, lib. XLVII. Dig. Tit. de Tigno injuncto: *Lex XII. Tabb. neque solvere permittit tignum furtivum ædibus, vel vineis injunctum, neque vindicare. Quod providenter lex effecit, ne vel ædificia sub hoc prætextu diruantur, vel vinearum cultura turbentur. Sed in eum qui convictus est injunxisse, in duplum dat actionem. Tigni autem appellatione continetur omnis materia, ex qua ædificium constat, vineæque necessaria: Unde quidam ajunt tegulam quoque, lapidem, & cæmenta, cæteraque siqua ædifici. Tigna enim a tegendo dicta sunt*, &c. Ex quibus Ulpiani verbis eadem cognoscimus *tignum* dici a *tegendo*, ut a *legendo lignum*, a *regendo regnum*. Hoc magis placet, quam ut *tignum* dicatur, quia aliquid reddat *contiguum*. A *tignum* est *tigillum*, ut a *signum sigillum*. Neque enim assentio Becmano, qui in Etymologico suo putat, quia dispar sit quantitas, *tigillum* esse inter ea quæ remotiorem sequuntur ἐτυμολογίαν. Nam & *tigillum* & *sigillum* quantitatem variant ob literæ amissionem, uti *mamilla* a *mamma*, *disertus* a *dissero*, *curulis* a *currus*, & similia. Præterea a *tego tegillum*, non *tigillum* diceretur. Notat autem *tigillum* perticam sive longurium. Tibullus:

Hic compositis primum docuere tigillis
Exiguam viridi fronde operire domum.

Generatim pro *quovis ligno* accipi censet Gruterus apud Plautum Aulul.

De suo tigillo fumus siqua exit foras.

Ita enim habent vett. MSS. & excusi, non *tigillo*, quod Lambinus, Bosius, & alii quidam probant, ut *tigillum* sit a *lignum* ea forma, qua duo illa priora. A *tignum* quoque est *intertignium*, spatium quod inter *tigna*. Usus Vitruvius, lib. IV. c. II. Item *contignatio*, trabium *tignorumque* textura: qua de voce Bernardinus Baldus, lib. de vocibus Vitruvianis abunde agit. Videtur & hinc esse *contignum*, κατὰ μετάθεσιν. Festus: *Contignum, frustum carnis cum spinis costis demtum*. Ita quoque est in MSStis.

Tigris, Armeniaca vox est, & a *celeritate* nomen habet. Varro, IV. de L. L. *Tigris, qui est ut leo varius, qui vivus capi adhuc non potuit; vocabulum e lingua Armenia. nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris*. Medicum vocabulum facit Plinius, lib VI. cap. XXVII. ubi de Tigri fluvio ait: *Qua tardior fluit, Diglito* (al. Diglito;) *unde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari. Ita appellant Medi sagittam*. Sane Chaldaïs תגר, *sagitta*, unde si *tigris* fuerit, *T* fuerit heemanticum. A *tigris* est *tigrinus*: unde *mensæ tigrinæ* Plinio, quæ longis macularum notis referunt *virgatas*, ut poëtæ vocant, *tigres*. Similiterque ab *intorto macularum* discursu dictæ *mensæ pantherinæ*. Locus Plinii est lib. XIII. c. XV. *Mensis præcipua dos in vena crispis, vel* (sic recte Dalecan plus emendat) *in vertices sparsis. Illud oblongo evenit discursu, ideoque tigrinæ appellantur: hoc intorto, & ideo tales pantherinæ vocantur*.

Tilia, si Papio credimus, quasi *telia*, quod lignum ejus ad *telorum* usum sit utile, ob levitatem ejus. At Martinius a πτίλον, *penna*. nempe ob foliola albicantia, pennas referentia, unde umbellatim flosculi efflorescunt. [πτιλέας, αἴγειρος Hesych.]

Timor [δεῖμος, δείμορ.] quasi *tumor*, ut scribit Cornelius Fronto. Ejus verba apposuimus in *Metus*. Verum rectius Julius Scaliger, Exercit. CCCXII. deducit ἀπὸ τῆς τιμῆς, cum proprie sit eorum, qui *honorati*. Quamquam τιμὴ non *honor* modo, sed & *pœna*, ac τιμωρία, sive *ultio*. Quid si igitur ab hac potius τιμῆς notione originem arcessamus? *Pœna* enim timetur, quia hujus potius formidine peccare oderunt mali. Sed profecto omnium simplicissimum sit educere a δεῖμα, id est, *timor*. Nempe ex diphthongo ει ejecta altera vocali, quomodo a πειρῶ est *periri*, unde *experiri*. Nisi & τίειν dixere pro *timere*. Sane sic Homerum usurpare censet Eustathius, qui a δεδιέναι esse vult. Donatus scribit, metui eos quos amamus, *timeri* etiam inimicos. Sed discrimen id non observatur.

Tina Varroni est *vas vinarium*. *Antiquissimi*, inquit, *in convivium utres vini primo, postea tinas ponebant*. Aliquibus placet esse ab Hebræo טנא, hoc est, *sporta*, *canistrum*. Sed significatio non convenit. Quare fuerit a δῖνος, quod *poculi genus* apud Athenæum. Hesychius: Δῖνος, εἶδος ἐκπώματος. Terminatio mutata, ut a λῆνος, *lana*.

Tinea, σής, ut exponunt Glossæ Cyrilli, atque alia. Isidorus, lib. XII. cap. V. *Tinea, vermis vestimenti, dicta, quod teneat, & eo usque insideat, quo erodat*. Sed potius ob similitudinem qualemcumque ita vocatur a *lumbrici genere*, quod Græcis ταινία. A *tinea erosum* dicitur *tineatum*. Glossæ Cyr. *Tineatum* (malim *tineatum*) σητόβρωτον.

Tingo a τέγγω, quod idem, uti τεγκτός, *tinctus*. *E* in *I* mutatum, quomodo ab ἐν fit *in*; ab ἐνδύω, *induo*, &c. Gloss. vett. *Tingit*, βάπτει. Papias vero: *Tingit, miscet, colorat, fucat, occidit*. Ubi cum *occidit* exponit, respicit sive Papias, sive is, quem exscripsit, illud Maronis:

Arctos Oceani metuentes æquore tingi.

Item:

Quid tantum Oceano properent se tingere soles.

Similiaque; nam sol æquore dicitur *tingere*, cum occidit. Ab eo *tinctura*. Hinc quoque factum putant *extinguo*, ut proprie sit *tingendo delere*. Ab eodem esse putant *Distinguo*. Quod si est, proprie notavit, ita diversis coloribus *tinguere*, ut colores tamen separentur, non confundantur: unde similitudo liquet, ob quam eleganter ad res alias est translatum. Cum vero *distinguo* tantum dicamus, non *distingo*, *tinguo* quoque non *tingo* dici debere judicant Grammatici antiqui. Hanc rem illud quoque confirmat, quod, ex Attii instituto, *tinguo* omnes fere antiqui habeant codd. ac Grammatici quoque veteres id approbent, qui tamen *V* in *urgeo* & *ungo* (pro quo libri quidam *urgueo* & *unguo*) nauticam admittant, at apud Velium Longum scriptum invenitur. Sed de *exstinguo* & *distinguo*

gus quod diximus, non ita certum est: cum utrumque deduci possit, ab antiquo *stinguo*: de quo vide quæ diximus in *Fastigo*.

TINNIO a sono factum. Nam *tinnitus*, ἦχος χαλκώματος, ut est in Glossis Philox. [τίνος vel τινος, τίνει, βρόχεται Hesych.] Hinc *tinnulus*, idem ac *tinniens*. Ab eodem *tinnio*, quo Catullus usus ode ut, quam e Sapphone expressit:

. . . . *Sonitu suopte*

Tintinant aures . . . .

Hinc *tintinabulum*: quod iccirco a sonitu nomen accepisse, ait Isidorus, lib. iii. cap. xxi. Ejus memino apud Plautum Pseud. act. i. sc. iii. Phædrum, lib. ii. Appuleium, lib. x. Sidonium, lib. ii. Epist. ii. Apud Festum *tintinnire* & *tintinare* legas in editione Ant Augustini: in MSStis vero quibusdam codd. ibidem est *tintinire*, & *tintinnire*; item *tintinare*, & *tintinnare*. Apud Nonium itidem & *tintinnare*, & *tintinnire*, gemino *NN* scribitur. Illo Nigidium, hoc Afranium, usum docet. Ac similiter gemino *NN tintinnabulum* vulgo scribitur. Item hinc viri *tintinnaculi* Plauto Trucul act. iv. sc. iii. hoc est, *carnifices*, sive quia *tintinnabula gestarent*, ut est apud Zonaram, sive quia *cædendo loris corpora tinnitum quendam excitarent*.

†TINNIO est ab Arabico טנן *tanan*, sive טן *tamo*, quod significat *Tinnire*; ac ferme de parvo aliove æreo instrumento usurpatur. Indidem est Tonn, quod sequitur. Sed & multo magis indidem sunt *Tintinnabula*, quæ per primæ syllabæ ἀναδίπλωσιν ὀνοματοποιητικῶς Tinnitum mirifice exprimunt. Nec dubium, quin Tintinnabula res fuerit origine Orientalis, nec nisi per Tuscos inducta in Italiam. MAROCHIUS.

TINNUNCULUS, qui male in vett. quibusdam libb. *tristunculus* vocatur, est is, qui Græcis dicitur κεγχρίς. Videtur autem *Tinnunculus* vel *tinniunculus* dici a *tinnitu vocis*: quod & Perottus sensit. Sic vocat Plinius, lib. x. cap. xxxvii. Quem locum hausit a Columella lib. vii. cap. viii. At quando a Græcis transfert, Græcam vocem retinere solet. Ut lib. x. cap. lii. *Pennatorum infecunda sunt, quæ aduncos habent ungues. Cenchris sola ex his supra quaterna edit ova.* Item, lib. xxix. cap. ult. *Fimum cenchridis: accipitrum generis eam Græci faciunt.* Etiam κεγχρίνος & κεγχρὶς vocatur. Est & *serpentis* nomen, quod κέγχρος dicatur. Meminit ejus Plinius, lib. xx. cap. xxii. & Isidorus, lib. xii. cap. iv. Vocatur & κεγχρίνης, quæ vox tam de ave quam *serpente* dicitur. Suidas: Κεγχρίνης, εἶδος ὄρνιθος, ἢ λέγεται καὶ ἄλλος ὄφις· ἢ εἶδος ὄφεως. Porro & *avi* & *serpenti* id nomen est a κέγχρος, id est, *milium*, quasi dicas *accipitrem* aut *serpentem miliarem*. Ratio nominis utrique, quod *multis miliis instar punctis distinguantur*. Id de *serpente* liquido indicat his Lucani locus, lib. ix.

Et semper recto lapsurus limite cenchris,
Pluribus ille notis variatam tingitur alvum,
Quam parvis tinctus maculis Thebanus ophites.

De eodem sic Aëtius Antiochenus, lib. tertiodecimo cap. xxvii. ex interpretatione Baptistæ Veronensis: *Cenchrites serpens est magnitudine duorum cubitorum, figura autem crassa in tenuem abeunte, colore viridi, maxime juxta alvum, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc est, miliaris appellatur. Ajunt etiam hunc ipsis fortiorem fieri, cum milium floret.* Hactenus ille. Eadem a caussa nomen habet κεγχρίνη *gemma*, *milii granis veluti sparsis*, ut Plinius ait.

TIPULA sive *tipulla* voce usus Plautus, Persa Act. ii. ii.

Neque tipula levius pondus est, quam fides lenonia.

Quem versum & Festus adducit, ex quo discimus *tipulam* esse non vermis genus, ut putavit Th. Gaza, qui ἀσκαρίδας vertit *tipullas*: sed genus insecti, quod in fontibus ac rivis visitur summa celeritate superficiem aquæ percurrens; unde Belgæ vocant *waterspinne*, quasi dicas, *araneum aquaticum*. Verba Festi sunt: *Tippula bestiola genus sex pedes habentis, sed tantæ levitatis, ut super aquam currens non desidat*. Quæ verba conveniunt cum interpretatione veteris Glossarii, in quo exponitur ἰσφῆξ, ἰξάνων ἐπιτρέχοντος τῷ ὕδατι. Sed in eo sive librarii culpa, sive quia Glossographus in vitiosos inciderit codices, pro *tippula* male legitur *tunnulus*: quemadmodum monet in conjectaneis Scaliger, qui & appositam valde *tipulæ* adfert originationem. Nam dici ait παρὰ τὸ τῖφος, quia *versatur circa paludes*. Nam τῖφος est ἕλος, ut exponit Hesychius; sive, ut Apollonii interpres explicat, ὁ πάλυγρος καὶ ἰλυώδης τόπος. Quare apposite Varro:

. . . . *Levis*

Tipulla limfon frigidas transit locum.

Quamquam aliter hunc versum legit Ausonius Popma. Sed Scaligerum secutus sum, cujus si vera emendatio, errare liquet eos Lexicographos qui scribunt, secundam in *tippula* corripi. Sane eam produci liquet quoque ex superiori Plauti versu, est enim trochaicus tetrameter catalecticus, uti & alii qui apud Plautum sequuntur.

TIRO non per *Y*, sed per *I*, ut est in Pandectis Florent. imo & antiq. inscript. in quo perperam sententiam mutavit Manutius, falsa inscriptione deceptus. Nec enim veram esse, satis ostendit Anton. Augustinus, dial. xi. Est vero *tiro*, νέασκος, νεοστράτευτος, νεοσύλλεκτος, ut exponunt Glossæ vett. Dicitur, ex Becmani mente, a τείρω, quia etiamnum *tener* ac *rudis*. Nam opponitur veterano. Malim tamen, quia se primum *terit*, hoc est, exercet.

TITHYMALLUS, sive *titimallus*, ex τιτάν, *sol*, & μαλλὸς, *coma*: ut voluit Isidorus, lib. xvii. cap. ix. quia nempe, ut idem ait, *radiorum comam ad radium solis circumacta convertat*. Sed Martinio placet esse ex τιτθὸς, *mamma*; & μαλθὸς, *tener*: quod instar mammæ teneræ lac fundat: unde & Latinis *lactaria* vocatur, & Germanis *Wolfsmilch*, quasi *lupinum lac* dixeris.

TITILLO geminatione primæ syllabæ factum e τίλλω, quod est, *vello*, seu *vellico*. Nam ex levi vellicatione provenit *titillatio*. Videtur autem origo exigere, ut corripiatur prima. Sed producunt eam antiqui. Ut Lucret. lib. ii.

Titillare magis sensus, quam lædere possunt.

Similiterque Horatius, ii. Serm. Sat. iii.

Præterea ne vos titillet gloria.

Ausonius quoque in epigramm.

Titillata brevi cum jam sub fine voluptas.

Quos sequi debuerat H. Stephanus, epigr. de Th. B. elegiis, ubi ait:

Tantum pectora gaudium titillat.

TITIO forte a θύω, *fumigo*, vel ejusdem est originis ac *tæda*, nempe a δαίω, *uro*. [τιτυαλίς ex τετυδαλίς.] *Titionem* Grammatici *ardentem fustem* interpretantur. Et recte. Appuleius tamen *ardentem titionem* semel & iterum dixit; quamquam idem quoque pro eodem simpliciter dixerit *titionem*. Godescal. Stewechius in Appuleium pag. iii.

TITIVILITIUM (Festi verba sunt) *nullius significationis est*, ut apud Græcos βλίτυρι, & σκινδαψός. Plautus:

Non ego istud verbum emissim titivilitio.

Sunt verba Olympionis villici apud Plautum, Casina. Festo subscribit Jos. Scaliger, qui nomen hoc inter ea refert, quæ Critici vocant ὀνοματοπεποιημένα, Lamini *effutilia*. At Fulgentius Planciades de prisco sermone: *Titivilitium*, inquit, *dici voluerunt fila putrida, quæ de telis cadunt*. Et mox Plauti loco adducto *titivilitio* exponit *re admodum vili*. Etiam laudat M. Cornutum in Satira, cujus illud, *Titivilitii sui* (pro quo in Hervagiana *sal*) *cede tibi*. Ex quibus colligere aliquis possit, verbum esse compositum, cujus posterior pars sit vel *villus*, quando exponit *fila putrida*, (prout nempe *tramam putridam* in simili notione dixit Plautus, Rudente, act. iv. sc. ii.) vel a *vile*, quando *rem admodum vilem* interpretantur. Prior vero pars, vel erit a *totum*, ut signet *totum vile*, vel *totum nihili æstimandum*, quomodo dicimus *flocci facio*: vel erit a

Xxxx　　　textum,

textum, quando Turnebus, lib. XVI. Adverſ. cap. III. *tantuvidisium* dicendum putat, atque id quaſi *textum vile* dici arbitratur. *Irium* vero nihil eſt, niſi κατακόξις, et in *capillitium*.

TITTAE Latinumne ſit, non facile dixerim, In Gloſſis Philoxeni exponitur μύσταξ. Voce non multum abit a τίταξ, quod Heſychius interpretatur ἔντιμος, *honoratus*. Hinc ſi eſſe placet, cauſſa erit, quia barba honorem afferat viro. Vel deduc a τιταίνω, *extendo*. Nam *myſtax*, ſi non tondeatur, late ſe extendit.

TITUBO dubium, utrum proprie de *lingua*, an de *pedibus* dicatur. Si de *lingua*, fuerit a ſono eorum, quibus lingua hæſitat. Quomodo & Belgæ dicunt *tateren*. Niſi placet *titubo* eſſe ab *attubus*, quomodo vocatur ἡ μογιλάλος. T præmittetur, ut ab ἔρα, *terra*. Sed prius malim. Sin malis *pedibus* proprie competere, nihil adhuc accommodatius occurrit etymo Martinii, ut dicatur, quaſi τοττὸν βάω, *parum eo*.

TITULUS a *tutando* quaſi *tutulus* dicitur, ſi Varronem audimus, & Feſtum, qui & milites ait dici *Titulos*, quia patriam tuerentur. Et ſane verius hoc, quam ut cum Papia nomen inde factum putemus, quod, uti Titan mundum, ita *titulus* hominem illuſtret. Sed hoc ſeculi deterius imperitia, quo hujuſmodi ſe etymologiis paſcebant. Omnino vero eſt a τιτὶς, quod ἀπὸ τῦ τίω, unde & τιμή. Quam *tituli* etymologiam ampleſtitur Jul. Scaliger, lib. I. de Re Poët. cap. III. & lib. de cauſſis L. L. cap. XVII. item Joſephus Scaliger, in conjectaneis. Nec tamen tam a τίω eſſe arbitror, quam a τιτίω, quod per reduplicationem a priori factum. Sane Heſychio τιτίω, τιμῶ. *Tito* prænomen quin ab τίω ſit, non dubitandum. Sed Feſtus a *tutando* derivat. At Cornutus, vel quiſquis interpres ille Perſii, qui nomen illud præfert, quo loco exponit iſtud poëtæ,

Ingentes trepidare Titos . . . ,

ait *Titos* a membri virilis magnitudine vocari eos, qui ad libidinem ſunt proni, ſicut aves quibus comparantur: tu puta, quomodo *columbas agreſtes* vocari ait. Sed multum ab his diſſidet Iſidorus, lib. XII. Orig. cap. VII. ubi ait *palumbes* appellari *titos a moribus caſtis*: quia amiſſo corporali conſortio ſolitaria incedat, nec carnalem copulam ultra requirat. Harunce avium meminit & Varro, in IV. de L. L. *Titii ſodales*, inquit, *dicti ab Titiis avibus, quas in auguriis certis obſervare ſolent*. A *titulus* eſt *titulare*, indere *titulum* vel nomen. Apud Tertull. adverſus Judæos. Unde *titulatus*, *titulis* inſtructus. Pomponius Pannuceatis:

Mulier ubi aſpexit tam mirifice titulatam truam.

Sic locus is legitur in antiqua Veneta editione Nonii in *Trua*. Pro *titulus* Græci dicunt τίτλος, quod etiam apud Nonnum in paraphraſi legas: item Heſychium, Euthymium, & alios. Hinc Juſtiniano πραιτίτλα, ſumma rerum ad *titulos* appoſita. Vide Gloſſarium Meurſii.

T O

TOCULLIONES ſunt *fœneratores*. Cicero, lib. II. ad Att. ep. I. *Non habebam te in tocullionibus*. Turnebus, lib. XVIII. cap. III. ſcribit a τόκος, id eſt, *fœnus*, eſſe τοκύλλιον, hoc eſt, *fœnuſculum*, unde τοκυλλίων, *fœneratorculus*: ut a φαῦλος fit φαυλλίων. Τόκος vero, quia partus eſt pecuniæ, ἀπὸ τῦ τίκτειν, hoc eſt, *parere*, venit: quomodo & a *fœtura* dici *fœnus*, Varro, Feſtus, ac Nonius, prodiderunt.

TOFUS pro quo minus recte *tophus* ſcribitur, quaſi plane Græcum foret, *lapis* eſt *cavernoſus & mollis*, ut eſt apud Papiam. Forte a τόπος, *locus*, quia vacui loci plenus, quippe friabilis & quaſi ſpongioſus. Ac ſimiliter πῶρος vocatur, a πόρος, *meatus*, Nempe quia poroſus. Vel potius ſit *tofus* ab Hebræo תפש, *apprehendere*. Quia ob naturam poroſam ac mollem imbibit multum humoris. [a τόφω & τόφου eſt τόφρα, & τόφρος & τόφος, inde *lapis combuſtus* & *cluereus*.]

†TOPHUS, ſive potius *tophus*. Nullum prorſus apud Græcos ſignatum extat hujus vocis veſtigium. At recte eſt, quod Heracleenſis tabula prior Græca id vocabulum incolume ſervavit, ibi τοφιῶνας ποιῶ ex vero interpretari ſemus *lautumias tophaceas facere*. At id de Græco fuiſſe ſublatum, nemo vel eruditiſſimus notat, abſque hoc ære fuiſſet. Vide quæ de hac voce, ejuſque orthographia in Comm. ad Tabb. Heracleenſes p. 227. diſſerui. MAZOCHIUS.

TOGA, Græcis τήβεννος, idque ab inventore *Temeno* Arcade: teſte Polluce, Artemidoro, lib. II. cap. II. Suida. M abit in B ut pro μύρμηξ, dictus βύρμαξ, quod Heſychius exponit μύρμηξ. Item a μίω, βίω, unde vis, & vico. A μύρμηκα βύρμηκα, unde *formica*. Toga vero Romanis dicta vel a τογή, quod a τέγω, *tego*, ut a τίλλω τολή: vel ſit *toga* a *tegendo*: quod ſcripſere Varro, lib. IV. de L. L. Pomponius, Tit. de verb. ſig. lege CLXXX. Priſcianus, lib. I. Capella, lib. III. Nonius in *toga*: Iſidorus, lib. XIX cap. XXIV. Quibus unum e junioribus, ſed antiquis parem, addo Cæſarem Scalig. lib. I. de cauſſis L. L. cap. XL. Sic E in O abierit. Et fortaſſe veteres *togo* pro *tego* dixere: uti pro *vete* dixere *voto*: et alias oſtenſum ex Plauto & Annæo Cornuto. Cur autem *toga* præ aliis veſtibus multis a *tegendo* dicta ſit oſtendit Varro, lib. I. de vita pop. Rom *Præterea*, inquit, *quod in lecto togas ante habebant, ante enim olim fuit commune veſtimentum, & diurnum, & nocturnum, & muliebre & virile* Adde quod *toga* erat veſtis exterior, alias veſtim *tegens*. Eadem de cauſſa & *tectum* a Titurnio appellatum: qua de re in *Tego*. A *toga togilla* eſt in Catholico. Sed non modo *parva toga*, verum & *mantile* exponitur. Nempe *togilla* tum noſtrum *tuele*, ſeu *dweel*. Ex Græco ἀπὸ, & *toga*, factum *apongium*. Eſt ea vox apud Quinctil. lib. I. cap. IX. Utitur & Clemens Pontifex in cap. II. de vita & bonor. cler. in Clementinis. Item Johannes Sariſberienſis, lib. VIII. *Hic cappa tunicatur, denſatis pellibus & epitogiis, chlamydi penulam ſuperducis?* Suntque multæ id genus hybridæ voces, de quibus egimus lib. III. Orat. inſt. cap. II. His adde, quas congeſſit Radulphus Fornerius, lib V. rerum quotidianarum, cap II. *Togipurnum* pro *toga pura*, legas in Gloſſis Iſidori. Apud Papiam eſt, *Togiforium*, *locus ubi ſcholaſtici diſputant*. Nempe quia *togam* ferunt ſcholaſtici. Sane pro eo apud Joannem de Janua in Catholico eſt *togiforium*.

TOLERO, φέρω, ὑπομένω, ut eſt in Onomaſtico: *patienter fero* exponit Feſtus. Vult illud Angelus Caninius eſſe a ταλάω, inſerto R, quomodo a φλέγω eſt *flagro*, a σήπω eſt *putreo*. Sed ſimplicius putim deducens a *tolo*, ſive *tulo*, unde præteritum *tuli* in uſu remanſit. Ut a *geno* pro *gigno* eſt *genero*, ſic a *tolo* erit *tolero*. *Tolo* autem a ταλῶ. Ταλῶ a תלה, hoc eſt, *ſuſtineo*. Confirmat hanc ſententiam, quod *tolerare* quoque accipitur pro *ſuſtentari*, ac quaſi tollere onus, quo premitur alius. Plautus, Trinummo, Sc. quæ ſic *incipit*:

Quin ſine omni malitia eſt, tolerare ejus egeſtatem volo.

Et aliquanto poſt:

Cujus egeſtatem tolerare vis? Loquere audacter patri.

TOLLENO, ex Feſti ſententia, dicitur a *tollendo*, quia alternis ſuſtollatur demittaturque. Eſt enim *tolleno*, ut non obſcure ex ejus verbis cognoſcitur, cum trabi in terram defixo ſuperne connectitur altera tranſverſa, quæ nunc ſuſtollitur, nunc deorſum agitur, cujus rei exemplum videmus in quibusdam puteis. In Gloſſis vett. exponitur κηλώνειον, cujus non Herodotus modo lib. I. & VI. ſed & Ariſtophanes meminit, ut tradit Pollux, lib. VII. cap. XXXII. Et Latino & Græco uſus Plautus. Nam Aſtraba dixit:

Quaſi tolleno vel pilum Græcum reciprocas plana via.

Idem

Idem Pœn. Act. v. 111.

Sunt Græca celonia: fustolli solent.

Ita emendat Jos. Scaliger in Conjectaneis. Hesychio κελάνιον exponitur ἀντλητήριον. Estque κηλώνιον, vel potius κηλώνειον, diminutivum a κηλων. Hesychius: Κήλων, ὁ ἐν τῷ ὕδατι, καὶ τὸ ἀντλητήριον. Ac profecto a κήλων κήλωνος, κατὰ μετάθεσιν fit *celono*; unde *tolleno*, e in e abeunte: ut, Λευκετία, *Lutetia*; κάλχη, *calcha*. Quod verisimilius, quam ut sit a *tollendo*. Nec enim satis ἀναλόγως sic derivetur. Plura de *tollenone* vide apud Budæum, in III. de Asse; Turnebum, advers. lib VI. cap. XVIII. Brodæum, Miscell. lib. III. cap. VII. & Salmasium, Exercitat. Plin. in Sol.

Tollo videri possit esse a τέλλω, quod est, *orior*, E converso in O, quomodo pro *olus*, *bemo*, *Apello*, posteriores dixere *olus*, *bomo*, *Apollo*. Sed ob significationis convenientiam longe præstat fortasse deducere a ταλάω, ταλῶ, quod est *sustinere*, *sufferre*. Ταλάω vero a תלה, quod notat *suspendit*, *fustulit*. Nec obstat, quod *tollo* dicatur geminato *LL*. Nam *tolo* dicebant veteres, quia non geminabant consonantes. Quod si displicet vocalis diversitas, quia in *tollo* quarta, in ταλάω prima sit vocalis, poterit *tollo* deduci a prisco ejusdem notionis verbo τλάω: quæ Jos. Scaligeri sententia est, ac mihi quoque maxime adlubescit. Sane a τλάω, (ut idem notis in hymnos Orphei scribit) dicitur quoque *tellus*, quia nempe omnia sustinet: ut ab eadem voce dicuntur *Telamones*, qui Græce *Atlantes*, itidem παρὰ τὸ τλῆναι, ut alibi dictum. A *tollo* quoque vel *tolo*, sunt *tolero*, *tolleno*, *tolutim*: de quibus seorsim dictum. Item a *tolo* mutuatur *fero* suum præteritum *tetuli* & *tuli*: ab eodemque videtur esse supinum *latum* κατ' ἀφαίρεσιν pro *tlatum*. Ab hoc supino, sive ejus composito, est *translatitius*, quod elegantor ponitur pro *vulgari*: quomodo Petronius dixit *tralatitium bellum*, & *tralatitia deformitas*, & Plinius in epistolis *tralatitia essentia*. Ac censet Stephanus Pighius hoc loquendi genus ex eo originem capere, quod *Translatum* vocarent *infimam judicum turbam*: ut cum apud Valerium Maximum legitur, lib. II. cap. IV. *Translatum antea Puniceis indutum tunicis*.

Tollo est ab Hebr. טול, quod in *Niphil tollendi* significationem habet, & in LXX est ubi αἴρω aut ἐπαίρω redditur; aut certe alio analogæ notionis verbo. Ab ea radice fit *Piel* טלטל *tiltel*, quod Hebraeis (imo & Chaldaeis) eamdem *tollendi* significationem retinet: ex cujus conjugationis duplicatione literarum imago fluxit antiqui præteriti Tetulit, ac post ejus quod nunc usurpatur, Tulit. Imo quid si potius Tollo sit ex סלל, *extollere*, quod verbum in *Hithpael* est הסתולל *bistolel*, unde rejecta prima syllaba, fit Tollo. Quid si idem Tollo & Tulit sint a נטל *natal* ejusdem notionis, abjecto *Nun*, ut in defectivis? Vides quod ex Oriente etymologia *Tollo* fulciatur. Mazochius.

Tolutim omnino est a *tolendis*, ut veteres loquebantur, hoc est, *tollendis pedibus*; non, quod Nonio visum, quasi *volutim*, hoc est, *glomeratim*. Interim ex iis Nonii verbis cognoscimus *tolutim ingredi* idem esse illi Virgiliano:

. . . . *Gressus glomerare superbos*.

Usus Novius: *Dixi*, inquit, *iturum in Tuscos tolutim*. Utitur & Lucilius, cujus locum ita apud Nonium in *tolutim* legi debere, putabat Janus Gulielmius, lib. II. Verisim. cap. VII.

Vole' tolutim semper hic incessuru' videtur.

A *tolutim* dictus equus *tolutarius*, qui alio nomine dicitur *gradarius*. In Onomastico exponitur *ἱππόφορος*, quasi qui *volando feratur & incedat*. Ab eodem & *loquendo*, *lingua volubilitas* dicitur *tolutiloquentia*, τὸ ἐπίτροχον, in Onomastico transfertur. Nonius Gallionaia:

O pestifera, Pontica, [id est, *perfida*] (lego cum Gulielmio *fontica*) *fera trux*, *tolutiloquentia!*

Tomacula in veteri Onomastico exponitur *τόμαρα*. esse pinguia quadam viscera, scribit vetus Scholiastes Juvenal. in sat. x. vers. CCCLV. At Valla ibidem monet esse *edulia e jecore porcino concisa*, ita dicta ἀπὸ τοῦ τέμνειν, quod est, *concidere*. *Farciminis genus e porcina* esse ait in Nomenclatore suo Hadr. Junius. Alter *tomacina* dicitur, nempe a *tomaculo*: quo usus Varro. Nempe itidem a τομή, quia est *segmentum carnis*, & imprimis *porcina*. Fortasse tamen non ἀμέσως sunt a τομή, vel τόμος, sed a τομάχιον, unde *tomacium*, a quo *tomaculula*, & postea *tomacula*. Sane quod Latinis *tomaculum*, id Græcis τομάχιον, vel τεμαχάριον, idque a τέμαχος, quod ut origine, ita significatione convenit cum τομή.

Tomentum dicitur id, quo culcitæ infarciuntur. Tacitus, lib. v. Annal. *Drusus deinde exsanguinatur, cum se miserandis alimentis e cubili tomento nonum ad diem detinuisset*. Græcis vocatur γνάφαλλον. Gloss. *Tomentum*, γνάφαλλον. Nempe ἀπὸ τοῦ γνάπτειν, quod fullonum est, cum lanam jam textam redunt ut poliunt. A quo γναφεύς, *fullo*, γνάπτης, *politura*; γνάφος, *spina*, *qua fullo lanam textam carpit & polit*. Γνάφαλλον igitur est *lana illa*, *quæ adhæret spinis polius* γναφικοῖ sive *fullonii*. Hodie lana illa tondetur. Unde & quidam arbitrantur *tomentum* sic dici a *tondendo*, quia propria sit a floccis lanæ detonsæ. Sed, ut dixi, veteres lanam jam textam pectine radebant, atque ex derasis floccis faciebant *tomentum*. Unde Martialis, lib. XIV. ep. CLIX. sub lemmate *Lingonicum tomentum* ait:

Oppressa nimium vicina est fascia pluma,

Accipe Lingonicis vellera rasa sagis.

Atque hac de causa nec illorum placet sententia, qui *tomentum* putant esse a τέμνω, id est, *sectio*, quia, ut ajunt, fieret a lana concisa. Nam, ut dixi, radebatur, non secabatur lana. Quamquam non inficior etiam culcitas aliquando fuisse ex materia, ubi sectio haberet locum. Nam fuere etiam ex arundinibus concisis: cujusmodi *tomentum* licitum *concisa palus* dicitur Martiali, lib. XIV.

Tomentum concisa palus Circense vocatur.

Hæc pro Leuconico stramina pauper emit.

Circense autem dictum, quia in circo veniret: non quod initio spectatores hoc substernere sibi solerent in ludis Circensibus: ut perperam putabat Turnebus, lib. IX. cap. XXIV. Nec magis assentio eidem, cum lib. XX. cap. XXIV. *Leuconicum* vocari *tomentum* putat a *Leucone* Æolum oppido, cujus Thucydides meminit, lib VIII. Uti nec eorum placet sententia, qui putant esse a λευκός, id est, *albus*: nempe quia flocci essent a lana alba: sed ut *Lingonicum* dicera *tomentum* a Celtarum populo, cujus Cæsar & alii meminere, sic idem *Leuconicum* vocarunt a *Leuconibus*: sive *Leucones* iidem ac *Lingones*: sive potius iidem ac *Leuci*, quos *Lingonibus* vicinos facit Ptolemæus. Atque hinc liquet, cur Plinius lib. VIII. cap. XLVI. dicat, suo tempore *tomenta* Gallicis discerni nominibus. Erat autem *Leuconicum* ac *Lingonicum tomentum* a lana rasa flocci: eoque erat ditiorum. At *Circense*, quod ex arundine succisa, pauperum fuit, ut clare Martialis dicit. Meminit quoque ejus Seneca, libro de vita beata, cap XXV. *Nihilo miserior ero, si lassa cervix mea in manipulo fœni acquiescet, si super Circense tomentum per suturas veteris lintei effluens incubabo*. Fiebat quoque *tomentum* ex gnaphalio herba. Plinius, lib. XXVII. cap X. *Gnaphalium alii* χαμαίζηλον (*sic chamæzylon*) *vocant*, *cujus foliis albis mollibusque pro tomento utuntur*. Nempe γναφάλιον, quia inde fieret γνάφαλλον, hoc est, *tomentum*. Nec dubium, quin itidem *centunculus* dicatur quia ex *centunculos* farcirent: sive eadem sit herba, ac *gnaphalium*, sive diversa, quod Plinius putabat. Nam *clematidem* esse dicit. Ex arundine concisa, vel gnaphalii foliis fuerit id *tomentum*, quo edendo vitam sustentabat Drusus, ut e Tacito vidimus. Porro κατὰ χρηστικὸν γνάφαλλον vocabatur, quod ex arundine vel herba fieret. Nam γνάφαλλον propria a lana rasa pectine γναφικῷ, ut vox indicio est. Necdum verum tomenti etymon

adduximus. Da quo plane adsentio Isidoro, qui lib. XIX. cap. XXVII. putat esse a *tumeo*: nempe quia eo tumeat culcita. Ut a *moveo momentum*, sit a *tumeo tumentum*, vel *tomentum*. Martialis, lib. XI. ep. LVII.

Leuconicis agedum tumeat tibi culcita lanis.

Ubi ad etymon allusisse videri queat. Idem alibi:

Farcitur papyro dum tibi torus crescit.

Ait culcitam intumescere ac crescere a papyro, sive Thusco fieri. Nam de radice papyri Ægyptiæ pessime intellexit Melchior Guilandinus.

TOMEX sive *tomix* absque adspiratione scribi solet in vett. libris: sed errore fortasse: saltem Græci adspirant, quibus dicitur θώμιγξ. Id Suidas interpretatur λεπτὸν σχοινίον. Columella, lib. XII. cap. XXXII. *Deinde fasciculos tomice palmea aut junceo ligato*. Et Vitruvius, lib. VII. cap. III. *Tomice ex sparto Hispanico religentur*. Signari eo *funes a sparto tortos*, scribit Turnebus, lib. I. cap. XXXII. Sed ille, Græcos secutus, primam adspirat: contra quam facit Grapaldus, Hermolaus Barbarus in Glossis, atque alii. Non desunt viri docti, qui *tomice* dicant in recto, sed falli eos ostendimus in libris de Arte. Perottus de ejusce vocabulo minimum bis errat. Ita enim scribit: *Tomicus, restis e cannabi sive sparto leviter texta; sive pulvillus apponi solitus e concisis cannarum cannabi, ne restis lædatur*. Nam primum non *tomicus*, sed *tomix*, sive *thomix* dicitur. Deinde cum esse *pulvillum* ait confundit *tomix* & *tomentum*. Nam *tomentum*, non *tomicem* dicere liceat *pulvillum*, quem in collo ponunt animalibus, ne restis collum lædat. Legitur in quibusdam libris *tumex* per *V*, eadem significatione: indeque, ut Scaliger observavit, ὑποκοριστικῶς *tumicula* dicitur, sive *tumicla*; unde *tumicla spartea* apud Appuleium. Alias *tumex* est a *tumendo*, *tumoremque* notat. Hanc notionem probant Gloss. Philox. in quibus legitur: *tumex*, σφοδιξ, οἴδημα τόπος.

TOMUS, τόμος, a τέμνω, unde Ammonius inter τόμος & τομός distinguens, τόμος interpretatur, τὸ τετμημένον χαρτίον. Vulgo sumitur pro *magna magni operis parte*. Sed veteribus significat idem quod *scapus*, Belgis *een boek papiers*. Veteres Glossæ ab H. Steph. editæ: *Scapi*, Κανόνες χαρτίων, καὶ χάρτου τόμοι. *Scopus*, τόμος βιβλίων, χάρτης. Et sane Hesychius quoque simpliciter interpretatur χάρτης. Et ita usus Martialis, lib. I. epigr. LXVI.

Scriptura quanti constet & tomus vilis.

Etiam *tomus* pars *salsamenti*. Ut *tomus Thurianus*, pars caniculo salita, quæ canicula aliter *xiphias*. Plinius cum pisce confundit. Nam inter piscium genera reponit, his verbis: *Tomus Thurianus, quem alii Xiphiam vocant*. *Thurianus* autem *Thuriorum* populo vocatur.

TONDERE a τονῶ, hoc est, *secare*. *D* infertum, ut ab Æolico τεύω, *tendo*; ab αὔω, *audeo*; a *caneo*, *candeo*, &c. *Tonstrina* a *tondeo* dici satis est apertum. Sed ἀναλογία est obscurior: nisi dicamus, olim in usu fuisse *tonstrum*, unde *tonstrina*. *Tonstrum* vero ea forma erit a *tondeo*, qua a *claudo* est *claustrum*; a *moneo*, *monstrum*; a *fluo*, *flustrum*. Ut a *pendeo*, *pensilis*; sic a *tondeo*, *tonsilis*. Ut *tonsila nemus* Plinio, cujus rami eminentiores resecti. Sic *tonsiles coronæ*, ubi folia præter cacuminoda eminent. Martialis, lib. VI. epigr. LXXX.

Tonsilibus sertis omne rubebat iter.

Prout ex Mss. istic legit clarissimus, & affinitate, dum viveret, conjunctissimus Gruterus. Eadem est *corona tonsa*. Maro:

Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.

Ac similiter idem:

Ipse caput tonsæ foliis ornatus olivæ.

Ubi sic Servius: *Tonsa oliva, minutis foliis compositæ. Habitucum se autem coronam tonsilem dixit.* Quibus ex verbis clare liquet, *tonsilem* coronam & *tonsam* idem notare: nempe minutis foliis compositam. Virg. V. Æn.

. . . . *Tonsisque ferunt mantilia villis.*

Ubi *tonsis* Servius exponit *minutis*. Similiter *tonsos tapetes* dixeris, qui aliter *tonsiles*. Ut apud veterem poëtam:

Nec tonsiles tapetes ebrii fuco.

TONGEO vel *tongo* est *nosco*. Vel est ex *tango*, quomodo dicimus *rem acu tangere*. Vel ex *teneo*, ut dicimus *rem omnem tenere*. Quod mallim: quia & *vinco* notat. *Tenere* autem valet quandoque κρατεῖν atque *obtinere*. *G* infertum, ut ab ἐκμάσσω *spargo*, a ῥέω *mergo*, a *jure jurgo*, &c. Festus: *Tongere Ælius Stilo noscere esse, quod Prænestini tongitionem dicunt pro notione: & vincere etiam quandoque videtur significare*. Adduxit & hoc Ennii, ut plenius ex Paullo constat:

. . . . *Alii Rhetorica tongent.*

TONO a τείνω, *intendo*; & speciatim *vocem* vel *sonum intendo*; a τόνος, quod proprie *intensio*, & speciatim *soni intensio*, unde Grammatici προσῳδίας sive *accentus primariam speciem* τόνους appellant. Latini similiter *tenores* vocant quasi *tonores*. Quinctilianus, lib. I. cap. 6. *Adhuc difficilior observatio est per tenores, quos quidem ab antiquis dictos tonores comperi, videlicet declinato a Græcis verbo, qui τόνους dicunt*. Porro sæpe *tono* usurpatur pro *sono*; quod & ipsum in compositis *attono*, *intono*, atque aliis locum habet. Imo ipsum *sono* a *tono* factum videtur, converso *S* in *T*, quomodo & pro *pulso* dicere *pulsa*, pro *tentus tensus*, &c. Hanc ejus verbi etymologiam nonnihil confirmat tum quod Aristoteles, lib. 6. de gener. animal. scribat τόνον esse, quod κοινῶς ἦχος dicitur, atque hoc modo dici Λυδιον καὶ Φρύγιον τόνον: tum quod Marcianus Capella, lib. III. cap. de fastigio, *fastigia* promiscue *tonos* vel *sonos* vocari dicat. Idemque lib. IX. caput de tropis sic orditur, *Tonus igitur idem plerumque appellatur & sonus*. A *tono* ait *tonsco*. Usus apud Nonium Varro Bimarco:

Tunc repente cælitum altum tonitribus cælum tonescit.

Ab eodem est *tonitrus* seu *tonitru*, ubi postrema syllaba est vocis productio: ut *en ultimum* a *video*. Fallitur igitur Nunnesius, qui *tonitru* κατὰ συγκοπὴν esse putat a βροντή. Fallitur & Isidorus, qui lib. XIII. cap. VIII. *tonitrus* conflatum censet ex *sonus* & *terreo*. *Tonitruum*, inquit, *dictum, quod sonus ejus terreat: nam tonus, sonus*. Quæ sententia si vera esset, videri posset non *sono* a *tono* esse, sed contra *tono* a *sono*, converso *S* in *T*, more tum Attico, ut θάλασσα θάλαττα: tum Dorico, ut σὺ, τύ: tum Latino, ut *Visurgus*, *Itnegus*: tum Germanico, ut *wasser*, *water*. Sed cum *tono* sit a τείνω, quin *tono* prius sit, dubitandum non est. A *tonando* quoque *attonitus*. Proprie enim ita dicitur, cui casus vicini fulminis, & sonitus tonitruum dant stuporem: quemadmodum scribit Servius ad III. Æn. Hinc Glossæ Philoxeni interpretantur ἐμβρόντητος, ἐμβροντηθείς. Talis est Plautinus Amphitryo, de quo ita Bromia, act. V. sc. I.

Qui ante ædes nostras sic jacet? numnam hunc percussit Jupiter?

Credo adepol. Nam, prob Jupiter, sepultus est quasi sit mortuus.

Et ipse mox de sese:

. . . . *Totus timeo: ita me increpuit Jupiter;*

Nec secus est, quam si ab Acheronte veniam.

Talem se quoque describit Ovidius, lib. I. Tristium:

Non aliter timui, quam qui Jovis ignibus ictus,

Vivit & est vitæ nescius ipse suæ.

Hujusmodi igitur proprie dicitur *attonitus*: sed κατὰ μεταφορὰν, ponitur pro *consternato ac animo perturbato*: unde in iisdem Glossis exponitur, ἐκπλαγείς. In iisdem quoque legas. *Attonitus*, ἐμβρόντητος: ubi est qui corrigat ἐμβροντηθείς, a voce βροντή. B. Vulcanius emendat, ἐκπλαγεὶς ἄπνους, quod non displicet.

† TONO verbum Etruscum esse, non solum inde potest intelligi, quod tonitrualis, & fulguralis disciplina Etruscorum est peculiaris, verum etiam quod *tonandi* verbum communem etymologiam habet cum deo Tuscorum Tina (is est *Tonans*, quod

de

de Jove aliisque diis usurpatur; etiam de *Minerva*; quae ob id credo Ἀθηνᾶ *Athena* Graecis dicta fuit) de quo alibi diximus. Inter diversas autem *Tinae* originationes ultimam maxime probo, ut nimirum *Tina* cum etiam verbum *Tona* sit ab Arab. טנן *tanan*, quod est *tinnire*. Hinc tonitrua in tragoediis antiquitus tinnitu aeris imitabantur. De quo copiose in Dissert. Ms. de *Jove Fulgure* dictum. Et certe omnia Tuscorum vocabula, quae ad *Tonitrua* aut *Fulgura* pertinent, non aliunde quam ab Arabico sermone sunt (quas ceteroqui voces non magno mihi adjumento fuisse in ceteris Tuscis etymologiis deprehendi) ut vidimus in *Bygoe* & in *Elicius* &c. Ex quo suspicari licet, quicumque is fuit, qui tonitrualem scientiam intulit in Etruriam, quemque Bigoem Tusci vocabant (ut in ea voce dictum) eum non ex aliqua Chaldaei oris, sed potius Arabici, regione venisse in Italiam. An potius *Tenandi* verbum est ab Hebr. שאן *saan*, quod est *sonare*? Ab eo enim verbo, si littera Sin maneat, fit Sono. At si Sin ex more Chaldaico mutetur in Tau, fiet indidem Tono. In utroque vero synaeresis intervenit. Mezoarvs.

Tonsae sunt Ennio, Maroni, Senecae Tragico, *imae remorum partes, quibus aqua tunditur*, unde & nomen, non a *tondendo*: ut si hoc placuit Festo, qui sic scribit: *Tonsam Ennius significat remum, quod quasi tondeatur ferro*: cum ait lib. VII.

Poste recumbite, vestraque pectora pellite tonsis.

Item:

Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Et in Asota:

Alius in mari vult magno tenere tonsam.

[rectius a *tundo*. Nam & *tundere*, *cadere*, *verberare* & κόπτειν similiter apud Graecos.] Atque hinc ὑποσπαστήρ *tonsilla*: quomodo vocantur *uncini ferrei vel lignei, ad quos in litore defixos navium funes religantur*: quomodo Isidorus lib. XIX. cap. II. accipit scribit in illo Ennii:

Tonsillas rapiunt, configunt litus ad uncas.

Sive, ut Paullus Merula emendat:

Tonsillis rapide configit litus aduncis.

Sed Festum potius, quam Isidorum audiamus: *Tonsillam ait esse Verrius palum dolatum in acumen, & cuspide praeferratum, ut existimat, quem configi in litore navis religandae caussa*. Pacuvius in *Medo*:

Accessi ad vom, & tonsillam pegi laevo in litore.

Accius Phinidis:

Tacete, & tonsillas litter lado edite.

Ubi MSSti, *litore inlodo*, vel *illado*. Unde legendum videtur *in lato*, vel *in laevo*. Est & altera *tonsillarum* notio, sed origine diversa, quam his verbis indicat Festus: *Toles*, inquit, *tumor in faucibus, quae per diminutionem tonsillae dicuntur*. *Tonsillae* igitur *faucium* est *inflammatio*: eisque ea notione ὑπογαργαρεών *a toles*, vel *tolae*. Gloss. vett *Tolas*, παρίσθμια. Et paullo post, *Tonsillas*, παρίσθμια. *Toles* autem vel *tolae*, a *tollendo*, quia in tumore aliquid tollitur & elevatur.

Topazius, τοπάζιος, Papias ex articulo τὸ, & πᾶς constatur, quia contineat omnium lapidum colores. Sed hoc plane respuendum. Nec enim omnes colores habet, sed duos, aureum, & hyalinum; unde Strabo ei tribuit χρυσοειδῆ φέγγος. Orpheus autem ὑαλοειδέα vocat. Fallitur Epiphanius, cum rubeta ait, & magis quidem, quam carbunculi. Cum Papia in eo convenit Becmanus: quod & ipse priorem vocis partem articulum τὸ arbitretur: sed posteriorem censet esse ab Hebraea פז. Sane non inficior, quaedam esse, quae ex articulo fiant: ut *rematum*, τὸ ῥαθ.. & fortasse *opus* à χυμ. Sed in *topazio* locum non habet. Nam nomen habet ab insula, quae & *Paz* dicebatur, & *opaz*, & *topaz*. Itaque & a *Paz* lapis dictus *Pazius*: Hesychius: Πάζιον ὁ καὶ τοπάζιον, λίθος πολύτιμος. Nec *Paz* solum in scripturis dicitur: sed & *Opaz*: quomodo apud Danielem est כתם תמא, id est, *lapidem* sive *gemmam ex Ophaz*. Strabo, & Diodorus Siculus, putarunt *ophaz* dici quasi ὀφιώδη, quia *serpentibus* abundarent. Ita solent Graeci omnia suae linguae vocabulis aptare. Denique a *Topazo* dictus *lapis topazius*. Stephanus, Τόπαζος, νῆσος Ἰνδικῆ· ἀφ' ἧς ὁ λίθος τοπάζιος. Subjungit deinde: Ἀλέξανδρος ὁ πολυΐστωρ φησὶν, ἐν εὑρίσκεσθαι καὶ ἐν τῇ τῶν τοπαζίων νήσῳ λίθον ὁμώνυμον τῇ νήσῳ, ὅμοιον τῇ χροιᾷ τῷ νέῳ ἐλαίῳ. *Alexander Polyhistor ait in Topaziorum insula lapidem inveniri insulae cognominem, colore similem recenti oleo*. Sed in vett. libb. pro τοπαζίων est παζίων· ut hic quoque locus comprobare videatur πάζιον ac τοπάζιον eundem esse lapidem. Epiphanius quoque: Πάζιον δὲ ἐν Τοπάζῳ, πόλει τῆς Ἰνδίας. Plinius, lib. VI. cap. XXIX. plerasque, de maris rubri insulis agens. *Topazos*, inquit, *quae gemmae nomen dedit*. Idem, lib. XXXVII. cap. VIII. *Juba Topazon insulam in rubro mari a continente stadiis trecentis abesse tradit, nebulosam & ideo quaesitam saepe navigantibus; ex ea caussa nomen accepisse. Topazin enim Troglodytarum lingua significationem habere quaerendi. Ex hac (topazion) primum portatam Berenicae reginae, quae fuit mater sequentis Ptolemaei, a Philemone praefecto regis, ac miro placuisse: & inde factam statuam Arsinoae, Ptolemaei Philadelphi uxori quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur*. *Topazius* igitur a *Topazo insula*: *Topazus*, si Plinium audimus, a Troglodytica voce *Topazin*, quae significat *quaerere*. Sed *topazus* pro *quaerere* non Troglodyticum est, sed Graecum a τόπος, *locus*. At verisimile non est *Topazo* nomen esse a voce Graecanica. Est apud Hebraeos vox non absimilis תפש, sed significatio abit, quia notat *apprehendere*.

Topiarivm *opus* vocant arbores aut herbas egregio artificio in formas variarum rerum ductas, sive quae in picturas opere historiali trahuntur, ut Plinius loquitur, lib. XVI cap. XXXIII. de cupresso. Alexander, lib. Genialium dierum III. cap. XXV. item Perottus, Fungerus, Becmanus, alii, ita dici censent a τόπος, id est, *locus*, eo quod varia in eo loca constituuntur, sive κατ' ἐξοχὴν, quod loca istiusmodi ad voluptatem mire faciant. Sed magis placet sententia Hermolai Barbari in Glossis Plinianis; Turnebi, lib. XVIII. cap. XXIII. & Bernardini Baldi, in Lexico Vitruviano; qui dici ex eo volunt, quia *funiculos* Graeci τόπια appellant, ut ex Hesychio discimus, cui τοπεῖον, sive τόπιον sive τοπεῖον, exponitur κάλως σχοίνιον. Similiter Suidas & Varinus. Ac Pollux quoque sic ait vocari *funiculos instrumentis in oleo terendo circumligatos*. Ratio vero appellationis erit, quod in opere *topiario* frutices & arbusculae tonsiles, quae varie torquentur & flectuntur, usque dum animalium vel aliarum rerum similitudinem repraesentent, *topiis* sive *funiculis* soleant religari. Id enim magis placet, quam ut dicantur ita, quia arbusculae illae flexibiles & sequaces sint instar funiculorum, quod quibusdam placet. *Topiarii operis* crebro mentio apud Plinium: uti & apud Vitruvium, lib. VII. cap. V. legas. *Varietatibus topiorum ornare*: & mox, *per topia pingere*. Hinc *servi topiarii* apud Plinium, lib. III. epist. XIX. ad Calvisium item L. XX. §. ult. de leg. lib. III. L. XII § idem respondit. & L. XVII. D. de instruct. vel instrum. Julius Firmicus, lib. VIII. cap. X. ait: *Erit, qui buxeas arbores tondens, in belluas fingat*. Ubi scite *topiarium* περίφρασις.

†Toppna apud Festum tum *Cito*, seu *Celeriter* tum etiam *Fortasse* significat, quemadmodum & Graecorum τάχα utrumque horam notare, tritum est. Jul. Scaliger in arte Poët. *Topper* dictum putat quasi *toto opere*. Fallitur. Mihi non est dubium quin sit a צפר, *tapar*, quod Jud. VII. 3. *maturare* significat. Idem verbum Chaldaice in forma *Pahel* est *manicare* h. e. bene *mane surgere*, quod ii faciant, quibus maturato opus est. Ex eadem radice oritur צפר, *sippor*, *avicularum* commune nomen; quae tum celeritate volucribus majoribus praestant, tum etiam ceteris animantibus manicant. Porro *topper* haud aliter quam *sippor* duplicat medium. Ac postremo quae vox ab *avium* nomine orta fuit, vix potuit non Tusca esse. Adhaec auspicia sicubi

minas

minus certa erant, alteri τοῦ *topper* significatui pro *fortasse* originem praebere potuerunt. Nam in minus certis particulae *Fortasse* locus. Mazocchius.

Torculum, sive *torcular*, seu *torcularium*, quia eo uva & oliva torquentur ac premuntur. Gloss. *Torcula*, ἐλαιοτριβεῖα. Differt a *prelo*, quod hoc pars sit *torcularis*. *Torcular* enim dicitur tota machina uvis ac olivis exprimendis parata. *Prelum* vero solam trabem notat, qua uva, vel oliva premitur. Hinc Columella, lib. xii. cap. l. *Olivam diligenter mundatam oportebit protinus in torcular deferri, & integram in fiscinis novis includi, prelisque subjici*. Etymon *torcularis* adductum clara adstruit hic Vitruvii locus, lib. vi. *Ipsum autem torcular, si non cochleis torquetur, sed vectibus & prelo premitur, ne minus longum quadraginta pedes constituatur*. Male vulgo *torculum* & *torcular* penultima porrecta efferri, ostendimus in Animadversionibus Grammaticis.

Tormentum, a *torquendo*. Non tamen κατὰ συγκοπὴν dicitur pro *torquementum*, quia *torquendo* hominis mentem aperiat: ut ridicule Papias ἐτυμολογίζει, sed ἀναλόγως a *tortum* est *tormen*, unde *tormina* dicimus intestinorum morbum. A *tormen* vero est *tormentum*. Similiter a *motum* est *momen*, unde *momentum*. Sane, quae nunc in *mentum* desinunt, ea veteres per MEN extulere, ut *augmen*, pro *augmentum*; *documen*, pro *documentum*, &c. Est vero *tormentum*, quo aliquid torquetur. Itaque sic dixere *equuleum*, *fidiculas*, similiaque. Item *catenam ferream*, quasi *solent magnae moles a catapultis torqueri*. Plaut. Curcul. act. ii. sc. 2.

Tormento non retineri potuit ferreo.

Vide Lambin. Saepe sic usus Tacitus: Ut lib. iii. Histor. *Neque illis manus nisi gladiis armatae, & arcessere tormenta, aut missilia tela longum videbatur*. Ex eodem: *Cuncta validissimarum urbium excidiis reperta, simul admovens, testudines, tormenta, aggeres, facesque*. Et lib. iv. Histor. *Sed excussa balistis saxa stravere informe opus, & crates vineasque parantibus, adactae tormentis ardentes hastae*. Eadem de caussa sic vocarunt morbi genus, quod Graeci *ileon* vocant. Nominis eam caussam his verbis adfert Caelius Aurelianus, lib. iii. ὀξέων, cap. xvii. *Tormentum dictum est, quod existiment aegrotantes convolvi, atque torqueri suorum intestinorum verticula: vel quod spiritus ob abstinentiam clausus sese involvens vinctiones atque tormenta efficiat; vel quod vehementia dolorum supra eas partes quae patiuntur, aegrotantes arcuati convolutique plicentur*. Etiam *tormentum* funis tansus, ut in ergatarum suculis, & similibus; cujus ratio est quod & dicamus *funem torquere*, σχοῖνον πλέκειν. Propertius:

Dignior obliquo funem qui torqueat ocno.

Tormenti voce sic usus auctor obsceni carminis:

Tormento citharaque tensiorem.

Et Appuleius in Apologia, ubi de capillo loquens ait: *Horrore implexus*, (Scalig. *impexus*) *atque impeditus, stuppeo tormento adsimilis*. Ubi male quidam emendant *tomento*. Apud Servium quoque similiter legimus ad ii. Aen. *Cum Galli Capitolium obsiderent & deessent funes Romanis ad tormenta facienda*. Et mox: *Crines, unde tormenta facta*.

Tornus, τόρνος, ut *torno*, τορνεύω, pro quo & τορνόω dicitur. Τόρνος est a τορέω· nempe a τέρω, unde & τόρος. Est id instrumentum, quo quid τορνεύεται, hoc est, *teritur*, sive *caelatur*. Sic & *terendi* voce usi Latini. Unde Gloss. *Tritores*, τορευταί. Et Phaedrus ait:

Trito Myronem argento, Praxitelem suo.

Ubi *trito* valet *caelato*. A τόρος est τορεῖν, quod Hesychius exponit τέμνειν, *secare*. Item τορεύειν, unde τόρευμα. *Toreumatis* voce usi Cicero, Sallustius, alii. Sic vocant *vas caelatum*, plerumque aureum vel argenteum. Nam τορεύω est *scalpo*, *caelo*. Martialis:

Nullum Phidiaci toreuma caeli.

Glossae: *Calo*, τορεύω. *caelator*, τορευτής. *caelatura*, τόρευμα. Glossae vett. *toreumata exponunt, quae torno vasa sunt*. Atque ita etiam accepit Ciacconius de Triclinio: imo plerique omnes. Nempe confunditur ab iis τορεύειν cum τορνεύειν. Τορευταὶ est *caelatorum*: τορνευταὶ non *caelo*, sed *torno*, non in *metallo* elaborant, sed in *ligno*, *ebore*, vel simili materia. Non videtur tamen id discrimen esse perpetuum. Nam Hesychius τορεύειν exponit γλύφειν, & τορευτής, γλυφεύς. Etiam in Glossis est, τορεύω, *caelo*, *torno*. Imo Virgilio quoque *tornus* videtur accipi pro γλυφεῖον sive *caelo*, in iii. Ecl.

. . . . . . *Pocula ponam*
Fagina, caelatum divini opus Alcimedontis;
Lenta quibus torno facili superaddita vitis
Diffusos hedera vestit pallente corymbos.

Caelo enim vitis atque hedera in poculo fagino figurantur. Nempe *torni* vox latius patet, ita ut *caelum* comprehendat. Nisi magis placet ad *torni* facilitatem accessisse laborem *caeli*, atque ita prius quidem pocula *torno* fuerint trita ac levigata, deinde vitis in iis fuerit *caelata*. Id placuit summo viro Salmasio. *Caelatura* dicebatur τόρευμα, ars ipsa τορευτική· cujus partes plures. Vel enim in corpore vasis *caelabat* figuras: vel sigilla faciebat, quae vasi includerentur & illigarentur: (*emblemata* dixere:) vel crustas *caelatas* vasis inducebant, unde *crustariis* nomen. Vide omnino, quae de *toreumatis* & *toreutice* fuse tractat Salmasius ad Solinum.

Torpeo forte a τέρπω, *oblecto*. Ut proprie de iis dicatur, qui voluptatibus immersi segnescunt, ac *torpent*. Ab eo est *torpedo*, ut *uredo* ab *uro*. *Torpedo* piscis, quia torpedinem parit. Varro, lib. iv. de L. L. *Vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ex aliqua parte similibus rebus: ut Anguilla, Lingulaca, Sudis: alia a coloribus, ut haec: Asellus, Umbra, Turdus: alia a vi quadam, ut haec: Lupus, Canicula, Torpedo*. Ac similiter Graecis dicitur νάρκη, quo *torpor* signatur, unde & *Narcisso* nomen. Gloss. *Torpedo*, νάρκη. *Torpor*, φρίκη, νάρκη. [forte ex ναρκὼς seu τρόμος.]

Torqueo non tam a στρέφω venire censeo, quo *tormus* significatur, quam a τόρνος, quomodo Hesychio teste vocatur ὄργανον τεκτονικόν, ᾧ τὰ στρογγύλα σχήματα περιγράφονται. *Torni* voce utuntur & Latini. A *torqueo* sunt *torques*, *tormentum*, & *torculum*, de quibus seorsim. Ab eodem verbo *tortilis*, στρεπτός· unde *tortiloquium*, συνεστραμμένη ὁμιλία, ut Glossae Cyrilli exponunt.

‡ Torqueo est a זרק, quod in *Pual* & in *Hithpael* eodem torquendi significatu pollet. Ergo in *Pual* (modo *Sin* de more cum *Tau* alternet, & *Gimel* in ejusdem organi Q abeat) pro *Shorag* (h. e. *torqueri*) erit *Thorag* h. e. ipsum *torquendi* verbum, quod requirebamus. Mazocchius.

Torques a *torqueo*, quia *intortus* flexusque. Unde & Graecis dicitur στρεπτὸς, a στρέφω, *torqueo*, *flecto*. Gloss. Philox. στρεπτοὶ μανιάκαι. Gloss. Cyr. στρεπτὸς, *torquis*, *torques*, *tortus*, μανιάκης, *tortile*, *circulus tortus*. Antiqui & *tores* dixere pro *torques*. Charisius, lib. i. *Torulus*, ut etiam *Flavius Pomponianus* vocat, *aureus tores pro torques*. A *torque* est *torquatus*, *torque ornatus*. Cognomentum id familiae intulit T. Manlius Tribunus, cum militem Gallum, a quo ad pugnam provocatus erat, occidisset, ac *torquem* ei detractum induisset: qua de re Claudius Quadrigarius apud Agellium, lib. ix. cap. xiii. Item Cicero, iii. Off. Liviusque, lib. vii.

Torreo a *terra* deductum ait Festus. Ita enim legere est in MSSto Nansii, atque aliis, ubi in vulgatis *terrere* a *terreo* legitur: quae lectio sine dubio falsa est. *Torrus* dixisse veteres pro *torrido aridoque* scribit idem Festus. Est igitur *torreo* ab obsoleto *torrus*, ut a *sorus* pro *siccus* (unde *serenus*) *serescere* dicitur apud Lucretium. Multaque hujusmodi congessit Obertus Giffanius Indice Lucretiano, voce *Serescere*. *Torrus* omnino est a τέρσω, qua notat ξηραίνω, *sicco*, *arefacio*, *torreo*. Unde τερσαίνω, & τέρσω, quae idem significant. Caesar Scaliger, Animadversionibus in Theophrasti Historiam Plant. lib. vii. cap. x. putat *torrere* esse a τορύνη, eoque proprie dici de *iis quae torrentur in veru dum assantur*, postea ad quemvis ignis modum translatum. Possis & *torreo*, ac *torrus*, deducere a θέρω vel θέρμω.

id est

id est, *calefacio*. *E* in O mutabitur, ut a σπένδω, *spondeo*; a *pendeo*, *pondus*. Eo autem justius in *torreo* mutata fit vocalis, quia alioqui non differret a *terreo*. Nec *toro* a θέρω voluerunt, quia jam *severe* fecerant pro τρέω. Θέρω vero est a חרר, quomodo *pyra* sive *rogus* vocatur, ut liquet ex Ezech. xxiv. ix. *Torreo* juxta Festum nunc notat *siccare*, nunc *ignescere*. Sed pro *ignescere* in MSStis Nanfii est *igne urere*. Ab *torreo* est *torris*, δαλὸς, sive, ut Æschylus vocat, κάρφος πυρίφλεκτον. Nempe quia est aridus & *torridus*: quippe semiustus, atque ardens. Ab eodem est *torrens*, quia cito *torrescit* ac siccatur. Ita fluvius subitis imbribus concitatus, qui alioqui siccitatibus exarescit: ut describit Festus: Vel *torrens* dicitur, quod unda rapido impetu æstuet, qua ratione & *torrens fretum* dixit Justinus, hoc est, *æstuans*. Natura quippe sua adjectivum est. Claudianus, lib. II. de raptu Proserp. vers. CXCVIII.

. . . . *Torrentius amne*
Hiberno, tortaque ruunt pernicius hasta.

Ubi *amnem hibernum* vocat, ut Græcis χειμάῤῥους vocatur, quia *hieme fluat*. Gloss. *Torrens*, ξηροποταμος, χειμάῤῥους.

Torus, unde *toral*, a *torta herba* dici videtur Grammaticis. Servius ad I. Æn. *Torus dictus est, quia veteres super herbam tortam vel sedebant vel discumbebant*: ut v. Æn.

. . . . *Viridante toro consederat herba.*

Isidorus, lib. xx. cap. I. *Torus dicitur a tortis herbis, quæ accumbentium humeris supponuntur*. Varro a se & aliis dissentit. Nam lib. IV. de L. L. ait: *Torale, quod ante torum, & torus a torvo, quod is in promptu*. Atque addit, *Ab hac similitudine torulus in mulieris ornatu*. Sed de *torulo* mox curatius. *Tori* autem prius etymon amplexus idem apud Nonium, qui hæc adducit e lib. I. de vita Pop. Rom. *Quod frontem lecticæ struebant*, (lego, *Quod fronde lecticam sternebant*,) *ex ea herba torta torum appellatum: hoc quod injicitur, etiamnunc toral dicitur: lecticam quæ involvebant, segestria appellabant*. Ad consuetudinem eam, qua *torum* frondibus sternebant, respexit Juvenalis sat. VI.

Sylvestrem montana torum cum sterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.

Qui locus valide firmat emendationem illam Nonii. Etymon tamen verum non est. Nam magis omnino placet *torus* proprie dici de *fune*, non quidem a *torquendo*. sed vel a τείρω, cujus præteritum τέτορα, unde τόρος, ut generatim sic dicatur quicquid rotundum est: vel a τόνος, id est, *funis*, quomodo Herodotus dixit τοὺς τόνους τῶν κλινέων, *toros lectorum*, id est, *funes*. Inde *lectum* dixerint *torum*, quia lecti tenderentur *toris*, hoc est, *funibus*. Id enim Latinis olim *torus*: quomodo usus Cato. Estque τόνος ἀπὸ τοῦ τείνειν, hoc est, *extendendo*. A τόνος autem *torus*, *N* in *R* abeunte, ut a *mona mora*, a δονος *dirus*, a *gemmen germen*, a *cluna clura*, & ita in aliis. [malim a τορέω, unde τόρος, hinc quoque *storea*.] Indeque ὑποτορευτικός *torulus*, hoc est, *funiculus*. Plaut. Amphit.

Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaso.

Ammianus Marcellinus, lib. xxiii. *Toruloque capite circumstruo*, &c. Falluntur igitur, qui in Plauti loco *trochilus* legunt. Sed & illi decepti sunt, qui *torulum* interpretantur *lectulum parvulum*. *Tori* quoque dicuntur in animali partes extantes carnosæ: nempe vel ob rotunditatem, quia musculosæ illæ partes nervis quasi toris seu funibus sint compactæ. Maro, III. G. de equo:

Luxuriatque toris animosum pectus . . . .

Cic. in II. Tusc. Quæst.

O pectora, o terga, o lacertorum tori.

Interpretatur illud Sophoclis:

Ὦ χεῖρες, ὦ νῶτ᾽ ἐμὰ, ὦ φίλοι βραχίονες.

Hinc *torosus*, ut *torosa juventus* apud Persium, *boves cervice longa & torosa* apud Columellam. Κατὰ μεταφορὰν etiam translatum ad *arbores*: ut discimus ex solo Vitruvio, lib. II. cap. IX. ubi *torulus* est lignum, quod cortice ambitur, proximeque ambit mediale, sive medullam: Theophrastus τὰ πρὸ μήτρας appellat. Μήτραν autem definit τὸ μεταξὺ τοῦ ξύλου, τρίτον ἀπὸ τοῦ φλοιοῦ. Ut μήτρα sit idem ac καρδία & μύελος, sive *medulla*. A brachiorum *toris* est *toranius*. Nam, ut Salmasius bene observat, in vett. Glossis, ubi legitur, *toranus*, ὑλωρὸς, τροφεύς. Item *tolarius*, πλακουντοφόρος, utrobique rescribendum *torarius* vel *toranius*, ἀλλοτροφος. Sane in iisdem legas: *torus*, ἀλίνη· *torum*, φλοιός. *Toranius* igitur vel *toranius* proprie qui infantem gestare ulnis solet: *gerulum*, & posterioribus temporibus *bajulum* dixere. Hinc apud Romanos cognomen *Toranius*, quod a Thoraniis diversum. Nam Θώραξ & Θωράνιος Græca appellatio.

Torvus, σκυθρωπὸς, ut exponunt Gloss. vett. Festo placet esse a *taurus*, quia animal hoc ferox & *torvum*. Sane *torve* quid aliud quam ταυρηδὸν· vel fit a *terreo*, quasi *terribilis adspectu*. Quæ Perotti sententia est. Vel *torvus* a *torquendo*: quasi *torta vulta*: unde & in Glossis vett. legas, *Torvum* λοξόν. Λοξὸν vero *obliquum*, *tortum*.

†Torvus in Glossis redditur σκυθρωπὸς i. e. *mœstus*. Venit autem a טרח *torah*, quod reddi solet *labor*, *defatigatio*. Verum ad animam semper refertur, ac molestiam animi notat, quæ in torvo vultu se prodit. *Cheth* autem sæpissime in V consonum vertitur. Itaque in forma pronominis affixi (e. g. טרחכם *torhhachem* Deut. I. 12 quod gutturali versa in digamma, efferetur *torvachem*) proxime id nomen ad Latinum Torvus accedit. Mazocchius.

Tot a τόσα, ut a μυρσίνη, *myrtus*. A *tot* est *totus* priori correpta, quomodo usus Manilius: ut alibi dictam: tum priori porrecta, quia *tot* in eo partes, quot ad *totum* exiguntur. A *tot* quoque vel *totus*, cum priorem corripit, est *toties*, ut a *quot*, vel *quotus quoties*. Pro eo *toties* & *quoties* cum *N* legitur in vett. libb. approbantibus id Victorino & Capro, qui ita disertim scribere jubent. De *totidem* dictum in *Idem*.

Toxicum a taxo arbore venenata dictum putarunt Pomponius Sabinus in Virgil. & Brodæus comm. in Ἀνθολογίας, & ante hos veteres ipsi, teste Plinio, lib XVI. cap. X qui de taxo agens: *Sunt*, inquit, *qui & taxica hinc appellata dicant venena, quæ nunc toxica dicimus, quibus sagittæ tinguntur*. Verum sententiam istam vel eo refellere est, quod differt taxi *venenum* a *toxico*: ut argumento est quod Nicander, postquam de *toxico* egerat, separatim postea de *taxo* tractat. Quare rectius, qui ἀπὸ τοῦ τόξου dici volunt, quo nomine Græci tum *arcum* tum *sagittam* vocant, ut docent Homeri enarratores. Inde nomen datum, quia barbari eo sagittas inungerent, ut superius Plinii locus docet: & Virgilius in IX.

. . . . *Quo non felicior alter*
Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

Et Lucanus:

. . . . *Tinxere sagittas*
Errantes Scythiæ populi.

Recte igitur Festus: *Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perungere sagittas soliti sunt*. Prævit ad hanc etymologiam Dioscorides, lib. VI. cap. XX. Τὸ δὲ τοξικὸν φασὶ μὲν ὠνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰ τόξα τῶν βαρβάρων ὑπ᾽ αὐτοῦ χρίεσθαι. Quod & apud Paulum Æginetam legas, lib. V. Τόξον vero, ut in Hellenismi Alphabeto tradit Angelus Caninius, literarum trajectione factum ex קשת, quod idem.

T R

Trabea mirificam ἐτυμολογίαν adfert Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. XXIV. *Trabea*, inquit, *dicta, quod in majori gloria hominem transbearet, hoc est, ultra & in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret*. In quibusdam libris pro *transbearet* legitur *transveheret*, ac nisi sequerentur apud Isidorum, quæ ostenderent,

derent, cum omnino a *trans* & *beo* deduxisse, poterat videri hæc genuina esse lectio. Nam equites *trabeati transvehebantur*. Fiebat ea *transvectio* hoc modo. Idibus Quinctilibus ex instituto Q. Fabii *equites trabeati*, equis insidentes, corona ornati oleagina, ab Honoris sive Martis templo in Capitolium *transvehebantur*. Si sine culpa essent, abibant; sin aliter, sistebant, & equum vendere jubebantur. Auctores Dionysius, Livius, Valerius, Plinius, aliique, quos ritus hujusce auctores laudat & probat Justus Lipsius, lib. I. de Militia, dialogo v. Sed, ut dixi, interpretatio, quam subdit Isidorus, ostendit eum a *beando* derivasse. Et sic quoque ψευδετυμολογεῖ Annaeus Cornutus, quem Elias Vinetus dedit. Nam iisdem verbis hæc apud eum leges in sat. III. Neutra autem ἐτυμολογία vera est, sed omnino est a *trabibus*. Erat enim vestis segmentata *trabibus* purpura expressis. Vide quæ de *trabea* scripsere Balfus, de re vestiaria, cap. x. Wolfangus Lazius, lib. VIII. commentar. Reip. Rom. cap. v. Carolus Sigonius, lib. III. de Judiciis, cap. XIX. Elias Vinetus, notis ad finem Ausonianæ gratiarum actionis pro consulatu; Jos. Scaliger, ad Festum in *trossulus*; Justus Lipsius ad Tac. lib. III. annal. Aldus Manutius, lib. II. de quæsitis per epistol. ep. III. & Jul. Cæsar Bollingerus, commentario de triumpho, cap. XVIII.

TRABS, [τράπηξ vel potius a τάφρος.] ut Isidorus ait, lib. XIX. cap. XIX. *quod in transverso posita utrumque parietem continuat*. Sed prius *trabes*, quod a τράφηξ. Ita Lycophroni vocatur ὁ ὀπισθελκνής βάκτρος, teste Etymologo. Inde & teli genus *trifax*. Festus: *Trifax, telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur*. Ennius:

Aut permarceret paries percussus trifaci.

Nisi id potius a *triplici facie*, quod Scaliger putat ad Festum. Nam & similiter *difax* a *duplici facie* dixere. Gloss. vett. *Difax*, δίχρωμος, διπρόσωπος, δίοψις. A *trabs*, *trabalis*, δοκώδης, ut exponunt Glossæ: & *trabica*, ἀκάτιος, ut Onomasticon interpretatur. Festus: *Trabica navis, quod sit trabibus confixa*. *Pacuvius*: *Labitur trabica in alveos*. Ita quoque est MSStis.

TRACHALI, ut exponit Festus, *muricum ac purpurarum superiores partes*. Plane Græcum est. Nam τράχηλος, *collum*, ac Dorice τράχαλος. Nempe *conchæ pars anterior*, τράχηλος· *media*, μήκων vel μηκώνιον. Mediæ sunt fauces, in quibus purpuræ est flos succi tinctorii. Unde Aristoteles de purpura: τὸ δ' ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου. Plinius autem: *Sed purpura florem illum, tingendis expetitum vestibus, in mediis habent faucibus*.

TRADO ex *transdo*, ut *tralatio* pro *translatio*. Integro usus Ter. Phorm. prol.

Retrahere ab studio, & transdere hominem in otium.

A *trado tradux*, ramusculus arboris, sive avulsus, ut traducatur, sive necdum avulsus, sed qui avelli & traduci possit. Κατὰ μεταφορὰν usus Severus in Ætna, cum ait, *Traduce materia*.

TRAGELAPHUS, τραγέλαφος, quasi dicas *hircocervus*; a τράγος, *hircus*; & ἔλαφος, *cervus*. Sane barbam habet hirci, cornua autem cervi. Belgis vocatur *brand-hert*, quasi dicas *ustocervus*: nempe quia colore refert *lignum semiustum*. De animali hoc Plinium vide, lib. VIII. cap. XXXIII. & Solinum cap. XXII. ubi ajunt tantum eo a cervis differre, quod villosos habent armos, & menta promissis hirta barbis. Unde liquet, non esse id *tragelaphum*, quod pro eo exhibet Bellonius. Ut in quo nec sint cervi cornua, nec barba hircina.

TRAGEMATA dicuntur, *quæ secundis mensis apponuntur comedenda*, a τρώγω, *edo*: unde & τρωγάλια eadem dicuntur: uti τραγήματα ab aoristo ἔτραγον. Gloss. τραγήματα, *bellaria*.

TRAGOEDIA, τραγῳδία· *tragœdus*, τραγῳδός, quasi *hircicen* dicas, a τράγος, *hircus*; & ᾠδὴ, *cantus*; quia premium ejus, qui *tragœdia* vicisset, *hircus* esset, quem ille Baccho sacrificabat. Unde Horatius in Arte:

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum.

Et fortasse eo respexit Maro in Eclogis, cum ait:

An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruisset fistula caprum?
Si nescis, meus ille caper fuit: & mihi Damon
Ipse fatebatur: sed reddere posse negabat.

Nam ut in commentariis Servio tributis, sed cum alibi, tum super hoc loco laudantibus Servium ipsum: *Varus tragœdiarum scriptor habuit uxorem literatissimam, cum qua Virgilius adulterium solebat admittere: cui etiam dedit scriptam tragœdiam, quam illa marito dedit tanquam a se scriptam. Hanc recitavit pro sua Varus, quam rem Virgilius dicit per allegoriam*. Alii τραγῳδίαν dici ajunt, quasi τρυγῳδίαν, a τρύξ, *fæce*: quod scenici os perlinerent fæce ante usum personarum a Thespide inventarum: quod idem inibi Horatius docet:

Ignotum tragicæ genus invenisse Camenæ
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis;
Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.

Atque hoc etymon, uti & illud, ἀπὸ τοῦ τράγου, etiam adfert Cornutus vel Asper, aut quisquis auctor libelli de *comœdia* & *tragœdia*, qui Terentio præmittitur. Alii deducunt a τρυγητὸς, hoc est, *vindemia*, sive quia *vindemiæ* tempore sit inventa: sive quod tum ludi *tragici* agi, inque Bacchi honorem *caper* cædi soleat. Unde Maro, II. Georg.

Non aliam ob caussam (scilicet quam quod vites rodat) *Baccho caper omnibus aris*
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi,
Præmiaque ingentes pagos & compita circum
Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos saluere per utres.

Denique Isaacus Tzetzes prolegomenis in Lycophronem addit, sic dici vel quia in *tragœdiis* τὸ τραγῳδεῖν ἵσταντο, vel quasi τραχῳδίαν a τραχὺς, id est, *asper*, eo quod agat de rebus duris atque *asperis*, uti cædibus ac mortibus heroum.

TRAGOPAN avis, voce ex τράγῳ sive *hirco*, & *Pane* conflata. Plinius, lib. X cap. XLIX. *Equidem & Tragopanem, quam plures affirmant majorem aquila, cornua in temporibus curvata habentem, ferruginei coloris, tantum capite puniceo*. Nomen igitur, quia *Panem* referret cornibus *hircinis*, & capite puniceo. Nam is color Pani. Unde Maro in Ecl. de eo inquit:

. . . . Quem vidimus ipsi
Sanguineis ebuli baccis, minioque rubentem.

Ubi Servius: *Facie rubra pingitur Pan propter ætheris similitudinem*. In vulgatis Plinii codd. etiam antiqua Parmensi, perperam est *Tragopenades*: uti apud Melam, lib. III. cap. X. pro eo *Tragopomon*: unde quidam faciunt *tragopogon*: quasi sit ab *hircina barba*. Nam πώγων, *barba*. Apud Solinum, cap. XXXIII. deficiente ultima litera est *tragopa*. Ait esse *cornibus arietinis*. Debuit *hircinis* dicere. Nam τράγος, *hircus*. Unde τραγίπαν, *Hircipan*, ut αἰγίπαν, *Capripan*.

TRAGULA, ἀκοντὶς, βολὶς, ut est in Glossis: ἀκόντισμα, ut Onomasticon interpretatur. Indeque *tragularius* Vitruvio, lib. II. *qui tragulam jacit*. *Tragulam a trajiciendo* dici vult Varro, lib. IV. de L. L. Aliter vero Festus: *Tragula, inquit, genus teli, dicta quod scuta* (MSti *ex scuto*) *infixa trahatur*: unde Scaliger *tragulam* dicendam putabat, quasi diminutivum sit a *traha*, vel *trahea*. Ab eadem ἐτυμολογίᾳ id *genus teli hamatum* fuisse, suspicatur Lipsius, lib. IV. Poliorcet. cap. IV. Agit de eo & Turnebus, lib. VII. cap. XII. *Tragula* quoque a *trahendo* dictæ sunt *verricula*, sive *retia piscatorum*. Vide eundem Turnebum, lib. XXI. cap. XIV. [potius dictum a τρέχειν, seu τροχαλία, quod dum volat trochleæ motum imitatur.]

TRAHO juxta Nunnesium sit ab ἀρτάω, quod est *suspendo*, *socius vel comes sum*. Mallim a *trans* & *veho*, quasi *travoho*, ut *tractum*, quasi *travectum*. Nam S sæpe in compositione perit, ut *trado*, quasi *transdo*, quo usus Terent. Contra apud Lucretium est *traferri* pro *transferri*, ac apud Cic. in vett. codd. legas *tramittere*, quod & apud Sillam. Sed ejusdem generis sunt *tranare*, *trameare*, *traducere*, & si-

& similia. A *traho* est *tracto*, uti a *rapio*, *rapto*; a *veho*, *veto*, de cujusmodi verbis videndus Agellius, lib. II. cap VI. In propria significatione usus Ovid. XIV. Met.

.... Tractata comis antistita Phœbi.

Ita libb. vett. Sed & Lucretius eodem pene modo dixit lib. III.

.... Morsuque ferarum
Tractari.

Idem *tractare vitam*, ea ratione dixit, qua Maro *ducere vitam*. Locus Lucretii est lib v.

Volgivago vitam tractabant more ferarum.

Quamquam non desint, qui *tolerabant* legere malint. A *traho* quoque est *traha*, ut monet Servius. Nam quia rotas non habet, non volvitur, sed trahitur. Maro, I. Georg. *trahea* pro eo dicit κατ' ἐνδεῖαν. A *traha* est *traharius*, qui *trahes* vehit sarcinas. Usus Sidonius, lib. VI. epist. XI. A *traho* quoque est *tractim*, ut a *duco*, *ductim*; quibus similis *raptim*, *punctim*, *cæsim*, *saltim*. *Tractim tangere* dixit Plautus, Amph. act. I. sc. I. Janus Gulielmius exponit *colaphum impingere*, eique opponi ait *ductim tangere*, hoc est, *pugno ferire*; quomodo Paulus JC. dixit, *pugnum servo ducere*. Ab eodem dicta *tracta*, hoc est, ἐλκύσματα, μηρύματα, κατάγματα ἐρίων, prout a vett. criticis exponitur. Hesychius: μήρυμα, στάγμα ἐρίου. Sic usus Varro, cum ait: *Lanam tractam mmistrasset usfidari*. Item Tibullus:

Deftaque de niveo vellere tracta putat.

Caussa nominis est, quod dicatur *lanam trahere* pro *nere*. Varro γεροντοδιδασκάλῳ *Sed simul manibus trahere lanam, nec non oculis observare ollam pultis, ne aduratur*. Et Lucretius, lib. IV.

Primaque dispereunt, quasi in ignem [agmine] lana trahatur.

Et Pedo Albinovanus, eleg. de morte Drusi:

.... Clothoque duæque sorores,
Pollice quæ certo pensa severa trahunt.

Item Martialis in Xeniis:

Improba cum morsu fila manuque trahet.

Similiter *tractare lanam* dixit Justinus, lib. I. *Indignatus tali feminæ tantum virorum subjectum, tractantique lanam, ferrum & arma portantes parere*. Contrarium est *retractare*. Appuleius, XI. Metamorph. *Qui fatorum etiam inextricabiliter retractos licia*. Ab ea autem *tracta* significatione, quam in lanificio habet, altera quoque orta est ejusce vocis significatio in panificio: ubi, ut me Scaliger docuit, sic dicuntur *pastilli in longum producti*, ut contra *offæ* sunt *pastilli in rotundum glomerati*. Sic *tracta* voce utuntur Cato & Varro, atque adeo Athenæus quoque, qui Latinam vocem τρᾶκτας usurpavit, & in Glossis vett. est: *Tracta*, λάγανα. Quin apud Plinium quoque legit Scaliger: *Itaque a tractis herbam eam convolvi, atque ita offas fieri*. Ut sententia sit, herbam prius in minimas *tractas* componi, deinde ex aliquot *tractis* in grandiores *offas* digeri. Vide, si voles, Scaligerum epistola ad Vertunianum, quæ est in opusculis postumis. A *tracta* κατὰ μετάθεσιν factum videri possit nostrum *torta*: quod & Turnebum alicubi in Adversariis scribere memini. Sed potius censeo *torta* esse ex *torta*: quomodo superioribus seculis dici solere, cognoscimus ex Catholico Joannis Genuensis. Imo & in Glossis est, *vigna, placenta*. Pro quo corrupte apud Papiam *toria*. Nomen *torta*, quia in orbem torqueatur. A *tracto* est *obtrecto*, ubi *ob* significat *contra*. Nam, ut Festus ait, *obtrecto* est *contra alius sententiam tracto*. Ubi perperam MSSti quidam, *contra scientiam tracto*. Sic, *Detrectare est male tractare*: ut idem ait. *Attrecto*, etiam & *contrecto*, quid proprie notent, satis ex iis perspicuum est, quæ de simplici *tracto* ante diximus.

TRAMA, *filum quod intra stamen currit*, ut inquit Servius ad III. Æn. Dicitur *trama*, quod *trameat stamen & subtemen*. Id Cæsar Scaliger sic expressit in Arist. lib. IX. hist. Anim. cap. LXIII. Sect. CCCCI. *Trama, quod trameat inter filum & filum metas perquisitione*. Invenitur apud Varronem, lib. IV. de L. L. *Trama, quod tranat frigus id genus vestimenti*. Ubi Gb. Giffanius, in Indice Lucretiano legendum monet: *Trama, quod trameat filum densum genus vestimenti*. Scaliger emendat, *trama, quod trameat frugonis vestimentum*. *Frugio* idem quod *Phrygio*, de quo suo loco. Puto vulgarem lectionem esse genuinam; nisi quod pro *tranat*, *trameat* legi debere, res ipsa clamat. Κατὰ μεταφορὰν *tramæ* vocem usurpat Persius:

.... mihi trama figuræ
Sit reliqua: ast illi tremat omento popa venter.

Quem ad locum docet Casaubonus, quid sit *stamen*, *subtemen*, *trama*: in quibus vocabulis plurimi falluntur. Ipsum adi, & quæ de *stamine* ac *subtemine* suo loco diximus. Hinc apud Papiam *Tramoserica vestis*, *quæ*, ut inquit, *stamen ex lino, tramam vero ex serico habet*. Quæ ex Isidoro exscripsit, ut liquet ex iis, quæ in *Sericum* diximus.

TRAMES, *semita transversa*, imo a *transversa* dicta, ut ait Varro, lib. VI. de L. L. Recte si rem spectes. Ἀναλόγως vero est a *trameo*, quia transversus scindat viam rectam. *Trames* dicitur pro *transmes*, quomodo & *tralatio*, & *trado*, & *trano*, dicimus, pro *translatio*, & *transdo*, & *transno*, sive *transnato*, hoc est, διανήχομαι, διανεῦ, ut Glossæ exponunt. Simileque & *travio* pro *transvio*. Invenias *trameandi* vocem apud Lucretium, lib. IV.

.... Species quæ tramine omnis.

Sed & lib. VI. legendum putat Gb. Giffanius:

.... integra transit
Multa foraminibus liquidis, quia trameat ignis.

Ubi in vulgatis *travlat*. Varronem quoque usum, paret ex iis quæ in *Trama* diximus. *Trames* quoque est αὐλὼν sive *convallis*, ac generatim *locus fruticosus virgultisque obsitus*, Servius: *Tramites sunt convalles, quæ de lateribus utrimque pervia limitant montes: quæ solent etiam saltus nuncupari*. Pro *silva* accipi monet Scaliger illo Propertii, lib. III.

Hic Anio Tiburne fluis, Clitumnus ab Umbro
Tramite.

Uti & illo:

Et si forte meo tramite quæris avem.

TRANQUILLUM de mari proprie dicitur, uti *serenum* de *calo*, uti in Catholico suo ait Joannes Genuensis. Qui & *tranquillus* propterea dici ex eo putat, quia *transeas quiete*. Eadem Papiæ sententia est. Malim tamen priorem partem vocis *trans*, quasi *transio*, statuere. Et quod ad posteriorem partem, non satis liquet, sitne ex eo, quod *transquirere*, an quia *transiri quit*. [τοργῦται idem quod στόρται. Inde τοργυλος idem quod ?? γαλήνη.] A *tranquillitate maris*, qua nidificat *alcedo*, *tranquilla* videtur vocata. Sed non aliunde hoc colligi potest, quam Glossis, ubi legas: *Tranquilla*, ἀλκυών, ἀρχ. γαλήνη. Ut sententia sit, *tranquillam* nunc ἀρχαϊκῶς dici de *alcedine*: nunc usitate de *tranquilla anni tempestate*, ac præcipue *maris malacia*.

TRANS, juxta Nunnesium in Grammatistice, venit κατὰ μετάθεσιν ἀπὸ τοῦ πέρας, ejusdem notionis voce: ut π abeat in t, quomodo a σπουδὴ, *studium*; a στρωμνὴ, *stramen*, ac *sternuto*.

TRANSENNA quid sit, etiam inter eruditissimos homines disputatio est. Quod nemo negarit, qui legerit Turnebum, lib. V. cap. IX. Brodæum, lib. IV. cap. XIX. Lambinum ad Bacch. act. IV. sc. VI. & alios, qui post eos scripserunt. In eo dissensu dicam, quid maxime probem. *Transenna* est *opus cancellatum*, sive *reticulatum*, atque, ut Græci vocant, δικτυωτόν· atque appellatio ex eo, vel quia *adspectus transeat*, contra quam fit in corpore solido: vel quia *pertica*, *unde transenna fit*, *se transeunt mutuo*: ut quæ lignis constet transversis: unde Varro in III. de R. R. cap. V. ubi de turdis loquitur, requirit *perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in iis transversis gradatim modicis intervallis perticis annexis ad speciem cancellorum scenicorum, & theatri*. Nimis laxe Nonius *transennam* interpretatur *fenestram*. Neque enim qualibet *fene-*

stra sic dicitur; sed ubi *spatium fenestræ implent cancelli*: hoc est, cum *fenestra* vel *janua* est *reticulata*. Unde θυρὶς δικτυωτὴ vocatur τοῖς ἑβδομήκοντα, III. Reg. alibi εἶδος διατρητόν. Polybio δίκτυα διαφανῆ: quomodo & *perlucentem transennam* dixit Paullinus, epist. XII. ad Severum. In Glossis legas: *Transenna*, ἀγκυλίς. At ἀγκυλὶς idem ut κάγκελλοι, ut ex octavo Pollucis, & Aristophanis Scholiaste constat. Quare ex his colligimus, *transennam* sive *transenam* dici, sive *aspectus* ratio habeatur: sive *perticarum transversarum*, ut diximus. At omnino Becmanus durius, qui ait constari ex *trans* & *senna*, hoc autem esse ex שנה, hoc est, *transenna*? uti hoc a שנה. *Transennam* proprie, uti dixi, notare *opus cancellatum* sive *reticulatum*, indicat locus iste Ciceronis, lib. I. de Oratore, quem & Nonius adducit: *Nunc pete a Crasso, ut illam copiam ornamentorum suorum, quam constructam uno in loco, quasi per transennam prætereuntes strictim perspeximus*. Non est caussa satis gravis, cur hunc Ciceronis locum esse corruptum arbitretur: Sed recte est, quod agnoscit, si locus is sanus sit per *transennam* intelligi *fenestram cancellatam*. Turnebo autem assentiri non possum, qui existimat, Ciceroni hoc loco *transennam* dici *spatium pervium inter conclavia, triclinia, & cenationes*: ut nomen ex eo sit, quia *ex una ædium parte transitur in aliam*. Sane ne Paullino quidem id *transenna* est, quod Turnebus censet: verum *cancelli*, quibus dividebantur sanctuarium & popularia. Atque ut ejus ætate pro *transitu transenna* voce usi essent, usque tamen Nunius id *transennam* esse, in vulgo putarent. Ciceronis quidem ætate non aliter sumsere, quam pro *cancellis* vel *opere reticulato*. Neque diffiteor etiam *transennam* dixisse *ostium circi*, unde quadrigæ emitterentur. Sed hoc eo factum, quod esset *cancellatum*. Hæc *circi transenna* dimittebatur fune: quod non Tzetzes modo testatur, sed Cassiodorus quoque his verbis: *Ostia ab Hermulis, funibus demissis, subita æqualitate panduntur*. Atque hæc caussa est, cur *transenna* etiam accipi cœperit pro *fune* eo, quem dixi. Hinc Glossæ: *Transenna*, σχοῖνος ἐν ἱπποδρομίαις τεινόμενος. Etiam in Glossis legas: *Transenna*, ὕσπληξ, ἀπόλλαγμα, μαππάριον σημεῖον. Ubi tria conjunguntur, sed diversa: conjuncta tamen tempore; quæ caussa est, cur confundantur. Primum exponitur ὕσπληξ, quod *carcerra* notat, *unde equi emittuntur*. Sequitur ἀπόλλαγμα, hoc est, ipsa *equorum demissio*. Tertium est, μαππάριον σημεῖον, hoc est, *signum quod mappæ missione* ab eo dabatur, qui *mapparius* inde vocabatur. Quo signo dato, quadrigæ emittebantur carceribus. Quod si illa *transenna* significatio pro *fune*, quo demisso *transenna* aperiebatur, est κατα χρηστική, satis liquet, errare eos, qui arbitrantur, *transennam* proprie dici de *fune*: ut vocari *transennam* quasi *transtentam*, a *trans* & *tendo*. Voluit hoc Isidorus, lib. XIX. Orig. cap. I. *Hinc & trajectus, id est, extentus. Est enim funis latus, unde & transenna dicitur extentus funis*. Quem locum more suo ex Servio descripsit Isidorus. Is enim ad illud V. Æn.

.... Et volucrem trajecto in fune columbam:

scribit hunc in modum: *Trajecto, extento, unde transenna dicatur extentus funis*. Sallustius: *Machinato strepitu transenna corona in caput imponebatur*. Hæc Servius. Sed Sallustii locum plenius legas apud Nonium. Is enim hæc verba citat e secundo historiarum, *Transenna demissum Victoriæ simulacrum machinato strepitu coronam capiti imponebat*. Sed qui *transennam* proprie *funem* esse arbitrantur, (in quibus etiam est magnus Turnebus) tuentur se Plauti loco, Bacch. Act. IV. Sc. IV.

Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit.

Et Persa, Act. IV. Sc. IV.

Nunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis.

At nihil cogit, ut hic per *transennam* intelligamus *funem*. Quin potius per *transennam* capere oportet *cratem* vel *reticulatum opus*, quod suspendi solet, hordeo aliave esca sub eo adspersa, ut simul ut subiecte cratem sive rete, illud dimittatur, atque ita aves capiantur. Hæc significatio parum abest ab ea, qua sumitur pro *cancellis* vel *opere reticulato*: ut propter illa Plauti loca nihil opus sit aliud etymon quærere.

TRANSTRA de voce sic Festus: *Transtra & tabulæ navium dicuntur, & tigna, quæ ex pariete* (ita quoque est in MSStis Nansii) *in parietem porriguntur*. Ergo aliud sunt *transtra* in *ædificio*, aliud in *navi*. In *ædificio* sic dicuntur *trabes transversæ*: in *navi scamna remigum*, quasi *transversim strata*, unde Glossæ Phil. ζυγὰ πλοίου exponunt: Gloss. Cyr. παραζύγια πλοίου. Priori modo utitur Vitruvius, lib. IV. cap. II. posteriori Maro, Æn. V. Utraque significatio a *transeo*, unde *transtrum* κατὰ συγκοπὴν quasi *transitrum* [θράνιστρον], ut a *moneo monstrum*, quasi *monestrum*. Id magis placet, quam Petri Nunnesii in Grammatistice opinio, ut *transtrum* sit a Græco θρανίδιον, quo navium *transtra* denotantur. Erant & in machinis *transtra*, & ὑποτόνεια *transtilla*; quarum meminit Vitruvius, lib V. cap. XII. & lib. X. cap XX. Vide de his & imprimis de *ædificiorum transtris* Bernardinum Baldum.

TRAPETUM, ut ad II. Georg. monet Servius, est *mola olearia*. Gloss. Phil. *Trapetum*, ἐλαιῶν μύλος, ἐλαιοτριβεῖον. Gloss. Cyr. ἐλαιοτριβεῖον, *trapetum*. Virgil. II. Georg.

Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.

Martialis, in xeniis, epigr. XXXVI. (cujus lemma in veteribus libris est, *cistella olivarum*, non ut in vulgatis, *oliva*.)

Hæc quæ Picenis venit subducta trapetis,
Inchoat atque eadem finit oliva dapes.

Vide & Catonem de R. R. cap. XVIII. XXI. XXII: ubi refertur tam inter *torcularia vasa*, quam *olearia*. Est a τραπέω, quod est, *calcare*; & speciatim *calcare uvas in lacu*: unde τραπητὸς, *mustum*. Hesych. τραπητὸς, οἶνος.

TRAPEZITA, τραπεζίτης, hoc est, *argentarius, nummularius*, a τράπεζα, quod dicitur quasi τετράπεζα, a τέτταρσι πέζαις. Ita sit *mensa quatuor habens pedes*; sed generatim pro *quavis mensa* accipitur, ac speciatim pro *mensa argentariorum*, quomodo & vox *mensa* interdum a Latinis usurpatur, ut cum Cicero in Pisoniana ait: *Stipendium militibus mensis palam propositis esse numeratum*. Indeque *mensarius* teste Festo, qui aliter *nummularius*. Quod nisi satis verisimile esset Ἑλληνικὸν allatum, & jam a veteribus summo recepta consensu, possit τράπεζα etiam deducere ab Hebraice טרף, hoc est, *esca*.

TREBACUS, vel *trebax*, ex τρίβακος, ut *Britanni*, Βριττανοί, *bori*, *boro*, &c. Nam promiscue his usi literis. Τρίβακος πανοῦργος ὁ ἔντριβος πράγμασιν, ut ait Eustathius. Est ergo τρίβακος, qui multa usu exercitatus est & tritus, nempe a τρίβω, *tero*: quasi dicas, κατατετριμμένος. Similiterque & *lacerham tritum* dixere τρίβωνα, quod aliter τριβώνιον, nempe eadem origine. A τριβώνιον, credo, *Triboniani* nomen. Sed a Τρίβακος, *Trebacius*, cujus notio non multum abit ab *Catonis* nomine. Nam ut hoc quasi *catus & prudens*: ita illud, quasi τριβακὸς & *multo usu subactus*. *Trebaci*, vel *trebacis*, voce usus Sidonius, lib. IV. epist. XI. *Colligit itaque sese trebacissimus senex*. Et lib. IX. epist. XI. *Quicquid super hujusce scripti tenore censueris, malui saltem confiteri simpliciter, quam trebaciter dissimulare*. Ubi *trebaciter* & *simpliciter* opponuntur. Simplex est veritatis oratio. Ad fraudem tegendam, ingenio opus est, eoque multo usu subacto. Ergo *trebaciter* valet *callide*, more *trebacissimi* alicujus senis. Nec enim doctissimo Savaroni adsentio, qui *simpliciter* putat valere *semel*: *trebaciter*, *trite*, & *sæpe*.

TRECHEDIPNA, ut indicat vetus Juvenalis Scholiastes, sunt *vestes cænatoriæ*, ac maxime quæ parasitis in usu erant, quales Græcus *caligula*, eæque sic voce a τρέχειν, hoc est, *currere*; & δεῖπνον, id est, *cœna*, quod iis induti currerent ad cœnas. Turnebus, lib. III. Advers. cap XVII. & ex eo Stuckius, lib. II. conviv. cap. XXVII censet sic jocoso vocabulo appellari *vestes gymnasticas*, quæ alias *enaro-mides*

mider dicuntur. Sed fallitur uterque. Usus voce est Juvenalis, lib. I. sat. III.

Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine.

Ad quem locum in codice suo Jos. Scaliger adscripserat, signari σίτησιν ἐν ἀγοραστῇ παρὰ ἀγορᾶσιν. Id cujusmodi sit, plenius explicat in quinto de Emendatione temporum. In Glossario Philoxeni lego: *cupidicinus* (quasi *cupidum cœna* dicas) τρεχέδειπνος. Cœlius Calcagninus, lib. III. epist. 3. vult *trechedipna* κατ' ἀντίφρασιν dici, quod probat auctoritate Plutarchi in Symposiacis, lib. VIII. quæst. VI. scribentis, eos vocatos τρεχεδείπνους, qui appetentes licet & ambientes alienas cœnas, in mora tamen essent cæteris convivis tardius accedentes. Verum Plutarchus & alteram notionem agnoscit ibidem: nec vocis iste usus, quem Calcagninus probat, ad Juvenalis locum facit quicquam.

TREMO a τρέμω, quod idem notat: ac factum a sono corporum, qui ex motibus contrariis oritur. Eadem ratio vocis *trepido*. Quamquam Festus putarit hoc esse a τρέπω, id est, *verto*. Sic enim scribit: *Trepit, vertit; unde trepido, & trepidatio, quia turbatione mens vertitur.* Ita quoque est in MSStis. Sed nec *trepido* multum abit a ταρβῶ, quod idem notat. Unde Nannesius deducebat.

TRES, τρεῖς· *tria*, τρία· *ter*, a τρὶς κατὰ μετάθεσιν. Nisi *ter* a *tres*, ut τρὶς a τρεῖς. *Tertius* item, vel a *ter*, vel ab Æolico τέρτος pro τρίτος. Estque τέρτος, unde τρίτος, a Punico *thelath*, תלת juxta Angelum Caninium. Nempe ex θέλατος fuit, θέρτος unde τέρτος. Conversum λ in ρ, ut in παράσημα a שלש, quod idem. A *tertius* est verbum *tertiare*, hoc est, *tertio iterare*; ut *tertiare agrum*, tertio proscindere. Similiterque *tertiata verba*, in quibus tertio quid repetitur, ut in perturbationibus fieri solet. Id verisimilius, quam ut *tertiata verba* sint, *quando tertia solum pars exauditur*, cætera supprimuntur aut intelligi non possunt. quod & ipsum usu venit, quando loquuntur exanimati.

TRIARII, qui, & unde dicantur, docet hic locus Varronis: l. IV. de L. L. *Hastati dicti, qui primi hastis pugnabant; Pilani, qui pilis: Principes, qui a principio gladiis. Pilani, Triarii quoque dicti, quod in acie tertio ordine extremis subsidio deponebantur. Quod hi subsidebant, ab eo subsidium dictum.* A quo Plautus:

Agite nunc, subsidete omnes, quasi solent triarii.

Vide de iis Vegetium, lib. III. cap. XIV.

TRIBUTUM dicitur *quod tributim exigitur, & in publicum confertur*. Est igitur a *tribus*. A *tribus* vero *tributum*, *quod ex privato in publicum tribuitur*: ut ait Festus.

TRIBULUM *vehiculi genus*, *quo*, ut Servius ait, *maturæ fruges in area teruntur, sive triturantur*. Augustinus, lib. I. de Civit. Dei, cap. VIII. *Sub eadem tribula stipula comminuuntur, frumenta purgantur.* De etymo Varro IV. de L. L. *Hinc in messe tritura, quod tum frumentum teritur, & tribulum, quo teritur.* Favet ita Plinius, lib. XVIII. cap XXX. *Messis alibi tribulis in area, alibi equorum gressibus exteritur.* Vide & Varronem, l. I. de R. R. c. LII. Itaque & etymon hoc probat Isidorus, lib XX. c. 2. uti & Papias, & alii. Calepinus, ut veteres ejus editiones ostendunt, *tribulum* dici putabat a *tribus lateribus*: quod ineptum. Nam omnino est a *terendo*. Nempe ut a *lateo*, *latibulum*; a *pateo*, *patibulum*; ab *infundo*, *infundibulum*; sic a *tero* *teribulum*, & κατὰ συγκοπὴν *tribulum*. Vel potius a *tritum* est *tribulum*; ut a *fessum* *fessibulum*, quo usus Plautus Pœn. act. I. sc. II. Similiterque a supinis sunt *exorabulum*, *mendicabulum*, *suscitabulum*, *tintinnabulum*, *venabulum*, *conciliabulum*, pluraque alia. Quare nec opus vocem *tribulum* cum Becmano arcessere a Græco θλίβω, ut λ in ρ mutetur; quomodo a σίλφη est *sirpe*. Etsi non ignorem, significatione convenire; Nam in Glossis Philoxeni est: *Tribulatio*, θλίψις. Et in Glossis Cyr. Θλίβω, *tribulo*, *presso*, *premo*. Θλίψις, ὁ σφιγμός, *pressura*, *tribulatio*. Nec *tribulare*, quo Ecclesiastici scriptores utuntur pro *affligere*, a θλίβω esse puto, quamquam significatione conveniant: sed a *tribulum*, ut inde posterior ætas formarit *tribulare*, qua ratione eadem a *tritura* dixit *triturare*. Ita *tribulare* proprie erit hominem calamitatibus terere, haut secus ac spicæ *tribulo* teruntur. Pro *tribulum* etiam *tribula* dicitur. At *tribulus* aliud est. Nempe *spinæ genus*, quod & Græcis ita vocatur. Gloss. Cyr. Τρίβολος, ἄκανθα. *Tribulus*, *sentes*, *spina*. Nomen ex eo, quia habet τρεῖς βολὰς, *tres cuspides*. Usus Matth. cap. VII. Μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν τριβόλων σῦκα; *numquid colligunt de tribulis ficus?* Sed & τρίβολοι Græcis, ac *tribuli* itidem Vegetio, lib. III. cap. XXIV. a *triquetra figura* dicuntur, qui aliter vocantur *murices*, quos spargere moris erat contra camelos, aut quadrigas falcatas, aut oppidanorum eruptionem. Nec repugnem, si quis *tribulare* non tam a *tribulis* sive *plaustris tritoriis*, quam ab hac notione deducat, sive qua *herbam*, sive qua *muricem* notat, cum & hic, & illa, infestos protendat aculeos. Itaque *herbam ancipitem* vocat Prudentius, lib. II. in Symmachum:

Ancipites tribuli subeunt, & carduus horrens.
Has fert sicca sitis, hunc ebrius educat humor.

Prior tamen est notio *tribuli* pro *herba*: quam pro *instrumenta illa*, *cujus in bello usus*. Nec enim dubium, quin κατὰ μεταφορὰν postea triburum *instrumenta* ob eminentes cuspides. Differunt autem *tribulus* & *tribula* seu *tribulum*, non modo genere, origine ac significatione, sed etiam quantitate. Maro, I. G.

Lappæque tribulique . . . .

Idem eodem:

Tribulaque traheæque . . . .

TRIBUNAL a *tribunus*. Nam, ut ab *anima* est *animalis* & *animale*, & κατ' ἀποκοπὴν est *animal*: ita a *tribunus* *tribunalis* & *tribunale*, & ab eo *tribunal*. Nam proprie est *sedes tribuni*, ut Papias exponit, hoc est, *solium*, sive *locus sublimior*, *ubi is jus dicit*. Sed συνεκδοχικῶς sumitur pro quovis *loco ubi jus redditur*. Cyrill. Gloss. Βῆμα ἐπὶ ἄρχοντος, *tribunal*. Onomasticon: *Tribunal*, βῆμα δικαστήριον. Dicitur autem βῆμα a βαίνω seu βαίνειν, quia, cum elatius sit, scandi oportet.

TRIBUS dici videtur a Græco τριττὺς sive τριττὺς, unde τριττυάρχης, ὁ ἄρχων τῆς τριττύος. Sic ut suspicet, facit, quod levicula tantum immutatione sit opus, literæ *T* in *B*; quæ in aliis quoque occurrit, ut cum a τέρετρον dicitur *terebra*, a λίτρα, *libra*, &c. Summa quoque est significationis affinitas, sive sequamur Pollucem, Eustathium, & Aristophanis Scholiastem, qui ajunt τριττὺς idem esse quod ἔθνος ac φρατρίαν· sive Harpocrationem, Suidam, & Etymologum, qui esse docent τρίτον μέρος τῆς φυλῆς. Isidorus tamen, lib. IX. cap. IV. *tribus* ait dici, *quod in principio Romani trifariam fuerint a Romulo dispertiti*. Et quid Isidorum dico? quando idem antiquiores uno ore volunt, quibus hac in re nolim magnopere adversari. Loca eorum adferam, quo simul pareat, unde nomina tribuum (quæ fortasse Hetrusca sunt) derivarint. Varro, lib. IV. de L. L. *Ager Romanus primum divisus in partes tres, a quo tribus appellata, Tatiensium, Ramnium, Lucerum; nominatæ, ut ait Ennius, Titienses a Tatio, Ramnenses a Romulo, Luceres, ut ait Junius, a Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca, ut Volumnius, qui Tragœdias Tuscas scripsit, dicebat.* Eadem de re sic Asconius Pedianus in III. Verr. *Tribus principio tres fuerunt, Titiensis una e Tatio rege, Ramnensis altera a Romulo, Luceres altera a Lucumone, sive Lucretino, sive a luco, quem lucum Asylum vocaverat Romulus.* Et paullo post: *Obtinuerunt autem nomen aut a tributo dando, aut quia primo tres fuerunt, unde etiam Tribuni.* Plinius de viris illustribus: *Tres equitum centurias instituit, quas suo nomine Ramnenses, a Tito Tatio Titienses, a Lucumone Luceres appellavit.* Hæc Plinius, vel potius Cornelius Nepos, quando contra veterum librorum fi-

dem Plinio tribuitur : ut jam olim scripsit Hermolaus Barbarus , castigat. in Plin. lib. xvi. cap. xxix. Vide & de ejus libri scriptore Gyraldum , dialog. xxvi. De tribubus vero istis sic quoque scribit Plutarchus in Romulo : Φυλὰς δὲ τρεῖς καταστήσαντες, ὀνόμασαν τὰς μὲν ἀπὸ Ῥωμύλου, Ῥαμνήνσης· τὰς δὲ ἀπὸ Τατίου, Τατιήνσης· τρίτας δὲ Λουκερήνσης, διὰ τὸ ἄλσος, εἰς ὃ πολλοὶ καταφυγόντες ἀσυλίας διδομένης, τοῦ πολιτεύματος μετέσχον· τὰ δὲ ἄλση λούκους ὀνομάζουσιν· ὅτι δ᾽ ἦσαν αἱ φυλαὶ τοσαῦται, τοὔνομα μαρτυρεῖ· τρίβους γὰρ ἔτι νῦν τὰς φυλὰς καλοῦσι, καὶ τριβούνους τοὺς φυλάρχους. *Cum vero tres constituissent tribus , nomina hæc iis fecerunt , Ramnenses quidem a Romulo , Tatienses vero a Tatio , tertiæ autem Lucerenses a luco asyli , in quem multi fuga delati civitate donati sunt . Tres vero tribus fuisse , indicat ipsum nomen.* Quippe nunc quoque, *quas Græci* φυλὰς, *ipsi tribus vocant , quique iis præsunt , tribunos .* Ex Asconii & Plutarchi verbis *tribuni* quoque unde dicantur , cognoscitur . Plenius de eo Pomponius , lib. II. de Origine juris , § 11. *Dicti* , inquit, *tribuni , quod olim in tres partes populus divisus erat , & ex singulis singuli creabantur , vel quia tribuum suffragio creabantur* . Mihi placet , dictos *tribunos* , quia *præerant tribubus* ; qua ratione *curiones* vocati, *qui præessent curiis* , hoc est , *decimæ tribus cujusque parti* . Est autem *tribunorum* nomen antiquissimum , atque una pene cum urbe natum. Nam & sub Romulo fuit *tribunus Celerum* , qui equitibus præerat, & veluti secundum a rege locum obtinebat . Talis sub Tarquinio superbo fuit Junius Brutus . Postea pro *tribuno* dictum *Magister equitum*. Postremo *præfectus prætorio* . Auctor idem Pomponius . Unde autem *Tribunus Celerum* dictus sit, docet his verbis Dionysius Halicarnassensis , lib. II. ὄνομα δὲ αὐτοῖς ἅπασιν , ὃ καὶ οἱ νῦν κατέχουσιν , ἔσχον Κελέριοι , ὡς μὲν οἱ πλείους γράφουσιν , ἐπὶ τῆς ὀξύτητος τῶν ὑπηρεσιῶν· τοὺς γὰρ ἑτοίμους καὶ ταχεῖς πρὸς τὰ ἔργα , κέλερας οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· ὡς δὲ Οὐαλέριος ὁ Ἀντιεὺς φησιν , ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τοὔνομα ἔχοντες τοῦτο. *Hi autem cuncti communem habuerunt nomen , quod & nunc in usu , Celeres , ut plerique tradunt , a ministerii celeritate : nam promtos , & ad opus veloces Romani vocant celeres : sed ut Valerius Antias ait , a duce suo, cui id fuerit nomen* . Valerium Antiatem sequitur Festus . Sic enim scribit : *Celeres antiqui dixerunt , quos nunc equites dicimus , a Celere interfectore Remi , qui initio a Romulo iis præpositus fuit , qui primitus electi fuerunt ex singulis curiis deni , ideoque omnino trecenti fuere* . Sed si ab antiquis hac quoque in re dissentire licet , contenderim , *celer* esse a κέλης , quod proprie signat *equum desultorem*, sed non raro etiam dicitur de equite ipso, hoc est, qui non bigis aut quadrigis , sed equo certat singulari . Atque eadem sententia Julii Scaligeri, I. Poët. cap. xxii. & Angeli Caninii in Hellenismi Alphabeto . Fuere & *tribuni militum* . Sic autem dicti , quod *militibus* , hoc est, *peditibus* , *præessent*. Dividebantur hi in *rufulos* sive *rutulos* , & *comitiatos* . Asconius Pedianus in Divinat. *Tribunorum militarium duo sunt genera ; primum eorum , qui Rufuli dicuntur ; hi in exercitu creari solent ; alii sunt comitiati , qui Romæ comitiis designantur* . Festus Pompeius : *Rufuli tribuni militum appellabantur , quos Coss. faciebant , non populus : de quorum jure , quod Rutilius Rufus legem tulerat , qua iis cavebatur multis modis , (sic enim eleverant eorum jus , ut tunc elevabant , qui populi suffragio creabantur ,) rufuli a cognomine Rutilii, ut post rutilii appellati sunt*. Livius , lib. vii. *Cum eo anno primum placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri , (nam & antea , sicut nunc , quos rufulos vocant , imperatores ipsi faciebant ,) secundum in sex locis tenuit* . Præterea erant *tribuni ærarii* , qui sic vocati, non quia *publicas pecunias conquirerent* : hoc enim , ut testatur Varro , lib. iv. *quæstorum munus* fuit ; sed quod iis , ut eodem libro Varro ait , *attributa erat pecunia , ut militi reddant* : hoc est , quod a quæstore ex ærario pecunia iis tribueretur , quam in stipendiam militum erogarent . Sed omnium celeberrimum est nomen eorum , qui *tribuni plebis* dicuntur , quomodo vocati , quia pro *plebe* creabantur, & quia pro *plebe* , idcirco etiam ex plebe , nisi quod semel patritios duos cooptatos legere sit apud Livium lib. III. imo fere ex infima plebe , atque dum lata lex ut crearentur tantum e Senatu , id est , ut nemo fieret *Tribunus plebis* , nisi qui antea senator fuisset : senator tamen plebeius . Num vero ab Sylla , an ab alio *tribunatus* a plebe ad senatum translatus sit , negat constare Appianus, lib. I. Ἐμφυλ. Sane libera adhuc Rep. in usu fuit : unde Tranquillus in Augusto , cap. x. *Et quo constantius cætera quoque consequeretur , in locum Tribuni plebis forte demortui candidatum se ostendit : quamquam patricius , necdum senator* . Et cap. xl. *Comitiis tribunitiis , si deessent candidati senatores , ex equitibus Romanis creavit*. Quem locum male ab interpretibus de *tribunis militaribus* intellectum optime in animadversionibus suis exposuit doctissimus Casaubonus . Lucem hinc quoque accipit illud Plinii , lib. II. epist. IX. *Ego Sexto latum clavum a Cæsare nostro , ego quæsturam impetravi , meo suffragio pervenit ad jus tribunatus petendi, quem nisi obtinet in Senatu, vereor decepisse* . Fuere & alia *tribunorum genera* , imprimis sub principibus , ac maxime posterioris ævi . *Tribuni Scholarum* nominantur l. viii. C. de erogat. mil. ann. lib. xii. Rubrica de comitibus & trib. scholarum , & apud Marcellinum , lib. xxii. *Tribuni vigilum* in l. penult. C. de apparitoribus magistr. milit. lib. xii. *Tribuni fabrum* in veteri Inscriptione , pag. ccccxxxvii. II. *Tribuni fori suarii*, cclxxxiv. iv. edit. Gruter. Item *Tribuni matrimoniorum* apud Cassiodorum, lib. xii. Var epist xxiv. & *voluptatum , chartariorum , provinciarum* apud eundem , lib. vii. epist. n. xlvii. & xxx. Dicti autem *tribuni voluptatum* , quorum munus erat moderari scenicas atque alias ludricas populi voluptates , ut monet Lipsius de amphitheatro , cap. xv. Hæc fusius prosecuti sumus , ut eadem exponeremus & quid significent , & unde sint nomina *tribus* , Ramnium, sive Romnensium , Tatiensium , quos quidam Titienses nominant , Lucerum , tribuni celerum , rufulorum , rutilorum , comitiatorum tribunorum , æratiorum , ac denique cur *tribuni* quidam specialim *plebis tribuni* dicti sint , quamque late *tribuni* vox extensa sit inferioribus seculis . Quod si scire voles , ut augescente Rep. e *tribubus tribus* paulatim factæ sint quinque & triginta : si item nosse animus , quæ earum nomina fuerint , andeque dictæ : tum autem , quod *tribunorum* plebis officium fuerit ac potestas : cum eos adi qui scripsere de magistratibus veteris populi Romani, tum imprimis Onuphrii Panvini commentarios in I. Fastorum ; & libro II. commentariorum Reip Romanæ . A *tribu* dicti *tribules* , qui essent ex eadem *tribu* .

† Turba vocabulum errant , qui a *Ternario* numero , aut a Graeco τρίτυς (i. e. *tribus*) arcessunt : cum sit ipsissimum Syriacum שרבא *sharba* (quo modo a Syris *tribus* appellatur) e quo mutata prima de more in Ten , fiet *Tarba* : ac postremo sub aliis vocalibus fieret Tarba , & cum Latine terminatione Turba . A Latino vero fiet potius Tasco Tarbus fit Graecum τρίττυς , sicuti a *Libra* fit λίτρα . Postremo a Syriaco *sharba* sive potius ab inde derivato nomine *Tribus* fit verbum Tribuo : nam *tribui* dicitur , quod *tributim* exigitur , & in publicum confertur . Marochius .

Tricæ interdum pro *nugis* accipitur , quomodo usus Plautus , Rudente , act. v. sc. II.

> Gr. *Quid dare velis , qui istæc tibi investigo , indicoque ?*
> *Eloquere , propere celeriter* . La. *nummos trecentos :*
> Gr. *tricas* .
> La. *Quadringentos* . Gr. *tramas putridas* , &c.

Ac dixit similiter Martial. in Apophoretis , epigr. I.

> *Sunt apinæ tricæque , & si quid vilius istis* .

Quod

Quod vero apinas tricasque, dicimus pro rebus futilibus, & nugatoriis, id est ab duobus ignobilibus Apulorum oppidis: ut ostendit hic Plinii locus, lib. III. cap. XI. Diomedes ibi delevit gentem Monadorum, Dardorumque, & urbes duas, quæ in proverbii ludicrum vertere, Apinam & Tricam. Alias tricæ dicuntur impedimenta, sive quia res nugatoriæ ac frivolæ impediant negotia seria: sive quia translatio sit a pilis pullorum gallinaceorum pedes involventibus: quas proprie tricas dici indicat Nonius, nempe a Græco τρίχες, id est, pili. Quamquam nihil prohibet, quominus dicamus universa sic vocari pilos mutuo implexos; & figurate tum quasvis res viles, tum impedimenta. Posteriori modo usus Plautus, Pers. act. V. sc. II.

Ut me in tricas conjecisti.

Hoc est, in statum intricatum, & unde quis difficile aut neutiquam se possit expedire. Alii tricas hic interpretantur, quomodo usus ea voce Evagrius interpres vitæ Athanasii. Sed falli puto. A tricis sunt intricare, pro impedire; & extricare pro expedire. Ad originem allusit Varro, Γεροντοδιδάσκαλος.

Putas eos non citius tricas Tellenas, quam id extricaturos?

In vulgatis pro Tellenas est Atellanas: sed Telenas habent MSti, ac proxime accedunt edit. vet. ut Veneta anni CIƆCCCCXCVI. in qua Tellanas editum. Jamdudum me fateor basitare, circumbiscere, tergiversari, tricas, quemadmodum dicitur, conduplicare Tellenas. A tricis est tricari apud Ciceronem, lib. XIV. ad Atticum epist. XIX. & alios. Significat id λογγάζειν sive ἀναδύεσθαι. Hinc tricones, & tricosi. Glossæ Latino-Græcæ Philoxeni: Tricosus, ἄχρειος, ἔκλυτος, λογγὸν, ἀναδύς. Sic eum locum corrigit B. Vulcanius. Lucilius:

Hic tricosu' bovinatorque ore improbu' duro,

Idem:

Lucius Cotta senex, Crassi pater hujus Panaræ
Magnus trico fuit nummarius, solvere nulli
Lentus.

Ubi trico quia primo vocatur, mox dicitur solvere nulli lentus, hoc est facilis: ut quidem in Variis suis Muretus censet. Nam aliter de eo Ivo Villiomarus, hoc est, Josephus Scaliger, lib. I. Animadvers. adversus Titium, cap. XX. ipsum adi. Triconibus opponuntur reposcones, quibus a reposcendo nomen: Ammianus Marcellinus, lib. XXII. Ægyptii controversi sunt, & reposcones acerrimi.

TRICHILA sunt vitium vel cucurbitarum compluviata pergula, qualem describit Sidonius, lib. V. epist. XVII. cum ait, sub umbra palmitis adulti, quem stipitibus illatis, cancellatimque pendentibus pampinus superducta texuerat: Et Gregorius Turonensis, de Miraculis S. Martini, lib. IV. cap. VII. Vitium camera extensa per traduces dependentibus uvis quasi picta vernabat. Quem locum mihi suggessere Savaronis ad Sidonium notæ. Unde trichila dicamus, optime docet Josephus Scaliger in Copam. Vult enim ita dici vitium aut cucurbitarum jugamenta, aut cucumerum compluviatas pergulas, quas vulgo umbellas & umbracula appellant. Nomen autem deducit a trichinus, hoc est, densus sive spissus: unde Varroni apud Nonium, quæstus trichinus. Proprie autem trichinus significat pilis densum & quasi impeditum, a τρίχες, quomodo Græcis pili appellantur. Sed generatim notat densum, ut ex Varronis loco discimus, tum ex quod pergulis indidere nomen trichilarum, quia δασύφυλλαι. Trichila voce præter auctorem Copæ, usi etiam Columella, lib. X. & Cæsar in tertio de bello civili. De Cæsare agnoscit quoque Cælius Rhodiginus, lib. XVIII. cap. XI. Sed male interpretatur flagella vestis prætextæ genus. Nec audiendus magnus Turnebus, qui LIX. cap. XIX. tradit, trichilam in Copa & apud Columellam notare vas æreum, in quo calices lavantur. Est & trichila vocabulo aliud admodum adfine, quod & ipsum apud Columellam eopse carmine legi ajunt. Est id trichilum, quo præter alios Rob. Stephanus in Thesauro suo, & Hadrianus Junius in Nomenclatore, signari volunt nasiternam, vasis aquarii genus, tres nasos exprimens. Verum apud Columellam, quemadmodum ad Copam monet Scaliger, trochilum per o legi debet hoc pacto:

Tum modo dependens trochili, modo more chelydri
Intortus cucumis.

Ut nempe longum teretemque cucumerem similem esse dicat partim trochilis, hoc est, torylis in apophysibus columnarum: partim colubro serpenti.

TRICLINII de voce ita Servius in I. Æn. Antiqui stibadia non habebant: sed stratis tribus lectis epulabantur. Unde & triclinium sterni dicitur. Sic Cicero: sterni triclinia & in foro jubebat. Unde apparet errare eos, qui triclinium dicunt ipsam basilicam, vel cœnationem. Ubi quod ait, triclinium poni pro tribus lectis, indeque dici triclinium sterni: id quidem verissimum est. Nam & Varro ita dixit, lib. I. de R. R. cap. LIX. In qua quidem etiam triclinium sternere solent cœnandi caussa. Et lib. III. cap. XIII. Erat locus celsus, ubi, triclinio posito, cœnabamus. Et Vitruvius, lib. X. cap. VI. In eis tricliniis quatuor strata. Sed tamen fallitur, cum negat pro loco domus cœnatoria accipi. Quæ sententia refellitur auctoritate Vitruvii, lib. V. cap. V. cum ait, Tricliniorum quanta latitudo fuerit. Et similiter usi Tullius, Valerius Max. Fabius, alii. Nomen triclinio fecit ὁ τῶν κλινῶν ἀριθμὸς, ut Pollux indicat, lib. I. cap. VIII. Unde Horatius, lib. I. sat. V.

Sæpe tribus lectis videas cœnare quaternos.

Juvenal. sat. V.

Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto.

Triclinium igitur dictum, quia Romani pransuri vel cœnaturi τρεῖς κλίνας, hoc est, tres lectos sternerent, quibus incubantes cibum sumerent. Nonnunquam tamen duo tantum erant: unde biclinii nomen apud Plautum, ex Latino bis & Græco κλίνη: quod cum displiceret Lambino, suspicabatur legendum diclinium: sed invitis libb. Et potuit in δίκλινος, (si a mera Græcis esse malis) Δ in B transire, ut a δὶς, bis; a δεῖς, bes; a duonus, bonus. Porro lectuli isti, quos dixi, tricliniares, vel etiam discubitorii dicebantur ad discrimen cubicularium, prout hos vocat Cicero, II. de Divinat. cum ait: Quidam somniavit ovum pendere e fascia lecti sui cubicularis, &c. Quod si discubitorii isti illustrium magnorumque virorum forent, altiores esse solent; unde Virgil. II. Æn.

Inde toro pater Æneas sic orsus ab alto est.

Contra minus honesti erant humiles, quales Punicani erant. Isid. lib. XX. cap XI. Punicani lecti parvi & humiles, primum a Carthagine advecti, & inde nominati. Iis Q. Ælius Tubero utebatur, eaque res integerrimum illum virum, Prætura, quam petebat, dejecit; ut e Cicerone refert Valerius Max. lib. VII. cap. V. Porro hi lectuli, si unum tantum hominem caperent, dicebantur scimpodia. Hesychius: Σκιμπόδιον, εὐτελὲς κλινίδιον, μονοκλίνιον. Est autem diminutivum a σκίμπους, quod inter lecti genere reponit Pollux. Κραβάτιον, hoc est, lectulum humilem esse ajunt Hesychius & Suidas. Utitur scimpodii voce Agellius, lib. XIV. cap. X. Offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi. Interdum & duos capiebant: quales non pauci cernuntur Romæ in lapidibus antiquis, in quibus maritus & conjux accumbentes cœnant. Erant & qui tres, quatuor, quinque caperent. Postquam autem mensæ citreæ, quæ rotundæ, in honore magno apud omnes esse cœperunt, pro tribus lectis usi stibadio. Ita vocabatus lectus semicircularis mensis rotundis accommodatus. Servius ad I. Æn. Antiqui stibadia non habebant, sed stratis tribus lectis epulabantur; unde & triclinium sterni dicitur. Usus stibadii voce Plinius, lib. V. epist. VI. Est vero non a stipite, ut Isidorus voluit, qui iccirco stipadium scripsit: sed a Græco στιβάδιον, quod est ὑποκοριστικὸν τοῦ στιβὰς: quod in Glossis vett. stramentum exponitur, quasi stratum cubandi caussa. Hesychius vero: στιβὰς ἀπὸ ῥάβδων καὶ χλωρῶν χόρτων στρῶσις, καὶ φύλλων τι χαμαιεύνη. Nempe voce hac signatur torus ex herbis aut frondibus

bus factus: unde Eustathius deducit a φολέω, quod est *calco*: ut ad verbum videatur sonare *calcitum*. Nam *calcitam* similiter Varro dictum ait, quod in ea tomentum aut simile quid calcaretur. *Stibadium* alio nomine vocatur *figma*, quomodo praeter alios, quos mox adducam, non uno loco loquitur Petrus Ravennas. *Sigma* vero dicebatur, quia haberet *antiquam figuram literae sigma*, quae eadem erat ac Latini C: ut ex vett. & lapidibus & libris constat. *Stibadium* vero & *figma* idem notare, satis clare indicat Martialis, lib. XIV. ubi lemma est *Stibadia*: distichon vero tale:

Accipe lunata scriptum testudine sigma:
Octo capit: veniat quisquis amicus erit.

Ubi sermo de *sigmate* capacissimo. Nam communia septem, minima sex homines capiebant. Inde *sigma*, quod hic octo capere Martialis ait, alibi cum *heptaclinon*, tum *hexaclinon* appellat. Ita loca ista Martialis, in quibus se torsit Ciacconius & Ursinus, commode conciliari puto. Septem quoque nominat idem, lib. X. ep. XLVIII.

Septem sigma capit, sex sumus, adde Lupum.

Eundem numerum indicat Lampridii locus, ubi sic de Heliogabalo scribit: *Habuit hanc consuetudinem ut octo calvos rogaret ad coenam: item octo luscos, & item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos, & octo pingues, cum capi non possent omnes uno sigmate, ut de his omnibus risus citaretur.* Nec dubito quin de *septenario* accipi debeat illud Sidonii, lib. II. epist. ad Domitium: *Ita ne ministeriorum sese non impediente famulatu, tot possis recipere sellas, quot solet sigma personas.* Quia vero *sigma* semicirculi figuram habuit, ideo Appuleius, lib. V vocat *semirotundum suggestum*: eademque de caussa cornua ei semel & iterum tribuit Juvencus Presbyter, ut ad Eusebium Scaliger ostendit. Caetera de *triclinio* & conviviorum apud veteres ritu, vide apud Philandrum in Vitruvium; Hieronymum Mercurialem, lib. I de re Gymnastica, cap. XI. & Ciacconium ac Fulvium, in tractatu de *triclinio*. Item J. Lips. lib. III. antiq. lect. & Stuckium, in convivalibus.

TRIFAX a Festo exponitur *telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur*. Idem illud Ennii promit:

.... *Aut permaceret paries percussu' trifaci.*

Sive, ut in MSto est, *Aut permarceret*. Onomasticum vetus: *Trifax*, τριχαλος, id est, *trisidum*, *trifulcum*. Simile est *bifax*. Isidori Glossae: *Bifax duos habens obtutus*. Glossae Philoxeni: *Bifax* Διώρμητος, διπρόσωπος, δισνις. Ubi pro διώρμητος scr. διχομμος. Porro & hae & illae Glossae videntur a *facie* deduxisse. Ut *bifax* sit *bina facie* praeditus: *trifax* item *trina*. In MSStis tamen Festi codd. scribitur *triphax*. Sed perperam, ut puto.

TRIGLYPHA (quo Vitruvius utitur, lib. I. cap. II. & lib. IV. cap. I.) ad verbum sonat *trisculpta*: prout vertit antiquus Aristotelis interpres. Est enim τρίγλυφος a τρεῖς & γλυφὶς, quod est *sculptura* sive *canalicula*. Ut *triglypha* sint quae *triplici sulco* sunt *sculpta*: uti pars zophori in opere Dorico. Vide de his Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum.

TRIGONUM piscem a *forma triquetra* quidam dictum autumant. Sed scribendum *trygonum*, cum sit a τρύγων, quod & *avis* est, & *piscis* nomen. Latini *turturem* & *pastinacam marinam* vocant. Utitur *trygoni* voce Plautus Captivis, act. IV. sc. IV. Nisi *trygono* potius scribendum, quod verum puto. Ita autem editum in antiqua Veneta an. MDXVIII. quae cum Saraceni aliorumque commentariis in lucem prodiit. Vide plura in *Pastinaca*.

TRIPUDIUM, quasi *tripedium*, *tripudiare* quasi *tripediare* dici a vero non abludit. Horat. lib. III. od. XVIII.

Gaudet invisam pepulisse fossor
Ter pede terram.

Ita *tripudiare* simile fit ac διποδιάζειν. Simileque verbum *tripedare*. Gloss. Cyr. τριποδίζω, *tripedo*, τριπόδιον, *tripedium*. Sed Festus *tripudium* dici putat, quasi *terripavium*, sive, ut in MSto est, *terripuvium*, quia *terra pedibus pavitur*, id est, *caditur*. Nam *pavire* idem ac παίειν, *ferire*: unde *pavor*, *pavimentum*, *depavere*, & alia. Est & auguralis vox, quomodo usus Tullius, II. de Divinat. Ubi & etymon antea allatum ponit: *Sed quia*, inquit, *cum pascuntur, necesse est aliquid ex ore cadere, & terram pavire, terripavium primo, post tripudium dictum est.*

TRIREMIS olim fuit *triresmos*, quod legitur in basi columnae Duilianae: *S* interjectum, qua ratione dixere *dusmus*, *casmo*, sexcentaque alia. Etsi autem non abludit a Graeco τριήρης, quod ab ἐρέσσω, id est, *remigo*: unde & διήρης, *biremis*: non tamen inde originem trahit: sed oritur plane Latinum est: quando dicimus *biremis*, *triremis*, *quadriremis*, a *duobus*, *tribus*, *quatuor remorum ordinibus*; ordinibus, inquam, non in longum, in quo & viri longe doctissimi falluntur, sed in altum, hoc est, a numero tabulatorum, quod manifesta docet vetus παλαιὸς scriptor, cum ait, fieri κατὰ τοὺς στίχους κατὰ τὸ ὕψος ἐπ' ἀλλήλους, *secundum versus alios alii juxta altitudinem incumbentes*. Itaque in *triremibus* imus ordo erat propior aquae, superior propior fastis navis, medius inter imum & supremum. Remiges imi θαλαμῖται vocabantur, medii ζυγῖται, summi θρανῖται. Formam videre potes apud Bafium, quamquam is non recte satis hanc rem explicat. Nam cum bene docuisset *biremem* veterum esse, in qua superior ordo ternis, inferior binis esset remis instructus: male *triremem* veterum ponens, negat eam *triremem* esse, cum tamen sit triplici remorum versu praedita. Refellit eum Virgilius, cum inquit:

.... *Triplici pubes quam Dardana versu*
Impellit, triplici consurgunt ordine remi.

Nam longitudo jacet, altitudo consurgit; quare intelligi non possunt remorum ordines in porrectum. Idem indicat hoc Lucani, lib. III. de quadriremi.

Quosque quater surgens exstructi remigis ordo
Commovet, & terno consurgunt ordine remi.

Idem quoque confirmat, quod de quinqueremibus sic scribit Vegetius: *quinos sortiuntur remigum gradus*. Nam *gradus* in altum sunt, non in longum. Et haec, & longe plura de *triremibus* aliisque veterum navibus in tabulata consurgentibus legere potes apud Josephum Scaligerum, animadversionibus Eusebianis, ad annum MCCXX p. LXII. & LXIII.

TRISTIS, juxta Papiam, quasi *tritus*, quia *tristis* fit animo contrito. Sed non dubito, quin *tristis* sit a τρέω, quod Hesychius exponit δειλός, hoc est, *timidus*. Nempe a τρέω, *tremo*, *formido*. Etsi nec absurde deduxeris a θράσσω, hoc est, ταράσσω, *turbo*. Ut apud Maronem,

.... *Tristi turbatus tempora bello.*

Vel, quod non displicet, a τρίζω *strido*, unde τριγμὸς ὀδόντων, *crepitus dentium*, ut proprie *tristis* dicatur, *qui prae moerore horret totus, ac stridet dentibus*. Τρίζω vero est a sono, ut & *strideo*. Nisi Latinum a Graeco esse malis.

TRIUMPHUM quidam putarunt origine Latinum: quos inter Tranquillus, Isidoro teste, lib. XVIII. cap. 10. Sed dubitandum non est, quin sit a Graecis, non quidem a *tris*, id est, *ter*, & *phone*, id est, *sonus*, quia tres canerent, vel tripliciter canebatur ad laudem victoriae: ut ridicule scribit Tostatus in I. Sam. cap. XXX. quaest. XIV. sed neque a θριάμβῳ, hoc est *exultatione*, quod loco non memorato censet Isidorus: neque ab ἀναβαίνω, hoc est, ἀναβαίνω, *ascendo*, quia *triumphantes* in locum altum ascenderent, quo ab omnibus conspicerentur: verum a θρίαμβος, ut agnoscit quoque Varro, lib. V. de L. L. Θρίαμβος autem (ut Zonaras scribit in Diocletiano) venit a θρῖα, quo proprie *ficorum folia* designantur: generatim autem *quaevis folia* intelliguntur: Primus enim *triumphavit* Bacchus, cujus milites post victoriam Indicam *triumphantes* acclamabant vultum foliis ficulnis coopertum. Hoc si etymon placet, vel duae postremae syllabae erunt vocis productae: vel posterior compositi pars

erit

erit ἀμφὶ, hoc est, *circum*, quia tempora cingerent foliis. Addit ibidem Zonaras, alios θρίαμβον dictum velle a τρία, quasi τρίαμβον, quia qui *triumpharet*, *trium* judicio honoraretur, nempe exercitus, senatus, & populi, qui omnes de *triumpho* decernebant. Ac hæc quoque causa Suetonium movit, ut a *tribus triumphum* deduceret, Isidoro teste. Apud Etymologum legimus, Bacchum proprie dictum θρίαμβον, quasi θυρίαμβον, hoc est, ἐπὶ τῶν θυρῶν, τὴν γῆν, ἢ λύοντα ἀναβαίνοντα. Quin neque desunt, qui θρίαμβον dici velint, quasi τριῶν ἐφόδων, quod plebs, equites, Senatus ter ei dicerent. Vide plura apud Suidam & Etymologum, ac imprimis Cæsarem Bullingerum, cap. xv. libri de spoliis bellicis.

TROCHILUS, τροχίλος, *avis*, de qua scite Ammianus lib. xxii. Nomen ἀπὸ τοῦ τρέχειν. Ejus diminutivum *trochiliscus*. Hac voce usum putat Casaubonus poëtam eum, cujus jambicos dimetros in apologia adducit Appuleius. In vulgatis est *trochiscili*. *Trochilus*, rex avium in Italia vocabatur, ut Plinius refert, lib. viii. cap. xxv. & lib x cap. lxxiv. Neque propria hæc Italorum appellatio. Nam similiter vocarunt Græci. Aristoteles in Histor. Animal. lib. ix. cap. xi. de trochilo: Καλεῖται δὲ καὶ πρέσβυς καὶ βασιλεύς· διὸ καὶ τὸν ἀετὸν αὐτῷ φασι πολεμεῖν. *Vocatur idem & presbys, & rex: itaque aquilam pugnare cum eo referunt.* Πρέσβυς dicitur eadem mente, qua βασιλεύς. Nam juxta Hesychium, Πρέσβυς, ἔντιμος, βασιλεύς, ἄρχων. Apud eundem Hesychium legere est, Σκόρχος, ὁ τρόχιλος. Et proxime ante hæc verba, Σκόργυλος, ὀρνιθάριον ἄγριον. Quare assentior Salmasio, qui censet τροχίλον & σκόργυλον eandem esse avem. Nempe ex στρίβυς Æolice β in γ converso, & simul metathesi facta, est σκίργυς, unde diminutivo σκιργύλος, & Æolice σκοργύλος. Ex eo, quod dicerent *regem avium*, composita voce & diminutione est *regaviolus*, & fortasse etiam altera diminutione *regaviliolus*. Gloss. Phil. *Regaviliolus*, Σκῖρος, *Regausolus*, βασιλίσκος, ὀρχίλος. Ubi pro *regausolus* legendum *regaviolus*. Pro l irrepsit f, facili errore. Sed quod *regaviolum* exponit σκῖρον, id verum non puto, quia σκῖρος est ὀρνέου γένος. Unde Gloss. Cyrilli: Σκῖνος, ὀρνέου, *fringillus*. Nempe haud insolens est Grammaticis confundere avium nomina. Apud Suetonium in Julio cap. lxxxi avis hæc *regaliolus* vocatur. Sed corrupte, ut puto. Nam *regaliolus* esset a *regalis*, quod est βασιλικός. At avis ea vocatur βασιλίσκος, quod valet *regulus*. Itaque & in Gloss. Cyr. ubi vulgo est, βασιλίσκος, *regula*, rescribendum *regulus*. Nempe scriptum erat *regulus*. Unde *regula* fecere.

TROCHLEA ex τροχιλία. Gloss. Phil. *Tregula* (scribe *trochlea*.) τροχιλία, χηλή. Sed usitatius, quod apud Pollucem, lib. x. cap. vi. scribitur τροχαλία. Estque a τροχαλός, *rotundus*, *volubilis*. Est autem *trochlea* machina tractoria continens rotulam æneam, ligneamve, (cui proprie *trochleæ* nomen competit) funiculum per eam rotulam trajectum, & fusum, qui circa rotulam currit. Exemplum ejus in puteis habemus. Belgæ vocant *een katrol*. Lucretius lib. iv.

Multaque per trochleas, & tympana pondere magno
Commovet atque levi sustollit machina nisu.

Trochlea ab aliquibus *rechamus* dicebatur. Vitruvius, lib. x. cap. ii. *Alligatur in summa trochlea, quam etiam nonnulli rechamum dicunt.* Cælius Rhodiginus, lib. xxvi. cap. xxix. *rechamum* [*artemona*] dici putat ἀπὸ τοῦ ῥαχμοῦ, id est, *scissura*, quia nempe truncus, in quem orbiculi inferuntur, excavatur, & quodammodo scinditur. Nec etymon hoc in Vitruvianarum vocum explicatione aspernatur Bernardinus Baldus.

TROCHUS, Græce τροχός, ἀπὸ τοῦ τρέχειν, quod a דרך, hoc est, *calcare*, *iter agere*. Cave *trochum* cum *turbine* confundas. Nam *turbo*, sive *turben*, Græce ῥόμβος, at τροχός est *circulus* sive *rota*, quam pueri impulsu circumagebant. Monuit id jam olim Calderinus, ad Martialis Apophoreta. Quare mirum tantum esse pædagogorum stuporem, ut hodie quoque in Dionysio Catone, cum præcipitur pueris, ut *trocho* ludant, *turbinem* significari velint. Atque id causa est, cur nec hoc heroëm Josephum Scaligerum monere eos puduerit in suis ad Dionysium notis. Imprimis autem videndus Mercurialis, lib. iii. de arte Gymnastica, cap. viii.

TROJA, sive *Trojanus* ludus, erat equestris puerorum ludus in circo agi solitus, nomenque ex eo sortitur, quod a *Trojanis* eum accepissent Romani; ut quem Æneas primus instituerit in Sicilia, ad filii Ascanii puerorumque cæterorum exercitationem. Ejus lusus rationem ac modum describit Maro, v Æneidos. Servium ibi vide, qui ait originem ejus ludi a Suetonio Tranquillo expressum esse in libro, quem scripserat de puerorum lusibus. Qui vero Cæsarum Romæ eum exhibuerint, docebit Onuphrius Panvinius, lib. ii. de ludis Circensibus, cap. ix.

TROPÆUM, τρόπαιον, unde & recte hæc vox in antiquis codd. ac monumentis scribitur sine adspiratione: quemadmodum Pierius monuit, ad iii. Georg. & x. Æn. Non audiendus Marcellus Donatus, qui notis in Suet. multus in eo est, ut doceat *trophæum* per *ph* scribi debere. Atqui *trophæum* est a prava consuetudine, qua nimius inducebatur adspirationis usus, adeo ut quoque dicerent, *chorona*, *chenturio*, *chommoda*, quod in Arrio ridet Catullus. Etymon quoque repugnat. Nam est τρόπαιον a τροπή, quo significatur *fuga hostium*. Quare non magis *trophæum* dicendum, quam *trophi* pro *tropi*, quod ejusdem originis. Dixeris fortasse π hic mutari in adspiratam, eodemque modo ῥιπαῖα ὄρη dici Latinis *Riphæos montes*, Βόσπορος, *Bosphorum*, ac Gallos similiter a *canis* dicere *chien*, a *caput chef*, non a κεφαλή. Sed parum verisimile est, Romanos idem fecisse in *tropæum*. Nam si adspirassent derivata a τροπή, confudissent ea cum derivatis a τρέφω. Et si libb. vett. non creditur, saltem fides habeatur lapidibus vetustis: inter quos ille ipse a Donato adductus, ubi est: ARCUM SIMULACRIS EORUM TROPÆISQUE DECORAT. De *tropæis* vide Cæsarem Bullingerum, cap. iii. libri de spoliis bellicis.

TROPICUS *circulus a solis reversione*, quæ Græcis τροπή. Glossæ Cyr. τροπαὶ χειμεριναί, *bruma brumalis*. τροπαὶ θεριναί, *solstitio solstitium*. Fortasse metaphora sumta a *circensibus*, ubi *metæ flexura* τροπή vocatur, unde Manilius *cancri tropicum* describens, & ujusce nominis causam adferens, quo in metaphora persistat, alias etiam circi voces usurpat, ut sunt *meta*, *æstus fervidus*: quas circo convenire, vel ex prima Horatii ode constat. Manilii versus sunt isti:

Alter ad extremi decurrens sidera Cancri,
In quo consummat Phœbus lucemque diemque,
Tardaque per longos circumfert lumina flexus,
Æstivum medio nomen sibi sumit ab orbe,
Temporis & titulo potitur, metaque volantis
Solis, & extremos designat fervidus æstus.

TROSSULI de voce sic Festus: *Trossuli equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint.* Et Glossæ vett. in Persium editæ a Pithœo. *Trossulum oppidum fuit Hetruriæ, non longe a Vulsiniis. Hoc equites Romani sine peditibus expugnaverunt Numa quodam duce, unde equites Trossuli dicti sunt.* Hæc quidem propria significatio. Sed post ita vocati omnes, *qui cultu vitaque genere aliis antistare conarentur*. Sic usus Varro Sesquiulysse apud Nonium:

Nunc emunt trossuli nardo nitidi vulgo Attico talento equum.

Pers. sat. i.

. . . . . Unde istud dederis, in quo
Trossulus exultat tibi per subsellia levis.

Et Seneca epist. lxxxvii. *O quam cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his trossulis in via divitibus!* Hæc significatio induxit Nonium, ut scriberet *Trossulos* quasi *torosulos* dici. Nec dubium, quin eodem respexerit Glossographus antiquus, cum scripsit, *trusulus*, ὁ ἐν σώματι παχύς. Sane Belgis quoque homo istiusmodi *tersjel* vocatur. Quia autem *trossuli* vox

vox in malam partem accipi cœperat, hinc factum videtur, ut equites nominis hujus puderet, eos præsertim, qui veram nominis caussam ignorarent. Adducam hac de re illustrem Plinii locum e libro xxxiii. cap. ii. *Quin etiam ipsum equitum nomen sæpe variatum est, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo regibusque appellati, deinde Flexumines (al. Flexumentes,) postea trossuli, cum oppidum in Thuscis citra Volsinios passuum ix M. sine ullo peditum adjumento cepissent ejus vocabuli: idque duravit ultra C. Gracchum. Junius certe, qui ab amicitia ejus Gracchanus appellatus est, scriptum reliquit his verbis: QUOD ad equestrem ordinem attinet, antea trossulos vocabant, nunc equites vocant: ideo quia non intelligunt trossulus nomen quid valeat, multos pudet eo nomine appellari: & caussam quæ supra indicata est, exponit, invitosque nihilominus tamen trossulos vocari.* Hæc Plinius. Et sane vel ob Junii Gracchani antiquitatem hæc nominis ratio in controversiam vocari minime debet: quamquam Nonio subscribere quoque videatur illustris Scaliger ad Festum. A *trossulis* dictæ *trabeæ trossulæ*, quia has equites induti erant, unde *trabeata agmina* pro *equitibus* dixit Papinius in Epulo Domitiani. Vide aliquid hac de re in *Trabea*.

Trua est *ingens cochlear*, quo cibus in ollis inter coquendum agitatur. Græcis dicitur τορύνη. Aristophanes Avibus:

Ἔτνους δ' ἐπιθυμεῖ, δεῖ τορύνης καὶ χύτρας.

ad quem locum sic Scholiastes: Τορύνη λέγεται τὸ κινητήριον τῆς χύτρας. Eodemque modo interpretatur Suidas. Id vero Latinis *truam* esse, docent hi versus Titinii Setina, apud Nonium:

Sapienti gubernator torquet navem, haud valentia.
Cocus magnum ahenum, quando fervit, paulla confutat
trua . . . .

Et sane, etsi apud Varronem, iv. de L. L. legam, *trua, quod travolat ea aqua*: ac Nonius etiam a *terendo* dictam putet: tamen longe verius puto, *truam* contractam esse ex τορύνη. Sed τορύνη a *terendo* dici verum est. Nam *terere* Græcis τορεῖν, unde τορύνη, quia pleraque hoc instrumento in ollis inter coquendum terere ac comminuere solent. A *trua* ὑποκοριστικῶς factum *trulla*, ut censet Nonius, idque præeunte Varrone, cum iv. de L. L. ait: *Trulla a similitudine truæ, quæ quod major, & hæc pusilla, ut trulla*. Quibus mox subjicit: *Ab eodem est appellatum trulleum; simile enim figura, nisi quod latius concipit aquam, & quod manubrium cavum non est, nisi vinaria cella accessit*. Gloss. Phil. *Trulleum, & guttum & aquiminale*, χερνιβόξεστον. Gloss. Cyr. χερνιβεῖον, *trulleum*. A trulla est *trullissare*, *trulla* inducere tectoriam: unde *trullissatio*. Usus *trullissandi* vocabulo Vitruvius, lib. vii. cap. iii. & iv. Græci id dicunt κονιᾶν & [illegible]. A *trua* quoque est verbum *truare*, hoc est, κινεῖν, ut cum *trua* movetur olla. Ab eo est *amtruare*, hoc est, *circumvolvere*. Indeque *redamtruare*. Est hac de re illustris locus apud Festum, sed corruptissimus, quem appono, prout eum restituit Scaliger: *Redamtruare*, inquit, *dicitur in Saliorum exsultationibus, cum præsul amtruavit, quod est, motus edidit, & referuntur invicem idem motus, Lucilius:*

Præsul ut amtruat, inde ut vulgu' redamtruat illi.

Pacuvius:

. . . . Promerenda gratia
Simul cum videamus Grajos nihil mediocriter
Redamtruare, opibusque summis persequi.

Hactenus Festus. Vide supra *Andruare*, & *antrum*. Cave autem confundas *trua* & *truo*, quomodo dictus qui enormem haberet nasum. Cæcilius:

Pro Di immortales! unde prorepsit truo?

Afranii quoque versum ita emendabat Janus Gulielmius, lib. i. Verisim. cap. 12.

Quam senticosa verba pertorquet truo!

In vulgatis est *turba*; pro quo quidam *lupa* legendum judicarunt. In Glossario quoque veteri legendum putat B. Vulcanius: *Trua*, [illegible]. Ubi vulgati codd. *tribus*, [illegible].

Tructa (pro quo & *trocta* & *trutta* & *tructa* legitur) Græce est τρώκτης, unde & nomen. Gloss. vett. τρώκτης, *tructa*. Τρώκτης vero est a τρώγω, ut *voratorem* sive *comestorem* significat, unde Hesychius exponit φάγος. Sane intermedius est is piscis inter *salmonem* & *salarem*, quem *rapacissimum* appellat Sidonius l. ii. ep. ii. Iidem *vari* dicti, quia *stellati*. Isidorus, lib. xii. cap. vi. *Vari a varietate, quos vulgo tructas vocant*. Meminere & *tructarum* Ambrosius, Hexaëmeron lib. v. cap. iii. & Gregor. Turon. de Lemano lacu, lib. i. de miraculis, cap. lxxvi. in fine. Vide Gesnerum de piscibus: Scaligeri Ausonianas Lect. lib. i. cap. ix. & imprimis Savaronem ad Sidonii lib. ii. ep. ii.

Trudo proprie de *plantis* dicitur, ut Jul. Scaliger monuit ad Theophrasti de caussis plant. lib. i. cap. x. Vult enim sic dici, quasi *terra edi*: atque ideo dicere Maronem, ii. G.

Truditur e sicco radix oleagina ligno.

Saltem verisimilius hoc, quam ut *trudo* sit quasi *tero manibus*: ut Perottus ait. Interim maxime placet, ut *trudo* sit a τρύω, id est, *tero*, *terebro*, *pertundo*, *affligo*, *vexo*. D insertum, ut a τείνω Æolico, *tendo*; a [illegible], *sondes*, &c. A *trudendo*, ut est apud Isidorum, lib. xviii. cap. vii. *trudes* dicuntur conti præacuta cuspide, quibus naves aliaque repelluntur. Si antiquis quibusdam codicibus MSStis fides, atque Isidoro etiam, usus ea voce fuerit Maro, v. Æn.

Ferratasque trudes . . . .

ubi vulgo *sudes*. Nec obstat, quod prior in *trudo* producatur, cum & a *duco*, quod priorem habet longam, *ducem* dicamus, non reservata quantitate primogenii. A *trusum mola* dicitur *trusatilis*, quæ manibus protruditur, unde & *manualis* vocatur. Onomast. *Trusatilis*, [illegible]. Gloss. Cyr. χειρόμυλον, *mola manualis*. Pro *abtrudo* etiam *abstrudo* dixere veteres: Festus docet id notare *avide cibum gulæ infercire*. Præter Titinium, de quo auctor Festus, etiam usus Plautus Amphitr. sed extra cibum, ac generatim pro *trudendo infercire*. Videtur autem ex hac voce colligi posse, antiquos, ut *abs* pro *ab*, sic *abs* pro *ab* dixisse. Sed magis verisimile sit S esse insertum: ut *pasna* dixere pro *pœna*, *casno* pro *cano*, *dusmus* pro *dumus*, &c.

Truncus, *quod amputatis ramis in arbore relinquitur*: *cadaver* item *capite præciso*. Unde *truncare* aliquid *truncum reddere*. Quidam, ut Perottus ait, deducunt a *tero*. Sed quanto melius ἀναλογία servetur, si derives a τρύχω, quod & ipsum notat *tero*, *attero*: item *absumo*, *ascido*, *vexo*? Vel κατὰ μετάθεσιν fit a τρίχος, quomodo Græcis *truncum* dici, auctor est Hesychius. A *truncus* est *trunculus*, [illegible], item *trunculi*, ex trunculis edulia.

Trutina a τρυτάνη, α in ι converso, quomodo a κάναστρον est *canistrum*; a ψάλλω, *psallo*, &c. τρυτάνη, a τρύω, hoc est, *tero*: quia τρύεται τῷ βάρει τῶν ὄγκων, ut monet Eustathius. Vetus Persii interpres ad illud sat. i.

. . . . Examenve improbum in illa
Castiges trutina:

monet, *Trutinam esse foramen, intra quod est lingula; de qua examinatio est*. Sed pro *statera* manifesta accipit Vitruvius lib. x. cap. viii. *Id autem ex trutinis, quæ stateræ dicuntur, licet considerare*. Similiterque ut Cicero, Juvenalis, alii etiam Græci, ut Demosthenes pro corona: ὥσπερ ἂν εἰ ἐν τρυτάνῃ ἵστατ' ἐπὶ τὸ λῆμμα [illegible].

Trux quasi *darax*, si vera Becmanus deducit a [illegible], id est, *transfodit*, *transfixit*. Sed quid si potius dicamus, corruptum esse ex [illegible], quod Hesychius exponit [illegible], vel ex τραχὺς, *asper*? vel quid si derivemus a τρύχω, quod significat *tero*, *attero*, *vexo*, *affligo*? Et sane postremum hoc imprimis magis placet prioribus. Sed maxime omnium, ut ab *atrox* fiat per ἀφαίρεσιν, ut ab ἀμέλγω, *mulgeo*: quomodo & *sparagi* pro *asparagi* dixere, ut videre ex Varrone est apud Nonium. Item, *prugnus* pro *aprugnus*; de quo Festus

Festus in *Prugnus*. A *trux* est derivatum *trucido*. Ac forte non est derivatum simplex, sed compositum a *truciter* & *cado*. Nam & alia sunt quæ conjugationem verbi simplicis non retinent. At Papias non audiendus, qui *trucido* dici ait, quasi *truncando cado*.

Truxalis, si ita recte scribitur, erit a τρώγω, *attero*, *consumo*. Plin. lib. xxx. cap. vi. *Est animal locustæ simile pennis, quod truxalis Græce dicitur. Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores hoc esse, quod gryllus vocetur*. Sed Ælianus in histor. anim. lib. vi. cap. xix. vocem τρωξαλίδα. ut & Latinis *troxallis* scribendum videatur. Nisi placet *o* in *u* abire, ut sæpe. Dixere τρωξαλίδα a τρώγω, *edo*: quomodo & inde τρωξάρτης nobilis mus in batrachomyomachia, quia τρώγει ἄρτον, *rodit panem*: quomodo & filius ejus ψιχάρπαξ jactat ibidem se non more aliorum murium vesci raphanis & similibus plantis; verum ἅπερ παρ' ἀνθρώποις τρώγειν ἔθος, *quibus mos vesci hominibus*.

Trygon, τρυγών. Propter ita vocatur *turtur*, quia voce sua τρύζει. Plerisque enim avium appellatio est a sono, quem edunt, ut Varro indicat in libb. de L. L. Sed κατὰ μεταφορὰν nomen hoc impositum *pastinacæ pisci*, sive a *colore tergi*, sive potius, quia *quasi expansis alis turturem nonnihil refert*. Qua de re vide quæ diximus in *Pastinaca*. Meminit Ausonius, qui primam corripit, epist. v.

Letalisque trygon . . . .

Nisi:

Letalis trygon,

scripsit. Sane Nicander & Oppianus corripiunt. De pisce hoc præ cæteris Rondeletium adi. Sed quod ais, duo ejus esse genera, quæ a Burdigalensibus & Aquitanis *tare vende*, & *tare franche*, appellentur: id cognoscere se potuisse negat Elias Vinetus, qui Burdigalæ mathesin & humaniores literas multos annos docuit: quippe & Burdigalensibus, & Boiensibus, cum Medulensibus, vocari *pastenagas* ex Latino *pastinaca* nomine.

T V

Tu est a Dorico τύ. Dores enim mutant σ, in τ. Itaque & pro σὺς dicunt τεῦς, unde Latinum *tuus*: nisi simplicius sit dicere, ut a *me* est *meus*; sic a *tu* esse *tuus*. Τὺ vero ab Hebræo *tu* per aphæresin. A *tu* olim fuit genitivus *tis*, unde dativus *ti*, & inserto *b tibi*. Uti a *mis mi*, & inserto *h mihi*, & accusativus *te* a Dorico τὲ pro σὲ, uti *me* a μὲ pro ἐμέ. A *tuus* est *tuatim*, hoc est, *tuo more*. Plautus Amphitr. ii. i. *Jam tuatim facis*, id est, *prout soles*.

Tuba, quia tubum refert. Hinc *tubicen* σαλπιγκτὴς, ut exponitur in Glossis. Sed latius extensam vocem docebit Festus: *Tubicines, inquit, etiam ii appellantur, qui sacerdotes viri speciosi, publice sacra faciunt, tubarum lustrandarum gratia. Ab ea tubarum lustratione tubilustrum, vel tubilustrium*. Varro, lib. v. de L. L. *Tubilustrium, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur*. Fiebat ea lustratio agna, ut ex ruderibus Festi colligitur. Idque x. Kal. Apr. & x. Kal. Jun. ut e Fastis cognoscitur. Ovid. lib. iii. Fast.

Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
Admonet, & forti sacrificare deæ.

Idem, lib. v.

Proxima Vulcani lux est, tubilustria dicunt:
Lustrantur puræ, quas facit ille, tubæ.

† Tubam a Tuscis ad Romanos transiisse, res est apud omnes trita. Nec tantum instrumentum, sed & vox ipsa est Tyrrhenica. Nam ita usuvenit, nova ut invecta simul cum ipso vocabulo ex populo inventore accipiantur: sicuti infra de *Toga* disputabam. Itaque cum Tuba in Latio etymon suum non reperiat (quia frustra sunt, qui cum Vossio *Tubam* a Tubus deducunt) quid aliud credi potest, quam *Tubam* quidem ipsam, ejusque usum ex Oriente (ubi in Sacris litteris plurimis in locis memora-tur) in Latium allatum? Postea vero quam *Tuba* cum suo nomine huc fuit invecta; quid mirum, si quidquid tubae simile occurreret (cujusmodi sunt ceteri canaliculi, ad transmittendum liquorem idonei) ea res *Tubus* vocaretur? Ergo *Tubi* vox nec in Latio nec usquam alibi originem nancisci nisi a *Tubae* vocabulo, potest. At ipsum *Tubae* nomen ex pluribus Orientis vocabulis repetere originem valet: de quo jam videamus. Ac primum si cupias ex Hebraeo sermone deducere, poteris a שופר *sophar* (quod pluries in Hebr. *Tubam* significat) arcessere, mutata tamen de more litterà *Sin* in *Tau*, & tenui *Pe* in mediam *Beth*. Verum ne quem litterarum in hac etymologia mutationes offendant, memet ad meliora converto. Potest enim *Tubae* nomen a Syra lingua deduci, in qua טבא *tube* est *fama* sive *nuncius*, verbum vero טבב *tebab* est *famā spargere* ac divulgare: ex quo cognoscimus hoc, quod apud nos antiquissimo more Famae tuba tribuitur, nec ex alio quam tubae symbolo in antiquissimis anaglyptis Fama dignoscitur, hoc ex Oriente fuisse primitus propagatum. Est & Chaldaicum simulque Syriacum thema יבב *jabbeb*, quod est *clangendi* verbum in Targumim apudque Syros usitatissimum. Hinc fit apud Chaldaeos יבבא *jabbaba*, h. e. *clangor*: qui clangor Syris יבבא *jubobo* dicitur. Est autem in hisce Orientis linguis regulare, ut quae verba in prima radicis *Jod* habent, inde orta nomina *Jod* quidem in V mutent, ac T initio vocis assumant. Itaque ex ea radice non nisi secundum analogiae canones fiet תובבא *TUBBA*, sive *Tuba*: illud ipsum scil. de quo quaerimus, *clangendi* instrumentum.)(Tibia sive iodidem est unde Tubam deduximus, sive est a Chald. שבובא *subba* (quod pro *tibia* aliove ἐμπνευστῷ instrumento usurpatur in *Targum* Jonatham Deut. XVI. 14.) mutato *Sin* in *Tau*, quod Chaldaei Syrique peculiare habent. At dices ne sic quidem τὸ *Taubta* ad Tibiam satis accedere. Ajo, ex eadem rad. oriri etiam Chaldaicum שאוב *sbub* i. e. *flatus*: ex quo mutato Chaldaice sibilo in T, & absorpto *Aleph*, fiet Tib, ac deinde producto vocabulo, Tibia. Adhaec potest & indidem *Tibia* fieri, unde *Subulonem* supra in loco pag. 639. derivavimus, tantum *Sin* in *Tau* commutato, quod Chaldaei & Syri consueverunt. Postremo poterit *Tibias* ἐμπνεύστης a Syris peti; apud quos צפוניא, *siphuno* & צפניא, *tephonia* sunt instrumentorum ἐμπνευστῶν nomina (de quibus vide dicta in Exercitatione ad Dan. III. 5. ubi de Danielica *Siphonja*) ac peculiariter *tephonja* est *Tibiae* vocabulum: in quo quidem Danielicus textus *Tsade* in *Samech* mutavit, non praeter morem. Sed Tusci τὸ *Tsade* libentius per T efferre amabant, ut in *Atria* diximus. Hinc fiebat *Tiphunja* & (littera P in B commutatà) *Tibunja*, ac demum eliso *Nun* radicali, *Tibia*. Dixi *Nun* radicale esse, quia venit a צפן quatenus significat *flare*, uti dictum in dicta Exercitatione Danielica, & mox loco suo in TYPHON.)(At Fistula, quae ex junctis calamis compingitur unde fiet? An a verbo פיל *phil*, quod apud Targumistas saepissime respondet Hebraeo verbo חלל? Ac sicuti ab hoc fit חליל *chalil* i. e. *fistula*, sic ab illo additis formativis duabus litteris ortum fuerit Tuscum Fistul. Aut vero erit a Chald. פוח *phuh*, quatenus *respirandi* sive *flandi* significationem obtinet: nam sicuti ab hoc verbo *phuh* manavit meo judicio Graecum φῦσα & φυσάω *inflo*; sic indidem & Fistulam vox oriri potuit. Sed priorem etymologiam praefero. At Graecum σύριγξ est a Chald. שרק, *serak* quod est *sibilare*; a quo verbo nascitur Chald. *Masrokita* i. e. *fistula*, qua & Syri utuntur.)(Postremo Gingriatos, Gingrinas & verbum Gingrian (de quibus Festus) tibicinum ac tibiarum sunt vocabula; quae ab Oriente Tusci in Latium, Aeoles vero sive Pelasgi in Graeciam detulerunt: nam de γίγγρας est etiam apud Pollucem, Athenaeum, Hesychium, Eustathium multa mentio. At de *Gingris* nihil me attinet dicere; quia

ejus Orientalis origo est a Bocharto illustrata, quem vide in Chanaane pag. 727. 62. Mezochius.

TUBER, sive pro *callo terræ*, sive pro *humani corporis tumore* sumatur, a *tumeo* fit; ut a *facio faber*; ab *humeo huber*, seu *uber*. a *glubo*, *glaber*; & similia non pauca. Donatus, in Aod. act. 2. sc. 11. *Tuber est genus cibi collectum ex tumentibus & quasi prægnantibus arenis*. Isidorus, lib. XVII. cap. 2. *Tubera tumor terræ prodit, eaque causa nomen illi dedit*. Videtur uterque putasse *tuberi* nomen esse a *tumore terræ*, ubi crescit. Sed potius censeo, ex eo ita dici, quia *fructus ille sit globosus ac tuberosus*. Eleganter Appuleius in Floridis: *ubi uber, ibi tuber*. Quod proprie fit, ubi soli ubertas, ibi & calli quidam. Eo significatu, (ut Appuleii verba reservem) *in amplissimo quoque latitia subesse quampiam vel parvam querimoniam, conjugatione quadam mellis & fellis*. A *tubere* dicti *Teberones*, ut a *pisis Pisones*, vel a *naso Nasones*. Sed Onomasticon etiam *tubero* verbum agnoscit. Nam *tubero* exponit φυματίω.

TUBURCINOR, λαφύσσω, ut exponit Onomasticon: sive *raptim comedo*, Nonio interprete: qui & ita eo usu docet Titinium, Turpilium, Plautum. Usurpat etiam Appuleius in VI.

Prandio raptim tuburcinato.

Perotto placet esse a *tumeo*. Scaligero placet esse a *ru*, voce nutriculorum pro *cibo*. Aliqui a *tu* & *bucca*, unde *tubuccinari* scribunt a geminato. Alii a *tuber*, ut *tuburcinari* proprie sit *manducare tubera*. Vel a τρώγειν, quod Polluce teste, Doribus notabat *id, quod postremo convivio inferebatur*. Ut *tuburcinari* proprie sit, *avide vorare mensas secundas*.

TUBUS, *canalis teres ac concavus, quo aqua ducitur*. Gloss. *Tubi*, ὑδραγωγοί, σωλῆνες, αὐλῶνες. *Tubus* plerique derivant a *tumeo*, ut *tuber*. Scaliger ad Varronem, & Camerarius in Problem. derivant, quia *percutiendo est excavatus*. Nam τύπος est *vestigium quod relinquit τὸ τύπτειν*, unde & nomen. A *tubus* est *tubulus*, canaliculus. Unde *tubulatus* apud Plinium. A *tubulus* forte & nomen *Tibullus*, ut *Tibullus* sit quasi *tubullus*.

TUCETUM in vett. Glossis exponitur ζωμὸς παχὺς, *jus crassum*. Arnobius videtur *mensalis* genus facere, & a *tundendo* deducere. Sed aliter vetus Persii interpres, ad illud Sat. II.

. . . , *Grandes patinæ, tucetaque crassa*.

Tuceta, inquit, *apud Gallos Cisalpinos bubula dicitur, condimentis quibusdam crassis oblita ac macerata, & ideo tota anno durat. Solet etiam porcina eodem genere condita servari, aut ad saturorum jura. Hinc Plotius Virgilii amicus in eadem regione est nominatus Tucca*. Ibi legit *M. Plotium Tuccam*. Quare vitiose hic legitur *Tuceta*. Sed quod *Tucca* a *tuceto* nomen esse ait, id Grammaticorum somnium merito appellat Scaliger, in animadversionibus Eusebianis, pag. CLVII. *Tuceta* vero in deliciis fuisse, indicat Fulgentius Planciades his verbis: *Tuceta dicuntur esca regia*. Callimorphus Psfais:

. . . . *Ambrosio redolent tucete sapore*.

Sed quid sibi vult Isidori illud in Glossis: *Tucetum bula condita apud Gallos Alpinos*. Num *bula* globus, an farcimen? Nam *globus* Gallis *boulet*, Germanis *bal* vel *bol*. At *farcimen* a *bolis* infartis Hispanis *bula*, Germanis *beuling*. Pro quo est, quod Papias dicat esse *salsicia*, id est, *salsa isicia*, genus farciminis.

TUDES, quemadmodum a Festo discimus, *malleum* notat, estque ab antiquo *tudo* pro *tundo*, quomodo & *frago* pro *frango*, & *pago* pro *pango* dicebant veteres. Sic *detudes* a *detudo* pro *detundo*: ut in *Tundo* dictum. Vocabulo *tudes* Severum in Ætna usum censebat Scaliger. Sic enim legit:

Fabriles operæ tudibus contundere massas
Festinant.

Metuo tamen ne *tuditibus* potius, quam *tudibus*, fuerit dicendum. Nam apud Festum est *tudites*. A *tudes*, eodem Festo testante, quidam dictus *Tuditanus*, quod ei *caput mallei* esset *simile*. Ac quemadmodum a *miles militis* est *milito*, ab *eques equitis equito*, sic a *tudes tuditis* est *tudito*, quod proprie est *malleo impello*, ac *protrudo*: sed generatim notat *propellere*, aut *extundere*. Ennius in secundo Annal.

. . . . *Hæc inter se tota vi tuditantur*,

Lucret. lib. II.

Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam
Corpora conficere.

Usus idem, lib. III. At *tudiculare* aliud est. Notat enim *commovere*, ut probat Nonius Marcellus isto Varronis Marcipore:

Haccine nobis, tibi ne tudiculasti?

Estque a *tudicula*, quo significatu, quod Titinius vocat *truam*, hoc est, *cochlear majus*, aut simile instrumentum, quo cibi in ollis agitantur. Græci vocant τορύνην, ut quod Suidas exponat κοχλιάριον τῆς χύτρας. Nec, quin *trua* e τορύνη factum sit, ambigo, adeo ut *truare* & *tudiculare* idem videri possint. Gloss. τορύνη, *tudicula*. Gloss. Cyr. τορυνῶ, *tudiculo*, *insculpo*.

TUEOR notat *videre* & *servare*; ut Græcis τηρεῖν, quos Latini dicunt *recte servare*, cum proprie Græcum notet *recte videre*. Proprie autem ac primo notet *videre*, si fit a θεᾶσθαι, ut censet Angelus Caninius. Nempe θ in τ converso; quomodo a μίνθη est *menta*; a θυμιῶ, *tumeo*; a ῥοθῶ, *roto*, &c. Malim ego a תור, hoc est, *exploro*, *inquiro*. Ac fortasse ab eodem Græcum θεωρῶ. Etsi putarint, proprie dici de *contemplatione rerum divinarum*. Sane inquirentis & explorantis est rem inspicere ac contemplari. Ab *obtueor* est *obtutus*, quo præter Maronem, & alios, usus Appuleius, I. Flor.

TUGURIUM a *tego* deducunt. Capella, lib. III. & Priscianus, lib. I. Aliter tamen Festus, qui a *tecto* deducit, uti & Opilius, qui Pomponio teste, ait *tugurium a tecto tanquam tegularium esse dictum*. Nisi locus corruptus, legendumque (quod H. Grotii in notis ad Capellam suspicio fuit) *tugurium a tego, tanquam tegurium*. Locus est Tit. de verb. sig. Lege CLXXX. Sane Isidorus similiter, lib. XV. cap. XII. *Tugurium casula est, quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui, quasi tegurium*. Ita & est in MSStis nostris.

TULLIANUM, ut e Festo cognoscimus, ita dictum fuit a rege *Tullio*, qui hanc carceris partem adjecit. Meminit ejus Sallustius, bell. Catil. *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*. Item Livius, lib. XXIX.

TULLIUS a *tulo* seu *tullo* pro *tolo* vel *tollo*: unde *tetuli* & *tuli*. Nempe quia in altum aquam attollat, unde & *saliens* vocatur. Festus: *Tullios alii* (ita est in MSStis) *dixerunt esse silanos, alii rivos, alii vehementes projectiones sanguinis arcuatim fluentis: quales sunt Tiburi in Aniene*. Ennius in *Ajace*: *Ajax, misso sanguine tepido tullii efflantes volant*. Ubi, ut alibi ostendimus, *Ajax* illud delendum, quod a præcedenti fabulæ nomine irrepsit. Versus vero sic in numerum redigendus:

. . . . *Sanguine*
Emisso tepido tullii efflantes volant.

Absque dubio verba sunt nuncii de *Ajace*, postquam manus sibi attulisset.

TUMEO, & *tumor*, juxta Nunnesium in Grammatistice est a θυμὸς, quo *animus* & *ira* signatur: fortasse quia irati tument. Vel a דם, id est, *sanguis*, quia is tumorem facit. Nempe ut ab αἷμα, *ἔναιμον*, ita a דם, *tumidum*. Vel *tumor* fit ab οἴδημα, *tumor*, κατὰ μετάθεσιν, quod Nunnesius putavit: Vel potius a φῦμα, id est, *tumor*. Nam Latini imitantur Æoles qui φ mutant in θ, quomodo pro θὴρ dicunt φὴρ, unde *fera*: simileque *fumus* a θῦμα, hoc est, θυμίαμα, item a θύω, *fio*, unde *suffitus*, & alia, quæ suis locis adduximus. A *tumeo* forte dixere *tumus*, & hinc ἐπικεκομμένως *tumulus*. Aut si *tumus* non dixere, ἀφόνως fit a *tumeo*. Eo autem a *tumore* nomen, quia est *eminentior terra*, sive *terræ aggestum*: unde Maro;

Aggere composito tumuli.

Gloss.

Gloss. *Tumuli*, βουνὸς, λόφοι, τύμβοι, χωμα γῆς: Etiam a *tumeo tumor*. Est enim *tumor carnis percussa*. Gloss. Phil. *Tumor*, ὀγκώδης, αἱματώδης τόπος. Ubi nec τόπος improbem, quod Martinio visum.

¶ TUMULO & TUMULUS i. e. *agger* est ab Hebr. תל *thalal* ejusdem prorsus notionis. Id autem verbum ubicumque *Dages* recipit, id Syrorum & Phoenicum more a Latinis per N (sive ἰσοδυναμοῦν M) compensabatur: ut in 3 perf. femin. pro תלה *thalla* pronuntiabatur *tamla*, &, V Tyrrhenico assumpto, *tumla*: Itidem a תל *tal*, i. e. *tumulus*, pro תלו *thillo* i. e. *tumulus ejus*, fiebat *tumlo*: Itemque in aliis. Hinc ergo manavit *Tumulo* & *Tumulus*, ac postea, extrito L, verbum *Tumeo*. Deinde quia T cum C millies permutatur (e. g. finita in Tius etiam in Cius desinunt, & sexcenta alia) pro *Tumulo* & *tumulus*, dictum est etiam *Cumulo* & *Cumulus*. Quae sunt Vossianis etymologiis haud paullo meliora, ac nisi fallor, plane verissima. Mazochius.

TUMULTUS dici putatur quasi *timor multus*, quam Ciceroni originationem adscribunt Lambinus aliique plurimi. Ita enim VIII. Philippica legunt: *Quid est aliud tumultus, nisi perturbatio tanta, ut major timor oriatur, unde etiam nomen ductum est tumultus*. Sed omnino ultus in *tumultus* vocis solum productio est. Deinde scripsit Cicero *tumor* non *timor*, planeque dictus *tumultus*, quia res *tument*, hoc est, *malum aliquod parturire* videamur. Ita *tumendi* voce utitur Cic. epist. IV. lib. XIV. ad Att. *Tumentia negotia*. Et epist. proxima: *Ne deserere videar hunc rerum tumorem*. Et Propertio quoque *custodum tumor* haud aliud est, quam *custodum densa corona*. Facit pro hac ἐτυμολογίᾳ quoque locus ille Maronis, I. Georg.

. . . . Ille etiam caecos instare tumultus,
Saepe monet, fraudemque & operta tumescere bella.

Nam συνωνυμία est in vocibus *tumultus* & *opertis bellis*, quae *tumescere* dicit, ad ἐτυμολογίαν fortasse alludens. Proprie autem *tumultum* dicebant *bellum Gallicum*, aut *Italicum*. Hinc Cicero eadem Philippica continuo subdit: *Itaque majores nostri tumultum Italicum, quod erat domesticus: tumultum Gallicum, quod erat Italiae finitimus: praeterea nullum tumultum nominabant*. Aliter tamen interdum ipse loquitur Cicero, ut illa pro Roscio Amerino.

TUNC a τῆνα, quod Doricum pro τότε, quomodo & τῆνα dicunt pro τότε, ὅκα pro ὅτε, ἄλλοκα, pro ἄλλοτε, &c.

TUNDO Angelo Caninio & Petro Nannio placuit esse a τύπτω, mutato R in V, quomodo a τύλη est *tuber*; ab ἕλκος, *ulcus*; ab ἔνος, *anus*, &c. Sed significationis diversitas facit, ut putem, *tundo*, prius fuisse *tudo*, unde *tudes*, & *tudicare*: de quibus separatim. N in *tundo* insertum, ut in *frango* a *frago*, unde *fragilis*; *pango* a *pago*, unde *pagina*, &c. *Tudo* vero est a τυπτῶ, ejecto π, & conversa tenui in mediam. Vel potius a τυπῶ, *tudo*. Nam π interdum abit in D, vel T. Ut a *puta*, (ea est πόσθη) *tuta*, unde *Tutinus*, qui & *Priapus*. Nomen e Fasto Mutini Titini sacellum. Τυπάνω vero a תף, *tympanum*. A τυπῶ est τύπος, *typus*. At a *tundo* est Dea *Pertunda*, quia praeest *pertundendae* virgini. Arnobius lib. IV. *Etiamne Pertunda, quae in cubiculis praesto est, virginalem scrobem effodientibus maritis?* A *tudo* fuit *detudes*. Gloss. vett. *Detudes*, ἀποδέρτες. Ubi cum Vulcanio legere malim ἀποτετυμμένοι. Sane Festus: *Detudes est detonsus, deminutus*. Ubi *detonsus* dixit, ut Appuleius ait, *detunsis pedum digitis ab lapides*.

TUNICA Isidoro, lib. XIX. cap. XXII. quasi *tonica*, quia homine incedente edit *tonum*, hoc est, *sonum*. Verum haec inepta. [ex *tenuica*, nam τερέτρος & τυλισσες, unde *tenuemica* & *tebenica*.] Melius vel a *tuendo*, vel ab *induendo*. Varro IV. de L. L. *Tunica ab tuendo corpore: tunica, ut indutus*. Nempe si posterius ἔτυμον placet, *tunica* dictus pro *indutica*, ubi omnes literae, sed trajectae. Non satis perspexit hoc Becmanus, cum ait, si ab *induendo* derives, duas tantum literas fore in deducto. Nam tantum opus est mutatione mediae D in tenuem T. Interea agnosco nec ἔτυμον hoc mihi satis probari. Angelus Caninius trajectione literarum factum ait a Graeco χιτὼν sive Jonico κιθὼν, quae & Petri Nannii in Grammatistice sua sententia est. χιτὼν idem Caninius factum putat a Punico *geton*, vel Syriaco *gitona*. Sane χιτὼν omnino est ab Hebraeo כתנת, quod idem signat. Ac ab eodem fortasse *tunica* κατὰ μετάθεσιν. Romani, *gemina* usi *tunica*. Varro apud Nonium de vita Pop. Romani, l. I. *Postea quam binas tunicas habere coeperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium*. Unde simul videmus prius una uti *tunica* solere. Hinc idem Varro, Cato, sive de liberis educandis: *Mihi puero modica una fuit tunica, & toga, sine fasciis calciamenta, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alveus rarus*. Vulgus autem *tunica* usum est sine toga, aut pallio. Unde *tunicatum* dicitur Horatio:

Villa vendentem tunicato scruta popello.

Ennius etiam iccirco probrose de Carthaginensibus, *tunicata juventus*: quia nec togata nec palliata: ut etiam liquet ex Plautina Poenulo. De *tunicae* forma legere potes Baifium de re vestiaria, ac Aldum Manutium de quaesitis per epistolam. *Tunica molesta* (cujus Juvenalis meminit) erat *indusium cera illitum*, quo fontes teda & papyro circumdati comburebantur. Hinc qui *tunica* hac induebantur, scholiastae Juvenalis dicuntur *cerei*, quia ut cerei intus papyro farcti, exterius cera vestiuntur: sic homines istiusmodi interius essent papyro circumdati, exterius autem cera superinduerentur. Iidem, ut ex Tertulliani Apologetico constat, *semaxii* dicti & *sarmentitii*; *semaxii* quidem, quia *tunica* illac circumdati alligarentur *axi semissali*; *sarmentitii* autem, quia *sarmentis* circumdati comburebantur. Fusius de hoc supplicii genere illustris Scaliger animadversionib. Eusebianis ad annum MMCLXXXIV. pag. CLXXXI. *Tunicatum cape* Persio, πολυχίτωνα, a *multis tunicis*.

TURBA ab Ulpiano ex sententia Labeonis dicitur esse a θόρυβος, quod Eustathio ex θροῦς & βοή. Vide l. IV. in principio, & §. I. D. vi bonorum rapt. Sed omnino *turba* est e Graeco τύρβη, quod παρὰ τὸ θορυβεῖν dicitur. Utitur Lucianus: ἐμοῦ παιδιὰ[?] τοῦτο τύρβη, καὶ μεστὸν ταραχῆς τὸν βίον. Hinc τυρβάζω, hoc est, *turbo*. Labeo ait, *turbam esse perturbationem* causa sive *multitudinis*: *rixam* vero *duorum*. Quomodo, ut JC. ajunt, *in turba factum accipimus, quod decem, aut quindecim hominibus coactis factum est*. A *turba* est diminutivum *turbella*. non *turbela*. Nec enim simile est illis, *suadela* aut *loquela*, sed his, *popellus*, *tenellus*, *umbella*, &c. A *turba* quoque est *turbare*, & *conturbare*, quibus vocibus elegantes Latini utuntur pro *fugiendi animo conversare*. Jurisconsultus: *Si postea turbaverit*. Martialis, lib. IX. epigr. IV.

Conturbabit Atlas, & non erit uncia tota,
Decidat tecum qua pater ipse Deum.

Et lib. VII. epigr. XXVI.

. . . . Noster te non capit ignis,
Conturbator aper, vilius esuria.

Dubium an *turbari* ac *perturbari* ab eadem sint origine. Sane videntur potius esse a ταράσσω, hoc est, *terreo*, *consterno*, *metu perturbo*. A in V conversum, ut a *labor*, *lubricus*; a *calco*, *conculco*. A *turbando* dictus *turbo*, qui Graecis τυφὼν. Lucretio *ventus versabundus*. Appuleius de mundo: *Turbo dicitur, qui repentinis flatibus prosilit atque universa perturbat*. Nec aliunde *turben*. Nam actus flagellis venti instar *turbas* ac strepit.

TURDUS *piscis a colore turdi avis* nomen habet, ut indicat Varro, IV. de L. L. Fabius quoque inter ex quae a similitudine nomen habent, & *sciaenam* & *turdum* piscem ponit, lib. VIII. cap. II. At *turdus avis* dicitur quasi *tardus*, A in V abeunte, ut a *labor lubricus*, a *quatio concutio*. Sic sane Isidorus, lib. XII. cap. VII. *Turdi a tarditate dicti: hiemis enim confinio se referunt*. Hoc est, *in fine autumni*, ut

ut in Catholico suo exponit Joannes de Genua. Sed cum crebro adeo commutari soleant literæ *S* & *T*, malim dicere *turdus* esse ex *surdus*. Nam usque adeo *surdus* est, ut proverbio locum dederit, κωφότερος κίχλης, quod ex Cabuli Dionysio citavit Zenodotus. Sed simplicissimum fuerit, si cum Gesnero dicamus a sono accepisse nomen: quomodo & (justa Varronem in IV. de L. L.) a suis vocibus nomen impositum *upupæ*, *cuculo*, *corvo*, *pavoni*, *anseri*, *buboni*, aliisque. Quæritur an & dicatur *turda*. Negat Varro, lib. VIII. de L. L. ubi clare ait: *Dici corvum turdum, non dici corvam turdam*. Sed omnes Persii codices ac membranæ, Casaubono edocente, sat. VI. habent

. . . . *Sollers turdarum nosse salivam*,

contra Varronis sanctionem. Etiam e *turdus*, est *turdarium*, locus ubi aluntur turdi. Et *turdelix*, *turdus exiguus*. Habes utrumque apud Varronem, lib. V. de L. L *Verba ex verbis ita declinari, ut literas alia adsumant, alia amittant, alia commutent: ut fit in turdo, turdario, in turdelice*.

TURGEO unde sit, parum liquet. Forte est ab ὀργῶ, quod est, *libidine turgeo*. Vel ab *urgeo*, quia qui *turgent*, *urgent* *T* præmissum, ut ab ἀκέω, *taceo*; ab ἔρα, *terra*, &c.

TURIO vocatur tenuis omnis ramusculus, qualis maxime in summis arboribus. Ita exposuere Georg. Merula, & Phil Beroaldus. Usus Columella, lib. XII. cap. XLIX. Videtur ita dici, quia facile teratur: ut *turio* sit quasi *terio*, quomodo *tugurium*, quasi *tegurium*.

TURMA, (ut Varro ait, lib IV de L. L.) *factum a terma. E in V abiit: quod ter deni equites ex tribus tribubus Titiensium, Romnium, & Lucerum, fiebant. Itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ob id in singulis turmis sunt etiam nunc terni*. Festus: *Turmam equitum dictam esse ait Cuminius, quasi termam, quod ter deni equites*, &c. Ipsa Varronis verba deinceps exscribit Festus. Sed Jos. Scaligero in Conjectaneis placet, ut *cohors* in exercitu dicta, quia, *cohortis* villaticæ instar rotunda sit, sic etiam turmam ob rotunditatem nominari a τόρμος, quod Hesychio teste est *modiolus rotæ, cui inseritur axis*, ὁ πλήμνη τοῦ τροχοῦ εἰς ὃν ὁ ἄξων. Hujus quoque vocis originem in iisdem conjectaneis adducit. Censet enim a τείρω, τέρω, τορῶ, τόρνος, tum τόρος venire, ut sic dicatur *quicquid rotundum*. unde τορεύω & τορεύματα, tum τόρμος, unde *torqueo*: tum τόρμος, ut nempe a φέρω φορμός, a καίρω καρμός, a μοίρω μορμώ. Denique Martinio visum *turma* κατὰ μετάθεσιν esse ex δρομὴ, *cursus*, nempe quia equitatus cursu plus pollet. Ac favet illud in Glossis Philox. *Turma*, λόχος, ἱππόδρομή· [turba & turma, ut glomus & globus.]

TURPIS juxta Nunnesium sit κατὰ μετάθεσιν e σαπρὸς, hoc est, *putris*, *cariæ corruptus*. Possis magis verisimiliter deducere a *torpore*: vel a *sparo*, *verto*, ut idem sit ac *perversus*: vel a τυρβὴ *turba*, ut idem valeat ac inordinatus. Nam εὐταξίᾳ nihil pulcrius. ἀταξίᾳ nihil turpius. Hinc *turpiculus*, ut *turpicula res* apud Varronem, in IV. de L. L.

TURRIS (juxta Varronem in IV. de L. L.) *a torvis, quod eæ prospiciunt ad alios*. At secundum Isidorum lib. XV. cap. II. *quod teretes sint & longæ*. Quippe, (ut subjicit) vel *rotundæ sunt*, vel saltem *procul videntibus rotundæ existimantur*. Apud Pegottum habemus etymon geminum. Varronis illud, *quod adspectu torvæ sint, hoc est, terribiles*: item alterum, *a terrendis hostibus, sicut arces ab hostibus arcendis*. Sed non dubito quin origo ejus a Græcia, vel Oriente sit petenda. Sane affinitatem habet cum βάρις, quod Hesychius & Suidas exponunt τεῖχος, ναοὶ, αὐλαὶ, πύργος. Hieronymus in Hierem. cap. XVII. *βάρεις* esse dicit *turritas domos*, & in Oseam cap. IX. *magnas & in modum turrium ædificatas domos*. Vide & eum in Psal. XLIV. Non tamen *turris* est e βάρις, sed est a τύρσις, σ in ρ mutatum, quomodo *ero* est ab ἔσω, unde ἔσομαι, e τύρσιν *turrim*, ac qui prius *Valesii* ac *Fusii* postea vocati *Valerii* ac *Furii*. Galenus Lexico in Hippocratem: τύρσις, πύργος, καὶ μάλιστα τὸν ἐν τοῖς τείχεσι. Hesychius: τύρσις, πύργος, ἔπαλξις, προμαχών. Idem: Τύρσος, τὸ ἐν ὕψει οἰκοδόμημα. Est ab Hebræo [illegible], quod *aciem*, item *turrim angustâ acie* notat. A *turribus* fortasse nomen *Tyrrhenus*. Sane id verisimilius, quam ut τύρσις sic dicatur, quia eas *invenerint Tyrrheni*: quod Tzetzes scripsit Comment. in Lycophr, & Cælius Rhodig. lib. VI. cap. XVIII. A τύρσις quoque, vel Hebræo [illegible], unde τύρσις venire diximus, videtur esse τύραννος, *tyrannus*: Nisi malis a Chaldæo [illegible], hoc est, *ædes*, *palatium*. Caussa appellationis sit, quod *inhabitent turres ac palatia*. Unde poëta primo odarum opponit *pauperum tabernas*, *Regumque turres*. Primo *tyrannus* in bonam partem pro *rege* seu *principe*, accipi solere, satis notum arbitror.

TURSIO, τορσίων, *falsamenti pars e caniculæ*, pisce marino. Nomen a *figura thyrsi*, qui in summo est capitatus. Plinio vero & *piscis genus* est, ex genere delphinorum. Ac videri possit nostrum *sturio* ex *tursio* corruptum. Sed *sturio* alius est: & appellatio ea a Germanis, & Septentrionalibus populis, quibus hodieque *steur* vocatur. [ε τρυζω non solum τρυγών sed & τρύγης.]

TURTUR, Hebræis [illegible] dicitus, quia *is sonus gemitus turturis*. Latini syllabam ejus de caussa geminant. Græci κατὰ μετάθεσιν primam syllabam exstulere. Nam iis *turtur* est τρυγών. Pro quo & τρυγὼν dixisse, auctor est Hesychius. Solent Lacones mutare ρ in σ, unde in Ephororum decreto apud Lacedæmonios, τιμόθεος παραγινόμενος pro τιμόθεος παραγινόμενος. Sic ex τρυγὼν potuerit esse τυργὼν & κατὰ μετάθεσιν τυργὼρ, inde γ in τ abeunte *turtur*. Sed simplicius videtur, si ex Hebræo fiat geminatione syllabæ, vel similiter dicatur a sono impositum. Est *turturis* vox quoque inter lascivas: Indeque *turturilla* apud Senecam, epist. XCVI. ubi fortibus viris ac primoribus castrorum opponit molles & *turturillas*, sive, ut aliqui legere malunt, *turturillos*: quos turos dicit contumeliæ caussa: quasi qui relinquantur non honoris, sed contemtus ergo. De *turturilla* voce ita Isidori Glossæ: *Turturilla ita dictus locus, in quo corruptelæ fiebant, quod ibi turturi opera daretur, hoc est, penem*. Ubi pro *penem* recte Gruterus emendat *peni*. Sic *passeris* quoque nomen huic parti accommodatum fuisse varii monuerunt. Imo & τρυγὼν (qui Latinis *turtur*) notat τὸ τῶν γυναικῶν μόριον, teste Hesychio. Nimirum quia etsi *turtur* una contentus sit femella; femellæ tamen, si mare destituantur, se mutuo conscendant. Nec tamen displiceat si apud Isidorum pro *penem* legas *ganea*: quod Lipsio visum. Non quasi *turtur* interdum *ganeam* notet: sed quia peni imprimis in ganeis locus.

TURUNDA est offa, vel simile quid. At *turundæ* Marcello Empirico, quæ vulgo *suppositoria*, quia supponantur sedi ad ciendam duritiem alvum. Monuit ad Varronem Scaliger, utrumque a *terendo* sic dici; ut a *merendo*, *merenda*; a *præbendo*, *præbenda*. *E* in *V* conversum; quomodo e *tegendo* est *tugurium*. Vel *turunda* sit ab obliquo τυρόεντα· τυρόεις vero a τυρὸς, *caseus*. Ut proprie *turunda* sit, quæ caseo addito fieret: postéaque ad alius etiam materiæ genere extensa sit significatio. Placuit hoc Salmasio. Figura ejus rotunda erat. Itaque Turnebus, lib. XVII. cap. VII. censet, ubi legitur *turunda*, transpositis literis esse legendum *rotunda*, quomodo in vett. libb. pro *rotunda* quandoque scriptum invenitur. Ad hoc firmandum citat illud Scribonii Largi, cap. CCI. *Atque ita dum desinit fervere, emplastrum manibus subigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas magdalidas dicunt, reponetur*. Sed plane judico, non tam metathesi in Catone, Varrone, aut Marcello Empirico, quam in hoc unius Scribonii loco opus esse: ut nempe in eo pro *rotundas* legatur *turundas*. Neque enim a figura id nomen, sed uti dicebamus, vel a τυρὸς, unde Scri

ri solent, vel a *terendo*, quia ut hic Scribonii locus docet, manibus subigitur, quod Latinis *terere*, unde *intritum*, Graeci id dicunt *τρίττειν*, unde τι *μάζα*, quam Latinis *terunda*.

Tus (unde *tusculum* fecit Plautus Aulul.) a *tundendo* dici scripsit Sosipater; ut *tus* dicatur quasi *tusum*, nempe a *glebis tusis* sive *tunsis*. Aliis placet *tus* sive *thus* dici quasi θύος, ἀπὸ τοῦ θύειν, quae sententia fuit Julii Modesti: at Charisius testatur, lib. 1. De utroque etymo ita Servius, ad 1. Georg. *Sane tus modo sine adspiratione dicimus. Nam antiqui thus dicebant* ἀπὸ τοῦ θύειν, *quod displicuit*. (ita emendat Heraldus Animadv. in 1. Arnobii, pro quo in vulgatis, *quod Diis placuit*.) *Tura enim a tundendo dicta esse voluerunt, a glebis tunsis, cum quibus dicitur fluens de arboribus coalescere*. Mihi tamen magis placet esse a Graeco θύος, quod idem ac θυμίαμα, *suffitus*, sive, ut recentiores loquuntur, *incensum*. Quemadmodum & θύειν, unde θύος, idem interdum ac θυμιᾶν, *suffire*. Qui e *tundendo* esse malebant, eo movebantur, quod θύειν sit *sacrificare*. Sed θύος est id quod dixi. Nec obstat, quod in antiquis codd. *tus* legatur absque adspiratione, ut Pierius quoque agnoscit ad 1. Georg. Nam solent Latini voces a Graecis acceptas aut deductas ita conformare atque immutare, ut origine quoque Latinae viderentur. Ita scripsere *silua* non *sylua*, licet sit ab ὕλη: *lacrima*, non *lacryma*, etsi sit e δάκρυον: *scena* non *scene*, cum sit a σκηνή: idemque in sexcentis aliis factum; quae qui conformant ad exemplum vocum Graecarum, cum veterum monumentorum ac codicum auctoritati repugnent, nimium sibi aliena in lingua tribuere videntur. A *tus*, & praeverbio *ad*, est *adturare*, hoc est, *tus addere sacrificio*, sive *accendere tus*. Gloss. vett. *Atturatio*, ἐπιθυμίασις.

Tussis plerisque a *tusa* ita dici videtur: quia commune *est pulmonis pectus tundens*. Isidorus videtur deducere a Graeco τύσις, quatenus βυθὸν notat, ὡς βυθὸς κινούμενος, hoc est, *in profundum abire*. Nam lib. IV. cap. VII. ait, *Tussis Graece ab altitudine vocatur, quod a profundo pectoris veniat; cujus contraria est superior in faucibus, ubi uva destillat*. Mihi neutrum probatur: sed censeo appellationem esse a sono, quem edunt *tussientes*. [a τυσσω τύσσω.] A *tussis tussilago*, & *tussicularis herba* Caelio Aureliano dicitur, quae *tussi* medetur: Graecis βήχιον eadem de caussa dicitur. Nam βὴξ, *tussis*, βήττειν, *tussire*.

Tuticus. De hoc Tyrrhenico nomine actum est supra in Meddix pag. 431. 432. quia unus idemque summus Tyrrhenicus magistratus junctim Meddix Tuticus dici solebat, ut ex aliquot antiquorum locis constat, & ex marmorea quantivis pretii mensa ante paucos annos in Herculanensibus fossionibus eruta, cum inscriptione Etrusca, in qua Oscis seu Tuscis characteribus quidem Meddix Tutiç... inscribitur. In ea quidem vox prior, si litteris Latinis utare, est Merrix. Verum pluribus in locis ostendi, apud Tuscos D & R pro uno & eodem elemento usurpari: adhaec iidem, ut hinc constat, duplici SS pro X, quo carebant, utebantur. Vox vero altera signatur Tustiks seu *Thstiks*, quod τῷ *Tuticus* respondet. At duo haec vocabula, si quaeras quid sibi velint, respondebitur, idem plane quod Orientali sermone *Judex justus*: praeclara sane appellatio, qua summus ille magistratus admonebatur officii. Etenim prior vox מדין *medin* idem quod *judex* est: vox vero altera non differt e צדיק *tsadik*, *justus*, nisi quod nostri Osci loco litterarum aliquot Hebraicarum alias sibi usitatiores substituerunt, puta V (Tuscis emicissimum) pro A, et T pro D: ab hujus autem pronuntiatione ita abstinebant, ut ei modo R, modo T subrogarent. Haec eadem, imo & his multo plura de duabus his vocibus supra in Meddix ubertim explicuerem: nisi quod integram inscriptionem, quam tum paratam non haberem, in vocem Tuticus distuli: quam ad abaci ipsius fidem descriptam hic ecce in ima (*) ora subjeci. Mazochius.

Tv-

(*) De abaco Herculanensi, ejusque Tuscanica seu Osca inscriptione.

Pluries in his Vossianis additamentis credo me de Herculanensi hac mensa locutum, ac praecipue supra in MEDDIX. *Sed piget quod ibi pollicitus, me ejus monumenti schema hic in* TVTICVS *lectori daturum, id nunc quidem fidem liberare queam. Atque quidquid hic peccatum, culpa non id mea factum (quippe mea potissimum intererat abacum ipsum de jo locuturum producere, ne nunc cogerer magno cum meo & legentium incommodo pro Tuscis Latinas his respondentes litteras lectori ingerere) non mea, inquam, culpa, sed sculptoris defectu accidit. Ceterum multis jam ab hinc annis eam epigraphen Cl. Venutus ediderat, ac postea Cl. Passerius in suis Symbolis litterariis Florentiae an. 1748. editis Vol. 4. p 207. Postrema quidquid in ejus epigrammatis exemplo adhuc expoliendum restat, id in editione Herculanensium inscriptionum accurata Deo dante praestabitur.*

Nunc id moneo, hujus mensae characteres non semper cum iis qui in Etruriae, Venetiae, Umbriae, Piceni, vicinorumque locorum Etruscis marmoribus deprehenduntur, consonare, sed potius cum Osca scriptura, quae Campaniae totiusque vicinae peculiaris erat, cohaerere. Videatur Cortonensium Dissert. a Pogliarino editarum tomus III. cujus initio exstant nostra Tyrrhenica: ubique pag. 39. & seq. (ubi de Capua agitur) typhus Campanas, nummique Capuae plures producuntur, in quibus scripturae effigies ea ut huic Herculanensi persimilis sese lectori offert. Et quidem non pauci ex illis Campanis characteribus, non alibi obvius, huic mensae Herculanensi communes sunt, veluti forma quadrata τῷ A, at Beth Hebraicum pro V consono: V vero vocale eadem plane semper figura qua V Latinum, non claudum sed. (ut in Etruria) sed ... Adhaec T Latinum ejusdem prorsus formae sicut in hac mensa, sic & in typho Campano cernitur; cum contra alibi transversa linea non quidem radat, sed fontem lineam obliquus secet. Illud vero praecipuum quod cum in Tyrrhenicis ceteris monumentis ᗡ pro Latino R accipiatur, contra in typho Campano itque Herculanensi mensa duo sint elementi cassud simulacra, tum ᗡ, tum etiam R Latinum, sed inversum: ut facile suspicer, D quidem non idem ac R fuisse (ut adhuc aliis persuasum) sed esse Latinum D blaesum: sicuti & ᗡ h. e R Latinum inversum, R non canivum sed molle ac blaesum exprimere. De hac blaesa pronuntiatione dixi plura cum alibi tum in primis in CIMERVM in eadem nostris Tyrrhenicis in Cortonensium tomo 3. pag 36. Atque haec de scriptura Osca (quatenus paullulum ab Etruriae litteratura discedit) huc pertinent: alias supersedeo.

Venio ad epigramma ipsum, quod verbis Tyrrhenicis, litteris autem Latinis exhibebimus. In umbilico tabulae ita a dextra in laevum legitur: HEDENTATEIS SVM: *quod in fine explanabimus. Nec aliud in abaci horizontali plano legitur. At in extremo ipso mensae labro, sive in tabulae ora verticali, quae ex adverso lectoris est, unicus versiculus legitur, sinistrorsum (pro more Orientis, unde domo Tyrrheni erant) his verbis conceptus:* L. SLABII. LAVKIL. MERRISS *(R blaesum pro D blaeso alternabat, & S duplex pro X, quo carebant: unde Latinis dictus est* Meddix *)* TVFTIKS *(tertia in marmore littera est* ב*: Beth autem Hebraicum apud Tyrrhenos modo est V consonum, at in Tuscis Capuae nummis, modo est Digamma, ita ut hic* Tufiiks *pronuntiandum putem: sequitur)* HEDENTATEIS ... RVKINAI. *(ubi puncta signata vides, sculptura vetustate corrupta est)* PRVPPHER. *Hactenus adversae marmoris orae scriptura procedit. Nunc licebit Oscam hanc sive Tuscam scripturam ita uno spiritu legere:* L. *(i. e* Lucius *)* SLABII. LAVKIL. MERRIX. TVFTIKS. HEDENTATEIS. RVKINAI. PRVPHPHER.

Vero marmoris lectione expeditus, jam ad interpretationem, progredior. Ergo adversa labri ora sic monet:

Lucius

Tutulus (quam vocem Tertulliano inter alios restituerunt viri docti lib. de Pallio cap. iv. cum in vulgatis legeretur *titulus*) priorem nunc corripit, nunc producit, ut bene observavit doctissimus socer Fr. Junius ad Tertullianum. Corripit tum, quando in feminis ita vocatur *capillorum in conum congestus*, quem Lucanus nominat *turritam frontis coronam*, Statius *cujus frontis honoras, suggestumque coma*, tum quando ponitur pro *apice flaminei*, hoc est *summo fastigio pilei*, *quo Flamen vehebatur*, unde *tutulatus* Ennio dicitur. Videtur autem *tutulus* priori significatione esse a *tuendo*, quasi *tuiculus*: cujus causam Varronis verbis mox indicabo. Posterior vero significatio ex priori fluxit, ut ex eodem patebit. Mitto autem, quod & Belgae hodieque capillos feminarum in duas quasi classes contectos, & fasciola circumligatos *tuiten* appellant. At cum *tutulus* primam producit, notat *ἀκρόπολιν*, estque id nomen a *tutela*. Hasce tres significationes earumque caussas discere est ex Varrone, lib. vi. de L. L. Nam cum adduxisset Ennii illud e 11. Annal.

Libaque fictores Argeos & tutulatos:

deinceps singillatim de versus singulis verbis tractat, ac de postremo sic scribit: *Tutulati dicti hi, qui in sacris capitibus* (Scal. *apicibus*, id est, *flammeis*) *habere solent, ut metam. Id tutulus appellatur ab eo, quod matresfamilias crines convolutos ad verticem capitis, quos habent uti velatos* (Scal. *elatos*) *dicunt tutulos, sive ab eo, quod tuendi caussa capilli fiebant, sive ab eo quod altissimum in urbe quod est, ea res tutissima tutulus vocatur*. Vide & Festum in *tutulus*. Graeci *capillum in conum fastigiatum*, quem Latinos in mulieribus *tutulum* vocare diximus, in iisdem nominant *κόρυμβον καὶ κρώβυλον*, ut in viris *κρώβυλον καὶ κορυμβον*, in pueris *σκορπίον*. Vide Hadrianum Junium, lib. ii. Animadv. cap. i. & lib. de coma: Jos. Scaligerum, in Ciris & Ætnam: Florentem Christianum in *νεφέλας* Aristoph. &c.

Tutus a *tuitus* deducit Scaliger, lib. i. de caussis L. L. cap. xvii. In quo dissentit a Varrone, qui *tutulus* a *tutus* esse existimabat. Sed neutrum placet. Potius puto *titulus* esse a *visu*, a quo [illegible].

Turus

Lucius (*praenomen est Oscis cum Latio commune*) Siabius. Laukil. Meddix. Tuticus. Mensam. Rukiose (*Latinis, uti dicam, ea est* Runcina dea, *cujus meminit August. de Civ IV. 8.*) posuit. *In lemmate vero legitur*: Hedentateis sum, h. e. Mensae dedicatio.

Quod si rationem interpretationis hujus quaeras; in prioribus quidem propriis nominibus liquent omnia. At vox illud Merriz verti Meddix, Ennium aliosque Latinos secutus, sicuti Tuftiks *est* Tuticus: *de quibus* M *loco suo in MEDDIX dixi. Restant dictiones tres plane arduae ad explicandum, praecipue prima illa HEDENTATEIS, a qua discuti tenebrae minime poterunt, nisi lux ex Oriente affulgeat. Vox* Hedenta *formam Chaldaismi emphaticam in TA desinentem imitatur: unde si ademas duas illas litteras, quas invexit emphatica terminatio, amoveas, restabit* Heden: *quod* *cquid aliud erit, nisi* אדן Eden *Hebraeicum? quod a Septuaginta in Exodo cap.* 26. 27. *&* 36. *constantissime βάσις, redditur, sicuti & in Latina versione: nam & interpres Chaldaeus* סמכין famchin i. e. bases *vertit, Syrus eodem vocabulo utitur, nec Samaritanus & Arabs ab eo discedunt. Hoc uno Severo a ceteris versionibus discrepans, quod LXXviralis versio bases hasce Mosaicas ad ornandas columnas usurpat: at alii omnes sub nomine* קרש (keresh) *non columnas, sed tabulas* (*& quidem ex vero*) *intelligunt. Ergo* אדן *eden* (*quod in hoc Tusco monumento* Heden *scribitur, leni scil. spiritu in asperum permutato*) Edea, *inquam, sive, ut interpretantur, βάσις, non id solum cui columna incumbit, sed & abacum quadratum illum, qui columnae superponitur, designat. Favet mirifice huic acceptioni Vitruvius IV* I. *his verbis:* Ejus autem capituli (*Corinthii*) symmetria sic est facienda, uti quanta fuerit crassitudo imae columnae, tanta sit altitudo Capituli cum Abaco. *Ac post nonnulla addit:* Abaci, *inquit*, crassitudo (*sit pars*) septima capituli altitudinis. *Mitto alia plura. Ex his ergo intelligitur, scapo & capitello columnae ἐπίπεδον Abacum quadratum sive mensam adhaesisse. En tibi igitur illud sive* Eden *sive* Hedenta, *de quo Osca haec inscriptio tum in lemmate, tum ipso in epigrammate labri loquitur. Est enim sacer abacus similis profanis ad varios usus comparatis; ad cujus similitudinem etiam* Mensa *illa, quae columnae capitello imminebat,* Hedenta *h. e. abacus vocabatur. Istud vero* Eden *Tusci per* D *scribebant, quae littera blaesa Etruscorum ore modo per* D *molle, modo per* R *blaesum* (*ut multis in Tyrrhenicis observavimus*) *efferebatur. Ad summam etsi* Hedenta *locis aliis* Mensa *communis sive* Abacus *quivis est; tamen hic* Hedentae *nomine non alia mensa intelligitur, quam hic ipse sacer abacus Herculanensis ab hac Meddixtutico Rucinae sacratus. Ex omne genus oblationum imponebatur, etiam vina aliique liquores, qui ubi libati fuissent, quod restabat, per canaliculum in laevo mensae hujus angulo excavatos defluebat. Perfuncti tam ingenti scepulo, qui sub isto* Hedentateis *latitabat, facile postea in titulo (in quo ea vox repetitur) scopulum eumdem evademus. Verum nunc cetera persequamur.*

Sequitur enim DVKINAI aut RVKINAI: nam prima littera, etsi proprie τῷ D Latino respondeat, tamen saepe pro R accipitur, uti jam saepe diximus. Ergo id vocabulum, nisi toto caelo aberro, deam Runcinam (*quae videtur a Tyrrhenis in Italiam delata cum tot diis rusticis, quos memorat ex Fabio Pictore August. in IV. de Civ.* 8.) *designat: quae dea satorum runcationi praeerat. Meminit Augustinus in IV.* de Civ. *cap.* 8. *his verbis:* Praefecerunt ergo . . . cum runcantur (*herbae*) id est a terra auferuntur, deam Runcinam. *Vide ibi Lud. Vivet: inde & Vossianum Etym. in* Runcina. *Ex Isidoro XVII.* 1. Runcatio *est a terra herbas avellere. Instrumentum* Runcones *vocabant. Fuit & Subruncinator deus, qui subruncinatui* (*h. e. ut interpretor, iteratae adversus herbarum pervicaciam runcinationi*) *praeesset. Vide Servium ad* I. Georg. v. 21. *ubi ex Fabio Pictore inter deos plurimos, quos Flamen, sacrum Cereale faciens, invocat, deum* Subruncinatorem *non omittit.*

In fine legitur: [illegible]. *Ultimo hoc loco verbum aliquod exspectatur, quod rogat sententiam, veluti* Posuit, Dedicavit *aut tale aliud. Istud vero* Pruphpher *hoc ipsum apud Oscos signasse, quis praestare queat? Multo minus cum Passerio affirmare ausim, istud* Pruffer *venire a Lat.* Profero, *quasi scil. sit* Profert *pro* Offert. *Non dubito equidem quin Oscum hoc verbum,* Construendi, *sive ponendi aut dedicandi notione praeditum fuerit: sed nihil de proprio significatu docere certo possumus.*

Hactenus inscriptio externi labri procedit. Restat illud, quod in centro abaci scriptum initio dixi: HEDENTATEIS SVM. Quin prior vox illud idem opus notet, quod cernitur, & cui inscribitur, quis dubitaverit? Ergo si abacus cernitur; quid aliud quam abacus in lemmate signari, atque intento veluti digito commonstrari debuit? Consentit subjectae inscriptionis (*qua repetitur hoc idem nomen*) *scopus; nec enim ibi aliud auctori inscriptionis notare propositum fuisse debet, quam quis illud fecerit, quod subjicitur fidelibus oculis. Cum ergo non aliud, quam mensa spectetur, necesse est tam in titulo quam in subjecta epigraphe, τὸ* Hedentateis, *idem esse, quod abacum. Hoc vero ipsum ex usu vocis* אדן *eden in Exodo frequentissimo, uberrim supra demonstratum lectori fuit. Quare titulus iste* Hedentateis sum *idem videtur esse, quod* Abaci dedicatio. *Nam illud SVM est ipsum Hebraeum* שום *sum: quod ita ponendi notione pollet, ut sexcentos usus habeat hoc facientes, quos in Hebraicis Concordantiis rimari quivis potest. Ac licebit interpretari* ponere, statuere, reponere, collocare, *aut omnium optime* Dedicare, *prout a veteribus dedicandi verbum usurpabatur. Ergo lemma istud HEDENTATEIS SVM non videtur aliud fuisse, quam Abaci dedicatio.*

Tutur vero censeo esse ex *tuitus* a *tueor*, unde & *tutor* & *tutela*, a quo Dea *Tutelina*, quam sub tecto nominare erat religio. Nominat autem Varro in IV de L. L. & in sat. *Hercules tuam fidem*, teste Nonio in *Tutelina*. Adhæc Macrobius, lib. I. Saturnal. cap. XVI. & Tertullianus, lib. de spectaculis cap. VIII. Ara huic in Aventino: uti extra portam Capenam *Tutano*, cui itidem a *tutela* nomen: nempe quod adversus Hannibalem *tutatus* esset populum Romanum. Varro Menippea, *Hercules tuam fidem*:

Noctu Annibalis cum fugavi exercitum,
Tutanum hoc, Tutanus Romæ nuncupor,
Hoc propter omnes qui laborant, invocant.

Alius igitur *Tutanus* a *Tutuno* vel *Tutino*: qui idem ac *Priapus*: uti in *Muto* diximus.

T Y

TYMPANUM, τύμπανον, Aristophanis Scholiastes & Suidas innuunt esse a τύπτω, quia *pulsetur*. Sed non dubitandum, quin sit ab Hebræo תפים, id est, *tympanum*: nempe inserto *M*, quomodo a לפיד, sit λαμπάς, *lampas*: itidemque *N* inserto *findon*, σινδών, est a סדין, *sadin*. Sane Syrorum *tympana* e Græcia Romam tandem esse transvecta, docebit insignis hic locus Juvenalis:

Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana secum
Vexit, & ad circum jussas prostare puellas.

Qui locus lucem capit ex iis, quæ diximus in *Ambubaja*. Existimat Jos. Scaliger, Latinos a Syro tup (unde Græcum τύμπανον & τύπτω deducit) etiam pro *tympano* dixisse *topium*, ac sic ut sentiat, facit, quod apud auctorem de Copa, quo loco in vulgatis legitur, *Sunt cupa calices*: in veteri invenerit scheda, *Sunt topia & chalybes*: ut nempe intelligantur *Syrorum tympana*, & æra ad *crotala* sive *crepitacula*. Sane nihil mirum, si Copa Syrisca patrium pulset *tympanum*. Ut autem Latini Græcique *tympani* vocem habent a Syria: ita & Hispani hodie *tympanum* crotalistrium Arabum Maurorumque voce appellant *atabal*; & *tympanum* majus *atambor*, quia in voce *al* articulus est, ut in *alchemia*, *almagestus*, & similibus. Quare non dubium, quin Belgicum *tambourijn*, ex *atambor*, sive *tambor*, factum sit. Etiam *tympanum* ad rem architectonicam transfertur: qua de notione vide Bernardini Baldi Lexicon Vitruvianum.

†TYPHON venti exitialis nomen est, haud dubie Tyrrhenicum; quippe ex Homero liquet, Typhonem gigantem Inarime Tyrrhenorum insulæ fuisse suppositum; etsi alii poetæ, uti sit, monti Aetnæ substernunt. Atqui Tyrrheni loca istiusmodi primitus incoluerunt: & Ἄριμος vocem fuisse Tuscam, qua *simias* (quibus *Inarime* scatebat) notabantur, jampridem erudite Bochartus ostendit. Nec equidem dubito, quin Typhonis gigantis fabula ex *Typhone* flatu aquilonari omnium violentissimo fluxerit. ipsa vox Hebræa צפון *saphon*, i. e. Aquilo, non aliud a Typhone vento sit, uti copiose disputavi in Dissertatione ad Is. XIV. 4. parte altera § I. Ac *Typhon* ventus est a verbo פוח *tophan*, quod est *flare*: unde *Typhon* ventorum princeps. De quibus videre licebit nostram *de vento Typhonico* Dissertat. quam ad Act. XXVII, 14. aliquando dedi. MAZOCH.

TYPHUS, τῦφος, proprie *fumus*: sed per metaphoram ab Arnobio, aliisque, sumitur pro *fastu* & *arrogantia*. Est a τύφω, *fumigo*. Unde & *typhon*, τυφῶν, *vortex fumigans*, *sed sine igne*. Indeque & gigas ille, cui Sicilia imposita, *Typhon* & *Typhœus* vocatus a poetis.

V

VAcca, si Isidorum audimus, fuerit a *bos*. Sic enim scribit lib. XII. cap. I. *Vacca quasi boacca. Est enim ex qualitate nobilium nominum: sicut leo leena, draco dracæna*. Malim dixisset *vacca* esse ex βοεία. Nam βοεία, *vaccinus*. Interim nec istud probarim: sed verum est, quod Angelus Caninius monuit, esse a Syriaco ejusdem notionis *baccara*, בקרא. Ac Hebræis quoque בקר, *bos*. Sæpe enim Latini mutant *B* in *V*, quomodo a βόω est *voveo*, a βοῶ, *voco*, & *aufero aufugioque* dicunt pro *abfero* & *abfugio*. Vide *Vis*, *Vescor*, *Volo*, &c.

VACERRA, [βάκηλος] proprie *stipes ad quem equi religantur*, & κατὰ μεταφορὰν *homo stupidus*, qua ratione & idem *stipes* vocatur. Festus: *Vacerram Ælius, & alii complures vocari ajunt stipitem, ad quem equos solent religare. Ateius vero Philologus hoc nomine significari maledictum magnæ acerbitatis, ut sit vecors & vesanus, teste Livio, qui dicit: Vecors & malefice vacerra*. Num *vacerra* a *vaco*, quia *vacent* equi ei alligati? an potius a *varus* quo significatur *baculus furcillatus & informis*: ut inferius dicemus. Pro *vacerra* Augustus nove *vacerrosum* dixit, teste Suetonio.

VACILLO unico *l*, quamquam *vaccillo* subinde legas in MSStis: ut quibusdam codd. MSStis Festi sive Paulli in *Talipedare*. Ac similiter dicunt Belgæ *wackelen*: quod a *vacillare*: Nonium si audimus, a *baculo* venit, quo se lassi & infirmi fulciunt. Sane summa est inter *B* & *V* affinitas. Sic a βάζω est *vado*, a βία *vis*, a βρῶμις, *vepres*, &c. Nec obstat, quod prima in *baculus* quidem corripitur, eadem vero in *vacillo* apud Lucretium, si sana est vulgaris lectio, inveniatur porrecta. Nam & idem Lucretius corripit eam in *vacillo*: & contra in *imbecillo* secundam Horatius producit. Ut syllaba *ba* vel *va*, videatur olim antiquis fuisse anceps. Locus Lucretii, ubi corripit, est iste, lib. VI.

Hac igitur ratione vacillant omnia tecta.

Ejusdem est:

Denique sub pedibus tellus cum tota vacillat.

At producit in III.

Tum quasi vacillans primum consurgit, & omnis.

Scio, Lambinum, ubi *vacillans* legitur, priori longa, five, ut in optimo nostro MSto legitur, *vaccillans*, scribere *talipedans*, voce Enniana. Sed facit id præter codd. omnium fidem. De etymo objiciat aliquis, quod Donatus in editione secunda sic scribat: *Sunt sine origine perfectæ formæ, ut petisso, vacillo*. Verum non aliud dicere vult, quam non venire hæc a verbo, uti inchoativa, diminutiva, & similia de quibus egerat. Fortasse tamen id verum non est. Suspicari enim licet *vacillo* esse a *vaco*, ut a *sorbeo sorbillo*. Quod aperte negat Diomedes, lib. I. Ubi cum dixisset, *sorbillo esse diminutivum perfectæ formæ*, subjungit *vacillo* esse *perfectæ formæ sine origine*. Sane si a *vaco* est, aliud necesse sit veteribus *vaco* signarit, quam nunc: puta *impingo*, *ruo*, *cado*, vel simile. Fit hoc eo magis verisimile, quia tanta est affinitas ac similitudo inter *vaco* ac Hebræum פוק. quo notat *impingo*, *vacillo*, *ruo*. A *vacillo* est *vacillator*, quod Glossæ Philoxeni exponunt σκαζοφαντης. Sic fortasse dictus, quia ejus vacillet fides ac testimonium: quomodo loquuntur Jurisconsulti, l. XXVII. §. I. D. de lege Corn. de fals. & l. XIV. D. de quæst. Eædem Glossæ *vacillantes* interpretantur σφαλλόντες. Sed proprie Græca vox notat *vacillantes ex vino*, ut loquitur Fabius, lib. VIII. cap. III.

VACO ab Hebræo בקק, *evacuare*, *vacuum reddere*. A *vaco vacuus*, ut ab *irrigo irriguus*, ab *assideo assiduus*. Ab eodem *vacivus*, ut a *cado cadivus*, a *recido recidivus*. Gloss. Philoxeni: *Vacivus*, σχολαστής. Item hinc *Vacuna*, dea vacantium sive otiosorum: de qua sic vetus Horatii interpres in epist. X. lib. I. *Vacuna apud Sabinos plurimum colitur: quidam Dianam, nonnulli & Cererem esse dixerunt, alii Venerem, alii Victoriam. deam vacationis, quod faciat vacare a curis. Sed Varro primo rerum divinarum Minervam dicit, quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiæ vacant*. Meminit & Auson. epist. V. Ab eodem *vacuefacio*, & *vacuefio*. Vide Carrionem, Antiq. lib. I. cap. XVIII. Pro quo alii legunt *vacefacio*,

facio, & *vacuus*. Ut Modius epist. cxiii.

VADO nonnullis Perotto teste dicitur quasi *via do*. Sed est a *βατῶ*, quomodo lingua Delphorum dicebatur pro *πατῶ*, teste Plutarcho in Hellen. A *βάω* est *βατὸς*, unde *βατέω*, uti ab eo *πατέω*. Item *βαδίζω*, *badisso*: quo usus Plautus Asin. iii. iii.

Demum hercle jam tibi de ordes, tolutim ne badissor.

Fit autem *vado*, a *βατῶ*, mutato β in u consonam, quomodo a *βιῶ* est *vivo*, a *βεβαιῶ*, *voveo*; ab *ὄροβος*, *ervum*; a *βρῦον*, *vepres*, &c. Idem fiet si *vado* deducamus a Dorico *βάνδω*, pro *βαζω*, eliso *ν*, quod non minus placet. Vel iis *vado*, (quod simplicissimum,) a *βαδω*. Eustathius, Iliad. ii. pag. 1ccxxxvi. ὁ βάδης ἐκ τοῦ βαδω, ὃ παράγωγον τὸ βαδίζω. Βάδω autem a βάω, e quo βίβημι, & βαίνω. Βάω a ΙΩ, venit.

VADA in plurativo, & interdum *vadum*, aut *vadus*, *τὰ βραχέα*. Varro, lib. i. de ora maritima: *Ubi ab aqua summa non alte est terra, dicitur vadus.* Citat Servius in i. Æn. Quod ad etymon a *vadendo* deducunt. Nempe quia sic dicatur cujuicumque aquæ fundus, per quem vadere, * sive pedibus transire licet, ita ut ubi quis in eo constiterit, jam periculum effugerit, ne mergatur. Sed ob disparem quantitatem censeo *βατὸς* venire a Græco *βατὸς*, quod a *βάω*. Vel quod eodem redit, sit a *βαδω*, quamquam *βάδος* universe notet, per quod vaditur, non solum transitus per aquam. Aristophanes in Avibus:

Διὰ ταῦτα τὸν δὲ τὸν βάδον βαδίζομεν.

Atque hoc nisi certissimum videretur, minus displiceret sententia ejus, qui *vadum* censebat esse plane Arabicum, a وادي *vadun*, quod *torrentem* iis notat. A *vadum* est *vadosus* amnis, cui crebra ejusmodi *vada*. Ab eodem proverbium, *Res est in vado*, quia, ut in profundo periculum, ita in vado securitas.

VAFER, *δεινός*, *πανοῦργος*, ut exponunt Phil. Gloss. De etymo sic Perottus: *Vafer, callidus, astutus, quasi valde Afer. Mira enim semper fuit ejus gentis calliditas.* Ita fuerit ex *Afer*, & *ve intentivo*, ut in *vehemens*. [Afer, Fafer & hoc verum.] Sed quid si dicamus esse ab *ἀφὴ*, qua antiquum verbale est ab *ἅπτω*, *necto*, *ligo*: ut *vafer* sit, qui norit artem verborum rerumve vincula alteri nectendi? Sed simplicissimum, puto, erit, si *vafer* dicatur esse ex *varifer* contractum, quasi qui *varia* semper *afferre* soleat, quibus se vel alios norit extricare. Favent nonnihil Glossæ Isidori, in quibus *vabrum*, hoc est, *vafrum*, expositur, *varium*, *multiforme*.

VAGINA, *κολεός*, *ξιφοθήκη*, ut est in Philox. Gloss. [Indidem unde *egina*] Isidorus, lib. xviii. cap. ix. *Vagina appellatur ex eo, quod in eo mucro vel gladius bajulatur. Ita vagina dicetur quasi bajuligina*, unde *bajugina*, & per syncopen *bagina*, ut Isidori ævo scriptum pro *vagina*. Sed hæc inepta. Potius sit ab antiquo *pago* pro *pango*: unde *pepigi*, & *pagina*. Nempe ut *pagina*, ubi *pagimus* stylo, ita *vagina* pro *pagina*, media, discriminis caussa, porrecta, ubi pagimus gladium. Vel, quod imprimis placet, ut a *vacando Vacuna*, vacantium dea, ita & a *vacando vacina*, vacuum illud in quod gladius reconditur. *Vacina* enim antiqui dixere, quibus g in usu non erat, unde & scripsere *macestratos* pro *magistratus*; *ecfociunt*, pro *effugiunt*, similiaque, ut vel ex columna Duilliana constat.

VAGIRE, & *vagor*, (quod pro *vagitu* Ennium Lucretiumque posuisse docent Varro, Festus, Nonius,) sunt voces a sono factæ. Varro, in libb. rerum Divinarum apud Agellium, lib. xvi. cap. xvii. *Vaticanus Deus nominatus, penes quem essent vocis humanæ initia; quoniam pueri, simul atque parti sunt, eam primam vocem edunt, quæ prima in Vaticano syllaba est: iccircoque vagire dicitur exprimente verbo sonum vocis recentis.* A *vagio* est *vagio*, seu *vagulo*, vel *vagulor*: nempe ea ratione, qua a *pipio pipilo* est apud Catullum, de passere:

Ad solam dominam usque pipilabat.

Vagulari vel *obvagulari*, est cum vagitu quasi & clamore sua reposcere ab eo, qui alienum involasset. Festus: *Vagulatio in lege xii. Tabularum significat quæstionem cum convicio.* Subjunguntur deinde verba ipsa xii. Tabb. *Cui testimonium defuerit, tertiis diebus ob portum obvagulatum ito.* Quæ verba etiam adducit in *Portum*, ut doceat *portum* ibi accipi pro *domo*. Vide de *obvagulationis* ritu Ravardum in iis, quæ ad xii. annotavit. At plane fallitur Theodorus Marcilius, cum putat, quod Romæ *obvagulare*, id Græcis fuisse *κλαυθμὸν*: de quo Pollux, lib. viii. cap. i.

†VAGNA, *vagoris* apud Ennium & Lucretium (II. 576.) a Festo laudatos ploratum notas, nec secus *Vagitus* & *Vagio*. Quæ mihi non est dubium, quin ab Hebr. verbo געה *vaca*, quod est *plorare* fluxerint; nec enim aliud interest quam te...oque Caph cum *Gimel* medio permutatum. Mazochius.

VAGOR, sive, ut vetustiores dicere, *vago*, ab *ago* esse plurium sententia est. Sed Papias putat dici quasi *vacuus ago*: Perottus quasi *vacuus ago*. Puto potius, *vago* esse ex *ve*, id est, *valde*, & *ago*, hoc est, *feror*. Passiva enim significatio manifeste inest huic voci. Nec multum abeunt a nobis, qui dici ajunt, quasi *vi ager*. Vide quæ diximus in *Nego*. A *vagor* est *supervagaturus*, ut a *vaco supervacuus*. Itaque *supervacaneum* idem est, quod *supervacuum*: at *supervacanea avis* (Festi verbis utor) *vocatur ab Auguribus, quæ ex summo cacumine vocem emisit, quia quasi ab altissimis superque omnia vagatur, appellata*. Ita est in schedis Farnesianis: & conveniunt MSSti codices Paulli.

VAH *καὶ ἀπομιμ.* ex *vaha* factum scribit Priscianus, lib. i. cap. de numero literarum: & lib. ii. cap. de syllaba. Itidem *ah* ex *aha* factum putat. Sic autem se sentire ostendit, quia nulla syllaba terminari possit adspiratione. Sed ut hoc verum sit in nominibus, verbis, iisque orationis particulis, quæ *θέσει* significant, locum tamen non habet in interjectionibus, quæ significant *φύσει*. Itaque etiam dicimus *ah*, quod ex *aha* vel *aha* factum esse nequit, cum diversa harum interjectionum via sit. Nec *proh* ex dissyllabo contractum est, sed ad præverbium *pro* addita est aspiratio differentiæ caussa. Vide *Ah*.

†VALENTIAM Tyrrhenorum fuisse deam ex eo constat; quia Ocriculanorum (*) municipale numen erat. Ocriculum autem Tuscorum oppidum fuisse, testatur Stephanus his verbis: Ὀκρίκολα πόλις Τυρρηνῶν, *Ocricula urbs Tuscorum*; quis nempe Tusci olim Umbram etiam tenuerunt. Quo circa videamus, quid VALENTIAE nomen significat. Clamabunt hic statim omnes, *Valentiae* nomen, si quod aliud, purum putum Latinum esse, cui Græcum *ῥώμη* respondeat. Addent fortasse & Solini verba initio sui Polyhistoris, ubi ait ex aliquorum opinione, quam urbem *antea Valentiam dixerat juventus Latina, eumdem Romam (Ῥώμην) Græco scil. significatione impositi prius nominis*, ab Evandro appellatam. Verum hæc meræ sunt fabulæ: nam ROMA unde sit vocata, alibi dicetur. At si VALENTIA eadem quæ ROMA, cur in Urbe æterna, cur in cetero orbe Romano, per quem deæ *Romæ* religio multa erat propagata, altum de dea VALENTIA silentium? Ac prorsus frustra sunt, si qui

(*) *Meminit hujus deae marmor Ocriculi repertum, quod affert Grut. pag. 2. num. 12. in hunc modum*: Pro. salute. itus. ac. reditus. D. N. Sanctissimi. Tit. Aug. aediculam. concilii. deorum. deatamque. Aurelius. Faustus. prot. (*i. e. protector*) divini. lateris. Aug. N. ex. visu. DEAE. VALENTIAE. S. P. P. C. *Hanc eamdem epigraphen ubi recitasset Montfauconius V. C.* (*tom.* 2. Supplem. antiquit. Illustr. *pag.* 212.) *hæc subjicit*: Quæ Dea Valentia nescio an alibi usquam memorata occurrat. *At Tertullianus Apolog. cap. 24. inter deos municipales OCRICULANORUM VALENTIA diserte memoratur.*

qui sunt qui deam hanc Tuscam Ocriculanam cum dea *Roma* confundunt; aut vero si qui sunt qui ejusdem *Valentiae* nomen originis Latinae credunt, quod est mere Tyrrhenicum, idemque ab Oriente arcessitadum. Vide supra in BALNEAE: inde disces *balneas* nomen Etruscum idemque Orientale esse, Chaldaeis, Syris, Arabibus usitatissimum. Ab eadem ergo rad. בלן, *balan*, unde *balneis* nomen est adscito *Tau* formativo, & addita terminatione Latina) fit BALANTIA, sive *Valentia*; quam deam balneis praefuisse non dubito. In ruderibus Ocriculanis hodieque thermarum plurima vestigia visuntur; quarum etiam inscriptio illa meminit a Claverio pag. 640. recitata; quae talis est: *Juliae. Luciliae. L. Julii. Juliani. fil. patroni. municipi. cujus. pater. THERMAS. OCRICOLANIS. a. sola. extructas. dona. decur. Aug. pleps.* D. D. D. MAZOCH.

VALEO Angel. Caninius & Petrus Nunnesius putant esse ab ὕλω, vel ὑλέω, quod verbum agnoscit is, qui de dialectis scripsit. Utrumque idem significat. Hom. Il. ω.

Οὖλέ τε καὶ μέγα χαῖρε.

Ubi ὕλε est ὑγίαινε, ut interpretatur Hesychius. Latini praeposuere *V* consonum, quod non raro fieri ostendimus in *Ventus*, *Video*, atque alibi. Οὖλος vero ab Jonico ὅλος pro ὅλος, *integer*, *sanus*. A *valeo* est *validus*, unde *valide*, & κατὰ συγκοπὴν *valde*, uti Priscianus monet in av. ac Beda libro de Orthogr. Cum autem non *valitudo* modo, sed & *valetudo* dicatur per *E* longum, plane verisimile est, quemadmodum veteres dixere *alitum* & *aletum*, sic eodem dixisse *valitum* & *valetum*, ab illo esse *valitudo*, ab hoc *valetudo*: qua de re pluribus actum in Animadvers. Grammaticis. A *valeo* est *valesco*. Lucretius, lib. I. vers. DCCCLIX.

Sed potius tali facto recreata valescat:

Quem ipsum versum usurpat pene initio quarti libri. Hinc composita *convalesco*, *invalesco*, *revalesco*.

†VALEO ab Homerico verbo ὑλέω pro *valeo* Ang. Caninius, & Pet. Nunnesius arcessiverunt, quod non improbat Vossius. Nec equidem reprehenderem, nisi ὑλέω tantum de sanitate fuerit usurpatum, cum contra *Valeo* latissima pateat. Eo fit, ut aptius mihi videar ἐτυμολογεῖν ab Hebr. בעל *vaal*, quod, absorpto de more *Ain*, evadit VAL: nec illud displicet, quod Hebraica motio *Kamets* i. e. A in Latino *Valeo* non deperierit. Res ita se habet. Hebraicum, Chaldaicum, Syramque בעל (quod *potiri* & *dominari* exponunt) sicuti & Gr. κρατεῖν, & Latina verba *potiri*, & *posse* & *potentem esse* (quo sensu dicitur *Diva potens Cypri*, & (*) similia) & postremo *Valere*, eamdem omnia vim ac significationem obtinent. Itaque haec omnia verba cum *dominandi*, *potiendi*, *valendi*, *pollendi* notione usurpantur. Sic etiam & sapetius Hebraicum vocabulum *Val* de quo agitur, praeter *dominandi* notionem, etiam *valendi* ac *pollendi* vim obtinet, veluti ubi dicitur Esdr. IV. 8 בעל טעם *vaal teem* i. e. *valens consilio*, & alia plura in hunc modum, quae possunt in Bibliis Hebraicis & Chaldaicis quaeri. Sic etiam בעלת איש, *vaalat ish* est *viri potens*; & alia centena eodem pertinentia. In his autem locutionibus τὸ *vaal*, aut ejus femininum, non aliter debet, quam Latino nomine *potens* aut *valens* exponi: quae duae dictiones non tam significatu, quam syntaxi distinguuntur, quia *Valens* cum sexto casu jungitur, *Potens* autem (quoties maxime *dominum*, *aptum*, *capacem*, *compotem* notat) cum casu patrio nectitur, ut *Potens Cypri*, *Potens viri*, & sexcenta talia. Vide dicta in MERITVS loco suo. Praeter jam dicta poterat etiam *Valeo* ab Syro בלע *valab*, quod est *praevalere* & *vincere* derivari: imo poterat & ab Hebr. חלד *heled* (unde H in Digamma verso, fuisset *Veled*) arcessi: quod Ps. XXXIX. & alibi pro *robore* usurpatur. Ac re vera in laudati Psalmi Latina vulgata versione *Substantia* redditur, utique ex ejusdem Psalmi Graeco ὑπόστασις. MAZOCHIVS.

†VALETVDO inter verba media refertur, & quidem sine ulla adjectione *firmae* aut *infirmae*, *commodae* sive *incommodae*. Pari vocum in partes contrarias ambiguitate laborant & verba Orientis nonnulla: quod exemplis demonstrare non est opus. Aut vero siquis *valetudinem*, ubi languorem notat, a חלה (*vala*) *aegrotare* deducat, ubi vero *sanitatem*, a חיל (*vail*) h. e. *viribus* arcessat; nec equidem magnopere assentiar, nec tamen pertinaciter reprehendam. MAZOCHIVS.

VALGVS quis dicatur, Festus docet, his verbis: *Valgos Opilius Aurelius, aliique complures, ajunt dici, qui diversas suras habeant, & qui talas vatiosos habeant. Plautus in Milite Glorioso*:

Majorem partem videas valgis suaviis.

Et in Scytha liturgo:

. . . . Sine mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut broncum filium.

E contraria vari dicuntur incurva crura habentes. Nempe *valgi* sunt, qui, ut Petronius loquitur, *crura in orbem pandunt*; quales Aethiopum pedes, & ille, quem describit Martialis, lib. II. epigr. XXXV.

Cum sint crura tibi, simulant quae cornua Lunae,
In rhytio poteras, Phoebe, lavare pedes.

Graeci *valgus* est βλαισός · ut *varus*, ῥαιβός. Imo ea sententia Angeli Caninii, & Petri Nunnesii, quasi *valsus*, *valgus* est a βλαισός, nempe κατὰ μετάθεσιν, & σ in G converso. Verum quid si *valgus* dicatur a βάω, eo; & ἄλγος, quod Laconibus ἀσθένειαν sive *morbum atque aegritudinem* notat? Vide quae de *valgis* diximus in *Perna*, & *Varus*.

†VALGVS is est, qui ut loquitur Petronius, *crura in orbem pandit*, aut cujus crura, ut ait Martial. imitantur *cornua lunae*. Antiqui apud Festum *valgos* interpretabantur, *qui DIVERSAS suras habeant*, h. e. διηρημένας. In Amosi Graeco V. 9. legitur ὁ διαιρῶν &c. i. e. *dividens*, *diducens*; cui respondet Hebr. המבליג *mablig*. Existimarunt igitur Graeci interpp. per Rad. בלג *valag*, nonnunquam significari divisionem & divaricationem. Ac re vera Arab. verbum בלג *valaga*, *discriminandi* ac *diducendi* vim habet: quod & nomen est, quo superciliorum distantia notatur. Ac rursum Arabicum *aulagon* signat habentem dirempta supercilia, quasi si *valgum* superciliis diceres. Etsi ad crura tantum apud Latinos *Valgus* refertur. MAZOCHIVS.

VALLIS a *vallo*, juxta Isidorum, lib. XIV. cap. VIII. *Valles, inquit, sunt humilia loca, quasi vulsa.* Graecis est αὐλών, unde *vallis* literarum trajectione fieri censet Angelus Caninius; & Nunnesius in Grammatistice: atque ait Caninius similia esse ψύλλα, Aeolice σπύλλα, *pulex*; ἄκυλος, *ilicis glans*; σφόνδυλος, *fascis*; δέσποινα, *dominor*; χιτών, *tunica*; ταχύ, *cito*; ἄρχω, *rego*; τρίτος Aeolice τέρτος, unde *tertius*: *coturnus* pro *corninus* a *cornix*, &c. Vel fuerit *vallis* a βάλλω, *dejicio*, *demitto*. Est enim *locus depressus*, ac *quasi demissus*, *seu dejectus*. Vel, quod Guichardo placet, placet, ab אבל, *vallis*, *planities magna*. *Vallium dea Vallonia*, ut apud Perottum lego: sed alium neminem, quod sciam. A *con* & *vallis*, paret esse *convallis*. Quare non audiendus Varro, cum lib. IV. de L. L. *convallis* dici ait, quasi *cavata vallis*.

†VALLIS non est ab αὐλών, sed a נחל *nahal* aut *vaal* (quod & *vallem* & *torrentem* notat) in quo *Nun* excidit veluti in defectivis primâ, & Hebr. *Cheth* in V consonum non praeter morem vertitur. At contra αὐλών longius a communi fonte abest. Guichartus vult *vallem* ab אבל *abel* dici, quia hoc vocabulo putant quidam Gen. L. II. *planitiem* notari. Sed ibi *abel* luctum designat. Et ut *planitiem* notet: aliud est *planities*, aliud *vallis*. De *Valle* vide

Aaaaa

(*) *Veluti ubi Diana uteri potens Ovidio dicitur*, & *, mei aut sui potens*, *potens imperii*, *potens mentis*, *irae*, *pugnae*, *fugae* &c.

vide rurfus in VOLVO. MARDENIVS.

VALLUM dicebatur *murus e terra ad fossa oram aggestus, crebris sudibus sive palis munitus*, itaque duæ ejus partes, agger five terra, & pali five sudes. De etymo sic Varro, lib. IV. de L. L. *Vallum, vel quod ut varicare nemo posset: vel quod singula ibi extrema bacilla furcillata habent figuram literæ V*. Quæ lectio si recte est, *varicare* hic erit διαβαίνειν five *transgredi*: quomodo *varicare* in vett. Glossis exponitur, ut diximus in *Varus*. Sed Jos. Scaliger Varronis locum sic legit: *Vallum, vel quod ea vari ac arumnæ essent*, &c. Verane hæc emendatio sit, difficile dictu est: sed de etymo plane assentio. Quamvis enim, quia valli agger jactu aut aggestione terræ fiebat, *vallum* & *vallare* non inepte deduci queant a Græco βάλλω: tamen cum non omnis agger sit *vallum*, sed tum demum id nomen edipiscatur, cum munitus est *vallis* five *sudibus*: quin a *vallus vallum* dicatur, dubitandum minime censeo. Idem esse *vallus*, quod *palus*, five *sudis*, ostendimus superius. Vallos autem aggeri imponi solere, clare docet hic Vegetii locus, lib. III. cap. VIII. *Primum in unius noctis transitum, et itineris occupatione leviore, cum sublati cespites ordinantur, & aggerem faciunt, supra quem valli, hoc est, sudes, vel tribuli lignei, per ordinem digeruntur*. Hinc Ammianus lib. XXI *Vallo sudibus fossaque firmato*. Quemadmodum autem *vallum* a *vallus*, ita *vallus* ὑποκοριστικῶς e *varus*, quos furcillas notari ostensum suo loco. A *vallum* est, *intervallum*, quomodo proprie vocatur *spatium inter cervos five varos in vallo castrensi positos*. Sed καταχρηστικῶς speciei extensum ad alia quævis. *Intervalli* de voce ita Annæus Cornutus apud Cassiodorum, lib. de Orthogr. *Intervallum per duo L L. vallum enim ipsum non aliter scribitur, a quo intervallum. Varro dicit intervalla esse spatia, quæ sint inter capita vallorum, id est, stipitum, quibus vallum fit, unde cetera quoque spatia dicuntur*. Hæc Cornutus. Atque idem tradit Isidorus, in XX. A *vallum* quoque est *evallare*, quasi *extra vallum mittere*, ut interpretatur Nonius. qui Titinnium ac Varronem usos docet. A similitudine bacillorum furcillatorum & informium, quos *varos* dici dicebamus, homines duri asperique appellantur *Varones* vel *Varrones*. Utroque enim modo vox hæc scripta invenitur, quomodo & *vari* & *varri* legitur. Lucilius apud Festum in *squarosus*:

Varronum ut rupicum squarrosæ incondita rostra.

Persius, sat. V.

Varo regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages.

Atque hinc *Varronum* cognomentum apud Romanos. Quamquam de hoc aliter ipse Terentius Varro apud Servium, in XI. Æn. his verbis: *Est & alia hujus rei historia. Varro enim cum de suo cognomine disputaret, ait eum, qui primus Varro sit appellatus, in Illyrico hostem, Varronem nomine, quod rapuerat, & ad vos (legn. nos vel suos) portaverit, ex insigni facto meruisse*. Ubi deesse videtur *Varronis cognomen*. Nisi cum Salmasio leg. *insignes ex facto meruisse*. Nam *insigne*, & *signum*, dicebant pro *cognomine*: ut ad historiam Augustam annotavit.

VALLUS duplicem habet significationem, & pro eo duplicem originem. Interdum est diminutivum a *vannus*, ut a *venus vallus*. Sic usus Varro, lib. I. de R. R. cap. LII. *In tritis, oportet e terra subjectari vallis, aut ventilabris, cum ventus spirat lenis. Ita fit, ut quod levissimum est in eo, atque appellatur acus, evannetur foras extra aream, ac frumentum, quod est ponderosum, purum veniat ad corbem*. Interdum vero *vallus* est diminutivum e *varus*, hoc est, *palus*. Maro, II. Georg.

Quadrifidasque sudes, & acuto robore vallos.

Ubi hæc Servius: *Bis idem dixit, nam & valli & sudes idem sunt*. Ac Vegetius quoque lib. III. cap. VIII. ait: *Aggerem, supra quem valli, hoc est, sudes vel tribuli lignei digeruntur*. A *vallo* rustice dicitur *evallare* & *evallefacere* pro *foras ejicere*: & *vallefieri* pro *foras ejici*. Ut illo Varronis: *Dente fames nos intus evallaverunt*. Et hoc ejusdem in Prometheo: *Retrimenta cibi, (al. ubi) quæ exierant per posticum, evallefecerunt*. Festus juxta emendationem Salmasii, *Valvoli, folliculi fabæ, quasi vallivoli, quia vallefacti excutiantur*. Ubi perperam vulgo *valle jacti* pro *vallefacti*. Idem Salmasius apud eundem pro *nalitsfit* corrigit *vallefit*. Addit Festus e *Vallefit, a vallo militari: quod fit circa castra, quod quæ ex ejiciuntur, pro perditis habentur*. Sed potius ea sunt a *vallo rustico*; ut diximus. Nam pro *ejicere foras*, non solum *evallare* dicitur, sed & *evannare*. Sic sane Pomponius *evannetur* dixit, pro *ejiciatur foras*. Et faciunt huic sententiæ ista Festi verba, ut quidem ea Salmasius corrigebat: *Evallatum, evannatum: unde valli quibus, frumenta ventilantur*. Qui locus in vulgatis corruptissimus est. *Evallare* igitur & *evallefacere* proprie est *excutere vallo* five *vanno*: *vallefieri*, est *evannari*.

†VALLUS est ab Hebr. חיל (quod est *præmunitio, antemurale*) *chel* non præter morem in V converso. MARDENIVS.

VALVÆ Guicherio sic dictæ videntur ab עורבל, qua voce inter alia significatur *porta*: ut ait B. Hieronymus. Sed vellem docuisset, ubi sic sumatur. [βέβηλα, θύρα Hesych.] Vel sic accedit *valvæ* ad βαλβίς, quomodo, ut ex Glossis constat, vocabatur *θύρα τοῦ ἱππικοῦ*, *janua equarum*, five potius *carceres*. Sed βαλβὶς potius est *repagulum*. Quare placet Isidori sententia, lib. XIV. cap. VII. qui *valvas* putat dici quasi *volvas*, quia introrsum revolvantur. Imo idem Servius scripsit ad I. Æn. atque ipsum Varronem ejus sententiæ laudat auctorem. Horum judicio *valvæ* sunt plicatiles, seque velant. Aliud igitur *bifores*, quæ Græce δίθυροι: aliud *valvæ*, quæ Græcis θύραι δίπτυχοι. *Bifores* sunt januæ duæ quarum utraque suos habet cardines, inque medio conniventes conjunguntur. Quare cum aperta bifores, hinc & inde fores habemus. At in *valvis* eadem janua complicatur, inque se ipsam revolvitur; eoque egredientes ab eodem latere integras *valvas* habemus.

VALVOLUS dicitur *folliculus, cum aliorum leguminum, tum fabarum* imprimis: nempe a *vallus*, & *vale*: quia *valle*, hoc est, *fuste* frangatur, granisque excussis leviculis fracti volvoli partes inde provolvent. Id mihi Festus voluisse videtur his verbis: *Valvoli folliculi fabæ appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo facti (leg. fracti) excutiuntur*. Ad vocem *valli*, ad oram *fustibus* notatum: credo ut indicaretur *vallus* hic esse e *varus*, hoc est, *fustis*: non autem idem notare, ac a *vannus*: uti accipitur, cum Varro deducit *vallum* a *volatu*, *quod, cum id jactant, volant inde levia*. Quod si etymon Festi parum placeat, vide an non, ut *valvæ* dictæ quasi *volvæ*, *quia bifida interius volvuntur*, ita & *valvolus* dicatur quasi *volvulus*, five quoniam in eo grana volvantur, five quoniam granis circumvolvatur. Mihi tamen non displicet, ut ab ὕλη five ὕλα est *sylva*: ita a φύλλα, five Æolice φύλλα esse *valva*.

VANNUS factum ex *vallus*, L in N converso. Nam interdum hæ literæ commutantur, unde *nimfa* & *limfa* dicimus. *Vallus* autem pro *vannus* dixit Varro, qui & lib. IV. de L. L. deducit e *volatu*, *quod cum id jactant, volant inde levia*. Testatur quoque Joh. Pierius, I. Georg. in optimo illo Romano codice legi:

. . . . Et mystica vallus Iacchi.

Pro quo in vulgatis, *mystica vannus*. Beroaldus ad undecimum Appuleii vult *vallus* esse ὑποκοριστικὸν a *vannus*. Sed si vox ea haberet significationem diminutivam, non a *volatu*, sed a *vannus* deduxisset Varro. *Vallus* igitur alterius fontem putavit: etsi id non a *volatu*, ut putabat Varro; sed, ut bene Cæsar Scaliger, a βάλλω, *jacio*, *jacto*: nempe *ob jactationem ac succussionem valli five vanni*: ac similiter ἀπὸ τοῦ βάλλω vel πάλλω, erit *palea*, quia jactatione ac succussione vanni a frumento discernatur. Vide quæ in *Palea* diximus. A *vannus* est *vannare*

vannare & *evannare*, hoc est, *vanno fruges aut legumina movere ac ventilare*. Pomponium, Lucillium, Varronemque usos docet Nonius. Gesnero & avem *vanellum* quasi *vannellum* dici placet, quia *alis instar vanni aut ventilabri commotis strepitum excitat*.

V a n v e putarunt Papias & Joannes Genuensis, ita dici quasi *valde avus*, hoc est, *instar avus mentis vacuus*, & *insipiens*: uti Isidoro *vafer*, quasi *valde Afer*, hoc est, *Afri instar callidus*. Perottus arbitrabatur *vanus* esse ex *vacuus*, quod a *vacando*. Aliqui a *vado*, quia *vana vadunt*, nec eodem loco persistunt. Sed rectius deduces a φαίνω, *apparere*, quia vanum non est id quod appares: uti phasmata aliud sunt, quam apparent. Vel a αὐός, id est, *vanus*; ut a αὖτμος, *vapor*, υ utrobique in *V* consonum commutato. Vel a *ve*, hoc est, *valde*, & *inanis*, quod ipsum ab ἰνῶ, hoc est, *vacuo*, ut suo loco diximus. [ast a φάνος φάνις, & φαντασία, *quae & vanum & vanitatem notant*.] A *vanus*, non *vanitas* modo, sed Plauto etiam *vanitudo*, & *vanities* Appuleio. [& *vaner* Senecae Epist. 85.]

†V a n v s & ejus derivata *vanitas*, *vanitudo* &c. sunt procul dubio ab Hebr. און *aven* ejusdem prorsus notionis; nec enim aliter a Graecis interpretibus *Aven* verti solet, quam κενός, aut saepius μάταιον. Alibi quidem modo ἄνομος, modo ἄδικος aut per hujusmodi synonyme redditur: verum id eo fit, quod Hebraeo sermone *vanitas*, *iniquitas*, *impietas* & similia pro synonymis prorsus habentur. Poteram & aliunde etymon *Vani* arcessere: verum quod a principio posui, id verius. Mazochius.

V a p a Graecis ἀτμός ab ἄω, id est, *spiro*: ac similiter Latinis *vapor*, sive *vapor*, a καπνός, *flatus*, *halitus*: nempe ab inusitato κάπω, hoc est, πνέω. Unde & καπνός, *fumus*, *exhalatio*. Erit autem a κάπνος *vapos*, K in *V* converso, ut fortasse a κενός, *vanus*. [*vapor* vel *vapos*, ex θάλπος, θάλπορ.] A *vapor* est *vapidus*, a quo male valentes *vapide se habere*, Augustus dicebat, teste Tranquillo. Inde & verbum *vapere* apud Solinum, cap. VIII. & Appuleium de mundo.

V a p p a dicitur *vinum acescens*, *nondum tamen in acetum conversum*. Graecis dicitur ὀξίνης· ut acetum ὄξος. Nempe quia in ὄξος converti coeperit. Gloss. Philox. *Vappa*, ὀξίνης. Si Scaligerum in Copam audimus, idem etiam dicitur ἐκφαντίδης. Movet eum Hesychius in καπνίας. Sed, quod non attendit vir summus, non dicit καπνίαν aliter vocari ἐκφαντίδην, verum ait *vinum evanidum* dici καπνίαν, ac eo nomine nuncupatum etiam *Ecphantidem* veterum poëtam comicum, quod nihil scriberet praeclari, sed *vappae* instar censeri oporteret. Quod & ipsum a Julio Polluce proditum est: atque ex hisce observatum Philippo Maussaco, dissertatione Critica, quam Harpocrationi suo attexuit. Sane Latinis similiter *vappae vena* μεταφορικῶς vocantur ἄχρηστοι ac *nihili homines*. Ita usi Catullus, Horatius, alii. Obscenus quoque Deus de se in Ithyphallico carmine ait:

Nos vappae sumus, & pusilla culti
Ruris numina.

Utramque significationem complexus Plinius, lib. XIV. cap. XX. *Vitiumque musto*, inquit, *quibusdam in locis iterum sponte fervere: qua calamitate deperit sapor, vappaque accipit nomen, probrosum etiam hominum cum degeneravit animus*. Graeci similiter usurpant ὀξίνης, ut Aristophanes ἱππεῦσι. quamquam aliter cepetit vetus Scholiastes. Videtur autem *vappa* non solum esse οἶνος ἐξεστηκώς, hoc est, *vinum saporem odoremque amittens*, sed etiam quodvis εὐτελές, hoc est, *tenue*, exiguaeque impensae, cujusmodi etiam est, quod natura sua tenuius languidiusque est, quod Plautus Nervolaria *subdolum* vocabat; quamquam aliter hac de re Festus. Sic autem *vappae* vocabulum usurpari recte monet Scaliger in carmine de Copa, versu istoc:

Est & vappa cado nuper defusa picato.

Quod ad etymon, conjectabam *vappa* dici quasi *vepida*, hoc est, *evanida*. Hoc enim est *vapidus*, unde *vapide se habere* Augustus dicebat, id est, male habere. Ut *vapidum vinum* optime de *vappa* dici videatur. Neque multum abis Joannes Genuensis in Catholico, ubi *vappam* e *vapore* deducit. Nam *vapidum* a *vapore* esse, suo loco diximus. *Vapor sane exhalatio est calida ac humida*. Similisque *vappa*, postquam a vino calor igneus abiit. Ita Caesar Scaliger, in priorem librorum de Plantis, qui male Aristoteli tribuuntur, pag. XCIX. edit. Crisp. Sed magis tamen placet, quod & Josepho Scaligero monitum, Aeoles, quemadmodum pro ὄμμα dixere ὄππα, sic etiam pro βάμμα dixisse βάππα, indeque factum esse *vappa*. Nec obstat, quod βάμμα neutri, *vappa* muliebris generis est. Nam & *syrma*, & *schema*, & *diadema*, & *glaucoma*, & *dogma*, & *sagma*, & alia quaedam quae Graecis neutra sunt, Latinis quoque antiquioribus genere muliebri usurpantur. Nec magis τῦ βάμματος significatio repugnat. Nam proprie quidem *intinctum* significat, ἀπὸ τῦ βάπτειν, quod est *tingere*: sed aceto imprimis ad ἐμβάμματα utebantur: pro ἐμβάμματα autem simpliciter βάμμα dicere Syracusii, teste Hesychio. Hinc βάμμα simpliciter pro *aceto*. A quo Aeolicum βάππα, & Latinum *vappa* pro *vino acescente*.

†V a p p a vini vitium proprie notare putatur; a vino autem ad homines ἀχρείους translatum. Verum ubi primum orta, quove postmodum ea vox translata, nemo antiquorum dixit, ne Plinius quidem, ubi ait XIV. 20. *Vitiumque musto quibusdam in locis iterum sponte fervere* (id quod nostrates rustici vulgo dicunt *sbollire*) *qua calamitate deperit sapor, VAPPAEQUE accipit nomen, probrosum etiam hominum cum degeneravit animus*. Qui aliud non vult, quam *vappae* nomen vino aeque ac hominibus degeneris animi convenire. Imo quidni ab homine ad vinum ea vox traducta fuerit? sicuti Ganeonus & talia plura sunt in homine propria, in vino translata. Nec in homine autem, nec in vinis certum aliquod ea voce vitium notatur, sed quidquid hominem aut vinum degenerare facit. De vino vide Vossium in Etymologico, apud quem *Vappa* modo est quod incipit acescere, modo evanidum, modo vile vinum, seu *villum*, modo οἶνος ἐξεστηκώς. Similiter in hominibus viles, degeneres, nepotes, dissoluti, ventri dediti, parasiti, omnino vitiosus quisque (verum ferme ubi animo fit dissolutior, non ubi atrocitate, ferocia, violentia peccat) Vappa appellari solet. Sic Horatius avaro vappam opponit I. sat. I. *Non ego avarum cum veto te fieri, vappam jubeo aut nebulonem*. Quod initio dicebam, nim. id nomen in homine proprium, in vino μεταφορικὸν fuisse, id ostendit verissima vocis origo, quae ab Hebr. חנף *hanep* petenda sunt, quod hominem *profanum*, *impurum*, *nebulonem*, *hypocritam* designat. Hebraicum istud verbum, unde hoc nomen oriri dixi, a LXX ferme redditur μολύνω aut μιαίνω i. e. *polluo*. Nomen autem ab eisdem dicitur ἄνομος, παράνομος, ἀσεβής. In Ps. XXXIV. (Hebr. 35.) ver. 16. חנפי *hanpe* junguntur cum scurris & parasitis. Locus sic habet: *Cum hanpe* (i. e. vappis) & *irrisoribus placentariis* (sic ibi parasitos ψωμοκόλακας) *frendebant super me dentibus suis*. Ab *Hanpe* autem (N per Dages compensato, & gutturali *Chet* pro more in Digamma traeseunte) nebat *vappae* & in sing. Vappe. Notandum est, id vocabulum apud Chaldaeos (apud quos significat etiam *adulatorem*) ac potissimum Syros, maxime in usu esse. Et sicuti Vappe apud Latinos animos proprie degeneres notat; sic apud Syros חנפא *hanpa* i. e. *vappa* passim sumitur pro ethnicis aut apostatis, qui a fide defecerunt. At Guido in suo Lexico notat, Julianum apostatem κατ' ἐξοχὴν a Syris eo vocabulo insigniri: quod plane respondet τῷ ἐξεστηκότι, seu *vappae*. Verum ut saepe dixi, id totum in vino est μεταφορικὸν, in hominum animis proprium ac nativae significationis nomen. Mazochius.

Vapulo Joannes Genuensis in Catholico suo deducit a vapor: quasi proprie sit *plecti usque dum e sudanti corpore exeat vapor*. Quomodo Germani similiter ajunt, *schlagen dat es dampfe*: *ferite usque dum vaporet*. Si hoc etymon placeret, dicerem ἀναλογίᾳ posse defendi. Nempe non quasi ἀπὸ τῆς, sit a vapor, sed quasi a vapo: unde sit *vapulo*, ut ab uro sive *ustum ustulo*, a *pasco pastulo*. [I κατάπαλλειν, *concutere*, *vibro*.] Sed longe verisimilius est, *vapulo* esse ab ἀπαλῶ praemisso *V* consono, ut ab ἴς *vis*, cui similia non pauca adduximus alibi. A abit in *P*, ut a κραιπάλη, *crapula*, &c. Ἀπαλῶ idem est ac simplex ἀλῶ, quod est *triturare*, *tero*, *contundo*, etiam *flagris caedo*, quomodo eo usus Synesius.

†Vapulo doctiss. Vossius ab ἀπαλῶ, quod est *triturae* verbum, adscivit, mirâ licentiâ; nec enim, ubi simplicia (a quibus unis mos est ἐτυμολογεῖν) non succedunt; liberum est composita adhibere. Quanto felicius, si a חבל *hhabal* deducatur, modo liceat. Licet autem, tum per derivationis leges (quid enim usitatius quam *Chet*, unam ex fortibus aspiratis, in Digamma mutari, *Beth* vero medium transire in tenuem?) tum etiam per fontis rivulique similes notiones. Nam חבל *hhabal* non raro apud Hebraeos *laedendi*, *corrumpendi*, *perdendique* vim habet, multo autem magis in Daniele, Jobo, Esdra. Nec solum apud Hebraeos, & Danielem id frequens, sed multo magis apud Chaldaeos Targumicos (apud quos חבל *hhabal* & חבול *hhabul* respondet *Vae* Latino, quasi sit imprecatio exitii, quod & comoedia Latina usurpavit, ubi ad imprecandum *Vapula* dicitur: quod omne maledictorum genus complectitur. Nec aliter Syri verbo חבל utuntur. Mazochius.

Varius proprie est *diversi coloris*: quod clare indicat Tullius lib. II. de fin. *Varietas proprie in disparibus coloribus dicitur*: *sed transfertur in multa disparia*. A propria igitur notione est, quod *pantherae* quae diversicolorem maculosamque pellem habent, *variae* a Latinis appellantur. Plinius, lib VIII. cap. XVII. *Panthera & tigris macularum varietate prope sola bestiarum spectantur, ceteris unus ac suus cujusque generis color est*. Et mox: *Nunc varias, & pardos, qui mares sunt, appellant in eo omni genere*. Et paullo post: *Primus autem Scaurus Aedilitate sua varias centum quinquaginta universas misit*. Glossae Philoxeni: *Varia*, ποικίλη. πάρδαλις. Ubi conjungit utramque *variae* notionem, qua adjectivum, & qua substantivum. Allusit huc Plautus, Epid. III. ubi cum Epidicus dixisset, *varie se valuisse*, respondet Thespio:

> .... *Qui varii volent*,
> *Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus*.

Quod ad originem vocis *varius*, Joanni Genuensi placuit esse a *via*, quasi *viarius*, hoc est, *diversae viae*. Aliquibus ab Aeolico φηρ pro θὴρ, *fera*: quia ferae multae diversicolores. Etiam sunt, quibus cum Perotto videatur, proprie *varios* dici a *varis*, hoc est, ἰονθοις, de quibus Celsus, lib. VI. cap. V. Glossae Philoxeni: *Varius*, ἴονθος. στιγμώδης, ποικίλος. Ubi plerumque est legi debere: *Varus*, ἴονθος, στιγμώδης. *Varius*, ποικίλος. Propter igitur ea horum sententia *varii* sint, *quibus varia est facies distincta*. Atque hoc confirmant joco Ciceronis in Isauricum apud Quinctilianum, lib. VI. sive de risu: *Miror*, inquiebat, *quid sit, quod pater tuus homo constantissimus te nobis varium reliquit*. Sed omnino *varius* sit a Graeco βαλιὸς, sive βαλίος, quod idem interdum significat. Suidas: Βαλίαν, τὴν ἔλαφον τὴν κατάστικτον. At κατάστικτος idem est quod ποικίλος, prout interpretatus Hesychius. [Φάρος ποικίλος.] Fit autem a βαλιὸς, *varius*, converso λ in R, quomodo a σκάφη est *scapa*, a *Pales Palilia* & *Parilia*, a *Janus Janualius* (quomodo versus Saliares in Jani honorem *Janualii* vocabantur,) & *Januarius*. Quemadmodum & contra *R* abit in *L*, uti a λείριον est *lilium*, a *Remo*, teste Porphyrione, *Lemures*, ac fortasse a *merendo milites*, qui prius *merites*, &c. A varietate coloris dictus *varius* piscis. Isidorus, lib. XII. cap. VI. *A colore, ut Umbri, quia colore umbre sunt*: & *Aurata, quia in capite auri colorem habent*: & *Varii a varietate, quos vulgo tructas vocant*. *Varios* Germani ac Belgae vocant *vorelios* aut *varelles*, quasi *variolos*.

Varix dicitur *vena feculento sanguine tumescens*, quales in temporibus, ventre, ac cruribus imprimis oboriri solent. Fortasse est a Dorico & Aeolico ϝαῖξος, quod idem significat, teste Polluce. Nempe ut δίξος pro δοιὸς, sic ϝαῖξος pro κιρσὸς dixere. Si longius abire Latinis vox videtur: possis cum Nonio deducere a *varus*, id est, *obtortus*. *Vari*, inquit, *obtortis plantis*: & *varices unde dicuntur venae in suris inflexae aut obtortae*. Scio disparem esse quantitatem *varicis*, ac *vari*. Sed alia etiam sunt, quae primogenii indolem non sequantur. Oriuntur autem *varices* ex nimio labore, ut bajulis usu venit; aut diuturna statione, unde Juvenalis, Sat. XVI. vers. CCCXCV.

> .... *Varicosus fiet aruspex*.

Ubi sic vetus interpres: *Varicosus fiet multum standendum deos aut exta consulit*. Idem ex nimio viae labore contingit. Unde Varro in epist. apud Nonium in *varus*, ac *varices*: *Non si tuam ob rem non habuissem, haberem varices*. Atque hinc scomma captavit Vatinius in Tullium, uti Macrobius narrat lib. II. Sat. cap. III. Cum enim Cicero gloriaretur, se humeris Reip. ab exilio reportatum: *Unde ergo*, inquit, *tibi varices?* *Varices* enim habebat Tullius: unde Sidonius eundem, lib. V. epist. V. vocat *varicosum Arpinatem*.

Varus quis proprie dicatur, indicat hic Horatii locus, lib. I. sat. III.

> .... *Hunc varum distortis cruribus, illum*
> *Balbutit scaurum pravis fultum male talis*.

Quae Nonius interpretatur, *distortis cruribus*, ac Festus, *incurva crura habentes*. Sed generatim haec dicta restringi oportet ex Acrone ad locum citatum, ubi exponit *pedibus introrsum retortis*. Iis opponuntur *valgi*, quod & ipsum Nonius generatim nimis interpretatur *incurvi*. Festus curatius, qui *varis* opponi ait, atque ita ex Opilio Aurelio, utrorumque complurium mente dici, *qui diversas suras habeant, ac talos vitiosos*. Sic enim apud eum legendum patet, ubi in vulgatis verba postrema sint de loco suo trajecta. Ac de *valgis* plura diximus in *Compernis*, & *Vatia*. *Varus* autem puto κατὰ μετάθεσιν fieri a ῥαιβὸς, quod est, ῥαιβός, καμπύλος, unde ῥαιβοσκελής, qui Latinis *varus*. Sed & in ἀπλῶς dicitur ῥαιβὸς, inde igitur *varus*. Non, ut ajunt, ab *viço*, *necto*, *illigo*: nec aliam a *verto* simili ratione ac a *torqueo* est *tortuosus*. Nonnullis placet *varis* nomen esse a similitudine *baculorum furcillatorum* & informium, quos *varos* dici cognoscimus ex quarto Varronis de L. L. *Vallum*, inquit, *vel quod ea vari ne arumnae essent: vel quod singula ibi extrema bacila furcillata habent figuram literae V*. Sic eum locum recte emendant. *Aerumnas* vocat Varro *furcillas*, quam significationem docet Festus. At *varos* quoque esse *furcillas*, argumento est, quod sic interdum dicantur *furcillae*, *quibus tolluntur retia*, quae σταλίκαι aut ἀνάρριχαι Graecis dicuntur. Lucanus, lib. IV.

> *Aut dum dispositis attollit retia varis*
> *Venator*.

Sed profecto ὁ ῥαιβὸς non tam *vari* nomen adeptus a *bacillorum* similitudine, quam a generali hujus vocis significatione, qua notat idem ac ῥαιβὸς, hoc est, ῥαιβὸν, *obtortum incurvumque*, unde & *furcillis* ipsis *varorum* nomen impositum esse vero consentaneum est. Ovid. lib. IX. Met. fab. I.

> *Brachiaque opposui, tenuique a pectore varas*
> *In statione manus*.

Martialis, lib. VII. epigr. XXXI.

> *Vara nec injecto ceromate brachia tendis*.

Sic enim est in vett. MSStis. A *varus* est *varitus*, ut a *primo primitus*: ab *imo imitus*. Usus Appuleius, I. Metam.

r. Metam *Hi editis ab ima remoto grabatulo varicus super faciem meam residentes, vesicam exonerant.* Ubi vulgo editum *varicus*: repugnante ἀναλογίᾳ. Alii- qui etiam *varicatus* legunt, quod a *varicibus* esset. A *varus* etiam est adjectivum *varicus*: quod est *varicatis* ac dispessis cruribus, more eorum, qui grandibus ambulant passibus. Ovidius, lib. III. de Arte, vers. CCCIII.

Illa velut conjux Umbri rubicunda mariti
Ambulat, ingentes varica fertque gradus.

A *varus* quoque est *varare*: a *varo* autem *varico*, ut a *vello vellico*. *Varicare* usurpat Fabius, lib. XI. cap. III. Imo Turnebus apud Varronem in IV. de L. L. legendum putat: *Vallum, vel quod ea varicare nemo posset*, id est, *transire, transcendere*. Glossæ Philox. *Varicat*, ὑπερβαίνει. Item: *Transvaricat*, ὑπερβαίνει. Gloss. Isidori: *Varicat, divertit, ambulat*. Eadem: *Varicavit, ambulavit*. Hinc *divaricare*, διαστρέφειν. Eo μεταφορικῶς de arboribus usus Cato pro *disjungere & separare*. Festus quoque *obvaricare*, & *prævaricari*. De priori sic ait: *Obvaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus is rectum iter conficeret*. Ergo dicitur *obvaricare*, quomodo dicimus *male ire obviam*, hoc est, *malum impedire*. De altero vero sic scribit: *Prævaricatores a prætergrediendo sunt vocati*. In Glossis quoque Philoxeni legas, *Prævaricat*, διαστρέφει. Est ea vox a *rure* translata ad *forum*. Plinius, lib. XVIII. cap. XIX. *Arator, nisi incurvus, prævaricatur*. *Inde translatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caveatur, ubi inventum est*. Quid autem in *foro* sit *prævaricari*, indicant eædem Glossæ. Nam in iis est: *Prævaricor reo*, καθυφίεμαι τῷ ὑποδίκῳ, hoc est, *submitto me reo*. Ibidem legas: *Prævaricor tibi*, καθυφίεμαί σοι, hoc est, *parco & adjudo tibi*. Itaque *prævaricator* opponitur *vero accusatori*, proprieque *prævaricari* dicitur, qui dum fingit se accusare, id agit potius, ut reus absolvatur. Fit hoc vel transiliendo dicenda, vel breviter attingendo, quæ sunt & fusius proponenda, & sæpius inculcanda. Porro de etymo non omnes adsentiunt Festo. Siquidem a *variatione* id nomen consecutum alii putant. Cicero enim in Partit. sic dici indicat, *quod in contrariis caussis quasi varie esse positus videatur*. Ac Labeo in abietas, §. prævaricator ff. de his qui not. infam. *a varia certatione* dici monet: nisi cum Hottomanno a *variatione* hic legere malis: quando ibidem habes: *prævaricator est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat prodita causa sua*. Quæ etiam invenias, l. 1. ff. de prævaricat. Tullianum etymon juvat, quod vocem *varicator*, auctores bene hic exponunt ἀντιλήψεως. Sed Andreæ Alciato neutrum etymon placet; censet enim *prævaricatoris* vocem esse a *varicibus*, quibus qui laborat, cum recta incedere non possit, ire oblique: idque proprie esse *varicare*: hoc autem *prævaricari* de accusatoribus dici, quia, adversarii caussam juvando, haud recto pede in officii præscripto ambulent. Alciati sententia facile refellitur ἀναλογίᾳ. Imo & illa Tullii. Nam a *varus* est *prævarus*, hoc est, *valde varus*, ut a *grandi prægrandis*. A *prævaro* autem *prævaricare*, ut ab alia præpositione *obvaricare* & *divaricare*. *Prævaricare* igitur est *præter modum varicare*: unde & Festus *prætergredi* ostendit. Nempe quia *varicare* est *ingredi, ambulare*, ut Glossæ exponunt.

VAS *vadis*, ἐγγυητής, κατὰ συγκοπὴν factum a *vades*; quomodo *cor* est ex *cordis*; *mens* e *mentis*, &c. [malo a γυῖος, i. e. *qui manum das & promittit*. vide notata ad ἐγγύη & ναίω, ναῦ, & ναιάζει.] Caussam nominis ponit vetus Horatii interpres, ad sat. I. lib. I. *Vades ideo dicti, quod qui eos dederit, vadendi, id est, discedendi habet potestatem*. Sed obstare quantitas videtur. Quare eadem de caussa malim deducere a Græco βατής, quod a βάω, hoc est, βαίνω, vel βαίνω. Nempe ut a φάω φατής, unde *vates*, sic a βάω βατής, unde *vades*, & κατὰ συγκοπὴν *vas*. Simili errore *vadem* deducere a *vado*, cum sit a βάδος, vel βατής: de quo jam diximus. *Vas* autem dicebatur, qui promittebat suo se periculo aliquem judicio staturum. Propterque *vas* erat in *re capitali*, ut Festus docet, & hi Ausonii versus indicant, quibus inter *vadem* & *prædem* differentiam ponit.

Quis subit in pœnam capitali judicio? vas.
Quid si lis fuerit nummaria; quis dabitur? præs.

Hinc est *vadari*: ut vel fidem fecerit hoc Plauti, Persa act. II. sc. *Pensum meum*:

SA. Vadatur hic me. PÆ. Utinam vades desint, in carcere ut sis.

Et Livius, lib. III. *Tot vadibus accusator vadatus est reum*. Est autem *vadari*, *vades* postulare, qui sub certa pœna aliquem vadimonium obiturum præstarent. Gloss. Philox. *Vadatur*, ἐγγυᾶται, μετὰ παραγγελίας συντάσσεται. Gloss. Isidori: *Vadatur, promittit, fidem dicit*. Ejusdem originis est *vadimonium*, non a *vadari*. Nam ut a *teste testimonium*, a *patre & matre patrimonium & matrimonium*, sic a *vade vadimonium*. Quomodo vocatur ipsa *sponsio sistendi se in judicio*. Unde illæ formulæ *vadimonium promittere, obire, deserere*, &c. Gloss. Philox. *Vadimonium*, ἐγγύη, ὑπευθυνία. Glossæ Cyrilli: ἐγγύη, *vadimonium, fidejussio*. Isidori Glossæ: *Vadimonium facit, fidejussorem dat*.

VAS *vasis*, pro quo & *vasum* veteres dixere, teste Gellio Charisioque. Becmano videtur ejusdem esse originis ac Græcum ἀγγεῖον, utrumque enim, sed Latinum illud motosius deduci ab Hebræo ... Isidorus, lib. XX. cap. IV. putabat *vas* dici a *vescendo*, quod in eo escæ ponantur. Sed si proprie est *vas escarium*, potius a πάω, *pasco*, fuerit *vasum*, & κατ᾽ ἀποκοπὴν *vas*, ut a *nibilum nihil*. [ab ἀγγεῖον] Vel potius *vas* sit ab ..., quo significatur quicquid ex *asseribus compositum*, ut *capsa, dolium, arca*, & quæ similia. Ita Georgius Henischius libro de asse. Sane quo minus a πάω esse credam, facit, quod non eo nomine solum continentur, quæ edendi bibendique caussa parantur, sed etiam, quæ ejusmodi *vasa* sustinent, ac generatim res omnes mobiles, domusque instrumenta: unde *vasa conclamare* veteres dicebant, cum milites alio diversuri, jubebantur *res suas*, hoc est, *sarcinas colligere*. Indeque *vox convasare*, ut apud Terent. Phorm. *Aliquid convasassem*. At μεταφορικῶς dixit Sidonius extrema epist. 12. lib. I. *Undique omnium laudum consonis acclamationibus*. Quemadmodum autem Græci *genitalis seminis conceptacula* speciatim appellant σκεῦος, ita Latini quoque ea interdum appellant *vasa*. Plautus, Pœnulo, act. IV. sc. II.

. . . . *Facio, quod manifesto mœchi haud ferme solent*.
Mi. *Quid id est?* Sy. *Refero vasa salva* . . . .

Auctor Ithyphallicus:

Hic legimus Circen, Atlantiademque Calypso
Grandia Dulichio vasa tulisse viri.

Hinc *bene vasati*, qui auctori Ithyphallico *bene peculiati*. Lampridius Heliogabalo: *Romæ denique nihil egit aliud, nisi ut emissarios haberet, qui ei bene vasatos perquirerent*, τῇ εὐανδρίᾳ ... , ut pro eo scribit Dio. A *vas* est *vasculum*, unde *vascularius*, ..., ut interpretantur Glossæ Græco-Latinæ pag. LXIX. Sed pro *vasculum*, *vasillum* dicit Marbodæus in lapidario,

Quæ jubet radiis in aqua subjecta vasillo.

Quem versum etiam adducit Nestor Novariensis, recteque monet, *vasillum* ea ratione contra primigenii naturam corripere primam, quæ idem fit in *sigillum, mamilla, tigillum*, & similibus. A *vase* quoque est *vasarium* & *vasifer*. Unde idem Glossarium: ..., *vasarium*, ..., *vasifer*, *forcinator*. *Vasarii* nomine intelligebatur supellex omnis, ac instrumenta cuncta, quibus magistratus cum in provinciam iret, instruebantur. Cicero in Pisoniana: *Nonne HS centies & octogies, quod quasi vasarii nomine in venditione mei capitis adscripseram, ex ærario tibi attributum Romæ in quæstu reliquisti?* Indeque nobilium clientes dicti sunt *vasalli*, quasi eorum sint *vasa*, inque eorum *vasario* sint. Ita

Turnebus,

Turnebus, lib. xxi. Adversariorum cap. xv. & Andreas Schottus, lib. i. Nodorum Ciceron. cap. iii. A diminutivo *vasculo* est *vascularius*. Ita dicebatur, qui scyphos aliaque ex auro vel argento *vasula* faceret. Ab eo diversus erat, qui haec *vasa* caelaret: qui *toreutes* dicebatur. Conjunxit eos Cicero Verr. vi. *In regiam maximam palam artifices omnes caelatores ac vascularios convocari jussit*. Usus similiter Labeo in Digestis.

Vasca *tibia*, *μελετητικὸς αὐλὸς*, ut exponitur in Glossis Philoxeni: nempe quam Graecis *πλαγίαυλος αὐλὸς*, Plinio *tibia obliqua*. Habes non apud Servium modo, sed & Solinum, cujus haec verba, c. xi. *Insula est arundinum ferax, quae accommodatissimae sunt in omnem sonum tibiarum, sive praecentorias facias, quarum locus est ad pulvinaria praecinendi, sive vascas, quae foraminum numeris praecentorias antecedunt*. *Vasca tibia* a *levi* sono. Nam id est *vascus*. unde in vett. Glossis, quae apud Salmasium: *Vascum*, *inane*, *leve*. Vide, quae de voce *vasci* Salmasius notavit ad Flavium Vopiscum; item in Exercitationibus Plinianis.

† Vasce tibiae praecentoriae est epitheton; cujus meminit Servius ad illud (XI. 737) *Aut ubi curva choros indixit tibia Bacchi*, ibi Grammaticus: *CURVA TIBIA*, *symphoniacorum* .... *hanc tibiam Graeci πλαγίαυλον vocant*, *Latini vascam tibiam*. Meminit & Solinus cap. XI. *Vascas*, esse dicens, *quae foraminum numeris praecentorias antecedunt* i. e. inter praecentorias eminent: quod moneo, ne forte quis ex Solino hoc exsculpat, *vascas* extra praecentoriarum genus fuisse. Praecentoriae autem dicebantur non tantum illae, quibus praeeuntibus praecipiebant cantantibus aut saltantibus rhythmum seu modulum, verum & illas quibus ad meditandam cantionem phonasci utebantur, aut quibus tibia ludere condiscebant: nam utrumque est *μελετᾶν*. Hinc in Glossis Philoxeni *Vasca tibia* est *μελετητικὸς αὐλὸς* i. e. tibia ad meditandum apta. At ad meditandum & nunc phonasci instrumento utuntur obscuri soni (vulgo *monochordum* appellant) & olim quoque ita factum videtur. Hinc in Glossis MSS. apud Salmasium *Vascum* est *inane*, *leve*. Eodem pertinet, quod in aliis Glossis MSS. apud Cangium, & apud Jo. de Janua, Vascus est *vanus*. Quae omnia eo tendunt, ut *vasca* tibia soni evanidi, levis, atque uno verbo *obscuri* fuerit: videsis Salmasium ad Flavium Vopiscum: quem nunc ad manum non habeo. Venit ergo id vocabulum ab Hebr. verbo כהה *kehah*, *obscurum esse*; ex qua radice compluria oriuntur apud Hebraeos, Chaldaeos, Syros ejusdem notionis nomina. At primam radicalem Caph Tusci pro sua consuetudine (quam passim infinitis exemplis demonstravimus) in Digamma seu V consonam vertere amant. Ita ergo factum est Vascus i. e. *obscurus*, *evanidus* & *Vascam* quidem *tibiam* una cum suo nomine ex Oriente in Etruriam & Latium commigrasse, perquam verisimile est. Mazochius.

Vastus Perotto placet esse a *vasto*, quia proprie dicitur de locis late patentibus, quae fere *vacua* esse solent. Sed fortasse *vastum* proprie convenit *vasis capacibus*, aut *loco multorum vasorum capaci*. Quod si est, ut ab *honos honestus*, ab *onus onustus*, ita a *vas* erit *vastus*. Unum obstat, quod non tam de *vasis*, aut ingentibus aedificiis, ubi *vasis* locus, usurpetur, quam de quibusvis locis desertis & incultis, uti de solitudine aliqua sylvestri, vel simili. Quare vide an magis placeat Martinii conjectura deducentis e *παύω*, quod a *παύω*, *cessare facio*, vel *cesso*. nempe quia *in locis vastis cessat cultura & conversatio humana*. Vel potius dicendum, esse ab *ἄναστος*, *κατ' ἀφαίρεσιν ἢ συγκοπὴν*, & praemisso digamma, more Aeolum. Nam *ἀναστᾶν* est *vastare*, *evertere*: unde Herodoto & aliis *ἀνάστατοι πόλεις*, vel *ἀνάστατος πόλις* aut *χώρα*, *de locis eversis ac desolatis*. Ut idem sit *ἀνάστατος* & *vastus*, ac *κατερημωμένος*. Gloss. Philox. *Vastat*, *πορθεῖ*, *πολιορκεῖ*. *Vastitatem*, *πόρθησιν*. Servius, in 2. Aen. *Vasta pro desolata veteres ponebant*, *& etiam pro magna*. Addit deinde e Clodii commentariis, *Vasta*, *inania*, *magna*. [a *δαίζω*, *δαιχθείς*: vel potius ab *ἄστυ*, unde *ἀναστοῦν vastare*. vide Etymol. m. in *ἄστυ*.]

† Vastus, Vasto, ceteraque progenies fieri potuit ex בוש *Vos*, O in A transeunte: nam sicuti Chaldaei קל *Kal* pro קול (*Kol*, vox) efferebant, tantumdem & Tyrrhenis (qui Chaldaeo sermoni plusquam Hebraeo viciniores) in more fuit. Ergo ex בוש *vus* sive *Vas* (quod est *pudefieri*) cujus secunda persona est בושת *vasta*, factum est *Vasto* cum sua tota familia. Quid, inquis, *pudori* cum vastitate commune? quia sermone Orientali & Heroico τὸ *calamitate affici* pulchre dicebatur *pudore suffundi*, sicuti tum alibi, tum supra in Calamitas exposui: quae *calamitas* Hebraeis *cilimma* h. e. *pudor* dicebatur. Haec originatio si cui minus placeat, tum prompta erit derivatio ex בוס *bus*, seu *vus*, quod est *conculcare* sive illud ipsum *vastare*: quod quidem cum praeteriti persona secunda בוסת *vasta* ne littera minus consonat. Mazochius.

Vates est a *fari*. [a *μάντις*] Vel potius ut a *πρόφημι* est *προφήτης*, sic a *φημὶ*, more Dorum η in *A* conversa, *φάτας* vel *vates* fecere. Sane *φάτις μαντεία*, *χρησμός*: quod & *λόγιον* a *λέγειν* & *oraculum* ab *ore*. At Varro mirifice in vi. de L. L. ubi *vates* deducit e *versibus viendis*, hoc est *vinciendis*, ac *ligandis*. Mire etiam Isidorus, lib. viii. cap. iii. Cui *vates* a *vi mentis*. A *vates vaticinor*, ut a *leno lenocinor*, ut erret Perottus, cui *vaticinor* quasi *fata cano*. A *vates* est *vatica*, quae & *bellonaria*: quam qui ederent, Deo pleni videbantur; ut est apud Appuleium in Herbario.

Vatius & *varus* conjunguntur ab Ulpiano in Digestis de aedil. edict. lib. i. *Quaesitum est an balbus, & blaesus, & atypus, isque qui tardius loquitur, & varus, & vatius, sanus sit*. Opponit ea Varro, lib. ii. de R. R. cap. ix. ubi de canibus loquitur: *Sint cruribus rectis ac potius varis, quam vatiis*. Nempe *varus*, cui crura extrorsum contorta, Graecis *βλαισός*. *Vatius*, cui introrsum, Graece *ῥαιβός*. Pro eo & *varia* dicitur. Varro, in viii. de L. L. *Cum idem faciat, ut siquis puerorum per delicias pedes male ponere, atque imitari vatias caperit, hos corrigi oportere concedant: contra siquis in consuetudine ambulandi jam factus sit vatia, aut compernis, si eum corrigi non concedant*. Plinius, lib. xi. cap. xlv. *Namque & hinc cognomina inventa, Planci, Plauti, Scauri, Pansae: sicut a cruribus, Vari, Vatiae, Vatinii*. Gloss. Isidori: *Vatia diversis plantis*. Caper de verbis dubiis: *Vatias olim vatios dicebant*. Corrige: *Vatiges olim vatios (vel vatias) dicebant*. *Vatius* vel *vatia* a *vitium*, quasi *vitiosis cruribus*. Vel potius a *βατὶς*, quod Tarentinis, Hesychio teste, *ὁ καταφερής*, hoc est, *in unam magis partem, quam alteram propendens*. Nebrissensis ait, eosdem & *vatienas* dici. Nempe secutus is antiquos Plinii codd. Nam loco citato pro *Vatinii Vatiena* legitur in antiqua Parmensi anni cIↃcccclxxvi. Adscitio autem doctissimo & amicissimo P. Scriverio, qui *vatii* vocem etiam restituit Martiali, lib. xii. epigr. lxx. ubi legit:

Lintea ferret Apro vatius cum vernula nuper,
Et supra togulam lusca sederet anus;
Atque olei stillam daret enterocelicus unctor, &c.

Dicit Aprum in balneis usum esse ministris contemtissimis, servo, qui lintea ad tergendum afferret, *vatio*, & lusca anu, quae togae insideret, ne eam balneariI fures praedarentur & unctore enterocelico sive enterocele laborante, hoc est, herniosο. Quare non dubium, quin verissima sit Scriverii emendatio, ubi vulgo *vacuus vernula* legebatur, *vatius* corrigentis. Quaeritur an & idem *vatrax*, & *vatricosus*, dicatur. Sane apud Nonium legitur vulgo: *Vatrax & vatricosus, pedibus vitiosis*. *Lucilius lib. xxviii.*

Ut si progeniem antiquam, qua est Maximu' Quintus
Vatax, qua varicosu' vatrax.

Sed

Sed placet amendatio ista Josiæ Merceri : *Vatias & varicosus, pedibus vitiosis*. *Lucilius* :

Ut si progeniem antiquam, qua est Maximu' Quintus
Vatia, qua varicosus.

Nam *vatrax* apud neminem veterum legas : & cum Nonius istic loci pedum vitia recenseat, quibus & *vatia* insignes ; horum fuisse oblitum, parum est verisimile. Eo autem proclivior error fuerit, ut pro *varias vatrax* scriberent, quia mox sequitur *varax*, quod vocem corrumpendi fortasse occasionem præbuit. Si tamen *vatrax* retinere visum, videndum, an non *vatrax* sit a *βάτραχος*, *rana*, quia *ranis pedes inversi*. Proque ea sententia est, quod in MSto codice Victorini adscriptum erat *βάτραχος*, quod, etsi aliter Mercero visum, non imperitia librarii alienum fuit, sed a critico quodam, qui *vatrax* a *βάτραχος* deduceret. Possit tamen & *vatrax* a *vatius* deductum videri, vel Græco *βατός*, de quo diximus.

V B

VBER nunc idem est, quod *fecundus*, aut *pinguis*, quomodo *uberes terras* dixit Propertius : nunc *ubera mammarum* notat, quomodo *uberibus ali infantes* dicimus, vel *ubertatem ac feracitatem soli*, ut illo Maronis, II. Georg.

Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ.

Item proverbio illo apud Appuleium, *Ubi uber, ibi tuber*. De etymo *uberis* in media significatione, sic Isidorus, lib. XI. cap. I. *Ubera dicta, vel quia lacte uberta, vel quia avida humore scilicet lactis in more uvarum plena*. Alii vocem hanc, sive adjectivum sit, sive substantivum, venire censent ab *ho*, vel *humeo*, unde ea ratione *uber* formabitur, qua a *tumeo* est *tuber*, a *facio faber*, a *cresco creber*, &c. Sane hoc etymon secutos puto, qui *huber* scribunt cum adspiratione. Sed plane persuasum habeo, *uber* primo proprieque de *mammis* dici, venireque ab *οὖθαρ*, θ in b converso more Æolum, quomodo ab *ὀρθρός*, sive Æolico *ὄρθρος*, pro *ὀρθός*, est *ruber* ; a *πλῆθος plebes*. Quod ipsum etiam fit in ejus tenui T, ut *λίτρα*, *libra*. Sane at Latinis *uber* non solum *mammam* notat, sed etiam *terræ fecunditatem* : ita *οὖθαρ* apud Græcos utrumque significat, quemadmodum argumento est illud Homericum Il. *ι*.

Εἰ δέ κεν Ἄργος ἱκοίμεθ' Ἀχαιικὸν, οὖθαρ ἀρούρης.

quod plane geminum Maroniano isti, I. Æn.

. . . . *potens armis, atque ubere glebæ.*

Ac simili metaphora *sumen* de terra usurpatur. Varro, lib. I. de R. R. cap. VII. *Cæsar Æditius, caussam cum ageret apud censores, campos Rosia, Italiæ dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie non appareret propter herbam*. Quia autem rustici in soli commendatione illud subinde *uber soli* vocabant, hinc factum suspicor, ut *uberes agri* dici cœperint, qui *fecundi* essent ac *pingues*. Postea etiam ad animalia translata hæc vox : unde apud Gellium, lib. IV. cap. ult. *uberrimum & habitissimum equitem* legimus, hoc est, *obesum & bene curata cute*, ut loquitur Horatius. Ab *uber* est *uberare*, hoc est, *fecundare* : Usus eo Plinius Panegyrico, *Et cælo quidem nunquam benignitas tanta, ut simul omnes terras uberet foveatque*. Et Pallad. in und. *Hoc coitu steriles arbores uberantur*. Apud eundem etiam est participium *uberatus*.

VBI ab *ἵνα*, vel *ὅπη*. Ab *ubi*, inserto C, est *sicubi*, juxta Priscianum in XVI. Nempe ad firmandam vocem : uti quoque in *scubi*, & *alicubi*. Nisi malis tria hæc esse ea *sique*, *ecquo*, *aliquo ubi*. Nam *c* & *q* confunduntur. Ab *ubi* etiam est *ubique*, & *ubivis*, quasi *ubi vis*. Item *ubicumque*, ea forma, qua *quicumque*.

V D

VDO ab *οὖδος*, id est, *pavimentum*, *solum*, quod eo calcatur. Vel ab *udum*, quia *udo* sive humido solo imprimis eo est opus. Est enim *calciamenti genus ex hircinis pilis confectum*. Id clare docet Martialis, lib. XIV. ep. CXL. ubi lemma est *Udones Cilicii* : distichon vero tale :

Non hos lana dedit, sed olentis lana mariti.
Cinyphio poterit planta latere sinu.

Est & eorundem mentio lib. Pandect. tit. de aur. argento mundo legato. l. argumento. *Alia*, inquit Ulp. *caussa est udonum* : (ita leg. pro *odonum*) *quia usum calciamentorum præstant*. Ubi male Balñus legit *budorum*. Meminit & Octavius Horatianus, lib. IV. de Physica scientia, ubi chalasticum medicamentum describit, quod Titianus vir clarissimus in siata pedibus dolentibus ait ligandum fasciole & desuper *udones* induendos. Vide Gyraldum dialogismo XXVII.

VDUS est ab Æolico *ὗδος* pro *ὕδωρ*. Quidem ab *ὕδωρ* deducunt, eoque *hudus* scribunt, quos merito improbat Camerarius in Orthographia. Par error eorum, qui *κατὰ συγκοπὴν* ex *humidus* factum putant, quamquam pro hac sententia sit Varro, ut qui lib. IV. de L. L. dicat : *Infimus, humillimus, quod in mundo infima humus. Humor hinc itaque. Hinc ager uliginosus humidissimus : hinc udus, uvidus*. Ab *udus* est *udo*, hoc ait, *humecto*, unde *udanda* apud Macrobium, lib. VII. Saturn. cap. XII. Item *udor*. Gloss. Cyr. *ὑγρασία*, *umectatio*, *udor*, *liquor*, *udor*. An ab *udus* sit *judas*, disquisivimus suo loco.

V E

VECTIS varias habet notiones, de quibus vide Bernardinum Baldum in Lexico Vitruviano. Nomen vel est ea *vo*, quod manu huc illuc *vehatur* : ut ait Isidorus, lib. I. cop. XIII. Addit, *unde ostia feneque evolvuntur*. prout est in MSStis nostris, uel libri aliqui *evolluntur*, aut *evehuntur*. Quod etymon aliud spectat. Sed puto potius *vectem* dici, quod in *vectentur pondera*, ligna, puta, quod *palanga* dicitur, unde *palangarius* nomen. Hinc *vectiarii* Vitruvio, lib. VI. cap. IX. qui premendo *vectem* machinam commovent. A *vectis* *vecticula* ; unde *vecticularia*. Festus : *Vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos perfodiunt furandi gratia*. Cato : *Vecticulariam vitam vivere, repente largiter habere, repente nihil*.

VEHEMENS, non ut Papias, quod *vehat mentem*, sed a *vi* : unde Fronto : *vehementia a vi, id est, impetu mentis*. Quamquam non tam arbitror esse a *vi*, quam a *ve* & *mens* inserto spiritu, ut sonus sit firmior vegetiorque. Philelphus epist. ad Perleonam : *Vehemens ex ve & mens componi arbitror, tametsi vehemens in dictum velint, quod vehatur evimentus*. Philelpho prœiverunt Agellius, lib. V. cap. XII. & Macrobius, lib. VI. cap. VIII. ubi docent, *ve*, nunc augendi vim habere, nunc minuendi. Nec Terentius Scaurus, aut Cornelius Fronto, cum *vehemens* dici scripsere a *vi mentis*, aliud voluere, quam *ve* hic magis *intentivum* esse, quam *privativum*. Quod autem ad secundam ejus vocis syllabam attinet, ut veteres a trisyllabo *aneum*, inserto spiritu, formarunt *ahenum*, ut item pro *me* dixere *mehe* ; sic ex *vemens* fecere *vehemens*. Vide quæ de hoc veterum more scribit idem Agellius, lib. IX. cap. III. ubi etiam eum Atheniensium illustrat exemplo, qui similiter *ἰχῶρα* dicunt. Sic enim ibi pro *ἰχῶρ* legi debet : quemadmodum manu Scaligeri adnotatum reperi ad oram Agellii, quo summus ille vir usus est, dum fata Deusque sinebant. Quia autem de *ve* particula orti sumus dicere, non abs re fuerit adtexere alias aliquot voces, in quibus *ve* itidem vel augendi vel minuendi vi præditam est. Nam sic fiet, ut non necesse habeamus separatim in vocibus singulis de ejus particulæ usu lectus fodicare lectoris. Minuit *ve* in *vesanus*, ut quod nihil aliud sit, quam *male sanus*. Item in *vecors*, quod idem atque *excors*. Item *Dijovis* nuncupatus *Vejovis* : ubi, ut Agellius monet, *ve* juvandi

juvandi demit facultatem. Festus *parvum Jovem* interpretatur. Et nihil apertius illis Ovidii III. Fastorum.

Nunc vocor ad nomen vegrandia farra coloni,
Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
Vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis ædem
Ædem non magni suspicer esse Jovis?

Ac similiter idem appellatus *Vedius*: ut apud Capellam, lib. II. Nam ut optime ibi maximo Grotio monitum, ut dicimus *sub Jove*, & *sub dio*; itidem dicere, *Vejovis*, & *Vedius*. Papias: *vedius*, *Pluto*, *vel Orcus*, *malus deus*. At *vegrande*, ut præter Agellium Festus scribit, utramque vim habet. Item notat interdum (quod allati Ovidii versus indicant) *non grande*, sive, ut Ovidii verba retineam, *Quod male crevit*. Unde Varro, lib. II. de R. R. cap. II. jungit, *vegrandes atque imbecillæ*. Interdum *valde grande*: quomodo Lucilium loqui, Nonius docet. Similiterque vetus Horatii interpres, ad sat. II. lib. I. augere ait in illo Persii,

Ut ramalı vetus vegrandi subere coctum.

Non audiendi, qui *prægrandi* legunt. Ibidem interpres *ve*, *valdem* exponit *valde pallidum*, in Horatii,

. . . . *Vepallida lecto*
Desilit mulier.

Et sic sumitur, cum *stylus vegrandis* dicitur *tumidus*, quasi male affectans sublimitatem. In *vescum*, quod a *ve* & *esca*, nunc augere, nunc minuere docuit Agellius, lib. XVI. cap. V. Augere ait in illo Lucretii, lib. I.

. . . . *Vesco sale saxa peresa.*

Ubi Festus exponit *edacem*. Minuere in illo Lucilii, lib. XXVI.

Quam fastidiosum ac vescum cum elastidio vivere.

Quem locum Nonius citat in *vescum*. *Vescum* vero hic est *gracilem*, *exsuccum*, *macilentum*. Uti & in illo Plinii, lib. VII. cap. XX. *Corpore vescum*, *sed eximiis viribus Tritanum*. Nempe quia ὀλιγόσιτοι sive exigui cibi homines solent esse macilenti. Glossa Philoxeni: *Vescus* (l. *vescus*) ὀλιγόσιτος, ὀλιγοδεής. Ubi aliquis rescripserit, ὀλιγοσιτής, quod magis κατὰ λέξιν vocem *vescus* interpretatur. Sed nihil mutandum, quia qui ὀλιγόσιτος, is quoque ὀλιγοδεής. Inprimis vero illustris est Ovidii locus, lib. III. Fast.

. . . . *Vegrandia farra coloni,*
Quæ male creverunt, parvaque vesca vocant.

Junius Philargyrius in IV. Georg. *Vescum*, inquit, *tria significat*, *minutum*, *edale*, & *multum*. Et in III. Georg. *Vescas*, inquit, *tenuas & exiles*. *Nam vescum apud antiquos significabat macrum*, & *quasi quod escam non caperet*. *Afranius* (in Sororibus)

Ab puer est vescus, imbecillus viribus.

Sed vide ne vescas appetibiles dixerit. *Lucretius vescas pro edaces posuit*.

. . . . *Vesco sale saxa peresa.*

Nonius, *Vescum*, *minutum*, *obscurum*. Affert deinde allata Lucilii, Maronis, & Atranii loca. Ejus diminutivum *vesculus*. Festus: *Vesculi*, *male curati* & *graciles homines*: *ve enim syllabam rei parvæ præponebant*, *unde Vejovem parvum Jovem*, & *vegrandem fabam minutam dicebant*. Cum autem *vescum* sæpius notet edacem, *vesci* edere, non inepte dicimus, *vescor* esse a *vescus*. Alioqui video etiam a βόσκω deduci posse, converso β in *V* consonum, quomodo a βιόω sive βιώσομαι est *vivo*, a βιῶ, *vivo*, &c. Quod si placet, non compositum erit, sed simplex derivatum. Ac placuit posterius hoc Nunnesio in Grammatistice.

†Veg e t a a עגלה *vehis*, quod significat jumentum ad vehendum, sive vehiculare. Mazoentes.

Veho ab Æolico ϝέχω. Χ mutatur in *h*, quomodo a χεῶ est *hio*, & fortasse a χαμαί, *humi*. A *veho* est *vehiculum*, ut a *curro curriculum*. Item *vecto*. Unde Græcum ἐφορεῦω, Tertullianus transfert *vectasti vos*: more loquendi sui ævi, qui hodieque obtinet. Nam Belgæ iisdem dicunt, *vaert wel*. Et Galli similiter loquuntur. Vide Scaligerum ad Manilium. Ejusdem originis est *vectigal*, quod e vecturæ penditur, cujus de speciebus dicimus voce *Publicanus*. Item *vectis*, de quo seorsim. Ab eodem *villa*, *via*, *vectura*, de quibus sigillatim suo loco. Item *velabrum*, quod ratibus id transvehi soleat, ut indicat Varro IV. de L. L. Falsi, qui ut in Romulo Plutarchus testatur, existimant sic dictum, quod ab ludorum editoribus soleat velis contegi. Nam longe ante hunc morem fuisse *velabri* vocem, non negabit, qui sciet, Q. Catulum primum Romanorum spectantium consessum velorum texisse umbraculis: quemadmodum scribunt Valerius Maximus, lib. II. cap. IV. de spectaculis; Plinius, lib. XIX. cap. I. Ammianus cap. XIV. Dicimus hac de re quoque in *Velum*. Est ab eadem origine *vexo*, de quo seorsim. Item *vexum*, unde *vexillum*, de quo in *Velum*. Et composita *devexum*, & *convexum*, de quibus in Convexum.

Vel, & *ve* encliticum, idem notant: ut *puerve*, vel *puer*. Et eadem utriusque origo, sive *ve* ex *vel*, per ἀποκοπὴν, sive *vel* ex *ve* per paragogen, quod malim. Nempe *ve* ex ו Hebræo: vel ex Græco ἤ, quod idem notat, spiritu in *v* mutato, & *e* longo abeunte in *e* breve. Sed *ve* loquelaris præpositio, si auget, ut in *vehemens*, videri possit esse a *ve*. At a *væ*, vel δυὶ, fuerit, si minuat: ut *vesanus*, *vecors*. Item *vefaba*; quod est *parva faba*, ut interpretantur Glossæ Isidori. Vide & Gellium, lib. XV. cap. XIX. *Velut*, & *veluti* ex *vel*, & *ut*, vel *uti*; ut *sicut*, ex *sic*, & *ut*, vel *uti*.

†Vela Oscum est, quod male Vera in Festo legitur: cujus locum viri docti ex Varrone sic castigarunt: *VELA apud Oscos dicebatur plaustrum*, *unde velaris stipites in plaustro*, & *vectura velatura*. Certissimum habeo a Chaldaeo *plaustri* nomine, quod illi עגלא *begla* dicunt (ut Hebræi plus una syllaba, ut sit עגלה *bagala*) fieri τὸ *Vela*; tantum littera G (quæ a Tusco alphabeto abest) deperdita, & priore gutturali transeunte in digamma. Ergo Oscum & Etruscum Vela est ipsissimum Chaldaicum plaustri nomen paullo immutatum. Mazocuvs.

Velarium in theatris suspendebatur ad arcendam pluviam & solis æstum. Nomen a *velando*. Juvenal. sat. IV.

Et pegma & pueros inde ad velaria raptos.

Ubi vetus interpres, *id est*, *ad alta theatri velamina*.

Velites *levis armaturæ milites*, teste Nonio, & B. Augustino, in Grammat. cap. de Nomine. [Ἰλαστὴς, vel εἰλητὴς, ἴλητες, ab εἴλω vel ἴλω.] Cum autem quatuor fuerint peditum genera in militia Romana, velites, hastati, principes, triarii: vilissimi eorum velites. Nam inter velites nulli militabant, nisi & armis tirones, & opum ratione pauperes, atque imarum classium. Nam si pauperes, sed usu veterani, in triarios transferri solent: si divites, sed tirones, inter hastatos militabant. Erant velitum arma gladius, hasta, parma. Hastæ autem eorum erant jaculatoriæ, non stabiles, quales hastatorum. Parmæ meminit Varro ἄμφων προσώπῳ, περὶ φιλαργυρίας.

Quem sequuntur cum rotundis velitas parmis leves.

Sic legendum censeo, ut trochaicus sit. Dicti velites videntur quasi *voliter*, quia hac illac volare illis licet, quod cataphracti non possunt ob armorum pondus. Vegetius, lib. II. cap. XVI. *Iisdem adscensi sunt*, *quos expeditos velites*, *quasi volitantes*, *nominabant*. Sed verba illa, *quasi volitantes*, a melioribus MSStis absunt. Imo in nonnullis etiam *velites* abest: ut observat Stewechius, qui legit, *quos expeditos veteres nominabant*. Ita enim velites non semel Cæsar appellat. Sed de etymo, quod Glossemmate istic irrepserat, certior nobis auctor Festus: *Advelitatio*, *jactatio quædam verborum*, *figurata ab hastis velitaribus*. *Velites dicuntur expediti milites*, *quasi voliter*, *id est*, *volantes*. Aliud quoque etymon addit Isidorus, lib. XVIII. cap. LVII. *Velites*, inquit, *vocati sunt*, *sive a volitatione*, *sive a civitate Hetruscorum*, *quæ Velites vocatur*. Ubi videri queat legendum *Veliotes* seu *Veliotas*:

Veliates: quorum præter alios meminit Valerius Flaccus. Sed eos in Liguria, non Hetruria ponit Plinius. Perottus cum a veteribus recedens a verbo *velare* dici ait, caussam sententiæ suæ eddere debuerat. Quibusdam etiam placet *velites* dici quasi *volites*, ἀπὸ τῆς βολῆς, nempe a *telorum jactu*: quia jaculis usi, cum instituti primitus. B autem facile in V transit. [a ψιλοὶ, vel ψίλωσις, iidem qui ψιλοί, γύμνητες.] A *veles* est *velitaris*: quomodo Livio, lib. XXXVIII. ac Festo etiam, ut paullo ante vidimus, *velitaris hasta* dicitur, quæ Ovidio est *velitis hasta*. Ita enim ille in Ibin:

Utque petit primo plenum flaventis arenæ
Nondum calfacti velitis hasta solum:
Sic ego te nondum ferro jaculabor acuto.

Polybius *hastam velitarem* vocat γρόσφον. Neque enim audiendi, qui, Constantinum Lascarim secuti, γροσφομάχους vertunt *pilanos*, cum *velites* dicere debuerint, quando *pilani* erant *triarii*, ac *pilum* erat commune legionariis telum: ut bene observat Lipsius, lib. III. de milit. Rom. dialog. 2. *Velitares*, & *amentatæ* hastæ, ut differant, diximus in *Amentum*. Pro *velitaris* etiam *velatricus* legitur apud Sidonium, lib. VII. epist. 11. *Habetis historiam fuganis eximii, fabulam militiæ velatricæ parem*. Sic enim est in vett. editt. Sed aut legendum *militiæ veteratrici*; aut *militiæ vel Atticæ*: quod in MSSctis invenitur. A *veles* quoque est *velitor*, quam vocem fecte ad sermonem transtulere Plautus, Turpilius, Afranius, Cæcilius, ut Nonius docebit. Idemque indicat Festi locus ante adductus. Item hic ejusdem: *Velitatio dicta est ultro citroque probrorum objectio, ab exemplo velitaris pugnæ*. Plautus:

Nescio quid velitati estis inter vos.

VELATURA a *vella*, id est, *villa*. *Vella* autem a *veha*, id est, *via*. *Via* autem a *vehendo*. Est autem *velatura*, exercitium, vel quæstus vecturæ. Varro, lib. IV. de L. L. *Velabrum dicitur a vehendo*. *Vellaturam facere etiam nunc dicuntur, qui id mercede faciunt*. Originem vocaboli, quam adsignavimus, aperit idem lib. I. de R. R. cap. 2. *Rustici etiam nunc quoque viam vehiam appellant, propter vecturas, & vellam non villam, quo vehunt, & unde vehunt. Item dicuntur qui vecturis vivunt vellaturam facere*. Quidam scribunt simplici L. Unde in Onomastico, *Velatura*, πορθμεῖον.

VELLO ab εἴλω sive ἐλλῶ, quod idem ac εἰλέω, hoc est, *cogo*, *constringo*. Vel ab inusitato ἕλω, hoc est, αἱρῶ, *capio*, *sumo*. Præponitur spiritus, ut in ἕσπερος, *vesper*, & similibus. Vel erit *vello* a τίλλω, [pro quo Æoles πίλλω a πῖλος *pilus*.] quod idem notat, ut in proverbio φαλακρὸν τίλλεις, *calvum vellis*: de inani opera. Gloss. Philoxeni: *Vello*, τίλλω. A *vello* est *vellico*, ut a *fodio fodico*. Ab eo *vellicatio*. A supino *volsum* seu *vulsum*, est *volsella* seu *vulsella*, quia pili hac radicitus evelluntur. Ac fortasse etiam sic dicebatur, quo *spinas evellerent*. Sane in iisdem Glossis legas: *Vulsella*, τριχολαβίς, ἀκανθολαβίς. Etiam a supino *velsum* dictæ *aves volsgræ*, quæ se vellerent mutuo: quæ eos mali ominis credebatur. Apud Festum legas, *Vulsgram avem, quæ se vellit*. Sed recte *volsgra* præferunt viri docti.

VELLUS [vide *villus*] a *vellendo*, *quod prius lanæ vellerentur, non tonderentur*: ut scribit Isidorus, lib. XIX. cap. XXVII. Idem docuerat Varro, lib. IV. de L. L. de Velia agens: *Qua ibi pastores Palatini ex ovibus ante tonsuram inventum vellere lanam sint soliti: ex quo vellera dicuntur*. Et fusius, lib. II. de R. R. cap. ult. *Lanam demtam ac conglobatam alii vellera, alii velumina appellant: ex quorum vocabulo animadverti licet, prius lanæ vulsuram, quam tonsuram inventam. Qui etiam nunc vellunt, ante triduo habent jejunas, quod languidæ minus radices lanæ retinent. Omnino tonsores in Italia primum venisse ex Sicilia dicuntur, post R. C. A. CCCCLIIII. ut scriptum in publico Ardeæ in literis extat, eosque adduxisse P. Ticinium Menam. Olim tonsores non fuisse adsignificant antiquorum statuæ, quod pleræque habent capillum & barbam magnam*. Hactenus Varro. Et *vellendi* ille mos, etiam tonsura introducta, multis in locis remansit. Plinius, lib. VIII. cap. XLVIII. *Oves non ubique tondentur: durat quibusdam in locis vellendi mos*. Scaligero tamen magis placet, *vellera* dici, quia *iis velitur ovis*: nempe quomodo Græcis *vellera* seu *lanæ* dicuntur εἴρεα ἀπὸ τοῦ εἴρειν, quod est, *ambire*, *redimire*. Sed argumentum hoc parum firmum. Quippe haut absurde Grammatici, quibus placet, ea dici εἴρεα, non quia illis *redimiatur ovis*, sed *colus*. Nam ut caput regium εἴρεα cingit, ita & caput colus ambit εἴρεα suum. Nunnesio vero in Grammatistice placet *vellus* esse a μαλλὸς, quod idem notat; nempe ut μ abeat in *V*. [recte. μῆλον enim *ovis*, a *vocis sono dictum*, Dorice μᾶλον, unde *balare*. Inde quoque μαλλὸς, & *vellus*.] Sed potius veteres dixere *vellus*, quod vellitur.

VELOX proprie de *navibus* dicitur, si recta est Prisciani sententia in *ex*. Ubi de nominibus in *ex* agens, ait, a *voco vox*, a *velum velox*. Ac similiter Papias. Aliis a *volatu* dici videtur, quasi *volax*. Prima tamen syllabæ modulus refragatur. At cum *vello* (unde quidam originem arcessunt) nullam habet significatio affinitatem. A *velox* est *velocitas*, ut a *rapax rapacitas*, e *suavis suavitas*, &c. Cornelius Fronto: *Velocitas est corporalis celeritas, quasi velox & citus*. Quæ sententia nec refutatione digna est, cum manifestum sit, non esse compositum, sed simplex derivatum. Sed quod *velocitatem* proprie *corporis* esse ait, in eo illi quoque Grammatici adstipulantur. Agrætii solum verba ponam: *Velocitas pedum & temporum: celeritas animorum atque factorum*. Quæ totidem verbis apud Bedam legas de Orthographia.

VELUM & *velare* videri queant esse ab Hebræo [illegible] quod est, *latere*, *absconditum velatumque esse*. Sed potius arbitror *velare* esse e *velum*, quasi *velo tegere*; *velum* autem non tam a *volatu* dici arbitror, quæ Perotti sententia est, quam κατὰ μετάθεσιν fieri a λαῖφος, quod idem notat. Vel potius κατὰ συγκοπὴν fieri a *vexillum*, quomodo ab *axilla* est *ala*, a *maxilla mala*, atque ita in aliis. Scio Priscianum, lib. I. cap. de literarum numero & affinitate, velle, ut a *paullum* est *pauxillum*, sic e *velum* esse *vexillum*, & a *mala maxilla*. Scio & Servium ad initium primi Æn. scribere *vexillum* esse tractum a *veli* deminutione, ut *velum vexillum*. Scio & idem velle Festum in *vexillum*: & Isidorum, lib. XVIII. cap. III. Sed majoris apud me est Ciceronis auctoritas, cujus hæc verba in Oratore ad Brutum: *Quin etiam verba sæpe contrahuntur, non usus caussa, sed aurium. Quomodo enim vester Axilla, Ala factus est, nisi fuga literæ vastioris? Quam literam etiam e maxillis, & taxillis, & vexillo, & paxillo, consuetudo elegans Latini sermonis evellit*. Ciceroni quoque quam Grammaticis subscribere maluit Cæsar Scaliger, lib. de caussis L. L. cap. XXXI. *L*, inquit, *in X non mutatur exemplis illis, Ala, Axilla, Mola, Maxilla, ut ajunt: non enim ab Ala Axilla, sed ab Axilla Ala, extrita, ut ait Cicero, vehementi consonante. Sic enim consuluit M. Tullius. Veho, Vexi, Vexum, Vexulum, Vexillum, & κατὰ συγκοπὴν Velum: Aga, Axa, Axu, Axula, Axilla, Ala; Maxa, Maxa, Maxula, Maxilla, Mala*, unde μασχαλίς. *Pauga, Paxa, Paxus, Paxillus, Palus: ut non parum errent, qui ab Ala putent Axillam diminutivum dici. Axis autem & ala, sic sunt dicta, ut Taxa, Grassa*. Hæc Scaliger, in quibus nonnulla pensiculatius examinanda, ut illud de *paxillus*, *mala*, *maxa*, ac *graxa*, de quibus alibi dictum. Redeamus ad *Velum*, a quo nonnulli locum Romæ *Velabrum* dictum volunt, quia eo initium facerent, qui theatris & amphitheatris velum superducerent arcendo soli atque æstui. Sic enim hac de re Plutarchus in Romulo: [illegible]

fora. *Quidam dicunt*, *viam*, *qua a foro ad circum fert a judorum adcoribus*, *velis solere contegi*, *inde* (id est, *a Velabris*) *initio facto*. *Velum autem appellant Romani*, quod Graeci *bistiam*. Sed verum hoc etymon, ac verius quod antecedit: Καλεῖται δὲ ὁ τόπος Βήλαβρον, ὅτι τοῦ ποταμοῦ πολλάκις ὑπερχεομένου, διεπεραιοῦντο πορθμείοις κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον εἰς ἀγοράν. Τὸ δὲ πορθμεῖον, βήλαβρον καλοῦσιν. *Vocatur autem nunc locus ipse Velabrum*, *eo quod*, *crebro fluvio exundante*, *ut lata trajectus esset in forum*: *trajectum autem appellant Romani velaturam*. Confirmat hoc ἔτυμον Varro, 12. de L. L. ubi *velabrum* a *vehendo* dictum ait, ac *velaturam facere*, qui ratibus advehunt. Sed hac de re plura in *vela*. *Velificare*, *velafacere*, *navigare plenis velis*, quod Graecis ἱστιοδρομεῖν. Sic usi Propertius, Mela, Plinius, alii. Ita *Velificatus Athos*, apud poëtam, hoc est, *navigatus*, διαπλευσθείς. Sed κατὰ μεταφορὰν dicere *velificari alicujus honori*, hoc est, *favere ac studere*.

†Velum unde dicatur, in eo frustra se torquent ἐτυμολόγοι: cum tamen sit ὁλογράμματος Chaldaicum ipsum בילן, quod Gen. XXV. 25. in Targum tum Jonathanis, tum Hieros. usurpatur pro *velo* sive *pallio*. Hoc idem nomen in Targumim & Talmudicis saepissime cum primore littera *Vau* reperitur, nimirum וילון *velon* (quod propius ad Velum accedit) & in forma emphatica וילא *veila*. Nec voce Vele ast in vestiario genere vox alia generatior apud Latinos, qua omne id significatur, tum quo quis vestitur, tum quo res aliae teguntur, aut sepiuntur: quam proinde vocem ab Etruscis, qui omne culturae genus docuerunt, in Italiam illatam arbitror; ut & alias quamplurimas rei vestiariae voces, quas hic subjicio.)(Sindon & Sudarium indidem sunt; quorum illud est ab Heb. סדין *sadin*, hoc vero a Chald. סודר *sudar*. Ac de *Sindone* & *Sudario* Dissertationem olim a me conscriptam memini, quam in Observat. ad Evangelia dabimus.)(Ad haec Sagum vocem Tuscam esse sup. in loco demonstravimus, ubi & duplicem ejus etymologiam docuimus.)(Toga ut omnium consensu inter Etruscorum inventa refertur, sic debuit & vox ipsa Etrusca esse (sic enim in re vestiaria fit: unde aliquod vestis, pilei, aut calcei nomen est, inde & nomen ipsum manavit) ut frustra a verbo *Tego* deducatur. Est potius Toga, si me audis, mera Chaldaeorum dictio, quam liber *Aruch* nobis custodivit. Vide Buxtorfium in Lex. Chaldaico in rad. גט, apud quem liber Aruch ex Medras citat טוגא, quod Aquinas ait esse *genus vestimenti superioris instar chlamydis vel pallii*, talis scil. qualis toga fuit, quam a Tuscis Romani acceperunt.)(Tunicam palmatam inter ea ponit Florus l. 5. quae ab Etruria in Romanos mores fluxerunt. Ergo & *tunicae* ipsum nomen Etruscum esse oportuit. Ac bene est quod viri docti ad Orientis linguas animum converterunt, quo probabiliorem vocis originem afferrant. Visum ergo fuit ab Hebr. כתנת *cuttonet* sive *cetonet* (aut, ablato in fine servili litterâ, *ceton*) deduci, quod ipsam, de qua quaerimus, *tunicam* significat. In quo Hebraeo nomine si μετάθεσιν adhibeas; habebis omnes *tunicae* consonas litteras. Hoc quidem etymon ceteris praestabilius. Verumtamen, si te μετάθεσις offenderit; licebit ab Hebr. ענק *anak*, *derivare*, quod Jer. XXIX. 26 *vinculum* exponitur: nec porro alibi in scripturis reperitur. Ac vero sicuti calcei *Vincla pedum* περιφράζονται, ita & indumenta cetera *Vincula corporis* apte dicentur. Apud Samaritanos etiam verbum ענק *tenak* est *artare*, aut *claudere*. Hinc Tunicae nomen (quippe quae proxime corpori adhaerebat, imo & artior apud Etruscos erat, uti constat ex eorum monumentis) nomen effectum fuit.)(Restat Paluda sive Paludamentum. Hoc L. Florus l. 5. (& ex eo Jornandes totidem verbis) inter ea numerat, quae Romani a Tuscis accepta usurparunt. Id nomen a Latinis productius factum fuisse, cum antea esset brevius; ostendit illud Ennii apud Varr. in VI. de L. L.

Corpore Tartarino prognata paluda Virago.

Ad quem versum notat Varro: *Paluda a paludamentis*. Praepostere: nam contra scimus longiores voces a brevioribus oriri. Atqui cum *Paluda* apud Ennium sit adjectivum; facile primitivum nomen erat Palud, quod sermone Tusco id fere significarit, quod apud Romanos *Paludamentum*. Ac Vossio quidem (ut cui Varronis etymologia a *Palam* ridicula visa esset) libuit id vocabulum ab Hebr. פלא, *pala* arcessere, quod verbum putat tantundem esse, quod *velare*. Fallitur vir eruditissimus; nusquam enim *velandi* notionem id verbum habet, sed nonnunquam *occultandi*. At aliud est *occultare* & *abscondere*, aliud *amicire*. Verissima originatio est a Chald. פלדס *paldes*, quod in Targum Jud. XIV. 12. pro סדין *sadin* i. e. pro *sindone* usurpatur. Ac vide quaeso quae in Differt. de *Sindone* & *Sudario* ad Evangelia scripsimus, Nam inde constat, *Sindonem* genus amiculi fuisse Orientalibus familiare. Adhaec reperitur & in 4. Reg. V. 23. in Targum eadem vox illa פלדס *paldes* sive (ut ibi scribitur) *poldes*, & quidem respondens Hebraeo חריטים *charitim*: quod idem *charitim* Is. III. 22. est genus amiculi. Sane vero credibilius puto tam Chaldaicum *paldes*, tum Tyrrhenicum Palud a communi inusitata radice פלד *palad* fieri, quae radix *amiciendi* significationem habuerit: ex qua & *Paluda* & *Paludamentum* ad Etruscos primum, tum ab his ad Latinos fluxerit. Quin & Paludem quoque h. e. stagnantem aquam nonnisi Tuscam esse dictionem, idem vocabuli sonus ostendit. Ceteroqui quas plures afferunt ἐτυμολόγοι Paludis originationes (quas vide apud Vossium) eas mihi non satis idoneae videntur. At a Chald. פלדס *paldes*, quod est *amicire*, origo prono alveo fluit. Nam primum omnium intelligendum est, quid inter *paludem* & *lacum* intersit. Hoc sane interest, quod *Lacus* altiores aquas habent, minimeque diffusas: contra *Palus* (apud Varr. in IV. de L. L.) *paululum aquae in dissitudinem*, & *palam* (vides Varronem a Palam eam vocem arcessivisse) *latius diffusae propter fit*. Hinc Servius ad illud VI. 107. *Et tenebrosa palus Acheronte refusa*, curiose notavit, quod poëta *Paludem pro lacu posuit*; *nam Avernum significat*, *quem vult nasci de Acherontis aestuariis*. Ergo *Palus* ea est quae *paludamenti* instar tellurem obvelat. Quae metaphora ab Orientalibus est; qua sacri Vates usi sunt, quoties eo ventum est, ut statum primitivarum aquarum, tellurum *paludis* in modum amicientium, graphice describerent. *Abyssus* (inquit Psalmographus CIII. 6.) *sicut vestimentum amictus ejus*: tamquam si dixisset: Palus (nam Mosi primitive abyssus illa, quae per tellurem longe ac late diffundebatur, non aliam quam Paludis notionem habet) *Palus*, inquit, *sicut PALVDAMENTVM*, *erat amictus ejus telluris*. Plura scripturae loca, quae eamdem *amictus* aut *pannorum infantiae* translationem in describendis primitivis aquis (ante quam scil. una illa perpetua palus in lacus seu maria cogeretur) attulimus ad Genesim in secundae diei opera. Hinc ergo vides Tuscum Paludis vocabulum esse ab eadem radice *palad* (ex qua oriri oportuit Targumicum *Paldes*, quae *amicire* significabat) a qua radice (nunc quidem inusitata) & Chaldaeam *Paldes* (h. e. *sindon*) oritur, & Tuscum Palud (h. e. *paludamentum*) & Paludis nomen ex metaphora ortum. Quod nomen apud Latinos in obliquis quidem est integrum: in rectum (in quo scil. D deperiit) mutilum est. Ceterum antiquitus in Latio nominandi casum fuisse genitivo parem (nim. *Paludis*, hujus *Paludis*) plura nomina primitus genitivo paria suadent, quae postea in recto sunt detruncata. Mazocchius.

Vena Isidoro, lib. XI. cap. I. dicta videntur, *eo quod via sint natantis sanguinis*. Quo significare videtur esse a *via*, & *as*, hoc est, *nato*. At Papias, & alii, *venas* dici existimant, quod *per tot*

eat veniat, hoc est, *deferatur sanguis*. Sed Angelus Caninius vult esse ab ἶν ἰνὸς, præposito digamma, sive *V* consona, quomodo ab ἷς est *vis*, ab ἐσθὴς, *vestis*. Rectius tamen & *vena* & *vis* deducas ab ἲς, ἰνὸς. Nam ἶν non dicitur, sed ἲς, quod proprie notat *fibram*; modificate autem *vim*, quia corporis robur magna ex parte consistit in fibris, unde & eæ partes sunt robustiores, quæ fibris imprimis abundant, maximeque sunt nervosæ. Ab ἲς igitur fit *vis*: ab accusativo ἶνα fit *vena*. A *vena* est *venosus*; quomodo proprie dicitur, *cui venæ extant carne senio absumta*. Hinc liber L. Accii, qui Pacuvii tempore vixit, a Persio sat. I. *venosus* dicitur, hoc est, *vietus*, *deformis instar senum macrorum*. Falsus Turnebus, cum *nævosus* scribendum putavit pro *venosus*, ut legere est lib. XXVIII. cap. XXVI. Est & a *vena venox*. Erat *venox* cognomentum *Plautii* censoris, qui aquæ Claudiæ *venas* indagarat: ut ex Livio & Frontino constat.

V e n d o, contractum ex integro *venundo*, quod dicitur quasi *venum do*. Itaque κατὰ τρῆσιν dixit Claudianus, lib. III. de rapta Proserpina, vers. CLXXXIII.

Venum cuncta dari . . . .

Similiter *veneo* dicitur quasi *venum eo*, ut bene censet Perottus. Estque *venum*, non supinum quidem, quæ a verbis veniunt, sed adverbium, uti *pessum*. Itaque dicimus *venum eo*, vel *veneo*, ut *pessum eo*, item *venundo*, & *vendo*, ut *pessumdo*, atque ut ab adverbio *satis* est *satisdo*. *Venum* putabat Priscianus esse κατὰ συγκοπὴν ex *venitum*. Sic enim ἀναλόγως dici debuisset. Sed jam ostendimus, non esse supinum, quia supina a verbis veniunt: at *veneo* fit a *venum*. Ergo putabat Angelus Caninius esse ab ὦνος, id est, *pretium*, quo quid *venit*. Quam sententiam etiam Nunnesius sequitur in Grammatistice. Imo nec repugnem, ut *venum* dicatur ab Æolico *ϝωνον*, seu *βωνον*, pro ὦνον: quomodo ab ἐσθὴς *vestis*, ab ἐνετοί *Veneti*; ab ἶξος *viscus*, ab ἐμῶ, *vomo*, &c. Sane longe id magis mihi fit verisimile, quam ut sit a *venitum*: vel, ut alii ajunt, a supino *ventum*, eliso *T*, quia, quod publice vendebant, id (uti ajunt) aliunde dicerent venire ac comportari. A *venum* est *venus*, nomen μονόπτωτον dandi casus. Usus Appuleius, cujus est lib. VIII. *venui habere*. Item, *Quo venui cariores viderentur*. Et lib. IX. *Venui subjicere*. A *vendo* est *vendito*, quod non frequentativum est, sed desiderativum. Cic. in Arusp. resp. *Atque ei sese, cui totus venierat, etiam nobis inspectantibus venditaret*. Hoc est, *vendere vellet*. Hinc *venditarium*, non quod frequenter vendimus, sed quod venale est, sive quod vendere cupimus. Ita Plautus, Sticho, act. II. I. dixit:

Linguam quoque mihi etiam esse venditariam.

Est igitur *vendito* desiderativum. Ac monuit Turnebus, lib. XXV. cap. XV. similia esse *ostento*, hoc est, *ostendere* me cupio, *dormito* dormire cupio, *capto* capere cupio; *munito* munire cupio, apud Cic. pro Roscio Amer. Item *prenso* pro *prendere* cupio. Nam qui candidatum ad se venire videbat prendendi causa, is vicino dicebat, *hic prensat me*.

V e n e n u m, quod *venas petat*, sive quod *per venas vadat*. Isidorus, lib. XII. cap. IV. *Venenum dictum est, quod per venas vadit. Infusa enim pestis ejus per venas vegetatione aucta discurrit, & animam extinguit. Unde non potest venenum nocere, nisi hominis tetigerit sanguinem*. Quod etymon Caniceriius quoque innuit, lib. de Divinat. pag. CVIII. Verum non minus placet, ut quemadmodum *toxicon* dixere a τόξον, ita & *venenum* dicatur, quasi *belenum* a βέλεμνον, *telum*. Sane & Italis *venenum* dicitur *veleno*, & hyoscyamus Hispanis *veleño*, voce convenienti cum Græco βελένιον, cui ea eo nomen, quia esset ὡς τῶν βελῶν. Nam Persæ veneno ejus cuspides sagittarum imbuebant: ut est apud Aristotelem, in lib. de plantis. Vide & quæ de eo præceptor meus Bon. Vulcanius ad Glossas vett. annotavit. *Venenum* fere in malam partem sumitur, ut *medicamentum* in bonam. Unde Cicero in Cluentiana: *Constitutumque inter eos de alia re fuisse, ut medicamentum, non venenum Diogeni adferret*. *Medicamenti* tamen voce pro *veneno*, Nonio usus Varro Sat. περὶ ἐξαγωγῆς. *Quærit ibidem ab Annibale, cur biberit medicamentum? Quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat*. *Venenum* pro *medicamento* hominis bono non dicitur. Scio tamen Cajum ad legem XII. Tabb. scribere appellatione *veneni*, quod Græci φάρμακον dicunt, *medicamentum bonum* pariter ac *malum* contineri; atque id probatum iri istthoc Homerico, Odyss. δ. de herbis in Ægypto crescentibus:

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Sed non si φάρμακον vox media est, similiter *venenum* erit. Ideo Glossæ Philox. *Venenum*, φάρμακον θανάσιμον, hoc est, *pharmacum letale*. Nec obstat, quod etiam dicatur *malum venenum*. Ut apud Solinum, cap. XLIV. de Annibale: *Veneni mali poculo animam expulit*. Nam veteres omnes res noxias *mali* epitheto infamabant. Quæ magis ad rem faceret, si ostenderent, hominis ratione *bonum venenum* legi usquam. Etsi & bonum alicui *veneni* usum non ignorem: *sed ex eo vocem esse mediam non consequitur*: quia tum *venenum* est ratione non hominis, sed alterius, cujus vim delet; ut *venenum* sit *veneni venenum*. Legas tamen *venenum* pro *colore*, fortasse quia ut *venenum* omne exitium adfert, ita fucci illi pretiosi, veluti purpuræ, lanas verius corrumpunt, quam ornent. Certe Maro quoque eas *medicari* colorem ait. Vel potius Græcorum hoc factum exemplo, quibus φάρμακα sumitur ἀπὸ τοῦ βάμματος. Quomodo Maro dixit, in Eclogis:

Alba nec Assyrio fucatur lana Veneno.

Ubi *venenum* pro *colore* poni, monet Servius. Et Solinus simpliciter *cocci venenum* dixit, hoc est, φάρμακον, βάμμα, χρῶμα. A *veneno* est *veneficus*, qua voce, si ἐτυμολογίαν spectes, proprie significatur, qui *venenum* in *cibo aut potu* dat, unde Gloss. Cyrilli, φαρμακός, *maleficus*, *veneficus*. Sed ψυχαγωγικῶς ita vocatur, qui animas sepulcris evocat, atque incantationibus necat. Ammianus, lib. XIX. *Sequitur per monumentum transiisse vesperi arguebatur, ut veneficus, sepulchrorumque horrores & errantium ibidem animarum ludibria colligens, vanis capitis interibat*. Ab eodem est verbum *venenare*, quod proprie est *veneno inficio*: sed ut *venenum* non raro generatim sumitur pro *peste* aut *labe*: sic & *venenare* accipitur pro *corrumpere*: ut cum de Averno ait Lucretius, lib. VI.

Ut spatium cœli quadam de parte venenet.

Ac quemadmodum Maro *venenum* dixit pro *colore*, sic *venenare* pro *colore commingere* dixit Cn. Martius apud Agellium, lib. XX. cap. VIII.

Jam tonsilet tapetes ebria fuco,
Quos concha purpura imbuens venenavit.

Atque ab eo *venenatum*, pro *pallio flaminica*, quod *flamen colore venenatum*, hoc est, *tinctum*, erat. Servius in illud Virgilii, IV. Æneid.

Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:

Veteri ceremoniarum jure præceptum est, ut Flamen (leg. Flaminica) venenato operta sit. Operta autem cum dicitur, pallium significatur. Venenatum autem infectum, quod ipse ait in Bucolicis:

Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Et mox: *Flaminicam habere præcipitur venenatum, rigam, venenatum, fibulam*. Ubi pro *rigam* leg. *ricam*. Idem ad illud VII. Æneid.

Purpureos moritura manu discindit amictus.

Rem, quæ Flaminicæ competit, transtulit ad reginam. Flaminica enim venenato operiri debet. Nam cum amictum dicit, opertum dicit, quæ res ad pallium refertur.

V e n e r o r videri queat proprie dici de iis, qui *Veneri sacrificant*. Id si est, ad propriam hancce significationem allusit Plautus Rudente, act. II. sc. I.

Nunc Venerem hanc veneremur bonam, ut nos lepide adjuverit hodie:

Confirmat hoc etymon, quod *venerari* quoque usur-

patur pro *Venerem exercere*. Sane Hyginus in fab. *venerantes* de iis edixit, *qui sunt in maritali vacatione*, ut loquitur Martianus Capella, lib. I. Atque hæc afferre visum pro sententia Scaligeri: cui placebat *veneror* esse a *Venere*, ut ἐπιζῶσθαι ab ὄπις. Sed ἐπιζῶσθαι non est ab *Ope dea*, verum ab ὄπις, *cura*: eoque proprie notat *curare*, & μεταλοσιναῶς sumitur pro *venerari*; unde ἐποδὸς, *veneratione dignus*. Imo nec *Veneror* a *Venere* esse videtur, sed a *vereor*, ut *veneror* dicatur pro *verinor*, quod a *vereor* erit, forma veteri. Sic enim a *nato natino* dixere, a *domus* vel *domo dominor*, ab *expleo explenо*, unde apud Festum, *explenunt*, *explent*, pluraque id genus alibi adduximus. Hæc vera, meo judicio, etymologia. Etsi nec absurde deduxeris a *venia*, ut *venerari* sit *veniam a diis exposcere*. Sed hoc si placet, dicendum esse simplex derivatum, non compositum, uti censet Festi epitomator, qui vult *veneror* conflari ex *veniam* & *oro*.

VENETUS *color*, (a quo *Veneta factioni* in ludis Circensibus nomen,) non est a Græco Βενετὸς, etsi hac voce utatur Arethas, in Apocalyps. cap. XXI. Achmes, cap. LVII. Etymologici auctor in voce Κάλλαϊ. Sed contra posterioris ævi scriptores vocem eam a Romanis acceperunt. Originem vocis ponit Cedrenus pag. CXXI. ubi ait, τὸ δὲ Βένετον ἀπὸ τῆς Βενετίας. Et satis verisimile ita dici quod color is *Venetæ genti* in usu foret. De auctore ita Isidorus, lib. XIX. cap. XVII. *Venetum colorem temperare primum Alexandriæ docuit*. Sunt qui censeant, *colorem venetum* eundem esse ac *vitreum*: unde & apud Lampridium vulgarem lectionem immutatam eunt, quia is in Heliogabalo *venetum* & *vitreum*, ut diversos, conjungat. Sed affines sunt colores, idem non sunt: quia *vitreus* est *veneto* remissior clariorque. Egnatius putabat *venetum colorem* eundem esse ac *flavum*, quam Germani *gel*, atque Itali voce hinc deducta *gialio* vocant. Sed spissum hunc ejus errorem solide cum Cassiodori, tum Olympiodori loco diluit Jul. Scaliger, Exercit. CCCXXV. sect. X. Ei succenturiamus Vegetii locum, qui lib. IV. ait nautas *colore veneto* debere indui, & vela exploratoriarum navium debere ejusdem esse coloris, quo similitudine coloris marini facilius lateant, hostilesque oculos fallant. Item locum Lampridii, ubi ait Heliogabalum, voluisse pisces coqui *conditura veneta*, quo non alio colore mensis inferrentur, quam quo in aquis essent vivi. Verba Lampridii sunt: *Pisces semper quasi in marina aqua cum colore suo coctos conditura veneta comedit*. Etiam Græcus scriptor incertus de Circo ait: Οἱ δὲ Βένετοι Κρόνῳ ἢ Ποσειδῶνι. Βένετοι δὲ ἐκλήθησαν ἀπὸ τῶν περὶ Ἀδρίαν Ἐνετῶν, τοιούτοις ἐσθῆσι χρωμένων. Βένετον δὲ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν καλλάϊνον προσαγορεύουσιν. *Veneta vero factio sacra Saturno, aut Neptuno. Veneta autem dicta est ex eo, quia simili colore vestiuntur Veneti, accolæ Adriatici maris. Venetum autem colorem vocant Romani, quem nos callainum vel callaicum dicimus*. Ex his constare arbitror, *Venetum colorem* esse, quem dicimus *viridem marinum*. Nam is est *callaicus*, ut alibi diximus. Etiam *maris color* est, quem a Græco θάλασσον *thalassinum* vocat Lucretius, lib. IV.

. . . . *Teriturque thalassina vestis*
Assidue.

Plautus similiter *thalassicum* vocat, Milite, act. V. sc. IV.

Palliolum habeas ferrugineum, nam is color thalassicu'st.

Etiam Epidico, II. II. *cumatilem* dixit, ἀπὸ τῶν κυμάτων, hoc est, *fluctibus*, ut Nonius docet, qui & Titinium Setina, hac voce usum comprobat. Vide, quæ de hoc in *Cymatiles* dicimus. Nec idcirco tamen hosce omnes colores eundem esse putandum. Namque alius color maris in litore, alius in profundo: item alius placidi, alius turbidi maris.

VENIO inepte quidam interpretati, quasi dicatur *versus nos eo*. [βαῖα & βάσμαι Hesych.] Melius a βαίνω deducunt Angelus Caninius in Hellenismi Alphabeto, Julius Scaliger, in libb. de caussis L. L. cap. XXVII. & Nunnesius, in Grammatistica. *Ai* in *E* conversum, quomodo a φαίνω est *fenestra* pro *fanestra*. Præterea β mutatum in *V* consonantem, qua ratione a βορὸς est *vorax*; a βιῶ, *vivo*; a βιοτὴ, *vita*. &c. βαίνω vero a βάω, βῶ, quod a Punico ac Hebræo בוא, hoc est, *venit*, descendere, recte observavit idem Caninius. A *venio* est *venia*, quia ad aliquem *venis*, vel quia facit veniendi potestatem. Ab eodem est *Venilia*, maris reciprocantis incrementum, quia unda venit ad litus. Cui opponitur *Salacia*, ejusdem decrementum, quia unda ad salum redit. Intellige autem ea incrementa & decrementa, quibus bis in die intumere & detumere solet Oceanus. Varro, lib. IV. de L. L. *Salacia Neptuni ab salo. Venilia a veniendo, ac vento illo quem Plautus dicit*;

Quod ille dixit, qui secundo vento vectus est, tranquillo mari, ventum gaudeo.

Quem locum fuse explicat Jos. Scaliger, partim in Conjectaneis ipsis, partim in eorumdem appendice. A *venio* est *vento*. *Ventare* enim veteres Festo teste, dicebant, ut nunc *adventare*. Compositum est *invenio*, quasi *in rem venio*; item *revenio*, *convenio*, &c. *Conventitii patres* Plauto Cistell. act. I. sc. I. dicuntur a *conveniendo*, qua notat συνιέναι εἰς ἀφροδισιασμόν. Ita usus Ovid. III. de Art.

Conveniunt illas, cum voluere viri.

Ac *convena* ab eadem significatione dixisse videtur idem, in Mil. act. II. sc. I.

Qui amentis una inter se facerem convenas.

Convena autem dictum ea forma, qua *advena*, item *transvena*, quo utitur Tertull. lib. de spectaculis, cap. V. *Atventus* pro *adventus* scribi solitum, cum Victorinus testatur, tum e codd. antiquis observavit Pierius ad initium V. Æn.

†VENIO est a verbi נוא, *Vo*, (quod Hebr. est *venire*) obliquis vocibus, ac præsertim a נבא *Venu*, quod est *venimus*. A *Venu* ergo ortum est Latinum VENIMUS: ex hoc postmodum veluti ex post facto tum indicativum VENIO, tum cetera sunt ἀναλογικῶς orta. Indidem est & βαίνω, sed sua significatione in contrarium abit; nam aliud est βαίνω (quod est *Vado*) aliud VENIO. MARTINIUS.

VENOR, unde *venatio*, dictum a *venis terræ*, quas venatores canum sagacitate rimantur, ut inde damas, lepores, cuniculos excitent. Vel potius, ut a κυνὸς & ἄγειν, Græci κυνηγεῖν, ita Latini a *cane* vel *cuni venari*, κ abeunte in *V* consonum, ut a κοῖος, *vanus*; a κάπος, *vapos*. [Θηρᾶν, Φηρᾶν. sed pro Θηρᾶν etiam dixere Θελᾶν, unde θελωτὴς venator Hesychio, idem quod θηρευτής.] A *venor* sive supino *venatu* est *venabulum*, qua forma a supino veniunt *exorabulum*, *suscitabulum*, *mendicabulum*, *flabulum*, *tintinnabulum*, & similia: ut negetur Papias, eum censet, *venabula dicta*, *quasi venata habilia*, *vel quia venientem excipiant*.

VENTER, quasi *vitæ alter*, ut quidem censuisse videtur bonus Isidorus: cum lib. XI. Orig. cap. I. ait: *Dictus venter, quod per totum corpus vitæ alimenta transmittat*. Joannes Genuensis in Catholico *venter*, inquit, *quia ventum concipit*. At literarum subductione a *vehementer venter* factum putat Jovianus Pontanus, in Actio, fol. CXXXIX. edit. Ald. *Quid*, inquit, *venter nisi vehementer? quod se implendo vehebat, vel quod vehat in cibum absumta, unde ventrem exonerare dicuntur, qui excrementa ejiciunt*. Eandem Etymologiam amplexus Nicolaus Erythræus in Indice Virgiliano. Sed omnino est ab Æolico βέντερον pro ἔντερον, hoc est, *intestinum*: nempe quia est intestinorum locus. Ἔντερον vero ab ἐντὸς, *intus*. A *venter* ὑποκοριστικῶς factum *ventriculus*, quasi *minor venter*. In Glossis Philoxeni exponitur γαστρομαργία. Ab eodem est *ventrale*, quomodo dicitur *bulga*, quia ad ventrem præcincta. Gloss. Philox. *ventrale*, κοιλιόδεσμος, ζώνη. Ac clare sic usus Ulpianus, l. VI. ff. de bon. damnat. Sic enim ibi legi debere recte docet Scipio Gentilis, lib. I. παρέργ. cap. XXII. In vulgatis est *neeralem*, pro quo alii

alii *ventralem*. Sed in neutro usus quoque Plinius, lib. VIII. cap. XLVIII. *Patris mei memoria coepere amphimallia nostra, sicut villosa etiam ventralia*. Usus eapse voce, lib. XXVII. cap. VII. de absinthio agens: *Arcet inguinum tumorem in ventrali habitum*. Vide & Cujacium, lib. II. Observ. XXVI. *Ventriloquos*, quos Graeci similiter ἐγγαστριμύθους. Nempe quia *spiritus malignus a ventre abscissi videtur proloqui*. Gloss. Isid. *Ventriloqui*, *praecantatores*.

†Venter est omnino ab Hebr. בטן *vetem* ejusdem significationis, nisi quod posteriores duas litteras nostri transposuerunt, & R in fine addiderunt, utpote litteram apud Tuscos atque Latinos terminalem. Marochius.

Ventus plerisque, eosque inter Scaligero, de caus. L. L. cap. LXVII. a *veniendo* dictus putatur, quia sit aëris motus: *venire* autem sit *moveri*. Sed Angelus Caninius vult factum esse ab ἄεντος pro ἀέντος, quod ab ἄω, hoc est, *spiro*: vel esse ab ἀὴς ἀέντος, quod ab ἄημι. [*waejend*, *mint*.] Homerus Od. E. vers. CCCCLXXVIII. & od. τ. v. CCCCXL.

. . . . Ἀνέμων διάει μένος ὑγρὸν ἀέντων.

Ventorum perflat vis humida spirantium. Posterius hoc placet. Nempe Latini spiritum tenuem mutarunt in *V* consonum, quomodo ab ἐσθὴς est *vestis*, ab ὦνος *venum*, ab ἑς ὁδὸς *vena*, ab ἰς ἰνὸς *vis*, &c. Vide *Video*. Κατὰ μεταφορὰν *ventus* ponitur pro *assentatione*: unde *ventosus* pro *tumido* ac *vano*: ut apud Maronem, XI. Æn.

. . . . *An tibi Mavors*
Ventosa in lingua, pedibusque fugacibus istis
Semper erit?

A *ventus* est *ventulus*, unde *ventilare*. Cicero pro Flacco: *Cujus lingua, quasi flabello seditionis, illa tum est egentium concio ventilata*, hoc est, *agitata*, *impulsa*. Appuleius in Apologia utitur pro *exponere ventis calumniarum*. Qui, inquit, *nomen tuum pro tribunalibus ventilavit*. Hujus compositum *eventilare*. Gloss. Philoxeni: *Eventilata*, ἐκγεγυμνασμένα. Quae interpretatio recta est, quia *ventilare* dicitur, *qui exercetur armis lusoriis*, quibus *decretoria* opponuntur apud Senecam epist. CXVII. *Quam stultum*, inquit, *est*, *cum signum pugnae acceperis*, *ventilare?* Quod lucem accipit ex eo quod subjungit: *Remove ista arma lusoria: decretoriis est opus*. Est igitur *ventilare* vel *eventilare*, id quod Maro dicit, Æn. v.

. . . . *Alternaque jactans*
Brachia protendens, & *verberat ictibus auras*.

Venustus est e *Venus*, ut a *vetus vetustus*, ab *onus onustus*, ab *bonus*, sive *benus*, *benestus*, &c. Ejus compositum *invenustus*, quod non solum *deformem* notat, sed & *infortunatum*; quomodo dixit Terent. Andr.

Adeon' hominem invenustum, *aut infelicem quemquam ut ego sum?*

Graecis similiter ἀναφρόδιτος pro *fortunato* accipitur. Vide quae de hac *venusti* voce post Nonium scripsere Muretus priorib. in Terentium annotat. Turnebus Advers. lib. XXII. cap. VIII. & Rob. Titius, lib. IX. Controv. cap. VIII. *Venus a veniendo* dicta putatur Ciceroni II. de nat. Deorum: quem secutus Arnobius, lib. III. *Quod*, inquit, *ad cunctos veniat*, *Venerem cognominatam*. Idem inibi *Veneris* nomen idcirco esse ait *nomen libidinis per cuncta animantia diffusa*. Gaspar Schoppius censet, ut *exspectandi*, ita & *veniendi* voces esse inter verba praetexta, & ab significatione isthac *Venerem* accepisse nomen. Vide eum sis, lib. IV. Susp. lect. ep. III. Si hoc placeat, erit *Venus* ab ea *veniendi* notione, qua *venire* dicitur *amica ad amatorem* τῆς συμμίξεως χάριν. Sed quid si *venire* hic idem sit ac βαίνειν, a quo Latinum *venire*, ut suo loco ostendimus? Sane βαίνειν, *inire*, *coire*, de animantibus dicitur *Venerem* exercentibus. Ut *Venus* sit ἡ μῖξις. Quod bene convenit cum Arnobii verbis allatis, quando ait, *Veneris* nomen esse nomen *libidinis*. Ideo non in *A*, sed in *VS* exiisse, quae primo non *Deam*, sed *actum Venereum* notat. Ei favet ἀναλογία. Nam ut a *facio facinus*, ita a *venio Venus*. Est ergo vox origine Latina, non a Graecis, non ab Oriente. Nec enim *Dea* alibi ipsum *Veneris* nomine, vel simili, nuncupatur. Dixerit aliquis in notare non modo *favorem*, *misericordiam*, sed quandoque & *oris venustatem*: quae adeo convenire *Veneri* visa sit, ut Latini ab ea *venustatem* nominarint: eoque & ab hac *Veneri* nomen indi potuisse. Verum cogitandum *Veneris* nomen esse primarium: non secundarium. Quae posterioris sunt generis, ea ab accidente, aut loco, ubi Deus Deave coleretur, similive circumstantia, peti solent. At princeps appellatio rem ipsam, hoc est, *munus* sive officium, cui numen praeest, exprimere solet. Atqui hoc in *venere* est non *oris pulcritudo*: sed ἡ μῖξις. Quare quin *actus venereus* eo proprie signetur, nullus dubito. Sed de isto satis. *Venus* etiam dicebatur *talorum jactus*: nempe is (in quo falsus Theodorus Gaza) qui *tales omnes figura exhibebat diversa*, hoc est:

. . . . *Steterit cum valeu nullus eodem*:

ut loquitur Martialis. Caussa nominis est, quod is jactus, propitia *Venere* fieri putaretur, unde & *Venereus* dicebatur. Graecis *Venus* est Ἀφροδίτη. Hoc ex Didymi sententia, e *vitae mollitie* nomen accepit, ut sit ab ἁβρὸς, id est, *mollis*; & δίαιτα, hoc est, *diaeta* sive *victus*. Sed passiva magis sententia est, ita dici ab ἀφρὸς, id est, *spuma*, e qua nata fingitur: quod praeter multos gentium scriptores etiam Arnobius tradit in IV.

Vepres vulgo sic dici putantur, quod *vi prendant*: juxta alios, quia βίᾳ πείρουσι, id est, *vi penetrent*. Pro utroque etymo est, quod in MSStis optimis crebro adeo offendas *vipres* pro *vepres*. Aliis placet sic vocari a *ve*, hoc est, *male*, aut *valde*, & *presso*, quod duriter ac vehementer pressent. Sed magis placet (quod ad Varronem observat Scaliger, & Nunnesius quoque amplectitur in Grammatistice) venire ab Æolico βρῶπες, pro ῥῶπες. Æolus enim nonnunquam verbis a ρ incohantibus praefigunt β, ut ῥάκος βράκος, ῥαδινὸν βραδινόν, ῥόδον βρόδον, &c. A *vepres* ὑποκοριστικῶς *veprecula* dici ostendit Priscianus isto Ciceronis pro Sextio: *Vepreculis extracta nitedula*. Est & vetus adagio apud Pomponium, poëtam antiquum: *Vipera est in veprecula*: de iis qui subito possunt afferre malum. Allusit Maro, in Ecl.

Frigidus, *o pueri*, *fugite hinc*, *latet anguis in herba*.

A *vepribus* est *vepretum*: pro quo *vepreta* in muliebri Scaliger dixisse putat Varronem, lib. I. de R. R. cap. XXIX. Similiter *myrteta* pro *myrtetum* dixit Plautus Vidularia, ut Priscianus docet lib. IV.

Ver nec est e *virendo*, nec a *vertendo*, sed ab Æolico ϝὴρ pro ἦρ, quod ex ἔαρ: uti hoc ab ἔω, unde ἔρχω, quia terra denuo verno tempore *emittat*. Varro, lib. IV. de L. L. *Tempus secundum ver*; *quod tum virere incipiunt virgulta*, *ut vertere se tempus anni*; *nisi quod Jones dicunt* ϝῆρ. Ejus diminutivum est *verculum*. Μεταφορικῶς ita scortator *sponsam* appellat apud Plaut. Casina, act. IV. sc. IV. *Ver sacrum* quid sit, docebit Petrus Victorius, lib. XXIV. Var. lect. cap. XXIII. Strabo vocat ἔτος ἱερὸν, quia cum Deo voveretur quicquid nasceretur vere proximo, unius anni proventus Deo sacrabatur. Eo vere nati proprie dicebantur *vernae*, si credimus Nonio, cujus haec verba: *Vernas veteres appellabant*, *qui vere sacro fuerant nati*, & *habebatur nomen hoc pro vitabili*, & *maledicto*. Sed melius, meo judicio, Festus, qui non e *vere sacro*, sed ἁπλῶς e *vere* sic dici putat. *Vernae*, inquit, *qui in villis vere nati*, *quod tempus*, *duce natura*, *fetura est*. Deterior autem *vernae* condicio est quam *servi*, quia *verna* ut *servus servus*. Glossae Philox. *Verna*, οἰκογενής. Gloss. Cyr. Οἰκογενὴς, *verna*. Onomast. *verna*, οἰκότριψ. Hinc Plautus, Amphit. act. I. sc. I.

Satius est me queri illo modo servitutem, *hodie*
Qui fuerim liber, *eum nunc potivit pater*
Servitutis: *hic qui verna natus est*, *queritur*.

Val.

Val. Max. lib. III. cap. 12. *Vernam huic nabl natum regem dando*. Adamantius Martyr apud Cassiodorum, & Beda, lib. de Orthographia, jubent *berna* scribere per *B*, sed id ejusdem est nota ac *berbena*, & quædam alia apud eosdem. A *verna* est *vernalis* & *vernilis*. Onomast. *Vernalis*, οἰκογενικός. Idem, *Vernilis*, οἰκετικός. *Vernalis* etiam apud Papiam habes. Indeque & *vernaliter* & *verniliter* dicimus: Horat. lib. II. sat. VI.

. . . . *Nec non vernaliter ipsis*
Fungitur officiis.

Apud Nonium similiter *bernaliter* scriptum. Eandemque vocem habet MStus Puteani Seneca lib. II. de Benefic. cap. 21. ubi Muretus *verniliter*, alii *vernaliter* legunt. Nec analogia repugnat. Nam similiter & *juvenalis* & *juvenilis* dicimus. Quare non audiendus Mar. Mattius, qui lib. III. Opin. cap. XXII. a *verna* jubet dicere *verniliter*, quia a *scurra* est *scurriliter*. Interea fatemur *vernilis* magis esse usitatum. Sic apud Tacitum lib. XIX. legas: *Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit, tanquam signum incendendo Cremonæ dedisset, quæ jam flagrabat*. Ubi *vernile* est *scurrile*, quia *servos vernas ad contumeliosas argutias erudiebant*. Unde Seneca, lib. in sap. non cad. injur. *Pueros in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias*. Et copse libro: *Eadem caussa est, cur nos mancipiorum urbanitas in dominos contumeliosa delectet, quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si cœpit a domino*. Et lib. de providentia cap. 1. *Cogita filiorum nos modestia delectari, vernularum licentia, illos tristiori disciplina continere, horum ali audaciam*. Eodem pertinet illud Martialis, lib. I. ep. 142.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem.

Ubi *vernaculus* ponitur pro *verna*, aut ἐντόπιος pro *mancipio*. Similiter *vernaculum* libero opponit Ambrosius, lib. VII. epist. *Minus enim vile putatur servire libero. geminatur autem servitus, ubi servitur vernaculis*. Quia autem *vernæ domi nascuntur*, inde est, quod *vernacula* dicuntur quæ *domestica* sunt, ac vel *nostratia* nata vel *nobis domi nata*. Varro, lib. IV. de L. L. *Aquatilium vocabula animalium partim sunt vernacula, partim peregrina*. Idem, lib. III. de R. R. cap. V. *Præterea volucres, cum partim advenæ fiant, ut hirundines & grues: partim vernacula, ut gallinæ ac columbæ*. Similiter Columella in gallinaceis probat *jucunditatem vernaculam*, hoc est, *nostratium & domesticorum gallorum*. A *vernus* quoque est *vernare*: unde *vernatio*, quomodo vocatur, cum *aestus serpentis corium vere novo* (interdum & *autumno*, ut Aristoteles testatur.) *exuentis*, tum etiam *ipsum serpentis corium*, quod alias *senectus*, Græcis λεβηρίς, & γῆρας, dicitur.

VERARE verum. Est enim *verum dicere*. Ennius:

Satin' vates verant ætate in agunda.

Hinc Appuleius IX. Milef. sagas vocat *veratrices*, eadem nempe ratione, qua Belgæ eas appellant *waerseghsters*. Nempe ut a *victum* est *victrix*, ab *altum altrix*, sic a *veratum veratrix*. Scaliger tamen in Ciris mollt apud Appuleium legere *veneratricem*. Idem monet a *verare* helleborum dici *veratrum*, quod nempe eo purgarentur *veratores*, & *veratrices*, qui pro insania habebantur. Perottus *veratrum* dictum volebat, quia *verrat mentem*; quod ineptum plane. Ac ineptius in Catholico Jo: Genuensis, quod *vires habeat*: Quo Isidorus respexerit, minus apertum. Sic ille, lib. XVII. cap. 12. *Veratrum dictum pro eo, quod sensum mentem motam in sanitatem reducit*. De veratro sic Plinius, lib. XXV. cap. V. *Candidum purgat vomitione, causasque morborum extrahit, quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique studiorum gratia ad providenda acrius quæ commentabantur, sumsitaverint*. Notum de Carneade, qui solitus veratro purgari quoties illi negotium erat futurum cum Zenone Stoico. Itaque & Persio *Bias Acci* dictas veratri

plena, quasi eam non scripserit naturæ munere; quod felicis poëtæ erat, sed ad scriptionem ejus indiguerit multa *veratri* potione.

VERBASCUM vel ita dicitur, quasi *barbascum*, eadem de caussa, ob quam vulgo vocatur *thapsus barbatus*: vel quasi *urascum*, ut Græcis vocatur φλόμος a φλέγω, *uro*: vel potius a *verbena*, de qua nunc dicemus.

VERBENARIUS de voce sic Servius, ad illud XII. Æneid.

. . . . *Verbena tempora vincti*:

Verbena proprie est herba sacra, ros marinus, ut multi volunt, id est, λιβανωτὶς sumta de loco sacro Capitolii, qua coronabantur Fetiales & Paterpatratus fœdera facturi, vel bella indicturi. Abusive tamen verbenas jam vocamus omnes frondes sacratas, ut est laurus, oliva, vel myrtus. Terentius:

Ex ara sume hinc verbenas.

Nam myrtum fuisse Menander testatur, de quo Terentius transtulit. Sic lego eum locum in Servio Danielis. Nam *Lientegenis* plane corruptum ex *Libanotis*, proque *ros maximus*, *ros marinus* legi cum vox λιβανωτὶς satis indicat, tum etiam fidem fecerit hic ejusdem scriptoris locus ad illud Ecl. VIII. *Verbenæ dicuntur virgulta, quæ semper virent, jucundi odoris. Alii verbenas, virgulta religioni apta. Alii proprie olivarum ramos, nam ideo & pingues ait, quamvis hoc & de palma & de lauro dici possit. Alii rorem marinum dicunt, omnia tamen hæc a viriditate verbenæ appellantur*. Sed quod *verbenas* a *viriditate* sic dici ait Servius, in eo non convenit ei cum Donato vel Acrone. Nam Donatus, ad Andr. act. IV. III. *Verbena*, inquit, *quasi herbena, redimicula sunt ararum*. Acro autem ad Od. XI. lib. IV. *Verbenæ*, inquit, *sunt omnes herbæ frondesque festæ ad aras coronandas, dictæ quasi herbenæ*. Nempe spiritus asper mutabitur in *V* consonum, quomodo pro *Hestia Vestam*, & ἀπὸ τοῦ Ἑσπέρου *vesperum* dicimus. Joannis Genuensis ratio hic habenda non est, qui in Catholico *verbena* dici ait, quasi *Veneris vena*. Quod autem veteres ipsi tantopere digladiati sint super *verbenarum* voce, ut ex posteriori Servii loco discimus, id non alia de caussa factum puto, quam quod viderent vocem eam ab antiquis tribui rebus diversis. Sed revera nullus inter eos est dissensus, quia late adeo vox hæc patet, ut *ramos, virgas, frondesque omnes sacrarum arborum*, ut *lauri, olivæ, myrti*, atque adeo *herbas omnes ex puro loco decerptas* complectatur. Quare etsi de *myrti frondibus* usurparit Terentius, non dubitat tamen Plinius dicere, id esse *facri graminis genus*. Ita enim ille, lib. XXII cap. II. *Non aliunde sagmina in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque verbenæ. Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, gramen ex arce cum sua terra evulsum: ac semper & legati, cum ad hostes, clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique verbenarius vocabatur*. Quibus ex verbis etiam discimus primarium usum verbenarum, sive ἱερᾶς βοτάνης, ut Dioscorides aliique appellant. Sed præter eum alium quoque fuisse, discere possumus ex eodem scriptore, lib. XXV. cap. 12. Verba Plinii apponam: *Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quam hierabotane. Aliqui peristereon, nostri verbenacam vocant: hæc est quam legatos ferre ad hostes indicavimus: hac Jovis mensa verritur, domus purgantur lustranturque*.

VERBERA (ut Isidorus lib. V. cap. ult. ait.) quia cum *agitantur, aërem verberant*. *Verberant* aëra, sed magis corpus vapulantis. Melius dixisset, *verbera* & *verbero* esse a *ferio*. Sæpe enim *F* & *V* consonum commutantur. Et videtur eo allusisse Ambrosius, cum lib. I. Off. cap. VIII. ait: *Ne unquam præiret mihi, quia velut quodam insolentiæ incessus verbere oculos feriret meos*. Sed cum Salmasio dicamus, *verber* esse ab Æolico βέρβερ pro ἔρεβος. Æolca enim mutant *β* in *ϝ*, quos Latini imitantur: unde *δίς, bis*; *κλάδος, clava*. A *verber* est *verbero*: unde frequentativum *verberito*, quo Cato usus, teste Festo.

VERBERO

† VERBERO duxisse videbatur ab Arab. הדב *badaha*, quod est *percutere*. In quo *Chet* in V consonum, *Daleth* in R transiit; utrumque de more. An est ab Arab. ברה *baraba*, quod est *bellare*, *pugnare*? In quo prima tantum littera, & quidem [illegible], in *Digamma* vertitur: ut significatio non eadem, sed tamen proxima. Postremo illud verius ut ab Hebr. ברח *bhereb* (seu per digamma *Vereb*) quod ad omnia instrumenta percutiendi pertinet, *Verbero* nostri docti magisterio Tuscorum fecerint. MAZOC.

VERBUM quamquam anguste fere accipitur, ut *nomini* opponatur; tamen natura sua latius patet, unde & *verba alicui dari* dicimus: *orationem* intelligentes. Idem confirmat [illegible], quia ex eo dictum, quod *illo verberetur aër*. Ita Scaliger, lib. v. de caussis L. L. & multo ante eum Priscianus, initio lib. VIII. *Verbum dictum eo quod verberato aëre sonet*. Idem sensit P. Consentius, de verbo: *Propterea verba appellata sunt, quoniam scilicet oratio fieri non possit, nisi aëre verberato*. Et Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthogr. Idcirco potius per *B* quam per *V* in secunda scribi ait. Stabilit hanc [illegible], quod Plautus Amphitry. dicat Mercurii aures voce verberari: itemque illud Ausonii ad Tetradium: *Auresque sermo verberat*. Imo & *verbera* pro *verbis* posuit Priscianus, in Periegesi:

Psittacus hic viridis, decoratus torque rubenti
Nascitur, humanae simulat qui verbera linguae.

Fortasse tamen verius est, *verbum* venire ab [illegible], *dico*. ([illegible] idem [illegible], [illegible].) Nam spiritus crebro mutatus in *V* consonum, ut [illegible], *vis*, &c. Vel a דבר, hoc est, *verbum*, truncata priori syllaba. Nam *B* abire in *V* saepius ostendimus. Porro eo quod *verbis* sive *sermone aëra verberari* dicimus, fides fit emendationi nostrae loci cujusdam Ambrosiani, lib. de Helia & jejunio cap. XVIII. *Spectas eorum adolescentum, & fit miserabile theatrum, inter saltantium ruinas, & spectantium lapsum, calum impura contaminatur adspectu, terra turpi saltatione polluitur, quae obscaenis cantibus verberatur*. Nam pro *quae* legendum citra dubium *aër*.

† VERBUM factum volunt ab Hebr. דבר *dabar*, ejusdem notionis, truncata per aphaeresin priore syllaba. Quod non improbo; nam & a גבר *gever* fit *Vir*, & multa per aphaeresin fiunt. MAZOCHIUS.

VEREDUS est *equus cursus publici*: quod etiam Procopius indicat, lib. II. de bello Persico: [illegible]. *Equus* iste olim *vehicularis* fuit: unde & *veredi* nomen. Nam conflatum ex Latino *veho*, & Gallico *reda*, sive, ut alii scripsere, *rheda*: quomodo & *veredus* cum spiritu scribitur in Pandectis Florent. l. ult. ff. de mun. Etymon hoc *veredi* adfert Festus: *Veredos antiqui dixerunt, quod veherent redas, id est, ducerent*. Eadem verba lego apud Isidorum, lib. XII. cap. I. Sed addit is, vel dici sic, *quod vias publicas currant, per quas et redas ire solitum erat*. Sed vera est Festi sententia. Antiquis enim cursoribus *cursus publicus* erat *vehicularis*: quod indicat hic locus Suetonii in Augusto cap. XLIX. *Et quo celerius ac sub manum annunciari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit*. Juvat & Symmachus, lib. X. epist. XXVII. *Licet vehiculo publica cum caeteris, quae ex more mittuntur, omnia necesse sit cursus ad serenitatis vestrae notitiam pervenire*. Ammianus Marcell. lib. XIV. *Decem vehiculis publicis, ut praeceptum est, usus, relicto palatio omni celerare gradum compellebatur*. Idem *publicum* hunc *cursum* idcirco *rem vehicularem* vocat circa finem ejusce libri: item in fine lib. XXI. Ac Julius Capitolinus similiter in Antonino Pio appellat *vehicularium cursum*. Sed & ea ipsa de caussa *reda cursualis* vocatur, l. IX. Cod. Th. de legatis: ac *quadriga* itidem dicitur l. V. Cod. eodem de curiosis. quemadmodum & *fiscalis reda* appellatur a Sulpicio Severo, Dialog. II. cap. IV. Hanc fusius prosequi operae putavi, quia quorundam opinio est, *veredum* fuisse *equum sine vehiculo*, eoque *veredum* non quasi *veheredum*, sed quasi *vehedum* dictum videri. Nempe in errorem hunc eos duxit, quod posteriori aevo etiam *equis singulis ad publicum cursum* uti soleant: quae res fecit, ut his etiam *veredorum* nomen sit tributum. Martialis, lib. XII. ep. XIV. ad Priscum venatorem:

Parcius utaris moneo rapiente veredo,
Prisce, nec in lepores tam violentus eas.
Saepe satisfecit praedae venator & acri
Decidit excussus, nec rediturus, equo.

Similiterque usus Ausonius epist. [illegible]

Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum
Conscendas, propere dummodo jam venias.

Et Epist. XVIII.

Sed cisium aut pigrum cautus conscende veredum,
Non tibi sit reda, non amor acris equi.

A *veredus* est *veredarius*, nuncius publicus, qui equis certo loco positis (unde Itali, Galli, Belgae, Hispani *postam* appellant) maxime quam celerrime itinera conficit. Hinc locus Paulini initio epist. XX. ad Sever. *Vester epistolarum nostrarum veredarius pedes, aut hipes veredus*. Usi ea ipsa voce Firmicus, Sidonius, Symmachus, Cassiodorus, alii, quos recensere longum sit. Solum veteris Glossographi de eo verba ponam, licet jam ab aliis antea non non semel adducta: *Veredarii dicuntur a vehendo, quia festinanter eo equis currunt, nec descendunt de equis, antequam sua responsa liberent. Habent pennas in capite, unde intelligitur festinatio itineris, daturque eis semper equus paratus: non manducant nisi super equis, quando proficiscuntur*. Ubi notandus ritus antiquus, quo nuncios ait fuisse [illegible], in quo illi imitati Mercurium Deorum nuncium. Hujusmodi nuncios [illegible] quoque appellat Plutarchus in vita Othonis. A *veredus* etiam est *paraveredus*, quorum meminit lex II. & lib. XII. Codic. de cursu publ. lib. [illegible]. lex [illegible]. Cod. de excus. muner. lib. X. lex II. C. de praepos. sacr. cubic. lib. XII. lex II. C. de silent. lib. XII. & Cassiodorus, lib. II. Var. epist. ad Gaudiosum, & lib. V. ep. ad Ampelium. In ejus autem vocis enarratione non tam Alciatum vel Budaeum sequor, quam Cujacium, qui ad rubr. Cod. de cursu publ. ait, *paraveredos* dici *majores equos agminales*, quos posteriores corrupte *parafredos* vocarunt, ut in lege Bajuvariorum. *Parafredos*, inquit, *donent, aut ipsi vadant, ubi eis injunctum fuerit*. Similiter vocat Wilhelmus Tyrius, belli sacri, lib. [illegible]. c. XXVII. Estque ea equorum appellatio hodie communis Italis, Gallis, Hispanis.

VEREOR est a *ve*, id est, *valde*, & *reor*: quod etymon confirmatur sermone Germano Belgico. Dicimus enim, *Ik ben beducht, dat het qualijck lucken sal*, hoc est, *vereor, ut res male cadat*. At *beducht* dicitur quasi *bedacht*, ut *beducht zyn*, si etymon species, idem sit, quod *cogitare* aut *perpendere*. Alterum quoque etymon, sed mire incertum, & modulo syllabae adversans, apud Perottum invenio. Nam censet is *vereor* dici a *vere*, *quoniam timentes pericula ea, quae proxime vere nascerentur, immolaturos se vovebant*. Respicit autem consuetudinem veterum, qui in magnis periculis vovebant, sese omnia animalia immolaturos, quae proximo vere nascerentur: de quo plura Festus in *Ver sacrum*. Sed hoc etymon probare minime possum. Quare vel erit ex *ve* & *reor*, ut dixi: quod & Scaligero placuit adversus Cardanum: vel (ut visum Martinio) ab Hebraeo ירא, quod est *vereri*. Sane & Arabes ' in ו mutant crebro. A *vereor* est *verecundus*, ut a *faveo jucundus*. Differunt *verecundia* & *timor*, *vereri* & *timere*. Nam *veretur liber*, *metuit servus*. Ut scribit Donatus, Andr. III. II. conjungit haec duo Plautus prologo Amphitryonis:

. . . . *Quippe qui intellexerat*
Vereri vos se, & metuere, ita ut aequum est Jovem.

Nempe *vereri*, ut patrem; *metuere*, ut maximum & potentissimum. Differt & *verecundia* a *pudore*.

Nam

Nam *pudor* est mali facti, *verecundia* recti & honesti: ut ait idem Donatus, qui tamen discrimen id negligi fatetur ab ipso Terentio And. act. I. sc. I. A *vereor* est *veretrum*. Isidorus, lib. XI. dici ait vel a *viro*, cujus proprium: vel a *virus*, quod eo emittitur. Sed omnino est a *veritum veretrum*; ut a *rutum* sive *rutum* est *rutrum*; ab *aro* sive *aratum aratrum*. Nempe *penem* ea ratione *veretrum* dixere, qua & *verenda* nominamus. Nam *veretrum*, τὸ αἰδοῖον, ut explicant Glossæ Philoxeni: τὸ μόριον, ut eadem mente interpretatur Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthogr. Ejus diminutivum est *veretilla*. Appul. Apol. *Duo hæc marina*, *Veretillum*, & *Virginal*, &c. Sermo est de piscibus idem nomen habentibus, quod in homine partes, quibus sexus discernitur. A *veretro* & *asinus* erit *veretrasinus*: si recta, ut censeo, correctio Isaaci Casauboni apud Capitolinum in Marco, ubi vulgo *veterasinus*. *Veretrasinus* erit, cujus αἰδοῖον ὡς ὄνου, quod legendi genus est apud Ezechielem, cap. XXIII. Indeque ὄνοι & *aselli* impuri istiusmodi homines, apud Juvenalem & alios. Idem Casaubonus censet in ceteribus Glossis Juvenalis legendum *veretillopotæ*, ubi vulgo *drillopota*. Quamquam nec *phallopota* improbat, quod a φαλλὸς erit, ut illud a *veretrum*. Verba poëtæ sunt Sat. II.

. . . . *Vitreo bibit ille Priapo*.

Ubi sic Scholiastes: *In vitreum penem, quos appellant drillopotas*. Ego summi viri pace nimium vulgatam lectionem retinendam puto. Nam δρῖλος est *Priapus*, sive *veretrum*: unde in vett. Gloss. Philoxeni legas: *Verpus*, δρῖλος καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρὸς, καὶ ὁ λειπόδερμος. Hinc igitur δριλοποται, *pocula drili seu veretri figura*. Sed hac de re etiam in *Verpus* afferet se dicendi occasio. Commodus, ut apud Capitolinum legitur, istiusmodi vasa vocabat *phallovitrobolos*, vel potius, ut idem Casaubonus corrigit, *phallovitrobolos*, aut *phalloveretrobolos*. Si prius placet, erit ea vox conflata ex *phallus*, *vitrum*, & *bolus*. *Bolus* autem hic notat τὸ αἰδοῖον, nempe a Græco βόλος, quasi quod sit *rigidum objectum Dei telum*. A *talo* pro *telo* inter alios infimi ævi scriptores usus Luithprandus Ticinensis, lib. II. *Versi terga cum ad fugam Hungari dedissent acriter bellis plurimos sternunt*. Nec obstat, quo minus a *vitro* nomen sortiatur, quod hujusmodi *pocula* etiam fierent ex *auro*, *argento*, *vitro*, aut *citro*. Nam quemadmodum *pyxidem ferream* legimus apud Plinium, etsi proprie *buxea* sit, ut etymon indicat, & Fabius testatur: ita & *phallovitrobolum* dici potuit, quia primo ex *vitro* fieri soleat, quod superior Juvenalis locus indicat. Si tamen sententia hæc displicet, licet sequare alteram ejus viri conjecturam, ut ex conjunctis tribus hisce synonymis *phallus*, *veretrum*, & *bolus*, fiat *phalloveretrobolum*; idque ad majorem obscenitatem.

†VERNUS sine dubio est a ירא *jare*: cujus prima transit in *Vau* in conjugatione *Niphal*; sicut Psal. CXXX. 4. תורא (*tivvare*) est *timearis*. MAROCNIVS.

VERGO nunc absolute, nunc active sumi diximus in libris de Arte. Parque ratio in compositis *invergo*, *devergo*, *evergo*. Erat autem *vergo* sacrorum verbum, ubi notabat *fundo*, quomodo, sed extra sacra, Lucretius accipit in V. versu MVII.

Illi imprudentes ipsi sibi sæpe venena
Vergebant.

Sic *invergere* pro *infundere*. Maro, VI. Æn.

. . . . *Frontique invergit vina sacerdos*.

Quem in locum ita scribit Servius: *Fundere est supina manu libare; quod fit in sacris superis. Vergere autem est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut patera convertatur: quod in infernis sacris fit*. Unde videri possit, *vergo* esse a *verto*. [*verge*, *vergito*, *verto*.] A notione illa *vergendi*, quam diximus, Itali *versare*. Galli *verser* dicunt pro *infundere*. Quod si hæc *vergendi* notio non videatur propria, vide an magis placeat, ut *vergo* proprie sumatur pro *deorsum ago*: & absolute, pro *deorsum feror*. Quod si est, conflatum videatur ex ἔρα, *terra*; sive ἔραζε, *terram versus*, *deorsum*, & ἄγω vel ἄγομαι, *ago*, *agor*, *feror*. Sed maxime placet esse a ῥέπω, quod idem notat. G insertum, quomodo a γίνομαι est γίγνομαι: a *geno*, *gigno*; a πολὺς, *vulgus*, &c. A *vergo* est *divergium*, ubi amnis in *diversum vergit*. Utitur præter alios Frontinus.

VERMINA quid sint, docet Festus: *Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi a vermibus scindatur. Hic dolor Græce στρόφος dicitur*. *Vermina* igitur signat Cornelius Celsus: cum lib. II. cap. VII. de signis aquæ intercutis loquens, ait: *Ejusdem morbi nota est, ubi circa umbilicum intestina torquentur* (*στρόφους Græci vocant*) *eaque dolores manent*. Ex quibus Celsi verbis paret, cur eundem morbum Plinius & alii appellent *termina*. Dicitur autem *vermen* a *vertendo*, ut Græcis, quemadmodum vidimus, στρόφος vocatur a στρέφω, *verto*. Ut a supino *stratum stramen*; a *motum momen*; a *fulsum fulmen*: sic a *versum vermen*. Videntur & antiqui *vermen* dixisse pro *vermis*, ut *sanguen* pro *sanguis*. Lucretius, lib. V.

Donicum eos vita privarant vermina sæva
Expertes opis, ignaros quid vulnera vellent.

Ut sententia sit, vulneribus putrescentibus ob medicinæ inscientiam, *vermes* inde enatos esse. Ab hac significatione est, quod *verminare* dicitur pro *vermibus infestari*. Gloss. *Verminat*, σκωληκιᾷ. Gloss. Cyr. Σκωληκίασις, *verminatio*. Nisi legendum, Σκωλήκωσις, *verminatio*. Seneca, lib. II. natur. quæst. cap. XXXI. *In venenatis corporibus vermis non nascitur: Fulmine icta intra paucos dies verminant*. At ab altera *verminum* significatione est *verminare* pro *tormina pati*. Sic, Nonio teste, dixit Pomponius Hernea Pappi:

Decumus mensis est, cum factum est: ita fit, ita semper solet,

Decumo mense demum turgens verminatur, parturit.

Interdum autem non de *ventris torminibus*, sed generatim pro *torqueri* ac *cruciari* accipitur: ut apud Martialem, lib. XIV. ep. XXIII. ubi lemma, *Auriscalpium*:

Si tibi morosa prurigine verminat auris,
Arma damus tantis apta libidinibus.

Scio & hic *verminare* a Perotto exponi *vermibus infestari*, sed cum aurium *verminosarum* morbus non auriscalpio curandus sit, sed cura egeat graviori, uti Celsus & Plinius docent: rectius hic ἀπλῶς accipi dicamus pro *torqueri*, *cruciari*, *vexari*. Ita & Seneca *verminationis* voce usus, epist. LXXVIII. *Sic podagra & chiragra & omnis vertebrarum dolor, nervorumque interquiescit, cum illa quæ torquebat, hebetavit: omnium istorum prima verminatio vexat, impetus mora extinguitur, & finis dolendi est obtorpuisse*.

VERMIS Perotto est a *verto*, quia sese vertendo; hoc est, torquendo repit. Malim ab ἕρπω, *repo*, unde ἀναλόγως fieret ἕρμις. Vel ab εἴρω, *traho*, unde εἰρμὸς, *tractus*. Neutrum tamen satisfacit. Plane autem venire censeo, ab Æolico ϝέλμινς pro ἕλμινς, sive ἕλμιγξ, id est, *lumbricus*. At ἕλμινς a רמש, hoc est, *reptile*. A *vermis* est *vermiculus*, unde *vermiculari*, quo Plinius & alii de arboribus cæterisque plantis usi, cum ex iis *vermiculi* enascuntur. Onomasticon: *Vermiculor*, σκωληκίζομαι. Hinc & *vermiculata* dicuntur opera *tessellata*, quia minutis *tessellis*, quasi *vermiculis*, sint variegata distinctaque. Calcatum illud Lucilli.

Quam lepide lexeis compostæ, ut tesserulæ omnes
Arte pavimenti, atque emblemate vermiculato.

†VERPA *veretrum* Latinis significat, ac certo certius venit ab חרפה *herpa*, quod Græci interpretes modo ὀνειδισμὸν, modo ὄνειδος interpretantur, Latini vero *opprobrium*. Idcirco *opprobrium*, quia *præputium* (ut in illo Jos. V. 9. *Hodie abstuli opprobrium* (in Heb. חרפת *kherpath*) *Ægypti a vobis*) opprobrium apud Judæos erat; id Tusci, & ex his Latini audientes, *verenda* appellarunt חרפה *herpa*, & aspiratione in Digamma versa, VERPAM. Atque

hoc

hoc unum ex certissimis exemplis est, in quo Chet Hebraicum in V consonum commutatur: quod saepe factum, passim hoc nostrum specimen etymologicum docet. A *Verpa* deinde fit Verpus *περιτετμημένος*, is scil. qui verpâ caret, sive cui praecisa est ἀκροβυστία. Mazochius.

Verpus pro *medio digito* Perotto, ac Tiraquello quoque notis ad Alexandrum Neapolitanum, sic dici videtur a *verrendo podice*. Ac quia hoc utantur ad eam rem Judaei, inde hos quoque *verpos* idem Perottus nominari censet. Aliis placet sic vocari Judaeos a *versa pelle*, quia recutiti. Sed sunt haec plane insulse. Nam Judaei quidem ita appellantur, quia recutiti, verum a *verpa* seu *virili membro*, quomodo *verpa* vocabulo usi Catullus, Martialis, & auctor carminis Ithyphallici. Nec absurde, qui hos *verpam* dici placet ab ἕρπω, quia referat *lumbricum*. *Medius* vero *digitus* appellatus est *verpus*, quia si solus exeratur, reliquis digitis compressis, referat *verpam* sive *veretrum*. Atque hinc quoque liquet, cur hoc digito monstrarentur molles & effeminati; quomodo Diogenes monstrabat Demosthenem, qui ob mollitiem male audiebat, eaque de caussa *βάταλος* ab Æschine cognominabatur. Et quoque consuetudo veterum caussam praebuit appellationi, qua *idem digitus* dictus *infamis*, ac *impudicus*: ut quo monstrari solerent infames, quemadmodum diximus. Porro Hadr. Junius in Nomenclatore suo *verpum* scribit pro *verpa*, eodemque modo accipit Julius Scaliger libris de caussis L. L. cap. xxvii. Et sane favent Glossae Philoxeni, in quibus legas: *Verpus*, Δρίλος, καὶ ὁ μέσος δάκτυλος τῆς χειρός· λέγεται δὲ καὶ I ... . Nam *δρίλος*, *lumbricus*, & *μεταφορικῶς* veretrum, quomodo & *verpa* seu *verpus* ab ἕρπω, ut dicebamus. Ad *δρίλος* proxime accedit Belgicum *drul*, quod idem notat. A *δρίλος* & *πίω* sive *πίνω* *pocula veretri figuram habentia* dixerunt *drillopotas*: quod clare ostendit vetus Juvenalis Scholiastes ad illud sat. II.

. . . . *Vitreo bibit ille Priapo*.

Ubi sic scribit: *In vitreum penem, quos appellant drillopotas*. Male meo judicio lectionem hanc immutatum it vir summus Is. Casaubonus, in notis ad scriptores Historiae Augustae.

Verres, *porcus* est *non castratus*, qui postquam *castratus*, *majalis* dicitur. Neque enim audiendi viri eruditi, eosque inter Justus Lipsius, qui, lib. II. Var. Lect. cap. xvii. *verrem* Latinis dici ait, *porcum genitalibus membris exsectis*. Verisimile est eos deceptos esse loco Plutarchi, in Ciceronis vita: ubi etiam in optimis edit. legas: βέῤῥον γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖρον καλοῦσι. Nam omnino legendum τὸν μὴ ἐκτετμημένον· quod Hadr. Junius recte observavit, ac clare comprobatur his Varronis verbis, lib. II. de R. R. cap. IV. *Castrantur verres commodissime anniculi, utique ne minores quam semestres: quo facto nomen mutant, atque e verribus dicuntur majales*. Quod ad etymon, Isidorus lib. XII. cap. I. *Dictus*, inquit, *verres*, *quod grandes habeat vires*. Quod omnino ineptum. Quare aliud quaerendum. Si *verres* esset, quod Lipsius putabat, dici posset sic dici a *versa* natura; ea nempe ratione qua Varroni inde *verbex* dici videtur, ut suo loco dicemus. Nunc verisimilius est *verres* quasi *verpes* dici a *verpa*, seu *genitali* quo pollet. Aristophanes Grammaticus apud Eustathium: τῶν συῶν οἱ μὲν τέλειοι καὶ ἐνόρχαι κάπροι· οἱ δὲ τίονες αὐτῶν μικροί. Ubi *κάπρος* non *aprum* notat, (nam hic inter sues refertur) sed *porcum non castratum*. Similiter Gloss. Phil. *Verres*, *κάπρος*.

Verriculum sive *everriculum* est retis genus, unde Philoxeni Glossae *σαγήνη* vertunt. Itaque quod Herodoto & aliis est *σαγηνεύειν*, id recte cum Valla transferas *everriculare*. Idem Valla *ἀμφίβληστρον*, *everriculum*, interpretatur: quod vulgatus interpres nunc *sagenam*, nunc generis nomine transfert *rete*. Omnino autem aliud esse *ἀμφίβληστρον*, docebit eruditus interpres in Notis ad Matth. cap. XIII. *Verriculum* sive *everriculum* dicitur, quod *verrat mare*: quomodo Silius Italicus, lib. XIV. vers. CCLXV. dixit:

. . . . *Seu verritur aequor*

Verrere.

Sic enim pro *vertere* scribendum esse, recte monuit Fr. Modius in Novantiquis. Etymon hoc confirmat quoque Servius ad illud I. Æn.

. . . . *verrantque per auras*.

Verrere, inquit, *est trahere*, *a rete*, *quod verriculum dicitur*. Ubi putem Servium scripsisse, *a quo rete verriculum dicitur*. Nonius: *Everriculum genus est retis piscatorii*, *a verrendo dictum*, *vel quod trahatur*, *vel quod si quid fuerit piscium nactum*, *everrat*. Idem deinde etymon confirmat Nonius loco Ciceronis Verrina quinta, ubi cum narrasset, quomodo *Verres*, sublatis emblematis, pauca Siculis vasa reliquisset, ad nomen ejus alludens, dicit: *Quod unquam*, *judices*, *hujuscemodi everriculum ulla in provincia fuit?*

Verro Graecis est *σαίρω*, & *κορέω*. Num ergo *verro* est vel a *σαίρω*, vel a *κορῶ*, ut *σ* aut *κ* abeat in *V* consonam? Nonius *verro* exponit, *traho*, *ferio*, seu *percutio*, & *mando*. Si proprie est *traho*, ut in illo Maronis:

Quippe ferant rapidi secum verrantque per auras.

Videatur esse a *σύρω*, vel *ἐρύω*. Sin *κορέω* mundo signet, fuerit ab Hebraeo פרר, *mundavit*: unde ... , *καθαρός*, *mundus*. Sed puto *verro* proprie sumi, cum ita accipitur, ut in illo Juvenal. sat. XIV. *Verre pavimentum*. Quare simplicius videtur, si a *verto* deduxeris. Nam *verrentes* vertunt sordes scopis: unde Belgis *keeren* utramque notat, *vertere*, & *verrere*. Confirmat etiam hanc sententiam, quod Latini eadem notione dicant *avertere*, & *averruncare*. Convenit & cum Æolico *βέῤῥω* seu *ἔῤῥω*. Quod interdum notat *abeo*, *perdo*: ut *ἔῤῥωμαι*, *pereo*.

† Verro videtur ab Hebr. ברר *varar* ortum, quod non solum Hebraice, sed & in cognatis linguis est *mundare* & *purgare*: quod non aliter quam sordibus evertendis fit. Hinc בר *Var* Hebraeis qui *mundus* est, dicitur, idemque est Chaldaeis ברר *Verar*. Mazochius.

Verruca, *tuberculum cutis* ex bilioso multo crassoque humore, ab antiquo *verruca* videtur nomen sumsisse. Est enim ingratum ac molestum quid, unde opera datur, ut heliotropio, zacyntha, aliave herba *verrucaria*, *averruncetur*, hoc est, *avertatur*.

Versura vox quin a *vertendo* fit, nemo ambigit. Ceterum ea vox aliter in agricultura sumitur, aliter in architectura, aliter in mercatura. In aratione *versura* a *boum conversione* vocatur, ubi sulcus unus desinit alterque incipit. Graeci eodem modo *ἀντρόφων* vocant, unde, ut ex Pausaniae Eliacis & Hesychio discimus, *βουστροφηδὸν* dixere scripturae genus, quo cum a sinistra dextram versus scripsissent, *versum* proximum a dextra incohabant: sive Hebraeorum more secundus quisque *versus* scribi soleat, literarum situ reservato, sed ordine solum inverso: sive *versu* uno absoluto tabellas necesse habuerint convertere, ut literarum facies esset opposita, secus ac in diaulo fit, ubi cum quis ad metam pervenit, facie diversa contrariisque vestigiis ad eandem revertitur locum, unde pedem extulerat: qualis item in aratione ratio est, ubi postquam sulcum unum duxere, bobus & aratro in contrarium *versis*, alterum sulcum in contrarium ducunt. At in architectura *versura* dicitur exterior angulorum in parietibus flexus, quomodo usus Vitruvius, lib. III. cap. I. Idem lib. V. cap. VI. *versuras* in theatris nominat porticus a scena ductas ad theatri cornua. Quid vero in mercatura dicatur *versura*, docebit hic locus Donati ad Phorm. act. V. sc. II. *Versuram facere dicitur*, *qui ae alienum ex aere alieno solvit*. *Dicitur etiam versuram facere*, *cum minore fenore acceptam quis pecuniam majore occupat*. Et Festus Pompeius: *Versuram facere*, *mutuam pecuniam sumere*, *ex eo dictum est*, *quod initio*, *qui mutuabantur ab aliis*, *non ut domum ferrent*, *sed aliis solverent*, *velut verterent credi-*

creditorem. Sane *vertere* & *versari* sunt mercatorum verba, unde Plautus Mostell. act. II. sc. II.

Jam homo in mercatura vertitur.

hoc est, *versatur*. Indeque *Vertumnus* juxta Asconium in III. Verr. *Vertumnus*, inquit, *Deus invertendarum rerum, id est, mercaturæ*. Quamquam hujus nominis alii quoque adferantur causæ: ut constat ex Propertio lib. IV. el. II. Vide & Baptistæ Pii annotat. poster. cap. XXXIII.

Verres a *vertendo*: cujus ratio ex agricultura optime intelligitur. *Vertere* enim, & *versare*, esse agricolarum voces, satis docebit unus Maro, cujus illud initio libb. de agricultura:

. . . . *Quo sidere terram*
Vertere, Mæcenas.

Et aliquanto post: *Fortes invertant tauri*. Et eodem libro: *Versando terram experti*. Et sæpe alibi. Græcis quoque similiter πολεῖν est *agrum vertere & arare*. Quemadmodum autem agricolæ vomere vertunt terram, ac sulcum faciant, ita in ceris quoque stilo sulcabant scribentes: unde T. Quintius Atta,

Vertamus ferrum a cera, mucroneque aremus
Osseo.

Et apud Ciceronem, *exarare literas*. Nec dubitari debet, quin singuli scripturæ sulci, ex eo *versuum* nomen acceperint, quod ut agricola convertere solum, sic scriptor stilo, *ceram vertat*: ac ut ille in terra sulco uno absoluto, vertit aratrum, aliumque sulcum efficit; sic qui scribit, stilo sinistrorsum *verso* prolatoque novum in cera sulcum ducat. Cum autem id non minus in prosa fiat, quam in carmine, paret *versus* nomen natura sua non minus solutæ quam ligatæ orationi convenire. Vulgo in prosa *lineam* aut *regulam* appellare solet. Sed hoc loquendi genus Latinum non est. Quippe veteres in pedestri quoque oratione id *versum* dixere. Ita ait Justinianus proœm. de confirmat. Digest. *Hanc sic* (Digestorum sive Pandectarum) *appellationem imponentes, nec ultra quindecim myriadum versuum numerum eis dantes*. Imo Cicero quoque sic locutus epist. XVI. ad Att. Eodemque modo non uno loco *versiculi* vocem usurpat. Sed quia poetæ *versus* suos certo a solvunt pedum numero, hinc factum ut hi sibi versum nomen prope fecerint peculiare. At spissus etiam error, qui *versum* ex eo dici putant quod antequam legi mos accipiat numeros, modo hoc, modo illo modo *vertatur*. Errant & illi, qui a *verrendo* deducunt, quia a *verro* etiam, Prisciano teste, dicatur *versus*, ut apud Plautum Pseudol. act. I. sc. II.

Versa, sparsa, tersa, strata, lauta, coctaque omnia
uti sient:

(ita Diomede præeunte corrigit Valens Acidalius:) & apud Cic. III. Verr. *Etenim quam tu domum, quam urbem adiisti, quod non eversum atque extersum reliqueris?* Similiterque, Diomede teste, Seneca dialogo de superstit. dixit, *versa templa*. Sed ut hæc quidem fatemur, ita negamus a *verrendo versui* esse nomen inditum; nec patrocinatur huic sententiæ Jul. Scaliger, lib. II. de R. Poët. cap. V. nam (quod etiam Becmannus vidit) *vertere* is scripserat, non (prout in vulgatis legitur) *verrere*; uti argumento est, quod verbum id interpretatur *sulcare*: *versusque* vult esse *sulcos*, quodque sumtum ait ab agricolis, qui *terram vertere* dicuntur, indeque petita tralatione Tullium quoque dixisse *exarare literas*. Quare non est, quod quis summi viri auctoritate spissum adeo errorem deinceps defensum ire pergat. Sed de voce *versus* satis multa.

Versuti & *callidi* originem exponit Tullius, lib. III. de Nat. Deor. *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur: callidos autem, quorum tanquam manus opere, sic animus usu concalluit*.

Vertagum esse genus *canis venatici* docet hic locus Julii Firmici, lib. V. Astron. cap. VIII. *Equorum nutritores, accipitrum, falconum, cæterorumque avium, quæ ad aucupia pertinent, similiter & canum, molossorum, vertagorum, & qui sunt ad venationes accommodati*. Idem cognoscimus ex Martiale, lib. XIV. ep. CC. ubi lemma *Canis vertagus*; distichon tale:

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Quod ad etymum, Turnebus, lib. XVIII. cap. I. nunc suspicatur non *vertagus* scribendum, sed *vertrahus*, ac si dici quasi *pertrahus*, quod *feras trahat*: nunc judicat etymon quidem id rectum esse, sed *vertagus* tamen, vel *vertragus*, dici debere, abeunte spiritu aspero in *g*, quomodo *tregula* Grammaticis a *trahendo* dicta videtur. Sed fortasse frustra ejus vocis origo in Latio quæritur, planeque ea vox peregrina est, quam quorundam esse opinionem, scribit Cælius Rhodiginus, lib. XVII. cap. XXXIII.

Vertex a *verto*. Varie sumitur. Pro *extremo axis*, *circa quem cælum vertitur*, a *vertendo* est, quomodo junioribus Græcis πόλος est ἀπὸ τοῦ πολεῖν. *Verticis* voce sic usus Cicero in Phænom. & Maro I. Georg. Item accipitur pro *aquis in se rotatis*; quod nempe *vertantur in gyrum*. Inde accommodatum *capitis*, propter eorum flexum. Ab *homine* autem translatum ad *montium cacumina*. Docere hæc possumus loco Fabii lib. VIII. cap. II. quod est de Perspicuitate, ubi sic scribit: *Secundo modo dicitur proprium inter plura quæ sunt ejusdem nominis, id est, unde cætera ducta sunt: ut vertex est contorta in se aqua: vel quicquid aliud similiter vertitur. Inde propter flexum capillorum, pars est summa capitis: & ex hoc quod est in montibus eminentissimum. Recte, inquam, dixeris hæc omnia vertices, proprie tamen, unde initium sumtum est*. Porro pro *vortex* veteres dixere *vertex*: ut vel significatione vel origine differre non possunt. Aliter, scio, Charisius, cujus hæc verba, lib. I. *Vertex a vertendo dicitur, vortex a vorando*: *&* vult *Plinius verticem immanem vim impetus habere*, ut;

. . . . *Ingens e vertice pontus*:
verticem vero circumactionem undæ esse, ut:
. . . . *Et rapidus vorat æquore vortex*.

Similiterque Fl. Caper de Orthograph. *Vortex fluminis est, vertex capitis*. Sed recte Annæus Cornutus, in Collectaneis Cassiodori de Orthographia, duo hæc pro eodem habet: *Vostra*, inquit, *olim ita per O, hodie per E*; ut, *Advorsum, adversum, Pervorsum & perversum, Votare, vetare, Vortex, vertex, Convollere, convellere, Amplactere, amplectere*. Eadem sententia Aruliani Messi in Virgilianarum locutionum exemplis, qui is quoque non aliter differre vult, quam *vulnus* & *volnus*. Neque distinguunt Glossæ Philoxeni, in quibus quadruplicem ejus vocis significationem legas: *Vertex*, δίνη ὕδατος. *Vertex montis*, κεφαλὴ ὄρους. κορυφή. *Vertices*, ἄκρα ἐν ὄρει. *Vertices*, κεφαλῆς κορυφαί. Pierius quoque in Castigationibus Virgilianis testatur promiscue ea usurpari in vett. libb. Sed omnium argumentorum illud fortissimum, quod Fabius Quinctilianus scribit, Scipionem Africanum primum in *vortices*, & *vorsus*, a literam vertisse in *E*.

Vero Perotto dici videtur a *vere*, quia *vere* annus incipit *verti*. Contra Varro, lib. IV. de L. L. *Tempus secundum Ver, quod tum virere incipiunt virgulta, ut vertere se tempus anni, nisi quod Jones dicunt ἦρ*. Sed *Ver* quidem paret esse a ἦρ sive ἔαρ. Unde autem *verto* dicatur, non æque manifestum est. Juxta nonnullos non tam *veru* & *verro*, sunt a *verto*, quam hoc ab illorum alterutro. Alii conjectant esse a *varus*, hoc est, *flexus*, *curvus*, ut dicatur quasi *varito*. Mihi necdum aliquid verisimilius occurrit, quam quod Nunnesio etiam in Grammatistice placuit. Nempe ut κατὰ μετάθεσιν fiat a τρέπω, *verto*, τ etiam converso in *v* consonam: quomodo a πατρωὸς est *vitricus*, a *pater* nostrum *vader*. A *verto* est *vertex*, de quo pluribus seorsim. A *verto* quoque est *vertigo*, ut a *prurio prurigo*, ab *imitor imago*, & κατὰ συγκοπὴν *imago*, &c. Quid sit *vertigo*, Isidorus docet, lib. IV. cap. VII. A *vertigo* est *vertiginare*, quod est *circumferri*. Usus Tertullianus cap. III. de Pallio. A *vertendo* etiam

etiam dicta *vertebra*, σφόνδυλος, ut Gloss. Philox. interpretantur. Nempe quia *vertebrarum* beneficio homo se *vertere* flectereque possit. Ab eadem origine dicta *verticula*, quomodo *articulos* a Lucillio vocari scribit Festus. Non tamen soli ita *articuli* dicuntur, sed etiam *spondyli spinae*. Quod indicant hi Lucillii versus apud Nonium in genu:

Haret verticulis adfixum in posteriore
Parte atque articulis, ut nobis talu' genusque.

Item *verticulum*, & ἀτρακτοειδὲς *verticillum*, quomodo Plinius nominat instrumentum, quod fuso adhibetur, ut facilius *vertatur*. Onomasticon: *Verticulum*, σφόνδυλος. Gloss. Philox. *Verticulum*, σφονδύλιον περὶ ἄτρακτον. Ab eodem est *Vertumnus*: ut mox dicam. Et haec quidem *T* retinent. Sunt alia plurima, quae a supino descendant. Tale est *verso*, quod proprie de piscibus dicitur, quando assantur. Vide Turnebum, lib. XI. cap. VII. & lib. XXI. cap. XXIX. Item *versus*, & *versura*, de quibus quia pluscula dicenda sint, seorsim potius agam. Adhaec *versutus*, πολύτροπος, ποικιλόφρων, ut Gloss. Philoxeni exponunt, αἱμυλόφρονος, ut in Glossis Cyr. Nempe quia novit *versare* dolos, seque *vertere* omnes in facies, ut loquar cum Marone. Cicero III. de natur. Deor. *Versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur*. Festus: *Versuti dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur*. Etymon respexit Plautus, Epid.

Versutior est, quam rota figularis.

Simileque hoc Capt.

Utroque versum rectum est ingenium meum, ad te, atque ad illum, pro rota me uti licet.

A *versum* quoque est deponens *versor*, & *conversor*, quomodo Belgice κατὰ λέξιν dicunt *met yemant verkeeren*. Hinc *versabundus*. Vitruvius, lib. I. a. cap. VI. *Circa meridianum cardinem, qui est propter inclinationem mundi subjectus terrae, sidera versabunda latentiaque non habent egressus orientes supra terram*. Ab eodem est *versorius*. Unde *versoria* pro pede veli, hoc est, funiculo, quo extremus veli angulus religatus. Hinc apud Plautum Trinummo & Mercatore legimus, *Cape versoriam*: quod est, tene pedem veli. *Versoriam* dixere, quia prout haec manu tenetur, ita velum profertus *vertiturque*. Vide quae in *Pes* diximus. Neutiquam vero audiendi, qui *versoriam* putant vocari instrumentum simile pyxidiculae, cujus beneficio nautae ad polos diriguntur: quam in Campania Amalphiae non multis retro seculis invenisse dicitur. Hanc interpretationem legere est apud Philandrum, Alciatum, Gyraldum, ante quos omnes eam attulit Hermolaus Barbarus in Glossis Plinianis: atque ante eum Blondus. Postremo loco addamus aliquot a *verto* composita. Hujusmodi est *versicolor*: quomodo vocatur, quod diversorum est colorum. Gloss. Philox. *Versicoloria*, ποικιλόχροα. Proprie autem hoc nomen meretur, quae versione sua varium oculis colorem ostendunt. Donatus, in 2. Æn. *Versicolor est, quae, dum vertitur, mutat colorem*. Tertull. lib. de Pallio, cap. III. ubi de pavone loquens: *Omni, inquit, fyrmate salutior, qua cauda jacent, multicolor, & discolor, & versicolor, nunquam ipsa, semper alia, etsi semper ipsa quando alia, toties denique mutanda, quoties movenda*. Simile est *versiformis*, quo usus idem cap. antecedenti. *Nostra certe mutatio*, (*quod clausit vel in totum Homericis oculis liquet*) *totum versiforme est; dies & nox invicem vertunt, solstitionibus annus, luna modulationibus menstruis varias*, &c. Simile quoque *versipelis* & *versipellis*, qui vertit pellem. Hinc Glossae Cyrilli: χαμαιλέων ζῶον, *Vertipilio*, *versipelle*. Qui locus corrigendus ex Philoxeno, in cujus Glossis est, *Versipelis*, χαμαιλέων. *Versipellis*, χαμαιλέων καὶ λυκάνθρωπος. Nempe *chamaeleontem* sic dixere, quia subinde colorem mutare creditur: ut Aristoteles & Plinius narrant: ac notum est ex proverbio: *Chamaeleonte mutabilior*. Lycanthropos quoque *versipelles* dictos, ostendit Plinius, lib. VIII. cap. XXII. *Homines in lupos verti, rursumque restitui sibi, falsum esse, confidenter existimare debemus, aut credere omnia, quae fabulosa tot saeculis comperimus. Unde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum, ut in maledictis versipelles habeat, indicabitur*. Lucillium Plautumque *versipellis* voce usos docebit Nonius Marcellinus. Usurpat & Appuleius. Item *Verticordia*, Veneris cognomen. Valerius Max. lib. VIII. cap. XV. *Ut Veneris Verticordiae simulachrum consecraretur, quo facilius virginum mulierumque mentes a libidine ad pudicitiam converterentur*. Hinc Ovidius, lib. IV. Fastorum.

Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est.
Cumaeam veteres consuluistis anum.
Templa jubet fieri Veneri: quibus ordine factis,
Inde Venus versa nomina corde tenet.

†VERTUMNUS, sive ut alibi legitur VORTUMNUS (nam VERTO verbum antiquitus VORTO scribebatur) Varroni (1) Propertioque deus Tuscus erat. Ac si Propertium audimus, is facile a *vertendo* (2) nomen obtinuit; nim. a Tiberi amne (3) *versa*, vel a fructibus *vertentis* anni, vel quod ei natura sit, ut quam decore in omnes figuras *vertat*. Donatus nomen derivavit a rebus bene vel male *vertentibus*. Postremo omnium optime Asconius a *vertendis* mercibus nomen derivavit, eumque deum mercaturae fecit; qui ad illud Ciceronis Verr. III. *A signo Vertumni ad Circum maximum* sic adnotat. *Signum Vertumni in ultimo Vico Turario est, sub basilicae angulo flectentibus se ad postremam dexteram partem. Vertumnus autem deus invertendarum rerum est, idest mercaturae*. Cur Asconio magis, quam Propertio credam, illud facit, quod poëta exornandae elegiae causa potuit plura illa comminisci, quae dicit: at Asconius historica fide ac diligentia Vertumnum mercaturae deum esse prodidit; nec ideo minus a *vertendo* nomen assecutum, quia mercatura in mercibus pretio aut alia merce *invertendis* universa occupatur. Hinc *versuram facere*, mercaturae locutio est. Festus: *VERSURAM facere, mutuam pecuniam sumere, ex quo dictum est, quod... mutuabantur... ut aliis solverent, velut VERTERENT creditorem*: de quo vide & Donatum ad Phormionem. Ergo hic mercaturae deus a *vertendis* mercibus nomen sibi quaesierit. At mirabitur aliquis, quid causae fuerit, ut deo Tusco nomen Latinum fuerit. An postquam is deus civitate Romana donatus fuit, simul ei Latinum nomen impositum, quod Tusci interpretamentum esset? An vero VERTUMNUS vox est priore sui parte Latina, posteriore Tuscanica? quia vocabula pars prior tantum uno sermone designat, quantum altero posterior. Ergo in VERTUMNUS pars prior est a *vertendis* mercibus, quibus deus ille praeerat: pars

(1) *Hinc Varro in IV. de L. L.* (*ed Amst. pag.* 14) ab eis (*Tuscis qui cum Coelio Vibenno Romam venerant*) dictus Vicus Tuscus, & ideo ibi Vortumnum stare quod is deus Etruriae. *Idem deus apud Propertium IV. el. 2. sic loquitur*: Tuscus ego et Tuscis orior; nec poenitet inter Praelia Volsinios deseruisse focos. *Infra*: At tu Roma meis tribuisti praemia Tuscis, Unde hodie Vicus nomina Tuscus habet.

(2) *Propertius ibidem*: Vertumnus verso dicor ab amne deus, Seu quia vertentis fructum percepimus anni &c. *Infra de se narrans Vertumnus ait*: Tu vero modo crede deo: Opportuna mea est cunctis natura figuris, In quamcunque voles, verte, decorus ero. *Post plura*: At mihi, quod formas unus vertebar in omnes, Nomen ab eventu patria lingua dedit. *Quasi vero verbum Verto Etruscum sit* (*ait enim*: Nomen patria lingua dedit) *quod tamen Latinum esse tantisper credemus, dum Tuscum esse aliquis doceat*.

(3) *De amne versa praeter Propertium, testatur etiam Servius ad VIII. 90.* Hac enim (*ubi Vicus Rumuli*) labebatur (*Tiberis*) antequam a Vertumno factis sacrificiis averteretur.

vero altera Menva eamdem notionem præfefert fermone Tufco & Orientali. Nam Hebr. מנה *mana* & Chald. מנא *mana* five *Mna* eft proprium mercaturae verbum, quod eft *numerare*, *fupputare*, *ponderare*; ex quo verbo fit מנה *mane* i. e. *mina*, *libra*, *pondo*, & alia nomina ad commercium pertinentia. Apud Tufcos, utpote θαλασσοκρατοῦντας mercature vigebat, cui proinde deus ille præerat. Mazqmiva.

Vesv, in quo cibi affantur, a *verfando* fic dici, fcribit Varro lib. iv. de L. L. Poffis alioqui & a πείρω deducere, hoc eft, *transfige*. Unde Homerus, five alius, in hymnis:

Ὤπτα δ' ἀμφ' ὀβελοῖσι πεπαρμένα δαρδάπτοντα,

Et Od. γ. dicuntur, ἀμπεμπώβολα. Etiam ob fimilitudinem fic dixere *jaculi genus*. Virg. vii. Æn.

Et tenui pugnant mucrone, veruque Sabello.

Sidonii quoque fimilem locum mox adferemus. Idem & verutum dicitur. Feftus; *Veruta*, *pila dicuntur*, *quod velut verua habeant præfixa*. Ab Antonio Auguftino perperam editum *varata*. Sane veruta eft in MSStis Nanfii. Meminere *verutorum* Livius, Silius, Plinius, Ammianus, ac fortaffe etiam Maro, ii. Georg.

Affuetumque malo Ligurem, Volfcofque verutos Extulit.

In vulgatis eft *verutos*, quod *veru armatos* interpretantur. Sed veruta recte legendum vidit J. Lipfius, lib. iv. πολιορκ. dial. iv. Ita fententia fuerit, labori Ligurem, jaculationi Volfcos affuevifle. Etiam a *veru* *verutina* vocatur; unde paret vocem eam quatuor, non tribus fyllabis enunciari debere. Fulgentius Planciades: *Verutina jaculi genus longum, quod aliqui verutum nominant*. *Galbius* (al. *Gabius*) *Baffus Satira*:

Verutina confodiende, non te nauci facio.

Hæcce enim pro nihilo pofuerunt. Plautus Bacch. (act. iv. fc. viii.)

Si tibi eft machæra, & nobis verutina eft domi
Qua quidem te faciam, fi tu me irritaveris,
Confoffiorem foricinam nænia.

ubi apte *confoffiorem* dixit. Veru enim, feu verutina, fodit, ac punctim ferit, non cæfim. Hinc & Sidonius carm. v. verf. cccxix.

. . . . *eque cute ac fide foffus*
Ille, *veruque alius* . . . .

Græci vocant σαύνια. Nam ubi Livius in claffibus armandis verutum, ibi Dionyfius Halicarnaffenfis σαύνιον dicit. Hefychius, Σαύνιον, ἀκόντιον βαρβαρικόν. Ab eo *Samnites*: Græcis putantur dicti Σαυνῖται, unde Latinum *Samnites*: nempe quia Saunia five veruta imprimis ufi, quod iccirco *veru Sabellum* Maro vocat, uti vidimus. Plinius, lib. iii. cap. xii. *Samnitium*, *quos Sabellos*, & *Græci Saunitas dixere*. Paulus Diaconus ex Fefto: *Samnites ab haftis appellati funt*, *quas Græci σαύνια appellant*, *has enim ferre adfueti erant*. Idem fcribit, lib. ii. de geftis Longobardorum, cap. xx. *Samnites nomen accepere olim ab haftis*, *quas ferre folebant*, *quafque Græci Saunia appellant*.

Vervactum, quafi *vere actum*. Nam fic dicitur *ager vere profciffus*, *deindeque quiefcens ufque ad fequentem autumnum*, quo fementis fit. Plinius, lib. xviii. cap. xix. *Quidam utique ab æquinoctio verno profcindi volunt*. *Quod vere femel aratum eft*, *a temporis argumento vervactum vocatur*. *Hoc in novali æque requieto neceffarium eft*. *Vervactum* cum Probo intelligi puto a Marone i. Georg. ubi ait:

Illa feges demum votis refpondet avari
Agricolæ, *bis quæ folem*, *bis frigora fenfit*.

Nam *vervactum* primum frigus fentit, cum fub exitum hyemis feu veris initio profcinditur: proxima æftate, qua ficcatur, primum perfentit æftum: hinc fub finem autumni aut veris initio, fementi paratur, hyemeque interjecta fecundum fentit frigus: uti fecundo æftum fentit æftate fequente, qua fructum fert. Itaque paret *vervactum* idem effe, quod *novale*, eique oppeni *agrum reftibilem*, qui fic vocatur, quod is reftet, *novali* quiefcente. Opponit ea Varro, lib. i. de R. R. cap. xliv. *Illud quoque multum intereft in rudi terra, an in ea feras, quæ quotannis obfita fit, quæ vocatur reftibilis: an in vervacto, quæ interdum requiefcit*. Item Columella, lib. ii cap. x. *Ab hoc recte phafelus terræ mandabitur, vel in vervacto, vel melius pingui & reftibili agro*. Et ejufdem libri cap. xiii. *Fabæ modii quatuor, vel fex, in vervacto duas operas bubulcorum detinent, ac in reftibili unam*. Vide *Novalis*, & *Reftibilis*. A *vervacto* eft *Vervactor*, Deus vervacti præfes. Ut in Flaminis Cerealis indigitamento, cum facra faceret Cereri ac Telluri; *Vervactor*, *Redarator*, *imporcitor*, *infitor*, &c.

Vervex, fi Perottum audimus, ab *inverfis tefticulis*. Malim eadem mente, a *verpa*, quod notat *genitale*. Ut enim *verres*, quafi *verpes*, quia habet tefticulos integros, quibus fi careat, dicitur *majalis*; ita *vervex*, quafi *verpex*, quia non habeat tefticulos integros, qui fi adfint integri, appellatur *aries*. Nam ut ab *equo cantherius*, a *verre majalis*, ita ab *ariete* differt *vervex*. Ifidorus vero (quod bona egregii viri venia dixerim) nugatur. Sic enim fcribit, lib. xii. cap. i. *Vervex vel a viribus dictus*, *quod cæteris ovibus fit fortior*, *vel quod fit vir*, *id eft*, *mafculus*; *vel quod vermem in capite habeat*, *quorum excitati prurit u*, *invicem fe concutiunt*, & *pugnantes cum magno impetu feriunt*. Quorum poftremum nec ipfum Ifidorum ferio fcripfiffe crediderim. [a φορβῶ fit φορβάς, idem quod φορβὰς & φορβάδων, unde & πρόβατον, quod inepte a προβαίνω ducunt.]

Verus non a ve, id eft, *valde*, & *reor*, quia vera animum maxime afficiant: fed nec a ve, & *res*, quia fermo *verus* rem ipfam profitetur; quæ Perotti eft fententia: multoque minus a *vere*, quia verno tempore partus omnes ad maturitatem perveniant, qui alioquin fæpe deficiant; quod idem tradidit Perottus: fed ab ἐρῶ, hoc eft, *dicere*, quia quod dicitur, eft; quodque eft, hoc dicitur; ut hæc duo fint ἀντιστρέφοντα, nempe in fermone tale, qualem effe convenit. Valde hoc ἔτυμον eo mihi firmare videor poffe, quod Hebræis דבר, non tantum *verbum*, five *fermonem*, quæ propria ejus notio eft, fed etiam *rem*, feu *factum* notat. Imo & Homero ἔπος pro re *ipfa* accipitur. Et putabat Scaliger *res* effe a *refes* vel *refis*, hoc a Græco ῥῆσις, *dictum*. [a Teutonico *waer*, *weer*.] A *verus* eft verbum *vere*, ἀληθῶς: ut in illo poëtæ veteris,

. . . . *fatin' vates verant ætate in agunda*.

Ab eodem conjunctio *vera*, ut a *certus certe*. Gloffæ Cyrillo tributæ: Ἀληθῶς, vero. Plautus Moftell.

Ego mavis vituperari falfo, *quam vero extolli*.

Hæc princeps notio ejus particulæ: quæ deinceps pro *autem* accipi cœpit.

Vesicam per v vulgo fcribimus. Adamantius tamen Martyrius BESICA per B prætulit. Pro vulgato fcribendi more facit ἔτυμον: fi ita dicatur, quafi *vas aquæ*, ut cenfet Ifidorus, lib x. cap. i. fi a *vento*, unde dictam ait Caper; æque inde eft, quod nonnulli, & hos inter Neftor Novarienfis *veficam* fcribendum putent. Sane Belgæ eodem modo, a *blafen*, quod eft, *flare*, *blafe* appellant. Poffis eapfe de cauffa deducere a φυσάω, quod eft *flatu diftendo*. Vel ab hujus verbi prolo φῦσα vel φύσκα. Gloff. Phil. *Vefica*, φῦσα. Gloff. Cyr. κύστις, ἡ φύσκα, vefica. Id malim, quam ab ejufdem notionis & originis voce φύσκα, unde venire cenfent Caninius, & Nannefius, interjecto *I* poft *e*, & converfo φ in *V*. Vel eft *vefica* a Latino *vifire*, quod ipfum eft, *flatum emittere*, ac proprie de *ventris flatibus* dicitur, quando fine fonitu fiunt. Græcis eft βδέω, unde flatus ipfe βδόλος & βδέσμα dicitur. Quemadmodum fi cum fonitu fiat, Græcis πορδὴ vocatur a πέρδω, unde Latinorum *pedo*. Hæc difcere eft ex vett. Gloffis. Nam in Latino-Græcis Philoxeno tributis legas; *Peditum*, πορδή. *Pedo*, πέρδω. *Viffio*, βδόλος. *Vifio*, βδόλος.

Φίλος. Itidem in Græco-Latinis, in Cyrilli ædice inventis, habes: Βδέρμα, Vissium. Βδέω. Visso. Πέρδομαι, pedo, pepedi, Πορδὴ, peditus, peditum. Ex quibus Jos. Scaliger lucem primus alluxit loco huic Ciceronis in erudita illa epistola ad Pætum: *Quid enim? num honestum verbum divisio? At inest obscenum, cui respondet intercapedo.* Nam cacephaton illud, quod voces eas habere ait Tullius, est propter finales syllabas *viso* & *pedo*, quibus significatur βδέρμα & πορδὴ. Vide *Pedo*.

VESPA, *aculeatum insectum*, Græce σφὴξ. Joann. Genuensis in Catholico censet vocem hanc conflari ex *vis* & *pare*, vel *paro*, quia vi petat, vel paret. Melius quibus placet ex eo sic vocari, quod *vesperi* mascas venari soleat in cibum. Sed maxime placet esse ab accusativo σφῆκα, *vespam*, σ in *p* verso, ut a λύκος, *lupus*. *Vespa* quoque vocantur, qui aliter dicuntur *vespillones*. Qui autem fint *vespillones*, docet Isidorus in Glossis: *Vespillones*, inquit, *fossarii, qui mortuos sepeliunt, bajuli*. Et Gloss. Græco-Lat. Νεκροθάπτης, *vespillo*. Gnomast. *Vespillo*, νεκροφόρος. Jo: Genuensis in Catholico censet, *vespillonem* dici, quia mortuos *vestibus spoliat*. Sed non dubito, quin cum *vespa* idem sit ac *vespillo*, communis sit utriusque vocabuli origo. De utriusque autem vocis origine sic optime Festus: *Vespæ & vespillones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, non a minutis illis volucribus, sed quia vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt.* Ubi in MSStis pro *vespillones* etiam *vespiliones* legas. Ex ea, quam adduximus, *vespæ* significatione ortus de Texatio jocus apud Tullium, III. de orat. ubi *vespa* commune esse non proprium, censet & Turnebus. Hinc liquet diversos esse *vespillones* a *pollinctoribus*. Nam *pollinctores* cadavera lavabant, ungebant, coronabant, *vespillones* efferebant & incendebant, unde & *ustores* dicuntur Catullo epigr. LX. in Rufam. & Martiali, lib. III. epigr. XCI. (al. XCIII.) in Vetustinam. Est tamen cum & *pollinctorem*, pro *vespillone*, & hunc pro illo positum invenias. *Bargimans* quoque dictos *vespillones* docent Glossæ Philoxeni, quibus legitur: *Bargimna*, νεκροφόρος. In iisdem Glossis similiter exponitur *bispellio* & *bispelio*, quasi minime a *binis pellis* sunt, uti vir magnus putabat; sed omnino corrupte sic scribuntur pro *vespillo*. Nihil enim vulgatius, quam ut *B* ponatur pro *V* consono, unde in Pandectis quoque Florentinis *beneficium* & *veneficium* eodem scribuntur modo.

VESPER duplicem imprimis habet significationem. Pro *vespertino tempore* accipitur in illo, *Nescis quid vesper serus vehat*: quomodo a Varrone inscriptam fuisse unam ex satyris Menippeis, auctor est Agellius, lib. XIII. cap. XI. & ex eo Macrob. lib. I. cap. VII. Nec dubium, quin eodem respexerit Maro, cum I. Georg. de solis prognosticis tractat ait:

Denique quid vesper serus vehat ....

At pro *Hespero* accipit Catullus, Carm. Nupt.

Vesper adest, juvenes, consurgite. Vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

Plin. lib. II. cap. VIII. *Infra Solem ambit ingens sidus, appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipsisque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans: contra ab occasu refulgens, nuncupatur Vesper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens.* Utra prior sit significatio, dubitatur. Si Servium audimus, primo tempus vespertinum notat. Sic enim is ad hoc I. Georg.

Illic sera rubens accendit lumina Vesper.

vesper, stella, quæ & Venus & Lucifer dicitur: nam Vesper est, quod quibusdam mensibus vespere; Lucifer autem dicitur, quod quibusdam mane oriatur. Ego verius puto tempus vespertinum *vesperum* dici, quia tunc oriatur *vesper*: qua ratione & Græcis tempus id ἑσπέρα dicitur, a sidere, quod ἕσπερος vocatur. Non dubium autem, quin *vespera* sit ab ἑσπέρα, ut *vesper* ab ἕσπερος, converso spiritu aspero in *V* consonum, quod interdum fieri ostendit his verbis Servius ad VI. Æn. *Velia dicta est a paludibus, quibus cingitur, quas Græci ἕλη vocant. Fuit ergo Helia, sed accepit digammon, & facta Velia; sicut Enetus, venetus.* De voce *Velia* urbis Lucaniæ, idem docet Halicarnassensis, lib. I. Rom. Antiq. Parque ratio *lacus Velini* in Sabinis, unde nomen tribui *Velinæ*. De *Venetus* idem monet Terent. Maurus, cap. de syllabis. Pro *vesper* quoque dicitur *vesperugo*. Vitruvius, lib. IX. cap. IV. *Id ita esse maxime cognoscitur ex Veneris stella, quod ea cum solem sequatur, post occasum ejus apparens in cælo clarissimeque lucens, vesperugo vocitatur: aliis autem temporibus eum antecurrens, & oriens ante lucem Lucifer appellatur.* Festus: *Vesperugo vesper stella.* Plautus, amph. act. I. sc. I.

Nec Jugula, neque Vesperugo, neque Virgiliæ occidunt.

Glossæ Philoxeni: *Vesperugo*, Ἕσπερος. At novis *vesperuginis* voce usus Tertullianus, lib. de Anima, cap. XXXII. *Item contrarium lumini, qua cæca in totum, vel solis tenebris habens oculos, talpas, vesperugines, noctuas.* Ubi *vesperugines* dixit pro *vespertiliones*. Est autem utriusque vocis eadem origo: unde de *vespertilione* Ovid. IV. Met. fab. XII.

.... Lucemque perosæ
Nocte volant, seroque tenent a vespere nomen.

Quod etymon etiam est apud Nonium, & Isidorum, lib. XII. cap. VII. Græcis similiter ἀπὸ τῆς νυκτὸς νυκτερὶς dicitur. Glossæ Philox. *Vespertilio*, νυκτερίς. *Vespertiliones* quoque Jurisconsultis vocantur, qui Senecæ & Appuleio *lucifugæ*, hoc est, qui noctu demum *vespertilionum* more prodeunt in publicum, ne forte in dominos nocuos incidant. Est & a *vespere vesperna*, quomodo *cœnam* a Plauto vocari, monet Festus. Usus similiter Appuleius primo Met. *Ego denique vesperna, dum polentæ caseatæ offulam grandiorem in convivas æmulus contruncare gestio, mollius minus interii.* Sic se in MSStis reperisse testatur Baptista Pius, annot. post. cap. XL.

VESTALIS, ἑστιάς, ut exponunt Gloss. Cyr. hoc est, ἑστίαν ἔχουσα. *Vestales* enim virgines dictæ a *Vesta*, non ea, quæ Saturni mater est, sed ejus Dei filia. Priorem ajunt esse *terram*, alteram vero *ignem*. De priori sic Ovid. VI. Fast.

Stat vi terra sua, vi stando terra vocatur.

Sed potius sit ab ἑστία, hoc ab ἱστάναι, *statuere*. Nempe terra & ipsa immobilis est, & cæteris caussa est στάσεως καὶ μονῆς, id est, *status mansionisque*. Nam, ut philosophi docent, πᾶν τὸ κινούμενον περὶ τι ἀκίνητον κινεῖται· *omne quod movetur, circa aliquod immobile movetur*. Copernicus tamen putabat cælum quiescere; terram moveri: eumque etiam secutus Cælius Calcagninus, cujus exstat libellus de perenni motu terræ: ut cæteros mittam. Alterum quoque etymon superiori addit Isidorus, cum lib. Orig. cap. ult. ait: *Vestam, quod herbis vel variis vestita sit rebus, vel a vi sua stando.* Ibidem etiam docet, cur dicatur *Mater magna*, aut *alma*, cur cum clavi fingatur, cur turritam gestet coronam, cur curru vehatur, cur ei serviant Galli sacerdotes, aliaque, quæ apud ipsum legere potes. Altera autem *Vesta* est *ignis*, atque ita dicitur ἀπὸ τῆς ἑστίας, id est, *foco*, quæ ipsa vox est ab Hebræo אש, quod *ignem* significat: unde & *ustus*. Fortasse autem non simplex derivatum est, sed compositum, ut altera vocis pars sit יה, id est, *Deus*, ut sic dicatur quasi *Domini ignis*, sive *ignis Domino sacer*. Chaldæi enim ac Persæ ignem colebant, videturque id ortum prava æmulatione jugis Hebræorum ignis, quo de Levitici cap. VI. Porro quia ignis nihil gignit, eo fingitur *Vesta* virgo permansisse, atque hanc quoque Ovidius rationem esse ait, cur ei serviant virgines vestales, quarum munus erat, sempiternum ignis publici focum in Urbe custodire: ut Tullius indicat II. de Legg. Sed Ovidium hac de re audiamus in VI. Fastorum:

Hoc

Nec tu aliud Vestam quam vivam intellige flammam,
Nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est, quæ semina nulla remittit,
Nec capit: & comites virginitatis amat.

Ibidem etiam hinc caussam promit, cur in *Vestæ* templo nulla essent simulacra:

Esse diu stultus Vestæ simulacra putavi:
Mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inexstinctus templo celatur in illo:
Effigiem nullam Vesta nec ignis habent.

VESTER prius fuit *voster*, ut ex Comicis imprimis liquet. Est id a *vos* ut *noster* a *nos*. Quare non placet sententia Angeli Caninii, qui in Hellenismi Alphabeto *vester* literarum trajectione factum putat a σφωτερος vel σφωΐτερος: quemadmodum nec cum *meus* simili μεταθέσει factum ait ab ἐμός. Nam a *mei* est *meus*, ut a *tui* *tuus*, a *sui* *suus*. Vide *Meus*.

VESTIBULUM a *Vesta* dictum ait Ovidius, in VI. Fastorum: nempe quod *ignis*, qui est in *Vestæ* potestate, in *vestibulo* antiquitus accenderetur. Sed ipsum audiamus.

At focus a flammis, & quod fovet omnia dictus;
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor: inde precando
Dicimus, o Vesta, quæ loca prima tenet.

Eadem sententia Servii; quamquam is & alterum ἔτυμον adducit: *Vestibulum*, inquit, *dictum vel quia januam vestiat: vel quoniam Vestæ consecratum est. Unde nubentes puellæ limen non tangunt*. Lucanus:

Translataque vetat contingere limina planta.

Singula enim domus, sacrata sunt Diis: ut culina diis penatibus: maceries, quæ ambit domum, Herceo Jovi. Tertium quoque etymon est, ut sic dicatur a *ve* intensiva particula, & *stabulum*, quod primam vocalem mutant in *I*, quomodo & in *prostibulum* fieri vidimus. Fuit hæc sententia Sulpicii Apollinaris, ut Agellius testatur, lib. XVI. cap. V. ubi inter alia sic scribit: *Qui domos amplas antiquitus faciebant, locum ante januam vacuum relinquebant, qui inter fores domus & viam medius esset. In eo loco qui dominum ejus domus salutatum venerant, priusquam admitterentur, consistebant; & neque in via stabant, neque intra ædes erant; ab illa ergo grandis loci consistione & quasi quadam stabulatione, vestibula appellata sunt spatia, sicut diximus, grandia ante fores ædium relicta; in quibus starent, qui venissent, priusquam in domum intromitterentur*. Hactenus Agellius. Ex hisce autem tribus etymis (quorum primum tertiumque etiam adducit Nonius Marcellus in *vestibulum*) nullum non analogia fulcitum est. Nam ut a *ture* *turibulum*, sic a *Vesta* *vestibulum*; ut a *statum* *stabulum*, a *prostitum* *prostibulum*, sic a *vestitum* *vestibulum*; ut a *ve* & *mens*, &, interjecto spiritu, *vehemens*, sic a *ve* & *stabulum* *vestibulum*. Sed cum non analogiam solum, sed vel maxime naturam vocis spectare conveniat; videre satis non possum, qui primum etymon defendi queat: nisi dicamus, veteribus *vestibulum* fuisse primorem ædium partem, quam *atrium* dicere, ut nempe quoniam in eo exstruebatur focus, qui *Vestæ* sacer erat, ideo locus ipse *vestibulum* dictus sit. Hoc quidem omnino voluisse videtur Ovidius, versibus iis, quos ante adducebamus. Tamen manifeste *vestibulum* ab *atrio* distinguit Vitruvius, lib. V. cap. VII. *His qui communi sunt fortuna, non necessaria magnifica vestibula, nec tablina, neque atria, quod hi aliis officia præstant ambiendo quæ ab aliis ambiuntur*. Et Gellius quoque vult *vestibulum* id esse, quod Græci πρόθυρον & προδόμον appellant. Id clare satis patet ex loco ante adducto: ac imprimis ex iis, quæ hac de re ejusdem capitis initio scribit in hunc modum: *Animadverti quosdam haudquaquam indoctos viros opinari, vestibulum esse partem domus primorem, quam vulgus atrium vocat*. Caelius (Aquilius) *Gallus in lib. de significatione verborum quæ ad jus civile pertinent, secundo; vestibulum esse dicit non in ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante januam domus vacuum; per quem a via aditus accessusque ad ædes est, cum dextra sinistraque inter januam tectaque quæ sunt viæ juncta, spatium relinquitur, atque ipsa janua procul a via est, area vacanti intersita*. Hic veterum de *vestibuli* voce dissensus facit, ut suspicer, antiquitus, cum essent Romulea casa, idem fuisse *atrium* & *vestibulum*: postea autem, cum luxuries crevisset, non in atrio, sed area inter viam & domum interjecta homines, priusquam admitterentur, consistere solere; indeque *atrii* & *vestibuli* voces fuisse distinctas, quamquam diu fuerit, ut multi, re quoque immutata veterem retinerent loquendi consuetudinem.

VESTIGIUM & *vestigare* a *vehendo* dici sentit Jovianus Pontanus, cujus hæc verba in Actio fol. CXL. edit. Ald. *Quod vehendis e agro in oppida & vicos rebus instanter darent operam, factum est vehestigo, quod erat tunc eandem viam insistere, atque sæpius iterare. Nam & via intro sunt veha. Factum item est vehestigium, quæ nunc ademtis syllabis, sunt vestigo & vestigium, atque ab jumentis atque a curribus in scholas profecta, a philosophis etiam emepta sunt*. Hæc Pontanus. Sed Becmanus censet, *vestigium* esse a *ve* particula ἐπιτατικῇ, & antiquo *stigo*, quod a στίζω, hoc est, *pungo*, *puncto distinguo*, unde στιγμὴ, *punctum*. Ita *vestigium* proprie erit *illustre signum alicui rei impressum, ut bene deprehendi possit*: at συνεκδοχῇ generis adstrictum fuerit ad *signa pede impressa*. Sed mihi in mentem venit, si placeat esse a *ve* ἐπιτατικῷ, longe verisimilius alteram compositi partem statui posse στίβος, vel στιβεύω. Nam στίβος, teste Hesychio, ὁ τῶν ἰχνῶν ζήτησις, quod ad verbum Latine sit *investigatio*: ut στιβεύειν, *investigare*. Aliud etiam etymon addamus, & fortasse verisimilius. Olim non feminæ modo, sed viri etiam longis utebantur vestibus; eoque non modo pedum, sed vestis etiam indicium relinquebatur ab incedentibus. Hæc caussa, cur, etsi imprimis pedum relinqueretur signum, rei tamen a *vestibus* nomen daretur. Eritque *vestigium* vel compositum ex *vestis* & *ago*, ut signet, quæ *vestis* *acta* protractaque: vel *igium* erit vocis productio, ut *cinium* in *patrocinium*, *tirocinium*, *lenocinium*. Vel dicamus, *vestigium* esse a *vestigo*, hoc a *vestis*, ut a *castus*, *castigo*; (*castus* olim etiam notare ostendimus suo loco:) item ab *instar* *instigo*, a *fustis* *fustigo*, quæ inferiorum seculorum vox est. Sed magis placet prius: nempe, a *vestis* *vestigium* sit, unde *vestigo*, hoc est, *per vestigia inquiro*.

VESTIS, si Varronem in IV. de L. L. audimus, fuerit a *velling*. Nempe quia *vestis*, e *lana*, *lana* e *vellere*. Sed hoc longe petitum. Potius fuerit ab Laconico βέσος, quod idem notat. Hesychius: Βέσον, τὸ ἱμάτιον ὑπὸ Λακώνων. Vel fuerit ab ἐσθὴς, unde jam olim deducit Terentianus Maurus. Ἐσθὴς autem est ab ἕω, hoc est, *induo*. Quamquam nec inepte originem *vestis* arcessas ab ἕννυσθαι, quod est *indui*. Hesychius: Ἕννυε, ἔνδυε. Ἕννυσο, ἐνδύσο. At non video, quid in mentem venerit incomparabili viro Julio Scaligero, ut libb. de caussis L. L. cap. XXVI. urgeret esse ab ἐσθὴς, potiusque conflatum putaret ex *ve* particula ἐπιτατικῇ, (ut in *vemens*, & similibus,) ac verbo ἕννυσθαι, hoc est, *indui*. Nam manifestum est *V* consonum hic non esse ex *ve*, sed a more Latinorum, quo initio dictionis digamma sive *V* consonum loco Græcanici spiritus pangere solent. Ponam illustrem hac de re locum Terentiani Mauri e cap. de Syllabis:

Nominum multa inchoata lateris vocalibus
Usus Æolicus reformat, & digammon præficit:
Æolum dialectos etenim ferme mista est Itala.
Hesperum quem dico Græce, vesperum cognominat,
Ἑστία sit Vesta facta, vestis ἐσθὴς dicitur,
Ἴον quam Græce vocamus, nos jubet me dicere:
Ἔαρ est multis in usu, & magis poeticum est.
Ἦρ enim nostra ver est, ille ver hoc dictitat:
Quos Homerus dixit Ἐνετούς, ille Venetos autumat:

Viola

Viola flos qui nuncupatur, hunc Graji vocant ἴον
Et iolans, violens fit, crede Marco Tullio.
Quamquam ἴον dicunt Achæi, hunc ἴουγγεν Æolis.
Secundum tertiumque versum sic numeris restitui posse arbitramur. In vulgatis corrupte legitur;
Æolicus usus reformat . . . .
Item:
Æolica etiam dialecti fere est mista Italia.
A *vestis* est *investis*. Onomast. *investes*, ἀγένειος. Tertull. de pallio, cap. III. *Nudus certe & investis figulo suo constitit*. De Adamo sermo est. Habet ea vox alteram quoque significationem. Nam quia *vestis* etiam *lanuginem malas aut inguina vestientem* signat, inde est, quod *investis* etiam accipitur pro *imberbi*, vel potius *impube*. *Vestis* vocabulo pro *barba* usus Maro VIII. Æn. de Gallis;
Aurea cæsaries ollis, atque aurea vestis.
Ubi *vestem* de *barba* dici cum Nonius innuit, tum Servius clare docet, his verbis: *Vestis*, loquit, *hoc est, barba. Unde contra investes dicimus imberbes: unde est*, (VIII. Æn.)
Tunc mihi prima genas vestibat flore juventas.
Pro *pube* usus Lucretius, lib. V.
Nec minus in certa dentes cadere imperat ætas
Tempore, & impubem molli pubescere veste,
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Ab hac significatione est *investis* pro *impube*, ejusque contrarium *vesticeps*, qui jam pubescit, nempe a *capienda veste* sive *pube*. Festus; *Vesticeps, puer qui jam vestitus est pubertate; contra investis, qui necdum pubertate vestitus est*. Nonius: *Investes dicuntur impuberes, quibus propter teneram ætatem nulla pars corporis pilat*. Ex his patet minime audiendum Isidorum, cum lib. X. inquit: *investis, id est, sine veste: nondum enim habet stolam, quod est signum maritalis virginitatis*. Porro quia *impuberes* Venerem nesciunt: inde est, quod *investis* etiam accipiatur pro eo, *qui Venerem expertus non est*. Atque id compulit Nonium, ut scriberet, (falso tamen,) *investem* dici quasi *in Vesta*, hoc est, *pudicitia* seu *castitate*, quam amat Vesta, Dea virgo, cujus neque virginibus nubere licebat. *Investis* voce usus Macrobius, lib. II. Sat. cap VIII. *Romani pueros & puellas nobiles & investes Camillos & Camillas appellant, flaminicarum & flaminum præministros*. Item Palladius, lib. XI. cap. XIV. *Illud memento servare præ cæteris, ut quoties vinum moveatur, investis puer hoc, aut aliquis satis purus efficiat*. Item Nonius Marcell. *Virgines non solum feminæ dicuntur, verum etiam pueri investes*. Quo ex loco discimus idem esse marem *investem*, & marem virginem: quamquam proprie *virgo* de sequiori sexu dicatur, *investis* de virili. Ita usus hisce vocibus Tertullianus, lib. de velandis virginibus, cap. VIII. *Duæ leges obversæ invicem: hinc velandi, inde nudandi. Igitur si eo quod dictum sit omnis vir, commune est nomen viri, etiam nondum viri, masculi investes: commune autem cum sit nomen secundum naturam, communis est & lex non velandi ejus, qui inter viros virgo est secundum disciplinam, cur non præjudicatum sit proinde & mulierem virginem omnem muliere nominata contineri censeam ... ut contineatur & communione legis. Si virgo mulier non est, nec vir investis est. Si non operitur Virgo, quia mulier non sit, operiatur investis, quia vir non sit. Ejusdem virginitatis æqua sit venia. Sicut virgines non coguntur velari, ita pueri non jubeantur revelari*. Idem ostendit hic locus extremo capite undecimo ejusdem libri: *Matresfamilias vocatae, licet virgo, & paterfamilias, licet investis*. Assentiunt & Glossæ Philoxeni in quibus legas: *Investis*, ἄσθενος. Quemadmodum autem *investis*, ita & *vesticeps* geminam habet significationem. Proprie signatur eo, qui ad pubertatem pervenit, hoc est, qui major est XIV. annis. Ita usus Agellius lib. V. cap XIX. *Sed arrogari non potest, nisi jam vesticeps*. At μεταφορικῶς, *vesticeps* significat τὸν ἔφηβον, καὶ τὸν ἀφροδισίων φθορὰν ἔχοντα quomodo usus Appuleius in Apologia: *At nunc adeo patientem te ei prabes, itaque eum indulgentia corrumpis, adeo ei nulla re adversaris ut per hæc suspicionibus fidem facias. Investem a nobis accepisti, vesticipem illico reddidisti. Cum a nobis regeretur, ad magistros ibat: at ab iis nunc magna fugela in ganeum fugit*, &c.

†Vesvius cum V simplici (non Vesuvius V duplicato) in marmore Capuensi, quem Peregrinius dederat, de cujus fato in Addendis agam, scribitur: quae scriptio cum veteribus poëtis consonat, apud quos trisyllabum *Vesvius* est. Vocem hanc olim cum Herculanenses origines scriberem, ex Hebraeo luculenter derivatam dedi. Priorem certe vocabuli partem Ves quis dubitat quin ex Hebr. אש *esh* (quod *Ignem* notat) praeposito tantum *Digamma* sit. Sed & cetera nominis hujus parem originem habent, ut in Herculanensibus, siquando prodierint, declarabitur. Quae tota etymologia Vesvianas clades testes quotidianas habet. Similis autem Vesviano vetiloquio est *Vesta* derivatio: quae quid aliud quam Chaldaicum אשתא *esta* h. e. *Ignis* ille Vestae perpetuus est? Et hic quoque sicuti vides *Digamma* praeponitur, quod Etrusci per V consonum expresserunt. Mazochius.

Veterinum est *jumentum*, τὸ κτῆνος, quomodo Lucretius, Columella, Plinius utuntur. Hinc *veterinarius*, & *veterinaria medicina*, quæ & *mulomedicina*, ac Græcis ἱππιατρικὴ vocatur. *Veterina* autem vel a *vehendo* ita dicta, vel (quod Opilius putavit,) a *ventre* vel *utero*, quasi *ventrina* aut *uterina*, quia onus ad ventrum sive uterum religatum ferunt. Auctor Festus. Scaliger, castig. in carmen de Copa, (de prima editione loquor) probat ἀναπαλλαγὴν priorem, docetque simile esse *veturum* quasi *velsiterum*, & *Asibida*, [calybita.] sive *asivida* quasi *asivehida*, vel integre scribendo *asinivehida*, hoc est, ὀνοβάτης. Sileni cognomen est. Utroque utitur ineptus, sed antiquus Auctor prologi, qui Plauti Bacchidibus præmittitur in antiquioribus editionibus illa quæ cum Saraceni, Vallæ, aliorumque commentariis in lucem edita est Venetiis anno CIƆCCCCXCIX. In eo sic loquitur Silenus:
Asividam Jonii me vocitant greges:
Quod veturio senex vehar asinario.
Sive, ut in aliis:
Quod asino vehar senex veturio.
In ea, quam dixi, editione legitur *asibida* per *B*. Sed notum in vett lib. *B* poni solere pro digamma Æolico. Turnebus, lib. XIII. cap. XXIX. putat *asinida* κατὰ συγκοπήν legendum, vel potius *asinaga*, ab *asino agendo*. Sed neutrum placet. *Jonii greges* hic sunt *histriones*. *Veturium* (pro quo corrupte ea ipse in edit. *velturio* invenias) idem est, quod *veterinum*. Porro ex hoc prologi loco putavit aliquando Scaliger in carmine de Copa legendum esse:
Hic Asivida venit . . . .
Pro quo in vulgatis *Alebida*, per *L*. Sed in posteriori editione ex Contii libro legit *Calybita*, ut intelligatur, qui crumata testulis, ære, aliave re edit. Nomen id erit a *calybe*, καλύβη, quomodo lib. III. Ἀνθολογίας vocatur *sonus* sive *crepitus crumatum*. Hanc vocem eo ipse carmine usurpat poëta, cum ait:
Sunt topia & calybæ . . . .
Sic enim hic quoque ex Contii libro idem legendum monet. Censeo autem καλύβη esse non a καλύπτω, hoc est, καλύπτειν, unde defendit, quando tugurium sive gurgustium notat: sed a χάλυψ.

Veternus a vetus, juxta Priscianum, extremo lib. II. nempe quia *labes est inveterata*. Donati etiam est in Eun. *Veternosus, morbo vetere confectus, id est, veterno; quales sunt, qui veternum patiuntur*. Maro, I. G.
Nec torpere gravi passus sua regna veterno.
Ubi sic Servius: *Pigritia, otio: quia plerumque otiosos solet hic morbus incessere*. Plautus in Addictis:
Opus facere nimis, quam dormire mavolo,
Veternum metuo.

Veternus

Veternus autem dicitur *morbus intercus*, *hydrops*. A *veternus* est *veternosus*. Festus: *Veternosus dicitur, qui graui premitur somno*. Cato *veternosum hydropicum intelligi voluit*, cum ait: *Veternosus quam plurimum bibit, tam maxime sitit*. Glossæ Philoxeni: *Veternosus*, φθισικὸς, ὑδρωπικός.

Veto ab ἀ, non, & *ἐάω permissum*. Antiqui pro eo *voto* dicere. Unde *votita* pro *vetita* apud Plautum, Asin. IV. sc. I. Neque enim audiendus Nonius: cui *vetitus* est e *votis*, quasi religione aliqua obstrictus. Nam metrum reclamat, quia sic penultima produceretur, quam Plautus corripit. Annæus Cornutus apud Cassiodorum de Orthogr. *Vostra olim ita per o, hodie per e: ut, advorsum, adversum; pervorsum, perversum; votare, vetare; vortex, vertex; convollere, convellere; amplostere, amplectere*. [Belg. *beeten*.]

Vetus vel a *ve* ἐπιτατικῷ, vel a *ve* μειωτικῷ. Posterius placuit Perotto, qui *vetus* dici ait quasi *vetvar*, hoc est, *sine vi*. At alterum probat Agellius, lib. XVI. cap. V. his verbis: *Ve particula, sicuti quædam alia, tum intentionem significat, tum minutionem. Nam vetus, vehemens, alterum ab ætatis magnitudine compositum elisumque est, alterum a mentis vi atque impetu dicitur*. Quæ ipsa more suo exscripsit Macrobius, lib. VI. cap. VIII. Perottus putat *vetus* contractum esse ex *vietus*, quod est *mollis* & *languidus*, quales homines redduntur ætate. Itaque *vietum senem* dixere Plaut. Mercat. & Terent. Eun. Et Agellius *poma vieta* dixit pro *prematuris*. Sed maxime placet, quod in Conjectaneis monet Scaliger, *vetus* esse a *ἀετής*, quod e *ἀε* ἐπιτατικῷ, & ἔτος, id est, *annus*. Nisi ἀπλῶς esse velis ab Æolico ϝέτος, vel βέτος, pro ἔτος, id est, *annus*. Sed *vetus* non tam est *annus* quam *annosus*. A *vetus* est *vetustus*, ut a *Venus venustus*. A *vetus* quoque est *veteranus*, παλαιστρατιώτης, ut interpretantur Phil. Gloss. Et *veterarius* παλαιγραφος, ut eadem exponunt. Et verbum *veterare*, e quo *inveterare*, unde opiniones *inveteratas* dicimus. Ab eodem est *veterator*, παλαιομάχος, παλίντριψ, τρίβακὸς, ἀνακτών, ut est in Glossis Philox. Hinc *quasi vetus in astutia*, ut scribunt Festus, Donatus, Eugraphius. *Veteratorius* pro *subdolo* apud Cic. & alios. Proprie autem *veterator* dicitur de servo, qui diuturna servitute, ac sæpius fortassis commutata, astutus ac vafer evasit. Itaque *veteratores* & *novitii* opponuntur, ut ostendunt verba Venuleii in Pandectis, cum ait: *Servum tam veteratorem quam novitium dici posse: novitium autem non tirocinio animi, sed conditione servitutis intelligi, ac veteratorem item non spatio annorum, sed genere & caussa æstimandum*. Vid. Rad. Fornet. lib. IV rerum quotid. cap. I.

Vexare est e *veho*; ut *luxare*, e *luo*; *taxare*, a *tago* sive *tango*. Docet id his verbis Servius ad illud Maron. Ecl. VI.

Dulichias vexasse rates . . . .

Probus eum hac ratione defendere, dicens vexasse venire ab eo, quod est veho, vecto, vexo, ut vexasse sit portasse, & sine dubio pro arbitrio suo evertisse. Non enim sui potens est, qui vehitur. Bene ergo inclinatum verbum est. Nam qui fertur, & raptatur, & huc atque illuc distrahitur, VEXARI proprie dicitur. Cato in Orat. de Achæis: Cumque Annibal terram Italiam laceraret atque vexaret. Cic. in Verr. Sed ut a barbaris prædonibus vexata esset. Item: Ablatis fana vexata, direpta urbes experiuntur. Hæc Servius. Unde liquet immerito Maronem esse reprehensum ab Annæo Cornuto, quasi non satis gravi usus esset verbo. His gemina sunt apud Asconium Pedianum in Divinat. Agellium, lib. II. cap. VI. & Macrob. lib. VI. cap. VII. Adde quod Maro respexit etymologiam *Scyllæ*, quod a σκύλλω, hoc est, *vexo*; sic enim interpretantur veteres Critici. Glossæ Philoxeni: *Vexat*, ὀχλεῖ, σκύλλει, χειμάζει. Item *Vexo*, κατατείνω, σκύλλω (leg. σκύλλω.) *Vexatio*, σκυλμός. Gloss. Cyr. Σκύλλω, *fatigo*, *vexo*.

V I

Via, ex Jos. Scaligeri opinione, ea ratione sic ab *οἴα*, qua, quod Græci *οἶνος*, Latini dixere *vinum*. Sane *οἴα vicus* est seu *pagus*: quemadmodum vetus Scholiastes monet ad illud Apollonii, lib. I. Arg.

. . . . Πρόφαινε γὰρ ὁ μὲν ἄλλοι

Η' οἴας.

[γυας, ὁδοί, κέλευθοι Hesych. & idem γύας, γῆς.] Fortasse simplicius deducas, ab *ἴω*, *eo*, præposito digamma Æolico. Placuit id Cæsari Scaligero in Arist. Hist. Animal cap. IX. Sect. LXXIX. At non placet sententia Varronis: qui de *via*, *villa*, *villici*, & *vellatura* vocabulis scribit lib. I. de R. R. cap. II. *Villicus agri colendi caussa constitutus, atque appellatus a villa, quod ab ea in eum convehuntur fructus, & evehuntur, cum veneunt. A quo rustici etiam nunc quoque viam, veham appellant, propter vecturas: & vellam non villam, quo vehunt & unde vehunt. Item dicuntur, qui vecturis vivunt, vellaturam facere*. Item *actus*, *via*, *villa*, *itineris*, & *semita* nativam ex etymo vim aperit, lib. IV. de L. L. *Ut*, inquit, *quo agebant Actus, sic qua vehebant, Via dicta, quo fructus convehebant Villæ, qua ibant ab itu, iter appellarunt: qua anguste, Semita ut semiiter dictum*. Differunt *iter*, *actus*, *via*, quod *iter* hominis est; *actus* hominis & jumenti; *via* hominis, jumenti, & vehiculi, nam *iter* ab *itum*, quo ab homine itur: *actus* ab *agendo*, quo jumentum agitur: *via* a *vehendo*, qua ire potest vehiculum: quod & Isidorus tradit, lib. XV. cap. XVI. Unde consequitur, *iter* esse angustius actu; *actum via*. Nam angustiori spatio it homo, quam armentum; ac armentum angustius spatium requirit, quam vehiculum. *Iter* duorum pedum latitudine definitur: quantum requiritur, ut transire possint occurrentes. *Actus* est *iter* quatuor pedes latum: ut Festus scribit voce *actus*. At *viæ* latitudo legg. XII. Tabb. in porrectum pedes habet octo, in anfractum, id est, ubi flexum est, pedes XVI. *Via* igitur actum, actus iter comprehendit, non quidem ex vocis proprietate, (nam iter solum jus eundi, actus solum jus agendi, via solum jus vehendi significat:) sed ex consequenti, quia minus in majori comprehenditur, non contra. Hæc trium harunce vocum proprietas est, quando de servitute loquimur. Nam alias *via* καταχρηστικῶς accipitur pro *quovis loco, per quem ire omnibus liceat*. Nativam vocum vim spectavit quoque Pomponius, cum in leg. si tam ccXII. de servitut. ait: *Si tam angusti loci demonstratione facta, via concessa fuerit, ut neque vehiculum, neque jumentum ea inire possit: iter magis quam via aut actus acquisitus videbitur. Sed si jumentum ea duci poterit, non etiam vehiculum actus videbitur acquisitus*. Ad quem locum provocamus, siquis nobis opponere velit verba Ulpiani. qui l. I. de servit. rust. ait: *Actus est jus agendi vel jumentum vel vehiculum*. Ubi, si proprietatem vocis spectasset, scribere debuisset: *Actus est jus agendi jumentum, non etiam vehiculum*. Sed popularem loquendi consuetudinem, non nativam vocabuli vim spectavit Ulpianus: ut & Paullus, cum l. VII. Tit. eodem, ait: *Qui actum habet, & plaustrum ducere, & jumenta agere potest*. Item Modestinus, l. XII. *Actus est, ubi & armenta trajicere, & vehiculum ducere liceat*. Qua ratione nihil inter *viam actumque* interesset, quia utrumque tum agendi pecoris, tum vehiculi ducendi jus contineret. Sed de *via* vocabulo satis. A *via* & præverbio sunt *avius*, *obvius*, *pervius*, *obviam*, *perviam*. Plaut. Aulul. act. III. sc. II.

. . . . *Qui angulos hic omnis*

Meorum ædium & conclavium mihi perviam facitis.

Item *viare*: unde *viator*: quæ vox vel generatim sumitur, vel speciatim. Generatim, accipitur pro eo, *qui iter facit*. Unde in Glossis Phil. exponitur ὁδοιπόρος. Cic. in Milon. *Quia non semper viator a latrone, nonnunquam etiam latro a viatore occiditur*. Et lib. de Fato: *Hoc modo viator quoque bene*

bene vestitus caussa grassatori fuisse dicatur, cur ab eo spoliaretur. Speciatim vero usurpatur pro *apparitore* seu *ministro publico*: cujus significationis rationem affert Tullius in Catone Maj. *A villa in Senatum arcessebantur Curius & caeteri senes: ex quo, qui eos arcessebant, viatores nominati sunt*. Columella, in praefat. lib. I. *Illis temporibus proceres civitatis in agris morabantur, & cum consilium publicum desiderabatur, a villis arcessebantur in Senatum. Ex quo, qui eos evocabant, Viatores nominati sunt*. Festus: *Viatores appellantur, qui magistratibus apparent, eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via quam urbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur a magistratibus, & frequens rerum erat ab agris ad urbem via*. Caeterum in Glossis Philoxeni & tertia acceptio affertur pro *vici magistrato*. Exponitur enim ἀμφόδαρχος. Sed eam me reperire alibi non memini. A *viare* quoque est *viaticum*, quod Graecis ἐφόδιον, ut etiam Philoxeni Glossae interpretantur. Ac tam Latinum quam Graecum vocabulum, a *sumptu viae* ad *aliarum* quoque *rerum apparatus* traducitur; ut Gellius docet lib. XVII. cap. VII. Ejus diminutivum *viaticulum*, quo usus Ulpianus LXVIII. in fine. D. de jud. Et Appuleius lib. VII. Met. Ab eodem est *viaticari*, hoc est, *viaticum parare*. Plautus, Menaechmis, act. II. sc. I.

Viaticati hercle admodum aestive sumus.

Quem locum interpretatur Turnebus, lib. XVIII. cap. XV. A *via* quoque est *Vibilia*. Arnobius, lib. IV. *Ab erroribus viarum Dea Vibilia liberat*. Ita enim emendat Gelenius, pro quo in aliis libb. *Upibilia*. Composita a *via* sunt *bivium*, *trivium*, *quadrivium*. A *triviis* Diana dicta *Trivia*, ut initio libelli amphitheatri, qui creditur Martialis;

Nec Triviae templo molles laudentur Jones.

Hoc est, non habent Jones quod se jactent templo Dianae Ephesino. Omnino enim *Jones* legendum, non *honores*: quamquam id retinet Marsilius, ac *honores templo* pro *templi*, vel *cum templo*, poni putat, quod probare non possum. Cur vero a triviis Diana *Trivia* dicta sit, indicat Varro, lib. VI. de L. L. *Ab eo*, inquit, *Trivia, quod in triviis ponitur fere in oppidis Graecis*. Sed alteram mox rationem ibidem addit: *Vel*, inquit, *quod Luna dicitur esse, quae in caelo tribus viis movetur, in altitudinem, & latitudinem, & longitudinem*. Eodem de etymo sic Scholiastes prognosticorum Germanici. *Trivia, eo quod tribus fingatur figuris, de qua Virgilius ait*,

. . . . Tria virginis ora Dianae.

Nam eadem Luna, eadem Diana, eadem Proserpina vocatur, id est, caelestis, terrestris & infernalis. De qua quidam:

Denique cum Luna est, sublustri splendet amictu:
Cum succincta jacit calamos, Latonia virgo est.

Hactenus is scholiastes, sive is Calpurnius seu Cassius Bassus appellatus. Lactantius, lib. I. de falsa religione cap. II. ipsum Caesarem Germanicum auctorem facere videtur. Sic enim ait: *Caesar quoque in Arato refert Aglaosthenem dicere, Jovem cum ex insula Naxo adversus Titanas proficisceretur, & sacrificium faceret in litore, aquilam ei in auspicium advolasse, quam victor bono omini acceptam tutelae suae subjugarit*. Eandem fabellam delibans Politianus cap. XXVIII. Miscell. eam apud Germanicum in Arateo commentario legi ait. At Germanicum non esse auctorem, cum alia fidem faciunt, tum quod postrema Scholiorum sectione, hoc est, pag. CXLVI. edit. Morell. scribat in hunc modum: *Jam vero, quia de ejus cursu vel ordine sub brevitate diximus, restat, ut quid de ea gentiles senserint, edicamus. Lunam gentiles Dianam, germanam solis*, &c. Quae nonnisi ab homine Christiano proficisci potuerunt.

† V I B E X fit, siquid video, ex ipsomet Hebr. חבורה *chabburah*, quod recto tramite *Vibicem* ipsum significat: nisi quod hic *Chet* initiale in *Digamma* de more vertitur, ita ut fit *Vabburah*; ac ceterae notiones ita invertuntur, ut conveniant cum Latino *Vibex*. Scio eruditos fore dicturos, Latium ex Graeco potius quam ab Oriente *Vibicis* vocabulum didicisse, quia in Hesychio legitur: ἴβοι... νυγμοί. Vult igitur, τὸ ἴβος tantundem esse, quod *cicatrix* seu *Vibex*, de quo inveniundo laboramus. Verum cum τὸ ἴβος Hesychianum apud Graecos nusquam pro *vibice* inveniatur; magis est, ut credam illud ἴβος inter Τυῤῥηνικὰς (*) γλώττας vocabula, quae Tusci antiquitus iis Italiae partibus, quibus postea Graeci insederunt, usurpabant, esse numerandum. MAZOCHIUS.

V I B I C E S sunt *ecitatum verberibus corpus*, ut scribit Varro, VI. de L. L. Plautus scite vocat *praegnantes plagas*. Originem ponit Festus: *Vibices*, inquit, *plagae verberum in corpore humano, dictae quod vi fiunt*. Sed de etymo merito in Conjectaneis dissentit Scaliger: quem & Nunnesius sequitur in Conjectaneis. Volunt autem esse a Graeco ἴβυκες, quod Hesychius exponit νυγμοί. Ac ne locum corruptum putes, idem Hesychius ἴβυς, exponit νύξον, (sic enim absque dubio legendum, non νάξον, ut recte monuit H. Steph.) ac ἴβυον quoque interpretatur νύσσον. Ac videtur verbi hujus origo esse ab ave quae ἶβις sive ἴβυξ dicitur, ut proprie ἴβυον sit *tundere*, ut *avis*, *ibys*, quae rostro pungit tunditque.

V I B R O, σφαδάζω, ut exponunt Glossae Phil. Eo significatur *motus vel tremula*, ut σπάσμος, hoc est, *fistulae cani*. Itaque Glossae Cyrilli, σφαδασμός, *crispo*, interpretantur. Intellige *crispationem*, *quae fit vel concussione*, *ac metu*. Parottus censet, *vibro* dici quasi *vi agito*. Sed aliud est *vibro*, ut doceat, quae dixi. Minus etiam verisimile ut sit a *vibex*: quae sententia Joannis de Genua in Catholico. Magis arridet Nunnelli opinio, qui, ut a *furvus* est *purgo*, κατὰ *paraδοσιν*, ita *vibro* censet esse a *fibro*, hoc est, *jacto*, *projicio*: Credo, quia projecta tremulum habent motum. Vel dicamus esse ab ἴβυον, quod Jonibus notat *ferio*, *percutio*; ut Hesychius testatur. Nam & *percussa vibrantur*. A *vibro* est *vibrisso*, ut a *pato patisso*, apud Lucretium ac Ciceronem, & ab *appeto*, *appetisso*, apud Attium. *Vibrisso* natura sua tam late patet, quam *vibro*. Speciatim de *voce* dicitur, quando *flectitur & crispatur in canendo*. Festus: *Vibrissare* (ita est in MSStis, non *vibrissate*) *est vocem in cantando crispare*. Titinius: *Si erit tibi cantandum, facito usque exvibrisses*. Ab eodem verbo dictae *vibrissae*, τρίχες ῥινός, ut exponunt Glossae veteres. Nempe quia ob spiritum, qui per nares ducitur, *perpetuo vibrissantur*. Hoc malim, quam quod scribit idem Festus: *Vibrissae*, inquit, *pili in naribus hominum*, *dicti quod his evulsis caput vibratur*.

V I B U R N U M a *vieo*, quia ad *viendum*, hoc est, *ligandum* idonea sint. Unde *lenta* dicuntur Maroni:

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Vel quod virgultum hoc aptum sit ad *caedendum*: ut sit ab ἴβυον, hoc est, νύσσω. Strabus Gallus in horto suo istius vocem extendit. Nam *vibucea rosa pretiosa* appellat virgas stirpis ejus, quae rosas producit.

V I C I A pro *continentia*, teste Festo. Ubi in plerisque libb. *vincia*. Sed *vicia* etiam in MSStis Nonsil. Videtur esse a *vinciendo*. At *viciam* leguminis genus, plane a Graecis esse censeo. Nam Asiatici

(*) *Harum Hesychius aliique lexicographi Criticique plurimis in locis meminerunt. Sunt autem γλῶσσαι Tyrrhenai meo judicio voces illae, quibus Graecae in Italia coloniae non ut Graecis peculiis verbis, sed uti peregrinis, utebantur. Atque hae glossae plerumque Oscae seu Tyrrhenicae nativitatis erant: id quod ex eo [illegible] passione nascitur, quod cum nullum prosapiae suae vestigium praeterea in Occidente queant, contra in Orientis linguis suos parentes cient.*

Dddd d Sinae

βίκιος vocitur, teste Galeno, lib. 1. de alimentorum facultat. cap. penult. Quod nisi esset, non displiceret sententia Varronis, lib. 1. de R. R. cap. xxxi. *Vicia*, inquit, *dicta a vinciendo, quod item capreolos habet, ut vitis, quibuscum sursum versum serpit ad scapum lupini, aliumve quem, ut hæreat: id solet vincire*. Sane non paullo id verisimilius, quam quod Isidorus tradit, lib. xvii. cap. iii. *Vicia*, inquit, *dicta, quod vix ad triplicem perveniat fructum, cum alia legumina proventum habeant fertilem*: unde & Virgilius, 1. Georg.

Aut tenuis fœtus viciæ.

Nec melius Joannes de Genua in Catholico, cui dictam placet, *quod vice panis ea in quibusdam locis utuntur, vel quod vitiosa*. Papias etiam geminum adfert ἔτυμον: unum, *quia ad modum vitis hæreat*. Alterum, ut fit ex eo, quia est *herba victorialis; & vica est victoria antiquitus*. Respicit autem verba illa Isidori, lib. x. *Pervicax proprie dicitur, qui in proposito suo ad victoriam perseverat. Antiqui enim vicam dicebant, quam nos victoriam: credo quod inde dicatur herba vicia, id est, victorialis*. Videtur autem respicere Isidorus ad nomen *Vica Pota*: quæ est dea vincendi potens. Nam a *vincendo potiendoque* esse docet Tullius, in ii. de Legg. Meminit & Livius, lib. ii. ubi de domo agit Poplicolæ: & Seneca ludo de morte Claudii, *Proximus*, inquit, *rogatur sententiam Diespiter, Vicæ Potæ filius*. Ubi vide, quæ Nicolaus Faber annotavit. Non audiendi vero, quibus placet *Vicam* vel *Viciam* dictam antique quasi *vinciam*, a *vinciendo*, quia olim vinciebantur victi: unde *vicinia* illa *victus vinctusque* apud Florum de Jugurtha, lib. iii. cap. 1. *Sed ille, quamvis victus & vinctus vidit urbem*. Eodemque locutus modo Orosius, lib. vii. cap. xxxvii.

VICTIMA ἐτυμολογίαν triplicem adducit Festus: *Victimam*, inquit, *Ælius Stilo ait esse vitulum, ob ejus vigorem: alii autem quæ vincta adducatur ad altare: aut quæ ob hostes victos immoletur*. Duas posteriores ἐτυμολογίας adducit quoque Isidorus, lib. vi. cap. xix. prima vero loco hanc adfert, quia *ictu percussa cadat*. Quam etiam apud Papiam leges. Sed verissima est, quam Festus tertio loco ponit, quam & Ovidius probavit, ut mox patebit. Differunt *victima* & *hostia* trifariam. Primo *hostia* a quovis sacerdote immolabatur; *victima* ejus tantum manu, qui hostem ipse vicisset. Ovid. 1. Fast.

Victima, quæ cecidit dextra victrice, vocatur.
Hostibus a domitis hostia nomen habet.

Atque hinc alterum quoque discrimen consequitur. Nam si *victima victoris* unius dextra mactabatur, non potuit *victima* cædi, nisi hostibus *victis*: at hostia quoque esse poterat, quæ cum iretur in hostes, cædebatur. Servius, in 1. Æn. *Hostiæ dicuntur sacrificia, quæ ab his fiunt, qui in hostem pergunt: victimæ vero sacrificia, quæ post victoriam fiunt. Sed hæc licenter confundit auctoritas*. Idem discrimen adducit Isidorus, lib. vi. cap. xix. De *victima* conveniunt cum Ovidio: de *hostia* videntur dissentire, quia ille *victis* hostibus, hi antequam in hostem pergitur, hostiam immolari statuunt. Sed utroque modo usurpari evincit veterum scriptorum auctoritas. Tertium discrimen est, quod *victima* est major, ut vitulus; *hostia* minor, ut agnus. Itaque Cornelius Fronto his verbis differentiarum libellum claudit: *Victima major est, hostia minor*. Isidorus quoque ibidem: *Erant*, inquit, *victima majora sacrificia quam hostiæ*. Et in Philox. Glossis legere est: *Victima, τὰ μεγάλα θύματα. Victimarius, μοσχοθύτης, μοσχοτόμος*. Confirmat & quod Ælius Stilo, Festo teste, *victimam* dicebat dici vitulum ob ejus vigorem. Tum autem hoc Plauti, Pseudolo, act. 1. sc. iii.

Nolo victimas, minimis medentis placari volo.

Et ἀκριβολογώτερον hoc Maronis:

.... *Et maxima taurus*
Victima.

Quod cum in Georgicis, tum in Catalectis legere est. *Victimare* pro *sacrificare*, semel iterumque legas apud Appul. lib. vii.

VICTORIATUS, nummus erat argenteus, alteram denarii partem pondere & pretio æquans: ut docet Varro lib. ix. de L. L. & Volusius Metianus de ponderibus. Usi quoque Pomponius in Pistoribus apud Nonium in *occupatus*. Cic. pro Fontejo; Quinct. lib. vi. cap. iv. Caussam nominis adfert Plinius, lib. xxxiii. cap. iii. *Qui nunc Victoriatus appellatur, lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, & inde nomen*. Idem, quia quinque valebat assibus, ut denarius, cujus dimidium est, decem; quinarius quoque dicebatur: ut indicat Varro lib. iv. de L. L. & Volusius ibidem.

VICUS a via, Varro, lib. iv. de L. L. *In oppido vici a via, quod ex utraque parte viæ sunt ædificia*. At *vici* rure unde dicantur, docet Isidorus, lib. xv. cap. ii. *Dictus vicus, quod sit vice civitatis, vel quod vias habeat tantum sine muris*. Sed vici nihil aliud sunt, quam multæ domus junctæ: eoque eadem est vocis origo, seu de urbanis seu paganis vicis sermo sit. Nam minime idem esse vicum, quod *pagum*, indicat Tacitus, qui cum alibi *pagum vicumque* jungit, tum libro de moribus Germanorum: *Eliguntur in eisdem comitiis & principes, qui jura per pagos vicosque reddant*. Sic igitur censeo, *vicus* esse ab Æolico ϝοῖκος vel βοῖκος pro οἶκος: ut ab ἴς, *vis*, ab ἐμῶ, *vomo*, &c. Quod nisi putarem verissimum esse, crederem, quemadmodum ex *veho* factum *via*; ex *vehilla*, *villa*; sic & *vicus* prius fuisse *vehicus*: ut id nomen omnibus iis sit ab *velius* ex usu *advehendis*. A *vicus* est *vicinus*, qui in eodem vico habitat; ut γείτων, quia in eadem γῇ. Estque a *vicus vicinus*, ut a *ferus*, *ferinus*; a *mare*, *marinus*. A *vicinus* est *vicinia*, & *vicinitas*. Cornelius Fronto: *Vicinia vicorum conjunctio: vicinitas hominum conversatio est*.

VIDEO ab ἰδῶ, Macrobius, lib. 1. Sat. cap. xv. *Quod Græci ἰδῶ dicunt, nos, V littera addita, videre dicimus*. Optime Macrobius. Nam non aspersolum spiritus, (ut in ἑσπέρα, *vespera*; Ἐνετοὶ, *Venetus*, aliisque,) sed interdum & tenuis spiritus mutatur in *V*, ut ἰταλὸς, *vitulus*; οἶνος, *vinum*; ἦρ, *ver*, &c. Vide *ventus*, & *vis*. At ἰδῶ, quod tum *videre*, tum *scire* notat, est ab Hebræo יָדַע, *scire*, *cognoscere*. A *video* est *provideo*, unde *providus*, & *providens*, ex quo *prudens*. Scaliger tamen ad Varronem censet, ut ab ὄζω est ὄδωδα, hinc *odor*: ita a φράζω, *considero*, esse πέφραδα, unde φραδὴς, hinc *prudens*. Sed prius est simplicius. Et favet Cic. primo de Leg. *Quæ virtus ex providendo est appellata prudentia*. Inde *imprudens*, non *prudens*, vel valde *prudens*. Priscianus, in xiv. *Est quando significantiæ caussa assumitur præpositio, ut Virgil. in 1. Georg.*

.... *Nunquam imprudentibus imber*
Obfuit.

Ab eodem est *invidere*: unde *invisus*. Ac in hisce vocibus etiam præverbium nunc negat, nunc auget. Pelori modo *invisus* est non *visus*, quomodo Tullius Orat. de Harusp. respons. dixit: *Occulta, & majoribus non invisa solum, sed etiam inaudita sacra*. Locuti quoque eopse modo Seneca & Appuleius. Sed quia quos odimus, æquo animo videre non possumus, inde accipi solet pro *exoso*. Utramque significationem complexus Philoxenus in Glossis: *Invisus, ἀόρατος, μισητός*. At lusit ejus vocis ambiguitate Tullius, cum inquit, *Res mihi invisæ visæ sunt, Brute*. Nam etsi *visis* opponit, non tamen ἀόρατα, sed μισητὰ intelligit. Auget vero præverbium *IN*, cum *invidere* notat φθονεῖν: unde dicta *invidia*, & *invidentia*, quorum illud ambiguum est, ac tam active quam passive accipitur, hoc active tantum. Cicero, lib. iii. Tusc. quæst. *Etenim si sapiens in ægritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam: non dixi in invidiam, quæ tum est, cum invidetur: ab invidendo autem invidentia recte dici potest, ut effugiamus*

gimus ambiguum nomen invidia, quod verbum ductum est a nimis intuendo fortunam alterius, ut est in Menalippo :

Florem quisnam liberum invidit meum.

Male Latine videtur, sed praeclare Accius; ut enim videre, sic invidere florem rectius, quam flori dicitur, nos consuetudine prohibemur : poeta jus suum tenuit, & dixit audacius. Haec Tullius. Aspiciunt autem invidi aliena bona oculis non rectis, sed pravis, strabonum in morem : unde scite dixit Lucilius :

Nulli me invidere, non strabonem fieri deliciis me istorum.

Et Varro Flextabulis περὶ ἐνεργειῶν. *Multi enim, qui limina intrarunt integris oculis, strabones facti sunt. Habet enim quiddem ἐπαγωγὸν provincialis formosula uxor.* Horat. lib. I. ep. XIV.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam Limat.

Ac possis cum viro erudito eodem referre illud ejusdem, Od. II. lib. II.

Quisquis ingentes oculo irretorto Spectat acervos.

A *videre* & *licet* est *videlicet*; quomodo *scilicet* est *scire licet*; *ilicet*, *ire licet*. Donatus in Adelph. act. III. sc. IV. Ita iis vocibus usi veteres, ostendit Giffanius Indice Lucretiano in *Scilicet* & *Videlicet*.

†Vidua est a חוה mutatis de more *Cheth* in V consonum, & Zain Chaldaico more in D. Adde hoc etiam quod quiescentia *Lamed He* solent in verba secundae conjugationis Latinorum transire. At χήρα Graecorum etsi indidem fit, tamen ab Hebr. longius recedit, quia caret prima radicali *Chet* in V mutanda. Maronius.

Vidua, unde dicta sit, varie disceptatur. [*vidua* & *viduus* est ab ἴδιος.] Jabolenus scribit putasse Labeonem (eum quem *Horatius* insanum vocat, vulgi magis quam sapientum judicium secutus,) sic appellatam a *ve*, hoc est, *sine*, & *duitas* : quam Graecis δυάς, vulgo *dualitas*. Nempe existimabat, quomodo *vecors* est *sine corde*; *vesanus*, *sine sanitate*, ita & *viduam* dici, quae est *sine duitate*, hoc est, quae sola vivit, non in matrimonio, in quo duo sunt, maritus & uxor. Jaboleni locus corrupte legi solet: sed emendavit eum Joh. Bapt. Pius annot. poster. cap. LII. Est & altera ἐτυμολογία. Macrobius enim, lib. I. Saturnal. cap. XV. putat *viduam* dici a *ve*, hoc est, *valde*, (quomodo & *in vemens*, aliisque ea particula auget,) & Thusco verbo *iduare*, hoc est, *dividere* : unde & *Idibus* nomen. Verba Macrobii sunt, lib. I. Sat. cap. XV. *Nobis illa ratio nominis vero propior aestimatur, ut idus vocemus diem qui dividit mensem. Iduare enim Etrusca lingua dividere est. Inde vidua, quasi valde idua, hoc est, valde divisa : aut vidua, hoc est, a viro divisa.* Unde vero sit *iduare*, diximus voce *Idus*. A *viduus* vel *vidua* est *viduvium*. Gloss. Philoxeni: *Viduvium* (*b* pro *v* ponitur ex more posteriorum seculorum) πρόστιμον χηρίας. Leg. χηρείας. Hoc autem ex eo loco colligimus, haut secus ac ea, quod, qui uxorem nunquam duxerant populo pendebant, *uxorium*, Festo teste dicebatur; sic pecuniam quae *viduitatis* caussa pendebatur, *viduvium* esse appellatam. Nam πρόστιμον, *multa*, poena: ut est in Glossis Cyr. At perperam Glossa Isidori, ubi *viduvium* exponitur *viduitas* : & *quae duos habuit mariter*. Etiam *viduertas* dicimus. Paullus : *Viduertas calamitas dicta, quod viduet bonis*. Ita etiam est in Nonii MSStis. Si Nonium audimus, pro *vidua* etiam *biviram* veteres dixere. Probat hoc illo Varronis, Lege Menia : *Ad biviram venio. Cum vellem ostendere quid vellem; Metamelos, Inconstantiae filius, me reprehendit*. Sed aliter accepit Isidorus in Glossis, ubi est, *Bivira*, *secundo conjux*. Et sane ἀναλογία hoc requirit. Sic dixere *bimaritus*, hoc est, δίγαμος, ut exponit Onomasticum vetus. Sin omnino placet Nonii sententia, dicendum *biviram* non esse a *bis*, numerali adverbio, sed a *dis*, praepositione loquelari, quae divisionem ac separationem indicat, ut in *discedo*, *dispesco*, *divarico*. Ut a δίς adverbio est *bis* : D in B abeunte : sic a *dis* praeverbio, & *vir* fuerit *bivira* pro *divira*.

Vidulus est *marsupium* : unde φυλακτήριον exponitur in Onomastico. Martinio placet sic dici, quia crebro videatur, vel a *via*, & *do*, sive antiquo *duo*, quia in *vidulo* reconditur pecunia quae ob viam datur peregrinaturis. [θύλακος ἴνδαλα.]

Viere est *inflectere*, *Vincire*, *ligare* : ut exponit Varro, lib. IV. de L. L. item Festus, & Nonius. Graecis πλέκειν. Itaque *Viere Veneri corollam*, quod est apud Ennium Sotadico, nihil aliud est, quam *plectere coronam*. *Viere* autem dicitur, non a *vi*, ut quidam putarunt, sed a βίω, quod Aeolicum est pro ἱμάω. Aeoles enim μ convertunt in β. Ut pro μύρμηξ, βύρμαξ, a cujus accusativo βύρμακα, *formica*. Similis mutatio in τέβεννος, a nomine est a *Temeno* Arcade inventore : ut ait Artemidorus, lib. II cap. III. atque ex eo Suidas, sed dissimulato illius nomine, unde refert. Videtur & sic *hibernus* dici pro *himernus*, ab *hiems*. ἱμάω vero est *ligo*. Unde Hesychius : ἱμονᾶσθαι, μετάγεσθαι. A ἱμάω fiunt ἱμονιὰ, *filum*, quia eo aliquid ligatur, & μίτρα, quae vel medium corpus vel caput cingitur : quae de re alibi. A *vio* est *vimen*, teste Festo. Sic vocatur *virgultum aptum ad viendum*. Ut a *sternendo stramen*; a *latando latamen*; a *fluendo flumen*; sic a *viendo vimen*. Varro, lib. I de R. R. *Ut habeas vimina, unde viendo quid facias*. Hanc ἐτυμολογίαν adducunt quoque Donatus, & Martius Victorinus, ut mox patebit. A *vimine vasa viminea*. Item *viminea sylva*. Ab ea autem *mons Viminalis* : non a *Viminio Jove*, qui ipse a loco sic dictus. Varro tamen aliter, lib. IV de L. L. *Collis*, inquit, *Viminalis a Jove Viminio, quod ibi arae sunt ejus, aut quod ibi vimineta fuerunt*. Sed melius Festus : *Viminalis porta & collis appellabantur, quod ibi viminum sylva fuisse videtur, ubi est & ara Jovi Viminio consecrata*. A *viendo* quoque *vitex*; ut a *latendo latex*. Quia nempe ramuli viticis sunt lenti, & flexibiles, eoque ad *viendum* apti. Hinc quoque *vitilia*, quae *viendo* fiunt, ut *fictilia*, quae fiunt *fingendo*. Sic *vitiles apum alveos* dixit Varro. Etiam ut a *fuendo sutor*; sic a *viendo vitor*. Glossae Philox. *Vitor*, καλαθοπλόκος· hoc est, ὁ κάλαθον πλέκων, qui Latine *doliarius*. Sic Arnobius, lib. II. *sirpearum vitores* dixit, ut est in MSto regiae Bibliothecae in Gallia. In Onomastico veteri legas, *Vieo*, λυγίζω. *Vietor*, λυγιστής· quae si recta, ut *ceo* & *cio*, sic *vieo* & *vio* dixerint. Et sane *vieo* quoque dixerint, si inde est *vietus* : ut censet Donatus ad illud Eunuch. act. IV. sc. IV.

Hic est vetus, vietus, veternosus senex.

Vietus, loquit, *mollis flaccidusque, & flexibilis corpore; unde & vimina & vimenta & vites & vietores dicuntur : & viere, religare dicitur : quia vietis virgis magis religare possumus quidlibet. Lucretius araneae dixit vietam vestem, hoc est, putri mollitie praditam*. At minus placet eorum sententia, qui *vietus* a *vi* deducunt : quia apud Festum legere sit: *Vietus, languidus, sine* (MSSti *sive*) *vi, & naturalibus privatus viribus*. Quae notionem, non ἔτυμον continent. Glossae Philoxeni exponunt : μαραμαρασμένον, hoc est, *marcidum*. Ab eodem *viere vites* dicuntur *canthi sive ferrei circuli, quibus rotas solent viere*, hoc est, *vincire muniraque*. Marius Victorinus in arte Grammatica, cap. de Poëtica : *Vates, quod verba modulatione connectat. Viere enim connectere est, unde vimen dictum virgulti species, & viti in rota*. B. Augustinus in Dialect. Legendum enim : *Via dicitur a flexu, quia flexum veluti murorum vietum dixerunt : unde vites, quod cantho ambiantur rotarum ligna, vocant*. Sic optime restituit ad Persium Casaubonus, cum in vulgatis pro *vites* sit *vietos*. Etiam in Glossis Graeco-Lat. col. DCII. leg. Κανθὸς τροχοῦ. *Vitus*. Ubi vulgati *Urus*. Etiam de etymo falsi Victorinus & Augustinus. Nam *vitus* est ab Aeolico ϝίτυς, vel βίτυς pro ἴτυς. Quo-

modo Homero vocatur *ὀρίγην ἀναφύειν*. In excerptis etiam ex veteribus Glossis col. CCLXI. inter ea quae ad agriculturam pertinent, reponimus *hous*, quod exponitur *πολιόν*. Ubi *vetus* legi posset, ni obstaret lemma ejus capitis. B. Vulcanius legit, *vitus*, *παιδὸς*. Sed nimis recedit a vulgata. Quare dicendum, esse errorem Glossographi, qui *vitus* & *vetus* confundit.

VIGEO, *θάλλω*, *ἀκμάζω*, ut exponunt Philoxeni Glossae. Est id nomen a *vi*, imo fortasse non simplex est derivatum, sed compositum, quasi *vi ago*, id censuit Festus. *Vigeo*, inquit, *dictum videtur a vi agendo, sed non* (ita quoque in MSStis Nandi) *tu agendis hostilibus rebus, verum in his, quae certissimo concitatoque animo ad bonam tendunt frugem.* Puto ab eadem origine esse *vegeo*: quod praeter Pomponium, Ennium, Varronem, quos Nonius adducit, usurpant Lucretius, lib. v. & Sallust. initio Catilin. [ab *ἰσχύω*, *αὐξάνω*, *αὐξῶν*, unde & *βία*, ea *ἴς*.] A *vegeo* est *vegetus*, ut a *floreo floridus*, a *torreo torridus*, &c. Quomodo *vegetum* & *vivens* differant, Nonius docebit. A *vegetus vegetare*: unde philosophi animam & facultatem vegetativam dicere, qua vivitur. Itaque Cicero, 1. Tusc. *Fingebat haec Homerus, & humana ad Deos transferebat, divina mallem ad nos. Quae autem divina? vigere, sapere, invenire, meminisse.* Obertus Giffanius in Observationibus L. L. ait se nescire, quid *vigere* significet in his Tullii verbis. Atqui idem valet ac *vita praeditum esse*, sed discrimine tamen eo, quod *vitam* intelligit *propriam ac perpetuam, qua divina antistant humanis*.

†VIGEO (quod olim erat VEGEO, quod ex Pomponio & Varrone adstruit Nonius: unde *Vegetus*) est fortassis a Syro חגג *chaga* aut *vaga*, quod interpretantur *festum agere*: quae significatio translata est, nam, ut opinor, propria est *laetari*; nec enim venit ab Hebr. חגג, sed est ipsum Arabum (quibuscum Syri habent communia plurima) חגג, quod *laetari* significat. Ab eo autem Syro verbo factum est Latinorum VIGEO (*Chet* de more in V verso) quod proprie *laetandi* significationem habebat (unde illud in Inscriptione vet. alibi allata: *Ex Epicureo gaudivigente choro*) quod verbum de agris aut plantis tam dicitur, quam *laetus ager*, *laetae fruges*. MAZOCHIUS.

VIGIL justa Papiam, compositum est, diciturque quasi *vi agilis*: justa Perottum simplex derivatum a *vigeo*: justa Becmanum, ab *ἐγρηλλής*, unde *ἐγρηλλέω*. Non displicet Perotti sententia. Nam ut ab *ago agilis*, ita a *vigeo vigilis*, & per apocopen *vigil*: quomodo a *consulo consulis* esset, pro quo *consul* simili apocope dicitur.

VIGINTI ab Æolico *βείκατι*, pro *εἴκοσι*. N insertum, quomodo a *παχὺς* & *δασὺς* sunt *pinguis* & *densus*; a *λόγχω*, & *σχίζω*, *longo*, & *scindo*, &c. Est autem *εἴκατι* Doricum pro *εἴκοσι*. Quippe Doribus moris est convertere *σ* in *τ*, unde pro *σὺ* dicunt *τὺ*, inde Latinorum *tu*; pro *σὸς τεὸς*, unde fortassis *tuus*; pro *εἰσὶ*, *ἐντὶ*, unde est Latinum *sunt*. Hyginus tamen Augusti libertus, initio libri de Limitibus constituendis, arbitratur *viginti* esse ex *duaginti* vel potius *duiginti*. Ut a *duis* est *bis*; a *duonum*, *bonum*; a *duellum*, *bellum*. D enim in *B*, & in *V* consonam abit. Non multum ab hac sententia abit Tonstallus, initio lib. 1. de arte supputandi, atque alii, qui censent *viginti* dici a *bis*, quasi *biginti*, atque id parere ex *triginta*, *quadraginta*, & similibus, in quibus *ginti* signat *decem*; ut *genta centum*, quemadmodum paret ex *quadraginta* & *quadringenta*, *quinquaginta*, & *quingenta*, & similibus. Sed meo judicio multimodis falluntur. Nam illa in *genta* esse a *centum* paret ex *ducenta*, *trecenta*, *sexcenta*, in quibus *C* remansit, cum contra in *quadringenta*, *quingenta*, & similibus, C post *N* *εὐφωνίας* caussa abeat in *G*: quod immutationis genus, cum exemplis adductis, tum &, quod *ango* dicamus pro *ἄγχω*, probat Priscianus, lib. 1. cap. de literarum numero & permutatione. At si *viginti* similiter Latinam habet originem, unde erit illud *ginti*? aut cur *viginti* per *I* dicimus, *triginta*, *quadraginta*, per *A*? Scio nullam idoneam caussam allaturos, qui voces has ortu Latinas volunt. At nobis, qui Graecam iis originem damus, in mundo est ratio, ob quam id fiat. Nam fit idem apud Graecos, quibus *εἴκοσι* est *viginti*, *τριάκοντα triginta*; *ἑξήκοντα sexaginta*; *ὀγδοήκοντα*, & Jonice *ὀγδώκοντα*, *octoginta*; & in aliis, in quibus Latini O in *I* mutarunt, quomodo iidem a *οἶνος* fecere *vinum*, ab *ὄμβρος*, *imber*, ab *ἐν loco*, *illico*, &c. Atque his quoque refelluntur, qui cum Papia putant *viginti* esse ex *bis* & *genti*: quia numerus is gignatur ex bis denis.

VILIS, justa Papiam, a *villa*, quia rustica sordent prae urbanis. Martinius deducit a *φαῦλος*, *vilis*, *pravus*. Possis & deducere a *pilus*, aut *villus*. Nam quae *vilipendimus*, ea *pili* aut *villi* loco ducimus: qua ratione dicimus *flocci facere*, translatione plane gemina.

†VILIS videtur esse I. ab Heb. הבל *Hevel*, *Vanitas*, deperdita tamen priore syllaba. II. Aut vero ab חלש *balias*: ea quo *Chet*, uti solet in digamma, sive V consonam verso, fit *valas*. Imo sub aliis vocalibus ipsum extitisset *vilis*; nam Hebraeum חלש *debilem* sive *vilem* notat, a חלש *debilitari*. III. Aut postremo ab אויל *Evil*, quod Prov. XII. 15. & alibi *Stultus* sive potius *vilis* redditur. Et horum quidem nullius poenitet. Verum si pigeat *Vilem* hunc nostrum de longinquo ex Oriente arcessere; possumus & quam minimo incommodo eumdem ex Latio adsciscere, si paullum modo ex muro urbis Romae efferamus pedem. Nam extra eundi portam sexcentae sese offerent *Villae*, quae satis poterunt *Vilem*, cujus rimamur anxia veriloquium, ipsae *ἐτυμολογῆσαι*. Nihil enim caussae video, quin Papiae *Vilem* a *villa* adscisscenti (qui haud dubie id veteribus grammaticis aliquot innominatis debuit) credamus. Fuerit ergo a *Villa* vox *Vilis* exorta, quia rusticis nihil vilius, et tamen lege, ut & *Villa* & *Vilis* a superiore illo חלש *balias* deducatur, quia communem ambo notionem habent. Nec te absterreat quod in *Villa* duplicatur liquida, quae in *Vilis* est simplex; nam VILICUS plerumque cum una liquida scribitur, ac perraro VILLICUS in saxis veteribus legitur; ita ut antiquitus VILA non VILLA fuerit. Vel si constanter in *Villa* liquidam duplicaverint; sicuti deinde ex *Villa Vilicum* gigni, ita & *Vilem* cum L simplici progerminari licuit. MAZOCHIUS.

VILLUS, *pili collecti*, *ac flocci vestium*. Phil. Gloss. *Villus*, *μαλλός*. Ac similiter Gloss. Cyr. in quibus & *μαλλωτὸς*, *villosus*. Putat Papias esse a *volando*. Malim ego a *vellendo*, qua ratione ab eodem *vellus* venit. Vel fuerit ab *ἴλλω* pro *εἰλῶ*, *convolvo*, ut notet *pilos convolutos*. Vel derivemus a *pilus*. Nam *p* & *v* consonum saepe commutantur. Nec obstat, quod liquida geminetur, cum idem fiat in *capillus*, quod dicitur quasi *capitis pilus*. Vel denique, quod maxime placet, ut a *vorus vallus*, ab *bora billa*, a *vinum villum*, sic a *vinnus villus*. *Vinnus* est *cincinnus mollius flexus*, ut Isidorus exponit, lib. XIX. cap. XXX. [an a *βειρὶς* seu *βειρὸν*, unde & *birrus* & *villus*. vide & *βίρρος* apud Hesych.]

VIMEN, a *viere*, ut *ἀπὸ τοῦ λέγω*, *ligare*; de quo alibi.

VINCO Papiae placuit esse a *vi*, quia qui *vincit*, *vi* superat. Haut inepta. Potius tamen censeo esse a *νικῶ*. Quamquam obscuriorem eam faciat *ἐτυμολογίαν*, quod duae priores literae *μετάθεσιν* sint passae. Insuper praemissum *v*, quomodo ab *ἶδω* est *visus*; ab *ἰταλὸς*, *vitulus*; ab *ἐμῶ*, *vomo*, &c. A *νικῶ* est *ἐπινίκιον*, ut apud Tranquill. Nerone, *Cantaturum epinicia*, hoc est, carmina de parta victoria. Ab eodem est *nicaterium*, *νικητήριον*, id victorum erat praemium, quod *ob victoriam fiebat*, *& de collo pendens gestabatur*: ut scribit vetus Juvenalis interpres in illud sat. III.

Rusticus ille tuus sumit trechedipna, Quirine,

Et aromatici fert nicteria collo.

Idem Interpres inibi scribit, *nicteria* quoque vocari *fylimeria*: quod monstrum verbi est. Omnino autem legendum *filacteria* seu *fylacteria*, quod placet, ut sic Græcum φυλακτήρια, quod a φυλάττειν, id est, *custodia*, puta a *servato populo*. Sunt & propria, quæ ab eo descendant. Φερονίκη, pro quo vulgo dicimus *Veronica*. Item a δῆμος & νίκη, *Demonicus*, & inversis vocum ordine *Nicodemus*. Item a λαὸς & νίκη, *Laonicus*, & simili inversione *Nicolaus*. Germanis idem exprimit nomen *volcwinus*. Nam *volk*, populus; *winnen*, vincere. Vidimus de iis, quæ veniant a Græco νικῶ. At a *vinco* dicta *victima* & *provincia*. De utroque agimus separatim. *Victoria* quoque a *vincendo* dicitur, non quia eam *vi* adipiscamur: quæ sententia est Isidori, lib. x. cap. 11. Nec a *vinciendo*, quamvis ita Varro, lib. iv. de L. L. *Victoria*, inquit, *ab eo quod separati vinciuntur*. De more hoc, diximus aliquid in *VICIA*. Hinc *Victoriatus*, nummi genus apud Romanos, de quo separatim.

VINDICO geminam notionem habet, quam Diomedes affert, lib. 1. his verbis: *Hoc verbum non pro defendo veteres dicebant, sed pro animadverto & punio, ut Sallustius: Nisi vindicatum fuerit in noxios. Et in Catilina, vindicatum in eos, qui contra imperium pugnaverant. Vindico* & *vendico* origine differre volunt: nam ut *judico* Varroni, lib. iv. de L. L. est a *jus* & *dico*; ita *vindico* esse a *vim* & *dico*; sed *vendico* esse a *venum*, unde & *emo* ac *venundo*; eoque *vendicare* proprie dici de dominio, quod emptione nobis acquisimus. Ita Perottus, & alii. Ego semper *vindico* dicendum censeo: quomodo & ea vox scribitur in Pandectis Flor. & lapp. antiquis. Estque *vindicatio* a *vi* dicta, quia & vi fit & adversus *vim*: quemadmodum indicat hic locus Ciceronis II. de Invent. *Vindicatio est, per quam vis, & injuria, & omnino quod obfuturum est defendendo aut ulciscendo propulsatur*. Sed καταχρηστικῶς hæc vox accipitur de actione, qua non & injuriam propulsamus adversus eos, qui nobis res nostras aut jus in rebus ereptum eunt. Utrumque enim *vindicatio* dicitur, & cum rei nobis dominium asserimus, & cum pignori nobis obligatam esse contendimus, unde hypothecaria actio *vindicatio pignoris* vocatur, leg. xvi. § in vindicat. ff. de pignoribus. A *vindico* est *vindex*, ut a *judico judex*, ab *indico index*. *Vindex* speciatim appellatus, qui, cum cuipiam esset injecta manus, ut ad prætorem judicemve duceretur, eum liberabat. Hæc Festi mens, cum scribit: *Vindex ab eo quod vindicat, quo minus is qui prensus est, ab aliquo teneatur*. Atque ita usurpatur in legg. XII. Tabb. ASSIDVO VINDEX ADSIDVVS ESTO: PROLETARIO, CVI QVIS VOLET, VINDEX ESTO. Sententia est, homini assiduo sive locupleti solum locupletem fieri posse *vindicem* seu sponsorem: at proletario ac nullius classis homini, quisquis velit, hoc est, non locupletem tantum, utpote meliorem, sed etiam proletarium, tanquam parem. A *vindicando* quoque dictæ *vindiciæ*; ut ab *indicando indicium*. At confirmatur hoc etymon eo, quod Livio, lib. III. *vindicare* sit *dare vindicias secundum libertatem*. Quare non placet eorum sententia, qui a *Vindicio* servo originem arcessunt: quæ de sententia Livii locum inferius adferemus. Quid *vindiciæ* fuerint, docet Festus: *Vindiciæ*, inquit, *appellantur res eæ, de quibus controversia est, aut potius dicuntur vindiciæ inter eos, qui contendunt*. Priorem Festi interpretationem sequuntur vett. Critici in Glossis Philoxeno tributis. Siquidem in iis leges: *Vindigesto*, (omnino *Vindiciæ* scribendum,) αἱ ἐν ἀμφισβητήσει πράγματα. Etiam Servius Sulpicius nomine singulariter formato *vindiciam* dixit, Festo teste, qui & addit *vindiciam* ab eo definiri *rem, de qua controversia est*. Sed clarissime quid *vindiciæ* sunt, docet his verbis Asconius in III. Verr. *Lis vindiciarum est, cum litigatur de ea re apud prætorem, cujus incertum est quis debeat esse possessor, & ideo, qui eam tenet, satisdat pro præde litis vindiciarum adversario suo, quo illi satisfaciat, nihil se deterius in possessione facturum, de qua jurgium esset. Rursus sponsione ipsi provocatur ab adversario certæ pecuniæ, aut æstimationis, quam amittat, ni sua sit hereditas, de qua contendit. Prædes ergo dicuntur satisdatores locupletes pro re, de qua apud judicem lis est: ne interea, qui tenet, diffidens causæ, possessionem deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat*. A *vindicando* quoque dicta *vindicta*: quæ de voce ita Priscianus, in XVIII. *Vindicta in utraque significatione invenitur, tam pro læso, quam contra lædentem accipiendum: unde vindicta non solum pœna, sed etiam liberatio accipitur. Persius:*

Vindicta postquam meus a prætore recessi.

Unde & assertio tam a servitute in libertatem, quam a libertate in servitium trahi significat: quod apud Livium in multis legimus locis. Vindicta pro *liberatione* dicebatur, quia hac servi *vindicarentur*, hoc est, assererentur in libertatem. Quidam tamen olim putarunt id nomen accepisse a *Vindice* servo, qui cum patefecisset nobilium adolescentum (quos inter Bruti liberi) de reducendo Tarquinio conjurationem, libertate & civitate donatus est. Livius, lib. II. *Secundum pœnam nocentium, ut in utramque partem arcendis sceleribus exemplum nobile esset, præmium indici, pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primum dicitur vindicta liberatus, quidam vindictæ quoque nomen tractum ab illo putant; Vindicio ipsi nomen fuisse; post illum observatum, ut qui ita liberati essent, in civitatem accepti viderentur*. Quo loco pro *Vindicio* legendum *Vindici*, ut ex Plutarcho & Dionysio constat. Sed quod ad etymon, non a *vindice* est *vindicta*, sed a *vindicando*. Quippe, Boëtio teste, erat ea *virgula quædam, quam lictor manumittendi servi capiti imponens, eundem servum in libertatem vindicabat*, dicens quædam verba solemnia. Verba ea, ut ex Constantino Harmenopulo constat, hæc erant: *Profiteor hunc præsentem hominem esse liberum & civem Romanum*. Græca Harmenopuli verba sunt: Φημὶ τὸν παρόντα ἄνθρωπον εἶναι ἐλεύθερον καὶ πολίτην Ῥωμαῖον. *Vindictæ* voce sic usus Persius loco, quem Priscianus adduxit e sat. v.

Vindicta postquam meus a prætore recessi.

Et post:

An dominum ignoras, nisi quem vindicta relaxat.

Festuca ab eodem vocatur ea ipsa satyra, cum ait:

Non in festuca lictor quam jactat ineptus.

Ac similiter usus Plautus, Mil. act. IV sc. I.

Quid? ea ingenua an festuca facta, serva an libera est?

Indeque *exfestucare* pro *abdicare*, *honore alterū abrogare*, in legg. Alamanorum & Saxonum eorumque temporum historiis. Plura de *vindicta* vide apud Alexandrum ab Alexandro, lib. IV. cap. 12. Gulielmum Fornerium, lib. 1. Select. cap. v. & Jacobum Ravardum, lib. IV. Varior. cap. 2.

VINUM a *vi*, ut quidem scribit Varro, IV. de L. L. Sic autem dicetur, quia *vim inferat menti*. Unde Plinianum illud, *Sapientiam vino obumbrari*. Aliis placet *vinum* dici quasi *vitinum* a *vite*. Erythræus, in Indice Virgiliano, voce *Imago*: ubi & magnam adfert vocabulorum turbam, quæ similem sunt passa συγκοπήν. Quamquam autem in nonnullis eum ratio fugit, quemadmodum suis locis ostendimus; tamen, quia plura sunt, quæ recte annotavit, lubet eum integrum apponere, pretium operæ duxi. *Imago*, inquit, *quasi imitago, facta literarum subtractione dicitur. Sic pessum unde pessundare dicimus, contractum est a pedessum, major a magnior, massimus, & inde maximus, a magnissimus, taberna a tabulerna, tablinum a tabulinum, venter a vehenter, lautus a lavatus, pabulum a pascibulum, panis a pascinis, pasta a panista, vinum a vitinum, flumen a fluimen, tegmen a tegimen, semen a serimen, discrimen a discernimen, prosa a promissa, fœnum a fovenum, fœtus a fovetus, postea a positus, tela a texula, elims a caliens, strages a stratages, stragulum*

lum a stratagulum, stramen a stratumen, farculum a farriculum, nuper a noviper, jecinum a sequeculum, cassa & causa a cavisa, momentum a movimentum, & ejusmodi non pauca. Nec vero dictiones literarum tantum subductione, sed & mutatione contrahuntur. Nam, quaeso, quid nunc est vultus (ut pauca attingam,) nisi quod olim fuit volumus? quid cena, nisi coessa? quid ferculum nisi fericulum (nulla hic mutatio)? *quid fortuna nisi ferentuna? quid denique terra pulla, nisi pulvilla? hoc est, putrida, ersolubilis, quaeque saepius aratro versa in pulverem abit, qualis est terra Campana, ut inquit Columella, quae nequaquam nigra est, ut quidam imperiti arbitrantur, sed putris & quae arando in pulverem resolvitur*. Haec olim in Erythraeo legebamus: quae post eum exscripsisse animadverti ex Joviani Pontani Actio, imprimis e fol. cxxrx. edit. Ald. Sed nec huic Pontani ac Erythraei sententiae subscribo: verum plane censeo vinum dici ab οἶνος· οἶνος vero esse a Punico ac Hebraeo *jain*, יין, quod & sensit doctissimus Angelus Caninius. Erit vero ea ratione ab οἶνος vinum, qua quibusdam placet ovis esse ab οἶς, omissa praepositiva, & praemisso *V* more Aeolum, quos Latini imitari amant. A vinum est vinulum, [malo ab οἰνάριον] unde villum; ut ab *unus, unulus, ullus; a bonus, bonulus, bellus. Vinulum* etiam adjective accipitur pro *venuste blandeque*: quod nempe *vini* instar in sensus animumque hominis suaviter permanet. Itaque Nonius exponit *illecebrosum*. Usus Plautus, Asin. act. I, sc. III.

Oratione vinula, venustula.

At censet Simo Bosius a Cicerone quoque usurpari epist. XVI. lib. IV. ad Att. Sed Jos. Scaliger ad oram codicis, quem habeo, manu sua emendabat, *rem habes vinulam*, id est, *claram*, ut dicatur μετάφορα ἐνεργητικῶς. Imo Janus Duza in Centurionatu suo, ne apud Plautum quidem *vinula* legit, quam lectionem Turnebus ac Lambinus secuti: verum *vinnula*; quae vox proprie significat *flexuosam instar vinni*, hoc est, *cincinni*: μεταφορικῶς autem dicitur de oratione suaviter inflexa qualis est in minutitionibus cantus, sive in chromatica Musica, prout Boethius appellat. Prora & puppis Duzianae hujus interpretationis est locus hic Isidori lib. III. Orig. cap. XIX. *Vinnolata vox est levis & mollis, atque flexibilis. Et vinnolata dicta a vinno, hoc est, cincinno molliter flexa*. Sane vinnulus etiam in utroque Nonii Marco Festo perscribitur. Ad vini degustata redeamus. Ab eo dicta *vinacea*, nempe granula, quae in pretium acinis. Onomasticon exponit στέμφυλα. Ab eodem *vinalia*, *dies quo vinum novum Jovi libabant*, ut ait Festus. Item hinc vinear, unde *vinea*: ut natura sua id adjectivum esse pateat. A *vineis* autem rusticis castrenses nomen acceperunt. Annaeus Cornutus apud Cassiodorum lib. de Orthograph. *Vineas per E quidam scribendas tradiderunt, si has significarent, quas in agris videmus: at contra per I vinias illas, sub quibus latere miles solet, quod discrimen stultissimum est. Nam neque aliunde vineae castrenses dictae sunt, quam quod vineis illis agrestibus similes sint*. Haec Cornutus. A *vinea* dictus *vinitor*, non a *vino*. At a *vino* est *vindemia*, nempe a *demendo vino*. Varro, lib. IV. de L. L. *Vindemia, quod est vini demia, vel vitis demia. Vindemiator, vel quod vinum legere dicitur, vel quod de vitis id demit*. Jocose autem ad vocis *vindemia* exemplum *virgindemia*, vel potius *virgidemia* finxit Plautus, Rudente, act. III. sc. II. Virgarum apparatum, vel demptionem, vel decerptionem ob verbera interpretatur Nonius, qui & Varronem Agathone usum docet.

V I O L A nonnullis ita dici placet, quia *juxta viam crescat*. Sed Perottus quadruplicem originem ponit. Ait enim vel per ἀντίφρασιν dici, quasi *minime violatam*, vel quia *minime violanda*, vel a *vi olendi*, quod etymon hausit ex Isidori lib. XVIII. cap. IX. Vel per diminutionem a Graeco ἴον. His, duas alias addere est ex vulgaris Lexicis, in quibus legas, vel sic dici, quod manibus, dum carpitur, *violetur*, atque adeo pedibus conculcetur, vel dici *violam* quasi *vitulam*, propterea quod postea fabulentur florem hunc in pabulum *Ius* puellae, jam in vitulam conversae, a terra fuisse effusum, ac Graecis similiter a puella nomine ἴον appellari. Quin & plerique volunt eundem florem hac ipsa occasione *vaccinium* appellari; ut a *vacca* sit *vaccinium*, quomodo a *mucco* est *muccinium*. Sane *vaccinia* violas esse scripsit Servius ad illud II. Ecl.

Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Ac similiter Gloss. Philox. ubi legas, ἴον λευκὸν, *ligustrum*; ἴον μέλαν, *vaccinium*; ἴον ἄνθος, *viola vaccinium*. [ἴ*ἐλαι*, μέλαν Hesych. & ἰαλάθα, ἰωδῆ χρώματα.] Verum falli hosce indicat illud Ecl. X.

. . . . *Quid tum si fuscus Amyntas?*
Et nigrae violae, sunt & vaccinia nigra.

Ubi manifeste distinguit. Idem facit Vitruvius, lib. VII, cap. XVII. *Tinctores cum volunt sil Atticum imitari, violam aridam conjicientes in vas cum aqua, confervescere faciunt ad ignem*, &c. Et mox: *Eadem ratione vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem*. Quodque ad originationem, censet Leonartus Fuchsius vaccinia esse, quae Galeno lib. II. de alimentorum facultatibus, cap. XIII. τὰ βάτινα τῶν μόρων appellantur, quaeque Ovidio I. Met. dicuntur.

. . . . *In duris haerentia mora rubetis.*

Hoc si est, videri queat Latinorum *vaccinia* a Graeco βάτινα, vel βατινα. Aut quia mora illa agrestia similia sunt baccis, a *bacca* erit *vaccinium*, *B* in *V* converso, ut saepe alias. Sed omnino fallitur Fuchsius, cum *vaccinia* flores sint, non fructus, ut argumento est, quod inter flores semper ponit Virgilius. Quare assentior Ruellio, Matthiolo, Dodonaeo, aliisque, qui *vaccinia* hyacinthum esse censent. Favent his Glossae Philox. in quibus est, *vaccinium*, ἄγχουσα, ὑάκινθος. Similiterque Gloss. Cyr. ὑάκινθος ἄνθος, *vaccinium*. Ut omnino verisimile *vaccinium* esse ex Graeco ὑακίνθιον. Nempe ut prius fuerit *vacinthium*, hinc *vaccinium*. Quod vero ad genuinam *violae* originationem, qui aliquo in hisce rebus judicio valent, facile videns ab ἴον ἀναφορικῶς esse *viola*. Spiritus tenuis mutatus in *V*, quomodo ab ἰταλὸς est *vitulus*; ab ἑσπέρα *vespera*; a νοῶ, *vinco*, ubi & μετάθεσις· ab ἴς, *vis* ab οἶκος, *vicus*; & similia. ἴον vero unde sit, mirus dissensus est. Juxta poëtas ei nomen dederit *Is* in vaccam conversa, quemadmodum ante retulimus. Alii ex Nicandro tradunt, sic dici, quod Nymphae quaedam *Ioniae*, eum florem Jovi primum donarint. Alii suspicantur, esse ab ἴναι, *ire*, nempe ob eam caussam, ob quam a *via violam* dici censent, ut diximus: vel a τῷ ἰᾶσθαι, *sanandi*; vel quia non crescat ἰῷ, hoc est, *solum*, quod apud Eustathium est. Sed istis, ut valde incertis, non insisto. Ab ἴον & ἄνθος, id est, *flos*, est ἰάνθινον, quod Hesychius ait esse ἄνθος & χρῶμα τι πορφυροειδὲς. Ab eo *janthinus*, id est, *violaceus*. Plinius, lib. XXI. cap. VI. *Violis honos proximus: Earum plura genera, purpurea, lutea, alba: plantis omnes, ut olus, sata. Ex his vero, quae sponte apricis & macris locis proveniunt, purpurea, latiore folio, statim ab radice carnosa exeunt, soleque Graeco nomine a ceteris discernuntur, appellata ἴα, ut ab his janthina vestis*. Martial. l. II. ep. XXXIX.

Coccina formosae donat & janthina moechae.

Hinc idem *Violantillam*, quae Statii Papinii amica erat, *Ianthidem*, Graeco nomine, appellat lib. VI. epig. XXI. lib. VII. epig. XIII. &c.

V I P E R A Isidoro, lib. XII. cap. IV. aliisque Grammaticis dicta videtur, quod *vi pariat*. Nam, ut Plinius scribit, lib. X. cap. LXII. *Terrestrium vipera sola intra se parit ova unius coloris, & mollia ut pisces. Tertia die intra uterum catulos excludit; deinde singulos diebus singulis parit, viginti fere numero. Itaque ceterae tarditatis impatientes perrumpunt latera, occisa parente*. Viperinos catulos e matris lateribus cum interitu ejus erumpere, scribunt quoque

qua Nicander, Plutarchus, Appuleius in Magia, Horus lib. II. pluresque alii, quos auctores laudat Cœlius Rhodiginus, lib. VI. cap. XIII. Atque ab hac opinione est; quod parricidæ culeo cum *vipera*, simia, cane, galloque insuti in mare vel flumen projicerentur: quo de more fuse Christ. Colerus in parergis cap. III. & Mellor Hamenvelto ad lib. III. Dosithei. Apollonius tamen apud Philostratum, lib. II. cap. VII. refert *viperam* alse visam serpentes, quos pepererat, lambentem quasique expolientem. Atque addit: μὴ γὰρ ἐπιχόμεθα τῷ τῶνδε λόγῳ, ὡς ἀμήτορες αἱ τῶν ἐχιδνῶν γίνονται· τουτὶ γὰρ οὐδ' ἡ φύσις ξυγχωρεῖ, οὔτε ἡ πεῖρα. *Non enim assentior imprudenti eorum sermoni, qui viperarum fœtum absque matre nasci putant. Id enim neque natura admittit, neque experientia comprobat.* Eadem sententia Maximi Tyrii. Quare rectius illi, qui *viperam* dici ajant, quia *latere soleat in vepre*, hoc est, *vepre*. Nam *vepre* & *vepretum* crebro invenias in codd. MSStis. Et Germanis *vipera* propterea dicitur *hecknater*, quasi *veprium natrix*. Rectius quoque qui *viperam* dici ajant, (quasi *viviparam*) quia sola e serpentium genere (quamquam idem de cerastis scribat Brodæus lib. VI. Misc. cap. XI.) *vivum pariat animal*. Hac de re integrum caput concinnavit Gall. Canterus, lib. VI. Var. Lect. Sed ante eum jamdudum idem observarat Franciscus Massarius, annotationibus in lib. IX. Plinii. [ἔχις & ὄφις & ἄσπις idem, ab ἔχιρ, ἔφιρ, vipera, νόφιρ.]

Vipio Hispanis dicitur *minor grus*. Plinius, lib. X. cap. XLIX. *In Balearibus insulis buteo accipitrum generis in honore mensarum est, item vipiones, sic enim vocant minorem gruem*. Quæ etsi Hispanica vox sit, originem tamen habet Græcam, a Latinis inductam. Nam *vipio* ex πιπίων, vel *pipio*. Sic columborum pulli *pipiones* dicuntur Lampridio in Alexandri vita.

Vir a *vi*, non quod *vi agat feminam*: sed quod *major in eo vis est, quam feminis*: unde & a *viro virtus* nomen accepit. Utramque nominis caussam ponit Isidorus, lib. XI. cap. II. Non insuavis autem consideratio est, quomodo *vir* sit a *vi*: *vis* a Græco ἴς; quod idem notat: hoc ab Hebræo איש, id est, *vir*. Ita Latini *virum* a *vi*, Græci contra *vim* a *viro* dixerunt. Quemadmodum autem Hebræis ab איש, quod *virum* notat, *feminam* vocant אשה, ita Latinis eadem a *viro* dicta *vira*: unde *vira Querquetulana*. Estque a *vira virago*, ex hoc autem *κατὰ συγκοπὴν* factum *virgo*. [a Germ. *wer*, cujus fem. *wera*. & contr. *vro*, vel *vrouw*, unde *virgo*.] Festi hæc auctoritate comprobemus: *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti: quod genus sylvæ indicant fuisse intra portam, quæ ab eo dicta sit querquetulana. Sed feminas antiqui quas nunc dicimus, viras appellabant, unde adhuc permanent virgines & viragines*. Itaque optime doctissimus socer meus Fr. Junius, in sua bibliorum tralatione, sic vertit locum Genes. II. *Hæc vocabitur vira, eo quod hæc ex viro desumta est*. Quo de loco sic B. Hieronymus, quæstionibus in Genesin: *Hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro sumta est. Non videtur in Græco & in Latino sonare, cur mulier appellatur, quia ex viro sumta sit: sed etymologia in Hebræo sermone servatur. Vir quippe vocatur איש, & mulier אשה. Recte igitur ab איש appellata mulier אשה. Unde & Symmachus pulchre etymologiam etiam in Græco voluit custodire, dicens: αὕτη κληθήσεται ἀνδρίς, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη· quod nos Latine possumus dicere; hæc vocabitur virago, quia ex viro sumpta est*. Hæc Hieronymus. Sed *virago* minus appositum videtur, quia non ἁπλῶς *feminam* notat, sed eam *quæ animo aut robore virum refert*: quæ Græcis ἀρρενωπὸς καὶ ἀντιάνειρα dicitur. Nempe, ut agrestia cumis *cunilago* vocatur, quia similis *cunilæ*: sic *virago*, similis *viri*. Eoque errat Papias, qui compositum putabat; ac sic dici, quia *virum agat*. Cui etymo & modulus syllabæ refragatur. A *viro* est *virilis*, unde *veretrum* Plinius vocat *virilia*, quomodo idem mulierum naturam *muliebria* appellat. Sed *virilia* etiam ἁπλῶς *virum* dixit Catullus de Aty:

Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro.

Neque aliter accipit Plautus Asin. act. I. sc. III.

Quin si tu voles, domi servi qui sunt, castrabo viros.

Ac Arnobius quoque ita locutus aliquoties. A *viro* quoque mulier *viri* appetens dicitur *virosa*. Afranius Divortio:

Vigilans ac solers, sicca, sana, sobria,
Virosa non sum, & si sim, non desunt mihi,
Qui ultro dent, ætas integra est, forma satis.

Appuleium quoque, lib. IX. Met. *virosa* hac significatione dixisse, putat Colvius: ubi in vulgatis est *viriosa*. At *virosa* prima producta est a *virus*: quomodo Maro dixit, I. G.

. . . . Virosaque Pontus
Castorea.

Nec *viri potens* semper est a *viro*, sed interdum a *viribus* id nomen factum. Priori modo *viri potens* dicitur virgo

Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.

Atque ita usus Labeo, l. LXV. D. de don. inter vir. & uxor. *Quod vir ei, quæ nondum viripotens nupserit, donaverit, ratum futurum existimo*. Et Papinianus, l. CI. D. de condic. & demonst. *Cum ea priusquam viripotens fieret, vita decessisset*. At a *viribus* id nomen est, cum Plautus, act. II. sc. III. ait:

Jovi opulento, inclyto, Ope gnato, supremo, valido, viripotenti.

A *vir* & *bis* conflatum est *Virbius*, quomodo dictus est *Hippolytus*, eo quod ab Æsculapio vitæ fuit restitutus. Hanc quoque originationem commemorant Glossæ veteres in Pers. Sat. VI. & Adamantius Martyrius apud Cassiodorum de Orthographia: qui tamen & alias etymologias adfert. Nam cum dixisset, dici *Virbium*, *quoniam virum bis factum esse memorant*; addit hæc verba: *Quidam virum bonum, alii vero Virbium, tanquam sit ἥρως ἀναβιωσκόμενος, alii deum esse, qui viribus præsit, interpretantur*. Vide Ovid XV. Met. fab. XLV. ubi hæc inter alia:

. . . . Quique fuisti
Hippolytus, dixit, nunc idem Virbius esto.

Sunt hujus originis *duumviri*, *treviri*, seu *tresviri*, item *triumviri*: qui multiplices: ut capitales, monetales, nocturni. Sed de his omnibus illi, qui de magistratibus Romanis scripsere.

†Vir & Vira non, ut vulgo putant, a Vis aut a Viribus dicuntur, verum ab Hebr. גבר *Gevir* & גבירה *gevirah* per aphæresim. Ac valde placet, quod sicuti ambæ voces Hebraicæ modo ad sexum referuntur, modo *dominum*, *dominamque* notione maritali designant (imo etiam hæc duo apud Latinos sunt sæpe conjugalia nomina) ita etiam Vir & Vira nota sunt accipi in utramque partem. Vide etiam supra in Maritus, quod a Chald. מר *Mar* deductum, modo pro marito modo pro domino accipitur. Marcenius.

Virga plerisque sic dici videtur a *vi sua in ligando, verberandoque*: quod apud Isidorum, Perottum, alios legas. Sed rectius iisdem deducitur a *virendo*, ut Græcis θαλλὸς, *ramus*, a θάλλω, *vireo*. Dicta autem quasi *viriga*, simili συγκοπῇ ac *virgo* factum ex *viriga*, si est a *virea*: vel ex *virago*, si est a *vira*. A *virga* sunt *virgator* & *virgatus*. Cave enim hæc verbalia credas, cum *virgare* Latinum non sit. Similia sunt *columnatus*, *tunicatus*, *paludatus*, &c. *Virgator* autem dicitur, *qui virgis cædit*. Usus Plautus, Asin. *Virgatus* est *virgis cæsus*, quomodo Val. Flaccus lib. II. ait:

. . . . Nostrosque virus virgata tenebit,
Et plaustro direpta nurus.

Alias *virgatus* est *virgarum in modum distinctus*, ut *quibusdam varirgatus lineis*, quas Græci ῥαβδωτὰς vocant; ut ex Polluce discimus. Sic dixit Sillius lib. V.

Corpore

Corpore virgatæ tigris . . . .

Et Seneca Hippolyto : *Tigres virgatæ* . Parrhasius ad Claud. a un μονωνοῦ ἀμαρτηματι tribuit Maroni. Sed hujus est :

Virgatis lucent sagulis . . . .

A *virga* est *virgula* ; unde *virgultum* , βλάστημα , ut exponunt Gloss. Philox. & Cyr. φρύγανον , ut Onomasticon interpretatur . Dicitur quasi *virgulletum* , simili syncopa ac a *carice* & *falce* dicimus *carectum* & *falctum* . Falsus Varro , cum l. iv. de L. L. scribit : *Virgultum dicitur a viridi , idque a vi quadam humoris , quæ si exaruit , moritur* . At Papias omnino inepte , qui compositum putat. *Virgultum* , inquit , *quod ex virga tollitur : Nam ramus dicitur , qui de ipsa robore exit : virga vero , quæ de ramis*. Ejusdem originis est *virgarius*, qui *virgas* fert. Gloss. Cyr. *Virgarius lictor* , ῥαβδᾶχος . Item *primivirgius*, qui primus est virgæ. Est enim primus sive summus lictor, Glossæ vett. Πρωτοραβδοῦχος , *Primivirgius* .

VIRGILIÆ dictæ, quod *virgulis more porriguntur*. Sane Græcis ítidem a figura βότρυς quoque appellantur. Lectio tamen , imo & Isidoro , lib. III. cap. LXX. magis placet , ita dici a *vere* , quod *extremo vere oriantur* : ita ut earum ortu ver desinat, æstas incipiat . Eædem sunt , quæ *Plejades* , quæ ita dictæ ἀπὸ τοῦ πλεῖν , quia exortu *suo indicant tempus navigationi idoneum*. Idem apud Arati Scholiasten legas : sed addit tria alia , ut dicantur , quia *multæ ad πολλὰ* , vel quia πλησίον ἀλλήλων , quia *prope se invicem positæ*, vel a πολεῖν, *quod vertantur in orbem* . Apollonii interpres ita dictas ait a *matre Pleione* , quæ Atlantis uxor , Oceani filia fuit : (quod etiam apud Hesychium legas :) vel potius παρὰ τὸν πλεῖστον, ὅ ἐστι ἱκανός· σημαντικαὶ γὰρ καὶ χειμῶνος καὶ θέρους . At alii ex eo nomen arcessunt, quia sint πλείονες , hoc est , *plures*. Hinc Cæsar Germanicus in Aratea , *Plejades a pluralitate Græci vocant* . Et B. Gregorius in Job. lib. XXIX. cap. XXVII. *Plejades stellæ* ἀπὸ τοῦ πλεῖον , *hoc est , a pluralitate vocatæ sunt , ita vicinæ sibi, & diversæ sunt conditæ , ut & simul sint , & tamen conjungi nequaquam possint* . Maro *Plejadas* vocat *Pliadas* , Ita enim in antiquis codd. legi III. Æn. testatur Pierius :

Arcturum , Pliadasque Hyadas, geminosque Triones.

Nempe altera vocalis e diphthongo ει extrita; quod Græcis frequens . At in vulgatis est *pluviasque* . [Ἐργιλίαι, quia tunc tempus ἄρχεσθαι ἔργα ut habet Hesiodus . vel a ῥέω, ῥέω , ῥῶ , unde ῥία *ſcena*, & ῥῆγμα ... & *rigo* Latinum . *Rigiliæ* itaque *dyades* .]

VIRGO [*vera*] a *viridi ætate* dicta videtur Servio Ecl. VI. Atque hanc in caussam esse autumat , cur Maro *virginem* appellat *Pasiphaën* , quæ jam mater erat Phædræ , Ariadnes & Androgei . Angelus Caninius , in Hellenismi Alphabeto arcessit a Pœnis Hebræisque . Sed simplicissime deduci arbitror a *vira*, unde *viraga* , & per syncopen *virgo* . Eadem Festi sententia est , cujus verba adduximus in *Vir*. Proprie autem dicitur hæc vox de iis , *quæ non cognovere virum* , quales a Plauto Pœn. *puræ* vocantur , act. I. sc. II. Maro autem usus καταχρηστικῶς , ut in Oratoriis diximus . Quin Ecclesiastici scriptores etiam *viris* tribuunt *Venerem non expertis* ; quemadmodum eopse libro dictum nobis : nunc duo tantum loca ponam tunc intacta nobis . Tertullianus , lib. de velandis virginibus , cap. V. de Eva ait : *Ex viro sumta est , & ipsa adhuc virgine* . Petrus Chrysologus , serm. CXLVIII *Inducta virgo inducit virginem non maritum* . A *virgine virginal* dicitur genitale , sive id , quo mulier est . Prudentius ; *Intactum ab omni crimine virginal*. Utitur quoque Solinus , cap. IV. Appuleius in Apolog. August. lib. XXII. de Civitate Dei , cap. VIII. Agnoscunt & Glossæ Isidori . Similiter a *femina* est *feminal* , quod idem notat . Usus Appul. II. Met. & in Apol. Utrumque autem & *virginal* & *feminal* per ἀποκοπὴν , factum ex *virginale* & *feminale*: qua nempe ratione *capital* , *Minerval* , aliaque id genus fiunt ex adjectivis in *IS* & *E* exeuntibus. Imo etiam substantiva similem patiuntur apocopen. Nam a *sale* est *sal* , & forte a *strigiles* , *strigil* , &c. *Virginensis dea* , quæ habita sit a stultis nationibus , docet Augustinus , lib. VI. de Civit. Dei cap. IX. *Si adest Virginensis Dea , ut virgini zona solvatur: si adest Deus Subigus , ut viro subigatur : si adest Prema, ut subacta ne se commoveat : Dea Pertunda ibi quid facit ?*

VIRIÆ , & ὑπομασχαλιῶν *viriola* , *brachialia* , ut exponunt Glossæ Isidori. Gloss. Philox. *Viriola* , ἀλυσίον , ψέλλιον , περιχείριον . Gloss. Cyr. ψέλιον , *viriola*, *armilla* . Habes vocem eam , l. XXV. ff. de contr. empt. & l. ult. ff. de auro mundo . Corrigendus Isidori locus , lib. XIX. cap. XXXI. *Armillæ proprie virorum sunt collatæ victoriæ causa militibus ob armorum virtutem* . *Unde & quondam vulgo viriliæ dicebantur* . Legendum enim puto *viriola* . Sane *viriolæ* armillæ virorum , indeque & nomen , non a *virore* : etsi quidam putarint eo notari *virides gemmas* , quales auro potissimum includebant . Unde Martialis , lib. IX. epig. LX.

Et virides picta gemmas numeravit in auro .

Unde & alibi *virentes auri* dixit de auro, cui gemmæ virides insertæ . Sed nihil hæc ad *virias* & *viriolas* : quæ , ut Glossæ exponunt , erant ψέλια seu ψάλια , atque ex ebore sæpius erant . Unde Strabo , lib. IV. ἐλεφάντινα ψάλια , *eburneas virilas* vocat . Apud Hesychium est , ψάλια , κρίκοι , ὁπωσοῦν· κρίκους vocat Eratosthenes apud Plutarchum in sive vita Demosthenis ; ubi ait eum ἐν κρίκῳ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάττειν· τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιβραχιόνιον . De *viriolis* , si voles, vide & Alciatum Παρέργ. Jur. lib. IV. cap. XVIII. & Turnebum , lib. XXV. cap. III.

VIRIDIS putat Jul. Scaliger exercit. CCCXV. sic dici a *vegete aspectu* , componique eam vocem ex *viror* & εἶδος , in quo plane fallitur. Nam *viridis* non compositum est , sed derivatum a *vireo*. *Dis* vocis productio est , ut *DUS* in *calidus* a *caleo*, *LIS* in *facilis* a *facio* . *Virere* autem dicitur a *vi* seu *vigere* . [a *vere* forsan .] Nam virent plantæ, quæ necdum aruerunt , sed in suo sunt vigore . Nisi cum Becmano malis *viridis* deducere ab Hebræo גרה , id est *viror* : vel cum Martinio a פרה, aut Chaldæo פרא , *fructus ferre* , quia virentia fere eo tendunt , ut fructum producant . A *viridis* dicta *viriditas* , quæ & ἀνάλογως *viredo* . Sic autem *prata arboretaque* ob *virorem* appellantur . Vitruvius, lib. VI. cap. VI. *Uti viridia per spacia fenestrarum prospiciantur* . Seneca , epist. LXXXVI. *Cisternam ædificiis ac viridibus subditam , quæ sufficere in usum vel exercitum posset* . Aliquoties quoque sic utitur Plinius , lib. V. epist. VI. ad Apollinarem . Ad eandem significationem pertinet locus Macrobii , l. I. Sat. cap. IV. ubi docet , *viridia* , cum οὐσιαστικὸν est, velut cum dicimus *viridia prata* , facere genitivum *viridium* : at quando ἀντὶ ἐπιθέτου sumitur , ut cum ipsam loci viriditatem significare volumus , facere *viridiorum* ; uti cum dicimus , *formosa facies viridiorum* .

[VIRIDIS fit a VIREO , sicuti *Madidus* a *Madeo* & alia sexcenta . Ipsum autem *Vireo* originem Orientalem habet , non quam Becmanus aut quam Martinius docuerunt (quas vide in Vossio) sed fit a verbo ירק *jarak* notionis ejusdem : in quo initiale *Jod* cum V consono permutari ex ingenio quiescentium *Vau Jod* , vel pueri norunt . Deinde *Quof* , littera per se liquida evanescente , ortum est VIREO . MARCUTIUS .

VIRTUS a *viro*, quasi *viritus* , κατὰ συγκοπὴν, quomodo a *volo* est *volutus* , atque inde *voltus* , pro quo nunc dicimus *vultus* . Varro , IV. de L. L. *Virtus ut viri vis a virilitate* . Ubi cum Josepho Scaligero legere malim : *Virtus ut viritus a virilitate*. [ἀνδρεία , *virtus*. Dositheus inter deorum nomina.] Est autem id nomen a *viro* factum , non quia nullæ sint sequioris sexus virtutes, sed quia proprie

prie hac voce signetur animi fortitudo, quæ viri propria est. Glossæ Philoxeni: *Virtus*, ἀρετὴ ἀνδρεία. ἰσχύς, δύναμις. Itaque a *probitate* plurimum differt, unde Ovidius *probitatem* in uxore agnoscit, ac requirit *virtutem*, quia non auderet pro marito apud Augustum aut Liviam intercedere. Ita enim scribit lib. III. de Ponto, el. I.

Nota tua est probitas, testataque tempus in omne,
Sit virtus etiam non probitate minor.

Id autem *virtutis* nomine a poëta intelligi, quod dicebamus, docent versus pluscull qui sequuntur. Sæpe etiam accipitur de *fortitudine militari*. Attius:

Melius est virtute jus: nam sæpe virtutem mali
Nanciscuntur: jus atque æquum se a malis spernit
procul.

Locuti similiter Cicero, Sallustius, alii, apud quos legimus, *virtute belli*, *virtute armorum*, &c. Neque nescivit hoc loquendi genus Sulpitia in satira, cum ait,

. . . . *Duo sunt quibus extulit ingens*
Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.

Græcis eopse modo ἀρετὴ proprie *fortitudinem* significat, quod & ἀρειμανία indicat, cum sit ab Ἄρης, hoc est, *Mars*. Sane videntur veteres solam *fortitudinem* admirati, aut saltem eam rebus omnibus anteposuisse. Hoc eo quoque confirmari arbitror, quod ex Grammaticorum sententia ἀγαθὸς dicant Græci pro ἀγαστὸς, quasi *robur gestis admirabilem*, ab ἀγάζω, hoc est, θαυμάζω, & contra κακὸν dixerint quasi *timidum & imbellem*, a χάζεσθαι, hoc est, *cedendo*: quod item ἄριστος proprie sit *fortior*; & ἄριστος, *fortissimus*, ac *maxime Martialis*, ab Ἄρης, βελτίων item a βάλλω, hoc est, *jacio*, quia robore in jaciendo præstat; κρείσσων item, ex quo κρείττων, & κράτιστος, a κράτος, hoc est, *robur*: ac par ratio in aliis quibusdam.

V i r u s, ac *vires*, ejusdem sunt originis, nempe a *vi*. Est autem pro *fætore* aut *noxia vi* sumatur plurimum, generatim tamen designet *rei cujusque vim nativam*. Itaque Servius in illud 2. Georg.

Ille malum virus serpentibus addidit atris:

Bene, inquit, ad discretionem epitheton addidit. Nam virus & bonum, & malum est, sicut venenum. Late usus Plinius, lib. XXXIV. cap. XIV. *Sola hæc materia (ferri) virus ab lapide (magnete) accipit, retinetque longo tempore, aliud apprehendens ferrum*. Ita legitur in locus in antiquo Parmensi anni MCCCCLXXVI. In Dalecampiana pro *virus* est *vires*. Similiter usurpat Statius in 1. Silv. in Soteriis pro R. Gallico:

. . . . *Jungam ipse manus, atque omne benignum*
Virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis,
Aut Amphrysiaca pastor de graminis carpsi.

Veteres hoc nomen etiam inflectebant, ut *viri viro*. Lucretius, lib. II.

. . . . *Tetri primordia viri.*

Et eodem:

Concoctosque suo contactu perdere viro.

A *virus* est *virosus*, prima porrecta. Nam cum eam corripit, est a *Vir*. De utroque in *Vir* diximus.

V i s a nonnullis, atque inter Alciato, lib. VIII. Parerg. Juris, cap. XXVIII. a βία venire placet, ut β convertatur in *V* consonum, quomodo a βούλω sive βούλομαι est *volo*; a βαίνω, *venio*; a βόσκω, *pascor*; a βορὸς, *vorax*; a βοῶ, *voco*, pleræque id genus; ut in *Vado* & *Vivo* diximus. Sed adsentio Terentiano Mauro, qui cap. de *syllabis* docet *vis* esse ab ἲς ἰνὸς, converso tenui spiritu in *V*, quomodo ab ἰμῶ, *nomo*; ab ἔαρ, ἦρ, *ver*, &c. Nempe Æoles, quos Latini sequuntur, vocali præmittunt ϝ, vel β. Itaque pro ἲς dicunt ϝὶς vel βὶς. Unde *vis*. Ἲς proprie est *fibra* aut *nervus*: sed quia robur in nervis consistit, ideo etiam pro *vi* seu *robore* usurpatur. Scaliger in priorem de Plantis, perperam cum vitero Aristoteli tributum, pag. 11. edit. Lipsien. *At quas Græca ἶνες voce musculi liquida in seam congruerem*, auctor *Festus*, *qui existimat* παρὰ τὰς ἶνας. *Ab eorum effectu, quibus musculi contexuntur, & nervi, dicta sunt* ἶς. *Cui nos addidimus Æolicum digamma, ut VIS fieret*. A *vis* sunt *vires*: cujus diminutivum *viricula*. Onomast. *Viricula*, ἰσχύς. Ubi perperam ἰσχὺς editum. Et forsitan ex eo *viriculum*, teli genus. Idem Onomast. *Viriculum*, κοπεύς. Etiam a *vis* est *violo*, ut a βία βιάζομαι. Item *violens*, vel *violentus*, ut ab *opes opulens* vel *opulentus*. *Violens* usurpat Horatius, Od. III. lib. III. & epist. X. lib. 1. De *opulens* suo loco diximus.

V i s c u m seu *viscus*, *gluten aucupum*, ab Æolico ϝιξὸς seu βιξὸς, pro ἰξὸς, quod idem significat. Latini Æoles sequuntur. Unde est, quod ii non asperum tantum spiritum in *V* convertunt, quomodo ab Ἕσπερος est *vesper*, sed & lenem, ut ab ἰῶ est *veno*; ab ἰτυλὸς, *vitulus*; ab ἄλω, *valeo*; ab ἰτέα, *vitis*: quemadmodum etiam diximus in *Vestus*. Obiter addo Druidis nihil fuisse *visco*, & arbore in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius, ut Plinius scribit, lib. XVI. cap. XLIV. Ajunt & Druidas solitos fuisse per suos adolescentes *viscum* suum anni principio mittere, quo viso clamarent omnes annum esse novum, atque hinc manasse, quod juvenes hodieque anni principio ostiatim discurrentes, stipemque carmine poscentes, appellent id *aguilaneuf*, quasi *A gui l'an neuf*, id est, *ad viscum*, *annus novus*. Eoque referunt versum hunc auctoris nescio cujus, (Ovidio tribui video a Cambdeno in Britannia, & P. Merula in Cosmographicis.)

Ad viscum Druidæ, Druidæ cantare solebant.

Hanc Gallicanam istius vocis originationem Merlino Syncingetiano Engolismensi, ad quem Longolii extant epistolæ, acceptam refert Elias Vinetus, notis ad Ausonii Professores, carm. IV. Eandem & alii adducunt, eosque inter Goropius Becanus, Gallicorum lib. II.

V i s c u s, *visceris*, [a *vistre* φυσᾶν, φῦσαν *vesica* indidem.] σπλάγχνον, sive *intestinum*: quamquam latius patet. Nam *viscus*, *quicquid sub cute*: ut est apud Servium in VI. Æn. Idem Servius in I. Æn. *Viscera non tantum intestina dicimus, sed quicquid sub corio: ut in Lucanis visceratio dabatur, id est, caro. Est autem nominativus hoc viscus, hujus visceris: ut Lucretius,*

. . . . *Viscus gigni sanguemque creari.*

Viscus igitur *caro ipsa*. Quomodo & Tullius in Tusculanis ait, in μαστιγώσει Laconica sanguinem e *visceribus* diffluere: ubi *carnes cuti subjectas*, non *intestina* intelligi satis liquet. Isidorus, lib XI. cap. I. censet *viscera* dici a *viscum*: cujus etymi hanc caussam adfert, quod sint *viscosa*, & *visci* instar corpori agglutineatur. Melius dixeris, *viscus* dici quasi *vescus*, a *vescendo*. Nam carnibus vescimur. Et pleraque ex intestinis non in cibum modo, sed etiam in deliciis. A *visceribus* est *visceratio*, ἡ κρεωδαισία. Nempe *epulum*, quod fiebat *ex visceribus* sive *carnibus immolatis*. Quale describit Maro, lib. VIII.

Tunc lecti juvenes certatim, aræque sacerdos
Viscera tosta ferunt taurorum . . . .

Ubi clare etymon respexit. Subjungit deinde,

. . . . *Onerantque canistris*
Dona laboratæ Cereris, Bacchumque ministrant,
Vescitur Æneas simul, & Trojana juventus,
Perpetui terga bovis, & lustralibus extis.

Postrema verba indicant, quid *viscerum* nomine intelligatur. *Viscerationis* voce usus & Seneca epist. XIX. *sine amico visceratio, leonis ac lupi vita est*. Nempe olim, quoties victimam mactabant, vel convivium celebrare moris erat, vel a victima ad amicos partes mittere. A priori more est, quod in Glossis *visceratio* exponitur εὐφρασία, hoc est, *lætum epulum*. Nam ut est in Glossis Cyr. εὐφραίνομαι, *lætor*. εὐφραίνω, *lætifico*, *epulor*. εὐφρασία, *epulatio*. Ab carnium vero divisione *visceratio*, in iisdem Gloss. Græco-Latinis, exponitur, διανομὴ κρεῶν. Et in Glossis vett Argentorati cum Calepino olim excusis, similiter legas: *Viscerativ*, κρεανομία. E-

visceras est *exenterare*. Unde vetus poëta apud Cic. II. Tusc. Quæst. *Evisceratus latere pendens saxa spargens tabo, sanie, & sanguine atro*. Ubi tamen Turnebus mavult *visceratus*, quod interpretatur *discerptus*, *dilaniatus*. Vide eum, lib. XXIII, cap. III. Sed omnino *evisceratus* dicitur, *ut visceribus exemtis*. Sic ibidem ex Sophoclis Trachiniis:

Accede, nate, adsiste, miserandum adspice
Evisceratum corpus laceratum patris.

Ubi metrum plane requirit *evisceratum*. Est enim trimetrum. At Solinus voce ea aliter usus, cui unio e concha *evisceratus* dicitur, cum a concha visceribus extractus. Ammianus lib. XXIII. conchas dicit *evisceratas* parere uniones. Sed videtur corrupto Solini codice usus, vel ipse depravatus.

VISULA, genus vitis, apud Columellam, lib. III. cap. II. *Visula fructus, inquit, nisi primo quoque tempore maturo legatur, ad terram decidunt; humoribus etiam, prius quam defluant, putrescunt*. Forma vocis videtur diminutiva, & hæc Columellæ descriptio exiguas ei tribuit vires. Quare fortasse contractum ex *vitiola*, T in S abeunte ut sæpe. Nisi malis derivatam esse a *vis*: ut *fula* vel *via* sit vocis productio.

VITAM a *vi* dictam probat Varro, IV. de L. L. illo Lucillii versu:

Vis est vita, vides, quæ nos facere omnia cogit:

Sive, ut est in aliis libris:

. . . . Vis nos facere omnia cogit.

Eo, ut bene monuit Stewechius, respicit Arnobius, cum lib. V. ait: *Tunc sancta & ferventem numina vim amisisse Lucilii, ac regem Servium natum esse Romanum*. Idem etymon adducit ac eodem Lucilii versu firmatum it Isidorus, lib. XI. cap. I. Sed addit ille, vel a *vigore* sic dici. Verum neutrum probare possum. Nam omnino *vita* est a *βιοτή*, *κατὰ συγκοπὴν* unius vocalis. *B* in *V* abire insolens non est. Sic a *βόω* est *voro*; a *βόσκω*, *vescor*; *βαδίζω*, *vado*; ab *ὄροβος*, *ervum*, plurăque hujusmodi. Nec magis *vivo* a *vi* dictum puto: sed a *βιόω*, iisdem nempe *B* in *V* converso. In medio autem inseritur *V*, ut in *feavus* a *σκαιός*, in *ævum* ab *αἰὼν*, in *servus* ab antiquo *ἕρω*, multisque aliis, quæ suis locis attulimus. A *vivendo* dictum liquet *vivarium*, quomodo nominatur locus in quo feræ pascuntur, sive ad quæstum, sive ad venationem ac voluptatem. Quemadmodum autem a *vivis feris*, *vivaria* dicta, ita & a Varrone *leporaria* vocata a *leporibus*, & a Scipione *roboraria*, quia septa e *robore* essent. Vide Gellium, lib. II. cap. XX. De *vivario*, quod Romæ pone castrum prætorium extra urbis mœnia inter portam Nomentanam & Tiburtinam erat, scripsit Onuphrius Panvinius, lib. II. de ludis Circens. cap. VI. & VII. A *vivo* quoque est *vieto*, unde *victito*, ut *dictito* a *dicto*, quod a *dico*. Veteres *victo* dixisse probatum it Meursius illhoc Plautino, Capt. act. I. 16.

In occulto miseri victitant succo suo.

Ita enim ni legatur, numeros ait claudicare, quia prima sede erit bacchius. Cæsar Scaliger tamen retinet *victitant*, quod in vulgatis, ac prima sede anapæstum statuit, ejecto C altero ex secunda voce. A *vivo* est *vividus*, ut a *fluo fluidus*; a *marceo marcidus*. Hinc *vividum merum*, pro *meraco*, quod Græce *ζωρὸν*, hoc est, *ἄκρατον*. Nam *ζωρὸν*, Græce similiter quasi *ζωερὸν*, *κατὰ συγκοπὴν*. Martialis, lib. VII.

Hic scyphus est, in quo misceri jussa amicis
Largius Æacides vividiusque merum.

Ita recte restituit Scaliger ex MSStis, in quibus erat *invidiusque*. Hoc est quod *ζωρότερον κέραιε*, sive *κεραννε*, dixere Homerus Iliad. I. Ephippus apud Athenæum, lib. X. & alii. A *vivo* quoque est *convivo*, *συμβιόω*. Utuntur Plautus & Quinctilianus. Inde *conviva*, *συμβιωτὴς*, *σύσσιτος*. Item *convivium*. Cicero de Senectute: *Bene enim majores accubitionem epularem amicorum, quia vitæ conjunctionem haberet, convivium nominarunt, melius quam Græci, qui hoc idem tum compotationem, tum concœnationem vocant.*

VITILIGO Arnobio, & aliis, *ἀλφὸς*, prout exponunt Philox. Glossæ. Quamquam & eadem *alopeciam* interpretentur: sed hæc aliud est, etsi in hoc conveniant, quod utrobique excidant pili. At in Cyrilli Glossis exponitur *λευκοφλεγμασία*. Festus ea hoc modo: *Vitiligo in corpore hominis macula alba; quam Græci ἀλφὸν, vocant, a quo nos album; sive a vitio dicta, etiamsi non lædit; sive a vitulo propter ejus membranæ candorem, qua nascitur involutus*. Lucilius:

Hæc odiosa mihi vitiligo est, non dolet inquit.

[Non a vitulo quatenus animal, sed a pelle διφθέρα.] Pro priori etymo est, quod in Cyrilli Glossis *vitiligo*: pro altero, quod in Philoxeni Glossis, imo & utroque MSSto Festo Nansii *vitulig*o scribatur. Prius malim. Nempe a *vitium* est *vitiligo*, ut a *fumus fumiligo*; ab *udor udiligo*. Sed pro his per syncopen *fuligo*, & *uligo* dicitur.

VITIS a *vino*, ut gemino loco scribit Varro, IV. de L. L. Sed rectius Donatus in Eunuch. act. IV. IV. qui *vimen* & *vitis* esse ait ejusdem originis; nempe a *viere*, quod Festus *alligare*, Nonius interpretatur *vincire* & *inflectere*. Sane *vitis* lenta est, facileque flectitur, unde & ea *centurionum* erat *insigne*, quo milites cædebant. Plinius, lib. XV. extremo cap. I. *Quid quod insertа castris summam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat*. Epitomator Livii, lib. LVII. de Scipione Africano: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset vitibus, si extraneus, virgis cecidit*. Juvenalis Sat. VIII.

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.

Silius, lib. XIV.

Evoius antiqua Mesappi ab origine regis
Miscebat primas acies, Latiæque superbum
Vitis adornabat dextra decus.

Martianus, in L. milites agrum XIII. D. de re milit. *Irreverens miles non tantum a tribuno vel centurione, sed etiam a principali coërcendus est. nam eum, qui centurioni castigare se volenti restiterit, veteres notaverunt. si vitem tenuit, militiam mutat. si ex industria fregit, vel manum centurioni intulit, capite punitur*. Vetus Juvenalis Scholiastes ad illud Sat. XIV.

. . . . Aut vitem posce libello.

Ut, inquit, *centurio fias, da libellos. nam vitis insigne centurionum est*. Græce dicitur *κλῆμα* aut *ῥάβδος*. Plutarchus in Galba: *τὸ κλῆμα, ᾧ κολάζουσιν ἑκατοντάρχοι τοὺς πληγῶν δεομένους ἐστρατιώτας*. Nec aliter usus Eusebius, lib. VII. cap. XIV. quod de Marino agit jam Christiano, & mox futuro martyre. *Τιμῆς τις οὔσης παρὰ Ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχας γίνεσθαι τόπου σχολάζοντος*. Sic optime is locus interpungitur in edit. Rob. Stephan. At Christophorsonus interpres & quidam alii male postrema duo verba ad sequentem rejiciunt periodum. Nec enim omnes, qui vitem gestarent, centuriones erant: ut vel ex eo patet, quod evocatis quoque hæc daretur: ut testatur Dio. Quare datio ejus solum fuit designatio ad centurionatum, qui dabatur, simul ac vacaret locus. Sic igitur vertendum: *Est quidam honor apud Romanos, quem vitem nominant, quem qui adepti sunt, eos centuriones fieri ajunt, cum vacat locus*. Atque id aperte comprobant, quæ apud Eusebium sequuntur. A *vitis* est *viticula*, quo proprie quidem notatur exigua vitis; accommodatum vero & *flagellis* seu *sarmentis* vitium, & *κατὰ μεταφορὰν* etiam *herbarum* quasi *capreolis*, quibus alia prehendunt & amplectuntur. A *viticula* autem alterum est diminutivum *viticella*. De qua sic Isidorus, lib. XVII. cap. IX. *Viticella herba appellata, quod, sicut vitis, quicquid proximum fuerit, apprehendat corymbis, quos anulos appellamus.*

VITIUM, [ab *αἰτία*.] quia *vitandum*, sic dictum creditur. *Vitare* quasi *vi avertere*. Ab eo *vitiare*, pro

pro *fugere*, *effugere*. Item *invitare*, quod interpretantur *non vitare*. Sed non quemcunque non vito, hunc invito. Verior igitur, meo judicio, interpretatio fuerit, ut *invitare* sit *blanda vi ad se allicere*, interdum autem & *invitare* & *evitare* non a vi aut *vito* sunt, sed a *vita*: Ennius:

Hac omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam evitari,

Hoc est, Priamo vi *eripi vitam*. Plautus, Casina, act. III. sc. VI.

. . . . *Gladium*
Ancilla Casinam habere ait, qui me atque te invitet.

Ita MSSti vett. tanto consensu, ut de lectionis veritate nullus dubitem. Possit & *invitare*, cum de *conviviis* dicitur, a *vita* dictum videri: quasi *ad se vocare convivii causa*. Sane in hac ipsa *convivii* voce *vivere* ita sumitur, ut *vita* in *invitare*, siquidem ea vox *conviviis* proprie convenit.

†VITIUM puto dictum a verbo חטא *hhata*, *peccare*; cujus verbale חוב *hhot*, *peccatum*, significat. At τὸ *Chet*, maxime initiale in nominibus Latinis ab Oriente derivatis, passim in V consonans transit. Itaque pro *hhet*, modo VAT modo VIT (nam Chaldaice & Syriace in prima itemque secunda syllaba nonnunquam I reperitur) a Latinis τὸ חוב *hhet* dicebatur: unde addita terminatione Latina factum est VATIUM. At Vossianis interim noli fidere. MAZOCHIUS.

VITRICUS non a *vi* & *tricari*, ut nugantur, sed quasi *patricus* seu πατρικός, quia in patris locum succedit, ac privignum ut pater filium amare debet. *P* abiit in *V* consonum, quomodo a *patre* est *vader*. Hinc in Glossis Isidori: *Vitricus*, *patricus*. Et Glossis Philoxeni, *Vitricus*, πατρῷος.

VITRUM, [αἴθριον, ὕαλος Hesych.] quia perspicuum, a *videndo* nomen accepit: ut bene scribit Isidorus, lib. XVI. cap. XV. Nec ἀναλογία repugnat, nec alia hic opus syncope. Ultima enim syllaba supini prioris solet mutari in *trum*. Ergo ut ab *aratum*, *aratrum*, a *rutum rutrum*, ita a *visum vitrum*. *Vitreum* pro gemma *vitrea*, sive falso lapide. Ut illo Tertulliani: *Tanti vitreum*, *quanti margaritum*. A *vitrum* posteriores dixere *vitriolum*, quia instar *vitreoli* pellucet. *Vitrum* etiam herbæ genus est: cui ex eo nomen, quia tingit colore *vitri*, hoc est, *hyalino* seu *viridi*. Græci hanc herbam vocant ἴσατιν, teste Vitruvio, lib. VII. cap. XIV. *Vitri* vox hac significatione crebro est corrupta, dum nunc *ultro* pro ea, nunc aliud substituunt: ut docet Turnebus, lib. VI. cap. XVII. Ab ea herba alia dicta est *vitrago*, quæ Græcis ἰάξιν, ut testatur Oribasius, libro de virtut. simpl. Ut cunila agrestis *cunilago*, quia similis *cunilæ*, sic *vitrago*, quia similis herbæ *vitri*, vel similis virtutis, aut, ut alii malint, quia abstergendis vasis *vitreis* idonea. Pro qua sententia est, quod aliter *urceolarem* dixerint ab *urceolis* seu *urceis* purgandis.

VITTA a *vinciendo*, ut *diadema* a διαδεῖν, quia vitta crines vincirent sacerdotes, ut reges diademate. Servius in Æn. III. *Ut plenum ostenderet officium sacerdotis*, *fecit solvi vittas*, *quæ fuerant nexa*. Sed magis ἀναλόγως fit ab Æolico βίττος, pro μίττος. Hesychius: *Μίττος*, τάξις, στρμα, τόνος. *Μίττος* igitur *vitta*, mutato genere cum terminatione, ut Græci ὁ χάρτης, Latini *hæc charta*. *Μίττος* ab antiquo μίω, de quo dictum in *Via*, quod itidem ab Æolico βίω pro μίω, hoc est, μιτόω.

VITULUS nomen est ætatis: ut docet hic locus Varronis, lib. II. de R. R. cap. V. *Primum in bubulo genere ætatis gradus dicuntur quatuor. Prima vitulorum: secunda juvencorum: tertia boum novellorum: quarta vetulorum. Discernuntur in prima*, *vitulus & vitula: in secunda*, *juvencus & juvenca: in tertia*, *& quarta*, *taurus & vacca*. Non semper tamen discrimen id observatur: ut argumento est, quod etiam vitula juvenci nomen quandoque maneat post partum. Maro, Ecl. III.

. . . . *Ego hanc vitulam* (*ne forte recuses*,
Bis venit ad mulctram, *binos alit ubere fœtus*)
Depono.

Ad quem locum monet Servius, *vitulus* dici *a virideri ætate*, ut & *virgo*. Quæ verba more suo exscripsit Isidorus, lib. XII. cap. I. Sed potius est *vitulus* vel a σιταλος, vel ab ἰταλός, quorum utrumque *vitulum* notat [ἴταλος, νέος, ἰταλός. Hesych. & in ἴταλος.] Posterius etymon sequuntur veteres, qui & inde deducunt *Italiæ* nomen ob *vitulorum copiam*. Varro, IV. de L. L. *Vitulus quod Græce antiquitus* ἰταλός: *aut quod plerique vegeti*, *vegetulus*. Idem, lib. I. de R. R. cap. I. *Denique Italia a vitulis*, *ut scribit Piso*. Et cap. V. *Bos in pecuaria*, *maxima debet esse auctoritate*. *præsertim in Italia*, *quæ a bubus nomen habere sit existimata*. *Græcia enim antiquâ*, (*ut scribit Timæus*,) *tauros vocabant* ἰταλούς: *a quorum multitudine & pulchritudine*, *& fœtu vitulorum Italiam dixerunt*. Columella in præfat. lib. VI. *Nec dubium*, *quin* (*ut ait Varro*) *cæteras pecudes bos honore superare debeat*, *præsertim autem in Italia*, *quæ ab hoc nuncupationem traxisse creditur*, *quod olim Græci tauros* ἰταλούς *vocarent*. Similiter Gellius, lib. XI. cap. I. Juvat & Hesychius, cui ἰταλός, ταῦρος. Porro *vituli* vocem etiam transferri ad *equorum*, *elephantorum*, aliorumque *quadrupedum*; imo etiam *balænarum* fœtus, ex Marone, Plinio, atque aliis cognoscere est. A *vitulus* est diminutivum *vitellus*, ut *agnellus* ab *agnus*, *hædillus* ab *hædus*. Conjungit Plautus. Asin. act. III. sc. III.

Agnellum, *hædillum me tuum dic esse*, *vel vitellum*.

Sed cum ponitur pro *luteo in ovo*, a *vita* potius dici censet Perottus, quia *ex eo vivat pullus*. Sane & Aristoteles putavit ex albumine ovi generari pullum: sed pasci *vitello*. Ac movit eum quod vidisset formato jam pullo extare *vitelli* partem. Sed Hippocrates contra ex *vitello* nasci, albumine autem pasci arbitrabatur. Unde & *vitellus* Chrysippo νεοττία vocatur. A *vitulus* ex Festi sententia est *vitulari*. Sic enim scribit: *Vitulans*, *lætans gaudio*, *ut prata vitulus*. Ennius:

Habet te coronam vitulans victoria.

Confirmat hanc sententiam, quod Græci similiter a μόσχος dicunt μοσχεύειν. Sed obstare videtur modus primæ syllabæ. Nam manifeste producit Ennius vetis adducto. Ac similiter Nævius apud Nonium:

Ut in venatu vitulantes ex suis
Lætis nos mittant pænis decoratos feris.

Quemquam Scaliger hic legit: *vitulantes ex avitis*. Sed fallitur. Sane aut dicendum utrumque locum esse corruptum, aut verior est Nonii sententia, sic scribentis: *Vitulantes veteres gaudentes dixerunt*, *dictum a bona vitæ commoda*; *sicuti*, *qui nunc est in summa lætitia*, *vivere eum dicimus*. Ita a *vita* erit *inconspicuas vitula*, inde *vitulari* pro *lubentius diffluere*. Ab hac quoque caussa erit, quod Dea hilaritatis præses *Vitula* est appellata. Illustris autem de *vitulandi* & *vitulæ* vocibus locus est apud Macrobium, lib. III. Sat. cap. II. quem eo apponemus, quod contineat, quæ alibi legere non sit: *Primo*, inquit, *pontificii juris libro apud Pictorem verbum hoc positum est vitulari*. *De cujus verbi significatu Titius ita retulit*. *Vitulari est voce lætari*. *Varro etiam in libro quintodecimo rerum divinarum ita refert*; *quod pontifex in sacris quibusdam vitulari soleat*, *quod Græci* παιανίζειν *vocant*. *Has tot interpretationis ambages quam paucis verbis docta elegantia Maronis expressit*,

. . . . *Lætumque choro pæana canentes*:

nam si vitulari est voce lætari, *quod est* παιανίζειν, *nonne in cantu læto* παιᾶνος *enarratio verbi perfecta servata est? Et*, *ut huic vocabulo diutius immoremur*, *Hyllus lib. quem de Dis composuit*, *ait Vitulam vocari deam*, *quæ lætitiæ præest*. *Piso ait vitulam victoriam nominari*, *cujus rei hoc argumentum profert*; *quod postridie Nonas Julias re bene gesta*, *cum pridie populus a Tuscis in fugam versus sit*, *unde Populifugia vocantur*, *post victoriam certis sacrificiis fiat*

Eeeee 2 vitu-

cunctatio, *quidam nomen ejus animadversum putant, quod poteus sit vita tolerandæ*. Haſtenus Macrobius.

†Vɪᴠᴏ (ut & Græcum βιόω) fit a חיה *chaja*, quod eſt *vivere*. Ac primum ſæpiſſime obſervavimus Hebræicas dictiones a *Chet* incipientes, ubi in Latinum transfunduntur, litteram *Chet* in V conſonam transmutare. Deinde hoc verbum ſæpe apud Chaldæos, Syroſque, interdum & apud Hebræos, *Vau* in medio aſſumit, ſive loco τοῦ *Jod* (ut in Evæ nomine, quæ Hebraice eſt חוה *Chava*) ſive retento *Jod*, *Vau* ſuperinducitur; ut חיוה *cheva* (ſeu τοῦ *Jod* habita ratione, ut *chiva*, ac poſtea *Chet* in V mutato, *viva*) *Cheva*, inquam, ſeu *Viva*, quæ eſt Chaldæis *beſtia*, ita dicta, quaſi *Vivens*. Nec Syri multo ſecus. Hinc verbum Vɪᴠᴏ factum, & quæ ab hoc verbo derivantur. Aut Vɪᴠᴏ eſt ex conjugatione *Piel*, *Cheth* de more in V conſonam permutato. Atque ex his facile Græci per Italienſes Æolas hauſerunt τὸ βιόω, unde βίος, quæ remotiora ſunt, ac ſiquid ad *Vivo* accedunt, id Hebraicæ linguæ debent. Mᴀᴢᴏᴄʜɪᴠs.

Vɪx a *vis* dictum eſſe cenſet Jovianus Pontanus in Actio, fol. cxxxiii. edit. Ald. Nam quia, Nonio teste, *laborem ac difficultatem* hoc notat adverbium, veriſimile judicat primo dictum fuiſſe de hominibus, qui cum infirmis eſſent pedibus, baculo veherentur: unde & *imbecilles* dicti. Mihi magis veriſimile fit dici a *vi*. Nam *vix* fit, quod cum labore fit, ita ut ſummis adniti viribus oporteat. Ac ſimiliter Græcis μόγις, *vix*, [*vix* videtur ex μόγις.] a μόγος, *labor*. Uti & μόλις, quod cum μόλῳ fit. A *vix* ſunt *vices*. Nempe quia, quod ob difficultatem ab uno ſemper præſtari nequit, id alternis facere ſolemus: ideo apto vocabulo *alternationem* illam a *vix* dixere *vices*. [*vices* ab εἴκω.] Et forte olim rectius ſinguli numeri fuit *vix*; unde genitivus *vicis* apud Livium, lib. x. ac pluralivus *vices*: quomodo nempe *vicis* ceteique caſus ſunt ab inuſitato *vex*: quod tamen non uſque adeo diſſuum, cum apud Tullium quoque legas in Miloniana, A *vice* eſt *vicifim*: pro quo & *vice mutua* crebro legas apud vett. Juriſc. Ab eodem eſt *vicarius*, qui vicem alterius obtinet. Sic C. de offic. vicar. *vicarii* dicuntur *præfectorum ſubſtituti*, & *locum tenentes*, ut vulgo vocant. Sed ſpeciatim vocabatur *vicarius*, qui in familia alterius ſervo, id eſt, majori, ſerviret: ὁ τῷ οἰκέτῃ οἰκέτης, ut interpretatur Theophilus. Sic uſus Plautus Aſin. act. iv. ſc. ii.

> Lᴇ. *Cui datum eſt?* Lɪ. *Sticho vicario ipſi*
> Tᴀɴ. Lɪ. *Vah, delenire apparas, ſcio mihi vicarium eſſe;*
> *Neque eo eſſe ſervum in ædibus, qui ſit pluris quam ille eſt.*

Martial. lib. ii. ep. xviii.

> *Vae ſat eſt ſervum, jam nolo vicarius eſſe.*

Ulpianus l. ſuos autem ſervos. lxxii. ff. de legat. iii. *Vicarios autem ſervorum ſuorum numero non contineri Pomponius lib. quinto ſcribit*. Paullus, l. ſi in re. ara. ff. de noxal. act. *Si ſervus tuus autem exercuerit: ejuſque vicarius, & idem noxia in eadem noxa damnum dederit*. Opponuntur autem *vicarius*, & *ſervus ordinarius*, ac ille in hujus, quaſi domini, peculio eſt. Ulpianus l. xvii. Dig. de pecul. *Si ſervus meus ordinarius vicarios habeat, id, quod vicarii mihi debent, an deducam ex peculio ſervi ordinarii?*

V L

Vʟᴄɪsᴄᴏʀ ab *ulio*, vel *ulluo*, vel potius *ulluo*, uti hæc ab ὄλλω vel ὀλλύω, vel (quod apud Heſychium) ὀλλύω, *perdo*. Ab obſoleto *ulluo*, vel *ulluo*, in futuro ſubjunctivi per ſyncopen eſt *ullo*, hoc eſt, *perdidero*, *ultus fuero*. Nonius: *Ulo*, pro *ultus fuero*. Accius Epigone:

> *Qui niſi genitorem ulſo, nullum mœs dat ſinem miſeriis.*

Ut ab *apio apiſcor*, ſic ab ὀλλύω ſive *ulluo* ulu-eiſcor, & per ſyncopen *ulciſcor*: ut proprie id notet *vindictæ gratia aliquem perditum ire*.

Vʟᴄᴜs nec a *vi*, quaſi *vulcus*; nec quia *olet*, quaſi *olcus* dicitur: quæ etyma Iſidorus adfert, lib. iv. cap. viii. ſed ex eo, quia Græci dicitur ἕλκος, quæ & cauſſa eſt, cur præter ceteros Joachimus Camerarius lib. de Orthographia putet *hulcus* cum ſpiritu aſpero ſcribi oportere. Sed malim abſque hoc ſpiritu. Romani enim imitari ſolent Æoles, qui voces a quacunque vocali inchoatas, tenui afficiunt ſpiritu. Itaque pro ἥλιος dicunt ἄλιος, pro ἕλκος, ἔλκος, unde *ulcus*. Ἕλκος vero ἀπὸ τοῦ ἕλκειν, quod eſt *trahere*. Quia *ulcere* diſterhitur cutis.

Vʟᴇx *genus* eſt *fruticis*, cujus uſum in auri metallis Plinius oſtendit, lib. xxx. cap. iv. *Ulex*, inquit, *ſrematus uritur, & cinis ejus lavatur ſubſtrato ceſpite herboſo, ut ſidat aurum. Vicena millia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atque Gallæciam & Luſitaniam præſtare quidam tradiderunt, ita ut plurimum Aſturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot ſeculis hæc fertilitas*. Placet Martinio ſic dici ab *uligine*, quod in ea naſcatur: vel potius ab ἕλιξ, hoc eſt, *criſpus*, *contortus*.

Vʟɴᴀ κατὰ συγκοπὴν vocalis E factum ex ὠλένη, quod πῆχυς Pollux & Gloſſæ Philoxeni, βραχίονας interpretatur Heſychius. Itaque *ulna* proprie de cubito ſeu *brachio* dicitur; unde, (ut & *cubiti* vox,) ad menſuram translatum eſt. Servius ad illud Ecl. iii.

> *Tres pateat cœli ſpatium non amplius ulnas.*

Ulna, proprie eſt ſpatium in quantum utraque extenditur manus. Dicta ulna, ἀπὸ τῶν ὠλενῶν, hoc eſt, a brachiis. unde & λευκώλενος Ἥρα dicitur, licet Suetonius unam (l. ulnam) cubitum velit eſſe tantummodo. Idem, ad illud iii. Georg.

> . . . . *Sep anque aſſurgit in ulnas.*

Ulna, inquit, *ſecundum alios, utriuſque manus extenſio eſt: ſecundum alios, cubitus: quod magis verum eſt, quia Græce ὠλένη dicitur cubitus*. Unde cognoſcimus, *ulnam* bifariam ſumi, interdum ſumi pro *cubito*; unde exponitur πῆχυς· interdum pro *extenſione utriuſque manus*: unde Gloſſæ: ὀργυιά, *ulna*. Nam ὀργυιά, ἡ τῶν ἀμφοτέρων χειρῶν ἔκτασις, ut Heſychius ait. Qui & τρεῖς πήχεις, *tres cubitos* exponit. Uti & Euſtathius τρίπηχυ μέτρον.

Vʟᴛʀᴀ ab *uls*, quo uſus Cato, & Pomponius de origine Juris, *uls Tiberim*. *Uls* vero prius fuit *ultis*: unde *ultra*, ut a *cis citis citra*. Videtur autem *uls* eſſe ab *ollus* pro *ille*. Ut *ultra* ſit *in illa parte*. Quomodo Græcis ἐκεῖνος ab ἐκεῖνος. Onomaſt. *Ultra*, ἐπέκεινα. Ab *ulter* vel *ulterus* eſt *ulterior*, *ultimus*. [μονωλος ὁ ἔσχατος Arcad. & Heſych.] Ab *ultra* & *extra* ſunt *ultro* *extroque*. Sed *ultro* pro *ſponte* forte potius fit a *volendo*, quaſi *voltro*: ut Græce αὐτόματος, ab αὐτός, & Belgice, *willig*. Gloſſ. Cyr. αὐθαίρετος, *ſua ſponte*, *ultro*. Atque hinc *ultroneus*, αὐθαίρετος, ut eædem Gloſſæ exponunt.

Vʟᴜʟᴀʀᴇ lupos dixit Maro, i. Georg. quomodo & Græcos de iis ὠρυεσθαι uſurpare docet Pollux, lib. v. cap. xiii. Itaque nec inepte dicamus, *ululare* eſſe a Græco ὀλολύζειν. Tamen verius puto *ululare* eſſe ab ὀλολύζειν, ejecto ζ, quemadmodum ab *ululare* viciſſim eſt Belg cum *huylen*; ac Græcum ὀλολύζειν contra venit ab Hebræo *jalal*, ילל, quod nequaquam ab alia voce deſcendit, cum ſit ὀνοματοποιούμενον. Quamquam nec multum repugnem, ſi quis hic ſingulas linguas ſonum ſpectaſſe putet, ſed diverſimode eum eſſe imitatas. Ab *ululando* eſt *ulula*, uti Græce id nomen ab ὀλολύζειν. Gloſſ. Phil. *Ulula*, ὀλολυγών. Eucherius ad Salonium, lib. ii. cap. 10. *Sunt qui ululas putent aves eſſe nocturnas, ab ululatu vocis, quem efferunt, quas vulgo cavannos dicunt*. Cavannos appellat Aldhelmus de laudibus virginitatis, cap. xxviii. Jovianus Pontanus cenſet ſcribendum eſſe *hulula*, *hululare*, *hululatus*, idque quod vox ea ſine adſpiratione non ſatis exprimat *illum lupinumque ululatum*. Et pro eo eſt, quod Belgæ dicunt *huylen*, pro *ululare*. Sed hi

viciſſim

vicissim *ululam*, uyl vocant, non *buyl*. Præterea Græci ut spiritu aspero efferunt ὁλολύζω, ita tenui dicunt ἀλαλάζειν. Ex quibus paret, nihil in *ulula* ac *ululatus* vocibus innovari debere præter veterum codicum auctoritatem.

†Vlulo est a themate ילל, quod in *Hiphil* magno in usu est. Itaque הילל aut הליל *Helil* vertitur *Vlulare* aut *Ejulare*. Nec dubito, quin pluribus locis aptius *Vlulandi* quam *ejulandi* verbo reddi vox eadem debeat. Veluti illud Zach. XI. 2. הילל ברוש *heilel beros* pulchrius vertitur, *Vlula abies* (quippe agitantibus ventis ululans videri solita) quam, *Ejula abies*. Sed utrumque uti dixi apud nos verbum ex eadem Hebr. radice ortum fuit, Marochius.

V M

Vmbilicus ab *umbone* deducit Isidorus, lib. xi. cap. 1. Item Perottus. Nempe quia medium in centre locum obtineat, ut in clypeo *umbo*. Sed nomino est *Umbilicus* ab ὀμφαλικός. Æoles, quos Latini fere sequuntur, *o* in *v* convertunt. Itaque & ὄνυμα dicunt pro ὄνομα, unde ἀνώνυμος· ὄγυρις pro ὄγυρις, unde πανήγυρις· ὄμφαλος pro ὀμφαλός, unde ὀμφαλικός. Ὀμφαλός notat *umbilicum*. Μεταφορικῶς ponitur & Latina & Græca vox pro *media cujusque rei parte*. Ut inter alia quod in placentis in medio prominerat. Mœris Atticista: φθοῖς [illegible] [illegible] Ἀττικοῖς ἔχει δὲ [illegible] [illegible], ἔχον ὀμφαλόν, [illegible] Ἑλληνικοῖς. In *libris* quoque sic dicta ossea vel eburna ornamenta in medio integumenti extantia. Martialis, lib. v. epig. vi.

Nigris pagina crevit umbilicis,

Plura de *librorum umbilicis* vide in voce *Volumen*. Etiam ita dicebatur *cochlea marina*, quæ Aristoteli fere κόχλος, ut κοχλίας, *cochlea marina*. Cicer. lib. II. De oratore: *Non audeo dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scævola, conchas eos & umbilicos ad Cajetam & ad Laurentum legere consuesse*. Atque ita etiam vocat Valerius Max. qui rem eandem narrat. *Constat namque eos Cajetæ ac Laurenti vagos litoribus conchulas & umbilicos lectitasse*. Vide & Aurelium Victorem in Caligula, ubi de conchis & *umbilicis* loquens ait, *hujusmodi pisces a Græcis vocari lumina Nympharum*: ut etiam in Thesauro suo Rob. Stephanus, qui *umbilicos* in Ciceronis loco superiore *politos lapillos* interpretatur. Adi etiam Andream Schottum, Observat. Human. lib. III. cap. xxi.

Vmbo ab ἄμβων. Varro, lib. iv. de L. L. juxta restitutionem Turnebi, ac Scaligeri; *Umbones, a Græco, quod ἄμβωνες. Ἄμβων*, sive *umbo*, quid proprie sit, a variis est explicatum: inter alios Scaligero, Conjectaneis in Varronem; Casaubono, Animadversionibus in Athenæum, lib. iv. cap. 1. Salmasio, Exercit. ad Sol. Nempe sic proprie vocabatur, *quicquid in plano exstat ac protuberat figura rotunda, vel aconeda*: unde & Græci ἄμβωνας, Hesychio teste, ac Latini, ut e Statio constat, montibus *umbonem* tribuunt: Julio quoque Polluci in *poculis*, quorum latera non adsurgunt recta, ἄμβωνες dicuntur αἱ [illegible] [illegible]. Et in veteri Ecclesia Græcis Latinisque scriptoribus *ambo* sive *umbo* dicebatur *suggestus*, *ex quo sacræ ad populum fierent conciones*. Scripsit Paullus Silentiarius poëma, ubi is describitur. Inscriptio est, Ἔκφρασις τοῦ ἄμβωνος. Etiam *gemmis* tribuit Plinius. *Umbo* item in *clypeo* est, unde [illegible] pro *clypeo* sumitur. Itidem *umbo* erat in ditiorum *togis*: unde simili synecdoche pro *toga* a Persio accipitur. Ditiores enim ita togam corrugabant ac componebant, ut *umbonis* seu *clypei* figuram referret. Quam rem fuse exposuit Salmasius notis in Tertullianum de Pallio.

Vmbra unde deducat Isidorus, non satis perspicio. Verba ejus sunt hæc, lib. xiii. Orig. cap. x. *Umbra est aër carens sole. Dicta autem, quod fiat, cum Solis abjicitur radius*. Apud Sipontinum legas quosdam *umbram* dictam putare a Græco ὄμβρος, id est, *imber*, idque tum quia *umbræ* imprimis haut nubrum absentia; tum quod *umbræ* omnes *humidæ* sint. Becmanus tradit *umbra* prius fuisse *humbra*, ut dicatur quasi *humi* χρόα, hoc est, *terræ color*. Movet eum, quod non *nubes*, ut Isidorus ait, sed *terra* proprie *efficiat umbram*, unde & Aristoteli I. Meteorol. cap viii. νὺξ definitur σκιὰ τῆς γῆς, *umbra terræ*. Nec ignoravit Poëticæ Syncophantis, cum scribit II. Æneid.

. . . . *Ruit Oceano nox*

Involvens umbra magna terramque polumque.

[κνέφας, σκιά Hesych. vel ex ἀμορφή, ἀού, vel potius ex ἀμαυρά, vel potius ex ἀμυδρά. tdem quod ἀμυδρά, ἀμυδρόν, ἀμαυρία, σκοτία. Hesych. Sed malo ex ὄρφνη. vide Etymol. M. in Ἀμορβός.]

Est & *piscis* genus, sic a *colore nigrescente* appellatum: ut Isidorus auctor. Et ante eum Varro, lib. iv. de L. L. his verbis; *Vocabula piscium pleraque translata a terrestribus ex aliqua parte similibus rebus: ut Anguilla, Lingulaca, Sudis: alia a coloribus, ut hæc, Asellus, Vmbra, Turdus: alia a vi quadam, ut hæc, Lupus, Canicula, Torpedo*. Ovidius in Halieuticis:

. . . . *Et auri*

Chrysophrys imitata decus, tum corporis Vmbra

Liventis, rapidique lupi, &c.

Sic distinguendus is locus. *Vmbra* quoque appellatus videri potest ob lineas quasdam obliquas a dorso descendentes nigras, & obscuras, quæ illarum videntur *umbra*. Una enim manifesta est, sequens obscura, & sic deinceps a capite ad caudam usque: quemadmodum tradit Rondeletius lib. v de piscibus, cap. xx. ubi plura hoc de pisce legere poteris. Græcis similiter piscis hic σκίαινα appellatur a σκιά, id est, *umbra*. Numenius quoque σκιάδα nominat: ut docet Athenæus, lib. vii. *Umbræ* quoque Latinis dicebantur *tabernacula* sive *tentoria* in urbis viis, aut locis suburbanis composita ad excipiendos peregrinos, qui undique vel ad spectandos ludos, vel ad vendendas merces convenirent. Festus: *Umbræ vocabantur Neptunalibus casæ frondeæ pro tabernaculis*. Græcis similiter dicuntur σκιάδες, quarum ex Demetrio Sceptio mentionem facit Athenæus, lib. iv.

V N

Vncia ab uno, ut scribit Varro lib. iv. de L. L. Sed rectius Scaliger in Conjectaneis deducit a Siculo οὐγκία, quod ab ἑνός, *e* converso in *u*, ut sit & in *unus*. Nam *unus* est ab ἑνός. Pollux, lib. iv. Καὶ μὴν ἐν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ φησὶν Ἀριστοτέλης ζημιοῦσθαί τινα τριάκοντα λίτρας. δύνασθαι δὲ τὴν λίτραν ὀβολὸν Αἰγιναῖον· ἀλλὰ μέντοι παρ' αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ Ἱμεραίων πολιτείᾳ καὶ ἄλλα εὕροι Σικελικὰ ὀνόματα· οἷον οὐγκίαν, ὅτι δύναται χαλκοῦν ἕνα. Ergo *uncia* ab οὐγκία, οὐγκία ab ἑνός, quia *unicum* valeret *nummulum æreum*, ut ex Aristotele hic tradit Pollux. Ab *uncia* est *teruncius*: nempe a *tribus unciis*, ut ait Varro, lib. iv. de L. L. & Festus, Qui dicit simile esse *nonuncius*. De utroque sic schedæ Festi Farnesianæ; *Nonuncium, quod vulgo Magistri ludi appellant, significat novem uncias: at teruncium, quod singula semuncia dimidium unciarum trium sit*.

Vncus nunc substantive sumitur: ut cum legimus damnatos *unco* trahi solere ad scalas Gemonias: nunc adjective, ut cum Plinius, lib. xi. cap. xlv. ait *uncos ungues*. unde *uncare*: ex quo *uncatus*, ut apud Cœlium Aurel. lib. v. cap. iii. *Adeo ut quidam uncatis permaneant*. Ab eadem componitur *aduncus*, unde *adunco*. Gloss. vett. ἐπικάμπτω, *adunco*. Item *inuncare*. Nonius: *Inuncare, quasi unco invadere et arripere*. Citat ibidem hoc Lucilii, lib. xv.

. . . . *Qui nummus trassis inuncet*.

Pro quo idem Lucilius lib. xxviii. ait,

Omnia viscatis manibus leget, omnia sumet.

Sic Columella, lib. xii. cap. iii. *hamis inuncata*.

Appe-

Appuleius, I. Flos *unguibus* [illegible]. Et in Apol. *hamis inuncata*. Item *reduncus*, ut *reduncum rostrum* apud Ovid. XII. Met. *redunca cornua* apud Plinium, lib. XI. cap. XVI. Item *aduncus*, ut *aduncas ungues* apud Cassiodorum, lib. VII. cap. III. *Uncus* volunt esse ab [illegible], quod est *tumor*, eo quod qua parte quid uncum habet, ea intumescat ac protuberet. Aliqui ab *angue*, quia is *unci*. Alii ab ἄγκυλος, quod gemino in loco scripsit Angelus Caninius. Sed maxime placet esse contractum ex [illegible]. Nam quod Latini *uncum* vel *hamum*, id Græcis [illegible] vel [illegible]. Hesychius [illegible], [illegible], [illegible]. Et Hesychius in sagittis, quas hamatas Ovidius vocat, *cuspidis hamum* [illegible] vocat lib. I. Aristophanis quoque Interpres sic loquitur, [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Imo & *uncinum* pro *hamo* Latini dixere. Appuleius lib. III. *Possulis injectis, & uncino firmiter immisso*. Gloss. Cyr. [illegible], *uncinus*, *vesiculus*, Leg. [illegible], *uncinus*, *vesiculum*.

VNDA Perotto dicta videtur, quod *una* sit, hoc est, *simul unita & in se coacta*. *Unda* enim [illegible] quidem pro *aqua* accipitur: proprie vero sic dicitur *pars aquæ in se collecta*, & *in unam partem tendens*, cujusmodi in mari ventis concitato cernere est. [[illegible], [illegible].] Sed magis placet *unda* ab *udus* vel ὑδος sive ὕδωρ (pro quo Bœoti [illegible].) quod *aquam* notat, fieri inserto *N*; quomodo a [illegible] est *runcina*; a [illegible], *magnus*; a *piso pinso*; a *rego regnum*, &c. Vel fuerit ab [illegible], *commoveo*, cum *unda* proprie sit *aqua commota*. Ab *unda* est *undula*, unde *undulatæ vestes* Varroni apud Nonium in *undulatus*, itam Plinio dicuntur: nempe ab *undarum* imagine per eas discurrente: qua ratione eidem Plinio *vestes scutulatæ* appellantur a *scutulis*, quales in aranearum telis cernimus: unde & earum retia idem Plinius *scutulata* appellat, lib. XI. cap. XXIV. Ab *unda* quoque *undare*, unde *undantem chlamydem* dixit Plautus, Epid. III. III. quia in incessu ac succussatione corporis crispatur, atque ita *undas* imitatur. Ab *undo* sunt composita *redundo*, *exundo*, *abundo*, unde *abunde*. Imo & *abundus* pro *abundante* & *pleno* dixisse videntur. Gellius, lib. I. cap. II. *Locueris* [illegible], *& abundis, & calinceretibus*. Originationi superiori obducat aliquis, quod nonnullis in codd. *habundare* scribatur. At non id eo factum, quod sit ab *halro*, sed quo vox nat incitatior: ut ad Ecl. II. & II. Æn. scripsit Pierius, ita & *helva* scripsere, quod tamen ab *aluendo* esse creditur. Ab eodem & *inundare*, quo usus Maro in undecimo;

. . . . *Nec inundant sanguine fossæ*:

Sive, ut Priscianus legit, *fossas*: qui hoc loco probat *inundare* non absolutam tantum sed & activam habere significationem. Dicitur & *perundare*. Gloss. [illegible], *demerga*, *perundo*, *pessundo*. Itaque putat Christophorus Colerus apud Plautum Epidico I. I.

Puppis perundata est probe.

Pro quo in vulgatis *puppis pessunda e. p.* Ab eodem *redundo*, *D* inserto, ut in *redeo*, *redintegro*, *reddo*. Proprie dicitur de *aquis alveus excedentibus*, quomodo de *lacu Albano* usus Cicero de Divinat. *Si lacus Albanus redundasset, isque in mare fluxisset, Romam perituram*. Plutarchus in Camillo hoc [illegible] [illegible] [illegible] dicit.

VNEDO, *arbuti fructus*; *pomum laboriorum* (ut Plinius ait) *ut cui nomen ex argumento sit*, *unum tantum edendi*. Ergo, ex Plinii mente sit ab *unus* & *edo*, unde & cognoscimus corripere penultimam. Nempe cibus iste, si unico plus sumas, nocius est. Ac propterea Græcis quoque [illegible], dici videtur quasi [illegible] [illegible], *unica buccella*. Nam [illegible], *buccella*, *frustulum cibi*, a [illegible], unde [illegible], [illegible], [illegible], [illegible], aliaque. Arbor Græcis [illegible]: unde Dioscorides, lib. I. cap. CLXXVI. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. Hesych. [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] igitur fructus arbuti, qui *unedo* dicitur. Galenus tamen & Ægineta putant [illegible] esse fructum [illegible] [illegible] quæ *mespili* genus, eoque ab *arbuto* diversa. Sed Plinium sequimur, qui clare ait, quam arborem Græci vocant [illegible], hanc Latinis *arbutum* dici. Addit & [illegible] nominari. Sed Græci non tam *arborem*, quam *fructum* sic vocant: quod Theophrastus testatur, præter eos quos dixi. Idem Theophrastus auctor est [illegible] [illegible] etiam appellari [illegible]: nempe a *vinea sapore*: ut ea conveniant, quæ Asclepiades apud Athenæum, lib. II. de [illegible] scribit his verbis: Ο' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. *Fructu longiore si quis utatur, haud aliter ac vino caput gravatur, ac dolet*. Ubi Athenæus ait, putare se hæc Asclepiadem de *mimæcylo*, hoc *arbuti fructu*, scripsisse: quia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *qui plura quam septem ex eo poma comederit: capitis dolore vexatur*. Si vere hoc Athenæus, non unum solum arbuti pomum comedere licebat, sed etiam septem: quod adversatur *unedonis* etymo ex Plinio ante allato. Itaque aliqui, qui Plinii [illegible] probant, errasse Athenæum dicunt. Aliud enim esse [illegible] sive *arbutum*, cujus fructus sit [illegible] sive *unedo*: aliud esse [illegible], sive *cerasum sylvestrem*, quæ passim in sepibus provenit. Alii Dioscoridem sequuntur, sed de etymo a Plinio recedunt. Sane doctissimo Salmasio placet *unedo* esse ex Græco [illegible]: quia *vini instar dolorem capitis adfert*. Οι in *V* sæpe abit, ut *puniceus* a [illegible], *punio* & *impune* a [illegible], *unus* ab [illegible] pro [illegible], unde [illegible], [illegible], & [illegible] [illegible]. Z quoque sæpe mutatur in *D*: ut ab ὄζω, *odor*, a [illegible], *vado*; ac pro *Mezentius* veteres dixere *Medentius*, Prisciano teste.

VNGO sive *unguento*, videtur aliquibus dici sic quasi *unum ago*, quia in *unguento* miscentur diversa. Vel ab *ungue*, ut proprie notet *ungue illinere*. [ἐγχίω] Ab *ungo unctum* & *unguen* vel *unguentum*. Pulmentum *unctiusculum* Plauto: cui oleum additum. Nam ejus in pulmentariis usus erat: ut Plinius indicat, lib. XIX. cap. XV. Sic *cœnare sine uncto* apud Pers. hoc est, *sine oleo*, *atque intincto*, quod Græcis [illegible]. Nam intinctus ex oleo, aut aceto, vel utroque, ut in acetariis. Solino *unguilla*, vas ex quo ungerent.

VNGVIS ab ὄνυχος. Multa enim ab obliquis descendunt, ut sæpe diximus. X conversum in *G*, quomodo ab ἄγχω est *ango*, a [illegible], *galbanum*. Ab *unguis* est *unguiculus*: ut in proverbio, *A teneris unguiculis*. Diomedes ait diminutive ab eo dici *ungula*. In quo fallitur. Quippe si inde venit, non diminutivum est, sed denominativum, ut Priscianus censet. Nos putamus ejusdem esse ac *unguis* originis, & ut ab ὄνυχος est *unguis*, ita ab ὄνυχα esse *unga*, & [illegible] *ungula*. Quomodo *unguis* & *ungula* differant quidam e Grammaticis non satis perspexere. *Unguis* est in iis, quæ digitos habent. *Ungula* vero in illis, quæ solidos vel *bisulcos* habent pedes. Illud Græci ὄνυχα, hoc [illegible] appellant. Plinius, initio cap. XLV lib. I. *Ungues* [illegible] *nervorum summa existimantur*. *Omnibus hi, quibus & digiti*. Et mox de elephanto inquit: *Huic informes numero quidem quinque, sed indivisi ac leviter discreti, unguibus similes*. *Ungulas* quoque dixere supplicii genus, *ungulas ferarum* referens, quo latera reorum effodiebant ac sulcabant, ad veritatem extorquendam. Sæpe ejus meminit Prudentius. Ab *ungularum* figura *ungulatam vestem* dici censet Hermolaus Barbarus Glossis Plinianis, in *Scutulata*. Nisi malis ex eo, quod *unguium* pro *annulo* dixere prisci, teste Plinio lib. XXXIII. cap. I. Cui & Festus subscribit: *Ungulus*, inquit, *Oscorum lingua*, *annulus*. Pacuvius in Iliona:

Repugnanti ego porro hunc vi detraxi ungulum.

Et in Atalanta:

Suspensum in lævo brachio ostendo ungulum.

Nempe quia curvus est ab *uncus* fecere *unculus*, hunc

bles *unguine*. Nisi malis ex *anulus* corruptum esse *ungulus*. Paullus in epitoma: *Ungulares, ungues magnos atque asperos Cato appellavit*. Ac Emillter ca eo Julianus Majus. Sed puto scripserat Festus: *Ungulatus, qui haberent ungues magnos*. Nam *ungulati* κατὰ λόγον fiunt, quibus non tam *ungues* sint, quam *ungula*.

†VNGVLA & VNGVIS videntur facta ex Oscorum vocabulo VNGVLVS i. e. *anulus*. Nam digitorum ungues referunt intuentibus anuli palam: in qua quia gemmae pretii eximii devinctae erant, hinc in ille totum anuli pretium & instar inesse putabatur, dicebaturque: unde ortae locutiones illae, ubi *gerere adamantem, smaragdum* & similia *gerere* (h. e. anulos gemmis illis micantes) dicebatur. Tanta vero annulorum copia se onerabat antiquitas, ut non modo digitis, sed & articulis singulis plures gestarent (1) anulos, hos vero unguium (2) tenus. Romae quidem sero insania tanta invaluit, nec ante, opinor, quam *Syrus in Tiberim* (ut Juvenalis conqueritur) *defluxit Orontes*: sed tamen sub Caesaribus misere luxum hujusmodi increvisse, uti scriptores ejus aevi testantur. Ea ea ergo anulorum, interdum unguibus proximorum, vicinia nihil facilius fuit, quam ut apud Oscos *Vngulorum* (i. e. anulorum) nomen cum humanis unguibus fieri commune coeperit. MAZOCHIVS.

†VNGVLVS (ait Festus) *Oscorum lingua anulus*. Quod & ibidem pluribus antiquorum exemplis firmat. Adhaec Plinius XXXIII. 1. *Graeci* (cum qui nobis *annulus* dicitur) *a digitis appellavere* (nempe δακτύλιον) *apud nos prisci Vngulum vocabant*. Vossius in *Vnguis* dictum putat ab Vncus, quasi *unculum*: *Quia*, inquit, *curvus est*. Atqui ab Oriente origo petenda est, unde scil. Oscis Etruscisque ortus. In Chaldaeo libri Esther VII 10. 12. annulus regius signatorius appellatus גושפנקא *gusphanka*; quo annulo signabantur epistolae, & edicta, & hujusmodi cetera. Ea porro vox composita est ex גוש *gus* & פנקא *phanka*: de quo vide inferne (3) adnotata. At Osci sive Etrusci objecta priore vocabuli parte, posteriorem duntaxat usurparunt pro annulo: id quod in aliis pluribus locorum & rerum compositis nominibus haud raro accidit, ut *Salem* pro *Jerosolam*, *Alba* pro *Albalonga*; *Oena* pro *Oenarea*; & alia sexcenta. Porro vero in פנקא *phanka* primum elementum, utpote digamma, in V transiit, ut fieret *Vnka*. Deinde Latinis veteribus placuit id nomen eadem terminatione ac *annulum*, donare: quapropter ex *Vnka* factum est *Vngulus*. MAZOCHIVS.

VNIONES sunt μαργαρῖται, uti vetus exponit Glossarium Philoxeni. Isidorus, lib. XVI. Originum cap. X. ait, *uniones aptum habere nomen, quod tantum unus, nunquam duo vel plures simul inveniantur*. Idem autem ante eum scripsit Solinus, cap LVI. *Nunquam*, inquit, *duo simul reperiuntur; unde Unionibus nomen datum*. Sed fallitur uterque. Nam, ut Plinium mittam, qui quaternos se & quinos vidisse affirmat, Antonius Musa scribit se Venetiis in una concha septem vidisse *uniones*, imo etiam centum & triginta a Lusitanis inventos esse afferit idem, atque id ipsum quoque in America accidere, auctor est Petrus Martyr. Decepit cum Isidorum, tum Solinum locus Plinii male intellectus. Neque enim is scribit, *unum* tantum inveniri; sed negat duo inveniri indiscretos. Verba ejus apponam e lib. X. cap. XXXV. *Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, laevore, pondere, haut promtis rebus, in tantum ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum Romanae scilicet imposuere deliciae. Nam id apud Graecos non est, ne apud barbaros quidem inventores ejus aliud quam margarita*. Indiscretos vocat vel cohaerentes, vel potius similes: sive indiscreta similitudine. Semper enim vel magnitudine, vel orbe, vel candore, vel laevore, aut pondere differunt. Huc quoque facit auctoritas Ammiani Marcellini sic scribentis extremo lib. XXIII. *Apud Indos & Persas margaritae reperiuntur in testis marinis robustis & candidis, permixtione roris anni tempore praestituto conceptae. Cupientes enim velut coitum quendam humoris, ex lunari aspergine capiunt densius oscitando. Exindeque gravidae edunt minutas binas aut ternas, vel uniones, ideo sic appellatas, quod evisceratae conchulae singulas aliquoties pariunt, sed majores*. Quod si veterum opinio non placet, vide an non *unio* dicatur ex eo, quia *capa* habeat figuram. Nempe ut *elenchi* dicuntur ab oblonga figura, qua referunt elenchos, hoc est, titulos amphoris adfixos ad indicandum vini aetatem, sic *uniones* vocentur, quae non plane rotundae sint, sed *caparum* similes. Nam Latini rustici sic dixere *capam unici capitis vel nuclei*. Columella, lib. XII. cap. 2. *Pompeianam vel Ascalonianam cepam, vel etiam Marsicam simplicem, quam vocant unionem rustici, eligito, ea est autem, quae non fruticavit, nec habuit subolem adhaerentem*. Ubi dicit, idem esse *simplicem Marsicam*, & *unionem*. *Simplex* dicta, quia simplici capite alteretur: uti ob *unum* hoc caput *unio*, Graecis μονοκέφαλον, & μονάκανον. Gloss cap. de oleribus: *Holus marinum*, θαλασσόκραμβος. *Uniones*, μονάκανα. Origanum, ὀρίγανον. In Glossis Philoxeni ait: *Uniones*, μαργαρῖται μεγάλοι μονόκοκκοι' ubi dubium, an μονάκανοι, notet *capam simplicem* sive *unionem*, ut utraque notio exponatur: quod si est, distingui ante μονάκανοι oportet: an potius conjunctim legi debeat μεγάλοι μονόκοκκοι, ut eo respexerint, quod *margarita* una uni insit conchae. Ab eo *capae* genere, quod *unio* dicitur, omnem *capam* Galli *oignon*, Belgae, *ajuyn*, Angli *onyon* appellant.

VNVS fortasse ab ἑνός. Nam interdum Latini rectum formant ex obliquis, quemodo *crepida* est a κρηπῖδος potius, quam κρηπίς, & *sporta* quasi *sporda* a σπυρίδος non σπυρίς. Nec est quod quis ob ἑνὸς *unus* venire neget ob mutatam vocalem, cum ab Aeolico ἶλαος itidem fit *ulcus*, &, ne quantitatem diversam objicias, est ab ἴδω *uter*. Sed aliud est, quod

(1) *Non tantum digitis omnibus suus inserebatur anulus, verum etiam uni articulo plures, teste Martiale* V. 1. Sardonychas, smaragdos, adamantas, iaspidas uno Gestat in articulo stella.

(2) *Aristophanes istos hominum stultissime per ludum vocat ficto vocabulo* σφραγιδονυχαργοκομήτας *h. e. uti Suidas interpretatus*, comis studiosos, & anulis ad *Vngues usque*, ita ut anulis digiti contegantur. *Adhaec Petronius cap. 32. in Trimalchione notat, quod haberet* Extremo in articulo (*h. e. proxime unguem*) digiti sequentis minorem (*et digitus minor*) anulum totum aureum. *Qui ubi extremo* in articulo *est*, *haud dubie minimum ungui admovit. Atque ipsemet vidisse memini sculpturae fragmentum, in quo plures anuli unam onerabant manum, & quidem duo aut saltem unus extremo digiti articulo insertus erat.*

(3) *Male in Buxtorfii Lexico Chald. id vocabulum reducitur ad rad.* גשף; *quae nulla est. At revera ea* dictio, *uti jam dixi, composita est. Prior compositionis pars est* גוש *gusb: quae vox Job. VII. 5.* & *saepe apud Chaldaeos* glebam *significat. Et in loco Jobi* גוש עפר gush aphar *est* gleba pulveris *h. e. terrae. At significabat etiam* glebam auri, *aut alterius metalli, pro ratione ejus quod adhibebatur. Imo facile ea vox absolute posita* aurum *significabat. Jam vero quod ad alteram compositi partem attinet; illud* פנקא phanka *non videtur diversam significationem habuisse a* פנקס phinkas: *quae vox Chaldaeis* tabellas, codicem, pugillares, *id omnino in quo scribitur, designat, imo & interdum* atramentum; *& fortasse commune nomen erat rerum, quae ad scriptionem pertinent. Itaque nomen compositum* Gusphanka *videtur notasse* aurum signatorium *sive* scriptorium. *Ut ut est*, anulum *certe designabat. Unde* Vngulus (*utpote a* phanka *sive VNKA deductus*) *annulum signatorium notasse videtur.*

quod hanc sententiam minus verisimilem reddit. Nam Æoles dicebant οἶνος pro μόνος, hoc est, *solus*. Unde οἰνίζω, & οἰνῶ, *solum* sive *solitarium vivere*. Hesych. Οἰνίζειν, τὸ μονάζειν, κατὰ γλῶσσαν Οἰνόεσσα, *pompa*. Ab οἶνος, *unus*, ut a *Ποινάτος puniceus*; a *ποινή*, *pena*, *punio*, & *impune*. Ab *unus* est adverbium *una* pro *simul*. Ut *una esse*. Sed prius nomen fuit: ut cum dicerent, *una cognascuntur*, pro *una eademque opera*. Sic Cicero: *Si mei consilii rationem cognoverit, una & id quod facio probabit, & in hac causa putabit*, &c. *Una opera* apud Plautum, & alios, eadem est. Ab *unus unicus*: quæ vox, quia unici semper cariores sunt, interdum idem significat, quod ἀγαπητός. Plautus Capt. act. 1. sc. 11.

Tibi ille unicu'st mihi etiam unico magis unicus.

Sed *unicum* quoque accipitur pro *summo*, sive *præclaro ac singulari*. Turpilius:

Homo unica est natura & singularis.

Afranius:

Quis tam fugaci corde, atque ingenio unico?

Plautus Asin. act. IV. 1.

Nam tu Poeta es prorsus ad eam rem unicus.

Cicero in Cat. *In quem illud elogium unicum*, PLURIMÆ CONS. &c. Catullus: *Imperator unicus*. Festus; *Sardanapalus rex Assyriorum fuit unica luxuria*. Ab *uno* est *unulus*, unde *ullus*: ut ab *vinum*, *vinulum*, *villum*; a *beanus* (ita antiqui dixere pro *bonus*, unde adverbium *bene*,) *benulus*, *bellus*; ab *bono*, *bonulus*, *bonulus*. Quin nonnunquam & hujusmodi alia ex se diminutiva formant, ut *cista*, *cistula*, *cistella*, *cistellula*. A *cistella* est *Cistellaria* Plauti. Idem *sistula* & *cistellula* usurpat, Rudente, act. II. III. Cujus initium, *Intelligo hanc*, &c. ab *ullus* est *nullus*, & κατὰ συγκοπὴν *nullus*, ut *nemo* ex *nehomo*: ab *unus* & *versus*, est *universus*, quasi *unum versus*. Cornelius Fronto: *Universi in unam sententiam conversi, dicendi quid, sive faciendi*.

V O

VNCONIA *pyra* a Plinio, lib. XV. cap. XV. referuntur inter ea, quorum nominis ratio nescitur. *Incerta*, inquit, *nominum causa est* (*pyris*) *barbaricis Venerisque*, *quæ colorata dicunt*; *regiis*, *quæ minimo pediculo sessilia*, *patriciis*, *voconiis*, *viridibus*, *oblongisque*. Sed valde verisimile est, nomen hoc habere ab eo, per quem innotuerint Romæ. Nempe ab *Voconio* aliquo. Nam Romæ erat *Voconia gens*, e qua Ciceroni, in Cluentiana, *Q. Voconius* judex memoratur, in Verrina III. *C. Voconius Saxa* Tribunus Pl. *Voconius Victor* poëta Martiali, lib. VII. & alius alii. *Voconii* vero, uti & *Scantiæ*, venere Romam ex Aricino municipio, ut auctor est Tullius Philipp. III.

VOLA *meditas palmæ & pedis*, ut Servius ait. De eadem Festus: *Vola vestigium medii pedis concavum. Sed & palma manus vola dicitur*. [a primitivo παλη unde παλάστη & παλάμη. γυαλον vola.] *Vola* dicta a βολή, *jactus*. Quia hac parte comprehenditur, quod projicimus. Unde & Hebræis *manus* est יד, a ידה, quod itidem notat βάλλειν. Græcis *vola* est θέναρ, a θείνω, *percutere*; quod ea parte ferimus. A *vola* (ut Servius ait in III. Æn.) *pyra* quædam *volema* dicuntur, eo quod *volam impleant*. Meminit & Maro, lib. II. Georg.

Crustumiis, Syriisque pyris, gravibusque volemis.

Ubi idem Servius *volemis* interpretatur *magnis*. Atqui idem etymon adducit. Sed addit *volema pyra lingua Gallica bona & grandia* dici. Quod si est, non a Latio vox est arcessenda, sed Gallica lingua, quæ eadem olim ac Germanica. Proinde potius *volema* dicatur a Germanico & Belgico *vol*, id est, *plenus*, a quo *vellen*, *implere*. Quocum optime convenit, quod *gravia volema* dicit Maro. Veteres Grammatici, Servius imprimis, a *vola manus* dici putant *involare*, quasi *vola amplecti*. Sed a *volando* potius esse, dicimus in *Volare*.

VOLARE aliqui factum putant ab *ala*, et dictum quasi *alare*, præposito digamma, more Æolum. [a πάλλω unde ala.] Sed facilius assentirem, si ala Græcum foret; in quibus Latini solent Æoles imitari: unde ab ἱμᾶ, *vomo*. Quare alia origo quærenda est. Mihi non displicet, ut a ποτῶ sit *volo*, T in L abeunte, more antiquo, quomodo pro μόνος dixere *Tolus*: similiaque, de quibus suo loco dicimus. Πετάομαι, ποτάομαι, & ποτάομαι idem notant, quod πέτομαι sive ἵπταμαι: unde ποτὴ *volatus*; ποτανος, *volucris*; atque alia. Sic Latini *volucris* a *volatu*, ut Varro ait, IV. de L. L. Composita ejus *advolo*, *convolo*, *devolo*, *involo*, aliaque. Varro, lib. III. de R. R. *At in villam intro involant columbæ*, &c Columella, lib. VIII. cap. III. *Neque enim debent ipsis nidis involare*, *ne dum adsiliunt*, *pedibus ova confringunt*. Κατὰ μεταφορὰν sumitur pro *irruere in aliquem*, nempe tralatione ab avibus in escam irruentibus: quam tralationem Donatus in illo Terentii Eun. V. II. *involare in capillum*. Ac plane habeo persuasum, indeque esse, quod accipitur, pro, *vi aliquid tollere*. Cornelius Fronto: *Involat*, *qui in die venit*: *surripit clam*, *id est*, *furtive*. Sed videtur latius patere, & universe de eo dici, *quod vel aperte vel clam tollatur*. Gloss. *involo*, κλέπτω. Onomast. *Involare*, ἀφαρπάζειν. Catullus:

Remitte pallium mihi meum, *quod involasti*.

Non audio veteres, qui censent, non tam a *volando* esse, quam a *vola*: unde & *volare* deducunt. Servius in illud VI. Æn. de columbis:

Pascentes illæ tantum prodire volando.

Volando, inquit, *ambulando*. *Vola enim dicitur media pars pedis sive manus*. Idem in illud III. Æn.

. . . . *Prædam pedibus circumvolat uncis*.

Aut, inquit, *circum prædam*, *dicit*, *volat uncis pedibus*: *aut intra volam interiorem amplectitur prædam*. *Unde & involare dicimus*, *intra volam tenere*. *Unde & pira quædam volema dicuntur*, *eo quod volam impleant*. Idem in II. Georg. *Volema ab eo*, *quod volam impleant*, *dicta sunt*. *Unde & involare dicimus*.

VOLO pro *vo...* (ut Varro quidem putabat in quinto de L. L.) a *voluntate dictum*, *& a volatu*, *quod animus ita est*, *ut puncto*, *quo vult*. Sed est *volo* a βούλομαι. Nam vicinus olim sonus litteræ *B* & *V* confusus. Inde est, quod posteriori ævo *B* pro *V* usurparunt, adeo quidem, ut non distinguerent inter *vivus*, & *bivus*; *bes*, & *ves*; *bacca*, & *vacca*. Multa hujus rei exempla reperies in antiquis Smetii Gruterique inscriptionibus: ut inter alia *benefica* pro *venefica*, & in præterito, *imperabit*, *indignabit*, *procurabit*. Idem in Pand. Florentinis factum. Vide apud Cassiodorum de Orthogr. Adamantium Martyrium, qui fuse hac de re scripsit, ut corruptam seculi sui pronunciationem emendaret. Βούλομαι putatur esse a βὰ particula intensiva, & λῶ, quod κατ' ἀφαίρεσιν factum a θέλω, uti hoc ab ἐθέλω. Quæ tria idem ac *volo* significant: Estque a λῶ λώιον, *melius*, sive *quod malumus*: Aliis placet βούλομαι esse ab Hebræo יאל, *jaal*, id est, *velle*. Nempe mutato *jod* in *vau*. A *volendo* est *volup*, seu *volupe*: Plaut. Asinar. V. III.

Illum senem si quid clam uxorem suo animo fecit volup.

Ita quoque legit Nonius. Ab adjectivo *volupis*, unde neutrum *volupe*, pro quo & *volup* κατ' ἀποκοπὴν apud Plautum legas, est *voluptas*, & per syncopen *voluptas*, ut a *facile facultas*, unde *facultas*. Durius Nunnesius, qui κατὰ παράδοσιν factum putabat e τερπωλή, quod poëticum pro τέρψις, *delectatio*, *voluptas*. A *voluptas* est *voluptari*; ut a *nepote nepotari*. Utitur *voluptandi* voce Appuleius IX. Metam. & Quintilianus, Declam. III. cujus inscriptio, *Miles Marianus*. In vulgatis Quinctiliani codd. legitur *volutabitur*: sed ex manuscripto Lipsii leg. *voluptabitur*. A *volendo* quoque dicti sunt *volones*, de quibus lib. III. belli Punici. Item Festus: *Volones*, inquit, *dicti sunt milites*, *qui post Cannensem cladem*, *usque ad octo millia*, *cum essent servi*, *voluntarie se ad militiam obtulerunt*. Macrobius, lib. I.

lib. 1. Sat. cap. 11. *Bello Punico, cum deessent qui scriberentur, servi pro dominis pugnaturos se polliciti, in civitatem recepti sunt, & Volones, quia sponte hoc voluerunt, appellati*. Volenter & voluntarie, sponte; a volens, ut a sapiens sapienter. Utitur Appuleius, lib. vi. A ne & volo est nolo: unde in secunda persona olim fuit *nevis*, pro *nonvis*. Naevius, in Agitatoria:

Quasi dedita opera, quae ego volo, ea tu nevis; quae ego nolo, ea cupis.

Citat Charisius cap. de Adverbio. *Nolo*, unico L; *nollo* duobus; quia illud est *nevolo*, hoc *nevello*, ut scribit Cornutus apud Cassiodorum de Orthographia. *Ne* in compositione privat: ut in *neme*, *nefastus*. A *nolo nolentiae* dixit, Tertullianus, lib. 1. adversus Marcionem. A *magis* & *volo* est *mavelo*, quod non uno in loco usurpat Plautus. Ex eo contractum *Malo*. Hac de voce ita Annaeus Cornutus apud Cassiodorum in collectaneis de Orthographia: *Malo, qui putant ab m, quod est Graece μᾶλλον comparativo modo, descendisse, & per duo L L scribunt, peccant. Non enim e Graeco translatum est. Sed ab antiquorum consuetudine, qui primo Magis volo dixerunt, postea pluribus elisionibus hoc verbum angustaverunt, ut Magevolo, deinde Mavole, quod frequentissimum apud illos est, novissime hoc subsistit, ut Malo esset, sed Mallo per duos L L; Velle enim est. Item Nolo per unum L, Nollo per duo L L; Nolo enim nevolo est, Nollo ne velle.* Haec Cornutus. Similiterque Isidorus, lib. 1. cap. xxvi. Etsi vero *magis* in *malo* continetur: tamen [illegible] *magis malle* dicunt Paullus, & Ulpianus. Imo similiter loquuntur Plautus, Terentius, Cicero: quod praeter alios ostendunt Scipio Gentilis, lib. 1. Παρεργ. cap. xxxii. & Franciscus Fabricius ad Ligarianem.

VOLUMINA generatim dicuntur *ea, quae volvuntur*. Hinc quae B. Joannes cap. xx. Evangelii sui vocat ὀθόνια, quaeque vulgatus interpres nominat *fascias sepulchrales*, ea Arnobius appellat *pollinctorum volumina*. Ita enim recte ea vett. membranis emendat Carrio, lib. ii. Emendat. cap. xiii. pro quo in vulgatis erat *volumina*. *Libris* quoque impositum hoc nomen, quia antiqui eos convolverent ad cylindri similitudinem, ut hodieque faciunt Turcae; non vero in tabellas componerent, plicarentque, quae apud nos consuetudo obtinet. Sic Plinius suos naturalis historiae libros *volumina* appellat. Et Ovidius Metamorphosin suam *ter quinque volumina* vocat. Cicero quoque *epistolarum volumen*, inquit, epist. 12. lib. ix. ad Att. cum quia singulae epistolae involutae clauderentur (hae enim plicabantur): sed quia multae cum essent, librum efficerent, eoque circa lignum involvebantur. Ad hanc *libri convoluti* figuram respexit Juvenalis, quando ait,

. . . . *Penem*
Tam magnum, quam sunt duo Caesaris Anticatones.

Addamus & hoc obiter, *voluminibus* absolutis solere addi *umbilicos*, qui sic dicti, quod *umbilici nostri* fastium intererentur: unde Horatius de epodis suis od. xiv. *ad umbilicum ducere*, hoc est *finire*; & Martialis similiter *pervenire ad umbilicum*, lib. ix. epigr. ult. II, Porphyrione auctore, non lignei modo, verum & ossei eburneive erant: pingi quoque solitos ex Martiale discimus. *Exterior utriusque voluminum pars* dicta *frontes*, unde Ovidius, eleg. 1. lib. 1. Trist.

Nec fragili geminae poliantur pumice frontes.

Martialis quoque *pumicatam libri frontem* dixit, lib. 1. Indeque lucem cepit hoc Catulli:

Cui dono lepidum novum libellum
Arida modo pumice expolitum.

Extrema vero *partes*, quod extra volumen eminentes, cornuum similitudinem haberent, *cornua* nominatum, unde Ovidius itidem:

Candida nec nigra cornua fronte geras.

Non, inquit, atram & infelicem sortem tuam decent candida corona: quae laetioris sunt fortunae judicia.

VOLVO, juxta aliquos, ut Perottus indicat, a *volare*, quia *volando* quasi *volvi alae* videntur. Verum id placere non potest. Sed omnino a Graecis est, sive sit a κυλίω, quod ab Hebraeo גלל, quae idem significant. Sive ab ἑλίω, spiritu aspero in *V* converso, quomodo ab ἕσπερος est *vesper*; ab Ἐλέα, *Velia*, unde qui Graecis *Zeno Eleates*, is Appuleio Apolog. ii. dicitur *Zeno Velia oriundus*. Sive a σεύω, hoc est, *verso*, *circumago*. A *volvo* est *volutare*, unde *volutabrum*, locus in quo sues volvuntur. A *volvendo* quoque dicuntur *Volva*, & *Valvolus*, & *Volumen*: de quibus rursum. A *convolvendo* est *convolvulus*, prout vocat Cato de R. R. cap. xcv. qui & *involvulus*. Plauto, Cistell. act. iv. sc. ii. *Vermiculus est damnificus se in pampini folio implicans & involvens*: unde & nomen teste Festo. Sed apud eum corrupte, etiam MSto, est *involvus* pro *involvulus*. Ab *involvendo* est *involucre*, quod Graecis ἐπίβλημα. Plautus, Capt. act. ii. sc. ii.

Nunc senex est in tonstrina, nunc jam cultros attinet,
Ne id quidem involucre injicere voluit, vestem ut ne inquinet.

Ubi Turnebus *involucrum* mavult. Alias *involucrum* dicitur herba, quae aliter *epithymum*. Nomen *involucri* & *involucri*, ex eo, quia *thymo se involvit*. Unde *pallioli similitudinem* esse ait Plinius. Sic enim est in melioribus libris, non *pili*, aut *paleari*. At Isidoro *epithymum* aliud. Nempe *flos thymi*, qui flos similis est thymbrae.

†VOLVA & VALVAE aliaque hujus generis sunt omnia a communi origine גלגל *gilgel* Chald. Galgel h. e. *volvit*, *revolvit*. Hinc sicuti τὸ *Gilgel* saepe est *exsecare* seu *castrare* (unde Jos. V. 9. est *Galgala* nomen) sic etiam *devolvere pondera* a Catullo ad castrandum refertur. Vide dicta in GALLUS, & in *Galli sacerdotes*. Cur autem in priore syllaba vocum propositarum vocales diversae sint, apparet ex eo quod illud *gilgel* modo A in priore syllaba assumit, unde GALBALIA nomen fuit, modo O aut V, ut in *Gulgoleth* & *Golgotha*: unde VOLVA, & *Volva*. Illud fortasse magis mirandum, cur *Gimel* illud duplex in duplex V consonum transierit. Sed ejus rei exempla non desunt. Vide Vossium in de litterar. permutat. Sic etiam ab eadem radice non duplicato tamen, sed simplici G ut in גלל *galal*, nomen invenit VELIA, quia curvitatis imaginem objicit, qua parte mons sinuari in planitiem incipit. MARTINIUS.

VOMO videri possit esse a Chaldaeo פום, *os*, quod & Arabibus *Fom*. Est enim *vomere*, *cibum vel aliud stomacho per os ejectare*. Sed non dubito quin sit ab ἐμῶ. Quippe idem notat, & ἀναλογία favet penitus. Nam non tantum spiritus asper, sed & tenuis, interdum mutatur in digamma sive *V* consonum. Sic ab οἶνος est *vinum*; ab ἰταλὸς, *vitulus*; ab εἴδω, *video*; ab ἔαρ, ἦρ, *ver*, &c. A *vomo* est *vomitio*, quae & *vomitus*. Gloss. Cyr. ἐμετὸς, *vomitus*. Ab eodem *vomitoria*, quomodo vulgo dicebantur ostia per quae populus in spectaculis ab exterioribus porticibus veniebat in sedes suas. Macrobius, lib. vi. Saturn. cap. iv.

Mons salutatum totis vomit aedibus undam.
Pulchre vomit undam, & antique, nam Ennius ait:
. . . . *Et tiberis flumen vomit in mare salsum.*
Unde & nunc vomitoria in spectaculis dicimus, unde homines glomeratim ingredientes in sedilia se fundunt.

Haec Macrobius. *Aditus* appellat Vitruvius, lib. v. cap. iii. A *vomo* quoque est *vomer* seu *vomis*, *quod vomit terram*: ut scribit Varro, lib. iv. de L. L. Nescio quid suspicaturus sim de Fungero, quod etymi hujusce auctorem laudare malit ignobilem Ascensium, quem eum, ex quo is hauserat, Varronem. Saltem Isidorum potius nominasset nobis antiquitatis ergo. Nam idem apud eum legas, lib. xx. cap. xiv. Sed apud eum alterum quoque, ac parvae rei, etymon legas. Nempe *vomis* dicatur, quod vi *humum eruat*. A *vomendo* quoque dicta *vomica*, unde Serenus Sammonicus:

Sunt tamen, quae diro nomine nostra tumores:

Quamquam non tam eo sic dici puto, quia nutaces illae vomant, quam quod *has fomam ac pus vomant*.

VOPISCUS quis sit, docet Plinius lib. VII. cap. X. *Vopiscos appellabant e geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interempto abortu*. Solinus, cap. IV. *E geminis, si remanente altero alter abortivo fluxu exciderit, alter qui legitime natus est, Vopiscus nominatur*. Probus, vel alius, de Nominum ratione, Valerio Maximo annexus. *Vopiscus, qui in utero matris geminus conceptus, altero abortu ejecto, incolumis editus erat*. Nonius extremo opere suo: *Vopiscus, qui ex duobus conceptis, uno abortu excluso, ad partum legitimum deducitur*. Fuit id cognomen in gente Julia. *Vopiscus* forte ex vi & *opisci*, quia vigore virtuteque naturæ fiat, ut post unius abortum, alterum mater fœtum apiscatur. Vel sit ab Dorico ὤπις sive Æolico ὄπις, quæ aliis Οὖπις. Ita dicta Diana λοχεύουσα, ἀπὸ τοῦ ὀπίζεσθαι αὐτὴν τὰς τικτούσας. Ut a *Syrus Syriscus*, ita a *Vopis Vopiscus*: tanquam qui favore Dianæ λοχευούσης vitalis permanserit. [puto esse diminutivum a βωβός, mutus, χωλός, mutilus.]

VORO a βορά, hoc est, *pabulum, cibus*, ac propria *bestiarum*: ut notat prima propriaque significatio ne notet, *ferino more comedere*, β in V consonum sæpe mutatur, quomodo a βιῶ, est *vivo*, a βολβός *vulva*: interdum etiam in V vocalem, ut *aufugio* & *aufero*, pro *abfugio* & *abfero*. A *voro* est *vorax*, ut ab *edo edax*. Gr. βορὸς, vel, ut alii βόρος, unde apud Homerum δημοβόρος, *populivorus*, aliaque composita. A *vorando* quoque est *vorago*, ut ab *imitando, imago*, ex quo *imago*. Ejusdem originis est *vorarina*, comedendi officinæ, & παντοφάγος, *omnia vorans*. Legas apud Tertullianum in Apologetico.

†VOAN (& forsitan etiam βοὰ i. e. *pabulum*) est a ברא vola ejusdem significationis, sed L in R non præter solitum transeunte. Mazocchius.

VOVEO [εὔχω, εὔχομαι.] a βοάω. Duplex facta mutatio. Nam & β conversum in V consonum, & Α in E breve. Utriusque exemplum quoque habes in *vetus*, ut quod sit a βαιὸς. Vide *fenestra*, *ovis*, *vescor*, *vorax*, &c. Vel est *voveo* a βοῶ, ut proprie de iis dicatur, *qui contenta voce Deo spondendo aliquid se obligant*. Prius etymon secutus Angelus Caninius, in Hellenismi Alphabeto, Nunnesius, in Grammatistice; alterum Jul. Scaliger, Exercitat. CCCX. Sect. I. A *voveo* est *votum*: unde *Votorum dies* dicebantur Kalendæ Januariæ, & imprimis III. post Kalend. Januar. quibus sollemnia pro salute Principis vota faciebant; ut ad Spartianum Casaubonus observat ex Dion. lib. LVIII. & Leg. CCXXXIII. De verborum significationibus. Quibus alios scriptores adjungit Schottus, lib. V. Observat. Human. cap. XXXI. Ac eumpse morem, cum votorum appellatione, retinuere Christiani Imperatores: ut liquet ex Tit. Cod. de oblatione votorum, & canone LXII. Concilii Trullani: ubi Balsamo Latinæ linguæ ignorantia ridicule ait Festum hujusmodi diem dici βοτα ἀπὸ τῶν βοτῶν, sive προβάτων, quia in honorem Panis, pastorum Dei, fuerit institutus. Ut a *voveo votum*, ita a *devoveo* est *devotus*, unde *devotare*. In Isidori Glossis legas: *Devito, accuso*. Quæ interpretatio parum commoda. Rectius Glossæ Græco-Latinæ: ἀφοσιῶ, *festero, devoveo, devoro*. Usus Accius Æneadis:

Patris exemplo, & me dicabo, atque animam devotabo hostibus.

Sic liquet scripsisse Accium, etsi Nonius videatur legisse *devorabo*. Etiam in MSStis codd. legas apud Cic. in Paradoxis: *Quæ vis patrem Decium, quæ filium devotavit, ac immisit in armatas hostium copias*. Etiam in vett. Plauti libb. est, Casina, act. II. sc. VI.

Credo hercle hodie devotabit sortes, si attigerit.

Ubi in vulgatis male *devorabit*. Appuleius quoque, lib. IX. Met. *Cuncta cum numina, quæ dejerando temere devotasti, pessimum pessime perdant*.

VOX unde sit, docet his verbis Priscianus, lib. I. cap. I. *Vox dicta est vel a vocando, ut dux a ducendo; vel ἀπὸ τοῦ βοάω βοῶ, ut quibusdam placet*. [*Aut vidu fuerit*.] Sed omnino non est a *voco*, *voco* a βοῶ inserta C, quomodo a σπέος est *specus*: quomodo item Varroni ab *una* est *uncia*. Nec absurde tamen Nunnesius, cui in Grammatistica *vox* est a βάζω, sive futuro βάξω, *loquor*. Idem tamen alibi censet *vox* esse a φωνή. Ac Becmanus similiter deducit *voco* a φωνῶ. Sed huic obstat tum quantitas prioris syllabæ, tum quod *N* non soleat in *C* converti, imo fortasse neque cognatam *G*, nisi sequente *C*, vel *G*: quomodo vetustissimi Latini, Prisciano teste, scripsere *Agchises, agceps, agguius*, pro *Anchises, anceps, anguius*. A Syriaco tamen ENO est ἐγὼ, ut monuit Caninius. A *vox* est *prox*. Festus: *Prox, bona vox, velut quidam putant, significare videtur; ut ait Labeo de jure pontificio, lib. XI*. Addit Paullus; *Prox, quasi proba vox*. A *vocando evocati* dicebantur milites veterani, qui expletis stipendiis in gratiam consulum ducumque militiam sumerent. Nempe tales rogatione ac precibus, sæpeque literis aut nunciis nominatim *evocabantur*: unde iis nomen. Ac singuli eorum *centurionum* honore & insignibus afficiebantur: unde & Dionis teste, vitem gestabant, quod centurionum, vel eorum, qui ad centurionatum erant designati insigne fuisse, alibi diximus. Hæc ratio est, cur Cæsar *centuriones evocatosque* passim conjungat & æquet. Idem in caussa est, cur vocabula ea a veteribus interdum confundantur, ut cum Valerius Maximus Titionum *centurionem* vocet, qui Velleio est *evocatus*. In Glossis etiam vett. legas: *Evocatus*, πάφεγγος. Plura de *evocatis* vide apud Lipsium libro primo de militia Romana, dialogo octavo. Ab *advocando* dicti *advocati*, qui Græci παράκλητοι, ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν. Hodie forensis opera continetur *consiliariorum* & *procuratorum* munere: olim autem diversæ erant functiones *patroni, advocati, cognitoris*, & *procuratoris*, quæ de re his Asconius in Divin. *Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est: aut advocatus, si aut jus suggerit, aut præsentiam suam commodat amico: aut procurator, si negotium suscipit: aut cognitor, si præsentis caussam novit, & sic tuetur, ut suam*. Pleraque de advocati & cognitoris munere vide in apud Budæum Annot. Poster. in Pand. Ab *advoco* est *advocito*. Festus: *Advocitas, sæpe advocas*. Ubi MSSti *Arvocitas*. Quod placet. Nam veteres *ar* pro *ad* dixere, unde *arcesso, arfari*, & alia.

V P

VPUPA vulgo nomen eo accepisse putatur, quod Tereus, Pandionis gener, in avem eam commutatus, etiam nunc requirens filium Ityn, quem Progne marito comedendum apposuerat, inclamet ποῦ ποῦ, hoc est, *ubi, ubi*. Sed sane possumus cum Varrone nomen hoc deducere a voce ejus *pu, pu*, utcumque non ad fabulas recurrimus. Magis interim eo inclinet animus, ut sit ab ἔποψ, quo pacto avis illa Græcis vocatur: ut est in Onomastico veteri, atque etiam B. Hieronymus indicat in c. cap. Zachariæ. E conversum in V, quomodo ab ἕλκος est *ulcus*. Upupa etiam ob similitudinem dicebatur instrumentum ferreum, quo in lapicidinis utebantur ad eruendos & excavandos lapides, quod Græci ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν, id est, *fodiendo*, ὄρυγα dixere. Gloss. vett. *upupa*, ὄρυξ. Sic illum videmur Plautum, Captivis, scen. ultim. ubi Tyndarus ait, sibi, simulatque in lapicidinas detrusus esset, datam esse *upupam* in manum: ut scilicet hoc esset illi misero, quod patriciis pueris monedula, anas, aut coturnix. Hæc avium nomina recenset, quia & *upupæ* avis nomen esset: unde ferreo huic lapicidarum instrumento *upupa* nomen erat. Videntur hoc instrumentum etiam *subulam* dixisse: unde inscriptionibus de limitibus legas: *subulis impositi lapides*.

VR

V R

Vrbs est ab עיר, quod est *civitas*, ut Genes. iv. xvii. Numer. xxxv. ii. & alibi. [ex ὄλεις pro πόλις. vide *oppidum*.] Nec tamen sententiam eorum damno, quibus placet, *urbs* esse contractum ex *orbis*: quomodo πόλις a πόλος, hoc est, πόλος. Censet hoc Varro, qui & alterum addit etymon. Sic enim scribit, lib. iv. de L. L. *Oppida*, inquit, *quæ prius erant circumducta aratro, ab orbe & urbo urbes*. Quibus verbis indicat, vel *urbem* dici quasi *orbem*, quia in *orbem* fieret: vel ab *urbo* sive *urvo*, hoc est, *buri*, sive *aratri curvatura*: unde *urbare*, hoc est, in *urbe* condenda circumdare *urvo aratri*. Vide Festum in *Urvat*. Et in Philox. Gloss. legas, *Urbata*, περιεσφραγισμένα. Nimirum *urbem* condituri (quod pluribus ostendit Varro, in iv. de L. L.) taurum & vaccam futuræ fecunditatis spe, jungere solebant, & aratro sulcum designabant, intra quem *urbem* ædificarent. Utramque, quam attulimus, nominis caussam ponit etiam Isidorus, lib. xv. cap. ii. Morem vero aratro mœnia signandi probat idem his verbis Catonis in Originibus: *Qui urbem novam condit, tauro & vacca arat: ubi araverit, murum faciat: ubi portam vult esse, aratrum sustollat & portet, & portam vocet*. Fusius idem ad v. Æn. explicat Servius: *Conditori*, inquit, *civitates taurum in dextra, vaccam intrinsecus jungebant, cincti ritu Gabino, id est, toga parte caput velati, parte succincti, tenebant stivam incurvam, ut glebæ omnes intrinsecus caderent. Et ita sulco ducto, loca murorum designabant, aratrum suspendentes circa loca portarum*. Est hac de re illustris quoque locus apud Ovidium, quarto Fastorum.

Apta dies legitur, qua mœnia signet aratro, &c.

Et paullo post:

Inde premens stivam designat mœnia sulco;
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.

Quia autem quo ritu quid factum, eodem vel contrario reddi solet infectum, (quomodo qui manucapti, indeque mancipia dicti manumissione restituebantur libertati:) ideo, ut condendis, sic etiam evertendis *urbibus* aratrum adhibebant: quemadmodum Servius monet ad illud i. Æn.

. . . . *Cui littus arandum*.

Idemque probat illo Horatii, od. xvi. lib. i.

. . . . *Imprimeretque muris*
Hostile aratrum exercitus insolens.

Idem ex Philippicis Cicero & Cajo J. C. probant Horatii interpretes ad locum citatum. Ex his planum fit, cur *urbi* nomen inditum voluerit Varro ab *urbo* sive *urvo*. Quod autem Romani aratri curvaturam *urvum* vocarunt, id eo factum, quia *urvum* generatim dicerent τὸ ἀνάσιμον, hoc est, *quod ita flexum, ut redeat sursum versus*. Hinc *urvare*. [[illegible] & [illegible].] & compositum *amburvare*, corpus saltu reciprocare, prout Salii facere solent. Lucilius apud Festum & Nonium:

Præsul ut amburvat, sic volgu' redamtruat inde.

Ita eum locum in Conjectaneis emendat Scaliger. Vide *Urinare*. Verum ad Festum legere mavult,

Præsul ut antruat, inde & volgu' redamtruat olli.

Quod magis placet, eo quod propius abit a schedis Festi antiquis a Fulvio editis: utpote in quibus legatur:

Præsul ut ampiruat, inde vulgus redamtruavit.

Nam *ampiruat* ex *amptruat* facili errore factum, quia *t* & *i* eodem scribuntur modo. Et inde clare ponitur ante *vulgus* non postremo loco, ubi *illi* magis conveniit, nisi *olli* mavis. Ut *quadrivium* dicimus, ita *quadrurbem* dixit Attius, quod Græce τετράπολις. Τετράπολιν autem vocarunt Œnoën, Probalinthum, Tricorythum, & Marathonem, quatuor Atticæ populos, teste Stephano in Τετράπολις. At fallitur Festus, cum ea de re sic scribit: *Quadrurbem Athenas Attius appellavit, quod scilicet ex quatuor urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Piræo, Sunio*. Sed hanc sententiam satis refellunt, quæ hac de re notavit clarissimus atque amicissimus collega meus Joannes Meursius, lib. de Fortuna Attica, cap. iii.

Vrceus, *vas aquarium*, unde *urceolus*, quod lemma est distichi xcv. in Apophoretis Martialis. De etymo *urcei* sic Isidorus, lib. xx. cap vi. *Orca est amphoræ species, cujus minore vocabulo urceus, diminutivo urceolus est*. Sed omnino & *orca* & *urceus* sunt ab ὄρχη, quod est *genus vasis fictilis*. Vide quæ diximus in *Orca*.

Vrgeo ab ὀργᾶν, si credimus Julio Scaligero, in lib. de Plant. *Plantæ quoque*, inquit, *primo vere dicuntur* ὀργᾶν, *sicut & animalia, quæ urgentur in Venerem, eadem potissimum tempestate, unde & verbum nostrum a Græco illo*. Nunnesio in Grammatice visum deducere ab εἴργειν, ut *ρ* in *G* mutatur, quomodo ab ἀμνὸς est *agnus*. Mihi neutrum placet. Sane *urgere* est ἐργοδιώκτειν: eoque videtur esse ab ἔργον, ut quod nihil sit aliud quam *ad opus excito*, aut *stimulo*. Ejus compositum est *exurgeo*. Festus: *Exurgentes, exprimentes*. Ubi vulgo *exugentes*, ut sit a *fugo*. Sed MSSti partim *exurgentes*, partim *exsurgentes*. Est & ab *urgeo indulgeo*. Scio esse, qui ab *algeo* deducant, quia qui indulget, is operi haud fervide instat. Sed plane assentior doctissimo Casaubono, qui ad Persii sat. v monet, conflari hoc verbum ex in ἐνεργεῖν, & *urgeo*: D interjectum esse, ut in *indoles*, quod est ab *olesco*, hoc est, *crescere*: *R* autem in *L* mutari, quomodo a *Remo Lemures* dicti existimantur: suntque id genus sexcenta. Aliud quoque in mentem venit. Quid si conflatum dicam ex *indu*, pro *in*, & *urgeo*? Matres indulgentes & his similes, quicquid puero gratum, *urgent* adversus patres, & severius educantes. *Indulgentiam* medio ævo dixere, cum tributa & vectigalia Imperatores laxabant. Quod vero vir eruditus auctarii Philoxeni cap xxxiii. censet natum esse illud vocabulum Ammiani Marcellini temporibus, nonnihil eum fugit ratio. Nam, ut ipse agnoscit, usus eo scriptor Panegyrici Flaviensium nomine dicti Constantino Aug. At Ammianus qui ævo Valentis & post vixisse nescit, qui legerit librum ult.

Vri *boves silvestres* ab *urendo* dicti videntur Angelo Decembrio, lib. iv. de politia literaria parte i. Sed hoc inepte. Verisimilius Servius in Georg. ii. vers. ccclxxiii ubi ait *Uros* dici ἀπὸ τῶν ὀρῶν, id est, *montibus*, ac nasci eos in montibus Pyrenæis, qui inter Gallias Hispaniasque. Sed maxime credimus Macrobio, lib vi. Saturn. cap. iv. *Punicis*, inquit, *Oscisque verbis usi sunt veteres: quorum imitatione Virgilius peregrina verba non respuit, ut in illo,*

Silvestres uri assidue . . . .

Uri enim Gallica vox est, qua feri boves significantur. Hanc sententiam firmare est ex eo, quod (uti Gesnerus, lib i. de quadrupedibus, observat) hodieque in Germania ur in compositione *silvestrem* notet: ut *ur-ochs*, bos silvestris; *ur-han*, Gallus *sylvestris*. Atqui Germanicam & Gallicam linguam, imo & Hispanicam, Britannicam, ac Illyricam linguam antiquitus fuisse eandem, fuse docet clarissimus Cluverius, lib. i. rerum Germanicarum.

Vrina sic dicta putatur, vel quod sit *urendo urat*, vel quasi *egerina*, quia *ex renibus egeritur*. Utrumque etymon ponit Isidorus, lib. xi. cap. i. Sed est a Græco οὖρον, unde *dysuria*, quæ Plinio & aliis *difficultas urinæ*; & οὐρητῆρες, *venæ a renibus ad vesicam urinam deferentes*, ut scribit Celsus, lib. iv. cap. i. Ab eadem origine est παλίνουρος, ut πάλιν, hoc est, *rursus*; & οὐρεῖν, hoc est, *mejere*. Est & nomen proprium gubernatoris classis Trojanæ, qui dormiens e navi in mare decidit, ut narrat Virgil. extremo lib. v. Lusit in hac voce Mart. lib. iii. epigr. lxxvii.

Minxisti currente semel, Pauline, carina:
Mejere vis iterum, jam Palinurus eris.

Urinam κατὰ μεταφορὰν dici *de genitali semine*; majore item ad *Venerem* transferri, jamdudum viri docti monuerunt.

Vrinatores sunt, quos Græci vocant κολυμβητὰς: vel etiam [illegible] ac [illegible]: quam vocem Etymologici auctor exponit [illegible]. Idem [illegible] interpretatur ἐπὶ κεφαλῆς πεσεῖν, quod est in

caput ψοῖοι. Talis enim *urinantium* habitus. Sed & *κυβιστᾶν* aliter dicti ἀρνευτῆρες, ut ex Hesychio & Eustathio constat. Quae vox ab ἄρνες, hoc est, *agni*, quia *solent hi pedibus sublatis subsilire in caput*. [ab ἀρύω *haurio*.] *Urinari*, pro *mergi in caput*, crebrum est apud Plinium. Columella quoque, lib. VIII. cap. XIV. *inurinare* dixit, de anseribus agens. Putant quidem *urinare* esse ab *urna*, *cum in aquam mergitur*; *urnam* vero ab *urgendo* dici ajunt cum Catholico, & Ugutione. Verum contra Varro *urna* deducit ab *urinare*, hoc est *urbo* sive *urvo*, quo modo vocetur τὸ ἀνάσπαστον, hoc est, *quod sursum versus repandum*. [ἄρυστρον, idem quod ἀρύταινα.] Verba Varronis, quae sunt lib. IV. de L. L. sic restituit Jos. Scaliger: *Urna dicta, quod urinant in aqua haurienda, ut urinator. Urinare est mergi in aquam ex urbum; si tum ab urbo, quod ita fictum, ut redeat sursum versus: ut in aratro, quod est urvum.* Haec Varro. Quem videmus *urna* deducere ab *urino*, *urino* ab *urbo*, qua de voce plura in *Urbs* diximus. Quod si ab *urbo* minus esse placet, vide an non corruptum sit ab ἀρύειν, trajecto ρ, literisque aliquot immutatis. Sane significatio convenit, cum ἀρύειν sit ἀντλεῖν sive *urinare*, ut paullo ante diximus.

VRO unde sit, non satis paret: sed tamen non dubitandum, quin vel sit ab Hebraeo אור, id est, *ignis*; vel Graeco πυρόω, quod a πῦρ, id est, *ignis*. Si posterius placet, dicendum erit veteres ex πυρῶ fecisse *buro*, eoque id comprobari e composito *comburo*, & derivato *bustum*, ac *bustar*. Sed de *comburo*, objici potest, quod ut ex *am* & *ago* inserto *b* fit *ambigo* & *ambages*: sic a *cum* & *uro* inserto *b* fieri *comburo*. Id ita esse, comprobari videtur ex caeteris compositis *exuro*, *aduro*, *inuro*, atque aliis, in quibus *b* illud non apparet. Sed invalidum hoc telum, quia & *uro*, & *buro* dixere, unde *bustum* & *bustar*. Nam ridiculum est, quod Grammatici volunt *bustum* dici κατὰ συγκοπὴν pro *bene ustum* ex *bene*, & *ustum*. Nec multo melius, quod alii credunt *bustum* κατ' ἀφαίρεσιν factum esse e *combustum*, quomodo ab ἄρουρα est *rura*. Sic igitur statuendum, & *buro* dixisse, & *uro*. Ac *buro* esse a πυρῶ, quod a πῦρ. *Uro* vero esse ab יחר, *ardere*, *comburi*. Vel ab אור, id est, *ignis*: quod etymon jam olim Papias adduxit. Hoc vero ab אור, *lucere*. A quorum altero & *aurum* nomen accepit, ob *igneum ejus metalli fulgorem*. Ab *ustum* est *ustor* νεκροκαύστης, prout Glossae veteres interpretantur. At νεκροκαύστης vox in Cyrilli Glossis *bustuarius* & *rogarius* exponitur. Ab eodem est *ustrina*. Gloss. Phil. *Ustrina*, πυρκαϊά. Item, *Ustrina*, καύστρα νεκρῶν. Est igitur *ustrina* locus, in quo cremabatur cadaver: qua de voce plura diximus in *Bustum*. Ab eodem *ustulare*: unde *semiustulatum*, in Miloniana. A *vivus* & *comburo* est *vivicomburium*, quod sic dictum ad discrimen cadaverum, quae olim comburi mos erat. Usus Tertullianus, lib. de anima cap. I. *sed de patibulo & vivicomburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat*. Quibus delictis hoc supplicium irrogari soleret, docet Radulphus Fornerius, lib. I. rerum quotidianarum cap. VII.

† VRO antea dicebatur BVRO, uti constat non tantum ex composito *comburo*, sed etiam ex BVSTVM & BVSTAR. *Buro* autem venit ex בער *ardere*, & in Piel בער *bar* est *urere*. Indidem est Gr. πῦρ & πυρόω. Hoc autem remotius a fonte Hebr. quam BVRO, quae & prima consona mutatur, & transfertur a significate effectus ad significationem causae, ignem scilicet. MAZOCHIVS.

VROPYGIVM dicitur *pars ultima spinae*, *ubi vertebra desinunt*. Martialis, lib. III. epigr. XCIII.

Et nuotis habens uropygium sacrum.

Ubi clarissimus Gruterus in Palatino reperit *ortopygium*, in Bongarsiano *hortopygium*, in alio vero prius *uropygium* scriptum fuerat, postea que mutatum in ὀρροπύγιον. Scribendum autem vel *uropygium* vel *orropygium*, vel *orthopygium*. Nam *orropygium*, quae prima est correpta, locum in hoc versu non habet. Esse a πυγή, quo *nates* signantur satis liquet. Prior vero pars est ὄρος, vel ὀρρός, vel ἄρρος, vel ὀρθός. Ac tria quidem priora idem significant, nempe τὸ τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ πέρας ut Galenus exponit in Lexico Hippocratis. Unde ὀρροπύγιον, sive ἀρροπύγιον, sive ὀρροπύγιον, pars ea quae inter ὄρρον, & πυγήν. Ὀρθοπύγιον vero est ab ὀρθός, id est, *rectus*, ut proprie signet *partem illam erectam elatamque supra clunes*, quam ὄρρον dicimus. Itaque & Hesychius ἀρροπύγιον exponit ὀρθοπύγιον, unde etiam liquet ejus aetate ὀρθοπύγιον usitatius fuisse.

VRRVNCVM quid sit, docet hic locus Varronis lib. I. de R. R. cap. XLVIII. *Illud autem in summa spica jam matura, quod est minus, quam granum, vocatur frit. Quod in infima spica, ad culmum frumenti summum, item minus, quam granum est, appellatur urruncum*. Est a Graeco ἤρυγγος, vel Latino *aruncus*, quibus notatur *villus de mento hirci dependens*: ut in *Aruncus* diximus. Causa etymi, quia *quasi villos de se fundat*. Vel deducemus ab *urendo*, quia summa quaque in segete solis maxime uruntur.

VRSVS deducit Ang. Caninius & cum eo Petrus Nennesius, ab ἄρκτος, eliso κ, & converso *T* in *S*, quae mutatio frequens in omnibus libris. Sic Graeci dicuntur γλῶττα vel γλῶσσα, Latini *pulso* vel *pulto*, ac quod Germani *was*, *das*, *wasser*, id Belgae, *wat*, *dat*, *water*. Quamquam vero etymon hoc duriusculum est, tamen quia significatio eadem est, magis placet, quam ut *ursus* sit ab Hebraeo *VR*, ob *igneum animantis indolem*; vel e supino verbi *urgeo*, quia *animantes alias urgendo ac propellendo prosternit*: vel ut ut quasi *orsus*, sive *hirtus* dicatur, hoc est, *hirsutus*, δασύπους. Nihilo magis verisimile *ursus* dici quasi *orsus*, quia pariet non fetum perfectum, *sed tantum fetus orsum*: vel et eadem de caussa dicatur venire ab *ore* quia *ore* suo mater fetum lambat, & lambendo perficiat, ut quem ediderat informem. Caeteroqui favet huic sententiae Isidorus, lib. XII. *Ursus*, inquit, *dictus fertur, quod ore suo formet fetus, quasi orsus*. Sententia vulgata est, & Plinio etiam tradita, lib. VIII. cap. XXXVI. Sed plane fabulosa. Nam in ursis saepius a venatoribus captis & dissectis catuli inventi, sed membris plane formatis distinctisque. Sententia vero vulgaris ex eo originem traxit, quod nascentibus ursis, secundinaque obvolutis, qua ratione tantum informem carnem praeferunt, lambere mater fetum soleat, usque dum revellerit secundinas. Vide Scaligerum, Exercitat. VI. sect. XV. & Dalecampium ad memoratum Plinii locum; & quae in opere Idololatria gentilis ac Physicae Christianae diximus, lib. III. cap. LXV. Africa ursos non habet, si Plinio credimus. Qui idcirco miratus, in annalibus scribi, Domitium Aenobarbum Curulem M. Pisone & M. Messalla Coss. dedisse *ursos Numidicos centum*. Justus Lipsius, lib. II. Elect. cap. IV. intelligi putat *leones*. Quam sententiam in Oratoriis nostris secuti sumus. Sed placet nunc magis Salmasii opinio, qui Plinium putat errasse. Vide eum in Exercitationibus ad Solinum; & quae diximus opere ante memorato, lib. III.

VRTICA ab *urendo*, quod ignea sit natura, unde admota carni pruritum ac pustulas excitat. Recte igitur supposititius ille Macer:

. . . . *Nec immerito nomen sumsisse meretur,*
Tacta quod exurit digitos urtica tenentis.

Eandem vim habet *conchylii* genus: unde & ipsum *urtica marina* nominatur.

VRVS, *bos agrestis*, in Pyrenaeis montibus nascens, animantibus caeteris, elephanto excepto, major, atque ita dictus ἀπὸ τῶν ὀρῶν, hoc est, *e montibus*. Haec Servii sententia est in II. Georg. Sed Macrobius in VI. Sat. cap. IV. auctor est, *uri* vocem esse Gallicam. Nec repugnat, quod Solinus refert *inter Germaniae & Septentrionis feras*: quodque in Philox. Glossis legas, *Urus*, (leg. *urus*) βοῦς Γερμανός. Nam & Gallis, & Germanis, vox aeri erat communis. Quemadmodum enim utrique

com-

communi Celtarum appellatione censebantur, ita linguam etiam communem habuere. Ergo *urus* est, qui Germanis *aurochs*. de *uris* vide Cæsarem, lib. vi. de Bello Gallico. item Aristotelem, Plinium, Solinum. Qui uri sunt, vulgo *bubali* dicuntur, errore inveterato: qua de re in *Bubalus* diximus.

V S

Vsqve ex ὡς ac. [Ἕως ac.] Ita Cæsar Scaliger de caussis L. L. c. clv. Ubi ὡς valet ἕως. *Us* ergo ex ὡς. Habes idem in *usquam* & *uspiam*: ubi etiam vim habere videtur. Nam utrumque valet quod parum Latine dicitur *ullibi*, quasi *ullo ibi*. Itaque videri possit *us* istoc esse ex *ullo*. Sed nihil prohibet, quo minus *us* habuerit apud Latinos notiones varias, uti apud Græcos ὡς, cui xxx notiones tribuit Tryphon: in quibus tamen exponendis parum se valuisse judicio ostendit. *Piam* in *uspiam* vocis est productio, haut secus ac in *quispiam*. *Nusquam* a *ne* & *usquam* esse, uti *nusquam* a *ne* & *usquam*, satis liquet.

V T

Vt videtur κατ' ἀποκοπὴν factum ex *uti*; quod ejusdem est significationis. *Uti* autem ab ὅτι venire, non abludit a vero. Sed cum, quemadmodum Latinis particula *ut*, nunc similitudinis est, ac idem quod *sicut*: nunc caussale, ac ponitur pro *quo*: nunc temporis, ac exponitur per *postquam*: nunc optandi, ut in illo Terent.

Ut illum Di Deæque senium perdant.

(Ubi *ut* ab Arruntio Celso *utinam* exponi, etiam Charisius observat cap. v. de Adverbio:) sic pertinere ὡς apud Græcos accipiatur: (quod de ὅτι dici non potest) dispiciendum plane an non longe verisimilius sit, quod Angelus Caninius & Petrus Nunnesius putabant, ut venire ab ὡς, Σ in T converso, more Dorum. Sane & a τορνη, similiter est *tor*, & a μυρσίνη, *myrtus*: & a σπαρτίον, *pratum*. & a μοιρατὸς, *moretum*. Suntque id genus alia non pauca. *Ut* proprie esse similitudinis. Improprie sumi pro *postquam*, argumento est, quod interdum etiam cum ponitur pro *postquam*, *sic* additur. Livius l. xxi. *Saguntini ut a prœliis quietem habuerant per aliquot dies, ita non nocte, non die unquam cessaverunt ab opere*. Etiam similitudo est cum dico, *Vereor, ut placari possit*. Nam valet, *quomodo possit*. Item cum est optantis; quemadmodum in illo, *Ut illum di deæque perdant*. Nam intelligitur, *ita precor*. Ex *ut* vel *uti*, cum similitudinis est, & particula *sic*, conflatum est *sicut* seu *sicuti*: quemadmodum ex *vel* & *ut*, vel *uti*, est *velut* & *veluti*. Ab *ut* & *cunque* est *utcunque*. Ab *ut*, cum optandi est, & particula *nam*, factum est *utinam*. In quo *nam* non caussale est, sed potius significat *vero* sive *autem*, quomodo & sumitur in *quisnam*. Estque particula *nam* κατὰ μετάθεσιν facta ex Dorico μάν, pro μήν, quod idem sæpe signat ac γοῦν, id est, *utique*, *utem*, *vero*. *Ut* optantis fortasse ab εἴθε, *utinam*. Vel ab ὡς, quod Græcis optandi, ut dictum.

Vter interrogativum, videtur Perotto esse ab *unus*, eo quod notet *unum ex duobus*. Sed qua hic vocum affinitas præsertim cum & principe syllaba disconveniat quantitate? Quare mihi magis placet, id esse a πότερος, quod idem notat. Truncata prima litera; ut in *rura* ab ἄρουρα, & multis aliis. Vel est ab ἕτερος, hoc est, ὁ ἕτερος, quod in Hellenismi Alphabeto scripsit Angelus Caninius. At minus placet, quod idem eapse commentatione *uterque* ab ἑκάτερος deducit. Nam planum est, ut a *quis* est *quisque*, ita ab *uter* esse *uterque*. Quæ vero hic non tam conjunctio est, quam syllabica adjectio: ut Priscianus docet in xiv. ubi similia esse dicit ita *itaque*, *ubi ubique*, *abs absque*. Neque enim in his remanet significatio conjunctionis. Ab *alius* & *uter* est *alteruter*. *Neuter* vero est a *ne* & *uter*, ut apud Græcos μηδέτερος, quod idem notat a μηδὲ, & ἕτερος, ut apud Latinos item a *ne* & *ullus* est *nullus*, a *ne* & *homo* est *nemo*: in quibus *ne* valet *non*; ut pluribus exemplis ostendimus in *Homo*.

Vter *utris*, ἀσκὸς, ab *uterus* sic dicitur, teste Isidoro, lib. xx. cap. vi. Et convenientia *utris* & *uteri* satis etymon hoc firmat. Siquidem *uter* vinum oleum, aquam; *uterus* fœtum continet: *uter* corio, ceu item *uterus* tegitur: denique, quod imprimis tralationi probabilem caussam, quemadmodum *uter* eminet & protuberat, ita & *uterus* ventriculi figuram refert. Quæ metaphoræ caussam jam olim in Catholico suo attulit Joannes de Janua. Et firmat nonnihil, quod etiam pro *utero*, *uter* dicere, quomodo Cæcilium in Umbris locutum esse ex Nonio docemus, in *Uterus*. Ab *uter* Livio *utrarii*, qui *utribus* afferunt aquam. [ὁ ὑτρὸς, γαστὴρ Hesych. vide infra.]

Vter *uterus* derivant ab ἕτερος, *alter*, *alius*, E in V abeunte; ut ab ἕλκος, *ulcus*; a καταπέλτης, *catapulta*. Sed ne mutatione istac opus sit, mavult ab ὁ ἕτερος deducere Scaliger de caussis L. L. c. lxvii. Puto potius esse ab ὕτερος per syncopen facto ex ἀμφότερος, quod & ipsum *uter* significat.

Vter mirificam etymologiam adducit Isidorus, lib. xi. cap. i. *Uterus*, inquit, *vocatur, quod duplex sit, & ab utraque in duas se dividit partes, quæ in diversum diffusæ ac reflexæ circumplicantur in modum cornuum arietis*. Rectius dixisset, *uterum* dictum ab *uter*, quo notat pelles, quibus vinum aut oleum deferri solet: ut nempe ita appelletur, quia fœtum continent, quemadmodum *uter* liquorem. Fulciendo huic etymo est, quod veteres etiam *uter* pro *uterus* dixerint: ut probat Nonius istoc Cæcilii in Umbris:

Nunc uter crescit, non potest celari.

Sed imprimis hanc sententiam firmat locus Plinii, lib. xi. cap. xxxvii. *Feminis*, inquit, *eadem omnia, præterque vesicæ junctus utriculus, unde dictus uterus*. Interea ne hoc quidem etymon verum est. Sed venit *uterus* ab ὕστερος, quomodo vocatur matricis integumentum, τὸ κάλυμμα τῆς μήτρας, ut ait Suidas. Vel potius dicitur quasi ὁ ἕτερος, hoc est, *alter venter*: quod etymon adducit Cæsar Scaliger in tertium Aristotelis Historiæ animalium Sect. xxii. vel, quod maxime placet, cum venter Græce ὑδρὸς dicatur, unde ea vox γαστὴρ ab Hesychio exponitur, plane ἀναλόγως ab ὕδρος fit *uterus*, converso Δ in T, quomodo a δαπάνη est *tofque*; a δαΐς, δαΐδος, *tæda*, a σπυρὶς, σπυρίδος, *sporta*, &c. Proprie tamen, aliud *venter*, aliud *uterus*, ut & *alvus*: quibus de vocibus sic Servius ad illud ii. Æneid.

. . . . *Uterumque armato milite complent*;

Uterus, inquit, *est mulierum: nam prægnantis proprie est, quem modo ideo dixit, quia distentus est, juxta armis. Alvus est, quæ defluunt sordes: ut Sallustius: Simulans sibi alvum purgari. Venter, qui videtur*. Juvenales;

Monstrat quoque venter adest abdomine tardus.

Ab *uter* est *uterinus*. Ita *uterini fratres* dicuntur, qui ex eodem *utero* prodierunt. Quibus opponuntur *consanguinei*, qui de uno patre nati, ut Cajus definit lib. ii. Instit. tit. viii. Similiter Theophilus in Instit. de legit. adgnat. success. οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς μητρὸς τεχθέντες ἀδελφοὶ ὁμομήτριοι μὲν λέγονται κατακυρίως, ἀλλαχοῦ δὲ συναίμοι. Vide quæ de *uterinorum*, *consanguineorum*, *germanorum* fratrum discrimine, scribimus in *Frater*.

Vtor ab ὕω, converso Ε in V, quomodo ab Æolico ὕλκος pro ἕλκος est *ulcus*. Quod si quantitas diversa assensum remoratur; dicere licet similiter ab obliquo ὑός esse *unus*. Sed nihil sane opus eo recurrenus. Nam ut ab οἶνος, *vinum*, ita ab ἴω fit ἴοιθα, pro quo Attice ἴωθα, communiter εἴωθα dicimus. [unde αἴθω.] Ergo ab ἴωθα fit *utor* & *oetor*, pro quo posteriores *utor* & *usus* dicere. Nam *oe* in *u* abire solet, ut a *poena*, *puna*, *punio*. Ab *utor* est *utilis*. Nam *usus* συγκοπή factum ex *utibilis*, quo utitur Plaut. Mercat. act. v. sc. ult.

Bonus

Romas intra; non utibilis hic locus factus tuis.
Dum moramur, (ita Scaliger emendat, pro quo in omnibus vulgatis *memoramus* editum,) *arbores ut sint, qui praetereant per vias*,

Idem, Milite, act. III. I.

Magis ad eam non potest esse utibilis.

In quibusdam etiam Terentii exemplaribus legitur Phorm. act. IV. sc. IV.

Quid minus utibile fuit quam hoc ulcus tangere.

In praefatione quoque elegantissima, quam Sallustius praemisit bello suo Jugurthino, Palmerius legit *tamquam utibile*, idque ex veteribus libb. Hinc liquet *utile* proprie esse, quod *usum sui praestat*, sed καταχρηστικῶς ita appellatum fuisse, quod *commodum affert*. Itaque & *utilitas* proprie non *commodum*, sed *usum* notat. Hoc pacto videtur usurpare magister Herennianus, lib. IV. *Si idoneus esse potest ad eas utilitates & apius, quae desiderantur ab equo.* Pro *utilis* etiam dixere *utensilis*, χρειώδης, ut exponit Onomasticon: unde *utensilia*, & apud Tertullianum *utensilitas*. Etiam ab *utor* dicitur *usio*, *usus*, & a ara. *Usio* est apud Catonem de R. R. & Varronis est apud Nonium: *Dragmam litteras scissi tum, usiam quod sunis esse*. Indeque abusio sementis, ἡ κατάχρησις. Plura de *usione* voce in oratoriis dixinius. *Usura* pro *usu* est apud Lucillium;

. . . . *Et in usura omnia posi*
Non magna, propriam vero nil neminem habere,

Pro quo Lucretius postea:

Vitaque mancupio nulli datur omnibus usu,

Plautus Amphit.

Usuque usuram corporis cepit sibi,

Quasi dicat, proprietatem fuisse penes Amphitryonem: usuram etiam penes Jovem. Hinc eidem *usuraria uxor*, cujus solum habeas *usum*. Spectatum vero *usura* ὁ τόκος: indeque *usurarius* pro *fenebri*. Gloss. Cyr. Δανειστικός. *Usurarius*, *fenebris*. Onomast. *Usurarius*, ὁ χρήσιμος, δανειστής. Etiam ab *usura usurpo* esse, pro quo nunc ἐτυμολογικῶς dicimus *usurpo*. *Usatus*, est apud Nepotem in Eumene. Sed Lambinus pro *demeretur*, quod erat in Mstis, reposuit *se uteretur*. Perperam sane. De *usucapione* & *usufructu* nota res ex Jurisconsultorum libb.

†Vtor an sit a צרך tsarac, quod est quaestum & utilitatem quaerere? unde Ps. XXX. (vulg. 29.) צרך (vela) est utilitas? Mazocnius.

Vtricvlarivs ab *utriculus*, hoc ab *uter*, quo utricularius canit, tibiis ex inflatis. *Uter* vero dicitur ab similitudine uteri ejus, quo vinum, oleum, vel aliud, aut deportatur, aut asservatur. Utitur Suetun. in Ner. cap. LIV. Graece dicitur ἀσκαύλης, quia ἀσκῷ αὐλεῖ, ut qui e *cauda* sive *bulla* idem facit αὐτάυλης, de qua intellige illud Propertii, lib. IV,

Tibia Mygdoniis cantat eburna cadis.

Et illud Senecae, quod a Metrodoro vertit: *Quomodo in dulia cantantis vox per totum, cum quadam discussione percurrit ac resonat, & tam leviter mota, tamen circuit non sine tactu ejus tumultuque, qua inclusa est*, &c. Plura de *utricularis* & *pithaulis* discrimen docebit Scaliger in Aetnam. Male igitur haec duo confundit H. Stephanus in Thesauro, voce αὐλητὰς. Praeter eos, quos adducit Stephanus, usus *Pithaula* voce e Latinis Varro ὄνος λύρας.

Insiet priusquam tibias in orchestra,
Domi sua Pithaula ramices rumpit,

V V

Vva [ὄμφαξ] nunc *fructus* est, nunc *columella* aut *ejus inflammatio*: unde Glossa Philoxeni: *Uva*, σταφυλὴ, κίων, γαργαρεών. Pro *columella* affecta usus Plinius, lib. XX. cap. XVII. *Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis doloribus*. Et Serenus Sammonicus, cap. XV.

Si vero adstrictam languor dejecerit uvam,

Sed & capitis ejusce initio legendum:

. . . . *Atque ipsas fluxus gravis inficit uvas*.

Non, ut in vulgatis, *undas*. *Uva* autem vocatur, quia luteo colore subrubescat, acini referens figuram. At *uva* pro *fructu* sic dictus ab *uvore*, ut scribit Varro, IV. de L. L. & Servius ad Ecl. II. Nempe ob *humorem intrinsecum*: unde ab *humore* deducit Isidorus, lib. XVII. cap. V. Sed *humorem intrinsecum* quae habent, proprie *uda* vel *uvida* dicuntor, quomodo quae exterius madent, *humida* vocantur. Ita haec duo vocabula distinguunt Acron ad Od. V. lib. I. & Servius loco ante citato. Videntur autem veteres etiam *uveo* dixisse, unde *uvor*, ut a *caleo calor*. Item *uvidus*, ut a *caleo calidus*. Item *uvesco*, ut a *caleo calesco*. *Uvor* apud Varronem est, uti diximus. *Uvidus* apud Maronem Ecl. X. *Uvesco* apud Lucret. lib. I.

Denique fluctifrago suspensae in litore vestes
Uvescunt . . . .

Vvlgvs, quod olim *volgus*, a *volendo* deducit Papias, nempe ob *vagam voluntatem*, quia quisque quod vult agit. Alii, ut Sipontinus tradit, a *volvendo* deductum existimant, quod nempe stulte huc atque illuc volvatur. Verum vel est a πολλοῖς, quandoquidem οἱ πολλοὶ dicebantur Graecis *vulgus*: quomodo *amicum non e multis* dicimus *amicum non vulgarem*: vel potius κατὰ μετάθεσιν fit ab ὄχλος, pro quo Aeolice Fόχλος, unde trajectis literis βόλχος, ex quo *volgus*.

Vvlnvs, [ἕλκος, unde ἑλκῶσαι vulnus.] Juxta Papiam, a *vi*, quasi *violnus*, quia *ulcus* quidem ab interiori provenit causa; sed *vulnus* infligitur vi externa. Perotto placet sic dici, quia *volvendo*, hoc est, *vibrando fiat*. Sed est *vulnus* a *vulsa carne*. Nam, ut ait Nonius, *Ulcus*, *clausa & tecta est vulnisitas*: *vulnus hians & patens*. Vel *vulnus* est ab ὕλη, inserto *N*; quomodo a κίκιννος est *cincinnus*; a δασὺς, *densus*, &c. Est vero ὕλη *vulnus*, sed proprie *ad sanitatem jam perductum*, sive potius *vulneris cicatrix*, ab οὖλος, quod ὑγιὴς interpretantur Hesychius & Etymologus. [ἕλκωσις.]

†Vvlnvs sive Volnvs est non dubie ab Heb. חלל chalal (quod est *vulnerari*) Cheth verso in V consonum pro more solito. Mazocnius.

Vvlpem a *celeritate* nomen adeptam putant, ut ita κατὰ συγκοπὴν dicatur pro *volipes*. Varro, IV. de L. L. *Volpes*, *ut Aelius dicebat*, *quod volat pedibus*. Idem scribit Caper de vocibus dubiis. Ac sequitur eandem sententiam Isidorus, lib. XII. cap. II. Sed est ab ἀλώπηξ, pro quo Aeoles Fαλώπηξ, unde *valepes* & postea *vulpes*. Latini enim ξ & ψ mutant in *S*, quomodo a κύκλωψ est *cocles*. A *vulpe vulpinonem* pro *callido* dixit Appuleius in Apologia. Ab ἀλώπηξ & οὐρὰ, id est, *cauda*, est *alopecurus*, ἀλωπέκουρος, *herba caudae similis vulpinae*. Theophrastum vide, & Plinium, lib. XXI. cap. XVII. *Alopecia*, ἀλωπεκία, *profluvium capillorum ex morbo proveniens*. Laborant eo vulpes, unde nomen teste Isidoro, lib. IV. cap. VIII. Imo Callimachus hymno in Dianam ἀλώπηξ pro ἀλωπεκία usurpat; ubi aliam caussam adfert Scholiastes. Ἀλώπηξ, inquit, πάθος περὶ τὴν κεφαλὴν γινόμενον· ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ ζῴου· τὸ γὰρ ζῷον τοῦτο λέγεται, ὅτι ἔνθα ἂν οὐρήσῃ, ἄγονος ὁ τόπος τῷ ἔτει ἐκείνῳ γίγνεται. *Morbus est capitis voce ab animali translata. Nam dicitur, ubi hoc animal minxerit, ibi sterilescere locum, ut eo anno nihil istic crescat.*

Vvltvr, qui & *vulturius*, ac Graece γὺψ dicitur, sic ex sententia Isidori, lib. XII. cap. VII. dicitur a *tarda volatu*, quasi *volitardus*; unde Serenus Sammonicus ei *tardi* epithetum tribuit, ut alibi *ampli*. Nam ob amplam corporis molem, atpote aquilam sesquialtera proportione excedens, aegre se humo attollit, tardoque per aëra motu fertur. Hinc liquet cur & *aves magnas* vocet Plautus, Rudente, act. III. sc. IV.

Nam hercle ego te hastis continuo arripiam, & in ignem conjiciam,
Teque ambustulatum abjiciam magnis avibus pabulum.

Verum quod ad etymon hoc attinet, non tam vocabulum compositum esse censeo, quam simplex deri-

derivatum: ut nempe a *volando* fit *voltur* seu *vultur*, quomodo a *volendo* est *voltus* seu *vultus*. Sic autem dicitur ob *crebrum volatum*, quomodo & hæc ipsa avis apud Hebræos ראה, vocatur a ראה, id est, *videre*. Eximia huic avi odorandi facultas, adeo ut non tantum cadaverum putorem ultra maria percipiat, quod Isidorus scribit loco ante citato; sed etiam per quingenta passuum millia, ut tradit Thomas Aquinas comment. ad lib. II. de anima, cont. XCVI. Hæc res occasionem præbuit fabulæ, qua quatuor ei narium spiracula tribuere, adeo ut & Philes iccirco τετράμυκτον appellet. Æque fabulosum, quod biduo triduove ante etiam septenis diebus circumvolare dicuntur loca, ubi cadavera sunt futura. Quam opinionem secutus Georgius Pictorius scripsit:

Hanc volucrem narrant luces tres nosse cadaver
Venturum, olfactu tam viget hæc volucris.

Verum nihil hoc commento ineptius. Nam cum sensus sit præsentium, cadavera autem nondum sint, neque ullus eorum odor esse potest. Nihilo verius, quod Horus Apollo, Philes, multique alii veterum tradidere, *vultures* omnes esse *feminas*, easque vento concipere: quæ opinio unde orta sit, docebit Ulysses Aldrovandus, lib. III. ὀρνιθολογ. cap. I. Porro a capaci hujus avis natura, *vultures* quoque ac *vulturii*, dicti *homines rapaces*: quomodo Tullius usus in Pisoniana, & alibi. Sed & in talis *vulturius* dictus *jactus* is, qui alio nomine vocabatur *canis*. Sic usus Plautus Curcul. scena *Date viam*: caussa appellationis est, quod jactus is *vulturis* instar hominem spoliaret. Nam qui *canem* aut *senionem* jecerat, singulos denarios in jactus singulos amittebat: quos universus auferebat, qui *venerem* jecerat. Etiam *vulturis* nomen est inter sidera. Arabes enim *lyram* vocant *vulturem cadentem*: cujus rei caussam adduximus in *Chelys*. Sed imprimis vide, quæ hac de re monet Scaliger ad Sphæram barbaricam Manilii.

VULTURNUS est ventus spirans ab ortu brumali, ac a Græcis quibusdam, quia inter Eurum Notumque sit intermedius, εὐρόνοτος vocatur: ut docet Favorinus apud Agellium, lib. II. cap. XXII. De Græca appellatione paulo aliter Plinius lib. II. cap. XLVII. ubi ait: *Ab ortu æquinoctiali subsolanus, ab oriente brumali vulturnus: illum apelioten, hunc eurum Græci appellant.* Idem quoque scripserat Columella, lib. V. cap. V. ubi de Bætica provincia agens: *Quædam*, inquit, *partes ejus regionis sic infestantur euro, quem incolæ vulturnum appellant, ut assi tegminibus*, &c. Sed pro Agellio sunt hæc Vitruvii verba, lib. I. cap. VI. *Euri*, inquit, *medias partes tenent, in extremis cæcias & vulturnus.* [*Vulturnum* inter Deos recenset Dositheus, & interpretatur ψόφιον, ut possit dictus videri a *volvendo*.] Quod ad vocis etymon, de eo sic Isidorus lib. XIII. Orig. cap. XI. *Vulturnus, quod alte tonat: de quo Lucretius:*

Altitonans Vulturnus & Auster fulmine pollens.

Quæ sane admodum est ἐτυμολογία. Sed plane perversum habeo scripsisse Isidorum, *quod alte volat*, ut nempe a *volando Vulturno* sit nomen, qua ratione ab eodem verbo dictus *voltus* sive *vultur*; teste ipso Isidoro, lib. XII. cap. VII. Errori ansam præbuit vox *Altitonans*, quæ est in versu Lucretiano. Atqui non unde *altitonans* sit, sed unde *Vulturnus* dicatur, in quæstione est. Dicere quoque liceat, ut ab *aquila aquilonem*, ita a *vulture vulturno* esse nomen. Nempe illi ab *aquilæ*, huic a *vulturis pernicitate*. Possit tamen contra hoc etymon opponi, quod *vultur* ob corporis molem *tarde volet*; quemadmodum & ob eam vix tertio quartove *alitu* sese de terra in altum attollit: unde sæpenumero fit, ut antequam sit in sublima elatus, ab aucupe insidiis latente capiatur, veluti scribit Albertus, lib. XXIII. de animal. ubi & sese quendam, sed jam cadaveribus saturum & aggravatum, cepisse testatur. Idem confirmat Ovidius in Ibin, ubi ei iccirco *tarde* tribuit epitheton:

Unguibus & rostro tardus trahet ilia vultur.

Verum facile est hoc argumentum eludere, quando idem Albertus, *tarde* quidem *volare* ait, ubi se primum terra elevat; at idem ubi jam sublectus, & bene & *alte volare* statuit: adeo ut ipsa quoque hac de caussa a *volando* nomen putet accepisse. Hanc tamen Alberti sententiam improbat Ulysses Aldrovandus lib. III ὀρνιθολογίας cap. I. ubi contendit *vultures* non difficulter tantum sese humo tollere, verum & jam sublatos tardo ferri volatu: indeque eos ab Aristophane dici γαμψώνυχας, quasi *qui lento adeo gradu ferantur, ut potius natare videantur, quam volare*. Quod vero Homerus *veloces* nominat, *id de celeritate in abundantiis cadaveribus* intelligendum putat. Quo quia aliquem movere possint, de tertio quoque etymo cogitandum putavi. In mentem autem venit, quemadmodum Λίψ sive *Africus* dicitur, quia ex *Lybia* sive *Africa* spiret; ita *Vulturnum* appellatum, quia spiret a *Vulturno* mari. Ita a Plinio, lib. XXXV. cap XXVI. vocatur id mare, quod erat ad ostium *Vulturni*, fluminis Campaniæ, quem juxta Cumas in mare labi scribit Servius, ad illud VII. Æneid.

. . . . Amnisque vadosi
Accola Vulturni . . . .

Hac in sententia maxime animus acquiescit.

VULTUS [a βλέπω, Æolice βόλεπω.] juxta Priscianum in XI. a *volo* est, ut a *colo cultus*. Nempe ab insolito supino *volitum* est *voltus*, & κατὰ συγκοπὴν *voltus* seu *vultus*. Hoc nomen habet, quia *voluntatis* est *index*. Quippe (ut quoque scribunt Donatus & Eugraphius in Andr. act. I. sc. I. ac Nonius in *Vultus*,) aliud est *facies*, aliud *vultus*: illa naturæ est ac immutabilis; hic voluntatis, eoque mutabilis: in illa formam commendamus seu pulchritudinem, in hoc eleventem modestiam. Itaque apte ait Maro de Sibylla.

. . . . Non vultus, non color unus.

Ac utrumque conjunxit Terent. Andr. act. I. sc. I.

. . . . Forma & vultu sofia
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.

Sallustius: *Prorsus in istis vultuque verecundia inerat.* Græci μέτωπον vocant, quasi τὸ μετὰ τοὺς ὦπας, *pars quæ est circa oculos*: quomodo *frons* iisdem μέτωπον dicitur, quasi μετὰ τὸν ὦπα, hoc est, ὄπισθεν τῶν ὤπων, *post* sive *supra oculos*. Πρόσωπον vero idem esse quod *vultum*, indicat Pollux lib. II. cap. IV. ubi ait, *quod sub fronte est*, id in *homine* dici πρόσωπον, *in aliis animalibus* προτομὴν, ut in *avibus* ῥύγχος, *aut* ῥάμφος. Servius quoque ad XII. Æn. ubi *obtutum* a Marone in Turno dici quod Græci dicunt πρόσωπον, eo autem *vultum* significari. Quin Tullius etiam πρόσωπον *vultum* transtulit. Verum quia πρόσωπον vox, si ἐτυμολογίας spectes, & *mutis* convenit *animantibus*; inde est, quod Tullius I. de Legg. scribat, vim quidem tel Græcos nosse, at nomen omnino non habere. Ex his autem liquet πρόσωπον ac vultum proprie hominum esse, nec temere aliter invenias præterquam apud poëtas, ut cum Lycophron catum vocat πολυπρόσωπον, aut cum Maro scribit, VII. Æn.

Quos hominum ex facie dea sæva, potentibus herbis,
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.

Unus, quod sciam, ex prosæ scriptoribus aliter locutus, Alexander Myndius, qui dure admodum *passeribus* πρόσωπον tribuit apud Athenæum, lib. I.

VULVÆ de etymo sic Isidorus, lib. XI. cap. I. *Vulva vocata quasi valva ventris, id est, janua, vel quod semen recipiat, vel quod ex ea fetus procedat.* Quo ex loco videtur colligi posse vulvam non tam esse *uterum*, quam *interfeminium* seu *virginal*. Sed aliter Glossæ Phil. *Vulva*, μήτρα, ὑστέρα. Quod verissimum est. Nam Plinius clare docet, quod in mulieribus sunt *loci* sive *uterus*, id in aliis animantibus esse *vulvam*. Verba ejus ponam e lib. XI. cap. XXXVII. *Feminis eadem omnia, præterque vesicæ junctus utriculus, unde ute-*
rus

tat appellatur : quod alii nomine locat appellant, hoc in reliquis animantibus vulvam. Nonnunquam tamen et uteri seu virginal notare verum est. Ita enim dixit Juvenal. sat. vi.

. . . . *Albus ardens rigida tentigine vulvæ.*

Sed hæc impropria acceptio est. Quod vero ad etymon Isidorianum, omnino id repudiandum est. Nam vulva, sive, ut veteres dixere, *volva*, est ab Æolico βόλφυς pro δέλφυς, hoc est, *uterus*: unde & ἀδελφοὶ nomen. Æoles δ sæpe mutant in β: β autem in *V* consonum abiisse, notissimum est. Quod nisi esset, dicerem *volvam* esse a *volvendo* dictam, quia foetus eo involvatur. Pro qua sententia est, quod similiter *volvam* dixere album bolatoram involucram in ovi speciem assumpentium. Plinius, lib. xxii. cap. xxii. *Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipsum postea in volva, ceu in ovo est luteum.* Porro veteres pro vulva etiam *folliculum* dixere ac *bulgam*, quia ut *folliculus* sive *bulga* (nam idem hæc duo significant unde Nonius *bulga* interpretatur *folliculum*,) pecuniam continet, sic vulva continent fœtum. De *folliculo* id docet hic locus Servii ad iii. G. *Genitali arvo*, *pro muliebri folliculo*, *quem scilicet vulvam vocant*, *ut etiam Plinius docet*; *nam folliculus ante dicebatur*. *Bulgam* autem pro vulva dixit apud Nonium Lucilius lib. xxvi.

Sic ut quisque nostrum e bulga est matris in lucem editus.

Quo loco adductus Jacobus Dalecampius notis ad Plinii locum ante citatum, scripsit *vulvam* a *bulga* nomen accepisse. Et hanc sententiam eo fortasse aliquis firmatam ivesit, quod pro *bulga* etiam *vulga* dixerint veteres: si stare licet Nonio Marcello, qui faciendæ hujc rei citat cum Lucilii locum, tum hoc Varronis Sexagesim.

Ego ut viaticum ex arcula adderem in vulgam.

Interea etymon hoc nihilo melius, quam illud Isidori.

V X

Vxor non dubito, quin sit a Græcis, quibus ξυνάων, vel ξυνάορος, aut συνάορος, *conjugem* notat, ac præcipue *uxorem*, [unio.] ab ἄορ vel ἄωρ, aut ἄορος, quomodo tum *uxorem*, tum *lusus Veneris* dictæ, Hesychio & Etymologo testibus. [ex ξυνὸς, ὄρις & ἄρας γυναικὸς idem quod ὄαρος, unde ξυναορις, ξυνορις.] Quod nisi hoc etymon impense placeret, deducerem a ארק, *ligavit*, quia uxor viro sit *alligata*. Veterum autem opinio est, *uxor* dici quasi *unxor*, hoc est, *unctrix*. Nam antiquis verbalia in OR fuere communia: quemadmodum in Grammaticis animadversionibus ostendimus. Caussam etymo præbuit, quod sponsæ mariti domum ingressuræ *postes inungeret*. Eademque ob re Juno dicta *Unxia*. Donatus ad Hec. act. i. sc. ii. *Uxor dicitur vel ab ungendis postibus*, & *figenda lana: hoc est*, *quod cum puellæ nuberent*, *maritorum postes ungebant*, *ibique lanam figebant*; *vel quod ictas maritus ipsa ungebant*; *cujus rei testis est Runtus:*

Exin Tarquinium bona femina lavit & unxit.

Servius ad illud iv. Æn.

Velleribus niveis & festa fronde revinctum:

Moris fuerat ut nubentes puellæ simul cum venissent ad limen mariti, postes, antequam ingrederentur, propter auspicium castitatis ornarent laneis vittis: unde ait velleribus niveis: & oleo ungerent, unde uxores dictæ sunt quasi unxores. Idem tradit Isidorus, lib. ix. cap. ult. Solet autem *postes inungere adipe suillo* vel *lupino*. De *suillo* testis his verbis Plinius, lib. xxviii. cap. ix. *Proxima ut communibus adipes laus est, sed maxime suilli, apud antiquos etiam religiosi. Certe novæ nuptæ intrantes etiamnum solemne habent postes eo attingere.* *Suillo* autem *adipe* ad boni ominis caussa, ut tam fœcundæ essent, quam sues, quæ denos pariunt. *Lupino* vero utebantur, nequid veneficum aut pestilens domui obesset: unde idem Plinius, eodem capite: *Massurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. Ideo novas nuptas eo perungere postes solitos, ne quid mali medicamenti inferretur.* Ab *unguendo* quoque sunt *unguen* & *unguentum*: in quibus quia post *G* scribitur *V*, eo multi *unguo* etiam scribebant. Sed qui *unxo* malunt, eo se tuentur, quod quando *V* est in præsenti, id maneat in præterito: ut *volvo volvi*. Quare *ungo* dicere jubent: unde ἀποδύγως est *unxi*, ut a *fingo finxi*, a *pingo pinxi*. Vide Velium Longum, a quo hæc hausimus.

X

Xenia, ξένια, a ξένος, id est, *hospes*, unde ab Appuleio vocatur *munus hospitale*. Glossæ Cyr. *Xenium*, τὸ δῶρον, τὸ πεμπόμενον ξένῳ, *hospitale*. Martialis *xeniorum* nomine inscripsit librum distichorum, cujus epigr. iii. de *Xeniis* ita ait:

Hæc licet hospitibus pro munere disticha mittas,
Si tibi tam rarus, quam mihi nummus erit.

Demosthenes orat. περὶ παραπρεσβ. appellat ξένια, *quæ exterarum gentium legatis dono mittebantur*. Latini, Festo teste vocant *Lautia*: quam vocem exponens Plutarchus, non ἁπλῶς ξένια dicit, sed τὰ χορηγούμενα τοῖς πρέσβεσι ξένια. Sed & aliis, atque adeo etiam picturis, ea vox tributa: ut docet hic Vitruvii locus, lib. vi. cap. x. *Cum fuerunt Græci delicatiores*, & *ab fortuna opulentiores*, *hospitibus advenientibus*, *instruebant triclinia*, *cubicula*, *cum penu cellas*, *primoque die ad cœnam invitabant*, *postero mittebant pullos*, *ova*, *olera*, *poma*, *reliquasque res agrestes*, *ideo pictores ea quæ mittebantur hospitibus*, *picturis imitantes*, ξένια *appellaverunt*. *Ita patres familiarum in hospitio non videbantur esse peregre*, *habentes secretam in his hospitalibus libertatem*. Hactenus Vitruvius. A ξένος est ξενὼν, *hospitium*. Unde & C. lib. i. Tit. iii. l. xxxii. *venerabilibus xenonibus* legas. Idem a ξένος & δέχεσθαι vocatur ξενοδοχεῖον, *xenodochium*, *cauponα*, τὸ τοὺς ξένους ἀποδεχόμενον, ut ait Suidas. Ab eodem est πρόξενος, quod primo notat *hospitem publicum*. Sed latius post axteoso significatione de iis dici cœpit, *qui negotium alicujus procurant*: unde προξενεῖν, *interpretem esse ac conciliatorem versurarum aliorumque contractuum*. Id qui facit, προξενητὴς dicitur, ac Latinis quoque *proxeneta*. Gloss.: Προξενητὴς, *conciliator*, *proxeneta*. Gloss. Isidor. *Proxeneta*, *bene procurrens* (l. *procurans*) *quodcumque negotium*. Utitur Seneca, epist. cxix. ac in Pandectis quoque est Tit. *de proxeneticis*. Ξένος a גר, id est, *in hospitium divertit*.

Xerampelinæ *vestes* sic dictæ a *colore xerampelino*. Meminit earum Juvenal. sat. vi.

Et xerampelinas veteres donaverat ipsi.

Xerampelinus autem color est, quem videre est in *versaliis* vitium *foliis*: ut Jul. Scaliger, Exercit. cccxxv. Sect. i. innuit, & etymon docet. Est enim ξηραμπέλινος ex ξηρὸς, hoc est, *aridus*, & ἀμπέλινος, hoc est, *viteus*, quod ab ἄμπελος, *vitis*, ut huc ἀπὸ τὸ ἄμα πέλειν, ut est in scholiis Græcis ad epigr. Philippi Tit. εἰς ἄμπελον, lib. i Ἀνθολογ. vel ab ἄμα & παλὸς, si modo παλὸς etiam vinum notat: de quo alibi dicimus. Quanquam quæri possit, cum *xerampelino* colori a *vitis foliis* id nomen impositum sit, quæ adulto jam autumno velut *crassata* rubent; quam nominis rationem in Nomenclatore suo Had. Junius sequitur: an a vitibus ipsis, quorum *color pullus*. Sane quidam censent *xerampelinum colorem* potius esse *pullum* sive *atrum* colorem, idque adducti verbis Suidæ, qui χλαμύδας ξηραμπελίνους etiam ἀτραβατικὰς dictas ait: at has idem a *colore atro* vel *trabea*, qua simul utebantur, dictas arbitratur: quemadmodum apud eum in Ἀτραβατικαῖς videre potes. Utra verior sit sententia, docemur verbis hisce Juvenalis scholiastæ veteris, ad vocem *Xerampelinas* sic commentantis: *Vestes scilicet*, *quæ ad usum matronarum fuerunt*, *ampelini coloris*, *qui inter coccinum & muricem medius est*. *Xeros* vero *siccum significat*. Hæc ille,

illa, quæ plane priorem opinionem firmant.

Xerophagia ξηροφαγία, aridorum esus, a ξηρὸς & φαγεῖν. Genus jejunii est. Nam, ut ad Tertullianum scripsit socer Fr. Junius, triplex est abstinentiæ modus, si nullus cibus, si ferus, si siccus: si nullus, jejunium; si ferus, statio; si siccus, xerophagia dicebatur. Hinc Tertullianus, initio libri adversus Psychicos: *Proinde gulæ frenos inducentes per nullas interdum, vel feras, vel aridas escas.* Et paulo post: *Arguunt nos, quod jejunia propria custodiamus, quod stationes plerumque in vesperum producamus; quod etiam xerophagias observemus, siccantes cibum ab omni carne & omni jurulentia & uvidioribus quibusque pomis, nequid vinositatis vel edamus vel potemus: lavacri quoque abstinentiam congruentem arido victui.* Qua ex loco manifeste apparet quid sit xerophagia. Sed & triplex hoc jejunii genus respicit, cum cap. II. ait: *Ut unusquisque pronior ventre possit supervacuus, nec adeo necessaria existimare subsiciva vel diminuta, nil demorans sibi officia.* Et cap. XI. *Quantum proficiant recusati vel recisi vel retardati pabuli officia.* Fuit & athletarum hic cibus, utpote bruitus & solidus. Eo pertinet illud Tertulliani, lib. de spectaculis, cap. X. *Et tamen alii quoque xerophagiis moulescunt.* Ab hacce xerophagia est, quod μεταφορικῶς κατὰ ξηρῶ aliquid accipi dicitur, hoc est, *dure & sine commoda interpretationis quasi condimenta.* Locutus hoc pacto S. Athanasius: ... κατὰ ξηρῶ τὰς λέξεις ... ἀθρωπίνοις ἐννοίαις ..., dicta esse opponitur *uncta*, ut apud Pers. sat. VI.

.... *Uncta fine unctis.*

X I

Xiphias, ξιφίας, nunc *cometa*, nunc *piscis* genus est, sic dicti a figura, qua ensem refert, qui Græce ξίφος. Priori modo usus Plinius lib. II. cap. XXV. Posteriore lib. XXXII. cap. II. Eapse de caussa herba quædam dicta ξίφος & ξιφίον. Qua de re in Gladiolus diximus; cum vero ξίφος sit militare instrumentum, verisimile est venisse ab Arabico سيف *seif*: quod idem ξίφος. Vel sit ab Hebræo צבא, *militavit*: unde צבאות, id est, *exercitus*. Retinuere Græci interpretes, a quibus *Deus* vocatur κύριος Σαβαὼθ pro *Zebaoth*.

X Y

Xystus, ξυστὸς, ἀπὸ τοῦ ξύειν, quod est, *polire*, *radere*: quod in xysto athletæ *raderentur* strigilibus. Quanquam alia id nomen esse placet a *lanceis* quas ξυστοὺς vocant. Dicunt Græci ξυστὸς & ξυστὸν, eapse notione; utrumque enim notat τόπον ... ἀθληταὶ γυμνάζονται: ut Hesychius & Suidas docent. Latini quoque xystos & xysta dicunt, sed notione diversa: (quod non observavit Hieronymus Mercurialis, lib. I. de arte gymnastica cap. IX. ubi pro eodem accipit.) Atqui clare indicat Vitruvius, lib. V. cap. XI. discrimen inter ea tale fuisse, ut xystus sit in quo hieme exercebantur: xystum vero ambulatio sive arena in qua sudo cœlo sub dio se exercebant: quam Græci περίδρομιδα appellant, quia *undique possis circumcursare*. Minus recte παραδρομίδα vocari scribit Budæus in Pandect. Quem & secutus Bernardinus Baldus in Lexico Vitruviano. A xysto athletæ dicti *xystici*: quomodo eos vocat Suetonius, in Augusto, cap. XLV. & Galba, cap. XV. itemque vetus Inscriptio. Qui xysto & athletarum exercitiis præerat, *xystarchus* sive *xystarches* dicebatur: quam vocem etiam reperias in Inscriptione Græca: item apud Tertullianum, lib. ad Martyres, cap. III. Plura qui de xysta & xysticis volet, adeat Onuphrium Panvinium, lib. II. de Ludis Circensibus cap. I.

Z

Zamiæ voce usi Plautus. Aul. act. II. sc. II. & Plinius, lib. XVI. cap. XXVI. Est a Dorico ζαμία pro ζημία, hoc est, *mulcta*, *damnum*, *pœna*; ut ζημιόω, *damno afficio*, *mulcto*. Ζημία vero vel ita dicitur, quia τὸ ζῆν μειοῖ, hoc est, *vitam aut victum minuit*: vel est ab Hebræo זמם, hoc est, *abominari*, vel זעם, id est, *spernere*, *detestari*. Quod etiam monet Bibliander, indice in Marcum.

Z E

Zea, ζεία, pro qua & ζειὰ dicitur, quod Homero, & Hyppocrati, & universe Jonice scribentibus, familiaris est. *Far* sic vocari scribit Hieronymus in Esai. cap. XXVIII. & Ezech. cap. IV. Sed manifeste distinguit Plinius, lib. XVIII. cap. VIII. ubi sic scribit: *Ægypto ac Syriæ, Ciliciæque & Asiæ ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Qui zea utuntur, non habent far.*

Zelus, ζῆλος, non tam puto quasi ζέω λίαν, *valde ferveo*, quam simpliciter a ζέω, *ferveo*. Proprie enim est *fervor ille animi, qui in æmulatione cernitur*. Hinc ζηλότυπος, sive a ζῆλος & τύπος, quia in zelotypis non amor verus sit, sed ejus solum typus *ac imago quædam*: vel quasi ζῆλον τυπτεὶς, *zelo percussus*, quia quis sic affectus est, ut rivalem in amore metuat, nec pati possit. Unde patet, esse in hoc malo, amoris fervorem, suspectæ amatæ iidem, simulque invidentiam, qua societatem in amore pati non potest. In Glossis Cyr. ζηλοτυπία exponitur *pellicatus*, *pellicatio*. Sed zelotypia non tam pellicatus ipse, quam a pellicatu zelotypia proficiscitur. A ζῆλος ζηλωτὴς, quod idem ac μιμητὴς, nisi quod posterius hoc ἐμφατικώτερον. Vellem Joannes Sturmius initio operis sui de Imitatione Oratoria non scripsisset, ζηλωτὴς sic dici quasi ζητητὴς. Verum non pro etymo, sed allusione habeamus. Quin & quod addit *æmulationem* per Æ scribi, quia *æmulus* studeat esse *alteri æqualis*.

Zephyrus flat ab occasu solstitiali, ut auctor libri de Mundo scribit, idque adstipulante Gellio, lib. II. cap. XXII. & Plinio, lib. XVIII. cap. XXXIV. Eustathio in Iliad. β. pag. CXCIII. ac alibi sic dictus videtur quasi ζωοφόρος, sive τὸ ζῆν φέρων, quoniam nempe τῷ ἔαρι ... αὐτῷ οἱ καρποὶ ..., unde & *genitalis mundi spiritus* Plinio appellatur. Plinius quoque de vento hoc agens lib. XVIII. cap XXXIV. ait: *Hic ver inchoat, aperitque terras, tenui frigore saluber. Hic vites putandi, frugesque curandi, arbores serendi, poma inserendi, oleas tractandi jus dabit, afflatuque nutricium exercebit.* Seneca similiter ait, *vernas evocare herbas*: cumque eo consentit hoc Catulli, carm. de nupt. Pelei & Thetid.

.... *Quos propter fluminis undas*
Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni.

Nam *Favonius* (ut bene exponunt Glossæ Cyrilli,) idem qui *zephyrus*: quamquam differre putarit Vegetius, ut suo loco diximus. [est a ζόφος, *nox*, *tenebræ*.] A zephyro dicta ὑπηνέμια ζεφύρια, quæ & ὑπηνέμια, ab ὑπὸ & ἄνεμος, id est, *ventus*. Utriusque appellationis meminit Aristoteles lib. III. de generat. animalium, cap. I. & historiæ animalium, lib. VI. cap. II. De iisdem sic Plinius, lib. X. cap. LX. *Irrita ova, quæ hypenemia diximus, quidam & vento putant generari, qua de caussa etiam zephyria appellantur.*

Zeta significat *ædificium ac partem domus, quæ cubiculum habeat ac cœnationem*. Legas eam vocem in vett. libris Plinii, lib. II. epist. XVII. item apud Lampridium in Heliogabalo, atque alios. Catanæus ad superiorem Plinii locum ait, quosdam putare, ut pro *Medentius*, Prisciano teste, *Mezentius* dicitur, sic ex *diæta* factum *zeta*, & hinc κατὰ συγκοπὴν *zeta*. Quam opinionem etsi plane damnat Catanæus, omnino tamen est verior ea, quam ipse sequitur. Non tamen ἁπλῶς hic Z pro D ponitur, sed ζα pro διὰ, more Æolico, qua nempe ratione in Antonini Itinerario est *Hippoxem Zarrhytum*, pro *Diarrhyto*, & apud Cyprianum, Hilarium, aliosque scriptores Ecclesiasticos, Paulinum imprimis

mis *Zabulum* legat pro *diabolo*: quomodo & ζαβάλλειν dixere pro διαβάλλειν, hoc est, *calumniari*, quanquam Hesychius & Etymologus exponant ἐξαπατᾶν, *decipere*. Ut audiendi non sint, qui ab Hebræo arcessunt, etsi & B. Hieronymus, in cap. VI. ad Ephes. dicat, *diabolum* Græce quidem sonare *criminatorem*, sed Hebraice significare *καταρρέοντα*, quia habet affinitatem cum *zabulon*, quod significat *καταρρέοντα*. Simile quoque est ζάκορος a ζα pro δια, & Attico κορεῖν pro καίρειν: ut proprie sic dicatur, *cujus opera in verrendis expurgandisque sacris ædibus utimur*. Æolica quoque sunt ζααλυτος, & ζαφλεγης, pro διάλυτος, & διαφλεγής. Hæc satis ostendunt, *zeta* fieri ex *dizeta*: eoque *zeta* scribendum erat: sed cum posterioribus sæculis *dizeta* absque diphthongo scripserint, nihil mirum si iidem *zeta* scripserint nuda vocali. Falluntur igitur, qui ea ratione a similitudine literæ *zeta* dici putant, quia *mensa* aut *locus* a literæ figura nominatur *sigma*. Item, qui deducunt a ζητεῖν, hoc est, *inquirere*: ut *locus sit in quo versantur* ζητηταί. Quas opiniones probat Rhodiginus, lib. XII. cap. XVIII. Falluntur & illi, qui vel a ζέω deducunt, hoc est, *fervere*, idque quia in eo hellocamiuus poneretur; vel a ζῶ, hoc est, *vivere*, quod in ea commodissime vivatur: quam etymologiam probat Fulvius Ursinus, appendice de Triclinio. Utramque etiam adducit Cataneus ad superiorem Plinii locum. A *zeta* dicti *zetarii*, apud Paullum, lib. III. Sent. Tit. VI. iidem qui *diætarii* appellantur, l. quæsitum, §. idem respondit, ff. de instr. vel instr. leg.

Z I

Zingiberi, ζιγγίβερι. Plinius, lib. XII. cap. VII. de pipere; *Non est hujus arbusti radix, ut aliqui existimavere, quod vocant zimpiberi, alii vero zingiberi: quanquam sapore simile. Id enim in Arabia atque Troglodytica in villis nascitur, parva herba radice candida*. Vide Dioscoridem, lib. II. cap. CXC. Nomen est Arabicum, זנגבילי. Nempe regio Æthiopum זנג dicta: ut *Æthiopes* זנג, at בילי *fructus*. Vulgaris opinio est in vett. medicorum libb. per eas intelligi *zingiberi*, qui error sane periculosus. Omnino autem intelligenda *myrrha*. Sic autem scribere moris fuit, eo quod non σμύρνα tantum, sed & ζμύρνα scriberetur: quemadmodum notavit Herm. Barb. Coroll. lib. I.

Zizania, ζιζάνια, ἡ ἐν τῷ σίτῳ αἶρα, juxta Suidam. Τὸ ἀπὸ σπορᾶς παραφυόμενον τῷ σίτῳ, ut ait Etymologus: qui addit γίνεσθαι παρὰ τὸ σῖτος, καὶ τὸ σίνω τὸ βλάπτω, σιτάνιον καὶ ζιζάνιον, τὸ βλάπτον τὸν σῖτον· ἢ παρὰ τὸ αἶνος καὶ τὸ ζάω τὸ καθαρμοῦ, συνοίζανον, τὸ τῷ σίτῳ παρεμφύον καὶ συναυξανον. Sed cum ea vox non legatur, nisi apud Evangelistas, & Theologos, verisimile est esse a Syris, qui dicunt זוניא, quod Bochartus esse censet ab Hebræo זון, id est, *flos*, ut proprie dicatur de iis, quæ tantum oblectant, non autem edulem fructum proferunt. Alii malunt arcessere a Chaldæo זן, *nutrire*, vel Hebr. מזון, *esca*; quia alimenti atque escæ habeat speciem.

Z O

Zona, ζώνη, primo *cingulum* notat, inde ad *cœlestem circulum* translatum, nec non ad *herpetis genus*, quod ita dicitur, quia *medium cingat hominem*. Scribonius Largus, cap. LXIII. *Facit hoc medicamentum ad carbunculos, & ad ignem sacrum, & ad zonam, quam Græci ζώνην dicunt*. Alias dicitur ζωστήρ, *zoster*, quomodo & Plinius vocari scribit, lib. XXVI. cap. XI. *Ignis sacri*, inquit, *plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui Zoster appellatur, & enecat, si cinxerit*. Sed lib. XXI. cap. XXIII. Plinii de re medica legas a quibusdam vocari *circinum*, nempe a *circando*: ubi idem ut hic docet. *Circinus*, loquit, *quam alii zonam vocant, talis est. Vesicæ tanquam combustæ exeunt & serpunt, primum pauca, deinde cito multiplicantur, quæ si hominem cinxerint occidunt*. Est ζώνη a ζώννυμι, ut *cinctus* ac *cingulum* a *cingo*. Ab eodem ζώννυμι est Belgicum *zoomen*, quod est *vestem circumsuere*. At ζώννυμι est ab זין, quod est *armare*, *arma accingere*; vel potius ab זנה, id est, *zona*, *cingulum*: *R* abit in *N*, quomodo ab ἄξονες est *asseres*, a *gnomon groma*, unde *gromaticus*, &c. A *zona* quoque est *Parazonium*; nempe a παρὰ & ζώνη. Erat *gladiolus*, *quem zona appendebant*. Est id lemma in Apophoretis Martialis: quanquam hanc lectionem improbet Calderinus, qui *paracon* legit. Vide ad eum locum Georg. Merulam. Item Turnebum, lib. IX. cap. XXIII. & lib. XII. cap. VI.

Zoophyta, ζωόφυτα, a ζῶον, hoc est, *animal*, & φυτὸν, hoc est, *planta*, ut ad verbum *plantanimantes* vel *plantanimalia* dici possunt. Hujusmodi sunt *urtica*, *spongia*, *ostrea*, & similia, quæ Aristoteles dicit ἐπαμφοτερίζειν φυτῷ καὶ ζώῳ: *ambigentia esse plantæ & animalis*, hoc est, *intermedia esse naturæ inter vegetabilia, & sensu prædita*. Vide de iis Plinium, lib. IX. cap. XLV. Similiter a ζῶον, & φέρω, est *zophorus*, sive ζωοφόρος, quomodo Vitruvio, lib. III. cap. III. dicitur *pars illa columnæ inter epistylium & coronidem*, idque quia ea animalium aliarumque rerum signis sæpe ornatur. Vulgo *Frygia* appellant: nempe a *Phrygionibus*, ut Philander ostendit. Alias ζωοφόρος est *circulus cœlestis, sustinens duodecim signa cœlestia*, quæ ζώδια dicuntur, unde & ipse circulus ζωδιακὸς dicitur, item ζωδιακὸς, quæ appellatio Latinis quoque in usu. Nonnulli, sed minus ἀναλόγως, censent ita vocari ἀπὸ τῆς ζωῆς, quia Solis cæterorumque planetarum sub hoc circulo motus, vitam & vigorem nobis & animantibus omnibus impertiat. Idem a *duodecim signis*, Ciceroni in Arati tralatione, & aliis, *signifer orbis* appellatur, Manilio dicitur *balteus stellarum*, aliis aliter.

Z Y

Zythum, ζῦθος, οἶνος ἀπὸ κριθῆς γινόμενος, ut interpretatur Suidas. Dubium num vox ea ac res ipsa a Gallis, an Ægyptiis. Gallis tribuit Diodorus Siculus: Gallica autem lingua eadem olim ac Germanica. Germanis autem *sieden* est *coquere*. Inde igitur *zythus*. Et pro hac sententia est, quod, ut in Britannia sua scribit Camdenus, hodieque *sider* dicatur Britannis, quorum lingua fere eadem ac Celtarum, ut idem magna vocum sylva comprobat. Sed Ægyptiis assignat Plinius, lib. XXII. cap. XXV. ubi *celiam* & *ceriam* Hispanorum, *cervisiam* Gallorum, *zythum* Ægyptiorum potum facit, fierique ea omnia e frugibus docet. Confirmat Columella, qui versu hoc *Pelusiacum*, hoc est, *Ægyptium* appellat:

Et Pelusiaci proritet pocula zythi.

Item Hieronymus, cujus hæc verba in Esaiæ cap. XIX. *Notandum quod pro locustis LXX. ζῦθον transtulerunt, quod genus est potionis ex frugibus aquaque confectum, & vulgo in Dalmatiæ Pannoniæque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur sabaium. Hoc maxime utuntur Ægyptii*. Hæc Hier. Quomodo *zythum* a *cervisia* differat, aliaque quædam ad hoc genus pertinentia, videre potes apud Hadr. Junium in Bataviæ historia cap. XV.

F I N I S.

INDEX
VOCABULORUM
EXTRA SERIEM.

A

batrachium ,

C

camsa,

chryfo.

con-

D

ductile ,

exiftimo,

fructum,

I

incubitatus ,

K

κατέφερε ,

M

N

navare,

O

oppeto;

pendo,

rex,

summula,

tonus,

X

F I N I S.

SCHEDAE DECIDVAE

QVAE MAZOCHIVM

forulos excutientem suos effugerant

Hic in fine repositae.

Arvo estne ab Hebr. רגן (*rugan*) *murmurare*, an potius a גער *gaar* (*increpare*) per metathesin? Hoc alterum melius.

Arx Arcis ea Chald. ejusdem significationis ברך & emphatice ברכא *barca*.

Axilla ex Hebr. צלחת *tsallahat* (quod Prov. XIX. 24. exstat eodem significatu) praeposita vocali A, quae fort. venit ex ה demonstrativo ei adhaerescente. Ab *Axilla* postea per syncopam *Ala*, teste Cic. sicuti a *Maxilla* est *Mala*, &c. eodem auctore.

Calere ab Hebr. קלה *cala*, *torrefecit*, *assavit*.

Caula certo certius ab Hebr. כלא *cala* venit, quod est *continere*, *claudere*, *coërcere*. Ac vero doleo, eam originationem a Vossio visam ac tamen spretam; cum Hebraei ipsi a suprascripto themate suum מכלא *micla* (id ita est *caulae* vocabulum) deduxerint. Quanto autem pulchrius ac rectius erat ab Hebraeo verbo כלא *cala*, eadem prorsus notione retenta, *Caulae* vocabulum duci, quam ab αὐλὴ? Quod, quamvis non raro pro *Caula* usurpetur, tamen longius a Latino abit. Nec si de Graeco Latini sumpsissent, causa fuit, cur nostri litteram C initio adderent: id quod non aliter a Latinis factitatum, quam ad exprimendam vim spiritus densioris, ut cum ex ἑκατὸν fecere *Centum*, & ex ἕτερος *Ceterus*.

Cenaculum nihil cum *Cena* commune habet, sed videtur esse a שניים *senim*; sic enim Gen. VI. 16. ubi dicitur: *Deorsum*, *cenacula*, *&* *tristega facies*. Ubi etiam vides, *deorsum* (*il pian terreno*) cenacula ad quae scalis ascenditur, sive unis, sive binis quae tristega sunt.

Cespes in veteribus Vegetii Glossis idem est, qui Graece χορτόπλινθος (quae vox herbam simul, laterumque complectitur) aut idem qui χορτόβωλος i. e. *gleba cum suo gramine*. Nullus tamen fere eruditorum est, qui non *Cespes* a *caedo* derivarit Festi loco, quem nos explicandum proponemus, deceptus. Imo eousque ventum est, ut cum omnis antiquitas *Cespitem* sine diphthongo scripserit; heri aut nudius tertius quidam inventi sunt, qui *Caespes* cum diphthongo, membranis omnibus veteribus minime addicentibus, scriptitare coeperint. Quid his facias, qui quantum est Latini sermonis, totum id e Latiali fonte Musarum ingratiis hauserunt? Atqui *Cespitis* nomen, nec Latinae, nec Graecae debetur linguae, sed ab Etruscis arcessendum, qui primi *Cespitum* doctrinam, ritusque in Latium intulerunt. Verum antequam id evincam, praestabit sane, quid *Cespes* sonet Latinis auribus, definire: id quod Latini ipsi docebunt. Servius ad Ecl. 1. 69. cespitem esse ait, *Terram cum propria herba evulsam*; cum quo mirifice conspirat Festus, dum scribit, *Cespes est terra in modum lateris caesa cum herba*. Ac recte quidem Festus *in modum lateris* esse dicit; nam, quod Vegetius testatur, non alius *Cespitis* modulus, quam qui laterculi, semper fuit. Integrum Vegetii locum adferre proderit. *Cespes autem circumciditur ferramentis, qui herbarum radicibus continet terram . . . fit altus semissem, latus pedem, longus pedem semis*. Igitur vides illud Festi *in modum lateris*, quam recte procedat. Quod vero sequitur *cum herba*, id quoque ad continendum cespitem, ne dilaberetur, expressum est. Cave tamen cum vulgo putes, illud, quod Festus addidit, *Caesa*, id ad *Cespitis* etymon, ut a *caedo* sit derivandum, pertinere. Prorsus enim ex alio fonte Cespitum nomen religioque fluxere. Graecia quidem vetus omnis totam rem Cespitum, nomenque ignoravit: & ubi primum recentior Hellas ab Italia, Tuscorum discipula, Cespitum usum edocta est, non simplex nomen, ut Itali, sed circumscriptionem ad id denotandum usurpavit: cujusmodi sunt quae supra retulimus, χορτόβωλος & χορτόπλινθος. Nam quid aliud est prius, quam gleba cum gramine? quid alterum, nisi gramen instar quadrae, aut laterculi? Hae vero recentes vocum compositiones, quid, quaeso, nisi verborum antiquae Graeciae inopiam, in re scilicet, qua primitus caruissent, videntur indicare? Nec aliud Plutarchus Pompeio praefecisse, a qua ex inopia Graeci nominis, quod *Cespiti* responderet, rem ipsa definiendo significatur:

tur : γῆς, inquit, ἐκτομὴ βωλίδα. Verum nisi oto-rum si veterem Graeciam ea voce caruisse animadvertimus, cum ne ipsum quidem vetus Latium tale verbum usurpasset, nisi ex Tyrrhenorum adventu rem simul cum suo nomine didicisset. Ergo id verbum Tusci suum sibi vindicent licebit : qui postquam ex Chananitide exacti, praeter cetera orbis terrarum loca Italiam potissimum (quod pluribus in locis me liquido ostendisse memini) occuparunt, inter innumeras Hebraeas voces in Italium invectas, etiam Cespitis vocabulum disseminarunt. Age vero, ecquae Hebraeorum vox cespiti ἐτυμολογίαν suppeditaverit ? Mihi quidem non aliunde Cespitis vox deducta esse videtur, quam ex Hebraeo קצב kasab ; cum in eo litterae simul omnes (nam ב beth facillime in פ pe transit, utpote ejusdem organi elementum) & ipsa vocis Hebraicae significatio consentiant. Et quidem Hebraicum kasab est praecidere, nec vero simpliciter praecidere, sed, ut (ex III. Reg. VI. 95. & VII. 37. cognosci potest) ait ad certum, definitumque modum atque mensuram praecidere. Cujus quidem vocis parem plane apud Chaldaeos, Syrosque fuisse usum reperies. Quae significatio cui potius, quam Cespiti convenit ? Cespitum enim omnium sicuti & laterum unam fuisse formam jam supra ex Fasto, & Vegetio docuimus ; nisi quod Cespes praeter laterculi modulum etiam herbam, sive gramen ex Festi definitione requirit : cujus quidem rei ratio e Vegetio redditur, nempe ut herbarum radices terram continerent. Etenim ferramento quodam (cujus idem Vegetius meminit) herbida simul terrae superficies, simulque cum terra subtus errantes graminum stirpes praecidebantur ; ita ut gramineae radices adhaerentem tellurem secum auferrent. Nolim tamen his verbis eo lector abducatur, ut putet, unum semper Cespitum omnium instar fuisse. Atqui Cespitis modulus modo quadram imitabatur, si quidem ad aram aut ad mensam (si haec quadrata esset) construenda pararetur : modo laterculi instar erat, si vallo, aut bellicis operibus inserviret. Ergo non tantum altaria ex eo componebantur (qualia Temeraria vocat Tertullianus Apol. cap. 25. i. e. de cespite subito ac temere caeso constructa : & subitas aras Lucanus lib. IX. & Fratrum Arvalium Inscriptiones, quae apud Grut. pag. 120. ter Tamporales Aras appellant) sed & mensa, quae Varroni cibillo (ita legimus, non Cillibа, quod nomen ab eodem Varrone mensae castrensi rotundae tribuitur) cognominatur ; & valles, murus aliquando dictus, & imperatori allocuturo tribunal cespitibus construebantur. De mensa testatur Lucanus IV. 196. apud quem milites Duro concordes cespite mensas instituunt ; & Tibul. II. 99. dum ait, Festas extruet ALTE Cespitibus mensas, Cespitibusque toros. Quinimo Tiberius qui (ut apud Suetonium XVIII. 5. legitur) Trans Rhenum eum ordinem vitae tenuit, ut sedens in Cespite nudo cibum caperet. Vallum autem extrinsecus palis, ac sudibus, introrsecus vero Cespitibus, qua longissime pateret, construebant esse, qui murus, ut antea dixi, vocabatur, testis est Capitolinus Pio cap. 5. Britannos . . . vicit alio muro cespititio, submotis barbaris, ducto : Eutropius cap. 8. & Cassiodorus in Chronico, & praeter ceteros Xiphilinus lib. 76. Qui pariter lib. 68. affirmat, Tribunal allocuturo imperatori e Cespite militari ritu esse constructum. In Tribunal (ait) factum ex terra palustri Romano more conscendit. Sed de his accuratius in nostra Biblios Diss. III. ad Exodum, de Mosaico Altari Cespititio.

CHAOS in Mose primitus Gen. I. 2. appellatum est Thohu. Deinde (θ in χ transeunte ; sicuti ex Chartada Καρχηδών, & ex ὄρθιος ὄρχιος) ex Thohu in Italia Tyrrheni Cohum (de quo Festus) effecerunt. Atque hinc demum Graeci rotundarunt χάος suum.

COELUM an potius CAELUM scribendum esset, aevo Vossii controversum fuit : sed tandem doctis adsentientibus, diphthongo AE sua & pleraque pars veterum monumentorum litem adjudicarunt. Ad veriloquium vero quod attinet, quod CAELUM vox ab Hebr. כלא cala, quod est arcere, prohibere, continere derivandum sit liquido demonstravimus in nostris Biblicis ad Gen. I. 8. Eo enim Geneseos loco ita scribitur : Et vocavit Deus firmamentum (id vero firmamentum vocat, cui proxime munus secernendi aquas superiores ab inferioribus assignaverat) Shamaim i. e. caelum. Ergo septum illud quod ante Firmamentum vocaverat, segregandique munus tradiderat, postea nomen Hebraicum Shamaim indidit, quod suo duali numero duplicium aquarum divisionem aperte indicat. Ad Shamaim vero interpretandum non aliud Latinis (utpote Tyrrhenorum h. e. Phoenicum ἀπογόνοις) nomen aptius esse potuit, quam Caeli vocabulum, quippe quod secernendi (aquas scil. superiores ab inferioribus) officium clare demonstrat. Haud enim dubie Caeli vox est ab Hebr. כלא cala, quod est arcere, discriminare, secernere. Ab ea porro radice fit verbale sex punctorum nomen כלא, in quibus nominibus segol per diphthongum reddi solet. Ergo a כלא caele (quod secretionem, & inde carcerem notat) recto tramite caelum descendit. Videantur nostra Spicilegia Biblica ad Genes. I.

CRUSTA sive CRUSTUM itemque CRUSTULA seu CRUSTULUM apud antiquos mire inter bellaria laudabantur, erantque talia, ut Juvenale teste, servos ad exteriora saltem lambendum illicerent, eisdemque doctores ad excitandam discipulorum socordiam uterentur. Sane quidem Chald. radicibus כרס aut גרש plura fiunt, quae ad gulosos aut ad gulam irritantia referuntur. Itaque inde fit כרוסתא crusta sive crusta. Vide quae Buxtorfius in Lex. Chald. col. 2100. in כרושתא ex Aruch affert : ibi Crustam ipsam, quam quaerimus, habes. Confer a me dicta in Dissert. ad Exod. XXIX. 23. in Adnot. 3.

DAMNUM ab Hebr. דמם quatenus est excindi, vastari seu damno affici. Ab eo fieret ἀναλογικῶς דמה damma h. e. damnum. Demum (Dagesh per Nun compensato more Chaldaeorum ac Syrorum) fiet דמנא damna i. e. Damnum.

DOMINUS videtur primitus fuisse DONUS, quod ab אדון Adon, Dominus. At Latini defectivam Aleph rejecere, syllabam vero MI interjecere de suo.

DULCIS a דלק dolac, ardere : at Prov. XXVI. 23. videtur esse Dulcescere. Non ibi ad verbum sic legitur a Labia (שפתים דלקים dolekim) i. e. dulcia, quia opponuntur cordi pravo. In Vulgata tamen est, Labia tumentia cum pessimo corde sociata.

FAVEO & FAVONIUS : vide in FAVILLA, quod sequitur.

FAVILLA est scintilla aut igniculus jam periturus, nisi flatu opportuno suscitetur. Itaque fit a פוח phuah, sufflari, cujus praeteritum est פח phah sive (Het in Digamma, uti solet, mutato) Fav, unde Favilla ; utpote flatu oris animata. Ceterum ab eodem praeterito פח phah (sive per Digamma) Phav, non tantum Favonius (flaminis lenioris nomen) oritur, verum etiam Faveo & Favor, utpote qui dextro nescio quo afflatu conciliatus, cumque benigniore spiraculo comparari vulgo solet.

FLAVIT per ὀνοματοποιΐαν ortum videtur, non secus ac Graecis φυσάω, & Hebr. פוח phuah, quae sunt omnia notionis ejusdem. Ex hoc ultimo oritur praeteritum פח phah (sive per digamma consuetum phav) ex quo Latinum Flavit. Ac notandum quod in imitando susurro spiraculi aliquantulum inter se tria haec nomina dissident ; quia in Hebraeo vocabulo nihil praeter merum spiritum oris percipitur : in Graeco autem primae syllabae accedit & sibilum ventosum comes : at in Latino, Flavit inter exhalandum etiam labra simul-

que

que lingua laborant.

FORPEX ab Hebraeo פרק *farak*, *rupit*, *diffecuit*.

FVR & FVRARI sunt ab Hebraeo פרץ *pharat*, *effringere*: unde פריץ *pherit*, quod proprie quidam esset *effractor*, sed de *fure* usurpatur Psal. XVII. 4. & Jer. VII. 11. Quem locum alterum si cum Matt. XXII. 13. conferas, non dubitabis, τὸ פריץ pro *fure* usurpatum; quia quod Jeremias *Speluncam pharitsim* dixit, hoc Matthaeus σπήλαιον λῃστῶν reddit. Habent & Graeci φὼρ & φωράω, sed modice usurpata, ut facilius ea potuerint ex Latinis (quibuscum in Italia sedes permixtas Magni Graeci habebant) imitari quam contra. Nam certe apud Latinos *Fur* & *Furari* laeta propagine fruticant, apud Graecos non aeque, utpote in solum alienum transducta.

GERMAN ab Hebr. גולם *golem* (*embryo*) verso pro more L in R.

OPERARI & OPVS OPERIS ex עבד *abad* (quod Chaldaeis est *operari*) verso *Daleth* in *Res* pro more Orientalibus trito. At ἔργον Hellenicum longius abest, quippe tertia radicali carens.

PLATEA est a Graeco πλατεῖα, quod sic a πλατὺς i. e. *latus* fit, ut a רחב *dilatari* fit רחובות *rechoboth*, quod item *plateas* notat. Sed ipsum Graecum πλατὺς (unde Lat. LATVS) videtur ex Arabico פלט (quod vide in Castello num. 3) factum, quod est *dilatare*, unde Chaldaeis פלטיא est tum *latitudo* tum *platea* sexcenties in Targumicis. Vide Buxt. Lex. Chald. in פלט.

PLAVSTRVM esse propria instrumentum, quo *plauditur*, h. e. κρότος seu complosio excitatur, patet ex Cyrilli Glossis, in quibus Κροταλον exponitur *Plaustrum*. Deinde quia carris terra complóditur, ab eo factum ut carri *plaustra* & *plastra* vocentur: quod sic a supino verbi *plaudo* descendit inserto R, quomodo ab *Haurio* fit *haustrum* per eamdem analogiam. At ipsum PLAVDO videtur factum ex ספד *sapad* (quod est plangere h. e. manu pectus complodere, aut ipsas inter se manus) abjecta prima, & interjecto L.

SABINA & SABINI est ab Hebr. שגא *shaga* sive Chald. *shega*, quod est *multiplicari*, *crescere*.

STVPRARE apud Minucium Felicem Octavio c. 4. est *rimari* occulta, eaque postmodum vulgando profanare: *Vt* (inquit) *neque quae supra nos . . . sunt, neque quae infra terram . . . aut scire sit datum, aut scrutari permissum, aut STVPRARE religiosum*. Vel orationis auxesis satis monet τὸ *Stuprare* (ubi alibi *Stuprari* legitur) non aliud esse quam quae ea quae sacro sunt silentio tegenda, divulgare. Eam porro vocem ab Etruscis ad nos manasse, docet tum conjunctae initio litterae ST (quod in Tyrrhenicis passim occurrit: vide tabulas Iguvinas) tum etiam sequens R, quo Tusci delectantur.

Hinc facile videas cur id verbum de virgine vitiata usurpari coeperit: nam in Scripturis *Discooperire nuditatem* mulieris idem quod *stuprare* est. Tuscos autem & ab Oriente venisse, & Hebraicis notionibus passim usos, ad nauseam passim alibi demonstravimus.

VESVIVS pluries a me ita ex Hebraeo derivatus fuit, ut *Ignem* significet: Vide loco suo in VESVIVS. Mirabitur aliquis, non recte me illic V unum huic vocabulo detraxisse. At equidem non vern quemquam hanc vocem quatuor syllabis pronuntiare. Sed tamen apud poëtas (qui in versibus scandendis quasi digitis micent, ita syllabas numerant) VESVIVS trisyllabus saepius quam quadrisyllabus reperitur. Ac postremo in Campano quodam marmore nunc bipertito (cum ejus dimidium Capuae sit, at medietas altera in Campano oppido, cui Marcianisio nomen, hodieque extat: a me vero non semel utrumque visum) in illo inquam bipertito lapide unum V in hoc montis nomine visitur. Id vero plus vice simplice a me animadversum, & addentibus amicis significatum fuit, ac ni fallit memoria, V ipsum bifariam ita divisum, ut vocalis hujus dimidium Capuae, alterum in Marcianisio extet. Et tamen Cam. Peregrinius in sua Campania hoc ipsum marmor recitans, non recte *Vesuvium* cum duplici V extulit.

ZEPHYRI vox radices in linguis Orientis fixas habet. Chald. צפירא (*Zephira*) *Vterum* significat. Hinc *Zephyris* partum nomen, quod hi vela sic quasi utres distendant. Vnde & notissima fabula orta fuit utrium Aeoliorum. Ovidius in III. Amor. XII. 29

Aeolios Ithacis inclusimus utribus euros.

Tangit enim Homericam fabulam Odys. K. v. 19. expositam de utre, quem Aeolus Vlyssi dono dedit, in quo ventos arctaverat.

> Δῶκε δέ μοι δείρας ἀσκὸν βοὸς ἐννεώροιο,
> Ἔνθα δὲ βυκτάων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα . . . .
> Νηῒ δ' ἐνὶ γλαφυρῇ κατέδει μαρμαρέῃ φαεινῇ
> Ἀργυρέῃ, ἵνα μήτι παραπνεύσῃ ὀλίγον περ.
> Αὐτὰρ ἐμοὶ πνοιὴν Ζεφύρου προέηκεν ἀῆναι,
> Ὄφρα φέροι νῆάς τε καὶ αὐτούς.

Quos sic utcunque reddas licebit.

> *Rex autem annosa e tauro mihi consuit utrem,*
> *In quo nimbosas scite compresserat austros . . . .*
> *Atque hunc navi cava argenteis constrinxit habenis,*
> *Nequa foras, tenuis quamvis, evaderet aura.*
> *E cunctis sed enim Zephyrum dimiserat unum,*
> *Qui nos atque rates optatâ exponeret actâ.*

Nota sunt porro cetera, quemadmodum socii, latere in utre dona ingentia suspicati, clam utre diffuso, sequa ac ductorem perditum iverint, nisi dii respexissent.

INDEX

VOCVM MAZOCHIANAE ADDITIONIS.

Ambu-

Ooooo Far.

mer-

rumen.

F I N I S.